

BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III

XXI

G

75

XXI

G

75

Manzoni
1804

7

SUMMA CASVVM CONSCIEN TIÆ

R. P. F.

ANVELIS RODRIQUEZ

Lusitani, Ord. Minor. Regularis obseruantiaē

Prouinciæ S. Iacobi.

IN DVAS PARTES DIVISA.

Præbens resolutionem penè omnium dubiorum, quæ communiter
in sacris Confessionibus occurrere solent.

Præterea sermone per D. BALTHASAREM de CANIZAL
Hispanum iampridem in Latinum translata.

Præterea in hac editione à multis, qui irreperant, erroribus expurgata, Summa
sq; omnibus, ac duplici Indice à Reu. D. TROIANO

CRISPO Eccl. S. Mariæ Formosæ Venetiarum

Præbytero Titulato

AD VTLARI QVA POTVIT DILIGENTIA AVCTA, ET LOCVPLETATA.

Præterea in fine Tractatu Ordinis Iudicialis tam Ecclesiasticis, quam secularibus Iudiciis ne-
cessario, ac perutili ab eodem Auctore composito.

AD VTLARI IN NOVO INDICE DICTO TRACTATV
ad maiorem Lectoris commoditatem solum deferuienti.

SVPERIORVM PERMISSV, ET PRIVILEGIIS.

Præterea R. P. F. Rodriguez
Lusitani Ord. Minor. Regularis
Præterea in fine Tractatu
Ordinis Iudicialis tam Ecclesiasticis,
quam secularibus Iudiciis ne-

Præterea in fine Tractatu
Ordinis Iudicialis tam Ecclesiasticis,
quam secularibus Iudiciis ne-

VENETIIS, MDCXXVIII.

Apud Varifcos.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

1000
1000

1000
1000

1000
1000

1000
1000

1000
1000

1000
1000

1000
1000

1000
1000

I N D E X

ARVM VOCVM

QVAE IN HAC SVMMMA CONTINENTVR.

A	<i>Amor filiorum in parentes.</i>	<i>Astrologia.</i>
<i>Ebas.</i>	<i>Amor conjugatorum.</i>	<i>Attentio.</i>
<i>Abbatissa.</i>	<i>Amor fratrum.</i>	<i>Attritio.</i>
<i>Aborsus.</i>	<i>Amor inimicorum.</i>	<i>Auctoritas.</i>
<i>Absentia.</i>	<i>Amphibologia.</i>	<i>Aucupium.</i>
<i>io.</i>	<i>Amplexus.</i>	
<i>o personarum.</i>	<i>Animalia irrationabilia.</i>	B
<i>io.</i>	<i>Ancilla, siue famula.</i>	<i>Balnea.</i>
<i>Yactus.</i>	<i>Anima Defunctorum, & Pur-</i>	<i>Bannitus.</i>
<i>ius, siue Notarius.</i>	<i>gatorij.</i>	<i>Baptismus.</i>
<i>io.</i>	<i>Anniuersarium.</i>	<i>Barbitonsor.</i>
<i>ius, siue Notarius.</i>	<i>Annus.</i>	<i>Bibliopola.</i>
<i>io.</i>	<i>Annus Bissextus.</i>	<i>Bigamia.</i>
<i>or.</i>	<i>Apex.</i>	<i>Bissextus.</i>
<i>rium.</i>	<i>Apostasia.</i>	<i>Blasphemia.</i>
<i>ius.</i>	<i>Apostata à fide.</i>	<i>Blanditia.</i>
<i>ius fiscalis.</i>	<i>Apostata à Religione.</i>	<i>Bona aduentitia.</i>
<i>mus.</i>	<i>Apparitio.</i>	<i>Bona profectitia.</i>
<i>num.</i>	<i>Appellatio.</i>	<i>Bona paraphernalia.</i>
<i>us.</i>	<i>Aqua.</i>	<i>Bona quasi castrensia.</i>
<i>us.</i>	<i>Archidiaconatus.</i>	<i>Bona fides.</i>
<i>us.</i>	<i>Archiepiscopus.</i>	<i>Breues.</i>
<i>us.</i>	<i>Argentarij, siue Aurifices.</i>	C
<i>us.</i>	<i>Ariolus.</i>	<i>Ceremonia.</i>
<i>us.</i>	<i>Arma.</i>	<i>Calix.</i>
<i>o taurorum.</i>	<i>Ars diuinatoria, & chiroman-</i>	<i>Calumnia.</i>
<i>us Paschalis.</i>	<i>tica.</i>	<i>Cambium, & campsor.</i>
<i>io.</i>	<i>Ars magica.</i>	<i>Cambium per minutum.</i>
<i>ntum.</i>	<i>Ars curandi.</i>	<i>Cambium per litteras.</i>
<i>itia.</i>	<i>Ars Medicinae, & Chirurgiae.</i>	<i>Cambium siccum.</i>
<i>Dei.</i>	<i>Ars cambiandi.</i>	<i>Candela.</i>
<i>proximi.</i>	<i>Ars negotiandi.</i>	<i>Canis.</i>
<i>parentum in filios.</i>	<i>Articulus fidei.</i>	<i>Canones Penitentiales.</i>
	<i>Articulus mortis.</i>	<i>Canonicus.</i>
	<i>Artifices.</i>	<i>Cantio, & Cantor.</i>
	<i>Asscuratio.</i>	<i>Capel.</i>

Capſa, ſive Pixis Euchariftia
 Captivus.
 Cadere ligna.
 Carcer, carcerare, et carceratus
 Carnis vitium.
 Carnis titillatio.
 Carthuſianus.
 Caſtratus.
 Caſus fortuitus.
 Caſus reſervatus.
 Cathecumenus.
 Cathechiſmus.
 Cauſa.
 Cautio.
 Cameterium.
 Cenus.
 Cerdones.
 Certamen ſingulare.
 Certum.
 Ceſſatio à diuinis.
 Character.
 Charitas Chriſtiana.
 Chirurgia.
 Choreæ.
 Chriſma.
 Chyromantia.
 Cingulum.
 Circumſtantia.
 citatio.
 clauſura.
 clericus.
 coniutoria.
 cogitatio carnalis.
 cognatio.
 cognatio carnalis.
 cognatio ſpiritualis.
 cognatio legalis.
 collatio beneficij.
 collecti.
 collector.
 collegia, ſive collegiales.
 columba, & columbaria.
 comedere.
 comites.
 commenda.

commodatum.
 communicare, & communio.
 commutatio beneficij.
 commutatio moneti,
 compater, ſive Patrinus.
 concionator.
 concubina, & concubinarus.
 conditio turpis.
 conditio ſervilis.
 conditiones profeſſionis.
 conditiones confeſſionis.
 Vide confeſſio.
 conditiones montis pietatis.
 Vide Mons Pietatis.
 conductio, vide contractus.
 Locati, & conducti.
 confeſſarius.
 confeſſio.
 confidentia, vide ſimonia.
 confirmatio.
 coniugatus.
 coniux, vide uxor.
 conſcientia.
 confeſſatio.
 conſenſus.
 conſilium.
 conſuetudo.
 continentia.
 contractus ſocietatis.
 contractus locati, & conducti.
 contractus aſſecurationis, vide
 de Aſſecuratio.
 contractus emphyteuticus.
 contractus mutui, vide com-
 modatum, mutuum.
 contractus precarius, vide
 precarium.
 contractus ſponſionis, vide
 ludus.
 contritio. contumacia.
 conſumelia. conuitium.
 conuiuium nuptiale.
 corporaliſa. copula.
 correctio fraternæ.
 creditor, vide debitor, Pignus.

culpa.
 curator, ſeu tutor.
 curatus. cuſtor,
 D.
 Damnum.
 Datium. Debet.
 Debitor, & Debitum.
 Debitum coniugale.
 Decanatus. Deceptor.
 Decima.
 Defectus, vide Miſſa.
 Defenſio.
 Defunctus, vide Anima De-
 functorum.
 Degradatio.
 Delectatio moroſa.
 Deliberatio. Delictum.
 Demon. Dæmoniacus;
 Denunciatio.
 denunciations matrimonij.
 Depositum.
 Depositus. Detraſſio.
 Denotio. Diaconus.
 Diminutio Miſſarium, vide
 Miſſa.
 Dimiſſoria litteræ. Diſcretus.
 Diſpenſatio.
 Diſpenſatio matrimonij.
 Diſpenſatio iuramentorum, &
 votorum.
 Diſpenſatio ieiunij, vide iei-
 unium.
 Diſtributiones Beneficiorum.
 Diſtributor bonorum. Dices.
 Diuinaſio, vide Ars diuinato-
 ria.
 Diuortium.
 Doctrina Chriſtiana.
 Doler. Dolus.
 Dominus. Donatio.
 Donatio Nouitiorum, & Re-
 ligioſorum.
 Donatio Episcoporum, & aliorum
 eccleſiaſticorum.
 Donatio coniugatorum.
 Do-

I N D E X

Patrum.
 onis quantitas.
 facta metu, & in ab-
 a.
 conditionalis, & mo-
 .
 n.
 m vide Certamen sin-
 re.
 o spiritualis.
 vide Adoratio.

E

a.
 e immunitas, & liber-
 .
 syna.
 yteuta.
 io, & emptor.
 pus.
 la.
 elium.
 ristia.
 hus.
 mmunicatio.
 situs.
 ma necessitas.
 ma unctio.

F

ferrarius.
 r, & falsarius.
 i, & infamare.
 la, vide Ancilla.
 lus.
 s.
 na, vide Mulier.
 m.
 ale pradium.
 commissum.
 ussor.

Fides christiana.
 Filius, & filia.
 Finis.
 Fiscalis.
 Fœtus.
 Fornicatio.
 Fraternitas, & frater.
 Fratres Religiosi.
 Fraus.
 Fructus rei furtivæ.
 Fructus beneficiorum.
 Fructus Missæ.
 Frumentum.
 Fucorum usus.
 Fur, & furtum.
 Furtum ut sacrilegium.

G

Gabella, vide Tributum.
 Galli christiani.
 Gener.
 Generales Religionum.
 Generales exercitus, vide
 Dux.
 Generatio.
 Gula.

H

Hasta.
 Hastiludium: Heremita.
 Hares.
 Hæresis, & hæreticus.
 Herba.
 Hermaphroditus.
 Homicida, & homicidium.
 Honestas publica.
 Honor.
 Hora Canonica Hospitale.
 Hostia. Hymnus.
 Hyperdulia, vide Adoratio.
 Hypotheca.

I

Iactantia, vide Vanagloria.
 Iactura temporis, vide stipē-
 dium.
 Idolatria. Ieiunium.
 Ieiunium Iubilæ.

Ignorantia. Illegitimus.
 Imago, vide Adoratio.
 Immunitas ecclesiastica, vi-
 de Ecclesiæ immunitas.
 Impedimentum, vide Matri-
 nij impedimenta.
 Impediens bonum, vide Re-
 stitutio.
 Improperium.
 Incantatio, vide Ars divi-
 natoria.
 Incarceratus, vide Carcer.
 Incendium.
 Incensare.
 Incestus. Inditium.
 Indulgentia.
 Infamare, vide fama.
 Infamis.
 Infantia. Infirmus.
 Informatio.
 Insula.
 Ingratitudo, vide Circūstan-
 tia.
 Inimicus.
 Inobedientia, vide obedi-
 tia.
 Inquisitio.
 Institutio, & inuestitura be-
 neficij, vide Beneficium.
 Interdictum.
 Interstitium.
 Invidia.
 Iob. Ira.
 Irregularitas.
 Irregularitas ex corporis vi-
 tio.
 Irregularitas ex defectu ani-
 mæ.
 Ex defectu servitutis. Ex de-
 fectu Natalium. Ex defe-
 ctu scientiæ. Ex defectu li-
 berationis. Ex defectu æta-
 tis. Ex mala acceptione, &
 usu ordinum. Ex reiterato
 Baptismo. Ex delicto violā-
 di

I N D E X

di censuras celebrando. Ex
violatione interdicti, & in-
gressus Ecclesiae, & cessa-
tionis à divinis. Ex defectu
perfectae lenitatis. Ex mu-
tilatione ex bello iusto. Ex
defensione. Ex homicidio in
iusto. Ex homicidio casuali.
Ex homicidio voluntario.
Ex mandato. Ex consilio.
Ex consensu.
Irregularitatis dispensatio.
Irregularitas ex peccato noto-
rio.
Iubileum. Index.
Iudex conservator.
Iudiciū, & iudiciū temerariū.
Iuramentum.
Iurisdictio.
Ius Canonicum.
Ius patronatus, vide Patro-
natus.
Iuris solemnitates, vide iudex.

L

Lactare.
Lamia, siue Striges.
Latria, vide adoratio.
Latro.
Laudeminum, siue pensio.
Legatum.
Legatus Apostolicus.
Legitima.
Legitimatio filiorum.
Leo Papa. Lex.
Libellus famosus, & liber.
Librarius, vide Bibliopola.
Libertas.
Licentia.
Ligamen.
Ligna cedere.
Linea.
Litterae dimissoriae.
Litterae monitoriae, siue excom-
municatoriae.
Locatio.

Locus sacer.
Lucratum, siue lucrum.
Ludus.
Ludus sponsionis.
Ludus equestris.
Luxuria.

M

Magica ars.
Maioratus, siue Primogeniū,
siue Primogenitura.
Maledictio, & maledictum.
Malefica, & maleficium.
Mamma, siue ubera.
Mancipium.
Manifestum.
Mansuetudo.
Maritus.
Martyrium.
Martyrum Reliquia.
Matrimonium.
Matrimonium clandestinum.
Matrimonij impedimenta.
Impedimentum erroris, & cō-
ditionis. Impedimentū voti.
Impedimentum cognatio-
nis, vide Cognatio. Impedi-
mentum affinitatis, vide
Affinitas. Impedimentum
criminis. Impedimentū sa-
crilegiū. Impedimentum in-
cestus. Impedimentum di-
sparitatis cultus. Impedi-
mentum vis, & metus. Im-
pedimentum raptus. Impe-
dimentum ligaminis, vide
ligamen. Impedimentū pu-
blicae honestatis.
Matrimonij dispensatio.
Matrimonij solutio per dispen-
sationem, per ingressum Re-
ligionis, & per eius profes-
sionem.
Matrimonij diuortium.
Matrimonij preparatio.
Matrimonij debitum.

Matrimonium quoad eius spō-
salia.
Medicus, & medicina.
Medium.
Melioramentum.
Membrum amputare, vide
Homicidium.
Mendacium. Mendicare.
Menstruum.
Mercator.
Meretrix. Metus. Miles.
Mimus.
Miraculum.
Misericordiae opera.
Missa.
Missa quoad eius essentiam
quando, ubi, & quoritu di-
cenda.
Missae dicendae hora.
Missae stipendium.
Missa quoad defectus occur-
rentes in ea.
Missale.
Missarum diminutio.
Moatra.
Molendinum.
Monachus. Monasterium.
Moneta. Monialis.
Monopolium. Mons Pietatis.
Mora. Morosa delectatio.
Morbus gallicus.
Moriens. Mors civilis.
Mortis articulus.
Mortis periculum.
Motus sensualis.
Mulier.
Murmuratio. Mutuum.

N

Naufragium.
Necessitas gravis.
Necessitas extrema.
Necessitas parentum.
Negotatio. Neophytus.
Negomantia.
Nobilis. Nobilitas.

Noto-

um. Notarius.
ius. Nouitij donatio.
ij professio.
ij testamentum.
rus peccatorum.
ne. Nuncius.
a. Nurus.
ij. Nutrix.

O

ntia. Oblatio.
i. Occultum. Odium.
publica.
m diuinum.
m B. Mariae. Olenum.
misericordia.
, & opus.
ius.

. Oratorium.

rius.

indus, & ordo.

enta. Osculum.

P

m.

. Paramenta.

tes.

bus. Pars.

a, siue Pastus.

a. Patrimonium.

us, & patronatus.

r, & paupertas.

or, & peccatum.

ia. Pedagogus. Pensio.

ssio. Peregrinus.

lum mortis.

ium. Permissio.

itatio. Perplexitas.

a publica, & priuata.

atus. Pertinax.

. Phantasma.

racopola.

nomia.

ntum. Pignus.

uintus.

io. Pistor. Pixis.

Pena. Penitens, & panitētia.

Pollutio.

Pontificalia.

Præbenda. Portatio.

Præcarium. Præceptum.

Præces. Prædicator.

Prælati. Præbyterium.

Præscriptio. Præsentia.

Præmium. Præuaricatio.

Prima tonsura.

Primogenium, siue primoge-
nitura.

Princeps. Priorissa.

Prinignus. Priuilegium.

Processio. Procurator.

Prodigalitas. Professio.

Promissio. Propositum.

Prouinciales. Proxenetæ.

Proximus. Pubertas.

Puella, & puer. Pueritia.

Pupillus. Purgatorium.

Q

Quadragesima.

Quarta funeralis.

Quæstura, siue quæstuarij.

R

Rapina. Raptus.

Rationis usus. Rectores.

Redimere.

Redimere vexationem.

Redimere captiuos.

Redditus annales. Reformatio.

Relaxatio iuramenti.

Religio, & Religiosus.

Reliquiæ sanctorum.

Renuntiatio, siue resignatio.

Reservatio casuum.

Residentia. Restitutio.

Restitutio rerum inuentarum.

Restitutio fructuum.

Restitutionis locus.

Restitutionis tempus.

Restituendi periculum.

Restituendi modus, & ordo.

Restitutionis causa excusantes.

Restitutionem impediens.

Reus. Ritus. Rusticus.

S

Sabbatum.

Sacerdos.

Sacrificium.

Sacrilegium.

Sacrilegus.

Sacrista.

Salomon.

Salarium.

Salus. Salus.

Salutatio Angelica.

Satisfactio.

Scandalum. Scientia.

Scrupulus. Scrutinium.

Scurra. Secretum.

Secretum sacramentale.

Semidormiens. Senatores.

Sepultura ecclesiastica.

Sepultura expensa.

Sepultura.

Serua, & seruus.

Sigillum Confessionis.

Sigillum virginalis.

Simonia.

Simonia deriuatio.

Simonia realis.

Simonia mentalis.

Simonia conuentionalis.

Simonia in collatione benefi-
ciorum.

Simonia in resignatione bene-
ficiorum.

Simonia in electione.

Simonia in confirmatione.

Simonia in presentatione.

Simonia in institutione, & in-
uestitura.

Simonia in permutatione.

Simonia in pensione.

Simonia in confidentia.

Simonia quoad restitutionem.

Simonia in ingressu Religio-
nis.

Socer.

INDEX VOCVM.

T

Socer.
Simulatio.
Societas.
Sodomia.
Solemnitas nuptiarum.
Solutio.
Solutio matrimonij.
Somnium.
Soror.
Sortes.
Species.
Species sacramentales.
Sponsalia.
Sponsionis contractus.
Statutum.
Sterilitas.
Stipendium.
Stipendium Advocatorum.
Stipendium Missæ.
Striges.
Stuprum.
Subdiaconus.
Sufficiencia.
sufficiens Tburis, vide Thus.
Suffragium.
Suffragia Ecclesiæ.
Suppelles.
Supplicatio pro dispensatione matrimonij.
Surdus.
Suspensio.
Suspensiones iuris.
Suspensiones ab homine.
Suspensionis causa.
Suspensionis absolutio.
Superstitio.
Suspicio.
Susurratio.

Tactus.
Talio.
Taurorum agitatio.
Tempus.
Tergiuerfatio.
Testamentum, & Testator.
Testimonium, & Testes.
Tthesaurus.
Thus.
Tborus.
Timor, vide Metus.
Titillatio carnis.
Tobaca.
Tonsor.
Tonsura.
Tortura, siue tormentum.
Tributum.
Triremes.
*Tritici venditio, vide frumen-
tum.*
Tutor, siue Curator.

V

Vagus.
Vanagloria.
Vbera.
Venatio.
Venditio.
Venditio sub hasta.
Venditio metu facta.
Venditio quoad fraudes.
Venditio vsuratica.
*Venditio quoad penas im-
positas in illa.*
Venenum.
Veneficium.
Verba.
Verberare.
Vicarius Religionis.
Vicarius Episcopi.

Vexatus à demone.
Vicarius perpetuus.
Vidua. Virgo. Vinum.
Virginitatis votum.
Visio, siue apparitio.
Vitricus.
Vnctio Extrema.
Voluntas.
Votum quoad absentiam eius.
Votum qui non potest facere.
Vota coniugatorum.
Vota filiorum, & seruorum.
Voti validitas.
Voti causa formalis.
Voti causa materialis.
Voti causa finalis.
Voti dispensatio.
Voti obligatio.
Voti irritatio.
Voti commutatio.
Votum Religionis.
*Votum virginitatis, & casti-
tatis.*
Votum Hierusalem.
Vsura.
Vsura quoad restitutionem.
Vsura quoad penas.
Vsura quoad cambium.
*Vsura quoad contractum asse-
curationis.*
*Vsura quoad contractum so-
cietatis.*
*Vsura quoad contractum lo-
cati, & conducti.*
Vsura quoad mutuum.
Vsura quoad venditionem.
Vsurariorum pena.
Vsurariorum.
Vulnus.
Uxor.

F I N I S.

INDEX RERVM

INSIGNIORVM IN SVMMA

COMPREHENSARVM.

A

Abbas.

- A**bbas simplex an possit excommu-
nicare, p. p. c. 76. num. 2.
Abbas an sit ordinarius in sua Ab-
batia, p. p. c. 216. num. 14.
Abbas an possit dispensare in matrimonio
impedimento, p. p. c. 234. num. 4.
Abbas alicuius Ecclesie an possit esse Abbas
tertius, p. 2. c. 6. num. 10.
Abbas an possit dispensare in votis, & dare
indultiones clericis secularibus, p. 2. c. 10.
num. 6.
Abbas an possit conferre primam tonsuram,
ordines minores, p. 2. c. 13. num. 4.
Abbas an dans indultiones seculari sit su-
perfluous, p. 2. c. 14. num. 11.
Abbas an possit dispensare pro ordinibus ma-
sueptus cum ingrediens Religio-
nem, p. 2. c. 16. num. 7.
Abbas subiectus Episcopo an possit dispen-
sare in quibusdam casibus, p. 2. c. 31. num. 3.
Abbas exemptus an possit transferri ab vna
loccellu in aliam, ibid. num. 5.
Abbas regularis habens iurisdictionem e-
piscopalem an possit precipere subditi-
bus pena excommunicationis, & alia fa-
cere, p. 2. c. 32. num. 2.
Abbas exemptus an possit dispensare in vo-
tis, p. 2. c. 102. num. 3.

Abbatissa.

- Abbatissa an possit dare licentiam Moniali
monachi aliquid seculari ad emendum si-
ne aliquem censum pro sui sustentatione,
p. c. 90. num. 8. & 9.
Abbatissa etas qua, p. p. c. 105. num. 4.
Abbatissa dum eligitur an Prelatus possit
gredi monasterium, ibidem.
Abbatissa an possit iterum eligi, ibid.
Abbatissa quid prestare debeat, antequam
aliqua monialis proficiatur, p. 2. c. 8. num. 3.
Abbatissa simplex non benedicta, nec per-
petua, an egeat dispensatione, si est illegi-

tima, p. 2. c. 31. num. 12.

Abbatissa an sit vere Prelata, ibidem.

Abbatissa an possit suspendere Clericos sibi
subiectos, p. 2. c. 32. num. 2.

Abbatissa potest irritare vota monialium,
p. 2. c. 94. num. 9.

Abbatissa admittit mulierem in mona-
sterium pena. In Tract. Ord. iud. c. 12. n. 13.

Abbatissa debet constituere depositariam
elemosynarum, p. 2. c. 33. num. 5.

Abortus.

Abortu sequuto per accidens, an Medicus
culpandus, p. p. c. 5. num. 1.

Abortus an procurandus aliquando. ibid.
num. 2.

Abortus quando est dubius, an medicina
suscipienda, ibid. num. 3.

An motus Sixti V. de abortu sublatum sit,
ibid. num. 4.

Abortum procurans, consulens, & fauens
an sit irregularis, ibidem.

Abortum maritus non impediens an fiat
irregularis, ibidem.

Abortus si sequatur post 40. dies conceptio-
nis, quid iudicandum, ibidem.

Abortum consulens datis remedijs an fiat
irregularis reuocando consilium, p. p. c.
177. num. 1.

Abortum solum iubens reuocando manda-
tum an fiat irregularis, ibid.

Abortum iubens, & simul consulens quid
prestare debeat, ne fiat irregularis, ibid.

Abortum non procurans, sed impediens ge-
nerandi potentiam an sit irregularis, &
homicida, ibi. num. 4.

Abortum monialis procurans an sit excom-
municata, p. p. c. 80. num. 13.

Absentia.

Absentia an possit Episcopus tempore pestis,
p. 2. c. 37. num. 1.

Absens Episcopus a Civitate an teneatur
indire eam adueniente peste, ibid. num. 2.
& c. 38. num. 5. & p. p. c. 33. num. 1.

Absens

I N D E X.

Absens parum an dicatur abesse, p.p. c.33. num.7.

Abesse quanto tempore possit Episcopus, aut Parochus, p.2.c.38.num.5.

Absentia brevis que sit, p.2.c.32.num.7.

Absentia Canonorum, & similium per quot menses possit esse singulis annis, p.2.c.36.num.1.

Absentia Episcoporum, & Parochorum quot de causis excusetur, p.2.c.28.num.1.

Absentia Generalium pro negotijs Principum quantum durare debeat, p.2.c.39.num.3.

Absentia Dominorum temporalium quanta debet esse, p.2.c.40.num.1. & 2.

Absentia, quæ excuset Rectores Civitatum à restitutione damnorum Reip. p.2. cap. 40.num.2. & 3.

Absentes Episcopi, & Parochi pœne, p.p.c.233.num.1.

Absolvens.

+ An unus possit absolvere multos simul, p.p. c.25.num.1.

Absolvens an sit, qui nescit an peccaret proposita illi morte, p.p.c.48.num.7.

Absolvens an sit habens propositum faciendi aliquod opus, de quo dubitatur an sit mortale, p.p.c.49.num.1.

Absolvens an sit nolens vitare occasionem propinquam peccandi, ibid.num.2.

Absolvens an sit nolens relinquere occasionem peccandi remotam, ibid. num.3.

Absolvens an sit non relinquens choræas, & similia, in quibus sæpe peccare expertus est, ibidem num.4.

Absolvens an sit, qui promisit sæpe restituere, & non satisfecit, ibid. & num.5.

Absolvens qui, licet non vitent occasionem peccandi, ibid.

Absolvens quæ cognatæ, & servæ peccata cum cognatis, & heris, ibi. num.6.

Absolvens an sit maritus habitans cum uxore existente nullo eorum matrimonio, ibid. num.8.

Absolvens an sit filia existens in occasione peccandi manendo cum matre sua tempore confessionis, & communionis, ib. num.9.

Absolvens an sit, qui comedit ad mort. incitantia, ib. num.10.

+ Absolvens an sit, qui ex loquela & conversatione honesta patitur carnis titillationes, ibi. num.11.

Absolvi an possit quis in articulo mortis à quocunque Sacerdote, p.p.c.59.num.4.

Absolvere an possit ab omnibus etiam reservatis in articulo mortis quilibet Sacerdos, ibid. num.5.

Absolvi an debeat in articulo mortis positus, qui vnum tantum veniale potest confiteri, ibid. num.6.

Absolvens an sit in articulo mortis positus, qui incipit confessionem, & non potuit perficere, ibid. num.7.

Absolvens an sit proximus morti loquens la prius ostendens signa contritionis, ibid. num.8.

Absolutionis forma quæ, & verba quæ necessaria, p.p. cap.54. num.1. & cap.59. num.7.

Absolutio te à peccatis contritis & oblitis an sit dicendum, p.p.c.54.num.1.

Absolutio cum conditione de futuro an sit licita, ibid. num.3.

Absolutio an possit iterari, ibi. num.4.

Absolutio an cadat super venialibus, ibid. num.5.

Absolutio non cadens super debitam materiam an sit danda, p.p.c.59 num.8.

Absolutio à peccatis non precedente absolutione ab excommunicatione an aliquando valeat, p.p.c.82.num.1.

Absolutio excommunicationis maioris de iure ad quem pertineat, p.p.c.55.num.1.

Absolutio à censura penitente an cesset peccatum reservatum, ibi. num.5.

Absolvens an sit ab alieno episcopo peregrinus à reservatis proprio, ibid. num.6.

Absolvere an possit Parochus à casibus alibi reservatis, ubi non sunt reservata, ibid.

Absolutio an possit dari ante penitentiam impositam absque peccato, p.p. cap. 56. num.4.

Absolutio quando differtur à Confessario, an penitens satisfaciat præcepto Confessionis, p.p.c.57.num.7.

Absolutio penitente quid dicendum à Confessario, p.p.c.54.num.6.

Absolutionis effectum an impediatur ignorantia penitentis, aut Confessarii, p.p.ca. 58. num.8.

Absolutio proximo mortis an possint concedi Indulg. sibi concessæ, p.p.c.59.num.9.

Absolutus in articulo mortis à simplici Sacer-

Sacerdote an factus sanctus teneatur con fite ri Superiori, & quid facienda si est abso- lutus ab excommunicatione. ibid. num. 5.
absoluendi, aut relaxandi iuramentum fa- ctum in vultu terti an Papa det faculta- tem. p. 2. cap. 102. num. 4.

absolutus à Sacerdote legitimo habente ali- quod impedimentum occultum an sit, ve- re absolutus. p. p. cap. 60. num. 3.

absolutio an valeat data à notorio excom- municato, suspensio, interdicto non de- nunciato, aut data à publico Clerici per- cussore. p. p. cap. 82. num. 6.

absolutio excommunicationis ad cautelā quotuplex. p. p. cap. 84. num. 1.

absolutus an tuerit tempore Iubilæi, qui fe- cit confessionem inuvalidam. p. p. cap. 183. num. 14.

Absolutio excommunicationis Papalis ex delicto, quæ non est posita in iudicio, an pertineat ad Episcopum. p. p. cap. 55. n. 17.

Absolvere quis possit ab excommunicatione ob percussorem Clerici grauem. p. p. cap. 80. num. 18.

Absolvere an possit Episcopus ab omnibus casibus Bullæ Cæne domini. p. p. cap. 81. num. 4.

Absolutio censurarum an procedere debeat peccatorum absolutionem. p. p. cap. 83. n. 1.

Absolvens Confessarius ab excommunica- tione extra Confessionem quot obse- rare debeat. ibid.

Absolui an possit qui non potest satisfacere aut dare fideiussionem. ibid. num. 3. & 4.

Absolui an possit vnica absolutione excom- municatus à diuersis iudicibus, & varijs de causis. ibid. num. 5.

Absolutus an sit excommunicatus varijs de causis, qui absoluitur ab vna tantum non facta mentione aliarum. ibid. nu. 6.

Absolutio ab excommunicatione quando danda in confessione, & quando extra illam. ibi. num. 8.

Absolutio censurarum data in virtute alicuius Bullæ, quid operetur. ibid. num. 9.

Absolui an possit quis ab excommunicatione ad reincidentiam tempore Iubilæi. p. p. cap. 84. num. 2.

Absolutio an dari possit ad instantiam pat- ris ei qui reincident in excommunicatione. ibid. num. 3.

Absolvens ab excommunicatione ab cautela quid facere debeat. ibid. nu. 8.

Absolvere quis possit ab excommunicatione nulli reservata. p. p. cap. 85. num. 1. & 2.

Absolvere ab excommunicatione minori an possit Sacerdos non habens authorita- tem audiendi Confessiones. p. p. capit. 86. num. 2.

Absolutio Sacramentalis sine iurisdictione nulla. p. p. cap. 59. num. 1.

Acceptio personarum.

Acceptio personarum quid sit. p. p. capit. 6. num. 1.

Accidia.

Accidia quid sit, & an sit peccatum mortale. p. 2. cap. 22. num. 1.

Accusatio, & Accusator.

Accusatio quando infamet, ad effectum, quod quis non possit eligi. p. 1. cap. 105. nu. 2.

Accusatus an lite pendente possit eligi ad di- gnitates. ibid.

Accusatio an sit vna ex solemnitatibus intro- ductis à iure humano. p. p. cap. 134. nu. 1.

Reliqua de Accusatione vide in Indice Tra- ctatus ordin. Iudic.

Actus complacentiæ an sit prodicius a- licuius actionis. part. p. capit. 2. nume- ro 7.

Actus complacentiæ an possit esse malus, licet actus fuerit bonus. ibid.

Actus interiores an referantur. p. p. cap. 55. num. 4.

Actus interiores, & exteriores an sint omnes confitendi. part. p. capit. 51. nume- ro 2.

Actus libidinosos habens in Ecclesia non adimplens illos in illa an committat sacrilegium. p. p. cap. 205. num. 1.

Actus carnalis habitus à moniali ante pro- fessionem an faciat, ut peccet precipien- do velum consecrationis sine dispensatio- ne. ibid. num. 2.

Actus carnalis habitus cum muliere in Monasterio, & aut in cameris Ec- clesiæ an sit sacrilegium. ibidem nume- ro 3.

Adoptio.

Adoptio quomodo fiat. p. p. capit. 215. nu- mero 1.

Adoptio an impediat matrimonium, & di- tinguat contractum. ibid. num. 2.

Adoptus

Adoptivus an possit contrahere cum filia legitima a adoptantis. *ibid.*

Adoptati filij existentes in potestate adoptantis an possint contrahere in gradu prohibito à lege. *ibid.* num. 3.

Adoratio.

Adoratio quoruplex. p. p. cap. 8. num. 1.

Adoratio latriæ quid. *ibid.* num. 2.

Adorationis latriæ quot sint actus. *ibi.*

Adoratio dulciæ quid. *ibid.*

Adoratio hyperdulciæ quid. *ibi.*

Adoratio Dulciæ, & hyperdulciæ quibus debeatur. *ibid.* num. 3.

Adoratio an debeatur picturæ, aut sculpturæ. *ibid.*

Adorans Demonem in figura Christi putans esse Christum an peccet mort. *ibid.*

Adoratione qua adorari debeant reliquiae internæ Sanctorum, & externæ. *ibid.* num. 4.

Adulator.

Adulator an peccet mort. inducens adulatione sua aliquem ad peccandum. p. p. cap. 151. num. 8.

Adulterium.

Adultera vxore probata an maritus possit ingredi Religionem, & profiteri p. p. ca. 160. num. 2.

Adulterium quando sit. p. p. cap. 104. nu. 1.

Adulter ad quid teneatur causa filij adulterini nati. *ibid.*

An adulteri dampnificantes filios legitimos teneantur in articulo mortis eos meliorare. *ibid.* num. 2.

Adultera an teneatur manifestare suum delictum. *ibid.* num. 4. 5. & 6.

Adultera non valens restituere damnum legitimis, quid prestare debeat. *ibid.* numero 7.

Adulteræ matri an teneatur filius credere dicenti esse adulterium. *ibidem* numero 8.

Adulteræ matri filius credens an possit ordinari. *ibid.*

Adultera inuenta in actu delicti an possit occidi. *ibid.* num. 9.

Adultera an amittat bona lucrata viuente marito, & simul dotem. *ibidem* numero 10.

Ab adultera maritus accipiens aliquid ad illi ignoscendum an peccet. *ibid.* numero 11.

Adultera an possit iurare marito volente occidere illam, se non commisisse adulterium. *ibid.* num. 12.

Adultera confessione sacramentali facta an possit iurare sine peccato non commisisse adulterium. *ibid.* num. 13.

Adulterans coniugatus cum coniugata an teneatur utrumq; explicare Confessatio. p. p. cap. 211. num. 4.

Adulteram occidens maritus publicâ auctoritate an possit ducere aliam, & quid si occidat propria auctoritate. p. p. cap. 227 num. 4.

Adultera occidens maritum de consilio adulteri an possit contrahere cum hoc. *ibi.* num. 5.

Adulteri qui contraxerunt per verba de presenti, an possint contrahere matrimonium licet maneat liberi. *ibidem*, numero 6.

Adultera promittens matrimonium adultero post mortem mariti an possit cum illo contrahere. *ibid.* num. 7.

Adultera an possit dimitti à marito quoad thorum. p. p. cap. 238. num. 2.

Adultera an possit dimitti à marito quoad habitationem. *ibid.* num. 4.

Ab adultera quibus incasibus maritus non potest se separare. p. p. capit. 238. numero 3.

Adulter facta penitentia sui delicti si petat separationem ab vxore obstinata in suo adulterio, an sit concedenda. *ibid.* numero 4.

Adultera condemnata an perdat dotem, & bona paraphernalia. p. p. cap. 239. numero 1.

Adulter an possit accusare vxorem adulteram. *ibid.* num. 2.

Adultera an possit accusari ab heredibus mariti scientibus ipsius delictum. *ibi.* numero 3.

Adulter an possit petere debitum, & quid si ambo sunt adulteri. p. p. cap. 241. numero 6.

Adulterium an sit delictum in damnum communis. In Ordini Iudic. cap. 14. num. 7.

Adulterina moneta.

Vide fallarius.

Adulterio

I N D E X.

Adultus.

Adulto an sufficiat propositum baptizandi.
p.p.cap.48.num.2.
Adulti ætas quæ sit ad recipiendam Eucharistiam. vide communio.

Aduocatus.

aduocare an possint Ecclesiastici beneficia
ti. p.p.cap.1.num.1.
aduocare an possint Clerici in Romana Curia. ibid.
aduocati an possint defendere causam vere dubiam. p.p.cap.2.num.1.
aduocatus cognoscens causam esse probabilem pro utraq; parte, an debeat componere litigantes. ibid.
aduocatus in causis civilibus an possit defendere causam minus probabilem. ibid. num.2.
aduocatus in civilibus, & criminalibus defendens reum. an sit laudandus. ibi. nu.3.
aduocatus sciens causam iniustam suæ partis, an possit inducere clientem ad pactum cum contraria parte. ibi. num.4.
aduocatus defendens causam iustam an possit celare, quod possit impedire iustitiam suam. ibi. num.5.
aduocans pro causa iusta an peccet dicendo mendacia. ibid.
aduocatus an teneatur de damno nato sua culpa lata. ibid. num.6.
aduocati imperitia si constet clienti an aduocatus teneatur de damno sequuto. ibi.
aduocatus proponens defendere iuste, vel iniuste an peccet. ibid. num.7.
aduocatus an peccet non tacendo res graves sibi secrete communicatas. p.p.cap.3. num.1.
aduocatus sciens causam iniustam an teneatur revelare iudici sibi secrete communicata. ibid. num.2.
aduocatus an peccet petendo stipendium excedens. p.p.cap.4. num.1.
aduocatus an possit pacisci de certa quantitate. ibid. num.2.
aduocatus an possit recipere totum stipendium cliente deferente causam. ibi. nu.3.
aduocatus an possit accipere donativa excedentia taxationem. ibid. num.4.
aduocatus visis iuribus unius partis an possit defendere contrariam, ibid. numero 5.

Aduocatus an teneatur gratis patrocinari pro pauperibus. ibid. num.6.

Aduocatus ad quid teneatur de consilio male dato. p.p.cap.151. nu.4.

Aduocatus pro fure contra ordinem iustitiæ an teneatur restituere, si est causa eius absolutionis. ibid. num.10.

Aduocati fiscalis officium locare an sit prohibitum Prelatis ecclesiasticis. p.2. ca.78. num.12.

Aduocans contra reum, qui de facto occiditur, aut mutilatur an fiat irregularis non protestando. p.p.cap.169. num.13.

Aduocatus an fiat irregularis, si ex eius culpa reus suspenditur, aut mutilatur. ibid. num.14.

Aeconomus.

Aeconomus alicuius Principis an possit recipere quicquam à mercatoribus ratione pecuniæ ab ipsis detentæ. p.2. cap.50. numer.13.

Aeconomica potestas in quo consistat, p.p. c.13. nu.4.

Aer alienum.

Aere alieno multum grauatus an peccet ingrediendo Religionem, & an valeat eius professio. p.2. cap.3. num.7.

Aere alieno multum grauatus quid facere debeat in articulo mortis. p.p. ca.59. nu.8.

Ætas.

Ætas patrinorum quæ necessaria. p.p. cap.224. num.1.

Ætas ad matrimonium quæ requiratur p.p. cap.217. num.2.

Ætas pro sponsalibus quæ sit. p.p. cap.242. num.3.

Ætas nouitiorum quæ sufficiens. p.2. cap.7 num.6.

Ætas ordinandorum quæ statuatur. p.p. cap.164. num.1.

Ætas ad Episcopatum quæ requiratur. p.p. cap.105. num.3.

Ætas ad Canonicatum, aut ad alias dignitates non habentes curam quæ sit sufficiens. p.p. cap.30. num.1.

Æthiopes.

Æthiopes cur detineant homines in carceribus. p.2. cap.78. num.5.

Æthiopes destinati morti an possint emi, & reduci ad servitutem. ibid.

Æthiopes habiti per tyrannidem an sint emendi,

emendi, & an empti debeant poni in sua libertate, ibid.

Aethiopes qui bona fide emunt, an possint illos retinere, ibid.

Ab aethiopibus ementes res, quæ non creduntur suæ, an teneantur illas restituere. ibid. num. 7.

Ab Aethiopibus qui emunt furata ad quid teneantur non inuento proprio domino. ibid. num. 3.

Aegyptiorum pecuniæ datæ ab vxoribus pro eorum liberatione, an possint retineri. In ord. lud. cap. 14. num. 4.

Affinitas.

Affinitas quid sit. p. p. cap. 226. num. 1.

Affinitas an contrahatur ex copula carnali non consumata. ibid.

Affinitas admixta consanguinitate an sit pura affinitas. ibid.

Affinitas, & consanguinitas an indigeant dispensatione, & an sint excommunicati contrahentes sine illa. ibid.

Affinitates gradus an nascentur ex matrimonio rato, non consumato, ibid.

Affinitatem ignorantes, & bona fide contrahentes, an incurrant excommunicationem si cognito dicto impedimento perseuerent, ibid.

Affinitatem ignorantes qui contrahunt, quid debeant facere cognito tali impedimento, ibid.

Affinitatis, seu consanguinitatis impedimentum scientes qui contrahunt per procuratorem an sint ipsi excommunicati, aut procurator. ibid.

Affinitate, aut consanguinitate matrimonio impedito Parochus assistens an sit excommunicatus. ibid.

Affinitas an ducet vno coniugum moriente ibid. num. 3.

Affinitas ex copula fornicaria vsq; ad quæ gradum impediatur, & dirimat matrimonium, aut sponsalia de futuro. ibid. num. 4.

Affinitas an contrahatur ex copula illicita, cum omnibus consanguineis vxoris, p. p. cap. 211. num. 1.

Agasones.

Agasones an peccent remanentes die festo in aliquo prato pro pastu animalium bmitentes Missam. p. p. 123. num. 9.

Quibus diebus dicti teneantur audire Mis-

sam. ibid.

Agitatio taurorum.

Agitatio taurorum an sit prohibita. p. 2. ca. 73. num. 1.

Agitatio taurorum in circo diebus festiuis an sit licita, & an illam permittentes sint excommunicati. ibid. num. 2.

Agitatio taurorum vbi sit, an sit licitum aliqui cum illis compredi. ibid.

Agitatio taurorum in circo per vias die festo an sit prohibita ianuæ clausis ciuitatis. ibid. num. 3.

Agitatio taurorum in circo quando possit permitti. ibid. num. 4.

Agitationi taurorum an possint esse presentes sacris ordinibus initiati. ibid.

Agitationem taurorum spectare prohibitum est Religiosis sub mortali, licet non sint in sacris. ibid. num. 5.

De non agitandis tauris Constitutio Pij V. an sit reuocata. ibid.

Agitationi taurorum assentire tempore Iubilæi est mort. p. p. cap. 122. num. 3.

Agnus Paschalis.

Agni Paschales an possint vendi infidelibus p. 2. cap. 78. num. 17.

Alea.

Aleas faciens an sit irregularis, si ludentes occidunt se. p. p. cap. 169. num. 3.

Aleas vendens an peccet sciens ob id ludentes peccaturos. p. 2. cap. 78. num. 15.

Aleis falsis ludens an licite lucretur. p. 2. cap. 78. num. 13.

Cum aleis falsis ludentes an qui vincit, bona conscientia lucretur. p. 2. cap. 108. num. 9.

Alienatio.

Alienare qui possunt an possint accommodare. p. p. cap. 111. num. 2.

Alimentum.

Alimenta an teneatur pater relinquere filij spurij. p. p. cap. 10. num. 1.

Alimentorum ratione quid teneatur Pater legere spurio. ibid. num. 2.

Alimenta an debeant relinquere, & dare fratres fratribus. p. p. cap. 116. num. 1.

Alimenta an debeantur Clerico censurato. p. p. cap. 33. num. 5.

Alimenta an debeantur Clerico priuato fructibus beneficij. p. p. cap. 202. num. 1.

Alimenta dare spurie filie an Pater possit compelli. p. p. cap. 97. num. 1.

Ali-

I N D E X.

limenta an debeant compensari in aliqua re amissa per mortem alicuius, p. p. cap. 138. num. 4.

limenta an debeat habere vxor mortuo marito, p. p. c. 100. nu. 1.

limenta an possit licite accipere mulier, donec ei solvatur dos, ibid. num. 4.

limenta an possint peti à filiis post mortem matris viduæ, ibi. num. 6.

limenta congrua an debeantur filiis non succedentibus in primogenituris, p. p. ca. 131. num. 9.

Altare.

altare an sit necessarium pro dicenda Missa, & an debeat esse lapideum, p. p. c. 247. num. 16.

altare fixum an debeat esse lapideum, ibid. altare an debeat esse sacratum, & ad quem pertineat eius consecratio, ibidem.

altaris cōsecratio, quantum duret, ibidem. altare fixum quando amittit consecrationem, ibidem.

altari fixo, aut portatili non consecrato, an peccet sacerdos dicens Missam, ibid. num. 17.

altari non consecrato celebrare, an Papa dispenset, ibidem.

altare fixum an alibi quam in Ecclesia debeat consecrari, ibidem.

altari portatili an ubique Missa dici possit, ibid.

altare, in quo dicitur Missa, quibus paramentis debeat parari, ibi. num. 18.

altaris consecratio, quando iteranda, p. p. c. 53. num. 9.

Amicitia.

amicitia quid operetur cum intellectu, p. p. c. 6. num. 2.

amicitia ut incipiet & conservetur inter principes christianos, quid ecclesia tolerateat, p. p. c. 224. nu. 3.

amicitia an sit res vendibilis, p. p. c. 112. n. 6.

Amor Dei.

amare Deum an particulariter precipiatur, p. p. c. 11. nu. 1.

amor Dei quomodo debeat esse maior amore creaturarum, ibid.

amor an liceat Deum propter retributionem, ibid.

amor Dei an possit servare absque Dei gratia, ibid. nu. 2.

Amare Deum an semper debeamus, ib. n. 3.

Amandi Deum præcepto, an contrafaciat desiderans vivere perpetuo, ibid. num. 4.

Amor proximi.

Amor honestus in proximum quoduplex, p. p. c. 12. nu. 1.

Amor naturalis, & supernaturalis qui sit, ibidem.

Ad amorem supernaturalem proximi an teneamur, ibidem.

Amare proximum an teneamur, quamvis sit inimicus Dei, ibi. nu. 2.

Amoris in proximum signa, ibi. & nu. 3.

Amare magis seipsum, quam proximum in quibus est obligatio, ibi. nu. 4.

Amandi an sint magis benefactores, quam alij, ibi. nu. 5.

Amor parentum in filios.

Amare an debeant parentes filios suos, & an matrem non lactantes illos peccent, p. p. c. 13. nu. 1.

Amare an Pater dicatur, si mittat spiritum ad Hospitale, ibid.

An parentes non providentes filiis necessaria ad victum spiritualem, peccent, ib. n. 3.

Amor filiorum in parentes.

Amor filiorum in parentes, in quo consistat, p. p. c. 14. nu. 1.

Amare an dicantur filij parentes non subueniendo illis in necessitatibus, ibid. num. 6.

An filius aliquando teneatur magis succurrere matri quam patri, ibi. num. 19.

Amor coniugatorum.

Amare an debeant filij magis vxores quam parentes, p. p. c. 15. nu. 1.

An excessus in amando magis filios, aut vxores, quam parentes sit peccatum mortale, ibid.

Amphibologia.

Amphibologia an vii liceat coram indice, p. p. c. 190. nu. 7. & in Ordin. Iud. cap. 10. num. 4.

Amplexus.

Amplexus communes quando tenetur caritate mulier, p. p. c. 201. nu. 2.

Amplexus impudici tacti in actu ipso carnali an sint peccata distincta ab ipso actu, ibidem.

Amplexibus viuentes sponsi de futuro an peccent, p. p. c. 13. nu. 3.

Ancilla.

Ancilla non libera an possit fugere à domo,

I N D E X.

no, cū quo saepe peccauit, p.p.c. 49. n. 11.
 Ancillæ meretricum an possint absolui ha-
 bitantes cum illis, p.p.c. 203. nu. 3.
 Ancilla adiuuans concubinam domini sul-
 ad fucationem an peccet, p. 2. c. 78. nu. 14.

Animalia irrationalia.

Animalia irrationalia excommunicare,
 an vanum sit, p.p.c. 78. nu. 3.
 Ad animalia abigenda damnum inferentia
 quod sit remedium, ibid.
 Animalium aucupium, aut venationem, an
 Principes possint prohibere, p.p.c. 36. n. 3.
 Animal domesticum inventum in prædijs,
 an possit occidi, p.p.c. 38. n. 6.

Anima defunctorum, & anima Purgatorij.

Anima Purgatorij an lædatur ex mora Sa-
 cerdotis non dicentis missas retro omis-
 sas, p.p.c. 251. nu. 7.
 Animæ Purgatorij an commēdandæ Deo,
 si diminutio Missarum facta est iusta de
 causa, ibi. num. 12.
 Animæ defunctorum, quæ dicuntur vera-
 re homines, an sint ipsæ, vel demones, p.
 p.c. 9. num. 2.
 Animæ Purgatorij an appareant aliquādo
 viuīs ad illos vexandos, ibid. & p. 2. c. 12.
 num. 8.
 Animæ Purgatorij an patiantur non solutis
 legatis ab ipsis relictis, p.p.c. 132. num. 8.
 Animæ Purgatorij an orandæ, p. 2. cap. 12.
 num. 8.
 Animæ aliquæ an habeant Purgatorium in
 hoc mundo, ibid.
 Animæ Purgatorij an veniant ad nos, ibid.
 Animæ Purgatorij, quibus operibus indi-
 geant, p.p.c. 14. num. 8.

Annus.

Anni quot dantur coniugibus ad proban-
 dam impotentiam perpetuam, aut tem-
 poralem, p.p.c. 233. nu. 3.
 Annus probationis an debeat esse integer,
 vt professio valeat, p. 2. c. 8. num. 4.
 Annus probationis à quo die computan-
 dus, ibid. nu. 7.
 Annus bissextus, si occurrat quo die sit fa-
 cienda professio, ibidem.

Apostata & Apostasia.

An sit apostasia vbi non est peccatum, p. p.
 cap. 43. nu. 1.
 Apostata à fide an contrahat cognationē
 spiritualem, aut existens patrinus, p.p.c.

224. num. 4.

Apostata à fide declaratus excommunica-
 tus priuatur dominio in subditos. p.p.c.
 119. num. 9.

Apostata à Religione an sit qui exit à mo-
 nasterio sine licentia, animo redeundi, p.
 p.c. 43. num. 1.

Apostata an sit confugiens ad superiorē, ib.

Apostata quid sit, ibidem.

Apostata deferens religionem, & habitum
 quam censuram incurrat, ibid.

Apostata an gaudeat privilegio canonis, p.
 p.c. 80. nu. 16.

Apostatæ belligerentes an iuste capiant sti-
 pendia, & prædam, p.p.c. 127. nu. 1.

Apostatæ ignoranter approbati ab Ordina-
 rio ad Confessiones an valeat absolutio,
 p.p.c. 60. nu. 3.

Apostatæ condemnati an habeantur pro
 nominatim excommunicatis, p.p.c. 82. n. 6.

Apostatæ solent eijci ab exercitu, p. p. cap.
 127. num. 1.

Apparitio.

Quid faciendum Confessario cum penitēte
 dicente se habere visiones, seu apparitio-
 nes, p.p.c. 9. num. 1.

Apparitiones quando sunt illusiones, &
 imaginationes, & an sint quando incu-
 tiunt terrorem, ibid.

Quando cognoscitur, quod apparitiones
 non sunt veræ, ibid. nu. 2.

Apparitionibus an statim credendum, ibi.

Apparitiones an sint desiderandæ, ibi.

Apparitiones habentes quid facere debeāt
 ne cadant in errores, ibid.

Apparente demone cuidam Religioso in
 figura Christi quid gessit Religiosus, ibi.

Appellatio.

In appellationis casu subditi suffraganeorū
 quorum subditi sint, p.p.c. 216. num. 15.
 & c. 234. nu. 3.

Reliqua de appellatione, vide in Indice
 Tract. Ord. Iudic.

Approbatio.

Approbatio Ordinarij, quando requiratur,
 p.p.c. 216. nu. 11.

Aqua.

Aqua materia Baptismi, & quæ, p.p.ca. 25.
 num. 1.

Aqua baptismalis quas partes baptizati at-
 tingere debeat, ibid.

Aqua

I N D E X.

ta benedicta an tempore Interdicti accipi possit in ingressu Ecclesie, p.p.capit. 16.num.1.

Archidiaconatus.

Archidiaconatus possit commutari cum beneficio simplici reservata aliqua pensione, p.2.cap.66.num.5.

Archiepiscopus.

Archiepiscopus an possit coniungere matrimonialiter subditos sui suffraganei, & an hi possint se coniungere de eius licentia, p.p.cap.216.num.16.

Archiepiscopus quid possit in sua diocesi, & an habeat iurisdictionem in diocesi suffraganei sui, p.p.cap.234.num.3.

Archiepiscopus an possit dispensare in votis subditorum suffraganei, p.2.capit.102.num.4.

Archiepiscopus quos possit excommunicare, p.p.cap.76.num.1.

Archiepiscopus an possit concedere litteras tonitorias, p.p.cap.79.num.1.

Argentarij, seu Aurifices.

Argentarij ponentes ligamen in vasa an possint vendere non computato pondere ligaminis, p.2.c.83.num.9.

Ariolus.

Artes diuinatoria.

Arma.

Arma portantes Clerici an comprehendantur sub legibus prohibentibus illa, & an os iudex secularis capiens sit excommunicatus, p.p.c.155.num.4.

Arma ferens Clericus non potest à Indice seculari castigari, aliter sit excommunicatus, ibid.

Arma ferens Clericus iusta de causa non currit excommunicationem à iure potestatis, ibid.

Arma vendens aditus bellum iniustum contra congressum ipsum peccat mort. p. cap.78.num.16.

Arma vendens vassallo sui Principis incensum de sine, quo emuntur, non peccat, ibid.

Ars diuinatoria & chymantica.

Ars diuinatoria, siue artibus diuinatorijs uti an liceat, p.p.c.7.num.1.

Ars diuinatoria an sit licitum per nativitatem alius, complexionem eius, sanitatem, infirmitatem, aut similia, ibid.num.3.

Diuinare quod talis morietur morte aquę, aut simili est mort. ibidem.

Diuinationibus, incantationibus, inuocationibus demonum uti est peccatum reservatum Episcopo, ibid. nu.12. & capit. 155.num.1.

Ars magica.

Ars magica, siue negromantica an sit prohibita, p.p.capit.7.num.5. & capit.49.num.2.

Ars curandi.

Artis curandi impetrus an possit recipere mercedem, p.p.c.7.num.4.

Ars medicina, & Chyrurgia.

Artem chyrurgię exercens post susceptum ordinem sacrum, an sit irregularis, p.p.c. 176.num.12.

Artis medicine exercitium quibus sit prohibitum, ibid.

Ars medicine, & chyrurgię si sit occasio peccandi an debeat relinqui, p.p.c.49. numero 3.

Artem medicine exercens pro lucro sacris initiatus an peccet, par.2. cap.1. numero 1.

Ars cambiandi.

Ars cambiandi quid sit, & in quo consistat, p.2.cap.109.num.1.

Vide Cambium.

Ars negociandi.

Ars negociandi quando licita, par.2.cap.1. num.2.

Vide Negociatio.

Ars scurrarum.

Ars scurrarum quando licita, p.2.cap.29. num.5.

Ars mechanica.

Vide Artifices.

Articulus fidei.

Vide Doctrina Christiana.

Articulus mortis.

Articulus mortis, & periculum mortis differunt, p.p.c.59.num.1.

In articulo mortis positus non potens confiteri an possit obtinere Indulgentias concessas contritis, & confessis, ibidem, num.12.

In articulo mortis posito quæ penitentia imponenda, ibid.num.13.

In articulo mortis positus de quo admonendus a Confessario, ibid.num.15.

In articulo mortis positus an possit absolui a simplici sacerdote, & coniungi ab illo in matrimonium cum concubina sua. p.p.cap.216.nu.16.

Artifices.

Artifices artium mechanicorum peccant non soluentes quisquam, aut parum suis famulis, & accipientes ab eis pretium victus, & vestitus. n.2. cap.50.nu.1.

Assecuratio.

Assecuratio quid sit. p.2.cap.108.nu.1.

Assecurationis contractus cui comparatur. ibid.num.2.

Assecurationis contractus quomodo sit licitus. ibid.nu.3.

In assecuratione quando præsumitur fraus. ibid.

Assecurans an committat usuram mutuans aliquid, quod eget assecuratione, ibid.nu.4 & 5.

Assecurans quod non eget assecuratione an possit recipere pretium assecurationis. ibid.num.6.

Assecurationis contractum usurarium faciens putans esse iustum an peccet, ibid.num.10.

Astrologia.

Astrologia uti quando licitum. p.p.cap.7.num.2.

Astrologia iudiciaria uti ad inveniendas res furatas est mort. ibid.nu.4.

Astrologus quando restituere teneatur quod habuit mercedis pro rebus inuentis, ibidem.

Attentio.

Attentio quæ requiratur in recitando diuino officio. p.p.cap.143.nu.1.

Attentionis species quatuor, ibid.nu.2.

Cum attentione recitans officium, sed sine proposito satisfaciendi ecclesiæ præcepto, tenetur recitare. ibid.nu.3.

Attendendi, & satisfaciendi an habeat propositum sufficiens, qui petit, & capit Breuiarium, ibid.nu.4.

Attentionem Missæ, & horis Canonicis vno actu potest præstare Clericus. p.p.c.123.num.3.

Attritio.

Attritio quid sit. p.p.cap.48.num.1.

Attritio an sufficiat adulto ad recipiendum Baptismum. p.p.cap.50.nu.4.

Attritionem an habeat, qui dicit, si non essent peccata infirmi, non dicerem de peccatis. ibid.nu.5.

Attritus ut fiat contritus quid sufficiat, ibid.num.6.

Aucupium.

Vide Animalia irrationalia.

Audax.

Audax presumptuosus in non obediendo Ecclesiæ non est dignus benignitate illius. p.p.cap.215.nu.2.

Auctoritas.

Auctoritas viri docti, & pii an excusat a peccato transgressionis legis, p.2.cap.108.num.10.

B

Balnea.

Balnea tenentes non debent absolui promittentes iuuenes lauare mulieres, p.p.cap.201.nu.3.

Bannitus.

Vide Exul.

Baptismus.

Baptismus quid sit, p.p.cap.25.nu.1.

Nullus potest baptizare seipsum, ibid.

Baptismi materia quæ. ibid.nu.2.

Baptismus ut sit, quæ pars debet baptizari. ibid.nu.3.

Baptismi forma quæ. ibid.nu.1.

In Baptismi forma persona suscipientis baptismum experientia, non autem baptizantes. ibid.

Baptismus est si dicatur in nomine Patris, & Iesu Christi, & Spiritus sancti. ibidem.

Baptismus est, si Episcopus dicat cum auctoritate os baptizamus in nomine, &c. ibid.

Baptizari possunt plures vnica forma, & vnico lauacro. ibid.

In Baptismo quæ corruptio valeat verborum. ibid.

Baptismus an sit in nomine Genitoris, geniti, & ab utroque procedentis. ibidem.

Baptizare an possit secularis, mulier, & hæretici. ibid.

Baptizare non potest manus non habens, nec mutus, nec amens. ibid.

Baptizari a quo possit, & debeat adultus in necessitate positus. ibid.

I N D E X.

sitatur an quis sit baptizatus, quid
 estandum. *ibid.* num. 3
 aptismus. ut sit licitus, quid requiratur.
p. cap. 166. num. 3
 aptizans Clericus quomodo possit ab
 episcopo dispensari. *ibid.* num. 4
 aptizans Parochus licet sub conditione
 ens aliquem baptizatum, sit irregularis.
p. p. cap. 25. num. 3
 nizando est pars principalis corporis.
ibidem.
 nizare debent Parochi tempore pestis
 cet cum periculo vitæ. *p. p. c. 26.* num. 1.
 nizare non tenentur laici tempore pe-
 tis cum periculo vitæ. *ibid.* num. 2.
 ptismi minister potest esse laicus tempo-
 e pestis præsentis Sacerdotis. *ibid.* num. 3.
 ptizati potest puer domi, si est periculū
 adeundo ecclesiam. *ibid.* num. 4
 ptismi solemnitas quando possit relin-
 qui. *ibid.*
 d Baptismi essentia quid requiratur. *ibid.*
 ptismi solemnitates quæ dicantur. *ibid.*
 ptizans laicus in peccato mort. & in ex-
 communicatione non peccat si est neces-
 sitas. *ibid.* num. 5
 aptizans solemniter absque necessitate, sit
 irregularis. *p. cap. 165.* num. 4
 ina Baptismo aquæ, sanguinis, aut ignis ne-
 mo potest saluari. *p. p. cap. 27.* num. 1
 baptismum qui omisit ex negligētia, si mo-
 ritur contritus de hoc peccato, saluatur.
ibidem
 Qui putat esse baptizatum, cum non sit, nō
 iuvatur alijs sacramentis. *ibid.* num. 2
 Baptismus administrandus adulto recte in-
 structo de fide. *ibid.* num. 3
 Baptizandus nemo per metum, nec puer in-
 fidelis innotis parentibus. *ibid.*
 Baptizando adulto sufficit attritio. *p. p. cap.*
50. num. 4
 Baptismi effectus. *p. p. c. 157.* num. 8
 Per Baptismum contrahitur cognitio spiri-
 tualis, & inter quos *p. p. c. 224.* num. 1
 Baptismum bis recipiens scienter sit irregu-
 laris. *p. 2. cap. 17.* num. 7
 Non baptizatus si occidat, non sit irregu-
 laris. *p. p. c. 174.* num. 6
 Sine Baptismo decedentes non debent sepe-
 liri in Ecclesia, aliter polluitur. *p. p. c. 153.*
 num. 4.

Sine Baptismo aquæ catechumenus mo-
 riens potest sepeliri in Ecclesia. *ibid.* num. 6
 Baptizans pater filium in necessitate non
 perdit ius petendi debitum. *p. p. cap. 224.*
 num. 2
 In Baptismo an contrahatur cognatio per
 Procuratorem. *ibid.* num. 3
 Non baptizatus non contrahit cognationē;
 secus non confirmatus. *ibid.* num. 4
 Baptizans filium ex fornicatione etiam in
 necessitate non potest contrahere matri-
 monium cum matre. *ibid.* num. 5
 Baptizans malitiose filium suum, ut contra-
 hat cognationem cum vxore, hac mor-
 tua non potest aliam ducere. *p. p. c. 227.*
 num. 8
 Baptizatus inuitus, & contradicens non re-
 cipit characterem. *p. 2. cap. 16.* num. 5.
 Baptizare nolenti puerum, nisi detur sibi
 pecuniam, qui dat, simoniacus est *p. 2. c.*
6. num. 8

Barbitonsor.

Vide Tonfor.

Bellum.

Bellum duplex, iustum, & iniustum. *p. p. c.*
125. num. 1
 Bellum ut sit iustum tria requiruntur. *ibid.*
 In bello iusto an Principes possint uti militi-
 bus infidelibus. *ibid.* num. 2
 Belli iustitiam tenetur Princeps examinare
ibid. num. 3
 Belli iusti tempore an liceat innocentes oc-
 cidere. *ibid.* num. 4
 Ad bellandum parati siue iustum sit bellū,
 siue iniustum, peccant. mortalt. *ibidem*
 num. 5
 Bellum gerere cum infidelibus quando sit
 illicitum. *ibid.* num. 6
 Bellum gerere quando liceat Clerico. *ibid.*
 num. 7. & num. 8.
 Bellum mouere quando liceat Clerico *ibi-*
dem. num. 9.
 In bello quod promissit Princeps an semper
 teneatur adimplere. *ibid.* num. 10
 In bello si milites recipiunt damnum Prin-
 cept non tenetur ad illud. *p. p. capit. 126.*
 num. 21
 Bellum sponte aduentibus an debeatur ali-
 qua compensatio. *ibid.* num. 3. & 4.
 In bello iniusto an Princeps teneatur solue-
 re damna militibus. *ibid.* num. 5.

In

In bello iusto an possit capi aliquid sine licentia Generalis. p.p.cap.127.num.1
In bello iusto si raptus est apertus & liber auctoritate Principis captivi possunt expoliari. ibid. nu. 2
In bello iusto si concedatur raptus, ecclesie non possunt expoliari. ibid. nu. 3
Bellum quando est iustum contra Prælatum Ecclesie, clerici possunt expoliari. ibid.
In bello iniusto milites prædantes peccant, ibid. num. 4
In bello iniusto deprædantes tenentur pro rata ad restitutionem. ibid. nu. 5
In bello qui emunt spolia capta ab infidelibus minoris quam valent, tenentur restituere veris dominis. ibid. num. 6
Bellum mouendum cum vrgenti necessitate, ibid. num. 7
Clericis prohibitum est suis manibus præliari, p.p. cap. 171. nu. 1
In bello, Clerici non possunt esse Duces, ibi. num. 2
Si sunt Duces non sunt irregulares, nisi occidant. ibid. nu. 3
In bello quando liceat Clericis auxiliari militibus consulendo, & exhortando ad fortiter præliandum. ibid. nu. 4
Bellum aduentibus clerici non possunt dare arma ibid. num. 5. **secus si dant in consilio.** ibid. nu. 6.
Clericus prælians suis manibus non fit irregularis concedente Papa. ibid. num. 7
In bello defenso quando clericus non fit irregularis, si occidit, ibid. num. 8
Bellum aggressium quod sit. ibid.
Potestas data Clericis, ut sint presentes bello iusto extēditur ad Religiosos. ibidem. numero 9

Belli simulachra.

Bellica simulachra siue hastiludia religiosi insipientes non peccant. p. 2. cap. 73. nu. 6
Belli simulachra exercere in Quadragesima non licet, p.p. cap. 122. num. 3
Accedentes ad dicta tempore Quadragesimæ an peccent. ibid.

Benedictio.

Benedicere quis possit paramenta pro dicenda Missa. p.p. cap. 28. num. 1
Benedicere corporalia quis possit. ibid.
Benedicere Ecclesias, & cæmeteria, & reconciliare pollutas, quis possit, ibid. nume. 2.

& capit. 153. numero 17.

Benedictio Matrimonij an possit dari a quocunque sacerdote. p.p. cap. 216. numero 13
Benedicere matrimonium temporibus prohibitis an liceat. p.p. cap. 239. num. 4
Benedicere secundas nuptias est peccatum. ibidem.
Benedictionem matrimonij recipiens sabbato ante Aduentum, & die sequenti traducens sponsam an peccet. ibid.
Benedicenda est pixis pro seruanda Eucharistia. p.p. cap. 247. nu. 23
Benedictio mensæ non prohibetur tempore interdicti. p.p. cap. 116. numer. 1

Benefactores.

Benefactores an præferendi sint patribus, & fratribus, p.p. cap. 12 num. 5

Beneficium, & Beneficiatus.

Beneficiato curato non sufficienti debet poni coadiutor. p.p. cap. 29. nu. 1
Beneficiato illeterato dans beneficium ad damnorum restitutionem tenetur. ibid. numer. 2
Beneficij collatio facta in totum illeterato nulla. ibid. num. 3
Beneficia non possunt habere filij presbyterorum in ecclesijs suorum Patrum. ib. nume. 4
Beneficii collatio facta excommunicato est nulla. ibid. nu. 5
Beneficij non est capax irregularis. ibidem num. 6
Beneficium non potest obtinere qui non habet ætatem legitimam, & quæ etas necessaria. p.p. c. 30. num. 1
Beneficiatus si nō ordinatur intra annum, perdit beneficium ibid. num. 2
Beneficium simplex qui obtinuit sine animo accipiendi sacerdotium, an perdat fructus ipsius. ibid. nu. 3
Cum beneficiato curato studente an possit dispensare episcopus, ne ordinetur infra annum. ibid. nu. 4
Beneficiatus uxorem ducens an perdat beneficium, ibid. num. 5
Beneficium non amittitur per sponsalia de futuro ibid.
Beneficia duo curata non licet habere, & qui habet non est absolucendus. p. p. cap. 31. num. 1

Beneficia plura simplicia illicitum est tenere. *ibid.* num. 2
 Ad habenda plura beneficia non sufficit desiderium faciendi opera pia. *ibid.* num. 3
 Beneficium curatum habens si obtinet aliud, priuatur priori. *ibid.* num. 4
 Beneficia duo tenere, vnum in titulum, alterum in commendam non licet. *ibid.* num. 5
 Beneficium vnum in actu, alterum in potentia habere licet. *ibid.* num. 6
 Beneficia duorum curata habens dispensatus a Papa sine iusta causa, non est securus in conscientia. *ibid.* num. 7. & 8
 Beneficium habens non legitime tenetur renunciare. *p. p. c. 32. num. 1. & 2*
 Beneficiari non residentes iniuste fruuntur fructibus. *p. p. cap. 33. num. 1*
 Beneficij fructus absens iuste percipit audiens, aut docens sacram scripturam. *ibi.* num. 2
 Beneficiorum fructibus possunt gaudere Capellani Papae, & regum si absint. *ibid.* num. 3
 Beneficiari excommunicati licet non denunciati perdunt fructus beneficij aut praebendae. *ibid.* num. 4
 Beneficiario excommunicato debentur alimenta si procurat absolutionem. *ibidem* num. 5
 Beneficij aut praebendae fructus non perdit iniuste excommunicatus. *ibid.* num. 6
 Beneficij fructus debentur iniuste carcerali, & etiam distributiones. *p. p. capit. 39. num. 4*
 Beneficij fructus qui tribus de causis immerito accepit, non bene dispensatus est a Papa, si tacuit vnam illarum. *p. p. c. 83. num. 6*
 Ex beneficiorum fructibus non facientes elemosynas peccant mortali. *p. p. cap. 198. num. 3*
 Beneficium renunciandum est a Novitio per duos menses ante professionem. *p. 2. cap. 7. num. 2*
 Beneficij renunciatio non valeat, si eius timore Novitius, aut alius sit ordinatus. *ibi.* num. 3. *ibid.* cap. 13. num. 1
 Beneficij collatio facta suoris initiatis valet, licet non acceperint minores. *p. 2. c. 17. n. 5*
 Beneficij commutans potest imponere pensionem, si excedat in redditibus. *p. 2. c. 21. n. 2*
 Beneficium non resignandum cum reserua-

tione omnium fructuum. *ibid.* num. 4
 Beneficij impetratio non valet, reddituum quantitate non denuntiata Papae. *ib.* num. 6
 Beneficia simplicia plura habens sine iusta causa quomodo possit absolui. *ibi.* num. 13
 Beneficium simplex qui habet an teneatur seruire per se, aut per alium. *p. 2. cap. 36. num. 3*
 Beneficium acquiritur simoniace priuatur ipso facto, & est excommunicatus. *p. 2. c. 58. num. 6*
 Beneficia distribuunt Papa, & Episcopus alternativè. *p. 2. cap. 61. num. 1*
 Beneficium infirmus renunciare debet vivere viginidies post renunciationem. *p. 2. c. 62. num. 6*
 In beneficiorum commutatione non inspicienda dignitas, sed redditus. *p. 2. cap. 66. num. 5*
 Beneficij fructus non perdit ordinatus ante statem. *p. 2. cap. 70. num. 2*
 Beneficia possunt conferri a capitulo suspensio. *ibid.* num. 4
 Beneficium quomodo possit acquiri a suspensio voce actius, & passius. *ibid.* num. 6
 Beneficij fructus an possit capere suspensus ab officio assistens officijs diuinis. *ibid.* n. 7
 Beneficij tenue, ac sufficiens quod sit relinquatur iudicio boni viri. *ib.* & *p. 2. c. 15. num. 9*
 Beneficij collatio facta infami an valeat, *p. p. c. 208. num. 2*
 Beneficij institutio quid sit. *p. 2. c. 66. num. 1*
 Beneficij investitura quomodo fiat. *ibidem*
 Beneficij commutatio sine licentia Papae quando est simoniaca. *ibid.* num. 3
 Beneficium pro beneficio, & dignitate pro dignitate quomodo commutanda. *ibi.* num. 5
 Beneficia permittentes, & instantes in ea sine licentia non priuantur illis ipso iure. *ibi.* num. 6
 In beneficij commutatione cum auctoritate Ordinarii quando commutatur simonia. *ibid.* num. 7
 Beneficij resignatio facta ab homicida quando valet. *p. p. cap. 179. num. 2*
 Ad beneficium ut eligatur quis habeatur, quid requiratur. *p. p. cap. 136. num. 2*
 Ad beneficia peccatum mortale non inhabilitat. *ibid.* num. 3
 Ad beneficium electio ut valeat an sufficiat quod conferatur digno. *ibidem*, num. 104

Ad beneficium presente re minus dignum est mort. *ibid.* num. 5

Beneficium resignans de licentia Papæ non tenetur quætorum digniorem. *ibidem* numero 10

Ad beneficium indignus nō est eligendus, presentandus, aut confirmandus. *ibidem* num. 12

A beneficio suspensus non est, qui est suspensus ab ordine, nec ē contra. p. 2. capit. 70. numero 2

A beneficio suspensus faciens contra suspensionem non fit irregularis. *ibid.* num. 9

Beneficentis prohibetur ditare contanguineos. p. p. cap. 198. num. 6

Beneficium resignare compellendus est uxorem ducens. p. p. cap. 122. num. 1

Beneficium potest habere nouiter conuersus. p. p. cap. 159. nu. 4

Beneficium accipiens irregularis fit inhabilis ad illud. p. p. cap. 161. nu. 1

Beneficii regressum solum habens non tenetur deferre habitum. p. 2. cap. 17. nu. 3

Beneficiari curati possunt admitti ad nouitiam. p. 2. cap. 6. num. 5

Beneficium patrimoniale.

Beneficiorum patrimonialium institutionis quæ causa fuerit. p. 2. cap. 6. nu. 11

Beneficia patrimonialia vendere est simonia. *ibid.*

Beneficia patrimonialia non conferuntur per concursum. p. p. cap. 106. nu. 11

Ad beneficium patrimoniale debet admitti qui fuit presentatus a maiori parte *ibid.*

Bestialitas.

Bestialitatis vitium committens Clericus priuatur omni priuilegio clericali. p. p. cap. 108. num. 2

Bestialitatis vitium est grauius sodomia. *ib.*

Bestialitates peccatum est relesatum Episcopo *ibid.*

Bibliopola.

Bibliopolis portantibus in Regni Castellæ libros vulgares impressos extra ea quæ pena sit imposta. p. p. cap. 196. nu. 1

Bibliopola peccat mort. imprimens libros quoscunque antequam approbatur. *ibi.* num. 2

Bibliopola in Regnis hispaniæ, cur non possit imprimere Messalia nec alios libros ecclesiasticos aut introducere alibi impres-

fos sine licentia Regiæ. *ibid.* nu. 3

Bibliopola vendens, aut imprimens libros sine licentia authoris habentis priuilegium regis tenetur ad damna domino priuilegij secuta. *ibid.* num. 4

Bibliopolæ contrafacientes non tenentur ad penam ante condemnationem. *ibi.* nu. 6

Bibliopolæ tenentes libros venales contra priuilegium authoris peccant. *ibid.* nu. 7.

Bibliopola potest vendere libros antea impressos, quorum auctores non habent priuilegium. *ibid.* nu. 8

Bigamia.

Bigamia quid. p. p. cap. 157. nu. 1.

Bigamia triplex. *ibid.* nu. 2.

Bigamus an sit qui habet multas concubinas. *ibid.* num. 3

Bigamus non est contrahens cum muliere scurili, ancilla, aut publica mimma, si erat virgo. *ibid.* nu. 4

Bigami sunt irregulares. *ibid.* num. 5

Cum bigamis non potest dispensare Episcopus ad ordines maiores, nec ad minores. *ibid.* nu. 7

In qua bigamia Papa facillime dispēset. *ib.*

Bigamiæ irregularitas non tollitur per baptismum. *ibid.* nu. 8

Bisextus.

Vide Annus

Blasphemia.

Blasphemia duplex, & definitio vtriusque. p. p. cap. 34. num. 1

Blasphemia differt ab hæresi. *ibid.*

Blasphemia an sit dicere, per corpus Dei, aut per eius sanguinem. *ibid.* nu. 2

Blasphemia est nominare sanctos per sua pudenda. *ibid.*

Blasphemia est applicare verba sacre scripturæ rebus iocosis. *ibid.*

Blasphemia publica est reservata Episcopo. *ibid.* nu. 4

blasphemo debetur grauis penitentia. *ibid.*

blasphemus ex consuetudine non absoluedos, sed debet differenda absolutio. *ibi.* n. 5

Blasphemus non est denunciandus, antequam fraterne corrigatur. *ibid.* num. 6

Blasphemus hereticus absque correctione est denunciandus. *ibid.*

blasphemiz crimen est causa vtriusque fori

In ord. iud. cap. 1. nu. 1

blasphemia tentatus contra Deum & sanctos

I N D E X.

os non peccat non consentiendo, p. 2.
ap. 54. num. 5.
phemans S. Petrum, & undecim Apo-
tolos duo facit peccata, p. p. cap. 212. nu-
mer. 3.

Blanditia.

le meretrix.

Bona.

na alia aduentitia, p. p. c. 146. num. 6. alia
quasi castrensia, ibid. alia profectitia, ibid.
num. 7. alia paraphernalia, p. p. cap. 199.
num. 1.

ona aduentitia, & castrensia quæ sint, p. p.
cap. 146. num. 6.

ona profectitia quæ sint, ibid. num. 7.

ona paraphernalia quæ, p. p. cap. 92. num.
8. & cap. 199. nu. 1.

ona dotalia mortuo marito si sunt immo-
bilia sunt vxoris, secus mobilia, p. p. cap.
100. num. 1.

De bonis mariti vxor potest capere ad ui-
tandas lites, ibid. nu. 8.

De bonis patrimonialibus Clericus non po-
test facere elemosynam, p. p. cap. 198.
num. 1.

De bonis patrimonialibus Clericorum ca-
pere non est sacilegium, p. p. capit. 148.
num. 1.

Breues.

Breues portantes ad collum quando pec-
cent, p. p. c. 7. nu. 8.

Breuia Apostolica.

Breuia Apostolica possunt aperire Confes-
sores Societatis Iesu commissæ ad dispen-
sationem Doctoribus, & Magistris, p. p.
cap. 234. nu. 8.

Breuia Apostolica Prælati Religionum de-
finitive non possunt declarare, p. 2. c. 31.
num. 8.

Breuia Apostolica possunt suspendere dicti
Prælati, si subditi illis abutuntur, ibid.

C

Calix.

Calix, & patena consecranda ab Episco-
po, p. p. cap. 247. nu. 22.

Calix antiquus consecratur coopertus.
ibid. nu. 18.

Calicis, & patenæ consecratio absoluitur
suphione, & in auratione, ibid.

Calix debet operiri infula lineæ, vel laticia,
ibid. num. 19.

Calicem non potest consecrare Episcopus
in aliena diocesi, p. 2. c. 70. nu. 3.

Calumnia.

Calumnia quid sit. In ord. Iud. capit. 6. nu-
mer. 2.

Calumnie iuramentum quid sit. In ord. iud.
cap. 10. num. 7.

Cambium, & Campsor.

Cambium quid sit, p. 2. cap. 104. nu. 1.

Cambium triplex, ibid. nu. 2.

Cambium per minutum, & per litteras quid
sit, ibid.

Cambium differt a venditione, ibid. nu. 3.

Campsor si non habet stipendium a Rep.
pro labore in tractando cum mercatori-
bus potest recipere aliquid pro cambio,
p. 2. c. 105. nu. 1.

Pro cambio pretium assignatum a Rep. de-
bet obseruari, ibid. nu. 2.

Cambiare pecuniam personis priuatis pro
alia licet, ibid. nu. 3.

Campsor publicus potest vendere monetam
maiori pretio, ibid. nu. 4.

Cambium per litteras duplex, p. 2. cap. 106.
num. 1.

Cambium per litteras quando non est licitum,
ibid. nu. 2.

Cambium per litteras potest exerceri ab v-
no loco in alium intra idem Regnum cum
lucro, ibid. nu. 4.

Cambium siccum quid sit, p. 2. capit. 107.
num. 1.

Candela.

Candellarum numerus qui est superstitio-
sus, remouendas, p. p. cap. 247. num. 13.

Cum candela cerea est dicenda missa sub
mort. p. p. cap. 247. nu. 13.

Canis.

Canis latratus obseruare mort. est. p. p. cap.
7. num. 1.

Canones Penitentiales.

Canones penitentiales licet non sint in vfu,
debent tamen a Confessoribus reduci ad
memoriam, p. p. c. 56. nu. 5.

Canones disponebant, ut pro singulis mort.
septem anni penitentiae fierent, ibid.

Canonicus.

Canonicorum etas, p. p. cap. 30. nu. 1.

Canonicus quanto tempore potest abesse
ab Ecclesia Cathedrali, p. 2. cap. 36. nu-
mer. 1.

Caro.

Canonicus infirmus potest gaudere distributionibus, p. p. cap. 33. nu. 6.

Canonicus assistens choro, & non recitans officium cum reliquis, tenetur restituere distributiones, p. p. c. 145. nu. 5.

Canonicus Ecclesie cathedralis potest esse iudex conservator, p. p. cap. 184. nu. 2.

Canto, & Cantor.

Cantionibus, & similibus inducere preteritum aliquem ad peccandum peccat mortale, p. p. c. 49. nu. 5.

Cantare missam cur non possit filius illegitimus Clerici in Ecclesia ubi Pater habet beneficium, p. p. c. 247. nu. 2.

Cantans beneficiatus in choro, & participans loquens cum alijs non potest percipere distributiones, p. p. c. 145. nu. 5.

Si loco cantandi psalmos Ecclesiastici associantes aliquod fundum, & colloquantur inter se, percipiendo stipendium non tenentur restituere, ibid.

Capellania, & Capellanus.

Capellanus obligatus ad tot missas, & ad Chororum potest satisfacere per alium, p. p. cap. 37. nu. 3.

Capellania, & beneficium differt, p. p. c. 42. nu. 1.

Capellanus potest mutari a patrono ob iustam causam, ibid.

Capellanus tenetur ad eas missas, quas potest dicere honeste, ac devote, ibid. nu. 3.

Capellaniam instituens cum onere dicendi missam quotidie male facit, ibid.

Capellanus regius absens potest gaudere fructibus beneficii, p. p. cap. 33. nu. 3.

Capellanus infirmus an iubere debeat ut dicantur missae, ad quas ipse tenetur, p. p. c. 250. nu. 3.

Capellanus si cogitur ab excommunicato ad celebrandum potest celebrare, p. p. c. 82. nu. 4.

Capellanus obligatus dicere missam determinatam, ad illam tenetur, p. p. cap. 247. nu. 25.

Capellaniam habens in perpetuum titulum est liber a iurisdictione seculari, p. p. cap. 155. nu. 1.

Capitaneus.

Vide Dox.

Capitulum.

Capitulum suspensum potest conferre beneficia, p. 2. c. 70. nu. 4.

Capitulum sede vacante potest dispensare in votis, & in iuramentis, p. 2. cap. 102. nu. 3.

Capitulum potest dispensare sede vacante cum illegitimis ad minores, p. p. cap. 161. nu. 3.

Captivus.

Captivi redimendi sunt suis Episcopis, p. p. c. 114. nu. 7.

Captivus Christianus fugiens ab infidelibus non peccat, p. p. c. 41. nu. 1.

Captivo dimisso cum iuramento mittendi aliquot num. 3, non debet relaxari iuramentum, ibid. nu. 3.

Captivus pater si non liberatur a filio est indignus successione, ibid. nu. 4.

Cedere ligna.

Cedens arbores, seu ligna in locis prohibitis tenetur ad penam legis, p. p. c. 37. numer. 1.

Cedens ligna a monte communi ad quid teneatur, p. p. c. 18. nu. 1. 2. 3.

Cesa ligna furto capta ementes tenentur ad restitutionem, ibid. nu. 6.

Carcer, carcerare, & Carceratus.

Carcerare aliquem propria auctoritate privatis non licet, p. p. c. 39. nu. 1.

Carcerare delinquentes non licet iudicibus ante processum, ibid. nu. 2.

Carcer debet esse humanus, ibid. nu. 3.

Carcerato beneficiato iniuste debentur fructus, & distributiones, ibid. nu. 4.

Carceratus potest fugere, & carcerem rumpere sine peccato, p. p. cap. 40. nu. 1.

Iurans reditum ad carcerem tenetur redire, ibid. nu. 3.

Carnifex.

Vide Prædicator.

Carnis vitium.

Carnaliter cognoscens desponsatam alicui per verba de futuro tenetur confiteri hanc circumstantiam, p. p. cap. 53. nu. 3.

Carnaliter se cognoscentes consanguinei qui miserunt Romam pro dispensatione, peccant. In ord. ind. cap. 10. nu. 4.

Carnaliter multum vivens vidua in Regnis Hispanie quam pœnam incurat, p. p. c. 99. nu. 4.

Carnis peccatum qui confitetur non debet interrogari de tactibus, & osculis, p. p. c. 211. nu. 2.

Car-

I N D E X.

Carthusianus.

Carthusiani monachi non possunt transire ad aliam religionem. p. a. c. 6. nu. 9

Carthusianus Monachus non potest comedere carnes in articulo mortis. p. a. capit. 96. nu. 16.

Castitas.

Castitatem non tenetur seruare qui fecit votum Religionis exiens ab ea. p. 2. cap. 97. num. 2.

Vide votum castitatis.

Castratus.

Castratus non tenetur iecum ferre genitalia. p. p. cap. 158. nu. 7

Vide Eunuchus.

Casus fortuitus.

Casus fortuitus quis sit. p. p. c. 22. nu. 2

Casus fortuitus quotupliciter non imputetur habenti rem locatam. ibid. nu. 7

Ad casus fortuitos non tenetur commodatarius. p. p. cap. 111. nu. 2.

Casus reservatus.

Casus quando sit reservatus Papæ. p. p. cap. 55. num. 1

Casus quot sint reservati Episcopo. ibidem num. 2

A casibus reservatis Episcopo quis possit absolvere. ibid. num. 3

Casus si reservatur, non reservatur actus interior. ibid. num. 4

A casibus reservatis potest Episcopus absolvere venientem ab alio Episcopatu. ibid. num. 6

Alia de casibus reservatis vide in eod. capit.

Catechismus.

Ex Catechismo cognitio spiritualis post Conc. Trid. quomodo sit restricta. p. p. cap. 214. num. 1

Catechumenus.

Catechumenus moriens sine Baptismo in ecclesia sepeliendus. p. p. capit. 153. numero 6.

Cuponarij.

Cuponarij, & homines vendentes minutim parum a singulis capiendo peccant mortaliter. p. p. cap. 149. num. 9

Causa.

Causa excusans a morte, quæ sit. p. p. capit. 195. num. 2

Causa rationabilis dispensandi cum beneficijs quæ sit. p. p. cap. 198. nu. 8

Causæ dispensandi in gradibus prohibitis quot sint. p. p. cap. 235. nu. 2.

Causæ quæ pertineant ad Iudicem ecclesiasticum, & quæ ad secularem. In ordi. iud. cap. 1. num. 1.

Causæ v. triusque fori quæ sint. ibid.

Causis sufficientibus Ecclesia tolerat Græcos vxoratos. p. p. cap. 212. nu. 2

Cautio.

Cauendum ne ematur aliquid ab usurario. p. 2. cap. 109. nu. 13

Cautio magna adhibenda est in absolutione concubinarum. p. p. c. 238. num. 6

Caute debet suppleri ordo non susceptus. p. 2. cap. 17. nu. 8.

Caute sunt interrogandi pueri de pollutionibus voluntariis. p. p. capit. 229. num. 5

Cæmeterium.

Cæmeterium quando polluitur. p. p. capit. 153. num. 13

Cæmeterium pollutum quis possit benedicere. ibid. num. 17

Cæmeterium unde dicatur. Rationale diuinorum officiorum libro 1. capit. 5. numero 4.

Cedere ligna.

Vide ligna.

Census.

Census ad vitam quomodo iniusti sunt. p. p. cap. 44. num. 1

Censuum pretium in Hispania quod iustum sit. ibid.

Census personales reprobantur a Pio V. ibi num. 21. & cap. 112. num. 3

Cerdones.

Cerdones tenentes officinas apertas in festis ad vendendos calceos non peccant mortaliter. p. p. cap. 122. num. 4

Certamen singulare.

Certamina singularia siue duella aliquando sunt illicita, aliquando licita. p. p. cap. 73. num. 1

Certamen singulare ad terminandum bellum est licitum. ibid. nu. 2

certamen singulare quod dicatur. ibid.

certamina singularia Principes permittentes excommunicantur per Conc. Trid. ibi. n. 3

certaminibus singularibus presentes qui sunt ut patini, & similes excommunicantur,

sicut ipsi præliantes. ibidem

certamina singularia prospicientes non sunt

b ipso

I N D E X.

ipso facto excommunicati per concilium ibid.
constitutiones duae extant sum. Pont. contra duellantes. ibid.

Certum.

certum pro incerto, & dubio non debet confiteri. p. p. cap. 52. num. 5

Cessatio a divinis.

cessatio a divinis quid, & quod duplex sit.

p. p. cap. 117. num. 1

cessationis tempore a divinis quando possint celebrari officia divina. ibid. num. 2

cessationis tempore a divinis sacramentum potest administrari. ibid.

Character.

character baptismalis necessarius ad administranda sacramenta. p. p. capit. 69. n. 1.

characteris impressio non omnis facit inhabilem ad ducendam uxorem. p. p. cap. 122. num. 5

character sacerdotalis quid operetur in sacerdote. p. p. cap. 60. num. 1

Charitas christiana.

charitas christiana excusat Episcopum a re fidentia. p. 2. cap. 3. num. 1

charitas quid sit. p. p. cap. 6. num. 2

Chirurgia.

chirurgiam exercere prohibitum est clerico sacris initiato. p. p. cap. 176. nu. 2. 9

chirurgici actus non est missio sanguinis, sed potius tonsoris. ibid.

chirurgici non possunt curare nisi examinentur, & approbentur. p. p. capit. 244. n. 1

Chorea.

choreas tenetur fugere, si sunt causa peccandi alicui. p. p. cap. 49. num. 4

Chrisma.

chrisma furarile est sacrilegium. p. p. cap. 148. num. 3

Chiromantia.

chiromantia est prohibita, nisi fiat ex curiositate. p. p. cap. 7. nu. 1

Cingulum.

cingulum est unum ex sex vestimentis sacerdotibus. p. p. cap. 247. nu. 24

cinguli benedictio an sit necessaria. ibid.

Cingulū sacerdos omittēs peccat mort. ibi.

Circumstantia.

circumstantiæ peccatorum septem. p. p. cap. 53. num. 1

circumstantiæ aliquæ non aggravant, nec

minuunt. ibid.

circumstantiæ aggravantes, & minuentes sunt confitendæ. ibid.

circumstantiæ mutantes speciem debent confiteri. ibid. & cap. 211. nu. 3

circumstantia personæ debet confiteri. p. p. cap. 53. num. 516

circumstantia modi confitenda quando. ibid. num. 6

circumstantia complicitis aliquando confitenda. ibid. num. 9

circumstantia temporis non est necessario confitenda, aliquando sic. ibid. nu. 11

circumstantia dici sacri non necessario confitenda. ibid.

circumstantia finis quando confitenda. ibi. num. 13

circumstantia vanæ gloriæ de peccato confitenda. ibid. nu. 14

circumstantia operis, & cogitationis confitenda. p. p. cap. 211. nu. 5

circumstantia ingratiitudinis an sit confitenda. p. p. cap. 14. num. 11

Claudus.

Vide irregularitas ex corporis vitio.

Vide monasterium.

Vide novitius.

Clausura.

Clausura est medium maximum ad observanda tria vota. p. p. cap. 43. nu. 2

Clausura est seminarium multarum infirmitatum. ibid. num. 4

Clausuram monialium quis, & quando possit ingredi. ibid. nu. 6. 7. 8

Clausuram monialium ingredientibus sunt excommunicati. ibid. nu. 8.

Clericus.

Clericus sacris initiatus quando potest advocare. p. p. cap. 1. nu. 1

Clericus portans arma a quo puniendus. p. p. cap. 155. num. 4

Clericus portans arma ad defensionem in peccat. ibid.

Clerico prohibetur venatio. p. p. c. 36. nu. 1

Clerico licet praesentari in bello defensionis. p. p. cap. 225. num. 7

Clericus sacris initiatus mercator punitur pena suspensionis, & excommunicationis.

p. 2. cap. 1. nu. 1

Clericus vendens suos redditus non dicitur mercator. ibid.

Cle.

Clericus non tenetur solvere gabellam pro rebus ad sui sustentationem, ibid.

Clericus potest negotiari, si id fit sine scandalo, ibid. num. 2.

Clericus potest negotiari per interpositam personam, ibid. nu. 3.

Clericus beneficiatus, & non beneficiatus concubiniarius quomodo puniendus, p. p. c. 202. nu. 1.

Clericus sacris initiatus fornicarius deponendus per canones antiquos, ibid. nu. 2.

Clericus nutricos barbam, aut comam, quando peccet mort. p. 2. capit. 9. numero 8.

Clerici nomine in favorabilibus veniunt Religiosi, p. p. c. 171. nu. 9.

Clericus non potest esse testis in criminalibus nisi in favorem rei, p. p. c. 169. numero 15, 16.

Coadiutoria.

Coadiutoria titulus non sufficit ut quis ordinetur ad titulum beneficii, p. 2. cap. 15. num. 13.

Cogitatio carnalis.

Cogitatio carnalis statim abigenda, p. p. c. 210. nu. 1.

Cogitatio morosa cum aduersaria est mort. ibid.

Cogitatio de re, quae est mort. peccatum mort. est; de veniali veniale, ibid. numero 2.

Cogitatio de habenda re cum aliqua si esset vxor, licita est, ibid. num. 3.

Cogitationes carnales patientis si est incertus de consensu, accuset se de illis, p. p. c. 211. num. 10.

Cogitationes carnales si afficiunt pena, si gnum est, quod abest consensus, p. p. cap. 187. nu. 2.

Cognatio.

Cognatio carnalis quid sit, p. p. c. 223. nu. 1.

Cognatio carnalis accidit tribus modis, ibidem.

Cognatio carnalis impedit, & dirimit matrimonium, ibid. nu. 2.

Cognatio spiritualis impedit & dirimit, p. p. c. 224. nu. 1.

Cognatio spiritualis contrahitur in Baptismo, & Confirmatione, ibid.

Cognatio in Baptismo, & in Confirmatione inter quos contrahatur, ibid.

Cognatio spiritualis contrahitur a baptizante sine solemnitate etiam in necessitate, ibid. nu. 2.

Cognatio spiritualis contracta malitiose, quid faciat, p. p. c. 227. nu. 8.

Cognatio legalis quae fit, p. p. cap. 225. numer. 1.

Cognatio legalis est impedimentum solum ecclesiasticum, ibid.

Cognatio legalis inter quos contrahatur, ibid.

Cognatio legalis impedit, & dirimit matrimonium, ibid.

Collatio Beneficii.

Collatio, institutio, seu inuestitura differunt, p. 2. c. 66. nu. 1.

Collecta.

Collectae seu orationes sunt ponendae in Missis pro mortuis, quando missarum numerus diminutus est, p. p. c. 250. nu. 13.

Collectae pro mortuis possunt dici diebus festiuis, in missis privatis, ibid.

Collectae cur sic nominentur orationes, ibidem.

Collecta est etiam species tributi, & cur sic dicatur, p. 2. c. 74. nu. 1.

Collegia.

Collegia ingredientes contra statuta fundatoris peccant, p. p. c. 45. nu. 1.

Collegia ingredientes debent esse pauperes, ibid.

Columbae & Columbarium.

Columbas habere licet, ubi non sit damnum alicui, p. 2. c. 19. nu. 1.

Columbas attrahens arte, aut fraude ad suum columbarium peccat, ibid. nu. 2.

Columbarum dominium quando amittatur, ibid. nu. 3.

Columbae comedentes fata possunt capi licet lex prohibeat, ibid.

Comedere.

Comedens res calidae substantiae ex quibus sequuntur multae carnis tentationes debet procurare remedium, p. p. c. 49. nu. 10.

Comedens res dictas ut sequatur pollutio, peccat mort. p. p. cap. 209. nu. 1.

Comedere carnes prohibitum est Catholicis, p. 2. c. 96. nu. 2.

Commenda.

Commenda duplex, p. p. c. 31. nu. 5.

Commenda perpetua simul cum beneficio

curato non potest haberi, temporalis vero potest, ibid.

Commodatum.

Commodatum quid sit, p.p.c. 111. nu. 1.

Commodatum differt a precario, ibid.

Commodati species sunt duæ, ibid.

Commodare possunt qui possunt alienare, ibid. nu. 2.

Commodatum potest repeti ad libitum commodantis, ibid. nu. 3. 4.

Commodato utens contra voluntatem domini, furtum committit, ibid. nu. 5.

Commodatum qui habet non tenetur ad casum fortuitum, ibid. nu. 9.

Commodatarium obligare ad casus fortuitos iniustitia est, ibid. nu. 9. Alia vide in dicto capite.

Communicare, & Communio.

Communicare spiritualiter sufficit, realiter vero ratione præcepti non sufficit, p.p.c. 64. nu. 1.

Communicandum in Paschate singulis annis, ibid.

Communicandi præcepto quando Hispani, & Mediolanenses satisfaciunt, ibid.

Communicati qui non fuerint in Paschate an ad id intra annum teneantur, ibid.

Communicandi gratia requisita in matribus, & feminis, ibid. nu. 2.

Communicare tepetur in articulo mortis positus, ibid.

Communicare non valentibus infirmis non est deferenda Eucharistia causa adorationis, ibid.

Communicare cum periculo vitæ non est præceptum, ibid. nu. 4.

Communicans indigne Paschatis tempore an satisfaciat, ibid. nu. 5.

Communione debet præcedere Confessio mortalium, p.p.c. 65. nu. 1.

Communicare aliquis potest deficiente Confessario in multis casibus, ibid.

Communicare non statim debet post confessionem, qui non est confessus a multis diebus, ibid.

Communicare non licet post pollutionem in somnis, aut post copulam conjugalem, ibid. nu. 2.

Communicare omittens ob humilitatem de quo sit admonendus, ibid. nu. 4.

Communione aliquando amittere bo-

num est, ibid. nu. 5.

Communicare singulis diebus non convenit, ibid. nu. 6.

Communicans debet esse ieiunus, p.p.c. 66. nu. 1.

Communione sumpta, & lavatorio possunt sumi reliquiæ in patena relictæ, ibid. nu. 2.

Communicare potest deglutiens cibi reliquias datibus inherentes, ibid. numero 3.

Communione non impedit non dormire nocte, aut non cibum digassisse, ibid.

Communione minister quis sit, p.p.c. 67. nu. 1.

Communione omittens in art. mortis ob negligentiam non est mortuus, ibid. numero 2.

Communione in die Paschæ administrare nemini licet sine licentia Parochi, ibid. nu. 2.

Communione ad mortem damnatis, p.p.c. 68. nu. 1.

Communio quibus deneganda, ibid. nu. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8.

Communicans alios debet esse contritus, ibid. nu. 10.

Communione præbens vno actu multis in mort. vnum peccatum committit, ibidem.

Communione effectus, p.p.c. 68. nu. 1.

Communicans Diaconus sine necessitate peccat, p.p.c. 265. nu. 4.

Communione sumens in multis mortalibus vnum peccatum committit, p.p.c. 181. nu. 3.

Commutatio.

Commutatio pecuniæ pro alia dicitur cambium, p. 2. cap. 104. nu. 1.

Commutandi modus triplex est, ibid. nu. 2.

Commutatio differt a venditione, mutuo & locato, ibid. nu. 3.

Commutatio pecuniæ licita est, p.p.c. 105. nu. 4.

Commutari non possunt iuramenta assertoria, p.p.c. 191. nu. 9.

Commutatio votorum.

Vide votum.

Commutatio Beneficij.

Vide Beneficium.

Vide Pensio.

I N D E X.

Compater, sine Patrinus.

Compates in Baptismo quot esse possint, & eorum ætas, p.p.c. 224. nu. 1.

Compatis officium quod sit, ibid. nu. 2.

Compater Princeps mittens suo nomine Procuratorem non contrahit cognationem, ibid. nu. 3.

Compater non baptizatus non contrahit cognationem; nõ confirmatus vero contrahit, ibid. nu. 4.

Complex.

Vide Circumstantia.

Concionator.

Vide Prædicator.

Concubina, & Concubinaris.

Concubinario Clerico quæ pænæ statuuntur à Concil. Trid. p.p.c. 202. nu. 1.

Concubinarius Episcopus an sit suspensus, ibid.

Concubina Clerici si est nupta duplex peccatum committit, ibid. nu. 4.

Concubina nolens desistere a visitatione concubinaris infirmantis non est absolueda, ibid. nu. 9.

Concubinam si maritus domi habet publice cum scandalo, potest vxor autoritate propria discedere ab eo, p.p.c. 238. numero 4.

Concubinaris Clericus monitus vt relinquat concubinam, si non obedit qua pænâ mulctetur, ibid. nu. 2.

Concubinaris seculares sunt excommunicandi, ibid. nu. 6.

Serua concubinaria domini sui potest compellere illum vt vendat eam, ibid.

Concubinaris in aliquibus Episcopatibus excommunicatur, ibid. nu. 7.

Concubinaris debent absolui cum magna cautione, ibid.

Circa concubinaris ponuntur multe regulæ obseruandæ a Confessario, ibid. numer. 8.

Concubinaris non vitandi donec publice denunciarentur, p.p.c. 82. nu. 6.

Conditio.

Conditio seruilis est vnum ex impedimentis matrimonij, p.p.c. 220. nu. 3.

Conditio corporis tamquam impossibilis habetur, p.p.c. 242. nu. 8.

Conditio possessoris in dubio melior est alio, p. 2. c. 45. nu. 4.

Conditionis infimæ homines non sunt audiendi. In ord. lud. c. 4. nu. 12.

Conditiones professionis validæ sunt octo, p. 2. c. 8. nu. 13.

Conditiones montis Pietatis.

Vide mons Pietatis.

Conditiones Confessionis.

Vide Confessio.

Conductio.

Vide Contractus locationis.

Confessarius.

Confessarius debet imponere penitenti penitentiam pro culparum gravitate, p.p.c. 56. nu. 4.

Confessarius debet declarare penitenti penam debitam peccatis, ibid. nu. 5.

Confessarius potest obligare penitentem ad aliquam penam, ibid. nu. 6.

Confessarius tenetur celare secreta dubia, aut infirmitates penitentis, p. p.c. 3. numer. 1.

Confessarius infirmi in art. mortis positi de quibus admonere debet infirmum, p.p.c. 59. num. 3.

Confessario ad absoluendum in art. mortis positum sufficit audire solû veniale peccatum, ibid. nu. 6.

Confessarius potest absolvere dantem in articulo mortis solum signa contritionis, ibid. num. 8.

Confessarius infirmo penitentiam non debet imponere grauem, ibid. nu. 13.

Confessarius debet paterfacere obligationes defuncti, ibid. nu. 17.

Confessarius debet esse Sacerdos, p.p.c. 60. num. 1.

Confessarius in articulo mortis potest absolvere a censuris, & a quouis peccato, ibid.

Confessarius quivis debet esse approbatus ab Ordinario, ibid. nu. 2.

Confessario excommunicato non publice denunciato, aut Clerici percussore publico confessiones factæ valent, ibid. nu. 3.

Confessarius Parochus potest audire confessiones subditorum vbiq; ibid. nu. 4.

Confessarius debet habere scientiam sufficientem, p.p.c. 61. nu. 1.

Confessarij scientia sufficiens quæ sit, ibid.

Confessarius potest absolvere penitentem diuersæ lingue sciens aliquid de eius lingua, ibid. nu. 3.

- Confessarius debet esse fidelis, & prudens, p.p.cap.62.num.1.
- Confessarius debet inducere penitentem ad actus exteriores hominis penitentis, ibid.num.2.
- Confessarius debet interrogare penitentem, an examinaverit conscientiam, ibid.num.3.
- Confessarius ante confessionem de quo interrogare debet penitentem, ibid.num.4.6
- Confessarius in dubijs debet consulere peritos, ibid.num.10
- Confessarius quid agat cum penitente contrarie opinionis, ibid.num.11.
- Confessarius omittens interrogare penitentem de aliqua re notabili quid faciat, ibid.num.12.
- Confessarius videns penitentem habere ignorantiam inculpabilem, & bonam fidem, si de eius peccato non sit remedium, quid faciat, ibid.num.13.
- Confessarius debet monere penitentem ne turberetur accepta absolutione de peccatis oblitis, ibid.num.14.
- Confessarius Parochus tenetur audire confessiones voluntarias suorum subditorum, p.p.cap.62.num.1.
- Confessarius Parochus tenetur audire subditos peste infectos, ibid.num.2.
- Confessarius interrogatus a penitente, qui fecit votum simplex castitatis, an possit contrahere nuptias, quid respondere debeat, p.p.c.239.num.3.
- Confessarius concubinarius quomodo se gerat cum illo, p.p.c.202.num.7.
- ✦ Confessarius reprehendat uxoratos habentes copulam sine modo debito, p.p.cap.241.num.20.
- Confessarius tenetur restituere, quod penitens eius causa non restituit, p.2.cap.44.num.14.
- ✦ Confessarius audiens aliquem non restituisse quod sepe promisit, non absolvat nisi restituat, ibid.num.15.
- Confessarius cum scrupulosis quomodo se gerat, p.2.c.54.num.1.
- Confessio.*
- Confessio sacramentalis quid sit, & cur vocetur vocalis, & auricularis, p.p.cap.51.num.1.
- Confessio non debet fieri per scripturam, aut per nuncium, ibid.
- Confessio potest fieri a muto per nutus, ibid.num.2.
- Confessio peccatorum licet possit scribi penitenti, & legi à Confessario, non debet permitti, ibid.num.3.
- Confessionis conditiones sexdecim, ibid.num.4.
- Confessionis validæ conditiones quatuor, + ibid.
- Confessio, quæ dicitur in missa, non est sacramentalis, p.p.c.52.num.1.
- Confessio generalis, in qua penitens accusat se de oblitis, quid valeat, ibid.num.2.
- Confessio ut sit valida, debet exprimi numerus peccatorum, ibid.num.3.
- Confessio est valida, si penitens non recordans numerum peccatorum, explicet continuationem, aut consuetudinem peccandi, ibid.num.4.
- In confessione non confitendum certum pro incerto, ibid.num.5.
- Confitendi sunt actus tam exteriores quam interiores, ibid.num.6.
- Confessio requirit, ut circumstantiæ aggravantes, & mutantes speciem peccati confiteantur, p.p.c.53.per ipsum.
- Confessio potest dimidiari iuxta de causa, p.p.cap.55.num.11.& 58.num.1.
- Confessiones generales peccatorum an sint utiles, p.p.cap.62.num.7.
- Confessionis actu si Confessarius sollicitat mulierem est casus reservatus Inquisitoribus, p.p.c.207.num.2.
- Confessionis materia venialia esse possunt, + p.p.c.54.num.5.
- Confessionis præceptum obligat certis temporibus, p.p.c.57.num.1.
- Confessionis præceptum obligat semel in anno omnes habentes usum rationis, ibidem.
- Confessionis præceptum obligat in periculo mortis, ibid.num.5.
- Confessione informi satisficit præcepto confessionis, ibid.num.6.
- Confessionis præcepto satisficit, quando Confessarius differt absolutionem, ibid.num.7.
- Confessio dimidiata est iteranda, p.p.cap.58.num.2.

I N D E X.

Confessio quando iteranda, & quando nō
p.p.cap.58.num.1.2.3.4.5.6.7.8.& cap.77.
num.3

Confessionis præceptum non obligat cum
periculo vitæ.p.p.cap.82.num.4

Confessionis sigillum, Vide secretum sacra-
mentale.

Confidentia

Confidentia quid sit.p.2.cap.57.num.4

Confidentia beneficialis, Vide simonia infe.

Confirmatio.

Confirmatio quid sit.p.p.cap.69.num.1

Confirmari negligens an peccet ibid.

Confirmari faciens absque patre peccat.
ibidem.

Confirmatione contrahitur cognatio spiri-
tualis.p.p.cap.224.num.1

Confirmatio an possit administrari tempo-
re interdicti.p.p.cap.116.num.2

Confirmationem bis recipiens, & bis conse-
rens, sit irregularis. ibid. num.5

Confirmationem recipiens si ordinetur re-
cipit characterem.p.p.cap.69.num.1

Coniugatus.

Coniugati debent se invicem amare.p.p.ca.
15.num.1

Coniugatus non tenetur sustentare cogna-
tos vxoris ibid.num.4

Coniugatus in gradibus prohibitis sæpissi-
me non habet prolem.p.p. cap.235.num-
mero 4.

Capitulum.

Vide Vxor.

Conscientia.

Conscientia quid & quod duplex sit.p.p.cap.
71.num.1

Conscientiæ contrariari quid sufficiat ibid.
num.2

Conscientiam erroneam sequi aliquando
licet. ibid. num.3

Conscientia erronea, & recta quomodo
obligent. ibid.

Consecratio.

Consecranda est Ecclesia, quæ reedificatur.
p.p.c.153.num.14

Consecratio Ecclesiæ quando amittatur. ib.

Consecratio sollemnis differt a benedictio-
ne simplici. ibid. num.16

Consecratio Ecclesiæ fit multis ceremonijs
ibidem.

Consecratio Calicis, & patenæ debet fieri ab

Episcopo.p.p. cap.247.num.21.

Consecratio Calicis perditur rptione il-
lius. ibid.

Consecratio in Missa quando incipit. p.p.c.
82.num.10.

Consecratio Hostiæ.

Vide Hostia.

Consensus.

Consensus quis faciat matrimonium p.p.c.
214.num.1.8.10.15.16.17

Consensus debet exprimi aliquo signo sen-
sibili, ut sit matrimonium. ibid. num.9.

Consensus ubi non est. obligatio non est,
p.2. cap.29.num.3

Consilium.

Consilium dare indigenti est opus miseri-
cordiæ.p.p. cap.11.num.7

Consilium dare, ut quis peccet mort. quan-
do liceat. ibid.

Consuetudo.

Consuetudo an excuset a peccato.p.2. cap.
108.num.10

Consuetudines rationabiles Papa nunquā
aufert.p.p. cap.60.num.6

Consuetudo quanto tempore excuset vi-
duā a non audienda Missa.p.p.c.123.h.9

Consuetudo non valet contra ius divinum
p.p. cap.25.num.9

Consuetudo iurandi f. ut esse mort. p. p. c.
71 num.5

Consuetudo dat iurisdictionem.p.1.c.8.n.4

Consuetudo quæ obliget ad mort.p.2. cap.
30. num.1

Continentia.

Continentiam vouere quando teneatur v-
xor.p.p. cap.212.num.3

Continentia est de uoto, non de præcepto.
ibid. num.5

Continentia perpetua verum quis dispen-
sare possit. ibid.

Contractus lanarum.

Contractus lanarum quomodo fiat, & quo-
modo licitus.p.2. cap.85.num.1

Contractus societatis.

Contractus societatis fit duobus modis. p.
p. cap.46.num.1

Contractus dictus ut sit licitus tria requi-
runtur. ibidem.

Contractus cum assuratione illicitus, ibi-
dem num.2

Alia de contractu vide numeri sequ.

Contractus locati, & conducti.

Contractus locati, & conducti quid sit. p. p. cap. 18. num. 1

Contractus locati differt à contractu venditionis, & emptionis ibid. num. 4

Contractus locationis pro quantitate iniusta illicitus est. p. p. cap. 19. num. 1

Contractus locationis animalium est illicitus, quando locantur pretio iniusto. ibid. num. 3

Contractus animalium quando licitus, & quando illicitus. ibid. num. 4. 5. 6. 7. 8

Alia de locatione, & conductione vide c. 20. per totum, & cap. 21. & 22. & p. 2. cap. 78. nu. 12. & 85. num. 2. & p. p. cap. 203. num. 1

Contractus affecurationis.

Vide Affecuratio.

Contractus mutui.

Vide commodatum, mutu um.

Contractus precarius.

Vide precarium.

Contractus sponſionis.

Vide Ludus.

Contractus Emphyteuticus.

Emphyteusis quæ vox sit, & quid significet. p. p. cap. 113. nu. 1

Contractus emphyteuticus quid sit. ibid.

Contractus dictus differt à venditione, & à locato. ibid.

Alia vide num. sequent. & p. 2. cap. 28. nu. 2. 3. 4. 5

Contritio.

Contritionis definitio. p. p. cap. 48. nu. 1.

Contritionis modi duo. ibid.

Contritio ad singula peccata non est necessaria. ibid.

Contritio quando requirat propositum formale, aut virtuale non peccandi. ibi. n. 4.

Contritio ut sit quid sufficiat. ibid. num. 5.

Contritionis actus est dicere, volo potius mori quam peccare. ibid. nu. 7

Contritio ut sit, non est necesse ut quis credat se numquam peccaturum. ibi. d. nu. 8

Contritio actualis, aut virtualis ut habeatur, quid sit necesse. ibid. nu. 9

Contritioni non satisficit solum percutere patet. ibid. num. 11

Contumacia.

Contumacia opinionis quando sit peccatum mortale. p. 2. cap. 23 num. 1

Vide motiens.

Contumelia.

contumelia quid sit. p. p. cap. 70. nu. 1

contumelia, conuicium, & improprium: an sint idem. ibid.

contumelia quando sit mortale. ibid. num. 2. & an obliget ad restitutionem. nu. 3

contumeliam dissimulare in aliquibus casibus opus est. ibid. num. 4

contumeliosa verba Iudices dicentes reis. peccant. In ord. iud. cap. 12. numer. 13.

Conuersus noniter.

Vide Beneficium.

Vide Irregularitas ex defectu animæ.

Conuersus, & conuersa.

Vide excommunicatio.

Vide nouitius.

Vide Horæ Canonice.

Conuicium.

Vide Contumelia.

Conuiuium Nuptiale.

conuiuium Nuptiale quando prohibitum. p. p. cap. 239. num. 4

Copula.

copula carnalis non est de essentia matrimonij. p. p. cap. 214. nu. 4

copula coniugalıs quando sit actus meritorius. p. p. 241. num. 20

copula perpetua impotentia impedit, & dirimit matrimonium. p. p. capit. 233. num. 1

copula quæ sit fornicaria. p. p. capit. 241. numero 3

copulam licet habere tempore sacro. ibid. num. 18. non in loco sacro. num. 19

copulae maritalis finis est generatio. ibidem num. 20

Corporalia.

corporalia quis benedicere possit. p. p. cap. 18. num. 1

corporalia debent esse ex lino, & benedicta ab Episcopo. p. par. capit. 247. numero 18.

Sine corporalibus celebrare est mortale. ibidem

corporalibus nimis sordidis vti est mortale. ibidem.

Correctio fraterna.

correctio fraterna est opus misericordiae. p. p. cap. 12. nu. 6

Corri-

I N D E X.

Corrigere hæreticum nemo tenetur, p.p.ca. 119.num.2.

Correctionis gratia quis possit verberare, p.p.c.13.num.4.

Alia de correctione, vide in Indice Tract. Ord.Iudic.

Creditor.

Vide Debitor.

Crimen.

Vide Delictum.

Culpa.

Culpa quatuorplex fit, p.p.c.22.num.1.

Culpa, & mora aliquando idem significat, p.p.c.111.num.10.

Curator.

Vide Tutor. Pupillus.

Curatus.

Curati tenentur audire confessiones, p.p.c. 63.num.1.

Curatis potest præcipere Episcopus, ut tempore pestis resideant, p.2.cap.9.num.2.

Curatos à non residendo quatuor excusant, p.2.c.38.num.1.

Custor.

Custos quando teneatur ad damna sequuta ex eius ignavia, p.p.c.124.num.1.

Custodes montium an teneantur ad damna non denunciante delinquentes, ibid. num.3.4.

Custodes dissimulantes cum nimis egenis sunt liberi à culpa, & restitutione, ibid.

Custodes an teneantur ad penam non exactam à delinquentibus, ibi.num.5.

Custodes abscondentes se ad capiendos delinquentes non peccant, ibi.num.7.

Custodes tenentur restituere tributa, si non denuntiant delinquentes, ibid.num.8.

Custodum iuramentum magnæ auctoritatis, ibi.1.num.12.

D

Damnum.

Damnum soluendum commodatario ex re vitiosa sequutum, p.p.c.111.n.16.

Damnum datum in spiritualibus quando sit subiectum restitutioni, p.2.c.52.num.1.

Damnum qui dedit in spiritualibus quid facere debeat, ibi.num.2.

Damnum sequutum ex falsa doctrina restituendum, ibidem.num.3.

Damnum refarcire tenetur qui extraxit aliquem à Religione, vi, aut dolo, ibi.num.4.

Damnum refarcire tenetur impediens, ne aliquis ingrediatur Religionem, ibidem num.5.

Damnum ex venditione.

Vide venditio quoad fraudes.

Damnum emergens.

Vide venditio quoad penam.

Debit.

Debet verbum aliquando importat præceptum, p.2.c.45.num.1.

Debitor, siue possessor iustus non tenetur suis expensis mittere rem sibi datam domino ubicunque sit, p.2.c.45.num.1.

Debitor, cui datum est aliquid mutuo, & soluat in aliquo loco, non tenetur mittere suis expensis, ibid.num.2.

Debitor condemnatus ad aliquam poenam non tenetur mittere illam ad domum creditoris, aut Iudicis, ibid.num.3.

Debitor ambiguus an debeat alicui, non tenetur offerre creditori debitum ambiguum, secus si est certum, ibid.num.4.

Debitor possidens aliquid mala fide tenetur suis expensis mittere domino, ibidem num.5.6.

Debitor mittens debitum per famulum non fidelem, tenetur iterum restituere, ibid. num.7. Secus si per virum probatæ fidei, num.8.

Debitor tenetur soluere creditori statim ac petit legitime, p.2.c.46.num.1.

Debitor permanens in proposito continuo non restituendi potest committere multa peccata, ibid.

Debitor iusta de causa differens solutionem non peccat, ibid.num.2.3.

Debitor nolens sine causa soluere totum, sed partem non debet absolui, ibidem. num.4.

Debitor non potens statim soluere, non tenetur petere dilationem, ibid.num.5.

Debitor sit liber à solutione debiti sponte non dolo, aut metu sibi remissi, ibi.num.6.

Debitor deficiens si abscondit bona vel sic componat cum creditoribus, peccat mortaliter, ibid.

Debitor deferens solutionem usque ad mortem peccat mort. ibid.

Debitor bonæ fidei patiens ex solutione totam iacturam sui status non tenetur statim restituere, p.2.c.47.num.5.

Debi-

Debitor malæ fidei tenetur statim solvere licet cum iactura sui status, ibidem. numero 6.

Debitor malæ fidei, quando debitum est paruum, non tenetur statim solvere cum iactura sui status, ibid. num. 8.

Debitor non tenetur solvere cum iacturalibertatis, ibid. num. 9.

Debitor certa præferenda incertis, p. 2. c. 48. num. 2.

Debitor factus impotens absque sua culpa ad soluendum, non tenetur factus ditor, nisi ad capitale, prima parte. ca. 111. num. 11.

Debitum coniugale.

Debitum coniugale petendi, & reddendi iure quando prius coniuges, p. p. cap. 22. num. 3.

Debitor petitionem impedit cognatio spiritalis, p. p. c. 124. nu. 1.

Debitum quando potest negari post matrimonium ratum non consummatum, p. p. c. 237. num. 2.

Debitum negare potest maritus uxori adulteræ, p. p. c. 238. num. 4.

Debitum reddens, & petens contracto matrimonio post votum simplex castitatis, peccat, p. p. c. 240. num. 2.

Debitum sibi inuicem solvere tenentur vxorati sub mortali. p. p. capit. 241. numero 1.

Debitum quando non possit reddi leproso, ibid. num. 2.

Debitum quando non liceat reddere, ibid. num. 3.

Debitum, qui potest solvere, sed non petere, ibid. nu. 4.

Debitum an possit reddi, & peti cum est dubium de matrimonij validitate, ibid. numero 5.

Debitum non potest petere secundo nupta, si credit probabiliter primum maritum vivere, ibid. nu. 7.

Debitum non petendi, nec reddendi votum non est licitum vxoratis, ibidem. num. 8.

Alia de debito coniugali, vide numeris sequent.

Decanatus.

Decanatus est dignitas Ecclesiæ cathedralis, p. 2. c. 66. nu. 5.

Deceptor, & deceptrix.

Deceptrix mulier, quæ dixit se esse virginem, & habere dotem solitam virginis, & non erat, tenetur restituere, p. parte. cap. 206. num. 12.

Deceptor mulieris ducens eam clandestine in vxorem ad cognoscendum solum illum, tenetur eam ducere, p. p. cap. 177. num. 1.

Decipere hostes dicendo illis mendaciam non licet, p. p. c. 126. num. 10.

Decimæ.

Decima triplex est, prima parte. capit. 87. num. 1.

Decimæ secundum consuetudinem sunt soluendæ, ibid.

Decimæ, & earum quantitas, quo iure debeantur, ibid.

Decimæ, quæ debeantur Clericis, ibidem num. 2.

Decimæ antequam solvantur non extrahendæ expensæ, ibi. num. 4.

Decimas, & legata non soluere est sacrilegium. p. p. c. 148. num. 1.

Defectus.

Vide, Detractio.

Defectus Missæ, qui Vide Missa.

Defensio.

Defensio rei est necessaria ante condemnationem, p. p. c. 134. nu. 2.

Defraudare.

Defraudare infideles non licet, p. 2. cap. 73. num. 9.

Defunctus.

Vide animæ defunctorum.

Degradatio.

Degradationis modi duo sunt, p. 2. cap. 31. num. 7.

Degradati celebrantes consecrant, p. p. cap. 140. num. 15.

Delectatio morosa.

Delectatio morosa in cognitione quando mort. aut veniale, p. p. c. 210. num. 1.

Delectatio de copula habenda cum aliqua futura vxore est illicita, ibid. nu. 3.

Delectatio de copula licita futura, in quibus non est peccatum, ibidem.

Delectatio de effectu pollutionis est licita, p. p. c. 209. nu. 3.

Delectatio habita super pollutione in somnijs est illicita, ibid.

Dele.

I N D E X.

Deliberatio.

Deliberationis defectus quid operetur, cap. 209. num. 2.

Delictum.

Delictum notorium quod sit, p. p. cap. 182. num. 1.

Alia de Delicto vide in Indice Tract. Ord. Indic.

Demoniacus.

Vide Irregularitas ex corporis vitio.

Demon.

Vide Luxuria.

Denunciatio.

Vide in Indice Tract. Ordin. Indic.

Denunciationes Matrimonij.

Denunciationes matrimonij quando faciendę p. p. cap. 215. num. 1.

Denunciationes faciendę sub pœna peccati mort. & an possint omitti, ibid. num. 2.

Denunciationes Episcopus potest dispensare, ibid. num. 3.

Denunciationes dispensare non possunt Parochi, ibid. num. 5.

Denunciationes facere ad quem pertineat, ibid. num. 6.

Denunciationes in qua Parochia faciendę, ibid.

Denunciationes cur fiant, ibid. num. 7.

Denunciationes si non fiant, an valeat matrimonium, ibid. num. 10.

Depositum, & Depositarius.

Depositum quid sit, p. p. cap. 72. nu. 1.

Depositum quando restituendum, ibid. num. 2.

Depositum in quibus casibus restituendum ex leui culpa amissum, aut deterioratum, ibid.

Depositum si fiat in fauorem depositantis, aut depositarij cui sit succurrendū prius, ibid. num. 3. & 4.

Depositum si fiat in gratiam vtriusq; partis, ad quid teneatur depositarius, ibid. nu. 5.

Deposito quando vti non licet, ibid. nu. 6.

Deposito habente usu fructū vtens an peccet, ibid. num. 7.

In deposito quomodo possit esse compensatio, ibid. num. 12.

Depositarius quando non tenetur suis expensis mittere depositum domino suo, ibid. num. 13.

Depositans pecuniam in manu campforis

vsuarij an peccet, p. 2. cap. 105. num. 9.

Depositus.

Depositus quis dicatur, p. 2. cap. 18. num. 1.

Detractio.

Detractionis species multę sunt, p. p. cap. 251. num. 1.

Detractio quid sit, ibid.

Detractio quoduplex, ibid. num. 2.

Detractio sui ipsius an sit peccatum, ibid. num. 3.

Detrahere de peccatis proximi coram scientibus, an sit mort. ibid. num. 4.

Detrahere de peccato licet notorio coram illud ignorantibus non licet, ibid. num. 5.

Detrahere de defectibus corporis, aut intellectus an sit peccatum, ibid. num. 7.

Detractio vt sit mort. quid requiratur, ibid. num. 8.

Detractio delicti coram personis secretis quando est peccatum veniale, & quando mort. ibid. num. 13.

Detractorem audiens adiuvans, & procurans peccat mort. ibid. num. 14.

Detractorem libenter audiens peccat contra charitatem, ibid. num. 15.

Detrahere de aliquo, qui falso acquisiuit bonam famam in Rep. est mort. ibidem, num. 16.

Detrahere defunctis est mort. ibid. num. 19.

Detrahere de Religione in communi peccat mort. & est suspectus de fide, ibid. numer. 21.

Detractor religionis in particulari est excommunicatus, ibid.

Deuotio.

Deuotio sensibilis non est signum infallibile gratię, p. 2. cap. 54. num. 9.

Deuotionis ariditas quando sit occasio humilitatis, ibid.

Deuotio sensibilis aliquando iuvat, aliquando nocet, ibid.

Diaconus.

Diaconus baptizans solemniter presente Parocho, & assentiente an fiat irregularis, p. p. cap. 163. num. 2.

Diaconus baptizans solemniter nesciens de irregularitate ab Episcopo potest dispensare, ibid. num. 3.

Diaconus administrās Eucharistiam peccat, ibid. num. 4.

Diaconus si assistat matrimonio de licentia Parochi,

Parochi, non valet matrimonium, p.p. cap. 216 num. 11.
 Diacono quę prædicatio competat, p. 2. cap. 24. num. 1.
 Vide Communio.
 Dignus.
 Vide Beneficium.
 Vide Electio.
 Diminutio Missarum.
 Vide Missa quoad minitri obligationem.
 Dimissoria siue testimoniales litteræ.
 Dimissoria sunt, necessariae ordinandis in alieno Episcopatu, p. 2. cap. 14. num. 1.
 Dimissorias potest concedere solus Episcopus Clericis secularibus, ibid. num. 2.
 Dimissorias Sede vacante Capitulum non potest concedere nisi finito anno, ibid.
 Sine dimissorijs ordines susceptos Episcopus potest ratificare, ibid. num. 3.
 Dimissoria concessa ab Episcopo non expirant ipso moriente, ibid. num. 5.
 Dimissorias Sede vacante non potest dare Vicarius, ibid. num. 6.
 Dimissorias possunt concedere Prouinciales suis Religiosis, ibid. num. 9.
 Sine dimissorijs in quibus casibus possit quis ordinari, ibid. num. 10.
 Sine dimissorijs recipiens ordines fit suspensus, & suspensio potest tolli ab Episcopo, ibid. num. 12.
 Sine dimissorijs ordinatus administrans ordinem susceptum fit irregularis, ibid.
 Dimissorias non habens si ordinatur ordinibus minoribus non fit irregularis, sed potest suspendi, ibid. num. 13.
 Dimissorias accipiens prius examinandus, p.p. cap. 262. num. 1.
 Discretus.
 Discreti licet illegitimi possunt adesse Capitulis generalibus, & prouincialibus, p.p. cap. 32. num. 5.
 Dispensatio irregularitatis.
 Dispensare non potest Episcopus cum bigamis ad suscipiendos ordines, p.p. c. 157. n. 7.
 In qua bigamia Papa dispensat, ibid.
 Dispensat solus Papa cum Hermaphroditis, p.p. cap. 158. num. 2.
 Dispensat solus Papa cum vexatis à dæmone, & morbo caduco laborantibus, ibid. num. 5.
 Dispensare non potest Papa ad Presbyteriū

qui non potest bibere vinum, ibid. num. 12.
 Dispensat solum Papa in infamia iuris, in infamia de facto Episcopus, ibid. num. 13.
 Dispensat Episcopus cum Neophitis ad ordines sacros, p.p. cap. 159. num. 4.
 Dispensat Papa cum illegitimis, non vero Episcopus, p.p. cap. 161. num. 2.
 Dispensatione non egent illegitimi professi in Religione, ibid.
 Dispensare potest Episcopus illegitimos ad minores, ibid. num. 3.
 Dispensatione non egent illegitimi facti legitimi per subsequens matrimonium, ibid. num. 4.
 Dispensatio, seu legitimatio Principem an tollat irregularitatem, ibid.
 Dispensat indirecte Papa ob defectum scientiæ, p.p. cap. 162. num. 2.
 Dispensat solus Papa ante ætatem, p.p. cap. 164. num. 7.
 Dispensare potest Episcopus cum ordinato ante ætatem completa ætate, ibid.
 Dispensatione non eget ordinatus ante ætatem si non est usus ordine, ibid.
 Dispensat solus Papa ex iterato Baptismo, p.p. cap. 166. num. 4.
 Dispensare non potest Episcopus ex delicto occulto posito in iudicio & punito, p.p. cap. 167. num. 16.
 Dispensat solus Papa ex deformatione licita, p.p. cap. 173. num. 1.
 Dispensat ad ordines minores Episcopus ex deformatione licita, ibid. num. 2.
 Dispensatione non eget, qui occidit ante Baptismum, p.p. cap. 174. num. 6.
 Dispensat solus Papa ex homicidio iniuncto voluntario, sed cum difficultate, p.p. cap. 178. num. 1.
 Dispensat Episcopus ex homicidio occulto casuali, ibid. num. 4.
 Dispensare non potest Episcopus cum occidente defendendo se non seruato debito moderamine, ibid. num. 5.
 Dispensatus non est, qui occidit Presbyterū dicens in supplicatione occidisse hominē ibid. num. 6.
 Ante dispensationem ab irregularitate quādo quis possit celebrare, ibid. num. 7.
 Dispensans Papa cum illegitimo ad ordines videtur dispensare ab irregularitate, p.p. cap. 24. num. 6. & cap. 235. num. 1.

I N D E X.

Dispensare potest Episcopus cum mutilantibus iniuste voluntarie, dummodo delictum sit occultum, p.p. capit. 180. numero 1.

Dispensatio non valet, si occidens dicat se mutilasse, valebit tamen e contra, ibidem num. 2.

Ad dispensandum non sunt necessaria præcisa verba, p.p.c. 82. nu. 4.

Dispensatus illegitimus ad ordines, si ingreditur religionem eget dispensatione ad Prælaturas religionis, p. 2. cap. 31. nu. 12.

Dispensare qui potest cum suis subditis, potest dispensare cum seipso, p. 2. cap. 31. num. 4.

Dispensatio Matrimonij.

Dispensare in quibus impedimentis matrimonij posset Papa, p.p.c. 234. nu. 1.

Dispensare in quibus possit Episcopus, ibi. num. 2. & 3.

Dispensare an possint Abbates, ibidem. numero 4.

Dispensare an possit Vicarius generalis Episcopi, ibi. nu. 5.

Dispensare qui possunt an possint hoc ius delegare alijs, ibi. nu. 6.

Dispensandi auctoritatem habens sub certa forma, hac non servata dispensatio non valet, ibi. num. 7.

Dispensandi facultatem habens à Papa, quid præstare debeat, ibi. num. 8.

Dispensatio ut valeat, opus est litteris Apostolicis, ibi.

Dispensationem obtinens sine iusta causa an peccet, p.p.c. 235. num. 1.

Ad dispensandos gradus prohibitos debet esse iusta causa, ibi. nu. 2.

Dispensandi iustæ causæ quatuor, ibidem.

Dispensari potest in secundo gradu cum non Principibus sex de causis, ibi. nu. 3.

Dispensare an possit Papa in matrimonio rato non consummato, p.p.c. 137. num. 5.

Dispensatio iuramentorum, & votorum, & aliarum rerum.

Dispensare qui potest in votis, potest etiam in iuramentis, p. 2. c. 102. nu. 4.

Dispensare potest Episcopus in iuramentis metu factis, p.p.c. 191. num. 1.

Dispensari non possunt iuramenta assertoria, ibi. num. 9.

Dispensare an possint in omnibus votis, &

iuramentis Confessarij ordinis mendicantium, ibi. num. 10.

Dispensatio voti, & iuramenti facta sine causa sufficienti non valet, p.p.c. 195. num. 4.

Dispensationem voti simplicis, castitatis debet accipere, qui vult contrahere matrimonium, p.p.c. 239. num. 3.

Dispensatio voti, & iuramenti in interiori foro an semper valeat, p.p.c. 24. num. 8.

Dispensandi habens potestatem in voto ieiunij, habet etiam in iuramento ipsius, p. 2. c. 102. num. 3.

Dispensare non potest Episcopus in votis simplicibus castitatis, & religionis, p.p.c. 234. num. 3.

Dispensatio, & irritatio voti differunt, p. 2. c. 91. num. 1.

Distributiones beneficiorum.

Distributionibus quodidianis an gaudeat infirmus, p.p.c. 33. nu. 6.

Distributionibus quodidianus an gaudeat iniuste excommunicatus, p.p. cap. 39. numero 4.

Distributiones amissæ ob absentiam, quibus dentur, ibi.

Distributiones an possint remitti absentibus à reliquis, p. 2. c. 37. nu. 1.

Distributionibus omnibus non gaudet, non assistens omnibus horis, ibi. num. 2.

Distributiones quare dentur, p.p. cap. 146. num. 5.

Distributio bonorum.

Distribuere qui tenetur annuatim aliqua bona, cui debeat distribuere, p.p.c. 107. num. 6.

Distribuere propria bona, aut communia minus dignis, relictis dignioribus an sit mort. p.p.c. 108. nu. 1.

Distribuere præcipientis bona sua, inter quos sint diuidenda, ibi. num. 2.

Distribuere officia Reipubl. indignis, est mortale, obligans ad restitutionem, ibi. num. 3.

Dives.

Dives non satisfacit præcepto elemosynæ mutans pauperi in extrema necessitate, p.p.c. 197. num. 4.

Dives non benefacit relinquens in testamento, ut bona omnia sua distribuantur pro Missis, relictis pauperibus, p. 2. ca. 12. num. 1.

I N D E X.

Divinatio.

Vide Ars divinatoria, Physiognomia.

Divortium.

Divortium facere tenetur maritus conuersus ab vxore infideli, & curi cap. 228. numero 3.

Divortium potest facere vxor à marito trahenti, p. p. c. 238. nu. 1.

Divortium potest facere maritus ab vxore adultera, ibid. nu. 2.

Divortium ab adultera in quibus casibus illicitum, ibid. nu. 3.

Divortium quando vxor possit facere propria auctoritate, ibid.

Divortium an possit facere maritus ab adultera quoad thorum, & quoad habitationem, ibid. num. 4.

Divortium quo fine maritus debet facere ab adultera, ibid. num. 7.

Doctrina Christiana.

Doctrinam Christianam non addiscere est mortale, p. p. c. 88. nu. 1.

Doctrinam christianam explicite scire tenetur Parochus, ibid. num. 2.

Doctrinam christianam tenentur docere Parochi saltem diebus festiuis, ibid.

Doctrinam christianam ut Parochi doceant possunt compelli per censuras, ibidem. num. 3.

Doctrinam christianam nesciens non debet absolui, ibid. nu. 5.

Doctrinam christianam tenentur Patres docere filios, p. p. c. 13. nu. 3.

Dolor.

Dolor peccatorum semper fuit necessarius, p. p. c. 48. nu. 6.

Vide Contritio.

Dolus.

Dolus quid sit, p. p. 22. nu. 2.

Dolus non debet patrocinari facienti, p. 2. c. 93. num. 11.

Dominus.

Dominus suorum membrorum nullus est, sed usus, p. p. c. 245. nu. 1.

Dominus quomodo possit verberare seruos, p. p. c. 13. num. 4.

Domini temporales tyrannice impediētes matrimoniū sunt excommunicati, p. p. c. 14. nu. 2.

Domini precipientes subditis laborare diebus festiuis, peccant, p. 2. c. 50. num. 3.

Domini tenentur soluere stipendium debitum seruis ob necessitatem etiam seruientibus, ibi. nu. 5.

Domini non egentes famulis non tenentur soluere nisi pactum stipendium, ibidem.

Donatio.

Donatio quid sit, p. p. c. 89. nu. 1.

Donationis multi modi sunt, ibidem.

Donatio duplex, ibid. nu. 2.

Donare an possint filij, aut nepotes, ibidem. num. 3.

Donationem promissam cum iuramento, quando teneatur filius adimplere, ibi. nu. 6.

Donationes an possint facere captiui, ibid. num. 8.

Donatio Nouitiorum.

Donatio nouitij, quando valeat, p. p. ca. 90. num. 1.

Donationes nouitij annullat cur Conc. Trid. ibid. num. 2.

Donatio nouitij ante ingressum religionis nulla, ibidem. nu. 3.

Donatio facta à nouitio in testamento, & causa mortis valet, ibid. nu. 4.

Donatio facta à nouitio seruata forma Concilij. quando possit renouari, ibid. num. 5.

Donatio nouitij ut valeat, quid requiratur, p. 2. c. 7. nu. 1.

Donatio dicti seruata forma Conc. quando sortiatur effectum, ibid.

Donatio nouitij nulla, quando professio nulla, ibid. num. 5.

Donatio nouitij quando valeat professione nulla existente, ibi. nu. 6.

Donatio nulla facta sine solemnitate debita, ibid. num. 7.

Donatio facta à nouitio ante ingressum religionis licet nulla sit, validum tamen est eius testamentum, ibi. num. 8.

Donatio Religiosorum.

Donationes paruas rationabili de causa possumus facere Religionis Prelati, p. p. ca. 90. num. 7.

Donationes non potest facere religiosus eorum, quæ transierunt in conuentus dominium, ibid. nu. 8.

Donationem remuneratoriam potest facere religiosus cum licentia superioris, ibidem.

Donationis dominium, quando dicatur tractatum in conuentum, ibi. nu. 9.

Do-

I N D E X.

Donationes, ex testamento an possit facere religiosus vivens extra monasterium de licentia Papæ, ibid. num. 11.

Donatio Episcopi, & aliorum Ecclesiasticorum.

Donationes possunt facere episcopi, sed non magnas, nisi in aliquibus casibus, p. p. cap. 91. num. 1.

Donatio vasis argentei facta ante mortem ab Episcopo alicui capellæ valet, ibidem num. 2.

Donationes modestas possunt facere Episcopi consanguineis, p. p. cap. 98. nu. 4.

Donare non possunt Parochi ex bonis Ecclesiarum sine licentia Episcopi, p. p. cap. 91. num. 1.

Donare quomodo possint beneficiarii de rebus destinatis cultui divino, ibid. nu. 2.

Donationes magnas accipientes ab Ecclesiasticis eorum consanguinei an peccet, p. p. cap. 198. num. 6.

Donationes Coniugatorum.

Donationes inter coniuges non valent etiã causa mortis, p. p. cap. 91. num. 1.

Donatio inter coniuges vera quomodo confirmetur, ibid. num. 2.

Donare quæ possit vxor, ibid. num. 3.

Donare quando secrete vxor possit consanguineis suis, ibid. num. 4.

Donare an possit vxor filiis habitis cum primo marito, ibid. num. 5.

Donans vxor sine licentia mariti peccat, & tenetur restituere, ibid.

Donare possunt patres sine peccato, sine tamen damno filiorum notabili, ibid. nu. 6.

Donare excessiue non potest maritus in præiudicium vxoris, ibid. num. 7.

Donationes prodigas mariti causans vxor in damnum creditorum peccat mort. ibi. num. 8.

Donationes mariti factæ vxori in damnum fisci non valent, ibid. num. 9.

Donationes Patrum.

Donare non potest pater filio proxime emâcipando, p. p. cap. 93. num. 1.

Donationes remuneratorias potest facere pater dicto filio, ibid.

Donationes magnas an possit facere pater per viam elemosynæ, ibid.

Donare videtur pater expensas factas in augmentum bonorum aduentitiorum,

filij, ibid. numer. 3.

Donare non videtur pater filiæ nubenti vestes, & alia, ibid. num. 4.

Donare videtur pater quicquid expendit pro liberatione filij à carcere, ibid. nu. 5.

Donare non videtur pater quod soluit pro filio condemnato in pecunia, ibi. num. 6.

Donare videtur pater quicquid expendit pro filio in rebus sumptuosis. ibid. numer. 7.

Donare non videtur pater filio nummos ut disponat secundum suum statum expendens illos, ibi. num. 8.

Donare videtur pater quod expendit pro filio ratione studiorum, ibid. nu. 10.

Donationis quantitas.

Donationem prodigam nemo tenetur adimplere, p. p. cap. 94. num. 1.

Donatio prodiga quæ sit, ibid.

Donatio prodiga an valeat, ibid.

Donatio omnium bonorum facta secularibus, aut Ecclesiæ an valeat, ibid.

Donatio omnium bonorum etiam cum iuramento facta cur non valeat, ibid. numer. 2.

Donatarius non tenetur restituere, si donatio omnium bonorum illi facta fuerit, ibid. num. 3.

Donatio ultra terminum legis est prohibita, ibid. num. 4.

Donatio facta in absentia, & metu.

Donatio facta absent i quando obligat, p. p. cap. 93. num. 1.

Donatio facta metu est nulla, ibid. num. 2.

Donatio facta in venditione, aut simili re non presumitur facta libere, p. 2. capit. 106. num. 1.

Donatio facta metu si postea confirmetur iuramento, valet, ibid. num. 3.

In donando, & recipiendo tria consideranda, ibid. num. 4.

Donatio conditionalis, & modelis.

Donatio facta aliqua causa turpi est illicita, p. p. cap. 96. num. 1.

Donatio licita, quam facit alter alteri in mille ducatis ut singulis annis illi dentur centum in vita sua, ibi. num. 2.

Donum accipiens hac conditione ne peccet an debeat restituere, ibid. num. 3.

Dot.

Dotanda filia à patre licet sit spuria, part. p. cap. 97.

I N D E X.

cap. 97. numer. 1.

Dotanda iterum filia, si absque eius culpa, aut mariti dos est amissa, ibid. num. 2.

Dotibus lex ponens terminum iusta est. ibi. numer. 3.

Dotis fructus ex prædio aliquo sibi pignori dato potest percipere gener, donec ei solvatur dos. ibid. num. 4.

Idem potest facere mulier mortuo marito non soluta dote, ibid. num. 5.

Pro dote reputatur legatum virgini, ut nubar, p. p. cap. 98. num. 1.

Dos amittitur per adulterium, p. p. cap. 99. num. 1.

Dos adulteræ applicatur marito, ibidem num. 2.

Dos præfertur omnibus creditoribus, p. p. cap. 100. num. 7.

Dos ab uxore consumpta in oneribus matrimonij debet illi restitui, ibid. num. 8.

Dotem augere tenetur vulnerans aliquam mulierem in faciem, p. p. capit. 138. numer. 9.

Dos data cum titulo virginittis, ea ficta debet restitui, part. p. capit. 206. numero 12.

Dubium.

Dubium aliud speculativum, aliud practicum, p. p. cap. 241. num. 4.

Dubio speculativo, aut practico an sit licitum contravenire, part. p. cap. 71. numero 4.

Dubium leve, aut probabile an tollat bonam fidem ad præscribendum p. 2. cap. 25. num. 4.

Dubium differt à scrupulo. p. 2. cap. 53. numer. 2.

+ Dubitans multum an sit licitum, quod facit, quomodo peccet, ibid. num. 4.

Dubitans æqualiter quæ pars sit licita, debet inclinare ad securiorem, ibidem, num. 6.

Dubium in meliorem partem positivè rejicere nemo tenetur, p. p. cap. 187. num. 4.

In dubio melior est conditio possidentis. p. p. cap. 241. num. 4.

Duellum.

Vide certamen.

Dulcedo.

Vide Denotio.

Dulia.

Vide Adoratio.

Dux, sine Capitaneus.

Dux militum præsentans plures milites quâ habeat, aut faciens bis illos comparere, peccat, cum obligatione restitutionis. p. p. cap. 126.

Dux generalis solet præcipere, ut ejiciantur apostatæ ab exercitu. part. p. cap. 127. numer. 1.

Dux debet dividere inter milites res mobiles in bello captas, ibid.

Dux tenetur etiam cum periculo viæ accurrere ad arces tempore belli. ibi. num. 2.

Dux non debet permittere exire à se militem tempore pacis ascriptum militiæ. ibi. num. 3.

E

Ebrius, & ebrietas.

Ebrius non audiens Missam in die festo peccat dupliciter, p. p. cap. 23. num. 3.

Ebrius occidens aliquem quando peccet, p. p. cap. 138. num. 6.

Ebrietas continuata est vitium enorme. p. p. cap. 182. num. 1.

Ebrius occidens sine sua culpa non est irregularis, p. p. cap. 175. num. 2.

Ebrietas imperfecta est peccatum veniale, p. p. cap. 128. num. 6.

Ecclesia.

Ecclesia cathedralis si est interdicta, non sunt interdicti Canonici. p. p. capit. 114. num. 8.

In Ecclesia polluta an possint dici divina officia, p. p. cap. 116. nu. 8.

Ecclesiæ pollutio extenditur ad cimiterium ibidem

Ecclesia cuius respectu dicatur polluta. p. p. cap. 153. num. 1.

Ecclesia quando polluatur, & violetur, ibid. num. 2. 3. 4. 5.

Ecclesia non est polluta, quando in ea sepelitur hæcumenus, ibid. num. 6.

Ecclesia polluitur effusione iniuriosa sanguinis humani, ibid. num. 7. & 8.

Ecclesia non polluitur per quancumq; effusionem sanguinis. ibi. num. 9.

Ecclesia ut polluatur percussio debet esse gravis, & peccatum mort. ibi. nu. 10

Ecclesia polluitur effusione voluntaria seminis humani sine mora, part. p. cap. 153 num. 11.

Ecclesia non polluitur occulta pollutione, aut

I N D E X.

aut fornicatione. *ibid.* numero 12
 Ecclesia ut sit polluta, sufficit quod sit benedicta quod etiam intelligitur de oratorijs. *ibid.* num. 13
 Ecclesie consecratio quomodo peccat. *ibid.* num. 14
 In ecclesia polluta quando possit celebrari sine peccato. *ibid.* num. 15
 Ecclesia consecrata si polluat ab Episcopo solo est reconcilianda, benedicta vero a quocunque sacerdote. *ibid.* nu. 17
 Ecclesie nomine intelligitur locus consecratus ad dicendam missam. p.p. capit. 154. num. 10
 Ecclesie de quibus fructibus consecrande. *ibid.* num. 11

Ecclesie immunitas, & libertas ecclesiastica.

Ecclesie immunitate gaudet delinquens confugiens ad Eucharistie sacramentum per vias delatum. p.p. cap. 154. nu. 1
 Ecclesie immunitate gaudet reus confugiens ad illam. *ibid.* num. 2
 Similiter & debitor. num. 3
 Ecclesia non valet publicis latronibus. *ibid.* num. 4. nec occisoribus ex proposito. *ibi.* num. 5
 Ecclesia valet Ecclesiasticis. *ibid.* num. 6
 Ecclesia valet servis confugientibus ad ipsam ob dominorum seuitiam, *ibidem.* num. 7
 Ecclesia quibus alijs valeat. *ibid.* num. 8
 Ecclesias expoliantes, & frangentes earum portas sunt excommunicati. p.p. cap. 148 num. 2
 Ecclesia an habeat potestatem in Principes infideles. p.p. cap. 119. num. 8
 Ecclesie vasa, & similia non possunt dari in pignus nisi necessitate virgenti. p. 2. capit. 26. num. 1
 Ecclesiasticę libertati contrahit iudicans, scribens legata pia relicta ex testamento non esse soluenda. p.p. cap. 132. num. 5

Ecclesiastica sepultura.

Vide sepultura ecclesiastica.

Educatio.

Educare filium proprio lacte an teneatur mater. p.p. cap. 13. num. 1
 Educare tenetur pater filios etiam spurios. *ibidem.*
 Hospitali restituere tenetur adulter expen-

sas factas pro educando filio adulterino. p.p. cap. 204. num. 1

Electio.

Electio quid sit. p.p. cap. 101. nu. 1
 Electio differt a collatione, & presentatione. *ibid.*
 Electionis species multe sunt, *ibidem.* numero 2
 Electio Abbatum, Abbatissarum, & similium per secreta suffragia facienda. p.p. cap. 102. num. 1
 Electio quando dicatur secreta. *ibidem.* numero 4
 Electione publicata non potest mutari sententia electionis. *ibid.* num. 5
 Electio quando irritetur. *ibid.* nu. 6
 In electionibus non possunt suppleri voces vocalium absentium. *ibid.* num. 10
 Electio coacta est nulla. p.p. capit. 103. numero 1
 Electio que dicatur coacta. *ibid.*
 Electio indigni numquam est licita. *ibidem.* num. 2
 Electio facta metu irritatur. *ibid.* nu. 3
 Eligi qui non possint. p. part. capit. 105. numero 1
 In electionibus moniales non possunt votare, si non sunt professe. *ibid.* nu. 3.
 Electio alicuius ad idem officium quod habebat, est odiosa. *ibid.*
 Electus ad beneficium multas condiciones habere debet. p.p. cap. 106. num. 2
 Alia de simili materia vide, num. seq.

Eleemosyna.

Eleemosyna ex precepto quando debeatur pauperi, p.p. capit. 197. num. 1
 Eleemosynam dare nemo tenetur de bonis necessarijs statui tuis. *ibid.* nu. 2
 Eleemosynam dare tenemur in communibus necessitatibus. *ibid.* num. 3
 Eleemosynam quando quis dare teneatur mulieri ne male viuat. *ibid.* nu. 6
 In eleemosynis relictis a testatore pauperibus consanguineis quis debeat preferri. *ibid.* num. 7
 Eleemosynam habens facultatem dandi pauperibus an possit applicare sibi, & suis consanguineis. *ibid.* nu. 8
 Eleemosynam de quibus bonis facere teneatur ecclesiastici. cap. 198. num. 1
 Eleemosynam facere an magis teneatur eccle-

I N D E X.

ecclesiasticus, et secularis. *ibid.* num. 3.
 Eleemosynam non dantes ecclesiastici peccant, sed non tenentur ad restitutionem. *ibid.* num. 5
 Eleemosynam non potest dare vxor sine licentia mariti, nisi in aliquib. casibus. *p. p. cap. 199. nu. 1*
 Eleemosyna an possit fieri de bonis usurarijs, *ibid.* nu. 2
 Eleemosynā possunt petere veri pauperes. *p. p. cap. 200. num. 1*
 Eleemosynam petens pro aliqua paupere, & non illi dans peccat. *ibid.* num. 2
 Eleemosynam petens pauper cum possit operari peccat venialiter. *ibid.* nu. 6
 Eleemosynæ, & oblationes differunt. *p. 2. c. 11. nu. 1*
 Eleemosyna semper necessaria, sacrificium non semper. *ibid.*
Emptio, & emptor.
 Emptio quid sit. *p. 2. cap. 78. nu. 1*
 Emi possunt fructus antequam nascantur. *ibid.* num. 2
 Emi res aliena non potest. *ibid.* num. 3
 Emi non possunt homines liberi. *ibid.* nu. 4
 Emi possunt æthiopes morte destinati, & deduci ad seruitutem. *ibid.* num. 5
 Emere, & vendere æthiopes est res periculosa. *ibid.* nu. 6
 Emere ab æthiopibus res quæ non creduntur suæ quod peccatum sit, *ibid.* num. 7
 Emens rem alienam sciens esse Petri, vel Ioannis debet diuidere illam inter eos. *ibid.* nu. 8
 Emere non possunt reuenditores vendita sub hasta. *p. 2. cap. 80. num. 2*
 Emere triticum ad vendendum ultra taxā peccatum est grave. *p. 2. cap. 81. num. 13*
 Emens rem sine animo soluendi pretium, tenetur restituere illam, & fructus illius, *p. 2. cap. 82. num. 3*
 Emens rem minori precio quam valet ignorans non peccat, *p. 2. cap. 83. num. 1*
 Emptor tenetur admonere venditorē ignarum de maiore rei valore saltem confuse. *ibid.* num. 11
 Emens campum non tenetur manifestare venditori ipsum continere thesaurum, *ibidem* nu. 13.
 Emens anticipata pecunia multo minori pretio usurarius est. *p. 2. ca. 85. nu. 1*

Emere licet pretio infimo ob pecuniam anticipatam. *ibid.* num. 2
 Emptor in retrouendendi pacto quid promittat. *p. 2. cap. 87. nu. 1*
 Emptor in contractu retrouendendi non tenetur restituere fructus venditori. *ibid.* num. 2
 Ad iustificationem huius contractus quatuor sunt necessaria. *ibid.* nu. 3
 Pactum retrouendendi non debet esse fictum, & quomodo cognoscatur non esse tale. *ibid.* num. 4
 Emptæ res cum pacto retrouendendi valent minus. *ibid.* num. 5
 Emptio in dicto contractu quando sit illicita. *ibid.* num. 6
 Emptori an aliquando pactum retrouendendi sit onerosum, *ibid.* nu. 7
 Emptori an liceat emere prædia, & statim locare venditori. *ibid.* nu. 8
 Emptori non licet ponere pactum, quod res redimatur maiori pretio. *ibid.* num. 9
 Emere non licet in creditum merces, & postea redimere eas minori pretio pecunia numerata. *ibid.* nu. 10
Episcopatus.
 Episcopatus datur die dominica, & cur, *p. 2. cap. 16. num. 4.*
 Episcopatus potest recipi ab homicida dispensatus a Papa ad ordines. *p. p. cap. 179 num. 1.*
 Episcopatus an sit diuersus ordo a presbyterio. *ibid.*
 Episcopatus an appeti possit, *p. 2. c. 10. n. 1*
Episcopus.
 Episcopus tenetur redimere captiuos sui Episcopatus. *p. p. cap. 12. num. 7*
 Episcopus quis magis eligendus. *p. p. capit. 106. num. 9*
 Episcopus prætendens Episcopatum pinguiorem non peccat. *p. 2. cap. 10. nu. 2*
 Episcopus quando non debeat renunciare episcopatum. *ibid.* num. 3
 Episcopus factus ex monaco an sit liber a tribus votis. *p. 2. cap. 71. num. 5*
 Episcopus monachus non potest testari, *p. 2. cap. 10. num. 4*
 Episcopi monachi bona cuius sint. *ibidem* num. 5
 Episcopus a quibus casibus possit absolueri. *ibid.* num. 6

Epi-

I N D E X.

Episcopus an possit habere beneficia simpli-
cia, ibid. num. 7.

Episcopus de quibus interrogandus à Con-
fessario, ibid. num. 8.

Episcopus secularis an possit testari, p. 2. cap.
72. num. 5.

Episcopus tempore pestis non potest abes-
se, p. 2. cap. 37. num. 1.

Episcopus tempore pestis ad quæ teneatur,
ibid. num. 2.

Episcopus quibus de causis possit abesse,
p. 2. cap. 38. num. 1.

Episcopus tenetur dare vitam suam pro o-
uibus suis, ibid.

Episcopus per quot menses possit abesse in
anno, ibid. num. 5.

Episcopo an liceat venari, & piscari, par. p.
cap. 36. num. 2.

Episcopus concubinaris quando sit suspen-
sus, p. p. cap. 202. num. 1.

Episcopus qui sit post factum votum reli-
gionis, non tenetur illam ingredi, & cur,
p. 2. cap. 6. num. 6.

Episcopus quando dicatur renunciasse epi-
scopatum quoad locum, & dignitatem,
p. 2. cap. 14. num. 14.

Error.

Vide matrimonium.

Euangelium.

Euangelium cantat, prædicat, & publicat
Diaconus, p. 2. cap. 24. num. 1.

Ab Euangelio Missam audiens satisfacit, sed
melius ab Epistola, p. p. cap. 123. num. 1.

Euangelio dicto Missam iterare est mortal.
p. p. cap. 147. num. 8.

Euangelj carnifex dicitur prædicans affe-
ctata loquela, p. 2. cap. 14. num. 8.

Eucharistia.

Eucharistia debet dari in articulo mortis
posito, p. p. cap. 59. num. 6.

Eucharistiam portari infirmis, ut adoretur,
est prohibitum, p. p. cap. 64. num. 3.

Eucharistia non est sumenda cum periculo
vitæ, ibid. num. 4.

Eucharistiam sumens in peccato in Pascha
satisfacit præcepto, ibid. num. 5.

Eucharistia non debet negari condemnato
ad mortem, p. p. cap. 68. num. 1.

Eucharistia tempore interdicti potest dari
morituris, part. prim. capit. 116. nume-

ro 2.

Eucharistiam debent sumere volentes con-
trahere matrimonium, p. p. cap. 239. nu-
mer. 1.

Eucharistia recipi potest ab alieno Parocho
sine licentia proprij in Pascha ab existen-
te extra suam parochiam, p. p. cap. 236.
num. 5.

Eucharistia potest sumi à suspenso à diuinis.
p. 2. cap. 69. num. 4.

Eunuchus.

Eunuchorum impotentia ad generandum
impedit, & dirimit matrimonium, par. p.
cap. 233. num. 2.

Eunuchi iam coniuncti sunt separandi,
ibidem.

Eunuchi in regnis Hispaniæ contrahentes
multantur pena ducatorum centum.
ibidem.

Eunuchi carent potentia generandi, par. p.
cap. 225. num. 1.

Examen.

Examine conscientie non facto, confessio
est iteranda, p. p. cap. 58. num. 3.

Examinandus est prius qui accipit dimisso-
rias, p. p. cap. 262. num. 1.

Excommunicatio.

Excommunicatio quid & quotuplex sit, p. p.
cap. 74. num. 1.

Excommunicatio maior duplex, ibidem.
num. 2.

Excommunicatio à iure, & ab homine quid
sit, ibid.

Excommunicatio à iure, & ab homine dif-
ferunt, ibid.

Excommunicatio quando ipso facto incur-
ratur, ibid. num. 3.

Excommunicatio potest esse iusta, iniusta,
& nulla, ibid. num. 4.

Excommunicatio iusta, iniusta, & nulla que
sit, ibid.

Excommunicatio iniusta diuiditur in in-
iustam validam, & iniustam nullam,
ibidem.

Excommunicationes dictæ differunt, ibid.

Excommunicatio iniusta est nulla in quin-
que casibus, ibid.

Excommunicatio posita in statuto facto
contra libertatem Ecclesiasticam est nul-
la, ibid. num. 5.

Excommunicatio iniusta timenda, p. p. cap.
75. numer. 1.

- Excommunicationis sententia notorie nulla non debet timeri, ibid. num. 2.
- Excommunicatio nulla quando obseruanda, & quando non ibid. num. 3.
- Excommunicare quis possit, p.p. capit. 76. num. 1. 2. 3. 4. 5. 6.
- Excommunicatio maior datur ob mortalem contumaciam, p.p. cap. 77. num. 1.
- Excommunicatio maior non debet poni pro culpa præterita sine monitione, ibid. num. 2.
- Excommunicationis ignorantia inuincibilis excusat, ibid. num. 3.
- Excommunicari potest homo baptizatus habens superiorem, p.p. cap. 78. num. 1.
- Excommunicatio contra Capitulum absolute non valet, secus si contra illud, & Canonicos culpatos, ibid. num. 2.
- Excommunicari non possunt irrationabilia ibid. num. 3.
- Excommunicatio est reservata Papæ si mittantur manus violentæ in Clericum, p.p. cap. 80. in principio.
- Excommunicati sunt insequentes Episcopum verbis iniurijs, ibid. num. 1.
- Excommunicatus non est mittens manum in Clericum ne tixet cum aliquo, ibidem num. 1.
- Excommunicati alij qui non sint. Vide num. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10.
- Excommunicatus quando fit percussus Clericum putans esse secularem, ibidem num. 11.
- Excommunicatus est præcipiens, consulens auxilians in percussione Clerici, ibidem, num. 12.
- Excommunicatus est, qui ex officio potuit impedire percussorem Clerici, & non impediuit, ibid. num. 13.
- Excommunicatus est Clericus percussus se ipsum, ibid.
- Excommunicatus non est dans venenum Sacerdoti, ibid.
- Excommunicatus est inferens manus violentas in vestes Clerici, vel auferens quod habet in manibus, ibid. num. 14.
- Excommunicatus non est iaciens lapidem in Clericum, si non tangit eum, ibid. num. 15.
- Excommunicata non est mulier percussus Clericum sollicitante, n. eam, ibid.
- Excommunicatus est percussus Clericum habitu clericali incedentem, licet degradatum, hæreticum, aut apostatam, ibid. num. 16.
- Excommunicati sunt Comites trirerum verberantes Clericos, ibid.
- Excommunicati sunt percussus Clericum, Novitium, professum, moniales, novitias conuersas, & hæremitas, ibid. numer. 17.
- Excommunicatio ob percussorem Clerici + grauem est reservata Papæ. ibi. num. 18.
- Alia in simili materia vide, cap. 81.
- Excommunicatus si ignorantia aut obliuione incolpabili recipit absolutionem a peccatis est absolutus, p.p. capit. 82. numer. 1.
- Excommunicato Episcopo non est excommunicatus eius Vicarius, ibid. num. 2.
- Excommunicatus conuersans politice cum fidelibus non peccat mort. secus si in diuinis, ibid. numer. 3.
- Excommunicato præsentem Principe celebrare coacte non est peccatum nisi fiat in contemptum, ibid. num. 4.
- Excommunicatos nominatum, suspensos & interdictos nominatum, & publicos percussores Clericorum vitare debemus, ibi. num. 6. 7.
- Excommunicare potest iudex excommunicatus occulte, & toleratus, ibid. numer. 8.
- Cum Prelatis suis excommunicatis subditi possunt tractare, ibid. num. 9.
- Excommunicatus si non vult exire ab Ecclesia Sacerdos non tenetur relinquere Missam, si consecrauit, ibid. num. 10.
- Excommunicatus moriens non est particeps suffragiorum, ibid. num. 11.
- Excommunicatione minori irretitus celebrans peccat mort. ibid. num. 12.
- Cum excommunicato maiori participans incurrit minorem excommunicationem exceptis aliquibus casibus, ibidem, numer. 13.
- Ab excommunicatione prius debet absolui penitens, quam a peccatis, p.p. capit. 83. num. 1.
- Ab excommunicatione si absoluat Sacerdos extra Confessionem ista considerare debet, ibid.

Excommunicatio non tollitur, si dicatur quod debeat prius satisfieri parti, ibid. num. 2.

Excommunicatus potest absolui, si non valet satisfacere, ibid. num. 3. & 4.

Excommunicatus à diuersis iudicibus, & varijs de causis quomodo possit absolui unica absolutione, ibid. num. 5.

Excommunicationis absolutio ad cautelam triplex est, p. p. cap. 84. num. 1.

Excommunicatus quando possit absolui in foro conscientie, ad reincidentiam, ibid. num. 2.

Ab excommunicatione nulli reservata quis possit absolueret, p. p. cap. 85. num. 1. & 2.

Excommunicationis minoris effectus quis sit, p. p. cap. 86. num. 1.

Ab excommunicatione minori quis possit absolueret, ibid. num. 2.

Excommunicatus nominatim non potest denunciare, nec accusare. In Ord. Iudic. cap. 4. num. 5.

Excommunicatoria littera.

Vide litterarum monitorie.

Exequie.

Pro exequijs, quæ sunt magna pompa, aliquid accipere non est simonia, p. 2. capit. 60. num. 1.

Pro exequijs an possit plus expendi quam ordinatur à legibus, p. 2. capit. 72. numer. 5. & 7.

Expositus.

Expositi foribus Ecclesie non putantur illegitimi, p. p. cap. 161. num. 1.

Expositi an sint ordinandi, ibid.

Extrema, & gravis necessitas.

In extrema necessitate spiritualis, & naturali non succurrens violat præceptum amoris supernaturalis, & naturalis, p. p. cap. 112. num. 2.

In extrema & gravi necessitate capere alienum non est peccatum, p. p. cap. 146. numer. 2.

Extrema necessitas quæ sit, ibid.

Extrema unctio.

Extrema unctio quid sit, & à quo instituta, p. 2. cap. 88. nu. 1.

Vnguntur quinque sensus corporis, ibid.

Sacerdotes in palma manus non vngendi, ibid.

Extrema unctio quibus, & quando, & an sub conditione sit danda, ibid.

Extremam unctionem omittere ex negligentia non est mort. ibid.

Recipere in mort. est mort. ibid.

Religiosus administrans sine licentia Parochi excommunicatur, p. p. cap. 25. num. 2.

Extrema unctio in quo art. mortis datur, p. p. cap. 59. num. 2.

Eam administrare tempore interdicti non licet, p. p. cap. 116. num. 2.

Exul.

Exulam faciens Episcopum aliqua communitas interdicitur, p. p. cap. 114. num. 2.

Exul factus iniuste debet habere distributiones, p. p. cap. 39. num. 4.

F.

Faber.

Faber ferrarius faciens gladium alicui ad occidendum ad quid teneatur, p. 2. cap. 42. num. 2.

Fabro ferrario locare domum sitam apud magistrum Scolæ inconueniens est, p. p. cap. 18. num. 7.

Falsus, & falsarius.

Falsam doctrinam docens ad quid teneatur p. 2. cap. 52. num. 3.

Falsum testimonium dicens peccat mort. p. p. cap. 157. num. 2.

Falsificans monetam peccat mort. p. p. cap. 118. num. 1.

Falsa moneta quæ dicatur, ibid.

Falsam monetam distribuens ignorantia culpabili tenetur de damno, ibid. num. 2.

Falsam scripturam Notarius faciens peccat mort. ibid. num. 3.

Falsificans litteras Papæ est excommunicatus, ibid. num. 4.

Falsarius est utens reliquijs, & miraculis falsis, ibid. num. 6.

Falsus ut quis dicatur tria concurrere debent, ibid. num. 7.

Falsarius est rumpens, & comburens scripturas, ibid. num. 8.

Fama, & infamare.

Fama quid sit, p. p. cap. 252. num. 1.

Famam ut quis teneatur restituere tria requiruntur, ibid. num. 2.

Famam falso auferens alienam, quid facere teneatur, ibid. num. 3.

Famam auferens verum dicendo quid facere teneatur, ibid. num. 3.

Infamans aliquem de defectum naturali quomo.

quomodo possit restituere, ibid. num. 5.
 In famæ restitutione an possit fieri compensatio in alijs rebus, ibid. num. 6.
 Famam tenetur tam verè quam falso infamans, ibid. num. 7.
 Remittens persona publica famæ suæ restitutionem peccat, ibid. nu. 11.
 † Infamans seipsum an peccet, p. p. cap. 251. num. 3.
 Fama an restituenda cum damno propriæ famæ, p. 2. cap. 47. num. 1. aut cum damno propriæ vitæ, ibid. num. 2.
 Infamans aliquem Religiosum dicendo esse talis religionis, peccat mortaliter, p. p. c. 251. num. 21.
 Infamans religiosus seipsum tenetur famam restituere, p. p. c. 252. num. 12.
Famula.
 Vide Ancilla.
Famulus.
 Famulus accipiens aliquid à domino pro facienda elemosyna an peccet mortaliter, p. p. c. 149. nu. 3.
 Famulus non potest accipere pro sua mercede de rebus acquisitis per vsuras, p. p. c. 151. nu. 11.
 Famulus videns furari, an teneatur restituere, si facit, ibid. nu. 16.
Febris.
 Febris non continua non excusat à non recitando officio, p. p. cap. 244. num. 1.
Femina.
 Vide Mulier.
Fertilitas.
 Vide Sterilitas.
Festum.
 Festum à quolibet custodienda, p. p. ca. 122. num. 1.
 Ab observatione festi quæ causæ excusent, ibidem.
 Festum quando incipiat, ibid.
 In festo ratione pietatis an liceant opera servilia, ibid. num. 2.
 In die festo an liceat pro lucro traducere copias librorum, ibid.
 In die festo an sit peccatum venari, aut iter facere, ibid.
 In die festo, quæ opera non servilia sint illicita, ibi. nu. 3.
 De festo tonsor radens barbas, an peccet, ibid. num. 4.

Die festo an liceat præparare m. ateriam ad faciendum opus servile die sequenti, ibi.
 Festis diebus an liceat discernere farinam, ibidem.
 Festis diebus an liceat piscari, ibi. nu. 5.
 Festis diebus an liceat secrete laborare, ibi. num. 6.
 Festis diebus magistri artium mechanicarum compellentes famulos suos laborare non sunt absolvendi, ibid. num. 7.
 Festis diebus si feratur sententia, est nulla. In Ord. Iud. c. 12. nu. 4.
 Festis diebus Missa quomodo audienda, p. p. c. 123. num. 3.
Fendium.
 Fendale prædium significat prædium emphyteuticum, p. 2. c. 28. num. 1.
Fideicommissum.
 Fideicommissum relictum sub conditione quando cessat, p. 2. c. 7. num. 8.
 Fideicommissi ratione an pater possit relinquere aliquid filio adulterino, p. p. c. 131. num. 11.
Fideiussor.
 Fideiussor cum promittit alienum debitum facit proprium, p. p. cap. 120. nu. 1.
 Ad fideiussorem prius recurrens creditor, quam ad debitorem peccat, ibid. num. 2.
 Fideiussor potest aliquid licite petere pro fideiussione, ibid. nu. 4. & p. 2. c. 108. nu. 3.
Fides.
 Fides in propria causa nulli danda, p. p. ca. 97. nu. 3.
 Per fidem meam, nec in fide mea an sit iuramentum, p. p. c. 190. nu. 3. & 9.
Fides Christiana.
 Fidem Christianam negare etiam ad salvandam vitam non licet, p. p. capit. 119. num. 1.
 Fidem dissimulare potest christianus non interrogatus, ibid. num. 2.
 De fidei mysterijs quando possit esse ignorantia invincibilis, ibid. nu. 6.
 Fidei christianæ professionem facere tenentur beneficiarii intra duos menses, & Canonici, ibid. num. 7.
 Fidei professionem omittens scienter peccat mortali. ibid.
 De Fide disputare non licet secularibus sub excommunicatione, p. p. cap. 129. num. 6.
Fides

I N D E X.

Fides bona.

Vide Confessarius.

Vide Possessor bonæ fidei.

Vide Præscriptio.

Vide Restitutio, quoad periculum restituendi.

Fides mala.

Fides mala defuncti licet noceat hæredi, non tamen nocet ementi ab eo bona, fide p. 2. cap. 25. num. 2.

Vide fructus rei furtivæ.

Filius, & filia.

★ Filiam confessionis cognoscens an debeat confiteri hanc circumstantiam, p. p. cap. 207. num. 2.

Filiæ confessionis sollicitata in actu confessionis non debet absolui nisi denunciatur sollicitatorem, ibid.

Filia, & filius nubens contra voluntatem patris peccat mortaliter, part. p. cap. 14. numero 2.

Filia si nubit invito patre in regnis Castellæ punitur graviter qui accipit illam in uxorem, ibid. num. 3.

Filius percutiens parentis, aut accusans eos de aliquo crimine peccat mort. ibid. numer. 5.

Filius non succurrens parentibus in necessitate peccat mort. ibid. num. 6.

Filius quando peccet non adimplendo statim testamentum patris, ibid. nu. 8.

Filius prius succurrere debet filiis suis, quàm parentibus, ibid. num. 9.

Filius aliquando prius succurrere debet matri, quàm patri, ibid. num. 10.

Filius tenetur honorare parentes spirituales, & corporales, ibid. num. 11.

Filius habitus per modum generationis consideratur multis modis, p. p. cap. 131. numer. 1.

Filius naturalis legitimus quis sit, ibid.

Filius naturalis quis sit, ibid.

Filius spurius qui, ibid.

Filius incestuosus qui, ibid.

Filius sacrilegus qui, ibid.

Filius naturalis quando sit legitimus, ibi. n. 2.

Filius spurius nunquam sit legitimus, ibid.

Filius naturalis an possit succedere parentibus per viam testamenti, ibid. num. 6.

Filio naturali possunt relinqui à parentibus omnia bona, ibid. num. 7.

Filius succedens in primogenitura an possit recipere aliquod gravamen, p. p. cap. 132. num. 1.

Filius debentur congrua alimenta, ibidem num. 4.

Filius potens redimere patrem suum captivum, & non redimens indignus successionem patris, p. p. cap. 41. num. 4.

Filius illegitimus Clerici cur non possit esse beneficiarius in Ecclesia patris, p. p. capit. 247. num. 2.

Filius dictus an possit dicere Missam in Ecclesia patris, ibid.

Filius hæretici nō potest ordinari patre eius mortuo hæretico, p. p. capit. 152. num. 2.

Filius Iudæi potest ordinari, ibid.

Filius incestuosus intra tertium gradum nō potest admitti ad religionem, p. 2. cap. 3. numer. 4.

Filius monachi in loco, ubi vivit pater non potest admitti ad religionem, ibid. nu. 5.

Filius, & vxor non possunt sustentari de bonis acquisitis à patre per vsuras, p. p. cap. 151. num. 11.

De votis filiorum, vide vota filiorum.

Finis.

Finis copulæ maritalis est generatio, par. p. cap. 241. num. 20.

Finis generationis quomodo impediatur, ibidem.

Finis præcepti non cadit sub præcepto, p. 2. cap. 12. num. 6.

Finis visitationis quis esse debeat, in Ord. Iud. cap. 1. num. 2. & 3.

Fiscalis.

Fiscalis ad quid teneatur. In Ord. Iud. cap. 2. num. 3.

Fiscali accusatori an liceat pretium accipere pro accusatione, ibid.

Fiscalis quando peccet, p. 2. cap. 42. numero 10.

Fiscalis cur teneatur denunciare de criminibus notorijs, ibid.

Fœtus.

Fœtus si per accidens occidatur ob medicinam datam ad sanandum matrem, medicus non est culpandus, p. p. cap. 5. numero 1.

Fœtus, & mater quando sunt sine spe salutis, an abortus procurandus, ibidem numer. 2.

I N D E X.

Fœtus si est inanimatus potest accipi à matre quæcunque potio, ibidem. nu. 3.

Fœtus inanimati, & animati abortum procurans à quo possit absolui, ibid. nu. 5.

Fœtus animati abortum procurans sequuto effectu, est irregularis, ibidem.

Fornicatio.

Fornicatio simplex quæ sit, p. p. cap. 202. numero 1.

Fornicarius notorius quis, p. p. capit. 182. num. 2.

Fornicarius notorius an sit irregularis, ibidem.

Frater, & Fraternitas.

Fraternitas orta ex Baptismo, & Confirmatione est sublata, p. p. cap. 224. nu. 1.

Frater an teneatur relinquere bona sua fratribus, aut alijs consanguineis, p. p. cap. 16. nu. 1.

Frater an teneatur relinquere alimenta fratribus, ibid. num. 2.

Fratres Religiosi.

Fratres an possint petere ostium pro pauperibus, p. p. c. 200. nu. 4.

Fratres minores de observantia possunt transire ad Carthusianos, p. 2. cap. 6. numero 9.

Fratres Carthusiani non possunt transire ad alias Religiones, ibidem.

Fraus.

Fraus in spiritualibus nō vitiat actum, p. p. cap. 237. num. 3.

Fraus in venditione est mortalis, p. 2. ca. 83. num. 1.

Fraus committitur à frangente leges assignantes pretium victus, parte secunda, cap. 84. num. 6.

Fraus si est in assecuratione contractus illicitus, p. 2. cap. 108. nu. 3.

Fraus in assecuratione duobus modis presumi potest, ibidem.

Fraude lucratum à ludente debet restitui, p. p. c. 188. num. 3.

Fraus in ludendo quando committatur, ibidem.

Fraus in ludo quando sit, ibidem numero 6.

Fraude metetricis extortum pretium maius solito restituendum, p. 2. cap. 42. numero 3.

Fraudes non adiuvande rationibus appa-

rentibus, p. 2. c. 81. num. 10.

Fructus rei fortitæ.

Fructus rei licet fortitæ, quando non cadent sub restitutione, p. 2. cap. 44. nu. memo 1.

Fructus rerum, quæ usu consumuntur, non sunt restituendi, ibid. num. 2.

Fructus rei emptæ infra dimidium iusti pretij, quando emptor non teneatur restituere, ibid. nu. 3.

Fructus debent restitui solum illius partis, in qua accidit fraus, ibidem. num. 4.

Fructus rei, & rem ipsam tenetur restituere possessor malæ fidei, ibid. nu. 5.

Fructus pignoris an bona capiantur, p. p. c. 112. num. 11.

Fructus beneficiorum.

Fructus non potest facere habens duo beneficia, p. p. c. 31. num. 5.

Fructus beneficij an bene capiat Patochus absens, p. p. c. 33. num. 1.

Fructus amissi pro non residendo quibus dandi, ibid.

Fructibus beneficij non gaudet excommunicati, suspensi, & interdicti, ibidem numero 4.

Fructibus beneficij curati non potest facere non suscipiens presbyterium intra annum, p. p. c. 30. nu. 5.

Fructus beneficij non perdit ordinatus ante ætatem, p. p. c. 164. num. 3.

Fructus Missæ.

Fructus Missæ duplex, & uterque applicandus petente Missam, p. p. c. 250. nu. 6.

Pro fructu sacrificij non debet stipendium, sed pro labore, ibid.

Frumentum.

Frumentum in spica non valet tantum, quantum collectum, p. p. c. 138. num. 2.

Frumentum non potest vendi maiori pretio assignato à taxa, p. 2. c. 81. nu. 1.

Frumentum corruptum vendens peccat, ibid. num. 3.

Frumentum tempore famis plus potest vendi, quam lex assignat, ibid. num. 4.

Frumentum an possit vendi ab agricola plus, quam lex ordinat, ibi. num. 5.

Frumentum conversum in panem, quo pretio sit vendendum, ibi. num. 6.

Frumenti pro asportatione an possit ultra taxam aliquid percipi, ibi. nu. 7.

Fru-

Frumentum valens minus ob abundantiam
an possit vendi iuxta taxam. *ibid.* nu. 8
Frumenti pretium est promulgandum a
rectoribus civitatum. *ibid.* nu. 9
Frumentum an possit vendi sicut asporta-
tur ab area. *ibid.* num. 10
Frumentum ponens in loco humido pec-
cat mort. *ibid.* num. 11
Frumentum commutantes pro alijs mer-
bus minori pretio quam valeant, peccat
mort. *ibid.* num. 14
Frumentum an possit vendi plus a cleri-
cis. *ibid.* nu. 15
Frumentum in panem coctum vendere non
licet clericis, nec nobilibus. *ibid.* num. 16
Frumentum si non petatur per diem ante
Assumptionem Virg. quid observetur
in Portugalia. p. p. cap. 112. numer. 5
Frumentum mutuans, ut reddatur ubi, &
quando plus valet, peccat. *ibid.* num. 13
Frumentum emere quocunque sine antici-
pata pecunia non licet in regnis Castelle
ibid. num. 14
Frumentum vetus pro nouo commutare
an liceat. *ibid.* nu. 15
Frumentum in maiori quantitate quam op-
us sit domui, vendere nemo potest. in
regnis Castellæ. p. 1. c. 84. nu. 5
Fucorum usus.
Fucorum usus an sit licitus. p. 2. cap. 78. nu-
mero 14
Fucis, & pigmentis utentem si pater videt
filium ob malum finem, & non corrigit,
peccat mort. p. p. cap. 13. num. 3
Funambulus.
Funambulis an sit deneganda communio.
p. p. cap. 68. num. 3.
Fur, & furtum.
Furtum quid sit, & an differat a rapina. p. p.
cap. 146. num. 1
Furtum ex sua natura est mortale, *ibidem.*
num. 2
Furens vidente domino, & consentiente
quando peccet. *ibid.* num. 3
Furari licet christiano captivo. *ibidem.* nu-
mero 4
Furari non licet filijs de bonis patris. *ibid.*
num. 5
Furandi occasionem dans, aut adiuvans pec-
cat. *ibid.* num. 8
Furans rem parvam malitiose, aut ex con-

tempore quomodo peccet. p. p. cap. 149
nu. 1. 2. 3. 4. 5. 7. 8. 9
Furatum in extrema necessitate non est re-
stituendum, si est consumptum. p. p. cap.
150. num. 1
Furatum extra necessitatem, & consumptum
in illa non est restituendum. *ibidem.* nu-
mero 2.
Fur, & qui est causa furti tenetur restituere
p. p. cap. 151. nu. 1
Furti causa qui sint. *ibid.*
Furari iubens tenetur restituere damno se-
quuto. *ibid.* nu. 2
Consulens furtum, & furens in solidum te-
nentur restituere. *ibid.* nu. 3. 4. 5. 6. 7
Furtum approbans tacite vel expresse tene-
tur restituere. *ibid.* nu. 8
Forem ut forem recipiens domi tenetur de
damno sequuto ex tali receptione, *ibid.*
num. 9
Pro fure advocans quando teneatur resti-
tuere. *ibidem.* nu. 10
Furti participes in solidum tenentur restituere
ibid. nu. 11
Furantes multi ex proposito, aut casu an sin-
guli teneantur totum restituere. *ibid.* nu-
mero 12
Furtum multi committentes, si qui incita-
vit, restituit, alij liberantur. *ibid.* nu. 13
Ad furtum multi concurrentes, si unus resti-
tuit integre, alij pro rata tenentur huic
restituere. *ibid.* nu. 14
Furtum ratificans suo nomine factum tene-
tur restituere. *ibid.* nu. 15
Furtum tacens, non impediens, & non ma-
nifestans an teneatur restituere. *ibid.* n. 16
Impediens aliam impediens furtum te-
netur restituere. *ibid.* nu. 11
Furtum acceptum titulo gratioso, non on-
eroso restituendum vero domino. p. p. ca-
152. num. 1.
Furatum emens credens non esse vendito-
ris cui debeat restituere. *ibid.* nu. 2
Furatum emens cum animo restituendi do-
mino potest petere pretium eius. *ibi.* n. 3.
Furtum ratione rerum inventarium.
Furtum non committit inveniens gemmas
in oris maritimis, & similia in minis.
p. p. cap. 147. nu. 1
Fur non est emens agrum, in quo scit esse
thesaurum. *ibid.* nu. 3

I N D E X.

Furtum ut est sacrilegium.

Furtum, & sacrilegium quid sit. p. p. capit. 148. num. 1

Furtum ex se veniale non fit morte ratione sacrilegij. ibid. num. 3

Furtum ut est sacrilegium est reservatum Episcopo. ibid. num. 4

Gabella.

Vide Tributum.

Gallus.

Galli populi contrahunt matrimonium sine Parocho, & testibus, & cur. p. p. capit. 216. num. 1

Gener.

Vide Nurus.

Generales Religionum.

Generalis unde habeant potestatem ad gubernandum. p. 2. cap. 31. num. 2

Generales, & Prouinciales quam auctoritatem habeant in subditos. ibid. num. 3.

Generales & Prouinciales non possunt punire crimen hæresis. ibid. num. 4

De potestate eorum in subditos, vide sequ. num. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12

Generales, & Prouinciales tenentur residere. p. 2. cap. 39. num. 1

Generales ubi residere debeant. ibid. num. 2.

Generales an intuitu Principis possint ire ad regiones remotas. ibid. num. 3

Generalium, & aliorum finis in visitatione quis esse debeat. In ord. iud. cap. 1. num. 4

Generatio.

Generatio quomodo possit sequi. p. p. cap. 226. num. 1

Generatio coniunctorum in gradibus prohibitis an possit crescere auctore D. Gregor. & D. Ambrosio. p. p. capit. 255. numero 4

Guardianus.

Guardianus, & Prior sunt veri Prælati. p. 1. cap. 32. num. 1

Guardianus potest obligare suos subditos sub excommunicatione. ibid. num. 2

Guardianus & Prior an habeant tantam iurisdictionem in subditos, quantum habent Prouinciales. ibid. num. 3. 4

Guardiani possunt constituere Vicarios. ibid. num. 5

Guardiano defuncto cessat Vicarius. ibid.

Gubernator.

Gubernator debet habere scientiam com-

petentem, & prudentiam ad gubernandum. p. p. cap. 107. num. 2

Gubernatorem indignum ponens peccat. ibid. num. 3

Ad gubernationem aptiores eligendi. ibid. num. 4

Gubernatores tenentur distribuere bona communia iuste. ibid. num. 6

Gubernatores domorum.

Vide Aconomus.

Gula.

Gula quid sit. p. p. c. 128. num. 1

Gula quando sit peccatum mort. ibid. num. 2

H

Hastiludia.

Vide belli simulachra.

Herba.

Herbis utens contra demonem quomodo peccat. p. p. cap. 7. num. 7

Heremita.

Heremitam percutiens est excommunicatus. p. p. cap. 80. num. 16

Hæres, & hæreditas.

Hæreditatem procurare ab infirmo non est peccatum. p. p. cap. 59. num. 3

Hæreditas an possit repudiari. p. p. c. 170. num. 3

Hæres an teneatur soluere legata pia, & non pia relicta eorum testib. p. p. c. 131. num. 5

Hæres an teneatur soluere debita defuncti, si hæreditas non est sufficiens. ibid. num. 6

Hæres an teneatur exequi mandata testib. ante annum a morte ipsius. ibid. num. 7

Hæredes differentes soluere legata pro defunctis peccant, & sunt excommunicandi. ibid. num. 8

Hæredes legium, necessarii qui sint. par. 2. c. 72. num. 4

Hæres defuncti ignorans an debitum, sit solutum, quid facere teneatur. p. 2. c. 25. num. 6

Exhæredare potest pater filios iustus de causis. p. p. cap. 13. num. 2

Hæresis, & hæreticus.

Hæretico qui contineat in art. mortis præse sacro dote catholico, suspectus est de fide. p. p. c. 59. num. 4

Hæreticus quis dicatur. p. p. cap. 129. num. 1

Hæreticus quando denunciandus. ibidem. num. 2

Hæreticum corrigere nemo tenetur. ibid.

Hæreticus ipso iure priuatur quouis beneficio ecclesiastico. ibid. num. 3

Hære-

Hæretici filius an amittat beneficium, ibid.
num. 4.

**Hæresis est dicere licitum esse negare Chri-
stum ore, dummodo teneatur in corde,**
p.p.cap.213.num.1.

Ab hæresi occulta quis possit absolvere, p.p.
c.130.num.1. & p.2.c.10.num.6.

Hæresis non est, ubi non est contumacia,
p.p.c.129.num.1.

Hæresis mentalis non est reservata, p.p.cap.
130.num.1.

**Ab hæresi occulta religiosi à quo possint
absolui, ibid.num.2.**

Hæresis quando est reservata Papæ, ibid.
num.3.

**Hæretici conversationem nemo vitare te-
netur, p.p.c.82.num.6.**

**In crimine hæresis omnes possunt torque-
ri. In ord. lud. c.11.num.2.**

**Prohibere libellos famulos, & Pasquinos
est vna ex regulis pro extirpandis hære-
sibus, p.p.c.34.num.3.**

Hermaphroditus.

Hermaphroditi sunt irregulares, p.p.c.138.
num.2.

**Hermaphroditi non debent admitti ad reli-
gionem, p.2.c.6.num.14.**

**Hermaphroditus potest rejici a religione, li-
cet sit professus, ibid.**

Homicida, & homicidium.

**Homicida Clericus non privatur ipso fa-
cto beneficio, p.p.c.179.num.1.**

**Cum homicida voluntario an possit dispē-
sare Episcopus ad beneficium simplex,**
ibid.num.2.

Homicida an possit resignare beneficium,
ibid.num.3.

Homicidium quid sit, p.p.c.174.num.1.

Homicidium aliud licitum, aliud illicitum,
ibid.num.2.

Homicidium licitum, & illicitum quid sit,
ibid.

Homicidij illiciti divisio, ibid.

**Homicidium voluntarium purum quod
sit, ibid.**

**Homicidium vere casuale quod sit, ibi-
dem.**

Homicidium mixtum quod sit, ibid.

**Homicidium mere casuale quomodo con-
trahitur, p.p.c.176.num.1.**

Ex dicto homicidio contrahitur irregulari-

tas, ex homicidio mixto, minime, ibid.
num.4.

**Homicidij casualis dispensatio ad quem
pertineat, p.p.c.178.num.1.**

**Homicidij voluntarij dispensatio ad Papā
pertinet, ibid.num.2.**

Honestas publica.

**Honestas publica est vnum ex impedimē-
tis matrimonij, p.p.c.232.num.1.**

**Honestatis publicæ impedimentum quid
sit, ibid.**

**Honestatis publicæ impedimentum unde
oriatur, ibid.num.2.3.4.5.**

Honor.

**Honoris suæ famæ iactura, & status iactu-
ra differunt, p.2.c.47.num.5.**

**Honorem præstare diviti, quia dicas est,
peccatum est, p.p.c.6.num.3.**

Hora Canonica.

Horæ canonicæ octo sunt, & cur, p.p.c.140.
num.1.

Horæ canonicæ quis recitare tenentur, ib.
num.2.3.4.5.6.7.8.10.

Horæ B.M. quis teneatur recitare, ibid.num.
mer.6.

**Horas omnes, aut vnam partem eorum
omittens peccat mort. ibid.num.16.**

**Horas omnes omittens vnum tantum pec-
catum facit, ibid.**

**Horarum partem dormiens qui recitat, pec-
cat mort. ibid.num.17.**

**Omittens partem Psalmi non peccet, &
cur, ibid.**

Horæ pars notabilis quæ sit, ibid.

**Horæ secundum Breuiarium Rom. sunt re-
citandæ a Clericis secularibus, p.p.c.141.**
num.1.

**Horæ B. Mariæ, officium defunctorum, se-
ptem Psalmos penitenciales, aut gradua-
les in choro, aut extra non recitans non
peccat, ibid.**

**Horas recitans de feriis, quando de illa nō
sunt recitandæ an peccat, ibid.num.3.**

Horas recitandi quod tempus legitimum,
ibid.num.4.

**Matutinum diei sequentis quando possit
recitari, ibid.**

**Nocturna possunt recitari primis horis no-
ctis, relinquendo Laudes in crastinum,**
ibid.num.5.

**Horæ in communitate clara voce sunt re-
citan-**

I N D E X.

citandæ, priuatim possunt submissa voce recitari, p. p. cap. 142. nu. 1.
 Horas recitans quid aduertere debeat, ibidem.
 Irascentes in choro pro errore recitantium magis peccant, quam ipsi errantes, ibidem.
 Horas recitans in choro submisisse malefacit, ibid. num. 2.
 Horæ cur dicantur alternatim, ibid.
 Horas interrompere quod peccatum, ibid. num. 3.
 Horæ quomodo recitandæ, p. p. cap. 143. num. 1. 2. 3.
 Horas recitans simul audiens Missam in die præcepti satisfacit ambobus præceptis, p. p. c. 143. nu. 3.
 Ab horis non recitandis quinque causæ excusant, & quæ, p. p. c. 144. nu. 1.
 Horas non recitans beneficiatus amittit fructus, p. p. c. 145. nu. 1.
 Matutinum, aut alias horas non recitans quantam partem fructuum debeat restituere, ibid. nu. 2.
 Horas non recitans cui debeat restituere, ibid. nu. 3.
 Horæ per alium non possunt recitari, & cur, p. 2. c. 35. nu. 2.

Hospitale.

Vide Amor parentum.
 Vide Educatio.
 Vide Quarta funeralis.

Hostia.

Hostiâ adorare consecratam est actus virtutis, p. p. c. 8. nu. 3.
 Hostias consecrat omnes ante se positas Sacerdos licet illas non videat, aut sint clausæ in custodia, p. p. c. 247. nu. 1. 1.
 Hostia quando de nouo non est consecranda, p. p. c. 249. nu. 1. 2.
 Hostiam si non recorderetur Sacerdos consecrasse, non est iteranda consecratio, ibidem.

Hymnus.

Hymni compositi ingenio humano possunt recitari in diuinis officijs, p. 2. cap. 12. num. 7.
 Hymnos indiscretos, & ridiculosos miscere in diuinis officijs peccatum est, ibid.

Hyperdulia.

Vide Adoratio.

Hypocrisis.

Hypocritæ manifesto fama non restituenda, p. p. c. 252. nu. 2.

Hypotheca.

Hypotheca quid sit, & quid significet, p. 2. c. 26. nu. 1.

I.

Instantia.

Vide Vanagloria.

Iactura status, & honoris.

Vide Honor.

Idolatria.

Idolatria quid sit, p. p. c. 8. num. 3.

Ieiunium.

Ieiunium quid sit, & quo iure introductum, p. p. cap. 23. nu. 1.

Ieiunij tempore pluries manducans in die semel peccat, ibid.

Ieiunij ecclesiastici tempore cibos vetitos comedens peccat toties quoties, secus in ieiunijs ex voto, ibid.

Ieiunij hora antiquitus, & nunc quæ sit, ibidem.

Ieiunij præcepto qui teneantur, ibid. numer. 2.

Ieiunium rumpens impositum per diuersa præcepta non committit plura peccata, nu. 3. nisi teneatur voto, ibid. nu. 4.

Ieiunare pater familias non impellens familiam non peccat, ibid. nu. 5.

Ieiunij tempore cauponarius peccat dando cibos perturbantes ieiunium, ibid. numer. 6.

Ieiunare qui non teneantur, ibid. numer. 7. & 8.

Ieiunium frangit in die Natiuitatis Domini collatione immoderata vtens, ibid. numer. 9.

In ieiunijs quis possit dispensare, ibid.

Ieiunijs nimis abbreviare vitam sponte est peccatum, p. p. cap. 23. nu. 10.

Ieiunij tempore an sit abstinendum ab ouis, & lacticijs, ibid. nu. 11.

Ieiunij obligatio quatuor modis tollitur, p. p. c. 24. nu. 1.

Ieiunat vere qui non meditatur, & lacticijs de licentia, ibid. nu. 2.

Ieiunare non valente sufficienti de causa, & potente dispensationem quid facere debeat dispensans, ibid. nu. 3.

A ieiunio quis sit liber dispensante superiore

I N D E X.

- re absque causa, ibid. nu. 4. & 5.
- In ieiunijs non videtur inferior dispensare, nisi hoc expresse dicat, ibid. nu. 6.
- In ieiunio ordinato ab alio sibi aequali potest dispensare Episcopus cum causa, ibid. nu. 7.
- In votivo ieiunio, & iurato non potest superior dispensare, ibid. nu. 8.
- + Ieiunij tempore dispensatus ad carnes non potest cenare, ibid. nu. 9. nec edere pisces, ibid. nu. 10.
- Ad ieiunium nemo tenetur in evidenti necessitate, ibid. nu. 11.
- Ieiunia alia sunt propriè ecclesiastica, alia improprie, & quæ sint, p.p. cap. 183. numer. 10.
- Ieiunium Iubilæi.*
- Ieiunium Iubilæi est ecclesiasticum, p.p. c. 183. num. 10.
- Vide Iubilæum.
- Ignorantia.*
- Ignorantia penitentis, aut Confessarij an impediat effectum absolutionis, p.p. cap. 58. num. 8.
- Ignorantia probabilis facti, & obscuri an excuset a restitutione, p. 2. cap. 49. numero 7.
- Ignorantia quæ excuset communicantem cum excommunicato, p.p. cap. 81. numero 13.
- Ignorantia facti, & iusta, quæ sit, ibid.
- Ignorantia iusta a Theologis dicitur invincibilis, a Canonistis probabilis, ibid.
- Ignorantia concomitans quæ sit, p.p. capit. 138. nu. 5.
- Vide Restitutio quoad causas excusantes.
- Illegitimitas, & Illegitimus.*
- Illegitimi sunt irregulares, p.p. cap. 161. numer. 1.
- Illegitimi qui susceperunt ordines, non sunt irregulares celebrando, ibid.
- Cum illegitimis licet occultis Episcopus non potest dispensare, ibidem, numero 2.
- Ex illegitimatione irregularitas tollitur per professionem in aliqua religione, ibidem.
- Cum illegitimis ad minores dispensat Episcopus, ibid. nu. 3.
- Illegitimi qui non sint admittendi ad religionem, p. 2. c. 3. nu. 1.
- Illegitimi priuantur honoribus, & prælaturis, p.p. c. 32. num. 5.
- Imagines Sanctorum.*
- Imagines Sanctorum adorandæ sunt adoratione dulci, p.p. cap. 8. nu. 1.
- Immunitas Ecclesiastica.*
- Vide Ecclesiæ immunitas.
- Impedimenta Matrimonij.*
- Vide Matrimonij impedimenta.
- Impotentia.*
- Vide Copula.
- Incantatio.*
- Vide Ars divinatoria.
- Incarceratus.*
- Vide Carcer.
- Incendium.*
- Incendium factum alicui monasterio, Ecclesiæ, Hospitali, prædio, vel domui est peccatum reservatum Episcopo, p.p. cap. 55. num. 2.
- Incensare.*
- Incensatio thuris quid significet, p.p. cap. 8. num. 2.
- Incestus, & incestuosus.*
- Incestus quid sit, p.p. cap. 207. num. 1.
- Incestus est habere rem cum quibus contrahitur cognatio spiritualis, ibid. numer. 2.
- Incestus commissus cum matre quomodo debeat confiteri, ibid. nu. 4.
- Incestus est impedimentum matrimonij non dissolvens, ibid.
- Indignatio.*
- Vide Ira.
- Inditium.*
- Vide in Indice Tract. ord. iudic.
- Indulgentia.*
- Indulgentia condonatur pena peccatorum, p.p. c. 56. nu. 1.
- Indulgentia aliquando est pro articulo mortis, & aliquando pro periculo mortis, p.p. cap. 59. nu. 1.
- Vide Articulus mortis.
- Indulgentia concessa virtute Bullæ posito in articulo mortis potest concedi ab illo qui potest absolvere, ibid. nu. 9.
- Indulgentiam qui obtinuit in art. mortis, non potest consequi in alio simili, ibid. num. 10.
- Indulgentia quando danda infirmo, ibid. num. 11.

I N D E X.

Indulgentia non valet pro pena peccatorum commissorum post acquisitam indulgentiam, *ibid.*

Vide Iubileum.

Infamare.

Vide fama.

Infamis.

Infames non possunt accusare, nec testes esse. In ord. iud. cap. 4. nu. 5.

Infamis potest esse de iure, & de facto, p. p. cap. 158. nu. 13.

Infames de iure, & de facto qui sint, *ibid.*

Infamis est rapiens mulierem, p. p. c. 230. num. 6.

Infantia.

Infantia durat usque ad septimum annum, p. 2. cap. 93. nu. 1.

Infirmus.

Infirmus tenetur consentire medico in curatione, p. p. cap. 126. nu. 4.

Infirmus tenetur satisfacere medico pro cura facta sibi, *ibid.*

Infirmus potest gaudere distributionibus, licet infirmitas prouenerit eius culpa, p. p. cap. 33. nu. 6.

Infirmos visitare est opus misericordie corporalis, p. p. c. 12. nu. 6.

Infirmitas nocens infirmo excusat si non recusetur officium, p. p. cap. 144. numero 1.

Informatio.

Informatio duplex, & eorum definitio, p. 2. cap. 4. num. 6.

Vide Nouitius.

Vide Notarius.

Insula.

Insula, qua operitur calix debet esse linea, aut sericea, & benedicta, p. p. cap. 247. numer. 19.

Ingratitudo.

Vide Circumstantia.

Inimicus.

Inimici odium tenemur deferere sub mort. p. p. cap. 17. nu. 1.

Inimico non neganda beneficia communia, *ibid.* num. 2.

Inimico petenti veniam quae signa amoris sint ostendenda, *ibid.* nu. 3.

Cum inimico reconciliato an sit conuersandum, ut prius, *ibid.* nu. 4.

Inimicum alloqui tenemur, dum modo

non fiat cum aliquo detrimento, *ibid.* numer. 5.

Inimicitia.

Vide Contumelia.

Inobedientia.

Vide Obedientia.

Inquisitio.

Vide in indice Tract. ord. iudic.

Institutio, & investitura Beneficij.

Institutio, & collatio beneficij differunt, p. 2. cap. 66. nu. 1.

Interdictum.

Interdictum quid sit, & eius diuisio, p. p. c. 114. num. 1.

Interdictum aliud ab homine, aliud à iure, *ibid.* num. 2.

Interdictus celebrans officia diuina intra Ecclesiam sit irregularis, *ibid.* nu. 3.

Interdictum, & excommunicatio maior differunt, *ibid.* nu. 4.

Interdictum differt ab excommunicatione minori, *ibid.*

Interdicto Clero ciuitatis, non est interdicta ciuitas; nec e contra, *ibid.* nu. 5.

Interdicta ciuitate sunt interdicta suburbia, *ibid.* nu. 6.

Interdicere, & interdici quis possit, p. p. c. 115. nu. 1.

Interdictum potest poni contra innocentes, ob alterius culpam, *ibid.* nu. 2.

Interdicti tempore quae vetantur, & quae concedantur, p. p. c. 116. nu. 1. 2. 3.

In loco generaliter interdicto quomodo celebranda diuina officia, *ibid.* nu. 4.

In loco specialiter interdicto non licet celebrare officia diuina, *ibid.* nu. 6.

Interdictum in quibus festiuitatibus suspendatur, *ibid.* nu. 8.

Interdictum non seruandum nisi sit denunciatum, *ibid.* nu. 12.

Interdictum non frangitur a secularibus audientibus diuina officia, *ibid.* nu. 13.

Interdicti tempore ecclesiastica sepultura omnibus est interdicta, *ibid.*

Interstitium.

In interstitijs iusta de causa dispensandum ab Episcopo, p. p. cap. 30. nu. 1.

Interstitiorum dispensandorum causa iusta quae sit, *ibid.*

Interstitia possunt non seruari in suscipiendis minoribus, p. 2. cap. 16. nu. 3

Inni.

Invidia.

Invidia quid sit, & an sit semper peccatum
mort. p. p. c. 110. num. 1.

Iob.

Iob non peccavit maledicendo diei, in quo
natus est, p. p. c. 212. nu. 4.

Ira.

Iram hominum magis timere quam Dei,
est mort. p. p. c. 110. nu. 1.

Irregularitas in communi.

Irregularitas quid sit, c. 156. num. 2.

Irregularitas est introducta à iure canonico,
ibid. nu. 2.

Irregularitas non est censura, ibidem.

Irregularitatis pœna à iure præsupponit peccatum
mort. p. p. c. 69. nu. 1.

Irregularitatis varij modi; nam contrahitur
ex bigamia, p. p. c. 157. num. 1.

Ex corporis vitio, p. p. c. 158. num. 1.

Ex defectu animæ, p. p. c. 159. nu. 1.

Ex defectu seruitutis, & ligaminis, p. p. c.
160. num. 1.

Ex defectu natalium, p. p. cap. 161. num. 1.

Ex defectu scientiæ, p. p. c. 161. nu. 1.

Ex defectu liberationis, p. p. c. 163. nu. 1.

Ex defectu ætatis, p. p. c. 164. num. 1.

Ex mala acceptione, vel usu ordinum,
p. p. cap. 165. n. 2.

Ex reiterato baptismo, p. p. c. 166. num. 1.

Ex violatione censurarum celebrando,
p. p. cap. 167. num. 1.

Ex violatione interdicti, & ingressus Ecclesie,
& cessationis à diuinis, p. p. ca.
167. nu. 12.

Ex defectu perfectæ lenitatis nempe ex
occisione licita, p. p. c. 168. num. 1. & ca.
169. num. 1.

Ex mutilatione licita, p. p. cap. 170. nu. 1.

Ex mutilatione ex bello iusto, p. p. c. 171.
num. 1. & 3.

Ex defensione, p. p. cap. 172. num. 1.

Ex homicidio iniusto, p. p. cap. 174. nu. 3.

Ex homicidio casuali, vel mixto, p. p.
cap. 176. num. 1.

Ex homicidio voluntario, p. p. cap. 177.
num. 1.

Ex mandato occidendi, p. par. cap. 177.
nu. 8.

Ex consilio occidendi, ibidem. numero
13.

Ex consensu, ibi. nu. 26.

Irregularitas quoad dispensationem.

In irregularitate ex homicidio, aut mutilatione
casuali quis possit dispensare, p. p.
c. 178. num. 1. & 2.

In irregularitate quacunque potest Papa
dispensare, ibidem.

Irregularitatem si incurrit Clericus ex crimine
notorio, & depositione digno Papa
solus dispensat, p. p. c. 182. nu. 1.

In dispensatione irregularitatis non sunt
necessaria determinata verba, ibidem,
num. 4.

Iubilæum.

Iubilæum quid sit, & unde dicatur, p. p. cap.
183. num. 1.

Iubilæum differt ab Indulgentia plenaria,
ibid. num. 2.

Iubilæi tempore quæ Ecclesiæ visitandæ,
ibid. num. 3.

Iubilæum an acquiratur si eodem die sunt
duæ visitationes, ibid.

Pro iubilæo opera imposita, an possint fieri
in mort. ibid. nu. 4.

Ad lucrandum iubilæum sufficit esse in gratia
in temporis puncto, quo suscipitur.
ibidem.

Ad lucrandum iubilæum adimplendum
est totum quod præcipitur, ibidem. nu. 5.

Iubilæi partem non consequitur adimplens
partem operis, ibid.

Qui non potest ingredi Ecclesiam, potest
dicere orationes ante fores ipsius. ibid.
num. 6.

Visitantes Ecclesias quam intentionem habere
debeant, ibi. nu. 7.

Oratio, & elemosyna licet sit parua est sufficiens
causa ad iubilæum, ibi. nu. 9.

Elemosyna quanta danda, ibid.

Iubilæi tempore quibus diebus ieiunandū.
ibid. num. 10.

Ieiunij, elemosynæ, & aliarum rerum commutatio
an possit fieri, ibid.

In dispensatione ieiunij iubilæi non est causa
legitima defectus ætatis, ibi. nu. 11.

Iubilæi tempore actualis confessio requiritur,
ibid. nu. 13.

Iubilæi tempore non est absolutus à reservationis,
qui fecit confessionem inualidam,
ibid. num. 14.

Iubilæum consequitur, qui confitetur ipso
die communis, ibi. num. 5.

iubilæi tempore est absolutus à reservatis, & vota sunt commutata, licet non conseqatur iubilæum ob aliquod impedimentum, ibid. num. 17.

iubilæi tempore Regulares possunt confiteri secularibus Confessarijs, ibid.

iubilæi tempore transacto non possunt commutari vota oblita, ibi. nu. 19.

iubilæi tempore consentire taurorum agitationem est mort. p. p. c. 122. num. 3.

Iudex.

Iudex peccat non faciens iustitiam ob preces amicorum, p. p. ca p. 6. num. 2.

Iudex habens probabilitates inter ambas partes pro qua possit iudicare, ibid.

iudex non debet procedere in criminalibus sine solemnitatibus à iure humano naturali introductis, p. p. cap. 134. nu. 1.

iudex supremus potest dispensare in solemnitatibus, inferior non, ibid.

iudex quando possit condemnare reum sine citatione, & testibus, ibid. num. 3.

Alia vide num. seq.

iudex non potest condemnare seipsum ad mortem, p. p. c. 136. nu. 1.

iudici potest dari aliquid ad redimendam vexationem, p. 2. c. 42. num. 7.

iudex stipendiatus non potest accipere dona, p. p. c. 185. nu. 1.

iudex tenetur restituere sibi datum ad ferendam sententiam iniuste, p. p. cap. 186. num. 1.

iudex debet inquirere de rebus pertinentibus ad suam iurisdictionem. In ord. iud. c. 1. nu. 1.

Alia de iudice vide in Indice tract. ord. iud.

Iudex conservator.

iudex conservator quilibet in dignitate constitutus in Religione, aut Ecclesia Cathedrali potest esse, p. p. cap. 184. num. 1.

iudex conservator de quibus causis possit cognoscere, ibid. num. 2.

Iudicium temerarium, & Iudicium.

iudicium temerarium quod sit, p. p. c. 187. n. 1.

iudicium temerarium non est, quando sunt iudicia sufficientia, ibid.

iudicium temerarium quando mort. ibid. num. 2. & 3.

iudicium est duplex, in ord. iud. c. 3. num. 9.

Iuramentum.

iuramentum quid sit, p. p. c. 190. n. 1.

iurare per creaturas an sit iuramentum, ibidem.

iurans affirmans dubium pro certo, & falsum pro vero, peccat mort. ibidem.

iuramentum aliud assertorium, aliud promissorium, ibi. num. 2.

iuramentum assertorium, & promissorium quid sit, p. 2. c. 96. num. 3.

iurare per vitam meam, per fidem meam an sit iuramentum, p. p. c. 190. num. 3.

iurare in casu necessitatis an sit meritorium, ibid. nu. 4.

iuramentum ut sit licitum tria requiruntur. ibidem.

iurans aliquod opus indifferens, aut inutile non tenetur adimplere, ibid.

iuramentum ut valeat non debet esse contra iustitiam, & charitatem, ibidem. nu. 5.

iurare quomodo teneatur testis, ibi. num. 7.

iurare per membra Dei, quod peccatum sit, ibid. num. 8.

iurans tenetur adimplere promissum, p. p. c. 191. num. 1.

iurans quando teneatur implere promissum metu factum, ibid.

iurans coacte an teneatur adimplere, ibid. num. 2.

iuramenta parvi valoris non adimplens, non peccat, ibi. num. 5.

iurantes parentes contra filios non peccant mort. non adimplentes iuramentum, ibi.

iuramenta assertoria non possunt commutari, nec dispensari, nec irritari, ibid. numero 9.

iurans mendaciter ex consuetudine, non est absolendus, ibi. nu. 11.

iurans æquivoce non est periturus, p. p. cap. 243. num. 12.

Cum iuramento æquivoco non licet respondere iudici, in ord. iud. c. 10. num. 4.

iuramentum æquivocum quod sit, ibi.

iuramenta indiscreta non obligant, p. 2. cap. 94. nu. 1.

iuramenta facta sanctis valent, p. 2. c. 100. num. 1.

iuramentum de calumnia quod sit, in ord. iud. c. 10. nu. 7.

Iurisdiclio.

Iurisdiclio alia ordinaria, alia delegata, alia à iure, p. p. c. 234. num. 4.

iurisdictiones dictas quis habeat, ibid.

I N D E X

A iurisdictione seculari qui sit liber. p.p.ca.
155.nu.1.2.3.4.5.6.7

A iurisdictionem secularem quando pos-
sint recurrere Ecclesiastici. ibid. nu. 8

Ius.

Ius aliud diuinum, aliud positium, aliud
Canonicum. In ord. iud. cap. 9. nu. 1

Ius Canonicum.

Ius Canonicum legentes, aut illi studentes
possunt per quinque annos absentes gau-
dere fructibus beneficij. p.p.c. 33. nu. 2

Ius Patronatus.

Vide Patronatus.

L

Lactare.

Lactare non tenetur mater filios suos,
sed si est negligens in eligenda nutrice
bona peccat. p.p. cap. 13. nu. 1

Lactantem puerum tenens in lecto si incon-
siderate mouens se suffocat illum, sit irre-
gularis. p.p. cap. 177. nu. 1

Lactē proprio lactabat filia matrem conde-
mnatam mortis fame. In ord. iud. cap. 14
num. 4

Lamia sine fruges.

Lamias asportari de loco ad locum qui cre-
dit, peccat mort. p.p. cap. 7. nu. 9

Laniae videntes suis maleficiis peccant mort.
& cur. ibid. nu. 10

A lamijs non licet petere vt soluant malefi-
cia per alia. ibid. nu. 11

Lamiarum peccatum est reseruatum Epi-
scopo. ibid. nu. 11

Largitio prodiga.

Vide prodigalitas.

Latria.

Vide adoratio.

Latro.

Vide For.

Lauatorium.

Vide Communio.

Laudemium.

Laudemium significat pensionem. p.p. cap.
113. nu. 11

Legatum.

Legatum virgini vt nubat, si moritur ante
matrimonium cuius sit. p.p. cap. 98. nu. 1

Legatum virgini vt possit nubere, cuius sit,
si moritur. ibid. nu. 2

Legatum virgini vt nubat tali, non perdi-
tur si talis moritur ante matrimonium.

ibid. num. 4

Legatum dandum virgini, vt nubat, an illi
debeat, si ingreditur religionem, ibid.
num. 6

Legatum aggrauans primogenituram non
potest relinqui a patre. p.p.c. 132. nu. 1

Legata pia debent solui. ibid. num. 5

Legatum virgini vt nubat cum consensu pa-
tris, illi debetur, licet id non faciat. ibi. n. 6

Legatum virgini vt nubat nobili, amittitur,
si non adimpletur. ibid.

Legatis nō satisfactis anima testatoris quo
modo patitur. ibid. nu. 8

Legatum alicui religioso debetur monaste-
rio. p. 2. cap. 33. nu. 9

Legatum an in aliud possit commutari. p. 2
cap. 72. nu. 8

legata quando soluenda. ibid. nu. 9

legata pia, & prophana non soluentes pos-
sunt compelli per censuras. ibid.

legata non soluere est sacrilegium, p. p. cap.
148. nu. 1

Legatus Apostolicus.

legatus Apostolicus quis possit esse. p. 2. cap.
31. nu. 1

legatus Apostolicus non potest dare dimis-
sorias vacante aliquo Episcopatu. p. 2. c.
14. nu. 6

legatus Apostolicus potest dare litteras ex-
communicatorias. p.p. cap. 79. nu. 1

legatus Papę in quibus impedimentis pos-
sit dispensare. p.p. cap. 234. nu. 3

Legitima.

legitimas filiorum quomodo pater possit
minuere. p.p. cap. 13. nu. 2

legitima accepta a filio, & ab ipso consum-
pta si fuit, pater aliam dare non tenetur.
p.p. cap. 97. nu. 2

legitimę augmentum quando filii possunt
petere a patre. p.p. capit. 131. numero 4.

legitimam renunciare an possit filius, ibid.
numer. 5

legitimę renunciatio facta a filia metu re-
uerentiali, an valeat. p. part. capit. 97. nu-
mero 9

In legitimam tenetur computare filius so-
lutum a patre pro delicto. p.p. capit. 133
numer. 2

Legitimitas.

legitimitas filiorum fit ex matrimonio sub-
sequente. p.p. cap. 131. nu. 3. & c. 161. n. 4

d Le.

I N D E X.

Legitimation Principum ad quid valeat ibid

Legitimus.

Vide illegitimus.

Vide Nouitius.

Leo Papa.

Leo Papa in vna die celebrauit, septies. p.p. cap. 247. nu. 6

Leprosus.

Leprosi sunt irregulares. p.p. cap. 158. nu. 2.

Leproso vxor potest negare debitum. p. p. cap. 241. num. 2

Cum leproso scienter contrahens tenetur reddere debitum. ibid.

Lex.

Leges ecclesiasticæ, & ciuiles obligant ad mort. p.p. cap. 193. num. 1. 2

Leges humanæ quæ non obligant ad mort. ibid. nu. 3. & quæ obligant. ibid. nu. 4. & 5

Lex vt obliget debet esse sufficienter promulgata. ibid. num. 7

Lex sufficienter promulgata quando non obliget. ibid. num. 9

Lex penalis an obliget ad penam, & culpâ. p.p. cap. 194. nu. 1

Lex quando excusat a mort. p.p. capit. 195. num. 2. & 4.

Lex alia permissiua, alia concessiua, & quæ harum excuset a peccato. p. 2. c. 19. nu. 3

Lex humana vt sit iusta, debet esse tolerabilis. In ord. iudic. cap. 14. nu. 2

Libellus famosus.

Libellos famosos affigentes contra religiones D. Francisci, & D. Dominici sunt excommunicati. p.p. cap. 251. nu. 21

Libellorum famosorum prohibitio est vnû ex remedijs ad tollendas hæreses. p. p. cap. 34. num. 3

Liber.

Vide bibliopola.

Libertas.

Libertatis valor excedit quemcumque valorem temporalem, p. 2. cap. 52. num. 6. & p. 47. num. 9

Libertas Ecclesiastica.

Vide ecclesiæ immunitas, statutum.

Libertus.

Vide testis.

Librarius.

Vide Bibliopola.

Licentia.

Licentia assistendi matrimonio cui possit

dari a Parocho. p.p. cap. 216. num. 11

Licentia assistendi matrimonio debet dari ante, & non post matrimonium. ib. n. 13.

Sine licentia assistens matrimonio est suspensus. ibid.

Licentiam assistendi matrimonio potest dare Parochus, aut ordinarius. ibid. nu. 14

Licentia absoluendi in art. mortis cuiq; sacerdoti est concessa. ibid. nu. 16

Licentia coniungendi aliquem cum sua concubina in art. mortis non est concessa cuique sacerdoti. ibid.

Licentia alia tacita, alia expressa. p. 2. c. 33. num. 16. 17

Ligamen.

Ligamen est vnum ex impedimentis matrimonij. p.p. cap. 231. nu. 1

Vide Aurifices.

Ligna.

Ligna cadere in montibus alienis tam communibus, quam particularibus peccatû est obligans ad restitutionem. p.p. c. 38. n. 2

Ligna fuita a mentes tenentur illa, aut illorum valorem restituere. ibid. nu. 6

Linea.

Linea alia ascendentium, alia descendentium, alia collateralis. p.p. c. 223. nu. 1

Litteræ dimissoriae.

Vide dimissoriae.

Litteræ Monitoria.

Litteræ monitoria, siue excommunicatorie contra quos & a quibus possint concedi. p.p. cap. 79. num. 1

Litteræ dictæ ad quid dentur. ibid. nu. 2

Litteris excommunicatorijs nō tenetur vxor respondere contra maritum. ibid. nu. 4

Litteræ dictæ non debeat concedi pro reb. parui valoris. ibid. num. 6

Litteris excommunicatorijs quis teneatur respondere. ibid. nu. 7, 8, 9, 10, 11, 12

Litteræ dictæ extractæ contra deuenientes alienum an comprehendant vxores, aut filios. ibid. nu. 15

Litteræ dictæ contra furantes vvas vinearū cōprehendūt qui parū acceperūt. ibi. n. 16

Litteræ dictæ non obligant ignorantes illas ob absentiam. ibid. nu. 18

Litteræ dictæ non comprehendunt non potentes restituere. ibid. nu. 19

Litteras dictas extractas cōtra capitulares nō sufficit iurasse solū superiori. ib. n. 21

Lit-

I N D E X.

Litteris dictis tenetur respondere qui ceperit sine peccato naufragio amissa, p. 2. c. 43. num. 7.

Litterae testimoniales.

Vide Dimissoria.

Litteras aperire.

Litteras aperiens alienas cum mala intentione peccat mort. p. 2. cap. 55. nu. 1.

Locatio.

Locatio quid sit, p. p. c. 18. nu. 1.

Locari possunt quae possunt vendi, ibid. nu. 2.

Locatio pecuniae an licita, nu. 3. & 4.

Locari non possunt res Ecclesiae nisi ad tres annos, ibid. nu. 5.

Locationes factae de beneficijs cum solutione praecedenti non valent, ibid.

Locare locatum licitum est, ibid. nu. 6.

Locare fabro ferrario domum suam apud Magistrum grammaticae non licet, ibid. nu. 7.

Locationes pro quantitate iniusta illicitae sunt, p. p. cap. 19. nu. 1.

Locare animalia pretio iniusto illicitum est, ibid. nu. 3.

Locare animalia, ut reddantur alia eiusdem status, quam habebant tempore conductionis illicitum est, ibid. nu. 4.

Locans animalia quae non habet, pro certa quadam pensione usurarius est, ibid. nu. 5.

Locans mulam a meridie in sero pro tota mercede dici peccat, ibid. nu. 6.

Locus Sacer.

Loci sacri circumstantia necessario consistenda, p. p. cap. 53. nu. 10.

Locus sacer differt a die sacro, ibid. nu. 12.

In loco sacro petere, aut solvere debitum est mort. p. p. cap. 141. nu. 19.

Lucratum, & lucrum.

Lucratum operibus pravis an sit restituendum, p. 2. cap. 42. nu. 1.

Locri excessus factus a meretrice quando restituendus, ibid. nu. 3.

Lucrum promissum meretrici in magna quantitate nemo tenetur dare, ibid. nu. 4.

Lucratum a nupta per adulterium est uxoris, ibid. nu. 5.

Lucrum cessans.

Vide mutuū, Vide Venditio quoad penā.

Ludo.

Ludo prohibito qui perdit pecuniam, potest illam repetere, p. p. cap. 188. nu. 1.

Ludo amissa a Monacho, filio, aut ab uxore secrete possunt capi, ibid.

Ludo qui amisit filius, non potest capere, si habet bona castrensia, aut quasi castrensia, ibid.

Ludere cui est prohibitū, si lucretur ab eo, qui potest ludere, tenetur restituere, ibid. nu. 3.

Ludere non possunt Religiosi, quod de superioris licentia possunt donare, ibidem nu. 4.

Ludo cum dolo, aut fraude victum restituendum, ibid. nu. 5.

In ludo quando sit dolus, ibid. nu. 6.

Ludere qui cogit aliquem, lucratum tenetur restituere, ibid. nu. 7.

Ludens coacte si vincit, non tenetur restituere, ibid. nu. 8.

Ludens in fide si perdit, non tenetur restituere, ibid. nu. 9.

Ludi sub fide prohibentur in Hispania, ibid.

Votum de non ludendo quando non obliget, ibid. nu. 10.

Ludus sponsionis an sit licitus, p. p. cap. 189. nu. 1.

Ludus vitandus a filiofamilias, p. p. cap. 14. nu. 1.

Ludere pila feria quinta in Cena Domini, & feria sexta in parasceue est mort. p. p. c. 122. nu. 3.

Ludus equestris.

Vide Belli simulachra.

Luxuria.

Luxuria spiritali vitatur demon in plorantes impatienter, quia non permittitur illis quotidie communio, p. p. c. 65. nu. 6.

Vide Adulterium.

Vide Bestialitas, Incestus, Meretrix, Sacrilegium, Sodomia, Stuprum.

M

Magica ars.

Vide Ars Magica.

Maiores.

Vide Primogenitura.

Maledictio, & maledictum.

Maledictio quid sit, p. p. cap. 212. nu. 1.

Maledicens quando non peccet, ibid.

Maledictum aliud formale, aliud materiale, & quid sit utrumque, ibid.

Maledicere alicui desiderando mortem quando non sit peccatum, ibid. nu. 2.

I N D E X.

Maledicere toti domui alicuius vnicum peccatum committit, ibid. num. 3.

Maledicere creaturis irrationabilibus quando mort. ibid. nu. 4.

Maledicere diei, in quo quis natus est quomodo sit peccatum, ibid.

Maledicentibus matribus filiis graues penitentiae imponendae, ibid. nu. 5.

Maleficia.

Vide Lamia.

Maleficium, siue veneficium.

Maleficium aliud perpetuum, aliud temporale, p. p. cap. 233. num. 3.

Maleficium non soluendum alio maleficio, ibid.

Maleficium, & impotentia differunt, ibid.

Mamma.

Vide Vbera.

Mancipium.

Vide Seruus.

Manifestum.

Vide Notorium.

Mansuetudo.

Mansuetudo debet esse in corrigente. In ord. iudic. cap. 9. num. 1.

Maritus.

Maritus habitans cum vxore nullo existente matrimonio quando non absoluendus, p. p. cap. 49. nu. 8.

maritus peccat mort. verberando atrociter vxorem, p. p. cap. 15. nu. 2.

maritus peccat dicendo vxori verba contumeliosa, ibid.

marito debet vxor obedire, ibid.

maritum vagabundum, aut mutantem patriam an debeat sequi vxor, ibid. nu. 3.

maritus non tenetur sustentare patrem, & fratres vxoris, ibid. nu. 4.

maritus peccat mort. prohibens vxori audire Missam sine causa, ibid. nu. 5.

maritus occidens vxorem inuentam in adulterio peccat, p. p. cap. 204. nu. 9.

Maritus conuersus ad fidem non tenetur habitare cum vxore infideli, p. p. cap. 223. num. 3.

A marito crudeli vxor potest discedere, p. p. cap. 238. num. 1.

maritus separatus ab adultera & ingredietur religionem, & profiteatur, est professus, p. 2. cap. 6. num. 2.

maritus dictus ingrediens religionem po-

test interrogatus negare habere vxorem, ibid.

Martyrium.

Martyrium cuius rei, actus sit, p. p. c. 8. n. 2. martyrium offertur pro veritate diuina, & defensione virtutis, ibid. & cap. 213. n. 1.

martyrio se offerre sine necessitate est peccatum, ibid.

martyrium S. Ioannis Baptistae non fuit factum in odium fidei, ibid.

martyrium non est occidere seipsum in penam peccati, ibid. nu. 2.

Occidere se propter fidem an liceat, ibid.

Amputare sibi membrum ob confusionem peccatorum an liceat, ibid.

Ad martyrium qui rapitur obinet veniam peccatorum sine formali penitentia, p. p. cap. 48. nu. 5.

martyrium recepturus quando debeat habere penitentiam formalem, ibid.

Mater.

Vide Amor parentum, Amor filiorum.

Vide Lactare.

Matrimonium.

Matrimonium quid sit, p. p. c. 214. nu. 1.

matrimonium est sacramentum nouae legis, ibid.

matrimonium inter infideles non est sacramentum, sed contractus, ibid.

matrimonij forma, & materia quae sit, ibid. num. 3.

De matrimonij essentia non est copula carnalis, ibid. nu. 4.

Verba non sunt de essentia matrimonij, ib. n. 5

Verba quae, & quomodo sunt necessaria, ibi.

Quae verba significant matrimonium, ibid. nu. 6. & 7.

matrimonij clandestini duo sunt modi, p. p. cap. 215. num. 1.

Ad matrimonium aliqua sunt de necessitate praecepti, aliqua de necessitate sacramenti, ibid.

De necessitate praecepti, & sacramenti quae sint, ibid.

matrimonium vt sit validum est necessaria praesentia Parochi cum duobus testibus, p. p. cap. 216. nu. 1.

Matrimonium clandestinum vbi valeat, ibid.

matrimonium contrahere non possunt peregrini sine Parocho, & testibus, ibid. n. 2.

Parochus peregrini qui sit, ibid.

Matr-

I N D E X.

Matrimonio qui debet assistere est proprius

Sacerdos Curatus, ibid. nu. 3.

Sufficit adesse Parochum sponse, ibid. nu. 4.

Matrimonium rursus se conferentium, ut contrahant cum Parocho rursus, an valeat, ibid. nu. 6.

Matrimonio assistens debet esse Sacerdos, ibid. nu. 8.

Matrimonio Parochus debet esse præsens præsencia morali, ibid. nu. 10.

Matrimonio assistere potest de licentia Parochi Sacerdos, ibid. nu. 11.

Matrimonio coniungens sine licentia Parochi est ipso iure suspensus, si est Religiosus est excommunicatus, ibid. nu. 13.

Matrimonio assistendi Ordinarius Parochi, aut eius Vicarius potest dare licentiã, ibid. nu. 14.

Matrimonij testes debent habere usum rationis, ibid. nu. 17.

Matrimonij testes possunt esse Patres, & consanguinei, ibid.

Matrimonium clandestinum.

Matrimonium clandestinum est quando contrahitur sine Parocho, & testibus, p. p. c. 217. nu. 1.

Contrahens cum aliqua clandestine ad finem solum cognoscendi eam, tenetur illam ducere, ibid.

Matrimonium factum ante ætatem legitimam non valet, ibid. nu. 2.

Matrimonia præsumpta sunt derogata, ibid.

Matrimonium invalidum cum dispensatur contractum in faciem Ecclesie sufficit sine Parocho, & testibus consentire, ibid.

Matrimonium per procuratorem factum valet, non per litteras, ibid. nu. 3.

Matrimonium clandestine contrahentes graviter puniendi, p. p. c. 218. nu. 1.

Clandestine contrahentes possunt sine dispensatione coniungi a Parocho, ibid. nu. 2.

Ex matrimonio clandestino filij habiti an sint illegitimi, ibid. nu. 3.

Matrimonij dictis assistens Sacerdos quæ pena puniatur, ibid. nu. 4.

Matrimonio facto viuentes ante denunciationes peccant toties quoties, p. p. c. 219. nu. 1.

Qui contraxerunt sine denunciationibus procurare debent ut fiant, ibid. nu. 2.

Matrimonij impedimenta.

Matrimonij impedimenta continentur verbis sequentibus.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen, Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas.

Si sis affinis, si forte coire nequibis.

Hæc socianda verant, connubia facta retractant.

Error est primum impedimentum, qui potest esse tribus modis, p. p. c. 220. in princ.

Conditio est secundum impedimentum, quod est quando contrahitur cum serva servitute tamen ignorata, ibid. nu. 3.

Votum non simplex castitatis, & religionis, sed solemne impedit, & dirimit, p. p. cap. 221. nu. 1. & 2.

In dicto voto an Papa possit dispensare, quæstio est, ibid.

Cognatio carnalis intra quattum gradum impedit, & dirimit, p. p. cap. 222. nu. 2.

Vide cognatio.

Cognatio spiritualis etiam impedit, & dirimit, p. p. cap. 224. nu. 1.

Cognatio dicta contrahitur in Baptismo, & Confirmatione, ibid.

Cognatio dicta contrahitur etiam a baptizante in extrema necessitate, ibid. nu. 2.

Cognatio contrahitur a procuratore solo, ibid. nu. 3.

Cognitionem spiritualement non contrahit non baptizatus, ibid. nu. 4.

Cognatio spiritualis contracta in fraudem coniugis quid operatur, p. p. c. 227. nu. 8.

Cognatio legalis impedit, & dirimit, p. p. c. 225. per totum.

Crimen incestus impedit, & dirimit, si ante matrimonium sequutus sit, p. p. c. 227. nu. 2.

Crimen homicidij commissi ab adulteris impedit, & dirimit, ibid. nu. 5.

Promittens post mortem mariti matrimonium alicui, non potest cum illo contrahere sequuta copula, ibid. nu. 7.

Cultus disparitas impedit, quia ius canonicum prohibet Christianus contrahere cum infidelibus, p. p. c. 222. nu. 2.

Matrimonium fidelis cum hæretico valet, ibid.

Metus, & vis facit matrimonium irritum, sed non quicumque, p. p. c. 229. nu. 1.

Metus gravis iniuste positus annullat matrimonium, ibid. nu. 3.

Metus grauis duplex, ibid.

Vi qui consensit matrimonio, non tenetur ad illud, ibid. nu. 4.

Matrimonium factum per preces tyrannicas Principum est nullum, ibid. nu. 5.

Matrimonium vi factum secundum ius valet, ibid.

In matrimonio requiritur libertas, ibid. numer. 6.

An pater possit compellere filium ad ducendam talem in uxorem, ibid.

Papa potest precipere regi, ut ducat talem in uxorem, ibid. nu. 7.

Matrimonium factum metu extrinseco non ortis, naufragij, infirmitatis, & magni periculi valet, p. p. cap. 95. nu. 2.

Ordo solum sacer impedit, & dirimit, p. p. cap. 222. nu. 1. 2.

Matrimonio iunctus suscipiens ordines sacros peccat, sed non liberatur à coniugio, ibid. num. 2.

Mortua vxore remanet suspensus ab ordine suscepto non intrando religionem, & proficundo, ibid. num. 3.

Matrimonium potest contrahere vi ordinatus, ibid. nu. 5.

Ligaminis impedimentum quod sit, p. p. ca. 231. nu. 1.

Matrimonio iunctus ducens aliam punitur ab Inquisitoribus, & cur, ibid.

Contrahens bona fide credens mortuum maritum non debet puniri ut adultera, ibid. nu. 2.

Publicæ honestatis impedimentum dirimit, p. p. cap. 232. nu. 1.

Publicæ honestatis impedimentum quod sit, ibid.

Affinitas impedit, & dirimit, p. p. c. 127. n. 1.

Affinitas quid sit. Vide Affinitas.

Impotentia perpetua ad copulam impedit, & dirimit, p. p. cap. 233. nu. 1.

Impotentia Eunuchorum impedit, & dirimit, ibid. nu. 2.

Impotentia, & maleficiū differunt, ibid. n. 3.

Impotentia quæ potest delectari naturaliter, aut artificialiter non dirimit matrimonium, ibid. num. 4.

Senis impotentia an impediat, & dirimat, ibid. nu. 5.

Matrimonium non potest pati sine periculo vitæ nullum, ibid. nu. 6.

Impedimentum ex raptu.

Rapiens alienam sponsam non potest contrahere sine dispensatione, p. p. c. 230. n. 1.

Rapiens solutam non potest contrahere, donec est in sua potestate, ibid.

Raptus ut aliqua dicatur quid sufficiat, ibid.

Rapta quando non dicatur virgo, ibid. n. 2.

Rapiens mulierem remanet infamis, nisi ducat eam, ibid. nu. 6.

Matrimonij dispensatio.

In quibus impedimentis possit Papa dispensare, p. p. c. 234. nu. 1.

In quibus impedimentis possit Episcopus, ibid. nu. 2.

Abbatem & ceteri an possint dispensare, ib. n. 4.

Vicarius generalis Episcopi an possit dispensare, ibid. nu. 5.

Dispensare potentes an possint delegare dispensationem, ibid. nu. 6.

Ad dispensandos gradus prohibitos debet esse causa, p. p. c. 235. num. 2.

Matrimonij solutio.

Matrimonium soluitur mortuo uno coniugum, p. p. cap. 217. nu. 1.

Post matrimonium ratum non consummatum potest alter coniugum ingredi religionem intra duos menses, ibid. nu. 2.

Matrimonij diuortium.

Vide Diuortium.

Matrimonium quoad eius preparationem.

Matrimonium volentes contrahere debent confiteri, & communicare, p. p. c. 239. n. 1.

Matrimonium contrahentes si non confitentur, & sunt in mort. debent confiteri, ib.

Matrimonium contrahentes ob finem mortalem principaliter peccant, ibid. nu. 2.

Matrimonium contrahentes facto voto castitatis, super pecc. Religionis, aut ordinis facti peccant mort. ibid. nu. 3.

Matrimonium contrahere temporibus prohibitis non est mort. ibid. nu. 4.

Matrimonij benedictionem accipiens temporibus prohibitis est mort. ibid.

Matrimonium quoad eius debitum.

Matrimonij debitum petens facto voto simpliciter castitatis peccat, p. p. c. 240. nu. 1.

Vide R. l. quæ in verb. Debitum coniugale.

Matrimonium quoad sponsalia.

Matrimonium de futuro non est matrimonium, sed promissio, p. p. c. 242. nu. 1.

Matr-

Matrimonii promissio de futuro sponsalia
dicuntur. *ibid.* num. 2

Sponsalia ut sint, quid sufficiat, *ibid.*

Sponsalia quando teneant, *ibid.* num. 3

Sponsalia an valeant ante septem annos, *ibid.* num. 4

Sponsalia iurata per metum mortis non va-
lent, *ibid.* num. 5

Sponsalia iurata non impediunt ingressum
religionis, *ibid.* num. 6

Multa verba sunt, quae significant sponsalia
ibid. num. 7. 8. 9

Sponsalia facta inter non potentes contra-
here cum conditione, si Papa dispensauerit,
valent, *ibid.* num. 10

Sponsalia clandestina valent, *ibid.* num. 11

Sponsalia dirimuntur multis modis, p. p.
cap. 243. numero 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10.
11.

Medicus & Medicina.

Medicus tenetur ad secretum eorum, quae
ratione officij illi communicantur, p. p.
cap. 3. num. 1

Medicus potest dare medicinam dubius de
suo effectu, p. 2. cap. 53. num. 6

Medicinae lectiones non possunt audire reli-
giosi, nec clerici habentes dignitatem, ali-
ter sunt excommunicati, p. p. cap. 176. nu-
mero 12.

Medicinae exercitium an sit illis prohibitum,
ibidem.

Medicus non potest curare, nisi sit doctora-
tus, & habeat experientiam curandi, p. p.
244. num. 1

Medicus non persuadens infirmo confessio-
nem ante curationem peccat, *ibid.* num. 2

Medicus sufficit ut moneat infirmum per suum
Parochum, aut alium de confessione, *ibid.*

Medicus non debet deserere infirmum, li-
cet nolit confiteri, *ibid.*

Vide abortus.

Medium.

Medium in virtute duobus modis sumitur.
In ord. iud. cap. 6. num. 8.

Melioramentum.

Melioramentum grace dicitur emphyteu-
sis, p. p. cap. 113. num. 1

Membrum.

Membrum quod dicatur, p. p. c. 168. num. 1

Membrum non est digitus, testiculus, nec
dens, *ibid.* num. 2

Vbera mulierum sunt membra, *ibid.* num. 3

Membrum sibi amputare nemini licet, p. p.
cap. 213. num. 2

Mendacium.

Mendacium aliud perniciosum, aliud ioco-
sum, aut officiosum, p. p. c. 245. num. 1

Mendacium quod sit mort. *ibid.*

Mendacium non est, dicere falsum causa e-
xagerandi, *ibid.* num. 2

Mendacium non est uti dissimulatione *ibid.* num. 4

Mendicari.

Mendicantibus si lex imponat penam, men-
dicans peccat venialiter, p. p. c. 200. num. 6

Mendicare pauperem ob otium, & cupidi-
tatem, est veniale *ibid.*

Menstruum.

Menstrui tempore solvere, aut petere debi-
tum non est mort. p. p. c. 241. num. 17

Menstrui incommoda sunt vitanda, *ibid.*

Mensura.

Vide mensura quoad eius fraudes.

Mercator.

Mercatoribus quod debetur ratione mer-
cium praescribitur per spacium triginta
annorum si adsit bona fides in creditori-
bus, p. 2. c. 15. num. 6

Vide clericus.

Mercator deficiens.

Vide debitor.

Merces.

Vide venditio.

Meretrix.

Meretrix, quae fuit exposita per multum te-
pus quomodo confiteri debet numerum
peccatorum, p. p. cap. 52. num. 4

Meretrices permittere in aliquo loco, illisq;
locare domos licet, p. p. cap. 203. num. 1.

Meretricibus possunt feruere famulae, p. 2.
cap. 95. num. 6

Meretrix quando teneatur restituere, p. 2.
cap. 42. num. 3

Meretrix qui promissit donationem prodi-
gam, non tenetur attendere, *ibid.* num. 4

Meretrix tenetur restituere monasterio re-
ceptum ac eligioso pro actu turpi, *ibid.*

Meretricibus possunt dari patroni pro illa-
rum defensione, p. p. cap. 202. num. 2

Metus.

Metus factum quando sit inualidum, p. p. c.
222. num. 5

Metus reuerentialis in foro conscientiae tol-
lit obligationem, p. p. cap. 250. num. 5

d 4 Vide

Vide matrimonij impedimenta in impedimento metus.

Miles.

Militis exercitium licitum, p. p. cap. 49. numero 2.

Militibus infidelibus vii non licet. p. p. cap. 125. num. 2.

Miles in extrema necessitate capiens quando teneatur restituere. p. p. cap. 150. numero 3.

Mimmi.

Mimmi qui sunt publici peccatores p. p. ca. 68. num. 3.

Vide ars scurrarum.

Miraculum.

Vide falsarius.

Vide Prædicator.

Misericordia virtus.

Vide religio.

Misericordie opera.

Misericordie opera sunt quatuordecim septem spiritualia, & septem corporalia. p. p. cap. 1. num. 6.

Misericordie opera corporalia non adimplere quando peccatum. ibid. nu. 7.

Misericordie opera spiritualia non facere in magna necessitate, est mort. ibid. nu. 9.

Misericordie virtus in aliquibus casibus præfertur cultui diuino. p. 2. capit. 11. numero 1.

Missæ quo ad eius celebrationem.

Missæ ieiuno itomacho celebranda. p. p. cap. 66. num. 1.

Missam inceptam relinquere an teneatur non ieiunus. ibid.

Missæ incepta qui recordatur se esse suspensum complens illam non sit irregularis. ibidem.

In missis novis non est excundum a medio Altaris pro offertorio. p. p. cap. 74. num. 3.

Missæ quo ad eius auditionem.

Missam audire diebus festiuis tenetur quis christianus ratione vtens. p. p. cap. 123. num. 1.

Missam audiens ab Epistola satisfacit, ibid.

Missæ partem audiens ab vno, & aliam partem ab alio an satisfaciat. ibid.

Missam audiens ob solam deuotionem satisfacit. ibid. nu. 2.

Missæ diebus festiuis quomodo audienda. ibid. num. 3.

Missæ satisfacit præsens licet non audiatur Sacerdos. ibid.

Missam audiens, & recitans horas, aut faciens penitentiam sibi impositam satisfacit. ibid.

Missam adire an teneatur mulier sciens aliquem seipsam turpiter desideraturam. ibid. num. 4.

Missam omittens ob mort. debet confiteri hanc circumstantiam, ibid. nu. 5.

Missam audiens extra parochiam suam satisfacit. ibid. num. 6.

Missam audire in multis casibus aliquis non tenetur, ibid. num. 9.

Missam audiens publici concubinarij non denunciati non peccat mort. secus si inuitat. ibid. num. 10.

Missæ quo ad eius essentiam, & quoritur dicenda.

Missæ quid sit, & vnde dicatur. p. p. cap. 147. num. 1.

Missam dicere nemo potest, nisi sit sacerdos. ibid. num. 1.

Missæ an possit dici sine respondente. ibid.

Missæ respondere an possit mulier. ibid.

Missam quando quis statim, ordinatus non possit dicere. ibid. num. 3.

Missam dicere quotidie an liceat sacerdoti. ibid. num. 4.

Missam dicere feria 5. & 6. & sabbato h. eb. f. domæ sanctæ an liceat. ibid.

Missam dicere quotidie an teneatur, simplex sacerdos. ibid. num. 5.

Missas plures in die celebrans mort. peccat exceptis septem casibus. ibid. nu. 6.

Vide Leo Papa.

Vide sacerdos.

Missam omittens dicere simplex sacerdos, quando peccat. ibid. nu. 7.

Missam iterare dicto Euangelio ad infantiam Principis est mort. ibid. nu. 8.

Missam inceptam relinquens sine causa vrgentissima peccat, & est suspensus. ibid. num. 9.

Missam cantans cum Diacono, & Subdiacono an teneatur per se recitare Euangelium & epistolam. ibid. num. 10.

Missæ dici potest, licet quis non dormierit. ibid. num. 12.

Missam dicens sine candelâ cereâ, aut sine aqua peccat mort. ibid. nu. 12.

- Pro dicenda missa qui paratur, debet dicere orationes appropriatas vestibus. *ibid.*
- Missa an possit dici capite cooperto vsque ad consecrationem. *ibid.* num. 14
- Missa quando dicitur in locis privatis, debet dici in aliquo oratorio, siue sacello cultui diuino dicatur. *ibid.* num. 15
- Pro dicenda missa est necessarium Altare lapideum. *ibid.* num. 16
- Missam non dicens in Altari fixo, aut portatili consecrato peccat. *ibid.* num. 17
- Missa debet dici in altari parato duabus tabuleis lineis, aut vna duplicata. *ibid.* num. 18.
- Missa dicenda cum infusa, qua operitur calix. *ibid.* num. 19
- Missa debet dici ex Missali. *ibid.* num. 20
- Missam dicere cum corporalibus sordidis est mort. *ibid.* num. 21
- Missa debet dici cum calice, & patena consecratis ab Episcopo. *ibid.* num. 22
- Missam dicere non recitato matutino non est mort. *ibid.* num. 23
- Missa debet dici cum sex paramentis benedictis. *ibid.* num. 24
- Missæ ritus sunt seruandi, vt in missali, aliter peccatur. *ibid.* num. 25
- In missa non sunt addenda, nouæ collectæ, *ibidem* num. 26
- Missæ quoad horam celebrandi.*
- Missa non debet dici ante auroram nisi adsit priuilegium, aut iusta aliqua causa. *p.p.* cap. 248. num. 1
- Missa potest dici vsque ad meridiem inclusive, & aliquando post iusta de causa. *ibi.* num. 2
- Missam dicens notabiliter post meridiem quam pœnam, vltra peccatum, incurrat. *ibid.* num. 3
- Missæ quoad defectus occurrentes in ea.*
- Vide in missali, vbi resoluuntur dubia circa hanc materiam.
- Missæ quoad eius ministri obligationem, & stipendium.*
- Missam dicere quondie pro suis subditis an teneantur Parochi. *p.p.* cap. 250. num. 1
- Missam dicens an possit applicare alijs fructum sibi competentem. *ibid.* num. 2
- An dicenda missa infirmitas duorum mensium excusat. *ibid.* num. 3
- Missa vnica an possit satisfieri multis. *ibid.* numero 4.
- Stipendium pro qua redatur. *ibid.*
- Missæ stipendium quantum. *ibid.*
- Missam dicere promittens alicui animo obligatorio tenetur ad illam, licet non acceperit stipendium. *ibi.* num. 5.
- Missæ quicunque fructus applicandus facienti dicere. *ibi.* num. 6.
- Missas retro ordinatas omittens, peccat mort. *ibi.* num. 7.
- Missam potest dicere Sacerdos ante pro aliquo quem scit sibi commissurum Missam. *ibi.* num. 8.
- Cum Missis negotiari est graue peccatum, *ibid.* num. 9.
- Praelati regulares possunt præcipere subditis ad dicendas Missas pro certa intentione. *ibid.* num. 10.
- Missæ valor triplex. *ibidem.*
- Missam dicere certis diebus obligatus Parochus pro suis subditis an possit capere stipendium pro alijs. *ibid.* num. 11.
- Missas habens curam distribuendi potest retinere aliquid sibi pro suo labore. *ibid.* num. 12.
- Missas reducere ad minorem numerum potest Episcopus. *ibi.* num. 13.
- Missale.*
- Cum Missali debet dici Missa, licet sciatur memoriter. *p.p.* c. 247. num. 20.
- Missalia in Regnis Hispaniæ non imprimuntur sine licentia regia, & cur. *p.p.* cap. 196. num. 2.
- Moatra.*
- Moatra, quæ vox sit, & quid significet. *p.2.* c. 87. num. 10.
- Moatræ contractus quid sit, & an sit licitus. *ibidem.*
- Molendinum.*
- Statuta iubentia, vt mulierum feratur ad molendinum domini oppidi, sunt iniusta. *p.p.* c. 193. num. 6.
- Monachus.*
- Monachis an liceat venari. *p.p.* c. 36. num. 4.
- Monachus incalescens habitu seculari quando non peccet. *p.p.* c. 119. num. 4.
- Monachi, & monachæ teneantur dicere officium in communitate. *p.p.* c. 140. num. 11.
- Monachus Chorista omittens dicere officium priuati, peccat mort. *ibid.* num. 12.
- Monachus habens beneficiū curatū nō potest habitare in monasterio. *p.2.* c. 35. num. 4.
- Mo

Monacho proprietario debet negari ecclesiastica sepultura, p. 2. c. 56. num. 1.

Monachus inuriens cum parua quantitate pecunie non est proprietarius, p. p. cap. 140. num. 1.

Monachus in Episcopum consecratus non potest testari, p. 2. c. 71. num. 5.

Monasterium.

Monasterium cuius speciei rerum sacrarum sit, p. p. c. 105. num. 9.

Monasterio an liceat accipere aliquid pro ingressu religionis, p. 2. c. 7. num. 11. & 12.

In monasterio puella secularis quomodo admittenda, p. 2. c. 8. num. 10.

Extra monasterium non potest esse religiosus absque licentia, p. p. 43. num. 1.

Monasterio exeuntes sine animo redeundi an sint apostatae, ibidem.

Persuadens puellae ut ingrediatur monasterium, si inuita ingreditur, est excommunicatus, p. 2. c. 8. num. 10.

Monasterium potest petere aliquid amplius ab ingrediente, si est inhabilis ad labores, p. 2. c. 7. num. 11.

Moneta.

Moneta potest valere plus, aut minus, alia multis, de causis, p. 2. cap. 105. num. 3. & 4.

Monetam vendere auream pro argentea, cum lucro, non est vfura, p. 2. c. 85. num. 8.

Moniales.

Moniales professe sunt schismatice, p. p. c. 43. num. 2.

Monialis an possit exire a monasterio, ibid. num. 3. & 4.

Monialis potest mutari de vno monasterio in aliud, ibid. num. 5.

Monialis quando possit votare, & profiteri, p. p. c. 105. num. 4.

Cum moniali habere, rem est sacrilegium, p. p. c. 105. num. 1.

A monialibus non debet peti a Confessario an sint virgines, p. p. c. 206. num. 1.

Moniatem ducens in uxorem, non priuatur iure contrahendi matrimonium, p. p. c. 227. num. 1.

Monialis singulis mensibus deberet confiteri, p. p. c. 183. num. 17.

Monialibus singulis annis bis, aut ter Confessarii, extraordinarii debent dari, ibidem.

Moniales ab ipsa clausura possunt, respon-

dere celebranti, p. p. cap. 147. num. 1.

Monialis ante professionem, de quibus examinanda, p. 2. c. 8. num. 9.

Monialis quando peccet accipiendo velum consecrationis, par. prima. cap. 205. numero 2.

Monopolium.

Monopolium quid sit, p. 2. c. 84. num. 2.

Monopolium quando sit iustum, ibidem, & quando iniustum, ibi. num. 3.

Alia vide num. seq.

Mons Pietatis.

Mons Pietatis quid sit, & an licitus, p. 2. c. 85. num. 9.

In monte Pietatis ponentes pecuniam quando bona conscientia possunt capere quatuor pro centum, ibidem.

Mora.

In mora dicitur esse non soluens in pacto termino, p. 2. c. 49. num. 11.

Morosus quando non restituere teneatur si res perit, ibid.

Mora magna, facta in non restituendo debet confiteri, p. 2. c. 46. num. 1.

Morosa delectatio.

Vide Delectatio morosa.

Morbus caducus.

Vide irregularitas ex corporis vitio.

Vide Dispensatio irregularitatis.

Morbus gallicus.

Morbo gallico laborans, quando fiat irregularis, p. p. c. 158. num. 7.

Morbo gallico feigus est multum contrarium, p. 2. c. 97. num. 5.

Moritur.

Qui moritur contumax potest excommunicari mortuus, p. p. c. 78. num. 1.

Mors civilis.

Mors civilis quae dicatur, p. p. cap. 92. numero 2.

Mortis articulus.

Vide Articulus mortis.

Mortis periculum.

Vide Articulus mortis.

Motus sensualis.

Motus sensuales quomodo quis teneatur repellere, p. p. c. 210. num. 3.

Mulier.

Mulier pauper petens sicte elemosynam pro alia, quando non absolucunda, p. p. c. 200. num. 2.

Mu-

I N D E X.

Mulier maiori benignitate punienda quam homines. In Ord. Iudic. cap. 12. num. 13.

Mulier potest habere iurisdictionem Ecclesiasticam, p. p. cap. 76. num. 3.

Mutuatia.

Vide Detraçtio.

Mutilatio.

Vide irregularitas ex mutilatione.

Mutuum.

Mutuum differt à commodato, p. p. cap. 111. num. 1.

Mutuum quid sit, & vnde dicatur, p. p. cap. 112. num. 1.

Obligatio mutuandi aliquid potest aestimari pretio, ibid. num. 2.

Ob mutuatam pecuniam ratione damni emergentis, & lucri cessantis potest recipi aliquid, ibid.

Mutuans seruo pecuniam ad se redimendum an possit mutnare conditione sibi seruendi, ibid. num. 3.

Mutuo vextio licite redimitur, ibid. nu. 4.

Mutuans alicui pecuniam, vt colat prædium eius iusto pretio non committit vsuram, ibid. num. 5.

Mutuare pecuniam ad acquirendum amicum licet, ibid. num. 6.

Mutuans inuitus, aut rogatus potest petere aliquid, ibid. num. 7.

Mutuans Regi ob non soluenda debita tributa vsurarius est, ibid. num. 8.

Pro mutuo accipiens pignus non potest vti pignore, p. 2. cap. 26. num. 1.

Mutuum est actus necessarius ad remediũ pauperum, p. 2. cap. 7. num. 12.

N

Naufragium.

Vide litteræ monitorie, Matrimonium, restitutio rerum inuentarum.

Necessitas grauis siue vrgens.

Necessitate grauitates Ecclesiæ possunt pignorari, p. 2. cap. 26. num. 1.

Necessitate magna existente Rex potest concedere privilegium nobilitatis, & exemptiopes tributorum, par. 2. capit. 75. numer. 17.

Necessitas extrema.

Vide extrema necessitas.

Necessitas parentum.

Necessitatibus parentum futuris filiis non tenetur providere, p. 2. ca. 6. num. 4.

Necessitate extrema si laborant parentes, filius tenetur exire à religione, ibid.

Vide vota filiorum.

Negotiatio.

Negotiatio alia iusta, & honesta, alia illicita, p. 2. cap. 1. num. 4.

Negotiatio illicita potest esse contra leges iustitiæ speciales, aut contra leges aliarum virtutum, ibid.

Inter dictas negotiationes illicitas est magna differentia, ibid.

Neophytus.

Vide Dispensatio irregularitatis.

Vide Irregularitas ex defectu animæ.

Nobilis, & nobilitas.

Nobiles consumantes redditus suos prophane, & ob id non persoluentes creditoribus ad quid teneantur, p. p. cap. 111. num. 13. & p. 2. cap. 44. num. 7.

Nobiles qui non teneantur soluere, p. 2. cap. 73. num. 16.

Nobilisæis privilegium quando possit vendi a Rege, ibid. num. 17.

Notarius.

Notarius non potest petere plusquam de iure debetur, p. 2. cap. 2. num. 1.

Notarius non potest recipere in regnis Hispaniæ strennam à vincenubus licem, ibi. numer. 3.

Notarij de quibus sint interrogandi à Confessarijs, ibid. num. 4.

Coram Notario non publico possunt capi informationes Nouitiorum, p. 2. capit. 3. num. 4.

Notorium.

Notorium à quo verbo veniat. In Ordin. Iudic. cap. 3. num. 2.

Notorium tribus modis consideratur, ibid.

Notorium vt aliquid dicatur non potest dari certa regula, ibid.

Notorium, & manifestum an differant, ibidem.

Nouitius.

Nouitius Nouitia, & alij existentes in aliqua religione gaudent privilegio Canonis, si quis suadente &c. p. p. cap. 80. numer. 17.

Nouitius ante annum probationis completum non potest profiteri, p. p. capit. 237. num. 2.

Nouitius non potest esse qui est illegitimus.

nisi facta informatione, par. 2. cap. 3. numer. 1. 5.

Nouitius an equam recipiatur de sex debet interrogari, aliter professio nulla, ibid.

Nouitius illegitimus non admittendus in religione, in qua viuit pater eius, ibidem num. 5.

Nouitius esse non potest qui fecit aliquod delictum infamatorium, ibid. num. 6.

Episcopi possunt esse Nouitij de licentia Pa-
pe. p. 2. cap. 5. num. 5.

Nouitij testamentum factum ante ingres-
sum religionis valet, p. 2. cap. 7. num. 8.

Nouitij testamentum vt valeat, quid requi-
ratur, ibid. num. 9.

Nouitiorum Donatio.

Vide Donatio Nouitiorum.

Nouitiorum professio.

Vide Professio.

Numerus peccatorum.

Numerum peccatorum qui non recorda-
tur quomodo confiteri debeat, p. p. cap.
52. num. 4.

Numerus peccatorum necessario interro-
gandus, ibid. num. 5.

Vide Rusticus.

Nuncius, siue Legatus Apostolicus.

Vide Legatus Apostolicus.

Nuptia.

Nuptiarum solemnitates aliquibus tempo-
ribus prohibentur, p. p. capit. 234. nume-
ro 4.

Nuptiarum solemnitates quæ sint, ibid.

Nuptias secundas benedicere est peccatum
ibidem.

Pro nuptiarum benedictione an liceat reci-
pere aliquid, p. 2. cap. 60. num. 9.

Nutricius.

Vide Educatio.

Vide Parochus.

Vide vsuram quoad restitutionem.

Nutrix.

Vide Lactare.

Vide Parochus.

Nurus.

Nuri, & socrus quando peccant recipiendo
de bonis socerorum, p. 2. capit. 48. nume-
ro 13.

O

Obedientia.

Obediendum superiori, nisi præcipiat
aliquid contra regulam, aut legem

diuinam, p. 2. cap. 9. numer. 1.

Inobedientia sumitur duobus modis, &
quid sit vterq; eorum, ibid.

Obedire superiori an teneatur cui iubetur
vt exponat se periculo vitæ, ibid. num. 2.

Obedientia contra ius non obligat, ibidem
num. 3.

Obedientie præceptum debet esse rationa-
bile, & discretum, ibid. num. 8.

Oblatio.

Oblationes, quæ Deo offeruntur sunt excel-
lentes, quam reliquæ elemosynæ, p. 2.
cap. 11. num. 1.

Oblationes debentur ex consuetudine, ibid.
num. 2.

Ad oblationes Ecclesiæ non debet admitti
vsurarius manifestus, p. 2. capit. 104. nu-
mer. 2.

Obligatio.

Obligatio alia realis, alia personalis, p. 2. cap.
109 num. 2.

Obligations dictæ differunt, ibid.

Oblivio.

Vide Absolutio; Confessarius, Confessio,
Pœnitens.

Occasio.

Occasio peccandi alia propinqua, alia re-
mota, p. p. cap. 49. num. 2.

Occasionem peccandi propinquam, aut re-
motam an quilibet teneatur vitare, ibid.

Occasio propinqua, & remota quæ, ibid.

Occasionem peccandi qui non vult omitti-
re non absoluendus, p. p. cap. 202. num. 8.

Vide Absolutio.

Occasionem dans peccandi mortal. peccat
mort. p. 2. cap. 51. num. 3.

Occasio repentina excusat à non dicendo
officio, p. p. cap. 144. num. 2.

Occultum.

Occultum multipliciter dicitur. In Ordin.
Iudic. cap. 3. num. 1.

Odium.

Odium aliud bonum, aliud malum, p. p.
cap. 17. num. 1.

Odium malum in proximum quisq; relin-
quere tenetur sub mort. ibid.

Odium quomodo cognoscatur esse abscon-
ditum in corde, ibid.

Officium publicum.

Officium exercens quod nescit quādo pec-
cet mort. p. 2. cap. 77. num. 4.

Offi ia

Officia publica vendere nimio pretio Principibus non licet, p. 2. ca. 78. num. 9.
Officia vendere, quæ habent annexum ius iudicandi, pessimum est, ibid.
Officia, quæ habent iurisdictionem, procurantes per pecuniam in Curia Rom. puniuntur magnis penis, ibi. num. 11.
Officium fiscalis ecclesiasticus non debet vendere, nec locare, ibi. nu. 12.
Officia secularia sunt prohibita Clericis, p. 2. c. 1. nu. 1.

Officium.

Officium illicitum, quod sine peccato exerceri non potest, debet relinqui, p. p. cap. 49. num. 13.

Officium diuinum.

Officijs diuinis miscere versus prophanos, & ridiculos, quando mort. p. 2. c. 12. nu. 7.

Officijs diuinis miscere cantiones prophanas quid efficiat, ibidem.

Vide horæ Canonice.

Officium B. Maria.

Vide horæ Canonice.

Officium Defunctorum.

Vide horæ Canonice.

Oleum.

Vide Confirmatio, Extrema Unctio.

Opera Misericordia.

Vide Misericordiarum opera.

Opera, & opus.

Opera ex se bona facta in mort. non sunt mala, p. 2. c. 12. nu. 9.

Opus sacramentale mortiferum per peccatum, hoc ablato, an habeat effectum suum, p. p. c. 56. num. 10.

Operarius.

Operarius promittens laborare per decem dies, & non adimplens, tenetur de damno sequuto, p. p. c. 20. nu. 6.

Operarius casu fortuito non adimplens promissum debet habere stipendium, ibi. num. 7.

Opinio.

Opinioni penitentis quando possit conformari Confessarius, p. p. c. 62. nu. 11.

Opiniones causantes perplexitatem non debent admitti in moralibus, p. p. cap. 144. num. 1.

Opinionum diuersitas ubi est, debet sequi benignior, p. p. c. 234. nu. 2.

Opinio benignior, quæ sit, ibid.

Oratio.

Oratio quid sit, p. 2. c. 12. num. 1.

Oratio, & petitio differunt, ibid.

Oratio quando necessaria sub præcepto, ibi. num. 2.

Orandum non est publice pro excommunicatis, ibi. num. 4.

Orare non tenemur audiendo Missam, ibi. num. 6.

Oratio ad Deum, & ad Sanctos, quomodo facienda, nu. 8.

Oratio priuata an possit fieri ad animas Purgatorii, ibidem.

Orans peccator non peccat, ibi. nu. 9.

Oratorium.

Vide Ecclesia, Missa quoad eius essentiam.

Ordinarius.

Ordinarius quis dicatur, p. p. c. 215. num. 14.

Ordinarius an possit cogere Regulares ad processiones adeundas, p. p. cap. 74. nu. 4.

Ordinandus, & Ordo.

Ordinandi sunt examinandi ab Episcopo, p. p. c. 162. num. 1.

Ordinandus ad Presbyterium, non opus est ut examinetur pro audiendis Confessionibus, ibid. nu. 2.

Ordinandi debent habere ætatem legitimam, p. p. c. 164. nu. 1.

Ordinandus ad Subdiaconatum, Diaconatum, & Presbyterium quot annos habere debeat, ibid.

Ordinatus ante ætatem legitimam est suspensus, ibid. nu. 3.

Ordo quid sit, p. 2. c. 13. num. 1.

Ordines quot sint, ibid. num. 2.

Ordines maiores quot sint, & cur dicantur sacri, ibid. num. 3.

Ordines maiores quis possit conferre, ibid. num. 4. & 5.

Ordinans debet habere intentionem ordinandi, nu. 6.

Ordinare non potest Episcopus extra suam diocesim, ibi. nu. 8.

Ordinans Sacerdos sit irregularis, ibidem, num. 9.

Ordinandi facultatem an possit dare Papa Sacerdotibus simplicibus, ibid. nu. 10.

Ordines minores proprie non sunt Sacramenta, p. 2. c. 70. num. 5.

Ordines factos Clericus secularis non potest suscipere sine patrimonio, p. 2. c. 15. nu. 1.

I N D E X.

- Religiosi possunt, p. 2. c. 15. num. 1.
 Ordinatus titulo patrimonij est suspensus, ibidem.
 Ordinatus titulo patrimonij ficti est suspensus, ibid. nu. 3.
 Ordinibus susceptis an possit vendi patrimonium, ibi. nu. 4.
 Ordinatus ad titulum patrimonij, aut beneficii debet esse in possessione pacifica, ibi. num. 10.
 Ordinandus ad titulum patrimonij, vel beneficii, debet habere titulum perpetuum. ibid. num. 13.
 Ordinari potest sine patrimonio peritus litteratum alicuius collegij maioris, & cur. ibid. num. 15.
 Ad ordines minores non est necessarium patrimonium, ibid. nu. 16.
 Ordines minores, & prima tonsura quando possint dari, p. 2. c. 16. num. 3.
 Ordines sacros diuertos suscipiens vno eodemque die est irregularis, ibidem.
 Ordines minores suscipiens cum subdiaconatu fit irregularis, ibid.
 Ordines maiores quando possint dari, ibid. num. 4.
 Ordinatus iniustus, & contradicens non est ordinatus, ibi. nu. 5.
 Ordines suscipiens uebet seruare interstitia, ibid. nu. 6.
 Cum male susipientibus ordines quis possit dispensare, ibid. nu. 7.
 Ordines maiores non suscipiens non peccat ordinatus ad minores, p. 2. cap. 170. numero 1.
 Ordinibus sacris initiati peccant mort. venientes se more secularium, ibi. num. 4.
 Ordines sacros suscipiens non receptis minoribus peccat, & est suspensus, ibid. num. 7.
 Ordinatus per saltum scienter est suspensus, ibid. num. 8.
 Ordo non susceptus debet caute suppleri, ibi. Cum promouus per saltum Episcopus potest dispensare, ibi. nu. 9.
 Ordinatus sine Baptismo non recipit characterem, secus sine confirmatione, ibid. nu. 10. & p. p. c. 69. nu. 1.
 Ordinarius, aut ignorantia culpabili ab Episcopo excommunicato, suspensus &c. sunt suspensi, & irregulares, p. 2. cap. 18. num. 1.
 Ordinem sacrum puer suscipiens non tenetur seruare continentiam, p. p. cap. 222. num. 5.
Ornamenta, & ornatus.
 Ornamenta Ecclesie non possunt pignori dari, p. 2. c. 26. num. 1.
 Vide Fucorum usus.
Osculum.
 Osculari si patiantur parentes filiam desponsatam de futuro à sponso, non peccant, p. p. c. 13. nu. 3.
 Oscula ex se quando sint mortalia, p. par. c. 201. num. 2.
 Osculari uxorem an sit licitum, p. p. ca. 209. num. 12.
 Vide Pollutio.

P

Pactum.
 Pactum retrouendendi quid sit, p. 2. cap. 87. num. 1.
 Pactum retrouendendi an sit iustum, ibi. n. 3.
Papa.
 Papa est super omne ius positum, p. 2. ca. 34. nu. 1.
 Papa est pater generalissimus omnium, p. 2. c. 91. num. 1.
Parentes, siue pater, & mater.
 Vide Alimenta. Amor parentum. Amor filiorum. Baptismus. Donationes Patrum, educatio, Filius, Necessitas Parentum. Primogenia.
Parochus, & Parochia.
 Parochus dicitur lator presentium, dux, pastor, nutrix, & nutriticus, & gaudet alijs nominibus, p. 2. c. 35. num. 1.
 Parochus non est minister matrimonij, sed Ecclesie, p. p. c. 214. nu. 3.
 Parochus debet scribere in libro nomina coniugum, & testium, diemque contracti matrimonij, p. p. c. 215. nu. 1.
 Parochus potest coniungere, quamuis sciat in Confessione impedimentum contrahentium, ibid.
 Alia de Parocho quoad matrimonium, vide Matrimonium.
 Vide Absentia, Absolutio, Baptismus, Confessarius, Denuntiationes matrimonij, Doctrina Christiana, Extrema Unctio, Ieiunium, Iurisdictio, Missa quoad ministri obligationem, Prædicator, Residentia.

Pars.

I N D E X.

Pars.

Malor pars in rebus communibus non potest praeiudicare minori, p. 2. cap. 49. numer. 12.

Pasqua, siue Pastus.

Pascere gregem suum in pascuis prohibitis illicitum est dominis, par. 2. capit. 20. numer. 1.

Pascentes dicti tenentur de damno, ibid.

Pasquinus.

Vide Hæresis.

Patena.

Vide Calix.

Patrimonium.

Vide Ordo, suspensiones iuris.

Patronus, & Patronatus.

Ius patronatus in Ecclesijs quis possit habere, p. p. cap. 106. numer. 1.

Patroni Ecclesiarum Hispaniæ ad finem nominandi Episcopos sunt Reges Hispaniæ ibidem.

Patroni debent præsentare ad beneficium digniorem, ibid. numer. 2.

Ius patronatus non potest alienari sine licentia Papæ, p. 2. cap. 21. numer. 8.

Pauper, & Paupertas.

Pauperes veri possunt petere eleemosynam p. p. cap. 200. numer. 1.

Paupertatis circumstantiam mulier peccans non tenetur confiteri, part. p. cap. 53. numer. 2.

Pauper sanus qui operari potest mendicans peccat venialiter, ibid. numer. 6.

Vide Mendicare.

Paupertas extrema dat locum capiendi alie nam, p. p. cap. 149. numer. 9.

Paupertas in religione seruanda, p. 2. capit. 33. numer. 2.

Pauper quis intelligatur, par. 2. cap. 43. numer. 10.

Peccator, & Peccatum.

Peccator publicus est irregularis quod se, p. p. cap. 159. numer. 3.

Peccator orando non peccat, p. 2. capit. 12. numer. 9.

Peccata venialia possunt esse materia Confessionis, p. p. cap. 54. numer. 5.

Peccatum mort. & veniale quando cognoscatur, p. p. cap. 61. numer. 2.

Peccata venialia nimis frequentia sunt extirpanda, in Ordin. Iudic. cap. 9. numer. 7.

Peccata oblita si redeunt in memoriam, sunt confitenda, p. p. cap. 52. numer. 2.

Peccatum originale quid sit, p. 2. capit. 101. numer. 13.

Peccata carnalia confitens est interrogandus de qualitate, & circumstantia personæ, p. p. cap. 211. numer. 1.

Peccatum continuatum debet explicari in confessione, p. 2. cap. 46. numer. 1.

Peccatorum numerus necessario confitendus, p. p. cap. 52. numer. 5.

Peculium.

Vide Religiosus.

Pecunia.

Vide Cambium, Mutuum, Moneta, Religiosus.

Pensio.

Pensio quid sit, p. 2. cap. 21. numer. 1. 8.

Pensiones concedendi causæ iustæ sunt quinque, ibid.

Pensio quando soleat poni in commutatione beneficiorum, ibid. numer. 2.

Pensiones non possunt habere filij Clericorum in beneficijs patrum, ibid. numer. 3.

Pensio est res spiritualis, ibid. numer. 7.

Pensio non potest poni, nec redimi sine licentia Papæ, ibid. numer. 8.

Pensio non potest recipi, nec solui sine Bullis Apostolicis, ibid. numer. 9.

Pensionarius debet vivere ut Clericus, ibid. numer. 10.

Pensiones non debent excedere tertiam partem beneficii, p. 2. cap. 67. numer. 5.

Pensionarius non fit irregularis non soluens pensionem si celebrat, p. p. capit. 167. numer. 5.

Percussio.

Percussio alia levis, alia enormis, p. p. ca. 80. numer. 8.

Percussio levis & enormis quæ sit, ibid.

Percussio levis publicè facta a laicis in faciem alicuius personæ Ecclesiasticæ graduatæ dicitur grauis, ibid.

Peregrinus.

Peregrini possunt confiteri Parocho oppidorum, per quæ transeunt, p. p. capit. 61. numer. 7.

Periculum mortis.

Vide Articulus mortis.

Periurium.

Vide Iuramentum.

Per-

I N D E X.

Permissio.

Permissio quoduplex, & quæ excusat à peccato, p. 2. cap. 84. num. 6.

Permutatio.

Vide Beneficium, Pensio, Simonia in permutatione, & in se.

Perplexitas.

Perplexitas in lege Domini non debet esse, p. 2. cap. 53. num. 6.

Perplexus, siue æqualiter dubitans, quæ pars sit illicita, debet se inclinare ad securiorē ibidem.

Perplexitas non fingenda, ibid.

Persona publica, & privata.

Vide fama.

Personatus.

Personati, & Prælati non sunt præsidentes, & Vicarij Religionum, par. 2. cap. 32. numer. 5.

Personatus est præminencia, ibid.

Personatus quis dicatur, ibid.

Pertinacia.

Vide Contumacia, Hæresis.

Pestis.

Vide Absentia, Baptismus, sepultura.

Phantasma.

Phantasmata ad quid aliquando Diabolus ponat, p. p. cap. 209. num. 2.

Phantasmata sentiens in aliqua domo non potest compelli ad totam solutionem locationis, p. p. cap. 20. num. 1.

Pharmacopola.

Pharmacopolis quod debetur ratione medicinarum, quando præscribatur in Hispania, p. 2. cap. 35. num. 6.

Pharmacopola vendens medicinas non puras peccat, p. 2. cap. 83. num. 6.

Pharmacopola vendens vnam aquam pro alia peccat, ibid.

Physiognomia.

Physiognomiam alicuius diuinare per natiuitatem licet, p. p. cap. 7. num. 3.

Pigmentum.

Vide fucorum vsus.

Pignus quid sit, p. 2. cap. 26. num. 1.

pignorati non possunt res sacræ nisi urgenti necessitate, p. 2. cap. 26. num. 1.

pignoris ætimologia, ibid.

pignus, & hypotheca differunt, ibid.

pignore vtens creditor an peccet, ibid. numer. 2.

pignus quando possit vendi, ibid. num. 3.

pignus vendens bona fide minus quam sibi debetur, ad quid teneatur, ibid. num. 4.

pignus quando possit alteri pignori, ibid. num. 5.

pignus si pereat, quando creditor teneatur restituere, p. 2. cap. 27. num. 1.

Non valet pactum quod pignus quocumque modo perierit, debitori pereat, ibid. num. 2.

Pigritia.

Vide Accidia.

Pius Quintus.

Pius V. in quo laudetur, par. p. cap. 198. numer. 4.

Piscatio.

Piscantes in locis prohibitis tenentur ad penas legum, p. p. cap. 37. num. 1.

Piscationem leges prohibentes quando sint iustæ, ibid.

Piscantes in locis communibus alterius populi quando non teneantur restituere, ibid. num. 2.

piscantes, qui auocant pisces aliqua arte, ne redeant ad quædam loca, an restituere teneantur, ibid. num. 4.

Pistor.

pistori quando possint vendi à diuitibus aliquot mensuræ frumenti ad faciendū panem sine peccato p. 2. cap. 81. num. 16.

Pauperes in Regnis Hispaniæ possunt vendere panem pretio communi, licet non sint pistorum: diuites non possunt, ibid. num. 17.

pistor obligans se dare cuidam domui panem coctum pro certo salario, crescente familia potest petere augmentum stipendij, p. p. cap. 21. num. 3.

Pixis.

Vide Capsa, Benedictio.

Pœna.

Pœna æterna commutatur in temporalem per penitentiae Sacramentum, p. p. ca. 56. numer. 1.

pœna debita peccatis soluenda in hac vita, vel in Purgatorio, ibid.

pœna debita in purgatorio quibus modis soluantur in hac vita, ibid.

pœna non imposita ipso facto quando non incurritur, p. p. cap. 194. num. 2.

pœna talionis an sit in vsu, par. 2. cap. 6. numer. 3. 8.

I N D I X.

Pœnitens, & Pœnitentia.

Pœnitens quando obtineat remissionem peccatorum oblitorum, p.p.c. 52. nu. 1.

Pœnitens si non recorderetur pûctualiter suorum peccatorum quomodo confiteri debeat, ibid. num. 3.

Pœnitentiæ Sacramenti forma, quæ sit, p.p. c. 54. nu. 1. & c. 59. num. 7.

Pœnitentiæ materia, p.p.c. 54. num. 5.

Pœnitentia septem annorum imponebatur per Canones antiquos pro singulis mortalibus, & aliquando plures, p.p.c. 56. nu. 1.

Pœnitentia publica non imponenda à Confessario, ibi. num. 2.

Pœnitentiam aliquam acceptare potest Confessarius compellere pœnitentem, ibi. n. 6.

Pœnitentiam impositam an possit secundus Confessarius relaxare, aut commutare, ibi. nu. 8.

Pœnitentia facta in mort. an valeat, ibi. n. 10.

Pœnitentiam adimplens dum audit Missam, satisfacit, & Missæ & pœnitentiæ impositæ p.p.c. 123. num. 3.

Vide Præceptum.

Piscatio.

Vide Venatio.

Pollutio.

Pollutio voluntaria est mort. p.p.c. 209. n. 1.

Periculo pollutionis se exponens, peccat mort. ibidem.

Pollutionem maritus patiens ex osculis uxoris, debet cauere ab illis, ibid.

Pollutio incepta in somnijs, & finita in vigilia quando sit peccatum, ibi. num. 2.

Vide semidormiens.

Pollutionem desiderare in somnijs, & delectari de illa habita, non licet, ibi. nu. 3.

Pollutio voluntaria est peccatum contra naturam, ibi. num. 4.

Pollutionis voluntariæ remedia, ibi. nu. 5.

Pollutione habita in somnijs non licet communicare die sequenti, p.p.ca. 65. nu. 2.

Vide Ecclesia.

Pondus, & mensura.

Vide venditio quoad eius fraudes.

Pontificalia.

Pontificalia exercens Episcopus in aliena diœcesi sine licentia est suspensus, p. 1. c. 70. num. 3. & c. 71. nu. 1.

Possessor bonæ fidei.

Possessor bonæ, aut malæ fidei an teneatur

restituere fructus rei futuri, p. 2. cap. 44. numero 1.

Vide Restitutio quoad periculum.

Potestas.

Vide Jurisdictio.

Præbenda.

Vide Beneficium.

Præcarium.

Præcarius contractus quid sit, & an differat à commodato, p.p.c. 11. num. 1.

Præces.

Præces Principum sunt violentia, p.p. ca. 37. num. 5.

Vide matrimonium in impedimento meius.

Præceptum.

Præceptum transgrediens quando peccet mort. aut venialiter, p. 2. c. 9. num. 1.

Præcipi potest ut quis se exponat periculo mortis, ibid. nu. 2.

Præceptis duobus incompatilibus concurrentibus quod obligat, p.p. cap. 26. numero 5.

Præceptis duobus potest satisfieri unico actu, p.p.c. 123. nu. 3.

Præceptum Ecclesiasticum si non potest impleri in totum, obligat in partem, p.p.ca. 144. nu. 1.

Præcepti finis non cadit sub præcepto, p. 2. c. 12. nu. 6.

Præceptum restitutionis quomodo differat ab alijs affirmatiuis, p. 2. c. 49. num. 14.

Præcepta affirmatiua obligant ceteris temporibus, p.p.c. 57. nu. 1.

Præceptum aliud affirmatiuum, aliud negatiuum, p.p.c. 57. nu. 1.

Prædicator.

Prædicator an possit esse, qui non est sacerdos, p. 2. c. 24. nu. 1.

Prædicare non potest religiosus nisi examinatus à superioribus, & præsentatus Episcopo, ibid. nu. 2.

Prædicans in mort. occulto non peccat mortaliter, ibid. num. 3.

Prædicator regularis detrahens Prælati ecclesiasticis, aut sacerdotibus, quando sit excommunicatus, ibid. nu. 5.

Prædicans miraculum falsum incurrit excommunicationem Papalem, ibid. nu. 6.

Prædicans affectata loquela est carnifex Evangelij, p. 2. c. 24. nu. 8.

Prelatus.

Prelati multi sunt in religionibus, & sunt veri Parochi suorum subditorum, p. 2. c. 31. num. 1.

Prelatus in religione non potest esse, qui est illegitimus, ibi. num. 12.

Prelati religionum tenentur residere, p. 2. c. 39. num. 1.

Prelati non possunt ditare suos consanguineos, p. p. c. 198. num. 4.

Pra-byter, & Presbyterium.

Vide Beneficium ordo.

Prascriptio.

Prascriptio est possessio bonae fidei immobilium, vsucapio rerum mobilium, p. 2. c. 25. num. 1.

Prascriptio non potest, qui emit rem bonae fidei, ibi. num. 1.

Prascriptantur quando res Ecclesiasticae, ibi. num. 5.

Prasentatio.

Vide Simonia in prasentatione.

Prasentia.

Vide Parochus.

Pretium.

Pretium rerum quomodo aestimandum, p. 2. c. 79. num. 1.

Pretium triplex, & quid sit quodcumque illorum, ibi.

Pretium quod sit iustum, non assignato rebus a Repub. ibi. num. 2.

Pretio maiori aliquando potest vendi res, quam valet, ibi. num. 4. 7. & 8.

Pranaricatio.

Vide in indice Tract. ord. iudici.

Prima tonsura.

Prima tonsura an sit ordo, p. 2. c. 13. num. 2.

Prima tonsura quocumque die potest dari, p. 2. c. 16. num. 3.

Prima tonsuram accipiens quando peccet, p. 2. c. 17. num. 2.

Primogenitura siue Primogenium, aut maioratus.

Primogenia possunt instituere patres de suis bonis, p. p. c. 131. num. 9.

Primogenitura succedens non potest recipere grauamen, p. p. c. 132. num. 1.

Primogenitura succedens, tenetur soluere debita institutoris, ibi. num. 9.

Primogenitura succedens non tenetur soluere debita ultimi possessoris, ibi. num. 10.

Princeps.

Princeps dispensans sine iusta causa in suis legibus quando peccet mort. p. p. cap. 235. num. 1.

Principes non soluentes debitum stipendium suis vassalibus mercenariis peccant mort. p. 2. c. 50. num. 3.

Principes infideles possunt compelli ne blasphement de fide, p. p. c. 19. num. 8.

Vide officium publicum, Priuilegium, Preces, Tributum.

Priorissa.

Vide Abbatissa.

Pringans.

Vide Testes.

Priuilegium.

Priuilegium quid sit, p. p. c. 196. num. 4.

Priuilegijs societatis Iesu gaudent fratres ordinis min. de obseruantia, p. p. c. 85. num. 3.

Priuilegijs concessis, & concedendis ordinibus mendicantiu gaudent fratres minores & S. Augustini, p. 2. c. 4. num. 2.

Priuilegio fori quando gaudeat Initiatus prima tonsura, p. p. c. 155. num. 1.

Priuilegium vendendi quoddam genus mercis possunt concedere Principes, p. 2. c. 84. num. 1.

Processio.

Vide Ordinarius.

Procurator fiscalis.

Vide Fiscalis, officium publicum.

Procurator Monasterij.

Vide suspensiones iuris.

Procurator.

Vide Baptismus, Matrimonium clandestinum suffragium.

Prodigalitas.

Prodigalitas quomodo sit mort. aut veniale, p. p. c. 125. num. 3. & p. 2. c. 42. num. 4.

Professio.

Professio quid sit, & quid requiratur, ut valeat, p. 2. c. 5. num. 2.

Professio duplex, & quid sit vnaquaeque eorum, p. 2. c. 8. num. 1.

Professio ut sit valida debet precedere annus continuus probationis, ibi. num. 2.

Professio potest differri iustis de causis, ibi. num. 3.

Ad professionem statim admittendus nouitius finito anno probationis, ibi. num. 5.

Professio facta metu, & vi cadente in constantem vitium nulla, ibi. num. 10.

Per professionē solemnem auferuntur omnia vota personalia; & mixta, ibid. nu. 12.
Ad validitatem professionis octo requiruntur, ibid. num. 13.

Professio fidei.
Vide fides.

Promissio, sive Promissum.
Promissio alia affirmatiua, alia negatiua, p. p. cap. 242. num. 7.
Promissio simplex facta alicui obliget ad mort. p. 2. cap. 19. num. 1.
Promissio simplex quando accidat, ibi. n. 2.
Promissionem fictam nemo tenetur implere, ibid. num. 3.
Promissio facta præsenti quando non valeat, ibid. num. 4.
Promissum factum scurtis est adimplendum numer. 5.
Promissio prodiga facta meretrici non obligat, p. 2. cap. 41. num. 4.

Propositum.
Propositum non peccandi quod requiratur ad contritionem, p. p. cap. 48. nu. 4.
Propositum non restituendi debet confiteri p. p. cap. 146. num. 9.

Prouinciales.
Prouinciales possunt præcipere residentiam Guardianis tempore pestis, p. 2. c. 9. nu. 2.
Prouinciales possunt priuare habitu subditos suos incorrigibiles. In Ord. Iudic. cap. 12. num. 6.

Vide Generalis.

Proxena.
Proxena quid significet, & quomodo peccet, p. 2. cap. 80. num. 4.
Proxena potest accipere mercedem sibi debitam, ibid. num. 5.
Proxena an peccet retinēdo excessum rei venditæ, ibid. num. 6. 7. & 8.
Proxena si est auctor, vt fiant contractus vsurarij ad quid teneatur, p. 2. capit. 109. num. 1.

Proximus.
Vide Amor proximi.

Pubertas.
Vide Aetas.

Puella, & Puer.
Puella amittens virginitatem quando non dicatur decepta, p. p. cap. 189. nu. 1.
Puer carens vsu rationis non potest obligari ad ea, quæ pertinent ad patrum, p. p.

cap. 224. numer. 1.
Vide Baptismus, Communio, Confessio, Continentia, Ordo, Pollutio, Pueritia.

Vide Aetas.

Pupillus.
Pupillos non potest commodare, nec alienare, p. p. cap. 111. num. 2.
Pupillus habens vsuū rationis iurans aliquem contractum, an teneatur implere, p. p. cap. 191. num. 6.

Purgatorium.
Vide Animæ Defunctorum, Oratio.

Quadragesima.
Quadragesimam totam qui non potest ieiunare, sed solam dimidiam, ad hanc tenetur, p. p. cap. 244. num. 1.
Quadragesimæ, & vigiliarum ieiunio non tenetur qui non habet annos vigintiunū completos, p. p. cap. 23. num. 2.

Quarta funeralis.
Quarta funeralis cui, & a quibus danda, p. 2. cap. 11. num. 4.
Quarta funeralis si non fuit soluta per 40. annos videtur Ecclesia cessasse iuri suo, ibi.

Questura, & Questuarij.
Questura per viam elemosynæ efflagitata quæ prohibeantur, p. p. cap. 200. num. 4.

R.
Raptus.
Vide Impedimētum matrimonij ex raptu.
Rapta virgo quæ dicatur, vide Virgo.

Rationis vsus.
Vide Communio, Matrimonium, Puer, Pupillus, Testis, Vota filiorum.

Rectores Ciuitatum, & Rerum.
Rectores ciuitatum de octo sunt interrogandi, p. 2. cap. 30. num. 1.
De Rectorum absentia, vide Absentia.

Redditus annales.
Redditus annales, census, & bona stabilia prohibentur religiosis, p. p. capit. 90. numer. 9.

Redimere Captiuos.
Vide Captiuus, Episcopus.

Redimere vexationem.
Redimere vexationem suam potest aliquis tribuendo aliquid iudici, par. 2. capit. 42. num. 7.

Redimere vexationem non licet mendacijs, & tal.

& falsitatibus. In Ord. Iudic. cap. 8. nu. 1.
Redimere vexationem non licet imponen-
do falsa crimina testibus, ibid. num. 2.

Reformatio.

Vide Religiosus.

Relaxatio iuramenti.

Relaxare iuramentum potest Episcopus, in
quo iurans recipit magnam iniuriam, ,
p. p. cap. 191. num. 1.

Relaxatio iuramenti facti à filia metu reue-
rentiali in renunciatione legitimæ potest
peti, p. p. cap. 97. num. 9.

Religio.

Religio est maior virtute misericordiz sed
aliquando hæc præfertur Religioni, p. 2.
cap. 11. num. 1.

Religionis ingressum impediens tenetur de
damno sequuto, p. 2. cap. 52. num. 6.

Religionis ingressum impediens malo ani-
mo in illâ peccat contra charitatem, ibi.
num. 7.

Religionem coacte ingredientibus difficilius
ferunt onera illius quam libenter ingre-
dientes, p. 2. cap. 97. num. 1.

Religionem ingredientibus de sex sunt inter-
rogandi, p. 2. cap. 3. num. 1.

Religiosus.

Religiosus quis dicatur, p. 2. cap. 11. num. 2.

Religiosi pecunia data meretrici debet resti-
tui monasterio, p. 2. cap. 42. num. 4.

Religiosorum vota sunt tria, par. 2. cap. 33.
num. 1.

Religiosi debent vivere sine proprio, ibi. n. 2.

Religiosus potest de licentia habere aliquid
deputatum ad suos vsus, ibid. num. 3.

Religiosus ordinis mendicantium non po-
test habere aliquid ad suos vsus, ibid.

Religiosus non potest expendere sine mort.
peculium datum pro rebus necessarijs in
vsus illicitos, ibid. num. 7.

Religiosus potest accipere parvam rem mo-
nasterij ad faciendam elemosynam, ibi.
num. 11.

Religiosus peccat mort. retinendo pecuniâ
occulte, ibid. num. 15.

Religiosus peccat recipiendo stipendiû pro
Missis, concionibus, regula prohibere sua
ibid. num. 19.

Religiosus quicquid acquirit, acquirit Mo-
nasterio, ibid. num. 20.

Religiosus professus non potest testari, p. 2.

cap. 34. num. 1.

Religiosus assistens matrimonio sine licen-
tia expressa Parochi est suspensus, & ex-
communicatus, p. p. cap. 219. num. 13.

Religiosus iactans nobilitatem suam pec-
cat venialiter, p. 2. cap. 77. num. 3.

Reliquia Sanctorum.

Reliquiæ Sanctorum aliæ sunt internæ, aliæ
externæ, p. p. cap. 8. num. 4.

Vide Adoratio.

Renunciatio beneficij.

Vide Beneficium, simonia in resignatione.

Reservatio Casuum.

Vide Casus reservatus.

Residentia.

Residere tenentur habentes curam anima-
rum, p. 2. cap. 35. num. 1.

Ad veram residentiam duo requiruntur, ibi.

A personali residentia quando non excusa-
tur Parochus, ibid. num. 2. & Episcopus
ibid. num. 3.

Causæ non residendi quatuor sunt, p. 2. cap.
38. num. 1.

Resignatio beneficij.

De Resignatione beneficij cum pensione vn-
de, p. 2. cap. 21. num. 4.

Vide simonia in resignatione.

Restitutio in se.

Restitutio quid sit, p. 2. cap. 41. num. 1.

Restitutio, & satisfactio differunt, ibidem.
num. 2.

Restitutio quomodo sit necessaria ad salu-
tem animarum, ibid. num. 3.

Restitutio facienda licet nõ deriuet à mort.
ibid. num. 4.

Restitutio cui facienda sit de lucrativis operi-
bus pravis, p. 2. cap. 42. num. 2.

Restitutio lucri ex rebus pravis.

Vide lucrum, meretrix.

Restitutio inuentorum & incertorum.

Restituere tenetur inueniens aliquid nota-
bile, & inquirere de vero domino aliter
peccat mort. p. 2. cap. 43. num. 1.

Restitutio quando fit domino, de rebus in-
uentis, nihil potest ab eo peti, ibid. nu. 4.

Restituenda sunt naufragio amissa sub ex-
communicatione, ibid. num. 5.

Restituendæ sunt res iniuste acquisitæ non
inueto domino pauperibus, ibid. num. 8.

Restitutio incertorum quibus facienda, ,
ibid. num. 9.

Inventor

I N D E X.

Inuentor dictarum rerum si est pauper an possit sibi retinere aliquid, ibid. num. 11.
Restitutum pauperibus quod inuentum est an debeat restitui domino, si postea inueniatur, ibid. num. 12.

Restitutio quoad fructus rei possessa.

Restituere tenetur qui non soluit statim tempore, damnum sequutum ex eius negligentia, p. 2. cap. 44. num. 7.

Vide fructus rei furuæ.

Restitutio quoad locum restituendi.

Vide Debitor.

Restitutio quoad tempus restituendi.

Restitutio itatum facienda, p. 2. cap. 46. n. 1.
Soluens paulatim, quia non potest satisfacere non peccat, ibid. num. 2.

Restituere qui statim potest, & nō restituit, est in statu damnationis, ibid. num. 4.

Restitutionem differens usque ad mortem, mort. peccat, ibid. num. 7.

Restitutio quoad periculum restituendi.

Restituere statim non tenetur bebitor bonæ fidei quando patitur ex spontanea solutione totam iacturam sui status, p. 2. cap. 47. num. 5.

Restituere tenetur possessor malæ fidei integre cum iactura proprii status, ibi. n. 6.

Restituere tenetur cum iactura sui status qui ex alieno sublimauit domum suam, ibid. num. 7.

Restituere nemo tenetur cum iactura liberatis, ibid. num. 9.

Restitutio quoad modum, & ordinem restituendi.

In restitutione ordo non seruandus, quando sunt bona per omnibus, p. 2. cap. 48. nu. 1.

In restituendo certa præferenda sunt incertis, ibid. num. 2.

Restituenda sunt prius mutuata, depositata, ibid. num. 3.

Præferendi sunt creditores qui habent actionem realem in bonis debitoris, ibi. nu. 4.

Expensæ sepulturæ prius soluendæ quamuis bona defuncti sint onerata multis debitis, ibid. num. 4.

Legata non debent præferri debitis, ibi. n. 9.

Restituere potest nurus sceleris aliquod debitum ante defectionem posthabitis posterioribus creditoribus, p. 2. cap. 48. num. 7.

Restitutio quoad causas excusantes à non restituendo.

A Restitutione excusat recompensatio æquiualens, p. 2. cap. 49. num. 1.

Debita quæ debentur de iustitia, nō possunt compensari beneficijs gratuitis, ibid. nu. 2.

A restitutione est liber, si alius soluit pro illo, ibid. num. 3.

Ignorantia probabilis facti, & ignorantia iuris obsecui excusat à restitutione, ibid. n. 7.

A restitutione liberat remissio creditoris libere non meturacta, ibid. num. 12.

A restitutione liberat præscriptio, ibid. n. 13.

Restitutio quoad impediendum bonum alienum.

Restituere tenetur, qui impedit aliquem à consequendo aliquo bono, ad quod habet ius in re, vel ad rem, p. p. cap. 109. numer. 1.

Restituere tenetur, qui est causa, quod conferatur beneficium indigno, aut digno, relicto digniori, ibid. num. 4.

Restitutio famæ.

Vide fama.

Restitutio ex simonia.

Vide simonia quoad restitutionem.

Reuenditores.

Vide Emptio, Venditio in titulo de rebus venditis sub hasta.

Reus.

Reus iniuste negans veritatem ad quid reneatur, p. p. cap. 194. num. 4.

Reum defendere an sit laudabile, p. p. cap. 1. numer. 3.

Reliqua de Reo vide in Indice Trac. Ord. Iudic.

Ritus.

Ritus Missæ obseruandus sicut in Missali, p. p. cap. 247. num. 25.

Rusticus.

Rustici cum sint ingeni rudis, cauendum à Parocho communicante illos, ne expuat Sacramentum, p. p. cap. 64. num. 3.

Rusticus compellendus ut dicat numerum peccatorum plus, minusue, p. p. c. 51. n. 5.

S.

Sabbatum.

Sabbato Sancto an possint pulsari campanæ tempore interdicti, p. p. capit. 116. num. 11.

Vide Misa.

Sacerdos.

Sacerdos in Anglia potest dicere Missam bis in die, p. p. cap. 247. num. 6.

c 3 Vide

I N D E X.

Vide alia in verbo Absolutio.

Sacrificium.

Sacrificium est actus ex se magis heroicus, quam actus misericordiae, p.2.capit.11. num.1.

Sacrilegium.

Sacrilegium quando committatur ex copula carnali, p.p.cap.205.num.2.

Sacrilegium quando committatur ratione furti, p.p.cap.148.num.1.

Sacrilegium facit, qui non soluit legata, p.p.cap.148.num.1.

Sacrilegium Episcopus sibi reservans non videtur reservare copulam cum moniali, aut cum sacris initiato, ibid.num.2.

Vide species sacramentales.

Sacrilegus.

Sacrilegi an possint admitti ad religionem. p.2.cap.3.num.1.

Sacrilegi filij qui sint, ibid.num.2.

Sacrista.

Sacrista an possit esse filius illegitimus Clerici in Ecclesia patris habentes beneficiū, p.p.cap.247.num.2.

Sacristae officium potest vendi à Papa, p.p.cap.58.num.1.

Salamon.

Salamon natus annos decem genuit Roboam, p.p.cap.233.num.4.

Salarium.

Vide stipendium.

Salus.

Vide Chorea.

Salus.

Salus spiritualis proximi est finis correctionis fraternae. In O.d.lud.cap.9.num.1.

Salutes spiritualis causa proximi ad quid obligat charitas, p.2.cap.52.num.2.

Salutatio Angelica.

Salutationem Angelicam qui vouit dicere, per multos dies omittens peccat mortal. p.2.cap.101.num.1.

Satisfactio.

Vide Penitentia, Restitutio.

Scandalum.

Scandalum quid sit, p.2.cap.51.num.1.

Scandalum aliud actuum, aliud passuum, & quid sit vnum quodque eorum, ibidem, numero 2.

Scandalum actuum quando possit esse mort. aut veniale, ibid.num.3.

Scandalum passuum semper est in eo, qui scandalizatur, ibid.num.4.

Scandalo peccati quis peccet, ibid.num.5.

Scandalum debet vitari, p.p.capit.202.num.7.

Scientia Confessarij.

Vide Confessarius.

Scrupulus.

Scrupulus quid sit, p.2.cap.53.num.1.

Scrupulus unde orietur, ibid.

Scrupulus, & dubium differunt, ibidem, num.2.

Contra scrupulum ortum ex causis iustis, & urgentibus nihil debet fieri, ibid. numer.3.

Scrupuli remedia quae sint, p.2.cap.54.num.1.

Scrupulosus iterans confessiones quid debeat facere, ut cessant scrupuli, ibidem num.3.

Scrupulosus in recitatione officij an debeat iterare verbo, & orationes, ibidem, numer.4.

Scrupulosus tentatus de invaliditate confessionum quid considerare debeat, ibid. num.7.

Scrupulosus tentatus, quod sit praescriptus, non curet disputare cum tentatore, ibid. num.8.

Scrupulosus tentatus desiderio dulcedinis spiritualis, quid considerare debet, ibid. numer.9.

Scrutinium.

Vide Electio.

Scurra.

Vide Ars Scurrarum, Bigamia.

Secretum.

Secretum aliud est naturale, aliud Sacramentale. p.2.cap.55.num.1.

Vide Advocatus, Medicus.

Secretum Sacramentale.

Secretum Sacramentale adeo obligat, ut confessarius potius debet mori, quam illud frangere, p.2.cap.55.num.4.

Semidormiens.

Vide Pollutio.

Senatores.

Vide Retores.

Senex.

Senex dicitur, qui annos sexaginta habet, p.p.cap.24.num.1.

Senibus

Senibus post annos sexaginta non danda
tortura, in ord. iud. c. 11. nu. 2.

Sepultura Ecclesiastica.

Sepultura Ecclesiastica neganda est usurario
manifesto, monendo proprietario, &
occidente se, p. 2. c. 36. nu. 1.

Sepelire mortuos est opus misericordiae cor-
poralis, p. p. c. 12. nu. 6.

Sepulturae non potest vendi absque simo-
nia, p. 2. c. 60. nu. 2.

Servus, & Serva.

Servum atrociter verberare, est illicitum, p.
p. c. 11. nu. 2.

Servus an possit ingredi religionem, p. 2. c.
93. nu. 11.

Vide Matrimonium in impedimento Con-
ditio.

Sigillum Confessionis.

Vide secretum Sacramentale.

Sigillum Virginalis.

Vide Stuprum, Virginitas.

Simonia in se.

Simonia quid, & unde dicatur, p. 2. cap. 57.
nu. 1.

Simonia alia mentalis, alia realis, ibid. nu. 2.

Simonia realis duplex, ibi. nu. 3.

Simonia est vendere res spirituales necessa-
rias pro administratione spiritualium,
p. p. c. 58. nu. 1.

Simonia est vendere officia temporalia at-
tinentia ad ministerium Ecclesiae, ibidem.
nu. 2.

Simoniaci pena puniuntur permutantes be-
neficia sine licentia Papae, ibi. nu. 3.

In vera, & propria Simonia Papa non potest
dispensare, & cur, ibid.

In simoniam adhuc nullus Papa incurrit,
ibidem.

Simoniam si Papa incurreret, non incurre-
ret in censuras, & penas, ibid.

Simoniacus in ordine, & beneficio ad quid
teneatur, & in quas penas incurrat, ibid.
nu. 6.

Simonia mentalis, & conventionalis non in-
ducit ipso facto penas simoniaci, ibidem.

Simoniae penas non incurrit ipso facto be-
neficia commutans sine licentia, nec pen-
sionem emens, aut vendens, ibid.

Simonia conventionalis confidentiae, & pe-
ior simonia reali beneficii, ibidem, nu-
mero 7.

*Simonia quoad res spirituales
naturales.*

Simonia non est vendere, aut emere scien-
tiam naturalem, p. 2. c. 59. nu. 1.

*Simonia quoad res supernatu-
rales.*

Simonia non est accipere aliquid pro orati-
one, p. 2. c. 60. nu. 1.

Simonia non est accipere aliquid pro pom-
pa funebri, ibidem.

Simoniam quando committat Episcopus,
ibid. nu. 3.

Simonia est petere aliquid pro absolutione
ab excommunicatione, ibid. nu. 4.

Simonia quando fit accipere aliquid pro
administratione sacramentorum, & ibid.
nu. 5.

Alia vide num. seq.

Simonia quoad beneficia.

Simonia in materia beneficiorum potest co-
mitti decem modis.

1. In Collatione,
2. In Resignatione,
3. In Electione,
4. In Confirmatione,
5. In Presentatione,
6. In Institutione,
7. In Inuestitura,
8. In Permutatione,
9. In Pensione,
10. In Confidentia.

Simonia quoad collationem beneficiorum.

Simonia est offerre pecuniam Episcopo pro
beneficio; collatio tamen est valida, p. 2.
c. 61. nu. 2.

Simonia est mutare Episcopo pecuniam
cum conditione ut det beneficium, ibi. nu. 3.

Simoniacus non est, qui recepit beneficium,
quod alius ipso inscio per simoniam ob-
tinuit, ibi. nu. 4.

Simoniacus, qui non sit in acceptione, aut
collatione beneficii, nu. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11.

Simonia in resignatione beneficii.

Simonia an sit resignare beneficium in ma-
nus Episcopi, & Papae in favorem alicu-
ius, p. 2. c. 62. nu. 1. & 2.

Simonia est resignare beneficium positum
in lite, ut lite victa solvatur pensio, ibi. nu. 3.

Simonia non est renuntiare beneficium ali-
cui, ut sit gratus, ibid. nu. 5.

Resignare beneficium fructibus remanentibus pro pensione est peccatum gravissimum, p. 2. c. 67. num. 5.

Simonia in electione ad Beneficium.

Simonia non est dare aliquid electoribus, ut eligant dignum, p. 2. c. 63. num. 1.

Simonia est obtinere pecunia, quod coram electoribus precibus, & donis defendatur causa Clerici petentis beneficium, ibid. num. 3.

Simonia in Confirmatione.

Electus ad beneficium an possit emere confirmationem, p. 2. c. 64. num. 1.

Potest dari aliquid pro obtinenda possessione beneficii, ibi. num. 2.

Simonia in presentatione.

Simonia est vendere ius patronatus, & cur, p. 2. c. 65. num. 2.

Presentandi ius amittit, qui emit ius patronatus cum intentione dandi beneficium, cui voluerit, ibid.

In venditione vineæ cum patronatu quando fit simonia, ibid.

Simonia in Institutione, & Investitura.

Dubia quæ circa hoc possunt occurrere colliguntur ex antedictis, p. 2. cap. 66. num. 1.

Simonia in Permutatione.

Permutare res spirituales, quibus est annexum temporale est simonia, si fiat sine licentia, p. 2. c. 66. num. 2.

Simonia in pensione.

Vendere, aut emere pensiones concessas pro ministerio spirituali, est simonia, p. 2. c. 67. num. 1.

Vendere pensiones concessas pro ministerio temporali non est simonia, ibi. num. 3.

Simonia est resignare beneficium cum reservatione fructuum pro pensione, ibid. num. 4.

Simonia est resignare beneficium cum pensione sine licentia, ibi. num. 6.

Simonia in confidentia.

Simoniaci sunt recipientes in confidentia fructus, aut pensionem de beneficijs, p. 2. c. 58. num. 7.

Confidentie crimen incutitur quinque modis, ibid.

Omnia beneficia collata, & accepta in confidentia simoniaca statim reservantur sedi Apostolicæ, ibid.

Simonia quoad restitutionem.

Simonia mentalis tantum non obligat ad restitutionem, p. 2. c. 68. num. 1.

Solus simoniacus realis tenetur restituere, ibid. num. 2.

Restituere, qui non teneatur fructus beneficii per alienam simoniam acquisiti, ibi. num. 3.

Simoniacus realis cui debet restituere pecuniam datam, ibi. num. 4.

Simoniaco dispensato ad retinendum beneficium debet restitui pecunia, ibidem, num. 6.

Simoniacus ut sit securus in conscientia ad quem recurrere debet, ibi. num. 8.

Simulatio.

Simulatione quando possit uti Iudex, in ordin. iud. c. 10. num. 8.

Socer.

Vide Dcs, Natus, Restitutio quoad ordinem, Testis.

Societas.

Vide Contractus societatis.

Sodomia.

Sodomia quando committatur, p. p. ca. 208. num. 2.

Sodomitæ Clerici qua pena puniantur, ibi. De sodomia commissa à seculari potest etiâ cognoscere Ecclesiasticus, in ordin. iudic. c. 1. num. 1.

Sodomitæ per sacros Canones excommunicantur, ibid.

Sissa.

Vide Tributum.

Solemnitas Nuptiarum.

Vide Nuptia.

Solemnitas Testamenti.

Vide Testamentum.

Solutio.

Vide Debitum, Restitutio.

Solutio Matrimonij.

Vide matrimonij solutio.

Soror.

Dux sorores an possint nubere duobus fratribus, p. p. c. 116. num. 2.

Sortes.

Sortes mittere ad evadendam aliquam litteram non est peccatum, p. p. c. 7. num. 1.

Species sacramentalis.

Species sacramentalis ne expuantur ab infirmo, debet dari lavatorium, p. p. cap. 64. num. 3.

I N D E X.

- Species sacramentales si euomantur ab infirmo, quid faciendum, *ibid.*
- Species sacramentales an sumendæ si inueniatur in illis venenum, p.p.c. 149. nu. 3.
- Species.*
- Eiusdem speciei est actus interior, ac exterior, p.p. cap. 206. nu. 2.
- Sponsalia.*
- Vide Matrimonium quoad sponsalia.
- Sponsionis ludus.*
- Vide Ludus.
- Stabularius.*
- Vide Caupo, Ieiunium.
- Statutum.*
- Statutum contra libertatem Ecclesiasticam est nullum, p.p. cap. 74. nu. 5.
- Statutum dictum faciens est excommunicatus, & qui facit illud obseruari, *ibid.*
- Statuta quæ imponunt, ne fiant sepulture mortuorum cum tanta pompa Clericorum, aut fascium sunt contra libertatem dictam, *ibid.*
- Statuta secularium Clerici non obediunt ab Ecclesiastico solum puniendi, p.p. cap. 155. nu. 6.
- Sterilitas.*
- Sterilitas magna quæ sit, p.p. cap. 21. nu. 1.
- Sterilitati quando non sit imputandum, *ibid.*
- Stipendium, siue Salarium.*
- Stipendium non habentes iudices administratores an possint sibi applicare aliquid sibi pro singulo folio processus, p. 2. cap. 50. nu. 1.
- Stipendium assignatum qui habent ministri iustitiæ singulis diebus ad instantiam alicuius, an possint percipere aliud stipendium pro alijs executionibus, *ibid.* nu. 2.
- Stipendium quod conueniat famulis seruientibus certis temporibus, & locis, *ibid.* nu. 4.
- Stipendium maius pacto facto cum dominis non potest perferri a famulis, *ibid.* nu. 6.
- Stipendium debitum si non solvatur, an possit compensari donis æquivalentibus, *ibid.* nu. 7.
- Stipendium quando solvendum, *ibid.* nu. 9.
- Stipendium non soluentes quando peccent artifices, *ibid.* nu. 11.
- Stipendium habentes minus debitum famuli possunt recipere aliquid in compensationem illius, *ibid.* nu. 12.
- Stipendium debet habere seruiens Ecclesiæ, & non quiescens, p. 2. cap. 67. nu. 5.
- Stipendium Aduocatorum.*
- Vide Aduocatus.
- Stipendium Missæ.*
- Vide Missa quoad eius stipendium.
- Striges.*
- Vide Lamia.
- Stuprum.*
- Stuprum quid sit, p.p. cap. 206. nu. 1.
- Stuprum an sit, si virgo consentit in actum, carnalem actu interiori, *ibid.*
- Stuprans virginem Clericus consentientem tenetur in foro exteriori dotare illam, *ibid.* nu. 2.
- Stuprans virginem sine dolo ipsa se offerente non tenetur in conscientia ad aliquid, secus si coacte, *ibid.* nu. 4.
- Virgini corruptæ dos danda debet regulari secundum damnum sequutum, *ibid.* nu. 6.
- Stuprans virginem quando non teneatur eam ducere, *ibid.* nu. 8.
- Stuprans virginem si promittit eam ducere sine intentione adimplendi tenetur eam ducere, *ibid.* nu. 9.
- Quando quis teneatur ducere aliquam putram virginem, *ibid.* nu. 10.
- Stuprans virginem voto facto religionis ad quid teneatur, *ibid.* nu. 11.
- Sufficiencia.*
- Sufficiencia necessaria si non est in Parocho, debet dari coadiutor, p.p. cap. 29. nu. 1.
- Dans beneficium non habenti sufficienciam peccat mort. *ibid.* nu. 2.
- Suffragium.*
- Suffragia absentium vocalium non licet supplere in electionibus, p.p. cap. 102. nu. 1. & 10.
- Suffragium potest ostendi alteri, vt videat quod suffragetur tali personæ, *ibid.* nu. 4.
- Suffragium vt sic ostendatur non debet permitti, aliter electio nulla, *ibid.*
- Suffragijs datis debet publicari statim electio, *ibid.* nu. 5.
- Ad dandum suffragium an possit mitti aliquis tanquam procurator, *ibid.* nu. 10.
- Suffragium qui præbet dupliciter, peccat mort. p.p.c. 194. nu. 2. & p. 2. c. 42. nu. 1.
- Vide Tributum.

Suffragia Ecclesia.

Suffragijs, & orationibus communibus Ecclesie excommunicati priuantur, p.p.c. 74.nu.1, & 4.

Supersticia.

Superstitionibus viens cur peccet mort.p.p. cap.7.num.1.

Superstitione si careat orationes licite, que dicuntur a mulieribus, non est peccatum illas dicere, ibid.nu.6.

Superstitionem obseruans ne exeat domo tali die, & tali pede an peccat mort. ibid. num.7.

Superstitiosus candellarum certus numerus ab Ecclesia remouendas, p.p.capit.247. num.1.

Surdaster, & Surdus.

Surdus omnino an possit ordinari, p.p.c.158 num.4.

Vide Irregularitas ex corporis vitio.

Suspensio in se.

Suspensio quid, & quod duplex sit, p.2.cap.69 num.1.

Suspensio debet poni iusta de causa.

Suspensiones Iuris.

Suspensiones Iuris in sex casibus inciduntur, p.2.cap.69.num.1.

Suspensiones ab homine.

Suspensio ab homine debet esse ratione delicti, & ad hanc non est necessaria admonitio, p.2.cap.69.nu.1.

Suspensio ratione delicti, & contumacie differunt, ibid.

Suspensio alia temporalis, alia perpetua, ib. num.2.

Suspensio alia ab ordine, alia ab officio, alia a beneficio, ibid.nu.3.

Suspensiones dictae differunt, ibid.

Suspensio ab officio est generalior, quam a diuinis, ibid.nu.4.

Suspensus a diuinis fit irregularis exercendo aliquem actum deputatum ad ordinem prohibitum, ibid.

Suspensus a diuinis potest confiteri, communicare, audire Missam, ibid.

Suspensus ab officio est priuatus aliquibus ex his, ibid.

Suspensionis causa.

Suspensionis causa efficiens, seu quis possit suspendere, p.2.cap.70.nu.1.

Suspensionis causa materialis, seu quis pos-

sit suspendi, ibidem.

Suspensio debet fieri in scriptis, ibid.

Suspendens verbis peccat, & remanet suspensus, ibid.

Suspensus ab aliquibus actibus non est suspensus ab alijs, ibid.nu.2.

Suspensus est Episcopus exercens Pontificalia in aliena diocesi, ibid. nu.3.

Suspensum Capitulum potest conferre beneficia, ibid.nu.4.

Suspensus, & interdictus solum ab officio celebrans fit irregularis, ibid.num.5. Secus a beneficio, ibid.nu.9.

Suspensio quando eius absolutio.

Suspensio tam a iure, quam ab homine tollitur finito tempore absq; absolutione, p.2.cap.71.nu.1.

In quibus casibus possit absolueri Episcopus & eius Vicarius, ibid.

Ad ferendam, & tollendam suspensionem non sunt determinata verba, ibid. n.3.

Suspensio ab iugressu Ecclesie potest dari cum culpa contra vniuersitatem, p.p. capit.78.

Suspensio Capitulo cum culpa suspenduntur solum culpati Canonici, ibid.

Suspicio.

Suspicio aliquando est magis vigoris quam opinio. In ord. Indic. cap.7.num.12.

Susurratio.

Vide Detractio.

T

Tactus.

Tactus impudici non debent permitti a patribus sponso cum filia desponsata de futuro, p.p. cap.13.nu.3.

Tactus impudicus vxor non debet permitti fieri sibi, p.p. cap.101.nu.1.

Talis.

Vide Pena.

Taurorum agitatio.

Vide Agitatio taurorum.

Telonium.

Vide Tributum.

Tempus.

Tempore sacro non impeditur necessario matrimonium, p.p.c.241.num.18.

Vide Communio.

Tergiuersatio.

Tergiuersatio quid sit. In ord. Indic. cap.6. num.2.

I N D E X.

Testamentum, & testator.

- Testamentum quid sit. p. 2. cap. 72. num. 1
 Testari an possit excommunicatus. ibid.
 Testator non potest auferre solemnitatem a iure ordinatam pro testamentis. ibid. numero 2
 Testatur quid non possit ordinare. ibid. n. 3
 Testator an possit ordinare ut plus expendatur in exequijs, quem ordinatur a legibus. ibid. num. 3
 Testator non relinquens bona sua consanguineis an peccet. ibid. nu. 4
 Testari non potest Episcopus de redditibus Ecclesie. ibid. nu. 5
 Testatoris ultimam voluntatem solus Papa potest alterare. ibid. num. 8
 Testamenti executores an possint commutare legatum in aliud. ibid.
 Testatoris voluntas quando adimplenda. ibid. num. 9
 Testari potest Clericus de bonis ex negotiatione. p. 2. cap. 1. num. 4
 Testari non potest Religiosus. p. 2. capit. 34 numero 1

Testimonium, & Testis.

- Testimonium falsum dicens peccat mort. p. p. cap. 251. num. 2
 Testificam, false scienter tenetur de damnis sequutis. In ord. iud. cap. 6. nu. 3
 Testis non præstans iuramentum non valet. p. 2. c. 4. nu. 1
 Testis matrimonij debent habere usum rationis. p. p. cap. 216. num. 17
 Testes in matrimonio possunt esse patres, & consanguinei, & familiares. ibid.
 Testes pro se, aut contra se non possunt esse in criminalibus, ascendentes per rectam lineam. p. p. c. 39. nu. 4
 Testificari non potest gener contra soctum nec e contra, sicut nec priuignus contra vitricum, libertas contra patronum, & alij, ut ibidem, & in ordin. iudic. capit. 7. num. 12
 Testes legitimè compulsus ad testificandū de aliquo fure, taceos, & dissimulans veritatem tenetur restituere quod fur debebat. p. p. cap. 151. nu. 16
 Alia de teste vide in ind. tract. ord. iud.

Thuris.

- Thuris suffitus Deo fit. p. p. c. 8. num. 2
 Thurificari an debeant seculares a sacerdote

te parato. ibidem.

Thorus.

- Thori separatio licet ob coniuges adulterium. p. p. cap. 238. nu. 2. & 4.
 Vide Diuortium.

Timor.

- Vide Merus, matrimonium in impedimento vis, & merus.

Titilatio carnis.

- Vide Carnis vitium.

Tobalea.

- Vide missa quoad eius essentiam

Tonsor.

- Vide festum.

Tonsura

- Vide Prima tonsura.

Torneamentum.

- Vide Belli simulachra.

Tortura, siue tormentum.

- Tortura in quibus casibus danda in ordin. iud. cap. 11 num. 1

Ad torquem omnes possunt poni in crimine hæresis, & læsæ maiestatis. ibid. nu. 2

Tortura quibus non possit dari. ibid.

Torqueri an possit Clericus a laico, ibidem numer. 3

Tormentis magnis reus robustus interrogatus iniuste an teneatur fateri delictum. ibid. num. 5

Tributum.

Tributum species multæ sunt. p. 2. capit. 74. num. 1

Tributum solum da bonis potestis collecta dicitur. ibid.

Tributum quod soluitur de bonis venditis, dicitur Dacium.

Tributum de rebus emptis ad victum dicitur Sissa.

Tributum de bonis aliunde illatis dicitur Portorium.

Tributum de rebus acquisitis per mare, dicitur Teloneum.

Tributa ut sint iusta tria requiruntur. ibid. num. 2

Tributa noua semper sunt suspecta in iure. ibid.

Tributum receptum per consuetudinem debetur in dubio.

Tributa Principes imponentes iniusta peccant & tenentur ad restitutionem. ibid. num. 4

Tri-

I N D E X.

- Tributa sunt iniusta cessante eorum causa: ibidem num. 6
Tributum quoad eius solutionem.
 Tributa quæ, & a quibus sint soluenda. p. 2. cap. 75. num. 1. & 2
 Tributorum collectores possant petere iuramentum. ibid. num. 4
 Recipiens damnum a Principe potest compensare non soluendo tributa. ibid. num. 6
 Ut dicta compensatio sit valida, quid requiratur. ibid.
 A defraudantibus tributa an liceat emere. ibid. num. 7
 In tributis an possint christiani defraudare infideles. ibid. num. 9
 Tributa an soluere teneantur ecclesiastici. ibidem num. 11. 12. 13. 14
 Tributa soluere qui nobiles non teneantur. ibid. num. 16
 Tributorum exemptiones Rex potest vendere in magna necessitate. ibid. num. 17
 Tributa soluere non sunt compellendi penitentes, quando dubitatur an debeant, necne. p. p. cap. 113. num. 11
Tributum quoad tempus soluendi, & quoad remissionem faciendam in aliquibus casibus.
 Tributa soluenda sunt antequam petantur, & deferenda ad collectores. p. 2. cap. 76. num. 1
 Tributum transitus alicuius pontis, aut alterius loci nemo soluere tenetur, nisi petatur. ibid. num. 2
 Portationes pro rebus necessarijs domorum reprobantur a iure Canonico, & Civili. ibidem.
 Tributa solventibus quando debeatur aliqua remissio. ibid. num. 6
Tritemes.
 Ad tritemes an possint condemnari Sacerdotes, In ord. iud. cap. 12. num. 13
 Ad tritemes an possit quis seipsum obligare pro alio. p. 2. cap. 78. num. 4
 Ad tritemes clericos condemnatos comites verberantes sunt excommunicati. p. p. c. 80. num. 16
Tritici venditio.
 Vide frumentum.
Tutor sine Curator, & Tutrix.
 Tutor pupilli an teneatur sustentare fratres pupilli, & dotare sorores eius. p. p. cap. 16 num. 2
 Tutores pupillorum quomodo debent vendere sub hasta res illorum. p. 2. capit. 81. num. 3
 Vide pupillus. vota filiorum.
 V
Valor.
 Valor Missæ.
 Vide Missa quoad eius ministri obligationem.
Vagus.
 Vagus dicitur qui nullibi habet domiciliū. p. p. cap. 60. num. 9
 Vagus potest confiteri cuicunque sacerdoti approbato. ibid.
Vanagloria.
 Vanagloria quid sit p. 1. cap. 77. num. 1
 Gloriam querere coram hominibus an aliquando non sit malum. ibid. num. 2
 Vanagloria quando sit mort. aut veniale. ibidem.
 Vide Religiosus.
Vbera siue Mamme.
 Vbera in mulieribus an sint membra. p. p. cap. 168. num. 3
Venatio.
 Pro venatione an Principes possunt applicare sibi aliqua loca p. p. cap. 35. num. 1
 Venationem an sit licitum prohibere subditis in suis prædiis. ibid. num. 1
 Prohibentes venationem subditis, si imponant penas, pecuniarias debent imponere non excessivas. ibid. num. 5
 Prohibens venationem iuste, si feræ adeo crescant, ut ferant damnum subditis, tenetur de damnis. ibid. num. 6
Venatio quoad personas quibus est prohibita.
 Venatio quæ prohibeatur Clericis. p. p. cap. 36. num. 1
 Venatio, & piscatio quæ sit prohibita Episcopis. ibid. num. 2. & 3
 Venatio, & piscatio an possit prohiberi ecclesiasticis a secularibus sub penis ab ipsis auferendis. ibid. num. 3
 Venata, & piscata temporibus, & locis, & instrumentis prohibitis an possint auferri ecclesiasticis absque censura. ibid.
 Venatio quæ sit prohibita Religiosis, ibid. num. 4
 Venatio damnificans non licet Principibus in locis subditorum. ibid. num. 5
 Venantes, & piscantes obligati ad penam non

I N D E X.

non tenentur soluere ante condemnationem. p. p. cap. 37. num. 1
Veneficium, siue maleficium
 Vide Lamix, Maleficium.
Verberare.
 Verberans atrociter maritus uxorem peccat mort. p. p. cap. 15. num. 2
 Iubentes Iudices Ecclesiastici Clericos verberari a secularibus peccat mort. In ord. iud. cap. 11. num. 3
 Iudices seculares id iubentes sunt excommunicati. ibid.
 Vide correctio, serua, Triremes.
Verecundia.
 Verecundia tacens peccatum tenetur reiterare confessionem. p. p. cap. 58. num. 1
Vestes sacra siue paramenta.
 Vide Hæresis, missa quoad eius essentiam.
Vexatio.
 Vide redimere vexationem.
Vexatus a demone.
 Vexatus a demone an ordinari possit, & uti ordinibus susceptis. p. p. 158. num. 5.
Vicariatus.
 Vicariatus perpetuus aut temporalis an sufficiat ut quis ordinetur ad titulum beneficii, p. 2. cap. 15. num. 13
Vicarius Religionis.
 Vicarius religionis expirat guardiano aut Priore defuncto. p. 2. cap. 32. nu. 6
 Vicarius dictus an possit absolvere a resecuatis. ibid.
 Vicarij monialium a quibus instituendi. ibid. num. 7
Vicarius Episcopi.
 Vide absolutio excommunicationis, casus reservatus Dimissoria, Matrimonium, suspensio quoad eius absolutionem.
Vidua.
 Vidua fornicaria an amittat dotem. p. par. cap. 99. nu. 4
 Viduam qui rapit an possit eam ducere. p. p. cap. 230. nu. 1
Vindicta.
 Vindicta alia bona, alia mala. In ord. iudic. c. 12. num. 3.
Vinum.
 Vinum an possit vendi debilibus capite. p. 2 cap. 78. num. 15
 Vinum qui non potest bibere, quin statim

euomat, est irregularis. p. p. cap. 158. nu. 11
Virginitas.
 Vide Puella.
Virgo.
 Virgo reclusa domi existens in occasione peccandi an debeat absolui. p. p. cap. 49. num. 9
 Virgo rapta dicitur, quæ educitur è domo contra voluntatem patris licet consentiat in raptu. p. p. cap. 230. num. 1
Virginitatis votum.
 Vide Votum virginitalis.
Visio.
 Vide apparitio.
Vitricus.
 Vide Testis.
Vnctio extrema.
 Vide extrema vnctio.
Voluntas.
 Solum voluntas mala cur non sit causa restitutionis. p. p. cap. 138. num. 5
Votum, quoad eius essentiam.
 Votum quid sit. p. 2. cap. 89. num. 1
 Votum aliud solemne, aliud simplex, ibid. num. 2
 Votum solemne, & simplex quid. ibid.
 Votum quodcumque simplex transgredi est peccatum graue solemne grauius. ibidem.
Votum quoad illum, qui non potest vouere.
 Episcopus, Parochus, Religiosus, Vxoratus, puer, filius familias, & seruus non possunt vouere. p. 2. c. 90. num. 1
 Episcopus vouens peregrinationem quid debeat præstare. ibid. num. 2
 Votum qui fecit religionis, si fiat Episcopus liberatur ab illo. ibid. nu. 3
 Vouet si Parochus debet vouere cum licentia Episcopi. ibid. num. 4
 Voti irritatio, & dispensatio differunt. p. 2. cap. 91. num. 1
 Vota qui possint irritare. ibid.
 Votum religiosi quando valeat, & quando non. ibid. num. 2. & 3
 Votum ingrediendi religionem arctiorem obligat. ibid. num. 4
 Vota religiosorum possunt irritari a suis Prelatis. ibid. num. 5. & 6
 Voto irritato an peccet illud adimplendo. ibid. num. 7

Vota monialium Abbatissa potest irritare. ibid. num. 9

Vota novitiorum an possint irritari a suis Prælat. s. ibid. num. 10

Vota conjugatorum.

Vouere Religionem an possint coniugati. p. 2. cap. 92. num. 1

Vouere non possunt coniuges in præiudicium matrimonii. ibid. num. 2

Vouere non possunt non petere debitum. ibid. num. 3

Vouens vxor continentiam de consensu mariti, peccat petens, debitum, & maritus reddens, non tamen petens, ibidem, num. 5

Vouere non potest maritus longam peregrinationem. ibid. num. 7

Votum succutendi personaliter terræ sanctæ an possint facere coniuges. ibidem, num. 8

Vota orationum elemosynarum & ieiuniorum an possint facere coniuges. ibid. num. 9

Vota vxoris facta ante, aut post matrimonium maritus potest irritare. ibidem numero 10

Vota subditi vt quis possit irritare, quid opus sit, ibid.

Vota filiorum, & seruorum.

Vota filiorum sunt in triplici differentia. p. 2. cap. 93. num. 1

Votum solemne, aut simplex non potest facere qui non habet vltimū rationis, ibid. num. 2

Votum simplex non solemne possunt facere pueri post septem annos, ibid.

Votum faciendi elemosynas de quibus bonis possit facere filius. ibid. num. 3

Vota filiorum, facta ante annos quatuordecim, ac filiarum ante duodecim, pater, & tutor possunt irritare. ibidem num. 4

Votum reale filiorum potest irritare pater vsque ad annos viginquique. ibidem.

Votum castitatis, & religionis factum a filio post annos quatuordecim an possit pater irritare. p. 2. cap. 93. num. 5

Vota personalia facta a filio ante dictam ætatem, completa ætate non potest pater irritare. ibid. num. 6

Vota iuxta pater potest irritare, aut suspē

dere seorum executionem. ibid. num. 9

Vota filiorum irritandi post mortem mariti mater habet, maxime si remaneat nutrix. ibid. num. 10

Votum seruorū dominum, potest irritare ibid. num. 11

Vouere potest seruus in omnibus, quæ non præiudicant domino suo. ibid.

Votum factum a seruo ob tenta libertate dominus non potest irritare. p. 2. cap. 93. num. 6

Votum filiorum non valet, parentib. existentibus in necessitate urgenti, & etiam si necessitas eueniat facto voto, p. 2. c. 6. num. 4

Votum quoad eius validitatem.

Votum vt valeat quæ deliberatio præcedere debeat. p. 2. cap. 94. num. 1

Vota, & iuramenta indiscreta non obligant, ibidem.

Aduotum ea libertas sufficit, quæ sufficit ad mortem. ibid. num. 2

Vota lusorum vt plurimum sunt valida. ibidem num. 3

Votum factum per metum non valet, ibid. num. 4

Votum factum cum animo promittendi, & complendi valet, sine tamen animo complendi non valet. ibid. num. 5

Votum quoad eius causam formalem.

Votum causatum a metu cadente in virum constantem non obligat, p. 2. cap. 95. n. 1

Votum factum Deo metu non valet. ibid.

Votū factum metu extrinseco mortis, naufragij, infirmitatis, & similium obligat. ibid. num. 2

Votum nullum ob metum non desinit esse inualidum, si firmeretur iuramento. ibid. num. 4

Votum faciens meretrix non contrahendi matrimonium, vt sic liberius peccet, tenetur penitere huius peccati. ibid. num. 6

Votum dictum an teneatur obseruare meretrix. ibid.

Votum quoad eius causam materiale.

Votum, factum de re illicita non valet, & qui facit peccat mort. vel venialiter secundam materiam peccati, p. 2. cap. 96. num. 1

Votum principio licitum si postea fieret illicitum non obligat. ibid. num. 2

Votum nunquam peccandi an valeat. ibid. num. 4

Votum non peccandi mort. valet. ibid. num. 5

Votum

Votum de rebus indifferentibus non valet, & faciens peccat venialiter, ibid. nu. 6.
 Votum indifferens quod sit, & an res indifferentes placeant Deo, ibid.
 Votum factum de non transeundo talem viam quando obseruandum, ibid.
 Votum non nendi, aut non faciendi die Sabbati an valeat, ibid.
 Votum qui fecit de rebus per præceptum diuinum, aut naturale obligantibus si transgreditur votum, debet explicari talis circumstantia, ibid. nu. 8.
 Vota mille faciēs super vna re quot peccata committat transgrediens illa, ibid. nu. 9.
 Votum factum ob malum finem an valeat, ibid. nu. 10. & 11.
 Votum dandi aliquid Ecclesie si Deus concesserit filiam ex concubina an valeat, ibid. nu. 12.
 Votum contrarium materie consilij non valet, ibid. nu. 13.
 Votum non vouendi an valeat, ibid.
 Votum contrahendi matrimonium quando valeat, necne, ibid. nu. 14.
 Votum non acceptandi Episcopatum an licitum, ibid. nu. 15.
 Votum Carthusianorum de nō edendis carnibus obligat etiam in art. mortis, ibid. nu. 16.
 Vota indiscreta non acceptat Deus, p. 2. cap. 54. num. 2.

Votum Religionis.

Inducere aliquem ad vouendum religionē non licet, inducere vero ad illam est licitum, p. 2. c. 97. num. 1.
 Vouēs simpliciter religionem an possit exire ab ea, ibid. nu. 2.
 Vouens religionem particularem an teneatur ingredi, si in ea non seruatur regula, ibid. num. 3.
 Vouens determinate aliquam religionem, si non admittitur in ea, non tenetur alia querere, secus si indeterminate, ibid. numer. 4.
 Votum qui fecit religionis, si tempore nouitiatus dimittitur ob aliquam perpetuā infirmitatem, liber est à voto, ibid. nu. 5.
 Vouens in Hispania esse conuersum Calciatorum, si auferatur habitus eo quod incidat in morbum gallicum liber est a voto, ibid.

Vouēs religionem in dubio promittit profiteri in ea, ibid. nu. 6.
 Qui vouit ingredi religionē, & etiam proficendi in ea, duo peccata facit exiens ab illa, ibid. num. 7.
 Qui vouit simpliciter religionem non satisfacit ingrediendo in aliquam, quæ non sit vera religio, ibid. nu. 8.
 Religio vera quæ sit, vide Religiosus.
 Votum ingrediendi aliquam religionem, si Deus aliud non ordinauerit duplicem sensum habet, ibid. nu. 9.
 Vouens fieri religiosus chori, & est ignarus Grammaticæ, ob quod non admittitur, an sit necesse ut illam addiscat causa complendi voti, ibid. num. 10.
 Ad votum continentie tenetur religiosus eiectus à Religione ob prauos mores, ibid. num. 11.

Vouens in aliqua religione tenetur seruare omnia præcepta, licet in illa non obseruentur, ibid. nu. 12.
 Dictus ad illa tenetur, licet proficiens intendit seruare, sicuti alij obseruant, ibid.

Votum virginittis, & Castittis.

Vouens virginittatem an toties peccat, quoties committit actum carnalem, p. 2. cap. 98. num. 1.
 Vouens virginittatem peccat contrahendo matrimonium, ibid.
 Votum de non contrahendo matrimoniū non includit votum castittis, ibid. numer. 2.
 Votum solemne castittis quando fiat, ibid. num. 4.

Votum Hierusalem.

Votum Hierusalem factum ad succurrendum terræ sanctæ solus Papa potest commutare, & dispensare, p. 2. cap. 99. nu. 1.
 Votum dictum factum pro deuotione an possit Episcopus commutare, ibid.
 Votum penale eundi Hierusalem potest commutari, & dispensari ab Ordinarijs, ibid. num. 2.

Votum quoad causam finalem.

Votum debet fieri Deo tanquam causæ finali, ut sit verum, & valeat, p. 2. cap. 100. num. 1.
 Voti licet causa finalis sit Deus, potest tamē votum habere alias causas finales, ibid. num. 2.

I N D E X.

Votum quoad obligationem.

Omne votum debet adimpleri sub mort.
p.2.cap.101.nu.1.

Opus factum ratione voti est magis meritorium, quam illud sine ratione voti, ibi.
num.4.

Dubitans probabiliter an fecerit votum nō tenetur adimplere illud, ibid.nu.5.

Votum dandi aliquid tali Ecclesiæ non potest dari aliæ, ibid.nu.6.

Votum qui fecit ieiunandi omnibus diebus vitæ suæ an teneatur adimplere in totū, ibid.num.8.

Votum quoties rumpitur scienter, toties peccatur, ibid.nu.9.

Vota an possint compleri per alios, ibid.
num.10.

Vota personalia, & realia defuncti an teneatur hæres adimplere, ibid.nu.11.

Vota mixta, quæ partim sunt personalia, partim realia, quomodo adimplenda ab hærede, ibid.num.12.

Votum factum a maioribus seruandi aliquod festum obligat populos, ibid.nu.13

Veniens aliquid facturum tali tempore, hoc elapso si non adimpleuit, non tenetur amplius ad illud, peccauit tamen, ibid.nu.14

Votum quomodo tollatur.

Votum tollitur per interpretationem, dispensationem, commutationem, & irrotationem, p.2.cap.102.nu.1.

Votum quomodo tollatur per interpretationem, ibid.nu.2.

Votum vt tollatur per dispensationem quid opus sit, ibid.nu.3.

In votis subditorum quis possit dispensare, ibid.nu.4.

Voti commutatio vt recte fiat, quid opus sit, ibid.num.5.

Vfus capio.

Vide Præscriptio.

Vsura.

Vsura quid sit, p.2.cap.203.nu.1.

Vsura alia exterior, alia interior, siue mentalis, ibid.nu.2.

Vsuræ sunt illicitæ iure naturali, diuino, & humano, ibid.nu.3.

Vsura quoad restitutionem.

Vsurarij omnes siue Iudæi, siue Gentiles, siue Christiani tenentur restituere lucratum per vsuras, p.2.cap.109.nu.1.

Acquisita per vsurarium cum legitimo titulo quomodo sint subiecta restitutioni, ibid.nu.2.

Vsurarij hæredes ad quid teneantur, ibid.
num.3.

Vsurarius an possit facere cessionem bonorum, vt remaneat liber a pœna, nu.4.

Vsurarius cedens bona sua tenetur manifestare omnia quæ habet, deductis, quæ eger pro alimentis, ibid.nu.5.

Acquisitum officium per vsuram a Rege non tenetur resignari, nisi sit spirituale, aut annexum spirituali, ibid.nu.6.

Vsurarij complices tenentur restituere vsuras illorum causa factas, ibid.nu.7.

Si bona non sufficiunt ad soluendas vsuras, an sit subiecta dos data genero vsurarij, ibid.nu.9.

Vsurariorum famuli, & nutrij filiorum vsurarij an possint recipere stipendia sua, ibid.nu.10.

Ab vsurario emens multum debet cauere, ibid.nu.13.

Vsura quoad pœnas.

Contra vsurarios manifestos ponuntur multe pœnæ, p.2.cap.vltimo, nu.1.

Vsurarius nolens restituere, aut dare cautionem, si facit testamentum, nullum est, ibid.nu.2.

Vsus rationis.

Vide Absolutio, Aetas, Puer Pupillus, Matrimonium.

Vulnus.

Vulnus fratris occultans quod habet in corpore, est crudelis, sed crudelior occultans vulnus animæ si scit remedium futurum. In ord. lud. cap.4. nu.11.

Vxor.

Vxor dubitans an maritus, quem habet, si sit suus verus, an possit soluere, & petere debitum, p.2.cap.33.nu.5.

Vxor inueniens sub puluinari pugionem quo maritus vult eam occidere, an possit maritum occidere, p.p.cap.135.nu.1.

Vxor non potest compelli ad iurandum contra maritum, p.p.c.100.nu.12.

Vxor non audiens Missam nolente marito sine causa non peccat, p.p.cap.15.nu.5.

Vide Amor Coniugatorum, Adulterium, Baptismus, Bona, Donatio, Eleemosyna, Maritus, Matrimonium.

S V M M Æ C A S V V M C O N S C I E N T I Æ

A R. P. E M A N V E L E R O D R I Q V E Z
Lusitano, Theologo Ordinis Minorum, de Ob-
seruantia sermone Hyspano compositæ.

Ac opera, & studio R. D. B A L T H A S A R I S de C A N I Z A L
Hispani, Latinitate donatæ.

P A R S P R I M A.

Qui possint esse Aduocati?
Cap. I.

S V M M A R I V M.

*Utrum clerici in minoribus, aut maioribus
ordinibus constituti possint esse aduoca-
ti, aut procuratores, Concl. 1. num. 1.
An dicti possint exercere huiusmodi mi-
nisteria in Romana Curia, ibidem.*

PR I M A Conclusio. Cle-
rici sacris initiati, aut in
minoribus constituti or-
dinibus, si beneficium ha-
bent ecclesiasticum, non

possunt esse aduocati, nec procuratores,
eo quod prohibitum est per sacros ca-
nones; nisi in causis viduarum, pupillo-
rum, orfanorum, aut propriæ Ecclesiæ;
vnde monachus de licentia sui prælati
potest aduocare pro suo monasterio.
Item gratis, causa eleemosynæ, zelo de-
fendendæ iustitiæ, possunt aduocare et
in causis ecclesiasticis in foro canoni-
co; possunt etiam facere allegationes in
iure, & dare consilia, quoniam hoc est
opus meritorium; Possunt etiam aduo-
care clerici primæ tonsuræ, aut quatuor
minorum ordinum non solum in cau-
sis civilibus, sed etiam in criminalibus,
vt tenet Nau. Nec obstat periculum ir-

c. 1. vbi
not. Ab
bas not.
s. ne cle-
rici, vel
vouen-
tes.

Nauar. i

regularitatis, nā sicut non tenentur ac-
cipere ordinem sacrum, aut beneficiū
ecclesiasticum, sic non tenentur se ab-
stinere ab hoc periculo, vt resoluit idē
Nauarrus. Tenet tamen quod clerici
primæ tonsuræ peccant grauiter exer-
cētes se in similibus officijs, quam opi-
nionem tenet Salzedus. Possunt tamen
esse aduocati in Romana Curia, vbi est
consuetudo, & Papa videt, ac consentit
clericos aduocare, non solum in pro-
prijs causis, sed etiā in alienis, ita quod
exercent ministerium aduocati, & pro-
curatoris etiam in causis multum pro-
fanis, pro eisque habent stipendia, vt
dicit Maiolus.

Man. c.
25. nu.
110.

Nauar. i
c. nō di-
catis. nu-
mer. 99
Inprac.
et c. 67.
ext. fin.

De Aduocatis quoad defensionem
causarum. Cap. II.

S V M M A R I V M.

*An aduocati possint defendere litem da-
biam pro utraque parte, concl. 1. nu. 1.
An possint in causis civilibus defendere
causam minus probabilem, concl. 2. n. 2.
An sit licitum aduocare cum actore con-
tra reum in causis criminalibus subie-
ctis pena mortis, aut effusionis sangui-
nis, concl. 3. nu. 3.
An liceat aduocato consulere sue parti, vt
componatur cum contraria, quoniam non*

A — habet

habet iustitiam; concl. 4. nu. 4.

An liceat advocatum defendenti causam iustam occultare aliqui d. quod potest impedire iustitiam sui processus. concl. 5. n. 5

An mendacia, quae dicuntur advocati & procuratores defendentes causam iustam, sint peccata mortalia, aut venialia. ib. d.

An advocati teneantur restituere partibus damnum, quod eorum culpa ipsis evenit, concl. 6. nu. 6.

An advocati habentes propositum defendendi quamcunque causam siue iustam siue iniustam peccent defendentes causam iustam suo iudicio, cum sit ipsa in se iniusta, concl. 7. nu. 7.

Prima Conclusio. Possunt advocati bona conscientia defendere causam, quae realiter & verè sit dubia in iure aut in facto, taliter quod pro utraque parte sit probabilitas, ut tenent Theologi, quos allegat Burgos de Pace, & Soto, debet tamen advocatus esse huius animi, quod in quacunque hora ei constiterit causa esse iniustam, deferret eam, admonebitque partem suam de veritate: & animadvertat, ne defendat causam, quia sit aliquis amici sui, aut propinqui, aut quia est ei multum lucrativa, nisi cognoscat post multum studium super ea habitum esse probabiliorem, aut saltem aequè probabilem sicut est contraria. Dixi habito super ea studio, nam si eius culpa aut negligentia videtur ei probabilior pars, quam assumit defendendam, aut aequè probabilis, hic error super ipsum cadet, ut notat Burgos de Pace; & ideo melius facerent advocati, si causa aequè probabilis est pro utraque parte, quod litigantes componere curarent.

2 Secunda Conclusio. Quamvis in causis civilibus vix possunt advocati defendere causam minus probabilem, tamen si admoneant partem suam de iustitia dubia, quam habent, non utentes aliqua falsitate, cautela, aut dolo in allegatione, aut explicatione legum, non debent condemnari ex eo, quod utantur multis iuris allegationibus, quae pro illis faciunt, tacentes argumenta, quae pro par-

te contraria videbitur copuincere, ut tenet Soto.

Verum est, quod advertit, advocatos defendentes similes causas exponere se periculo adulterandi, & torquendi verum legum sensum, & doctorum, quod debent inquirere Confessores.

3 Tertia Conclusio. In causis criminalibus mortis, aut effusionis sanguinis, aut ubi est periculum amissionis famae non est licitum advocare pro actore contra reum; excepto si accusatio tenet maiorem probabilitatem, quam defensio rei, nam melior est conditio rei, qui possidet, ac defendit vitam, & honorem suum: & propter eandem rationem dicendum est de eo, qui curat perturbare aliquem pacifice possidentem aliqua bona.

Denique in causis civilibus, & criminalibus defendere reum est laudabile, dummodo absit dolus, & mendacium, nisi in casu, quod reus est homo Republicae perniciosissimus, & pro tali reputatur, ut notat Burgos de Pace cum Theologis communiter.

4 Quarta Conclusio. Advocatus admonens partem suam, causam esse iniustam, non potest absque peccato, & restitutione inducere suum clientem ad pactum cum contrario, ut tenet Caiet. & alij allegati a Burgos, & Didaco Perez. Verum est, quod si advocatus supradictum fecerit sine damno partis contrariae, non peccabit, nec tenebitur ad restitutionem, ut dicit D. Tho. & tenet Burgos de Pace, qui docet, qualiter possit advocatus facere dictam compositionem absque damno adversarii, & dicit licitam fore concordiam consentiente parte contraria voluntarie, absque fraude, vi aut metu interposito; immo debet admoneri de sua iustitia, & quod ut evitentur lites, expensae, & propter alios bonos respectus petitur compositio, & in hoc casu loquitur Caiet. sic explicatus ab Azevedo.

5 Quinta Conclusio. Licitum est advocato defendenti causam iustam celare prudenter, quod possit impedire iustitiam suam, dummodo nulla utatur falsitate. Sic tenet D. Tho. 2. 2. q. 71. art. 3. ad 3.

Lib. 1. d. iust. q. 7. art. 5. p. 463.

Vbi sup. nu. 421.

Vbi sup. nu. 155. Perez in 1. 2. ca. 19 li. 2. or. col. 666. D. Th. 2. q. 71. art. 1. Burgos. Vbi sup. nu. 2

In pro. cem. le. gū tauri nu. 339. & 411. rū sequ. Soto li. 1. de iust. q. 7. ar. 3. pag. 463

Vbi sup. nu. 404.

ad 3. Circa quod est notandum, quod si vtuntur falsitate, est semper illicitum, quod intrinsece malum est: Sed si partes & aduocati defendentes causam iustam, producant instrumenta & testes falsos, vt sui voti compotes euadant, nō tenentur ad restitutionem, postquam nullam rem alienam surripuerunt, neque peccauerunt contra iustitiam, sed solum cōtra veritatem, & virtutem religionis, cum iurauerint non vsuros in executione litis falsis testibus, aut instrumentis. Et hinc sequitur, quod mendacia interposita in iudicijs ab aduocatis defendentibus causas iustas, sunt peccata venialia, nisi iuramento ipsa confirmauerint, nam tunc erunt mortalia.

6 Sexta Conclusio. Aduocati tenentur ad restitutionem omnium expensarū, damnorumque, quæ partibus eorum culpa, fraude aut negligentia, euenerint. Hæc conclus. est D. Tho. Soti, Nauar. & Medinæ. Circa quod est notandum, quod culpa, de qua hic loquimur, est culpa lata (quā sic vocant doctores vtriusque iuris & Theologi) quæ accidit, quando aduocatus errat, quamuis posuerit debitam diligentiam in re notissima, sicut esset in casu cuius decisio est tam expressa in iure, quod omnes habent eius notitiam: & idem erit, quando errauit bona fide non adhibita diligentia vt tenet Burgos, & Nauar. Hinc inferitur quod aduocati defensantes causam iniustam ignoranter, putantes esse iustam, taliter quod, in eis nō sit dolus nec lata culpa, non tenentur ad debitam recompensationem, quamuis habuerint aliquam culpam, leuem tamen aut leuissimam. Sic tenet Sylu. dicens, quod idem iudicandum est, quando aduocatus est imperitus, & affirmat se esse peritum cum constet parti de eius insufficientia in aduocandi ministerio; quod debet intelligi de ignorantia excusabili; quod posuit omnem possibilem diligentiam, nihil relinquens quod ordinarie euenit, neque parcens labori in quantum potuit, & debuit secundum suam sciētiā particularem, vt ait Ca-

iet. dicens, quod ignorantia, quæ illum excusat in hoc casu, erit quando, si plus sciret plus faceret: nam aduocati defendentes causam iustam, vel iniustā, quāuis defendant aliquam causam, cuius iustitiam ignorant, defendunt eā ignorantia, quæ non excusat a peccato, & a reliquis, postquam sunt eius patroni iniuste, & idem est de illis qui non adhibent curam ad discurrendum & penetrandum, si causa, quam defendunt, est iusta aut iniusta, nam huiusmodi homines manifeste sunt negligentes in re, quam scire debent; sed qui adhibent omnem curam, & faciunt totum id, quod ordinarie solet fieri in similibus causis, remanent secuti, quamuis errant, vt dicit Caiet. loco dicto.

7 Septima Conclusio. Aduocatus, qui proposuit in animo suo formaliter, defendere velle quamcumque causam, quamuis iniustam, peccat; si postea posuit diligentiam sufficientem, putans defendere causam iustam, non peccat contra iustitiam, & per consequens non tenetur ad restitutionem, quoniam non peccauit, quando assumpsit causam sibi, iniustam scilicet, nec inficit hanc actionem propositam, quod tenet assumendi quamcumque causam, postquā ad ponendum id in executione adhibuit debitam diligentiam: nec item nocet complacentia, quæ sequuta sit de defensione causæ iniustæ, quamuis ipsa in se sit peccatum iniustitiæ, nam talis complacentia non fecit actionem, quæ fuit defensa causa iniusta, vt esset peccatum iniustitiæ, quia talis complacentia non fuit causa illius actionis. Certū enim est complacentiæ actum non esse productiuum alicuius actionis, potius supponit eā, aut saltem comitatur ipsam. Immo potest dari casus, in quo complacentia actus sit mala, cum ipse actus in se fuerit bonus; vt si quis obediens principi iubenti, venando cum debita consideratione occidisset inimicum suū putās occidere feram; complacēs enim postea sibi peccaret mortaliter, quamuis homicidium non fuerit peccatum,

Vbi sup.
Soto
lib. 5. de
iust. q. 8.
ar. 3. cō-
cl. 1. Na-
uarr. in
Man. c.
25. nu.
29. Me-
din. in
sum. l. 1.
c. 16. 4.
4. de ad-
uocatis.
Vbi sup.
nu. 178.
Nau. v-
bi sup.
c. 17. nu.
132.
Sil. ver.
2. iuoc.
nu. 16.

Caiet.
2. 2. q. 71.
art. 3.

immo fuerit opus meritorium, postquā ex supposito venabatur iussu Principis.

Vnde sequitur quod quamuis aduocatus cognoscat defendisse causam iniustam, & lateatur de hoc, non ideo defensio ipsa causę in se fuit peccatū, postquam ad assumendam eam adhibuit debitam diligentiam, & suppositum est. Hoc tenet Aragon.

2.2. qd.
71. ar. 3.
p. 544.
col. 2.

De secreto, quod debent Aduocati custodire. Cap. III.

SUMMARIVM.

An Aduocati, & Medici teneantur ad secretum eorum, quę ratione officij illis communicantur. concl. 1. nu. 1.

An teneantur ad secretum, cum sit causa, quam defendunt, & protegunt, manifeste iniusta, concl. 2. num. 2.

Prima Conclusio. Aduocati tenentur sub pena peccati mortalis ad secretum rerum graviorum, quę illis commissę sunt ratione officij, & sic non tenentur reuelare, quamuis eorum superior id iubet; immo in hoc casu non tenentur respondere litteris excommunicatorijs, vt tenent Palud. & Nau. qui dicit, quod Aduocati, Confessores, & Medici, alijq; similes, quibus committuntur arcana, dubia, aut infirmitates, peccant testificantes de eis, nisi ipsa sciāt alia via, & quamuis alia via hoc sciuerint, non possunt nihilominus denunciare, nec declarare plusquam quod necessarium est, immo nec totum, quod necessarium est, si ex eo maior infamia inficitur reum, quam sit damnum, quod sequi debeat, quāuis non declaret totū, quod est necessarium, secundum quod ample traditur à prædicto Nau. & Corduba.

2. Secunda Conclusio. Aduocatus tenetur reuelare iudici & parti contrarię secreta, quę illi sunt communicata admonens eos veritatem, & iustitiam, quando euidenter cognoscit causam, quę illi comunicatur, esse iniustā, & esse periculum mortis, aut abscissionis membri, aut alterius rei grauissimę, & æquiva-

lentis (vt si agatur de aliquo magno statu) quoniam hoc est de iure naturę: sed tamen vt hoc recte fiat, debent concurrere sequentes conditiones.

Primò, quod non dubius, sed certus sit de iniustitia causę.

Secundò, quod possit hoc facere absque scandalo.

Tertio, quod debet præcedere correctio fraterna admonendo litigantē, quę ei cōicat casum, vt deserat intentum, & hoc cum tanta cautela, vt non sequatur mors, aut periculum vitę eius, qui communicauit negotiū. Quod si adhuc obstinatus non vult desistere, tenetur Aduocatus quamuis cum periculo litigantis reuelare secretum ei, qui potest adhibere remediū debitū: sic tenet Aragon.

Et o, ver.
3. & idē
lib. 1. q.
42 p. 34
8. v. cr. 3.

2.2. q. 71
ar. 3. p. 2.
544. co-
lum....

De Aduocatorum stipendijs.
Cap. IIII.

SUMMARIVM.

An sit licitū Aduocatis petere multū pro suo ministerio, & labore, concl. 1. nu. 1.

An liceat Aduocatis pacisci cum parte, quę dabitur eis aliqua pars eius quod lis importat, si obtinet victoriā, concl. 2. nu. 2.

An possint Aduocati habere integre stipēdia deserendo quandoque lites, concl. 3. num. 3.

An Aduocati possint accipere donatiua, concl. 4. nu. 4.

An Aduocati, qui viderunt ius vnius partis, possint aduocare pro alia, concl. 5. n. 5.

An Aduocati teneantur aduocare pro pauperibus, concl. 6. nu. 6.

Prima Conclusio. Non est licitum Aduocato, petere nimis pretij pro suo ministerio & labore; nam quamuis non sit contra iustitiam recipere pro eo recompensationem, debet tamen esse moderata; qui enim petit aut accipit plus iusto, peccat & tenetur restituere: iustum autem pretium debet regulari secundum laudabilem morem loci; sic tenet Frater Ludouicus Lopez dicens esse opinionem Victorij, & multū secundum

in instr.
negoria
li. c. 17.

Palud. 1
4. d. 27.
q. 9 in 9
casu, folio 146.
Nau. in
Man. c.
25. n. 42
& 46.

In c. inter
verba, nu.
799. & i
c. 18. nu.
60
Cord. d.
casu cō
sc. qd. 6.
4.2. pun

secundum mentem D. Th. si tamen ad-
uocato offeratur plus debito, & ipse re-
plicat nolle recipere, si adhuc litigās in-
stat, non peccat recipiens, præcipue si
litigans est diues, & videtur affici vere-
cundia si non recipitur, quod offert, vt
tenet Azcuedo; quod tanto magis pro-
cedit, quando offertur finita lite: pos-
sunt etiam recipere aduocati a parti-
bus aliquod delicarum munus; nam
quantum ad hoc cessat lex Castellæ pro-
hibens ne recipiant dona.

2. Secunda Conclusio. Non licet aduo-
catis facere pactum cum parte, q̄ habi-
turi sint partē de eo, quod per litem po-
stulatur, aut speratur hac conditione, si
victoriam obtineat; vt est definitū per
ius civile; nam aliter aduocatus per fas,
& nefas procuraret victoriam faciēdo
fraudes, & dolos, videndus est Sylu.

3. Tertia Conclusio. Aduocatus, qui si-
ne culpa sua non prosequitur litem, sed
quia pars deserit eam, bene potest reci-
pere totum, integrumq: salarium, seu
mercedem, quæ illi deberetur in fine
prosecutionis litis, postquam per ipsum
non sterit, & hoc in tantum est verum,
vt secundum ius commune, si aduoca-
tus lite pendente decedat vita, possint
eius hæredes agere pro toto integroq;
salario. Verum tamen est quod per le-
gem partitæ in Castella est dispositum,
vt non possint petere nisi pro rata tem-
poris quo aduocauit, & docet Lupus.

4. Quarta Conclusio. Prohibitū est ad-
uocatis per leges regni Castellæ recipe-
re stenas, neque possunt recipere sala-
rium nouum pro informando, si habēt
assignatum stipendium pro illa causa,
pro qua informare debent, nec possunt
recipere, nisi duas dracmas seu argen-
teos pro qualibet petitione seu libello
in causa, in qua nō habent assignatum
stipendium, nisi forsitan excusentur ex
eo quod regium consilium dissimulat,
quamuis cōstet de transgressione illius
legis, vt tenet Corduba, in alio casu.

5. Quinta concl. si alicui aduocato mō-
stretur aperte ius suū, & processus, quo
viso dat spem seu signum velle esse illi

patronum, & postea non soluit ei sti-
pendium, aut partem eius, ita quod dis-
fidit de solutione, potest aduocatus ad-
uocare pro parte contraria, dummodo
putet habere iustitiam probabilem; nā
quando dedit spem alteri parti, suppo-
suit quod solueretur ei stipendium: ca-
ueat tamen ne secundæ parti reuelet
secreta seu iura primæ partis, nam tunc
peccabit mortaliter. Item caueat ab ad-
uocatione tali, quādo incepit aduocare
pro parte prima, nam hoc non potest fa-
cere: & si nō vult soluere ei stipendium, in
hoc casu pōt petere in iudicio vt notat
Burgos de Pace, q̄ non posset facere in
alio casu non incipiēs aduocare in lite.

6. Sexta conclusio. In casu necessitatis
extremæ tenentur aduocati, & procu-
ratores aduocare pro pauperibus gra-
tis, quamuis in hoc perdant aliquid;
nam ad hoc obligat ordo charitatis, se-
cundum quem vita spiritualis antepo-
ni debet bonis fortunæ. Hinc infertur,
quod quando aliquis pauper est in car-
cere pro re graui, ita quod infallibiliter
punietur morte, & nō habet aliter, vn-
de succurri possit, nec hominem, qui
loquatur pro eo, aduocatus tenetur ad-
uocare pro illo etiam cum aliquo dam-
no suorum bonorum; in necessitatibus
tamen communibus solum debēt ad-
uocare pro pauperibus gratis, & cum
aliquo dispendio, leui tamen & par-
ui momenti, vt resoluit Didacus Perez,
& est opinio Soti, quod ordinatur in
quadā lege nouę recompilationis; quo-
niam sicut præceptum elemosynæ ob-
ligat sub pēna peccati mort. non so-
lum in extrema necessitate, sed etiam
in graui, de superfluo bonorum, sic ob-
ligatur aduocatus patrocinari paupe-
ri non solum in extrema necessitate,
sed et in graui, postquam patrocinium
suum est illi elemosyna ex superfluo
temporis, quod habet vt possit facere,
quod tempus numquam deest volen-
ti procurare pro pauperibus cum par-
uo dispendio; quod debuisset animad-
uertere Caietan. qui dicit quod solum
peccat venialiter non aduocando pro

Vbi su-
pra, nu.
114.

Li. 1. tit.
9. lib. 2.
ordin.
art. 6.
Soto li.
5. de iu-
stit. q. 8.
art. 1. li.
17. tit. 16.
lib. 2. no-
ua cop.

Li. 22. q.
43. ar. 5.

In li. 21.
tit. 16. li.
2. nouæ
recom-
pil.

Habe-
tur i no-
ua cop.
tit. de
aduo.

L. si q̄,
C. depo-
situl.

Verbo
aduoca-
tus, nu.
12.

Li. 2. in
institut.
negot.
C. 18. p.
425. col.
2. in fi.

paupere in maxima necessitate, nō recordatus, quod dare eleemosynam de superfluo obligat ad mortale in graui necessitate, vt ipse fatetur. Cuius opinio potest defendi, quando aduocati non aduocāt in necessitatibus communibus pro vno, aut duobus pauperibus, & unimodō aduocent pro reliquis; nam in hoc casu solum peccant venialiter.

Et nota, quod si pauperi in necessitate communi potest succurri propria industria, aut per aliam personam, quæ sit propinquior ei, aut ab alio aduocato ditiori, quā iste, quod hic non tenetur sub pēna peccati mortalis, vt docet Caiet. quamuis si fecerit, erit dignus laude: & quod dictum est, intelligi debet de procuratoribus, & notarijs, nam in hoc sunt pares.

De Abortibus. Cap. V.

SUMMARIVM.

An Medicus, aut obstetrix possint præbere pregnantæ in periculo posite potionem cum periculo fetus viuentis, conclus. 1. num. 1.

An quando pregnant, & fetus sunt sine spe salutis possit dari potio aliqua, conclus. 2. num. 2.

An in casu dubio debeat dari pregnantæ medicina periculosa, conc. 3. num. 3.

An motus proprius Sixti V. de abortibus sit reuocatus, conc. 4. num. 4.

An procurantes, & adiuuantes abortum fiant irregulares, sequito abortu, ibid.

An qui est causa abortus fetus animati possit absolui à quocumque Confessario, ibid.

Anima rationalis quando infunditur matri, & femina, ibid.

IN tractatu Cruciatæ quē edidimus, tractauimus de hac materia quantum ad expositionem cuiusdam motus proprii Sixti V. exhibiti contra procurantes abortus & adiuuantes ad hoc, & ideo in hoc loco breuiter decidam, non tractans hic, quod in illo tractatu

declaratum est, nam prædicta nostra explicatio bullæ cruciatæ fuit tam bene accepta in his regnis (Dei gratia) vt pauci sint ex ijs, ad quorum manus deuenierint præsentēs libri, qui illam non habeant, aut legerint; & sic in hoc cap. solum tractamus si medicus, aut obstetrix possunt exhibere pregnantæ potionem, vt pariat cum periculo fetus adhuc viuentis, de qua quæstione post Syluest. & alios tractat Corduba, ad cuius resolutionem ponuntur conclus. sequentes.

1. Prima conclusio. Licite possunt exhiberi medicinæ, quæ ex sua natura magis ordinatæ sunt ad sanandum, quā ad occidendum, & huiusmodi medicinæ sunt sicut vinctio, balnea, ac potiones salutiferæ, quod intelligitur, quando non est aliud remedium ad succurrendum miseræ matri: nam quamuis ipse moriatur fetus, hoc tamen est quid accidentale, sicut est mors innocentis in bello iusto, cuius mors est iusta per accidens, vt dicunt theologi; sed si medicina est talis, quod de se magis ordinatur ad occidendum fœtum, quā ad sanandam matrem, contrarium debet dici.

2. Secunda Conclusio. Si medicina ex sua natura est tam salutifera quā mortifera, & constat, quod mater, & fœtus debent perire, non licet exhibere talem medicinam; quoniam qui tribuit eam, exponit se periculo occidendi matrem, aut fœtum, aut ambos, vt tenet Corduba seq. Syluestrum, & est communis opinio. Et quamuis hæc sit communis, non videtur tamen improbabilis, contraria, quæ est Almoyn. quoniam si certum est matrem & fœtum esse sine spe salutis, non videtur fieri iniuria fœtui ex eo, quod prædicta experientia fiat in matre, vt euitetur maius malum.

3. Tertia Conclusio. In casu dubio, quando creatura, fœtus scilicet moretur, aut exiret viua, si fieret dicta experientia in matre, securius est, quod mater capiat potionem, si fœtus est in anima.

In ad.
dit. de
casu con-
scien. q.
173. si
473. &
fol. qu.
38. dub.
9.

Bell. 2.
q. 6.

animatus, quamvis sequatur abortus. At si fœtus habet iam animam rationalem, tunc licitum erit matri accipere medicinas salutiferas, sed non erit licitum accipere periculosas, quæ ordinatæ sunt æqualiter ad occidendum ac ad sanandum; nam secundum Sotum in periculo mortis, ut educatur fœtus, non est licitum incidere matrem propinquam morti; quoniam non debet occidi mater, ut viuat filius. Ultra quod ex morte matris per incisionem non vacat periculo vita filij.

4. Quarta Concl. Debet notari, quod Gregor. XIV. in quadam constitutione data Romæ ultimo die Maij. 1591. anno 1. sui pontificatus deleuit censuras, quas Sixtus V. imposuerat contra facientes, procurantes, aut consulentes, aut alio modo iuuantes abortus, & quod quivis sacerdos approbatus ab ordinario posset absolvere ab hoc peccato, reduxitque pœnas & censuras positas in dicto proprio motu Sixti V. ad ius commune: itaque qui nunc procurant abortum alicuius fœtus animati, & qui adiuvant, & fauent, solum remanent irregulares, si sequatur abortus, & non illi qui fauent, aut adiuvant ad abortum fœtus inanimati. Et nota, quod dare fauorem, auxilium, & quid tale ut sequatur abortus, si sequatur effectus, est casus episcopo reservatus, sicut est homicidium voluntarium, & sic constitutio Gregorij XIV. quæ dicit, quod quivis confessor approbatus ab ordinario potest absolvere de peccato abortus, debet intelligi si fœtus fuit inanimatus, quoniam si est animatus non solum est abortus, sed etiam homicidium voluntarium. Et debet notari, quod pater alicuius fœtus concepti si dixerit ei mulier, quæ ex eo concepit, quod vult accipere potiones ad abortum, si taceat & non impediat hoc factum, cum possit, remanet irregularis si fœtus erat animatus; nam lege patris erat obligatus de iure ad defensionem filij impediendo tale factum, ut respondit semel in quodam casu doctissimus

vir Granica Cathedra primarius Sacræ Theologiæ Complut. & si fœtus non erat animatus, non incurrit dictam pœnam, & si dubitatur post 40. dies conceptionis si est mas, aut femina, debet præsumi, quod sit mas ad effectum incisionis irregularitatis, nam mari infunditur anima rationalis in 40. ut dicitur Nau. femina vero in 80. ut dicitur etiam cap. 174. num. 4.

Nam in Man. c. 27. nu. 223.

De acceptione personarum.
Cap. VI.

SUMMARIVM.

Quid sit acceptio personarum, & si est, ubi non aebetur al. quia de iustitia, numero 1.

Quando peccatum acceptionis personarum est mortale aut veniale, ibid.

Si peccant iudices omittendo facere informationem, & negando precibus intervenientibus terminos partibus & lege concessos, concl. 1. num. 2.

Si peccant prelati dispensando cum aliquibus, & non cum alijs, ibid.

Si possunt iudices iudicare tandemmet causam nunc pro una, nunc pro alia parte, ibid.

An honorare divitem, quia dives est, sit acceptio personarum, concl. 2. nu. 3.

DE materia huius capituli videndus est D. Tho. Gabriel, Abul. 1. 2. 71. sis, Sotus, & alij Summistæ. Ad eius clar. Gabr. n. ram, & distinctam resolutionem debet 4. d. 15. notari, quod acceptio personarum est 9. 7. vitium, quo mediante, quod vni de iustitia debetur, alteri tribuitur, non propter merita quæ in eo sunt, sed propter alios respectus humanos alienos a re, quæ prætenditur, ut si Rex det episcopatum Petro, quia est filius illius Comitis, quamvis in eo non sint merita; alienus est ille respectus ab electione, & præsentatione in episcopum. Dixi, quod debeat vni de iustitia, nam si non est debium de iustitia, non acceptio est persona-

sonarum; & sic qui dat libere centum ducatos bonorum suorum ratione amicitiae, aut consanguinitatis, quam cum eo habet, & non dat eos alteri extraneo quamvis sit meliorum morum, & habeat maiorem necessitatem, non est acceptor personarum; & e contrario ille erit acceptor personarum, qui habet potestatem distribuendi bona communia debita dignioribus de iustitia, distribuitque ea non secundum ordinem praedictae iustitiae, sed propter alios fines alienos à fine talis distributionis, & ideo dare cathedram ad legendum in ipsa, alicui sancto, quod sit sanctus, est acceptio personarum, nam ibi litterae, non sanctitas requiruntur. Hinc sequitur, quod acceptio personarum ex natura sua est peccatum mortale, postquam est opposita iustitiae. Dixi ex natura sua: nam propter paucitatem materiae potest aliquando esse peccatum veniale, ut si aliquis eligat amicum minus dignum ad aliquod officium parvi momenti in Republ. reiiciendo alium magis dignum, ut dicetur in c. de beneficiis, & in c. de presentationibus, & electionibus, & in c. de iudicibus, nam in hoc capite nolo in hoc detineri, quorum casus singulares huius materiae tractantur in dictis capitulis: solum proponam duas conclusiones hic ad maiorem claritatem eius, quod proponitur.

Lib. 3. d. iustit. q. 6. art. 5. 2. Prima Conclusio est. Iudices peccant mortaliter, & sunt acceptores personarum secundum id, quod leges illis praecipunt, omittentes facere informationes, & accipere testes, propter amicitiam aut preces personarum ad quas habent respectum; & eodem modo dicendum est concedendo, aut negando sine ratione terminos partibus a lege concessos, ut tenet Sotus cum cōi, & in hoc peccato falluntur Principes condonantes veniam alicui reo, & non alijs, cum sit idem crimen, concurrentibus iisdem circumstantijs: & peccant etiam praelati dispensantes cum vno, & nō cum alio, si sint eadē causae amborum: nam huius res non sunt gratuita, sed debita de aequitate

naturali. Ex dictis sequitur, quod si sint opiniones plures probabiles super aliquo puncto iuris, possunt iudices, dum modo absit scandalum, favendo suis amicis, iudicare nunc secundum unam opinionem, nunc secundum aliam contrariam, postquam hoc est mere liberum, & gratuitum, & non dependens ab aliqua lege, sed hoc debet fieri raro: nam regulariter sequitur scandalum, tanto magis, quod amicitia est magna interceptrix cum intellectu, & saepe facit illum intelligere esse probabile, quod penitus est sine ratione: nam si praetereant probabiliorem, & sequantur probabilem solum, peccant graviter, exponentes se periculo peccandi, ut docet Sotus, & est opin. Sylu. Cor. dub. & Caiet.

3. Secunda Conclusio. Honorare divitem, quia dives est, est peccatum, quia non sunt sufficiens causa honoris divitis, & in rebus graubus potest esse peccatum, si non observentur debita circumstantiae, & quando in honoribus debitis est praelatus indignior, est acceptio personarum peccatum, si quidem non tribuitur unicuique quod suum est; & sic qui in aliqua communitate dat locum alicui, cui non debetur secundum suam qualitatem, sed solum quod est dives, peccat, ut dicit Beatus Iacobus in sua canonica. Circa quod debet notari, quod honorare divitem, quia propter suas divitias habet altiore locum in Republ. aut quod divitiae sunt instrumentum virtutum, & bonorum operum utilium illi aut alijs, qui cum tali diuite communicant, non est acceptio personarum, neque peccatum, ut tenet Caiet, nec erit peccatum honorare illum propter divitias solum, in casu quod talis honor alteri non debeat, nec fiat iniuria, postquam in hoc casu non sit contra iustitiam distributivam, ultra quod, cum communiter materia iniustitiae, quae sit dādo honorem diviti, ut dives est, sit levis, erit solum peccatum veniale.

Et nota, quod pon loquimur hic de quo.

Vbi supra in solut. ad 4. Syl. ver. boopin. Sess. 1. Cor. contra VI. Caiet. ver. opinio.

Iacob. c. 2.

quocunque honore, qui sit diuitibus extrinsece, vt est auferre illis pileum seu biretum, facere illis reuerentias, & humiliationes genu propter suas diuitias secundum regulas urbanitatis: nam huiusmodi non sunt peccata, vt dicit Diuus August. & post alios tradit Medina.

Aug. super lac.
c. 2. epil.
19
D. Tho.
vbi Medina. ca.
74. ar. 2.
q. 9

De Ariolis, & Strigibus, de q; peccatis diuinantium per artes diabolicas.
Cap. VII.

S V M M A R I V M.

- An sit peccatum mortale, vti artibus diuinarijs, & superstitiosis, concl. 1. nu. 1.*
- An vti chiromantia sit peccatum, ibi.*
- An sit peccatum vti Astrologia ad cognoscendum de cælis, & planetis, concl. 2. num. 2.*
- An liceat per natiuitatem alicuius coniecturare eius phisionomiam, conclus. 3. num. 3.*
- An liceat interrogare per viam Astrologia si inueniuntur, aut vbi sint res furto surrepta, concl. 4. nu. 4.*
- An ars magica sit prohibita conclusio. 5. num. 5.*
- An peccent, qui vtuntur orationibus licitis secundum Sacram Scripturam non mittendo in ipsis verba vana, conclu. 6. num. 6.*
- An sit superstitio exire domo tali die, & tali hora, concl. 7. num. 7.*
- An peccent qui portant nomina, qua Itali vocant breues, concl. 8. nu. 8.*
- An peccent, qui putant lamias, seu striges asportari de vno loco in alium, concl. 9. num. 9.*
- An peccent mortaliter striges, vtentes suis fascinationibus, concl. 10. nu. 10.*
- An sit peccatum petere à strigibus fascinationes, vt tollantur alie, concl. 11. n. 11.*
- An sit peccatum petere iuramentum ab infideli, cum sciatur ipsum iuraturum per suos falsos deos ibidem.*
- An sit peccatum petere ab aliquo mutuum, cum sciatur daturum cum usura, ibidem.*
- An vti diuinationibus, fascinationibus,*

&c. sit peccatum reservatum Episcopis; an potius possint absolvere ab illo Confessores seculares, aut regulares, numero 12.

Prima Conclusio. Vti artibus diuinarijs, aut alijs similibus, vt somnijs, sortilegijs, canum latratibus, aut aliorum animalium mugitibus, autium cantibus, est peccatum mortale, si fiat ad sciendum aliquam rem supernaturalem, casualem, aut contingentem, aut vt sciatur certitudinaliter aliquid, quod pendet à libero hominis arbitrio: vti tamen aliqua re naturali ex dictis ad coniecturandam aliquam rem, quæ per hæc signa solet significari, non est nisi culpa venialis, vt tenet D. Thom. Caietan. & Sor. nec est peccatum mittere fortes ad euitandam aliquam litem, vt dicit Nauar. & quamuis vti arte chiromantica ad diuinandum sit peccatum, quia ista ars est prohibita, vt constat ex eo, quod adfert Petrus Cirbellus, Castro, Symancas, & Petrus de Nauarra, & constat etiam ex nouo Cathalogo librorum prohibitorum per sanctam inquisitionem; si hoc tamen fiat loco, & ex certa curiositate, vt inspicere manus lineas, solum est peccatum veniale, vt docet Alcocer.

2. Secunda Conclusio. Vti Astrologia ad sciendum motum coelorum, planetarum, & aliarum stellarum conuictiones, & oppositiones, aliosque aspectus, Item eclipses, & dierum incrementa, aliaq; similia attinentia ad theoricam Astrologia, legere ac studere huiusmodi materijs, & vti instrumentis ad eas necessarijs, licitum est, bonum & vtile, quia hæc non habent in se quid mali, aut superstitiosi, potius est vtile ad coniecturandam humiditatem, siccitatem, frigus, calorem, sterilitatem, aut fecunditatem tēporis, vt colligitur ex D. Th. Petro Cirbello, & Mirandulano.

3. Tertia Conclusio. Licitum est per natiuitatem alicuius diuinare, aut potius coniecturare eius phisionomiam, staturam, pulchritudinem, complexionem,

incl.

D. Tho.
2. 2. q. 95
art. 8 &
Caietan. So.
q. 1. 8. d.
iust. q. 3.
Nau. in
Man. ca.
num. 37.
Cirbell.
de phis.
superstiti.
Ca. h. li.
de hære.
pup. c. 3.
Symancas.
iust. Cai.
theor. c. 11.
num. 18.
Nau. lib.
2. d. recti.
t. c. 2. 2.
ru. 109.
in Sum.
cap. 14.
fol. 46.
Vbi super.
ar. 2. & 3.
Cirbell. 1.
4. Fortis
Sap.
Mirandul.
lib. 4. ad
Olui Astrolo.
c. 13.

inclinationem, virtutes, & vitia, aut aliquas artes, habilitatem, sanitatē, & infirmitatem, dicere tamen certitudinaliter, quod pendet à libera hominis arbitrio, vt quod N. erit latro, luxuriosus, homicida, mormurator, liberalis, humilis, amatus a Principibus, &c. est vanitas, superstitio, ac peccatum mortale, & idem erit velle diuinare per hanc artē, qđ N. morietur morte aquæ, aut ignis, in prelio, aut duello, quoniam huiusmodi res, & similes non pendent a causa naturali, vt tractat D. Th. Albertus, & resoluit Medina.

D. Th. 3.
cōragē
res c. 93.
Alber. in
opule.
Altrono
mico! c.
3. Med.
de recta
videnfi.
a. c. De
re celi l.
1. c. 1. in
Apolog.
Astro.

4 Quarta conclusio. Illicitum est, & peccatum mortale vti interrogationibus Astrologicis, vt inueniatur surreptū futo, vt resoluit Gerson. Hinc infertur, quod si res amissa est inuēta per artem Astrologiæ, quod Astrologus habuit mercedis, non tenetur restituere, nec etiam pauperibus, quia quamuis ista merces sit acquisita per artem diaboli, tamen Astrologus se obtulit, & interpoluit laborem suum quamuis turpem, quod intelligitur si res fuit inuenta per dictam artem Astrologiæ, quia si aliter inuenta sit, nempe casu, tunc tenetur ad restitutionem mercedis, quam habuit, quæ fuit data ei propter laborem, quem debebat adhibere, quem in hoc casu non adhibuit; sicut quando aliquis dicit se callere artem curandi, & tamen non caller, & recepat, ordinatq; res impertinentes, non potest recipere mercedem, si fortē sanus euasit infirmus, vt docet Petrus de Nauarra.

Lib. 1.
de rest.
cap. 2. in
nu! 118.
Lup in
intir. cō
fil. 1. p.
c. 4. col.
333.
Nauar i
Man. c.
11. num.
28.

5 Quinta Conclusio. Ars Magica prohibita est; & sic qui habent eius libros, non debent absolui, donec comburant eos, vt docet Fr. Ludou. Lop. & Nau.

6 Sexta conclusio. Mulieres videntes orationibus licitis secundum sacram scripturam, & sanctorum doctrinam, non miscendo in ipsis verba, vana, si sunt mulieres honestæ, & prudentes ac bonæ famæ, non peccant, sed Confessores debent aduertere eas, nē vtantur illis, si ex earum usu alię mulieres simplices capiūt occasionem, dicendi eas ora-

tiones cum aliqua superstitione, vt tenet Nau.

7 Septima conclusio. Qui obseruant has vanitates, vt non exeant domo nisi tali die, & tali pede, non peccant mortaliter, donec admoneantur à Prædicatoribus, aut Confessoribus, sed post monitionem eorum, si perseverant, peccāt mortaliter. Etiam peccant, qui vtuntur musicis, & herbis contra demonium, putantes habere virtutem contra ipsū, sed non peccant putantes tales herbas esse bonas contra humores, & per consequens contra demonium, qui sæpe, & sæpius agit bellum contra homines ipsis humoribus mediantibus, quod agit tam sanguinolentum, quando inuenit humores temperatos, & non tam aptos dispositioni solitæ.

8 Octaua conclusio. Peccant mortaliter, qui portant in collo, aut secum nomina, seu breues habentes in se scripta nomina, quæ in se non habent virtutem, neque naturalem, neque supernaturalem dispositione diuina aut ecclesiæ ad effectus, ad quos ordinatur; sicut quod talis homo non sit moriturus in aqua, aut morte repentina, & subitanea; est tamē licitum portare huiusmodi bullas, seu breues concurrentibus quatuor conditionibus.

Prima, quod habeant nomina cognita, & sancta.

Secunda, quod nō habeant signum, quod non sit sacrum.

Tertia, quod non habeat rem vanā, aut falsam attinentem ad inuocationē demoniorum.

Quarta, quod qui ferunt eas, non ponant spem in modo scribendi, aut in simili re vana; sic docent Doctores allegati.

9 Nona Conclusio. Peccant mortaliter, qui putant lamias, seu striges asportati de vno loco in alium, sicut ipsæ met putant: sic est definitum in iure. Verum est, quod credere, qđ aliquando, quāuis raro, ducatur vna istarum de vno loco in alium permittente id Deo, non est peccatum, vt tenet Caietanus, & pro-

Nauar. i
Man. c.
11. n. 36.

c. epist.
22. q. 5.

bat author vocatus Malleus maleficarum.

10 Decima Conclusio. Peccant mortaliter maleficæ videntes suis fascinationibus, seu maleficijs, siquidem in illis continetur tractatio implicita, & inuocatio dæmoniorum: & ut cognoscatur, quando similis tractatio adest, notandæ sunt regulæ Caiet. quas adfert Medina, quæ omnes resolvuntur in hoc punctum, nempe videre, si sapiant superstitionem, quod colliget sapiens Confessor ex his, quæ dicta sunt in conclusionibus præteritis.

11 Undecima Conclusio. Quamvis maleficæ sint paratæ ad faciendâ sua maleficia, non potest quis ab eis petere ut per aliqua maleficia solvant alia, nam qui hoc petit, directè petit id quod fieri non potest sine peccato; unde qui petit iuramentum ab aliquo infideli, quæ scit iuraturum per suos falsos Deos, aut petit mutuum ab eo, qui non est daturus nisi cum usura, non peccat, quia directè petit id quod potest fieri sine peccato, ut resoluit Couar.

12 Debent notare Confessores, quod superstitiones, & maleficia petere aut divinationes, & cetera, est peccatum, quod solent Episcopi reservare sibi; ideo aduertant non posse absolvere ab illis, nisi habeant privilegium, & sic Confessor secularis, qui non habet auctoritatem absolventi a casibus Episcopi, debet iubere poenitenti, ut adeat alium Confessorem regularem ordinum mendicantium: nam hi approbati ab ordinario, & admissi in capitulo, aut congregatione sui ordinis, & de licentia suorum superiorum, habent auctoritatem absolventi a casibus Episcopi, habentes præcipuè bullam cruciatæ in regnis, ubi datur; nam ubi non est bulla, non egent ipsa, ut exposui in ipsa declaratione bullæ cruciatæ; immo addo, quod habent prædicti Confessores regulares dictam auctoritatem absolventi a casibus reservatis Episcopis, si sunt approbati ab ipsis, quamvis non sint præsentati per cōgregationem, aut ca-

pitulum, si communicant cum privilegijs Patrum societatis Iesu, qui approbati ab ordinario secundum formam Concil. Tridentin. habent auctoritatē ad supradicta, ut explico in bulla cruciatæ.

De Adoratione. Cap. VIII.

S V M M A R I V M.

Quot sint species adorationis. nu. 1.

An adoratio, quæ vocatur latria, debeat soli Deo conc. 1. nu. 2.

An procurare homines incenso suffumigari a sacerdotibus paratis sit peccatū. ibidem.

An sint aliqui actus adorationis externi soli Deo debiti. ibid.

An adoratio dulia, & hyperdulia debeat imaginibus sanctorum, conc. 2. numero 3.

An adorans absolutè demonem, putans esse Christum, peccet. ibid.

An peccet adorans hostiam non consecratam putans esse consecratam. ibid.

Reliquia interna, & externa sanctorum, quæ adoratione adorari debeant, conc. 3. num. 4.

1. **A** Dintelligentiā eius, quod proponitur, est notandum tres esse species, seu modos adorationis, prima vocatur latria, secunda dulia, tertia hyperdulia. Adoratio latriæ est supremæ reuerentia debita Deo, quia est vnicus, & supremus dominus, quæ solum suæ divinæ maiestati debetur, quæ secundū suam verā etymologiam importat servitutem, de qua loquitur Christus Redemptor noster per Sanctum Matthæū dicens, Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies. Alia est, dulia, quæ est reuerentia debita sanctis propter excellentiam, quam participat illius abyssus excellentiarum Dei. Alia vocatur hyperdulia, quæ est reuerentia minor latriæ, & maior dulia, quæ debetur aliquibus sanctis, propter singulares præ-

rogæ-

Caiet. 3.
2. q. 45.
ar. 4.
Malleus
ma' ef. 2.
p. c. 7. &
3. p. q. 1.

In c. q.
uis pa-
ctum de
pact.

Matt. 4.

rogatiuas, quæ in illis concurrunt, ultra communem sanctitatem ceterorum: sicut adoratio, quæ debetur Virgini Mariæ, quæ propter prerogatiuas suæ sanctitatis, & excellentiam maternitatis omnibus sanctis antepositur, & excellit, & sic de ea canit ecclesia, quod fuit exaltata super omnes choros Angelorum: sic exponit D. Tho. & alij allegati a Corduba, & Orante. Supposito hoc fundamento oportet resolvere hanc materiam per conclusiones.

2 Prima Conclusio. Actus adorationis vocatæ latria soli Deo debetur, & nulli alteri creaturæ debetur; nam esset idololatriæ, quod etiam in gentibus, quæ solo sunt præditæ lumine naturali reprehendit Paulus; & actus exteriores, quibus significatur actus interior latriæ, soli Deo debiti sunt multi. Primus est, sacrificium altaris, quod soli Deo offertur, & thuris suffitus, qui fit in eo secundum caeremonias Eccl. Cath. & sic videtur mihi sapere idolatriam, quod domini temporales etiam lite interposita prætendant suffiri a Sacerdote, qui patatus præbet suffitum Sanctis. Sacramento, & cum hoc sic se habeat, deberet illis denegari absolutio a suis Confessorib. si nolint abstinere ab hac Diabolica vanitate, quæ volunt, ut alter lucifer assimilari altissimo, nisi forsitan ignorantia huius doctrinæ excusaret eos: nec in hoc casu potest allegari consuetudo, nam non esset cōuetudo, sed corruptela, ut colligitur ex eo, quod dicit D. Greg. cuius sententia est inserta iuricano, & expressius ponitur a Greg. IX, in alia decretali, cap. 1. de Consuet. Cui etiam prouidit Pius V. in quodam suo Breu. quod incipit. Ad hoc nos Deus vnxit. Dat. Rom. anno 1570. an. 5. sui Pont. in quo iubet, quod nec Diaconus, nec Subdiaconus vadant in chorum cū thure, nec portent pacem, & iubet per sanctam obedientiam, & sub pena excommunicationis Ordinarijs ne intendant audenter contrarium & reuocant omnes consuetudines. Quo motu proprio deberent muniti Domini Episco-

pi aduersus vanitatem aliquorum dominorum temporalium. Siquidem maioris auctoritatis est chorus Ecclesiæ cathedralis, quam ipsi sint, & si denegatur hoc choro, multo magis debet illis denegari. Secundus actus est Martyriū, quod non offertur nisi pro veritate diuina, & defensione virtutis. Tertius actus est administratio, aut receptio alicuius sacramenti: nam hic cultus quauis fiat in memoriam alicuius sancti, soli Deo nihilominus offertur. Quartus est petere veniam peccatorum. Quintus petere gratiam, & gloriam, nam solus Deus potest hoc facere: quamuis verum sit, quod quotidie petamus ea per intercessionem sanctorum. Sextus percutere pectus, nam hoc signo significamus solum Deum penetrare intima nostrorum cordium infirmorum per peccata, quæ petimus ut ipse sanet. Septimus est edificare aliquod templum, nam soli Deo edificantur templa, & consecrantur, quamuis in memoriam, & honorem etiam alicuius sancti. Octauus est institutio festorum, de quibus idem dicendum est. Nonus sunt vora, & iuramentum, quæ fiunt sanctis, sicut fit in professione religiosorum, capiendo eos pro testibus quamuis soli Deo vouetur & iuratur. Hæc doct. est August. qui dicit multas esse reuerentias debitas cultui diuino translatas ad homines, & ab ipsis usurpatas, aut propter nimiam humilitatem; aut adulationem ecclesiasticorum, aut propter pestiferam ambitionem dominorum temporalium, tamen reuerentiæ supradictæ semper reseruatae sunt ad cultum diuinum.

3 Secunda Conclusio est. Adoratio diuina, & hyperdulia debetur sanctis sicut explicatum est, & eadem debetur eorum imaginibus, sicut debetur latria Dei imaginibus, & Christi Redemptoris nostri, in quantum hæc imagines repræsentant Deum Christum, & Sanctos, quorum imagines sunt taliter, ut nihil sit adorare imagines, ac adorare earum prototypum repræsentatum actualiter per ipsas, ut explicat D. Th. & eius com-

3. p. qu.
25. art. 1.
Cord. li.
1. qu. 5.
Oran. d.
locis ca
to. li. 3.
c. 31.

Ad Ro-
man. 1.

D. Th. 1. 2. q. 15. artic. 3. Cirbell. Cōc. Tr. sess. 25. De inuoca. & vener. sanctorum, & de sacris imagin.

In 3. d. 9

Palatios
in d. d. 9.

mentator Caiet. & in hoc sensu iubetur in sancto Concil. Trident. adorari imagines eadem adoratione, qua adorantur illa, quorum sunt imagines; quoniam non est usus Ecclesiae adprare picturam, aut materiam eius, nam hoc esset idololatrare. Hinc inferitur, quod si aliquis adorat absolute demonem in figura Christi, putans esse Christum verum, peccat mortaliter: nec obstat, quod ista figura dicat ei, quod est Christus, nam in re tam graui non debet esse tam facilis ad credendum, & qui tam cito credit, monstrat euidenter esse in vitio superbiz putans se dignum, quod à Christo visiteretur, vt docet D. Bonauent. Sed si iste adorat hanc figuram consulto negotio cum suo Confessore, aut cum alijs, cum quibus solet tractare negotia suae conscientiae propter ignorantiam inuincibilem, excusatur à peccato isto, vt affirmat Michael de Palatijs.

Dixi, *adorat absolute*, quia si adorat demonem in figura Christi cum conditione actuali, & expressa, si est Christus, non peccat peccato idolatriae, sed incurrit in aliud, nempe credere faciliter, quod Christus visiter eum, & magis peccatum committeret adorans demonium, non cum conditione expressa & actuali, sed cum illa conditione virtuali, cum qua nos Christiani solumus adorare hostiam consecratam; nam quamuis adorare hostiam consecratam adoratione latræ virtuali, scilicet, (si est consecrata) sit actus virtutis, tamen adorare demonem in figura Christi adoratione latræ virtuali, si est Christus, adorare, & si non est, non adorare, absque expressione actuali, esset peccatum grauissimum; quod est hæc visio, & transfiguratio insolita, & quæ non debet, nec conuenit, quod tam precipitè credatur, & adoretur, sed multa maturitate opus est comendando se prius Deo, vt dicitur in cap. sequen. et adoratio hostiæ est solita in ecclesia Dei, propter quod ad delendum peccatum idolatriæ sufficit adorare cum

illa conditione virtuali, si forte aliquando adoratur ignoranter, quæ nõ est consecrata, vt explicat Palatios loco dicto.

4 Tertia Conclusio. Reliquiæ internæ sanctorum quæ sunt, caro, ossa, &c. debent adorari eadem adoratione, qua adorantur illi, quorū sūt reliquiæ. Hæc sūt definita per Conc. Trid. immo quamuis sint reliquiæ externæ, vt vestimenta, debemus venerari, postquam videmus, quod Deus accipit ea pro instrumento ad facienda multa miracula, & etiam videmus magnam venerationem, quæ habebatur in Synagoga arcæ testamenti, & supplicia, quibus Deus castigauit Moabitæ, qui cum paucâ humilitate ausi sunt ponere oculos in eâ.

1. Regū
c. 6.

Qualiter debeat se gerere Confessor cum personis habentibus visiones.

Cap. IX.

S Y M M A R I V M.

Quomodo cognoscitur visio esse vera, aut falsa, num. 1.

Quid considerandum Confessoribus, circa visionem in seipsa, num. 2.

An visiones sint desideranda, ibid.

Visiones patientes, quid prestare debeant, ibidem.

An anima defunctorum aliquando infestent homines, ibidem in fine.

Debent Confessores attente considerare, si persona quæ confitetur, habet aliquas visiones, seu apparitiones, considerans, & examinans si sint veræ, an falsæ; quod obtinebit mediante Deo, si obseruet sequentia documenta, quæ diuiduntur in duo capita.

Primum est considerare personam, cui apparent.

Secundum est considerare ipsam visionem, seu apparitionem in seipsa. Quantum ad primam inspiciat, si persona

sana, cui apparent, est bonæ, & sanctæ vitæ, nam si non est talis, illa visio est illusio, nam quamvis legamus in sacra scriptura reuelasse Deum arcana sua magnis peccatoribus per ministerium suorum Angelorum, vt Balaham; hoc tamen euenit raro, ita vt ordinarium sit apparitiones, quæ sunt malis, mixtas esse mille illusionibus, & fraudibus inimici & patris mendacij, quem tales homines sequuntur. Debet præterea inspectare ingenium, & iudicium talis personæ, nam si in gubernatione suæ familiæ, & domus deficit, magis deficit in hoc negotio, de quo tractamus. Item debet aduertere, si est persona sana, nā sunt multi infirmi imaginarij, qui efficiuntur semiamentes ratione debilitatis causatæ præ tenacissima attentione cum qua ordinariè imaginantur, & sic sicut gens extracta à cardinibus proprii iudicii, dicunt se vidisse visiones, cum sint imaginationes, quod accidit ordinariè illis, qui præter solitum morem incipiunt maximo fervore Dei contemplationem ieiunando, & abstinendo, ac vigilando magis quam à magistris, & superioribus suis permittantur, facientes in hoc sicut in alijs propriam voluntatem.

Debent item videre, si talis persona habet faciem, aut colorem nigrum, macilentum, & melancolicum; nam qui huiusmodi abundant humore, sæpe falluntur ab inimico, adiuto hoc humore, qui est tamquam quædam amentia; vnde provenit, quod senes, in quibus multum dominatur, facile delirent, & aberrant. Debet etiam considerare conversationem, & contractus talis personæ, si est amica solitudinis, aut potius committit se magis vitæ actiue, quam contemplatiue, & si vitur vestibis curiosis nimis componens se; nam quam Deus componit, non componit se; & aduertat prudens Medicus, quod conversatio solitaria est sæpe, & sæpius filia superbiæ, quæ quatit totum id quod in spiritu boni est; at conversatio communis ordinariè est signum sinceræ hu-

militaris, in qua residet spiritus diuinus. Debet etiam considerare, si talis persona fugit illos, a quibus potest doceri, & gaudet tractare cum confessoribus iuuenibus, & paræ experientiæ, amicis audiendi huiusmodi visiones & facilibus ad credendum eis: & si hæc persona est solita & consueta dicere veritatem, an potius aliquomodo aduertit dixisse aliquando mendacium; nam quamvis fuerit culpa venialis, potest habere huiusmodi visiones pro falsis; quia cum Deus sit summa veritas, non communicatur ei, qui est mendax. Debet etiam considerare, si hæc persona fuit aliquando illusa a dæmone, & si visiones hæc efficiunt in ea terrorem; nā Deus non est terrori suis amicis, sed potius exhilarat sub lumine, & adhibet calcarea illorum desiderijs, vt facilius volent: & super omnia debet considerare, si est mulier, nam mulieres facile falluntur visionibus falsis, quod illis est hereditarium, esse scilicet elatas, nouitatum amicas, vnde facile porrigunt manum ad prohibitum pomum, inuitantes etiam cum eo filios Adæ, vt credant eas esse sanctas, præterquam, quod habent imaginatiuam debiliorem hominibus, vnde sunt aptiores huiusmodi illusionibus.

2. Quantum ad secundum caput considerandum à Confessoribus hoc est, quantum ad visionem in se ipsa, dico quod primo debent inspicere, si docet aliquid contra fidem, & legem Dei, & suæ consilia, & contra doctrinam sanctorum, & ritus ecclesiæ, vt docebat quædam visio, quam habebat quædam mulier, quæ affirmabat dicere ei Christum assistentem suis precibus, ne diceret in fine Psalmorum, Gloria patri, & filio, & spiritui sancto. Sed quod diceret, Gloria patri, & sibi, & spiritui sancto. Debent magis inquirere, si visio est constans, similis visionibus sanctorum, qui habebant pro fine gloriam Dei, & utilitatem spiritualem proximi, & si in omnibus dicit veritatem: & debet multum notari, quod non statim debet ho-

Gen. 37. mo credere visionibus, quamuis sint cōsuetæ, neque minus eis non credere, nisi videat aperte esse malas, & quod consulant mala. Iacob enim non statim credidit visionibus amari filij sui Ioseph; potius dicit scriptura, quod tacēs considerabat eas: & virgo Maria, quando ei apparuit sãctus Gabriel, non statim consentit ei audiens suum nuntiũ, sed dicit scriptura, qđ cogitabat qualis esset ista salutatio. Considerent quid dicat D. Bonaventura, quod visiones potius sunt timendæ, quam desiderandæ, & quod multi putantes se dignos Dei visitatione, & reuelatione suorum arcanorum, ceciderunt in multos, & graues errores; & sic moneant, quod hi qui habent huiusmodi visiones, ne cadant in similes foueas, vtantur oratione mentali, & manu teneant scutum sacrę scripturę ad vincendam hanc temptationem dæmonij meridiani, nec velint in oratione aliquam consolationē sensibilem, potius reputent se indignos ea, clamando ad Deum in medio lapidum siccitatis. Pro quo adfert D. Bonauentu. exemplum de quodam monacho sancto, cui apparuit dæmon in figura Christi crucifixi, qui reputans se indignum tali visitatione operuit oculos dicens, si es Christus domine non mereor videre te in terra, in cœlo volo videre te, ac frui te, & hac humilitate abiit dæmon confusus. Videndus est circa hoc sanctus Vincentius in tractatu de vita spirituali. Ex dictis colligitur, quod quando homines, aut mulieres sunt vexatæ à dæmonio, & dicunt esse animam N. qui petit, & iubet, vt dicant pro eis missas, aut faciant aliquas restitutiones, quod animæ purgatorij non sunt, quæ vexant eos, sed dæmones, qui loquuntur in illis, nam multi vexati a dæmone fuerunt tempore Christi Domini nostri, & nullus dæmon illorum ausus est dicere esse animam alicuius defuncti, vt notat doctē Palatius; nec est credendum, quod animæ purgatorij, quæ sunt in gratia Dei vexent corpus humanum; & quamuis non potest

Vinc. de vita spir.

In animaduersione super 1a. & in d. 3. disp. 1.

negari, quod animæ defunctorum apparent aliquando viuīs, vt multis exemplis sanctorum probat Sotus, tamen ingredi corpora humana animas purgatorij ad ea vexanda nō permittit Deus de sua potentia ordinaria, quamuis possit de absoluta, & si forsitan fecit aliquando, fuit hoc raro, vt post alios doctores tenet Med.

In 4. d.
45. q. 1.
art. 4.

3 p. qu.
41.

De Alimentis. Cap. X.

S V M M A R I V M.

An pater teneatur relinquere in testamento alimenta filiis spuris ultra quintum, concl. 1. num. 1.

An patres possint facere legata filiis spuris ad eorum alimenta ibidem.

An sufficiente ad alimenta spurij minore parte quinti, possit pater legare minus, quam quintum conclus. 2. num. 2.

Et an ordinatus ordine sacro teneatur dare alimentum filio illegitimo, concl. 3. num. 3.

An sit licita renunciatio alimentorum futurorum, concl. 4. nu. 4.

Prima Conclusio. Pater non tenetur relinquere in testamento filiis spuris ultra quintum, & hoc etiam si non habeant filios legitimos; & quamuis non sufficiat eis ad sustentationem cōformem qualitati suæ, dummodo sufficiat ad sustentationem necessariam vitæ, vt determinatur in quadam lege Tauri.

Quod in tantum est verum, vt si habeat pater alios filios legitimos, & non sufficiat dicta quantitas pro sustentatione necessaria ad vitam filiis illegitimis, non possit dictus pater relinquere plus eis, nec ipsi petere, nam educatio legitimorum est legitima absolute procedens a iure naturali, & sic debent præferri educationi filiorum illegitimorum, sed si pater non habet filios aut descendentes legitimos, tunc debent dari de suis bonis alimenta necessaria filiis illegiti-

giti-

gitimis, quamvis excedant quintā partem bonorum potius; nam cum hæc alimenta debeantur iure naturæ, non possunt diminui a iure civili cessante causa suæ limitationis; sic tenet Molina, quem sequitur Gutierrez, explicans dictam legem Tauri.

Hinc inferitur, quod possunt patres legare filiis spuris ratione alimentorum, & dotare, ac legare dotes filiabus spuris, quia dos succedit in loco alimenti, ut tenet Panormitanus; immo potest compelli pater ad dotandam filiam illegitimam, ut disponit quædam lex iuris civilis; quod debet intelligi, nisi pater patiatur necessitatem. Et nota, quod filiis, quibus debentur alimenta, debentur etiam expensæ pro studio Grammaticæ, & Rethoricæ, si sunt nobiles; nam sine hoc non possunt vivere secundum decetiam sui status, ut dixi supra.

2. Secunda Conclusio. Si filius spurius non habet necessitatem totius quintæ partis ad sui sustentationem, quia sufficit ei minus, secundum qualitatem personæ, & status sui, & patris, non potest pater legare ei totum quintum, nam hoc est permissum patribus ratione alimentorum in casu, quod ipsi teneantur ad alimenta præstanda illis, sed in hoc casu non tenetur ad tantum alimentum, & hæc sententia tenetur contra Couar.

Tellæ, Molina, & Matien.

Hinc inferitur primo idem dicendum esse, si spurius petat alimenta a patre vivente, ut tenet Baeza.

Secundo inferitur, quod idem debet dici, si filius habet aliunde, unde possit sustentari.

Sed hæc conclusio limitatur, quod non habeat locum in matre filij spurij, quamvis habeat alios legitimos; nam permissum est illi per leges horum regnorum, quod possit legare quintam partem suorum bonorum, quam posset legare pro anima sua, quamvis non sit ratione alimentorum, sic tenet Matienzus.

3. Tertia Conclusio. Clericus ordinis sacri tenetur dare alimenta filio spurio,

& vivens potest ei facere donationem ad hunc effectum: sic tenet Sotus, nam ius naturale hoc dicit, quod est in tantum verum, ut possint peti hæc alimenta coram iudice ecclesiastico ab hæredibus clerici, ut tenet Antonius Gomez, quem sequitur Couar.

4. Quarta Conclusio. Non est licitum renunciare alimentis futuris, & quamvis iuramento confirmetur, est invalida renunciatio, ut tenet Bartolus, & alij quos allegat Couar. qui dicit hanc opinionem debere teneri, quando post renunciationem factam cecidit in magnam necessitatem qui renuntiavit, qui debet petere relaxationem iuramenti, ut possit petere sine peccato.

De Amore qui debetur Deo. Cap. XI.

SUMMARIVM.

An sit particulare præceptum amandi Deum conclus. 1.

An possit homo in peccato mortali adimplere istud præceptum, conclus. 2. nu. 2.

An obliget omni tempore, & loco hoc præceptum conclus. 3. num. 3.

An peccet, qui vult esse perpetuo in hac vita, conclus. 4. num. 4.

Prima Conclusio. Certum est esse particulare præceptum amandi Deum super omnia, ut constat ex illo loco D. Matth. & tradit D. Thom. ubi dicitur teneri nos ad amorem Dei ex toto corde, & ex tota mente, hoc est ex toto intellectu nostro & ex tota anima, & ex omnibus sensibus, & ex omnibus virtutibus, quæ sunt potentiae exteriores, & executivæ, & hinc amor quantum ad æstimationem debet esse maior, quam amor, quem habemus in creaturas, quia pluri debemus æstimare Deum, quam omnes ipsas; quamvis, quantum ad intensiorem amoris sæpe cōingat, quod plus amemus creaturas, ut explicat Navar. cum commun.

Nec est peccatum amare Deum propter

Vbi sup.
Gutierrez, li. 2.
prac. q. 11.
In fine.
Ant. Gomez. i. ubi bet 10.
& 11. tā
u Cou.
l. vari. p.
2. 5. 4. v. l.
que ad
8. in l. cū
hi, ff. de
transac.
Ioc. quā
vis pa-
ctum, 2.
p. 5. 6. n.
4.

De pri-
mogen.
Hisp. l.
1. c. 15.
nu. 53.
Gut. li.
1. prac.
q. 109.
In c. cū
habetur
de eo, q.
duxit. v.
quā vo-
lu. p. ac.
Lex v.
xorē. 5.
pater na-
turalis,
ff. de le-
gat. 3.

Tellus i
lib. 10.
Tau n. 8
& 9. Mo-
li. de pii-
mog.
Hisp. li.
1. c. 15.
nu. 54.
Matien.
in lib. 8.
Mu. li.
5. nou.
gl. 5. nu.
13. & 14.
Baeza.
de nun-
mul. rō-
ne dot.
c. 5 n. 37

Matth.
14. 22.
q. 44.

In man. pter retributionem, quam ab ipso ex-
c. 11. nu. pectamus æstimantes hanc retributio-
5. nem tacitam aut expressam pluri quā
ipsummet Deum, quemadmodum de-
finit Concilium Tridentinum.

Secunda Conclusio. Præceptum hoc
Sef. 6. c. quantum ad substantiam actus seruari
1. & ca- non potest absque gratia Dei, & chari-
non. 31. tate, & si hoc sit absque ipsa, non satis-
D. Th. 2. fit obligationi. Conclus. hæc est D. Th.
2. q. 100. quem sequitur Vega, & Medina, etiam
2. 10. ad si aliorum sit sententia diuersa, ut con-
2. Vega stat ex Soto, & Nauar. & probatur qd
de iult. sub hoc præcepto includitur modus
qu. 13. eius, idest, quod debet amari toto cor-
Med. 1. 2. de, quod homo non potest facere, si est
qu. 109. separatus a Deo, causa ipsius peccati
2. 3. Sot. mortalis.

Tertia Conclusio. Hoc præceptum
lib. 1. de natur. c. postquam est affirmatiuum, obligat
2. 2. Nau. semper, sed non ad semper, nisi quando
11. 6. offertur necessitas demonstrandi hunc
amorem, & hoc est, quando Christia-
no offertur Martyrium pro confessio-
ne fidei videnti apostatare ab ipsa ma-
los, & prauos homines, & quando vi-
det blasphemari nomen Dei, quoniam
in his casibus tenetur Christianus re-
spondere per ea: & sic debent confesso-
res interrogare penitentes, si aliquan-
do cum videretur illis esse in statu gra-
tiæ, obtulerunt se toto corde Deo; nam
ho cactu satisficit huic præcepto. D. Tho.
dicunt teneri hominem ad hunc actum
sup. 2. 7. sub pœna peccati mortalis, quando ac-
viq; ad cedit ad ætatem discretionis: videndus
21. Sot. 1. est Nauar. Sotus, Medina, Fr. Ludoui-
2. d. nat. cus Lopez.

Quarta Conclusio. Peccat mortali-
ter ille, qui cum deliberatione vult vi-
uere perpetuo in hac vita infelice, ut
fruatursuis bonis fortunarum, & di-
uitijs; quamuis desiderare longam vi-
tam non sit peccatum. Debet tamen
4. col. 36 aduertere etiam hoc desiderans quod
Adr. 1. 4. sic differtur fruitio vitæ æternæ, ut di-
q. cōf. cit Adrianus, quem sequitur Na-
q. 4. Na- var.
uar. i Ma
nu. c. 11.
nu. 16.

De Amore naturali, & supernaturali,
qui debetur proximo. Cap. XII.

S V M M A R I V M.

Quotuplex sit amor honestus in proximū,
num. 1.

An homo teneatur amare proximum sicut
semetipsum amore naturali, aut super-
naturali. concl. 1. nu. 2.

An homo teneatur succurrere proximo in
necessitate corporali, & spiritali, ibi-
dem.

An cui competit ratione officij providere
saluti proximi spiritali, teneatur mori
pro succurrendo illius salutis, conclus. 2.
num. 3.

An homo teneatur amare se plusquam pro
ximum, concl. 3. nu. 4. & benefactores
magis, quam qui non benefecerunt, con-
clus. 4. nu. 5.

Quot sint opera misericordiae? nu. 6.

An non exercere opera misericordiae in ca-
su magna necessitatis sit mor. & an E-
piscopi teneantur redimere captiuos suo-
rum Episcopatum, num. 7.

An sepelire mortuos sit opus misericor-
dia non impediende id iure, ibidem.

An sit peccatum consulere, ut fiat aliquod
peccatum minus, ut evitetur maius, nu-
mero 8.

An non facere opera misericordiae spiri-
tualia sit peccatum mort. nu. 9.

AD resolutionem eius, quod pro-
ponitur in hoc capite, & in se-
quentibus, quæ tractant de amore, est
notandum cum D. Thom. allegato a
Nauar. quod amor honestus proxi-
mi seu in proximum est duplex, nam
vnus est naturalis, alter supernatura-
lis; amor naturalis est ille, quo de-
sideramus proximo bona naturalia:
supernaturalis autem, quo desidera-
mus bona supernaturalia, qualia sunt
gratia, & vita æterna: & sic quan-
uis obiectum materiale huius amo-
ris supernaturalis sit proximus, obiectū
tamen formale, quæ est ratio præcisa

Eius,

D. Th. 2.
2. q. 23.
ar. 1. &
q. 14. ar.
11. Nau.
c. 14. n. 6

eius, est diuina bonitas; & actus huius amoris, sicut actus cuiuscunque virtutis potest esse imperatus, & ductus a charitate, quæ est virtus, qua supernaturaliter amamus Deum, & omnes res propter suum diuinum amorem, qui est multum rarus inter Christianos; pã quamuis Christiani vulgares ament uxores, filios, amicosque propter fines humanos licitos, attamen non amant eos, in quantum sunt capaces beatitudinis, desiderantes, quod illorum capacitas impleatur per fruitionem summi boni, quod est Deus, ipsum videndo: immo etiam magnates, & qui satis intelligunt inter Christianos, raro considerant hoc: nam si hoc considerarent, honorarent vique pauperes, quamuis sordidos & semivinctos considerantes esse creatos ad illas summas diuitias, & candorem celestem: & quod Christus Redemptor noster obliget nos ad hunc amorem supernaturalem in proximum, non est Catholicus, qui dubitet, postquam D. Pau. dicit, amate vos inuicem, nam hæc mutua charitas est perfectum ligamen, quod vnit nos, & ligat cum Deo; & D. Matth. dicit, quod amemus proximum sicut nosmetipsos, hoc supposito ponuntur sequentes conclus.

1. Prima Conclusio. Homo tenetur amare proximum, sicut semetipsum, q̃ præceptum obligat nos, ne excludamus ab amore nostro fratrem nostrum, quãuis sciamus esse inimicum Dei, aut nostri, ostendendo ipsi signa amoris, nisi in casu, quod sit in inferno condemnatus: obligat item hoc præceptum, ut succurramus nostris proximis, si videmus eos in aliqua extrema necessitate animæ, ut si videmus aliquem infantem non baptizatum, tenemur, si sit in periculo mortis, succurrete ei de remedio baptismi, si non sit alius, qui hoc possit facere: obligat nos itē ut succurramus nostro favore, & nostro consilio illi, qui sine illo intelligimus, quod sit moriturus in peccato: nam si non succurrimus, violatur præceptum amoris supernaturalis, sicut violatur præceptum amoris na-

turalis, si non succurrimus in extrema necessitate corporali proximi. Ex quo inferitur secundum Nauarr. cum communi, quod qui transiens per aliquod iter videt aliquem mulum cæno infirmum, & non adhibet operam adiuuando, ut extrahatur, peccat mortaliter, quia est positus in extrema necessitate: sequitur hinc etiam quod qui videt gregem proximi intrare sata alicuius, & non vocat eum, aut videt domum proximi sui, aut suppellectilem comburi, & non curat ignis extinctionem cum possit sciens non esse alium, qui possit facere, peccat mortaliter; & idem est de illo, qui videt, aut audit incidi vestem honoris, aut famam, aut vitam fratris sui, & non impedit potens, aut quia non est alius qui possit melius efficere; peccat enim mortaliter videns quodammodo, quod sequitur ex hac mormuratione dampnum notabile: idem est etiam de illis, qui vident aliquos emere bona, aliasque res, quarum defectus ignorant, si non admonent illos videntes neminem esse, quid possit facere. Quod dictum totum debet intelligi, nisi in casu, quod non possent facere hoc sine damno suo tantum aut maioris doloris, & sic non tenetur quis ponere in periculo vitam suam pro vita fratris sui, nec tenetur accedere ad conuertendam mulierem prauæ vitæ, si ex accessu timeret sibi, & animæ suæ: nam ut dicit Diuus Thomas, exponere se alicui periculo spirituali est vituperabile, quamuis exponere se periculo temporalis propter res spirituales sit laudabile, hæc doctrina est Nauarr. & communis.

2. Secunda Conclusio. Si alicui incumbit ratio officij providere saluti spirituali aliorum, (ut sunt Episcopi, & qui habent curas animarum,) & dubitat de salute spirituali presenti, aut futura, tenetur mori pro succurrendo huic necessitati, & hoc non solum de charitate, sed etiam de iustitia, ut affirmat Sanctus Thomas, Adrianus, Sotus, & Nauarrus: verum est, quod homo particu-

laria

In Man.
c. 14. nu.
24.

Quol. 3
ar. 9. art.
3.

c. 10. in
10. lect.
2.

de
conf. q.
5. dub. 8
Sot lib.
10. de iu
stit. q. 3.
artic. 4.
Nau. c.
25. nu.
10. in fi.

22. q. 16
artic. 4.
column.
1034.

Vbi sup.
artic. 8.
column.
1045.

laris tenetur solum lege charitatis ad id, quod dictum est.

4 Tertia Conclusio. Quamuis teneamur amare nos magis quam proximos quatum ad bona spiritualia, in temporalibus tamen non est ista obligatio; & sic licet possumus ponere vitam nostram temporalem ad periculum propter vitam proximi; quod limitatur nisi simus valde utiles Reipubl. & ille pro quo ponimus vitam, non est sic utilis, & secundum hanc limitationem debet intelligi quedam doctrina communis, quæ affirmat posse nos demere panem ab ore nostro, etiam in extrema necessitate, & præbere illum proximo posito in eadem extrema necessitate, ut colligitur ex eo quod resoluit Bannezius.

5 Quarta Conclusio. Quamuis omnibus proximis debeamus amorē, tamen illis, qui in nos contulerunt beneficia, debemus tribuere maiorem, in tantum quod si habemus aliquem amicū, qui succurrit nobis aliquando in temporalibus, aut spiritualibus, conferens multa beneficia, peccat mortaliter, qui viderit eum in extrema necessitate, & nō succurrat ei potius, quam consanguineo in tertio, aut quarto gradu, immo etiam in secundo, ac tanta etiam talia possunt esse beneficia, quæ talis contulit, ut etiam fratribus sit præferendus. Quamuis nunquam venit præferendus patribus naturalibus, nisi fortē fuerint, aut sint nimis crudeles illi filio, ut resoluit Bannez concludens non posse dari regulam certam omnibus casibus, ut docet Aristoteles, sed est necessaria prudentia.

6 Notent Confessores; quod ad materiam huius capitis reducuntur opera misericordiae, quæ sunt 14. septem corporalia, & sunt hæc; primum visitare infirmos, secundum cibare esurientem, tertium dare potum sitienti, quartum operire nudos, quintum redimere captivos, sextum dare hospitium peregrinis, septimum sepelire mortuos. Alia septem sunt spiritualia, & sunt hæc, primum dare bonum consilium indigenti, secundum corrigere peccantes, tertium

consolari afflictos, quartum ferre patienter iniurias propter Deum, quintum compati libenter defectibus proximorum, sextum docere ignorantes, septimum orare Deum pro vivis, & defunctis, quamuis inimicis.

7 Quantum ad hæc opera misericordiae est notandum primum, quod non adimplere ea in casu magnæ necessitatis est culpa mortalis, ut fatentur Alexander de Ales, D. Tho. Medina Complutensis & Sotus, quod probatur, quia omnia correspondent obligationi elemosynæ, & præter hos duos casus difficile est cognoscere, quomodo sit peccatum mortale, aut quomodo veniale. Secundo est notandum circa quatum opus misericordiae corporalis nempe redimere captivos, quod Episcopi tenentur sub pena peccati mort. redimere captivos suorum episcopatum, qui sunt inter mauros, turcas, aut hæreticos, primo ratione elemosynæ, quam tenentur dare pauperibus sui Episcopatus, & huiusmodi captivi sunt pauperes non habentes aliunde: secundo quia inter alias querelas, quas Deus posuit per Ezech. Prophetam contra pastores Israel dicens, vae vobis pastores Israel, vna principalis fuit hæc *quod perierat non quaesistis*; certum autem est, qui sic sunt captivi inter infideles sine spe redemptionis propter suam pauperiem, esse in magno periculo perdendi animas apostatando a fide, ut ppter nostra peccata quotidie videmus; & sic positos in tali periculo, tenebuntur Episcopi liberare, ne dicat illis Dominus, Vae vobis pastores Israel, quia propter vestram inuitiam perijt ovis mea, quæ vestrae custodiae erat commissa. Et quod peccent mortaliter colligitur ex verbo, vae, quod in sacra Scriptura significat penam æternam correspondentem peccato mortali. Hanc doctr. legit publice in conventu Divi Francisci Salmanticae Frater Gaspar de Vzeda, tunc Guardianus conventus, cuius litteræ in illa Illustri universitate erant satis notæ, & multi filij, quos suis litteris instituerat, (cum illis plusquam

Alex. 4.
p. q. 103
D. Tho.
2. 2. qu.
32. ar. 3.
lib. 5. de
pen. So.
10 doct.
Christ.

Ezech. 34

viginti annis Theologiam legerit) dant, ut credo, clarum testimonium sui boni patris, ac magistri, ex quibus multi vivunt adhuc illustrando matrem suam provinciam scilicet D. Jacobi cū libris multæ eruditionis, inter quos minimus sum ego. Dicebatque hic meus magister & pater, quod D. Hier. super dicto loco Ezech. tenebat istam opinionem, & ego vidi eius commentarium, & quamvis hoc non dicat aperte, colligitur ex eorum doctrina, quoniam affirmat, quod illæ querelæ ibi positæ contra Prælatos Synagogæ militant contra Episcopos huius temporis.

Tertio debet notari circa sepulturam opus misericordiæ, quod est sepelire mortuos, esse opus misericordiæ, dummodo non impediant id iura propter aliquam rationem, nam si impediunt, esse peccatum non obedire Ecclesiæ: Et nota quia est peccatum mortale nolle sepelire mortuos, quando homo potest id facere sine damno sui, & non est alius, qui faciat.

Quarto debet notari circa primum opus misericordiæ spirituale, quod est dare consilium indigenti, quod est licitum dare consilium vni, ut faciat aliquod peccatum mortale, si ille est determinatus, & aptus ad faciendum aliud maius absque eo, quod possit impediri, nam qui dat istud consilium, non petit formaliter quod peccet, neque ibi tendit suum consilium, sed solum petit, quod non faciat illud peccatum mortale maius. Sic docet D. August. cuius doctrinam sequitur Caiet. Sot. & Med. quod debet intelligi, ut bene advertit Sotus, quando idem peccatum mortale maius, quod evitatur, est contra eundem tertium, contra quem debet fieri peccatum minus; nam alias non liceret consulere, ut percutiat, vulneretve Ioannem, & non occidat Petrum: quamvis ad occidendum Petrum esset ille paratus, bene tamen posset persuadere, ut vulneraret Petrum ad evitandam eius mortem.

Quinto debet notari circa secundum opus misericordiæ spirituale, quod est cor-

rigere errantes, seu peccantes, quod non dare consilium egenti, non docere, ignorantem, non orare, nec ferre iniurias, nec solari afflictum in magna necessitate est peccatum mortale, ut dicit Sotus, & constat ex eo quod traditur in capitulo, fraternæ. Sextum opus misericordiæ quod est remittere iniurias obligat ad non habere odium in proximum, sed non obligat ad condonandam satisfactionem iniuriæ, aut opprobrij, ut dicitur in cap. de Amore erga inimicos, cap. 17.

doctr.
Christ.

De Amore Patrum in filios, de educatione, correctione illorum, & de providendo eis necessaria. Cap. XIII.

SUMMARIVM.

An mater teneatur educare filium proprio lacte concl. 1. num. 1.

An pater teneatur providere de necessariis filios quamvis spirituos ibid.

An pater possit minuire legitimas filiorum mediantibus veris donationibus, concl. 2. num. 2.

An sint licite leges Aragonum, & Navarra permittentes patribus, quod possint exheredare filios relinquendo eis quicunque solidos ibid.

An peccent patres, non inspicientes quomodo vivant filij, concl. 3. num. 3.

An peccet pater permittens quod, qui promissus filia eius esse illi maritum, habeat cum ea tactus impudicos, ibid.

An possit pater ad corrigendos filios ligare illos, ac verberare, concl. 4. num. 4.

An liceat Domino excoriare servos suos verberibus, ibid.

An avus possit castigare nepotes, & frater fratrem minorem, aut sororem, & amicus consobrinus, ibid.

Quamvis omnes teneamur amare proximum, ut dictum est in c. precedenti, tamen specialiter ad hoc tenentur aliquæ personæ ratione consanguinitatis, sicut patres, & filij, maritus, & vxor & fratres; & ideo in hoc tractamus de amore, quem patres debent habere

in

Aug. li. 9. super Exod. Caiet. in opus re sp. 13. dub. 30. cōl. 3. Sotus li. 6. de iust. q. 1. ar. 1. Med. 1. 2. q. 14. art. 6. c. 4. de

in filios; circa quod notentur præsentēs
Conclusiones.

In Man.
c. 14. n.
17.

Verbo
filij, s.
21.
Mol. de
primogen.
li. 1. c. 15. n.
53.
Gut. li.
1. præc.
quæst. q.
109.

Iason in
hoc iu.
re, ff. de
iustit. &
iur. Pala.
rubr. in
c. per ve
stras, §.
26. de
don. in
ter.
1. 2. qu.
106. art.
8.

1. Prima Conclusio. Mater, quæ non educat filios proprio lacte, aut est notabiliter negligens in eligendo nutrice, quæ illud faciat, & non indagatur, si id fiat bene, aut non præbet necessaria huic effectui, peccat mortaliter usque ad ætatem tamen trium annorum, ut tenet Nau. cum communi. Verum est, quod si nolit illum filium educare proprio lacte, quamuis sine causa iusta, non peccat nisi venialiter, & si est causa, nullum committit peccatū. Dixi usque ad tres annos; nam his præteritis pater tenetur ad necessaria illi suppeditanda, nisi pauper sit, si filius non habet artem, nec bona, nec officium decens, quo valeat sustentari, nec est tam ingratus peccator, quod secundum ius mereatur exheredari a patre secundum quod tradit Syluester, quod est intantum verum, quod tenetur alere filios spurios, & naturales, ut tradit Mol. & resoluit Gutierrez. Hinc colligitur, quod peccat mortaliter, si per auaritiam misit pater filium ad hospitale, aut exponit eos portæ ciuitatis, aut alijs locis publicis, aut priuatis, aut si potens non dotauit filiam suam spuriam, cuius dos succedit in locum alimenti, ut dicitur in cap. de dote, & dictum est in cap. 10. de Alimentis.

2. Secunda Conclusio. Pater non potest minuire legitimas filiorum, cum eius donationibus, nec contractibus onerosis fictis, qui re vera sunt donationes, & ut tenet Iason, & Ioannes Lopezius. Potest tamen minuire legitimam contractibus veris onerosis, & donationibus remuneratorijs, nec debet remuneratio consistere in indiuisibili, sed potest addere aliquid amplius ultra merita donatarij, nam vera gratitudo non solum petit remunerationem æqualem, sed ampliorem debito, ut tradit D. Tho. nec potest pater sine iustissimis causis auferre a filijs hanc legitimam. Verum est, quod non ideo debet condemnari lex Aragonum, & Nauar.

ræ permittens patribus exheredare filios, dummodo relinquāt illis quinque solidos singulis; nam quamuis legitima debeat illis secundum legem fundatam in iure naturali, nihilominus ad conseruationem alterius iuris naturalis maioris valoris, quale est reuerentia, & obedientia filialis, bene possunt Principes seculares facere statuta, ut possit deleri dicta legitima; & sic videmus, quod leges humanæ iustissime adiunxerunt, quod patres possent exheredare filios iustis de causis, subtrahendo illis, quod concedebatur a iure naturali, ut sic conseruando aliud ius naturale, pluris habendum, quod filij exheredentur a patre: quod in illis regnis conuenit sic fieri, quia iuuenes sunt, quamuis non semper, magis libertati dediti, ac magis audētes ratione libertatum Regnorum, quibus ab incunabulis creuerunt magis quā aliorum Regnorum incolæ: præterquam quod secundum Nau. dictæ leges non loquuntur cum filijs infirmis, debilibus, & qui non habent aliud remedium, quo sustentari possint, quoniam huiusmodi affectis non possunt patres denegare legitimas ratione alimentorum debitorum a iure naturali, tam præcise, ut non sufficiat irreuerentia, nec inobedientia quæ timetur ad ea demenda: cui ego addo quod quando legitima fuisset tam pinguis, & dines, potest pater non legare eam integram, sed solum quantum de ea sufficit ad eorum sustentationem: nec hoc puto negaret Nauarr. potius ex suo fundamento deducitur.

In Man.
c. 26. n.
38.

3. Tertia Conclusio. Peccant mortaliter patres deficientes notabiliter in prouisione necessariorum filijs ad vitam spiritualem; & sic peccant non docendo doctrinam christianam, & non habens curæ, qui obseruent legem Dei, & madata ecclesiæ; & hinc sequitur quod si consentiunt filiabus, ut habeant amantes, ad prauos fines, & non retrahant ipsas, ne tractent cū lamijs, aut alijs personis suspectis, peccant mortaliter non obseruantes fidelitatem, quam debent

1. ad Ti Pau. & idem est si videt filiam vivere
mot. 5. inhoneste, & vti pigmentis ad finem
6. 5. peccati mortalis, & non corrigit eam.
Dixi ad finem peccati mortalis, nam si
utitur ipsis ad finem communem or-
namenti, quod est pura vanitas, peccat
solum venialiter: sic patres peccant so-
lum venialiter permittendo. Ex quo
sequitur, quod patres peccant mortali-
ter, si consentiunt, quod cum filia de-
sponsata per verba de futuro sponsus
utatur tactibus impudicis, & enormi-
bus, ut tenet D. Th. & eius commenta-
tor Caiet. verum est quod consentire,
ut tales spōsi utantur osculis, & ample-
xibus nō erit peccatum mortale, dum-
modo non permittant eos per multum
spatium temporis in loco secreto; nam
ex huius continuatione communiter
sequuntur tactus impudici, & pollutio-
nes voluntariæ.

4 Quarta Conclusio. Potest pater licite
ad corrigendos filios verberare eos &
ligare, ut post Sylvestrum, & Caiet. te-
net Sor. cum D. Th. nam si hoc possunt
facere pedagogi, & nutritij, & domini
in seruos, quæ ratio est, ut denegetur pa-
tribus, qui sæpe non possunt gubernare
familiam, nec educare filios nisi viētes
hoc rigore, quam communiter tempe-
rant Doctores tribus limitationibus;
prima quod non est licitum occidere,
vulnerare, aut simile damnum inferre,
quod sit notabile. Secunda quod sint
moderati in his correctionibus, nam si
prætereunt iustum, peccant mortaliter,
ut faretur Sylo. Hinc colligitur, quod
peccant mortaliter domini excoriando
seruos flagellis taliter, ut sit necessaria
bona diligentia, ut curentur; nec valet
dicere esse improbos, vel fures, & quod
merentur illud, & multo plus; nam ego
fateor hoc idem; nihilominus hæc ca-
stigatio non pertinet ad potestatem æ-
conomicam, quæ est gubernare aliquā
familiam, nisi ad potestatem publicam,
quæ ad illud habet iurisdictionem. Ter-
tia est, quod si similia supplicia sint facta
bono zelo, & non procedant ab animo

inordinate irato, quia non tenentur pa-
tres prouocare huiusmodi rigoribus
filios ad iram, ut dicit Apostolus, & sic
non solum ipsi peccant secundum qua-
litatem iræ, & indignationis, quā osten-
dunt, sed etiam peccant, quod est occa-
sio sufficiens filijs, ut concipiant dictam
iram: quod tenentur reprehendere Cō-
fessores: Et ut fugiantur scrupuli, qui
ex his supplicijs possunt nasci, debent
notare, quod non solum patres possunt
facere hoc, ut corrigant filios, ut emen-
dentur, sed etiam, ut castigetur eorum
ausus, in quo non potest fieri, quin sit
aliqua indignatio non inordinata, sed
ordinata ad bonum eius qui castigatur
& ad custodiam legis Dei, quæ est bo-
na, si oritur ex potētia irascibili, ut alle-
gās D. Th. & alios tradit Nau. Hæc snia
tenetur a Petro, Nauar. allegante pro
sua parte D. Th. Panor. & Sylu. Difficul
tas quidem est, si auus possit hoc modo
castigare suos nepotes, & frater fratrē
minorem, aut sororem, & auunculus cō-
sobrinos; quæ parua est, si ipsos domi-
retinent, quos in hoc casu certum est es-
se commissos suæ curæ, ut sūt pueri nu-
tritijs, quos certum est posse castigare il-
lorum excessus, sed si non fuerint sub
eorum potestate, non video quo iure
possint eos castigare. Verum est, quod
per modum correctionis possunt adhi-
bere remedium aliquod, & sic possunt
facere, quod fragilis soror sua recluda-
tur, immo & percutere eam aliquantū-
lum, non quod habeant potestatem,
sed rationē charitatis, ut sic reducatur.

De amore filiorum erga parentes. Cap. XIV.

SUMMARIVM.

*An filij teneantur amare patres, & reue-
reri ac obedire, concl. 1. num. 1.*

*An filius qui ducit uxorem contra volun-
tatem patris, peccet conclus. 2. nu. 2.*

*An pena, quas ponit ius contra filios, qui
ducunt uxores contra voluntatem pa-
trum, habeant locum in filijs qui ducunt
uxo-*

præl. 5.
nu. 21.
Nau. li.
2. de re-
stit. c. 3.
nu. 464.

uxores secundum formam Concil. Trident. concl. 3. nu. 3.

An filius qui ducit uxorem sine voluntate patris possit exheredari in his regnis Castella. concl. 4. nu. 4.

An peccent mortaliter filij, qui percutiunt, aut maledicunt patribus, concl. 5. nu. 5.

An peccent mortaliter filij non succurrentes patri posito in necessitate graui, conclus. 6. nu. 6.

An teneatur filius deferere religionem ut succurrat patri ibi. & concl. 7. nu. 7.

An peccent filij non adimplendo legata, & testamenta patrum concl. 8. nu. 8.

An filius teneatur magis succurrere filiis quam patribus, cum sint in aquali necessitate conclus. 9. nu. 9.

An teneatur filius succurrere potius patri quam matri concl. 10. nu. 10.

An praeceptum honorandi patres obliget semper, concl. 11. nu. 11.

An qui confitentur, teneantur confiteri quod saepe reitularunt eadem peccata, de quibus habuerunt veniam. ibid.

Debet filij amare patres tamquam principium sui esse, quem amor debent significare actibus reuerentialibus, & succurrendo eis in eorum infirmitatibus, necessitatibus, & laboribus, secundum quod tractat D. Tho. ad cuius resolutionem ponuntur sequentes conclusiones.

1. Prima Conclusio. Filij tenentur amare parentes obediendo, & reuerendo illos corde, verbis, operibus & signis amoris, & sic inspicientes eos asperere & monstrando, quod odent ipsos, peccat mortaliter, ut dicit Angelus, & Syl. peccant etiam mortaliter non obediens parentibus in rebus grauib., quae pertinent ad gubernationem suam domus: excepto si incuria, & inaduertentia deficiunt in hoc, non quia adsit contemptus, & obstinatio. Dixi in rebus grauib. nam non obedire eis in rebus parui momenti, non est nisi peccatum veniale, ut dicunt Sotus, Victoria, & saepissime non erit nec peccatum veniale, quia ut dicit Vict. non semper patres volunt obligare filios

quando illis imperant, ut obediunt sub poena obedientiae illis debitae, sicut non semper mariti obligant uxores ad peccatum mortale, petentes ab illis debitum: Ex dictis colligitur etiam, quod filij tenentur sub poena peccati mortalis obedire patribus quantum ad bonos mores, relinquendo ludos, amicos, & huiusmodi alia, ut docet Aragon.

2. Secunda Conclusio. Filius, aut filia, quae nubit contra voluntatem patris, peccat mortaliter, ut dicit Sotus. Nauar. & Gutierrez. quia quamvis Concil. Tridentin. dicat quod valeat matrimonium contractum contra voluntatem parentum, non ideo impedit filios, ut accipiant consilia a parentibus; nam ius naturae hoc dicitur, & sic patres possunt impedire filios, ne uxores ducant persuadentes, & exhortantes illos: nec ideo incurrunt in poenas Concilij, quamvis sub poena obedientiae iubeant illis, i. e. ducant tales mulieres, quod Concil. Trident. loquitur solum de dominis temporalibus, qui impediunt matrimonia mediante dominio ac potestate tyrannica.

3. Tertia Conclusio. Si filia nubat contra voluntatem patris, qui ducit eam, ac testes castigantur grauib. poenis in his Regnis Castellae secundum dispositum per legem quandam Tauri. Et pater potest exheredare filios si educet, quam legem resoluit Gutierrez valere etiam post Concil. Trident. quod annullat clandestina matrimonia, & hoc quando matrimonium contrahitur contra voluntatem patris etiam coram parrocho, & testibus absque denunciationibus praecedentibus: quod probat, si quidem sit tanta iniuria patri nunc, ac prius ante Concil. si filia remaneat docta, praecipue si maritus est peioris conditionis quam ipsa, quod debet intelligi, si matrimonium sit secutum contemptis denunciationibus absque licentia ordinarij, nam si de eius licentia fuerint relictae, saltem testes non debent puniri poena dictae legis, quia iustissime possunt praesumere, quod postquam ordinarius dispensauit, ha-

ut de poen. in fine.

Aragon. 22. q. 62 art. 3. Sot. 14. d. 18. q. 1 ar. 1. Nauar. in Man. c. 14. nu. 15 Gut. in q. 9 c. 20 eu. 3. Concil. Trid. sess. 24. c. de reform. 1. Concil. Trid. sess. 24. c. 9.

leg. 44. Tauri q. e hodie 1. tit. 1. l. 5. nouae cop. Gut. lib. 2. pract. q. 1.

22. qu. 101.

Ang. ver. bo filius 5. 30. Syl. ver. filij 5. 16.

Sotus 1. 1. de iur. sit q. 6. art. 2.

buit ad illud iustam causam : sic tenet Gutierrez, qui limitat poenam dictae legis, in casu quod pater tractet male filiam, aut differat eius matrimonium, dotis retinendae causa, & ipsa nubet pari : quam sententiam tenet Menoch. sed nunc post Concilium non habet locum dicta lex si fiat matrimonium clandestinum sine parcho & testibus; nam cum sit matrimonium nullum, filia red dicitur patri, & non sit ei tanta iniuria, ut sit digna tanta poena, ut docet Gutierrez. Est notandum, quod loquitur haec conclusio in casu quod filij nubant sine licentia patrum, & non quando nubunt solum sine consensu; nam in hoc casu est multa difficultas, si possunt exheredari per dictam legem, ad quod responderetur sequenti conclusione.

4 Quarta Conclusio. Filius, qui ducit uxorem sine consensu patris clandestine sine debitis denunciationibus coram parcho, & testibus, potest in his Regnis Castellae exheredari, ut probat per multas leges horum regnorum Gutierrez contra Sorum. Idem debet dici de filia, quae est in potestate patris, & vivit cum illo, sed si hoc fiat publice in facie ecclesiae coram parcho, & testibus, factis debitis denunciationibus in Missa maiori, non possunt exheredari, quamvis id faciant sine consensu parentum, ut probat allegans multos, Didacus Perez, & Gutierrez, & in hoc casu pater tenetur dotare filiam non solum, quando ipsa promisit dotem, sed etiam quamvis non promiserit, quando nupsit, & hoc quamvis nupsit homini inferioris conditionis, & status. Quod procedit non habendo, unde possint sustentari secundum suam qualitatem, nam si habeant, non tenetur pater, ut resoluit Gutierrez.

5 Quinta Conclusio. Filij, qui percutiunt parentes, aut dicunt in eos verba contemptus taliter quod provocent eos notabiliter ad iram, peccant mortaliter, & idem est si male dicunt illis de toto corde, si accusant eos de aliquo crimine, praeterquam

de crimine haeresis, aut traditionis; sicut etiam peccant mortaliter filij, qui taliter contemnunt & parvi perdunt patres, ut iudicentur inhonorati ex eo, quod reputentur filij eorum, excepto si hoc faciunt ad fugiendum damnum suum, aut patrum, eo praecipue, si ipsi patres consentiant, ut tenet Navar.

6 Sexta Conclusio. Filij, qui non succurrunt patribus positis in maxima necessitate potentes id facere commode, peccant mortaliter, quamvis sciant aliquam artem, aut officium, quo possint sustentari, si est indecens, secundum suam qualitatem, & statum; quod probatur, quia ad idem tenetur pater cum filio posito in eadem necessitate, & in tantum est verum hoc, quod peccant mortaliter filij ingredienti religionem si deserunt patres positos in hac necessitate, & post professionem debent providere secundum suum posse illorum necessitati, obedientiam, & statum regularem observando. Circa quod est notandum cum Navar. quod tenetur filius exire e religionem ad providendum patri, quando est ingressus eam post necessitatem ipsam, si aliter ei succurrere non potest: in quo casu potest teneri quadam opinio Anglici, qui affirmat quod iste filius propter necessitatem patris non tenetur ad observantiam voti paupertatis, sed obedientiae; immo addit, quod, ut succurrat ei, potest exire de religione, quod intelligendum est, si professio fuit praecedente paupertate patris, ut dicit Fr. Ludou. Lopez: nam si sequuta est, solum tenetur ad succurrendum ei, observata obedientia, & regulari statu secundum D. Thomam.

7 Septima Conclusio. Stante patre in praedicta necessitate, si Praelatus negaverit filio licentiam providendi patri necessaria, imponendo poenam obedientiae, & excommunicationis, filius nihilominus potest per modos non prohibitos a sua regula secretum, & sine scandalo succurrere ei. Sic tenet Corduba in se.

Navar. c. 14. nu. 3

Navar. ubi sup. n. 14

Lop. in motu. cōstrin- gi, l. p. c. 54. col. 394

Gut. li. 1. pract. q. 4. n. 8.

Menoc. de arbi. li. 2. c. 4. casu 398. nu. 47.

ubi sup. nu. 7.

Gut. ubi sup. q. 3. Sorus in 4. d. 15. q. 1. ar. 4. ad 4.

Perez l. 1. tit. 1. l. 5. ord. 115 Gut. ubi sup. q. 1. p. 9.

Gut. ubi sup.

De casu inferens hinc, quod Frater minor non
bus cōf. posset ad hunc effectum recipere pecu-
q. 141. niam, nec exire ē monasterio sine licen-
3. punc. tia Prælati, quod causaret scandalum.

4. opin. 8 Octava Conclusio. Peccant filij non
adimplentes statim testamēta patrum,
quantum ad faciendum ut dicantur
missæ, adimpleantur legata pro anima;
nam notum est, quantum egeant his
bonis operibus animæ positæ in Pur-
gatorio; peccatum autem eorum & di-
latio habet excusationem, si hoc diffe-
runt, ut melius vendantur bona, & sic
etiam possint complerius fieri, quæ pa-
ter iussit, & legauit, ut aduertit Ludo-
uicus Lopez.

Lop. su-
pra col.
395.

9 Nona Conclusio. Si aliquis filius ha-
beat filios suos ex vna parte, & patrem
ex alia positos in eadem necessitate,
dummodo extrema non sit, filijs de-
bet succurrere prius, si ambobus simul
succurrere non possit: nam natura cō-
misit patribus curam filiorum, sed si
necessitas est extrema, prius debet suc-
currere parentibus, quam filijs, quoniā
maius bonum est in illis, quam in filijs,
ut docet D. Th. Verum est, quod succur-
rere in hoc casu prius filijs quam patri
non esset peccatum mortale: nam non
est tanta differentia harum duarum
obligationum, ut sufficiat ad constituē-

D. Tho.
22 q. 26
ar. 9. ad
3.

10 Ara. in
d. art. 9.
& Ban-
nez. sit verum quantum ad prouisionem re-
rum temporalium, tamen quantum ad
actus reuerentiæ semper filius debet
anteponere parentes filijs, si quidem
parentes sunt participium sui esse.

10 Decima Conclusio. Quamuis lo-
quendo absolutē maior ratio sit aman-
di patrem quam matrem, quia est prin-
cipium actuum nostræ generationis,
quod quamuis concurrat etiam in ma-
tre, tamen non est in gradu tam prin-
cipali, nihilominus potest accideri ca-
us, in quo homo teneatur maiori obliga-
tione succurrendi matri, quam patri
stantibus in equali necessitate, scilicet si
mater conferat maiora beneficia in fi-

lios, quam pater, quia sit negligens, &
viciosus quantum attinet ad bonum tē-
porale, & spirituale illorum, mater aut
est sollicita, & accurata, ut dicit Bannez.

Aduertenda Confessoribus.

11 Undecima Concl. Nō facere reuerē-
tiā, qd aduerrere debet primo Cōfesso-
res, patribus spiritualib. aut corporalib.
si non offeratur oportunitas temporis,
non est culpa; quoniā istud præceptum
cum sit affirmatiuum, quamuis obliget
semper, nō obligat ad semper, & sic nō
est, qd se accusent penitentes, quod nō
habuerint reuerentiam in parentes, so-
lū debent confiteri, qd oblata occasione
non significauerunt reuerentiā, quod erit
mortale, aut veniale secundum quali-
tatem culpæ.

Aduertant secundo, qd confitentes,
dum eos penitet horum peccatorum fa-
ctorū contra parentes, solent confiteri,
qd non recognouerunt beneficia acce-
pta à larghissima manu Dei Patris sui
principalis. Circa quod debet notare pe-
nitens, quod si Deus pepercit illi vnum
peccatū, & nō se emendauit de illo, de-
bet de consilio explicare hoc; quoniā,
quamuis verū sit, quod peccata semel
condonata non redeunt, quantum ad
essentiam, & quantum ad penā, quæ il-
lis debebatur, tamen secundum sniam
sanctorum redeūt in hoc sensu, scilicet,
quod cadendo iterum in eadē propter
ingratitude in Deum habitam me-
rentur maiore penam, ut dicit D. Th. &
sic debet confiteri hæc circumstantia in-
gratitudinis, nō quia ipsa sit peccatum
speciale, sed quia aggrauat multū, quā-
uis nō mutet speciē: verum est, quod si
homo iterū cōmitteret dicta peccata in
contemptū Dei, & beneficij accepti, es-
set ingratitude necessaria, ut confitere-
tur eam, nam tunc est speciale peccatū
ingratitude, ut docet D. Th.

Bānez.
vbi sup.
arti. 30.
col. 10.
c. 50.

D. Tho.
nu. 4.

De Amore coniugatorum. Cap. XV.

S V M M A R I V M.

An teneatur maritus amare filios, aut
uxor.

- uxorem magis, quam parentes, num. 1.*
An peccet maritus verberando, aut casti-
gando atrociter uxorem suam, concl. 1.
num. 2.
An uxor teneatur obedire marito, concl.
1. num. 3.
An teneatur maritus sustentare parentes,
aut fratres pauperes uxoris suae, concl.
3. num. 4.
An peccet maritus prohibens uxorem ire
ad audiendam Missam in diebus festis
concl. 4. num. 5.

AD explicationem huius capitis est notandum, quod ordo charitatis petit, quod amemus prius Deum, & prius homo amet seipsum quantum ad animam, quam quantum ad corpus, & magis debet amari pater, quam mater, qui est principium actuum principalis in generatione, dummodo sit æqualitas in ambobus, ut supra declarauimus, & ratione obiecti plus debent amare homines parentes, quam filios, quia sunt principia sui esse. Verum est, quod ex parte sua, quia filij sunt pars suae substantiae intensiori amore amantur filij quam parentes; & eadem ratione si consideretur obiectum amoris, plus debent amare homines parentes quam uxores, sed si respicitur subiectum amoris quod est, quod amatur; plus debent amare uxores, quia cum eis sunt eadem caro, & sic maiori conatu possunt amare mariti uxores, quam parentes. Sed debet notari quod quamuis sit aliquis excessus in amando magis filios & uxorem quam parentes, aut e contra, non erit peccatum mortale, ut docet Fr. Lud. Lopez, affirmando esse opinionem fratris Petri de Soto Catedratici Primarij Theol. Salmanticae, & hoc tenet Aragon. ratione allegata. Hoc supposito ponuntur seq. concl.

2 Prima Conclusio. Maritus peccat mortaliter verberando, aut castigando atrociter uxorem suam, quia hoc facere esset illicitum etiam in serua; & idē dicere ei verba contumeliosa, si sequatur inde infamia, aut si est periculum probabile

illius, quamuis non esset illi animus infamandi eam: verum est, quod potest illam verberare aut castigare, si habet suspicionem, quod committit adulterium: aut si est duræ cervicis, ita ut propter suam peruitiam non possit domus gubernari, ut decet; quod debet intelligi præcedente debita monitione, & non sequuta emendatione, ut tenet Sotus: & etiam peccat mortaliter, uxor prouocando maritum ad iram, ita ut sit causa rixarum, & maritus eius causa blasphemat, & maledicit.

3 Secunda Conclusio. Uxor tenetur obedire marito in illis rebus, quæ pertinent ad gubernationem domus, & ad actus matrimoniales, ut dicitur in c. de matrimonio. Hic sequitur, quod peccat mortaliter non sequendo maritum volentem rationabili de causa mutare domum in aliam terram, nisi inter illos fuit factum pactum de non mutanda uxore a patria: nam in hoc casu non tenetur eum sequi, nisi forte ortæ sunt nouæ aliquæ occasionēs & necessitas, ut si ipse est infirmus, & non potest facere quin mutet aërem, aut si habet inimicitias capitales. Dixi cum causa rationabili, quia si non est talis causa, non tenetur sequi eum, ut si est vagabundus, quod ignorabat uxor tempore sui matrimonij, ut tenet Nau.

4 Tertia Conclusio. Maritus non tenetur de suis bonis sustentare patrem, & fratres uxoris suæ in necessitate constitutos, nec ipsa uxor potest hoc facere, quia administratio bonorum pertinet ad maritum, & non ad uxorem, ut tenet Sylu. & Cord. quod intelligitur nisi necessitas sit extrema, ut post Sylu. tradit Cord. debet tamen notari, quod si pater uxoris, & filij, quos habet de primo marito sint positi in tali necessitate, quod non possint sustentari nisi mendicando ostiatim cadendo de suo decenti statu, quod tunc potest petere licentiam a marito ad succurrendum illis, & si maritus nolit dare talem facultatem, potest uxor timens discordias, si hoc petat litigiose, surripere paulatim, & clā de rebus domesticis, ut incurrat patri, & filiis, ira

Li. 5. de iust. q. 2. art. 1. in fine.

d. c. 14. nu. 20.

Sil. ver. alimen. q. 1. Cord. dub. de casibus cōst. 115

Vbi sup. cap. 59. col. 389

Ara. 22. q. 26. ar. 9. in fine.

ut maritus nesciat, habens tamen intentionem, quod in fine in distributione bonorum habeatur ratio eius, quod durate matrimonio surripuit; nam lex naturalis dicitur supradictum, quæ non patitur, quod maritus sit tam parcus, & miser cum rebus vxoris, quam habet ut sororem, & sic in illo gradu amate eius parentes, & fratres, sic tenet Cord. & Fr. Lud. Lopez.

Cordu.
vbi sup.
Lop. in
instru.
caus. 1.
p. c. 19.

§ Quarta Conclusio. Peccat mortaliter maritus, qui sine causa prohibet vxorẽ ite ad audiendam rem sacram, aut constringit eam ut transgrediatur aliquod præceptum Dei, aut Ecclesiæ, ad quod tenetur sub pœna peccati mortalis. Dixi sine causa, quia si esset causa, tenetur obedire ei, & si contemnendo non obedit ei, peccat mortaliter; si vero non facit contemptum, non est peccatũ mortale; nam præceptum obediendi marito non est maius præcepto ecclesiæ, & cum hoc non semper obligat ad mortale; sic nec obedientia mariti, si non est contemptus formalis, aut virtualis, & erit virtualis, si ei non obediat sciens, q̃ ex eo sequetur discordia in domo.

De amore mutuo inter fratres.
Cap. XVI.

SUMMARIVM.

An frater teneatur relinquere hereditatem fratribus, num. 1.

An teneantur fratres dare alimenta fratribus, num. 2.

An patroni bona conscientia possint dare aliquid pro alimentis sorori fundatoris patronatus, quia dixerit, quod ex redditibus eius locentur virgines orphanæ. ibid.

Conclusio est verificata, q̃ fratres, qui non habent parentes, neque filios, neq; alios hæredes legitimos, & necessarios, ut sunt ascendentes, & decedentes, non tenentur relinquere hereditatem fratribus, aut alijs cõsanguineis,

quamuis sint pauperes, nisi sint in extrema necessitate, & pauperie, nam in hoc casu tenentur relinquere illis aliquid pro alimentis, si non habent alium consanguineum proximiorẽ, qui id possit facere, sic tenet Nauarr. cum communi.

2 Nota, quod frater tenetur dare alimentum fratribus non solum secundum necessitatem naturalem, sed secundum suum statum; quia si est eques, & nobilis, non sufficit dare eis, quod sufficit ad vitam communem plebeij, sed debet dare, dummodo possit, quod est necessarium ad sustentationem sui, ut filij nobilis, quamuis sit naturalis, quia sicut successit patri in hereditate, sic successit in onere eius: itaque si est filius nobilis, tenetur dare ei, quo possit studere Gramaticæ, & Rhetoricæ: nam hoc petit decencia sui status, quod filij nobilium exerceantur in huiusmodi exercitijs. Et hinc sequitur, quod tutor, aut curator pupilli tenetur sustentare fratres dicti pupilli positos in necessitate, & dare dotes sororibus, cum dos succedat in locum alimentorum, quomodo ad hoc tenetur pupillus, cuius est curator, aut tutor, ut tenet Cord. quem sequitur Lud. Lop. & confirmat quædam lex partitæ. Et eadem obligatione tenentur fratres dare fratribus in necessitate positis, ut defendit quædam glossa quam approbat Sal. & Sylu. Ex quo colligitur responsum ad quendam casum, An quidam ex testamento relictus Commissarius teneatur ad soluendum de bonis suis, cui relictæ fuerunt quædam bona, ut ex illorum redditibus locarentur virgines orphanæ institutoris consanguineæ, & permisit pietate motus, ut habitaret in domo dicti institutoris quædam eius soror, quæ post mortem fratris inciderat in maximam necessitatem; dicendo, quod dictus Commissarius non tenetur ad soluendum fructus quos dicta domus redderet illo tempore, quo vixit dicta soror, & per consequens, qui capiunt rationem a dicto patrono, debent habere

In Man.
c. 26 nu.
36. in fi.

Cordu.
de casibus cõs.
q. 185.
Lop. in
instr. ne
gotiao.
lib. 2. c.
39. p. 4.
84. c. 2. l.
3. tit. 4.
p. 5.

bere ratam dictam retentionem domus à sorore, illamque approbare bona conscientia; si quidem præsumendum est rationabiliter dictum fundatorem sorori suæ relicturum, si sciret, quod in illam necessitatem esset casura; quoniam tenebatur in hoc casu dare & relinquere illi alimenta, & sic determinarunt Casum principales Doctores Theologiæ Vniuersitatis Salmanticæ.

1

De amore erga inimicos habendo;
Cap. XVII.

SVMMARIUM.

An qui recepit offensam, teneatur remittere rancorem, & petere veniam ab offensore. concl. 1. num. 1.

An qui accipit iniuriam, possit negare iniurianti beneficia communia, conclu. 2. num. 2.

An quando inimicus petit veniam, teneatur contrarius ostendere illi signa amoris. concl. 3. nu. 3. et si teneatur tractare eum, sicut antea, concl. 4. nu. 4.

An teneatur aliquis alloqui primo inimicum sciens, quod sic reducetur ab odio, concl. 5. nu. 5.

An possit quis desiderare mortem sui contrarij, concl. 6. nu. 6.

An pater teneatur alloqui filium petentem ab illo veniam, concl. 7. nu. 7.

AD resolutionem huius capitis fit Prima Conclusio. Vnusquisque homo offensus, & iniuria affectus tenetur deferere odium, & rancorem malum sub pena peccati mortalis, quamvis, qui fecit iniuriam nolit penitere, nec petere veniam. Dixi odium malum, quia bonum non tenetur relinquere; & bonum odium erit, velle, quod ille qui offendit, castigetur à iudice; immo sæpius tenetur ostendere hoc odium bonum, si intelligit, quod sic conuenit ad salutem spiritualem offensoris, aut ad gloriam Dei, aut ad bonum publicum, &

commune, ut dicit Nau. cum communi. Sed circa hoc debent offensi inspicere accurate, & rimari eas circumstantias, ne fallat eos odium, qui inimicos prosequuntur. Et nota, quod non est peccatum simoniæ remittere offensam propter aliquod pretium, quoniam in foro exteriori non tenetur quis gratis remittere damna in honore, & fama, aut bonis sequura ex offensione, & iniuria, ut resoluit Corduba.

2 Secunda Conclusio. Vix potest fieri sine peccato, quod aliquis excludat inimicum à bonis, & beneficijs communibus, & non remaneat aliquid odij in intimo cordis radicum, ut post D. Tho. tenet Aragon. nam quamvis non teneatur alloqui inimicum supposito, quod ipse non offendit illum, tamen odium semper est absconditum in intimo cordis, propter quod tenetur illum alloqui in casu, quod alias sequeretur scandalum propter eos, qui sciunt inimicitias eorum, ut tenet Ludouic. Lopez, dicens esse opinionem Petri de Soto. & Cord. dicit, quod potest offensus negare loquelam ei, qui offendit, nisi in casu, quod offendit illum licite data causa sufficiente ad offensionem, et si petiuit ab eo veniam secundum qualitatem eius; & si ex negata loquela oritur scandalum, quia putant hoc videntes non cessasse inimicitiam, si tantum huiusmodi signa amicitiae negantur secreto semel, aut bis inter illos, qui fuerunt inimici, non erit culpa mortalis. Dixi semel, aut bis, quia si negaretur regulariter, & frequenter, esset peccatum mortale.

3 Tertia Conclusio. Quando inimicus petit veniam, contrarius inimicus teneatur ostendere illi signa amoris non solum vniuersalia, sed etiam particularia in quantum fuerint necessaria, ut intelligatur vere esse reconciliatio: hæc opinio est Caietani, quæ secundum Cord. debet limitari, ut non intelligatur, quando offensus ex allocutione offensoris perdit in foro exteriori aliquod ius ad sequendam causam, petens

recom-

Cord. d. casib. cō sc. q. 78.

Aragō. 22. q. 25 ar. 5.

Lopez i montes cōscien tiæ. ip. 153. col. 408. Libro 1 quest. q. 27

recompensationem iniuriæ, quia in hoc casu potest differre loquelam, cum nō teneatur ad condonandum illi satisfactionem pro iniuria, quamvis petat veniam, ut dicit Sylu.

Syl. ver.
Caritas,
§.6.

Cordu
vbi sup.
Medin.
in sum.
fo.69.

4 Quarta Conclusio. In casu, quod sit probabile, quod alloqui inimicum conciliatum erit occasio rixarum, & aliorum malorum, non tenetur inimicus conuersari cum eo ea familiaritate qua prius, sic tenet Corduba, & Medina. Verum est, quod petente inimico veniam offensus tenetur se ostēdere illi benignum.

5 Quinta Conclusio. Quando aliquis sine causa est contemptus ab inimico, & scit quod si eū alloquitur, prius placabitur eius odium, & non aliter, tenetur illum alloqui prius sub pena peccati mortalis, cum dicat Deus, Conciliare aduersario tuo obuians illi; quod debet intelligi, quando id poterit facere sine suo detrimento, ut dicit Ludouic. Lopez. & sic non tenetur ad hoc aliquis Nobilis, aut Eques, personæ talis, quādo ex eo amitteret honorē suum, & famam, ita ut esset occasio contumeliæ, quasi quod id faceret pusillanimitate victus; est tamen bonum illum moneo, ut illud faciat si vult videri magis miles Christi quam mundi. Supradictū debet intelligi, quando supradictus Nobilis non sentit in corde sup odium, nā si sentit illud, & putat, quod alloquendo inimicum, liberabitur ab odio: tenebitur, quamvis cum aliqua amissione sui honoris ad alloquendum illū prius, quia ut aliquis liberetur a peccato, omni periculo temporali debet se exponere: & idem est, quando omittit illum alloqui per contemptum notabiliter, ita quod ipse contemptus sit peccatum mortale, quod in illo casu tenetur alloqui.

Lopez
vbi sup.
col.411.

6 Sexta Conclusio. Qui habet inimicum æque potentem, a quo potest liberari, non licet desiderare mortem illius, nec aliud damnum, nisi tale desiderium ordinetur ad bonum inimici prædicti, aut Reip. ita quod ex eius morte, aut

infirmirate verabuntur multa mala, & ipse videns se afflictum mutabit vitam; si tamen inimicus est tam potens, quod ab eo probabiliter non potest liberari nisi cum magno periculo suæ vitæ, licitum est desiderare mortem illius, aut aliud malum, si intelligat esse remedium necessarium ad sui defensionem; nam licitum est cuicunque defendere se meliori modo quam possit: & idem debet dici de illo, qui vult vsurpare bona aliena, a cuius tyrannide non potest liberari aliter; ut si aliquis litigat cum aliquo Principe potenti, qui habet iudices in manu sua, & litigant de aliquo magno statu & timet iniustam sententiam, licitum erit desiderare illius mortem, aut alia mala necessaria ad sui defensionē: sic tenet Arag. quod intelligitur dummodo tale desiderium non procedat ab odio, nec procuret illi mortem.

Arago.
11. q. 11.
art. 9. p.
618. col.

7 Septima Conclusio. Quando pater est offensus à filio, si filius petat veniam, sufficit illi condonare absque eo quod pater ostendat illi signa amoris, ad quæ non tenetur, cum potius posset illum castigare; & sic videmus, quod David percussit filio suo Absalon addens, q̄ non videret faciem suam; & idem debet dici, quando vxor committit aliquod graue crimen contra maritum, aut frater contra fratrem maiorem, dummodo absit odium; vnde sequitur, quod si pater negat loquelam per multos annos aut semper filio suo, non debet absolui; nam negare illam hoc modo, procedere videtur ab animo nimis irato, & inordinato, & non ordinato ad emendationem filij, quæ imponitur pro supplicio: & idem debet dici, quando pater non visitat filium in aliquo infirmitate, aut infirmitate positum, aut in aliquo magno festo, & hilaritate congratulando illi, quoniam in hoc casu sequitur grave scandalum, ut tenet

2. Regū
4.

casu sequitur grave scandalum, ut tenet

Cord. & Medina.

De contractu rei locatae, & conductae.
Cap. XVIII.

SUMMARIVM.

Quid sit locatio, & conductio, num. 1.

Qua res possint vendi, & conducere, concl. 1. num. 2.

An sit licitum locare pecuniam, conclu. 2. num. 3. & concl. 3. num. 4.

An possint fieri locationes rerum ecclesiastica, um per maius spacium trium annorum, conclu. 4. num. 5. & si idem habeat locum in fructibus beneficiorum, ibidem.

An valeant locationes bonorum ecclesiasticorum, cum solutione precedenti, cum praedicto successorum, ibidem.

An ordines mendicantium possint facere suas locationes per maius spacium, quam trium annorum, ibidem.

An sit licitum locatori locare iterum rem alteri, concl. 5. num. 6.

An domum sua apud Magistrum Scholae sit licitum locare Fabri ferrario, concl. 6. num. 7.

AD perfectam intelligentiam eius, quod in hoc capite, & sequentibus deest de hac materia tractari, notandum est, quod iste contractus nihil aliud est, quam concessio quaedam alicuius rei ad usum eius pro certa pecunia, & precio percipiendo: & sic percipere in locatum nihil aliud est, quam recipere rem in usum soluendo pro eo aliquam pensionem: sic tractatur in quadam lege Iuris Civilis. Et natura huius contractus est, ut proprietas, & dominium rei locatae non transferatur in locatarium, sed solum usus: hoc supposito ad resolutionem propositi ponuntur aliquot conclusiones.

1. Prima Conclusio. Omnes res, quae possunt vendi, possunt etiam locari, sic tenent omnes Iuristae, qui declarant, quomodo debeant intelligi.

2. Secunda Conclusio. Loquendo de pecunia quantum ad eius principalem

usum, qui est expendere eam in commutationibus, non est licitum locare illam, nec recipere pro ea pretium; nam esset usura palliata, cum hoc realiter, & vere non sit aliud quam contractus mutui, cuius respectu bona conscientia non potest pretendi interesse.

3. Tertia Conclusio. Si consideratur pecunia quantum ad usum secundum, qui est sustentatio, & pompa possidentis, aut ad ponendam eam loco pignoris, licitum est locare eam cum obligatione dandi aliquid pro eius usu, dummodo non sit fraus, nec dolus, quando sit contractus: erit autem fraus, & dolus, quando, qui recipit, tenetur ad casum fortuitum eius; nam hoc esset ire contra naturam dicti contractus, in quo dominium semper remanet apud illum, qui locavit, & per consequens casus fortuitus se tenet pro eo, salvo si in dicto casu fortuito fuit lata culpa, & praeiudicium pro parte eius, qui recepit dictam rem locatam; nam tunc damnum stabit pro illo; & sic in hoc differt iste contractus a contractu emptionis, & venditionis, nam in venditione non solum res quantum ad usum, sed etiam quantum ad proprietatem, & dominium transferatur in illum, qui emit, & per consequens omnis casus fortuitus, aut periculum ipsius. Conclusio ista est D. Thome, & secundum eam debet intelligi; quod dicit quidam modernus vocatus Gratia in libro quem fecit de contractibus. Et hinc inferitur, quod potest locari alicui Equiti aliqua summa pecuniae ad sui sustentationem, & pro expensis observando conditiones supradictas.

4. Quarta Conclusio. Locatio facta de redditibus Ecclesiae, ut sunt redditus beneficiorum, & decimarum non potest fieri, nisi ad spacium trium annorum, & si ad plus sit, erit irrita, & nullius valoris; quod est verum, ut dicunt Corduba, & Covarruvias, in provinciis ubi est recepta extraneitas, Ambrosius, quae id disponit; nam si non est usu recepta, non valet; ut affirmat Naderus cum

Caetan.

D. Tho.
2. q. 78
art. 1. ad
6.
Gratia.
de contr.
li. 1. p. 2

Cord. d.
casibus
consci.
q. 3.
Cov. li.
1. var. c.
26. n. 7.

Leg. 1.
ff. loca
ti.

In l. lo
calia, ff.
locat.

Extrau- **Caietan.** qui dicit non fuisse receptam
gan. Am- in Regnis Portugalliae quantum ad lo-
bitioſe, cationem trium annorum; ſape enim
de reb. fit locatio ad quatuor annos, & dicit
eccl. nō amplius credere illam eſſe receptam in
alien. paucis locis, quantum ad penas extrin-
Nau. in ſecas excommunicationis; quamvis
Man. ca. putet eſſe receptam in multis, quā-
27. nu. ad diſpoſitionem principalem ipſorum
350. trium annorum, in quibus locis ſunt
 irritae, & nullae locationes factae ad plus
 ſpatij; & ſic dicit ſe iudicaſſe Salmanti-
 cae, quando pronunciauit nullā quan-
 dam locationem factam ad maius ſpa-
 tium, & quod clericus, qui ipſam fecit
 celebrans nō incurrit irregularitatem,
 cum non eſſet excommunicatus; & ſi
 Confeſſores debent interrogare iudices
 Eccleſiaſticos, qualiter eſt in uſu dicta
 extrauagans, ne faciant penitentes huc
 illucque agitari. Et nota, quod Concil.
Cōc. Tr. Tridentinum dicens, quod irritentur lo-
ſeſſ. 25. cationes rerum eccleſiaſticarum factae
C. 11. ad longum tempus, nō reuocat dictam
 extrauagantem, in qua ſunt irritae loca-
 tiones factae ad plus quam tres annos,
 quoniam Concil. loquitur de locatio-
 nibus factis triginta annis antea per
 praelatos Eccleſiaſticos contra Cano-
 nes factos in damnum Eccleſiae, & ſi
 non eſt expreſſe contrarium eius, quod
 decretum eſt in dicta extrauaganti;
 quoniam lex diſponens, quod locatio-
 nes factae ad longum tempus in dam-
 num eccleſiae contra Sacros Canones
 ſunt irritae, non irritat dictas locationes;
 & ſic tenet Nauarrus, quem ſequitur
Nau. ubi Ludouicus Lopez. Et nota, quod ſun-
ſupra. ctus beneficiorum non poſſunt locari,
 ob neg-
Lopez li. 2. c. 24
ob neg. pa. 398.
li. 2. c. 24 col. 1.
pa. 398. Gutierrez. Nota etiam ex Concil. Tridenti-
col. 1. no: quod nullae locationes factae de be-
Gutierrez. neficijs cum ſolutione praecedente in
i can. c. damnum praelatorum ſucceſſorum va-
8. nu. 14 lent nec in Curia Romana, nec extra,
Cōc. Tr. ad quod reuocat omnia priuilegia in
ſeſſ. 25. contrarium. Item nota, quod dictū Cō-
C. 2. cilium prohibet locationem cuiuſcun-

que facultatis nominandi, aut deputā-
 di vicarios in ſpiritualibus prohibendo
 ipſos locatarios, ne per ſe vel per alium
 ſimilis res intereat. Nota ultimo, quod
 dicta extrauagans, *Ambitioſa*, non ha-
 bet locum in ordinibus mendicantium,
 in quibus propter ſua antiqua priuile-
 gia ultra dictos tres annos eſt conſue-
 tudo locare ſuas poſſeſſiones, fundos,
 & montes, quorum rerum locationes
 factae a praelatis dictorum ordinum va-
 lent, niſi Capitulum Generale, aut Pro-
 uinciale proximum noller conſentire,
 vt ordinauit Leo Decimus in Conc. La-
 teranenſi.

6 Quinta Concluſio. Licitum eſt loca-
 tario locare alijs rem quam ipſe acce-
 pit locatam, quod intelligitur, niſi fue-
 rit pactum in contrarium, aut ſi ex hac
 ſecunda locatione ſequitur aliquod gra-
 ue prauiudicium alicui; item ſi locat do-
 mum quam ipſe acceperat alicui perſo-
 nae inhoneſtae, aut amenti, ac niſi etiam
 ſocij locatarij nolint, quod ipſe locet
 ſuam partem alteri contra ipſorum vo-
 luntatem; nam tunc illicitum erit, vt
 dicunt Doctores communiter cum Na-
 uarro.

7 Septima Concluſio. Domus, quae eſt
 ſita apud aliquem magiſtrum Gram-
 maticae, aut qui docet legere, & ſcribe-
 re, non poteſt locari fabro ferrario, aut
 alteri lectori ſimili, quoniam perturba-
 rentur vocibus, & rumore nimio con-
 funderentur, & ſic impediretur ſinis
 praediſtae Doctrinae. Vnde ſequitur,
 quod magiſter, qui prius habet domū
 in illo loco, poteſt expellere de nouo ve-
 nientem Magiſtrum ratione diſconue-
 nientiae. Vt tenet Bart. & eſt veritas no-
 tiſſima Iure Ciuili, & Canon. debet ta-
 men notari relinqui arbitrio iudicis iu-
 dicare, qui iſtorum debet expelli, con-
 ſideratis circumſtantijs, & equitate, prae-
 ferri enim debet, qui eſt magis neceſſa-
 rius ad bonum commune ciuitatis.

Nau. in
 ca. inter
 electos
 de fide
 iſtr.

Bart. in
 l. 1. ff. ſo-
 luto ma-
 trim.

De iustificatione contractus locationis.
Cap. XIX.

SUMMARIVM.

An sit licitum locare terras quindecim mensurarum seminatae pro triginta mensuris quindecim ordei, & quindecim frumenti pro singulis annis, concl. 1. num. 1.

An licitum sit mercenario obligare se ad metiendum eo tempore, quo fit messis cum pacto anticipata solutionis, concl. 2. num. 2.

An sit licitus contractus locationis animalium, in quo interuenit pretium iniustum, & pactum de casu fortuito in dānum conducentis, concl. 3. nu. 3.

An sit licitum locare animalia pro iusto pretio cum conditione reddendi alia animalia eiusdem aetatis, ac erant illo tempore, quo fuerunt locata, Conclu. 4. num. 4.

An sit licitum emere ab alio aliqua animalia, quae scit ipsum non habere, & postea, item de nouo locare illa pro certa pensione, concl. 5. num. 5.

An sit licitum locare mulum, seu equum à meridie usque ad serum, & accipere integram mercedem, concl. 6. num. 6.

An qui locat mulum, vel equum ad multos dies, possit recipere mercedem pro illis diebus, in quibus talis equus non fecit iter, concl. 7. nu. 7.

An qui locat mulum, aut equum debeat emere soleas ferreas pro itinere necessariis, concl. 8. nu. 8.

Prima Conclusio. Licitus erit contractus locationis praedij, quo quis accipit quindecim mensuras seminatae pro triginta mensuris, quindecim ordei, & quindecim frumenti, dummodo dominus praedij fecerit experientiam, quod dictum praedij soluat praedictas triginta mensuras demptis impen-
sis sollicitudine, & labore qui debebat sustineri usque ad collectionem dicti fructus. Debet etiam considerari, quod

non singulis annis respondent praedia eodem modo, ita ut aliquando accidat non posse colligi ipsum semen, & impen-
sas, maxime si colantur singulis annis; & factis hisce considerationibus licitus erit contractus, quas si non fecerit, erit illicitus, & iniustus, cum constet esse notabiliter in praedijudicium ipsius locatarii, ut notat Cord. si tamen huic contractui addatur alius, in quo dominus tribuat colono unum par boum, aut tot ducatos pro illorum emptione ad colendum dictum praedium, pro quo teneretur soluere plusquam viginti mensuras, dimidium frumenti, & dimidium ordei pro singulis annis per spatium octo annorum, & non amplius, & dicti boues remanerent apud ipsum colonum, aut valor illorum, talis contractus quantum ad hoc esset illicitus, quoniam par boum, aut eorum valor, nempe sexdecim ducati, ut supponitur non est iustum precium dictarum centum, & sexaginta mensurarum, quas colonus teneretur dare in illo spatio octo annorum, quae valent plus, & sic ista esset usura non solum palliata, sed clara; tanto magis si dominus dedit boues sanos, & statim, aut parum post mortui sunt, nam cum fuerit contractus venditionis, & statim translatus sit dominium in colonum; cum perierint, ipsi valebant multo minus; sic dicit Corduba, quem sequitur Ludouicus Lopez.

2. Secunda Conclusio. Licitus est contractus ordinarius Hispaniae, in quo mercenarii obligantur metere praedia alicuius in Augusto pro illo pretio, pro quo alij eo tempore laborauerint, dummodo illis statim solvatur merces, aut pars illius. Quod intelligitur nisi in casu, quo praedicti mercenarii petunt nummos ab aliquo homine, cum quo nec tunc, nec unquam habebant animum contrahendi, quos & ipse nolit dare, nisi hac conditione, quod de nouo obligentur, in hoc enim casu esset usura, quae non committeretur, si aperte diceret, illis nolle se dare praedictos nummos

Cord. &
cal. con-
sc. q. 95.

Cord.
vbi sup.
Lopez i
instr. ne
ganu, l. 2. c. 24

mos mutuo, sed in partem pretij con-
ductionis.

3 Tertia Conclusio. Illicitus est con-
tractus locationis, in quo locantur mul-
li, boues, aut alia animalia cum pen-
sione iniusta, aut in quo altringitur lo-
catarius soluere locationem diebus, in
quibus non laborant absque propria
culpa ratione alicuius casus fortuiti,
qui accadat ei, aut animalibus, aut si
compellitur soluere pretium illorum,
quæ moriantur apud illum; nam hoc
totum debet currere in damnum ve-
ri domini animalium, & non locatarij;
& sic iste contractus erit usurarius, ut
dicit Gabriel, & Rosella; non erit au-
tem usura, si colonus, qui accipit di-
cta animalia pepigit cum locatore,
quod periculum, aut damnum currat
pro ambobus facta tamen debita di-
minutione pensionis, seu mercedis,
nam sine illa esset etiam iniustus con-
tractus, & quamuis Dominus habeat
in animo diminuendi de pretio, quod
fuerit secutum de damno, quamuis in
contractu non exprimit, ut colonus
timore damni melius se gerat in tra-
ctatione, & gubernatione animalium;
& nihilominus Dominus peccat mor-
taliter; quia illi, quibus ignota est
eius intentio, scandalizantur ex no-
titia huius contractus, tanto magis
quod potest mori absque declaratio-
ne talis animi; & sic ipse, aut hære-
des possunt molestare prædictum colo-
num, sic dicit Nauar. Verum est, quod
non erit peccatum usuræ, postquam
ipse non habuit animum habendi il-
lum excessum.

4 Quarta Conclusio. Illicitum est lo-
care alteri animalia ad colenda prædia
pro certo iusto pretio, hac tamen con-
ditione, quod reddantur alia animalia
pro ijs eiusdem ætatis, quam habebant
ista conducta tempore conductionis;
nam iste est contractus de renonatio-
ne; & idem est, ac dicere, Petre accipe
hæc animalia mutuata, ut postea red-
das mihi alia meliora, & maioris valo-
ris; sic dicit Sotus, & Medina Complut.

& Angles. Hinc sequitur esse illicitum
contractum (ut mihi dicitur) multum
usitatum in noua Hispania, ubi datur
in locatum pastoribus grex ouium hac
conditione, quod si defecerint oues,
numerus debeat suppleri cum nouis a-
gnis nascituris; quoniam non possunt
locari oues cum pacto quod reddantur
integre, & sanæ; quia cum eius domi-
nium remaneat apud dominum, ad eun-
dem debet pertinere damnum, & im-
minutio gregis: sic tenet Medina in sua
Summa, quod ego iudico Verum, nisi
in casu, quod dictum damnum pasto-
ribus recompensetur in stipendio, quod
deberent remittere pastores, si non es-
set secutum damnum.

5 Quinta Conclusio. Iniustitiam, ac
peccatum usuræ committit ille, qui e-
mit ab alio animalia, quæ scit ab illo
non haberi, & post emptionem factam
locat eas illimet pro certa pensione sol-
uenda, nam hic recepit pensionem ve-
re, quam certo scit non esse. Verum est,
quod si iste crederet probabiliter talem
hominem habere dicta animalia, quod
tunc non tenetur ad restitutionem
eius, quod expendit bona fide; quam-
uis postea cognouit veritatem; nec ad
restitutionem eius, quod non expen-
dit, sed ad restitutionem eius, quod re-
manet, & cum quo factus est diues, in
casu, quo emitteret dicta animalia ab al-
io, si ille non offerret dicta animalia,
& sic propter suum interesse potest se-
cure ferre suam pensionem, ut dicit Na-
uar. qui affirmat esse hanc opinionem
Ang. & Sylu.

6 Sexta Conclusio. Iniustitia est locare
mullas, seu equos à meridie solum in
sero, & velle totam mercedem diei, si-
cut & est iniustitia mercenarij velle
pro dimidio diei totam mercedem in-
tegram diei, nec consuetudo excusat ab
hoc peccato. Verum est, quod non erit
peccatum, si culpa conductoris factum
fuit, quominus tota die laborarent, aut
si idem dat illis voluntarie totam mer-
cedem integram.

7 Septima Conclusio. Qui locat mul-
lam,

Sotus l.
6. de iur.
sti. q. 1.
ar. 4.
Med de
restit. q.
38
Angl. d.
usura.
rōnem
ptionis
ar. 3. dif-
ficul. 4.
Medina
in sum.
P. 149.

Nau. 22.
17. nu.
230.

Gabr. i
4. d. 15.
q. 2. ar. 3
dub 2.
Rosella
ver. usu-
ra, para
gr. 1. 3.

Nau. c.
17. n. 16

Lop. mi- lam, aut equum per multos menses, aut
 nis neg. dies ad longum aliquod iter, non po-
 l. 1. c. 25. 8 test recuperare mercedem pro diebus,
 pa. 407. quibus dicta mulla, aut equus quiescit,
 col. 1. ut melius possit ferre longitudinem, &
 laborem iuneris, quod relinquitur ar-
 bitrio boni viri; & hoc debet intelligi,
 nisi in pensione aliorum dierum dimi-
 nuttur pensio pro diebus quietis neces-
 sarijs, sic tenet Fr. Ludou. Lopez.

8 Octava Conclusio. Mulla, aut equus
 locatus ad breue iter, si eget soleis de-
 bet eas ponere dominus talis bestiae, nā
 esset manifestum damnum conducto-
 ris, quod ad iter trium dierum deberet
 ponere ipse res necessarias itineris nisi
 de salario, aut mercede resumeretur il-
 la impensa; verum est, quod si iter est
 longū, secus se res habet; nam tunc cer-
 tum est non posse iisdemmet soleis iter
 finiri, unde ad viatorem pertinet eas po-
 nere, postquam sic conduxit mullam,
 aut equum absque alia condicione: sic
 tenet Fr. Ludou. Lopez cum Gratia-
 no.

De precijs locationis, & conductionis. Cap. XX.

SUMMARIVM.

*An qui non potest vti re locata propter cul-
 pam domini, teneatur ad pensionem lo-
 cati concl. 1. nu. 1.*

*An uxor mortuo marito teneatur soluere
 locationem quā fecit maritus, cōc. 2. n. 2.*

*An qui conducit domum, si exit ab illa
 ante tempus, teneatur ad totum pretiū
 anni, concl. 3. nu. 3.*

*An dominus possit bona conscientia acci-
 pere totum pretium domus locatae, quā
 deserit locatarius in medio anni tempo-
 re sciens dominus, quod iterum potest
 illam locare, concl. 4. nu. 4.*

*An possit dominus domum ante tempus ex-
 cere a domo locatarium, concl. 5. nu. 5.*

*Ad quid teneatur operarius, qui promittit
 laborare cum aliquo per 10. dies, si non
 adimpleat promissum, cont. 6. nu. 6.*

*An operario non adimplenti promissum
 laborandi ob casum fortuitum debeat
 stipendium a domino, conc. 7. nu. 7.*

*An possit famulus petere totum salariū
 ab herede, qui illum eiecit a domo ante
 annum pactum ab illis, concl. 8. nu. 8.*

*An famulus, qui promissit seruire per an-
 num, poterit petere totum stipendium
 temporis, quo agrotauerit, concl. 9. nu. 9.*

*An famulus, qui pepigit seruire per an-
 num possit petere dimidiam partem, si
 terminauit biemali tempore, concl. 10.
 nu. 10.*

Prima Conclusio. Qui accipit ali-
 quam rem in locatum, qua non po-
 test postea vti culpa domini, tunc do-
 minus tenetur ad totum interesse, ut di-
 sponit ius. Vnde sequitur, quod si do-
 minus rei culpa sua, aut propter aliquē
 casum fortuitum amittit rem, tenetur
 ad remissionem partis, qua non potuit
 frui locatorem. Verum est, quod non te-
 netur soluere ei interesse lucri cessantis,
 aut damni emergentis, quod illi evenit
 ex eo, quod fuit usus dicta re locata, ut
 dicit Nauar.

Secunda Conclusio. Quando maritus
 cepit in locatum aliquam rem aut prae-
 dia, & mortuus est ante tempus finitū
 locationis rei, uxor aut eius heredes te-
 nentur soluere, & habere dictam rem
 locatam per illud tempus, quod deest,
 si volunt frui parte illa, quae euenerat
 ante mortem mariti durante matrimo-
 nio; nam quamuis solutio fiat soluto
 matrimonio, sufficit tamen ad dictum
 quod fiant de bonis communibus ipsi
 matrimonio secundum eius legem, in
 quo damna, & utilitates debent esse cō-
 munia inter maritum, & uxorem, ut
 resoluit Guttieri.

3 Tertia Conclusio. Si quis conducens
 domum ante tempus discedit ab ea, te-
 netur ad integram solutionem, nec tene-
 tur dñs rei locatae remittere illi aliqd de
 pensione: cuius contrariū dicendū est, si
 discedit forte propter pestem, si aut ali-
 qua alia urgente causa astrictus, nam in
 hoc casu debet dominus remittere pen-
 sionem

Nau. in
 Man. ca.
 17. nu.
 187.

tionem pro rata temporis; immo, quāvis necessitas non sit tam vrgens, vt supradicta, si dominus potest eijcere de domo sua ante tempus contractum locatarium propter aliquam necessitatem, quare locatarius eadem aut simili necessitate non poterit relinquere domum, vt explicatur a Nauarro esse decretum per ius canonicum? Et nota, quod qui accipit domum, in qua inuenit, aut sentit esse phantasmata, terræmotus, aliasvè umbras horribiles, non potest compelli ad solutionem locationis; sed possunt libere relinquere eam, solum quod tenebuntur ad tempus quo habitauerunt in illa, vt tenet Couarr. dicens sic fuisse decisum in Concilio Granaten.

4 Quarta Conclusio. Volente domino domus locatæ accipere illam a locatore, qui deserit eam nulla de causa, sed quod sic conuenit inter eos quia dominus habet alium conductorem, non potest licite recipere totum stipendium anni, sed solum pro rata temporis, & damnum, quod interuenit, & laborem, quem adhibuit in quæstione alius locatarij.

5 Quinta Conclusio. Dominus domus potest eijcere a domo locata locatariū, in quinque casibus, idest, quando locatio facta est per nimium tempus, vt potest per quinque annos, vt sentit Nauar. quod debet intelligi si non respondet cum solutione pensionis, quæ mora in soluendo relinquitur arbitrio boni viri.

Secundus, quando domino domus superuenerit aliqua necessitas eius, vt dixi sup.

Tertius, quando qui habitat domū, recipit in ea mulieres prauæ famæ, & vitæ, quāuis ex eo nihil damni domino, nec domui eueniat.

Quartus, quando domum dānificat.

Quintus, quando iurat soluturū pensionem, & non adimplet etiam in spatio vnius anni, vt Imola docet.

6 Sexta Concl. Si operarius, qui promisit operarium aliquo per 10. dies, non adimplet promissum propria cul-

pa, vltra peccatum tenetur ad damna, quæ inde sequuta sunt, vt determinat ius ciuile, & tenet Nauar. & Fr. Ludou. Lopez. Dixi, *propria culpa*, quoniam si casus fuit fortuitus, non tenetur ad damna. Verum est, quod non potest recipere plus stipendij quam pro tempore quo operatus est; nec operarius dictus soluere illi interesse, quod amisit ratione suæ moræ, quod supponitur nō fuisse ipsum in causa; sic definit ius.

7 Septima Conclusio. Quando operarius promissum nō adimpleuit ratione alicuius rei aut casus, qui euenit illi, cū quo pepigerat, in foro conscientiæ tenetur dominus ad stipendium soluendum tali operario, quoniam, si cum hoc non pepigisset, supponit ius, quod inueniret alium, cum quo possit operari, quia si detur casus, quod non esset futurus alius, non teneretur vt dicit Syl. nisi ad tale seruitium faciendum parauit se, & fecit aliquas impensas, quod in hoc casu poterit petere damna.

8 Octaua Conclusio. Si famulus qui tenetur seruire per annum, electus est, ante tempus, potest petere stipendium integrum, vt definiunt doctores. Quod intelligendum est, nisi missus sit ab herito propter causam legitimam, vt docet Didacus Perezius.

9 Nona Concl. Famulus, qui pepigit per annum, si non possit adimplere propter infirmitatē, quæ euenit, finito anno, non tenetur ad tempus, quo egrotauit, sic dicit Didacus Perez. Verum est, quod dominus non tenetur ad solutionem, nisi pro tempore, quo seruauit computando etiam expensas, quas fecit in egritudine, quæ fuerint magni momenti, secus de paruis impensis, vt dicit Bartol.

10 Decima Concl. Famulus qui pepigit seruire per annum alicui agricolæ, si postea nō seruauit ei, nisi per dimidium anni, & hæc fuit pars hiemalis, non potest pro illa medietate hiemali habere medietatem stipendij promissi, quoniam labor hiemis non est æqualis labori æstatis, & veris, in quo colliguntur fructus; & hinc sequitur quod si contrario

L. fin. ff. ad l. Ro. dr. Nau. vbi sup. nu. 197.

L. fin. no. 5. cū quidam, ff. locati.

Syl. verbo loc. q. 12.

Perez l. 1. lit. 3. l. 6.

Bart. in l. si dote §. si autem.

C. propter §. 1. de loc. Nau. vbi sup. nu. 193. & 194.

Cou. li. 4. var. c. 6.

Nau. vbi sup. nu. 193.

Confl. 116.

Lop. in
ial. cōf.
2. p. c. 6.
& c. 59.
feruiuit in medietate æstatis debet illi
aliquid amplius dari, quam sic medie-
tas stipendij, quod relinquitur arbi-
trio boni viri, vt docet Frater Ludou.
Lopez.

De diminutione facienda pro sterilita-
te, aut fertilitate temporis, aut
propter alias causas emergen-
tes, in pretijs locati,
Cap. XXI.

SUMMARIUM.

*An locatus teneatur diminuire, & remit-
tere de pēfione si superuenerit sterilitas,
conclusio prima, nu. 1.*

*An fructus locationum debeant augeri
propter aliquam fertilitatem magnam,
conclusio secunda, nu. 2.*

*An pistor, qui se obligauit parare panem
familie N. crescente illa familia possit
petere augmentum salary, seu stipendij,
conclusio 3. num. 3.*

Prima Conclusio. Si superuenerit
aliqua sterilitas notabilis sine culpa
locatarij, tenetur dominus prædiorum
remittere de pensione pro rata damni,
nisi in casu, quod prædictum damnum
possit compensari cum fertilitate anni
præteriti, aut futuri, sic est definitum in
iure canonico, & notat Nauar. Quan-
do autem dicatur magna sterilitas re-
linquitur arbitrio boni viri, & experti
in huiusmodi rebus. Et nota, quod si
in aliquo prædio herba subcrescens, &
zizania fuerunt in causa subfocationis
seminis, quod non debet imputari ste-
rilitati, sed pigritiæ, & incuriæ ipsius
coloni, qui debebat expurgare dictum
prædium, sicut nec quando fructus iam
collecti pereunt in arca propter negli-
gentiam colonorum, sic tenet post Syl-
uestr. Nauarr. quem sequitur commu-
nis.

2. Secunda Conclusio. Si propter fer-
tilitatem, aut aliā causam fructus præ-
dij nimis creuerunt, pensioni debet e-
tiam aliquid addi; ratio est, quod si pro-
pter sterilitatem debet minui, quare nō

etiam propter fertilitatem augebitur?

Sic tenet Syluester, si tamen hoc fuit
propter industriam locatarij, non de-
bet augeri pensio, ratio est, quod sterili-
tas propter negligentiam non minuit,
vt dictum est supra: ergo neque fertili-
tas propter industriam debet augere.
Eidem debet dici, quando fructus
sunt multi propter fecunditatem præ-
dij locati, quoniam ista fertilitas nō est
fortuita, sed cognita a locatario, qui
sciebat illud prædium esse fecundum
& idem debet etiam dici, quando cre-
uit pretium fructuum, quamuis fue-
rint pauci, vt docet Grauanus.

3. Tertia Conclusio. Pistor, qui se a-
stinxit pro certo stipendio ad dādum
panem coctum familie alicuius, quæ v.
g. constabat decem personis, si crescat
numerus personarū licite poterit petere
augmentum stipendij, sicut e contrario si
diminuatür numerus, p̄t ēt diminui sti-
pendium. Si tamen numerus personarū
erat determinatus, vt accidit in
conuentibus fratrum religiosorum nō
augebitur neque minuetur pro augmē-
to fractum, aut minutione, quod intel-
ligitur, nisi notabiliter augeatur, aut
diminuatür, vt post Abbatem tradit
Frater Ludou. Lop.

Silu ver-
bo loca-
li. q. 14.

Grat. li.
2. de cō-
tra. c. 46

Li. 2. in-
str. ne-
go. c. 26

Ad quid teneatur accipiens rem in lo-
cationem, si pereat eius culpa.

Cap. XXII.

SUMMARIUM.

*Quod sint tres modi, seu differentia culpa,
scilicet lata, leuis, & leuissima, nu. 1.*

Quid sit dolus, nu. 2.

*An operarij, aut alij artifices mechanici
teneantur ad restitutionem damni, quod
euenit eorum leui culpa in rebus, quas
assumpserunt ad faciendum, conclusio 1.
num. 3.*

*An mulla aut equus locatus debeat perire
domino eius, conclusio 2. num. 4.*

*An mulla seu equus, qui fugit, pereat do-
mino, qui misit eum illo famulum, cui
viator tradit illum itinere confecto, cō-
clusio 3. num. 5.*

Ad

cap. pro
pter de
locat.
Nu. v-
bi supr.
nu. 189.

Nauar.
ubi sup.
nu. 290

*Ad quid teneatur ille, qui dat in loca-
tionem dolia, seu cadot, quos scit esse infe-
ctos. concl. 4. nu. 6.*

*In quibus casibus imputatur casus fortui-
tus habenti rem locatam, conclus. 5. nu-
mero 7.*

*Si renuncians aliquibus casibus fortuitis
videatur renunciare alijs maioribus,
ibidem.*

AD perfectam explicationem pro-
positi debet notari tres esse spe-
cies, seu differentias culpæ. Prima est
lata, quam homines multum negligentes
communiter solent committere, ut
si aliquis librum mutuo ei datum de-
ferret apud ostium apertum, & ali-
quis surriperet. Alia est levis, in quâ
solet incidere homo mediocriter dili-
gens, ut si prædictum librum quis sinat
in camera sua ostio aperto, & domo
stante sine custodia. Tertia est leuissi-
ma, quæ inuenitur etiam in homine di-
ligentissimo sæpius, ut si occlusit quidem
ianuam, sed non inspexit, an esset rectè
pessulis firmata; sic explicat Medina in
sua summa, Nauar. ponit alia exempla
pro horum intelligentia.

2 Secundo notato amplius, quod do-
lus nihil aliud est, nisi quædam machi-
natio in facto, aut verbo, ordinata ad
fallendum alterum, ut explicat Nauar.
cum alijs.

Nota etiam casum fortuitum esse il-
lum, qui accidit sine culpa alicuius, &
sine dolo, ut sunt fulgura, grando, gla-
cies, terremotus, & latronum insultus.

Hoc supposito expedit resolvere,
quæ tanguntur in hoc capite quantum
pertinet ad forum interius conscientie,
quod est institutum nostrum, relinque-
do forum exterius litigantibus.

3 Prima Conclusio. In contractu loca-
tionis, aut conductionis, qui obligant
se aliqua pensione, aut mercede ad fa-
ciendum aliquod opus, ut sunt opera-
rij, & artifices mechanici tenentur in
foro conscientie ad damnum, quod eo-
rum leui culpa euenit; hanc concl. con-
tra Sylu. tenet Nau. & probat, q. quando

contractus, qui celebratur, sit in fauorẽ
amborũ contrahentium, unusquisq; te-
netur ad damnum, q. eius culpa lata, vel
leui sequutum sit, non tñ si venit culpa
leuissima: quam opinionẽ tenet et Me-
dina, & Ludou. Lopez. Quod probatur,
quia ratio naturalis dicitur, q. ad plus te-
neatur contrahentes in contractu ambo-
bus favorabili, ut est iste contractus lo-
cationis, quã in contractu, qui sit in fa-
uorem vnus partis solum, ut in contra-
ctu depositi accidit, propter quod quã-
uis in contractu depositi solum tenea-
tur (regulariter loquendo) depositarius
ad damnum quod eius lata culpa eue-
nit, sequitur quod in contractu locatio-
nis teneatur unusquisq; ad dñũ, quod
euenit non solum lata culpa illius, sed
etiam leui; & erit levis culpa, quomo-
do erit venialis, quãuis non sit morta-
lis. Hinc inferitur, quod operarij, ut ar-
tifices mechanici, qui recipiunt aliquã
rem faciendam pro certa mercede, aut
mercedem pro singulis diebus, tenentur
ad restitutionem damni euenientis eo-
rum culpa leui, quamuis non sit mor-
talis, ut dicunt Doctores allagati.

4 Secunda Conclusio. Qui conduxit
mulam aut equũ ad quatuor dies Sal-
mantica usq; Pintiam, & acceleras iter
cõfecit: et in duobus, si moriatur illud
animal, quãuis in foro exteriori tenea-
tur soluere illud propter præsupponẽ,
tñ in foro interiori, quia nõ fuit mortuũ
eius culpa leui, aut alia fraude, nõ tene-
tor; ratio est, quia quamuis verum sit, q.
deceperit herũ dicens se locare ad qua-
tuor dies, tñ reuera duo dies sufficiunt
ad prædictum iter conficiendum, dum
modo detur prædicta mulc, aut equo
necessarius victus, & quies, ut tenet Me-
dina; quod debet intelligi, ut dicit Lud.
Lopez. nisi dominus eius locauit eam
hac conditione putans iturum in dictis
quatuor diebus, & sic dedit eam quam
alias non daret, quod erat ex alio itine-
re defessa, quod probat quia hic est do-
lus, & culpa contra pactum.

5 Tertia Conclusio. Si dominus mu-
la, aut equi mittit cum eo famulum ad

C 5 eius

Med. in
sum. fol.
1561.
Nau. vbi
sup. nu.
178.
Nau. vbi
sup. nu.
177.

Vbi sup.
fol. 157.
Lopez.
min. ne-
gotiã. l.
1. c. 17.
P. 419.
C. 2.

eius custodiam, tunc qui vitur eo, non tenetur eum custodire, si tamen insimul conduxit etiam simulum, tunc non excusatur, quin tradat illam ei confecto itinere, postquam traditionem, si amittatur, aut fugiat, peribit domino, & non videnti, ut dicunt omnes Doctores communiter: cui debet addi, quod qui remisit mulam aut equum ad herum eius per nuntium fidelem, & qui pro tali habebatur, si postea fugiat cum ea, in foro conscientiae non tenetur ad solutionem; quia hic non fuit dolus, nec culpa levis, postquam ille reputabatur communiter fidelis.

6 Quarta Conclusio. Qui dat in locatum aliquam rem vitiosam, ut dolium, aut cadum, quam sciebat esse infectam, ut quia tenebat acetum, aut quid simile, peccat mortaliter, & tenetur ad restitutionem damni, si tamen ignorat vitium, & protestatur non esse in tali re vitium, quod si sciret esse, doleret de illo; tunc non tenetur in foro interiori ad illa damna, sic tenent post Syth. Angelus, & Nau. Hinc inferitur, quod qui locat aliqua prata herbosa ignorans esse aliquam herbam mortiferam, non tenetur ad damnum sequutum in amentis locatarii.

7 Quarta Conclusio. Casus fortuitus non imputatur ei, qui habet rem nisi in tribus casibus. Primus, quando evenit casus fortuitus ex aliqua precedente culpa, quamvis levi, ut si aliquis ducit mulam Salmantica Barchinonam usque, quam non locauerat, nisi Castraugustam iturus, quem in Regno Catalunis expoliauerunt latrones, surriperuntque mulam. Secundus, quando res perit in potestate conducentis propter moram quam fecit in reddenda re domino suo, ut si aliquis teneret domi mulam locatam, qua iam usus est, & morante ipso reddere, cecidit domus, & occidit mulam.

Tertius, quando contractus est factus cum hac conditione, si sit licitum illum facere, quod scilicet non habeatur ratio casus fortuiti.

Ad cuius meliorem intelligentiam debet notari, quod qui renunciat casibus fortuitis dicens in contractu, quod renunciat alijs similibus, fraccidant casus maiores, non videtur illi renunciasse, ut colligitur ex iure, & tenet Innocentius dicens, quod hoc non solum procedit in rebus odiosis, sed etiam in favorabilibus. Quod est in tantum verum, quod quamvis clausula generalis renunciatoria sit iuramento confirmata, nihilominus non obligat, nisi secundum intentionem iurantis, ut colligitur aperte ex iure Canonico.

De ieiunio quoad eius definitionem, divisionem, & obligationem.

Cap. XXIII.

SYMMARIVM.

Quid sit ieiunium, & quomodo dividatur in naturale & ecclesiasticum. nu. 1.

An fatigat ieiunium, qui manducat semel in die nimis tamen, & qui interdum manducat aliquid ad bibendum, ibidem.

An peccet semel aut saepius, qui manducat saepius in die ieiunii. ibidem.

An tollat ieiunium bibere saepe in die, ibidem.

An transgrediatur ieiunii praeceptum, qui manducat ante meridiem, ibidem.

An tollatur ieiunium manducando ova, & similia. ibidem.

An omnes teneantur ieiunare, conclus. 1. nu. 2.

An committat plusquam unum peccatum, qui transgreditur ieiunii praeceptum impositum a pluribus Summis Pontificibus. concl. 2. nu. 3.

An qui non ieiunat in die praecepti Ecclesiae, & ad quod tenebatur etiam de voto, teneatur confiteri hanc circumstantiam, concl. 3. nu. 4.

An peccet paterfamilias non iubens ut ieiunent omnes qui sunt in sua familia, concl. 4. nu. 5.

An

Nau. ubi
sup. nu.
196.

An peccent cauponarij, & hospites inuitando suos hospites ad cenam in die ieiunij, concl. 5. nu. 6.

An peccet, qui ponit impedimentum ieiunij, ut si aliquis ambulat per totam noctem propter aliquam mulierem, aut qui tota die ludit pila, conclusio. 6. numero 7.

An peccent iter agentes non ieiunando, ibidem.

An peccet peccato blasphemiae, qui iacens ebrius blasphemat aut occidit, ibidem.

An ieiunare teneatur, qui praesens Missa in Dominica non admonitus fuerit de vigilia corrente in hebdomada à Parocho, concl. 7. num. 8.

An sit peccatum facere collationem cum multis fructibus, & conseruis in vigilia natiuitatis, concl. 8. nu. 9.

An Episcopus possit dispensare in ieiunijs, ibidem.

An liceat vitam abbreviare ieiunijs, concl. 9. num. 10.

An sit praeceptum abstinendi ab ouis, & lacticijs in diebus Veneris, & alijs diebus ieiunij intra annum decurrentibus, concl. 10. num. 11.

An pauperes in die ieiunij possint comedere ouum, quod illis datum est pro elemosyna, ibidem.

AD declarationem huius materiae notandum est, quod ieiunium est obseruantia ecclesiastica, qua iubetur non manducare, nisi semel in die hora conuenienti non manducando oua, carnes, nec lac, nec alia, quae ex his fiunt. Dicitur obseruantia ecclesiastica ieiunium, quod quamuis à iure diuino sit introductum ieiunium, ecclesia tamen signauit tempus, quod debeat exerceri. Dixi, non manducare nisi semel in die hora conuenienti, quia non praeferri hoc praeceptum, quod via necessitatis, & medicinae manducat aliquid: neque coqui probantes cibos, quamuis sint ex carnibus; verum est, quod rumpunt ieiunium naturale, quod requiritur ad communionem; neque rumpunt ieiunium, qui semel manducantes nimis manducant, cum

Caiet. tenet Couarruias; transgreditur tamen illud praeceptum, qui interdum ad bibendum sumit aliquid prius cibi, quamuis id faciat urbanitatis ratione, quia est ab aliquo inuitatus; nam vera urbanitas Christiani est obseruare praecepta Christi, & Ecclesiae, quicquid dicat Medina in sua Summa. Notetur ulterius, quod si aliquis manducat, saepe in die, non ideo facit plura peccata, sed vnum solum quod committit, quando manducat secundo post prandium principale, nam praeceptum Ecclesiae solum est, non comedere nisi semel in die; & sic statim, ac transire illam vicem, peccat; etsi plus manducat, non peccat, & hoc videtur mihi verius quam contrarium, quod tenet Couarr. Verumtamen erit contrarium in praecepto non comedendi carnes in diebus prohibitis, nam in hoc praecepto sine respectu ad aliud iubetur abstinendum à carnibus, sicut iubetur non furandum, & ideo, quoties quis comedit carnes, toties peccat, sicut peccat toties, quoties committit furtum. Quod intelligitur in diebus ieiunij Ecclesiae, aut regulae, sed non in ieiunijs voti, nam in his debet inspicere intentio eius, qui fecit votum, qui si vult solum ieiunaturum tali die solum peccat mortaliter statim, ac comedit carnes ista vice, sed non peccat mortaliter; quamuis postea comedat carnem iter, aut quater, quoniam solum vult ieiunium: si vero habuit intentionem non solum ieiunandi, sed etiam non comedendi carnes, tunc non solum peccabit in prima vice, sed etiam in reliquis. Hinc sequitur, quod Frater Minor, qui comederit carnes in quacunque die Adventus sine necessitate, peccat mortaliter toties, quoties illam comederit in illa die, qua tenetur ieiunare per praeceptum suae Regulae; quod praeceptum obligat eo modo, quo alia praecepta Ecclesiastica ieiunij. Dixi, non comedere, quia bene potest bibere ante prandium, & post prandium, quantum videbitur illi absque peccato non ieiunandi; verum est, quod peccabit peccato grauius,

Couarr.
li. 4. var.
c. 20. n.
13

Con. li.
4. var. c.
20. n. 14

Med. in
sum. f.
97. P. 2.

Habe-
tur i co-
pen. pri-
ul. n. 1.
fratres
minera-
tes.

quod erit veniale, aut mortale secun-
dum quod ex poru immoderato sequi-
tur damnum, vel non, & secundum
quod est praeuifum in fe, aut in fua cau-
fa. Dicitur hora competenti, quia com-
petens antiquitus erat tertia hora post
meridiem, fed nunc communiter eft
meridies, aut dimidia horae pars plus
ante, aut post meridiem, vt refoluit Co-
uarruuias, & fic hoc non eft quod mul-
tum habeatur fcrupuli, quia iam con-
fuetudo inualuit, vt hora fit contra me-
ridiem per vnam horam parum minus:
immo funt Doctores, qui tenent poffe
fieri prandium de mane dummodo po-
ftea nihil manducetur in toto die, vt
notat Medina: & notent fratres mino-
res obferuantia, quod Pius V. ad instan-
tiam Patris Aguilae Commiffarij Ro-
mani concessit anno 1566. in fexto die
Maij viuae vocis oraculo, quod praedi-
cti Fratres Minores qui pedibus iteque fa-
ciunt, poffint aliquid de mane come-
dere, & de fero cenare, nec ideo percat
meritum ieiunij. Quae fuit aperta con-
ceffio, vt deleantur fcrupuli, & fuccur-
ratur neceffitati, in quam fi incidat iter
facientes poffunt vri quodam priuile-
gio conceffo per Leonem Decimum,
fratribus Minoribus iter facientibus, vt
poffint transferre ieiunium in alium
diem: Dicitur non manducando car-
nes, oua, lac, nec alia quae ex his fiunt:
haec particula eft explicata in declara-
tione Bullae Cruciatæ, quare in hoc lo-
co non detinebor in difputatione ca-
fuum qui folent agitari, qui ibi funt de-
clarati, Et nota, quod quamuis aliqui
dixerint, qd in Quadragefima poffunt
manducari fine bulla bifeoti ex facaro
& ouis conditi, tgo dubito multum; na
non obftat, quo i fubftantia oui, quam
intrat, conuertitur in aliam fubftan-
tiam; quoniam idem dicere poffemus
in cibo albo vocato, quod caro fit con-
uerfa in aliam fubftantiam, & fic quod
licite poffet maducari his diebus, quod
nemo vnquam dicet; nec obftat fub-
ftantiam oui effe paucam, & fic quod
non eft materia peccati mortalis, nam

illae mulieres, qui faciunt huiusmodi bi-
fcotos ex facaro affirmant ac certum
me faciunt habere fingulos vnum o-
num & amplius.

2. Prima Conclusio. Qui non attingunt aetatem 21. annorum completo-
rum non tenentur ad ieiunium (sub fe-
na mortalis) totius Quadragefinae; be-
netamen tenentur ad aliquos dies, &
ad ieiunia intra annum occurrentia fe-
cundum quod magis, aut minus acce-
dunt ad dictam aetatem, secundum
etiam confuetudinem terrarum, & lo-
corum, vt dicit Syluest. Angelus, Na-
uarr. & Corduba, quamuis Canoni-
stae aliud dicant, & quidem quan-
tum ad non comedendas carnes con-
fuetudo vltius interpretatur, quod
peccant contra preceptum Ecclesiae qui
praetereunt feptem annos, & vtrun-
que ratione, & discretionem fcientes,
quod vetitum eft, fi ipfi manducassent
carnes in Quadragefima diebus Vene-
tis, & Vigilijs, quamuis excusentur a
ieiunio in dictis diebus, & fic eodem
modo secundum confuetudinem loci
poffunt dari carnes, & oua puerolis in
Quadragefima, vbi fic eft in vfu, vt
docet Caietan. & tenet Pedraca, &
alii relati a Cordu. vbi dicit, quod qui
accedunt ad dictam aetatem tenentur
ad obferuationem praceptorum Dei,
& Ecclesiae.

3. Secunda Conclusio. Quando ali-
quis dies ieiunij decretus eft a pluribus
Summis Pontificibus confirmantibus
id quod fecit antecessor, qui illo die non
ieiunauerit non committit, nisi vnicum
peccatum mortale, nec eft neceffe, vt
confiteatur illam circumftantiam, quod
tale ieiunium eft confirmatum a multis
Pontificibus, ficut non eft neceffe qd rum-
pens votum caftitatis confiteatur illud
votum fuisse faepius confirmatum.

4. Tertia Concl. Qui fecit votum ieiunandi in diebus praecipis ab Ecclesia
fi non ieiunet, tenetur confiteri illam
circumftantiam, quod fecerat votum
de ieiunando illis diebus: nam circun-
ftantia voti eft actus vnius virtutis
fpe.

Caietā.
22. qu.
147. ar.
8.
Pedraca
in 3. pre-
cepto.
parag. 14
f. 34.
Cordu.
vbi fup.

specialis quæ est religio, & sic ire contra eam addit nonam deformitatem quæ mutat speciem peccati. Hinc sequitur, quod qui nō ieiunat in aliquo die quatuor temporum in quo etiam aliqua alia vigilia obligatoria intercedit, tenetur confiteri hanc circumstantiam, cum addat novam deformitatem; nam si in tali die non esset duplex obligatio & vigilia incidisset in alio die, duo ieiunia deberent fieri, ac per consequens duo peccata committerentur illa transgrediendo, ergo eadem ratio est, si incidant in eodem die. Ex dictis infertur, quod qui non audit rem sacram in die S. Petri incidente cum Dominica tenetur ad id exprimendum in confessione, quod defecit duabus obligationibus: sic tenet Nauar. quem sequitur Frater Ludovicus Lopez. Verum est quod cōtrarium huius tenent recentiores contra Nau. ut tradit Henriquez.

5 Quarta Conclusio. Non peccat paterfamilias non compellens ad ieiunia ecclesiastica suam familiam, nam solum tenetur corrigere eam fraternè maiori diligentia, quam extranei: hæc sententia est Sor. quæ debet intelligi, quando filij, famuli, aut alij prædictæ familiæ non ieiunabunt, quamvis iubeatur illis a patrefamilias, potius clam surripient, aut petent ab aliquo extraneo aliquid pro cœna, & ientaculo, debet tamen illis denegare cœnam, quamvis dicant illum esse avarum, sic dicit Nauarr. Et peccat mortaliter paterfamilias qui in diebus ieiunij, quo possunt familiares ieiunare, iubet illis res laboriosas, & incompatibiles cum ieiunio, quæ faciliter possunt transferri ad alium diem, ut cum Palud. & Gabr. tenet Nauarr.

6 Quinta Conclusio. Peccant hospites, & cauponarij, qui in diebus ieiunij ministrant hospibus indifferenter cœnas varias, & cibos quibus ieiunium perturbatur, si faciunt hoc intentione, ut rumpant ieiunium: nam si inuitant illos animo sincero, & simplici præsumentes, quod tales habent excusationem a ieiunio nō

peccabunt mortaliter; quod procedit, quamvis ignorent, si habent necessitatem, qua non obligentur ad hoc præceptum: nec sufficit ad hoc ut non peccet, præsumptio, quod non erunt tam oblitæ suæ salutis spiritualis, ut voluerint cenare transgredientes præceptum ecclesiasticum: & eadem ratione non peccat secundum Caiet. supradicti administrantes cœnam hospitibus, qui dicunt velle cenare in die ieiunij, nam non pertinet ad eos scrutari illas conscientias, immo adde, quod, quamvis administrent cibos supradictos illi, quem sciunt posse ac debere ieiunare, non peccant sciētes etiam illos esse præparatos ad rumpendum ieiunium, nam ipsi solum seruiunt potentiæ nutritiue horum, & sustentationi, & non cooperantur ad peccatum rumpendi ieiunium. Nec propter præceptum correctionis fraternæ tenentur negare illis cibos, nam si ipsi negant, alij rogabunt, & ipsi quærent, tanto magis, quod actus exterior nō addit ad actum interiore malitiam, ut docet D. Tho. & sic stantibus ipsis paratis ad rumpendum ieiunium non committunt minus peccatum apud Deum, quamvis, quantum ad homines committant etiam peccatum scandalij; rumpendo ieiunium mediante actu exteriori: & hinc infertur, quod qui non tenetur ieiunare inuitas alium ad cœnam non peccat mortaliter sciens illum esse paratum ad rumpendum ieiunium; hanc opinionem sequitur Nauarr. cum Caiet. contrarium tamen debet dici, quando inuitat aliquem ad cœnam qui est paratus ad ieiunandum; nā tunc iam cooperatur eius peccato. Nec est eadem ratio de illo qui inuitat alium ad bellum iniustum, quamvis sit paratus ad idem, nā talis ad nulum bonum naturale inuitat, nisi ad occidendum, & dilacerandum, ut notat Fr. Ludovicus Lopez.

7 Sexta Conclusio. Qui ponit impedimentum, cum quo non potest adimplere præceptum, sine dubio peccat, non adimplens: si quando posuit illud, vidit ut debuit videre, quod ex illo

sequit-

Nau. in
Man. c.
2. nu. 4.
Lop. in
instr.
const. 1.
p. c. 39.
col. 210
Henriq.
lib. 2. de
penit. c.
5.
Sor. de
regēdo
sec. mē-
bro 29.
3. cōcl. 3

Nau. li.
3. cōpl.
ti. de ob-
seru. ie-
iunij,
cas. 2. f.
355.
Nauar.
vbi sup.
nu. 27.

Nau. in
Man. c.
11. nu. 24

sequebatur transgressio præcepti ieiunij; verum est, quod quando aliquis ponit impedimentum sine culpa sua, quia non vidit, nec videre tenebatur peccata, quæ inde sequebantur, non peccabit in tali transgressione; nec imputatur ei nisi per modum sequelæ, & casus, qui nullo modo prævideri potuit: hæc sententia est Caietan. quam sequitur, & commendat multum Corduba dicens esse opinionem Alexan. de Ales; & est opinio multorum antiquorum, & modernorum quos refert, & sequitur Vega. Et hinc sequitur, quod debet legi caute Medina, qui in sua summa loquendo de illis, qui non tenentur ad ieiunium, dicit; Ad hoc caput reducuntur omnes, qui laborant ut itinerantes, quamvis capiant iter exercitij, & delectationis causa, immo quamvis fecerint iter pro videnda amica; peccabunt quidem contra aliud præceptum, quod iubet illos esse honestos, non tamen contra præceptum ieiunij; ratio est, quod præceptum iubet ieiunare ijs, qui possunt, sed hi non possunt, quamvis impedire se fuerit peccatum, & non laudabile: & idem, ut dicit Medina, debet iudicari de eo, qui ludit pila, ita quod noctu inuenitur nimis defatigatus, quod talis possit cenare, cum iam non possit ieiunare commode, hoc dicit Medina. Circa quod debet notari primo, quod itinerantes non ieiunando peccant, si iter non est necessarium; hoc tenet Nauar. quod est contra Medinam; probatur hæc veritas, quia laborantes, & itinerantes, si commode possunt minuire laborem, non excusantur a ieiunio; ut cum communi dicit Angles. ergo multo minus qui prædictum laborem & iter faciunt recreationis gratia. Secundo debet notari circa id, quod dicit Medina, quod ille qui restat notabiliter fatigatus, quia quæsiuit amicam, non est tunc obligatus ad ieiunium, & sic non peccat non ieiunando: hæc doctrina est contra D. I. h. & contra ipsum in 1. 2. quod probatur, quia quamvis pro tunc non possit ieiunare, & sic non peccet

non ieiunando, peccat nihilominus in sua causa, quando dedit causam huic transgressioni præmissæ in dicta causa; vnde sequitur, quod qui fatigatur in quaerenda amica non solum peccat contra honestatem, sed etiam contra ieiunium, quod rupit, cuius transgressionem prævidit, aut prævidere debuit in sua causa: & idem dicendum est de illis, qui lussit pila, & defatigatus est; qui quamvis non peccavit ludendo, supposito quod ludus in se sit licitus, peccavit tamen in non ieiunando, quod debebat prævidere, quod scilicet ludus erat futurus causa talis transgressionis, & sic etiam postea debet confiteri periculum, cui se exposuit, ut fatentur omnes decisiones, & firmat etiam ipse Medina in prima secunda, ut infra dicetur. Et si Medina voluit dicere, quod hucusque diximus in verbis sup. allegatis, quamvis impedire se fuit malum, & culpabile, per consequens debebat dicere, quod qui fatigatur in quaerenda amica, & non ieiunat non solum peccat contra honestatem, sed etiam contra præceptum ieiunij, cuius impletio quamvis tunc non fuit in sua potestate, tamen fuit, quando posuit impedimentum, in quo prævidit, aut debuit prævidere suam transgressionem. Quod Medina loquitur contra se, probatur, quia in prima secunda explicans Dictionem Thom. dicit secundum eius doctrinam hæc verba, *quando aliquis dat causam peccato, clarum est, quod peccat*; volo dicere quod quando aliquis voluntaria ponit impedimenta, quibus non implet præceptum affirmativum, peccat: quod est clarum, quia exponit se periculo peccandi. Certum est (dicit Medina) quod si aliquis inebriatus est, & non audiuit Missam, quod non solum peccavit peccato ebrietatis, sed etiam in non audienda Missa, cum tunc exposuerit se in periculo non audiendi. Et sic dicit Medina in eodem loco primo, quod si ebrius blasphemiat, vulnerat, & transgreditur aliquod præceptum, si hæc præcepta fuerunt præiudicialia, tunc etiam committit contra ea. Ex dictis

Caiet.
22. qu.
250 art.
4 an. q.
20. ar. 4.
& 5.
Cord. l.
5. quest.
q. 18. Vega de iustific. q. 13. concl. 3. med. f. 96.

Na i Ma
nu. c. 21.
nu. 417.

Angl. in
flor. 4.
q. 6. d. ieiun. du
bit. 6. fo
lio 43. i
impref-
so Mes-
sine.

Med 22.
q. 75. c. 5
12. conc.
dubij ci
tat.

vbi su-
pr. con-
clus. 4.

dictis colligitur, quod qui defatigatur propter inveniendam, aut videndam amicam, aut propter ludum pilæ, & se impossibilitavit ad ieiunandum in illo die, peccat non ieiunando ob impedimentum, quod posuit ieiunio, quod prævidit, aut debuit prævidere. Sequitur ultimo, quod si non prævidit, nec debuit prævidere, quia numquam transgressus est, quamvis habuerit dictas occasiones, non peccabit contra præceptum ieiunij, non ieiunando, quoniam peccatum, ut sit peccatum debet esse voluntarium in se, aut in sua causa, & in hoc casu erit verum, quod dicit Medina, cuius opinio tam clara & aperta sine glossa, & modificatione non debet scribi saltem sermone vulgari, nam ut dicit D. Paulus multa licent quæ non expediunt.

8 Septima Conclusio. Si curatus, aut eius locum tenens in Missa die Dominico secundum morem non publicat esse in illa hebdomada aliquem diem ieiunij, non tenentur qui sunt præsentia ieiunare, cum sint personæ, quæ hoc non possunt alias scire nisi a prædictis monentur. Sed tamen qui non adfuerunt Missæ peccaverunt dupliciter, quia non adierunt ecclesiam ad sciendum quid illis esset faciendum. Secundo etiam quia non ieiunarunt ad cuius periculum se exposuerunt, sic tenet Almanus in suis Moralibus, quem sequitur Corduba, quod ego limbo ut non intelligatur in absentibus qui interrogaverunt eos, qui fuerant præsentia, an a parrocho fuerit aliquis dies vigiliæ annuntiatus, nam eodem modo liberantur a peccato, sicut illi qui fuerunt præsentia.

9 Octava Conclusio. Facere collationem in vigilia Natiuitatis Domini, cum omnibus rebus, quas volunt ieiunantes, ut cum omnibus fructibus, & conseruis, quas volunt, est transgredi præceptum, ut docet Nauarr. quæ opinio debet teneri contra Medinam, qui affirmat non rumpi ex hoc ieiunium, quia est consuetudo recepta, & prælati vident, & consentiunt, & ipsi met faciunt,

cui rationi respondeo, quod non est consuetudo recepta inter timoratos Dei, & dicere quod prælati id faciunt, trāseat, sed non sunt omnes, & si qui faciunt, erit propter suam senectutem, ut possint ferre laborem officiorum diuinorum illius noctis, quæ sunt multa, & magna, & quamvis id faciant, non ideo approbare videntur, nec dispensare, quia id solum Papa potest facere absolute, & ad semper, quod scilicet non ieiunetur tali die generaliter in Ecclesia, quod Episcopi non possunt facere: solum possunt dispensare cum aliquibus, ut non ieiunent certis quibusdam diebus, & hoc non quia sit illis concessum a iure expresse, nisi quia consuetudo invaluit fundata in necessitatibus, quæ singulis diebus occurrunt, cum quibus non possunt tam frequenter recurrere ad suam Sanctitatem, ut in simili casu resoluit Nauarr. & dato casu quod opinio Medinæ sit vera (quod ego non admitto) solum erit in illis qui tenentur ieiunare in vigilia Natiuitatis ratione præcepti ecclesiæ, non autem in illis qui ieiunare tenentur ratione voti, quoniam quamvis consuetudo multum valeat contra illud quod est de iure positivo, nihil tamen valet contra id, quod tenet de iure diuino, ut dicit Panor. mitanus cum communis Greg. Lopez, & Petrus de Rauenna quos sequitur Didacus Perez & votum de quacumque re est obligatio concernens ius diuinum, ut dicunt omnes Doctores. Hinc sequitur quod fratres ordinis S. Francisci Patris nostri non possunt vii hac Medinæ opinione, dato, quod sit probabilis, quia ieiunant ex voto à festo omnium sanctorum usque ad Natiuitatem Domini.

10 Nona Conclusio: Abbreuiare ex proposito vitam ieiunijs nimis, & excessiuis est peccatum grauissimum, quoniam quamvis non teneatur ad omnia media licita procurentia ad conseruandam vitam, nihilominus vii solum cibis noctis, parum sanis, & paucæ substantiæ non est licitum, si sit intentione abbreuiandi vitam, cuius non sumus domini,

N1. vbi
sup. n. 21

Panor.
in cl. de
treg. &
Paci Greg.
gor. in l.
16. tit. 1.
p. 1. ver
bo po-
pulus.
Rauenn.
de con-
su. para-
gr. 21. n.
47.
Perez i
quæst.
proc-
mia c.
ordin.
q. 11.

cord. li.
2. quæst.
q. 21. in
huc.

N1. vbi
sup. c. 21
n. 15. Me-
din. in
sum. fo.
91.

Vict. de
homic.
cōl. 33.
& 34.
Covar.
lib. 1. va-
riar. c. 2.
num. 10.
Nau. in
man. li.
2. c. 15.
nu 12.
Sot. lib.
5. de iu-
rit. q. 1.
art. 5.
Nau. de
rest. 3. c.
nu. 83.
tū seq.
Covar.
vbi sup.
Nau. vbi
sup. nu.
93.

mini, sicut non est licitum infirmo sumere cibos, quos scit ipsi fore multum damnosos, & relinquere quos scit futuros inuamento, nisi in casu, quod sit in ultimo vitę transitu, & a medicis derelictus, & cum tanta nausea, & odio ciborum, ut non possit quicquam ferre, imò quamuis non sit a medicis derelictus, si vitur cibis communibus, quāuis nō tam proficuis respectu aliorum quos poterat recipere secundum ordinem medici (dummodo non sint nimis suę salutis contrarij) nam in hoc casu non peccabit mortaliter, sed venialiter si potest uti cibis melioribus ad suam salutem, sic tenet Victor. Covarr. Nau. Sotus, & Petrus de Nau. Ex dictis inferitur, quod, quando aliquis aeger est sine spe viuendi dato quod aliquo medicamento pretioso possit prolongare vitā, non tenetur ad illud emendum, nam sufficit quod utatur medicamentis cōmunibus; dixi in conclusione *cum animo abbreviandi vitam*; nam si aliquis zelo, ac desiderio eundi ad fruendum Deo moueatur ad prædictam vitę asperitatem in pœnitentiam suorum peccatorum, credens, quod in hoc casu erat illi licitum abbreviare vitam, non peccaret mortaliter, nec venialiter, ut post Caiet. tenet Covarru. quod debet sine dubio teneri, quidquid dicat Nauarra, 11 Decima Conclusio. Non est obligatio abstinentiæ ab ouis, lacte, & similibus in diebus Veneris intra annum occurrentibus, nec in quatuor temporib. nec vigilijs, si non est consuetudo in cōtrarium, quæ debet examinari ab Ordinatione, si est præscripta per spatium 40. annorum, & fuit inducta animo obligandi, & recepta voluntarie, & sic tenent homines docti, quod in his Regnis Hispaniæ consuetudo non comedendi in ijs diebus dictis cibis non fuit inducta scienter, & ex animo, sed ratione bullatum, quas maior pars hominum capiunt, & sic ignoranter putat gens simplex, quod tenetur abstinere ab his cibis iam dictis; quod debent examinare Episcopi: & refert Hentiq.

quod Don Gaspar de Chiroga Archiepiscopus Toletanus declarauit esse licitum vesci ouis, & similibus in Archiepiscopatu Toletano, & sic multi alij Episcopi aliorum Episcopatum fecerunt, & frater magister Ioan. de la Pena tenet licitum esse agricolis in locis, vbi vix est piscis, & habent ad manus oua propria posse uti eis in vigilijs, saltē pauperibus, qui ostiatim petunt, & nō inueniunt aliud, nisi vnicum ouum; nō enim debemus illos intantum affligere negando illis cuius esum, cum paupertas ratione multis debeant frui priuilegijs.

Quibus modis tollatur obligatio ieiunij: & quis possit dispensare in illo: & ad hoc ut valeat dispensatio, quæ debent concurrere. Cap. XXIV.

SUMMARIVM.

- Quot modis tollatur obligatio ieiunij, numero 1.*
An fratres minores qui non attigerūt 21. annos, teneantur ieiunare ieiunia sue regulæ, ibid.
An infirmi, & senes sint exempti a ieiunio, ibid.
An qui de licentia medici manducant in quadragesima oua, & lacticiam, ieiunent, num. 2.
An concedens medicus licentiam ad oua, videatur eam dare ad reliqua lacticiam ibid.
An Papa, & Episcopi possint dispensare in ieiunijs. Concl. 1. nu. 3.
An remaneat liber a ieiunio qui dispensante superiori sine causa non ieiunat. Concl. 1. nu. 4.
An Episcopus, aut inferior Papa possit dispensare sine causa in ieiunio ecclesiastico. Concl. 3. nu. 5.
An inferior videatur facere dispensationem ad non ieiunandum, si id non dicat expresse. Concl. 4. nu. 6.
An Episcopus possit dispensare sine causa in ieiunio quod ordinant alius Episcopus

pus equalis ei. Concl. 5. num. 7.

An possit superior dispensare in ieiunio votivo sine causa. Concluf. sexta numero 8.

An qui est dispensatus, ut comedat carnes in die ieiunij, possit cenare. conclus. 7. numero 9

An qui dispensatur, ut comedat carnes possit in diebus ieiunij comedere pisces, Concl. 8. num. 10. Et an ieiunia pro iubileo possint fieri manducando oua, &c. vide in ver. iubileum.

An qui habet necessitatem evidentem ad non ieiunandum, peccet non ieiunando, quia praelatus non dispensaverit cum illo. Concluf. nona, numero 11.

1. **A**d explicationem eius quod in hoc cap. proponitur, notandum est primo quod quatuor modis tollitur obligatio ieiunij, scilicet impotentia, necessitate, pietate, aut dispensatione. In primo modo comprehenduntur minores 21. annorum, quamvis sint mulieres; quia hoc est determinatum ratione incrementi naturalis; verum est quia si minor 21. annorum vouet ieiunium in aliquo die, quod tenebitur ad illud, dummodo habeat 14. annos sicut fratres minores tenentur ad ieiunia particularia ex voto, quamvis non attingant 21. annos. Eodem modo senes non tenentur ad ieiunium, sicut nec infirmi, quia senectus infirmitas est incurabilis, & senex dicitur communiter, qui habet sexaginta annos, & inde ultra, ut dicit Nauar. quod secundum Caiet. debet relinqui arbitrio boni viri, nam aliqui in aetate quinquaginta annorum sunt debiliores, quam alij in sexaginta. Secundo tollitur propter necessitatem hac obligatio, & sic non tenentur ad ieiunium laborantes, qui non possunt exercere suum officium recte, nec quærere victum ieiunando, ut sunt ferrarii, soleatores, itinerantes, & alij similes nam qui non exercent officia tam laboriosa, ut sunt notarii, aduocati, suto-

res &c. tenebuntur quidem ad ieiunium; & laborantes qui non tenentur ad ieiunium, aduertant, quia tenentur ieiunare in illis diebus, qui non sunt laboriosi sed festiui, nisi forte tanta est lassitudo dierum præteriorum, ut non possint id facere; sicut si ieiunando non habituri sint vires sufficientes ad sequentem diem. Tertius modus quo tollitur obligatio ieiunij est pietate, scilicet quando ieiunium impedit aliud opus maioris charitatis, ut si aliquis vigilaret tota nocte super aliquem infirmum, & non posset ferre laborem ieiunans. Quartus modus est dispensatione ad cuius intelligentiam ponam inferius aliquas conclusiones.

2. Secundo debet notari, quod ille, cui dat medicus licentiam alicui ad comedenda oua in quadragesima, vere ieiunat, si in reliquis obseruat formam ieiunij; nam quamvis abstinentia carnis est de essentia ieiunij ecclesiastici, ut constat ex iure, abstinentia tamen ororum, & lacticiniorum non sunt de essentia, cum secundum opinionem communem supra relata in quatuor temporibus, & aliis diebus ieiunii intra annum, possint comedi, & sic manducando quis in quadragesima huiusmodi cibos de licentia medici vere ieiunat, si in reliquis obseruat formam ieiunij: nec obstat quod in quadragesima prohibeatur eorum esus, quoniam non est propter essentiam ieiunij, sed solam propter tempus penitentiae, quæ cessat, si adsit necessitas. Tertio nota, quod ille, cui medicus dat licentiam ad comedenda oua propter necessitatem, quam habet, potest comedere casum, lac, &c. ut dicit Henriquez, & Medina, quod ego intelligo nisi aliqua horum sint nociva eius infirmitati, propter quam oua conceduntur, nam tunc erit peccatum mortale, quia tales cibi sunt prohibiti in quadragesima, & ut comederentur, non dedit, nec potuit dare licentiam medicus, cum

c. de esu
carniu,
de con-
secr. d. 3
Libr. 4.
variar.
c. 20. nu-
mer. 15.

Medina
in sum.
fol. 102
p. 2. Hé-
riq. lib.
7. de in-
dulg. c.
103. n. 9

Nau. v.
bi supr.
num. 16.
Crau. 2.
2. q. 47.
art. 4.

cum essent contraria necessitati quæ illi proponebatur; verum est quod non erit peccatum mortale, si quod comeditur, fuerit in pauca quantitate: hoc supposito ponentur conclusiones.

Habetur
in Cōp.
ieiunij 9.
4.
Caiet. 2.
2. q. 147.
art. 4.

3 Prima Conclusio. Papa potest dispensare in ieiunijs generaliter, & Episcopus potest dispensare, ut aliquis habens iustam causam non ieiunet, immo Parochus absente Episcopo, potest id facere, & unusquisque prælatus religionum potest dispensare cum suis subditis, & aduertant fratres minores obseruantie, quod Sixtus Quartus concessit illis, quod non potentes bene ieiunare propter infirmitatem, & debilitatem, non teneantur ad illud; & sic non est illis necesse petere similem dispensationem a suis Prælati, nisi ad maiorem securitatem suarum conscientiarum petentes, ut declarent, an sit illa, qua laborant, sufficiens causa non ieiunandi. Et aduertant circa hoc prælati, quod notat Caiet. quia quando subditi petunt ab illis licentiam, & dispensationem, non debent remittere negotium illorum eo scientijs, imò potius debent illis compati tanquam patres liberantes eos a scrupulis.

Nau. in
prælud.
9. nu. 2.
Lopez i
inlir cō-
sc. 1. p. c.
4.

4 Secunda Conclusio. Quando aliquis tenetur ieiunare per legem Ecclesiasticam, solum dispensante superiore, ut non ieiunet, quamuis sit sine causa sufficiente, remanet liber ab obligatione ieiunij; superior tamen, qui dispensauit, peccauit, imò qui obtinuit dispensationem, si petiuit, & sciuit concedi sine causa rationabili, quia sine causa noluit conformari cum moribus honestis illorum, cum quibus viuit. Dixi, si sciuit concedi sine causa, quia si putat superiorem concessisse licentiam cum causa rationabili, donec est in hac bona fide, non peccat, sic dicit Nau. quem sequitur Frater Ludouicus Lopez. Idem dicendum est de dispensatione habita a monarca, qui non cognoscat superiorem in suis legibus, quoniam satis dispensatio facta sine causa valet, quamuis peccat dispensans, & peccat qui eā

petiuit sciens, quod illi concessa est sine causa. Verum est quod peccatum huius solum erit veniale, nisi adsit scandalum, & damnum notabile tertij, ut tenet Caietan.

5 Tertia Conclusio. Quando petitur dispensatio ad non ieiunandum ab inferiori, qui non fecit legem ieiunij, ut quando petitur ab Episcopo ad non ieiunandum in die ieiunij Ecclesiæ ab illa præcepti, non valet talis dispensatio facta sine causa rationabili, nam dispensatio facta ab inferiori circa legem superioris sine causa non valet, ut est ordinatum per canones Ecclesiasticos; quod ego intelligo nisi inferior habeat ad illud casum, & alios similes plenitudinem potestatis à superiori, ut ego intelligo habere Nuncios suæ Sanctitatis ad causas ipsis concessos; & sic debet intelligi quod dicit Nauar.

6 Quarta Conclusio. Non videtur inferior facere prædictam dispensationem, nisi dicat expresse illam facere, quamuis permittat, aut iubeat aliquid fieri, quod sine eius dispensatione fieri non possit: quod debet intelligi, ut dicit Frater Ludouicus Lopez, nisi sit rationabilis causa ad dispensandum: nam tunc si iubet aliquid fieri, videtur dispensare in illo, & sic si Episcopus iubet alicui, ut manducet carnes in die prohibito, videtur dispensare cum illo, si adsit causa rationabilis; sicut iubens Papa, aut qui habet auctoritatem ad hoc, quod ordinetur illegitimus, videtur dispensare cum illo in irregularitate, ut dicit Medina.

7 Quinta Conclusio. Quando ieiuniū, cuius petitur dispensatio ab aliquo inferiori, fuit impositum ab aliquo equali illi, eiusque antecessore, potest tunc dictus inferior cum causa dispensare, ut tenet Nauar. & tunc videtur dispensare quando cum prudentia sciens iubet aliquid contra legem, quamuis non faciat mentionem dispensationis.

8 Sexta Conclusio. Non potest Superior dispensare in ieiunio obligatorio ratione voti, aut iuramenti, sine causa

Cai. 2. 2.
q. 96. a. 5

c. dudū
il 2. d. c.
lect.

Nau. vbi
sup. nu.
13.

Lop vbi
sup. c. 4.
col. 33.

Med. in
sum. fo.
54. p. 1.

Nau. vbi
sup.

ratio.

rationabili: nam obligationes voti, aut iuramenti concernunt ius diuinum, & quamuis in foro exteriori sint dispensationes validæ, & ratæ: in foro interiori, & conscientie non semper est securitas, nisi fuerit sufficiens causa dispensationis; scilicet, si qui petiuit, tacuit aliquam circumstantiam necessariam; ideo quantum ad hoc forum sæpe dispensationes non similibus casibus concernentibus ius diuinum non valent tantum quantum sonant: secundum communem

Sot li. 1. de iust. chæle de Palatijs.

9 Septima Conclusio. Ille cum quo est dispensatum quod possit comedere carnes in diebus ieiunij, non potest cœnare, si dispensatum fuit cum illo, quia pisces nocebant illi, & oua. Si tamen concessa fuit illi licentia, quia est debilis ad recuperandam salutem, & ut melius possit conualescere, licite poterit cœnare: hæc opinio est Victorie quam

Cord. i sequitur Corduba, & videtur mihi multum conformis rationi naturali, & moralis, cum quibus magis quam cum Metaphysicis debemus regulare res morales, & sic non admitto opinionem Caietani qui dicit absolute, quod dispensatus ad carnes potest cœnare, nec minus admitto illam Medinæ Complutensis, qui incidens in aliud extremum dicit contrarium, & sic deserit eos Corduba.

10 Octaua Conclusio. Ille cum quo est dispensatum, ut comedat carnes tempore ieiunij; non potest comedere pisces, nisi forte comedat eos ratione excitandi appetitum, nam in hoc casu neque esset peccatum veniale quando egeret huiusmodi excitatione ratione alicuius infirmitatis: nec diceretur esse peccatum mortale si aliquis dispensatus ad carnes, ut conualescat, & recuperet vires, manducet de piscibus aliquid simul cum ipsis carnibus, præcipue si est persona assuefacta piscibus, & quæ gaudeat magis eorum esu quam carniū, nisi in casu quod a medico dicatur illi, quod tunc non comedat, quia exponit se periculo

magnæ infirmitatis; nec item dicatur peccatum, si ille, cui conceditur licentia manducandi carnes, quia ei nocent pisces, comedat cum ijs aliquam tructam, aut similem piscem sanum. Et secundum hoc debet intelligi, quod super hac re disputant Corduba, & Angles. si scilicet ad facienda ieiunia iubilæi sufficit ea facere cum ouis, propter eos qui habent bullam Cruciatæ. Vide Iubilæum cap. 183. num. 10.

11 Nona Conclusio. Qui habet necessitatem euidenter ad non ieiunandum, non peccat non ieiunans, quamuis prælatus non dispensauerit cum illo, ut dicit D. Tho. & Caiet. affirmat, quod non peccat mortaliter qui omisit ieiunium putans bona fide habere causam rationabilem ad non ieiunandum, quamuis re vera causa non sit sufficiens.

Cor. v. bi supra q. 168. Angl. in fin. c. de abst. i cibo dif. C. f. 427

D. Tho. 2. 2. qu. 147. art. 3. vbi Caiet.

De Baptismo quo ad eius essentiam, materiam, formam, & ministrum, & an possit iterari.
Cap. XXV.

SUMMARIVM.

Quid sit baptisumus, & quæ eius materia, num. 1.

An sit verus baptisumus, dicente Episcopo, Nos te baptizamus. ibid.

An possit aliquis eadem forma, & lauacro baptizare multos. ibid.

An valeat baptisumus, dicendo in nomine Patriæ, & filias, &c. aut dicendo in nomine genitoris, geniti, & ab utroque procedentis, aut dicendo in nomine Trinitatis, ibid.

An secularis quamuis sit mulier, aut regularis possit baptizare, concl. 1. num. 2.

An teneatur in tempore necessitatis ad id petere baptismum ex manibus præcisi, ibidem.

An si Parochus dubitat aliquem, esse baptizatum vere, possit iterum baptizare, concl. 2. num. 3.

Ad ex.

AD explicationem propositi debet notari quod baptismus est lauacrum exterius corporis factum cū certa forma verborum a Christo instituta. Dixi lauacrum, quia est necessarium quod alius faciat, & non sufficit quod qui vult baptizari, lauet semetipsum, & hoc lauacrum debet esse cum aqua naturali, nam in alio liquore non potest fieri, ut est definitum in Concil. Trid. & cum sit lauacrum, necesse est, quod aqua, qua debet fieri non sit mixta terra, ita ut potius possit dici lutum quam aqua, & est necessarium quod non sit congelata in glaciem, aut grandinem, aut niuem: nam hæc sunt corpora densa, & non fluida, nisi liquefiant, quia aliter non sunt apta ad lauandum, nec potest fieri in aqua rosacea, aut extracta per aliquod artificium, nam aqua naturalis est materia huius sacramenti. Dixi facta cum certa verborum forma, quæ sunt, Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, ut constat ex d. Matt. & necessariò in hac forma debetur exprimi persona eius qui baptizatur, quamuis persona baptizantis sufficit quod tacitè, aut expresse exprimat. Et nota quod est opinio Catholicorum quod erit verus baptismus si dicatur in nomine Patris, & Iesu Christi, & Spiritus Sancti: nota item quod si Episcopus dicat cum auctoritate, Nos te baptizamus, in nomine, &c. valet baptismus, ut sentit D. Thomas, & alij, & omnes moderni, & Henriquez in sua summa. Nota etiam quod potest vnus vnica forma, & vnico lauacro multos baptizare dicens ego vos baptizo. Sicut potest quis multos absoluerè dicens ego vos absoluo, & sicut potest quis consecrare multas hostias dicens hoc est corpus meum; & sic videmus quod Episcopus dicens semel hæc verba, Accipite potestatem ordinat multos qui tangunt simul, aut successive materiam; videndus est in hac materia Sotus, Nauarr. & Alcocer. Nota etiam quod valet baptismus dicens in nomine Patrias, & Filias, & Spiritua Sancta, nam mu-

ratio verborum huius formæ in aliis verba habentia eundem sensum non variat baptismum, ut dicit Sotus; & quamuis est dubium, an valeat baptismus, si dicatur ego te baptizo in nomine genitoris, geniti, & ab utroque procedentis; probabilius opinio est non valere, si quidem non exprimuntur in hac forma personæ sub iisdem nominibus proprijs relatiuis, sed per actus notionales, ut dicit D. Tho. Scotus, Sotus, & Ledesma. Itaque neque valet baptismus dicendo in nomine Trinitatis, ut tenet D. Thom. Scotus, Sotus & Ledesma cum communi. Multa possent dici circa hoc, scilicet si valuit baptismus factus aliquando in nominibus & alijs difficultates quas in hac materia adducunt Theologi, quas ex professo relinquo, quoniam intentio mea est in hac summa dicere solum quod ordinarium est in praxi, & quod magis inter manus versatur. Videndus est Henriquez in sua summa, nam in illa dicit totum id quod potest dici in hac materia, & allegat auctores necessarios, ut intelligatur. Accedamus ergo ad resoluendum id quod restat per conclusiones.

2. Prima Conclusio. Sæcularis potest baptizare, & quicuis alius quamuis sit regularis nostri Patris D. Francisci potest, & tenetur ad baptizandum in casu extremæ necessitatis; sic est decretum in Iure Canonico, quod intelligitur si non sit (in illa necessitate) præsens aliquis sacerdos qui possit dare baptismum, ut definiuit Urbanus Papa. Vnde sequitur quod laicus baptizans sine necessitate peccat, si ignorantia non excusat, quoniam qui administrat aliquod sacramentum sine licentia parochi, peccat mortaliter, in tantum, ut religiosi administrantes Sacramentum Eucharistiæ, & Extremæ Vnctionis, & Matrimonij sine eorum licentia castigentur pœna excommunicationis, ut disponitur in quadam Clemen. Vnde secundo colligitur, quod mulier baptizans in præsentia viri, & sæcularis in præsentia diaconi non peccant mortaliter, si quidem

D. Tho. in 3. p. q. 66. ar. 5. ad 7. Sc. in 4. dist. 3. Sot. l. 5. ar. 5. Ledes. in sum. tit. de bapt. diff. 4. D. Tho. in 4. 3. q. 21. ar. 2. ad 4. Sot. art. 6. Ledes. q. 2.

In c. super quibus 30. q. 1.

dem non usurpant officium alienum, quoniam nec viro, neque diacono, nec subdiacono pertinet in hoc casu administratio huius Sacramenti ex iure. Sequitur amplius, quod pater, qui baptizat filium in urgente necessitate non peccat, potius debet ex hoc laudari: quamvis si hoc fecit sine tali necessitate, peccavit mortaliter, sed tamen valet baptismus, & redditur inhabilis ad petendum debitum ab uxore, ut dicam suo loco. Et nota ad perfectam explanationem huius puncti, quod in extrema necessitate hæretici, & præcisi possunt baptizare conformantes se cum intentione ecclesiæ, ut post alios resoluit Sotus, nam omnes mortales possunt esse ministri huius Sacramenti, si non adsit aliquod impedimentum naturæ: nam qui non habet manus, non potest baptizare, nec mutus, quia unus eorum non potest lavare, nec immittere aquam, & alter non potest proferre verba, quæ sunt forma huius sacramenti, nec amens potest baptizare, quia deest illi intentio, quæ est necessaria saltem virtualis faciendi illud, quod Ecclesia, aut quod Christus instituit, & sicut amenti deest hæc intentio, sic non potest esse minister. Hinc inferitur, quod volens adultus baptizari, si sit in extrema necessitate, & non est Catholicus, qui possit baptizare, potest, & tenetur recipere hoc sacramentum de manibus præcisi, qui velit succurrere ei, ut post Canum, & Victor. tenet Nauat. & Gutier.

3 Secunda Conclusio. Si aliquis dubitat probabiliter, an aliquis sit baptizatus potest iterum illum baptizare cum conditione, Si non es baptizatus, ego te baptizo, sic est determinatum in iure, & sic Sacramentum Extreme Unionis potest dari alicui de quo dubitatur, an sit mortuus sub conditione, si es vivus, ut dicunt communiter Doctores. Dixi si probabiliter dubitat, nam si non dubitat probabiliter, illicitus erit iste baptismus. Vnde sequitur, quod parochus sciens puerum esse domi baptizatum, antequam in ecclesiam aspor-

tetur, tenetur petere, an sit baptizatus, sub qua intentione, & forma, & si inuenit esse factum secundum formam determinatam ab ecclesia, baptizans puerum secundo quamvis sit sub conditione, erit irregularis, ut est determinatum in iure. Et aduertat, quod si aliqua pars minima baptizati est baptizata, quod iteret baptismum sub conditione; si vero aliqua pars principalis, ut caput, scapula, aut similis baptizata est, non debet iterari: nam cum sit varietas opinionum, sicut est in hoc casu, & alijs huius materie, securior debet eligi, & precipue aduertat, quod si aqua tetigit solum capillos, quod debet iterari, nam ut sit baptismus debet baptizari saltem aliqua pars integralis corporis, in qua sit tota anima rationalis, quam certum est non esse in capillis: & hanc ob causam, si aqua baptismalis solum tangit vestes, & non corpus, non valet baptismus.

De obligatione, qua tenentur administrare Parochi Baptismi Sacramentum tempore pestis, aut alterius similis necessitatis.

Cap. XXVI.

SUMMARIVM.

An tempore pestis teneantur Parochi baptizare infantes, quamvis cum periculo sue vitæ, concl. 1. num. 1.

An tempore pestis possint compelli seculares ad baptizandos infantes infirmos, ne ponantur in periculo sacerdotes necessarii ad Confessiones, concl. 2. nu. 2.

An tempore pestis possint seculares esse ministri huius sacramenti, conclusio. 3. numero 3.

An in extrema necessitate possit secularis baptizare præsentem aliquo fratre minorum sacerdote, ibid.

An tempore pestis possit baptizari puer in domo, aut in aliquo sacello propinquiori

Nu. 4. d.
1. q. 5. ar.
sic 7. p.
108. c. 2.
& seq.

Nu. in
Man. ca.
12. nu.
7.
Gutier. i
quib. ca.
non. q. 1.
p. 17. c. 1.
& 1.

quiori. & an in hoc tempore possint re-
linqui solemnitates baptismi, conclus. 4.
num. 4.

An peccet laicus baptizans in mortali.
Conclus. 5. num. 5.

De pe-
ste c. de
pri. iud.
causa pe-
stis n. 47
in 4. d. 5
q. vn. ar.
1. & 2.

in 4. d.
4 q. vii.
art. 1.

Lib. 1. de
iustit. q.
6. art. 4.
dub. ult.
h. 10. q.
3. art. 4.

Prima Conclus. Tempore pestis te-
nentur parochi omnes ratione of-
ficii administrare sacramentum
Baptismi pueris, quamvis cum pericu-
lo vitæ, ut dicit Ripa, cum sine hoc re-
medio non possint saluari, ut resoluit
Sotus.

2. Secunda Conclus. Quamvis persona
parochi sit multum necessaria ad admi-
nistrationem Sacramenti Confessionis,
tempore pestis præcipue, & baptizan-
do ponat se ad periculum mortis, non
ideo possunt compelli ad administran-
dum hoc sacramentum laici, illis præ-
sertim qui tanguntur peste; nam pa-
rochus est proprius minister eius: sic te-
net Sotus, & cum teneantur ad id legē
charitatis, & non de iustitia, non pecca-
bunt, etsi nolint facere cum periculo
sue vitæ: nam lex charitatis non obligat
tanto rigore: si vero voluerint facere,
zelo salutis animarum proximorum,
erunt digni laude.

3. Tertia Conclusio. Tempore pestis
possunt esse ministri huius sacramenti
etiam laici, quamvis sint præsentēs sa-
cerdotes, ut vita sacerdotum, seruetur pro
administratione sacramentorum, quæ
laici non possunt administrare. Quod
probat, quia præcepta ecclesiastica,
ut est istud, quod laici non possint esse
ministri baptismi præsentibus sacerdo-
tibus, non obligant tanto rigore, ut di-
cit Sotus. Ex dictis infero, quod laicus
non potest baptizare in casu necessita-
tis, præsentē aliquo sacerdote ordinis
minorum, quia hoc non est illi prohibi-
tum in hoc casu à sua regula, ut fuit de-
claratum in quodam capitulo generali
nostre sacre religionis, dummodo non
sit alius sacerdos qui possit, & velit face-
re: & nota, quod quamvis fratri mino-
ri sit prohibitum baptizare nisi in ex-
trema necessitate: non ideo remanet

excommunicatus, quamvis id fecerit
sine licentia Episcopi, aut Parochi, ut
dicit Nauarrus.

4. Quarta Conclus. Tempore pestis po-
test baptizari puer in domo, aut in sa-
cello aliquo propinquo, aut oratorio,
propter periculum, si adeat ecclesia,
pueri. Quamvis secundum ius extra
hanc necessitatem, aut similem, nemo
potest baptizari nisi in ecclesia, ubi est
fons baptismi; sic est dispositum à iure;
& rationabilius hoc procedit hunc post
Concil. Trid. quod ut cognoscantur pa-
trini, seu tenentes, iubet, ut ponatur eo-
rum nomina in libro, ut suo loco dice-
mus tractantes de cognatione spiritua-
li: Quod supra dicitur in conclus. tenet
Ripa, & tanta potest esse necessitas in
hoc tempore, quod possit relinqui so-
lemnitas baptismi hac cōditione, ut nō
omittatur essentialē, nam regulariter lo-
quendo ecclesie præcepta non obligant
tanto rigore, dummodo absit contem-
ptus, & scandalum, ut docet Sorbus, &
essentialē baptismi est materia, & for-
ma, & minister cum intentione facien-
di id, quod facit ecclesia; & reliqua quæ
precedunt, aut sequuntur baptismum
sunt solemnitates, aut ritus ecclesie: ut
explicat Sotus. Ex dictis sequitur, quod
sacerdos qui baptizat aliquem puerum
positum in agone sine solemnitate non
peccat, quia tunc non baptizat de offi-
cio tanquam sacerdos, quia in hoc casu
si non esset sacerdos, posset quicumque
laicus baptizare, quam opinionem post
S. Tho. tenet Fr. Ludou. Lopez.

5. Quinta Conclus. laicus, qui bapti-
zat in extrema necessitate, quamvis sit
in peccato mortali, non peccat morta-
liter, nam non baptizat de officio, &
baptizat sine solemnitate, ut insinuat
Nauarr. ita ut dicat Scotus, quamvis sit
excommunicatus excommunicatione
maiori, nam concurrentibus duobus
præceptis incompatilibus, illud obli-
gat, cuius transgressio esset causa maio-
ris damni, ut esset non succurrere ei, qui
esset in tali necessitate, quod esset maio-
ris damni, quam administrare baptis-
mum.

Nau. 22.
c. nu. 7.

Clem. 1.
de bapt.
& ibi gl.
verbo
periculi
Ripa de
peste, c.
de priu.
contra
caus. pe-
sti. nu.
110.

Lib. 10.
de iust.
q. 6. ar. 4
dub. ult.

Sot. in 4.
d. q. vn.
art. 10.

In instr.
cont. p-
cio. col.
100.

In Man.
c. 22. n. 3
in 4. d.
69. c.

num in peccato, aut excommunicatio-
ne, unde licitum erit illi sic baptizare.

De illis qui tenentur ad baptismum.

Cap. XXVII.

SUMMARIVM.

*An possit aliquis esse saluus sine baptismo
aqua, sanguinis, aut ignis. Conclus. 1.
num. 1.*

*An adultum, qui falso putat esse baptiza-
tum, iuvent alia sacr. concl. 2. num. 2.*

*An adulto possit hoc sacramentum admi-
nistrari antequam instruat in fide,
concl. 3. num. 3.*

Prima Concl. Nemo sine baptismo
aqua, aut sanguinis recipiens mar-
tyrium, aut ignis desiderans recipere
baptismum potest saluari post sufficien-
tem promulgationem Euangelij, nisi
in casu quod habeat ignorantiam in-
vincibilem eius, ut resoluit Castus, &
Sotus. Et sic secundum legem ordina-
riam Dei impossibile est, quod puer in-
tret in Regnum celorum sine baptis-
mo aqua, aut martyrio, & impossibile
est adultum illuc ire sine baptismo a-
qua, martyrio, aut ignis, qui est deside-
rium magnum recipiendi baptismum.
Dixi nisi habeat ignorantiam invinci-
bilem, quia qui invincibiliter ignorat
illum, saluabitur cum voto implicito
eius. Quod votum implicitum accidit,
quando aliquis adiutus cum favore
speciali divino habens solam fidem
implicitam unius mediatoris, dicit pe-
nitere se offendisse Deum, & facit
quod in se est, ut colligitur ex his, quae
tradit D. Thom. & S. Bonavent. Ex di-
ctis colligitur, quod baptismus est me-
dium necessarium ad salutem, & sic
est praeceptum divinum eius, & quam-
vis est praeceptum affirmativum, obli-
gat semper, & ad semper. Verum est,
quod qui semel, aut bis omiserit reci-
pere habita opportunitate, si postea
moriatur contritus de hoc peccato,

saluabitur, nam desiderium baptismi
tollit hunc defectum, & abstergit cun-
nem maculam culpae negligentiae.

2. Secunda Conclus. Adultum, qui
falso putat se esse baptizatum, cum non
sit, non iuvant alia sacramenta, quam-
vis accipiat ea, quoniam baptismus est
ianua omnium sacramentorum: ve-
rum est, quod iste est liber a praecepto
baptismi propter ignorantiam quam
habet, & habens contritionem suorum
peccatorum, in qua includitur deside-
rium baptismi, saluabitur, ut resoluit
Henriquez allegans multos.

3. Tertia Conclus. Non debet mini-
ster huius sacramenti administrare il-
lud incapaci sciens, quod sit incapax:
& sic peccat mortaliter administrando
illud adulto, qui non est recte instru-
ctus, aut est in peccato mortali nolens
agere poenitentiam, aut vult regredi ad
infideles cum periculo apostatandi a
fide, aut videt, quod contritus per me-
tum recipit baptismum, & sic non po-
test baptizare infantem, aut puerum
contra voluntatem suorum parentum
infidelium, relinquendo illum sub pro-
tectione, & potestate eorum: ut tenet
S. Thom. a quo quantum ad hoc non
discedit Scotus; & tenetur Pastor
advertere, quod nullus suorum subdi-
torum, si saltem unus parentum eius sit
Christianus, moriatur sine baptismo, ut
allegans multos resoluit Henriquez.
An sit necessaria contritio infra vide-
bitur in verbo contritio.

Lib. 1.
sac. in-
gen. c. 10

De benedictionibus ornamentorum
ecclesiasticorum, & ecclesia-
rum pollutarum.

Cap. XXVIII.

SUMMARIVM.

*An soli Episcopo sit concessum benedicere
albam & stolam, & corporalia, & si
prelatus religionum habeat ad illud au-
thoritate. Conclus. 1. num. 1.*

D. 1. An

1. 2. qu.
190. ar.
6. ad 2.
& 2. &
qu. 112.
art. 2.
D. Bon.
in 1. d.
28. ar. 1.
q. 1.

An praelati religionem possint benedicere suas ecclesias, & monasteria, & reconciliare ea, cum sunt polluta, conclus. 2. num. 2.

Prima Conclus. secundum ius commune soli Episcopo concessum est benedicere albam, stolam, & manipulum, & alia ornamenta dicendi missam, ut est opinio Riccardi. quem seq. Scotus, & bene potest dici Missa sine cingulo benedictos nam secundum illum neque calceamenta solent benedici: tamen ministri Prouinciales fratrum minorum possunt benedicere corporalia, & ipsimet, & Custodes, & Guardiani possunt benedicere reliqua ornamenta pro seruitio sui ordinis, & pro Monialibus S. Clarae, & pro Tertiarijs, dummodo illis sint subiecta, & non amplius, ut dicitur in privilegio, & notat collector. sed non possunt per hoc privilegium benedicere corporalia nisi solum Prouinciales: & debet notari, quod patres Priores ordinis Beati Hieronymi per particulare breue Innocentij V. I. I. confirmatum à Pio Quinto, possunt benedicere corporalia suorum conuentuum, & alia ornamenta ad ministerium altaris, & per consequens per participationem privilegiorum possunt idem facere. Guardiani nostrae religionis in suis conuentibus solum, ut aduertunt patres deputati per capitulum generale nostrae religionis celebratum in nostro Conuentu Sancti Ioannis Regum Ciuitatis Tolerae ad faciendum caeremoniale ad nostrum ordinem: Circa quod debet notari, quod quamuis dicti Prouinciales, & Guardiani non possunt benedicere dicta ornamenta extra ordinem, & suos Conuentus, si tamen moti pietate fecerint elemosynam cum aliquo horum ornamentorum pro alia ecclesia extra ordinem, possunt clerici vti praedictis ornamentis, nec est in eo peccatum aliquo modo.

2. Secunda Conclus. Omnes praelati nostri ordinis ad suos subditos so-

lum possunt benedicere Ecclesias, & coemeteria, & possunt reconciliare ecclesias pollutas cum aqua benedicta per ipsos, si Episcopus abfuerit ultra duas dietas, quae sunt 42. millia passuum, ut concesserunt summi Pontifices, & notat Collector. Dixi si distet per duas dietas, nam si non distat tantum, Episcopo conuenit, & ad illum pertinet benedictio dictarum ecclesiarum, aut saltem benedicere aquam, ut cum ipsa dicti praelati purificent ecclesias, ut aduertit dictus Collector.

Qui sint incapaces beneficiorum Ecclesiasticorum, ratione insufficientiae, natalium, excommunicationis, aut irregularitatis. Cap. XXIX.

SUMMARIVM.

An possint episcopi ponere coadiutores beneficiariis idoneis, conclus. 1. num. 1.

An qui dat aliquod beneficium ecclesiasticum illi, qui non habet litteras, teneatur ad aliquam restitutionem, conclus. 2. num. 2.

An collatio facta personae ignoranti sit ipsa in re nulla, concl. 3. num. 3.

An filij spurij clericorum possint habere beneficia ecclesiastica, aut pensiones in ecclesijs, in quibus patres eorum fuerunt beneficiati, & si idem debeat dici de nepotibus clericorum, conclus. 4. num. 4.

An collatio beneficii facta excommunicato excommunicatione maiori sit nulla, concl. 5. num. 5.

An qui impetrat aliquod beneficium taceas aliquam irregularitatem, aut culpam, quam contraxit, habeat aliquam necessitatem dispensationis ad habendum beneficium, concl. 6. num. 6.

An sint incapaces beneficiorum ecclesiasticorum, & dignitatum secularium, qui descendunt à Mauris, aut Indis, concl. 7. num. 7.

Prima Conclus. Si episcopi inueni-
rint rectores curatos sine sufficien-
tia necessaria ad officium, non debent
eos castigare, si de cetero sint homines
bonæ, & sanctæ vitæ; debent tamen da-
re eis coadiutores, vt ordinat Concil.
Trident. quæ determinatio procedit in
ijs, qui iam sunt promoti, nam qui pro-
moti non sunt, si non habeant sufficien-
tiam necessariam, non debent admitti,
vt declarat Maiolus, & constat ex con-
clusionibus sequentibus.

2. Secunda Concl. qui dat beneficium
ei, qui non habet litteras, tenetur ad re-
stitutionem omnium damnorum, quæ
ex tali electione procedunt, vt post a-
lios tenet Angelus, & tanquam admi-
rabilem ac horribilem doctrinam se-
quitur eam Nauarr. & Ioannes Lo-
pez: & hinc sequitur quod qui dant
beneficium ecclesiasticum ignorantibus,
peccant mortaliter, & incurrunt in a-
lias pœnas iuris, quæ sunt 12. relatæ à
Rebuffo.

3. Tertia Concl. Collatio beneficij fa-
cta ignorantibus est nulla ipso iure, sic te-
net Nauar. quem allegans cum alijs se-
quitur Salzedus probans hanc verita-
tem aliquibus canonibus quæ opinio est
tam vera, vt nec colorem tituli præbeat
ignorantibus, vt affirmat Rebuffus: quæ sen-
tentiæ debet intelligi de eo, qui in totum
est ignorans, qui nec calleat linguâ La-
tinam pro Ecclesia Latina, nec Græcâ,
pro Ecclesia Græca, non quâdo habeat
aliquam scientiam quamuis non ido-
neam, nam quamuis collatio facta huic
non sit firma secundum ius, præbet ta-
men colorem tituli.

Hæc Conclus. vt sit vera, debet intel-
ligi duabus limitationibus: prima est,
quod solum procedat in illo, qui nun-
quam didicit litteras, & non de illo, qui
didicit quidem, sed post obtentum be-
neficium, aut infirmitatis causa, aut ob
aliam rationem obliuiscitur taliter, vt
nihil sciat, nam ad iudicandum, si ali-
quis est habilis ad beneficium, debet
respici tempus, quo habuit beneficium.
Secunda limitatio est, quod quamuis

collatio facta ignorantibus sit nulla, si ille
pudore ignorantie motus resipiscit, &
studet, in discendoque laborat, si non
sit ei sublatum beneficium, antiqua col-
latio resuscitat hac tacita collatione, sic
tenet Rebuffus.

4. Quarta Conclus. Concilium Tri-
dent. disposuit, vt filij non legitimi cle-
ricorum non possint habere pensiones
super beneficijs, quæ habent, aut habue-
runt patres eorum, & quod reciproce
resignationes, quæ fiebant à patribus
clericis in fauorem filiorum illegitimo-
rum, aut quæ simili cautela factæ fue-
rint illis, nihil prodesse possint, & quod
omnes qui recipiunt aliquod benefi-
cium non habentes qualitates, quas
petunt statuta foundationis illius, pec-
cant, & tenentur resignare, vt dici-
tur in dicto Concil. Trident. Circa quod
Concilium debet notari primo, quod
solum filius non legitimus clerici non
potest habere beneficium, & non
sunt incapaces eius nepotes, filij scilicet
talibus prædicti filij: nam Concilium
solum dicit, quod filij illegitimi cleri-
ci non possunt habere beneficium in
ecclesia, vbi pater ministravit. Et cum
hæc sit lex pœnalis non debet amplia-
ri, vt tenet quædam glossa comuni-
ter recepta secundum Belameram, &
Præpositum, & sic practicatur secun-
dum Gueuaram, quod debet teneri,
quamuis contrarium teneat Rebuffus.
Secundo debet notari, quod si hic pa-
ter clericus non ministravit in ecclesia
illa, non procedit talis prohibitio, vt
dicit Salzedo in sua praxi criminali.
Tertio debet aduertiri, quod prohibi-
tio Concil. Trident. non procedit in
casu, quo pater esset mortuus ante
prohibitionem Concilij; sic fuit de-
claratum per Cardinales reformatio-
nis his verbis, *Filij presbyterorum non
prohibentur habere beneficium legitime
obtentum in eadem ecclesia, in qua fuit be-
neficiarius eorum pater, qui ante publica-
tionem eiusdem Concilij a vita migravit.*
Quarto debet notari, quod filius legitimus
clerici habitus de legitimo matrimo-

Rebuff.
vbi sup.
pag. 65.
Concil.
Triden.
sess. 25. c.
15.

In c. 1. 6.
d. verbo
preben-
das, & c.
Apol.
89. vbi
dicit cõ-
munem
Belam.
nu. 3. &
Præp. n.
10.
Gueu. l.
7. de po-
tes leg.
nu. 317.
Rebuff.
de disp.
sup. def.
nat. nu.
17.
Salzed.
vbi sup.
c. 28. ex-
tra finē,
per Re-
buff. vbi
sup.

nio, ante ordinem factum, potest habere beneficium, & esse rector in illa ecclesia, in qua pater sit beneficiarius: sic observatur in praxi, ut affirmat Rebuffus, & sic possunt filij legitimi esse canonici in ecclesia ubi pater est Episcopus, nam Concil. solum loquitur de filijs natis post ordines sacros a patre receptos. Quinto debet notari, quod pater clericus potest succedere in beneficium filij, nam hoc neq; Concil. neque aliud ius prohibet, ut docet Rebuffus.

Rebuff.
ubi sup.
nu. 19.

Nau. c.
17. nu.
171.
Cou. in
c. alma
mater.
2. p. 5. 7.
nu. 3.

Rebuff.
in conc.
in for-
ma ma-
datoru
apost.
verbo
absolu-
tes, fol.
557.
staphil.
de litte-
ris Grae-
ce, f. 82.
Gigas de
perso. q.
14.

Rebuff.
mo. con-
cor. tit.
de excōi-
ca non
dicit.
Nau. in
Man. c.
27.
Nauar.
ubi sup.
nu. 254.

5 Quinta Conclusio. Collatio beneficij facta excommunicato excommunicatione maiori est nulla, quamvis ignoraream: hac opinio est communis, quam sequitur Nauar. & Couar. Quod probat; nam, quamvis ignorantia liberet a poenis, quas ius imponit contra excommunicatos, qui faciant aliquam rem prohibitam per ius positum, non habilitat eos, & facit capaces contra prohibitionem ipsius iuris: & ut possit habere tale beneficium, non sufficit probare schedula Confessarij, quod est liber ab excommunicatione, ut probat Rebuff. tamen ad fugiendas controverfias, & lites, quae circa hoc possunt contingere, est consuetudo multum recepta, & ordinaria in Curia Romana, quod quotiescunque fit collatio alicuius beneficij, aut dantur litterae ad illud, datur etiam absolutio excommunicationis impetranti ad hunc effectum duntaxat, ut affirmat Ioannes Staphilius, Gigas, Rebuffus, & Nauar. & quamvis absoluat de omnibus censuris, non videtur dispensare in irregularitate, nam nunquam videtur dispensare in ea, nec dare potentiam ad illud, nisi hoc exprimat, ut dicit idem Nauar. Et nota, quod excommunicatus excommunicatione maiori si acceptet beneficium, quod datur sibi scienter, non valet dicta collatio, sed si acceptat ignorans excommunicationem, valet dicta collatio in foro conscientiae, quamvis in foro exteriori est, & debet esse irrita, ut resoluit Henriquez, qui dicit etiam quod impetratio beneficij facta alicui per ali-

quem excommunicatum excommunicatione maiori est irrita, & non potest beneficiatus habere fructus eius, nisi qui debentur eius servitio, quia dixit horas canonicas, aut fecit officium Parochi, aut Canonici.

6 Sexta Conclusio. Qui tacuit aliquam irregularitatem occultam, quam contraxit, & ordinatur, & impetrat beneficium, & capit possessionem de eo, debet procurare occulte dispensationem irregularitatis: & si scienter cepit possessionem, clarum est, quod ideo se inhabilitavit ad tale beneficium, propter quod debet se conferre ad Papam ad petendam dispensationem inhabilitatis, & postea vadat ad Ordinarium ad petendam collationem, si tale beneficium, quando illud habuit, non erat Papae reservatum; sic dicit Nauar. consuluisse; immo tenet Henriquez, quod Ordinarius potest dispensare in foro conscientiae, si casus est occultus, si minatur magnū scandalum, non dispensari statim.

7 Septima Concl. Non est incapax habendi beneficium ecclesiasticum, aut aliam dignitatem Ecclesiasticam, aut seculararem, qui statim, ac natus est, fuit baptizatus, & iam amplius non defecit a fide, quamvis descēdat a patribus, aut avibus Mauris, aut Iudaeis, ut resoluit Couar.

Hérig.
de ex-
com. li.
13. c. 3.
nu. 7.

Nau. v.
bi sup.
nu. 193.
Henriq.
10. 2. lib.
13. de ex-
cō. c. 14.
n. 1. & 3.
in Clē.
si surrip-
sus 1. p.
5. 2. iux-
ta finē.

De ijs, qui non possunt habere beneficia ecclesiastica ex defectu status, aut ordinis sacri, aut quia matrimonium contraxerunt. Cap. XXX.

SUMMARIVM.

An possit dari beneficium ecclesiasticum, minoribus 14. annis. & beneficia curata minoribus 25. concl. 1. num. 1.

An laicus possit concurrere ad beneficium in ecclesia, in qua est statutum, quod intra annum debeat recipere ordinem sacerdotij, seu presbyteratus. ibid.

An qui habent beneficium curatum, & non ordinantur intra annū, remaneant ipso iure privati tali beneficio, concl. 2. nu. 2.

An

An qui accipit beneficium simplex sine animo suscipiendi sacerdotium, teneatur ad restitutionem fructuum, concl. 3. nu. 3.

An ratione studij possit Episcopus dispensare cum beneficiario, ut intra septem annos acceptet ordinem presbyterij, concl. 4. nu. 4.

An possit facere fructus beneficii curati, qui recipit illud sine animo ordinem recipiendi, cum postea intra annum ordinem recipiat, concl. 5. nu. 5.

An qui recepit aliquam ecclesiam parochialem animo recipiendi ordinem, presbyteratus quod postea penitens non effecit, teneatur ad restitutionem fructuum integre receptorum, antequam mutaret consilium, concl. 6. nu. 6.

An possit quis accipere beneficium animo recipiendi ordines intra annum simul cum animo, quod si frater eius moreretur sine filiis contrahendi matrimonium ad sustinendam domum patris, ibidem.

An teneatur restituere fructus, qui recipit beneficium animo relinquendi, si illi datur aliud pinguius, ibid.

An beneficiarius ordinatus minorib. contrahens matrimonium per verba de presenti amittat statim beneficium, concl. 7. num. 7.

Concil.
Tri. scs.
23. c. 6.

Concil.
Tri. scs.
24. c. 12.
de Ref.

Prima Conclusio. Determinatum est in Concilio Tridentino, esse semper illicitum dare beneficium simplex ijs, qui non habent quatuordecim annos, nec post dictos 14. annos possunt illis dari beneficia de cura, nisi ad minus attingant 25. annos, ut dicitur in eodem Concilio, in quo ordinatur, quod clerici idonei qui non sunt minores 22. annis, possunt habere canonicatus, dignitates, aut portiones, quibus non est annexa cura animarum, ex quo Concilio colligitur clare, quod si Episcopus fecerit collationem beneficii contra declaratum in illo loco, peccat mortaliter, & erit collatio nulla, & irrita, ita ut Papa dispensans sine iusta, & rationabili causa peccaret. Secundo

circa Concilium est notandum. Primo quod dare minoribus 14. annis beneficium simplex vocatum, est peccatum acceptationis personarum, ut dicit Caiet. affirmans, quod dare beneficium ecclesiasticum iuveni, si adsit alius maioris ætatis, & idoneus non solum est peccatum inexcusabile, sed etiam intolerabile, nam iuvenes solum sunt idonei in spe: at homines iam sunt tales actualiter, immo magis quod non possunt soluere officium diuinum deuotè, ac attentè, sicut oportet, quã sententiam sequitur, & laudat Aragon. aduertens, quod tempore Caietan. non erat adhuc prohibitum, quod iuvenes minores 14. annis possent habere beneficium simplex, sicut nunc post Concil. Trid. est prohibitum, & sic habet minus idoneitatis nunc quã prius. Secundo notandum, quod aliquando potest esse licitum facere collationem horum beneficiorum iuuenibus, si videantur in illis signa bonorum morum, & reliqua; hoc tamen, ut dicit Aragõ, debet fieri raro, & cum magna cautela; nam experientia docet quod bonæ iuuenum demonstrationes infrigidantur, & læguescunt. Tertio debet notari, quod laicus potest opponere se ad beneficium in sua ecclesia, ubi est statutum, quod qui in illa habuerit beneficium, recipiat omnes ordines intra annum, dato casu, quod iste laicus non haberet 25. annos completos, solum enim requiritur, quod attingat illos; nec obstat non posse recipere omnes ordines intra annum ratione interstitiorum, quæ debent esse in illis, unde non poterit habere dictum beneficium secundum prædictam constitutionem; quoniam clarum est, quod si adsit iusta causa, potest Episcopus dispensare in interstitijs, & sic poterit eos recipere intra annum, ut dicitur in Concilio Tridentino, & ego explico in fine Bullæ Cruciatæ; secundæ impressionis declarans non esse contra hoc motum quendam proprium Sixti V. datum contra Episcopos, qui ordinant sine observatione dictorum interstitiorum. Supradictum notabile tenet Nauar. Et iusta causa ad dispensandum Episcopo est

Verbo
benef. 9.
1.

Se's. 23.
c. 12.

Nau. in
Man. c.
25. nu.
102.

ita de qua tractamus, scilicet perdere hunc secularem suum beneficium, si non recipit ordinem intra annum. Et notetur, quod patronus, qui presentavit ad beneficium absentem, sufficit quod in tempore quo nuntius pervenit ad illum cum schedula habeat aetatem quam ius decernit, ut sentit Nauarr. nam patronus semper est in eadem voluntate, & sic aetas fit interim habilis ante collationem. Hinc infertur, quod qui est electus ad Episcopatum sufficit, quod ante collationem, aut confirmationem accipiat gradum licentiatum, ut ordinat Sacrum Concil. Trident. & sic si Rex presentat aliquem illegitimum ad aliquem Episcopatum, sufficit, quod obtineatur dispensatio ante collationem, & idem etiam dicendum si presentaret aliquem irregularem, sic tenet Henriquez. Notetur amplius, quod ille cum quo Papa dispensat, ut possit habere aliquod beneficium ante aetatem non admittit illud, quamvis attingens 22, annos non recipiat ordinem subdiaconatus, quia dispositio penalis iuris non debet extendi ultra casum expressum, ultra quod dispensatio principis favorabilis debet ample interpretari, dummodo non praedudat alicui tercio; & etiam, quia causa finalis huius dispensationis est, ut factus ille sacerdos possit per se ipsum securre beneficio administrans sacramenta, & non tenetur recipere diaconatum, & subdiaconatum nisi per modum sequelae, videlicet Henriquez.

2. Conclusio secunda. Si illi qui habent beneficium curae, non ordinem intra annum, remanent ipso iure privati tali beneficio, & per consequens tenentur ad restitutionem fructuum sic est ordinatum in iure Canonico, & tradit late Rebuff. & ultra id quod ipse dicit, est multum advertendum, quod ille, qui habet aliquam ecclesiam parochialem non recipiens intra annum ordinem presbyteratus, cum remaneat ipso iure privatus a beneficio, tenetur in foro conscientiae ad restitutionem bonorum

fructuum, quos habuerit transacto dicto anno sic dicit Nauarr. nam restitutio fructuum non est poena, quae non debetur nisi post sententiam latam, sed pertinet ad modum & conditionem, qua collatum fuit illi dictum beneficium. Et nota ad hoc propositum quandam declarationem Cardinalium reformationis, cuius verba sunt haec, *Pœna canonis praescripta eis, qui intra annum sacerdotium non susceperint, non habet locum in rectore, qui intra annum a die susceptae possessionis pacifica, vel intra tempus comparuit. Et se promoueri petit asserens, quantum in eo est, se paratum ad suscipiendum sacerdotium, sed Ordinarius noluit eum propter illam curaturam, vel aliam causam promovere.* Hanc declarationem affert Salzed. in sua practica criminali. Et nota quod non incurritur in dictam poenam usque ad annum transactum, propter quod si forte clericus mortuus fuerit ultimo die anni, vacabit beneficium per obitum eius, sic tenet Paulus Paris. & poterit in dicto ultimo die anni ante suam mortem permutare, aut resignare dictum beneficium, cum ad illud habeat ius, ut tenet Rebuff.

3. Tertia Conclusio. Ille, qui sine animo suscipiendi sacerdotium intra annum accipit aliquod beneficium simplex, non tenetur ad restitutionem fructuum eius ut tenet Nauarr. Sor. & Angl. contra Gibr. nam canon privans huiusmodi homines fructibus loquitur de beneficio curam animarum habentis, ut diximus in conclusione praeterita: verum est quod talis peccat, cum privet ecclesiam suo ministerio fruens eius redditibus, nisi ad ministerium huius beneficii est annexus ordo sacerdotum, ut cum Sor. tenet Fr. Ludovic. Lopez. in Instruct. Conf. 2. par. cap. 106.

4. Quarta Conclusio. Potest Episcopus dispensare cum studente habente beneficium curatum in eius pacifica possessione, ut possit non recipere sacerdotium intra septem annos ratione studendi, dummodo intra annum, quod debebat recipere ordines, recipiat subdiaconum.

Nau. c. 25. p. 117 & d. oratione c. 22. n. 49

Salzed. in pract. c. 52. p. 147.

Paulus Paris. c. 119. fil. 119. num. 28

Vbi supra num. 48.

Nau. d. c. 29. n. 117 Sor. d. iust. tit. 1. q. 5. a. 5. Angl. in mat. de de res.

Nau. l. 3. c. 11. de temp. or. dim. c. 1. 43. ex li. 3. c. 11. de iure patron. con. 8.

Henric. 7. tom. 1. 13. q. de interdi. c. 7. nu. 3. c. licet

Cia. de electi. li. 6. Rebuff. in pract. de beneficiis. de p. motis, iura an. nu. p. 43.

diaconatum; sic definitum est in iure, cap. cum eo, de elect. lib. 6. Quæ dispensatio non valebit ei, qui non se exercuerit in studendo, ut dicit Silu. verb. benef. 3. q. 2.

Addit. Quod verum erat ante Concil. Trident. Sed post non est in usu dispensare hac de causa cum eo, qui obtinuit beneficium curatum, ut sacra Cōgreg. Cardin. Concilij, interpretum declaravit illa verba Conc. & *subtractionem fructuum*. Sess. 23. cap. 1. de reform. Verba dictæ Cong. Sic se habent. Quando alicui Parocho conceditur studendi facultas, ut fructus suos faciat, hæc servare debet. Primo, ut studeat Theologiæ, aut iuri Canonico in celebri Universitate. Secundo, si est annorum ætatis triginta, nulla facultas concedi debet; ideo ætas est exprimenda, & hoc nisi iam studia incepisset, & illa nondum absolvisset; propter quod iamcepta studia potest finire. Tertio, ad quinquennium tantum à principio studij computandum, licentia hæc est concedenda, adiecta clausula, *ut infra annum ad Subdiaconatum promoveatur*. Quarto, cura animarum per idoneum Vicariū ab Ordinatione eligendum, assignata illi una pensione fructuum, exerceatur. Atque hæc facultas solum habet locū in Parochialibus ante Concil. Trid. obtentis; quia in obtentis post Conc. prædicta licentia non datur, &c.

5 Quinta Conclusio. Ille, qui sine animo suscipiendi sacerdotium acceperit aliquam ecclesiam parochialem, tenetur ad restitutionem fructuum receptorum, nisi forsitan mutans consilium susceperit ordines intra annum, ut definitum est in iure, quod intelligitur de ecclesia parochiali, cui est annexa cura animarum, & non de ecclesia collegiata; & ratio est, quia tenetur clericus residere in Ecclesia, & servire ei per semetipsum; quod non potest facere antequam sit sacerdos.

6 Sexta Conclusio. Ille, qui accepit ecclesiam parochialem cum animo suscipiendi sacerdotium, & postea mutavit

consilium, & non suscepit, non tenetur ad restitutionem fructuum receptorum ante mutationem consilij, nec tenebitur restituere integrè omnes fructus, quos recepit, postquam commutavit dictum consilium, si interim pro illo anno posuit Vicarium idoneum, & de cetero satisfacit obligationi dictæ ecclesiæ; nam in casu, quod teneretur restituere fructus, deberet prius extrahi pars, quam dedit Vicario, & sic non tenetur hanc restituere, sicut nec tenebitur ad residuum, quod remanet in eius potestate, quia hoc debetur illi propter servitium personale, & alia ministeria, quæ interim adhibuit in dicta ecclesia; & si teneretur aliquid restituere, esset ratione dāni, quod ecclesia recepit, quod damnum fuit paucum, & parvi momenti, cum supponatur quod posuerit Vicarium idoneum, & sic non tenetur restituere integrè fructus, sed solum respectu damni, quod evenit. Hanc opinionem tenet Nau. contra Sotum, & alios. Hinc infert Navar. Primo, quod potest aliquis licite accipere beneficium cum animo suscipiendi ordines intra annū, & insimul cum animo, & proposito, & si frater eius mortuus esset sine filiis, contraheret matrimonium ad sustentandā domum suorum parentum. Secundo infertur, quod si aliquis accipit beneficium cum animo deferendi statim, ac illi offeratur aliud pinguius, non tenetur restituere fructus eius, si correspondit cum servitio debito ipsi beneficio, & nec obtinet aliud, & idem dicendum est de illo, qui accepit beneficium, ad quod non requiritur sacerdotium cum animo firmo adimplēdi omnia ad quæ tenetur, quamvis sine animo suscipiendi sacerdotium, aut alium ordinem sacrum, nam hoc a nullo iure prohibetur. Hæc duo Navar. corollaria recepit Frater Ludonicus Lopez modificās ea sic: primò, in casu quod qui recipit ecclesiam parochialem cum tali animo non recipiendi ordinem correspondeat eius servitio, aut ponat aliquem Vicarium idoneum, & demique sic provideat Ecclesiæ,

In d. ca.
23. n. 118
Sot. l. 10
de iust.
q. 5. ar. 3

Lupus i
illr. cōf.
2. p. 96.
105.

Sess. 7.
de Bapt.
cap. 2.

Mat. 6
vlt.

AD explicationem propositi debet notari quod baptismus est lauacrum exterius corporis factum cum certa forma verborum a Christo instituta. Dixi lauacrum, quia est necessarium quod alius faciat, & non sufficit quod qui vult baptizari, lauet semetipsum, & hoc lauacrum debet esse cum aqua naturali, nam in alio liquore non potest fieri, ut est definitum in Concil. Trid. & cum sit lauacrum, necesse est, quod aqua, qua debet fieri non sit mixta terrae, ita ut potius possit dici lutum quam aqua, & est necessarium quod non sit congelata in glaciem, aut grandinem, aut niuem: nam hæc sunt corpora densa, & non fluida, nisi liquecant, quia aliter non sunt apta ad lauandum, nec potest fieri in aqua rosacea, aut extracta per aliquod artificium, nam aqua naturalis est materia huius sacramenti. Dixi facta cum certa verborum forma, quæ sunt, Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, ut constat ex d. Mat. & necessario in hac forma debetur exprimi persona eius qui baptizatur, quamuis persona baptizantis sufficit quod tacite, aut expresse exprimat. Et nota quod est opinio Catholicorum quod erit verus baptismus si dicatur in nomine Patris, & Iesu Christi, & Spiritus Sancti: nota item quod si Episcopus dicat cum auctoritate. Nos te baptizamus, in nomine, &c. valet baptismus, ut sentit D. Thomas, & alij, & omnes moderni, & Henriquez in sua summa. Nota etiam quod potest vnus vnica forma, & vnico lauacro multos baptizare dicens ego vos baptizo. Sicut potest quis multos absolueret dicens ego vos absoluo, & sicut potest quis consecrare multas hostias dicens hoc est corpus meum; & sic videmus quod Episcopus dicens semel hæc verba, Accipite potestatem ordinat multos qui tangunt simul, aut successive materiam; videndus est in hac materia Sotus, Nauarr. & Alcocer. Nota etiam quod valet baptismus dicens in nomine Patrias, & Filias, & Spiritua Sancta, nam mu-

tatio verborum huius formæ in aliis verba habentia eundem sensum non variat baptismum, ut dicit Sotus; & quamuis est dubium, an valeat baptismus, si dicatur ego te baptizo in nomine genitoris, geniti, & ab utroque procedentis; probabilior opinio est non valere, si quidem non exprimuntur in hac forma personæ sub iisdem nominibus proprijs relatiuis, sed per actus notionales, ut dicit D. Tho. Scotus, Sotus, & Ledesma. Itaque neque valet baptismus dicendo in nomine Trinitatis, ut tenet D. Thom. Scotus, Sotus & Ledesma cum communi. Multa possent dici circa hoc, scilicet si valuit baptismus factus aliquando in nominibus & aliarum difficultates quas in hac materia adducunt Theologi, quas ex professo relinquo, quoniam intentio mea est in hac summa dicere solum quod ordinarium est in praxi, & quod magis inter manus versatur. Videndus est Henriquez in sua summa, nam in illa dicit totum id quod potest dici in hac materia, & allegat auctores necessarios, ut intelligatur. Accedamus ergo ad resoluendum id quod restat per conclusiones.

2. Prima Conclusio. Sæcularis potest baptizare, & cuius alius quamuis sit regularis nostri Patris D. Francisci potest, & tenetur ad baptizandum in casu extremæ necessitatis, sic est decretum in Iure Canonico, quod intelligitur si non sit (in illa necessitate) præsens aliquis sacerdos qui possit dare baptismum, ut definiuit Urbanus Papa. Vnde sequitur quod laicus baptizans sine necessitate peccat, si ignorantia non excusat, quoniam qui administrat aliquod sacramentum sine licentia parochi, peccat mortaliter, in tantum, ut religiosi administrantes Sacramentum Eucharistiae, & Extremæ Vnctionis, & Matrimonij sine eorum licentia castigentur poenæ excommunicationis, ut disponitur in quadam Clemen. Vnde secundo colligitur, quod mulier baptizans in præsentia viri, & sæcularis in præsentia diaconi non peccant mortaliter, si quidem

D. Tho.
in 3. p.
q. 66. ar.
5. ad 7.
Sc. in 4.
dist. 3.
Sot. l. 5.
ar. 5. Le-
des. in
sum. tit.
de bap.
dist. 4.
D. Tho.
in 4. 3.
q. 21. ar.
2. ad 4.
Sot. ar.
6. Ledes.
q. 2.

In c. su-
per qui-
bus 30.
q. 1.

idem non usurpant officium alienum, quoniam nec viro, neque diacono, nec subdiacono pertinet in hoc casu administratio huius Sacramenti ex iure. Sequitur amplius, quod pater, qui baptizat filium in urgente necessitate non peccat, potius debet ex hoc laudari: quamvis si hoc fecit sine tali necessitate, peccavit mortaliter, sed tamen valet baptismus, & redditur inhabilis ad petendum debitum ab uxore, ut dicam suo loco. Et nota ad perfectam explanationem huius puncti, quod in extrema necessitate haeretici, & praecisi possunt baptizare conformantes se cum intentione ecclesiae, ut post alios resolvit Sotus, nam omnes mortales possunt esse ministri huius Sacramenti, si non adsit aliquod impedimentum naturae: nam qui non habet manus, non potest baptizare, nec mutus, quia unus eorum non potest lavare, nec immittere aquam, & alter non potest proferre verba, quae sunt forma huius sacramenti, nec amens potest baptizare, quia deest illi intentio, quae est necessaria saltem virtualis faciendi illud, quod Ecclesia, aut quod Christus instituit, & sicut amenti deest haec intentio, sic non potest esse minister. Hinc inferitur, quod volens adultus baptizari, si sit in extrema necessitate, & non est Catholicus, qui possit baptizare, potest, & tenetur recipere hoc sacramentum de manibus praecisi, qui velit succurrere ei, ut post Canum, & Victor. tenet Navar. & Gutier.

3 Secunda Conclusio. Si aliquis dubitat probabiliter, an aliquis sit baptizatus, potest iterum illum baptizare cum conditione, Si non es baptizatus, ego te baptizo, sic est determinatum in iure, & sic Sacramentum Extreme Unionis potest dari alicui de quo dubitatur, an sit mortuus sub conditione, si es vivus, ut dicunt communiter Doctores. Dixi si probabiliter dubitat, nam si non dubitat probabiliter, illicitus erit iste baptismus. Vnde sequitur, quod parochus sciens puerum esse domi baptizatum, antequam in ecclesiam aspor-

tetur, tenetur petere, an sit baptizatus, sub qua intentione, & forma, & si inveniatur esse factum secundum formam determinatam ab ecclesia, baptizans puerum secundo quamvis sit sub conditione, erit irregularis, ut est determinatum in iure. Et advertat, quod si aliqua pars minima baptizati est baptizata, quod iteret baptismum sub conditione; si vero aliqua pars principalis, ut caput, scapulae, aut similis baptizata est, non debet iterari: nam cum sit varietas opinionum, sicut est in hoc casu, & alijs huius materiae, securior debet eligi, & precipue advertat, quod si aqua tetigit solum capillos, quod debet iterari, nam ut sit baptismus debet baptizari saltem aliqua pars integralis corporis, in qua sit tota anima rationalis, quam certum est non esse in capillis: & hanc ob causam, si aqua baptismalis solum tangit vestes, & non corpus, non valet baptismus.

De obligatione, qua tenentur administrare Parochi Baptismi Sacramentum tempore pestis, aut alterius similis necessitatis.

Cap. XXVI.

SUMMARIVM.

An tempore pestis teneantur Parochi baptizare infantes, quamvis cum periculo sua vita, concl. 1. num. 1.

An tempore pestis possint compelli saculares ad baptizandos infantes infirmos, ne ponantur in periculo sacerdotes necessarij ad Confessiones, concl. 2. nu. 2.

An tempore pestis possint saculares esse ministri huius sacramenti, conclusio. 3. numero 3.

An in extrema necessitate possit secularis baptizare praesente aliquo fratre minorum sacerdote, ibid.

An tempore pestis possit baptizari puer in domo, aut in aliquo sacello propinquijs.

Num. d.
1. q. 5. ar.
sic 7. p.
108, ca.
& seq.

Nav. in
Man. ca.
12. nu.
7.
Gutier.
quib. ca.
non. q. 1.
p. 27. c. 1.
& 1.

quiori. Et an in hoc tempore possint re-
linqui solemnitates baptismi, conclus. 4.
num. 4.

An peccet laicus baptizans in mortali.
Conclus. 5. num. 5.

De pe-
ste c. de
pri. iud.
causa pe-

stis n. 47
in 4. d. 5
q. vn. ar.
1. & 2.

in 4. d.
4 q. vni.
art. 1.

Lib. 1. de
iustit. q.
6. art. 4.
dub. ult.
li. 10. q.
3. art. 4.

Prima Conclus. Tempore pestis te-
nentur parochi omnes ratione of-
ficii administrare sacramentum
Baptismi pueris, quamvis cum pericu-
lo vitæ, ut dicit Ripa, cum sine hoc re-
medio non possint saluari, ut resoluit
Sotus.

2. Secunda Conclus. Quamvis persona
parochi sit multum necessaria ad admi-
nistrationem Sacramenti Confessionis,
tempore pestis præcipue, & baptizan-
do ponat se ad periculum mortis, non
ideo possunt compelli ad administran-
dum hoc sacramentum laici, illis præ-
sertim qui tanguntur peste; nam pa-
rochus est proprius minister eius: sic re-
net Sotus, & cum teneantur ad id lege
charitatis, & non de iustitia, non pecca-
bunt, etsi nolint facere cum periculo
sue vitæ: nam lex charitatis non obligat
tanto rigore: si vero voluerint facere
zelo salutis animarum proximorum,
erunt digni laude.

3. Tertia Conclusio. Tempore pestis
possunt esse ministri huius sacramenti
etiam laici; quamvis sint præsentibus sa-
cerdotes, ut vita sacerdotum seruetur pro
administratione sacramentorum, quæ
laici non possunt administrare. Quod
probat, quia præcepta ecclesiastica,
ut est istud, quod laici non possint esse
ministri baptismi præsentibus sacerdo-
tibus, non obligant tanto rigore, ut di-
cit Sotus. Ex dictis infero, quod laicus
non potest baptizare in casu necessita-
tis præsentibus aliquo sacerdote ordinis
minorum, quia hoc non est illi prohibi-
tum in hoc casu à sua regula, ut fuit de-
claratum in quodam capitulo generali
nostræ sacre religionis, dummodo non
sit alius sacerdos qui possit, & velit face-
re: & nota, quod quamvis fratri mino-
ri sit prohibitum baptizare nisi in ex-
trema necessitate: non ideo remanet

excommunicatus, quamvis id fecerit
sine licentia Episcopi, aut Parochi, ut
dicit Nauarrus.

4. Quarta Conclus. Tempore pestis po-
test baptizari puer in domo, aut in sa-
cello aliquo propinquo, aut oratorio,
propter periculum, si adeat ecclesia,
pueri. Quamvis secundum ius extra
hanc necessitatem, aut similem, nemo
potest baptizari nisi in ecclesia, ubi est
fons baptismi, sic est dispositum à iure;
& rationabilius hoc procedit hunc post
Concil. Trid. quod ut cognoscantur pa-
trini, seu tenentes, iubet, ut ponatur co-
rum nomina in libro, ut suo loco dice-
mus tractantes de cognatione spiritua-
li. Quod supra dicitur in conclus. tenet
Ripa, & tanta potest esse necessitas in
hoc tempore, quod possit relinqui so-
lemnitas baptismi hac cōditione, ut nō
omittatur essentialis; nam regulariter lo-
quendo ecclesiæ præcepta non obligant
tanto rigore, dummodo absit contem-
ptus, & scandalum, ut docet Sotus; &
essentialis baptismi est materia, & for-
ma, & minister cum intentione facien-
di id, quod facit ecclesia; & reliqua quæ
precedunt, aut sequuntur baptismum
sunt solemnitates, aut ritus ecclesiæ: ut
explicat Sotus. Ex dictis sequitur, quod
sacerdos qui baptizat aliquem puerum
positum in agone sine solemnitate non
peccat, quia tunc non baptizat de offi-
cio tanquam sacerdos, quia in hoc casu
si non esset sacerdos, posset quicumque
laicus baptizare, quam opinionem post
S. Tho. tenet Fr. Ludov. Lopez.

5. Quinta Conclus. laicus, qui bap-
tizat in extrema necessitate, quamvis sit
in peccato mortali, non peccat morta-
liter; nam non baptizat de officio, &
baptizat sine solemnitate, ut insinuat
Nauarr. ita ut dicat Scotus, quamvis sit
excommunicatus excommunicatione
maiori, nam concurrentibus duobus
præceptis incompatilibus, illud obli-
gat, cuius transgressio esset causa maio-
ris damni, ut esset non succurrere ei, qui
esset in tali necessitate, quod esset maio-
ris damni, quam administrare baptis-
mum

Nau. 22.
c. nu. 7.

Clem. 1.
de bap-
& ibi gl.
verbo
perituli
Ripa de
peste, c.
de priu.
contra
caus. pe-
sti. nu.
110.

Lib. 10.
de iust.
q. 6. ar. 4
dub. ult.

Sot. in 4.
d. q. vn.
art. 10.

In instr.
cont. p-
ca. col-
100.

In Man.
c. 22. n. 3
In 4. d.
69. c.

num in peccato, aut excommunicatio-
ne, unde licitum erit illi sic baptizare.

De illis qui tenentur ad baptismum.

Cap. XXVII.

S V M M A R I V M.

*An possit aliquis esse saluus sine baptismo
aqua, sanguinis, aut ignis. Conclus. 1.
num. 1.*

*An adultum, qui falso putat esse baptiza-
tum, inuenit alia sacr. concl. 2. num. 2.*

*An adulto possit hoc sacramentum admi-
nistrari antequam instruat in fide,
concl. 3. num. 3.*

Prima Concl. Nemo sine baptismo
aqua, aut sanguinis recipiens mar-
tyrium, aut ignis desiderans recipere
baptismum potest saluari post sufficien-
tem promulgationem Euangelij, nisi
in casu quod habeat ignorantiam in-
vincibilem eius, ut resoluit Castus, &
Sotus. Et sic secundum legem ordina-
riam Dei impossibile est, quod puer in-
tret in Regnum celorum sine baptis-
mo aqua, aut martyrio, & impossibile
est adultum illuc ire sine baptismo a-
qua, martyrio, aut ignis, qui est deside-
rium magnum recipiendi baptismum.
Dixi nisi habeat ignorantiam invinci-
bilem, quia qui invincibiliter ignotat
illum, saluabitur cum voto implicito
eius. Quod votum implicitum accidit,
quando aliquis adiutus cum favore
speciali diuino habens solum fidem
implicitam vnius mediatoris, dicit pe-
nitere se offendisse Deum, & facit
quod in se est, ut colligitur ex his, quae
tradit D. Thom. & S. Bonavent. Ex di-
ctis colligitur, quod baptismus est me-
dium necessarium ad salutem, & sic
est preceptum diuinum eius, & quam-
uis est preceptum affirmatiuum, obli-
gat semper, & ad semper. Verum est,
quod qui semel, aut bis omiserit reci-
pere habita opportunitate, si postea
moriatur contritus de hoc peccato,

saluabitur, nam desiderium baptismi
tollit hunc defectum, & absterget in-
nem maculam culpae negligentiae.

2. Secunda Conclus. Adultum, qui
falso putat se esse baptizatum, cum non
sit, non inuenit alia sacramenta, quam-
uis accipiat ea, quoniam baptismus est
ianua omnium sacramentorum: ve-
rum est, quod iste est liber à precepto
baptismi propter ignorantiam quam
habet, & habens contritionem suorum
peccatorum, in qua includitur deside-
rium baptismi, saluabitur, ut resoluit
Henriquez allegans multos.

3. Tertia Conclus. Non debet mini-
ster huius sacramenti administrare il-
lud incapaci sciens; quod sit incapax
& sic peccat mortaliter administrando
illud adulto, qui non est recte instru-
ctus, aut est in peccato mortali nolens
agere poenitentiam, aut vult regredi ad
infideles cum periculo apostatandi &
fide, aut videt, quod contritus per me-
dium recipit baptismum, & sic non po-
test baptizare infantem, aut puerum
contra voluntatem suorum parentum
infidelium, relinquendo illum sub pro-
tectione, & potestate eorum: ut tenet
S. Thom. à quo quantum ad hoc non
discedit Scotus; & tenetur Parochus
aduertere, quod nullus suorum subdi-
torum, si saltem vnus parentum eius sit
Christianus, moriatur sine baptismo, ut
allegans multos resoluit Henriquez.
An sit necessaria contritio infra vide-
bitur in verbo contritio.

Lib. 1.
sacr. in-
ge. c. 10

De benedictionibus ornamentorum

Ecclesiasticorum, & ecclesiarum
rum pollutarum.

Cap. XXVIII.

S V M M A R I V M.

*An soli Episcopo sit concessum benedicere
albam & stolam, & corporalia, & si
praelatus religionum habeat ad illud au-
thoritatem. Conclus. 1. num. 1.*

D 1 An

1. 1. qu.
190. ar.
6. ad 2.
& 2. &
qu. 112.
art. 2.
D. Bon.
in 1. d.
38. ar. 2.
q. 1.

An praelati religionem possint benedicere suas ecclesias, & monasteria, & reconciliare ea, cum sunt polluta, conclus. 2. num. 2.

Prima Conclus. secundum ius commune soli Episcopo concessum est benedicere albam, stolam, & manipulum, & alia ornamenta dicendi missam, ut est opinio Riccard. quem seq. Scotus, & bene potest dici Missa sine cingulo benedicto; nam secundum illum neque calceamenta solent benedici: tamen ministri Prouinciales fratrum minorum possunt benedicere corporalia; & ipsimet, & Custodes, & Guardiani possunt benedicere reliqua ornamenta pro seruitio sui ordinis, & pro Monialibus S. Clarae, & pro Tertiarijs, dummodo illis sint subiecta, & non amplius, ut dicitur in privilegio, & notat collector. sed non possunt per hoc privilegium benedicere corporalia nisi solum Prouinciales: & debet notari, quod patres Priores ordinis Beati Hieronymi per particulare breue Innocentij V. I. I. confirmatum à Pio Quinto, possunt benedicere corporalia suorum conuentuum, & alia ornamenta ad ministerium altaris, & per consequens per participationem privilegiorum possunt idem facere Guardiani nostrae religionis in suis conuentibus solum, ut aduertunt patres deputati per capitulum generale nostrae religionis celebratum in nostro Conuentu Sancti Ioannis Regum Ciuitatis Toleranae ad faciendum caeremoniale ad nostrum ordinem: Circa quod debet notari, quod quamuis dicti Prouinciales, & Guardiani non possunt benedicere dicta ornamenta extra ordinem, & suos Conuentus, si tamen moti pietate fecerint eleemosynam cum aliquo horum ornamentorum pro alia ecclesia extra ordinem, possunt clerici uti predictis ornamentis, nec est in eo peccatum aliquo modo.

2. Secunda Conclus. Omnia praelati nostri ordinis ad suos subditos so-

lum possunt benedicere Ecclesias, & coemeteria, & possunt reconciliare ecclesias pollutas cum aqua benedicta per ipsos, si Episcopus abfuerit ultra duas dietas, quae sunt 42. millia passuum, ut concesserunt summi Pontifices, & notat Collector. Dixi si distet per duas dietas, nam si non distat tantum, Episcopo conuenit, & ad illum pertinet benedictio dictarum ecclesiarum, aut saltem benedicere aquam, ut cum ipsa dicti praelati purificent ecclesias, ut aduertit dictus Collector.

Qui sint incapaces beneficiorum Ecclesiasticorum, ratione insufficientiae, natalium, excommunicationis, aut irregularitatis. Cap. XXIX.

SUMMARIVM.

An possint episcopi ponere coadiutores beneficiatis idoneis, concl. 1. num. 1.

An qui dat aliquod beneficium ecclesiasticum illi, qui non habet litteras, teneatur ad aliquam restitutionem, conclus. 2. num. 2.

An collatio facta personae ignoranti sit ipsa iure nulla, concl. 3. num. 3.

An filij spurij clericorum possint habere beneficia ecclesiastica, aut pensiones in ecclesijs, in quibus patres eorum fuerunt beneficiati, & si idem debeat dici de nepotibus clericorum, conclus. 4. num. 4.

An collatio beneficii facta excommunicato excommunicatione maiori sit nulla, concl. 5. num. 5.

An qui impetrat aliquod beneficium taceas aliquam irregularitatem, aut culpam, quam contraxit, habeat aliquam necessitatem dispensationis ad habendum beneficium, concl. 6. num. 6.

An sint incapaces beneficiorum ecclesiasticorum, & dignitatum secularium, qui descendunt à Mauris, aut Indis, concl. 7. num. 7.

Prima Conclus. Si episcopi inueni-
rint rectores curatos sine sufficien-
tia necessaria ad officium, non debent
eos castigare, si de cetero sint homines
bonæ, & sanctæ vitæ; debent tamen da-
re eis coadiutores, ut ordinat Concil.
Trident. quæ determinatio procedit in
ijs, qui iam sunt promoti, nam qui pro-
moti non sunt, si non habeant sufficien-
tiam necessariam, non debent admitti,
ut declarat Maiolus, & constat ex con-
clusionibus sequentibus.

2. Secunda Concl. qui dat beneficium
ei, qui non habet litteras, tenetur ad re-
stitutionem omnium damnorum, quæ
ex tali electione procedunt, ut post a-
lios tenet Angelus, & tanquam admi-
rabilem ac horribilem doctrinam se-
quitur eam Nauarr. & Ioannes Lo-
pez: & hinc sequitur quod qui dant
beneficium ecclesiasticum ignorantibus,
peccant mortaliter, & incurrunt in a-
lias pœnas iuris, quæ sunt 1. relatæ à
Rebuffo.

3. Tertia Concl. Collatio beneficij fa-
cta ignorantibus est nulla ipso iure, sic te-
net Nauar. quem allegans cum alijs se-
quitur Salzedus probans hanc verita-
tem aliquibus canonibus quæ opinio est
tam vera, ut nec colorem tituli præbeat
ignoranti, ut affirmat Rebuffus: quæ sen-
tentiæ debet intelligi de eo, qui in totum
est ignorans, qui nec calleat linguâ La-
tinam pro Ecclesia Latina, nec Græcâ,
pro Ecclesia Græca, non quâdo habeat
aliquam scientiam quamvis non ido-
neam, nam quamvis collatio facta huic
non sit firma secundum ius, præbet ta-
men colorem tituli.

Hæc Conclus. ut sit vera, debet intel-
ligi duabus limitationibus: prima est,
quod solum procedat in illo, qui nun-
quam didicit litteras, & non de illo, qui
didicit quidem, sed post obtentum be-
neficium, aut infirmitatis causa, aut ob
aliam rationem obliuiscitur taliter, ut
nihil sciat, nam ad iudicandum, si ali-
quis est habilis ad beneficium, debet
respici tempus, quo habuit beneficium.
Secunda limitatio est, quod quamvis

collatio facta ignorantibus sit nulla, si ille
pudore ignorantie motus resipiscit, &
studet, in discendoque laborat, si non
sit ei sublatum beneficium, antiqua col-
latio resuscitat hac tacita collatione, sic
tenet Rebuffus.

4. Quarta Conclus. Concilium Tri-
dent. disposuit, ut filij non legitimi cle-
ricorum non possint habere pensiones
super beneficijs, quæ habent, aut habue-
runt patres eorum, & quod reciproce
resignationes, quæ fiebant à patribus
clericis in fauorem filiorum illegitimo-
rum, aut quæ simili cautela factæ fue-
rint illis, nihil prodesse possint, & quod
omnes qui recipiunt aliquod benefi-
cium non habentes qualitates, quas
petunt statuta foundationis illius, pec-
cant, & tenentur resignare, ut dicitur
in dicto Concil. Trident. Circa quod
Concilium debet notari primo, quod
solum filius non legitimus clerici non
potest habere beneficium, & non
sunt incapaces eius nepotes, filij scilicet
talibus prædicti filij; nam Concilium
solum dicit, quod filij illegitimi cleri-
ci non possunt habere beneficium in
ecclesia, ubi pater ministravit. Et cum
hæc sit lex pœnalis non debet ampliari,
ut tenet quædam glossa communiter
recepta secundum Belameram, &
Præpositum, & sic practicatur secun-
dum Gueuaram, quod debet teneri,
quamvis contrarium teneat Rebuffus.
Secundo debet notari, quod si hic pa-
ter clericus non ministravit in ecclesia
illa, non procedit talis prohibitio, ut
dicit Salzedo in sua praxi criminali.
Tertio debet aduerti, quod prohibi-
tio Concil. Trident. non procedit in
casu, quo pater esset mortuus ante
prohibitionem Concilij; sic fuit de-
claratum per Cardinales reformatio-
nis his verbis, *Filij presbyterorum non
prohibentur habere beneficium legitime
obtentum in eadem ecclesia, in qua fuit be-
neficiarius eorum pater, qui ante publica-
tionem eiusdem Concilij a vita migravit.*
Quarto debet notari, quod filius legitimus
clerici habitus de legitimo matrimo-

Rebuff.
ubi sup.
pag. 65.
Concil.
Trident.
sess. 25. c.
15.

In c. 1. 6.
d. verbo
preben-
das, & c.
Apol.
89. ubi
dicit co-
munem
Belam.
nu. 3. &
Præp. n.
10.
Gueu. l.
7. de po-
tes. leg.
nu. 317.
Rebuff.
de disp.
sup. def.
nat. nu.
17.
Salzed.
ubi sup.
c. 28. ex-
tra finem,
per Re-
buff. ubi
sup.

nio, ante ordinem factum, potest habere beneficium, & esse rector in illa ecclesia, in qua pater sit beneficiarius: sic observatur in praxi, ut affirmat Rebuffus, & sic possunt filij legitimi esse canonici in ecclesia ubi pater est Episcopus, nam Concil. solum loquitur de filijs natis post ordines sacros a patre receptos. Quinto debet notari, quod pater clericus potest succedere in beneficium filij, nam hoc neq; Concil. neque aliud ius prohibet, ut docet Rebuffus.

Rebuff.
ubi sup.
nu. 29.

Nau. c.
17. nu.
171.
Cou. in
c. alma
mater.
2. p. 5. 7.
nu. 3.

Rebuff.
in conc.
in for-
ma ma-
datoru
apost.
verbo
absolu-
tes, fol.
557.
staphil.
de liti-
ris Græ-
ce, f. 81.
Gigas de
perso. q.
14.

Rebuff.
mo. con-
cor. tit.
de excōi-
ca non
dicit.
Nau. in
Man. c.
27.
Nauar.
ubi sup.
nu. 254.

5 Quinta Conclusio. Collatio beneficij facta excommunicato excommunicatione maiori est nulla, quamvis ignoretam: hæc opinio est communis, quam sequitur Nauar. & Couar. Quod probat; nam, quamvis ignorantia liberet a pœnis, quas ius imponit contra excommunicatos, qui faciunt aliquam rem prohibitam per ius positivum, nō habilitat eos, & facit capaces contra prohibitionem ipsius iuris: & ut possit habere tale beneficium, non sufficit probare schedula Confessarij, quod est liber ab excommunicatione, ut probat Rebuff. tamen ad fugiendas controversias, & lites, quæ circa hoc possunt contingere, est consuetudo multum recepta, & ordinaria in Curia Romana, quod quotiescunque fit collatio alicuius beneficij, aut dantur litteræ ad illud, datur etiam absolutio excommunicationis impetranti ad hunc effectum dūtaxat, ut affirmat Ioannes Staphilius, Gigas, Rebuffus, & Nauar. & quamvis absoluat de omnibus censuris, non videtur dispensare in irregularitate, nam nunquam videtur dispensare in ea, nec dare potentiam ad illud, nisi hoc exprimat, ut dicit idem Nauar. Et nota, quod excommunicatus excommunicatione maiori si acceptet beneficium, quod datur sibi scienter, non valet dicta collatio, sed si acceptat ignorans excommunicationem, valet dicta collatio in foro conscientie, quamvis in foro exteriori est, & debet esse irrita, ut resoluit Henriquez, qui dicit etiā quod impetratio beneficij facta alicui per ali-

quem excommunicatum excommunicatione maiori est irrita, & non potest beneficiatus habere fructus eius, nisi qui debentur eius servitio, quia dixit horas canonicas, aut fecit officium Parochi, aut Canonici.

6 Sexta Conclusio. Qui tacuit aliquam irregularitatem occultam, quam contraxit, & ordinatur, & impetrat beneficium, & capit possessionem de eo, debet procurare occulte dispensationem irregularitatis: & si scienter cepit possessionem, clarum est, quod ideo se inhabilitavit ad tale beneficium, propter quod debet se conferre ad Papam ad petendam dispensationem inhabilitatis, & postea vadat ad Ordinarium ad petendam collationem, si tale beneficium, quando illud habuit, non erat Papæ reservatum; sic dicit Nauar. consuluisse; immo tenet Henriquez, quod Ordinarius potest dispensare in foro conscientie, si casus est occultus, si minatur magnū scandalum, non dispensari statim.

7 Septima Concl. Non est incapax habendi beneficium ecclesiasticum, aut aliam dignitatem Ecclesiasticam, aut seculararem, qui statim, ac natus est, fuit baptizatus, & iā amplius non defecit a fide, quamvis descēdat a patribus, aut avis Mauris, aut Iudæis, ut resoluit Couar.

Hēriq.
de ex-
com. li.
13. c. 3.
nu. 7.

Nau. v.
bi sup.
nu. 193.
Henriq.
to. 2. lib.
13. de ex-
cō. c. 14.
n. 1. & 3.
in Clē.
6 surip-
sus 1. p.
5. 2. iux-
ta finē.

De ijs, qui non possunt habere beneficia ecclesiastica ex defectu ætatis, aut ordinis sacri, aut quia matrimonium contraxerunt. Cap. XXX.

SUMMARIVM.

An possit dari beneficium ecclesiasticum, minoribus 14. annis, & beneficia curata minoribus 25. concl. 1. num. 1.

An laicus possit concurrere ad beneficium in ecclesia, in qua est statutum, quod intra annum debeat recipere ordinem sacerdotij, seu presbyteratus. ibid.

An qui habent beneficium curatum, & nō ordinantur intra annū, remaneant ipso iure privati tali beneficio, concl. 2. nu. 2.

An

An qui accipit beneficium simplex sine animo suscipiendi sacerdotium, teneatur ad restitutionem fructuum, concl. 3. nu. 3.

An ratione studij possit Episcopus dispensare cum beneficiario, ut intra septem annos accipiat ordinem presbyterij, concl. 4. nu. 4.

An possit facere fructus beneficii curati, qui recipit illud sine animo ordinem recipiendi, cum postea intra annum ordinem recipiat, concl. 5. nu. 5.

An qui recepit aliquam ecclesiam parochialem animo recipiendi ordinem presbyteratus quod postea penitens non effecit, teneatur ad restitutionem fructuum integre receptorum, antequam mutaret consilium, concl. 6. nu. 6.

An possit quis accipere beneficium animo recipiendi ordines intra annum simul cum animo, quod si frater eius moreretur sine filijs contrahendi matrimonium ad sustinendam domum patris, ibidem.

An teneatur restituere fructus, qui recipit beneficium animo relinquendi, si illi detur aliud pinguius, ibid.

An beneficiarius ordinatus minorib. contrahens matrimonium per verba de presenti amittat statim beneficium, concl. 7. num. 7.

Concil.
Tri. sels.
23. c. 6.

Concil.
Tri. sels.
24. c. 12.
de Ref.

Prima Conclusio. Determinatum est in Concilio Tridentino esse semper illicitum dare beneficium simplex ijs, qui non habent quatuordecim annos, nec post dictos 14. annos possunt illis dari beneficia de cura, nisi ad minus attingant 25. annos, ut dicitur in eodem Concilio, in quo ordinatur, quod clerici idonei qui non sunt minores 22. annis, possunt habere canonicatus, dignitates, aut portiones, quibus non est annexa cura animarum, ex quo Concilio colligitur clare, quod si Episcopus fecerit collationem beneficii contra declaratum in illo loco, peccat mortaliter, & erit collatio nulla, & irrita, ita ut Papa dispensans sine iusta, & rationabili causa peccaret. Secundo

circa Concilium est notandum. Primo quod date minoribus 14. annis beneficium simplex vocatum, est peccatum acceptionis personarum, ut dicit Caiet. affirmans, quod dare beneficium ecclesiasticum iuveni, si adsit alius maioris ætatis, & idoneus non solum est peccatum inexcusabile, sed etiam intolerabile, nam iuvenes solum sunt idonei in spe: at homines iam sunt tales actualiter, immo magis quod non possunt soluere officium diuinum deuotè, ac attentè, sicut oportet, quā sententiam sequitur, & laudat Aragon. aduertens, quod tempore Caietan. non erat adhuc prohibitum, quod iuvenes minores 14. annis possent habere beneficium simplex, sicut nunc post Concil. Trid. est prohibitum, & sic habet minus idoneitatis nunc quā prius. Secundo notandum, quod aliquādo potest esse licitum facere collationem horum beneficiorum iuuenibus, si videantur in illis signa bonorum morum, & reliqua; hoc tamen, ut dicit Aragō, debet fieri raro, & cū magna cautela; nam experientia docet quod bonæ iuuenum demonstrationes in frigidantur, & læguescunt. Tertio debet notari, quod laicus potest opponere se ad beneficium in sua ecclesia, ubi est statutum, quod qui in illa habuerit beneficium, recipiat omnes ordines intra annum, dato casu, quod iste laicus non haberet 25. annos completos, solum enim requiritur, quod attingat illos; nec obstat non posse recipere omnes ordines intra annum ratione interstitiorum, quæ debent esse in illis, unde non poterit habere dictum beneficium secundum prædictam constitutionem; quoniam clarum est, quod si adsit iusta causa, potest Episcopus dispensare in interstitijs, & sic poterit eos recipere intra annum, ut dicitur in Concilio Tridentino, & ego explico in fine Bullæ Cruciatæ, secundæ impressionis declarans non esse contra hoc motum quendam proprium Sixti V. datum contra Episcopos, qui ordinant sine observatione dictorum interstitiorum. Supradictum notabile tenet Nauar. Et iusta causa ad dispensandum Episcopo erit

Verbo
benef. 9.
1.

Se's. 23.
c. 17.

Nau. in
Man. c.
25. nu.
102.

diaconatum; sic definitum est in iure, cap. cum eo, de elect. lib. 6. Quæ dispensatio non valebit ei, qui non se exercuerit in studendo, ut dicit Silu. verb. benef. 3. q. 2.

Addit. Quod verum erat ante Concil. Trident. Sed post non est in usu dispensare hac de causa cum eo, qui obtinuit beneficium curatum, ut sacra Cōgreg. Cardin. Concilij, interpretum declaravit illa verba Conc. & subtractionem fructuum. Sess. 23. cap. 1. de reform. Verba dictæ Cong. Sic se habent. Quando alicui Parocho conceditur studendi facultas, ut fructus suos faciat, hæc servare debet. Primo, ut studeat Theologiæ, aut iuri Canonico in celebri Universitate. Secundo, si est annorum ætatis triginta, nulla facultas concedi debet; ideo ætas est exprimenda, & hoc nisi iam studia incepisset, & illa nondum absolvisset; propter quod iam epta studia potest finire. Tertio, ad quinquennium tantum à principio studij computandum, licentia hæc est concedenda, adiecta clausula, ut infra annum ad Subdiaconatum promoveatur. Quarto, cura animarum per idoneum Vicariū ab Ordinatio eligendum, assignata illi una pensione fructuum, exerceatur. Atque hæc facultas solum habet locū in Parochialibus ante Concil. Trid. obtentis, quia in obtentis post Conc. prædicta licentia non datur, &c.

5 Quinta Conclusio. Ille, qui sine animo suscipiendi sacerdotium acceperit aliquam ecclesiam parochialem, tenetur ad restitutionem fructuum receptorum, nisi forsitan mutans consilium susceperit ordines intra annum, ut definitum est in iure, quod intelligitur de ecclesia parochiali, cui est annexa cura animarum, & non de ecclesia collegiata; & ratio est, quia tenetur clericus residere in Ecclesia, & servire ei per semetipsum, quod non potest facere antequam sit sacerdos.

6 Sexta Conclusio. Ille, qui accepit ecclesiam parochialem cum animo suscipiendi sacerdotium, & postea mutavit

consilium, & non suscepit, non tenetur ad restitutionem fructuum receptorum ante mutationem consilij, nec tenebitur restituere integrè omnes fructus, quos recepit, postquam commutavit dictum consilium, si interim pro illo anno posuit Vicarium idoneum, & de cetero satisfacit obligationi dictæ ecclesiæ; nam in casu, quod teneretur restituere fructus, deberet prius extrahi pars, quam dedit Vicario, & sic non tenetur hanc restituere, sicut nec tenebitur ad residuum, quod remanet in eius potestate, quia hoc debetur illi propter servitium personale, & alia ministeria, quæ interim adhibuit in dicta ecclesia; & si teneretur aliquid restituere, esset ratione dāni, quod ecclesia recepit, quod damnum fuit paucum, & parvi momenti, cum supponatur quod posuerit Vicarium idoneum, & sic non tenetur restituere integrè fructus, sed solum respectu damni, quod evenit. Hanc opinionem tenet Nau. contra Sorum, & alios. Hinc infert Navar. Primo, quod potest aliquis licite accipere beneficium cum animo suscipiendi ordines intra annum, & insimul cum animo, & proposito, c. d. si frater eius mortuus esset sine filiis, cōtraheret matrimonium ad sustentandā domum suorum parentum. Secundo infertur, quod si aliquis accipit beneficium cum animo deferendi statim, ac illi offeratur aliud pinguius, non tenetur restituere fructus eius, si correspondit cum servitio debito ipsi beneficio, c. nec obtinet aliud, & idem dicendum est de illo, qui accepit beneficium, ad quod non requiritur sacerdotium cum animo firmo adimplēdi omnia ad quæ tenetur, quamvis sine animo suscipiendi sacerdotium, aut alium ordinem sacrum, nam hoc a nullo iure prohibetur. Hæc duo Navar. corollaria recepit Frater Ludonicus Lopez modificās ea sic: primo, in casu quod qui recipit ecclesiam parochialem cum tali animo non recipiendi ordinem correspondeat eius servitio, aut ponat aliquem Vicarium idoneum, & denique sic provideat Ecclesiæ,

In d. c. 2. n. 118
Sot. l. 1. de iust. q. 5. ar. 5

Lupus i
illr. cōf.
2. p. 90.
105.

clesiæ, ut nihil ei desit, nam in hoc casu, quamvis non restituat partem fructuum ultra eam, quam assignavit Vicario, non debet compelli, nec condemnari ad talem restitutionem; nam intentio Summi Pontificis principalis est, ut nihil ecclesiæ desit, quod in hoc casu supponitur. Secundo erit vera doctrina Nauarri in exemplis, quæ ipse ponit, scilicet, in illis, qui animo conditionaliter acceperunt beneficium parochiale, & non quando absolute dubitatur de suscipiendis ordinibus, nam accidiendo, in hoc casu dicit, quod tenebuntur restituere fructus, ut tenet Sotus; & ratio est; nam qui dubitat, non habet intentum suscipiendi ordinem sacrum, & sic iniuste fruitur fructibus. Dicit aliquis quod, qui recipit beneficium cum animo conditionaliter supradicto, etiam dubitat de recipiendo ordine; cui respondet deo, quod talis non sit tam indifferens ad ordinationem, cum teneat propositum firmum eius, in casu quod conditio non adimpleatur; ac quando dubitat absolute, nullum firmum, & constans propositum habet.

7 Septima Conclusio. Beneficiarius ordinatus quatuor minoribus contrahens matrimonium per verba de presenti, statim amittit beneficium, taliter quod nunquam illud habebit, quamvis eius vxor ingrediarur religionem ante consummationem matrimonij, unde peccat tenens prædictum beneficium, ut dicit Nauar. quod in tantum est verum, quod si matrimonium fuerit nullum propter aliquod impedimentum dirimens amittit beneficium, si habuit intentionem contrahendi per verba de presenti: quod ego intelligo esse verum, si consensus fuerit legitimus, & declaratus coram Parocho, & testibus secundum formam Conc. Trid. & nota quod beneficiarius, sacro ordine initatus contrahens matrimonium per verba de presenti non amittit ipso iure beneficium, quamvis possit illo privari, ut tenet communis contra Panorm. quæ communis etiam dicit, quod solum per

sponsalia de futuro non amittit beneficium clericus in minoribus constitutus.

An sit licitum habere multa beneficia.
Cap. XXXI.

S V M M A R I V M.

An sit licitum habere multa beneficia curata, concl. 1. num. 1.

An sit licitum habere multa beneficia simplicia sine dispensatione Papæ, concl. 2. num. 2.

An desiderium faciendi multas elemosinas, & opera pia sit iusta causa ad possidenda multa beneficia concl. 3. nu. 3.

An beneficiarius curatus priuetur suo beneficio statim, ac obtinet aliud, concl. 4. num. 4.

An sit licitum habere duo beneficia curata unum in titulum, aliud in commendam perpetuam, vel temporalem, conclus. 5. num. 5.

An nunc post Conc. Trid. sit licitum habere duo beneficia curata, unum in actu, aliud in potentia concl. 6. nu. 6.

An valeat dispensatio Papæ sine iusta causa, ut aliquis possit habere duo beneficia curata, & si tenens ea possit absolui, concl. 7. nu. 7.

An possit absolui, qui est dispensatus sine iusta causa ad habenda duo beneficia curata, & ponit omnem diligentiam possibilem pro seruitio amborum Ecclesiarum, concl. 8. num. 8.

Prima Conclusio. Non licet habere multa beneficia Ecclesiastica curata, ut definit Concil. Trid. & tradunt Sotus Nauar. & Rebuff. qui ponit duodecim rationes huius prohibitionis; nec in hoc potest Papa sine iusta causa dispensare, & ille cum quo dispensatur sine iusta causa, non debet absolui vsq; eo, quod deserat vnum illorum, ut dicit Nauar.

2 Secunda Conclusio. Non licet habere multa beneficia, quamvis sint simplicia sine Papæ dispensatione; sic tenet

1
Cõe. Tr.
Ses. 7. c.
24
Sot. li. 3.
de ius. q.
6. ar. 3.
Nau. in
Man. c.
25. num.
125.
Rebuff. l.
tract. be-
nef. tit. d

net

dispensatione ad plura beneficia pag. 366. Nauar. vbi sup. Cōcil. Trid. ses. 24. c. 17. de re form.

Nauar. de oratione c. 12. nu. 64. & 67.

Nauar. ca. 25. nu. 117. Angles in suis floribus. Nauar. vbi sup. nu. 119.

Nauar. vbi sup. nu. 119.

Nauar. vbi sup.

net Nauar. cum communi, & est definitum in Concil. Trid. declaratumque per Cardinales reformationis cum sequentibus verbis, *Plura beneficia non possunt obtineri licet sint simplicia sine dispensatione Papæ.* Circa quod auertant impetrantes beneficia simplicia a summo Pontifice, q. non sunt securi quamuis in supplicatione oblata Papæ fateantur habere alia beneficia, & Papa concedat beneficium, quod petitur; nam non ideo videtur dispensare cum illis; & facere mentionem in supplicatione, quod habebant alia beneficia, solū valet ad hoc, vt gratia non sit subreptitia, quod multis rationibus probat Nauar. declarans, quod beneficium sit competentens ad hoc vt illud habenti non concedatur aliud. Debet amplius notari, q. nunc post Concil. Trid. potest aliquis obtinere duo beneficia simplicia, quæ non requirunt personalem residentiam, saltem vnum eorum, quando vnicum non sufficit ad congruam sustentationem, & hoc sine dispensatione Papæ, aut Episcopi, vt dicit Nauar. & Angl. nec erit necessaria dispensatio Papæ aut Ordinarii, ad obtinenda duo beneficia coniuncta, & annexa legitime, vt dicit Nauar. nam cum sint annexa reputantur vt vnum beneficium.

3 Tertia Concl. Intentio faciendi maiores elemosinas, & maiora opera pia retinens solum, quod necessarium est ad sustentationem vitæ, non est causa sufficiens ad hoc, vt aliquis nunc post Concil. Trident. possit bona conscientia obtinere plura beneficia, vt dicit Nauar. nam Conc. expresse prohibuit eorum retentionem, quamuis sint compatible, si vnum eorum sufficit ad congruam sustentationem. Verum est, quod qui obtinuerunt duo beneficia dispensatione Papæ ante Conc. Trident. possunt ea retinere cum animo erogandi largius pauperibus, & operibus pijs retinentes solum sibi, quod necessarium est ad vitam honestè sustentandam, vt dicit Nauar. quem sequitur Fr. Ludouic. Lopez.

4 Quarta Concl. Qui obtinuerit aliquod beneficium curam animarum habens priuatur eo, statim ac habuerit aliud, & si fuerit obstinatus in retentione primi, iubet ius, vt priuetur ambo, & ille ad quem pertinet conferre primum beneficium, potest licite illud dare statim, ac beneficiarius accipit secundum: hoc est ordinatum à iure antiquo; sed tamen Nauar. inducens pro se Concil. Trident. in illis verbis, *Cogantur omnino.* dicit nullum beneficium vacare ipso iure, non aduertens, quod Concil. ibi loquitur in casu differenti; nam dicit quod cogantur, antequam prætereant sex menses à receptione secundi; nam in ijs sex mensibus debet Ordinarius compellere beneficiarium, vt deservat vnum illorum, sed transactis ipsis sex mensibus, statim vacat ipso iure beneficium, quod prius obtinebat, vt in ipso Concil. determinatur: sic aduertit Salzed. in sua Practica criminali contra Nauarrum. Est etiam notandum, q. quando aliquis indignatus, & molestia ductus recipit secundum beneficium curatum, non vacat primum, si statim penitet illud recepisse, vt dicit Tiraqu. & constat ex dictis. Nota etiam, quod Concilium habet locum etiam in illis, qui iusta dispensatione obtinebant duo beneficia curata ante dictum Conciliū; nam tenentur eodem modo relinquere vnum eorum, vt notat Nauar. Nota etiam, quod non habet locum Concilium quando duo beneficia sunt compatible, vt est aliqua dignitas cum beneficio curato.

5 Quinta Concl. Non licet habere duo beneficia curata, aut quæ requirunt personalem residentiam, vnum in titulū, & aliud in commendam perpetuam, vt est definitum in Concil. Trident. Circa quod est notandum primo, quod licitum est sine dispensatione Papæ habere duo beneficia curata vnum in titulū, & aliud in commendam temporalem, & non perpetuam, scilicet per spatium sex mensium solum, vt permittitur in iure, nec contrarium dicitur in Concil.

Lop. in inst. cōl. 2. p. cap. 101. in fi.

cap. de multa. de pō. Nauar. vbi sup. Concil. Trid. ses. 24. c. 17.

Salzed. cap. 47. iuxta finem. Tiraq. i tract. de pēna, causa. 1. n. 29.

vbi sup. nu. 119.

Concil. cum illud loquatur solum de cōmenda perpetua. Secundo debet notari, quod ad hoc, ut aliquis recta conscientia possit habere duo beneficia vnum in titulum, & aliud in commendam, perpetuam cum dispensatione Papæ, requiritur alia causa necessaria, ultra eā, quæ requiritur ad habenda duo beneficia curata in titulum, ut dicunt Sotus, & Nauar. nam in hoc casu sub colore commendæ potest esse ciuicium præuaticatio legis tanto magis culpabilis, quanto magis est in fraudem ecclesiæ. Hinc inferitur, quod sicut ille, cum quo est illegitime dispensatum à Papa, ut possit retinere duo beneficia curata, non debet absolui, nisi deserat vnum illorum; sic non debet absolui ille, qui retinet duo beneficia, vnum in titulum, & aliud in commendam sine iusta causa, nec potest facere fructus eorum bona conscientia; nam quamuis Papa possit dispensare super dictis fructibus, nam potest dare, ut alias dixi, etiam Regi de fructibus ecclesiasticis ad gerendum bellum contra infideles, hoc tamen facit motus urgentissima causa, quæ est defensio fidei: ac ad dādā similem facultatem sine legitima causa obtinenti duo beneficia nulla vrgens est ratio, ut aduertit Fr. Ludou. Lopez sequens Syl. contra Angl.

6 Sexta Concl. licitum est nunc post Concil. Trident. habere duo beneficia curata vnum in actu, & aliud in potentia, volo dicere vnum in quo residet, & seruit, aliud, in quo antiquitus erāt subditi, qui multis ab hinc annis non sunt, nam omnes mortui sunt, hanc opinionem allegans Abbatē, & alios multos Canonistas, & Theologos tenet Gu-tierrez dicens, quod secundum illam fuit iudicatum in Metropoli Placentiæ. Et eius fundamentum principale est, quia canones prohibentes habere multa beneficia curata fundantur in eo, quod parochus non potest residere administrans sacramenta in omnibus; quæ ratio cessat in hoc casu, postquam supponimus, quod non sunt. Verum est; quod

si dicta ecclesia haberet parochiam, ac terminum limitatum videlicet talium subditorum, non esset licitum habere illius beneficium, nam quamuis hodie non sint subditi, cras forsitan erunt, qui bus erit necesse administrare sacramenta. Et aduertatur, quod qui obtinet dictum beneficium, in casu, quod illud possit habere, debet facere mentionem illius Summo Pontif. dicens beneficium habere curam animarum, quāuis hoc sit solum in potentia, nam si huius non fiat mentio, erunt litteræ surreptitiæ, ut dicunt Staphil. & Rebus.

7 Septima Concl. Si Papa sine iusta causa dispensat cum aliquo, ut possit habere duo beneficia curam animarum habentia, salua censura, & reuerentia tanto pastori debita dico, quod talis dispensatio in foro conscientie non erit valida, quamuis collatio quantum ad titulum valebit, & sic erit verus parochus amborum ecclesiarum, & in ambabus habebit iurisdictionem. Prima pars huius conclusionis probatur, nam communis sententia est Theologorum, quod in ijs, quæ sunt iuris diuini, aut naturalis non potest Papa dispensare sine iusta causa, & habere duo beneficia curam animarum habentia est contra ius diuinum, cum impediatur residentia in vno illorum, quod est contra ius diuinum, ut dicitur infra tractando de residentia Prælatorum. Secunda pars probatur, quia si collatio horum beneficiorum non valeret quantum ad titulum, & iurisdictionem, esset graue damnum animabus, magnumque præiudicium, quia ex ambabus ecclesijs tribuuntur beneficiario decimæ ac primitiæ: & quamuis iniure canonico dicatur quod Papa habeat liberam potestatem faciendi collationem multorum beneficiorum solū vni, hoc debet intelligi non de potestate dominatiua, tamquam dominus, sed de dispensatiua, ut dispensarius, cum dicat Apostolus, quod Papa, & Episcopi sunt dispensatores ministeriorum Dei, & ad dispensandum debet esse causa, sic dicit Frater Ludou. Lopez allegans Fr.

rubr. de statu, & qualitat. benef. i. princip. nu. 22. volu. 14. diuersi. doctorū Rebus. in rubr. de dispensatione etatis ver. etiā si curam habeat animarum pa. 291. in princ.

Clem 1 ut licet pendente nihil innouetur.

Sotus 3. de iust. q. 6. ar. 3. Nau. d. c. 25. nu. 115.

Lop. in instr. cōfil. 2. p. c. 103 et Sylu. verbo beneficium.

Gutier. alleg. 8. nu. 1. cū seqq.

Staphil. de lit. & exp. in

Lopez
vbi sup.
c. 102.

Caiet.
verbo
benefic.

Concil.
sess. 7. c.
2. de re-
form.

Fr. Joannē de la Pēna eius Magistrum.

8 Octava Concl. Qui est dispensatus sine causa ad habēda duo beneficia curam animarum habentia, quorum nulum est alteri annexum, quamvis sit sollicitus, & ponat omnem diligentiam possibilem ad hoc, ut ecclesie sufficienter provideatur, nihilominus non debet absolui, donec resignet unum illorū: hæc conclus. est contra Caiet. qui dicit, qd licet non resignet in hoc casu, debet absolui, quæ opinio ante Concil. Trident. quamvis haberet aliquem colorem veritatis, post illud tamen non debet absolui, nisi cum modificatione; hoc est, quod non debet absolui, donec cum Ordinario conveniatur, an sit sollicitus sufficienter, & ponat diligentiam possibilem in servitio dictarum ecclesiarum: quia dicit Conc. Trid. quod privilegium perpetuum, aut temporale de recuperandis fructibus in absentia nemi non valeat, nisi concessum fuerit causa rationabili, quā debet examinare, & approbare Ordinarius tanquam sedis Apostolicæ delegatus: Si ergo Episcopi debent examinare istam causam, quare etiam non debent examinare illam, de qua in nostra agitur conclusione, cum ipsa contineatur verumale privilegium recuperandi fructus in absentia aliquorum beneficiorum, cum non possit, ut supponitur, ambobus adesse.

De obtinentibus beneficium ob iniustā sententiam, & sine titulo canonico.

Cap. XXXIIII.

SUMMARY.

An qui habet aliquod beneficium per iniustā sententiam, quamvis iusta secundum allegata, & probata, teneatur illud renuntiare. conclus. 1. num. 1. & conclus. 2. num. 2.

An qui tenet aliquod beneficium sine titulo canonico habeat aliquod ius in illud, quia solenniter a Prælate nesciente, conclus. 3. num. 3.

Prima Concl. Si aliquis habet aliquod beneficium per sententiam iniustā declaratiuam contra alium, qui cum ipso litigabat, tenetur renuntiare, si constet illi, quod iniuste possidet illud, quamvis pars contraria non appellauerit, cum sciat dictam sententiam nullum ei ius dedisse: sic tenent Ang. Silu. & Sotus.

3. Secunda Concl. Si sententia fuerit privatiua, & iniusta, quoniam iudex docto aliove modo iniusto privat aliquem suo beneficio, si hoc constat illi, cui tribuitur, tenetur statim ad eius resignationem, sed si iudex debite secundum allegata, & probata privat aliquem suo beneficio, quamvis postea constet privationem fuisse iniustā, ille tamen cui facta fuit collatio licite potest retinere sic tenet Sotus quem sequitur Aragon, contra alios alio itinere incedentes, qui addit hanc opinionem esse veram in beneficiis ecclesiasticis, quorum collationem faciunt Prælati, & non in alijs rebus; nam si aliquis false accusatus est de hæresi, & secundum allegata, & probata iuste condemnatus est, & ideo fiscus occupat bona sua, & postea constet talem fuisse false accusatum, teneatur tunc fiscus restituere illi omnia bona prædicta, nam quamvis fuerit legitime condemnatus secundum allegata, & probata, illa tamen sententia fundatur in falsa præsumptione, & licet aliquis possit dicere, quod etiam sententia lata secundum allegata, & probata fuit fundata in falsa præsumptione; unde ille cui facta fuit collatio beneficii tenebitur ad eius resignationem, ad hoc respondet Aragon, adducendo aliquas rationes quæ ipsum non convincunt, & finaliter concludens dicit Doctores communiter illud tenere, quod nullum habeant textum, quo fulciatur quantum ad forum conscientie, de quo tractamus; propter quod ego teneo contrarium probabilius, & verius esse, scilicet quod talis retentor tenetur ad resignationem dicti beneficii non aliter quā fiscus tenetur restituere

Ang. verbo
sententia. §
8. Sylu.
eo. tit. §.
vlt.
Sot. li. 3.
de iust.
q. 4. ar. 5

Sotus vbi
supr.
Arag. 2.
q. 60. ar.
5. p. 106.
colu. 2.

re bona prædicta hæretici falsè decipia-
ti, si constet illi, quòd sententia lata fun-
data fuit in falsa præsumptione: quæ ra-
tio est efficax, cum non sit textus in con-
trarium, nec ratio diversitatis inter hos
duos casus, ut fatetur Arag. b. l. 1. 1. 3.
Tertia Concl. Si aliquis obtinet ali-
quod beneficium non canonicè, & præ-
latus ignorat, in hoc casu, neque toleran-
tia Papæ, neque Ordinarij, immo neq;
eius expressus consensus est, sufficiens ad
tribuendum ius. Ideoque ius acquirit
beneficiarius ex eo, quod ille permit-
tat, aut consentiat; si tamen Prælatus
sciat, quod beneficium non est canoni-
cè collatum, si talis Prælatus est Papa,
eius tolerantiæ expressa, aut alterius, qui
ad hoc habeat auctoritatem, sufficiens
est adtribuendum ius, nam ista esset to-
lerantia approbationis in quantum Pa-
pa non est alligatus formæ, quam ius
ponit in conferendis beneficijs, per
quam acquiritur ius, & si tolerantia
non fuerit expressa, non est sufficiens ad
tribuendum ius: si verò talis Prælatus
sciens beneficium non esse canonicè col-
latum, non est Papa, sed inferior illo, in
hoc casu eius tolerantia nullum tribuit
ius, si non intervenit canonica electio,
aut provisio, quia talis prælatus est ali-
gatus formæ, quam ius tenet determi-
natam ad conferenda beneficia.

De amissione fructuum, & distributio-
num Beneficiorum causa non resi-
dendi, & excommunicationis; & qui-
bus restituendis Cap. XXXIII.

S V M M A R I U M.

An non residentes in suis beneficijs gaude-
re possint fructibus bona consensu;
concl. 1. num. 1.

An sit licita consuetudo aliquarum eccle-
siarum cathedralium collegialium, &
parochialium, quod non residentes u-
sinent partem fructuum primi anni;
& reliquis beneficiarijs tribuantur. ibid.

An sit licita consuetudo quarundam ec-
clesiarum, in quibus est statutum, quod

fructus primi anni distribuantur inter
ceteros beneficiarios, reservantes eos ad
pompa funerales talis beneficiarij. ibid.
An sit licita consuetudo quarundam eccle-
siarum, in quibus est statutum, quod non
residentes beneficiarij solvant, n. 2. quædam, pro
singulis præbendis aut fabricæ necel. ibi.
An legentes publicè in Scholis Theologiæ,
aut canonis possint gaudere fructibus be-
nificiorum. concl. 2. num. 2. ibid.
An Capellani Papæ, aut Regis possint gau-
dere fructibus in absentia concl. 3. num. 3.
An possint absolvi curam animarum ha-
bentes, & non residentes. ibid. l. 1. q. 2. c. 1.
An exco. c. t. gaudeant fructibus & p. n. 4.
An in suspensis debeantur alimentis. c. 1. n. 5.
An huiusmodi excommunicati gaudeant fru-
ctibus. concl. 6. num. 6. ibid.
An infirmatus sua de causa gaudeat fru-
ctibus & distributionibus quotidianis. ib.
An infirmus qui alius non residet gaudeat
distributionibus. ibid.
An distributiones amissa a non residenti-
bus reliquis bene distribuantur. concl. 7.
num. 7. ibid.

Prima Concl. Qui non resident
in suis beneficijs, non possunt bo-
næ conscientia habere eorum fru-
ctus, & tenentur eos restituere, ut dispo-
nitur à iure, & ordinatur à Conc. Trid.
In quo imponitur Episcopis, & Archie-
piscopis alijsq; quibuscumque Prælati-
curam animarum habentibus, quacun-
que fulgeant dignitate, aut præeminen-
tia, ut teneantur residere in suis episco-
patibus, neq; possint abesse ab illis, nisi
per spatium trium mensium pro singulis
annis, & si habuerint necessitatē maio-
ris spatij ipis non possint abesse sine li-
centia in scriptis a Papa, vel Metropolita-
no cōcessa, aut ipso absente ab episco-
po antiquiore eius vices haberi, & iter
alias penas, quæ imponuntur, una est,
ut fructus talium episcopatum, aufe-
rantur illis pro rata temporis quo fue-
rint absentes, quos fructus ipso iure
amittant, teneanturque tribuere fa-
brica dictarum ecclesiarum, aut pau-
peribus absq; eo quod possint in hoc ca-
su

c. cōque
rente de
de. non
resid cō
cil. Trid
sess. 6.
de refor
ca. 1. de
ref. sess.
23. c. 1.
§. si quis
autem.
In verbi
Absent.

fu esse aliquod pactum, sub compo-
 sitione, quae solet fieri ad gloriam Apostoli-
 capro: duntaxat male percipit, aut ut
 tunc bulla Cruciatas, vel aliam bulla-
 rum; & sic quando Episcopus sine di-
 cta licentia abest extra tempus predi-
 ctum illi concessum amittit fructus ta-
 biles, quod necessario tenetur restituere
 illos fabricae dictae ecclesiae; aut pro po-
 ribus absque eo quod possit gaudere
 beneficio compositionis, ut determinat
 dictum Concil. & notat Navar. Et idē
 dicendum est de omnibus illis, qui ha-
 bent beneficia eorumque parochiam habē-
 tia, si absentes fuerint ultra duos men-
 ses sine licentia suorum Ordinationum;
 ut declarat Nav. & Saly. Ex dictis infer-
 tur reprobari, tanquam contrariam di-
 cto Concilio consuetudinem aliquarū
 ecclesiarum cathedralium, collegiarū,
 & parochialium, quod non residentes
 amittant fructus; aut certam illorum
 partem primi anni, & aliorum; qui fru-
 ctus applicentur reliquis beneficiariis,
 & sic tanquam contrariam dicto Con-
 cil. Trid. fecerint, & nullam Plus V.
 in quodam suo motu proprio dato an-
 no 1570. licet fuisset immemorialis, mā-
 dans quod omnes beneficiarii moder-
 ni, & antiqui residentes in suis ecclesiis
 gauderent fructibus aequaliter a rectori-
 bus, quo inessent sentire suis beno-
 ficiis, propter quem motum proprium
 tenet Gutier. esse quendam praetatum
 in quadam ecclesia huius Regni, qui
 sustulit praedictam consuetudinem, a
 cuius sententia per modum vis appel-
 lationis fuit ad regiam cancellariam Val-
 lisoletti, in qua sententia praetati confir-
 mata fuit tanquam iusta: notat tamen
 Gutier. quod non ideo est reprobanda
 consuetudo aliquarum ecclesiarum, in
 quibus est statutum quod fructus pri-
 mi anni auferantur a beneficiariis, qui
 in primo anno resident, qui fructus re-
 liquis combeneficiariis distribuuntur af-
 feruantes illos pro exequiis post mor-
 tem dictis beneficiariis faciendis; nec
 ista consuetudo est contra Concil. nec
 contra motum proprium, ut responsum

fuit ecclesiae Cathedrali Civitaten. con-
 misit ad hoc quēdam Canonicum Ro-
 mam, ut peteret Consilium a Cardina-
 libus reformationis, qui declaraverunt
 praedictum dubium. Notat etiam Gu-
 tier. quod non debet condemnari con-
 suetudo immemorialis dictae ecclesiae
 Civitaten. qua noviter admissi ad illam
 solvunt duodecim ducatos pro singu-
 lis praebendis ad fabricam ecclesiae: nā
 talis consuetudo non solum est valida
 secundum ius commune, sed etiam quā-
 tum ad Concil. Trident. quod ordinat,
 ut sequantur consuetudines, quibus ali-
 quid convertitur in opera pia.
 2. Secunda Concl. Concil. Trident. pre-
 cepit quod Doctores, qui docent sacra
 Theologiam publice in scholis, & illi
 qui student, ipsi, possint per spatium quin-
 que annorum gaudere absentes ratio-
 ne dicti studij fructibus beneficiorum
 suorum; & dicit Fely. idem dicendum
 esse de studentibus & legentibus ius ca-
 nonicum publice in scholis cum sit pre-
 dicta scientia multum necessaria ad gu-
 bernationem ecclesiasticā, & spiritua-
 lem, & comprehendat in se scientiam
 theologiae, & legum; quam opinionem
 sequitur Navar.
 3. Tertia Concl. Capellani Regum pos-
 sunt in absentia gaudere fructibus be-
 neficiorum, si habent privilegia Capel-
 lanorum Papae; sic tenet Navarrus. Et
 debet notari quod beneficiarius curam
 animarum habens, qui non residet in
 suo beneficio, quamvis sit nobilis, &
 dicat se habere dispensationem, non de-
 bet absolui, si conficiat Confessario non
 fuisse iustam causam obtentionis dictae
 dispensationis; si autem eius beneficiū
 fuerit simplex, multi tamen momenti,
 non residens in ipso, nec providens de
 Vicario sufficiente non debet absolui, si
 velit perseverare; si vero praedicto be-
 neficio substituit dignum Vicarium, li-
 cet non sit securus in foro conscientiae,
 non tamen illi debet negari absolutio,
 quia in hoc casu non est culpa intrinse-
 ca, & est casus in quo non reclamante
 ecclesia potuit esse locus dispensationis
 Papae.

Concil.
Tri. sess.
5 c. 1. de
reform.

In c. fin.
de ma-
gist.

Navar. c.
25. num.
58.

Navar. d. 5.
25 n. 12.

Navar. ubi
sup. in
Saly. in
practic.
c. 1. pag.
144.

Sess. 24.
c. 14.

Gutier.
in cano.
q. 29 nu.
29.

Gutier.
ubi sup.
nu. 31

Papæ, aut Episcopi ad non residendum. Et nota, quod vnus Canonicus alteri potest remittere distributiones pro sua absentia à choro, dummodo hoc non faciat in fraudem legis, vt dicit Nauarrus. Reliqua quæ pertinent ad residentiam Prælatorum in suis ecclesijs, videntur esse in verbo, Residentia. Et quando qui sunt excommunicati amittunt fructus beneficiorum multis de causis, & quia non resident ministerijs ipsius beneficijs annexis. Ideo de illis statim dicamus.

4. Quarta Conclusio. Beneficiarij, qui sunt excommunicati, non gaudent fructibus suorum beneficiorum, aut præbendarum in tempore, quo sunt excommunicati, quamuis appellauerint ab excommunicatione, vt statutum est à iure, & sic tenentur eos restituere, vt resoluit allegans alios Didac. Perez. & Borias; quod procedit, quamuis excommunicatus non sit denunciatus in ecclesia secundum formam Concilij Constantiæ, quoniam intentio Concilij, non est reuocare in aliquo tales excommunicatos, aut suspensos, vel interdictos, et sic illis permissum gaudere fructibus propterea, quod non sunt declarati, vt resoluit Gutier. qui addit, quod supra dictum procedit, quamuis in sententia excommunicationis non sit condemnatus ad amissionem dictorum fructuum.

5. Quinta Conclusio. Clericus depositus, & suspensus à beneficio propter aliquod crimen ali debet ex fructibus, ne incedat mendicus in opprobrium habitus clericalis, quod debet intelligi de deposito, suspenso, & excommunicato, qui sine culpa, & contumacia est ligatus huiusmodi censuris ecclesiasticis; vt dicit Nauarrus, Frater Ludouic. Lopez, & Couarru. Hinc inferitur, quod si aliquis excommunicatus est iusta de causa taliter, quod non potest obtinere dispensationem, licet petat faciens ex parte sua quantum in se est ad obtinendam eam, nec in hoc est negligentia, huic debentur alimenta. Secundo infer-

tur, quod in case extreme necessitatis excommunicato debent præberi alimenta, ne moriatur fame, vt tenet Gutier. 6. Sexta Conclusio. Ille qui iniuste est excommunicatus, non amittit fructus, nec redditus sui beneficij, aut præbendæ, vt statutum est per canones ecclesijs, & est communis omnium doctorum allegatorum; quos fructus recuperabit iniuste excommunicatus per viam iustitias; & hæc conclusio procedit etiam respectu distributionum quotidianarum, quas debebat habere excommunicatus, si esset præsens horis canonicis in sua Ecclesia, vt contra Dominicum resoluit Didacus Perez, quod intelligitur, nisi excommunicati culpa fiat, vt non absoluitur, cum ipse non curet de absolutione. Hinc inferitur, quod infirmus potest iuste gaudere distributionibus quotidianis, quamuis eius culpa prouenerit talis infirmitas, dummodo ipsa infirmitas, vt sic sit causa absentie, quia dum erat sanus, solebat esse præsens: quod etiam intelligitur, quando infirmatur in loco, vbi est ecclesia; nam si est absens non poterit gaudere distributionibus, quia infirmitas tunc non est causa absentie nisi a consuetudine sit introductum, quod infirmus absens gaudeat eis; & idem dicendum est quando consuetudine est admissum, vt infirmus gaudeat distributionibus, quamuis ipsemet sanus existens non esset solitus assistere personaliter horis canonicis, vt resoluit Gutier. & idem dicendum de Canonico, qui incidit in infirmitate, cui intra se erat propositum non assistendi ecclesiæ etiam si esset sanus, nam non ideo propter hanc malam cogitationem amittit infirmus dictas distributiones, dummodo antea sanus existens esset solitus assistere, quia aliter amittit eas, nisi consuetudo sit in contrarium, vt diximus: quod sic intellectum si animaduerteret Petrus de Nau. non desereret communem dicens, quod Canonicus infirmus gaudet distributionibus, quamuis non esset solitus per salutem ipsam ad ecclesiam, cum eis fruatur infir-

Nauar.
vbi sup.

Didac.
per. c. pa
storalis,
§. verum
de sent.
c. x. Pe-
rez. in l.
oritur. §. l.
8. ordin.
l. 7. col.
ver. nisi
l. omnia
Borias
de irreg.
gu. 6. p.
ut. quot
sunt fru-
ctus ex-
com. nu.
4.

Gut. in
qq. can.
ca. 16. p.
36. colu.
2.
Nau. vbi
sup. nu.
124. Lo-
pez in in-
stru. col.
2. p. 47. i
prin. Co-
uar. l. 3.
nu. 8. in
ver. 13.

Gut. in
qq. ca-
no. c. 1.
p. 38. co-
lum. 2.

c. super
causa 2.
q. 4. alias
c. 9. §.

Didac.
Perez l.
1. tit. 5. l.
8. noui
ord. col.
2. fo 179

Gut. de
pra. qq.
cap. 1. p.
47.

Nau. l. 2.
de resi-
c. 2. nu.
241.

infirmus, qui proposuerat intra se non ire ad ecclesiam, quamvis esset fannus.
7 Septima Concl. Distributiones, quæ amittuntur propter absentias à diuinis officiis in ecclesijs cathedralibus, collegialibus, aut alijs, non dantur secundum ius fabricæ ecclesiæ, sed reliquis clericis assistentibus dictis officiis, ut dicit Nauar. & est expresse statutum a iure.

Bibliopola, vide Librarius. cap. 196.

De blasphemia. Cap. XXXIV.

SUMMARIVM.

Quot sint species blasphemia, & ad quem pertineat eius castigatio, num. 1

An sit blasphemia dicere per Dei corpus & per eius sanguinem concl. 1. nu. 2

An sit blasphemia uera nominare sanctos per sua pudenda ibid.

An sit blasphemia dicere ad conspectum talis ibid.

An sit blasphemia dicere ad conspectum Dei ibid.

An sit blasphemia dicere sicut Deus est ueritas ibid.

An sit blasphemia maledicere alicui creatura, ibid.

An sit blasphemia applicare uerba sacra script. rebus iocosis. concl. 2. nu. 3.

An blasphemia sit reseruata episcopo. numero 4.

+ An debeat absolui qui habet consuetudinē blasphemandi. num. 5

An sit obligatio de denunciando blasphematores: quando pendent litteræ excommunicationis contra illos & scientes et quid debeat in hoc casu fieri a confessario & penitente. num. 6.

Mariæ; nam omnia hæc uerba continent nefandam significationem infidelitatis, & proponuntur confessioni fidei; ueruntamen est quod non sunt hæresis, nam blasphemia consistit in dicendo, at hæresis in credendo pertinaciter aliquid contrarium fidei: blasphemia non hæretica est, ut quando dicitur ad conspectum Dei, per vitam Dei, malum eueniat Deo, & similia, quæ quamuis grauissima sit, quia negat aliquid de Deo, quod conuenit illi, & tribuit illi, quod illi non comperit; tamen non est hæretica, & sic eius castigatio pertinet ad Ordinarium, ut dicit D. Tho. Cast. & Soto.

2 Prima conclusio. Non est blasphemia dicere per corpus Dei, aut per eius sanguinem intelligendo de Christo, cum Deum homo habeat corpus, & sanguinem: esset tamen blasphemia nominare sanctos per suas partes pudendas iniuriose vocando eas propriis, & vulgaribus nominibus, quamuis hoc dicatur ioco, licet non est uerba blasphemia, ut resoluit Couarr. Dicere ad conspectum talis non videtur esse blasphemia, dummodo absit animus dicendi ad conspectum Dei: alij tamen dicunt hæc esse blasphemiam, si dicitur subleuando oculos in celum, quod ego puto uerum saltem in foro exteriori: & licet Sot. dicat quod dicere sicut Deus est ueritas, ita hoc, quod dico est ueritas, esse blasphemiam; Medina tamen in suo instructorio Confessorum affirmat non esse, si absit animus adæquandi ueritatem humanam ueritati diuinæ. Est etiā blasphemia maledicere alicui creaturæ Dei in quantum creatura. D. i. est, nam si dicit solum sine respectu, non erit blasphemia, ut affirmat Fra. Ludouicus Lopez secundum communem.

3 Secunda Conclusio. Est etiam species blasphemie applicare uerba sacra Scripturæ rebus iocosis, falsis Pasquinis, adulationibus, detractionibus, superstitionibus incantationibus diuinationibus sortibus, & libellis famosis;

initione
c. 12. Si
mainiu
stic. ca-
th. tit. 8.
Meno. l.
2. de arb
cetur. 4.
calu 375

D. Th. 2
2. q. 13.
artic. 1.
Castro
ubi sep.
Sot. li. 8.
deiu. q. 2

Con. in
e. quam-
uis pa-
ctum 1.
p. 5. l. n.
6.

Med. in
summa
fol. 76.
par. 2.

Top. in
instru.
co. fil. 1.
p. c. 51.

Nau. d.
25. n. 113
cap. 1. de
cler. nō
resid. 16

Ceu. in
e. quam-
uis pa-
ctum. 5.
7. nu. 2.
cū sequ.
Castro
de iusta
hæ. pu.

1 DE Materia huius capituli tractant Couar. Castrensi. Siman. & Menoch. ad cuius explicationem debet notari, quod blasphemia est duplex, una hæretica, altera uero non hæretica: hæretica est, non credo in Deum, renego Deum, & fidem, & crucem christi, aut puritatem D. N. D.

sis, & Conf. Trid. præcipit ordinariis ut grauitè puniant, comprehensos in huiusmodi delictis; & in nouo cathalogo Inquisitionis inter alias regulas, quæ ponuntur ad extirpandas hæreses, est vna prohibere nempe libellos famulos, & Pasquinos. Et nota multas penas esse positas contra blasphemantes, de quibus tractat Castr. de hæreticis tamen principaliter tractant, & cognoscuntur domini Inquisitores in iis Regnis Hispaniæ, ut docent Bannes.

Bag li. 1
de iusta
hæret.
quin ca
11.
Bannes
2.2.q.13
art.1.

Concl.
Lat. less.
9. 5 ad
abolent.
uam.

4 Circa hoc peccatum blasphemie aduertant Confessarij, quod si est publica, est reservata Episcopo, non quia ius reseruet eam absolute, sed ratione sollemnis penitentiae, quæ huic peccato debet, & sic Concil. Lateranense celebratum tempore Leonis Decimi non ponit eam inter casus reseruatos. Propter quod, quando peruenit ad Confessarios hic casus, imponant talem penitentiam, ut non sit necessarius Episcopus, ut præcipitur in dicto Concilio.

+

5. Debent amplius notare, quod si aliquis est consuetus dicere blasphemias, si veniens ad confessionem dicit promississe in confessionibus præteritis emendationem, idemque promittat in præsentibus, non debet absolui, sed debet differri illi absolutio, ut sic resipiscat, & emendetur; quod si fiat, poterit illum absoluerè, & non aliter; nam qui toties incidit in idem & non est emendatus, debet præsumi, quod non emendabitur, nec nunc: si tamen fuisset ab illo commissum illud peccatum semel aut bis, & promittit tunc emendationem penitentia motus, non debet detineri, ut dicit Medi. & fra. Ludou. Lop. qui addit, hoc intelligendum esse, quamuis proferat prædictas blasphemias inconsideratè: Itaque parua consideratio sit in causa eas dicendi, quas non diceret, si bene aduertisset, quoniam talis peccat in causa, quæ est praua consuetudo, quam habet, & sic non debet absolui statim, ut dictum est, ut aduertat in posterum, & eradicetur istud malum.

Med. in
summa
sol. 77.
q. 1. Lo-
pez in
instr. cō-
cl. 1. p. c.
19. cap.
188.

6. Debent item notare Confessarij, quod si aliquis accedit ad confitendum, &

dixerit se scire, quod aliquis blasphemauerit, & quod affixæ sunt litteræ excommunicationis, in quibus dicitur, quod qui sciuerit aliquem blasphemasse, dicat, non debent obligare illum ad denuntiandum, antequam præcedat fraterna correctio secundum tenorem Euangelij, quod non debet observari, quando penitens dixerit se scire, N. dixisse aliquam hæresim; nam tunc, licet non præcedat fraterna correctio, tenetur statim denuntiare Inquisitoribus, & non possunt illum absoluerè, nisi prius faciat prædictam denuntiationem si statim potuerit illam commodè facere, nam si non potest, sufficit, ut id facturum promittat, cui dabunt Confessarij ordinem, quod debeat fieri: hoc est commune inter omnes Theologos, & Canonistas, quod debet intelligi secundum illud, quod inferius dicam de correctione fraterna.

De captura ferarum, vel de venatione quo ad personas, quæ possunt ea prohibere. Cap. XXXV.

SUMMARIVM.

An Reges & Principes possint sibi applicare loca communia Reipubl. ut in illis ipsi solum possint venari, conclus. 1. num. 1.

An sit licitum magnatibus prohibere suis vasallis venationem animalium, quæ inuenerint in suis pradijs. conclusio. 2. num. 2.

An sit licitum dominis iustis de causis prohibere vasallis venationem certis temporibus, concl. 3. num. 1.

An sit licitum dominis prohibere, ne occidant animalia quæ habent recollecta, quamuis exeant a loco, & faciant damnum in satis colonorum, conclus. 4. num. 4.

An domini prohibentes iustè venationem, possint ponere penas excessiuas, conclus. 5. num. 5.

An si prohibita venatione cresceret numerus ferarum, ut faciat multum damni.

teneatur dominus, & satisfaciatur cum restitutione eius damni, aut quid fieri debeat, conclus. 6. nu. 6.

1 Prima Conclusio. Reges, & Principes possunt applicare sibi loca communia Reipublicæ, ut ipsi solum possint in illis venari, nam iustum est quod talibus personis concedatur ad recreationem aliqua venatio particularis quæ sit prohibita personis communibus.

2 Secunda Conclusio. Nulli Magnatum Regni est licitum prohibere vasallis venationem in suis possessionibus, & prædijs, dummodo faciant illam cum instrumentis concessis a legibus huius Regni, quod debet intelligi, quamuis venatio sit ceruorum, aprorum, & similia, nisi inter Dominum, & vassallos sit aliquod pactum in contrarium, quod sit factum absque vlla vi, & metu, & quidem ut plurimum adhibetur talis metus, aut saltem vasalli pauperes non amplius petentes cum gravi eorum damno reducantur ad tyrannica desideria suorum dominorum, ut colligitur ex ijs, quæ tradunt Sot. Cordu. & Nauarr.

Sot. l. 4.
de iusti.
q. 6. ar. 4
Cord. de
casib. cō
sc. q. 119
Nauarr. i
Man. c.
27. nu.
110.

3 Tertia Conclusio. Quando iustis de causis possunt domini prohibere vasallis venationem in locis communibus tenentur ad omnia damna, quæ animalia fecerint; aut tenentur dare licentiam prædictis vasallis, ut possint occidere illa armis non prohibitis si inueniant ea in suis campis, & prædijs.

4 Quarta Conclusio. Reges, & Magnates, qui prohibent suis vasallis, ut non decedant feras ambulantes extra sua nemora, ubi detinentur, quamuis ea inueniant in suis montibus, & prædijs seminatis, peccant mortaliter, quamuis habeant animum restituendi damnum, sicut peccat mortaliter fur, qui rapit aliena, quamuis intentione restituendi quod tanquam novum, & dignum notatur a prædicatoribus, & Confessarijs tenet Nau. qui debent consulere huiusmodi dominis dicentes illis nunquam bene restitui colonis huiusmodi dam

Nau. in
Manu. c.
27. n. 125

na, quia priusquam illi solvantur oportet illos ambulare de Herode ad Pilatū, & qui computant huiusmodi damna, semper se tenent magis ex parte dominorum, & eorum utilitate, quam pauperum: & hanc conclusionem notent multum prædicti confessarij talium dominorum.

5 Quinta Conclusio. Quando domini prohibent iuste vasallis venationem, non debent illis imponere penas excessivas, crudeles, & excedentes: sufficit enim quod pro prima vice puniatur transgressor pena pecuniaria, & pro secunda vice dupla, & pro tertia addatur aliqd aliud; respicere enim debent esse contra æquitatem, quam leges requirunt imponendo penam mortis, aut abscissionis alicuius membri, aut verberum saltem, quamuis lex imponat penam verberum, non tamē debet exequi saltem pro prima vice, quia rigor legis non debet seruari nisi in contemptores, videndus est Nauarr. & Couarr.

6 Sexta Conclusio. In casu, quo dominus iuste prohibuerit venationem, si ferarum numerus crevit in tantum, ut afferat magnum laborem subditis ad custodienda, & defendenda sua prædia, nisi cum magnis impensis, & occupationibus diei, & noctis, quas agunt cum multo discrimine sue salutis ratione pluiarum grandinum, glaci, grauitatis armorum; & denique post prædictum laborem adhuc recipiunt damnum in prædictis prædijs, & vineis; non satisfaciunt inquam dominus, quamuis persoluat damna, & concedat licentiam colonis ad defendenda prædia occidētes diuersas feras, quas in illis inueniant: nam etiam tenetur ad laborem extraordinarium, quem adhibuerunt in ipsis defendendis, & ut fiat ista restitutio prædictorum damnorum in fructibus, impensis, labore, & periculo salutis, non potest dari certa regula, sed debet relinqui arbitrio boni viri: & quia hæc restitutio fit cum multa difficultate propter malitiam ministrorum, quos isti magnates habent, & quia est res iniqua ob-

Nau. &
Couarr.
ubi sup.

ligare subditos, ut debeant pernoctare in campis media hyeme custodiendo prædia sua tanto discrimine salutis, ideo non debent confessarij eos absoluerè, nisi circuncidant prædictum numerum ferarum, ita ut cesserint dicta inconuenientia, nam illis stantibus non video qua theologia possint fundari ad absol uendum eos ascendente in cælum cla more huiusmodi pauperum coramo culis, & auribus omnium.

De captura ferarum, vel de venatione quoad personas, quibus est pro hibita. Cap. XXXVI.

SUMMARIVM.

- An liceat clericis venari. concl. 1. nu. 1.*
An liceat Episcopis venari, concl. 2. nu. 2.
& concl. 3. nu. 3.
An sit licitum monachis, & fratribus ve nari. conclus. 4. nu. 4.
An sit licitum dominis temporalibus ve nari in campis, & prædijs alienis suorum vassallorum, in quibus faciunt venantes damna. concl. 5. nu. 5.

Episco pi 34. d. Per. l. 2. nu. 22. in l. 3. ord. ver. ha dem^a 12. Menoc. l. 2. de ar bitr. cen sur. 5. c. 413. Concil. Trid. in sel. 24. c. 12. de re for. na. lib. 3. de rest. c. nu. 190. Salcedo in pract. c. 27. p. 123

Prima Conclusio. Prohibita est venatio clericis de iure communi canonico, ut tradit Didacus Perez, & Menochius, & nouiter præcipi tur a Concil. Trid. quod debet intelligi quantum ad venationem, quæ fit ni mio rumore, & apparatu, & scandalo, ut in venatione falconum, leporum, im mo non peccant nisi venialiter, dum modo non sit scandalum, ut dicit Petr. de Nauarr. Hinc colligitur, quod non peccant nec venialiter venantes cum perniciousibus masculis, quia hoc fit sine rumore.

2. Secunda Conclusio. Non licet Episcopo venari, & piscari suis manibus, non est tamen illi prohibitum videre venationem pro sua recreatione, & salute, ut post alios resoluit Salcedo concordans cum ista resolutione multos canones, qui videntur in contrarium,

qui dicit non esse prohibitum nec dicto Episcopo, nec alijs clericis piscari.

3. Tertia Conclusio. Prohibitum est clericis, & episcopis venari, & piscari in temporibus prohibitis, aut cum reti bus, & alijs instrumentis prohibitis, & attento quod animalia cæli non solum seruiunt ad sustentationem hominum, sed etiam ad ornatum cæli, & Reipublicæ pulchritudinem. Et ideo iustissi mè possunt prohibere hanc venationem iudices seculares comprehendentes et personas ecclesiasticas, ut resoluit Tiraquell. Sor. & Nauarr. verum est ta men quod non poterit secularis iudex mulctare ipsos ecclesiasticos penis ordinatis in dicta prohibitione, sed debet puniri à iudice Ecclesiastico secundum qualitatem culpæ regulatam canonibus ecclesiasticis, ut dicit Greg. Lopez. Debet tamen notari, quod si iudex secularis inuenerit clericos venantes, aut piscantes in temporibus, aut locis prohibitis, aut cum instrumentis prohibitis, poterit surripere illis venata, & piscata, & instrumenta absque eo quod incurrat in aliquam censuram ecclesiasticam, ut dicunt Couarr. & Salcedo.

4. Quarta Conclusio. Nec causa recreationis est licitum monachis, & fratrib. venari, licet sit in suis montibus, ut resoluit Didacus Perez in quadam lege ordinamenti, quæ illud determinat, quod debet intelligi de venatione, quæ fit clamore, & apparatu; nam ista quæuis in clericis sæpè non sit causa scandali, aliquando monachis tamen, & alijs religiosis semper est causa ratione professionis, quam faciunt.

5. Quinta Conclusio. Non potest dominus venari in campis, & prædijs alienis, quamuis sint suorum subditorum, si facta debita diligentia non possunt inuenire cui debeat restitutio dam norum, quæ ex tali venatione sequantur; nam si inueniunt cui debeat restitutio damni, bene possunt venari, sic dicit Couarr. quia damnum quod faciunt, non præcenditur ab eis nisi

Tiraqu. d. nobil. c. 37. nu. 140. Sor. lib. 4. de iust. q. 6. art. 4. p. 353. Na. in Man. c. 27. nu. 120. Gre go. Lop. in l. 57. tit. 5. p. 1. verfic. p. tres an nos. Co uarr. in pract. quest. q. 33. in h. Salzed. vbi sup. pag. 214. Perez in l. 1. ti. 22. lib. 2. or din.

nisi casu quod accidit sepe currentibus illis post feras, aut alia animalia; nam si consulo id facerent, non liberarem eos ego a peccato mortali, quamvis haberent intentionem restituendi; quoniam nunquam fit ista restitutio integrè culpa ministri talium dominorum, & sic intelligendus est Couarr.

Couarr.
in regu.
peccatū.
2. p. 9. 28

An Leges prohibentes venationem, piscationem obligent in foro conscientie ad suam pœnam, & ad restitutionem damni. Cap. XXXVII.

S V M M A R I V M.

An pena, quæ imponitur a legibus, debeat ante condemnationem, conclus. 1. num. 1.

An piscantes, venantes, aut cadentes aliqua ligna in locis communibus alterius populi teneantur ad aliquam restitutionem conclus. 2. num. 2.

An capiens aliqua animalia posita intra muros alicuius prædij peccet, & teneatur ad aliquam restitutionem, conclus. 3. num. 3.

An qui impedit, quod fera, aut pisces vadant ad sua loca, & clausuram, peccet, & teneatur aliquid restituere, conclus. 4. num. 4.

An dominus remittens tributa vasallis illi debita, ut ipse solus possit venari, peccet, & teneatur ad aliquam restitutionem, concl. 5. num. 5.

An peccet mortaliter, qui occidit, aut graviter vulnerat aliquod animal domesticum, quod inuenit in suis prædijs, conclus. 6. num. 6.

An sit licitum capere pisces, aut aves quas alius prius irretinerat vel in laqueum miserat, conclus. 7. num. 7.

An quando quis piscatur in aliquo loco prohibito iuste, sit obligatio aliquid restituendi, concl. 8. num. 8.

An clericus teneatur restituere, quod lucratur piscando, aut venando illicitè, conclus. 9. num. 9.

Prima Conclusio. Qui venantur, piscantur, aut incidunt arbores in lo-

cis, in quibus per leges prohibitum est, tenentur ad pœnas dictarum legum nō antea, sed postquam condemnati sunt; nam lex pœnalis non obligat ad pœnam nisi post condemnationem, ut resoluit Castrenf. quod intelligitur, dummodo leges, quæ hoc prohibent, sint iustæ; & ut sint iustæ, debent concurrere tres causæ, prima ut sit causa, & utilitas publica, scilicet ne pereant feræ, nec aves in totum, sed sit earum copia, & propter hanc causam iustè prohibetur, ne possint piscari, aut venari in temporibus quibus feminae sunt prægnantes, aut educantes. Secunda causa est propter recreationem, quæ debetur magnatibus ob multas curas, quæ illis incumbunt, ob quas licitum est illis prohibere, ne piscatio, vel venatio fiat in certis locis; verum est quod isti loci debent esse pauci, & non omnibus æqualiter, hoc est licitum, nam plura loca potest prohibere Rex quàm Dux, aut Comes, & plura hi, quàm alij inferioris conditionis. Tertia causa est proprietas, & ideo dominus alicuius montis, fluminis, aut stagni licite potest prohibere venationem, & piscationem in illis.

2. Secunda Conclusio. Qui piscantur venantur, aut cadunt ligna in locis communibus alicuius loci vicini, non tenentur ad restituendum, quod ab illis colligit, si illis habitantibus alium locum est æquè licitum facere idem.

3. Tertia Conclusio. Si locus in quem aliquis ingreditur ad venandum, est proprius alicuius domini, qui habet positos muros, & sepes, ne feræ, aut alia animalia extra vagentur, tunc talis venator peccat, & tenetur ad restitutionem venati; sic dicit Sot. & Couarr. nam hoc est genus quoddam furti. Hinc sequitur, quod quamvis feræ, & alia animalia exeant a tali loco, nemo possit illas capere, dummodo ipsa habeant animum redeundi ad suum locum; Ita ut non amiserint consuetudinem redeundi, ut tenet Nauar. & tunc videntur amisisse animum, quando bis in hora, & diebus cōsuetis non redeunt ad sua loca.

E 3 Quar-

Castro
d. l. pen.
lib. 1. c.
10. 5. 1.

in verb.
piscatio

Soto l. 4
de iusti.
q. 6. ar. 4
Cou. in
reg. pec-
catū, 2.
p. para-
gr. 8. nu.
14.
Nau. ca.
17. nu.
128.

4 Quarta Conclusio. Fere montium, & pisces aliquorum stagnorum habentium aliquam clausuram licet non tam strictam, si impedirentur exire ab huiusmodi locis, quando libuerit, qui venantur, aut piscantur, aut aliqua alia arte auocant ea a prædictis locis, vel impediunt cominus ad ea redeant, non tenentur ad aliquam restitutionem per viam furti sic tenet Cord. & Couar. Debet tamen adverti, quod si in tempore, quo dominus talium locorum venatur, aut piscatur, aliquis det industriam, & modum, quo pisces, aut fere diuertant ad aliam partem, aut destruit, & fugat, tenebitur non per viam reparationis damni facti in fluuio, sed per modum restitutionis facere aliquam recompensationem domino non integram, sed regulatam secundum iudicium boni prudentis, que viri considerantis quantum differentia sit inter id, quod possidetur actu, & illud, quod possideretur potentia, sicut est ista venatio, aut piscatio, sic aduertit Fr. Lndou. Lop.

5 Quinta Conclusio. Si dominus bona fide remittit tributa, quæ debentur illi à suis vasallis, ut ipse solus habeat ius venandi, tunc tenentur ad restituendum totum id, quod venati fuerint, aut occiderint tam intra, quam extra sua prædia, si factum fuit pactum liberè; non erit autem factum liberè, si factum fuerit precibus, & instantia dicti domini, nam preces dominorum sunt vis, & protali reputantur, & sic Confessarii debent inquirere libertatem, quæ interuenit in hoc casu.

6 Sexta Concl. Peccat mortaliter, qui vulnerat, aut occidit aliqd animal domesticum, quod inuenit in suis prædijs, nam solum habet licentiam fugandi illud, aut includendi, donec dominus eius monitus de damno satisfaciatur pro illo, nisi priuilegium, statutum, aut consuetudo aliud ordinauerint, sic tenet Nauarr. & nota, quod si ex vulnere animalis aliquid damni domino euenierit, tenebitur ad restituendum.

7 Septima Conclusio. Fera, aut piscis,

qui est collectus in hamo, aut laqueo, aut retibus alicuius, & animal, quod fugit iam vulneratum à canibus alicuius venatoris, qui sequitur illud quamuis secundum ius sit eius, qui primus cepit illud, ut dicit vterque Couarr. tamè per consuetudinem ista animalia sunt, & pertinent ad illos, qui illa vulnerauerunt, aut illaquearunt suis retibus, quæ practica debet obseruari, ut dicunt Cordub. & Spec. conscientiæ, in paribus ubi est in usu.

8 Octaua Conclusio. Quando fit venatio, aut piscatio in aliquo loco iniuste prohibito, non est obligatio restituendi aliquid, aut soluendi aliquam penam in foro conscientiæ, etiam post sententiam latam, quia huiusmodi venatores, & piscatores nulli in hoc casu fecerunt iniuriam.

9 Nona Conclusio. Quod clericus obtinet, aut lucratur venando, aut piscando illicitè cum scandalo, non tenetur restituere, ut tenent Couarr. & Nauarr. qui allegans alios affirmat procedere hoc ante condemnationem iudicis, secus post sententiam condemnatoriam ad illud.

An sit licitum cedere ligna in montibus particularibus, aut communibus.

Cap. XXXVIII.

SYMMARIUM.

An peccet, & teneatur ad restitutionem, qui secat, aut extrahit ligna à monte communem, concl. 1. nu. 1.

An liceat cedere ligna in montibus alienis ad proprium usum, concl. 2. nu. 2.

An faciens magnam stragem lignorum ad usum domus sue teneatur ad penam legis, & ad damnum datum, concl. 3. n. 3.

An domini locorum commorantes in eis, possint secare ligna ex montibus illorum ad usum suæ domus, concl. 4. nu. 4.

An qui secant aut incidunt ligna ex montibus locorum vicinorum peccet, & teneantur ad restitutionem alicuius rei, concl. 5. nu. 5.

An qui emunt ligna, quæ sciunt esse furro surrepta, peccent hoc faciendo, & teneantur.

Cord. de casib. cõ
le. q. 119.
Cou. in
reg. pec-
catum 2
p. para-
gr. 8.

Lop. in
instr. cõ
cil. 1. p.
c. 148.

Nau. ubi
sup. nu.
120.

in verb.
piscatio

Couar.
ubi sup.
nu. 13.

Couar.
de reme-
dijs la-
ploru, 1.
p. c. 19.

Cordu.
ubi sup.
Spec. cõ
le. l. 1. c.
7.

Cou. d.
9. ad 8.
num.
Nauarr.
ubi si p.
nu. 124.

neantur ad restitutionem, conclus. 6.
num. 6.

Sot li. 4
de iust.
q. 6. ar. 4
Navar.
vbi sup.
Cast. de
lege pe
nali, li. 1
c. 20 §. 1
Cov. in
reg. pec
catu, 1.
p. §. 8.
Castro
vbi sup.
Perez i
q. proz
moia or
di. q. 9.
Cov. &
Cast. v
bi supr.

Prima conclusio. Peccat mortali-
ter qui cedit, aut distrahit li-
gna à monte communi, cum
transgrediatur legem iustam, quæ id pro-
hibet fundata in bono communi Rei-
publicæ, cui expedit habere copiâ mō-
tium, & arborum; sic tenet Navar. So-
tus, Castrenf. & Couar.

2 Secunda Concl. Lex quæ imponit
penam cædentibus ligna in montibus
alienis, tam communibus quam parti-
cularib. obligat ad restitutionem dam-
ni, sic tenet Cast. quod intelligitur, nisi
ex forma statuti, aut conventionis par-
tium colligitur esse suam intentionem
obligandi solum ad penam legis, quæ
debetur non ante, sed post sententiam
latam, quod intelligit esse verum. Dida-
cus Perez dicens sic se consuluisse, dum
modo qui afferunt ligna, afferant ad
proprium usum suæ domus, & non si
arripiunt ea ad vendendum, pro quan-
to in hoc casu cessat utilitas rei commu-
nis, & succedit nimia cupiditas, unde
tenentur ad restituendum totum id,
quod extraxerunt ex lignis venditis.
Hinc sequitur, quod, quamvis habita-
tores alicuius vici possint cedere ligna
in montibus alterius vici, ut dicitur in
quinta Conclusionem, tenebuntur tamē
ad restitutionem, si illa cædunt ad ven-
denda ea, nisi fuerit consuetudo in con-
trarium.

Covar.
& Ca-
stren v-
bi supr.

3 Tertia Concl. Proprij vicini facien-
tes magnam stragem lignorum in mon-
tibus communibus populi eiusdem nō
solum tenentur ad penam legis, sed etiā
ad restitutionem damni, quamvis inci-
derint ligna ad usum domus, & familie
suæ, in quantum faciant grave damnum
Reipublicæ, sic tenent Couar. & Cast.
& qualis sit ista strages, relinquere debet
arbitrio viri prudentis, qui debet confi-
derare magnitudinem montis, & quid
in illo solent incidere similes personæ ad
usum quotidianum.

4 Quarta Conclusio. In Regnis Ca-

stellæ cōsuetudo introduxit, q̄ domini
locorum ibi commorantes possint cede-
re de montibus eorum totum id, quod
est necessarium ad usum domus, & fa-
miliæ suæ; & si hoc præterierint cū no-
tabili damno, & strage, tenentur ad re-
stituendum, non tamen in integrum,
sed solum secundum excessum lignorū,
quæ cæsa fuere extrahendo, quæ ad v-
sum domus erant necessaria; sic tenet
Cord. allegans multos alios. Dixi com-
morantes ibi; nam, si habet domus suas
in civitate, aut curia non poterunt hoc
facere. Hinc sequitur, quod nō possunt
religiosi cedere ligna necessaria ad suas
domos, & familias in montibus loco-
rum, vbi commorantur, sicut non pos-
sunt ea cedere reliqui vicini, siquidem
realiter quantum ad id, qd non cōtradicit
p̄fessionem eorū, vicini possunt nominari.

5 Quinta Concl. Qui cædunt ligna
ex montibus vicorum conuicinorum, li-
cet habeant alios montes in suis locis,
ex quibus et prædicti vicini cederint li-
gna, neque peccant, neque tenentur ad
restitutionem; ut tenet Cord. & cōmu-
nis; quia i hoc casu, mutuo usu tollitur
obligatio; & et consuetudo introduxit
quod tales vicini in quibusdam partib.
contenti sint sola pœna, quam exigunt
ab illis, quos capiunt in furto; sic dicit
Soto, quem sequitur. Lud. Lopez dicēs
hoc nō habere locum in religiosis, quō-
niam hi nō possunt cedere ligna à mō-
tib. alienis à populo, in quo cōmoran-
tur, sine peccato, & restitutione, nec va-
let dicere, quod sufficienter reddunt il-
lis cum orationibus, quoniam domini
montium non satisfiunt hac compen-
satione, nam si contenti sint ea, nec pec-
cant, nec tenentur ad restitutionem.

6 Sexta Concl. qui emunt ligna furto
surrepta, tenentur ad restituendum ea,
aut saltem eorum valorem, si fures non
possunt restituere, quia in casu quod i-
sti possint, illi non tenebuntur. Dixi, aut
saltem eorum valorem, quoniam res,
quæ usu consumuntur, ut ligna ad cō-
burendum, & ædificandum, non sunt
subiecta restitutioni in propria specie.

Cord.
de casib.
concl. q.
118.

Cord.
de casib.
concl. q.
117.

Lopez i
instr. cō
cl. 1. p. c.
149.

De illis qui possunt carcerare.

Cap. XXXIX.

SUMMARIVM.

An sit licitum personis privatis incarceratione, & capere delinquentes, conclus. 1. num. 1.

Quādo sit licitum iudicibus mittere in carceres delinquentes, concl. 2. num. 2.

An sint irregulares iudices, qui ponunt delinquentes in carceribus tam inhumanis, ut veniat ad mortem, concl. 3. n. 3.

An beneficiarius captus iniuste possit gaudere fructibus sui beneficii quamvis ecclesiæ non astiterit carcere detentus, conclus. 4. num. 4.

Prima conclusio. Nullus homo privatus potest propria auctoritate capere, aut detrudere in carcerem suū inimicum, quā hoc esset supplicium, & vindicta, cuius executio pertinet ad illum, qui habet publicam auctoritatem; in non est illicitum homini privato mittere manum in latronem, quem videt ferre rem suam furto surreptam, nam hoc est defendere bona sua, quod secundū legē naturālē permittitur.

2. Secunda Concl. Non licet iudici deputato ad puniendum delinquentes, mittere in carcerē illos, antequā processus delicti sit perfectē visus, nā contra rōnē naturalem est, quod aliquis castigetur, antequā convictus sit propter suspicionē solam, quæ in illū habetur: quod intelligitur, nisi probabile sit cōmisisse aliquod delictū, de quo conveniat supplicium sumi, & timēt iudices illius fugā, nisi in carcerem detrudatur. Debet in aduerti, quod licitum est patrib. recludere filios in aliqua camera, aut cubili ad castigandos eos alligantes illos carenis, si necesse sit, sicut ē licitū est Guardianis religionū, & in eorum absentia Vicariis mittere suos subditos nimis audentes in domum disciplinæ castigātes eos in illa sicut patres, non auferentes ab illis habitum religionis, nam ut iudi-

ces nō possunt illud facere, cū non sint tales de iure, nā iudicare & mittere in carcerē religiosos pertinet ad p̄latos superiores, sicut sunt Ministri Generales, & Prouinciales, sic tenet Arag. sequens D. Thom. & Caietan.

3. Tertia Cōcl. Iudices, qui ponūt reū in aliquo carcere obscuro, qui non hēt sufficientē transpirationē, & aerē, aut exhibēt reo tā parvū cibū, ut veniat ad mortē, sunt irregulares, ut tenet Couar. Auiles, & Menochius, & est cōis opin. ut docet Nauar. qui sequitur eā, & quāvis p̄dicti non moriantur, peccant in mortaliter in supradicta incarceratione nisi per sententiam iuris ad illam condemnatus sit, in quo aduertant multū iudices, quod faciunt, & nō obcecet eos colera, & desiderium vindictæ, ut ego vidi in quodā loco, & vidi ēī punitionē Dei pro hoc & alijs peccatis (ut intellectum fuit) missā cuidā iudici, qui misit in carcerē p̄dicto rigore delinquentē quendam non cōuictum adhuc de peccato.

4. Quarta Concl. P̄satus vnius ecclesiæ Cathedralis, qui p̄p suspicionē cuiusdā homicidii fuit captus, sed postea verificata re fuit solutus, p̄t facere, & debēt illi fructus ecclesiæ, qui distribuuntur solū inter canonicos, qui sunt p̄sentes diuinis officiis, cū ipse nō habuerit culpā suę incarcerationis, quamvis forsitan dederit malis aliquam suspicionē. Quod probatur, quia si necessitas corporalis facit, quod tales possint gaudere non solum fructibus, quos vocāt corpus beneficii, sed etiam distributionibus quotidianis, ut iure statutum est: quare hæc detentio in carcere idem non operabitur? & sic exul iniuste a ciuitate habet in in dictas distributiones cū fuerit absēs, ut determinat Cardinalis quē sequitur Felinus, quæ ratio est, ob quā isti sic detento debeant denegari? rāo magis, quod cōclusio est satis verificata in iure, quod ex cōcato iniuste debēt reddi distributiones, & fructus postquam absolutus fuerit constituto ipsū esse innocentē: hanc conclusionē tenet Nau. in quodā consilio, quod dedit super hoc casu.

Ara. 2. a. q. 6. ar. 3. vbi D. Tho. & Caieta. Cou. in de. si furiosus 2. p. 5. n. 7. Auiles i. c. p̄sco rū c. 18. ver. carcer. Meo. de arb. l. 1. centu. 4. casu. 305. n. 3. Nau. i. c. statui-mus. nu. 65. 19. q. 3.

c. i. decl. non refi. de. Car. cons. 17. de p̄sco Fel. in c. cum omnes de constit.

Sup. cru. sam. q. 4. Nau. l. 3. cōf. de cler. non ref. cons. 9.

De

De Carceratis. Cap. XL

SUMMARIUM.

An carcere detentus propter delictum possit fugere ab eo frangens compedes, ac portas eius: & an possint alij eum adiuuare, concl. 1. num. 1.

An carceratus possit facere resistantiam ministris iustitiæ, ibidem.

An peccent, qui dant limas, aut alia instrumenta carcere detento, ut paret sibi fugam, ibidem.

An liceat amicis detenti in carcerem facere motus, utque in carcerem, ut illum ab eo liberent, ibidem.

An sit licitum religioso fugere a carcere, ibidem.

An peccet, & teneatur ad soluendum creditoribus, qui pietate motus soluit carceratum pro debitis, concl. 2. num. 2.

An teneatur redire in carcerem quamvis eum periculo vita, qui iuravit redire ad illum, concl. 3. num. 3.

Prima Conclusio. Qui retinetur in carcere propter aliquod delictum, ex quo potest sequi mors, aut abscissio alicuius membri, aut sit peccatum publicum, aut secretum, potest fugere a carcere licite: hæc opin. est D. Th. & tenet Caiet. & hic talis, ut dicit Sot. potest licite perfringere compedes, & portas, minare parietes; nam fugere non est resistere, neq; præhæri, sed solū nolle stare in certo aliquo loco; & sicut non tenetur cōdemnatus ad mortem, ad standum illic: sic rûpere, & frangere compedes, & portas, & parietes, & denique fugere a carcere non est resistere, sed solum liberare se: carcere autem detentus, non tenetur ad non se liberandum. Vnde sequitur, qd si volēs fugere infligit vim in ministros, qui illū custodiunt, committit iniustitiam, si tñ ipsis absentibus, aut dormientib. frāgit compedes, & aperiens carcerē fugiat, iudicib. alijsq; ministris culpa debet imputari, qui posuerunt illum sine debita cu-

stodia; qd procedit, licet etiam mali alij fugerint videntes apertam portam; nā talis vitur iure suo, & nō tenetur custodire reliquos. Ex dictis sequitur, qd qui fauent huic carcere detento, ut fugiat portigentes illi limas, aut alia instrumenta nō peccant, nisi in casu, quod illis cōmissa sit eius custodia ut sunt ministri iustitiæ, quibus incumbit inspicere bonum commune, & si alij possunt dare consilium, ut fugiat detētus, non video quare non possint adiuuare præbentes instrumenta supradicta; hæc sentētia est Sot. quam tenet Arag. Verum est, qd esset illicitum amicis, & cōsanguineis detenti facere motus aut rebellionē, utq; in carcerem ac perfringere illum, ut exeat detentus in eo, quoniam non pōt fieri sine magna iniuria; nam si non est licitum perfringere vèctes alicuius domus particularis, multo minus debet esse licitum ire armata manu ad frangendos vèctes portæ domus publicæ: est autem magna differentia inter ipsum carceratum, & qui extra sunt liberi, quoniā factum istorum est offendere publicā potestatem, & eius carcerem, & illius factum est ordinatum ad fugiendum, & liberandum se, vel alios, qd est licitum, ut aduertit Arag. & Fr. Lud. Lopez addit, quod talis posset esse delinquens tā facinorosus, ut in illo casu adiuuare illum esset peccatum; quocunque modo fieret, propter mala, quæ verisimiliter ab eo expectantur, si liber fiat, & in hoc casu admittam ego libenter opin. Sot. Debet tamen notari, quod quamuis laicus, & etiam clericus secularis, non faciens violentiam ministris possit fugere a carcere ante condemnationem, religiosus non potest hoc facere, sed debet in eo esse etiam ante condemnationem, vbi prælatus iussit illum stare, ut tenet Caiet. quod debet intelligi, quando iuste est carcere detentus, ut tenet Couarru. & Nauar. Secundo non debet intelligi, quando carcer quidem est iustus, modus tamen quo in eo detinetur, est iniustus auferendo illi victum, aut si carcer sit crudelis, ut dic-

Arag. 2.
2. q. 69.
art. 4. p.
511 &
512.

Arag. v.
bi supra
Lopez i
iust. cōf.
2. p. c. 3

Caiet. 2.
2. q. 69.
art. 4. in
respōs.
ad 2. cō-
clus.
Cou. li. 1.
var. c. 2.
num. 14

D. Th. 2.
2. q. 69.
art. 4. ad
3. vbi Caiet.
Soto
libro 1.
de iust.
q. 6. ar. 4

Nan. in cit Nauar. Ideo aduertant religiosi, qui
c. statui- adiuuant alios, vt liberentur à carcere,
mus 14. quod peccant mortaliter in hoc casu,
q 3. n. 63 cum cooperentur peccato.

2. Secunda Conclusio. Qui motus pie-
tate soluit aliquem iuste detentum pro
debitis peccat, & tenetur soluere credi-
toribus totum debitum, nisi in casu, q
detentus sit tam pauper, qui nec per se
nec per alium possit soluere, vt probabi-
liter intelligitur; nam in hoc casu sicut
ipse fugiens non peccat, sic ille, qui est
author suæ fugæ, non peccat, neque te-
netur ad damnum, quod secutum est
custodi carceris ex tali fuga, vt dicit Ca-
iet. nam qui fugit, aut adiuuat ad fugiē-
dum solum intendit liberari, & si custo-
di euenit aliquod damnum, hoc est ac-
cidentalē, & non intentum. Caiet. vide-
tur sequi Nauar. & Fr. Lud. Lop. quam-
uis tamen ista opin. Caiet. sit probabi-
lis, mihi contrarium videtur dicendum,
quia licet directe non intendat, qui ad-
iuuat, damnum custodis, indirectu ta-
men, & in causa proxima intendit il-
lud, quod sufficit ad hoc, vt teneatur
restituere; quamuis enim ipse detentus
fugiens non teneatur, non ideo debe-
mus idem sentire de eo, qui adiuuat, cū
liber, & extra sit; sic enim videmus esse
licitum detentum perfringere portas,
& seras, vt fugiat, esse tamen illicitum
hoc idem facere illis, qui extra sunt li-
beri, quamuis eorum intentum non sit
aggravare iustitiam, publicamque po-
testatem, cum id faciant mori solum
pietate, & animo liberandi delinquentem.

3. Tertia Conclusio. Qui solutus à car-
cere iurat redire ad eum, si iuste erat de-
tentus, tenetur redire, etiam cum peri-
culo vitæ; licet non iurauerit animo re-
deundi secundum Caiet. quem sequitur
Iac. de Tab. Armilla dicit, quod iste ta-
lis petat relaxationem iuramenti, qua
obtentā potest non redire, nec debet illi
denegari in casu, quod si redeat est pe-
riculum suæ vitæ; pro quanto ius natu-
rale vult, vt vnusquisque conseruet vi-
tam suam, tanto magis, si hic homo nō

iurasset se rediturum, non teneretur re-
dire in carcerem cum periculo vitæ; &
melius deberet concedi relaxatio talis
iuramenti homini probo, qui propter
aliquod infortunium erat in carcere de-
tentus, vt tenet Fr. Lop. & est opin. Na-
uar. relaxatio autem huius iuramenti
secundum aliquos potest fieri ab Episco-
po, quod mihi videtur dubium, si ex
eius relaxatione sequitur damnum mi-
nistri iustitiæ; non enim debent fieri si-
miles dispensationes in damnum tertij,
nisi in casu, quod tale damnum compo-
saretur aliqua alia re illi proportiona-
ta, & æquivalenti. Et nota hoc, quod di-
ximus procedere, quando detentus in
carcere est iuste detentus, nam si iniuste
esset detentus à Iudice incompetenti,
aut non procedente secundum iuris for-
mam, non tenetur talis redire; & in hoc
casu facile dispensabit Episcopus in iu-
ramento, quamuis ex tali dispensatio-
ne aliquid damni eueniat illi, cui factū
promissum iuratum est: & aduertien-
dum quod in virtute Bullæ cruciatæ
non potest commutari istud iuramen-
tum, quia iuramenta, quæ illius virtu-
te commutantur, sunt iuramenta voti-
ua, hoc autem iuramentum non est vo-
tium.

Lop. vbi
sup. 1. p.
c. 42. co-
lum. 342
Nau. in
Man. c. 2
12. n. 18.

De captiuis. Cap. XL I.

SVMMARIVM.

*An captiui Christiani, qui sunt inter infi-
deles, peccent fugientes à domino. concl.*

1. num. 1.

*An captiuus, qui non est christianus fugiēs
à suo domino peccet, & fautor teneatur
ad damnum. concl. 2. nu. 2.*

*An captiuus Christianus qui est inter infi-
deles, si iurat exiens ab illis se missurum
aliquam quantitatem nummorum, te-
neatur implere iuramentum. concl. 3. n. 3.*

*An filius teneatur computare in sua legiti-
ma, quod pater consumpsit in liberatio-
ne eius, & redemptione ab infidelibus,
concl. 4. nu. 4.*

Prima

Caiet. 3
2. q. 66.
ar. 4.
Nau. in
Man. ca.
17. num.
101.

Prima Conclusio. Christianus, qui est captivus inter infideles, non peccat fugiens ab eis, neque ille qui adinvenit illum, ut definitum est in iure, quod intelligitur si tempore pacis, aut iniusti belli, ex parte infidelium captus fuerit: & idem est quando Christianus iniuste detinetur ab alio Christiano. Dixi, *aut iniusti belli ex parte infidelium*, quoniam si Christianus captus in bello iusto ex parte infidelium (quod evenit quando christiani movet bellum contra illos tempore induciarum) fugit ab eis, tenetur ipse, & adiutores illius ad faciendam aliquam honestam recompensationem, quamvis non teneantur reddere personam propter periculum animæ, & ad nullam restitutionem tenebuntur, si infidelis captivi dominus compellat Christianum ad iudaizandum, aut ad idolatrandum; imò potius fautores illius fugæ in hoc casu fecerunt opus ex se meritorium coram Deo, ut tenet Sylvest. quem sequitur Nauarr.

2 Secunda Conclusio. Quando captivus, qui non est Christianus, fugit à vero domino, ipse, & eius fautores peccant, & tenentur ad restitutionem eiusdem captivi, aut alterius æquæ boni, & omnia quæ secum attulit à domino surrepta, quod intelligitur non solum quando est captivus emptus à domino, sed etiam quando est captus iusto in bello, ut tenent Couar. Nauarr. & Arag. contra Sor. qui solum adittebat nostram conclusionem in servis qui empti fuerant, non tamen in captis bello, quamvis iuste; nam hi licet possint fugere, nisi promiserint dominis suis se non arrepturos fugam. Quæ distinctio Sor. est iuxta communem, ut colligitur ex iure expressè: & contra Sor. facit sequens ratio, quia non minus transfertur dominium propter ius gentium, quam propria voluntate servi, qui se vendit, propter quod, sicut ille, qui se vendit, non potest fugere, ut fatetur Sor. sic non poterit fugere neque captus iusto bello, cum secundum ius gentium

efficiatur servus capientis.

3 Tertia Conclusio. Propositio est e. si quis multum verificata, quod qui iurat aliquam rem adimplere, in qua patitur injuriam, siue iuraverit vi, siue voluntarie, legitimam habet causam petendi relaxationem talis iuramenti in foro conscientie, dicit tamen Caietanus, quod in relaxandis istis iuramentis debet esse magna cautela, ne detur occasio blasphemandi nomen Dei, propter quod si alicui detento inter turcas, aut infideles concedatur licentia, ut adeat domum suam prestito illi iuramento, quod misurus sit aliquam quantitatem nummorum pro sua redemptione, non debet facile relaxari huiusmodi iuramentum, quia esset dare occasionem infidelibus blasphemandi nomen christianum, & ecclesiam catholicam.

4 Quarta Conclusio. Non tenetur filius computare in sua legitima, quod pater expendit in eius redemptione, & per consequens non tenetur adducere illud ad globum, & cumulum bonorum paternorum cum reliquis fratribus, ut cum Baldo resoluit Ant. Gomez. & Anton. Menesius, & Ioan. Garzia; in tantum, ut filius legitimus, qui potuit redimere patrem suum captivum, & non redemit, fiat indignus patris successione, & debet ei præferri filius illegitimus, qui tractavit de redemptione patris, quamvis esset habitus à muliere infidele, ut tenet Greg. Lopez. & Alvaradus; quod totum fundatur in hoc, quod corpus hoc redemptionis est valde heroicum.

De capellanijs, & cappellanis.

Cap. XLII.

SUMMARIVM.

Quæ differentia sit inter capellaniam, & beneficium, num. 2.

An possit esse electus in capellanum, qui est in minoribus, ordinante fundatore, quod eligatur sacerdos deficiente sacerdote, concl. 1. num. 2.

An

Sil. ver. furum q. 6. Nau. c. 17. cu. 103. in Man.

Cou. in reg. pec. cau. 2. p. §. 1. n. 6. & lib. 1. var. c. 11. n. 10. Nauarr. ubi sup. Arag. 1. q. 61. de dom. no. not. 2. f. 138. Sor. li. 4. de iust. q. 2. ar. 2.

An teneatur Capellanus dicere quotidie Missam Capellania reddente ducentos, aut trecentos solidos, ordinaverit id nec ne institutor Capellania, concl. 2. m. 3.

An faciat male testator, qui instituit Capellaniam cum onere dicendi Missam singulis diebus, ibid.

1 **A**D resolutionem huius materiae oportet scire differentiam, quæ est inter beneficium, & capellaniam. Et est notandum, quod ad hoc ut sit beneficium ecclesiasticum, debet esse institutum cum autoritate iurisdictionis ecclesiasticæ, quæ non est necessaria in institutione capellaniæ; nam fundatur cum autoritate privata alicuius secularis, qui ratione sui patrimonij instituit eam sine aliqua autoritate ordinaria, aut delegata; quod & accidit, quando instituit eam aliqua persona ecclesiastica, ut Archiepiscopus faciens hoc non in quantum talis, sed autoritate privata, qua quivis alius secularis: hoc colligitur clare à iure propter quod institutæ fuerunt capellaniæ hac conditione, qd patronus possit mutare capellanum, quando voluerit habens iustam causam ad illud, quod non accidit in beneficijs ecclesiasticis; nam hæc saltem si sunt secularia, non possunt auferri, nisi cognoscat iudex ecclesiasticus causam propter quam fit, cum talia sint perpetua, ut statuitur in iure.

2 Hoc supposito, sit prima conclusio. In capellania fundata ab aliquo patrono autoritate privata hæc conditione, quod ipse, & eius successores nominarent aliquem de sua familia, qui sit sacerdos, deficiente sacerdote potest eligi de eadem familia alius, qui solum sit clericus in minoribus. Quod probatur quoniam præsentatus est de familia fundatoris, & habet qualitates requisitas, ut possit nominari secundum clausulam, & intentionem fundatoris, attento quod non est in eadem familia sacerdos, neque alius sacris initiatus: verum est tamen quod peccabit mortaliter talis præsentatus accipiens capella-

niam sine efficaci proposito accipiendi sacerdotium, & residendi in ipsa, sicut ordinavit testator; & non sufficit, quod recipiat solum ordinem Sacrum, cum hoc sit præter eius intentionem: sic tenet Nauarr. in quodam consilio, quod dedit super hoc casu. Itaque debet esse præsentatus legitimè ad ordinem sacerdotij, & quod statim in prima celebratione ordinum suscipiat sacerdotium, aut ordines quos potest, ut decretum est in iure.

3 Secunda Conclusio. Capellanus, qui possidet capellaniam reddentem ducentos, aut trecentos solidos ad hoc, ut celebret Missam non exprimens institutor quot Missas vult celebrari, non tenetur quotidie dicere Missam, postquam testator id non ordinavit expresse, & quamvis id iussisset, non teneretur ad illud, ut colligitur ex iure. Itaque ex institutione dictæ capellaniæ solum tenebitur ad eas missas, quas dicere poterit honestè, ac devotè; nec obstat contra supradicta quod sit constitutio Synodalis in illo episcopatu, ubi est capellania, quod capellania habens centum solidos redditus habeat hoc onus, id est, quod capellanus dicat singulis hebdomadibus unam Missam, & si habuerit quingentos solidos dicat quinque Missas; nam si per hanc regulam deberemus regulare capellaniam de qua tractamus, deberet dici, quod eius capellanus tenebatur ad minus celebrare octo Missas singulis hebdomadibus, qd clare patet esse non posse; ergo tenetur solum dicere quas honestè ac devotè dicere poterit: & sic non peccat, neque peccavit dicens solum unam Missam, aut quandoq; duas in septimana, dummodo non omitat dicere reliquis diebus Missam ob suos gustus, & recreationem, sed ob augendam devotionem, aut similem ob causam, ut notant DD. loquentes de hac materia. Supradictum autem procedit, quamvis dictus beneficiarius per spatium 20. annor. dixerit quotidie Missam, quia si dixit eas, non dixit ea intentione, aut animo obligandi

Nau. li. 3. conf. de præbend. & dignit. conf. 9.

c. significatu cu ibi notatis præbendis.

Nau. li.
3. confil.
de pręb.
& digic.
concl. 7.
Spin. in
suospec.
3. par. de
cappell.
nu. 1 &
52.

di se ad maius onus illo, ad quod testa-
tor obligare voluit, præterquam, quod
posseſſio 20. annorum nõ ſufficit ad in-
ducendam præſcriptionem in rebus ec-
cleſ. propter has, & ſimiles rationes: Te-
net hanc opin. Nauare. in quodam cõſ.
quod dedit. Et nota, quod teſtator, qui
inſtituiſſet cappellaniam ad hoc, vt ali-
quis ſacerdos quotidie celebret obli-
gans illum ad hoc, fecit male, & eius
mandatum non debet exequi propter
inconuenientia quæ ex eo ſequuntur,
ſecundum id quod multa allegans re-
ſoluit Spinus.

De Claſura Religioſorum.
Cap. XLIII.

SUMMARIVM.

*An Religioſus poſſit permanere extra Re-
ligionem, aut monaſterium ſine licentia
ſuperioris, concl. 1. num. 1.*

*An Religioſus exiens per paucos paſſus à
monaſterio ſine licentia ſit apoſtata, cõ-
cluſ. 2. num. 2.*

*An Religioſus fugiens ad Generalem, ſive
Prouincialem nimium grauatus ab in-
feriori ſuperiore peccet mortali, concluſ.
3. num. 3.*

*An Religioſus deſerens Religionem, ſi fe-
rat habitum, ſit apoſtata, & ſimul ex-
communicatus, concl. 4. num. 4.*

*An Religioſus expoliatus ſ. habitum, vt in-
cognitus incedat per vias, ſit excommu-
nicatus, & an id ſit deſcendum de eo, qui
domi ob nimium calorem illum depo-
nit, concl. 5. num. 5.*

*An moniales, qui non promiſerunt clau-
ſuram teneantur caſtodire illam, concl.
6. num. 6.*

*An mulieres, que videntur in aliqua Con-
gregatione approbata à Sede Apoſtolica
ſine certa regula, teneantur ad clauſu-
ram, ibid.*

*An Papa poſſit diſpensare cum Monia-
libus, infirmis, vt exeant à monaſterio,
concl. 7. num. 7.*

An Episcopi poſſint dare licentiam mo-

*nialibus, vt exeant à monaſterio pro cu-
randa infirmitate, concl. 8. num. 8.*

*An Prouincialis, aut ordinarius monia-
lium poſſit mutare monialcm de vno lo-
co in alium, concl. 9. num. 9.*

*An fratres minorum poſſint ingredi mo-
naſteria ſuarum monialium, concl. 10.
num. 10.*

*An peccet mort. qui poteſt ingredi mona-
ſterium in caſibus conceſſis, ſi per ſpa-
tium aliquod detineatur ad videndum
fabricam monaſterij, aut ad alloquen-
das moniales, ibid.*

*An in extrema neceſſitate deficiente Con-
feſſario quilibet frater minorum poſſit
ingredi monaſterium ſuarum monia-
lium, ibid.*

*An Episcopi poſſint ingredi monaſteria
ſuarum monialium, & an poſſint dare
licentiam alijs ad ingrediendum, concl.
11. num. 11.*

*An mulieres poſſint ingredi monaſteria
monialium, concl. 12. num. 12.*

*An minor ſeptem annis poſſit permitti ad
ingrediendum monaſteria monialium,
ibid.*

*Que pena ſit ſtatuta ingredientibus, &
permittentibus ingredi monaſteria mo-
nialium, ibid.*

DE clauſura Regularium, & monia-
lium tractaturus non dicam de
Religionibus in particulari, ſed in com-
muni reſoluturus breuiter, quod poteſt
dici circa hanc materiam.

1. Prima Concl. Monachus non poteſt
permanere extra ſuum monaſterium
niſi de licentia ſui ſuperioris in ſcriptis
obtentata data iuſta de cauſa; quæ erit iu-
ſta, quando ex eo prouenerit directè,
aut indirectè vtilitas monaſterio. Et
vtilitas erit illa, vt cauſa ſtudendi, & ſi-
milium; quod relinquendum eſt arbi-
trio religioſi, & viti probi. Et nemo de-
bet à ſuis conuentibus recedere, etiam
prætextu ad ſuperiores ſuos accedendi,
niſi ab eiſdem miſſus, & vocatus fuerit;
ſic dicit Concil. Trid. ſeſſ. 25. cap. 4. &
19. de Regul. & monial.

Dixi iuſta de cauſa; nam; vt aliquis ſit
extra

extra monasterium pacata conscientia seruiens alicui beneficio, aut occupatus in aliquo ministerio, debet inspicere, si fuit iusta causa obtinendi licentiam ad illud; nam si non fuit iusta, non est in conscientia securus, nisi Papa declaret esse iustam. Sic tenet Nauar. lib. 3. Confil. de Regul. conf. 67.

2 Secunda Conclusio. Religiosus exiens à Monasterio per aliquot passus sine licentia Superioris, animo redeundi statim, non est apostata; quia talis exitus non est peccatum mortale propter leuitatem, quæ in omni materia excusat ab illo. Vnde dicit Nauar. lib. 5. confil. de apostata. conf. 1. cap. 2. quod non est apostasia, ubi non est peccatum mortale: & sic quod peccabunt Superiores absoluentes prædictos modo apostatarum, si sunt certi, quod talium exitus non fuit peccatum mortale.

3 Tertia Conclusio. Religiosus, qui fugit ad Generalem, sine Prouinciale grauatus nimium à Superiore inferiori, ut tanquam pater protegat illum, non debet condemnari de peccato mortali; nam Concil. solum prohibet Religiosum exire à suo Monasterio sine licentia Superioris, sed non prohibet, quod qui sentit se nimium grauatum ab inferiori ratione grataminis, & iustæ appellatiouis possit confugere ad Superiorem ad cōquerendum; quia hoc est de iure naturali, cui non derogat dictum Conc. ut probat Nauar. in cap. Non dicatis, no. 61. sequens Baldum in cap. de appell. Verum est tamen quod Bannez tenet contrarium, cuius opinionem sequeretur, quando ex tali fuga ad Superiorem sequeretur scandalum, & perturbatio Religionis propter ignorantiam causæ, qua monetur Religiosus ad talem fugam.

4 Quarta Conclusio. Religiosus professus deserens Religionem animo non redeundi, deserensque habitum, est apostata, si hoc sit sine licentia; & erit etiam apostata, licet non deserat habitum, tamen non est excommunicatus; quia ius solum excommunicat illos, qui

temerarie deserunt habitum; quod est adeo verum, ut deserentes habitum animo tamen redeundi ad Religionem, etiam si sint excommunicati, tamen non sint apostatæ, ut resoluit Bannez.

5 Quinta Conclusio. Religiosus exilians se habitu, ut incedat incognitus per vicos, incurrit excommunicationem, licet non vagetur, nisi per spatium vnius horæ; non tamen incurrit, qui domi sui patris deponit habitum ob magnū calorem, aut similem causam; neque qui solum peccat venialiter deponendo habitum; quando autem peccet venialiter, relinquitur iudicio prudentis viri. Hac doctrina responderi potest multis casibus.

6 Sexta Conclusio. Moniales tacite, aut expresse professæ tenentur custodire clausuram, quamuis non promiserint eam secundum Bullam Pij Quinti, datam super hoc declarantis sic determinatum in Concil. Trident. viso quod ius antiquum tantum hoc commendabat, tantique faciebat hanc rem; & causa supradicti est, quia moniales per professionem regularem, quam fecerunt, renuntiaverunt suæ propriæ voluntati, obligaueruntque se in manibus prælatorum obedire eis in omnibus illis, quæ conueniunt obseruationi trium votorum essentialium, quæ faciunt, & clausura est medium importatissimum ad illud. Dixi moniales tacite, aut expresse professæ, quoniam istæ sunt religiosæ. Pro quo est notandum, quod solum illæ sūt religiosæ, quæ faciunt tria vota essentialia in aliqua religione approbata à sede Apostolica in manibus superioris habentis ad id auctoritatem, ut dicit Panormit. cum comuni. Hinc sequitur, quod beatæ vulgo dictæ, quæ viuunt in congregatione sine regula approbata a sede Apostolica, quamuis fecerint dicta vota, non tenentur ad clausuram, quoniam istæ non sunt religiosæ, cum non profiteantur certam regulam approbatam à sede Apostolica, ut resoluit Nauarr. adducens multa circa hoc in quodam confilio.

Panor. l. i. ad apo-
sta & in
ca. cū ad
monast.
cum de
statu mo-
nach.
Nau. li. 2
confil. de
regular.
conf. 81.

Septima

7 Septima Conclus. Potest Pont. dispensare cum monialibus professis, ut possint exire à suis monasterijs ad curandam aliquam grauem infirmitatē, aut ob aliam iustam causam, ut resoluit Nauarr. & ideo Greg. XIII. dispensauit cum quibusdam monialibus cuiusdam illustis monasterij, ut sine scrupulo conscientie possent se conferre ad domus parentum, aut consanguineorum pro curatione alicuius infirmitatis periculose, qua finita redirent ad monasterium.

8 Octaua Conclusio. Non possunt Episcopi, neque Ordinarij concedere licentiam exeundi suis monialibus nisi ratione alicuius incendij monasterij, aut ob aliquam infirmitatem leprae, aut pestis, ut concessit Pius V. in quodam suo motu proprio, quia intentio summi Pontificis fuit prouidere cōmunitati, & omnibus monialibus, quod si non concederet in his tribus casibus, veniret in magnum detrimentum; quod probatur, quoniam prima causa, quae est incendium, certum est, quod si est magnum, & moniales non exeunt, quod comburerentur in eo; & infirmitas etiā leprae est contagiosa, etsi non exit à domo eam habens, reliquas poterit inficere; & propter eandem causam infirmitas pestis, aut epidemiae. Et stando in hac consideratione non potest extendi dicta constitutio Pij V. ad casum, aut infirmitatem dissimilem, quae pertinet solum ad vitam particularem monialis infirmæ, licet dicatur à medicis ipsam sine dubio morituram, si non exeat à monasterio. Ideo debet patienter ferre considerans, quod ipsa promissit clausuram seminatium multarum infirmitatum. Hinc sequitur, quod constitutio Pij V. potest se extendi ad alios similes casus, scilicet, quando est timor iustus alicuius belli, & hostes adoriuntur ciuitatem, ubi sunt moniales, quia hac de causa possunt exire, ne tota cōmunitas pereat gladio, ut in hoc casu consultauit Nauarr. fauens quibusdam monialibus qui erant in Regno Galliae apud

Narbonam, ut ipsemet refert. Hinc sequitur, quod opinio. Nauarr. concedens Episcopis, & Ordinarijs monialium, quod possint concedere illis licentiam ad exeundum extra sua monasteria, ut curetur ab aliqua infirmitate graui ultra praedictas, quamuis non sit contagiosa nec nociua cōmunitati, non debet admitti nec obseruari tamquā contraria menti dictae constitutionis, & ideo in nostra Sacra Religione pater fr. Franciscus Gonzaga minister Generalis nunquam voluit eam admittere, sed potius corripiebat Prouinciales, qui sequentes dictam opinionem dederant similem licentiam, ut refert Io. Gutierrez tenens opinionem contrariam Nauarr. & si hoc aliquid valet meum cōsiliū, consulo Prouincialibus, ne concedant similes licentias; tum quia faciunt contra mentem dictae constitutionis, tum etiam, quia visitatores, qui veniunt ad visitandum, possunt esse contrariae opinionis, propter quod procedent contra illos.

9 Nona Conclus. Potest Prouincialis, aut Ordinarius monialium mutare aliquam illarum de vna domo in aliam aliqua iusta de causa, nempe, ut sit Abbatissa alicuius monasterij, aut alia. Hec Conclusio est Nauarr. & sequitur eā Gutierrez. nam in constitutione Pij V. solum prohibetur, quod moniales non exeant à suis monasterijs ad remanendum extra ea per aliquod tempus visitantes parentes, fratres, aut consanguineos; non autem prohibet, quod possint exire, ut praesint alijs monasterijs, aut ad edificandum ea, aut ad commorandum iustis de causis, quoniam hoc non est frangere clausuram, sed transire solum de vna in aliam ad maius bonum religionis, quod praecipue praetenditur.

10 Decima Concl. Nullus frater minorum potest ingredi absque transgressionem regulae in clausuram monasteriorum monialium cuiusvis religionis exceptis Ministro generali, Visitatoribus, & Fratribus deputatis ad seruitiū monialium.

Nau. in
c. statui-
mus 19.
q. 3. nu.
49.

Nauarr.
vbi sup.
nu. 48.

Nau. vbi
sup. nu.
48.

monialium sanctæ Clare in casibus à sede Apostolica concessis, & in modo illis concessis: quia ingredi dictam clausuram ad dandum velum, aut videndum illi dari, aut ad professionem monialium, aut ad visitandas afflictas, vel infirmas est peccatum mortale: peccat etiam Confessarius capiens occasionem ad ingrediendum dicens velle renovare Sacramentum Eucharistiæ, ut sic introducat secum aliquem Fratrem, si pro tunc absit necessitas renovandi, quia non est tempus, quo solet fieri, & si ingreditur colore dandi votum suum circa ædificium, aut aliud opus, quod sit non habens hoc pro fine principali, aut carens arte, & industria ad hoc faciendum, aut quando non est necessarium, quando sufficiunt artifices seculares, aut ipsæ moniales, aut potest dare dictum votum extra, etiam peccat mortaliter, & idem est, si utatur qualibuscunque inventionibus, fictionibus cautelis & excusationibus ad ingrediendum prædicta monasteria deficiente realiter vera, & iusta causa ad illud, cessantibusque causis, per quas Sum. Pontifex concedunt illis ingressum, quia regula est iuris multum nota, quod quando aliqua res prohibetur generaliter, quod non conceditur expresse, videtur esse negatum. Et ad abolendos multos scrupulos, qui circa hoc possunt esse, debent notari duo. Primum est, quod licet, qui ingreditur supradictam clausuram cum sufficienti licentia, teneatur exire statim finito negotio, ad quod ingressus est, non peccat tamen mortaliter, nec incurrit aliquam clausuram, quamvis per aliquod spatium detineatur ad videndum fabricam monasterij ad alloquendas aliquas moniales, dummodo non sit corrupta intentione; quia in tali casu peccaret mortaliter, & incurreret in dictas censuras. Secundum est, quod nullus Fratrum, nisi in extrema necessitate, ut si aliqua monialium esset vicina morti, & non esset ibi eius Confessarius, vel Confessarij socius, potest ingredi clausuram prædictam exceptis Visitatoribus fratribus

deputatis ad earum servitium; in illis enim casibus posset quilibet sacerdos ingredi; aut si adest Confessarius, poterit vocare alium socium deficiente suo solito, & hoc omni fraude, & depravata intentione cessante. Supradictum ponit author compendij privilegiorum Apostolicorum in quibusdam annotationibus, quas facit in fine huius materie dicens huius opinionis fuisse gravissimos patres in litteris, & virtutibus nostræ religionis; in quo loco ponit casus, in quibus licet ingredi dictam clausuram explicans eos doctè, secundum opinionem dictorum patrum, quos non pono hic, quoniam mea intentio est in his tractatibus ponere doctrinam necessariam ad statum in communi, & non doctrinam, quæ pertinet ad aliquam religionem in particulari; & si positum est supradictum, fuit consulto factum, quia potest et facere pro alijs religionibus.

11 Undecima Conclusio. Possunt Episcopi iusta de causa ingredi monasteria monialium illis subiectarum, licet non habeant licentiam Papæ, aut Metropolitanæ, quoniam Concil. Trid. sess. 25. c. 5. de Reg. & monial. dicens neminem posse ingredi sine licentia Episcopi, aut superioris non loquitur de Episcopo, cui sunt subiectæ, quia iste, & quilibet alius superior ipsorum, ut sunt Provinciales ordinum, quibus sunt subiectæ, possunt ingredi iusta de causa, & Episcopi possunt concedere licentiam reliquis ad ingrediendum in casibus necessarijs, ut dicit Conc. Trid. sess. 25 c. 5.

12 Duodecima Conclusio. Post Concil. Trid. non est licitum mulieribus ingredi monasteria monialium, quod prohibuit etiam Gregorius XIII. in quadam sua Constitutione data anno 1575. idibus Iulij pont. sui anno 4. sub pena excommunicationis, & alijs gravissimis, quod si moniales consentientes ingredi, priventur officijs, quæ habent, & inhabiles fiant ad habendum de cetero. Circa quod est notandum cum Nau. quod moniales, quæ facerent ingredi claustras earum homines amētes, simplices, stultos et incurrunt in penam d. Concil.

d. Concil. & constit. Apostol. contra eas, quæ introducunt homines sanæ mētis: & idem est introduce mulieres amē- res turbatas, & puellas, quæ prætereant septimum ætatis annum: nam huiusmo- di non sunt in ætate infanti, si tñ sint minores septem ann. & non habeant sa- tis iudicij ad peccandum non incurrūt in dictas penas, ut resoluit idem Nau.

Nau. in
c. statui-
mus, 19.
q. 3. nu.
19. idem
in Man.
c. 25. nu.
43

De Censibus. Cap. XLIV.

S V M M A R I V M.

An census ad vitam sint iusti, conclus. 1. num. 1.

An census ad vitam sint reprobat in mo- tu proprio Pij V. concl. 2. nu. 2.

An cēsus redimibilis pauperum possit emi per partes, aut per totum, conclus. 3. nu. 3.

An censu diuitum redimi possit in parte, aut in totum, conclus. 4. nu. 4.

An census venditus absolute possit redi- mi per partes, conclus. 5. num. 5.

Circa materiam huius cap. esset mul- tū dicendū, nisi explicauissemus in tract. de censib. posito in fine explica- tionis Ballæ Cruciatæ in secūda impres- sione addito declarantes motum pro- prium Pij V. qui loquitur de censibus. Hic itaque solum dicam, q̄ ibi non po- sui resoluens illud per quasdam concl. 1. Prima Concl. Cēsus ad vitā, qui ordi- nariē sūt, sunt iusti; sic tenet Garzias in suo trac. de cōtractib. q̄ probatur q̄ pē- siones sūt, ut plurimū, in excessiuæ, ut non remaneāt contrahentes æqualiter subiecti fortunæ lucris, & damnis; & quia cōter datur pro septem vnus, aut tres pro 21. Et ut hoc melius intelligatur, est notandū hunc cōtractū sic fieri; Quidā dat centū nummos aureos alteri, dicens nūquam ipsos repetiturum, ut vita du- rante alicuius eorū soluat certā quandā pēsiōē pro illis annuatim, & qui emit hūc cēsu exhibet securitatē, aut fideius- sionē se soluturū huiusmodi pensiones, vnde hic contractus est comparatus cō-

Garz de
contr. 1.
p. c. 5. p.
165.

tractui sortium, quia in illo vnusquisq; contrahentiū exponit se sorti lucrandi, aut perdendi, fm, q̄ citius, vel tardius moriatur, & sic debet taliter fieri, ut fm arbitriū hominū prudētiū seruetur pro portio, & æqualitas inter sorte principa- le, & pēsiōes, quæ debent persolui, ut cōtrahentes æquē remaneant subiecti lucro, & dāno. Quod debet multū ani- maduertī; nā si hæc æqualitas nō serue- tur, erit contractus mutui cū lucro, q̄ est vsura, ut dicit Decius, quem sequitur Nau. & in Regnis Hisp. est prag. data. Madritij, die 13. Iul. 1583. in qua ordi- natur, q̄ non possint fundari hmōi cen- sus, nisi pro vna vita tm, & q̄ pretiū eo- rū iustū censeatur septē pro vno annuo dare, & q̄ quantitas principalis non pos- sit dari in argento elaborato, aut in au- to, aut pannis alijsq; reb. ad supellectilē pertinentib. neq; sint monilia æstima- ta, sed, q̄ nummus sortis principalis sol- uatur, & numeretur in principio in pe- cunia numerata, abique interuentu ali- cuius rei, quæ non sit pecunia, cuius nu- merationis faciat fidē notarius, coram quo fit contractus; & contractus, ac vē- ditiones dictorū censuum, quæ taliter fa- ctæ non fuerint, sint ipso facto nullæ, & nullius valoris, & effectus; imponi- turque grauis pena notarijs, qui fidem fecerint censuum aliter factorum, iube- turque, quod census ante hanc prag. fa- cti pro vna vita reducantur ad hoc pre- tiū, & si facti fuerint, per duas vitas est permillum permanere dummodo redu- cantur ad 8. mille pro militario annuo, & facti ad plures vitas reducantur ad duas vitas, & ad dictum pretium.

Dec cōf.
123.
Nau. de
vitis .
num. 78.

2 Secūda Conclusio. Non est iste cōtra- ctus reprobat in motu proprio Pij V. in quo reprebantur oēs census persona- les; nam huic censui ad vitam euenit iu- stificatio ex alio iustissimo contractu, qui est sortium, dummodo in eo serue- tur æqualitas debita, ut dictum est, tan- to magis, quod iste non est census redi- mibilis, de quo loquitur Pius Quintus, sed census ad vnā vitam, aut ad duas vitas. Verum est tñ, q̄ si huic contractui

F adda-

addatur hæc conditio, q̄ possit vēditor redimere, quādo voluerit, tunc esset dubia eius iustificatio, nisi talis conditio compensaretur alia re, quæ secundum arbitrium boni viri esset sufficiens ad seruandam æqualitatem.

3. Tertia Concl. Non potest licitè emi census redimibilis pauperum, intelligendo quod non possit redimi totus simul, sed per partes, nisi in eo ponatur hæc cōditio, q̄d possit redimi per partes. Hæc concl. elicitur ex sententia Fratris Ioan. de la Penna contra Sot. & sequitur eam Fr. Lud. Lop. & probatur quod posita prædicta conditio considerata paupertate supradicta, sit census redimibilis sine aliqua lre.

4. Quarta Concl. Quando qui vendit censum est homo diues, & qui iudicari possit moraliter facillè redempturū integre, valet conditio, q̄d redimi non possit, nisi in integrum; hæc concl. est contra Sotum, & Nau. q̄ tenet Grat. & Fr. Lud. Lop. quam conclusionem putat ego veram, si qui vendit censum sit diues semper, quoniam confidens in suis diuitijs posuit conditionem dictam, quam non posuisset, nec admisisset, si putaret à præsentī fortuna decisurum, & bona sua passura ruinam.

5. Quinta Concl. Quando absolute venditur census sine hac conditione, quod possit redimi per partes, non potest venditor cōtra voluntatem creditoris redimere illū per partes, & sic admisit consuetudo, nec est cōtraria huic cōstitutio Pij V. vt aduertitur in eius explicatione.

De Collegiis. Cap. XLV.

SUMMARYM.

An Collegiales ingredienti Collegia contra statuta fundatoris peccent, & teneantur restituere expensas factas pro illis ex bonis Collegij concl. 1. num. 1.

An quingreduntur Collegia, debeant esse pauperes, ibid.

An al. qui diuites renunciantes bona ante

ingressum, ut dicantur pauperes, possint ingredi Collegia sine peccato, ibid.

An fundatores Collegiorum peccent fundantes illa hac conditione, ut non ingrediantur qui descendunt a Mauris, aut Iudeis, concl. 2. num. 2.

Prima Concl. Collegiales qui ingreduntur, aut sunt in collegio contra statuta eius fundatoris, peccant, & teneantur restituere, quod cum illis expenditur, ex bonis collegij, vna autem ex conditionibus positis à suis fundatoribus est q̄ sint pauperes, & aliqui diuites existentes sunt pauperes, renunciantes suis consanguineis, & amicis quos habent, confidentes, q̄ reddituri sint ipsis bona, quæ possident, q̄ est grauissimum peccatum, & nō minus, quam latrocinium subiectū restitutioni, & sic admissa hac palliata renunciatione, sunt in statu cōdemnationis; nam si aliquo modo defendi possunt, vt bene notat Nau. quem sequitur Fr. Lud. Lop. est si faciant dictam renunciationem irrevocabilem, & sine pacto tacito, aut expresse reddendi amplius. Verumtamen quis est, qui nolit saltem tacite, quod illi restitatur, quod dat in hoc casu, præcipue cum sit sepe quantitas magna, vt mille aut bis mille ducatorum annuorum, & qui sint pauperes nobiles, qui possint admitti, relinquuntur ad ordinationes fundatorum dictorum collegiorum.

2. Secunda Concl. Fundatores ponentes conditionē, quod Collegiales sint Christiani veteres excludentes descendentes à Iudeis, & Mauris non peccant nisi in casu, quod faciant odio dictarum generationum, vt resoluit Cord. afferens ad hoc multa, dicens quod pp alias causas possunt expelli, & vna principaliorum est, vt reges habeant in istis collegijs gentem notam, & claram ad officia sue Reipubl. quæ egent personis confidentiæ, & probat fidei, quod quamuis descendentes à prædictis generationibus possint esse tales, est nihilominus aliqua præsumptio de illis, præcipue si agatur de officijs inquisitionis.

De

Nau. in
Man. c.
28. sup
C. 170.
29.
Lop. in
inst. col.
2. p. 67.

Cord l.
1. qq q.
54.

De contractu societatis quo ad suam æqualitatem, tam portionum, quam lucri, & damni. Cap. XLVI.

S V M M A R I V M.

Quid sit contractus societatis, & quas conditiones debeat habere, ut sit iustus, conclus. 1. num. 1.

An sit licitus contractus societatis simul cum contractu securitatis, conclus. 2. numero 2.

An sit licitus contractus societatis de qua resultat grave damnum alicui parti, conclus. 3. num. 3.

An quando sit contractus absolute debeat perire capitale danti, conclus. 4. num. 4.

Quomodo se habere debeant socij, quando unus ponit nummos, & alius diligentiam, conclus. 5. nu. 5.

An qui ponit pecuniam possit habere minus quam ponens industriam conclus. 6. numero 6.

An sit licitum dare pecuniam cum titulo societatis, cum pacto quod pecunia debeat semper in eodem statu esse, conclus. 7. num. 7.

An ponens pecuniam possit compellere alium socium, ut non emat, nisi tales merces & tali tempore, & loco, conclus. 8. num. 8.

AD perfectam intelligentiam huius materie debet notari, quod contractus societatis, fit duobus modis, vno, quando multi mercatores coniungunt summam nummorum in cumulum, & habent ministros communes, ita ut nummi, industria, & expensæ in omnibus sint æquales: alius est, in quo unus ponit nummos, & alius adhibet industriam, alius laborem.

Hæc supposito, sit prima Conclusio. Quodcunque genus societatis est licitum dummodo ad sint tres conditiones. Prima quod oēs industria, labores pecunie æstimentur secundum arbitrium experti, & boni viri, & ex his fiat quasi cumulus nummorum cōis omnib. ut si sunt

tres socij, quorū vnus ponat mille ducatos, & alius ponat industriam necessariam, quæ æstimatur aliis mille ducatis, alius laborē, qui æstimatur quingentis, tūc societas debet fieri ac si oēs tres possissent duo millia, & quingētos ducatos. Secūda conditio est, q̄ oēs illæ portiones sint subiectæ lucro, & damno. Tertia est, q̄ partes sint proportionatæ quantum ad lucrū, & damnum; & q̄ lucrum, & damnum correspondere debeant secundū quantitātē, q̄ quis eorum posuit, quib. conditionib. appositus est approbatus iste cōtractus ab Innocētio III. ut constat ex ijs, q̄ adducūt Sor. Nau. & Cou. Ex dictis inferitur primo, q̄ q̄ facit societate cū usurario, aut cū negotiatore, qui negotiatur illicite, nō pōt habere lucrū ex nummis, quos illi dedit, quia esset particeps eius iniustitiæ, & deficeret cōtractui huius conditione quædam intrinseca ad sui iustificationē, quæ includitur trib. supradictis. Sequitur secundo, q̄ qui dat pecuniam socio hac conditione, ut non diuidatur lucrū ex negotiatione, ut si remaneat nūmi capitalis in suo esse, cōmittit usurā, quia iste non est contractus societatis, sed mutui. Quod probatur; quia sicut in mutuo redditur pecunia mutuo data, sic redditur in isto cōtractu; & sicut qui recipit mille ducatos mutuo, ut reddatur cū lucro, cōmittit usuram, sic cōmittit eā prædictus faciens simile societate; hæc opinio est D. Tho. Caiet. Sor. & Aragonis, & cōis omnium. Verum est, quod iste contractus societatis esset licitus in casu, q̄ vidua dixisset alicui homini probatæ fiduciæ, accipe mille ducatos, quos habeo, ut negotieris cū illis in tuis negotiis, ex quib. oēs noscunt esse certū lucrū cū hac cōditione, ut des mihi partem lucri, viso, quod ego deberē collocare istam pecuniam in loco, vbi adferret mihi aliquid lucri, nam si non scirem te lucraturum, sed potius amissurum, nihil à te exposcularem; in quo negotio Confessarij debent esse multum scrutatores conscientiarum, quia sæpe putantes lucrari, falluntur.

Innoc. i. c. per vestras de donati. inter virum, & uxorem Sor. li. 6. de In-llit. q. 6. art. 1. Nauarr. in man. c. 17. nu. 1. col. 6. lib. 2. var. c. 1. nu. 1.

D. T. 1. 2. q. 68. ar. 2. ad 5. & ibi Caiet. & Arag. Sor. ubi sup. ar. 2.

2 Secunda Concl. Illicitus est iste contractus societatis, si in quo quis dicit, accipe mille ducatos, ut negotieris cum illis, ad lucrum, & damnum, & accipe deinde 20. ducatos singulis annis, ut mihi caueas de securitate praedictorum mille ducatorum, & iterum accipe alios decem ducatos annuos, ut permittas mihi centum ducatos lucri ex praedictis mille ducatis habiturum: nam huiusmodi contractus, siue fiant simul, siue fiant successiue, semper sunt illiciti, si celebrerentur cum eadem persona propter repugnantiam, quae est inter illos, cum unus corrumpatur per alium necessario; quod manifestum fit, quia in contractu societatis, dominium pecuniae, quae deponitur in illa, remanet apud duos, quod non fit, quando fit contractus assicurationis cum illo, cum quo fit contractus societatis; nam si dominium pecuniae remaneret apud illum qui posuit, ipsi deberet currere luctum, & damnum: sic tenet Arag. contra Caiet. quae opinio, quamuis sit probabilis, nihilominus, si absit fraus, dolus, aut scandalum, & si adest aequalitas formalis, aut equiualens in his tribus contractibus, videntur esse liciti, ut tenet Nauar. & Angl. quamuis fiat cum illis cum quo est factus contractus societatis, & quamuis fiant in eodem tempore, in quo fuit inita societas, si enim sunt liciti facti cum tribus personis distinctis, quare non erunt liciti facta cum vnica solum? Verum est tamen, quod nullo modo valebit hic contractus in quantum mutuum, nam qui securam facit pecuniam alterius, signum est non recepisse illam in mutuum, quamuis si amittatur, ipsi pereat, quia per huiusmodi contractum non transfertur dominium. videndus est Fr. Ludovic. Lop. super hoc puncto.

3 Tertia Concl. Omnes contractus societatis, in quibus ponuntur pacta, propter quae secundum arbitrium prudentis viri prouenit damnum notabile alicui partium, sunt illiciti: haec conclusio debet teneri, tanquam regula multum notabilis, & commendata in hac materia

quam ponit S. Antoninus allegatus, & sequutus in ipsa a Nau. Hinc sequitur, quod si amicus Francisco dicit Matthaeo, accipe quingentos ducatos cum suis lucris ad sex annos, hac conditione, quod dimittas Francisco mille ducatos, quos tibi debet, usurarius, & illicitus est contractus; quia in hoc casu pro centum ducatis soluit Matthaeus mille, qui debentur illi a Francisco, & capitale amicti, si quingenti ducati remanent securi, & sic fit graue damnum Matthaeo: si autem non assecuratur principalis pecunia; sed fit contractus societatis subiectus lucro, & damno, licitus est; & hoc est bonum iter ad soluendum creditoribus aliquam magnam summam faciendo cum illis, contractus societatis ponendo aliquam magnam summam, ut ex illius lucro solvatur illis debitum paulatim, ut aduertit Angles. Secundo inferitur peccare mortaliter illum, qui ponit aliquos nummos in societate piscatorum, qui volunt ire ad piscandum, & non habet cum quo faciant impensas, cum hoc pacto, ut eueniat illi tantum lucri, quantum singulis eorum; & quod ante omnia sint ei soluti nummi mutuo dati; & si non attigerit luctum quantitatem nummi dati, aut nullum sequatur luctum, quod unusquisque eorum teneatur ad nummos illi pro rata, & sic remaneant miseri (ut dicitur) expoliati. Haec illatio est Nauar. qui addit hanc conditionem admitti posse in casu, quod tota pecunia, & fors data piscatoribus, aut pars illius, si amittatur, soluisent illi partem, quam expendissent in suis domibus; nam in hoc casu, cum aliqui illorum ponant nummos, & alij laborem, non debent, qui ponunt laborem, & industriam, extrahere tantum lucri, sed solum impensas, quas fecerunt solum in ipsa nauigatione extra domum: & sic est intelligendum, quod dicitur a Doct. in hac materia resoluentibus multos casus, innixis supradictae regulae, quos omitto ne grauetur lector, & quia positus in praedicta declaratoria facile poterit inuenire eorum resolutionem.

Nau. vbi
supr. nu.
261.

Angles.
vbi sup.
dist. 3.

Nau. v-
bi sup.
nu. 282.
& 283.

Arag.
Nau. in
l. 1. cōf.
de cōst.
cōf. 54.
Naua d.
c. 17. nu.
255. &
256.
Angl. in
q. de so-
ciet. 27. l.
diff. 2.

Lop. l. 1.
neg. ca.
65.

4. Quarta Conclusio. Si fiat societas sine conditione, tunc capitale, seu principale debet perire danti, quia dominium remanet apud illum, & non trāsfertur in socios; sicut etiam se tenet pro illo, quando non amittit, sed lucratur, quod intelligitur ante, & post adhibitu laborem, & industriam sociorum. Hāc conclusionem post alios tenet Nauarr. quæ intelligitur, primo quando sine culpa leui, aut saltem lata sociorum amittitur, secundo intelligitur, quando labor, & industria sociorum est æquiualeus pecuniæ, quæ ex alia parte ponitur, quoniam si excedit labores valor, obligatio est recompensationis extrahendo illud à capitali, seu principali; sicut si valor industriæ, & laboris sit minor, tenetur ad recompensationem illius, qui posuit nummos, ut sic seruetur iustitia, ut dicit Couar.

Nauarr.
vbi sup.
du. 252.

Cou. l. 3
var. c. 1.
num. 4.
concl. 2.

5. Quinta Conclusio. Si societas fit hac cōditione, quod ex pecunia vnus, & ex industria alterius cōstituatur summa communis ambobus quantum ad dominium, sicut lucrum debet esse cōmune, sicut est fors ab illis posita, sic etiam damnum debet esse æquale etiā in capitali; sed si aliquis posuit minus, tunc debet sentire damnum pro rata, & per consequens si quis amisit totam industriā, & remansit principale, aliquid debet retribui pro damno industriæ; & ratio est, quia illa massa, seu summa erat communis, & non debet currere damnum vni, & non alij, aut quod solvatur vni, & non alij, aliter enim esset iniustus contractus; sic tenet Nau. quem sequitur Petrus de Nauar. referens circa hoc aliquas opiniones.

Nauarr.
vbi sup.
nu. 253.
Nau. li.
dereffit.
c. 2. nu.
460.
Nau. v.
bi sup.
nu. 251.

6. Sexta Concl. Non est contra æqualitatem, quæ debet seruari, si qui ponit pecuniam, adfert minus lucri, quam par sit; quoniam qui ponit pecuniam, certū est, quod si velit, potest facere donationem, & per consequens potest remittere partem lucri, quod illi debetur: sic tenet Nau. ex quo inferitur, quod iustificantiur multe societates factæ ab aliquibus diuitibus cum suis consanguineis, amicis, aut famulis pauca experientia, & industria, ut sic honorentur, & recipiant creditum apud alios, & fiant diuites, qui solum constringunt eos, licet magnam illis dederunt pecuniæ summam, ut retribuunt medietatem, aut tertiam partem lucri, quia in hoc casu videntur illis remittere reliquum, quæ opinio (ut dicit Fr. Ludou. Lopez debet intelligi solum in casu quo loquitur, nō autem in alijs; quoniam sunt quidā qui habent pecuniam suam in crumenis, & capsis sine lucro propter pigritiam, aut paucā industriam suam, qui ne careant lucro, dant eam alicui homini confidenti, & industriosi, titulo societatis, de quibus non est credendum, quod velint nihil minus lucri, quā pertinet pro quantitate pecuniæ; nec est credendum facere donationem reliqui, præcipuē si sint homines auari, & cumulatōres bonorum: quod debent inquirere Confessores in hoc casu, ut nimia cupiditas non vertat taxillum, illudens conscientia.

Lup. in
instru.
neg. li. 1.
c. 64. p.
26. col. 1

7. Septima Concl. Non est licitum dare pecuniam titulo societatis cum pacto, quod sit segura, & in suo statu sicut datur, quamuis hoc pactum ponatur, ut socius sit accuratior in negociando; & ratio est, quia exterius causet scandalū, & potest qui dedit pecuniam mutare consilium, & procedere contra socium, si pereat principale eius culpa; non erit tamen illicitum, si qui recipit pecuniam iusta de causa, det chirographum, affirmans recepisse in mutuum, aut depositum; quoniam hoc modo iam respicitur honor eius, qui dedit pecunias, & sic non datur occasio scandali, supradicti: quod procedit, si, qui fecit chirographum, statim rupit potens id facere, & dedit aliud in quo affirmet dedisse illā pecuniam titulo societatis; nam si hoc non fiat, potest mori, qui dedit pecunias sine declaratione suæ voluntatis, & petent hæredes sui summam pecuniæ positæ titulo mutui, aut depositi absque eo, quod ab illa possit educi pars amissionis in tali societate, si fuit facta. Et nota, quod qui dedit pecuniam, potest

petere pignus, quo fiat securus, quod reddetur ei pecunia, nisi in negotio per datur; nam hoc pignore remanebit ligatus socius, & non erit sic facile negligens in negotiatione.

8 Octava Conclusio. Potest in hoc contractu, qui ponit pecuniam obligare socium, qui ponit laborem, & industriam; quod non emat talem, vel tale rem, nec tali tempore, aut loco, nec a talibus personis, & quod non observans has conditiones teneatur solvere ei totum damnum, quod illi evenierit. Quod probatur; quia istud pactum, & præterita non sunt contra naturam huius contractus, ut dicit S. Antoninus, quem sequitur Frat. Ludovicus Lopez cum communi,

Anton.
2 p. c. 7.
§. 38. Lo
p. 2. ubi
sup.

Quomodo debeat fieri divisio, & partitio in contractu societatis.

Cap. XLVII.

SUMMARIVM.

In principio contractus quod faciendum sit, ut recte fiat partitio lucris, conclus. 1. num. 1.

An in contractu societatis debeat poni lucrum in cumulum, ut secundum sortem cuiusque posita proportionabiliter dividatur conclus. 2. num. 2.

An qui adhibent industriam, & laborem amissis nummis debeant facere hanc iacturam, conclus. 3. num. 3.

An, ut fiat ista divisio, sit necessarium, ut extrahantur primo expensæ, & elemosyna data, conclus. 4. num. 4. & conclus. 5. num. 5.

An damna, & iactura quæ fecerit, qui adhibet laborem debeant ex toto cumulo persolui, præcipue cum passus sit ratione societatis, conclus. 6. num. 6.

1 Prima Conclusio. In principio huius contractus, ut dicit Caiet. debet computari quantum valeat fors, quam quisque sociorum ponit, ita quod si sint tres socij, & unus ponit nummos,

Caiet. 2
2. q. 78.
art. 2.

alter laborem solum, tertius vero industriam, recurrendum est ad mercatores, ut ipsi computent valorem laboris, & industrie secundum quem debet fieri divisio lucris, ut servetur æqualitas iustitiæ.

2 Secunda Conclusio. Lucrum, quod resultat in contractu societatis, debet poni in cumulo, & dividi proportionaliter inter socios, secundum illud, quod quisque illorum posuit in societate: itaque si unus posuit mille ducatos, ut emerentur merces tanti valoris, & alius adhibuit laborem ferendi dictas merces, aut ferri faciendi ad Indos, ut ibi venderentur, qui labor æstimatur mille ducatis, & alius posuit industriam, & diligentiam, quæ æstimatur quingentis; si ex lucro resultaverint quingenti ducati, qui posuit mille ducatos principales, habebit ducentos lucris, & qui posuit laborem, qui æstimabatur aliis mille, habebit etiam alios ducentos ex lucro, qui autem posuit industriam, quæ æstimata fuit quingentis, habebit reliquos centum ducatos dicti lucris, ita, ut quisque recipiat lucrum considerata sorte posita, hæc conclusio est communis omnium.

3 Tertia Conclusio. Quando aliquis sociorum posuit pecuniam, & alij posuerunt solum laborem, & industriam, hi non debent facere iacturam pecuniæ, quoniam labor, & industria quam pro parte sua ponebant, amissa fuit, & procedit siue dictus labor, & industria sit æqualis valoris cum pecunia alterius, siue maioris: sic definitum est a iure civili, ut docet D. Th. Silvestr. & Nauarr. affirmans esse hanc conclusionem veram etiam in foro conscientie.

4 Quarta Conclusio. Quando vult fieri partitio lucris, quod resultavit ex contractu, primum debent extrahi a corpore societatis expensæ, quas fecit ille, qui adhibuit laborem, quia lucrum intelligitur deductis expensis. Verum est tamen, quod non debent extrahi illæ impensæ, quas domi erat factururus, si non haberet dictam societatem, nisi in casu,

§. de illa
in fi. in-
stitut. de
societ.
D. Tho.
2. 2. qu.
78. ar. 2.
Silv. ver
soc. nu.
152.

casu, quod consuetudo sit in contrariū, quæ debet observari, nisi aperte videatur iniqua; sic tenet Fr. Ludou. Lop. & est opin. Nauarr. qui in hoc puncto loquitur satis implicatè volens concordare Bald. cum Salic.

Lop. vbi sup. c. 67 p. 275. col. 9. Nau. vbi supr. nu. 283.

5 Quinta Conclusio. Eleemosynæ, quæ fuerunt erogatæ, ut Deus dignaretur præbere negotio prosperum finem, debent solui ex lucro dummodo fuerint discretæ, & moderatæ, & ratio est, quia ille, qui ponit industriam, statim habet ius (quamvis non habeat expressam licentiam aliorum sociorum ad id faciendum) ad faciendas impensas, quæ illi videbuntur necessariae ad augmentum societatis: dare autem eleemosynam ad impetrandum diuinum fauorem, certum est esse medium valde salutiferū, & necessarium; sic tenet Petrus de Nauarr.

Nu. l. 3. de resti. c. 2. nu. 267.

6 Sexta Conclusio. Damna, aut iacturæ, quas passus fuerit ille, qui adhibuit industriam ratione ipsius societatis, tanquam causæ proximæ ipsarum, ex cumulo ipsius societatis debent persolui; ut exempli gratia; vnus sociorum ferebat nummos, & ob illos defendendos fuit à latronib. in itinere vulneratus, vnde fecit multas impensas, & amisit aliquas res, quas secum non asportasset, nisi incederet titulo, & nomine sociorum; hoc totum certum est esse extrahendum ex cumulo, super quo dicta societas est fundata; sic tenet Silu. Ang. & Armilla, quod debet intelligi primo, si restet aliquid ex capitali, seu principali, quia ex alijs bonis non tenetur alius socius restituere illa damna, nisi in casu, quod societas sit ex omnibus bonis, & ex communibus lucris, sic tenet Mercatus. Secundo debet intelligi secundum Silu. quādo damnum succedit è societate, tanquam de causā proxima, quia si euenit, tanquam è causā remota, quod quando ratione societatis abfuit à ciuitate, vnde moriens consanguineus non instituit eum hæredē, non tenentur socij ad hoc damnum, si cui si ob eandem occasionem adeunti

Silu. q. 9 Angel. q. 15. Ar. in l. ver bo soci. ci. nu. 12.

Mercat. de cōtr. tit. l. c. 9

curiam; Rex dedisset aliquam dignitatem, non tenebatur communicare eam socio, vel socijs.

De Contritione prima parte Sacramenti Penitentiae. Cap. XLVIII.

S V M M A R I V M.

- Quid sit contritio nu. 1.*
An ad singula peccata sit necessaria vna contritio concl. 1. nu. 2.
An hac contritio sit necessaria ratione precepti, & finis, concl. 2. nu. 3.
An, ut sit vera contritio, sufficiat propositum virtuale amplius non peccandi, conclus. 3. nu. 4.
An, ut sit contritio sufficiat feruorosus amor Dei sine actu formali penitentia, concl. 4. nu. 5.
An, ut sit contritio, sufficiat quod aliquis dicat in corde suo, nollem offendere Deū concl. 5. nu. 6.
An sit necesse ad absolutionem, quod aliquis proponat potius mori quam offendere Deum, concl. 6. nu. 7.
An sit necesse, ut habeatur vera contritio, quod quis credat amplius non peccaturum, concl. 7. nu. 8.
An sit necesse, ut quis habeat contritionem, quod proponat potius pati quamcunque penam in generali quam peccare, concl. 8. nu. 9.
An sit bonum consilium trahere peccata ad memoriam quamvis sint remissa, ut habeatur contritio de illis, conclus. 9. nu. 10.
An sufficiat, ut quis habeat contritionem, quod percutiat pectus, concl. 10. nu. 11.

1 **A**D explicationem eius, quod est dicendum debet notari, quod contritio est dolor animæ, & quadam detestatio, & odium peccati commissi, propter Deum super omnia. Hæc definitio est omnium Theologorum, & colligitur a Concil. Trid. Notaque, quod formaliter, & essentialiter non est contritio dolor, sed causaliter, quia est cau-

Concl. Trid. sess. 14 c. 4.

sa doloris, nisi alias sit impedimentum, ut explicant Sor. & Nauarr. Nota amplius, quod sunt duo modi contritionis, vnus perfectus, alius imperfectus: primum definiuimus; secundus vocatur attritio, quæ nascitur ex turpitudinis peccati consideratione, & timore, penarum inferni, ut dicit idem Concilium.

2. Prima Conclusio. Non est necesse, quod ad singula peccata adsit vna contritio, sed sufficit vnica contritio ad remissionem multorum peccatorum, sicut sufficit vnum verbum ad confitendum illa, ut dicere, commisi mille peccata contra secundum præceptum non iurandi, & ita de reliquis; hæc est cõs opinio omnium Doctõrum, quos allegat Cordub. in suo questionario, sufficitq; hæc generalis contritio quauis peccator nõ scrutetur oēs locos conscientie sue, si nõ liceat pro temporis breuitate, dummodo habeat propositum faciendi penitentiam omnium suorum peccatorum in particulari, si offeratur occasio, & opportunitas, sicut sufficit adulto habere propositum baptizari, qñ tñc aliqua de causa nõ potest recipere statim hoc sacramentum.

3. Secunda Conclusio. Hæc contritio specialis, & distincta omnium peccatorum mortalium est necessaria ad salutem anime non solum de necessitate præcepti, sed etiam de necessitate finis, & sic in omni lege fuit necessaria sine ordine ad confessionem: hæcque est conclusio omnium: tantoque maior debet esse hæc contritio appretiatuè, & æstimatiuè, ut dicunt Theologi, quanto fuerunt peccata maiora, ut colligitur ex Concilio Tridentino: Verum est tamen secundum Nauarrum, quod non est necessitas præcisa, sed consilium habere maiorem contritionem appretiatuè maiorum peccatorum; quia quæcunque contritio vera quantumuis remissa, concepta etiamnum in instanti, est sufficiens ad remissionem omnium peccatorum mortalium, secundum D. Thom. & communem, & sic disceditur à quadam opinione Scoti, & intensionis, & extensionis doloris vsque ad certum quendam gra-

dum: Verum tamen est, quod Angles in suis floribus. lib. 4. excusat Scotum, ab eo, quod eius aduersarij illi imponunt in hac parte, de quo non tracto pro nunc, cum faciat parum ad rem presentem, & intentum nostrum.

4. Tertia Conclusio. Quamuis sit necessarium in contritione, quod sit propositum formale non peccandi de cetero, tamen deficiente tempore sufficit propositum virtuale, ut dicit Nauarrus, & confitetur Sotus, quam etiam tenet Vega; erit autem propositum virtuale, quando ira penitet peccatorem peccatorum præteritorum, ut si pro tempore daretur locus aduertendi, faceret propositum non amplius peccandi. Quod probatur; quia amor, quem aliquis habet in Deum, post examinatam conscientiam suam, non occurrentibus amplius peccatis memoria, sufficit sine penitentia actuali ad remissionem commissorum, quia virtualiter in hoc casu est displicentia peccatorum: vnde eodem modo penitentia peccatorum, quam habet peccator sine proposito formali vitandis ea, quia tempus non concedit locum, est sufficiens, ut ille peccator remaneat iustificatus, cum in hoc casu contineatur quedam virtualis displicentia, & propositum emendationis.

5. Quarta Conclusio. Sufficit feruorolus amoris actus in Deum super omnia sine actu formali penitentiae, ut aliquis acquirat veniam suorum peccatorum, ut tetigimus in conclusione præterita: Hæc conclusio est Scoti, & Adriani, quos sequitur Vega, & Nauarrus, qui confirmat eam contra S. Tho. & alios aliquibus rationibus: quæ conclusio debet intelligi si hic actus amoris Dei respiciat ad præteritum, & futurum, & sic ametur Deus, ut peccator velit nõ peccasse, & de cetero placere Deo, nec in illo inueniatur scintilla complacentie peccati, in tantum ut si tñc occurreret memoria omnium peccatorum, omnium illorum haberet debitum dolorẽ, ut explicat Fr. Lud. Lopez; hoc quõ explicata hæc opinio est D. Th. quod debet intelli-

gi in

Nau. v. bi supra num. 10. Sor. in 4 d. 15. q. 1 art. 1. Vega de iusticia 21.

Scoto in 4. d. 14. q. 1. Adr. q. 6. li. 67. q. 4. Vega super con. el. ca. 34. 35. & 36. Nau. v. bi supra. Lop. in inst. col. c. 6. D. Th. 3. p. q. 87. art. 1. in corp. ar.

Sot. in 4 d. 14. & 16. Nau. in Man. c. 1 1. 2. & 14

Cor. 1. li. 1. 99. q. 15. in fi.

Cõc. Tr. vbi sup. & cano ne 5. Nau. v. bi supra quon. 35.

gi in casu, quo peccatum mortale facta debita diligentia non occurrat memorie, quia tunc dicit sufficere virtualem penitentiam. Hinc sequitur, quod quaedam opinio Angles quæ affirmat, quod extra ipsi præcepti penitentiae erit iustificatus penitens propter actum amoris Dei, solū debet intelligi secundum dicta in casu, quod in actu amoris Dei sit inclusa quaedam penitentia virtualis, si non possit haberi actualis per temporis defectū; hæc quæ opinio sic intellecta Angles non est intolerabilis, ut dicit Fr. Ludo. Lop. Ex dictis inferitur, quod quando quis est raptus ad pariendū martyriū, obtinebit veniā suorum peccatorū sine formali penitentia; quā non potuit habere propter defectū temporis; quod probatur, quia qui paratur in puncto ad recipiendū martyriū, credibile est habuisse amorē Dei, & penitentia saltem virtuale; si vero datum est illi ipsi ad parādū se ad martyrium, tunc et debuit habere penitentiam formalem, nisi gravitas, & magnitudo martyrii taliter occupet potētiā, ut nō possit martyriū recepturus habere hanc formalem penitentia quia peccata non occurrunt memorie; nā in hoc casu, sufficit virtualis, quæ actualiter fugat complacentiam peccatorum.

6 Quinta Conclus. Non sufficit (ut sit contritio remittens peccata) quod peccator dicat in corde suo, nollem offendere Deum, si eiicit a se actu positivo dolorē, quia semper in tota lege sine ordine ad confessionem fuit necessarius dolor peccatorum.

7 Sexta Conclus. Ille, qui determinat potius mori quam peccare, debet absolui, si vero nō habet hunc actum deliberatum, licet dubitet, quid faceret in casu alienius periculi spiritualis positus, non debet denegari illi absolutio, si habet propositū non peccandi, licet sit cū periculo suæ vitæ, unde dicit Nau. quod deberent plorare lacrymis sanguineis, qui accedunt ad confessionem, & communionem cum proposito capiendi vindictā, non deserendi concubinam, &c.

8 Septima Conclus. Ut aliquis habeat ve-

rum propositum non peccandi, & sic habeat contritionē, non est necesse credere quod nunquam amplius peccabit, & quod omnino sit in illo fugatus timor peccandi; sufficit. n. quod penitens proponat firmiter nō peccare amplius cū auxilio divino: sic enim tenet Nau. quā opinionem recipit Fr. Ludou. Lop. libenter in hominibus timorata conscientia; in illis vero qui habent eā contaminatam, putat non posse comparari timorem cadendi cū proposito nō peccandi amplius cū auxilio divino, si tales nō tollūt occasionē peccandi: hæc in modificatio huius partis nō est contra Nau. quia et in illis multum timorata conscientia timor cadendi cū proposito non peccandi cū auxilio, si nō tollāt occasiones proximas peccandi, non est contritio secundum doctrinā eiusdē Nau. quia impossibile est, quod sufficiat, ad hoc ut aliquis habeat verā contritionē, quod habeat timorē propositum tam non peccandi cum auxilio Dei, si idem qui habet hunc actū, remaneat in iisdem occasionibus proximis peccandi, in quibus prius erat, siue sit timorata conscientia, siue non.

9 Octava Conclus. Ut aliquis habeat contritionem actualem, aut virtuale, est necesse, quod proponat, potius pati quamcunque penā in genere quā peccare, aut peccasse mortaliter: quia secundū D. Th. quicumque contritus habet gratiam, & charitatem; & qui habet charitatē, magis amat Deū quā semetipsum, & per consequens potius vult pati quamcunque penā in generali, quā amittere, aut amittere Deū per peccatū mortale. Dixi in generali: quia ut dicit idē D. Th. & aperte cū Innoc. nemo tenetur dicere in particulari, quod vult magis pati hanc vel illā penam quā peccare; immo est melius quod fragiles non faciant hoc, faceretque amenter Confessarius, qui diceret penitenti quod velit magis esse decapitatus, combustus &c. quā peccare, aut peccasse mortaliter: quia hoc esset tentare graviter penitentem, sine necessitate: cum videamus res in particulari consideratas efficere maiorem met-

Nau. vbi sup. Lop. lib. 3. c. 13.

D. Tho. vbi sup. Innoc. a c. ois virtutis; & penit. & remiss.

Nau. vbi sup. 3. 19

ter-

terrorem, quam res in generali, quæ in se sint terribiles, & posset esse quod qui haberet propositum in generali volendi potius pati omnia mala quam peccare, non haberet propositum patiendi hoc vel illud malum in particulari: ob quod sufficit Confessario, quod videatur penitens habere sufficientem contritionem suorum peccatorum, quod si videatur illi, quod non habet illam, debet corroborare illum, ut patet ad illam cum propositis considerationibus, quæ ad id magis facere videbuntur.

10 Nona Conclusio. Non est bonum consilium, reuocare in memoriam peccata iam remissa, ut habeatur contritio de illis, si talia peccata possunt causare delectationem, aut cogitationem illicitam; Verum est tamen, quod si alicui videtur, quod est securus ab his periculis, erit laudabile recordari illorum, ut humilietur, & excitet dolorem pro illis.

11 Decima Conclusio. Non sufficit ut aliquis habeat contritionem, quod percutiat pectus, & dicat Psalmum, Misere, quia hæc sunt signa contritionis, & deseruiunt in exteriori, ut non denegetur sepultura defuncto qui moritur cum his signis, & sine confessione, quia non habet tempus, nec potest, sic enim dicit Nauarr. Requiritur ergo ut sit contritio, quod sit dolor, detestatio, & odiū peccati commissi, & propositum firmū non committendi propter Deum summè amatum.

nu.ubi
nu.13.

De non absoluendo penitente, qui non tollit occasiones propinquas peccandi, & quæ sint occasiones peccatorum. Cap. XLIX.

SUMMARIVM.

An possit absolui qui habet propositum faciendi aliquod opus, quod dubitat an sit peccatum mortale, concl. 1. nu. 1.

An possit absolui, qui nō relinquit occasionem peccandi propinquam, concl. 2. n. 2.

An possit absolui, qui non vult relinquere occasionem remotam, ibid. nu. 3.

An possit absolui qui non vult desistere ire ad domos choregarum, & aliorum ludorum, cum sepe expertus sit suam fragilitatem, ibid. nu. 4.

An possint absolui iuvenes, qui incedunt ducentes choreas cum mulieribus, ibi. n. 5.

An possint absolui, qui sunt in occasione propinqua peccandi cōcurrentibus quatuor conditionibus, quas ponit Nauarr. ibid.

An possit absolui mulier quæ cognoscitur ab homine quem recipit in hospitium, ibi. nu. 6.

An possint absolui consanguineæ, & serua quæ cognoscuntur a consanguineis, & dominis cum quibus viuunt, ibi nu. 7.

An possit absolui maritus, qui viuit cum uxore intra idem tectum, cum matrimonium est nullum, ibid. nu. 8.

An possit absolui filia qui venit ad Confessionem cum matre pro suscipienda Eucharistia existens in occasione propinqua peccandi, ibid. nu. 9.

An possit absolui comedēs res calidas, quæ sunt causa pollutionis, ibid. nu. 10.

An possit serua fugere à domo domini qui sollicitat illam ad peccandum, conclus. 3. num. 11.

An sit peccatum in titillationibus, & stimulis carnis quæ procedunt ex conuersatione honesta mulierum, concl. 4. nu. 12.

An debeat confessarius consulere ut relinquat de se licitum in quo tamen ordinariè peccat, concl. 5. nu. 13.

1 **A**D resolutionem supradicti sic prima Conclusio. Qui exponit se periculo faciendi aliquod opus, dubitans an sit peccatum mortale facere, non debet absolui vsque eo quod proponat firmiter non fieturum huiusmodi periculum: hæc doctrina est Caiet. & communis opinio omnium.

2 Secunda Conclusio. Non potest absolui penitens qui non relinquit occasionem propinquam peccati: est autem propinqua occasio peccati, solum illa, quæ ex se est peccatum mortale; aut particulare tale, ut debeat credere penitens aut Confessarius, quod nunquā aut raro vitur illa sine peccato mortali

Caiet.
verb. pe
riculo-

Nau. in **Man. c.** **3. nu. 14.** tali consideratis bene eius circumstantijs. Hanc regulam ponit Nauar. & quia est notabilis, oportet eam explicare. Dicitur in illa, *quæ de se est peccatum mortale*, ut detur intelligi, quod necessario debet relinquere ars Nigromantiæ, & contractus usurarius, & alij qui sine peccato mortali non possunt exerceri. Dicitur *particulare, aut tale quid*, quod debeat Confessor, aut penitens credere, quod numquam, aut raro utatur illa sine peccato mortali, ad excludendam occasionem generalem, quam præbent officia, & artes, in quibus tamen licite potest quis vivere sine peccato; quod si in illis accedit culpa, hoc est propter voluntatem exercitiorum; unde solum sunt occasiones remotæ peccati, à quibus si necessario deberent homines fugere deberent fugere è mundo, quia contingit, quod sit occasio peccandi, salus, infirmitas, diuitiæ, paupertas, vxor, filij, amici, pax, bellum: quæ res non possunt in mundo deesse, ut notat S. Thom. & tradit Nauar. quod exercitium enim est magis obnoxium peccatis, quam officium militis? & nihilominus Ioannes Baptista, non dixit militibus, ut relinquerent militiam ad saluandum se, sed solum dixit illis, quod vterentur recte ea: unde sufficit, quod penitentes occupati in similibus occasionibus proponant non peccare amplius in illis cum auxilio diuino, ut sic possint absolui. Dicitur, *penitens aut Confessorius*, quia sufficit, quod vnus eorum credat occasionem esse talem. Dicitur *numquam aut raro*, ad excludendas occasiones quibus raro utimur ad peccatum mortale. Dicitur *inspectis circumstantijs*, ut intelligatur, quod eadem occasio potest esse alicui causa casus, alteri vero non; quia conuersari simul iuuenem cum puella, aut muliere intra idem tectum, est occasio propinqua ad peccandum: & sic tenetur eam vitare, quæ non habet tantam efficaciam, si homo sit senex, & ipsa iuuenis.

3 Unde sequitur primo, quod occasiones, quæ ex se non sunt propinquæ ad peccatum, sed remotæ, non tenentur de-

relinquere absolute, ut dictum est, sed solum quantum ad illam partem, quæ sunt occasio peccandi: quod declaratur exemplo; Ars medicinæ, & chirurgiæ non debet ex toto relinquere, licet sint occasio peccandi, sed solum quantum ad illas partes, quibus sunt occasio peccati, ut visitare virgines solas existentes, aut mulieres alias tangere, nimis accedere ad eas, & nimio amore eas contrectare, dum capiunt pulsus nimia delectatione, quia hoc debet amputari, quia sæpe est occasio multorum lapsuum, ut aduertit Frater Ludouicus Lopez.

4 Secundo sequitur, quod quamuis ire ad domos, in quibus est occasio peccandi mortaliter, propter choræas, ludos, aut similia, quæ ibi exercentur, non sit ex se peccatum mortale, licet sit peccatum veniale paucae cautelæ, ut dicit Caiet. si tamen aliquis habet experientiam suæ fragilitatis, & dubitat, aut credit probabiliter, quod cadet, si vadat ad dicta loca, peccabit mortaliter, ita ut nunquam possit excusare propriam fragilitatem, quam expertus est in similibus occasionibus. Sic enim tenet Caiet. probans illud cum illo dicto apud D. Matth. Si pes tuus scandalizauerit te, præscinde eum, & abijce abs te, Quæ doctrina est contra Nau. qui dicit, quod ad hoc ut hic penitens teneatur vitare hanc occasionem, quæ de se non est peccatum, non sufficit, quod aliquando fuerit occasio casus; sed esse necessarium, quod sæpe, aut fere semper sit peccatum, non considerans, quod si ille, qui semel est malus in foro exteriori, sæpe præsumitur esse malus in eodem peccato, rationabilis debet præsumi, quod erit malus ille qui non semel, sed sæpe cecidit in idem peccatum ratione cuiusdam occasionis, ut hac de causa possit denegari illi absolutio, nisi relinquat illam occasionem, & si ille, qui promittit semel, & sæpe restituere, & non restituit, si accedat ad quartam monitionem negatur iustissime absolutio, antequam restituat, si non sint causæ rationabiles nouiter, ut absoluator, quare debet dari fides

Lop. in instr. cōsec. 1. p. c. 25. col. 185. Cai. verbo periculum.

Cai. super locū Matt.

Lop. vbi
supra.
Nau. vbi
supra.

Nauar.
vbi sup.
c. 3. n. 26

Lop. in
intr. cō
sc. 1. p.
c. 24.
Caiet.
verbo
chorea.

fides homini fragili qui quater, & pluries cecidit, & promittit relinquere occasionem sui casus, quod non fecit, sed potius est in eodem periculo, & in eadem occasione? Hinc inferi Frater Ludovicus Lopez contra Nauarr. quod nō debēt absolui multi iuuenes, qui incedūt inter mulieres ementes, laborantes, & conuersantes, licet nō cohabitent in eadem domo, si sepe hęc conuersatio fuerit causa dissolutionis, & peccati, si non proponant, quod abstinebūt perpetuo ab ea occasione peccatorum, verborū, cogitationum, & tactuum impudicorū aut copula: quia licet hęc occasio in se non sit mortifera, aut quę faciat semper peccare mortaliter eos, qui ea vtuntur, sufficit, quod his iuuenibus sit occasio mortifera saepius, vt idem Nauarr. fateretur si rectē ponderetur, cum dicat, quod occasio, quę non est mortifera vni, est mortifera alii.

Et hinc colligitur non esse securam quandam doctrinam eiusdem Nauar. qui dicit, quod iuuenes, qui ducūt choreas cum puellis secundum honestam cōsuetudinem oppidorum, possunt absolui à suis Confessariis licet peccent sepe in his choreis delectationibus mortis, licet non habeant propositū fugiendi has choreas, nec sit occasio vtendi ipsis, dummodo concurrant quatuor cōditiones. Prima vt peniteat illos peccatorū commissorum. Secunda quod sit propositum vitandi culpam. Tertia, quod licet inueniant talem occasionē peccandi, non vtentur ea cum auxilio diuino. Quarta, quod sit aliqua notabilis ratio propter quam non possunt facile eximi a tali occasione. Quam doctrinam merito conatur euertere Frater Ludou. Lopez dicens, quod nec Siluester, nec Caietanus ausi fuere concedere iuuenibus tantam licentiam; quia Caietanus tractās de hac materia, dicit quod licet choreas, ludi, &c. ex se non sunt occasiones peccandi, vt possint prohiberi, propter periculum tamen, quod est in eis cogitationum libidinis, vnus quisque custodiat se, & metiatur virtutem suam, & cōsideret, si exponitur periculo peccandi, quia si habet experientiam suę fragilitatis, tenebitur fugere huiusmodi choreas, & salutationes, eodem modo, quo tenetur fugere conuersationes mulierum, si experientia comperit habeat sentire scintillas peccatorum, licet actiones hęc ex se sint licitę, & bonę. Idemq; docet Siluester; nec obstat ratio Nauatri, scilicet quod ex rebus debemus iudicare secundum quod vtiplurimum videmus in eis euenire, quia hoc debet intelligi: in foro exteriori quantum ad pręsumptionem iuris; in foro tamen conscientię debemus iudicare de illis, vt dictauerit conscientia penitentis secundum eius humorem ad malum inclinatum; & fragilitatem occasione obnoxiam. Item quia idem Nauar. tenet peccare mortaliter illum, qui vt nimis exultaret animum, vtitur cantionibus, verbis, & gestibus, prętendēs inducere, aut credens, vel credere debēs, quod alius prouocabitur ad peccatum mortale opere verbo, aut cogitatione, vt explicat Caiet. Ex dictis sequitur etiam quod opinio Nauar. affirmantis posse absolui, qui non habet propositum relinquendi occasionem, quę facit illum cadere, concurrentibus prędictis quatuor conditionibus est nimis scrupulis subiecta, nisi limitetur, quod procedat solum in casu; vbi concurrentibus quatuor conditionibus occasio non est ita vehemens, nec personę ita ad malum inclinata, & fragiles, vt desperentur de emendatione: vnde si duo, qui sunt simul, peccauerint semel, aut bis mortaliter, non debet illis negari absolutio, licet non separentur, si statim penitentię agentes sui peccati adhibuerunt remedium; nec debet negari absolutio illis qui simul existētes; saepe peccauerunt, si superueniat aliqua sufficiens causa, mediante qua intelligitur, quod amplius non peccabunt, licet sint simul; sicut si vnus eorum ducat uxorem quę amet multum, & quę sit zelosa, aut si factus est compater mulieri, quam cognoscebat, suscipiens aliquem filium eius

Caiet. 2.
3. q. 184.
art. 6.
Nauar.
vbi sup.

eius à fonte baptismi, vñ affinitas spiritalis sic contracta esset illi frenum ad non peccandum ob gravitatem peccati. Itaque in his, aut similibus casibus concurrentibus prædictis quatuor conditionibus bene poterunt absolui penitentes, immo possunt in his casibus absolui, licet desit quarta conditio, scilicet aliqua rationabilis causa, propter quam non possint facile relinquere talem occasionem: in quibus casibus erit bona sententia. Navar. quæ si intelligatur generaliter, posset esse seminarium multorum peccatorum, vt dicit dictus Fr.

Lop. v.
bi supra
c. 21.

Ludou. Lopez.

6 Colligitur etiam ex dictis, quod non potest absolui mulier hospitium habens quæ semper admittit quendam in hospitium, & cognoscit illum, nisi proponat nunquam amplius illum recepturam, quamuis ex hoc sequeretur scandalum: & licet promittat fugere peccatum, & concurrant conditiones supradictæ si sepe promissit observationem earum, & postea videns hunc suum dilectum non est illarum recordata, vt dicit Fr. Ludou. Lopez, & tenet Cord. temperans, & limitans opinionem Navar. qui dicit quod concurrentibus his conditionibus potest absolui, licet non proponat eiectionem eum, aut non recepturam illam in domum suam: quæ sententia erit vera quando ipsa experiatur, quod non peccat cum illo.

Cord.
de casibus
q. 4.
corollario,
lo-
tercio
se figue.

Nav. v.
bi supra
nu. 21.

7 Colligitur etiam ex dictis, quod illud, quod dicit Nav. quod possunt absolui, licet non separentur, consanguineæ, & seruæ ac famulæ, quæ habent rē cum suis consanguineis, & dominis intra eandem domum existentes, si concurrant prædictæ conditiones, debet intelligi cum limitatione, scilicet vt procedat solum in personis, quæ non sunt liberæ, verbi gratia, ancillæ, filiæ, filij, quia non semper est in manu harum fugere occasiones, quod probatur, quia licet sit præceptum diuinum fugere pericula peccati mortalis, vt dicitur apud S. Matth. si oculus tuus scandalizat, erue eum, & projice abs te, tamen vt

Matt 18
Cai. su.
Mat. 18

bene notauit Caietan. hoc intelligitur, quando est in nostra manu, & potestate vitare dicta pericula, ob quod cum non semper sit in manu earum personarum vitare eas occasiones, non est quod affligantur negatione absolutionis, si concurrant supradictæ conditiones, sic enim tenet Ludeu. Lop. qui dicit quod non ideo absolueret statim eas personas si in alijs confessionibus promiserant correctionem, & non inceperint corrigi, nec (dicit hic pater) mouerent me illarum planctus, & lacrymæ, si in ipsis esset mala inclinatio ad peccatum: & pauca confidentia illorum, qui cum ipsis peccant, licet concurrerent prædictæ quatuor conditiones, nisi prius vadant ad tales dominos, dicantque illis, qualiter negatur illis absolutio, si non exeunt à domo illa; & orent illos per Deum velint propidere animo constanti huic rei, vt possint exire à domibus talibus cum honore, & bona fama, quia alias, licet sit cum dedecore, non poterunt non obedire Confessarijs, licet non possint sustentari nisi petendo hostiatim eleemosynas, in hoc ergo casu, cumque hac limitatione potest sequi Navar. si vero prædictæ personæ sint liberæ, ego non admitterem illam opinionem; quia sufficit talibus ad hoc, vt fugiant huiusmodi occasiones, scire per experientiam, quod vt plurimum cadunt in eas, vt est supradictum; nec obstat, quod orietur scandalum, cum amissione notabili honoris, & famæ, quia magis conuenit succurrere conscientie maculando, quam famæ quæ est in periculo ad maculam: nec obstat, quod Christus dixit Petro, quod septies, & sepius deberet parcere peccatori, quia hoc intelligitur non ponenti obiectionem huic misericordie diuinæ nolens exire ab occasione peccati.

Lop. v.
bi supra
c. 22.

8 Ex dictis etiam colligitur, quod non potest absolui maritus, qui habitat intra idem tectum cum vxore nullo existente inter illos matrimonio

nio propter aliquod impedimentum, cuius ipsi habent nouitiam, si in ipsis sit probabile periculum peccandi ob fragilitatem, quam in se experiuntur, nisi separentur actualiter, quod quidem facile poterit facere sine scandalo, cum sit liber & possit fingere ire aliquo; nec ipsa potest absolui, licet cum suo marito habitet, nisi compelleretur contra suam voluntatem ad habitandum cum illo intra eadem domum, & est aliqua spes correctionis; sic affirmat Lopez, ubi sup. cap. 23. contra Nauar. in Manuali cap. 3. num. 24. qui dicit quod tales possunt absolui concurrentibus dictis quatuor conditionibus si expectant dispensationem, ut denuo contrahant, & ex separatione sequeretur notabile incommodum. Quando aliqua filia reclusa veniret ad confessionem, & communionem cum matre sua, videtur posse absolui, licet sit in occasione peccandi, si concurrant dictae quatuor conditiones, propter scandalum, & magnas turbationes, quae sequerentur, si negaretur dicta absolutio, Debet tamen Confessarius ponere illi omnia media, quae intelligit esse necessaria, ut hac occasio non pullulet, & persuadere, obligareque hanc puellam, ut ponat ea in executionem.

10 Sequitur etiam ex dictis, quod ille, qui intelligit de se, quod comedere res calidas est sibi causa multarum tentationum, ac pollutionum voluntariarum, licet, non edat eas hoc fine, si non potest alia via magis conuenienti abscindere cretissas, & insultus carnis ieiuniis, & orationibus, debet se armare contra illam, & tanta potest esse necessitas, & ex alia parte eius negligentia in remedio, ut peccet mortaliter: sic dicit Lud. Lopez discedens à Nauar. qui absolute affirmat, quod comedentes praedictas res possunt absolui, licet non habeant propositum relinquendi, nisi comedant eas ad prouocandam carnem ad peccandum, quod latius diximus in hac conclusione, quia casus in ea resoluti hoc petebant.

11 Tertia Conclusio. Si dominus ancillae non liberae, qui cum ea peccauit, vult perseuerare in sua damnata intentione, & ipsa vel non potest resistere, aut videtur ei, quod ob suam fragilitatem non resistet, nisi fugiat, poterit fugere, sicut vxor potest fugere a marito, quando vult eam inducere ad peccandum; imo si ob crudelem tractationem corporis potest fugere à domino, si non habet aliud remedium, & potest compellere illum, ut vendat eam alicui, à quo non taliter tractatur, quanto magis ob malam tractationem animae potest ab illo fugere, cum anima sit plus quam corpus? Sic enim tenet Nauar. in Man. cap. 16. num. 21.

12 Quarta Conclusio. Quando ex loquelis cum mulieribus, & earum conuersatione honesta, & licita (si absit consensus) sequitur aliqua carnis titillatio, cum aliqua humiditate, non ideo, qui dicto modo cum eis conuersantur, debent abstinere ab hac occasione de necessitate, quia hoc etiam inter valde spirituales spiritualiter conuersantes solet euenire, ut dicit Medina in sua summa.

13 Quinta Conclusio. Non debet Confessarius astringere penitentem, neque consulere, ut relinquat officium, quod ex se est licitum, in quo tamen multum peccat, quando adest periculum incidendi in alium statum magis obnoxium occasionibus cadendi; unde non erit bonum precipere mercatori, ut relinquat hanc negotiationem, licet in ea fallat multos, & nolit emendari; si hoc relicto incidet in alia peccata grauiora, furando, & rapiendo aliena; solum ergo debet consulere, & persuadere, ut relinquat occasiones proximas peccatorum, quae committit, sic enim tenet Nauar. Dixi, *officium licitum*, quia illicitum, quod sine peccato exerceri non possit, necesse est, ut relinquatur; quia alias claret praeter non venire penitentem cum praeparatione, & contritione debita.

medi. in
sum.

Nau. in
Man. c.
25. n. 4.
in fine.

Lop. in
d. c. 23.
in fine.
Nau. ubi
supr. nu.
25.

Quando

Quando obliget præceptum contritionis. Cap. L.

SUMMARIVM.

An sit necessitate præcepti in articulo mortis habere contritionem, aut quando obliget præceptum confessionis, conclus. 1. num. 1.

An teneatur quis habere contritionem quoties eius peccata veniunt illi in mentem, & an teneatur cõteri in die festo, conclus. 2. nu. 2.

An sit necessarium habere contritionem, quando sunt processiones pro aliqua necessitate magna, concl. 3. nu. 3.

An sufficiat attritio ad recipiendum sacramentum Baptismi, concl. 4. nu. 4.

An ad susceptionem sacramenti baptismi & penitentia sufficiat dolere de peccatis propter penas inferni, conclus. 5. numero 5.

An, ut aliquis fiat de attrito contritus, sufficiat, quod peniteat illum non habere sufficientem dolorem, concl. 6. numero 6.

Certum est, quòd debemus habere contritionem nostrorum peccatorum tãquam remedium speciale nostræ salutis secundum quòd diximus in capitibus præteritis. Convenit ergo scire quo tẽpore, & occasione teneamur habere hunc actum, aut si est necessariũ habere illum, qñ aliquis adulus recipit sacramentum baptismi, aut penitentia. Ad resolutionem cuius quæstionis ponam sequentes conclus.

1. Prima Concl. Necessè est habere hũc actũ in artic. mortis, & quando obligat nos præceptũ confessionis, si non adsit copia cõfessarij: quia si sit copia cõfessarij, tenẽtur ad confessionem, oēs christiani. Ad recipiendũ aut hoc sacramentũ sufficit attritio cognita pro tali, sic. n. dicũt Canus. Med. q. & vidẽtur approbata Concil. Trid. q. debet teneri, licet pars negatiua possit Sor. sit Nau. nec põt dici q. attritio pro tali cognita est dolor

fictus, cũ ve. e. penitẽs se accenset. Debet tñ notari, quod hic actus attritionis vt aliquis iustificetur cum illo, & sacramẽto penitentia, est necesse, vt pcedat ab aliquo auxilio diuino speciali, vt tenet Med. cum cõi Theologorũ. Verum tñ, est, q. si aliquis habeat hunc actũ cũ solo auxilio generali, quãuis non sit idoneus, vt cum illo, & sacramento recipiatur gratia, cum non sit dispositio ad illam, valet tamen & est sufficiens ad adimplendum præceptum ecclesiæ, si penitens ignorat inuincibiliter suam, insufficientiam, vt tenet Sotus.

2. Secunda Cõclusio. Non tenetur quis cõteri pro suis peccatis quoties occurrerint memoriæ; nec tenetur habere contritionem illorum in die festo, nec alio aliquo tempore, quo non obligat sacramentum confessionis: quia in his temporibus sufficit non habere complacentiam, licet non habeatur displicentia peccatorum.

3. Tertia Conclusio. Quando sunt preces & processiones pro aliqua magna necessitate, quæ sit in Republ. in qua cõuenit, quod fiat oratio maiori feruore, obligat præceptum contritionis, ad effectũ, vt fiat maior deuotione, & ad obtinendum quod petitur. Hæc conclusio est Nauarri cum Adriano, a quodiscedit Ludouicus Lopez, cuius fundamentum est quædam doctrina Cordubæ sequuta a Medina, & est communis omnium Theologorum, quæ affirmat quod ad hoc vt aliquis acquirat lumen fidei, non debet sub pœna peccati mortalis habere contritionem suorum peccatorum, si faciat quod in se est; ita vt peccet mortaliter non faciens hoc, quia hoc nō est medium ordinarium ad vincendam ignorantiam: & eadem ratione non est necessaria contritio ad obtinendum id, quod petitur, cum hoc nō sit medium ordinarium. Cui rationi & fundamento respondeo, quod ex illa, summo occasionem tenendi cum Nau. quia quod prætenditur in oratione est, quòd Deus liberet Rempub. a labore, in quo est, & medium ordinarium ad obti-

Sot. in 4
d. 14. q. 1
ar. 3.

Nau. i. d.
c. 1. n. 31
Lop. vbi
sup. c. 16.
col. 135.
Cor 1. q.
2. Med. 1
2. q. 109.
art. fin.

Med. in
sum. fol.
294.
Nau. i. d.
c. 1. n. 11.
Ses. 14.
c. 4.

obtinendum, hoc est bene se habere cū Deo. Nec obstat, quod licet bene nos habeamus cum Deo, nescimus, an hoc medio obtineamus qd perimus: quia hæc ratio solum concludit, quod non est medium præcisum & infallibile: nō tamen probat non esse medium ordinatum prædicatum a prædicatoribus, & confessarijs, & a ceco illuminato per Christum dominum N. qui dixit, Scimus quia peccatores Deus nō exaudit.

4 Quarta Conclusio. Vt aliquis recipiat sacramentum baptismi, sufficit attritio cognita, & hæc debet esse dolor quidā generalis peccatorū: vnde potest aditus accedere ad hoc sacramentum cum conscientia peccati mortalis, si de illo habet attritionem: hæc videtur esse expressa sententia D. Th. quæ debet teneri contra Nau. vt probat Lud. Lopez, & est communior Theologorum.

5 Quinta Concl. Si aliquis volens recipere baptismum, aut sacramentum penitentiae sic doleret de suis peccatis ob penas inferni, vt diceret intra se cū actu positivo, si nō essent tales penæ non doletem de meis peccatis, non debet huic & similibus dari sacramentum: quia talis dolor in hoc casu & similibus nec attritio est, cum iam expoliatus sit amore Dei: & in hoc casu esset vera opinio Sot. & Nau. sup. posita.

6 Sexta Conclusio. Vt aliquis de attrito fiat contritus ob virtutem sacramenti sufficit, vt peniteat illum non habere sufficientem dolorem, hæc opinio est Nau. sequentis D. Tho. & D. Bonavent. dicitque hanc doctrinam esse muli cōsolationis ad omnes: quia licet hic actus non sit sufficiens vt aliquis cum illo teneat formaliter contritionem, sufficit ad habendam attritionem; in qua penitens potest absolui: Hæc tamen sententia, vt dicit Fr. Ludou. Lopez, debet intelligi in casu, quod penitēs habeat formaliter attritionem, dicens hanc esse sententiam Medinae in sua summa; & realiter est omniū Theologorum, nec Nau. credo tenere contrarium; & probatur sequenti ratione; quia sicut cum

voluntate qua aliqua mulier vellet exire a peccato potest concurrere voluntas absoluta remanendi in eo, sic cum hoc actu penitet me non habendo sufficientem dolorem, potest concurrere actus absolutus propriæ voluntatis, volo existere in peccato, & sic carere contritione: ergo debet dici necessatio, qd hic actus. Penitet me non habere sufficientem dolorem, vt sit attritio, debet comitari actum absolutum, penitet me offendisse Deum, licet iste dolor non sit nisi attritio.

De Confessione secunda parte sacramenti Penitentiae. Cap. LI.

SVMMA RIVM.

Quid sit confessio sacramentalis, & an possit fieri scripto aut per interpretem, numero 1.

An mutus teneatur confiteri, qui nec signis potest confiteri, concl. 1. nu. 2.

An quis impleat preceptum confessionis scribens peccata sua & exhibens cartam confessario & ostēdens dolorem eorum, concl. 2. nu. 3.

An confessio sacramentalis, vt sit qualis debet esse, debeat habere sexdecim conditiones, quas ponunt summista. concl. 3. nu. 4.

AD resolutionem supra dicti est notandum quod cōfessio sacramentalis, quam alij vocant vocalem, & auricularem, quia in ea dicuntur peccata ad auriculam, est quædam accusatio peccatoris secreta suorum peccatorū coram sacerdote conf. ssario, vt ab illis sacramentaliter absolnatur; sic dicit Gabriel. & explicat Nauarrus. Dicitur secreta quia non potest fieri per cartā, aut epistolam; aut nuntium licet sit in casu necessitatis, vt post Diuum Thomam, Alexand. de Ales, & Scotū resoluit Chaves, & Sotus, quia potest esse, quod antequam recipiatur epistola, aut nuntius, penitens iam non habeat illum apinū aut commiserit alia pecca-

Gab. in 4. d. 17. q. 1. Na. in Man. c. 2. d. 1. Chaves in sum. sacra. q. 171. Sot. in 4. d. 18 q. 2. ar. 7

D. Th. 3. p. 9. 64. ar. 4. Na. vbi sup. n. 39. Lopez vbi sup. c. 9.

Nau. vbi sup. n. 22

Lop. vbi sup. c. 14. Med. in sum.

Nau. in
Mao. c.
21. n. 36
Concil.
Trid. f. 1.
4. c. 5. d.
conf.

ta, aut sit mortuus, quod debet teneri licet contrarium cum Paludan. defendat Nauarrus non aduertens, quod confessio facta per epistolam aut nuntium est irrita, non quia non sit secreta, sed propter rationem supra positam, quia confessio sacramentalis, vt sit valida non est necesse quod sit secreta. Verum est tamen, quod nemo debet astringi ad confitendum sua peccata publice: & ideo in principio ecclesiæ modus confitendi semper fuit secretus, vt monet Concilium Tridentinum, & tradens multas patrum sanctorum auctoritates docet Gaspar Gallegus. Reliquæ particule huius definitionis explicabuntur in prosecutione huius materie.

Gallego
d. p. obl.
r. p. pe.
f. 15. 3. p.
nu. 55.

2. Sic igitur prima Conclus. Mutus, si per signa non est possibile significare aliquod peccatum, non tenetur confiteri, nec debet absolui sacramentaliter, vt docet Scotus in simili casu; si vero potest instrui per signa, vt possit dicere aliquod peccatum, tenebitur confiteri, sic tenet D. Thom. Durandus, Caietanus, Sotus, Chaus & est communis omnium Theologorum.

Chaus
& Soto
ubi sup.
Con. l. 2
var. c. 12
nu. 7.

3. Secunda Conclusio. Si penitens confitetur taliter, quod tradit scripturam, in qua habet scripta sua peccata sacerdoti, vt legat significans ei habere dolo rem eorum; erit valida confessio: non debet tamen sacerdos admittere hunc modum confessionis si possit penitens loqui, vt aduertit Chaus; quod si non possit loqui, tenetur penitens confiteri per scriptum, vt post alios tenet Chaus Sotus, & Couar. quia talis confessio ex sua natura non est secreta, cum possit accidere, quod scriptura perdat, aut rapiatur, & sic publicentur peccata: & in tantum est verum supradictum, vt etiam ille, qui habet fragilem memoriam, non teneatur confiteri in scriptis: verum est tamen, quod si voluerit facere, erit recte factum, hoc tamē debet facere taliter cum xistis sic scriptis, vt si perdat, nemo possit eas intelligere, nec personas, nec circumstantias. Supradictum debet teneri etiam in articulo

mortis, in quo aliqui putant teneri penitentem confiteri in scriptis, vt dicit allegans alios Enriquez in sua summa;

Hentiq.
l. 2. de sa
cr. p. 64.
2. c. 2.

4. Tertia Conclusio: Confessio sacramentalis, vt sit qualis debet esse, debet constare 16. conditionibus, quæ sub his versibus comprehenduntur. Sic simplex, humilis confessio, pura, fidelis, atque frequens, nuda, discreta, libens, verrecunda, integra, secreta, lacrymabilis, accelerata, fortis & accusans, & sit parata: has conditiones ponit & declarat D. Thom. Caietan. & Nauarr.

Conditiones
Confessionis

Erit simplex quando accusatur peccator peccati mortalis tamquam mortalis, & venialis tanquam venialis sine mixtione historiarum, vel narrationū; quæ sepe reuelare faciunt aliena peccata. Erit humilis cognoscente peccatore miseriam suam. Pura, quando sit intentione obtinendi veniam peccatorum, non vt vitet penas, aut infamiam. Erit fidelis si confiteatur veritatem. Erit frequens, si fiat, quando obligatio iubet, & necessitas urget, vt dicit Medina in sua summa. Erit nuda confitendo veritatē sine fūco excusationis. Erit discreta, si dicantur peccata breuiter. Libens, idest volūtarie, quando fit præcipue propter Deum, non autem metu pœnæ. Erit verrecunda, si peccatorem pudeat peccati sui. Integra, si confiteatur omnia peccata mortalia non confessa. Erit secreta, si confiteatur secretè confessario, sicut dictum est. Lacrymabilis, si comiteatur eam dolor peccati, vt in materia contritionis dictum est. Accelerata, si fiat statim ac sit opportunitas. Fortis vincente peccatore semetipsum, & dicente viriliter peccata sua. Accusans, si non excuset se tribuendo peccata sua mundo, dæmoni, & carni, sed suæ malitiæ. Erit parata ad obediendum, quando penitens fuerit subiectus confessario. Notaque cum Soto, quod quatuor conditiones sunt necessariæ, vt sit confessio valida; prima quod accuset se in ea peccator; secunda, quod confiteatur omnia peccata sua integre; tertia quod non omitat circumstantiam

D. Thom.
in 4. d. 1.
17. q. 3.
art. 4.
Caietan.
sum.
Nau. in
Man. c.
3. nu. 6.

Med. in
summ.

med. in summ.

4 Conditiones
sine necessitate

necessariam: quarta, quod sit paratus ad obediendum discreto, & prudenti Confessario.

De Confessione generali, & de numero peccatorum. Cap. LII.

SVMMARIVM.

An confessio generalis, quæ dicitur in principio Missæ, & ad Primam, & Completorium sit sacramentalis, concl. 1. nu. 1.

An confessio generalis, in qua in fine confitetur penitens de peccatis obliis, sit valida ad remissionem eorum, concl. 2. num. 2.

An si non recordetur peccator suorum peccatorum, sufficiat dicere, quod offendit Deos plures plus, minusve. & an si postea veniat certus numerus in mentem, teneatur confiteri, concl. 3. num. 3.

An, si penitens non recordetur numeri peccatorum plus minus, sufficiat quod explicet Confessario statum suum, conclus. 4. num. 4.

An teneatur confiteri penitens certum pro certo, & incertum pro incerto, concl. 5. num. 5.

An teneatur penitens confiteri actus exteriores, & interiores, qui interfuerunt in continuatione peccati, concl. 6. nu. 6.

An penitens mentiens in confessione peccet mortaliter, concl. 7. num. 7.

1 Prima Conclusio. Confessio generalis, quæ dicitur ad Primam, in principio Missæ, & ad Completorium, non est confessio sacramentalis; nec per illam remittuntur peccata mortalia: solum enim est cæremonia ordinata ab Ecclesia ad remissionem peccatorum venialium.

2 Secunda Conclusio. Confessio generalis, in qua penitens in fine confessionis sacramentalis, accusat se de omnibus peccatis obliis, si comitetur eam contritio, valet ad remissionem illorū, dummodo præcesserit diligens examen conscientie, sic enim tenet S. Thom. &

Sylvester, & est definitio Concilij Tridentini. Verum est tamen, quod teneatur confiteri hæc peccata, si postea occurrant memoriæ; quod debent mone- re Confessarij.

3 Tertia Concl. Si penitens non recordatur punctualiter suorum peccatorū, sufficit dicere, quod commisit talia peccata decies plus, aut minus, & si postea veniat in mentem, q̄ commisit duode- cies, non est necesse, q̄ in alia confessio- ne repetat illa; quia per illa verba plus aut minus, intellexit Confessarius duo super decem: contrarium tamen debet dici, si inuenit, quod commiserit ea de- cies, & quinquies, quia hic numerus quinque addit multum super numerū decies, & sic non videtur comprehen- di sub illo verbo plus, aut minus.

4 Quarta Concl. Quando penitens nō recordatur numerum peccatorum cō- missorum etiam facta debita diligētia, & examine, sufficit explicare tēpus, per quod perseveravit in peccato, & con- suetudinem, & continuationem pecca- ti, vt dicit Nauarr. Alcocer, & Medina. Vnde mulier publica, quæ fuit in loco publico per spatium duorum annorum parata omnibus, sufficit, quod explicet tempus, quo fuit in illo peccato, in quo non potest dari regula certa: quia vna ex his mulieribus prauæ vitæ peccabit magis in vna septimana, quam alia fa- ciat in vno mēse; vnde debet habere lo- cum in hoc casu sagacitas, & prudentia Confessarij, qui debet aduertere, quod qui confitentur hoc modo non recor- dari numeri peccatorum plus, vel mi- nus, facta debita diligētia, & exami- ne, licet postea recordentur, illa non te- nentur confiteri, quoniam iam habuit eorum Confessarius sufficientem noti- tiam, vt dicit Ludou. Lopez.

7 Quinta Concl. Non debet confiteri certum pro incerto, & dubio, vnde non est secura confessio illorum, qui dicunt, fortē non peccaui, nisi septuagesies, vo- lo tamen ad maiorem securitatem dice- re octuagesies. Verum est tamen, quod ille, qui confiteretur hoc modo bona-
fide,

D. Tho. in add. ad 3. p. q. 10. ar. 5. Syl. ver- bo con- fessi. Concil. Trid. sess. 14. c. 5.

Nau. in Man. c. 6. nu. 15 Alcocer in sum. c. 9. Med. in sum. fol. 25 & 26

Lop. in instru. cōf. 1. p. c. 32.

fide, putans, quod addendo ad numerum dubium aliquid, sit res securior, non debet compelli ad iterandam confessionem, cum non habuerit animum fallendi Confessarium. Nota autem, quod licet sit rusticus, & nunquam sit confessus suo Parocho, nisi dicens peccavi, iuravi, blasphemavi, &c. debet compelli, ut dicat numerum plus, minusve, ut resoluit Nau. & definit Concil. Trident.

Nau. in
Man. c.
6. nu. 16.
& in c.
confide-
ret & pe-
nit. d. 5.
nu. 5. &
41. & l. 5.
conf. ti.
de pe. &
remis.
cōf. 3. &
4. f. 575.
Concil.
Trident.
sess. 14.
can. 7.

6 Sexta Concl. Tenetur penitens confiteri Confessario omnes actus exteriores, & interiores, quos habuit in continuatione peccati, ut si aliquis cupit vindicari, aut habere aliquam mulierem, per spatium unius anni non sufficit dicere, quod habuit hoc desiderium, sed quod in hoc spatio Deus tetigit illum toties, & poenituit eum, & tanquam ingratus huic beneficio iteravit rediens, ad vomitum peccati, toties renouans hoc peccatum malumque propositum; ita quod tenetur confiteri actus interruptos ab actibus contrariis, quia si interruptantur naturaliter, non est necesse, ut confiteatur; ut, si quis per unum annum persequatur aliquam mulierem, & distractus a rebus domus suae, aliquando destitit a suo malo proposito, non tamen penitendo illum habuisse huiusmodi prauum propositum, non est necesse, quod dicat in confessione destitisse hoc modo toties a dicto proposito, & postea continuasse, sed solum debet confiteri ipsam continuationem in peccato: quomodo debet intelligi id quod tradidit Nauarrus, super hoc puncto. Hinc soluitur quoddam satis quotidianum dubium; scilicet, quando aliquis per annum integrum persistit in intentione occidendi quendam hominem, an habuerit unicum, an plura peccata; secundum intentiones, & actus deliberatos, quos habuit occidendi illum hominem; Cui dubio ex dictis facile respon. quod si dictum propositum continuatum non fuit interruptum ab actu contrario, non fuit nisi unum peccatum: sicut quando aliquis vult occidere alium, ad quod faciendum accipit arma, su-

Nau. in
Man. c.
6. nu. 10.

mit occasionem, parat arma, quia in hoc casu solum est unum peccatum, quamuis aliquando distractus ab aliquibus rebus indifferentibus obliuiscatur; quod debet intelligi nisi talis peccator delectetur morose his cogitationibus, quia tunc omnes delectationes morosae, & determinate deliberatae, quas habuerit dicens intra se, si ego haberem illum hic, ego vindictam caperem ab illo, delectationes habita in hac cogitatione faciunt, ut peccet mortaliter, ut tenet S. Thom. & explicat Med. quod debent advertere confessarij. Debet ultra notari quod, quando dicimus, quod omnes actus exteriores, & interiores, qui sunt via ad unum solum peccatum, faciunt unum solum peccatum licet graue, quod debet intelligi, nisi huiusmodi actus ex se contineant distinctam malitiam, sicut accidit quando aliquis volens occidere aliquem, furatur arma, persuadet amicis suae, ut inuident eum ad concubitum, in quo inter dormiendum possit illum securius occidere, quia hic sunt aliae malitiae distinctae ab homicidio, ut aduertit Ludou. Lopez. Secundo dico, quod si continuatio fuit interrupta ab actu contrario, ut diximus, semper ac toties quoties accidit dicta interruptio, fuit nouum peccatum.

D. Tho.
1. 2. qu.
72. ar. 7.
vbi Me-
din.

7 Septima Conclus. Penitens, qui mentitur in confessione in materia peccati mortalis, certum est, quod peccat mortaliter; quod si materia sit de peccato veniali, erit solum veniale, sic enim tenet Sor. contra Caietan. Vnde si qui confiteretur dicat, quod in certo quodam casu non commisit nisi hunc numerum peccatorum venialium, licet commiserit plura, & sciat, non peccabit mortaliter: cuius contrarium debet dici, quando negaret omnia peccata venialia, ita quod non esset aliud peccatum super cuius materia fieret absolutio, quia in hoc casu peccaret mortaliter, & committeret sacrilegium petens absolutionem, ut docet Med.

Lop. in
istr. cōl.
1. p. c. 31.

Sor. li. 5.
de iust.
q. 6. ar. 1.
Caiet. 2.
2. q. 69.
art. 1. ad
3.

Med. in
sum. fol.
60.

De peccatorum circumstantijs.
Cap. LIII.

SUMMARIVM.

Quot sint peccatorum circumstantiae. nu. 1.
An mulier peccans ob paupertatem, & metum debeat has circumstantias confiteri. concl. 1. num. 2.

An teneatur penitens confiteri circumstantias multum aggravantes. concl. 2. nu. 3.

An circumstantia, cuius gravitas notabilis difficilis sit cognitiu, debeat explicari in confessione. conclus. 3. num. 4.

An circumstantia persona mutans speciem debeat explicari. concl. 4. nu. 5.

An circumstantia persona non mutans speciem aggravans tamen peccatum debeat confiteri. concl. 5. num. 6.

An tempus continuationis peccati de quo saepius confessus est, debeat explicari. conclus. 6. num. 7.

An modus peccandi sit consueendus. concl. 7. num. 8.

An circumstantia complicitis sit explicanda. concl. 8. nu. 9.

An mulier sollicitata in Confessione possit manifestare hoc peccatum extra illum. ibidem.

An loci circumstantia sit consueunda. conclus. 9. num. 10.

An temporis circumstantia sit explicanda. concl. 10. num. 11.

An circumstantia diei festi, aut dedicati ieiunio sit consueunda. conclus. 11. numero 12.

An circumstantia finis sit necessario explicanda. concl. 12. num. 13.

An circumstantia vana gloriae ex commissione peccatorum sit consueunda. conclus. 13. num. 14.

An penitens debeat dicere, de quibus in speciali vana gloriae sit. ibid.

An qui infamavit nobilem dicens quod descendit à progenie maculata debeat explicare talem infamiam. conclus. 14. numero 15.

AD resolutionem eius, quod propositum est, debet notari septē

esse circumstantias peccatorum. Prima est, persona quae peccat. Secunda, quantum peccat. Tertia, modus quo peccat, an rapit faciens violentiam an sine violentia. Quarta, locus in quo peccat. Quinta, quo auxilio peccat. Sexta, quo fine peccat. Septima, in quo tempore peccat. Estque notandum, quod aliquae harum circumstantiarum, nec aggravant, nec minuunt peccatum, sicut occidere hominem ante prandium, aut post prandium, quod in confessione explicare non est necessarium. Aliae sunt quae taliter pertinent ad confessionem, & taliter aggravant, aut minuunt peccatum, ut faciant illud aut mortale, aut veniale, aut omnino expoliant actum a sua malitia; sicut si quis occidit Petrum, defendens seipsum moderatione debita, & haec necessario debent exprimi in confessione. Aliae circumstantiae sunt quae non destruunt speciem actus, qui sit mortalis facientes illum venialem; ut si alicui mulieri inferatur vis cum gravi metu, ut consentiat in actum carnalem, & ipsa consentit. Aliae circumstantiae sunt, quae aggravant notabiliter peccatum: non tamen mutant eius speciem, ut furtum centum ducatorum est notabiliter gravius, quam sit furtum decem aut quinque. Aliae sunt quae taliter aggravant peccatum, ut mutant eius speciem, ut furari in loco sacro. Ex omnibus his tribus circumstantijs tractabimus per conclusiones sequentes.

2. Prima Conclusio sit: Mulier, quae consentit cum metu gravi, aut gravi paupertate oppressa in aliquem actum carnalem, licet peccet mortaliter, eius tamen peccatum non est ita grave, sicut eius quae libenter consensit: verum est tamen quod non tenetur confiteri hanc circumstantiam: sed potius erit melius tacere eam ob maiorem humilationem sui, ut dicit Medina; quem sequitur Ludovicus Lopez affirmans cum Navarro, quod huiusmodi circumstantiae debent declarari Confessario si interrogat illas; aut quando ex occultatione earum sumeret occasionem.

Med. in sum. 20 per in instr. cōf. 1. p. c. 18. circa fin. & c. 290. 211 Nau. in Man. c. 6. num. 6.

cogitandi multum male de tali muliere. Hinc colligitur, quod circumstantiæ, quæ minuunt peccatum, ita ut si sit mortale, propter eas non desit, quin sit mortale, non est obligatio quod confiteantur eas; si vero taliter minuunt eius mortalitatem, ut licet remaneat in specie, ex mortali tamen efficitur veniale, necesse est, quod confiteatur illas; ut si aliquis fureretur rem vilissimam, & valde parvâ non faciēs notabile damnum parti, necesse est quod confiteatur hanc circumstantiam, quia paucitas materiæ facit, quod illud, quod est ex sua natura mortale, sit veniale.

Lop. in
d.c. 29.
Nau. ubi
sup. n. 17

3. Secunda Conclusio. Obligatio est confitendi circumstantias, quæ aggravant notabiliter peccatum, licet non mutant speciem eius, dummodo sint faciles cognitu, sicut odium inimici, aut amor pravius in mulierem continuatus per multum tempus. Hanc opinionem tenet Ludovicus Lop. contra Nauarrum, qui dicebat, quod bonum est, confiteri quidem eas, sed non est necesse. Ex nostra conclusione inferitur, quod pravi amans, qui consumit totam unam noctem, aut diem, in cantu, musicis, & alijs similibus procurans trahere mulierem ad suam pravam intentionem, tenetur hoc explicare in confessione cum manifestè aggravet peccatum, sicut manifestè aggravat peccatum furtum 40. ducatorum respectu furti decem solû; unde hæc circumstantia debet exprimi. Et ob eandem rationem illa circumstantia, quæ est, si quis habeat rem cum matre, sorore, aut consanguinea, aut affine, licet huiusmodi circumstantia saltem matris, & sororis ob aliam rationem efficacior debet declarari, ut infra dicemus in materia de luxuria, quæ est incestus; itaque circumstantiæ supradictæ, quæ notabiliter aggravant peccatû, de necessitate debent exprimi, quia in illis cessat ratio Nauarrum, qui tenet contrarium, dicēs, quod si esset talis obligatio, efficeret multo, scrupulos, & inquietas conscientias: quia nec penitentes, nec confessarius læpius possent advertere,

quæ essent aggravantes, & quæ non ita. Verum est tamen, quod non obligarem ego ad confessionem talium circumstantiarum, si ex earum declaratione timeretur aliquod periculum in confessione, aut simile quid propter diversitatem opinionum, quæ circa hoc sunt, quarum aliquæ dicunt teneri eas confiteri, aliæ dicunt non teneri, ut constat ex his, quæ tradunt Nauarrus, Palacios, & Medina, in tantum, quod Nauarr. dicit, & Palacios etiam quod post Concilium Tridentinû, loquendo absolute, verior opinio est, quod non sit necesse eas confiteri. Quod confirmatur; quia est bonum alleviare hoc præceptum Confessionis quantum est possibile. Ex dictis inferitur, quod qui habet rem cum aliqua muliere desponsata per verba de futuro cum alio, obligatur explicare hanc circumstantiam, quia licet non committat adulterium, cum non sit adhuc nupta, tamen aggravat multum peccatum, cum propter hoc possit repudiare illam sponsus; cui etiam facit magnâ iniuriam, quia corrumpit illam, cui tamquam virgini sponsus promisit matrimonium: sicut fit magna iniuria ei, qui emerat aliquem cadum vini boni, immittendo portionem aquæ in illud, interea ac traditur illi, & completur venditio, ita ut necessario sequutura sit dicti vini corruptio statim ac illud recipiat in suam potestatem, & dominium. Sic enim tenet Petrus de Ledesma cum communi omnium DD.

4. Tertia Conclusio. Circumstantiæ quarum gravitas notabilis difficilis est cognitu, non est necesse, ut explicentur in Confessione, quia si hoc esset necessarium, efficeretur occasio multorum scrupulorum, & inquietæ conscientiæ, tam in penitentibus, quam in Confessarijs non potentes facile cognoscere, quæ circumstantiæ aggravent multum, aut parum. Hinc sequitur, quod intentio, & conatus magnus ad peccandum, non debet necessario explicari. Hoc visum in generali, veniamus ad particulares circumstantias.

Ledesma
addit ad
3. p. qu.
45. ar. 1.
pag. 106

5 Quarta Conclus. Loquendo de prima circumstantia personæ dico quod hæc necessario debet exprimi, quando mutat speciem, sicut si homo liber, & solutus haberet rem cum muliere nupta, aut nupta cum matrimonio coniuncto, quia hoc est adulterium, ut dicit Nauar. & si mulier peccat cum religioso, debet explicare, licet non sit necesse, quod dicat cum religioso, si ille sit præditus ordine sacro, sed sufficit dicere, quod habuit rem cum initiato ordine sacro: ob quod siue sit religiosus ordine sacro præditus, siue non, poterit dicere habuisse rem cum homine, qui vouerat castitatem solemniter; quia licet non constet, an votum solenne religionis sit distinctum specie à voto, quod facit, qui suscipit ordinem sacrum, an potius sit eiusdem speciei, secundum quod tradunt Sorus, Nauartus, & Cord. & Ludouicus Lopez; tamen ut aduertit Caietanus, talis distinctio non est causa notabilis grauitatis peccati, sicut non aggrauat notabiliter iurare per stellas, aut per terram. Verum est tamen, quod non sufficit huic mulieri dicere habuisse rem cum homine, qui fecit votum castitatis non addens solenne, quia clarè patet, quod votum solenne castitatis, quod fit, quando aliquis proficitur religionem, aut recipit ordinem sacrum, distinguitur specie à voto simplici, ut dicitur in materia voti.

6 Quinta Conclusio? Circumstantia personæ, quæ licet non mutat speciem peccati, aggrauat tamen illud notabiliter, & clarè, debet explicari in confessione: sicut si iudex, aut gubernator terræ, qui est positus ad castigandum peccata, usurparet mulieres alienas; sic enim tenet Med. quod intelligit esse verum Ludouicus Lopez, quando facit hoc publicè, qui addit, quod licet hæc circumstantia debeat exprimi, tamen secundum Canum, quando persona est cognita à Confessario insimul cum eius statu, non est necesse illam declarare: Non est autem idem de reliquis circumstantijs, quæ necessario debent explica-

ri, quia licet sint satis manifestæ, & cognitæ Confessario, tamen nihilominus debent declarari in confessione.

7. Sexta Conclusio. Loquendo de secunda circumstantia, quæ est, quantum persona peccat, est notandum, quod debet explicari tempus continuationis peccati; de quo sæpius quis confessus est. Vnde est necesse, quod ille explicet in confessione, si in peccatum, de quo accusatur, cecidit sæpius, præcipuè, si ex tali peccato obtinuit sæpius veniam à Deo, ingratus existens tanto beneficio; quia si non explicetur hæc circumstantia, non dabitur animæ medicamentum necessarium: vnde tenetur Confessarius, ut medicus spiritualis hoc interrogare.

8 Septima Conclus. Loquendo de tertia circumstantia, quæ est modus, quo peccatur; nota quod hæc circumstantia debet explicari, quando modus mutat speciem, aut notabiliter aggrauat, & clarè aggrauat, sicut si aliquis non solù furatur aliena secretè, sed etiam rapit ea violentia illata, quia in hoc casu debet explicari hæc circumstantia, cum redundet in notabilem contemptum domini rei ipsius raptæ; non debet tamen hæc circumstantia modi necessario explicari, quando explicantur peccata carnalia, sicut dicitur infra in verbo luxuria; immo potius, debet prohibere Confessor.

9 Octaua Concl. Loquendo de quarta circumstantia quæ est cum auxilio, est notandum, quod hæc circumstantia necessario debet explicari in duobus casibus, ut aduertit Medina. Primo si conuitauit aliquem, ut eum adiuuaret ad peccandum mortaliter. Secundo si Princeps Christianus ad inferendum bellum christianis quaesivit & procurauit auxilium à Mauris, aut Turcis, aut denique ab alijs infidelibus. Debet ulterius notari, quod potest reuelari Confessori complex, quem necessario ipse cognoscet ex ipsa confessione, non existente alio Confessore idoneo & legitimo, qui possit audire confessionem: cum non possit penitens

Med. in
lu. f. 67.

Nau. c. 6
n. 4. co.
sol. 4.

Sor. li. 8.
de iust.
q. 2. ar. 6
ad 1. &
in 4. d. 8
q. 2. ar. 4
con. 7.
Nau. in
addi. ad
c. 9. n. 11
Cord. d.
cal. con-
f. qu. 3.
Iup. ubi
supra c.
29.

Caiet. 2.
1. q. 186
art. 9.

Med. in
sum. fol.
25. p. 2.

nitens non confiteri speciem peccati, dummodo ex tali revelatione non sequatur damnum aliquod grave complici, sed potius est valde utile penitenti ad animæ salutem; sic enim tenet Nauarr. in Man. cap. 7. num. 7. Medina in Sum. fol. 267. Cordub. de casibus Lopez, & Petrus de Navarra lib. 2. de restit. cap. 4. num. 263. cum sequen. Dixi si non sequatur damnum grave, quia si sequitur paruum, tenetur confiteri circumstantiam complicitis. Esset autem grave, si teneretur, quod Confessarius revelaret confessionem, & quod caperet vindictam à complice, aut à sua sorore, si fecit cum illa peccatum; quo in casu, nec in vita, nec in periculo mortis est licitum manifestare circumstantiam complicitis.

10 Quando damnum, & amissio honoris complicitis est parua potest dici circumstantia, licet ex ea veniat Confessarius in notitiam complicitis: ut si virgo, quæ commisisset peccatum carnis, teneretur dicere, quod erat virgo, licet ex tali confessione Confessarius cognoscat, quod talis iuuenis corripit eam, debet confiteri, quod erat virgo: cum ex eo sit parua amissio famæ, & damnum paruum, quod sequitur iuueni. Contrarium tamen debet dici, si confiteretur iuuenis; quia non teneretur confiteri dictam circumstantiam, si ex ea revelatur virgo, quæ fuit complex peccati, cum ipsa ex hoc multum possit perdere, maxime si vellet tunc iungi in matrimonio, ut tenet Canus, quem sequitur Bannes, quidquid dicat Sotus, & Henriquez, qui sequitur eum. Notandum etiam quod, si penitens voluerit revelare in confessione complicitem, licet sit respectu aliquius circumstantiæ, quæ necessario debeat exprimi, non consentiat illud Confessarius, quia peccabit gravissime; in tantum quod Medina tenet esse hæresim affirmare esse licitum dicere complicitem ad declarandam circumstantiam, quæ mutat speciem peccati. Dicique, quod si accedat ad confessio-

nem aliqua persona, quæ dicat quendam Confessarium præcepisse ei, ut manifestaret complicitem peccati, dicendo hoc esse illi necessarium, ita ut aliter non posset absolui, quod in hoc casu dictus penitens tenetur denuntiare Inquisitoribus dictum Confessarium tamquàm de hæresi suspectum, quia est hæresis dicere teneri penitentem declarare complicitem peccati ad declarandam circumstantiam; unde hic non debet absolui usque eo quod faciat dictam denuntiationem coram Inquisitoribus: quæ opinio videtur nimis dura Ludovico Lopez, & Petro de Navarra; quia licet esset hæresis dicere non esse illicitum infamia afficere proximum; attamen est adhuc controuersia inter Doctores, an sit afficere infamia proximum, quando dicitur Confessario complex peccati: ob quod licet hanc opinionem declarandi complicitem in confessione ego puto falsam loquendo speculative, & loquendo practice, id est, quod ponatur in usu, puto eam scandalosam, & offensiuam piarum aurium, non tamen puto eam esse hæreticam propter dictam rationem. Unde licet possit ferri, quod disputeretur in scholis, non debet tamen ferri, quod tractetur in confessionum locis: nec declarare complicitem esse medium efficax ad hoc ut corrigatur, ut probat doctissime Bannes dicens, quod loquendo regulariter est negotium periculosum Confessarium petere à penitente, ut dicat ei extra confessionem, quis sit complex in peccato, ponitque nouem absurda, quæ inde sequuntur, concluditque multis adductis rationibus, quod hoc petere est iniuriosum Sacramento penitentiae. Debet ultimo notari, quod puella, aut alia mulier sollicitata in confessione potest licite extra confessionem petendo consilium manifestare hoc peccatum alteri ad remedium suæ honestatis, licet sciat, quod inde sit sequuturum damnum parti. Dixi extra confessionem, quia in confessione minus licitum est, ne fiat tantum odiosa: sic enim te-

Instru. conf. 1. p. c. 36. Nau. li. 2. de restit. c. 2. nu. 283.

Bannes ubi sup.

Ganus de penit. 5. p. Bannes 2. 2. qu. 33. ar. 7. Sotus in 4. dist. 8. Henriq. lib. 2. de penit. c. 9. Med. in fi. 2. inst. c. 4. §. 1.

Nav. li. 1. de re-
lit. c. 4.
nu. 179.
Sotus in
d. 89. q.
2. art. 5.
ad 4.
nent cum Angelo, & Syluest. Petrus de
Nauarr. & Sotus, & Domini Inquisito-
res in his regnis Castellæ, & Arago-
num virtute cuiusdam bullæ Apostoli-
cæ, qui obligant huiusmodi mulieres
sub pœna excommunicationis, vt de-
nuncient coram ipsis hoc delictum: vt
infra explicatur in materia luxuriæ
quoad incestum cap. 207. num. 2. Quid
vero faciendum penitenti in casibus in
quibus non potest confiteri circumstan-
tiam necessario confitendam sine alte-
rius infamia, vide Nauar. in Man. cap.
7. num. 5.

10 Nona Conclusio. Loquendo de cir-
cumstantia loci, vbi committitur deli-
ctum in quatuor casibus debet in con-
fessione explicari. Primo quando com-
mittitur furtum in loco sacro. Secun-
do quando voluntariè, & iniuste spar-
gitur sanguis in eo. Tertio quando vo-
luntariè committitur pollutio. Quar-
to quando ab eo extrahitur delinquens
iniuste contra id, quod sacri Canones
ordinarunt, quia in his casibus com-
mittitur sacrilegium ob magnam irre-
uerentiam, quæ fit loco sacro, vt resol-
uit Corduba. Hinc inferitur, quod non
omne peccatum, nec omnis irreueren-
tia commissa in loco sacro debet expli-
cari necessario, quia si aliquis murmu-
rat, & iurat in templo, sufficit confiteri
ipsa peccata, & idem debet dici, si ali-
quis comedat, aut dormiat in templo,
quia hæc solum sunt peccata venialia,
excepta ratione scandali; sic tenet Vi-
ctoria, Nauar. & Med.

11 Decima Conclusio. Loquendo
de circumstantia temporis regulariter
non est necesse, vt explicetur, quia licet
ad finem cultus festi cōuenit, quod ab-
stineant fideles à peccatis, tamen finis
non semper est de substantia præcepti,
vt tenet Medina, & Ioannes Gutierrez,
contra Cordubam, qui dicit quod hæc
circumstantia necessario debet explica-
ri. Dixi regulariter, quia si aliquod gra-
ue peccatum committeretur feria sex-
ta in Parasceue, deberet exprimi
cum hac circumstantia, propterea

quod notabiliter aggrauat.

12 Undecima Conclusio. Circum-
stantia diei sacri, aut dedicati orationi,
& ieiunio, non debet necessario expri-
mi si in eo committatur peccatum: sic
enim tenet Sotus litigans cum Scoto,
qui dicebat quod præceptum amoris
Dei debet impleri in diebus festiuis.
Hanc conclusionem tenet etiam Ludo-
uicus Lopez assignans differentiam, quæ
est inter diem sacrum, & locum sacrum
quia locus sacer est magis corporalis
quam dies, qui non habet esse perma-
nens, sed successiuum.

13 Duodecima Conclusio. Loquen-
do de circumstantiâ finis debet neces-
sario explicari, quando finis affert no-
uam deformitatem, & mutat speciem
peccati; vt si aliquis occidit maritum vt
fruatuxore, quia hic sunt due mali-
tiæ distinctæ, vna homicidij, alia adul-
terij, & principalis est, quæ accipitur à
fine: confiteri tamen ob vanam gloriâ,
cum sit solum peccatum veniale, non
est circumstantia, quæ necessario debeat
exprimi, cum illa circumstantia non fa-
ciat confessionem infructuosam: cum
per illam adimpleatur præceptum; con-
trarium cuius debet dici, si vanagloria
sit peccatum mortale, quia tunc ex to-
to reddit confessionem infructuosam.

14 Decimatertia Conclusio. Loquen-
do de circumstantia vanæ gloriæ, quam
peccator recipit ex commissis peccatis
mortalibus, debet necessario explicari
in confessione, quia non solum aggra-
uat peccatum, sed etiam est in se pecca-
tum. De quo dubitatum est, virum de-
beat penitens necessario dicere peccata
in speciali, de quibus fuit vanam glo-
riam. Nauarrus tenet quod non est ne-
cesse specialiter ea explicare, sed sufficit
dicere toties habuisse huiusmodi vanâ
gloriam de peccatis. Ludouicus Lo-
pez, tamen non putat hanc opinionem
esse certam, ob quod dicit primo: quod
si complacentia solum est gloriæ hu-
manæ acquisitæ ex commissio peccato
mortali, non vero ex opere ipsius pecca-
ti in particulari, tunc sufficit quod pe-
nitens

Cord.
li. 1. qq.
q. 6. in 2.
opin.

Sot li. 1.
de nat.
cap. 22.
Lop. vbi
supra
134. col.
275.

Cord.
li. 1. qq.
q. 2. in 2.
op. p. 2.
princi-
paliter.

Vict. in
sum. de
conf. q.
176.
Nau. c. 6
nu. 9. in
fine.
Med. in
sum. fol.
267. p. 2.
Med. in
sum. c.
27. p. 1.
Gut. in
qq. cano-
nic. c. 31

Nauarr.
præed.
9. nu. 9.
Lop. vbi
sup. col.
41. 43.
44.

nitus dicat toties peccavi querens, honorem, & gloriam meorum peccatorum licet non specificet peccata, in quo casu est vera opinio Nauar. Secundo dicit, si complacentia non solum est glorię mundanę obtentę de peccatis cōmissis, sed etiam ex ipsis operib. peccatorum mortalium in speciali, in hoc casu non sufficit dicere in confessione toties peccavi querens gloriam mundanam ex peccatis mortalibus, sed etiam est necesse explicare illa peccata, quę commisit, quia sicut luxuria, quę est vitium mortale, non declaratur sufficienter in confessione, quando penitens non specificat, cū qua commisit peccatum, an cum virgine, an cum nupta, &c. sic peccatū vanę glorię, quę aliquando est peccatū mortale, non est sufficienter declaratum in confessione dicente aliquo habuisse vanam gloriā, & peccasse mortaliter, sed est necesse, quod explicet peccata in particulari; qđ debet multū aduerte Confessarij, vt sciāt interrogare penitentes.

15 Decimaquarta Conclusio. Qui infamauit hominē nobilem, & ab omnibus cognitum dicens, quod descendit a prosapia maculata, nō est necesse, quod confiteatur talem infamiam asserens quod talis v.g. erat ludæus; sed sufficit dicere infamasse personam nobilē; Et si ex tali dicto sequatur notitia talis personę Cōfessario, taceat hoc peccatum; & confiteatur illud ali, qui non possit cognoscere infamatum; & maiori rōne tenetur Cōfessarius tacere in sua cōfessione errorē, quē commisit absolūēs infamantem, quando scit, quod suus Cōfessarius veniet in cognitionē dicti infamati, sicut cum aliis docet Henricus.

Lib. 2.
de Sacra
mento

penit. c.

12. nu. 6.

& 7.

De forma Sacramenti Penitentię, quę est absolutio. Cap. L I V.

S V M M A R I V M.

Qua sit forma huius sacramenti. concl. 1. num. 1.

An possit quis absolui cum conditione, con-

clus. 2. nu. 2. & concl. 3. num. 3.

An possit iterari absolutio conclu. 4. nu. 4.

An peccata venialia sint materia huius sacramenti, & an sit sacrilega confessio, quę sit sine animo vitandi peccata concl. 5. num. 5.

An sit bonum finita absolutione dicere penitentem, Passio Domini nostri Iesu Christi concl. 6. num. 6.

Prima Cōclusio. Forma huius sacramenti est sequēs, s. Ego te absoluo immo pronome, ego nō est necessarium: vnde si qs diceret absoluo te a peccatis tuis esset vetū Sacramentum: præambulum aut, quod dicit sacerdos ante ipsā absolutionē: Misereatur tui, &c. licet non sit de essentia, bonū est an qđ sacerdos dicat illud, cū illo vtatur ecclesiā & ipso dicto dicat, Dñs noster Iesus Christus te absoluat, & ego te absoluo a peccatis tuis in hoīe Patris, & Filij, & Spiritus sancti: noteturque qđ licet in sacramento baptismi hæc verba, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti sint essentialiæ formę baptismi, in hoc tñ sacramento penitentię nō sunt de essentia: Notetur et, quod nō oportet addere: Absoluo te a peccatis contritijs, quia est periculosum cū per Confessionem remittantur non solū contrita sed attrita, vltra quod esset causare scrupulū de sperationis in penitente præcipue in articulo mortis. Addere etiā obliuiscens superfluum, quia si penitens recipit gratiam sacramentalem, iam remanēt peccata oblita remissa cōsequuntur cū obliuione confitendi ea, si occurrant memorię. Nec est necessarium dicere, Restituo te vniuersitati ecclesię, & sacramentis eius, quia si est absolutus iam remanet restitutus, vt aduertit Nauarrus.

Secunda Conclusio. Absoluere ponendo in absolutione conditionem præteriti licitum est, vt si dicat sacerdos, Absoluo te; si non es absolutus; absoluere tamen cum conditione de præteriti secundum Caetan. non semper est licitum, sicut si diceret sacerdos, Ego te absoluo, si habes dolorem

&

Nau. in
cap. 1. in
princip.
de pen.
d. 6. nu.
32.

& propositum emendare, quia sic absol-
vere esset inquietare conscientiam pe-
nitentis. Dixi non semper, quia extra ca-
sus, quos ponit Caiet. licitum est absol-
vere, cum conditione de presenti, si-
cut patet in exemplis sequentibus. Pri-
mum dubitans sacerdos, si puer, qui con-
fiteatur, habet usum rationis an non, lici-
tum est tunc dicere. Si habes usum ra-
tionis, Ego te absolvo. Secundus casus, si
confiteatur persona tam sanctae vitae, ut
vix ex eius confessione colligatur; an
habeat peccata, licitum erit absolvere
sic. Si forte habes peccata, ego te absol-
vo, potestque addere hanc conditionem
exterius, aut interius, ut libuerit, ne il-
lud intelligat poenitens.

3. Tertia Conclusio. Absolvere cum
conditione de futuro semper est illicitum,
ut si dicat Confessarius, Ego te ab-
solvo, si restitueris, quia non potest sa-
cerdos suspendere effectum sacramen-
ti: & quia tenetur absolvere poenitentem
secundum propositum, quod tenet, quia
est in actu confessionis accusator, & re-
stis sui propositi & debet illi dari fides,
quod si non dat illi fidem, non deberet
absolvere illum.

4. Quarta Conclusio. Quando forma
absolutionis datur in distinctis confes-
sionibus licitum est iterare absolutionem
in omnibus illis super iisdem peccatis,
quia licet sint eadem peccata, ipsa sunt
materia remota huius sacramenti, &
materia proxima est confessio, unde li-
cet in distinctis confessionibus confite-
antur eadem peccata, postquam illa
sunt multa, possunt in illis etiam esse di-
stinctae absolutiones: in eadem tamen
confessione est peccatum mortale ab-
solvere saepe ab eisdem peccatis, eritq.
sacrilegium, quia hic non est nisi unica
materia proxima, quae est una confes-
sio cum uno dolore.

5. Quinta Conclusio. Peccata venia-
lia, licet non sint materia necessaria hu-
ius sacramenti, non tamen potest nega-
ri esse veram materiam, ut definitur
in Concilio Tridentino; unde cum non
sint materia necessaria, qui confitetur

ipsa, licet non habeat propositum vitan-
di ea omnia, nec peccat, nec est sacrile-
gus, quia ad dolorem, & poenitentiam
veram peccatorum venialium ordinatam ad
sacramentum confessionis solum requiri-
tur, quod poenitens habeat propositum
vitandi singula per se, non autem om-
nia, ut docet D. Thom. estque commu-
nis omnium theologorum ut colligi-
tur ex Navarro, qui dicunt inde com-
muniter, quod non valet confessio sine
proposito vitandi omnia peccata mor-
talia, confessio tamen facta sine propo-
sito vitandi omnia peccata venialia,
valet. Ex dictis colligitur caute legen-
dum esse Medinam in sua summa, in
quantum affirmat, quod qui confite-
tur peccata venialia sine proposito vi-
tandi ea, peccat mortaliter, cum sit cau-
sa, quod applicetur absolutio, ubi non
est materia; quia peccatum non est ma-
teria proxima sacramenti, sed peccatum
contritum & confessum: quae opinio
effecit in multis servis Dei inquietudi-
nem non parvam conscientiae, cum tra-
scant multi anni, quibus praedicti non
peccant mortaliter. Et deberet aduer-
tere Medina, quod peccata venialia
confessa sunt vera materia proxima hu-
ius sacramenti poenitentiae, licet non
habeat propositum poenitens vitandi
omnia, cum sufficiat, quod habeat pro-
positum vitandi aliquod confessum,
cum iam illa sint vera materia huius
sacramenti, super qua potest cadere for-
ma absolutionis: quod confirmatur, quia
potest quis habere ad confitendum de-
cem peccata venialia, tacere novem il-
lorum, & confiteri unum solum, abs-
que eo quod committatur ullum sacri-
legium: ob quod, quando dicunt DD.
communiter, quod non debent absol-
vi illi, qui non habent propositum di-
scedendi a peccatis confessis, solum in-
telligendum est de peccatis mortalibus,
ut late allegans multos DD. tradidit
Corduba. Hinc colligitur, quod Con-
fessarius, qui intellexerit ex corde poe-
nitentis quod solum confitetur de peccatis
venialibus, non habere propositum saltem

D. Tho.
35. q. 87.
art. 1. ad
1. Nav.
in Man.
c. 1. n. 24

Men. in
sum.

Cord l.
1. qq. q. 1

vitandi aliquid eorum, committeret sacrilegium absoluens eum, quia applicat formam, ubi non est materia, si vero habet dolorem alicuius eorum, bene poterit illum absolvere, cum detur illi materia sufficiens.

6 Sexta Conclusio. Licitum est secundum aliquos dicere sacerdotem post absolutionem penitenti, Passio Domini nostri Iesu Christi, & merita B. Mariæ Virginis, & omnium Sanctorum, & quid boni feceris, & mali sustinueris, sint tibi in remissionem peccatorum, augmentum gratiæ, & præmium vitæ æternæ; quam doctrinam sequitur Nauarrus: Medina tamen non approbat hunc modum supplicationis, & orationis quantum ad illam particulam, Passio Domini nostri Iesu Christi, quia Passio Domini nostri Iesu Christi habet suum effectum, & virtutem applicatam in sacramento ex opere operato, ut dicunt omnes Theologi, & ideo non est necesse quod applicetur hic per viam supplicationis; unde dicit quod melius est dicere penitenti absoluto, quidquid boni feceris & mali sustinueris sit tibi in remissionem peccatorum, & hoc dicit Nauarrus esse magnæ utilitatis, quia bona satisfactoria imposita à Confessario in confessione plus delent de peccata, quæ deberent solui in purgatorio, quam alia opera, quæ penitens ex sua voluntate agit data paritate.

Quomodo Confessarius gerere se debeat cum habentibus casus reservatos. Cap. LV.

SUMMARIVM.

An casus reservati Papæ afferant semper annexam excommunicationem, nu. 1.

Qui casus sint reservati Episcopo, & an habeant annexam excommunicationem, num. 2.

Qui casus sint reservati magistris scholarum universitatum, num. 3.

An qui habent privilegia ad absoluendum de casibus Episcopi, possint absolvere à

reservatis magistris scholæ universitatis, ibidem.

An reserventur actus interiores, nu. 4.

An absolutus à censura remaneat cum peccato non reservato, concl. 1. nu. 5.

An Episcopus possit absolvere venientem ab alio Episcopo à reservatis suo Episcopo, concl. 2. num. 6.

An alienus Episcopus possit dispensare in casibus quos Conc. Trid. concedit Episcopis solum ad suos subditos, ibidem.

An peccatum reservatum quod quis non fuit confessus per oblivione, aut per ignorantiam tempore Iubilæi, desinat esse reservatum, concl. 3. num. 7.

Confessarius quid considerare debeat, cum penitens accedit ad confessionem cum aliquo casu, aut excommunicatione reservata, conc. 4. nu. 8.

Confessarius interrogare debet penitentem, an habeat aliquam Bullam, qua det licentiam, ut possit absolvi à peccatis, & censuris reservatis, concl. 5. nu. 9.

An Confessarius non habens auctoritatem absoluendi à casu reservato cum excommunicatione possit absolvere à non reservatis, concl. 6. nu. 10.

An penitens teneatur confiteri integre illi, qui non habet auctoritatem pro reservatis, concl. 7. num. 11.

An præsentem superiore debeat peti licentiam prius ab illo de reservatis, quam penitens absolvetur, concl. 8. num. 12.

An negante superiore licentiam ad casus reservatos posset penitens absolvi ab illis, ibidem.

An absolutus à reservatis à superiori iudicialiter teneatur inferiori confiteri peccata non reservata, & reservata, concl. 9. num. 13.

An si superior velit sacramentaliter audire penitentem, necesse sit, ut confiteatur integre, concl. 10. nu. 14.

An pro reservatis penitens prius mittendus sit ad superiorem, an Confessarius debeat adire superiorem, concl. 11. nu. 15.

Confessarius quid agere debeat cum penitente, si non habens auctoritatem pro reservatis, ignoranter absoluit penitentem, concl. 12. nu. 16.

Quid

Nau. in
Man. c.
26. n. 11.
Medin.
fol. 306.
primasū
ma.

Nau. in
cap. 1. in
prin. de
penit. d.
c. nu. 36

Quid faciendum Confessario regulari, nolente superiore dare licentiam absoluen- di Novitium a reservatis, postea del tē- pore, quo omnes Novitij conveniunt ad communionem ibid.

An habens casum reservatum Papa, si nō potest illum adire possit absolvi ab Epi- scopo: & habens casum reservatum E- piscopo non potens illum adire, an possit absolvi a suo Parocho, concl. 13. m. 17.

Canus 3
p. de pe-
nitent.
Nau. ca.
27. num.
214.

AD perfectam intelligentiam pro-
positi in hoc capitulo debet notari,
primo, quod nullus casus est reservatus
Papæ nisi ratione alicuius excommuni-
cationis, ut post alios dicit Canus, &
Nau. Sunt autem Papæ reservatæ om-
nes & solæ excommunicationes, in
quibus declaratur nullum alium posse
absolvere ab illis, nisi Sum. Pont. aut se-
dem Apost. Quædam illarum ponuntur
in Bulla Cenzæ Domini, quas hic nō po-
no, quia iam posui eas in explicatione
Bullæ Cruciatæ, declaraviq; quod aliæ
multæ sunt reservatæ S. sanctitati, quas
etiam brevitatis causa relinquo, de qua-
rum multis in discursu huius summæ
lector habebit sufficientem cognitio-
nem, ut non erret, ubi sit necessaria ad-
vertentia.

2 Secundo debet notari, quod Episco-
pum sunt reservati novem casus: qua-
tuor de iure, & quinque de consuetu-
dine generali, sicut notant Summistæ,
& tradit Navar. & nos posuimus, & de-
claravimus in exposit. Bullæ Cruciatæ.

Primus est peccatum, propter quod
olim imponebatur penitentia solem-
nis, ut concubinatus notorius, peccata
blasphemiarum, & alia.

Secundus peccatum, per quod incur-
ritur Irregularitas, ut actualis Mutila-
tio, & alia.

Tertius excommunicatio maior nō
Papalis.

Quarto, applicare ignem alicui Mo-
nasterio, Ecclesiæ, Hospitali, Prædio, vel
Domui. Hi sunt quatuor reservati à
Iure. Notandumque est, quod si incen-
dium sit alicuius domus sacræ eccl. siq;

sen hospitalis, aut monasterij, adducit
secum excommunicationem ipso fa-
cto: si vero ignis fuit applicatus do-
mui, aut loco non sacro non incurritur
excommunicatio, sed debet excom-
municari incendiarius, ut notat Navar-
rus, & Ludovicus Lopez cum commu-
ni, Menochius, & alij.

Quintus est voluntarium homicidium.

Sextus crimen falsariorum.

Septimus frangere immunitatē ec-
clesiasticam.

Octavus, frangere libertatem eccle-
siasticam.

Nonus diuinare: & hi quinque sunt
de consuetudine. Alij & sunt quos po-
no in expositione Bullæ Cruciatæ. Pro-
nunc ad maiorem claritatem notet le-
ctor circa secundum casum, quod qui-
cunque Confessarius approbatus ab
Ordinario potest absolvere à peccato,
propter quod incurritur irregularitas,
licet irregularitas pertineat ad Papam,
sic enim tenet S. Thomas, quem sequi-
tur Armilla. Circa tertium casum note-
tur, quod absolutio excommunicatio-
nis maioris pertinet ad Episcopum,
quando est reservata, quia ab excom-
municatione maiori iuris, si non sit reser-
vata, possunt absolvere etiam Parochi,
ut post D. Thom. tenet Silvest. & defen-
dit contra Couar. & multos alios, Gut-
tier. dicens, cum Navarro, quod opinio
Couar. habebit locum in foro exteriori.

3 Tertio debet notari, quod casus reservati
magistris scholæ universitatum, sicut nō
sunt de iure, sic ignorantur. Alcocer in
suo tractatu de ludo dicit, quod ludere plus
quam duas drachmas argenteas schola-
sticum Salmanticensem est casus reser-
vatus magistro scholæ, de alijs non ha-
beo notitiam; solū moneo Confessarios or-
dinū mendicantiū, ut curent scire eos,
quia licet possint virtute suorum privi-
legiorum absolvere à casibus reservatis
Episcopis, de his tamē non poterunt, ut
notat Medina in sua summa: Verū est
in q. virtute cuiusdam privilegij cōces-
si a Papa Paulo III. Confessarijs socie-
tatis Iesu, quod adduco in expositione
Bullæ

Nau. ca.
17. num.
110.

Lop. i in
str. conf.

Men. de
arbi. li. 2

cau. 4. ca.
su 390.

D. Th. in
4. d. 19. q.
ad 3. col.
2. ad 2.

Armilla.
verbo ca-
lus. n. 11.

Silv. tit.
absol. 1.
§. 3. & ex
com. 8.
in princ.
Gutierrez.
in qq. cā.
c. 5. n. 20

Nau. in
Man. ca.
27. n. 39.
Alcocer
de ludo,
f. 202.

Med. li.
2. ca. 20.
§. 3.

Bullę Cruciatę, poterunt Confessarij ordinum mendicantium absolvere à casibus referuatis Magistris scholę, quia dictum privilegium concedit prædictis auctoritatem absolendi ab omnibus peccatis, licet sint reservata Pontifici, exceptis casib. Bullę in Cena Domini; si vero in religionibus sint casus referuati, qualesque sint omnibus notum est religiosi.

4 Quarto debet notari, quod quando prælati referuant aliquem casum sine declaratione speciali non referuant actum interiorem, nec illum intentare, nec consulere, nec alios modos peccandi, sed solum opus, unde si hoc absit, cessat reservatio, hæc est communis doctrina omnium Summistarum, & Doctorum gravium, ut resoluit Sotus, & Navar. his positis fundamentis convenit respondere ad propositum sequentibus Conclusionibus.

5 Prima Conclusio. Quando reservatur aliquod peccatum cum aliqua censure, aut excommunicatione, absoluto penitente legitime de censura, remanet peccatum, ob quod incidit in censuram, non reservatum; & potest ab illo absolvere quivis Confessarius approbatus; unde si penitens, qui accedit ad confessionem, sit absolutus ab excommunicatione, nulla est difficultas casus reservati, quę possit impedire absolutionem: hæc conclusio est communis, & certa.

6 Secunda Conclusio. Episcopus potest absolvere quemcunque venientem ab alio Episcopatu à casibus referuatis proprio Episcopo, quia videtur, quod talis Episcopus habebit ratum quidquid alius fecerit; præcipue si veniant à longinquo, sicut si quis veniret Salmanticam ab Indis excommunicatus nominatim; si vero dicti casus referuati non sunt reservati in diocesi ubi est peregrinus, parochus poterit absolvere illum, ut cum Navarro contra Medinam dixi in nostra expositione Bullę Cruciatę; non potest in dictus Episcopus alienus dispensare in casibus, quos Concil. Trid. concedit Episcopis solum ad suos subditos: pot. in vi

hac potestate cum negotiatoribus, & scolasticis, qui sunt per maiorem partem anni in suo Episcopatu: quia hoc modo videntur habere in illo domicilium, ut tenent Alcocer, & Henriquez.

7 Tertia Conclusio. Peccatum reservatum, quod tempore Iubilęi, aut habita auctoritate ad absolendum remansit non confessum per oblivionem, aut per ignorantiam, remanet non reservatum; & sic quicumque Confessarius approbatus, potest absolvere ab illo, ut post Adrianum, Gabrielem, & Silvestrum tenent Canus, Navarrus, & Covar. estque cõis: unde si ad Confessorem accedat penitens cum aliquo peccato reservato, debet illum interrogare, an per oblivionem, aut quia ignorabat esse peccatum, non fuit confessus illud in aliquo Iubilęo, quod obtinuit, aut si oblitus est eius in aliqua confessione facta Confessario, qui habebat auctoritatem ad absolendum; quia iam hic casus remanet non reservatus, & sic liberatur à labore, & idem potest observare secundum opinionem Syl. Tabien. & Caiet. quando confessus sit in virtute alicuius Bullę aut auctoritatis quam ad id concessit superior de aliquo casu reservato, aut excommunicatione sine dolore sufficienti ad obtinendum de illo veniam virtute sacramenti penitentię, aut cum proposito perseverandi in aliquo peccato, aut in occasione proxima ad illud; quia in hoc casu, secundum hanc opinionem, iam cessavit reservatio, & potest penitens confiteri cuicumque legitimo Confessario; & in excommunicatione clare patet, cum possit absolui penitens ab illa etiam inuitus. Verum est tamen, ut dicit Alcocer, quod ille, qui confessus est tempore Iubilęi, non remaneret, si confiteretur modo supradicto, liber à reservatione, quia qui confitetur, tam insufficienti dolore, non potest dici, quod habeat voluntatem obtinendi Iubilęum. Si autem non obtinuit illud, remanebit cum iisdem casibus referuatis, quæ in eo confessus est, cum virtute illius deberet absolui

Alcocer
in sũ 12
Henrig.
lib. de sa-
cr. peni-
ten. c. 14
num. 8.

Can. de
pen. s. p.
Nav. in
c. 1. s. ca-
utus nu.
30. de pe-
nit. d. 5.
Cov. in
ca. alma
mater s.
11. n. 12.

Silu. con-
fess. l. q.
19
Tab. ver-
bo dispõ-
satio s. 6
Caiet. ver-
b. ca-
sus refer-
uat.

Alcocer
in summa
c. 12.

In expl.
cruciatę
s. 3. nu. 4
Cõc. Tr.
sess. 24.
c. 6.

ab

ab illis, si illud obtineret; unde si non obtinet Iubilaeum remanebit cum iisdem casibus: Hoc viso veniamus ad id, quod difficilius est, scilicet, quid faciet confessorius, quando penitens accedit ad Confessionem cum aliquo casu, aut excommunicatione reservata?

8. Quarta Conclusio. Quando penitens accedit ad Confessionem cum aliquo casu reservato, aut excommunicatione reservata, consideret Confessorius, si habet auctoritatem aut privilegium, aut aliter ad absolvendum ab illo, & notet quod habens auctoritatem ad solos casus, quod non potest absolvere, & dispensare in censuris, sed solum a peccatis, ut dicunt Armilla, & Navar. unde inspicitur bene quam auctoritatem habeat concessam, & an extendatur ad censuras, quod erit, si superior concedat illi licentiam, & auctoritatem omnem suam ut dicunt DD. allegati.

9. Quinta Conclusio. Interroget Confessorius penitentem, an habeat aliquam Bullam, aut confessionarium quod illi valeat, & det licentiam, ut possit absolvi a peccatis, & censuris reservatis, quas habet; a quibus si habeat hoc indultum, clare patet, quod poterit illum absolvere, nisi adsit impedimentum alia de causa. Si vero non habeat Confessorius auctoritatem ad tales casus, nec sit privilegium, quo concedatur, magna est difficultas, quid debeat facere sacerdos, si industria, & prudentia debita officio suo non esset: circa quod est diversitas opinionum, quas refert Durandus, Caietan., Sotus, Canus, Alcocer, Medina, & Angles, egoque ponam, quod mihi videtur certius brevitate qua potero.

10. Sexta Conclusio. Quando casus reservatus habet annexam excommunicationem, si penitens accedat prius ad Confessarium inferiorem, qui non habet auctoritatem absolvendi; tenetur confiteri casum reservatum, qui sacerdos non poterit absolvere illum sacramentaliter a non reservatis, antequam superior absolvat eum a censura, aut det auctoritatem suam inferiori, ut il-

lum absolvat; quod probatur, quia excommunicatio maior, privat receptione sacramentorum, ut definitum est in iure.

11. Septima Conclusio. Quando casus reservatus non habet annexam excommunicationem, si penitens confitetur inferiori, qui non potest absolvere absente superiore, tenetur confiteri integre sua peccata, quia integritas confessionis est de iure divino; nisi aliqua iusta sit causa, ob quam liceat dimidia- re eam.

12. Octava Concl. Praesente superiore prius debet peti licentia ab illo de reservatis, quod penitens absolvat; absente vero debet illum absolvere Confessorius, mone- ndo eum, ut quam primum habeat temporis opportunitatem, debeat confugere ad su- periorē pro reservatorum absolutione, aut pro licentia, ut ab alio possit absolvi.

Prima pars huius Concl. probatur, quia, quoniam superior est praesens, non est iusta causa ad dividendam absolutionem; secunda vero pars constat, quia, si est absens, non est copia Confessorij ad casus reservatos, est vero copia ad casus non reservatos, a quibus directe potest absolvi, & remanet consecutiva absolutus a reservatis: haec sententia est D. Th. quod sequitur Adrianus, quod debet limitari, ut solum habeat locum, quoniam penitens necessario debet confiteri pro vitando scandalum, aut necessario debet recipere sacramentum Eucharistiae, aut celebrare. Limitatur etiam, quoniam casus non habet annexam excommunicationem, quia si habet eam, prius debet absolvi ab ea a superiore, licet sit absens, nisi sit in articulo mortis, aut in aliquo casu particulari, ut si quoniam aliquis est excommunicatus aliqua excommunicatione Papali, & si non celebraret, aut non reciperet sacramentum, sequeretur scandalum; quia in hoc casu potest absolvi ab inferiori, quod non admittit Sotus, nisi multa limitatione: unde desidero quod in hoc, & in reliquis sint multum circumspecti Confessorij considerantes semel, & saepe tamquam prudentes viri probabilitatem, & qualitatem scandalii, ne de facili ferantur, sed potius debent capere consilium super hac re, quia quod uni videtur difficile, & plenum scandalum, alteri

sib. referuat. Me-
din. in
sum. fol.
259. &
282. cum
sequenti.
Angles.
in q. de
conf. art.
de casib.
reserva-
tis.

Cap. Si
celebrat
de presb.
bytero
excom.

D. Tho.
ubi sup.
Adri. de
conf. in
mare. de
casib. re-
serva.

Soto in
4. dist.

Armilla
verbo
casus n.
1. Nav. c.
27. nu.
251. in
mal.

Durand.
in 4. d. 17
qu. ult.
Caietan. in
sum. ver-
bo con-
fess. §. de
conditio-
nib. con-
dit. 10.
Soto in
4. d. 18.
q. 2. ar. 5.
Can. de
penit. §.
p. de ca

alteri clarioribus oculis inspicienti rem videbitur facilius factu, & aliena contradictione. Noteturque, quod si superior neget licentiam ad hoc, ut subditus absolvatur ab aliquo casu reservato, debet iudicari, ac si obtineretur à superiori illius, quia si hic superior negat illam iniuste, cum sit præsens, debet iudicari de illo, ac si esset absens, aut debet iudicari, quod superior, qui est absens, concedit eam: quod debet intelligi, nisi casus sit reservatus ratione alicuius excommunicationis, quia si hoc adsit, maiori consideratione debet procedi, ut colligitur ex eo, quod dicit Henriquez.

13 Nona Conclusio. Si penitens, qui habet casum reservatum, cui est annexa excommunicatio, accedit prius ad superiorem, solum tenetur confiteri illi casum reservatum, a quo debet ipse superior absolvere illum non sacramentaliter, sed iudicialiter; qua obtenta absolutione tenebitur penitens confiteri inferiori non solum peccata non reservata, sed etiam peccatum reservatum, ut ab omnibus illis sit sacramentaliter absolutus; quia sublata causa reservationis, quæ erat excommunicatio per absolutionem superioris, talis casus iam non remanet reservatus; unde potest absolvi ab inferiori, quæ est consuetudo Ecclesiæ Romanæ, ut dicunt Duran.

Duran.
& Can.
vbi sup.

14 Decima Conclusio. Si penitens accedit prius ad superiorem, qui velit illum sacramentaliter audire in Confessione, tenebitur in hoc casu confiteri integre omnia peccata sua reservata, & non reservata cum censure, aut sine illa, superiorq; tenebitur audire ea omnia, aut concedere illi auctoritatem suam, ut possit ab alio audiri, quia aliter Confessio esset nulla, quæ presente sufficienti Confessario (qualis est superior) non est causa, ob quam debeat dimidiari, cum eius integritas sit de iure divino, ut est sententia Durandi, & Adriani, quæ debet teneri contra Caietan. & Sorum: Verum est tamen, quod alij vi-

Duran.
& Adrian.
& Caiet.
Sor. vbi
sup.

ri graves tenent, quod potest illum absolovere sacramentaliter a casibus reservatis tantum, quos audiuit, quia talis Confessio quantum ad intentionem est integra; dicitque Henriquez, qui sequitur eos, quod sic observatur in Curia Romana; qui addit, quod nihilominus tenetur penitens confiteri illa cum alijs.

15 Undecima Conclusio. Quando penitens venerit prius ad Confessarium inferiorem cum casibus reservatis, debet mitti ad superiorem, si possit commodè haberi, ut petat licentiam ad hoc, ut possit illum audire; aut ne penitens sustineat pudoris, & verecundie onus, poterit ipse Confessarius ire ad superiorem, aut scribere, aut deniq; aliter mittere ad eum, ut concedat dictam licentiam, cum humilitate: superiorque debet illam concedere liberaliter, providens sic saluti animarum, ne fiat grave, & intolerabile iugum Confessionis; quod si Prælati noluerit illam concedere, utatur remedio supra notato in conclusione octava, nu. 12.

16 Duodecima Conclusio. Si Confessarius non habens auctoritatem absolvendi a casibus, & excommunicationibus reservatis absoluit ignoranter aliquem a casu reservato, debet procurare licentiam ad absolvendum: qua habita vocabit penitentem, dicetque illi, das mihi licentiam, ut tractem tecum de Confessione, quam audiui a te tali die & loco; quod si dicat, quod sic; debet dicere illi; Ego commisi in tua Confessione errorem, quem ut corrigerem, quaesivi remedium debitum; quem errorem dicam tibi in Confessione, si iterum vis confiteri mecum: aut communicabo id extra Confessionem, si tibi placet; & vide; quod teneris concedere hanc licentiam. Si tunc penitens noluerit dare illi licentiam, Confessarius remanet liber a sua culpa. Avertat tamen, si putat errorem non fuisse ita grave, ac vere penitentem fuisse absolutum, quod non est, quod amplius tractet de hac re, ut docet Angles; si vero concedat

Henriq.
lib. 3. de
penit. c.
15. nu. 4.
& 5.

peni-

penitens licentiam, audiens illum absoluat a censura tunc presentem; quod si fuerit absens, & non potuerit esse presentem, absoluat illum absentem ab excommunicatione, quando illi videbitur; imò potest absolvere illum a peccato reservato in eius absentia, si putat esse in gratia secundum D. Antoninum: qui dicit tractavisse hoc punctum in quodam Concilio cum viris doctis, & religiosis, qui fuerunt etiam suae opinionis dicentes praedictum penitentem posse absolui etiam absentem, quamvis possit esse praesens, a peccatis reservatis, in casu, quod si esset praesens sequeretur scandalum, & periculum suae vitae, aut honoris, & famae. Quae opinio, licet aliqui teneant contrarium, non condemnatur a Navarro, sed potius putat eam probabilem post Ricardum, Adrianum, Petrum de Soto, & Medinam Complutensem, qui dicit esse probabilissimam, solvuntque argumenta in contrarium; Silvesterque tenet eam limitans tamen, quando praesente ipso audiuit eius confessionem.

Nav. in Manu. c. 26. n. 14. Adri. de confels. q. 1. co. 6. Petro & Soto le. titio. 11. Medin. de conf. fol. 64. Silu. verbo confels. 1. §. 15. & confels. 3. §. 1. & confels. 4. §. 6. Naua. d. indul. notab. 31

Ex dictis colligitur remedium ad casum notabilem, qui sequitur; scilicet; Quidam Confessarius cuiusdam monasterij, qui audit confessiones novitiorum, & choristarum, petit a praelato suam auctoritatem ad absolvendum quendam novitium; qui praelatus non vult concedere illam, quia sic ei videtur convenire; & ut veniat in cognitionem illius fratris tempore, & hora, qua omnes novitij, & choristae conveniunt ad communionem, dicit Confessario praedicto, concedo tibi licentiam (pater) quam mihi hodie petuisti; quod facit in illa occasione, quia pro brevitate temporis putat Confessarium vocaturum illum fratrem ad absolvendum illum, & sic cognoscat eum. Unde dico quod Minister tam sagax, tamquam prudens non debet in hoc casu vocare illum, sed sufficit, quod quando dicitur confessio ab omnibus ante communionem, absolvat illum ab omnibus peccatis, quae audiuit, licet ipse

nesciat hanc absolutionem.

17 Decimatertia Conclusio. Cerrum est, quod ille, qui habet aliquem casum reservatum Papae, ad quem non potest accedere propter aliquod impedimentum legitimum, potest absolui ab Episcopo proprio; & eadem ratione tenent Doctores graves, doctique, quod qui non poterit accedere ad Episcopum, poterit absolui a proprio parochio, quia sic praesumitur rationabiliter velle ipsum Episcopum; debet tamen parochus imponere penitenti, ut quam primum possit, praesentet se Episcopo; ut allegas multos tenet Henriquez, quod debet intelligi quantum ad casus, & excommunicationes reservatas dicto Episcopo; non autem quantum ad peccata, & excommunicationes reservatas Papae, etiam in casu, quod Episcopus propter impedimentum penitentis, qui non potest confugere ad Papam, habeat auctoritatem absolvendi a supradictis, ut insinuat idem Henriquez dicens, posse esse, quod absente Episcopo possit parochus absolvere in hoc casu etiam; de quo ego multum dubito, quia huiusmodi excommunicationes reservatae Papae, licet propter impedimenta legitima penitentium non potentium accedere ad suam Sanctitatem pertineant ad Episcopos, ut possint ab illis absolvi, non tamen pertinent ad illos absolute, sed ratione dicti impedimenti; in quo quidem videtur haberi respectus ad suam prudentiam, & scientiam, quae communiter in parochis non est ita insignis; verum est tamen, quod si excommunicationes nascuntur ex delicto, & non sunt positae in iudicio, licet sint reservatae Papae, ea tamen absolutio absolute pertinet ad Episcopos, ut dicitur in Concilio Tridentino, & per consequens absente Episcopo, nec potente penitente ad illum accedere sine difficultate, poterit parochus absolvere in foro conscientiae, sicut in eodem foro poterat absolvere Episcopus.

Henriq. lib. 3. de penit. c. 10. nu. 4.

Henriq. ubi sup. c. 9 nu. 7

De satisfactione tertia parte pœnitentia, & de modo imponendi pœnitentias à Confessarijs.
Cap. LVI.

SUMMARIVM.

- Pœnitentia soluenda in Purgatorio, quomodo satisfiat in hac vita, nu. 1.*
An possit satisfieri pœna debita cum operibus, ad quæ tenemur de præcepto, ibid.
An possit Confessarius imponere pœnitentiam publicam, concl. 1. nu. 2.
An peccet Confessarius non imponens pœnitentiam pœnitenti, & an sit necessario ponenda ante absolutionem, concl. 3. n. 4.
Quando Confessarius teneatur declarare pœnitenti pœnam debitam eius peccatis, concl. 4. num. 5.
An possit Confessarius compellere pœnitentem, ut accipiat pœnitentiam, concl. 5. n. 6.
An pœnitens satisfaciatur ieiunijs impositis à Confessario ieiunijs debitis ratione præcepti Ecclesie, & voti, si non moneatur à Confessario, concl. 6. nu. 7.
An possit unus Confessarius relaxare pœnitentiam impositam ab altero, concl. 7. num. 8.
An peccet pœnitens non adimplendo pœnitentiam, quam accepit, concl. 8. nu. 9.
An satisfaciatur pœnitens faciens pœnitentiam in peccato mortali, concl. 9. nu. 10.

IN hoc Capitulo tractatur qualiter debeat pœnitens satisfacere pro pœna debita suis peccatis; instruiturq; Confessarius, qualiter debeat se habere in imponendis pœnitentijs.

Ad explicationem cuius debet notari, q; virtute sacramenti pœnitentia condonatur nobis venia de culpa peccatorum, cōmutata pœna æterna illis debita in pœnā tēporalē, quæ est ita magna, ut dicit Nau. ut iuberent Canones antiqui Cōfessarijs, ut pro singulis peccatis mortalib. gravib. imponerent septē annos pœnitentia, & pro gravissimo peccato decē annos, & inde amplius: quæ pœna debet solui, aut in hac vita, aut in purgatorio, ut tradunt, explicantq; Sotus, Cor-

duba, & Nau. Huic autē, quæ in purgatorio debet solui, satisfiat in hac vita tripliciter, s. ieiunijs, ad quæ reducuntur vigiliæ, peregrinationes, aliaq; opera assidua, & mortificatiō carnē. Secūdo orationibus ad quas reducuntur opera misericordia spiritualia, s. docere ignorantem, consulere egenti, &c. ut dicit Scotus. Tertio elemosynis, ad quas reducuntur cōtra opera misericordia corporalia, ut visitare infirmos, vestire nudos, &c. pōtq; fieri hæc satisfactio cum operibus, ad quæ tenemur de præcepto humano, vel diuino, ut copiose tradit Caiet. si fiant dicta opera hac intentione satisfaciendi, & præcepto, & pœnitentia imposita; & est cōmunis opinio omnium Theologorum, quod hæc satisfactio fit et ferēdo patienter pro Christo omnes labores, qui se nobis offerunt, offerendo eos actualiter, aut virtualiter Deo in compensationem posteorum peccatorum, sic enim definitur in Concilio Tridēto. Soluitur etiam hæc pœna in hac vita obtinendo indulgētijs, ut latē declaro in explicatione Bullæ Cruciatæ. Hoc supposito ad instruendum Confessarium, qualiter debeat se habere in imponendis huiusmodi pœnitentijs ponuntur Conclusiones sequentes.

1. Prima Conclusio. Non potest Confessarius imponere pœnitentiam publicam pœnitenti, sic enim tenet Nauarius cum communi: nec obstat Concil. Trident. iubens, quod Confessarij imponant publicas pœnitentias illis, qui cum scandalo aliorum publice peccauerunt, quia Concilium non loquitur de pœnitentia, quæ imponitur in foro sacramentali, sed de illa, quæ antiquitus præcipiebatur in foro mixto interiori, ita ut intelligatur facere hoc pœnitens non iussus à Confessario, sed ob suam voluntatem ad edificandum alios, quibus scandalum dederat, sic enim explicat Nauar.

3. Secunda Conclusio. Non est prudens Confessarius, qui imponit pœnitentiam, quam obligetur pœnitens adimplere statim finita confessione, aut parum post; ut multa ieiunia, alia-

H que

Cor. d. indul. q. 12. Nauar. vbi sup.

Scot. i. 4. d. 15. q. 1.

Caiet. op. pul. 6. q. 11. p. opu. l. colorū.

Cōc. Tr. sess. 14. c. 8. & 9. Can. 13. in expl. Bul. 5. 7.

Nau. in Man. c. 8. nu. 10. Cōc. Tr. sess. 24. q. reform. c. 8.

Nau. de indulg. not. 31.

Sot. in 4. d. 21. ar. 1. f. 911.

que graves penitentiae, quae sint talis naturae, ut secreto, commodèque fieri non possint, absque eo, quod videantur ab alijs, qui possunt suspicari gravia, commisisse peccata: pro tanto debent esse Confessarij multum circumspecti, & aduertentes in his rebus imponendis marito, & uxori, virginibusque, quae sunt in domo parentum, sed debent ipsis iubere, ut adimpleant dicta imposita, quo melius poterunt modo, ne ex dictis grauibz impositis, ut sunt ieiunia in pane & aqua, & similia, nascantur suspensiones pravae, discordiae, aliaque peccata. Hanc conclusionem ponit Nauarrus.

Nau. in
c. sacer.
nu. 103.
& in d.
c. 8. nu.
27.

Concil.
Triden.
sess. 14.
c. 7.

Cap.
mensu.
c. Deus
de pccat.
& remis.
sionibz.

4 Tertia Conclusio. Quando penitenti non imponit Confessarius penitentiam pro peccatis mortalibus scienter, & data opera, peccat mortaliter, teneturque imponere secundum culpae grauitatem: quod si non imponat secundum culpae grauitatem volente penitente eas acceptare, committit graue peccatum contra praeceptum à Concilio Tridentino, in quo dicitur, quod reuerentur sacerdotes Domini quantum pro spiritu, & prudentia poterunt, imponere & dare salutiferas penitentias secundum qualitatem delictorum, & facultatem penitentium, quia aliter dissimulantes, & remissè se habentes imponendo leuissimas satisfactiones pro grauissimis peccatis, fiunt participes eorum peccatorum; additq; statim Conciliū, quod habeant praeculis, quod penitentia, quam imponunt, non sit solum pro remissione nouae vitae, sed etiam pro vindicta & satisfactione praeteritae, & supplicio peccatorum. Hinc sequitur, quod Confessario incumbit arbitrari, quae sit iusta penitentia, ut antiquitus à iure ordinatum erat, qui debet considerare grauitatem peccatorum, qualitatem penitentis, si est robustus, si senex, si iuuenis, si debilis, si diues, si pauper: quia pauperi non debet imponere penitentiam elemosynae, nec ieiunij illi, qui perpetuo laborat, nec asperam penitentiam delicatis: nec ei, qui tenetur

dicere horas canonicas, debet imponere multas alias orationes; sed denique debet conformare se eius statui, & possibilitati, sic enim tenet Nauarr. Nota autem, quod non facit ad rem penitentiam imponi ante absolutionem, aut si obliuiscitur Confessarius imponi post illam, in tantum, ut etiam si scienter imponat eam post absolutionem non peccabit mortaliter, quia moraliter loquendo, si ponatur statim post absolutionem videtur poni insimul cum ipsa solutione, ut allegans multos graues DD. dicit Pater Henricus, religiosae societatis Iesu. 5 Quarta Conclusio. Debet dicere Confessarius penitenti, quod ea quae debet facere pro satisfactione suorum peccatorum, solum Deus scit, & quod timentes Deum & volentes satisfacere in hac vita & non in alia faciebant olim septem annos penitentiae pro singulis peccatis mortalibus grauibz, iudicantes talem penam deberi tam graui culpae; quod si dixerit velle in hac vita facere hanc penitentiam, imponat illi Confessarius illam, secundum quod Canones antiqui disponebant, qui licet nunc non sint in usu, erit bonum, ut reducant in memoriam ad confusionem nostri temporis, & ut saltem libenter acceptentur, quae paruae nunc imponuntur, & si nolint acceptare, non conquerantur de Confessarijs, quod non exposuerint eis quanta pena debebatur suis peccatis in purgatorio, de cuius grauitate si habuissent notitiam, non solum procurarent implere penitentiam impositam in sacramento, sed grauioribus se obligarent.

6 Quinta Conclusio. Licet Confessarius non possit obligare penitentem ad acceptandam satisfactionem, quam illi imponit, quia dicit, quod vult magis ea soluere in alia vita, potest tamen compellere eum ad acceptandam aliquam, licet paruam: de quo nolo disputare, quia nullus est penitens, qui super hoc disceptet cum suo Confessario nolens acceptare paruam penitentiam, sed remittere eam ad purgatorium.

7 Sexta Conclusio. Si Confessarius non

Nau. in
Man. c.
26. n. 18.

Henric.
lib. 2. de
penit. c.
22. n. 10.

moneat pœnitentem, quod ieiunijs, quæ illi imponit, satisfaciatur cum ieiunijs, ad quæ tenetur de præcepto ecclesiastico, non satisfaciatur cum prædictis ieiunijs, ad quæ tenetur ratione præcepti aut voti: quia re posita in dubio non est credendum, quod velit Confessarius, ut satisfaciatur cum prædictis ieiunijs, quæ alias tenetur facere, ut tenet Nauarrus.

8 Septima Conclusio. Nullus Confessarius audeat relaxare satisfactionem impositam ab alio Confessario æquali sibi, si talis satisfactio est iusta; nisi in casu, quod pœnitens postquam acceptauit eam, vidit, quod non poterat illam adimplere sine magna difficultate, & periculo animæ suæ, aut corporis; quia tunc non potest recurrere ad Confessarium, qui imposuit eam, non solum poterit eam relaxare Confessarius alius æqualis illi, sed etiam inferior; & ideo in tali casu potest Episcopus relaxare eam, quæ imposita est à Papa, & Parochus, quam posuit Episcopus. Necesse est, quod pœnitens iterum confiteatur peccata, propter quæ fuit imposita, de quibus etiam iste secundus Confessarius possit absolueret, sed debet Confessarius interrogare pœnitentem, qui petit hanc commutationem, & relaxationem, an fuit illi imposita ratione aliquorum peccatorum reseruatorum, quæ confessus sit; & si habet auctoritatem absolueret ab illis, commutet, & relaxet eam, si verò non habet talem potestatem, debet illum remittere ei, qui prius confessionem audiuit; sic enim tenet Nauarrus. licet Angles non explicet, sicut debet, hoc punctum explicari ad frænandam libertatem multorum Confessariorum, qui magna cum facilitate commutant, & relaxant huiusmodi pœnitentias, non considerantes, quod diximus. Notentque, quod quando minuit huiusmodi satisfactiones, debent supplere cum indulgentijs Bullæ cruciatæ, aut aliarum, imponendo pœnitentibus ut faciant, quod requiritur pro earum obtentione ambulando ad stationes, & similia.

9 Octaua Conclusio. Peccat pœnitens, qui omittit adimplere per contemptum, & negligentiam penam impositam, & à se acceptatam, quamuis non ideo confessio fiat inualida; quod intelligitur, nisi dicta satisfactio fuit imposita ante absolutionem; & tunc acceptauit eam contemnens eam interius, & sine proposito eam adimplendi; quia in hoc casu confessio erit irrita, & nulla, licet postea resipiscens adimpleat dictam satisfactionem præceptam, cum quando fuit illi imposita, peccauerit mortaliter, & non sit confessus hoc peccatum, ut reciperet ab eo absolutionem, ut notat Nauarrus. Notaque, quod pena gravis posita, & acceptata à pœnitente, licet sit de peccatis iam confessis, & venialibus sub pena peccati mortalis debet impleri, letis tamen licet detur, & accipiatur, respectu aliquorum peccatorum mortaliū, non obligat sub pena peccati mortalis, ut notat Henriquez.

10 Nona Conclusio. Pœnitentia que fit in peccato mortali, est sufficiens, ut satisfaciatur pœnitens præcepto Confessarii, quando eam acceptauit, & ideo non tenetur illam iterare, ut dicit Scotus, non tamen satisfacit pro pena debita peccatis. Verum est tamen, quod si postea accedat ad statum gratiæ reuiuiscet, quia regulariter loquendo, opus sacramentale mortificatum per peccatum, ablato peccato, habet effectum suum in toto, aut in parte: dico in parte, quia Caiet. dicit, quod hac pœnitentia facta in peccato mortali, ablato peccato, non habet totum suum effectum, de quo nolo hic disputare; videatur super hac re Nauarrus.

Nau. in
Man. c.
9.

Henriq.
lib 2. de
pœnit. c.
20. nu. 3.
& 4.
Sco. i. 4.
d. 15. q.
1.

Caiet. i.
q. de sa-
tisfac.
Nau. in
c. i. i. pr.
de pœn.
d. 6. nu.
45.

De Confessione quo ad eius obligationem. Cap. LVII.

S Y M M A R I V M.

An præceptum confessionis obliget semel in anno, conclus. 1. num. 1.

In qua ætate constitutum obliget hoc præceptum, conclus. 2. num. 2.

H 2 An

Nau. v.
bi sup.
nu. 20. i.
de in c.
1. in pr.
de pœn.
d. 6. nu.
44.

Nau. v.
bi sup.
nu. 23.
Angles
in q. de
clauib.
ar. 2. dif-
ficulta-
tes.

An possit penitens confiteri ante annum, putans, quod per totum annum non facturus sit confessionem, concl. 3. nu. 3.

An teneatur penitens confiteri statim, peccatum oblitum in confessione premissa precedenti, concl. 4. nu. 4.

An Præceptum Confessionis obligat in alijs casibus ultra semel in anno, conclus. 5. nu. 5.

An satisfaciat penitens præcepto ecclesie aciens confessionem informem, conclu. 6. nu. 6.

An satisfaciat præcepto ecclesie differente confessionem Confessario: aut non absolvente penitentem, conclu. 7. nu. 7. & concl. 8. nu. 8.

Propositio est verificata, quod præcepta affirmatiua non obligant ad semper, sed certis determinatisq; temporibus. Cumq; præceptum confessionis sit affirmatiuum, in eo etiam seruatur eadem regula; vnde conuenit scire, quibus temporibus obliget, quod resoluetur sequentibus conclusionibus.

1 Prima Conclusio. Præceptum confessionis obligat semel in anno, vnde si quis per annum non sit confessus, ipso transacto tenetur confiteri; sic enim tenet Medina, estq; opinio Angles, qui refert varietatem opinionum in hoc casu. Notaque, qd Papa tenetur confiteri peccata sua, non tamen semel in anno, quia hoc est præceptum positium, licet confiteri peccata mortalia sit de iure diuino, vt resoluit Nauarrus.

2 Secunda Concl. Accedentibus pueris ad annos discretionis, qui cõiter sũt septem, aut octo annorũ, ipsi pueri quibus cũq; cõmissi sunt, induci ab eis debẽt ad confitendum peccata semel in anno in quadragesima sub pœna peccati venialis, & aliquando mortalis, si habeãt vsũ rationis sufficientẽ ad hoc, licet non incurrẽt excoicationem, & alias pœnas ab ecclesia positas vsque ad duodecim annos, quia sic insinuat ab ipso iure, sicque interpretatur cõsuetudo ecclesie, vt cum Riccardo, Siluestro, & alijs tenent Nauar. & Cord.

3 Tertia Concl. Si quis putet per totũ annum non habiturum copiam Cõfessarij, tenetur confiteri ante annum: hæc opinio est Nauarri, quem sequitur Ludou. Lopez, & probatur quia hoc præceptum obligat semel in anno: nec est necesse, quod quis cõfiteatur in quadragesima, nec est dies determinatus ad satisfaciẽdũ ei, vnde sufficit qd confiteatur in quocunque die anni, si possit, si verò nõ possit, teneat statim trãfacto anno cõfiteri, ita ẽt ante annũ, vt dicit Medina.

4 Quarta Concl. Qui oblitus fuit aliqd peccatum, non tenetur statim ac recordatur illius, confiteri illud in illo anno, sed potest reservare illud ad annũ sequẽtem: hæc opinio est Nau. quæ debet teneri, licet Medina teneat cõtrarium, cuius opinio potest intelligi in casu, quod penitens per ignorantiam crassam oblitus est, quia in hoc casu tenetur in illo eodem anno confiteri, cũ confessio fuerit nulla, vt aduertit Ludou. Lopez.

5 Quinta Conclusio. Præceptum confessionis obligat in periculo mortis (quod est) vt omnes dicunt, in quo vt plurimum multi moriuntur, vt accidit in probabili naufragio, in eminenti, & graui periculo, in feбри acuta, & in tempore partus, si mulier sit debilis, & infirmabilis in partibus, quia si non est talis, contrarium debet dici; sicut si nauigatio maris sit breuis, & mare trãquillum, non obligabit hoc præceptũ. Obligat item hoc præceptum, quando aliquis debet celebrare, aut recipere sacramentum Eucharistiæ, vt notat Alcocer, & dicitur suo loco.

6 Sexta Conclusio. Quando aliquis facit confessionem informem in anno, in quo tenetur facere, satisfacit, si fecit eam ignorantia non affectata, & crassa, quia si pœdit eius deformitas ab ignorantia affectata crassa, aut quia tacuit scienter aliquod peccatum, non satisfacit, qd accidit, qñ aliquis cũ aliqua ignorantia facit examen conscientie insufficienter, tamen confessus est integrẽ, & verẽ totum id, quod illi in memoriam occurrit; licet enim per defectum examinis

Nau. in Man. c. 2. num. 8. Lop. i in str. cõf. 1 p. c. 16.

Medina vbi sup. fol. 202.

Nau. vbi supra num. 17 Medina vbi sup. Lopez vbi sup.

Alcocer in sum. num. 9.

Medina in sum. f. 107. Anglin q de cõfess ar. 3 difficul. vlt.

Nau. in Man. ca. 21. n. 23 Cord. d. caso. q. 60

minus oblitus sit alicuius peccati, satisfacit præcepto: unde sapiens Confessarius poterit monere hunc, ut accuset se de negligentia commissa in confessionibus præteritis absque eo, quod accuset se denuò de peccatis confessis, eoque absoluto à peccatis oblitus, & dictis negligentibus obtinebit gratiam per præsentem confessionem, & per præteritas, quia secundum opinionem gravissimorum Doctorum sacramentum penitentiae, quod non dat propter impedimentum, sublato impedimento dat illud. Notaque, quod qui confitetur integrè, licet sine debita contritione interiori, quod si confiteatur in sua confessione, & est absolutus, satisfacit præcepto secundum substantiam actus, & non incurrit in excommunicationem, quæ ipso iure imponitur contra non confitentes (quæ ponitur in multis Episcopatibus) sicut incurrit ille, qui scienter non confitetur omnia peccata sua integrè, siue absolvatur, siue non, nolens in hoc obedire præcepto matris ecclesie, ut contra Nau. tenet Corduba

Nau. ca. 27. nu. 269. Cord. d. casib. q. 13 & li. 1. q. 9. 36. ubi latius.

Medina in folio 264.

Sot. in 4 d. 18. q. 3 art. 3.

Med. v. bi sup. f. 203.

7 Septima Conclusio. Quando aliquis confitetur, & Confessarius differt absolutionem per aliquot dies, si ipse obedit Confessario, satisfacit præcepto, si accedente tempore confiteatur illi, aut alteri, si verò, licet tempus accedat obligationis, non curat de confessione, nec de absolutione denegata frangit præceptum, ut docet Medina.

8 Octava Concl. Qñ penitens dicit dolere se offendisse Deum, sed quod non audeat eicere à se peccatum, propter quod Confessarius non vult eum absolueret, non satisfecit præcepto, sic. n. tenet Sotus, quem sequitur Medina, hocque debet dici, licet Angles affirmet contrarium.

De Confessione quoad obligationem iterandi. Cap. LVIII.

S V M M A R I V M .

An detur casus, quo quis non integrè confessus non teneatur iterare confessionem, concl. 1. num. 1.

An quando confessio dimidiata sit eidem Confessario, debeat iterari, concl. 2. n. 2.

An debeat iterari confessio inualida ob paucum examen, concl. 3. nu. 3.

An debeat iterari confessio, in qua aliquis omisit dicere quoddam iuramentum falsum putans non esse peccatum, conclu. 4. num. 4.

An debeat iterari confessio, in qua oblitus fuit penitens quandam circumstantiam, concl. 5. num. 5.

An debeat iterari confessio, quæ sit sine aliquo dolore, aut solo dolore, aut ex timore inferni, conclus. 6. num. 6. & conclu. 7. num. 7.

An debeat Confessarius monere penitentem ignorantem, quod peccata, quæ confessus fuit illi in præterita confessione, fuerunt mortalia, concl. 8. num. 8.

Prima Conclusio. Quando confessio non fuit facta integrè propter aliquam causam, propter quam doctores permittunt, ut non dicatur aliquod peccatum, non est obligatio iterandi eam; at quando data opera tacuit aliquod peccatum malitiose, aut ob verecundiam, debet iterari confessio, licet peccatum sit veniale, si penitens putabat esse mortale, ut dicit Nauarrus: & quando aliquis homo rudis, aut puer omittunt confiteri aliquod peccatum commissum contra legem naturalem, & diuinam, quia non cognoscunt, an sint peccata mortalia; si postea accedentes ad aetatem, in qua cognoscunt eorum gravitatem, non tenentur iterare confessiones, sed sufficit confiteri dicta peccata, ut dicunt D. Tho. Siluester, Canus, & Ledesma.

2 Secunda Conclusio Quando confessio dimidiata sit eidem Confessario, sufficit penitenti confiteri peccatorum, quod omisit, & sac. legum, quod tacens commisit, nisi forsan interim fecerit aliquam confessionem aliorum peccatorum, quia tunc debet confiteri omnia illa peccata, & illa, quæ omisit in prima dicta confessione, & sacrilegium commissum: hæc aut conclusio est vera cum duabus limitationibus: Prima, si Confessarius est

Nau. in Man. ca. 13. & 16

D. Th. 1. 2. q. 76. art. 3. & 2. 2. q. 79. art. 4. Silu. confess. 1. 5. 4. Cano. d. pen. p. 5. Ledes. 2. p. 98. artic. 1. d. m. bio 2.

legitimus, sicut erat in tempore, quo audiuit confessionem, quia si iam non habet auctoritatem, debet recurrere ad alium, cui debent dici omnia peccata dicta in confessionibus praeiudicis inuallidis, sic enim tenet Alcocer cum communi. Secunda, quam notat Nauarrus, quod si sufficit Confessarium recordari statim, quem tunc penitens habebat in confuso, licet non recordetur peccatorum, nec penitentiae, quam imposuit.

3 Tertia Conclusio. Quando confessio est inuallida propter paucum examen penitentis, debet iterari, si negligentia examinis fuit crassa, & affectata, quia alias non, ut quando adhibuit diligentiam, licet non tam completam, ut deberet, non est iteranda, ut supra dictum est in c. praeiudicis. Notaque quod si penitens in articulo mortis, quia non potest, non examinat conscientiam suam, & sic confitetur, tunc non tenetur iterare illam confessionem, licet omissa sint aliqua peccata per obliuionem, quia in hoc casu non tenetur facere maiorem diligentiam, & ideo sufficit, quod postea confiteatur peccata, si occurrant memoriae.

4 Quarta Concl. Non tenetur penitens iterare confessionem, in qua non explicauit quoddam iuramentum falsum, quod fecit ob saluandam vitam suam, putans quod ob salutem erat licitum id facere, quia tunc videtur confessio fuisse integra quantum ad intentionem penitentis; verum est quod sciens postea esse peccatum mortale, tenetur confiteri illud.

5 Quinta Conclusio. Ille, qui per obliuionem non confitetur aliquam circumstantiam, quae necessario debet explicari, non tenetur iterare confessionem, si confitendo quidam quidam peccata oblitus est confiteri fractionem alicuius voti, aut iuramenti, quod fecerat de non committendis illis peccatis, satisfaci hic confitens postea, quod peccauit toties frangendo votum quoddam, aut iuramentum licitum, licet non exprimat peccata, per quae fregit illud: hanc conclusionem tenet Nauarrus, contra

quem insurgit aliquibus rationibus Ludou. Lopez, verum tamen ratio Nauarri videtur efficax, quia dicit, quod penitens, qui fecit aliquod peccatum, scilicet fornicationis facto prius voto, aut iuramento non fornicandi, debebat confiteri duas deformitates, vnam contra virtutem honestatis fornicans, aliam contra virtutem religionis frangens votum, seu iuramentum, & si confessus fuit primam deformitatem, non est, quod denuo eam confiteatur, sed sufficit quod confiteatur secundam deformitatem commissam, scilicet contra virtutem religionis; quod ego puto verum, quando non fuit confessus dictam circumstantiam per obliuionem culpabilem, licet non crassam, & affectatam, quia peccata, quae per hanc obliuionem omittuntur, consecutim remittuntur in eadem confessione cum obligatione confitendi ea cum suis circumstantiis, si occurrerint memoriae; si vero non confessus esset dictam circumstantiam scienter, & data opera propter ignorantiam crassam, & affectatam, peccat mortaliter, & non remanet confessus, & per consequens tenetur iterare confessionem cum scienter omiserit circumstantiam, quae mutat speciem peccati.

6 Sexta Conclusio. Quando penitens nullum habet dolorem, aut si habet, non habet propositum discedendi a peccato, quando confitetur, debet iterare confessionem, cum fuerit nulla per defectum materiae, quae est dolor, & propositum emendationis; sic tenet D. Thomas, Caietanus, Canus, Sotus, & communis Theologorum scola: ex quo sequitur, quod confessiones usurariorum, concubinariorum, inimicorum magna ex parte sunt inuallidae hac de causa.

7 Septima Conclusio. Quando quidam penitet offendisse Deum timore poenae infernorum solum putans hoc satisfacere, habetque propositum efficax vitandi peccata, licet non recipiat gratiam sacramentalem cum hac preparatione, non tamen tenetur iterare confessionem propter ignorantiam, quam habuit: haec conclusio est contra Adrianum.

Octaua

Nau. in Manal. praelud. 9. nu. 4. & ca. 6. iuxta si. Lop. ubi sup. c. 1. cōcl. 45.

D. Th. 2. 4. dis. 17. q. 9. ar. 1. Caiet. q. 5. de confessionibus. Canus pe. nit. p. 1. Soto in 4. d. 18. q. 3.

8. Octava Conclusio. Si Confessarius putat esse venialia aliqua peccata penitentis, & ipse penitens etiam, cum in se sint mortalia, non tenetur monere illū Confessarius post absolutionem, ut iterum confiteatur illa sicut mortalia, licet ambo ignorauerint id culpabiliter, & postea sciant: si penitens debita contritione confessus fuit omnia peccata sua mortalia, quæ sciebat, & ignorabat esse mortalia cum proposito emendæ, quia ignorantia penitentis, aut Confessarii non impedit effectum absolutionis, nisi quando est mortalis ex parte penitentis: aut quando data opera confessus est Confessario ignoranti, de quo verisimiliter timebat, aut debebat timere, quod non sciret cognoscere sua peccata, an essent mortalia necne, & qui nescit statum suæ vitæ, & viuendi modum, quia in hoc casu tenetur iterare confessionem. Verum est tamen, quod si penitens est in periculo reincidenti, aut continuandi peccatum, quia putat, quod solum est veniale, tenetur dictus sacerdos sciens esse mortale monere eū, non ut iteret confessionem, sed ut doceatur, si videt, quod penitens non accipit scandalum, sic enim tenent post alios Sotus, Nauarrus, & Corduba.

Sot. in 4.
d. 18. q.
2. art. 4.
& 5.
Nauarr.
in sum.
c. 26. nu.
114 &
c. 17. n.
21. &
23.

De articulo mortis vero, & præsumpto; & quomodo se habere debeat Confessor cum eo, qui est positus in illo. Cap. LIX.

SUMMARIVM.

Quid sit articulus mortis, & periculum mortis verum, & præsumptum, numero 1.
An concessio facta ad verum articulum mortis, valeat etiam ad præsumptum, num. 2.
Quomodo Confessarius posito penitente in articulo mortis debeat monere, ut faciat testamentum in statu gratiæ, concl. 1. num. 3.

An in vero articulo mortis, aut præsumpto, quicumque sacerdos Catholicus licet sit ligatus aliqua censura ecclesiastica possit absolvere, & si idem dicendum sit de sacerdote schismatico, aut heretico, concl. 2. num. 4.

An simplex sacerdos possit absolvere in hoc articulo, licet sit de casibus reservatis præsentis Parocho, aut superiore ipsius, concl. 3. num. 5.

An intelligens sacerdos aliquod peccatum penitentis in articulo mortis, licet sit peccatum veniale, possit, & debeat absolvere, concl. 4. num. 6.

An, si non possit penitens progredi in confessione in hoc articulo, conueniat, ut differatur, concl. 5. num. 7.

An possit Confessor absolvere in hoc articulo eum, qui solum ostendit signa contritionis, concl. 6. num. 8.

An Confessarius, qui potest absolvere à censuris, & peccatis possit etiam concedere indulgentias; & quomodo conueniat, quod interroget penitentem, si habet bullas, concl. 7. num. 9.

An, qui gausus est absolutione bulla in articulo mortis, possit gaudere hac indulgentia in alio articulo simili, conclus. 8. num. 10.

Quando debeat Confessarius concedere hanc indulgentiam, concl. 8. num. 11.

An possit concedi illi qui non potest confiteri, concl. 10. num. 12.

An Confessarius debeat imponere penitentiam grauem posito in articulo mortis, concl. 11. num. 13.

An in articulo mortis possit Confessarius commutare, aut dispensare in votis, conclus. 12. num. 14.

Confessarius de quibus admonere debeat infirmos absolutos in articulo mortis, & consanguineos ipsius, concl. 13. num. 15.

An in articulo mortis positus si non possit confiteri, possit absolui à quouis Sacerdote, aut ab initiato, prima censura à censuris, & an talis possit concedere Indulgentias, conclusio 14. numero 16.

An infirmo defuncto, teneatur Confessarius monere heredes suos de restitutionibus,

bus, ad quas tenebatur, conclus. 15. numero 17.

An post mortem possit absoluer eum ab excommunicatione; concl. 16. num. 18.

Vlso, quod in articulo mortis obligat preceptum confessionis, ut diximus, conuenit declarare, quid debeat obseruare Confessarius in administratione huius sacri in hoc puncto. Ad cuius explanationem debet notari primo, quod loquendo in rigore, aliud est articulus mortis, & aliud periculum mortis; quia articulus mortis dicitur, quando quis est in transito, aut ferè in eo, ita ut nulla sit spes vitæ, at periculum mortis dicitur, quando aliquis est in tali statu constitutus, ut timeat mortem siue certissime, siue in dubio, siue procedat hoc periculum ab aliqua infirmitate, siue à navigatione, siue à prælio periculoso, aut à peste vicina &c. aut quia mulier est in partu difficili, & angustioso. Bullæ autem, & Iubilæi aliquando concedunt indulgentias pro articulo mortis, aliquando pro periculo mortis; & sepe Iuristæ confundunt hos terminos accipientes vnum pro alio, ut dicit Sotus. Hoc tamen debet intelligi de periculo mortis, quod probabiliter minatur, quod est idem ac articulus mortis, quia si minatur probabiliter, & actualiter, sicut quando quis ingreditur mare, aut bellum, tunc solum est periculum mortis, non autem articulus. Ideo in hoc casu non potest dari absolutio, quæ competit in articulo mortis, ut tenet Sotus, Couarruias, & Canus post Syluest. & Panormitanus: quia cum hoc privilegium sit ratione privilegij, debet stricte interpretari, præcipue in hoc negotio tam periculoso, sicut est absolutio sacramentalis, quæ sine iurisdictione est nulla, & quia ille, qui sine auctoritate absoluit à casibus Bullæ cenzæ Domini, remanet excommunicatus.

Secundo debet notari, quod quando sua Sanctitas concedit facultatem ad verum articulum mortis, clarum est, quod intelligit de vero articulo mortis,

non autem de præsumpto, quando vero absolute concedit facultatem pro articulo mortis, ut concedit in Bulla Cruciatæ, intelligit de vero, & de præsumpto; & ratio est, quia quando lex non distinguit, non datur nobis licentia distinguendi, donec aliud constet. Ideo datur extrema unctio in vero, & in præsumpto articulo mortis absolute cū iubeatur dari in articulo mortis absolute: hæc opinio est Gersonis, S. Antonini, & Gabrielis. Hoc supposito, conuenit ponere aliquas conclusiones ad instruendum Confessarium, quæ accedit ad audiendum illum, qui est in articulo mortis.

3 Prima Concl. Existente penitente in periculo mortis debet monere eum sacerdos, ut faciat testamentum clausum, & non expectet usque ad ipsam horam mortis, quia tunc ipsius facie turbatur, huicqueurbationi, & molestiæ adiungitur, quam inferunt filij, consanguinei &c. unde notarius, & testes afferuntur ad libirum, ut intercedant pro illis, & sic auferatur hæreditas illis, ad quos spectat, peccantibus ipsis in hoc cum obligatione restitutionis: verum est tamen, quod non est peccatum rogare pro se ipso, aut alio, ut relinquat hæreditatem, vel legatum, dummodo fiat sine importunatione: debet etiam monere illum, ut statim post confessionem, faciat testamentum procurans esse in Dei gratia, ut sic mereatur in omnibus, quæ ordinauerit pro anima sua, & satisfaciatur etiam pro suis peccatis, ut cum Doctores communiter tradit Nauarrus; audiensque hunc infirmum moneat illum, ut declararet in testamento æ alienum, quod habet, ut solvatur statim, & si fuerit possibile faciat, ut soluat illud tunc, non relinquens hæredibus, nec ecclesijs, quod suum non est; debita autem personis ignotis relinquat pauperibus distribuenda, & per consequens hospitalibus, monasterijs, ecclesijs, in quantum sint pauperes, ut consuluit Nauarrus.

4 Secunda Conclusio. In articulo mortis vero, aut præsumpto cuius sacerdos Catholicus, licet sit excommunicatus, inter-

Gerson. de absol. sac. alphab. 33.

Ant. 1. p. ii. 6. 3. suppl. Gabr. in 4 d. 45. q. 4. 2. 3. dub. 4.

Nau. in cap. 1. in prin. nu. 46. de pecc. nit. & c. m. d. 6.

Nau. in Man. c. 16. p. 38.

Sot. in 4 d. 18. q. 4. art. 4. §. 870. li. 1. a. B.

Sot. ubi sup. Cou. in c. Alma mater, p. 1. §. 11. num. 8. f. 120. Can. de pecc. f. 59. in imp. comp.

inter dictus, suspensus, denunciatus, ut talis, potest absolvere, quia licet communis erat in contrarium ante Concil. Trid. quantum ad sacerdotem ligatum aliqua censura ecclesiastica, nunc post ipsum debet teneri, quod diximus in conclusione, ut resoluit Navar. Notaque quod idem debet dici de sacerdote schismatico, sed non haeretico, ut late tradit Navar. praedictus. Nota item, quod si aliquis praesente Episcopo, aut Parocho, & docto, & Catholico confiteatur schismatico, aut haeretico, debet haberi suspectus in fide; & si confiteatur excommunicato praesente alio idoneo, peccat, cum fiat particeps eius sine necessitate: unde opinio, quae dicit licere penitenti invitare, & inducere excommunicatum, aut haeticum, ut administret sacramenta illi in hoc articulo, debet intelligi non praesente alio non impedito, qui possit, & velit digne administrare sacramenta, ut allegans multos resoluit Henriquez qui dicit, quod non existente alio Confessore, si quis confiteatur excommunicato, aut haeretico non timens aliquod periculum in fide, valet absolutio.

5 Tertia Conclusio. Absolutus a quo cumque sacerdote simplici in hoc articulo a quocunque peccato reservato non tenetur postea confiteri iterum illi, qui extra hunc articulum habebat auctoritatem absoluendi; verum est tamen, quod talis absolutus si fuit solutus ab aliqua excommunicatione, & non satisfacit parti, liberatus ab hoc periculo tenetur se praesentare Iudici. Nota est, quod quando dicitur, quod cuius sacerdos simplex potest absolvere illum, qui est in articulo mortis, debet intelligi non praesente alio legitimo, aut proprio Confessario eiusdem penitentis; sic enim dicit Navar. & tenet Alcocer. Verum non est, quod idem Navar. mutans in alio loco opinionem suam, dicit quod viso Concil. Trid. potest quicumque sacerdos absolvere illum, qui est in articulo mortis, etiam, si eius parochus sit praesens, aut superior, etiam a casibus reservatis; quae opinio sequor li-

benter, propter consolationem animae positae in hoc periculo, & statu afflictivo

6 Quarta Conclusio. Si Confessarius intelligat aliquod peccatum existentis in periculo mortis, licet sit veniale, absoluat illum, ne moriatur penitens sine absolutione, & condemnatur, si forte solum habebat attritionem suorum peccatorum: minusque inconueniens est decipi Confessarium, qui credit esse hominem in transitu, sicque dare illi absolutionem, Eucharistiam, & extremam unctionem, quam credens, quod poterit confiteri omnia peccata ad se rediens, & sic moriatur sine his sacramentis, quae non recipiens poterit condemnari, sic enim tenet Medina, Alcocer.

7 Quinta Conclusio. Si aliquis incipit confessionem quodam die existens in articulo mortis, & quia non potest progredi ratione grauitatis accidentis, ideoque petit, ut differatur verbi gratia ad serum, Confessarius non debet admittere hoc; & si forte admittat, infirmusque interim amittat usum rationis, potest illum absolvere, licet non confiteatur plura peccata, sic enim tenet Sotus, Nauarrus, & Chaves: ratioque est, quia iam hic sacerdos habet materiam, cui potest applicare formam sacramenti; nec potest dici haec confessio diminuta cum non fuerit completa, non ratione penitentis, sed grauitate infirmitatis: quod si aeger sit iam in transitu extremo sufficit, quod sacerdos dicat ei cum festinatione debita, Absoluo te, quod est essentiale formae sacramentalis.

8 Sexta Concl. Qui absoluit aliquem existentem in articulo mortis, qui non sit confessus aliquod peccatum in particulari, peccat mortaliter, ut tenet Nauarrus secundum communem opinionem; secundum est opinionem hominum grauium, & Doctorum non debet condemnari sacerdos, qui absoluit aliquem existentem in articulo mortis, si ostendat solum signa contritionis, quam opinionem sequitur Corduba respondens argumentis factis in contrarium, & Alcocer dicit esse bonum, ut absoluat eum,

quia

Nau. in Man. c. 26. n. 26 & c. 27. nn. 272. Cōc. Trid. sess. 14. cap. 14. Nau. in cap. 1. in princ. de penit. & rem. nu. 72. Hériq. l. 3. de penit. c. 11 nu. 1.

Alcocer in sum. c. 11. fol. 38. med. in sum. fol. 455. pag. 2.

Sot. in 4. d. 18. q. 2. ar. 5. Nau. in Man. c. 26. n. 26. & 28. Chaves de sacr. qu. 164. & 165.

Nau. ubi supr. Alcocer in sum. c. 9. concl. 1. Nau. l. 5. conf. tit. de pen. et rem.

Nau. in Man. c. 26. n. 17 & c. 27. nu. 269. Cor. de indul. q. 39. Alcocer. ubi supr. f. 37

quia in hoc faciendo nullum est peccatum mortale sequendo hanc opinionem: & eger in receptione huius sacramenti, si possit absolui, de atrito fiet contritus, & obtinebit gratiam, quam prius non habebat: & qui habuerint scrupulum utendi hac opinione absoluant infirmum, conditionaliter dicentes, Si habes peccata ego te absoluo, cum hoc modo possit absolvere, ut notat in explicatione Bullae Cruciatæ. Adversari tamen, quod non possunt absolvere, hoc modo, Si es capax, ego te absoluo, cum hæc absolutio non cadat super debitam materiam, quia nullum peccatum, nec in particulari, nec in generali confessum supponit formam talis absolutionis, quod quidem supponitur a forma alterius absolutionis, Si forte habes peccata, ego te absoluo, in qua supponitur, quod aliqua signa peccati monstravit infirmus, ut notat Caietan. 9. Septima Conclusio. Ille qui potest absolvere a censuris, & peccatis illum, qui est in articulo mortis, potest etiam concedere illi indulgentias, & gratias, quas potest obtinere in virtute bullatum quas habet, licentiam tenet Sotus, & Nauarrus, quia remissa culpa per poenitentiam, remittitur etiam pena, debita culpæ virtute indulgentiarum. Inde debet Confessarius interrogare infirmum, an habeat Bullam, & si habuerit, & fuerit possibile inspicere eam vel eas, videat quid sibi concedatur, ut idem concedat dicens infirmo, ut cum deuotione petat hanc gratiam tam altam a Domino, consolans illum multum hoc diuino favore: & quidem, quia non interrogant Confessarii huiusmodi res infirmos, sic ut multi moriantur cum multis bullis, & nullis gaudeant indulgentijs. Debent etiam Confessarii monere, ut præcipiant, ut sumantur Bullæ pro eorum animabus nunc, quando putant esse amici Dei. Primo, quia eorum hæredes post ipsorum mortem licet habeant præceptum, obliuiscuntur Secundo, quia si illi capiant dictas Bullas existentes in peccato mortali,

licet est magnum dubium, si valebunt ipsis, quod si ipsi præcipiant, ut capiatur, donec ipsi existunt in gratia Dei, ut præsumitur, licet consanguinei, & hæredes non sint in ea, valebunt illi, ut diximus in explicatione Bullae Cruciatæ defunctorum in fine eius.

10. Octaua Conclusio. Infirmus, qui sit gavisus suis Bullis in articulo mortis, in virtute quarum fuit iam absolutus plenarie, in alio articulo simili non potest illis gaudere, nisi forte Confessarius dixerit absolvens eum, si ab hac infirmitate, qua detingeris, Deus te liberabit, sit tibi seruata hæc indulgentia ad verum articulum mortis. Quod poterit facere, si Papa in iusserit, dici in fine absolutionis, ut notat Nauarrus, & Cordub. ob quod, licet in Bullis antiquis iubeantur dici hæc verba in fine plenarie absolutionis, nunc in Bullis publicatis ab anno 1599. nõ datur hæc licentia, quia in Bulla plumbea non conceditur, ut tractans hanc rem mecum licentiatu Ludouicus Maldonatus aduocatus fisci sanctæ Cruciatæ, reuerentissimusque Iudex cæterorum officiorum, quibus hucusque eum occupauit Regia maiestas, dixit fuisse resolutum in consilio Cruciatæ. Itaque est necesse, ut Confessarius inspiciat formam concessionis in dicta Bulla existentem. Aduersus quoque, quod si infirmus habuerit multas bullas, quæ concedant illi indulgentiam plenariam, ad verum articulum mortis, non est necesse, quod dicat supradicta verba, sed quod reuertet vñ Bullam pro hoc articulo, postquam illa, cum qua absoluit habuit suum effectum in articulo, in quo putauit moriturum, & non fuit mortuus, sic enim tenet Collector in comendio privilegiorum Apostolicorum ordinum Mendicantium.

11. Nona Cõcl. Talis indulgentia plenaria nõ dõr cõcedi vñq; ad extremum tráfitus, in quo sit probabile infirmum velle expirare, sed qñ iam videtur, quod nõ peccabit saltẽ mortaliter amplius, quia si concedit ante eam, & post infirmus

pec-

Habetur
in Bulla
Cruciatæ.
§. 9.
nu. 41.
in fine.

Caietan.
verb. ab
sol. pec-
catoru.
cap. 5.

Sotus in
4. d. 18.
q. 2. ar. 2.
Nau. in
Man. ca.
26. nu. 7.

Nau. d.
26. n. 31.
Cor. de
indul. q.
38.

Habet
in com-
pendio
tit. de in-
dulgẽt.
fol. 91.

peccet, non valebunt illi huiusmodi indulgentiæ ad penam peccatorum postea commissorum, unde egebit aia satisfactione, quam forte in illo tempore non poterit facere; & sic oportebit illam soluere in purgatorio; debet tamen Confessarius habere magnam curam, & sollicitudinem, quia potest mors repente venire, ut non sit locus indulgentiæ.

12 Decima Conclusio. Ille qui non potest confiteri in articulo mortis, habetur pro confesso ad effectum obtinendi, & fruendi indulgentijs, quas Bullæ concedunt contritis, & confessis; sic. n. tenent post Angelum, Caiet. & Nauar-
rus. Quod debet intelligi, si confiteatur interiorius, ut diximus in explicatione Bullæ Cruciatæ.

13 Undecima Conclusio. Confessarius non debet imponere penitenti articulo mortis satisfactionem grauem ieiuniorum, aut aliorum operum penaliū, sed solum aliquam paruat, declarans tamen illi quanta suis peccatis debeatur, & postquam non potest redimere ea cum operibus satisfactorijs penali-
bus, curet adiuuari indulgentijs concessis faciens ex parte sua quantum illi fuerit possibile, ne perdat fructum illarum: quod si fuerit homo diues præcipiat in penitentiam, & satisfactionem, ut det aliquam elemosynam, & hoc fiat statim non commisso hoc onere hæreditibus, quia ipso mortuo potius recordabuntur suarum partitionū, quam elemosynarum, ut dicit Gallegus, discedēs in hoc a Durando, qui tenet, quod nullam penam illi debet imponere. Denique pauperem, & diuitem debet monere Confessarius in simili casu ad satisfaciendum diuinæ iustitiæ, in quantum potuerint in hoc mundo, si Deus dederit eis salutem, & quod offerant Deo mortem, quæ eis imminens est, & quod orent suos amicos, ut adiuuent illos ieiunijs, disciplinis, & orationibus, ut in hoc paulo tempore, quod illis remanet, proficiat multum.

14 Duodecima Conclusio. Licet in ar-

ticulo mortis possit quilibet Confessarius absoluerē a quibuscumque casibus reservatis, non potest tamen commutare, nec dispensare in votis, aut iuramentis, nec potest dispensare in inhabilitate, aut irregularitate, quam infirmus habuerit ratione alicuius impedimenti, ut sunt incestuosi ad petendum debitum: quia amplius conceditur in confessionibus articuli mortis illis, qui sunt in ipso, quā absolutio ab illis rebus, quæ possunt impedire ingressum Paradisi: at mori cum votis, iuramentis, & alijs huiusmodi impedimentis non impedit ingressum illius.

15 Decimatercia Conclusio. Sacerdos cum absoluerit eos, qui sunt in articulo mortis, moneat eos, ut accipiant Eucharistiam, & Extremam Vnctionem (si fuerit necessaria) cum magna preparatione, & deuotione, & quod sint fortes in fide, & omnibus illis, quæ prædicat Sancta Romana Ecclesia. Quod si habuerint aliquam tentationem circa aliquem articulum fidei, respondeant, quod veritate hanc veritatem non pertinet ad eos, sed ad sapientes, & doctos ecclesiæ, sed quod illi credunt sicut semper credidere, aliasq; res habere in quibus debeant potius occupari. Quod si tententur, quomodo ipsi peccatores tam graues cum sint, velint comparere coram illo supremo Iudice, cui nihil abscondi potest, respondeant, quod confidunt multum in Christo eorum dilecto, cuius merita præbent valorem ad ingressum celorum illis, qui sui sunt, dicentes cum Apostolo confidente in Dei misericordia, Reposita est mihi corona iustitiæ: prociuetque Confessarius, quod amici, & consanguinei, qui sunt cum infirmo non tractent cum illo de rebus temporalibus, sed de bonis, quæ expectant eum, ut dicat hilaris cum Profeta, Letatus sum in his, quæ dicta sunt mihi, in domum domini ibimus; sintque eius cogitationes firmæ, & constantes illius celestis Ierusalem, tractentque cum eo, quomodo sit derelictus a medicis, quia licet hæc monitio causet illi me-

lan-

Caiet. 1.
10. opu-
sculorū
trac. 15.
c. 10.
Nau. in
c. in Le-
uitic. no-
tabil 18.
Bul Gre-
gorius
XIII. an
ni lubi-
lei ver.
conf.

Galleg.
d oblig.
parochi
tempore
pestis, p.
2. nu. 99.

lancholiam, & penam, nihil est si compareretur cum profectu spirituali, qui inde deducitur. Vnde Isaias desiderans salutem animæ infirmi Ezechiae Regis dixit ei, *Provide animæ tuæ, quia cras morieris*: nemo enim potest dicere Lazaro infirmo mortali, hæc infirmitas non est ad mortem, nisi solus Christus: qui potuit illum suscitare, & sciebat, quod erat illum suscitaturus.

16 Decimaquarta Conclusio. Quando pœnitens in hoc articulo positus nō potest confiteri aliquod peccatum etiā in communi, non solum quivis sacerdos potest illum absolvere à censuris, sed etiam absente sacerdote quivis prima tonsura initiatus habet eandem auctoritatem, secundum multorum opinionem allegatorum ab Héríquez, qui dicit sic praticari, & quod talis prima tonsura initiatus si non sit sacerdos, potest audire confessionem illius, non ad effectum absoluendi eum, sed ad concedendas indulgentias eius bullarum, quod tanquam pium admittit Nau. licet Corduba reprobet hoc.

17 Decimaquinta Conclusio. Postquā obierit homo, tenetur Confessarius dicere hæredibus, quod N. debebat tot ducatos, &c. & quod defunctus dixit illi, ut manifestaret illud post suam mortē, ut satisfiat partibus: quia hoc non est reuelare confessionem, cum pœnitens dederit licentiam ad illud, ut post S. Tho. tenet Nauarrus. Dixi, tenetur ad hoc, quod debet intelligi, si promiserit defuncto; quia si non promississet illi, ipse defunctus quæsiuisset alium modum satisfaciendi, & ideo Confessarius potest recte præstare hoc verbum pœnitenti; nec est necesse quod dicat ei, ut communicet sibi hoc extra confessionem, ut maiori libertate possit manifestare, quia hoc esset infligere penam infirmo, qui cum doloribus, quos patitur, vix potest confiteri, præterquam quod potest accidere, ut nō detur huic rei locus.

18 Decimasexta Conclusio. Accedens Confessarius post mortem defuncti,

informatusque, quod mortuus est excommunicatus cum signis tamen contritionis, si habet auctoritatem, potest illum absolvere ab excommunicatione; & notet, quod non quivis sacerdos simplex, qui potest absolvere viuum in articulo mortis ab omnibus peccatis, censurisque, potest ipsummet post mortem absolvere ab excommunicatione, sed solum ille, qui secundum ius in vita existente in hoc periculo poterat absolvere ab illa, quæ absolutio valet, ut detur illi sepultura ecclesiastica, & fiant illi exequiæ, ut dicunt Rosella, & Nauar.

Rosella, verbo, absolutio, 3. 5. 31. Nau. in Man. c. 26. n. 31.

De Confessario, quo ad eius potestatem, & iurisdictionem. Cap. LX.

SUMMARIVM.

An Confessarius necessario debeat esse sacerdos approbatus ab Ordinario. concl. 1. & 2. num. 1. & 2.

An sit necesse, quod DD. & licentiati examinentur ab Ordinario, ut possint audire confessiones. ibid.

An concedens Episcopus auctoritatem ad omnes suos casus, videatur, concedere ad censuras. ibid.

An concedens praelatus cuidam religioso totam suam auctoritatem videatur concedere illi licentiam, ad ratificandam donationem, quam fecit subditus. ibid.

An Confessores regulares approbati ab ordinario cum sint privati a suis praelatis ab hoc ministerio, aut propter aliquod impedimentum censuræ ecclesiasticæ, possint audire confessiones, & id. inquiratur de Confessariis secularibus impeditis aliqua censura. concl. 2. num. 3.

An possint parochi audire confessiones suorum subditorum inuenientes eos extra suam diocesim. concl. 4. num. 4.

An qui est approbatus pro una parochia possit audire confessiones alterius parochie subditorum; & an qui est approbatus pro aliqua villa possit audire in ciuitate; & an qui est approbatus ad audiendos homines possit audire mulieres. ibid.

An

Henriq. lib. 3. de pœnit. c. 9. nu. 3.

Nau. de indulg. no. 30. n. 8. 9. & 14. Cord. li. 5. qq. 27. post cō. clem. 6.

Nauarr. in ca. 12. de pœnit. d. 6. an. 116.

An sit necesse, quod presbyteri confiteantur approbati ab Ordinario, conclus. 5. num. 5.

An religiosi possint confiteri religiosi approbati à praelatis sui ordinis, & an sufficiat, quod sint simplices sacerdotes, licet non sint deputati ad confessiones, concl. 6. nu. 6.

An Papa tollat in suis indultis consuetudines particulares locorum, & singularium personarum, ibid.

An peregrini possint confiteri cuicunque approbato ab Ordinario, ubi sunt, aut transeunt, concl. 7. nu. 7.

An Episcopus Salmantinus habeat auctoritatem absoluendi à quibusvis peccatis, & dispensandi ab omnibus irregularitatibus, ibid. in fine.

Prima Conclusio. Confessarius necessario debet esse sacerdos, quia per characterem sacerdotalem recipit iurisdictionem habituale ad absoluendum, non recipit autem actualem, usque quo ab ecclesia illi datur, quæ datur instituentibus Episcopis Confessarios ordinarios, aut delegatos, ut cum communi dicit Nauarrus. Verum est tamen, quod simplex sacerdos in articulo mortis potest absolvere à quocunque peccato mortali, ut dictum est supra, extra tamen articulum mortis nullus, qui non habeat iurisdictionem, potest absolvere à peccatis mortalibus, nisi sint confessa, ut resoluit Nauarrus contra alios qui tenent contrarium.

2. Secunda Conclusio. Ut sacerdos tam secularis quam regularis habeat iurisdictionem actualem, est necesse, ut sit approbatus ab Ordinario, ut ordinat dictum Concilium Tridentinum: nec sufficit quod sint DD. aut licentiatii examinati, & approbati ab aliqua universitate, licet sit Illustris: nec sufficit, quod Parochus det licentiam ad audiendum oves suas, ut late probo, & explico in declaratione Bullæ Cruciatæ in §. 9. & notet Confessarii, quod non debent præterire limitem suarum licentiarum, nisi per viam alicuius privilegii apostolici ipsi

sit concessa maior auctoritas, quam ab Episcopis concedatur: quod si Episcopi concedant auctoritatem ad omnes suos casus, non videntur concedere illam ad omnes censuras: & quando concedunt eam excepto tali casu videntur concedere illam, ad reliquos casus reservados. Hinc videtur rejicienda opinio quædam Medinæ in sua summa, qui dans nimiam licentiam religiosi dicit, quod si praelatus dixerit alicui religioso, *Ego concedo tibi omnem meam auctoritatem*, per hæc verba sit visus concedere licentiam, ut possit absolvere alium religiosum non solum à peccato, quod commisit contra votum paupertatis faciens certam quandam donationem, sed etiam ad dispensandum ut valeat dicta donatio; nec advertit Medina quandam regulam iuris dicentem, quod in confessione generali non conceduntur illa, quæ ille non concederet in particulari, & sic tenet contra Medinam Frater Ludovicus Lopez, præcipue si dicta donatio fuerit notabilis quantitatis, & valoris: qui advertit, quod quando praelati suæ religionis concedunt dictam auctoritatem secundum praxim, & usum eius, solum concedunt licentiam absoluendi à casibus reservatis, & ab excommunicationibus, & ab irregularitatibus, quæ ex delicto nascuntur, ut faciunt praelati in suis capitulis, & in nostro ordine idem puto observari.

3. Tertia Conclusio. Religiosi semel approbati, si fuerint privati auditione confessionis occultè à suis praelatis, aut si dubitatur de tali privatione; licet audientes confessiones peccent mortaliter, valent tamen confessiones ignorantium, qui bona fide prædictis confessi sunt, sic enim tenet Silvester. Et probatur, quia cum toleratur in suo officio, si publicaretur eius privatio, esset confusio animarum dicere quod factæ confessiones essent invalidæ. Hinc infert Medina, quod valent confessiones factæ alicui Confessario excommunicato, si publice non est denunciatus, aut non est publicus percussor clerici; propter quod

reli-

Med. in sum. fol. 254. p. 1. in lib. 2. cap. 1. ad med.

Lop. in inst. consec. c. 27. col. 199.

Silu. verbo confess. q. 1. nu. 15.

Med. v. bi supra fol. 39. p. 1.

Nau. in Maou. c. 4. nu. 1.

religiosus apostata approbatus ignoranter ab Episcopo absoluens eius oues factus parochus, cum incedat in habitu clericali, peccat quidem mortaliter, valent tamen confessiones, nec debent iterari. Hinc infert secundo Medina, quod sacerdos, qui est suspensus, & irregularis, quia accepit ordinem, & celebravit ante annos 25. si ignoranter approbetur ad confessiones, validæ erunt dictæ confessiones, quia eius irregularitas, & suspensio sunt occultæ, & erunt validæ, licet esset publica suspensio, dum modo non sit nominatim suspensus servata forma extranagantis. *Ad evitanda*, quia conclusio est multum verificata à Caietano, quod totum, quod fit in foro penitentiali per Confessarios ligatos aliquib. censuris ecclesiasticis, aut aliter impeditis, valet, si ignoretur impedimentum. Vnde infert Caietanus, quod absolutus ab aliquo Confessario legitimo, qui habet aliquod impedimentum occultum, quod si sciretur, impediret absolutionem, est vere absolutus coram Deo, & ecclesia; quam opinionem sequitur Aragon. Hocque debet teneri, licet Angles aliter sentiat dicens supra dictum procedere, quando talis excommunicatus habuisset aliquod beneficiū curatum, non autem si careat illo; qui deberet advertere, quod in hoc casu fundamur in bona fide eorum, qui dicto Confessario confitentur videntes, aut consentiente Parocho ignorante, eius impedimentum, quæ bona fides, & pia affectio non est bonum, quod perdat, aut refringatur aliquo modo, respectu omnium Confessorum propter vnum malum, & inobedientem. Videndus est Covarruias, & Navarrus. Verum est tamen, quod opimo Angles erit vera, quando ille, qui non habet beneficiū parochiale, est publice suspensus, aut excommunicatus nominatim secundum tenorem dictæ extranagantis, quia ab hoc nemo potest petere extra casum extreme necessitatis, ut audiat confessionem sine peccato mortali, quavis talis sacerdos esset paratus audi-

re alios, quia tunc cooperaretur peccato eius, ut dicitur in materia excommunicationis; & in hoc casu esset confessio invalida, cum accedat penitens ad eam cum complacentia peccati mortalis.

4 Quarta Concl. Possunt Parochi approbati audire confessiones suarum omnium inuenientes eas extra suam diocesim, ut cum Siluestro, & alijs teneo in explicatione Bullæ Cruciatæ, §. 9. nu. 7. qui autem est approbatus pro vna parochia, non potest confessiones audire subditorum alterius parochiæ, nec approbatus ad aliquam villam seu oppidum potest audire confessiones Madritij, aut in aliquo loco, aut ciuitate maritima ubi sunt negotiationes, & contractus; ut resoluit Gutierrez in suis canonicis questionibus, quod puto ita verum, ut licet penitens Madritanus, aut dicti loci maritimi habeat Bullam Cruciatam, non possit nihilominus eligere in virtute eius dictum Confessarium, quia quoniam dicta Bulla dicit, quod possit eligere Confessarium approbatum ab Ordinario, hoc debet intelligi de approbato simpliciter & absolute: quod probatur. Quia sicut clericus approbatus ab Episcopo ad confessiones solum pro spatio vnius anni, quo transacto iubet, ut adeat eius presentiam, non potest esse electus in virtute dictæ Bullæ finito dicto anno, quia habuit ab Ordinario limitatam iurisdictionem; sic qui est approbatus ad aliquam villam, quia eius personæ & vicini sunt simplicis vite sine negotiationibus & contractibus non potest esse electus ratione dictæ Bullæ à personis indifferenter, cum habeat iurisdictionem limitatam, ita ut non esset data illi licentia nisi pro personis illius villæ. Et hinc etiam infero, quod approbatus ad confessiones audiendas hominum, quia est adolescens, non potest in virtute dictæ Bullæ audire confessiones mulierum si Episcopus iubeat, quod non audiat eas.

5 Quinta Conclusio. Sacerdotes licet habeant curam animarum, non possunt confiteri nisi approbatis expresse, aut tacite ab Ordinario, ut determinatum

Caiet.
verbo,
absolutio.

Arag. 2.
q. 60. ar.
6. p. 109.
Anlg. in
q. d. cōf.
p. 317.

Cou. in
c. alma
mater, l.
p. §. 6. n.
6. in 7.
cō. Nau.
in Mar.
c. 9. n. 6.
& 8.

Gutt. in
q. cano.
c. 27. nu.
18. & 19

Concil.
Trid. ses.
23. c. 15.
de refor
mat.

Nau. in
Man. c.
4. nu. 2.
Angl. in
sum. q.
de cōf.
art. 8. d.
2. du. 4.
p. 266.

Cap. 1.
de cōf.
l. 6. Pa
rase. in
suo com
pen. 5. 9
fol. 172.

natum est in Concilio Tridentino. Dixi, *tacite*, quia parochi vicini clericis & parochis alterius Episcopatus possunt audiri ab illis, & e contra, si necessitas expostulet, quia id permittere videntur dicti Episcopi, & sic est positum in usu. 6 Sexta Conclusio. Religiosi debent confiteri fratribus approbatis a suis p̄latis, licet non sint approbati ab ordinario, ut tenet Nauarrus, & Angles: atque addo, quod religiosi possunt confiteri alijs religiosis solum Confessariis fratribus, licet sint distinctæ religionis, si habeant licentiam a suis p̄latis, ut possint audiri à quibuscunque, aut privilegium ad eligendum Confessarium. Dixi *solum Confessariis fratribus*, quia nō sufficit, quod sit simplex sacerdos: & ratio est, quia licet Concilium Tridentinum non auferat consuetudinem antiquam, quam habebant regulares, confitendi cum sacerdotibus non approbatis ab Ordinario, non concedit tamen eam, ut possint confiteri illis, qui nō habent licentiam saltem audiendi confessiones fratrum, quia numquam Papa in suis privilegijs & induktis auferat cōsuetudines rationabiles, & statuta particularia locorum, & personarum singularium, si id expresse non dicat, quia huiusmodi consuetudines sunt de facto, & consistunt in facto, & sic rationabiliter potest eas ignorare sua Sanctitas, ut definitur in iure. Hinc infert Gaspar Parascellus minister generalis qui fuit fratrum minimorum homo & vitæ sanctitate, & bonis litteris conspicuus, qđ in aliquibus capitulis generalibus sui ordinis fuit ordinatum, quod nullę mulieres in virtute cuiusvis privilegij possint ingredi monasteria sui ordinis, si in dicto privilegio non fuerit facta mentio illius ordinis minimorū, qui id prohibent: & ratio est, quia cum hæc prohibitio sit de facto, & cōsistat in facto, potest probabiliter Papa ignorare eā, & ideo non est suę intentionis derogare illi. Notentque religiosi hanc doctrinam, quia in similibus casibus prodesse poterit. Itaque Papa non videtur de-

rogare in suis decretis singularib. statutis religionum ordinata ad earum conservationem: unde concedens religiosi, quod non teneantur confiteri approbatus ab Ordinario, non videtur concedere, quod possint confiteri sacerdoti religioso simplici, siue eius religionis, siue alterius, quia hoc esset derogare laudabili consuetudini religionis, quæ prohibet sacerdotibus simplicibus audire confessiones fratrum.

7 Septima Conclusio. Peregrini, qui de licentia suorum parochorum committunt se peregrinationibus, possunt confiteri cuicumque approbato ab Ordinario: quia qui dat licentiam peregrinandi, etiam dat confitendi, cum non possint dicti peregrini commodè carere hac refectione. Et nota, quod peregre profectus cum licentia proprii Episcopi, licet possit eligere Confessarium, non potest tamen absolui à casibus ad illum reservatis, quia, quando Episcopus dat expressam licentiam ad eligendum confessorem, talis licentia non extenditur ad absolutionem casuum reservatorum, ut dicitur in iure; ergo potiori ratione debet procedere hoc in licentia tacita, ut contra Paludanum tenet Nauarrus. Hinc infertur, quod quando Prouinciales mittunt ad longum iter suos subditos, licet possint confiteri Confessariis idoneis, non possunt tamē absolui à casibus reservatis, nisi habeant ad hoc expressam licentiam, aut privilegium, quo muniantur. Notaque, quod vagus, qui non habet ullibi domiciliū, potest confiteri cuicumque approbato ab ordinario, ubi inuenitur, ut resoluit Nauarrus. Estque notandum, quod scolastici huius vniuersitatis Salmanticensis possunt dispensari ab Episcopo Salmantino a quibuscunque irregularitatibus, & absolui ab omnibus peccatis, ac possunt reliqui subditi eius, ut obtinuit Magister Gallus à Pio V. missus à dicta vniuersitate pro negotiis grauib. quamquam multi tenent, quod à iure concedebatur, ut est Henriquez: qui addit, quod circa Parochum, ad quem

Cap. 2.
de pen.
& re. l. 6

Nau. in
cap. placuit.
de pen. d. 6
nu 63.

Nau. ubi
sup. nu.
80.

Enriqu.
lib. 3. de
pen. c. 8.

In marg.
lit. N.

Idē ibi.
nu. 5.

quem debent recurrere pro confessionibus, debent stare consuetudini, quæ habetur in dicta vniuersitate. Dicit etiā, quod peregrini possunt confiteri Parochis oppidorum, per quæ transeunt, licet non habeant expressam licentiam, quia sufficit tacita secundum consuetudinem.

De scientia Confessario necessaria.
Cap. LXI.

SVMMARIVM.

Quam scientiam habere debeat Confessarius; & an dubius sue sufficientia possit audire confessiones Prælati iubente; & quid faciendum si est certus de sua insufficientia superiore precipienti, ut audiat Confessiones. concl. 1. num. 1.

An Confessarius debeat scire distinguere inter peccatum mortale, & veniale. conclus. 2. num. 2.

An sit peccatum sine consensu, & quid excuset à peccato mortali. ibid.

An peccet mortaliter qui ignorat eum probabilitate, quod id, quod facit, est peccatum mortale, ibid.

An Confessarius v. g. Castellanus ignorans linguam Gallicam possit audire Gallum, & illum absolueret. conclus. 3. numero 3.

Prima Conclusio. Debet Confessarius habere sufficientem scientiam ad hoc tam sublime ministerium. Et ut auferantur scrupuli à nimis scrupulosis, & ponantur illis, qui sunt nimis licentiosi, debet aduerti, quod debet scire omnia peccata, quæ communiter committuntur in omnibus statibus, & eorum circumstantias, quæ mutant speciem, & casus reſeruatōs, & qui habent annexam excommunicationem, aut restitutionem; & si audit confessiones clericorū, oportet, ut sciat irregularitates, aut sufficit, quod sciat dubitare in illis rebus, quas mediocriter eruditi bene intelligunt; ut sciat distinguere, ut

bonus sacerdos Domini, inter lepram & lepram, id est inter peccatum mortale, & veniale, hæcque est sufficiens scientia. Non egent autem tanta scientia, qui audiunt confessiones in oppidis, aut villis, quanta illi, qui in ciuitatibus, & locis negotiationum, & contractuum; nec egent tanta scientia, qui audiunt confessiones in locis, ubi sunt multi litterarū studiosi, quos possunt consulere; sicut illi, qui confiterentur in locis, ubi nullus est talium, cū ibi, licet sciant dubitare, non habeant quo cum possint consulere, sic enim dicit Nauarrus, cū communi. Notaque quod quando prælatus iubet alicui, ut audiat confessiones, si sit dubius sue sufficientiæ, potest licite obedire, si intelligit præcipi illi à prælato non ob humanos respectus, sed quia videtur illi, quod habet sufficientiā; si verò subdito tali constet non habere sufficientiam, quidquid sit, non debet obedire.

2 Secunda Conclusio. Tenetur Confessarius scire distinguere inter peccatum mortale, & veniale, ad cuius cognitionem notandæ sunt tres regulæ. Prima est, si materia est grauis, aut qui committit, habet intentionem, quod sit materia grauis, vnde furtum quod sit, aut desideratur fieri graue damnum proximo, est peccatum mortale, at contrafaciens, aut intendens facere paruum damnum, erit solū veniale, ut dicitur in materia furti. c. 147. n. 5. Secunda regula est, deliberatio & consensus facit, quod aliquod opus sit peccatum mortale, aut veniale, ut dicit D. Th. Nauarrus & Summittæ sequentes scolasticos. Exempli gratia; determinauit quis non facere opus inhonestum mortale, licet habeat multam occasionem, at delectatur cum deliberatione in cogitatione, quod faciat dictum opus, hic peccat mortaliter, si verò in hoc casu, & alijs similibus non sit deliberatio, sed solum delectatio inaduertenter non consentiendo ei perfecte, tunc propter defectum deliberationis, & consensus perfectio solum erit peccatum veniale.

Tet.

Naua. in
Man. c.
4. nu. 2.

D. Tho.
in 2. qu.
74. art. 4
Nau. in
Man. c.
11. n. 11.
sum. ver.
cogitatio,
& ver. delect.
D. in
2. d. 24.

Tertia regula est, scire, aut debere scire, quod opus sit mortale, qui facit illud, peccat mortaliter; Si vero ignorat probabiliter, non est peccatum mortale, sed solum veniale. Hæc doctrina notetur multum, propter quam excusantur à multis culpis, qui faciunt aliquas res, quæ notoriæ non sunt praviæ, præcipue si fiant bona intentione, ut notat Alexander de Ales. S. Thom. 10. Maior & doctores communiter, & ut melius intelligatur hæc notabilis doctrina, ponam aliqua exempla. Quædam persona simplicis viæ & moris dicit otans quãdam devotionem tot diebus continuis, & stans, credens, quod nõ recipiet eam rem, quam perit nisi hoc modo; hanc talem personam excusat eius simplicitas & ruditas à culpa mortali ante quã moneatur, quod sit mortale peccatum ponere efficaciam in illo modo. Secundum exemplum est pro scrupulosis. Quædam persona fatigatur scrupulis, in tantum ut omnia quæ facit, putet, & figuretur illi esse peccatum mortale, & iudicare male de suis proximis, putans, quod consentit in his iudiciis: dicit eius Confessarius, quod in nulla re illarum est culpa mortalis, & aliquando nec venialis, & quod ideo contemnat ea; si ob hanc causam non confiteatur aliquod peccatum mortale, in quo adfuit consensus, ignorantia excusatur a peccato mortali, donec ignorat fuisse consensum.

3 Tertia Conclusio. Confessarius Castellanus, siue Lusitanus qui nescit nec callet linguam Gallicam, potest nihilominus audire, & absolvere Gallicum, qui propria lingua loquens confitetur, licet hoc sit extra articulum mortis. Hanc conclusionem tenet contra Medinam, Ludouicus Lopez. Quã intelligit veram, quando Castelianus siue Lusitanus, scit aliquid de dicta lingua Gallica, & aliquot peccata, licet non intelligat alia, si pœnitens non possit recurrere ad sacerdotem, qui intelligat linguam suam, & colligit per signa exteriora, quod habet præparationem

necessariam ad recipiendum hoc sacramentum, quia in hoc casu videmus, quod hic Gallus non potest amplius facere, ut eius confessio sit integra, & idem dicendum est de æthiopibus rudibus linguæ nostræ nouiter baptizatis, à quibus vix potest intelligi verbum in confessione: quam opinionem teneo utpiam; opinionem autem Medinæ, qui loquens absolute, ut solet, dicit contrarium, nimis rigorosam censeo.

De Confessarij prudentia, quam debet habere in audiendos Confessionibus. Cap. LXII.

SUMMARIVM.

Quod facere debeat Confessarius, antequam audiat confessiones. num. 1.

Quæ Confessarius debeat docere pœnitentem. num. 2.

An debeat Confessarius petere, si pœnitens examinauerit conscientiam suam. num. 3.

An aliquando possit absolvere pœnitentem sine examine conscientie ibid.

An confessarius debeat dimittere pœnitentes, qui non examinauerint conscientiam, ibidem.

An Confessarius debeat petere ante Confessionem, an pœnitens sit impeditus, quin absolui possit. num. 4.

An debeat Confessarius petere de statu pœnitentis, & an fecerit confessiones inuvalidas. num. 5.

An Confessarius debeat petere à pœnitenti si habeat casum reservatum, aut excommunicationem. num. 6.

Quomodo se geret Confessarius cum volente facere Confessionem generalem. numero 7.

Confessarius audiens aliquod peccatum graue, & turpe quomodo se gerere debeat. num. 8.

Confessarius videns pœnitentem velle celare aliquod peccatum, quid facere debeat. num. 9.

An Conf-

Ales 2.
p. q. 129
memb.
7. D. Th.
1. 2. q. 76
artic. 3.
Maior i
4. d. 34.
docto. i
2. d. 22.

Med. in
sum. li.
2. cap. 7.
ad p. 4.
Lopez i
init. col.
c. 27. n.
206.

*An Confessarius dubius de aliquo peccato
debeat peritos consulere num. 10.*

*An Confessarius aliquando debeat se con-
formari opinioni penitentis num. 11.*

*An Confessarius teneatur monere peniten-
tem esse peccatum mortale quod in præteri-
ta Confessione dixerat esse veniale. nu-
mero 12.*

*An Confessarius debeat monere peniten-
tem ignorantem inculpabiliter quod or-
dinatus sit positivum num. 13.*

*Quid Confessarius penitenti dicere debeat
si recordabitur alicuius peccati obliti
per oblivionem naturalem. nu. 14.*

Laudas Deus ministros suos, que-
rit in illis duas prerogativas: quibus multum egent. Prima est fidelitas, secunda prudentia; & unus ex principalibus ministris, quos Deus habet in ecclesia sua, est Confessarius, qui ad hoc ut sit fidelis, indiget legitima potestate, & scientia sufficienti, quam debet à Deo petere multum serino, ut possit in omnibus recte procedere, & tanquam eius minister tractare, & iudicare de rebus singularibus. Indiget multa prudentia, & industria; unde in hoc tractatu in materijs, quas resolvo, propono in singulis eorum eas monitiones; quæ necessario debent observari à dictis Confessarijs; in hoc tamen capite propono quasdam monitiones, & documenta generalia, ut sic non prætereant limites prudentiæ.

Primum documentum est. Quod nunquam accedat ad audiendas confessiones, absque eo quod prius petat à Deo lumen, sine quo debet putare nihil recte facere posse; facta que oratione, accipiat penitentem grate, & eo amore, quo pater ille recepit prodigum filium, considerans, quod tanquam famelicus gratiæ recurrit ad paternam domum. Inducat ergo in eum animus, ut aperiat pectus suum vulneratum dicens illi: Frater dic, & confitere peccata tua forti animo, quia potest esse, quod ego, qui te audio, habeam multo plura & graviora peccata, quam tu,

quod forsitan permittit Deus, ut sic melius compateret fragilitati tuæ, cum venisses ad pedes meos, cum tam in me expertus sim: & ut ad eundem effectum permittit negari cum iuramento a diuo Petro.

2. Secundum documentum. Debet docere penitentem, ut habeat actum exterioris hominis, culpæ rei, & detentæ carcere peccati, condemnati que morti; sicque præcipiat illi, ut signet se signo Crucis, & dicat confessionem inclinato humiliter capite, videns, & cognoscens, quod peccavit in celum & coram Deo, putans se indignum, tanquam alter filius prodigus esse coram sacerdote, considerans multos alios propter minora peccata ob iusta iudicia Dei, & occulta, non potuisse habere hoc beneficium accedendi ad confessionem, licet Deus nunquam defecerit illis cum sufficienti auxilio, & favore necessario ad salutem animarum suarum.

3. Tertium documentum: Debet Confessor interrogare penitentem, an examinaverit conscientiam suam, quia si non fecit hoc, accipiens à semetipso rationem, redensque illam Deo, non valebit confessio: ob quod si aliquis negotiator veniret ad confessionem, qui non adhibuit aliud examen, quam à domo sua usque ad ecclesiam, non debet illum audire, sed monere illum cum charitate, & dare illi tempus, ut possit præparari; & idem est de quocumque alio, qui ab illinc multis diebus non sit confessus peccata sua: & ratio est, quia moraliter loquendo non est possibile, quod hic possit reddere rationem vitæ antea actæ propter suam culpam, & incuriam crassam, & affectatam: quod non excusat illum, quia procedere ignauiter in hoc casu est idem ac velle remanere in suis peccatis voluntarie; & prave reddere rationem propter quod Confessarius debet illi dare terminum aliquorum dierum ad examinandam conscientiam, & dare illi modum, quo possit facile re-
cor-

Med. in
sum fol.
281. p. 1.
Lop. v-
bi supr.
cap. 28.
col. 211.

4. Regu
3.

cordari suorum peccatorum, scilicet, ut
recurrat per ordinem præceptorum Dei,
& ecclesiæ, & per peccata mortalia, &
opera misericordiæ, recordatus societa-
tum, & comitum vitæ, & particulari-
ter examinet se in peccatis, quibus ma-
gis est inclinatus, & obnoxius. Verum
est tamen, quod aliquando Confessa-
rius est tam dexter, & expectus, ut licet
penitens non examinaverit conscien-
tiam suam, possit extrahere ab eo ra-
dictus peccata, quales, necesse est, sint,
qui colonorum, & rusticorum audiunt
confessiones, cum videamus in vallis
semper, quam parce examinent con-
scientiam suam. Supradicta doctrina
colligitur ex eo, quod tradit Medina
in sua summa, & Frater Ludovicus Lo-
pez in suo instructorio conscientie;
qui dicit, quod si aliqua nobilis virgo,
quam mater tenet domi reclusam per
totum annum, accedat simul cum ea
ad confessionem, & communionem,
ad implendum præceptum ecclesiæ, &
interrogata à sacerdote an examinaue-
rit conscientiam, dicit quod non, non
ideo debet condemnari dictus Confes-
sarius, si audiat eam, & absoluat eam,
faciens ex parte sua, quod est possibile
in interrogationibus, quia si non audi-
ret eam, & non absolueret, incurreret
magnam infamiam, & sequeretur gra-
ue scandalum vidente matre, & qui
eam comitantur, quod noluerit eam
audire, nec absolvere, cum non acceperit
Eucharistiam, quod illi erit in cau-
sa desperationis; quam opinionem pu-
to multum veram, & piam, & sem-
per Confessarii in administratione hu-
ius sacramenti debent eligere securio-
res, & suaviore opinionem, si sint he-
minum piorum, & catholicorum sa-
pientium, & prudentium, cum hoc iu-
gum confessionis tam onerosum carni
fiat leuius, & suavius; loquendoque
regulariter sint Confessarii constantes
in dimittendis penitentibus, qui non
examinaverint conscientias, tanquam
alter Profeta Eliseus, qui eiecit Naa-
man leprosum superbum, & confiden-

tiam in favoribus dominorum terræ:
dicens illi, ut iret, & lauaret se septies in
Iordane.

4 Quartum documentum. Non de-
bet Confessarius ante confessionem in-
terrogare penitentem, an habeat ali-
quod impedimentum, ob quod non
possit illum absolvere, ut, an teneat do-
mi concubinam, & nolit eam relinquere,
an sit usurarius, & nolit relinquere
usuram; quia licet post auditam confes-
sionem conqueratur penitens de illo,
quod audierit sua peccata, & nolit
eum absolvere, maius incontinentis
est, quod penitens extra confessionem
aperiat, & revelet peccata sua; & etiam
quia potest esse, quod cum monitioni-
bus Confessarii factis in confessione,
aut post eam, proponat exire a pecca-
to, in quo antea proponebat durare.
Vnde sufficit, quod Confessarius inter-
roget eum, si venit cum humilitate ad
suos pedes, ut curetur secundum neces-
sitatem: hæc doctrina est Navarri, &
Medinæ contra Caietanum.

5 Quintum documentum. Debet in-
terrogare Confessarius penitentem, de
suo statu, ut secundum illum, faciat in-
terrogationes, quas in hoc tractatu
non pono in particulari. Primo, quia
constant ex materiis, quæ in ea resol-
vuntur, tum quia nollem molestus es-
se lectori, & ut sciant eas in particulari,
legant confessionarium parvulum Al-
coceris, qui melius alijs eas ponit: inter-
roget autem penitentem, an confes-
siones, quas fecit aliqua de causa fuerint
invalidæ, scilicet, quia reliquerit dicere
aliquid peccatum scilicet, aut culpa-
crassa, aut verecundia, quod sæpius
accidit in mulieribus. Et si necesse sit
iterare confessiones, declaret ei pericu-
lum, in quo fuit anima sua, cum in om-
nibus illis peccaverit mortaliter; & ad-
vertat ei, ut examinet conscientiam
suam, qua examinata audiet illum;
hanc doctrinam tenet Navarrus cum
commun.

6 Sextum documentum: Debet inter-
rogare penitentem, an habeat aliquem
casum

Nav. in
Man. c.
10. n. 2.
Med. v-
bi supr.
fol. 237.

Nav. vbi
sup. n. 3.
in fin.

casum reservatum, aut excommunicationem; pro quo qualiter debeat procedere, supra dictum est in materia confessionis quantum ad absolutionem.

7. Septimum documentum est, quod si Confessarius dixerit penitens velle facere confessionem generalem, procuret scire eius humorem, an sit prudens, quietus, alienus a scrupulis, quia confessiones generales, licet aliquibus sint utiles, si sint personae prudentes, & quietae, quae volunt facere quasi generalem campum vitiorum ad maiorem sui confusionem, conscientijs tamen parum quietis solent sepe esse maioris perturbationis; sic enim docet Navarrus.

8. Octavum documentum: quamvis audiat Confessarius a penitente aliquod peccatum grave, aut turpe, non ostendat signa admirationis, nec statim abominetur illud, potius debet illi dicere, sequere tili, nec desistas narrare, quia etiam ego peccator sum, & nisi Deus me teneret sua potenti manu, forte facerem graviora peccata, considerans

qualiter Christus Redemptor, postquam discipuli, qui ibant in Castellum Emaus, confessi fuerunt suam incredulitatem, vocavit eos stultos, & tardos ad credendum non antea. Consideret, quomodo Iosue verbis teneris vocans eum filium persuasit Achan, ut confiteretur peccatum suum, & postea iussit illum lapidari, & comburi omnia sua bona.

9. Nonum documentum est; Si Confessarius viderit, quod penitens inter confitendum vult celare aliquod peccatum; aut probabiliter credit, quod obliuiscitur illorum, aut quod putat non esse peccata mortalia, quae verè sunt; debet caute prudenterque attrahere illum, ut revelet perfecte omnia, docens eum, quae sint peccata mortalia, & quod dubium declaret ut dubium, & certum, ut certum, & peccata, quae scit commississe, dicat ea exterius, sicut sentit in interiori animae suae; & si recorderetur commississe aliquod peccatum mortale, quod non potest reducere ad memoriam, sufficit dicere fecisse certum

quoddam peccatum mortale, cuius non potest recordari speciem, ut dicit Ioannes Maior; nec consentiat illum declarare complicem peccatorum, quae confictur, ut dictum est in materia circumstantiarum.

10. Decimum documentum est, Caveat Confessarius, ne condemnet tanquam peccatum mortale, quod certo nescit esse peccatum, potius in rebus dubijs accedat ad parrem securiorem, & in difficilibus sciat dubitare, ut quod ex se non potuerit definire faciat cum consilio doctiorum; vel quidem melius erit non audire tales confessiones, in quibus committi possit ab eo error; vbi Confessarius, qui non habet scientiam, nec experientiam commutandi vota, rogaretur ab aliquo, ut commutet illi votum eundi Hierusalem, debet Confessarius, qui in huiusmodi rebus non sit versatus, aut remittere penitentem ad doctiorem, aut ipse consulere illos super ipso negotio. Vnde oportet, ut bene viderit omnes materias, in quibus solent offerri magna dubia etiam multis doctis, ne reprensus eas mittatur praecipue in suam opinionem: huius documentum partem tradit Navarrus & Medina.

11. Undecimum documentum est; Si accidat in confessione aliquis casus, circa quem sint diversae sententiae doctiorum, quorum aliquos sequatur Confessarius, alios penitens, & Confessarius credat suam opinionem esse evidentem, & illam penitentis esse friuolam, & dubiam, non debet in hoc casu absolueret; si verò amborum rationes sint probabiles, aut saltem illae penitentis sint probabiles, unde sequatur illius opinionem saltem aliquis gravis doctor, potest tunc Confessarius conformari opinioni penitentis, licet non sit eius Parochus; audiatque illum, ac absolueret, ut post Adrianum, tenet Navarrus.

12. Duodecimum documentum: Confessarius, qui ob negligentiam omisit aliquam interrogationem alicuius rei notabilis, & penitenti necessaria-

Maior i
4. d. 17.
q. 3.

Nav. in
Man. c.
2. nu. 42.

Luc. 24.

Ios. c. 7.

Nav. in
Man. c.
16. nu. 4.
Med. in
sum. fol.
19.

Adr. i 4.
de conf.
q. 5. dub.
7. Nav.
de pen.
& re-
mis. d. 6.
nu. 66.

cessaria, & postea recorderetur suæ negli-
gentiæ, & obliuioni, aut ignorantia, te-
netur monere illum de dicta re, si sit
necessaria ad confessionem, & salutem
animæ penitentis, & si potest fieri com-
modè sine detrimento alicuius eorum.
Si vero non potest fieri aliquod dicto-
rum inconuenientium, & præcipue si
penitentem excuset eius ignorantia in-
uincibilis, atque bona fides, non tene-
tur ad illud, sed doleat de sua culpa, &
relinquat reliquum Deo, quem poterit
orare, vt illuminet mentem penitentis
ad videnda sua peccata; vt docet post
alios Soto, Nau. & Cord.

Soto in
4.d. 18.
q. 3. a. 4.
& 5. fo.
825. &
826.
Nau. in
Man. c.
17. n. 21
& 23. et
c. 26. n.
1. & 14.
Cord. d.
casibus,
q. 7.

13 Decimum tertium documentum,
Quando viderit Confessarius, quod
penitens habeat ignorantiam inculpa-
bilem illius, quod iure positiuo ordina-
tur circa quendam casum: videtque
illum habere bonam fidem, & quod
eius peccatum non potest habere re-
medium sine scandalo, & magna diffi-
cultate; taceat Confessarius, & sinat
illum cum sua bona fide non interro-
gans illum quidquam de hac re; quia
si interrogat illum, & ipse declarat, qd
est in facto, tenetur Confessarius il-
lum docere veritatem: vnde si compe-
riat hominem coniunctum matrimo-
nio, quod reuera fuit nullum, propter
aliquod secretum impedimentum,
quod ignorat talis homo, si non possit
præberi remedium huic rei sine scan-
dalo, & magnis difficultatibus, taceat
Confessarius, & sinat eos sic coniu-
ctos cum sua bona fide: hanc doctri-
nam ponit Medina Complutensis, Na-
uarrus, & Corduba, Medinaque Sal-
mantinus. Debent autem advertere
Confessarij multum hoc documentum,
quia si in casu posito dixerint prædictis
coniunctis, quod non sunt rectè con-
iuncti, non poterunt petere debitum,
quod ipsi difficulter facient, simul co-
habitantes.

Med. de
confess.
c. 26. nu.
4. Cord.
de in-
dulg. q.
49 in fi.
Med. in
sum. fo.
263.

14 Decimum quartum documentum:
Cum penitens est cōfessus peccata sua,
absoluens illum Confessor ab omnibus
illis, debet illum monere, quod si po-

stea venerit ei in mentem aliqua ex-
communicatio, aut peccatum reserua-
tum, aut nō reseruatū, quod per obli-
uionem naturalem reliquerit inconfes-
sum, non turbetur, neque formidet,
quia iam est de omnibus illis absolutus
consequutiue in virtute recepti sacra-
menti; verum tamen tenebitur postea
confiteri tale peccatum, si occurrerit
memoriæ, & licet sit excommunicatio
reseruata, aut casus reseruatus, quod
est oblitus, si Confessarius habebat au-
thoritatem absoluendi ab illis etiam,
remanent non reseruati, vnde poterit
ab eis absolui à quocunque sacerdote,
approbato ab Ordinario; quod illum
monens, poterit dimittere eum cum be-
nedictione domini dicentei, Vade fra-
ter mi in pace, & noli amplius peccare,
indulgens ei, vt iterum ac sæpius ve-
niat ad eius pedes, & confiteatur iugi-
ter peccata, aut ipsi, aut alijs Confessa-
rijs magnificans illi profectum spiritua-
lem, quem recipit anima sua ex frequē-
tatione huius sacramenti. Notet autem
Confessarius, quod hominem doctum
parum aut nihil est, quod monere de-
beat, sed breuibus, & compendio com-
positis verbis debet illum exhortari ad
quærendam virtutem, & fugere vitia,
vt docet Nauarrus, monensque illum,
quod videtur ignorare.

Nau. in
ca. 2. in
prin. de
penit. d.
6. nu. 5
& in
Man. ca.
26. n. 1.

De obligatione Parochorum admini-
strandi Penitentiz Sacramentum.
Cap. LXIII.

SUMMARIVM.

An teneantur Parochi audire suos subdi-
tos in confessionibus voluntarijs. Concl.
1. num. 1.

An teneantur audire subditos infirmos pe-
ste, concl. 2 nu. 2.

1 Prima Conclusio. Tenentur Pa-
rochi audire confessiones suo-
rum subditorum, licet sint volun-
tariæ, vt resoluit Nauarr. Dixi, licet sint
voluntariæ, quia si sint de necessitate, quæ
iure

Nau. in
cap. pla-
citu. de
penit. d.
6. nu. 152.

iure tenetur penitens confiteri, nulli dubium est quod tenetur audire eos. Verum est tamen, quod non tenetur Parochus audire subditos egrotantes peste in domibus eorum, si commodè possint alibi asportari, ubi minori periculo illis sacramenta administrentur, & ideo non tenentur audire eos in lecto iacentes, si possint surgere, & poni ante fores, aut alibi ubi aer perflet, ut notat Rebuffus. Aduertaturque, teneri Parochos audire subditos tempore iubilati, ut notat Adrianus, quod si non possint, tenentur querere illis Confessarios; quam obligationem non habent pro alijs confessionibus anni, quando non tenentur audire eos occupati maioris momenti rebus, aut habentes probabilem coniecturam, quod non expedit audire eos tam frequenter.

2. Secunda Conclusio. Tenentur Parochi confessiones audire subditorum, licet laborent peste, ut tenet Nauarrus: quod probatur, quia Parochus facit pactum cum illis ponendi non solum laborem necessarium, sed utilem ad eorum salutem spiritualem; & confessio est utilis, cum de attrito faciat contritum. Quam conclusionem tenet etiam Ludouicus Lopez, & Medina, quæ conclusio debet intelligi secundum dictum in præterita conclusione querentibus ipsis omnia media ordinaria, ne eorum vita periclitetur, scilicet, audiendo eos in loco, ubi aer transpiret, aliaque remedia, quæ medici solent in his casibus proponere. Noteturque, quod si non sint Parochi, aut alij, qui possint facere hoc officium, quod Episcopi tenentur illud facere in hoc casu cum eo-

dem periculo Parochi, ut dicit Sotus, & secundum ordinem charitatis tenentur prius succurrere

postis in maiori necessitate.

De communionis præcepto.

Cap. LXIV.

SYMMARIUM.

An obliget præceptum communionis solum ratione præcepti, et quo tempore obliget, concl. 1. nu. 1.

An non accepta communionem in paschate sit obligatio accipiendi postea, ibidem.

In qua ætate obliget hoc præceptum, conclus. 2. nu. 2.

An sit obligatio de præcepto diuino communicandi in articulo mortis, & de aduertentia quam debent habere parochi, quando timetur vomitus, conclus. 3. nu. 3. & quod non sit bonum portare sacramentum infirmo, ut adoret illud, ibidem.

An sit obligatio communicandi cum periculo mortis, conclus. 4. nu. 4.

An satisfaciatur præcepto paschatis, qui communicat in peccato mortali, conclus. 5. nu. 5.

1. Prima Conclusio. Obligatio est, & præceptum communicandi ob necessitatem salutis animæ nostræ non realiter, sed sufficit quod spiritualiter communicatur, ut dicit S. Thomas, & resoluit Sotus. dixi ob necessitatem salutis animæ, quia loquendo de necessitate ratione præcepti, præceptum est diuinum, quod obligat nos ad recipiendum hunc panem celestem, & communicare realiter, ut tenent Ledesma, & Sotus contra aliquos, qui dicunt esse solum hoc præceptum ecclesiasticum. Circa quod videatur Couarruias. Verum est tamen, quod determinatio temporis, in quo debet accipi sacramentum relinquitur dispositioni ecclesiæ: quæ obligat ad hoc in paschate resurrectionis singulis annis; quod præceptum ut impleatur, sufficit accipere Eucharistiā per octo dies ante Pascha, & per octo post Pascha, ut concessit Eugenius IV. & tradit Nauarr. & in partibus Hispaniæ per quandam concessionem Clem. VII. satisficit præcepto communionis, si fiat a principio quadragesimæ, ut in explanatione Bullæ Cruciatae. Notaturque, quod qui non communicant in paschate,

Sot. in 2. d. 1. q. 6. art. 4. conclus. 4. & 1. & in solut. ad 2. & d. 8. q. v. ni. ar. 3. con. 3. post 6. cō 5. aduertēdū hic Ledesma in 4. q. 11. ar. 1. Sot. d. 12. q. 1. art. 11. Cou. li. 1. var. c. 10. n. 5. Nauarr. in Man. c. 21. nu. 45. In Explic. cruciatæ S. 5. nu. 9.

Rebuff. in pr. benefic. ii. dispensat d. nō resid. Nauarr. ubi sup.

Nau. ca. 25. nu. 133. 5. 20. & c. 24. 1. nu. 11.

Lop. in iust. cō. 1. p. c. 57. Med. in sum. fol. 114. pag. 2.

Sot. in 4. d. 18. q. 4. ar. 2.

Nau. in Ma. nu. e. 1. n. 45. **Henriq. 2. 1. 10. lib. 2. de Euch. c. 5.** **Sor. vbi supr Med. in sum. fol. 206 p. 2** **Soto in 4. d. 12. q. 1. ar. 11 §. 2. di. 1. cimus Concil.** **schate, tenentur communicare ante finem anni, vt contra alios defendit Nauarrus; quia ius, quod precipit communionem per pascha. duo precipit, scilicet, vt communicetur semel in anno, & quod communicetur in paschate. Verum tamen mihi hæc opinio non videtur vera, vt notat Henriquez admittens eam in casu, quod Confessarius differat absolutionem penitenti, aut quia penitens sit excommunicatus, & postea compellitur a suo pastore, vt communice: vnde ille qui propter itineris longitudinem, aut grauem infirmitatem omittit communionem in paschate, non tenetur postea cessante tali impedimento ad communionem ipsam. Nota etiã, quod sacerdotes satisfaciunt dicentes missam in die paschatis, licet non sint in propria parochia; quia consuetudo interpretatur, quod debere communicare in propria parochia debeat intelligi quoad illos solum, qui accepturi sunt sacramentum aliena manu.**

2 Secunda Conclusio. Non tenentur ad communionem pueri ante annos quatuordecim, & puellæ ante annos duodecim, vt tenet Sotus, quod intelligitur regulariter loquendo, vnde Medina dicit, quod examinare hoc relinquitur arbitrio prudentis Confessarij, qui debet considerare, si puer habet vsum rationis sufficientem, vt possit recipere Deum suum, & teneatur ad hoc præceptum. Verum est tamen quod si consuetudo admisit, quod nullus iuuenis, aut puella communice ante prædictam ætatem, debet obseruari; ita quod si non obseruetur cum aliquibus, licet sint prudentiores, & cum quibus possit dispensari, esset tamen scandalum illis, qui ignorant eorum prudentiam.

3 Tertia Conclusio. Qui est in articulo mortis constitutus, tenetur ad communionem realiter de iure diuino, & ecclesiastico, vt resoluit Sotus: & videtur colligi ex Concilio Tridentino. Verum est tamen, quod non est peccatum mortale omittere communionem per negligentiam in hoc transitu, vt tenet

Siluester, & Ledesma, quod debet teneri, & debent multum adnotare illi, qui administrant hoc sacramentum illis, qui sunt nimis infirmi, an scilicet possint recte capere; quia tantus potest esse calor, & febris magnitudo, vt non possint sumere; vnde si huius sit probabilis suspicio, non debent administrare illud, ne forsitan postea expuatur cum salua: quod documentum est multum considerandum Parochis rusticorum, qui cum sint rudis ingenij ad res spirituales, & præ ægritudine adhuc sint vecordiores solito, sæpe recipiunt sacramentum, & non possunt illud consumere; vnde postea, vel vomitu eijciunt, vel expuunt, cuius rei ego habeo experientiam propter casus, quos ego sum sæpe interrogatus à multis Parochis parum in his rebus versatis. Quod sæpe processit (vt cognoui) propterea quod dicti Parochi statim ac sacramentum præbuerunt, discedunt relinquentes reliquum negotium sacristis, quod scilicet præbeant infirmo lauatorium; quod conuenit ab ipsis dari, vt ministris altissimi, quousque videant optime consumptum esse; ne accadat tam grauis irreuerentia. Quod si aliquando accadat infirmum vomitu eijcere species sacramentales, si videantur ipsæ species per se existentes debent sumi, si fieri possit, aut mixte cum vino, vel alio liquore, vt sic facilius recipiantur, quod si non possint recipi, reponant eas in aliquo loco honesto apud altare: quod si non possit recte videri, an in vomitu contineantur species consecratæ, præsumendum est, quod sint digestæ, nisi statim acciderit vomitus ac receptæ fuerint, quia in hoc casu ponendum est sic reiectum in aliquo loco honesto, vt dicit Siluester, quem sequitur Salzedus in sua praxi criminali; Notoque non conuenire in hoc casu, quod Parochi asportent sacramentum infirmis, vt adorent illud, quia Pius V. prohibuit hoc, & Domini Cardinales vetant dicentes, *Non licet sacrosanctam Eucharistiam deferre ad agrotantes, qui morbi grauitate impediti sumere eam non possunt,*

Trist. 13. ca. 7. & can. 9 de mat. Eucharist. Syluest. verbo, Eucharist. 3. §. 1. Led. in ar. q. 11. art. 11.

Syluest. verbo, Euchar. 2. §. 9. querit r. ver. Salzed. in pract. c. 4.

possunt sed venerationis gratia solent eam deo seculari, & si forte aliquo in loco talis est consuetudo, prorsus est tollenda.

4 Quarta Conclusio. Non est præceptum recipiendi sacramentum Eucharistiae cum periculo vitæ, quia donec homo vivit, & est sanus, potest differre communionem ad aliud tempus, interim sufficit, quod habeat desiderium communicandi: hæc conclusio est Soti cum communi.

5 Quinta conclusio. Licet quis sumat Eucharistiam in peccato mortali, & peccet sic communicans in paschate, satisfacit nihilominus præcepto communicandi; hanc conclusionem tenet probabilem Medina contra alios, qui tenent contrarium; & Ludovicus Lopez dicit, quod usus ecclesiæ recepit hanc opinionem, quia neminem communicatum in peccato mortali obligat secundo ad communionem, & ratio probat, quod hoc præceptum sit impletum quantum ad substantiam sui actus, qui est communicare, & hic actus sufficit.

accedere ad cōionem sine præmissa cōfessione, si adsit copia Confessoris, & si sit necesse cōicare, ut definit Conc. Trident. Dixi si sit copia Confessoris, quia in aliquibus casibus, ut notat Sotus, deficiente confessore potest quis communicare sola contritione. Primus casus, si Confessarius est mutus, aut surdus, cui non potest confiteri infirmus positus in articulo mortis, nec est alius sacerdos, qui illū possit audire. Secundus, quā Confessarius longe abest, ut accidit Parochis oppidorum, & villarū, qui non habent ibi Confessarios, qui possunt per unū, aut duo festa sumere hostiam sine confessione, non tamen plus. Sacerdos autem concubiniarius potius debet curare de vita spirituali, quam de honore temporali, & ideo debet abstinere a cōmunionem, & celebratione missæ, usque eo quod tollat occasionem, ut dicit Sotus, quem sequitur Medina, ob quod Confessarius, qui invenit huiusmodi homines concubantes peccatum: & nolentes fringere occasiones, non debet absolvere eos, licet sit factis paramentis ornatus ad celebrandum, in sacristia, & ipse dicat non posse desinere, quin dicat Missam, propterea quod totus populus expectat eam, debet perseverare, & nolle eum absolvere dicens ei, Nolo te absolvere, quia ad nihil valet tibi absolutio, si enim tu vis ire in infernum, melius est, quod solus eas, quam quod simul me etiam ferre velis tecum. Quod si dicat tunc tetigisse illum Deum, & nunquam habuisse propositum maius vitandi occasiones quam tunc, ideoque posse absolui, non debet credere, sed prudenter dicere, Pater si tantum est propositum tuum, & contritio tua, sufficit tibi, ut possis dicere Missam sine peccato, cum non habeas copiam Confessoris, ego enim nolo te absolvere. Nota autem, quod tunc dicitur longe esse Confessarius a Parocho dicto seu sacerdote, quando sit distantia novem, aut decem miliariorum, aut melius est, quod relinquatur hoc arbitrio sapientium. Tertius casus est, quando

Concil.
Trid. sess.
13. can.
11. Sot.
in 4. d.
12. qu. 1.
art. 4.

Soto v.
bi supra
und ubi
sup. fol.
259. p. 1.

Soto li.
1. de iu-
stit. q. 6.
artic. 4.
dub. fin.

Med. 1.
1. q. 109
art. 4. &
in sum-
ma, fol.
206. pag.
1. Lop.
in instr.
confic.
c. 11. co-
lu. 107.

De præparatione necessaria communi-
care volentibus. Cap. LXV.

SUMMARIVM.

*An debeant præcedere confessio commu-
nionem. concl. 1. num. 1.*

*An post pollutionem nocturnam in som-
niis habitam, & copulam maritalem
liceat sumere Eucharistiam die sequen-
ti. conclus. 2. num. 2.*

*An ad communionem requiratur actua-
lis deuotio. concl. 3. nu. 3.*

*Qualiter debeat se habere Confessarius cum
iis, qui omittunt communicare ob humi-
litem, nu. 4.*

*An debeat abstinere a cōmunionem, qui
reperit se frigidum, num. 5.*

*An communicare singulis diebus bonum
sit. num. 6.*

1 **P**rima Concl. Nemo habens con-
scientiam peccati mortalis potest

quando aliquis post confessionē recordatur alicuius peccati mortalis, existēs ad pedem altaris paratus genibus flexis ad recipiendam Eucharistiam cum reliquis nō potens omittere communionem sine scandalo, tunc enim potest sola contritione recipere sacramentum; unde Sotus condemnat aliquorum cōsuetudinem, qui positi iam immediatē ad communicandum, dicunt sacerdoti, ut audiat ab illis verbum. Quartus casus est, quando propē est praeceptum communionis, & non est copia Confessarii, & sine scandalo non potest ille desinere, quin capiat Eucharistiā. Hinc est, quod religiosus, qui habet casum reservatum, & non inuenit, qui velit eū absoluerē, potest licitē cōmunicare cū reliquis ad vitandum scandalum, quod sequetur, si non communicat cum alijs fratribus, licet non confiteatur, sola contritione; quod intelligitur, nisi casus ferat secum annexam excommunicationem, quia in tali casu debet multum cautē procedere: multum enim graue debet esse scandalum, ob quod concedatur excommunicato, ut possit recipere Eucharistiam, praecipue si excommunicatus sit excommunicatus in Cena Domini; quod si oportuerit dare illi talem licentiam, debet esse semel, aut bis, & nō amplius. Debet etiam notare prudens Confessarius, quod magnus peccator, & qui à multis diebus non est cōfessus, non debet statim accedere ad communionem, nisi interponantur septem, aut octo dies, quia est irreuerētia, quod immediatē post vomitum tam abominabilem rerum accedat ad sumendum Corpus Domini Nostri. Debet etiam advertere, quod qui non corrigitur in venialibus, sed cum magna facilitate committit ea, non debet permitti accedere ad communionem statim, quia licet peccatum veniale non contrarietur charitati, impedit tamen seruiorem, & augmentum eius, & si multum si sequentur, disponunt ad mortalia, & sic sunt indecentia ad recipiendum altissimum Deum, ut aduertit Medina. Verū

est tamen, quod si recipiatur hoc sacramentum cum solis venialibus, non impeditur eius fructus, & effectus, unde qui recipit, recipit gratiam sacramentalem, ut dicit S. Thom.

2. Secunda Conclusio. Post pollutionem in somnijs habitam, & post copulam maritalem, nō est licitum communicare statim die sequenti, nisi praeparetur quis cum aliquo extraordinario exercitio, ut consulunt Sancti propter reuerentiam, quae debetur tanto sacramento, & quia actus carnalis semper relinquit hominem distractum, & minus aptum intra se, quam par sit pro receptione sacramenti. Verum est tamen, quod communicans quis sine ista preparatione sine peccato mortali, nō peccat mortaliter, sed venialiter: & quamuis dicat Angles, quod dare cōmunionem coniugato, statim si quēti die post copulam conjugalem sit licitum pro quanto hic actus, nō solum non est peccatum, sed potest esse meritorius, ego concedo quidem hoc, sed nihilominus est tenenda conclusio, quia etiam est licitum iudicem condemnare latronem, aut occisorem ad furcam, & nihilominus remanet irregularis propter indecentiam, quae adest ad representandum Christum mansuetissimum agnum; unde licet sit actus meriti soluere debitū, affert secum tamen quandam indecentiam ad recipiendum Dominum statim sequenti die.

3. Tertia Conclusio. Ad recipiendum hoc sacramentum nō requiritur actualis deuotio, quae est actualis consideratio Christi veri Dei, qui suscipitur: quae conclusio est communis omnium contra Caietanum, qui dicunt, quod sufficit virtualis deuotio si antea praecesserit actualis; addit tamen Medina, quod si quis esset tam indeuotus, ut nunquam haberet hanc deuotionem, & considerationem, nec recordaretur huius tam sublimis actus, sed accederet ad communionem, sicut si accederet ad prandium, peccabit mortaliter; cui opinioni fauet sans autoritas D. Pauli, qui dicit

Med. in
sum. fol.
208.

S. Th. 3.

P. 9. 79.

ar. 4. ad

3.

Angl. d
suscip.
Euchar.
artic. 5.
diffinit.
vlt.

cit quod ille, qui indignè manducat, iudicium sibi manducat, non dijudicans inter hunc diuinum cibum, & communionem, & quidem qui taliter accedit, satis praua conscientia constare patet.

Documenta pro Confessarijs.

4 Notent Confessores, quod si accedant personæ mundæ à peccato timentes Deum, & timentes accedere ad hoc sacramentum, pro quo timore humiliantes se nolunt communicare, debent eas monere, vt communicent, quia licet hic timor reuerentialis sit multum acceptus coram Deo, multo magis acceptum est ipsum recipere sacramentum: cum hoc procedat à duabus virtutibus: scilicet à charitate, & à confidentia, quam homo habet in Deo: at non recipere procedit solum ab vna, nempe à timore.

5 Notent vltcrius, quod licet Caiet. dicat, quod ille, qui reperit se tepidum, & frigidum, bonum est, quod abstinat à communione, quæ opinio est D. Tho. in 4. dif. 11. tamen debent in hoc procedere multum cautè considerantes, quod sæpè titulo deuotionis vult dæmon decipere animas, quas non potest facere peccare mortaliter, generans in eis has frigiditates, & tepores, vt sic non accedant ad hoc sacramentum, & recipiant gratiam, quam potest illis communicare: ob quod dicit Ioannes Gerson, abstinere hominem quem non grauat conscientia peccati mortalis à communione solum, quia videat se frigidum, simile est illi, qui cum frigore existens non vult accedere ad ignem ad recipiendum calorem.

*In Communione
ordinari.*

6 Notent vltra circa personas, quæ volunt communicare singulis diebus, aut sæpè, quod facere regulam, quod omnes communicent singulis octo diebus, non videtur mihi bonum, quia nō omnes personæ habent æqualem deuotionem, & præparationem, vnde audientes confessiones iubeant loco satis-

factionis illis, qui multum peccant, vt confiteantur singulis septimanis semel, vt frænctur eorum libertas, non tamen præcipiant, vt communicent ita continuè, sed in aliquibus diebus festi sollemnibus, & quantumuis sanctus sit homo secularis, non debent permittere, vt singulis diebus communicet, sed ad summum semel in hebdomada, nisi sit fortè aliqua sancta Catherina: immo differre huiusmodi personis communionem, sæpè est bona probatio earum; propter quod possunt Confessarij ordinare illis, ne accipiant Eucharistiam per duos menses, quod si æquo humilique animo sustulerint, signum erit posse illis dare licentiam, vt accipiant pluries; si vero respondeant, quod est illis adferri consolationem, & plorent impatenter, facientes signa multi motus, argumentum erit, quod non merentur communicare, nisi ad plus in Paschate, quia hæc est quasi quædam luxuria spiritualis, qua sæpè vititur dæmon, vt det præcipientes animas in multa inconuenientia. Hoc dicit Medina, in sua summa secundum doctrinam sanctorum: ego tamen addo quod si esset persona bona, & modesta, posset illi dari licentia, vt communicaret singulis septimanis, & aliquo die festo, quod fortè incidat inter ipsam: quod si est persona religiosa, potest talis licentia extendi considerata probataque eius virtute: quod si sit sacerdos religiosus, notus vita sancta, & probata, non solum debet illi dari licentia, sed debet laudari in hoc. S. Gregor. narrat de beato Cassio, episcopo Nar-nicensi, quod cum diceret Missam quotidie, audiuit vocem de celo dicentem illi;

Age quod agis, & non cesser pe-
tus, in natali enim Apostolo-
rum venies ad me; in
quo die decessit,
& iuit ad Do-
minum.

Ali-
qua ex dictis colliguntur
ex Nauar. in Man.
c. 21. in fine.

Med. f.
120 pa-
gio. 1.

Gregori
lib. 4.
Dial. c.
36.

De

De Eucharistia ieiuno stomacho sumenda. Cap. LXVI.

S V M M A R I V M.

An qui non est ieiuno stomacho possit communicare, & dicere Missam, conclus. 1. num. 1. & an si est suspensus, aut interdictus, possit finire Missam incaptam, ibidem.

An possit sacerdos post communionem, & lauatorium, sumere reliquias, quas inuenit in patena, concl. 2. num. 2.

An possit communicare deglutiens reliquias cibi, quæ remanent inter dentes, aut aliquas guttas aquæ, aut probans vinum, & quid simile, aut qui est indigestus, concl. 3. num. 3.

Concil.
Const.
sess. 13.
Concil.
Cart. c.
8.
Sot. in 4.
d. 8. q. 3.
Duran.
q. 4.

Prima Conclusio. Qui non est ieiuno stomacho, non potest recipere Eucharistiam, nec celebrare Missam, ut definitum est in Concilio Constantensi, & Carthaginensi; quod intelligitur, nisi sit in periculo mortis, & etiam, quando sacerdos post consecrationem recordatur comedisse aliquid, ut dicit Sotus, quem sequitur Durandus, quia cum hic concurrant duo præcepta incompatibilia, scilicet præceptum sumendi Eucharistiam ad integritatem sacrificij, quod est diuinum, & præceptum sumendi stomacho ieiuno, quod est ecclesiasticum, diuinum debet præferri ecclesiastico; & licet sacerdos non peccet in hoc casu communicando, peccat tamen in negligentia commissa ponens se ad celebrandum non ieiunus, cuius rei debuisset recordari; erit autem culpa mortalis, aut venialis secundum quod ignauia fuit mortalis, aut excusabilis. Dixi, post consecrationem, quia si recordatur comedisse ante consecrationem, tenetur relinquere Missam, nisi sequeretur scandalum, quia etiam præceptum vitandi scandalum est diuinum, & ideo debet præferri ecclesiastico sumendi ieiune, hancq; sententiam ob dictam ra-

tionem tenet Angles, & Nauarrus, & alij; qui Nauar. innitens huic rationi dicit, posse quemquam etiam incipere Missam non ieiunum stomacho ad vitandum scandalum: Vnde si in aliquo oppidulo, aut villa in die Natiuitatis Domini non esset nisi vnus sacerdos, qui comedisset, & non posset inueniri alius sacerdos, qui posset dicere Missam, præter eum, non solum potest dicere Missam, sed tenetur dicere illam; quod ego putarem verum in casu, quod populus ignoraret comedisse, quia si id sciret, scandalizaretur grauiter, videns quod celebraret, & sumeret Eucharistiam; vnde pro euitando vno scandalo efficeret aliud maius. Ex dictis infert Nauar. sequens Angelum, & Syluestrum, quod sacerdos, qui post incaptam Missam ante consecrationem recordatur, quod est suspensus, aut interdictus, aut excommunicatus, non incurrit nouam irregularitatem, complens Missam, si non potuit illam omittere sine scandalo.

2. Secunda Conclusio. Potest sacerdos post sumptam communionem, & lauatorium sumere reliquias, quas inuenit in patena, quod intelligitur, quamuis sit reliquia magna, si non sit locus in quo commodè seruari possit, sicut quando dicitur Missa in agro, longè ab ecclesia, vbi est sacrarium, quia si diceretur Missa in ecclesia, vbi est tabernaculum, in eo debet seruari, ut dicit Angles.

3. Tertia Conclusio. Licet quis deglutiat reliquias cibi, quæ remanserunt inter dentes, non remanet impeditus ad communionem, quia hoc non deglutitur per modum cibi, sed per modum saluæ, si vero reliquia fuerit talis, ut possit dentibus frangi ante deglutionem, non poterit communicare. Notaque, quod ille, qui colluendo os, deglutit aliquas guttas aquæ, potest communicare, quia sæpe accidit quod non attingant stomachum, sed remaneant in gutture. Huic infert Nauarrus sequens Syluestrum, quod qui probat vinum, ollarum cibos, aut quid simile, poterit communicare, dummodo illud, quod gu-

Angl. in
q. de sus-
cipien.
Euchar.
art. 4.
Nau. in
Man. c.
25. nu.
75.

Angl. &
suscep.
Euchar.
art. 6. dis-
sic 20.

Nau. in
Man. c.
21. n. 53

stauit, nō attigerit stomachum. Et hinc etiam sequitur, quod ille, qui postquam cenauit, transegit totam noctem sine somno, licet sequenti die videatur non habere cenam digestam, potest communicare, quia nullum est praeceptum quod obliget nos ad communicandum post digestionem, sed solum quod sumus ieiunantes à media nocte in vltia.

De Eucharistiae Ministro, & de obligatione illam administrandi.

Cap. LXVII.

SUMMARIVM.

Quis sit Minister sacramenti Eucharistiae, concl. 1. num. 1.

An Parochus teneatur deferre hoc Sacramentum peste laborantibus, conclus. 2. num. 2.

An poni possit hoc Sacramentum in aliqua parte, ut peste laborans recipiat ore, absque eo quod digitis tangat, ibidem.

An Sacerdos peste affectus possit accipere hoc Sacramentum à seipso, ibidem.

An Religiosi possint administrare hoc Sacramentum in die Paschae, conclusio. 3. num. 3.

Prima Conclusio. Minister sacramenti Eucharistiae est Sacerdos, quo absente Diaconus potest illud deferre ad infirmos, licet non habeat manus consecratas, ut requiritur ad illud contrectandum, sic tenet post S. Thom. & Paludanum, Sotus, & ideo licet infirmus sit in extrema necessitate, non est licitum laicis deferre sanctissimum sacramentum ad communicandum, quia laicis non conuenit, quod tangerant tantum sacramentum, nisi cecidisset in terram deficienteque Sacerdote, qui id efficiat, ut dicit D. Thom.

2 Secunda Conclusio. Tenetur Parochus deferre hoc sacramentum aegrotantibus peste si possit deferri cum debita reuerentia, & sine probabili peri-

culo vitae, & hoc ratione officij sui; & quia hoc sacramentum est necessarium ad salutem, & quia si infirmus non recipit gratiam per sacramentum penitentiae, potest illam recipere per hoc sacramentum, ut notat Sotus. Dixi, *debita reuerentia*: circa quod debet notari, quod tempore pestis non debet requiri tanta praeparatio quanta solet esse tempore sanitatis. Dixi, *sine probabili periculo vitae*, quia cum periculo vitae non tenetur deferre; ut dicit Ioannes Tabien. quod confirmatur, quia ut dicit Siluester, omittere aliquem per negligētiā communionem in articulo mortis non est peccatum mortale; cur ergo debet mortaliter reputari Parochus peccare si nolit eā deferre infirmis tempore pestis cū periculo vitae suae? Vnde tenendum est hoc cum Tabien. licet Nauarrus dicat contrarium. Nota etiam, quod quamuis quidam neotericus dicat, quod potest Parochus ponere sacramentum Eucharistiae in aliqua decenti parte, aut loco, ubi possit ipse infirmus recipere ore, absque eo quod digitis tangat, ut sic fugiat periculum probabile suae vitae, quod potest accidere, si ipse accedat ad illum, ego tamen non audeo esse huius opinionis propter magnam reuerentiam, quae debetur tanto sacramento, cuius minister in isto casu magis, quam in alio debet esse sacerdos, quia tales infirmi praecalore pestilenti, quo sunt praediti, saepius non possunt illud sumere, sed remanent illis in ore saltem aliqua reliquia adherentes palato, & gutturi; unde conuenit, ut adsit minister, qui praebat lauatorium necessarium, ad hoc ut cum reuerentia consumetur. Verum est tamen, quod sacerdos egrotans peste, poterit accipere sacramentum à seipso, ut tenent Caietanus, & Armilla, quia potest illud tangere, & recipere cum reuerentia. Si vero adsit periculum supradictum omittat communionem.

3 Tertia Conclusio. Nullus Religiosus potest administrare hoc sacramentum in die Paschae sub poena excommunicationis.

Sot. in 4 d. 12. q. 1 ar. 11 dub. vlt.

Tabien. verbo, c. pisc. nu. 5. con. 4.

Caieta. verb. cōmunicatio minister communicatio.

Armilla. verb. cōmunicatio num. 8.

Sot. in 4 d. 13. q. 1 art. 3.

D. Th. 3 p. 9. 81. ar. 8.

Clem. 1.
de priu.
Caieta.
ver. com.
muni c.
64
Nau. in
Man. c.
27. n. 10

Habet i
compē.
ut. com.
mun. 5. 9
Habet i
compē.
in d. tit.
35. 3.

municationis, siue secularibus, siue clericis sine licentia Parochi, si illi sint subiecti, ut determinatum est in quadam Clemētina. Dixi si sunt illi subiecti, quia religioso exempto poterunt administrare, ut tenet Caietan. quem sequi ut Nauarrus. Dixi etiam in die Pascha, quia ad hunc diem solum non habent religiosi mendicantium licentiam administrandi illud fidelibus, nisi non datur illis à Parocho: & pro reliquis diebus habent eam à Pontifice concessam, absque eo quod Parochus possit impedire, ut declarauit Leo X. Nota autem, quod quando Parochus dat licentiā suā cui, ut accipiat communionem à quocunq; maluerit, potest illam recipere à religioso, ut declarauit Eugenius IV. Nota et, quod hæc licentia sufficit, quod sit præsumpta, ut omnes dicunt saltem in foro conscientie.

Quibus danda, & quibus neganda communio. Cap. LXVIII.

S Y M M A R I V M.

An sit obligatio administrandi communionem condemnatis morte, conclus. 1. num. 1.

An communicatio sit neganda publicis peccatoribus, concl. 2. nu. 2.

An communicatio sit neganda publicis mimis, & qui dicantur mimi, conclus. 3. n. 3.

An communicatio sit danda occultis peccatoribus tempora, quod tenentur communicare, conclus. 4. nu. 4.

An communicatio neganda occultis peccatoribus extra tempus consuetum communionis, conclus. 5. nu. 5.

An sciens Parochus in confessione peccatum occultum possit negare communionem penitenti, quem audiuit, cōc. 6. n. 6.

An possit negari communio non nominatim excommunicato, conclus. 7. nu. 7.

An possit negari communio cum periculo uitæ publice excommunicato, conc. 8. n. 8.

An qui non est Parochus, teneatur omnes petentes communicare, conclus. 9. num. 9.

An administrans communionem debet esse confessus, & an communicans multos uno actu in peccato mortali committat multa mortalia, num. 10.

Que gratia conferatur debite recipienti communionem num. 11.

Prima Conclusio. Præceptum est Ecclesiasticum, quod obligat ad dandam communionem illis, qui sunt condemnati morte; quod præceptum obseruatur in multis prouincijs, ut constat ex his, quæ tradit Iulius Clarus. Verum est tamen quod in Hispania, Gallia, & Ducatu Mediolanensi est in vñ contrariū: quam consuetudinem Inuiti approbant, multi negant, ut constat ex his, quæ tradit Antonius Gomez, Nauarr. & Couarruu. Mea opinio est, quod non debet illis negari confessio, & post confessionem debet iudex permittere illis, ut possint communicare saltem ante diem mortis: Nec valet consuetudo in contrarium, quia consuetudo in administratione sacramentorum, ut valeat, debet esse cum licentia Papæ, ut dicunt Doctores, præterquam quod hæc consuetudo non est rationabilis, & ideo est reprobata per quandam pragmaticam Regis Philippi II. anno 1559. & quandam constitutionem synodalem Archiepiscopatus Burgenfis, quæ allegat in fauorem suum quendam motum proprium Pij V. præcipientem omnibus iudicibus, ut faciant communicare condemnatos morte. Verum est tamen, quod quando non potest differri executio sententiæ ad alium diem, potest iudex negare communionem propter reuerentiam, quæ debetur tanto sacramento.

2. Secunda Concl. Tenentur Parochi negare communionem publicis peccatoribus, nisi faciant publicā penitentiam, cum eorum peccatum sit publicum, quos potest reprehendere publice sacerdos, negans illis Corpus Christi, ut dicit S. Tho. quem sequitur Nauarrus cum communi. Publicus aut peccator erit in

hoc

Iul. Cla-
rus. l. 5.
sct. q. 99
ver. sed
quero.

Gom. 3.
to. var.
c. 14. n. 6
Nau. in
Manca-
2. n. 22.
Cou. li.
2. var. 6.
1. nu. 21.
DD. i. c.
vir autē
de scū.
nupt.

Pro-
prius
motus
Pij V.
non ex-
tatur
pprios
motus
tatur
ipsū di-
cta prag-
mat. i. l.
7. tit. 13.
li. 8. reco-
pil.
D. Th. 3.
p. q. 8c.
art. 6.

hoc casu, qui fuerit declaratus ut talis, peccator per sententiam iudicis, & qui fuerit in aliquo peccato scandaloso, & infamis, & si peccatum constet per evidenciam facti, ut est publicus usurarius, & publicus concubinaris, publicæ meretrices, & peccatum, quod totus populus, & vicini cognoscunt, ita ut non possit occultari: non sufficit autem quod sit rumor huius rei, quia potest falso divulgari ab aliquo pravo homine, ut colligitur ex iure. Circa quod debet nota-

Ca. dilectus de pa. can. Ca. 3. p. q. 80. art. 3. in sol. ad 3.

ri cum Caiet. quod licet aliquis confiteatur peccatum suum in iudicio precipiente iudice, ne publicetur, non debet reus haberi pro publico peccatore. Hincque sequitur, quod si dubitat Parochus, quod aliquis sit publicus peccator, non debet negare ei absolutionem, quia ille peccator non videtur publicus, & melior est conditio possidentis. Notetur etiam, quod ad hoc ut quis dicatur publice concubinaris, sufficit quod habitet cum muliere notata infamia, & suspectæ vitæ, & quod monitus non relinquat eam ut definitur in Concilio Basiliensi. Noteturq; Confessarius, quod si ponatur publicus peccator ad pedem altaris ad communionem, potest ei dicere quod non vult illum communicare, cum peccatum suum sit publicum, & non fecerit publicam penitentiam eius, quod si replicet, Tu audisti confessionem meam, non potest sine Confessionis relatione dicere ei. Non est absolutus, quia non potest negari quod talis confessor reuelat confessionem peccati publici, cum diceret non absoluisse illum, ut dicit Navar. contra Caiet.

Concil. Basil. f. 20. c. de concub.

Nav. in c. facer. dos de penit. d. 6. nu. 66 & 67.

3 Tertia Conclusio. Tenentur Parochi negare communionem publicis minimis, ut definitur in Concilio Basiliensi, quia hi sunt publici peccatores. Notandum tamen est, quod per minores hic non intelligimus illos, qui recitant tragedias, & comedias, quia huiusmodi non sunt publici peccatores, sed de minimis qui publice docent facere res turpes, ut illi qui arte diabolica circa chor-

pertinentia ad artem magicam, ut clare insinuat Concilium Cartaginense, & declarat Divus Ciprianus Episcopus Cartagin. quadam Epistola, quam scripsit Euaricio, quam refert Gratianus in decreto.

4 Quarta Conclusio. Si petant a Parocho occulti peccatores, ut det illis communionem, non debet illis negare eam, quia esset infamia eos afficere, ut tenet S. Thomas, quem sequitur Sotus cum communi. Verum est tamen, quod potest negare dicens, ut ostendant illi schedulam confessionis, quod ego intelligerem, si sit consuetudo ostendendi dictam schedulam etiam aliis hominibus, quia alias esset manifestare peccatum, licet enim tenent homines docti, licet Michael de Palatio videatur aliter sentire: & licet Navar. teneat, quod Parochus potest negare Eucharistiam peccatori occulto, si eam petat secrete etiam in tempore, quo tenetur ad communionem, contrarium tamen debet teneri cum Caietano, & Soto, Quod probatur, quia christianus habet ius petendi à suo Parocho omnia sacramenta, & ideo non potest priuari illis, nisi causa manifesta.

5 Quinta Conclusio. Si peccator occultus deferat schedulam, quod sit confessus, tenetur Parochus (etiam extra tempus consuetum communionis) administrare ei communionem, quia petit, quod illi debetur, & si non concedatur, fiet ei iniuria in honore, cum priuetur suo iure, nisi adsit iusta causa ad illud, ut dicunt Doctores allegati.

6 Sexta Conclusio. Si Parochus scit per confessionem crimen eius, qui petit communionem, non debet illam negare, quia hoc esset reuelare confessionem, & scire crimen per viam confessionis, est, ac si non sciret; unde non amisit ius petendi sacramentum, & ideo nullum aliud remedium est, nisi petere schedulam confessionis, si sit consuetudo ostendendi eam in similibus casibus, ut dictum est in conclusione præterita. Dixi, Parochus, quia religiosi, qui audierunt dictum peccatorem, poterunt illi negare communionem, dicentes, quod recurrat

Concil. Cart. 3. c. 2. 3. 1. 10. conciliorum, C. pro dilectione de consecr. d. 2. D. Th. 3. p. q. 80. art. 6. Sot. in 4. d. 12. q. 1. art. 6. Palac. in 4. d. 9. di. sp. 12. Nav. in Man. Lat. c. 21. nu. 55. Caiet. 3. p. q. 80. Soto in 4. d. 12. q. 7. 2. 6.

ad Parochum, qui tenetur administra-
re ei sacramenta, quia si ipsi possunt id
facere, hoc est per viam priuilegij, quo
vtuntur, quando volunt in quo debent
aduertere multum, quia si admittant
huiusmodi homines indifferenter vten-
tes suo priuilegio, & nunc negant huic
in particulari, videntur reuelare pecca-
tum suum, quod prohibitum est.

7 Septima Conclusio. Non potest Pa-
rochus negare communionem ei, qui
non est nominatim excommunicatus,
nisi sit publicum peccatum, pro quo est
excommunicatus ipso iure: quod si no-
minatim sit excommunicatus, tenetur
illum vitare, nisi sit in aliquo loco, in
quo ignoretur, quod ipse sit excommu-
nicatus, & non potest Parochus illud
ibi probare, nec habet testes, nec con-
vincere petentem communionem po-
test, quia si possit illum convincere, de-
bet negare illi communionem propter
reuerentiam, quæ debetur huic sacra-
mento, vt colligitur ex eo, quod tradit
Sotus. Si vero non habet testes, nec po-
test eis afferre, nisi cum expensis, & pe-
riculo honoris, permittat illum com-
municare, quia non tenetur impedire
alterius peccatum tanto periculo, vt te-
nent D. Tho. Lyra, Nauarrus, Sotus, &
Cord. cum communi.

8 Octaua Conclusio. Tenetur hic Pa-
rochus negare communionem, licet sit
cum periculo vitæ illi, qui est excom-
municatus publice, si petat in loco, vbi
constat esse nominatim excommuni-
catum, quando intelligit, quod petat di-
ctum sacramentum in contemptum re-
ligionis Christianæ, qui præsumitur in
hoc casu; si vero cesset contemptus, nõ
tenebitur cum tanto periculo negare ei
communionem, vt constat ex eo, quod
in simili casu dicemus in materia ex-
communicationis.

9 Nona Conclusio. Sacerdos, qui non
est Parochus, sicut non tenetur audire
confessiones, ita non tenetur ministrare
sacramentum omnibus, qui petunt il-
lud ab eo, immo dico, si non est Para-
chus, quod nõ potest dare communio-

nem alienæ qui sine licentia saltem taci-
ta eius Parochi, vt dicit Nauarr. & ego
declaro in explicatione cruciatæ.

Documenta pro Confessarijs.

10 Notent ministri huius altissimi sa-
cramenti, quod licet ad recipiendum il-
lud sit necesse, quod præcedat confes-
sio, tamen ad ministrandum sufficit cõ-
tritio, quia Concil. Trident. solum defi-
nit esse de fide, quod ad recipiendum
hoc sacramentum sit necessaria confes-
sio: ob quod, quando necessitas petit so-
lam contritionem, possunt ministrare
fidelibus communionem, & præbentes
vno actu multis communionem in pec-
cato mortali, solum committunt vnum
peccatum mortale, vt dicitur in verbo
Missæ, cap. 247. nu. 27.

11 Notet vltcrius, quod hoc diuinum
sacramentum dat recipienti cum debi-
ta præparatione, multum augmentum
gratiæ ex opere operato; & qui accedunt
ad illud cum sola attritione putantes,
quod sint contriti, si non possint confi-
teri ob defectum confessoris, & cogantur
communicare, obinent primam gra-
tiam cum sit panis vitæ, qui dat vitam;
& ecclesia cantat de eo, quod lauat cul-
pas, & forificat debiles, vt notat D.
Thom. Sotus, Ledesma, & Nauar. Pro-
pter quod ministri huius altissimi, &
vtilis mysterij debent inquirari ad eius
administrationem, vt expostulat chari-
tas, & necessitas, quam habemus gratiæ
Dei, cui tenemur magis in hoc, quam in
alio sacramento hilariet seruire.

Nau. in
Man. c.
24. nu.
522. iux-
ta si. In
Explic-
cru. 5.
5. nu. 10.

D. Tho.
3. p. qu.
79. ar. 3.
Sot. 14.
q. 2. ar. 4.
ad 5.
Ledes. 1.
q. 29.
art. 3.
Nau. in
Man. c.
24. nu. 47.

De Sacramento Confirmationis.

Cap. L X I X.

S V M M A R I V M.

Quid sit Confirmatio, num. 1.
An sit Sacramentum, & quis minister,
ibidem.
An sit peccatum non recipere eam, ibi-
dem.

An

Sot. 14.
d. 1. q. 5.
art. 6. &
d. 21. q.
1. art. 4.
D. Tho.
2. 2. qu.
33. ar. 1.
Lyra 1.
Instit.
Nau. c.
24. n. 12
Sot. 1 re-
lec. secr.
q. 2. n. 3.
cõc. 6. v-
bi Cor-
dub.

An sit necesse, quod assistat Patrinus, ibid.

An peccet qui suscipit ordines non confirmatus, ibid.

An suscipiens ordines non confirmatus incurrat aliquam censuram, ibid.

An suscipiens alia Sacramenta, & ministrans non confirmatus peccet mortaliter, ibid.

An character Confirmationis sit necessarius ad recipiendum, & ministrandum sacramenta, ibid.

Confirmatio est unctio Chrismatis consecrati, qua Episcopus ungit frontem baptizati sub certa forma verborum; estque verum Sacramentum, ut definit Concilium Tridentinum, & nemo potest illud administrare, nisi Episcopus Pater autem omittens facere, quod filij, ac domestici sui recipiant hoc sacramentum, peccat mortaliter, si id faciat per contempnum: secus autem si per negligentiam nisi sit notabilis secundum Sot. dist. 18. l. c. 1. Ille vero dicitur contemne, qui cum possit commode recipere, aut facere, quod domestici recipiant, omittit. Quod est quidem verum, quantum ad forum exterius, quia quantum ad forum interius ille contemnit rem, qui non facit eam, propterea quod eam parvipendit: unde qui non recipit hoc sacramentum hoc modo, licet credat esse sacramentum, & tribuere gratiam, peccat mortaliter, secundum doctrinam D. Tho. Caietan. & Ledesma; peccat etiam ille, qui facit aliquem confirmari sine tenente, & ille qui non suscepto hoc sacramento, facit sibi conferri ordines, cum hoc prohibeatur a Sacro Concilio Trident. Verum est tamen, quod non incurrit aliquam censuram, ut dicit Nauarrus, additque Sotus, solum peccare venialiter illum, qui ante Confirmationem suscipit, aut administrat alia sacramenta, etiam scienter, & data opera, quia character baptismalis est necessarius ad recipiendum, & administrandum sacramenta, non autem character Confirmationis.

D. Tho.
2. 2. qu.
186. art.
9. vbi Cai.
et.
Ledesma
4. 2. p. q.
3. 1. 2. 9.
in fl.
Concil.
Trid. sess.
23. d. re-
for. c. 4.
Nau. in
Man. c.
22. nu. 9.
Sot. l. 4.
d. 14. q.
1. art. 4.
pag. 25.

De contumelia. Cap. LXX.

SYMMARIVM.

Quid sit contumelia, conuicium, & improprium, & unde differant à murmuratione, num. 1.

An sit mortale dicere aliquod verbum in proximum, quod illi inferat dolorem, & maestitiam, concl. 1. num. 2.

An contumelijs afficiens proximum teneatur restituere damnum inde sequutum, concl. 2. num. 3.

Duo peccata committit, qui dicit verba contumeliosa alteri animo infamandi, ibid.

An teneatur homo pati verba contumelia, quae in eum dicuntur, concl. 3. num. 4.

An teneatur iniuria affectus relinquere odium, conclus. 4. num. 5. & an possit illi subtrahere loquelam, ibid.

Ad explicationem propositi notandum est, quod contumelia est aliquem publice inhonorare verbis importantibus culpam, sicut si diceret in faciem eius, quod sit latro. Conuicium vero est nomen generalius, quod accidit, quando aliquis dicit contra alium verba inhonorifica, licet non iaciat in faciem eius aliquam culpam, ut si aliquis dicat vocans eum, ludae, aut quid tale. Improprium vero est, quando quis dicit alteri, quod est pauperculus, miser, &c. Verum est tamen, quod iam in usu est, quod omnia haec verba significant idem, & ideo significatum eorum confunditur apud DD. ut notant scribentes super S. Thom. Debet ultra notari cum S. Tho. quod haec tria nomina differunt à murmuratione, quia murmuratio est, quando aliquis dicit malum de alio in absentia; Contumelia vero, conuicium & improprium est, si dicatur in praesentia, quod sufficit: videndus est Caiet.

1. Prima Conclusio. Quodcumque dictum fuerit aliquod verbum in faciem fratris, & proximi, quod ei allaturum sit

DD. sc.
D. Tho.
1. 2. qu.
72.
D. Th. 1.
2. q. 73.
art. 4. ad
1.
Caiet. 2.
2. q. 72.
art. 1.

fit

fit pœnam, & mœstitiā, est peccatum mortale, licet defectus, qui in illum iacitur, sit naturalis; quod cognoscitur, quando consideratur quis dixerit illud verbum, & in quem fuit dictum, & coram quo fuit dictum: & modus quo fuit dictum, quia si pater dicit filio, cœce, stulte, non peccat mortaliter, licet id dicat cum ira; at si alius cum ira, & indignatione iacit in alium hæc verba, stulte, si sit homo litteris ornatus, peccat mortaliter, quia dat illi occasionem magnæ mœstitiæ: & videtur quod non sit liber à peccato mortali ille, qui iacit in mulierem, quod sit deformis, si sciat quod receptura sit pœnam notabilem, ut dicit Medina, unde dicere alicui, conuerse, aut ex conuersis, quod vulgo dicitur confesso, seu marrano, est peccatum mortale, ut dicit Medina quem sequitur Fr. Ludou. Lopez.

3 Secunda Conclusio. Ultra peccatum, quod committit, qui dicit verba contumeliosa, tenetur restituere damnum, quod inde sequutum est, licet non dixerit ea animo faciendi notabilem iniuriam; sic tenet D. Thomas, Caietanus, Nauarrus & Medina, nisi dixerit ea correctionis causa: verum est tamen, quod si dixit dicta verba sine intentione damnificandi, & non ob solam correctionem, sed solum monstrans iram, & contemptum, si excessus, quo dicitur est levis, erit peccatum veniale, si vero grauis, erit mortale, sicut quando dicitur alicui, hæretico, ludæo, ebrio, &c. sic enim dicunt Corduba, & Nauarr. quod intelligitur, si ea verba dicantur tanto cōtemptu, & ita, quæ efficiant mœstitiā in proximo: unde dicit Petrus de Navarra. quod putat peccatum mortale dicere alicui in faciem (qui defecerit aliquando in promissis) tanti facio verbum tuum quanti facerem verbum iuramenti: & tenetur ad damnum, quod effecit. Notaque, quod est quædam lex ordinamenti, in his regnis Castellæ, quæ præcipit, quod qui iacit alteri. Leproso, sodomita, cornute, traditor, aut hæretice, retractetur coram iudice, & idem dicens mulieri nu-

ptæ, quod sit meretrix: quæ lex non habet locum, quādo dicta verba dicuntur à persona nobili; aut à clerico, ut ordinat quædam lex stili, quia huiusmodi personæ non tenentur retractari coram iudice, ut affirmat Didacus Perez contra aliquos, qui tenent contrarium. Verum est tamen, quod tenebuntur retractari coram illis, qui erant præsentēs, quando talia verba fuerunt dicta, ad quod debet illos adstringere Confessarius: & notetur, quod ille, qui dicit aliqua verba contumeliæ alteri cum animo infamandi, ultra peccatum contumeliæ, quod committit, committit etiam peccatum detractionis, unde non sufficit, quod confiteatur dixisse fratri suo verba contumeliæ, sed est necesse, quod confiteatur dixisse ea cum animo infamandi, ut aduertit Nauarrus.

4 Tertia Conclusio. Non tenetur homo ferre verba contumeliosa, quæ in illum iactantur, & simulare ea, si intelligit, quod ab alijs parvipendetur; est tamen consilium Evangelicum multum salutiferum, & multum conforme humilitati Christi, ferre ea: ob quod clerici & religiosi tenentur ad hoc, cū profiteantur hanc Christi humilitatem, nisi forte non dissimulare eas debeat seruire ad reprimendam audaciam dicentis, quia hoc est quasi corrigere eos fraterne: ita ut dicit Arag. quod si aliquis dicit alteri, latro, possit illi respondere, quod non dicit veritatem ostendens illud sufficientibus rationibus, ut sic corrigatur, & reprimatur eius incompositio verborum, non autem sic remaneat inhonoratus, vocans illum licet indirectè mendacem.

5 Quarta Conclusio. Contumelia affectus tenetur derelinquere odium, & rancorem, quem solent efficere verba contumeliosa, ita ut non desideret, neque procuret malum illius, qui affectus est iniuria, ob vindictā, licet possit desiderare illi aliquod supplicium zelo iustitiæ. Hinc sequitur, quod non potest subtrahere loquellam ab eo, nec ostendere signa inimicitiarum torue illū inspiciens, transiens,

Perez lib. 2.

Nauarr. vbi sup. num. 12

Arag. 2. 2. q. 72

Medina in sum. f. 182. Lop. li. 1 istr. con. sc. c. 59. i fin.

D. Th. 2. 2. q. 71. art. 8. & ibi Caietan. Nauarr. i Man. ca. 18. n. 10. Medina in sum. fol. 79. Cord. d. reg. nd. fecieto. q. 1. cōc. 8. Nau. vbi supra.

Cord. d.
caus. cō
sc. q. 58.
Cord. l. 2
var. c. 10
num. 7.
Angl. in
q. 4. rest.
honor.
conc. 4.

fiens, aut alio digrediens, ut fugiat eius occursum videntibus aliquibus, qui sciunt casum: sic enim dicit Corduba, Couarruias, & Angles. Dixi *videntibus qui sciunt casum*, quia si non videant, poterit ostendere ei signa prædicta sine odio tamen prætendens solum eius correctionem.

De Conscientia. Cap. LXXI.

SYMMARIVM.

- Quid, & quotuplex sit conscientia, num. 1.*
Ad operandum contra conscientiam quid sufficiat, concl. 1. num. 2.
An teneatur quis sequi conscientiam erroneam, concl. 2. nu. 3.
An sit peccatum operari contra conscientiam speculatiuam, vel contra conscientiam practicam, concl. 3. nu. 4.
An operari contra conscientiam dictatam peccatum indistincte, sit mortale, concl. 4. num. 5.

D. Th. 1
2. q. 19.
art. 5. &
1. p. 79.
art. 13.

Cord. l.
3. qq. q.
2. & 3.

AD resolutionem propositi in hoc capitulo est notandum, quod conscientia non est potentia, nec habitus, sed quidam actus dictas, quod aliquid sit faciendum, vel fugiendum, ut dicit S. Thom. Consideratur autem quatuor modis, vna dicitur recta, alia erronea, alia dubia, alia scrupulosa. Recta conscientia est, quæ per verum & legitimum, syllogismum concludit aliquam veram conclusionem, ut videtur in hoc. Omnia mandata Dei debent seruari, amare Deum est eius mandatum, ergo debet seruari. Conscientia erronea est, quæ dicit ut verum quod est falsum. Conscientia dubia, est quando non consentit, nec negat aliquam propositionem, sed est in ea perplexus, & dubius. Conscientia scrupulosa, est quæ accedit ad aliquam partem, sed cum quodam, timore affligente cor. Hos terminos declarat Corduba, loquens late de illis.

2. Prima Conclusio. Ut aliquis ope-

retur contra conscientiam sufficit, quod præcesserit iudicium actuale, & quod virtualiter perseueret, ut si aliquis haberet hunc errorem, non esse ei licitam Theologiam scholasticam, & actualiter non remouens hunc errorem studet huic scientiæ peccat, licet non adsit consideratio actualis; quia facit contra iudicium virtuale, quod virtualiter perseuerat. Nec sufficit, ut aliquis peccet contra conscientiam erroneam, quod peccet contra habitum erroneum, ut si aliquis haberet habitum erroneum collectum ex multis actibus, s. quod teneatur furari, ut succurrat pauperi, & aliquis homo doctus, cui tenetur credere, docet illum eandem propositionem, furando conformas se dictæ doctrinæ operatur secundum habitum erroneum, & non peccat contra conscientiam erroneam.

3. Secunda Conclusio. Tenetur homo sequi conscientiam erroneam; hæc conclusio est communis omnium Theologorum, ut late tradit Corduba. Ad cuius explicationem debet aduertri, quod conscientia erronea, & recta obligat coram Deo, sed diuersimode, quia conscientia recta obligat absolute, & eo modo, quo obligat lex diuina; conscientia vero erronea obligat conditionaliter, quia supposito, quod ego puto debere credere, & quod præceptum diuinum obliget ad illud, posita hac conditione, & suppositione licet falsa, conscientia erronea obligat in virtute huius præcepti, & ideo quando conscientia dicit, quod debet dici mendacium pro conseruanda vita hominis, non dicit hoc, quia illi videatur sic, sed quia putat esse præceptum diuinum: hæc doctrina est D. Tho. quam sequitur, & explicat Medina.

4. Tertia Conclusio. Operari contra conscientiam speculatiuam non est peccatum, sed solum facere contra conscientiam practicam: sic. n. tenet Sotus, vnde iudex, qui secundum allegata, & probata condemnat, quem scit esse innocentem, non inueniens viam, qua possit eum liberare, non peccat; quia licet faciat contra conscientiam speculatiuam, quæ dicit

esse

Cordub.
vbi sup.
q. 4.

D. Th. in
2. d. 39.
q. 3. ar. 8
ad 1. &
in corp.
Medin. 2
2. q. 19.
ar. 6.
Sot. li. 5.
de iusti.
q. 4. ar. 2

esse innocentem, non facit contra conscientiam publicam; & practicum, quæ dictat, quod dictus reus debet condemnari, cum sit conuictus legitimis testibus. Et ob eandem rationem est licitum alicui facere contra dubium speculativum, non autem contra practicum super eadem re: ob quod miles existens in dubio speculativo an bellum sit iustum, si præceptus à suo duce præliatur, non peccat, quia licet faciat contra dubium speculativum, non facit contra practicum.

3. Quarta Conclusio. Peccata quæ aliquis committit contra conscientiam, quæ dictat esse venialia, aut non dictat qualia sint, si ex se non sunt mortalia, nõ dictante ipsa qualia sint, solum sunt venialia, sic enim tenet Nauarrus; & Ludou. Lopez tenet idem, imitans eum, solum excipit, si ille, qui habet tale dictamen conscientie, debuit fugere periculum peccandi mortaliter, quod ex alia parte sæpe illi accidit, ut experientia docet: unde fit, ut qui iurat sciens, quod peccat, non advertens, an peccet mortaliter, aut venialiter, adhuc peccat mortaliter, si habet consuetudinem iurandi propter periculum, cui exponitur peccandi mortaliter.

De deposito. Cap. LXXII.

S V M M A R I V M.

Quid sit depositum, num. 1.

In quibus casibus teneatur depositarius restituere depositum, si perdat, conclus. 1. num. 2.

An depositarius teneatur succurrere prius rebus suis, quam depositatis, conclus. 2. num. 3.

Quando teneatur depositarius succurrere prius rebus depositatis, quam suis, conclus. 3. num. 4. & conclus. 4. num. 5.

An utens deposito dato in pondere, et mensura teneatur aliquid restituere, & an peccet utendo illo, conclus. 5. num. 6.

An utens deposito habere usufructum in-

uito domino ad quid teneatur, conclus. 6. num. 7.

An depositans aliquid posset petere à depositario, ut respondeat illi aliquid utens dicto deposito, conclus. 7. num. 8.

An sit licitum deponere aliquam summam pecunie numeratæ in aliqua ecclesia parochia, quod administratores eius emant aliquos redditus pro illa tali ecclesia, & ex illis dent domino pecunia aliquid, conclus. 8. num. 9.

An depositans pecuniam possit habere aliquid a depositario, qui dat illam libenter, conclus. 9. num. 10.

An in deposito possit esse recompensatio, conclus. 10. nu. 11. & conclus. 11. nu. 12.

An teneatur depositarius mittere depositum ad dominum suum, conclus. 12. numero 13.

AD resolutionem huius materie est notandum, quod depositum est illud, quod alicui traditur ad custodiam, aut est illud, quod alicui traditur in confidentia; quod habet locum in rebus mobilibus, & etiam in immobilibus, præcipue quando litigatur super dominio earum. Non transfertur autem dominium rei depositæ in depositarium, ut tractant DD. utriusque iuris, potestque hoc depositum fieri in gratiam eius, qui accipit, & in favorem eius, qui deponit, & secundum suam naturam contractus est gratuitus factus in gratiam deponentis, ut infra declaratur.

2. Prima Conclusio. Considerata natura huius contractus, & eius finis, qui est, ut fiat in gratiam eius, qui depositat, depositarius solum teneatur restituere quod amittitur ex deposito fraude, aut culpa lata, secundum quod dicit D. Th. quem sequitur Navar. Verum est tamen, quod consideratis aliquibus circumstantiis in aliquibus casibus, tenetur ad restitutionem, si amittatur, aut deterioretur etiam culpa levi. Primus casus est, quando depositarius recipit stipendium pro custodia. Secundus quando fit depositum in favorem utriusque, quia in contractibus, qui fiunt in favorem utriusque,

DD. i l. 1. ff. de pos. & in c. bonafides, el 2. extra de deposit.

D. Tho. 2. 2. qu. 63. ar. 6. Nau ca. 17. nu. 181.

Nau. in Man. pl. 9. nu. 9. Lop. in iust. cõ. sec. 1. p. c. 3. col. 26.

Nau. in
Man. c.
17. num.
179.
Med. in
sum. fol.
187.
Niu. v.
bi supra
nu. 181.
Nau. d.
c. 17. nu.
18.

partis, vnaquæque tenetur ratione doli, & culpæ latæ, & levis, vt dicit Nauar. & Medina. Tertius casus est, quando depositarius se offert libenter ad custodiam depositi, vt dicit Nauar. quod secundum eius mentem debet intelligi, quando oblatus est pro depositario, & fuit causa quod non eligeretur alter diligentior. Quartus, quando oblatus est ob suam vultatem, & non ob gratiam depositantis, quia in hoc casu nō solum tenetur ratione culpæ levis, sed etiam leuissimæ, cum factum fuerit depositum in eius gratiam, & non depositantis. Quintus casus est, quando fecit obligationem soluendi quod deperderetur ratione culpæ levis, aut leuissimæ, vt dicunt DD. allegati.

3 Secunda Conclus. Si fiat depositum in gratiam solum depositantis, non tenetur ad quidquam depositarius si videat comburi domum suam, accurrens prius rebus suis (licet viliores sint) quam depositis, si non possit saluare omnes; & minus tenebitur si succurrerit prius rebus suis æqualibus, aut preciosioribus, quia in hoc casu solum tenebitur ratione doli, aut latæ culpæ.

4 Tertia Conclus. Si hic contractus fiat solum in fauorem depositarij, cum teneatur etiam respectu culpæ leuissimæ eo modo, quo tenetur qui accipit mutuum, in fauorem suum, manifestū est, q̄ depositarius potest etiam in hoc casu, si applicetur ignis domui suæ, providere prius rebus suis preciosioribus, q̄ deposito, non tamen rebus suis equalis, aut vilioris pretij; quia sic tenetur illud restituere. Et est notandum, q̄ quando dicimus posse depositarium prius providere rebus suis preciosioribus, quam deposito, debet intelligi dummodo nō contemnat data opera depositum, mittens illud in ignem, aut deteriorando illud. Secundo, debet notari, quod supradictum habet locum in foro conscientie, quia loquendo in foro exteriori, si non constet non potuisse providere simul suis rebus, & deposito, compellatur ad soluendum: quia præsumitur

fuisse dolus; videndus est Syluester.

5 Quarta Conclus. Si hic contractus fiat in gratiam vtriusque partis, cum depositarius teneatur solum ad culpam leuem, non autem leuissimam, vt accidit in contractu locari, qui fit gratia vtriusque, clarum est quod tenetur depositarius ad amissum depositi; vt si comburatur domus, & provideat prius rebus suis minoris valoris, quam rebus depositis, secus autem rebus æqualis valoris, aut maioris, vt constat ex dictis.

6 Quinta Conclus. Quando depositū datur in pondere, & mensura, sicut datur panis, vinum, oleū, &c. licet peccet depositarius vtens his rebus prohibente depositante, non tamē tenetur aliquid restituere. Hæc conclusio habet duas partes probandas. Prima, quod peccet: quod probatur, quia vtitur re inuito domino, quod est illicitum. Secūda, quod non teneatur aliquid restituere: probatur, quia hæc res vsu consumuntur, & sic non habent vsufructum, vt dicit S. Th. vnde non tenetur depositarius ad plus, quam reddere illas. Verum est, quod depositarius potest vti pecunia depositata, si non sit periculum, quod perdat, & si est paratus reddere illam quādocunque petatur, quia potest soluere cum alia pecunia eiusdem valoris, vt dicit Garcia; quod regulariter loquendo non accidit in reliquis rebus.

7 Sexta Conclus. Depositarius, qui vtitur re depositata, quæ habet vsufructum, sicut est seruus, equus contra expressam voluntatem domini, aut præsumptam, vltra peccatum, quod committit, tenetur ad restitutionem valoris vsus pro quanto in his rebus vsus distinguitur à dominio, & solet vendi, vt dicit S. Tho. loco supra citato.

8 Septima Conclus. Quando datur depositum rerum, quæ consistunt in numero pondere, & mensura, cum facultate quod depositarius possit, vti eis respondens singulis annis cum aliqua compensatione, depositans iniustitiam commisit, & obligatur ad restitutionem totius rei datæ singulis illis

Syl. verbo, com
modatū
q. 12. §. 9

D. Tho.
2. 2. qu.
77. ar. 3.

Gara li.
1. de cō-
tract. p.
27.

Nau. in illis annis ; sic enim tenet Nauarrus :
 Man.ca. quod probatur, quia hic contractus fa-
 17.n.181 ctus cum hac conditione est mutuum,
 & lib.3. statim ac depositarius incipit uti dictis
 conf.tit. rebus : at clarum est, quod pro mutuo
 & depos. nihil debet sperari, quia esset usura.
 conf. 1. Hinc inferitur primo, quod nullus, qui
 p.163. depositat suos redditus, potest petere
 quidquam à depositario ob potestatem,
 quam ei dat ad utendum eis, cum rea-
 liter hoc depositum sit mutuum, sic
 enim dicit Nauarrus. Secundo inferitur,
 quod princeps populi, aut civitatis, qui
 constituit aliquem depositarium, qui
 teneat apud se redditus tributorum cum
 facultate, quod possit eis uti, non potest
 págere cum eo, quod ob dictum usum
 retribuat aliquid, sic enim dicit Nauar.

Nau.vbi
 sup. cōf. 2.
 Tercio inferitur, quod quando aliquis
 depositat in domum alterius aliquam
 pecunie summam cum potestate uten-
 di ea, non tenetur ei quicquam dare
 pro custodia, quia hoc non est depofi-
 tum, sed mutuum, quod sit gratis, &
 etiam quia si sit contractus mutui, cer-
 tum est, quod dominium talis pecunie
 transiit in depositarium, & per conse-
 quens ad illum pertinet eius custodia,
 cum realiter, & vere non sit depositarius,
 sed dominus. Quarto inferitur, quod de-
 positarius, qui recipit dictam pecuniam
 sine facultate utendi ipsa, & cum obli-
 gatione restituendi, meretur premium
 pro custodia, cum eius dominium non
 transierit in illum, nec tenetur dare ali-
 quid domino, nisi ipsam sortem princi-
 palem, cum sit contractus gratuitus, se-
 cundum suam naturam, ut tractat Nau.

Nau.ca. 17.n.180
 9 Octava Conclusio. Licitum est depo-
 sitare aliquam summam pecunie nume-
 ratam in aliqua ecclesia cum hoc pacto,
 quod administratores eius bonorum
 emanant aliquos redditus annuos, ex qui-
 bus quinta pars detur ecclesie pro deci-
 ma, & administratione, & reliquæ qua-
 tuor partes reddantur dño pecunie, &
 eius heredibus ; hoc enim, videtur esse
 definitum in iure ; & est opinio Gl.com
 muniter receptæ super eodem iure ; &
 etiam quia licitum est donare aliquid

ecclesie cum pacto, quod respondeat cum
 aliqua retributione donanti ; & dictum
 depositum non est aliud, quàm donatio mo-
 dalis cum dicto onere. Nec obstat, quod
 depositum debet esse gratuitum, quia
 hoc intelligitur regulariter, & ideo be-
 ne potest in aliquo casu fieri depositum
 cum dicto pacto, ut probatur in iure.
 Verum est tamen, quod melius esset, qd
 hoc fieri non per viam depositi, sed per
 viam donationis modalis inter vivos
 perpetuæ cum facultate reddendi pecu-
 niam, aut redditus, aut bona empta, quia
 si fiat per viam depositi, videtur, quod
 aliquo modo iustificatur deposita, quæ
 his temporibus solent fieri in manibus
 mercatorum, qui debent respondere cum
 aliqua re viuentes deposito, quæ consue-
 tudo est illicita, ut resoluit Nauarrus.

10 Nona Conclusio. Si depositarius
 reddit plus pecunie, quam recepit, &
 non libenter, & libere, sed quia timet,
 quod non solvens aliquid depositas pe-
 tet depositum suum, & dabit alteri ad
 custodiam, non solum peccat mortali-
 ter, qui dat dictam pecuniam in depofi-
 tum, intelligens, qd depositarius debet ei
 persolvere aliquid pro deposito, præci-
 pue ob dictum timorem, sed etiam te-
 netur restituere illud ; & ratio est, quia
 timor, quæ vis minor in foro conscien-
 tiæ excusat, & accusat ; & item, quia si
 petit dictam pecuniam, præcipue ut re-
 spondeatur illi cum aliquo interesse, com-
 mittit usuram, & vult mutuare cum in-
 tentione principali, quod aliquis retri-
 buat illi aliquid ultra sortem princi-
 palem : sic enim dicit Nauar.

11 Decima Conclusio. In deposito
 non habet locum compensatio directa ;
 quæ fit quando alicui debetur quedam
 summa, & non potest illam recuperare
 per viam litis, & secretè accipit depofi-
 tarius creditor aliquid à suo debitore,
 qui est, qui depositavit, & sic depofi-
 taris non potest secretè accipere de-
 positum in partem debiti : & hoc est
 propter magnam fidelitatem, quæ re-
 quiritur in depositario, cui datum de-
 positum est in custodiam, sic enim tenet

Nau.li.3
 conf.tit.
 de depo-
 si.conf.5
 p.171.

Nau.li.3
 conf.6.
 fil.4. fol.
 170. col.
 2. lit F.

Cou. in
c. quāvis
pactū 1.
p. 5. 4. n.
9. vers. i.
tem nō.
Gar li. 1
de con-
tractib.
§. 27.
Nau. ca.
17. nu.
186.

Couar. Garcia, & Nau. quod intelligi-
tur in foro exteriori, quia in foro con-
scientiæ contrarium debet intelligi, ut
tenet idem Nauarrus, Angles, & Petrus
de Navarra.

12 Undecima Conclusio. Loquendo
de compensatione indirecta, quæ acci-
dit quando aliqua res venit ad manus
meas, & nolo eam tribuere donec mihi
soluatur, quod mihi debetur, potest de-
positarius retinere depositum, quous-
que illi soluatur debitum, si est tam cla-
rum, quod facile potest statim iudicari,
ut tale debitum; sic enim tenet post Pa-
normit. Sylvester, quod procedit non
solum in foro conscientiæ, sed etiam in
foro exteriori.

Med. de
rest. 4. 1.
Angl. in
florib. 4
q. cui fa-
cienda est
rest. dif-
fic. 9. cō-
cl. 1.
Nau. li.
4. dere-
stit. c. 3.
nu. 14.

13 Duodecima Conclusio. Non tene-
tur depositarius mittere depositum do-
mino suo, qui discessit à loco ubi erat
depositum; sic enim tenet Medina, &
Angles, quia esset magna iniuria depo-
sitarij; quod procedit, licet pro custodia
habuisset aliquod interesse, quia sem-
per (loquendo secundum suam natu-
ram) depositum sit in gratiam deposi-
tantis, sicut è contrario, mutuum sit in
favorem recipientis; & secundum Pe-
trum de Navarra, hæc est ratio, ob quā
depositarius non tenetur mittere suis
expensis rem depositam, ubi dominus
eius commoratur, licet ille, si secum ha-
buisset eam, attulisset illam secum, qui
vero recepit mutuum, sic. Verum est ta-
men, quod si depositarius contulit se
ad alium locū, tenetur mittere suis ex-
pensis rem ad locum, ubi est dominus
eius, cum ipse sit causa harum expensa-
rum, ut dicit Navarra addens, quod nō
negaret hoc Medina ipse.

De Duello. Cap. LXXIII.

SUMMARIVM.

An sit licitum declarare aliquam verita-
tem pro viam duelli, concl. 1. nu. 1.

An sit licitum in bellis admittere singula-
ria certamina, conclus. 2. num. 2.

Quomodo intelligatur Cancell. Trid. probi-
bens duella, concl. 3. num. 3.

DE hac materia tractant Alvarus
Nauarrus, & Petrus Gregorius
Tolosanus, & alij, qui allegabuntur in
resolutionibus.

1 Prima Concl. Illicitum est duellum
etiam propter verificandam aliquā ve-
ritatem, quia hoc est tentare Deum, si-
cut est tentare Deum dicere, Ut videat-
ur, quod sit verum, pono manum meā
in igne, & non comburo. Est etiam il-
licitum, quando aliquis provocat alium
ad duellum, aut acceptat duellū ob va-
nam gloriam, aut ad ostendendas vires,
aut ad alium effectum, cuius non est ne-
cessitas ad defensionem vitæ, & hono-
ris, ut dicit Sotus; & qui nō acceptat, li-
cet amittat honorem coram perditis, &
extraneis Christianis, nō perdit
tamen coram illis, qui cognoscūt, quid
sit Christiana vita, coram quibus, si ali-
quo modo perdit, est quando nō se de-
fendit, at potest defendere se sine duel-
lo. Verum est tamen, quod si nullo mo-
do potest quis defendere vitam, rem, &
famam suam, nisi per duellum, non vi-
detur esse peccatū acceptare illud, quia
hoc formaliter est defendere se, & in
hoc casu est vera opinio Nicolai de Ly-
ra, & Navarra, qui dicunt esse licitum
duellum ad defendendum se, & res
suas, ut aduertit Petrus de Navarra.

2 Secunda Concl. Illicitum est in bello
admittere aliquod singulare certamen,
aut partiale, quod est, quando quis vult
præliari cum alio solo, aut quando decem
volunt præliari contra decem invicem
à se provocatos. Quod intelligitur, si id
faciant ad ostensionem virium, aut ob
alios respectus humanos vanos, quia cō-
tra rationem naturalem est eligere, &
vulnerare proximum cum periculo vi-
tæ propter vanam gloriam; sic enim te-
net Navarra. Si vero singulare, aut par-
tiale certamen sit ad ponendum finem
bello, erit licitum; quod accidit, quando
ex incurribus aliquis exercitus sit potē-
tior alio, & superbior, quia in hoc casu

Ale. in
tract. de
fig. cer-
tam.
Nau. in
Man. c.
1. n. 39.
Greg. 3.
p. 156.
1015, sit.
4. 8. c. 15.

Sot li. 5.
de iust.
q. 1. ar. 8.

Lyra 1.
reg. c. 17
Nau. 15.
nu. 9. &
Petr. de
Nau. de
restit. li.
1. c. 3. n.
299.

Nau. ca.
15. nu. 9.

con-

conuenit ad finem belli imponendum non recusare duellum, ob quod nō fuit peccatum acceptare Dauidem duellum contra Goliath, præterquam quod acceperat illud motus à Deo.

Concil.
Trident.
25. c. 19.
& refor.

3 Tertia Concl. In Concil. Trident. ponuntur graues pœnæ contra Imperatores, Reges, & alios magnates, qui in suis dominijs inter Christianos concedunt, quod sint duella; dicit enim quod sint ipso iure excommunicati, & priuati ciuitate, oppido, aut terra, ubi consenserint fieri, si illa habuerint ab ecclesia: q̃ si sint feudales dicti loci acquirantur à domino principali ipsorum, & quod illi, qui ratione duelli fuerint præsentēs duello, et patrini, & alij, qui suo nomine fuerint præsentēs incurrant in excommunicationem, & amissionem omnium suorum bonorum, & in perpetuam infamiam, & ut homicidæ fumer, & secundum canones ecclesiæ debet illis aduerti, quod si moriantur in duello, priuantur ecclesiastica sepultura; & illi qui dederint consilium ad duellū, aut persuaferint, aut inspexerint sint excommunicati, & maledicti. Circa quod decretū debet notari primo, quod eius pœnæ habent locum non solum in duellis publicis, & solemnibus, quando assignantur loca, arma, patroni, & iudices, sed etiam in duellis particularibus, quæ sepe accidunt sine hac solemnitate, sic enim docet Nau. affirmās sic declarauisse Greg. XIII. in quadam sua extrauaganti publicata anno 1582. & hoc debet multū notari, quia Salzedus explicans dictum Concilium affirmat solum debere intelligi in publicis, & solemnibus duellis, dicens quod sic fuit indicatum à sapientissimis uiris in quadam audientia horum regnorum, cuius sententia non potest tollēdū, cum sit declaratio sedis Apostolicę in contrarium. Secundo debet aduerti, q̃ pœna excommunicationis, quæ ponitur contra eos, qui descendunt ad duellum eius causa, & contra eos qui dant consilium ad illud, non incurritur nisi facto, ut constat ex dicto Concilio, qui loquendo de illis dicit hæc uerba, Ex-

Nau. li.
5. conf.
depurg.
vul. cōf.
1. & 2. f.
564. col.
1. & 2.
Greg. 13
1 Extra.
ua. quæ
incip. ad
tollēdū,
quæ est
82. inter
ipsas cō
stitutiones.
Salz. in
prac. cri.
c. 106.

communicationis, ac perpetuæ maledictionis vinculo teneantur; sic enim aduertit Petrus de Nau. Vnde sequitur, quod tales si fuerint presbyteri celebrantes, antequam excommunicentur, non remanent irregulares. Tercio debet notari, quod excommunicatio in quam incurrunt, qui inueniuntur in his duellis, siue sint solemnia, siue priuata, est reseruata Sanctitati suæ secundum constitutionē supradictam Greg. XIII. licet Conciliū non reseruet eam, & ut videatur hæc ueritas pono hic uerba ipsius constitutionis, quæ talia sunt. *Auctoritate Apostolica statuimus, etc. ut omnes, qui circa duella priuata peccat modis expressis à sua sanctitate, eisdem censuris, & pœnis subiaceant, quibus per constitutiones prædecessorū subiacere debebant. pro censuris & pœnis peccantes circa duella publica, & solennia.* Et postquam in hac constitutione ponitur uerbum (statuimus,) clarum est, quod sit noua lex per ipsum, secundū doctrinam cuiusdam Gloss. communiter receptam ob quod cū Pius Quartus, in quadam bulla, quam dedit anno 1560. posuerit pœnam excommunicationis reseruata ad suam sanctitatem: & Gregor. XIII. extenderit ipsam ad duella priuata, sequitur, quod qui peccant circa hæc duella, incurrant in eandem excommunicationem reseruata: hæc sententia est Nauarri in quodam consilio, quod dedit super hac re. Quarto debet notari, quod per solam voluntatem duelli, quam duo habeant, non incurrunt in easdem pœnas, ut tenet idem Nauarrus, quia Concilium non castigat duella mentalia. Quinto notatur, quod sacerdos, qui committit hoc crimen, non remanet ipso iure suspensus, quia solum dicit ius, quod debet suspendi, ut notat Nauarrus, contra Syluest. & Ioannem Tabien. in qua quidem suspensione potest dispensare Episcopus, nisi interuenit mors, aut mutilatio mēbri, & dicta pœna comprehendit clericum, siue acceptet duellum libenter, siue constitutus ab aliqua necessitate, quia nulla potest esse, quæ compellat clericum ad

Nau. li.
2. de rel.
ca. 3. nu.
252.

Gloss. in
Cle fin.
verbo,
statui-
mus, de
rescrip.
bul. in-
cip. ea q̃
q. 25. in
ter cōst.
Nau. vbi
supra
concl. 1. I
fine.

Nau. in
Man. c.
27. nu.
116.

acceptandum duellum, cum sit tam alienum à suo instituto; & licet non acceptet, remanet decoratus etiam coram hominibus, ut allegans alios tenet Salzedus.

De excommunicatione, quo ad diffinitionem, & diuisionem,
Cap. LXXIV.

SVMMARIVM.

Quid sit excommunicatio, & quod duplex, & quid sit minor, concl. 1. num. 1.

Duplex est excommunicatio maior à iure, & alia ab homine, & quomodo hec non sit necessaria, quod detur in scriptis, conclus. 2. num. 2.

Per qua verba incurratur excommunicatio ipso iure, concl. 3. num. 3.

Quod sit una excommunicatio iusta, & alia iniusta, & nulla, concl. 4. num. 4.

Quod ordinarius non potest procedere contra excommunicationem contra regulam, ut eant ad processiones, ibid.

An excommunicatio Commissarii sit nulla, si non vult dare copiam sue commissionis, ibid.

An excommunicatio posita in aliquo statuto facto contra libertatem ecclesiasticam sit nulla, concl. 5. num. 5.

An sint excommunicati qui faciunt statutum prohibens, ne fiant nimia expensa in sepulchris mortuorum, ibid.

An committens mortale putans ob id incurere excommunicationem committat duo mortalia, concl. 6. num. 6.

Prima Conclusio. Excommunicatio est censura ecclesiastica privans communionem fidelium, ut dicit Nauarros, Guerrerus, & Sebastianus de Medicis, S. Thom. & Rossensis. Vocatur censura, quia est supplicium positum ab ecclesia pro aliquo peccato. Et autem duplex, alia maior, alia minor. Excommunicatio maior est censura ecclesiastica, quae privat communionem ecclesiae quantum ad fructum sacra-

mentorum, & suffragiorum communionem ecclesiae fidelibus, & communicatione exteriori eorum: aut aliter: est censura perquam homo separatur ab omni licita communione Christianorum, quae separatio zifatur in hoc versu:

Os, orare, vale, communio mensa negatur.

Os, quod non debent cum homines alloqui, nec verbo, nec scripto, nec per nuncium, nec debet illi praebere osculum pacis. Orare significat, quod non oretur pro eo in orationibus publicis, nec in Missa in Memento, solum feria sexta in parasceue fit oratio publica pro illis sic iubente ecclesia: orationes vero particulares possunt fieri pro illis, & in Memento Missae possunt illos sacerdotes commendare Deo, non tanquam ministri Ecclesiae, sed tanquam personae privatae, ut post Sylvestrum tenet Nauarros, & Covarr. Hinc inferitur, quod si Rex, aut Episcopus fuerint excommunicati, non debent nominari in Canone Missae, nec in collecta, quae in ea solent poni. Vale, id est, quod non salutemus eos, nec auferamus galerum, quia solum potest dici illis, ut dicit Caietan. Deus te conuertat: aut quid simile. Communio significat, quod non debemus illi communicare in sacramentis, nec suffragiis, nec in culibus divinis, nec alijs actibus ecclesiasticis. Mensa, quod non comedamus insimul cum eo, in eadem mensa. Excommunicatio minor, est censura ecclesiastica, per quam homo privatur communionem passiva sacramentorum, & posse eligi ad aliquod beneficium ecclesiasticum, aut dignitatem ecclesiasticam, & qui fecerit contrarium huius, peccat mortaliter. Potest tamen absolueri, aut communicare alterum, & administrare sacramentum, dummodo non recipiat, ob quod non potest dicere Missam, quia necessario debet recipere communionem.

2 Secunda Conclusio. Excommunicatio maior est duplex, à iure, & ab homine excommunicatio maior à iure, vocatur, propter quam generaliter in

D. Th. 1.
p. q. 21.
art. 1.
Rossen.
adversus Lutherum
art. 27.

Nau. in
c. si quā-
do de cō-
secr. d. 1.
not. 19.
num. 71.
Cov. in
c. Alma
mater,
§. 6. n. 4.

Nau. in
Man. c.
27. i. pr.
Guerre-
ro de re
pōtis li.
2.
Med. de
desin. 2.
p. c. 33.

aliquo canone, aut constitutione, aut statuto excommunicatur, qui fecerit tale delictum: Excommunicatio ab homine est, quam imponit iudex illis, qui fecerint tale delictum. Inter quas duas excommunicationes est magna differentia, quia excommunicatio ab homine finitur cum ille, qui posuit eam, absoluit officium suum, quia non ligat eos, qui fuerint inobedientes post eius mortem, aut officij finem: lata vero à iure non est sic. Vnde infertur, quod censuræ, & excommunicationes publicatæ in mandatis visitationum, quæ non sūt statuta, sed mandata generalia specialia hominum sunt excommunicationes ab homine, & ipsis mortuis aut absolutis officijs, absoluantur, ut dicit Nauarrus, cum communi. Nota autem, quod excommunicatio ab homine ad hoc, ut obliget est necesse, quod iudex dicat affirmatiue, quod excommunicat. Hinc sequitur, quod iudex, qui monet debitores sub pœna excommunicationis, ut soluant, dans illis terminum ad soluendum, si transacto tempore non soluerint, aut comparuerint, nec dederint causam, quare non soluant, est necesse, ut sint excommunicati, quod iudex pronunciet sententiam excommunicationis, in qua expresse excommunicet eos. Nec sufficit, quod det declaratoriam, in qua iubeat denuntiari illos, & declarari excommunicatos, quia cum huiusmodi debitores non fuerint antea excommunicati, ad nihilum valet declaratio. Itaque est necesse, quod postquam non respondent cum debito instrumento illis posito si sint inobedientes primæ excommunicationi, quæ est solum comminatoria, excommunicet eos expresse iudex, sic enim dicit Nauarrus affirmans hac de causa non putare peccatum mortale credere, quod hi non sint excommunicati, nisi detur contra eos sententia excommunicationis tanquam contumaces, licet non detur in scriptis, ut resoluit Couarruias, & Spinus, cum id ius non irritet.

Nau. c.
27. nu. 2

Nau li. 5
conf. de
sen. exc.
conf. 10.
fol. 139.

Cou. in
c. Alma
ma. 1. p.
5. 1. n. 7

3 Tertia Conclusio. Nulla excommu-

nicatio incurritur ipso iure, si in ipsa nō addatur, ipso iure, aut ipso facto aut hæc verba, lata sententiæ, aut similia, quæ declarent esse intentionē legis, aut iudicis, qui eam imponit, quod incuratur statim, sine alia declaratione, ut dicit quædam Gloss. cōter recepta, & late tradit Corduba allegans multos.

4 Quarta Conclusio. Est excommunicatio iusta, & est excommunicatio iniusta, & nulla. Excommunicatio iusta est, quæ imponitur ab eo, qui potest, & ut debet; & hæc nihil operatur quantum ad Deum, quia iam supponitur, quod ille, cui ponitur, sit separatus a Deo per peccatum mortale, sed aufert communionem suffragiorum generalium ecclesiæ, & receptionem sacramentorū, quæ faciunt multum, ut eatur ad ecclesiam triumphantem. Iniusta est, quæ non imponitur à Iudice competenti; & quæ ponitur sine causa, & modo debito, & diuiditur in iniustam validam, & iniustam nullam: iniusta valida diuiditur in iniustam defectu rectitudinis animi iudicis, aut ob defectum formæ non substantialis, & in iniustam ob defectum causæ ad excommunicandum. Inter quas est differentia, quia licet duæ ultimæ valeant, tamen prima tantum ligat quantum iusta in foro interiori, & exteriori, at secunda valet parum, nisi solum in foro exteriori, quia non tollit inter totum communionem interiorem, nec suffragia, quæ ecclesia, & eius ministri in quantum tales faciunt, cum separet à comunione sacramentorum, & hominum quantum ad forum exterius, & quantum ad interius, ubi scitur, quod sit excommunicatus talis homo, & non sciunt iniustitiam ad effectum peccandi, nisi videretur. Iniusta, nulla multis fit in casibus, quos ponit quædam celebris Gloss. qui possunt reduci ad quinque. Primus quando qui excommunicat, non est iudex excommunicatus; aut si erat iudex non tolerabatur; si cut est suspensus, excommunicatus, aut interdictus, aut denuntiatus, ut talis, aut taliter notus, quod nullo modo potest

Spinus i
Rubr. de
testa. 1. 1.
p. nu. 6.

Gloss. in
c. 1. de se
gitta
Cord. 1.
1. qq. q.
36.

Gloss. in
c. statui
mus de
sent. ex-
com.

Concil.
Tri. sess.
25. c. 15.

Gābara
de off. de
le. li. 8. c.
vlt. n. 77
vide inf.
c. 75. cō.
3. & ca.
82. pag.
261.

Naua. c.
27. nu. 3.
& 4. in-
noc. i c.
venera-
bilis, n.
2. d. cēf.
Fely. in
c. cum i
reperi-
tur n. 3.
d. offic.
deleg.
Nau. ib.
5. con-
tit. de sē
tent. ex-
com. cō.
li. 9. fol.
191.

potest dubitari, & celari: vnde excom-
municatio data ab Ordinario contra e-
xemplum nihil valet, quia non est suus
iudex: vnde licet Ordinarius possit pro-
cedere contra regulares, qui ab eo vo-
cati, vt vadant ad processiones genera-
les, non vadunt, non potest tamen pro-
cedere cum censuris ecclesiasticis, sed
alijs pēnis, vt declaratur in iure, & tra-
dit Gābara: vnde si processerit cum
censuris, erunt nullæ ob defectum iu-
risdictionis. Secundus casus est, quan-
do datur contra tenorem privilegiū.
Tertius casus est, quando pronuntia-
tur post legitimam factam appellatio-
nem. Quartus, quando excommunica-
tio continet errorem intolerabilem, si-
cut est, quæ datur contra aliquem, qui
fecit aliquod bonum opus, vt si fuit ex-
communicatus, quia fecit eleemosynā
pauperi. Quintus casus, quando ex-
communicator excommunicat eos, qui
participant cum excommunicatis ab
eo, sine eo quod nominet eos, nec mo-
neat eos prius cum tribus monitionib.
quæ contineant terminos, & interualla
aliquorum dierum, propter quod pau-
ci ex participantibus sunt excommuni-
cati. Diximus cum excommunicatis ab
eo, quia hoc non habet locum, quan-
do alius iudex excommunicauit illum.
Totum supradictum traditur, & pro-
batur à Nauarro. Et nota, quod aliam
excommunicationem nullam ponunt
Innocentius, Felynus, & idem Nauar-
rus, estque quam ponit Commissarius,
qui non vult dare copiam suæ commis-
sionis, cum eam petant ab eo; quia hæc
non solum est iniusta, sed est nulla; v-
susq; & practica recepit hoc, vt dicit
Nauarrus. Ex quo infero, quod Com-
missarij generales missi à patre Genera-
li nostræ religionis in Indias, viso quod
absoluto officio Generalis, quando eli-
gitur alius in vigilia Pentecostes, absol-
uitur etiam eius commissio secundum
ius, vsum, & consuetudinem, quæ est in
illis partibus, si iubeat aliquid absoluta
eius commissione sub pēna excommu-
nicationis, præcedentibus tribus moni-

tionibus, dicens quod habet auctorita-
tem, non solum excommunicatio est
iniusta, sed nulla, si petatur copia com-
missionis, & nolit eam exhibere; &
ideo non possunt castigari religiosi, qui
non obediunt ei in hoc casu, nec tales
tenentur timere dictam excommuni-
cationem; quia cum sit nulla, iam non
est sententia, nec quantum ad Deum,
nec quantum ad ecclesiam, vt dicitur
in c. sequenti.

5 Quinta Conclusio. Est nullum sta-
tutum factum contra libertatem eccle-
siasticam; & per consequens etiam erit
nulla excommunicatio posita in dicto
statuto; quod probatur, cum secundum
ius, qui faciunt simile statutum, aut fa-
ciunt illud obseruari incurrant in ex-
communicationem non reseruata; &
licet Nauarrus dicat, quod non fa-
ciunt contra libertatem ecclesiasticam,
qui in suis statutis ponunt modum, vt
non fiant sepulture mortuorum cum
tanto numero clericorum, aut fascium,
aut officiorum, & qui ponunt mo-
dum in oblationibus Missarum noua-
rum, & nuptiarum, quia hoc deseruit
magis pompæ quam ecclesiæ: nihilo-
minus tamen non potest negari, quod
dicta statuta sint contra libertatem ec-
clesiasticam; & ideo qui faciunt, aut ser-
uare faciunt, incurrunt dictam excom-
municationem, vt tenet Siluester, di-
cens, quod sic tenet communis. Aduer-
tatur etiam quod valet statutum iubens,
quod in missis nouis sacerdotes non ex-
eant à medio altaris, vt ibi eant om-
nes ad offertorium, prohibens, quod
non ambulent per ecclesiam, vt in ea
omnes offerant, quia Concil. Trid. vi-
detur prohibere hunc modum peten-
di, & DD. Cardinales reformationis
declarat his verbis. *Sanctissimus Domi-
nus noster audita relatione congregationis
Concilij declarauit licere sacerdotibus no-
uas missas celebrantibus vertere se tantum
in medio altaris ad populum, & accipere
oblationes, non autem circum ire ecclesiam
hac de causa.*

6 Sexta Conclusio. Qui committens
quod-

Naua. in
Man. ca.
27. n. 120

Silu. ver-
bo statu-
tum, ver-
sic. 8.

Concil.
Tri. sess.
22. in de-
cret. de
obseru.
& ciuita-
dis.

Cord. d.
casib. q.
11.

quoddam peccatum mortale putat, quod ob id incurrit excommunicationem; non committit duo peccata mortalia, licet cogitatio sit vera, cum manifestum sit, quod peccatum, ob quod incurritur excommunicatio, non est, nisi unicum peccatum: sic enim dicit Corduba.

In quibus casibus debeat timeri excommunicatio, licet iniusta, & in quibus non. Cap. LXXV.

S V M M A R I V M.

An sententia excommunicationis iusta vel iniusta debeat timeri. concl. 1. numero 1.

An sententia nulla debeat timeri. concl. 2. num. 2.

An possit excommunicatus non servare excommunicationem in secreto coram illis qui sciunt esse nullam, satisfaciens illis qui ignorant. concl. 3. num. 3.

Prima Conclusio. Sententia patris iusta, aut iniusta debet timeri; quod intelligitur etiam loquendo de sententia iniusta sine ulla culpa ex parte excommunicati, ut post D. Th. tradit, & affirmat Ledesma, & Covarruias: quantum ad forum exterius, cum prius dispositionibus obtinendi gratiam, quæ communionem fidelium, & receptione sacramentorum, & auditione officiorum diuinorum potest cum diuino auxilio facilius obtineri. Verum est tamen quod si excommunicatio est iniusta, quia est innocens ille, contra quem ponitur, potest communicare cum fidelibus publice, si non sit scandalum: & licet celebret etiam si sit scandalum, non remanebit irregularis in foro interiori; peccabit tamen mortaliter ratione scandalii, ut dicit Vitz. si vero excommunicatio est iniusta propter defectum aliquis causæ ordinis iuris, ligat non solum in foro exteriori, sed etiam interiori ut resoluit Corduba.

Ledesma
in 24. q.
23. ar. 4.
fol. 337.
Cov. in
ca. alma
mater. 1.
p. 5. l. n.
5. ver. 3.

Vitz. tit.
de exco.
q. 7.

Cord. l. 1.
qq. q. 43

2 Secunda Conclusio. Sententia excommunicationis nulla non debet timeri, quia cum sit nulla, iam non est sententia excommunicationis, nec quo ad Deum, nec quo ad ecclesiam, ut post Palud. & alios dicit Sotus, & Corduba. Quod intelligitur, quando notorie constat esse nullam, quia si non constat, quantum ad ecclesiam debet timeri, & qui contemnit eam, peccat mortaliter. Hinc infertur, quod si constet excommunicato eius innocentia, nec poterit eam probare, nec defendere, potest secretè sine scandalo non obseruare audiens, & celebrans Missam, si est sacerdos etiam publice, si sit in loco, ubi sit ignorantia dictæ excommunicationis, & credit probabiliter, quod ibi nesciatur, sic enim tenet Corduba, quod secundum Gutierrez. procedit, quando credit quod nunquam cognosceretur in illo loco, quia si crederet, quod sciretur, licet sit tarde, peccabit mortaliter, quia dat causam scandalo, quod inde potest nasci. In quo casu sententia excommunicationis sit nulla, iam dictum est in cap. præterito, nu. 4.

3 Tertia Conclusio. Si sapientibus sit notum esse sententiæ excommunicationis nullam ob aliquam ex causis dictis in cap. præterito, & vulgus ignorat, potest excommunicatus non obseruare eam secretè coram illis, qui sciunt esse nullam, in publico tamen tenetur obedire ei donec cesset scandalum. Hinc sequitur, quod si aliquis publice sit excommunicatus, & denunciatus ut talis, si sit excommunicatio nulla, quia sit contra participantes non precedentibus monitionibus, potest non obedire ostendens eius nullitatem publice, & auferens scandalum, quod ex non obediendo potest sequi, ut docet Gutt. & quod excommunicatio data in genere contra participantes non precedente speciali monitione facta ab eodem iudice non valeat, pro quanto populus est in possessione non obediendi, constat ex traditis a Nauar. & Gutierrez, qui dicunt quod sicut iudices sunt in possessione pronuntiandi dictas excommunicationes con-

In 1. pū.
do in
ver. si ve
ro.

Sot. in 4.
d. 22. q.
1. art. 3.
in ver. el
quinto.
Cord.
vbi sup.
in prin.

Cor. ubi
supr. in
prin.
Gut. qq.
Cano. c.
4.

Gut. vbi
sup.

Nau. in
su. Hisp.
c. 27. n.
360. & i
Latina

ibi nu 4
s. nō ob
oblat
Gu. vbi
sup. pag.
2. col. 1

tra participantes cum excommunicatis, sic subditi sunt in possessione nō obediendi eis tamquam nullis, irritis, & nō existimādi se excommunicatos ad effectum non assistendi officiis diuinis & non procurandi absolutionem,

Quis possit excommunicare.
Cap. LX XVI.

SVMMARIVM.

An possit excommunicare Papa & alij praelati ecclesiastici, conc. 1. nu. 1.

An possint excommunicare Abbates, rectores seu Parochi Parochiarum simplices, concl. 2. num. 2.

An mulieres possint excommunicare, conclus. 3. num. 3.

An peccet ille, qui excommunicat sine potestate, concl. 4. nu. 4.

An possint seculares facere suos contra-ctus cum conditione, quod incuratur excommunicatio, si non impleantur, conclus. 5. nu. 5.

An possit Episcopus excommunicare rectorem, aut Potestatem positum a sede Apostolica in sua diocesi, conclus. 6. num. 6.

An excommunicatio posita ab Episcopo contra eos, qui fecerunt aliquod delictum, comprehendat omnes qui fecerint illud licet non sint sui subditi, concl. 7. nu. 7.

Prima Conclusio. Papa potest excommunicare, & reliqui praelati, licet sint minores Episcopis, vt Abbates, Prepositi, & priores ecclesiarum regularium, & collegialium, quæ fuerint confirmatae, licet non benedicti, nec consecrati, quia hi a iure possunt excommunicare suos subditos, & omnes alios, contra quos per præscriptam consuetudinem acquisierunt talem iurisdictionem. Hinc sequitur, quod capitulum sede vacante, & Archiepiscopi, & delegati à sede Apostolica & supradicti possunt excommunicare illos, super quos habent iurisdictionem.

2 Secunda Conclusio. Non possunt excommunicare Abbates, rectores, aut Parochi simplices Parochialium ecclesiarum nec de iure communi nec speciali, nec generali; quia potestas excommunicandi non exit, aut oritur ex solo ordine, sed est pars iurisdictionis fori exterioris, quam ipsi non habent nec possunt habere illam per consuetudinem præscriptam; nec Episcopus potest excommunicare extra suam diocesim, licet sit eicetus vi ab ea, nisi fuerit in viciniore loco illi, aut in casu notorio, qui non requirat cognitionem causæ: nec minus poterunt dicti excommunicare se ipsos; quare Episcopus aut alius Praelatus, qui excommunicauerit in generali quemcunque, furem, qui furatus est, aut furabitur, lusit, aut luserit, si ipse fecit, aut fecerit, non erit excommunicatus; si vero Episcopus nō fuisset nisi denunciator excommunicationis Papæ, aut alterius superioris, incurret in eam, sic. n. resoluit Nauarr. quia hic Papa excommunicat eum.

3 Tertia Conclusio. Licet Secundum ius commune non possit mulier excommunicare, per privilegium tamen Papæ potest. Hæc conclusio est Nauarri, qui putat eam securiorem contra Decium, qui dicit posse mulierem habere iurisdictionem ecclesiasticam, vt probatur in iure, sed quod non possit excommunicare; quam opinionem videtur tenere Couarr. nō tamen conclusio contra illos probatur, quia potestas excommunicandi non pertinet ad illum, qui habet clauis ecclesiæ, vnde posset, qui ipsas non habet, excommunicare, vt dicit S. Thom. & secularis potest excommunicare, si habet privilegium ad id faciendum, vt dicit quedam glossa recepta.

4 Quarta Conclusio. Peccat mortaliter ille, qui excommunicat sciens aut scire debens, quod non habet auctoritatem ad illud, & ille qui deliberate excommunicat alium iniuste, licet non esset propter odium aut malam intentionem, sed solum ob ignorantiam crassam,

Nau. ca.
27. nu. 5
& 6.

Na. li. 5.
cōf. ti. de
sent. ex-
co. con.
7. f. 633
Dec. in
reg. 1. de
reg. iur.
41. c. d. le
sta de
maior.
obe. c. di
lectæ de
excep.
prælat.
Cou. in
c. Alma
mater. r.
p. 5. 11.
D. Th. in
4. d. 18.
q. 2. ar. 2.
glos. 2.
Gl. in c.
prælat. bit.
32. dist.

& supinam, etiam peccat mortaliter.

Qui excommunicat solum ore tenus, sine scriptura, nec monitione canonica iusta sine causa omittendi dictam monitionem, est suspensus per unum mensem ab ingressu ecclesiae, & diuinis officiis, & si intra hoc tempus celebrauerit aliquod officium diuinum annexum alicui ordini, est irregularis: haec autem pena non extenditur ad Episcopos, & praelatos religionum, ut aduertit Nauarrus.

5 Quinta Conclusio. Non possunt seculares facere suos contractus cum hac clausula, quod si non adimpleatur promissum usque ad quoddam tempus, remaneant excommunicati; primo, quia non habent iurisdictionem ecclesiasticam; secundo quia seculares secundum leges multorum Regnorum non possunt renuntiare foro suo, & licet confirmet renunciationem cum iuramento, non valebit quidquam: & certum est quod si remaneret excommunicati, iam efficerentur subiecti iurisdictioni ecclesiasticae: sic enim dicit Nauarrus in quodam consilio.

6 Sexta Conclusio. Potest Episcopus iusta de causa multa moderatione excommunicare Rectorem & Praetorem positum a sede Apostolica in ciuitate sua: nec contra hoc obstat, quaedam extrauagans, quae iubet Ordinariis, quod non procedant contra officiales, nec nuntios sedis Apostolicae, quia solum loquitur de officialibus, qui immediate seruiunt Papae, non autem de missis a Papa ad seruendum alicui Reipub. ut explicat Nau. in quodam consilio.

7 Septima Conclusio. Excommunicatio generalis quae ponitur ab Episcopo contra facientes tale delictum non solum comprehendit suos subditos, sed etiam eos, qui non sint subditi, si sint in eius diecesi, ut resoluit Spinus, & e contrario non comprehendit suos subditos committentes dictum delictum extra suam diocesim ut tenet Conar. & Nauar.

De Causa materiali excommunicationis. Cap. LXXVII.

S Y M M A R I V M.

An causa materialis excommunicationis sit solum peccatum mortale. conclus. 1. num. 1.

An excommunicatio possit poni ob culpas praeteritas sine precedente monitione. conclus. 2. num. 2.

An sit necessaria monitio ad hoc, ut incurratur excommunicatio posita a ipso iure ab aliquo canone, aut statuto, conclus. 3. num. 3.

An ignorantia liberet ab excommunicatione. ibid.

1 Prima Conclusio. Causa materialis excommunicationis maioris est peccatum mortale, & ideo nullus debet excommunicare, nisi ob mortalem contumaciam, quam quis habeat nolens obedire alicui iusto mandato, licet detur super culpa veniali: & ideo nunquam incurritur excommunicatio maior posita a canone vel statuto speciali, aut generali, si non peccetur mortaliter: unde qui furatur rem paruum, quae non accedit ad culpam mortalem, non incurrit excommunicationem positam contra fures alicuius rei; haec conclusio est communiter recepta, & probatur late in his tractatibus.

2 Secunda Conclusio. Excommunicatio maior non debet imponi ob culpas praeteritas, nisi praecedat monitio specialis, & monitus cum contumacia non obedierit, sic enim tenet Nauarr. & sic debet legi cautè Caiet. qui dicit absolute, quod sicut ante peccatum potest esse excommunicatus quicumque faciens talem rem, sic post peccatum, & rem factam potest esse excommunicatus quiuis, qui fecerit eam, quia hoc est contra decretum in canonibus confirmatum à Concilio Trid. Ideo tenet Sotus, quod nemo potest excommunicari ob culpam praeteritam,

Nau. d. c. nu. 8.

Na. li. 5, conf. ii. de sent. exc. col. 1 fo. 586

Extra Math. de har. inter communes.

Na. li. 5, conf. 61. fol. 598. Spinus in spec. te. stam. in rubr. 11 p. n. 50. Cou. in ca. alma mater. l. p. 5. 2. nu. 3. Na. ima. c. 17. nu. 272.

Na. c. 17 nu. 9. Caiet. 2. 2. q. 69 art. 2.

c. oēs 16 q. 7. c. si de se. excom.

Concil.
Trid. sel
25. de re
for. c. 3.
Sot. in 4
d. 2. 2. q.
1. art. 2.
concil. 4
glos. 2. i
d. c. sac.
Panor.
& Dec.
Nau. in
Man. ca.
27. n. 11
& lib. 5.
conf. de
sen. exc.
conf. 4.
fol. 587.

tam, nisi præcedat monitio. Verum est tamen, quod talis excommunicatio data sine hac monitione non erit nulla, ipso iure, ut tenet quædam Glos. quam sequitur Panorm. & Decius, ampliando eam, ut procedat etiam in excommunicatione data à Commissario, quod intelligitur, nisi in casu, quod in commissione data fuit ei particularis forma excommunicandi, & non servauit eam, ut dicit contra Sotum, Nauarrus. Ex dictis inferitur, quod Vicarius generalis Episcopi excommunicat subditum nulla præcedente monitione, quia non soluit debitum, transacto iam termino dictæ excommunicationis, valet excommunicatio ab illo imposita, nisi posuit eam in aliquo excusibus, in quibus data sine monitione est nulla, unde huiusmodi excommunicatio indiget absolutione, & qui celebraret sine ipsa, fieret irregularis.

3 Tertia Conclusio. Quando ab aliquo canone, seu statuto ordinatur, quod qui fecerit talem rem ipso facto sit excommunicatus, ut incurratur hæc pœna, non est necesse, quod præcedat canonica monitio, imo qui facit contrarium, remanet statim excommunicatus. Et idem est, quando Iudex excommunicat ob culpas futuras: quod non debet facere, nisi præcesserint offensæ, quæ ad id compellant, sicut quando delictum est damnosum, & multum frequens in Republica, aut quando est coniectura, quod committeretur tale delictum, nisi prohibeatur, cum hac pœna, propter quod, qui postquam moniti sunt in generali a Iudice commiserit illud, ut inobedientes incurrant ipsam; ut resoluit Couarruias, ponens extense causas, quæ possunt facere, ut Iudex imponat dictam excommunicationem. Et nota, quod ignorantia inuincibilis excommunicationis, quam addit ius commune contra eos, qui committunt, re prohibitam à iure diuino, excusat eos, qui committunt, ita ut non incurrant eam, quia excommunicatio non ponitur contra ibedientiam, quæ sit contra Deum,

sed propter illam, quæ sit contra ecclesiam: & qui ignorat hoc modo excommunicationem non est inobediens ecclesie frangendo tale præceptum: hæc propositio est Siluestri, quem sequitur Panorm. & est contra Scotum cui respondetur ratione supradicta; unde merito Sotus tenet contra eum, & dicit talis esse practicandum. Ex dictis inferitur, quod si clericus excommunicatus post appellationem factam credit bona fide fuisse suam appellationem validam, non remanet irregularis celebrans, licet postea iudicetur appellationem non fuisse legitimam, quia ignorantia probabilis excusat eum, ut resoluit Nauarrus. Sequitur secundo, quod si sacerdos absens a sua diocesi, aut iurisdictione sui Prælati fuerit excommunicatus, & ignorans hæc excommunicationem celebrauerit, non incurrit irregularitatem, nec pœnas positas contra excommunicatos, ut tenet Rebuffus. Tertio sequitur, quod qui ignorat se esse excommunicatum si confiteatur sua peccata in tempore debito obtinebit gratiam sacramentalem, & sciens post confessionem: quod fuerit excommunicatus, non tenetur iterare confessionem, ut tenent Caieta. Nauar. & Sotus.

Quis possit excommunicari.
Cap. LXXVIII.

SYMMARIVM.

- An solus homo mortalis, & baptizatus possit excommunicari. concl. 1. nu. 1.*
An valeat excommunicatio, aut suspensio posita contra totum capitulum. concl. 2. nu. 2.
An sit vanitas excommunicare locustas; &c. concl. 3. nu. 3.

1 Prima Conclusio. Nemo potest esse excommunicatus, nisi homo mortalis, & baptizatus habens superiorem; ob quod Angelus non potest excommunicari, nec anima ratio.

Syl. verbo exc.
2. 5. 3. & verbo, excom.
ult. 5. 3.
Scot. in 4. d. 6. q. 8.
Sot. in 4. 2. 2. q. 1.
ar. 1. tal. in l. 1. n. 30. c. de sacros. eccles.
Na. in c. cum coningar. rem. 3. de ref. & in c. si quando num. 5.
Rebuff. in conc. titu. de exc. Caiet. verb. absolut. impedi-
menta
Nau. in Man. c. 9. n. 3. Sot. i 4. d. 22. q. 1. art. 1.

Con. in
ca. alma
mater. 1.
p. 5. 10.
nu. 1.

Habetur in cōp. titu. exc. §. 2.
Henriq. to. 10. li. 13. de ex. com. ca. 25. nu. 1.
c. Roma na. d. ser. excō. li. 6. §. i. v. niuersitate. Nauar. li. 5. cōf. de sen. exc. cōf. 20. fol. 599. col. 1. lit. c. Host. i. sū. de cō. ti. §. si in. glos. in Cl. prē. sen. ver. cōst. de pē. na. d. c. 27. nu. 165. Na. vbi sup. nu. 152. Nau. lib. 5. cōf. ti. de sent. exc. cōf. §. f. 187. & 188. D. Tho. 2. 2. q. 90. ar. 3.

ionalis separata à corpore, nec Maurus, Iudeus, aut Paganus, licet sit catholicus, nec homo resuscitatus, quia non est mortalis, siue sit glorificatus, siue non, siue sit condemnatus: nec fratres mendicantes possunt excommunicari ab Ordinarijs, & idem est de illis, qui gaudent eorum privilegijs; unde concessit Clemens IV. fratribus minoribus, quod non possint excommunicari, nec interdici, nec suspendi ab aliquo legato, si non fuerit Legatus a latere Sedis Apostolicæ, aut eius subdelegatus litteris Apostolicis, nisi in illis expressa licentia concedatur procedendi contra eos cum his censuris. Notaque, quòd quando aliquis moritur contumax, potest excommunicari mortuus, solum ne illi fiant honores, nec detur sepultura sacra, vt allegans alios tenet Henriquez.

2 Secunda Conclusio. Excommunicatio pronunciata simpliciter, & absolute contra capitulum nil valet, vt colligitur ex iure, & tenet contra aliquos Nauarrus. Dixi contra capitulum absolute, quia si ponitur contra capitulum, & Canonicos culpa notatos, singuli remanebunt excommunicati, qui inuenti fuerint cum culpa mortali in negotio, de quo agitur, vt tenet Hostiensis. Verum est tamen, quod nullus horum potest declarari excommunicatus, nisi prius fuerit citatus, auditusque; vt dicit quedam Gloss. Et nota, quod suspensio ab ingressu ecclesiæ potest dari contra vniuersitatem, capitulum, aut conuentum, vt resoluit Nauarrus, & cum talis suspensio non possit poni sine culpa, sequitur, quod suspensio in hoc casu capitulo, solum suspenduntur capitulares culpati, non autem illi, qui sunt sine culpa, vt post Caiet. tenet Nauarrus.

3 Tertia Conclusio. Vanum est excommunicare animalia irrationalia, vt est locusta; & resoluit Nau. doctè in quodam consilio, & probat, quia secundum D. Thom. vanum est coniurare aliquam creaturam irrationalem ad aliquem actum, cum non sit libera, nec domina-

suarum operationum; si vero excommunicatio posita contra hæc animalia quidequam operatur eiciens aliquando ea à terra, hoc non procedit ab eius valore, sed à demonis potestate, qui eicit ea à terra, quam destruunt, aut occidit ea subitanee, vt sic persuadeat desiderantibus, quod iste sit effectus excommunicationis, & sic permaneant in suis vanis superstitionibus confidentes in illis; propterea remedium Catholicum & Christianum, quod est ad abigenda huiusmodi animalia, est recurrere ad orationem, & ieiunium, & quod adeat, qui coniurat hæc animalia vestitus vestibus sacris, aspergens terram cum aqua benedicta, vtens orationibus ordinatis ab ecclesia ad hunc effectum, confidens in Domino: vt dicit Nauarr.

An valeant litteræ excommunicationis, quæ communiter extrahuntur, & an sit obligatio respondendi ipsis. Cap. LXXIX.

SUMMARIUM.

An possint Episcopi litteras concedere contra detinentes aliena. concl. 1. nu. 1.

An sit obligatio manifestandi, qui detinet dicta bona aliena. concl. 2. nu. 2.

An possint concedere has litteras contra testes, qui sciunt veritatem alicuius rei, vt manifestent. concl. 3. nu. 3.

An uxor, & descendentes, ac ascendentes teneantur respondere monitorijs, quæ extrahuntur aduersus maritum, concl. 4. nu. 4.

An huiusmodi monitorie solum debeant concedi pro rebus occultis, concl. 5. numero 5.

An huiusmodi monitorie litteræ possint concedi pro rebus pauci valoris, conclus. 6. nu. 6.

An teneatur quis respondere monitorijs, quando scitur aliquid ex auditu, concl. 7. nu. 7.

An teneatur quis respondere his monitorijs manifestans peccata occulta, concl. 8. nu. 8.

An

Cou. in
c. quāvis
pactū 1.
p. 9. 4. n.
9. vers. i.
tem nō.
Gar li. 1
de con-
tractib.
§. 17.
Nau. ca.
17. nu.
186.

Couar. Garcia, & Nau. quod intelligi-
tur in foro exteriori, quia in foro con-
scientiæ contrarium debet intelligi, ut
tenet idem Nauarrus, Angles, & Petrus
de Navarra.

12 Undecima Conclusio, Loquendo
de compensatione indirecta, quæ acci-
dit quando aliqua res venit ad manus
meas, & nolo eam tribuere donec mihi
soluatur, quod mihi debetur, potest de-
positarius retinere depositum, quous-
que illi soluatur debitum, si est tam cla-
rum, quod facile potest statim indicari,
ut tale debitum; sic enim tenet post Pa-
normit. Syluester, quod procedit non
solum in foro conscientiæ, sed etiam in
foro exteriori.

Mod. de
rest. q. 1.
Angl. 10.
florib. 4.
q. cui fa-
cienda est
rest. dif-
fic. 9. cō-
cl. 1.
Nau. li.
4. de re-
stit. c. 3.
nu. 14.

13 Duodecima Conclusio. Non tene-
tur depositarius mittere depositum do-
mino suo, qui discessit à loco ubi erat
depositum; sic enim tenet Medina, &
Angles, quia esset magna iniuria de-
positarij; quod procedit, licet pro custodia
habuisset aliquod interesse, quia sem-
per (loquendo secundum suam natu-
ram) depositum fit in gratiam deposi-
tantis, sicut è contrario, mutuum fit in
favorem recipientis; & secundum Pe-
trum de Navarra, hæc est ratio, ob quā
depositarius non tenetur mittere suis
expensis rem depositam, ubi dominus
eius commoratur, licet ille, si secum ha-
buisset eam, attulisset illam secum, qui
vero recepit mutuum, sic. Verum est ta-
men, quod si depositarius contulit se
ad alium locū, tenetur mittere suis ex-
pensis rem ad locum, ubi est dominus
eius, cum ipse sit causa harum expensa-
rum, ut dicit Navarra addens, quod nō
negaret hoc Medina ipse.

De Duello. Cap. LXXIII.

SUMMARIVM.

An sit licitum declarare aliquam verita-
tem pro viam duelli, concl. 1. num. 1.

An sit licitum in bellis admittere singula-
ria certamina, conclus. 2. num. 2.

Quomodo intelligatur Concil. Trid. probi-
bens duella, concl. 3. num. 3.

DE hac materia tractant Alvarus
Nauarrus, & Petrus Gregorius
Tolosanus, & alij, qui allegabuntur in
resolutionibus.

1 Prima Concl. Illicitum est duellum
etiam propter verificandam aliquā ve-
ritatem, quia hoc est tentare Deum, si-
cut est tentare Deum dicere, Ut videat-
ur, quod sit verum, pono manum meā
in igne, & non comburo. Est etiam il-
licitum, quando aliquis provocat alium
ad duellum, aut acceptat duellū ob va-
nam gloriam, aut ad ostendēdas vires,
aut ad alium effectum, cuius non est ne-
cessitas ad defensionem vitæ, & hono-
ris, ut dicit Sotus; & qui nō acceptat, li-
cet amittat honorem coram perditis, &
extravaganibus Christianis, nō perdit
tamen coram illis, qui cognoscūt, quid
sit Christiana vita, coram quibus, si ali-
quo modo perdit, est quando nō se de-
fendit, at potest defendere se sine duel-
lo. Verum est tamen, quod si nullo mo-
do potest quis defendere vitam, rem, &
famam suam, nisi per duellum, non vi-
detur esse peccatū acceptare illud, quia
hoc formaliter est defendere se, & in
hoc casu est vera opinio Nicolai de Ly-
ra, & Navarra, qui dicunt esse licitum
duellum ad defendendum se, & res
suas, ut advertit Petrus de Navarra.

2 Secunda Concl. Illicitum est in bello
admittere aliquod singulare certamen,
aut partiale, quod est, quando quis vult
præliari cum alio solo, aut quando decem
volunt præliari contra decem invicem
à se provocatos. Quod intelligitur, si id
faciant ad ostensionem virium, aut ob
alios respectus humanos vanos, quia cō-
tra rationem naturalem est eligere, &
vulnerare proximum cum periculo vi-
tæ propter vanam gloriam; sic enim te-
net Navarra. Si verò singulare, aut par-
tiale certamen sit ad ponendum finem
bello, erit licitum; quod accidit, quando
ex incurribus aliquis exercitus fit potē-
tior alio, & superbiore, quia in hoc casu
con-

Ale. in
tract. de
sing. cer-
tam.
Nau. in
Man. c.
1. n. 39.
Greg. 3.
p. 1. y. c.
1. n. 15.
4. 8. c. 15.

Sot. li. 5.
de iust.
q. 1. ar. 8.

Lyra 1.
reg. c. 17.
Nau. 15.
nu. 9. &
Petr. de
Nau. de
restit. li.
1. c. 3. n.
199.

Nau. ca.
1. nu. 9.

conuenit ad finem belli imponendum non recusare duellum, ob quod nō fuit peccatum acceptare Dauidem duellum contra Goliath, praterquam quod acceptauit illud motus à Deo.

Concil.
Trid. sess.
25. c. 19.
de refor.

3 Tertia Concl. In Concil. Trident. ponuntur graues penae contra Imperatores, Reges, & alios magnates, qui in suis dominijs inter Christianos concedunt, quod sint duella; dicit enim quod sint ipso iure excommunicati, & priuati ciuitate, oppido, aut terra, ubi consenserint fieri, si illa habuerint ab ecclesia: quod si sint feudales dicti loci acquirantur à domino principali ipsorum, & quod illi, qui ratione duelli fuerint praesentes duello, ut patini, & alij, qui suo nomine fuerint praesentes incurrant in excommunicationem, & amissionem omnium suorum bonorum, & in perpetuam infamiam, & ut homicidae sumant, & secundum canones ecclesiae debet illis aduerti, quod si moriantur in duello, priuantur ecclesiastica sepultura; & illi qui dederint consilium ad duellum, aut persuaferint, aut inspexerint sint excommunicati, & maledicti. Circa quod decretum debet notari primo, quod eius penae habent locum non solum in duellis publicis, & solemnibus, quando assignantur loca, arma, patroni, & iudices, sed etiam in duellis particularibus, quae sepe accidunt sine hac solemnitate, sic enim dicit Nau. affirmans sic declarauisse Greg. XIII. in quadam sua extrauaganti publicata anno 1582. & hoc debet multum notari, quia Salzedus explicans dictum Concilium affirmat solum debere intelligi in publicis, & solemnibus duellis, dicens quod sic fuit indicatum à sapientissimis uiris in quadam audientia horum regnorum, cuius sententia non potest teneri, cum sit declaratio sedis Apostolicae in contrarium. Secundo debet aduerti, quod pena excommunicationis, quae ponitur contra eos, qui descendunt ad duellum eius causa, & contra eos qui dant consilium ad illud, non incurritur ipso facto, ut constat ex dicto Concilio, qui loquendo de illis dicit haec verba, Ex-

Nau. li.
5. conf.
depurg.
vul. cōf.
1. & 2. f.
564. col.
3. & 2.
Greg. 13
1 Extra.
ua. quae
incip. ad
tollendū,
quae est
82. inter
ipsas cō
stitutione
nes.
Salz. in
prac. cri.
c. 106.

communicationis, ac perpetuae maledictionis vinculo teneantur; sic enim aduertit Petrus de Nau. Vnde sequitur, quod tales si fuerint presbyteri celebrantes, antequam excommunicentur, non remanent irregulares. Tercio debet notari, quod excommunicatio in quam incurrunt, qui inueniuntur in his duellis, siue sint sollemnia, siue priuata, est reseruata Sanctitati suae secundum constitutionem supradictam Greg. XIII. licet Concilium non reseruet eam, & ut videatur haec veritas pono hic verba ipsius constitutionis, quae talia sunt. *Auctoritate Apostolica statuimus, etc. ut omnes, qui circa duella priuata peccat modis expressis à sua sanctitate, eiusdem censuris, & penis subiaceant, quibus per constitutiones praedecessorum subiacerere debebant, pro censuris & penis peccantes circa duella publica, & sollemnia.* Et postquam in hac constitutione ponitur verbum (statuimus,) clarum est, quod sit noua lex per ipsum, secundum doctrinam cuiusdam Gloss. communiter receptam: ob quod cum Pius Quartus, in quadam bulla, quam dedit anno 1560. posuerit penam excommunicationis reseruatae ad suam sanctitatem: & Gregor. XIII. extenderit ipsam ad duella priuata, sequitur, quod qui peccant circa haec duella, incurrant in eandem excommunicationem reseruatae: haec sententia est Nauarri in quodam consilio, quod dedit super hac re. Quarto debet notari, quod per solam voluntatem duelli, quam duo habeant, non incurrunt in eandem penas, ut tenet idem Nauarrus, quia Concilium non castigat duella mentalia. Quinto notatur, quod sacerdos, qui committit hoc crimen, non remanet ipso iure suspensus, quia solum dicit ius, quod debet suspendi, ut notat Nauarrus, contra Syluest. & Ioannem Tabien. in qua quidem suspensione potest dispensare Episcopus, nisi interuenit mors, aut mutilatio membri, & dicta poena comprehendit clericum, siue acceptet duellum libenter, siue coactus ab aliqua necessitate, quia nulla potest esse, quae compellat clericum ad

Nau. li.
2. de rel.
ca. 3. nu.
252.

Gloss. in
Cle. fin.
verbo,
statui-
mus, de
rescrip-
bul. in-
cip. ea q
q. 25. in
ter cōst.
Nau. v-
bi supra
cont. 2. l
fine.

Nau. in
Man. c.
27. nu.
116.

acceptandum duellum, cum sit tam alienum à suo instituto; & licet non acceptet, remanet decoratus etiam coram hominibus, ut allegans alios tenet Salzedus.

De excommunicatione, quo ad diffinitionem, & diuisionem.

Cap. LXXIV.

SVMMARIVM.

Quid sit excommunicatio, & quatuorplex, & quid sit minor, concl. 1. num. 1.

Duplex est excommunicatio maior à iure, & alia ab homine, & quomodo hac non sit necessaria quod detur in scriptis, conclus. 2. num. 2.

Per qua verba incurratur excommunicatio ipso iure, concl. 3. num. 3.

Quod sit una excommunicatio iniusta, & alia iniusta, & nulla, concl. 4. nu. 4.

Quod ordinarius non potest procedere cum excommunicatione contra regulares, ut eant ad processiones, ibid.

An excommunicatio Commissarij sit nulla si non vult dare copiam sua commissionis, ibid.

An excommunicatio posita in aliquo statuto facto contra libertatem ecclesiasticam sit nulla, concl. 5. num. 5.

An sint excommunicati qui faciunt statutam prohibens, ne fiant nimia expensa in sepulturis mortuorum, ibid.

An committens mortale putans ob id incurrere excommunicationem committat duo mortalia, concl. 6. num. 6.

1 Prima Conclusio. Excommunicatio est censura ecclesiastica privans communionem fidelium, ut dicit Nauarrus, Guetterus, & Sebastianus de Medicis, S. Thom. & Roffensis. Vocatur censura, quia est supplicium positum ab ecclesia pro aliquo peccato. Et autem duplex, alia maior, alia minor. Excommunicatio maior est censura ecclesiastica, quae privat communionem ecclesiae quantum ad fructum sacra-

mentorum, & suffragiorum communionem ecclesiae fidelibus, & communicatione exteriori eorum: aut aliter: est censura perquam homo separatur ab omni licita communione Christianorum, quae separatio zifatur in hoc versu:

Os, orare, vale, cōmunio mensa negatur.
Os, quod non debent cum homines al-
loqui, nec verbo, nec scripto, nec per
nuncium, nec debet illi praeberi osculū
pacis. Orare significat, quod non oretur
pro eo in orationibus publicis, nec in
Missā in Memento, solum feria sexta in
parasceue sit oratio publica pro illis sic
iubente ecclesia: orationes vero parti-
culares possunt fieri pro illis, & in Me-
mento Missae possunt illos sacerdotes
commendare Deo, non tanquam mini-
stri Ecclesiae, sed tanquam personae pri-
uatae, ut post Sylvestrum tenet Navar-
rus, & Covarr. Hinc inferitur, quod si
Rex, aut Episcopus fuerint excommu-
nicati, non debent nominari in Cano-
ne Missae, nec in collecta, quae in ea so-
let poni. Vale, id est, quod non salute-
mus eos, nec auferamus galerum, quia
solum potest dici illis, ut dicit Caietan.
Deus te convertat: aut quid simile. Cō-

muniō significat, quod non debemus il-
li communicare in sacramētis, nec suf-
fragijs, nec in cultibus divinis, nec alijs
actibus ecclesiasticis. Mensa, quod non
comedamus insimul cum eo, in eadem
mensa. Excommunicatio minor, est cen-
sura ecclesiastica, per quam homo pri-
uatur communionē passiva sacramen-
torum, & posse eligi ad aliquod benefi-
cium ecclesiasticum, aut dignitatem ec-
clesiasticam, & qui fecerit contrarium
huius, peccat mortaliter. Potest tamen
absolvere, aut communicare alterum,
& administrare sacramentum, dummo-
do non recipiat, ob quod non potest di-
cere Missam, quia necessario debet re-
cipere communionem.

2 Secunda Conclusio. Excommuni-
catio maior est duplex, à iure, & ab ho-
mine excommunicatio maior à iure
vocatur, propter quam generaliter in

D. Th. 1.
p. q. 21.
art. 1.
Roffen.
aduer-
sus Lu-
therum
art. 27.

Nau. in
c. si quā-
do decō
secr. d. 1.
not. 19.
num. 71.
Cov. in
c. Alma
mater,
5. 6. n. 4.

Nau. in
Man. c.
27. i. pr.
Guette-
ro de re
pōtifi li.
2.
Med. de
defn. 2.
p. c. 33.

aliquo canone, aut constitutione, aut statuto excommunicatur, qui fecerit tale delictum: Excommunicatio ab homine est, quam imponit iudex illis, qui fecerint tale delictum. Inter quas deas excommunicationes est magna differentia, quia excommunicatio ab homine finitur cum ille, qui posuit eam, absoluit officium suum, quia non ligat eos, qui fuerint inobedientes post eius mortem, aut officij finem: lata vero à iure non est sic. Vnde infertur, quod ceteris, & excommunicationes publicatæ in mandatis visitationum, quæ non sūt statuta, sed mandata generalia specialia hominum sunt excommunicationes ab homine, & ipsis mortuis aut absolutis officijs, absoluuntur, ut dicit Nauarrus, cum communi. Nota autem, quod excommunicatio ab homine ad hoc, ut obliget est necesse, quod iudex dicat affirmatiue, quod excommunicat. Hinc sequitur, quod iudex, qui monet debitores sub pœna excommunicationis, ut soluant, dans illis terminum ad soluendum, si transacto tempore non soluerint, aut comparuerint, nec dederint causam, quare non soluant, est necesse, ut sint excommunicati, quod iudex pronunciet sententiam excommunicationis, in qua expresse excommunicet eos. Nec sufficit, quod det declaratoriam, in qua iubeat denunciari illos, & declarari excommunicatos, quia cum huiusmodi debitores non fuerint antea excommunicati, ad nihilum valet declaratio. Itaque est necesse, quod postquam non respondent cum debito instrumento illis posito si sint inobedientes primæ excommunicationi, quæ est solum comminatoria, excommunicet eos expresse iudex, si enim dicit Nauarrus affirmans hac de causa non putare peccatum mortale credere, quod hi non sint excommunicati, nisi detur contra eos sententia excommunicationis tanquam contumaces, licet non detur in scriptis, ut resoluit Couarruias, & Spinus, cum id ius non irritet.

3 Tertia Conclusio. Nulla excommu-

nificatio incurritur ipso iure, si in ipsa non addatur, ipso iure, aut ipso facto aut hæc verba, lata sententiæ, aut similia, quæ declarent esse intentionem legis, aut iudicis, qui eam imponit, quod incurritur statim, sine alia declaratione, ut dicit quædam Gloss. cōter recepta, & late tradit Corduba allegans multos.

4 Quarta Conclusio. Est excommunicatio iusta, & est excommunicatio iniusta, & nulla. Excommunicatio iusta est, quæ imponitur ab eo, qui potest, & ut debet; & hæc nihil operatur quantum ad Deum, quia iam supponitur, quod ille, cui ponitur, sit separatus a Deo per peccatum mortale, sed aufert communionem suffragiorum generalium ecclesiæ, & receptionem sacramentorum, quæ faciunt multum, ut eatur ad ecclesiam triumphantem. Iniusta est, quæ non imponitur à Iudice competenti; & quæ ponitur sine causa, & modo debito, & diuiditur in iniustam validam, & iniustam nullam: iniusta valida diuiditur in iniustam defectu rectitudinis animi iudicis, aut ob defectum formæ non substantialis, & in iniustam ob defectum causæ ad excommunicandum. Inter quas est differentia, quia licet duæ ultimæ valeant, tamen prima tantum ligat quantum iusta in foro interiori, & exteriori, at secunda valet parum, nisi solum in foro exteriori, quia non tollit in totum communionem interiorem, nec suffragia, quæ ecclesia, & eius ministri in quantum tales faciunt, cum separet à comunione sacramentorum, & hominum quantum ad forum exterius, & quantum ad interius, ubi scitur, quod sit excommunicatus talis homo, & non sciunt iniustitiam ad effectum peccandi, nisi vitetur. Iniusta, nulla multis fit in casibus, quos ponit quædam celebris Gloss. qui possunt reduci ad quinque. Primus quando qui excommunicat, non est iudex excommunicatus; aut si erat iudex non tolerabatur; si cut est suspensus, excommunicatus, aut interdictus, aut denunciatus, ut talis, aut taliter notus, quod nullo modo potest

Spinus i
Rubr. de
testa. 11.
p. nu. 6.

Gloss. in
c. 1. de se
guita.
Cord. l.
1. qq. q.
36.

Nau. c.
27. nu. 1

Nau li 5
conf. de
sen. exc.
conf. 10.
fol. 139.

Cou. in
c. Alota
ma. 1. p.

5. 11. n. 7

Gloss. in
c. flami
mus de
sent. ex-
com.

Concil.
Tri. l. 1.
25. c. 15.

Gābara
de off. de
le. l. 8. c.
v. l. n. 77
vide inf.
c. 75. cō.
3. & ca.
81. pag.
261.

Naua. c.
27. nu. 3.
& 4. in-
noc. i. c.
venera-
bilis, n.
2. d. cēsi.
Fely. in
c. cum i
reper-
tur n. 3.
de offi-
deleg.
Nau. ob.
5. con-
tit de sē
rent. ex-
com. cō
li. 2. fol.
192.

potest dubitari, & celari: vnde excom-
municatio data ab Ordinario contra e-
xemplum nihil valet, quia non est suus
iudex: vnde licet Ordinarius possit pro-
cedere contra regulares, qui ab eo vo-
cati, vt vadant ad processiones genera-
les, non vadunt, non potest tamen pro-
cedere cum censuris ecclesiasticis, sed
alijs pēnis, vt declaratur in iure, & tra-
dit Gābara: vnde si processerit cum
censuris, erūt nullæ ob defectum iu-
risdictionis. Secundus casus est, quan-
do datur contra tenorem privilegiorū.
Tertius casus est, quando pronuntia-
tur post legitimam factam appellatio-
nem. Quartus, quando excommunica-
tio continet errorem intolerabilem, si-
cut est, quæ datur contra aliquem, qui
fecit aliquod bonum opus, vt si fuit ex-
communicatus, quia fecit eleemosynā
pauperi. Quintus casus, quando ex-
communicator excommunicat eos, qui
participant cum excommunicatis ab
eo, sine eo quod nominet eos, nec mo-
neat eos prius cum tribus monitionib.
quæ contineant terminos, & interualla
aliquorum dierum, propter quod pau-
ci ex participantibus sunt excommuni-
cati. Diximus cum excommunicatis ab
eo, quia hoc non habet locum, quan-
do alius iudex excommunicauit illum.
Totum supradictum traditur, & pro-
batur à Nauarro. Et nota, quod aliam
excommunicationem nullam ponunt
Innocentius, Felynus, & idem Nauar-
rus, estque quam ponit Commissarius,
qui non vult dare copiam suæ commis-
sionis, cum eam petant ab eo; quia hæc
non solum est iniusta, sed est nulla; v-
susq; & practica recepit hoc, vt dicit
Nauartus. Ex quo infero, quod Com-
missarij generales missi à patre Genera-
li nostræ religionis in Indias, viso quod
absoluto officio Generalis, quando eli-
gitur alius in vigilia Pentecostes, absol-
uitur etiam eius commissio secundum
ius, vsum, & consuetudinem, quæ est in
illis partibus, si iubeat aliquid absoluta
eius commissione sub pēna excommu-
nicationis, præcedentibus tribus moni-

tionibus, dicens quod habet auctorita-
tem, non solum excommunicatio est
iniusta, sed nulla, si petatur copia com-
missionis, & nolit eam exhibere; &
ideo non possunt castigari religiosi, qui
non obediunt ei in hoc casu, nec tales
tenentur timere dictam excommuni-
cationem; quia cum sit nulla, iam non
est sententia, nec quantum ad Deum,
nec quantum ad ecclesiam, vt dicetur
in c. sequenti.

5 Quinta Conclusio. Est nullum sta-
tutum factum contra libertatem eccle-
siasticam; & per consequens etiam erit
nulla excommunicatio posita in dicto
statuto; quod probatur, cum secundum
ius, qui faciunt simile statutum, aut fa-
ciunt illud observari incurrant in ex-
communicationem non reservatam;
& licet Nauarrus dicat, quod non fa-
ciunt contra libertatem ecclesiasticam,
qui in suis statutis ponunt modum, vt
non fiant sepulture mortuorum cum
tanto numero clericorum, aut fascium,
aut officiorum, & qui ponunt mo-
dum in oblationibus Missarum noua-
rum, & nuptiarum, quia hoc deseruit
magis pompæ quam ecclesiæ: nihilo-
minus tamen non potest negari, quod
dicta statuta sint contra libertatem ec-
clesiasticam; & ideo qui faciunt, aut ser-
uare faciunt, incurrunt dictam excom-
municationem, vt tenet Siluester, di-
cens, quod sic tenet communis. Aduer-
tatur etiam quod valet statutum iubens,
quod in missis nouis sacerdotes non ex-
ceant à medio altaris, vt ibi cant om-
nes ad offertorium, prohibens, quod
non ambulent per ecclesiam, vt in ea
omnes offerant, quia Concil. Trid. vi-
detur prohibere hunc modum peten-
di, & DD. Cardinales reformationis
declarant his verbis. *Sanctissimus Domi-
nus noster audita relatione congregationis
Concilij declarauit licere sacerdotibus no-
uas missas celebrantibus vertere se tantum
in medio altaris ad populum, & accipere
oblationes, non autem circumire ecclesiam
hac de causa.*

6 Sexta Conclusio. Qui committens
quod-

Naua. in
Man. ca.
27. n. 110

Silu. ver-
bo statum,
ver-
fic. 8.

Concil.
Tri. l. 1.
22. in de-
cret. de
observ.
& euita-
dis.

quoddam peccatum mortale putat, quod ob id incurrit excommunicationem; non committit duo peccata mortalia, licet cogitatio sit vera, cum manifestum sit, quod peccatum, ob quod incurritur excommunicatio, non est, nisi unicum peccatum: sic enim dicit Corduba.

Cord. d.
casib. q.
11.

In quibus casibus debeat timeri excommunicatio, licet iniusta, & in quibus non. Cap. LXXV.

SYMMARIUM.

An sententia excommunicationis iusta vel iniusta debeat timeri. concl. 1. numero 1.

An sententia nulla debeat timeri. concl. 2. num. 2.

An possit excommunicatus non servare excommunicationem in secreto coram illis, qui sciunt esse nullam, satisfaciens illis qui ignorant. concl. 3. num. 3.

Prima Conclusio. Sententia pastoris iusta, aut iniusta debet timeri; quod intelligitur etiam loquendo de sententia iniusta sine vlla culpa ex parte excommunicati, ut post D. Tho. tradit, & affirmat Ledesma, & Covarruias: quantum ad forum exterius, cum prius dispositionibus obtinendi gratiam, quæ communionem fidelium, & receptione sacramentorum, & auditione officiorum divinum potest cum divino auxilio facilius obtineri. Verum est tamen quod si excommunicatio est iniusta, quia est innocens ille, contra quem ponitur, potest communicare cum fidelibus publice, si non sit scandalum; & licet celebret etiam si sit scandalum, non remanebit irregularis in foro interiori; peccabit tamen mortaliter ratione scandalii, ut dicit Viñt. si vero excommunicatio est iniusta propter defectum aliquis causæ ordinis iuris, ligat non solum in foro exteriori, sed etiam interiori ut resoluit Corduba.

Ledesma
in 24. q.
23. ar. 4.
fol. 337.
Cov. in
ca. alma
mater. 1.
p. 5. i. n.
3. ver. 3.

Viñt. tit.
de exco.
q. 7.

Cord. l. 1.
qq. q. 43

2 Secunda Conclusio. Sententia excommunicationis nulla non debet timeri, quia cum sit nulla, iam non est sententia excommunicationis, nec quo ad Deum, nec quo ad ecclesiam, ut post Palud. & alios dicit Sotus, & Corduba. Quod intelligitur, quando notorie constat esse nullam, quia si non constat, quantum ad ecclesiam debet timeri, & qui contemnit eam, peccat mortaliter. Hinc infertur, quod si constet excommunicationem eius innocentiam, nec poterit eam probare, nec defendere, potest secretè sine scandalo non observare audiens, & celebrans Missam, si est sacerdos etiam publice, si sit in loco, ubi sit ignorantia dictæ excommunicationis, & credit probabiliter, quod ibi nescietur, sic enim tenet Corduba, quod secundum Gutierrez procedit, quando credit quod nunquam cognosceretur in illo loco, quia si crederet, quod scietur, licet sit tarde, peccabit mortaliter, quia dat causam scandalo, quod inde potest nasci. In quo casu sententia excommunicationis sit nulla, iam dictum est in cap. præterito, nu. 4.

3 Tertia Conclusio. Si sapientibus sit notum esse sententiam excommunicationis nullam ob aliquam ex causis dictis in cap. præterito, & vulgus ignorat, potest excommunicatus non observare eam secretè coram illis, qui sciunt esse nullam, in publico tamen tenetur obedire ei donec cesset scandalum. Hinc sequitur, quod si aliquis publice sit excommunicatus, & denunciatus ut talis, si sit excommunicatio nulla, quia sit contra participantes non præcedentibus monitionibus, potest non obedire ostendens eius nullitatem publice, & auferens scandalum, quod ex non obediendo potest sequi, ut docet Gut. & quod excommunicatio data in genere contra participantes non præcedente speciali monitione facta ab eodem iudice non valeat, pro quanto populus est in possessione non obediendi, constat ex traditis a Navar. & Gutierrez, qui dicunt quod si cut iudices sunt in possessione pronuntiandi dictas excommunicationes contra

In 2. pñ.
do in
ver. si ve
ro.

Sot. in 4.
d. 22. q.
1. art. 3.
in ver. el
quinto.
Cord.
vbi sup.
in prin.

Cor. ubi
supr. in
prin.
Gut. qq.
Cano. c.
4.

Gut. vbi
supr.

Nav. in
su. Hisp.
c. 27. n.
360. & i
Latina

tra

ibi nu 4
S. nō ob
nllat
Gu. vbi
sup. pag.
2. col. 1

tra participantes cum excommunicatis, sic subditi sunt in possessione nō obediendi eis tamquam nullis, irritis, & nō existimādi se excommunicatos ad effectum non assistendi officiis diuinis & non procurandi absolutionem,

Quis possit excommunicare.

Cap. LX XVI.

SVMMARIVM.

An possit excommunicare Papa & alij praelati ecclesiastici, conc. 1. nu. 1.

An possint excommunicare Abbates, rectores seu Parochi Parochiarum simplices, concl. 2. num. 2.

An mulieres possint excommunicare, conclus. 3. num. 3.

An peccet ille, qui excommunicat sine potestate, concl. 4. nu. 4.

An possint seculares facere suos contractus cum conditione, quod incurratur excommunicatio, si non impleantur, conclus. 5. nu. 5.

An possit Episcopus excommunicare rectorem, aut Potestatem positum a sede Apostolica in sua diocesi, conclus. 6. num. 6.

An excommunicatio posita ab Episcopo contra eos, qui fecerunt aliquod delictum, comprehendat omnes qui fecerint illud licet non sint sui subditi, concl. 7. nu. 7.

Prima Conclusio. Papa potest excommunicare, & reliqui praelati, licet sint minores Episcopis, vt Abbates, Prepositi, & priores ecclesiarum regularium, & collegialium, quæ fuerint confirmatae, licet non benedicti, nec consecrati, quia hi a iure possunt excommunicare suos subditos, & omnes alios, contra quos per præscriptam consuetudinem acquisierunt talem iurisdictionem. Hinc sequitur, quod capitulum se de vacante, & Archiepiscopi, & delegati à sede Apostolica & supradicti possunt excommunicare illos, super quos habent iurisdictionem.

2 Secunda Conclusio. Non possunt excommunicare Abbates, rectores, aut Parochi simplices Parochialium ecclesiarum nec de iure communi nec speciali, nec generali; quia potestas excommunicandi non exit, aut oritur ex solo ordine, sed est pars iurisdictionis fori exterioris, quam ipsi non habent nec possunt habere illam per consuetudinem præscriptam; nec Episcopus potest excommunicare extra suam diocesim, licet sit eicetus vi ab ea, nisi fuerit in viciniore loco illi, aut in casu notorio, qui non requirat cognitionem causæ: nec minus poterunt dicti excommunicare se ipsos; quare Episcopus aut alius Praelatus, qui excommunicauerit in generali quemcunque; furem, qui furatus est, aut furabitur, lusit, aut luserit, si ipse fecit, aut fecerit, non erit excommunicatus; si vero Episcopus nō fuisset nisi denunciator excommunicationis Patris, aut alterius superioris, incurret in eam, sic. n. resoluit Nauarr. quia hic Papa excommunicat eum.

3 Tertia Conclusio. Licet Secundum ius commune non possit mulier excommunicare, per privilegium tamen Papæ potest. Hæc conclusio est Nauarri, qui putat eam securiorem contra Decium, qui dicit posse mulierem habere iurisdictionem ecclesiasticam, vt probatur in iure, sed quod non possit excommunicare; quam opinionem videtur tenere Couarr. non tamen conclusio contra illos probatur, quia potestas excommunicandi non pertinet ad illum, qui habet clauem ecclesiæ, vnde posset, qui ipsas non habet, excommunicare, vt dicit S. Thom. & secularis potest excommunicare, si habet privilegium ad id faciendum, vt dicit quædam glossa recepta.

4 Quarta Conclusio. Peccat mortaliter ille, qui excommunicat sciens aut scire debens, quod non habet auctoritatem ad illud, & ille qui deliberate excommunicat alium iniuste, licet non esset propter odium aut malam intentionem, sed solum ob ignorantiam crassam,

Nau. ca.
27. nu. 5
& 6.

Na. li. 5.
cōs. 11. de
sent. ex-
co. con.
7. s. 633
Dec. in
reg. 1. de
reg. iur.
41. c. de le-
sta de
maior.
obe. c. di-
lectæ de
excep.
prælat.
Cou. in
c. Alma
mater. r.
p. 5. 11.
D. Th. in
4. d. 18.
q. 2. ar. 2.
glos. 2.
Gl. in c.
prælat. b.
32. dist.

& supinam, etiam peccat mortaliter. Qui excommunicat solum ore tenus, sine scriptura, nec monitione canonica iusta sine causa omittendi dictam monitionem, est suspensus per unum mensem ab ingressu ecclesiae, & divinis officiis, & si intra hoc tempus celebrauerit aliquod officium diuinum annexum alicui ordini, est irregularis: hæc autem pena non extenditur ad Episcopos, & prælatos religiosorum, ut aduertit Nauarrus.

Nau. d.
c. nu. 8.

5 Quinta Conclusio. Non possunt seculares facere suos contractus cum hac clausula, quod si non adimpleatur promissum usque ad quoddam tempus, remaneant excommunicati; primo, quia non habent iurisdictionem ecclesiasticam; secundo quia seculares secundum leges multorum Regnorum non possunt renuntiare foro suo, & licet confirmet renunciationem cum iuramento, non valebit quidquam: & certum est quod si remaneret excommunicati, iam efficerentur subiecti iurisdictioni ecclesiasticæ: sic enim dicit Nauarrus in quodam consilio.

Na. li. 5,
conf. ti.
de sent.
exc. col.
1 fo. 586

Extra
Matth.
de hæc.
inter cō
munes.

Na. li. 5.
conf. 61.
fol. 598.
Spino i
spec. te.
stam. in
rubr. 11
p. n. 50.
Cou. in
ca. alma
mater.
1 p. 5. 2.
nu. 3.
Na. ima.
c. 27. nu.
272.

6 Sexta Conclusio. Potest Episcopus iusta de causa multa moderatione excommunicare Rectorem & Prælorem positum a sede Apostolica in ciuitate sua: nec contra hoc obstat, quædam extrauagans, quæ iubet Ordinariis, quod non procedant contra officiales, nec nuntios sedis Apostolicæ, quia solum loquitur de officialibus, qui immediate seruiunt Papæ, non autem de missis a Papa ad seruiendum alicui Reipub. ut explicat Nau. in quodam consilio.

7 Septima Conclusio. Excommunicatio generalis quæ ponitur ab Episcopo contra facientes tale delictum non solum comprehendit suos subditos, sed etiam eos, qui non sint subditi, si sint in eius diecesi, ut resoluit Spinus, & e contrario non comprehendit suos subditos committentes dictum delictum extra suam diocesim ut tenet Couar. & Nauar.

De Causa materiali excommunicationis. Cap. LXXVII.

S V M M A R I V M.

An causa materialis excommunicationis sit solum peccatum mortale. conclus. 1. num. 1.

An excommunicatio possit poni ob culpas præteritas sine præcedente monitione. conclus. 2. num. 2.

An sit necessaria monitio ad hoc, ut incurratur excommunicatio posita a ipso iure ab aliquo canone, aut statuto, conclus. 3. num. 3.

An ignorantia liberet ab excommunicatione. ibid.

1 Prima Conclusio. Causa materialis excommunicationis maioris est peccatum mortale, & ideo nullus debet excommunicare, nisi ob mortalem contumaciam, quam quis habeat nolens obedire alicui iusto mandato, licet detur super culpa veniali: & ideo nunquam incurritur excommunicatio maior posita a canone vel statuto speciali, aut generali, si non peccetur mortaliter: unde qui furatur rem paruum, quæ non accedit ad culpam mortalem, non incurrit excommunicationem positam contra fures alicuius rei; hæc conclusio est communiter recepta, & probatur latè in his tractatibus.

2 Secunda Conclusio. Excommunicatio maior non debet imponi ob culpas præteritas, nisi præcedat monitio specialis, & monitus cum contumacia non obedierit, sic enim tenet Nauarr. & sic debet legi cautè Caiet. qui dicit absolute, quod sicut ante peccatum potest esse excommunicatus quicumque faciens talem rem, sic post peccatum, & rem factam potest esse excommunicatus quiuis, qui fecerit eam, quia hoc est contra decretum in canonibus confirmatum à Concilio Trid. Ideo tenet Sotus, quod nemo potest excommunicari ob culpam præteritam,

Na. c. 27
nu. 9.

Caiet. 2.
3. q. 69.
art. 2.

c. oēs 16
q. 7. c. 1.
ci. de sē.
excom.

Habetur in cōp. tim. exc. §. 2.
Henriq. to. 10. l. 13. de ex. com. ca. 25. nu. 2.
c. Roma na d. s. c. li. 6. §. i. v. niuersitate. Nauarr. li. 5. cōf. de sen. exc. cōf. 20. fol. 599. col. 1. lit. c. Host. i. sū. de cō. ti. §. fin. glos. in Cl. pr. sen. ver. cōf. de p. na d. c. 27. nu. 265. Nau. ubi sup. nu. 152. Nau. lib. 5. cōf. ti. de sent. exc. cōf. 5. f. 187. & 188. D. Tho. 2. 2. q. 90. ar. 3.

tionalis separata à corpore, nec Maurus, Iudeus, aut Paganus, licet sit catholicus, nec homo resuscitatus, quia non est mortalis, siue sit glorificatus, siue non, siue sit condemnatus: nec fratres mendicantes possunt excommunicari ab Ordinarijs, & idem est de illis, qui gaudent eorum priuilegijs; unde concessit Clemens IV. fratribus minoribus, quod non possint excommunicari, nec interdici, nec suspendi ab aliquo legato, si non fuerit Legatus a latere Sedis Apostolicæ, aut eius subdelegatus litteris Apostolicis, nisi in illis expressa licentia concedatur procedendi contra eos cum his censuris. Notaque, quod quando aliquis moritur contumax, potest excommunicari mortuus, solum ne illi fiant honores, nec detur sepultura sacra, vt allegans alios tenet Henriquez.

2 Secunda Conclusio. Excommunicatio pronunciata simpliciter, & absolute contra capitulum nil valet, vt colligitur ex iure, & tenet contra aliquos Nauarrus. Dixi contra capitulum absolute, quia si ponitur contra capitulum, & Canonicos culpa notatos, singuli remanebunt excommunicati, qui inuenti fuerint cum culpa mortali in negotio, de quo agitur, vt tenet Hostiensis. Verum est tamen, quod nullus horum potest declarari excommunicatus, nisi prius fuerit citatus, auditusque; vt dicit quædam Gloss. Et nota, quod suspensio ab ingressu ecclesiæ potest dari contra vniuersitatem, capitulum, aut conuentum, vt resoluit Nauarrus, & cum talis suspensio non possit poni sine culpa, sequitur, quod suspensio in hoc casu capitulo, solum suspenduntur capitulares culpati, non autem illi, qui sunt sine culpa, vt post Caiet. tenet Nauarrus.

3 Tertia Conclusio. Vanum est excommunicare animalia irrationalia, vt est locusta; & resoluit Nau. doctè in quodam consilio, & probat, quia secundum D. Thom. vanum est coniurare aliquam creaturam irrationalem ad aliquem actum, cum non sit libera, nec domina-

suarum operationum; si vero excommunicatio posita contra hæc animalia quidequam operatur eiciens aliquando ea à terra, hoc non procedit ab eius valore, sed à demonis potestate, qui eicit ea à terra, quam destruunt, aut occidit ea subitanee, vt sic persuadeat desiderantibus, quod iste sit effectus excommunicationis, & sic permaneant in suis vanis superstitionibus confidentes in illis; propterea remedium Catholicum & Christianum, quod est ad abigenda huiusmodi animalia, est recurrere ad orationem, & ieiunium, & quod adeat, qui coniurat hæc animalia vestitus vestibus sacris, aspergens terram cum aqua benedicta, vtens orationibus ordinatis ab ecclesia ad hunc effectum, confidens in Domino: vt dicit Nauarr.

An valeant litteræ excommunicationis, quæ communiter extrahuntur, & an sit obligatio respondendi ipsis.
 Cap. LXXIX.

SUMMARIVM.

- An possint Episcopi litteras concedere contra detinentes aliena, concl. 1. nu. 1.*
- An sit obligatio manifestandi, qui detinet dicta bona aliena, concl. 2. nu. 2.*
- An possint concedere has litteras contra testes, qui sciunt veritatem alicuius rei, vt manifestent, concl. 3. nu. 3.*
- An vxor, & descendentes, ac ascendentes teneantur respondere monitorijs, quæ extrahuntur aduersus maritum, concl. 4. nu. 4.*
- An huiusmodi monitoria solum debeant concedi pro rebus occultis, concl. 5. numero 5.*
- An huiusmodi monitoria litteræ possint concedi pro rebus pauci valoris, conclus. 6. nu. 6.*
- An teneatur quis respondere monitorijs, quando scitur aliquid ex auditu, concl. 7. nu. 7.*
- An teneatur quis respondere his monitorijs manifestans peccata occulta, concl. 8. nu. 8.*

An

An teneantur respondere monitorijs extractis ab aliqua parte contra aliam, cum qua scit pactum interuenisse, concl. 9. nu. 9.

An qui non habet de quo possit soluere, teneatur respondere monitorijs, qua obligant ad soluendum debitum, concl. 10. num. 10.

An monitoria, qua obligant scientes aliquid esse captum, habeant locum in eo, qui cepit rem ob compensationem, concl. 11. nu. 11.

An qui iniuste possidet beneficium, possit procedere cum excommunicatione contra eos, qui perceperunt fructus eius, ib.

An, qui compelluntur probare, quod reuelent, teneantur respondere monitorijs, concl. 12. nu. 12.

An, qui non tenentur respondere monitorijs, possint iurare quod nihil sciunt, conclus. 13. nu. 13.

An ille, contra quem extrahuntur haec littera monitoria, petens, quod negotium agatur coram Iudice, satisfaciat, conclus. 14. nu. 14.

An monitoria extracta ab aliqua persona contra aliquos qui detinent aliquid furto raptum: comprehendant uxorem, & filios, concl. 14. nu. 15.

An excommunicatio extracta contra eos, qui collegerunt unam alicuius vinea, comprehendat eos, qui ex ea ceperunt paucam quantitatem, concl. 16. nu. 16.

An, qui dat Confessario, quod habet alienum, ut illud vero domino restituat, remaneat excommunicatus, si Confessarius detineat sibi rem, concl. 17. nu. 17.

An ille, qui, eo quod sit absens, ignorat excommunicationem, remaneat excommunicatus sciens postea transacto termino eius, concl. 18. nu. 18.

An monitoria comprehendant eos, qui non possunt restituere, nisi cum detrimento sui vestitus & cibi, concl. 19. nu. 19.

Qualiter se debeat gerere Iudex, qui concedit has monitorias monentibus illum aliquibus, quod N. habet dictas res, qua per eos praeferuntur, conclus. 20. numero 20.

An monitoria, qua intimantur contra ali-

quod capitulum, sit necesse, quod intimantur contra Priorem, & aliquos capitularium in proprio loco ubi solent congregari, concl. 21. nu. 21.

1 Prima Conclusio. Opinio est ab omnibus recepta, definita a iure antiquo, nuncque confirmata à Concilio Tridentino, quod Episcopi ad instantiam cuiuscumque, qui petat, possint concedere monitorias generales contra eos qui detinent res suas, ut remaneant excommunicati, si non restituerint intra certum tempus assignatum, in proprijs litteris, & contra eos, qui sciunt, in cuius potestate sint, obligantes eos ad manifestandas dictas res. Circa quod primo notandum est, quod etiam nuntius Apostolicus, & legatus à latere habet idem privilegium, quo utuntur multum ordinarie. Secundo debet notari, quod Prouisor, aut Vicarius generalis cuiuscumque Episcopi, aut Archiepiscopi possunt etiam eas concedere, & sic est receptum in praxi, ut docet Gutierrez, adducens quandam declarationem Dominorum Cardinalium reformationis, quae id confirmat; & eandem authoritatem habent Vicarij generales nominati à capitulo sede vacante secundum formam Concilij Tridentini.

2 Secunda Conclusio. Quando res furto surrepta non potest restitui alia via suo vero domino, tenentur manifestare, ubi sit, aut qui detinet eam illi, qui id sciunt ex visu, aut ex auditu, cum ad hunc effectum dentur huiusmodi monitoria, ut dicit Corduba, Conarruias, Nauarrus, Guttier. & DD. communiter. Quod intelligitur, quando petitur, quod reuelent & restituantur, quod sciunt, ut fiat parti debita satisfactio, & quod nullo modo procedatur ad supplicium; quia sic non solum illi, qui sciunt secrete, sed etiam ipsemet delinquens contra se tenetur manifestare furtum superiori, aut ei qui potest adhibere remedium, si nullum aliud sit remedium; & non facientes peccabunt contra

c. cū fure. vbi Abb. n. 1. d. furt. Concil. Tri. sess. 25. ca. 3. de refor.

Gut. qq. ca. c. 110

Concil. Tri. sess. 24. c. 16. de refor.

Cou. in reg. pec. 2. p. 5. 3. n. 5. cor. li. 1. qq. 43. du. 2. p. 347. i. prin. Gu. tier. vbi sup. c. 11. pag. 118. Na. i. ma. nu. c. 18. nu. 40.

cha.

charitatem, & iustitiam, & ideo tenentur restituere parti totum damnum, quod ex sua taciturnitate illi sequitur, nisi delinquens sit iam correctus, aut cum secreta monitione creditur corrigendus, & quod restituet, quod habet alienum. Sic enim tenet Corduba, & Nauarr. contra Sotum.

Cordu. ubi sup. & de cas. q. 64. in pr. Nau. ubi sup. & c. 17. n. 137. & sequ. & c. 25. n. 46. & in ca. inter verba. 11. qu. 3. conc. 6. num. 58. Abb. in c. ad nostram, 10. de iure iur.

3 Tertia Conclusio. Possunt concedi hae litterae monitoriae contra testes qui sciunt veritatem super aliqua, ut reuelent, & declarent id quod sciunt, ut dicit Abbas, cum communi, & si tractetur aliquod negotium coram iudice seculari, potest iudex ecclesiasticus adiuvare illum cum dictis litteris monitoriis, ad effectum, quod testificentur, quod sciunt super causa: & ut exhibeant scripturas, quae faciunt ad rem; quia sicut est rationabile, quod iudex secularis adiuvet ecclesiasticum, sic est etiam rationabile quod adiuvet ecclesiasticus secularem: unde dicit quidam gravis Doctor, Fecit Deus duos fratres iudices populi Israel in exitu Egypti, Moysen scilicet, qui praesideret in secularibus, & Aaron qui praesideret in ecclesiasticis, ut sic fratres fraterne se coadiuvarent; & sic est receptissima res in praxi in populo Christiano, nec est villa ratio, quae id condemnet, ut condemnat Sotus.

Sot i. 4. d. 22. q. 1. art. 1. p. 940. col. 2. v. 3. ac fin. Na c. 25. nu. 48. & in c. inter verba num. 808. Cordu. de cas. 64. circa finem. Angel. verbosus milia n. 7.

4 Quarta Conclusio. Vxor, & descendentes, quae non tenentur iurare contra maritum, & consanguineos, non tenentur respondere his monitoriis, ut dicit Nauarrus, & Corduba; quod procedit, quando superior vult procedere criminaliter, quia si vult solum procedere civiliter, si non possit ex manifestatione sequi damnum, putant dicti patres, quod tales tenebuntur respondere monitoriis: quia non teneatur quis facere bonum temporale alteri cum deperditione sua, ut dicit Angelus, & per consequens excusatur vassallus a reuelando, quod scit contra dominum ob damnum, quod inde sibi sequi potest. Et ad perfectam intelligentiam huius conclusionis debet notari, quod ascendentes per

rectam lineam non possunt compelli ad hoc, ut sint testes per se, aut contra se in causis criminalibus, ut determinatum est in iure, nec potest quis compelli ad testificandum contra socerum, nec socer contra generum, nec privignus contra vitricum, nec econtra, nec auunculus contra consobrinos, aut sobrinas, nec contra filios eorum nec contra sororem, aut fratrem; nec maritus contra uxorem, & econtra, nec libertus contra patronum, qui dedit libertatem, ut refert, & comprobatur Angelus, & etiam in causis civilibus non tenentur esse testes, si sint alii, cum quibus res possit verificari, ut dicitur in tractatu de ordine iudiciali cap. 7. num. 13.

4. q. 3. c. item, in l. Julia.

Angel. verbo, denuntiatio. nu. 13.

5 Quinta Conclusio. Huiusmodi monitoriae generales debent concedi pro rebus occultis; quia alias si constet quod quis habet quod queritur, debet recurri ad Ordinarium, citata parte coram iudice competentem, non autem ad extraordinarium modum extractis monitoriis, sic dicit Sotus, & videtur confirmare Concil. Trid. propter quod dicit Guttier, quod quidam praelatus doctus horum regnorum, antequam concederet aliquam monitoriam generalem, accipiebat iuramentum a parte petente, an haberet probationem plenam, aut semiplenam, ut per viam iudicis ordinariam posset obtinere, quod querebat.

Soto in 4. d. 22. q. 1. art. 3. Concil. Triden. sel. 25. c. 3. Gutt. ubi sup. p. 129.

6 Sexta Conclusio. Huiusmodi monitoriae generales non debent concedi pro parvis rebus, ut pro gallina, cane, aut alio parvo damno, ut dicit Sotus, & confirmat Concil. Trid. quod relinquitur arbitrio prudentis iudicis.

Sot. ubi sup. art. 3. ver. quod igitur p. 939. Concil. Trident. ubi sup. c. 3.

7 Septima Conclusio. Non tenetur quis respondere monitoriis generalibus, quae obligant ad reuelandum, quod scitur ex auditu, si audivit aliquid a personis non fide dignis; itaque notaretur de levitate, si ob talem notitiam solum recurret ad denuntiandum, aut testificandum: aut si credit quod iudex indignabitur magis quam par sit contra reum, ut dicit Nauarrus, & Corduba nec tenetur respondere ille, qui scit aliquid de alio, si scit certe quod alius denuntiavit

Nau. d. c. 25. nu. 46. Cor. d. q. 43. in 6. ca. la

de illo, ut dicunt supradicti auctores.

8 Octava Conclusio. Non tenetur respondere his monitorijs ille qui scit aliqua peccata occulta, licet per illis precipiatur, ut reuelaret ea, potius enim peccaret, qui ea reuelaret, nisi sint peccata notoria reipublice, ut dicitur in tractatu ordinis iudicialis c. 7. nu. 8.

9 Nona Conclusio. Non tenetur respondere his monitorijs illi, qui sciunt aliquid de alio, quod inquiritur, si certo sciunt, quod ille, ad cuius instantiam publicatur, fecit pactum cum parte, contra quod datur, dicens, quod licet extraxerit eas, non tamen est sue intentionis, quod per illas obligentur, qui aliquid sciunt declarare, quia excommunicatione (regulariter loquendo) pendet ab intentione excommunicantis: certum est autem, quod qui concessit eas, si sciret hoc pactum, non concederet eas, ut dicit Cordubae: est quoque notandum, quod si non constet de intentione iudicis, an fuerit non excommunicate, peccat, si non obediens eius mandatis, ut dicit Sotus.

10 Decima Conclusio. Qui non habet, de quo soluat, non tenetur respondere his monitorijs, quae obligant ad solvendum debitum; unde non solvens non incurrit excommunicationem, quia ubi non est contumacia quantum ad Deum, nulla est excommunicatio, ut resoluit Sotus, Navar. & Didacus Perez. Dixi quantum ad Deum, quia quantum ad forum exterius ecclesiae remanebit excommunicatus, nisi, evidenter collat de hac impossibilitate, additque Sotus, c. d. si potest solvere partem, debet solvere, licet sit cum detrimento victus, & potus. Hinc infero, quod illi, qui sciunt, quod quis surripuit quandam rem, pro qua fuit extracta excommunicatio, non tenentur respondere ei, si constet illis, quod illi non potest solvere totum, nec partem, quia si posset solvere aliquid teneretur quidem respondere.

11 Undecima Conclusio. Excommunicatio generalis data contra eos qui sciunt, & non reuelant, nec obligat illum, qui accepit aliquid sine scandalo

in compensationem alicuius debiti siquid, quod illi debebatur secundum iustitiam, si per aliam viam licitam non potuit recuperare sine magno detrimento suo, aut sine inimicitijs; nec obligat ad respondendum illos, qui sciunt aliquid de hoc, si certo sciunt, quod fuit acceptum in recompensationem debiti, scilicet si dubitatur. Nec sufficit, quod ille, qui accepit rem in compensationem dicat pro certo, quod accepit illud pro compensatione praedicta, nisi esset persona iustae fidei (ut loquendo moraliter) debeat illi praestari fides, ut tenet Navarrus, Cord. & Ludovicus Lopez. Nostra vero conclusio limitatur, quod non procedat in depositario accipiente (etiam si ratione compense) aliquid de deposito, quod apud se habet, quia hic in hoc casu tenebitur respondere monitorijs restituens quod petitur, aut adiciens se illud detinere quousque sibi persolvatur debitum a parte. Hinc sequitur, quod mulier, quae accipit aliquid de bonis mariti in compensationem certi legati, quod legaverat illi in testamento minus solenni, non tenetur restituere suis heredibus, quod cepit in compensationem, nec respondere litteris excommunicatorijs, quae fuerint extractae contra eos, qui aliquid ceperint de rebus dicti mariti, nec illi, qui sciunt quod maritus legaverat ei dicta bona, tenentur respondere dictis litteris excommunicatorijs, licet sciunt summam ab ea capiam: quia opinio est gravium doctorum, quod heredes ab intestato defuncti, qui mortuus est cum testamento minus solenni tenentur de conscientia solvere legata, quae reliquit disposita in dicto testamento, secundum quod tradunt Covarruntas, Sotus, Ledesma, & Ludovicus Lopez, & Aragon. Secundo inferitur ex dictis quod si quis possideat iniuste aliquid beneficium, & extrahat litteras excommunicatorias contra eos, qui detinent eius fructus, & contra eos, qui sciunt a quibus detineantur, & non reuelant: nec qui colligunt dictos fructus, nec scientes incurrunt in excommunicationem,

Nav. c. 27. nu. 14. & c. 25. nu. 46. Cord. q. 43. p. d. 348. col. 3. 4. limitatione, & de cal. q. 181. Lopez in inst. ne go. lib. 2. c. 25.

Cou. de test. f. 75 n. 4 Sot. lib. 4. de iust. q. 5. ar. 3. Ledesma in 2 p. 4 q. 18 ar. 1. quod 11. Lopez in instr.

Cordu. de casibus conf. q. 175. f. 480. col. 2.

Soto d. art. 2. p. 940. col. in prin.

Soto in 4. 21. q. 1. ar. 1. p. 940. col. 2. Perez in l. 1. ti. 5. lib. 5. ord. p. 179 col.

cōf. 1. p. nem, non restituentes, aut non reuelan-
 tes; sic enim tenet Navarrus in quodam
 c. 14. A- consilio probans id cū quadam doctri-
 rag. 2. 1. na D. Antonini, & Silvestri, qui dicunt,
 q. 62. pa. quod qui sit possessor alienius eccle-
 160. col. siæ, aut dignitatis, non esse verum præ-
 3. Nau. i. latum, quia non habet verum titulū, li-
 c. inter cet sit subiectus dictæ ecclesiæ, aut di-
 verba. c. gnitati, non tenetur de conscientia obe-
 11. q. 3. dire ei, nec persolvere quod debet illi
 concl. 6. ecclesiæ, aut dignitatī, quia persolvens
 corol. respōdens eius mandatis cū sciat ea esse
 65. Idē. invalida, & quod nihil illi debetur, non
 Na. li. 5. satisfacit, nec remanet liber: quod pro-
 cōf. d. se cedat etiam in eo, qui credit firmiter
 ten. exc. probabiliq; ratione non habere titulū,
 cōf. ... f. quia iudicium conceptum ob certam
 590. scientiam, & conceptum ob iustam cau-
 sam ad credendum sunt in eadem pari-
 tate in foro conscientie, secundum Na-
 varrum declarantem sic D. Thom. &
 Gaier. Dixi probabili ratione, quod ac-
 cidit, quando aliquis homo auctori-
 te, ac litteris ornatus, & conscientia sa-
 na, dixerit illud; quia si dicat hoc, aut
 credat fundatus in ratione levi, & pau-
 cæ auctoritatis, aut dubitaverit, an ha-
 beat auctoritatem, & ius, incurret di-
 ctam excommunicationem: vnde de-
 bet quis mittere (vt dicitur) manum
 ad pectus, & sinum suum, & introspi-
 cere conscientiam suam, quando publi-
 cantur hæ litteræ excommunicatorie,
 vt dicit Navarrus; Et consideret si scie-
 bat pro certo, aut putabat multū proba-
 biliter, aut potius dubitabat, aut persua-
 debat leui fundamento, an possessor
 habebat verum titulū necne; quia si du-
 bitabat, non tenetur ad respondendū,
 & sic potest absolui tēpore lubi, licet
 nō satisfaciat parti, vñ qd eius offensa
 est dubia, & nō manifesta, vt probatur
 per determinationem cuiusdā canonis.

11. 2. in
 rubr. de
 iudicijs,
 nu. 47.

Nau. d.
 cōf. 7.

c. vene-
 rabilib.
 5. porro,
 de lent.
 excom.

cor. vbi
 in cal. 5.

12. Duodecima Concl. Excusantur et
 à responsione ad has litteras, qui com-
 pelluntur probare quod manifestant, si
 id non possint facere, & quando etiam
 patiuntur aliquod detrimentum in vi-
 ta, aut in rebus suis temporalibus, sic o-
 mnia dicunt Cord. & Navar.

13. Decimatercia Concl. In casibus, in
 quibus scientes non tenentur manife-
 stare, possunt etiam præstito iuramen-
 to respondere se nihil scire concipientes
 interius, qm̄ teneantur reuelare & sic. n.
 tenet post Navarrum, & alios Cordu-
 ba. quod est communius, & verius, licet
 aliqui teneant contrarium, vt dicitur
 extensius in ordine iudiciali.

14. Decimaquarta Concl. Quando ille,
 contra quē litteræ extrahuntur respon-
 det intra terminum assignatum, dicēs,
 & allegans, quod illud quod tenet, pos-
 sedit iusto titulo, & qd est obediens ec-
 clesiæ, vnde petit quod cessent monito-
 riæ, & qd tractetur negotium corā Iu-
 dice competenti ad iudicandū, si est ve-
 rum, quod allegat; debet Index cessare
 monitorijs, & remittere negotiū Iudici
 seculari, vt verincet supradictum: si ve-
 ro monitus non se præsentaverit, non
 solum debet declarari contumax à Iu-
 dice ecclesiastico, sed etia debet costringi
 cum pœna excommunicationis, vt
 soluat statim, si sint testes, qui illum con-
 demnent; quod intelligitur, nisi petierit
 absolutionem excommunicationis sol-
 uens expensas, & respondens esse para-
 tum ad se præsentandū coram Iudi-
 ce competenti, vt declaret, quod sit iu-
 stus possessor dictorum bonorum, quia
 in hoc causa debet audiri si non probe-
 tur contra eum contrarium, vt dicunt
 Silva, & Gutierrez.

15. Decimaquinta Concl. Litteræ exco-
 municatorie extractæ contra eos, qui
 detinent aliquid furto surreptum, non
 comprehendunt uxorem & filios extra-
 hentis illas, qui acceperint aliquid à di-
 ctis bonis quia non est credibile, quod
 pater velit comprehendere filios, & u-
 xorem: quod intelligitur, nisi quantitas
 sit multi momenti, ita vt præsumantur
 comprehendi, sic enim tenent post So-
 tum, Corduba, & Ludovic. Lop. Hinc
 sequitur, quod si mulier, & filij accepe-
 runt aliquid ad suum vestitum, non te-
 nentur respondere, nisi filius esset suffi-
 cienter prouisus à patre secundum eius
 statum, & existens in eius potestate su-

L 2 ratur

Nau. c. 1.
 25. n. 37.
 & n. 50.
 Nau. in
 maru. c.
 18 n. 61.
 5. 34. &
 c. 25. ou.
 43. 5.
 Porro,
 & c. 12.
 n. 8. Cor-
 dub. de
 cal. q. 63

Sil. nup.
 n. 5. Gut.
 d. c. 12. n.
 86.

Cor. de
 casib. q.
 175. Lo-
 pez. d.
 lru. cōf.
 1. p. c. 56.
 col. 408.

ratur aliquid, ut ornent se cum maiori pompa quam sit iustum; securius enim erit tunc quod obtineat à patre veniam pro re surrepta; quod si ante terminum præfixum in litteris obunuerit, dictam veniam non incurreret excommunicatio nem: quod si intelligit, aut dubitat, an incurreret eam nec ne, postquam non est comperta patris intentio, cui iudex conformatur, procuret habere dictam veniam, & sic poterit absolui cum iam sit satisfactum patri; sic enim tenet Cor duba, quem sequitur Ludou. Lop.

Cor. de
cal. cōic.
q. 175.
Lop. in
inst. cōf.
2. p. c. 12

Sot. in 4
d. 22. q. 1
ar. 2. p. 1.
gin. 940.
col. 2.

Nau. l. 3
de re. c.
1. nu. 58.

16 Decimasexta Conclusio. Litteræ excommunicatorie, quæ publicantur contra eos, qui collegerunt vvas vineæ alicuius, comprehendunt etiam illos, qui acceperunt paucam quantitatem per aliquot vices, nescientes alij alios: sic enim tenet Sotus; & probatur, quia licet hi singuli non peccauerint mortaliter, damnum tamē, quod ex his parvis furtis sequutum est, fuit notabile, & sic nō publicatur excommunicatio absolute ratione peccati venialis, sed ob peccata venialia, quæ secum habent annexum notabile damnum proximi, quod aliter non potest reparari. Et hoc modo respondetur ad id, quod dicit Nau. contra Sotum, ut aduerit Petrus de Navarra, qui dicit, quod secundum opinionem suam, non debent prælati dare huiusmodi litteras excommunicatorias in hoc casu, & similibus.

17 Decimasextima Conclusio. Quando aliquis incurrat excommunicationē, quia non respondet intra terminum assignatum, & adit Confessarium petens absolutionem, tradensque illi, quod habet alienū de illo, quod queritur, & ob quod est excommunicatus, ut illud vero domino retribuat, si talis Confessarius oblitus debetæ fidelitatis, negligit dare domino, qd à penitente acceperit, non tenetur debitor ad restitutionem,

Naua. c.
17. 76
Nau. l. 4
de resti-
c. 1. n. 5.
cū seqq.

si illud detinebat ratione alicuius iusti tituli, qd si iniuste, & furto detinebat, tenetur illud restituere iterum, ut tenet Nau. quem sequitur Petrus de Navarra; hic autem debitor semel absolutus

pro illo tempore, remanet liber ab excommunicatione, & si esset sacerdos celebrans non incurrat irregularitatem: si vero postea venerit in eius notitiam, qd Confessarius non persoluerit, proponēs soluere quam primum possit, non remanet excommunicatus cum iam sit absolutus, & de nouo non commiserit delictum, quo incidat denuo in censuram, licet absoluiisset illum ad reincidentiam: si vero proposuerit non persolutorum iterum, & quod debebat, erat furto surreptum; peccat mortaliter, & potest iterum excommunicari, non autem reincident in primam excommunicationē: cum de illa fuerit liberē absolutus, & non ad reincidentiam, nec contrarium tenet Sotus, quia loquitur in casu differenti, scilicet, quando excommunicatio fulminata contra Petrum, non comprehendit, qui non potest soluere; qui, si postea veniat in meliorem fortunam, ut possit soluere, si non restituat soluatvè, incidit in eam; quia, dicit Sotus, excommunicatio semper stat in suo rigore, quod si non facit effectum, est propter aliquod impedimentum, quod inuenit, quo sublato statim ligat; at hic loquimur in casu, quod excommunicatio ligauit, & fuit vere ab ea absolutus penitens, unde iam non stat. Estque notandum, quod si debitum huius penitentis erat debitum ratione alicuius iusti tituli, mutui, aut depositi, viso quod non teneretur restituere iterū, cum id semel dederit Confessario (ut dictum est) non debet iterum ob id excommunicari.

18 Decima octaua Conclusio. Si Episcopus præcipit in sua monitoria quod qui habuerit aliquid, quod pertineat ad N. restituat eam sub pena excommunicationis intra sex dies, quibus præteritis non restituit detinens, quia erat absens, & nō venerat in eius notitiam excommunicatio, licet postea fiat certus de ea non incurrat eam, non restituens statim, si fuit ladicis voluntas excommunicare solum illos, qui contumacia non responderunt intra dictum terminum, quia

Armilla.
verb. ex-
com. 9.
24. Soto
14. d. 22
q. 2. ar. 1.
Na. in c.
25. d. 3.

quia licet postea fiat certus de ea non statim debet argui de contumacia; qd probatur, quia sententia ultra intentionem ponentis non habet vigorem, ut aduerit Armilla: vnde sequitur, quod, si fuit iudicis intentio excommunicare eos, qui transactis sex diebus habuerint notitiam excommunicationis, & non restituerint, incurrant statim dictam censuram non restituentes, & potentes restituere; sic enim tenet Sotus in simili casu, & Nauarrus.

19 Decimanona Conclusio. Monitoria generales non comprehendunt illos, qui non possunt restituere, nisi cum detrimento vestitus, & victus, cum non teneantur restituere sub pena peccati mortalis, quod debent cum predicto detrimento; si vero non est peccatum mortale, nec excommunicatio poterit esse. Verum est tamen, quod incident in excommunicationem, si possint soluere pro tunc aliquam partem debiti, non soluentes; quod debent scrutari Confessarij; incident etiam in eam si postea veniant in meliorem fortunam, & non restituerint, quia semper durat, statque in suo vigore; & e contrario, si, quando excommunicantur, habent modum soluendi, licet postea deueniant in paupertatem magnam, non remanet, quin sint ligati censura, in quam incurrerunt, quando poterant persolvere; quod intelligitur quantum ad forum ecclesiae, quia quantum ad Deum si habeant contritionem possunt obtinere gratiam, sic enim dicit Sotus, quem supers. calu.

Sot. ubi
sup. calu
2. Lopez
ubi lu. 2.
p. 8. 12.

20 Vigesima Conclusio. Quando quis detinet aliquam rem, quam non vult restituere, nec respondere monitorijs, cum constet, quod detineatur ab eo per relationem personarum, qui id manifestum fecerunt, debet constringi ad faciendam penitentiam, dato contra eum libello, nulla facta in eo mentione restitutionis dictae rei; quia faciens penitentiam non potest esse, quin restituat, quod debet; & hoc est vtilissimum remedium ad solutionem eius, quod pre-

tenditur; & ratio est, quia iudicis publicantis monitorias principalior scopus est corrigere fratrem; vnde ut utatur remedio hoc, non est necessaria lis, nec ordo iudicialis, quia quando solum petitur res, sufficit, quod praecedant monitiones seruata in illis forma Euangelij, ut resoluit post alios Maranta.

21 Vigesima prima Conclusio. Monitoria, quae intimantur capitulo, & personis singulis eius, ut obligent, non sufficit, quod intimantur Priori, & aliquibus canonicis congregatis non in loco solito, ubi solent congregari, sed in aliquo loco, quod intelligitur, si sit accessus securus ad capitulum, quia si non sit, & constet de hoc, sufficit, quod intimantur modo predicto, ut resoluunt Felinus, & Franciscus de Pauinis.

Maranta
de ord.
iudic. 6
p. c. de
denunti.
nu. 5. pa.
347.

Fel. in c.
cam de
rescin. et
inc. cum
oēs d. co
stit. Fran
cusi tra
cta. de ef
fic. c. se
de vacan
te.

De excommunicatione Papae ob manus violentas in clericum,
Cap. LXXX.

SUMMARIVM.

An incurrant hanc excommunicationem, qui facientes turbationes, & motus insequuntur aliquem Episcopum iacientes verba iniuria in eum, concl. 1. nu. 1.

An incurrat excommunicationem miles, qui mittit manum ad Episcopum ut ponat pacem inter eum, & ducem suum, conclus. 2. nu. 2.

An licetor, qui noctu deprehendit clericum armatum, sit excommunicatus, eo quod non duxit illum in carcerem, quia tradidit licetori dicto arma, concl. 3. nu. 3.

An, qui habens aetatem sexdecim annorum existens in potestate patris pauperis vulnerauit clericum ob defendendum proximum, incurrat hanc excommunicationem: & teneatur adire Romam, conclus. 4. nu. 4.

An incurrat hanc excommunicationem maritus, qui inuenit clericum cum uxore sua, & occidit eum, concl. 5. nu. 5.

An incurrat hanc excommunicationem prelatus, qui praecipit, ut verberet subditum aliquis familiaris conuentus, concl. 6. nu. 6.

L. 3 An

An incurrat hanc excommunicationem, qui percussit clericum venialiter, concl. 7. nu. 7.

An incurrat ille, qui percussit clericum leuiter habens animum faciendi magnū vulnus, concl. 8. nu. 8.

An incurrat pater, aut magister qui verberat filium, aut discipulum, concl. 9. nu. 9.

An incurrant iuvenes, qui rixantes percutiunt se pugnīs, quorum aliqui sunt clerici, concl. 10. nu. 10.

An incurrat qui percutit clericum credēs esse secularē, aut econtra, concl. 11. nu. 11.

An incurrat, qui iubet percuti clericum, si antequam sequatur vulnus, peniteat illum precepti, & an debeat d. ci idem de illo, qui consulit, concl. 12. nu. 12.

An incurrat, qui potuit impedire percussione, & non impediuit, concl. 13. n. 13.

An incurrat hanc excommunicationem, qui persequens clericum fuit causa quod caderet, & sic vulneratus est, aut cecidit in ignem, aut aquam, ibid.

An incurrat monacha, qua procurat abortum, & ille qui sine violentia dat venenum clerico ad occidendum illum, ibid.

An incurrat mittens manus violentas in vestem cler. concl. 14. nu. 14.

An incurrat hanc excommunicationem, qui extrahit ensē, aut iacit lapides in clericum, licet non tangat eum, conclus. 15. nu. 15.

An debeat intelligi, quod dictum est loquendo de clerico degradato, heretico, aut apostata à religione Christiana excommunicato, aut m. sso ad trirēmes, & de negotiante negotia secularia, si sit aduocatus, aut miles, concl. 16. numero 16.

An gaudeant hoc privilegio clerici, qui habent solum primam tonsuram: & monacha, ac earum nouitiae, & conuersae, conclus. 17. num. 17.

An quando percussio est levis possit absolvere Episcopus, conclus. 18. numero 18.

An quando percussio est grauis teneatur quis mittere Romam pro absolutione, si non potest ire, ibid.

An Confessarij in virtute Bullae Cruciatæ

possint absolvere ab hac excommunicatione, ibidem.

Manifestum est, quod qui mittit manus violentas in clericum, est excommunicatus, ut definitum est in iure, ubi dicitur esse reseruatā Papæ hæc excommunicatione, ad cuius explicationem.

1. Prima Conclusio sit. Qui faciētes seditiones insequuntur Episcopum iaciētes in eum verba iniuriosa ipso paulatim recedente ad aliquem locum securitatis gratia, nō incurunt hanc excommunicationem, quia ut incurant non sufficiunt verba, sed opus est percussione; sic enim resoluit Nauarr. ac tamen licet nō incurant hanc excommunicationem, incurunt aliam reseruatam etiam Papæ in Bulla cęnæ Domini publicata à Pio V. quę protenditur et ad Episcopos ut dicit idem Nauarr. Notaque qđ ut incurant in eā est necesse, quod l persequantur animo irato ipsū Episcopū, quia hoc significat verbū (*insequi*) id est sequi contra eum, vnde qui dicerēt verba iniuriosa Episcopis transeuntes per loca, ubi sunt, non incurunt hanc excommunicationem, licet dicant hoc animo irato cum non insequantur eos dicentes dicta verba; sic. n. explicat Nau. 2. Secunda Conclusio. Miles qui manum mittit ad Episcopum, & tenet eum ad effectum, quod inter ipsum, & ducem suum non procedat discordia monens dictum Episcopum, quod non licet ei rixari cum duce ostendens exterius iram & similia verba, non incurrit hanc excommunicationem, cum id non fecerit suadente diabolo, sed diuino spiritu ob pacem illius. Sicut etiam non incurrit eam secularis, qui apprehendit clericum noctu ambulātem, ne committat aliquod delictum, aut accidat scandalum, ut dicunt Panormitanus, & Decius; dictus verō miles, qui procurauit absolutionem ad cautelam promittens in confessione ire, aut mittere ad Papam iuramentoque confirmans, tenetur illud implere, ut dicit Nauarrus.

ca. si qđ suadere, 17 q. 4. cap. 1. de sent. exc

Naua c. 27. n. 50. & 51.

Na. ubi sup. n. 67 & 97.

Nau. lib. 5. cōf. de sen. exc. conf. 37. fol. 614.

panorm. & Dec. in c. r. nō ab hominē iud. Nau. vb. sup. con. fil. 35.

Tertia

3 Tertia Conclusio. Lictor, qui noctu comprehendit clericum armatum, qui libenter dat illi arma, ut dimittat eum, & non presentet illum iudici suo competenti, non incurrit hanc excommunicationem, cum non ceperit ab eo arma cum manibus violentis, nec posuerit illi metum iniuste, cum habeat potestatem in hoc casu apprehendendi illum, & ducendi ad Episcopum, ut sic vitetur aliquod delictum, quod scitur, aut praesumitur, quod sit commissurus, ut dicit quidam Glos. multum commendata à Decio. Verum est tamen, quod dictus lictor peccat graviter accipiens arma libenter illi oblata clerico, quia deberet illum apprehendere, ducereque ad Episcopum, & non esse contentus armis, quia sic fit pallium suorum vitiorum, unde debet castigari a iudice competenti non autem à iudice clerici; non tamen tenetur restituere arma usque eo quod iudex iubeat hoc, secundum doctrinam Nauar. multum approbatam a DD. doctis, & grauib, quod illud, quod datur, & recipitur turpiter, si turpitudine sit ex utraque parte, non debet restitui de praecepto, sed de consilio; in tantum quod nec clericus potest in foro exteriori petere arma dicta, ut determinatum est in iure.

4 Quarta Conclusio. Qui habet aetatem 14. annorum, estque in potestate patris pauperis, si, ut defenderet proximum, forte fortuna percussit clericum lapide, qui cecidit super caput, ex quo quidem vulnere exierit magna copia sanguinis, incurrit hanc excommunicationem, nisi observauit terminos moderatae defensionis: quando autem vulnus est magnum, ad Papam, & non ad Ordinarium pertinet absolutio: nec excusat illum ab itinere tenera aetas, cum praesupponatur, quod sit maior 14. annis: excusat tamen illum ab hac via eius paupertas & patria potestas, si sine praesudicio eius non potest recurrere Romam, unde sufficit in hoc casu ut accedat ad Episcopum, aut eius vicem habentem, ut dicit Nauar.

5 Quinta Conclusio. Maritus, qui occidit clericum, quem inuenit cum uxore in fragranti delicto, incurrit hanc excommunicationem occidens illum post aliquod spatium temporis quo inuenit, ut dicit Angelus. Unde sequitur quod maritus qui abcondit se in domo sua, ut ignorante hoc eius uxore veniat clericus, quem inueniens cum ipsa occidit, incurrit etiam hanc censuram, quia in hoc casu non occidit cum impetu subito causato a dolore, quem solent concipere mariti in simili casu, sed praecedente maturo iudicio super re, ut dicit idem Angelus: quod, ut affirmat Nauarrus, debet teneri, licet contrarium teneat Fortunius Garcia.

6 Sexta Conclusio. Praelatus alicuius religionis, qui bona fide putans esse illi licitum facit verberari subditum religiosum a familiari sui monasterij, qui gerit habitum religiosi conuersi, cum in re sit saecularis, incurrit in excommunicationem huius capituli, licet verbera sint per viam correctionis, haec conclusio probatur a quodam privilegio Alexandri V. & Leonis X. cuius privilegium videtur maius illo Alexandri, quia dicit quod praelati fratrum minorum obseruantiae, & per consequens omnes alij, qui gaudent eorum privilegiis, possint verberare, & castigare suos subditos per manus aliorum, dummodo sint illi et fratres, suique subditi, ut dicit expresse Leo X. cuius privilegium videtur in parte maius illo Alexandri V. quia dicit, quod potest dictus praelatus in hoc privilegio, licet non sit necesse; non dat autem licentiam, ut possit facere dictam correctionem per saecularem, licet sit necesse, ut explicat Nauar. at iste praelatus iussit verberari hunc fratrem per manus saecularis. Possemus tamen excusare hunc praelatum ab excommunicatione ab eipso, quem habuit bona fide in intellectu horum privilegiorum, quia qui transgreditur legem humanam bona fide errans in eius intelligentia non peccat mortaliter, ut dicit Innocentius, cuius doctrinam commendat multum Baldus.

Ang. ver.
exc. 5. 5.

Na. li. 5.
conf. tit.
de sent.
exc. con.
sil. 4. fol.
615.
Fort. in
tr. de vl.
fin. illat.
ver. 4.

Nau. d. 1.
1. con.
42. de
sent. ex.
com. f.
66.

gl. in c.
2. de her.
etic.
Dec. in
d. c. cum
non ab
homine

Na. c. 37
nu. 30.

l. vbi cum
leg. seq.
ff. de co.
ob tur.
pe cau.
lam.

Nau. d.
li. 5. conf.
de sent.
excom.
conf. 39

Inno. in
c. per ve
stras. 2.
d. sim.
Bal. in l.
ab eo. c.
quomo.
& quan
do.

Aufre.
in cle. 1.
d. of or
din. in
reg. 1. f. 2

Caiet.
verb. ec.
c. 10. in
versic.
quartus
est. Na.

d. c. 27.
nu. 70.
& in c.
inter ver.
1. qu. 3.
col. 139
Coi. c.
almama
ter. 1.
p. 5. 9.
num. 2.

Nau. d.
c. 27. nu.
91.

Cou. v.
hi sup.
5. 9. nu. 2

Nau vbi
sup. n. 92

Item possumus excusare illum propter consuetudinem verberandi presbiteros per manus secularium, si huiusmodi praelatus uiuat in loco ubi sit dicta consuetudo quod ut dicit Stephanus Aufreterius, est in Italia & Gallia. Vnde sequitur, quod si hic praelatus cum dicta ignorantia iubet verberari a conuerso subditum suum, celebrans non remanet irregularis in foro conscientiae.

7 Septima Conclusio. Si imponere manus in clericum fuerit tam leue, ut solum sit peccatum veniale, non ex excommunicatione, quia ipsa praesupponit peccatum mortale, ut tenent Nauarrus Caietanus & Couarruias. Hinc infertur quod qui ponunt manus in clericos sine animo vindictae, nec iniuriae non fiunt excommunicati.

8 Octaua Conclusio. Licet qui mittit manus in clericum, habeat animum faciendi ei notabilem iniuriam, si iniuria, quae sequitur in se est leuis, & nocumētum paruum, non incurrit hanc excommunicationem, quia actio exterior est, quae castigatur hac pena; verum est, quod ratione animi damnati esset in hoc casu peccatum mortale. Quae vero sit leuis percussio, relinquitur arbitrio prudentis viri, ut erit Episcopus, vel Confessarius, qui habeat eius auctoritatem per viam commissionis, aut priuilegii, sic enim tenet post Hostiensem Nauarrus, & si non potest determinari, an sit leuis vel enormis: debet iudicari enormis; & ideo necessario debet recurrere ad Papam pro absolutione secundum quandam declarationem Ioannis XXII. Pontificis quam tradit Couar. Ex quo colligitur primo, quod enormis percussio erit, quando occiditur, aut mutilatur aliquod membrum, aut quando fit inutile, aut ferè inutile ad suas operationes; & illa etiam, ex qua resultat multa sanguinis effusio ex quacunque parte, quae non sint naues, aut alia, ex qua solet exire sine difficultate: percussio etiam facta in proprio Episcopo, aut Abbate, & illa, quae fit magno populo scandalo, ut resoluit Nauarrus. Noteturque, quod li-

ter Nauarrus affirmet, quod dare alapam publice in faciem Canonici alicuius ecclesiae cathedralis sit lesio leuis, & quod Episcopus possit absolueret ab hac excommunicatione secundum id, quod dictum est, mihi semper visum est contrarium propter magnam iniuriā, quae fit in hoc casu personae ecclesiasticae, nec valet pro Nauar. extraneus Ioannis XXII. dicente esse lesionem leuem percussione, quae datur cum vola manus, quia hoc debet intelligi, quod procedat, quando datur non in faciem, sed in aliam partem corporis, praecipue in casu, quem ponit Nauarrus, id est, si dederit Capellanus Canonico alapam publice, in quo circumstantiae personarum, & locus faciunt percussione grauem: vnde concludens dico, quod iudicare, an ista lesio sit leuis, aut enormis, remanet arbitrio, & curae Episcopi, ut concludit Ioannes XXII. qui consideratis circumstantiis lesionis debet iudicare de eius grauitate.

9 Nona Conclusio. Non est peccatum ratione correctionis, & disciplinae verberare patrem, aut magistrum filios suos, aut discipulos clericos; vnde non incurrit hanc excommunicationem. Notaque, quod pater habet licentiam plenam ad castigandum, & verberandum filium suum clericum donec non susceperit ordinem aliquem sacrum, & Magister etiam post susceptum ordinem sacrum habet auctoritatem hanc, ut post alios insinuat Soto, & Petrus de Navarra.

10 Decima Conclusio. Pueri, qui rixantes percutiunt se inuicem pugillis, & fratres, qui existentes in domo patris sui rixantes dicunt sibi inuicem verba opprobriosa usque ad manus offensiones, regulariter loquendo non peccant mortaliter, quia pro maiori parte hoc non procedit ex odio aut ira perfecta, ob quod licet sint ordinati prima tonsura, non remanent excommunicati. Dixi, regulariter, quia aliquando potest accidere contrarium, quod relinquitur arbitrio prudentis viri, ut aduertit Aragon.

Vnde-

Soto f. 5
de iust.
q. 2. ar. 2
Nau. lib. 2
de rest.
c. 3 nu.
475

11 Undecima Conclusio. Qui percussit clericum, licet cum probabili ignorantia putet, quod sit secularis, incurrit hanc excommunicationem huius capituli, si habeat animum vulnerandi eum, licet sciret quod esset clericus, quia dicta ignorantia non est in hoc casu causa alicuius actus inuoluntarij, & ideo nullo modo excusat à pena canonis, ut eleganter dicit S. Thom. & Couarr. Verum est tamen, quod, qui percutit secularē putans esse clericum, non incurrit hanc penam, quia hæc pena præcise ponitur contra percutientes clericum, nec sufficit voluntas, & intentio sine hac actione exteriori. Notaq; quod qui percutit clericum putans ignorantia probabili, quod non est clericus, non incurrit in penam dicti canonis, quia hic canon petit, ut cum dolo fiat hæc percussio, infamum quod Abbas cum alijs tenet, quod culpa lata excusat à pena huius canonis, ut dicit Couarr.

12 Duodecima Conclusio. Qui præcipit percuti clericum, aut fieri aliam quamvis iniuriam, ex qua sequatur effectus, remanet excommunicatus, nisi ante dictam percussione, aut dictam iniuriam, penitet illum præcepti talis, & reuocat dictum mandatum, ut dicit Medina. Item qui dederit consilium, aut fauorem, aut approbat percussione, quæ fuit facta eius nomine in clericum incurrit hanc excommunicationem. Dixi *suo nomine factam*, quia si alio nomine fuerit facta, licet approbauerit, & ratificet illam, non ideo incurrit hanc censuram. Notaque, quod, ut qui dat consilium ad percussione, non incurrat hanc censuram, non sufficit, quod peniteat illum, aut reuocet mandatum, sed est necesse, quod persuadeat vehementer, quod non debet fieri dicta percussio, ut constat ex eo, quod in simili casu tradit Nau. dicens, quod qui præcipit, solum sufficit, quod reuocet mandatum suum, qui vero dedit consilium, non sufficit reuocasse.

13 Decimatertia Conclusio. Ille, qui sine proprio incommodo potuit impe-

dire percussione clericum, & non impedivit illam, incurrit hanc excommunicationem, si de officio tenebatur defendere. Et ideo incurrit hanc censuram Iudex ecclesiasticus, qui non impedivit Iudicem secularē mittere manum in clericum. Et ob eandem rationem incurrit illam dominus, qui consentit, quod eius serui, aut familiares tractent male clericum. Etiam incurrit hanc censuram ille, qui insequitur fugientem clericum, qui mittit se in ignem, aut fluvium; aut fugiens læditur notabiliter ad lapidem. Incurrit etiam illam clericus, qui vulnerat, aut percutit se ut desperans, aut alio odio sui ipsius, nisi faciat cum zelo devotionis, aut deplorans mortem suorum parentum aut amicorum, percutiens se vellendo barbam, aut facies quid simile, quia sic non erit excommunicatus, ut dicit Nau. Item Monacha, quæ procurat abortum, non incurrit hanc excommunicationem, quia non facit iniuriam sibi in quantum persona ecclesiastica, sed solum infanti, & naturæ ipsi; sic enim tenet Caietan. Hinc infertur, quod ille, qui dolo, aut fraude dat venenum sacerdoti in aliquo saculo, aut simili oblatione, cum quo occidit eum, licet incurrat irregularitatem, non incurrit tamen hanc excommunicationem, cum non fecerit violentiam dicto clerico, sed solum illius naturæ; contrarium cuius debet dici si violenter fecit illum capere, dictum cibum, quia in hoc casu intulit violentiam personæ ecclesiasticæ, & ideo remanet excommunicatus: hoc responderunt præcipui doctores, & magistri vniuersitatis Salmanticensis.

14 Decima quarta Conclusio. Qui mittit manus violentas in vestes clericum, quas portat, aut in equum, aut cum iniuria rapit ab eo, quod defert in manibus, cadit in hanc excommunicationem, ut dicunt omnes, qui scribunt super hac materia, quia hoc est facere iniuriam clerico notabilem.

15 Decima quinta Conclusio. Qui extrahit ensē, aut iacit lapides contra clericum, non remanet excommunicatus, si non

Nau. ca.
15. n. 11.

Caieta.
verb. ex-
commu-
nicatio,
in percu-
tientes
clericum,
c. 10.

D. Th. 2.
2. q. 76.
ar. 1.
Cou. in
ca. alma
mater 1.
p. 9. 10.
num. 15.

Couarr.
vbi sup.
9. 10. n.
161.

Medina
l. 2. p. 71.
art. 5.

Nau. in
Man. ca.
27. nu.
233. i. fi.

non percutiat eum, quia non mittit manus violentas, sed solum minatur violententer eum, nec incurrit hanc censuram mulier, quæ percutit clericum cum animo defendendi se, si sollicitetur ab eo amplexibus, & osculis.

16 Decimalexta Conclusio. Licet clericus sit degradatus, hæreticus, aut apostata religionis Christianæ, gaudet privilegio status canonis, si quis suadente diabolo, ut docet Sylvester; & ideo gaudet eo clericus excommunicatus, aut condemnatus ad tritemes: ideo comites, qui verberant, si non faciunt id causa supplicij, & correctionis, remanent excommunicati; clericus tamen, qui affert arma, aut habitum laici, non gaudet hoc privilegio, si monitus ab Episcopo ter non vult mutare vitam; & ideo, qui percusserint licet sciant, quod sit clericus non incurrunt hanc excommunicationem. Nec minus gaudet hoc privilegio clericus, qui exercent negotia secularia, ut si aduocant, & patrocinantur, aut habent publicas officinas, quod intelligitur si admoniti bis, aut ter ab ordinatio non mutant vitam. Nec gaudet hoc privilegio clericus secularis, qui viuunt de his ministerijs, ut dicitur in iure; nec gaudet hoc privilegio clericus miles, aut facientes officia militaria: verum est tamen, quod duces, qui habent in suis exercitibus aliquem religiosum apostatam factum militem verberantes eum remanent excommunicati, quia adhuc gaudet privilegio fori, ob quod tenentur tradere eum suo prelato, ut castiget, & corrigat.

17 Decimaseptima Conclusio. Gaudet hoc privilegio omnes clerici, qui non habent nisi primam tonsuram, dummodo non sint matrimonio coniuncti: & licet sint coniugati, sufficit, quod non sint bigami, & induant habitum clericalem, & tonsuram, & sint deputati ab Episcopo servitio alicuius ecclesiæ, sicut sunt sacristæ, ut ordinat Concilium Trident. Item gaudet hoc privilegio religiosi professi, novitij, & conuersi, alijque existentes in aliqua religione

approbata à Sede Apostolica. Item omnes moniales professæ in aliqua simili religione approbata. Item novitiæ, & conuersæ earum, ut dicitur expressè in iure, cuius deberet recordari Angles, ut non diceret, quod novitiæ non gaudeant hoc privilegio; quia non est expressum in iure. Præ mulieres, vulgo beatæ, licet fecerint tria vota, obedientiæ, castitatis, & paupertatis, non gaudent hoc privilegio, cum non profiteantur religionem approbatam; gaudent tamen illo hæremitæ, ut tenet Sylvest.

18 Decimaoctaua Conclusio. Licet hæc excommunicatio sit reservata ad suam Sanctitatem, bene tamen potest ab illa absolueri Episcopus, quando percussio clerici non fuit enormis, sed parua, ut est definitum in iure: quod potest facere non solum Episcopus delinquentis, sed etiam Episcopus loci, ubi fit percussio ipsa, ut notat Innocentius, qui tenet hoc allegans alios, & Capella Tolosana: Episcopus etiam potest absolvere ab enormi, quando non potest recurri ad Papam, nec ad alium, qui habeat eius authoritatem: nec sufficit, quod possit mittere Romam pro absolutione, ut Episcopus non absoluat, quia non obligat ius ad hoc, sed solum, quod, si potest ire Romam, adeat, sin minus, adeat Episcopum suum, ut notat Nauarrus. Notent autem Confessarij electi in virtute bullæ cruciatæ, quod possunt absolvere ab hac excommunicatione, & à reliquis reservatis ad

Papam, licet sint ex contentis in bulla Cœnæ Domini semel in vita, & iterum in articulo mortis durante anno eiusdem bullæ publicationis.

cap. de monialibus extra de sent. excom.

Angl. & excom. artic. 5. diffic. 1.

Syl. excommunicatione. 6. 5. 2.

c. penul. de sent. excom. Inno. in c. quod clericus de foro comp. Capell. Tol. de c. 23 1. in principio incipit, ite fuit.

Nau. c. 27. n. 90

cap. 1. de vita, & hon. cleric. c. 1. non ab homine de sent. excom.

Concil. Tri. sess. 23. de re for. c. 6.

De aliquibus casibus, in quibus non incurritur excommunicatio Bullæ Cœnæ Domini, & in quibus Episcopus potest absolvere ab ea.

Cap. LXX XI.

S Y M M A R I V M.

An incurrant excommunicationem Bullæ, qui surripiant aliquid ex hortis Episcopi ob compensationem alicuius debiti concl. 1. num. 1.

An qui usurpat iurisdictionem pertinentem ad personas ecclesiasticas incurrat hanc excommunicationem, conclus. 2. num. 2.

An incurrat hanc excommunicationem secularis, qui facit sequestrari per iudices seculares bona clerici, qui illi debet quandam summam, concl. 3. num. 3.

An possit Episcopus absolvere in foro conscientie ab hac excommunicatione, & alijs reservatis ad suam sanctitatem, conclus. 4. num. 4.

§ 11. n. 66. & sequen.

IN tractatu Bullæ Cruciatę posui omnes casus reservatos in bulla Cœnæ Domini cum eorum explicationibus, ob quod hic observabo promissum non repetens, quæ ibi ex proposito sunt tractata; unde solum tangam aliquos casus particulares, & præter hos etiam in hac summa multi alij eorum interferuntur.

1 Prima Conclusio. Non incurrit in excommunicationem Bullæ Cœnæ Domini, qui debente illi aliquid Episcopo, & nolente solvere accepit ex horreis sui redditu tantum, quantum est illud, quod sibi debetur; quia ut incurratur in excommunicationem impositam contra eos, qui occupant bona ecclesiastica, est necesse, quod occupent ea per modum authoritatis, & domini ordinarij, aut delegati, quod non accidit in hoc casu: unde Episcopus, qui declarat hunc tamquam excommunicatum, ignorat ter-

minos iuris, & talis excommunicatio erit nulla, cum detur sine citatione legitima, quia licet valeat regulariter excommunicatio data sine citatione, ut ordinatur in iure, & appellatio non suspendat eam, tamen declaratio, qua quis declaratur excommunicatus, non valet, nisi citata parte, quæ declaratur; & licet valeat potest ab ea appellari, ut dicit Nauarrus.

2 Secunda Conclusio. Qui usurpat iurisdictionem pertinentem ad personas ecclesiasticas incurrit in excommunicationem Bullæ Cœnæ Domini, unde Iudex secularis, qui compellit vassallos alicuius Abbatie, ut veniant coram suo tribunali, incurrit illam, quia licet videatur usurpare solum iurisdictionem secularem, in hoc casu sufficit, ut incurrat in eam, usurpare iurisdictionem secularem pertinentem ad personam ecclesiasticam, dummodo pertineat ad eam ratione dignitatis ecclesiasticæ, ut explicat Nauarrus.

3 Tertia Conclusio. Non incurrit hanc excommunicationem Bullæ Cœnæ Domini ille secularis, qui facit sequestrari ab aliquo Iudice seculari fructus clerici, qui debet illi quandam summam, si dicta bona sint apud aliquem secularem, pertineant tamen ad clericum ratione alicuius beneficij, & ratio est, quia hæc pœna imponitur contra usurpantes hos fructus, non autem contra sequestrantes, sic enim tenet Nauarrus.

4 Quarta Conclusio. Potest Episcopus absolvere in foro conscientie ab omnibus casibus pertinentibus ad bullam Cœnæ Domini, cuius absolutio (excepta hæresi) potest alijs ab eo committi, potestq; etiam in eodem foro absolvere ab omnibus excommunicationibus reservatis ad Papam, si delictum, ob quod incurritur in has censuras, sit occultum, & non positum in iudicio exteriori, quia Concil. Tridētinum dat nunc illis authoritatem prædictam: potest etiam in eodem foro absolvere ab omnibus excommunicationibus, & irregularitatibus, & suspensionibus, ab il-

isque

c. sacre de sent. excom.

Nau. li. 5. conf. de sent. excom. tit. 35. f. 613.

Nau. d. c. 27. nu. 69. idem li. 5. conf. titu. de sent. excom. c. 6. fil. 32. f. 612.

Nau. v. bi supra conf. 34

Concil. Trid. sess. 24. de Reformationibus, c. 6.

ilique dispensare, quæ ex occulto delicto nascuntur, excepta irregularitate, quæ nascitur ex homicidio voluntario, in quas incurritur per motus proprios, breues, extrauagantes, aut constitutiones datas à sua Sanctitate post publicationem Concilij Triden. nisi in ipsis expressè sit clausula sufficienter derogatoria talis facultatis concessæ in dicto Concilio; & ratio est, quia Concilium dat facultatem ad totum non distinguens inter reservationes præteritas, vel futuras; non distinguente autem lege, non est, quod nos distinguamus, ut explicat Nauar.

Nau. li.
5. conf.
de sent.
excom.
conf. 43.
f. 617.

De effectu excommunicationis maioris.
Cap. LXXXII.

SYMMARIVM.

- An sit nulla absolutio à peccatis reservationis accepta ab excommunicato ignorata eius excommunicatione, concl. 1. num. 1.*
- An debeat vitari tanquam excommunicatus Vicarius Episcopi, qui est declaratus excommunicatus, conclus. 2. num. 2.*
- An sit peccatum mortale excommunicatum communicare politicè cum fidelibus, concl. 3. num. 3.*
- An possit dicere Cappellanus Missam coram aliquo Principe excommunicato, qui compellit eum, concl. 4. num. 4.*
- An possit Episcopus concedere licentiam alicui excommunicato excommunicatione Papali, ut audiat Missam, conclus. 5. num. 5.*
- An teneatur vitare quemcunque excommunicatum excommunicatione maiori, interdictum, aut suspensum, si sit multum publicus, & notorius, concl. 6. num. 6. concl. 7. num. 7.*
- An possit excommunicare alium Iudex, qui est occultè excommunicatus, cum toleretur ab ecclesia, conclus. 8. num. 8. & an Iudex excommunicatus possit instituere alium ibid.*
- An possint subditi communicare cum suo Prelato, concl. 9. num. 9.*

An teneatur sacerdos relinquere Missam incaptam, si excommunicatus nolit exire ab ecclesia, concl. 10. num. 10.

An remaneant excommunicati Domini temporales, qui prohibent, quod non excommunicati, & ab ecclesia excommunicati, & interdicti, ibid.

An excommunicatus relicta contumacia, & habita contritione suorum peccatorum sit pariceps suffragiorum ecclesie, ante absolutionem, concl. 11. num. 11.

An peccet mortaliter, qui dicit Missam, antequam absoluator ab aliqua excommunicatione maiori, concl. 12. num. 12.

An excommunicatus excommunicatione minori peccet mortaliter administrans sacramenta, & conuersans cum fidelibus, ibid.

An, qui participat cum excommunicato excommunicatione maiori, incurrat in excommunicationem minorem, & in quibus casibus non incurrat in eam, conclus. 13. num. 13.

An remaneant excommunicati, qui non consentiunt quadragesimam, ibid.

An excommunicatus excommunicatione maiori possit facere contractus, conclus. 14. num. 14.

SVpra cap. 74. declarauimus effectus excommunicationis maioris declarantes summarie illum versum,

Os, orare, vale cōmunio, mensa negatur. In quo quidem versu includitur omnis eius effectus; & ideo in illo loco, quia necessitas postulabat tunc ad intelligendam differentiam, quæ erat inter excommunicationem maiorem, & minorem, declarantes dictum versum diximus aliquid circa hoc, hic ponentur aliquot casus, & conclusiones ad maiorem claritatem huius negotij.

I Prima Conclusio. Absolutio peccatorum recepta ab excommunicato, licet sit reservata, non est nulla, quia ipse sit excommunicatus, quia in nulla parte iuris reperitur, quod sacramenta accepta ab excommunicato sint inualida; sed solum, quod peccat mortaliter accipiens, propter prohibitionem, quam facit

Med. in
sum. f.
37.
facit ecclesia recipiendi ab eo sacramen-
ta, sic enim dicit Medina. Quod intelli-
gitur quando aliquis ignorantia, aut ob-
liuione inculpabili accepit sacramen-
tum penitentiae non precedente prius
absolutione excommunicationis; in hoc
enim casu validum est sacramentum; erit
autem nullum, & inualidum, quando ex
proposito tacetur excommunicatio, aut
si ignorantia fuit tam crassa, & cul-
pabilis, ut sit quasi velle ignorare ex
proposito; quod debent Confessarii in-
terrogare penitentes, quia si sit validum
sacramentum penitentiae, non est neces-
se illud iterare; at si sit nullum, neces-
sario debet iterari; sic enim resoluit Co-
uarr. concordans opiniones contrarias,
quae circa id sunt.

Cou. in
c. Alma
mat. i. p.
§. 6. fol.
671.
2. Secunda Conclusio. Vicarius Episco-
pi, qui est declaratus excommunicatus
non debet vitari, quia excommunicato
Episcopo, non remanet excommunica-
tus eius Vicarius, ut ordinatur in iure,
nec potest vitari quamuis communice-
cum Episcopo, si appellauit à tali exco-
municationis declaratione, quia licet
excommunicatio non suspendatur ab
appellatione, suspenditur tamen decla-
ratio per appellationem, ut dicit que-
dam Glos. communiter recepta, quia
durante lite super ipsa declaratione, si-
cut non est obligatio vitandi Episco-
pum; ita non est obligatio vitandi Vi-
carium, licet communice cum Episco-
po ipso durante dicta lite, ut tenet Na-
uarrus.

ta. 1. de
off. Vica-
rij, lib. 6

Gl. in c.
cipiens,
§. quod
si per vi-
giti ver-
priua-
tus de e-
lect. li. 6
Nau. li. 6
§. cōf. ti.
de sent.
exc. cōf.
22.
3. Tertia Conclusio. Conuersari ex-
communicatum cum fidelibus politicè
non existimatur peccatum mortale, ni-
si ad sit contemptus; non erit autem cō-
temptus, quando homines sic conuer-
santur in conuersatione humana, ut si
non esset excommunicatus, sed quan-
do nihil facit excommunicatione, nec
qui excommunicauit eum, tunc peccat
mortaliter; & in hoc casu peccat etiam
mortaliter, qui communicant cum ip-
so non communicantes politicè: & re-
soluens dico esse illicitum conuersari
cum excommunicatis non solum in di-

uinis officijs, sed etiam in omnibus re-
bus humanis, quae continentur in ver-
su supra declarato, quem etiam decla-
rat Nauarr. qui autem communicat
cum eo illicitè incurrit in excommuni-
cationem minorem, ut disponitur in
iure, non peccat autem mortaliter,
quia regulariter loquendo, qui com-
municat cum excommunicato, solum
peccat venialiter, ut tradit idem Na-
uarr. Medina, & Angles; verum est
tamen, quod qui communicat cum ip-
so in officijs diuinis audiens eius Mis-
sam, & celebrans coram ipso, aut o-
rans cum eo in oratione aliqua publi-
ca, aut officio diuino publico, peccat
mortaliter: Notaque, quod etiam pec-
cat mortaliter in alijs casibus: Primus
frequentans cum excommunicato tan-
tum ut videatur dari illi occasio,
quod permaneat in statu excommuni-
cationis. Secundus, quando est excom-
municatus excommunicatione conti-
nente clausulam participatium, si prius
ter moneatur. Tertius, quando Papa
iudicialiter, & nominatim excommu-
nicat aliquem, licet non exprimat par-
ticipantes, quia in hoc casu, qui partici-
pat, si est clericus, incurrit excommuni-
cationem maiorem reservatam Papae,
si admittat illum ad diuina officia pro-
pter reuerentiam, quae debetur Papae;
verum est tamen, quod non incurrit
eam non admittens ipsum, sed audiens
Missam cum eo; immo licet admittat, si
hoc facit metu, aut timore, licet sit dā-
ni leuis; nec incurrit ipsam, si ignorat ta-
lem excommunicationem, sic enim re-
soluit Henriquez.

4. Quarta Conclusio. Si aliquis gu-
bernator civitatis excommunicatus di-
cit Cappellano suo, ut celebret Missam
coram eo, inferens ei minas, quod si nō
celebrat, non dabit illi victum, aut
quod male tractabit illum, poterit talis
Cappellanus celebrare Missam sine pec-
cato, quia praecepta humana non obli-
gant cum tanto periculo, immo nec lex
diuina positiva obligat cum periculo
mortis, ne dum humana, verbi gratia,
prae-

Nau. ca-
27. n. 20.

c. nuper
de sent.
excom.

Nau. v-
bi sup.
nu. 28.

Med. in
sū. l. 40.
p. 2.

Angl. q-
de exc.
ar. 3. dif.
6. & dif.
8. concl.
vlt.

Hér. le-
13. de
exc. c. 8.
n. 2. & 3

præcipit mihi Deus, ut confitear, non possum adire Confessarium; nisi transeam locum periculum vite, non teneor ad confessionem pro tunc, sed sufficit, quod peccet me meorum peccatorum cum proposito confitendi quando fuerit possibile. Hæc conclusio debet intelligi, nisi dictus gubernator mineatur dicto Cappellano, proponens illi metum prædictum in contemptum nostræ religionis, ut si dicat, ut intelligas ridiculousas esse vestras excommunicationes; & quod ecclesia non habet talē potestatem dic statim Missam corā me velis nolis; tunc enim debet potius mori quam celebrare Missam, cum tractetur de confessione fidei, & autoritate Dei & ecclesiæ: sic enim tenet Medina, & Angles, & secundum hoc debet intelligi, quod dicunt Adrianus, & Caiet.

Med. v. bi sup. f. 42. p. 2. Angl. v. bi supra ar. 3. dis. 7.

Quinta Conclusio. Non potest Episcopus, minusque eius Vicarius concedere licentiam alicui mulieri excommunicatæ excommunicatione reservata Papæ, ut audiat Missam, & assistat divinis officiis, & communice cū reliquis fidelibus, quia per viam suspensionis non potest id facere; quia licet reliquæ censuræ, ut est suspensio, & interdictum possint suspendi sine formali absolutione, excommunicatio tamen non potest suspendi, sed oportet, quod adsit absolutio ab ea, ut ordinatur in iure, & tenet Ioannes, Andreas, Panormit. & alij quos refert, & sequitur Decius; quod intantum est verum, ut sint, qui dubitent si possit Papa dispensare cum excommunicato, ut sic ligatus existens licet communicet cum fidelibus in minoribus divinis, & humanis.

Ca. ad hæc quoniam extra de app. ubi And. Panorm. & Decius.

Sexta Conclusio. Non tenetur quis vitare quemvis excommunicatum excommunicatione maiori, licet sit notus & publicus, nisi fuerit denunciatus, ut talis, aut si non est publicus percussor clerici, ut explicat Gutierrez, & hoc, licet sit hæreticus notus, & pro tali habitus, quia si contrarium deberet teneri, sequeretur, quod Catholici, qui habitant in Gallia, Flandria, & Anglia teneren-

tur vitare conversationem Lutherano- rum, qui inter eos vivunt, & mereantur, quod non debet dici. Item quia Catholici egent tali illorum commercio, sic enim dicit Navarr. insinuans, quod ratione huius necessitatis magis, quam alia de causa liberantur à peccato; erit autem nominatim excommunicatus ille, qui per sententiam iudicis est pro tali declaratus, præcipiens quod pro tali denuntietur publicè, ut dicit, explicatque Navarr. quæ publicatio fit in civitate, populo, aut parochia excommunicati inter Missarum solennia, aut in concionibus, aut alio in loco à populo frequentato, aut fixa sententia in scriptis in locis publicis, ut sic veniat in notitiam omnium faciliter. Unde sufficit, quod habeatur fama de ipsa excommunicatione cum denuntiatione; quia sicut de inter antiquo sufficiebat fama, quod quis esset excommunicatus, ut obligarentur homines talem devitare, ut ordinabatur à iure; sic etiam nunc sufficit fama cum denuntiatione, cum sit eadem ratio, ut explicat Navarr. hæcque fama sufficit, quod sit inter vicinos excommunicati, ut aduertit Covarr. Debet autem notari, quod hæc denuntiatio solum fuit ordinata in favorem eorum, qui possunt tractare cum excommunicato, non vero in eius favorem; unde, licet excommunicatus non sit denunciatus, non fit, quin peccet communicans, & exerceans actus exteriores prohibitos excommunicatis, ut præter dictos patres resoluunt Sotus, & Palacius. Nota etiam, quod Parochus, qui tenet apud se litteras excommunicatorias, in quibus præcipitur ei, ut denuntiet excommunicatum Petrum, non tenetur devitare illum, usque eo quod denuntiet illum, & declaret esse talem, sic enim tenet cum Sylvest. & Armil. Nav. & Gutierrez. Nota etiam, quod hæretici, apostata, & schismatici condemnati, vortales, & simoniaci, & omnes illi, qui fuerunt notati, & convicti publicè de aliquo crimine, quod habeat annexam excommunicationem, habentur pro nominati-

Nav. c. 27. n. 35.

Nav. ubi su. n. 52. & conf. 12. q. 24. li. conf. titu. de conf.

et illud de cler. excom. Nav. li. 5. conf. ti. de sent. exc. cōf. 61. f. 618. Cov. in c. Alma mat. l. p. 5. n. 7. ver. 4. ex eodē

Sot. in 4. d. 2. q. 1, art. 4. p. 948. Palacius in 4. d. 6. 18 disp. 1. p. 273. cū seq. Na. inc. 1. 5. labores, n. 23. de pen. d. 6.

Gut. v. bi sup.

Gut. in qq. cano n. 6. 1.

minatim excommunicatis, ille etiam
 qui suo proprio nomine ratione alicuius
 delicti fuit pronuntiatus excommu-
 nicatus, ut dicit Sotus. Nota etiam, quod
 idem quod dicimus de nominatim ex-
 communicato debet dici de interdicto,
 aut suspensio nominatim, quia licet sit
 notoria eius censura, non est obligatio
 vitandi comprehensos in ea de rebus, à
 quibus sunt suspensi, aut interdicti; si
 non sunt nominatim publicati ut tales,
 ut cum communi affirmat Guttier. Ex
 dictis inferitur, quod non est nunc obli-
 gatio vitandi concubinos usque eo
 quod publice denuntientur. Secundo
 inferitur, quod cuicumque fidei est lici-
 tum tempore necessitatis, & extra eam
 accipere sacramentum à quocumque
 sacerdote excommunicato, dummodo
 non sit denunciatus, aut non sit publicus
 percussor clericus, si est paratus admini-
 strare sacramentum: quia si non esset
 paratus, illicitum esset inducere illum
 ad id faciendum, ut resolutio in explica-
 tione Criticata, quo me remitto. §. 9. nu-
 mero 28. Ex dictis inferitur etiam, quod va-
 let absolutio data à notis excommuni-
 cato, suspensio, aut interdicto, sic enim

Cai. ver- tenet Caiet. quia solum in duobus casib.
bo abso- debemus vitare excommunicatum, scilicet
lut c. 1. licet, quando est notorius percussor cle-
 rici, aut quando est denunciatus; unde
 non debet teneri opinio Nau. dicentis
 non valere absolutionem datam à no-
 tatio excommunicato, suspensio, aut in-
 terdicto licet non sit percussor clericus.

7 Septima Conclusio. Licet extrauagās
 Concilij Constantiensis ordinauerit ge-
 neraliter, quod non debet vitari excom-
 municatus in diuinis, nec extra diuina,
 si non sit denunciatus, hoc debet etiam
 ampliari in excommunicato speciali-
 ter, si non sit publica sententia, sic enim
 tenet Nauarrus, Conarruias, & Pala-
 cius, quod debet sequi, licet Adrianus,
 & Medina Complutensis teneant con-
 trarium, quia dicta extrauagans vide-
 tur expresse contra eos.

8 Octaua Conclusio. Iudex occul-
 te excommunicatus, & sic toleratus ab

ecclesia potest excommunicare alium, &
 eius sententia erit valida, ut cum D.
 Thomā, & communi tenet Guttier. pu-
 blicè tamen excommunicatus, & de-
 claratus ut talis, & publicus percussor
 clerici non poterit excommunicare,
 nec instituere alium iudicem; quia hi
 sunt actus iurisdictionis, & si post insti-
 tutione dicti iudicis fuerit excommuni-
 catus, valet institutio; talis vero Iudex
 institutus, & qui instituit, habē-
 tur pro vno eodemque tribunali; unde
 suspensa iurisdictione eius, qui instituit,
 remanet etiam suspensa dicta potestas
 data. Quod deberet advertere Sotus, ut
 non diceret valere in hoc casu institu-
 tionem stante iurisdictione Iudicis in-
 stituti, licet sit suspensa Iudicis institu-
 toris, non videns se loqui expresse con-
 tra quoddam decretum iuris canonici
 dicentis, quod suspensa per aliquam cē-
 suram iurisdictione Episcopi, remanet
 etiam suspensa iurdictio Vicarij, licet
 non sit ligatus illa censura, ut tradit
 Maranta.

9 Nona Conclusio. Possunt subditi cō-
 uersari, & tractare cum prelato excom-
 municato, quia per excommunicationem
 non est priuatus temporali admini-
 stratione; & ideo possunt sine scrupu-
 lo illi obedire, ut patri administranti il-
 lis res temporales; sicut, si Episcopus ex-
 communicatus est, possunt familiares
 eius conuersari cum eo, quia non ami-
 sit per excommunicationem tempora-
 lem administrationem suae familiae, nō
 possunt tamen communicare cum eo
 obediētes ei tanquam legitimo prela-
 to; & sic debent intelligi Adrianus, &
 Ricardus circa hoc punctum, in quo
 videntur esse contrarij.

10 Decima Conclusio. Quando excom-
 municatus non vult exire ab ecclesia,
 non tenetur sacerdos relinquere Missā
 inceptam si consecrauerit; quia maius
 praeceptum est illud perficiendi sacri-
 ficiū, quam vitandi excommunicatū;
 si veto non consecrauit, in hoc casu relin-
 quat Missam: & idem dicendum est,
 quando

ter. 1. p.
 §. 2. nu. 7
 ver. 4. ex
 eadē cō
 stit. & in
 §. 6. nu. 7
 ver. secū
 dū f. 54.

Sot. in 4.
 d. 12. q. 2
 art. 1. pa.
 905. col.
 1. ad fin.
 & seq.

Marant.
 d. ordin.
 iud. 4. p.
 princ. in
 §. d. iudi-
 cio, n. 70
 fol. 36.

Adrian.
 de excō
 q. 1. §. po-
 tell. for-
 tasse.

Ricard. i.
 4. d. 18.
 art. 1. q. 3

quando ecclesia violatur Missa in cho-
ra, nisi iam inceperit dicere, Qui pridie
quam pateretur, quia tunc videtur in-
choari consecratio, cum hæc verba sint
tam proxima ipsi consecrationi; & in
hoc casu debet remanere solus sacer-
dos cum vno ministro, cæterique fide-
les debent foras exire, licet sit dies festi-
vus, & nulla sit alia Missa, quã possint
audire; nec debet sacerdos facere plus
quam perficere sacrificium sumens spe-
cies sacras, relinquens orationes, & reli-
qua, aut dicens eas in sacristia, vt dicit
Siluester, & resoluit Henricus. Note-
tur etiam, quod si ex electione excom-
municati ab ecclesia potest sequi scan-
dalum magnum, licitum est in hoc ca-
su sacerdoti perficere Missam, etiam si
non consecrauerit; quia licitum est secun-
dum ius communicare cum excommu-
nicato, quando timetur scandalum, vt
definitur in quodam Canone. Notetur
etiam, quod si sacerdos dicens Missam
solus scit, quod audiens eius Missam est
denunciatus, peccabit, si faciat eum ei-
ci foras, quia sic infamia afficit eum, vn-
de potest dicere Missam coram eo vt
colligitur ex quodam decreto Canonico.
Notetur vltcrius, quod dicit Nauar-
rus, incurrere excommunicationem re-
seruatam Papæ nobiles, & dominos tem-
porales prohibentes, ne eijciantur ab
ecclesia excommunicati, & interdicti,
quando celebrantur diuina officia. Est
etiam notandum, quod Clementina in
hoc casu non facit mentionem omnium
officiorum diuinorum, sed solum de ce-
lebratione Missæ, vt testatur Glossa. & te-
net Caiet. Dixi, *dominos temporales*,
ad excludendos Prælatos, nisi habue-
rint temporalem iurisdictionem, vt di-
cit Nauarrus.

11 Vndecima Conclusio. Excommu-
nicatus, qui relicta contumacia, habet
(vt potest per coniecturam assequi) cõ-
tritionem suorum peccatorum, vnde
obtinuit ab eis veniam propter dolorẽ,
quem habet, estque paratus obedire
mandatis ecclesiæ, antequam absolua-
tur, non erit particeps suffragiorum ec-

clesiæ, sic enim tenent omnes Canoni-
stæ, vnde tenetur vitare omnem com-
munionem fidelium in diuinis, aut
extra, quia aliter peccabit contra præ-
ceptum ecclesiæ: licet Ricardus, So-
tus, & Ledesma teneant, quod non pec-
cet contra Nauarrum, qui dicit posse
nos facere orationes publicas in eccle-
sia pro excommunicato, si est iam con-
tritus; recipiet tamen ego eorum opi-
nionem in casu, quod dictus excommu-
nicatus aliqua de causa rationabili non
posset obtinere beneficium absolutio-
nis absque eius culpa, aut negligentia.

12 Duodecima Conclusio. Qui est
excommunicatus excommunicatione
minori dicens Missam peccat mortali-
ter; non quia administrat sacramentũ
pro quanto non est priuatus eorum ad-
ministratione, sed quia accipit sacramẽ-
tum dicens Missam, & est priuatus re-
ceptione sacramentorum. Hinc sequi-
tur, quod administrans, nõ recipiens au-
tem solum peccat venialiter, vt dicitur
in iure, & ideo clericus excommunica-
tus excommunicatione minori potest
dare fidelibus sine peccato mortali cõ-
munionem extrahens foras a taberna-
culo, cum in hoc casu non recipiat sa-
cramentum. Sequitur vltcrius, quod
excommunicatus excommunicatione
minori potest conuersari cum fidelibus
in humanis, immo etiam assistens offi-
ciis diuinis etiam sine peccato veniali,
quia si administrans sacramenta pec-
cat solum venialiter, est pro reuerentia
quæ illis debetur, quia in eis virtualiter
continetur Passio Christi Redempto-
ris nostri, sic enim tenet, resoluitque
Covarruyas.

13 Decimatertia Conclusio. Commu-
nit, qui participat cum excommuni-
cato excommunicatione maiori, incur-
rit excommunicationem minorem, vt
dictum est, & definitur in iure: excipiũ-
tur tamen ab hac regula multi, qui si-
gnificantur per verba huius versiculi
quem ponit quædam Glossa.

Vtile, lex humile, res ignorata, necesse.
Per hoc verbum. Vtile, excipitur com-
muni-

Ric. in
d. 18. ar.
7. q. 2.
Sot. in 4.
d. 21. q. 1.
art. 1.
Ledes. 2.
4. q. 13.
art. 1.

c. qui ce-
lebr. de
clerico-
exco. ad
mini-
stran.

Cou. in
c. alma
mater.
1. p. 5. 8.
nu. 2.
couper.
& c. cū
volūt in
prio. &
5. 1. de sē-
ten. exc.
Gl. in c.
cum de-
siderat
de sent.
excom.

Silu. ex-
comun.
5. nu. 3.
Hen. 2.
libr. 13.
de exc.
c. 10. n. 4.

cap. præ-
deces.
for. 11.
q. 3.

c. cū ab
homine
de sent.
excom.
Canon.
stæ in c.
nobis el
2. de sē-
excom.
Nauar.
in man.
c. 27. nu.
me. 61.
Cl. gra-
uis de sē-
ten. exc.
vbi glo.
& Caiet.
v. exc. c.
24. Nau.
vbi sup.
Nau. in
man. ca.
27. nu.
101.

municans cum excommunicato ad bonum animæ suæ, prædicans, aut consulens ei, quod satisfaciatur excommunicationi, aut similia spiritualia, licet interponat aliqua verba diuersa, ut melius persuadeat: & etiam qui loquitur cum excommunicato, ut petat, quod sibi ab illo deberetur in iudicio, aut extra, aut ad extrahendum aliquod consilium spirituale sibi, aut alijs, immo etiam pro consilio temporali multum necessario, si non sit alius, à quo possit peti commodè. Per verbum, *Lex*, excipitur lex matrimonij, unde vxor potest conuersari cum eo absque quod incurrat excommunicationem minorem. Per verbum, *Humile*, intelliguntur excusari filios, qui sunt sub potestate excommunicati, seruique, & familiares, qui ante ipsam excommunicationem erant ei subiecti, & tenebantur ei seruire, nisi ratione eorum excommunicatus perseueret in excommunicatione. Dixi, *ante*, quia qui post ipsam excommunicationem scientes inciperunt vivere cum eo, non excusantur. Per verbum, *Resignata*, excusantur, qui per ignorantiam communicant cum excommunicato, quando ignorantia est facti secundum omnes; erit autem facti, quando ignoratur delictum, & excommunicatio excommunicati; & etiam quando ignorantia est iuris dubij, ut si est dubium, an per factum incurrat dictam excommunicationem: & quantum ad hoc propositum, ignorantia iusta dicitur, quæ ignoratur, an N. sit denunciatus, aut sit publicus percussor clerici. Verum est tamen, quod qui audiuit, quod N. est denunciatus, aut publicus percussor clerici, & probabiliter credit illud, quia audiuit à personis grauib, & fide dignis, tenetur deuotare illum, si non deponat conscientiam: si vero dubitat, non debet vitare, præcipue in præsentia aliorum, quia sic faceret ei notabile iniuriã. Per verbum, *Necesse*, excusantur, qui tractant cum excommunicatis ob magnam necessitatem, quæ est aut ex parte eorû, aut ex parte participantium, sicut si vnus eorum egeret eleemosyna alterius, quia

non potest habere illam commodè ab alijs: totum hoc tradit Nauar. in suo Manuali Hispanico; debetq; multum considerari, quod si aliquis est in societate alicuius excommunicati in aliqua camera, aut cubiculo cõi, potest perseuerare in dicta societate, & comedere, dummodo non iaceat cum eo in eodem lecto, nec comedat cum eo in eadem mensa, nec loquatur, nec oret cum eo secundum Innocentium. Debet et notari, quod quæ iudex dat sententiam excommunicationis contra participes, non incurrunt tales participes excommunicationem maiorem, quã idem iudex imposuit illis, si prius non nominauit eos, & monuit eos canonicè, ut dictum est supra. Peccat tamen mortaliter, quia frangit mandatum iudicis, quod est notabilis violatio iustitiæ, quæ precipit obedire; quod debet intelligi, nisi tales participant cum excommunicato licite, ut accidit in casibus declaratis in hac conclusione explicando versum, quem posuimus, quia non prohibet iudex hanc cõicationem, & si prohiberet eam, faceret iniustitiam; verum est tamen, quod potest prohibere iustissime frequentiam communicationis licitæ, quæ talis frequentia esset notabilis occasio excommunicationis, ne exiret à suo prauo, & infami statu, ac ne curaret de excommunicatione, ut colligitur ex his, quæ tradunt Panor. & D. Bonau. & alij Theologi, quia dare similem occasionem est perfringere notabiliter iustitiam naturalem, quæ vetat, ne adiuuamus, nec demus animum peccandi alijs, & vetantibus communicationem licitam in hoc casu iudicibus, est obligatio sub pena peccati mortalis obedire eis, quia licet talis communicatio in se sit licita; ob hanc circumstantiam illicitam est illicita. Nota est, quod in aliquibus regionibus est consuetudo dandi quandam denuntiatoriam contra eos, qui non sunt confessi in tempore quadragesimæ, excommunicans vicinos, qui communicant cum eis, quæ excommunicatio videtur esse valida, quia hæc non imponitur à iudice, qui precipit denunciari excommunicatos eos, qui non sunt confessi, ponens penam excommunicationis illis,

Nau. in
Manuali.
c. 17. nu.
26. & 27

Innoc. in 1. el. 3.
penit. li.
br. 6. ver.
bo sim-
ph.

Panor. i.
c. sacris
de his, q.
vi. col. 3.
Bonau. in 4. d. 18

illis, qui communicant cum illis, sed ponitur contra excommunicatos per constitutionem Synodalem, nec excommunicat eos Iudex; quia ipse solus declarat, & pronuntiat quod dicta constitutio excommunicat eos; sic enim tenet Guttier. defendens per hanc viam dictam consuetudinem, sicut etiam tenet, & declarat Nauar.

Guttier. in q. Ca. non. ca. 4. p. 71. col. 1. Silu. de benef. 3. p. 4. 4. conc. 3. Sot. in 4. d. 22 n. 4. Con li. 3. commē. c. 1. nu. 7. Greg. in l. 1. tit. 6. p. 5. Col. in pragm. sanctio. rit. d. col. lat 5. in super. Couar. i. ca. alma mater. 1. p. 5. 7. in princ.

14. Decimaquarta Conclusio. Excommunicatus excommunicatione maiori potest facere, & celebrare contractus validos, ut resoluit Silu. & Nauarr. in Manual. capit. 27. num. 36. & Sotus. Hinc sequitur, quod potest excommunicatus permutare suum beneficium, ut tenet Conanus, & Gregorius Lopez, quod debet teneri contra Cosmum, & Couar. viso quod lex positiva non prætendit priuare excommunicatos conuersatione, & contractibus ita necessarijs ad bonum commune reipubl. sed solum imponit metum præcipiens, ne fiant, imponens pœnam ijs, qui contrahunt cum illis, quod si non obstante dicta pœna contraxerint cum illis, valent quidem tales contractus. Veruntamen, donec extiterint excommunicati, non oritur illis aliqua actio contra eos, cum quibus contraxerunt; oritur autem contrahentibus actio, & obligatio contra eos, ita quod ius aufert eis totum id, quod potest prodesse illis resultans ex his contractibus; non tollit autem contrahentibus, quod illis potest nocere, solum enim non tollit ab eis, quod ius naturale illis concedit, ut est defensio naturalis, ut resoluit Menoch.

De modo, & solemnitate seruanda in
absolutione excommunicationis
maioris.

Cap. LXXXIII.

SYMMARIVM.

An absolutio ab excommunicatione habeat verba determinata, num. 1.

Quot sint, qua obseruare debeat Confessarius in absoluendo excommunicatum, ibidem.

An imponens excommunicationem, si est secularis, possit ab ea absolvere, si saltem non est prima tonsura initiatus, ibidem.

An sit irrita absolutio excommunicationis non satisfacta prius parte, conclus. 1. num. 2. & conclus. 2. num. 3. conclus. 3. nu. 4.

An excommunicatus à diuersis Iudicibus & ob diuersas causas possit absolui unica solum absolutione, conclus. 4. nu. 5.

An excommunicatus diuersis de causis sit necesse, quod sit absolutus ab excommunicatione contracta ab omnibus, conclus. 5. num. 6.

An, qui tribus de causis recipit male fructus cuiusdam beneficii sit necesse, ut valeat dispensatio, allegare omnes has causas, ibid.

An excommunicatus possit absolui ab excommunicatione remanente irregularitate quam prius contraxit, conclusio. 6. num. 7.

An ab excommunicatione possit quis absolui extra confessionem, conclus. 7. nu. 8.

An absolutio excommunicationis facta in virtute alicuius Bullæ, aut Iubilei satisfaciendo parti, iuret in foro exteriori, si detur de illo schedula à Confessario, conclus. 8. nu. 9.

An excommunicati existentes in partibus remotis possint absolui à Confessarijs non potentes recurrere ad suos Iudices, conclus. 9. nu. 10.

An, si Magister scholæ Salmantica excommunicat aliquem, qui est in parte longinqua, qui non potest recurrere intra terminum præfixum, possit eius Episcopus absolvere tunc eum, ne moriatur excommunicatus, conclus. 10. nu. 11.

An uxor excommunicata, quia non vult habitare cum marito ob secretum impedimentum legitimum si in articulo mortis posita iurat, ut absoluator quod habitabit, & postea sana non obseruans iuramentum sit periura, conclus. 11. numero 12.

An

An possit quis absolui contra voluntatem suam, concl. 12. num. 13.

An excommunicatus existens absens possit absolui, concl. 13. num. 14.

An possit absolvere ab excommunicatione secularis in articulo mortis, concl. 14. n. 15.

An excommunicati ob debita sint absolui satisfactis partibus, concl. 15. num. 16.

Certum est quidem, quod prius debet Confessarius absolvere penitentem ab excommunicatione, & alia quacumque censura ecclesiastica, quā à peccatis, cum prius excommunicatione receptione sacramentorum; propter quod oportet eum scire modum, quem debet observare, ut absolvat ab ea, & solemnitatem in ea servandam. Ad explicationem cuius debet considerare, quid sit substantiale, ceremoniale, & iudiciale ipsius. Substantiale absolutionis, quo deficiente absolutio est nulla, sunt verba, quæ non sunt determinata, quia cum absolutio excommunicationis non sit sacramentalis, potest, qui absoluit ab ea, uti illis verbis, quæ magis illi videbuntur convenire, dicens absolvo te, aut benedicite, aut restituo te unitati ecclesiæ. Secundum, quod debet inspicere, est ceremoniale huius absolutionis, & sunt tres res: Psalmus Miserere mei, cum verberibus datis super humeros penitentis, versus, Saluum fac, & oratio, Deus, cui proprium est misereri, & statim debet dari absolutio. Tertium, quod debet inspicere, est, quod in ipsa est iudiciale, quod consideratur duobus modis, scilicet iuramentum obediendi ecclesiæ, & satisfaciendi parti læsæ, quæ non est iudex, sed persona, aut communitas, cui facta fuit iniuria, & ob quam posita est excommunicatio. Est tamen difficultas, in quibus casibus sint hæ res iudiciales de essentia absolutionis. Et Respondeo hoc esse difficile explicatum; ad cuius intelligentiam nota duas divisiones. Prima est, aut absolutio excommunicationis fit à iudice ordinario, aut ab eius commissario nempe Confessario, quando

eius autoritate, aut virtute alicuius indulti absoluit excommunicatum. Secunda est, aut canon iuris sic assignat modum absolutionis, ut irritet eam non observato tali modo, aut non irritat, licet ponat modum, qui debet servari. Quartum, quod debet notari est, quod quicumque excommunicatus ab homine potest esse absolutus ab excommunicatione ab illo, qui imposuit eam, licet sit secularis, dummodo sit saltem initiatus prima tonsura, ut tenet Couarr. quod probatur, quia hæc absolutio non est peccatorum, sed cuiusdam censure ecclesiasticæ: qui modus absolvendi ab excommunicatione est multum in usu in ecclesia fieri extra confessionem sacramentalem; sed nota, quod etiam est in usu, si est secularis, committere absolutionem eius sacerdotibus, quod non obligat de necessitate. Hoc supposito ad videndum, qualiter se debeat gerere Confessarius cum excommunicato, & quicumque alius, qui habeat autoritatem absolvendi ab excommunicatione, proponuntur sequentes conclusiones.

1. Prima Concl. Quando, qui absoluit est iudex ordinarius, aut commissarius, si assignatur solemnitas, quod prius debeat satisfieri parti læsæ, ita ut absolutio, quæ sic non fuerit facta, sit nulla, & irrita, nisi observetur dictus ordo, erit nullius valoris: quod probatur, quia superior irritat eam, unde inferitur teneri Confessarium quærere textum in omnibus excommunicationibus, & inveniet canones iuris, quos ponit, & explicat Caiet. in sua summa, in quibus ponuntur omnes excommunicationes iuris.

3. Secunda Concl. Licet ius præcipiat quod fiat satisfactio parti, prius quam absolvatur excommunicatus, hoc debet intelligi, si possit, quia si non potest, sufficit, quod det pignus, aut fideiussionem; quod si nihil horum potest facere, sufficit, quod iuret se satisfacturum per se, aut suos heredes, sic enim tenent Armilla, & Nau. quod debet teneri, licet Gutier. nimio rigore teneat, quod

Cou. in c. A. ma mater, l. p. 9. n. 10.

Armil. ver. absol. p. 2. r. 28. 48. Nau. in Man. c. 17. n. 47 & 48. Gatt. in qq. can. c. 5. n. 19

penitens non debet absolui, nisi prius satisfaciatur, licet non possit.

4 Tertia Conclusio. Quando ius, aut bulla præcipit expresse, quod fiat satisfactio parti iniuriata, si detur absolutio ab excommunicatione absq; eo quod prius satisfiat parti, si fieri possit, erit iniusta non tamen irrita, quod probatur, quia necius, nec bulla irritat, sic enim tenet Syluest. Nauar. & Angles.

5 Quarta Conclusio. Licet excommunicatus à diuersis iudicibus, & ob diuersas causas, non possit absolui nisi pluribus absolutionibus, quando absoluitur ab eisdem iudicibus, à quibus erat ligatus, ad quos de iure pertinet dicta absolutio, si tamen talis absolutio fiat in virtute alicuius indulti, aut bullæ suæ sanctitatis, sufficit vnica absolutio, quia in hoc casu Confessarius habet auctoritatem, & potestatem à iudice, qui est Papa, sic enim tenet Angles cū communi.

6 Quinta conclusio. Excommunicatus ob multas causas, est necesse, quod absoluator ab excommunicatione contracta propter illas omnes, quia si absoluitur ab excommunicatione contracta vna solum de causa non facta mentione aliarum, non videtur esse absolutus à reliquis excommunicationibus, vt verificatum est in iure, & est communis opinio Glossæ cuiusdam. Hinc sequitur, quod qui tribus de causis recipit male fructus cuiusdam beneficii ecclesiastici, scilicet, quia recepit eos post contractam irregularitatem; secundo quia recepit absq; eo quod dixisset horas canonicas per spatium vnus anni; tertio quia recepit dictos fructus absens existens à dicto beneficio, quod erat curatum per spatium vnus anni, dispensante Papa cum ipso, vt posset retinere dictos fructus revalidas titulum beneficii, cuius collatio fuit nulla in eo, quia erat irregularis nulla facta mentione de alijs duabus causis, scilicet de officio diuino omisso, & de absentia alterius anni, non valet quidem talis dispensatio quantum ad fructus duorum annorum, & ideo non potest bona cō-

scientia in virtute eius retinere prædictos fructus. Quod confirmatur, quia gratia subreptitia non valet, & in hoc casu causa condonationis fuit subreptitia, quia non concederet eam sua Sanctitas tanta facilitate, si fuisset informata, quod perdidit dictos fructus tribus dictis de causis, sicut concessit, quia nesciuit duas earum, secundum quod colligitur ex argumento cuiusdam decreti canonici. Verum est tamen, quod talis beneficiarius alia via potest asscurare conscientiam suam, scilicet, quia ille qui possidet beneficium sine aliquo titulo canonico, si à Papa illi est revalidata retentio, videtur quod succedit ei, qui prius possedit beneficium, & cum fructus, qui cadunt interim ac obtineantur beneficium, debeantur primo obtinenti, sequitur quod huiusmodi beneficiarius, cuius titulus fuit revalidatus, possit percipere fructus tanquam immediatus successor, cum realiter & vere beneficium non fuerit collatum vsque ad dictam revalidationem: vnde fuit vacans, sic enim tenet Nau. in quodam consilio.

7 Sexta Conclusio. Excommunicatus potest absolui ab excommunicatione remanens in irregularitate, quā prius contraxit, cum sint res diuersæ; si vero offensa ob quam incurrit irregularitatem, fuit manifesta, non potest regulariter absolui ab excommunicatione, licet præstet fideiussionem obediendi iuri, antequam satisfaciatur pro illa offensa nota, aut manifesta, secundum, qd à iure disponitur, & resoluit Decius, & alij. Hinc inferitur, quod ille, qui existens excommunicatus affirmat se esse absolutum, cum realiter non sit absolutus, celebratq; publicè Missam, non potest absolui ab excommunicatione, quā prius habebat absq; eo quod prius satisfaciatur offensæ, quam commisit celebrans Missam excommunicatus existens.

8 Septima Conclusio. Licet ab excommunicatione, possit quis absolui extra sacramentum penitentiae, si tamē sit in virtute alicuius bullæ, & excommunicatio

c. possit.
de resp.

Nau. f.
3. consil.
titul. de
præben.
consil. 57.
f. 156.

c. ex parte,
i. de verb. si-
gn. c. ve-
nerab. s.
porro, d.
sen. exc.
Dec. &
alij in c.
qua frō-
te, de ap-
pel.

Syl. tit.
absol. 3.
S. 7. qu.
10.
Nau. v.
bi supra
nu. 37.
Angl. d.
excom.
fol. 53.

Angl. v.
bi supra
f. 50. c.
ex parte.

de offic.
ord. &
c. cū pro
parte, d.
sen. exc.
& vtro-
biq; gl.

catio est reservata, secundum veriorum opinionem debet absolui in foro sacramentali, nisi talis bulla tacite, aut expresse concedit auctoritatem, ut absoluantur extra sacramentum; sic enim tenet

Cou. in c. Alma mat 9. 11 nu. 16. in 2. p. Nau. in Man. ca. 26. n. 31 Cor. de cal. q. 19 co. 60. i Explic. cruc. 9. 19. n. 55. Syl. ver. absol. 3. in prin. 3. not. habetur 1 suppl. concess. 147 f. 54 Nau. v. bi supra nu. 9. Cou. v. bi sup. 1. p. 9. 11 nu. 16. Led. 14. q. 26. ut ca. fin. Gutt. in qq. can. c. 3. n. 8. & 9. Explic. cruc. v. bi sup. Med. li. 2. illic. c. 12. in fi. Nau. d. c. 27. n. 42. Gutt. in qq. can. c. 1.

Couarr. Nauarrus. & Vinduba. Dixi in virtute bulla, & si excommunicatio sit reservata, quia si non est reservata, & Confessarius habet auctoritatem absolventi, potest illud facere in foro exteriori, & sic quotidie à Parochis; sic enim tenet Syluester; & Fratres minores de observantia possunt id facere, absque eo, quod observent ceremonialia supraposita in foro conscientiae solum eo modo, quo illis concessit Leo X. Quare, quando Confessarius Ordinis minorum, & ijs qui gaudent illorum privilegijs, fuerit commissa talis absolutio in foro exteriori, debent uti dicta ceremonia dicentes Psalmum, Misere, &c. si commodè fieri possit, quia aliter non obligat, ut dicit Nauarrus.

9 Octava Conclusio. Absolutio ab excommunicatione, & reliquis censuris factis in virtute alicuius bullae, aut lustralis, liberat solum in foro interiori, non vero in exteriori, ut dicit Couar. Ledesma, & Gutierrez, & Pius V. in quodam lustrali, quod concessit, declaravit, sicut à me dictum est etiam in explicatione cruciatæ adducens verba prædicti lustralis, quia non concedit sua Sanctitates privilegium, quod perturbet ordinem iudicalem, & quod præiudicet parti actoris; unde sequitur, quod dicta absolutio confutatur absque eo quod prius satisfiat parti, solum valet in foro interiori, quia si satisfiat parti, etiam iuvat in foro exteriori, ut clarè tenet Med. qui dicit, quod, ut non calumniatur Iudex, excommunicato sic absoluto, vitans eum à divinis officijs, est necesse, quod ab huiusmodi excommunicationibus absolutus habeat schedulam sui Confessarii, quæ detur fides quomodo sit absolutus; & satisfecerit parti; nec ab hac opinione in hoc casu discedit Nauarrus, nec ego quidem discedo, quidquid obmurmuret Gutierrez; viso quod Pius V. in sua de-

claratione supra allegata videtur clarè approbare; cui declarationi non respondet clarè Gutierrez, ut videri potest comparando verba Pij V. ibi, *nisi satisfecerint* cum intellectu ipsius Gutierrez, quem dat ipsis dictis verbis. Verum est tamen, quod non puto sufficere schedulam solum, si saltem non sint duo testes, quibus proberetur hunc excommunicatum satisfecisse parti, & esse absolutum: ut probatur in iure, nec Pius V. in sua declaratione contradicit huic opinioni; & etiam quia dictus Confessarius non est sufficiens ad liberandum hunc excommunicatum absolutum, eo quod contra eum opponi potest in foro exteriori, si non sint alij testes, ut allegans Concilium Tarraconense, & Narbonense affirmat cum alijs Salzedus, in sua Praxi criminali, & sic tenet Rebuffus, habens pro comperto, quod non sufficit in hoc casu schedula Confessarii. Nauarrus docet quomodo debeat fieri hoc, ut valeat in foro exteriori dicens, quod sacerdos post auditam confessionem, & absolutionem factam ab excommunicatione debet tradere penitentem coram notario, & testibus schedulam clausam, in qua fateatur absoluisse penitentem eo modo, & ab eo quod in excommunicatione continebatur, & Notarius, in dorso schedulæ scribat, quod in tali anno, mense, & die fuit rogatus coram talibus testibus à tali Confessario, & à N. absoluto à quadam excommunicatione, ut illius faceret fidem, adhibeatque nomen, & sigillum suum publicum eo modo, quod solet fieri secundum ipsos in vnoquoque testamento facto inscriptis, & in hoc (dicit Nauarrus) servatur maior ordo, quam adducere notarium, & testes coram Confessario, ut videant, & dent fidem, quod absoluitur ab eo; quia hoc est periculosum, cum aliquo modo publicetur secretum confessionis, si absolvatur audientibus alijs.

10 Nona Conclusio. Quando nominatim

c. sicut nobis de sent. excomm.

Salzed. in prac. cri. 109. Rebuff. in conc. i forma mandat. apol. ver. absol. f. 551 Nau. li. 5. constitutu. de sent. excomm. c. 26. f. eos.

tim excommunicati fuerint in aliquo loco tam separati, ut moraliter loquendo, pro tunc non possint recurrere ad illos, ad quos pertinet secundum ius absolutio, possunt absolui à Confessarijs, si habeant auctoritatem absoluendi à similibus excommunicationibus; quia in hoc casu præsumitur, quod iudices, &

Nau. d. partes approbabit: hæc sententia probatur ab alio notabili Nauarri, qui sequens Felynum, & Siluestrum dicit, quod quicumque excommunicatus, cuius absolutio est reseruata sedi Apostolicæ, potest absolui ab Episcopo, quando non potest, nisi nimia difficultate, (moraliter loquendo) recurrere ad si à Sanctitatem, dummodo procuret satisfacere secundum suam possibilitatem, & iuret, quod ablato impedimento præsentabitur coram sede Apostolica; quia si non se præsentet statim cū diligentia debita, reincident in excommunicationem, à quo fuit absolutus. Quare nostra conclusio debet intelligi permittente ipso, & dante cautionem, quod satisfaciet parti, ut videbitur in casu sequenti, & colligitur ex eo, quod tradit Gutierrez. & reincident in excommunicationem, si moretur facere hanc satisfactionem.

11 Decima Conclusio. Excommunicatus à Magistro Scholæ Salmanticensis ratione aliquorum debitorum, si non potest comparere intra terminū præfixū, quia sit longe à remedio, quod debet fieri, potest recurrere ad Episcopum, aut eius Vicarium, ut absoluat eum, ne moriatur excommunicatus, promittens, q̄ quam primum fuerit possibile, præsentabitur, petentibus ipse, aut alius nomine suo absolutionem à dicto iudice, ad quam secundum ius pertinet, ut dicit Nauarr. & si obtineat eā statim meliori modo quo potuerit, debet mittere, aut scribere dicto iudici, qui excommunicauit eum ad quem de iure pertinet absolutio, ut mittat eam, aut ratam habeat quam ab alio habuerit; & sic absolutus potest accipere beneficium ecclesiasticum, antequam nuntius, aut litteræ accedant, &

perueniant ad manus dicti iudicis; quod si non faciat prædictam diligentiam, reincident in excommunicationem, ut comprobans cum aliquibus auctoritatibus tenet Nauar. in dicto Consilio.

12 Undecima Conclusio. Vxor excommunicata, quia nō vult cohabitare cum marito suo propter quoddam secretum impedimentum existens iam in articulo mortis, viso quod habet hoc secretum, & legitimum impedimentum, potest iurare existens in hoc transitu, quod faciet vitam cum suo marito, ut sic absoluitur concipiens intra animam suam, quod faciet vitam cum eo, si possit fieri sine peccato, unde si postea habeat salutem non adimplens iuramentum non fit periura, sic enim tenet Nauar.

13 Duodecima Conclusio. Potest quis absolui ab excommunicatione contra eius voluntatem, si excommunicatio sit ab homine, quia cū hæc censura sit medicinalis, si iudex timet, quod ligatus ea fiet obstinatior in ea, tenetur absolvere eum ab ea: si vero excommunicatio sit à iure, non potest talis excommunicatus absolui ab ea inuitus, quia peccans voluntariè libere voluit incurrere excommunicationem contractam ob causam talis peccati, unde libere etiam, & ex voluntate debet accipere absolutionem, sic enim tenet Ricchardus.

14 Decimatertia Conclusio. Excommunicatus existens absens potest absolui ab excommunicatione, quia hæc absolutio est quædam relaxatio pænæ, & sic sicut pænæ potest fulminari contra absentem, sic ipsomet absente potest relaxari, & remitti; quia licet ad eius absolutionem requiratur aliqua solemnitas, quæ in absentia eius non potest fieri, non ideo desinit, quin valeat absolutio data sine ipsa præsentia: sic enim tenet Riccar.

15 Decimaquarta Conclusio. Sicut secularis non potest absolvere in articulo mortis à peccatis, sic non est illi licitum absolvere excommunicatum existentem in eodem articulo; quia in rebus spiritualibus nihil potest

Nau. in
M. n. c.
12. nu 9.

Ricard.
4 d. 18
ar. 10. q.
11

Ricard.
ubi sup.
art. 21. q.
2.

Nau. d.
2. 27. nu.
46. & li.
3. consil.
tit. de sē
tē. excō.
consil. 6.
fol. 390.

test facere secularis nisi concedente illi iure : non inuenimus autem , quod ius concedat illi hanc facultatem , vt cōtra aliquos defendunt Couar. & Nauar.

Cou. ca. Al. mater, in p. 1. §. 11. nu. 2. Nau. in c. 1. i. pr. n. 80. de pēn. d. 6.

16 Decimaquinta Conclusio. Excommunicatio , quam ponunt iudices contra debitores, quouique persoluant, nō remittitur sine absolutione , satisfacta , & contenta parte; itaque , licet satisfiat parti, est necessaria absolutio , cum absolutio ab excommunicatione nō possit dari cum conditione , si excommunicatus satisfecerit, vt defendit Nauar. contra Florentinum , licet tamen hæc conclusio sit communis , parti tamen contrariæ inclinatur Couar. dicens, quod non est necessaria absolutio , sed sufficit quod declaret iudex non esse talem amplius excommunicatum, cum satisfecerit parti eo modo, quo iudices ecclesiastici solent facere cum excommunicatis absoluentes eos post mortem cum signis contritionis , quia solum declarant in foro exteriori , quod non moriuntur excommunicati .

De absolutione ad cautelam.
Cap. LXXXIV.

SUMMARIVM.

Quot sint modi absolutionis ad cautelam, num. 1.

Quando possit Confessarius uti absolutione ad cautelam, concl. 1. nu. 2.

An sacerdos simplex possit absolvere ab excommunicatione ad reincidentiam satisfacta parte concedente aliquo privilegio ; quod quicumque sacerdos possit absolvere ab excommunicatione , concl. 2. num. 3.

An possit absolui ad reincidentiam qui est excommunicatus pro debitis consentiente parte, concl. 3. num. 4.

An satisfacta parte sit necessario absolendus ille, qui fuit excommunicatus, si nō satisfaceret intra certum terminum , ibidem ; & an prorogante parte terminum solutionis , quem posuit Iudex, reincident excommunicatus in excommuni-

cationē non soluens intra terminum, ib. An remanet absolutus ab excommunicatione excommunicatus, qui obtinuit absolutionem dans fideiussionem obediendi, si non obediat intra terminum, conclus. 4. num. 5.

Quomodo debeat se habere Confessarius dans absolutionem ad cautelam in dubio, si sit excommunicatio necne, conclus. 5. num. 6. & concl. 6. num. 7.

An Confessarius, qui habet auctoritatem absolendi ab hac excommunicatione debeat absolvere coram notario, & testibus, conclus. 7. num. 8.

AD explicationem huius puncti est notandum, quod absolutio ad cautelam est triplex. Vna vocatur dimidiata, quæ datur vsq; ad certum quoddam tempus , & vsq; eo quod excommunicatus faciat quandā rem, quæ illi imponitur : Alia vocatur integra , & est quæ datur in dubio , si habuerit excommunicationem : Tertia est, quando scitur , quod excommunicatio imposita fuit , dubitatur aut an valeat, hoc supposito. 2. Sit prima Concl. Confessarius nō potest dare primam absolutionem ad cautelam vsque ad quoddam certum tempus loquendo regulariter, quia in virtute bullarum, & confessionariorum non potest regulariter loquendo absolvere ad reincidentiam, nisi detur illi licentia ad id faciendū. Verum est tamen, quod licet non detur licentiam aliquod iubilæū ad illud, est opinio tamen doctorum hominum , quod poterit absolvere ab excommunicatione ad reincidentiam in tempore iubilæi , vt possit illud obtinere, & hōc in foro conscientie, si excommunicatus præstet fideiussionem , aut pignus, q. quam primum possit, satisfacet parti, & non reincident in huiusmodi excommunicationem , licet nō satisfecerit parti, vsque eo quod vere sit negligens in soluendo . Dixi, in foro conscientie, quia loquendo de hoc foro est minus dubium: maius est enim dubiū , an possit illud facere in foro exteriori , & probabilis multum opinio est , quod

sic ad effectum consequendi aliquod iubilæum, & non sufficit, quod sit negligens in satisfaciendo parti, nisi usque ad confessionem, & communionem, & ceteras diligencias, quas debet facere ad consequendum dictum iubilæum; quibus rite peractis statim reincident in excommunicationem in foro exteriori, non vero in interiori, nisi sit negligens in soluendo; quia si non esset sic, sequeretur, quod multi existentes excommunicati remanerent privati tanto beneficio, licet facerent interius, aut exterius totum id, quod illis est possibile; sicut, si essent excommunicati nominatim, non possent in divinis communicare cum alijs Christianis, quia Parochus posset eis prohibere ingressum ecclesiæ, & sic non possent consequi iubilæum, quod postulat, quod tales circumveant per ecclesias, ut orent, & accipiant sacramentum Eucharistiæ: ideo in virtute iubilæi ad effectum illius consequendi concedente Pontifice principaliter, quod est absolutio ad reincidentiam, ut explicavi in foro conscientie, conceditur etiam illis, quod necessarium est illis ad hunc finem nempe absolutio excommunicationis in foro exteriori, sic. n. dicit Cord.

Cord.
de casibus
quibus qu.
21.

Nau. ca.
27. n. 15
Cord. d.
casibus.
consc.
q. 18.
Gutier.
alleg. 9.

I. priuato,
c. de iurisd.
om. iud.

3 Secunda Concl. Sacerdos simplex non potest absolvere ab excommunicatione ad reincidentiam satisfacta parte, licet bulla concedat quod quicumque sacerdos possit absolvere ab excommunicatione satisfacta parte, sic enim tenet Nau. Cord. & Gutierrez. q. probatur, quia licet excommunicatio data ad instantiam partis possit tolli ipsa consentiente, antequam incuratur in eam; tamen postquam incuratur in illam non potest suspendi, nec differri, nec absolui ad reincidentiam sine consensu iudicis, qui posuit ipsam, quia absolvere ad reincidentiam pertinet ad iurisdictionem, & non potest pactum, aut concordia eorum qui non sunt iudices dare eam, ut dicitur in ipso iure: & ideo pars, quæ est persona privata, non potest dare sacerdoti simplici iurisdictionem, ut absoluat excommunicatum ad reincidentiam,

com ipsam solum habeat in virtute bullæ ad absoluendum ab ea excommunicatione.

4 Tertia Conclusio. Si pars, ad cuius instantiam aliquis fuit excommunicatus a suo iudice competenti, consenserit, quod sit absolutus usque ad certum tempus ad reincidentiam, & sacerdos, qui ad hoc non habet iurisdictionem (quia est simplex) absoluerit eum in virtute alicuius bullæ sopradictæ, & virtute huius consensus partis, absolute loquendo non remanet absolutus: hæc conclusio est contra Gutierrez, qui dicit, quod Nauarrus præsupponit eam tamquam veram; probatur autem contra illum, quia bulla dicit, quod fiat absolutio satisfacta parte, aut de eius consensu, pars autem non dedit consensum ad illud faciendi absolute. Confessario, & ideo non potuit dare eam dictus sacerdos; solum enim dedit pars licentiam, ut absolueretur ad reincidentiam, quæ non potest dari a dicto simplici sacerdote. Ex dictis colligitur, quod, ut sit aliquis absolutus ab excommunicatione ad reincidentiam, non solum est necessarius consensus partis, sed etiam iudicis, qui excommunicavit, aut qui habet ab eo auctoritatem ad illud: verum est tamen, quod si aliquis Ordinarius excommunicavit aliquem ob aliquod debitum, si non satisfaciatur parti intra certum tempus, si talis ante dictum tempus satisfecerit, aut obtineret a iudice, vel parte maiorem terminum ad soluendum, non indiget aliqua alia absolutione talis excommunicationis, cum non ceciderit, nec reincident in eam, quousque transierit terminus, ut cum communi tenet Corduba. Advertatur autem, quod transacto termino prorogato a parte sine consensu tacito, aut expresse iudicis, non incurrit debitor in excommunicationem, ut dicit Nauar. sed si dicta prorogatio fuit facta cum expresse, aut tacito consensu iudicis, transacto tempore prorogationis incurrit in excommunicationem, ut notat Decius, quem sequitur Conar. citans multos.

Quar-

Gutier.
vbi sup.
Nau. d.
c. 27. nu.
15.

Cord. d.
casibus
q. 1.
Nau. i. c.
27. n. 15
in Mat.
Dec. i. c.
pen. de
appel. in
2. nu. 6.
Cou. in
c. quamvis
pa.
c. 1. p.
5. 1. nu.
60.

5 Quarta Conclusio. Parochus excommunicatus, qui obtinuit absolutionem præstans fideiussionem obediendi iudici, & postea non obedivit, ac inde reincidit in ipsam, si antequam obediat intra terminum illi datum fecit actus absoluti, licet postea satisfaciatur præstans fideiussionem comparendi, & obediendi, non remanet absolutus, quia dispositio conditionalis non est efficax, quousque adimpleatur conditio, ut dicitur in ipso iure; fideiussio autem non fuit data intra terminum præfixum. Quod si quando obtinuit absolutionem, habuit intentionem nūquam obediendi mandatis iudicis, & publice se prætulit ut absolutus administrans sacramenta, & assistens diuinis officijs dans auctoritatem eis tamquam publica persona, & quæ regit ecclesiam principalem, remansit irregularis, ut colligitur ex quadam Glossa in quantum probat, quod Episcopus excommunicatus faciens celebrare coram se præcipiens id cum auctoritate ut Episcopus, remaneat irregularis, quam Glossam dicit Navarr. esse communiter approbatam.

6 Quinta Conclusio. Loquendo de secunda absolutione ad cautelam, quando datur in dubio, si fuerit excommunicatio, certum est, quod possunt eam facere Confessores, & ideo faciunt sic communiter dicentes, Si teneris aliquo vinculo excommunicationis, quod potest facere protestantibus penitentibus, quod si venerit in eorum notitiam, ac sint certi, quod incurrerint in eam, satisfaciunt parti læsæ.

7 Sexta Conclusio. Loquendo de tertia absolutione scilicet, quando scitur, quod sit quidem imposita excommunicatio, dubitatur autem, an sit valida, non possunt Confessarii absolute ab ea ad cautelam absque eo, quod prius satisfiat parti, confitente penitente, quod vere fecerit illam iniuriam, ob quam est excommunicatus, cum offensa sit manifesta, si enim definitur in iure, si vero dicit non fuisse talem offen-

sam, potest absolui: quod si confiteatur dubitare, an fecerit necne, non potest absolui ad cautelam, quia ille, cui simpliciter conceditur facultas ad absolvendum ab aliqua censura, ut communiter conceditur in bullis, & confessionariis illis, qui sunt approbati ab Ordinario, non videtur committi illis ad cautelam, ut dicit Navarrus.

8 Septima Conclusio. Confessarius, cui conceditur auctoritas absolvendi ab excommunicatione ad cautelam in foro exteriori, & interiori, debet absolute coram notario, & testibus aut saltem coram testibus, ut excommunicatus possit probare quod est absolutus a tali excommunicatione: quæ quidem absolutio non præsumitur, nisi probetur, ut ordinatur in iure, estque commune cuiusdam glossæ apud ius ipsum.

Nau. in Man. c. 27. num. 178.

ca. sicut nobis, d. sent. excom. gl. in c. postulasti. de cler. excom.

De potentibus absolute ab excommunicationibus nulli reservatis.

Cap. LXXXV.

SUMMARIVM.

An Episcopus, & eius Vicarius generalis possit absolute ab excommunicatione maiori nulli reservata. & an Parochi habeant eandem auctoritatem. conclus. 1. num. 1. concl. 2. nu. 2.

An Confessores ordinis mendicantium possint absolute per virtutem suorum privilegiorum ab excommunicationibus reservatis. conclus. 3. num. 3.

An mendicantes religiosi gaudeant privilegio societatis Iesu. ibid.

Hic offerebatur quædam necessaria satis, & intricata materia ad resolvendum, eius tamen resolutio constat ex his, quæ dicta sunt in materia Confessionis, cum agitur quomodo debeat se habere Confessarius, quando occurrunt casus reservati: ideo videatur ille locus: & ut Confessarii remaneant magis instructi

in

S. omnes, & c. ex cōdit. inst. de verb. oblig.

Gloss. in Cle. archid. de priviil. verb. celebr. Nau. li. 5. conf. 37.

Solat. d. sent. excom.

in hoc particulari, erat necesse ponere hic omnes casus reſeruos ratione cenſuræ eccleſiaſticæ tam Pontifici, quā Ordinariis, quos tamen non poſui exiſe pro euitanda prolixitate; & quia cū in hoc tractatu reſoluam ferè omnes materias morales, in ipſis facio mentionem excommunicationum reſeruatorum, quæ in ſingulis eorum occurrunt, nunc vt habeant aliquam leuem cognitionem, ponam aliquot conſuſiones.

1 Prima Concluſio. Episcopuſ, & eius Vicariuſ generalis poſſunt abſoluere ab excommunicatione maiori nulli reſeruata, quia ex eo, quod legiſlator nō reſeruauit ſibi abſolutionem talis excommunicationis, conceſſit licentiam, vt quicunque habuiſſet iuriſdictionem actualem, poſſet abſoluere ab ea, vt dicunt Nauarr. & Couarr. quod ampliatur, vt procedat etiam in excommunicatione data a conſtitutione alterius inferioris, licet ſit confirmata a ſummo Pontifice, & in excommunicatione generali, quam dat iudex non reſeruans ſibi abſolutionem, & in ſuſpenſione data, cauſa contumaciæ, non vero in pœnam delicti abſolute ſiue aliquo termino, nec reſeruatione, aut de iure communi, aut particulari confirmata, aut non confirmata à Papa, quia poteſt abſoluere ab ea Episcopuſ, aut eius Vicariuſ, vt cum communi tenet Nauarruſ.

2 Secunda Concluſio. Sacerdoſ propriuſ, qui habet curam animarum, poteſt abſoluere oues ſuas ab excommunicatione maiori de iure Pontificio, aut Episcopali, ſi eius abſolutio non ſit reſeruata, ſic. n. tenent Theologi, vt affirmat Couarruuias, Nau. Sotuſ, & Gutierrez, quod debet teneri, licet Angleſ teneat contrarium.

3 Tertia Concl. Religioſi conſeſſores ordinum mendicantium approbati ab Ordinario poſſunt abſoluere in foro interiori ab excommunicationibus reſeruatſ Episcopis de iure, & poſſunt abſoluere a reſeruatſ ab homine, qui eaſ impoſuit, dummodo non ſint nominati excommunicati, quia in hoc ca-

ſu tenentur remittere talem abſolutionem pœnitentium Ordinariis, vt latius poſui, & probaui in explicatione cruciatæ: poſſunt etiam abſoluere ab omnibus excommunicationibus reſeruatſ ſummo Pontifici, exceptiſ contentiſ in proceſſu Bullæ in Cena Dñi per quandam cōceſſionem Pauli Tertij factam Patribuſ ſocietatiſ Ieſu, in qua conceſſit illiſ hanc facultatem, quod intelligitur, ſi communicent & gaudeant illiſ priuilegiis. In explicatione Bullæ Cruciatæ tractans de illa conceſſione Pauli Tertij dixi, quod Confefſarij noſtræ ſacræ religioniſ gaudent illa, quia gaudemus omnib. priuilegiis huiuſ ſanctæ ſocietatiſ, quod probaui per quandam Bullam Clementiſ VII. datam Romæ, 30 Maij anno 1525. in qua nobiſ cōcedit, quod poſſimus gaudere omnib. priuilegiis conceſſiſ, & concedendiſ reliquiſ religionib. mendicantib. & non mendicantib. Cōtra hoc tamen ſcripſerunt mihi ab aliquib. lociſ fratres docti noſtræ religioniſ ſacræ, quod ſcilicet non gaudeamus per hanc Bullam conceſſione, & priuilegiis ſocietatiſ Ieſu, quia in ea concedit nobiſ gratiaſ conceſſaſ & concedēdaſ reliquiſ religionib. quod intelligitur de illiſ, qui in tempore ſuę datæ erant fundatæ & approbatæ a ſede Apoſtolica in anno vero 1525. 30. Maij. non erat adhuc fundata a Sede Apoſtolica hæc ſancta religio, vt omnib. conſtat. Cui argumentuſ reſpond. quod habet quidem magnam vim, & eſſet indiſſolubile, ſi poſt Clementem VII. non habuiſſemus confirmationem noſtrorum priuilegiorum, & per conſequens huiuſ dicti: ob quod Piuſ Quintuſ in confirmatione, quam fecit priuilegiorum ordinum mendicantium anno 1567, in ſecundo anno ſui pontificatuſ non fuit contentuſ confirmare priuilegia conceſſa dictiſ ordinib. a ſuiſ antecelſorib. ſed etiam dicit quod confirmat, & innouat, ac de nouo concedit, ac ſi de verbo ad verbum ibi ea reſerret, & idem dicit.

Gre-

de exco.
ar. 2. d. 2

Habe-
tur in
explic.
Cru. 5. 9
nu 138.
& 139.

Bulla
quæ in-
cipit, et
ſi men-
dicanti-
um or-
dines.

N1. vbi
ſup. nu.
39. Cou.
in c. Al-
ma ma-
ter 1 p.
5. 12. n.
4.

N2u. ca.
27. nu.
162.

Co. vbi
ſup. 5 12
num. 5.
N2u. v-
bi ſup.
nu. 39.
Sott. in
4. d. 22.
q. 2. ar. 3
p. 951.
G. c. in
q. 1. ca. c.
3. Angl.

Gregorius XIII. & Sixtus V. confirmās nostra priuilegia anno 1586. dicit eadē verba. Itaque secundum hoc debemus existimare, quod Bulla Clementis VII. de verbo ad verbum posita fuit ab alijs summis Pontificibus in Bullis, quas concesserunt confirmantes eam, & concedentes nouiter, vt realiter & vere de nouo concesserunt, & per consequens fuit concessa iam, postquam religio, seu societas Patrum societatis Iesu erat fundata, & approbata à sede Apostolica; & ideo remanet manifeste probatum, quod in virtute dictæ Bullæ possumus communicare priuilegijs concessis etiā societati, & sanctæ religioni societatis Iesu.

De excommunicatione minori, & de eo, qui potest absolvere ab ea.
Cap. LXXXVI.

S V M M A R I V M.

Quid sit excommunicatio minor, nu. 1.

An incuratur in excommunicationem maiorem, aut in aliquam irregularitatem communicando cum suspensio ab officio, & ab oratione ibid.

An sacerdos simplex possit absolvere ab excommunicatione minori, conclus. 2. num. 2.

EX dictis in cap. precedentibus, colligitur manifeste, quid sit excommunicatio minor, & qualiter priuet à receptione sacramentorum, itaq; si reciperet ea existens ligatus hoc vinculo peccaret mortaliter. Vnde quod hic remanet dicendum, est, quis potest absolvere ab ea. Pro quo ponitur vna conclusio, & nota quod non incurritur excommunicatio minor ex eo, quod quis communicet cum suspensio ab officio, nec incurritur in aliquam irregularitatem, sic enim resoluit Nauarrus.

2. Secunda Conclusio. Nullus sacerdos simplex, qui non habet licentiam ab Ordinario ad audiendas confessio-

nes, potest absolvere ab excommunicatione minori. Hæc conclusio est Caiet. quem sequitur Solus, Angles, & Gutierrez, contra Nauarrum: quod probatur, quia excommunicatio minor est vera censura ecclesiastica, & est actus iurisdictionis, & ideo nemo potest absolvere ab ea, si non habeat iurisdictionem actualem; nec obstat quod sacerdos simplex cum iurisdictione sola habituali potest absolvere a peccatis venialibus, quia huic respond. quod est multa differentia inter peccata venialia, & excommunicationem minorem: quia peccata venialia, licet sint materia confessionis, sunt tamen materia voluntaria, idest quod pœnitens potest relinquere ea, vnde si velit ea confiteri, licentiam habet id faciendi cum quo sibi melius videatur; & licet ad eorum absolutionem requiratur potestas ordinis & iurisdictionis, sufficit quod sacerdos habeat potestatem ordinis, cui est annexa iurdictio habitualis, cui additur potestas iurisdictionis statim ac subijcitur illi legitime pœnitens, non tamen habet pœnitens licentiam omittendi in confessione, & absoluendi à quocunq; ab excommunicatione, vnde non datur ei facultas vt subijciatur sacerdoti, nisi illi, qui habet actualem iurisdictionem: sic explicat hoc punctum Gutierrez.

Ca. veri
absol. ab
exc. vlt.
p. 10. 21
& ver.
exc. mi-
nor. pa.
344. ser.
in 4. d.
22 q. 2.
ar. 3. fo.
690. c. 1.
Angl. de
excō. in
suis llo.
Gut. in
can. qq.
c. 6. Na.
in Man.
c. 17. n.
39.

Gut. vbi
sup.

De decimis soluendis, & de penis non soluendis impositis.

Cap. LXXXVII.

S V M M A R I V M.

Quot sint species decimarum, & quomodo debeantur secundum consuetudinem loci, num. 1.

An sit obligatio soluendi decimas prædiales, & iuxta, conclus. 1. nu. 2.

Cui debeant soluere decimas, qui præcipiunt gregem suum pasci in prædijs alienis, conclus. 2. nu. 3.

An possint domini frumenti collecti in

area

c. 64. i. fi.
1. cōcl.
10.

Nau. li.
3. cōf. ti.
de penis
cōf. 4. f.
169.

area extrahere ab ipso expensas, & labores factos ante seminationem, antequam soluant decimas, conclus. 3. numero 4.

An clerici teneantur soluere decimas, conclus. 4. nu. 5.

An pradia unius ecclesie teneantur soluere decimas; alteri ecclesie in cuius territorio existunt, conclusio quinta, numero sexto.

An moniales teneantur soluere decimas, & idem est dicendum de monachis, ibidem.

An, qui habitant in aliqua villa, & sunt vicini, & coloni alicuius ciuitatis debeant soluere decimas in ciuitate, conclus. 6. nu. 7.

An, qui non solunt decimas, possint absolui conclus. 7. nu. 8.

Quod religiosi audientes confessiones teneantur exhortari, ut soluantur decima, ibidem.

In intelligentiam huius materie debet notari, quod sunt tres differentie decimarum, scilicet decima prædialis, decima personalis, & mixta. Prædialis est quæ debetur ex fructibus prædiorum, sicut est vinum, triticum, & oleum. Decima personalis est quæ debetur pro lucro acquisito ex labore, & industria personarum, ut est lucrum negotiationum operatorum, & huiusmodi aliorum; ut piscari, venari, &c. Mixta est quæ debetur pro grege, ut sunt oves, arietes, gallinæ, & similia animalia domestica, quæ aluntur etiam pascuis terræ. Decimæ prædiales, & mixtæ sunt in usu, ut soluantur, & ideo secundum consuetudinem locorum teneantur Christiani soluere has decimas. Quantum vero ad decimas personales, certum est quod ex lucro illicito personali non debentur, & etiam est certum, quod fere per totam Christianitatem de consuetudine præscripta est introductum, quod non soluantur, etiam nec de licita, nisi de stipendijs famulorum, & famularum, ut est de more in aliquibus locis Hispaniæ, ut notat Nauar. ob quod de-

bent Confessarii scire, & callere locorum consuetudinem, in quibus audiunt confessiones, quomodo, & qualiter, ac quando persoluantur huiusmodi decimæ, & de quibus rebus soluantur decimæ, quia secundum consuetudinem legitime præscriptam debent regi, ut obligent penitentes ad solutiones: quia licet decimæ debeantur de iure diuino, ut dicunt D. Tho. Sotus, & Castros cum communis, quantitas tamen quæ debet solui, pertinet ad ius posituum. Et ut melius intelligatur hæc materia, ponuntur aliquot conclusiones.

2 Prima Conclusio. Tenentur homines soluere decimas prædiales, & mixtas, cum sit præceptum, quo ad illud obligamur sub pena peccati mortalis, licet clerici, quibus debent solui, sint diuites, ut possint sufficienter sustentari, ut dicit D. Thom. quia debitor non liberatur debito ex eo, quod creditor sit diues. Notaque quod non potest Parochus sua propria auctoritate negare sacramenta ijs, qui nolunt illi soluere debitas decimas, quia hoc est supplicium non concessum auctoritati priuatæ secundum quod notatur in iure; & etiā, quia nemo potest esse iudex in causa propria, ut notat Nauarr. in quodam consilio, quod dedit circa hanc rem.

3 Secunda Conclusio. Qui præcipiunt, ut greges sui pascantur extra terminos locorum, ubi habitant, debent soluere decimas eius secundum regulam consuetudinis, ut resoluit Couar. Consuetudo autem est, ut nulla decima debeatur ecclesijs de pratis, per quæ transeunt oves pascenses, quando deferuntur, aut ducuntur ad pascua, sic enim est in usu in Hispaniis: contrarium enim esset confusionis causa, cum transeant per multa similia prata, & parum sit, quod in itinere possunt depascere, cuius parvæ res non debet quidquam computari. Et secundum eandem consuetudinem tenetur dominus gregis ovium soluere medietatem decimarum earum ecclesiis, in cuius prædijs pascuntur, & altera medietas debet diuidi in duas partes, una

D. Th. 2. q. 87.
a. 1. Sot. lib. 9. de iust. q. 4.
a. 1. Castros ad uersus hęc ver. Dec. qu. 10.

D. Tho. quod li. 6. ar. 10.

c. in lit. cum ibi notatis. de rest. spol. l. q. iuris. ff. de iuris. om. iud. Na. li. 3. cons. de decim. cõfil. 1. Cou. li. 1. var. c. 17. nu. 8.

vna debet dari in vere siue æstate eccle-
siæ parochiali, vbi habet suum domici-
lium, reliqua vero dabitur ecclesiæ, in
cuius pratis pascuntur dictæ oues in
hyeme, vt probat Nauar. in quodam
consilio ab eo dato super hac re; quod
probat, quia decima animalium est
mixta, scilicet prædialis, & personalis,
vt tenet Hostiensis, & Angelus, quia
industria domini, & pastorum valet
multum ad educationem dicti gregis,
& ad lanam, lactisq; accipi effectum,
ob quod dicta animalia dicuntur fru-
ctus industriales. Vnde sequitur, quod
sicut huiusmodi decima est mixta, sic
debet diuidi inter ecclesiam, in qua ha-
bitat dominus, & inter ecclesiam, aut
ecclesias, cuius, aut quarum sunt prata,
vbi tales oues pascuntur. Ego autem
dico, quod in hoc debet dari consuetu-
dini prouinciarum.

4 Tertia Conclusio. Non possunt do-
mini arearum extrahere (ante decimas
solutas) quod eorum iudicio sit expen-
sum in labore, & seminatione, sic enim
tenet Sotus addens, quod non valebit
consuetudo in contrarium. Aragon, ta-
men quantum ad hoc tenet contrariū,
& merito, quia si consuetudo est suffi-
ciens ad obligandum aliquem ad sol-
uendum vigesimam partem, ergo ad
berandum alterum a soluendo decimā:
quare nō erit sufficiens, vt colonus possit
extrahere semen, & expensas, ante-
quam soluantur decimæ.

5 Quarta Conclusio. Clerici in quan-
tum clerici non tenentur soluere deci-
mas suorum reddituum ecclesiastico-
rum, tenebuntur tamen ad illud de red-
ditibus, quos habent, in quantum secu-
lares habuerint per hereditatem, aut
emptionem, &c. vt dicit D. Tho. quod
est in tantum verum, vt dicat D. Tho.
& eius commentator Caiet. quod tenē-
tur soluere ecclesiæ parochiali, in qua
resident.

6 Quinta Concl. Prædia vnius ecclesiæ
non tenentur soluere decimas ecclesiæ,
in cuius terris sunt; quia cum sint iam
bona vnius ecclesiæ, habent hoc priui-

legium, vt dicit D. Thom. quod secun-
dum Caiet. debet intelligi, nisi de illo
veniat magnum præiudicium ecclesiæ,
quod probat cum quodam textu iuris
Canonici; & ideo si existat ecclesia mul-
tum egena, debent Confessarij admo-
nere eos qui legant prædia, quæ sunt in
terminis huius ecclesiæ alijs ecclesijs,
aut monasterijs, quæ habent priuilegia
non soluendi, vt legent dicta prædia cū
conditione, vt soluant dictas decimas
ecclesiæ parochiali, quia in hoc casu po-
terunt clerici habere decimas ab alijs
clericis. Notaque, quod moniales San-
ctæ Claræ, & Annuntiationis, & Con-
ceptionis, & tertij ordinis D. Francisci
non tenentur soluere decimas de suis
prædijs, campis, & animalibus, si non
sint sufficientes eorum redditus ad ea-
rum sustentationem, vt concessit Cle-
mens VII. confirmans litteras Sixti IV.
& Leonis X. super hoc datas, quod est
magnum indultum, cum pauca sint do-
mus, quarum redditus sufficiant ad ea-
rum sustentationem. Notaque, quod
Fratres D. Dominici, & D. Francisci nō
tenentur soluere decimas, vt concessum
est per Clementem V. Eugenium I V.
& Sixtum IV.

7 Sexta Concl. Qui habitant in aliquo
vico, & sunt vicini, & quasi habitantes
alicuius ciuitatis, quæ sit caput eius, iu-
rantes seruare leges Coloniarum tanquam
eius ciues, scilicet quod in ea habituri
sint domicilium, vt veri ciues, & habi-
tantes, aut saltem in festis principalio-
rib. paschatis, & aliorum, non adimple-
tes hoc iuramentū sunt periuri, & tenē-
tur soluere decimas, quæ ob dictam vi-
cinitatē abstulerunt a parochia, cui de-
bebant soluere, quæ erat scilicet paro-
chia dicti suburbij, quæ dicta parochia
poterit per litē querere dictas decimas
illi debitas; & non possunt absolui, si nō
habeant veram intentionem restituendi,
qd debent ei, ac de cetero poterit as-
tringere eos, vt habitent sicuti veri vi-
cini, & ciues euntes in dictam ciuita-
tem dictis temporibus, non tamquam
extranei, sed tamquam veri domini lo-
cantes

D. Tho.
vbi sup.
ad 1. &
ibi Cai.

c. sugge-
stū extra
d. decim.

habetur
i comp.
tit. deci-
mæ §. 16

habetur
in cōp.
vbi sup.
§. 5. 6. 7.
8 & 9.

Nau. l. 1.
3. cōf. d.
decimis
cōfid. 2.
in fi. Ho-
stien. in
sum. de
decimis
§. quæ
sunt spe-
cies. An-
ge. i. sū.
ver. de-
cimi in
prin.

Sot li 9.
de iusti-
q. 4. art.
2. in fin.
Arag. 2.
2. q. 85.
ar. 2.

D Th. 2.
2. q. 87.
ar. 4. D.
Th. vbi
sup. i. so-
lu. ad 1.
& ibi
Caiet.

Cord. d. cal. qu. 361.
Nau. c. 27. ubi s. in Man.
Concil. Tri-sels. 25. c. 12.
Sic N. in Man. c. 211. n. 32.
Nau. li. 4. de re lit. c. 4. nu. 8.
Habent in cōp. priuile. tit. 10. §. 14.

cantes domum propriam ad illum effectum, ut dicit Corduba.
 8. Septima Conclusio. Qui non solunt decimas, possunt absolui, licet non fecerint restitutionem eorum, licenim tenet Nau. quod debet intelligi, nisi fuerint admoniti bis, aut ter, & tamquam inobedientes fuerint excommunicati, quia in hoc casu non debent absolui, donec soluant; & hoc est quod voluit præcipere, & præcepit Concilium Trident. dicens, quod qui non solunt, aut impediunt, ne solvantur decimæ, non sint absolui donec soluant; quod probatur, quia dicit, quod sint excommunicati, & quod non possint absolui nisi soluant, & ratio dicti decreti est, quia qui admonitus teries non soluit, præsumitur quod non soluet, licet promittat se soluturum. Hoc tamen debet intelligi, si possit soluere, quia si non potest, manifestum est, quod potest absolui. Vnde inferitur; quod si alicui præcipiatur à suo Confessario, ut soluat decimam, & non soluat, poterit semel, aut bis absolui, nisi fuerit excommunicatus, licenim explicat Petrus de Navarra Concilium dicens hanc esse mentem patrum dicti concilij. Notent tamen Confessarii regulares, quod tenentur exhortari, & admonere eos, quorum confessiones audiunt, cuiuscumque conditionis existant, ut soluant decimas, aut quicumque aliam retributionem debitam, ut sunt primitiæ, sicut est de more in locis, ubi habitant, soluere ecclesijs parochialibus, & negare absolutionem contrafacientibus; & si rogati fuerint, debent illud prædicare, & persuadere, quia sic ordinavit Leo X. in Concilio Lateranensi commendans hoc illis multum.

De doctrina christiana.
 Cap. LXXXVIII.

SUMMARIVM.

An peccent mortaliter iuvenes, qui non mandant memoria doctrinam Christianam,

nam, conclus. 1. numero 1.
An sit necesse, ut sciant mandata Dei, & articulos fidei per ordinem suum solui, ibidem.
An sit necesse, ut habeatur fides explicita, ibid.
An clerici teneantur scire articulos fidei explicitè, concl. 2. nu. 2.
An prelati possint compellere oues suas, ut sciant doctrinam Christianam, concl. 3. num. 3.
An mysteriorum fidei possit esse ignorantia inuincibilis, concl. 4. nu. 4.
An possint Confessarii absolueri nescientes doctrinam Christianam, nu. 5.

PRIMA Conclusio. Peccatum est mortale iuvenes 14. annorum, & puellas 12. annorum non mandare memoria articulos fidei, aut talem substantiale illorum, licet non dicant eos ordine, quo positi sunt communiter in scriptis puerorum, quia nil amplius petitur ab eis, qui acceperunt ad ætatem, & sunt senes, ut dicit cum communi Ludovic. Lopez. Hinc colligitur, quod communiter Christianitaliter tenentur scire articulos fidei, ut si interrogentur eos, possint dicere affirmatiue esse, sicut interrogantur: ut tenent Siluester, & Arag. & Theologi contra Aluissiodorensem, qui dicebat non teneri vulgus habere fidem explicitam articuloꝝ fidei, sed sufficere implicitam, dummodo credant explicitè ecclesiam Catholicam, & in hoc articulo implicite omnes articulos, quos ipsa nobis proponit; vnde admonet Nauarrus Predicatores, ut explicet hos articulos in suggestu fidelibus, ut et commendat Concil. Trid.

2. Secunda Conclusio. Parochi, & reliqui clerici, qui administrant res ecclesiasticas tenentur credere, & scire explicitè articulos fidei, ita ut possint docere eos alios homines distinguentes rationes eorum, sic enim dicit D. Tho. quod confirmatur, quia Confessarius, ut est Parochus, debet scire docere reliquos, ut tractat Sotus, & multo rationabilius Episcopus, ut dicit Aragon. & ideo peccant

Lop. in instr. cō. 1. p. 6. 41. col. 310.

Silu. verbo, fides §. 6. Aragon. 2. 1. q. 2. ar. 6.

Nau. in Man. 6. 11. n. 18. §. 6. l. 15. 24. de refor. 4.

D. Tho. addi. ad 3. p. qu. 63. ar. 1. Sot. in 4. d. 25. q. 1. ar. 4. Arag. v. bi sup.

Concil.
Triden.
sess. 24.
ca. 4. de
reform.

cant hi omnes grauitèr ignorantes res necessarias, ad hoc vt defendant fidem & instituât reliquos bonos mores. Vnde ordinat Concilium Tridentinum, vt saltem diebus Dominicis, & festinis reneantur docere doctrinam in ecclesijs, in quibus seruiunt; & quod Episcopi possint hoc illis præcipere sub pœna excommunicationis.

Perez. l.
1. ord.
tit. li. 1.

Matth.
15.

Turre-
crema
ta in c.
scismat.
col. 1. n.
123 q. 7

D. Tho.
1. 2. q. 10
art. 1.
Med. 1. 2
q. 76. ar.
2.

3 Tertia Conclusio. Prælati possunt compellere suos subditos, vt sciant doctrinam Christianam, & articulos fidei referentes eos simpliciter coram quocumque alio, cum sit necesse, quod sciant huiusmodi res, vt sint christiani; possuntque per graues censuras, & pœnas compellere Parochos, & eorum Vicarios, vt interrogent omnes doctrinam christianam, facientes, vt dicant eam clare, & explicite, vt affirmat Didacus Perez dicēs, quod sic fuit lata sententia Salmanticæ a iudice Metropolitano: & hoc merito, quia sicut dicit Christus, redemptor noster, & tractat latè Turrecremata, hæretici debent compelli, vt redeant ad fidē, multo ergo rationabilius possunt compelli, qui sunt firmi in fide, vt sciant eam, ne ignorantes errent in ea.

4 Quarta Conclusio. Mysteriorum fidei potest esse ignorantia inuincibilis, si non sit qui doceat, prædicetque, vt tenet S. Thomas, quem sequitur Medina contra Adrianum, & alios multos. Verum est tamen, quod nullus christianus potest excusari a peccato ignorantie mysteriorum fidei, quæ ecclesia communiter prædicat, & solemnizat, si sit in parte, vbi prædicantur, & solemnizantur, quia si non sit in tali loco, habebit ignorantiam inuincibilem eorum, quod potest accidere in infante recens baptizato asportato captiuo ab infidelibus, inter quos non docetur fides christiana, & addit Medina, qd multi rustici christiani, qui nunquam fuerunt instructi in mysterijs fidei, excusantur ob ignorantiam, licet habeant aliquem errorem circa illa, & etiam sunt excusati a peccato negligentie, quam habuerunt & ha-

bent, in sciendo ea, quia non habēt magistros, a quibus doceantur; illi tamen quorum curæ incumbit eos docere, soluent integre ignorantie pœnam paruum petierint panem, & non fuerit qui frangeret eis, vt plangit Hierem.

Hier.
Threno
4.

Admonitio pro Confessarijs.

Circa hoc debent notare Confessarij, quod non audiant, nec absoluant illum, qui ignorat doctrinam christianā quod commendat Medina, vt fiat magna fortitudine: Ludouicus tamen Lopez, moderans hunc rigorem dicit, quod non habet locum in seruis, quia cum hi non sint liberi, non habent culpam, licet nesciant; & in confirmationem suæ opinionis adducit aliquas rationes non aduertens, quod eorum domini sunt in culpa in quantum non docent eos, qui videntes, quod absoluunt huiusmodi ignorantes seruos, non curant de illorum doctrina. Vnde sequeretur ego opinionē huius Patris in casu, quod seruus fuisset tam rudis ingenij, vt nō posset eam doceri, licet eorum domini adhibeant diligentiam possibilem in eis edocendis.

Lopez
in instr.
confil. 1.
p. c. 27.

De obligatione debiti soluendi inter coniuges videatur materia matrimoni in cap. 241. De diuortio videatur materia Matrimonij. in cap. 230.

De Donatione filiorum, & seruorum in potestate patrum, & Dominorum existentium. Cap. LXXXIX.

SUMMARIVM.

Quid sit donatio, & quot sint eius species. nu. 1. & 2.

An filij, qui sunt in potestate patrum, aut curatorum, possint dare aliquid sine eorum licentia ex eo quod acquirunt negotiantes. concl. 1. nu. 3.

An post factam donationem a filio ratificans pater possit aliquam addere conditionem.

ditionem. consil. 2. numero 4.

An possit filius existens in potestate patris facere donationem causa mortis. conclus. 3. num. 5.

An teneatur minor 14. annis adimplere in foro exteriori donationem quam fecit confirmatam cum iuramento. conclus. 4. num. 6.

An fiat rata donatio facta a minoribus 25. annis, cum accedunt ad eam aetate. conclus. 5. num. 7.

An serui possint recipere dona, quae illis fiunt, & eorum facere donationem. conclus. 6. num. 8.

2. Th. in
primo
sent. d.
28. ar. 2.

AD explicationem eius, quod tractatur in hoc capitulo, & sequenti bus tangentibus materiam donationum est notandum primo, quod donatio est datio liberalis non innitens ulli compensationi, ut dicit S. Thom. Ex hac autem distinctione infertur, quod, quando in donatione interuenit aliud quid extra liberalitatem, magis dicitur compensatio, quam donatio; & hoc fit multis modis: primus absolute, scilicet quando unus dicit alteri, Ego dono tibi hanc rem, secundus est conditionalis, ut quando quis dicit, Ego dono tibi hanc rem, si tu reliqueris aliam rem, ut conuersationem talem, &c. Tertius est modalis, ut quando quis dicit, Do tibi centum, ut ex iis vestiaris. Quartus est causalis, ut do tibi centum ducatos, quia adiuvisti me in necessitate positum, & haec vltima magis dicitur remuneratio, quam donatio.

2. Secundo debet notari, quod duplex est donatio, una vocatur inter vivos, alia vero causa mortis, & si sciatur quid sit donatio causa mortis cognoscitur, quae sit donatio inter vivos: unde, causa mortis donatio est, quando in ea fit mentio mortis, unde quae fit ab aliquo homine in aliquo magno periculo, aut infirmitate constituto, nulla facta mentione mortis, donatio debet dici inter vivos, nisi fuerit talis qualitas, ut non possit valere, ut donatio inter vivos, quia in hoc casu praesumitur

esse donatio causa mortis, quod accidit quando quis dicit, facio donationem in fauorem N. hac conditione, ut possim reuocare eam, quando mihi placuerit, quia posse reuocare repugnat naturae donationis inter vivos, quae secundum ius est irrevocabilis: quando vero donatio videtur hoc verbo, relinquo, etiam praesumitur esse donatio causa mortis, ut cum communi resoluit Couar.

3. Prima Conclusio. Si filio, qui est in potestate patris, aut nepoti, qui est in potestate aui, dederit dictus pater, vel avus aliquid, quo negotietur, lucrans talis filius cum dicto donato, potest ex eo licite aliquid dare matri suae, aut alicui consanguineae, pro eius remedio, & sustentatione, aut suis magistris, non valebit tamen donatio facta alijs praeter hos; nec ideo datur eis licentia, ut possint libere dare, licet sit causa mortis ex bonis acquisitis industria praedicta alicui ex suis consanguineis, quia hoc est peculium aduentitium, cuius proprietatem licet sit sua, habet tamen pater usufructum; quod intelligitur, licet aliquis extraneus det illi hoc peculium aduentitium quantum ad proprietatem, & usufructum, quia existens in potestate paterna non potest libere disponere de illo, ut potest de castrensi, & quasi castrensi; & haec est communis opinio quam sequuntur Cord. & Couar.

4. Secunda Conclusio. Si postquam filius fecit donationem horum bonorum aduentitiorum sine licentia patris, pater voluntarie ratificat, poterit filius tunc addere dictae donationi quas condiciones voluerit, cum tunc incipiat valere usque ad tempus, quo donatarius acceptet, ut dicit Navarrus.

5. Tertia Conclusio. Potest filius existens in potestate patris facere donationem causa mortis consentiente patre, licet non possit cum hoc consensu testari, nec poterit facere hanc donationem eidem patri, quia auctoritas, quam ipse habet ad approbandam eam, non potest valere in causa, & fauore proprio, ut resoluit Couarruias.

Quarta

Cou. in
rubr. de
testa. 3.
p. n. 25.
iuxta finem.

Corda
de cas.
bus col.
9. 1333.
Couar.
ubi sup.
num.

Navar.
17. nu.
105. &
146. &
vsq. ad
nu. 193.

6 Quarta Conclusio. Minor, qui non accedit ad annos 14. non tenetur in foro exteriori adimplere donationem, quam fecit, licet confirmauerit eam cū iuramento, vt dicit quædam lex partitarum: si tamen præterierit dictos annos 14. & fecerit aliquam donationem iuramento confirmatam, tenebitur in foro conscientie adimplere, quia licet sine autoritate tutoris sui non possit obligari civiliter, naturaliter tamen remanet obligatus secundum id, quod late tradit Gutierrez, hancque opinionem tenet Tiraquellus, Minchaca, & Gutierrez.

7 Quinta Conclusio. Si minores post 25. annos habent ratam donationem, quam fecerunt ante dictos annos ætatis, remanet valida ac efficax. Notaque quod eius curatores nomine suo iusta de causa possunt facere donationes; vnde possunt mittere dona magistris, vt est in vso; possuntque remittere debita, quæ eis debentur, si non sint liquida, & manifesta, vt dicunt Doctores. Nota vltterius, quod minores sine licentia suorum curatorum possunt facere eas donationes, quas alii eiusdem ætatis, & conditionis existentes in potestate, patris possunt facere, cum possint perdere aliquid ludentes, vt alij eiusdem conditionis status solent facere, vt dicitur in materia ludi, & tenet Nau. Possunt etiã sine licentia patrum, aut curatorum etiam minores 25. annis existentes, si habeant vsum rationis, facere donationes bonorum castrensiũ, & quasi castrensiũ, quia horum habent dominium, & vsumfructum, vt dicit Siluester cum communi.

8 Sexta Concl. Serui capti bello iusto, aut empti, licet non possint fugere a dominis suis, vt supra diximus loquentes de captiuis, possunt tñ accipere dona eis data, & quæ alio iusto titulo habere potuissent, abiq; eo, quod teneantur dare ea suis dominis; & per consequens in foro conscientie possunt ex eis donis facere donationes alijs: possunt et facere donationes de rebus acquisitis suo labo-

re in tempore quo vacat a seruitio dominorum; quia seruitus solum obligat eos, ne de fraudent dominos in seruitio ordinario, quo solent alij serui dominis assistere: quam rationem deberet considerare Ludouicus Lopez. & non negaret supradictum seruis, qui venditi fuerunt a se ipsis, quia licet ipsimet se vendiderint, solum obligauerunt se assistere dominis in seruitio ordinarijs, & sic ratio postulat, ne eorum miserabilis status tantum opprimatur.

De donatione facta à Nouitijs, & Religiosis. Cap. XC.

S V M M A R I V M.

An donatio facta a nouitijs sit nulla. conclus. 1. num. 1.

An donatio facta a nouitijs ante ingressum religionis aut post sit valida. ibid. num. 2. & 3.

An donatio causa mortis, quam facit nouitij, sit valida. ibid. num. 4.

An bona nouitij, facta professione, possint peti, si inueniat dictam professionem fuisse nullam. ibid. num. 5.

An, vt valeat donatio nouitiorum sit necesse, quod sequatur professio. ibid. nu. 6.

An prelati religionum, qui habent bona in communi, possint facere donationem. concl. 2. num. 7.

An possit religiosus dare eleemosynā, quæ illi donatur, alteri seculari, vt pro illa tribuat ei annuum censum eleemosynæ gratia. concl. 3. nu. 8. & concl. 4. nu. 9.

An religiosus possit alteri religioso dare librum. concl. 5. nu. 20.

An religiosi exempti, qui sunt extra monasteriacum priuilegio Papæ possint facere donationes. concl. 6. num. 9.

Prima Concl. Cōc. Trid. annullat quācunq; renuntiationē, & obligatiōē factā a nouitio, licet sit iurata, & i fauorem cuiuscūq; piæ causæ, si nō obseruetur in ea hæc forma, videlicet, quod fiat per duos menses proximos

N ante

Concil.
Trid. sess.
25. c. 16.

L. 17. tit.
5. par. 5.

Gutier. l. nemo potest. ff. de leg. 1. nu. 150.
Tiraqu. post. ll. conu. bia gl. 3. nu. 196.
Minch. li. 1. con. trouer. fia. vlu. frequen. tium. c. 13. nu. 1.
Gutier. in auth. sacram. puberū. c. si ad. nex. vñ. dit. nu. 119. & 120.
Doct. in l. pactū. curatio. ris c. de. pact. ca. 133. n. 1.
Nau. in sum. ca. 17. nu. 105.
Silu. ver. bo pecu. lium pri. mū q. 3.

Lop. li. 1. nego. c. 40. pag. 487. col. 2.

ante professionem, & hoc cum licentia Episcopi, aut eius Vicarij, quod nullum sortiat effectum, si non sequatur professio in tantum quod licet fiat, renunciando huic favori Concilij, non habeat effectum, si non seruetur hæc forma.

a. ciui-
tas descē-
tent. ex-
com. l. 6

Nau. li.
3. conf.
de dota.
confil. 8
fol. 167.

2. Circa hoc decretum, primum, quod debet notari est, quod procedit, licet nouitius faciat donationem antequam ingrediatur religionem, & recipiat habitum, quia lex penalis & exorbitans extenditur ad alium casum, ad quem si non extenderetur, frustraretur suo fine, ut dicitur in ipso iure; cum ergo intentio Concilij sit impedire huiusmodi donationes, ut nouitius, vel nouitia remaneat domina, aut dominus bonorum suorum, ut sic maiori libertate profiteatur, aut non profiteatur, videtur quod rediens ad seculum habet bona, quibus possit sustentari, clare colligitur quod eius intentio, & voluntas fuit non solum annullare donationes factas post ingressum, si non seruetur forma prædicta, sed etiam donationes factas ante ingressum eo præcipue, quia sic melius poterunt consanguinei persuadere alicui, ut ingrediatur religionem, & relinquat eis bona, quod poterunt facere post ingressum ipsum, ut infra dicitur: hanc ob causam tenet Nauar. hanc opinionem declarans dictum Concilium; quæ ratio est mihi tantæ efficacitæ, quod licet inueniam quandam declarationem DD. Cardinalium congregationis in contrarium datam 22. Octobris anno 1573. ut refert Gaspar Passarellus in quodam compendio priuilegiorum sui ordinis, non audeo discedere a prædicta opinione propter efficaciam rationis positæ, & auctoritatem grauissimi Doctoris Nauar. Nec obstat auctoritas DD. Cardinalium, quia hucusque non vidi litteras authenticas huius declarationis, nec Naua. reco datur, qui semper fuit curiosus in ipsis adducendis.

3. Secundum, quod debet notari, est, esse nullam, & irritam renuntiatio-

nem, quæ sit ab aliquo, omnium bonorum occasione ingrediendi religionem, antequam ingrediatur, licet fiat eo pacto, & conditione, quod, si non fuerit professus, quacumque de causa id accidat, non valeat dicta donatio; sic enim tenet Nauar. declarans dictum Concilium; & ratio est, quia maior iniuria sequitur eum, qui vult ingredi religionem faciens donationem ante ingressum quam post ingressum, in quam tamen quod patres, & consanguinei ob receptionem bonorum facilius euadent proprii voti compotes persuadentes ei, ut faciat donationem prædictam, antequam ingrediatur, quia tunc sunt iuniores, & minus sciunt, quid illis conueniat; & sunt præterea subiectores patribus, habentque maiorem timorem reuerentialem, at postquam ingressi sunt, & habitum receperunt, sunt magis liberi, sapientiores, habent minorem timorem reuerentialem, & habent consultores ipsos religiosos, qui cum sint personæ spirituales, alienæ a rebus mundi, præsumitur, quod dabunt illi sanum consilium, Si ergo post ingressum non vult Concilium, quod valeat dicta donatio, licet sit iurata, nisi fiat per duos menses ante professionem, & cum licentia Episcopi, quando nouitius est magis liber a suis parentibus, & consanguineis, ut dictum est, ad quid debet consentire, ut valeat dicta donatio facta, antequam ingrediatur sine dicta licentia, quoniam non habet tantam libertatem? Nec obstat, quod iam additur dictæ donationi, quod quacumque ob causam non sequatur professio, sit irrita, & nulla; quia ad hoc respondeo, quod licet ponatur hæc conditio, non tamen remanet nouitius cum illa cum tanta libertate ad profitendum, ut esset, si absolute fieret sine dicta donatione; quia potest accidere, quod donatarius veniat in inimicitiam nouitii, & ut irritam faciat donationem, relinquat religionem: quod non esset necesse, si dicta donatio esset in se irrita, & nulla, ut est: Quæ quidem ratio est multum notanda, quia cum ea remanet probabilior veritas nostri

Na. ubi
sup. con-
fil. 7.

nostri notabilis. Alias autem rationes, & responsiones adducit Nauarrus, mihi tamen non satisfaciunt, quia concludunt non valere donationem causa mortis factam à nouitio sine dicta solemnitate, contrarium cuius puto verius, ut videbitur in seq. notabili.

4. Tertio itaque debet notari, quod Concilium solum loquitur de donationibus, & renuntiationibus, quæ sunt inter viuos, non vero de ijs, quæ sunt in testamento, aut causa mortis: nec obstat, quod Concilium dicat, quod nulla renuntiatio, nec donatio valeat, si non fuerit seruata dicta forma: ex quibus verbis videtur colligi, quod loquatur de omnibus donationibus tam inter viuos, quam causa mortis, cum sint exclusiua; quia ad hoc resp. quod natura termini exclusiui, & restrictiui solum excludit res extraneas à termino, cui additur, & includit totum id, quod non est extraneum, id est, quod dictio exclusiua (*nulla*), posita in Concilio excludit omnes donationes, quæ sunt repugnantes intentioni Sedis Apostolicæ, ut sunt donationes irrevocabiles, quæ erunt causa, ut aliquis profiteatur videns se pauperem; conditio autem posita in donatione in notabili præterito etiam includitur, quia potest esse causa, quod nouitius non profiteatur, ut reuocet eam: non vero includit dicta exclusiua donationes absolute reuocabiles, sicut sunt donationes causa mortis, quia hic existens in religione ante professionem, & exiens ab ea potest illas reuocare.

Hoc notabile colligitur ex his, quæ late tradit Gutierrez, quod debet notari, quia videtur tenere contrarium doctor quibus pa. Nauarrus. Nec etiam obstat contra hoc, quod si valeret hæc donatio posset sequi aliquod damnum nouitio ponenti statim donatarium in possessione dictorum bonorum datorum causa mortis, & posset defendi contra nouitium, cum videamus possessores defendi multis modis in sua possessione, ut colligitur ex iure: Ad quod respon. primo quod non debent ipsi consentire, ut

intrent in possessionem. Secundo dico, quod pauca egent lite ad eiciendos ipsos à possessione, & per consequens parum debent curare de hac difficultate secundum doctrinam Baldi, quem & alios in huius confirmationem citat Felynus.

5. Quarto debet notari, quod qui fecit professionem ante legitimam ætatem facta renuntiatione suorum bonorum secundum formam Concilij, si intra quinque annos post factam professionem reclamauerit, sicut declaratur esse irrita professio, ut ordinat dictum Concilium Tridentinum sic declaratur esse irrita renuntiatio; si vero non reclamauerit intra quinque annos à facta professione, sicut est valida professio, ita etiam est valida renuntiatio, sic enim resoluit Spinus allegans opiniones contrarias, quæ erant circa hoc punctum ante Concilium prædictum.

6. Quinto debet notari, quod donatio facta à nouitio cū prædicta solemnitate non sortitur effectum, nisi sequatur professio: in quibus verbis clare ostendit Pontifex libertatem, quam vult ut habeant nouitij ad faciendam professionem. Fuit tamen dubium; an si non sequatur professio, quia mortuus est nouitius, antequam eam faceret, habeat vim, & effectum facta donatio? & videtur quod sic, quia intentio Concilij secundum id quod dictum est, fuit apponere hæc verba, ut nouitius remaneret magis liber ad profitendum, aut non profitendum; quæ donatio cessat ipso moriente. Pro contraria tamen parte habemus quandam declarationem DD. Cardinal. congreg. Concilij, qui declararunt, quod donatio non sortiatur effectum in hoc casu, sed quod applicetur hæredibus, qui debebant succedere ab intestato, cuius dat testimonium Gaspar Passarelus in loco supra allegato, cui declarationi licet non teneamur dare fidem, cum eius non habeamus litteras authenticas, debet tamen admitti, quia Concilium Tridentinum licet funda-

Bald il.
1. ff. de
lib. &
posth.

Felinus
in ca. cū
dilecta.
n. 10. de
rescrip.

Concil.
Tri. sess.
25. c. 19.

Spin. in
specu te
sta. glob.
12. d. leg.
mona-
ch. n. 60.

Gutierrez in
repet. c.
quis pa-
ctus, f. 111
de pa-
ctis, l. 6.

S. retine
de verf.
& ga i.
sti. d. in-
terdictis

tum sit in dicta ratione, noluit tamen demere, quip novitius posset testari pro anima sua, si moriatur ante dictam professionem factam iam donatione, viso quod ipse moriens in illo statu non poterat satisfacere pro suis peccatis eo modo, quo satisfaceret, si viveret per multos annos; & viso secundo, quod non indigebat donatarij donis, ut succurreret necessitatibus, quæ accidunt in religione, quæ forsitan fuerunt in causa, quod faceret dictam donationem. Vnde dicit Concilium, quod huiusmodi donatio non valeat, si non sequatur professio: quæ quidem verba generalia debent intelligi ob rationes supradictas non solum, quando non sequitur professio, quia exit à religione, sed etiam quando moritur post factam donationem, quod si dicta donatio non valeat moriente novitio, hæredibus eius debent bona applicari. Reliqua videantur inferius in materia Novitiorum, p. 5. cap. 7.

7 Secunda Conclusio. Prælati religionum, qui habent bona in communi, non vero in particulari, possunt facere donationem eorum extra ordinem sine licentia conventus de bonis mobilibus, dummodo sit pauca quantitas, & sit ad illud faciendum causa rationabilis, & eandem donationem possunt facere subditi cum eius licentia: quanta vero debeat esse quantitas relinquatur arbitrio prudentis viri; & secundum hoc debet intelligi, quod tradit Nauarr. in quodam consilio, quod dedit super hoc particulari negotio. Nota vero, quod licet dicto prælato concedatur licentia faciendi hanc donationem, hoc intelligitur loquendo de donatione inter vivos, non vero loquendo de donatione causa mortis, quæ in multis æquiparatur testamento, quod non potest facere prælatus, sic enim tenet cum communi Nauarrus.

8 Tertia Conclusio. Si dominium eius, quod fuerit datum religioso, transiit in conventum, non potest talis religiosus, dare illud alteri personæ

seculari, ut cum ea summa emat aliquem annum censum, & succurrat ei annue cum aliqua quantitate dicti census, & ipso monacho moriente remaneat census ipsi seculari; quod est in tantum verum, ut nec Generalis, nec Provincialis eius solum sine licentia conventus, nec conventus sine licentia Generalis, aut Provincialis possint autorizare huiusmodi donationem; & ratio est quia iam hæc summa transiit quantum ad dominium in conventum, unde non potest alienari sine eius consensu; quia si fieret contrarium, fieret ei magna iniuria, ut dicunt Doctores communiter cum Silvestro. Verum est tamen, quod possunt dicti prælati Generalis, & Provincialis concedere licentiam subdito sine consensu conventus, ut faciat donationem remuneratorem, quia ex eo quod monachus ostendit se gratum, etiam provenit conventui utilitas, & ratio naturalis dicitur ut beneficium remuneretur, ut tradit S. Th. 9 Quarta Conclusio. Si prædicta summa non sit recepta taliter, ut dominium eius translatum sit in conventum, tunc prælatus dicti conventus, aut Abbatissa possunt dare licentiam, ut fiat prædictum pactum cum seculari; tunc vero dominium non erit translatum in conventum, quando is, qui facit donationem dictæ summæ dixerit religioso, ut disponat de ea ad suum libitum: contra hoc tamen habemus determinationem Concilij Tridentini dicentis, quod redditus, & census, quos vocat bona stabilia, etiam cum licentia suorum prælatorum non possint habere religiosi, quia ad hoc respond. non invenire rationem sufficientem, qua possim defendere redditus annales, quos habet multæ religiose, nisi dicens, quod huiusmodi decretum Concilij Trident. non est receptum ob multas necessitates, quas habent dictæ religiose, quibus communitas non providet sufficienter de rebus necessarijs, nec ipsæ tenentur observare dictum decretum usque eo quod super-

Silvest.
ver. alie
natio, q.
46. 8. &
9. 11. &
13.

D. Th. 2.
2. q. 106.
artic. 3.

Nau. l. 3.
cons. tit.
de don.
cons. 6.
fol. 166.

Nau. ubi
sup. col.
1.

Concil.
Tri. sess.
25. ca.

superiores earum reforment commun-
nitatem, ita ut sint sufficienter prouisæ
illis res necessarie vere, & religiose, ut eū
Nau. in casu simili dieo inferius in ver-
bo Religio. Dixi autem vere, & religio-
se necessaria: quia ad necessitates fictas,
& ad dona extraordinaria non est lici-
tum habere dictos redditus.

10 Quinta Conclusio. Non est pecca-
tum dare aliquem religiosum dictarū
religionum alteri eiusdem cōuentus li-
brum prent quinq̃ue ducatorum etiam
sine licentia prælati, quia præsuntur
consensus prælati in hoc casu, cum di-
ctus liber non exeat à domo; quod in-
telligitur, nisi religiosus, cui inbuitur li-
ber, sit homo inordinatus & prodigus.
Nec erit peccatum mortale capere re-
ligiosum aliquid de conuentu ad suas
expēsas, dummodo paucum sit, & prę-
sumatur licentia prælati. Dixi, dictarum
religionum, quia loquendo de ordine
Patris nostri D. Francisci regularis ob-
seruantie, in qua obseruatur paupertas
in communi, & particulari, aliud debet
dici; quod hic non pono propter ratio-
nes, quas alias in hoc tractatu sæpe dixi.

11 Sexta Conclusio. Religiosi exem-
pti, qui sunt extra suos conuentus, & ha-
bent priuilegium Papæ ad administran-
dum, & disponendum de suis redditu-
bus in vita sua, & in morte, possunt do-
nare secundum formam dicti priuile-
gij, quod habent, ut dicit Nauarrus,
quem sequitur Corduba; & ijdem pos-
sunt facere fructus, qui retento habitu
possunt degere extra religionem, &
monasteria ex bonis, quæ acquirunt per
quamcumque viam illis licitam, si ha-
beant dictam licentiam suæ Sanctitatis
ad illud. Dixi, in vita, & in morte, quia si
habeant facultatem administrandi bo-
na, & redditus suorum beneficiorum
in operibus pijs, intelligitur, ut fiat do-
natio inter viuos, non vero, ut possint
legare quidquam post mortem, unde
non potestunt facere donationes causa
mortis, ut resoluit Nauarrus.

Nau. de
reddit.
ecc. fo.
52. et 53
Cor. de
cas. con-
s. 9. 54.

Na. l. 3.
c. 6. tit.
de dom.
con. 4.

De donationibus Episcoporum, Paro-
chorum, & aliorum. Cap. XCL

SUMMARIUM.

An possint Episcopi facere aliquas dona-
tiones sine licentia capituli, concl. 1. nu-
mero 1.

An possint Parochi, & rectores facere do-
nationes sine licentia Episcoporum, ibid.

An donatio aliquorum vasorum facta ab
Episcopo ante mortem suam alicui ec-
clesiæ valeat, concl. 2. nu. 2.

1 Prima Conclusio. Possum Episco-
pi facere aliquas donationes sine
licentia Capituli, dummodo ex illis nō
eueniat grabe detrimentum suis eccle-
sijs, sic ordinatum est in quadam lege
partitarum, & est communis, possunt q̃;
cum licentia patroni facere donationē
alicuius ecclesiæ sui districti alicui mo-
nasterio, quæ erit valida, si non fiat prę-
iudicium iuri cathedrali, quod habet
visitandi eam, ut determinatur in alia
lege partitarum: non possunt autem si-
ne licentia capituli facere multas do-
nationes inter viuos, quæ ascendāt de-
cimam partem suorum reddituum: ni-
si faciant eas cum autoritate Papæ,
aut ad redimendum captivos suarum
diocesium, aut ad alendum pauperes in
tempore famis, aut ad edificandum mo-
nasteria, aut ad alias res necessarias, &
vtilis ecclesiæ Dei, ut determinatum est
in alia lege partitarum: aut ad soluen-
dum seruitia illi facta, quia licet eccle-
sia debeat habere eius spolia, ut decla-
ratur infra, hoc debet intelligi extra-
ctis prius de bonis seruitiorum, ut resol-
uit Nauarr. Hinc colligitur, quod re-
ctores, & Parochi ecclesiarum, licet
non possint sine licentia sui Episcopi
facere donationes inter viuos ex bo-
nis earum ecclesiarum, possunt tamen
eas facere sine dicta licentia ad opo-
ra pie; quod probatur, quia Episco-
pi, & beneficiarij non solum possunt ex-
pende-

l. 7. ti. 14.
par. 1.

l. 5. ti. 14
p. 1.

l. 4. ti. 14
p. 1.

Na. l. 3.
conf. de
don. c. 6.
5. fo. 196
lit. D.

Nau. de
reddit.
eccl. q. 1
moni-
tio. 27.
38. & 39

N. d. cō
fil. 5.

Nau. li.
3. cōf. ti.
d. dona.
cōf. 4. f.
194.

pendere superfluum suae sustentationis in operibus pijs, sed etiam sunt obligati id facere, ut probat idem Nauar. affirmans hoc intelligi, licet sint infirmi, quādo faciunt dictas donationes; quia Canones, qui eos obligant ad hoc sine aliqua differentia, loquuntur de sanis, & infirmis; affirmat praeterea, quod hoc intelligitur, licet tales donationes sint copiosae, ut approbat idem Nauar. 2. Secunda Conclusio. Cappella, cui Episcopus, aut Canonicus fecit donationem aliquorum vasorum argenti, potest retinere dicta vasa, si dicta donatio fuit inter viuos ante mortem eorum: nec obstat quaedam extrauagans Pij V. data anno 1567. quae loquitur de spolijs cum qua ecclesia Episcopi, aut Canonici praetendit habere dicta vasa, quia non loquitur dicta extrauagans de omnibus vasis determinatis, & applicatis cultui diuino, quae tempore mortis Episcopi, aut beneficiarij remanent in testamento, aut ab intestato, & etiam quia dicta extrauagans, non aufert a beneficiarijs ius, quod habent de iure communi ad faciendam donationem in vita de rebus destinatis cultui diuino, applicando eas alijs operibus pijs, sed solum prohibet disponere de illis in testamento, aut ab intestato, tempore mortis suae, ut explicat Nau.

De donationibus coniugatorum. Cap. XCII.

S V M M A R I V M.

- An maritus possit facere donationem uxori & contra. concl. 1. nu. 1.*
- An talis donatio inter eos facta confirmetur iuramento. concl. 2. nu. 2.*
- An uxor possit facere donationem de eo, quod habet acquisitum per industriam suam aut assignatum pro sua sustentatione. conclus. 3. nu. 3.*
- An uxor, quae scit quod maritus suus elargitur multas res suas, aut filiorum suorum suis consanguineis, possit etiam & ipsa capere, ut det suis consanguineis,*

& succurrat parentibus, aut filiis alienius mariti positis in extrema necessitate. concl. 4. nu. 4. & concl. 5. nu. 5.

An peccent patres, qui tenentur ad restitutionem facientes aliquas donationes inter viuos, per quas filij accipiunt grauiamen. concl. 6. nu. 6.

An possit maritus in prauidicium uxoris bonorum acquiritorum durante matrimonio facere donationes, concl. 7. nu. 7.

An teneatur uxor restituere creditoribus mariti totum damnum, quod est secutum ex donationibus prodigis, & expensis superfluis, quae cum ipsa fuerunt factae, concl. 8. nu. 8.

An valeat donatio facta uxori sciente marito, quod breui confiscabuntur eius bona. concl. 9. nu. 9.

Prima Conclusio. Donatio, quae fit uxori à marito, aut e contra, post contractum matrimonij per verba de praesenti, aut antequam contrahatur ad tempus, quo fuerit contractum, non valet; & ideo possunt eam reuocare, ut dicitur in iure civili; quod procedit, licet donatio sit causa mortis; quia licet legatum, quod facit maritus uxori, valeat, & confirmetur per eius mortem, donatio tamen causa mortis ei facta non valet, nec confirmatur eius morte, si non praecessit traditio eius; quae traditio non requiritur in legato, ut notant Iason, & Ferdinandus Loaces, dicentes hanc esse communem opinionem.

2. Secunda Conclusio. Cum est donatio vera, ut non ficta inter illos, confirmatur cum iuramento, aut morte naturali, aut morte civili, ut allegans multos resoluit Contr. mors autem civilis est, quando, qui donauit facit professionem in aliqua religione approbata. Nota quod si possit religio habere aliquid, & possidere in communi, non autem in particulari, ille, cui facta fuit donatio, debet expectare mortem naturalem profitentis, ut possit habere rem dono datam; quando vero religio, in quam ingreditur, profitetur

l. ff. de
don. int.
ver. &
uxor. &
Nau. in
Man. c.
17. n. 149

Ias. in l.
frater.
ff. de cō.
in deb.
col. pen.
Loaz. l. l.
filius. 5.
ib. n. 81
ff. d. leg.
1.
Cou. in
rubr. de
test. 2. p.
n. 10. &
in c. quā
uis pa-
ctā. 2. p.
5. 6. n. 4.

tetur paupertatem in communi, & in particulari, non debet expectare mortem naturalem proficientis, quia statim ac si profiteretur debet illi tradi: ut aduertit Ludouicus Lopez.

3 Tertia Conclusio. Vxor, quæ habet aliquid præter dotem, & arrhas, siue acquisitum propria industria, siue aliter, poterit de illis rebus sic habitis, aut assignatis pro eius sustentatione facere donationem cuicunque voluerit, non prohibente illud marito, sic enim tenet Cord. quod habet locum præcipue in Hispania, vbi maritus est administrator bonorum vxoris: & ideo licet concedat ei aliquando licentiam, poterit eam reuocare, attento, quod videtur male dictis licentijs. Et hinc est, quod multæ mulieres, & vxores magnatum, quæ habent bona assignata ad earum vsum, possunt facere donationem eorum, donec non prohibeantur a maritis, qui videntes eas prodigas possunt id prohibere, hæc sententia est etiam Nauar. Ex dictis sequitur promissio, quam facit mulier nupta in Regnis Castellæ dādi Petro omnia sua bona, si ducat neptem eius, non valere per viam contractus, nec quasi contractus, quia mulier nupta in dictis regnis non potest facere supradictum sine licentia mariti, nec potest dictus Petrus petere dicta bona per viam donationis causa mortis quia hæc posset reuocari, ut dicitur in iure, & si ponatur clausula, qd non possit reuocari iam est donatio inter vivos, ut ius ipsū determinat: quod si fecit donationem simpliciter sine mentione mortis, debet iudicari esse donationem inter vivos; ut dicit quedam Gloss. communiter recepta, de qua loquuntur Iason, & Couar. & Alexander dicentes, neminem debere ab ea discedere consulendo: & ideo potest dicta vxor reuocare dictam donationem, licet sit inter vivos, cum peccauerit faciē, hoc Petrus poterit conqueri de ea, cū sciverit, aut debuerit scire, quod non erat licita sine licentia mariti: verum est, tamen, quod licet peccauerit

quando eam fecit, non tamen tenetur reuocare promissum, si possit per aliquam iustam licitamque secretē, aut publice adimplere, quod promissit; quod ut dicit Nauarrus, debet illi persuaderi, ut mulieri nobili.

4 Quarta Conclusio. Mulier nupta, quæ certo scit quod in fraudem sui, aut filiorum maritus facit multas donationes suis consanguineis, aut aliis personis, potest secretē capere ex iisdem bonis aliquam quantitatem æqualem ad dandum parentibus suis, aut filiis, quos habet de primo marito, aut aliis consanguineis, quod est licitum, quādo per viam litis sine discordiis inter ipsos non possit impediri dicta donatio, aut haberi compensatio pro damno, quod sic fit sibi, & suis hæredibus; sic enim tenet Rodericus, Suarez & Gregorius Lopez.

5 Quinta Conclusio. Mulier, quæ cognoscit habere patrem, aut filios alterius mariti positos in necessitate, licet non sit extrema, ita ut incipiant vivere non decentes secundum statum eorum rogans maritum, ut det ei licentiam, ut possit succurrere eis, si nolit, nec possit compelli ad id, nisi cum multis discordiis, & dissensionibus, potest dicta vxor secretē capere de domo paulatim, ut adiuuet prædictos egenos; habens intentionem de faciēda compensatione in tempore diuisionis bonorū, ex parte bonorum, quæ illam debet contingere; quia ius naturale dicitur, quod debeant succuri parentes, & filij, si sint in necessitate constituti, cum qua quiddam obligatione naturali traditur vxor marito; sic enim tradit Cord. affirmans hanc esse conclusionem veram in foro conscientie licet multum dubiam in foro exteriori; & ideo in casu huius conclusionis, & præterea potest vxor donare sine licentia mariti; in reliquis vero donationibus non est licitum sine expresse, aut tacita aut præsumpta licentia mariti principaliter in his regnis Castellæ vbi maritus est administrator dotis, arrharumque, cum obli-

ne. Alex. & lat. i. l. quæ do. tis. ff. solut. matr. Cou. in rubr. de test. 3. p. nu. 25. in ff. Nau. li. 3. conf. de don. conf. 3. 3. p. 149.

Suarez in l. quoniam c. de inof. testam. Greg. in l. 8. tit. 4. p. 3. glo. pen.

Cord. ubi sup.

Lop. lib. 2. de instr. neg. c. 47. p. 91. 4. co. lu. 1.

Cordu. de casibus cōf. q. 125.

Nau. c. 17. nu. 155.

l. 55. Tur.

l. senatus §. i. ff. de donat. cā mortis. l. vbi donatū. ff. de don. causa mortis. glo. in l. apud La. beonē. §. Iulianus. ff. de doli mali exceptio-

gatione custodiendi aut post mortem eius restituantur uxori; & bona lucrata sunt communia; & per consequens debent dividi præbendo dimidium ei, qui fuerit superstes, & reliquum heredibus alterius coniugis defuncti. Hinc infert Navar. quod si uxor adduxerit plus duobus millibus ducatorum pro dote, non potest sine licentia mariti dare 50. ducatos nutrici, nisi habeat aliqua bona assignata ad suos usus, quia si det dictos ducatos sine prædicta licentia, tenetur restituere ultra peccatum, quod committit; quæ opinio tenetur a Petro de Navarr. Dixi super sine licentia tacita aut præsumpta mariti: licentia autem præsumpta erit, quando uxor dat res, quas secundum consuetudinem loci solent alie uxores sui status dare videntibus maritis per viam elemosynæ, aut gratificationis.

6 Sexta Conclusio. Patres qui in vita sua fecerunt aliquas donationes, ob quas filii receperunt gravamen in legitimis, non peccant, nec tenentur ad restitutionem, & excomputationem in quinta parte, de qua disponunt postea, ut tenet Rodericus Suarez, quia nulla est ratio, qua debeat auferri patribus totaliter administratio bonorum, quæ lucrantur suo sudore, & labore, si tamē ex illis recipiant dicti filii notabile gravamen, & damnum in quinta parte, debent computari, ut tenet Tellus, Baeza, & Gutierrez: estque opinio Navarri.

7 Septima Conclusio. Non potest maritus facere donationem de bonis acquisitis constante matrimonio, in præiudicium uxoris, absque eo quod ipsa consentiat, cum ipsa & eius heredes soluto matrimonio debeant habere medietatem bonorum, sic enim tenet, Tellus, Auendannus, Gutierrez, & Navarr. quod debet intelligi de donationibus excessivis, quia bene poterit facere aliquas donationes moderatas, ut pro dote filiarum utriusque, & pro consanguineis dādo eis aliquas parvas res, & ex quarum donatione non præsuma-

tur fraus, ut allegans Molinam, & alios modernos tenet Gutierrez. Potest etiā facere sine licentia uxoris donationes remuneratorias pro servitijs, & beneficijs receptis, dummodo non excedant notabiliter talia beneficia, & etiā potest dare elemosynas pro suo libito sine obligatione tollendi de parte, quæ illi contingit, quod dedit pro tali remuneratione, cum sit debitum per legem naturalem, sic dicit Ludovicus Lopez. Vnde videmus, quod, quando princeps revocat privilegia facta officiis gubernantium aut notariorum, non videtur revocare, licet loquatur cum omni generalitate, privilegia officiorum, quæ ipse dedit per viam remunerationis considerans servitia facta ei, in tantum ut sine iusta causa non possit tollere prædicta officia, ut resoluit Gutierrez.

8 Octava Conclusio. Uxor, quæ fuit causa principalis, quod eius maritus faceret donationes prodigas, ultra id cō lege, & ratione dicta datur, aut faceret expensas superfluas cum ipsa, & cum eius consanguineis, cum magno damno creditorum, tenetur restituere totum id, quod ex talibus rebus evenit damni, nisi forte fuissent factæ prædictæ donationes ex dote, & bonis paraphernalibus datis & traditis ei; sunt autem bona paraphernalia ea, quæ uxor sibi reservat ultra dotem marito datam. Notaque, quod uxor, cui maritus dedit centum, ut daret suis creditoribus, si eos consumit in oneribus matrimonii, tenetur restituere de propriis bonis, licet alia via non posset tunc succurrere necessitatibus suæ familiæ; quod intelligitur, si deficient bona mariti, ex quibus fiat dicta restitutio pro quanto ipsa fuit causa potissima quod creditores non habuissent dictos centum ducatos. Verum est tamen, quod non peccavit faciens prædictam expensam, quia pro necessitate familiæ bene posuit, si ipsi creditores non erant in simili necessitate constituti, differre solutionem eorum.

155. §. ad alterum. Tellus in l. 19. Tau. num. 1. Auend. resp. 20. num. 8. vers. limit. 3. Gut. ubi supra q. 121. Nau. ubi sup. nu. 155. §. ad alter. Lop. li. 2. instr. nego. c. 41. p. 459 col. 2. Gut. in l. nemo potest. ff. de l. 1. nu. 177.

Nau. c. 17. num. 155.

Nau. l. 3. de rest. c. 1. n. 11

Suarez in l. quoniam in prioribus. ca. de in off. test. Tellus l. 1. 28. Tau. n. 4. Baeza d. nō melior. ca. 27. n. 26. Mauc. co in l. 12. tit. 6. li. 5. cōpil. gl. 3. num. 3. Gut. li. 2. pract. 99. q. 68 in fin. Nau. c. 17. nu.

9^a Nona Conclusio. Quando maritus facit donationem vxori committens aliquot delictum, pro quo bona eius erant fisco applicanda, & de facto fuerunt, & posuit in instrumento donationis, quod faciebat tali die, scilicet multo ante factum prædictum delictum ob defraudandum dictum fiscum, peccat, & talis donatio est nulla in foro conscientie, cum sit Deo manifestum; & etiam quia præsumitur, quod maritus noluit eam facere, sed solum quæsiuit modum, quo posset remanere cum bonis suis remanentibus ipsis apud vxorem; & etiam, quia licet esset vera donatio, non valeret, nisi confirmata fuisset iuramento: supra conclus. 2. num. 2. cum fuisset facta vxori. Dixi non confirmata iuramento, quia si iuramento confirmauit, ita vt non poterit reuocare, potest vxor retinere dicta bona vt sua, quia verè sunt sua, donec donatio non fuerit reuocata, aut infecta à iudice, tamquam facta in fraudem legis: non potest autem nec debet fisci, aut alter, in cuius fraudem facta fuit, admitti ad talia bona, nisi postquam dicta donatio fuerit reuocata à iudice, vt est ordinatum in iure; quia per donationem, & venditionem factam in fraudem aliquorum transit dominium in donatarium, & emptorem, vt dicit quidam Gloss. fundata in quodam text. expresse: si vero donatio non fuit vera, quia defuit animus ei, qui fecit, faciendi, viso quod bona, quæ per illam conceduntur, semper remanent in dominio qui dedit, certum est, quod cadunt sub confiscatione generali omnium suorum bonorum, & ideo debentur fisco; si sit

5. item si quis i fraudẽ iust. de act. 1. etionib. C. l. in d. 9. in si quis i fraudẽ, l. fisciẽs, ff. de contrahen. empt. Nau. l. 3. cons. de don. int. vi. & vii. cõf. 7. f. 123. & f. 124.

sententia condemnatoria, quod ei dentur, vt tenet Nauar. in quodam consilio quod dedit.

De donationibus, quæ possunt fieri filiis à patribus.

Cap. XCIII.

SUMMARIVM.

An possit pater facere donationem filio proxime emancipando, conclus. 1. num. 1.

An possint patres relinquere filiis ultra tertium & quintum, conclus. 2. num. 2.

An expensa, quas facit pater ad augmentum bonarum aduentionum filij sui, videatur deus dari, conclus. 3. num. 3.

An presumantur donata momilia, vestes, & similia, quæ pater dat filia sua quando locat eam conclus. 4. num. 4.

An videatur pater facere donationem filio de expensis, quas facit vt eum liberet à carcere conclus. 5. num. 5.

An duo fratres notati culpa in eodem delicto, & condemnati postea in ducentis ducatis pro unoquoque, teneantur computare dictos ducatos in acceptione legitima, si tunc soluit eos pater pro illis, conclus. 6. num. 6.

An teneatur filius computare in legitima portione, quod pater tribuit ei ad sumptus, & delicias viuendi, conclus. 7. num. 7.

An quod expendit filius superflue ex minimis datus à Patre reducendum sit ad censuram bonorum, & computandum in partem legitima conclus. 8. num. 8.

An sit donatum à Patre quod emit pro filio, reseruans illud sibi, & non tradent in totum filio, ibid. num. 9.

An donare videatur Pater quod expendit pro filio ratione studiorum, conclus. 10. num. 10.

An quod filius expendit ratione studij post mortem Patris, fieri debeat expensis filij, conclus. 11. num. 11.

An possit Pater, & mater administrantes bona filia sua animo donandi, petere à filia quod expendiderunt in administratione, conclus. 12. num. 12.

Prima Conclusio. Licet pater non possit facere donationem filio suo, qui est proximè emancipandus, quia sic existens iudicatur eadem persona cum patre, si vero ob rationem aliquorum servitorum suorum particulariū ab eo receptorum fecisset ei aliquam donationem tunc remuneratorem tantam, quantam extraneo solet facere, in simili casu esset valida, ut tenet Nauarrus, qui addit, quod ut valeat in foro conscientie, sufficit quod merita, & servitia sint vera, & quod id pater dicat, licet quantum ad forum exterius erit necesse, quod probentur ut valeat: in quo quidem foro, si constat de meritis filij, presumitur esse remuneratoria donatio, ut dicit Accursius communiter receptus. Not. q. quod ad hoc ut valeat huiusmodi donatio remuneratoria, est necesse, quod non excedat merita, quia alias fieret in fraudem legis, quæ prohibet fieri donationem filijs; quod intelligitur de excessu nimis præiudiciali fratribus, quia ut dicit D. Thom. in renunciatione; & gratificatione convenit, quod donator sit liberalior, quam rei quantitas exposcat.

2 Secunda Conclusio. Patres nec in vita, nec in morte possunt dare, aut relinquere de suis bonis filijs suis ultra legitimam partem singulos tangentem, & tertium, & quintum secundum leges Regnorum Hispaniæ: quod intelligitur etiam de fructibus quos recipiunt ex bonis suis, quia nec ex illis possunt facere donationes filijs, quæ excedant legitimam, ac tertium, & quintum prædictum, huiusmodi fructus etiam sunt bona sua, & debent ingredi, & aggregari cumulo bonorum suorum, ex quibus non possunt aliter disponere, ut allegans multos tenet Gutierrez. Verum tamen non est illis prohibitum facere donationes, etiam magnas per viam elemosynæ, in tantum ut etiam in vita possint expendere totum id quod velint in operibus pie, & possint instituire Cappellanas, ut tenet Nauarrus, & Sotus.

3 Tertia Conclusio. Expensæ, quas facit pater in augmentum bonorum adventitiorum filij præsumuntur factæ gratis & dono, si sint parvi momenti, secus vero si sint multi momenti, ut si excedant fructus, qui colliguntur ex prædictis bonis; quia in hoc casu tenetur filius soluere dictas expensæ, aut computare eas in legitima sua, ut tenet Nauarrus: expensæ vero, quas faciunt patres in nuptijs filiorum, non debent à dictis filijs computari in legitimam; quia præsumitur, quod pater faciat donationem illorum, & etiam quia debet idem facere in nuptijs aliorum fratrum.

4 Quarta Concl. Non præsumitur, quod faciat pater donationem filij vestium, & gemmarum, quas illi dat, quando iungitur matrimonio, & idcirco tenentur illas computare in sua legitima, nisi pater expressè dixerit, quod facit donationem ei illarum, & quamvis non exprimat, præsumuntur donatæ, quando dictæ vestes, & gemmæ sint correspondentes statui, & conditioni suæ, quia sit nobilis, dives, & quæ soleat sic se gerere, quia alias puderet illum ambulare coram alijs æqualis conditionis, si poneretur in dubium, an dicta sint ei gratis data, cum etiam inter gentem communem sit in usu dare filijs vestes ordinarias absque eo quod illas computent in legitimis; & eadem ratione vestes lugubres, quæ remanent uxori post mortem mariti, non debent restitui, quia præsumuntur dono datæ secundum ordinarium usum: ut post alios tenet Ludovicus Lopez, & sic debet intelligi quod dicit Nauarrus in hoc prædicto.

5 Quinta conclusio. Si pater non compulsi aliqua lege Regni, aut civitatis, sed pro suo libito, & motu pietate paterna, expendit aliquid pro delicto, quod filius commisit, ut sic liberet eum à carcere, & pena debita, videtur ei facere donationem de hoc: ita quod filius non tenetur computare tales nummos in legitima: cuius contrarium debet dici, si expendit aliquid pro prædicto filio cō-

Nau. in Man. c. 17. nu. 163.

Lop. in illa negot. l. 1. c. 45. in fin. Nau. d. c. 17. nu. 164. Cor. de cal. qu. 131. An Gm in l. 29. Taurin. 10. Rois i. epi. fac. d. nu. 18.

Nau. c. 17. nu. 145.

Accur. i. l. si donatio c. de collat.

D. Th. 2. 2. q. 106 art. 6.

Gut. li. 3. practi-
carum, 9. 69.
Nau. in Man. c. 26. n. 30.
Sot. in 4. d. 41. q. vnic. ar. 4.

stri.

strictus ab aliqua lege regni, sic enim tenet Nauarrus, Corduba, & Antonius Gomez & Rosas: & in dubio debet filius computare illud in legitima, ut dicit Spinus.

Spin. in
specul.
test. gl. 1
c. 61 nu-
mero 83

6 Sexta Conclusio. Si duo fratres sint rei alicuius criminis, & pro eo condemnati inducentis ducatis pro vnoquoque, tenentur computare eos in suis legitimis soluentis tunc patre pro illis: verum est tamen, quod loquendo in foro conscientie, si aliquis eorum habuit culpam, & alius fuit innocens, quia solum defendit fratrem suum in rixa cum moderatione debita, tenetur reus solum solvere ducatos ducentos integre, sic enim tenet Corduba, Grilando, & post Siluest. & Nauar.

Cordu.
vbi sup.
Gril. li 5
de pena
incor ar-
tie. 5. fo-
lio 114.
Nau. vbi
sup.

7 Septima Conclusio. Si pater tractat filium suum cum delicijs, & fastu, sumptuose, emens illi equos, phaleras, vestes, & similia liberè, æquoque animo, non tenetur filius computare hæc in sua legitima, quia si pater dedisset prædicta alicui extraneo, non teneretur ad restitutionem, si vero in tempore partitionis bonorum inveniuntur apud dictum filium huiusmodi res, equi scilicet, phalerae, &c. debet illa accipere in partem legitimæ, si culti illa apud se retinere, sin minus illa aggregare cumulo bonorum patris, ut dicit idem Nauarr. quod affirmat Ludovicus Lopez procedere, quando donum dictorum è quorum, & vestium excedit tertium, & quintum; quia si non excedit, præsumitur, quod pater voluit facere donationem meliorem eum, postquam non reuocauit dictam donationem vita durante.

Nau. v.
bi sup. n.
159. c. 7.
Lop. in
iust. cõs
2. p. c. 10

8 Octaua Conclusio. Si pater non faciebat has expensas cum filio propria manu, sed dans nummos filio, & alias res, ut ipse filius disponderet de illis secundum suum statum, si ipse expendat superflue, tenebitur reducere has expensas excessivas ad summam bonorum, & computare in partem legitimæ habito respectu ad excessum, non vero ad moderatum, quod fratres etiam alij de-

buerunt expendere: quia sic præsumitur, quod pater noluit meliorare eum in his expensis superfluis, ut determinat quædam lex horum regnorum.

L. 3. tit. 8
lib. 5. cõ
pil.

9 Nona Conclusio. Non præsumitur, quod pater velit facere donationem filio ratione studiorum de illis rebus, quas emit quidem ei, sed reservat illas sibi, & retinet eas apud se non tradens eas in totum dicto filio, ut dicit Nauarrus; nec filius factus iam doctor, aut miles potest applicare hæc bona sibi tanquam castrensia, aut quasi castrensia, quia non habent hoc privilegium, si non sunt ei tradita; in tantum quod licet tradiderit ea, cum studeret, tenetur illa aggregare, si in tempore mortis patris non erat factus doctor, nec ordine sacro initiatus, nec erat aduocatus, ut dicit quædam lex iuris civilis, cum non habeant privilegium bonorum quasi castrensiū. Hinc sequitur, quod si bona tradita fuerint filio facto iam doctori, aut ordine sacro initiato, aut cum titulo aduocati, non tenetur ea afferre ad collationem, nisi donatio fuerit inficiosa, excedensque limites iuris, ut dicitur in lege.

Nau. d. c.
17 n. 159

L. 1 ff. d
pecul. ca
str.

10 Decima Conclusio. Non tenetur filius legitimus computare in sua legitima illud, quod pater expendit cum eo in eius studijs, licet non accesserit ad gradum magistri, aut doctoris, si forte habebat apud patrem aliquod peculium castrense, aut quasi castrense, aut aduentitium, quia in hoc casu non præsumitur, quod pater vellet facere donationem ei, sed quod fecit dictas expensas ex peculio; unde in hoc casu computabuntur in parte filij, ut notat Bartolus & resoluunt Antonius Gomez. Ex his inferitur, quod filius, quem voluit pater studere, & pro hoc misit et nummos, ut emeret libros, si filios nummos expendit cum mulieribus vitædo luxuriose, tenetur ille computare in sua legitima, ut dicit Bartolus. Sequitur ulterius, quod si pater scribat dictas expensas in libro suo, non præsumitur facere donationem ei, & ideo reteretur reducere

L. si filius
C. de heretic.

Bar in L.
si ff. de
pe. ha.
Gom. in
L. Tauri,
du. 16.

Bar Lau-
th. quid
locu. d
collat. &
Nau. in

Mon. ca. 17. n. 155
S. adde.
& n. 164
Aon. Go-
mez ia b.
29. Tau-
ri. nu. 16.
Palacios
in repet.
c. per va-
stras §.
14. nu. 4.
Greg. in
l. 5. n. 15
p. 6

ducere eos ad collationem secundum communem, quam ferunt Antonius Gomez, Palacios, Rubios, & Gregorius Lopez.

11 Undecima Conclusio. Filius cui pater iussit, videretur, si post patris mortem vellet perficere studium, aut accipere doctoratus gradum, hoc debet facere proprijs expensis, nisi pater ordinavit contrarium, sic enim tenet Nauarrus cum communi.

12 Duodecima Conclusio. Pater, aut mater facientes multas expensas cum filia sua, cuius existerunt administratores: si mater v. g. fecit non ut administratrix, sed cum animo faciendi donationem, postea petens dictas expensas peccat mortaliter, & tenetur restituere damnum, quod euenit rebus filiae: si vero fecit dictas expensas animo petendi à filijs, vel accipiendi postea ab eius bonis, poterit illas recuperare, cum in rei veritate non fecerit donationem de eis. Ad hoc, tanque, quod, quando petatur ab ea ratio administrationis, non debet morari, & si habuit animum repetendi dictas expensas, respondere poterit, quod nihil debet, intelligens hoc quod teneatur in foro exteriori reuolare, vt dicit Nauarrus.

in conscientia adimplere: erit vero prodiga, quando facit donationem omnium suorum bonorum, vt dicit S. Tho. aut quando non remanet ei, cum quo possit sustentare se, aut familiam suam cum decentia debita statui suo: unde si mutat statum ingrediens religionem, valet donatio omnium bonorum, vt docet D. Thom. sequens S. Ambrosium: & etiam in foro exteriori donatio omnium bonorum presentium, & futurorum est irrita, vt ordinatur in quadam lege fori; & in alia nouae compilationis ordinatur, quod non possit quis relinquere omnia sua bona praesentia licet non remittat futura, quae leges debent intelligi, quando sunt donationes saecularibus, secus vero, si fiant ecclesiae secundum quod resoluit Nauarrus dicens, quod huiusmodi donationes magis sunt elemosinae, quam donationes factae pro animarum salute; & quia fauor Ecclesiarum fauet illis. Debent etiam intelligi dictae leges, licet quis faciat donationem omnium suorum bonorum praesentium re seruans sibi vsumfructum illorum, quia fructus non sunt bona praesentia, sed futura, vt defendit Couar.

2 Secunda Conclusio. Donatio omnium bonorum, licet sit confirmata cum iuramento, non valet, quia est facta contra bonos mores, & contra libertatem testandi, vt resoluit Couar. quod intelligitur, vt dixi supra, nisi, qui eam facit, mutat statum suum ingrediens religionem. Ego in hoc casu consulerem propter reuerentiã, quae debetur iuramento, quod non reuocetur donatio sine relaxatione habita talis iuramenti, quae potest fieri ab Episcopo, nisi fuisset donatio tam profana, & iniqua vt non esset necessaria relaxatio, quia clare videtur, quod non valet iuramentum.

3 Tertia Conclusio. Licet donatio omnium bonorum non sit valida, ille tamen, cui fit, & qui recipit, non tenetur restituere, sic enim tenet Angles, quod probatur, quia nihil est magis naturale, quam transferri dominium in alium volente domino rei, praecipue quando

translatio

D. Th. 2.
2. q. 32.
ar. 10. ad.
2.

D. Th. 2.
2. q. 17.
ar. 1. 2. 12

L. 7. tit.
12. l. 3.
f. l. 8. tit.
1. lib. 5
compil.

Nau. in
Man. ca.
16. n. 39.

Cou. l. 3
var. c. 12
iuxta fi.

Cou. in
rubr. de
test. 2. p.
num. 4.

Angles i
4. q. d. do
nat. ar. 1
diff. 1.

De modo donandi.

Cap. XCIV.

SYMMARIUM.

Quid sit donatio prodiga, & an valeat talis donatio, concl. 1. nu. 1.

An donatio omnium bonorum firmata iuramento valeat, concl. 1. nu. 2.

An cui facta est donatio omnium bonorum, teneatur restituere, conclusio. 3. numero 3.

An valeat donatio, quae excedit quantitatem determinatam, concl. 4. nu. 4.

1 Prima Conclusio. Qui fecerit donationem prodigam, non tenetur

translatio non impeditur in foro conscientie ab aliqua lege. Nec obstat, quod leges prohibeant talem donationem, quia solum prohibent formas contractuum in foro exteriori, non autem in foro interiori, ut docet ipsa consuetudo, quæ est multum fide interpretis harum legum.

4 Quarta Conclusio. Per leges civiles est prohibitum, quod quis possit facere donationem, quæ excedat determinatam quantitatem; nisi fiat auctoritate Judicis competentis. Est tamen notandum, quod ea, quæ excedit dictam quantitatem, nec sit coram Iudice, est valida in foro exteriori, si confirmetur iuramento, licet per iuramentum non renūtiatur legi prohibenti; & ratio est propter reuerentiam, quæ debetur iuramento; sic enim tenet cum communi Ludovicus Lopez; & hinc sequitur, quod nec donatarius, nec qui fecit, possint reuocare.

Dedonatio facta in absentia, & facta metu. Cap. XCV.

SUMMARIVM.

An valeat donatio facta in fauorem absentis, concl. 1. num. 1.

An valeat donatio facta quocunque metu, concl. 2. nu. 2. & concl. 3. nu. 3.

Ad hoc, ut presumatur donatio, qua requirantur, concl. 4. num. 4.

An, quod datur alicui mulieri, ut consentiat in aliqua inhonestate, videatur donatio ibidem.

1 Prima Conclusio. Donatio licet sit causa mortis facta absenti, licet sit ecclesia, cum actu interiori, aut exteriori, non obligat, quia est necesse, quod concurret consensus amborum, nisi fiat coram testibus cum publico instrumento, & notarius acceptet nomine donatarij, quia in hoc casu valebit; sic enim tenet Sorus, & est communis omnium. Verum est tamen, quod si an-

tequam tradatur primo donatario, detur, & tradatur alteri, secundus, cui actu tradita est, erit dominus eius rei; & qui donauit, tenebitur soluere valorem primo donatario: quod intelligitur, licet hic primus donatarius non ratificauerit donationem factam nomine suo; quia iam ob dictam acceptationem fuit illi acquisitum ius, ita ut loquendo absolute non possit reuocari donatio, ut allegans alios resoluit Couarr. Hinc sequitur, quod donatio facta absenti, & acceptata nomine suo, est donatarij, & potest eam accipere cum bona conscientia etiam post mortem donantis, nec in hoc sit præiudicium hæredibus eius, cum iam donatarius habuisset ius acquisitum, ut contra Paulum, de Castro, & alios tenet Couarruias, viso quod heredes succedunt donatori cum iisdem obligationibus, quibus tenebatur.

2 Secunda Conclusio. Donatio facta quocunque metu est nulla in foro interiori, cum metus siue sit grauis, & cadens in virum constantem, siue sit levis tollat libertatem arbitrij, quæ debet esse in donante; sic enim tenet Nauarrus sequens Adrianum, qui tenet, quod in foro conscientie non valet donatio, quæ non fit libere, quamuis non sit tam grauis metus, quantum requiritur in foro exteriori, ut fiat nulla, unde opinionones, quas circa hoc adducit Corduba, debet intelligi in foro exteriori. Hinc infertur, quod si aliquis remittit debitori suo partem debiti, quia non potest aliter facere, poterit accipere, & capere aliquid secrete ex bonis illius in compensationem illius partis, quam remisit, quia donatio debet esse libera; sic enim tenet Syluester.

3 Tertia Conclusio. Si is, qui facit donationem metu, confirmauerit eam cum iuramento, teneatur eam adimplere, nisi hauserit relaxationem iuramenti. Verum est tamen, quod donatarius teneatur remittere hanc donationem, & remittere, & restituere id,

L. per.
C. de do.
nat.

Lop. li. 1.
in inst.
nego. ca.
43. pag.
520. col.
1.

Couarr.
l. 1. var.
c. 14. n. 11
& rubr.
de test. 3
p. nu. 13.

Couarr.
vbi sup.

Nau. ca.
17. nu. 4.
§. 4. ex-
culat.

Cord. d.
casib. q.
180.

Syl. ver.
de don.
l. q. 12.
§. 16.

Sor. li. 3.
de iustit.
q. 5. ar. 3.

id, quod eius virtute acceperat, ut dicunt communiter DD.

De vera & in c. debitor. de iure iur. Quarta Conclusio. In dandis & accipiendis donis tria debent considerari. Primum est qualitas dantis, & recipientis. Secundum quantitas, quæ datur & accipitur. Tertium tempus, quod datur.

Qualitas personarum, scilicet si dat pauper avari, aut dives pauperi. Quantitas est si est magni pretij, aut parvi. Tempus est, si datur necessitatis tempore, aut sine ea: hinc sequitur, quod qui vendit aliquam rem existens in necessitate minori valore quam valeat, non præsumitur, quod faciat donationem reliqui pretij iusti, & ideo emptor tenetur ei restituere, nisi postea libere remiserit venditor. Secundo sequitur, quod illud, quod datur mulieri honestæ prouocando eam cum hoc dono ad actum carnalem, & ipsa recipit protectione, quod licet recipiat, non ideo consentit in rem prauam, videtur esse illi donatum. Si ipsa est tam honesta, & casta, quod loquendo moraliter est certum, quod per talia dona, & meliora non consentiet in rem prauam; quia si hoc adsit, & facta protestatione supradicta præsumitur, quod illi datum fuit donum gratis datum. Si vero ipsa non sit persona talis fidei, & potest præsumi, quod consentit, non præsumitur dono datum, nisi semel, & bis instet ipsa dicens, quod recipit quidem, sed tamen quod per totum mundum non consentiet in peccatum, sic (allegans alios) resoluit Ludou. Lopez.

Lop. in ist. neg. l. i. c. 50 fol. 188, col. 1.

De donatione conditionali, & modali.
Cap. XCVI.

SYMMARIUM.

An valeat donatio facta alicui mulieri, ut consentiat in aliquem actum turpem. concl. 1. num. 1.

An valeat donatio inter viros facta alicui cum conditione, quod per totam vitam illius debeatur restituere ei centum ducatos, concl. 2. num. 2.

An teneatur restituere, qui recipit aliquid cum conditione, quod non peccet, concl. 3. num. 3.

An donatio facta mulieri hac conditione, quod non nubat alteri, aut quod non uiuat male, possit reuocari deficiente hac conditione concl. 4. num. 4.

An valeat donatio facta alicui, quia fecit aliqua negotia, cum postea inueniatur, quod non fecit illa, concl. 5. nu. 5.

An donatio causa mortis confirmata iuramento facta alicui, habito respectu, quod esset eius amicus, sit reuocabilis, concl. 6. num. 6.

Prima conclusio. Illicita est donatio, quæ sit causa aliqua turpi, quando scilicet, alicui mulieri certam quandam summam quis dat, ut consentiat in peccatum, & ideo debet annullari, antequam habeatur copula, ut dicit Caietan. et post copulam, si dat, quod promisit, non est illicita, cum in hoc correspondeat fidelitati; hæc opinio est Cordubæ, & aliorum hominum doctorum contra Sotum; cuius opinio habet locum in foro exteriori, in quo non respicitur ad voluntatem interiori dantis, sed ad donationem ipsam factam exterius, ut infra dicitur in materia luxuriæ.

2. Secunda Conclusio. Valet donatio, quando aliquis dat alteri mille ducatos irrevocabiliter cum hac conditione, quod donatarius teneatur facere donationem centum ducatorum annuatim per totam vitam suam, ita ut eo mortuo non teneatur dare ipsos centum heredibus donantis mille ducatos; & quod valeat hæc donatio probatur, quia donatio modalis est licita, ut dicitur in iure; & ista non habet ullam iniustitiam, cum donator, & donatarius exponuntur periculo mortis, & brevis vite donatoris: nec contra hoc obstat quedam Extravagans Pij V. quæ prohibet fieri aliquem censum in alia forma diuersa ab ea, quæ in ipsa Extravaganti ponitur, & ibi formæ huius census non fit mentio, quia huic argumento respondeo, quod

ca. quia in omnibus de usuris.

quod dicta extranagens loquitur in cē-
su constituto per viam emptionis, aut
alterius contractus æquivalentis, at in
nostro casu loquitur de censu constitu-
to per modū donationis modalis. Nec
obstat, quod si viuat donator vndecim
annos post donationem factam acci-
piet centū ducatos, plusquam fors prin-
cipalis sit; quia respondeo, quod ideo
exponitur periculo viuendi multo mi-
nus; & præterea quia vsura committi-
tur, quando recipitur aliquid plusquā
sit fors principalis in contractu mutui,
quod non est sic in reliquijs contracti-
bus emptionum & locationum; & idē
debet dici in hac donatione modali, vt
consult Nauarr. in quodam consilio
dato super hoc dubio.

Nau. li.
3. conf.
de don.
conf. 1 f.
193. col.
a.

Sot. li. 4.
de iust.
q. 7. ar. 1

Nau. ca.
17. n. 34
in Man.

Nau. v.
bi sup.

3 Tertia conclusio. Quando aliquis
accipit aliquid cum hac conditione, ne
peccet, in conscientia non tenetur illud
restituere, nisi in casu quod ab illo peti-
tur, sicut enim tenet Sorus & Nauar-
rus. Quod quidem poterit repeti, non
solum quando fuit acceptum propter
vitandum peccatum, quod tenebatur
vitare de iustitia, sed etiam in peccato,
quod tenebatur vitare propter charita-
tem, vt dicit Nauarrus. Verum est ta-
men, quod si solum tenebatur illud vi-
tare ratione gratitudinis, quod accepit
ob vitandum illud peccatum, non po-
test repeti; vnde non potest quis repete-
re ab alio, quod illi datum est, vt vitaret
peccatum ingratitudinis, quod erat pa-
ratus committere contra amicum suū,
quod solum de honestate tenebatur vi-
tare: sic enim tenet Nauarr.

4 Quarta Conclusio. Quando maritus
in testamento fecit donationem vxori
suz cuiusdam summe hac conditione,
quod post eius mortem non esset for-
nicaria, aut non nuberet alteri marito,
si ipsa defecit in conditione, tenebitur
illud restituere, quod datum est illi illa
de causa, cum illa non fuerit pena im-
posita à marito, quæ non debetur nisi
sententia lata, sed fuit quædam condi-
tio posita in hoc pacto, & conventionē,
qua deficiente deficit etiam ipsum pa-

ctum: sicut enim tenet Nauarrus.

5 Quinta Conclusio. Si aliquis dixe-
rit, Ego facio tibi donationem huius
rei, quia fecisti negotia mea, vt bonus
amicus, si in rei veritate reperitur,
quod non fecit dicta negotia viuente
donatore, & facta donatione inter vi-
uos, & ipse donator debet interrogari,
quam habuerit intentionem, quod si
non possit cognosci talis intentio, sed
remaneat in dubio, quod sic donatum
fuit, debet restitui quia præsumitur,
quod illa de causa facta fuit talis dona-
tio. Hinc sequitur, quod puella, quæ re-
cepit dona, sollicitata illis mediantibus,
ipsa non consentiente in rem prauam,
tenebitur restituere talia dona, quia mo-
raliter constat, quod propter illam rem
turpem fuerunt ei data, quæ cessante
cessat etiam donatio; quod debet intel-
ligi secundum quod dictum est in capi-
tulo præterito in vltima conclusione.
Dixi si donatio fuit inter viuos, quia si
quis donauit causa mortis dicens, Re-
linquo Petro centum, quia fecit quardā
mea negotia, valida erit talis donatio tā
in foro conscientie, quam exteriori, li-
cet non fecerit dicta negotia, quia si te-
stator nollet illos dare, exprimeret vo-
luntatem suam, & etiam quia hæc do-
natio est magis fauorabilis quam dona-
tio inter viuos: sicut enim tenet frater Lu-
dou. Lopez. Verum est tamen, quod si
quis deceptus putans Petrum esse filiū
suum, cum non sit, faceret ei donatio-
nem centum ducatorum in testamen-
to, non valebit dicta donatio constan-
do quod non sit eius filius, & quod ip-
se fuit motus putans esse filium suum,
vt dicunt Syluester & Sorus. Si vero
non reliquit dictos centum deceptus
ab aliquo, sed solum quia ipse putabat
esse filium suum, valebit dicta donatio,
licet non sit filius eius, quia potest præ-
sumi, quod eius mater sicut habuit
rem cum eo, ita potuit habere rem
cum alio.

6 Sexta Conclusio. Si quis fecit dona-
tionem alteri causa mortis habito respe-
ctu, quod erat amicus suus, aut filius

Nau. ca.
13. n. 67
in Man.
& n. 2. 6

Lop. li.
2. inslit.
nego. c.
45. pag.
514. col.
2.

Syl. ver.
do. q. 6.
Sot. li. 4.
de iust.
q. 7. ar.
1. iuxta
finem.

causam viri, cui tenebatur iure gratitudinis, potest reuocare talem donationem, licet confirmet cum iuramento, quia iuramentum, quando simpliciter ponitur in aliquo actu debet regulari cum natura talis actus, sic enim tenet Baldus, quod sequitur Secura. Hinc sequitur, quod si aliquis testator simpliciter iuravit testamentum, potest illud reuocare ubique eo quod sit periturus, quia solum videtur iurare, quod facit testamentum libere; sic enim dicit Cournuuias, secus autem, si iurauit, quod non reuocaturus erat testamentum.

Bal. in l.
2. ff. de iu-
reiu.
Seg. i. l.
vnu ex
famil. s.
sed si fu-
dum. ff.
de leg. 2.
f. 9. c. l. 3
C. ou. in
rub. de
test. i. p.
num. 13.
concl. 1.

De Dotis obligatione.

Cap. XCVII.

SYMMAE RODRIQUEZ.

An pater teneatur dotare filiam suam licet sit spuria. concl. 1. num. 1.

An teneatur pater dotare filiam, quam alias dotauerat. concl. 2. nu. 2.

An sit licita lex Madritij, que ponit terminum dotibus. concl. 3. num. 3.

An si socer non soluat dotem, sed det genero pradium pignori, possit gener percipere fructus absque eo quod teneatur eos computare in sorte principali, conclusio. 4. num. 4. & an eo mortuo uxor habeat eandem facultatem, conclusio. 5. num. 5.

An possit gener petere fructus dotis, cum concefferit socero, quod non solueret illi eam usque ad certum tempus, conclusio. 6. num. 6.

An assignatis Iudicibus pro dotis computatione possit gener clam surripere aliquod in compensationem grauaminis accepti in dicta computatione. concl. 7. nu. 7.

An si quis ducat mulierem diuitem, videatur ipsam promississe parimonium suum in dotem. concl. 8. nu. 8.

An valeat in foro co. scientia renouatio legitimae facta a filia dotata, inducta ad hoc metu reuerentia patris, conclusio. 9. num. 9.

Prima Conclusio. Pater teneatur dotare filiam licet sit spuria, cum etiam huic possit compelli dare alimenta, postquam desuaccedi loco alimentorum. Hinc sequitur, quod tenentur assignare ei dotem secundum alimenta, quibus eget; quod si det illam superfluum post eius mortem poterunt petere excessum eius legitimi haeredes soluto matrimonio. Dixi, soluto matrimonio, quia existentibus in matrimonio esset iniuriam, & fraudem inferre marito; nisi sciebat, quando accepit eam quod erat spuria, quia in hoc casu poterunt etiam durante matrimonio petere excessum cum receperit iniuste & scienter, ut allegans multos resoluit Couar.

2 Secunda Conclusio. Si pater dedit filiae dotem semel, & ipsa filia, aut maritus sine eius culpa amiserunt dotem, tenetur Pater iterum dotare dictam filiam; si vero amiserint dotem propter suam culpam, non tenebitur iterum dotare. sic enim tenent DD. communiter, & tenet Baldus Nouellus, & Guilielmus Benedictus, qui dicunt, quod tenetur reducere ad diuisiones bonorum ambis dotes, & restituere haeredibus patris sui, quod excedit de sua legitima in ipsis; si vero filius durante vita patris accepit legitimam suam, & consumpsit eam per culpam, aut sine culpa, non tenetur pater dare aliam, ut tenet Baldus & DD. communiter.

3 Tertia Conclusio. Lex Madritij, quae ponit terminos dotibus, est iusta, & non tollit libertatem Matrimonij, ut tenet Couatruuias, obligatque in foro exteriori sic practicata, scilicet, quod maritus, qui recipit dotem excedentem, non teneatur restituere excessum, antequam ab eo petatur; si vero petatur, tenebitur restituere, ut allegans alios tenet Corduba, qui excessus debet regulari secundum valorem bonorum eius, qui dedit dotem tempore, quo dedit eam, aut promissit, aut tempore mortis eius, qui dederat eam, aut promissit, ut determinatur in quibusdam legibus Tauri.

Quarta

Cou. 2.
p. d. ip.
sol. ca. 8
num. 12.

Doct. in
l. pater
filiu de
euctio-
nibus.
Nouell.
d. dote. 6
p. priuileg. 5. &
15

Guill.
in c. Ra-
ynuius.
ver. dote
nu. 16. &
test.

Bal. i. l.
oi mo-
do 9. ip.
c. d. mos
sic. test.
Doct. in
l. si cum
dotem 9
post so-
lutu. ff.
l. 1. mat.

Cou. 2.
p. de sp.
sol. c. 3. f.
293. col.
2.

4. Quarta Conclusio. Quando focer nō soluit dotem genero dans pignori aliquod prædium fructiferum, potest dictus gener percipere fructus eius sine obligatione computandi eos in principali sorte dotis, sicut enim definitum est in iure Canonico; quod probatur, quia indiget illis ad sustentanda onera matrimonij, & alendam filiam, quod debet facere cum redditibus ipsius dotis, si statim dedisset eam, ut explicat Caieta. Couar. Sotus & Nauarrus, sustentare autem onera matrimonij non est alere filiam & familiam solum, sed sustentare uxorem & familiam ipsa dote existente integra; unde licet non sit negotiator poterit percipere fructus huius prædij, dato pignore sibi, cū quibus sustentet familiam suam quousque illi tribuatur dos ratione lucri cessantis, quod præsumit ius futurum, quia emerit maritus aliquid cum dicta dote com cuius rei fructibus sustentaret familiam suam. Hæc conclusio non habet locum in casu, quod pater daret alimentum filie, quousque daret illi dotem; quia tunc nō potest maritus percipere fructus dicti prædij, ut colligitur in iure civili. Notaque, quod hæc conclusio debet moderari secundum Siluestrum, scilicet quod gener non possit percipere plus quam fructus necessarios ad sustentandam uxorem, & familiam; quam sententiam sequitur Arag. Nota etiam quod potest maritus percipere fructus prædij nō computans eos in dote, licet sint plus, quam extraherentur à dote, si statim esset soluta, dummodo ipsi sint necessarii ad sustentationem uxoris, & familie secundū suam qualitatem, quia ut plurimum homines, quando iunguntur matrimonio, sunt contenti minore dote, quā sit necessaria ad sustentationem dictæ uxoris, & familie; & etiam quia patres solent amare filias, & volunt cōmode haberi à maritis, unde videntur consentire, aut debent consentire quod dictus gener percipiat dictos fructus integre in nostro casu tractando bene filiam suam, sic tenet Ludouicus Lopez. Quæ

opinio mihi videtur bona in casu quod realiter maritus tractet bene uxorem suam.

5. Quinta Conclusio. Mortuo marito incalu proposito supra non soluta dote, potest vxor percipere fructus dicti prædij, quousque illi dos persoluatur, absque eo quod eos computet in sorte principali, ut diximus posse facere maritum; & ratio est, quia licet matrimonium sit solutum per mortem mariti, hæc mulier licet vidua; remanet tanquā eius vxor; unde sicut ipse poterat percipere fructus ad alendam eā secundū suū statum, sic ipsa potest percipere ad idē eodē fructus, ut tenet Aragon. cōtra Caietanū: quod debet teneri quidquid dicat Angles. Nota autem quod nō poterit hæc mulier percipere plus de fructibus dicti pignoris, quam sit necessarium ad sui alimenta, quod si pater alit eam, tenebitur cōputare dictos fructus pro sorte principali dotis sū dicta de marito, quia, quo ad hoc sunt æquales.

6. Sexta Conclusio. Gener, qui concedit focero, ut soluat dotem post tres annos à matrimonio, non recipiēs interea aliquod prædium fructiferum pignori, potest saltem in foro conscientie petere fructus dictæ dotis, ut contra Abbatō, & Siluestrum tenet Angles, quē sequitur Ludouicus Lopez, & idem quod dicitur de genero, debet dici de ipsa vxore mortuo marito secundum dicta in quarta Conclusionē.

7. Septima Conclusio. Si focer, & gener fecerint pactum, quod assignentur duo iudices arbitri ad appretianda suppellectilia, & prædia, quæ illi assignantur in dotem, non potest sine peccato talis gener capere aliquid secreto in compensationem grauaminis, quod potat fuisse illi factum in dicta appretiatione, si à principio habuit animum decipiendi focerem nolens stare pretio assignando illorum, si sensisset grauamen, cum fuerit fictio ex parte sua in negotio notabili præiudicij, sic enim tenet Sotus, Nauarr. & Corduba. Notaque, quod quando non constat dictum pa-

ctum

ta salu-
briter d
vluris.

Caiet. 2.
2. q. 78.
art. 1.
Cou. li.
3. var. c.
1. nu. 3.
Sot. li. 3.
de iust.
q. 1. ar. 2.
Nau. c.
17. nu.
215.

si pater
ff. de do
li mali,
& met.
except.
Arag. 2.
2. q. 78.
2. 2.

Lop. in
instr. ne-
gol. lib. 2.
c. 20. p.
37. col. 2

Arag. v
bisup. &
ibi Caiet.
ta. Angl.
de cōtra-
ctu mu-
tui. ar. 2.
d. 7.

Angl. de
cōtractu
mutui 2
dis. 6.
Lop. i in
litr. cōsc.
2. p. c. 7.

Sot li. 8.
de iust.
q. 2. ar. 1
ad 1.
Nau. in
Man. ca.
18. nu. 3.
& 9.
Cord. d
cal cōsc.
q. 1, o.

Cord.
vbi sup.

Etum esse iniustum, licet genero tale videatur, tenetur restituere socio medietatem, aut partem bonorum, quæ sic occulte cepit in compensationem, pro quanto non est certus in qua quantitate fuerit grauatus; sic enim tenet Cordoba, cum magistro suo Medina. Et ratio eius est, quia non debet dari fides genero in propria causa, ita ut eius opinio habeatur certissima. Nota præterea, quod quando clare videtur fuisse generum grauatum notabiliter in dicta appropriatione, non tenebitur restituere, quod cepit in compensationem grauaminis, quod multo magis debet seruari in Regnis, vbi mulieres habent actionem petendi integre dotem suam in dampnum creditorum, ut fit in Regnis Castellæ & Aragonum; & accidit, quod recuperent, sæpius plus quam debetur illis; vnde Confessarij in huiusmodi Regnis debent interrogare Iudices arbitros, an grauauerint in taxatione, seu precio generos, quia ultra peccatum, quod committunt, tenentur ad restitutionem ob dampnum, quod ex ea venit creditoribus, sic enim tenet Ludouicus Lopez.

Lop. in
ilt. neg.
l. 1. c. 21
p. 69. ifi.

Bal. i. c.
iurauit,
de iure-
iur.

Couar.
de sp. os.
l. 1. p. c. 5.
fol. 245.
col. 2.
Nau. de
ma c. 27
nu. 252.

8. Octaua Conclusio. Quando aliquis spondet per verba de futuro alicui mulieri diuiti, tacite promittit ipsa suum patrimonium in dotem, ut tenet Baldus, ob quod non potest compelli accipere eam in coniugem, si ipsa nolit assignare dotem ipsi sufficientem: quod intelligitur nisi sponsus sit diues, & habeat bona sufficientia ad alimēta, quia in hoc casu non præsumitur ipsam promississe patrimonium in dotem; & ideo debet imputari sponso ipsa culpa, cum non fecerit pactum expressum eius, ut tenet Conarruias.

9. Nona Conclusio. In conscientia non valet renuntiatio legitimæ patri factæ à filia inducta ab ipso metu reuerentiali, ut dicat quod est contenta ea dote, quæ data illi fuit, nisi fecit donationem cum iuramento; sic enim dicit Nauarrus sequens Adrianum. Verum est tamen, quod poterit petere relaxa-

tionem iuramenti, ut possit bona conscientia petere illud, quod illi est fraudis; immo addo quod si quantitas, in qua fuit læsa, sit notabilis, poterit in foro exteriori petere, quia præsumitur, quod constricta fecerit dictam renuntiationem.

De legatis ad nubendum relictis. Cap. XCVIII.

SUMMARYM.

An legatum relictum alicui virgini, ut nubar, aut pro dote, debeat restitui heredibus defuncti si moriatur antequam nubar, concl. 1. num. 1.

An legatum alicui virgini solum ut possit nubere relictum, si moriatur ante nuptias, perueniat ad heredes virginis, aut legantis, concl. 2. nu. 2.

An legatum relictum alicui virgini pro dote tanquam pro patrimonio ipsa mortua non nupta sit heredum ipsius, concl. 3. num. 3.

An legatum relictum alicui virgini ut nubar Francisco, deficiat moriente ipso Francisco ante matrimonium, concl. 4. num. 4.

An legatum, quod relinquitur alicui virgini, ut nubar existens in ætate, debeat ei tribui, antequam accedat ad dictam ætatem, concl. 5. nu. 5.

An legatum relictum alicui virgini, ut nubar, possit commutari in aliam operam piam ab Episcopo, concl. 6. nu. 6.

An, quando aliquis testator legat aliquam quantitatem ad locandas virgines, & pauperiores, possit dari a patronis veris pauperibus, cum iurauerint dare uros pauperioribus, concl. 7. num. 7.

1. Prima Conclusio. Legatum relictum alicui virgini, ut nubar, aut pro eius dote, habetur pro tali dote assignata ad hunc effectum: & ideo ipsa mortua, antequam duceret maritum, licet receperit, illud debet restitui heredibus defuncti, viso quod hoc

Acosta
li. 2. d. cō
ditioni-
bus ap-
positis,
c. 22.
Cov. de
testa. c. 2
num. 11.
Bal. cōf.
49. li. 4

Bart. in
Tito
centū, 5.
Tito ge-
nero, ff.
de cōdi.
& demō
stra.

Bal. No-
ucl. d. do-
te 6. p.
pau. 76.
ad fin.

Bal. vbi
sup. 76. i
fra cōf. 6
hic.
Cov. in
d. c. 3. nu-
mero 11
illatione
6. hic.

hoc legatum fuit conditionale; sic tenet antiqui, & moderni, ut constat ex eo quod tradit Manuel Acosta, & Covar.

2 Secunda Conclusio. Quando relinquitur alicui virgini aliquod legatum ad hoc, ut possit nubere, est legatum de toto patrimonio sine mixtura conditionis. unde licet non nubat, heredibus illius, non vero heredibus legantis debet dari, ut tenet Bald.

3 Tertia Conclusio. Legatum factum ad dotem alicuius virginis in provincia, ubi dos significat patrimonium, quod habet ad nubendum: ipsa mortua non nupta, suis heredibus debet dari, quia idem est in illa provincia dicere: Relinquo N. centum pro dote, ac dicere: Relinquo N. centum ducatos, ut cum hac summa possit nubere, & ideo est legatum putum & non conditionale, ut tenet Bartolus.

4 Quarta Conclusio. Secundum præsumptam voluntatem testatoris legatum relictum alicui virgini, ut nubat Francisco, non deficit, licet Franciscus moriatur ante contractum tale matrimonium, si dicta virgo est pauper, & vult nubere alteri, secus vero, si est dives, ut resolvit Baldus Nouellus: & idem est dicendum, si ipsa voluerit ingredi religionem, licet nominet quandam certam personam, cum qua contrahat, ut resolvit idem Baldus. Si vero virgo moriatur ante contractum matrimonium, debet illa dos converteri in matrimonium alterius virginis pauperis, ut post Baldum resolvit Covar.

5 Quinta Conclusio. Legatum, quod relinquitur, ut locetur aliqua virgo, si sit habilis ad illud, licet promittat, de qua fideiussorem, quod nubet, non debet illi dari antequam nubat, nec etiam debet dari pro expensis, quas dicit esse necessarias ad querendum maritum, quia non est intentio testatoris, quod fiant hæ expensæ in dicto negotio querendi maritum, sed solum quod detur in dotem, quando contrahitur matrimonium, ut maritus habeat cum quo possit sustentare onera matrimonij, mortuoq; ipso remaneat uxori dicta summa pro alimentis: hanc opinionem habet

Paulus de Castro contra Battolū, & Baldum, qui dicunt, quod statim debet tradendum cum cautione pro dictis expensis: quam quidem opinionem sequeretur ego in casu, quod virgo non haberet, nec posset habere quidquam, quo possint fieri expensæ præcisæ, & necessariae, quod videtur mihi debere teneri, licet Spinus sequens alios incedat alio itinere. Ex dictis inferitur, quod legatum relictum pro dote virgini adultæ, quæ habet ætatem nubendi, debetur illi ipso die, quo nupserit per verba de præsentibus, quod si fuerit minor 12. annis non debet illi dari, antequam accedat ad ætatem nubendi, & nubat de facto per verba de præsentibus, sic enim tenet Bart. quem defendunt Acosta, & Covar.

6 Sexta Conclusio. Legatum, quod relinquitur virgini, ut nubat, debetur illi, & non potest Episcopus convertere illud in aliud opus, quantumvis pium fuerit, in tantum, ut non possit dari virgini, ut ingrediatur religionem, ut tenet Baldus quem sequitur Spinus, quod puto esse verum, quando constat, quod reliquit testator dictum legatum ob desiderium, quod habebat, quod eius familia, & genus conservaretur; in dubio tamen videtur, quod debetur illi hoc legatum; cum hæc virgo despondeat Christo sponso satis qualificato.

7 Septima Conclusio. Quando aliquis testator relinquit certam quantitatem nummorum pro locandis virginibus orphanis, & pauperioribus, & accipitur iuramentum à patropis, quod eligent pauperiores, & quod nec precibus, nec favoribus admittent aliquam, non peccant eligentes precibus, & favoribus illas, quæ sunt vere pauperes; quia intentio testatoris, qui reliquit dictum iuramentum accipiendum, videtur quod fuit, ut non eligerent aliquam mediantibus precibus, quæ non esset pauper; & si eligerent pauperes, omittentes tamen alias pauperiores ducti solum ob prædictas preces, peccarent contra iuramentum; non tenebuntur vero restituere; quod si eligerent non

Cast. i
d. 5. Ti-
tio gene-
ro, & B.
ibi. col.
vlt.
Bald. in
l. fanci-
mus. C.
de nupt.
Spin. in
suo spec.
test. gl.
10 d. leg.
icer. p.
so. nu 11

Bar. vbi
sup.
Acost. i
d. ca. 22.
num. 2.
Cov. in
c. 3. d. te-
sta. iuxta
finem.
Bal. in
l. post
mortem
col. 1. pe-
cul. c. de
fidei.
Spinus
vbi sup.
num. 25

Cord. d.
calib. q.
73.

pauperes, peccarent contra iuramentū,
& tenerentur ad restitutionem relictæ
massæ nummorum pauperibus; sic enim
respondit Doctor Medina, ut dicit Cor-
duba, qui sequitur eum.

De amissione dotis ob adulterium.
Cap. XCIX.

SYMMARIVM.

- An mulier adultera amittat dotem, & bona paraphernalia concl. 1. num. 1.*
An uxor amittat dotem per solos amplexus, & oscula, ibid.
An uxor amittat legatum per amplexus, & oscula si relictum fuit cum conditione ut vivat caste, ibid.
An dos adultera deveniat ad ipsum maritum adulterum, conclus. 2. num. 2.
An adultera sciente marito possit accusare ab heredibus ipso mortuo, aut amittat dotem, conclus. 3. num. 3.
An vidua amittat dotem, si intra annum sepultura, mariti fornicatur, conclus. 4. num. 4.

Prima Conclusio. Mulier, quæ committit adulterium, amittit dotem, & adiudicatur marito, si iudex pronuntiet sententiam, ut dicitur in iure; amittit etiam bona lucrata secundum leges horum regnorum Castellæ; non tamen amittit bona, quæ sunt vocata paraphernalia, ut contra communem docet Acoſta, quem sequitur Con. Notaq; quod per solos amplexus, & oscula nō amittit dotē, nec bona lucrata, licet amittat legatū, quod illi relinquatur hac conditione, quod vivat caste, ut tenet Bald.
2. Secunda Conclusio. Dos mulieris adulteræ applicatur marito, siue accuset eam civiliter, siue criminaliter, nisi habeat uxor filios eius, ut dicitur in quadam lege partitatum: si verò habeat filios, semper debent habere dicta bona post mortem patris, cum iudex adiudicavit bona. Et advertatur, quod si maritus etiam commisit adulterium, non

potest accusare uxorem ad finem habendæ dotis, ut dicitur in iure.

3. Tertia Conclusio. Mulier, quæ durante vita mariti commisit adulterium ipso sciente, non potest accusari ab heredibus eius ipso mortuo ad effectum amittendæ dotis, ut comprobans id cū quodā tex. expresso notat Bart. dixi, ipso sciente quia si ignoravit, possent accusare.

4. Quarta Conclusio. Vidua, quæ intra annum sepulture mariti fornicatur, nō amittit dotem, sic enim tenet contra Cast. strum Acoſta, quem sequitur Couarr. ubi defendit, quo in his rebus non amittit partem bonorum acquiritorum constante matrimonio, nisi vivat mul- tum carnaliter, licet sit post transactum dictum primum annum, si vero peccaverit, ut fragilis semel, & bis, non potest castigari cum hac pena. Et nota, quod nō incurrit eam ad finem, quod teneatur in foro conscientie restituere dicta bona, nisi post sententiam latam a iudice, cum sit regula verificata, quod lex penalis non obligat in foro conscientie, nisi post sententiam latam.

l. 15. tit. 17. p. 7. c. intelli- gimus d. adult.

l. rei iudic. ver. hered. ff. sol. mat. ubi Bart. Cast. in l. sorore, c. de ijs qui, ut i- dig. Acoſta i c. si pater, ver- bo, lega- vit, n. 41. de testā. Cou. de spons. 3. p. c. 7. §. 6. n. 11. & 12.

De obligatione reddendæ dotis uxori, aut eius filijs matre mortua.

Cap. C.

SYMMARIVM.

- An post mortem mariti sit obligatio restituendi bona dotalia, & coram fructus uxori, conclus. 1. num. 1.*
An soluto matrimonio ob aliquam iustam causam debeat uxori dari dos, conclus. 2. num. 2.
An solus matrimonio, teneatur maritus restituere uxori redditus, quos colligit ex bonis dotalibus, concl. 3. num. 3.
An mulier donec solvatur ei dos, possit licite accipere alimenta ipsa dote saluta, conclus. 4. num. 4.
An quando heredes marito morantur solvere dotem uxori propria culpa teneatur compensare damnum hinc sequen- tem, conclus. 5. num. 5.

An

*An filij, qui remanserunt post mortem vi-
due, cui non fuit dos restituta, possint
eam postulare, concl. 6. num. 6.*

*An mortuo marito possit vxor extrahere
dotem, antequam solvantur debita, con-
clus. 7. nu. 7. Et an possit repetere totam
dotem, licet sit consumpta in delictis, &
vestibus prophanis ibid.*

*An vxor, semel adiudicata illi dote, si po-
stea consummat in oneribus matrimonij,
possit secrete capere hanc quantitatem,
concl. 8. nu. 8. & concl. 9. num. 9.*

*An solatis debitis creditorum possit vxor
recuperare bona qua fuerunt expensa de
dote sua existente ipsa iam de dote satis-
facta, conclus. 10. num. 10.*

*An mulier, qua nupsit cuidam hominis cu
quadam quantitate dotis, pro qua pro-
misit 300. ducatos arrharum possit ca-
pere aliquid de bonis mariti, quia non est
recordatus eius vxoris in testamento,
conclus. 11. num. 11.*

*An mulier, qua non habet dotem, nec bona
paraphernalia possit secrete capere ali-
quid de bonis lucratis confiscatis bonis
mariti a fisco, conclus. 12. num. 12.*

*An mulier debeat praferri creditoribus
mariti in recuperatione bonorum lucra-
torum, sicut est in bonis dotalibus, concl.
13. num. 13.*

Prima Conclusio. Post mortem
mariti obligatio est restituendi bo-
na immobilia dotalia vxori, non
vero bona mobilia, nisi transacto anno
a morte mariti, vt notant communiter
DD. & probat quedam lex partitarum;
verum est tamen, quod tenentur haere-
des restituere vxori fructus, quos rece-
perunt a dictis bonis intra dictum an-
num si non dederint ipsi alimenta, quia
alentes eam non tenebuntur ad illud,
vt aduertit Syluest.

Secunda Conclusio. Soluta matri-
monio aliqua iusta de causa, debet dari
dos vxori, cum detur dos pro oneribus
matrimonij, quod iam cessauit; vnde
separatus maritus ab vxore aliquo iusto
impedimento consanguinitatis, aut assi-
natis, quod ipsi ignorabant, debet red-

dere dotem vxori; quod intelligitur, si
praecesserint denunciationes, quas praec-
cipit Concil. Trid. aut fuerunt omissae
de licentia Ordinarij; quia si non praec-
cesserunt denunciationes, aut fuerunt
omissae sine licentia Ordinarij non vale-
bit illis saltem in foro exteriori eorum
ignorantia, quia praesumitur esse affe-
ctata; & ideo fiscus habebit dictam do-
tem, sicut habet, quando contrahunt
scienter cum hoc impedimento.

Tertia Conclusio. Maritus soluto ma-
trimonio non tenetur soluere vxori red-
ditus, quos colligit ex praedijs, quae fue-
runt ei data pro dote, quia maritus frui-
tur eis ad ferenda onera matrimonij, &
ideo non augetur dos, vt dicit D. Fran-
ciscus Sarmientus.

Quarta Concl. Mulier, donec solua-
tur ei dos, potest licite accipere alimen-
ta, salua sepe dotem suam, vt post Syluest.
resoluit Nau. Sotus, & Garzia: quia dos
donec restituitur vxori, non desinit ha-
bere onus suum a quocumque habea-
tur; onus autem dictae dotis est esse de-
putata, ad alendam dictam mulierem;
vnde non solum ratione lucris cessantis
potest haec vidua percipere alimenta ip-
sa dote remanente integra, sed etiam ra-
tione speciali, quae in ipsa cooccurrit, quod
scilicet semper est assignata pro susten-
tatione dictae vxoris.

Quinta Concl. Quando heredes ma-
riti morantur soluere dotem vxori eo-
rum culpa, non autem culpa eius, tenen-
tur compensare ei totum damnum, quod
hinc sequutum est, sicut quia non habuit
dotem fuit constrecta accipere aliquam
pecuniam ad usuram, aut omisit lucrari,
quod poterat negotians cum nummis
dotis suae, nec habebat aliunde nummos;
quod probatur, quia ipsa non tenebatur
cum detrimento suo expectare, & dare
tot terminus ipsis. Dixi sua culpa, quia
si non potuerunt soluere sine culpa sua
aliqua maiori pietate tractandi sunt, quod
relinquitur arbitrio prudentis viri.

Sexta conclusio. Filij, qui erunt
superstites post mortem huius vi-
duae, cui non fuit dos restituta, possunt

Concil.
Triden.
sess. 24.
t. 1. de
Ref. ma-
tri.

Sarm. li.
3. scelec.
c. 10. per
102.
Nau. de
vlt. nu.
75. & c.
17. n. 213.
in Man.
Sot. li. 6.
de iust.
q. 1. ar. 1.
Garz. li.
2. de co-
tr. c. 16.
pa. 489.

DD. l. 21
tit. 1. p.
4.

Syl. ver.
vlura 3.
q. 6.

sunt postulare de nouo à quocumque, qui ipsam possideat, aut obligare, ut eadem deinceps integram, tribuentes eis alimenta, quia cum ipsa onere alimentorum derinchat eam pater suus, & cum eodem transiit in quemcumque eam possederit, ut dicit Ludou. Lopez.

Lop. li. 2

inst. ne

go. c. 20.

pa. 279.

col. 1.

Angl. d

cōtract.

mutui,

artic. 2.

diffic. 7.

7. Septima Conclusio. Potest mulier mortuo marito extrahere dotem integre, antequam debita marito soluantur creditoribus, si ipsa non obligauit dictam dotem expresse pro dictis debitis solutis, ut disponit ius in his Regnis Castellae. Hinc inferitur, quod si aliqua mulier contrahit cum aliquo homine, & non promittit, nec assignat ei dotem, non potest postea extrahere patrimonium quod habebat, quando ducta fuit ab eo secundum quantitatem dotis, quam debebat dare marito, & praefertur reliquis creditoribus mariti; quia mulier, quae nubit per verba de praesenti, non videtur dare in dotem marito patrimonium, quod habebat, nisi id dixerit expresse, ut cum communi contra Bartolum resoluit Couarruias. Praefertur autem vxorem reliquis creditoribus mariti est. privilegium, quod conceditur doni, & ideo debet illis consuli, ut, quando nubunt, assignent dotem. Nota quoque, quod etiam in foro conscientiae potest vxor mortuo marito repetere totam dotem, licet ipse fuerit prodigus in expensis superfluis, quas fecit ornans eam plusquam requirebat eius conditio, quia cum his oneribus accipit maritus dotem, ut dicit Nauarrus.

Nau. in

Man. c.

17. num.

255. 5.

ad nouē

auth.

8. Octaua Conclusio. Vxor legitimè satisfacta de sua dote à iudice, quia eius maritus fuit prodigus, aut deuenit ad inopiam, si ipsa postea consumit eam in oneribus matrimonij, potest secrete ad vitandas lites capere de bonis mariti usque ad quantitatem eius, quod consumpsit, & etiam de archis, & bonis paraphernalibus, si quae ad sunt; non potest tamen capere plus; quia in hoc solum videtur privilegium, quod habet eius debitum, quod debet praefertur ceteris debitis, quae non habent expresse aut tacite

tas hypothecae super bonis mariti, quae sit ipsa dos, & per consequens solū remanet obligata ad reliquum, quod superest de bonis mariti facta dicta compensatione; nec tenetur respondere litteris excommunicatorijs, nec iuramento, cum quibus obligant eam ad respondendum, & manifestandum dicta bona abscondita. Quod est verum, nisi mulier praedicta renunciens privilegio dotis obliget se, aut fideiubeat pro marito debitis, ut dicit Nauarrus cum communi.

9. Nona Conclusio. Vxor vita durante mariti, si separetur ab eo auctoritate iudicis, qui tradidit ei dotem non solū quantum ad dominium & possessionem, sed etiam quantum ad administrationem, si postea consumit eam in oneribus matrimonij, non poterit eam repetere nec capere aliquid pro compensatione huiusdamni in fraudem creditorum, quia cum sit libera à marito videtur expendere haec bona cum marito mutans ei ipsa bona, & per consequens si sint creditores priores ipsa in mutuo, illis debet prius solui debitum ex bonis mariti; & in hoc casu si aliquid capiat in compensationem, tenebitur manifestare extractis litteris excommunicatorijs à prioribus creditoribus, non vero si sint posteriores debito suo, quia in prauiusdiciu eorum potest quidem capere sociere, quod sibi putat deberi ob mutuum, quod fecit, cum sit prior illis.

10. Decima Conclusio. Si satisfiat creditoribus prioribus, poterit dicta mulier de bonis mariti recuperare bona, quae consumpsit de dote sua, licet sit sit tradita; quia maritus tenebatur sustentare eam conservans integre dotem suam; & ideo in hoc casu potest petere ab heredibus mariti, quod illi deest ad complementum dotis, ut dicit Corduba, qui dicit esse hoc intantum verum, ut si vxori fuisset data aliqua domus pro eius habitatione, quae fuit ab ea ablata à creditoribus mariti, quia ipsa non se opposuit causae, si non satisfiat ab heredibus, poterit ipsa capere de bonis mariti, quod potuerit pro dicta satisfactio.

Nau. in

Man. c.

17. num.

255. &

134.

Cord. d

casibus

cont. q.

126.

Dep. in
frat. ed.
fil. 2. p.
c. 11. col.
83.

soluione. Dicitur si non satisfaciunt ei heredes, quia si satisfecerunt ei, alia via renebitur ad debita mariti, & ad damna, & expensas, quas faciunt creditores in recuperatione debiti, ut aduertit Ludovicus Lopez; ordo vero, qui debet teneri in solvendis creditoribus, ponitur late in materia restitutionis.

11. Undecima Conclusio. Maria que nupsit Joanni cum duobus milibus de catum dotis, & suppellectilibus domusque que non fuerunt appretata, ob que Joannes promisit 300. ducatos ararentes, non potest capere quicquid de bonis dicti mariti, quia non sit recordatus in suo testamento, cum teneretur ad illud observare, que illi fecerat in eius vita, & propter arrhas, quas illi promiserat, & propter diminutionem, quam passa est eius suppellex serviens ei. Hec conclusio habet tres partes probandas. Prima est quod non potest quidquam capere in compensationem debiti, quod fecit marito, quod probatur quia ratione matrimonij tenebatur ad hoc faciendum. Secunda est, quod non potest quicquam capere ratione arrharum, quod probatur, quia cum arrhe non excedant decimam partem dotis, & per consequens valeant secundum leges horum regnorum de iure, & per viam legis possit illas petere; quod si non valuit dicta promissio, quia arrhe excedunt decimam partem dotis, clarum est, quod non potest capere quicquam de bonis mariti in compensationem, cum non possit petere quidquam ratione dicti promissi. & dato casus, quod dicta promissio non excedat dictam quantitatem, si eius non sit factum instrumentum aliquod authenticum cum testibus, argumentum est, quod dicta promissio magis fuit per viam gratitudinis, & benevolentie, quam obligationis legalis, ut sepe accidit in sponsalibus, & matrimonij; & sic se re habente, aut si illae res non debentur, aut non constet, quod debeantur, & cum, ut fiat compensatio, est necessesse, quod debitum sit liquidum, &

clarum, manifestum est, quod predicta Maria non potest quicquam capere de bonis mariti in compensationem arrharum promissarum, ut tenet Medina, quem sequitur Nauar. Tertia pars est, quod Maria non possit quicquam capere ob diminutionem suppellectilis, etate patet, cum quando dedit marito, non sit factum inventarium, nec sit appretata, & ideo non ingressa fuit in partem dotis, ut semper debeant ferri pro tali dote.

12. Duodecima Conclusio. Mulier, que caret dote, & bonis paraphernalibus, potest capere de bonis lucrativis dimidium, quod ad illam pertinet secreta in casu, quod maritus ob aliquod delictum amiserit bona, & fiscus sequestraverit, cuiusmodi conclusio videtur facere quaedam lex horum Regnorum. Notaque quod si maritus timens, quod fiscus est accepturus bona sua, secreto sciente vxore abscondere ea, non tenetur ipsa manifestare, licet iubeatur sub pena excommunicationis, & licet obligetur ad iurandum, an sciat de illis; quia vxor est persona privilegio praedita, & ideo non potest compelli ad iurandum adversus maritum, ut dicit Nauarrus, cum communiter. Nota etiam, quod, quando debent sequestrari bona mobilia ob delictum mariti, potest vxor abscondere de illis totum id, quod est necessarium ad usum domus suae, & familiae suae, sine quo non possint ducere vitam, scilicet lectum, mensam, &c. quin secundum leges horum regnorum, ut dicit Hugo de Cello, prohibetur fieri executionem in bonis iam necessariis vitae.

13. Decimatercia Conclusio. Licet, cum venduntur bona mariti ad solvenda debita, possit vxor petere dotem suam, praeferturque debeat reliquis creditoribus minus privilegiatis, non poterit tamen praeferi eis in recuperatione bonorum lucrativorum; & ideo non poterit capere quicquam pro compensatione huius debiti; quia debita, quae maritus facit durante ma-

Met. de
restit. q.
11.
Nau. in
d. c. 17.
nu. 214.

Lio. li. 5.
ti. 10. no
ue comp
ilat.

Nau. in
Mat. q.
4. q. 11.

Hug. de
cello in
suo rep.
torio,
verb. se-
quest. &
verbo
execu-
tio.

Lib. 3. fo
ri. tit. 10
l. 14.

trimonio, ex cumulo omnium bonorū debent solui, vt definitum est in quadam lege fori: verum est tamen, quod si bona communia vendantur ad solvenda debita, quæ fuerunt facta ante matrimonium, poterit vxor secuta conscientia abscondere dimidium bonorū lucratorum, quod illam contingit, si intelligit, quod alias non habebit illud, & in hoc casu non tenetur respondere lictis excommunicatorijs.

De Ebrietate, vide Gula cap. 128.

De electionis essentia, & diuisione.

Cap. C I.

S V M M A R I V M.

Quid sit electio, num. 1.

Quot sint species electionis, num. 2.

Quot modis fiat electio per compromissum,

& qua sit melior forma huius electionis, num. 3.

Electio per communem inspirationem, quomodo fiat, ibidem.

D. Th. 4
q. 14

Est notandum primo, quod electio, vt colligitur ex D. Th. & Philosopho in suis Ethicis est vocatio vnus facta à multis vnitis in vnā voluntatem, in ordine ad vnū finem. Et quantum ad nostram intentionem est vocatio alicuius personæ ad aliquam dignitatem, aut confraternitatem seruata in ea forma Canonica; & ideo differt electio à collatione, & præsentatione, quia electio fit à collegio ad dignitates, & confirmat, qui habet auctoritatem ad illud: collatio vero fit ad beneficiū ecclesiasticum, & secundum ius commune pertinet ad Episcopum cū consensu capituli per totā diocesim; datq; ius plenarium absq; necessitate confirmationis: præsentatio vero pertinet ad patronum, & nō dat præsentato ius plenariū, sed est necessaria institutio Episcopi, vt dicit in toto titulo de iure patronatus.

2. Secundo debet notari, quod multi

sunt modi electionum; prima est per scrutinium, secunda per compromissum, tertia per communem inspirationem, de quibus dicit Innocent. præcipimus, quod quando electio debet fieri præsentibus omnibus, qui debent, & volūt, ac possunt eligere, capiantur tres de collegio personæ probatæ fidei, qui capiant diligenter suffragia singulorum, & statim publicent in communitate sine replica aliqua, vt sit electus ille in cuius fauorem omnes, aut maior pars capituli dederint vota, quod si nolit fieri electio hoc modo, cōmittatur saltem potestas eligendi aliquibus viris idoneis, vt hi representantes totum collegium prouideant ecclesiæ viduæ pastoris, & aliter electio facta non valeat, nisi fuerit facta ab omnibus communiter, vt per inspirationem sine fraude, aut dolo, vt sæpe eligitur Papa per adorationem, dicit quoque Innocentius, quod ille, qui contra formas præscriptas tentauerit eligere, sit priuatus hac potestate; additque, quod reprobant electiones clandestinas, ordinans, quod statim ac electio sit facta, solemniter publicetur; hoc dicit Innocentius. Videatur etiam à Siluester circa intelligentiam huius decretalis.

3. Tercio debet notari circa electionem per compromissum, (quia de electione per scrutinium cap. sequen. dicitur) quod electio per cōpromissum fit multis modis, vt notat Siluester: quantum vero attinet ad nostrum propositum melior forma, quæ est eligendi per compromissum, est quando datur potestas compromissarijs ad eligendum quemcunque voluerint; quando autem datur illis potestas eligendi, debent seruare dictam formam eligendi Innocentij. Et loquendo de electione per communem inspirationem, sufficit, qđ electores declarent voluntatem suam, & non sufficit, quod consentiat maior pars, sed quod omnes loquantur vno ore, absque eo quod in hoc adsit peccatum, nec simonia, quia si aliter fiat, non videtur facta per inspirationem diuinam, & est necesse quod omnes con-

Innoc. 8
c. 92 p.
per, de
electio-
ne.

Siluest.
elect. 2.
cū seq.

Silu. vbi
vbi sup.
num. 37

scn.

Panor.
& Anca.
id. c. qd
propter

sentiant in unum, quia si consentiant in duos, convenit, ut recurratur ad scrutinium, ut colligitur ex eo, quod tradit Panormitanus, Ancharanus, & DD. communiter.

De electione Abbatum, & Abbatissarum, & aliorum secundum formam Concilij Trid. Cap. CII.

SUMMARIVM.

Que sit forma Concilij Trident. in electionibus, num. 1.

An Concilium Trident. deroget iuri Innocentij in cap. qdapropter, de elect. nu. 2.

Qua forma debeat esse, ut electio sit secreta nu. 3.

An electio desinat esse secreta ex eo, quod unus suffragantium ostendat votum suum alteri, nu. 4.

An facta electione statim debeat publicari, num. 5.

Quod supplicium debeat dari illis, qui publicant tamquam electum illum, qui non est, num. 6.

An valeat suffragium eius, qui infert schedulam albam, nu. 7.

An valeat electio, si quis det suffragium pro seipso, nu. 8.

An electiones, quas faciunt definitores in suo definitorio, debeant esse secreta, numero 9.

An capitulum possit supplere voces absentium, nu. 10.

An possit provincia mittere ad capitulum aliquem loco alterius, qui est impeditus, ibidem.

aut quoscunque alios titulares ad finem, quod fiat electio, & quod etiam non sit licitum supplere suffragia absentium, & facit finem dicens, quod ille, qui fuerit electus contra hanc constitutionem, eius electio sit irrita, & nulla; & ille qui ad effectum eligendi permiserit, quod alij efficiant cum Provincialem, Abbatem, aut Priorem, remaneat inhabilis ad omnia officia, quae possit habere in religione, derogans oibus privilegijs, & concessionibus, quas habuerit, & si post obtineat alias, Concilium iudicat eas subreptitias, & pro talibus vult, quod habeantur.

2. Circa hoc decretum primum, quod debet notari, est, quod non derogat decreto Innocentij posito in capitulo praeterito num. 2. quia hic loquitur solum de electione, quae fit per scrutinium, in qua dicit debere servari formam, quae in eo ponitur; quae est secundum formam, quam ponit Innocentius, ut statim videbitur, nec tollit Concilium electionem per compromissum, nec electionem per viam inspirationis, servata in ipsis forma Canonica, quae ante Concilium erat, de quibus etiam tractabimus.

3. Secundo notatur, quod electio debet esse secreta; non autem declarat Concilium formam, quae debet servari, ut sit secreta; ob quod in nostris constitutionibus generalibus factis in capitulo generali celebrato in Conventu S. Iohannis de los Reges Toleti iubetur, quod omnes electiones fiant per schedulas Secretas, & ut totum fiat maiori rectitudine, & sine fraude; quod ante omnia assignet Praesidens Capituli cum discretis Provincialibus duos testes ad minus, & unum Secretarium, qui omnes sint de corpore Capituli; quia electio facta aliter est nulla: & praecipitur, quod hi tres religiosi, qui vocantur scrutatores, ponantur in loco patenti, ita ut, si sit possibile, possint videri ab omnibus vocalibus congregatis in capitulo: nullo tamen modo possunt dicti scrutatores, nec electores, qui ad eos accesserint, audiri a praedictis vocalibus, nec ab alijs quibuscunque religiosis, & huiusmodi

Ordina
tio gene
ralis 6.7
fol. 19.
p. 2.

Concil. Trident. ad vitandas fraudes, & subornationes, quae possunt esse in electionibus quorumcumque Abbatum temporalium, & aliorum officialium generalium, & Abbatissarum Priorissarum, iuber, ut fiat per suffragia secreta, ita ut nomen numquam publicetur, additque non fore licitum in posterum constituisse Provinciales, Abbates, Priores,

scrut.

In d. c. quia ppter.
 Glos. i c. sicut cū eodē tit. li. 6.
 In d. c. quia ppter vbi Anch.
 Syluest. electio. 2. tit. 12.
 c. venerabili co de tit. c. 113. in fi.

scrutatores debent accipere vota, seu suffragia, seruata forma dictae ordinationis, quam hic non pono, quia alias religiones obseruat forte alias formas. Circa hanc ordinationem primo debet notari, quod non est necesse, quod huiusmodi scrutantes sint electi a praesidente, & discretis prouinciae, sed potius videtur, ut dicit Innocentius, quod tales debeant eligi a capitulo, quod est congregatum ad eligendum. Vnde in alijs religionibus potest esse, quod capitulo committatur haec electio, & ideo in ipsis accipientibus tribus officium scrutatorum vidente capitulo, & tacente, valebit electio, ut in casu simili notat Glos. Et etiam in nostra religione, puta, quod valebit electio vidente ipso praesidente, & discretis prouinciae, & tacentibus. Dicit praeterea ordinatio, quod hi scrutatores debent esse tres ad minus, scilicet duo testes, & vnus Secretarius, quod est secundum quod dicit communis opinio omnium Canonistarum; & colligitur clare ex decreto Innocentij supra allegato, quod dicit Archidiaconus esse verum, & necessarium, quando potest seruari; quia si non possit seruari, quia sint pauci electores, sufficiunt duo; quae opinio tenetur a Syluestro. Dicit etiam, quod sint omnes de corpore capituli, quod est totum conformiter decreto Innocentij; & idem est, quando eligitur Guardianus, aut Prior in alio conuentu orphano pastoris, quia si fiat scrutinium per conuentus scrutatores, debent eligi de corpore ipsorum conuentuum. Dicit vterius, quod debent accipere suffragia secreta, quod debet fieri datis a singulis per se schedulis rubricatis, ut dicitur in nostris ordinationibus; etiamque potest fieri in alijs accipiendo vota secreta. Si vero fiat hoc modo, est necesse, quod singuli dent secreta suffragia, quia si fiat publice vidente capitulo, & consentiente, non valet electio, sicut non valet depositio testium, quae fit non acceptis singulis seorsum, ut notatur inferius, & est de iure.

¶ Tertio, quod debet notari est, quod acceptis suffragijs modo supradicto, non desinit electio esse secreta, licet ostendat vnus alteri votum suum, ut videat, quod suffragatur Petro: & ideo valet talis electio, quia certum est, quod fuit facta per suffragia secreta, & qui publicauit votum suum, non potuit nocere reliquis, quia si posset inferre damnum, quicumque electorum posset irritare eam; quod esset magnum inconueniens, & ideo Concilij mens est, quod fiat electio secreta in hoc sensu, scilicet, quod non permittatur fieri aliquid, per quod possint publicari nomina eligentium, quod si dicta res fuerit facta culpa capituli, electio non valet. Fuit etiam sue intentionis, quod nullus capitularium manifestum faciat publice, aut secreta alteri votum suum, quod si id manifestauerit publice permissum a capitulo, non valeat electio, si vero secreto manifestauerit alicui, castigaretur, & si dicta manifestatio fuit, aut praesumitur fuisse causa quod electio fieret in N. non, valeat illud votum, sed reliqua, sic enim explicat Concilium Nauarrus.
 § Quarto debet notari, quod facto scrutinio suffragiorum, statim debet pronuntiar electio a secretario dicente, Ego N. meo nomine, & nomine omnium eorum, qui mecum consenserunt, eligo N. cum tot suffragijs. Circa quod debet notari primo, quod statim debet publicari haec electio in loco, vbi eligitur; ita ut si fiat haec publicatio post aliquod interuallum, videatur nulla, pro quanto de forma substantiali sua est, quod statim publicetur, ut dicit Hostiensis & Io. Andr. Panor. & cōs allegans ad hoc quoddam decretum canonicū expressum, quod debet intelligi, quod interuallum sit per ignorantiam, aut pigritiam electorum, aut in fraudem electi, non vero quod differatur publicatio per malitiam electorum, quia vnus non potest malitiose ledere alteri, ut dicitur in iure; & ideo non est bonum, quod ille, quem eligit maior capituli pars, priuetur a iure, quod iam habet acquisitum per mali-

Nauar. l. i cōsilio rū d' electione, cōs. 4. f. 28.

Hostiē. And. Panor. & cōmen. in c. cū post partim de electione per tex. in c. quia ppter eodē titu. Lege nō det ff. d' reg. iu.

matiam electorum sine culpa sui. Et debet aduerti, quod si hac publicatio facta statim sine intervallo, non debet fieri taliter, ut non possit esse aliquod intervallo, sed potius debet esse de necessitate in aliquo casu, quia Gregorius IX. declarauit, quod si publicatio scrutini non possint mutare opinionem suffragantes, & quod possint compelli ad eligendum illum, in quem consensit maior pars: quæ compulsio non potest fieri sine magno intervallo; & ideo electio facta post aliquod intervallo per maiorem partem electorum, aut aliqua iusta de causa sine fraude electa valet: sic enim dicit Panorm. & Petrus Bagnos, & Siluester dicit, quod iudicare hanc iustam causam, relinquitur arbitrio boni viri. Debet etiam aduerti, quod hac publicatio sufficit, quod fiat in capitulo, ut tenet Panorm. non sufficit autem, quod sit clandestina, sed debet solemniter publicari, ut clare dicit Innocentius in canone allegato, ita ut electio facta sine hac solemnitate erit sine villo valore, ut dicunt DD. communiter.

6. Quinto debet notari, quod quando maior pars capituli elegit aliquem prelatum, & qui constituitur ad accipiendam suffragia dicunt, quod N. est electus, cum tunc sit alius, eligentes eum secundum formam supradictam, non solum est irrita talis electio, sed peccant, grauiter, & tanquam falsarii debet puniri grauius; sic enim dicit Nauarrus, comprobans eum aliquibus iuribus.

7. Sexto debet notari, quod qui dat schedulam albam in scrutinio, non debet computari in numero electorum, quia videtur renuntiare votum suum: quod probatur: quia si qui exeat a loco, ubi fit electio, & omnes congregantur ad eligendum, non computatur in numero electorum, ut dicit quidam canon. commendatus in hoc a Panormitano, quando hic, qui non dat votum, erit de numero eorum, & etiam quia Gloss. cuiusdam Clemen. determinat, quod ille, qui renuntiat votum suum, non est amplius de numero electorum,

ac si esset absens, & nolle venire vocatus: & hic qui dat schedulam albam, est visus renuntiare votum suum.

8. Septimo debet notari ab scriptoribus, quod si quis habens plura suffragia non haberet excessum plusquam per unum votum, debet vocari electus, & interrogari, an suffragatus sit sibi ipsi; quod si constet, quod suffragatus sit alteri, potest esse electus, si vero sibi ipsi, non valet electio; quia illicitum est quæquam immediate eligere seipsum in hac electione facta per scrutinium, ut notat doct. Silu. Dixi per scrutinium, si electio, quia in electione facta per compromissum, & inspirationem aliud debet dici, ut resoluam suo loco.

9. Octauo debet notari, quod electiones debent esse secretæ, licet sint definitorum, ut declarant DD. Cardinales congregationis Cone. Trid. Anno 1571 die 25. Mensis Ianuarij, & ipsum Concilium insinuat clare dicens (de aliorum officialium) & Sixtus V. dicit idem in quadam sua constitutione data die 29. Iulij anni 1587.

10. Nono debet notari circa hoc decretum, quod non possunt suppleri voces vocalium absentium, & qui in capitulo consenserit esse electus Provincialis, Abbas aut discretus, ad effectum electionis, quæ debet fieri, dicit Concilium, quod remaneat inhabilis ad omnia officia, quæ in ordine possit habere, & dicens hæc verba Concilium (*inhabilis existat*) insinuat clare, quod in hanc penam inhabilitatis, incurrit ipso facto ante sententiam Iudicis, secundum quod resoluuit cum communi Cord. & ideo in his vel bis reuocat Concilium consuetudinem, quæ antea erat in aliquibus religionibus, in quibus erat usus deficere aliquo vocali in capitulo eligere presidentem capituli de aliis eo solo, quod poterat esse occasio prauæ electionis; & ut non fiat amplius, castigat eos Concilium cum supradictis penis addens, quod si aliquam facultatem habuerint, per quam habilitentur, remaneat derogata; et si postea obtinuerint, quod habeatur ut nulla,

Sess. 25.
ca. 6. de
Reg.

Cord. l.
1. q. 9.
35.

C. publi-
cato, &
ca. cum
post pe-
ritam ex-
tra de e-
lectione

Panor.
in d. ca.
publi. a
to, & in
d. c. cum
post pe-
ritam.
Bagnos
in tract.
de ele-
ctio. p. 3
c. 34. n. 1
Silu. tit.
electi 1.
n. 9. Pan
in d. ca.
quia p.
pter, v-
bi DD.
com.
c. sup. c.
antece.
num. 4.

N. ubi
sup. con-
sil. 7.

C. quod
nobis d.
elec. ubi
Panor.
gl. in cl.
circa de
elect.

nulla, & subrepticia. Et est notandum, quod Cardinales reformationis anno 1560. die 8. Aug. ut affirmat Gaspat Parrassellus generalis, qui fuit religiosi ordinis minimorum (adducens declarationem dictam) supra in compendio, quod fecit suæ religioni) declararunt, quod non ideo tollit Concilium secundum statuta aliquarum religionum esse licitum mittere ad capitulum aliquem fratrem tamquam procuratorem ex iis, cum non possunt illuc ire ob iusta impedimenta, ut suffragetur, & habeat votum nomine suo in dicto capitulo, & electionibus, quæ in ipso fient, unde libere possunt facere nunc, sicut tunc faciebant, & in nostro ordine vidi ego praticari hoc modo.

Qualis electio debeat esse. Cap. CIII.

SYMMARIUM.

An electiones debeant esse liberae, & an sint tales, Presidente nominate tres, aut quatuor, & iubente, ut super hos solos dentur suffragia, & non in alio numero 1.

An valeat statutum cuiusdam provinciae, quod non eligantur de singulis nationibus nisi tres. num. 2.

An praesidens capituli teneatur confirmare electum a maiori parte. num. 3.

Est notandum, quod secundum statuta apostolica, & quandam constitutionem Pij V. omnes electiones debent esse liberae, adeo ut si Praesidens fuerit convictus impediuisse electores, ne eligerent libere, sit ipso facto privatus officio, & sic ordinatum est in nostra sacra religione, quod nulla electio possit cogi, & illa, quæ fuerit coacta, sit nullius valoris, & efficaciae, Et tunc erit coacta, quando praesidens nominaverit tres, quatuor, aut quinque dicens; volo, quod solum super hos dentur suffragia, & non in reliquos; quia licet hic remaneat libertas suffragantibus, cum

sint quatuor, ex quibus possint unum eligere, hæc tamē libertas est coacta, & non tam libera, sicut a sua Sanctitate postulatur. Et ideo vidi ego, quod frater Antonius Mantiquex Commissarius generalis Cismontanus nostræ religionis, Episcopus postea Calaguriz declaravit in quodam capitulo nostræ religionis esse irritas, & nullas quasdam electiones factas cum dicta limitatione: unde modus, qui communiter habetur, est, ut Praesidens eligat quatuor, aut quinque dicens ultimo, quod eligant ex ipsis, quem sibi voluerint, & possint etiam eligere de alijs.

2. Secundo debet notari, quod non est cogere electionem facere statutum in aliqua religione, quod in quadam provincia non eligantur ex aliqua natione nisi tres in prælatos, quia non definit esse libera electio etiam restricta ad aliquod genus hominum, & ideo Papa non eligitur nisi ex Cardinalibus, & in aliquibus religionibus non possunt eligi definitores, nisi ex corpore capituli: Nec obstat, quod in electione debet esse plena libertas, quia multis modis potest restringi voluntas, ita ut remaneat libera quantum est necesse, ut valeat electio. Quod probatur, quia etiam ad matrimonium requiritur plena libertas, quod potest costringi, ita tamē, ut remaneat libertas necessaria ad hoc ut valeat matrimonium, ut notat Panor. mit. Nec dictum statutum constringit ad eligendos indignos, quia si non possint inveniiri prælati idonei ex alijs nationibus, poterunt electores non obstante ipso statuto eligere ex dicta natione plusquam tres prædictos, si adsint in ipsa digni; quia nunquam est licitum eligere indignum, ut possit S. Thom. tradit Navarrus & Sotus dicentes, quod si sit statutum foundationis beneficii, quod detur alicui ex consanguineis testatoris, si non inveniatur aliquis idoneus inter ipsos, potest dari alijs extraneis.

3. Notandum tertio, quod quando maior pars conventus eligit aliquem in Prælatum contra voluntatem Praesidentis,

Pan. in c. cū ter-
ra & in c. licet.
n. 11. de elect. D.
Th. 2. 1. q. 63. a. 2.
Nau. de oratio-
mil. c. 34
num. 3.
Sot. li. 3. de iust.
ar. 1. co-
lum. 3.

c. vbi pe-
riculū s-
cari de
electio-
ne.
Nau. in
Man c.
17. n. 19
§. in se-
cundo
memb. &
c. 22. n.
51.
Nau. li. 1.
conf. tit.
de ele-
ctio. cōf.
3. fol. 29
c. inde-
mnitati
bus. §. 1.
de elect.
lib. 6.

dentis, vnde nolit, quod publicetur ele-
ctio, sed potius præcipit, quod eligant
iterum dicens, quod nisi eligant alium
in prælatum, eliger vnum ex foraneis,
quo inducto metu eligunt alium, nō va-
let in conscientia hæc electio, quia om-
nis electio facta metu est ipso iure nul-
la, vt dicitur in iure, & omnis, metus li-
cet sit iustus facit actum nullum in fo-
ro conscientie, vt tenet contra alios Na-
uarrus. Dixi, *in foro conscientie*, quia in
foro exteriori lis moueretur super hac
electione. Hinc sequitur secundum Na-
uarrum, quod peccauit mortaliter, supe-
rior nolens acceptare primam electio-
nem maioris partis capituli, præcipue si
alias iterum elegerunt primum electū
secundum quod colligitur ex iure. Dixi
præcipue, si iterum eligant primum ele-
ctū, quia non puto ego peccatū morta-
le nolle prælatum acceptare primam e-
lectionem, si electus secundum eius opi-
nionem est euidenter indignus officio,
ad quod est electus: non tamen desinit
peccare mortaliter si sæpius fecit itera-
ri hanc electionem, quia iterata sæpe, &
iterum eligentibus electoribus eundē,
debet persuaderi, quod fallitur, & dat
prauum exemplum sui: Primo, quia o-
stēdit in exteriori habere aliquod odiū
deinde quia facit magnam violentiam
libertati, quam vult concilium esse in
electionibus, hocque modo debet intel-
ligi, quod dicit Nauarrus.

De electoribus. Cap. CIV.

SUMMARIUM.

- An electio pertineat ad collegium, aut con-
gregationem. concl. 1. num. 1.*
- An solum ordine sacro initiati possint eli-
gere, & qui accesserint ad certam æta-
tem. ib. d.*
- An excommunicati, suspensi, interdicti
possint eligere aut præsentare. conclus. 2.
numero 2.*

Prima Conclusio. Electio de iure
communi pertinet ad collegium,
aut congregationem, nisi sit con-
suetudo, aut privilegium in contrariū,
vt ordinatur in iure, & ideo cum soni-
tu campanæ debent vocari ad electio-
nem, qui sunt præsentēs, aut alio signo
secundum consuetudinem; qui vero
sunt absentes debent vocari per episto-
lam, aut nuntium, vt ordinat ipsum
ius: si aliquis vero non fuerit vocatus,
non erit electio irrita. poterit tamen ir-
ritari interposita lite. Et in hac ele-
ctione non possunt habere votum, qui
sunt privati voce actiua, & passiua: quæ
quidem priuatio intelligitur ad hoc, vt
possint eligere in capitulo, aut vt eli-
gantur ad honores & prælaturas, vt re-
soluit Nauarrus. Nec habent votum in
ipsa in ecclesijs Cathedralibus, colle-
gialibus, secularibus, aut regulari-
bus, qui non sunt sacro Ordine initia-
ti, vt dicit ipsum, ius, & affirmat
Covarruias. Estque aduertendum,
quod iniusta, & contra ius esset consue-
tudo, quæ ordinaret, quod solum, pru-
dentes, & accedentes ad ætatem ha-
beant votum eligendi in capitulo, cum
ius canonicum ordinet, quod omnis
religiosus professus aliquam religio-
nem approbatam sacris ordinibus ini-
tiatus habeat votum in capitulo in ele-
ctionibus omnium prælatorum; & sic
receptum est in omnibus religionibus,
vt probat Petrus Biagius; & vt præscri-
batur dicta consuetudo, debet esse ra-
tionabilis, vt dicitur in iure: hæc autem
non est sic, quia licet videatur, si dica-
tur ex alia parte, quod eligant magis
prudentes erit seminarium inuidiæ, &
discordiarum; & ordinatio quando suf-
fragia sunt pauca numero, sunt facilia
ad subornandum: vnde videmus in
aliquæ religionibus, vbi electiones re-
ductæ sunt ad paucorum vota, esse
lites, & querelas, quæ attingunt au-
res tribunalium secularium; quod con-
firmatur, quia etiam maior pars capi-
tuli non potest his dare vocē actiuam,
quæ ad alios pertinet, vt dicit quædam
Gloss.

ca. 1. ex-
tra de e-
lect. 16.
q. vlt. c.
congre-
gat. 18. q.
2. c. Ab-
batem.

c. cū in-
ter de e-
lect.

Na. li. 1.
cōl. 6. de
ele. f. 19
Cle. vt
ij, qui d-
icit. &
qualit.
Con in
c. alma
mat. 2. p
§. 2. n. 8.
c. ex co.
§. 1. de
elect. l. 6
Biagius
in disc-
torio
electio-
num 1.
p. c. 1.
si. de
constitu-
tionib.

glo. in c. Glois. communiter recepta. Dixi, maior
quapropter capituli, quia totum capitulum po-
tuit compromittere in ipsos, & electio,
bo vice quam faciunt, & fecerint, erit per viam
omniū compromissi.

2. Secunda Conclusio. Excommuni-
cati excommunicatione maiori, suspensi
ab officio, & interdicti, non possunt eli-
gere, & si in capitulo fuerint aliqui ex-
communicati, suspensi, aut interdicti,
qui non possunt expelli sine scandalo,
non possunt admitti ad electiones, ut
dicit Innocentius; Et Couar. tractans hoc

Sil. v. e. lect. 1. nu-
mer. 17. Cou. in
c. alma
mater. §
7. au. 91
punctum dicit, quod excommunicatus
non potest conferre beneficium, nec elige-
re, nec sit cum alijs, nec presentare, si
sit patronus, & dicit hanc esse commu-
nem opinionem: et si fuerint occulte ex-
communicati dicit valituros actus, quos
fecerint tanquam publica persona, quia
actus excommunicati est validus, si to-
leratur in suo officio publico, si faciat,
ut persona publica; si vero faciat actum,
ut persona privata, non valet, licet talis
non sit denunciatus, quia constitutio
Marci V. quæ ordinavit, quod non vi-
tentur excommunicati, si nominati
non sint excommunicati, est in fauorē
eorum, qui tractant cum ipsis, ut non
incurrerent excommunicationem mi-
norem, nec haberent scrupulum pecca-
ti: quantum tamen ad eundem excom-
municatum non innovant quicquam
antiqua iura: unde quantum ad eum
attinet, priuationes quas antea habe-
bat, habet etiam nunc: unde sicut erat
privatus electione active & passive, ita
nunc est, licet non sit denunciatus, nisi
eligat, aut nominet tanquam persona
publica, quia in hoc casu si ab ecclesia
tolerabatur, valebit eius electio, & no-
minatio.

De eligendis. Cap. CV.

SUMMARIVM.

An possint eligi excommunicati. Concl. 1.
numero 1.

An possint eligi, qui sunt accusati, de ali-
quo crimine concl. 2. num. 2.

Qua aetas sit necessaria ad hoc, ut quis eli-
gatur ad episcopatum aut ad aliquam di-
gnitatem inferiorem, conclus. 3. num. 3.

Qua aetas sit necessaria, ut aliqua monialis
professa sit electa in Abbatissam. concl.
4. num. 4.

Qua aetas sit necessaria ad hoc, ut aliqua
monialis habeat votum in electionibus.
ibidem.

An monialis, qua habet dispensationem,
ut possit esse electa, possit esse electa se-
mel, & bis. ibid.

1. Prima Conclusio. Non possunt
eligi excommunicati, nec interdi-
cti, nec ille qui fregit interdictum,
nec qui est suspensus, nec illegitimus, si
non est dispensatus, nec infamis; & in
religione non potest eligi, qui non est
professus in ea, nec potest eligi, qui non
habet aetatem, nec sufficientiam, ita ut
electio facta in huiusmodi homines sit
nulla ipso iure. Verum est tamen, quod
si excommunicatus excommunicatione
minori eligatur, eius electio non est
nulla ipso iure, sed potest postea annul-
lari, si fuit electus scienter, ut est clarum
in iure. Et nota, quod electores eligen-
tes similes homines sunt privati pro il-
la vice ab electione, & suspensi ipso fa-
cto a beneficijs ecclesiasticis per tres an-
nos, ut definitur in iure, & tradit Inno-
centius, Cardinalis, Panormitanus, &
communis.

2. Secunda Conclusio. Accusatus de
aliquo crimine potest hic pendente pro-
moueri; nec obstat decretum positum
in iure canonico in titulo de accusatio-
nibus, quod insinuat non posse talem e-
ligi, quia decretum illius capituli non
habet locum in accusato a suis inimi-
cis, qui habet bonam famam circa ho-
mines graves, & probos viros secundum
Hostientem, & Ioannem Andream, cu-
ius doctrinam commendat multum Fe-
linus, & merito; quia si contrarium dica-
tur, daretur locus ad impediendum bo-
nis, & prudentibus viris, qui prætendunt
iusto

ca. si de
elect.

c. cum in
cunctis
de elect.
Innoc.

Ca. Pa-
& com-
men. in
c. cum illi
de elect.
c. omni-
po. exir.
de accu-
sationib.
Ost. es.
Andr &
Fel. de
accus. in
c. min-
ime.

iusto titulo aliquas dignitates, quæ cōferuntur per concurrentiam, solum mox aliqua accusatione ab aliquo suo inimico, cum ipsi essent in bona fama, sic enim dicit Nauarrus. Noteturque, qd tunc accusatio infamat ad effectum, quod quis non possit eligi, quando est de crimine graui, & facit quod fama delinquentis sit maculata coram bonis, & grauib; viris; & quādo talis infamia, & rumor non est ortus a suis inimicis, vt dicit Ananias, & probatur in iur.

3 Tertia Conclusio. Possunt eligi, qui sunt de legitimo matrimonio, & qui habent ætatem legitimam, quæ ætas est 30. annorum ad Episcopatus: ad reliquas vero inferiores prælaturas sufficit quod attigerint 25. annos. Possunt etiā eligi digni, quia eligere indignos est peccatum, & potest annullari, vt dicitur in capitulo sequenti. Hi sunt casus circa quos accidunt sæpissime dubia, vnde relinquo alia, quæ magis pertinet ad hanc materiam, non tamen accidunt tam ordinariæ. Relinquo etiā tractare extense de electionibus per viam compromissi; solum aduertant circa ipsas Confessarij, quod nunquam dent sua vota, & opiniones circa ipsas, si prius non viderint formam compromissi, quia secundum eam debent iudicare de potestate, quam habent compromissarij. Notent vltimus, quod in electione per viam compromissi non est necessesse, quod compromissarij dent sua vota secreta, quia forma præbendi suffragia secreta, vt nunquam publicentur suffragantes secundum Concilium Tridentinum, solum obseruatur in electionibus per scrutinium; & ideo Innocentius in dicta constitutione supra citata faciens mentionem de dictis tribus electionibus scilicet per scrutinium, compromissum, & inspirationem, solum petit, quod suffragia capiantur secreta in electione per scrutinium.

4 Quarta Conclusio. Non possunt eligi moniales in Abbatissas, aut Priorissas, si sint minores 40. annis, & non

habeant ad minus octo annos professionis, & cum vita laudabili: & si non inueniantur in conuentu, præcipit Concilium, quod afferantur aliæ ipsiusmet ordinis, nisi superiori visum fuerit esse circa hoc inconueniens, quia in tali casu poterit eligere aliam de ipso conuentu, quæ habeat integros 30. annos, & vixerit quinque annos post professionem cum laudabili vita in ipsa religione: & ordinat prædictum Concilium, quod præsidens electione siue sit Episcopus, siue alius, non intret penetralia ipsius monasterij, sed capiat suffragia per fenestram, quæ est in ipsa transenna. Notaque, quod dicit, quod audiat, aut recipiat, vbi insinuat quod in electione dictarum prælatarum, vt sit canonica, non est necessarium, quod suffragia dentur secreta. Vnde colligitur (supposito, quod Concilium Tridentinum ordinauerit, quod electiones prælatorum, & prælatarum fierent per suffragia secreta) quod electio secreta erit secundum idem Concilium, si seruetur forma Innocentij in capit. *quapropter*; quæ est quod tres scrutatores habeant vota capitularium, & scribant, aut adducant ipsimet scripta in suis schedulis, & recipiant ea, vt explicat Siluester: & ideo non putarem ego irritam electionem, quæ hoc modo fieret, præcipiente prælato sub obedientia scrutatoribus, quod non manifestarent vota, vt adimpleretur præceptum Concilij, quod imponit prælatis, vt curent, quod nunquam publicentur nomina suffragantium obligans eos, ad hoc strictè, & ideo debent capere vota singulorum seorsum, vt supra notauimus cum Siluestro. Verum est tamen, quod in nostra sacra religione putarem ego nullā electionem, quæ fieret cum hac forma, cum ordinationes generales illius facerent cum auctoritate Apostolica irritent eā dicentes, quod fiant per vota secreta; & Sixtus V. ordinauit illud sc in sua constitutione supra allegata. Notaque qd electiones, vbi debet seruari dicta forma, si relicta fuerit sine fraude, aut do-

lo,

Concil.
Tri. sess.
25. c. 7.

Concil.
Tri. vbi
sup. c. 6.

Sil elec.
2. nu. 7.

Concil
Trid. d.
c. 6.

Nau. l. 5.
cōf. d. ac
cusat. in
quint.
& c. cōc.
2. & 3.

Anan. in
d. c. om-
nipor. c.
qualit.
& quan-
do de ac-
cusat.

e. quia
propter
de elec.

lo, valebunt in foro conscientie, quia Innocentius dicit, quod valeat electio facta, licet in ea non ferretur forma. Introducta à iure humano, si concurrat in ipsa quod postulat ius diuinum, aut naturale, sic enim tenet Nauarrus, Notetur etiam, quod licet antiquitus monialis, quæ habebat 12. annos ætatis, & erat professa tacite, aut expresse, poterat suffragari in electionibus conuentus, ubi habitabat, nunc regulariter loquendo non possunt dare votum, nisi habeant ad minus sexdecim annos ætatis, ideo Concilium Tridentinum ordinat quod nulla possit facere professionem ante dictam ætatem. Dixi, regulariter loquendo, quia si sua Sanctitas concederet alicui privilegium particulare profitendi ante dictam ætatem, non inuenio ius nouum dicti Concilij, quo prædicta prohiberetur à dicto voto ferendo in electionibus, cum vere sit professa. Nota etiam, quod præcipit Sixtus V. in quadam constitutione sua, quod officium Abbatissæ non duret plusquam tres annos, & officio completo non poterit iterum eligi in nostra sacra religione ad aliquod officium Abbatissæ, aut Priorissæ, aut aliud officium auctoritatis, usque ad alios tres annos transactos numerandos à die, quo compleuit primum officium. Vnde debet notari, quod si obtineat aliquod privilegium, seu dispensationem, ut possit ita denuo eligi, si dicta dispensatio sit nuntij Apostolici, non valet, si expresse non reuocat dictam constitutionem habens auctoritatem ad eam reuocandam, & si valet dicta dispensatio non valet, nisi ut semel possit denuo eligi, quia noua electio alicuius ad officium, quod habebat, est odiosa, ut dicit

Lutimianus, & tradit Azuevedus, vnde secundum hoc licentia, ut aliquis denuo eligatur, debet restringi ad vnā vicem tantum.

Nau. li.
r. cōf. ii.
de elec.
cōf. 1. f.
17.

Concil.
Tri. sess.
25. & re-
gu. c. 15.

Constit.
e nobis
cura pa-
storalis
offic. da-
tū Ro-
mæ die
25. Iul.
an. 1587

Azue-
do li. 3.
tit. 5. li.
14. no-
uæ com-
pil.

De obligatione eligendi, præsentandi, & conferendi beneficium ecclesiasticum digniori. Cap. CVI.

SUMMARIVM.

An possint habere privilegium præsentandi in beneficio ecclesiastico seculares, num. 1.

An Reges Hispania habeant ius in Episcopos ad præsentandum, ibid.

Quis dicatur dignus ad beneficia, numero 2.

An peccatum mortale faciat incapaces homines ad dignitates, & prælaturas ecclesiasticas, concl. 1. num. 3.

An sufficiat, quod beneficia ecclesiastica conferantur dignis, conclus. 2. numero 4.

An possint eligere, aut præsentare minus dignum ad beneficium curatum, concl. 3. num. 5.

An doctior possit eligi ad Episcopatum minoris redditus vacante alio maioris redditus, conclus. 4. num. 6.

An suffraganeus possit votare pro digno sciens, quod suffragando digniori habebit beneficium indignior, concl. 5. numero 7.

An possit eligi minus dignus, non concurrente ad beneficium digniori, conclus. 6. num. 8.

An possit, qui fundat aliquem patronatum, ordinare quod beneficium detur alicuius familie, aut patrie, licet sint alij extranei digniores, ibid.

An secularis fundator patronatus possit eligere minus dignum, & relinquere digniorem, ibid.

An, qui tenetur præsentare aliquem sua familia, teneatur præsentare propinquiorem ibidem.

An debeat præferri Theologus Canonista in electionibus Episcoporum, concl. 7. n. 9.

An sufficiat, quod Reges Hispania præsentent canonistas ad Episcopatus, ibid.

An, qui renuntiant suis beneficiis, teneantur renuntiare in fauorem dignioris, concl. 8. num. 10.

An

An debeat preferri, licet sit dignior presentatus ad aliquod beneficium patrimoniale a maiori parte patronorum. cōcl. 9. num. 11.

An sit licitum aliquem presentare indignum. concl. 10. num. 12.

An geneantur admittere, aut confirmare, qui habent ius ad hoc, presentatum ad aliquod beneficium patrimoniale. concl. 11. num. 13.

AD explicationem eius, quod debet dici in hoc capitulo, est notandum, quod non solum ecclesiastici, sed seculares etiam possunt habere ius patronatus in ecclesiis, in quibus est ius presentandi homines quales conveniunt beneficia curatis quæ habet, ut late doctèque resoluit Covarruias, & Reges Hispaniæ sunt patroni Ecclesiarum Hispaniæ ad finem nominandi Episcopos, quod colligitur ex duodecimo Concilio Tolerano celebrato in tempore Agathonis: & Leonis Secundi, Summorum Pontificum, anno Domini 685. anno primo Ervigij Regis Gothorum, ut dicit Rodericus Archiepiscopus Toletanus, & Alphonsus de Cartagena Episcopus Burgensis, huiusque canonis recordatur Gratianus in suo decreto; ratione cuius visum, quod in ecclesiis, ubi sunt patroni seculares, non potest legatus suæ sanctitatis disponere quidquam sine consensu patroni secularis, ut est determinatum in iure, sequitur clare quod Nuntius Apostolicus in his Regnis Hispaniæ non potest disponere quidquam in Ecclesiis Hispaniæ sine consensu patroni secularis eorum, nempe Regis: & sic vidi ego positum in praxi, quia præcipiente quoddam Nuntio Apostolico fratribus observantiæ nostræ sacre religionis Regni Valentini, quod existeret a certis quibusdam domibus, quas possidebant, fuerunt defensi hac ratione dicentes, quod aliquarum earum erat Rex patronus, & aliarum erant patroni alij domini seculares dicti Regni, qui sibi reservaverant pa-

tronatum. Noteturque hoc punctum.

2 Secundo debet notari, quod ille est dignus ad beneficium ecclesiasticum, qui habet partes necessarias ad eius gubernationem, ut est ætas, sacer ordo, compositio morum, & scientia, & esse genitum de legitimo matrimonio, prout disponitur in iure antiquo, & moderno Concilij Tridentini, traditque Lambertinus, Nicolaus, & Seluas; & contra ille erit indignus, cui deest aliqua ex prædictis qualitatibus; ille vero erit dignior, qui in his qualitatibus superexcellit, ut dicit Sanctus Thomas, & Sotus. Estque notandum, quod non ex eo, quod aliquis sit doctior, debet iudicari dignior alio, sed potius debemus iudicare digniorē, qui licet non sit tam doctus, excellit tamen in bonitate morum, dummodo habeat litteras necessarias ad gubernationem beneficii, ad quod vocatur: unde qui fuerit magis præditus charitate in pauperes, & infirmos, cum in hoc mundo sint tot necessitates, debet præferri doctiori, licet in alijs virtutibus sit excellens: Hocque colligitur ex quodam decreto Canonico, in quo dicitur, quod eligatur ad ministerium, & gubernationem vnius ecclesiæ vacantis non doctior, sed virilior, nullus autem est virilior illo, qui habet maiorem charitatem, & amorē, quia sæpe si sit multum doctus, expēdit quod erogare debebat pauperibus in alijs rebus, quæ non sunt tam necessaria, supradictaque doctrina est Soti, & Gregorii Lopez, & Covar. His suppositis fundamentis, pro hac materia ponēde sunt sequentes conclusiones.

3 Prima Conclusio. Certum est ex fide, quod peccatum mortale non inhabilitat hominem, nec facit incapacem dignitatum, & prælaturarum ecclesiasticarum, quia potest ille habere veram iurisdictionem, & esse verus prælatus, & Parochus, sicut alij qui sunt iusti; sic enim definitum est contra Vultaph, & alios in Concilio Constantensi, ut tradit Castrus. Et quam-

c. cū in cunctis in prin. cip. & 5 interno- raca. E ante F c. præte rea de etat. & qualitz. Concil. Trid. ses. 7. de re for. c. 1. & ses. 22 c. 2. de re for. & ses. 24 c. 18. vers. peracto deinde. de refo. Lab. de iure pa tron. nu. 2. p. 1. pa rus pri cipalis q. 10. a. 1. Nicol. Enchir. sacer. ti. 1. cap. 7 Seluas de benef. 3 p. q. 5. n. 1. D. To 2. 1. q. 63 artic. 2. Sot. li. 3. de iust. q. 6. ar. 2 Idē li. 3 de iust. q. 6 ar. 3 Greg li. 6. tit. 15. p. 1. Co- var. in reg. pec. 2. pa. 7. Concil. Const.

sess. 8 &
15. cast.
aduer-
sus hæ-
reticos. ve-
ro po-
testas.

uis aliqui Catholici dixerint, quod eligere peccatorem existentem in peccato mortali est peccatum mortale ad prælaturam, & curam animarum, ego tamè intelligo hoc procedere in eo, qui eligitur ad curam animarum, & administrationem sacramentorum; immò adde, quod si in aliquo loco non inueniatur alius idoneus ad administranda sacramenta, nisi ille, quem sciunt esse in peccato mortali, tunc potest tolerari, propter bonum publicum populi, sicut permittuntur alia mala, ne accendant peiora: & ideo, qui in hoc casu elegerit illū, non peccat; quia quantum est ex parte sua subordinat electionem ad bonum finem, sic enim resoluit Aragon:

Aragon
2.2. qu.
13. art. 1
p. 308.

4 Secunda Concl. Sufficit, q̄ beneficia ecclesiastica curata conferantur dignis, ut valeat electio, loquendo regulariter, & secundū ius antiquū. Dixi loquendo regulariter, quia secundū Canonistas possunt accidere casus, in quibus potest reuocari, ut resoluit Couar. Dixi etiam, secundum ius cōe, quia licet secundum ius antiquum collatio, electio, presentatio, & prouisio facta digno relicto digniori valebat, ita ut non posset reuocari per applicationē, aut aliud remediū, ut ordinabat ipsum ius, ut evitarentur lites; nunc verro correcto hoc iure antiquo, declaratoq; a iure nouo Concilij Tridentini per motū proprium Pij V. si relicto digniori conferatur beneficiū digno solum poterit dignior appellare ad superiorem: qui erit Metropolitanus & si per examen constiterit esse digniorem, et it reuocata dicta presentatio, electio, aut collatio. Videatur Couarruias, circa hanc conclusionem, Aragōque, qui resoluit hoc punctum.

e. consli-
tutis 23
de colla-
tionib.
c. cū no-
bis. 19.
de ele-
ctorum.
c. graue-
nimis.
29. de
preben.
Cō. Tr.
d. c. 18.
bull. Pij
V. de co-
l. parochia-
liū
Ecclesia-
rum da-
ta anno
Domin.
1566.

5 Tertia Concl. Eligere, aut presentare minus dignum relicto digniori ad beneficiū, quod habeat curam animarū, aut aliā gubernationem perpetuam, loquendo regulariter est peccatum mortale. Dixi curā habens animarum, quia si non habeat, plus est dubij in negotio ut dicitur inferius. Dixi loquendo regulariter, quia in aliquibus casibus potest

accidere, quod non sit peccatum mortale, quia ignorant electores, aut quia habent certam experientiam, quod eligunt sufficienter dignum; quam experientiam tam certam non habent de alio digniori, & etiam non erit peccatū mortale eligere minus dignum relinquendo digniorem, q̄n excessus dignitatis fuerit paruus, quia in reb. moralibus parum reputatur pro nihilo. In reliquis casib. præferre minus dignum digniori est peccatum mortale, ut post D. Th. resoluit Sotus & Couar. qui pro hac opinione refert multos: maius aut peccatū cōmittit, qui scienter cōfert beneficium indigno, quam qui elegerunt ipsum, cū collator conferat ei maius ius, quam electores, ut probat Nauarrus.

6 Quarta Conclusio. Si acciderit, quod vacet simul duo episcopatus, aut ecclesiæ, quarum vna est diuor altera in re diuibus, alia aut egenior cura pastoralis, nō debet dari episcopatus diuor digniori, sed e contra pauperior, ut notat Sot. quia in huiusmodi electionibus magis debet respici ad perfectionem spiritualem, quam ad redditus, cum finis principalis eligentis non sit præmiare hominem, sed providere salutem animarum.

7 Quinta Conclusio. Quando sunt plures electores, & electio sit per multa vota, si acciderit negotium devenire ad hunc terminum, ut putet aliquis electorum se non habiturum dignitatem digniorem, licet ipse suffragetur ei, & pro alia parte est periculum, quod si suffragetur ipse digniori, eligetur minus dignus, poterit tunc, & tenebitur ad impediendam electionem indigni suffragari digno solum omittens digniorem habens aliquam opem, quod sic impediatur electio indigni: quod procedit, licet iurauerit eligere digniorem, quia debet intelligi hoc iuramentum factum in casu, quod possit eligere eum sine damno ecclesiæ, cuius utilitatem precipue debent ponere ante oculos electores.

Sot li. 3.
de iusti.
q. 6. ar. 1
conc. 9.
Cou. v.
bi supr.
Nau. in
c. si. quā-
do exco-
pt. 6.
nu. 1. de
reft.

Soto v.
bi supra
circa 6.
concl.

8 Sexta Conclusio. Vbi est statutum, quod sit electus aliquis eorum, qui concurrunt ad examen intra certum tempus assignatum per publicum edictum, non tenentur, nec possunt electores eligere digniorem, qui non concurrat, sed debent eligere digniorem eorum, qui concurrerunt intra dictum tempus, cum hi solum habeant ius per dictum statutum; æquumque est, quod ipsis solum conferatur. Vnum debet considerari quis sit dignior secundum leges, statuta, & consuetudines iustas loci, vbi tale beneficium confertur, sicut fit in diocesis Burgenfi, Calagurictarenfi, Pappilonensi, Palentinensi, & in Abbazia Metinæ, & alijs locis, vbi clericus illius patriæ dignior est electus ad beneficium, & præfertur digniori alterius patriæ, ut propositum fuit, consultum, & admissum in Concilio Tridentino propter utilitatem ecclesiarum, ut refert Sotus, Couarruias, & Mendoza. Vnde inferitur, quod patronus, qui fundat aliquam ecclesiam, potest ordinare, quod beneficium ipsius præbeatur alicui sui generis, & familiæ, & non alijs, licet sint digniores, dummodo in dicta sua familia inueniatur aliquis dignus, quod procedit, licet tale beneficium sit curatum. Hoc corollarium quantum ad sui ultimam partem est contra Sotum, qui dicit, quod talis institutio, si est beneficii curam animarum habentis, est iniqua; & sic dicit, quod si aliquis de suis redditibus fundauerit aliquod monasterium cum hoc vinculo, quod Prior, aut Priorissa non sit nisi suæ familiæ, non debet talis lex observari. Nostra tamen conclusio, & corollarium tenetur à Couarruias, qui dicit esse iustum dictum statutum, quia cum præsupponat statutum, quod ecclesia debeat conferri digno, qui si non sit, possit eligi extraneus, non fit alicui iniuria, nec ecclesiæ, nec subditis damnum, præcipue si ipsa ecclesia id acceptauerit; & ideo possunt patroni eligere dignos suæ familiæ, licet ex alia parte sint alij digniores, facitque pro hoc,

quia idem Sotus laudat statutum, quod ordinat, quod non admittantur ad beneficia patrimonialia, nisi ciues, & naturales talis loci, licet extranei sint digniores, qui possent concurrere. Circa quod debet notari, quod cum debeant eligi secundum dicta statuta illi, qui sunt eiusdem familiæ, & patriæ, digniores debent præferri minus dignis; & ratio naturalis hoc dicit, quia omnia damna, quæ sequuntur ex eo, quod electores non eligant digniorem; sequitur etiam ex eo, quod patroni non præsentant digniorem; quod intelligitur, licet patroni sint seculares, ut tenet Couarruias, & Sotus. Verum est tamen, quod opinio est probabilis, quod sufficit, quod patroni seculares præsentent dignum; & Concilium Tridentinum videtur illi fauere, quod præcipiens patronis ecclesiasticis, ut præsentent digniorem, dicit, quod seculares præsentent dignum; & ratio videtur id dictare, quia patronus secularis ideo habet ius præsentandi, quia fecit, aut ditauit ecclesiam ex suis proprijs bonis, & ideo sine aliquo peccato potest applicare superioritatem, & redditus dictæ ecclesiæ cuiunque voluerit, dummodo sit dignus, & idoneus, ut tenet Lambertinus. Debet item notari, quod non est dignior in eadem familia, qui est propinquior institutori, & ideo qui habet ius præsentandi aliquem cuiusdam familiæ, non tenetur eligere propinquiorem, sed potest eligere remotiorem, si sit idoneus, ut tenet Pelaez. Et addo, quod deficientibus legitimis illius familiæ, potest eligere aliquem ex illegitimis, si est idoneus, quia, si adsint legitimi, debent præferri, licet sint remotiores; sic enim tenet Gutierrez. Addo etiam, quod si testator præceperit, quod eligatur consanguineus propinquior, legitimus remotior debet præferri illegitimo propinquiori.

9 Septima Conclusio. Loquendo regulariter in locis, vbi sunt hæreses, videtur non recte eligi Canonista in Episcopum, omisso Theologo æqualiter

P a digno,

Cou. & Soto, vbi sup.

Concil. Tri. sess. 24. c. 1. de reformatione & c. 18. de patronis Ecclesiæ

Liber. de iure patr. 1. p. q. 10. a. 3. n. 17

Pelaez de maiori ratu. 1. p. q. 71.

Gut. li. 2. p. 2. q. 99. q. 66. n. 3. 4.

Soto de Iustit. ll. 3. q. 6. a. 2. post medium vers. an nascitur aut Couarruias p. q. 35 n. 5. Mendoza in reg. Cancellaria de infirmis res. gn. q. 15. Sot. vbi supr. ad 1. conclusionem. 9. conclusio. Cou. in reg. peccatorum re. 1. § 7. n. 3.

c. Epil.
v. d. Cō
el. Tri.
l. s. c. 2
& s. 14
c. 4. de
refor.
Rica. q.
liber. 4.
Sil. ver-
bo epil.

Host nē
rius, &
Præpos.
in c. 1. de
conf. &
affi. Ab-
bas i. c.
t. a. no.
ta 2. de
or. co-
gn. Fel.
c. cū ad
ca. col.
pen. de
recrip-
tis. Ma-
ior in 4.
d. 14. q.
10.

digno, quia principalius opus Episcopi est prædicare, & legere Euangelium, ut legitur in sacris canonibus confirmatis à Concilio Trid. quæ quidem non pōt facere Canonista: & sic antiquitus interrogabantur Episcopi in consecratione sū ceremoniale antiquum, an sciebant utrūque testamentū, ut notant Ricardus, & Silvester, licet postea non interrogentur, nisi, an velint se accommodare sensibus sacre scripturæ, & docere populum extractum ab hoc diuino thesauro, quod etiam non possunt facere, nisi sint Theologi. Dixi, *loquendo regulariter*, quia bene potest accidere casus, in quo Canonista iure pferatur Theologo, si electores sint certi suæ multæ prudentiæ ad gubernandum, & de zelo salutis animarum, in tantum quod qui in hoc fuerit excellens, licet non sit nec multum Theologus, nec multum Canonista, potest sapissime præferri, quia eius prudentia, & sanctus zelus supplebit defectum scientiæ proponēs idoneos ministros, a quibus adiuuetur, & arguant Hereticos. Hoc autem colligitur ex his, quæ tradunt Hostien. Henricus, & Præpositus, & tenet etiam Abbas, Felinus, & Maior. Dixi, *in locis ubi sunt hæreses*, quia, in quibus non sunt non condemno tamquam peccatum, cum non habeat necessitatem convincendi hæreticos. Secundo, quia condemnare hoc tamquam mortale, esset condemnare Christianos Principes, qui ducti consilio personarum sapientum, & religiosarum, Deumque timentium eligunt sæpe ad Episcopatus Canonistas, & Summus Pontifex confirmat. Noteturque pro regibus Catholicis Hispaniæ, quod postquam sunt patroni non ecclesiastici, sed seculares quantum ad præsentationem Episcoporum in his regnis Hispaniæ, ut supradictum est, sufficit, quod præsentent idoneum, licet sit alius dignior secundum opinionem positam, & sic sufficit quod presentent Canonistam idoneum, licet sit alius dignior solum eo quod sit Theologus cum in

his regnis non sint hæretici, cōtra quos debeant Episcopi argumentari.

10 Octava Conclusio. Beneficiarij, qui de licentia Papæ resignant, aut renūtiāt beneficia sua in fauorem alicuius, non tenentur quærere digniorem, sed sufficit resignare digno omittendo digniorem: hæc opinio est Caietan. & tenet eam Rebuffus, & sic declarauit eam in Congregatione Cardinalium ad instantiam Episcopi Auriensis 3. Kalendas Februarij anni 1565. sequentibus verbis, capit. 18. Sessio. 24. de reformatione Concilij Tridentini, ubi dicitur [Vacante Ecclesia Parochiali etiam per resignationem, quod examine per concursum ab Ordinario facto debeat conferri ei quem iudicabit aptiorem, non habet locum in resignationibus factis in manibus Papæ in fauorem tertij] ratio huius est, quia dicta renuntiatio fuit facta cum conditione si beneficium daretur dicto tertio. Nota tamen, quod huiusmodi renuntiationes non possunt nunc admitti ab Episcopis, & si Episcopus virtute alicuius resignationis factæ in suis manibus conferret beneficium, esset collatio nullius valoris, & vacaret beneficium, ac si non fuisset facta, ut Pius V. ordinauit per proprium motum datum anno 1567. Nota etiam, quod huiusmodi renuntiationes non debent facile admitti, præcipue cum regressu, scilicet, post mortem præsentis possessoris, quia habent secum quandam vmbra successionis hæreditariæ, quam prohibet Sacrum Concilium Tridentinum.

11 Nona Conclusio. In beneficijs patrimonialibus, quæ non conferuntur per concursum, præsentatus à maiori parte patronorum debet præferri præsentato à minori parte, licet non sit dignior, sic enim tenet quedam, Gl. quam sequitur Lambertinus, & probet eam quedam lex partitarum.

12 Decima Conclusio. Nunquam est licitum eligere, præsentare, nec confirmare indignum, licet ex proprijs bonis velit aliquis instituere beneficium,

quia

Caieta.
verb. be-
nef.
Rebuff.
in praxi
benefici-
ali, tit. d.
resigna-
cond. nu-
mer. 1.

Cōc. Tri-
sess. 25.
de refor-
matio.
Gl. in c.
quonia,
verb. q.
maior.
de iure
patr.
Liber d.
iur. pat.
lib. 2.3.
q. 4. pri-
cipali,
artic. 1.
Cou. in
d. 5.7. n.
4.1.1.

quia nemo potest licite præbens rem suam creare Parochum contra ius naturale, & diuinum: vnde si non inueniatur in familia aliquis dignus, non possunt patroni præsentare eum, qui sit indignus, licet testator præceperit, quod semper præsentent aliquem de familia, quia non potest obligare dispositio fundatoris contra dispositionem iuris; vnde tenentur præsentare alium dignum, licet non sit de familia, vt resolut Lam bertinus: indignus vero, qui recipit dictum beneficium etiam peccat mortaliter, vt resolut Guerterus in thesauro Christianæ religionis.

Undecima Conclusio. Illi, ad quos præcipue pertinet confirmare, constituere, & approbare præsentatum à patrono, si fuerit dignus, tenentur admittere illum, & confirmare, si post præsentationem non incurrit aliquam inhabilitatem, quæ ad impediatur: quod si præsentatus fuerit indignus, tenentur ad non approbandum: quod si præsentati fuerint multi, tenentur eligere digniorem ex illis, sic enim determinatur in Concilio Tridentino, quod insinuat patronum ecclesiasticum teneri præsentare digniorem: etsi fuerit minus dignus, non debet admitti; sed patrono seculari sufficit, quod præsentet dignum vt habeat absolutionem admissionis. Dixi, si post præsentationem non incurrit aliquam inhabilitatem; quia electus, aut præsentatus, non solum debet esse habilis in tempore electionis, aut præsentationis, sed etiam tempore confirmationis, cum tunc acquiritur illi ius, sic enim decretum est in iure, vt tradit Nauarrus.

De eligendis ad dignitates seculares. Cap. CVII.

SUMMARIUM.

An princeps teneatur ponere iudices, & gubernatores in sua Republica; numero 1.

Quales esse debeant eligendi ad hoc ministerium, concl. 1. nu. 2.

An peccent, & teneantur ad restitutionem, qui dant huiusmodi officia indignis, conclus. 2. nu. 3.

An sufficiat, quod conferantur hac officia dignis, concl. 3. nu. 4.

An officia iudicum debeant esse annua, & an vt sint denuo electi, sufficiat maior pars suffragiorum, concl. 4. nu. 5.

An peccent domini non capientes rationes, & sindicatus, quia si capiunt debent eligere alios, ibid.

An, qui distribuit bona communia signata ad ciues cuiusdam reipub. omittens illa distribuere per spatium trium annorum, satisfaciatur dans ea ciuibus, qui inueniuntur præteritis quatuor annis, conclus. 5. nu. 6.

AD explicationem dicendi in hoc capitulo debet notari, quod Reges, licet de iure communi Romanorum possint eligere, & nominare gubernatores, & iudices, & rectores ciuitatum, aut oppidorum status sui, vt approbat quedam lex nouæ compilationis, & alia iura, quæ pro hoc allegat Auenandus, Auiles, & Couarruias, non tamen desinunt alij domini, temporales habere eandem potestatem propter priuilegia, aut consuetudinem Regnorum acquisitam per tempora, vt notat Azuvedus; qui sicut accipiunt tributa, & redditus ad sustentationem suorum familiarium, & conseruationem statuum, sic tenentur dare eis iudices, & gubernatores, qui conseruent populos in eadem pace; vnde interrogamus hic, an debeant eligere digniores pro his ministerijs exercendis. Pro quo ponuntur sequentes conclus.

1. Prima Conclusio. Loquendo regulariter, vt quis sit gubernator, aut rector, requiritur scientia comperens, & prudentia ad gubernandum, fortitudo animi, & zelus iustitiæ, & utilitatis cõis; pro quo facit multum nobilitas, vt pbat Gregor. Lop. nec est necessarium, qd habeant testimonium bonorum morum, scilicet

P 3 cet,

li. 1. ti. 9
lib. 3. cõ
pil. Aue-
da. l. 1. p-
toit, 1.
1. nu. 1.
Auiles
eo. li. c. 1
gl. 1. cõ-
pta. q.
c. 4. n. 3.
Azu. in
li. 3. tit.
5. l. 3. no-
uæ com-
pil.

Greg in
l. 1. c. 1. q.
p. 2. v. c.

bo, no-
bl. ho-
mes, &
tiu 19.
li.9. ver-
bo, so-
bre los
otro ho-
mes.

Calver
bo elec.
Soto, li.
3. de iur-
sit. q. 6.
ar. 4.

Sot. vbi
sup. Pe-
rez in l.
7. ord. re-
galis, ti.
2. l. 22. i
princ.
Caiet. i
sum. ver-
bo, elec.

Adrian.
de rest. i
q. de eo
qui mu-
tuat pe-
cunias
regi p
officio
consequē-
do. l. qd
maior.
ff. ad mu-
nicip.

cer, quod non sint in peccato mortali, ut notat Caieta. quia accidit, quod aliquis in se sit vitiosus, & respectu aliorum zelator iustitiae, & boni publici, & sic intelligendum est, quod tradit Sotus loquens de hoc puncto.

3 Secunda Conclusio. Certum est, quod Reges, & domini temporales praebentes indignis officia publica, quae fuerunt instituta ad praemium bonorum, & supplicium prauorum, peccant contra iustitiam, qua tenentur eligere ministros idoneos ad exercitium dicti ministerij, ad quod eliguntur, quia Reges tenentur de iustitia commutativa providere Reip. respectu tributorum, quae dat eis: & idem debet dici de alijs particularibus dominis, qui constituunt in suis rebus publ. ministros indignos, qui tenentur ad solutionem damnorum, quae fuerunt sequuta ex tali electione.

4 Tertia Conclusio. Praesides consiliorum quibus incumbit de mandato Regio instituere officiales in Repub. quae est sub eorum cura, tenentur de iustitia distributiva tribuere officia illis, quos cognouerint digniores & si id non fecerint, peccabunt tamquam acceptatores personarum: haec conclusio tamquam vera videtur supponi à Soto, & tenet eam expresse Didacus Perez, quae debet teneri contra Caiet. & probatur, quia ratio naturalis dicitur, quod nullus populus, nec respubl. det plenariam potestatem Regi, ut possit eis dare quoscumque officiales, sed solum illos, qui fuerint aptiores ad gubernationem eius, quia aliter non bene prospiceret rationibus, & utilitatibus suis Respub. eligens Regem, unde non est Rex dominus absolutus officiorum publicorum, ut resoluit Adrianus.

5 Quarta Concl. Officia secularia debent esse annalia; sicut sunt officia iudicum ordinariorum, qui quando conferuntur à Repub. est necesse quod eligantur per vota maioris partis eius, ut dicit quodam iuris decretum. Verum est tamen, quod quando agitur de eligendo iterum aliquo officiali anni praeteriti non suf-

ficit, quod eligatur à maiori parte, sed est necesse, quod omnes eligant nemine contradicente, ut sancte quidem ordinavit Imperator Iustinianus in quadam authentica, quae quantum ad hoc vocat singularem Corsetus, Iason, Roman. Felinus, Bartolus, & Orosius allegati ab Azcuedo; & ratio huius est, quia si maior pars sufficeret, perpetuaretur aliquis in officio cum damno Reipub. obtinens solum maiorem partem Reipubl. Vnde puto periculosum, quod aliqui domini faciunt in suis oppidis qui nolunt capere sindicatum à suis iudicibus, ut sic possint melius continuare eos in officio, quod non possent facere, si ab illis caperetur contumacia, & sindicatus. Est lex in his Regnis praecipiens, quod capiat dictus sindicatus intra certum tempus, & quod eo capito non possint continuari in dictis officijs; quod debent advertere Confessarij huiusmodi dominorum.

6 Quinta Conclusio. Tenentur gubernantes tempub. distribuere bona communia eius secundum iustitiam, & ideo si in aliqua ciuitate esset statutum, quod certi quidam eius redditus distribuuntur inter ciues scriptos in ea, & ille, cuius curae incumbit dicta distributio, non faceret ipsam per spatium 3. annorum volens (penitens de suo peccato) facere eam in 4. anno, non poterit distribuere omnes redditus dictorum trium annorum illis solum, qui sunt scripti in 4. anno, sed debet redditus primi anni distribuere inter scriptos illo primo anno, & si aliqui sint vita defuncti, suis haeredibus debet fieri distributio; & idem debet dici de reliquis annis. Quod si faciens dictam distributionem dederit omnes redditus illis, qui erant in 4. anno, tenebitur restituere illis omnibus cinibus terminum annorum praeteritorum, aut eorum haeredibus secundum iustas partes, quae ad eos pertinent. Verum est tamen, quod si aliquis tyrannus caperet omnes illos redditus, satisfaceret restituens ipsi Reipublic. quia tyrannus non tenetur appropriare illa bona distribuens ea; in casu autem

Aut de
defens.
ciu. 5. ff.
Azcu. l. 3
tit. 4. no-
uz com-
pil.

autem quod non applicarentur civib. in particulari, sunt Reipubl. & ideo sufficit quod ei restituantur; distributor tamen cum teneatur distribuere dicta bona annuatim inter ciues, & applicare ea, clare patet qd fecit eis iniuriam non applicans ea, quando debebat, & ideo omnibus ijs debet illa restituere secundum parrem, quæ singulos contingit, nec satisfacit præbens ea Reipubl. sic enim tenet Caietan. quem sequitur Aragana.

Caiet. 2.
2. q. 51.
art. 1. &
ibi Ara.

De restitutione facienda à male distribuentibus, & male eligentibus.
Cap. CVIII.

S Y M M A R I V M.

- An sit peccatum dare bona sua indigno omittens dignum. conclus. 1. nu. 1.*
- An sit peccatum dividere bona alicuius, præbendo ea indignis. conclus. 2. nu. 2.*
- An distribuere indignis officia, præcipue ordinata ad stipendium, & non ad præmium eorum, qui exercentur in eis, ut sunt Cathedra, & lectura, sit actus subiectus restitutioni. concl. 3. numero. 3. & 4.*
- An sit obligatio restituendi digniori conferendo beneficium digno intelligendo, quod dignior faciet multas absentias ab officio. concl. 5. nu. 5.*
- An sit obligatio restituendi aliquid digniori, si detur beneficium digno non conferendo per concursum. concl. 6. num. 6.*
- Et quomodo debeat fieri hac restitutio, & quomodo etiam debeant facere restitutionem, qui suffragantur in lectionibus conferendis minus digno. ibid.*
- Quomodo se debeat habere prælatus conferens beneficium suo consanguineo. concl. 7. num. 7.*

Cou. in
reg. pec.
2. p. 5. 7.
Nau. in

Circa materiam huius capituli videatur Couar. & Nauarrus, & Petrus de Navarra, & Corduba, quam res solutam sequentibus conclusionibus.

1. Prima Conclusio. Certum est, qd

in distributione illorum bonorum, de quibus est dominus, qui distribuit quæ sunt illa, quæ testator dividit in suo testamento faciens legata, aut fideicommissa, si relinquendo meliores conferatur minus dignis loquendo regulariter, raro est peccatum mortale, sed solû veniale; quod probatur; quia talis testator non frangit iustitiam distributivam, aut commutativam, & ideo non tenetur restituere quicquam.

c. 17. n.
71. Nau.
lib. 2. de
rest. c. 2.
2. n. 20.
cû seq.
Cor. de
cal. q. 21

2. Secunda Conclusio. Certum est qd bona alicuius particularis personæ, quæ præcipit, ut dividantur inter alios, debent dividi prælatis dignis indignis, & dignioribus, respectu minus dignorum & si non fiat sic, non solum qui dividit, peccat mortaliter, sed tenetur facere restitutionem totius damni, quod inde sequitur illis, qui secundum ius debebant illa bona habere, quia fecit contra iustitiam distributivam; nec minus obligat iustitia distributiva, quam commutativa, sic enim tenet D. Tho. quod probatur, quia licet restitutio sit actus iustitiæ commutativæ, bene potest habere originem suam a iustitia distributiva.

D. Tho.
2. 2. qu.
62. ar. 1.
ad 3.

3. Tertia Conclusio. Certum est, quod ille qui distribuit indignis illa, quæ res publica ordinavit distribuenda, ut stipendia eorum, qui exercent aliquod ministerium, & minus principaliter essent præmium meritorum, ut sunt beneficia, & lecturæ, tenetur restituere Reipubl. totum damnum, quod illi secutum fuit, cum ille, qui elegit, teneatur eligere ministrum idoneum, & aptum ad exercendum onus quod illi imponitur. Hinc sequitur, quod ille, qui eligit ad aliquod beneficium, aut lectionem indignum stipendio, & salario quod pro eis tribuitur, tenetur eligere alios dignos, ut satisfiat debitæ obligationi, unde non solum tenebitur restituere ecclesiæ, aut universitati stipendia, quæ solvit, sed etiam damnum quod evenit ex prava administratione, & per consequens electi tenentur ad eandem restitutionem, cum percipiant stipendium

Nam. v.
bi supr.
nu. 154.

immerito, & sint causa damni, quod ex mala administratione sequitur; & ideo debet compelli, ut renuntient dictum beneficium, & lecturam negando illis absolutionem in foro conscientiae; quod confirmatur, quia si sunt indigni per se (ut dicunt Theologi) electio eorum est nullius valoris, sic. n. tenet, & probat Petrus de Navarra. Dixi, si sunt indigni per se, quia si sunt indigni per accidens, id est, non quia deficiat sufficientia, sed ob paucam diligentiam, quam adhibent in adimplendo officio, sufficit quod faciant penitentiam, & proponant emendationem, & restituat damnum, quod ex sua praeva administratione sequutum est.

4 Quarta Concl. Cerrum est, quod eligere ministrum dignum omisso digniori non est obligatio facienda aliquam restitutionem ecclesiae talis ministri, quia cum sit aequalitas iustitiae commutativae inter electum, & stipendium, quod ecclesia tribuit, sequitur, quod quantum ad hoc non remanet aliqua inaequalitas, quae per restitutionem debeat reparari.

5 Quinta Conclusio. Quicumque dat beneficium, officium, aut cathedram, si ne lecturam digno relinquit digniorem, quia videt eum impeditum negotiis, quibus probabiliter credit impeditum ministerium eius, non est ulla obligatio restituendi ei quicquam, quia recte, & vere, licet ille sit doctissimus, & prudentissimus pro executione ministerij, supposito quod sit occupatus aliis negotiis, iam non est dignus, quia officia, & beneficia, fuerunt principaliter instituta, ut ecclesia, aut respublica habeant idoneos ministros, & minus principaliter, ut sint praemia meritorum. Hinc inferitur, quod si quis sit magis sanctus, & doctus, putatur tamen quod non serviet ecclesiae, quia non residebit in ea, & alius sit minus sanctus, & doctus, cognoscitur tamen, quod serviet, & residebit in ecclesia, quod hic erit magis dignus, immo hic est dignus, ille vero indignus cum non sit propterus eius thesaurus absconditus, unde non fit illi iniuria, si non eligatur, & per consequens nec

debetur illi restitutio.

6 Sexta Concl. Qui dat beneficium, aut officium digno, relicto digniori, licet peccet mortaliter, non tenetur tamen facere ullam restitutionem illi digniori; haec opinio est Soti, & Ledesmae, Nauae, & Covar. qui intelligitur loquendo de illis beneficiis, quae dantur sine concursu, sicut sunt Episcopatus, & aliae dignitates, quae cum sint instituta ad stipendium laborantium, videtur probabile, quod qui non laborat, non debet habere inde quidquam, & per consequens elector non debet restituere aliquid non laboranti, licet sint digniores electis, sicut dux, qui eligit milites bene merentes relinquit alios digniores, non tenebitur restituere aliquid his, sed solum domino belli, cui intulit damnum. Dixi loquendo de beneficiis, & officiis, quae non distribuuntur per concursum, quia de ijs, quae hoc modo tribuuntur, probabilius puro electorem digni relicto digniori teneri ad restitutionem huic digniori, quod probatur hoc exemplo, scilicet si dominus praeciperet familiari, ut distribuatur aliqua elemosyna communi sanguineis propinquis, si ille praetereat hunc ordinem in distribuendo, tenebitur ad restitutionem propinquis. sic Christus Redemptor noster Dominus beneficiorum praecipit, ut concedantur dignioribus, unde si eis non dentur, tenebitur conferens ad hoc damnum; nec potest quidem negari, quod maius ius habeat dignior, quam dignus, concurrentes ad beneficium; ita ut dicat Caietanus sequens hanc opinionem, quod beneficium, ad quod concurrat dignior, aut lectura, est magis eius, quam alterius non tam digni, in quantum est maior obligatio, ut ei conferatur quam alteri. Hinc sequitur, quod elector tenetur facere huic aliquam compensationem, quae debet regulari secundum iudicium boni viri, aut conferre ei aliud beneficium, ut dicit Aragon. sequens Caietanum, & licet huic digniori fauceat Pius V. per motum proprium concedens illi, ut possit appellare ad Metropolitani, ut irritet dictam electionem,

Soto, li.
4. de ius-
tit. q. 6.
art. 3. in
sol. ad 3.
Led. in
3. 4. q. 18
art. 2. f.
253.
Nau. v.
bi supr.
nu. 69.
Covar. v.
bi supr.
nu. 6.

Caiet. 2.
q. 62.
circa so-
lut. ad 4.
dub. 3.

Sot. li. 4.
de iust.
art. 3.
Cov. v.
bi sup.
Nau. vbi
sup. nu.
34. c. 26.
n. 39. &
in cap. si
quando
except.
1. de ro
scr.
Perez in
l. 1. tit. 6.
li. 1. ord.
Lop. in
illr. cōf.
2. p. c. 17

ut supra est dictum, cap. 106. nu. 4. non ideo remanet elector liber, quin teneatur restituere damnum, quod inde ei evenit, cum elegerit contra iustitiam distributivam; quidquid dicant Sotus, & Covarruias, Navarrus, & Didacus Perez. Quomodo autem debeat fieri hæc restitutio (faciendo electionem secreta secundum Concil. Trident. & secundum quod solet fieri Salmanticæ, quando confertur aliqua Cathedra, seu lectura accipiendo suffragia secreta) putat multum difficile Didacus Lopez, quod ego non puto nimis difficile, supposita doctrina, quæ inferius ponemus in materia furti.

7. Septima Conclusio. Quando prelati facit collationem beneficii, aut prelaturæ consanguineo, idem debet observare, ac si daret alicui ex transeo, unde si contulit illud consanguineo contemnens digniorem, tenetur facere restitutionem huic digniori.

De impediētibz bonum alicui debi-
tum. Cap. CIX.

SUMMARYM.

- An teneatur restituere damnum, qui impedit aliquem, ne obtineat aliquid, quod illi debebat conferri, concl. 1. num. 1.*
- An teneatur restituere, qui persuadet domino, ut aet alicui, quod statuerat dare alteri, concl. 2. num. 2.*
- An teneatur restituere dignus qui sibi, aut alteri digno procurat beneficium in damnum alterius, concl. 3. nu. 3.*
- An teneatur restituere, qui precibus, aut alijs officijs facit, ut beneficium conferatur digno, aut indigno relicto digniori, conclus. 4. num. 4.*

Prima Conclusio. Ille qui impedit Petrum, ne obtineat beneficium; aut aliam rem communem, quæ illi debebat conferri, tenetur restituere illi hoc damnum. Hæc opinio est D. Th., Soti, Nau. & Med. quæ conclusio debet intelligi, quando vi aut metu, aut frau-

de impedit, quominus obtineat re, quæ debet illi dari, sicut stipendium, aut premium, aut conferat vero domino, aut distributori: ita & qui dicit mentiens, quod N. est mortuus, aut quod non est consanguineus N. aut quod est illegitimus, aut homo sine litteris, aut homo prave vitæ, propter quod facit, ut mutetur testamentum, & deleatur legatum in eo positum, aut auferat illi collationem beneficii, aut præsentationem beneficii, aut officij, aut alterius boni iam decreti, & collati, tenetur quidem ad restitutionem, quia ille fecit iniuriam dati in iure, quæ habet instituendi, eligendi, aut præsentandi, & recipienti privando iniuste hac re, & iure. Hinc inferitur, quod qui concurrunt ad aliquam lecturam, canonicatum, aut dignitatem, & false iactantur, aut attribuent si aliquid, quod sit in causa, ut detur illis lectura iniuste, tenentur ad restitutionem, ut dicit Medina; quod moderatur, & limitat Ludouicus Lopez in casu, quod non sint tam digni, & sint parati electores ad eligendos alios magis idoneos, cum mendacijs autem, & fraudibus extraxerunt ab illis rem; quia si essent tam digni, & bene metentes sicut ceteri, & electores erant indifferenter dispositi ad eligendum, non video quia ratione debeant obligari ad restitutionem. Hinc inferitur, quod ille, qui impedit alium metu, fraude, aut mendacijs, ne petat bona prædicta, tenetur restituere damnum, quod intulit ei, qui non recurret ad petenda bona, cum privaverit eum iure, quod habebat, communi omnibus. Verum est tamen, quod non tenetur ad restituendum tantum quantum illi debebatur, si acquisivisset ea; tenetur tamen restituere tantum quantum postulant circumstantiæ, & propinquitas, quam habebat acquirendi dicta bona; quod relinquitur arbitrio boni viri.

2. Secunda Conclusio. Ille qui persuadet domino precibus, sine mendacio tamen, & fraude, quod det alicui illud quod, determinaverat dare alteri indeter-

4. vbi do
dor.
Sot. l. 3.
de iust.
q. 6. ar. 2.
Nau. in
Man. c.
17. n. 69.
& 70.
Med. in
summa,
f. 95.

Med. v.
bi sup. f.
189. p. 2.
Lop. in
illr. cōf.
cl. 1. p. c.
7.

D. Th. 2.
2. q. 62.
ar. ad 1.

determinatè, non tenetur aliquid restituere, licet ille qui accipit, sit indignus, quia nulli facit iniuriam, non domino, cum precibus solum persuadeat eum, neque alteri, quia non habebat ius, ut illud daretur ei, cum illud, quod datum est, non sit quid commune, quod de necessitate deberet dari alicui, sed particulare ipsius domini, qui dabat.

3 Tertia Conclusio. Dignus, qui sibi, aut alteri digno etiam petit beneficiũ, aut lecturam, & eius petitio est iusta, licet hoc faciat pravo animo procurans damnum alicuius, non tenetur satisfacere ei pro tali damno, nisi talis petitio sit sociata cum fraudibus, & mēdacijs, aut metu, ita ut sint hæc causa, quod illi conferatur; sic enim tenet Sotus, & Nauarrus contra Ricchardum. Et probant, quia intentio damnificandi, aut faciendi malum, licet sit peccatum, non tamen affert secum necessitatem restituendi, nisi ei addatur aliquod opus exterius, quod sit iniuriosum, aut contra leges, & iustitiam, scilicet defraudans, aut inferens merum, & etiam quia nemo utens iure suo facit alteri iniuriam, licet ex tali iuris usu ipsi sequatur damnum.

4 Quarta Conclusio. Qui facit, ut beneficium conferatur indigno relicto digniori, aut quod conferatur digno relicto digniori, licet hoc faciat precibus, & officijs sine mendacio, aut fraude, tenetur restituere totum damnum, si distributor iam decreverat dare illud digniori; si vero non decreverat, debet illi facere compensationem arbitariam; hæc conclusio est S. Thom. & Caietan. & ex parte est contra Sotum, qui dicit, quod si non sit fraus, non est obligatio restituendi damnum integrè; nostra tamen conclusio probatur, quia præbenda, de qua loquimur, si decreverit elector eligere digniorem, est tanquã eius propria, si sit firmus in illa determinatione huic particulari digniori, non vero digniori in communi sine terminatione cui eorum deberet dare; quia tunc cum non decreverit eligere Petrum di-

gniores, non debet illi fieri integrè restitutio, ut advertit Caietan. quia in hoc casu non est dicta præbenda tam sua, sicut esset post determinationem. Hinc sequitur quanto periculo inuoluti sint, qui fraudibus, & dolo impediunt gratias, & dona, quæ principes decreverunt dare aliquibus personis, & quomodo divertentes eos ab hoc proposito precibus sine fraude teneantur restituere damnum. Secundo inferitur, quam prudentes, & cauti debeant esse notarij, & scriptores testamentorum, & reliqui huic negotio assistentes, quia si ager petit consilium post determinationem factam legandi aliquid alicui personæ, & per fraudem dolumque impediunt facere dictum legatum, aut precibus sine dolo, & fraude auferunt dictum legatum (ut dicitur) à manibus, tenentur restituere illud integrè; si vero non determinavit legare, dareve talem rem, & non petito consilio precibus impediunt, ne detur, tenentur aliquid compensare secundum arbitrium boni viri.

De Invidia. Cap. CX.

SUMMARY.

Quid sit invidia, & an sit peccatum mortale, conclus. 1. num. 1.

An sit peccatum mortale dolere de bono spirituali proximi, conclus. 2. num. 2.

PRIMA conclusio. Invidia est tristitia propter alterius bonum siue spirituale, siue corporale, quia ego non habeo illud, aut quia diminuit estimationem meam, estque peccatũ mortale ex natura sua, ut dicit S. Thom. potest tamen excusari à mortali, aut propter actus imperfectionem, aut propter materię parvitatem, & non est peccatum tristiari de bono proximi, quando quis ex eo timet, quod proximus non erit tam æquus ei cum illa re, quã erat antea, aut sic persequetur eum iniuste, ut dicit D. Thom. Dixi, iniuste, quia ex sua

Sot. li. 4.
de iust.
q. 6. ar. 3.
ad 6. ar.
Nau. c.
17. n. 70.

D. Tho.
Caiet.
& Soto
vbi sup.

D. Tho.
2. 2. qu.
36. ar. 3.

sua natura peccatum erit mortale tristi-
ri de hoc bono, temendo quod sic per-
sequetur iusto, quia licet quis possit li-
cite timere malum, quod iuste euentu-
rum est ei, non tamen poterit ob hoc
tristari, de bono proximi, quando per-
sequitur eum iuste, aut pronunciat ius-
tam sententiam contra illum. Et aduer-
tatur, quod si quis timeret magis iram
hominum, quā iram Dei, peccaret mor-
taliter: venialiter autem solum si time-
ret nimis homines ut dicit Caietanus,
nec est peccatum dolere aliquem de a-
lieno bono, solum eo, quod deficit illi,
non autem quia habetur à proximo, ut
dicit Caietan. nisi dolor fuerit nimis,
quia tunc erit peccatum veniale; &
idem dicendum est de tristitia alicuius,
quia non habeat, nec valeat apud ho-
mines, nisi fuerit tristitia, quia non ha-
beret res spirituales, cum ista potius sit
virtus.

Caietā.
verb. ii-
mor, &
verbo,
amula-
tio.

2. Secunda Conclusio. Non est pecca-
tum dolere de bono spirituali proximi,
quia sit indignus illo, ut colligitur ex D.
Tho. non autem, quando doleo de bo-
no proximi temporali, quando est indi-
gnus illo ut dicit D. Thom. quia hoc est
arguere Deum, tanquam iniuste distri-
buat bona temporalia.

De Commodato, siue de mutatione
rerum, quæ usu non consumuntur.
Cap. CXI.

SUMMARY.

Quid sit commodatum, & quot sint species
commodati, num. 1.

Qui possit commodare, concl. 1. num. 2.

Quando debeat repeti res commodata, con-
clus. 2. num. 3. & concl. 3. nu. 4.

An committat furtum, qui utitur re com-
modata ad alium finem, concl. 4. nu. 5.

An teneatur commodatarius satisfacere
diminutioni rei commodata, conclus. 5.
num. 6. & conclus. 6. num. 7.

An teneatur commodatarius custodire
rem commodatam, ne pereat simul cum

rebus suis, conclus. 7. numero 8.

An commodatarius teneatur ad casum
fortuitum, concl. 8. num. 9.

An sit liber commodatarius à restitutione
commodati, & eius interesse non habens
possibilitatem id faciendi, concl. 9. n. 10.

An teneatur commodatarius satisfacere
damnum, quod evenit domino ex ipso
commodato, conclus. 10. num. 11.

An sit licitum pacisci, quod si debitor non
soluat statuto tempore, teneatur ad ali-
quam penam, conclus. 11. nu. 12.

An qui non solvit tempore debito teneatur
ad penam positam, & ad damnum emer-
gens, & ad lucrum cessans, conclus. 12.
num. 13.

An dicta pœna conventionalis obliget
in conscientia ante sententiam iudicis,
conclus. 13. num. 14.

An possit commodatarius retinere res cō-
modatas, donec illi solvatur à domino
quoddam debitum, concl. 14. num. 15.

An teneatur, qui commodat rem vitio-
sam, solvere damnum, sequentem inde
commodatario, concl. 15. num. 16.

AD perfectam intelligentiam eius,
q̄ in hoc capitulo & seq. debet tra-
ctari, est notandum, quod commodatū
est quedam gratuita concessio, ad usum
specialem. Dicitur gratuita, ut intelliga-
mus, q̄ non est contractus onerosus, si-
cut est locatum, & venditio, sic enim di-
cit Sylu. Dicitur, ad usum specialem, quia
nihil potest commodari ad usum incer-
tum, quia sic non esset commodatum,
sed alius contractus, qui dicitur preca-
rium, de quo est titulus integer in iure
civilis, & propter hunc contractum non
transfertur dominium in illum, qui re-
cipit rem commodatam: quia per ip-
sum solum conceditur usus commodati,
quod procedit, licet qui commodat,
faciat appretiarī rem, & sic qui recepit,
non tenetur solvere, si amittitur res ob
culpam eius levissimam, ut dicunt Pa-
pormitanus, & Ioannes Andreas. Io. And.
Sunt autem duæ species commodati, in c. vni.
vna, quæ in iure vocatur commodatum,
& accidit commodatis rebus, quæ mod.

Syl. ver-
bo, com-
moda-
tū, § 1.

Pan. &
Io. And.
in c. vni.

de com-
mod.

non

non consumuntur usu : alia vocatur mutuum, & est, quando dantur res, quæ usu consumuntur, sicut sunt nummus, panis, oleum, &c. de prima agemus in hoc capite, de secunda in sequenti.

1. Prima Conclusio. Omnes, qui possunt alienare, possunt commodare, unde pupillus non potest propria auctoritate commodare, cum non possit alienare, & ideo qui accepit ab eo rem commodatam, tenebitur reddere eam, ut decretum est in iure civili : & pupillus, seu minor, qui recipit rem commodatam, tenebitur restituere, si per hoc non fiat pauper, quia si consumpsit eam male, & ad soluendum eam debet extrahere (ut dicitur) à costis suis: venditis rebus eius, non tenebitur ad illud, commodas vero capiet quod poterit; quod si fuerit mutuum, est liber à solutione solum in foro exteriori, in foro autem interiori secus est dicendum; quia licet pupillus non possit obligare se sine auctoritate curatoris sui civiliter, ut possit peti in iudicio, quod promissit : naturaliter tamen remanet obligatus, ut notat Bartolus, & est communis opinio secundum Alexandrum, Iasonem, & Antonium Gomez. Et licet Gutierrez dicat, quod nec naturaliter remanet obligatus, supradictum debet teneri, ut resoluit Covarruias.

2. Secunda Conclusio. Si res commodata non fuit data ad certum usum, & certum tempus, sed ad libitum eius, qui commodavit, potest, qui commodavit, repetere, quando visum fuerit eis quod intelligitur, nisi, qui vult repetere, sine causa facit, & cum gravi damno recipientis; sic enim tenet Silvester, Nauarrus, & Garzia, quia in hoc casu non solum peccabit contra charitatem, sed etiam contra iustitiam; & ratio eius est, quia ius prouidit ei, qui habet rem commodatam, quandam exceptionem fraudis in hoc casu contra eum, qui commodavit, & ideo tenebitur restituere damnum, quod ei intulit ex commodato commodans ei rem libenter ad eius utilitatem, quam postea, repetit ab eo

cum tanto damno commodatarij; licet egeat ea, cum is potuisset habere eam aliunde, si ipse non commodasset.

3. Tertia Conclusio. Habens qui commodat, & qui recipit commodatum, necessitatem rei commodatæ usque ad certum tempus, potest qui commodauit, repetere, antequam prætereat terminus; quia magis debet quis succurrere necessitati propriæ quam alienæ: quod intelligitur, nisi in principio vidit, quod breui habiturus esset necessitatem talis rei, quo non obstante facit illud beneficium usque ad certum tempus, quod si non fecerat, posset accipiens aliunde habuisse rem illam, aut saltem non intentaret quoddam negotium cum re commodata, de quo negotio ad reddendam rem commodatam deberet exire cum multo damno. Dixi si in principio vidit, quod breui erat habiturus; quia si tunc non præuidit illam necessitatem, & commodatarius nulla alia via poterat tunc remedium dare sibi, licentiam habet reuocandi dictum commodatum.

4. Quarta Conclusio. Commodatarius, qui vius fuit re commodata contra voluntatem domini ad alium usum, quam fuit data, committit furtum, & tenetur restituere damnum, quod inde sequitur, ut definitur in iure; si tamen credebatur rationabiliter, quod dominus haberet ratum dictum usum, non committit furtum, ut definitur in eodem iure; & per consequens si accipiat aliquod damnum res ob eius usum propter casum fortuitum, non tenebitur tunc satisfacere, nisi ex parte eius fuerit culpa; licet leuissima, ut dicit Silvester. Hinc sequitur, quod si quis commodat equum Salmantica Pinuam usque sub conditione, quod faciat dictum iter in quatuor diebus, si faciat dictum iter, ut solet in duobus solum, & postea moriatur equus in ipso itinere, licet sufficienter prouiderit ei de cibo, & si quis necessarius, tenebitur soluere valorem equi domino non solum in foro exteriori, sed etiam in interiori conscientia, cum

pañum,
2 p. 5. 3.
num. 3.
Sil. verbo com-
modatū,
q. 4.
Nau. ca.
17. n. 182
Garz. li.
1. de con-
tract. c.
106.

l. iul. ff.
de actio.
emptio.

Bar. in l.
1. num.
7. ff. de
donat.
Alex. l. si
pupillus
nu. 2. ff.
ad l. Fal-
cid.
Ias. in l.
eius qui
in pro-
uicia, §.
quas ve-
re, ff. si
cer. per.
Ant. Go-
mez. de
contract.
c. 14. n. 1
Gut. in
l. nemo
potest.
ff. de le-
1. n. 150.
Cov. in
c. quā. s.

l. i. men-
ta. ff. de
furtis.

Silu. vbi
sup. q. 10
§. 8.

potest.

posuerit commodans conditionē prædictam, quia videbat, quod erat fatigatus, & lassus; & ideo non poterat facere iter, nisi quatuor diebus, non vero duobus. Et sic debet intelligi, quod absolute sine vlla modificatione dicit Medina in hoc puncto.

Medina
in sūma
f. 157.

6 Quinta Conclusio. Commodatarius non tenetur satisfacere diminutioni rei commodatæ, si accidit sine culpa sua utens ea in vſu, pro quo fuit commodata, ut determinatum est in iure. Hinc sequitur, quod si equus commodatus ad conficienda maxima itinera, aut ad agitandoſ tauros, ludendum canibus, aut faciendum belli simulacrum, & conflictiones, fuerit oculo priuatus in ipsis ludis, aut lancea confossus, non est obligatio restitutionis domino: nisi fuerit aliqua culpa pro parte commodatarij, ut dicit Garzia.

l. cum, q.
rem, ff.
loc.

Garz. li.
1. d. cōt.
p. 115.

7 Sexta Conclusio. In foro conscientie non tenetur commodatarius ad soluendum, & restituendum damnum, quod fuit sequutum ex amissione, & diminutione rei commodatæ, si est certus, quod idem debebat accidere existente re in potestate domini, ut dicit Nauarr. allegans D. Thomam.

Nau. in
Man. ca.
17. n. 183

8 Septima Conclusio. Si commodatarius non potest saluare simul res suas, & commodatas, quia comburitur illi domus, aut propter alium casum fortuitum, qui ei accidit, potest in hoc casu præferre res suas, licet sint minoris valoris, si commodatum factum fuit in fauorem commodantis: si vero fuit factum in fauorem vtriusque non poterit præferre res suas viliores, sed solum res suas æqualis, aut maioris valoris, quod si solum fuerit, factum in fauorem commodatarij, ut solet fieri cōmuniter, non poterit præferre res viliores, aut æqualis valoris, cum amissis rebus commodatis ob eius culpam etiam leuissimā teneatur ad restitutionem. Debet tamen aduerti in hoc puncto, quod non est nostrum intentum dicere esse licitum exponere periculo res cōmodatas mittendo eas in ignē, aut in mare tēpore nau-

fragij, ut saluetur propriæ, quia hoc clare patet, quod est illicitum, ut resoluit Garzia. Quod ergo volumus dicere est, quod existentibus rebus commodatis, & commodatarij in æquali periculo, si comburatur domus, aut in mari subleuetur aliqua maxima fluctuario, & non possint æqualiter saluari vtræque res, poterit in hoc casu ponere in securitate res suas omittens commodatas. Hinc sequitur, quod, si veniant latrones ad furandum in aliquam domum commodatarij, non poterit exponere eorū manibus res cōmodatas seruatis proprijs, quia hoc esset coopetari furto; solū. n. erit licitum abscondere res proprias omittereque alienas, si fieri non possit, quod vtræque abscondantur. Sequitur etiam, quod cōmodatarius, qui ambulat mare sequuta maxima tempestate non poterit positius mittere in mare commodata, ut saluet propria.

9 Octaua Concl. Non tenetur commodatarius ad casus fortuitos, nisi fuerit pactum in contrarium obligatione generali interueniente. Verum est in q. in foro conscientie, erit iniustitia obligare commodatarium ad casum fortuitum rei commodatæ, cū sciat dominus eius, quod est subiecta tali periculo verissimiliter, ut si commodatæ equum infirmū: si vero commodatarius non obligauerit se ad casum fortuitum, non tenebitur in foro cōscientie ad illum, licet res commodata pereat post negligentiam, quam commisit non reddens rem post acceptum vſum, si existente re in potestate domini æqualiter casus debebat accidere; solum enim tenebitur ad interesse damni emergentis, si amisit dominus aliquid ratione dictæ negligentie habitæ in redditione rei, ut dicunt Angelus Silu. & Nau. Hinc infert Nauarr. quod peccat mortaliter commodatarius, qui commodat alteri, quod habet cōmodatum cum damno notabili, domino. Et nota, ut dicatur cōmodatariū habuisse moram, & negligentiam in reddenda re commodata, sufficere, quod non reddat eam in tempore assignato tacite vel

Garz. l. 2
de cont.
p. 118.

Angel.
verb. cō
modato
Sil. ver.
mora q.
5.
Nau. c.
17. n. 183

te vel expresse, vt quando commodatur liber, vt transferatur in alium, tacite intelligitur, quod commodatur pro illo tempore, quod requiritur, vt possit extrahi dicta copia; & in reliquis contractibus, si non assignetur tempus, est necesse, quod adsit admonitio, vt sit mora & tarditas.

10 Nona Conclusio. Si commodatarius ob culpam precedentem, aut subsequentem venit in necessitatem, aut impossibilitatem, ita vt non possit restituere commodatum, quia perijt eius culpa, tenetur restituere non solum rem, sed etiam interesse, & damnum, quod inde domino euenit; si vero venit in hanc paupertatem sine culpa sui, non tenebitur tunc restituere rem commodatam amissam, tenebitur tamen postea soluere locationem, quam habuisset dominus rei, si habuisset in sua potestate ipsum. Vnde, quando Siluester dicit, quod debitor ignauus tenebitur ad interesse damni emergentis, loquitur de debitore moroso culpabiliter, secus vero de inculpabili, vñ statim addit dans rationem dicti sui dicens, quia culpa & mora pro eodem habentur. Noteturque, quod tenetur ad lucrum cessans, quando creditor est persona, quæ soleat lucrari cum rebus suis, & faceret cum ipsa, si fuisset ei reddita in tempore.

11 Decima Conclusio. Si aliquis commodauerit, & passus fuerit damnum causa commodati, si non fuerit pactum soluendi, non tenetur commodatarius satisfacere hoc damnum. Hæc conclusio est, vt aliqui dicunt Victoræ, quam extendit Mercadus ad alios debitores, qui sine culpa sunt facti impotentes ad soluendum in tempore, quia tales possunt frui dilationibus concessis, vt sic facti ditiores non teneantur ad restituendum aliquod interesse, aut damnum causatum ex talibus dilationibus, sed solum partem ipsam principalem.

12 Vndecima Conclusio. Licitum est cuicunque creditori, vt se custodiat sine damno, facere pactum, quod si non sol-

uatur illi, quod commodat intra certum tempus, teneatur debitor soluere certam quandam penam quam quidem poterit petere, vt dicit Siluester. Debet autem notari primo, quod hæc pena in hoc, & in alijs contractibus similibus habet famam malam, & notaturusura in foro exteriori, primo, quando creditor est solitus dare ad usuram; secundo, quando pena excedit interesse, quod amittit creditor, si non restituatur res tempore assignato; tertio quando singulis annis, aut mensibus, quibus non soluit est positum in contractu, quod soluat dictam penam, loquendo tamen in foro conscientie erit illicita hæc pena, conventionalis in contractu venditionis factæ cum securitate ad tempus, quando creditor plus vult, quod debitor soluat penam, quam debitum suo tempore: erit etiam illicita, quando creditor, qui imponit eam, putat, quod debitor incurret in eam penam, quia non poterit reddere debitum suo tempore, & etiam quando imponitur in fraudem legis, scilicet ad recipiendum aliquid ultra sortem principaliter debitam.

13 Duodecima Conclusio. Si dictum pactum fuerit positum sub nomine, & intentione penæ castigatorie ignauie, quam potest committere debitor in soluendo, si non soluit, quia non potest, erit usura petere dictam penam; vt dicit Siluester, quia ubi non est culpa, non potest esse pena; sed si pactum fuit factum ad compensandum interesse cessans aut damnum emergens, si omittit debitor soluere sine culpa propria, non erit peccatum petere ab eo dictam penam, quia pactum valuit in conscientia secundum intentionem facientis, si fuit ob supra dicta, sic enim tenet Garzia: in conscientia vero si non constet, qualis fuit intentio in ponendo pacto, debet recurri ad eum, qui posuit & fecit. Notaq; quod, quando debitor, quia non potest plus sine propria culpa, non soluit in tempore debito, non potest creditor petere interesse duplum, scilicet, interesse penæ, & interesse lucri cessantis.

Silu. tit. vlu. i. q. 18

Syl. verbo mora, q. 4.

Mercado l. i. d. cōtr. c. 12. f. 13

Sil. ver. vl. i. q. 18. iuxta hanc.

Garzia vb. sup. p. 364.

santis; & damni emergentis, ut constat ex dictis, quia cum non sit culpa, nihil horum debetur. Verum est tamen, quod quando debitor moratus est culpabiliter, potest creditor secundum rigorem iuris pretendere dictum interesse duplum: loquendo tamen secundum aequitatem, & conscientiam rectam, est res multum rationi consentanea quod soluta sorte principali cum interesse lucri cessantis, & damni emergentis non petatur dicta pena; quia non potest negari, quod posuit creditor dictam penam, ne illi veniret damnum, unde cum nullum ei venerit damnum, non debet petere ipsam penam, licet debitor moreretur, cum pro hoc damno more sufficienter illi satisfiat: quod debet servari praecipue, quia hoc pactum penae conventionalis est nimis suspectum. Ex dictis sequitur, quod nobiles, qui consumunt suos redditus profane, ob quod non persolunt mercatoribus, quod illis debent, tenentur illis solvere lucrum cessans, & damnum, quod inde illis sequutum est, quamvis mora in solutione procedat ex eorum culpa, quod debent illos admonere Confessarij.

14 Decimateria Conclus. Haec pena conventionalis posita de consensu communi partium non obligat in conscientia ante sententiam iudicis, sic enim tenet Nauarrus; quod probatur, quia est contrainclinationem naturalem facere, ut quis sit executor propriae penae: quod debet limitari, nisi pena, quae debetur, sit in satisfactionem interesse; quia haec debet solvi ante sententiam iudicis, cum proprie loquendo non sit pena, sed solutio interesse.

15 Decimaquarta Conclusio. Bene potest commodatarius retinere rem commodatam; ut sic dominus rei solvat ei aliquod debitum liquidum; sic enim tenet Nauar. Unde sequitur, quod potest quis reuincere equum commodatum illi ratione expensarum, quas fecit curas eum, & querens eum, qui fugerat: non potest vero solum ratione paruarum expensarum. Nostra conclusio intelligi-

tur, nisi commodatarius iurauerit reddere rem commodatam statim ac ab eo petatur: quia in hoc casu non poterit retinere eam pro compensatione dicti debiti ut dicit Panormit. quod quidem debet teneri, licet alij teneant contrarium.

16 Decimaquinta Conclus. Tenetur, qui scienter commodat rem, quam cognoscit vitiosam, solvere damnum, quod sequitur ex tali vitio commodatario. Dixi scienter, quia si ignorabat, non tenetur: sicut etiam non tenetur, si manifestet dictum vitium, ut notatur in iure. Notaque, quod cum teneatur commodans ad dictum damnum, sufficit, quod soluat, quod causatum fuit proxime ex dicto vitio, non vero alia damna extrinseca, & remota, quod patet exemplo: Quis commodat alteri cadum vini vitiosum sciens eius vitium, tenetur solvere totum damnum, quod efficit tale vitium, sicut causa proxima, scilicet amissio vini; non vero damnum, quod fuit secutum ex eo quod non habuit vinum bonum, quod potuisset vendere, & solvere debita sua, & ideo non acciperet nummos ad usuram cum interesse: quia hoc secundum damnum licet processit ex vitio cadi, fuit tamen tamquam causa remota: & sic est ordinatum in iure civili, quod qui docet servum aliquod vitium, tenetur ad damnum, quod inde sequutum est, tamquam ex causa proxima, domino ipsius servi, ut si hac ratione fugit, & rapuit aliquas res a domo: non tenebitur tamen ad furtum, quae postea per itinera fecerit, quia haec fuerunt sequuta a vitio remoto tamen; &

hoc modo

debet

in-

telligi, quod tradit

Syluester.

Pan. in
c. ad no-
stra de
iureiur.

l. in reb.
si com-
modau.

l. Nera-
tius, ff.
de seruo
corrup-
to.

Syl. ver-
bo, rest.
3 5. p.

De mutuo verum, quæ usu consumuntur. Cap. CXII.

SUMMARIVM.

Quid sit mutuum, num. 1.

An obligatio mutuandi aliquod sit æstimabilis, & an qui dat mutuo nummos, possit percipere aliquid ratione defectus, quem habebit, dicti nummi suo tempore, conclus. 1. num. 2.

An, qui mutuatur pecuniam seruo, ut se redimat hac conditione, quod serviet ei quousque soluerit, committat usuram, conclus. 2. num. 3.

An qui mutuatur mens, quod ille sit accepturus ab eo vindictam, possit ponere conditionem. Mutuo do tibi, dummodo non capias de me vindictam, conclus. 3. numero 4.

An committat usuram, qui dat mutuo 10. ducatos alicui hac conditione, quod colere debeat eius pradium iusto pretio, conclus. 4. num. 5.

An committat usuram, qui mutuatur nummos alteri hac conditione, quod mutuatur ille alteri, si petat ab eo mutuum, ibid.

An sit usura dicere illi, qui debet duo milia ducatorum, quia debet solvere in spatio duorum annorum. Solue statim mille, & aliud mille in spatio trium annorum, ibid.

An committat usuram, qui dat alicui mille ducatos in India hac conditione, ut soluat ubicunque potuerit, ibid.

An committat usuram ille, qui mutuatur alteri quandam quantitatem hac conditione, quod faciat quandam contractum, ibidem.

An committat usuram mutuans alicui hac conditione, ut qui recipit faciat quandam contractum, ibid.

An sit usura mutuare hoc pacto, quod qui recipit mutuo, soluat tali tempore, & non antea, & tali loco, & non alibi, ibidem.

An committat usuram qui mutuatur ad aliquem locum hac conditione, quod qui

recipit promittat securitatem pro aliquo precio, ibid.

An sit usura sperare lucrum ob mutuum, conclus. 5. num. 6.

An inuitus mutuans nummos possit licite petere aliquid, concl. 6. num. 7.

An sit licitum facere pactum soluendi datum, quod sequitur ex mutuo, concl. 7. num. 8.

An mercator relinquens negotiationem si det aliquid mutuo, possit petere quicquid pro eo, conclus. 8. num. 9.

An sit licitum mercatori, qui dat mutuo addere, quod soluendum sit illi interesse eius, quod debebat lucrari, conclus. 9. num. 10.

An, qui habet in sua potestate pignus ratione mutui, possit percipere fructus dicti mutui, conclus. 10. num. 11.

An habens pignus ob mutuum possit obligare pignoratam ad amittendum pignus non soluentem tempore debito, conclus. 11. num. 12.

An sit licitum mutuare frumentum hoc pacto, quod reddatur illud tempore, & loco, ubi plus valet, concl. 12. num. 13.

An sit licitum dare mutuo triticum, ut in fine anni restituatur in nummis, concl. 13. num. 14.

An sit licitum vendere rem pluris fiducialiter, quam numerata pecunia, ibid.

An sit usura dare mutuo triticum velis hac conditione, ut detur tempore messis, aliud nouum, concl. 14. num. 15.

Est notandum, quod est in iure quidam contractus, qui dicitur mutuum, qui vocatur hoc modo, quia res ex mea fit tua, & sic accidit, quando datur mutuo res, quæ usu consumuntur; sicut est pecunia, panis, vinum, & oleum, dominium quatum transit in recipientem; differtque à commodato, quia in hoc non transit dominium in recipientem, sed remanet apud commodantem, ut resolu. Navar. Vnde postquam tractauimus de contractu, qui est commodatum, in capitulo proximo, conuenit, ut nunc agamus de eo, qui dicitur mutuum, in quo sope committitur usura clara,

Nam. ci.
17. no.
286

clara, & palliata; ad cuius tractatus resolutionem ponentur aliquot conclusiones.

2. Prima Conclusio. Obligatio dandi mutuo alteri est res, quæ potest estimari pretio; quia inde potest provenire damnum promittenti; unde ob hanc obligationem est licitum petere aliquod pretium. Unde sequitur, quod si nullum sit periculum, non poterit petere quicquam pro hac obligatione, & ideo si Petrus, & Ioannes dant mutuo pecuniam suam, & non recipiunt damnum ex eo, quod non habeant nummos suos in potestate, non poterunt petere, nec habere aliquid pretij ob retentionem longam, vel breuem dictæ pecuniæ, & hoc est adeo verum, ut si Franciscus, quia est pauper, perciperet aliquod incommodum ob mutuum suæ pecuniæ datum ad spatium unius anni, poterit petere, & recipere pretium huius incommodi, quod non poterit sperare Ioannes, si est dives, licet det mutuo ad plures annos, si non recipiat incommodum ex tali mutuo. Totum hoc colligitur, ex eo typè eleganter, & aperte tradit Aragon. Et nota, quod, quando dicimus, quod qui dat mutuum, potest habere aliquid ratione incommodi, quod per incommodum intelligitur non solum damnum emergens, aut lucrum cessans pecuniæ, sed etiam quivis actus liberalitatis, & magnificentie, quem conveniebat illi facere, & quocumque opus necessarium, aut conveniens quod non poterit facere, quia mutuum dedit pecuniam suam, quia hoc totum est estimabile, & reputatur ut multum.

3. Secunda Conclusio. Qui dat mutuo seruo quadraginta ducatos, ut se redimat, hac conditione, ut factus liber serviat mutuanti quousque solvat pecuniam, committit usuram, quia petit aliquod pro mutuo ultra sortem principalem, nec valet talis contractus tamquam census, quia census personalis est reprobatus; valebit tamen iste contractus, si fiat per modum venditionis cum pacto de retrouendendo, emens servum, qui

dat 40. ducatos, hoc pretio, hac conditione, ut possit se redimere 40. ducatis, & quousque dederit eos serviat, ut servus, sic enim tenet Corduba quem sequitur Ludou. Lopez.

4. Tertia Conclusio. Siqui dat mutuū, timet, quod fiet de eo vindicta ob aliquam iniuriam, iustum est apponere hanc conditionem, quod non capies à me vindictam iniuriæ; & idem est si timet, quod lite mediante peretur dicta vindicta, modis tamen illicitis, & cum malitia: sic enim tenet Silvester, Mercatus, Sotus, & Medina; quia in hoc casu nihil lucratur mutuans, solum enim redimit suam vexationem, quod est licitum deuitare per mutuum; quando vero affectus iniuria iuste petit iustitiam, ut sæpe accidit, erit illicitum, & usurarium dictum pactum mutui, quod debet teneri, licet Navarra, & Sotus teneant contrarium; quia licet pena iniuriæ non debeat ante sententiam iudicis, quod quidem fatemur cum Navarro, non tamen ideo potest negari, quod affectus iniuria habet actionem, ut petat dictam penam, quæ est res estimabilis, & alicuius valoris. Verum est tamen, quod si ille, qui dat mutuum petat hoc per modum liberalitatis, & munificentie, licitum erit ei petere dicendo, & persuadendo, quod non vult obligare recipientem ad hoc; & hoc fit præcipue, sed inter gentem nobilem, quæ putat semper absurdum parcere inimico ob dona; & ideo parcens in hoc casu facit libere, quamvis ut nobilis moveatur per gratitudinem beneficij accepti in mutuo, ut advertit Petrus de Navarro.

5. Quarta Conclusio. Qui dat mutuo alteri decem ducatos hac conditione, ut colat prædium eius soluto illi iusto pretio, sicut solet colere prædia aliorum, non committit usuram in casu quod reliqui coloni fecerunt intra se monopolium, quod non erant culturi eius prædia; quia in hoc redemit suam vexationem sine minis; & idem erit, quando apponitur dicta conditio non per modum obligatio-

nis,

Cord. d. casib. q. 122. Lop. i in fr. cōsc. 1. p. c. 91

Silu. verbo vltura 1. q. 8. & 11. Mercad. de vltur. c. 10. Sot. li. 3. de iusti. q. 1. ar. 2. Medina in sum. li. 1. c. 18. 5. 24. Nau. c. 17. nu. 337. Sot. vbi supra.

Nau. li. 3. de resti. c. 2. nu. 383.

Arag. 2. 2. q. 78. art. 1.

Gabr. in
4. d. 15.
q. 11. ar.
3. dub. 1.
Doct. in
ca. nau-
gates, d.
v. suris.
Cou. l. 3.
Var. c. 2.
num. 6.
Verf. 2.
Lop. li. 2.
instr. ne-
go. c. 24.
Sot. li. 3.
de iusti.
q. 1. ar. 2.
Nau. v.
bi supra
c. 17. nu.
210.
Medina
in sum.
fol. 132.
Lop. i in
str. neg.
l. 1. c. 39.
f. 137.

Nau. v.
bi supra
num. 43.
Nau. l. 4.
de resti.
c. 40. 12

Nau. li. 3.
de resti.
c. 2. nu.
242.

nis, sed amicitiae, & gratitudinis; quia alias esset usura, si non erat dictum monopolium; quia talis obligatio est alicuius valoris, & ideo petit aliquid pro mutuo, sic enim tenent Gabriel, & Canonistae communiter, Covarruias, & Ludouicus Lopez. Et per hanc resolutionem concordantur opiniones contrariae, quae versantur in hoc inter Doctores, ut constat ex eo, quod tradit Sotus, Nauarrus, & Medina, & idem Ludou. Lopez. Hinc sequitur primo esse usurarium illū, qui dat nummos alteri mutuo hac conditione, quod sit mutuaturus alteri, quando petierit ab eo mutuo, quia haec conditio est aestimabilis, & alicuius valoris. Sequitur secundo esse usurarium dicere ei, qui debet duo milia ducatorum, quos tenetur soluere in spatio duorum annorum; Solue nunc mihi mille, & reliquū mille solue post tres annos, quia nil aliud est hoc, nisi mutuare creditori illud mille statim hac conditione, ut expectet tres annos pro reliquis mille, quod est usuraria, quia expectare per unum annum est res aestimabilis: poterit tamen fieri licite hic contractus, reuocato licite primo, & eius termino; & postea facto de nouo hoc secundo cum assignatione horum terminorum, ut notat Aragon. Sequitur tertio hunc contractum esse illicitum, & usurarium, in quo dat quis mille ducatos in India hac conditione, quod soluat eos, ubicunque fuerint ab eo petiti; quia ratione mutui extrahitur hoc modo obligatio multi valoris. Verum est tamen, quod non esset usurarius contractus, si ponatur in eo, quod deducantur expensae factae in solutione, ut dicit Nauarrus, & Petrus de Nabarra. Sequitur quarto esse iniustum mutuum factum hac conditione, quod qui recipit, faciat statim quendam contractum, sicut si quis diceret, Do tibi hoc mutuo hac conditione, quod vendas mihi tale praedium; quia ultra sortem principalem mutuans recipit hanc obligationem aestimabilem; sic enim tenet post Medinam Complutensem Sotus, & alij, quos allegat Nauarrus.

Sequitur quinto, esse usuram mutuare alteri cum hoc pacto, quo t soluat tali tempore, & non antea, & tali loco, & non alibi; quia hoc pactum est alicuius valoris; non peccat tamen qui non petit a debitore triticum, quod debet ei usque ad initium anni, aut quousque eius valor crescat, nisi impediatur solutionem die, aut indie, ut, secundum Nauarrum, facit dies, qui nolens, quod colonus soluat in Augusto, cum annus sit fertilis; dicit ei, ut utatur dicto grano ad suam utilitatem, nec turbetur ob solutionem, ut hoc modo petat postea, quando valet plus; unde dicit prudenter ordinatum esse in Portugallia, quod ille, qui non petuerit triticum, quod illi debetur a colono per diem ante festum Assumptionis B. Mariae in Augusto, non possit postea petere per totum annum sequentem usque ad nouam collectionem. Sequitur sexto, qui mutuatur ad Galliam, seu Italiam cum hac conditione, quod promittat securitatem pro aliquo pretio, committit usuram, quia ultra sortem principalem petit quid aliud: verum est tamen, quod si libere mutuaue rit, & postea fecerit pactum, erit licitus contractus, quia quod lucratur, tunc non est ratione mutui, sed asscurationis, qui est contractus utilis Reipublice; sic enim dicit Nauarrus in §. 83.

6 Quinta Conclusio. Sperare lucrum ex mutuo, siue pretendatur principaliter, siue minus principaliter, semper est usura, si pretenditur per viam obligationis civilis; sic enim tenet Caietanus, quem sequitur Sotus, licet in hoc videatur varius; quia usura est lucrum pro mutuo, & non facit ad rem quod pretendatur primarie, aut secundarie, quia licet pretendatur minus principaliter, sufficit quod pretendatur. Dixi per viam obligationis civilis, quia sperare hoc lucrum non tanquam debitum civile, sed tanquam correspondentiam quandam gratuitam, & voluntariam non est peccatum; quod probatur, quia usura essentialiter est iniustitia, & furtum. Est autem impossibile, quod fiat iniustitia alicui

Nau. ca.
17. num.
215. §.
87.

Nau. d.
c. 17. nu-
mero 21

Caiet. d.
v. sur. q. 2.
Sot. li. 6.
de iusti.
q. 1. ar. 1
& 2.

Nau. de
c. 17 nu.
209

Arag. v.
bi sup.

D. Tho.
2. 2. qu.
78. ar. 2.
ad 1.

alicui in eo, quod ipse liberè, & grate concedit faciens bonum illi, cui tenetur ratione urbanitatis, & gratitudinis; hanc opinionem tenet Nauarrus. Aduertant tamen Confessarij, & non credant faciliter penitentibus præcipuè negotiatoribus, qui lucrantur cum pecunia, si dixerint, quod dederunt mutuo sperantes aliquid, non tamen per viam obligationis debitæ, sed solum ratione gratificationis, & beneuolentiæ; quia similes homines communiter non solent habere hanc intentionem, vt aduertit Aragon. Et licet sit illicitum mutuare pecuniam respiciendo ad lucrum, non ideo erit sic, si detur mutuum ob acquirendum amicum, quia licet amicitia sit res æstimata, & multi valoris, non tamen est res vendibilis, cum sit actus voluntatis liberalissimus, qui non potest compelli per aliquam obligationem, & idem dicendum est de signis exterioribus amicitiae.

7 Sexta Conclusio. Quando quis mutuatur pecuniam suam inuitus, ex quo sequitur, quod non lucretur, & amittat aliquid, licitum erit tunc petere aliquam compensationem; & idem dicendum est de illo, qui rogatus dat mutuum; quia hic poterit petere compensationem damni, quod timet ei euenturum, vt si timet, quod mutuans nummos non poterit postea domus sua reparari, & cadet, sic enim tenet S. Tho. & ratio est, quia nullus tenetur pati tam graue damnum ob bonum faciendum alteri. Dixi rogatus, quia si ipse se offerat ad mutuum dandum, & non moneat hoc recipientem, non poterit habere aliquid ultra sortem principalem: quia si moneret eum animum suum, possibile est, quod non sumeret dictum mutuum, & sic facit illi iniuriam petens ab eo aliquid sine sua voluntate. Hinc sequitur, quod si damnum non fuit præfixum, nec timebatur, sed postea accedit, non tenetur, qui accepit pecuniam, compensare illud, quia solum obligauit se simpliciter soluere sortem principalem mutuam.

8 Septima Conclusio. Vt sit licitum facere pactum soluendi damnum, quod sequitur ex mutuo, est necesse, quod vere sequatur ex eo, quia aliter erit usura palliata, vt aduertit Caiet. & requiritur præterea, quod qui mutuatur, non teneatur per aliam viam ad dictum damnum; & sic qui mutuatur Regi ob non soluenda tributa debita, erit usurarius; sicut vir, qui mutuatur creditori suo, ne petat, quod illi debet; cum damna, quæ deuitat, per aliam viam teneatur pati: & ideo recipit aliquid ultra sortem principalem.

9 Octaua Conclusio. Quandoq; mercator vult colligere pecuniam suam, & relinquere negotiationem cum ea, si det aliquid mutuo, non potest quidquam petere pro eo, quia pecunia non habet magis precij, quam sit eius valor, nisi ratione negotiationis, cui est exposita; & si est exposita negotiationi, non potest mutuans, petere pro ea totum lucrum, quod per negotiationem sperabat, cum illud lucrum adhuc sit in potentia, & possit multis modis impediri; sicut enim dicit Medina: potest in petere totum damnum emergens, quia qui patitur damnum, non petit quod erat habiturus, sed quod iam habet, vt dicit Angles. Hinc inferitur esse falsum, quod quidam dicunt, quod potest quis vendere merces tanti in hoc loco, quanti venderet eas in alio loco, si illuc faceret a sportari demptis expensis, & labore; quia hoc est falsum, cum res in potentia non valeant tantum, ac si fuissent in actus, quod debet limitari, nisi tale lucrum cessans sit certissimum, & sine villo periculo, ita vt teneatur pro tam certo, ac si esset in manu, vt aduertit Angles, & hoc modo intellecta non esset falsa opinio, quam supra posui.

10 Nona Conclusio. Licitum est mercatori, qui dat mutuo non constrictus, sed rogatus addere pactum, quo obligentur recipientes mutuum, quod sint soluturi lucrum, quod sperabat ex pecunia, licet non sint ignaui, nec morentur in solutione, dummodo seruentur con-

Q 2 ditio

Caiet. 2.
2. q. 78.
art. 2.

Med. in
sum. 6.
133.

Angl. de
contra-
ctu mu-
tuo 26.
1. dif. 2.
dub. 1.

Caiet. 2.
2. q. 78.
ar. 2.
Cov. li.
3. var. 6.
4.
Nau. ca.
17. n. 112.
Mercad.
de usur.
ca. 10 §.
estos ti-
tulos.
Cord. d.
ca. lib. q.
125
Arag. in
d. art. 1.

ditiones infra ponendæ; hanc sententiã tenet Caiet. quam allegans multos pro parte sua sequitur Couarruias, Nauarrus, Mercadus, Corduba, & alij, quos refert sequiturque Aragon. Quæ quidem conclusio probatur, quia nullus tenetur cū damno suo dare mutuo pecuniam suam; & si mercator, qui erat negotiaturus cum ea, daret mutuo absque dicto pacto, certum est, quod exponeret se periculo amittendi; & ideo est iustum hoc lucrum, & pactum. Cõditiones autem, quas supra dixi sunt. Prima, quod lucrum cessans sit verisimile in tempore contractus, licet postea eueniat contrarium. Secunda, quod mutuum sit causa, ob quam perdatur dictum lucrũ, quod non accidit, quando mercatori remanet multa pecunia in arca, qua potest abunde negotiari; quod debet intelligi, ut notat Nauarrus, quando pecunia, quam tenet absconditam seu custoditam in capsa, nõ est necessaria illi pro alijs ordinarijs necessitatibus, quib. tam plena est hæc vita mortalis. Tertia est, quod lucrum nõ excedat interesse, quia tunc ratione excessus erit usura, & secundum quod supra diximus conclusio. 8. anteced. cum Medina, lucrum non debet peti in integrum, cum non est in actu, sed in potentia, & subiectum, ne exeat in lucem. Quarta ratio, quod illud quod petitur ratione lucri cessantis, nõ petatur, ut solvatur statim, quando sit contractus; hancque conditionem sequens Corradus tenet, & putat notandam satis Aragon contra Medinam Complutensem, quæ probatur, quia ille qui recipit pecuniam cum pacto soluendi lucrum cessans recipit eam cum necessitate, & sic si recipiens 1 s. statim dat s. non poterit succurrere illi necessitati, in qua est positus, cum amittat nummos, & eorum utilitatem; quæ ratio non videtur mihi tanta efficiacia, quia cum 10. quæ remanent, potest esse, quod succurrat ei, pro cuius remedio non est multum, quod statim amittat aliquam pecuniam, eiusque utilitatem; unde opinio Medinæ Complutensis secundũ

meam opinionem, est satis probabilis, & ideo non puto hanc quartam conditionem tã necessariam, ac tenet dictus Aragon. Verum est tamen, quod cum illa vitatur multi modi illiciti, unde erit bonum illa persuadere: aduertant tamẽ Confessarij, quod qui dant mutuo, aut vendunt fiducialiter vsq; ad talem diẽ parentes dictum pactum raro faciunt hoc cum prædictis quatuor cõditionib. positis; unde debent persuadere, ne fiat, & post factum respiciant bene illud à vertice vsq; ad pedes, ne præcipites, aut damnent, aut iustificent; & hæc rōne videtur mihi q. Summi Pontifices ita dissuadeant hos contractus in suis Canonibus, ut dicat Castrus, quod sufficiunt leues coniecturæ; ut huiusmodi contractus sint notati usura saltem palliata.

11. Decima Conclusio. Ille, qui ob rationem alicuius mutui habet in sua potestate pignus fructiferum, ut est vinea, tenetur computare fructus in sorte principali, quæ debet illi solui, & si aliquod pactum fuerit factum in contrarium, erit usurarium; quia hoc modo reciperet aliquid ultra sortem principalem ratione mutui, sic enim dicit D. Tho. Canisius, Palacius, Cardinalis Araceli, & Nauar. & non solum tenetur computare fructus, sed etiam omnes utilitates, quæ fuerunt sequutæ ex pignore, ut ex causa proxima. Hinc sequitur primò, quod si recipit montem pignori, ubi est custodita venatio, si venerit aliquid de ea, tenebitur illam computare in sorte principali; quia in hoc monte seruato, & clauso animalia habentur pro fructu, quoniam non est sic in monte, qui non est clausus, & custoditus, in quo licet omnib. venari; & ideo si in tali monte ipse venerit, nõ tenebitur cõputare in sorte principali. Sequitur secundo, q. si accepit villam, aut oppidũ pignori, tenetur computare redditus, & utilitatẽ jurisdictionis in ipsa sorte principali, & reliquos fructus, qui accipiuntur, tãquã annexos ei, & quæ ex ea procedunt tanquam causa proxima, unde non tenetur computare in partem sortis ea, quæ proveniunt à dicto

c. in circa. nauiganti de usuris.

D Tho. ubi sup. ar. 2. ad 2. Soc. ubi sup. Canis in Catech. de vir. Card §. 9. Palat. in praxi Teolog. li. 4. c. 1. Card. Araceli i Cõpẽd. Theol. c. 59. Nau. ubi sup. c. 17. nu. 116. & 117.

Arag. v. bi. sup.

dicto oppido, seu villa, ut causa remota; ut si acquisiuit ratione montis multos amicos, ex quibus accidit habuisse aliquam dignitatem, aut tale simile interesse, non teneretur hoc numerare, quia hoc succedit pignori tanquam causae remotae. Notaque, quod ratione custodit pignoris potest habere aliquod interesse, ut definitum est in iure, & tradit Angles.

12 Undecima Conclusio. Illicitum est recipere pignus ob mutuum hac conditione, quod, qui recepit, si non soluerit intra certum tempus, amittat pignus, quoniam qui dedit mutuum, fecit illud pactum praua intentione, sciens, quod, qui accepit mutuum, non poterat soluere illo tempore praefinito, intra quod est impossibile, quod soluat, quia in hoc casu eius intentio fuit recipere aliquid pro mutuo ultra ipsam sortem principalem; & licet non habeat hunc prauum animum, si pena est magna, contractus erit illicitus, quia poena est maior culpa; si poena vero est moderata, & qui posuit fecit illud, & sic existeret recipiens magis paratus obseruare promissum, non est contractus illicitus, nec usurarius, quod debet intelligi, ut dicit Nau. c. 17. nu. 287. nisi in hoc pacto positum fuerit, quod omnes fructus, aut pars ipsorum, qui colliguntur usque ad dictum diem, sint eius, qui mutuauit, & non fuit factum pactum, quod essent debitoris, aut reputarentur in sorte principali, aut interesse.

13 Duodecima Conclusio. Non potest quis dare mutuo alteri frumentum hac conditione, quod reddat illud tempore, & loco, ubi valeat magis, si vero non ponitur dicta conditio, qui recipit, remanet liber ad soluendum, quando voluerit dilata solutione ad tempus, quo plus valeat, & tunc tenebunt restituere, aut triticum, aut eius valorem secundum pretium, quo tunc venditur, sic. n. dicit Lud. Lopez.

14 Decimatercia Conclusio. Illicitum est mutuo dare triticum, ut in fine anni restituatur in pecunia secundum valorem illius temporis, sicut est illicitum vendere rem plus fiducialiter quam

nummetata pecunia statim; quia hoc est petere pro re plus quam valet, eo quod differtur solutio; quod est verum, nisi qui mutuatur, & qui recipit mutuo exponantur casui putantes, quod poterit esse, quod valeat plus, aut minus in fine anni, quam tunc. Limitatur et dicta conclusio, quando, qui dat mutuo triticum, debebat certe seruare illud usque ad illud tempus, putans tunc valiturum carius; quia in hoc casu non erit illicitum dictum pactum, cum per id solum quaerit, quod poterat habere pro re, quando debebat vendere, ut tenet Angles. Limitatur et, quando qui dat mutuo dictum triticum tempore caritatis annonae, dat illud limitatum secundum pretium, quo venditur faciens pactum, quo illud solvatur illi integre tempore solutionis; quia hoc est vere vendere triticum, & expectare pro solutione, quod est licitum, ut dicit Nauarrus, quem sequitur Ludo. Lopez. Estque notandum, quod si dat triticum tempore caritatis annonae hac conditione, quod reddatur illi aliud eiusdem qualitatis pro pretio, quo valebit tempore solutionis, quod licet non sit usura, ut dictum est, cum non sit aliud, quam vendere triticum, & expectare solutionem, non erit peccatum; quia hoc est emere triticum anticipata solutione, quod est prohibitum in his Regnis Castellae, non solum quando emitur triticum, ut reddatur, sed etiam, quando emit domui suae, nisi ematur pro pretio, quo valebit 15 diebus ante, aut post festum Natiuitatis Dnae Mariae Dominae nostrae in die censi, ubi emitur, ut continetur in quadam lege Madruj anno 1528. quam allegat Nauar. & tunc erit peccatum mortale frangere hanc legem, quoniam qui emit triticum domui suae facit contemnendo legem, & quando emit multam quantitatem tritici ad reuendendum anticipata solutione, quia si emeret duo, tria, vel sex modia, ego non putarem esse peccatum mortale, nisi hic iungeretur cum alijs, & singuli emerent ad reuendendum, quia in hoc casu licet vni quisque emas paucam quantitatem,

c. ad no-
stra d re
bus Ec-
cl. no 2-
lien.
Ang. q.
de mu-
tuo ar. 1
de si. pe-
nul. ap-
pedice.

Angl. de
mutuo,
ar. 1. dif.

Nau. c.
17. num.
225.
Lop. in
inst. ne-
go. li. 1.
c. 39. i. fi.

h. 13. & 14
legu Ma-
drid.
Nau. v.
bi supra
q. 235.

Lop. i in
str. neg.
li. 2. c. 3.
in sol.
ad 2.

peccabit mortaliter, sicut peccant mortaliter, qui commouens alios, & vniuntur ad furandum, aut populandam vineam, aut hortum, licet singuli capiant parum de re.

15 Decimaquarta Conclusio. Usuram committit, qui dat mutuo triticum verus, & petit conditionem, vt reddatur illi triticum nouum in eadem quantitate sciens, quod tunc valebit plus, & demit libertatem accipienti, quam habet soluendi, quando voluerit. Hoc autem est verum, nisi in casu quod precipue mutuet, ne corrumpatur vetus, & si putat, quod valor erit æqualis tempore solutionis, ac sit tunc. Notaque secundum dictam conclus. 13. antecedentem in limitationibus eius, quod non peccaret, qui faceret pactum, quod daretur illi plus de tritico nouo, quam sit quantitas mutuata de veteri, si sciat, quod nouum non valebit tantum, quantum tunc valet vetus, aut si est paratus, qui habet frumentum ad vendendum illud statim, cum valet plus; quia in hoc casu solum querit interesse lucri cessantis, aut damni emergentis; nec qui recipit frumentum, perdit in hoc pacto aliquid. Nec obstat, quod mutuans deuittat damnum, quod poterat euenire corruptionis frumenti, quia etiam poterat vitare hoc damnum vendendo statim, vt dicit Syluest. quem sequitur Nauarrus.

Syl. ver.
vlt. 2. 1.
q. 15.
Nau. v.
bi supra
nu. 214.

De contractu Emphyteutico. Cap. CXIII.

S V M M A R I V M.

Quid sit contractus emphyteuticus, numero 1.

In quibus casibus amittat emphyteuta dominium utile, conclus. 1. num. 2.

An pensionarius, qui recurrit cum aliqua pensione, debeat facere aliquam compensationem eius, si pereat maior pars rei emphyteuticæ, conclus. 2. num. 3.

An emphyteuta amittat ius suum, si non soluit domino directo, qui debet pensio-

nario tantam, aut maiorem quantitatem, quam sit ipsa pensio, concl. 3. nu. 4.

An emphyteuta ecclesia relinquens solutionem per biennium possit purgare moram suam, conclus. 4. numero 5.

An, si sint multi emphyteutæ, & omnes soluant suas portiones præter unum, amittant ius suum omnes ratione illius, qui omittit soluere, conclus. 5. num. 6.

An amittat ius emphyteuta, qui defendit se bona fide dicens, quod non debet pensionem, & constructus soluit, conclus. 6. num. 7.

An si tota domus emphyteutica pereat casu fortuito, debeat pensio reparata domo cum lapidibus eius domus, conclus. 7. num. 8.

An valeat pactum, quod non solvente emphyteuta, non possit construngi ad soluendum, conclus. 8. num. 9.

An valeat pactum, quod si tota res emphyteutica perierit teneatur emphyteuta soluere totam pensionem, conclus. 9. num. 10.

An teneatur emphyteuta in conscientia soluere laudemium ante sententiam Iudicis, conclus. 10. num. 11.

AD perfectam intelligentiam eius, quod est dicendum, est notandum quod hoc verbum Emphyteusis est verbum græcum, quod signat melioramentum, quia per hunc contractum aliquæ terræ, & prædia sterilia commendabantur alicui, vt melioraret colēs eas; sed postea fuit receptum in vsu quod dantur etiam fertiles, & ideo est contractus, per quem dantur alicui res immobiles cum iure hereditario, vt meliorentur, & colantur respondendo cum quadam pensione domino principali. Notaq; quod huiusmodi prædia dantur etiam ad tempus, scilicet vsque ad secundam, & tertiam generationem, aut vsque ad 10. & 20. annos, &c. quod constat ex toto titulo iuris Emphyteutici, incorporati in Codice iuris civilis: & hic contractus, habet partem contractus locationis, & partem contractus emptionis, & venditionis. Differt tamen à venditione, quia per hanc transfertur ita dominium utile.

Panor. i.
c. fin. de
locato.

le: sicut directum rei vendit in emptorem, at in hoc contractu solum transfertur dominium utile remanente dominio directo in ipso domino rei quæ datur, ut notat Panormus. Estque diversus à contractu locari, quia per hunc non transfertur aliquod dominium in recipientem rem locatam, sicut diximus in loco suo, in hoc vero transfertur dominium utile in recipientem rem cum obligationem respondendi quadam compensatione, quod supposito pro resolutione huius materie.

2. Sit prima Conclusio. In multis casibus amittit ius suum, quod est dominium utile, emphyteuta. Primus est, quando filius, aut nepos nolit hereditatem in casu, quo datur res ad filios & nepotes, non vero, quando datur ad heredes. Secundus quando emphyteuta moritur sine legitimis heredibus relinquens solum filios naturales, si res est ecclesiæ, quia præsumitur, quod ipsa noluit favere volens dare dominium utile filijs, qui fuerunt generati in peccato; & sic non procedit hoc, quando res fuit data ab aliqua persona particulari, quia in hoc casu succedunt etiam illegitimi. Tertius, quando emphyteuta non solvit pensionem intra terminum assignatum, nec tenetur dominus petere, nec potest sua propria autoritate mittere manum ad dictam rem emphyteuticam, si cecidit in commissum, qui habebat, sed est necessaria autoritas iudicis, ut dicit Sylvest. contra aliquos; quod si ipse non petierit, nec declaret, quod velit petere, & interim decesserit vita, non est visus amittere ius, quod habebat: & idem est, si decedat emphyteuta, antequam ab eo petatur aliquid, ut post alios tenet Ludovicus Lopez. Unde inferitur, quod excommunicatio data contra pensionarium, qui non solverit intra certum tempus, ipso transacto non incurrit in ipsam, quousque creditor, cui debet solui, declaret esse suam voluntatem, quod incurrat eam: & si declaret post mensem, & annum, tunc etiam cadet in ipsam, & curdet hæc excommunicatio à termino posito, &

Syl. ver.
emphy-
teutis, §.
1. dicto
7.

Lop. in
inst. neg.
li. 2. §. 31
par. 447
col. 1.

preterito: & si antequam declaret, moriatur ipse, aut pensionarius, numquam cecidit in excommunicationem, sic enim est in usu. Quartus casus, in quo amittit ius suum emphyteuta, est, quando diminuitur res quæ datur, licet detur personæ privatz, quod intelligitur si diminutio est notabilis, & perpetua, ut si non putatur vinea, vnde venit eius perditio in totum, non autem quando diminutio solum reducat in damnum fructuum, ut si quia non colitur prædium, non reddit tot fructus: & etiam debet intelligi, quando diminutio notabilis, & perpetua procedit à dolo, & magna culpa: quia si accadat ob culpam leuissimam, non amittet ius. Quintus, quando emphyteuta negat pensionem domino, qui petit, & sic si omittat solvere per spatium 3. annorum, amittit ius suum, quia tacite negat domino suo, quod est illi debitum, & multo rationabilius amittet quando expresse negat hanc servitutem: quod totum intelligitur, quando negat scienter, secus autem, si neget ignoranter putans sic esse, habens ad illud rationes apparentes, & iustas, ut dicit Innocentius. Sextus casus est, quando vendit rem, & tradit alteri, quia si vendat, & non tradat, non amittit ius suum: & quamvis tradiderit non amittit, si dedit eam sub conditione, quod si dominus directus voluerit eam pro tanto, debeat illam reddere, & tradere sub conditione, cui dominus velit consentire, ut dicunt omnes DD. cum Innocentio. Notaque quod si vendat, aut tradat eam sine aliqua conditione, licet postea redimat, amittit ius suum, ut dicit Navar. & licet vendat, & tradat aliquam partem, & non totam rem, amittit ius, & si sunt duo domini directi, & unus consentiat venditori, & traditioni; alter vero non consentiat, non amittit emphyteuta dominium utile, quod habet, nisi quantum ad illam partem, quæ est illius domini, qui non consentit, ut dicunt omnes communiter.

Nau. 23.
nu. 104.

Inn. i. c.
eatenus
de iudi-
cijs.

Nau. in
Man. ca.
23. num.
104.

3. Secunda Conclusio. Si pensionarius solvit pensionem parvam magis ob correspondentiam, & recognitionem do-

minij directi, quàm ut soluat fructus, licet pereat maior pars rei emphyteuticæ casu aliquo fortuito, dummodo non pereat tota, non debet fieri aliqua remissio pensionis; si tamen pensio est tam magna, quod aliquo modo equatur fructibus, qui colliguntur ex dicta re, tunc pro rata debet fieri remissio, licet non pereat tota ipsa; & si pereat casu fortuito, & non culpa pensionarij. Et quando quarta pars fructuum, qui solebant colligi, pereat, quarta pars pensionis debet dari, ut tenet Syluest. & Nauar.

Syl. ver. emphy. reus. q. 1. §. 4. Nau. ca. 17. num. 190.

4 Tertia Conclus. Si dominus directus debeat pensionario tantam, aut maiorem quantitatem, quam sit ipsa pensio soluenda, si non soluit pensionarius, non cadit à iure suo, quia licet secundum ius non fiat ipso iure compensatio, si homo non opponat, potest tamen fieri ad finem vitandæ pænæ; & cum in nostro casu agatur de vitanda pænâ commissi, licet recompensatio non opponatur à debitor ante tempus completum, non ideo invalidatur, ut dicit Imola.

Imola i. c. bona fides. ex ira depositi.

5 Quarta Conclusio. Emphyteuta ecclesiæ, si omiserit solvere per spatium duorum annorum, potest purgare moram suam satisfaciens breuiter: emphyteuta vero alicuius personæ particularis, si non soluat intra triennium, non potest purgare moram vlla satisfactione quantumvis accelerata, quia hic habet maius temporis spatium nempe tres annos, & ecclesiæ magis blande procedit, quam personæ priuatae. Quæ vero dicatur satisfactio brevis: relinquatur arbitrio prudentis viri.

6 Quinta Conclusio. Si fuerint multi emphyteutæ, & omnes soluerint pensiones, præter vnum, solus iste amittit ius suum, licet soluat minus quam sit pensio; nisi per errorem solueret minus; nec amittet ius suum omittens solvere, quia venit in paupertatem, ut dicit Bartholomæus Fumus; quod debet teneri in fauorem paupertatis, præcipue si acciderit casu fortuito, licet Syluester videatur dubitare circa hoc.

Fumus ver. emphyt. §. 19. Syl. ibi q. 4. §. 10.

7 Sexta Conclus. Si emphyteuta de-

fendit se mala fide, dicens, quod non debet pensionem, & constrictus soluit eam, dicens, & protestans non soluere eam tanquam pensionem, amittit ius suum, quia realiter ob dictam protestationem non soluit, ut pensionarius, sic. n. tenet Sylu. si vero bona fide, & ratione satis appatente gerit litem cum domino directo, licet sit condemnatus, non tamen amittit ius suum faciens dictam protestationem, quia si eam fecit, fuit, ne allegaret dominus directus possessionem, sicut enim tenet Ludouicus Lopez probans id multis rationibus.

Sylu. vbi supra, §. 10. dict. 6.

Lop. v. bi sup. c. 30. pag. 438.

8 Septima Conclus. Si tota domus emphyteutica perijt casu fortuito, licet postea reparetur cum lapidibus eiusdem met domus, non debetur pensio, quia iam illa domus non est eadem, sic enim tenet Bartolus: si vero non perijt totum, sed paulatim dilabitur, & paulatim annuatimque reficitur, non tollitur pensionis soluendæ obligatio, cum non amittatur forma eius antiqua secundum illud quod dicit D. Thom.

Bart. in l. domini, §. si is, ff. de dano infecto.

9 Octaua Conclus. Licet non valeat in hoc contractu pactum: quod per eunte tota domo emphyteutica non teneatur solvere pensionem, quia est contra naturam ipsius, sicut est contra naturam contractus venditionis ponere pactum, quod non solvatur pretium: valebit in pacto, quod si non soluat emphyteuta, non possit astringi ad soluendum, quia hoc non est contra naturam contractus.

10 Nona Conclus. Loquendo regulariter non valet pactum, quod si tota res pereat, teneatur emphyteuta solvere totam pensionem. Dixi irregulariter, quia ut in consuetudine iustificetur hoc pactum, est necesse, quod alia via fiat compensatio emphyteutæ; quia alias esset iniquum obligare dominum utilem ad soluendam pensionem non recepta vlla utilitate, & dare fructus licet nullibi colligantur, & ideo in contractu census est iste contractus condemnatus, tanquam usurarius, & illicitus, ut latè diximus in capitulo de censibus posito in fine explicationis cruciatorum factis Salmanticæ.

De-

11 Decima Conclusio. Tenetur emphyteuta in foro conscientiae soluere laudemium ante iudicis sententiam, quia hoc laudemium non est tantum pena quantum interesse directum domini directi, qui vendidit rem minori precio, quia recepturus erat paulatim mediante hoc laudemio, sic enim tenet Nauar. quem sequitur F. Ludou. Lopez. Quando autem dubitatur, an debeatur huiusmodi pensio (quam vocant laudemium) & sunt opiniones pro utraque parte, non debet compelli emphyteuta ad soluendum, sicut non debent compelli poenitentes soluere tributa, quando dubitatur, an debeantur, necne. Circa quantitatem vero laudemii standum est consuetudini: notarij intelligunt hoc, & ponunt in scriptura contractus, unde hoc sufficit, ne perplexus sim lectorib.

De interdicto. Cap. CXIV.

S V M M A R I V M.

Quid sit interdictum, & quotuplex, num. 1.
Modus interdicti quotuplex, num. 2.

An quando ponitur interdictum alicui personae particulari possit illi prohiberi aliquis actus, num. 3.

Qua differentia sit inter excommunicationem, & interdictum, num. 4.

An interdicto clero alicuius ciuitatis videatur esse tota ciuitas interdicta, & e contra, num. 5.

An interdicta ciuitate, sint etiam interdicta suburbia, num. 6.

1 **E**st notandum primo, quod interdictum est censura ecclesiastica, quae priuat administratione sacramentorum, & sepultura ecclesiastica: quod diuiditur in locale, & personale, & in locale, & personale simul. Locale dicitur, quando ponitur interdictum alicui loco, sicut si interdictum imponatur ecclesijs Salmanticae. Personale est quando ponitur alicui personae, ut si ponatur gubernatori. Locale & personale simul, ut

si ponatur ecclesijs, & personis. Diuiditur ultra, quia interdictum locale potest esse vniuersale, aut particulare, & eadem diuisio est de personali: Locale enim particulare est, quando ponitur interdictum vni ecclesiae, vniuersale, quando imponitur omnibus; personale particulare est, quando imponitur alicui particulari personae, vniuersale vero personale, quando imponitur omnibus personis ciuitatis alicuius. Est in differentia inter interdictum locale, & personale, quia si sit interdicta vna ecclesia potest dici Missa in alia, & si tota ciuitas, habitatores eius si sint presbyteri, possunt celebrare extra ciuitatem: & qui non sunt, possunt eam extra audire; at interdictum personale comitatur personam, ita quod si homo est interdictus in hoc loco, nec in eo, nec extra cum potest admitti ad diuina officia, nec ad ecclesiasticam sepulturam.

2 Secundo debet notari, quod sunt duo modi interdicti, vnus ab homine, alius ab ipso iure: interdictum locale, generale, aut speciale incurritur ipso iure in nouem casibus, personale vero generale, siue speciale incurritur ipso iure in quatuor solum, ut notat Angelus. Ponitur generale ipso facto contra vniuersitatem, quae facit solui gabellas illicitas a clericis, & contra eam, quae facit ut Episcopus eius capiatur, vulneretur, aut in exilium mittatur, & contra eam, cuius dominus impedit ingressum, aut negotia Nuntii Apostolici, & etiam in omnibus casibus, in quibus imponitur a iure interdictum, aut a iudice. Locale generale pro delicto populi, & in iisdem imponitur etiam contra populum generale; verum est quod non imponitur ob solum delictum domini, si non imponitur expresse, etiam imponitur speciale locale ecclesiae, quando clericus, aut conventus ecclesiae nolunt restituere corpora, aut utilitates eorum, qui sepulti fuissent in ea, quia fuerint inducti ab eis, ut iurarent, quod in illo loco essent accepturi sepulturam, ut dicitur in iure, & tradit Nauar,

Ang.
verb. in
terd. 4.

c. 1. de sepulchris
lib. 6.
Nau. c.
27. nu.
169. &
170.

3 Tertio

3 Tertio debet notari, quod interdictum ecclesiasticum datum contra aliquam personam particularem potest dari, & poni prohibito illi aliquo actu, aut actione ordinis; & ideo potest quis per hanc censuram prohiberi, ne dicat Missam, ne ingrediatur ecclesiam, ne administret sacramentum penitentiae, ut post alios aduertit Couarru. dicens, quod hoc debet multum considerari, ut sciamus distinguere interdictum simpliciter ab interdicto ab ingressu ecclesiae, aut alterius actionis particularis sacerdotis; quia si Petrus est interdictus simpliciter, totum id quod interdictum vetat, vetatur ei; quod si solum est interdictus ab ingressu ecclesiae bene poterit dicere missam extra eam, & potest etiam exercere iurisdictionem ecclesiasticam, ubicumque inueniatur. Verum est tamen, quod esset irregularis, si intra ecclesiam celebraret officia diuina, nec posset sepeliri in ea nisi fuisset mortuus cum dolore contumaciae, quam habuit, obediendi ecclesiae, ut resoluit Couar. Potestque iste talis ingredi ecclesiam, & orare in ea eo tempore, quo non celebrantur officia diuina; quia inter celebrationem eorum non potest ingredi eam ad audienda ea. Verum est tamen, quod audiens ipsa diuina officia, licet peccet mortaliter, non tamen incurrit irregularitatem: & secundum Nauarrum non peccabit mortaliter transiens per ecclesiam, quando dicuntur, quia hoc non est audire, & vetare tales ab ecclesia est, ne dicant officia diuina in ecclesia, nec audiant; & qui est interdictus ministerio altaris solum poterit facere totum id, quod non est ministerium altaris.

4 Quarto debet notari, quod est magna differentia inter interdictum, & excommunicationem maiorem, quia haec priuat cōione fidelium, tam interiori, q̄ exteriori; interdictum aut solum priuat celebratione officiorum diuinorum, & auditione eorum in ecclesia, & administratione, & receptione sacramentorum, & ecclesiastica sepultura; quae priuatio

multis modis limitatur, ita ut directe non faciat damnum animae, sicut excommunicatio. Vnde sequitur, quod excommunicatio minor differt ab interdicto, quia non priuat auditione, aut celebratione officiorum diuinorum, nec ecclesiastica sepultura, solū. n. conuenit cū interdicto in hoc, quod prohibet receptionē sacramentorum, ut explicat, & resoluit Cou.

5 Quinto debet notari, quod interdicto clero alicuius ciuitatis; non videtur esse ipsa interdicta; nec interdicta ciuitate, videtur interdictus clerus, & sic si interdictus sit aliquis eorum, alter potest admitti ad officia diuina, & sacramenta, sicut ordinatum est in iure. Vnde debet esse multa aduertentia considerando sensum, & verba interdicti, ut secundum ea iudicemus, an interdictum sit locale, seu personale: quia interdicto clero vnius ecclesiae solum, non videtur esse interdicta ipsa ecclesia, & eius locus; potius possunt celebrari officia diuina intra ecclesiam, ut dicit quaedam gl. communiter recepta: & interdicto clero remanet interdicti clerici, & etiam religiosi, & religiosae, ut post alios notat Siluester. Et interdicta ecclesia Cathedrali nō videntur interdicti canonici, ita ut extra ipsam ecclesiam non solum vnusquisque potest celebrare officia diuina alta voce & solemniter, sed et omnes simul, ut collegium, possunt id facere, ut notat Calder. cuius sententiam laudat Cou. & ideo videtur e contra, q̄ nō videatur interdictus locus, cuius cōitas, aut collegium, aut vniuersitas fuerit interdicta secundum opinionem multorum DD. allegatorum per Couarr. a quibus descedit ipse dicens, quod si haec opinio esset vera, fieret facile fraus interdicto ecclesiastico, si non possit commodē seruari celebrando officia diuina eiciendo foras interdictos, qui cum sint tota communitas, difficile possent eici.

6 Sexto debet notari, quod qñ ponitur interdictum Toletum, aut Salmanticam; etiam remanent interdicta suburbia, quae ipsis adherent extra eorum muros. Quando in ponitur interdictum ciuitati Toletum,

Cou. in c. alina-
mater
2. p. 5. r.
n. 3. iux.
ta hō.

Cou. v.
bi supr.

Nau. v.
bi supr.

Con v.
bi supr.

c. si sen-
tent. in
princ. &
sent. ex
com.

Gl. ind.
c. si sēt.

Sil ver-
bo inter-
dicti.

Calder.
in c. vlt.
de ex-
cessibus
praelat.
Cou. v.
bi supr.
num. 8.
Cou. v.
bi supr.
num. 7.

Cou. v-
bi supra
nu. 8.

ri, aut ciuitati Salmanticae, solum remanet interdictus locus, qui muris clauditur, non vero suburbia, quae sunt extra, nisi aliud colligatur ex intentione eius, qui posuit dictum interdictum secundum id, quod docte resoluit Couar. qui dicit, quod in hoc puncto debet respici intentio supradicta, & communis modus loquendi, per quem debent verba regulari; & sic videmus quod interdicto populo, aut eius ciuibus, remanent interdictae singulae personae populi, & ciuitatis, quia communis modus loquendi hoc docet.

De causis Interdicti, & de eo qui potest
interdicere, & interdicti;
Cap. CXV.

SUMMARIUM.

Qui interdicere possit, & qui possit interdicti, concl. 1. nu. 1.

An interdictum possit poni contra innocentes, concl. 2. nu. 1.

An tota ciuitas possit interdici ob vnius culpam, ibid.

An possit poni interdictum generale alieni loco ob contumaciam domini, aut Episcopi eius nolentis soluere debitum pecuniarium, concl. 3. nu. 3.

An interdictum particulare possit poni in ecclesia parochiali, ibid.

Prima Conclusio. Communiter qui potest excommunicare, & suspendere, potest etiam interdicere; & qui potest excommunicari, & suspendi, potest etiam interdici, & non e contra; qui potest interdici, potest etiam excommunicari, quia vniuersitas, aut totus locus non potest excommunicari, vt supra remanet dictum in materia excommunicationis, possunt tamen interdici vt dicitur in iure, & Nauarr. in Man. c. 27. nu. 168.

ca. si ci-
uit. c. si
sentent.
de lent.
exco. l. 6

2 Secunda Conclusio. Interdictum ecclesiasticum potest poni contra innocentes, & in eorum damnum, & praeiudicium propter alterius culpam; quia licet haec censura sit poena ecclesiastica, non est poena spiritualis cum non priuet communionem suffragiorum ecclesiae, sed solum additione minorum officiorum, & receptione sacramentorum, quae suspensio directe non tangit animam, nec infert ei damnum, vt resoluit Couar. Verum est tamen, quod ob vnius culpam, non potest interdici tota ciuitas, aut populus nisi hoc fiat cum auctoritate Summi Pont. speciali, quae difficile solet concedi, & si concedatur, exequitur hoc ordine. Primo ponitur interdictum ecclesiae parochiali aduersarij, & simul alicui alteri parochiae, aut collegiali, & si crescat contumacia duobus monasterijs, aut duabus ecclesijs collegialibus; & si nolit aduersarius obedire ecclesiae existens semper in sua pertinacia, ponitur interdictum toti diocesi; quod si nec hoc sufficiat, ad mollificandum eius durum cor imponitur ecclesiae Cathedrali, vt dicit Ioannes Staphileus dicens, quod numquam est visa interdicta ecclesia Cathedralis, licet tota diocesis, & omnes ecclesiae ciuitatis sint interdictae, cuius opinionem sequitur Couarruias.

3 Tertia Conclusio. Non potest poni interdictum ecclesiasticum generale ob contumaciam domini, aut Episcopi illius loci, qui non vult soluere pecuniarium debitum, cui tenetur, nisi ad illud sit specialis commissio Summi Pont. Dixi, generale interdictum, quia speciale bene potest imponi, secundum Nauarr. Verum tamen Couar. dicit, quod nec speciale non potest poni, quia putat rem esse laudabilem non imponi censuras ecclesiasticas, nisi cum multa moderatione, & cum aliter fieri non potest, allegans in fauorem sui constitutionem quandam Concilij Basiliensis, cuius decreta quantum ad fidem, & censuras ecclesiasticas fuerunt postea approbata a Nicolao Quinto; cuius opinio, vt mihi videtur, debet teneri. Et est notandum, quod cum possit poni particulare interdictum in aliqua ecclesia, non debet tamen esse in ecclesia parochiali, vt aduertit Nau.

Cou. l. 2
variar.
c. 7. n. 10

Staphi-
leus de
lit. gra-
tia, &
iustitia,
fol. 156.
col. 1.

Cou. in
c. alma
mater 2.
q. 5. n. 4.

Na d. c.
27. nu.
168 Co-
uar. vbi
sup. n. 5.

Concil.
Basilien-
se, sess. 20

Na. vbi
sup.

De

De effectibus Interdicti.
Cap. CXVI.

SUMMARIVM.

- An vetentur tempore interdicti omnia exercitia deputata, aut appropriata cuiusque ordini, concl. 1. nu. 1.*
- An tempore interdicti vetetur administratio omnium sacramentorum, conclus. 2. num. 2.*
- An possint dici dua missae singulis septimanis tempore interdicti, conclus. 3. numero 3.*
- An possint celebrari omnia officia divina in loco specialiter interdicto, conclus. 4. num. 4.*
- An tempore interdicti generalis possint duo vel tres dicere officium divinum, concl. 5. num. 5.*
- An in ecclesia specialiter interdicta possint celebrari officia divina cum modificatione capituli, Alma mater, concl. 6. num. 6.*
- An ille, qui fuit causa interdicti, possit assistere divinis officiis cum modificatione dicti capituli, conclus. 7. num. 7.*
- In quibus festis auferatur interdictum, conclus. 8. nu. 8.*
- An in diebus, quibus suspenditur interdictum, possit fieri plusquam illud ad quod fuit suspensum, concl. 9. nu. 9.*
- An existente interdicto personali possint clerici, & religiosi celebrare ianuis apertis, concl. 10. nu. 10.*
- An, quando suspenditur interdictum, in festo Resurrectionis possit dici officium divinum alta voce cum sonitu campanarum in Sabbato sancto, concl. 11. numero 11.*
- An sit obligatio servandi interdictum, quod non est denunciatum, conclus. 12. num. 12.*
- An seculares frangant interdictum assistentes divinis officiis in loco interdicto dicente illa aliquo cum peccato, aut existente cum aliquo personaliter interdicto, concl. 13. nu. 13.*

An, qui dicit Missam scienter in ecclesia polluta, peccet mortaliter, & fiat irregularis, & a quo possit dispensari, ut dicatur Missa in Ecclesia polluta, ibidem.

Prima Conclusio. Per omne interdictum generale, & speciale, locale, personale, & mixtum vetantur omnia officia divina, sacramenta, & sepultura ecclesiastica exceptis ijs, quae tacite, aut expresse permittuntur, ut dicitur infra nu. 2. & 3. Vnde regulariter prohibentur omnia exercitia deputata, aut appropriata cuiusque ordini maiori, aut minori, ut dicere Epistolam solemniter cum manipulo Subdiacono, Diacono etiam dicere Evangelium, Acolito offerre ampullas, Presbytero dicere Missam, aut esse hebdomadarium, quando dicuntur horae canonicae; Episcopo ordinare, quia omnia haec exercitia sunt divina. Itaque sunt prohibita officia divina ordinata in Pontificali, Missali, aut Breuiario pro usu ordinum, aut aliorum sacramentorum, aut ad horas canonicas, aut alias res sacramentales, ut dicit Nau. Hinc sequitur, quod non prohibetur Salutatio Angelica dicenda in sermo, nec sonitus campanae solitus pro illa a Christianis dicenda, nec benedictio mensae, nec quam Episcopi dant itinerantes, nec prohibetur legere, nec declarare psalmos, aut euangelia, aut similia, quae in divinis officiis fieri solent; nec prohibetur praedicare; nec sonitus campanae pro concione dicenda; nec prohibetur facere orationem privatam in ecclesia etiam ijs, quorum causa positum fuit interdictum, licet sint in ipsa personaliter interdicti; nec dare, aut accipere aquam benedictam in ingressu ecclesiae; nec cantare laicos in ecclesia, litanias, & alios psalmos, nec excommunicare, nec absolvere excommunicatum sine stola, & solemnitate sacerdotali, quia hoc, & similia non sunt officia divina, ut dicit Nauarrus qui addit, quod etiam clerici possunt cantare litanias sine solemnitate solita, quae est ferendo

Nau. v. bi supr. nu. 171. & 172. c. 27.

Nau. in Man. ca. 27. nu. 176.

super.

superpellicea ad modum processionis cum cruce subleuata.

2. Secunda Conclusio. Non omnis administratio omnium sacramentorum est prohibita tempore interdicti; quia in eo potest administrari sacramentum confirmationis, & matrimonij, & baptismi pueris, & penitentiae, si non fuerint causa interdicti, nec dederint fauorem, adiutorium, aut consilium ad delictum pro quo fuit positum; quia huiusmodi coadiutores non debent admitti ad sacramentum penitentiae, nisi prius satisfaciant, si possunt, aut praestent cautionem sufficientem non potentes satisfacere, nec potentes hoc dare iurantes fideliter se procuraturos facere dictam satisfactionem, per se aut per alios; potest etiam deferri sacramentum Eucharistiae morituris: non possunt vero administrari reliqua sacramenta, nec suscipi, ut sunt sacramentum ordinis, & extremae unctionis, nec est licitum recipere sacramentum Eucharistiae excepto articulo mortis nisi adsit privilegium ad illud, ut habent fratres mendicantes, ut ego ad. luo in explicatione Bullae Crucatae, §. 5. in quo loco pono satis extense totum id, quod religiosis mendicantium est licitum tempore interdicti ob privilegia, quibus gaudent à Sede Apostolica concessa, quae defendo illo in loco contra Nauarrum, quae non sunt renocata per Concilium Tridentinum, ubi possunt videri haec, & alia pertinentia ad interdictum, quae non pono hic; primo, ut adimpleam promissum, & etiam, quia hic dicenda sunt alia non tam communia. Nota autem, quod licet matrimonium sit licitum neri tempore interdicti, hoc debet intelligi celebrando sine solemnitate nuptiarum, & benedictione, quia haec sunt officia diuina prohibita dicto tempore.

3. Tertia Conclusio. Potest dici una Missa singulis hebdomadis, & duae et, si necessitas infirmorum postulauerit ad renouandum sacramentum, quod custoditur pro infirmis, & hoc in eccle-

sia etiam particulariter interdicta, clausis ianuis, submissa voce, sine sonitu campanae electis ab ea qui non habent privilegium ad audiendam eam, ut definitum est in iure.

4. Quarta Conclusio. Possunt celebrari omnia diuina in loco generaliter interdicto cum dicta modificatione, scilicet, ianuis clausis, cum voce submissa, sine sonitu campanae electis extra excommunicatis, & interdictis, & omnibus, qui non habent privilegium pro hoc tempore. Dixi, in loco generaliter interdicto, quia in loco specialiter interdicto non habent locum supradicta, nec in interdictis personalibus, secundum communem traditionem à Nauarro. Verum est tamen, quod religiosi mendicantes habent privilegium ad supradicta. Dixi, & omnibus electis, qui non habent privilegium, quod debet etiam intelligi de privilegio, quod conceditur à iure communi, quod quidem concedit clericis initiatis maioribus, aut minoribus ordinibus, licet sint prima tonsura, ut possint admitti tempore interdicti ad dicendam, & audiendam Missam, si tales non sunt coniuncti matrimonio, quia hi non gaudent hoc privilegio, nisi consuetudo aliud repetit in usu, ut dicit idem Nauarrus. Et nota quod vox debet esse tam submissa, ut non possit audiri extra ecclesiam, aut saltem debet dici hac intentione, ne audiat extra ecclesiam, & cum debita cautela, licet debeat esse vox talis, quod ab alijs possint audiri in choro, quauis aliqui existentes extra chorum audiant praeter eorum intentionem.

5. Quinta Concl. In tempore interdicti generalis non solum unus, sed duo, tres, & plures possunt dicere horas canonicas ruri, & domi, & in cubili porta clausa, & licet non sit clausa, dummodo dicantur ita ne audiantur extra ab eis, qui non habent privilegium, nisi transeuntes forte, & casus, & etiam in ecclesia potest aliquis, licet non sit porta clausa, dicere officium diuinum submisso, ita ut non audiat, & duo, aut tres etiam

c. pmit-
timus d
sent. ex
com.

Nau. in
Man. ca.
27. nu.
174. 175

Na. ubi
sup.

in capella aliqua separata, ita ut non possint audiri, poterunt dicere officiū; quia intentio canonum, qui permittūt officia diuina cum dicta modificatione in ecclesijs, nō est excludendi alia loca, sed potius insinuant, quod à fortiori debent permitti in eis, cum ibi non audiantur, licet permittantur.

6 Sexta Conclusio. In ecclesia, & loco specialiter interdicto non est licitū celebrare officia diuina, licet seruetur dicta modificatio: circa quod debet notari, quod totum id quod fratres intendentes possunt facere per sua priuilegia in tempore interdicti, est illis concessum à Iulio Secundo quod fiat in interdicto speciali, quæ est notabilis concessio; quia de iure communi dies, in quibus aufertur interdictum, non referuntur ad ecclesias, nec personas, quæ particulariter sunt interdictæ; quia in his, si celebrarent, essent irregulares, & secundum hanc concessionem in locis, aut ecclesijs specialiter interdictis poterit celebrari, & fieri quod in interdicto generali fieri potest; personæ vero specialiter interdictæ per hanc concessionem non poterunt facere, nec coram ipsis fieri poterit.

7 Septima Conclusio. Priuilegium audiendi Missam tempore interdicti, & alia diuina officia cum dicta modificatione capituli, Alma mater, non valet illi, qui fuit causa interdicti, aut cuius culpa, & dolo fuit positum, valet tamen pro reliquis alijs, & si est persona singularis, non solum illi valebit priuilegium, sed etiam suis familiaribus; familiares autem sunt, qui solent illum comitari, quia aliter si hi non possent admitti ad diuina officia, esset illorum priuilegium inutile; viso quod multi eorum non possunt honeste ire in ecclesiam, & celebrare in ipsa; & audire diuina officia sine solito comitatu. Hinc sequitur, quod clericus qui habet puerum, ut ministrat ei in Missis, poterit ei seruire in Missa, siue recipiat eum ante, siue post interdictum, quod si non possit deferre illum secum, po-

test accipere alium pro ministerio, dum modo non recipiat illum in fraudem legis, ut resoluit Nauarrus.

8 Octaua Conclusio. Tempore interdicti possunt dici omnia diuina officia in festis Natiuitatis, & Paschalis, & Pentecostes, & Assumptionis Domine nostræ: non autem in eorum octauis, nisi seruata dicta modificatio; sic possunt celebrari ianuis apertis, tactis campanis, & alta voce; electis extra ecclesiam excommunicatis, & admissis interdictis, ita ut qui fuerunt causa interdicti non accedant ad altare; & idē concessum est à Martino Quinto, & Eugenio Quarto in festo Corporis Christi, & per totam eius octauam, & in die Conceptionis Beatæ Mariæ, & eius octauæ in ecclesijs, in quibus dicitur eius officium ordinatum à Leonardo Nogarolo, & dicitur Missa, Egredimini &c. itaque dicit Nauarrus, quod in ecclesijs, ubi non dicitur officium, & Missa, non potest auferri interdictum: ego vero puto hanc notationem suspectam esse, & contrarium vidi obseruari in nostra religione, & inuenio, quod Leo X. concessit quod in hac festiuitate, & eius octaua auferatur interdictum, & quod omnes fideles non excommunicati, nec nominati interdicti possint in ipsa licite admitti ad diuina officia absolute absque limitatione ad officia dicti authoris, ut limitauerat Sixtus IV. & si collector intelligeret solum posse admitti ad officia diuina ordinata à dicto authore, adnotaret quidem illud in prædicto loco, ut solet facere cum multa circumspecte, & eruditione. Et nota, quod in dictis solemnitatibus aufertur interdictum in primis vespertis, & durat eius suspensio usque ad finem Completorii horum dierum solemnium, ut post alios tenet Couarruias, & Nauarrus, licet alij teneant, quod finitur in secundis vespertis diei solemnitis, & sic non poterit completorium solemniter dici. Nota etiam, quod in dictis festiuitatibus non possunt dici officia diuina in ecclesia polluta;

Nau. ubi
sup. nu.
180. &
181.

Nau. i. c.
quando
de cōse-
cratione
dist. i. c.
10 n. 86.
habetur
in cōpē.
priuilegi-
tu. cōcep-
tio virgi-
nis. §. 18.

Cou. in
ca. alma
mater, l.
p. 5. §.
Nau. in
Man. c.
17. nu.
184.

Villadie go de i. reg. cap. 3. nu. 0. ut resoluit Villadiegus, pollutio vero ecclesie extenditur ipso iure ad cimiterium, non vero contra illa pollutio cimiterii extenditur, ad ecclesiam, ut cum communi resoluit Nauarrus.

Nau. ca. 27. num. 253 i. fi. 9 Nona Conclusio, In diebus, in quibus iudex suspendit interdictum, solum poterit fieri illud, cuius causa fuit suspensum; unde si fuit suspensum solum ad sepeliendum mortuum, & dicere eius Missam, hoc solum, & nil aliud fieri poterit, unde aduertatur, qualiter suspenditur, & pro quare; & si per totum diem suspendatur, aut per medietatem diei absolute, sine vlla limitatione omnia officia diuina possunt celebrari, sicut in dictis festiuitatibus, & in die Corporis Christi, & Conceptionis Beatae Mariae, & suis octauis debet idem dici.

Habetur i. supple-
meo in
tract. du-
biorum
f. 3 col. 2

10 Decima Conclusio. Quando interdictum est solum personale, bene possunt clerici, & religiosi celebrare portis apertis vitates solum interdictos, quia cap. alma mater, quod ponit modificationem supradictam, solum loquitur de interdicto locali, non vero de personali: sic dicitur in libro intitulo Supplimentum privilegiorum ordinum mendicantium fuisse determinatum Salmanticae, licet aliqui tenuerint contrarium.

Habe-
tur in su-
pl. mihi
fol 6.
Sot. in 4
d. 22 q. 3
art. 1. pa-
657. ad
fin.

11 Undecima Conclusio. Quando suspenditur interdictum in festo Resurrectionis, possunt pulsari campanae, & dici officium diuinum alta voce in Sabato Sancto, incipiente sacerdote dicere in altari, Gloria in excelsis Deo, sic. n. dicitur in supplemento fuisse determinatum Salmanticae: & eandem opinionem tenet Sorus dicens, quod ab illo instanti aufertur interdictum vsque ad finem completorii diei Paschalis.

Nau. vbi
supr nu.
187.

12 Duodecima Conclusio, Nullus tenetur nunc observare interdictum, si non est denunciatum, sicut non tenemur de vitate suspensos, & excommunicatos, si non sunt denunciati; nec est vlla obligatio seruandi interdictum nullum, cuius nullitas est sufficienter publicata: erit autem nullum interdictum in iisdem casibus, in quibus est nulla excommu-

nicatio loquendo regulariter, qui fuerunt iam examinati supra in materia excommunicationis.

13 De materia Conclusio. Saculares non flagunt interdictum validum denunciatum audientes Missam, aut alia diuina officia in loco interdicto, licet audiant ab eo, qui peccat in dicendo: & licet audiant ea apud aliquem, qui sit personaliter interdictus, ut dicit Caietanus exceptis quatuor casibus, in quibus peccabit, licet non incurret irregularitatem. Primus, quando ille est personaliter interdictus, licet interdictum sit generale in suo loco, ut dicit Nauar. contra Caiet. Secundus, quando expiesset, aut tacite est causa, quod haec officia diuina dicantur peccando in eo. Tertius, quando dicuntur talia officia, quae dicentes clerici violarent, quia hoc esset peccatum. Quartus, quando non habentes privilegium ad audiendum, mentiantur, dicentes habere illud, unde est admissus, qui sic dicit, ad illa officia diuina immerito. Notaque, quod quando personae vnius oppidi sunt interdictae, non vero ipse locus, etiam sunt interdicti pueri, qui habent usum rationis, non vero qui non habent usum rationis, unde tales poterunt audire diuina officia, non vero in loco interdicto, quia hoc non permittitur a iure, sed potius prohibet, ut dicit Siluester, & Covarr. qui addit, quod pueri qui transeunt 7. annis, licet non sint rationis capaces, si intelligunt, quod Missa, & diuina officia sunt caeremoniae pertinentes ad cultum diuinum & religionem Christianam, non possunt admitti ad ipsa in loco interdicto; qui vero non habent tantam capacitatem, possunt admitti ad diuina officia, non vero ad sepulturam ecclesiasticam, quia haec generaliter est prohibita omnibus in dicto tempore, ut dicit Silu. & tradit Cord. in sua summa. Notaque, quod ille, qui dicit Missam scienter in ecclesia polluta, peccat mortaliter, non remanet tamen irregularis, ut cum Siluest. resoluit Nauarrus, & potest Episcopus iusta de causa dis-

Caiet.
verb in-
terdictio. 5.
pen.
Nauar. d.
c. 27. nu.
187.

Sil. ti. in-
ter d. 1.
q. 17. &
20. Cou.
in calm.
mater 2.
p. 5. 4. n.
5 f. 136.
col. 3.

Sil. ti. in
te. 5. q. 8.
Cord. in
sum. fol.
115. col.
2. Nau. c.
25. n. 89.
95.

spen-

Henr. 2. dispensare, ut dicatur missa in ecclesia pol-
to. li. 13. luta, ut cum modernis tenet Henri-
de inte. quez.
c. 57. in
fin.

De cessatione à diuinis. CXVII.

SUMMARIVM.

Quid sit cessatio a diuinis. nu. 1.

An in tempore cessationis a diuinis possint dici officia diuina cum solemnitatibus, cum quibus dicuntur tempore interdicti. nu. 2.

An qui potest audire Missam tempore interdicti, possit etiam audire eam tempore cessationis a diuinis. nu. 3.

NOta quod cessatio a diuinis est ommissio officiorum diuinorum, & abstinere ab administratione sacramentorum, quod fit dupliciter: vna est generalis, quæ ponitur in loco vniuersali, ut tota ciuitate; alia particularis, quæ ponitur in aliqua, aut aliquibus ecclesiis; quæ non est censura ecclesiastica, & ideo qui celebrat in hoc tempore, non est irregularis, licet cessatio a diuinis sit generalis, ut dicunt Couar. Nauar. Gutt. & Henriquez.

2 Nota vterius, quod tempore cessationis a diuinis possunt celebrari officia diuina in festis supra dictis in cap. præterito eadem solemnitate, ac fit tempore interdicti. Nec obstat, quod capitulum concedens in iure priuilegium dictis festiuitatibus loquatur solum de interdicto generali, quia credendum est, quod summus Pontifex, qui concessit hoc, extendat concessionem ad cessationem a diuinis ob reuerentiam dictarum festiuitatum, ut fideles Christiani subleuati hac diuina consolatione inclinentur magis ad querendam diuinam gratiam reconcilians se Deo. Et sic putat hanc opinionem magis piam Couar. & Guttier. dicens, quod sic fuit practictum in claustro vniuersitatis Salnantiensis anno 1584. in festiuitate Corporis Christi. Verum est tamen, quod in re-

liquis temporibus, si sit cessatio a diuinis, non poterunt celebrari officia diuina clausis ianuis ecclesiæ sine sonitu campanæ, submissa voce secundum modificationem cap. alma mater, ut fatetur idem Couar. qui dicit, quod omnia sacramenta, quæ de iure communis possent administrari fidelibus ante dictum c. alma mater, possunt etiam administrari in tempore cessationis a diuinis, & addit, quod sacramentum penitentiae potest administrari in hoc tempore, non solum infirmis, sed etiam sanis.

3 Notetur vltra, quod qui habet priuilegium pro tempore interdicti, non habet pro tempore cessationis a diuinis, nec qui habet pro tempore cessationis a diuinis generali, habere videtur pro tempore cessationis a diuinis speciali, ut dicit Nauarrus. Alia multa sunt pro hac materia pertinentia ad religiosos, de quibus videri potest nosse tractatus de Bulla Cruciatæ.

De falsarijs. Cap. CXVIII.

SUMMARIVM.

*An teneatur ad aliquam restitutionem, qui falsificant monetas, aut scienter v-
tuntur eis, aut per ignorantiam concl. 1
& 2. nu. 1. & 2.*

An peccet mortaliter notarius, qui facit scripturam falsam. concl. 3. num. 3.

An sit excommunicatus, qui falsificat litteras Papæ aut eius supplicatio es iam expeditas, aut illas Nuntij Apostolici. conclus. 4. & 5. num. 4. & 5.

An sit falsarius qui publicat reliquias falsas. concl. 6. nu. 6.

Quid sit necesse, ut aliquis condemnetur, ut falsarius. concl. 7. nu. 7.

*An sint falsarij qui rumpunt, aut combu-
runt scripturas, & anteneantur resti-
tuere damna. concl. 8. num. 8.*

*An Rex teneatur restituere aliquid im-
ponens maius pretium monetis, quam por-
dere valeant. concl. 9. nu. 9.*

Cou. r.
bi lupt.
in fin.

Nau. ca.
27. nu.
189.

Cou in
ca alma
mater 2
p. 5. n.
3. Na. d.
c. 27. n.
188.

Gut. 1 q.
Canon.
c. 10. pa.
111. He-
nriq. 2. to
lib. 13.
de interd.
c. 54 n. 3

Cou in
c. alma
mater 1
p. 94 n.
Guttier.
2 d. c. 10

1 Prima Conclusio. Qui falsificant monetam in substantia, pondere, vel signo aut qui sic videntur ea falsificata scientes, quod ita sit, tenentur ad restitutionem ultra peccatum, quod committunt, si vero falsificant solum cudentes eam absque potestate id faciendi tenentur restituere Regi damnum, quod illi faciunt, & si hac de causa aliquis captus sit, & inueniatur in flagranti delicto, tenebuntur ad damnum totum, quod inde evenit; quod quidem damnum debet restitui ijs, qui receperunt illud, si poterunt cognosci facta debita diligentia, quod si non possunt inueniri, debet restitui pauperibus, ut colligitur ex eo, quod tradit Navar.

Nav. in
Man. ca.
17. num
167. &
168.

2 Secunda Conclusio. Qui utens falsa moneta ignoranter eadem ignorantia distribuit eam aliis non peccat, nec tenetur ad restitutionem: si tamen deficiat ignorantia, & distribuat eam aliis solvendo, quod emit, peccat, & tenetur ad restitutionem totius damni, quia eius error non debet alteri nocere. Debetque aduerti, quod ille, qui dedit monetam falsam ignoranter alteri putans esse veram, & qui recepit dedit eam alteri, & non solvit damnum, quod sequutum est, tenetur ad restitutionem, si eius ignorantia sit culpabilis, quia non consideravit monetam, quam recipiebat: hanc autem restitutionem non debet facere ei, cui primo dedit eam, sed illi, qui receperit damnum, licet fuerit ultimus numero, & venerit ei moneta in manus, postquam per multos pertransierat. Notaque quod ille, qui circumcidit monetam, peccat mortaliter, & tenetur solvere hunc defectum illi, qui accepit damnum.

Pan. in
c. frater
nitas de
hæc. Bar
in l. i. ff.
ad leg.
Juliam.

3 Tertia Conclusio. Notarius faciens scripturam falsam peccat mortaliter, & si fecit eam postquam condemnatus fuerat falsi, erit nullius valoris, si vero fecerit eam ante sententiam iudicis, erit valida, ut affirmant Panorm. & Bartolus.

4 Quarta Conclusio. Qui falsificat litteras Papæ, peccat, & est excommu-

natus excommunicatione Bullæ cœnæ Domini, & quantum ad forum exterius, sufficit, quod mutet vnam litteram, aut vnum apicem, licet non mutet substantiam, ut dicit Nauarrus, quantum autem ad forum interius, si fecit hoc sine dolo nullo eveniente hinc damno proximo, non erit peccatum mortale, mutando litteram, aut punctum, remanente substantia integre, & per consequens non incurrit excommunicationem. Nota etiam, quod non incurrit hanc excommunicationem qui falsificat litteras Apostolicas in tempore, quo iam non sunt validæ; nec incurrit eam, qui aperit litteras Apostolicas nihil eis addens, aut demens contra eorum substantiam, ut dicit Armilla.

Nav. ca.
17. num.
169.

Arm. fal
sarius.

5 Quinta Conclusio. Qui falsificat supplicationes iam datas a Papa, aut per eius præceptum, incurrit in excommunicationem Bullæ cœnæ, ut dicit Nauarrus: non incurrit tamen in illam qui falsificat litteras Nuntii, quia hæc non sunt litteræ Papales, nec incurrunt eam qui impetrant subreptitiæ litteras a Papa; nec illi, qui solum utuntur litteris falsis, licet sciant esse falsas ut dicit Caietanus.

Nav. v.
bi supr.
nu. 61.

Caiet. v.
exc. c. 26

6 Sexta Conclusio. Falsarius est, qui vititur reliquis falsis causa lucri; & idem est, quando vititur miraculis falsis non approbatis ab Ordinario, etiam intentione lucri, ut dicitur in Concilio Trid. committit etiam hic, grave peccatum simoniæ, ut dicit Navar.

Concil.
Trid. sess.
25. de re
liquijs
& vene,
lucto.
dec. 2.
na. c. 17.
nu. 169.

7 Septima Conclusio. Ut quis condemnatur de falso, est necesse ut cõcuriat tria. Primum, quod mutet veritatem. Secundum, quod id faciat dolo. Tertium, quod damnificet; & ideo qui facit scripturam inualidam, non committit crimen falsarii. Hinc infert Cordu, quod notarius qui ad instantiam patris in mandato dato procuratori pro parte iudicis ad contestandam litem contra viduam tutricem filiorum suorum super quodam negotio addit in mandato, & cõtraminores, nõ debet condemnari tamquam

Cor. de
casib. q.
184.

R quam

quam falsarius, quia si iudex aduertisset, sicut iussit dari procuram contra matrem, iussisset dari etiam contra filios minores, præterquam quod dicta additio sit sine præiudicio alicuius, Secundo sequitur, quod ille, qui petit in virtute alicuius scripturæ, quam habet, ducentos ducatos, de quibus soluti sunt ei centum, non est falsarius, si centum illi, quos ultra petit, debentur ei a debitore per aliam viam, & non vult ei soluere negans debitum, quia in hoc nullum præiudicium facit parti, cum petat, quod suum est; sic enim colligitur ex eo, quod tradit Cordub. estque opinio Nauarri.

Cor. de
casib. q.
184.
Cor. de
casib. q.
III.
Nau. in
ca. inter
ver. 2. q.
3. cond.
5. coro.
24. n. 87

Sil. ver.
falsarius
q. 3.

Nal. 3.
de rest.
c. 1. nu.
340.

8 Octava Conclusio. Falsarii sunt qui rumpunt scripturas, aut comburant eas, & debent restituere omnia damna, quæ inde sequuntur: unde videant bene, quid faciant notarii, secretarii, officiales, & mercatores, & in quâto periculo versentur eorum animæ rūpentes libros rationum, & abscondentes testamenta, & alia instrumenta, quia sunt in foro exteriori, falsarii, & tenentur restituere totum damnum, ut dicit Silu. Dixi in foro exteriori, quia in foro conscientie non sunt, quia falsitas est mutare veritatem cum dolo, & cum dano, & hi nihil mutant, solum enim se habent negative operientes, abscondentes, aut comburentes scripturas, & sic solum faciunt contra fidelitatem ijs debitam, & contra iustitiam commutativam, imo, & contra iuramentum, & tenentur ad restitutionem, ut dicit Petrus de Navarra.

9 Nona Conclusio. Non tenetur Rex ad restitutionem addens monetis, & earum ponderibus maiorem valorem, quam soleat valere, si est positus in magna necessitate, & valor additus sit parvus, quia ratione sigilli publici cum illa materia habeat vim monetæ, & fiat altioris ordinis ob publicam intentionem, non est mirum quod habeat maiorem valorem, & valeat plusquam eadem quantitas materiæ similis sine illa forma, & sigillo, licet esset optime laborata, nec extraneis aliorum Regnorum

fit iniuria, cum Rex non compellat eos ad capiendam hanc talem monetam. Dixi, Dummodo valor additus sit parvus, quia si est magnus, & notabilis, non poterit id facere sine consensu Regni sui, tunc autem consensit Regnum quâdo consensit maior pars Magnatum, & procuratorum civitatum, ut cū Silu. dicit Nau. Hinc sequitur, non esse peccatum emere reales in Castella, ubi valent 34. monetinis, & portare in Portugalliam, ubi venduntur, & expenduntur 40. monetinis similibus; solum erit peccatum, si frangatur aliqua lex prohibens deferri monetam ab uno Regno in aliud, si forte adest in hoc casu; eritque peccatum mortale, si inde veniat Regno magnum præiudicium, & damnum.

Silu. ver.
bo fal.
fur. q. 7.
Na. ubi
sup. nu.
337.

De fide Christiana, Cap. CXIX.

SUMMARIVM.

An sit licitum Christianis negare fidem ob saluandam vitam. cap. 1. num. 1.

An sit licitum Christiano non interrogato dissimulare fidem. conf. 2. nu. 2.

Quando quis interrogatus possit negare se esse christianum. concl. 3. num. 3.

An christiani teneantur uti quodam signo statuto ab infidelibus, ut sic distinguantur ab illis. conc. 4. num. 4.

An sit licitum Christiano existenti inter infideles uti signis institutis ad honorem sui festi. concl. 5. num. 5.

An possit nunc esse de mysteriis fidei ignorantia inuincibilis etiam inter aliquos Christianos. conclus. 6. num. 6.

An obtinens beneficium ecclesiasticum teneatur facere professionem fidei. cōc. 7. n. 7.

An Canonici teneantur ad uelam professionem qua non facta quædam amittant. ibidem.

An ecclesia possit compellere principes infideles qui nunquam acceperunt fidem, ne blasphement contra eam. conclus. 8. num. 8.

An declaratus hæreticus amittat Regnum. concl. 9. num. 9.

Prima

Prima Conclusio. Illicitum est Christianis negare fidem ad salvandam vitam, si interrogentur, an sint Christiani, cum sic pudeat eos confiteri nomen Christi, qui dicit apud d. Mat. 10. quod propter hoc negabit etiam ille eos coram patre suo; & idem est si interrogatus ab aliquo tyranno, an sit Christianus merui mortis taceat, ita ut alij putent ipsum non esse Christianum, ut dicit D. Greg. & refertur in decreto.

Matt. c.
10.

11 q. 3. c.
exultant.

2. Secunda Conclusio. Christianus non interrogatus quicquam de fide poterit celare eam, & tacere sine peccato mortali, nisi ex eo quod tacet, timeatur damnum spirituale proximo, quia in hoc casu tenebitur respondere pro ea, licet non sit interrogatus. Hinc sequitur, quod si aliquis Christianus videat, aut audiat, quod infideles dicunt verba contumeliosa contra Christum, & quod conculant eius crucem, & sanctorum imagines, & intelligat, quod tacente te putabunt infideles nostram fidem non esse veram, aut renegarent fideles, sine dubio tenebitur confiteri eam, licet non interrogetur, an sit Christianus, ut dicit S. Thom. & ideo si multis Christianis existentibus captivis, & inter ipsos est aliquis nobilior ceteris, & prudentior, tenebitur hic publice confiteri fidem, licet sit cum manifesto periculo vite sue, si advertit, quod ex eius confessione pendet reliquorum fides, ipsoque tacente periclitabunt ceteri.

D. Th. 2.
2. q. 3. a.
60.

3. Tertia Conclusio. Christianus interrogatus ab eo, qui persequitur Christianos, si est Christianus, non in odium fidei Christiane, sed quia iudicat, & putat Christianos esse immanes & latrones, non peccat mortaliter negans se esse Christianum, quia realiter, & vere secundum intentionem interrogantis, & secundum intentionem suam non respondet, nisi non esse hominem immanissimum, & crudelem, ut putat.

4. Quarta Conclusio. Si turba promulget legem, in qua iubeat, quod Christiani utantur quadam nota, seu

signo, quo distinguantur à turcis, non tenentur uti ea, licet lex fiat solum ad cognoscendos Christianos, & occidendos eos pro fide. Hec conclusio est contra Caietanum; & probatur, quia licet lex habeat vigorem interrogationis, responsio tamen per viam signi est nimis æquivoca, cum signum sit æquivocum, & non institutum proprie ad significandum hoc. Unde sequitur, quod sine mendatio potest quis uti eo signo significans quid aliud diversum ab eo, ad quod fuit imperatum; & sic licet iustissime ordinatum sit, quod mulieres non incedant vestitæ vestibus virilibus, nec monachi habitu secularium, tamen si adsit necessitas, & ad evitandam mortem, nemo dicet, quod peccent mortaliter, nec mulier neque monachus facientes contra hoc; sic enim tenet contra Caietanum Palacios, qui dicit, quod si dicta lex non fuisset promulgata cum intentione prædicta, nisi quia sic conveniret ad regimen bonum reipublice, non peccaret mortaliter Christianus, qui deferret dictum signum pro vitanda morte, & de hoc neque Caietanus dubitat, quia lex humana non obligat cum tanto periculo.

Palacios
in 3. d.
23. d. 4

5. Quinta Conclusio. Illicitum est Christiano, qui est inter infideles uti signis quæ sint inventa ad honorem auctoris sectæ eorum, quia sic protestantur suam falsam religionem; sic tenet Silvester, Caietanus, & Nauarrus: uti tamen signis, quæ inter infideles non sunt instituta ad honorem talis auctoris, sed ut distinguantur à reliquis, non est peccatum mortale, quia per illa non honorant eorum falsam religionem, ut tenent dd. allegati. Nec contra hanc conclusionem facit locus 4. Reg. 5. ubi Elyseus concessit Amani leptolo brachiale Regis sui, ut posset in templo adorare idolum Remon, viso quod si adorabat illud Rex, non poterat ipse facere, quin adoraret, cum Rex innotesceret ei. Ex quo loco colligebat quidam vir Catholicus, & doctissimus esse licitum Christiano existenti inter infideles

Silv. ver
bosides.
5. 5. &
ver. inf
deles. 5.
9. Cai-
et. 2. 1.
q. 2. ar. 6
Na. c. 11.
nu. 25.
4. Reg. 5
cap.

vti ratione metus mortis aliquibus signis exterioribus ordinatis, & institutis ad protestandam fidem suæ sectæ, inter quæ vnum principalius erat adoratio; non obstat dico quia huic loco respondeo (omittens quod dicit Lyrano super illo) quod Naaman confessus fuit verum Deum, Deum Israel, & non petiit ab Elyseo licentiam ad adorandum idolum in dicto casu, vt aduertit Burgenfis, sed dicens quod non poterat aliter facere timore mortis, & sciebat quod nihilominus peccabat mortaliter adorans idolum, in hoc casu petit cum humilitate ab Eliseo vt petat à Deo Israel veniam pro tali peccato, tamquā à vero Deo.

6 Sexta Conclusio. De misterijs fidei, & Religionis nostræ Christianæ potest esse ignorantia inuincibilis, si non sit qui doceat, & prædicet ea; sic enim tenet S. Thom. & est contra Adrianum, & alios multos. Dixi, si non sit qui doceat, & prædicet, quia si sit qui doceat, & prædicet, non erit ignorantia inuincibilis, & ideo nullus Christianus potest excusare ignorantiam articulorum fidei quos ecclesia communiter prædicat, & solemnizat, si sit in partibus, vbi prædicantur, & docentur, quia si non sit in talibus partibus poterit habere ignorantiam inuincibilem, vt potest accidere puero, qui statim post baptismum fuit captus, & delatus ad partes infidelium vbi non docetur fides, nec eius articulos, imo addit Medina, quod multi rustici Christiani, qui numquam fuerunt instructi in misterijs fidei, excusantur ob suam ignorantiam, licet habeant aliquem errorem circa eos; & etiam excusantur à peccato negligentiae, quam habent in ipsis addiscendis, quia non est qui doceat eos. Ambulans ego per Gallitiam, inueni puerum maiorem 14. annis in quibusdam montibus custodientem suos, & eum interrogarem eum, si esset Christianus, numquam sciuit mihi respondere, ita vt possem intelligere an esset Christianus nec ne, quamuis certo intelligebam ipsum esse

se baptizatum: itaque cum non habeant hi magistros, à quibus doceantur, quod profiteantur, excusantur à sua ignorantia; illi vero quorum curæ commissi sunt, & qui deberent procurare cum sollicitudine eorum salutem, soluent integre hanc ignauiam, quia pueri petunt panem, & licet eius sit abundantia, non est tamen, qui frangat eis, quod plorat Hierem.

7 Septima Conclusio. Illi, quibus fit collatio alicuius beneficii tenentur profiteri fidem, publice promittentes permanere in obedientia ecclesiæ Romanæ, quam professionem debent facere intra duos menses post diem, quo obtinuerint possessionem beneficii coram Episcopo, aut eius Vicario, aut officiali, ipso impedito; & qui in ecclesijs cathedralibus promouentur ad canonicatus, aut dignitates, non solum debent facere prædictam professionem coram Episcopo, aut eius officiali, sed etiam in suo capitulo, & si hoc non faciant, amittunt fructus, & nil valet possessio accepta; sic enim ordinat Concilium Tridentinum. Circa quod decretum primo aduertendum est peccare mortaliter eos, qui scienter omittunt dictam professionem, quia ex grauitate penæ, quam ista lex imponit, colligitur obligare transgressores sub pena peccati mortalis. Secundo debet aduerti quod illi, qui ob ignorantiam, & inaduertentiam huius præcepti non impleuerunt, non possunt excusari in foro exteriori, quia hæc est ignorantia iuris communis multum clara, quæ non excusat, imo tenet Nauarrus, quod non excusaret eos à peccato in foro conscientie, quia hæc ignorantia, & inaduertentia non est sine aliqua culpa non volens discere, aut omittendi scire cum negligentia, quod tenebantur scire ratione status, quæ profitentur: & ideo tales amittunt fructus secundum id, quod disponitur à iure, nec excusantur eos à restitutione collegisse iam ipsos per spatium 3. annorum possidentes pacifice sua beneficia, quia ipsum possidere pacifice beneficia per

Hierem.
Th. c. 4.

Concil.
Tri. sess.
14. c. 12.
& resor.

Nau. li.
1. cōf. u.
in d. sū.
Trin. &
fide ca-
th. cōcl.
1.

spa-

D. Th. 2.
2. q. 10.
ar. 1.

Med. 12.
q. 76. ar.
2.

Nau. v. bi sup.

Nau. in man. ca. 23. n. 43 & in comen. super alie. rer eccl. num. 9 & 13.

L. celsus ff. de rec. arbi. cū dilect. d. dolo, & cōt. vbi Pa. n. 12 c. quam peric. 7. qu. 1. le. qui res. S. arcā. ff. de tol. & liber. in bul. q. inc. in iunc. nobis. an. 1564 vbi ponitur forma p. Na. d. l. i. conf. 2

spatium trium annorum bona fide solum valet, ut post hac habeant verum titulum ipsius beneficii, non tamen valet, ut retineant fructus tamquam proprios, ut aduertit Nauarr. Tertio debet aduertiri, quod qui non faciunt professionem, nisi post transactum terminum putantes, quod satisfaciunt proficietibus fidem, quam statim debent profiteri recipientes gradum doctoris, aut facientes eam in capitulo non peccant mortaliter, nec tenentur ad restitutionem fructuum, quia si omittunt satisfacere non est ob ignorantiam quam habet huius decreti, sed quia non recte id intelligunt, lex autem humana male intellecta non obligat in foro conscientiae: item, quia transgrediens eam bona fide putans esse sibi iustam causam ad illud non peccat mortaliter, ut post alios resoluit Nauarr. Quarto quod debet notari est, quod ille, qui obtinuit aliquod beneficium curatum, & non fuit professus fidem, intra dictum terminum, ipso transacto debet eam profiteri quanto citius possit, quia qui tenetur facere aliquam rem intra certum aliquem terminum, videtur teneri ad duo, scilicet ad faciendam eam intra dictum tempus, si possit, & ad faciendam eam ipso transacto quanto citius possit, ut colligitur ex iure civili, & canonico, & late tradit Panormitanus; & talis professio facta post terminum transactum nihil iuvat ad percipiendos fructus temporis praeteriti, sed ad colligendos futuros, quia regulariter quod semel ipso iure amissum est, non potest iterum ipso iure obtineri, ut colligitur ex dicto iure canonico, & civili. Quinto quod debet aduertiri, est, quod eandem professionem fidei tenentur facere praelati regulares intra dictos duos menses post obtentam possessionem suarum dignitatum: ut declarat Papa Pius Quartus, & tradit Nauarrus; & ratio dicitur, cum militet etiam in ipsis, scilicet, ut per hanc professionem tanquam efficacissimum medium fugentur haereses facto certo populo Christiano, quod eius cor, quod est status

ecclesiasticus, & regularis, sit forte in fide & obedientia Romanae ecclesiae. Ultimo debet aduertiri, quod per hoc decretum non amittitur titulus beneficii non facta dicta professione, & ideo illa verba, *Nec illis possessio suffragatur*, intelliguntur solum quantum ad fructus, non vero quantum ad proprietatem, & titulum beneficii, sic enim explicat Nauarr. 8 Octaua Conclusio. Ecclesia habet potestatem compellendi principes infideles, qui nunquam receperunt fidem, ne blasphement de ipsa, ut constat ex his quae dicit D. Thom. & omnes eius commentatores, & quamuis non possit eos priuare dominio, quod habent super suos subditos infideles, potest tamen priuare eos dominio, quod habent super subditos fideles, ut resoluit Bannes.

9 Nona Conclusio. Si quis declaratur excommunicatus, quia apostata verit a fide, remanet priuatus dominio, quod habet in suos subditos, & subditi remanent liberi obligatione iuramenti fidelitatis, quod ei fecerunt ut definitum est in iure: ita ut excommunicati manifesti ob alia crimina remaneant priuati dicto dominio, ut definitum est in dicto iure relato a D. Thoma; quod debet intelligi, donec condemnentur. Dixi manifesti, quia, si occulte sint excommunicati non amittunt dictam iurisdictionem ut definitum est in iure, & resoluit contra Abbatem, & Felinum Bannes. Et nota, quod si sit crimen haeresis occultum, necessaria est declaratoria sententia iudicis, quae declaret esse haeticum, hacque pronuntiata sententia iniuste dictus princeps possidebit signum, & eius vassalli tenentur se eximere ab eius obedientia, si possint id facere, & quando crimen haeresis est multum notum, haec possunt vassalli eximere se ab obedientia superioris, antequam declaratur per sententiam iudicis, quod sit haeticus, ut tenent Panormitanus, Felin. & Caceranus, estque multiplex communis sententia Theologorum, ut affirmat idem Bannes. Verum est tamen,

R. quod

Na. ff. 5. conl. 11 de ver. sig. cōf. 5. f. 636. D. Th. 2. q. 10. art. 10.

Bannes 2. 2. q. 12 ar. 2. col. 683.

c. absol. de hær. extra. c. nos 13. clor. 13. qu. 6. D. Th. 1. 2. q. 12. ar. 2. in arg. sed contra. L. Barb. ff. de of. pre. Bannes vbi sup. col. 684.

Abb. in ca. cum non ab homine extra de iud.

Fel. in c.
Rodulf.
de rescri-
ptis. Bā-
nes vbi
sup. col.
688.

quod ante sententiam declaratoriam non tenentur, licet possint auferre ab eo Regnum, & eximere se à suo dominio.

De Fideiussore. Cap. CXX.

SUMMARIVM.

An fideiussor teneatur in conscientia soluere debitum, antequam condemnatur, concl. 1. nu. 1.

An peccet creditor non recurrens prius ad creditorem, quam ad fideiussorem, sed contra. concl. 2. nu. 2.

An fideiussor teneatur ad debitum prorogante terminum creditore. concl. 3. n. 3.

An fideiussor possit petere aliquid ratione fideiussionis. concl. 4. nu. 4.

Prima Conclusio. Fideiussor tenetur in foro conscientie soluere debitum antequā petatur ab eo per litem coram iudice, & sit condemnatus ad soluendum, quia fideiussor alienum debitum fecit propriū, & ideo in conscientia tenetur soluere, & etiam quia creditor non daret rem suam, si non interponeretur talis fideiussio. Vide Pet. Nau. de rest. l. c. c. 4. nu. 150. 151.

2. Secunda Conclusio. Creditor peccat recurrens prius ad fideiussorem, quam ad debitorem principalem, & non admonens prius ambos, ut soluant ei, antequam exequatur ius suum contra illos, si id possit facere faciliter; quia exequi mandatū contra aliquē est vnicuique indecorum, cum amittat aestimationem in Republica, & recipiaturbationem, & dolorem non paruum, & queritur multum de creditore, quia iubeat illum pati illā vexationem, priusquam admoneat illum, ponens etiam ipsum in occasione soluendi decimam, si non potest satisfacere intra diem naturalem, ut tenet Nau. qd ego putare esse verū, nisi monito debitore periculū sit fuga, & timeatur, qd abscondentur bona sua; quia nullus sub pena peccati tenetur vitare malum temporale proximi cum detrimento suorum bonorum.

Nau. li.
3. de re-
scri. 4.
nu. 153.

3. Tertia Conclusio. Qui fideiussit pro alio, quod solueret intra annum, si ipso praterito debitori prorogetur terminus, non tenetur amplius ipse fideiussor ei creditori; & ideo qui fideiussit pro aliquo locante domum pro vno anno, si postea locat eam pro alio tempore, cessat fideiussio; si vero fideiussor obligauit se absolute non dicens, quod solueret debitor intra certum tempus, quāuis solutio differatur, non cessat fideiussio, quia in hoc potius fauetur ipsi fideiussori, cum posset creditor, si vellet, recuperare pecuniam suam. Verum est tamen, quod non semper est utile fideiussori, quod patientiam habeat creditor, quia potest principalis debitor vergere quotidie ad maiorem inopiam, ita ut non possit postea satisfacere, unde erit necesse ut ipse fideiussor compellatur soluere absque eo quod tunc possit ipse reparare damnum suum, & ideo fideiussor potest compellere debitorem ut liberet eum, & faciat immunitem, & si nō facit, tenebitur ad totum damnum, qd inde eueniet illi, ut dicit Syluester.

4. Quarta Conclusio. Fideiussor potest licite petere aliquid pro fideiussione, ut tenent omnes communiter, etiam licet non sit periculum, nec labor, ut tenent Caieta. Sotus, & Nauar. quia obligatio quam facit est aestimabilis: quod constat, quia alias sequeretur, quod si ego darem mutuo alicui centum ducatos hac conditione, quod fideiussurus sit prome tali tempore, non facerem peccatum, quod nullus dicet, cum certum sit tunc habere me prater sortem principalem quid aliud, nempe illam obligationem, quae est aestimabilis, ut resolunt Syluester, Couar. & Cordub.

Sil. ver.
fideiuf-
sor. q. 12
Caiet. 2.
2. q. 78.
ar. 2. 50.
lib. 6 de
iust. q. 1.
ar. 2. Na-
uar. c. 17
nu. 283.
sub li.
A §. in
nu. 6.

Syl. ver.
vfur. 7.
q. 6. Co-
uar. l. 3.
va. c. 1.
Contra
de con-
tra. q. 40

De fideicommisso relicto incapaci. Cap. CXXI.

SUMMARIVM.

*An pater carens filiis legitimis extra testa-
mentū possit dare amico totam rem suā,
ut*

ut det eā filio suo adulterino. cōcl. 1. n. 1.

*An possint esse heredes clericorum initia-
torum ordine sacro, aut religiosorum fi-
liorum. concl. 2. num. 2.*

*An dicti clerici possint dare bona sua ali-
cui amico confidenter, qui daturus sit
filijs suis. ib. d.*

*An valeat iuramentum, quod fecit ami-
cus non manifestandi, qualiter fuit eā re-
lictā hereditas hae conditione. concl. 3.
num. 3.*

*An filij initiatorum ordine sacro possint
succedere matribus. concl. 4. nu. 4.*

Prima Conclusio, Patet extra te-
stamentum potest dare amico to-
tam rem suam carens filiis legiti-
mis, ut det eam filio suo adulterino, &
amicus tenetur de iure naturali filio a-
dulterino dare eā, & filius adulterinus
potest eam in foro conscientiae licite re-
tinere, quia lex solū prohibet, quod sit
heres, q̄ sit in testō, in tantum ut dicat
Soto in 4. d. 41. & per suā manum propriam dederit fi-
lio adulterino oīa bona sua, filius talis
potuit ante condemnationē iudicis ea
licite retinere, cum hęc lex sit pēnalis, &
debeat restringi, & ideo retinens ea nō
tenetur restituere fisco ante condemna-
tionē: q̄ sententia Soti, tanquā pia mul-
tū p̄babilis tenetur a F. Ludou. Lopez.
Secunda Conclusio. Filij clericorū
sacro ordine initiatorum, & religioso-
rum non possunt esse heredes patrum
suorum, nec consanguineorum ex par-
te patrum suorum, nec possunt gaude-
re quocumque legato, & actione quā
dederint ei patres, aut dicti eorum con-
sanguinei, ut ordinatum est in his Re-
gis in quadam lege nouae compilatio-
nis; & dicit Soto, quod hęc lex non est
omnino pēnalis respectu filiorum cle-
ricorum, sed quod inhabiles eos reddit
& incapaces ad bona paterna. Vnde in-
fertur, quod non possunt eis relinquere
dicta bona, nec ipsi bona conscientia
possunt retinere. Verum est tamē, quod
dicti clerici possunt dare bona sua ali-
cui amico facientes ei donationem di-

ctorum bonorum sine vlla conditione
fidentes quod dabit ea filius suis; qui a-
micus, licet bona conscientia possit reti-
nere, si tamen est fidelis, & verus ami-
cus, probabiliter potest credi, quod da-
bit ea dictis filiis sacrilegis: quod potest
quidem facere bona conscientia, & ipsi
eadē possunt recipere, quia vere, & rea-
liter nō recipiunt bona patris, sed dicti
donatarii, cuius dominium acquisitum
fuit, cum sine vlla conditione relicta
fuerint ei prae dicta bona titulo dona-
tionis; hanc conclusionem tenet Soto,
Didacus, Perez, Salzedus, Rosas, & Na-
uarrus. Dixi sine vlla conditione, quia
si dentur amico cum conditione, quod
det ea filijs, non poterit amicus recipere
talem donationem, nec dare filiis,
quia hoc esset transgredi legem iustam,
quae obligat in conscientia in materia
gravi, sed debet dare eam fisco cū suis
fructibus, cui debetur ante sententiam
Iudicis, quia hoc non est solum pēna,
quae debeat post sententiam, sed est
quaedam incapacitas, & inhabilitas re-
spectu quarum sunt filii incapaces di-
ctorum bonorum applicatorum statim
fisco a dicta lege, unde statim debent ei
restitui, ut dicit Gregor. Lopez, Soto,
Rosas, Salzedus contra Couarruiam
& alios. Ex dictis sequitur, quod cum
hęc lex loquatur solum de filiis, non vi-
detur debere extendi ad nepotes dicto-
rum clericorum natos ex legitimo ma-
trimonio; & ideo possunt habere & re-
tinere dicta bona, quia licet dicti nepo-
tes in materia fauorabili teneantur ut
filii, in materia autem odiosa, ut est ista,
de qua agimus, non tenentur pro tali-
bus. Hanc sententiam tenet Ludouic-
us Lopez.

3 Tertia Conclusio. Non valet iura-
mentum, quod hic amicus clerici fa-
cit non manifestandi scilicet, quod fue-
rit ei facta dicta bonorum donatio cū
tacita conditione dandi ea filijs eius sa-
crilegis; sic enim post alios tenet Na-
uarrus. Quod procedit, quando est in-
terrogatus a Iudice, aut accipit eum in
testem, praecedente infamia, aut indi-

Soto li.
4. de iu-
st. q. 5.
art. 1. ad
4. col. 12.
Perez. in
1. 1. 15.
li. or. fo.
306. Sal-
zedus in
practic.
crim. c.
64. Ro-
sas i ep.
succel.
c. 20. n.
161.
Nau. li. 3.
conf. tit.
de testa-
mentis
conf. 8.
fo. 204.
Greg. in
1. 23. 11. 7.
p. 6. So-
to, Ro-
sas Sal-
zedus.
vbi sup.
Lopez i
instr. ne-
got. li. 1.
c. 46. pa-
320. co-
lum. 2.
Na. in c.
iter ver-
ba 11. q.
3. p. fin.
corol.
65.

Soto in
4. d. 41.
q. vnic.
art. 4.

Lupus i
instr. ne-
gl. lib. 2.
c. 46. p. 2.
319. &
col. 1. &
in instr.
consc. 2.
p. c. 18.

L. 6. li. 5.
tit. 18.
noue cō-
pil. Sot.
vbi sup.

tijis clamorosis contra ipsum de tacita confidentia, quæ habita est in eum a dictis clericis: quia si crimen est occultum, & solum agitur de pena, & non de restitutione damni lati, non potest constringi ad testificandum, si non præcessit infamia, & cum non teneatur testificari sic tenetur respondere, ut constet dicere verum ut ens verbis amphibologicis, ut in tractatu ordinis iudicialis dicitur tractando de testibus, cap. 7. nu. 8. sic enim dicit Couarruias, quem sequitur Matienzus.

4 Quarta Conclusio. Filij presbyterorum, aut initiatorum ordine sacro non possunt succedere matribus, ut determinat ius commune, & est opinio communis omnium, & tradit Siluest. post Panorm. & Suarez, & probat quedam lex Tauri, & ideo non possunt eis quicquam relinquere per viam legati, aut inde commissi, nisi eo modo, quo dictum est de patribus.

De Festorum sanctificatione. Cap. CXXII.

SUMMARIVM.

An civitas, aut oppidum teneatur servare festa sub pena peccati mortalis, an ipsarum vicini & cives teneantur servare, licet sint in locis ubi non custodiuntur talia festa. concl. 1. num. 1.

An vicini seu cives unius oppidi teneantur custodire festa votiva. ibid.

An ob pietatem & eius causa possit fieri opus laboriosum in festis. ibid.

Quando incipiat festum. ibid.

An sit licitum in diebus festis vestire nudum, & copiare & traducere quæ non aut scribere. concl. 2. nu. 2.

An sint aliqua opera, quæ non sint servilia prohibita in die festo, & an sint licita in talibus diebus belli simulacra, agitatio taurorum, & alia similia. concl. 3. num. 3.

An parvas operis servilis excuset a peccato mortali. concl. 4. num. 4.

An sit licitum sacris, & cerimonialibus te-

nere apertas ianuas domus, seu officinae, & vendere in die festo. concl. 4. nu. 4.

An in eodem die liceat radere barbam, molere in molendinis domesticis, cribrare farinam. concl. 4. num. 4. ibid.

An sit peccatum in diebus festis piscari tunnos, sardas, coquere furnos caleis, & laterum ac saponis. concl. 5. nu. 5.

An sit peccatum laborare in die festo necessitatis causa. concl. 6. nu. 6.

An peccent famuli operantes de mandato eorum in die festo. concl. 7. nu. 7.

1 Prima Conclusio. Quæcumque civitas, aut oppidum tenetur custodire festa, quando, & quomodo præceptum imponit sub pena peccati mortalis; nec tenetur quis custodire festum loci sui, si inveniatur in alio loco tanquam hospes, & peregrinus, in quo non est præceptum eius festi, sicut e contrario non potest operari in die festo alicuius loci, ubi inveniatur ut hospes illo die, ut dicit Navarrus cum communi, licet in suo loco non sit festum. Hinc sequitur non peccare illum, qui discedit a loco proprio, ubi est hodie festum ad operandum in alium locum, ubi non custoditur illud festum, dummodo si exeat ipso die festi a loco suo, audiat prius Missam; quia alias non audiens illo die Missam peccat mortaliter prout tenet Navarrus. Quod debet intelligi, quando nulla est constitutio, aut consuetudo in contrarium, ut est (ut intelligo) in multis locis Regni Portugalliae; & religiosi, licet sint exempti, tenentur observare festa oppidi in quo commorantur, ut præcipit Concilium Tridentinum: quod procedit, etiam si festa sint votiva confirmata ab Ordine, quia ipsi etiam putantur cives illius oppidi; & ideo sicut reliqui vicini eius tenentur ea custodire: quod procedit, licet ab hinc centum annis essent facta dicta vota, quia hoc oppidum, & eius omnes præteriti, & præsentis tenentur, ut unus populus. Nec ratione pietatis possunt ipsi in domibus suis facere operari operarios, seculares, quia opus

Nav. ca. 13. n. 1.

Nav. v. bi lup.

Concil. Trident. sess. 22. de Regul.

Cou in 4. p. c. 3. s. 1. n. 10. Matienzo in 1. 6. gl. 8. lib. 5. no. 2. c. 6.

Silv. verbo filij. n. 4. iuxta Silv. Pan. in c. per venerabilem qui filij sine legitimi. Suarez. in 1. 2. n. 29. tit. 3. l. 3. fori. l. 9. Tauri.

opus feruile ex se respectu pietatis non definit esse feruile: nec ego inuenio privilegium, quo concedatur illis licentia ad illud, & posui diligentiam in hoc indagando. Vnde debent procurare licentiam ab Ordinatione ad supradicta: quia si non habuerint eam, peccabunt peccati mortaliter consentientes, quod faculares in diebus festiuis operentur in eorum domibus, si non est alia causa ultra eleemosynam, & pietatem, qua possint excusari, ut est necessitas: quod est ordinatum in sancta provincia D. Iacobi.

Nota autem, quod festum incipit à dimidia nocte dici festi vsque ad dimidiam noctem sequentem, vnde possunt operarij operari vsque ad noctem dimidiæ vigiliæ sine vilo privilegio, quia consuetudo sic admisit, quæ habet vim iuris, ut dicit Nauarrus.

2. Secunda Conclusio. Licitum est in die festo vestire nudum, & cibare esuriientem, &c. quia opera ex se sunt pia, non est tamen licitum titulo pietatis edificare pontes, arare prædia, aut fodere vineas pauperum, operari in ecclesijs gratis: quia hæc opera ex se sunt seruilia, & bona intentio facientis non facit, quod ipsa non sint seruilia, nec tollit eorum naturam, vbi dicit Nauarrus: sicut intentio lucrandi non facit opus seruile, quod ex se non est tale, ut dicit idem author, & Medina cum communj. Vnde Scholasticus, qui traducit, extrahitve copias quaternariorum, ten librorum, aut manuseriptorum in die festo ratione lucri, non transgreditur ipsum festum, quia scribere quaternos ex se non est habitum pro opere seruili, licet, si est notarius, copiare, aut transferre processus, & scripturas puto esse transgredi festum, quia sic admissum est in vso, & consuetudine, quæ non condemnat scholasticos aliosque similes, qui traducunt aut extrahunt copias quaternorum pro aliquo lucro, & condemnat notarios scribentes suos processus. Ex dictis inferitur, quod non transgreditur hoc præceptum venans die festo, quia hoc non est opus seruile, neque innocens dummodo au-

diat primo Missam, quia sic consuetudo admisit: quæ etiam introductum est, quod agasones non transgrediantur festum etiam discedentes die festo à domo sua, dummodo prius audiuerint Missam.

3. Tertia Conclusio. Aliqua opera sunt, quæ non sunt seruilia, & tamen sunt prohibita in die festi. Primum est mercatum, seu nundinæ. Secundum iudiciu ciuile, aut criminale, quia non est licitum facere processus, & dare sententias in his diebus, nisi necessitas postulet, ut postulat in colonis, qui diebus feriarum ob suos labores non possunt accedere ad sollicitandas suas hres, producendo testes, &c. Tertium est præstare iuramentum, nisi fiat ratione pacis conciliandæ, aut alterius necessitatis.

Nota autem, quod exercere belli, simulacra, & ludos equestres in diebus festiuis extra tempus quadragesimale non reputatur communiter peccatum mortale, ut dicit Syluester, licet Ricchardus, & summa Angelica dicant contrarium. Nec dicit Corduba, quod putat peccatum mortale facere dictos ludos, & simulacra in tempore Auentus, quia non est tempus penitentiæ, ut est Quadragesima, licet Syluester dicat contrarium, ludere vero pila, & exercere alios ludos similiter publicè feria quinta in Cæna Domini, & feria sexta in Parasceue oēs dicunt esse peccatum mortale, eo quod hoc tempus sit ita Sanctum: & ob eandem rationem puto ego peccare mortaliter consentire quod agerentur tauri in tempore, quo obtineatur aliquod iubilæum, & eadem ratione, quæ accedunt ad prædicta belli simulacra tempore Quadragesimæ, & ad spectandos ludos supradictos in simili tempore peccant mortaliter, letantes in visione tabularum, & quod fiant scientes esse peccatum, sicut ille qui latatur, quod quia sine causa transgreditur præceptum ieiunij, & fatoretur carnibus in tempore Quadragesimæ, sic enim docet Medina, & tenet Corduba.

4. Quarta Conclusio. Paucitas operis seruilis facti in die festo excusatio à

Silu. tit. chorea, qu. 2. & tit. lud. q. 1. 5. 7. Cor. de casib. q. 42.

Med. de restit. c. 11. f. 70. Cord. ubi sup.

pec-

Nau. ca. 23. n. 5.

Nau. ubi sup. nu. 4.

Nau. ubi supra nu. 1. & nu. 10. Med. in sum fol. 95.

peccato mortali: unde vendere his diebus, dummodo parum temporis consumatur, non est peccatum mortale, nisi prohibeatur ab Ordinario ob multā licentiam, quam videt in sua Republ. Unde non peccat mortaliter tonsor radens unam barbam, sed peccabit tonsor radens multas barbas: & eadem ratione non est peccatum mortale molere in molendinis fluminalibus, aut venti ob paucum laborem, qui in hoc exercetur, præcipue si sit consuetudo, & non sit mandatum in contrarium; contrarium tamen debet dici de molitione in molendinis domesticis ob multum laborem eorum, & occupationem, nisi necessitas urgeat.

Ex dictis sequitur, quod præparare materiam in die festo, qua debet fieri opus servile in die sequenti, est peccatum mortale, aut veniale, secundum laborem & occupationem, quæ in eo ponitur: unde peccant qui ea molunt, & præparant lectum in die festo ad faciendos lateres die sequenti, & idem est discernere farinam in die festo, ex qua debet confici panis die sequenti, nisi consuetudo admiserit, & superiores non contraxerint, ut colligitur ex eo, quod notatur in iure. Nec puto peccatum saltem mortale, quod cerdones habeant officinas patentes in diebus festiuis, & occupentur in venditione valceamenti magis quam diebus feriatis, quia consuetudo iuste sic admisit, cum tunc soleant coloni accedere ad emendum qui non possunt alijs diebus, & si unus abstinere a venditione vendentibus alijs, pateretur damnum, & incommodum; & præceptum observationis festi non obligat cum tanto periculo, si enim tenet Navarrus.

Nau. li.
2. conf.
tit. de te-
rijs, col.
1. f. 101.

3. Quinta Conclusio. Non peccant qui in diebus festiuis piscantur tunnos, sardas, sardenas, & alia similia, quæ certis quibusdam temporibus solent accurrere piscantibus, quibus præteritis non amplius possunt colligi, nec illi qui coquant fucos calois iam incapros coqui, quia frinchoentur coqui, & non

mittantur continuè ligna vsque ad finem cocturæ, totum opus corrumpit; & idem est de furnis laterum, & valorum saponis incaptorum coqui.

6. Sexta Conclusio. Non peccant operantes diebus festiuis cum necessitate, scilicet ut sustentent familiam suam, quæ patitur famem dummodo hoc fiat secreta, & audita Missa non adsit scandalum; nec huiusmodi operantes incurrunt in penam excommunicationis, quam prohibet Ordinarius operari in diebus festiuis; quia hæc sententia generalis solum prohibet, quod non est concessum, quia si aliud diceret, diceremus continere intollerabilem errorem, ut dicit Navarrus. Qui vero operantur in festis Sancti Michaelis Septembris, & sanctæ Crucis eiusdem mensis, & in die Innocentium, & Sancti Sylvestri, non peccant, nisi cadant hæc festa in Dominicis, ut concessit Eugenius III.

Nau. v.
bi supra
nu. 14.

7. Septima Conclusio. Famuli, qui pepigerunt cum heris suis servire eis, ut doceantur eorum artem, non desinunt quin peccent operantes in diebus festiuis præcipientibus dictis magistris, licet non possint ab alijs recipi nisi cum hoc onere; quia magis tenentur ad obedientiam Dei, & ecclesie quam eorum: quod intelligitur, nisi necessitas eorum fuisset tanta, ut excusaret eos a tali custodia festi, ut dicit Navarrus. Et sic famulus ministrans, & adiuvans herum suum ad opus servile in die festo, si non peccat herus, nec ipse peccat; peccaret tamen, si non esset talis necessitas, laborans, ut doceatur ab eo officium, & artem illam, & ne illum eiciat a domo: quod est verum, licet non inveniatur alium, qui vellet ipsum domi tenere; quod puto esse verum, nisi non addiscens illam artem non habeat viam aliam viam vivendi honeste. Unde advertant multum Confessarij, & introgent heros, & familiares, si peccent circa hoc, & non absolvant heros qui compellunt famulos ad opus in diebus festiuis, non coacti necessitate, si non proponant

Nau. li.
2. conf.
litorum,
titu. de
confess.
concl. 1.
idem in
Man. c.
13. nu. 6.
& 7.

Nau. v-
bi supra
c. 13. nu.
10. & 11

ponant firmiter, quod non sunt facturi
dictam violentiam, & audientes postea
seruos, & famulos dictos non absoluat
eos, nisi proponant firmiter discessuros
se à domibus eorū, nisi necessitate præ-
manetur addiscere illam artem, ut dictū
est, & docet Nauarr.

De obligatione audiendi Missam die-
bus festis, & qualiter satisfiat
hoc præcepto.

Cap. CXXIII.

S Y M M A R I V M.

*An teneantur Christiani audire Missam
integram in diebus festis, conclus. 1. nu-
mero 1.*

*An qui audit Missam ob deuotionem in die
festo satisfaciat præceptos, conclus. 2.
num. 2.*

*Quid sit, necesse ut quis satisfaciat præce-
pto, ibid. num. 3.*

*An Clericus satisfaciat audiens Missam,
& simul dicens horas canonicas, ibid.*

*An teneatur mulier audire Missam, licet
sciat probabiliter, quod exiens in publi-
cum desiderabitur ab hominibus amore
lasciuo, conclus. 4. num. 4.*

*An committat duo peccata, qui omittit
Missam ob amorem inordinatum stu-
dendi, num. 5.*

*An satisfaciat huic præcepto, qui audit
Missam extra suam parochiam, conclus.
6. num. 6.*

*An sit obligatio audiendi Missam in Sab-
bato sancto, & alijs diebus solemnis
non præceptis, conclus. 7. num. 7.*

*An teneantur audire Missam mercenarij,
qui operantur extra oppida, conclus. 8.
num. 8.*

*Quibus de causis quis non teneatur audire
Missam, conclus. 9. num. 9.*

*An agasones peccent omittentes Missam,
quia pernoctauerint extra oppida pa-
scentes animalia sua, ibid.*

*An pastores possint omittere Missam ob
custodiam gregis sui, ibid.*

*An vidue & virgines teneantur audire
Missam in locis, ubi non est consuetudo
non excedendi, ibid.*

*An peccent, qui audiunt Missam à publice
excommunicato, suspensio, & concubi-
nario, conclus. 10. num. 10.*

Prima Conclusio. Teneatur omnis
Christianus accedens ad etatem di-
cretionis audire Missam omnibus die-
bus festis de præcepto in loco ubi in-
uenitur: satisfacitque huic præcepto au-
diens Missam ab Euangelio: audire ve-
ro eam dicto Euangelio non est res se-
cura, sic enim tenet S. Antoninus, & vi-
detur consentire Sorus, quod debet te-
neri, licet Nauarr. dicat, quod qui audit
Missam solum dicta Epistola, peccat
mortaliter, & qui in fine Missæ post cō-
munionem sacerdotis discedunt, non
peccat mortaliter. Satisfacit etiam huic
præcepto audiens dimidiam Missam ab
vno sacerdote, & dimidiam ab alio se-
cundum opinionem hominum sapien-
tium, licet contrarium sit securius ut di-
cit Medina. Notetur q̄, quod licet dicat
Nauarr. satisfacere præcepto illum, qui
post finem illius Missæ legit, aut audit à
principio Missæ usque ad Epistolā, con-
trarium tamen debet teneri secundum
opinionem eius, quod satisfaciat, qui
audit Missam ab Epistola: quia post
Missam, quod legitur, aut auditur ex il-
la, non pertinet amplius ad sacrificium,
quod requiritur: ut satisfaciat præce-
pto.

2. Secunda Conclusio. Si aliquis ob de-
uotionem audit Missam in die festiuo
præcepti ignorans, quod tunc erat obli-
gatus ad audiendum eam ratione præ-
cepti, satisfacit præcepto: hæc conclusio
est contra Martinum de Ledesma, qui
dicit, quod non satisfacit, quia ut actus
virtutis obligans sub præcepto satisfa-
ciat præcepto, est necesse, quod fiat cum
electione, & consideratione volendo sa-
tisfacere præcepto, ut dicit S. Tho. nec
sufficit, quod fiat ob alium finem: ro-
stra tamen conclusio est vera, & proba-
tur, quia nullus est, qui audiat Missam

D. Ant.
3. p. ii. 9.
cap. 10.
verf. di-
cit.

Sol. i. 4.
q. 2. ar. 1.
Nau. in
Man. ca.
22. nu.
2.

Med. in
sum. fol.
95. pag.
2.
Nau. v-
bi supr.

D. Tho.
2. 2. q. 9.
120. c. 9.

Lop. i in
str. neg.
l. c. 53.
fol. 199.
col. 1.

in diebus festiuis præcepti, qui non ha-
beat intentionem saltem virtualem sa-
tisfaciendi ipsi, si sciret, quod ille dies
erat festiuis, & ideo contra Ledesnam
tenet Ludouicus Lopez, licet respōdeat
eius argumento diuerso modo dicens,
quod ut satisfiat huic præcepto est ne-
cesse quod antea habuerit Christianus
actualem intentionem satisfaciendi cū
illa Missa, quam audit, licet ignoret, aut
non aduertat, si illo die sit festum nec-
ne, ut audiat cum actuali intentione;
quæ responsio tam limitata in materia,
quam tractamus, est nimis scrupulosa,
pro illis, qui obliui sunt, an habuerint
illam actualem intentionem satisfaciē-
di festo, at in rebus moralibus oportet
ita loqui, ut non detur ingressus scrupu-
lis, præcipue in hoc præcepto, quod tā
continuo obligat.

3 Tertia Conclusio. Ut satisfiat obliga-
tioni audiendi Missā, est necesse; quod
audiatur cum toto actu humano, qui
potest adesse, licet sit aliud sinistrū pro-
positum, & misceantur aliquæ conuer-
sationes ita breues, ut non interrumpāt
intentionem. Verum est tamen, quod
tanta potest esse loquela, & diuersio, ut
committatur peccatum irreuerentiæ, &
scandali; sufficitque esse præsentē Missæ
præsentia quadam morali, licet non au-
diatur sacerdos, & satisfacit huic præce-
pto clericus audiens Missam: & dicens
simul horas canonicas ad quas tenetur,
quia eodem actu satisfiat duobus præce-
ptis, sicut accidit debitori, qui vidēs cre-
ditorem suum positum in extrema ne-
cessitate soluit ei, quod illi debet, qui co-
dem actu soluit debitum, & satisfacit
præcepto Charitatis: sic enim tenet
Medina; & hac ratione soluuntur argu-
menta eorum, qui tenent contrarium,
inter quos est Cord. Sequens Scotum,
& Siluestrum. Hinc sequitur, quod cū
clericus possit præstare attentionem Mis-
sæ, & horis Canonicis, & sic satisfacere
his duobus præceptis, etiam satisfaciet
penitens audiens Missam, & dicens pe-
nitentiam seu satisfactionem, quam te-
netur dicere.

4 Quarta Conclusio. Tenetur mulier
audire Missam, licet probabiliter sciat,
quod exiens domo desiderabitur, ab a-
liquo, amore lasciuo; quia tunc potest
exire non compta nec fucata, sed velata
facie honeste, ita ut nullus licet fragilis
possit capere occasionem, cupiditatis la-
sciuar; sic enim tenet Medina; & si ni-
hilominus putat, quod deemon factu-
rus sit officium suum viens humana fra-
gilitate, non tenebitur audire Missam
per duo, aut tria festa, nō vero amplius,
quia ob malitiam vnus carnalis nō de-
bet hæc mulier priuari sua libertate clau-
dens se ad modum monialis; potius te-
netur audire Missam cum possit exire
in publicum locum, cum præceptum
audiendi Missam obliget illos, qui pos-
sunt audire.

5 Quinta Conclusio. Ille, qui ob amo-
rem inordinatum studiorum omittit
audire Missam, non committit nisi vnū
peccatum loquendo formaliter, licet a-
mor inordinatus litterarum, & omitte-
re Missam loquendo materialiter sint
duo peccata distincta: nostra conclu-
sio probatur, quia quando quis omittit
Missam ob amorem studij in hoc casu,
si amor est inordinatus, est, quia eius rā-
tione omittitur Missa, & ideo loquen-
do formaliter non habet aliam malitiā
præter eam, quæ est non audire Missā,
sic enim tenet Medina, disputans con-
tra alios, qui tenent esse duo peccata di-
centes, quod necessario debent confite-
ri; sed attenta hac conclusione, & opi-
nionem sufficit, quod ille, qui omittit Mis-
sam, dicat dum confitetur, quod orauit
Missam absque eo, quod dicat ob stū-
dium, &c. quia addere hoc potius alle-
uiat peccatum, cum minus peccatum
sit omittere Missam ob studium, quam
ob libitum suum, cum hoc non habeat
excusationem, illud vero sic; contrariū
autem debet dici, si quis omittat Missā
ob aliquod peccatum mortale.

6 Sexta Conclusio. Satisfacit huic præ-
cepto, qui audit Missam extra Paro-
chiam suam, licet non sit causa rationa-
bilis ad illud. Verum est tamen quod
pecca:

Medina
l. 2. q. 20
art. 5.

Medina
l. 2. q. 71
art. 5. p.
630.

Medina
vbi sup.
f. 95. &
96
Cord. l.
1. 99. q. 4

peccabit ille, qui ob contemptum Paro-
chi id fecerit, qui quidem contemptus
accidit, quando offendit eum notabili-
ter verbis iniurijs, vt explicat Altifio-
dorensis; eritque peccatum mortale,
quia contemptus in quacunque mate-
ria habet adiunctam culpam mortale;
vt dicit Couar. estque nostra conclusio
tam vera, vt præcipiente Episcopo sub
excommunicatione, quod nemo audiat
Missam, nisi in sua parochia, erit illud
mandatum nullius valoris, quia audire
Missam, & satisfacere præcepto extra
parochiam, est consuetudo generalis,
quam non potest Episcopus tollere, si-
cut non potest ius limitare, vt declarat,
resoluitque Gutierrez. Noteturque,
quod in ecclesijs fratrum minorum ob
seruantia potest audiri Missa in diebus
festiuis satisfaciendo præcepto, vt con-
cessit Leo X. quod secundum id, quod
dictum est, non est privilegium, sed qua-
dam declaratio ad abolendos scrupulos
gentis ignorantis; hocq; etiam ob vitan-
das lites, quas possent excitare Parochi
simplices: videatur Nauarrus, & Medi-
na, qui addit, quod peccat mortaliter
Episcopus, qui præciperet contrarium
sub pena excommunicationis.

7 Septima Conclusio. Attento quod
præceptum audiendi Missam solum obli-
get in diebus festiuis, licet sint reliqui
dies multum solemnes, sicut feria 6. in
Parasceue, sabbatum sanctum: quarta
feria cinerum, non est obligatio sub pe-
na peccati mortalis audiendi eam, sic
enim dicit Medina.

8 Octaua Conclusio. Tenentur audire
Missam mercenarij, qui operantur ex-
tra oppida per tria miliaria distantes
ab ecclesia, ad quam possunt accedere,
quia hi sunt homines robusti, & possunt
ferre hunc laborem; verum est tamen,
quod in hoc non potest dari regula cer-
ta, sed debet relinqui arbitrio boni viri
consideratis circumstantijs temporis, &
loci, sic enim tenet Nauarrus.

9 Nona Conclusio. Multis de causis
remanere potest quis liber à debito au-
diendi Missam. Prima si audire eam est

detrimentum suæ vitæ, honoris, aut bo-
norum, sicut si timeret, quod vulnerabi-
tur in itinere, & sicut si careret pallio
homo honorificus, aut aliqua re graui,
& necessaria, aut si aliqua mulier non ha-
beat velum, aut quid simile. Secunda
causa pietatis, & ideo qui curat infir-
mos; non tenetur audire, si ex eo timeret
passuros detrimentum in sua cura. Ex-
cusantur etiam itinerantes cum bona
societate, quam amitterent si demora-
rentur. Etiam excusantur agasones, qui
nolunt accedere ad oppidum ad audiē-
dam Missam, propterea quod est illis
multum commodi remanere extra in
aliquo prato pascendo equos, aut mullos
suos, vnde lucrantur aliquid, quia in ho-
spitijs consumerent pecunias, & non pos-
sent inde viuere, & sustentare familias
suas tam congrue; sic enim colligitur lex
eo, quod tradit Nauarrus. Etiam mulier
non peccat omittens Missam, quando
eius maritus non vult, quod exeat do-
mo, & si exit, rixatur, & est pauca pax.
Nec peccat pastor omittens Missam, si
est vnicus, quia relicto grege, aut eueni-
ret damnum notabile, aut veniret lupus,
& raperet oues, si tamen sint duo pasto-
res in territorio, & duo missæ in ecclesia
illius, teneretur vnus audire vnā mis-
sam, & alius aliam: dicitque Nau. quod
Confessores debent obligare dominos
gregis, vt habeant sufficientes famulos
ad custodiam eius, si id possint facere,
vt possint audire missam, licet dicat quod
consuetudo potest introducere, quod
satisfaciant audientes missam in aliqui-
bus diebus solemnioribus, & non pec-
cent non audientes in reliquis diebus fe-
stiuis. Addeque ego, quod si sint duo pa-
stores, & non sit nisi vnica missa, tenen-
tur pangere inter se, quod vnus eorum
audiat hoc die missam, & alios alio die,
quia ille, qui non potest adimplere præce-
ptum in totum, tenetur adimplere par-
tem, quam potest. Excusatur etiam vi-
dua, quæ omittit Missam certis tempo-
ribus ob consuetudinem; quæ est in lo-
co; & idem est dicendum de matribus,
quæ relinquunt domi filias suas vsque
ad

Nau. ca.
13. & c.
22. nu. 3.
& tit. 2.
conf. tit.
de feriis
conf. 3.

Nau. d.
c. 1. cōf.
5.

Aluſ. 2.
p. 1. The
ol. tr. 19
Con. in
ca. alma
mater. l.
p. 5. 7. o.
4. ad fin.

Gutierrez.
in qq. ca.
no. c. 30.

Nau. ca.
21. nu. 5.
Medina
in sum.
fol. 201.

Medina
vbi sup.
f. 220.

Nau. in
Man. ca.
21. nu. 4.

ad certam ætatem, quia sic est de more: Predicatores tamen deberent reprehendere hanc consuetudinem, & Confessarii debent multum persuadere, & increpare matres ob mala, quæ relictis solis virginibus domi solent evenire, (ad Domino permittente) & deberent monere Ordinarios, ut fugarent similes consuetudines. Noteturque, quod non putro esse rem securam, quod viduæ detineantur domi per totum annum integrum à morte mariti sine auditione Missarum, quia licet Silvester, & alij graves doctores concedant valere consuetudinem aliquorum locorum, scilicet quod contineantur domi per spatium unius mensis, non ideo debemus concedere idem esse validum per spatium unius anni, ut arguit Navar. quia eodem modo possemus dicere, quod possent esse duo anni, & tota eorum vita, quod nemo debet dicere; & etiam quia ratio Navarr. contra Silvest. & reliquos auctores videtur habere paucam vim, quia non valet argumentum, est valida consuetudo unius mensis: ergo duorum & trium erit valida, & per consequens etiam unius anni: quia consuetudo unius mensis est rationalis, illa vero duorum, aut plurium est irrationalis, & gentilica, & ut consuetudo excuset contra præceptum obligans ad peccatum, & legem positivam debet esse rationalis; & tunc est rationalis, quando lex, quæ ordinat, quod consuetudo admittit, est rationalis, ut resoluit doct. Silvest. certumque est, quod si in aliquo tempore, aut loco aliqua lex ecclesiastica præciperet, quod viduæ contineantur se domi per tres, aut plures menses absque eo quod irent ad ecclesiam, quod putaretur irrationalis, & gentilicum. Unde debent eam Episcopi rejicere in suis diocesis, si sunt ibi similes consuetudines sub gravibus penis impositis contra transgressores. Et nota, quod tempore interdicti nemo potest audire Missam, nisi ratione alicuius privilegij, & qui habent illud, tenentur audire Missam, ut explicavi-

mus in expositione cruciatæ.
10 Decima Conclusio. Non potest quis sine peccato audire Missam ab eo, qui est publice concubinaris, sicut enim tenent Silu. Navar. & Covarr. ita ut ille, qui inuitat sacerdotem, quem scit existere in peccato mortali, ut faciat aliquod officium ecclesiasticum, peccat mortaliter, ut dicit Navar. contra alios: quod debet intelligi de sacerdote eiccto ab ecclesia ob excommunicationem, aut suspensionem notoriam, aut nominationem, aut qui non est paratus, nec tenetur dicere eam, aut si peccat per fragilitatem, aut ignorantiam, & non per malitiam, & si dicat eam ob pravam finem: aut si inducit illum contemnens salutem spirituales dicti sacerdotis, ut dicit idem Navar. unde raro, ut dicit Corduba, peccant homines rogantes sacerdotes, ut dicant Missas, aut administrarent sacramenta, & ideo ius solum absolute prohibet audire Missam à publicis concubinarijs, ut contra Antonium de Butr. tenet Castus, quem sequitur Gutier. quod intelligitur, nisi qui audiunt Missam ab eis ignorent hoc ius, quia ignorantia iuris positivi probabilis excusat, ut dicit Navarrus.

De custodibus quoad eorum obligationem.

Cap. CXXIV.

SUMMARIVM.

An custodes teneantur reficere damnum causatum ob eorum ignaviam, conclusio. 1. num. 1.

An, qui custodit carcerem sit liber ab obligatione, ponente iudice homines, qui custodiant carceres, & detentos in eis, conclusio. 2. num. 2.

An custodes montium teneantur ad damnum, quod in illis fit non denuntiantes dampnificantes, conclusio. 3. num. 3. & conclusio. 4. num. 4.

An

Sil. ver. consu. num. 2.

Sil. ver. Missa 2. q. 3. Nav. in Man. ca. 25. n. 78. Cov. in ca. alma mater. 1. p. 5. 2. n. 10.

Nav. v. bi sup. Cord. d. casib. q. 5. corol. 6. Cast. d. 2. d. le. p. c. 7 in fi. Gutier. de qq. can. c. 1. fol. 21. Nav. v. bi supra nu. 79 & 80.

An teneantur custodes soluere poenam, quæ ob denuntiationem delinquentium non fuit soluta, conclus. 9. num. 5. & 6. num. 6.

An peccent custodes abscondentes, ut apprehendant ingredientes loca, conclus. 7. num. 7.

An custodes positi ad portas ciuitatum permittentes mercatores transire absque solutione tributorum, teneantur ad tributa soluenda, conclus. 8. num. 8.

An dicti teneantur restituere quod sibi datum est ne denuntiant non soluentes tributa pro mercibus, conclus. 9. num. 9.

An famulus assignatus ad custodiam alicuius domus permittens aliquem exire à domo teneatur restituere damnum, quod sequitur ex tali exitu, conclus. 10. num. 10.

Si aliquis dat alteri 200. ducatos, ut custodiat eos, & fures rapiant eos absque culpa eius, qui custodit, an possit dominus eorum petere eos bona conscientia per viam litis, conclus. 11. num. 11.

An sufficiat iuramentum custodum ad condemnandum aliquem delinquentem. conclus. 12. num. 12.

Prima Conclusio. Si custos ob custodiam suam non recipit aliquod stipendium, sed solum suscipit sub sua cura illud, ut indulgeat domino eius rei, quam custodit, non tenetur ad damnum, quod ex sua ignauia, & paucâ custodia euenit nisi ex sua parte fuerit dolus, aut lata culpa, sic enim tenet Syluester. Si vero accipit stipendium, tenetur ad damnum quod ex sua leui culpa euenit. Hinc inferitur, quod artifex, qui recipit aurum, aut argentum, aut margaritas pretiosas, ut ex his omnibus faceret Reliquarium, si pro custodia harum rerum recipit stipendium, tenetur ad damnum, quod ex eius ignauia euenit, licet sit ob culpam leuissimam, quia huic obligationi, quæ tenetur ratione stipendij adiungitur alia, quæ tenetur ratione contractus, quem fecit cum domino, quod scilicet esset facturus Reliquarium pro certo pretio;

qui quidem contractus cum sit factus in fauorem amborum, obligat ad damnum, quod ex eius ignauia euenit, licet hoc damnum euenerit ob culpam leuem.

2. Secunda Conclusio. Custos alicuius carceris non eximitur ab obligatione custodiæ, licet iudex ponat alios custodes, ut etiam custodiant simul cum eo non multum fidens eius soli custodiæ; sicut non excluditur aliquis à cura alicuius rei, licet detur ei adiutor in administratione, ut tenet Barrolus.

3. Tertia Conclusio. Custodes montium, in quibus sunt animalia venabilia, & ligna, non denuntiantes illis, qui in prædictis montibus capiunt ligna, aut venantur, nec capiunt penam impositam, non tenebuntur ad restitutionem, licet iurauerint id facere: quod intelligitur, quando incisio lignorum, aut venatio iniuste prohibita fuit, quia qui sic prohibent hæc, peccant contra iustitiam, & per consequens peccabunt custodes exigentes poenam ab illis, iuramentum vero non debet esse ligamentum malitiæ; sic enim tenet Nauarra, qui est videndus circa hanc materiam, & in summa etiam cap. 17. num. 124.

4. Quarta Conclusio. Quicumque custodit ciuitatis, aut confinium Regni, aut montium, aut venationis iuste prohibita, qui iurant, & obligantur custodire hæc loca dissimulantes, & non denuntiantes delinquentes, peccant mortaliter, quia transgrediuntur fidelitatem, & iuramentum iustum, ut tenet Nauarra de qua culpa, & restitutione liberantur dicti custodes dissimulantes cum personis nimis egenis, ut resoluit idem Nauarra, quod intelligitur, si sciunt, quod sint egenæ, quia si dubitant, & sic consentiunt eas incidere ligna in dictis montibus, non desinunt peccare mortaliter non denuntiantes dictas personas. Sunt etiam custodes liberi à culpa, quando consentiunt piscari, aut venari eos, quos sciunt esse consanguineos, aut amicos domini rei, putantes, quod dominus ipse sciens consentiret etiam, sic

Bar. in l. vt certum, §. siudem, ff. commoda.

Nau. li. 3. de restit. c. 4. an. 134. & Nau. c. 17. nu. 124.

Nau. in Man. ca. 15 n. 34. Nau. ca. 17. num. 122. & nu. 123.

Syl. ver. custos.

sic tenet Nauarr. vbi supra.

Arag. 2.
2. q. 63.
art. 7.
Sylu. &
Na. vbi
sup. c. 25
nu. 34.

5 Quinta Conclusio. Tenentur custodes restituere penam non exactam ab illis, qui ingressi sunt montem prohibitum, & quam debebant soluere illi denunciati ab eis; quia licet ante condemnationem iudicis non teneantur delinquentes ad penam, custodes tamen tenentur, quia non soluunt hanc penam ratione debiti delinquentium, sed tamquam rem debitam ab ipsismet custodibus; sic tenet Aragon contra Syluestrum, & Nauarrum, qui dicebant non teneri soluere dictam penam, cum delinquentes non sint condemnati in ipsa, non considerantes, quod si non fuerunt condemnati, processit à malicia custodum, qui non seruauerunt fidelitatem manifestando, & ideo eorum infidelitas effecit damnum dominis, & tamquam causa damni tenentur restituere penam, qua domini sunt contenti. Hinc infero, quod ratio Nauarri, & Syluestri solum liberat in conscientia delinquentes à restitutione penae, quousque condemnentur, cum non teneantur ipsi se denunciare, nec esse executores sui.

6 Sexta Conclusio. Dato casu, quod custodes sint liberi à solutione penae non denuntiantes delinquentes, ut dicit Syluester, & Nauarrus; non tamen sunt liberi à soluendis lignis, & damnis, quae fuerunt facta in dictis montibus dissimulantes cum dictis malefactoribus, praecipue, si illi non habebant ius in dictis montibus, ut solent habere oppidani vnius oppidi in montibus alterius oppidi, quorum vicini contumuntur pratis, & aquis promiscue; quia usus recepit in aliquibus locis, quod sunt contenti sola pena, nolentes, quod restituatur pena damni; & in hoc casu contenti sola pena, tenentur custodes illam soluere non manifestantes eos, qui fecerunt damnum, quia hic sine dubio non debetur pena tamquam pena, sed tamquam interesse acceptum in compensationem damni lati, quod damnum licet sit maius, etiam, recompenfatur cum lignis, & alijs utilitatibus, quas ex conuicinis (vn-

de sunt delinquentes) extrahunt domini dictorum montium.

7 Septima Conclusio. Custodes, qui abscondunt se, ut sic apprehendant ingredienti in montes, non peccant facientes hoc, ut sic apprehensi facto periculo caueant ab ingressu iterum; nec tenentur restituere damnum, quod permittunt fieri; quia hoc paruum damnum permixtum resultat in utilitatem maiorem domini, quia facto periculo apprehensi cauent in posterum, quod non accideret, si statim vellent ab eis exigere penam, antequam faciant damnum, quia si non essent occupati in incisione ipsorum lignorum, fugerent viso custode, & etiam quia in principio ingrediuntur caute, & sentiunt custodem, qui vult comprehendere illos: postquam vero occupati sunt, non tantum cauent, sic enim tenet Nauarrus.

8 Octaua Conclusio. Custodes mercium positarum in confinibus permittentes transire mercatores non denuntiantes, ut soluant tributa, tenentur ipsi soluere ea, quia dato casu, quod non teneantur soluere penam, ut dicunt Syluester, & Nauarrus, tenentur soluere tributa, cum haec non debeantur tamquam pena, sed tamquam interesse, sic enim tenet Nauarrus.

9 Nona Conclusio. Probabile est, quod huiusmodi custodes non tenentur restituere id, quod mercatores dederunt eis, ne denuntiarent, sed potius possunt detinere eo titulo, quo detinentur res relictae à domino suo, ut probat Nauarrus: quod confirmatur, quia sic receptum dato casu, quod debeat restitui, debet restitui pauperibus; sicut totum id, quod recipitur ob causam turpem, si sit turpitudine ex parte dantis, & recipientis, non debet restitui danti, sed pauperibus; & restitutio, quae illis fit, cum sit de consilio, non obligat. Dixi, *probabile*, quia contrarium, quod scilicet teneantur restituere, tenent Doctores graues, quae opinio debet persuaderi custodibus, & si noluerint eam sequi defendentes se cum opinione Nauarri,

non

Nau. in
Man. c.
17. n. 124

Nau. ca.
25. n. 34.
in Man.

Nau. in
c. 17. nu.
31.

non debent negari illis absolutio, ut dicit Fr. Ludou. Lopez.

Lop. i in
str. conf.
1. par. c.
106.

10 Decima Conclusio. Famulus deputatus ad custodiam alicuius domus permissus exire aliquem noctu ab ea, non tenetur restituere damnum, quod hic fecit extra ipsam domum, sic enim tenet Aragon contra Sotum: & probatur, quia officium huius custodis non obligat quantum ad damnum, quod fit extraneis, sed quantum ad damnum, quod fit domesticis; & ideo solum tenetur restituere damnum, quod ob eius culpam leuem acciderit in rebus domesticis; respectu autem extraneorum, & vicinorum non tenetur magis, quam teneatur, qui non habet illud officium.

Arag. 2.
2. q. 61.
art. 7. p.
187. col.
2. corol.
3.
Sot. li. 4.
de iusti.
q. 7. ar. 3.

11 Undecima Conclusio. Si quis daret alteri 200. ducatos ad custodiam, & fures rapiunt sine culpa, poterit dominus petere illos per litem; & si adiudicetur, ut retineat eos, si non sit multum certus de pauca, aut nulla culpa, quam habuit in custodia, quia si sit certus non habuisse culpam, non poterit cum bona conscientia petere eos, quia qui habet rem in custodia, solum tenetur restituere eam, si rapta fuit ob eius dolum, aut culpam latam ab eo; & qui sine culpa amisit rem dictam, & compellitur soluere in foro exteriori, potest secrete capere de bonis domini alia æqualis valoris, sicut innocenter condemnatus secundum allegata, & probata ad aliquam poenam potest recte fugere ab eius solutione, compensans damnum suum, sic enim tenet Corduba.

Cord. d.
casib. n.
75.
Lib. 4. fo
ri. tit. 7.
ubi Mō-
taluis.

12 Duodecima Conclusio. Custodes positi à Republica ad impedienda damna, quæ particulares possunt accipere in locis prohibitis, habent in his Regnis tantam authorita-

tem, ut eorum iuramento fletur in condemnatione delinquentium.

De Bello. Cap. CXXV.

SUMMARIVM.

Quot sint species belli, & quas conditiones debeat habere bellum iustum, nu. 1.

An sit licitum Principi Christiano in bello iusto vri militibus infidelibus, concl. 1. num. 2.

An Princeps teneatur examinare iustitiā belli, concl. 2. num. 3.

An sit licitum in bello iusto occidere indifferenter contrarios, conclusio. 3. numero 4.

An peccent mortaliter milites praeliantes in bello iusto existentes parati praeliari in bello iusto, & iniusto. conclu. 4. nu. 5.

An sit licitum praeliari contra infideles ratione infidelitatis, concl. 5. nu. 6.

An sit licitum clericis praeliari in bello, conclus. 6. num. 7 & concl. 7 num. 8.

An Clericus, qui habet aliquod dominium temporale, possit mouere bellum, conclus. 8 num. 9.

An Princeps teneatur in bello adimplere promissum, conclusio. 9. num. 10. & an possit praeliari in diebus festis, ibidem.

AD intelligentiam eius, quod dicturi sumus, est primo notandum, quod bellum est duplex, aliud iustum, aliud iniustum; declarabitur autem, quod sit iniustum; si declaremus, quod sit bellum iustum. Ut autem bellum sit iustum tria requiruntur conditiones. Prima authoritas eius, qui mouet bellum, scilicet, quod sit Princeps, & supremus in temporalibus, quia si non est superior, non poterit mouere bellum, cum habeat superiorem, coram quo per viam litis possit pretendere iustitiam. Dixi mouere, quia bene poterit vri bello iusto defendendo se contra inimicos etiam non expectando licentiam à superiore, ut resoluit Bannes. Secunda, ut sit causa belli gerendi, scilicet lata iniuria à parte contraria.

Bañes 2.
2. q. 40.
ar. 1.

traria. Tertia, quod sit recta intentio, quod non aggrediatur bellum odio, sed solū zelo iustitiæ, quia alias erit peccatum mortale præliari; quæ mala intentio cum non sit peccatum iniustitiæ, non obligabit ad restitutionem ipsa per se sola, & deficiente aliqua ex his qualitatibus bellum erit iniustum. Circa hanc materiam videatur D. Th. Contr. Corduba Nauarrus, Petrus Navarra, & Gabriel, cum reliquis sententiaris.

2. Prima Conclusio. Licitum est loquendo absolute Principi christiano in bello iusto vii milibus infidelibus, habito tamen respectu aliquarum circumstantiarum potest esse illicitum ob scandalum, quod inde nascitur in Repub. Christiana, & propter irreuerentiam, quam hi committunt erga templa, aliq; loca sacra, ut resoluit Bañes.

3. Secunda Conclusio. Tenetur Princeps adhibere multam diligentiam in indagando, & examinando, an sit bellum iustum; qua diligentia habita, si adhuc dubitat de sua iustitia, quia sint pro utraque parte rationes æquales, non poterit præliari contra possessorem, quia melioris est (ceteris paribus) conditionis possessor; si vero sit maior probabilitas ex parte non possidentis contra possidentem, si ab illo petat concordiam, & pactum, & nolit acceptare qui possidet, tunc licite posset bellum mouere contra eum, ut resoluit dictus Bañes.

4. Tertia Conclusio. In bello iusto est licitum præliari, & occidere indifferenter eos, qui tenent partem contrariam, postquam sustentant bellum iniustum: dummodo hoc sit in ipsis conflictibus belli, sic enim dicit Victoria. Dixi in actu conflictu belli, quia si sit obtemperata victoria existentibus rebus extra periculum, tunc non est licitum occidere oēs solum ob vindictam iniuriæ præteritæ: potest vero fieri occisio etiam innocentium pro maiori securitate in posterum quod potest quidem accidere in bellis contra infideles, ex quorum parte non est securitas, cum sint inimici fidei; non

accipit vero hoc, si bellum sit contra Christianos, quia si obtemperata victoria esset licitum occidere etiam innocentes, esset reddere desertam Christianorum habitationem, nec est licitum occidere captos infidelium obtemperata victoria, & negotio existente securo, nisi fugerint; nec est licitum occidere deditos hac conditione, quod parcatur eis; quia hac non posita conditione non est iniquum eos occidere, qui fecerunt maiorem resistenciam, licet victi denique vi partis contrarie sint dediti libenter tradentes castrum, arcem, aut quid simile.

5. Quarta Conclusio. Milites qui præliantur, licet sint bella iusta, peccant mortaliter parati existentes ad prælia, siue bellum sit iustum, siue iniustum; parati autem præliari solum in bello iusto possunt licite sequi Ducem suum videntes, quod sit homo Christianus; & milites inferiores, qui sciunt, quod eorum dux dubitat de iustitia belli peccant præliantes, licet sint eorum subditi, & Pependarii, si vero ipsi sunt, qui dubitant de iustitia belli, possunt licite præliari sequentes Ducem suum generalem, qui non dubitat de hac iustitia belli, quia non est curæ suæ examinare hoc, sed præsumere, quod bellum est iustum, quia licet speculative dubitent de eius iustitia, sunt certi practice, quod obediunt non peccant.

6. Quinta Conclusio. Non est licitum præliari, & proponere bellum contra infideles ratione solum eorum infidelitatis, idolatriæ, & peccatorum quæ committunt contra naturam, nisi impediant prædicationem cum blasphemis & cum falsis præsuasionibus, ut contra multos Canonistas, & Theologos sequentes D. Thom. probant Sotus, & Courr.

7. Sexta Conclusio. Existente Re- publ. in extrema, aut grauissima necessitate, licitum est clerico præliari in bello defensivo etiam sine licentia summi Pontificis, & ideo possunt clericilicite præliari contra inimicos, qui habent obsessam aliquam ciuitatem, si sit

Bañes 1.
1. q. 40.
art. 1.
D. Th. 2.
1. q. 40.
art. 1. &
q. 41. ar.
1. & q.
66. ar. 8.
Cov. in
reg. pec-
catum, 2.
p. 9. 10.
& 11.
Cord. li.
1. q. 29.
Cast. ad
uers. he-
res. ver-
bo bellū
Nau. in
Man. ca.
15. n. 13.
Nau. li. 2.
de resti-
c. 3. a nu.
159.
Gabr. in
4. d. 15.
q. 4.
Bañes
ubi sup.
dub. 3.
Bañes
ubi sup.
dub. 4.
Victor.
de bello
q. 43.

Caietā 21. ubi Bannes dub. 2. sic probabilitas, quod praeliantibus ipsis non capietur dicta ciuitas, ut tenet Caietanus, ita ut teneantur in hoc casu ad illud, ut probat Bannes.

Bannes ubi sup. 8 Septima Conclusio. Non est licitum clerico in bello offensiuo praeliari loquendo regulariter solum ob finem acquirendae victoriae, verum est tamen, quod si eius auxilium est precise necessarium ad obueniendam dictam victoriam, & non obtenta periclitabitur multorum vita, honor, & fama Principis, tunc enim poterit praeliari de licentia principis praesumpta, immo addit Bannes teneri in hoc casu ad illud.

Syl. ver- 23. q. 3. bo bel- c. Maxi- lo, 3. q. 1. min. Non. in Manco. 27. num. 21. Bannes, ubi sup. 9 Octaua Conclusio. Clericus, qui habet aliquod dominium temporale, in Republica perfecta potest mouere bellum iustum, & creare ducem qui praefit illi ex parte sua, ut tenet Syluester, & licet non habeat dominium temporale, potest conuocare aliquem Principem secularem, ut faciat bellum pro defendenda eius ecclesia, ut definitum est in iure. Hinc infertur, quod Clerici possunt exhortari milites suos ad victoriam ante conflictum, non tamen perire et dicere, quod occidant, sed solum dicere, quod faciant animose ante conflictum, ut tenet Nauarius, quod sequitur Bannes contra Syluester. & si tales ex hoc acurrant irregularitatem, videtur in materia irregularitatis, cap. 172. num. 4.

10 Nona Conclusio. Si adimplere Principem quod promissit contratio in bello est magnum damnum Reipublicae non tenetur adimplere, ut si metu promississet daturum ei ciuitatem, ut liberaret se ab eius tyrannide, & iniustitia, nisi confirmauerit promissum cum iuramento, quia in hoc casu tenetur adimplere, nisi veniat damnum inde innocentibus, quia tunc non tenetur adimplere, sed poterit petere relaxationem iuramenti. Nota vero, quod illud, quod promittit Princeps, qui facit bellum iniustum tenetur adimplere, dummodo non excedat iustam satisfactionem, quam alius potest recipere, sic enim resoluit

Bannes colligens illud ex D. Thom. qui dicit, quod non est licitum decipere inimicos per insidias dicendo illis mendacium, aut non adimplendo promissum. Est tamen licitum decipere eos per insidias abscondendo eis secreta seu arcanum belli. Notaque, quod non solum est licitum praeliari in diebus festiuis in bello defensiuo, sed etiam in offensiuo, si tunc adsit opportunitas obtinendi victoriam, ut dicit Caietanus, ex quo colligitur, quod praeliari sine necessitate in talibus diebus est solum peccatum veniale. 4.

Caiet 2. q. 30. at.

De Bello quoad stipendium.

Cap. CXXVI.

S Y M M A R I V M.

An peccent, & teneantur ad restitutionem duces, qui praesentant plures milites, quam habeant, ut sic habeant sibi plura stipendia, conclus. 1. num. 1.

An milites possint petere plus stipendii, quam illis fuit promissum ratione damnorum, quae receperunt in bello, conclus. 2. num. 2.

An teneatur Princeps remunerare eos, qui gratis concurrunt ad bellum, & soluere illis stipendia solita, & damna, quae ex bello receperunt, conclus. 3. 4. & 5. num. 3. 4. & 5.

An peccet, & teneatur ad restitutionem dux, qui cum ratione schedula regia possit introducere certum numerum militum in quandam ciuitatem, introducit minorem numerum, & reliquos sibi sibi stipendia quae erant soluenda, conclusio 6. num. 6.

Prima Conclusio. Peccant mortali-ter, & tenentur ad restitutionem duces praesentantes plures milites, quam habeant in seruitio, ut sic detineant illorum stipendia, quod quidem faciunt imponentes familiaribus, ut compareant in habitu militari dicentes esse eos milites, licet non sint, aut praecipientes aliquibus militibus, ut

1

Cord. v.
bi supra

tia soluere iustum stipendium, & damna, quæ percepit occasione belli, si multum egebat Rex eius auxilio, ut dicit Corduba; quia in hoc casu tenebatur Rex admittere hoc auxilium, sicut tenetur infirmus in salutis tempore soluere medico; quod debetur illi ob curam, & expensas, quas fecit in eius curatione, licet putauerit contra voluntatem eius, quia tenebatur infirmus consentire in dictam curationem.

Gabr. in
4. d. 15.
q. 4. con
fil. 6.
Sil. ver-
bo bellu
q. 10.
Nau. v.
bi supra
2. pucto

¶ Quinta Conclusio. Quando bellum est iniustum, non tenetur Rex soluere omnia damna militibus, quos inducit ire ad bellum, siue sint subditi, siue non, sicut enim tenet Gabriel, & Silvester, quos sequitur Nauarra contra Cordubam. Hinc sequitur, quod illi qui sic preliantur, & patiuntur damna ex parte inimicorum, & fecerunt expensas in itinere, non possunt dicere vlla ratione, quod ea patiantur contra voluntatem, cum ipsi libere se exposuerint periculis illis, quia consentientes bello iniusto consentiunt etiam damnis, & periculis, quæ ex ea nascuntur: quod intelligitur, nisi Princeps promiserit, & iurauerit satisfacere dicta damna, quia in hoc casu tenebitur ad dictam satisfactionem.

¶ Sexta Conclusio. Quando aliquis Dux cum authoritate Regia potest introducere in aliquod oppidum, seu villam 60. v. g. milites, & soluere eis stipendia expensis dicti oppidi, pangens cum ipso, quod non introducet, nisi 50. & mittit solum triginta, iniuste recipit stipendia, & expensas absentium, quia dictum pactum non fuit iustum; primo propter damnum, quod facit bello diminuens numerum militum: secundo, quia tenebatur oppidum sustentare dictos 60. milites, quia Rex poterat illud obligare, & etiam, quia sine villo iusto titulo accepit stipendia absentium, & Rex, aut generalis belli Dux poterit sumere penas huius delicti; & si ex parte oppidi fuit etiam iniustitia in dicto pacto, non debet illi fieri restitutio, sed pauperibus, & hoc de consilio, quia

quando est turpitudine in aliquo contractu ex parte dantis, & recipientis, non debet quicquam danti restitui, sed pauperibus, ut resoluit Nauarr. Hinc inferitur, quod si ex parte Ducis fuit aliqua turpitudine, & non ex parte oppidi, oppido debet restitui quod accidit, quando Dux sine presentatione schedule Regie facit eos soluere dicta stipendia, & ipsi ad redimendum suam vexationem fecerunt illud pactum: sic enim tenet Nauarrus in quodam consilio.

Nau. in
Man. ca.
17. a nu-
mero 30

Nau. l. 1.
consil. 1.
de pact.
consil. 3.

De bello quoad spolia, & restitutionem damnorum. Cap. CXXVII.

S Y M M A R I V M .

An praeliantis, qui sine consensu Ducis generalis capiunt aliquid in bello iniusto, peccant mortaliter, & teneantur ad restitutionem. cont. 1. num. 1.

An in rapto aperto facto auctoritate Principis possint expoliari captivi, & in seruitutem redigi. concl. 2. nu. 2.

An concesso rapto libero possint expoliari Ecclesia, & monasterio. conclusio. 3. numero 3.

An milites in bello iniusto possint depredari ciuitatem. cont. 4. nu. 4.

An omnes depredantes ciuitatem in bello iniusto teneantur in integrum, ad restitutionem, vel singuli pro rata. conclusio. 5. num. 5.

An fideles ementes ab infidelibus spolia ab his capta minori pretio, quam valeant, teneantur restituere suis dominis. concl. 6. num. 6.

An Princeps nolens accipere aliquam satisfactionem sibi oblatam, teneatur restituere spolia capta, & damna quorum & causa non accepta dicta satisfactio. cont. 7. num. 7.

¶ Prima Conclusio. Duces, aut milites, qui sine consensu Ducis generalis capiunt aliquid in bello iniusto, peccant mortaliter, & tenentur ad restitutionem.

S 3 nem,

Merc. d.
rest. ca.
15. ver.
q. loca.
Sil. ver.
bellu, 1.
q. 10.
Bañes 2.
2. q. 40.
ar. 1. col.
1368.
Bañes y-
bi supra
ar. 2. du-
bio pen.

Gabriel
in 4. d.
15. q. 4.
conc. 1.

Silu. ver.
bo bellu
q. 1.
Cou. v-
bi sup. 5
11. ar. 10

nem; quia si non est autoritas princi-
pis, habentur, ut priuari homines, qui
quidem non possunt accipere aliena; sic
dicit Mercatus cum communi, & Silu.
addit, quod si imponatur excom-
municatio, quod nullus possit capere
quicquam, incurrerent ipsam omnes,
qui caperent; eandemq; opinionem tenet
Bañes inferens ex dictis, quod qui
preliantur sine autoritate Principis,
tenentur restituere damna, quae fece-
runt in bello, & quae eorum causa acci-
dere; & secundum eundem Bañes fra-
tres apostatæ, qui sunt in bello, tenentur
restituere totum id, quod capiunt; quia
hi loquendo regulariter preliantur sine
autoritate Principis: immo præcipit
Dux generalis, quod similes eijciantur
ab exercitu: & si constat eis, quod Prin-
ceps tacite, aut interpretatiue habet ra-
tum, quod ipsi preliantur in suo bello,
poterunt percipere stipendia, & spolia
inimicorum: Peccant etiam mortaliter,
& tenentur ad restitutionem illi, qui ob-
tenta victoria capiunt res mobiles, quia
hæ debent reduci in cumulum, ut Du-
ces diuidant inter milites: quod intelli-
gitur, nisi sit consuetudo, ut unusquisq;
retineat, quod ceperit, ut dicit Gabriel:
& intelligitur etiam, nisi Dux generalis
concesserit captionem, & raptum libe-
rum, quia in hoc casu nullum est pecca-
tum, nec obligatio; limitat etiam Silu.
supradicta, quando milites capiunt di-
cta bona mobilia, post obtentam victo-
riam; quia quæ prius capta fuere, fue-
runt eius, qui cepit ea.

2. Secunda Conclusio. Possunt milites,
si bellum est iustum, in raptu aperto, &
libero, qui sit autoritate Principis, ex-
poliare captiuos, & in seruitutem redi-
gere; quia hoc est ius belli; & ideo non
tenentur ad aliquam restitutionem, ut
docet Silvester, quem sequitur Couarr.
& si est bellum iustum, inter Christia-
nos non observatur quod seruitutem,
ut dictum est.

3. Tertia Conclusio. Quando concedi-
tur raptus liber, non possunt spoliari ec-
clesiæ, nec monasteria, & deprædantes

remanent excommunicari, ut dicitur in
ipso iure. Quod intelligitur, si bellum
sit contra dominum temporalem, non
vero, quando sit iuste contra prælatum
ecclesiæ; quia tunc clerici possunt spo-
liari, cum sint subditi eius, qui iniuste
preliatur, & fauent ei. Notaque, quod
si confugiant clerici ad ecclesias, & mo-
nasteria, ut inde preliantur, licitum erit
in bello iusto illos sic adoriri, licet sit
necesse comburere dicta loca. Verum
est tamen, quod si confugiunt ad eccle-
siam, postquam sunt dediti, non est lici-
tum eos occidere, nec spoliare ibi, quia
gaudent immunitate ecclesiæ, sicut reli-
qui rei; nisi timeatur, quod viuis reli-
ctis periclitabitur Respublica, ut resoluit
Bañes.

4. Quarta Conclusio. Milites, qui in
bello iniusto deprædantur civitatem,
peccant mortaliter, & tenentur restituere
proprijs dominis, quod ceperunt, si
adhibita debita diligentia possunt eos
invenire: quod si non inveniuntur, po-
test fieri Episcopo hæc restitutio, ut ex-
pendat in bonum publicum civitatis,
quæ accepit damnum in suis civibus,
aut recurratur ad Bullam composi-
tionis.

5. Quinta Conclusio. Milites, qui in
bello iniusto deprædantur aliquam ci-
vitatem, non tenentur restituere in in-
tegrum totum id, quod ceperunt om-
nes, sed singuli tenentur ad restitutio-
nem pro rata, quod ceperunt singuli:
hæc conclusio est contra Angles, & re-
net eam Nauarr. quod debet limitari,
nisi omnes simul confluant excitantes
se invicem, & auxiliantes invicem in di-
cta deprædatione; quia in hoc casu ve-
ra erit opinio Angles, scilicet quod v-
nusquisque tenetur restituere damnum
insolidum, & ante Angles tenuit hanc
opinionem Couarruias.

6. Sexta Conclusio. Quando Christiani
preliantur contra infideles iusto, & fi-
deles victi spoliantur vestibus, & mar-
garitis pretiosis, (ut accidit in bello, &
prelio, quo mortuus fuit Rex Portuga-
liæ Sebastianus, quod fuit initium mul-
torum

c. inno-
uamus,
de tre-
gua, &
pace, &
conque-
renti, d.
set. exc.

Bañes 2.
2. q. 40.
ar. 2. du-
bio ult.

Angl. in
Florib.
quarti.
q. de re-
stitut.
Nau. li 3
de resti-
c. 3. n. 54

torum malorum in his Regnis Hispaniæ) fideles qui emunt has margaritas, aliasve gemmas, & vestes multo minori pretio, quam par sit, tenentur restituere veris dominis, quorum erant ante bellum, & sunt nunc, quia ab infidelibus infideles acceperunt ea in bello iniusto, ut dicit D. Thom. nec obstat contra hoc, quod dicit Nauarrus, scilicet, quod est tacitum pactum inter infideles, & fideles Principes, quod res mobiles, quæ capiuntur in bellis eorum, sint eorum, qui capiunt, viso quod nunquam peruntur. Quia huic respondeo, quod si non postulantur, est, quia subditi Principum infidelium non compelluntur à suis iudicibus ad reddendum, subditi vero Principum fidelium non tenentur, quia capiunt in bello iusto, ut præsupponitur. Quid quid dicat Nauarrus. Mea opinio est, quod debent restitui dominis: tenentur tamen domini restituere eis illud pretium, quo emerunt dictas res, quia licet essent dictæ res prædictorum dominorum, erat tamen impossibile recuperare eas; & ideo qui habuerunt, & emerunt, faciunt illis gratiam retradentes eis pro illo paucio pretio.

7 Septima Conclusio. Quando bellum est iniustum, quia Princeps mouens illud non vult acceptare iustam aliquam, & congruam satisfactionem, quæ illi offertur, tenetur dictus Princeps restituere omnia spolia, quæ capit, & damna, quorum est causa non accipiens dictam satisfactionem, cum teneretur acceptare eam; nec est licitum mouere bellum sine vigente necessitate. Verum est, quod si bellum est ineptum, & acciderunt occisiones, non tenetur Princeps acceptare satisfac-

tionem, licet offeratur, po-

test enim sequi bellum,

ut dicit Caietan.

& tamquam

verio-

rem

opinionem alijs se-

quitur Bañ-

nes.

D. Tho.
2. 2. qu.
65. ar. 8.
Nau. li.
5. conf.
tit. de i.
iuris, &
dam. da.
to

Caietā.
ver. bel-
lum pū-
cto 3.
Bañes,
2. 2. qu.
40. ar. 1.
c. 1368.

De Gula, & Ebrietate.

Cap. CXXVIII.

S V M M A R I V M.

Quid sit Gula num. 1.

An Gula sit peccatum mortale, vel veniale, ibid. & num. 2.

An in Regnis Castella possint comedi interiora, & extremitates animalium in die Sabbati, num. 3.

An dicta exteriora possint comedi, ubi non comeduntur in Sabbato, num. 4.

An qui sponte, & ex consuetudine inebriatur peccet mort. num. 5.

Inebriatio quando est peccatum veniale, & quando peccat mortaliter, aut venialiter qui est causa inebriationis, nu. 6.

NOta quod vitium Gulæ, inclinatur ad comedendum, & bibendum inordinato, & regulariter est peccatum veniale.

2 Gula est peccatum mortale, quando in ipsa ponitur vltimus finis, & sit transgressio alicuius præcepti obligantis sub peccato mortali, sicut est præceptum, non comedendi carnes in Quadragesima, & in alijs temporibus prohibitis.

3 In Regnis Castellæ possunt comedi interiora animalium, & eorum extremitatis in Sabbato non solum ab habitantibus, sed etiam à transeuntibus; & hoc ratione potius consuetudinis, quam alicuius privilegij. Non peccant vero illa comedentes, licet peccauerint qui introduxerint hanc consuetudinem sine licentia Papæ, ut dico in explicatione Bullæ Cruciatæ, §. 1. num. 8.

4 Castellani dicti die Sabbati non possunt comedere hæc interiora habuando, aut transeundo per loca, ubi non comeduntur videatur Nauarrus, qui de hoc tractat.

5 Nota, cum Gula sit vitium inclinans ad bibendum inordinatè, quod ille qui

S 4 inc-

inebriatur sponte; peccat mortaliter, cum prius se iudicio suo. Dixi, sponte, quia qui non prætendit illud, non peccat mortaliter, licet cognoverit vinum esse multum, dummodo putaret vinum illi non nociturum; sicut etiam si biberetur, ut medicina ad vomendum nullo alio existente remedio. Similiter peccat mortaliter, qui ex consuetudine inebriatur, cognoscens à se, quod vinum nocet eius saluti.

6 Inebriatio imperfecta solum est peccatum veniale, quod accidit, quando quis est nimis hilaris, & turbatur eius phantasia, ita ut domus videatur circumvolui. Peccat etiam mortaliter, aut venialiter, qui est causa inebriationis, secundum peccatum, quod ex illa fit; & ideo qui intendit inebriare aliquem, peccat mortaliter, & idem est quando inuitat eum ad bibendum sciens quod inebriabitur, & quando ebrietas est culpabilis, peccata quæ in ea committuntur, non carent culpa, si qui bibit praudivit ea, aut debuit praudivere, quando vero est inculpabilis, carent culpa, quia omnia sunt involuntaria: dicta colliguntur ex D. Thom. Syluest. & Nauarr.

D. Tho.
2.2. qu.
350. ar. 2
Syl ver.
ebrietas
Nau. in
Man. ca.
23. num.
129.

De Hæresi, & eius penis.
Cap. CXXIX.

S V M M A R I V M.

Quis dicatur hæreticus, num. 1.

An sit obligatio denunciandi hæreticum, conclus. 1. num. 2.

An hæreticus amittit ipso iure beneficium, & bona, quæ habet conclus. 2. num. 3.

An filij hæreticorum amittant ipso iure beneficia obienta à tempore hæresis paterna, conclus. 3. num. 4.

An filij hæreticorum incurrant penas iuris si sint concepti ante delictum patrum, conclus. 4. num. 5.

An Inquisitores, aut alij Indices hæreticorum possint capere dona tanquam pretium sui officij, conclus. 5. num. 6.

An secularis possit disputare de fide, & an incurrat excommunicationem ipsa factio disputans de ipsa, ibid.

AD intelligentiam eius, quod debet dici in hoc capitulo, notandum est, hæreticum esse hominem baptizatum, qui habet errorem in intellectu circa res fidei, adhærens ei cum deliberatione, & pertinacia; quia si non est pertinacia, non est hæresis, ut colligitur ex D. Thom. & tradit Didacus Perez. Est autem notandum, quod ut aliquis sit pertinax, non est necesse, quod duret in suo errore, sed sufficit, quod scienter, & deliberate consentiat in illud aliquando, licet sit per paucum spatium, quia sicut ad credendum alicui propositioni fidei non sunt necessarii multi dies, cum in vno puncto possit quis credere, sic ut separatur deliberate ab illa propositione, sufficit vnum instans, sicut cum D. Tho. & alijs teneo, & declaro in expositione cruciatæ.

2 Prima Conclusio. Hæreticus, qui scienter dixit aliquam hæresim, ut aliquos corrumpere, statim debet denunciari coram dominis Inquisitoribus ab eis, qui sciunt dixisse illam, ut resoluunt Sotus, Caltrus, & Corduba; & idem debet dici de eo, qui scienter cum pertinacia commisit dictum delictum, licet non sit ad docendum alios; nec hic obligat correctio fraterna, quia credibile est, quod qui non credidit toti ecclesie, minus credet vni homini privato: si vero aliquis ignoranter dixerit aliquam hæresim sine pertinacia, non debet statim denunciari, antequam corrigatur, ut dicit S. Tho. & tenet Gabriel, & Syluest. quod procedit, licet ignorantia sit crassa, quia licet talis peccet mortaliter, non est eius peccatum hæresis, de cuius essentia est pertinacia, quæ non potest stare cum ignorantia, licet sit crassa, ut dicunt Caltrus, Nauarrus, & Canus. Verum est tamen, quod si ignorans rusticus audiuit errorem ab alio, qui docuit illum, quod tenetur denunciare dominis Inquisitoribus, & eodem modo tenetur

S. Th. 2.
2. qu. 11.
art. 2.
Perez li.
1. ordin.
tit. 1. l. 1.

Sot. de
tegen. se
cre. mē.
2. qu. 4.
concl. 2.
ubi Sot.
nu. 1.
Cast. li.
2. de iur.
sta hæ.
punitio.
c. 25.

S. Th. 2.
2. q. 33.
art. 7.
Gab. in
canone,
q. 74. li.
S. Syl.
ver. cor.
rectio,
q. 5.
Nau. in
Man. pl.
1. nu. 10.
11. & 12.
& c. 11.
nu. 17.

netur, qui scit, quod docuerit dictum rusticum, ut sic impediatur malum, quod potest nasci ex hoc prauo semine, ut dicit Castrus, quem sequitur Aragon allegans alios.

3 Secunda Conclusio. Hæreticus ipso iure est priuatus suo beneficio, ut Pius V. iussit per quendam eius motum proprium dicens, in eo, quod omnia beneficia, siue sint simplicia, siue cum cura habita per viam concursus, aut aliter, si vacent per crimen hæresis, sunt reuocata dispositioni Sedis Apostolicæ. Ex quibus verbis colligitur, quod supponit Pius vacare dicta beneficia ipso iure, quod tradens multa probat Salzedus. Quam quidem opinionem ego non admitto, si non fuerit saltem sententia declaratoria contra dictum hæreticum, ut aduertit Menochius, quod debet et teneri loquendo de reliquis bonis hæretici, ut resoluunt Corduba, & Bânes. Qui inferunt ex dictis, quod potest hæreticus sustentare domum de bonis, quæ habet post commissum crimen hæresis, cum sit illorum dominus, & potest facere donationem eorum, & facere contractus onerosos, præcipue si putet, quod eius delictum non veniet in notitiam iudicis, quia si timet probabiliter, non poterit id facere: nec obstat motus proprius Pij Quinti, quia si remanet beneficium dispositioni Sedis Apostolicæ, hoc est, vacante beneficio, quia iudex declarat esse hæreticum ipsum beneficiarium.

4 Tertia Conclusio. Filij hæreticorum non amittunt ipsa beneficia obrenta à tempore criminis commissi à parentibus, ut resoluit Symancas dicens sic fuisse pronuntiatum per dominos Inquisitores Vallisoleti: quam opinionem, ut benigniorem dicit Iulius Clatus, quod debemus sequi, & ego teneo ita esse verum.

5 Quarta Conclusio. Ut filij hæreticorum incurrant penas, quas contra eos ponit ius, necesse est, quod sint concepti post commissum delictum à parentibus, & non sufficit, quod sint gene-

rati ante delictum; ut resoluit allegans multos Antonius Gomez, & Molina: quam opinionem tanquam multum conformem iuri, & pietati Christianæ debemus tenere, licet Couarruias teneat contrarium: nostra autem conclusio confirmatur, cum Episcopus Symancas, qui multis ab hinc annis fuit Inquisitor in his regnis Castellæ, sequatur eam, & secundum eam fuerit sepe iudicatum in multis tribunalibus horum Regnorum.

6 Quinta Conclusio. Ad extirpandas hæreses ordinavit Sedes Apostolica, quod Inquisitores, & iudices hæreticorum, non capiant ab eis dona, nec quid aliud excommunicans eos pro illo. Et nota, quod solum excommunicat eos, qui recipiunt hæc dona tanquam preuium, & stipendium sui officij, secus vero de ijs, qui ea accipiunt ob alium respectum, licet illicitum, ut dictus contextus Clemeninus insinuat, & declarat etiam ibi glossa. Vnde sequitur, quod si accipiant ea ob consilia data hæretico, non incurrunt in hanc excommunicationem, nec in minorem communicantes cum ipso, licet sit denunciatus, si hoc consilium directum sit ad salutem animæ suæ; sic enim explicat Nauarrus. Et ad extirpandas etiam hæreses ordinatur ius, quod sæcularis non disputet de fide, ut tenet Nauarrus, dicens, quod ius id prohibet sub pena excommunicationis. Notat tamen idem Nauarrus. Primo, quod ius non imponit contra eum talem excommunicationem ipso facto. Secundo notat, quod ille, qui ignorauerit hanc excommunicationem, & prohibitionem, non peccabit mortaliter disputans de fide,

& cum hoc temperatur rigor opinionis, quam tenet in Manuali, ubi dicit quod di-

ctus sæcularis peccat mortaliter sine modificatione aliqua.

Taurin. 51. Mol. lib. 1. de primo Hisp. c. 13 & li. 4. c. vlt. nu. 50. vsq; ad n. 55 Co var. li. 2. var. c. 8. ver 4. q. rit Si-man. in instit. ca. th. ii. 39. n. 12. cū seq.

Clem. 2. 9. 1. de hæred l. 6. Nau. li. 5. conf. tit. de sent. excom. conf. 13. fol. 194. Nau. ca. 11. n. 26. c. quicū que 9. in hiamus de hæ. lib. 6. Nau l. 5. cōf. tit. de hæ. conf. 12. f. 501.

Motus proprius Pij V. habet in litteris Apostolice post off. sancte inquisitionis. fol. 115. Salz. in pract. c. 114. Pa. 383. Menoc. li. 2. c. 5. casu 5 16. nu. 64. Cord. li. 1. qq. q. 36. Bânes. 2. 2. q. 22. 2 2

Simanc. in inst. cath. ca. 27. nu. 7. Iul. Cla. li. 1. recep. sen. 9. hæreses. ver. ite clerici. Go me. i. le.

De hæresi quoad absolutionem ab ea.
Cap. CXXX.

SYMMARIVM.

*An Episcopi possint absolvere suos subditos
ab hæresi occulta, nu. 1.*

*An Episcopi possint absolvere ab hæresi
Religiosos in suis diocesibus, nu. 2.*

*An hoc Decretum Concil. Trid. factum p
Episcopis sit reuocatum, nu. 3.*

*Decretum factum à Greg. XIII. derogans
Episcopis quomodo intelligitur, ibid.*

*An Episcopi possint absolvere ab hæresi in
foro conscientie, an in foro exteriori,
num. 4.*

*An Episcopi possint delegare hanc aucto-
ritatem suis Vicarijs, nu. 5.*

*An Episcopi possint absolvere ab excom-
municatione, incursa ob hæresim extra
sacramentum Penitentiae, nu. 6.*

Cœc. Tr.
l. ff. 24.
de refor-
mat. c. 6.

Guttier.
in pract.
qq. c. 13.
na. 28.
pag. 153

Nau. l. 1.
confil.
tit. d. of-
fic. ordi-
narij cō-
fil. 8.

Nota, quod Concil. Trident. ordi-
nat, quod ab hæresi occulta pos-
sint absolvere Episcopi subditos suos
in foro conscientie, quod non est con-
cessum eorum Vicarijs. Circa quod de-
cretum primo notandum est, quod hæ-
resis occulta reservata Papæ, de qua
possunt absolvere Episcopi, non est mē-
talis, quia hæc non est reservata, sed illa
quæ est significata aliquo actu exteriori
deliberato cum pertinacia, licet non
possit probari, ut resoluit Ioannes Gut-
tier. in suis practicis questionibus.

2 Secundo debet notari, quod possunt
religiosi absolui ab Episcopo eius diæ-
cesis, ubi habitant, de hac hæresi occul-
ta; quia licet non sint subditi sui, quan-
tum ad hoc possunt ei subijci renun-
tiantes privilegium exemptionis secun-
dum quandam doctrinam Federici Se-
nensis allegati à Nauario, qui tenet hanc
opinionem.

3 Tertio debet Notari, quod non
est hoc decretum reuocatum per Bul-
lam Cœnæ Domini, ut probavi in ex-
positione Bullæ Cruciatæ, & tenet
nunc Guttierrez, & defendit in quo-

dam consilio Nauarrus, dicens contra
aliquos non credere, quod domini Car-
dinales reformationis declarauerint cō-
trarium ob multas rationes nimis effi-
caces, & Christianas, quas ibi allegat;
ob quas dicit, quod si in Bulla Cœnæ
Domini data à Gregorio Decimoter-
tio, & reliquis Sum. Pontif. est deroga-
tum huic decreto, hoc intelligitur
quoad Episcopos, qui sunt Romæ vi-
cini; non vero quantum ad eos, qui
sunt in multa distantia, ut sunt Episco-
pi Castellæ utriusque, unde non potest
recurri Romam ad Papam tam facile
pro absolutione huius peccati.

4 Quarto debet notari, quod Episco-
pus potest absolvere ab hæresi, tamen
solum in foro conscientie. Volo dicere,
quod absolutio data, & facta ab eo ni-
hil valet quod ad forum exterius, in
quo sic esset iudicatus (ac si nō esset ab-
solutus) secundum iuris rigorem, sic e-
nim omnes declarant Concilium.

5 Quinto debet notari, quod non
possunt Episcopi committere hanc au-
thoritatem suis Vicarijs, ut dicit Con-
cilium, & quod sicut Vicarius genera-
lis Episcopi ex solo suo officio non ha-
bet authoritatem faciendi collationes
beneficiorum, ut dicitur in iure, sic non
tenet potestatem utendi hac facultate.
Est tamen advertendum, quod potest
Episcopus committere hanc authori-
tatem in casu particulari personæ, qua-
lis convenit, ut defendi cum Corduba
in expositione Bullæ Cruciatæ dicens,
quod non habent Episcopi authorita-
tem committendi absolutiones suis Vi-
caijs generalibus in generali, ut Ca-
nonico pœnitentiario datur potestas
ad reliquos casus reservatos Episco-
po: nunc vero inuenio Guttier. tene-
re contrarium fundatum in quodam
verbo huius decreti ubi, *Aut Vicarium
ad id specialiter deputandum*; In qui-
bus verbis insinuat à Consilio, quod
Episcopus ad reliquos casus debet
creare Vicarium de nouo, ergo pro hæ-
resi, in qua præcipitur obseruari con-
trarium, non potest deputari aliquis
Vica-

Guttier.
ubi sup.
pa. 151.
nu. 29.
Nau. l. 5.
confil.
de sent.
excom.
conf. 5.

de offi-
ciol. Vi-
carij.

Gut. v.
bi sup.

Vicarius; quod quidem credimus dicētes non posse creari aliquem vicarium, vt habeat in speciali facultatem generalem ad hunc casum; non negat autē Concilium, quod possit creare aliquem Vicarium pro aliquo casu particulari, si ansit causæ vrgentes ad illud, sicut pro absoluenda aliqua moniali, quæ ob votum clausuræ non potest venire ad Episcopum, nec Episcopus venire ad eā si est nimis distans: & ideo tenet nostrā

Na. li. 5.
concl. ti.
de sent.
exc. cōf.
t. 5. f. 195.
e fin. de
of. ordi-
narij.

opinionem Nauarrus dicens, quod potest Episcopus committere hanc auctoritatem duobus modis: Primus est dando auctoritatem dicto Vicario, vt solū absoluat ab illo peccato ostendens ei satisfactionem, quam debet imponere. Secundus dando ei non solum auctoritatem absoluendi, sed etiam arbitrandi de satisfactione, quia ille, cui competit absolvere ratione officij sui, potest idē facere absolute per alium, vt dicitur in iure: & Episcopus in hoc casu potest absolvere ratione privilegij concessi eius dignitati Episcopali; vnde secundū ius poterit committere hanc facultatē suis Vicariis, & ideo negavit eam Conciliū, quia si non negaret, certum est, quod valeret: vnde sequitur, quod cū in hoc casu particulari, de quo agimus non negetur illi dicta auctoritas, poterit eam absolute concedere cui voluerit.

6 Sexto debet notari, quod Episcopus potest absolvere ab excommunicatione incurta ob hæresim extra sacramentum penitentiae, & potest absolvere a reliquis excommunicationis, sic tenet Nauar. Vnde sequitur, quod potest absolvere monialem absentem: de qua loquuti sumus in notabili præterito ab excommunicatione, & absoluta ab ea poterit absolui a peccato a quocunque Confessario approbato ab Ordinario non impedito legitime, quia si hoc peccatum est reservatum Sedi Apostolicæ, est ratione excommunicationis, quam habet annexam, qua ablata non amplius remanet reservata.

Nau. ubi
supra.

De filiis hæredibus quoad eorum successionem. Cap. CXXXI.

S V M M A R I V M.

Quod species sint filiorum habitorum per generationem naturalem. nu. 1.

An filij commendatariorum D. Iacobi sint sacrilegi. ibid.

An filij nati ex legitimo matrimonio in exteriori, si sit matrimonium nullum ob aliquod secretum impedimentum, sint legitimi. num. 2.

An filij naturales, & adulterini fiant legitimi per subsequens matrimonium. numero 3.

An teneantur patres instituere hæredes filios suos, & an habeant licentiam tradendi legitimam in vita. conclus. 1. numero. 4.

An teneatur pater restituere filio legitimo legitimam, quam renuntiavit metu reuerentiali. concl. 2. nu. 5.

An possit pater dare facultatem filio, quæ habet in sua potestate, vt testetur de legitima, quæ debebat habere post eius mortem. ibid.

An filij naturales possint succedere ex testamento, aut ab intestato parentibus, qui habent filios legitimos. concl. 3. num. 6.

An filiis sacrilegis, & incestuosus possint parentes relinquere quintam partem bonorum. ibid.

An peccatis carentes filij legitimis possint relinquere naturalibus omnia bona, licet habeant hæredes ascendentes. concl. 4. num. 7.

An possint patres meliorare in tertio, & quinto aliquem filiorum licet indignum. concl. 5. num. 8.

An possint patres bona conscientia fundare maioratus seu primogenituras. concl. 6. num. 9.

An satisfaciatur pater instituens filiam hæredem in testamento relinquens solum dotem ei. concl. 7. nu. 10.

An possit pater relinquere filio suo adulterino, aut sacrilego bona sua in testamento. concl. 8. nu. 11.

AD resolutionem eius, quod de hac materia debet tractari, est notandum, quod filij habiti per viam generationis naturalis considerantur multis modis; aliqui enim sunt legitimi naturales: alij naturales, alij spurij, ut tractat D. Thom. Filij legitimi naturales sunt nati ex legitimo matrimonio: filij naturales sunt nati ex parentibus, qui tempore conceptionis poterant contrahere matrimonium; cognoscentibus illos patribus ut tales: ut resoluit Covarruias Sarmientus, Tellus, & Molina, & Hernandez, & in his Regnis Castellæ gaudent hi filij nobilitate parentum secundum quandam legem Tauri, ut tradunt DD. allegati; & sunt filii naturales, licet eorum patres sint in minoribus ordinibus constituti, & habeant beneficium ecclesiasticum, dummodo non sint initiati ordine sacro cum possint coniungi, & valeat matrimonium, ut resolunt Covar. Sarmientus, Tellus, & Hernandez. Et nota, quod filij habiti, a Comendarijs Equitibus D. Iacobi, & Alcantaræ in his Regnis Hispaniæ, sunt filij naturales, & gaudent patrum nobilitate si fuerunt geniti, dum ipsi essent soluti, & qui possent contrahere matrimonium cum mulieribus, ex quibus habuerunt dictos filios tempore conceptionis eorum, ut docte resoluit Ioannes Gutierrez, quia iam Sum. Pont. dispensavit cum his, ut possint contrahere matrimonia, & etiam quia hi non sunt vere religiosi, ut dicantur eorum filii facti legi, sicut filii equitum D. Ioannis Hierosolymitanorum, qui quidem sunt vere religiosi, ut resolunt Sotus, Aragon, Medina, & Azevedo, ut defendi ego, quod quidam monachus filius cuiusdam equitis D. Iacobi poterat suscipere ordinem factum, non obstante motu proprio Sixti V. id prohibente, quia habitus erat ex muliere, cum qua pater, si veller, posset contrahere matrimonium, cum ille non esset sacrilegus: alij dicuntur spurij, qui sunt habiti ex patribus ignotis; alij sunt incestuosi, qui habentur ex consanguineis, qui non possunt contrahere ca-

tione huius impedimenti: alij sunt sacri legi, qui habentur ex religiosis, aut ordine sacro initiatis.

2 Secundo debet notari, quod filij nati ex legitimo matrimonio facto servata forma Concilio Tridentini. si postquam geniti sunt, cognoscitur matrimonium fuisse nullum, non desinunt esse legitimi, quia eius bona fides, & ignorantia coniugum efficiunt legitimum, ut definitum est in iure, & tradunt Covarruias, & Sarmientus, quæ bona fides, & ignorantia sufficit ut habeatur ab uno coniugum; debetque durare hæc bona fides, & ignorantia usque ad eorum natiuitatem, vel conceptionem, ut dicit quadam lex partitatum, & tradit Paleotus. Estque aduertendum, quod hic loquimur de ignorantia facti, quia si loquamur de ignorantia iuris, contrarium debet dici, & ideo consanguinei, qui contrahunt ignorantes impedimentum affinitatis, aut consanguinitatis impedire, aut dirimere matrimoniū, non efficiunt legitimos filios huius matrimonii, ut resoluit Paleotus, & Covar.

3 Tertio debet notari, quod filii naturales efficiuntur legitimi per subsequens matrimonium, unde si duo, qui possunt contrahere, habent ex se invicem filios, & postea coniungantur, illi filii efficiuntur legitimi, secus vero de filiis spuris, qui nunquam sunt legitimi, licet postea sequatur matrimonium, si quando fuerunt geniti, erant spurij. Unde si homo coniugatus generet filium ex alia, aut solutus ex nupta, qui postea progressu temporis viduitate superueniente coniunguntur, non ideo filius habitus efficitur legitimus, ut resoluit Covar. Sarmientus, & Molina; & hæc legitimitas, quam ius introducit, per subsequens matrimonium procedit, licet matrimonium fiat existente uno coniugum in articulo mortis, si tunc ducat amicam suam, ex qua habuisset filios in tempore, quo potuit eam ducere, ut resoluit Covar. Molina Sarm. Minchaca contra alios multos, qui tenent contrarium, non respicientes, quod ille qui in hoc articulo

lex tenore, 14. q. filii sunt legitimi Cou. vbi supr. §. 1. n. 3. & n. 16. Sarmient vbi supr. c. 6. d. 1. tit. 13. p. 4. Pal d. nothis. c. 10. n. 4.

Paleot. vbi supr. c. 9. n. 7. Cou. vbi supr. nu. 9.

Cou. vbi supr. §. 2. n. 30 Sarm. vbi supr. c. 5. n. 8. Mol vbi supr. c. 1. nu. 6.

Cou. vbi supr. nu. 10.

D. Tho. in 4. d. 41 Cou. 14 §. 2. nu. 20. Sar. l. 1. Sele. c. 5. n. 8. & c. 6. & 7. per totum Mol. de Hisp. primo. l. 5. c. 1. Tell. ile. 11 Taur. num. 1. Cou. d. c. 8. §. 5. n. 17. Sarmient. vbi supr. a nu. 7. Tell. vbi supr. nu. 36. 37.

Gutierrez. l. 2. prat. car. q. c. 11. p. 246 Sotus. l. 7. de iust. q. 5. art. 3. ad 1. Ar. 2. 2. qu. 88. ar. 11 concl. 5. Mol. c. d. primog. Hisp. l. 1. c. 3. n. 98 Azevedo. in li. 14. tit. 5. nu. 3. li. 3. no. ue. cōp.

Mol. vbi
supr. l. 1.
c. 5. n. 2.
6. Sarm.
vbi sup.
c. 6. n. 9.
Mecha.
referens
plut. l. 3.
econtro
frequent
ium ca.
4. nu. 4.
Rosas in
sua epi-
thome.
c. 3. n. 31
& 12.
Cou. i. d.
c. 8. §. 2.
num 10
Tellus i.
l. 1. 3.
Taurin.
11.
Bal. in l.
pactū de
tale. 6.
oppol.
C. de co
la Cou.
in c. quā
uis pact.
§. 1. n. 2.
Tell. i. l.
22. Tau.
nu. 15.

Nau. ca.
17. num.
152.

iculo vitur iure suo, q̄ habet ad con-
trahendū, potest id facere: qđ procedit,
licet, qui coniūgitur, sit homo tā senex,
vt sit impossibile generare, vt allegans
alios resoluit Rosas, & dicit hāc esse opi-
nionē. cōmuniorem, & veriorē Cou.
4 His suppositis, sit prima conclusio.
Patres tenentur instituere hāredes fi-
lios suos legitimos, habentq; authorita-
tem tradendi eis legitimā in vita sua, vt
allegans alios probat Tellus, & Hernā-
dez, & si postea augeātur bona, possūt
tales filii petere supplementum legiti-
mæ, & econtra, si minuātur, tenētur du-
cere ad cumulum, quod habuerunt, ne
fiat iniuria aliis fratribus; quia legitima
filiorum consideratur habito respectu
ad bona, quæ pater relinquit tempore
mortis, non vero quæ habebat adhuc
vivens; sic enim tenet Baldus, & est o-
pinio communis secundum Conarru-
uiam, & Tellum. Verum est, quod si fi-
lius, qui recepit dictam legitimam, re-
nuntiavit hāreditatem, quam poterat
habere mortuo patre, licet augetur,
non potest petere plus, neque etiam po-
test quidquam postulare, si diminutio-
ne m patiatur, vt docent DD. allegati.
5 Secunda Conclusio. Filio legitimo
qui renuntiavit patri hāreditatem, &
patrimonium metu saltem reuerentia-
li, dolo aut fraude, tenetur pater resti-
tuere totum id, quod ablatum illi fuit
de sua legitima, licet iuret, quod sit cō-
tentus, & satisfactus. Verum est tamē,
quod si iuravit scienter, & sponte, licet
cum fraude, dolo, metu ve, tenetur di-
ctus filius in foro conscientiz adimple-
re iuramentum, secus vero in foro ex-
teriori probatis dictis metu, dolo ve; sic
enim resoluit Nauarr. dicens, quod for-
te per hanc distinctionem restant paci-
ficatæ opiniones, quæ versantur circa
hoc punctum. Notaque quod si filius,
aut filia renuntiauerūt legitimam, quæ
illos contingebat, patri, de eiusdem li-
centia, poterit iste pater bona conscien-
tia dare prædictam hanc legitimam al-
teri filio ultra legitimam directam illi
debitam, & ultra tertium, & quintum

in quo meliorat eum, viso quod pater
habebat facultatem relinquendi legiti-
mam fratris, qui renuntiavit, & ideo
quando leges horum Regnorum di-
cunt non posse patrem dare vni filio-
rum plusquam legitimam, & tertium,
& quintum meliorans eum, debent
intelligi loquendo de bonis ipsius pa-
tris, non vero loquendo de bonis, quæ
alius renuntiat in eum cum facultate,
quod possit illa relinquere, cui volue-
rit, sicut dedit facultatem, & potuit da-
re filius renuntians respectu eiusdem le-
gitimæ, sic enim resoluit Gutierrez, di-
cens hanc renuntiationem non habere
locum, quando filius, aut filia habent
hāredes necessarios legitimos, quibus
de necessitate debent relinquere hāre-
ditatem morientes, quia in hoc casu
non poterunt facere talem renuntiatio-
nem. Nota alterius, quod pater, li-
cet habeat alios filios, poterit in co-
rum præiudicium dare licentiam filio,
vt testatur, & relinquat bona, quæ iam
sunt sua, alicui fratrum, aut alteri,
cui voluerit, cum videamus probatum
in iure, quod verus debitor potest re-
pudiare hāreditatem in præiudicium
creditorum, nec creditores possunt re-
uocare dictam repudiationem, & pos-
sunt reuocare legatum, quod statim
moriēte testatore transit in legatarium:
vnde si dominium iam acquisitum, &
radicatum in persona debitoris potest
ab eo repudiari in præiudicium credi-
torum, non est mirum, quod possit
pater repudiare ius acquirendum in
præiudicium filiorum: hāc opinionem
(licet non in propriis terminis) tenet
comprobatque Palatius: Rubius, &
defendit Guttier.
6 Tertia Concl. Filii naturales nō suc-
cedunt, nec possunt succedere patri, nec
matri per viam testamenti, aut ab in-
testato, si habeant filios legitimos. Verū
est tamen, quod nō solum in, sed etiam
filiis facili legis & incestuosis possunt pa-
ter, & mater relinquere quintā partem
bonorum suorum, vt dicit Sorus: quā si
hanc partē possent reliquere extraneis,
quan-

Guti. in
c. quam-
uis pa-
tam E
123. &
124.

I. quia
ver. pro
inde. ff.
quæ in
fra. cre
Titi. ff. d.
furtis.
Pala. in
repetit.
Rub. de
do. not.
int. vie
& vx. §.
47. nu. 2.
& sequ.
vsqu. ad
fi Gut. i.
c. quam-
uis pa n
20. de
pac. l. 6.
Sor. li. 4.
de iust.
q. 5. ar. 2

quanto magis filiis saltem per modum alimentum, quod debetur de iure naturali.

7 Quarta Conclusio. Tam pater, quam mater carentes hijs legitimis, licet habeant haeredes ascendentes, qui sunt patres, & aui, possunt relinquere filiis naturalibus in testamento omnia bona sua; & quantum ad matrem est negotium satis receptum in his Regnis Hispaniae, cum id approbet quaedam lex Tauri, quia mater est certa, quod filius est eius filius, & etiam quo ad patrem est certa, ut continetur in alia lege Tauri, & tenet Corduba, licet Angles, quia non viderat hanc legem, teneat contrarium. Verum est tamen, quod ab intestato non succedet pater, licet careat filiis legitimis, succedet tamen mater carentis eis: & ratio huius differentiae est, quia pater non est tam certus, quod hic sit filius suus, sicut est certa mater. Et nota, quod hac de causa mater tenetur in conscientia, licet habeat patrem, & matrem non habens filios legitimos instituire filium naturalem haeredem omnium suorum bonorum excepta quinta parte, ut continetur in quadam lege nouae compilat. & tenet Corduba, ad quod non tenetur pater, quia lex, viso quod non habet tantam certitudinem, quod sit eius filius, sicut mater, noluit eum sic adstringere, licet concedat licentiam, ut id faciat, si velit.

8 Quinta Conclusio. Possunt cum bona conscientia pater, & mater meliorare unum filiorum in tertio, & quinto in his Regnis Castellae, licet filius melioratus sit indignus respectu aliorum, quia minus seruitur parentibus; & idem debet intelligi in reliquis Regnis secundum meliorem rationem, quam ipsorum leges permittunt: hanc sententiam tenet Couarruias, Molina, & Nauarrus: quod debet teneri, licet contrarium teneant viri docti non aduertentes, quod pater non eligit tanquam administrator, sed tanquam dominus.

9 Sexta Conclusio. Patres cum bona conscientia possunt instituire maiora-

rum, seu primogenituras suorum bonorum, relinquentes filiis, qui non debent succedere in dictas primogenituras, congrua alimenta in locum legitimae, quae illis debebantur, & hoc propter bonum commune Reipublicae, quae sic illustratur, & conseruatur, subleuatis domibus in perpetuum gentis nobilis: sicut dicitur in quadam lege partitatum, & resoluit Rodericus Suarez, & Palacius Rubeus.

10 Septima Conclusio. Sufficit, quod pater in quo testamento instituat filiam solum in parte, & dote, quam dedit ei, ut tenet Speculator, & Guilielmus Benedictus: quod debet teneri, licet Contradicat contrarium esse opinionis contrarium.

11 Octaua Conclusio. Non potest pater in testamento dare rem suam filio adulterino aut sacrilego: si potest ei relinquere aliquid per viam legati, aut fideicommissi.

De haeredibus obligatis ad legata, debitaque testatoris. Cap. CXXXII.

SUMMARIVM.

An pater possit ponere aliquod gravamen filio primogenito. concl. 1. nu. 1.

An possit relinquere quidam redditus annuus ecclesiae, & patribus minoribus, et an dicti monachi sint capaces recipiendi aliqua legata. conclus. 2. & 3. numero 2. & 3.

An pater possit relinquere extraneis quintam partem suorum bonorum. concl. 4. nu. 4.

An legata relicta in testamento minus solemni debeantur in conscientia. cōcl. 5. nu. 5.

An teneantur haeres soluere legata relicta in testamento solemni, & cetera debita defuncti. conclu. 6. nu. 6.

An quod relinquatur alicui virgini hac conditione, quod non nubat sine consensu patris, debeatur ei solui licet non adimpleatur dicta conditio. ibid.

An ante finem anni sepultura teneantur haeredes adimplere testamentum. concl. 7. nu. 7.

Naua in add. ad Man. c. 26. n. 23

1. ut i p. 1. Suarez in l. quoniam in prior. in decl. itat. leg. regni li. m. 1. Pal. Rub. in cap. per vestras nota 3. 8. 24. nu. 7. Spec. tit. de test. epi 5. cōpendio. la no 38. Guillen. in c. Raynu. ubi Couar.

li. 9 Tauri.

libr. 10. Tauri. Cor. de cas. qu. 123. Angles in histori. bus. 4.

L7. li. 4. Cor. v. bi sup.

Cou. in reg. pec. cau. 2. p. 5. 7. n. 7. Mol. de primo. lib. 2. c. 15. n. 60

An

An pariatur anima defuncti in purgatorio, si non solvatur in seculo legatum, pium, quod legavit, conclus. 8. numero 8.

Anteneantur primogeniti solvere debita suorum antecessorum, conclus. 9. numero 9. & 10.

An pater possit legare alicui filiorum per modum debiti, plusquam quintam partem, conclus. 11. nu. 11.

Prima Conclusio. Filius succedens patri in maiore parte seu primogenitura non potest recipere gravamen aliquod, quod ipse debeat solvere ex maiore parte, ut definitum est in iure l. vnum ex familijs. 1. ff. de leg. hinc inferitur, quod si filius primogenitus, qui non iussit adimpleri testamentum patris quo ad legata pia intra annum post mortem ipsius patris, licet iudex moneat illum, ut id faciat, non amittit ius ad primogenitum, ut conceditur, nisi promiserit adimplere, & monitus à iudice non vult solvere cum nimia pertinacia, & contumacia, quia in hoc casu peccat, ut dicitur in iure, & advertit Covar.

2. Secunda Concl. Potest relinqui ecclesijs minorum de observantia aliquis redditus annuus pro fabrica, vino, oleo, cera, altaris ornamento, & similibus, quia hæc non relinquuntur monachis, nec eorum collegio, nec alicui eorum, sed ecclesie, & eius fabricæ, quæ est Papæ, & non est prohibitum recipere hoc; nec in capitulo, Exiit, nec in aliqua parte regulæ nostri Patris D. Francisci prohibetur, quod relinquatur aliquis redditus eius ecclesijs, ut advertit Bartolus, & tradit Nauarrus probans id multis rationibus, & ideo tenentur heredes solvere hoc legatum, si iudexque dicti monasterij debet petere illud, cum sit œconomus Papæ.

3. Tertia Conclusio. Legatum relictum fratribus minoribus incapacibus eius non solum non debetur in foro exteriori, sed nec in interiori conscientie; quia quod relinquitur incapaci, qui

nullo modo potest recipere sine aliquibus modificationibus, iudicatur, ac si non esset scriptum, ut dicitur in iure. Hinc inferitur, quod si aliquis testator relinquit alicui personæ quendam redditum cum onere, quod de certam quandam quantitatem alicui monasterio Patris nostri D. Francisci observantia, ut ibi celebrentur quædam Missæ, & divina officia, non solum non valebit in foro exteriori tale legatum, sed et in foro conscientie non tenebitur solvere, cum fratres sint incapaces eius: verum est, quod personæ cui relictæ fuerunt dicta bona, teneantur dicere dictas missas, & divina officia, ubi intelligitur, quod testator præciperet dici, ut resoluit Nauarrus: sicque ordinatum est in nostris constitutionibus generalibus, quod hoc recipiatur per modum elemosynæ protestando coram ipso, qui tenent, quod non accipitur dictum legatum necessario ratione legati, sed tamquam elemosynæ, quam poterit dare, si voluerit, de qua re tractabitur in explicatione privilegiorum apostolicorum Deo volente.

4. Quarta Conclusio. Pater, & mater, qui habent ascendentes, aut descendentes, in morte possunt disponere non plusquam de quinta parte suorum bonorum, ut voluerint, relinquendo totum pro anima sua, & remanens à suo quinto relinquere uni aut pluribus, cui, & quomodo voluerint, licet sint extranei, & de tertia parte suorum bonorum, & de remanente à quinta poterunt meliorare vnum, aut plures suorum filiorum, aut nepotum, ut voluerint, ut resoluit Cordoba, quantum vero ad hoc, quod est relinquere extraneis quintam partem, debet intelligi relinquendo filiis congrua alimenta, quibus possint decenter sustentari secundum eius statum, ut in casu simili insinuat Ludovic. Lop. Notentq; coniugati, quod si habent filios, nec in vita, nec in morte possunt sibi iudicem alteri dare, nec relinquere plusquam quintam partem prædictam, & si non habeant filios, & de-

l. si in metallum ff. de ijs. quæ pro non scrip. habent.

Nau. de oratio. c. 5. nu. 3 consilio. rñ, ti. de testa. c. 14. f. 210 Ordin. Toletana, f. 12

ca. licet de voto. Cou. in c. si hæredes in fine extra de testa.

Clem. exiit d. ver. fig. Ji 6. Bar. tol. li. 1. mine. xitar d. 4. c. 1.

Nau. l. 3 cōtit d. testa. cō fil. 13.

Cord. d. casibus, q. 123.

Lop. in iur. cōf. 2 p. c. o in fin.

derint sibi inuicem aliquid vita durante, valebit post mortem, poterit tamen reuocari, nisi iurauerint non reuocatos tale donum.

5 Quinta Conclusio. Legata pia relicta in testamento minus solemni coram testibus debent solui non obstante quocunque statuto in contrarium, ut dicitur in iure, & docet Nauarrus: ita ut iudicans, & scribens in contrarium remaneat excommunicatus tamquam homo contraveniens libertati ecclesiasticae, loquendo tamen de legatis non pijs non auderem ego condemnare hactenus dicens, quod teneatur in foro conscientiae soluere, antequam iudex visa nullitate testamenti adiudicet heredi, qui succedit ab intestato, ut tenet Antonius Gomez. quod confirmatur, quia cum hoc in puncto sint duae opiniones hominum doctissimorum, una affirmatiua, scilicet quod heres ab intestato teneatur soluere hanc legata, & alia negatiua, ut tradunt Couarruias, & Gutierrez, quaecumque earum potest teneri cum bona conscientia, ut dicit Aragon. Nec auderem ego obligare ad restitutionem bonorum, quae quis acquirat ratione contractus nullius ob defectum solemnitatis iuris, cum homines docti relati a Couarruias teneant nullam esse obligationem restituendi, & amplectantur hoc tanquam commune.

6 Sexta Conclusio. Quod legatur in testamento solemni, debetur in conscientia, ut post multos resoluit D. Antonius de Meneses, & Gutierrez: & licet hereditas non sit sufficiens post acceptationem ab herede sine beneficio inuentarii, teneatur heres soluere debita defuncti in foro exteriori, in foro tamen conscientiae, licet non fecerit inuentarium, non tenebitur secundum Paludanum, & Siluestrum, quia non est iustum, quod de beneficio hereditatis accipiat dampnum sine ulla culpa ex sua parte, quam opinionem sequitur Couarruias quoad legata, quae relinquit testator, non vero quoad debita, quae debebat, cuius dictum videtur arbitratorabile: nec

potest dici, quod heres non habuit ullam culpam, cum fuerit negligens in faciendis inuentario. Et nota, quod legatum relictum vni virgini cum hac conditione, quod non nubat sine consensu patris sui, debetur nullo habito respectu conditionis tamquam impedimento libertatis; si vero dicatur, quod nubat cum consilio, & communicatione patris, tenebitur nubere cum eius consilio, ut tenent Acofta, & Minchaca: & licet teneatur petere consilium eius, non tenetur sequi illud: verum est tamen, quod si iusserit, & reliquerit aliquid legatum sub conditione, quod nubat alicui nobili, talis conditio valet, & si non adimpleatur, amittit legatum.

7 Septima Conclusio. Licet in foro exteriori non teneantur heredes exequi mandata testatoris, ut aliqui dicunt, ante annum ab eius morte, loquendo tamen in foro conscientiae tenentur ad illud quanto citius poterunt, praecipue quo ad debita defuncti, quia in his nec testator potuit differre solutionem, nec executor: & heredes non possunt differre; quia esset retinere alienum contra voluntatem Domini.

8 Octaua Conclusio. Non patitur anima defuncti in purgatorio non soluis hic legatis pijs, quae reliquit, ut statim dareretur pro eius anima, quia meritum habet originem a voluntate defuncti prompta, & directa in Deum, & negligentia executorum non nocet defuncto quoad meritum in hoc casu, ut dicit D. Tho. nocet tamen ad satisfactio: est, non quia per mortem eorum afficiatur supplicio, quia hoc supplicium ad eos pertinet, sed quia non ponitur remedium pena satisfactoriae faciendo suffragia, quae adiuent ad hoc, ut docet D. Thom. & Siluester. Hinc colligitur, quod peccant mortaliter heredes executores testamenti ob hanc dilationem, si est magna; & debent ideo excommunicari, ut constat ex sacris Canonibus, quos tradit Gracianus in decreto: in qua re video multos peccare grauiter, & nescio, an Praedicatores, & Confessarii sint tam segnes in reprehenden-

Con. In re peccatum. 1. p. §. 3. nu 9

Acoft. in l. cum tale §. receptum, ff. de cond. Minchaca controuers. qu. ca. 5. num 15.

D. Th. 1. 6. art. 13.

D. Tho. ubi sup. Sil 2. q. 9

e. qui cum duob. sequ. 13. q. 2.

e. relati
1. d. test.
N. 19. ca.
17. n. 117.
§. 14. ca.
grauis, d.
ser. exc.

Gom. in
l. 13. Tau-
ri. nu. 20

Cou. in
e. cum el-
les, nu. 1.
de test.
Gutierrez
in l. ne-
mo pot.,
n. 26. 4.
ff. d. leg.
1.

Aragon.
2. 2. q. 62
p. 60. co-
lum. 2.

Meneses
in l. cum
quis nu.
7. ff. d. in-
ris, & fa-
cto igno-
rantia.

Gutierrez
ubi sup.
nu. 159.
Pal. in 4.
d. 15. q. 2
art. 5.
Siluestr.
her. 3. q.
5.

reprehendendo eos, sicut ipsi sunt in correspondendo suę obligationi: videndus est Petrus de Navarra circa hoc punctū qui disputat supradicta.

9 Nona Conclusio. Qui succedit maioratui seu primogeniturę tenetur soluere debita, quę fecit primus institutor, licet sint de bonis maioratus, si non sunt alia bona libera, aut fructus maioratus quibus possint solui, quod intelligitur, nisi maioratus fuerit institutus per donationē inter vivos, quę est irrevocabilis.

10 Decima Conclusio. Successor maioratus non tenetur soluere debita, quę fecit ultimus possessor bonorum maioratus, nisi ex bonis liberis, si successit in eis aut de bonis maioratus, quę reliquit collecta ultimus possessor, & si successit in omnibus, & petiit inventarium, & renuntiavit hereditatem, ad nihil tenetur cum non succedat huic in maioratu, sed primo institutori. Verū est tamen, quod tenetur ad debita, quę fecit ultimus dictus possessor in beneficio dicti maioratus, & pro eius conservatione, ut resoluit Antonius Gomez, Molina, Peralta, Pelaez, Ioānes Garzias, & Gregorius Lopez: tenebitur etiam soluere impensas, quę fuerunt factę in sepultura sui prædecessoris non relicto ab eo de quo possint solui; quia non patitur pietas humana, quod corpus huius ultimi prædecessoris remaneat insepultum, & ob eadē ratione tenebitur soluere parua debita, quę faciunt ad exonerandam eius animam, quod intelligitur, si non reliquerit bona libera, de quibus possit satisfieri creditoribus, ut tenet Antonius de Mendez & DD. allegati.

11 Undecima Conclusio. Supposito quod pater non possit relinquere per modum debiti plusquam quintum, & non valeat legatum non probato debito a legatario, non tenebuntur eius filij in foro conscientię soluere illud, nisi certo sciāt, quod debetur: quia in hoc casu tenebuntur soluere de suis legitimis, ut dicunt Silvester, & Corduba,

De Filijs heredibus quoad diuisionem bonorum. Cap. CXXXIII.

S V M M A R I V M.

An teneatur filius communicare cum reliquis fratribus bona, quę data sunt ei solum respectu patris. concl. 1. nu. 1.

An, quod soluit pater pro filio, dum est condemnatus ad certam penam debeat computari in legitima. conclu. 2. nu. 2.

An coniugatus mortua uxore teneatur computare quando partiuerser bona lucrata inter ipsum, & uxorem, quod male consumpsit durante matrimonio. conclu. 3. nu. 3.

An teneatur filius computare in sua legitima quod surripuit a patre ad ludendum, & consumendum cum mulieribus. conclus. 4. nu. 4.

PRima Conclusio. Tenetur filius communicare cum reliquis fratribus bona, quę solo intuitu, & respectu patris ei donata sunt; quia hæc sunt bona profectitia, quorum proprietas, & usus fructus pertinet ad dictum patrem. Dixi respectu sui patris, quia quę non dantur illo respectu, quę a iure vocantur aduentitia, nō debet ducere ad diuisionem quia ex his solum vsum fructum habebat pater vita durante, proprietas vero est filij: tunc vero dicentur profectitia, quando sunt ei data, ut teneat viuentē patre, & erunt aduentitia, quādo precipitur, q̄ habeat ea post mortem patris.

2 Secunda Conclusio. Quod soluit pater pro filio condemnato ad aliquam penam ob aliquod delictum, debet computari in legitima, si soluit illud tāquam fideiussor; si vero soluit sponte non compulsus, non debet computari, quia videtur, q̄ pietate motus fecit illius donationē ipsi filio; quod intelligitur, nisi quod dedit, sit in magna quantitate, quia in hoc casu non præsumitur donatio: sic tenet Bartolus, Antoninus Gomez, Méchaca, & Agora, & probatur i quadam

T lege

Bart. in l. Stichū 2. ad finem, de peculio legato.

Ant. Gomez. l. 1. 40. Tauri. Molina d. primo. gen. li. 1. c. 10. Peral. in l. 3. q. si deicommissaria n. 106. d. hæc isti. Pelaez, tit. d. maior. 4. p. q. 26. Garzia, de expē. & meliora. ca. 16. num. 15. Greg. Lopez in l. 4. tit. 15. p. 2. Menens. in l. vnū ex fam. § si d. fal. ci. n. 9 ff. de leg. 2. Silu. hære 3. q. 7. Cord. d. casib. q. 161.

Ant. Go mez. in l. 20. Turi. n. 20. Mench. de succ. crea. §. 20. num. 220. Ayora i tract. de partion. p. c. 16. ord. Lusitana lib. 4 §. 77. nu. 6. Guttier. in §. sui inst. de heredū qualita. num. 93. Nau. ca. 17. n. 155 §. ad al. rerum. Cord. d. casib. q. 121. Lop. i in str. conf. 2. p. c. 24.

lege Portugallia. Verum est, quod Gutierrez limitat supra dictum, quando pater fecit meliorationem de tertio, & quinto alicui filio irrevocabiliter, quia in hoc casu videtur facere ei donationem eius; si vero fecit dictam meliorationem revocabiliter, non videtur fecisse donationem de dicta pona, quam soluit pro eo, sed reducere solum ad tertium, & quintum, & ideo videtur reuocare legatum, quod fecerat de tertio, & quinto.

3. Tertia Conclusio. Homo coniugatus, qui paulatim consumpsit magnam quantitatem suorum bonorum, non tenetur computare hoc, quando partuntur bona lucrata inter ipsum, & uxorem, quia maritus est administrator eorum, & potest illa consumere hoc modo absque eo quod committat iniustitiam; sic enim tenet Nauarrus, Cordoba, & Frater Ludouicus Lopez. Quod probatur, quia bona communia sunt illa, quae tempore diuortij inveniuntur lucrata, & ideo, quae sunt talia, quia licet dimidia eorum pars erit uxoris, hoc intelligitur revocabiliter, ita ut maritus, cuius curae commissa sunt, possit ea uxori subtrahere, licet consumat male, quia non facit contra iustitiam, licet faciat contra charitatem: quod intelligitur, nisi consumpsit ea cum fraude solum, ut uxor amitteret partem suam, quia in hoc casu debet fieri restitutio heredibus dictae uxoris, ut dicit Ludouicus Lopez; & in hoc casu si uxor sit certa, quod eius maritus distribuit bona parentibus, aut consanguineis in fraudem patris suae, & suorum heredum, poterit ipsa secrete capere de illis, & dare parentibus, aut alijs; quia si maritus tenetur restituere heredibus uxoris in hoc casu, quare ipsa non poterit ipsa propria manu recuperare non inuenito medio magis accommodato ad vitandam hanc mariti fraudem? sic enim tenet Corduba, & est opinio Suarez, & Gregorius Lopez: Quod amplius posset dici de hac materia, videatur in materia de dote, & donationibus

inter vitum, & uxorem, patres, & filios.

4. Quarta Conclusio. Quod filius vita durante patris rapit pro ludis, & sumptibus vanis, & luxuriosis, non tenetur computare in legitima, quia etiam faciunt hoc idem reliqui fratres, ut colligitur ex eo, quod tradit Spinus allegans alios.

De homicidio, quod sit publica auctoritate. Cap. CXXXIV.

SUMMA RIVM.

Quae solemnitas debeat esse, ut publica auctoritate possit quis condemnari ad mortem num. 1.

An possit iudex condemnare aliquem ad mortem non verificato crimine, conc. 1. num. 2.

An possit iudex condemnare aliquem sine citatione, & testibus, cum eius delictum est publicum conc. 2. nu. 3.

An possit iudex condemnare aliquem ad mortem absque eo quod vocetur ad iudicium concl. 3. & 4. nu. 4. & 5.

An possit iudex condemnare aliquem ad mortem absque eo quod eius crimen probetur, concl. 5. nu. 6.

An teneatur iudex liberare reum a morte, si nolit confiteri sua peccata sciens, quod sic morietur in peccato mortali, concl. 6. num. 7.

An teneatur iudex concedere licentiam reo mortis, ut accipiat Eucharistiam, concl. 7. num. 8.

AD explicationem eius, quod debet dici, notandum est, quod sunt quaedam solemnitates, quas ius humanum introduxit, ut procedatur a iudice recte in causa criminali, scilicet, accusatio, testes, instrumenta publica, & scripturae, terminus ad respondendum: aliae solemnitates sunt de iure naturali, scilicet dare locum parti, ut defendat se citando eam, & audiendo, & testibus comprobare causam.

Et

Et in solemnitatibus, quæ sunt de iure
positiuo, licet supremus iudex possit di-
spensare, inferiori est hæc facultas dene-
gata, ut resoluit Couar. Hinc inferitur,
quam male faciant iudices inferiores,
qui occultè faciunt informationem ca-
pientes testes contra aliquem, & ipso
non audito, condemnant eum ad mor-
tem occidentes animas suas sine dubio,
ut cum communi docet Alcocer.

Couar.
l. 1. var.
c. 1. n. 7
S. tertium
autem.

Alcocer
in sum.
c. 16. §.
& tene-
tur ad
restit.
Caiet. in
sū. verb.
homic.
Sot. l. 5.
de iust.
q. 1. ar. 3
Nau. in
Man. c.
25. num.
25. nu 9
Cord. l.
1. qq. 9
27. ad 2.

2 Hoc supposito, sit prima Conclus. Si
crimen nullo modo potest probari, non
potest supremus iudex cōdemnare de-
linquentem ad mortem nō defensum;
sic enim tenet Caietanus, Sotus, Nauar-
rus, & Corduba, & ratio est, quia defen-
sio rei, & comprobatio testium sūt duo
necessaria de iure naturali, in quibus
princeps non potest dispensare.

3 Secunda Conclus. Si crimen est pu-
blicum, sine citatione, & testibus potest
reus condemnari ad mortem, & casti-
gari, quia hic nō potest iuste liberari ne-
gans factum, aut aliter per viam licitā;
& ideo non debent condemnari iudi-
ces qui comprehendentes latrones in
flagranti delicto præcipiunt eos suspen-
di, sicut sunt latrones insultantes in vijs
itinerantibus: quia huiusmodi iudices
in hoc non faciunt contra iustitiam, li-
cet faciant contra charitatem, si non
permittunt eos confiteri.

4 Tertia Conclus. Si reus est tam potens
ut non possit capi, poterit condēnari ad
mortem, licet non citetur, nec se defen-
dat, sic enim tenet Sylu. quia si non po-
test secure vocari, & cognoscitur, quod
vocatus non accedet, clare patet, quod
iste non vult iustam defensionem.

Syl. ver.
homi. 1.
qu. 2. di-
cto 3.

5 Quarta Conclus. In casu, quod crimen
sit secretum, & quod solus iudex sit con-
sciens, & reus non est potēs, nec rebellis,
sed vocatus comparebit, si timetur dā-
num ip. futurum, poterit condemnari
ad mortem ipso non audito, & inde-
fenso, si eius crimen est grave, ut esset, si
vellet adorari Reginam, & si proceda-
tur contra ipsum iudice, periclitabit
Reginæ fama, aut sequeretur turbatio in
Repub. aut damnum, ut si filius esset fi-

lius Regis aut alicuius supremi Princi-
pis Reipubl. qui non potest affici sup-
plicio sine graui scandalo, sic enim te-
nent Couarruias, & Cord.

Cou. &
Cor. v-
bi sup.

6 Quinta Conclus. Iudex qui præcipit oc-
cidere aliquem, quia scit quod commi-
sit delictum, quod per testes nō potuit
verificari, non solum peccat mortaliter,
sed etiam tenetur ad restitutionē, quia
licet delinquenti secundum legem de-
beretur ista pēna, nō poterat exequi in
ipsum nisi probato prius crimine, &
ideo non est subiectus dictæ pēnæ, do-
nec eius peccatum est occultum, & non
est probatum, ut tenet Nauarra contra
Alcocer: qui dicit in hoc casu iudicem
peccare quidem mortaliter, sed non te-
neri ad restitutionem. Verum est tamē,
quod in causis civilibus licitū est iudici
præcipere alicui, ut soluat debitū, quod
ipse iudex scit deberi ab eo, licet testi-
bus non possit res probari, quia si in ca-
su, q. quis non possit iuridicè recupera-
re, quod est illi debitum, potest secrete
capere illud è bonis debitoris, & quicū-
que potest capere ut det innocētī, quod
ab eo surreptum est, dummodo fiat se-
crete, & sine scandalo; quare nō poterit
iudex iubere, ut satisfiat, & restituatur
creditori debitū, sciens quod illi debitū
sit, licet testibus non probetur? Nec ob-
stat, q. videtur in hoc casu potestate coar-
ctiua contringens debitorem, ad cuius
executionem non videtur sufficere eius
scientia priuata; quia ad hoc respōdeo,
quod procedit præcipue ductus vigore
legis (naturalis, & diuinæ) quæ docet
nos defendere proximum innocētē,
pro quo tamquam re accessoria videtur
potestate publica, quā habet, & ideo in
hoc casu non peccat, nec tenetur ad re-
stitutionem, ut dicit Petrus de Nauar.

Nau. li. 2.
de rest.
c. 2. nu.
103.
Alcoc. i
sum. 12.
26. ver.
ynoba-
sta.

7 Sexta Conclus. Non tenetur iudex libe-
rare à morte reum, qui nō vult confite-
ri, nec recipere Eucharistiam, licet certo
sciat, quod morietur in peccato morta-
li, ita ut secundum Sot. peccaret morta-
liter liberans eū in totum: debet tamen
dare tempus ei, ut confiteatur, ut dictū
est supra, & licet etiam intelligat, quod ad

Sot. li. 8.
de iust.
q. 1. ar. 2.

inter hoc tempus debeat rapi à carcere, quia minus inconueniens est, quod rapiatur, quam non dare tempus ei ut confiteatur cum periculo suæ saluationis, viso quod turbatus præ vicinitate mortis non habebit contritionem necessariam ad remissionem peccatorum, si non confiteatur. Quod limitatur, nisi delinquens sit homo facinorosus, & Reipub. notabiliter nocuus, quia in tali casu poterit iudex negare ei tempus ad confitendum, si timeat, quod rapietur à carceribus, cum eius officium sit defendere tempubl. & in hoc casu est eius tutela commendata suæ curæ, quod si nō sit scandalum, nec periculum rapturæ, nec fugæ, si sit aliqua spes, quod præteritis duobus, aut tribus diebus condemnatus faciet debitam penitentiam teneatur iudex, licet delinquens peccauerit malitiose, differre executionem sententiæ usque ad illud tempus, quia lege charitatis obligatur ad casum spiritua-lem proximi sui, præcipue irreparabilem, sicut est iste; cum statim delinquens sit moriturus, & si moriatur in periculo peccati, ibit in infernum, unde secundum legem ordinariam Dei non potest exire.

8 Septima Concl. Si non timeatur raptus ad mortem condemnati, aut aliud notabile damnum, peccabit iudex negans vnum diem illi, ut accipiat corpus Christi; sic tenet Petrus de Nau. cōtra Nauarrum, sicut dictum est in cap. 68. concl. 1. nu. 1. De intentione iudicis habēda in dandis sententijs, dicetur in instruct. iudiciali, c. 12. concl. 13. nu. 13.

Nu. 1.2
de relli.
ca. 3. nu.
124. cū
seq.
Nau. in
Man. ca.
25. n. 25.

De homicidio quod fit ob defensionem vitæ, virtutis, honoris & bonorum. Cap. CXXXV.

SYMMARIVM.

An sit licitum occidere aggressorem antequam committat iniuriam; conclusio. 1. num. 1.

An possit quis occidere aggressorem nō po-

tens aliter liberari, licet dederit ei occasionem aggrediendi, conclusio. 2. numero 2.

An possit se defendens præsumere ex proposito mortem offensoris; concl. 3. nu. 3.

An sit licitum clerico defendere se contra secularem, & econtra; concl. 4. nu. 4.

An sit licitum fugiente cum equo ab inimico calcare hominem positum in medio itineris, si non possit alio modo liberari; concl. 5. nu. 5.

An dictus faciens possit cum equo calcare hominem dormientem in medio itineris, si non possit aliter se liberare; conclusio. 6. num. 6.

An sit licitum pro defensione sui ab aggressore occidere puerum, quem aggressor habet coram se; concl. 7. nu. 7.

An sit licitum homini particulari ob suam defensionem occidere Regem, qui adoriatur eum ad occidendum; conclusio. 8. num. 8.

An sit licitum innocenti, qui probatus est nocens defendere vitam suam contra iniustitiam; concl. 9. nu. 9.

An sit licitum, qui mittit pacem inter duos litigantes adiuvare eum, qui desistit à rixa contra nolentem; conclusio. 10. num. 10.

An sit licitum ei, qui rixatur cum alio, & inuenit se vulneratum vulnerare statim contrarium, qui desistit à prælio; concl. 11. nu. 11.

An sit licitum vulnerare minantem cum ligno, aut alapa; concl. 12. num. 12.

An sit licitum clericis ob defensionem sui honoris vulnerare, aut occidere aggredientes eos; concl. 13. nu. 13.

An sit licitum ob defensionem castitatis occidere aggredientem; concl. 14. nu. 14.

An liceat seculari ob defensionem bonorum occidere latronem, & si id liceat, si dirapiantur bona; concl. 15. nu. 15.

An liceat Clerico occidere latronem rapientem bona sua; & an id liceat ei ad defensionem sui honoris; conclusio. 16. numero 16.

An sit licitum non se defendere, & permittere occidi ab aggressore; conclusio. 17. numero 17.

Prima

Prima Conclusio. Licitum est occidere aggressorem, antequam recipiatur iniuria ab eo, si quis sciat, videatque, quod accedat, aggrediaturque; cum ut occidat parans arma, & laqueum, ut securus apprehendat; nec habet aliud medium ad se liberandum ab eo, sic tenet Sotus, Anton. Gomez, Nauarrus, & Petrus de Navarra, qui allegant multos alios. Hinc sequitur, quod vxor qui inuenit sub puluinati pugionem, quo maritus vult eam occidere, poterit ea prius occidere ipsum maritum, si aliter non possit ab eo liberari. Sequitur secundo, quod potest homo occidere veneno illum, quem scit quaerere mortem suam, si aliter non possit ab eo defendi, ut dicit Couarr. & Corduba, qui notant debere considerari in hoc casu, an periculum mortis sit imminens; quia si non sit, non potest dici, quod defendit vitam suam, eo quia solum occidit aggressorem cum moderamine, quod petit inculcata tutela. Dixi in conclusione *ante receptionem iniurie ab aggressore*, quia recepta iam iniuria non poterit amplius occidere eum ratione defensionis, cum iam vita eius non sit in eo periculo, in quo prius erat. & si periculum adhuc duret & pendeat, quia videt, quod aggressor non est contentus, sed videt, quod vult perficere rem, licitum erit ei occidere eum prius; hocque videtur mihi securius, licet Corduba procedat alio modo.

2 Secunda Conclusio. Potest quamuis occidere eum, qui aggreditur illum, si non possit aliter liberari ab eo, licet dederit aggredienti occasionem, ut ipsum aggrediatur prouocans illum iniuriose vocans eum vilem, & abiectum. Hec conclusio est Mercati contra Nauarr. & probatur, quia licet aggressor habuerit occasionem aggrediendi, iniustitiam tamen, & peccatum committit in aggressionem, & licet pars aggressa fecerit malum in occasione, quam dedit aggressori, nihilominus postea iniuste defendit se ab eo: & ideo qui aggreditur, si faciat iuste, ut faciunt ministri iustitie ado-

riētes delinquentes, qui dederunt occasionem cum suis delictis ad illud, tunc non licet aggresso defendere se. Noteturque hec ratio, quia est efficax, nec respondeo illi, quod tradit Nau. quia fundatur in quadam authoritate Caiet. male ab eo intellecta, ut aduertit Nauarra: nec est mea intentio consumere tempus in declarando Caietanum, sed solum in explicandis rationibus, quae praebent lucem Confessarijs.

3 Tertia Conclusio. Aggressus ab alio non solum potest licite habere intentionem defendendi, sed etiam poterit licite existens in periculo in rixa pretendere ex proposito mortem contrarij sui, non tamquam finem principalem, sed tamquam medium necessarium ordinatum ad sui defensionem, sic enim tenet Sotus: quem sequitur Nauarrus, sicut iudex cuius coram incumbit defensio Reipub. non potest praeterdere mortem delinquentis, nisi tamquam medium ordinatum ad conseruationem pacis dictae Reipubl. sibi commissae: & aliud voluerunt dicere multi allegati a Corduba affirmantes non esse licitum aggresso occidere aggressorem directe ex proposito, sed solum inuitus, ego non admitto eos; potius dico, quod potest volutarie praeterdere mortem eius tamquam medium ordinatum ad sui defensionem & hoc puto velle dicere Cordu. Et nota, quod ut quis defendatur cum debito moderamine sine culpa sunt duo necessaria: Primum, quod non possit se defendere ab aggressore alio modo, ad cuius cognitionem sufficit probabilis coniectura; nec est necesse examinare, an aliter possit evitare periculum; quia in similibus casibus deest ordinarie consideratio, quae requiritur ad huius rei examē. Secundum, quod non adhibeat maiorem diligentiam, quam quae necessaria est ad defensionem sui.

4 Quarta Concl. Cum defensio sit de iure naturali, est licita clerico contra secularem, & seculari contra clericum; nec ob eam incurritur excommunicatio, aut irregularitas, & ita permessa est de iure naturali, ut etiam brutis animalibus concedatur:

Nau. vbi supra

Sot. li. 5. de iusti. q. 1. art. 8. Nau. ca. 15. nu. 2. post medium.

Cord. l. 1. q. 99. q. 38. i. fol. ad 4.

Soto. l. 5. de iusti. q. 1. art. 8. Gom. l. 3. var. ca. 3. nu. 21. Nau. in Man. ca. 15. nu. 2. Nau. l. 2. de resti. ca. 3. nu. 349.

Cou. de homi. 3. §. vnico num. 3. Cord. li. 1. q. 38. dub. 1.

Cord. vbi sup.

Merc. de resti. c. 4. §. que dixerimus Nau. ca. 15. n. 17

Gomez!
l.3. var.
c.3. n. 10

Cord. v.
bi supra
nu. 1. 10.
primæ
opi.

Cord. li.
1. 99. q.
38. du-
bit.

Nau. li. 2.
de rest.
ca 3. nu.
134.

Cor. v.
bi supra
dub. 3. 1
fin.

Nau. v.
bi supra
nu. 135.
Syl. ver.
iudex, 1.
q. 5. col.
3. versic.
sed ista
proba-
tio.

tur: & ideo si bos Petri occidat bonem
Ioannis, qui aggressus fuit eum, non te-
neretur Petrus aliquid satisfacere Ioan-
ni, sic enim tenet Antonius Gomez pro
bâs id iure ipso. Noteturque, quod qui
defendit se ab aggressore, non facit id
cum authoritate publica, ut aliqui di-
xerunt, sed cum privata, cum ius natu-
rale tribuat hoc etiam brutis animalibus
ad defensionem sui, ut dicit Cord.

5 Quinta Conclusio. Qui fugit currens
in equo, ut se liberet ab inimico, & trā-
sit per iter, in cuius medio existit, ho-
mo, & calcat eum, peccat mortaliter, &
est homicida, si occidit eum, licet alio
modo non possit liberari: si vero paulu-
lum applicet lateri equum impellens
calcaribus curans sic & hominem sal-
uare, & se liberare, non est homicida: &
hanc conclusionem tenet Cord. & licet
Petrus de Navarra non admittat hanc
distinctionem, mihi tamen videtur sa-
tis rationabilis, & etiam secundū quod
dicit idē Navarra. Quæ distinctio pro-
batur, quia discessione facta modo di-
cto cum equo impellēda calcaribus est
spes, q̄ liberabitur vtriusq; vita, ut fate-
tur idem Navarra, & ideo si fugiens ha-
beat aliquam spem, q̄ liberabitur ho-
mo iacens in itinere, quamvis re vera
postea fallatur à spe, non erit homicida;
& in hoc casu loquitur Corduba, ut cō-
stat clarè ex eo quod tradit in eodem lo-
co: quod si facta hac diligentia adhuc
intelligit quod non est spes saluandi di-
ctum hominem, sed est potius certitu-
do morales mortis eius, tunc sine dubio
erit homicida, nec allegatio Sylu. quam
tradit Corduba pro sua parte est contra
Cordubam, ut putat Navarra; quia li-
cet dicat Syluest. esse illicitum occidere
alium, nec occidat eum aggressor, hoc
debet intelligi directè, non vero indire-
ctè, sicut in distinctione dicta.

6 Sexta Conclusio. Si hic, qui fugit super
equo, à suo contrario non potest aliter
liberari ab eius manibus, nisi percalcans
puerum aut hominem, qui iacet dor-
miens in medio itineris, poterit indire-
ctè occidere dormientem, ut est expli-

catur; & in hoc casu est minus dubiū,
quam in conclusione præterita; quia ta-
lis homo dormiens, licet sit innocens,
impedit iter commune omnibus, ad qd̄
habet ius, qui fugit currens, & sic vitur
eo repellens vim, quam inducit ei iacēs
in eo: nec obstat, q̄ sicut, qui fugit, ha-
bet ius in itinere, sic etiā habet ius, qui
dormit, & est in possessione. Vnde sicut
videtur esse illicitum capere, panem ab
eo, qui est in extrema necessitate, sic vi-
detur esse illicitum capere iter ab illo,
qui est in eius possessione, ita ut occupa-
tus à somno non possit pro tunc disce-
dere ab eo, & per consequens videtur,
quod nec directè, nec indirectè possit
calcarī à fugiente: huic rationi respon-
deo concedens iter esse commune om-
nibus, & qui possidet nō potest eiici ab
eo authoritate privata: est tamen com-
mune ad ambulandum, & itinerādum,
non vero ad dormiendum: unde qui
sic detinet illud, potest iuste expoliari ab
ea possessione in casu præsentī, quod si
expoliat eum occidens eum, hoc est in-
directè & nolens; nec potest aliud face-
re vitens itinere eo modo, quo habet ius
in illud scilicet currens sine impedimen-
to. Quod deberet advertere Petrus de
Navarra, ut non discederet à nostra
conclusionē.

7 Septima Conclusio. Qui in rixa exi-
stens cum alio, qui adortus fuit illum,
& vult occidere, si putat q̄ occideretur ab
eo, nisi occidat puerum, qui est ante ag-
gressore, quo vitur tanquam scuto con-
tra aggressum, ut possit offendere, & nō
offendi, potest occidere puerum, si scit
esse positiū tanquam scutum ad defen-
sionem aggressoris, q̄ procedit, quāvis
puer, quia est demens, aut ebrius, non
peccet in hoc casu, quia ratione defen-
sionis naturalis licitum est occidere ag-
gressorem; ut dicit Cord. & comprobat
Nau. adducens multas opiniones, & res
circa hoc punctum: & addo, quod licet
dictus puer non prælietur, nec adiunget
aggressorem, si tamen non potest dictus
aggressor occidi, aut vinci ab aggresso,
quia dictus puer est interpositus, licitū
erit

Nau. v.
bi sup.

Cor. vbi
sup. d. q.
38. su. 4.
rōne 1.
opinio.
Nau. l. 2.
rest. c. 3.
an. 145.
cū seq.

erit aggressio occidere puerū ob sui defensionem, quia adoriri puerum, in hoc casu magis est defendere se, quam aggredi, & ire contra eum.

Sot. vbi
sup. art.
8. ad me-
dium.
Nau. de
defensio-
ne pro-
ximi nu-
24.

8 Octava Concl. Licitum est homini priuato ob sui defensionē occidere Regem, qui aggreditur eū, vt occidat eū, si Rex est tyrannum, & qui tyrannicē obtinet Regnum, aut administrat tyrannicē; hæc conclusio est communis omnium, & tenet eam Sot. cui videtur accedere Nauar. si vero est bonus Princeps, & ob solum impetum repentinū aggreditur, non est licitum illū occidere ob defensionem bonorum, quæ dicuntur perdi, vt acquiratur bonus Princeps pro Rep. licitum tamē erit eum occidere ob defendendam vitam, quia licet vasalli debeant anteponere vitam Principis vitæ suæ, hoc debet intelligi, quādo Princeps est positus in extrema necessitate nō potens liberari ab ea: at qñ ponitur ipse in periculo voluntariē, & si vult, potest ab eo liberari, non tenetur vasalli exponere vitam suam pro eius vita. Verum est tamen, q si Princeps non solum est bonus, sed etiā est necessarius ad Rēpubl. ita vt ex eius morte probabile sit debere sequi multa mala, in hoc casu efficeret opus heroicum vassallus non se defendens vt dicit Cord. contra Sot. qui obligat eum non occidere Regem ad sui defensionem, quia proponere obligationem in simili casu, vt nō possit homo defendere se, est negotium graue.

Cord. l.
1. qu. 38.
p. 319.

9 Nona Conclus. Nullus innocens qui est probatus esse nocens, & deliquisse in foro exteriori, potest defendi à iustitia ob defensionem vitæ inducens, & defendens se cum armis, quia si hic posset iuste se defendere, daretur bellum iustum ex vtraque parte, cum sit verissimum, quod ministri iustitiæ in hoc, iustissime aggrediuntur eum. Vnde debet dici, qd potest innocens ad sui defensionem facere totū id, q sit possibile, & quod non inducit vim, nec est resistentia armigera, nec potest facere violentiam, licet ex ea non oriantur vulnera; sic enim tenet Aragon, probans id multis rationibus

contra Sotum, qui dicit, q potest ille facere quamcumque violentiā ad sui defensionem, dummodo non sit scandalum, nec vulneretur iudex, nec ministri. Ego in hoc casu, si veniret aliquis homo priuatus ad confessionem, non condemnarem eum ad peccatum mortale, q alleget in his esse innocentē, & q putat pro certo, quod eius delictum nō potest esse probatū, ita vt iudex iuste possit eum apprehendere, & hoc si defendat se, & faciat resistentiam sine scandalum, nec curans iudici, aut ministris inferre malum; in quo casu puto esse veram opinionem Soti.

Arg. 2.
2. qu. 69.
art. 4. p.
110.

10 Decima Concl. Quando quis accedit ad ponendam pacem inter duos, qui discedit à rixa, potest licite occidere eū, qui insistit ei nolentis discedere, & qui est mediator, potest se opponere contra contumacem, si vero nullus eorū nolit discedere à prælio, in hoc casu mediator solum potest esse ex parte aggressi defendens eum, si videat eum in necessitate auxilij. Hinc sequitur q frater, qui videt fratrem suum rixari cum alio, solū potest procurare mittere pacem inter illos, non potest tamen auxiliari fratri contra aduersarium, in casu, quod velit desistere à rixa, & adhuc contrarius velit insistere ei, sic enim tenet Corduba.

Sot. li. 5.
de iust.
q. 6. ar. 4

11 Vndecima Conclusio. Qui in rixa cum alio inuenit se vulneratum potest statim vulnerare aduersarium ob defensionem sui honoris, licet qui vulnerauit, desistat à prælio, quia hoc magis videtur defendere honorem, quam aggredi desistentem. Verum est tamen, quod si vulnerans post factum malum fugerit, illicitum erit sequi eum, quia hoc iam est aggredi, non vero defendere honorem amissum, sed velle recuperare eum reticiens damnum, quod in eo factum est, quod non licet personis priuatis, sed solum iustitiæ publicæ: si enim detur licentia alicui vulnerato, vt persequatur fugientem ob defensionē honoris, esset aperire portam vindictæ, per quam ingrediantur Babiloniā omnes eius sequaces, quia dicerent vulne-

Cord.
de casu-
bus qu.
56.

rari posse aggredi eos, qui vulnerare etiam transacta hora, & die à facta iniuria; sic enim tenet post Sotum, & Couar. Ludou. Lop. discedens à Nauar. qui videtur in hoc concedere nimiam licentiam dicens esse licitum sequi fugientem post factam aliquam iniuriā, ut defendatur proprius honor.

12 Duodecima Conclus. Licitum est vulnerare minantem cum ligno manu apprehenso, aut manu subleuata ad inferendam alapam, ut sic defendat affectus iniuria honorem suum, si non possit aliter commode defendere eum: hæc

concl. est Sylu. quem sequitur Sot. Nau. & Ant. Gomez, quia si hoc est licitum pro defensione honorum, ut infra dicitur nu. 15. etiam erit licitum pro defensione honoris, quæ pluris est: unde non erat, qd dubitaret de hoc Couar. dicens videri iniquam commutationem auferre vitam proximi pro honore proprio, cum vita sit altioris ordinis, quod quidem fateor. Resp. tñ qd in hoc casu potest illi auferre vitam, cum auferens ei honorem remaneat expositus periculo mortis exponens vitam suam manibus contrarij sui. Notaq; quod quamuis liceat ei, qui accepit minas, fugere, si fugiens perdit honorem suum, est licitum ei opponere se, & occidere minantem, nisi in casu, quod dederit ei sufficientem occasionem, ut faceret minas, quia in hoc casu non poterit occidere eum, sed debet fugere licet sit cum dedecore suo; quia quando quis prouocat alium, prouocatus iam est affectus iniuria, & habet licentiam respondendi pro honore suo, & sic non est aggressor, sed defensor honoris sui, ut aduertit Mercatus; de restitut. capit. 14. cuius opinionem in hoc casu puto veram, non tamen debet ex ea accipi occasio dicendi, quod qui dat occasionem iniuriæ, amittat ius, quod habet defendendi se postea ab aggressore: neque ego inuenio rationem sufficientem, ut defendatur generaliter, & absolute hæc doctrina, nisi in casu particulari, de quo agimus.

13 Decimatertia Conclusio. Non est licitum clericis vulnerare, aut occidere eos, qui aggrediuntur eos ob defensionem sui honoris ante, aut post receptā iniuriam, sic enim tenent auctores allegati affirmantes, non iolum peccare, contra religionem sui status, sed contra iustitiam, & ideo teneri ad restitutionem tamquam veros homicidas, quia in ipsis non est, nec militat ratio honoris defensionis, cum fugientes non amittant eum, sed potius acquirant eum, cum profiteantur humilitatem secundum statum suum.

14 Decimaquarta Conclusio. Licitum est occidere aggressorem ob defensionem castitatis; sic enim tenent Cord. & Mercatus: verum est tamen, quod mulier aggressa tenetur resistere alio modo, quia si non resistat, nisi debilitet, & laxet, illicitum erit occidere aggressorem, quia licet peccet, non peccat tamen contra iustitiam, cum ipsa fere consentiat non resistens, ut debet resistere. Petrusque de Nauarra addit, quod si hæc mulier tacet, & non resistit, quia timet, quod, si resistat, quod est secretum, fiet publicum abhorrens hoc modo carnalitatem, poterit occidere aggressorem: quod quidem puto multum probabile, quia licet ob conseruationem famæ consentiat in exteriori in actu, interius tamen sit ei magna violentia, quia abhorret illam carnalitatem, & ob hanc violentiam potest se defendere. Hinc inferitur, quod potest aliquis homo occidere alium, licet sit clericus aut monachus, si aggrediatur eum ob peccatum nephandum, si non possit ab eo aliter defendi.

15 Decimaquinta Conclusio. Licitum est cuicumque seculati ob defensionem bonorum suorum, si sint multi valoris, occidere eum, qui iniuste vult illa rapere, ut definitum est in iure; & ideo potest sequi latronem, qui desert secum res eius, quousque accedat ad aliquam domum ad abscondendas eas; quia si abscondit eas, non est licitum occidere eum pro eis colligen-

Cor. de casib. q. 89. Mercatus, ubi sup. c. 5.

ca. olim de rest. spol. ca. dilecti de sent. excom. lib. 6.

Lop. in inst. cōf. 1. p. c. 62 col. 44. Nau. in Man. ca. 15. nu. 3.

Syl. ver. hom. 1. q. 1. d. 6. Nau. ca. 15. nu. 3. & c. 27. nu. 121. Sot. li. 5. de iust. q. 1. ar. 8. Gomez 3. to. var. c. 3. n. 51. Cou. 3. p. de homi. 5. v. nic. n. 4.

ligendis, quia hoc esset dare locum vulneribus, & occasionibus: quod poterit minister iustitiæ facere apprehensione, & ideo quando diximus supra, nu. 11. quod est licitum se qui aggressorem ob defensionem honoris, hoc debet intelligi, nisi se collegerit, & absconderit in aliqua domo; sic enim tenent Sotus, & Covarruias. Notaque, quod non est licitum occidere latronem ob defensionem rerum temporalium, si veliteas rapere diu, cum possint defendi vocibus, & clamoribus vocatis conuicinis; quod intelligitur, nisi latro fuerit in loco, ubi ad nihil valet vociferari, nec clamare, quia in hoc casu licitum erit expoliato occidere furantem.

16 Decimasexta Conclusio. Non solum est licitum secularibus ob defensionem bonorum suorum occidere aggressorem, sed etiam clericis, sic enim tenet post Siluest. Covarr. & probatur, quia si illi ob defendendam vitam possunt hoc facere, & isti perierunt ob defensionem bonorum, quibus egent ad conservationem eiusdem vitæ; nec currit eadem ratio in honore, quia licet pluris æstimatur fama quam bona, non est tamē honor sacerdoti defendere se, sed imitari eum, qui percussus tacuit.

17 Decimasextima Conclusio. Licitum est cuius non se defendere ab aggressore, & permittere occidi ab eo; hæc conclusio videtur Caiet. & est Siluest. quem sequuntur Victoria, & Mexia; & probatur, quia in hoc non tradit se morti ob vitam corporalem aggressoris, sed ob spiritualem, cum constet, quod si occidat eum defendens se, morietur ille in peccato mortali, & condemnabitur, quod Christus Redemptor prædicavit nobis verbis, & exemplo, qui

ob nostram salutem spiritua-

lem, & illorum, qui

affligebant eum,

permisit se

poni in

li-414

gno cru-

cia.

De mutilatione, aut homicidio auctoritate privata facto. Cap. CXXXVI.

SUMMARIVM.

An peccet mort. qui amputat sibi membrum, concl. 1. nu. 1.

An sit licitum ob sanitatem corporis permittere ut sibi amputetur membrum, et an liceat sibi amputare, & an talis sit irregularis, ibid.

An liceat occidere se pro saluanda Rep. ib.

An liceat Christiano exponere vitam periculo ob conservandam famam propter gloriam mundi, ibid.

An sit licitum accipere venenum, aut consentire, quod mordeat eum aliquis serpens, ut experiatur iheriacam, concl. 2. num. 2.

An sit licitum privata auctoritate occidere alium, & desiderare ei mortem, conclus. 3. nu. 3.

An liceat amputare sibi manum, ut liberet se a morte minata à tyranno nisi id faciat, concl. 4. nu. 4.

Prima Conclusio. Qui occidit se, aut amputat sibi aliquod membrum, peccat mortaliter. Hæc conclusio est diu. Thomæ, quem sequitur Sotus cum communi: quod est adeo verum, ut iudex, qui scit se dignum morte, non potest condemnare se morti; & ideo si aliquis licet ob bonum finem, sed non sufficientem, amputat sibi aliquod membrum cum ira, aut indignatione, quam in se concipit, peccat mortaliter. Dixi, non sufficientem, quia qui ob ignorantiam, & bonum zelum, non tamen ex scientia faciunt, non debent condemnari ad peccatum mortale, ut docet Sotus, & Navar. ponens exemplum in Origene; verum est tamen, quod ob sanitatem corporis non solum est licitum alicui permittere quod amputetur ei membrum, sed etiam poterit ipse amputare, sic enim dicit S. Thom. & DD. allegati, quia totum habet ius ut conservetur licet cum periculo partis, ut dicit Petrus de Navarra, addens, quod huiusmo-

D. Th. 2.
2. q. 64.
ar. 1. ad
2. sot. li.
1. d. iust.
q. 1. ar. 5
ad 2.

Sot. vbi
su. q. 12.
ar. 1. cōf.
3. Na. c.
14. nu. 8.
& 11.
D. Tho.
vbi sup.
ad 3.
Nav. 1. 2
de resti.
c. 3. n. 27

Soto l. 5
de iusti.
q. d. ar. 8
Cov. in
Clem. si
furiosus
3. p. 5. v.
nu. 6.

Cov. v.
bi sup.

Caiet. 2.
2. q. 64.
art. 7. Sil
uest. ver
bo verū
2. q. 3. Vi
ctoria d.
homici-
dio, nu.
24. Me-
xijs pra
gmatic.
critici,
nu. 35.

di homo ob hoc non remanet irregularis, & non solum ob necessitatem corporalem in totum est hoc licitum, sed etiam ob necessitatem, quæ accidit in casu fortuito, ut quādo venit inimicus, qui occidet eum, aut comburitur domus, quia in hoc casu licitum est eijcere se à fenestra, licet putetur aut sciat, quod frangeretur aliquod membrum, ne alias pereat in totum. Nec hinc debet dici, quod sit licitum alicui occidere se, ut saluet Rempub. quia ius, quod habet Respub. quatenus est totum respectu membrorum, quæ sunt habitatores eius est civile, at ius quod habet totum respectu suarum partium, manuum scilicet, & pedum, est naturale. Est etiam licitum Christiano exponere vitam suam periculo ob conservandam famam, si est necessaria ad gloriam Dei & ædificationem ecclesiæ; quia propter gloriam, & honorem mundi non est licitum, ut resoluit Nauarrus, & Sotus.

Nau. in Ma. c. 18. nu. 48. Sot li. 4. de iusti. q. 6. ar. 2.
Vnde sequitur non esse licitum illi, qui est provocatus exire ad duellum ob honorem mundanum, quia satis in honore remanet, si dicat provocanti, Ego non sum gentilis, sed Christianus, cui non permittit lex Christi similem vanitatem. Sequitur ulterius esse peccatum mortale nolle fugere ab inimico cum certo periculo vitæ, potest tamen ob honorem suum exponere se periculo recipiendi aliquod vulnus leue, ut videtur sentire Nauarra.

Na. li. 1. resti. c. 4. nu. 16.
2. Secunda Conclusio. Non est peccatum mortale accipere aliquod venenū, aut consentire, quod mordeat eum aliqua serpens, ut sic experidatur virtutem theriacæ, & hoc concurrentibus his conditionibus, prima, quod qui componit theriacam, sit homo qui sciat recte illā componere; secunda, quod prius fiat experientia in aliquo bruto animali, & quod capiens sciat esse bonam, & quod non exponatur periculo; sic enim tenet Nauarrus, quia si est in dubio, an ponatur in periculo necne, erit illicitum capere.

3. Tertia Conclusio. Illicitum est oc-

cidere alium cum priuata authoritate, & etiam desiderare ei mortem; verum est, quod desiderare alicui mortem, si Deus voluerit eam illi inferre, non est peccatum, si dirigatur hoc desiderium in bonum finem: & etiam est illicitum occidere tyrannum, licet sit Rex, ut resoluit Castros dicens esse definitam hanc veritatem in Concilio Constantensi; quod intelligitur quando est tyrannus in gubernando, quia si sit tyrannus, quia possideat Regnum tyrannice, & sit admissus vi, licitum erit cuicumque populo occidere eum, quia cum semper inducat violentiam Regno, cuicumque Regnicolæ de iure belli competit illum occidere, ut dicit Caietan. & Sotus: quod procedit, licet Regnicolæ promiserint obedire ei, quia hæc promissio fuit violentia, ut dicit D. Thom. & procedit, licet promissio sit iurata, si fuit iurata intentione non iurandi, nec obligandi se, sed solum ob redimendam vexationem, quia si iuratum sit intentione iurandi, & intentione obligandi, se debet observari iuramentum, ut definitum est in iure. Verum est tamen, quod facile obtinebitur relaxatio dicti iuramenti, cum factum sit cum violentia, & eius observantia sit damnosa.

4. Quarta Conclusio. Illicitum est cuicumque amputare sibi manum, quia, iubet tyrannus minans ei mortem, nisi id faciat, licitum tamen erit extendere ei manum, ut ipse tyrannus amputet eam, sic enim dicit Sotus; Nauarrus, tamen dicit utrumque esse illicitum, eo quod facit illud pro conservatione totius, quod quidem mihi etiam videtur probabile.

De defensione vitæ temporalis, & spiritualis, & honoris proximi cum periculo vitæ propriæ, & iactura bonorum. Cap. CXXXVII.

S V M M A R I V M.

An sit licitum ei, qui est positus in tabula in medio maris relinquere eam, ut alius eam

Castro lib. 14. aduers⁹ hæreses ver. tyrā nos.

Caiet. 2. q. 64. ar. 1. Sot. l. 5. de instit. q. 1. ar. 3. D. Th. 2. 2. 7, ad 3

ca. versu de iure iur.

(Nau. de resti. li. 2. c. 3. n. 100.

Nau. in Ma. c. 18. nu. 8.

eam accipiens saluetur. concl. 1. num. 1.
An teneatur quis defendere vitam proxi-
mi in extrema necessitate ab extrinseco
cum multo damno suorum bonorum.
concl. 2. num. 2.

An sit licitum ponere vitam in periculo
pro salute spirituali proximi conc. 3. n. 3.

An sit licitum pro salute temporali homi-
nis privati tradere se morti. conclus. 4.
num. 4.

Prima Conclusio. Si aliquis est po-
 situs in tabula aliqua in medio
 maris, non est licitum relinquere eam
 alteri, ut saluetur in ea: si vero non est
 adhuc positus in ea, sed habet eam a-
 pud se pro simili necessitate, bene pote-
 rit eam tradere alteri, licet putet illud
 fore causam sibi mortis, quia in hoc ca-
 su solū est causa negativa propriæ mor-
 tis. Hæc sententia est Soti, qui vult dice-
 re non esse licitum relinquere tabulā,
 postquam est positus super ea, quia hoc
 est se occidere positive, est tamen licitū
 non capere eam, licet sit coram oculis;
 quia sic habet se solum negative, nō ve-
 ro cooperari morti suæ, quod est licitū,
 ut bene fiat proximo, præcipue si sit per-
 spua, cui debeat multum, & si hanc ra-
 tionem penetraret. Nau. non discessisset
 ab opinione Soti.

Secunda Conclusio. In extrema ne-
 cessitate ab extrinseco nemo tenetur de-
 fendere vitam proximi cum multa ia-
 ctura bonorum suorum, quibus eget,
 ad sui sustentationem secundum decē-
 tem modum status sui; ut si aliquis Ty-
 rannus volens occidere aliquem, dicat
 alteri maioratui, da mihi redditus pri-
 mogeniti tui, & non occidā eum, quia
 in hoc casu non tenetur ille maioratus
 dare ei prædicta bona, ut saluetur pro-
 ximus; quia si hæc obligatio admittere-
 tur, caperent occasionem tyranni oppri-
 mendi tyrannice bonos. Conclusio hæc
 est contra Nauarrum; Ludouicus tamē
 Lopez dicit, quod opinio Nauarrī pro-
 cedet, quando necessitas extrema pro-
 uenit ab intrinseco, scilicet a fame, aut
 infirmitate, quia in hoc casu tenebitur

defendere vitam proximi, licet sit cum
 detrimento eius, quod est necessarium
 ad decentiam status, & videmus, quod
 in hoc casu cessat ratio casus præteriti.

3 Tertia Conclusio, Licitum est ex-
 ponere vitam periculo ob bonum spiri-
 tuale proximi, ut tenet Sotus: immo est
 opus multæ perfectionis, fortitudinis,
 & charitatis: & præiatis tenentur ad il-
 lud ratione charitatis, & iustitiae: & hic
 sequitur esse licitum, & laudabile mite-
 re pacem inter eos, qui rixantur, licet
 sit cum periculo vitæ, quia in hac rixa,
 non solum est periculum corporale, sed
 etiam spirituale; cum sit certum, quod
 vnus, & forsitan vterque peccant mor-
 taliter, & ut vitetur peccatum mortale,
 & componantur inimicitiae, non solum
 est licitum exponere se alicui periculo,
 sed etiam offerre se morti; sic enim di-
 cit Nauarrus disputans late contra So-
 tum.

4 Quarta Conclusio. Illicitum est
 ob salutem temporalem, hominis pri-
 uati tradere se morti. Hæc conclusio
 est Diui Augustini, quæ probatur, quia
 tenetur homo amare se, & proximum,
 ita ut non amittat vitam suam: nec ob-
 stat, quod potest homo amare magis
 rem proximi, quam propriam; quia
 ad hoc respondeo, quod homo est do-
 minus suarum rerum temporalium:
 non tamen est dominus vitæ suæ, &
 ideo est licitum alicui perdere famam,
 & honorem ob conseruationem hono-
 ris, & famæ proximi, quia homo est
 dominus propriæ famæ, & honoris, si-
 cut bonorum: quod intelligitur, nisi sit
 homo præeclens, & eximius in repu-
 blica de præcepto tenetur conseruare fa-
 mam aliorum ratione, quia in hoc
 casu illicitum erit perdere eam ob alie-
 nam conseruationem, quia non est do-
 minus eius, ut dicit Diuus Bonauen-
 tura quem defendit Nauarr. contra
 Cordubam, & alios quos allegat,

Sot. li. 5.
de iust.
q. 1. a. 6

Na. i. de
ref. n. 43
vsqu ad
num. 60
Aug. li.
de men-
dacio. c.
10.

D. Bon.
in 3. d.
29. q. 5.
Nau. de
ref. li. 2.
c. 3. n. 43
Cor. li. 1.
qq. q. 38
in fo. ad
4.

Sot. li. 5.
de iust.
q. 1. ar. ti
6. ad 1.
Na. li. 2.
de ref.
c. 3. n. 66
& 67.

Nau. in
Ma. c. 24
nu. 17.
Lop. in
inst. cōf.
con. ca.
68. col.
45.

De restitutione facienda ob mortem
datam, & mutilationem alicui fa-
ctam. Cap. CXXXVIII.

SYMMARIUM.

- An sit aliquid restituendum pro morte
aut mutilatione alicui causata. concl. 1.
num. 1.*
- An heredibus occisi, aut vulnerati debeant
restitui impensa facti in curatione illius
concl. 2. num. 2.*
- An heredes homicida ob delictum suspesi-
ta teneantur ad damna, sicut ipse homi-
cida tenebatur. concl. 3. num. 3.*
- An alimenta, quae de iustitia dare debebat
defunctus, sint compensanda in aliqua
re. concl. 4. num. 4.*
- An qui ignorantia invincibili occidit, te-
neatur aliquid restituere. conclus. 5. nu-
mero 5.*
- An ebrius occidens teneatur ad restitutio-
nem. concl. 6. num. 6.*
- An secreto occidens, si sciat quod homici-
dum imputabitur Petro, teneatur de
damno sequuto Petro. concl. 7. num. 7.*
- An occisor procurare debeat, ut dicantur
aliqua Missa pro occiso. conclus. 8. nu-
mero 8.*
- An teneatur occisor ad impensas factas in
sepultura occisi. ibid.*
- An qui occidit servum, teneatur solvere
valorem domino. conclus. 9. num. 9.*
- An teneatur, qui iussit famulo, ut
esset pro custodia cuiusdam loco, si servus
occisus est, ut defenderet accessum ad illu-
locum, & alij vulnerati sunt. concl. 10.
num. 10.*

Prima Conclusio. Ob damnum cor-
porale quod sit auferendo vitam,
aut mutilando aliquod membrum ho-
minis, necessario debet fieri aliqua resti-
tutio, licet ex tali damno corporali non
sequatur damnum in bonis temporali-
bus: Hæc conclusio est communis, quæ
defendit post Siluestrum, & Caietanum

Sot. li. 4.
de iust. Sotus, & debet teneri contra Com. &
Nav. & probatur, quia pars laesa obi-

nitiam receptam potest convenire in q. 6. ar. 4
iudicio homicidam perens pro eo ali-
quod pretium temporale.

2. Secunda Conclusio. Si ante mortem
occisi, aut vulnerati fuit reus condem-
natus ad soluendam aliquam quantita-
tem pro damno corporali quod effecit
necessario debet restitui eius heredibus.
cum ob hanc sententiam iam defun-
ctus aut vulneratus acquisisset ius, in
quod succedunt eius heredes: Et nota, quod
homicida, aut vulnerans tenetur resti-
tuere omnia hæc in foro exteriori, li-
cet sit cum graui detrimento suorum be-
norum. Verum est tamen, quod in foro
conscientiæ ob hanc restitutionem non
tenentur ponere se in aliqua graui ne-
cessitate. Restat autem videndum quid
debeat restitui: cui respondeo, quod de-
bent restitui impensæ quæ fuerunt fa-
ctæ in curatione defuncti, aut vulnera-
ti, ut definitum est in iure: & damnum
temporale, quod ex tali morte, aut vulnere
sequitur; quia iustitia commutativa
postulat, quod qui iniuste damnum in-
tulit, restituat integre totum damnum,
quod effecit; & in hoc nulla est differ-
entia inter DD. sed solum litigatur inter
eos, quæ quantitas debeat assignari: ad
quod respondeo, quod ad hoc est neces-
saria prudentia Confessarii, qui secun-
dum Caietanum debeat considerare qua-
litate[m] damnificantis, & damnificati;
quia quando homicida est homo dives,
maiores restitutionem facere tenetur,
quam si sit pauper: & si defunctus erat
inutilis suis, minor debet fieri restitutio
quam si sit homo utilis; & si erat homo
utilis in aliquo officio medico, debet
computari dies festivi, in quibus debe-
bat vacare; & etiam debet computari
labor, quem ferebant vxor & filii, &
debent habere in seruitio eius; cum
remaneant liberi ad hoc onere per eius
mortem. Denique debet considerare,
quod illud, quod solum existit in spe,
non valet tantum, ac illud quod est in
actu; unde non valet tantum triticum
in spica, quantum valet iam collectum,
ob pericula, quibus in agro est subie-

ctum,

Cou. li.
1. var. c.
2. nu. 7.
Nau. in
Man. c.
15. n. 20

ca. 1. de
iniurijs,
& dam-
no dato.

Caieta.
ver. resti-
tutio c.
3. & hic
a concl. 4

ctum: unde non debet restitui totum id, quod defunctus debebat lucrari suo labore, & industria, præcipue cum et ex se potuisset mori cito, aut ægrotare, aut aliis multis modis eius lucrum impediri, unde debet considerari, si est homo ægrotabilis, & si cõsumit multum in suis infirmitatibus, & hoc modo debet præctuari, quod super hoc pũcto tradit Soto Cou. & Nau. & licet minus peccet, q̃ defendens se occidit aliũ ecedens modum defensionis, quã qui libẽter, & ex animo occidit, nihilominus tantã restitutionem tenetur facere vnus, quantã alius, præcipue si fuit peccatũ mortale in tali excessu, vt tenet Nauarrus.

3 Tertia Conclusio. Quando homicida fuerit suspensus propter delictum, non tenentur eius hæredes facere restitutionem damni integre tam stricte, sicut ipse delinquens, qui occidit; quia maiori rigore debet fieri restitutio, quẽ debetur ratione iniustæ acceptionis, quam illa, quæ debetur ratione rei receptæ iusto titulo, sicut est illa, quam debent facere hæredes ratione acceptæ hereditatis; & sic debet intelligi quod tradit Nauar. circa hoc punctum. Hæc conclusio debet intelligi, nisi pars læsa velit, quod debitor soluat delictum ipsa pœna, suspensionis, non solum Rei publicæ sed etiam sibi: quod accidit in filiis nobilium, quia hi, licet velint vindicare mortem patrum, tamen pudet eos aliquid petere pro damno, quod illis effectum est, quia videtur illis quod sit vendere sanguinem suorum patrũ: alii tamen, qui non ita considerant has res exteriores, gaudent compensatione damni effecti, sic enim dicunt Cou. Nauarr. & Aragon.

4 Quarta Conclusio. Alimenta, quæ de iustitia tenebatur dare defunctus, cum amittantur per eius mortem, debent compensari in aliqua re secundum doctrinam, quam posuimus in secunda conclusione; si vero liberaliter solum dabantur ab eo, non debent restitui de iustitia, quia si contrarium admittatur, omnibus familiaribus, & ami-

cis, quibus defunctus domi aliquid impertiebatur, deberet fieri restitutio alimentorum, & rerum quas illis defunctus soleret tribuere, sic enim tenet Ludouicus Lopez concordans hoc modo Mercatum, & Sotum.

5 Quinta Conclusio. Ille, qui ignorantia concomitante occidit aliquem, non tenetur ad restitutionem; sed antequam probemus hanc conclusionem, conuenit eã explicare. Notaque, quod ignorantia concomitans in hoc casu erit, quando quis facit aliquid ignorantia inuincibili, quod fecisset, licet non esset illa ignorantia inuincibilis, cum iam determinasset facere illud: quod accidit, quando quis est inimicus Petro desideratque ac procurat eum occidere, & quodam die ambulans in venatione videt quandam rem, quæ illi videtur esse fera aliqua, & realiter est Petrus eius inimicus ille autem mittit venabulum, & occidit eum, hic non tenetur ad restitutionem, vt dicit Petrus de Nauarr. quod probat: quia sola voluntas mala, & iniqua non est causa restitutionis, cum non sit causa damni: nec opus exterius in hoc casu est causa restitutionis, cum ortum habuerit ab ignorantia inuincibili, vt supponimus: cuius opinio videtur mihi probabilior quam contraria Mercati. Nec obstat, quod vere effecit damnum, licet non fuerit culpa, quia hæc ratio, si esset aliquis momenti, obligaret illum, qui casu fortuito sine vlla culpa ex sua parte fecisset aliquod damnum, quod non debet admitti.

6 Sexta Conclusio. Ebrius, qui occidit alium, peccat mortaliter, & tenetur ad restitutionem, si expertus est, quod bibens multum inebriatur, & amittit iudicium, & facit similes amentias; si vero non habet experientiam sui, nec peccat, nec tenetur ad restitutionem: quia hoc homicidium est inuoluntarium, & casuale; in quo casu non incurreret irregularitatem, quia licet peccauerit bibens nimis, non peccauit occidens, cum nõ prauiderit, nec debuerit prauideri ho-

Lop. in
inst. cõf.
1. p. c. 72
pa. 487.
Merc. de
cõtract.
c. 6. f. 181

Nau. li. 3
d. 1. rest.
c. 1. n. 60

Merc. de
rest. c. 1.

Sot. li. 4.
de iust.
q. 6. ar. 6
Cou. li.
2. var. c.
20. nu. 7
Nau. in
Ma. c. 15
nu. 13.
Nau. vbi
supr.
num. 24

Na. vbi
su. n. 22.
S. inter-
rogatus

Cou. li.
2. var. c.
20. nu. 7
Na. vbi
supr. nu.
22. Ara-
gon. 2. 2
q. 62 a. 2

homicidium, cum numquam quid simile ei accidisset, sic enim tenet Cast. & Nauarr.

Cast. l. 2
de le pē
n. c. 14.
concl. 1.
Nau. l. 2
de rest.
c. 1. n. 17

7 Septima Conclusio. Qui secreto occidit, & scit, quod hoc delictum debet imputari Paulo innocenti, & quod apprehenderetur dictus Paulus, si hoc sequitur, tenebitur restituere damnum effectum a tali morte dicto Paulo, solvens illi expensas, quas fecit in curatione, & quod poterat lucrari tempore, quo detentus fuit in carcere: quia si tenetur in foro conscientie solvere hæc defuncto, & eius hæredibus, cum Paulus innocens soluerit pro illis, eidem debent restitui, cum solvens succedat in ius, quod habebat damnificatus; sic enim tenent post alios Nauarrus, & Pedraza, Soto, Corduba, & Nauarra. Verum est tamen, quod penam pecuniariam, & exilium, & damna, quæ perpessus fuit Paulus condemnatus, non tenetur restituere Petrus homicida; quia, ut dicit Pedraza intentio distinguit opera, & eius intentio non fuit damnum efficere Paulo innocenti, sed illi, quem occidit: unde inferri, quod si fuit eius intentio damnificare Paulo tenebitur restituere totum id, quod effecit damni, sic enim tenent Doctores allegati, & Ludouicus Lopez: quod mihi videtur verum, & non opinio Nauarræ, qui dicit non teneri in hoc casu ad restitutionem integre Paulo dictorum damnorum, licet habuerit intentionem damnificandi ei, si ignorabat, quod eius delictum debebat illi imputari.

Nau. c.
15. n. 17.
Pedr. in
sum præ
cepto 5.
§. 6. So.
lib. 4. de
iust. q. 6
a. 4. post
mediū.
Nau. l. 2
de rest.
c. 1. n. 77
Cor. l. 1.
q. 9. q. 3.
a. 3. Pe-
dr. Soto
& Cor.
vbi sup.
Lop. in
intr. cō
it. 1. p. c.
123. Na.
vbi sup.

8 Octaua Conclusio. Occiso debet fieri aliqua compensatio ab occisore præcipiens, ut dicantur aliquæ Missæ pro eius anima, faciendæque alia bona pro illo, quia licet fecerit iniuriam corpori, multo magis fecit animæ, & ideo huic debet fieri principalior satisfactio. Verum est tamen, quod dicit Soto quod non debetur de iustitia, sed id consilio. Noteturq. non videri bonā opinionē Nauarræ dicentis teneri homicidam restituere, quod in sepultura defuncti expensum fuit, si moderatū sit, quia hæc

expensæ debebant fieri pro tali defuncto, siue mortuus esset cito, siue tarde. Verum est tamen, quod si, quia sunt tā cito ratione mortis præteritis, sequitur sit aliquod damnum in nummis, & pecunia, quæ fuit expensa in sepultura, eo quod lucrabatur, & delit lucrum, aut ob quid simile, iustum erit efficere hoc damnum.

9 Nona Conclusio. Qui occidit seruum, tenetur solvere domino valorem eius, cum iniuste fecerit ei damnum; & si vulnerauit solum, tenetur solvere omnes expensas, quas fecit in eius curatione, & quod poterat mereri proprio labore, & reliqua damna sequuta; & sic etiam si remanet seruus fectus, ob quod minoris æstimabitur, tenetur satisfacere hoc damnum, sicut tenetur qui vulnerat aliquam mulierem in facie solvere totum damnum, quod remanet ex tali sceditate, & ideo si non admittitur, cum ea quantitate dotis, quam habet, debet illam augere, quousque accipiat ab homine eius æquali.

10 Decima Conclusio. Qui iussit seruo suo, ut esset pro custodia alicuius portæ domus, ad quam ingressus est ad peccandum, ne quis illam ingrederetur, si accidit, ut aliqui rixentur cum seruo, & ex hac rixa occiditur seruus, & alii vulnerantur, tenetur de consilio facere aliquam compensationem occiso iubens, ut dicatur pro eo aliqua Missa, & facere alia bona pro anima eius, ut cum Soto supra diximus. conclus. 8. Viso quod expositus fuit eius causa periculo mortis, quia iniuste præcepit illi, ut expectaret eum custodiens portam, quod quidem periculum debet præuidere, & tenetur satisfacere eius parentibus, aut fratribus pauperibus, si alebat eos suo stipendio, & labore dictus defunctus: quod si qui vulnerati sunt, tenebantur de iure cognoscere, quis esset iuuenis, qui custodiebat ostium, tenebitur restituere illis damnum, quod ex vulneribus acceptis prouenit eis, quia ipsi erant ministri iustitiæ, & damnum causatum patri, & reliquis do-

Sot. vbi
sup. Na.
in man.
n. c. 15.
n. 20. in
fin.

nav. in
sum. ca.
15. n. 7.
& 8.

domesticis illius domus; quia omnia hæc damna debuit prævidere prædictus herus, quæ solent provenire ex simili casu, & sic fuit eius causa, ut in simili casu dicit Navarrus, nec huiusmodi vulnerati, qui occiderunt iuvenem custodientem portam, tenentur restituere hæredibus defuncti; si vero iuvenes vulnerati curiositate vana, aut quia illicite volebant ingredi per portam intulerunt vim in iuvenem, non tenetur hæres eius prædictos facere dictam restitutionem eis; quia hoc damnum non debuit prævidere; quia si evenit, fuit ob eorum culpam, qui voluerunt rixari gratis.

Notabilia sex pro Confessarijs accedentibus sibi homicidijs, & vulnerantibus. Cap. CXXXIX.

SUMMARIVM.

Quid per præceptum Non occides prohibetur hominibus, nu. 1.

An homicidium voluntarium sit reservatum Episcopis, quoad utrumque forum, ibid.

Quod homicidium voluntarium habeat annexam irregularitatem, & excommunicationem reservatam Papa, nu. 2.

An Confessarij teneantur interrogare homicidas, & vulnerantes quo in loco commiserint homicidia, & vulnera, nu. 3.

An Confessarij teneantur interrogare penitentes quanto tempore continuaverint in cogitatione faciendi malum proximo, num. 4.

An debeant penitentes confiteri odia in inimicos, & quanto tempore duraverint in odio, ibid. nu. 5.

An verba iniuriosa & maledicta iacta in proximum debeant exprimi in Confessione, nu. 6.

NOta primo, quod in quinto præcepto legis divinæ, quod est, *Non occides*, prohibetur hominibus facere malum proximis suis, occidendo

eos, mutilando membrum, desiderando illis malum, & faciendo iniuriam, & vindictam. Circa quod advertant Confessarij primo, quod homicidium voluntarium est casus reservatus Episcopis secundum consuetudinem, & de iure ut diximus cap. 55. nu. 2. & quicumque sacerdos approbatus potest absolvere ab eo, quia solum est casus reservatus Episcopis quantum ad forum exterius: Verum est tamen, quod quantum ad forum interius solet etiam reservari, & bonum est, ut remittatur eius curatio ad superiorem, ut dicit D. Thomas, ob gravitatem delicti, & ob restitutionem, quam habet annexam, quod ut fiat, si cut convenit, est necessaria prudentia, non cuiusvis Confessarij, sed scientia, & experientia Superioris.

2 Secundo debent notare Confessarij, quod hoc delictum habet annexam irregularitatem reservatam Summo Pontifici, & habet annexam excommunicationem, si occidatur, aut vulneretur clericus, ut sic moneant penitentes, ut adhibeant remedium animæ suæ.

3 Tertio debent notare quod tenentur interrogare penitentes, quando confitentur vulnera, aut homicidia, quo in loco id fecerint; quia si occiderunt, aut vulneraverunt in ecclesia, aut aliquo loco sacro, aut desiderant, dederunt consilium, &c. est necesse, quod confiteantur illud, quia circumstantia loci sacri facit, quod peccatum mutet speciem, & fiat sacrilegium, ut resoluit Sotus, & Canos.

4 Quarto debent notare, quod in hoc præcepto non occidendi debent considerare tempus, quo ambulaverunt in cogitatione occidendi, vulnerandi, iniuriamve aliam faciendi alicui, & an dederint consilium, aut præceperint, aut societatem interint, aut trastraverint de modo faciendi, & ideo debent interrogare continuationem, quam habuerint circa hoc, & quoties fuit interruptum eorum desiderium, & primum propositum actibus contrariis penitentia ducti, redeuntes postea ad idem

pec-

peccatum: qui rectè si hæc considerant inuenient se sæpissime cumulos fecisse peccatorum mortalium, quæ sæpe ob paucam experientiam, & pigritiam Confessarij, & ruditatem penitentis remanent inconfessa.

5 Quinto debent notare, quod in hoc præcepto solent confiteri odia, quæ habuerint in inimicos, ex quibus multa alia procedunt peccata; & idè debent considerare penitentes, quod malum illis desiderauerint, & inuidiam, quam in illos conceperint; & in hoc casu declarant etiam tempus, quo durauerunt in hoc odio, quia si communiter solum explicent non dicentes quanto tempore, & desiderauerint illis malum, & penituerit de bono, non explicabunt, an peccatum sit veniale vel mortale, ita ut eorum peccata possint à sacerdote rectè cognosci; Vnde aduertant penitentes, quod quando interrogantur, an desiderauerint alicui malum, aut lætati sint de eo, aut habuerint dolorem de bono proximi, non respondeant, quod essent quidem lætati, si malum illis euenisset, vel dolorem habuissent de bono; si vero non habuerint hunc actum, vellent aliquod malum illi euenire, vel dolerent, si bonum illi succederet; quia solum debent confiteri peccatum, quod commiserunt cum lætitia mali, aut dolore boni, non vero de peccato, quod forte commisissent, si euenissent tales euentus; sic enim dicit Alcocer, estque communis opinio omnium Theologorum; quod debent notare Confessarij ad docendos penitentes.

6 Sexto debent notare, quod in hoc præcepto non occidendi solent accusare penitentes de verbis iniurijs, quæ iacuerunt in proximum, de quo iam tractauimus. Notentque, quod quando de talib. verbis iniurijs sequutum est dedecus, aut contumelia, est obligatio restitutionis, ut infra dicitur. Hic etiam debent, & solent confiteri de maledictis, in quo qualiter se habere debeant, dicitur inferius cap. 212.

De Horis Canonicis, & de obligatis ad illas. Cap. CXL.

SVMMARIUM.

An hora canonica sint septem, aut octo, num. 1.

An initiati ordine sacro, & in minoribus constituti teneantur dicere horas canonicas, concl. 1. nu. 2.

An curati, & simplices beneficiarij teneantur dicere diuinum officium, concl. 2. nu. 3.

An habens beneficium teneat ordine sacro minime initiatus teneatur dicere officium, ibid.

An habens beneficium quod solum titulum alio percipiente fructus ex concessione Papa teneatur dicere officium, concl. 3. nu. 4.

An qui in pensionem consentit omnium fructuum ei, qui renunciat beneficium in suum fauorem teneatur dicere officium, ibid.

An, qui habet Capellaniam, teneatur dicere officium, licet non habeat ordinem, concl. 4. nu. 5.

An, qui habent pensiones, teneantur dicere officium B. Mariae, concl. 5. nu. 6.

An, qui gaudent beneficijs simplicibus, debeant dicere officium diuinum, concl. 6. nu. 7.

An teneantur dicere officium illi, quibus commendantur beneficia, & coadiutores, concl. 7. nu. 8.

An commendatarij seculares ordinis D. Iacobi teneantur audire in Ecclesia horas canonicas, aut dicere orationes à regula impositas, concl. 8. nu. 9.

An nouiti teneantur dicere officium diuinum, concl. 9. nu. 10.

An monachi, & monachæ teneantur dicere officium diuinum in communitate, concl. 10. nu. 11.

An Monachus chorista sacris minime initiatus peccet non recitando officium priuatum, concl. 11. nu. 12.

An religiosi laici teneantur dicere officium diuinum, concl. 12. nu. 13.

An religiosi, qui sunt extra religionem cum dispensatione Papa, teneantur dicere officium diuinum, concl. 13. nu. 14.

An

Alcocer. i
sū. f. 69.
p. 1. c. 19
Sacerd.
delta.
materia

An excommunicati teneantur dicere officium diuinum. concl. 14. nu. 15.

An peccent, qui tenentur dicere officium relinquentes unam horam aut partem notabilem illius. concl. 15. nu. 16

An peccet, qui dormiens recitat partem officij sine proposito supplendi. concl. 16. nu. 17.

An satisfaciatur recitationi officij, qui occupatur in rebus repugnantibus debita attentioni. concl. 17. nu. 18.

AD explicationem dicendorum est notandum, quod licet sit communis opinio, quod sint septem horarum canonicarum, non ideo remanet, quin sit opinio grauium doctorum, quod sint octo, scilicet nocturna, laudes: Prima, Tertia, Sexta, Nona, Vesperarum, & Completorium; quam opinionem tenent Guliel. Durandus, Cornutus, Gumico, & S. Antoninus, & videtur quod ratio id postulet; quia cum filij Israel recepissent beneficium exitus a captiuitate Babilonica in Hierusalem, (quod est umbra in respectu, & comparatione beneficii redemptionis generis humani ob mortem Christi filij Dei veri) ordinauit Esdras, quod octies applicarentur laudibus diuinis, quater in die, & quater in nocte: etiam nos Christiani liberati a Babylonia per Christum Redemptorem nostrum debemus facere idem; & sic videtur ordinasse ecclesia catholica precipiens, ut dicantur horarum octo canonicarum, quorum quatuor sunt, Vesperarum, Completorium, Nocturna, & laudes, quae attribuuntur nocti, reliquae vero: Prima, Tertia, Sexta, & Nona. tribuuntur diei, ut dicit Guliel. & Archidiaconus; visaque hac, & aliis rationibus de congruo, quas tradit Nauarr. immerito Sotus dicit tam absolute non debere audiri eos, qui statuunt octo esse horas canonicas, quo supposito.

2 Sit Prima Concl. Qui sunt initiati ordine sacro, tenentur de precepto ecclesiastico dicere quotidie horas Canonicas, & est opinio D. Thomae, & omnium Canonistarum; quod probatur,

quia tales sunt dedicati cultui diuino; qui vero solum sunt initiati ordinibus minoribus, non tenentur eas dicere, nec est consuetudo, qua sit imposita talis obligatio, nec Episcopus potest obligare ad illud, sic enim tenent contra Paludanum, Nauarrus, Siluester, & Sorulque.

3 Secunda Concl. Qui habent beneficia curam animarum habentia, tenentur dicere officium diuinum, eandemque obligationem habent, qui gaudent beneficiis simplicibus, Verum est tamen, quod beneficiarius qui habet paruum beneficium, non tenetur dicere officium diuinum, si non sit initiatus ordine sacro, quia beneficium paruum, ut omnes fatentur, non habetur pro beneficio, & ideo potest quis habere multa beneficia sine dispensatione Papae; quod confirmatur, quia obligatio, quam habent beneficiarii dicendi officium, procedit a praemio, quod percipiunt: qui vero habet beneficium tenue, loquendo absolute, non debet dici, quod percipit praemium, sic enim tenet Sotus contra Medinam Complutensem; quod debet tenei obligationem supradictam, & alias, quas ponit Sotus, licet Nauarrus sequens Medinam teneat contrarium. Quod vero sit beneficium tenue, debet relinqui arbitrio prudentis viri, qui debet considerare tempus locum, & personam; debet tamen hoc pro certo tenere, quod licet dictum beneficium, non sit sufficiens ad eius sustentationem congruam, si adiunget saltem ad eam multum, non exculatur a dicendis horis canonicis, ideo nostra sententia procedit in beneficiis tam tenuibus, ut vix mereantur nomen beneficii, ut aduertit Aragon.

4 Tertia Concl. Qui habet beneficium quoad titulum, cuius fructus percipit alius: b concessionem Papae, non tenetur eius ratione dicere officium diuinum: quod intelligitur, quando alicuius rei ratione fit, ut solum titulo fruatur, quasi hoc esset, quia ipse non vult habere, nisi solum titulum, tenebitur dicere officium

Nau. de orat. c. 7 num. 2. Silu. verbo, hora q. 5. a. 3. Sot. l. 10 de iust. q. 5. a. 5.

Sot. l. 10. de iust. q. 5. a. 3. Nau. de orat. c. 7. n. 17. & c. 21. n. 8

Arag. 2. q. 83. art. 2. p. 85 l.

Durand. in rationali. li. 5 titu. de laudib. Colma. i. pract. qualiter horarum vers. officium D. Antoninus. 2. p. ti 9. c. 72 § 1. Esdr. li. 2. c. 9.

Guliel. in prin. lib. 5. rationa. diuin. Archid. in ca. pres. 91. d. Nauarr. de or. ca. 3. nu. 28. Soto l. 10. de iust. q. 5. art. 4.

Sot. l. 10
de iust.
q. 5. a. 3.
Nau. in
Man. ca.
25. nu.
105. &
104 Cor.
de casu-
bus qu.
186.
Nau. de
or. c. 7
u. 18. &
c. 10. nu.
mar. 15.

ficiam diuinum; sic enim tenet Sotus, licet aliqui putent contrarium, ut notant Nauarrus, Cordubaque. Notaque pro maiori claritate non teneri, qui solum habet titulum beneficii, dicere horas canonicas, quando per se aut per alium non potest percipere eius fructus, nec eius culpa fit, ut non percipiantur, nec in posterum est percepturus tantam rem debitam etiam quantum ad illam partem, quam non percepit de illis. Quæ limitationes (ut dicit Corduba) debent aduerti, quia deferuiunt ad responsionem multorum casuum, & ideo ex illis infertur primo, quod pueri, qui habent titulum beneficii, in quorum nomine recipiunt patres fructus, tenentur recitare horas Canonicas, sicut si acceperunt ipsi statim eos, & si de seculo ætatis sunt inhabiles ad dicendum officium, tenentur dicere eo modo, quo tenentur seruire beneficio per substitutionem. Secundo sequitur, quod qui habet, aut obtinuit beneficium, quoad titulum, licet non percipiat plusquam quotidianas distributiones, tenetur dicere officium diuinum. Tertio sequitur, quod qui sunt impediti cum censuris, & sua culpa non exiunt ab eis, tenentur dicere officium diuinum, cum sua culpa fiat, quod non percipiant fructus. Quarto sequitur, quod si beneficiarius litigat super fructibus, & deberet per sententiam obtinere fructus sequestratos, aut perceptos ab aduersario, licet non perceperit possessionem, nec possit recipere, tenetur interim dicere horas Canonicas. Quinto sequitur, quod non excusatur ab officio dicendo, qui consentit, quod omnes fructus dentur pro pensionibus: quia ipse est in causa, quod non percipiat aliquam partem eorum, & hic intelliguntur fructus totum id, quod colligitur a beneficio exceptis expensis. Verum est tamen, quod ille, qui cum autoritate Papæ habet solum titulum, ita quod remaneat, qui renuntiavit cum omnibus fructibus, & beneficiarius cum toto seruitio, & administratione beneficii, non tenetur ad dicendum officium; quod debet notari,

eo quod sit res quotidiana.

5 Quarta Conclusio. Qui possidet Cappellaniam, licet non sit initiatus ordine sacro, tenetur dicere officium diuinum, siue recipiatur dicta Cappellania per modum collationis, siue per viam presentationis, siue institutionis; si dicta Cappellania est instituta autoritate Ordinarii, ut sit deinceps ius quoddam spirituale perpetuum; quia in hoc casu habetur pro beneficio ecclesiastico. Quod si Cappellania sit solum instituta per testatorem sine autoritate Ordinarii, non tenetur Cappellanus dicere officium diuinum, sed solum ad dicendas Missas eius secundum eius obligationem, cum talis Cappellania non sit beneficium ecclesiasticum: sic enim tenet Nauarrus, quem sequitur Cord.

6 Quinta Conclusio. Qui habent pensiones, tenentur sub pena peccati mortalis dicere officium paruum Beatae Mariæ, & restituere fructus receptos pro rata, quoniam omiserint dicere, ut ordinauit Pius V. in quodam motu proprio suo, & tradit Nauarr. quod debet teneri contra aliquos, qui tenuerunt contrarium non obstante hoc motu proprio, dicentes, quod non fuit solemniter promulgatum, non aduertentes, quod sufficit affigi valuis D. Petri, aut in acie campi Floræ ante Cancellariam Romæ, ut dicatur solemniter esse promulgatum. Dicunt vltius non esse receptum in usu; ad quod respondet Aragõ usu multo tui, qui id admiserunt, & quod ipse non vidit esse in usu contrarium. Notaque quod secularis pauper, qui cum licentia Summi Pontificis gaudet aliqua pensione super aliquo beneficio non tenetur dicere officium B. Mariæ in virtute dicti motus proprii ut aduertit Lud. Lopez, nec tenetur dicere illud eques pensionarius professus in aliquo ordine militari quia intentio Pij V. fuit obligare pensionarios ad dicendum officium, & iste, cui Papa concessit pensionem, iam secundum institutum eius regulæ dicit orationes, sic enim tenet Nauarr.

7 Sexta Conclusio. Qui gaudent beneficiis simplicibus, ratione illorum, tenen-

Naua. in
c. de or.
c. 20. uu.
17. Cor.
de casu.
933.

Nau. in
c. Si quā
do decō
secr. d. 1
notab.
d. n. 31.
& in Ma
nual ca.
25. nu.
122.

Arag. 2.
2. ca. 63.
art. 2.

Lopez i
instr. cō
sil. 1. p.
c. 95.

Nau. l. 3.
cōf. tit.
de cele-
bratione.

missa cō
fil. 18. f.
351.
Nau vbi
su. n. 121
i d c. 15
Cord. d
ca. lib. q.
187.

tenentur dicere officium diuinum per
quandam extrauagantem Pij V. quam
refert Nauar. quo posito iam cessat du-
bium satis conculcatum, de quo tractat
Cord. Vnde hi omittentes Matutinum
debēt restituere medietatem portionis
beneficij quæ tangit illum diem, & pro
reliquis horis diei aliam medietatem,
& pro singulis earum sextam partem
fructuum: quod limitat Corduba, nisi
tale beneficium conferatur seculari cū
authoritate Apostolica, si sit ad illud iu-
sta causa, quia in hoc casu non tenebi-
tur ad horas Canonicas.

Cord. 1.
1. q. q. 21
iux. fin.

8 Septima Conclusio. Tenentur dice-
re officium illi, quibus commendantur
beneficia, cum habeant titulum benefi-
cij, & possint percipere fructus, & ad
idem tenentur, qui sunt coadiutores ad
dicendas horas Canonicas nomine be-
nificiarij, ad quod non tenentur si sunt
dati pro alijs ministerijs, cum non ha-
beant titulum beneficij, nec commen-
dam; & ideo omittentes officium nō
tenentur ad ullam restitutionem, sic e-
nim resoluit Nauarrus.

Nau. de
orat. c.
20. n. 16
cū seq.

Ayala i
compend.
l. 15.

Ayala v
bi sup f.
16.

Palud. i
4. d. 15.
q. 5.
D. Ant.
3. p. titu.
13. c. 14.

9 Octaua Conclusio. Commendata-
rij seculares ordinis D. Iacobi non tenē-
tur sub pēna peccati mortalis audire
horas canonicas in ecclesia, quia licet e-
ius regula id ordinet, & nō sit hoc præ-
ceptum dispensatum, non tamen obli-
gat ad peccatum mortale, nisi sit con-
temptus, vt aduertit Ayala super com-
pendio eiusdem regulæ; nec tenentur
sub pēna peccati mortalis dicere ora-
tiones, quas regula imponit, vt decla-
rauit Martinus V. & Innocentius VIII.
nisi sint adeo negligentes, vt videantur
magis contemptores q̃ negligentes, vt
aduertit idē Ayala, de qua negligentia
non possunt condemnari, quando sunt
infirmi, aut qñ sunt in bello praeliantes.

10 Nona Conclusio. Nouitij non te-
nentur dicere officium diuinum, nec
quampiam eius partem: hæc conclusio
est contra Paludanum, qui dicit teneri
ad illud, cum comedāt de elemosyna,
sicut reliqui religiosi: nostram conclu-
sionem tenet S. Antoninus; & i. r. ba-

tur, quia vere non sunt religiosi, & ele-
mosynæ, quas comedunt, non obligant
eos ad hoc; sufficit enim, quod Deo cō-
mendent benefactores.

11 Decima Concl. Monachi, & Mona-
chæ tenentur dicere officium diuinū in
comunidade, quia solum sunt religio-
si, nec est iustum, quod monasteria sint
exempta a tam iusto onere. Et hinc in-
fertur, quod prælari monasteriorū pec-
cant mortaliter non habentes curam,
qd officium diuinum dicatur publice in
comunidade, si sit opportunitas ad illud.

12 Vndecima Conclusio. Monachus
Chorista, qui non est initiatus ordine
sacro, omittens dicere officium private
peccat mortaliter. Hæc conclusio est
communis omnium Theologorum, &
Canonistarum, & tenet eam Siluester,
S. Antoninus, Solus, & Nauarr. quod
debet teneri, licet alij teneant contra-
rium: & quidē ego non auderem libe-
rare eos a peccato mortali, si præcipue
id omittant per longum tempus, & per
negligentiam sæpius. Et idem dico de
monialibus, cū communis sensus, &
iudicium sapientium, & prudentium
vitorum, quod in rebus moralibus est
magnæ æstimationis, id continuo præ-
dicet. Notaque, quod hic non loqui-
mur de religiosis Ordinis D. Francisci
Patris nostri, quia de præcepto particu-
lari nostræ regulæ tenentur omnes cho-
ristæ dicere officium diuinum secundū
ordinem S. Matris Ecclesiæ, licet non
sint ordine sacro initiati; nec loquor
de reliquis religionibus quibus est simi-
le præceptum obligans ad mortale.

13 Duodecima Conclusio. Religiosi
laici non tenentur dicere officium diui-
num, quia eorum ministerium non est
vacare rebus ecclesiasticis, sed ministra-
re mensis, fodere, & deniq; occupari in
laboribus corporalibus, quibus opus
est in religione, & ideo in religionibus
in quibus laici tenentur dicere aliquid
officij, hæc obligatio non habet vim a-
liam præcepti, nisi quantum in ipsa re-
gula exprimitur, & ideo Pater noster
D. Franciscus obligauit eos, vt dicerent

silu. ver
bo herq
qō. 2.

Anton-
vbi sup.
sol. l. 10
de illu.
q. 2. r. 3.
Nou. de
cratic 7
u. 2. & 5

aliquoties orationem Dominicam, & Angelicam salutationem. Estque adeo vera nostra conclusio, ut laici, qui sine licentia sui praelati recipiunt ordinem, non teneantur dicere officium eo modo quo ceteri religiosi iniati ordinibus, sic enim declaravit Leo X. dicens, quod laicus, qui sine licentia sui praelati acceperit ordinem, licet sit ordo presbyteralis, priuetur omni honore clericali, nec permittatur dicere divinum officium, licet libenter redeat ad religionem relicta Apostasia, quod precipitur fieri in nostra sacra religione, ut constat ex ordinationibus generalibus. Tolcanis.

14 Decimatertia Conclusio. Religiosi, qui sunt extra religionem, relinquentes habitum, aut retento habitu cum dispensatione Papae invalida ob falsam informationem, tenentur dicere officium divinum, quia eorum culpa non debet illis favere, nec dare libertatem. Idem dicit Navar. debere dici de illo, qui contractus suis culpis; aut sine illis iuste, vel iniuste est electus a religione, quia ille semper remanet Monachus, nec potest ducere uxorem, & si velit, potest redire ad religionem multis vijs, ut colligitur ex quadam decretali Gregorij IX. & tradit late idem Navarr. Idem debet dici de illo, qui iusta dispensatione ad certum tempus, aut ad semper exiit a religione, dummodo dicta dispensatio non extendatur ad vota substantialia concedente illi licentiam Summo Pontifice ad contrahendum matrimonium, quam quidem potest dare in casu multae necessitatis secundum quod tradunt Canonistae, & communis Theologorum cum Scoto contra S. Th. quia hic non tenetur ad dicendas horas Canonicas contrahens, quia tunc desinit esse religiosus; quod si non ducat uxorem, sed solum habeat facultatem ducendi, non desinit esse religiosus, ut resoluit Navarr. ideo si existens religiosus tenetur ad onera religionis, & sicut peccat contra castitatem cognoscens aliquam mulierem non suam: sic peccat et con-

tra praeceptum annexum suo statui omittere recitare officium divinum ut dicit idem Navarr.

15 Decimaquarta Conclusio. Excommunicati tenentur dicere officium divinum, quia excommunicatio non tollit ordinem sacrum, nec beneficium, nec professionem religionis. Verum est tamen, quod non debent recitare dictum officium in ecclesia, nec cum socijs, nec dicere Dominus vobiscum; & idem debet dici, si sunt depositi, & actualiter degradati ab ordine, ut dicit Alex. cum communi, quia sicut excommunicatio, & suspensio non tollunt ordinem sacrum, sic depositio, & degradatio non tollit, nec eximit ab oneribus ordinis sacri, cum character, quem habent, sit indelebilis, cuius virtute vere consecrantur si applicarent se huic negotio, licet peccarent gravissime, ut dicunt omnes Theologi, & Canonistae, sic enim tenet Navarr.

16 Decimaquinta Conclusio. Peccant mortaliter oes, qui tenentur recitare officium divinum, si omittant dicere omnes horas canonicas per totum unum diem, aut omittens, unam, aut partem illius notabilem. Notaque, quod omittens quis recitare horas canonicas per unum diem non facit nisi unicum peccatum mortale secundum Gerardum Cartus. & tenet Nav. Verum est tamen, quod qui proponit firmiter non recitare eas, in uno die cum deliberatione, toties quoties renuntiat hoc praeceptum propositum, si denuo innouet illud, peccat mortaliter, licet postea recitet dictas, aut dictam horam. Hinc sequitur, quod ille, qui per spatium unius diei, mensis, aut anni desinit dicere horas Canonicas, si recordatus sepe huius debiti proponat eas non dicere, non satisfacit, quando confitetur dicens quod per unum mensem, diem, aut annum omisit recitare officium, quia non solum tenetur specificare tempus, in quo non dixit eas, sed etiam numerum verisimilem de vicibus, quibus proposuit non recitare eas; quod debet notari tanquam quodidianum, & multi momenti, & proba-

In trac.
d. redit.
eccle. q.
1. moni-
tio. 55.
& in q. 3
monit.
11. nu. 2.
Nav. de
orat. c. 7
nu. 22.

Alex. in
c. pres-
byteru.
28. d.

Carth.
in trac.
d. horis.
q. 8. Na-
d. ca. 6.
nu. 7.

II. ib. in
c. op. ci-
tu. laici
fratres.
9. 4.

Nav. de
orat. c. 7
nu. 20.

cap. si d
regula.
Nav. in
c. statui-
mus. 19.
q. 3. n. 63.

Canonistae in c.
cum ad
monast.
de statu
monac.
Theo-
log. in 4.
d. 48. D.
Tho. 2.
q. 88.
a. 11. Na.

proba-

Nau. in c.
cōfide.
ret. n. 6.
& laius
n. 41 &
seq. d. p. q.
mild. 5. 2

probatu ex eo quod late tradit Nau.
post S. Tho. & alios.

17 Decimasexta Concl. Sicut ille, qui
solum audit dimidiam Missam in die
præcepti cum animo non audiendi aliā
medietatem, peccat mortaliter licet po-
stea audiat eam, sic peccat etiam dor-
miens per illam medietatem, si non ha-
beat intentionem audiendi postea me-
dietatem, ut omnes dicunt: unde ille
qui recitat dormiens partem horarum
canonicarum sine proposito supplendi
hunc defectum peccat mortaliter. Ve-
rum est tamen, quod ille qui recitat ho-
ras resistit somno pronuntiās dictas ho-
ras, non peccat, licet somno grauat
non habeat attentionem ad verba, nec
meditetur, nec contempletur Deum,
quia sæpe accidit, quod non possit quis
resistere somno, & ferre eius gruita-
tem; & addo quod non peccabit saltem
mortaliter, qui recitās horas & somno
grauatus ne sciuerit, si erret in aliquo
versu, aut si dixerit illum, dummodo
habeat animum supplendi talem defe-
ctum: sed securius est ut dicit Nauarr.

Nau. de
orat. c. 9
nu. 9.

omittere ad aliam horam dictum offi-
cium, & pro tunc cedere somno, si fieri
possit. Et ad resolutionem huius mate-
riæ est notandum, quod notabilis pars
officij diuini erit secundum arbitrium
prudētis viri, quando omittitur dimi-
dium horæ, quia si omittatur pars ali-
qua psalmi non puto partem notabilē,
& ideo non est peccatum mortale, sed
solum veniale, quia in omnibus mate-
rijs paucitas excusat à mortali, ut tenet
S. Thom. & referens multos resoluit
Nauarr.

D. Th. 2.
2. q. 19.
ar. 4.

Nau. i. c.
iter ver-
ba. 11. q.
3. & in
Man. c.
num. 4.
Nau. de
orat. c. 1.
10. n. 11.
13. 14.

18 Decimasextima Conclusio. Non
implent obligationem recitandi officiū
diuinum illi, qui occupantur in rebus
repugnantibus debitæ attentioni, di-
strahentes se ab ea, quod accidit, si oc-
cupetur in imprimendo sigillum, aut
occludendis litteris, aut instrumentis,
& faciendis rebus alienis ab officio di-
uino, sic enim dicit Nauarr.

De ordine, modo, & tempore obser-
uando in recitatione diuini of-
ficij. Cap. CXLII.

S V M M A R I V M.

*An clerici teneantur dicere officium diui-
num, ut continetur in Breuiario Roma-
no. concl. 1. nu. 1.*

*An priuilegium concessum alicui ad reci-
tandas horas canonicas per aliud Bre-
uiarium breuius, intelligatur concessum
ei, qui coadiuuat ad recitandum, ibid.*

*An fratres minores teneantur iuxta ritū
sanctæ Romanæ Ecclesiæ recitare offi-
cium diuinum, concl. 2. nu. 2.*

*An peccent qui recitant de feria, cum de
ea recitari non debet, concl. 3. nu. 3.*

*An tempus legitimū soluendi officium
diuinum sit spatium vigintiquatuor ho-
rarum, concl. 4. nu. 4.*

*An licitum sit recitare nocturna primis
horis noctis relinquendo laudes in tra-
stinam diem, concl. 5. nu. 5.*

*An clerici teneantur persolvere officium
diuinum in Ecclesia, concl. 6. nu. 6.*

Clerici seculares tenentur di-
cere officium diuinum, ut con-
tinetur in Breuiario Romano confir-
mato à Concilio Tridentino, & in ec-
clesijs, in quibus erat consuetudo di-
cendi in choro officium diuinum Bea-
te Mariæ V. paruum, obligatio est di-
cendi illud, ut ordinat Breuiarium secū-
dum eius rubricas, & declarauit Pius V.
in quadam sua cōstitutione, quæ est in
Bulla dicti Breuiarij, & qui omittunt
dictum officium defunctorum, & se-
ptem psalmos penitentialis, & canti-
cum graduum in choro, & extra illud
non committunt peccatum, quia nec
in communi, nec in particulari obligat
Breuiarium ad recitanda hæc, sed so-
lum conceduntur indulgentiæ ijs qui
iplas recitauerint: sic enim tenet Ara-
gon. Notaque, quod si aliquis habet
priuilegium ad recitandas horas cano-
nicas per aliud Breuiarium breuius,

Arag. 2.
2. q. 83.
ar. 2. p.
856.

Henriq.
l. b. 7. de
ind. c. 30
nu. 4.

Hab. in
cōpen. ti.
tu. offic.
diuin. fi,
1. 9. 4.

aut ad dicendas eas non in suo tempore, videtur concedi idem privilegium illi, qui adiuvat ad recitandum, ut tenet Henriq. quod intelligerem ego in casu, quod privilegiatus non possit cōmode recitare officium sine socio, quia si in hoc casu non intelligeretur, eius privilegium esset inutile, aliter vero nō admitterem ego hanc opinionem.

2. Secunda Conclusio. Religiosi minores ob eius regulam tenentur recitare officium diuinum secundum vsum Romanæ ecclesiæ, ut continetur in dicto Breuiario Romano reformato: debet tamen aduerti, quod Innoc. IV. concessit, quod ratione itineris, aut alterius iustæ causæ existentes extra suos conventus possint recitare cum alijs per se solum diuinum officium non secundū Breuiarium Romanum, & hoc modo satisfaciunt eorum obligationi, quod quidem privilegium puto non esse reuocatum à Pio V. in dicto breui, quia licet iubeat quod omnes recitent horas canonicas secundum ritum dicti Breuiarii, non obstante quocumque privilegio in contrarium, hoc debet intelligi omittētibz ipsis dictum ritum, & vsum pro semper, non vero quando id omittitur ob privilegium particulare in aliquibus diebus, si sit iusta de causa ad illud, sicut est in nostro casu. Hinc sequitur, quod illud, quod cōcessit Martinus V. Patribz Ordinis D. Hieronymi ægrotantibus, aut senescentibus, scilicet, quod satisfaciunt obligationi recitandi officium dicentes aliquos psalmos, nō sit reuocatum per dictum breue; nec est reuocatum quod concessit Leo X. fratribz minoribus ægrotantibus relinquens suorum prælatorum dispositione, quod debeant recitare ad satisfaciendum officio diuino. Inferitur etiam, quod quoddam privilegiū, quod concessit Leo X. nostræ sacre religioni, ut possent in capitulo generali declarare dubia occurrentia circa officium diuinum ordinando, addendo, aut delendo quod fratribz videbitur conuenire, in parte est reuocatum per

dictum breue Pij V. in quo præcipitur expresse, quod nihil possit mutari, deleri, aut addi officio diuino contento in dicto breuiario reuocans per quoddam privilegium contrarium.

3. Tertia Conclusio. Ita præcepit Pius V. in eius Bulle, & Gregor. XIII. in alia, quæ est cum officijs Hispanicis, ut obseruetur ordo breuiarii reformati, ut licet non putem peccatum mortale mutare hunc ordinem semel, aut bis, ut recitando de feria, cum non debet de ea recitari, peccat tamen mortaliter, qui sæpe in hoc fuerit defectuosus, ut contrarius vnitati, & conformitati, quam vult habeant omnes in modo recitandi officium: quæ vnitatis fuit etiam præcepta in Conc. Tol. quarto, & vndecimo; & secundum hoc debet glossari, quod tradit Med. in sua summa, qui quamuis sit homo doctus, eget tamen glossa in multis.

4. Quarta Conclusio. Tempus legitimum, in quo debet solui officium diuinum, est spatium 24. horarum scilicet à media nocte vnius diei usque ad dimidiam noctem sequentem. Verum est tamen, quod Matutinū crastinum potest recitari hodie sub sero occidente sole, ut tenet S. Tho. & dicere illud ante occasum solis est etiam licitum, si sit causa licita ad illud faciendum, ut resoluit Nauar. supradictum intelligitur, quando recitatur in particulari, quia quando recitantur horæ canonicæ in communitate, necesse est ut dicantur horis consuetis ab ecclesia seruata consuetudine locorum, & prælatus permittens peruertere hunc ordinem continue sine iusta causa peccaret. Dixi, continue, sub iusta causa, quia si hæc sit, poterit peruenire hic ordo in aliquibus temporibus secundum dispositionem locorum absque peccato, & hoc modo debet concordari questio, quæ est circa hoc particulare inter Angelum, & Siluest. cuius facit mentionem Nau. Estque notandum, quod si debeant mutari tempora appropriata dictis horis dicendis, melius est quod præ-

Tol. 4. c.
2. & in
concil.
Tol. 11.
c. 3. Me-
din. in
sum. fol.
105.

D. Tho.
qd lib. 6
ar. 8.
Nau. de
orat. c. 3.
nu. 45.

Nau. de
orat. vbi
sup.

Na. vbi
sup. nu.
19.

præponantur, quam quod postponantur, & ideo licet possit dici Matutinum post meridiem, imo etiam hora decima, aut vndecima ante mediam noctem sine peccato, vt dicit Nauarr. melius est, vt dicatur præcedenti die in solis occasu, vt paulo ante dictum est.

Nau. c. 3
nu. 56. et
64.

5 Quinta Conclusio. Licitum est recitare nocturna primis horis noctis, & relinquere Laudes in crastinam lucem, quod est adeo verum, vt teneat Naua. esse prudenter factum; quia sic dicuntur omnia maiori deuotione, & si dicatur hoc modo nocturna, debet cum illis dici, Te Deum laudamus, quo completo debet dici Pater noster, sicut solet dici in fine aliquarum horarum, & in principio Laudum debet dici Pater noster, & Ave Maria, vt dicuntur ante alias horas excepto Matutino, & Completorio, hæc conclusio est certissima secundum opinionem, quod nocturna sint hora distincta a Laudibus, vt dictum est in capit. antecedenti. numero 1.

6 Sexta Conclusio. Licet Innocentius, & alij, quos allegat Siluester, teneant, qd clerici tenentur dicere officium diuinum in ecclesia cum alijs; ac tamen licet sint beneficiarii, satisfaciunt huic obligationi recitantes domi. Verum est, qd non gaudent distributionibus quotidianis, quæ dantur solum residentibus secundum fundationem, & institutionem beneficij, aut Cappellanæ.

De voce, qua debet recitari officium diuinum. Cap. CXLII.

S V M M A R I V M .

An recitantes officium voce submissa satisfaciunt: concl. 1. num. 1.

An peccent mort. qui recitando officium deglutiunt syllabas. ibid.

An irascetes in choro pro errore recitanti magis peccent, quam errantes. ibidem.

An in choro recitantes officium submis-

satisfaciant. concl. 2. nu. 2.

Quid significet choraliter recitare officium. ibid.

An audientes officium recitari in choro satisfaciant si sunt occupati in rebus ordinatis ad officium. ibid.

An interrompere officium sit mort. concl. 3. num. 3.

1 Prima Conclusio. Necessè est, qd officium diuinum dicatur in voce, qua exprimat, quia clerici tenentur recitare illud de præcepto ecclesiastico; ecclesia autem non præcipit actus interiores denudatos ab actu exteriori, de quibus nõ potest reddi certa; ille vero, qui submissa voce recitat officium in particulari, satisfacit, quia quãdo sic dicitur officium, non dicitur vt audiat a circumstantibus. Aduertantque recitantes, ne deglutiunt syllabas, aut verba, quia peccabunt venialiter, & etiam mortaliter secundum defectum, & continuationem in praua consuetudine. Notet etiam, qui recitat cum alio, quod si sit balbutiens, & ideo non pronuntians bene, nec potest ab alio intelligi; non ideo debet attingi, nec repetere officium, quia minus peccatum esset perturbare ipsum officium diuinum, repetendo sæpius verba, & versus, quam prætere, & non intelligere, nec audire aliquid. Vnde qui in choro irascuntur pro quolibet errore recitantium perturbantes communitatem peccant sæpe magis, quam ipsi errantes.

2. Secunda Conclusio. Qui existunt in choro recitantes partem suam submissa voce, licet non benefaciant ostendentes se ignauos, & remissos in laudibus diuinis, satisfaciunt tamen præcepto, quod imponit, recitandi officium; hæc conclusio est contra Caiet. & Nauarr. Quod probatur, quia vt dicatur quod aliquis recitat, sufficit, quod existens in choro audiat vocem alterius chori, & ipse in suo choro dicat partem suam sic vt possit audiri ab ijs, qui sunt cum eo. Verum est tamen, quod si omnes, qui sunt vnus chori loquantur tam sub-

Caiet. in
sum. Na.
de ora.
cap. 19.
nu. 81.

misſe, vt non poſſint audiri ab alio choro, peccant, cum ſint cauſa, quod alter chorus non ſatisfaciat, & faciunt contra ordinem eccleſiæ præcipientis, vt choratim impleatur præceptum recitandi diuinum officium, quaſi inuitantes ſe inuicē ad diuinas laudes; & hoc modo debet intelligi, quod in hoc caſu tradit Aragon; vnde ſufficit vt ſatisfiat officio diuino in choro audire, quod dicit ſolum hebdomadarius, & cantores: eſtque ſignum ignorantie dicere aſſiſtentes intra ſe, quod clare dicunt hebdomadarius, & cantores: Nota etiam, quod qui aſſiſtunt organo, præparant libros, & adeunt altare, non deſinunt ſatisfacere, quamuis inde ſequatur, quod non audiant aliquam partem officij, quia cum occupentur in his rebus ordinatis ad ſolemnitatem dicti officij, talis occupatio ſupplet partem officij non auditi, & realiter, ſufficienterque recitant qui miniſtrant recitantibus.

Arag. 2.
2. q. 83.
art. 12.

Nau. de
ora. c. 10
& c. 21.
nu. 11.

Arag. in
art. 12.
circa ſi-
nem.

Arag. v-
bi ſup.

Verum eſt tamen, quod Nauarrus dicit, quod ſi ſit multum, quod omittitur hac de cauſa, quod debet poſtea iterari. Extra has occupationes quicumque in choro, aut extra chorum dicit, aut audit negligenter diuinum officium, peccat mortaliter, at ſi parum ſit, venialiter, vt dicit Aragon.

3 Tertia Concluſio. Quicumque ſine cauſa interrumpit officium diuinum, peccat venialiter, vt determinatur in Concilio Toletano quarto: & ideo licet interruptio ſit ob multum ſpatium temporis, & ſine legitima cauſa, ſufficit ſupplere, quod deficit de officio diuino, ita vt non debeat iterari, quod recitatum eſt, quia nulla eſt ratio, quæ efficaciſſime perſuadeat contrarium, præcipue cum ſit hoc præceptum recitandi officium diuinum onus penoſum, & per conſequens debeat reſtringi. Hanc opinionem tenet Aragon contra Med. Complutensem, qui dicit teneri, qui interruptum officium, iterare a principio.

De intentione, & attentione, quæ debet haberi in recitatione diuini officij. Cap. CXLIII.

SUMMARIVM.

Quomodo debeat recitari officium diuinum. numero 1.

Quot ſint ſpecies attentionis. ibid.

An ſufficiat recitare officium cum aliqua ex quatuor attentionibus. ibid.

An qui non habet aliquam attentionem peccet mort. & teneatur ad reſtitutionem. concl. 1. num. 2.

An ſatisfaciat præcepto recitandi, qui recitat diuinum officium attente ſine intentione ſatisfaciendi diuino præcepto. ſi peñiteat eodem die huius intentionis. conclus. 2. num. 3.

An habeat veram intentionem adimplendi præceptum, qui capit breuiarium ad recitandum. concl. 3. nu. 4.

An ſatisfaciat huic præcepto, qui recitat officium diuinum audiens Miſſam. vide ſup. cap. 123. num. 3.

1 **C**irca hanc materiam eſt notandum, quod Innocentius III. præſidens cuidam Concilio generali præcepit illis, qui tenentur recitare officium diuinum ſub præcepto obedientie, & pœna ſuſpenſionis, vt recitent illud itndioſe attente; ac deuote. Dicit ſtudioſe, ac accurate, & cum attentione, ita quod non omittatur aliquis verſiculus. Deuote ſignificat quod habeat intentionem recitans ſatisfaciendi obligationi ſuæ, non cogitans de alia re. Circa quod eſt notandum, quod quatuor ſpecies attentionis poſſunt eſſe in illo, qui recitat, vt notat Caietanus in ſua ſumma. Prima eſt attentio ſolum quoad verba. Secunda quoad ſenſum eorum ſimul cum oratione vocali. Tertia quoad illud quod per orationem præſtenditur tanquam medium, quod accidit, quādo aliquis recitans aliquam horam Canonicā cogitat, quomodo Deus habeat condonare illi veniam ſuorum

Innoc.
in r. c. do-
lente de
celebr.
Miſſ.

Caiet.
verb. bo-
ra cano-
cap. 4.

pec-

peccatorum, & quomodo derelinquat viam suam peccandi, & possit proficere in perfectione acquirens virtutes, quæ acquiruntur mediante oratione. Quarta est, quando recitans occupatur in contemplatione misericordiae diuinæ, & passionis Christi Redemptoris nostri: dicitque Caietanus, quod quicumque habuerit aliquam ex his attentionibus, satisfacit diuino officio: hoc supposito

2 Prima Conclusio. Ministri Dei tenentur recitare officium diuinum cum aliqua harum attentionum, & deficientibus, si quis scienter nolit has habere, non metetur stipendium ullum, cum non adimpleat substantialiter præceptum ecclesiæ; & ideo non solum peccat, sed tenetur ad restitutionem; sic enim tenet

Nau. de or. c. 13. num. 7. Nau. li. 2. de resti. ca. 2. nu. 230. Sot. li. 10. de iusti. q. 5. ar. 6. conf. 4. i. fin. Cord. li. qq. 9. 13. Med. sū. f. 15. Nau. de or. c. 10. nu. 31. Nau. quem sequitur Petrus de Nauarra: quod debet teneri, licet Sotus quem sequitur Corduba, teneat, qd talis peccet mortaliter, non tamen teneatur ad restitutionem: nostræ vero conclusioni videtur fauere Medina in sūma dicens, quod de substantia præcepti recitandi horas Canonicas est recitare eas cum debita attentione; vnde defendit Nauarrus, quod ille, qui recitat sine attentione, & deuotione tenetur iterare officiū; dicitq; hanc esse opinionem D. Tho. & Caiet. Dixiq; (scienter nolit eas habere) quia si aliquis habeat quidem, sed cum multa negligentia admittens cogitationes varias, licet peccet mortaliter, opinio tamen Nauarri est, qd non tenebitur ad restitutionem; quam opinionem licet ipse putet probabilem, ego puto eā nimis scrupulosam, quia licet vere, & realiter iste talis habeat intentionem satisfaciendi diuino officio, sicut ipse affirmat, hæc tñ intentio aufertur alia intentione virtuali contraria, quam habet: qui recitat non eiciens à se illas cogitationes, quæ auferunt intentionem, quā habet adimplendi præceptum. Verum est tamen, quod ille, qui non aduertens diuertit in alienas cogitationes distrahentes, non tenebitur ad aliquam restitutionem, cum satisfaciatur diuino

officio, licet peccet venialiter.

3 Secunda Conclusio. Qui dicit officiū diuinum cum debita attentione sine proposito tamen, satisfaciendi ecclesiæ præcepto, non satisfacit, & ideo tenetur iterare, sic enim tenent Medina, & Aragō dicentes esse securius non condemnare contrarium, vt improbable: quod est adeo verum, vt si in eodem die, quo recitauit sine tali intentione, peniteat illū, & dicat velle satisfacere cū officio prædicto, non satisfaciatur, sed est necesse, vt dicat iterum aliud; quia non sufficit qd habeat attentionem, & intentionem eodem die, sed est necesse, quod attentio, & intentio habeantur actualiter, quando recitatur; quod probatur, quia ille, qui debet alteri centum ducatos, & tribuit illos creditori non animo soluendi debitum, sed dando gratis non remanet liber à debito, licet postquam donaauerit, mutet animum dicens velle, vt ijs satisfiat debitum; cui rationi non respondet sufficienter meo iudicio Aragō, nec ego ago in rebus moralibus subtilitates, sed rationes, & responsiones exultantes conscientiam.

4 Tertia Conclusio. Si quis petat, & capiat manu breuiarium cum proposito expresse satisfaciendi obligationi suæ, aut recitandi horas canonicas, vt precipit ecclesia, sufficiens propositum habet huiusmodi homo satisfaciendi, & attendendi, & etiam est sufficiens, si animo deliberato accipit Breuiarium, & accedit ad ecclesiam, & facit rem similem ita vt interrogatus, ad quid velit Breuiariū & adeat ecclesiam, vere respondeat facere dictas res ad recitandum diuinum officium, & satisfaciendum obligationi suæ, quia sic habet intentionem virtualement satisfaciendi, quod sufficit simul cū virtuali attentione. Hanc conclusionem tenet Nauar. quæ debet notari, quia est quotidiana, & necessaria ad delendos scrupulos. Hic deberet tractari an audiens Missam in die præcepti, & simul recitans officium satisfaciatur simul ambobus præceptis, sed hoc iam resolutū est supra in cap. 123. de festis, num. 3.

Medin. vbi sup. Arag in 2.2. q. 83 ar. 13.

Arag. v. bisupra

Nau. de oratione, c. 13 num. 16

De causis excusantibus à non recitan-
do Officium Divinum.

Cap. CLXIV.

SUMMARIVM.

*Quibus de causis quis liberetur à recitatio-
ne officij, num. 1.*

*An agrotans teneatur audire horas ab alio
recitante, aut recitare cum socio, ibid.*

*An agrotus potens dicere maiorem partem
officij, teneatur ad illud, ibid.*

*An occupatio repentina excuset à non re-
citando officio: & quæ sit occupatio di-
cta, num. 2.*

An defectus Breuiarii excuset, num. 3.

*An Papa, & Episcopus possint à spe stare
ad non recitandum Officium, num. 4.*

*An habens beneficium sine fructibus tenea-
tur recitare officium, num. 5.*

Nau. in
Man. ca.
25. nu.
100.

Q Vinque de causis potest ille, qui te-
netur recitare Officium, omittere
illud, ut dicit Nauarrus. Prima est æ-
gritudo, si intelligatur, quod directè,
aut indirectè nocebit saluti infirmi re-
citare Officium, quod debet intelligi de
damno notabili, quod sequi debeat in-
firmum, non solum si recitat horas de-
bitis, sed etiam postea, usque ad mediā
noctem, licet recitet cum socio, ut pro-
bat Nauarrus. unde infert, quod febris nō
continua sicut est tertiana, & quartana
non excusat ab hac obligatione illius,
qui ante accessionem, aut post eam po-
terit dicere Officium; & per consequens
non excusat aliqua febristam lenis, ut
non impediat tractare negotia, & con-
uersationes de rebus grauib; unde nō
liberi iudicandi sunt à peccato, qui ob
quamcumque valetudinem omittunt
Officium. Et nota primo circa hanc cau-
sam, quod sicut non est necesse repe-
re horas, quas quis omisit agrotans, sic
nec est necesse audire eas ab alio recitan-
te ipso tempore ægritudinis, si ex audi-
tione ipsa potest sequi noxamentum.

Nota etiam, quod qui potest agrotans
recitare cum socio sine detrimento sa-
lutis, & commode potest habere sociū,
teneatur ad illud, ut dicit Nauarrus. Un-
de dicit peccare mortaliter Canonicos,
& beneficiarios, qui sine periculo salu-
tis possunt recitare Officium Divinum
cum socio, & non querunt illum, licet
deberent dare aliquod stipendium pro
labore eius, cum expendant redditus
ecclesiasticos in alijs rebus non tātū mo-
menti; & idem dicendum est de religio-
sis, qui commode possunt habere sociū,
quocum retinent officium. Nota vte-
rius, quod si ægroti possunt recitare ma-
iorem partem officij diuini sine pericu-
lo salutis, teneantur ad illud, licet non re-
citant reliquum; quia præceptum eccle-
siasticum, quod nō potest impleri in to-
tum, obligat in partem, ut si quis non
possit ieiunare per totam quadragesi-
mam, sed solum dimidiam, teneatur ieiu-
nare illam dimidiam: hanc opinionem
videtur tenere Nauarrus; licet confuse
respondeat huic puncto; ego tamē sum
huius voti, quod æger nō debet tracta-
ri tanto rigore, nisi quādo aperte vide-
tur, quod potest id facere; tū, quia hoc
esset perturbare illum, & imponere illis
scrupulos, qui tempore ægritudinis cū
humore melancholico solent esse passio-
nes; tum quia in rebus moralibus non
debent admitti opiniones, quæ efficiunt
perplexitatem; certum enim est, quod si
hæc opinio admittatur pro certa, esset
causa perplexitatis, & confusionis, cum
non possit facile determinare æger, si
possit recitare dimidium officium, an
integrum, an nihil; & ut deleter hæc con-
fusionem, & dubietatem Leo X. cōces-
sit fratribus agrotantibus, ut satisfacere-
rent cū recitatione eius, quod illis Præ-
lati assignauerint, dicente Medico (si cō-
mode potest haberi) infirmum nō pos-
se id facere sine perturbatione ipsius.

2. Secunda causa est occupatio repen-
tina, quæ sine scandalo aut peccato non
potest relinqui, ut si inter recitandum
oporteret sedare aliquem magnum ru-
mulum Reipubl. aut propter prædica-
tio-

Nau. de
orat. ca.
10. n. 12.
& 14.

Nau. v.
bisup. n.
15. & 16

Hab. in
compé-
tit. offic.
diuini,
1. § 10.

tionem, quæ sine scandalo, aut damno non potest omitti, & idem debet dici, quando occurrit aliqua necessitas faciendi aliquam repetitionem, aut legere lectionem in concursu in aliqua vniuersitate, vt dicit Henriquez de Gandauo, & Syluest.

Gadano
quodli.
35.
Syl. ver.
hora q.
vlt.

3 Tertia causa est defectus breuiarij, siue accadat cum culpa, siue sine illa, quia licet peccet non emens breuiariū, aut eiciens illum in puteum, non peccat tamen omittens officium, si poeniteat illum non emisse, aut eiecisse in puteum. Notaq; non esse peccatum mortale recitare officium diuinum aliquando per aliud breuiarium diuersum, licet clericus, aut monachus, qui recitat, possit habere suum breuiariū; quia hæc mutatio cum sit rara, non videtur notabiliter contrahere menti instituentis breuiarium, vt affirmemus peccare mortaliter, sic enim tenet Nauar. affirmans non esse peccatum mortale, nec veniale si sit iusta causa ad illud recitare officium de sancto pro de feria, si non possit faciliè recurri ad superiorem pro dispensatione.

Nau de
orat. 20.
nu. 217.

4 Quarta causa est dispensatio, quam Summus Pontifex poterit dare, vt quis non teneatur recitare officium, vt resoluit Nauar. & Episcopus potest eam concedere in aliquo casu particulari, vt per aliquot dies quis non recitet officium iusta de causa, cum in similibus casibus habeat authoritatem dispensandi, vt resoluunt Doctores communiter, viso quòd necessitates humanæ fragilitatis sepe occurrunt, essetque iugum insuauissimum recurrere semper ad Summum Pontificem.

4 Quinta causa est, quando aliquis non habet nisi solum titulum beneficij sine spe colligendi fructus eius, vt explicatur est supra cap. 140. num. 3. & 4.

De penis impositis non recitantibus officium. Cap. CXLV.

S V M M A R I V M.

An beneficiarius curatus, aut simplex amittat fructus beneficij, omittens recitare diuinum officium, conclus. 1. numero 1.

An beneficiarius non habens beneficij pacificam possessionem teneatur recitare officium, ibid.

Quid restituere teneatur beneficiarius non recitans Matutinum; & quid non recitans reliquas horas, conclus. 2. num. 2.

Ad quid teneatur pensionarius in minoribus constitutus non recitans officium paruum B. Mariæ, ibid.

An beneficiarij debeant restituere Fabricæ Ecclesiæ, aut pauperibus, omittentes officium, conclus. 3. num. 3.

An beneficiarius si est pauper, aut eius parentes, possit sibi, aut illis facere hanc restitutionem, ibid.

An distributiones quotidianæ debeant restitui Fabricæ aut pauperibus, ibid.

An beneficiarij habentes aliqua officia principalia annexa, in quibus se exercent, perdant omnes fructus non recitantes officium, conclus. 4. num. 4.

An Canonici solum in choro, assistentes, & non recitantes cum reliquis officium, possint percipere distributiones, licet domum recitauerint illud, conclusio. 5. numero 5.

Prima Conclusio. Quicumque clericus habens beneficium curatum, aut simplex, si transactis sex mensibus post habitum beneficium non recitauerit diuinum officium legitimo impedimento cessante, amittit omnes fructus pro rata omissionis, qui debent applicari fabricæ Ecclesiæ vbi est beneficium, aut pauperibus; & si præteritis dictis sex mensibus præcedente legitima monitione fuerit contumax in non recitando, priuabitur

Concil.
Later.c.
9. de re-
lit.
Nau. i. c.
quando
de conf.
d. i. no-
ta. 8. nu.
31. & in
Man. ca.
25. nu.
123.
Nau. li.
2. de re-
lit. c. 2.
nu. 185.
cum seq.
Men. li.
2. de ar-
bit Cér.
5. cas. 4.
nu. 112.
& 117.
Nau. l. 3.
c. 6. tit.
de cel.
missam,
conf. 14.
f. 390.

Nau. In
Man. ca.
25. nu.
123. &
123.

Nau. v.
bi sup.

uabitur beneficio, ut est determinatum in Concilio Lateranensi, tempore Leonis X. cuius Concil. facit mentionē Nauarr. contra dotum esse receptum, & qui omittit officium per unū, aut duos dies tenetur ad restitutionem secundū quandam constitutionem expressam Pij V. & ideo contra Sor. probat Petrus de Nauarr. esse dictum decretum receptum. Notaque quod clerici beneficiarij, qui student in vniuersitatibus, tenentur etiam dicere officium diuinum, ut resoluit Menochius contra aliquos, qui voluerunt sine vlllo fundamento tenere contrarium. Notetur etiam, quod nullus beneficiarius tenetur recitare horas Canonicas ratione beneficij, nisi eius habeat pacificā possessionem, ut probat Nauarr. & sic dicit, quod si Episcopus abstulerit alicui beneficium, & dederit illud alteri, hic non tenebitur dicere officium, nisi qui prius habebat, appellauerit à dicta prouisione, & priuatione.

2. Secunda Conclusio. Restitutio, quā debent facere beneficiarij non recitantes officium, est, quod si omittunt Matutinum, tenentur restituere dimidiam partem fructuum, quæ cadit illo die, si vero omittunt reliquas horas aliam dimidiam partem, & si omittant solum vnā illarum sextam partem, ut declarauit Pius V. in sua constitutione: vbi dicit idem habere locum in initiatis ordinibus minoribus habentibus pensionem super aliquo beneficio non dicentibus officium paruum B. Mariæ Virg. ut tradit Nauarr.

3. Tertia Conclusio. Hæc restitutio debet fieri fabricæ ecclesiæ, cuius est beneficium, aut pensio, & licet erat dubium, si poterat fieri pauperibus. Pius V. declarauit, quod ne; & ideo si beneficiarius est pauper, aut eius mater, fratres, aut sorores, sibi aut eis poterit facere hanc restitutionem, ut dicit Nauarr. ad multorum consolationem. Est tamen notandum, quod non debent restitui fabricæ, aut pauperibus distributiones quondamianæ, quæ debentur solis assistentibus

officio diuino, qui sine causa absunt, quia hæc distribuuntur reliquis, qui assistent illi officio: & idem debet dici de fructibus ecclesiarum, vbi est statutum, quod fructus male percepti debeantur reliquis operibus pijs, quia his, & non alijs debent applicari.

4. Quarta Conclusio. Cum beneficiario qui habet beneficium habens aliqua officia principalia annexa ratione satisfactionis, quorum percipit fructus beneficij, sicut ille, qui habet beneficium curatum, aut cappellaniā cum onere Missarum, debet se gerere Confessarius hoc modo. Si cappellania valet 300. ducatos redditus, & omiserit officium per annum restituat centum ducatos retinens ducentos propter onus Missarum, & idem debet dici proportionaliter omittens solum officium aliquibus diebus; quod si beneficium habeat curam animarum cum obligatione multorum ministeriorum necessariorum earū curæ, quæ exerceat recte omittens solum dicere officium, potest in hoc casu diuidere fructus beneficij in tres, vel quatuor partes applicans sibi tres, & restituens reliquam: & si omisit officium dimidio tempore anni restituat dimidiā partem huius quartæ partis, & sic de reliquo tempore proportionaliter. Hinc colligitur, quod quando Pius V. in sua constitutione dicit, quod pro omissione horarum debeant restitui omnes fructus beneficij, intelligitur solum de quota, quæ responderet obligationi recitandi horas, non vero de omnibus fructibus, qui percipiuntur ratione tituli clericalis, sicut sunt decimæ: sic enim aduertit Aragon, quia huiusmodi fructus percipiuntur diuerso respectu, sicut percipiunt Reges autoritate Apostolica, & per consequens non debet intelligi prædicta Apostolica constitutio de fructibus, qui percipiuntur à beneficiarijs pro alijs ministerijs distinctis à recitatione horarum Canoniarū. Noteturque hoc maximè pro intelligentia dicti motus proprii.

5. Quinta Conclusio. Canonici, qui domi

Arag. 2.
2. q. 83.
27. 12. p.
605. co-
lum. 2.

Med. in
f. m. f.
15. p. 1.
Lopez i
inst. cō.
sc. 2. p. c.
95.
Nau. li.
3. conf.
ti. de ce.
leb. mif.
conc. 13
f. 349.

mi suæ recitant diuinum officium assi-
stentes etiam choro postea cum reli-
quis Canonicis non recitantes illud, ne-
que cantantes ibi, tenentur restituere
distributiones, quas percipiunt, vt dicit
Medina, & Ludouicus Lopez, & Na-
uarrus; & Pius V. videtur idem voluisse
dicere in sua constitutione, & ratio
probat, quia dicti Canonici, licet satis-
fecerint domi obligationi recitandi ho-
ras in quantum clerici ordinati sunt or-
dine sacro, non satisfaciunt in quatum
sunt Canonici, quia sic tenentur ire ad
ecclesiam, & assistere choro personali-
ter recitantes officium diuinum, non
vero assistere loquendo inuicem, &
perturbantes communitatem, ita vt vi-
deatur magis domus conuersationis,
quam orationis. Nec est simile huic,
quod est de more dictis canonicis, aut
alijs clericis, qui comitantes aliquem
defunctum incedunt partim cantan-
tes, partim ridentes, & colloquentes
inuicem, & nihilominus percipiunt sua
stipendia, & nemo obligat eos ad resti-
tutionem, & quia est casus valde diuer-
sus, cum qui inuitant Canonicos eccle-
siasticos, vt adeant huiusmodi ex-
equias, videantur solum respicere ad
pompa funeralem temporalem, si-
cut respiciunt ad hanc pompa feren-
tes vestes lugubres, & subleuantes ma-
gnos tumulos, & sumptuosos, & ideo
videntur contenti esse solum assistentia
personali dictorum Canonicoꝝ, li-
cet non cantent, nec audiant attente;
præcipue quia hoc (ob nostra peccata)
est iam in usu, & qui vocant eos, videt,
qualiter cantent, & sic procurant ma-
gis hanc pompa, quam soluere debi-
ta secreta defuncti. Nostra vero Mater
Sancta Ecclesia non est contenta, nec
merito debet esse contenta more mun-
dano, quod Canonici faciant ecclesiam
domum conuersationis, quæ dedicata
est diuinis solum laudibus, & officijs.
Vnde concludens dico, quod tenentur
in hoc casu restituere fere omnes distri-
butiones. Dixi fere omnes, quia si reci-
tarunt domi, blandius debent tractari,

quod debet relinqui arbitrio boni con-
fessarij, & prudentis. Dixi etiam fere,
quia aliquando secundum institutum
ecclesiæ seruiunt altari, ob quod
percipiunt distributiones particulares;
quas non debent restituere, cum non
dentur ob ministerium recitandi offi-
cium, vt aduertit Nauar. disputans con-
tra Cordubam.

Nau. li.
2. de res.
c. 2. nu.
203.
Cord. l.
4. q. 9. l.
vlt. du-
bio i. fi.

De Furto. Cap. CXLVI.

S V M M A R I V M.

*Quid sit furtum, & eius definitionis de-
claratio, num. 1.*

*An furtum semper sit peccatum mortale.
conclus. 1. num. 2.*

*An liceat furari in extrema, vel in graui
necessitate, & quid sit extrema necessi-
tas, ibid.*

*Quando quis secrete capere possit quod sibi
debetur, ibid.*

*An peccet furans aliquid vidente domi-
no, consentiente, aut non contradicente
metu, pudore, & re simili, conclus. 2. nu. 3.*

*An liceat captiuo christiano furari, vt ta-
li via acquirat libertatem, conclus. 3.
num. 4.*

*An peccent filij furantes aliquid de bonis
paternis, conclus. 4. nu. 5. & de bonis adue-
nitjs conclus. 5. nu. 6. & de bonis profecti-
ijs, conclus. 6. num. 7.*

*An peccet qui dat occasionem furandi,
conclus. 7. num. 8.*

*An retinens alienum existente domino in
magna necessitate debent in confessione
explicare hanc circumstantiam, conc. 8. n. 9.*

*An scholastici Salmanticensis possint per-
cipere parentes, seu ingressus noui ſco-
lasticorū bona conscientia, conclus. 9. n. 10.*

Non ca.
17. & 18
in Man.
Fel. de
planctu
eccl. ca.
46. & 47
Sot. l. 5.
de inst.
q. 3.

DE hac materia furti disputant Iare,
& doctē Alex. de Ales, Nauarrus,
Pelagius, Medina Complutensis, & So-
tus; ad cuius intelligentiam debet aduer-
ti, quod furtū est vsurpatio occulta rei
alienæ inuito domino eius. Dicitur oc-
culta, quia rapina est etiam vsurpatio
rei

rei alienæ invito domino, non est tamē occulta, sed publica, quando scilicet quid rapitur violentet ab aliqua domo invito domino. Dicitur *usurpatio*, & non *conrectatio*; quia sæpe accidit, quod quis habeat rem alienam sine reali conrectatione eius usurpans eam solum. Dicitur, *rei aliena*, ut copiose comprehendamus omnes res alienas, quæ usurpantur. Dicitur, *invito domino*, quia consentiente domino iam non est furtum: videtur D. Thom. Couarr. & Sot.

D. Tho.

2. 1. qu.

66. ar. 3.

Sot. vbi

sup. ar. 3.

2. Prima Conclusio. Furtum ex sua natura est peccatum mortale, si sit notabilis quantitas furto rapte. Dixi, *ex sua natura*, quia respectu alicuius circumstantiæ non erit mortale, sicut quando quis

positus in extrema necessitate caperet aliquid alienum ad remediū illius, cuius naturale dat potestatem contra ius gentium, quod introduxit rerum Dominiū, & diuisionem, ut dicit S. Tho.

D. Tho.

2. 2. qu.

66. ar. 7.

& qd. 1.

ar. 17.

extrema vero necessitas erit periculum mortis, cui non possit succurri, nisi captando aliena, ut dicit idem D. Thom.

Hinc inferitur. Primo, quod ille, qui habet bona, quibus sustentetur, non est in extrema necessitate. Secundo inferitur, quod ille qui ob saluandam vitam eiecit bona sua, & aliena in mare tempore tempestatis, non peccat, nec tenetur ad restitutionem; & addo, quod nec in alia necessitate graui, licet non sit grauissima, & extrema, potest excusari à peccato mortali capiens aliena, scilicet, quando ille, de cuius bonis furatur, est diues, & de lege charitatis tenetur succurrere dicto posito in necessitate secundum,

quod tractabimus in tractatu elemosynæ, quam opinionem tenet Angelus, Syluester, & Nauarrus, & tanquā probabilem, licet Couarr. contrariam putet esse veritorem, cuius argumentis, & rationibus sufficienter respondet Petrus de Nauar. Nec etiam erit peccatum capere alienum ab illo, qui debet illud, & non potest ab eo per viam iuris capiente creditore secrete, quod sibi debetur sine scandalo, quia capere alic-

num invito domino possidente non est capere invito domino superiore, qui concedit hanc licentiam, ne amittat qd sibi debetur; sicut dicit Caietanus; & ut hæc compensatio sit iusta, requiruntur quædam conditiones. Prima, quod debitum sit certum, liquidum, & non dubium. Secunda, quod capiens sit certus, quod sine magno incommodo suo non poterit recuperare debitum per viā iuris. Tertia quod debitor non restituat iterum debitum, & ideo est necesse, quod creditor ordinet sic, ut debitor fiat certus, quod satisfecit. Quarta, quod non capiatur vi illata, & violentia, ut tenet Couar. & Nauar. Verum est tamen, quod licet capiat illud cum violentia, non incurreret excommunicationem publicatam ad instantiam domini ipsius rei; quia licet peccet faciens dictam violentiam, non retinet tamen alienum, ut dicamus, quod teneatur respondere dictæ excommunicationi, sic enim tenet Corduba, Nauarrus, & Aragon. Nota autem, quod quando quod debetur, est per viam pænæ, non potest creditor accipere illud sua propria autoritate, licet concurrant dictæ conditiones, nisi postquam datur sententia, in qua est condemnatus debitor, ut dicit Petrus de Navarra.

3. Secunda Conclusio. Qui capit rem alienam vidente domino, & consentiente, aut non contradicente, metu, pudore, aut re simili, peccat, & tenetur restituere rem, quia realiter dominus non consentit sponte, sic enim tenet Syluester, & Nauarrus, si vero teneat, ut probabile, quod dominus non agrè ferat, & ideo capit illam, non peccat, nec tenetur ad restitutionem cum non caperit alienum invito domino. Ex hac conclusione inferitur, quod pueri, qui sunt pro seruijs culinæ, quibus præcipit coquus ut deferant aliquid secrete extra domum, tenentur illi non obedire, si putant peccare coquum in hac re; quia quod solent sic mittere, est alicuius momenti; & clarè patet, quod si dominus sciret, prohiberet illud: nec obstat

Caiet. 2.

2. q. 66.

art. 5.

Cou. li.

1. var. c.

6. nu. 14.

Nau. in

Man. c.

iter ver-

ba. 1. q.

3. cōc. 6.

Cor. 66.

nu. 294.

C. or. de

cas. o. 3.

Nau. vbi

sup.

Arag. v-

bi sup.

D. Tho.

Nau. li. 3.

de rest.

c. 1. nu.

405.

Syl. ver.

furū. q.

1.

Nau. ca.

17. nu. 4.

Angel.

ver. fur-

tū. q. 36.

& 37.

Sylu. q.

1. d. 2.

Nau. ca.

17. nu. 4.

Cou. in

reg. pec.

2. p. 5. l.

num. 3.

Nau. li. 3.

de rest.

c. 1. nu.

375.

obstat quod dominus precipiat eis, ut obediant coquo, & si non obediunt, eijicientur à domo, quia magis tenentur obedire legi diuinæ, secundum quod tradit idem Nauarrus.

Nau. v-
bi supra
nu. 19. c.
24. n. 31

4 Tertia Conclusio. Licitum est homini Christiano captiuo inter infideles furari, & sic facere, ut acquirat libertatem, aut procurare, ut aliquis furetur eum occulte, aut per viam rapinæ faciens violentiam tempore belli, aut pacis, quia sic iniuste possidetur, & sic gerit iustum bellum contra infidelem, qui continue facit illi violentiam.

5 Quarta Conclusio. Filij, qui sunt in potestate patrum, committunt furtum capiendo aliquid de bonis patrum, & si est res notabilis, peccant mortaliter, & tenentur restituere illis, aut eorum hæredibus de suo peculio castrensi, aut quasi castrensi, si illud habeant, nisi patres parcant illis.

6 Quinta Conclusio. Non possunt dicti filij existentes in potestate patrum capere, & retinere bona aduentitia sine eorum licentia: illa vero dicuntur bona aduentitia, quæ hereditant à matre, aut consanguineis, vel amicis, aut quæ acquiritur proprio labore, & industria exceptis, quæ Rex dat eis pro seruitijs, quia hæc ad minus sunt quasi castrensia: nostram vero conclusionem tenet Nauarrus; & probatur, quia licet talia bona quo ad proprietatem sint filiorum; sunt tamen patrum quo ad vsusfructum, nisi qui dedit ea filio, posuerit hanc conditionem, quod pater non perciperet vsusfructum, quia in hoc casu etsi caperent, non peccarent, nec tenerentur ad restitutionem, cum capiant id, quod suum est quo ad proprietatem, & vsusfructum, ut dicit Nauarrus. Hinc inferitur quod illud, quod filij acquirunt proprio labore, & industria extra domos patrum, tenentur illis restituere excepto eo, quo egent, ut se sustentent secundum suum statum. Unde filij, qui vadunt ad indos, aut alias partes, in quibus lucrantur multa bona cum industria, & labore suo, non pos-

Nau. ca.
7. num.
158. &
159.

sunt ea expendere facientes donationes, & sumptus excessiuos, nisi de licentia expressa, aut præsumpta suorum patrum ad illud; quod procedit, licet sint illicite acquisita, quia horum etiam habent patres vsusfructum, quousque filij non restituant, sic enim tenet Nauarrus contra Greg. Lopez.

7 Sexta Conclusio. Filij prædicti committunt furtum capientes à patribus de eorum bonis profectitijs: sunt autem bona profectitia, quæ filius acquirit à patre, sic enim tenet Nauarrus post Siluestrum; & probatur, quia pater de iure habet vsusfructum, & proprietatem horum bonorum; & idem debet dici de bonis acquisitis cum ipsis bonis paternis, & industria filij, quia hæc sunt profectitia, ut dicunt Siluester, & Nauarrus, & est determinatum in quadam lege partitarum.

8 Septima Conclusio. Qui dat occasionem furandi, peccat, si facit hoc animo iniquo, cum det materiam scandali fratri suo; non vero peccat, qui non auferunt pueris occasionem peccandi, ut apprehendantur in furto, & sic castigentur, & cogantur facere bonum: quia aliud est adiungere ad furtum, & aliud permittere occasiones furandi ad maius bonum, ut tenet Caietan. & Nauarrus.

9 Octaua Conclusio. Retinere rem inuito domino eius, non existente in aliqua graui necessitate, licet sit per multum tempus, non mutat speciem peccati, & ideo non debet poenitens eam circumstantiam confiteri, nisi notabiliter, & clare aggrauet, ut diximus in materia circumstantiarum. Verum est tamen, quod si qui retinet rem alienam inuito domino, proponit non restituere, aut non dare eam, licet legitime petatur, cum possit eam dare, tenetur confiteri hoc sine diuersitate opinionum, quia innouat sic nouis peccatis iniustam retentionem.

10 Nona Conclusio. Scolastici Salamanticenses non tenentur restituere patentes, seu ingressus nouorum scolasticorum.

Nau li 3
de resti.
c. 1. n. 71
& 72.
Greg. in
1. 5. titu.
17. p. 4.
Nau. v-
bi supra
nu. 158.

Nau. v-
bi sup. l.
6. tit. 17.
pag. 4.

Caiet. 2
a. q. 78.
art. 4.
Nau. in
sum. ca.
14. n. 26.
5. 10.

sup. ca.
53. nu. 3

riū, quia licet noui socij soluant hęc metu, attamē, postquam dederunt, habent ratum morem, & ipsi gaudent etiam in troitibus aliorum nouiter venientium, & per cōsequens hoc purgat metū pręteritum: nec obstat quod statutū dictę vniuersitatis prohibeat eas receptiones quia consuetudo videtur interpretari q̄ obliget, nisi quo ad forum exterius, aut pęnam quā do fuerit iudicis sentētia, vt dicit Corduba.

Cord. d.
casib. q.
160.

De furto ratione rerum inuentarum. Cap. CXLVII.

SUMMARIVM.

An committant furtum, qui capiunt gemmas, margaritasue, quas inueniunt in oris maris. concl. 1. nu. 1.

An Reges Castelle sint domini auri, & argenti &c. & aquarum salinarum, & dulcium. concl. 2. nu. 2.

An possit quis emere campum, in quo solet contineri thesaurum absque eo quod reuelet venditori secretum. conclus. 3. numer. 3.

An possint aliqui ire ad nationes exterius, & capere earum mineras metallorum. concl. 4. nu. 4.

Prima Conclusio. Qui capiūt margaritas, gemmasue, quas inueniunt in oris maritimis, non cōmittunt furtum, quia hęc orę de iure gentium remanserunt communes, vt dicitur in iure; & idem debet dici de auro, argento, & reliquis metallis, quę inueniūtur in visceribus terrę. Verum est tamen, quod Reges, & principes possunt iusta de causa cōcedere priuilegia aliquibus, vt illi solum possint legere dictas gemmas, quia cum sint communes, ob bonum commune possunt concedi alicui in particulari: nec ob hoc priuilegium, & licentiam priuatur reliqui ab earum lęctione, quia licet colligant, non tenentur in conscientia restituere: priuilegiū enim solum imponit iudicibus, vt casti-

gent, & prohibeant ne ab alijs colligantur.

2 Secunda Conclusio. In Regnis Castellę minere auri, & argenti, & reliquorum metallorum, & Mercurij seu argētiui, & aque falsę fontium, & puteorum pertinent ad Regium patrimoniu, nisi ab alijs possideantur per priuilegium, aut consuetudinem immemorabilem, vt dicitur in quadam lege nouę compilationis, quę concedit licentiam inuenientibus ipsas mineras, quod possint eas insequi, & fodere hac conditione, vt extractis expensis tribuant Regi duas tertias reliqui; vnde in his Regnis non habet locum, quod dicit Sotus scilicet, quod quinta pars harum minerarum debeatur Regi, aut Principi. Hinc, quę colligitur, quod qui sine eius auctoritate furantur aliquid earum, peccant cum Rex iustis de causis eas sibi reseruauerit.

3 Tertia Conclusio. Ille, qui scit, quod in agro alieno cōtinetur thesaurus, aut minera cuiuscunque metalli, potest emere dictum agrum absque eo, quod significet domino esse in eo, ipsum thesaurum, & sic poterit fodere, & assumere sibi illud absque eo, quod committat furtum; hęc conclusio est D. Thom. quam tenet Sotus, Nauarrus, & Medina; nec obstat quod ille, qui emit lapidē pretiosum, cuius virtutem occultam ignorat possessor, teneatur reuelare ei virtutem suam, vt estimet eam tanti quanti debet estimari, quia ad hoc respondet, quod res venduntur secundum virtutes, quas habent, & campus solum venditur ratione soli, non vero ratione thesauri in eo contenti, at lapis quando venditur, si est pretiosus venditur respectu eius non in quantum lapis, sed in quantum lapis pretiosus, & sic si non manifestetur eius valor, clare patet dolus.

4 Quarta Conclusio. Illicitum est exterius nationibus, & p̄ncipijs adire alias ad quęrendas mineras auri, & argenti, quę sunt aliarum nationum, & prouinciarum, nisi habitantes illarum con-

lex 19.
tit. 1. l. 9
nouę cō
pil. lib. 4
tit. 13. li
bro 6.
Sot. li. 5
de iusti.
q. 3. ar. 3

S. lapilli
insti. de
rerū di
uisione.

D. Th. 2.
q. 66.
2. 5. ad 2.
Sot. li. 5
de iusti.
q. 3. ar. 3
Nau. in
c. 17. nu.
175 i. fi.
Medina
in sum.
fol. 168.
sen.

Sot. li. 5.
de iur. q.
3. art. 3.
Merc. &
c. 12. lo
pez. in
inst. cōf.
2. p. c.

sentiant in eo, & vilipendant dictas res quia illis gentibus sunt communes in comparatione ad exterarum sic dicunt Sotus, Mercadus, & Ludouicus lopez. Hinc inferitur, quod Indi partium occidentalium, postquam erāt domini suarum minerarum, non poterant eis priuari; nisi eas vilipendebant, & spernebant, quia ipsi erant gentiles, & non audiverāt nec receperant nomen Christi, nec fecerant bellum, nec rapuerant aliquid a Christianis, sicut fecerunt Mauri, & Turcæ. Secundo inferitur, quod postquam huiusmodi Indi sunt conuersi ad fidem, cum ideo non debeant esse peioris conditionis, non possunt priuari his rebus, ut definiuit Io. XXII. loquendo de Iudæis conuersis, cuius extrauagans habet locum etiam in Indis. Tertio inferitur esse illicitum Hispanis, qui viuunt apud Indos priuare conuersos ad fidem suis mineris, & possessionibus non consentientibus illis affugētes eos tanquam captiuos, & facientes eos fodere contra voluntatem eorum, ubi cum sint debiles natura, & sine virib. respectu tanti laboris, accidit, ut lassati cadant in repentinam mortem.

De furto, prout est sacrilegium.
Cap. CXLVIII.

SUMMARIUM.

- An quadam species furti sit sacrilegium* concl. 1. num. 1.
- An sit sacrilegium furari res depositas, aut existentes in Ecclesia, licet non sint ipsius ibid.*
- An furari calicem consecratum, qui non sit ecclesie sit sacrilegium, si sit furtum extra ecclesiam. ibid.*
- An furari res possessas ab Ecclesia ob sui sustentationem, & ministrorum, & an non soluere legata, & decimas Ecclesie sit sacrilegium. ibid.*
- An capiens a Clerico aliquid, quod possidet via Ecclesiastica, sit sacrilegium. ibidem.*

- An capere de bonis patrimonialibus Clerici sit sacrilegium. ibid.*
- An capere res, quæ gaudent privilegijs ecclesiasticis sit sacrilegium. ibid.*
- An furari mutuo datum Ecclesie pro eius ornata sit sacrilegium. ibid.*
- An furtum pecunie factum in ecclesia sit sacrilegium. ibid.*
- An furari tapetia, & sedes, quæ deferuntur ad Ecclesiam pro usu ciuium, sit sacrilegium. ibid.*
- An qui expoliant Ecclesias, & perfringunt earum portas, remaneant ipso facto excommunicati. concl. 2. num. 2.*
- An furtum ex se veniale sit mortale ratione sacrilegij. encl. 3. num. 3.*
- An furtum ut est sacrilegium, sit de casibus reservatis Episcopis. conclusio. 4. numero 4.*

Prima Conclusio. Species furti, quæ dicitur sacrilegium, est, quando quis capit res depositas, aut existentes in ecclesia, licet non sint ipsius ecclesie, dummodo ad eam pertineat earum rerum custodia. Quando vero rapitur calix consecratus, licet hic non sit in ecclesia, si est ipsius ecclesie, est etiam sacrilegium, quia si non sit ipsius ecclesie, licet non sit consecratus, non erit sacrilegium. Est etiam sacrilegium capere res possessas ab ecclesia ad sustentationem sui, & ministrorum suorum, & non soluere legata, & decimas, ut determinatum est in iure, & si aliquis accipit a clerico aliquid, quod possidet via ecclesiastica, probabile est esse sacrilegium: sed contrarium, quod non sit, non caret probabilitate, licet capere de eius bonis patrimonialibus non sit sacrilegium, ut tenuit Magister Frater Ioannes della Penna, & affirmat Ludouicus Lopez, nisi rapiantur cum violentia, quia cum sint consecrati ipsi clerici cultui diuino, sit iniuria ipsi, ut notatur in iure, & tenet Cordub. Denique sacrilegium est capere res, quæ gaudent privilegijs ecclesiasticis, cum in re graui fragatur eius immunitas, ut dicunt DD. communiter, & idem erit, si capiatur res,

12. qu. 4.
ca. sacr.
& c. 16.
q. 7. c. de
cimas.

Lop. in
inst. cōf.
1. p. c. 33
c. 144.
Co. cer.
tum de
indiciis
tradit
Cor. de
casib. q.
13.
De est. 17
q. 4.

res, quæ est mutuo data ecclesiæ pro eius ornatu, & cultu: non tamen videtur sic esse de furto pecuniæ factio in ecclesia, nec erit sic furari sedes & tape- tia, quæ deferuntur ad ecclesiam pro usu ciuium in auditionibus officiorum diuinorum, ut constat ex his quæ tradit Nauarrus.

Naua in
c. 17. nu.
95.

c. Con-
que de
sent. ex-
com.

Nau. in
Man. c.
27 n. 94

sale. in
practic.
cri c. 86
in fine

2. Secunda Conclusio. Qui expoliant ecclesias, aut frangunt earum portas, re- manent ipso facto excommunicati, ut dicitur in iure, & ut incurratur hæc ex- communicatio requiruntur duo. Pri- mum quod frangant portas ecclesiæ. Secundum, ut furentur de illis rebus, quæ sunt in ea, ut dicit post Abbat. & Caietanus Nauarr. Vnde dicit, quod qui frangit cruce[m], aut sacrarium, & facit similes res, si non furatur aliquid non incurrit hanc excommunicatio- nem, & idem etiam intelligitur in mo- nasteriis, & hospitalibus, aliisque locis pijs consecratis auctoritate Epi- scopi, ut post Abbat. & Nauarr. tenet Sal- zed. in sua praxi criminali, & circa hoc est quædam concessio Leonis X. qui ex- communicat ipso facto reseruans sibi absolutionem eorum, qui intulerint ali- quam notabilem violentiam in mona- sterio ordinis minorum.

3. Tertia Conclusio. Furtum ex se ve- niale non fit mortale ratione sacrilegij, nisi quando illud sacrilegium esset mor- tale, ut esset furari aliquam particulam Sanctissimi Sacramenti, parum chris- matis, aut simile cum notabili violentia, & iniuria loci sacri, aut personæ, aut propter modum furandi; ut si pe- nitens quando confitetur, furetur a Con- fessario assem, aut ab eo, qui dicit Mis- sam, aut administrat Eucharistiam, aut ratione loci, ut si furetur de custodia, aut tabernaculo parum, existente ibi Sanctissimo Sacramento ob iniuriam notabilem, quæ ibi fit capiend[o] animo furtiuo de dicto loco, sic enim tenet Corduba.

Co. vbi
supra

4. Notent autem Confessarij, quod sacrilegium in hoc casu est reseruatum Episcopis desiderium tamen furandi,

si non fiat, licet sacrilegium sit menta- le, ac peccatum mortale non est refer- uatum Episcopis, quia numquam ec- clesia reseruatur sibi peccata mere inte- riora. Dixi mere, quia si sunt mixte cum aliquo actu exteriori, ut est quando præ- cepitur, aut procuratur, quod fiat sacri- legium, licet enim non fiat, potest esse reseruatus casus: videatur S. Thomas, & Thomistæ.

D. Tho-
mas. q. 98.
summi-
sæ ven-
sacrileg

De furto parue quanti- tas Cap. CXXXIX.

SYMMARIUM.

An sit peccatum mortale furari parum.
concl. 1. num. 1.

*An sit peccatum mortale furari rem par-
uam cum intentione capiendi maiore[m].*
concl. 2. num. 2.

*An peccet mortaliter famulus, qui capit
de bonis heri sui pro danda elemosyna.*
conclus. 3. num. 3.

*An sit peccatum mortale furari rem par-
uam sciendo, quod dominus eius debeat
recipere magnam iacturam & damnum.*
conclus. 4. num. 4.

*An teneatur respondere excommunicato-
ria furatus rem paruum ibid.*

*Quæ circumstantiæ debeant interuenire, ut
furtum vnius rei sit veniale. conclus. 5.
num. 5.*

*An duo, & tres ducati sint materia furti
mortalis licet capiantur a Rege. concl.
6. num. 6.*

*An sit peccatum mortale, quando multi
deserviunt aliquam vineam licet singuli
capiant paucam quantitatem. concl. 7.
num. 7.*

*An peccet mortaliter, qui ab eadem perso-
na furatur paruas res, sed frequenter,
conclus. 8. num. 8.*

*An peccet mortaliter, qui furatur paucas
res a multis. cap. 9. num. 9.*

1. Prima Conclusio. Qui furatur re[m] priuatam, licet id, faciat malitiose, & animo faciendi damnum peccat

D. Th. 1.
2. q. 66.
ar. 6. vbi
Caieta.
ar. 3. Na.
c. 17. n. 3
Cou. l. 1
var. c. 3.
nu. 12.

13. q. 2.
c. ob cū
tibus, &
c. non 9.
Rimen.
glo. in c.
exp. d. le
pulturis
Na. l. 3.
con. ut
de regu.
cōl. 75.
nu. 13.

Caiet. 1
2. q. 66.
ar. 6. d. 3.
Nau. l. 3
de relli.
c. 1. n. 40
Cou. v.
bi sup.
Na. d. c.
17. n. 140
& l. 5. cō
fil. ut. de
fure. cōl.
1.

venialiter sic enim tenet S. Thom. Na-
uarrus, & Couar. quia in omnibus præ-
ceptis paucitas rei (nisi adsit cōtemptus)
liberat à mortali: Hinc inferatur, quod
monachus, qui moritur eam dimidio
asse super se, aut alia parua quantitate,
nō potest dici, quod moriatur proprie-
tarius, vt denegetur ei sepultura eccle-
siastica, quia non debet priuari bono
tam sublimi ob solum peccatum venia-
le, quod hic committitur contra præce-
ptum regulæ, vt colligitur ex iure, quod
significat, quod solum illi debent priua-
ri sepultura ecclesiastica, qui cognoscun-
tur euidenter mori in peccato mortali;
sic enim resoluit lato Nauar. in quodā
suo consilio probans id rationibus effi-
cacibus.

2. Secunda Conclusio. Furtum de re
parua est peccatum mortale, quando
fit animo capiendi rem magnam habē-
do voluntatem actualem eius; quia nō
est peccatum mortale, si solum fit fur-
paratus ad capiendum multum, aut pa-
rum; cum solum præparatio animi nō
sufficiat ad hoc, vt aliquid fiat pecca-
tum; & ideo mulier quæ est exposita
peccando, non peccat nisi quando cū
aliquo actu expresse, aut virtuali deter-
minat peccato, quia aliter, si dicamus
contrarium, sequeretur, quod in omni-
bus instantibus peccet, cum in omnib.
sit parata consentire in fornicationem;
verum est tamen, quod loquendo mo-
raliter hæc mala præparatio animi sem-
per continet aliquem actum illicitum
voluntatis, & ideo debet confiteri, vt
dicit Caiet. quem explicat hoc modo
Nauar. cum Couar.

3. Tertia Conclusio. Famulus, qui ac-
cipit aliquid à dominis, vt faciat elee-
mosynam, non peccat mortaliter, quia
vt plurimum res, quæ capiuntur ab eis,
sunt cibi & potus; & etiam hoc fit raro,
sic enim sentit Nauarrus. Et etiam non
est credendum, quod dominus egre fe-
rat hoc, cum sit parui momenti, & pro
bono opere; attamen quamuis hoc sic se
habeat, debent consulere eis Confessa-
rij, ne fatiant, ne sic assuescant, & capiat

maiora. Dixi & etiam non est credendum,
&c. quia si domini sint huius volunta-
tis, vt si peteretur licentia ad illud, non
darent, licet non peccent mortaliter fa-
muli capientes dictas res: tenentur ta-
men restituere eas sub pēna peccati ve-
nialis, & non mortalis, vt dicit Nauar.

4. Quarta Conclusio. Qui capit rem
paruam alicuius, sciens quod dominus
eius ob hoc recipiet multum dolorem,
& displicentiam, aut damnū, vt si quis
capiat aculeum à cerdone, cum quo ip-
se administrat ministerium suum, pec-
cat mortaliter; si vero talis cerdo extra-
heret excommunicatoriam contra eos,
qui habent aliquas res suas non tene-
bitur respondere, qui cepit dictum acu-
leum, sine spicillum, & manifestare fur-
tum: quia in generali excommunicatione
comprehenduntur pro furto solum il-
li, qui fecerunt furta, quæ ex natura sua
sunt mortalia; nō vero respectu damni,
quæ effecerunt, vt dicit Nau. & Arag.

5. Quinta Conclusio. Vt sciatur, quan-
do materia est levis, cuius furtum est
peccatum veniale, debent considerari
circumstantiæ personarum, Regnorū,
provinciarum, & locorum, scilicet si per-
sona, à qua capitur sit diues, aut pau-
per; & ideo secundum Nauar. Sotum,
& communem si quis furatur rem par-
uam pauperi, cuius defectus facit illi
multum damnum, aut infert multam
pēnam, & displicentiam, vt si quis fure-
tur aculeum, seu spicillum à cerdone,
aut aliqua pyra, quæ dominus custo-
diebat, vt faceret ex eis domum; in hoc
enim casu illæ res licet parue facerent
peccatum mortale, quando, vt plurimū
homines stricti pectoris recipiunt di-
splicentiam nimiam, si capiuntur; si vero
non tantiendant, etiam loquendo com-
muniter, materia risus; & esset solum
peccatum veniale, vt dicit Sotus cui
adhaeret Med. & Ludouicus Lopez,
quo viso insufficienter reprehenditur
Sotus ab Arag. Ex dictis infert Ludoui-
cus Lopez, quod furari duas dragmas
argenteas ab aliquo, qui potius est pau-
per, quam diues, quia in die, quo non

Nau. in
d. l. 5. cō
fil. cōl. 1.

Nauar. i
Man. ca.
17. n. 3.
liter. B.
Aragō.
2. 2. q. 66
ar. 6.

Sot. l. 5.
de iulli.
q. 3. a. 3.
ad 3. Me-
dio i. 5.
Lopez i
in l. cō
scilicet p. c.
2. Ara-
gon. 2. 2.
q. 49. ar.
vlt. iux-
ta fin.

laborat, nec ipse, nec sua familia comedunt, est peccatum mortale; quia gens illarum partium non patitur minus de necessitate, quam in Hispania; potius enim omnia carius venduntur præter carnem, quæ opinio mihi videtur inspectis circumstantiis conformis rationi.

6. Sexta Conclusio. Loquendo regulariter non habito respectu ad circumstantias supradictas, dup aut tres ducati sunt materia peccati mortalis, licet capiantur de pecunia Regis, quia licet Rex sit dives, eget tamen magis alijs ad sustentandū Regnum suum; & per contrarium loquendū etiam regulariter sine respectu circumstantiarum supradictarum, una, aut duo drachmæ argenteæ non erit materia peccati mortalis non solum in hac nostra Hispania, sed etiam in nova Hispania, ubi gens communis patitur tantam miseriā sicut hic. Nota etiam quod inter homines communes quatuor, aut quinque argentei sunt sufficientes, ut efficiant peccatum mortale, & inter pauperes unus, aut duo argentei, ut tenet Aragon. cum alijs.

7. Septima Conclusio. Quando multi capiunt de aliqua vinea singuli paucā quantitatem, ita ut non fiat materia sufficiens peccati mortalis, peccat nihilominus mortaliter, si omnes congregati fuerint ad capiendā vitas, & faciendū illud dampnum notabile, ita ut unus sine alijs non adiret vineam, & ideo singuli in hoc casu tenentur restitui vere in solidum totum dampnum, quod effecerunt; sic enim tenet Corduba, Navarra, & Sotus. Ludovicus Lopez, & Navarra. Si vero tales non fuerint congregati ad faciendū furtum, & ignorant alij alios, nec cognoscere debentes, non peccabunt mortaliter, tenebuntur tamen ad restitutionem eius partis, quā quisque cepit sciens dampnum fuisse notabile, quod factū fuit, & excoꝛcatio promulgata contra eos obligat eos ad respondendum, ut cōcedit Nau. quod si unus restituat in solidū in casu, obligatio omniū tenentur reliqui restituere hanc partem

suas. Dixi ignorantes alios, quia si sciebāt alios esse determinatos ire ad dictā vineā, peccant mortaliter; cū unusquisque sciverit damnum, quod erat faciendum, & habuit complacentiam eius. Verum est tamen, quod in hoc casu nō teneretur unusquisque restituere damnum in solidum, quod factum est, sed solum partem suam quam cepit.

8. Octava Conclusio. Peccat mortaliter, qui eiusdē personæ furatur paucas res frequenter tamen, tunc aut erit peccatum mortale, quando huiusmodi furtiva parua accedant ad aliquam notabilem quantitatem, sic enim tenet Medina Complutensis, Sotus, & Corduba, quod debet teneri; licet Navarra teneat contrarium dicens, quod hic non peccat mortaliter, licet teneatur ad restitutionem; dicitque non esse inconueniens, quod ex peccatis solum venialibus nascatur obligatio restitutionis dictæ quantitatis sub pena peccati mortalis. Cui rationi respondet Petrus de Navarra, non posse esse obligationem restitutionis sub peccati mortalis pena, nisi præcedat causa, vel culpa mortalis, & iniustitia, & ideo qui habet aliquam rem mutuo, tenetur reddere illam, quia restitutio præsupponit iniustam retentionem; quam doctrinā ego non approbo; quia non solum restituitur, quod male captum est, sed etiam quod iusto detinetur titulo, sicut est mutuum; & sic dico resolvens hoc punctum, quod illi, qui furantur ab eadem persona multas res, frequenter peccant mortaliter, licet ipsa singule sint pauci valoris, dummodo simul faciant notabilem quantitatem ob complacentiam, quam habent huiusmodi fures facientes hæc furtiva, & tenentur ad restituendum, sub pena peccati mortalis dictam notabilem quantitatem, cum in ipsa furanda sit commissum peccatum mortale ob dictam complacentiam, & voluntatem faciendi dictum dampnum, quam habent interpretatur qui frequentant dicta furtiva.

9. Nona Conclusio. Furati paucas res multorum cum intentione anī faciendi

Med. de restit. q. 10. sot. & Cordub ubi sup. c. 17 n. 146.

Nau. l. 2. de rest. c. 1. n. 42 & li. 3. c. 1. n. 53

Ar. 3. v. bi. sup.

Cord. d. calib. q. 70. Nau. in c. 17. n. 130 & 140. & i. cōmētarijs de fur. fol. 156. v. f. que ad n. 6. sot. l. 5. de iusti. q. 3. Lopez i. p. m. huc cō. sc. 4. p. 61. 91. Nau. li. 3. d. re. fol. c. 1. n. 47.

ex eis omnibus notabilem cumulū, est peccatum mortale, & obligat ad restitutionem. Hęc cōclusio est Soti, & Cordubæ; nec obstat, quod ex multis capitur parum, quia quantitas in se est notabilis, & hic habuit intentionem furandi eam; & tanto magis, si omnes vicini alicuius villæ, aut oppidi aggregant triticum suum in cumulum vnum, certū est, quod qui furaretur quantitatem prædictam ab eo, peccaret mortaliter, & teneretur ad restitutionem: quare ergo non eodem modo teneretur, qui ex multis cumulis capit illam quantitatem? & quidem si contrarium admitteretur, esset aperire portam amplam cauponarijs, & reliquis, qui vendunt res minutim, ut possent capere parum ex singulis sine peccato mortali, & absque obligatione restitutionis, quod nullo modo dici debet. Notaque quod supradictū habet locum, licet qui committit furtū, sit pauper, quia paupertas, quæ non est extrema, aut magna, non dat locum capiendi aliena, ut dicunt Sotus, & Cord.

De restitutione facienda pro furto.
Cap. CL

SUMMARIVM.

- An bona furata in extrema necessitate sint subiecta restitutioni, concl. 1. nu. 1.*
- An bona capta extra extremam necessitatem, expensa tamen in extrema necessitate sint subiecta restitutioni, concl. 2. nu. 2.*
- An furatum in extrema necessitate ab eo, qui habet spem, quod cito habebit remedium, debeat restitui, concl. 3. nu. 3.*
- An latro teneatur non solum restituere quod cepit, sed etiam quod expendit dominus quarens illud, concl. 4. nu. 4.*
- An, qui cepit alienum cum mala fide, teneatur restituere totum id, quod habuit postquam cepit, conclus. 5. nu. 5.*
- An latro possit extrahere à re furata expensas, quas fecit cum ipsa, concl. 6. nu. 6.*

Prima Conclusio. Bona furata in extrema necessitate, si non sint con-

sumpta, debent restitui domino, quia causa, ob quam licite capi potuerunt, cessavit. Dixi *non consumpta*, quia si iam consumpsit ea, non teneretur restituere. Hęc conclusio quo ad secundam partem est secundum intentionem Soti, quam sequitur Turrecremata; & est opinio Scoti, & probatur; quia ille, qui in extrema necessitate sui, aut alterius, capit necessaria ad conservandam vitam, non capit rem alienam, sed rem communem, quam si capiat, qui habet talem necessitatem, aut alius pro illo, iam si consumpta est, fuit facta propria, & ideo non teneretur restituere illam, licet postea ditescat, si vero non consumatur, non fuit extrema necessitas, & ideo quando dicimus, quod in extrema necessitate omnia sunt communia, debet intelligi, quando extrema necessitas non cessat, antequam res consumatur.

2 Secunda Conclusio. Si aliquis extra extremam necessitatem capit rem alienam, & postea veniens ad extremam necessitatem consumit eam, non teneretur ad restitutionem, licet postea iterū redeat ad statum pristinum diuitiarū. Hęc conclusio probatur finalibus verbis conclus. præteritæ, & teneat eam Sotus contra Scotum, & probatur, quia res communis fit propria, si expendatur in extrema necessitate, ut aduertit Aragon, respondens per hoc argumentis Scoti, & reliquorum; & ideo nulla est obligatio restitutionis, licet iniuste acceperit sine extrema necessitate, sufficit enim quod iuste expenderit eam existens in ea necessitate.

3 Tertia Conclusio. Qui existit in extrema necessitate, ita ut pronunc non habeat, unde possit remedium capere, habet tamen spem, quod cito habebit remedium, tenebitur restituere, si habet cum quo possit sustentari, & ideo sententia Soti supra posita est vera loquendo de vere misero, & necessitate coactō, qui nec actualiter, nec in potentia propinqua morali habet remedium, ut aduertit Ludouicus Lopez. Hinc inferitur, quod miles, qui

Sot. li. 4
de iusti.
q. 7. ar. 1.
ad 4.
Turr. i. c.
nolite.
10. q. 5
Scot. i. 2
4 d. 15.

Sot. vbi
su. Scot
vbi sup.
Arag. 2.
2. q. 22.
ar. 5. iux
ta fin.

In p. i. in
l. r. cōic.
1 p. c. 15

Sot. &
Cordu.
vbi sup.

Sot. li. 5.
de iusti.
q. 2. ar. 3.
ad 3. & i.
4. d. 22.
q. 1. ar. 2
Cordu.
vbi sup.
circa 3.
punct.

est positus in extrema necessitate capiēs alienum, tenetur restituere habens pro certo, quod brevi habiturus est stipendiū; & idem debet dici de illo, qui exercet aliquam artem mechanicam, quia hi non possunt dici esse in extrema necessitate. Vnde si habent illud, quod sperant, tenebuntur ad restitutionem; & per hoc respondetur argumento Nauarri, qui tenet contra doctrinam positam in conclusione præterita.

4 Quarta Concl. Latro tenetur nō solum restituere res, quas furto surripuit, sed et expensas, quas dominus rei fecit in quærenda re, quarum fuit ipse causa. Quot vero sint hæ expensæ, relinquitur arbitrio boni viri, ut dicit Nauarrus.

5 Quinta Conclusio. Qui capit alienum mala fide, tenetur restituere illud, aut eius valorē, & valor debet esse totū id, quod valuit, postquam accepit, licet perierit sine eius culpa, quia ille, qui cepit alienum mala fide, semper est in mora, & est negligens in restituendo, & ideo perit eius culpa, sic enim tenet Nauarrus. Verum est tamen, quod latro, qui obtulit domino rem furatam, & noluit eam recipere, non tenebitur ad eam restituendam, si perierit sine eius culpa, quia per oblationem, quam fecit domino, purgavit moram, ut constat ex ipso iure, sic enim dicunt Siluest. Angelus, & Couarr. Et que notandum, quod secundum opinionem hominum grauiū res furto capta, usu consumata si tempore, quo fuit surrepta, debebat vendi a domino, qui non asseruaturus erat eā ad aliud tempus, quo poterat valere plus, siue postea valeat plus siue minus, debet restitui secundum valorem illius temporis, quo capta fuit, cum tanti esset venditurus dominus eam; & contra dicunt homines graues, quod si quis furetur æquum, quem dominus non erat venditurus, sed quod sciatur pro certo, quod sit moriturus in illius potestate, si in potestate latronis pereat sine culpa sua, non tenetur restituere illum domino, cui eodem modo debebat mori, licet habuisset illum domi, quia tunc ni-

hil deficit domino de re sua; quando vero non constat, quod periturus esset in potestate domini, sicut perijt in potestate furis, tenetur restituere preciū, quod dominus vendidisset; sic enim tenet Fra Ludouicus Lopez. Et addo ego, quod tenetur etiam restituere omne interesse, quod potuit habere dominus in illo tempore, quo vixit equus non solum in casu, quo fur tenetur soluere equum, sed etiam in casu, quo non tenetur; quod tanquam manifestum non curo probare.

6 Sexta Conclusio. Licet leges humane præcipiant, quod fur, quando restituit rem furto captam, non possit extrahere expensas, quas fecit cum ipsa re, & melioramentum, in foro tamen conscientie contrarium debet dici, ut notat Medina, cum præsupponatur, quod restituat domino totum interesse damni, quod effecit, ut dicit Couar.

De causantibus furtum. Cap. CLI.

SUMMARIV M.

An qui est causa furti, teneatur restituere num. 1.

Quot modis quis possit esse causa furti, aut damni, ibid.

An iubens fieri furtum teneatur restituere, concl. 1. nu. 2.

An consilium dāns ad furandum teneatur ad restitutionem, concl. 1. nu. 3.

An Theologis, Aduocatis, & similibus viris doctis consulentibus alijs debeat imputari damnum sequutum ex eorum consilio, concl. 3. nu. 4.

An Idiota dātes consilium ut fiat aliquid teneantur ad damna inde sequuta, concl. 4. nu. 5.

An qui dedit consilium ad furandum liber sit a restitutione facto furto, si dicat damnificatori ut restituat, concl. 5. nu. 6.

An videns furem parauit ad furandum aliquam magnam quantitatem teneatur restituere, consulens ut furetur minorem, concl. 6. nu. 7.

Lop. in inst. cōf. 2. p. c. 95 iux. fi.

Med. de resti. q. 6 p. 2. Couarr. in re gu. peccat. 1 p. 5 6 nu. 3.

Na. c. 17 in Man. nu. 61.

Na. vbi su. n. 140 §. ad dubium.

Na. vbi su. c. 10.

1. in re furua. ff. de fur. l. 5. Sil. ver. restit. 3. Ang. ver. bo. restit. ver. 1. Couarr. 1. p. re. peccatū §. 6.

An

*An consentiens fieri aliquod furtum, aut
damnum teneatur aliquid restituere.*

concl. 7. num. 8

*An recipiens furem in domum, aut rem
furatam teneatur restituere. cō cl. 8. n. 9*

*An aduocans pro fure teneatur ad restitu-
tionem. concl. 9. num. 10.*

An particeps furti teneatur restituere.
concl. 10. num. 11.

Qui teneantur in solidum ad restitutionem
concl. 11. nu. 12. & concl. 12. nu. 13

*An quando multi concurrunt ad furtum,
si unus restituat integre, teneantur reli-
qui pro rata huic satisfacere. concl. 13.*
num. 14

*An ratificans furtum, aut damnum factū
suo nomine teneatur ad restitutionem. con-
clus 14. num. 15*

*An nō impediens furtum, aut damnum te-
neatur ad aliquam restitutionem. concl.*
15. num. 16

*An non manifestans furtum teneatur re-
stituere. ibid.*

*An impediens alium, qui vult impedire
ne quis furetur, teneatur ad restitutio-
nem. concl. 16. num. 17*

*An qui remisit damnum principali indu-
centi alios ad furtum, intelligatur re-
mittere etiam alijs. concl. 17. num. 18.*

*An parente domino debitum minus prin-
cipali, remaneat principalis liber. con-
cl. 18. num. 19.*

NOta pro explicatione, q̄ non solū,
qui furatus est alienum, & eius hæ-
redes, cum repræsentent eius personam
tenentur restituere illud, sed etiam qui-
vis alius qui fuerit causa, quod furtū,
aut damnum fiat. Hæc conclusio est D.
Th. & sequuntur eā omnes. Et nota, qđ
qñ aliquis est causa furti, ita vt quāvis
non inueniretur in furto, nihilominus,
fieret furtum, tenetur etiam restituere.
Vnde sequitur, quod ille, qui occidit, fu-
ratur, ita vt licet ipse non fecisset dictū
delictū, alius tñ poneret illud in execu-
tionē, quia quāvis non deficiant latro-
nes, & occisores, non ideo liberatur a
peccato, & restitutione, si ipse furatur
realiter; sic. n. tenet D. Th. & Caiet. Co-

uar. Sotus & Nau. Quod debet teneri,
licet alij teneant contrarium: & vt hoc
generaliter dictum melius intelligatur
positum in particulari, est notandum,
quod omnes, qui possunt esse causa fur-
ti, aut damni comprehenduntur in his
versibus.

*Iussio, Consilium consensus, Palpo, Re-
cursus.*

*Participans Mutus, non obstant, non
manifestans.*

Quos verius conuenit, vt paulatim ex-
plicemus ponentes sequentes conclus.

2 Prima Conclus. Persona, quæ iubet
fieri furtū significata per illud verbum
Iussio, loquendo regulariter tenetur re-
stituere in solidum, quod furto captum
est, aut damnificatum eius causa, licet
non recipiat aliquid ab eo, quod sic ca-
ptum fuit, vt definitū est in iure, quod
debet intelligi cum conditionib. sequē-
tibus. Prima, quod damnum sequatur.
Secunda, quod mandatū sit efficax cau-
sa eius, aut probabiliter credatur quod
erit, si dubitatur de eo, non est quod o-
bligemus restituere; quia si adfit æqua-
litas, & dubium, melior est, cōditio pos-
sidentis. Tertia quod non reuocet man-
datum, antequā fiat dictum damnum,
quia si reuocat, licet postea fiat, iā non
est causa efficax eius, sed solum est cau-
sa malitia furis, qui facit damnum.

3 Secunda Conclus. Qui cum suo confi-
lio, significato per illud verbum (Confi-
lium) mouit alium ad furandum non
existentem paratum ad illud, tenetur
restituere totum damnum in solidum;
quia hic vere fuit causa eius: & idem
debet dici de illo, qui fraude, & dolo fa-
cit, vt aliquid fiat, quo proximus rece-
pturus sit damnum, licet non sit per viā
furti, aut rapinæ: & ad eandem obliga-
tionem tenentur qui de consilio faciūt
dictum damnum: vt tenent DD. supra
allegati, cum quibus consentit Med. Ve-
rum est tamen, quod ille, qui consul-
uit, aut persuasit, tenetur prius restituere
damnum in solidum.

4 Tertia Conclus. Qui dant consilium
in aliquo contractu, aut quasi cōtractu

X 4 ad

D. Tho.
& Caiet.
d art. 7.
Cou. in
reg. pec-
catū. 2.
p. 5. 12.
n. 2. N. 1.
c. 17. n.
19. Sot.
lib 4. de
iust. q. 7.
art. 3.

c. Julian.
11 q. 3.

Med. in
sum. fol.
159.

D. Tho.
2. 2. q. 61
art. 7.

ad vendendam, aut locandam, aliquā domum, si dant consilium illi, qui ex officio debent dare tale consilium, ut sūt Theologi, Aduocati, & Confessarij docti, & alij, quibus ratione officii solet præstari fides, si ex eorum consilio sequutum fuerit aliquod damnum notabile, illis debet imputari, siue petierint ipsi dictum consiliū, siue illi oblato sint ad dandum, quia huiusmodi homines priusquam præbeant consilium suum, debent recte examinare.

5 Quarta Conclusio. Idiotæ, & mulieres, sine experientia, quæ dant consiliū, antequam ab eis petatur, ut fiat aliqd, tenentur ad damna, quæ inde sequuta sunt; nec liberat eos ab hac restitutione sua bona fides: quia ubi est culpa, negligentia, & pauca scientia, non datur excusatio, ut dicitur in iure, Dixi, *antequā petatur*, quia si ipsi non offerant consiliū sed interrogati dederint, bona fides excusat eos, & damnum debet imputari ijs, qui petiuere dictum consilium, qui habent secundum meritum suum, cū omiffis hominibus doctis, & expertis adeāt homines idiotas, & ignaros, mulieresq; ignorantes, nisi ijs dederint prædictum consilium, fraude, doloque, quia tunc tenebuntur ad restitutionem.

6 Quinta Concl. Non remanet liber, qui dat consilium, quin teneatur satisfacere damnum, quod ex tali consilio sequutum est, quamuis dicat principali damnificatori, ut restituat illud; quia sicut non tenetur, qui dat consilium, restituere, antequam furtum fiat: sic non remanet liber ab ea restitutione facto furto, quousque restituatur domino; nec quia reuocauit consilium, antequā furtum committeretur, remanet liber a restitutione, nisi hoc faciat efficaciter dissuadendo illud rationibus efficacibus, quod non est necesse, quando iubet, & nō consulit: quia in hoc casu, sufficit reuocare mandatum suum, ut dictum est in prima conclusione.

7 Sexta Concl. Quando latro, vel fur erat paratus ad furandum quandā quantitatem Petri, si Ioannes dat consilium,

ut capiat quantitatem minorem eiusdē Petri, non tenetur Ioannes restituere hoc damnum, cum per eius consilium potius sequatur utilitas Petro, quia fur erat paratus furari maiorem quantitatem. Dixi eiusdem Petri, quia si consuluit ut furaretur illam minorem quantitatem ab alio, peccauit & tenetur ad restitutionem, vñ quod non est licitum damnificare vnum ob impediendum alteri damnum, nisi damnum vnius esset magnum, & quod sequitur alteri, sit paruum; quia in hoc casu erit licitum inducere aliquem, ut capiat aliquam rem parvam alicuius hominis diuitis, si sit paratus capere multo maiorem a paupere, quia credendum est, quod diues approbabit consilium, cum de lege charitatis ipse deberet facere.

8 Septima Conclusio. Qui consentit in furtum, aut damnum, quod fit, tenetur restituere illud, & hoc significatur illo verbo in versu, Palpo, quod significat adulatorem; hæc conclusio est D. Thom. & omnium; & qui consentit est ille, qui tacite, vel expresse approbat dictum furtum; ex qua approbatione sequitur, quod tertius moueatur ad furandum, aut inferendum damnum, tamquam a causa efficaci; eritque efficax, quando consentit ille, cuius beneplacitum sufficit, ut fiat, sicut est beneplacitum Regis, aut Ducis generalis ad prælium ineundum. Hinc sequitur, quod adulator, qui sua adulatione mouet tertium ad faciendum delictum, peccat mortaliter, & tenetur ad restitutionem insolidum, si intelligit, quod eius adulatione mortuus est tertius ad faciendum dictum delictum, quia alias, licet peccauerit mortaliter adulando, & approbando culpam mortalem, non tenetur tamen restituere damnum, cum non fuerit causa eius, sic enim dicit D. Thom.

9 Octaua Concl. Qui excipit in domū suā furem, aut, ē ipsam furto captā, tenetur restituere insolidum totum damnum, quod putat secutum ex tali receptione, ut dicit S. Tho. cum cōmuni. Notaque quod non sufficit recipere furē, nisi

D. Tho.
2.2. qu.
62. ar. 7

D. Tho.
ubi sup.

reci.

ca. Euz
culpa d
inu. So
colib 4.
de iust.
q 7 2.7.

recipiatur quatenus est fur, & quatenus furi faueatur ei; quia si recipit illū, quia sit consanguineus, aut amicus, aut in casu necessitatis, ne occidatur, non tenetur ad restitutionem; quod intelligitur, nisi possit restituere domino, qđ captum est, quia detinet domi suæ sine periculo vitæ ipsius furis, & nihilominus abscondit eum; quia nulli est ius retinendi, aut abscondendi rem alienā (nisi quatenus sit necessaria pro defensione vitæ propriæ, aut alienæ) aut famam, aut honorem maioris æstimationis, quam sint bona: & sic debet intelligi, quod tradit Medina.

Medina
in sum.
fol. 3.

10 Nona Conclusio. Quicunque advocat, siue patrocinator furi, siue sit notarius, siue procurator, sitque causa, quod iudex non condemnet illum, ut soluat furtum domino, & expensas, quas fecit, remanet obligatus ad restituendum damnum, nisi fur ipse restituat; quod intelligitur, quando advocat pro illo contra ordinem iustitiæ, quia si advocat pro illo in foro exteriori allegans secundum iustitiam, quod non sunt indicia, nec probatio sufficiens, ut iudex possit eum condemnare, non tenetur ad restitutionem procuras solum liberare reum in foro exteriori secundum leges relinquens conscientię suæ, quod faciat restitutionem, quam tenetur facere: quod probatur, quia in hoc casu non defendit eum, quatenus fur est, sed quatenus est male accusatus, sic enim tenet Ludovicus Lopez. Et in his duabus conclusionibus declaratur verbum (Rekursus) in carmine positum.

Lop i in
str. conf.
2. p. c. 17

11 Decima Conclusio. Qui est participes in furto significatus, in verbo (Participans) posito in versu, peccat mortaliter, & tenetur ad restituendum. Et nota quod ille, qui detinet rem furatā non existens particeps criminis cum bona fide, tenetur restituere solum, quod recepit sciens, quod esset aliena, quod si non habet dictam rem in sua potestate, tenetur restituere illud, quo factus est ditor; qui vero participat mala fide

furto, aut scit rem iniuste possideri, & nihilominus retinet eam per viam donationis, aut contractus, aut ignorat ignorantia crassa, & culpabili, nō solum tenetur restituere, quia est res furata, sed etiam quia iniuste recepit eam; & ideo licet pereat sine eius nova culpa, aut diminutionem patiatur, semper tenetur ad eam restituendam: ut dicit D. Tho. Hinc sequitur non esse licitum recipere quidquam de rebus furtivis et per viam elemosinæ scienter; & ideo nec uxores, nec filii possunt sustētari de bonis, quæ sciunt patrem acquisivisse per vlturas, nec famuli scientes hoc debent capere inde sua stipendia absque eo, quod teneantur ad restitutionem: secus autem dicendum est, si ipsi vlturarij habent alia bona, & res, quas iniuste habent, sunt de illis, quæ vltu consumuntur, sicut est pecunia, & triticum, quia in hoc casu, postquam hæc bona fuerint mixta, licitum est vlturarijs, & furibus dare elemosinas, alimenta, & stipendia, dummodo ex hoc non fiant impotentes ad restituendum, ut dicit Aragō.

D. Tho.
vbi sup.
ar. 6 & 7

12 Undecima Conclusio. Quando multi concurrunt ad furandum aliquam rem, congregantes se, ut melius, & securius possint efficere damnum, singuli tenentur in solidum restituere totum damnū, si vero omnes illi concurrerunt ad furtū, non ex proposito, sed casu, nemo eorum tenetur in solidum, sed unusquisque ad partem quam accepit quod debet intelligi quando multi casu concurrunt, & singuli accipiunt partem, quia si accidit, quod totum damnū proveniat ab unoquoque immediate, ita ut actiones omnium concurrant indivisibiliter ad totum effectum, tenentur omnes restituere in solidum, licet casu, & nō cogitantes concurrāt, unde si duo capiunt aliquem calicem, aut comburant domum alienam, aut occidunt hominem, unusquisque eorū tenetur in solidum restituere damnum, licet nullus eorum induxerit, nec moverit alium, ut faceret delictum, sed potius habuerit dolo rē, quod essent socij criminis; quia ipse solus

Aragō 2
2 q. 32
ar. 7.

Medina
in sum.
f. 159.

solus solebat facere furtum; sic enim tenet Medina. Hinc inferitur, quod unusquisque Canonorum, qui præbet suffragia, in prouisione alicuius canonicatus, si faciant iniuriam alicui concurrentium, tenentur in solidum restituere damnum, quod ex tali prouisione sequitur; quia omnes illi innitentes vni rationi indivisibili fecerunt totum illud damnum, nisi maior pars capituli vota exhibuit non recte: vnde reliqui videntes non posse ob stare damno, fuerunt conformati illis ne offenderentur, quia hi ultimi non tenentur ad restitutionem; quia licet præbuerint male suffragia, tamen non fuerunt causa damni, cum maior pars capituli determinat suffragari indigno, sic enim tenet Caietan. & Nauarrus, & idem in simili casu tenet Frater Ludouicus Lopez contra Cordubam, & hoc debet teneri contra Aragon, qui sequens Medinam, Complutensem tenet contrarium, & idē proportionaliter potest, & debet etiam dici de suffragijs scholasticorum in prouisionibus lecturarum. Secundo inferitur, quod qui comitantur fures non animo damnificandi, sed animo potius impediendi damnum, quod possunt efficere, non tenentur restituere damnum, cum non comitentur eos propter illud, sed ob conseruationem iustitiæ.

Caietan.
ver rest
Nau. v-
bi sup.
c. 17. nu.
21.
Lop in
str. cōf. 1
p. c. 100.
col. 6. 7.
Cord d
casib q.
161.
Arag. d.
art. 7.

13 Duodecima Conclusio, Quando multi tenentur restituere in solidum, si soluat, qui inuitauit eos ad furandum, non tenentur alij restituere illi aliquid, si vero hic non soluat, reliqui tenentur in solidum ad illud. Vnde sequitur, quod seruus, qui occidit alium de mandato domini sui, restituente domino remanet liber, si vero dominus non restituat, ipse tenetur in meliori, & possibili modo satisfacere, paritatis; sic enim tenent post Siluest. Sotus, & Couarruu. Notaque quod si socij furri ceperunt aliquid de eo, cum quo remanserunt ditiores, licet qui incitauit eos, restituat, ipsi debent restituere, quæ receperunt, nisi fecerit eis donationem, nec possunt

Sot. li. 4
de iusti.
q. 7 ar. 3
ad 2.
Cn. v-
bi supra
nam. 12

habere illud per viam stipendij, quod mereatur eorum labor, quia labor hic non meretur aliud stipendium, quàm supplicium.

14 Decimatertia Conclusio. Quando multi concurrunt simul ad furtum, si vnus restituat integre, tenentur reliqui pro rata restituere huic, quod habuerunt de furto, quia si aliud dicatur, diceretur, quod ille, qui prius restituit, esset peioris conditionis, quam alij, sic enim tenet D. Thomas: etsi socij non habuerunt quidquam, etiam isti tenentur restituere pro rata primo, qui restituit. Vnde sequitur, quod si quatuor miserunt ignem in domum Petri, & combusta est, si vnus eorum restituat damnum, tenentur reliqui restituere illi partes suas; quod videtur magis verum, quam contrarium, quod tenet Caietanus.

D. Tho.
d. art. 7
ad 2.

Caietan. 2
2. q. 62.
ar. 6. . . .
circa 2.
argum.

15 Decimaquarta Conclusio. Qui ratificat damnum, quod factum est suo nomine, tenetur ad restitutionem, cum talis sit particeps criminis, & æquipatur iubenti, præcipue si qui commisit delictum, non commisisset nisi confidens, quod hic ratificaturus erat; sic enim tenet Nauarr. sequens Angelum. Verum est tamen, quod si qui ratificat, non impedit, quod damnificans restituat, nec per ratificationem mouet illum, vt retineat iniuste alienum, licet peccauerit ratum habens malum, non tenetur ad restitutionem, cum non sit causa iniuste acceptionis; quod mihi videtur satis verum, vt dicit Medina, quia ius, quod dicit, quod ratificatio æquipatur mandato, non intelligitur respectu restitutionis, sed solum respectu peccati; de reliquis aut partibus peccati tractatur in suis locis particularibus, vt facilius Confessarij intelligant.

Nau. ca.
17. nu.
133.

Medina
de resti.
q. 7 ar. 4
num. 4.

16 Decimaquinta Conclusio. Qui tacet, & non impedit damnum, quod videtur fieri, si ex officio tenetur illud impedire, necessario debet illud restituere; & idem debet dici de eo, qui non manifestat damnum, quod factum fuit, cū teneretur ad illud ratione officij sui, vt dicit

dicit S. Thomas. Hoc inferitur primo, quod testis legitimè compulsus ad testificandum, & quicumque alius, qui de precepto tenetur denuntiare, aut accusare, si tacet, & dissimulat veritatem, tenet restituere totum id, quod furti debebat in conscientia restituere, non vero penam, quia hæc non debetur ante sententiam iudicis; sic enim dicit Navarrus. Secundo inferitur, quod si negligentia principis crescunt fures, & insultatores, tenetur princeps restituere totum damnum, quod efficiunt huiusmodi prave bestie, quia redditus, quos habet, est tamquam stipendium, quod tribuunt illi vassalli, ut administret iustitiam, ut dicit D. Tho. & licet secundum Navarrum non tenentur Rex solvere hoc damnum de suo maioratu, tamen tenetur solvere circuncidendo sumptus, munera, & gratias extraordinarias, nec tenetur princeps in aliquo casu particulari cum periculo vitæ exire obviam huiusmodi malefacientibus, tenentur tamen ad illud eius ministri credentes, quod id iuvabit, cum crescat numerus horum furum, ut dicit Ludonicus Lopez. Tercio inferitur, quod iurati, officialesque Reipub. quorum cum incumbit examinare aliquod privilegium nobilitans, quæ liberat à tributis, tenentur restituere damna, si dictum privilegium sit surreptitium, & nullum, si admittant illud sine debito examine. Quarto inferitur, quod famulus, qui videt alium famulum furari, tacens non tenetur ad restitutionem, cum non teneatur de iustitia manifestare furtum, nisi ratione officij sui teneatur custodire domum; sic enim tenet Navarrus. Verum est tamen, quod tenetur iste famulus monere furem, ut doleat de facto, & restituat, quod sic accepit, & licet fur det illi aliquid ut taceat, non tenetur aliquid restituere, nisi in casu, quod dicat furti. Et si bono animo, nequaquam te manifestabo, si tradas mihi aliquid; hoc enim dicto confirmat animum furis forsitan non tam resoluti ad furandum sicut sit hoc dicto, quia tunc clare patet,

quod non solum non manifestat, sed coadiuvat furtum. Dixi, si non tenetur, quia si ratione officij sui tenetur impedire furtum, sicut sunt Iudices, & Ministri iustitiæ, tenetur ad restitutionem.

17 Decima sexta Conclusio. Qui impedit aliquem, qui vult impedire furtum faciendum ab aliquo homine, licet nullo alio modo cooperetur furto, nisi sic, tenetur ad restitutionem, ut probat Navarrus.

18 Decima septima Conclusio. Cum quis remisit damnum principali, qui induxit alios ad furtum, remanent reliqui liberi, quia si hi teneantur in solidum, est in casu, quod defuit principalis, unde illo absoluto a domino remanent ceteri etiam liberi, quia deficiente principali deficit accessorium; si vero omnes sint æquales in furto, licet dñs rei condonet veniam uni, nō ideo remanent ceteri liberi. Nota etiam, quod in foro exteriori poterit dominus remittere uni, non remittendo ceteris, non poterit tamen cum bona conscientia remittere illi, nisi si quod non solvat suam partem, si vero ceteri solvant in solidum, tenebitur ille solvere illis suam partem, non obstante remissione partis. Unde si actor vult remittere huic, non poterit petere à reliquis illius partem, sed tenetur illam computare, ac si accepisset eam; hæc opinio est Caietani, quam dicit esse veram Aragon, quia non potest dominus donare alijs cum detrimento reliquorum.

19 Decima octava Conclusio. Parente domino debitum minus principali, cedenteque illi ius suum, remanet principalis liber, nec tenetur quidquam dare creditori, cum totum suum ius renuntiaverit in minus principalem, cui debet fieri restitutio, nisi creditor voluerit etiam parcere debitori principali. Verum est tamen quod si pars læsa faciat donationem minus principali solum iuris, quod habet contra ipsum, qui sit extra principalem, non remanebit liber principalis, quia licet remissione facta principali remaneat liber minus prin-

Nau. v.
bi supra
nu. 134.

D. Tho.
d. art. 7.

Lop. in
inst. cōc.
2 p cap.
10. fol.
615.

Nau. ca.
27. r. 16
& c. 17.
nu. 139.

Nau. in
sum. ca.
27. n. 10
§. 4.

Nau. ca.
17. num.
240. §.
43.

Caiet. 2.
q. 62.
ar. 6. ubi
Arag.

principalis, ut diximus supra, si tamen fiat remissio minus principali, non remanet liber principalis, quia actio, quam habet contra illum, non oritur ex actione, & iure, quod habet contra minus principalem, sicut e contra, ut resoluit Sotus.

De restitutione rei alienae facienda domino eius. Cap. CLII.

SYMMARIVM.

An res furata, quae accipitur per viam donationis, aut alterius tituli gratiosi, aut onerosi, sit restituenda vero domino, conclus. 1. num. 1.

An emens scienter furatum, teneatur illud restituere furi, an vero domino, conclus. 2. num. 2.

An emens rem furatam animo dandi eam vero domino possit petere pretium datum pro illa, conclus. 3. num. 3.

An res furata restituenda sit vero domino, an illi qui habebat illam titulo locationis, mutui, aut pignoris, conclus. 4. numero 4.

An res furata debeat restitui vero domino non habenti liberam administrationem suorum bonorum, conclus. 5. numero 5.

An mittens pretium alicuius rei furata non restituenda in sua specie, sed in suo pretio, sit liber a restitutione, si pretium perit in via, conclus. 6. num. 6.

An res furto capta Ecclesiasticorum sin illis restituenda, aut pauperibus conclus. 7 num. 7.

Res quasi patrimoniales quae sint, ibid.

An qui habet rem furto captam, teneatur illam restituere vero domino, quando petit eam, ut peccet cum ipsa, conclus. 8. num. 8.

Prima Conclusio. Qui accepit per viam donationis, aut alterius tituli gratiosi rem furto captam, si eam possidet, tenetur restituere illam vero domino; poterit etiam re-

stituere illam ei, à quo acceperat, si putat, quod restituet illam; si vero habet illam per viam emptionis, aut alterius contractus onerosi, non tenetur possessor restituere illam vero domino, si potest, antequam restituat, recuperare pretium ab eo, qui vendidit illam; quia si possessor sit innocens, & dominus eius, magis tenetur qui possidet respicere pro suo utili, quam pro alieno; & etiam quia si dominus perdidit rem sine propria culpa, etiam possessor perdet sine culpa: unde non debemus illum obligare, ut perdat illud, ut conferuetur dominus sine damno: certum enim est, quod lex restitutionis non obligat me, ut liberem proximum meum à damno cum aequali damno meo; & etiam quia hic possessor non detinet sic rem, sed deponit eam reddens eam furi in illo statu, in quo prius erat, antequam eam emeret; & si antea erat in manu furis, ipse nullam culpam habuit in hoc, cum in nulla re cooperatus sit peccato suo; unde videtur iure suo respiciens ad suam utilitatem, nec dominus potest conqueri de eo furto, cum non fecerit ei iniuriā: hanc conclusionem tenet Nauarr. contra Caiet. estque opinio Soti, Couarr. Med. & Petri de Nauarr. qui dicunt, quod si hic possessor possit habere pretium à fure non tradendo illi rem, tenetur restituere statim domino; cum in hoc casu faciat negotium suum sine damno. Notaque, quod si rusticus simplex bona fide restituat eam hoc modo furi, in conscientia non tenetur restituere aliquid domino, ut aduertit Ludov. Lopez, viso quod hic fecit illud bona fide sine animo damnificandi.

2 Secunda Conclusio. Ille qui emit rem sciens, aut probabiliter praesumens non esse eius, qui vendit eam, sicut quando emit à seruo, non potest eam reddere furi, ut recipiat pretium, quod dedit, nisi certo sciat, quod ille restituet eam vero domino: haec conclusio probatur, quia est hic possessor malae fidei, & ut talis tenetur restituere in solidum vero domino ratione iniustae acceptionis, & per

con-

Nau. ca. 17. nu. 8 & 9. Sot. li. 4. de iust. q. 7. ar. 2. post pri. Cou. li. 1. var. c. 3. Med. in sum. fo. 296. colum. 1. Nau. de rest. li. 3. c. 4. nu. 129. cū seq. Lop. in instr. cō sil. 1. p. c. 95. col. 598.

consequens omnes fructus illius: unde si aliquod damnum patiatur amittens pretium, iuste id patietur; hæc conclusio est omnium communiter, ut constat ex Couar.

Cou. in
reg. pec.
3. p. n. 2.

3. Tertia Conclusio. Ille, qui emit rem furatam cum animo dandi eam vero domino, poterit petere pretium, quod dedit pro illa, & non debet illi dari aliter, quia emendo illam fecit illi beneficium, cum aliter non posset eam recuperare; quod procedit in casu, quod emit eam minori pretio, quam par erat; quia si emit tanto pretio, quanto valebat, non tenetur dominus dare ei integre totum, ut dicit Sylvest. Couarr. & Med. qui dicit teneri dominum soluere expensas, quas fecit emens rem suam viliori, quam valebat, ut ei restitueret, licet res inueniatur, antequam deueniat ad eius potestatem, cum iam emptor fecerit ei beneficium; & sic non debet defraudari.

Syl. ver.
fru q. 7.
d. 4.
Cou. v.
bi supra
num. 5.
Med. v.
bi sup. f.
162. reg.
3.

4. Quarta Conclusio. Si aliqua res fuit capta ab illo, in cuius potestate erat titulo locationis, mutui, aut pignoris, huic, non autem domino debet restitui; quia cum possideat eam bona fide, & titulo honesto, habeatque ius utendi ea, & possit eam petere in iudicio, ipsi, & non domino debet restitui, quod procedit licet transierit tempus mutui, locationis, pignoris, aut administrationis, cum adhuc teneatur reddere rationem eius. Verum est tamen, quod in foro conscientie potest ea res restitui vero domino petendo cautionem ab eo, ne patiatur aliquod damnum tertius, qui tenebat dictam rem, quod procedit magis, quando credatur, quod hic possessor rei prope debebat restituere vero domino nisi magna cum difficultate, quia sit homo prodigus, litigiosus, & prauus solutor, sic enim tenet Sorus, & Nauar.

Sot. li. 4.
de iust.
q. 7. ar. 1
Nau. 17.
nu. 28.
D. Tho.
2. 2. qu.
62. ar. 5.
& sol. ad
3.

5. Quinta Conclusio. Quod capitur, debet restitui vero domino, si habet liberam administrationem suorum bonorum, vel ipso mortuo suis hæredibus; sic enim dicit D. Thom. & aponte

vero domino; teneatur fur mittere illam, ubicunque fuerit, suis expensis, si commodè fieri possit, quod si commodè fieri non possit, debet illam custodire in loco securo pro illo; tunc vero dicitur non posse mitti commodè domino, quando periclitabitur, & non accedet cum securitate ad dominum, ut dicit Sorus; & licet sit possessor malæ fidei, si dominus, quando profectus fuit ab illo loco, erat illam secum delaturus suis expensis, debet ad eum mitti; nec in hoc fit ei iniuria, cum ipse facturus esset dictas expensas, quando secum deferret; verum est, quod si perit in via, licet adhibeat omnem diligentiam possibilem promittenda ea tenetur restituere valorem eius, quia ille qui mala fide possidet rem, non remanet liber, quousque in effectu restituat domino, contrarium vero debet dici, quando mittens est possessor bonæ fidei, ut explicat Aragon.

Sot. in 4.
d. 15. q.
2. ar. 5.

6. Sexta Conclusio. Si res furto capta non erat restituenda in sua propria specie, sed in suo pretio, & valore, si pretium missum in via perierit, non remanet mittens liber à restitutione, quia cum dictum pretium non accesserit ad verum dominum rei, certum est, quod adhuc est in dominio mittentis; & ideo perit sub sua cura; quod intelligitur, nisi creditor miseret aliquem nummum, qui reportaret dictam pecuniam, aut fecerit aliud officium, ut ad se mitteretur, dicens, quod sic erat satisfactus; quia in hoc casu ei peribit res, & non debitori, quod procedit non solum in possessore malæ fidei, sed etiam in possessore bonæ fidei, qui mittit dictam pecuniam.

Arag. l.
2. q. 61.
art. 5. p.
256.

7. Septima Conclusio. Res capte ecclesiasticorum illis debent restitui, & non pauperibus, si sint dictæ res patrimoniales, aut quasi patrimoniales: res quasi patrimoniales sunt redditus ecclesiastici, quos colligunt ecclesiastici persone viuentes; quia harum rerum sunt veri domini; & si res furto capte fuerint bona ecclesiastica immobilia, si existant in propria specie, ipsi debent restitui, si sunt bona dispensatæ, quia si non sint tales

idv

D. Tho.
in 4. dif.
15. qu. 1.
ar. quæ-
st. ii. ult.
Ang. in
floribus
4. p. 2. q.
cui fac.
est rest.
dif. 3.

Nau. ca.
17. n. 29.
Nau. li.
4. de re-
stit. c. 2.
nu. 1.

Sot. li. 4.
de iust.
q. 7. ar. 1.
Caiet. 2.
2. q. 61.
art. 5.

Caiet. 2.
2. q. 61.
ar. 5. vbi
sup.
Sot. li. 4.
de iust.
q. 7. ar. 1.

tales debent reservari ecclesiæ, aut suc-
cessori, ut dicit S. Thom. & Angelus. Si
vero similiter creditur, quod dissipa-
bunt, quod intelligitur salvo casu, si sine
scandalo non possit fieri hoc, quia si sit
scandalum, ipsis debet restitui, ut dicit
Caietan. qui intellectus hoc modo non
est contrarius Navarro; si verosint bo-
na mobilia ex bonis ecclesiasticis, debet
illis restitui, licet consumant ea prodi-
ge, & hoc peccent ipsi sic consumentes
dicta bona, sunt nihilominus veri do-
mini; sicut enim tenet Navarrus, quæ se-
quitur Petrus de Navarra.

8. Octava Conclusio. Quando aliquis
petit rem suam ab aliquo, qui habet eam
in sua potestate per viam furti, si petit
eam, ut occidat, vel ad faciendum ali-
quod damnum proximo, non tenetur
fur restituere illi, tenebitur tamen eam
date, licet velit eam consumere in ludis,
carnalitatibus, &c. ut post Adrianum te-
net Sotus, quod debet teneri, licet Cai-
etan. videatur tenere contrarium, viso
quod dives petit eam ad peccandum,
& non habet ius expendendi, prave
quod habet: cui rationi respondeo, quod
habet ius ad petendam dictam rem,
etiam si debeat illam consumere male,
dummodo non sit in præiudicium ter-
tij, non tenetur possessor vitare hoc pec-
catum, & sic admitterem ego opinionem
Caietan. in casu, quod dominus petat
rem suam ad faciendum aliquod dam-
num tertio. Hinc inferitur, quod qui in
ludo obtinuit aliquod à filio, qui est in
potestate patris, & restituit ei, non re-
manet liber, sed potius tenetur restituere
patri, qui si sit absens, poterit rem po-
nere in deposito in potestate alicuius,
qui mittat rem patri dicto. Hinc infer-
tur secundo, quod qui dat rem deposi-
tam, aut furto captam domino, quæ
scit, quod facturus sit damnum proximo,
non solum peccat contra charita-
tem, sed etiam contra iustitiam, cum ip-
se sit causa positiua dicti damni præbēs
illi, verbi gratia, enseni, quo scit velle
occidere proximum; sic enim tenet Cai-
etanus, Sotus, & Aragon. Verum est

tamen, quod si index inbeat dari ei di-
ctum enseni, non peccabit, quando illū
dederit, cum sic obediat illi, cuius curæ
incumbit vitare dicta damna putans,
quod si non dat domino res, poterit il-
li evenire magnū damnum; quia sic
nemo cum detrimento sui tenetur vi-
tare mortem proximi. Nec obstat, quod
homicidium est intrinsecè malum, &
nullo metu debet fieri; quia hic tribuens
ensem non occidit, sed solum dat en-
sem, & ideo est causa accidentalis, non
principalis mortis secutæ; quod si hic a-
ctus habet aliquam malitiam, aufertur
per obedientiam iudicis, quia aliter fie-
ri non potest. Notaque, quod quamvis
peccet contra charitatem ille, qui dat
pecuniam, ut ematur ensis, quo scit oc-
cidendum proximum, non peccat ta-
men contra iustitiam, sicut non peccat
contra iustitiam ille, qui dat mutuo nū-
mos, quos scit dandos ad usuram, unde
qui dedit dictam pecuniam, ut emere-
tur ensis, cum non peccet contra iusti-
tiam, non tenebitur restituere damnum
quod factum est dicto ensi, & etiā quia
fuit causa multum remota huius dam-
ni, quia bene poterat, qui recipit pecu-
niam, non emere enseni mutans pravi
propositum; itaque receptis nummis
poterat non emere enseni, & quamvis
emerit, poterat non facere damnum
unde patet clare esse causam multum
remotam eius damni. Quod pertinet
ulterius ad hanc materiam, videatur in
tractatu restitutionis.

De ecclesiæ pollutæ reconciliatione.

Cap. CLIII.

SUMMARIVM.

Quid sit ecclesia polluta, num. 1.

An fiat ecclesia polluta, si sepeliatur in ea
excommunicatus, conclus. 1. num. 2.

An polluetur ecclesia, si consecret, aut be-
nedicat eam Episcopus excommunica-
tus, conclus. 1. num. 3.

An

An fiat Ecclesia polluta, si in ea sepeliatur aliquis infidelis, concl. 3. nu. 4. aut hereticus, concl. 4. nu. 5. aut cathecumenus, concl. 5. num. 6.

An fiat Ecclesia polluta ob homicidium in ea commissum, concl. 6. nu. 7. aut per effusionem sanguinis iniuriose, concl. 7. numero 8. & concl. 8. & 9. numero 9. & 10.

An fiat Ecclesia polluta, si in ea effundatur sanguis humanus, concl. 10. nu. 11.

An per occultam fornicationem Ecclesia contrahat hanc pollutionem, concl. 11. nu. 12.

An sufficiat ad Ecclesie pollutionem quod sit solum benedicta; & an id sit dicendum de cimiterijs, concl. 12. nu. 13.

An polluta Ecclesia sit pollutum cimiterium ibid.

An destructa Ecclesia, pereat eius consecratio, concl. 13. nu. 14.

An sit peccatum celebrare Missam in Ecclesia polluta, concl. 14. nu. 15.

Quae ceremonie sint in consecrandis, aut benedicendis Ecclesijs, concl. 15. nu. 16. & quis possit hoc facere conclus. 16. numero 17.

AD explicationem eius, quod in hoc capite dicendum est, debet notari primo, quod non dicitur Ecclesia polluta in casibus nunc dicendis, quia ipsa vere, & realiter sit polluta, cum sit corporalis, & per consequens incapax peccati maculae, ut resoluit Alfonso de Cast. sed dicitur polluta respectu hominum, qui peccant in ea, qui suis peccatis contaminant eam, & impedimentum reddunt, ut in ea possint celebrari divina officia, ut colligitur ex quadam gloss. communiter approbata, & ex eo quod resoluit Navar. Secundo debet notari, quod hoc impedimentum non est interdictum proprie, quia si esset sic, qui celebraret in ea polluta, esset irregularis, quod non debet concedi, ut constat ex iure, & tenet Angelus, & Silvest. cum DD. communiter. Verum est tamen, quod in alio loco diversum dixit esse interdictum, quo supposito resol-

uamus hanc materiam sic.

2 Prima Conclusio sit. Ecclesia sit polluta, quando in ipsa datur sepultura aliqui excommunicatus nominatim, aut manifestus percussor clerici, quia solum debent hi vitari post Concilium Constantense, & per consequens his solum debet sepultura negari Ecclesiastica, ut notat Victoria, & in hoc casu corpus excommunicati, si cognoscatur, quod sit, debet extrahi à sepulcro, & eijci extra Ecclesiam, aut cimiterium, ut resoluit Silvester, & est communis opinio omnium DD. quod debet intelligi, quando excommunicatus non est statim absolvens, ut breuitate possibilibi sit Ecclesia reconciliata, quae reconciliatio non potest fieri, nisi ei èto prius corpore excommunicati ab Ecclesia, aut cimiterio, aut sit absolutus excommunicatus ab excommunicatione, quae quidem absolutio datur faciliter, si ostenderit, signum contritionis, ut resoluit Navarrus.

3 Secunda Conclusio. Etiam violatur Ecclesia, si consecret, aut benedicat eam Episcopus excommunicatus; sic enim tenent omnes DD. allegati, & est communis opinio, quorum fundamentum est, quod dicitur in conclusione praeterita, scilicet, quod postquam sit polluta sepulto in ea corpore excommunicati, multo rationabilius remanebit polluta, si consecretur ab Episcopo excommunicato. Hoc tamen argumentum per viam similitudinis in materia censurarum ecclesiasticarum, aut impedimentorum similium non est multi vigoris; unde merito discedit ab hac opinione Suarez, etiam, quia si argumentum per viam similitudinis in hoc casu esset validum, sequeretur quod sicut Ecclesia fiat polluta, quia in ea sepelitur excommunicatus fieret etiam polluta, si aliquis sacerdos excommunicatus sepeliret alium in ea, quod secundum communes est falsum; & eadem ratione videtur falsum, quod remaneat polluta, si Episcopus excommunicatus consecret, aut benedicat eam, praeterquam quod

de sent. ex. om. Angel. verb. cōsec. eccel. § 8. Silu. con. sec. in fi. Angel. verbo i. terd. 4. casu 9. Silu. eo. ver. q. 3. casu 3. Victor. i. sum di. bio 9. Sil. ver. cōsecr. 2. q. 5 casu 4.

Nav. in summ.

Suar. 7. p. 9. § 3. ar. 3. di. spu. 81. scilicet 4. p. 1220 cōsum. 1.

Cast. l. 2 de pote. sta. l. pe. c. ult. Gl. in c. vrico d. cōsec. eccel. i. 6. Nau. in Man. in c. 17. nu. 251. in lati. no. & in Hisp. nu. me. 250 c. is qui

est multa differētia vnius casus ab alio, quia maior iniuria fit Ecclesie, si in ea sepeliatur, excommunicatus, ut in ea custodiatur, & honoretur, quam quando consecratur ab Episcopo excommunicato, aut benedicitur; unde videmus definitum in iure, quod non fit pollutum altare, aut ecclesia, quia in ea debuerit aliquis schismaticus, & excommunicatus, & videtur sic inferri Ecclesie maior iniuria, quam si consecratur ab excommunicato. Verum est tamen, quod ego acciperem opinionem communem in casu, quod dictus Episcopus esset declaratus excommunicatus, & permetteret sic existere per annum in dicta excommunicatione, quia in Concilio Tridentino definitur tales sentire male de fide, & sic notantur hæresi præsumpta, & in iure definitur debere iterari consecrationem Ecclesie, quæ prius fuit consecrata ab aliquo Episcopo hæretico.

4 Tertia Conclusio. Ecclesia fit etiam polluta, quando in ea sepelitur aliquis infidelis, ut determinatur in iure; & hoc in casu non solum debet Ecclesia reconciliari eiecto corpore infidelis extra Ecclesiam, sed etiam debent radi eius parietes; quæ ceremonia non fit, quando in ea sepelitur aliquis excommunicatus, sed sufficit sola reconciliatio, ut resoluunt Silu. & Nauar. Notaque, quod pro infideli in hoc casu comprehenditur quicumque paganus, & pueri, qui decedunt ante Baptismum: quia hi saltem negative infideles sunt, adduntque Siluester, & alij hoc procedere, quando idem infidelis est sepultus in se, non vero quando sepelitur in alio, sicut quando sepelitur mulier grauida habens infidelem puerum in ventre, quia in hoc casu fœtus reputatur tanquam pars ipsius matris, & ideo sicut matri debet dari sepultura ecclesiastica, sic etiam fœtui, quod accidit quando ipsa moritur antea, aut simul cū ipsa matre, quæ si credatur, quod vivat, debet mater incidi, ut extrahatur infans, & baptizetur; quod si ob negligentiam, aut malitiam omit-

tatur, & sepeliatur mater cum ipso infante vivo in ventre, certum est fieri ecclesiam pollutam ratione homicidij, quod committitur in ecclesia sepeliendo in eadem dictum fœtum, quia quod ad hoc non reputatur idem cum matre, quando faciunt eam abortire, & post abortum moritur infans, unde committitur homicidium, si vero permittunt, quod fœtus moriatur extra ecclesiam, non fit polluta ecclesia, licet mater sepeliatur in ea, viso quod tunc non sepelitur fœtus per se, sed cum matre.

5 Quarta Conclusio. Fit etiam polluta ecclesia, si in ea sepeliatur hæreticus, cū hic moriatur excommunicatus, & remaneat ad perpetuum interdictus non simpliciter, & absolute, sed solum à sepultura ecclesiastica, ut resoluit Paludanus, & constat ex iure.

6 Quinta Conclusio. Si Cathecumenus moriatur, antequam recipiat baptismum aquæ, non debet illi dari ecclesiastica sepultura, si vero sepeliatur in ecclesia, non debet estimari polluta; quia hic non habetur pro infideli, sed putatur habuisse baptismum fluminis; & non deficit, qui dicat, quod si ecclesia putat verisimiliter, quod habuit dictum baptismum debetque credi mortuum fuisse in gratia, quod non solum non debet extrahi à sepultura, sed quod potest licite in ea sepelli; nec est ratio sufficiens, ut Palludanus neget hoc; quia cum ecclesia velit, quod fiat oratio pro his publica nomine suo, & dicatur aliqua Missa, ut constat ex iure, credendum est, quod concedit huic sepulturam ecclesiasticam constando verisimiliter, quod moritur in fide Christi, & statu gratiæ, ut constat ex dicto iure. Et hinc inferitur, quod ille, qui moritur sine baptismi aquæ, potest sepeliri in loco sacro, si prius petierit eum, & fuit non datus ei ob aliquod impedimentum, si in decessu confitens fidem ecclesie, & sine peccato mortali, ut tenet quoddam Gl. quia si putatur, quod sit mortuus in peccato mortali, non debet dari illi sepultura ecclesiastica. Verum licet detur ei sepultura ecclesiastica, non ideo debet

Palud. 1.
4. d. 18.
q. 8. ar. 1.
p. 1. 5.
quātum.
ad 4. cas.
5.
ca. 2. de
presby-
tero non
baptiza-
to.

Glo. 1. in
c. si eos,
de cons.
d. 4.

debet dici ecclesia polluta, nec eius corpus debet extrahi ab ea; & addit eadem glossa, quod quodocunque dubitatur de baptismo alicuius defuncti, debet presumi, quod fuerit baptizatus, & quod mortuus sit in gratia Dei, ne priuatur ecclesiasticis suffragiis & ecclesiastica sepultura, si talis decessit in confessione fidei perseverans in ea usque ad mortem, & si credatur similiter, quod non decesserit in peccato mortali.

C. ppo. posuisti, de consecr. eccl. & c. si mortuus, & consecr. dist. 1.

Gl. in c. unico, de consecr. ecclesie in 6.

7 Sexta Cōcl. Fit ē ecclesia polluta per homicidium voluntarium, & iniuriosū cōmissum in ea, ut cōstat ex iure. In quo solum fit mentio homicidij iniuriosi; & hinc sequitur, quod non fit ecclesia polluta per homicidiū casuale, nec per homicidium commissum ab homine demente, quia hæc non sunt homicidia voluntaria, nec per homicidium commissum ob solam defensionē sui; quia hoc non est iniuriosum, nec etiam per homicidium, cuius causa fuit iniuriosa, si data fuit extra ecclesiam, licet mors sequuta sit in ecclesia, sicut si alicui homini detur aliquod vulnus extra ecclesiam, & postea exhalat spiritum intra ecclesiam; quia in hoc casu non committitur in ea homicidium; & etiam addit quædam Glossa, quod ut remaneat violata ecclesia sufficit, quod homo sit suffocatus in ea, licet non effundatur sanguis, quia hoc est verum homicidium. Noteturq; quod ut ecclesia remaneat polluta, sufficit, quod infligatur alicui vulnus mortiferum, quamquam non sequuta fuit mors, aut effusio sanguinis. Et hinc inferitur, quod iudex, qui suspendit aliquē in ecclesia, facit eam pollutam; quia licet fecerit actum iustitiæ, fecit tamen iniuriā reo, qui habebat ius perendi, quod non suspenderetur in eo loco, & fecit etiam iniuriā ipsi loco sacro; & eadem ratione, qui se occidit in ecclesia, reddit eam pollutam, cum faciat ei iniuriā. Notetur tamen non reddi pollutam ex eo, quod aliquis se suspendat in tecto, aut parietibus externis ecclesie, sed esse necessarium, quod hoc accadat intra ipsam ecclesiam. Ex dictis inferuntur etiam remanere

pollutam ecclesiam, in qua quis fuerit martyrizatus, quia licet sanguis martyris, & eius martyrium consecrent eam, peccatum tamen, quod tyranni committunt in hoc facientes sacrilegiū cōtaminant eam, cum sit verum homicidium. 8 Septima Conclusio. Polluitur etiam ecclesia effusione iniuriosa sanguinis humani, ut dicitur in iure, & notant communiter DD. & tradit Silvester: quod debet intelligi loquendo de effusione sanguinis per quam fit iniuria, aut committitur irreuerentia loco sacro, ut cum communi resolut Castus. Hinc sequitur primo, quod non fiet polluta ecclesia, quia in ea effundatur sanguis alicuius hominis ob suam salutem, ut accidit, si mittatur ei sanguis ē venis sui corporis consilio medicorum, sic enim tenet Castus, & Gulielmus cum communiter. Nec remanet ecclesia polluta, si effundatur sanguis humanus ab aliquo bruto animali, quia hæc non est iniuria voluntaria, quæ fiat templo, ut resolut Castus. Nec remanet polluta si effundatur sanguis humanus casu, sicut etiam, quando fit homicidium casuale, non remanet polluta, nec per viam iustitiæ defensionis, ut resolut Sor. Ledes. Silu. & Navar. Nec remanet polluta, licet effundatur sanguis humanus in ludo aliquo aut ioco, additque Navarrus, quod debet intelligi de ludo iusto, quod accidit, quando in dicta ecclesia hunc aliquæ representationes piæ, quia in hoc casu dicta effusio sanguinis est casualis.

9 Octava Conclusio. Non remanet polluta ecclesia, si in ea effundatur sanguis humanus in pauca quantitate, ut tenet Silu. cum DD. communiter, & probat Castus colligens id ex quodā decreto Canonico, ubi dicitur, quod non debet iterari consecratio unius altaris, nisi eius tabula aut principalis mensa deleatur, aut sit in ea notabilis ruptio, quia si est pauca, non sufficit, & ideo videtur non debere reconciliari ecclesiam ob parvam effusionem sanguinis. Noteturque, quod dicit Victoria, quod quando

De consecr. eccl. Sil. ver. inter d. 4 q. 3. Cast. li. 2 de potestate legis penalis 7. document. 2. Cast. vbi supra Guil. li. 1 rōnalis diuinorum officiorū, in rubr. de ecclesie dedica. versu. Cast. vbi supra Sorin 4 d. 13. q. 2 art. 3. in medio. Ledes. 2. 4. q. 26. ar. 2. tit. d. irreg. ad fin. Sil. ver. conf. 2. q. 3. Nau. in Man. c. 27. nu. 251. Vict. in sū. c. 99.

Suar. in
3. p. qu.
38. disp.
81. sect. 4
p. 217.
col. 1.

percussio est levis, non remanet violata ecclesia, licet sanguis effusus sit multus. Hincque infert Suarez regulam generalem scilicet, quod si percussio non sit grauis, & peccatum mortale, non sufficit, ut ecclesia remaneat polluta, licet effundatur multus sanguis, quia hæc effusio sanguinis erit veluti materialis, & casualis, & per consequens dicit, quod remanebit ecclesia polluta, si percussio sit grauis, & sanguis multus.

10 Nona Conclusio. Non fit polluta ecclesia, si effundatur sanguis, hominis in tecto, aut campanarum loco, aut domo ædificata apud ipsam, aut in subterraneo eius, quia sicut, ut fiat polluta, est necessarium, quod homicidium fiat intra ipsam, sic est necessarium, quod effusio sanguinis fiat intra ipsam, non vero extra.

Cast. c. 7
docum.
2. nō lō-
gē à prī-
cipio.
Abul. q.
237. i. c.
3. Mat.

11 Decima Conclusio. Fit etiam polluta ecclesia, si effundatur in ea semen humanum aliquo peccato interueniente, saltem irreuerentiæ; quia si effundatur sine vilo peccato, non fit polluta, ut dicunt communiter DD. & ostendit Castellus, quod debet intelligi de quacunque effusione facta per quancunque coniunctionem, licet sit sodomitica, bestialis, aut per molliciem, ut explicat Abulensis, & intelligitur de quacunque effusione clerici, hæretici, gentilis, aut mulieris, ut dicunt DD. allegati. Dixi *eum aliquo peccato*, quia si effusio fiat, verbi gratia, in somnis, non remanet ecclesia polluta, nec per coitum conjugalem, quæ habetur sine peccato, quando vxorati detinentur per multum tēporis in ecclesia inuiti, & non possunt facile vitare periculum incontinentiæ, nisi soluentes debitum inuicem; & hic coitus habetur secreto, ita ut non possit publicari, ut dicit Sotus, quia si publicè fiat, fit magna iniuria ecclesiæ, & hoc sufficit ut remaneat polluta: quam rationē deberet inspicere Suarez, ut non discederet à Soto, qui quamvis referat tres opiniones super hoc casu, hæc tamē videtur mihi magis consona rationi. Noteturq; quod ut effusio seminis efficiat

hanc violationem, debet esse in notabili quantitate, quia non sufficit effundi duas, aut tres guttas, quia licet in hoc casu peccet mortaliter, non tamen sit notabilis iniuria ecclesiæ.

12 Vndecima Conclusio. Per occultā pollutionem, aut fornicationem, aut similem actum, non fit polluta ecclesia, sic enim tenent Syluester, Nauarrus, Sotus, & Gregorius Lopez & Iacobus de Graffis, estq; communis omnium, qui omnes dicunt debere esse notum delictum, publicumque, ut ecclesia remaneat polluta; tuncque erit delictum notum, quando iuridice probatum est, & ideo quando duo, aut tres sciunt illud, non remanet polluta, quia etiam delictum adhuc remanet occultum respectu populi; tuncque etiam erit publicum, quando secundum qualitatem negotij habetur sufficiens notitia facti in populo, aut parochia, & ideo dicit Sotus, qd si publicè constat, quod aliquis homo, & aliqua mulier cohabitant simul in eodem lecto intra ecclesiam, est sufficiens probatio, ut intelligatur esse ecclesia polluta, additque Nau. quod licet, delictum fiat coram duobus, non remanet ecclesia polluta, donec taceant, erit tamen polluta, si publicent illud postea, & tenuit Pater Ioannes della Penna lector lecturæ vespertinæ Theologiæ in vniuersitate Salmaticensi, quod sicut post Concil. Constantiense non est præceptum abstinendi ab excommunicatis, & cauere ab interdicto usque ad iuridicam denunciationem, nisi in casu publicæ percussione clerici, sic videtur non esse obligatio abstinendi à celebratione diuinorum in ecclesia polluta, quousque declaretur per sententiam iudicis, quod sit polluta: quam opinionem tamquam multum probabilem recipit Suarez, nec ego discedo ab ea, cum sit tam conformis rationi; & quia tenuit eam homo, cui tenemur multum omnes, qui cognouimus eum.

13 Duodecima Conclusio. In omnibus casibus narratis remanet ecclesia polluta.

Syl. ver.
consec. 2
q. 5.

Nau. ca.
27. nu.
251.

Sot. in 4
d. 13. q.
2. art. 3.
ad 2.

Lop. in
l. 10. tit.
10. p. 1.

Graf. li.
2. qu. 7.
nu. 25.

Sot. in 4
d. 32. ar.
3.

Suar. v.
bi supra
q. 1210.

Suar. v.
bi supra
119 col.
2.

e. cōsul-
nisti, &
e. si eccl.
de cōse-
cr. eccl.
e. vnico
de con-
sec eccl.
in 6.

polluta, licet non sit consecrata, quia sufficit esse benedicta, ut colligitur ex iure, & idem debet dici de ceteriis, quæ benedicuntur, sicut ipsa ecclesia, ut constat ex iure, addito, quod, violata ecclesia, remanet violatum ceterium annexum illi, licet non e contra, eo violato, sit violata ecclesia. Dixi, *annexum illi*, quia si sit remotum, non est violatum; & idem debet dici, quando duo ceteria sunt diuisa mediante aliquo muro, licet habeant aliquam portam communem, qua possit transiri de vno in aliud, quia violato vno non est violatum alterum, quia non sunt annexa; licet ambo sint longe ab ecclesia, & si delictum committitur in ipsa porta communem continua vni sicut alteri, remanent ambo polluta, si tota ipsa porta sit polluta. Verum tamen est quod si ipsa porta, & eius muri pertineant in totum ad vnum ceteriorum, quia facta sint in eius solo, hoc solum remanebit pollutum, & idem debet iudicari, quando violatur porta ecclesie, quia violata parte interiori porte, quæ est intra limina ecclesie, remanet ipsa ecclesia polluta, si vero violantur limina porte, non remanet polluta. Ex dictis in hac conclusione sequitur non remanere polluta oratoria, nec alia loca similia, si in ipsis committantur casus supradicti, si hæc oratoria, aut loca non sint consecrata, aut benedicta, quia iura loquuntur de ecclesia, quæ significat templum consecratum, aut benedictum.

14 Decima tertia Conclusio. Quando parietes ecclesie ita destruuntur, ut sit necesse reedificare eam, debet iterum consecrari, quia consecratio perit subla ta re consecrata. Quod debet intelligi, si pereant simul muri, quia si paulatim cadunt, & reparantur, non amittitur consecratio, quia remanet eadem ecclesia. Verum est tamen, quod si maior pars eius cadit, & reparatur, est necesse, quod tota ipsa consecratur, cum maius trahat ad se minus, quod si totum tectum cadat remanentibus parietibus integris, non perditur consecratio, cum in

ipsis præcipue consistat, ut constat ex iure, & resoluit Syluester, hic vero casus non habet locum in ecclesia, aut ceterio benedicto, quia ipsum solum benedicatur, quod semper remanet idem, consecratio vero fit in muris, & ideo hic casus non pertinet proprie ad pollutionem ecclesie consecrate, sed ad amissionem consecrationis, & sic non est necesse, quod reconcilietur ecclesia quæ fit de nouo; quia sufficit quod restauretur, & iterum consecratur.

15 Decima quarta Conclusio. Loquendo ex natura rei est peccatum mortale dicere Missam in ecclesia polluta, ut dicunt omnes DD. Paludan. Syluest. & Nauarr. cum id ecclesia prohibeat: Verum est tamen, quod de licentia Episcopi potest dici Missa in ipsa, ut dicit S. Thom. quod intelligit Sotus esse verum, si sit grauis causa, ut concedatur; quia hoc non est aliud quam dispensare in lege ecclesiastica, & graui tantæque potest esse necessitas, ut sine eius facilitate possit celebrari in ea, quando non potest recurri ad eum, viso quod hoc est quoddam præceptum ecclesiasticum, & non obligat tanto rigore; & hac de causa non peccant, qui in Anglia, Germania, &c. ubi sunt hereses, celebrant sine licentia Episcoporum in locis, ubi hæretici sunt sepulti. Aduertaturque quod illi, qui celebrant in ecclesia polluta, non remanent suspensi, ut tenet dominus Franciscus, & DD. communiter, & ideo non debent sequi illi, qui cum Syluest. tenent contrarium, cum hoc impedimentum non sit censura ecclesiastica.

16 Decima quinta Conclusio. Ad consecrandam ecclesiam sunt multæ ceremonie, de quibus, & quomodo distinguatur consecratio sollemnis à benedictione simplici, late tractatur in Pontificali Romano, & de significatione dictarum ceremoniarum tractat late Hugo de Sancto Victore, Durandus, Sanctus Antoninus, & Turrecremata.

17 Decima sexta Conclusio. Ecclesia consecrata, si sit polluta, non potest re-

c. ligneis
de cōse-
cr. eccl.
c. eccle-
sijs d cō
sec. d 1.
Syl ver.
consecr.
2. q. 44.

Pal. in 4
d. 13. vbi
Pal. q. 1.
art. 3. &
d. 18. q.
8.
Syl. ver.
consecr.
Nau i c.
25. n. 83.
& c. 27.
nu. 250.
D. Th. 3
p. q. 83.
art. 3.
Dominus
cus Frā.
in c. is q
de sent.
excom.
in 6.
Syl. ver.
consecr.
in fine.
Hugo li.
2. de sac.
p. 5. c. 1.
& 3.
Durand.
rat. li. 1.
c. 6 & 7
Antō. 3.
p. tit. 12.
c. 6.
Turrec.
in c. oēs
Basil. de
consecr.
d. 1.

conciliari, nisi ab Episcopo, benedicta vero potest reconciliari à quocumque simplici Sacerdote, ut dicunt DD. allegati. Et Prælati religionum possunt benedicere suas ecclesias, & cimiteria polluta, si abfuerit tamen Episcopus, ultra duas dietas, quæ sunt 42. millia passuum, ut dictum est supra cap. 28. nu. 2.

De immunitate, & reedificatione ecclesiarum. Cap. CLIV.

SVMMARIUM.

- An ministri iustitiæ possint apprehendere confugientem ad Sanctissimum Sacramentum Eucharistiæ, dum in via portatur ad infirmum, vel processionaliter, conclus. 1. num. 1.*
- An iudex, qui extrahit hominem ab ecclesia dolo aut vi, remaneat excommunicatus, conclus. 2. num. 2.*
- An debitoribus suffragetur ecclesia, conclus. 3. num. 3.*
- An valeat ecclesia furibus, conclus. 4. numero 4.*
- An valeat ecclesia homicidis, conclus. 5. num. 5.*
- An possit iudex secularis extrahere ab ecclesia ecclesiasticum delinquentem, conclus. 6. num. 6.*
- An valeat ecclesia servis fugientibus à crudelitate dominorum concl. 7. num. 7.*
- An omnes Christiani gaudeant immunitate ecclesiarum, conclus. 8. nu. 8.*
- Quis ordo sit servandus nunc post motum proprium Gregorij XIII. de extrahendis delinquentibus ab ecclesia. ibid.*
- Ad quid teneatur iudex, qui extrahit aliquem ab ecclesia, si promittat illi, quod nullo afficietur supplicio, conclus. 9. numero 9.*
- An parva effusio sanguinis violet ecclesiam, conclus. 10. num. 10.*
- An Episcopi, & beneficiarii teneantur reedificare ecclesias, conclus. 11. numero 11.*

Prima Conclusio. Delinquens qui confugit ad Sanctissimum Sacramentum Eucharistiæ per vias loci delatum ad infirmos, aut processionaliter, gaudet immunitate ecclesiæ, ita ut non possit iudex illum inde extrahere: sic enim tenet Didacus Perez allegans Archidiaconum, & Remigium, quam opinionem tenet etiam Nauarr. quæ quidem debet teneri, licet Couarruias teneat contrarium.

2. Secunda Conclusio. Iudex, qui dolo, & vi extrahit reum ab ecclesia, quæ illi suffragatur, committit sacrilegium, & debet excommunicari, immo est excommunicatus ipso facto, si extraxit illum frangendo eius portas, & tenetur solvere omnia damna, quæ euenerunt reo, & reponere illum in suo honore, & fama, cum fecerit contra iustitiam commutativam priuans dictum reum iure, quod habebat ad fruendum immunitate, sic enim tenent post Durand. & alios Med. & Ludou. Lopez. Notaque, quod quæcumque ecclesia constructa auctoritate Episcopi gaudet immunitate, licet non sit consecrata, nec in ea sint celebrata officia diuina, ut resoluit Couar.

3. Tertia Conclusio. Debitor confugiens ad ecclesiam debet gaudere eius immunitate, & ideo non potest iudex extrahere illum ab ea, si est solum debitor, quia si est latro abscondens bona sua in ecclesia, ut sunt negotiatores, qui communiter deficiunt, huiusmodi homines debent extrahi ab ecclesia, ut disponit quædam lex horum regnorum, quam dicit Gutierrez sic debere praticari, nec conuenit aliter praticari, quia esset contrauenire decretis Concilij Tridentini, cui non potest derogari per leges Regum, & sic debent intelligi, & concordari opinionones contrariæ, quas super hoc puncto refert Couarr.

4. Quarta Conclusio. Latro, qui solum fecit aliquod furtum in vinea debet gaudere immunitate ecclesiæ: verum est tamen, quod consuetudo est in contrarium, quæ quidem valet, si est legitime præscripta, latro tamen famosus qui

Perez in
13 lib. 1
ti. 1. ord.
Nau. in
Man. ca.
28. n. 18
Cou. li.
2. var. c.
10. nu. 3

Med in
sum. fol.
26. p. 2.
Lop. in
instr. cō
sc. 1. p. c.
83. col.
261.

Cou. li.
2. var. c.
10. nu. 4

L. fi. ti. 2
li. 1. no-
uæ cōp.
Gut li.
5. pract.
qq. q. 1.
& idem
in l. ne-
mo pōt
deleg. 7.
nu. 181.

Cou. li.
2. var. c.
20. nu. 14.

com.

commisit duo, aut tria furta insultans in itinere, aut obambulans noctu comburens messem, aut faciens aliam violentiam, nec per consuetudinem, nec de iure gaudere debet immunitate ecclesie: & hoc modo concordantur opiniones contrarie, quas circa hoc adducit, & refert Iulius Clarus, Antonius Gomez, & Couar.

5 Quinta Conclusio. Qui videt alium rixari cum aliquo consanguineo, aut amico suo, si accurrens statim occidit post tergum illum contrarium, gaudere poterit immunitate ecclesie, quia hic licet inflixerit vulnus à tergo, non est tamen traditor, cum non ostenderit unum coram, & aliud à tergo, sed illud homicidium fuit factum casu, animoque pleno, & ira, quæ excæcat; & addit Menochius, quod licet rixa præcesserit parum antea, gaudere posset homicida hoc privilegio, viso quod dolor eius impetuosus durat, & ideo homicidium est casuale; quam opinionem defendit Gutierrez, affirmans sic fuisse iudicatum à quodam iudice ecclesiastico, quæ sententia fuit confirmata in Consilio. Valesolitanus, & videtur sic tenere Bossius in sua practica criminali, qui defendit cum communi, quod qui occidit ex proposito, & re cogitata, non gaudet hoc privilegio.

6 Sexta Conclusio. Certum est nullum iudicem posse extrahere ecclesiasticum ab ecclesia, nisi sit eius iudex ecclesiasticus, quod dicit Nauarrus procedere etiam in ordinibus minoribus non obstante quod Concil. Trident. concedat iudici seculari iurisdictionem super illo, quam opinionem sequitur Salzedus. Verum est tamen, quod initiatus ordine sacro in casibus, in quibus depositus, & degradatus traditur iudici seculari, non potest à iudice ecclesiastico extrahi ab ecclesia.

7 Septima Conclusio. Servi fugientes ad Ecclesiam ob crudelitatem dominorum gaudent eius immunitate, si velint illos domini tyrannico more verberare; unde debent eis tradi, cum

cautione non faciendi illis injuriam. Dixi tyrannico more, quia si castigant eos Christiano modo, non suffragatur illis ecclesia, ut dicit Panormitanus cum communi.

8 Octava Conclusio. Omnes Christiani gaudent immunitate ecclesie, licet sint excommunicati, interdicti, aut suspensi, ut resoluit Couarr. Gaudet etiam ipsa detentus in carcere, si fugiat ab eo, licet fecerit iuramentum custodi, quod non fugeret ab eo; gaudetq; eo die, qui defertur ad supplicium, & transiens iuxta ecclesiam, & fugit ad eam, & multo melius qui fugit ab ipsis ministris iustitie. Notaque, quod percussor notorius clerici gaudet hoc privilegio, nisi feriat illum in loco sacro: non gaudet tamen illo infidelis, nec blasphemus, licet Nauarr. teneat quod sic, nisi sit blasphemus hæreticus. Et ut obseruetur hæc immunitas, & reprimatur audacia, nimiaque libertas aliquorum iudicum, ordinatur Gregor. XIII. in quodam suo motu proprio, quem dedit anno primo sui Pontificatus, incarnationis vero domini 1591. quod nullus iudex secularis extrahat delinquentem secularem ab ecclesia, sine expressa licentia Episcopi, aut eius Vicarij, & si aliqui fuerint extracti à dictis ecclesijs, aut sacris locis, vel monasterijs, repellantur in carceribus iudicis ecclesiastici cum compedibus, & alijs ligamentis, ac custodibus sufficienter positis à iudice seculari: & quod non possint inde extrahi, nec tradi iudicio seculari, nisi cognita causa ab Episcopo, vel eius Vicario iudicantibus non valere illis ecclesiam, & puniri Sanctitas sua contrafacientes premissis, quas sacri Canones imponunt: Verum est, quod hic motus proprius non fuit receptus in aliquibus prouincijs, & in Regno Portugaliæ fuit supplicatum de illo, ut dictum fuit mihi à quodam graui iudice illius Regni.

9 Nona Conclusio. Iudex, qui promittens reo non affecturum eum supplicio, constringit illum, ut exeat ab ecclesia,

Pan. i. c. inter alia d. immunit. ecclesie. Cou. l. 2. var. c. 20. nu. 11.

Nau. ca. 25. n. 20.

Anton. Gom. l. 3. var. c. 10. n. 10. Clar. in prac. cr. §. fin. q. 30. ver. §. quæro an fures. Cou. v. bi supra n. 13. ad fin. Men. de arb. casu 36. nu. 1. leg. 6. Gut. l. 1. prac. q. 2.

Boss. in prac. cr. 21. de homic.

Nau. ca. 25. n. 22. Concil. Trident. sess. 23. c. 6. Salzed. i. prac. cr. c. 23. i. fi.

For Gar-
zia in l.
conuen-
tionum,
col. 4 ff.
de pact.

Con li.
6 var c.
2. in fin.

& de fect illum secum, non tenetur adimplere hoc verbum, si poterat de iure extrahere illum ab ecclesia, ut dicit Fortunus Garzia cum communi, qui putat, quod si iudex non promittit illi veniam delicti, quia putat peccare promittens hoc ob damnum, quod sequitur Republice, sed extrahit delinquentem promittens illi, quod reddet illi ecclesie, tenetur illi reddere ecclesie; de quo tamen dubitat Cou. in casu quod iudex possit extrahere secundum ius dictum reum ab ipso loco sacro, & per consequens admittit eius opinionem in casu, quod de iure non posset extrahere illum.

10. Decima Conclusio. Parua effusio sanguinis non violat ecclesiam, ut dictum est in cap. precedenti, num. 9. nec quam facit quis defendendo scriptum, cum moderamine, quod petit ipsu ius; nec illa, quam effundit quis in ecclesia fugiens ad illam vulneratus; & e contra violatur, quando quis vulneratur in ecclesia, licet sanguis ejiciatur, cadatq; extra ecclesiam in loco profano, sanguis vero effusus in cubilibus locis subterraneis, aut tectis ecclesie non violat illam; quia per ecclesiam solum intelligitur locus consecratus ab Ep'o, ut dicatur Missa ordinarie, & per consequens effusio sanguinis in cimiterio non erit sacrilegium; & occidere sanctum virum in ecclesia est sacrilegium, quo violatur ecclesia.

Concil.
Trid. c. 11.
sess. 21.
de refor.
c. 7.

11. Undecima Concl. Conc. Trid. ordinat, quod Episcopi faciant reedificari ecclesias parochiales, licet sint iuris patrimonialis de fructibus, & redditibus, qui quomodocumq; pertineant ad dictas ecclesias, qui si non fuerint sufficienter, patroni, & ceteri qui gaudent redditibus eius, suppleant; & si non sint sufficientes, earum vicini, & subiecti compellantur ad suprascriptum ab ipsis Ordinarijs; qd si omnes sint ita pauperes, ut non possint succurrere eum suis elemosynis omnes transferantur, & fiant subiecti ecclesie matri, aut alteri viciniori; & possint dicti Ordinarij convertere dictas ecclesias in usus profanos,

dummodo non sint deformes & obsecrati, sublata tamen in ipsis cruce Domini. Circa hoc decretum autem notat Gutierrez, quod est secundum ius Canonicum antiquum, de quo tractat Abbas Panorm. & ideo debet intelligi secundum terminos eius, scilicet, quod patroni, & alij, qui gaudent redditibus ecclesiarum, teneantur ad earum reparationem, si deficiat fabrica dictae ecclesiae relicta illis congrua satisfactione, quia sine alimentis non possunt illi servire ecclesiae, & in casu quod seculares debeant succurrere cum suis elemosynis pro hoc opere, etiam nobiles possint compelli, cum sit res concernens authoritatem boni publici, & salutis animarum, ut allegans alios tenet Aueundannus.

Gut. al-
leg. 9.
Pan i c.
1. de ec-
cles. ad-
vel rep.

Auen. l.
2. de e-
req. ma-
datis re-
gum, c. 14
num. 19.

De immunitate ecclesiasticorum quoad privilegium fori. Cap. CLV.

SUMMARIUM.

An initiati prima tonsura & quatuor minoribus ordinibus gaudeant fori privilegio, concl. 1. & 2. num. 1. & 2.

An qui recipit ordines sine fraude legis, commisso aliquo delicto remaneat liber a iurisdictione seculari concl. 3. num. 3.

An leges civiles promulgatae contra portantes arma comprehendant clericos, conclus. 4. num. 4.

An tempore caritatis annonae possint iudices capere triticum clericorum concl. 5. num. 5.

An statuta secularia iubentia ne feratur venenum extra territorium, et quod occidantur animalia agros deuantia comprehendant ecclesiasticos, concl. 6. num. 6.

An in statutis iubentibus animalia quae pascuntur in agris describenda esse comprehendantur et illa Religiosorum cōc. 7. num. 7.

An ecclesiastici gravati aliqua violentia a suis iudicibus possint recurrere ad secularia tribunalia, concl. 8. num. 8.

An possit testator iubere in testamento, quod ecclesiastici executores sui testamenti possint conveniri coram iudice seculari, conclus. 9. num. 9.

Pri-

Prima Conclusio. Prima tonsura initiatus, & ordinibus minoribus non gaudet privilegio fori, nisi habuerit beneficium ecclesiasticum, aut aliquam pensionem, quæ hodie facile datur in titulum, vel habuerit aliquod beneficium ecclesiasticum, quod datur in titulum secundum usum Hispaniæ, aut habuerit aliquam capellaniam per viam collationis in perpetuum titulum, ut allegans multos resoluit Salzed. & etiam si incedat habitu clericali, & tonsura aperta, ut nunc dicetur.

2 Secunda Concl. Initiati quatuor minoribus ordinibus coniugati, si iussu Episcopi assistant seruitio alicuius Ecclesiæ videntes habitu clericali, & tonsura, gaudent privilegio fori, ut præcipit Concilium Tridentinum. Circa quod decretum debet notari, quod quatuor minoribus initiatus, qui possidet canonicè aliquod beneficium ecclesiasticum, gaudet privilegio fori præcipuè in causis criminalibus, licet non incedat habitu clericali, & tonsura: verum est tamen quod ob hoc poterit puniri à suo iudice ecclesiastico, sic enim ordinatur in dicto Concilio Tridentino, quia dicit quod non gaudet privilegio fori initiatus quatuor minoribus ordinibus, nisi habuerit beneficium ecclesiasticum, aut si inceserit habitu clericali, & tonsura, quæ quidem disiunctina dicit alteram sufficere, ut notat Burgos de Paz. & ideo Concilium requirit solum habitum; & tonsuram in clericis, qui non habent ordinem sacrum, nec beneficium ecclesiasticum, qui ultra habitum, & tonsuram debent seruire alicui Ecclesiæ de mandato Episcopi, aut existere in aliquo Seminario clericorum, aut in aliqua Schola, seu Vniuersitate de licentia Episcopi, sicut in via ad suscipiendos ordines maiores: ordinato tamen, & habenti beneficium ecclesiasticum non imponitur hoc onus, quia habens dictum beneficium iam est in via ad ordines maiores, cum intra annum teneatur suscipere ordinem presbyterij, sic enim explicat Concil. Guttier.

3 Tertia Conclusio. Postquam aliquis committit delictum, si suscipit ordinem sine fraude, remanet liber à iurisdictione iudicis secularis. Hæc conclusio est communis secundum ius canonicum, ut dicunt Couar. & Plaza, estque approbata per quandam Bullam Alexandri VI. & per quandam pragmaticam horum regnorum Castellæ. Dixi sine fraude aliqua, quia si suscipiat ordines cum hac fraude, potest castigare à iudice seculari, non pœna corporali, sed pecuniaria secundum qualitatem delicti. Nota vero, quod præsumitur esse fraus, quando quis post commissum delictum, & ante receptionem ordinis sacri fuerit accusatus, denunciatus, aut infamia notatus, ut dicunt DD. allegati, & tradit Gut.

4 Quarta Conclusio. Leges civiles promulgatæ contra deferentes arma cõpudentur et clericos, quia in rebus cõcurrentibus publicam authoritatem cõprehenduntur etiam clerici; sic. n. r. soluit Cou. & Mexia; & ideo clericus deferens arma contra prohibitionem legum horum Regnorum efficitur priuatus privilegio clericali quo ad forum, & quicunque iudex secularis poterit illa arma ab eis extrahere, nec incurret excommunicationem; non potest vero eum castigare aliqua pœna, sed potius remittere eum ad iudicem ecclesiasticum: quia si velit illum castigare, incurrit excommunicationem; ideo poterit solum detinere illum absque ulla supplicio, & presentare illum eius iudici, ut castiget illum, ut dicit Iulius Clarus, Perez, & Guttierrez. Circa quod debet notari, quod si dicti clerici deferant arma iusta de causa, non peccant contra leges, nec incurrunt excommunicationem contra clericos deferentes arma impositam à iure, ut dicit Couarruias, & approbant leges nouæ compilationis: vnde Scholasticus Salamanticæ, cui iubet Magister scholæ sub pœna excommunicationis, ne ingrediatur Gymnasium cum armis, non peccat deferens ea secreto, quia habet magnum iniuriam, de quo valde timet: vnde deferit dicta arma ad defensionem sui, cum

Cou. in pra. qq. c. 3. Placa d. delicti li. 1. ca. 35. num. 1.

Gut. 1. 1. pra. qq. q. 3.

Cou. in pra. qq. c. 33. n. 7. Mexia i prag. ta. x. pan. 5. com. num. 58

Cl. 1. 1. sent. 5. fi. q. 82. stat. 6. d. delictar. morum Gut. li. 11. pra. qq. q. 82. Perez in l. 17. tit. 14. nu. 2. ord. Cou. l. 2. var. c. 20. i. fi. col. in l. ... li. 9. lib. 6. nouæ compil.

fit positus verisimiliter in periculo.

5 Quinta Conclusio. Iudices, & Gubernatores seculares possunt iuste tempore caritatis annonæ absque villo metu excommunicationis sequestrare frumentum, hordeum, &c. de decimis, & redditibus ecclesiasticis ad provisionem reipublicæ, dummodo in executione harum rerum seruent formam positam in quadam lege novæ compilationis absque eo quod incurrat in excommunicationem Bullæ Cœnæ Domini: sic enim tenet Mexia, & ad hoc debent observari conditiones dictæ legis: Prima, quod sit, aut timeatur multi tritici defectus. Secunda, quod habeatur cura eius tritici, quo eget clericus ad sui sustentationem, & familiæ, cui teneretur providere, sicut sunt consanguinei, & hospites pro tempore occurrentes. Tertia, quod persolvatur, aut offeratur ei precium iustum secundum dispositionem pragmatice. Quarta, quod omnes has res præcedat requisitio (si sit necessaria) facienda clericis antequam auferatur ab illis triticum, quod scilicet considerata necessitate reipubl. velint vendere superfluum tritici, quod habent, pro iusto precio illis soluendo: quia non dicit lex Regni, quod auferant statim ab eis triticum, sed quod iubeantur, & compellantur vendere, & si dicti rectores nolint observare hæc, sed capiant confestim triticum clericorum, & ecclesiæ, incurrant quidem excommunicationem Bullæ Cœnæ Domini, dicitque Gutierrez sic fuisse iudicatum in cancellaria Vallisoletti. Verum est tamen, quod possent iudices seculares sequestrare hoc triticum ad breve spatium temporis; dum agitur de executione dictæ legis, ne interim abscondatur.

6 Sexta Conclusio. Statuta, quæ iubent, ne vinum extrahatur à territorio ad loca convicina comprehendunt etiam personas ecclesiasticas; & ideo tenentur illis obedire, quia cum gaudeant privilegijs civium, iustum est etiam, ut gaudeant eorum penis, quando agitur

de utilitate publica præcipue, quia hæc statuta sunt approbata per consuetudinem immemoriam, in qua fuit saltē tacitus consensus clericorum, & secularium, ut aduertit Cou. & Thom. Grammaticus dicit, quod talia statuta debent observari in vinis, quæ colligunt clerici à vineis suis: Menchaca tamen, Mexia, & Salzedus defendunt debere observari etiam in vinis decimarum, & reddituum ecclesiasticorum. Hinc sequitur primo, quod clerici possunt compelli à iudicibus secularibus, ut vadant ad occidendas locustas, aliaque animalia depopulantes agros, ne fiat damnum reipubl. hocque non ratione potestatis, sed virtute iuris naturalis, quod iubet illud. Quibus statutis si non obediant Clerici, solum Iudex Ecclesiasticus potest eos punire, ut resoluit Salzedus. Secundo etiam sequitur, quod statuta iubentia, ut custodiantur montes, prata, & prædia comprehendunt etiam Clericos ob bonum cōmune. Sequitur tertio, quod in dictis statutis, quæ iubent puniri animalia agros damnificantia, comprehenduntur etiam illa Clericorum, ita ut possint capi à custodibus; qui tamē Clerici non possint conveniri coram Iudice seculari pro punitione, cum non sit eorum Iudex. Verum est tamen, quod Iudex secularis sine timore excommunicationis potest facere, quod pena, quæ debetur pro damno facto, solvatur de bonis clericorum extractis pignoribus, si necesse fuerit, ut resoluit Azavedus dicens sic fuisse iudicatum in consilio Granaten. Salzedus tamen dicit securius illi videri, quod pastores horum animalium citentur, cum teneantur solvere damnum, quod eorum segnitia, & negligentia euenerit, & sic dicit consuluisse sæpissimè.

7 Septima Conclusio. Statuta iubentia, quod animalia, quæ pascuntur in agris sint scripta, & quæ non fuerint scripta, amittantur, comprehendunt animalia religiosorum; non possunt tamen conveniri corā Iudice seculari, ut dicitur in quadam lege novæ com-

Cou. in reg. pos. 2 p. 54. num. 8. Gramat. dec. 100. Menchaca lib. 1. contr. v. lu. fr. qu. uū, ca. 4. num. 18. Mex. in pragm. tax. pan. con. 5. n. 17. Salz. in prac. ci. c. 55. p. 172.

Azaved. l. 12. tit. 3 l. 1. or. num. 2. Salz. ubi supra.

L. 13. tit. 18. lib. 6. novæ compilationis.

Gut. l. 1.
pra. qq.
q. 4.

compilationis, quia hic agitur de culpa religiosorum, quæ non potest castigari, nisi à proprio Iudice præcipue nullo facto damno ab animalibus; sic enim dicit Guttier, affirmans suo consilio fuisse electum quendam iudicem conservatorem pro quibusdam religiosis contra quendam iudicem secularem, qui voluit cognoscere de hac causa contra eos, & cum causa per violentiam, aut ob vim esset appellata ad consilium Valisfolletti, fuit in illa audientia remissa ad iudicem conservatorem.

salz. in
pra. cri.
c. 62. pa.
388.

8. Octava Conclusio. Ob violentiam, & iniuriam sibi factam à suis Iudicibus possunt ecclesiastici recurrere ad tribunaia secularia allegantes gravamen, quod efficiunt illis sui iudices, ut communiter est in usu in his regnis Castellæ, & resoluit Salzedus in sua practica criminali; nec Iudices seculares adiudicantes has causas sibi incurrunz in excommunicationem Bullæ Cœnæ Domini; quia Bulla non tollit defensionem naturalem concessam omnibus; huiusmodi vero Iudices solum reuellunt, & tollunt violentiam, & iniuriam, quam clericorum iudices inferunt illis; unde primum, de quo cognoscunt, est, si inferunt illis vim veram, & si inveniunt adesse violentiam, tractant de defendendo offenso in iure suo; nec obstant verba Bullæ Cœnæ Domini data a Gregorio XIII. quæ fuit lecta anno Domini 1575. in qua excommunicat seculares cognoscentes de causis fori ecclesiastici aduocantes eas sibi etiam sub prætextu violentiæ; quia respondeo, quod non excommunicat cognoscentes de his causis scientes, quod adsit vera violentia, sed illos titulo violentiæ, & sine debito examine aduocant ad se has causas; unde (ut dixi) in tribunalibus secularibus. Primum, quod solet inquiri, est, an violentia sit vera, an ficta; & hoc modo fuerunt intellecta in vniuersitate Salmant. alia similia verba Sixti Quinti posita in Bulla Cœnæ Domi-

ni publicata suo tempore, quæ causauerunt in his regnis aliquam turbationem in tribunalibus suis, & ipsorum ratione fuerunt consulti principaliores Theologi, & Canonistæ Hispaniæ.

9. Nona Conclusio. Non potest iubere testator in testamento, quod clericus non exequens eius mandata possit conueniri coram Iudice seculari, quia in hoc facit contra leges Canonicas, & civiles, quod est ita certum, ut immerito dubitet de eo Menchaca; & etiam quia est de iure diuino, quod clericus non conueniatur coram Iudice seculari, ut constat ex his, quæ tradit Nauarrus, Alciatus, & Couarruias, & ideo irritatur & annullatur renuntiatio clericorum quo ad priuilegium fori, licet confirmetur cum iuramento, cum de iure Canonico, & diuino sit, quod non compareant coram iudice seculari, ut resoluit contra multos Medina, & Gutierrez quo considerata multi tenent, quod Papa non possit subijcere clericos iurisdictioni seculari; quæ opinio si est vera, debet intelligi quod Papa committat eos tanquam iurisdictioni delegatæ, & ideo non iudicabunt tanquam iudices seculares; sed tanquam iudices ecclesiastici; ut aduertit Menchaca.

De Incestu, videatur infra de Luxuria.

De Indulgentiis videatur explicatio nostræ Bullæ Cruciatæ.

De Irregularitate in communi. Cap. CLVI.

SUMMARIVM.

Quid sit irregularitas, nu. 1.

An irregularitas sit iuris naturalis, aut iuris positivi, nu. 2.

An debeat index in dubio iudicare, si est aliquis irregularis, nu. 3.

ca. 2. de iud. aut statui - mus. C. de Epif. & cler. Méc. de succel. crea. §. 22. n. 66. Na. in c. nouit. & iudic. Alciat. i. c. cum nō ab ho. mi. n. 46 de iud. Cou. in pra. qq. cap. 41. n. 1. Med. de restit. de imu. cl. q. 15. f. 53. Gutier. in l. nemopo test. ff. de l. 1. nu. 190. Menoc. vbi sup. nu. 60.

Ad explicationē eius, quod in hoc capite, & sequentibus dicendum est, debet notari, quod irregularitas est quoddam canonicum impedimentum, quod provenit a iure, vel a facto, quo quis prohibetur promoveri ad ordines ecclesiasticos, & ministrare in illis, ut resoluit Covar. quæ definitio in prosecutione materiae declarabitur.

2 Secundo debet notari, quod irregularitas non fuit introducta a iure naturali, nec a iure positivo divino, sed solum a iure Canonico, & ideo non contrahitur nisi in casibus expressis in iure, ut notant omnes DD. & ideo irregulares celebrantes antequam obtineant dispensationē, non incurrunt aliam irregularitatem, quia sic est in iure determinatū, & quia irregularitas non est censura, & irregularitas non contrahitur, nisi per fractionem alicuius censuræ, ut resoluit Navar rus.

3 Debent tertio notari circa hoc punctum duæ regulæ necessariæ. Prima, quod nullus iudex, magister, aut doctor debet in dubio iudicare aliquem esse irregularem, ut dicitur in iure. Secunda, quod unusquisque debet in dubio iudicare se irregularem: has duas regulas ponit Hostiensis, & explicat Covarruvias. Hinc sequitur, quod in foro contentioso in quo tractatur de pœna, non debet quis æstimari irregularis: contrarium tamen debet teneri in foro conscientie dante consilium Confessario penitenti, quod in dubio reputet se irregularem; quo supposito veniamus ad materiam nostri capituli, ad cuius resolutionem ponuntur capitula sequentia.

De irregularitate ex bigamia. Cap. CLVIII.

SUMMARIVM.

Quid sit bigamia, nu. 1.

Quot sint species bigamie, nu. 2.

An sit bigamus, qui habet plures amicas cōcubinas, col. 1 nu. 3.

An sit bigamus, qui ducit uxorem scurilē, ancillam, aut publicā mimam, ibi. concl. 2. num. 4.

An cognoscens uxorem post commissum adulterium sit irregularis, concl. 3. nu. 5.

An qui contraxit matrimonium nullum, sit irregularis ex bigamia, conclus. 4. numer. 6.

An Episcopus, & prelati regulares possint dispensare in bigamia, concl. 5. nu. 7.

An per baptismum collatur irregularitas ex bigamia, concl. 6. nu. 8.

Pro presenti negotio notandum est, quod bigamia est status uxoris cum duabus uxoribus, siue ante, siue post baptismum, ut dicitur in iure quæ est impedimentum ad ordines quia bis coniugatus non potest apte repræsentare unionem Christi, & Ecclesiæ eius vnicæ sponsæ; & quia esse hominem bis coniugatum est signum, quod sit incontinens, & ideo non habebit authoritatem prædicandi castitatem.

2 Secundo debet notari, quod tres sūt species bigamie scilicet vera, interpretativa, & similitudinaria, ut dicit quædam gloss. communiter recepta. Vera est filius, qui vere habuit, & cognovit duas uxores suas, cum quibus vere fuit coniunctus, quia vna mortua accepit aliam. Interpretativa est illa, in quam incurrit ille qui fingit habuisse duas uxores, ut accidit in illo, qui habuit quidem vnam solum uxorem, sed viduam, aut corruptam ab alio, & idem est, si duxit quidem virginem, quam cognovit tamen post commissum adulterium, licet ipse ignoret dictum adulterium: & idem est de illo qui contraxit cum quadam valide, & cum alia invalide, & cum duabus de facto, cum nulla tamen valide propter aliquod impedimentum, quod est cum ipsis duabus viventibus, aut ob illud, quod est cum vna alia mortua. Similitudinaria est, quam incurrit initiatus ordine sacro, aut qui fecit votum solemne, si contrahat matrimonium, & consumet matrimonium cum vna solum, licet sit virgo, ut dicitur in iure, quo suppo-

c. acui-
us 16 d.

gl. in 2.
de biga-

21. quot
quot 27.
q. 1.

Cou. de
homi. 1.
par. nu. 1

Doc. in
ca. is qui
desenit.
exc. li. 6.

Nav. in
ma. c. 27
nu. 194.

Host. i. c.
ad aud.
de irreg.
Cov. in
cl. de ho
mic. 1. p.
nu. 3.

supposito ponamus conclusiones.

3 Prima Conclusio, Non incurrit hac irregularitatem ille; qui habet multas concubinas non coniunctas cum omnibus illis de facto, aut de iure, licet cognouerit eas existens coniunctus cum vna solum virgine ut dicitur in iure, nec incurrit eam ille, qui ducit aliquam virginem, quæ erat sponsata per verba de futuro cum alio; nec ille, qui duxit multas virgines, si non habuit copulam nisi cum vna, ut probat Nauar.

4 Secunda Conclusio. Qui contraxit cum muliere scurrili, ancilla, aut publica mima, non est bigamus, si erat virgo; verum est tamen, quod ipsa mortua non debet suscipere ordines, ut dicitur in iure; aduertaturque esse bigamum illum, qui contraxit cum muliere corrupta, quam cognouit, postquam ipse amiserat iudicium; cum hic postea recepto iudicio non possit ingredi religionem, attento quod vere consumauerit matrimonium, nec est bigamus, qui cognouit aliquam mulierem virginem, cum qua postea contraxit, quia huiusmodi mulier non dedit corpus suum multis, cum vnus solum cognouerit eam, ut resolunt Siluest & Couarr.

5 Tertia Conclusio. Certum est, quod bigami, sunt irregulares, ut allegantes decreta Canonica resolunt Sotus, & Driedus. Estque irregularis maritus, qui cognouit vxorē post commissum adulterium contra ipsum, licet cognouerit eam, postquam fecerat poenitentiam peccati sui reconciliata ipsi, ut post Ancarr. tenet Felyn. proceditque, licet maritus cognoscat vxorem suam adulteram ignorante ipso adulterium, quia hæc irregularitas non contrahitur ratione alicuius culpæ, nisi ob defectum significationis sacramenti ordinis; & ideo est irregularis ille qui ducit mulierem corruptam, ut resoluit Sotus, cum communi. Verum est tamen, quod contraria sententia est magis æqua, & est approbata per quandam legem partitaram. Et nota quod maritus, cui iubet iudex, quod recipiat vxorē suam adul-

teram, & soluit illi debitum, remanet irregularis, ut resoluit Driedus, & Ludouicus Lopez cum communi. Nota etiā, quod non sunt irregulares, qui cognouerunt multas mulieres cum animo non coniugali, sed fornicatio, ut clare colligitur ex iure.

6 Quarta Conclusio. Secularis, qui contraxit matrimonium nullum ob aliquod legitimum impedimentum, non incurrit hanc irregularitatem, quia in nulla iuris parte inuenitur huiusmodi irregularitas; & etiam quia omnis bigamia, aut est vera, aut interpretatiua, aut similitudinaria; & hic non incurrit irregularitatem veram, cum non contraxerit cum duabus vxoribus successiue, & valide: non interpretatiuam, quia non contraxit cum duabus inualide, nec cum vna valide, aut cum alia inualide, nec cum muliere corrupta valide, quæ sunt tres species bigamiæ interpretatiuæ ut dicit Nauarrus: Nec incurrit irregularitatem similitudinariam, quia non contraxit cum aliqua valide aut inualide post votum solemne religionis, aut ordinis sacri, in quibus casibus aliquis contrahit speciale matrimonium cum Christo, ut dicitur in iure: & ideo clericus ornatus ordinibus minoribus contrahens matrimonium, non contrahit irregularitatem bigamiæ, quia per hos ordines non contrahit speciale matrimonium cum Christo, ut dicit Nauarrus: aduertaturque non esse bigamum, qui duxit aliquam virginem, & ipsa mortua duxit aliam virginem, quam non cognouit, nec qui contraxit, cum corrupta, quam tamen non cognouit, nec qui contraxit cum virgine, quæ fuerat prius nupta alteri, non tamen fuit cognita ab eo, quia ut incurratur bigamia, requiritur copula, sic enim resoluit Siluester, & Nauarrus, aliq; DD communiter.

7 Quinta Conclusio. Non potest Episcopus dispensare cum bigamis, ut suscipiant ordines sacros, nec ut suscipiant ordines minores, ut resoluit Couarr. & post S. Thom. tenet Sotus, quod potest dispensare ad duos ordines minores, quod

Dric. v. su. pa. 234. Lo. in inst. conf. 1. p. c. 83. c. pe. & fi. d. 37.

Nau. in ma. c. 27 nu. 195.

c. r. cap. quotquor. 279. 1. Na. l. 1. conf. ix. de biga. conf. 1. Sil. ver. big. q. 3. § 4 Na. c. 27. cu. 96

Cou. in cl. sif. r. 1. p. c. 2. D. Th. in 4. d. 37.

c. pe. de big.

Nau. in ma. c. 27 nu. 195

c. si quis viduam 2. 24. di.

Sil. ver. big. q. 1. n. 2. Co. in cl. si sacrosus 3. p. n. 2. in fine. Sot. li 7 de iust. q. 6 ar. 2 Driedo de libertate chilian. l. 3. c. 3. fo. 116. ver. quid vlt. tra in argum. Fel. in c. gen. co. 6. d. 1. Sot. in 4. d. 27 q. 3. art. 1.

5010. d. quod debet intelligi, ut utatur receptis,
 art. 3. ut explicat Nauarr. Hinc sequitur, qd
 Nu. 6. debent cauere superiores regulares, ut
 27. nu. sunt Generales, Commissarij generales,
 197. §. 6. Prouinciales, & Vicarij, Prouincialis or-
 dinis minorum, ne concedant licetiam
 subditis suis, ut suscipiant ordines mi-
 nores, si inueniant, quod existentes in
 seculo incurrerunt hanc irregularitatē;
 quia licet ratione suorum priuilegiorū
 possint dispensare in aliis irregularitati-
 bus, in hac tamen non habent auctori-
 tatem, & ideo debent recurrere ad Sū-
 mum Pontificem pro dispensatione:
 quam in bigamia propria, veraque so-
 let concedere cum difficultate, licet in
 similitudinaria iusta de causa dispēset,
 ut dicit Couarr. & Nauarr. Notaque
 quod tenet Henriquez posse dictos pa-
 tres dispensare in dicta irregularitate,
 quæ oritur ex bigamia vera, dicens sic
 cōcessum esse a Sede Apostolica in quo-
 dam priuilegio Patribus Augustinia-
 nis, & allegat compendium, verbo, di-
 spēsatio §. 4. in quo nihil dicitur, potius
 in §. 12. dicitur contrarium secundum
 quandam concessionem factam nostre
 sacræ religioni. Verum est tamen, quod
 possent dicti patres dispensare in biga-
 mia similitudinaria, quæ accidit, quan-
 do quis ducit secrete aliquam existens
 in ordine sacro facta professione in ali-
 qua religione, quia per quoddam priui-
 legium Pij V. quod ego referro in expli-
 catione cruciatæ, habent dicti patres p-
 liati potestatem, quam concedit Conci-
 lium Tridentinum Episcopis dispensan-
 di in omnibus, quia secundum Nauar.
 ipsi possunt dispensare in hac irregula-
 ritate, cum sit pena ratione culpæ, &
 certum sit quod in omni irregularitate
 proueniente a delicto occulto dispensa-
 re potest Episcopus per Concilio Tri-
 dentino.

Na. ubi
 sup. nu.
 97. §. 7.

Concil.
 Tri. ses.
 24. de re
 for. c. 6.

8 Sexta Conclusio. Quæstio est inter
 Diuo Augustino, & D. Hieron. an per
 baptismum tollatur hæc irregularitas,
 communior, & verior opinio est, quod
 non, quia baptismus delet quidem om-
 nia peccata, sed ista irregularitas non

est peccatum, sed impedimentum, &
 incapacitas, quæ sine peccato contrahi-
 tur, ut colligitur ex his quæ tradit Co-
 uarr. l. c. num. 5.

De irregularitate, quæ oritur ex aliquo
 vitio corporis. Cap. CLVIII.

SUMMARIVM.

*An illi, qui habent aliquod vitium corpo-
 rale, possint suscipere ordines conclus. 1.
 numero 1*

*An, qui amittit digitos utriusque pedis, sit
 irregularis. concl. 2. num. 2.*

*An leprosi, & hermafrodita sint irregula-
 res. ibid.*

*An sit irregularis cecus oculo dextro. cō-
 clus. 3. num. 3.*

*An sit irregularis, qui habet amputatam
 aliquam aurem. ibid.*

*An sit irregularis surdus. conclusionem 4.
 numero 4.*

*An sit irregularis, qui fuit demonio ve-
 xatus, & qui laborat morbo caduco. con-
 clus. 5. num. 5.*

*An sit irregularis sacerdos, qui non po-
 test celebrare M. ssam ob debilitatem
 capitis, nisi habeat illud coopertum. con-
 clus. 6. num. 6.*

*An carens aliquo membro, aut parte mē-
 bris sit irregularis. concl. 7. num. 7.*

*An cui amputatum est aliquod membrum
 & aliquod delictum sit irregularis. ibid.*

*An carens membro, cuius defectus indu-
 cit irregularitatem, teneatur illud secū
 ferre. ibid.*

*An qui am. sit membrum genitale ob mor-
 bum gallicum sit irregularis. ibid.*

*An qui amputat sibi aliquid superfluum
 corporis, sit irregularis. ibid.*

*An Papa soleat dispensare in irregularita-
 te notabilis deformitatis. conclusion. 8.
 numero 8.*

*An multum deformis possit obtinere bene-
 ficium, licet habuerit dispensationem à
 Papa. concl. 9. num. 9.*

*An placeat Papa, quod sua mandata
 semper quis exequatur. ibid.*

An

An possit dispensare Episcopus in gravi deformitate concl. 10. num. 10

An qui statim accepto uino uomunt illud, sint irregulares, concl. 11. nu. 11

An uomens vinum cessante defectu possit celebrare sine dispensatione ibid.

An impotens ad celebrandum possit se exercere in alijs actibus ordinis sacri. ibidem.

An Papa possit dispensare ad Presbyteratum, qui non potest bibere vinum, quin euomat. conf. 12. num. 12.

An infames sint irregulares; & quis dicatur infamis. concl. 13. num. 13.

Prima Conclusio. Qui habent aliquem defectum corporalem, non possunt suscipere ordines, si vero de facto susceperint ordines, recipiunt characterem, ut resoluit Couarr. Plaza, & Menochius, Maggins, & nunc solum deformitas, quæ impedit tractare ministeria sacramentorum, efficit irregularitatem, ut si quis sit cæcus, aut mancus, quia si deformitas est parua, non cau-
sat hoc impedimentum; quod intelligitur ad recipiendos ordines sacros, quia ut utatur iam susceptis, solum erit deformitas impedimentum ad ministerium, quod non potest sine illo exerceri, & ideo qui caret digitis ad subleuandam hostiam consecratam, solum debet abstinere a celebratione, bene tamen poterit dicere Euangelium, & Epistolam, & audire confessionem, sic enim dicit communis. Noteturque, quod mancus, qui potest ministrare in altari sine baculo, non est irregularis, præcipue quando hic defectus accidit illi sine eius pulpa, sic enim tenet Siluest. & Nauarr. cum hic defectus non inducat notabilem deformitatem, nec scandalum in exercendis ordinibus.

Secunda Conclusio. Qui minoribus ordinibus initiatus ob aliquam ægritudinem amittit omnes digitos vtriusque pedis, exceptis pollicibus, non est irregularis; & ideo potest transire ad ordinem sacrum, & beneficium, cum hic defectus non inducat magnam defor-

mitatem, nec facit aliquem impotentem ad vsum ordinum, sic enim dicit Nauarr. Notaque, quod leprosi sunt irregulares non solum ad suscipiendos ordines sacros, sed etiam ad vtendum iam receptis, ut resoluit Siluest. Verum est tamen, quod si deformitas non est manifesta, non erit ei illicitum celebrare in aliquo loco secreto, immo, & in publico coram aliquibus leprosis, non vero coram sanis, si ad hoc habuerit vires. Nota etiam, quod hermaphroditi sunt irregulares, cum quibus solum Papa potest dispensare, quamuis habeant magis de sexu virili, quam de foemineo, ut resoluit Nauarr. quod si habeant æqualiter de vtroque sexu, sunt incapaces sacramenti ordinis.

Tertia Conclusio. Licet cæcus sit irregularis: qui tamen caret visione oculi dextri, ut videatur sanus, videtque bene cum oculo sinistro, non est irregularis, ut contra aliquos defendit Nauarr. dicens sæpe dedisse hoc consilium, quem sequitur Saizedus. Denique qualis sit deformitas inducens irregularitatem relinquitur arbitrio ordinarii, ut resoluit Menochius: & prælati regulares non habent potestatem arbitrandi, & iudicandi hoc, ut dicit Nauarr. licet sint, qui dicant contrarium quos sequitur Maiolus. Notaque, quod ille, qui caret aliqua particula auris, non est irregularis, licet erit irregularis, si tota sit amputata, sic enim dicit Nauarr.

Quarta Conclusio. Licet qui est surdus, possit suscipere ordinem presbyterii, videtur tamen non posse suscipere illud, qui omnino est sardus, ut dicit Maiolus: & ideo vix potest defendi a peccato, qui cum hoc defectu suscipit ordines. Dixi, vix, quia in aliquibus casibus poterit ordinari, cum ius non prohibeat expresse, illum suscipere ordinem, cum possit dicere Missam solus, & sine Ministro, qui respondeat illi, quem debeat audire, sic enim tenet quedam gloss. in casu simili, & tenet Nauarr.

Na. li. 5. conf. ut. de sent. exc. 97. fol. 630. Sil. ver. corpo. vit. q. 7.

Na. c. 27 nu. 203. Na. vbi sud. d. c. 27. nu. 199. Sal. in prac. cri. c. 17 nu. 46. Men l. 2 de arb. cen. 3. cas. 226. num. 8. Na. vb. sup. nu. 100. Maiol l. 1. de 17. reg. c. 2. in princ. Na. li. 5. conf. ut. de sent. exc. con. fil. vlt. Maiol. l. 1. de irre. c. 25. gl. in ca. hoc quo. que de conf. d. Nau. l. 1. ti. d. rep. q. 1. fol. 36 l. 13.

Co. vbi sup. Placade de li. 1. c. 35. n. 2. Mec. de arb. ceter. conf. Maggins li. 4. misc. c. 4.

Sil. ver. corpore vitiatum. Na. c. 27 nu. 199.

in quodam consilio dicens, quod securius est obtinere licentiam a Summo Pontif. ad celebrandum aliquando in aliquo loco secreto sine ministro, cum ordo dicendi Missam iubeat quod dicatur coram duobus, & per consuetudinem generalem, quæ postulat, ut saltem vnus assistat.

5 Quinta Conclusio. Qui fuit a demonio vexatus, licet constet per multum temporis spatium esse liberum, non debet ornari sacris ordinibus, si vero quando incurrit hoc malum erat ordine aliquo præditus, potest vti ordinibus susceptis, si constet, quod per spatium vnus anni est liber a tali malo, quod debet examinare Ordinarius, ut constat ex iure. Insanus vero, ac æger, qui laborat morbo caduco, si non constat per multum tempus esse liberos hac infirmitate, non possunt suscipere ordines, quod si malum illos apprehendit post ordines susceptos, & sepe frequenterq; eos vexat, non poterunt celebrare; si vero parum illos fatigauerit, poterunt celebrare simul cum alio sacerdote, qui sit paratus ad finiendum sacrificium apprehensis illis inter celebrandum; nisi quando apprehenduntur, emittant spumam circa os, & loquantur stulta, quia tunc nec cum dicto socio poterunt celebrare. Nec potest dispensare in hac irregularitate nisi Papa, ut dicit Nauarrus. Notaque, quod ille qui fuit insanus, & fræneticus non mutatis organis sensuum phrænesis solum processit ab aliqua infirmitate sine permutatione sensuum, sed solum iudicij, non remanent irregulares ad ordines, postquam fuerint sanitati, & iudicio restituti, sicut non est irregularis qui amisit iudicium ad aliquod tempus propter aliquam magnam passionem; sic enim dicit Nauarrus, si postea recuperet integre salutem; dicit enim ipse communicauisse hoc punctum cum hominibus grauib. & doctis ordinis D. Dominici, & sic debet intelligi, quod hoc super hoc puncto dicit Nauarrus in quodam consilio, quod dedit.

6 Sexta Conclusio. Non est irregularis sacerdos, qui non potest dicere Missam ob debilitatem capitis nisi illo cooperto, quia licitum est non solum debili, sed etiam sano celebrare cum amictu sacro supra caput, ut cum maiori attentione possint esse attentæ celebrationi. Est etiam licitum homini debilis capitis tempore frigoris celebrare capite cooperto aliquo birreto honesto saltem usque ad consecrationem, etsi est dubium de causa, an sit sufficiens necne, petatur licentia ab Episcopo, ut consultat Nau. Patres autem Provinciales religionum possunt dispensare in hoc cum suis subditis, cum habeant iurisdictionem quasi Episcopalem.

7 Septima Conclusio. Qui amputauit sibi aliquod membrum, aut partem, remanet irregularis, licet hic defectus non inducat aliquod impedimentum ad ministeria ecclesiastica; & idem est si iubeat alius, ut amputent ipsi dictum membrum, & etiam si alij amputent illud in pœnam delicti, præcipue si fuit membrum genitale, ut post Nauarrum, & alios resoluit, Salzedus. Quod si delictum, ob quod amputatum est illi membrum, fuit publicum, est irregularis; secus si fuit occultum, & ideo poterit suscipere ordines, & vti susceptis, ut resoluit Couarr. qui addit, quod in hoc casu ipse non absolueret omnino hunc ab hac irregularitate: unde non consentiret eum suscipere ordinem, nec vti susceptis sine dispensatione saltem Episcopi: si verò hic defectus accidit ei sine eius culpa; quia scilicet medici iussu illud amputari, aut inimici eius violenter & per vindictam; poterit quidem suscipere ordines, vel si euenit casus susceptis ordinibus, poterit illis vti. Nec qui caret aliquo membro, cuius defectus inducit irregularitatem, tenetur illud secum deferre, quia hoc est ridiculum, ut dicit Nauarrus. Noteturque esse irregularem illum, qui cognouit aliquam mulierem laborantem morbo gallico, quæ infirmitas communicata est illi, ut amitteret membrum genitale,

Nau. l. 3
concl. de cele.
missi cõ-
fil. 4 fol.

145.

Nau. in
Man. ca.
27. nu.
198. Sal-
zed. v. su.

Cou. in
cle. si fu-
ri. in ini-
tio. 1. pa-
nu. 6.

Na. d. c.
27. nu.
200.

c. si quis
15. q. 1.

Na. c. 27
nu. 205.

Nu. d.
c. 27. n.
203. &
c. 25. nu.
71.
Na. li. 5.
cõf. tit.
de. 21. &
q. 1. or.
cõf. 5.

le, quia inde solet sæpe accidere dictum malum, si tamen ob errorem inuincibilem, quam putauit sanam, erat tamen ægrotans morbo, non remanet irregularis, licet euenerit illi dictum malum; quia nec expressè, nec in sua causa uoluit hic amittere membrum suum. Aduertatur tamen, quod ille qui sua culpa habet aliquod membrum, aut aliquam eius partem non amputatam, sed solum contortam, debilem, aut alio modo extra locum suum naturalem, sicut, qui est mancus pede, aut habet partem brachij siccam, non est irregularis, si adhuc est idoneus ad celebrandum, sic enim colligitur ex quadam gloss. Siluest. & Turretemata, & Geminiano, qui dicunt quod qui amputat aliquid superfluum corporis, sicut qui habet sex digitos in vna manu, quia sic est natus, hic licet amputet illum sextum, non est irregularis.

8 Octaua Conclusio. Solum Papa potest dispensare in hac irregularitate secundum communem opinionem contra aliquos, quos adducit Coua. dicitq; Ioannes Stephanus, quod quando deformitas est notabilis, non solet Summus Pont. dispensare propter scandalum, quod fieret in populo Christiano. Possunt tamen Episcopi dispensare in ea, si habeant particularem facultatem ad illud, sicut habent etiam Generales nostræ sacræ religionis regulæ obseruantia, quia Iulius Secundus concessit, quod possent dispensare in omnibus irregularitatibus exceptis bigamiæ & homicidij voluntarij, & ea quæ oritur ex auxilio, & fauore dato ad dictum homicidium, & cum in hac concessione solum fiat mentio harum irregularitatum videtur, quod concedat illis Summus Pont. facultatem ad reliquas, & per consequens ad hanc, de qua agimus, quia ut dicunt Iuristæ, casus exceptus firmat regulam in contrarium: Prouinciales tamen, & eorum Vicarij (non inuenio) quod hanc habeant auctoritatem, nisi procedat ipsa irregularitas ex aliquo delicto occulto

commisso à regularibus.

9 Nona Conclusio. Homo nimis deformis, qui obtinuit à Papa commissionem, ut eius Episcopus dispensaret cum illo, ut suscipiat ordines & habeat beneficium; si hic antequam dispensaretur, obtinuit aliquod beneficium parochiale alterius diœcesis, & eius diœcesis Episcopus inueniat illum idoneum, si hic Episcopus constrictus precibus dedit illi beneficium prædictum, peccauit mortaliter, cum magis teneretur obedire Deo, quam hominibus; Deus autem vult, quod huiusmodi hominibus non detur beneficium, placetq; sæpe Papæ, quod eius mandata non mandentur executioni, quando est iniusta causa, ut supplicetur de illis inde; & alijs etiam rationibus concludit Nauarrus, quod propter scandalum, quod efficitur in populo, potest Episcopus litigare cum eo ob salutem animarum, & eiusdem etiam, ut deuitet hoc scandalum, & aduocatus fisci Episcopi ob bonum publicum potest intromitti in hoc negotium.

10 Decima Conclusio. Si defectus corporalis non est ita grauiter deformis, nec facit hominem inhabilem ad celebrandum, sicut si haberet aliquod membrum occultum incisum, ut dictum est supra in septima conclusione, & si incidere hoc membrum, aut eius partem procederet ab aliquo occulto delicto, potest Episcopus dispensare, nisi irregularitas fuerit iam posita in iudicio, ut constat ex Concilio Tridentino, ita ut etiam si culpa, ob quam incisa fuit pars dicti membri, fuerit eiusdem irregularis, & fuerit nota omnibus, & publica, ac multum enormis, non desunt homines docti, qui dicunt, quod etiam post Concilium Tridentinum potest Episcopus dispensare, quia illud Concilij Tridentini est privilegium, & non restringit potestatem, quam ante illud habebant Episcopi, sed potius ampliat: & secundum ius, ut affirmant Hostiensis, & Abbas, habebant Episcopi auctoritatem ad hoc faciendum: si vero defe-

ctus

Nau l. 7.
côl. tit.
de corp.
viti.
concl.

Concil.
Tri. sess.
24. ca. 6.
de ref.

c. 1. de
corp. vi.
tia. vbi
Hostiæ.
& Abb.

gl. in c.
qui par-
te d. 18.
Sil. ver.
corpore
viti. q. 3.
§. 4. Tur-
recr. &
G. min.
in d. c. q.
partem.

Cou. v.
bi su. n. 7
Steph. d.
literis
gratiz 1.
p. c. 193.

Hab. in
côpend.
priui. vi.
disp. §.
20.

Etus corporalis fuerit non solum ex parte membri occulti, sed totius membri amputati illi ob aliquod delictum publicum, in hoc casu nec antea, nec post Concilium possunt Episcopi dispensare, quia hoc est mutilatio membri, quæ est reseruatæ Summo Pont. ut dictum est in septima conclusione, & probatur à Concil. Trident.

Concil.
Tri. vbi
sup.

sil. ver.

corp vi-

tia. q. 7.

Na. c. 27

n. 104. c.

comp d

cōf. d. 2.

11 Undecima Conclusio. Ille, qui nō potest bibere vinum, quin statim vovet illud, est irregularis, ut dicunt Silvester, & Nauarrus, quia hic est impotens ad celebrandum, cum necessario debeat celebrari sub utraque specie, ut determinatum est in iure, & si quis incidat in hanc infirmitatem post ordines susceptos, licet non possit celebrare, poterit tamen se exercere in alijs actibus ordinis sacri, cessanteq; hoc defectu poterit celebrare sine dispensatione; & idē debet dici, quando irregularitas fuerit contracta ratione alicuius defectus corporis, aut animæ, quia cessante dicto defectu poterit uti ordinibus receptis, imō suscipere de nouo, & licet actu habeat hunc defectum, poterit tamen suscipere ordines minores sine dispensatione, ut dicit Nauarrus; quia hi ordines non solent suscipi tam proxime respectu ordinis sacerdotalis, ut solet recipi ordo Diaconatus, & Subdiaconatus.

Na. vbi
sup.

12 Duodecima Conclusio. Licet Papa possit dispensare cum aliquo, qui habeat defectum conclusionis præteritæ, ut possit suscipere ordinem subdiaconatus, & diaconatus non potest tamen dispensare, ut habens hunc defectum suscipiat ordinem presbyterij, quia licet possit dispensare in omni irregularitate Canonica, in hac tamen non potest dispensare, cum hæc non solum sit irregularitas Canonica, & impedimentum Canonicum, sed impedimentum naturale, viso quod non potest celebrare sub utraque specie, sicut non potest dispensare in quavis alia irregularitate proveniente à defectu, qui facit hominem impotentem ad celebrandū, sicut si deest illi aliqua manus, aut esset

omnino surdus, aut ignorans illius linguæ, in qua solet Missa celebrari, aut si æqualiter est hermaphroditus.

13 Decimatertia Conclusio. Infames sunt irregulares tam de facto quam de iure. Infamis de facto est ille, qui committit aliquod delictum, de quo oritur infamia; infamis vero de iure est, qui exercet aliquod officium infame, sicut est carnifex, & satellites. Et in ea, quæ nascitur ex infamia iuris solus Papa dispensat, nisi Episcopus dispensans in delicto ad quod extenditur eius potestas, accessorie deleat infamiam; & in ea, quæ nascitur ex infamia facti, sicut est illa, quæ nascitur ex crimine notorio; potest etiam Episcopus dispensare; & quæ deletur per aliquam manifestam emendationem vitæ, ut resoluit Nauarrus.

Na. vbi
sup. nu.
204.

De irregularitate ex defectu animæ. Cap. CLIX.

SUMMARIVM.

An qui descendunt ex noviter conversis à gentilitate, aut iudaismo, aut maurisma, possint suscipere ordines sacrum, concl. 1. num. 1.

An filij hereticorum possint suscipere ordines, concl. 2. nu. 2.

An sit irregularis publicus peccator administrans publicè ordines sacros, concl. 3. nu. 3.

An possit Episcopus dispensare cum neophitis, concl. 4. nu. 4.

1 **P**rima Conclusio. Prohibitum est, quod noviter conversi à gentilitate, iudaismo, aut maurisma possint suscipere ordines per Concil. Nicenū, ut dicit Cou. & Maiolus. Verum est tamē, quod tantum possent prodesse christianitati, ut non solum possit suscipere ordinem, sed etiam habere beneficiū ecclesiasticū, ut ordinatum est in iure, & notat Romanus. Et nota quod procedentes à mauris, aut iudeis noviter conversis non sunt privati facultate

Concil.
Nic. Ha-
betur in
ca. quo-
niā. 48.
d. Cou-
vbi sup.
§ 2. n. 7.
Maiol. l.
1. de re-
re. c. 3. c.
1. 57 di.
Roma.
sing 416

Cor. v-
bi sup.
Oralora
de nob.
2. p. 3. p.
princ. c.
7. p. tot.
c. statu-
rum feli-
cis rec.
de hær.
1. 6. sept.
cens. in
inf. cat.
ti. 19. nu-
mer. 15.
Concil.
Tri. sess.
23. ca. 7
de ref.
salz. in
practic.
cri. c. 22
p. 77

tate suscipiendi ordines, & habendi be-
neficia ecclesiastica, vt resoluit Cou. &
Oralora.

2. Secunda Conclusio. Filij hæretico-
rum non possunt suscipere ordines, sic
enim ordinatum est in Concil. Hispal.
quod debet intelligi, si eorū patres mo-
riantur in hæresi absque reconciliatio-
ne ecclesiæ, & ex parte patris sunt ex-
clusi vsque ad secundum gradum inclu-
siue, & ex parte matris vsque ad primū
gradum inclusiue, vt colligitur ex iure
ponderato ad huc propositum per Iaco-
bum Septimacensem, & inde secundū

ius non possunt reliqui expelli a rece-
ptione ordinum sacrorum & hoc sen-
su debet explicari Conc. Trid. præcipiēs
Episcopis, vt antequam acceptent ali-
quem ad ordines, cognoscant quo ge-
nere oriatur. vt aduerit Salzedus, quia
Conc. nō ponit nouum impedimentū,
sed iubet solum, ut custodiatur, quod a
iure dispositum est, sicque dicunt Silue-
ster, Couaruias, Borgasius, & alij, quos
refert Spinus, quod illi, qui nascuntur
ex genere maurorum, aut iudæorum,
possunt suscipere ordines sacros.

3. Tertia Conclusio. Non est irregu-
laris publicus peccator, ministrās ordi-
nes sacros publice, antequam faciat pœ-
nitentiam, quia hic solum est irregula-
ris quoad se, non vero quoad alios, &
idem debet dici de publico concubina-
rio, si publice celebret, vt cōtra aliquos
tenet Couarr. Verum tamen addit ha-
bens respectum ad opinionem contra-
riam, quæ est communis, quo ipse con-
suleret dicto concubinario, vt obrine-
ret dispensationem, & absolutionem a
Papa, cum tam graues homines retine-
ant, quod sit ipso iure suspensus, & per
consequens celebrās irregularis. A qua
opinionē discedit Medina, in sum. c. 39.
pag. 2. vt dicitur in hac p. p. c. 182. nu. 2.
& p. 5 cap. 69. num. 1.

4. Quarta Conclusio. Episcopus potest
dispensare cum nouiter conuersis, vt re-
cipiant ordines sacros, & possint obti-
nere beneficium ecclesiasticum, si ha-
beant experientiam suorum morum, &

Con. in
Clem. si
furiosus

Christianitatis ita vt videantur Chri-
stiani veteres, vt colligitur ex iure, & re-
soluit Couarr.

De irregularitate, ex seruitute, & li-
gamine matrimonij.
Cap. CLX.

S V M M A R I V M.

An serui possint suscipere ordines, & si su-
sceperint, recipiant characterum. concl.
1. num. 1.

An maritus propter uxoris adulterium
possit ingredi Religionem, & an in se-
culo existens possit fieri sacerdos. concl.
2. num. 2.

An coniugatus suscipiēs ordinem sacrum
extra casus a iure concessos. sint irregu-
laris, & an Episcopus cum hoc possit di-
spensare. concl. 3. nu. 3.

1. Prima Conclusio. Nullus seruus
potest suscipere ordines, nisi pri-
us sit liber, si vero aliquis suscepit, re-
cipiet characterē, vt resoluit Sotus, erit in
depositus, & tradetur dño suo, vt post
alios tradit Maiolus, qui dicit, quō tolla-
tur hæc irregularitas, quod relinquo, p-
pterea qd raro accidat, sicut passim o-
mitto multa alia, q̄ nō habētur i praxi.

2. Secunda Concl. Maritus ob adulte-
rium uxoris potest ingredi religionem,
& profiteri in ea, nec vxor pbatā adul-
tera potest illum impedire, & pōt in ea
existens suscipere ordines sacros, immo
in seculo pōt fieri sacerdos vxore inui-
ta, vt tradit Sotus, Palacius, & Gutier.
qui affirmat vidisse hominē sacerdotē
viuente vxore adultera possidere bene-
ficiū curā animarū habēs, & postea fuit
Canonicus doctoralis cuiusdā ecclesiæ
cathedralis horū regnorū Castellę. Ve-
rum est tñ, quod hoc non debet conce-
di propter scādalum, & multa alia, quæ
progressu temporis solent euenire, &
hoc probant rōnes allegatę in cōtrariū.

3. Tertia Conclusio. Coniugatus
qui suscipit ordinem sacrum extra-
casus

Christianitatis ita vt videantur Chri-
stiani veteres, vt colligitur ex iure, & re-
soluit Couarr.

De irregularitate, ex seruitute, & li-
gamine matrimonij.

Cap. CLX.

S V M M A R I V M.

An serui possint suscipere ordines, & si su-
sceperint, recipiant characterum. concl.

1. num. 1.

An maritus propter uxoris adulterium
possit ingredi Religionem, & an in se-
culo existens possit fieri sacerdos. concl.

2. num. 2.

An coniugatus suscipiēs ordinem sacrum
extra casus a iure concessos. sint irregu-
laris, & an Episcopus cum hoc possit di-
spensare. concl. 3. nu. 3.

1. Prima Conclusio. Nullus seruus
potest suscipere ordines, nisi pri-
us sit liber, si vero aliquis suscepit, re-
cipiet characterē, vt resoluit Sotus, erit in
depositus, & tradetur dño suo, vt post
alios tradit Maiolus, qui dicit, quō tolla-
tur hæc irregularitas, quod relinquo, p-
pterea qd raro accidat, sicut passim o-
mitto multa alia, q̄ nō habētur i praxi.

2. Secunda Concl. Maritus ob adulte-
rium uxoris potest ingredi religionem,
& profiteri in ea, nec vxor pbatā adul-
tera potest illum impedire, & pōt in ea
existens suscipere ordines sacros, immo
in seculo pōt fieri sacerdos vxore inui-
ta, vt tradit Sotus, Palacius, & Gutier.
qui affirmat vidisse hominē sacerdotē
viuente vxore adultera possidere bene-
ficiū curā animarū habēs, & postea fuit
Canonicus doctoralis cuiusdā ecclesiæ
cathedralis horū regnorū Castellę. Ve-
rum est tñ, quod hoc non debet conce-
di propter scādalum, & multa alia, quæ
progressu temporis solent euenire, &
hoc probant rōnes allegatę in cōtrariū.

3. Tertia Conclusio. Coniugatus
qui suscipit ordinem sacrum extra-
casus

2. casus

301. in 4
d. 25. q.
1. art. 1.
Maio.
de irre.
vbi sup.
c. 35

301. in 4
d. 17. q. 1
art. 4. in
fin si &
Pal. ibi
Cor. de
casib. q.
138. 178
Gut. de
quæ. ca.
no. c. 23

301. in 4
d. 17. q. 1
art. 4. in
fin si &
Pal. ibi
Cor. de
casib. q.
138. 178
Gut. de
quæ. ca.
no. c. 23

301. in 4
d. 17. q. 1
art. 4. in
fin si &
Pal. ibi
Cor. de
casib. q.
138. 178
Gut. de
quæ. ca.
no. c. 23

301. in 4
d. 17. q. 1
art. 4. in
fin si &
Pal. ibi
Cor. de
casib. q.
138. 178
Gut. de
quæ. ca.
no. c. 23

301. in 4
d. 17. q. 1
art. 4. in
fin si &
Pal. ibi
Cor. de
casib. q.
138. 178
Gut. de
quæ. ca.
no. c. 23

301. in 4
d. 17. q. 1
art. 4. in
fin si &
Pal. ibi
Cor. de
casib. q.
138. 178
Gut. de
quæ. ca.
no. c. 23

301. in 4
d. 17. q. 1
art. 4. in
fin si &
Pal. ibi
Cor. de
casib. q.
138. 178
Gut. de
quæ. ca.
no. c. 23

301. in 4
d. 17. q. 1
art. 4. in
fin si &
Pal. ibi
Cor. de
casib. q.
138. 178
Gut. de
quæ. ca.
no. c. 23

301. in 4
d. 17. q. 1
art. 4. in
fin si &
Pal. ibi
Cor. de
casib. q.
138. 178
Gut. de
quæ. ca.
no. c. 23

301. in 4
d. 17. q. 1
art. 4. in
fin si &
Pal. ibi
Cor. de
casib. q.
138. 178
Gut. de
quæ. ca.
no. c. 23

301. in 4
d. 17. q. 1
art. 4. in
fin si &
Pal. ibi
Cor. de
casib. q.
138. 178
Gut. de
quæ. ca.
no. c. 23

301. in 4
d. 17. q. 1
art. 4. in
fin si &
Pal. ibi
Cor. de
casib. q.
138. 178
Gut. de
quæ. ca.
no. c. 23

301. in 4
d. 17. q. 1
art. 4. in
fin si &
Pal. ibi
Cor. de
casib. q.
138. 178
Gut. de
quæ. ca.
no. c. 23

301. in 4
d. 17. q. 1
art. 4. in
fin si &
Pal. ibi
Cor. de
casib. q.
138. 178
Gut. de
quæ. ca.
no. c. 23

301. in 4
d. 17. q. 1
art. 4. in
fin si &
Pal. ibi
Cor. de
casib. q.
138. 178
Gut. de
quæ. ca.
no. c. 23

301. in 4
d. 17. q. 1
art. 4. in
fin si &
Pal. ibi
Cor. de
casib. q.
138. 178
Gut. de
quæ. ca.
no. c. 23

301. in 4
d. 17. q. 1
art. 4. in
fin si &
Pal. ibi
Cor. de
casib. q.
138. 178
Gut. de
quæ. ca.
no. c. 23

301. in 4
d. 17. q. 1
art. 4. in
fin si &
Pal. ibi
Cor. de
casib. q.
138. 178
Gut. de
quæ. ca.
no. c. 23

301. in 4
d. 17. q. 1
art. 4. in
fin si &
Pal. ibi
Cor. de
casib. q.
138. 178
Gut. de
quæ. ca.
no. c. 23

301. in 4
d. 17. q. 1
art. 4. in
fin si &
Pal. ibi
Cor. de
casib. q.
138. 178
Gut. de
quæ. ca.
no. c. 23

301. in 4
d. 17. q. 1
art. 4. in
fin si &
Pal. ibi
Cor. de
casib. q.
138. 178
Gut. de
quæ. ca.
no. c. 23

301. in 4
d. 17. q. 1
art. 4. in
fin si &
Pal. ibi
Cor. de
casib. q.
138. 178
Gut. de
quæ. ca.
no. c. 23

301. in 4
d. 17. q. 1
art. 4. in
fin si &
Pal. ibi
Cor. de
casib. q.
138. 178
Gut. de
quæ. ca.
no. c. 23

301. in 4
d. 17. q. 1
art. 4. in
fin si &
Pal. ibi
Cor. de
casib. q.
138. 178
Gut. de
quæ. ca.
no. c. 23

301. in 4
d. 17. q. 1
art. 4. in
fin si &
Pal. ibi
Cor. de
casib. q.
138. 178
Gut. de
quæ. ca.
no. c. 23

301. in 4
d. 17. q. 1
art. 4. in
fin si &
Pal. ibi
Cor. de
casib. q.
138. 178
Gut. de
quæ. ca.
no. c. 23

301. in 4
d. 17. q. 1
art. 4. in
fin si &
Pal. ibi
Cor. de
casib. q.
138. 178
Gut. de
quæ. ca.
no. c. 23

301. in 4
d. 17. q. 1
art. 4. in
fin si &
Pal. ibi
Cor. de
casib. q.
138. 178
Gut. de
quæ. ca.
no. c. 23

301. in 4
d. 17. q. 1
art. 4. in
fin si &
Pal. ibi
Cor. de
casib. q.
138. 178
Gut. de
quæ. ca.
no. c. 23

301. in 4
d. 17. q. 1
art. 4. in
fin si &
Pal. ibi
Cor. de
casib. q.
138. 178
Gut. de
quæ. ca.
no. c. 23

301. in 4
d. 17. q. 1
art. 4. in
fin si &
Pal. ibi
Cor. de
casib. q.
138. 178
Gut. de
quæ. ca.
no. c. 23

301. in 4
d. 17. q. 1
art. 4. in
fin si &
Pal. ibi
Cor. de
casib. q.
138. 178
Gut. de
quæ. ca.
no. c. 23

301. in 4
d. 17. q. 1
art. 4. in
fin si &
Pal. ibi
Cor. de
casib. q.
138. 178
Gut. de
quæ. ca.
no. c. 23

301. in 4
d. 17. q. 1
art. 4. in
fin si &
Pal. ibi
Cor. de
casib. q.
138. 178
Gut. de
quæ. ca.
no. c. 23

301. in 4
d. 17. q. 1
art. 4. in
fin si &
Pal. ibi
Cor. de
casib. q.
138. 178
Gut. de
quæ. ca.
no. c. 23

301. in 4
d. 17. q. 1
art. 4. in
fin si &
Pal. ibi
Cor. de
casib. q.
138. 178
Gut. de
quæ. ca.
no. c. 23

301. in 4
d. 17. q. 1
art. 4. in
fin si &
Pal. ibi
Cor. de
casib. q.
138. 178
Gut. de
quæ. ca.
no. c. 23

301. in 4
d. 17. q. 1
art. 4. in
fin si &
Pal. ibi
Cor. de
casib. q.
138. 178
Gut. de
quæ. ca.
no. c. 23

301. in 4
d. 17. q. 1
art. 4. in
fin si &
Pal. ibi
Cor. de
casib. q.
138. 178
Gut. de
quæ. ca.
no. c. 23

301. in 4
d. 17. q. 1
art. 4. in
fin si &
Pal. ibi
Cor. de
casib. q.
138. 178
Gut. de
quæ. ca.
no. c. 23

301. in 4
d. 17. q. 1
art. 4. in
fin si &
Pal. ibi
Cor. de
casib. q.
138. 178
Gut. de
quæ. ca.
no. c. 23

301. in 4
d. 17. q. 1
art. 4. in
fin si &
Pal. ibi
Cor. de
casib. q.
138. 178
Gut. de
quæ. ca.
no. c. 23

301. in 4
d. 17. q. 1
art. 4. in
fin si &
Pal. ibi
Cor. de
casib. q.
138. 178
Gut. de
quæ. ca.
no. c. 23

301. in 4
d. 17. q. 1
art. 4. in
fin si &
Pal. ibi
Cor. de
casib. q.
138. 178
Gut. de
quæ. ca.
no. c. 23

301. in 4
d. 17. q. 1
art. 4. in
fin si &
Pal. ibi
Cor. de
casib. q.
138. 178
Gut. de
quæ. ca.
no. c. 23

Sot. in 4
dist. 5. q. 1.
2. 2. cōc.
3. extra.
antiquae
de vot.
pro.

casus a iure concessos, remanet irregularis, ut dicit Sotus, & colligitur ex quadam extrauaganti Ioan. XXII. duratq; hæc irregularitas etiam in mortua vxore; poterit tamen dispensare cum illo Episcopus, si faciat professionem in aliqua religione approbata ut dicit Nauar.

De irregularitate, ob defectum illegitimatis, siue natalium.

Cap. CLXI.

SUMMARIVM.

An illegitimi sint irregulares, licet sint multum occulti. concl. 1. nu. 1.

An expositi sint irregulares. ibid.

An possit Episcopus per Concil. Trident. dispensare in hac irregularitate, licet sit occulta. & an possit dispensare saltem, ut recipiat ordines minores. concl. 2. nu. 2. & concl. 3. nu. 3.

An illegitimi fiant legitimi, per matrimonium parentum concl. 4. num. 4.

An legitimatio facta per Principes secularis liberet ab irregularitate. ibid.

c. 1. de filiis pre.
Rebus.
in præ.
benef. in
par d. di
spen. lu.
defec.
natal. f.
407.
Nau. c.
27. nu.
202.
salz. in
pr. crim.
c. 14. p. 2.
33.

Maio. d.
reg. c. 7.
num. 3.

Prima Conclusio. Illegitimi sunt irregulares, & ideo licet susceptis ordinibus recipiant caracterem, non recipiunt executionem ipsius ordinis, ut determinatum est in iure, & tradit late Rebuffus; quod procedit, licet defectus matrimonii sit occultus & ipse patiens teneatur pro legitimo, ut sunt multi, qui coniuncti matrimonio habuerunt filios de adulterio, ut aduertit Nauarr. si autem mater dicat filio esse illegitimum, non tenetur credere illi, ut resoluunt multi allegati a Salzedo, qui dicit securius esse in hoc casu non suscipere ordines, si vero iam est præditus ordine, inspiciat, quid sibi conscientia dicat interiori & secundum eam poterit regulari sic enim tenet Maiolus. Hinc est, quod filius præbiteti habitus ex muliere nupta tam occulte, ut non possit probari nisi dicto ipsius matris, ipsa dicente non potest suscipere ordines, ut tenet

Nauarr. sequens alios contra Castrum, a quo sequens Nau. discedit Corduba; hoc autem debet intelligi, si vxor fuerit mulier honore prædita, & bona conscientia, nec assueta mendacijs, præcipue, si huic filio manifestauerit articulo mortis, aut in quadragesima, alioque tempore confessionum, & si non obstante dicto matris suscepit ordines putans se irregulare secundum dictum, & obtinuit aliquod beneficium ecclesiasticum, posseditque illud, clarum est, quod remanet inhabilis ad illud possidendum, & ideo debet petere dispensationem irregularitatis faciens mentionem in supplicatione qualiter accepit possessionem dicti beneficii; & obtenta dispensatione irregularitatis, & inhabilitatis Episcopus poterit ei occulte conferre collationem beneficii. Notaque, quod pueri expositi foribus ecclesie, cuius parentes ignorantur non putantur illegitimi quia multi legitimi fuerunt sic contempti a parentibus ut legitur de Semiramide, Paride, Cyro, & Moyse, ut defendit contra multos Paleotus, & Menochius. Verum est tamen, quod hi non debent promoueri ob suspensionem, quæ est de eorum illegitimatione: si vero suscipiant ordines, non debent priuari usu ordinum, ut resoluit Salzedus concordans sic diuersas opiniones, quæ sunt super hoc puncto. Nota etiam, quod illegitimi, qui susceperunt ordines, non incurrunt aliam irregularitatem celebrantes, antequam obtineant dispensationem, ut tenent post alios Couarr. & Nauarrus. Nota etiam, quod filii nati ex matrimonio inualido ob aliquod impedimentum, quod postea cognitum fuit, non sunt irregulares, sed potius habentur pro legitimis, ut dicitur in iure: quod debet intelligi, si ignorantia fuit inuincibilis huius impedimenti, quia qui geniti fuere, cessante ignorantia parentum sunt illegitimi, ut dicitur in iure; sicut sunt etiam geniti ab eis qui contraxerunt clandestine in gradu prohibito, licet ignorauerint impedimentum, ut constat ex Concilio Trident.

Na. d. c.
27. n. 192
cat. de l.
pena. c.
vlt. con.
3. cor. l. 1
qq. q. 35
p. 279.
col. 1. v.
ex dict.

Paleo. d.
notis &
spurijs
ca. 63. n.
3. Men.
de ar. l.
2. cen. 4.
casu 396
Salzed.
ver. su.
c. 14. p.
35

Con. in
cl. si fur.
io. 5. 1.
n. 3. Na.
in ca. si
quando
exc. 11.
de rest.
& i. Ma.
c. 27. n.
194. c. 2
qui filij
sint leg.
c. cl. pro
hibito
§. si quis
vero de
clan. de
sp. Cōc.
Tri. sel.
24. dere
for. mat
c. p. 1.

Concil.
Tri. sels.
24. d. re-
for. c. 6.
Na. c. 27
n. 194.

2. **Secunda Conclusio.** Non potest Episcopus per Concil. Trid. dispensare in hac irregularitate, licet sit occulta, quia non procedit ex delicto occulto eiusdem illegitimi irregularis; quia sic posset quidem Episcopus, & eius Vicarij dispensare secundum potestatem, quam dat eis Concil. Trid. & tradit Nau. patres vero Generales, Provinciales, & Vicarij provinciales nostræ sacræ religionis, & qui gaudent eius privilegijs, non habent, q. dispensent cum suis subditis profellis, quia per professionem ablata est hæc irregularitas, quia præsumitur quod non imitabuntur patres in inconuenientia, vt defunctur in iure, & resoluit Sotus.

c. 1. de fi-
lijs p. sb.
h. 6. sot.
l. 4. d. 25
q. 1. ar. 2

3. **Tertia Conclusio.** Potest Episcopus dispensare cum illegitimis, vt possint accipere ordines minores, vt dicitur in iure, & idem potest facere capitulum sede vacante, cum succedat Episcopo in totum (quod est iurisdictio ordinaria loquendo regulariter) exceptis casibus expressis in iure, vt resoluit Franciscus de Pauino; quod constat, quia dispensatio illegitimarum pertinet ad iurisdictionem ordinariam Episcopi, sic enim tenet Nauar.

Francis.
de Paui-
no d. of.
ca. sede
vac. c. 7.
pa. 1. &
melius
c. 1. n. 3.
Na. li. 1.
c. 1. de
r. p. ord.
conf. 28.
Sil. ver.
filij 5. 7.

4. **Quarta Conclusio.** Filij habitij ex duobus solutis, qui potuerunt contrahere, si postea contrahant parentes, efficiuntur legitimi, & per consequens non remanent irregulares, vt resoluit Silu. quod est verum, licet vnus eorum contraheret prius cum alia, quia si ipsis mortuis contrahat cum illa soluta, cum qua habuit filium, remanet ille filius legitimus. Dixi, cum qua poterat contrahere quia si non poterat contrahere cum illa ob aliquod impedimentum, licet postea tollatur impedimentum per dispensationem, aut alio modo, & contrahant, non remanent filij legitimi, & per consequens sunt irregulares, vt dicit Siluester, nec sufficit, quod ius civile, aut princeps secularis faciant eos legitimos, vt non remaneant irregulares, quia illa legitimatio solum valet ad res veritas illis à iure civili, & legibus illorum principum.

Silu. vbi
sup.

De irregularitate ob defectum scientiæ. Cap. CLXII.

S Y M M A R I V M .

An qui non habet sufficientem scientiam, possint suscipere ordines, concl. 1. nu. 1.

An religiosi, qui sciunt legere bene, & cantare possint suscipere ordines, licet non sciant vt alij. ibidem.

An, vt aliquis recipiat ordinem presbyterij, sit necesse, vt sciat audire confessione. concl. 2. nu. 2.

Quis possit dispensare in hac irregularitate. ibid.

1. **Prima Conclusio.** Qui non habet sufficientem scientiam, non possunt suscipere ordines, vt definitum est in iure, & tradit Sotus, Maiolus, & Nauarrus: scientia autem necessaria ponitur à Concil. Trid. dicente quod non detur prima tonsura nisi confirmatis, & qui sciunt doctrinam Christianam, & qui sciunt legere; ordines vero minores non dentur nisi scientibus linguam latinam, vt tradit post alios Nauarr. deferendo testimonium parochi, & magistri scholæ de suis moribus, & scientia: ordines vero maiores non dentur, nisi illis qui sunt recte exercitati in minoribus, & presbyterium non confertur nisi illi, qui sciat docere populū necessaria ad salutem animarum. Verum est tamen, quod ille, qui sine vilo genere litterarum suscepit ordines, recipiet quidem caracterem, vt dicunt Sotus, & Maiolus, debet tamen puniri pena arbitraria ab Episcopo; vt dicitur in Concilio Toletano 8. & vt hoc impleatur præcipit Conc. Trid. quod non solum clerici seculares, sed etiā regulares sint examinati ab Episcopo, qd examen debet fieri feria quarta ante ordines: Episcopi aut qui dant litteras dimissorias, debent prius examinare illos, quibus illas dederint si fuerint presentes, si vero fuerint absentes examen pertinet ad Episcopum, qui debet ordinare, vt colli-

30. in 4.
d. 25. q.
1. art. 1.
Maio. l.
1. d. irre-
c. 32. Na-
uarr. c.
d. referi.
exc. 12.
in prin.
Coc. Tr.
sels. 23. c.
4. & c. 11
& c. 13.
Na. c. 27
n. 205.

Sot. l. 4.
d. 25. q. 1
a. 2. Ma-
l. 1. de ir-
reg. c. 31
nu. 11.
Coc. To-
let. 8. c. 8
Coc. Tr.
vbi su. c.
5. & c. 13
Coc. Tr.
vbi su. c.
4. & 7.

Concil. Cartag. 3. c. 22. habet. in c. nullus ordine iuncta gl. ibi 24 d. Silu. verb. or do 1. q. 2. Rebuff. de cler. ad sac. ordi. malè prom. gl. 4. nu. 11. maiol. li. 1. irreg. c. 31. n. 3. & 10. Hér. de sacra. ordi. li. 10. c. 16. i. fi. cōc. Tr. vbi sup. c. 14.

gitur ex eodem Concil. quod examen potest sine vilo peccato remitti ab Episcopis, quando qui est examinandus sit persona multæ famæ, virtutis, & litterarum, vt insinuat Concil. Cartag. 3. & tradunt Siluest. & Rebuffus. Nota autem esse licitum Episcopo ordinare in sacris aliquem religiosum recte legentem, & cantantem, licet nō multum sciat, quia cum exercitetur in societate reliquorū, videtur idoneus, vt tenet Maiolus, & alij allegati ab Henriquez.

2. Secunda Conclusio. Vt quis suscipiat ordinem presbyterij, non est necesse, quod examinetur an sit sufficiens ad audiendas confessiones, nec obstat qd Concilium Trident. ordinauerit, quod sit sufficienter examinatus, an sit sufficiens ad docendum populum necessaria ad salutem animæ, & administrationem sacramentorū, cum videamus, quod postea vsus acceperit contrarium inter gentem doctam, & religiosam, & etiam quia idem Concil. præcepit, quod nullus presbyter, licet sit regularis, audiat confessiones seclarium, nisi fuerit examinatus, & approbatus ab Ordinario; quod non ordinaret, si putaret, quod presbyter esset examinandus ante receptionem presbyterij ad audiendas confessiones. Nec obstat Concil. Bracharense ordinans, quod illi debent scire audire confessiones seclarium, quia solum loquitur de illis, qui suscipiunt ordinem presbyterij ad titulum alicuius beneficii curam animarum habentis, vt constat ex notationibus, quæ sunt in principio dicti Concilij Bracharensis. Aduertatur autem, quod solus Papa potest dispensare in hac irregularitate; & hoc numquam, aut raro directè facit, quamquam indirectè dispensando cum aliquo super ætate necessaria ad di-

cendum, quia crescente ipsa ætate præsumitur, quod studebit, quod etiam dicit Nauarrus.

Na. c. 27
nu. 205.

De Irregularitate ex defectu liberationis. Cap. CLXIII.

SVMMARIUM.

An publicis, vel priuatis ratiocinijs obligati sint semper irregulares, nu. 1.

1. **C**ertum est, quod qui tenentur reddere rationes, non possunt admitti ad ordines, quando tenentur ratione alicuius publicæ administrationis, quia si fuerit priuata, non est impedimentum, nisi lite pendente contra illum, in qua arguatur de aliquo dolo facto in administratione; quia si suscipiat ordines, est dignus vt deponatur, licet voti compos euadat, vt resoluit Salzedus, hæc autem irregularitas non durat, nisi quousque non reddit rationes est. n. quædam species seruitutis, quia alteri obligatus non est liber. Verum est, quod si in illis est captus in aliqua falsitate potest repelli ab Episcopo iāquam criminosus, vt resoluit Albertus Trocius, & vt dicitur in secunda par. c. 3. num. 8.

Salzed.
vbi su. c.
20. p. 60

Troc. &
vero, &
per cler.
ric. c. 6.
nu. 3.

De Irregularitate, aut impedimento ob defectum ætatis. Cap. CLXIV.

SVMMARIUM.

An requiratur certa ætas in volente suscipere ordines maiores, & minores, n. 1.
An Sacerdos factus ante ætatem possit celebrare, & exercere actum deputatum ad alium ordinem sacrum, nu. 2.
An initiati sacro ordine ante ætatem, & extra tempora, & sine dimissorijs sine suspensi; & durante suspensione si ministrent an sint irregulares, & an amittant fructus beneficii nu. 3.
An initiati minoribus ante ætatem sint suspensi, ibid.
An Episcopi possint dispensare in irregularitate occulta contracta ex suspensione ob ministrationem ordinum ante ætatem susceptorum, nu. 4.

An

*An Confessores approbati ab Ordinario in virtute Bullae Cruciae possint absolue-
re à suspensione contracta ob susceptos
ordines ante aetatem, ibid.*

*An dicti Confessarii possint virtute Bullae
Cruciae absolvere, seu dispensare in ir-
regularitate ob administrationem sa-
cramenti in suspensione, nu. 5.*

*An Religiosi ordinis mendicantium pos-
sint initiari ante aetatem, nu. 6.*

*Quis possit dispensare ut quis ordinetur an-
te aetatem, nu. 7.*

Concil. **N**Ota quod Concil. Trid. ordinat,
Tri. sels. ut possit quis suscipere ordinē
23. c. 12. subdiaconatus accedens ad 22. annos
& presbyterij ingrediens 25. annos,
quia in hoc casu annus inceptus habe-
tur pro completo, ut resoluit Nauarr.

Nau. c. 2
n. 116.

Circa hoc decretū autem debet no-
tari. Primo quod non statuit aetatem
minoribus ordinibus, sed relinquit hoc
arbitrio ordinatorum.

2. Secundo debet notari, quod qui or-
dinatus est sacerdos ante legitimam aetatem,
non solum non potest celebrare
Missam, sed nec potest exercere actum
deputatum ad alium ordinem sacrum,
& ideo non potest dicere, Dominus vo-
biscum, quia hoc dicit Diaconus, nec
potest dicere orationem, quando solēt
eam dicere sacerdotes, sic enim dicit
Nauarrus cum hac irregularitas eue-
niat illi sua culpa.

Nau. l. 5.
conf. tit.
de exc.
conf. 71.
fol. 633.

3. Tertio debet notari, quod initiati
ante legitimam aetatem ordine sacro,
aut extra tempora ordinata ab ecclesia,
aut sine litteris dimissorijs remanent su-
spensi, & durante suspensione ministrā-
tes in ordine remanent irregulares, ut
tra pēnas, quibus possunt castigari, &
privari beneficijs ab ordinarijs per quā-
dam extrauagantem Pij Secundi cuius
recordati sunt Sotus, & Nauarrus, &
confirmavit eam Pius Quintus: attenta
qua constitutione ordinatus ante legi-
timam aetatem non potest ministrare
in ordinibus susceptis accedens ad aetatem
legitimam, cum sit ipso iure suspen-

Con in
cle. si fu-
riosus. 1.
p. nu. 4.
Sot. l. 4.
d. 15. q. 1.
n. 3. Na-
in man.

sus; & ideo est necesse quod prius absol-
uatur à suspensione. Et circa hanc ex-
trauagantem debet notari primo, quod
hæc suspensio non comprehendit etiā
quo ad forum conscientie illum, qui
bona fide & probabili ignorantia suæ
ætatis ordinatus fuit, ut dicit Nauarrus;
& ideo hic accedens ad ætatem legiti-
mam, in qua potest recipere hunc or-
dinem, potest illum exercere sine alia
dispensatione, qui vero praua fide ordi-
nem suscepit ante legitimam aetatem,
non solum est suspensus ab executione
ordinis suscepti, sed etiam eius quæ po-
stea suscepit, postquam accesserit ad
ætatem debitam, quia huiusmodi sus-
pensi videtur priuare omnino usu ordinis
facti absolute, ut colligitur ex eo quod
dicunt DD. in extrauaganti loquente,
de hac materia. Secundo debet notari,
quod ille, qui incidit in hanc suspensio-
nem ministrans in ordine recepto bona
fide putans esse illi licitum, non est irre-
gularis, non solum quo ad forum inte-
rius, sed etiam quo ad exterius, si pro-
bet talem ignorantiam; & licet hi initia-
ti ante legitimam aetatem remaneant
suspensi, non desinunt gaudere privile-
gio capituli, si quis suadente, & privile-
gij fori, ut resoluit Nauarrus. Aduer-
taturque, quod qui suscepit ordines bo-
na fide putans habere aetatem statuti,
ac fiat certior, quod non habet illam,
non potest uti ordine suscepto, & si re-
tatur eo, remanet irregularis, ut dicit
Medina, & colligitur ex Soto. Tertio
debet notari, quod dicta extrauagans so-
lum debet intelligi de illis, qui initian-
tur ordine sacro, & non de illis, qui su-
scipiunt ordines minores, quia hi non
incurrunt hanc suspensionem, ut resol-
uit Nauar. in quodam consilio. Quarto
debet notari, quod hic qui suscepit or-
dines ante legitimam aetatem, licet re-
maneat suspensus ab ordine, non ideo
amittit fructus beneficij, ut notat Na-
uarrus, quia per hanc transgressionem
solum remanet suspensus ab officio.

4. Quinto debet notari, quod atten-
ta ordinatione Concilij Tridentini,

Z 3 irre-

c. 25. m. 70. cōlli-
rut. Pij
V hēt in
sanctio.
eiusdem
sanctio.
26. p. 97.
Nau. l. c.
accepta
opposi-
tione 8.
nu. 32. d.
restitut.
spol.

Na. c. 27
nu. 203.

Medin i
sum. c. d.
disp. So-
to l. 4. d.
25. q. 1.
ar. 2. ad
fi.

Na li 5.
cōsil. de
sent. ex-
com. cō-
sil. 28. f.
678.

irregularitas contracta in casibus dictæ extrauagantis, si fuerit occulta, Episcopus potest in ea dispensare; Confessores vero approbati ab Ordinario in virtute bullæ cruciatæ non possunt absoluerè a dicta suspensione, quia nec commissario generali cruciatæ est concessa talis auctoritas, vt constat ex commissione, quam concedit Sanctitas sua in particulari dicto commissario; vnde hoc considerato muto opinionem, quam olim tenui cū Medina in explicatione cruciatæ §. 4. vbi dixi posse confessarios absoluerè ab hac suspensione non aduertens tunc ad id, quod dicebat bulla plumbea.

¶ Sexto debet notari, quod ab irregularitate ob administrationem factam in dicta suspensione non possunt absoluerè Confessarij virtute bullæ cruciatæ, quia Gregorius XIII. in quodam Iubileo, quod concessit anno primo sui pontificatus, negauit Confessarijs licentiam absoluerendi ab ea approbans per hoc sententiā Nauarri affirmantis, quod Confessores, qui habent potestatem absoluerendi a quacunque censura ecclesiastica, non habent facultatem absoluerendi ab irregularitatibus, licet sint contracti peccato, quia irregularitas in iure non est numerata inter censuras ecclesiasticas; dicitque hanc esse praxim curiæ Romanæ, & videtur bene, qui Clemens Octauus, in quodā Iubileo plenissimo, concessit anno primo sui Pontificatus, negauit Confessarijs expresse auctoritatem absoluerendi a dicta irregularitate; vnde puto hanc opinionem veriore, & secutiorè, quam contrariam, quam nihilominus tenent homines docti, vt dixi in explicatione cruciatæ.

¶ Debet vltra notari circa dictum decretum dicti Concil. Trident. quod religiosi ordinum medicantium initiati ordine sacro absque legitima ætate, quam petit Concilium Tridentinum, remanent suspensi, quia priuilegia, quibus poterant ordinari ante Concil. sunt iam reuocata ab eodem Concil. nec ad hoc valet illis quoddam viuæ vocis oraculum Pij Van quo concessit omnia priuilegia

concessa nostræ sacræ religioni regularis obseruantie quo ad forū interius solum, licet essent contra Concilium Tridentinum, quia respondeo, quod hoc viuæ vocis oraculum, licet sit in vsu quo ad alia, tamen ad hoc quod non est in vsu in nostra religione, potius est vetitum per capitulum generale Toletanum, quod religiosus accipiat ordinem sacrum ante ætatem requisitam a Concilio Tridentino, & patres Generales nostræ sacræ religionis faciunt illud obseruari multo rigore castigantes eos, qui vel in somnis voluerè facere contrarium. Et etiam, quia Sixtus V. in confirmatione nostrorum priuilegiorum confirmauit omnia viuæ vocis oraculo concessa nostræ sacræ religioni, & eius fratribus, nisi essent contra Concilio Tridentino, & licet per hoc non videatur reuocare ea, quæ sunt contra illud, sed relinquere ea in suo vigore sicut loquens in simili casu dixi in explicatione bullæ cruciatæ, non potest tamen negari quod Sixtus V. dicens hoc, innuerit nobis suam voluntatem esse, quod non vtantur dictis viuæ vocis oraculis, cum sint contra Concilio Tridentino, & hæc est mea opinio in hoc casu, nec valet dicere quod capitulum generale Toleti solum iubet, quod nullus religiosus suscipiat ordinem sacrum absque ætate, quam petit Concilio Tridentino, & non dicit, quod non vtatur nostris priuilegijs; quia ad hoc respondeo, quod non dicent; quod non vtantur priuilegijs, videtur illis renuntiare, cum loquendo de interdictis idem capitulum dicat, quod obseruentur priuilegia, quæ circa hoc sunt. Notaque, quod Henriquez dicit, quod Gregorius XIII. concessit patribus generalibus suæ sacræ religionis, vt possint præcipere suis subditis, vt suscipiant ordines extra tempora, & non habentes ætatem, quam petit Concilium Tridentinum, qua concessione dicit vtato, & videtur quod ob cōmunicationem habeant eādem facultatem patres Generales aliarum religionum, sed iam in

Henriq.
2. o. lib.
14 de ir
regul. c.
9. nu. 2.

in fine explicationis Bullæ cruciatæ de-
clarans motum proprium Sixti V. qui
loquitur de interstitiis, dixi, quomodo
in ipso reuocatur istud, & similia priui-
legia, vnde nunc non erit licitum eorū,
vt affirmauerunt mihi tamquam rem
indubitabilem doctissimi viri, & magi-
stri mei doctor Sahagun, & doctor bu-
stos alter, primarius professor, alter ve-
ro lector decreti sacrorum canonum in
vniuersi. Sal. 7. Cum eo qui caret ætate
legitima ad ordines, solus Papa potest
dispensare, vt ordinetur; nam cum or-
dinato ante ætatem, cum fuerit imple-
ta ætas, potest dispensare; Episcopus; im-
mo non eget dispensatione super irre-
gularitate. si ad illud vsque tempus or-
dine non fuit usus; est enim potius sus-
pensus talis, quam irregularis, ob susce-
ptum ordinem. Vt cunque autem sit,
sufficit Episcopi dispensatio, seu abso-
lutio, si delictum est occultum, vt recte
tradit Emmanuel Sà in suis Aphorif-
mis ver. Irregularitas, ex corporis vitio.

De irregularitate, ex ordinis abusu.
Cap. CLXV.

S Y M M A R I V M .

- An religiosus, qui suscepit ordines ante ætatem fiat irregularis usurpans, in communitate locum sacerdotis cum ante actiua, & passiuam, concl. 1. num. 1.*
An, qui ministrat in ordine quem non habet, incurrat aliquam irregularitatem, concl. 2. num. 2.
An Diaconus baptizans sollemniter corā multis nescientibus hoc illi esse prohibi- tum sit irregularis concl. 3. nu. 3.
An celebrans Missam, cum non sit sa- cerdos, debeat tradi brachio saculari, & an supplicium eius delicti, pertineat ad officium inquisitionis, ibid.
An qui non est sacerdos baptizans solem- niter in extrema necessitate, sit irregu- laris concl. 4. num. 4.
An sacerdos non existens Parochus fiat irregularis baptizans sine ulla necessi-

tate, aut administrans Sacramentum pe- nitentia, Eucharistia, matrimonij, & ex- trema unctionis, ibid.

An Diaconus ministrans alteri sacramē- tum Eucharistia remaneat irregularis. ibidem

An sit irregularis subdiaconus, qui cum non sit sacerdos, dicit Euangelium su- per agros, concl. 5. num. 5.

An sit irregularis, qui ministrat ordinem in susceptione cuius omissum, fuit ali- quis de substantia antequam supplicatur a defectus, concl. 6. num. 6.

An Episcopus possit dispensare in irregu- laritate contracta ob ministracionem or- dinis non suscepti, concl. 7. nu. 7.

Prima Conclusio Religiosus qui suscipit ordines ante legitimam ætatem, remanet suspensus, & non incurrit irregularitatem usurpans in communitate sedem sacerdotis, & habens vocem actiuam, & passiuam in electionibus, & alijs actibus, qui sine ordine sacro non possunt celebrari, quia licet hi sint actus ordinati ad ordi- nem sacerdotalem per statuta ordinis, non sunt tamen officia diuina; secundū enim doctores communiter duo requi- runtur, vt initiatus ordine sacro suspē- sus, aut excommunicatus incurrat irre- gularitatem exercens aliquos actus: Vnum est, quod actus sit officium diui- num; aliud est, quod sit deputatum ali- cui ordini certo, vt notat Nau. at supra- dicit actus non sunt officia diuina, sic e- nim dicit Nauarr. in quodam consilio. 2. Secunda Conclusio. Qui solemni- ter ministrat in ordine, quem non ha- bet, incurrit irregularitatem, sic enim di- cit Nauarrus: vt tamen incuratur ea, est necesse primo, quod exerceat actū dicti ordinis, quem non habet; secundo quod exerceat, ac si esset illo ordine pre- ditus, vt si Diaconus exerceat officium Sacerdotis, ac si esset sacerdos. Hinc in- fertur, quod Diaconus q. Parochus suo presente, & concedente illi licentiam ad illud, baptizat puerum bona fide so- lemniiter, putans esse illi licitum, non
2 4 incurrit

Na. c. 27
nu. 244.
Na. li. 1.
conf. r. 1.
de etate
& qual.
ord. con
sil. 7.
Na. c. 27
nu. 242.

incurrit hanc irregularitatem, quia licet baptizare solemniter sit officium sacerdotis ut tractat Nauarrus, certum est, quod hic non exerceat illud tamquam Sacerdos, sed tanquam Diaconus putans esse illi licitum, sic enim di-

Nau de or. ca. 6. n. 4. Ni li. 5. constit. de sent. ex. cōf. 70. fol. 632.

cit Nauarrus in quodam consilio affirmans hoc esse verum non solum in foro conscientie, sed etiam in foro exteriori probans dicto Diacono fuisse licitum baptizare cum solemnitate de licentia Parochi. Secundo inferitur esse irregularem Diaconū, qui facit hebdomadam solemniter, ut sacerdos in choro; & etiam est qui facit officium ferie sextae in pasceue extrahens hostiam a sacratio & administrans sacramentum, cum non sit sacerdos, quia licet nullus horum actuum sit Mula, sunt tamen actus sacerdotis: non est vero irregularis qui exercet solum actus ordinum minorum, quia consuetudo admittit, quod hos laici exercent. Tertio inferitur, quod Diaconus, licet sit Cardinalis baptizans solemniter remanet irregularis, ut resoluunt Nau. Sotus, & Ledesma dicens, quod licet baptizet sine solemnitate remanet irregularis.

Ni. c. 12. n. 7. sot. in 4. d. 4. q. vnic. ar. 3. cōf. 1. Ledes. in 4. q. 3. a 2. in fi.

Cōc. Tr. sess. 24. c. liceat Episcopo dare form.

c. 1. & 2. de filijs pres. l. 6. Fel. in c. postula si de re script.

3 Tertia Conclusio. Diaconus, qui baptizat solemniter coram multis exercens hunc actum tamquam sacerdos nescientibus illis esse illi prohibitum, & si aliquis scit esse illi vetitum, non scit tamen de irregularitate, quam incurrit per hunc actum, potest dispensari ab Episcopo in hac irregularitate. Nec obstat, quod non oritur a delicto occulto, prout ordinatum est in Concilio Tridentino, ubi dicitur, quod solum potest Episcopus, aut eius Vicarius dispensare in irregularitatibus, aut suspensionibus, quae nascuntur ex delicto occulto: quia respondeo quod nulla existente fama huius irregularitatis habetur pro occulto, & etiam, quia actus dispensandi licet debeat interpretari stricte, ut dicitur in iure, potestas tamen ad dispensandum est favorabilis, & debet ample interpretari secundum doctrinam, quam resoluit Fe. yus. Notaque quod non existēs

sacerdos celebrans Missam debet tradi brachio seculari, ut ordinavit Paulus Quartus, 7. Februarij 1559. & tradit Maiolus, & officium sanctae Inquisitionis reservat iam sibi hoc delictum ad puniendum illud.

Maio. li. 4. de irr. c. 13. n. 1

7 Quarta Conclusio. Qui non est sacerdos baptizans solemniter in extrema necessitate est irregularis, ut tenet Sotus; & videtur quod Nauarr. sit huius opinionis, & probatur, viso quod in iure non solum imponitur pena irregularitatis contra usurpantes officium baptizandi, sed etiam contra eos, qui non initiati ordinibus sacris exercent aliquod officium diuinum; baptizare autem solemniter est officium diuinum ut dicit Diuus Thomas. Ex dictis colligitur cum Ledesma non remanere irregularem sacerdotem, qui non existens Parochus, nec habens iurisdictionem sine vlla necessitate baptizat, quia de iure solum est irregularis, qui exercuit aliquem actum ordinis, quem non habebat, non vero, qui exercent actum iurisdictionis quam non habet, qui autem baptizauit, iam supponimus esse sacerdotem; & eadem ratione non est irregularis sacerdos, qui non habens iurisdictionem exercet sacramentum penitentiae, & extremae unctionis, & matrimonii, & Eucharistiae. Verum est tamen, quod religiosi qui sine licentia exercent hos actus remanent ipso facto excommunicati, & administrantes eos existentes excommunicati remanebunt irregulares. Ex dictis colligitur, quod Diaconus qui de licentia Parochi tacita, aut expressa administrat aliquibus Eucharistiam sine necessitate, licet peccet, non remanet irregularis, quia exercet actum ordinis quem habet, secundum ius diuinum, licet ius positiuū vetuerit diaconū administrare Eucharistiam, & etiam Silvester, vult liberare Diaconum in hoc casu a peccato, de quo ego non excusarem illum cum transgrediatur ius quoddam tam notum omnibus, & quod ipse ratione ordinis sui tenetur scire.

Sot. in 4. d. 4. q. v. nic. a 3. concl. 1. Nau. c. 4. 22. nu. 7. casib. de clerico. non ordin. ministr.

D. Th. 3. p. q. 67. art. 3. ad 2. Led. 14. q. 8. ar. 2. in fi.

Sil. ver. diac. n. 4

5 Quinta Concl. Subdiaconus, qui dicit euangelia super ægros, non est irregularis; quia non incurritur irregularitas ex eo, quod exerceat ininitatus ordine sacro aliquem actum deputatum ordini sacro, cuiuscunque modi sit, sed ob celebrationem huius actus in ordine ad celebrandam Missam cum stola, & reliquis ceremonijs, quas Rituale ponit in actibus cuiuscunque ordinis, ut dicunt Angelus, & Siluester.

6 Sexta Conclusio. Incurrit irregularitatem, ille qui ministrat in ordine, quæ non habet, quo ad substantiam; quia si in receptione alicuius ordinis relictum fuit aliquid, quod non erat de substantia, siue essentia, non erit irregularis ministrans in hoc ordine, antequam suppleatur defectus, ut tenet Siluester, & Nauarrus, debetque aduerti cum Soto, quod quæ relinquitur aliquid, quod sit alicuius momenti, & principale (sicut est impositio manuum Episcopi, & unctio manuum sacerdotis) tunc necessarium est, ut suppleatur; quando vero, quod relinquitur est parui momenti, sicut si sacerdos non recitauit simul cum Episcopo Canonem, licet peccauerit omit- tens hoc, non tenetur tamen supplere, ut affirmat Soto.

7 Septima Conclusio. Cum irregularibus, qui ponuntur in hoc capite possunt Episcopi dispensare, ut uiuantur ordinibus susceptis, quod videtur procedere, licet delictum commissum sit manifestum; non poterit tamen dispensare cum eis, ut possint suscipere reliquos ordines, qui defunt illis, ut dicunt Silu. & Nauar. & nunc post Conc. Trid. poterunt Episcopi dispensare cum ouibus suis in hoc casu, si delictum sit occultum, & non deductum in iudicium.

De irregularitate, quæ nascitur ex reiterato baptismo, & confirmatione. Cap. CLX.

S V M M A R I V M.

An rebaptizati sint irregulares, conclus. 1. num. 1.

An sit irregularis ille, qui sciens aliquem esse baptizatum baptizat iterum illum, concl. 2. num. 2.

An sit irregularis, qui baptizat sub conditione, concl. 3. nu. 3.

Quis possit dispensare in hac irregularitate, concl. 4. num. 4.

An sit irregularis, qui recipit bis sacramentum Confirmationis, concl. 5. nu. 5.

1 Prima Conclusio. Rebaptizati sunt irregulares, & ideo non possunt suscipere ordines, ut definitum est in iure, & non solum in principio, quando rebaptizantur, sed etiam postquam peruenit ad eorum notitiã, & ratum habent, gaudentque esse iterum baptizatos, ut dicit Siluester, & Ioannes Tabien. & hoc est adeo verum, ut licet aliquis sit rebaptizatus imposito ei metu cadente in virum constantem ligatis pedibus, & manibus, remaneat irregularis, ut post alios tenet Maiolus.

2 Secunda Conclusio. Irregularis est ille, qui sciens aliquem esse baptizatum baptizat illum iterum, & illi, qui seruiunt ei in hoc ministerio, sicut sunt illi, qui faciunt officium acolyti, subdiaconi, aut diaconi, & compadres assignati secundum Concil. Trident. ut tenet Maiolus, nec potest quispiam dispensare in hoc impedimento, nisi solus Papa; & qui ab eo habuerit ad hoc auctoritatem, ut dicit Ioannes Tabien.

3 Tertia Conclusio. Non incurrit hanc irregularitatem, qui rebaptizat sub conditione (Si non es baptizatus, ego te baptizo) sic enim dicit Nauarrus, affirmans, quod qui facit hoc prius, quam faciat debitam diligentiam indagando, an sit baptizatus, non peccat mortaliter, sed nec remanet irregularis putans non esse baptizatum: qui fallitur in hoc, quia solum ignorantia inculpabilis potest excusare à peccato in hoc casu ab irregularitate, ut dicit Soto, cuius opinionem contra Nauar. dicit esse communem Corduba. Estque notandum, quod rebaptismus cum conditione, ut sit licitus; est necesse, quod sit mul-

ca. quib-
de cōse-
cr. d. 4.

Silu. ver-
bo irre-
gul. q. 4.
Tab. ver-
bo dispē-
sa. nu. 13
verf. 14.

Maiol. li-
bro 3. de
irreg. c.
14.

Maiol.
vbi sup.
num. 6.

Tab. vbi
sup. n. 13
verf. 14.

Nau. ca.
27. nu.
246.

Soto i. 4.
d. 3. q. 1.
art. 9.

Cord. d.
cal. q. 37

tum

Ang. ver-
bo irre-
gul. nu.
38.

Silu. eo.
ver. q. 12
ad fin.

Silu. vbi
sup.
Nau. ca.
27 num.
224 i. la-
tin. & i
vulgar.
nu. 243.

Soto i. 4.
d. 1. q. 5.
art. 6. §.
quocir-
ca, & d.
24. q. 1.
art. 4.

Silu. vbi
sup. q. 12
in fin.
Nau. ca.
21. nu.
143. i. v.
troq. ma-
nual.

tum dubium, si fuerit baptizatus ille quem volunt rebaptizare, & dicunt homines docti, quod ille, qui post diligentem inquisitionem remanens dubius de baptismo pueri, si rebaptizat illum sine conditione illicite, non remanet irregularis; quia non debet haberi aliqua res pro iterata, quando dubitatur, si est facta, & etiam quia in foro conscientie sufficit, quod interius baptizet cum dicta conditione, licet non exprimat illud verbis, quod accidit in hoc casu. Ex quo sequitur quod Parochus qui scit, quod puer fuit baptizatus sine solemnitate in domo patris sui urgente necessitate, non potest illum rebaptizare sub illa conditione, & faciens contrarium erit irregularis, ut expresse dicitur in Catechismo Pij Quinti. Sequitur etiam quod ille, qui rebaptizat sub conditione filios infidelium non remanet irregularis ignorans, an sint baptizati, quia hæc ignorantia est iusta, ita ut sit dubium sufficiens ad iterandum hoc sacramentum, ut post alios tenet Maiolus.

4 Quarta Conclusio. In hac irregularitate contracta culpa baptismi iterati solus Papa dispensat, ut dicunt Doctores communiter, aut rebaptizet scienter, aut ignorantia culpabili, ut dicit Sotus, & Moderni; si vero hæc culpa procedit à delicto occulto, etiam dispensat Episcopus per Concilium Tridentinum sess. 24. cap. 6. de reform. & habetur pro occulto, licet rebaptismus sit publicus, si ratio culpæ est occulta; & ideo si excommunicatus occulte celebrat publice coram populo, remanet irregularis ratione delicti occultij: & per consequens irregularitas est occulta; unde si aliquis clericus iuste est accusatus, quod rebaptizavit, sed liberavit se testibus falsis, poterit in hoc casu Episcopus dispensare, ut sentit Nauarrus, & Couarru. dicitque Henriquez tenuisse hanc opinionem Guerrerum Archiepiscopum Granatensem, consulta re cum hominibus doctis.

5 Quinta Conclusio. Ille, qui recipit bis sacramentum Confirmationis, aut

administrat, est irregularis, ut tenet Sotus, quem sequitur contra alios Couarr. dicitque esse communem Nauarr. Advenitque Salzedus, quod in casu tam graui, in quo agitur de pena non convenit discedere ab hac opinione, quam cum Scoto, defendit doctè Alphonsus de Castro.

De irregularitate, quæ oritur ex administratione Sacramenti facta à censuris irrecitis.

Cap. CLVII.

SVMMARIVM.

An irrecitus aliqua censura duabus de causis, debeat mentionem facere utriusque causæ, & dispensetur, & absolvatur à censuris. concl. 1. num. 1.

An, qui celebrat cum Episcopo, quando accipit ordinem existens suspensus, remaneat irregularis. concl. 2. num. 2.

An excommunicatus in Hispania absolutus à Nuntio Apostolico, qui dixit habere auctoritatem, cum non haberet, sit irregularis celebrans. concl. 3. num. 3.

An clericus excommunicatus suscipiens aliquem ordinem sacrum remaneat irregularis. concl. 4. num. 4.

An sit irregularis pensionarius excommunicatus ob non solutam pensionem, concl. 5. num. 5.

An Parochus occulte excommunicatus sit irregularis administrans sacramenta suis subditis. concl. 6. num. 6.

An, si precipiat aliquis Prelatus regularis suo subdito, quod non suscipiat ordines, aut quod non ministret in susceptis, sit irregularis contraveniens huic præcepto. concl. 7. num. 7.

An iuste excommunicatus celebrando fiat irregularis. concl. 8. num. 8.

An iuste excommunicatus recitans officium extra Chorum, & subdiaconus cantans epistolam sine manipulo, fiant irregulares. ibidem.

An dictus recipiens sacramentum, aut administrans.

numero
4. veris
hoc sū.
Henriq.
2. 10. li.
14. de ir
reg. c. 4.
num. 5.
Scot. in
4. d. 7. q.
5.
Cou. in
cle. n. fu
riol. 1. p.
in prin.
num.
Nau. d.
c. 27. nu.
247.
Salz. in
prac. cri
miu. ca.
15. p. 39.
Castro. li.
de le. p. c.
c. 7.

Cat. Pij
V. de ba
ptis. c. d
fructu ba
ptismi, i
fine.
Maiol.
vbi sup.
c. 14. n. 4

Nau. ca.
27. nu.
243. §. 1
ad fin.
Couarr.
cle. si fu
riolus,
p. 1. §. 3.

ministrans sit irregularis, ibidem.

An clericus excommunicatus absolvens aliquem in articulo mortis sit irregularis, conclus. 9. num. 9.

An clericus, qui est excommunicatus excommunicatione nulla, valida facta appellatione ab ea, sit irregularis, ibid.

An Episcopus, qui concedit licentiam alicui excommunicato, ut celebret Missam coram eo sit irregularis, conclus. 10. num. 10.

An clericus excommunicatus excommunicatione minori celebrans sit irregularis, conclus. 11. num. 11.

An sit irregularis clericus celebrans officia diuina in ecclesia: cuius ingressus est illi prohibitus, conclus. 12. num. 12.

An, qui celebrat tempore cessationis à diuinis, sit irregularis, conclus. 13. numero 13.

An qui dicit Missam, existens suspensus ratione alienius vitij corporalis, incurrat nouam irregularitatem, conclus. 14. num. 14.

An, ut incurratur irregularitas ob celebrationem factam in excommunicatione sufficiat ignorantia crassa, concl. 15. num. 15.

An Episcopus possit dispensare in irregularitate, quæ oritur ex delicto occulto posito postea in iudicio, & punito, conclus. 16. num. 16.

Prima Conclusio. Qui est excommunicatus suspensus, aut interdictus, duabus de causis celebrans incurrit irregularitatem, & ideo ut absoluitur, oportet, ut faciat mentionem vtriusque causæ, quia si faciat mentionem vnius solum, non erit dispensatus, & minus erit dispensatus, si incurrat duas irregularitates, ut tenent aliqui, quia vna irregularitas non potest tolli sine alia, quod tenet verius; & securius Nauarrus in quodam consilio.

2 Secunda Conclusio. Certum est, quod qui celebrat sciens, quod sit excommunicatus, sit irregularis, & eandem irregularitatem incurrit ille, qui initiatus ordine sacro ante legitimam ætatem,

aut extra tempora ordinata à iure, aut sine litteris dimissorijs administrat in ordine, quem recipit, quod quidē procedit, licet celebret cum Episcopo, quando suscipit ipsum ordinem; hanc opinionem quoad vltimam sui partem tenet Salzed. contra Medina in summa, dicens quod sic affirmauero in vniuersitate Complutensi homines docti, inter quos fuisse Pater Deza, & Pater Oabriel Vasquez religiosi societatis Iesu: quod probatur, quia verè hic qui celebrat cum Episcopo consecrat, & efficit actum, qui sine ordine sacerdotali non potest fieri, ut dicit D. Tho. & Nauarr. quod ministerium non potest exercere cum sit suspensus secundum ius; nec obstat, quod si non celebrat cum Episcopo causabit scàdalum, quia hoc sibi debet imputare, cum accesserit ad suscipiendum ordinem sacrum sciens, & scire debēs, quod suscipiens fiebat suspensus. Henriquez tamen defendit Medina dicens verum esse, quod hic, qui celebrat cum Episcopo non remanet irregularis, quia celebrans cum Episcopo habet suam penam suspensionis, scilicet ordinis, & per vnum, & eundem actum, licet habeat duas malitias morales non incurrit in duas penas, & ideo ille cui præcipitur sub excommunicatione latæ sententiæ, quod non celebret Missam, celebrans prima vice licet remaneat excommunicatus, non incurrit irregularitatem, ut tenent Syluester, & Maiolus, quod videtur mihi debere se qui ob dictam rationem, & ut liberetur penis, quod debet procurari in foro exteriori, immo etiam, & in interiori, si sit ratio sufficiens ad illud.

3 Tertia Conclusio. Excommunicatus in Hispania ab aliquo Auditore Rotæ ratione cuiusdam debiti, cum quo debebat respondere in Hispania soluēs illud Nuntio, qui absoluit illum dicens habere authoritatem, non remanet irregularis celebrans, quia legati Sedis Apostolicæ solent habere hanc authoritatem saltem limitatam ad tempus in similibus casibus ob absentiam eius, qui

Med. in sum. fol.

49. Salz. vbi supra ca. 26 p. 99.

D. Th. i. 4. d. 13. q. 1. ar. 1. Cou. in c. Alma mater, 1 p. c. 3. a. fin.

Syl. irregul. § 13 vers. 2. Maiol. 3. de irregul. c. 18 nu. 5.

Nau li. 5. consil. titu. de sent. exco. cons. 71.

qui excommunicavit, ad quem de iure pertinet absolutio, ut colligitur ex ipso iure, & tradit Nauarrus, & etiam quia Nuntius affirmavit habere illam auctoritatem, cui debet præstari fides; quod confirmatur, quia Episcopi qui non habent tantam auctoritatem, sicut legati Apostolici, solent absolvere ab excommunicatione à iure, vel ab homine reservata Sedi Apostolicæ, quando per ægritudinem, aut aliam causam legitimam non possunt excommunicati ire ad Pontificem pro absolutione, ut colligitur ex ipso iure, & qui est in Hispania, habet iustam causam impedimentumque ob magnum periculum, quod est in itinere Romæ, sic enim dicit Nauarr. in quodam consilio.

4 Quarta Conclusio. Clericus excommunicatus suscipiens aliquem ordinem sacrum remanet irregularis, & si eius peccatum sit publicum, & irregularitas etiam publica, solus Papa potest cum eo dispensare, quod procedit, si sciat, quod sit excommunicatus, aut saltem si ignorantia crassa id ignoret, quia si ignorantia non fuit crassa, sed probabilis, Episcopus poterit cum eo dispensare; dicitque Castrus, quod in hoc non est necessaria dispensatio; quam opinio tamquam falsam reprobat Salzedus. Dixi alicuius ordinis sacri, quia qui excommunicatus suscipit ordines minores, non remanet irregularis, ut defendit Nauarrus, quam opinionem tenet Sotus, debetque teneri, licet Nauarrus teneat contrarium in Manuali, & hoc procedit efficaciori ratione in prima Tonsura, quia prima Tonsura non est ordo, ut dicitur in verbo, ordo. Dixi si delictum, & irregularitas sint publica, quia hodie, siue sit scientia, siue ignorantia Episcopus potest dispensare, si delictum sit occultum, ut dicitur in Concilio Trident. Eritque delictum occultum, quando excommunicatio est secreta, licet celebratio sit publica, sic enim decretum fuit in sacro prætorio penitentiario, ut affirmant Nauarrus, & Salzed.

5 Quinta Conclusio. Non est irregularis pensionarius excommunicatus, si non solvit pensionem intra certum tempus, si celebrauerit ante solutionem transacto tempore; quia antequam, qui excommunicat, declaret velle, ut incuratur, non incurrit eam, si vero declaret, velle quod vere incurrat dictam excommunicationem incurrit quidem eam à termino transacto; & ideo si ante finem eius termini, & declarationem iudicis soluat pensionem, aut moriatur pensionarius, cui pensio debebatur, non est visus incurrite in eam, ut dicit Cassiodorus fatens sic observari Romæ, cuius opinionem sequitur Nauarrus.

6 Sexta Conclusio. Parochus occulte excommunicatus potest administrare sacramenta suis subditis sine peccato, nec incurrit irregularitatem existens probabiliter certus, quod non ministrans illis manifestabitur peccatum suum occultum, sic enim resoluit Nauarr. quod intelligitur, si prius faciat penitentiam peccati sui mediante contritione, ut infra dicitur.

7 Septima Conclusio. Si aliquis prælatus regularis præcipit subdito suo, notorio aliquo mandato, quod non suscipiat ordinem, aut quod non ministret in ordinibus susceptis pro quodam delicto occulto eius, quod scit extra confessionem, licet aliqui dixerint, quod pro hoc remanet suspensus, aut interdictus, & per consequens, quod receptis ordinibus, aut ministrans in illis remanet irregularis, contrarium nihilominus debet dici, nisi in casu, quod id præcipiat illi sub censura, ut resoluit Nauarr. quem sequitur Henriquez, quia in hoc casu primum actum, quo ministraverit remanet irregularis, ut tenet Medina, & est opinio Sylvestri.

8 Octava Conclusio. Qui iuste fuerit excommunicatus celebrans remanet irregularis, ut post alios tenet Caietanus, Driedus, Sotus, & Couarruias, & idem est, si celebret alium actum competentem ordini sacro, ut post alios tradit Salzedus, & Nauarr. Vnde inferitur, quod

Cassiod. dec. 2. n. 3. tit. de loc.

Nau. in Man. ca. 23. nu. 204.

Nau. d. c. 27. nu. 239. & de orat. c. 22. n. 7 Et infra c. 166. n. 1.

Nau. li. 5 conf. tit. de sent. exc. cōf. 62. Henr. 2. to. li. 10. de irreg. c. 5. nu. 2 Med. in sum. ca. 11. nu. 8 Caiet. 2. qu. 70 art. 4.

quod non contrahit hanc censurā qui recitat horas Canonicas extra chorum, & responsoria in sepulturis mortuorum, quia hoc etiam faciunt, qui non habent ordines sacros. Infertur etiā, quod subdiaconus excommunicatus dicens Epistolam, sine solemnitate, hoc est sine manipulo non remanet irregularis, quia hoc modo etiam cantat Epistolam, qui non habet ordinem subdiaconatus: nec est irregularis suspensus, & interdictus, aut excommunicatus, qui recipit aliquod sacramentum, quia etiam seculares recipiunt sacramenta, est vero irregularis sacerdos, qui existens excommunicatus, aut suspensus administrat sacramentum Eucharistiae; licet non dicat Missam, quia hic est actus deputatus ordini sacro. Ex dictis infertur, quod suspensus à receptione sacramentorum, licet peccet mortaliter recipiens dicta sacramenta, non remanet irregularis, quod procedit licet dicat Missam pro communione, quia non est suspensus à celebratione, sed à communione. Aduertaturque quod initiatus ordinibus minoribus exercens aliquem actum divinatorum ordinum, licet faciat cum solemnitate, non remanet irregularis, ut tenet Nauarrus cum alijs, & consuetudo sic admittit.

9 Nona Conclusio. Clericus excommunicatus absolvens aliquem in articulo mortis non est irregularis, ut post alios tradit Nauarrus, & Salzedus. Nec est irregularis qui celebrat existens excommunicatus excommunicatione maiori nulla, ut cum communi tenet Couarr. & Nauar. Verum est, quod peccaret mortaliter celebrans cū magno scandalo, ut post alios dicit Salzedus. Nec est irregularis clericus, qui post appellationem à sententia declaratoria excommunicationis pronuntiata contra eum celebrauerit putans, quod appellatio sit valida, licet postea pronuntietur sententia contra eum.

10 Decima Conclusio. Irregularis est, qui concedit licentiam, ut celebret aliquis excommunicatus, unde remanet

irregularis Episcopus, qui audit Missam ab excommunicato sciens, quod sit excommunicatus, ut dicit Couarruias, & Nauarrus, & idem affirmat Nauarrus debere dici de dominis temporalibus, quando audiunt Missam ab aliquo, quem sciunt esse excommunicatum denunciatum. Verum est tamen, quod homines docti dubitant de hoc, quia in nullo decreto Canonico imponitur pena irregularitatis Episcopis, & dominis temporalibus in hoc casu, si dicti Episcopi non sint excommunicati.

11 Undecima Conclusio. Clericus excommunicatus excommunicatione minori celebrans non incurrit irregularitatem; quia illi non est prohibita administratio actiua sacramentorum, & si passiva est illi prohibita, hoc non pertinet ad aliquem actum ordinis sacri; quia etiam secolari ligato eadem censura est prohibitum idem, & ideo dico, quod solum peccat mortaliter recipiens sacramentum, & peccat venialiter administrans illud, ut dicunt Couarr. Sorus, & Nauarrus.

12 Duodecima Conclusio. Illi, cui est prohibitus ingressus ecclesiae, per consequens est etiam prohibita celebratio diuinorum officiorum in ea, unde celebrans illa secundum ordinem, quem habuerit, remanet irregularis, ut definitum est in iure; quod procedit, licet celebret in ecclesia non consecrata, ut tenet Syluester, si vero celebrat in oratorio, quod non est ecclesia, non remanet irregularis, & multo magis si celebrat extra ecclesiam, ut dicit Innocentius sequutus à multis; & interdictus ab ingressu vnius ecclesiae potest celebrare in alia, ut cum communi tenet Couarruias. Et nota, quod sicut ille, qui celebrat in ecclesia interdicta, remanet irregularis, sic etiam remanet qui celebrat in altari interdicto, ut resoluit Nauarrus in quodam consilio.

13 Decimatertia Conclusio. Ex eo quod quis celebrat tempore cessationis à diuinis, licet sit generalis, non incurrit irregularitatem, ut post Syluestrum

Cou. vbi
bi su. 5.
6. nu. 9.
Nau. vbi
bi supra
nu. 244.

c. is cui
de sent.
ex. li. 6.
Syl. ver.
interd. 6
c. 5.

Nau. si.
s. cons.
um. de
sent. ex.
com. 16.
bl. 2.

Nau. ca.
27. nu.
163.

Nau. ca.
27. n. 271
5. 7.
Salz. vbi
sup. pag.
101.
Cou. vbi
supra
5. 7. nu. 7
Nau. ca.
17. nu. 4
Salz. vbi
supra c.
33. pag.
109. col.
1.

uestrum resoluit docte Sotus, & Nauarrus. Si vero celebrat portis apertis, ego non excusarem illum ab hac pœna ob multa pericula, quæ sunt in hoc impedimento considerans etiam mentem canonum prohibentium fractionem censurarum ecclesiasticarum, licet cessatio à diuinis non sit censura, vt resoluunt Couarruias, & Maiolus.

14 Decimaquarta Conclusio. Suspendus ab aliquo officio, aut actu alicuius ordinis ecclesiastici, licet sit à iure ratione alicuius vitij corporalis, & non ob aliquod delictum celebrans Missam nõ incurrit aliquam nouam irregularitatem ultra eam, quæ comprehendit eum ratione defectus corporalis. Hinc infertur, quod illegitimus qui suscipit ordines, & celebrat non incurrit nouam irregularitatem, vt cum alijs tenet Couarruias commendans hanc doctrinam. Notaque, quod ille qui celebrat in ecclesia polluta, non remanet irregularis, vt cum communi dicit Nauarrus, & Couarr.

Cou. in
cle. si fu-
ri. 1. p. 5.
2. nu. 3.

Nau. ca.
27. n. 34.

15 Decimaquinta Conclusio. Vt excommunicatus exercēs aliquem actum ordinis sacri incurrat irregularitatem, sufficit, quod faciat illud ignoratia crassa, supina, aut erronea; quia hoc modo administrat hunc actum cum contemptu materiali, & interpretatio, qui vt habeatur, sufficit dicta ignorantia, vt resoluit Couarruias.

in c. Al-
ma ma-
ter, 1. p.
5. 17. nu.
6.

16 Decimasexta Conclusio. Licet Episcopus possit dispensare in irregularitate, quæ nascitur ex delicto occulto, prout ordinat Concil. Trident. sess. 24. cap. 6. de Reform. & per cõsequens potest dispensare in his irregularitatibus, si sit delictum occultum; hoc tamen debet intelligi, nisi hoc delictum occultum postea sit positum in iudicio, licet sit punitum, licet parti sit satisfactum, cum Concilium generaliter veteret Episcopis, quod dispensent in illis positis iam in iudicio; & non distinguente lege non debemus nos distinguere sine sufficienti fundamento ad illud vt aduertit Gutierrez contra aliquos Theologos, qui

dicebant, quod delicto posito in iudicio, & punito, parteque satisfacta poterat Episcopus dispensare.

De Irregularitate quæ incurritur per homicidium, aut mutilationem membri humani.

Cap. CLXVIII.

SUMMARIVM.

Qualis debeat esse mutilatio alicuius membri, vt aliquis maneat irregularis, numero 1.

An sit irregularis, qui dedit alicui vulnus in faciem, ibid.

Per membrum corporis quid intelligatur, ibidem.

An mutilans digitum sit irregularis, ibid. num. 2.

An testiculus, dens, auris, sit membrum, ibidem.

An pars solum deserviens ornatui corporis, aut custodia membri sit membrum, ibidem.

An deformans alium, & deformatus fiant semper irregulares, ibid.

An vbera in mulieribus sint membra, ibidem, num. 3.

QVia irregularitas incurritur per homicidium, aut mutilationem membri humani videamus significationem horum verborum.

Ad explicationem cuius notandum est primo, quod mutilatio membri intelligitur in hac materia, incisio totalis membri; vnde quando aliquis alteri debilitat membrum, non incurrit irregularitatem; quia licet membrum debile remaneat inutile ad exercendas suas operationes, non desinit esse verum membrum, & vtile ad ornatum corporis; certum autem est, quod pœnæ debent interpretari benignè, vnde cum ius faciat irregularem illum, qui mutilauit aliquod membrum, non debet extendi hoc ius ad illos, qui solum debilitant, & ideo ille

ille, qui deformavit faciem, aut oculos alicuius non auferens eos in totum, non est irregularis, quidquid dicat Silvester; videaturque Couarr. in hoc casu, & Nauarrus, qui defendit in quodam consilio, quod qui instituit vulnus in facie alterius publice, ita ut remanserit deformis vulneratus, non remanet irregularis. Verum est tamen, quod cum Silvester tenet Salzedus in sua practica criminali, à quibus discedo ob rationem supradictam. Secundo debet notari ad intellectum irregularitatis, in quam incurritur ob mutilationem alicuius membri, quod per membra in hoc casu intelliguntur illa membra, quibus corpus mouetur, & iuuatur, habentibus illis vnumquodque suum officium distinctum, ut oculus videt, auris audit, pedes ambulant, lingua format vocem, sic enim explicant Couarruu. Nauar. & Salzedus.

2 Ille, qui mutilat sibi digitum, non est irregularis; hoc corollarium est contra Caietan. quem sequitur Sotus, qui innitentes huic doctrinæ, quod membrum in hac materia significat non solum partem habentem suum particulare officium distinctum ab alijs, ut dictum est, sed etiam partes partiales, quæ adiuvant cum his partibus totalibus, ut sunt digitus, qui adiuvant manus, cum sine illis non possint manus aliquid facere, tenent, quod qui mutilat digitum, est irregularis; sententia vero nostri corollarij debet teneri, quam sequitur Couarruu. & Nauar. quia digitus non est proprie membrum, nec est membrum quæcunque alia pars, quæ solum adiuvat ad actum principalem, ad quam destinatur membrum, licet hæ partes minus principales habeant suas actiones, & particularia officia; unde non est membrum testiculus, nec dens, qui coadiuvat ad incidendum cibum, & multo minus erunt aliæ partes, quæ solum deserviunt ornamento decentiæ, ac custodiæ membri, unde mutilare auriculam non efficit irregularem, quia licet auris sit membrum, caro tamen eius rema-

nente organo sano potius pertinet ad pulchritudinem auris, quam ad potentiam audiendi. Verum est tamen, quod ille, qui remanet mutilatus aure, erit irregularis ob deformitatem. Nec concludit ratio Caiet. & Soti dicentium, quod unusquisque digitus habet particulare ministerium, quod exerceat, quia etiam extremitates pollicis, & indicis seruiunt ad pingendum, & sonandum, & faterur idem Caietanus, quod mutilatio eorum non efficit irregularitatem, nec potest dici, quod sonare sit proprium officium digitorum, sed manuum, quæ adiuvantur cum illis. Nec obstant iura, quæ Caieta. allegat pro sua parte, quia quod in illis definitum est, quod qui habent mutilatos digitos, aut aures, sunt irregulares; hoc enim ego etiam fateor; & ideo dico, quod potest quis facere aliud irregularem, & ipsum non remanere irregularem, sicut accidit in illo, qui mutilat digitos alteri, aut infligit vulnus in faciem, aut debilitat notabiliter manum, quia qui hoc facit non remanet irregularis: & qui remanet deformis, remanet irregularis ratione vitij corporalis, quo remanet deturpatus: & econtra potest accidere, quod qui incidit membrum, sit irregularis; & cui est incisum non remaneat irregularis, sicut accidit, quando quis amputat alteri membrum genitale sine culpa aliqua patientis, cum remaneat irregularis non remanente irregulari patiente, licet careat membro sine culpa, nec ob hoc remanet deformis.

3 Vbera, seu mammæ, contra Couarruiam, & Salzedum in mulieribus sunt membra, sic enim tenet Baldus, & probatur, quia unaquæque harum partium habet particularem, & proprium actum, scilicet præbere lac, quod proprie exercet, ut unusquisque oculorum exercet actum videndi; quam opinionem sequor nunc in hac impressione ob rationem supradictam, licet in impressionibus præteritis tenuerim contrarium, non aduertens tam radicatus rationem ipsam.

Et reciperem opinionem Couarruias, & Sal-

Bal. in l. data opera n. 75 qui acculare non possunt.

Sil. ver. homi. 3 nu. 4. Coua. 3. p. relec. clem. 6. si furiosus initio numer. 41. Nau. ca. 27. nu. 207. & l. 5. consil. conf. 10. tit. d. homi. Salze. in practica ca. 99. p. 349. Coua. vbi supra num. 8. Nau. d. c. 17 nu. 206. Salz. vbi supra. Caiet. 2. q. 65. art. 1. Soto li. 5. de iustit. q. 2. art. 1. Cou. vbi supra. nu. 8. Nau. in utroque Man. ca. 26. n. 16.

& Salzedi, quando per vbera intelligerent papillas vberum, quæ seruiunt a-
ctui lactandi, inde enim lac fugitur.

De Irregularitate ex mutilatione, aut
homicidio iuste facto. Ca. CLXIX.

SYMMARIUM.

- An irregularitas ex mutilatione, aut homicidio iuste facto incurritur sine peccato, num. 1. & quot modis quis possit iuste occidi, & mutilari, ibid.*
- An ministri iustitiæ condemnantes ad mortem sint irregulares, concl. 1. num. 2.*
- An, qui vendunt instrumenta, quibus homines occidunt alios, sint irregulares, concl. 2. num. 3.*
- An sit irregularis Confessarius, aut vir doctus interrogatus in causa mortis, ex cuius responsione sequitur denunciatio & mors rei, ibid. num. 4.*
- An Confessarius sit irregularis negans absolutionem iudici, nisi statuat condemnare reos & ob id sequitur mors, ibid.*
- An sint irregulares ecclesiastici, qui constituant in suis iurisdictionibus Iudices seculares, ut cognoscant de causis criminalibus, concl. 4. num. 5.*
- An remaneat irregularis index, qui putans condemnare Petrum condemnat Ioannem, ibid. concl. 5. num. 6.*
- An sint irregulares laici, & Clerici, qui accusantes in criminalibus cum protestatione: & an quis accusator faciens protestationem, liberetur ab irregularitate, concl. 6. num. 7.*
- An, ut non incurritur hac irregularitas, sit necesse, quod fiat statim protestatio, concl. 7. num. 8. Et an sufficiat, quod fiat facta, ibidem. Et an peccent, qui non faciunt ibidem.*
- An clericus accusans aliquem in causa civili remaneat irregularis, conc. 8. n. 9.*
- An sit irregularis, qui accusat in causa criminali qua non meretur penam arguentis, si postea iudex iniuste condemnet accusatum ea pena, concl. 9. num. 10.*
- An incurrit irregularitatem, qui denun-*

tial in causa criminali coram Iudice ecclesiastico, qui non potest procedere ad mortem, licet sciat, quod tradatur seculari, ut moriatur, concl. 10. num. 11.

An fiat irregularis accusans in criminali, cū teneatur ad id sub pena peccati mortalis, concl. 11. num. 12.

An sit irregularis aduocans contra reum, si occidatur, concl. 12. num. 13.

An falsè accusatus sit irregularis, si eius innocentia cognita iudex facit accusatorem occidi, aut mutilari, & an id sit dicendum de aduocato illum defendente, concl. 13. num. 14.

An Clerici possint esse testes in causa criminali, concl. 14. n. 15. & cōcl. 15. n. 16.

An fiat irregularis testis, per cuius dictum accelerata fuit mors ei, qui cōfessus erat suum delictum, conc. 16. num. 17.

An fiat irregularis, qui dixit aliquid simpliciter, quod fuit causa mortis alicuius, concl. 17. num. 18.

An fiat irregularis impellens aliquem, ut citius accedat ad locum supplicij, cum adhuc non sit condemnatus ad mortem, concl. 18. num. 19.

An sint irregulares compellentes ad velociter ambulandum suspendendos, concl. 19. num. 20.

An sint irregulares ministri iustitiæ committentes suspendendos, concl. 20. num. 21.

An qui quando quis suspenditur præsens est, peccet ibidem.

An sit irregulares portantes ligna ad comburendum hereticum, conc. 21. num. 22.

An sint irregulares exhortantes alios ad martyrium, concl. 22. num. 23.

AD explicationem eius, quod dicendum est in hoc capite notandum est, quod hæc irregularitas non incurritur ob peccatum, sed ob defectum representationis mansuetudinis Christi. Quia visa fuit res indecens Summis Pontif. quod susciperet ordines factos, qui non repræsentat illam, cum Christus Redemptor noster effuderit sanguinem suum pro inimicis suis. Quatuor autem modis potest quis licite occidi, aut mutilari membro.

membro. Primo ratione alicuius delicti, quod commisit. Secundo ratione alicuius medicinæ, quæ est applicata. Tercio ratione alicuius belli in quo exercuit. Quarto ratione propriæ defensionis; nunc ergo trademus de primo, deinceps vero in alijs cap. tractabimus de reliquis. Ad cuius solutionem sequuntur hæ conclusiones.

e. si quis dist. 55. 2. Prima Conclusio. Quicumque homo Christianus baptizatus, qui est causa propinqua, ut aliquis siue catholicus, siue infidelis occidatur, siue mutiletur illi membrum, aut acceleretur ei mors, licet mutilatio fiat via iuridica, est irregularis, ut constat ex iure. Dixi, quicumque Christianus baptizatus, ut comprehendantur clerici, & monachi, & quicumque seculares, & ecclesiastici. Pro explanatione huius conclusionis debet adverti, quod illi sunt causa propinqua harum deformationum, aut accelerationum, qui concurrunt ad hunc actum, aut iubentes, aut pronuntiantes sententiam, aut exequentes, adiuvantes, fauentes, operantes, consilium dantes, aut aliter fauentes industria humana, testimonium dicentes, scribentes sententiam, ut faciunt fiscales, & promotores iustitiæ, Aduocati, & Notarii, qui scribunt dicta, & testimonia, & pronuntiantes sententiam condemnatoriam, & famulus Notarij, qui deferret sententiam domino, & illi qui iudicant esse iustum, ut capiatur reus, qui commisit crimen dignum morte, aut mutilationis membri; denique sunt causa propinqua omnes ministri iustitiæ cooperantes huic condemnationi, & executioni, sicut sunt apprehensores, & delatores rei ad supplicium, & illi qui authoritative assistunt huic punitioni, & illi qui ministrant funem, quo debet suspendi, & qui ministrant, aut applicant scalas, & qui ministrant, aut acuunt gladios, ut colligitur ex Siluestro, Couar. & Nauar. & ideo omnes hi remanent irregulares exceptis aliquibus, quorum protestatio excusat eos, ut infra dicetur.

3. Secunda Conclusio. Illi, qui faciunt

aut vendunt funes, aut gladios, acuuntque illos, aut alia instrumenta ignorantes, quod petantur ab eis ad occidendum, aut mutilandum membrum, non sunt irregulares, licet sequatur dictum supplicium, aut mutilatio; quia huiusmodi homines sunt causa remota horum factorum, ut dicunt Siluester, & Nauacrus, cum facere, & vendere dictas res sint actus ex se ordinati ad vsum humanos; Et hinc sequitur, quod famulus Notarij, qui deferret sententiam Iudici, ut reus moriatur ignorans hoc, non remanet irregularis, cum deferre scripta iudicibus ex se sit opus ordinatum vsum humano, ut in simili casu defendit Castus. Et hinc sequitur, quod quando quis facit aleas ad ludendum, cum quibus ludentes rixantur, & ex rixa sequitur mors, non remanet irregularis, cum ipse non pretendat dictam mortem faciens aleas, sed solum voluit vsum humanum.

4. Tertia Concl. Non remanet irregularis Confessarius, aut vir doctus interrogatus ab alio, an teneatur denunciare de alio in causa digna morte, aut mutilatione membri; & respondet, quod sic, videns quod ex eo responsio capietur occasio denunciandi, & de facto denuntiant, & sequitur mors reus quod procedit, quando ille, qui denuntiat, tenetur ad illud sub pena peccati mortalitatis quia peccatum est pernitiosum reipubl. & licet denuntiatio non sit obligatoria, sufficit, quod sit conueniens, ut Confessarius, qui interrogatus dat hoc consilium, non sit irregularis; ratio autem huius est, quia ille non facit aliud quam dicere, quod illi videtur secundum ius, & ideo non est causa proxima homicidij, sed remota; erit autem proxima, quando incitauerit eum, qui interrogat ad denunciandum. Supradictum probatur etiam, quia qui scribunt commentaria, & libros, in quibus tractant, & verificant, quod ob talia delicta debent condemnari pena sanguinis delinquentes: non remanent irregulares, ut dicunt Siluest. & Maiolus. Nec

Siluest. & Nauar. ubi sup.

Castus. li. 1. de le. pen. 6. 14. ver. hic tamē amare.

Silu. verbo homici. 3. q. 5. vers. 4. Maiol. l. 1. de irregulari ca. 9. num. 9.

remunent irregulares illi, qui denuntia-
to bello iusto vendunt, aut dant arma
militibus, & exhortantur eos ad bellum
non vero ad occidendam, quia hi om-
nes sunt causae remota homicidiorum,
quae in bello sunt, nec etiam est irregu-
laris vir doctus ecclesiasticus, qui inter-
rogatus ab aliquo iudice missi in ali-
quam civitatem cum potestate absolu-
ta occidendi, & exequendi iustitiam in
aliquos facinorosos, qui sunt in ea ap-
prehensi, an debeat punire mortis pae-
na, aut mutilatione membri quendam
delinquentem horum, quos debet iudi-
care, responderet quod secundum leges
Regi est subiectus huic pene sciens,
quod statim exequetur eam, & de facto
sequitur supplicium; quia hic solum
fuit occasio mortis illius, non vero cau-
sa proxima; si vero eius consilium duxit
iudicem ad hanc opinionem, aut appro-
bavit, & laudavit sententiam mortis,
quam pronuntiavit, quod movit illum
ad executionem maiori brevitatem, est
irregularis, ut colligitur ex Panormita-
no, & Hostiense, quos refert, & sequi-
tur Silvest. Et dico amplius, quod si ali-
quis iudex accusavit se in confessione,
quod noluit pronuntiare sententiam
mortis cuidam reo, ad quod tenebatur
sub peccato peccati mortalis, non rema-
net irregularis Confessarius denegans
illi absolutionem, & persuadens, ut con-
cipiat firmiter in animo, quod non dis-
cedet a legibus, quas sub peccato mor-
tali tenetur custodire, licet videat, quod
inde movebitur iudex ad pronuntian-
dam sententiam mortis, quia ille non
incitat directe, ut pronuntiet illam, sed
solum, ut administret bene officium suum
ostendens illi veritatem.

Quarta Conclusio. Episcopi, & prela-
ti religionum, & quaecunque personae
ecclesiasticae habens annexam suo pa-
trocinio, aut dignitati ecclesiasticae iuris-
dictionem constituens iudices seculares,
qui iudicent de causis criminalibus, non
remanent irregulares, licet ex hac consti-
tutione sequantur mortes, & mutilatio-
nes membrorum, quia licet ecclesiastici

ex se ipsis non possint iudicare similes
causas, nec competari in sua executione
sine tamen peccato mortali, & periculo
irregularitatis possunt constituere iudi-
ces seculares, qui ponant in executione
supradictum, ut colligitur ex iure,
& non solum in generali possunt com-
mittere dictas causas iudici seculari, sed
in particulari iubentes, ut faciant infor-
mationem super negotio, & offerant
iustitiam, ita ut possint deponere tales
iudices, & eligere alios denuo, ut cognos-
cant de dicta causa; quod quidem sunt
facturi caute, & cum moderamine, ita
ut non opere, nec verbo moveant iudi-
cem ad condemnandum mortem, aut mu-
tillationem membri aliquem, nec cum praesentia
sua debent autoritate eius sententiam,
aut executionem, quia aliter sunt
irregulares, ut dictum est, & remansit
quidam Episcopus incautus, de quo fit
mentio in quodam capite iuris.

Quinta Conclusio. Remanet irregu-
laris iudex, qui prius bona fide & igno-
rantia invincibili, quod condemnabat
mortem Petrum, de facto condemnavit
Ioannem, quem nullo modo debebat
condemnare; & ratio est, quia irregula-
ritas huius speciei contrahitur occisione,
aut mutilatione alicuius membri vo-
luntarie facta, siue sit Petrus, siue Ioan-
nes; & in hoc casu constat, quod iudex
voluit occidere Petrum, & de facto oc-
cidit aliquem, sicut eodem modo remanet
excommunicatus ille, qui credens in-
vincibiliter percutere Petrum clericum,
de facto percutit Paulum clericum.
Debetque notari, quod si aliquis siue
sit Cardinalis, siue clericus, aut quisvis
alius Episcopus, aut sacerdos, qui in
Tribunali sanctae Inquisitionis, in quo
agitur de condemnatione mortis alicuius
delinquentis detenti, dederit consi-
llium, aut votum, ut imponatur illi simi-
le supplicium, non incurrit irregularita-
tem, quod in favorem fidei concessit
Paulus III. huic Sancto tribunali die
28. Aprilis anni 1557. ut refert Iudiciale
Inquisitorum, & tradit Maiolus; & ideo
cessat disputatio, quae versatur circa
hoc,

c. vlt. ne
cler. ve
monac.

c. ex lite-
ris. d. ex
cess. re-
latorum.

Silu vbi
supra.

Iud. In-
quisit. 4
dec
Maiol.
vbi sup.
num. 8.
Cou. v.
bi supra
num. 6

hoc, & facit Couar. Debet etiam nota-
ri, quod sacerdos potest cognoscere per
commissionem Principis de causis cri-
minabilibus, dummodo non condemne-
tur aliquis morte, aut mutilatione mē-
bris, ut allegans iura hoc dicentia dicit
Couar.

7. Sexta Conclusio. Excusantur ab hac
irregularitate laici, & clerici, qui accu-
sant, aut denuntiant de aliquo reo fa-
ciens protestationem, quod non est
suum intentum velle, quod morte con-
demnetur, aut mutiletur illi membrū,
sicut videant secundum qualitatem cri-
minis, quod ex accusatione, & denun-
tiatione procedet huiusmodi supplicij
reus, ut constat ex iure. Est tamen aduer-
tendum, quod hæc protestatio non libe-
rat irregularitate quemcumque accu-
satorum, ut notat Couar. sed solum illū,
qui accusat ob iniuriam, quæ contra ip-
sum fuit facta, aut eius uxorem, aut con-
sanguineos, & familiam, aut pro furto,
quod fecerit in domo sua, præcipue si
non præcedat, nisi recuperare rem
suam, & clerici possunt accusare illos,
qui fecerunt damnum in suis ecclesijs,
ut dicitur in iure, & affirmat Anson. Go-
mez, cum paucæ suarum ecclesiarum per-
tineant ad eos. Est etiam aduertendum,
quod dicta protestatio liberat irregulari-
tatem clericum, quando denuntiat de
aliquo delicto multo detrimenti Reipub-
licæ, aut quod resultat in magnum dam-
num proximi denuntians de eo magis

ob correctionem, quam propter suppli-
cium, videns quod aliter non potest af-
ferre remedium, si enim tenet Couar.
& Nauarr. immo dicit Nau. in alio loco,
quod clericus non potest facere, ut la-
tro apprehendatur cum dicta protesta-
tione, sub pena, quod remanebit irregu-
laris, si postea suspenditur, aut mutila-
tur illi membrū, nisi sit latro fugitiuus,
qui si non apprehendatur, nihil valebit
sententia contra illum lata, quia in hoc
casu poterit ostendere locum, ubi est
absconditus, ut apprehendatur faciens
dictam protestationem, & faciens hoc
pro recuperatione suorum bonorum,

aut suorum consanguineorum, aut fa-
miliarum, aut suæ ecclesiæ, si est cleri-
cus, & non est necesse, quod hæc prote-
statio fiat in scriptis publicis, & secundū
hoc dictum debet limitari communis
opinio, quæ tenet, quod qui accusauit,
ut ob iniuriam, aut damnum alteri fa-
ctum, non excusatur irregularitate, li-
cet faciat dictam protestationem, quia
hoc intelligitur, nisi delictum, de quo
accusat, sit in graue damnum Reipubl.
aut proximi, ut dictum est.

8. Septima Conclusio. Ut aliquis rema-
neat liber ab hac irregularitate, non vi-
detur necessarium, quod statim quādo
accusat, aut denuntiat, faciat dictā pro-
testationem, sed sufficit quod faciat illā
in quocumque tempore, antequam iu-
dex pronuntiet sententiam mortis, aut
mutilationis membri, & quando hæc
protestatio est ficta facta solum in exte-
riori remanente alia re contraria in cor-
de non valet, ut euadatur irregularitas,
ut resoluunt contra alios Nauarr. & Sal-
zed. dicitque Nauarr. quod multis, qui
fecerunt huiusmodi protestationes, consul-
uit, ut peterent dispensationem irregu-
laritatis, & licet Couar. teneat, quod
non in foro conscientie, nec exteriori hu-
iusmodi homines sunt irregulares fa-
cientes dictam protestationem solū in
exteriori desiderantes interiorius mortem
accusati, aut denunciati, non tamen se-
quitur hac opinionē præcipue, si petatur
mihi consilium. Verum est tamen, quod
potest negari esse dictam opinionē mul-
tum probabilem, nota tunc, quod est
irregularis, tam in foro conscientie,
quam exteriori accusator, aut denun-
tiator, qui non fecerit dictam protesta-
tionem exteriorem, licet interiorius in ani-
ma sua nolit, quod reus moriatur, aut
mutiletur ei membrum, cum actus ex-
terior fuerit accusare, & querelare,
qui ex se est ordinatus ad sententiam
mortis, & ideo est contra actum inte-
riorem supradictum, de quo ecclesiæ
non iudicat, imponens hanc & similes
censuras, & sicut animus deprauatus
non inducit irregularitatem, ita nec libe-

Nau ca.
27. nu.
226.
Salz. in
prac cr.
num. 98
p. 348.
Cou. v.
bi sup.

rat ea aīus bene ordinatus sine protesta-
tione exteriori. Notetur ē, quod tā cle-
rici quam laici, qui accusant, & denun-
tiant de aliquo sine dicta protestatione,
remanent irregulares, ut dictum est; sed
est differentia, quia solum clerici prohi-
bentur accusare, aut denunciare in cau-
sa sanguinis sine dicta protestatione, ut
colligūt DD. ex ipso iure, unde relinque-
tes hanc protestationē ultra irregulari-
tatem, in quam incurrunt, peccabunt ut
affirmavit Nauarrus, at laici non pec-
cant omittentes dictam protestationē.
Verum est, quod laici, & præcipue cleri-
ci facientes dictam protestatione fictē,
peccabunt, quia in hoc cōmittunt frau-
dem; & est res indecens statui clericali
directe prætereendere mortem alicuius; si
vero animo solum prætereidunt, quod
rei sint puniti non prætereidentes, quod
sit pœna mortis, aut mutilationis mem-
bri, si sint digni hac pœna, non pecca-
bunt, licet putent, quod debet illis im-
poni, & hoc debent obseruare, qui vo-
lunt liberari non solum ab irregularita-
te in hoc casu, sed etiam a peccato.

9 Octaua Conclusio. Ille qui accusat,
aut denuntiat de aliquo coram iudice
seculari in causa mere civili, non rema-
net irregularis, licet sit clericus, & non
fecerit aliquam protestationem, & ac-
cidat, quod accusatus, aut denunciatus
alia de causa condemnatur ad mortem
ut si apprehendentes reum, ipso facien-
te resistantiam impugnant illum ita, ut
euadat mortuus, aut mutilatus mem-
bro, quia causa, de qua fuit denūtiatus,
erat mere civilis, & non prætereidit accu-
sator illud, quod postea euenit, sic enim
scribit Couarru. & est communis om-
niū. Hincque sequitur, quod si Petrus
debet mihi centum, quæ mihi non vult
soluere, & ut soluat, petui a iudice, ut re-
tineret illum in carcere, non remaneo
irregularis, licet ibi delictus Petrus mea
de causa inueniatur commisisse aliquod
crimen dignum morte, ratione cuius
de facto suspenditur.

10 Nona Conclusio. Licet aliquis, quā-
vis sit clericus, accuset, aut denuntiet

in causa, ei ussecundum ius non debetur
pœna mortis, aut mutilationis mem-
bri, non remanet irregularis, si condem-
netur a iudice morte iniuste, licet non
fecerit illam protestationem, sic enim
tenet Couar. & Nauar. & etiam ratio
est, quia hoc supplicium fuit multum
accidentale, & non cogitatum ab accu-
satore ob quod omisit facere dictā pro-
testationem.

11 Decima Conclusio. Quando ali-
quis accusat aut denuntiat, aut testifica-
tur in causa criminali grauissima corā
iudice ecclesiastico, quem scit non posse
procedere ad effusionem sanguinis, non
remanet irregularis, licet non faciat ali-
quam protestationem, & sciat quod de-
linquens in ultimo debet tradi brachio
seculari, ut comburatur ut sæpe accidit
in denuntiantibus in Tribunali sanctæ
Inquisitionis, quia hi sunt causa mul-
tum remota mortis horum delinquen-
tium.

12 Undecima Conclusio. Quando ali-
quis tenetur sub pœna peccati mortalis
ad denuntiandum iudici seculari aliquod
delictum, quod resultat in graue dam-
num reipub. aut alicuius personæ parti-
cularis, quod nulla via potest deuitare,
licet non faciat ullam protestationem,
non incurrit irregularitatem, licet ex ta-
li denuntiatione sequatur mors, aut mu-
tilatio alicuius membri; quod probatur
quia ius naturale obligat nos ad reuelā-
dum simile delictum, & leges ecclesia-
sticæ nec possunt, nec est earum intētio
præiudicare ei; & ideo in nulla parte iu-
ris Canonici ponitur pœna irregulari-
tatis contra illos, qui in similibus casu-
bus non præmittunt protestationem
ordinariam; probatur etiam, quia si ali-
quis pro defendenda vita sua potest oc-
cidere aggressorem, & non incurrit ir-
regularitatem, ut definitum est in iure,
poterit hic multo merito suo aliquan-
do permittere, quod occidant eum;
quare debemus iudicare irregularem
illum, qui reuelat crimen supradictum
alicuius rei ob vitandam mortem ani-
mæ, quæ est peccatum mortale, quod
aliter

ca. 1. de
homi. li.
c. c. post
eod. tit.
Nau. v-
bi supra
nu. 243.
ad finē.

Cou. 2.
p. rele. ci-
ta. 9. 4.
n. li. si.

Cou. v-
bi supra
num. 9.
Nau. in
Man. ca.
27. num.
214.

d. cle. si
furios.

aliter vitare non potest, nisi hac reuelatione; & quidem nisi admittatur hæc opinio, seruiret irregularitas ad hoc, vt mitteret omnibus timorem, quo separantur ab implemento præceptorum naturalium, & diuinorum, quod ab ecclesia fieri non potest, nec præsumi. Verum est tamen, quod est res multum decens clericis facere dictam protestationem dicentes, quod non reuelant dictos criminosos, vt condemnentur morte, aut mutilatione membri, sed vt succurratur reipubl. & proximo, cuius damnum habent præ oculis; & secundum hoc dictum debet intelligi, quod tradunt Caiet. Sotus, & Nauarr. qui in hoc casu, & alijs similibus petunt, quod fiat protestatio. Nec hinc debet inferri, quod iudices, & reliqui ministri iustitiæ non remanent irregulares occidendes aggressores, & alios malefactores ob defendendam rempubl. & innocentes, bonaque proximi, quia sint ad hoc obligati sub pena peccati mortalis defendere eos; quia ad hoc respondeo, quod ministri iustitiæ statim, ac acceptant officium, accipiunt authoritatem occidendi, & mutilandi membra, per consequens voluntarie volunt exequi dictas iustitias; & ideo facientes eas, licet sit ob defendendam rempubl. sunt habiti pro irregularibus, quod non accidit in gente particulari, quæ vt defendat rempubl. & proximum accusant, aut denuntiant, vt dictum est, quia hi non sumpserunt hoc tantum officium. Hinc infertur, quod illi, qui propria culpa fuerunt positi in tali angustia, vt ad liberandam vitam suam fuerit illis necesse occidere aggressorem, sunt irregulares; quia licet ius naturale concedat illis licentiam ad defendendam vitam, quam ius positivum non tollit, nec tollere potest, sufficit, quod illi sponte immiserint se in dictam occasionem, ex qua sequutum est, quod pro defensione vitæ occiderint aggressorem, & ideo in causa propria voluit mortem illius. Hinc etiam infertur, quod adulter, qui apprehensus à marito in actu, vt defendat se, occidit ma-

ritum, remanet irregularis, quia ingrediens domum illius mulieris voluit mariti mortem, vt infra dicetur.

13 Duodecima Conclusio. Aduocans contra reum, qui de facto fuit occisus, aut mutilatum illi membrum, remanet irregularis, licet præmittat dictam protestationem. Hæc conclusio est communis DD. vt affirmat Couarru-
 Cou. v. bi supra num. 5.
 tia: & ratio est, quia hi non procurabant in causa propria, sed in aliena: & in iuribus solum liberantur irregularitate illi, qui facta protestatione accusant, aut denuntiant in causa propria. Et nota, quod si accidat, quod non moriatur, aut non mutiletur membrum accusati, sed accusatoris, quia inuentus sit, quod contra ius accusauit illum, in hoc casu si ille, qui prius fuit accusatus, petit vindictam, & compensationem, facta protestatione supradicta non remanet irregularis, remanet tamen irregularis aduocatus, qui patrocinabitur contra accusatorem, licet præmittat dictam protestationem.

14 Decimatertia Conclusio. Si aliquis fuit falsè accusatus, & non petit vindictam de accusatore, sed solum defendit se, & iudex sua voluntate, & ratione officij sui cognita falsitate iubet, vt suspendatur, aut mutiletur ei membrum, in hoc casu nec qui erat accusatus iniuste, nec eius aduocatus incurrunt irregularitatem, licet sint ecclesiastici, & non faciant protestationem ordinariam; & ratio est, quia cum processu solum pretenditur iusta defensio innocentis, & punitio accusatoris non pretenditur principaliter, sed potius sequuta fuit casu inuenta innocentia accusati, vt resoluit Couarruuias cum communi. Et aduertant procuratores, & aduocati, quod quando sunt notabiliter negligentes, ita vt propria culpa suspendatur reus, aut perdat aliquod membrum, cuius defensio erat illis commissæ, incurrunt irregularitatem.

15 Decimaquarta Conclusio. Interdictum est clericis in causis crimina-

Caiet. 2.
 2. q. 33.
 ar. 7.
 Sot. li. 5.
 de iusti.
 q. 5. ar. 1.
 ad 3. &
 de regē.
 secreto
 membro
 ar. q. 4.
 concl. 1.
 5. sed du
 biū est.
 Nau. d.
 c. 27. nu.
 213.
 Cou. v.
 bi supra
 n. 4 in fi.

Cou. v.
 bi supra

Con v.
b: supr.
§ 4. n. 1.
n. 1.
Iul. & M.
rus i pra
ctico. cri.
§ 4. q. 24

Maiol. d.
irreg li.
2. c. 8. nu
mero 2.

Salze. in
practic.
crim. ca
98. pag.
345.

Salze. v.
b: sup.

libus esse testes, quia nullus est maio-
ris efficaciz ad punitionem rei, quā te-
stis condemnans morte illum, unde se-
quuta morte ob testificationem cuius-
que testis ecclesiastici, aut secularis, re-
manet dictus testis irregularis, licet fa-
ciat dictam protestationem, ut dicit Co-
uar. & Iulius Clarus cum communi; &
ratio est, quia ius facta dicta protestatio-
ne solum excusat ab irregularitate accu-
satores, & denuntiatores, non vero te-
stes, nec Advocatos, nec Iudices, nec
Notarios, nec alios quoscumque, qui te-
nentur de officio condemnare reum,
aut concurrere proxime ad eius condē-
nationem, ut dicunt DD. communiter,
perdonec astringantur a Iudice, testifi-
centur, quia licet dicta violentia liberet
eos a peccato, non liberat eos ab irregu-
laritate, quę contrahitur sine peccato,
ut dicit cum alijs Maiolus; & si ex eo-
rum dictis non sequitur pena mortis,
aut mutilatio membri, sed alia minor,
non incurrunt irregularitatem, si vero
fuerint clerici, debent condemnari a iu-
dice secundum culpam, quam habue-
re in testificando, quod dicit Salzedus
vidisse receptum in usu, nec debet illis
dari aliqua pena, quando causa, super
qua deposuerunt, erat talis qualitatıs,
quod in ea non tractabatur pena san-
guinis; bonum tamen consilium est,
quod clerici non sint testes in causis cri-
minalibus, licet in illis non agatur de di-
cta pena.

16 Decima quinta Conclusio. Quod
diximus procedit, quando deferuntur
dicti ut testes pro favore accusatoris,
non vero in favorem rei, licet ex defen-
sione rei sequatur mors accusatoris pę-
na tallionis, quia in hoc casu non incur-
runt irregularitatem, cum non pręten-
dant dicti testes illius supplicium, sed
solum defendere innocentem, quod
tāquam novum, & ab eo excogitarum
commendat multum Salzedus. Hinc
colligitur, quod in causa criminali con-
tra reum non debet, nec potest index
ecclesiasticus dare licentiam clerico, ut
testimoniū ferat, & sic de facto iubeat,

aut concedat licentiam, non debet il-
li obedire. Noteturque, quod si occur-
rerit casus, in quo aliquis testis compul-
sus non a ministris iustitię, sed a propria
conscientia testificetur de aliquo, non
incurrat irregularitatem, licet ex eius
dicto sequatur mors, aut mutilatio;
quia hic de lege naturali tenetur facere
dictam testificationem; & in hoc casu,
& similibus nihil inveniō determinan-
tum in contrarium a iure humano. Ve-
rum est, quod hoc debet temperari ge-
nō salis (ut dicitur) si talis sit prudens,
& pius communicaverit rem homini-
bus doctis, si ius naturale obligat eorū ad
supradictum.

17 Decima sexta Conclusio. Licet non
sit irregularis testis, qui dicit N. occidis-
se Petrum: si dictus N. confessus erat
suum delictum, & ob eius cōfessionem
debebat condemnari morte, non tamē
desinit esse irregularis, si ob eius dictum
acceletata fuit ei mors, ut dicit Navar.
in quodam consilio: qui advenit, quod
faceret bene dictus clericus audiens iu-
dicem, & notarium interrogans, an
sit condemnatus delinquens ob suum
dictum, aut saltem citius quam erat fa-
ciendum, quia si invenit sic esse, rema-
net irregularis.

18 Decima septima Conclusio. Reli-
giosus, qui dixit quibusdam agentibus
de quadam muliere inuenta occisa in
agro, Si ista esset, quam ego vidi heri
exire extra civitatem cum suo marito?
non remanet irregularis, licet inde se-
quatur occasio inquirendi contra mari-
tum, & condemnandi eum morte,
quia hic non fuit causa propinqua eius
mortis, nec eius dictum fuit sufficienter
directum ad illud ex natura sua, nec ex
intentione dicti religiosi, sic enim dicit
Navarrus.

19 Decima octava Conclusio. Si reus
adhuc non est condemnatus morte nō
videtur esse irregularis ille, qui impellit
illū, citius accedat ad locum supplicij, &
ideo nō sunt irregulares illi, qui sollici-
tāt ipe hæreticos traditos brachio secu-
lari ab Inquisitoribus, in cuius tribunali

Nav. li. 4.
cōstit. d.
homic.
conf. 37.

debet condemnari morte, & multo fortius non erunt irregulares illi, qui faciunt eos confestim ambulare ad theatrum fidei, quando excedunt a carcere, quia alias sequeretur, quod qui compellit, ut velocius ambulet latro deprehensus in furto, qui condemnandus est morte, incurreret irregularitatem; quod nemo concedit, quia tam hi, quam reliqui sunt causa nimis remota accelerationis mortis talium.

20 Decimanona Conclusio. Qui compellunt velociter ambulare condemnatos iam morte, ut accedant cito ad locum supplicij, si faciunt hoc actu humano, & deliberato, & hinc sequitur acceleratio mortis, aut mutilatio membri sunt irregulares. Hæc conclusio colligitur ex Syluest. & Nauar. & alijs: unde illi, qui exhortantur condemnatum, ut patienter applicet caput velociter, ut decolletur: vel ascendat scalam, & ille, qui accipit gladium, aut parat funes, aut alia instrumenta, ut sic velocius, & sine capto dolore fiat executio, est irregularis, si facit hoc actu humano, & deliberato; & ideo si mēte captus, aut ebrius, aut puer ante usum rationis facit cito ambulare eum, qui ducitur ad supplicium percussus a sinu, quo defertur, acualiter non erit irregularis, cum moraliter loquendo non fuerit causa eius accelerationis. Aduertaturque, quod excusantur irregularitate illi, qui sunt causa alicuius breuissime accelerationis, in qua non datur ordinarie tanta deliberatio, ut sit actus humanus: nec debet reputari irregularis, qui est causa dictæ accelerationis, quia quod parum est, pro nihilo reputatur, ut aduertit Sotus irridens quosdam qui in hoc, & alijs talibus mouent scrupulos sine causa, & requiritur etiam ut incurratur hæc irregularitas, ut de facto sequatur acceleratio mortis, aut mutilationis, quia irregularitas non imponitur, nisi per effectum realiter sequutum. Et hinc sequitur, quod si aliquis per verba, aut aliter, mouet illum, qui defertur ad supplicium, ut citius accedat, aut persua-

deat carnificis, quod occidat eum velociter, ut non incurrat irregularitatem, debet uti hoc remedio scilicet, quod debeat facere differri mortem per tantum spatium temporis, quantum fuit tempus ab eo transmissum in acceleratione, quia in hoc casu non poterit dici causa accelerata mortis de facto.

21 Vigesima Conclusio. Qui committuntur hos delinquentes, ut auxilium dent, & fauorem, aut auctoritatem executioni dicti supplicij, ut sunt ministri iustitiæ, qui hæc de causa sunt præsentres, incurrunt irregularitatem, reliqui vero siue sint clerici, siue laici non incurrunt in eam, nec peccant præsentres existentes, licet sit curiositatis solum gratia: & licet antiquitus esset prohibitum illis, qui habebant ordines sacros, qui beneficium ecclesiasticum, ut probat Syluester, & Nauarrus: nunc tamen in nostra ætate consuetudo legitima admittit non esse peccatum supradictum.

22 Vigesima prima Conclusio. Quando hæretici sunt prius subfocati, & postea comburantur, non sunt irregulares, qui deferunt ligna, ut comburantur. Quod si viui sint comburendi, & aliquis iaciat ligna in locum ignis, postquam sunt mortui, non remanebit irregularis; cuius contrarium debet dici, si dicta ligna concurrunt ad dictam mortem, aut eius accelerationem, sic enim dicit Nauarr.

23 Vigesima secunda Conclusio. Qui exhortatur alios, ut patiantur martyrium, sequuto martyrio non remanet irregularis, ut dicit Couar. quod probatur, quia hic non est causa proxima mortis, quia non dat consilium ei, quod occidat se, aut alium, sed solum quod patiatur omnia tormenta mundi, &

non relinquat fidem Christi

quæ quidem exhorta-

tio Catholica, &

piæ nec ex sua

natura

est,

nec ordinatur ad

mortem.

Nau. in
Man. lat.
c. 27. nu.
214. & i
vulgar.
nu. 215.

Cou. 2
p. tit. re
le. 5. §. n
6.

Syl. ver.
homic.
§. nu. 3.
Nau. d.
c. 27. nu.
217. ac si
nem.

Sot. li. 5.
de iust.
q. 1. art.
9. §. his
præ ha-
bitis.

De mutilatione ratione medicinæ,
Cap. CLXX.

SUMMARIVM.

*An sit irregularis, qui mutilat membrum
alterius ratione medicinae, conclus. 1. nu-
mero 1.*

Prima Conclusio. Potest quis licite
mutilare membrum alterius ratio-
ne medicinæ, ut faciunt communiter
chirurgici incidentes membrum, ne cor-
pus putrescat, etiam si mutilent mem-
brum sanum, ne moriatur, qui quidem,
nec qui adiuuant, non incurrunt irregu-
laritatem huius speciei, quia hic non vi-
detur esse defectus mansuetudinis, &
lenitatis Christi, nec indecentia aliqua,
quæ est in ministris iustitiæ pronun-
tiant contra aliquem mortem, aut mu-
tilationem membri, & ideo remanent
irregulares, quia videntur crudeles, ut
dicit Nauarr. Hæc conclusio est Panor-
mitani, & Nauarri cum communi. No-
teturque, quod quando medici, & chi-
rurgici sua culpa fecerint supradictum
sequuta morte, aut mutilatione alicuius
memברי infirmi, remanent irregu-
lares specie irregularitatis sequentis ut
dicetur.

Nau. ca.
27. no.
217.
Panor. i
ca. sent.
n. 23. ne
cler. vo-
ueat.
Nau. li. 5
conf. tit.
de ho-
mic. cōf.
9. l. 5. 10.

De occidentibus, & mutilantibus in
bello iusto. Cap. CLXXI.

SUMMARIVM.

*An peccent ecclesiastici ingredientibus bel-
lum, nu. 1. & an conveniat illis esse du-
ces, num. 2.*

*An sint irregulares, licet non occidant,
conclus. 1. num. 3.*

*An sit licitum in bello iusto exhortari mi-
lites, conclus. 2. num. 4.*

*An remaneant Clerici irregulares confe-
rentes arma illis, qui sunt in conflictu
belli, concl. 3. num. 5. & concl. 4. num. 6.*

*An concedens summo Pontifici, quod Cle-
rici praelentur, sit visus dispensare si oc-
cidant, conclus. 5. num. 7.*

*An clericus occidens in bello iusto ad sui
defensionem sit irregularis, conclus. 6.
num. 8.*

*An potestas, qua datur clericis, ut exhor-
tentur ad praelia, detur etiam religiosis,
conclus. 7. num. 9.*

Ad explicationem propositi est no-
tandum, quod sicut ecclesiasticis
est prohibitum intromitti in causas cri-
minales, ut supra dictum est, sic inter-
dictum est ingredi praelia cum armis
more militum ad praeliandum suis
manibus, ut constat ex iure, unde ini-
tiati ordine sacro peccabunt mortaliter
praeliantes sua propria manu, licet sit
contra infideles, & idem debet dici de
initiatibus minoribus ordinibus, qui ha-
bent beneficium ecclesiasticum, si vero
non habent, licet incedant in habitu cle-
ricali, & tonsura, aut sint deputati mi-
nisterio alicuius ecclesiæ, solum pecca-
bunt venialiter, & si non incedant in ha-
bitu clericali, & tonsura, nec sint depu-
tati ministerio alicuius ecclesiæ, non
committent aliquod peccatum, & hoc
modo debet intelligi, quod super hoc
loco adducit Couar. dicens absolute,
clericus initiatus ordinibus minoribus
potest sine ullo peccato praeliari in bel-
lo suis proprijs manibus, & secundum
hanc distinctionem debet intelligi pro-
hibitio, quam facit ius clericis, & perso-
nis ecclesiasticis imponens illis, q. non
intromittant in causas criminales, de
quo tractat Sotus dicens, quod mino-
ribus prædictis, qui hoc faciunt, commit-
tunt solum peccatum veniale, cuius di-
ctum debet intelligi, si deferant habi-
tum clericalem, & tonsuram, & fuerint
deputati ab Episcopo ministerio alicuius
ecclesiæ, quia si non habent nisi or-
dines, nec peccatum veniale commit-
tunt, & sic usus recepit, cum intromit-
tantur quotidie in similes causas sine
ullo scrupulo.

2 Secundo debet notari, quod est
pro-

c. clericis
& e. qui-
cunque
ex clero
21. q. 3.

Cou. 2.
p. releg-
cita 5. 3.
nu. 2.

Sot. li. 5.
de iust.
q. 1. ar.
4.

Panor.

D. Tho.
2.2. qu.
40. ar. 2.
ad 1.
cap. quo
auso. 23
q. 8.

D. Tho.
ubi sup.

prohibitum clericis esse duces in bello iusto, aut habere aliquam præfidentiam super milites, aut illos, qui tractant de rebus belli, licet dicti clerici non prælietur propria manu, ut explicat Panormitanus, & ut cognoscatur quando committunt peccatum mortale aut veniale debet inspicere distinctio supradicta. Verum est, quod in aliquibus casibus possunt præliari in bello iusto, ut dictum est in materia de bello, & unus eorum est, quod possunt succurrere illis, qui iuste præliantur exhortantes eos, & audientes illorum confessiones, & auxiliantes eis spiritualiter, dummodo non prælietur propriis manibus; sic enim dicit D. Thom. qui insinuat esse licitum; Episcopis, & clericis ire ad bellum sine licentia suorum superiorum & in iure dicitur esse hoc illicitum Episcopis, nisi cum licentia Summi Pontificis. bene tamen possunt hoc facere sine peccato de consensu præsumpto prælatorum, præcipue ubi est consuetudo antiqua ad illud: consensus autem præsumptus in hac parte erit, quando adeunt bellum sine detrimento ovium suarum, & ad succurrendum proximis spiritualiter, & eius adiutus ob auctoritatem personarum est multæ utilitatis ad defensionem ecclesiæ, aut ovium suarum, aut boni communis, & recurrere ad Papam est res difficilis, & bellum repentine evenit: & ratio huius est quia in his casibus consensus præsumptus habetur pro expresso, cum minister ecclesiæ non fiat in eis inhabilis ad servitium eius, hocque videtur voluisse D. Thom. Quod si in iure videatur definitum contrarium, erit ob alias circumstantias, quæ in casu ibi proposito inveniuntur, ut videri poterit. Quo supposito pro veritate dicendorum ponendæ sunt sequentes conclusiones.

3 Prima Conclusio. Licet clerici peccent mortaliter aut quia præliantur propriis manibus in bello iusto, aut quia, quamvis non præliantur cum ipsis, assumunt officium ducum, aut præsentant militibus ducentibus tormenta bellica aliave instrumenta ad rumpendos muros,

ros, non incurrunt tamen irregularitatem, nisi occidant, aut mutilent membra suis propriis manibus, licet auxilietur bello, & licet sui comites occidant alios: sic enim tenent Covarru. & Nauarr. & videtur esse Silvester huius opinionis, quæ colligitur ex iure, ut notat Panormitanus, & DD. communiter. Nec obstat quod videtur esse bellum iniustum cum prælietur in ea ille, cui est non licitum præliari, quia ad hoc respondet, quod non sufficit esse bellum iniustum, quia unus prælietur contra honestatem sui habitus ad effectum, quod incurratur irregularitas sed est necesse, quod sit iniustum defectu auctoritatis, & causæ legitimæ, ut fiat.

4 Secunda Conclusio. Licitum est clerico in bello iusto, siue defensivo, siue offensivo auxiliari militibus dando eis consilium, & exhortando eos ad prælia ineunda animoso; & possunt etiam in ipso conflictu, & prælio exhortantes illos dicere. Præliamini, & vincite, ut fides exaltetur & servietis Deo, & Regi vestro, & similia verba, & licet ex hac cooperatione sequatur mors, aut mutilatio membri non incurrunt irregularitatem; hæc conclusio est Nauarr. & Covarruvias, & Silvester constatque esse definitum in iure, & ratio potissima eius, & primæva est, quia cum irregularitas sit de iure positivo, poterunt dicti Pontifices ordinare supradictum in favorem belli iusti, in quo ecclesia defenditur, & liberantur oppressi, & inimici Dei vincuntur, etsi aliud ordinassent, fere totus exercitus remaneret irregularis, & remaneret illaqueata multitudo hominum, & homines abstererent a bellis, & præliis huiusmodi: unde si in iure videtur dici contrarium, debet responderi quod loquitur solum in bello iniusto. Noteturque, quod hæc facultas, quæ datur clericis, non debet extendi, quando præliantur in bello iusto, quod sit ratione alicuius rei temporalis; quia iura concedentia illam solum loquuntur de bello iusto, in quo defenditur ecclesia Dei, & oppressi

Cou v. bi sup. p. d. re le. §. 3. num. 2. Nau. in m2. lat. c. 27. n. 215. Sil. v. hom. 3 q. 7. n. 8 pronūciato. 2. & Clarius pronuncia. 6. c. peti tio de ho. ubi Panor. & Do.

pressi liberantur, & inimici Dei euadūt victi.

5 Tertia Conclusio. Si Clericus dederit arma illis, qui adeunt bella iusta, siue sint ballistræ, siue sagittæ, siue quæcūque alia munitione, & licet det ipsa in ipso conflictu, non remanebit irregularis licet dictis armis aliquis occidatur inimicorum, putans probabiliter, quando dedit illi aneminem occidendum, nisi quod solum imponetur merus illis, licet postea accidat, quod quis moriatur, aut sit manu mutilatus. Hæc conclusio est contra Silu. quam tenet Innocentius, & Hostiensis & Ioannes Tabiena, Angelus & multi alij: ratio est, quia hi in his casibus sunt causa remota, quia sicut est speciale in hac irregularitate, quod oritur ex homicidio ob defectum lenitatis, & pietatis, quod imponatur ob actum, licet sit iustissimus, sic est speciale in ipsa, quod requiratur, ut incurratur causa tam propinqua, & vna intensio ram specialis, vt explicauimus in aliis conclusionibus, & ideo non sufficit virtualis, quæ videtur haberi ab exhortationibus, auxiliantibusque dictis munitionibus dicti belli. Hinc sequitur primo, quod non sunt irregulares prælati, & clerici, qui non solum solent esse præsentibus bellis iustis cum suis subditis, & militibus, sed etiam exhortantur eos, & auxiliantur eis cum dictis munitionibus absque intentione occidendi, licet habeant iam virtualiter; quod debebat considerare Aluarius Pelagi, qui dicebat non inuenire rationem sufficientem ad excusandos hos ab irregularitate. Sequitur vltterius, quod non egent dispensatione irregularitatis illi, qui sunt præsentibus bello iusto, in quo fuerunt multi occisi, & vulnerati partis contrariæ iactis ab hac parte tormentis, & bombardis, vt dicit Nauarr. in quodam consilio. Dixi, in bello iusto, quia in bello iniusto hoc non debet dici, cum ius solum loquatur de bello iusto limitante alio iure, quod loquendo generaliter ordinat, quod ille, qui est causa homicidii, sit irregularis. Noteturque, quod sem-

per loquor in his conclusionibus de bello iusto, quod fit pro defensione ecclesiæ, vt dixi, alias non, sed de eo, quod fit ratione alicuius belli temporalis.

6 Quarta Conclusio. Clericus, qui dat arma dictis militibus in conflictu belli iusti videns, quod cum illis sequetur aliqua mors, aut mutilatio membri, quæ de facto sequitur (dicunt aliqui) quod remanet irregularis, quia videns dictam mortem videtur habere intentionem specialem occidendi, licet virtualiter, præbens dicta arma; quam quidem opinionem puto securissimam, licet contraria non careat probabilitate propter rationem dictam in conclusione præterita, scilicet, quod in hoc casu non sufficit intentio virtualis, & ob hanc, & alias rationes videtur tenere hanc opin. Couar.

7 Quinta Conclusio. Si summus Pontifex concesserit clericis, quod præliantur propriis manibus in bello iusto, licet non dicat quid aliud, non incurrit irregularitatem, licet occidant aliquos vt dicit Silu. & Couar. cum communi, quia viso quod concedit illis licentiam hanc, videtur quod dispense in irregularitate.

8 Sexta Conclusio. Si clericus occiderit aut mutilauerit aliquod membrum alicuius inimici pro sui necessaria defensione, non incurrit irregularitatem; & idem debet dici in casibus, in quibus de iure naturali tenetur præliari; & hoc debet intelligi in bello iusto defensiuo, secus vero de offensiuo, & ingressiuo, scilicet, quando hostri ob iniurias receptas ab aduersariis, quas iam non faciunt, aggrediuntur eos prouocantes ad prælia quieros, & pacificatos: quia in hoc casu si aliquis nostrorum occiderit, aut mutilauerit aliquod membrum aduersariorum, licet sit in sua necessaria defensione, & casibus, in quibus de iure naturali tenetur præliari, & licet bellum sit ob causam specialem, & necessariam ad obtinendam victoriam, remanet irregularis, quod probatur, quia hic voluntarie posuit se in his angustiis. Vnde sicut iudex, qui de iure naturali

Sil. vbi
in. can.
& Host.
inc. de
ten. ne
cle. vel
mona-
chi Na.
c. 27. n.
212. in
vulg. &
in atin.
nu. 215.
Ta. v. in
reg. 3. n.
21 pro-
nōc. 14.
Ang. co.
ver. n. 15

Pelag. d.
plac. ec.
ar. 48.

Na. li. 5.
conf. tit.
de hom.
conf. 21
d. c. sent
e. de ex-
tero de
hom.

Sil. ver.
homi. 3
q. 6. n. 8.
Co. vbi
su. 2. p.
5. 7. n. 2.

ralitenetur custodire iustitiam, & nihilominus remanet irregularis, si condēnet aliquem morte iuste, quia voluntarie sequitur illud ministerium, sic debet hic condemnari, cum sponte cum reliquis aggressus sit bellum. Verum est tamen, quod si aggressio fuit necessaria ad defensionem ecclesie, quia putabatur, quod si non aggredierentur, venirent inimici fidei cum multo furore, & facerent magnam stragem in ipsa, videtur dicendum contrarium, quia iam in hoc casu non esset bellum offensiuū, sed defensiuum.

9 Septima Conclusio. Potestas, quæ datur clericis ad hoc, ut sint præsentibus bello iusto dantes consilium, & exhortantes milites sine timore irregularitatis, debet extendi etiam ad religiosos, quia nomine clericorum in rebus fauorabilibus intelliguntur; in odiosis vero non, sicut dicit Siluester, & est opinio Panor. & multo minus sunt irregulares seculares, qui exercent dictas res, quia in fauorem belli iusti omnibus generaliter est hoc concessum. Et quicumque, siue sit secularis, siue clericus extra hos casus expressos, & numeratos, & numerandos in capitulo sequenti qui concurret sicut causa proxima ad mortem, seu mutilationem membri, remanet irregularis, ut infra dicitur.

De Irregularitate ex morte, aut mutilatione iusta ratione propriæ defensionis. Cap. CLXXII.

S V M M A R I V M.

An remaneat irregularis, qui occidit alium defendens se concl. 1. nu. 1.

An Clericus teneatur fugere aggressorem, si fugiendo sit periculum mortis, aut mutilationis; & an occidens aggressorem, aut mutilatorem sit irregularis, concl. 2. & 3. num. 2. & 3.

An sit irregularis, qui ob defensionem sui conuocat alios, qui adiuvant illum ad occidendum, concl. 4. nu. 4.

An sit irregularis, qui occidit aliquem pro defendendo proximo, concl. 5. nu. 5. & 6.

An qui occidit ob defensionem bonorum sit irregularis concl. 7. nu. 7.

An qui occidit alium, ut defendat vitam suam remaneat irregularis occidens illum cum odio, concl. 8. nu. 8.

1 Prima Conclusio. Qui occidit alium, ut defendat propriam vitam, non est irregularis, si aliter non potest illam defendere, ut definitum est in iure, & tractant Caiet. Sotus, Couar. & Nauarr. Nec contra hoc obstat Concil. Trid. dicens esse necessariam dispensationem in hoc casu, & per consequens supponens, quod sit irregularitas; quia respondeo, quod Conciliū loquitur, quando in defensione fuit aliqua culpa, ut explicat Pet. de Nauarr. adducens aliam declarationem. Ego tamen dicerem aliter, quod non dicit Concil. id est, quod dispensationem debet dare Papa, aut Episcopus, sed solum dicit, quod aliquo modo debet esse dispensatio interponens sequentia verba, *Dispensatio quodam modo debeat*, scilicet quod ius naturale, quod concedit unicuique, ut se defendat aliquomodo, petit, quod in hoc casu dispenset ius humanum, moderans rigorem suum; quia licet tale homicidium fuerit factum ex proposito, fuit tamen perpetratum tanquam medium necessariū ad defensionem vitæ. Quare iustum est, quod dispensetur in eo, & quod non habeat annexam hanc censuram & sic dispensatum est in Clem. *si furiosus*, & dicunt etiam aliqui doct. allegati, quod fuit dispensatum in hoc ab alio iure antiquiori; & ideo quod dicta Clem. solum declarauit, & interpretata est ius, quod antea erat, ponens hoc verbum *censem*, quia si vellet ordinare ius nouum diceret hoc verbum *statuimus*, aut *constituimus*, ut notat Nauarr.

2 Secunda Conclusio. Licet aliquis sit clericus, qui fugiens non remanet inhonoratus, si fugiens incurreret periculum mor-

d. Cle. si furiosus. Caiet. 1. 2. q. 64. ar. 7. ad 3. so. l. 5 de iusti. q. 1. a. 8. § 2. Couar. i d. cl. 3. p. § 2. Na. i c. 27. n. 211. Concil. Trid. sess. 14. c. 7 de reformatione. Na. li. 1. de resti. c. 3. nu. 367.

Na. vbi sup.

Sil. ver. cle. 1. in prin Panor. i c. 1. ne clerici, vel monachi n. 7.

mortis ob aggressoris impetum, & per fugam capit maiorem audaciam, non tenetur clericus fugere, nec erit irregularis, licet defendens se occidat aggressorem, sic. n. dicunt Doctores communiter.

3 Tertia Conclusio. Non solum ob defensionem vitæ est licitum occidere aggressorem absque pœna irregularitatis, sed etiam pro vitanda mutilatione alicuius mēbri proprii, quod aliter vitari non potest, nisi occisione, aut mutilatione alicuius membri aggressoris; hæc est opinio communis quam tenet Siluest. Nauarr. & Couarr. & alij quos refert; & ratio est, quia membrum est pars vitæ, & faciliter ex mutilatione alicuius membri sequitur mors: in iure autem mutilatio, & mors sūt pares respectu irregularitatis, ut affirmant DD. Et q̃; notandum, quod est opinio multum probabilis, quod incurrit ille irregularitatem, qui occidit, aut mutilat membrum aggressoris pro vitando dāno corporali leuiori ipsa morte, aut mutilatione, scilicet pro vitanda alapa, ut infra dicetur.

4 Quarta Conclusio. Ille, qui videt ad oculum mortem, aut mutilationem mēbri, quam quis illi minatur, & non potest vitare illud, nisi occidat illum, conuocatq̃; alios, ut adiuuent illum, qui occidunt dictum aggressorem, non erit irregularis, qui conuocauit; in hac etiam conclusione concordant DD. & ratio eius est, quia sicut ipse per se potest occidere aggressorem sine periculo irregularitatis, sic poterit illum occidere sine eodem periculo.

5 Quinta Conclusio. Quando aliquis sub pœna peccati mortalis tenetur occidere, aut mutilare membrum alicuius in defensionem alicuius testis, personæ, aut reipublicæ, & hoc non ratione officij publici, nec quia posuerit se propria culpa in his angustiis, non incurrit irregularitatem hæc conclusio est contra quendam Gloss. & Siluestrum, ac Nauarr. nec obstat ratio illorum adducta ex Clementina *si furiosus*, in qua solum

eximitur ab irregularitate, qui occidit, aut mutilat aggressorem, non vero qui occidit aggressorem alterius, quia huic argumento respondeo, quod nec in clementina, nec in alio textu Canonico, quod attineat ad irregularitatem, tractatur de illis, qui ob ius naturale precise tenentur aliquid exequi; quia, ut supra diximus necessitas occidendi pro conseruanda salute corporis non est rā deuitabilis, sicut necessitas ob conseruandam salutem animæ, & non offendendi Maiestatem diuinam, unde si illa liberat ab irregularitate, multo magis liberabit hæc, cum salus animæ sit maioris valoris, quam salus corporis, & in nullo casu potest relinqui, ut potest relinqui salus corporis in multis casibus cum multo merito.

6 Sexta Conclusio. Quando aliquis ob defensionem proximi, aut rerū suarum non tenetur occidere aut mutilare aliquod membrum iniusto aggressori, licet licite occidat obseruans moderationem defensionis inculpabilis, licet sit ob defendendum patrem, aut patriam, nihilominus remanet irregularis. Hæc conclusio est communis omnium Doctorum, & ipsa currit ratio allegata per clementinam *si furiosus* in conclusione præterita.

7 Septima Conclusio. Illi, qui pro conseruandis bonis, aut honore occidunt iniustum aggressorem, incurrunt in hanc irregularitatem, licet nulla alia via possint conseruare bona sua, & honorem suum; & licet in defensionem non excesserit modum: hæc conclusio probatur, quia hæc irregularitas contrahitur ob solam indecentiam, & defectum mansuetudinis, quæ inuenitur in hoc casu: sic enim quædam gloss. dicit, & DD. communiter cum Panorm. Siluest. & Nauarr. quæ opinio debet teneri, licet Couarr. teneat contrarium non aduertens, quod sufficit indecentia, ut contrahatur irregularitas in hoc casu, licet non sit peccatum. Nec obstat quædam ratio, quam tradit dicens, quod in simili casu occidens aliquem ecclesia-

sticum

sil. ver.
homic.
3 Na. v.
bi sup.
Cou. v.
bi sup.
per. vlt.
vlt. §. n.
vlt. n. 2.

gl. in d.
cle. si fu-
riof. Sil.
bellum.
2. nu. 8.
N. d. c.
47. n. 13

gl. in d.
cle. si fu-
ri. Pan.
i c. si cui
dignū ē
hom. n.
14. Silu.
ver. bel-
lū. 2. q. 7
nu. 12.
Na. vbi
su. n. 211
Et 213.
Co. 3. p.
d. rel. 4.
vlt. n. 4
& 3.

ficum non incurrit excommunicationem, quia ad hoc respondetur, quod est multa differentia inter excommunicationem, & irregularitatem, cū illa supponat peccatum mortale, irregularitas vero non: unde ubi non est peccatum mortale, non potest esse excommunicatio, & irregularitas potest esse, licet non sit peccatum.

8. Octava Conclusio. Licet aliquis possit occidere alium licite ob defensionē sui, peccat si occidat, aut mutilet aliqd membrum cum odio, & rancore, non incurrit tamen irregularitatem, quia odium quod miscetur cum causa, quæ dat illi licentiam occidendi, est accidentalis, & non tollit, quod ius naturale illi concedit ad defendendum se.

Quis possit dispensare in irregularitate ex defectu mansuetudinis.

Cap. CLXXIII.

SUMMARY.

An possit Episcopus dispensare cum homicida, ut possit suscipere ordines minores, concl. 1. nu. 1.

An possit dispensare cum irregularibus, ut possint obtinere beneficium simplex, conclus. 2. nu. 2.

An possit dispensare, ut suscipiant, aut ut utantur ordinibus sacris iam receptis, concl. 3. nu. 3.

An possint patres Provinciales, aut Generales religionum dispensare cum homicidis iustis, concl. 4. nu. 4.

¶ Jam diximus supra, quod indices, & ministri iustitiæ sine peccato possunt occidere, & cooperari morti delinquentium; & medici, chirurgiciq; possunt amputare membra humana, & milites possunt occidere inimicos in bello iusto, & quod unusquisq; ob defensionē personæ suæ potest occidere iniustum aggressorem, incurrunt tamen aliqui horum irregularitatem, quæ oritur ex defectu lenitatis sine peccato, remanet

nunc videre, quis possit dispensare in hac irregularitate ad solutionem cuius, sequuntur hæ conclusiones.

1. Prima Conclusio. Ad suscipiendos ordines maiores solus Summus Pont. potest dispensare, ad minores autem auctoritatem habet Episcopus dispensandi: hæ conclusio colligitur ex iure, & tenent Nauarr. & Covarru. & alij, quos referunt.

2. Secunda Conclusio. Episcopus potest dispensare cum his irregularibus, ut possint obtinere beneficium simplex, ut constat ex iure, & eadem ratione ut possint retinere beneficium simplex, qd habebant, priusquam incurrerent irregularitatem; non potest tamen dispensare, ut obtineant aliquod beneficium curatum, ut tenet Covarruias, & Nauarrus.

3. Tertia Conclusio. Etiam nunc post Concil. Trid. non possunt Episcopi dispensare cum his irregularibus, ut utantur ordinibus sacris susceptis, nec ut recipiant alium quemcumque, si incurrerunt hanc irregularitatem in aliquo casu occultissimo, quia licet Concil. concedat facultatem, ut dispensent in irregularitate quæ oritur ex homicidio casuali, hoc debet intelligi, quando in homicidio est aliqua culpa, quæ faciat, ut irregularitas, quæ inde nascitur, procedat ex delicto; in hac vero conclusione agimus de irregularitate, quæ non oritur ex delicto, sed ex defectu lenitatis; & ideo Concil. nihil innovat in ea; unde si tractetur de dispensatione, debemus nos regulari terminis iuris communis, quod clauditur in duabus conclusionibus primis.

4. Quarta Concl. Privilegia concessa religionibus, ut patres Generales, & Provinciales earum possint dispensare in omnibus irregularitatibus, exceptis, quæ nascuntur ex homicidio voluntario, aut bigamia, aut mutilatione membri, videntur dare facultatem, ut dispēsent cum suis subditis in irregularitate, de qua agimus, quia homicidium voluntarium in materia suæ dispensationis solum

e. ad audientem & homic. Na. i v. troque man. c. 27. nu. 340. i fi. Cou. 1. p. cita. relect. 5.3. n. 5 c. ult. de cl. pu. gnatib. i duello. Con. & Na. ubi supra. Cōc. Tr. ses. 24. c. 6. de reformat.

Cai. ver-
bo irre-
Cou. 2.
p. tit. re-
lec. 5. 3.
n. 7. i fi.
Na. ybi
sup. & i
rubr. de
iudic. n.
10. Ban-
nes 2. a.
q. 40 ar.
2. dub. 4.
Colle-
cto. i co-
pen. Pri-
uileg. di-
disponf.
5. 10. &
& 11.

solum significat, quod est culpabile de-
lictum, ut tenet Caiet. quē sequitur Co-
uar. & Navar. hocque homicidium, de
quo agimus non est culpabile, sic enim
tenet Bāñez, fundatus super alia ratio-
ne, non tam sufficienti, sicut quae dicta
est, & dicti patres possunt dispensare
irregularitate, quam contraxerint si
subditi occiderent ex proposito aliquē
hominem in bello iusto, cuius opinio-
nem non sum sequutus in impressione
præterita allegans collectorem priuile-
giorum Apostolicorum, qui tenet con-
trarium, cum tamen innitatur funda-
mento Caiet. & est multum probabilis
eorum opinio de quo Deo valente tra-
ctabatur in libro explanationis privile-
giorum Apostolicorum, ubi dicam, quod
si homicidium est occultum, possunt
dispensare, sicut et dico in nostra expli-
catione cruciat. 11. 5. q. 11. 33. & 134.

De irregularitate ex homicidio iniusto
ratione delicti. Cap. CLXXIV.

SUMMARIVM.

*Quid sit homicidium, num. 1.
Quod homicidium iustum consideretur tri-
bus modis, n. 2.
Quod homicidium, aut est voluntarium,
aut casuale aut mixtum, ibid.
An sit irregularis, qui de facto nec occidit,
nec mutilat, n. 3.
An sit irregularis, qui iubet hominem iā
mortuum reduci in partem, & qui facit
gravidam abortiri, n. 4.
An sufficiat veniale peccatum, ut ineit-
ratur hac irregularitas, n. 5.
An hac irregularitas extendatur ad bap-
tizatos solum, n. 6.*

Aug. l. 1.
de libe-
arb. ha-
betur in
c. si no-
mic. 33.
q. 5.

AD resolutionem eius, quod in-
 hac materia dici debet, est no-
 tandum primo cum D. Aug. quod ho-
 micidium in sua lata significatione, si-
ut sit iustum, siue iniustum, non est a-
liud quam occidere aliquem homi-
 nem, qui licet voluntas prava occi-

dendi sit homicidium iustum contra
quintum præceptum decalogi, nihilominus
homicidium absolute pronuntiatur
notat actum exteriorum, cum quo ho-
mo priuatur vita, sicut furtum, signifi-
cat opem de facto aliquid alienum inco-
tra voluntatem dāmini illius.
12. Secundo debet notari, quod homici-
cidium, de quo tractamus, dividitur in
homicidium illicitum respectu obiecti,
ut quando iudex licite occidit malefa-
ctores, aut quando miles occidit
inimicos in bello iusto, & quando ali-
quis occidit aliquem de se ad vitam pro-
priam, de quibus homicidiis iam eg-
mus in capitulis præteritis, dividiturq;
etiam in homicidium illicitum respec-
tu sui obiecti, ut quando quis occidit
alium sine facultate illi a iure conces-
sa, & hoc homicidium obiective diui-
dit Navar. cum communiter in homi-
cidium pure voluntarium, & pure ca-
suale, & mixtum. Homicidium me-
re voluntarium est illud, quod ex pro-
posito, & directè sit præsumptum a vo-
luntate, siue hoc faciat quis per se, si-
ue per alium iubendo, aut consulendo,
aut cooperando armis, veneno,
patrocinio, testimonio, aut aliter. Ho-
micidium pure casuale est illud, quod
nec in se, nec in sua causa sufficienter
ordinata ad illud fuit intentum, quod
accidit, quando aliquis audiens voluntarie,
aut iussus ab alio vadit ad agrum,
ubi occiditur a fulgure, quia nec in se,
nec in causa fuit præsumptum hoc homi-
cidium. Homicidium mixtum est,
quod non fuit intentum, nec voluntarium
in se, fuit tamen præsumptum in sua cau-
sa sufficienter ordinata ad illud, ut fac-
cidit in eo, qui iubet occidi fustibus a-
liquem, aut vulnerari, monendo,
quod non occidant illum, quia si in
hoc casu occidatur, vocabitur homi-
cidium mixtum, cum fuerit præsum-
ptum in causa sufficienter ordinata ad
illud.
13. Tercio debet notari, quod non
sufficit, ut quis incurrat hanc irregu-
laritatem, quod faciat quemvis actum

Na. d. c.
27. nu.
218.

Sot. in 4
d. 25. q.
1. ar. 3.
concl. 4.
Caie. 2.
2. q. 64.
ar. 8. &
in sum.
ver. irre-
gulari-
tas p. 2.
5. 4. n. 9.
sot. li. 5.
de iust.
q. 1. ar. 9
ad fin.
Nau. in
ma c 27
nu. 249.
in fin.
Nau. in
ma n. c.
27. nu.
209. &
218. in
lat.

De irregularitate, ex homicidio facto
a carente usu rationis.

C. CLXXV.

SVMMARIUM.

*An sine culpa carens usu rationis fiat irre-
gularis occidendo, aut mutilando aliquem
concl. 1. num. 1.*

Qui dicantur carere usu rationis, ibid.

*An puer doli capax ante septem annos
occidendo fiat irregularis, ibid.*

*An qui propria culpa amisit usum ratio-
nis occidendo fiat irregularis. conclus. 2.
num. 1.*

*An qui sua culpa amisit usum rationis nō
habens experientiam sui occidendo fiat
irregularis. concl. 3. num. 3.*

Prima Conclusio. Quando aliquis
sine propria culpa caret usu ratio-
nis, non erit irregularis occidens, aut
deformans aliquem, quia ut incurratur
irregularitas, est necessarius, actus hu-
manus, qui non est in his, qui carent u-
su rationis, ut sunt furiosi, & pueri, &
dormientes, aut ebrii, ut definitum est
in iure; & dicit eius gloss. quod ille testi-
mabitur puer, qui non accedit ad usum
rationis. Vnde notetur, quod puer licet
excedat septem annos, non incurrit ir-
regularitatem, si non est doli capax, qui
intelligat, quod facit, ut dicit Siluest. &
tenet Cord. quod si sit doli capax, incur-
rit illam, ut dicit Couarru. & resoluit
tractans de hoc puncto Nauarrus, &
in dubio semper, debet faueri puero, iu-
dicando quod non habuerit usum ra-
tionis, ut liberetur ab hac pena, sicut iu-
dicamus de eo, qui non habuit usum ra-
tionis, ut liberemus a voto, quod fecit.
Notetur ulterius, quod puer, qui ante
septem annos sit doli capax, si occidit
alium, remanet irregularis, ut affirmat
Panorm. & Couarru. cum ius, quod ordi-
nat, ut incurrat irregularitatem solum
ille, qui habet completos annos ætatis,
fundetur in præsumptione, putando

quod habeat usum rationis in hac æta-
te, & non in alia magis tenera, quæ præ-
sumptio cessat in hoc casu.

2 Secunda Conclusio. Ille, qui cecidi-
dit in aliquam ebrietatem, aut frenesim
sine sua culpa aut amisit usum rationis
per quamcumque aliam viam inculpa-
bilem, occidens tunc aut deformans ali-
quem non remanebit irregularis, sic, ni-
tenent omnes DD. si vero propria cul-
pa inebriatus est, aut amisit usum ratio-
nis, remanet irregularis faciens dictum
delictum habens simul experientiam
sui, quod ebrietas solet illum ponere in
periculo aggressionis; & multo rationa-
bilis remanet irregularis, si inebriatus
est cum animo occidendi: & idem de-
bet dici de quocumque alio qui priuet
se usu rationis per quamcumque aliam
viam experientiam habens sui supradic-
tam. Hinc sequitur, quod ille, qui scit,
quod dormiens, aut somnians solet sur-
gere a lecto, & capere arma, & aggre-
di alios, remanet irregularis, si occidat,
aut mutilet, cum iam fecisset periculum
sui, & non adhibuerit impedimentum
faciendi hæc, ut colligitur ex Divus
Thomas.

3 Tertia Conclusio. Si aliquis pro-
pria culpa amisit usum rationis non ha-
bens experientiam sui, quod existens in
hoc statu exponebatur periculo occide-
di, aut deformandi notabiliter aliquem,
occidens tunc aut deformans non erit
irregularis: sic enim tenet Couarru. &
Castrus, & ratio eius est, quia hic nulla
fuit culpa. Et hinc infertur, quod non
est irregularis ille, qui concepit in ani-
mo propositum occidendi aliquem, &
deinde dormiens somniat, quod occi-
dat illum, & de facto surgit in somnis,
& occidit illum, non expertus in se simi-
lem insaniam, cum dormiens est: nec fa-
ciat quod somnus procedat ex propo-
sito, quod habuit occidendi eum vigilan-
do, quia hoc propositum fuit causa re-
mota huius mortis, & insufficiens, ut
contraheretur hæc irregularitas, ut no-
tat Castus applicans huic casui Clem.
si furiosus. Verum est, quod nostra co-
clusio

li cōf. 1.
Pan. in
c. 1. de d
lic. pue
romm.
Couar.
vbi sup.
Doc. in
d. Cle. si
furios.

Clem. si
furiosus
vbi glo.
verb. in
fallo.

Sil. uer.
ho. 3. q.
1. § 1. &
q. 2. § 3.
Cor. de
casib. ca.
su. 60.
Cou. in
Cl. si fu-
riosus. 3.
p. in pri-
cip. n. 5.
Na. li. 4.
confut.
de cogni-
tione
ap. r. iua

D. Tho.
1. 2. qu.
71. ar. 5
& 2. 2. q.
150. 2. 4
Na. inc.
27. nu.
330 Co
3. pa di-
ctæ re-
lect. in
initie. 7.
4. Castr.
lib. 2. de
L. p. 212
c. 14 § 1
prie. cō
cl. f. 245

Cist. v.
lu. f. 297

clusio non debet intelligi in illo, qui nimis grauatus vino, aut somno cognoscens, quod facit, occidit, aut deformat aliquem, quia hic erit irregularis, cum adhuc habeat vsum sufficientem rationis, vt ex eo possimus dicere commisisse homicidium voluntarium. Noteturque, quod qui habet perfectum vsum rationis, & consuetudinem alterius, contra voluntatem suam vulnerat alium, de quo vulnere venit ad mortem, non incurrit hanc irregularitatem, sicut si quis cum gladio in manu euaginato proiectus esset ab alio, & cadens super alium hominem occidat eum, cum hic non fuerit factus humanus ex parte huius homicidæ.

De irregularitate, ex homicidio casuali, aut mixto. Cap. CLXXVI.

S V M M A R I V M.

- Quid sit homicidium mere casuale, nu. 1.*
An, qui facientes aliquod opus illicitum occidunt, aut mutilat membrum, remaneant irregulares, concl. 1. nu. 2.
An incurrat irregularitatem aggressor, qui postea dolet de homic. con. 2. nu. 3.
An irregularitas huius speciei incurrat ob homicidium, aut mutilationem iniustam, concl. 3. nu. 4.
An sit irreg. qui vulnerat alium, & venit ad mortem culpa medici, con. 4. n. 5.
An remaneat irregularis, qui habet leonem, qui occidit aliquem hominem, conclus. 5. nu. 6.
An remaneat irregularis sacerdos cuius sclopsum oneratum occidit aliquem casualiter, concl. 6. nu. 7.
An remaneat irregularis qui permittit exire hominem iratum, & exiens occidit alium, concl. 7. nu. 8.
An sint irregulares clerici ordinis sacri, qui exercent chirurgiam, concl. 8. nu. 9.
An sit irregularis clericus, qui aperit apostema alicui egeno, qui non habet saliam personam, ad quam recurrat, si postea moriatur, concl. 9. nu. 10.

An sint irregulares sacerdotes, qui aperunt apostemata pestifera, & moriuntur infirmi, concl. 10. nu. 11.

An sint irregulares, qui exercent medicinam post ordines, si moriatur aliquis eorum quos curant, concl. 11. nu. 12.

An sint irregulares medici, si infirmi moriantur illorum culpa, concl. 12. nu. 13.

An fiat irregularis Medicus, aut Chirurgicus, qui stipendiatus tenetur curare infirmum, & deserit eum, ex quo venit ad mortem, concl. 13. nu. 14.

An seruientes infirmis fiant irregulares voluentes eos, unde accidit mori, concl. 14. nu. 15.

An, qui extrahunt a corpore humano sagittam ex quo sequitur mors accelerata infirmi sint irregulares, concl. ibid.

1 **A**D explicationem huius materie, nota; quod illud erit homicidium, aut mutilatio mere casualis, quæ nec in se, nec in sua causa fuit volita, ita vt sequatur sine causa mortali, aut veniali homicidium, licet ex operatione, ex qua secutum est, fuerit aliqua culpa theologica contra aliquod præceptum, vt si monachus D. Francisci equitans contra præceptum suæ regulæ errans casu, & sine vlla culpa equus occidit aliquem puerum. In quo casu, & similib. interrogatur, an incurratur irregularitas, & sunt duæ opiniones contrariæ. Prima est negatiua quæ sequuntur Couar. & Med. Secunda est affirmatiua, quæ tribuitur D. Thom. & tenet Caiet. estque communis omnium DD. vt affirmant, qui tenent partem contrariam, & probatur ex multis decretis Can. quibus difficulter responderetur, vt ostendit contra Sor. Nau probans cum reliquis, quod ex homicidio mere casuali sequitur irregularitas, quando ille qui occidit, aut deformat, operabatur aliquid illicitum, ad resolutionem cuius, & materie sequentis.

2 Sit prima Conclusio. Qui operans aliquid illicitum, quod ex se est periculosum, & subiectum occasionem occidendi, aut mutilandi, est irregularis.

Cou. 2. p. ci. rel. 5. 4. præsertim 2. nu. 10. Med. 2. 2. q. 73. art. 8. f. 651. D. Th. i. additio. ad 3. p. q. 39. an. 4. ad 3. & 2. 2. q. 64. ar. 8. & Cai. ibid. Nau. in ma. c. 17. nu. 221.

latis, si casu sine cogitatione, aut cautione occidit, aut deformat aliquem, noteturque, quod duo debent esse, ut incurratur hoc homicidium mere casuale, & irregularitas. Primo, quod actio, ex qua sequitur sit periculosa, & nimis subiecta occasione occidendi, aut mutilandi membrum. Secundo, quod dicta actio sit illicita operanti, siue quia est illi prohibita ratione periculi, ut est prohibitum ordinato in factis uti officio chirurgici incidendo, & vulnerando corpus humanum ratione artis, siue quia ex sua natura res est prohibita, & habet annexum idem periculum occidendi, aut mutilandi.

Et hinc sequitur primo, quod ille qui sua culpa inebriatus est non expertus in se, quod in hoc statu solet occidere, aut mutilare, non incurrit irregularitatem, licet de facto occidat, aut mutilet: quia licet fecerit rem illicitam inebriatus, non est tamen hac actio ex se periculosa, & ordinata homicidio, aut mutilationi.

Secundo sequitur, quod ille, qui ludens aleis illicite occidit alium in rixa, quæ casu est mota defendens vitam suam moderamine debito, non remanet irregularis, nec minus ille, qui incidens ligna in monte alieno, si ferrum cadat e manu, occidit aliquem hominem ambulante pariter remotum; nec est irregularis, qui facit enssem ex ferro furto capto, quo quis alterum occidit; quæ huiusmodi actiones, & similes illicitæ non sunt ex se periculosa, nec ordinatae similibus eventibus. Et addo, quod si actio per se est periculosa, sicut est chirurgia, & ludere bellicis simulachris, & exercere se in aliis ludis bellicis, & venationibus rarum, quæ sunt cum armis, & canibus ferocibus, etiam si sequatur mors, aut mutilatio alicuius, non incurritur irregularitas, quia licet hæ actiones ex se sint periculosa, non sunt tamen illicite secularibus, cum nullum ius illas prohibeat. Verum est tamen, quod si clericus illas exerceat, non erit excusatus, si sequatur dicta mors, aut mu-

tilatio, cum tunc exerceatur in operibus ex se periculosis, & etiam illicitis suo statui; quæ duæ res requiruntur, ut incurratur hæ irregularitas, ut diximus; & hoc videtur colligi ex doctrina Caiet. Soti, & Nauarri, estque opinio patris Fratris Ludouici de Castro.

Ex dictis sequitur tertio, quod est irregularis monachus, qui exercet actum chirurgiæ, ex quo sequitur mors infirmi, licet ex parte dicti fratris nulla sit culpa, quia inclinavit se actui prohibito statui suo, & periculoso, & apto ad homicidium, aut mutilationem, ut definitur iure; quod ius intelligit, si dictus monachus curauit alterum ob pecuniâ secus vero si per pietatem fecit; quæ explicatio non debet admitti, quia ex dicto decreto non colligitur hæ distinctio; deberetque advertere Sotus quod recipere nummos ob curationem non est res periculosa, nec ordinata ad homicidium, unde possit incurri per eam solum irregularitas.

Sequitur quarto, quod qui iubet aliquem cedi fustibus, ex quo sequitur mors, est irregularis, licet monuisset percuttorem, ne occideret, aut mutilaret; quia hic iussit rem illicitam, & ex se periculosam, ordinatamque ex se simili damno, sic non ordinatum est in iure.

Quinto inferitur, non esse irregularem illum, qui existens cum muliere aliena occidit maritum eius, qui venit extra horam non potens aliter liberare vitam suam; quod debet intelligi, quando hic adulter ingrediens domum huius mulieris vitauit omnino totum periculum occidendi putans pro certo, quod eius maritus non erat in loco, adhibens custodes, & alia remedia obuiandi huic periculo; quia si non obseruauit moderationem debitam, certum est, quod incurrit hanc irregularitatem, si occidat de facto maritum. Hancque opinionem tenent Couar. & Castus dicentes, quod quando aliquis adulter fuit occasio, ut maritus occideret illam, non remanet irregularis, si non sit alia occasio præter adulterium.

Na. ubi sup. nu. 237. & seq. Cas. ubi sup. prope finem. sic admonet.

Cap. in ad hos, de homicidio.

Cap. vltim. de homicidio. l. 6.

Co. ubi sup. p. 1. §. 4. n. 9. Cast. ubi supra c. 14. ad finem. hic tamen admonet.

Caiet. ubi sup. sot. l. 5. de iustitia. q. 1. ad 9.

tot li. 5. de iusti-
 tia q. 1. ar. 9. Med. in
 1. 2. q. 73 ar. 8.

rium dictæ mortis; & idem sentit So-
 tus, & Medina, quando adulter pro sui
 defensione occidit maritum venien-
 tem extra horam, ut diximus in nostro
 corollario; & ratio huius opinionis est,
 quia accedere aliquem ad mulierem a-
 lienam non est actio tam periculosa,
 nec ex se tam ordinata homicidio ma-
 riti, aut mulieris, ut sine culpa in homi-
 cidio commissæ debeat contrahi irregu-
 laritas; & idem debet dici de illo, qui
 ingreditur domum alienam ad furan-
 dum, ut se defendat, illicite occidit ag-
 gressorem, quia hæc actio ingrediendi
 domum alterius ad furandum ablata
 probabili periculo, quod poterat eue-
 nire domino, non est ex se res, & occa-
 sio propinqua, ut ex ea sequatur mors,
 aut mutilatio.

Sexto inferitur, quod remanet irregu-
 laris ille, qui aggreditur alium verbis
 iniuriosis percutiens eum fustibus sine
 animo, & periculo occidendi, aut defor-
 mandi, cum tamen casu negotium eue-
 nerit, ut volens aggressor desistere ab
 iniuria, quam faciebat ob resistentiam,
 & animum contrarij, fuit illi necessa-
 rium ad defensionem sui occidere illū
 servato debito moderamine; & ratio
 est, quia hic operabatur opus illicitum,
 & periculosum & ex se ordinatum mor-
 ti, aut mutilationi; quod colligitur ex
 quodā capitulo iuris Canonici, & ideo
 qd definitū est in iure, scilicet quod qui
 occidit aggressorē ob defensionem vi-
 tæ, nō remaneat irregularis, intelligitur
 solū de illo, qui nō operans rem illicitā,
 & periculosā ordinatā illi occisioni, aut
 mutilationi occidit dictum aggressorē.

Septimo sequitur non videri veram
 opinionem Nauarr. qui absolute dicit,
 qd qui ludit, aut iocatur cum muliere
 prægnante, ex quo sequitur abortus, nō
 est irregularis, si licite iocabatur cū ea,
 quia verbi gratia, erat eius soror, pro-
 pinquæ amicitia coniuncta; si vero il-
 licite, quia erat eius amore captus præ
 libidine, aut erat monachus, cui est
 prohibitum ludere cum ea, erit irregu-
 laris, si sequatur abortus fœtus anima-

ti anima rationali: quam opinionem,
 ratione supradicta non admitto, quia
 aut hic remanet irregularis, quia reali-
 ter commisit homicidium in tali loco,
 & chorea, quia debebat advertere,
 quod ex eo debebat sequi abortus, &
 in hoc casu etiam frater, aut consangui-
 neus erit irregularis, quia cōsanguinitas
 non tollebat periculum abortus, & pe-
 riculum homicidij; si vero non erat hoc
 periculum, non debemus dicere rema-
 nere irregularem dictum amantem, aut
 monachum quia choreæ similes non
 sunt prohibita religiosis, tamquam a-
 ctiones periculosa, & directæ ad homi-
 cidia, sed ut impudicæ & indecentes ha-
 bitui clericorum, & religioso. Verum est,
 quod poterat esse chorea, ludusve talis,
 ut posset præsumi vetari dictis perso-
 nis tamquam quid periculosum, & di-
 rectum abortui; & in hoc casu recipe-
 rem ego opinionem Nau.

Octavo inferitur quod puer qui lu-
 dens cum alijs lapidibus iactis, si ludus
 sit licitus, & occidit alium, non est irre-
 gularis, sicut nec est irregularis eques,
 qui occidit alium ludens, & exercens se
 bellicis simulacris, & militaribus licitis
 adhibens solitam diligentiam, ne se qua-
 tur mors alicuius, cum hi non implica-
 bantur operi illicito ordinato ad malū,
 ut dicit Nau. in quodam consilio.

Nono inferitur, quod religiosus, qui
 dixit quibusdam, qui tractabāt de qua-
 dam muliere inuenta occisa in agro,
 Est ne, quam ego vidi heri exire extra
 civitatem cum marito suo? non est ir-
 regularis, licet ex talibus dicto se qua-
 tur inquisitio contra maritum, & tan-
 dem suspensio eius in furca, quia hic
 non fuit causa propinqua mortis illius;
 nec eius dictum fuit ex sua natura suf-
 ficienter directum ad illam, nec inten-
 tio dicti religiosi fuit huiusmodi, & sic
 homicidium fuit quantum ad illū me-
 re casuale, ut resoluit Nau.

Decimo sequitur non esse irregularem
 religiosum, qui scribit alicui amico suo,
 Non omittas hoc negotium sine vindi-
 cta, & amicus occidit illum inimicum,

Na. vbi
 sup.

Nau. l. 5.
 cōs. tit. d.
 hom. cō
 sil. 7. & i
 Ma. c. 27
 nu. 21.

Nau. l. 5.
 cōs. tit. d.
 hom. cō
 sil. f. 517.

si ignoravit, qđ ex tali epistola sumpta fuit occasio, quia dicta verba non erant ex sua natura inductiva ad simile vindictam, si dicat, aut scribat ea religiosus, potius significant ipsum scribere, quod fumeret vindictam, per viam litis cum moderatione, quā requirit lex divina; quod intelligitur, nisi religiosus per illa prætendit dictam mortem, vt resolu-
 Na. vbi
 su. cō. 6.
 f. 509.

3 Secunda Concl. Incurrit irregularitatem ille, qui aggressus est alium, vt occidat illum, & postea dolens propter amorem Dei de illo facto, occidit aggressum, contra voluntatem, quia alias non potuit defendi ab eo, quia culpa præcedens aggressionis fuit causa sufficiens mortis, quæ de facto sequuta est: voluit se aut desistere ab hac voluntate, & occidisse cōtrarium ob suam defensionē, solū liberat eum nouo peccato homicidij qđ cōmisset, si post qđ doluit de voluntate, qđ habebat occidendi, concepit aliud propositū nouū tollendi vitam illius excedens terminos defensionis.

4 Tertia Conclusio. Irregularitas homicidij casualis mixtue nō incurritur, nisi ob homicidium, aut mutilationem iniustam saltem obiectiue, & ideo homicidium, quod fit in bello iusto est licitum, & iustum saltem obiectiue, vnde non incurrunt in hanc irregularitatem illi, qui adiuuant exhortantes in bello, vbi hoc homicidium committitur, vt supra diximus; quod si aduerteret Nauar. non dixisset, quod religiosus, aut clericus, aut beneficiarius præditus ordine sacro, qui videns latronē capere aliquid, clamat, ob quam causam fuit comprehensus, & condemnatus morte, sit irregularis huius speciei, quod non est sic; quia vt aliquis incurrat hanc irregularitatem, requiritur quod mors, aut mutilatio, sit saltem respectu sui obiecti iniusta: nec incurrunt irregularitatem, quæ nascitur ex defectu lenitatis, si suis clamoribus prætenderunt solum defendere bona proximi; & ratio est, quia clericus de iure naturali tenetur impedire damnum proximi, quan-

do commodè potest hoc facere, ius autem positium non potest ordinare, quidquam contra ius naturale, quod intelligitur, nisi hic monachus, aut religiosus prætendebant suis clamoribus dictam condemnationem mortis, aut si putabant, quod illi, qui debebant recurrere ad voces, essent deformaturi latronem, aut quod ministri iustitiæ deberent id facere; quia in hoc casu incurrunt irregularitatem, quæ procedit ex defectu lenitatis, vt incurrerent seculares sic clamantes prætendentes dictam mortem; quod fatetur idem Nauarr. dicens, quod clerici essent irregulares specie huius capituli, & seculares etiam essent specie tamē irregularitatis ex defectu lenitatis, non aduertens, quod in hoc casu dicti clerici non commiserunt, nec adiuuarunt ad homicidium iniustum etiam ex parte obiecti, cum prætenderint homicidium iustum, & iudicium. Ex dictis inferitur, quod clericus beneficiarius præditus ordine sacro, qui vt recuperet rem suam, apprehendit latronem, qui defert eam detinens illum, quousque accedat prætor, qui capiat eum, aut accusat latronem de furto facto, vnde euenit, vt suspendatur, non remanet irregularis irregularitate, de qua agimus in hoc capite, licet non faciat protestationem solitam; quod debet teneri, licet Nauarrus re-

5 Quarta Conclusio. Qui vulnerat alium, qui venit ad mortem defectu, & culpa medici, aut culpa proprii

Na. c. 27
 n. 236. in
 Manuali

Na. vbi
 sup. 3

Na. d. c.
 17. n. 26.
 in lat.

Na. d. c.
27. nu.
223.
Cou. in
cl. si fu.
rios. i. p.
S. 2. n. 8.

prij inordinati regiminis, remanet irregularis vulnerans illum iniuste, quia licet vulnus non fuerit mortiferum, successit tamen dicta mors ex eo; & in hoc casu idem est occidere ac vulnerare iniuste, quando ex vulnere sequuta est mors, sic enim dicunt Nauar. & Couar. Dixi, vulnerans iniuste, quia si vulneret iuste ob defensionem sui, non remanet irregularis: quando autem vulneratus perit culpa medicorum, aut proprii regiminis, debet statim iudicio aliorum inordinatorum, qui debent iudicare, an fuerit vulnus mortale necne; quia si vulnus erat mortale, ex quo communiter solent mori homines, non obstante quacumque negligentia, quæ fuerit ex parte medici, aut infirmi, illud homicidium debet referri ad eum, qui inflixit vulnus, & per consequens incurrit irregularitatem ratione homicidij voluntarii, cuius dispensatio est difficilior quàm eius, quæ procedit ab homicidio casuali, de quo agimus; si vero vulnus ex se non erat mortale, & tamen sequuta fuit mors defectu medici, aut infirmi, tunc solum incurrit irregularitatem, quæ procedit ab homicidio casuali, de quo agimus in præsentī: hoc colligitur ex eo, quod definitum est in iure.

e p. sb. c.
ad audie
tia d. ho.

6 Quinta Conclusio. Qui habet aliquem ursum, aut leonem, aut canem ferocem, non remanet irregularis, si aliquod horum animalium occidat aliquem hominem, dummodo habeat dicta animalia ligata ita ut non possint damnificare, nisi illos qui accedunt ad eos, nisi teneant ipsa ligata in aliquo tamen itinere, aut loco, per quem homines solent transire, quia in hoc casu remanet irregularis, & erit irregularitas, quæ procedit ex homicidio casuali, ut tenent cum alijs Couarruias, & Nauarrus.

Co. vbi
su. n. 11.
Na. vbi
sup. nu.
227.

7 Sexta Conclusio. Irregularis est huius speciei sacerdos constitutus iure ob inimicos, qui sunt in loco, ut deferat arma, & ponit sclopetum oneratum super scamno domus suæ, ad quem accedente puero ac tangente applicatur

ignis, & occiditur aliquis homo; & causa huius est, quia hic sacerdos fuit in culpa quod sclopetum relinqueretur expositum illi periculo, ut resoluit Nau.

8 Septima Conclusio. Si aliquis videns fratrem suum iratum cum aliqua persona, unde impedit illum ut exeat domo, sed postea non potens amplius facere, consensit, ut exiret, ex quo exitu sequutum est, quod dictus frater occidit illum, qui ei irrogauerat iniuriam, non remanet irregularis, quia hoc homicidium euenit casu ex parte sua, & absque vlla sua culpa, nec adiutorio ad illud, sed solum se habuit mere negatiue in hoc casu, ut resoluit Couarruias, qui notat contra Villadiegum, quod ille qui est causa rixæ aliquorum, non est irregularis, si in ipsa rixæ accedant inimici illius, cum quo rixatur, & ratione inimicitie, non vero, ut adiuuent illum, & occidant dictum contrarium.

9 Octaua Conclusio. Clericis ordine sacro initialis est prohibitum exercere officium chirurgie, quod fit aperiendo apostema, aut applicato igne ob periculum mutilationis, aut mortis, quæ inde sequi potest, ut definitum est in iure, & notat Panorm. quia in exercitio huius artis potest esse error, & quia initiati ordine sacro habent aliud superius officium, quod est curare animas, & non corpora. Noteaturque, quod ius in hoc casu de subdiaconis solum loquitur, diaconis, ac presbyteris, & ideo non est quod extendamus eius prohibitionem ad eos, qui solum habent ordines minores, licet habeant beneficia, quia pœnæ debent restringi. Hinc sequitur, quod constituti in minoribus possunt exercere officium chirurgici incidendo, & applicando cauteria ignis sine timore huius prohibitionis, & per consequens si exerceant illud, non remanent irregulares, licet aliquis moriatur, si in dicta morte non fuerit aliqua culpa ex eius parte, cum non implicentur rebus illicitis, ut dicit Silu. aduertendo, quod est consilium Hostiensis, & G. ffredi, quod

Na. li. 5.
conf. tit.
de sent.
excom.
conf. 68.
f. 631.

Co. vbi
sup. S. 2.
nu. 8.

cap. sen
tentiam
ne cleri
ci, vel
mona
chi.

Sil. ver.
medi. 19
nu. 8.

qui debent suscipere ordines abstineant à praxi medicinæ, præcipue chirurgicæ, quæ continetur in incisionibus, & mutilationibus, quia conscientia ordinantis non debet habere aliquem scrupulum; & etiam quia videtur res nimis indecens ordini clericali, præcipue si exercentur in hoc sine necessitate constituti in minoribus ordinibus, qui deferunt habitum, & tonsuram, aut sunt beneficiati. Secundo infertur remanere irregulares initiatos ordine sacro, si exercentur in praxi chirurgiæ incidentes, & applicantes cauteria ignis, & sine eo in culpa moriatur, aut lædatur aliquis notabiliter, cum se applicauerint rei illicitæ, & ex se periculosa, & ex se, ordinate homicidio, aut mutilationi. Tertio sequitur non esse hos irregulares, si applicato emplastro herbarum, aut alio simili mollificatio, cum quo venit ad aperitionem apostema ex se, licet inde moriatur; quia in hoc casu non se implicuerunt rei illicitæ, nec inter actus chirurgiæ prohibitos, ut sunt incidere, dare cauteria ignis, debent computari his, de quibus est sermo, cum in rigore non sint huiusmodi, & pœnæ debeant restringi. Quarto infertur, quod non incurrunt dicti in irregularitatem non facientes ex se ipsis dicta ministeria nisi iubentes per alios ut fiant, quia loquendo proprie non est exercere actum chirurgiæ, qui consistit in incisione, aperitione, & combustione, sed est iubere, & dare consilium ad illud, & pœnæ debent restringi. Notaque, quod ob incisionem carnis in hoc casu non intelligitur missio sanguinis; quia hic non est actus chirurgici, sed tonsoris, licet sit iussum, aut præceptum à medicis ob causam sanitatis; & per consequens non erit irregularis clericus, qui exercuerit hunc actum sine peccato homicidij, cum non implicetur rei illicitæ: estque notandum quod Eugenius Quartus concessit tempore necessitatis, quod monachi Domine nostræ de Guadalupe, qui non habent ordinem sacrum, si sint docti in

facultate medicinæ, aut chirurgiæ ante ingressum religionis, possint post professionem studere dictis scientijs, & exercere eas curando monachos dicti monasterij, & infirmos hospitalis de licentia, & mandato suorum superiorum, quod Nicolaus V. extendit ad conversos dicti monasterij doctos, & expertos dictæ scientiæ, ut latius tractabimus in explicatione privilegiorum; & ideo non erunt irregulares dicti religiosi exercentes dictas artes sine peccato homicidij.

10. Nona Conclusio. Quando aliquis est in tam extrema necessitate vitæ, ut si sacerdos non succurrat ei aperiens illi apostema, aut inducens cauterium ignis, veniret ad extremum vitæ deficiente aliquo qui curat & sacerdos possit succurrere sine eius periculo aut damno, poterit dictus sacerdos facere dictos actus, quia lex naturalis obligat eum in hoc casu ad succurrendum proximo necessitato, & lex ecclesiastica, quæ præcipit contrarium, non obligat in hoc casu, & etiam quia Epicheia, quæ lenit rigorem legum, petit hoc in hac, & similibus necessitatibus, & per consequens non remanebit irregularis dictus sacerdos, licet æger, cuius apostema aperuit, moriatur, cum non implicuerit se operi illi pro tunc prohibito, nec infirmus mortuus fuit eius culpa, quia mediocriter callebat medicinam, & adhibuit debitam diligentiam in curatione.

11. Decima Conclusio. Licet sacerdos non teneatur sub pœna peccati mortalis succurrere infirmis peste, in quo casu non teneretur exponere vitam suam periculo ob salutem corporalem proximi, si tamen pietate motus voluerit facere hoc opus charitatis aperiens ægrotanti apostema, licite potest id facere, & potius meretur in hoc actu, quia in hoc casu non habet locum præceptum ecclesiæ; & hinc debet dici, si fuerit positus in urgente necessitate; unde licet ex hoc succursu charitatis veniat ad mortem, non incurrit sacerdos irregularitatem deficiente culpa ex eius par-

In com.
pen. D.
Hier ti.
medic.
5.1., & 3

Ca. tua
ad nos,
de hom.

te, cum sit non se implicuerit rei illicita: quod si in iure dicatur in alio casu; quod sacerdos qui aperuit apostemam, remaneat irregularis; si sequatur agri mors, fuit, quia non erat necessitas, de qua hic agimus; & erat alius chirurgicus, qui posset illud facere, & ideo implicuit se sacerdos operi illicito statui suo.

12 Undecima Conclusio. Non incurrit irregularitatem ille, qui post suspensionem ordinis sacri exercet artem chirurgie, licet moriatur, aeger, quem curat, dummodo non moriatur eius culpa, quia non implicatur actui illicito, & prohibito, ut rei periculosa; & licet in iure sint excommunicati religiosi, qui exeunt a suis cenobis ad audiendas leges, aut medicinam, aut de facto audiunt has scientias, & intra duos menses non redeunt ad claustra sua, & sint excommunicati clerici in dignitatibus constituti, aut personatibus, licet non sint presbyteri, & presbyteri licet sint religiosi, licet non habeant ullam dignitatem, nec ecclesiam parochialem audientes dictas scientias per spatium duorum mensium, resoluit Nauarrus; non ideo debemus dicere, quod exercitium medicinae sit prohibitum omnibus illis, quibus est prohibitum audire hanc scientiam, quia licet praeceptum non audiendi medicinam fuerit positum dictis personis, ne exercerent eam, non ideo debemus dicere, ut dicit Panor. quod exercitium fuit etiam illis prohibitum per consequens; quia finis praecepti, non cadit sub eodem praecepto, cum videamus, quod sancta Mater ecclesia iubet ieiunium ad refranandos spiritus, & appetitus, ut spiritus eleuetur ad Deum, & videmus etiam, quod non cadit sub eodem praecepto eleuatio spiritus ad Deum, & est quia summus Pont. videtur dare aliam rationem, ob quam prohibet audiri has scientias, scilicet ut inclinentur scientiae theologiae quod impedit auditio harum scientiarum, & non ipsarum exercitium, denique nostra conclusio videtur colligi ex iure. Verum est tamen, quod quia potest accidere, ut

sit aliqua culpa homicidii in curationibus, timoratae conscientiae, viri non solent exercere haec ministeria sine priuilegio Apostolico, quo liberentur scrupulis, & dico adhuc quod licet supradicti possint exercere hanc scientiam sine periculo irregularitatis, ut dictum est, non est tamen decens statui suo exercere illam continue, & sine causa rationabili; videntes vero aliquando medicina ob aliquam rationabilem necessitatem, & amicitiam, aut charitatem applicantes aliquam medicinam familiam, suo, aut consanguineo, probabile est, quod non peccant.

13 Duodecima Conclusio. Medicus, qui adhibet omnem diligentiam possibilem in curationibus existens in omnibus circumspiciendus, licet hinc sequatur infirmi mors, non ideo debemus dicere, quod sit irregularis; si tamen habuit aliquam culpam in dicta curatione, contrarium debet dici, ut colligitur in iure & idem debet dici de chirurgico; quia huiusmodi homines sic curantes non faciebant rem illicitam, sic tenent Nauar. Cou. & Siluester.

14 Decimatertia Conclusio. Medicus qui gaudet stipendio, remanet irregularis si omittat curare infirmum: tempore necessitatis, ex quo venit ad mortem, aut ad notabilem deformationem, ut dicit Maiolus. Quod, ut dicunt aliqui, debet dici, quando curat infirmum sine stipendio, si compellatur ab Episcopo, aut ministro iustitiae, ne destituat oppidum, quia sit pestis in eo; nec excusatur qui incipit curationem absente alio medico dicens, quod infirmus non vult, sequi eius regimen, aut quod noluisset confiteri ob quod destituit eum, & mortuus est, ut dicit Henriquez.

15 Decimaquarta. Conclusio. Qui habent curam infirmorum, aut seruiunt eis; quia in hoc (licet sint sacerdotes) non implicantur rei illicitae, sed potius exercent opus magnae charitatis, non peccant mouentes illos in lecto, aut transferentes eos de loco ad locum vnam regulariter non peccant, nisi qui in hoc

Na. d. 6.
17 num.
218. Cou.
var. vbi
sup. 2. p.
§. 3. n. 3.
Sili ver.
hom. 2.
n. 8. & 9
& ver. f.
medic.
num. 8.
Maiol. l.
1. de irreg.
gul. c. 48
§. c. n. 3.
in fin.
Henr.
tom. 1. l.
14. de irreg. c. 12

Super
spec. &
c. nō ma
gno opere,
ne cleric. vel
mon. &
ca. 1. eo.
tit. li. 6.
Nau. ca.
17. nu.
216. in
latino.

Pan. in
c. sen. ne
cleric. lib.
venerunt.
nu. 12.

e. ad au
res de
tate, &
qualit.
ord.

non sequuntur regimen, & ordinem medicorum exhibentes infirmis aliquam medicinam, portionem, aut cibum contra eorum praeceptum, & voluntatem, ex quo sequitur, ut ipsi vident, vel tenentur videre, quod debeat accelerari mors infirmi, non incurrunt irregularitatem: in hoc tamen casu melius est non admittere scrupulos, ut affirmant DD. nisi culpa, aut negligentia fuerit tam notabilis, & evidens, ut non possit aliter fieri; quia in hoc casu debet recurri ad medicos, qui debent iudicare, an mors sit sequuta, aut accelerata ex dicta negligentia, quorum iudicium debet sequi, quod si dubitent de eo, debet presumi, quod dicta mors sequuta sit ex incuria, ut colligitur ex eo, quod dicunt Silvester Couarruias & Nauarr. qui sentiunt idem debere dici de illo, qui cum non sit medicus, aut chirurgicus, extrahit a corpore alterius sagittam, aut gladium, quem habebat infixum, si hinc accelerata fuit de facto mors. Verum est tamen, quod si id fecit misericordia motus bona fide, contrarium affirmant dicendum. Quis potest dispensare in irregularitate, quae nascitur ex homicidio casuali, & mixto videbitur infra. cap. 118. num. 1. & 4. & capit. 79. numero 2.

Sil. vbi
sup. nu.
10. Cou.
& Nau.
vbi sup.

De irregularitate ex homicidio, aut
mutu. voluntaria.
C. CLXXVII.

SYMMARIVM.

Quid intelligatur nomine homicidii voluntarii; & an dispensatio sit reservata Papa num. 1
An omnes concurrentes ad occidendum aliquem sint omnes irregulares, si ille mortuus fuit ex uno vulnere. concl. 1. num. 2. & concl. 15 num. 16
An omnes, qui praeliantur in bello iniusto, in quo multi occiduntur, sint omnes irregulares. concl. 2. num. 3.
An sint irregulares, qui falsis accusatio-

nibus sunt causa mortis alicuius. concl. 3. num. 4.

An, qui non succurrunt illis, qui sunt in extrema necessitate sint irregulares, si illi moriantur. concl. 4. & 5. nu. 6. & 7

An sit irregularis, qui persuadet, quod non succurratur egeno, unde venit ad mortem. concl. 6. nu. 7.

An, qui iubent occisionem sint irregulares. concl. 7. num. 8.

An sint irregulares, qui iubent aliquem percuti fustibus dicentes, quod non occidatur, cum postea mors sequatur. cōcl. 8. n. 9

An iubens Petro, ut occidat Ioannem, quod tamen Petrus erat factururus, sit irregularis. concl. 9. nu. 10

An sit irregularis, qui non monet Ioannem, quod volunt illum occidere. concl. 10 num. 11

An sit irregularis, qui approbat homicidium factum nomine suo. concl. 11. n. 12

An qui dedit consilium, ut occideretur, sit irregularis. concl. 12. num. 13

An sit irregularis, qui dedit consilium ad abortum intra triginta dies, quando non erat animatus fetus, & post animatum fuit delictum factum. concl. 13. nu. 14.

An qui dedit consilium, quod occideretur N. quando erat determinatum negotium, sit irregularis. concl. 14. num. 15

An, quando multi concurrunt pari consensu ad occidendum, & occidunt, sint omnes irregulares siue vulneraverint, siue non. concl. 15. num. 16

An sit irregulares, qui prius vulneratum vulnerat alio vulnere non mortali, ex quo acceleratur mors. concl. 16. num. 17.

An sit irregularis, qui non impedit homicidium, quod sua causa scit, aut suspicatur faciendum. concl. 17. nu. 18

An sit irregularis, qui iniuste rixatur cum alio & recurrentes familiares occidunt. concl. 18. nu. 19. & conf. 19. num. 20.

An sint irregulares domini temporales, qui in suis dominijs permittunt duella. concl. 20. num. 21

An sit irregularis, qui effudit semen in ecclesia. concl. 21. num. 22

Nau. d.
c. 17. nn.
340.

PRO explicatione eius, quod in hoc capite dicendum est, debet notari, quod homicidium voluntarium, cuius irregularitas semper reservatur Papæ in omnibus facultatibus, quæ dantur ad dispensandum de irregularitate tam prothopœnitentiario, quam commissarijs generalibus cruciatæ, & Patribus generalibus, & Prouincialibus religionum, est homicidium illicitum prætensum in se, aut intentum saltem æquipollenter, tunc vero erit volitum æquiualeuter, quando licet non sit volitum, nec intentum in se, est tamen volitum, & intentum in sua causa tam propinqua, ut moraliter loquendo vix sit compatibile velle illam causam, & nolle occisionem ipsam, sicut dare venenum alteri, & nolle occidere cum illo, & vulnerare aliquem pugione circa cor, aut cerebrum, & nolle occidere, sic enim explicat Nau. Ex dictis procedit, quod clericus, qui dat alicui mulieri prægnanti aliquot remedia, ut abortiatur creaturam animatam anima rationali, est irregularis huius speciei, si sequatur abortus, quod procedit etiam si postquam dedit, antequam sequatur effectus, dolens de dictis remedijs dicat illi mulieri, quod non adhibeat dicta remedia; quia etiam in hoc casu erit irregularis, cum ipse docuerit illa remedia, & ipsa est vasa illis, & posuit causam propinquam abortus, ita ut vix sit compatibile, quod illa velit, & nolit occidere, quod tamquam nouum, & à nullo dictum in hac materia debet notari. Ex quo inferunt, quod ille, qui solum iussit, ut vteretur dictis remedijs; sufficit, quod reuocet mandatum suum, antequam de facto sumantur, ne incurrat irregularitatem, licet fiat postea abortus; quia in hoc casu solum fuit causa remota huius delicti, cum reuocans mandatum suum, quod fuit ex sua parte, impediuit executionem causæ propinquæ. Verum est, quod si non solum iussit, sed dedit consilium, quod vteretur dictis remedijs utendo portionibus, non sufficit, quod dicat postea, quod non capiat ea reuocans consilium, sed debet persuadere hoc causis efficacioribus, quæ sint rationes, qui-

bus prius persuaferat contrarium, ut sic fiat liber ab irregularitate, ut dicunt Nauar. & Cord. cum communi, & declarabitur inferius. Ex dicta doctrina inferitur responsio multorum casuum, qui continue accidunt, scilicet, quod est irregularis ille, qui dormiens in lecto, habens puerum lactantem, multum adhaerentem lateri, si mouetur tam incaute, & inconsiderate, ut suffocet illum, cum sit impossibile (moraliter loquendo) velle dictum motum, & nolle mortem pueri; & etiam ob dictam rationem irregularis ille, qui immittit lapides in viam publicam tempore transitus gentis, & occidit aliquem, & ille qui mittit sagittas in locum, ubi homines solent congregari, & ille qui habet usum, aut bestiam ferocem ad ostium domus suæ in via publica, ad quam erat probabile, quod erant accessuri aliqui pueri, qui non habent usum rationis, & de facto occidit aliquem illorum; est etiam irregularis nauta, qui inebriatur in naui plena sclopetorum, ex quo sequutum est aliquod naufragium, & inde mors alicuius, aut notabilis deformatio; & idem debet dici in alijs casibus similibus considerando autem circumstantias eorum, ut videatur propinquitas causæ mortis, aut mutilationis & iudicando an sit sufficiens circumstantia, ut condemnentur ut irregulares illi, qui ponunt dictam causam, circa quos dictos casus videatur Syluest. qui ponit aliquos similes casus præteritis, hocque fundamento posito conuenit resolvere hanc materiam per suas conclusiones.

1. Prima Concl. Quando multi aggrediuntur aliquem hominem qui (ut constat) mortuus fuit ex vno solum vulnere, omnes illi sunt irregulares, si non constet, quis illorum inflixerit vulnus, & quando aliquis homo recipit aliquod vulnus mortale ab alio, & aliquis alius infligit aliud vulnus minus, quo perficit mortem illius statim, non desinit primus percussor incurrere irregularitatem, cum constet dictum primum vulnus esse mortale, quia si constet non fuisse

Nau. v.
bi supra
nu. 233.
Cord. d.
casibus
q. 173.

Con. in
ele. h. fu-
ri. 2. p. 5.
2. nu. 6.

fuisse mortale, non incurrit irregularitatem; quod si non possit verificari de quo vulnere fuerit mortuus, omnes percussores remanent irregulares, ut docte resoluit Covarruv. Notaque, quod ille, qui percutit alium, non tamen fuit vulnus mortale, non remanet irregularis, licet postea sic vulneratus occidatur ab alijs, quem eius vulnus non fuerit mortale, animus vero occidendi in iure non inducit irregularitatem. Verum est tamen, quod erit irregularis, si dedit auxilium, & favorem alteri, ut occideret illum, & si potuit impedire hanc mortem, & de iustitia tenebatur facere hoc, & non fecit, quia non impedire in hoc casu mortem, si commodum id facere possit, est occidere, ut resoluit idem Covarr.

Cov. v.
bi supra
nu. 6. &
7.

3 Secunda Conclusio. Omnes, qui in bello iniusto sunt causa mortis precipientes, consulentes, auxiliantes, praeparantes facientes arma determinate, & scienter ad hunc conflictum, exhortantes milites, & imponentes metum adversarijs, omnes hi remanent irregulares, cum omnes illi in hoc casu sint causa dictarum mortium, aut mutilationum. Verum est tamen, quod qui sunt causa remota, non incurrit hanc irregularitatem, ut sunt qui faciunt arma, aut vendunt, aut praebent illis, qui petunt illa ignorantes, quod velint ea pro hoc bello iniusto; & ideo ille, qui solvit regi humos, quos debet ei, non est irregularis, licet sciat, quod expendit eos in dicto bello, quia (loquendo moraliter) non est causa proxima, sed remota dictarum mortium, & mutilationum; quia quod praetendit praecipue, est solvere, quod debet, ita ut si daret mortuo hanc pecuniam ignorans, quod esset pro bello iniusto, non incurreret hanc irregularitatem. Verum est tamen, quod si sciebat, & offerebat illam, ut sequeretur bellum, & pararet necessaria bello, non posset liberari hac irregularitate, quia in hoc casu non potest negari fuisse causam proximam offerens se sponte ad dictum munus, quia si rogatus, & importunis

obsecrationibus molestatus mutuatur dictam pecuniam, non condemnare ego illum, quia preces principium sunt violentiae, ut dicit, quaedam glossa communiter recepta: & si est constriktus, non potest dici, quod concurrat libere, & voluntarie ad dictas mortes, aut mutilationes. Noteturque, quod non sunt irregulares, qui adeunt bellum iniustum, non ad praellandum, sed ad inducendam pacem inter contrarias partes, licet pars contraria habuerit aliquem metum; & illi qui sequebantur suam partem, ceperint animum, quia huiusmodi fuerunt causa nimis remota mortium, & mutilationum, quae in ipso accidunt, ut colligitur ex eo, quod tradit Sylvest. Covarr. & Navarr.

4 Tertia Conclusio. Sunt irregulares huius speciei omnes illi, qui cum accusationibus falsis, & dictis falsis, ac modis illicitis sunt causa, quod quis in iudicio puniatur pena mortis, aut mutilationis; & idem debet dici de omnibus ministris iustitiae, qui iniuste concurrunt ad hoc supplicium, ut dicunt Navarr. & Ledesma.

5 Quarta Conclusio. Omnes illi, qui non succurrunt illi, qui est in extrema necessitate constitutus, licet peccet mortaliter, & quodammodo vocentur homicidae permittentes, quod proximus suus moriatur, non tamen incurrit irregularitatem, si solum tenebantur succurrere ratione charitatis, quia si de iustitia tenebantur, aliud est: quia, licet charitas obliget eos in tali casu, non incurrunt tamen pena irregularitatis, si non exerceatur, licet ille moriatur eius defectu, ut resoluit Navarr. & Ledesma. Dixi, non de iustitia, quia tunc erunt irregulares, ut dixi in capitulo praeterito loquens de medico stipendiario, qui omittit curare infirmum.

6 Quinta Conclusio. Qui solum charitatis gratia tenentur succurrere egeno, qui perit ex defectu succursus eorum, non remanent irregulares, licet dolo, odio, aut malevolentia in egenum omittant illi succurrere, ut contra aliquos re-

Syl ver.
homic 3
num. 8.

Cov. v.
bi supra
3. nu. 1.
vers. qd
si bellum
iniustum
sit.

Nav. vbi
sup. nu.
224. i. la-
tin. & in
vulg. n.
225.

Nav. vbi
sup. ra in
lat. & in
vulg. nu.
226. cu
seq.

Led. in
2. 4 q. 26
art. 2. in
tract. de
irreg.

Nav. vbi
sup. nu.
232. i. la-
tin. & in
vulg. nu.
231.

Ledesma. v.
bi supra.

Nau. & Ledesma, & Nauar. quod si in aliqua parte iuris ordinatur esse excommunicatos, qui dolo permittunt, quod percutiatur clericus, si possint impedire hanc percussione, debet intelligi, quod loquatur solum de ijs, qui non defendunt illos, cum teneantur de iustitia illud facere, ut sup. prælan, & iudices, alique habentes potestatem priuatam in illos, quos percutiunt, ut est pater, & dominus respectu familiarium, & filiorum, ut explicat Nauar. & Couarr.

7 Sexta Conclusio. Est irregularis huius speciei ille, qui iussit alteri, qui volebat succurrere pauperi in extremis, ne succurreret illi, ex quo sequuta fuit eius mors, si ille, qui volebat succurrere illi, tenebatur hoc facere de iustitia, & si solum de charitate tenebatur, & dices falsum testimoniū de egeno, fuit causa, quod non succurreretur ei, etiam in hoc casu est irregularis, cum peccauerit contra iustitiam dicens falsum testimoniū contra egenum, ob quod fuit destitutus succursu, & in hoc sensu debet recipi, quod dicit Nauar. & Ledesma super hoc puncto, quod si nec qui impediuit, nec qui omisit succurrere, peccauerunt contra iustitiam, sed solum contra charitatem, non remanent irregulares impediētes prædictum, ut dicit Angelus ponens exemplum in illis, qui cum vident consanguineos inter infamantium linguas, faciunt eos abstinere, ut succurrant oppressis.

Nau. d. c. 27 nu. 231. & Ledesma v. bi supra Ang. verbo h. mi. c. 1. n. 17

8 Septima Conclusio. Sunt irregulares, qui iubent occidi, aut mutilari membra alicuius, siue statim sequatur effectus, siue postea, sicut enim tenent post alios Nauar. & Couarr. quod intelligitur, siue hoc mandatum sit expressum, siue tacitum; ut si aliquis iniuria affectus dicat filio, aut familiari. Non reddeas domum meam, nisi circa hoc, quod mihi euenit, audiam aliquid à te factum; aut si dixerit, Videbimus, an aliquis vestrum vindicabit me, aut si dicat, Habeo in domo mea, qui manducat panem meum, non vero qui vindicet me; quia hæc verba sunt æquiparata imperio tacito; unde

de si aliquis filius, siue seruus mortuus illis verbis occiderit, aut deformauerit aduersarium patris, aut domini, remanebit pater, aut dominus irregularis, ut ostendit Couarr. Debet tamen aduerti, quod si hic, qui iussit, reuocatur mandatum suum monens mandatarium, ne ponat in executionem dictum mandatum, remanet liber ab irregularitate, licet sequatur dicta mors, aut mutilatio, cum non exequatur virtute sui præcepti, sed ob malitiam exequutoris; & sufficit, quod qui iussit, expresse, aut tacite reuocet suum mandatum; & expresse reuocat, quando per litteras missas, aut nuntium, aut per verba mouet mandatarium: tacite vero reuocat, quando reconciliatur manifeste, aut contrahit consanguinitatem de nouo cum aduersario sciente mandatario. Notetur etiam, quod hoc habet locum, quando mandatum non comitatur consiliū, quia si adsit etiam consilium, non sufficit sola reuocatio, ut dicetur infra: quod accidit, quando pater iniuria affectus graui iubet filio, quod sumat vindictam dicens, Si non capis vindictam de hoc, cades in perpetuum dedecus: quia hoc præceptum cum hac ratione habet vim magnam persuadendi filio vindictam, licet reuocetur mandatum. Dixi, si hoc sciat mandatarius, quia licet quis reuocauerit expresse, aut tacite mandatum antequam sequatur mors, aut mutilatio, si adhuc mandatarius ignorat reuocationem, & sequitur delictum, remanebit irregularis mandans, ut colligitur ex eo, quod tradit Silu. sequens alios, qui tenent idem. Quando de excommunicatione.

9 Octaua Conclusio. Qui iubet percuti aliquem fustibus, aut alapis, monens, quod non occidant, aut mutilent membrum illi, si sequatur mors, aut mutilatio, remanet irregularis, non solum in casu, quod mandatarius excedat limites præcepti, sed etiam, quando iniuria affectus occidit, aut deformat dictum mandatarium, quia totum hoc fuit sequutum ex opere illicito, quod imposuit:

Cou. v. bi supra

Silu verbo ex. n. 6 num. 5 casu 3.

Nau. v. bi supra n. 134. Ang. ver. bohomicid. 1. num. 12. & verb. homic. 2. num. 10. Pan. 1. c. ad audi. entiam. d. hom. Silu. homicid. 1. num. 11. casu 4.

fuit, sic enim tenent Nauar. Ang. Panor. & Siluefter; & eadem ratione erit irregularis, qui dederit consilium, si sequatur dictum delictum, ut post alios notant Siluefter, & Couarruias, ut dicitur infra.

10 Nona Conclusio. Qui iussit Petro, ut occideret quendam, quod Petrus erat factururus, licet ille non iuberet, non est irregularis, si Petrus ob dictum mandatum non est motus ad illud; aut si fuit motus, fuit parum: hæc conclusio est contra Couar. & probatur, quia moraliter loquendo, qui iussit, non fuit causam homicidij, quod factum fuit: si vero Petrus motus fuit ob mandatum, quod datum fuit illi, remanebit mandans irregularis; quod si dubitatur, an sit motus parum, vel multum, nec ideo debemus liberare illum; quod si constet, quod de eius mandato accelerata fuit mors, debemus etiam æstimare irregularem, ut constat ex alibi sæpe dictis.

11 Decima Conclusio. Qui scit, quod iustum est occidi Petrum, & agitur de hoc, non est irregularis non monens dictum Petrum, etsi sequatur mors, quia hic non tenetur de iustitia monere illum, sed de charitate, ut supra dixi. Hincque sequitur, quod, si hic, quia est minister iustitiæ, tenetur defendere illum, non defendens illum, & sequuta morte, aut mutilatione membri remanet irregularis, ut notat Nauar. Sequitur etiam, quod pater, cui dicit aliqua mulier prægnans de illo, quod vult capere potionem, ut abortiatur, quod ex eo concepit, est irregularis, solum tacendo, si sequatur abortus non impediens illum sciens, aut scire debens, quod si persuadeat illam ad contrarium, non fieret hoc malum, quia de iustitia tenetur lege patris defendere foetum omnibus modis possibilibus. Sequitur etiam, quod dominus, in cuius præsentia agunt serui, familiares, filij, aut consanguinei de occidendo inimico eius, est irregularis, si taceat, quia hoc tacere est consentire, cum ratione illius agatur de inducenda alteri morte coram illo, & non im-

pedir illud, ita ut etiam si non sit præsens, sufficiat, quod sciat illud, ut remaneat irregularis, & quia tenetur de iustitia omnibus modis impedire hoc malum, ut resoluit Couarr. dicens hoc esse verum, præcipue, si prauo animo designat impedire.

12 Vndecima Conclusio. Homicidium, aut mutilatio, quæ sit nomine alicuius, ut illi assentiatur, licet ipse ignoret, incurrit irregularitatem, si postea ratum habeat: hæc conclusio tenetur a Nauar. sequendo Felxym, & Siluest. Couarr. tamen sequens alios multos tenet contrarium, cuius opinio videtur mihi multum probabilis, quia licet ius ordinauerit, quod qui ratificat, & approbat vulnus, quod inflictum est clerico nomine suo, remaneat excommunicatus, non inuenimus tamen ius, quod expresse nobis definiat, quod idem debeat dici in irregularitate; est autem regula multum verificata, quod non contrahitur irregularitas, nisi in casibus expressis in iure. Qui vero voluerit sequi opinionem Nauarri debet notare primo, quod non incurritur irregularitas, aut excommunicatio ex ratificatione eius, quod sit, sed est necesse quod fiat eius nomine. Secundo, quod ratificetur sciendo quod sit factum. Terrio quod ratihabitio fiat cum actu exteriori. Quarto, quod quando fuit facta dicta percussio, habuerit, qui debet ratum habere, liberum arbitrium, quo posset iuberi, & eius mandatum imputari culpe; quia si percussio facta fuit nomine furiosi, aut pueri, qui non habet usum rationis, licet postea habens usum rationis ratum habeat, non incurrit excommunicationem, aut alias penas iuris, ut constat ex doctoribus allegatis. Ex dictis inferitur, quod si aliquis solum letatur mutilatione facta nomine suo, non debemus condemnare illum, ut irregularem, quia hæc complacentia loquendo in rigore non est ratihabitio.

13 Duodecima Conclusio. Qui dat consilium, & cum consilio est causa alicuius homicidij, aut mutilationis, incurrit

Couar. vbi sup. 2. p. 5. 2. num. 8.

Nau. d. c. 27 num. 233.

Couar. vbi sup. 5. 1. n. 4. ca. cum quis, de sent. exc. lib. 6. c. 15 qui, de sent. exc. lib. 6.

Nau. in Man. ca. 27. n. 22.

c. si quis
biduo
d. 5.

currit irregularitatem, licet talis homicidium, aut mutilatio fiat multo post, quam consilium datum fuit, ut definitum est in iure: nec sufficit, quod reuocetur consilium, antequam sequatur effectus, sed requiritur, quod ita dissuadeat, ut de facto non sequatur, aut requiritur quod qui accepit consilium, deponat omnes rationes, quæ mouere possint illum, ut caperet consilium, & fateatur, quod non ob consilium, quod illi datum est, sed alia de causa vult exequi homicidium, aut mutilationem: quia si aliter motus commiserit dictum delictum, quod in hoc casu debet credi, non potest negari, nisi quod reuocatio huius consilij fuerit sufficiens, & quod consulens remaneat liber ab irregularitate, licet sequatur dictus effectus: & si qui consuluit, non potuerit suis rationibus reuocare consilium suum, debet monere illum, contra quem dedit consilium, ut caueat à periculo: quod si obseruet prudentiam tacens famam eius, qui agit de morte illius, & procurans, ne veniat illi ex eo damnum; quod si post hanc monitionem noluerit cauere ille, de cuius morte agitur, ipse consulens remanebit liber ab irregularitate, licet sequatur mors aut mutilatio, ut dicunt Siluester, & Nauarr. in Manuali vulgari, qui in utroque Manuali affirmat, quod incurrit irregularitatem clericus, qui consuluit abortum mulieri prægnanti, ut frueretur ipsa marito eius absente, licet postea dolens de hoc consilio reuocauit illud, quia postea sequutus fuit abortus, sciendo quod eius maritus veniebat fundatus in consilio dicti clerici.

Silu. ver
bohomi
cid. 1. nu
mero 11
casu 3. &
num. 12
casu 10.
Nau. v-
bi supra
nu. 234.
in vul. &
in lat. nu
mer. 233

14 Decimatertia Conclusio. Clericus, qui consuluit dictum abortum infra 30. dies graviditatis, timens, quod si postea fiat puer, erit animatus, si procuretur abortus præteritis dictis 30. diebus, & de facto sequuto abortu fetus animati non est irregularis, quia consilio suo non incurrit ad dictum abortum cum posuerit dictum terminum, ne fieret irregularis. Verum est tamen, quod si ad-

uertit, aut debebat advertere, quod mulier erat factura remedium post 30. dictos dies fetus iam animato anima rationali, remanebit irregularis abortiente muliere, cum concurrerit ad dictam mortem saltem in sua causa.

15 Decimaquarta Conclusio. Ille, qui dedit consilium alicui parato ad occidendum non mouens illum plus quam ipse erat, aut parum, non remanet irregularis, cum (moraliter loquendo) non fuerit causa homicidij; & eadem ratione dicunt homines docti, quod non tenetur dictus consiliarius ad restitutionem damni, quod effecit dicta mors, si tamen cum suo consilio mouit illum notabiliter, erit vera in hoc casu opinio Silu. dictis contrarium nostræ conclusionis, quam sequitur Couar.

16 Decimaquinta Conclusio. Quando multi de communi consensu adiuuantes se inuicem concurrunt, ut occidant aliquem, non solum ille, qui mutilauit aliquod membrum, aut inflixit vulnus mortale, & occidit, sed etiam reliqui sunt irregulares, siue inflixerint vulnera, siue non, cum omnes concurrerint huic occisioni, aut mutilationi, sic enim dicit Siluester, & Doctores communiter.

17 Decimasexta Conclusio. Rixantibus multis non de consensu, nec auxilio vnius cum alio, debemus respondere cum dicto in prima conclusione supra: ad quam addimus, quod si vnus horum inflixit aliquod vulnus non mortale, erit irregularis, si postea sequatur mors, aut acceleretur, scilicet, quia mortuus est ratione vtriusque vulneris, quia quamuis nullum illorum vulnere per se esset mortale, vtrumque simul fuerunt causa mortis, aut accelerationis.

18 Decimasextima Conclusio. Quando aliquis scit, aut suspicatur, quod aliqua persona vult vindicare aliquam iniuriam sibi illatam est irregularis, si non prohibeat omnibus modis possibilibus, si sequatur postea mors, aut mutilatio iniuriatoris; idemque & multo magis debet dici, si tractetur in eius presentia de hac vindicta, & tacendo,

Silu. ver
bo excō.
8. qō. 8.
nu. 11. &
exc. vlt.
n. 31. ca-
su 4.
Cou. v-
bi supra
p. 9. 2.
nu. 1. in
fine.

Silu. ver
bohomi
cid. 1. nu
mero 15

cendo, ac non prohibendo, cum possit hoc facere; quod probatur, quia de iustitia tenetur ad illud cum ratione sui ageretur de hac vindicta, ut dicunt Angel. Syluest. & Couar. qui allegant alios, si vero ipse ignorabat hoc, quod agebatur, aut si sciebat, & fecit, quod potuit, ut impediret illud, in hoc casu si sequatur mors aut mutilatio, non incurrit irregularitatem.

Angel.
ver. ho-
mic. l. n.
20.
Syl eod.
ver. nu.
14. ver. 3
Cou. v-
bi supra
nu. 8.

19 Decima octava Concl. Quando aliquis iniuste fuit causa alicuius rixæ, & eius consanguinei, amici, & familiares accurrentes illi, occiderunt contrarium, qui rixabatur cum eo, est irregularis, licet hæc mors acciderit præter eius voluntatem, prohibente ipso, quia ipse implicuit se rei illicitæ, quæ ex sua natura est ordinata & parata ad homicidium, ut dicunt doctores communiter, & refert Couar. & Nau. & etiam erit irregularis eadem ratione accurrentibus casu inimicis sui contrarij, & si occiderint illum ob inimicitiam, quam cum eo habebant; & eadem ratione erit irregularis, si accurrant pro eius parte, & pro parte aduersarij multi, & postea sequatur mors alicuius eorum, qui accurrunt, siue sit vnus, siue alterius partis.

Doct. in
c. Pet. de
homic.
Cou. v-
bi supra
nu. 14. in
initio.
Nau ca.
27.

20 Decima nona Concl. Quando aliquis non fuit causa iniusta alicuius rixæ, & venerunt alij ad auxilium, & occiderunt, aut mutilarunt aduersarium, siue alium, qui litigauit eius loco, in hoc casu ille, qui non fuit causa iniusta rixæ non potens impedire hoc, aut si poterat impedire, erat necessarium ad eius defensionem, aut innocentis præliari, non erit in hoc casu irregularis, cum defenderet ius suum, & non fuerit causa culpabilis dicti effectus, & sic non debet illi imputari factum aliorum, ut dicit Ang. & probatur ex eo, quod tradit Nau. si tamen hæc defensio non erat necessaria, & alij eius de causa ceperunt illam, & de facto occiderunt aduersarium eius, remanebit irregularis, si non impediret illum potens id commodè facere; si vero alij non faciebant hoc suo respectu sed ratione inimicitie propriæ; in

hoc casu non erit irregularis, licet non impedierit, cum solum charitas obliget tunc illud impedire.

21 Vigesima Conclus. Sunt irregulares domini temporales, qui in suis dominijs dant locum, quod fiant duella siue singulatia certamina, in quibus fit mors, aut mutilatio, cum sint causa propinqua huius effectus; patrini vero, & qui inspiciunt, non videntur remanere irregulares, si qui prouocati sunt, erant parati ad illud, & de facto non fuerunt moti à dictis patrinis, aut assistentibus, licet eorum præsentia sumpserint audaciam aliquam, prout diximus loquentes de consulentibus.

22 Vigesima prima Conclusio. Non est irregularis ille, qui effudit semen in ecclesia. Hæc conclusio est contra Sotum, qui dicit sine villo fundamento sufficienti, quod est irregularis, sicut ille, qui occidit hominem. Aragon tamen summa quadam ratione discedit ab eo, dicens, quod talis pena non inuenitur in iure, nec Syluest. recordatus est eius, cum multa diligentia aggregauerit omnes casus irregularitatis, nec irregularitas incurritur, nisi in casibus expressis in iure, ut dicitur in eodem iure.

Sot. li. 5.
de iustit.
q. 1. ar. 4.
Arag. 2.
q. 1.
Syl. ver.
irregul.
c. is qui
fidē de
sen. exo.

De Dispensatione Irregularitatis ex homicidio voluntario.

Cap. CLXXVIII.

SYMMARIVM.

Quid determinet Concil. Trident. circa homicidij voluntarij dispensationem, nu. 1.

Decretum Conc. Trid. circa hoc, ibid.

Quot sint notanda pro explanatione Decreti Concilij ibid.

Quid sit homicidium voluntarium, & quos modis consideretur, ibid.

Quid sit homicidium casuale, & quid facere debeant Episcopi antequam dispensent in casuali, ibid.

An Concil. Trident. in homicidijs voluntarijs intelligat tam occulta, quam oc-
cul-

Ang. ho-
mic. 2. n.
1.
Nau. ca.
27 num.
273. sta-
ti. i. prin.

cultissima homicidia, ibidem.

An Summus Pontif. possit dispensare cum omnibus homicidis, concl. 1. num. 2.

An inferiores prelati à Papa ante Concil. poterant dispēare cum homicida casuali occulto, concl. 2. num. 3.

An Episcopi nunc possint dispensare cum omni homicida occulto casuali, concl. 3. num. 4.

An Episcopi possint dispensare in irregularitatibus positis in iudicio, ibid.

An possint Episcopi dispensare cū eo, qui occidit defendens se non observant debitum moderamen, concl. 4. num. 5.

An sit dispensatus, qui occidit Presbyterum. & in supplicatione non explicat occidisse presbyterum, sed dicit occidisse hominem, concl. 5. num. 6.

An qui timet, quod suum delictum manifestabitur si absteat à celebratione, possit celebrare ante dispensationem irregularitatis, concl. 6. num. 7.

Concil. Trident. sess. 14. de reformatione. Circa materiā huius capituli est decretum Sacrosan. Concil. Trident. quod volo hic ponere ad litteram, quia ex eius explicatione remanebit resolutū principalis huius materiæ.

Cum etiam qui per industriam occidit proximum suum, & per insidias, ab altari anelli debeat, qui sua voluntate homicidium perpetravit, etiam si crimen id, nec ordine iudiciario, probatum nec alia ratione publicum, sed occultum fuerit, nullo tempore ad sacros ordines promoveri possit; nec illi aliqua beneficia ecclesiastica (etiam si curam non habeant animarum) conferri liceat, sed omni ordine ac beneficio, vel officio ecclesiastico perpetuo careat: si vero homicidium non ex proposito, sed casu, vel vim vi repellendo, ut quis se à morte defenderet, fuisse commissum narretur: quam ob causam etiam ad sacrorum ordinum, vel altaris ministerium, vel beneficia quacunque ac dignitates iure quodammodo dispensatio debeat, committatur loci Ordinario (aut ex causa) Metropolitano, aut viciniori Episcopo, qui non nisi causa cognita, & probatis precibus, ac narratis, nec aliter dispensare possit.

Ad perfectam explicationem huius decreti quinque sunt notanda.

Primo quod homicidium mere voluntarium, de quo hic loquitur, est illud, quod directè procedit ab intentione voluntatis occisoris, quod consideratur duobus modis. Primo, quando, quis occidit alium ex proposito alicuius iuxta, quam in illum concepit antea. Secundo, quando quis occidit alium non ex proposito, sed casu rixando cum illo, & hunc modum vocat Concilium (casu) in illis verbis, *non ex proposito, sed casu*, & sic non debet intelligi de homicidio casuali, quoniam non est volitum nec in se, nec in sua causa, sed de homicidio, quod evenit casu ad differentiam eius, quod accidit ex proposito. Quod probatur; quia Concil. tractat de homicidio occulto, cuius dispensatio pertinet ad Sedem Apostolicam; est autem res verificata, quod post dictum Concil. non pertinet dispensatio homicidij casualis solum ad Sedem Apostolicam, sed etiam ad Episcopos, ut constat ex eodem Concilio Trident. sess. 24. cap. 6. de Reformatione.

Secundo debet notari, quod hoc decretum dat facultatem Episcopis, ut possint dispensare in irregularitate, quæ procedit ex homicidio casuali, & eadem de causa concedit idem Metropolitano, aut viciniori Episcopo Ordinarii, cuius oris est irregularis; qui quidem non possunt dispensare, nisi causam examinantes, si probetur, quod homicidium sit casuale: erit autem homicidium casuale, quando homo occidit alium non ex proposito, nec casu, sed quia faciendo rem illicitam venit negotium ad eum terminum, ut occideret hominem, ut supra longè latius explicatum est, cap. 176. num. 1.

Tertio debet notari, quod hoc decretum non solum intelligitur in homicidijs, quæ licet sint occulta, possunt tamen probari, sed etiā in homicidijs occultissimis, quæ nulla via possunt probari, nisi per confessionem occisoris, quia in hoc etiam casu est necesse re-

cur-

Maiol.
de irre.
gul. c. 48
in fin.
Salze. in
prac. cri.
ca 95. p.
319.
C. ou. v.
bi supra
2 p. 5. 3.
num. 4.

currere ad Papam pro dispensatione, si homicidium fuerit voluntarium, sic enim tenet Maiolus, quem sequuntur Salzedus, & Couarru. & probatur ex Concil. in quo quidem conceditur Episcopis, ut possint dispensare in omnibus irregularitatibus in foro conscientiae, & suspensionibus, quae nascuntur ex delicto occulto, non autem quae oriuntur ex homicidio voluntario: quae verba exceptiua debent intelligi secundum casus supra positos, qui cum loquantur de irregularitatibus, quae nascuntur ex delicto occulto, certum est quod haec, de qua in dictis verbis exceptiuis agitur, est de homicidio voluntario, aut occulto.

Quarto debet notari circa facultatem, quae datur ordinariis ad dispensandum de irregularitate, quae nascitur ex homicidio facto ob defensionem sui factam cum moderamine iuris, de quo tractauimus late supra ca. 173. num. 1. unde hic non ago de illo tam late.

Quinto debet notari, quod Conciliū reuocat facultatem, quam habebat Episcopi dispensandi in homicidio voluntario, ut administrarent in altari susceptis iam ordinibus, si sit homicidium in totum occultum, quae opinio non solum ad ordines iam susceptos, sed etiam ad suscipiendos, tenetur ab Angelo, & Castro. Quo supposito ad maiorem claritatem ponendae sunt sequentes conclusiones.

2 Prima Conclusio. Summus Pont. potest dispensare in quocunque homicida voluntario, ut possit suscipere ordines, & ut exerceat quos habet iam receptos, cum irregularitates sint de iure positivae, & Papa est super omnia iura positiua. Verum est tamen, quod solet id facere cum difficultate, praecipue si homicidium sit factum ex proposito, ut constat ex iure.

3 Secunda Conclusio: Inferiores praelati a Papa, ante Concil. Trident. non poterant dispensare cum homicida, licet esset casualis, & secretus, ut suscipere ordines, & administraret in illis, ut

resoluit Couar. Silu. & Villadiego.

4 Tertia Conclusio. Episcopi post Concilium Tridentinum possunt dispensare cum omni homicida occulto casuali, ut suscipiat ordines omnes, & utatur susceptis, ut constat ex loco Concilij; quod vero sit homicidium voluntarium iam remanet supra explicatum, & eodem modo est illud quod taliter est volitum in sua causa, ut vix sit probabile velle causam, & nolle illud homicidium: sicut si vnus det cum pugione vulnus in alium circa cor, unde mors eueniret contra voluntatem percutientis: cum loquendo moraliter sit impossibile velle dictum vulnus, & non velle dictam mortem. Hinc sequitur habere nunc Episcopos facultatem ad dispensandum cum homicida casuali occulto, siue contraxerit irregularitatem solum, quia fecerit aliquod opus illicitum, ex quo sequutum est homicidium, siue contraxerit illam culpa propria; quia percussit leuiter mulierem praegnantem; aut quia imposuit illi metum, ex quo venit in abortum, non aduertente ipso hoc periculum, quia omnes hi casus sunt homicidium casuale, in quibus potest Episcopus dispensare, ut colligitur ex eo, quod tradit Nauarrus; & Henriquez dicit tractasse de hoc puncto cum omnibus doctis in vniuersitate Salmantica, qui omnes fuerunt huius voti; scilicet, quod possunt dicti Episcopi dispensare in irregularitate quae nascitur ex homicidio casuali, si sit culpabile, & occultum: estque aduertendum, quod non potest Episcopus dispensare in hac irregularitate, & alijs, si sint positae in iudicio.

5 Quarta Conclusio. Non possunt Episcopi absolute dispensare cum illo, qui directe, & formaliter voluit occidere, ut defenderet se excedens moderamen debitum, ut constat ex Concilio Tridentino. Nec Nauarrus voluit contrarium, quia quod voluit dicere Nauarrus, est, quod in hoc casu possunt dispensare illi, qui ad hoc habuerint speciale facultatem a Papa. Verum est tamen, quod si quis solum laborat, ut se defendat

Con. v.
bi sup. 2
p. 5. 3. nu
mero 5.
Silu. ver
bo homi
cid. 3. nu
mero 11
casu 5.
Villadie
go i tra
cta. de ir
regul. c.
vlt. f. 35
col. 4.
Coc. Tr.
sess. 24.
c. 6. & c.
14. sess. 14
c. 7.

Ang ver
bo homi
ci 5. q. 1
Castro. d
le pen. 2
c. vlt.

c minor
d. 50.

Coc. Tr.
vbi sup.

Nau. ca.
27. nu.
239.
Henriq.
2. to. su.
li. 14. c. 9
num. 3.

Coc. Tr.
c. 7.

Nau. v.
bi supra
nu. 240.

dat, & ratione præcisæ huius defensionis, quamvis excedat in aliquo moderamen, videtur, quod Episcopi possint dispensare cum eo, licet sit homicida, etiam occultus, quia hic noluit occidere, & culpa, quæ fuit, est parua, & ut plurimum nunquam deest aliquis excessus parvus in similibus casibus in moderamine, cui non debet inniri, ut negetur dispensatio, quia alias esset inducere multos scrupulos; & facultas data Episcopis in hoc casu ad parum extendetur. Ex dictis sequitur, ut dicit Nauarrus in Man. cap. 27. num. 194. § 7. difficiliorem esse dispensationem super irregularitate occulta homicidij, & mutilationis iustorum voluntariorum, quàm iniustorum non voluntariorum, quia illa à solo Papa potest haberi, hæc verò etiam ab Episcopo. Noteturque, quod patres Prouinciales ordinum mendicantium possunt dispensare in irregularitate, quæ nascitur ex delicto occulto, ut dico in explicatione Bullæ Cruciatæ; possunt etiam dispensare in irregularitate, quæ nascitur ex homicidio iusto, quod sit condemnando hominem morte authoritate publica, ut refero in nostra explicatione priuilegiorum religionum, ad quem locum remitto hæc.

6 Quinta Conclusio. Ille qui voluntarie occidit presbyterum, & petit dispensationem à Papa irregularitatis in quâ incurrit, dicens in supplici libello, quod occidit hominem non explicans occidisse presbyterorum, non est dispensatus, quia tacuit, quod de iure tenebatur exprimere; nec obstat, quod non omnis veritas, quæ siletur, quæ expressa faceret difficiliorem in Principe cōcessionem, facit, quod gratia sit subreptitia, ut notat Nauarrus in multis locis, sed solum, quando tacetur veritas, quam ius iubet exprimere; quia ad hoc respondeo, quod ius habet, ut exprimatur delictum, de quo petitur, quod non fuit factum in casu, quia solū fuit expressum peccatum in genere suo, & non in specie, ut notat Nau. in quodam consilio.

7 Sexta Conclusio. Quando aliquis ti-

met, quod eius delictum manifestabitur, & remanebit notatus infamia, si abstineat à celebratione ob dictam irregularitatem, potest dictus clericus præcedente confessione sacramentali peccatorum, debita contritione celebrare durante dicto periculo infamiae, & nō amplius, quod faciens non peccabit, nec incurret aliquam censuram ecclesiasticā; dummodo non adsit mora ex parte sua in petitione dispensationis ab illo, qui habet ius dispensandi; quia nemo tenetur manifestare peccatum suum occultum, nec facere quidquam, ex quo perueniat manifestatio, aut suspicio aliqua de illo, nisi alia via teneatur ad illud vitandum aliud peccatum, aut damnū tertij æqualis grauitatis, ut tenent Castus, Nauarrus, & alij, quos allegat, & sequitur Guttier. qui tenet hanc opinionem veriorē contra alios, qui voluerunt nimio rigore tenere contrarium, qui deberent aduertere, quod ex diuina, & naturalis conseruandæ famæ, & fugiendi periculi mortis habet maiorem vim, quam humana obligans ad non celebrandum.

Quis possit dispensare cum homicidis ad beneficia Ecclesiastica.

Cap. CLXXIX.

S V M M A R I V M.

An clericus homicida sit ipso facto priuatus beneficio, concl. 1. nu. 1.

An possit Episcopus dispensare cum homicida, ut possit habere beneficium simplex, concl. 2. nu. 2.

An valeat renuntiatio, quam facit homicida de suo beneficio, antequam eo priuetur, concl. 3. nu. 3.

1 Prima Conclusio. Clericus homicida non est priuatus ipso facto suo beneficio, sed debet priuari sententia iudicis; & ideo quousque non priuatur, potest percipere fructus beneficij bona conscientia, nec Concil. Trident. tractat de hoc, ut aduertit Nauarrus, & Couartunias, quia solum

C c

dicat

Explic.
Cruc. 5.
9 n. 133.

Nu. in
excō. de
dat &
accept.
nu. 48.
& in Ma
nu. c. 21
num. 86
Nau. in
li. 5. cōf.
tit. d. ho
mic. cōf.
4.

Nau. in
Man. ca.
27. num.
239.
Guttier.
in qq. ca.
non. c. 13.
pag. 149
col. 1. & 2.

Cōc. Tr.
sc. 14. de
ref. ca. 6.
Nau. ca.
27. num.
249.
Cou. in
ca. si furi
of 2. p. 5.
3. num. 1.

Nav. d.
except.
9. l. 33.

dicat Cōcil. quod non poterit hic denuo
obtinere aliud beneficium post factum
dictum delictū, quia ius, q̄ habebat ad
acquirendum, spirat ob irregularitatē,
quam contraxit, vt declarat idem Nau.
Verum est tamen, quod si post commissū
delictum facta fuit collatio benefi-
cij Romæ, sylus Romanæ Curia præ-
ualuit, vt dispēsetur simul in censura, vt
valeat collatio beneficij, & facta hoc
modo collatione remanet homicida li-
ber ab irregularitate, & per consequens
securus in cōscientia. Ex dictis inferitur,
quod disj. ē ante Papa cum homicida,
vt possit suscipere oēs ordines sacros, po-
test acceptare quodcumque beneficiū,
licet sit Episcopatus, & poterit consecra-
ri in Episcopum, quia Episcopatus non
est diuersus ordo à presbyterio, sic enim
tenet Hēriquez, dicens huius voti fuisse
se. DD. Salmanticenses agendo de qui-
busdam electis in Episcopos, qui fue-
rant auditores consilij, in quo condem-
nauerant aliquos morte, & quod con-
sultus doctissimus Datarius Papæ super
hoc dixerat idem.

Henriq.
2. to. su.
l. 13. de
interdi-
cto, c. 57
num. 5.
c. ult. de
cler. pu-
gn.
Syl. ho-
mic. 3. d.
2. ver. 3.
Cou. v-
bi supra
2. p. 5. 3.
nu. 6.

2. Secunda Concl. Ante Concil. Trid.
Episcopus poterat dispensare cū quo-
cumque homicida, licet esset volunta-
rius, vt posset habere beneficium eccle-
siasticum simplex, sic enim colligitur in
iure, & tenet Syluest. & Couarr. & alij:
& eadem ratione poterat dispensare E-
piscopus cum eodem, vt retineret idem
beneficium simplex, quod habebat, an-
tequam incurreret irregularitatem, sed
non vt obtineret denuo beneficium cu-
ram animarum habens, verum vt reti-
neret, quod obtinuerat ante illam, vt
affirmat Nauar. nunc vero post Concil.
Trid. nullam ex supradictis rebus po-
test, licet homicidium sit occultum, vt
constat ex eodem Concilio. Verum est
tamen, quod potest concedere omnia
supradicta homicidæ casuali, quia quo
ad hunc nihil Concilium innouauit.

Nau. d.
c. 17. nu.
240. i. h.
Concil.
Triden.
sess. 14.
c. 7. de
reform.

3. Tertia Concl. Si homicida habuerit
aliquod beneficium ante commissū de-
lictum, & resignauerit illud, antequam
priuaretur eo, per sententiam Ordinarij,

valet renuntiatio, & potest illud possi-
dere bona conscientia ille, in cuius fau-
rem facta fuit resignatio, licet qui fecit,
sciat, quod facit illam, quādo alius ob-
tinuerat dictum beneficium à summo
Pontifice, & in hoc eodem casu erit va-
lida dispensatio, quam Episcopus fece-
rit homicidæ casuali, vt retineat hoc be-
neficium, sic enim colligitur ex Rebuff.
& Couar. quod debet teneri, licet alij di-
cant contrarium, & ratio eius est, quia
ius, quod hic acquisiuit, quādo obtinuit
beneficium à Papa, non erat absolutū,
sed conditionale; & incertum, & ideo
nō fit illi iniuria, si renuntiet illud; quan-
doquidem adhuc non erat priuatus be-
neficio possessor, aut obtinuerat dispen-
sationem ab Episcopo, vt retineret illud
in casibus, in quibus potest ipse dispen-
sare. Nec hinc debet inferri illam renun-
tiationem esse nullam, quia fecerit eam
resignās, postquam sciuit esse impetra-
tum, & ideo videtur facta in eius frau-
dem, qui impetrauerat; quia ad hoc re-
spondeo, quod resignās utitur iure suo,
cum procuret vtilitatem suam, & ami-
corum, ac consanguineorum solum, &
non procurat damnum alterius. Con-
cedo tamen, quod si in litteris impetra-
tionis fuerit posita hæc clausula, quod
renuntiatio lite pendēte sit in fauorem
impetrantis, in hoc casu, si illa pendente
resignans renuntiauerit in fauorem ali-
cuius tertij, renuntiatio non valebit
huic tertio, sed renuntianti: hæc vero
clausula, vt dicit Staphilæus, & refert
Couarr. non solet poni à Pontifice, nisi
si postquam beneficiarius est priuatus
beneficio per sententiam ordinarij, à
qua ipse appellauerit.

Rebuff.
in prac.
benef. p.
3. nu. 56.
& si. ti.
de mo-
doretin.
benef.
Cou. v-
bi sup.

Quis possit dispensare in mutilatione
iniusta. Cap. CLXXX.

S V M M A R I V M.

An possint Episcopi dispensare in mutila-
tione membrorum, concl. 1. nu. 1.

An valeat dispensatio homicidæ, qui so-
lum

lum dicit, quod mutilauerat membra,
conclus. 2. nu. 2.

An valeat dispensatio illius qui dixit esse
homicidam cum solum incidit mem-
bra. ibid.

An valeat dispensatio eius, qui occidit, &
mutilauit membra, si solum faciat men-
tionem homicidij. ibid.

Prima Concl. Antiquitus solū Papa
poterat dispensare cum mutilanti-
bus manum, aut membrum; sic. n.
sentiebant omnes DD. vt referunt Cou.
& Nauar. & constat ex iure: nunc vero
post Conc. Trid. habent Episcopi facul-
tatem dispensandi cum illis in omnibus
ordinibus, & beneficijs, si delictum sit
occultum; licet ipsi volūtariē, & ex pro-
posito fecerint dictam mutilationem,
quia Concil. dat auctoritatem Episco-
pis, vt dispensent in omnibus irregula-
ritatibus, quæ procedunt ex delicto oc-
culto, exceptis, quæ sunt positæ in foro
contentioso, & quæ procedit ex homici-
dio voluntario, ob quod verbū non in-
telligitur irregularitas, quæ oritur ex
mutilatione volūtaria, vt aduertit Nau.
Nec obstat, quod videtur esse æqualls
mutilatio homicidio; q̃a hoc debet in-
telligi in hoc sensu, scilicet quod sicut in
homicidio voluntario incurritur irregu-
laritas, sic incurritur mutilatione volun-
taria, & sicut aliquis sine timore irregu-
laritatis potest occidere alium, sic ē po-
terit mutilare membra; non debent tñ
esse paria, ita vt quod dicitur de homici-
dio, dicatur generaliter de mutilatione:
nec in iure observatur hæc irregulari-
tas, cum in illo videamus, quod sit par-
ticularis titulus de homicidio, & parti-
cularis de illis, qui habēt vitia corpora-
lia, & Clem. Si furiosus recordatur homi-
cidij, & mutilationis, insinuans, qd̃ qui
dicit homicidium, non dicit mutilatio-
nem, & quia alienum est à lingua latina
homicidium voluntariū significare mu-
tilationem, & ideo Alex. III. dans autho-
ritatem cuidam Episcopo, vt dispēsaret
cum quodam clerico, qui ingressus est
duellum, fecit statim hanc distinctionē,

dummodo ex ipso duello homicidium,
vel membrorum diminutio non fuerit
sequeuta; esset autem superfluum dicere
diminutionem membrorum, quod si-
gnificat mutilationem, si verbum homi-
cidium significaret vtrunque. Præterea
quia patres, qui inuenti fuerunt in Con-
cilio, erant doctissimi in iure, & intelli-
gebant, quod per verbum, *homicidium*,
nō intelligebatur mutilatio, vnde post-
quam solum exceperunt homicidium,
non debemus dicere, quod exceperint
etiam mutilationem. Hinc sequitur,
quod Patres Generales Ordinum Men-
dicantium, & Provinciales, possunt di-
spensare cum suis subditis in mutilatio-
ne voluntaria, cum Pius V. concesserit
Provincialibus Provinciæ Castellæ or-
dinis D. Dominici ad suos subditos fa-
cultatem, quam Concil. Trident. conce-
dit, de qua tracto in explicatione cru-
ciatæ, & resoluam late Deo volente in
nostra expositione priuilegiorum Apo-
stolicorum.

2 Secunda Conclusio. Homicida, qui
petierit dispensationem à sua irregula-
ritate non sufficit, quod dicat in suppli-
catione, quod mutilauerit membra, &
manus, sed est necesse, quod dicat fuisse
homicidam, quod si solum mutilauerit
membra, aut manus, ponens in supplici
libello, quod fuit homicida, valet dispē-
satio; quod si commiserit homicidiū, &
etiam mutilauerit membra, & manus,
non valebit dispensatio, nisi explicaue-
rit vtrunque: nemo debet tamē putare
capiens inde occasionem, quod contra-
hat duas irregularitates, qui occidit, &
mutilat membra, quia sola vnica irregu-
laritas contrahitur, cum mutilatio fue-
rit præambula dispositio ad homicidiū;
vnde in hoc casu sufficit petere dispen-
sationem irregularitatis homicidij: &
ideo quod dico est, quod qui occidit a-
liquem, & mutilat membra alterius, est
necesse, quod in supplici libello faciat
mentionem vtriusque delicti, cum sint
distincta delicta, sicut qui occidit duos
homines, est necesse, quod faciat men-
tionem vtriusque occisionis.

De incurrentibus nouam irregularitatem ob delictum sepe commissum. Cap. CLXXXI.

SUMMARIVM.

An, qui est irregularis, celebrans incurrat nouam irregularitatem, conclus. 1. & 2. num. 1. & 2.

An, qui est ligatus multis excommunicationibus, incurrat celebrans plures irregularitates, concl. 3. num. 3.

An laicus dicens Epistolam, Euangelium, & Missam incurrat plures irregularitates, ibid.

Prima Concl. Qui est irregularis, quia est illegitimus, aut ob vitium corporale, non incurrit nouam irregularitatem celebrans sine dispensatione, quia hic non est irregularis ob delictum commissum, nec in iure inuenitur hæc irregularitas.

2. Secunda Concl. Qui est irregularis, quia occiderit hominem iniuste, aut quia rebaptizauerit, aut quia celebrauerit existens ligatus aliqua censura, occidens iterum, aut rebaptizans, aut celebrans iterum incurrit secundam irregularitatem, non quia iterauit baptismum, aut homicidium, aut celebrationem, sed quia precise iterum iterauit hos actus, & ideo quoties commiserit delictum, ob quod incurrit irregularitatem, incurrit etiam irregularitatem ipsam, sic tenet enim Nauar. qui fatetur esse stylum Curie Romanæ, ut delendo vnā irregularitatem deleantur reliquæ; quod tamen debet intelligi facta integre relatione omnium criminum, quia non solet Sum. Pont. delere vnā irregularitatem altera remanentem: noteturque esse necessarium numerum dictorum criminum, quia alias esset dispensatio subreptitia.

3. Tertia Conclusio. Ille qui erat ligatus multis excommunicationibus celebrans prima vice non incurrit, nisi vnā irregularitatem, quia non committit nisi vnicum delictum; sicut non committit

nisi vnicum peccatum mortale, qui recipit sacramentum Eucharistiæ existens in multis peccatis mortalibus. Ex dictis inferitur, quod laicus, qui dicit Epistolam, Euangelium, & Missam cum stola, & manipulo non incurrit nisi vnā irregularitatem, quia si dicit Epistolam, & Euang. non dicit sicut partes per se, sed vt partes, quæ habent respectum ad totum, quod est ipsa Missa, & ideo non committit nisi vnicum peccatum.

De irregularitate, quæ contrahitur ratione aliquotum criminum notiorum. Cap. CLXXXII.

SUMMARIVM.

An sit irregularis, qui commisit crimen notorium, conclus. 1. num. 1.

An noti concubinarij, & noti fornicarij sint irregulares, conclus. 2. num. 2.

An qui celebrat durante hac irregularitate, sit inhabilis ad habenda beneficia ecclesiastica, conclus. 3. num. 3.

An, vt dispensetur in irregul. sint necessaria precisa verba, concl. 4. num. 4.

Prima Conclusio. Est irregularis clericus, qui commisit crimen ita graue, & enorme, vt mereatur depositionem ab ordinibus, si crimen sit notum, & licet fecerit penitentiam dicti criminis, sic enim dicit Nauar. & in hac irregularitate solum Papa potest dispensare, si delicta sint grauiora adulterio, cum de delictis minus grauib, vt est adulterium, & alia minus graua, possit Episcopus dispensare, vt tenet idem Nauar. & Syluest. Noteturque quod delicta enormia, de quibus hic loquimur, sunt blasphemia, hæresis, perurium, saltum in iudicio, sodomitarum vitium, adulterium, incestus, stuprum, raptus, contrahatus concubinarus, inebriatio contrahata, aliaque similia: eruntque nota & manifesta, quando constat per sententiam, aut euentiam de facto, tam manifeste, vt non possit celari.

Nau. d. c. 27. n. 248.

Nau. vbi sup. nu. 250. in lat. & in vulg. n. 240. Syl. ver. irreg.

2 Secunda Concl. Noti concubinarij, qui sunt amicitia coniuncti cum aliqua muliere, & noti fornicarij, vt sunt, qui cum multis mulieribus coniunguntur, ultra irregularitatem, quam incurrunt, remanent ipso facto suspensi ab ordinibus, quos habent saltem quousque faciant penitentiam, & ideo celebrantes, antequam faciant penitentiam, aut facientes aliquem actum deputatum ab ordinem sacrum, remanent irregulares alia noua irregularitate, cum transgrediantur censuram ecclesiasticam, & in hac solum Papa potest dispensare. Verum est, quod in ea, quæ incurritur ob concubinatum notorium præcisè potest Episcopus dispensare. Dixi quousque faciant penitentiam, quia celebrantes facta iam penitentia non incurrunt hanc nouam irregularitatem celebratione. Verum est tamen, quod peccabunt mortaliter ob scandalum, quod efficiunt in illis, qui nesciunt illorum secretam penitentiam, vt resoluunt Nau. & Couar.

Nau. v. bi supra. Medina dicit, quod hæc suspensio, non est in vñ, vnde est iam sublata. Vide c. lat. & c. 69. num. 1. in 2. par.

3 Tertia Concl. Durante irregularitate non solum quis peccat recipiens ordinem, & vtens, susceptis, sed etiam remanet inhabilis ad obtinendum denuo aliquod beneficium ecclesiasticum, & collatio eius erit nulla, & hoc modo intelligitur quod communiter dicunt DD. quod collatio est nulla facta criminoso, scilicet clerico, qui comisit aliquod delictum, quod habet annexam aliquam irregularitatem, quia ille, qui est inhabilis ad aliquam rem, est etiam inhabilis ad alias res, quæ sunt annexæ illi rei, & ideo sicut irregularis remanet inhabilis ad ordines suscipiendos, & vtendum susceptis, eodẽ modo est inhabilis ad habendum beneficium, sic enim tenet Nauar.

4 Quarta Concl. Vt dispensetur in irregularitate, non sunt necessaria determinata verba, & ideo si ordinet Episcopus aliquem irregularem, est visus dispensare cum eo, si habet potestatem ad illud, vt tenet Nauar. verum est esse rem

conuenientem fieri dispensationem cetera forma verborum, vt dicit Syluest.

De Iubilæo. Cap. CLXXXIII.

S V M M A R I V M.

Quid sit Iubilæum. & unde dicatur, & similitudo Iubilæi nouæ legis cum Iubilæo veteris legis, num. 1.

An Iubilæum veteris legis fuerit figura Iubilæi nouæ legis, ibid.

Qua differentia sit inter indulgentiam plenariam, & Iubilæum, nu. 2.

Quomodo debeant visitari ecclesia in diebus signatis. & an possint in vno die fieri duæ visitationes num. 3.

An possit penitens, cui imponitur, quod singulis septimanis dicat 7. psalmos, dicere eos omnes in vna solum ibid.

An elemosyna, quæ percipitur fieri in Iubilæo, in tribus diebus possit fieri in vno die solum ibid.

An oratio, quæ iubetur fieri in omnibus tribus diebus, sit necesse quod fiat sine commissione peccati mortalis, aut venialis, num. 4.

An sit necesse quod impleatur totum id quod imponitur in Iubilæo, nu. 5.

An, cum non possit quis ingredi ecclesiam, possit dicere orationes ante fores, nu. 6.

Qua intentio debeat haberi ab illis, qui visitant ecclesias, nu. 7.

An qui custodiunt perpetuam clausuram possint obtinere Iubilæum sine visitatione ecclesiarum, nu. 8.

Qua quantitas elemosynæ debeat erogari, & quæ oratio debeat fieri ad obtinendum Iubilæum, nu. 9.

An qui habent bullam cruciatæ, obtineant Iubilæum manducantes lacticiam, nu. 10.

An hospites qui adueniunt loca ubi manducantur lacticia non habentes bullam Cruciatæ obtineant Iubilæum comedentes oua, ibid.

An sit impedimentum defectus ætatis, vt dispensetur in ieiunio Iubilæi, ibid. nu. 11.

An commutatio huius ieiunii, & reliquarum rerum, quæ præcipi bulla, sint

facienda in principio septimana, ibidem num. 12.

An tempore Iubilaei requiratur actualis confessio, vel sufficiat quod quid antea sit confessus, & an qui non habet mortalia, teneatur confiteri venialia, numero 13.

An Confessor non potens tempore Iubilaei audire omnia peccata penitentis, possit illum absolvere à reservatis differens absolutionem aliorum ad alium diem, in quo possit absolvere illum ab illis omnibus, ibid.

An si absolutus à reservatis tempore Iubilaei qui facit confessionem invalidam, num. 14.

An qui confitetur in dominica communionis, obtineat Iubilaeum, num. 15.

An, qui fuit absolutus respectu Iubilaei à reservatis non obtinens illud postea sit absolutus ab illis, & an valeat commutatio votorum facta, num. 16.

An tempore Iubilaei solus saeculares, an etiam regulares possint confiteri confessoris approbati ab ordinario, num. 17.

An qui obtinet in prima septimana Iubilaeum possit in secunda septimana absolvi virtute Iubilaei de aliquo casu, in quem postea incidit, num. 18.

An transacto Iubileo possint commutari vota, quorum commutationem aliquis obtinuit, est patere, num. 19.

An obtineat Iubilaeum, qui non accipit communionem in die dominico num. 20.

An lucrentur Indulgentiam Portuiculae, & alias Indulgentias concessas in diebus sanctorum Ordinis Minorum, qui deferunt corrigiam S. Augustini visitantes Ecclesias S. Augustini, & non visitantes illas Minorum, num. 22.

Cetera materiam huius capituli multa dicenda sunt, non tamen tractabo de eo, cum in nostra explicatione cruciatæ sufficienter tractetur totum id, quod principale est in materia indulgentiarum, in quo loco etiam pertingo aliqua puncta pertinentia ad aliquas clausulas Iubilaeorum, quæ Sum. Pontifici solent concedere ad consolationem annua-

rum, & ideo hic resolvam breviter, quod attinet ad hoc negotium repetens eadem brevitate aliquas res, de quibus dixi in prædicto loco.

1. Ut autem, quæ dicenda sunt facilius intelligantur, est notandum, quod Iubilaeum secundum nominis significationem, non est aliud quam indulgentia quædam, quæ antiquitus concedebatur, in lege veteri à quinquaginta, in quinquaginta annos, dicta ab hoc verbo Hebraeo (Iobel) quod significat quinquaginta, unde in Ecclesia Romana introductum fuit (& quidem merito) quod indulgentia plenaria à culpa, & pena quam Summus nobis Pont. solet concedere, vocetur Iubilaeum ob similitudinem, quæ est inter ea; quia sicut illa cum sono buccinae solebat pronuntiari, sic hæc Apostolica voce pronuntiatur; & sicut in illo Iubileo cessabat laborandi prædia, sic in hac cessat noster labor mortificationis, & manitis fame nostrorum corporum terris in remissionem nostrorum peccatorum, communicante Sanctitate sua in sanctificationem eorum labores, & merita Christi Redemptoris nostri, & Sanctorum omnium deposita in thesauris ecclesiae. In anno illius Iubilaei remittebantur omnia debita temporalia, in hoc vero nostro remittuntur debita spiritualia: in illo dabatur libertas corporalis, in hoc autem spiritualis: in illo recuperabantur possessiones terrenæ, in hoc vero recuperantur virtutes, & merita mortificata per peccata: in illo exilio acti redibant ad patriam suam, in hoc exules à cælo, vera nostra patria existentes gementes, & flentes in hac valle lacrymarum efficiuntur denuo habiles ad fruendum Deo, itaque annus Iubilaei veteris legis erat figura Iubilaei legis novæ, ut tractant omnes doctores in extravaganti, vñigenitus.

2. Secundo debet notari, quod magna differentia est inter indulgentiam plenariam, & Iubilaeum, quia indulgentia secundum usum Romanæ curiæ, qui nunc practicatur, non est aliud, nisi remissio

Extr. vñ.
nig. de
peniten
tijs, &
remissio-

venia.

Cord. d.
indul q.
11.

venialium, & mortalium, confessione explicatorum, aut non explicatorum impositarum à Confessario, aut quomodocunque debitarum, ut declarat Corduba; Iubilæum vero ultra indulgentiam plenariam concedit etiam Sum. Pōr. quod possint absolui fideles sacramentaliter ab omnibus peccatis reservatis etiam sedi Apostolicæ, & à contētis in Bulla Cēnæ Domini, nisi ab heresi, quia hic casus est commissus in foro interiori, & exteriori dominis Inquisitoribus huius Regni per breue particulare, ut infra dicemus tractantes de casibus Bullæ Cēnæ Domini. Suppositis his fundamentis convenit explicare, qualiter debeant visitari ecclesiæ, & debeant dici orationes, & statim explicabimus reliqua.

De visitatione Ecclesiarum, oratione, eleemosyna, & ieiunio requisitis ad Iubilæum.

QUoad visitationem ecclesiarum primo notandum est, quod debent visitari ecclesiæ in diebus assignatis, ita ut si singulis diebus præcipiantur visitari sex Ecclesiæ, non possint visitari duæ solum, & sequenti die quatuor, ut respondit Gregor. XIII. & resoluit Nauarr. inferens hinc, quod non possunt eodem die fieri duæ visitationes visitando scilicet sex Ecclesiæ ad effectum satisfaciendi pro sequenti die. Et hinc inferitur, quod nō sufficit aliquem dicere in vno die totum id, quod in tribus diebus tenetur orare, sed singulis diebus debet recitare partem assignatam, quia forma Iubilæi debet observari, quod præcipit, quod qui illud sint obtenturi, visitent in tribus diebus ecclesias, scilicet feria 4. & Sabbato; & etiā licet quod debet erogari, aut fieri in aliquo tempore, possit dari, aut fieri ante dictum tempus, quando tempus positum fuit in fauorem debitoris, secus vero, quando ponitur in fauorem alterius, ut resoluit Nau. qui dicit, quod penitēs,

cui iubetur, quod dicat septies septem Psalmos pœnitentiales in septem septimanis, non satisfacit, si dicat eos in vni- ca septimana, si hoc tempus non fuit positum in eius fauorem, ut minori pœna dicere posset; sed in fauorem animæ suæ, ut in his septem septimanis oraret, & ploraret peccata sua; & in casu nostro videtur tempus trium dierum positum in fauorem animarum, quæ debent obtinere Iubilæum, ut longiori tempore applicarentur orationi, & ieiunijs: vnde qui obtinere vult Iubilæum, non potest, quod debet dicere in tribus diebus, recitare in vno die, cum hoc tempus non sit positum in fauorem corporis sui, ut alleviaretur labor, sed in fauorem animæ, ut per plures dies exerceretur in oratione; sic enim resoluit Nauarr. Ex quo sequitur idem dicendum esse de eleemosyna facienda in tribus diebus, quæ non poterit dari in vno solum: & ideo Prædicatores, quando publicant hoc Iubilæum, debent monere de hoc; quia sunt multi, qui per negligentiam, aut per inaduerentiam differunt eleemosynam, & orationem vsque ad Sabbatum: & ideo moneo Confessarios, quod si aliqui pœnitentes venerint ad eorum pedes, & dicant, quod per ignorantiam, obliuionem, aut inaduerentiam sine culpa, & negligentia aliquam remisere orationem, & eleemosynam vsque ad Sabbatum, & dixerint, quod sunt parati, ut in dicto Sabbato faciant dictam orationem, & eleemosynam notabiliter, & magis quam debeat fieri in tribus, non debent illos eijcere, quia opinio est probabilis, quod non ob hoc desinent obtinere indulgentiam; quæ opinio fundatur in æquitate quadam, & tacita intentione concedentis indulgentiam, quia in hoc casu nulla fuit culpa, cui debeat correspondere hæc pœna, & quia est etiam opinio gloss. cuiusdam singul. quæ dicit, quod debet pro lege teneri, quod verisimiliter responderet legislator, si fuisset interrogatus; est etiam verisimile, quod si Papa interrogaretur de hoc casu,

Nau. in
misc. de
orat. mi
scel. 19.

Nau. de
indulg.
& iubil.
Not. 31.
num. 41

Nau. de
oratio-
ne c. 3.
nu. 13.

Gl. in c.
1. d. cōs-
tit. in l.
tale pra.
5. si ff. d.
pact.
Nau. v-
bi supra
Henriq.
lib. 7 de
indul c.
10 nu. 6

casu, responderet hoc idem ob suam pietatem, & æquitatem, ut dicit Navarrus; & Henriquez tenet loquendo de elemosyna, quod in ultimo die, aut post communionem potest dari, cum adimpleatur voluntas Papæ, quæ est ut necessitati pauperum succurratur, & idem dicendum esse affirmat de operibus, in quæ commutatur ieiunium, & visitatio ecclesiarum, quia hæc opera possunt fieri in ultimo die iubilæi, aut statim post communionem. Et nota, quod Papa Gregorius XIII. interrogatus à quodam patre societatis Iesu, anno 1579. respondit, quod solum ieiunium, quia est onus horum dierum, debet fieri in diebus assignatis, recitare vero officium, & orationes, aut dare elemosynas possunt fieri quocunque die, ut supra dictum est.

4 Secundo debet notari circa orationem, quæ debet fieri in diebus ieiunij, & visitationis ecclesiarum, quod actus, qui præcipitur, ut fiat, sit moraliter bonus; & ut sit opus pium, si ex sua natura est huiusmodi, parum ad rem facit, quod fiat in peccato mortali, ut omnes dicunt, si fiat dictum opus pium in peccato mortali alieno, & distincto ab ipso opere, ut ipse actus non desinat esse bonus, quamvis fiat in peccato veniali, si est peccatum alienum, & distinctum à dicto actu, ut resoluit Navar. Ad explanationem cuius debes notare, quod duobus modis potest fieri dictus actus (ut est oratio, & elemosyna ab illa, qui peccat venialiter;) primo modo est, quod totus actus, aut pars eius sit malus venialiter, si fiat sine malo veniali, aut ob vanam gloriam, aut quia iniusta complacere, vel displicere, nocere alicui vult in pauca re, aut cum defectu alicuius circumstantiæ, quæ requiritur ad eius bonitatem moralem; ut si fiat tempore, & loco indebito, cum habitu, aut vestitu indecenti cum scandalo, risu veniali. Altero modo fieri potest dictus actus faciendo simul aliqua peccata venialia, quæ non concernunt illud, vel partem eius, in statu tamen gratiæ, aut in pecca-

to mortali, cum fine tamē bono, modo, loco, temporeq; opportuno, durante in tempore visitationis ecclesiæ peccat venialiter, si concipiat iram, cū aliquo, aut capiet humanam gloriam, & sic committit peccata venialia aliena ab actu principali, quo obtinetur indulgentia, ut post D. Tho. tradunt Almain. & Navar.

Quo supposito, dico primo, quod ille, qui eodem actu, visitat ecclesias, aut erogat elemosynam, peccat venialiter, si adsit defectus in aliqua circumstantia annexa bonitati eiusdem actus cum non faciat opus pium sufficiens ad obtinendam indulgentiam. Dico secundo, quod ille, qui visitat dictas ecclesias, aut dat elemosynam peccans venialiter actu distincto, facit opus ex se sufficiens, ut obtineat indulgentiam. Tertio dico, quod si aliqua pars actus, quo obtineatur indulgentia, est mala venialiter per defectum alicuius circumstantiæ, & alia bona, ut si quis incipiat visitare ecclesias ob finem vanæ gloriæ, & perficeret visitationem cum fine bono, videtur quod facit actum sufficientem, ut obtineat indulgentiam, præcipue si maior pars eiusdem actus fuit facta ob bonum finem, usque ad ultimum; sic enim tenet Navarr. in loco allegato. Ex dictis infert Navarr. responsionem ad quoddam dubium, quod fuit illi factum ab eruditissimo quodam Confessario; id est, si aliquis, ut obtineat indulgentiam, debeat visitare quinque, aut sex ecclesias, & partem ipsarum visitat existens in peccato mortali, aut faciens peccata mortalia distincta ab actu dictæ visitationis, teneatur visitare iterum dictas ecclesias ad effectum obtinendi dictam indulgentiam, & respondet, quod non, dummodo visitet ceteras in fine existens in statu gratiæ, cum dictam indulgentiam debeat consequi in puncto, quo perficit visitationem; & probat, quia non est de substantia, quod fiant omnia opera in statu gratiæ, & minus est de substantia non committere aliquod peccatum in toto tempore, quo fiunt dicta opera: sic. n. tenet Navarrus, quod debet quidem

D. Tho. in 4. d. 38. q. 1. art. 4. Almain in moralibus. c. 12. Nav. in ca. inter ver. 11. q. 14. cō sil. 5. nu. 61.

Nu. de indulg. not. 31. nu. 44. 45. 46.

Nau. d. Notab. 32. & de iubilæo fol. 716.

quidem notari, quia est multum quotidianum, aduertendo quod hoc non dicitur, ut hinc capiatur occasio relaxandi modum qui debet obseruari in consequendis indulgentijs, & ad relaxandam aut delendam preparationem animi, qui in his negotijs debet haberi, sed ut cum his scrupulis non desinant fideles consequi indulgentias.

5 Tercio debet notari, quod est necessarium adimpleri totum id, quod precipit Papa, ut consequamur Iubilæum: nec sufficit adimplere partem operis ad effectum obtinendi partem indulgentiæ, sed totum sine illo defectu debet adimpleri. Vnde si quis ut cōsequatur indulgentiam, tenetur ieiunare per tres dies, & recitare aliquid, & ieiunat per duos solum, nec consequitur indulgentiam, nec partem eius. Verum est tamē, quod quādo omittitur aliqua pars parua ob legitimum impedimentum dolēdo de dicta omissione in ea occasione, videtur quod secundum equitatem, ac pietatem, qua debent interpretari fauores precipue animarum, contrarium debet dici. Ad quod facit, quod in iure civili ordinatum est, quod seruus, cui relinquitur libertas sub conditione, quod seruiat per spatium certi temporis, si aliquo casu fortuito non seruiat per partem dicti temporis sine culpa propria, non desinat acquirere libertatem post dictum tempus; sic in nostro casu videtur quod non desinet acquirere libertatem animarum, quam concedit Iubilæum, ille, qui completis reliquis omittat ieiunium vnius diei, aut communionē in die dominico sequēti ob aliquam valetudinem, aut aliud impedimentum sine eius culpa subsequutum: hanc enim opinionem tenet Pauines, quem sequitur Curiel, & ego assentior illis, nisi sua Sanctitas determinet aliud, ad cuius declarationem debemus nos remittere.

6 Quarto debet notari, quod si non possint ingredi ecclesiam, qui visunt eas quia sint plene gentibus vsq; ad limina, sufficit orationem fieri extra, ut obtineatur

indulgentia, quæ conceditur visitantibus, & facientibus orationem in eis: hoc colligitur ex doctrina, quam tradit summa Rosellę dicentis, quod quando conceditur indulgentia illis, qui astiterint alicui ecclesiæ ad officia diuina, si ob aliquam necessitatem celebratur in ea in aliquo altari portatili posito in aliquo tugurio, aut ob multitudinem gentis non potest intrari, qui fuerint presentes extra illam audientes officia diuina consequuntur dictam indulgentiam; quia videtur, quod prælatus concedat eam in casu non cogitato, quod tenet verius Corduba, quam contrarium, quod tenet quædam glos. iuris Canonici.

7 Quinto debet notari, quod visitantibus ecclesias est necesse visitare eas cū intentione actuali, aut saltem virtuali consequendi Iubilæum, quia si principaliter visitant eas ob aliquem finem distinctum, aut recreationis gratia, aut negotiationis causa, non valebit illis: vnde ille, qui vadit ad visitandas ecclesias, precipue ut videat aliquam mulierem quā amat, aut ut recreationem capiat, non consequitur Iubilæum; si vero precipue vadat ob consequendam indulgentiam, & minus principaliter ob alios fines, ita ut adiret dictas ecclesias, quamuis defessent tales fines, obtinebit Iubilæum non deficientibus reliquis necessarijs; quod si æque visitat ecclesiam ob vtrumque finem, etiam consequitur indulgentiam quia cum non sint contrarij, non impediunt se inuicem, sunt vero contrarij, si non adeat ecclesiam tam principaliter ob hunc finem indulgentiæ quam quia ibi visurus est aliquam personam, cum qua vult loqui, & detineri cum periculo peccati mortalis, hoc totum colligitur ex Nauarro. & Corduba.

8 Sexto debet notari, quod qui custodiunt perpetuam clausuram non consequuntur Iubilæum, cum non possint exire ad visitationes ecclesiarum, nisi sua Sanctitas aliud dixerit, & per consequens non possunt illud cōsequi detenti in carcere, infirmie, nisi sua Sanctitas dispo-

Cord. d. indulg. q. 21.

L. cū habere. §. Stichus, ff. de statu liberis, l. fin. C. cōd. inter.

Pauines in Extra mag. Mul. clari. de pen. & rem. p. 90. & 91

Nau. in c. si quādo, d. cōsec. d. 1. c. 6 §. 14

disposuerit contrarium, unde Clemens VIII. qui nunc regit ecclesiam Dei in Iubilæo, quod concessit in primo anno sui Pontificatus, & publicatus fuit in Hispania anno 1592. concessit, quod qui custodiunt claustra, & detinentur legitimo impedimento visitandi ecclesias, & ieiunandi, possunt obtinere illud commutatis his operibus à Confessarijs in alia æquiualentia. Estque aduertendum, quod illi qui custodiunt perpetuam clausuram, sunt moniales, non vero fratres mendicantes, & alij qui communiter exeunt, hi enim non consequuntur Iubilæum, nisi visitent ecclesias, nec ego inuenio priuilegium Apostolicum, quod illos eximat ab hac obligatione volentes illud consequi.

9 Septimo debet notari, quod oratio, & eleemosyna licet sit parua, est sufficiens causa, ut obtineatur indulgentia Iubilæi; quia in concedendis indulgentijs plus respicit Sanctitas sua ad passionem, & sanguinem Christi, & merita sanctorum, quam ad id quod imponit fieri, licet semper imponat opus, quod ex natura sua est pœnale, ut cum communit tenet Palacius: debet tamen multum notari, quod est quædam opinio antiquissimorum, & grauium Doctorum, scilicet D. Thomæ D. Bonauent. & D. Anton. & aliorum, quos refert Nauarr. & Corduba, qui sequitur eum, qui dicunt, quod quando Sanctitas sua concedit indulgentiam cum obligatione, quod volentes illam obtinere erogent eleemosynam non ponens signanter quantitatem eius, quod debet dari, si diues voluerit consequi, debet dare eleemosynam secundum eius statum, id est, Rex ut Rex, diues ut diues, & pauper, ut pauper, quia aliter si tantum daret pauper quantum diues, non obtinebit tantam indulgentiam diues, quantam pauper reliquis paribus. Sixtusque V. in quodam Iubilæo concessit ab eo, & publicato in Hispania anno 1588. sequens & approbans hanc opinionem iubet quod eleemosyna danda sit secundum vniuscuiusque

qualitatem, relinquens hoc prudentibus Confessarijs, & ideo refero hanc opinionem, ut Confessarij, & Prædicatores dent consilium pœnitentibus, qui volunt consequi Iubilæum, ne sint contenti orare parum, ac velociter, nec sit contentus diues dare eleemosynam sicut pauper, quia licet ordinarie in Iubilæis non ponatur quantitas eleemosynæ, secundum tamen vniuscuiusque possibilitatem est facienda: & licet secundum contrariam opinionem non teneatur dare magis diues, quam pauper ad effectum consequendæ indulgentiæ, non desinunt tamen consequi magis quantum ad meritum operis meritorij, si in reliquis sint pares cum pauperibus.

De Ieiunio Iubilæi.

VLtra visitationem Ecclesiarum, orationes, & eleemosynam, quæ debent fieri pro consequendo Iubilæo, præcipitur etiam, quod fiat ieiunium per tres dies; circa quod præceptum debet notari, quod qui habent Bullam Cruciatæ, sufficit quod ieiunent comedentes oua, & lacticia, ut ipsa Bulla concedit; quia huiusmodi vere ieiunant, & adimplent præcepta ieiunij, quia Iubilæum non petit nisi quod ieiunent, sic enim tenet Medina, & Angles: & addo quod in Regnis, & Prouincijs, vbi est in usu in ieiunijs Quadragesimæ comedere oua, & lacticia, possunt habitantes illorum regnorum ibi existentes, & hospites, qui ad ea confugerint consequi dictum Iubilæum comedentes dictos cibos sine Bulla, quia vere ieiunant, & Bulla quamuis suspendat priuilegia, & facultates aliorum Sum. Pontif. non sumentibus eam, ut in ea dicitur, non tamen suspendit consuetudinem, quæ habet vigorem legis, & de iure communi. Est tamen aduertendum, quod Nauarr. in quodam consilio discedit ab opinione Medinæ, & Angles, quia plumbea cruciatæ solum concedit hoc priuilegium comedendi

oua,

Palac. in
4. d. 20.
disp. 1. f.
410. con.
2. in fi.
Nau. de
indulg.
nota. 11.
n. 34 &
35. Cor.
de indulg.
9. 2. 1.

10

Med. in
sum. fol.
99. Ang.
i florib.
1. de iei-
iunio. q.
9 de ab-
stinentia
a cibo,
dub. 4. et
c. f. 431.
Na. li. 3.
conf. ii.
de obsec.
ieiunij,
conf. 4.
f. 355.

oua, & lacticia in ieiunio ecclesiastico; & volentes quod sit hæc dispensatio exorbitans a iure communi, & per consequens odiosa, debet restringi ad ieiunia ecclesiastica, de quibus loquitur quæ sunt ieiunia, quæ imponit ecclesia facienda; non autem debet extendi ad ieiunia, quæ secundum suam propriam, & vulgarem interpretationem non sunt ecclesiastica, ut sunt ieiunia, quæ debentur ratione voti, & ieiunia, quæ debentur, quia Confessarius imposuerit pro satisfactione, aut alijs de causis a Papa ordinatis ad effectum consequendi aliquod Iubilæum: quam quidem opinionem, licet tenuerint aliqui, mihi tamen videtur multum noua, & seruatō debito respectu tanti viri, est nimis scrupulosa, quia loquēdo de ieiunio, quod debetur ratione voti, licet non sit proprie ecclesiasticum, qui tamen facit illud, est filius ecclesiæ, & tamquam talis debet illud exequi sicut ecclesia præcipit, qd ieiunetur in alijs temporibus ab ea assignatis. Verum autem est, quod Papa, ut caput ecclesiæ dispensat cum ijs, qui habent bullam cruciatæ, ut satisfaciant ieiunijs comedendo dictos cibos. Et quo ad ieiunia imposita a Confessario, debet inspicere intentio, quam tenet Confessarius, quando imponit; in dubio vero certum est, quod non obligabit eum maiori rigore ad ieiunia ab eo imposita, quam obliget ipsa ecclesia ieiunare sua propria. Quantum vero ad ieiunia Iubilæi probō hoc ita esse cum Medina, quia licet non sit ecclesiasticum ieiunium, ut dicit Nauarrus loquendo proprie, est tamen credendum, quod si Papa interrogaretur, an qui habent bullam cruciatæ, satisfaciant ei comedētes oua, & lacticia, responderet quod sic, cum ipsemet permiserit: & certum est debere teneri pro lege, quod legislator responderet interrogatus secundum glossam communiter receptam; tanto magis, quod ego teneo ieiunium Iubilæi esse ecclesiasticum, cum illud imponat Princeps ecclesiæ, qui ordinavit etiam ieiunia ecclesiastica, & ideo vocantur ec-

clesiastica: quia sicut iubet ieiunare in tempore Iubilæi respectu ipsius Iubilæi sic etiam cum iubet ieiunia ecclesiastica, habet diuersos respectus in singulis eorum. Est etiam notandum, quod sine bulla possunt, qui volunt consequi Iubilæum, ieiunare comedens oua, & lacticia, dummodo Iubilæum obtineatur extra quadragesimam, quia ieiunare hoc modo sufficit ad substantiam ieiunii huius temporis, quia extra quadragesimam non prohibet ecclesia ieiunare hoc modo, sicut enim tenet Henricus allegans pro parte sua homines graues.

Secundo debet notari, quod quando Iubilæum dat licentiam, ut qui non possunt dare eleemosynam, obtineant illud dando aliud æquiualens, ut est orare ad arbitrium sui Confessarii, est etiam visus dare licentiam laborantibus, ut non potentes ieiunare satisfaciant facientes quid aliud æquiualens secundum arbitrium proprii Confessarii: sic enim defendit Nauarrus, in quo non detineor, quia Iubilæa, quæ nunc communiter conceduntur, auferunt nobis difficultatem hanc, cum iubeat Sanctitas sua, quod qui non potuerint ob aliquod iustum impedimentum facere quod postulatur, commutent illud in aliud ad arbitrium suorum Confessoriorum.

11 Circa id, quod attinet ad ieiunium, est notandum secundo, quod non videtur causa legitima defectus ætatis, ut possit Confessarius commutare ieiunia, quia sunt iuvenes 17. annorum, qui habent satis vigoris, ut possint ieiunare, sicut qui habent 21. annos, & ideo non poterit Confessarius virtute Iubilæi commutare illi ieiunium, nisi intelligat, quod ex ieiunio debet illis euenire notabile detrimentum.

12 Tertio debet notari, quod commutatio ieiunii, & reliquarum rerum debet fieri a Confessario, non in die festæ sextæ, nec in sabbato, sed in die mercurij, quia commutatio est in rem, quæ debet fieri, & tenetur ad illud ad effectum consequendi Iubilæum; & quia

non

Henr. li.
7. de indulg. c.
10. nu. 4.

Nauarr.
misc 44

glo in l.
tale peccatum.
§. fin. ff.
de pact.

7

non potest id facere, datur commutatio in aliam, quam possit facere; & ideo non dicitur commutare præteritum, & quod non possit amplius fieri; & ideo dicunt homines docti, quod si poenitens habuerit casus reservatos sedi Apostolicæ, & fuerit ultima septimana Iubilæi, quod non est certum posse absolui, si vero non habeat casus reservatos, poterit bene commutari, cum in hoc casu non sit periculum; nec obstat inconueniens, quod aliqui ponunt, scilicet posse Confessorem commutare ieiunium in feria quarta, & postea non posse audire eum, quia ad hoc respondeo, quod sufficit elegisse illum ad hunc effectum; & si postea non potuit, aut noluit audire eum, hoc fuit accidentale. debet tamen aduerti, quod licet hæc opinio sit hominum doctorum, ego tamen teneo contrariam probabiliorem, quia magis in ciuitatibus non potest fieri hæc commutatio in feria quarta, aut ante illam; & etiam quia non solum potest commutari futurum, sed etiam quod faciendum erat, & non fuit factum

De Confessione, & Communionem tempore Iubilæi.

- 13 **P**ostulat Iubilæum, ut confiteantur omnes: circa quod est notandum, quod non sufficit, quod sint confessi antea, sed est necesse, quod hoc faciant tempore Iubilæi, ut cum Caietan. & aliis dixi in expositione cruciatæ; nec est necesse quod confiteantur peccata iam confessi, ut putant aliqui simplices, sic. n. dicit Nauarrus, & si non habeat nisi peccata venialia, licet multi putent non esse necessariam confessionem eorum ad effectum consequendi Iubilæum, ut tetigi in loco supradicto; ego tamen teneo contrarium, quia licet non sit ius, quod obligat nos confiteri peccata venialia, ad effectum tamen obtinendi Iubilæum, potest Papa obligare homines confiteri illa, quia ille, qui scit habere peccata venialia, potest habere aliquod peccatum mortale occultum, quod po-

sita debita diligentia non recordatur; & confitens peccata venialia, & absolutus ab eis remanet per consequens liber a peccato mortali occulto, & sic obtinet eam indulgentiam, quam præten- dit sanctitas sua, quod omnes obtineant. Notaq; esse opinionem doctorum hominum, quod licet non concedat facultatem Confessarijs absoluendi in foro exteriori ab excommunicatione ad reincidentiam, possunt tamen absolvere illos in dicto foro, qui non poterunt soluere debita, ob quæ sunt excommunicati, & hoc ad effectum dumtaxat consequendi Iubilæum, & sic ipso consequuto iterum reincident in ipsam, ut dixi in expositione cruciatæ; & ratio supradicti est, quia vult summus Pontifex, quod omnes consequantur hanc indulgentiam; quam non possunt consequi excommunicati nominatim, quia non admittent eos curati ad officia, nec communionem necessariam ad illam consequendam, nisi in foro exteriori sint absolutio. Quod si aliquis, quando finitur tempus Iubilæi, venerit ad confessionem, & non potuerit Confessarius audire omnia peccata ob breuitatem temporis, quia habet magnos & varios casus, qui requirunt multum studium, potest Confessarius intra tempus Iubilæi absolvere illum a censuris, & casibus reservatis differens absolutionem aliorum peccatorum ad alium diem in quo possit absolvere eum ab illis omnibus, cum iam tunc casus non sint reservati. Nec obstat, quod iam transijt tempus Iubilæi, quia ad hoc respondeo, quod iurisdictio semel incepta non expirat, quousque causa finiatur, sic enim tenet Henriquez allegans multos.

14 Secundo debet notari, quod quando quis confitetur, virtute alicuius Iubilæi de casibus reservatis, & relinquit aliquem casum non reservatum ob pudorem, non remanet ablata reservatio dictorum casuum, quia Confessarius solum habebat facultatem in foro sacramentali ad delendam reservationem in virtute absolutionis, & cum in hoc casu

Hab. in
bul. cru-
ciatæ. §.
9. nu. 27

Explic.
cruciatæ
§. 1. nu. 10
in fin.
Nau. de
indulg.
notab.
36. n. 6.

Explic.
cruciatæ
vbi sup.
nu. 13.

Henr. l.
7. de in-
dulg. ca.
11. nu. 5

casu sit nulla absolutio; non fuit deleta dicta reservatio, & ideo tenetur penitens confiteri hos casus reservados. Confessario, qui habet auctoritatem absolvendi ab eis, quod non habet locum, quando confessus est illa cum superiore tacens dictum peccatum, quia cum superior possit delere reservationem extra Confessionem, ita ut si ipse voluit delere eam, statim remaneat deleta, licet non valeat confessio; & idem dicunt homines docti debere dici, quando casus reservati habent annexam excommunicationem, ob quam sunt reservati, quia absolutio censurarum non pendet ab absolute peccatorum, nec ad illud requiritur dispositio penitentis, cum possit absolvi ab excommunicatione ille, qui non vult illam absolutionem, & ideo ablata excommunicatione remanet ablata reservatio casuum, quae opinio est probabilis; cum vero, excommunicatio sit tam gravis poena, & priuet tot tantisque bonis, puto contrariam opinionem esse securiorem, quia ut plurimum virtute Iubilaeorum absolutio censurarum est multum annexa absolutioni peccatorum, & quando est nulla absolutio peccatorum, erit etiam nulla absolutio censurarum; & per consequens peccata non remanebunt in nostro casu libera a reservatione, & ideo est necesse, quod confiteatur illi, qui habeat auctoritatem absolvendi ab illis.

15 Tercio debet notari, quod qui ieiunaverit feria 4. 6. & Sabbatho, & fecerit reliquas necessarias diligentias, non confitens usque ad Dominicam de mane consequitur Iubilaeum, licet non confiteatur nisi die dominico ante communionem, ut tenet Nau. dicens sic vidisse observatum in Hispania cum consilio hominum doctorum; & ratio principalis, in qua fundatur est, quia confessio non requiritur principaliter per se in Iubilaeo, sed tamquam medium necessarium ad communionem ut iuste fiat; unde sufficit, quod confiteantur dominico die de mane ante communionem

16 Quarto debet notari, quod si aliquis confiteatur feria 2. & 3. eiusdem septimanae, qua consequitur Iubilaeum & cum proposito faciendi totum id quod precipit bulla, & postea ob aliquod impedimentum non potest ieiunare, nec coicare; ob quod non consequitur Iubilaeum; licet in virtute eius sit confessus & absolutus de casibus reservatis, non remanet invalida absolutio, & ideo non est necesse confiteri iterum ipsa peccata, & casus; nec ideo damus occasionem pravis hominibus, ut absolvantur a peccatis gravissimis, & ea consequuta absolutione non procurent consequi indulgentiam facientes, quod debet fieri, quia hic loquimur in casu, quod quis absoluitur cum intentione, & proposito firmissimo consequendi Iubilaeum & faciendi totum id quod requiritur ad illud consequendum, quia si aliquis non habeat hoc propositum, & decipit confessarium, ut sic absolvat eum, certum est, quod peccavit mortaliter, & per consequens posuit obstaculum gratiae sacramentali, & tenetur confiteri omnia peccata, quae fecit in dicta confessione, ut advertit Nau. & reservata debet explicari ei, qui habet auctoritatem absolvendi ab eis, ut notat Henr. Ex dictis inferitur, quod si Confessarius commutaverit vota ratione Iubilaei, quando penitens est confessus cum proposito consequendi illud, remanent dicta vota commutata, licet postea non obtineat Iubilaeum; non valebit tamen ea commutatio, quando fit sine proposito consequendi illud. Inferitur etiam, quod ille, qui confiteatur casus reservados cum intentione obtinendi Iubilaeum obliuiscens aliquem casum reservatum, potest postea recordatus confiteri illum cuicumque Confessario approbato, quia si fecit sufficiens examen, & valeat confessio facta virtute Iubilaei, iam hic casus oblitus in confessione remanet non reservatus, licet postea hic penitens sua propria culpa nolit obtinere Iubilaeum, ut colligitur ex his, quae dicit Nau.

17 Quinto debet notari, quod ipsius Iubilaei, aut alterius indulgentiae similis, non

Nau. de oratio. misc. 93
Enriqu. lib. 3. de pen. c. 10
liter C. in mar.

Nau. in man. c. 26. n. 13.

Nau. de orat. misc. 95

Na. li. 5.
confel.
de pen.
& rem.
conf. 10.
fol. 581.
Concil.
Trid. ses.
25. c. 10
de reg.

D. Tho.
in 4. dif.
17. qu. 3
quæstio
cul. 4.

non solum possunt seculares confiteri Confessariis secularibus approbatis ab ordinario, qui est Episcopus, sed etiam regulares volentes consequi Iubilæum, ut defendit Nau. & ratio est, quia est utilis res populo Christiano, quod datur autoritas, ut fiant confessiones aliquando Confessariis, non ordinariis, unde de Concil. Trident. exhortans moniales, ut recipiant sacramentum Penit. & Eucharistiæ singulis mensibus, præcipit prælatis, ut dent illis singulis annis bis, aut ter Confessarios extraordinarios, quibus confiteantur, & ad hoc adducit hic verba Angelici Doctoris D. Thom. quæ vellem, ut prælati ecclesiastici, & regulares imprimerent in cordibus suis. Dicit itaque D. Thom. *Peccaret sacerdos si non esset facilis ad præbendam licentiam cōfiteudi alteri quia multi sunt adeo infirmi, ut potius sine confessione morerentur, quam tali sacerdoti confiteri vellent: unde illi qui sunt nimis solliciti, ut conscientias subditorum per confessiones sciāt multis laqueum damnationis incurrere, & per consequens sibi, ipsi.* Hæc D. Tho. & quidem ego fateor infirmitatem meā, & paucam humilitatem quod peccata venialia, quæ communiter confiteor, pudore corripior confiteri semper eidem Confessario, unde aliquando muto confessorium, & hinc colligo visa humana fragilitate, quod licet per constitutiones Apostolicas sit prohibitum confiteri regulares secularibus, quod hæc prohibitio non habeat locum secundum dicta in confessionibus Iubilæorum, in quibus sua Sanctitas concedit in favorem animarum magnam libertatem spirituale, præcipue, si existant regulares, & commotentur in aliquibus conventibus, ubi vix simul cum prælatis sunt tres Confessarii regulares, nec potest esse alius ob eius conventus paupertatem.

18 Sexto debet notari, quod cum concedantur duæ septimane ad consequendum Iubilæum, si aliquis confiteretur in prima septimana, & consequatur illud, potest confiteri in septimana sequenti, & absolui virtute eius ab

aliquo casu reservato in bulla Cæne Domini, in quem cecidit post primam confessionem, quia quum iste sit favor non debet restringi, sic enim tenet allegans Nauar. Henriquez, addens, quod sic est in praxi, & addit ulterius, quod potest absolui ab hoc casu, & reliquis commissis post publicationem Iubilæi. 19 Septimo debet notari, quod nec Confessarius, qui audit alium virtute alicuius Iubilæi, nec quivis alius poterit commutare vota post transactum Iubilæum, quando oblitus est petere commutationem, quia absolutio, quæ dedit illi Confessarius non cecidit super commutationem votorum oblatorum, sed solum super peccata, & censuras, & ideo non potest commutare amplius vota, potest tamen absolvere illum a peccatis, & censuris, quas fuit oblitus, quia ab omnibus fuit iam absolutus quo ad suam reservationem dicente Confessor, *ego te absolvo ab omni censura.*

20 Octavo debet notari, quod qui cōsequitur Iubilæum in ultima hebdomada faciendo diligencias non desinit consequi illud, quamvis non recipiat communionem statim die dominica proximo sabbato illius hebdomadæ, quia sufficit quod capiat sacramentum feria secunda sequenti, ut dicit Henriquez, dicens esse opinionem magistri Santi, qui postea fuit Episcopus Segobicensis, habita super ea re consultatio necum doctoribus Salmanticæ. Et Gregor. XIII. in Iubilæo, quod concessit in anno. 1581. addidit, quod communio fiat die dominica, aut alio die septimanæ sequentis.

21 Nono debet notari, quod ille qui existens extra patriam suam audit publicationem Iubilæi, statim potest illud consequi, aut expectare, quousque in patria sua publicetur, ut adeat ad consequendum, illud, nec obstat quod Iubilæum dicat, quod statim post publicationem consequantur illud in prima, aut secunda septimana, quia hoc dicitur ut statim possint illud consequi, non vero quia non

Enriqu.
de pen.
c. 16. n. 3
& lib. 7.
de indulgent. c.
41.

non possint illud expectare; quia alias qui sciunt esse publicatum Iubilæum Romæ, non possent expectare, ut publicaretur in sua patria, ubi commorantur.

22 Decimo debet notari, quod qui deferunt corrigiam D. Augustini, non possunt obtinere indulgentiam Portuiculae, nec reliquas concessas visitantibus ecclesias monasteriorum nostræ sacre religionis in dieb. sanctorum eius, ut D. Francisci, S. Antonij, & Bonavent, & D. Ludouici Episcopi, & D. Bernardini, & D. Didaci, & D. Claræ visitantibus ecclesias suorum monasteriorum, si non visitant has ecclesias, nec sufficit visitare ecclesias D. August. & ratio est, quia licet dictis personis concedantur per viam communicationis deferendo dictam corrigiam indulgentiæ concessæ religionibus, hoc intelligitur faciendo quod iubet Summus Pont. ut consequantur eas: certum autem est, quod ut obtineantur indulgentiæ Portuiculae, & reliquæ, præcipit Summus Pontif. quod visitentur ecclesiæ minorum, ut in simili casu declarauit Leo X. nisi hæc sacra religio habeat priuilegium pro confratribus corrigiæ, quo commutetur hæc diligentia visitandi ecclesias in visitatione suarum ecclesiarum dicente priuilegio, quod visitantes suas ecclesias consequantur Iubilæum, ac si visitarent nostras.

De Iudicibus conseruatoribus.
Cap. CLXXXIV.

SUMMARIVM.

Que persone possint nominari iudices conseruatores, concl. 1. nu. 1.

An Iudices conseruatores possint cognoscere de casibus, qui præiudicant iurisdictioni seculari, concl. 2. nu. 2.

An possint religiosi constituere aliquem iudicem conseruatorem solum, ut liberent delinquentem à iurisdictione seculari, ibidem.

An possint iudices conseruatores procedere contra seculares, & quibus in causis, ibidem.

An Canonici Ecclesiæ cathedralis possint esse iudices conseruatores, ibid.

Prima Conclusio. Præcepit Sixtus Quartus quibuscumque personis constitutis in dignitate in quacunque religione, aut ecclesia Cathedrali, si requirantur à Guardianis, & fratribus minoribus, aut ab eorum sindaco deputato à sua Sanctitate Romana ecclesia ad effectum conseruandorum priuilegiolorum, & publicandorum, ut ea publicent, ubi & quando fuerit necessarium, ut sic sint dicti fratres conseruati in iusta possessione eorum, non permittentes quod fiat illis iniuria, aut molestia aliqua indebita, & iniusta, quæ confirmata fuit à Iulio II. & Leone X. nec est prohibitum dictis iudicibus cognoscere de alijs causis, licet non sint violentæ, & manifeste iniustæ, si in litteris Apostolicis sit illis permissum, quia Summ. Pont. potest aduocare sibi causas pertinentes ad tribunal ecclesiasticum, & committere alijs, ut iudicet eas, ut resoluit Conarruias; si verò non est illis concessa ampla iurisdictione, sed solum limitata, transgredientes formam à Sede Apostolica positam, remanent suspensi per annum, ut definitum est in iure, & tradit Salzedus in practica criminali. Vnde inferitur, quod cum iudex conseruator virtute nostrorum priuilegiolorum (secundum Statutum Leonis X. in Concil. Lateranensi) neminem possit compellere, ut veniat ad præsentiam suam ad locum suæ habitationis, si non sit intra spatium viginti leucarum, si extrahat illum extra dictum terminum, remanebit suspensus per annum iuxta supradicta.

2 Secunda Conclusio. Hi iudices conseruatores non possunt cognoscere de causis, quæ præiudicant iurisdictioni seculari, quando est litigium inter seculares, ut est ordinatum in lege quadam noui ordinamenti, in qua dicitur, quod potest

Hab. in cōp. priuileg. titu. cōseruatores ordinis.

Ca. 7. d. off. dele. Salz. in prac. criminali. c. 3. p. 8. col. 2. debet in cod. cōp. 5. 1.

L. 1. ti. 8
li. 1. ord.
salz. vbi
sup.

potest cognoscere de lite, quæ est inter
seculares, & religiosos, vt dicit Salze-
dus. Hinc inferitur primo, quod si iudex
secularis faceret apprehendere secula-
rem, qui fecit iniuriam quibusdam re-
gularibus, & ratione officij sui, & non
per viam accusationis apprehenderet
ad corripiendum eum, non poterunt
bona conscientia illi religiosi in fauorẽ
ipsius delinquentis creare iudicem con-
seruatore, vt liberent eum à iurisdic-
tione iudicis secularis, quia eorum pri-
uilegia sunt illis concessa ob maiorem
eorum conseruationem, & quietem, ac
pacem, non autem vt sint pallium ma-
lefactorum. Noteturque hoc, quia cum
titulo authoritatis vidi ego in quodam
loco fieri contrarium, & vidi etiam su-
periores religiosi castigare religiosum
sic facientem. Secundo inferitur, quod
iudices conseruatores religiosorum pos-
sunt procedere non solum contra alios
religiosos, sed etiam contra seculares
non obstante Concilio Tridentino, ra-
tione manifestarum iniuriarum, & vio-
lentarum factarum suis personis, quia
in hoc nihil deletur de iurisdictione re-
gia, cum dicta delicta sint vtriusque fo-
ri ecclesiastici, & secularis; tunc autem
fit manifesta iniuria religiosis, quando
illi, aut eorum monasteria sunt turbata
in sua possessione, & fit violentia eorũ
priuilegijs, & immunitatibus, & exem-
ptionibus, non vero quando tangunt
eos in rebus paruis, aut turbant in do-
mibus eorum, cum ita extraordinaria
dicentes, quod ingredientur vsque ad
penetralia eorum ipsis nolentibus, dũ-
modo hoc transacto impetu relinquunt
eos in sua pacifica possessione, nec fre-
gerint aliquem vectem, aut seram do-
mus, aut intulerint similem violentiam,
vt post Ioannem Lopez dicit Salzedus,
affirmans sic fuisse sententiarum in can-
cellaria Vallisoler. Et nota, quod iudices
conseruatores Apostolici possunt esse
Canonici alicuius ecclesiæ Cathedralis,
quia licet non sint in dignitate constitu-
ti, comparantur tamen dignitatibus ec-
clesiasticis, ad effectum vt possint esse

Cõc. Tr.
scilicet 24 c.
20. de re
form.

Lop. in
rep. c. p
veter.
salz. vbi
in p. 10.

iudices ecclesiastici, conseruatores dele-
gati Papæ, vt dicitur in iure. Nota vlti-
us quod iudices conseruatores vniuer-
sitatum possunt cognoscere de omnibus
causis in fauorem omnium doctorum,
& scolasticorum registratorum in ipsis
vniuersitatibus, vt determinatur in qua-
dam lege ordinamenti, & tenet Sal-
zedus.

c. statu-
tũ i prin-
cipũ ro-
scr. li 6.

L. 8. ti. 7
li. 1. ord.
Salz. vbi
sup.

De Iudicum stipendio, & de eorũ obli-
gatione. Cap. CLXXXV.

SUMMARIVM.

*An Iudices aut eius uxores possint acci-
pere dona, concl. 1. nu. 1.*

*An domini oppidorum possint ad se adi-
dicare, aut ad suos ordinarios primas
instantias, concl. 2. nu. 2.*

*An iudices ecclesiastici delegati teneantur
restituere, quod à partibus recepere vs-
tra seruitium solitum, concl. 3. nu. 3.*

*An visitatores Episcopatum possint re-
cipere necessaria ad victum, & quid
possint recipere Episcopi visitantes, con-
clus. 4. nu. 4.*

*An Prælati licite recipiunt stipendia vi-
sitationum quando ipsimet non visitant,
conclus. 5. num. 5.*

*An teneatur iudex non condemnans reũ
restituere fisco penam pecuniariam illi
debitam, concl. 6. nu. 6.*

*An iudex non condemnans reum in penã
corporalem propter delictum illi debitã
peccet, morte & teneatur restituere ali-
quid fisco, conclus. 7. nu. 7.*

Prima Conclusio. Iudices, Audi-
tores, gubernatores, relatores,
notarij, procuratores, & fiscales
aduocati, nec per se, nec per interposi-
tam personam possunt recipere dona,
nec possunt ea recipere eorum uxores,
filij, aut filia, sicut non possunt ea reci-
pere aduocati, & procuratores paupe-
rum, nec officiales, qui vocantur nume-
ratores, vt dicitur in multis legibus no-
uæ recompilationis, quæ leges obligant

cum

L. 7. ti. 2.
li 7. & l.
16. ti. 5.
l. 2. & l.
25. tit. 1.
li. 9. no-
uæ cõp.

cum tanto rigore, ut quod recipiunt hi officiales, teneantur restituere partibus, antequam condemnentur a iudice, quia Rex dat illis stipendia, & acceptantes officia sua faciunt quandam quasi conventionem, qua obligantur regere & gubernare ob solum stipendium, quod illis assignatur, dicentes nolle se amplius, ut post Sotum & Nauatrum, & Medinam, resoluit Ludouicus Lopez, & Aragon, & ideo praetores, & gubernatores, qui sunt sufficienter stipendiati a sua Regia Maestate, aut principe, qui illos constituit, non possunt recipere ultra dictum stipendium aliquam pensionem, eo quod inspiciant processus, super quos debent ferre sententias: qui vero non sunt sufficienter stipendiati, possunt recipere aliquid secundum consuetudinem introductam, in loco ubi viuunt, quae consuetudo insinuat non esse admissam legem, quae iubet contrarium, quae est derogata ab usu communi, ut tenent Silu & Adrianus.

2 Secunda Conclusio. Domini oppidorum non possunt assumere, nec adiudicare ad se, aut ad suos iudices ordinarios primas instantias, nisi habeant titulum, aut privilegium, aut sit consuetudo immemoralis, quia peccarent mortaliter facientes contrarium. Verum est tamen, quod secundum Cordubam, & fratrem Ludouicum Lopez, non tenebuntur restituere stipendia, quae habuerunt ob dandas sententias in prima instantia, quia raro recipiunt ea, & praeterea deferunt stipendium laboris sui facientes officium iudicis, praecipue si recte vsi sunt munere suo.

3 Tertia Conclusio. Iudices ecclesiastici delegati tenentur restituere, quod receperint a partibus ultra solitum seruitium, & expensas, quae fiunt sine malitia, & dilacionibus impertinentibus, & sine itinere, necessario ad verificationes faciendas alibi, & idem debet dici, si sunt participes lucris sui assessoris, & notarii, ut ordinatum est

in iure. Circa quam determinationem debet notari, quod quia fundatur in iure naturali totum id, quod recipitur ultra concessum, propter illam, est subiectum restitutionis, & si recipiatur cum titulo dandi sententiam iustam, antequam iudex condemnatur, tenetur restituere partibus, & post condemnationem debet illud dare illi, cui sententia adiudicauerit, & si pars ante condemnationem remiserit nolendo illud recipere, hoc non obstante debet dari pauperibus: si vero pars receperit illud, & postea contulerit iudici libenti animo, tunc iudex poterit illud licite retinere via donationis, ut resoluit Lud. Lop. contra Angles.

4 Quarta Conclusio. Visitatores Episcopatum possunt recipere necessaria ad victum illius diei, ita ut nil amplius recipiant, licet visitent multas ecclesias, & si receperint plus, tenentur intra mensem restituere duplum ecclesiae, a qua id receperint, & si fuerint Patriarchae, Archiepiscopi, aut Episcopi, remanent ipsi facto interdicti ab ingressu ecclesiae, & inferiores remanent suspensi ab officio, & beneficio, donec non restituerint duplum, nec suffragatur illis, quod a partibus remittatur illis libenter, ut ideo nemaneant liberi a restitutione, ut ordinatur in iure, & tradit Cord. & Ludouicus Lopez. Et nota, quod ultra hoc stipendium possunt capere aliqua dona, ut comedant in loco quem visitant, quia capere illa dona, ut asportentur extra illud oppidum, est res scrupulo subiecta, ut docet Silu.

5 Quinta Conclusio. Stipendia visitationum tunc recipiunt praetati licite, quando ipsimet visitant, & non habent illud, de quo valeant sustentari, & ideo in hoc casu possunt recipere, quod est necessarium ad sui sustentationem, & familiarium, considerata qualitate personae, & necessitate temporum, & in manu eorum, qui praebent hoc stipendium, est loco illius dare illis victum cibi, & potus necessarii, aut pecuniam, quae antea solebat dari: in prouinciis vero, in quibus gratis visitationes fiunt, obsequ-

Debetur

Sot. Ji. 1.
de iust.
q. 6, ar. 6.
ad 3. me
br. 4. arg
Nau. in
ma. c. 15
num. 12
med. su.
fol. 669.
Lop. in
ist. c. 10.
1. p. c. 19
& in in-
str. neg.
li. 1. c. 42
pa. 1498.
colu. 2.
Arag. 2.
2. qu. 11.
2. 3. p. 35
sil. ver.
index. q.
10. Adr.
quod li.
10. art. 1.
Cor. de
casib. q.
118. Lop.
in instr.
conf. 1.
p. c. 150.

Lop. in
instr. co
fil. 1. pa.
c. 110.

de felicitis
de cens.
lib. 6.
Cord. r.
qq. q. 16
Lop. ubi
sup. Sil.
ver. visi-
tatio, cir-
ca finem

statutu.
5. in sup.
de reter.

C. exi-
git, de
cél. li 6.
Concil.
Trid. ses
24. ca. 3.
de ref.
sil. ver.
iudex 1.
q. 11. di-
cto 5.

vetur, consuetudo: denique totum id, quod recipit visitator, non debitum illi, est subiectum penis ordinatis a iure confirmato in Concil. Trid.

6. Sexta Conclusio. Iudex, qui non, condemnat reum in sententia cum penis debitis fisco, tenetur restituere illas ipsi fisco, ut dicit Siluest. si non concedatur illi venia, & remissio earum; & ideo si habet licentiam ad diminuendam eam, non tenetur quidquam restituere. Ad explicationem cuius est notandum, quod iudex inferior habet licentiam accrescere & diminuendi penam in quibusdam casibus. Primus est, quando procedit via inquisitionis. Secundo quando accusatus libenti animo fatetur delictum suum non minus inductus, aut periculo spirituali, aut ecclesiae, per ipsam auctoritatem aut diminutionem. Tertius quando pena relinquitur arbitrio iudicis; & quomodo se debeat gerere in hoc casu, videbitur in tractatu ordinis iudicialis, cum Siluest. dicit hoc Angles. Ex hac conclusione infertur, quod notarius scribens sententiam falsam, & testes falsi, & advocatus, ac procurator, qui defendunt malefactorem contra ordinem iuris a pena legis, tenentur restituere hanc penam, & hoc non in penam delicti sui; quia hoc non debetur nisi post sententiam latam, sed ratione damni facti fisco ab illis, qui per officium suum tenentur procurare, quod hoc damnum non eueniat, reus tamen non tenetur ad hanc restitutionem, licet neget veritatem, quia videtur iure suo non soluens penam, antequam condemnatur in ea, & ideo potest accidere, quod delinquens non debeat penam, & debeant illi qui adiuvantur illum, ne solueret eam, ut dicit Aragon. Verum est, quod non tenetur iudex cum reliquis restituere dictam penam, quando est parva quantitatis, ut consuetudo introduxit.

7. Septima Conclusio. Quando iudex non condemnat malefactorem in penam corporalem, quam meretur illius delictum, peccat mortaliter, non tamen

tenetur aliquid restituere fisco, quia est magna differentia inter penam pecuniariam, & corporalem, quia de pena pecuniaria resultat damnum fisco, ex corporali vero non, sed solum fit iniuria reipublice si non imponatur, & etiam quia non est consuetudo restituendi illas iniurias, ex quibus nullum sequitur damnum temporale, ut dicit Aragon.

Arag. v.
sup. ar. 7
pa. 201.
col. 1.

De restitutione Iudicis ob iniustam sententiam, aut dilationem causae in praedictum partis.
Cap. CLXXXVI.

SUMMARIVM.

An teneatur iudex restituere parti quod accepit, ut pronunciet iniustam sententiam in favorem illius, antequam peccatum committatur. concl. 1. nu. 1

An iudex teneatur restituere quod accepit, ut pronunciet sententiam iniustam, adimpleto illo actu iniusto conclus. 2. numero 2.

Circa hoc videatur D. Th. Adrianus, Med. Sorus, & Nau. & ad perfectam explicationem eius.

1. Sit prima Conclusio. Licet sit turpitudine ex parte Iudicis, aut eius qui dat aliquid, ut pronuntietur sententia iniusta illi, qui dedit rem, debet tamen fieri restitutio antequam peccatum committatur, propter quod data est: & ratio est quia minister iustitiae ante commissum delictum, ob quod recipit nummos, tenetur inficere & mutare contractum secundum consilium D. Isidori, qui dicit in illicitis, & pravis promissionibus non adimpleas promissum, cum contra Deum non potueris te obligare, & non potest iudex deficere a verbo suo & inficere contractum praeuam, nisi restituat pecuniam, quam recepit ab eo, qui dedit illam, quia cum dederit illam sub conditione turpi, aut honesta, non perdit dominium, nisi adimpleatur: hoc videtur esse verius licet non desit, qui teneat contrarium, ut resoluit Medina.

2. Sec.

D. Th. 2.
2. qu. 62.
artic. 7.
Med. de
rest. q. 3.
Sor. si. 4.
de iust.
q. 7. ar. 1
Nau. in
sum. ca.
23. n. 12
& c. 17.
2 nu. 30

Med. de
rest. q. 3.
notabil.
10.

c. 12. nu.
12. & 13
Angl. in
flori. 4.
q. quis,
& rest. sit
liber. 11.
1. diffi.
10.

Arag. 2.
2. q. 62.
ar. 3. pa.
614.

2 Secunda Concl. Iudex, & quicumque alius minister Iustitiæ, qui recipit aliquid, ut pronunciet sententiam iniustā, aut ob aliquem actum iniustum, & turpem, si ille actus ponatur in executionem adimpleta conditione non tenetur restituere ei, qui dedit, cum ex sua parte etiam fuerit turpitudine, & adimpleta fuerit conditio contractus, licet illicita, & prava: hoc probatur multis de ceteris iuris utriusque, ubi dicitur, quod illud, quod datur ob aliquod opus malum, si fiat dictum opus, non potest repetere, qui dedit; & cum leges prohibeant repetitionem, & dans dederit libenter, non tenebitur, qui recipit ad restituendum pauperibus; Navar. enim dicit, quod solum tenetur restituere de consilio. Sotus autem dicit, quod cum lex hæc sit pœnalis, & non obliget antequam Iudex adimpleverit conditionē, non est adhuc dans priuatus re sua; & ideo ei debet fieri restitutio; non videt autem Sor. quod ille priuauit se ea re, quam dedit statim ac adimpleta fuit conditio, licet illicita. Reliquum, quod attinet ad hanc materiam, videatur in materia restitutionis.

Li. l. vii
autē, ff.
de cōdi.
ob tur-
pē causā

Na. ubi
sup. Sor.
ubi su-
f. 334.

De Iudicijs temerarijs.
Cap. CLXXXVII.

SUMMARIVM.

Quid sit iudicium temerarium, & quando sit peccatum mortale, aut veniale, conclus. 1. num. 1.

An sit mort. indicare male de aliquo sine iudicijs sufficientibus, concl. 2. nu. 2.

An sit peccatum mortale indicare interius, quod quis est de genere iudeorum, concl. 3. nu. 3.

An sit peccatum mortale suspendere iudicium defectus naturalis alicuius, conclus. 4. nu. 4.

An sit obligatio reiciendi positine diabli in meliorem partem, ibid.

An quando à viro bonæ fidei male dicitur de aliquo, debeat male indicari de illo si odio motus male dixerit, concl. 5. nu. 5.

An quando iudicium temerarium remanet in actu interiori sit obligatio restitutionis, concl. 6. nu. 6.

1 Prima Concl. Iudicium temerarium est, quando iudicamus in malam partem opus proximi indifferens non habentes ad id iudicia sufficientia, quia est contra charitatem, & bonā opinionem, quam de proximo debemus concipere. Hinc sequitur, quod si sint sufficientia iudicia, non erit iudicium temerarium, nec peccatum mortale, ut si vides hominem cum muliere solum, de quibus est suspicio prava, & locus est suspectus, cauentibusque ipsis ne videantur & qui suspicatur, aut dubitat, aut suspēdit actum cum his iudicijs sufficientibus. non est peccatum nec veniale, nec mortale licet suspicetur de peccato veniali. Quod non peccet mortaliter tenet Navarra, & omnes; quod vero non sit peccatum veniale, licet sit de peccato veniali, tenet idem Navar. contra Medicinam & probat, quia si iudicium determinatum de peccato veniali est peccatum solum veniale, quomodo suspicio de peccato veniali cum sufficientibus iudicijs debet esse peccatum veniale? & etiam si iudicium de peccato mortali cum sufficientibus iudicijs non est peccatum, quomodo erit peccatum suspicio de peccato veniali?

2 Secunda Conclusio. Non solum est peccatum mortale iudicare male de proximo in materia gravi sine sufficientibus iudicijs, sed etiam habere pravam opinionem non existentibus dictis pravis iudicijs, ut si quis suspicetur, quod alius dormiat cum matre, aut sorore, aut quod sit hæreticus. Hæc conclusio est contra Caiet. & alios, & tenet Aragon, & probatur, quia magis vellet homo quod iudicaretur de illo habuisse partem cum muliere nupta sine sufficientibus iudicijs ad illud, quam quod suspicentur, quod peccauerit cum matre, aut cum sorore: unde cum suspicari primum sit peccatum mortale, & iā secundum erit peccatum mortale. Et

De 2 non

Na. li. 2.
de rest.
ca. 4. nu.
448. Me-
di. in su.
f. 196.

Caiet. 2.
1. q. 60.
art. 3. &
ibi Ara-
gon.

non solum habere prauam opinionem in similibus casibus est peccatum mortale, sed etiam dubitare cum deliberatione sine sufficientibus indicijs erit peccatū mortale, quia magis vellet homo amittere 20. ducatos, quam quod de illo habeatur illa opinio; si ergo est peccatū furari 20. ducatos, magis erit peccatum privare illum tali bona opinione. In hoc tamen debent advertere Confessarij, & pacificare conscientias timidas, quæ non inspiciunt vitas aliorum, & sunt tentatæ de iudicijs sinistris, & inspicionibus contra proximum, dicentes illis, quod non debent timere, si tales cogitationes dent illis pœnam, quia signū est, quod non consenserint illis.

3 Tertia Conclusio. Iudicare, aut suspicari de aliquo, quod procedat de iudæis non est peccatum mortale, quia ex hoc nullum ei venit damnum, sic enim docet Nauarr. quem sequitur Petrus de Navarra contra Medinam, & Alcocerem, cuius opinio videtur mihi satis bona, cum hic nihil amittat apud iudicantem illum, & si non dicat alteri, quia sic erit murmuratio, & per consequens peccatum mortale, quia æstimari hominē esse bono genere natū est res multæ exultationis; & ideo iudicare religiosum de re mala sine sufficientibus indicijs super re parua, si sit multæ exultationis inter religiosos, est peccatum mortale, ut si quis iudicet de religioso, quod nihil facit ceremonias, & obseruantiam exteriorem suæ professionis, loquendo multum & exundo saepe à monasterio peccabit mortaliter, si non sint sufficientia indicia ad illud; quia hæc res, licet sint parua, & in ipsis non sit peccatum mortale, in honorant multum personam religiosam in rebus, quæ in religione pretenduntur.

4 Quarta Conclusio. Suspēdere iudicium in defectu naturali alicuius non est peccatum mortale; hæc est contra Medinam, & tenet eam Nauarrus, quia nullum est præceptum, quod obliget habere bonam opinionem de proximo; & sufficit, quod non habeatur mala,

nec obstat, quod aufert bonam, quā habebat de hoc homine aliquo modo, suspendēs actum leuibus indicijs, qd non pōt fieri; quia ad hoc respondeo, quod licet auferat illam bonam opinionem, quam habebat, non facit illi iniuriam; quia si in principio habuit bonā opinionem, fuit, quia putauit, quod non tenebatur ad illud, & ideo suspendens actū nihil aufert, quod illi debitum putet, sed solū suspendit actum non dicendi illud alteri, quod nemo potest ab eo demere. Hinc infertur, quod loquendo communiter, non est obligatio reiiciendi qd dubium est in meliorem partem positivè, ut si quis videat Petrum comedere bene, & potare melius, non tenetur iudicare, quod facit hoc ob necessitatem corporis, sed quod suspendat actum, quia licet non vidisset hoc opus dubium, quod est comedere, & bibere, non tenetur tñ iste formare hunc actū denuo, quo iudicet esse Petrū hominē temperatum, ergo minus tenebitur formare illū vidēs, quod comedit, & bibit, ut alij homines. Dixi, loquendo communiter, quia si quis sit multum inclinatus reiicere in malam partem opera indifferentia, tenebitur in hoc casu, non solū suspendere actum, sed etiam facere actum positivū in contrarium. Hæc opinio est Caiet. quæ debet teneri contra Sor. qui dicit absolute quod semper in simili dubio est obligatio reiiciendi opus indifferens in meliorem partem, qd intelligerem esse verum, quando homo velit determinare iudicare opus indifferens, quia in hoc casu, supposito, quod vult iudicare, in meliorem partē debet rejicere.

5 Quinta Concl. Quando homo bonæ fidei dicit de aliqua muliere, quod est adultera, cum ipsa habeat famam bonā honestatis, ut non iudicetur male de illa, debet cogitari, quæ ratio, aut causa mouit illū hominem ad dicendum male de illa, quod si constet mouisse illum odium, aut quid simile, sine dubio non debet iudicari male de illa, si vero constet contrarium, scilicet quod dixit illud

Na i sū.
c. 18. n. 9
Na. vbi
fil. n. 450
dicit in
c. 20.

Med. in
sū. 6. 197
Nau. vbi
fil. n. 353

Cai. 2. 2.
q. 60. 25.
4. Sor. li.
3. de iu-
lit. q. 4.
ar. 4.

ut ponatur remedium, aut ob peccatum, quam debet dare ob illud peccatum, si audiens potest tunc suspendere actum, non credens unum, nec aliud, bene faciet, quia sic nulli facit iniuriā, nec mulieri formans malum conceptum de illa, nec homini putans mendacium, quod dixit; & si de proposito voluerit iudicare hoc, debet rejicere hoc dubium in meliorem partem iudicans, quod mulier est honesta; quia quando ius partiū est dubium, reo magis fauendum est quam actori; & in hoc casu mulier est, ut reus, & homo qui dicit male, est quasi actor; sic resoluit hoc punctum Aragon, relictis multis alijs, quod circa illud accumulatur.

Arag. 1.
2. q. 60.
2. 4. P. 94

Sexta Conclusio. Quando iudicium temerarium, aut suspicio progreditur in actum exteriorem, cum hic actus sit contra iustitiam, & efficiat damnum proximo, est obligatio restitutionis; si vero solum remanet in actu interiori, licet sit essentialiter iniustitia, vel propositum interius occidendi, non est tamen obligatio aliquid restituendi, cum realiter proximus non sit damnificatus, ut dicunt D. Thom. Caiet. & Cord.

De iurisdictione, vide sup. cap. 155.
De Legatis vide sup. cap. 132.

De Ludis. Cap. CLXXXVIII.

S V M M A R I V M.

An amittens pecuniam in ludo, possit repetere illam, & an vincens teneatur restituere, concl. 1. nu. 1.

An in ludo amissa a monacho, filiofamilias, aut ab uxore possent secreta capere a victoribus, ibid.

An quod amittitur a scolasticis in vainer sitatibus possit licite retinere, conclus. 2. nu. 2.

An quod recipitur a latrone, debeat necessarius restitui domino vero, ibid.

An quod minores lucrantur in ludis ab eis, qui possunt ludere, teneantur restituere, concl. 3. nu. 3.

An religiosi, qui habent licentiam a suis

praelatis ad donandum possint aliquid amittere in ludo, concl. 4. nu. 4.

An sit obligatio restituendi, quod lucratur cum dolo, concl. 5. nu. 5.

An, qui est peritus in arte ludendi, teneatur restituere, quod lucratus est in ludo ab imperito, concl. 6. nu. 6.

An teneatur restituere, qui fecit alterum ludere violententer, concl. 7. nu. 7.

An qui ludit per violentiam teneatur restituere, quod lucratus est in ludo, concl. 8. nu. 8.

An, qui ludit sub fiducia, teneatur solvere, quod amisit in conscientia: & an qui lucratus est, teneatur illud restituere, concl. 9. nu. 9.

An votum non ludendi obliget, & possit dispensari in illo, concl. 10. nu. 10.

Circa materiam ludi videatur Alex. de Ales D. Tho. Ricard. Medina, Sotus, Nauar. & Alcocer.

Prima Conclusio. Qui perdit pecuniam in ludo prohibito, potest illam repetere; & qui obtinuit condemnatus a iudice, tenetur restituere ipsam pecuniam, quia lex, quae prohibet ludum, dat actionem in iudicio illis, qui perdunt in eo, ut possint repetere, quod perdidit; & ij non poterunt secreta capere pecuniam illam nolentes repetere verecundia, sic enim tenet Ludovicus Lopez cum Soto, & Medina, quae opinio tenetur ab Aragon; & ratio est, quia illud lucrum est transactum in dominium eius, qui lucratus est, & ideo solum dat lex licentiam illi, qui perdidit ut repetat illa: unde, si bona, quae amittuntur in ludo, non transferuntur quo ad dominium in eum, qui obtinuit, potest qui amisit, secreta recuperare propria auctoritate, dummodo non sit scandalum, & commode non possit illud repetere auctoritate iudicis. Unde sequitur, quod monachus, aut filiusfamilias, aut nupta, quae amiserunt in ludo bona, quae non poterant alienare, possunt illa secreta capere propria auctoritate, licet peccent mortaliter capiendo ea,

De 3 non

Alenf. 3.
p. q. 83.
nu. 3. D.
Th. 2. 2.
q. 32. Ri
card. 2. 3.
q. 8. Me
dina de
rest. q. 21
Sot. 1. 6.
de iust.
q. 5. Na
uar. 1. 5.
c. 29. n. 5
Alcocer.
de ludo
per totū
tract.
Lop. in
instruc.
concl. 2.
p. c. 33.
pa. 243.
Arag. 2.
2. q. 3. 2.
7. Sot. 4.
de iust.
q. 2. 21. 2.

D. Th. 2.
2. q. 60.
art. 3. ad
5. & 1. &
ibi Cai.
Cordu.
mēb. 4.
de regē.
secre. q.
7. conc. 8

non tenentur tamen illa restituere, cum ceperint, quod non erat illius, qui habebat, sed monasterij, patris, aut mariti, quibus debet fieri restitutio: hoc intelligitur, nisi quantitas sit pauca, & filius habeat patrem diuitem, qui tacite consentit, quod filius laudat cum suis equalibus; & in hoc casu tenetur pater consentire. Limitatur etiam hoc in casu, qd filius habeat bona castrensia, aut quasi castrensia, quia in hoc casu non poterit filius capere, quod amisit inuito domino, cum dominium translatum sit in illum, & retineat licite illud.

2. Secunda Concl. Quod ludunt, & amittunt scholastici in vniuersitatibus, si sit plus quam illis liceat pro statu, non potest illis restitui, præcipue si putetur, qd iterum perdent illud, vt dicit Alcocer & licet hoc credatur illos amiseris, nihilominus potest restitui, qd ignoratur, vnde sint; aut si sciunt, non possunt illud mittere patribus eorum sine periculo suo, quia scholares sciētes, qd patres cognouerunt ab illis de ludo eorum, cū se postea videāt priuatos solito auxilio, & prouisione, ac esse in mala opinione apud patres suos, poterunt moti ira inferre illis aliquod damnum; hoc probatur ex his, quæ in simili casu tradit Nauarrus in sua summa dicens, quod qui accipit aliquid à latrone non cognoscēs verum dominum, aut si cognoscat timens sibi, si illi restituat, potest & debet restituere ipsi furi, non domino.

3. Tertia Conclusio. Quando persona, cui est prohibitum alienare (vt sunt minores, qui sunt in alterius potestate) obtinet aliquid, aut lucratur ab eo, qui potest quidem alienare, tenetur illi nihilominus restituere totum id, quod in ludo habuit; hæc conclusio est Gabrielis, Sor. Castri, & Alcoceris, qui dicunt, quod minor non potest retinere; quod habuit in ludo ab eo, qui potest ludere sine obligatione restitutionis, quia natura contractuum iuridicorum petit, quod ambo contrahentes possint obligari; quod debet limitari, nisi qui posuit ludere, cognouit, qd ille cum quo lu-

debat, erat minor, cui prohibita est alienatio bonorum suorum; quia in hoc casu nō tenebitur minor restituere, quod est lucratus; & ratio est, quia volenti, & assentiēti non fit iniuria; & licet minori sit prohibitum alienare, non est illi prohibitum recipere, sic enim aduertit Angles, nec Castus tenet contrarium, licet Angles dicat quod sic. Et nota qd qui perdidit cum minori, potest in illo ludo, aut in alio reparare de eo quod amisit, vt cum Siluestro tenet Ludouicus Lopez contra Armillam.

4. Quarta Conclusio. Licet religiosi habeant licentiam à suis prælatis ad faciendas donationes, quæ illis videbuntur, non potest tamen in ludo perdere quantitatem, quam possunt donare; vnde qui ludentes obtinuerint aliquid ab illis, tenentur monasterio illud restituere; quia non est credibile, quod superiores dederint illis licentiam alienandi per modum tam indecentem statui eorum, vt est ludus; quod procedit tanto magis in religiosis nostræ sacræ religionis, quibus est prohibitum omne genus alienationis, cum profiteantur paupetatem in particulari, & in communi; hæc conclusio est Alcoceris, quam tenet etiam Ludouicus Lopez, quem nescio quomodo alleget Alcocer pro parte contraria cum Med.

5. Quinta Conclusio. Quando ad est fraus inter ludentes, quod obtinetur ratione dictæ fraudis, debet restitui; hæc autem fraus committitur, quando non observantur leges ludi; vnde, si qui acceptat in ludo invitationem alterius, est certus de aleis, quas habet contrarius, non potest obtinere plus quam prius erat interpositum, cum sciat certo, quod ipse habet meliores aleas quam contrarius; si vero adhuc dubitat, & nihilominus voluit prouocare contrarium, aut acceptare prouocationem, non tenetur restituere, sic enim dicit Ludouicus Lopez; qui addit, quod si monitus dubitans, an acceptet prouocationem nec ne, & nihilominus acceptat, obtinens tenetur

Angl. in flor. 4. & ludo. du bi. 1. Lopez vbi sup. pa

254.

Alco. de ludo ca. 11. & 14. Lop. vbi sup. c. 33 p. 148. Med. in summa, f. 153.

Lop. in intr. ne go. 1. ca. 10. pa. 3. 91. col 1

Alcoc. ludolib. 18.

Na. c. 1. nu. 19.

Sor. h. 4.

d. iust. q.

5. ar. 2.

Cast. l. 1.

d. leg. p.

nal. c. 1.

nu. 160.

Alcoc. d.

Ludo. c.

16. f. 99.

tur restituere aliquid propositi, non vero totum; quod ego non admitto, quia si dubito, & accepto, signum est quod non eram certus lucri, & sic potui bona conscientia lucrati, cum putabam posse perdere.

6 Sexta Conclusio. Quando aliquis ludentium est peritissimus in ludo, quo luditur, aut saltem excedit multum suum contrarium, & clare intelligit hoc, tenetur restituere illi totum id, quod lucratur, cum hic sit dolus. Hæc conclusio limitatur ab aliquibus, nisi qui parum scit, dixerit perito, Lude, quia ego sum contentus dare tibi quodcumque a me obtinueris; & idem dicit Med. quod debet dici, quando, qui scit parum de ludo, intelligit, & cognoscit excessum contrarii, & nihilominus libenter ludit cum eo; quia in hoc casu videtur renuntiare ius suum, sicut in casu præterito expresse renuntiavit per dicta verba; & consentienti, & volenti non fit iniuria, nec gravamen, & idem dicit Navar. quam opinionem etiam sequitur Ludovicus Lop. quod debet teneri, licet Alcocer dicat, quod si expresse non renuntiat ius suum dicens, Lude, quia ego do tibi totum, ut supra, tenetur restituere, quia cæcitas lusoris excæcat illum, ne videat aperte excessum adversarii; ad quod respondet, quod si hæc ratio esset alicuius momenti; possemus etiam dicere, quod cæcitas facit etiam dicere illa verba, Lude, ego enim do tibi totum, quod a me obtinueris: nec obstat, quod non debet præsumi, quod quis velit libenter perdere rem suam, quia in hoc casu non præsumimus, quod vult perdere, sed potius affirmamus aperte, quod vult eam perdere, cum velit ludere cum eo, quæ scit esse multo se petitiorem.

7 Septima Conclusio. Quando aliquis dicit alteri, Ego occidam te, nisi luseris mecum, aut dicit, Non solvam tibi quod obtinuit a me heri, nisi nunc luseris; aut dicit coram hominibus de aliquo homine honore prædito, Nisi luseris mecum, erit signum, quod sis homo avarus, & miser, hic tenetur resti-

tuere totum id, quod obtinuerit; hæc conclusio, est omnium; & probatur: quia qui sic ludit, ludit inuitus, & compulsus. Dixi, homine honore prædito, quia potest esse persona tam infimæ conditionis, & is qui dixit, ut sufficiant dicta verba, ut æstiment omnes illum avarum, & sic deficit illi libertas ludendi, & sic debent intelligi omnes casus positi in hac conclusione, scilicet, quod dicta verba, & similia sint sufficientia ad delendam aliquo modo libertatem eius, qui trahitur ad ludendum, ut advertit Castus, ideo Confessarii debent inspicere multum in his casibus qualitatem personarum, & circumstantias, ut obligent, vel non obligent ad restitutionem lucri, informanturque a poenitentibus, an verba sustulerint ab eis libertatem ludendi; & licet in actu confessionis in totum debet illis dari fides, quando tamen agitur de extrahenda pecunia a crumena alterius, sæpe nimia affectio, qua in eam vehuntur, decipit eos.

8 Octava Conclusio. Qui coactus & compulsus ad ludendum lucratur aliquid ab eo, qui compulit eum, non tenetur restituere illud compulsori; quia qui libens compulit, gratis se exposuit periculo perdendi; & ideo transtulit dominium pecuniæ suæ in contrarium; sic tenuit pater Vzeda Magister ac pater meus, quem sequitur Angles contra Alcocer, & probatur: quia licet lex ludi petat æqualitatem inter ludentes, & compulsus sit magis peritus compellente, qui compulit, priuavit se favore legis, quæ dabat ei ius contra petitiorem; & hanc opinionem contra Alcocer tenet Ludovicus Lopez dicens fuisse doctorum hominum.

9 Nona Conclusio. Qui ludit in fide, hoc est sine pecunia, licet exhibeat pignus, aut fideiussorem, non tenetur in conscientia soluere, quod perdidit in his rebus ob pragmaticam Regiæ, quæ prohibet ludos ad fiduciam, annullans omnes contractus, scripta, promissiones, & alia, quæ ludis fiunt. hæc conclusio est Castri, Couar. Nauarri Soti, Alco-

Cast. d. lege poenult.

Ang. v. bi supr. Alcoc. d. ludo ca. 21.

Lud. in instr. con fil. 2. p. c. 34. p. 25

Cast. li. 2. de lege p. c. 2. f. 268. Sot. li. 4. de iust. q. 5. ar. 3.

Na. c. 1. num. 18. Lop. in instr. cõ fil. 2. p. c. 55. pa. 262. Al. d. ca. 19. fol. 113.

Cou.in-
reg. pec.
5.3.n.5.
Alc. de
lu.c.30.
Cor. de
fib q 94
fol. 274.
Lup. vbi
sup. p.1.
252. Bin
21. q. 32
ar. 7. col.
184.

habetur
in bulla
cōposita.
cas. 10.
n. 42. &
43.

Gut. de
iur. cōf.
c. 53. n. 2
Na. c. 19
num 17.

H. n. l. 7
de iud.
c. 35. n. 6

D. Th. 2.
2. q. 168.
2. 3. c. 20
post pri
cipium.

cer, & Gord. An vero, qui obtinuit, pos-
sit illud retinere bona conscientia, est la-
liqua difficultas inter authores suprad-
ictos, dicunt enim se e pēs, quod non
sed quod tenetur restituere: Ludoui-
cus vero Lopez & Pater Bañes tenent,
quod possit retinere, qui obtinuit bo-
na conscientia, sic enim est in usu in-
ter nobiles, & vident illud sic fieri ipsi
auditores Regii consilij: dicunt enim
quod Regia pragmatica solum est re-
cepta quoad duo: primum, quod qui
perdit sub fiducia faciens sponsionem
cum aliquo, aut in ludo, non tenetur
soluere, quod perdidit. Secundum si sol-
uit, poterit illud in iudicio repetere.
Quantum vero ad tertium, quod qui
obtinuit, teneatur restituere, quod ha-
buit, non est usu receptum; quæ opinio
mihi videtur multum probabilis, ut re-
soluo in bulla compositionis, vbi potest
videri reliquum attinens ad hanc ma-
teriam. Notaque, quod qui ludit sub p-
misso iurans soluturum quod amiserit,
tenebitur soluere, ut tenet Gutierrez: ve-
rum est, quod post solutionem poterit
repetere, ut dicit Guttier. & si noluerit
soluere, petat relaxationem ab Episco-
po, qui poterit relaxare absque citatio-
ne partis, cui debetur perditum, ut alle-
gans aliquos modernos tenet Henri-
quez. Vnde sequitur posse etiam com-
mutari hoc iuramentum per bullam,
aut aliud privilegium, quale habent pa-
tres mendicantes, cum hic nulla fiat in-
iuria parti; quæ non habet ius ad peten-
dum iustificatum.

10 Decima Conclusio. Votum non lu-
dendi non obligat, quoad ludum, qui
exercetur ratione alicuius iustæ delecta-
tionis recreandi animi gratia: est. n. D.
Th. & Nau. quia est contra bonum mo-
rem: votum tamen non ludendi ludis,
in quibus solum peccatur venialiter, est
validum, & Ordinarius potest dispensa-
re in illos; & etiam poterit dispensare
in voto non ludendi ludis, qui exercen-
tur cum peccato mort. quia considerās,
quod vouens semper est inclinatus ad
ludum peccans mortaliter, conuenit, ut

dispensetur in voto, ut peccatum mor-
tale, quod committit ludens, careat cir-
cumstantia, & deformitate, quæ illud
comitatur mediante voto, ut dicit Na-
uar. estque opinio Ludou. Lopez.

De ludo inter duos vocato Hispanicè
apuestas, Latine sponso, Italicè,
scommessa. C. CLXXXIX.

SYMMARIVM.

*Quid requiratur, ut sit validum facere
sponsiones, concl. 1. num. 1.*

Cum hic contractus sponsionis cō-
sistat in fortuna, est similis ludo,
& ideo volui de illo in hoc loco tractare.
1. Prima Conclusio. Conuenit, quod
hic contractus sponsionis fiat super re
dubia: ut autem sit dubia, sufficit, quod
utraque pars habeat metum iacturæ, &
dubitet de lucro: verum est tamē, quod
si qui est certus de lucro, quia tenet pro
certo, quod spondet, monuerit contra-
rium suū de hac eidentia, & rectitudi-
ne: & hoc non obstante voluerit lude-
re, & spondere contra, illum, poterit cū
bona conscientia retinere, quod obti-
nuerit; hæc sententia colligitur ex mēte
D. Th. dicentis, quod qui habuit virgi-
nitatē alicuius puellæ, non tenetur resti-
tuere illi aliquid, si ostendit illi aliquod
signum, quod decipiebat eam, quia in
hoc casu non est decepta, sed finxit de-
cipi: hæc cōclusio probatur ex eo, quod
tradit Med. in sua summa, & hoc suffi-
ciat pro hac materia.

De iuramento. Cap. CXC.

SYMMARIVM.

*Quid sit iuramentum numero 1. & quotu-
plex sit numero 2.*

An

Na. li. 1.
cōf. ii. de
voto cō
fil. 16. f.
312. Lud
in inst.
conf. 2.
P. c. 55.
in fin.

Med. in
su. c. 4. &
rest. fol.
168. p. 2
& 5. 18.
de ludis
p. 251.

An iurare in vita mea, & per vitam meā sit iuramentum. num. 3.

An sit licitum, & sanctum iurare in casu necessitatis. concl. 1. nu. 4.

An ut valeat iuramentum, sit necesse, quod nō sit contra iustitiam, et veritatem. conclus. 2. nu. 5.

An sit licitum inducere ad iurandum illum, qui est paratus iurare falsum. conc. 3. nu. 6.

An testis teneatur iurare secundum mentem iudicis interrogantis. conclus. 4. numer. 7.

An sit blasphemia iurare per membra Dei. concl. 5. nu. 8.

An qui dicit sic, In fide ego dabo tibi hoc, sit periurus, si non impleat promissum. conc. 6. nu. 9.

An peccet mortaliter, qui iuravit falsum non aduertens. conc. 8. nu. 10.

AD explicationem huius materie debent notari primo, quod iuramentum est adducere Deum in testem eius, quod iuratur, ut dicit S. Thom. quod accidit duobus modis. Primo, quando expresse per verba, quæ significant hoc, adducimus eum in testem. Secundo, quando fit hoc tacite, sicut quando adducitur pro teste aliqua res sacra, quod accidit, quando iuratur per Crucem, per sancta Evangelia, per baptismum, quem recepi, quia semper in his rebus tacite inuocatur Deus; & idē accidit, quando res non sacra adducitur pro teste, ut dicere per aquam Dei, per ignem Dei, &c. ut dicit Silvester, & licet non addatur nomen Dei, erit iuramentum, si creaturæ, per quas iuratur, sint eius conditionis, ut habeant in se hoc, quod est excitare memoriam, ut recordemur Dei, ut iurare per cælum, quod est thronus Dei. Vnde infertur, quod iurare per creaturas mendacium nullo habitu respectu ad Deum, a quo procedunt, non est peccatum mortale, ut cū communi tenet Nauar. Verum est tamen, quod iurare per creaturas exhibēdo illis reuerentiam, & referēdo ad eas hunc actum religionis, si sit iuramentum

promissorium, obligat; quia licet hoc iuramentum sit reprobatum a iure, non amittit tamen vigorem iuramenti promissorii, quod de lege naturali, & diuina obligat ad implendum promissum; & etiam qui iuramento affirmauerit aliquid, quod iuramentum dicitur assertorium iurando per creaturas exhibendo illis reuerentiam hoc cultu iurandi mediante, non solum peccat mortaliter iurans hoc modo quia committit peccatum Idolatriæ, sed peccat mortaliter; si iurauerit affirmans dubium pro certo, & falsum pro vero, ut resoluit Couar.

2. Secūdo debet notari, quod duplex est iuramentum, aliud est assertorium, ut quando quis dicit. Iuro per Deum, quod N. est homo nobilis; aliud promissorium, ut quando quis dicit, Ego iuro quod dabo tibi hanc rem. Estque diuersus modus iurandi hæc iuramenta vnus est, Viuit Deus; Secundus, Coram Deo Deus scit, quæ verba si dicuntur annuntiative, nullum est iuramentum, quia solum significat illud quod ipse dicit, quod loquitur coram Deo, & quod ipse scit veritatem; & tunc erunt iuramenta quando per ipsa est intentio iurantis adducere Deū pro teste. Tertia forma est hæc, Deus est mihi testis. Quarta, quando dicitur, Iuro per Deum. Quinta, quando aliquis licet non dicat verbum, rogatus, quod iuret imponit super crucem manum aut super Evangelia. Sexta est maledico Deū, & decredo de Deo, quæ habent symbolum cum blasphemia. Septima, quando dicit quis, moriar praua morte, si hoc non est verum, videatur D. Thom. & eius expositores.

3. Debet notari tertio, quod iurare per vitam meam, aut in vita mea, est iuramentum, quia significat Deus facias malum vitæ meæ, si nō est verū, quod dico, & parū ad rem facit, q̄ ponatur in hoc iuramento prepositio Per, aut prepositio In, quia vtrique facit eundem sensum, ut dicit Siluest. licet Sotus aliter incedat dicens, quod dicere per conscientiam meā erit iuramentum, non vero dicere in mea

Cou. in c. quāvis pacti. p. § 1. nu. 6 & 7.

D. Th. 2. 2 qu. 89 ar. 11.

Sil. ver. iuram. 1 § 4.

Nau. ca. 62. cu. 4 & 5.

D. Th. 2. 2. q. 49. art. 2. in corp. ar. & i. solu. ad 3. Silu. vbi supra. Soto 1. 8. de iusti. q. 1. ar. 1.

mea conscientia. Hinc inferitur, quod sicut non est iuramentum dicere per meam fidem, intelligendo de fide humana, sic non erit, dicere in fide mea. Inferitur etiam, quod iurare per Deum, & in Deum, per Evangelia, aut in Evangelia, erit iuramentum, quia omnes hi modi loquendi habent unum eundemque sententiam, ut dicit Aragon, quibus suppositus notabilibus sit.

Arag 2.
2. q. 89.
art. 1. p.
150. col.
1.
D. Th. 2.
2. q. 89.
Sot. li. 8.
de iusti.
q. 1. ar. 2

4 Prima Conclusio. Non solum est licitum iurare in casu necessitatis, sed etiam est sanctum, ut resoluit D. Thom. & Sotus: & ut sit licitum, debet habere has condiciones tres, scilicet, prima, quod fiat cum iudicio, & consideratione: secunda, quod iuretur verum: tertia, quod iuretur cum iustitia, & secundum aequitatem. Et ut fiat mature, & considerate sunt necessaria tria: primum, quod non iuretur illud, quod sine iuramento credi potest: secundum, quod non iuretur per quamcunque causam, sed per urgentem: tertium, quod precedat consilium perspicuus, an iuretur verum necne; & non solum debet iurari, quod est iustum in iuramento promissorio, sed etiam in assertorio; & ideo est peccatum mortale manifestare crimina proximi; quia hæc est iniustitia, quæ non debet esse in hoc iuramento assertorio.

Hincque inferitur primo, quod qui iuravit facere aliquid, quod sit peccatum mortale, est peccatum mortale, cum non iuretur, quod est iustum: & quando iuratur, quod est peccatum veniale, peccat venialiter: & ideo venialiter peccat ille, qui iurat facere aliquid, quod impedit executionem consiliorum Evangelij, cum iniuria, quæ inferitur in hoc iuramento, sit levis, & qui iurat, quod est facturum aliquid opus indifferens, aut inutile, non tenetur implere iuramentum. Verum est tamen, quod licite poterit implere, quia si ante iuramentum potuit facere dictum opus inutile, & indifferens, multo melius poterit facere post iuramentum.

Secundo inferitur, quod qui cum iu-

ramento confirmat res veras sine causa, & sine necessitate, peccat venialiter.

Tertio inferitur, quod si quis iurat cum conditione putans dicere verum, licet postea inueniat, quod iuravit mendaciter, non peccavit; & contra qui iurat putans, quod est mendacium, licet sit verum, peccat mortaliter. Estque aduertendum, quod non est necessarium in omnibus casibus ponere æqualiter diligentiam ad scrutandum veritatem, & iurare eam, quia maior diligentia debet poni in rebus grauib, quam in non grauib; & tam parui momenti potest esse res, ut sine aliquo examine, & verificatione possit iurari, & ideo culpa iurandi certum pro incerto debet regulari debita diligentia ei rei, quæ asseritur, quod relinquitur arbitrio boni viri.

Quarto inferitur, quod ille, qui iurat cum dolo, sine aliqua intentione obligandi se, licet non teneatur adimplere hoc iuramentum, peccat mortaliter, quia confirmat exterius adducens Deum pro teste, quod in pectore suo non determinat adimplere.

5 Secunda Conclusio. Necessè est, ut valeat iuramentum, quod non sit contra iustitiam, & charitatem. Nota, quod quando iuratur contra iustitiam dicendo, Iuro, quod adulterium committam, vel tale peccatum, est peccatum periurii, non quia, qui fecit hoc iuramentum, non implevit promissum, sed quia iuravit, quod non licebat adimplere, ut resoluit Couarruias, qui defendit, quod hic non debet puniri in foro exteriori, nec a penitentiario pena periurij, & ideo Confessarij non debent dare tantam penitentiam pro satisfactione huius peccati, quantum pro peccato falsi. Et nota ulterius, quod iuramentum, quod est contra charitatem, ut quod non alloquetur patrem suum, matrem, aut fratres, & quod non succurret illis, est adeo invalidum, ut non sit necessaria auctoritas prælati ad dispensandum in illo, ut dicit Couarr.

6 Tertia Conclusio. Nulli est licitum indu-

Cou. in
e. quam
uis pac.
1. p. §. 6.
num. 9.

Cou. in
e. quam
uis pac.
2. p. §. in
initio, n.
4.

inducere aliquem ad iurandum, quem scit esse paratum iurare falsum, nisi iudici, si petatur à parte. Verum est tamē, quod si quis est paratus iurare, & offert se ad illud, si sit necessarium eius iuramentum, non peccabit, qui recipit illud, licet sit persona priuata, dummodo rō inducat illum, vt dicunt Siluester, & Nauarrus, nec ego condemnarem illum, si peteret iuramentum ab illo, qui sit paratus iurare per falsos suos deos, vt dicit Couar.

7 Quarta Conclusio. Testis tenetur iurare ad mentem iudicis interrogantis, si sit competens, & interroget secundum ius, aut se offerat ad iurandum, siue nō, si vero aliqua persona priuata, aut metu, aut importunis precibus compellit aliquem iurare, tunc qui iurat, potest iurare secundum mentem suam, non vero illius, quamuis secundum mentē interrogantis non sit verum, sic enim dicit Nauarrus, cum communi, secundum quam opinionem non tenetur implere iuramentum; licet vero hæc opinio possit teneri, contrariam tamen quod sit periurus, tenent Corduba, Silu. & Ludouicus Lopez, quia secundum communem modum loquendi hæc responsio est mendax, & etiam quia solum est licitum vti amphibologia verborum, & respondere ad mentem interrogantis, quando de iure, & secundum vsum in simili materia ille sensus verborum habetur pro vero, nisi fiat aliqua violentia, vt est, quando aliquis iudex non interrogat reū in iudice. Sed ego sequor opinionem Nauarri tanquam probabiliorē. Hinc inferitur, si teneatur hæc opinio, vt probabilior, quod qui iurat alij, quod non habet domi talem rem intelligens in mente, quod non habet illam, vt det eam mutuo, licet habeat illam, non est periurus, licet non respondeat ad mentem interrogantis. Inferitur secundo, quod interrogatus à custodibus tempore pestis, an præterierit per talem locum, non sit periurus, licet præterierit per illum, dicens, quod non, cū sit sanus, licet respondeat secundum in-

tentionem remotam custodum ordinatam ad intentionem proximam eorum, qui capiunt iuramentum, quod fateretur Siluester. Inferitur tertio, quod non sunt periurij scholastici, qui præbent mediante iuramento suffragia pro lecturis iurantes, quod durante vacatione dictæ lecturæ non sunt ingressi domum prætendentium putantes interius, vt acciperent dona ab eis, aut subornarentur ab eis.

8 Quinta Conclusio. Iurare per mēbra Dei, ac si Deus esset corporeus, est blasphemia, vt dicit D. Th. & iurare etiam per membra inhonesti sanctorum est genus blasphemiae, dicendo qualiacunque verba, licet per iocum in diminutionem honoris, & excellentiæ diuinæ, vt dicunt Caiet. & Cord. & iurare per mēbra honesta Christi, & sanctorum regulariter loquendo est peccatum, eritque aut mortale, aut veniale, secundum irreuerentiam, quia hæc iuramenta facta fuerint, & tractauerint membra tam reuerenda Dei, erit autem nullum peccatum si in præsentia Sanctissimi Sacramenti Eucharistiæ, & reliquiarum Sanctorum iurauerit cū iudicio discretionis, & veritate, & necessitate per Corpus Christi, & reliquias Sanctorum.

9 Sexta Conclusio. Qui dicit sub fide, Ego dabo tibi hoc, non adimplens verbum, est periurus, si intelligit de fide diuina, & theologica; si vero intelligat de fide humana, & morali, non est sic; hæc enim est fidelitas, quæ etiam inter infideles inuenitur in promissis, vt resoluit Couarr. & dictum est sup. nu. 3.

10 Septima Conclusio. Non peccat mortaliter, qui iurat falsum sine aduertentia, licet habeat eum effectum, vt non desineret iurare si sciret, & aduerteret; sic enim tenet Sotus, quia propter habitum non meremur, nec demeremur: non dicitur autem ille peccare mortaliter, qui est ita dispositus versus inimicum, vt interimeret illum, si inueniret eum, & ideo non debemus sequi Nauar. qui tenet contra nostram conclusionem allegaos pro se Caietanum.

D. Th. 2.
2. q. 13.
ar. 1.4

Caiet.
ver. bla-
phem.
Cord. l.
1. qq. q.
17. n. 13.

Sot. li. 9.
de iusti.
q. 2. ar. 3.
Nau. in
Man. ca.
12. nu. 6

Silu. ver
bo iur.
mēti 2.
q. 5. nu.
50.
Nau. ca.
2. nu. 20
Cou. in
c. quam
uis pac.
1. p. 5. 1.
num. 9.
Nau. v-
bi supra
Silu. ver
bo iur. 3.
q. 2.
Cord. d.
regend.
fetr. mē
br. 3. q. 3
f. 150 p.
Lop. i in
str. cōsc.
1. p. c. 42
col. 315.

De iuramenti obligatione, relaxatione,
irritatione, dispensatione, & com-
mutatione. Cap. CXCI.

SUMMARIVM.

- An, qui iurat metu dandi quandam rem, teneatur dare illam, conclus. 1. num. 1.*
An, qui metu mortis iuravit latroni aliquid dare, & non repetere illud ab eo, licet sit interrogatus à iudice, teneatur adimplere verbum suum, conclus. 2. numero 2.
An, qui iurat aliquid cum conditione concepta in anima sua, teneatur adimplere iuramentum, conclus. 3. num. 3.
An, qui iurat animo iurandi, non vero se obligandi, teneatur adimplere iuramentum, conclus. 4. num. 4.
An, qui iurat solvere Petro centum, satisfaciat dicens, quod compensetur hoc debitum cum alio, quod sibi debetur, ibid.
An sit peccatum mortale non dare promissum, conclus. 5. num. 5.
An parentes communiter iurantes, quod verberabunt filios, peccent non adimplentes iuramentum, ibid.
An pupillus habens usum rationis iurans aliquem contractum sine licentia tutoris, teneatur in conscientia adimplere iuramentum, conclus. 6. num. 6.
An contractus minorum nullus defectu ætatis sit validus non solum per iuramentum sed etiam solam præbendo fidem, quod non contrahunt, conclus. 7. num. 7.
An sit periuraciniæ, quæ contrahunt contractui iurato à suo procuratore, conclus. 8. num. 8.
An possit Episcopus relaxare iuramenta, in quibus iurans, recipit magnam iniuriam; & an iuramenta assertoria possint commutari, & dispensari, conclus. 9. num. 9.
An, qui habent privilegium commutandi vota possint commutare iuramenta, conclus. 10. num. 10.
Quomodo Confessarii debeant se gerere cū

habentibus pravam consuetudinem curandi. & an debeant absolui qui solent iurare mendaciter, num. 11.

An peccet qui fecit penitentiam de prava consuetudine iurandi si postea iurat, non considerans quod dicit, num. 12.

An debeat absolui, qui bis, aut ter confessus est peccatum prava consuetudinis iurandi, si ostendet de hoc magnum dolorem, num. 13.

An qui est defectuosus in consuetudine iurandi, ut etiam confitendo ad singula iuret, sit absolvendus, ibid.

Quæ sint remedia, quibus debet vii Confessarius ad eradicandam pravam consuetudinem iurandi, ibid.

Prima Conclusio. Qui iurat, tenetur adimplere promissum, licet metu promittat; sic enim tenet D. Thom. Caiet. & Sotus. Hinc infertur, quod ille, qui promittit cum iuramento dare furi, aut latroni centum ducatos, ne occidat illum, tenetur adimplere promissum, cum habuerit intentionem adimplendi, quando iuravit, & peccat nō satisfaciens, cum promissum sit de re gravi. Hoc intelligitur, licet quod promittitur, sit res, quæ forsitan per metum sit mala, ut si quis iuret metu ducere aliquam in uxorem, quia hoc non est, tam intrinsecè malum, ut non possit promitti sub iuramento, ut fugiatur aliquod periculum, ut dicit Aragon, & tractabimus in materia matrimonij. Verum est tamen, quod Episcopus potest dispensare in his iuramentis, ut dicit Couar.

2. Secunda Conclusio. Si aliquis coactus iuravit dare aliquid latroni, & iuravit, quod non repeteret ab eo, nec denunciaret coram iudice, licet esset interrogatus, peccat mortaliter iurans, & non tenetur adimplere, sed potius eo non obstante tenetur interrogatus à iudice denūciare illum, ut cognoscat causam sufficienter; hæc conclusio est ad mentem D. Thom. qui dicit in hoc casu, quod potest repetere, quod illi dedit, per viam iustitiæ, & denunciare illum; quia custodia huius iuramenti est

D. Thom.
2. 2. qu.
89. ar. 7.
ubi Caiet.
Sot li. 8.
de iust.
q. 5. ar. 7.

D. Thom.
Cou. v.
bi sup. 1.
§. 3. n. 5.

sec

set maior iniuria contra iustitiam publicam, & bonum commune. Verum est tamen, quod si simpliciter iuravit, quod non repetiturus erat pecuniam, nec denuntiaret illum libens, iuramentum erit validum, & sic non poterit se offerre ad denuntiandum, quia promittit, in hoc casu se non repetere, quod dat, est actus virtutis, cum redimat suam vexationem hoc mediante; & non denuntiare, cum non sit obligatio hoc faciendi, est etiam actus bonus.

3 Tertia Conclusio. Qui promittit aliquid cum iuramento, sed cum quadam conditione, quam non exprimit, ut si iuret alicui dare certam rem intelligens in mente sua, si placuerit mihi, aut si videro te, non tenetur servare iuramentum, quia iuramentum non obligat, nisi secundum animum iurantis; & regula est multum communis, quod iuramentum promissorium solum obligat ad observandas illas res, quae sunt huiusmodi iuramento subiectae, tamquam materia eius, materia autem huius iuramenti non est, quod dabit simpliciter, sed quod dabit si illi placuerit; licet tamen hic non teneatur observare hoc iuramentum, peccat mortaliter iurans, si non fecit coactus, aut patiens aliquam iniuriam, siue, si iuramentum assertorium, siue promissorium, ut tenet Sylvest. qui dicit illum non peccare, si coactus iuraverit, & iurat absque intentione adimplendi, quod promittit in aliquo casu, scilicet iurans datum latroni certam quantitatem cum se mutuo viderint, dicit vero quod peccat iurans non habens intentionem adimplendi in nullo casu, quia iuravit in hoc casu contra mentem suam, & est periurus cum iuret contra intentionem suam, & sic iurat mendacium; quod non accidit in alio casu, scilicet, quando iurat facere, quod promissit in quodam casu habens intentionem faciendi illud in alio, ut dictum est; quia in hoc casu non iurat mendacium, quia secundum intentionem suam non fecit iuramentum absolute: nec obstat, quod hic deceptus il-

lum, qui coegit illum iurare, quia haec fraus non facit, quod hic sit periurus, cum non iuret contra mentem, & intentionem suam; ea enim est non decipiendi, sed redimendi vexationem utrisque verbis amphibologicis.

4 Quarta Conclusio. Qui iurat cum dolo, cum animo iurandi, non vero obligandi se cum dicto iuramento, tenetur adimplere promissum, siue iuret libens, siue coactus: haec conclusio est contra Sylvest. qui dicit, quod hoc iuramentum non obligat; probaturque sententia nostra, quia ille, qui facit votum animo vouendi, sed non adimplendi votum, remanet obligatus ad votum, & eadem ratio est de iuramento quo ad hoc, ut dicunt omnes DD. communiter, & ultra obligationem supradictam peccabit mortaliter, cum confirmaverit exterius cum iuramento, quod in pectore suo intendebat adimplere. Notaque, quod qui iurat solvere Petro quantitatem certam, complet iuramentum dicens, quod compensetur hoc debitum cum alio, quod Petrus debet ei, quia licet compensatio sit solutio ficta, non tamen est sufficiens ad liberandum illum, qui iuravit solvere, ut contra Canonistas defendit Covarrunias.

5 Quinta Conclusio. Quando aliquis non adimplet, quod promissit animo obligandi se, peccat mortaliter, si quod promissit dare, est multi valoris; si vero est parvi valoris, peccat venialiter, & quidem si contrarium dicatur, sequetur, quod patres, & matres, qui iurant communiter, quod verberabunt filios, aut quid simile, committerent infinita mortalia peccata, cum non adimpleant, quod promittunt, quod non debet fieri, cum adimplere haec iuramenta sit parvi momenti, sic enim dicit post Sylvestrum Sotus contra alios, qui tenent contrarium.

6 Sexta Conclusio. Attento iure Canonico, cui debet stari in materia iuramentorum, pupillus, seu minor, accedens ad 14. annos habensque usum rationis iurans aliquem contractum si-

Syl. ver. iuramentum, 4. §. 19.

Cov. m. quavis pactu, §. p. 1. n. 9.

Sot. d. l. 8. qu. 2. art. 3.

Syl ver. iuramentum, n. 7.

Con in
c. quant-
uis pac.
3. p. 5. l.
nu. 3.
Greg. in
l. 6. u. fi.
p. 6. glo.
maior d.
14. ann.
Gom. 1.
to. c. de
restitut.
mia. nu.
18.
Gutt. in
authent.
lic. pub.
C. si ad-
uer. ven.
n. 10. &
nu. 31.
Tellus i
l. 17.
Tau. nu.
108.
Greg. in
l. 6. u. 19
p. 6. glo.
Mench.
de suc-
cess. crea.
5. 16. n.
41. & 43
1. al. in l.
55.
Tau. nu.
18.
Cou. in
5. 2. p. c.
7. 5. l. n.
3.
Auen. 2.
p. c. 1. 27.
p. 26. u.
5.
Gom in
a. l. 55.
nu. 8.
Cou. in
c. quant-
uis pact.

ne licentia sui tutoris, aut curatoris, te-
netur in conscientia adimplere promif-
sum, vt dicit Conarr. Gregor. Lopez, &
Antonius Gomez; Dixi, *attento iure Ca-*
nonico, quia secundum ciuile contrariū
deberet dici, & ideo tenentur minores
adimplere suos contractus nullos, con-
firmatos iuramento, quia licet sint nul-
li, si non faciant cum auctoritate tuto-
ris, aut curatoris, si iurant eos habentes
decē & quatuor annos, & vsum rōnis,
confirmantur, & ad eandem obligatio-
nem tenentur eius hāredes, vt allegans
multos Doctores, pro, & contra resol-
uit Guttier. qui dicit, quod minor de-
bet iurare, quod non contraueniet con-
tractui nulli defectu ætatis, aut alterius
causæ, quia si dicit quod non contraue-
niet ei ratione ætatis, bene poterit con-
trauenire ei, si sit nullus ratione alterius
causæ, vt resoluit Tellus, Herenandez,
& Gregor. Lopez, quod debet intelligi,
nisi contractus sit nullus ratione dam-
ni alicuius tertij. Vnde contractus fa-
ctus ab vxore sine licentia mariti nullus
secundum ius non potest confirmari
cum iuramento, quia eius nullitas pro-
cedit ex præiudicio, quod marito indu-
citur, qui est administrator legitimus;
hoc dicunt Menchaca Palatius, Ru-
bius, Couar. Auend. & Antonius Gom-
mez: quod debet teneri, licet contra-
rium, scilicet, quod iuramentum ratifi-
cet hunc contractum, teneatur ab alijs.
Secundo sequitur, quod non poterit
maritus dare vxori arrhas, quæ exce-
dant decimam bonorum suorum, licet
promittat cum iuramento, quia leges
horum regnorum Castellæ id prohiben-
tium sunt factæ non in fauorem mari-
ti, sed consanguineorum, ad quos trās-
fertur dominium, vt possint ab illis peti
hæ arrhæ, & sic si concedatur arrhæ ex-
cessiuæ, fit illis multa iniuria, vt tenent
Couar. & Mexia.

7 Septima Conclusio. Supradictus
contractus minorum nullus defectu æ-
tatis fit validus non solum per iuramen-
tum, sed etiam præbendo fidem suam,
quod non contraibunt ei, si intelligant

de fide Christiana, quia sic est iuramen-
tum, secus vero de fide humana, quæ
est, quæ datur ob solum titulum nobi-
litis, & æstimationis, non facit con-
tractum nullum, validum; quia hoc nō
est iuramentum, cum non referatur in
Deum, nec rem sacram, sic enim tenet
Couarr. quem sequitur Pinellus; & in
dubio, quando præbet minor fidem
suam, intelligitur humana; aut quan-
do præstat iuramentum fidelitatis; si
non addatur aliquod verbum, quo re-
feratur in Deum, non est iuramentum,
vt constat ex Anton. de Meneses, &
Auend.

8 Octaua Conclusio. Si aliqua ciuitas
constituat procuratorem, vt faciat ali-
quem contractum cum iuramento, &
fecerit illum cum iuramento, licet ciui-
tas contraueniat contractui iurato no-
mine suo, non ideo est periura, quia pe-
ierare est actus personalis quo ad hunc
effectum. Verum est tamen, quod ra-
tione iuramenti non potest petere re-
stitutionem in integrum, sic enim te-
net Baldus, & post alios tenet resoluit
que Guttier.

9 Nona Conclusio. Cum quis iura-
uit aliquid, in quo patitur iniuriam, si-
ue iurauerit coactus, siue non habeat
legitimam causam petendi relaxatio-
nem eius iuramenti in foro conscien-
tiæ, potest Episcopus relaxare, quia,
cum sit res spiritualis, ad iudicem eccle-
siasticum pertinet, vt resoluit Couarr.
Caietan. Guttier. dicitque Caiet. quod
in relaxandis huiusmodi iuramentis de-
bet esse multa cautela, vt non detur oc-
casio blasphemandi nomen Dei; quia
si alicui, qui est captiuus, inter infide-
les, esset data licentia, vt adiret pa-
triam suam iurans, quod missurus sit
eis aliquam quantitatem, non debet re-
laxari facile hoc iuramentum, ne de-
tur occasio infidelibus blasphemandi
nomen Dei. Notetur etiam quod iu-
ramenta assertoria non poterunt com-
mutari, nec dispensari, nec irritari,
cum eorum materia attineat ad actum
præscriptum, qui siue sit mendacium,

sive

2. p. 5. r.
nu. 8. fo.
80. vet. 5
Mexia i
l. regia.
Toleti &
los ter-
minos.
2. par. 7.
fund. n.
34.

Menel. i
l. n. quis
maior.
36 C. de
transac.
Auen. 1.
p. præ-
c. 87. nu.
6.

Bald. in
general.
colu. 2.
vers. po-
ne enim
C. de re-
bus cre-
dit.
Gutt. in
auth. la-
cramēta
pub. C.
si aduer-
sus red.
nu. 41.
Cou. in
c. quant-
uis pacti
c. 1. 5. 3.
nu. 7. fo.
32.
Gutt. v.
bi supra
nu. 46.

sue veritas, non potest desinere esse, ut dicit D. Thom.

10 Decima Conclusio. Confessarij medicantium, qui possunt commutare vota, & etiam iuramenta poterunt commutare, quæ sunt eiusdem materie, id est, quod cum possint commutare omnia vota, quæ sunt disposita ad formam, & tenorem suorum privilegiorum, exceptis votis religionis, castitatis, ultramarinis, Romæ, & Compostellæ, possunt etiam commutare omnia iuramenta, exceptis religionis, castitatis, eundi Romam, & Compostellam, aut Hierusalem: Hæc conclusio est Soti, quem sequitur directorium curatorum, & debet sequi, licet Nauarrus teneat contrarium; & cum dicti Confessarij possint dispensare in omnibus votis, in quibus possunt Episcopi excepta peregrinatione duarum dictarum per quandam concessionem Innocentij Octavi concessa Confessarijs religionis nostri Seraphici Patris D. Francisci regularis obseruantie, qua gaudet etiam Confessarij aliarum religionum per communicationem privilegiorum, ut dicit Nau. sequitur, quod poterunt etiam dispensare in iuramentis eiusdem materie.

Documenta pro Confessarijs.

11 **A**duertant Confessarij. Primo, quod cum illis, qui habent prauam consuetudinem iurandi, debent exaggerare multum, quam magnū peccatum committant per hanc consuetudinem, & quod accumulent multitudinem peccatorum super se; debent etiam exaggerare grauitatem peccati periurij, & iniuriæ, quæ fit nomini, & honori Dei, cum adducatur in testem mendacij, & fauorem, & confirmationem fraudis sue; quod etiam homini privato contumeliosum videretur, vnde dicit Med. quod si qui accedit ad confessionem, iurauit sæpe, & sæpius ob consuetudinem prauam, quam habet; & confessus est sæpe, & nunquam correctus est, non

debet absolui, sed mitti ut per aliquot dies ambulet caute procurans elicere à se hanc prauam consuetudinem, & commédare se Deo domino nostro ad hunc effectum ponens aliqua remedia, exhibendo elemosynam, quando iurauerit, aut faciens aliquod signum Crucis in pectore suo, aut effectus confrater societatis Iesu; eo proposito, ut obediat, quæ ibi imponuntur, deferens, si necesse est, exterius aliquod signum in memoriam huius rei. Debent tamen aduertere Confessarij, quod dictum hoc intelligitur, quando qui iurat, habet consuetudinem iurandi mendaciter; & vere, quia hic etiam si iuret veritatem, peccat mortaliter ob peccatum, cui se exponit; si vero habens hanc consuetudinem aduerit semper, & procurat non iurare falsum, quia scit hoc esse peccatum mortale, licet non sit correctus de dicta consuetudine, non debet ideo negari illi absolutio, cum iam deuiter mortale periculum, ob quod negatur illi absolutio, sicut enim tenet Lud. Lopez dicens hanc esse opinionem Fratris Ioannis de la Penna eius magistri.

12 Secundo aduertant Confessarij, quod si aliquis habuit consuetudinem iurandi, & vere fecit penitentiam eius, licet postea iuret non considerans, quod dicat, non peccat in eo; quia iurare hoc modo non est actus humanus voluntarius, quia habitus, & consuetudo praua iam excusat in totum à peccato, quando homo fecit veram penitentiam eius, ut dicit Medina.

13 Terrio notent, quod si bis, aut ter confessus est peccator hoc peccatum, & ostendit eius magnum dolorem, & est paratus ad imponendum remedium, debet absolui, quia hoc peccatum est magis in lingua, quam in corde: & sic facile corrigitur, si adsit mediocris attentio; qui vero est tam defectuosus in sua praua consuetudine, ut etiam in ipsa confessione iuret ad singula verba, non debet pro tunc absolui. Videndus est Sotus, qui ponit alia remedia; hæc vero sunt remedia principalia, quibus debet

Lop i in str. cōlc. 1. p. c. 25 col. 187.

Medina 1. 2. q. 9. a. 7. iux.

Sot. li. 3. de iusti. q. 2. ar. 3.

bet

bet vti Confessarius ad eradicandam à pœnitentibus hanc prauam consuetudinem.

De Ignorantia. Cap. CXCI.

Ignorantiam nihil hic dico, quia melius intelligitur in casibus particulatibus, qui inueniuntur multis in locis huius Summæ.

De lege, quoad eius obseruantiam.
Cap. CXCI.

SUMMARIVM.

An lex Ecclesiastica obliget in foro conscientia ad peccatum mortale, & an id sit dicendum de lege civili, conc. 1. nu. 1.

An leges Ecclesiasticæ concernentes administrationem sacramentorum, & eorum receptionem obligent ad peccatum mortale, & an obligent etiam ad illud leges civiles, quæ addunt graues pœnas, concl. 2. num. 2.

An obligent ad peccatum mortale leges civiles imponentes pretium in tritico, & prohibent eius extractionem extra Regnum, ibidem.

An obligent ad mortale leges humana, quæ fundantur in presumptione, conclus. 3. num. 3.

An lex humana obliget ad sui obseruantiam cum periculo mortis, concl. 4. nu. 4. & conc. 5. num. 5.

An statutum alicuius domini oppidi obliget, quo precipit, quod vicini adeant ad molendinum suum cum suo tritico, & pro coquendo pane ad eius furnum, concl. 6. num. 6.

An sit necesse, quod sint promulgatæ leges humana, ut obligent, conclusio 7. numero 7.

An leges Conciliorum generalium obligent, antequam confirmantur à Papa, concl. 8. num. 8.

An sit necessarium, quod lex sit recepta à maiori parte, ut obliget, conc. 9. nu. 9.

An lex non retenta ab ignorantibus eam, obliget, concl. 10. num. 10.

Prima Conclusio. Leges ecclesiasticæ obligant in foro conscientia ad culpam mortalem, & dicere contrarium est hæresis, ut definitum est in Concilio Constantensi; & leges civiles obligant etiam in foro conscientia ad peccatum mortale, & dicere contrarium est temerarium, ut contra Lutherum dicit Ruffensis; & Castus; cum dictæ leges sint subordinatæ legi diuinæ, & æternæ, ut dicit D. Thom.

2. Secunda Conclusio. Quoties leges ecclesiasticæ ordinant aliquid tanquam necessarium ad administrationem Sacramentorum, & ad eorum receptionem, obligant ad peccatum mortale; quia videtur tractare de re graui; unde videntur peccare mortaliter consanguinei, qui contrahunt intra quartum gradum, contra prohibitionem legis ecclesiasticæ; obligant etiam ad peccatum mortale leges, quæ sub obedientia præcipiunt, & quæ addunt pœnam excommunicationis, & quæ ponunt pœnam mortis, aut exilij, aut alterius rei grauis, & quæ licet non imponant has pœnas secundum communem sensum omnium, obligant ad mortale, ut lex Ieiunij ecclesiastici, & non comedendi carnes in ferijs sextis; & leges, quæ respiciunt multum ad bonum commune. Unde infertur, quod lex, quæ imponitur contra extrahentes panem, aut a terra reipubl. quæ est posita in periculo famis, aut belli, obligat sub mortali; & idem debet dici de lege, quæ prohibet extrahi panem, & alias res ab vno regno in aliud, si adsit defectus illarum, aut minetur annus hunc defectum, unde extrahitur. Secundo infertur, quod leges preij tritici, & vini pro maiori parte obligant ad mortale, cum tantum attineant ad bonum publicum, tenet Nauarra, & Aragon.

3. Tertia Conclusio. Leges humanæ, quæ

Concil.
Const.
scil. 10.
& 14.

Ruff. ca.
27. con.
tra Lut.
Cast. ad
uer. hec.
ver. eccl.
cl. hec. 2.
D. Th. 1.
2. q. 96.
ar. 4.

Nau. in
C. 1. 2. 3.
nu. 48.
Arag. 2.
2. q. 62.
art. 3. p.
222.

quæ non fundantur super re certa, sed in præsumptione, non obligant ad mortale cessante præsumptione, ut est lex, quæ præcipit quod hæres, qui non facit inuentarium, teneatur solvere debita acceptans hæreditatem, licet sint debita excedentia qualitatem hæreditatis; quia hæc lex non obligat in foro interiori ad peccatū mortale, quia fundatur in præsumptione, quā habet, quod hæres acceptans hæreditatem sine beneficio inuentarij, sensit esse in ea sufficiens capitale pro soluendis debitis, ut explicant Bartolus, & Felinus; & ideo est opinio hominum doctorum, quod dictus hæres nō teneatur in foro interiori solvere debita, si non sufficiat hæreditas.

4 Quarta Conclusio. Quando obseruantia legis est comitata intrinsece periculo mortis, obligat eius obseruantia, cum dicto periculo, & ideo Dux potest iubere militibus, quod adorianantur inimicos, & milites tenentur obedire ei cum periculo mortis, & etiam tenentur Parochi obedire Episcopis, si iubeant illis, ut assistant in ecclesijs suis, & administrent sacramenta tempore pestis egrotantibus ipso morbo, licet ex custodia huius præcepti sequatur mors, ut dicit Sor.

5 Quinta Conclusio. Obligat etiam custodia legis humanæ cum periculo mortis, quando Tyrannus in contemptum legis Christianæ præciperet alicui Christiano, quod frangeret legem, quia in hoc casu tenetur Christianus mori potius, quam frangere illam, in reliquis vero casibus extra hunc, & illum conclusionis præteritæ non obligat lex humana cum tanto periculo, quia legislatores, qui faciunt leges, licet eorum intentio sit inspicere bonum commune, non obliuiscuntur boni particularis, ut est vita cuiuscunque, ut resoluit Medina, & Aragon.

6 Sexta Cōcl. Quia lex debet esse iusta, non obligat statutum factū ad non vassallos illius, qui cognoscit superiorem in temporalibus, quo obligat vassallos suos, ut vadant cum tritico ad sua molendina, & pro coquendis panibus ad eorū fur-

nos: quod procedit, licet utilitas horum molendinorum expendatur in necessitatibus, quia non est hæc sufficiens causa, ut lex iniqua admittatur; & licet hoc statutum hac de causa admittatur, ut aliqui admiserunt, in præiudiciū tamen molendinorum, & furnorum ecclesiarum non debet admitti, ut contrarium libertati ecclesiasticæ; & sic peccaret mortaliter dominus, qui illud imposuisset, & iussisset obseruari, ut resoluit Con. ubi dicit, quod esset iustum, si reciperet libenter illud totus clerus, ac populus secularis ratione alicuius communis utilitatis sue reipubl.

7 Septima Conclusio. Ut leges humanæ obligent in cōscientia, est necesse, quod sint sufficienter promulgatæ; & quando lex irritat factum, sufficit in curia principis legislatoris eius promulgatio, ut totum id, quod postea factum fuerit, sit irritum, & nullum, licet factum sit ab eo, qui ignorat inuincibiliter, ut est determinatum in iure. Verum est tamē, quod non peccaret frangens eam, cum habeat eius ignorantiam inuincibilem; si tamen lex non irritat factum, sed solum prohibet, tunc erit sufficienter promulgata, quando publicatur in omnibus ciuitatibus Metropolis; sic enim tenet Abbas; & Canonistæ cum Scoto, & Soto, tenent quod publicetur in Curia Principis, aut in Metropoli: Nauar. circa hoc punctum dicit, quod consuetudo introduxit, quod lex obliget omnes post duos menses à publicatione facta in curia Principis; & quod non peccant, qui perfringunt eam, si habent eius ignorantiam inuincibilem; q̄ debet teneri, cum sit secundum cōsuetudinē, licet de iure opinio Scoti sit verior.

8 Octaua Concl. Non sufficit q̄ in Concilio generali fiat lex, & promulgetur in eo, ut obliget eius custodia, antequā Papa specialiter, aut generaliter confirmet dictam legem & totum, q̄ decretum est in Concilio, sic, & hoc completo Concilio, & absente Pontifice petitur ab eo, ut confirmet, sicut petitum est à Pio V. de Concilio Triden. ut constat ex ipsomet

E c

Con.

Conar. reg. pos. 2 p. 94. n. 7. & 8.

Abb. & ibi. DD. in c. cogn. de cons. Sor. in 4 d. 30. q. 4 Sor. li. 2. de iusti. q. 1. ar. 4 Nau. li. 1 cōst. tit. d. cons. cōst. q. 4

Cōc. Tr. decr. vi.

Bart. in rub ff. d. acqu. hē red. nu. 3 Fel. in c. audiui, nu. 1. de Simon.

Sor. in l. de iusti. q. 9. ar. 4 & in 4. d. 22. q. 1 ar. 4.

Medina 1. 2. q. 96. ar. 4. Arag. 2. 2. q. 62. aruc. 3. pag. 224

Nau. l. 1. Conf. tit. de constit. cōst. cōf. fil. 1. q. 1 in fine. Domin. in c. 1. d. conf. Concilio: Nec obstat, quod aliqua constitutiones Concilij Trident. ante confirmationem Papæ observatae fuerunt in Hispania; quia ad hoc respondeo, quod observatae fuerunt tamquam leges obligatoriae, quia fuere acceptae a praetatis, qui habebant auctoritatem illas faciendi, & obligandi in suis diocesis, ut notat Nau.

Fel. in c. 2. de ir. re. & p. ce. a nu. 11. ver. intelligi te. qua do & n. 13 cōf. der. 1. Nau. in Man. ca. 2. 3. n. 41 D. Th. 2. q. 96. ar. 6. & 2. q. 14 ar. 3. Nau. li. 1. conf. tit. de cōst. cōf. 1. q. 5. Nau. l. 1. conf. v. bi supra cōf. 1. q. 6. C. d. qq. ff. l. leg. 1.

9. Nona Conclusio. Lex sufficienter promulgata non obligat, antequam recipiatur a maiori parte provinciae, in qua publicatur; quia videtur quod publicatur, ut obliget cum hac conditione, si fuerit recepta a maiori parte, ut dicit Dominicus receptus ab omnibus modernis, quæ sequitur Felinus, & Navar. & ideo transgressores eius non peccant mortaliter, tum quia non est recepta, tum etiā quia transgressio legis humanae excusat a peccato, si sit causa iusta, ut dicit D. Thom. Supradictum procedit, præcipue si qui fecit dictam legem, videt quod non observatur, & dissimulat potens constringere ad illud, ut post alios tradit Nau.

10. Decima Conclusio. Lex non recepta ab ignorantibus eam non obligat, quia magis iusta est causa non observantium legem, quia ignorant eam, quam eorum, qui habentes notitiam non observant, quia non recipiunt eam; nam si qui habent notitiam eius solum, quia nolunt eam recipere, non tenentur eam custodire, quare tenebuntur illi, qui ignorant eam; sic enim tenet Navar. qui notat, quod transferantur vires legis non videndo ea, non requiritur, quod subditi nolint eam recipere mediante actibus positivis, sed sufficit, quod non utantur ea, ut colligitur ex iure. Et nota ulterius quod non est idem non esse legem promulgatam, & esse promulgatam, & non esse receptam, quia promulgata potest recipi in aliquo tempore, aut esse in alijs partibus iam recepta, ut multi canones Concilij Trident. pertinentes ad mores, licet nunc non obligent in Polonia, obligabunt in posterum, si recipiantur.

De legis pœnalis obligatione. Cap. CXCV.

SUMMARIUM.

An lex pœnalis obliget ad mortale an ad veniale conc. 1. nu. 1.

An pœnae quæ imponuntur ipso facto obligent ante sententiam iudicis conclus. 2. nu. 2.

An leges, quæ imponunt pœnas ipso facto sine aliqua declaratione, obligent interius ante sententiam declaratoriam. concl. 3. nu. 3.

An qui negat veritatem in iudicio, unde non condemnatur ad pœnam debitam, teneatur solvere illam, antequam cōdemnetur. concl. 4. nu. 4.

An transferentes ab uno regno in aliud res prohibitas peccent mort. ibid.

Prima Conclusio. Lex pœnalis non solum obligat ad pœnam, etiam ad culpam venialem, aut mortalem, si pœna, quæ imponitur in ea est eiusmodi qualitatis, quod non solet imponi, nisi ob transgressionem mortalem, & quando pœna solet poni ob culpam venialem, erit venialis, nisi legislator dicat non esse suæ intentionis obligare ad culpam, ut tenet D. Thom. Sotus, & Castus. Est tamen notandum, quod quando lex pœnalis pertinet ad bonos mores, non desinit, quin obliget ad culpam, ut resolvit Castus; unde cum pragmaticæ horum Regnorum Castellæ imponentes precium tritici non sint omnino pœnales, sed mixtæ, quia habent duas partes, unam, qua constituitur iustum precium tritico; aliam, qua præcipitur, quod nullus vendat dictum triticum carius sub certa pœna; obligat ea lex ad non vendendum cariori precio, & ad solutionem pœnæ post condemnationem iudicis, quia impositio pœnæ non tollit culpam, quæ committitur contra iustitiam commutativam vendendo rem cariori

pre-

D. Th. 2. q. 106 ar. 4. Sot. li. 1 de iusti. q. 6 ar. 5 p. 35. Cast. d. l. pœnal. li. 1. c. 5. nu. 4 & c. 12 in princ.

pretio, quam par sit, sed potius imponitur pena temporalis, quia ob nostra peccata magis timeretur ipsa quam culpa, quæ committitur in Deum, sic enim dicit Guttier. Aragon, & Corduba.

2. Secunda Conclusio. Transgressores alicuius legis, quæ ipso facto condemnant, & imponunt penas suas, tenentur ad has penas, incurruntque eas ante condemnationem iudicis; & ideo si aliquis iudex ecclesiasticus iuberet aliquid sub pena excommunicationis latæ sententiæ, qui transgredereetur hanc legem, ante condemnationem iudicis remaneret excommunicatus, & idem est de pena irregularitatis, & suspensionis: hanc conclusionem tenent multi: quos citat Sotus; & Nauarrus. Hinc infertur, quod lex penalis, quæ priuat voce actiua, aut passiva suos transgressores, qui transgressus fuerit, erit ipso facto priuatus, sic enim tenet Aragon contra Sotum, qui dicit, quod solum hoc est verum in lege, quæ priuat voce passiva, non vero in ea, quæ priuat voce actiua, & contra Sotum facit hæc ratio; quia hæc pena vocis actiue consistit in quadam prima priuatione, ut altera. Est tamen aduertendum, quod ut hoc dictum sit verum, oportet, quod in lege dicatur, quod pena imponitur ipso facto, aut ipso iure; quia si hoc non dicatur, licet præcipiat sub pena excommunicationis, non intelligitur ipso facto, sed de pena excommunicationis, quæ debet imponi. Hinc infertur, quod statuta vniuersitate Salmantica, & similibus vniuersitatibus, quæ inhabilitat suffragia subornata, & quæ sita scholasticorum, qui receperint aliquid a concurrentibus, obligant ante sententiam, si ea statuta ponant hæc penam ipso facto; quia consistit in mora priuatione, ut ponunt statuta noua vniuersitatis Salmantica confirmata auctoritate Apostolica, si vero hæc pena non imponatur ipso facto, non incurritur in eam ante condemnationem iudicis, & ideo remanent dicti Scholastici habiles antequam condemnentur, si non sint alia propter, quæ inhabilitentur, ut

dicat Medina, & Aragon: adeo ut addat Medina, quod tales inhabiles præbentes suffragia non solum peccant mortaliter, & peierant in vniuersitate Salmantica, sed etiam tenentur ad restitutionem lectionis, si amisit ille ratione sui voti, quia erat de ea magis benemeritus, quia committunt iniustitiam: sicut ille, qui præbet dupliciter suffragium: ex qua opinione non deberet discedere Aragon, dicens quod non tenetur ad restitutionem, quod absolute loquendo non potest dici.

3. Tertia Conclusio. Quando lex dicit, quod quis sit priuatus suo officio, & beneficio, ac alijs bonis ipso iure sine alia declaratione, debet intelligi, quod solum loquitur in foro exteriori, non vero interiori conscientie, quia loquendo generaliter omnes leges penales rigorosæ, quæ addunt dicta verba, debent modificari, ut non obligent in foro conscientie, ut eorum rigor sit temperatus, ut allegans multos resoluit Henricus, qui allegat pro parte sua Nauarrus, qui tenet, quod ignorantia excusat ab excommunicatione posita ratione alicuius delicti. Nec obstat, quod rusticus, & mulier, qui probabiliter ignorant penam legis in nullam incurrant; quia ad hoc respondet Nauarrus, quod incident in ordinariam, quæ secundum iudicium prudentis viui correspondet qualitati dicti delicti, non vero in extraordinariam, & exorbitantem, correspondentemque non qualitati delicti in se, sed eius frequentie, & alijs circumstantijs, & ideo multæ extravagantes positæ cum multis penis contra aliqua crimina publicata in diocesibus ultra montanis non obligant in foro conscientie, quæ ad suas penas illos, qui viuunt in his prouincijs ultra montanis Hispaniæ. Hinc infertur, quod ego non inuenio vnde liberem concurrentes ad lectiones Salmanticenses, qui subornant suffragia scholasticorum pena perditionis lectionis, & fructibus eius, cum ipsi concurrentes non ignorent hanc penam.

E e 1 nam,

Med i. 1.
2. qu. 69.
art. 4.
Aragon
vbi sup.
p. 390.
Med. v.
bi supra
p. 885.
col. 1.

Henr. 2.
to li. 13.
c. 16. n. 3

Nau. ca.
27. nu.
172. §. 1.
13.

Gut. l. 1.
præ q.
180.
Arag. 2.
2. qu. 62.
art. 3. p.
235.
Cor. li.
q. 9. 36.

Sot. li. 1.
de iust.
q. 6. ar. 6
Nau. ca.
23. n. 67

f

nam, & dictum statutum dicat, quod obligat in foro exteriori, & interiori. Verum est tamen, quod non obligarem ego, ut relinquerent eas lecturas obinfamiam, quæ inde sequitur manifestantibus delictum, ut in simili casu resoluit Castus Nauarrus, & Sotus, ac Corduba.

Cañ. l. 2
de lege
pen. ca.
15.

Nau. ca.
23. n. 60
Sot. li. 5.
de iust.
q. 6. ar. 2
Cord. l.
1. q. 9. q.
38.

Arag. 2.
2. q. 62.
art. 3. p.
218.

D. Tho.
1. 1. qu.
90. ar. 2.
Sot. li. 4.
de iust.
q. 6. ar. 4
Nau. in
Man. ca.
22. n. 61

4 Quarta Conclusio Reus, qui negat veritatem in iudicio, quam tenebatur confiteri, unde non condemnatur ad penam debitam, non tenetur sub conscientia soluere eam, antequam condemnatur, quia est contra legem naturalem, quod aliquis sit accusator sui ipsius, & presentet se iudici; & ideo non obligatur lege humana ad hoc, ut cum communi tenet Aragon. Hinc sequitur, quod transferentes ab vno regno in aliud aliquas res prohibitas non incurrunt in penam regis ante condemnationem. Verum est tamen, quod peccant mortaliter, si talis lex est ordinata ad bonum Regni, ut est, si extrahatur frumentum ab eo tempore necessitatis, aut quando est supplicio, quod erit necessitas; si vero lex est ordinata ad utilitatem propriam, ut est lex, quod non extrahatur sal, nec crocus extra regnum, non obligat ad peccatum mortale, quia lex, quæ non est ordinata ad bonum commune, non est lex, ut dicit S. Thom. & Sotus, & hoc modo debet intelligi, quod tradit Nauarrus.

In quibus casibus excuset lex à peccato mortali. Cap. CXC V.

SUMMARY.

An Clerici teneantur observare legem secularem iustam ordinatam ad bonum commune, conclus. 1. num. 1.

An quando est iusta causa, ut non observetur lex, obliget ad mortale, conclus. 2. num. 2.

An peccet mortaliter, qui transgreditur legem humanam putans non obligare ad mortale transgrediens illam, ibid.

Regula ad cognoscendum quando quis non peccet mortaliter transgrediendo legem, ibidem.

An obliget lex ad peccatum mortale in casu quo cessat eius ratio, conclus. 3. numero 3.

An tollatur obligatio legis dispensante in ipsa superiore, & quis, & qua de causa possit dispensare, conclus. 4. nu. 4.

Prima Conclusio. Omnes, licet sint clerici tenentur observare legem ecclesiasticam, & secularem, iustam ordinatam ad bonum commune; unde etiam clerici tenentur vendere frumentum secundum pretium pragmaticæ Regiæ, ut dicunt Sotus, & Viçtor. in multis tamen casibus excusatur eius observantia, ut resolvemus in sequenti.

2 Secunda Conclusio. Excusat lex à peccato (saltem mortali) quando est ratio, & causa iusta, ut non observetur, ut dicunt Nauarrus, & Ludovicus Lopez; eritque causa iusta, quando legislator, si esset præsens, excusaret à peccato transgressionem legis suæ: erit etiam causa, quæ excuset à peccato, saltem mortali, quæ licet ex se non sit iusta, videtur tamen iusta illi, qui ob illam non observavit legem, ut dicit Caietan. quem sequitur Nauarr. allegans multos in sui favorem, & confirmans hanc doctrinam dicit, quod debet haberi præ oculis in materijs moralibus, ut tollantur de medio scrupuli, lex quædam notabili circa hanc doctrinam, scilicet, quod in rebus, quæ sunt de iure positivo, si absit contemptus, si aliquis defecerit ignorantier, putans non peccare mortaliter, remanet excusatus ab hac culpa, licet non culpa veniali, quia non est intentio S. Matris ecclesiæ illaqueare animas, & ideo non incurrit in hoc casu excommunicationem. Verum est tamen, quod ad cautelam erit bonum, quod absolvatur ab ea, ut dicit Caietan.

3 Tertia Conclusio. Quando ratio legis cessat in aliquo casu particulari, &

Sot. l. 4.
d. 25. q.
2. art. 2.
Viçtor. de
potesta.
Eccl. q.
vlt.
Nau. v.
bi sup. ra
nu. 42.
Lop. in
intr. cõ
fil. 1. p. c.
4. col. 35

Caiet. 2.
q. 143.
art. 3.
Nau. in
Man. la-
tio. præ-
jud. 9. n.
14.

Caiet.
vbi sup.

ni, & non est vllum inconueniēs in eius custodia, non cessat eius obligatio, nec est licitum subdito facere contra eam. Hinc sequitur, quod qui sentit carnem suam debilem, & non multum potentem, teneatur ieiunare, licet in ea cesset finis ieiunij, qui est conterere carnem. Quando tamen cessat ratio legis in aliquo casu particulari, & si ea obseruaretur, esset contra intentionem legislatoris, & potest subditus cognoscens hoc pro certo facere contra verba legis seruans æquitatem, nec teneatur recurrere ad superiorem, verbi gratia, iubet lex, quod ieiunemus, & non sunt alij cibi præter carnem, nulla est obligatio ieiunandi. Dixi cognoscens hoc pro certo, quia si sit dubium, tenebitur recurrere ad superiorem, & non potens recurrere; tenebitur recurrere ad aliquem hominem prudentem, doctum, & timoratum Dei, cuius opinionem poterit sequi in hoc casu, vt dicit Caietan. quem sequitur Medina. Quod si sit perplexus putans, quod in obseruantia legis exponitur periculo peccandi mortaliter, non obligat tunc ad sui obseruantiam, quia debet vitari manus periculum.

Caiet. 2.
2. qu. 76.
art. 6. &
ibi Med.

Concil.
Triden.
sess. vlt.
c. vlt.

4 Quarta Conclusio. Non obligat lex ad sui custodiam, quando superior dispensauit in ea. Estque notandum, quod Papa potest dispensare in legibus factis à suis antecessoribus, & in omnibus decretis Conciliorum, vt definitum est in Concilio Trident. inferior vero non potest dispensare in lege facta à superiore, nisi in aliquibus casibus. Primus si sit consuetudo in contrarium. Secundus Episcopi possunt dispensare in rebus paruis, si non possit recurri, ad Pontificem cum difficultate, & ideo potest dispensare Episcopus cum aliquo, ne ieiunet tempore ieiunij ecclesiastici, quia communiter superueniunt causæ, quæ petunt hanc dispensationem, essetque iugum intolerabile recurrere ad Papam pro his rebus minimis. Potest gubernator (concurrente populo) dispensare in statutis ordinatis ad suam vtilitatem

particularem, & ideo potest dispensare, quod asportetur vinum aliunde ad vendendum in oppido contra statutum eius iusta de causa; quia si non est iusta causa, peccabit dispensans, eritque peccatum mortale, aut veniale secundum damnum, quod efficiet dispensatio; immo Papa non potest dispensare sine causa in rebus concernentibus ius diuinum, & naturale, quare non solum peccabit mortaliter dispensans, sed etiam non valebit dispensatio; & ideo non valet dispensatio facta de voto, seu iuramento sine causa sufficiente, nec dispensatio facta sine causa Episcopo, vt possit testari de bonis, quæ de iure diuino debebant distribui pauperibus dispensans vero sine causa in legibus positui iuris licet peccet, valebit tamen dispensatio, & ideo si dispensat cum aliquo vt non ieiunet, aut non recitet horas Canonicas, licet habeat ordinem sacrum, valet dispensatio, licet peccet mortaliter, si sine causa ex proposito dispenses; dico ex proposito, quia si decipiant Papam petentes dispensationem allegantes causas fictas, erit dispensatio nulla, & subreptitia.

De librarijs, seu Bibliopolis.
Cap. CXCVI.

S V M M A R I V M.

An Bibliotecarij possint introducere in hac Regna Castelle libros vulgares excussor extra hac regna, concl. 1. num. 1.

An possint imprimere libros sine licentia, conclus. 2. num. 2.

An possint imprimi in Regnis Castelle Missalia, Breuiaria, &c. sine licentia, conclus. 3. num. 3.

An dicti libri alibi impressi possint vendi, & introduci in dicta Regna sine licentia, ibid.

An librarij imprimentes, vel mandantes imprimi, aut vendentes libros contra priuilegium authoris peccent, conclus. 4. num. 4.

Ec 3 An

An dicti librarij teneantur restituere damna auctori privilegiato sequuta, concl. 5. num. 5.

An dicti teneantur solvere penam positam in privilegio antequam condemnentur, conclus. 6. num. 6.

An librarij peccent tenentes libros venales contra privilegium auctoris, concl. 7. num. 7.

An possint imprimi in Regno libri antea impressi, & vendi cuilibet sine licentia auctoris non privilegiati, conclus. 8. numero 8.

Prima Concl. Bibliopolæ, & alij non possunt introducere in Regno Castellæ, libros vulgares impressos extra ea, licet sint excussit in Regno Aragonum, Valentia, Cataluniae, & Navarrae, tractantes de quacunque materia, qualitate, & modo, si non sint excussit cum licentia firmata nomine Regio, & sigillata à Regis Consiliarijs; quia Princeps Donna Ioanna gubernatrix existens Regnorum Castellæ loco Philippi H. Regis id ordinavit Vallisoleti an. 1558. die 7. Septemb. sub pena mortis, & amissionis bonorum.

1. Circa hanc Conclusionem, & pragmaticam debet notari. Primo quod verba illa, *Si non sint excussit cum licentia firmata nomine Regio, & sigillata à Regis Consiliarijs*, debent intelligi de licentia particulari, ut possint imprimi in dictis Regnis Aragonum, & introduci in hæc regna, non vero de licentia, & privilegio, quod sua Maiestas, & consilium concedit ut imprimantur in his regnis Castellæ; quia alias sequeretur, quod libri iupressi cum licentia, & privilegio Regio ad hæc Regna Castellæ solum possent imprimi in Regnis Aragonum sine alia licentia, & impressi asportari huc, quod est absurdum, & consuetudo, ac praxis tenet contrarium, quæ est bona interpretis legis, ut dicit Ioannes Andreas, & tractatur in multis locis iuris civilis, & resoluit Sylvester, & tanquam commune tenet Corduba.

2. Secundo debet notari circa illa verba. *Sub pena mortis, & amissionis bonorum*, quod hæc lex obligat sub peccato mortali, quia pena, quæ in ea imponitur, est gravis, ut infra dicitur in quarta conclusione. Verum est tamen, quod si nullum fiat damnum in his Regnis introducendo aliquos libros vulgariter impressos extra regna examine prius facto à sancto officio Inquisitionis, & de eius licentia impressos non audebo condemnare eos ad peccatum mortale, licet prætereant hanc legem, & hoc in casu amplector opinionem Nauarri, qui loquitur in his terminis. Et ratio, in qua fundor est, quia hæc lex tanquam iusta obligat ad peccatum mortale fundata in præsumptione damni, quod potest sequi in præiudicium fidei, si introducantur in hæc regna libri vulgares impressi in Regnis exteris, quæ ratio cessat in nostro casu, cum quod imprimatur cum auctoritate sancti officij, inspicatur & respiciatur, resque sit recepta à Theologis, & Canonistis, quod lex quæ fundatur in præsumptione, cessat quo ad forum conscientia, quando veritas est in contrarium, ut dicitur in iure, & resoluit Navar. Ex dictis infertur peccare mortaliter librarios, qui portant ad hæc regna libros vulgariter impressos extra hæc regna, cum videamus (proh dolor) cætera regna, tam plena hæresibus, & fraudibus, & exteris impressoribus, qui sunt nati in Gallia, Flandria, &c. de quibus pauca habetur fiducia in rebus, quæ pertinent ad fidem, & ideo est periculum, ne suis peregrinis impressionibus, possint facere multum damnum his Catholicis Regnis: condemnarem ego sub mortali librarios, qui introducerent hos libros, licet essent impressi Portugallia, si introducant cum iam pauca cautela, ut exponatur periculo huius pragmaticæ, ut insinuat Navarrus; & etiam quando introducunt illos cum intentione, aut proposito subornandi, & extorquendi ministros iustitiæ, ut dissimulent cum

Can. tua nos de sponsalibus, resoluit. Nau. in cap. ita quorundam, n. 10. de Indis.

supra

D.Th. 2. q. 100
art. 2. ad
5. vbi A-
rag. tra-
dunt Ca-
nonistæ
c. Matt.
de symo-
nia. Sil-
vi. symo-
nia. 9.

eis, aut vt condemnent eos leui pœna, quia iam peccant mortaliter habentes propositum faciendi, quod dicti ministri peccent mortaliter, aut saltem exponant se periculo peccati præbentes illis dona; nec valet dicere, quod per hoc curant redimere eorum vexationem, & ideo excusari à peccato mortali, quia ad hoc, dico, quod quando quis redimit vexationem respectu iuris, quod habet acquisitum, tunc liberatur à peccato mortali, non vero quando redimit vexationem respectu iuris, quod non acquisit, vt dicit Diuus Thomas, & omnes Theologi; & resoluit Aragon, & docent etiam Canonistæ, ac tenet Siluester: hi vero librarij in hoc casu non habent ius acquisitum vt possint redimere vexationem, ne illis auferatur, mediantibus donis prædictis, nec habent ius quod possint acquirere, sed potius volunt aliquid lucrari contra ius, & pragmaticam expressam Regiam: peccant etiam mortaliter hi librarij introducetes hos libros in hæc regna Castellæ, si eorum auctores habeant priuilegium regium, vt nullus possit eos vendere, nec imprimere in his regnis, vt infra dicetur in quarta conclusione.

2. Secunda Conclusio. Peccant mortaliter librarij, aut impressores, qui excudunt, aut præcipiunt excudi in his regnis Castellæ libros, nec non opus cuiusque facultatis, siue vulgari, siue latino, aut quocunque alio idiomate antequam tale opus præsentetur à Regio Consilio visum à personis doctis, & ob-
tenta licentia firmata nomine regio, & sigillata à suis Consiliarijs, præcedente debito examine, & approbatione sub pœna mortis, & amissionis bonorum, & quod tales libri, & opera sint publice combusta, sic enim determinatur in legibus nouæ compilationis.

Circa hanc conclusionem debet notari primo, quod in Concil. Later. excōmunicantur, qui imprimunt, aut imprimi faciunt aliquem librum, aut quamcunque scripturam sacram absque de-

bito examine, & approbatione, affirmatq; Nau. quod Caiet. & quidam vir etiam tenuere, quod censuræ Concilij Lateranensis non fuerunt receptæ, sed pars solēnitatis, quam ponit dictū Concilium, seruatur in Hispania circa impressionem librorum, vt affirmat idem Nauarrus, & dicit quod Concil. Trid. innouat eandem pœnam Concilij Lateranensis, & præcipit, quod nullus imprimat, aut faciat imprimi librum sine nomine authoris, qui sit de rebus sacris, nec habeat, aut vendat illum, si non fuerit examinatus ab Ordinatione, & à superiore authoris, si fuerit regularis; & idē ordinat de manuscriptis; atque dicit quod qui habet illū, reputetur author eius, si nō exhibuerit alium: ordinatq; q̄ approbatio detur in scriptis, quæ ponatur in principio libri, quæ solēmnitas obseruatur in aliquib. regnis; in his vero Castellæ, videmus esse in vsu pragmaticā, q̄ posuimus in principio huius conclusionis, & sic sufficit, vt affirmat Nau. q̄ imprimantur libri eū prædicta licentia regia, si prius examinētur ab aliquo docto viro; quod etiā est in vsu in Gallia, & sic insinuat Nauarr. quod non in omnibus locis est receptum Concilium Tridentinum, quo ad hoc, & quod non incurrit contra eius pœnas, qui regia authoritate interueniente impresserit libros in his Regnis Castellæ. Secundo debet notari, quod in partibus Regnorum Castellæ, vbi adhuc post dictam pragmaticam imprimuntur aliquæ res cum approbatione Ordinarij solum, non condemnarem ego ad mortale imprimentem, si sic sit in vsu; & hac consuetudine attēta debemus dicere, quod pragmatica supradicta solum est recepta quo ad hoc in foro exteriori, non vero interiori conscientie, quia non est credibile, quod Episcopi dent prædictā licentiam, si dant eam, nisi intelligant se habere authoritatem ad illud in foro conscientie.

3. Tertia Conclusio. Philippus Rex huius nominis Secundus in quadam pragmatica data Madritij 27. mensis Mar-

Nau. vbi supra
Concil. Trid. sess. 4 de editio. & v. su sac. li. 9. sed & impres-
sionib.

In nouæ
compil-
vbi sup.
Concil.
Lat. sub
Leon X.
sess. 20.
Nau. in
Man. ca.
27. nu.
111.

tij 1569. ordinavit, quod non imprimerentur in his Regnis missalia, diurnal, pontificalia, breuiaria, &c. in lingua latina, nec vulgari, nec alius liber Chorij: nisi prius deferantur ad Regium consilium, & examinentur à personis, quibus sit commissum, & detur licentia firmata nomine Regio, ut in eis non possit vllum esse vitium contra statutum à Summo Pontifice, nec possint vendi, nec introduci in hæc Regna, quæ alibi fuerint impressa sine dicto examine, & licentia, licet sint impressa in Regnis Arago. Cataluniz, Valentiz, & Nauarræ, non obstante quod continetur in pragmatica Vallisoleti, quod adimpleant librarij, & alij quicunque sub pœna illius legis: & ministri iustitiæ debent detinere, & non permittere, quod vendantur, distribuantur, aut ponantur in usu, & procedant contra eos, qui contrariū fecerint sub pœna priuationis perpetuæ officiorum, & 25000. solidorum pro singulis vicibus, & sub dicta pœna imponimus dictis ministris, quod ex librarijs, quos sic inuenerint mittant relationem ad nostrum consilium intra viginti dies. Circa hanc conclusionem non est quid notandum pro nostro proposito, nisi quod diximus in conclusio præterita.

Hib. li.
1. tit. 7. l.
27. in ad
dit. ad
nouā cō
pilat.

4 Quarta Conclusio. Librarij imprimentes, aut vendentes libros, & illi, qui iubent eos imprimi, siue sint in lingua latina, siue vulgari contra priuilegium, quod habet eorum author, quo cauetur, quod nemo possit eos imprimere, aut vendere sub pœnis ibi declaratis, peccant mortaliter quoties id fecerint sine licentia dicti authoris, & tenentur ad restitutionem damni, quod sequitur domino priuilegij: hæc conclusio habet duas partes probandas; prima est, quod peccant mortaliter; secunda, quia tenentur ad restitutionem. Ad probationem, primæ partis debet supponi, quod priuilegium est lex probata, aut decisoria in iure vtroque, & quadam lege horum regnorum. Vnde si est lex, supponi debet quod est iusta, & sicut lex

iusta obligat in foro conscientie sub pœna mortalis in materia graui siue sit mixta, siue pœnalis solum, ut post Caiet. resoluit Alfonso de Castro, & alij quos allegat, sequiturque Couarr. sic hoc priuilegium tanquam lex humana iusta cum sit circa rem grauem, ut patet, clarum est quod obligat sub mortali, & licet Nauarr. teneat, quod leges pœnales non obligant ad mortale, cuius opinio est communiter reprobata, non definit tamen fateri, quod obligant ad mortale, quando sunt eiusmodi, quod presupponunt peccatum mortale frangendo legem diuinam naturalem, aut supernaturalem, ut est lex civilis pœnalis, quæ prohibet homicidia sub pœna mortis, quia qui transgressus fuerit eam, clarum est, quod peccauit mortaliter; nec obstat, quod sit lex humana, & pœnalis cum eius transgressio sit contra legem diuinam, & naturalem, quæ prohibet hoc delictum, quo assensio debet dici, quod cum priuilegia iusta incedant pariter, ut lex humana iusta, quod sicut lex humana iusta pœnalis obligat ad mortale, quando eius transgressio est etiam contra legem diuinam naturalem, ut fateatur Nauarrus, sic hoc priuilegium iustum, & pœnale obligat ad peccatum mortale, cum eius fractio sit contra legem diuinam, & naturalem; & quod eius transgressio sit sic, patet, & probatur quia virtute priuilegij acquisitum est ius authori, ut nemo sine eius licentia possit imprimere, nec vendere eius librum, nec præcipere imprimi, aut vendi, quod priuilegium surripitur ab illo faciendo contrarium, unde sequitur illi damnum, quod prohibetur fieri septimo præcepto decalogi. Et hinc infero, quod illi, qui de alterius præcepto imprimunt, aut faciunt imprimi, vendunt, aut faciunt vendi dictos libros sine licentia authoris, peccant mortaliter, cum cooperentur peccato furti, quod committitur & damno graui quod fit.

5 Quinta Conclusio. Tenentur supradicti librarij, qui imprimunt, aut imprimi faciunt, vendunt, aut ven-

L. 1. ff. de
cōfōni-
bus Prin-
cipū, ca-
p. 3.
di. l. 1. n.
11. par. 1.
Cas. li. 1.
de p̄tate
legis pē-
nalis ca.
9 Cou i
reg. pcc
cat. 2. p.
§. 5. n. 2.
cū seqq.
Na. i Ma
nu. c. 27.
nu. 55 &
56. & 57
& 58. &
59.

C. fin §.
privile-
gia. 25.
q. 1.
Doctores in c.
fi. p. tex.
ibi de in-
iuriis, &
damno
dato.

Gl. in c.
fraterni-
tatis. 12.
q. 2. ver-
bo cum
augmen-
to. Com-
munis i.
c. de co-
stitutio-
nib. Co-
ua. in 4.
2. p. c. 6.
§. 8. n. 10
& i. reg.
peccatu
2. p. §. 8.
n. 6. Gu-
tier. in
questio-
nib. Ca-
non. c. 1.
m. 23.

di faciunt dictos libros, restituere dam-
num auctori privilegiato, quia cum ob
privilegium habeat ius acquisitum ut
dicitur in iure, tenetur qui contra ve-
nerit restituere damnum, quod facit
auctori impediens illi lucrum suum, ut
resolunt omnes DD. & eandem obli-
gationem habent omnes illi, qui de eo-
rum præcepto faciunt simile damnum
hanc autem opinionem putant indubi-
tabilem omnes grauiiores DD. vniuer-
sitatis Salmanticensis: quod dico, quia sum
informatus ab aliquibus Confessariis
ignorantibus absolui prædictos libra-
rios sine ullo scrupulo, qui permittunt
eos existeret in peccato mortali, non ob-
ligantes eos ad restitutionem secundum
opinionem doctorum hominum tene-
tur ipsi Confessarii restituere illud,
quod eorum ignorantia crassa non re-
stituerent penitentes ultra peccatum,
quod committunt non timentes, ubi
erat timoris tanta ratio.

6 Sexta Conclusio. Non tenentur
hi librarii transgredientes privilegium
ad restitutionem pœnæ in eo conten-
tæ, quia ad hanc non tenentur ante-
quam condemnentur in ea, ut post quã
dam glossam communiter receptam a
Theologis, & Canonistis tenent Coua.
& Gutier.

7 Septima Conclusio. Librarii, qui
habent domi suæ libros venales con-
tra privilegium auctoris sui, peccant
mortaliter, licet actualiter non ven-
dant, quia sunt in proposito faciendi
dictum damnum, & ideo non debent
absolui quousque relinquant hoc pra-
uum propositum; & etiam in foro ex-
teriori debent puniri pœna privilegij,
quia est præsumptio certissima contra
eos, quod retinentes eos domi habent
eos, ut vendant, & sunt parati transgre-
di legem iustam, & privilegia Regia;
& si non essent puniti dicta pœna, ef-
fet dare amplum aditum ad capiendã
occasionem transgrediendi leges iustas,
& privilegia Regalia, quæ prohibent
fieri damnum auctoribus librorum be-
nemeritis de litteris, & republ. ob fru-

ctum, qui ei sequitur in gubernatione
spirituali, & temporali ratione suorum
scriptorum; & sic videtur innuere Ce-
polla loquendo in simili casu, & sic af-
firmavit mihi doctor Gabriel Eniqu.
primus professor iuris civilis in Salma-
nticensis Acad. fuisse iudicatum, in Valli
solei Cancellaria.

8 Octava Conclusio. Si non sit lex
nec humana, nec privilegium Princi-
pis in contrarium, quicumque potest
licite imprimere in hoc Regno & ex-
tra quemcumque librum impressum
antea, & vendere eum cuicumque vo-
luerit sine licentia auctoris, cum non
sit lex divina, naturalis, nec positiva,
qua prohibeatur; nec est maior ratio,
ut sit licitum transferre vnum ex his
libris, & vendere translatam copiam,
quam imprimere, & vendere impres-
sionem, nec quia auctor libri sit N. dat
illi ius naturale, ut nullus possit impri-
mere, & vendere, sed potius videtur,
quod auctor concedat licentiam hoc
faciendi, cum tam facile posset extra-
here privilegium, ut nemo contra eius
voluntatem, posset illum imprimere, &
sic contentus sola licentia impressionis
videtur renuntiare hoc ius, quod pote-
rat faciliter acquirere. Verum est ta-
men, quod non desinerem ego conde-
mnare ad mortale, & ad restitutio-
nem impressores, qui imprimentes li-
brum sine privilegio, pro prima vice,
qua excluditur, dant multa diligentia
& cura, folia, quæ singulis diebus
imprimuntur, ut alibi etiam impriman-
tur, & exeat alia, & alia impressio si-
mul cum impressione auctoris, cum in
hoc casu videatur clare damnum, quod
cum hoc dolo sit, ei; de quo tenentur

Confessarii interrogare impresso-
res, quia sum certus, quod
est peccatum quod fre-
quenter regnat in
ter il-
los.

Cep. in
l. quis sit
fugitivus
§. idem
Cellus
ait. n. 6.
& 7. ff. de
edilicio
edicto.

De eleemosyna, quoad eius obligatio-
nem. Cap. CXCVII.

SYMMARIVM.

*An sit necessario facienda eleemosyna il-
lis, qui sunt in extrema necessitate, con-
clus. 1. num. 1.*

*An ecclesiastici, & seculares teneantur
ad eleemosynam ex superfluo illis, qui
sunt in necessitatibus constituti, concl. 2.
num. 2.*

*An sit obligatio dandi eleemosynam in ne-
cessitatibus communibus, concl. 3. nu. 3.*

*An satisfaciatur diues mutans pauperi in
necessitatibus posito, conc. 4. nu. 4.*

*An in aliquo casu non sit obligatio dan-
di eleemosynam, concl. 4. nu. 4.*

*An quis teneatur succurrere alteri inhone-
ste viventi cum aliquo damno persona,
honoris, & bonorum, concl. 6. nu. 6.*

*An eleemosyna, quam aliquis testator in-
bet erogari consanguineis, debeatur ero-
gari propinquioribus, quamvis sint ali-
quid remotiores pauperiores propinquis, con-
clus. 7. num. 7.*

*An possit aliquis applicare sibi & suis con-
sanguineis pauperibus, eleemosynam,
quam debet distribuere pauperibus con-
clus. 8. num. 8.*

Prima Conclusio. Omnes tenen-
tur ad dandam eleemosynam il-
li, qui est in extrema necessitate consti-
tutus, dummodo ipsi non sint in eadem
necessitate, & hoc non solum ob prae-
ceptum charitatis, sed etiam via iustitiae,
non simpliciter iustitia commutativa,
sed iustitia subsidaria: sic tenet Caiet.
secundum mentem S. Th. Couar. &
Sarmientus contra Sotum, & Navarrum
& alios suae classis, qui dicunt solum es-
se obligationem, quae emanat a charita-
te in hoc casu: nostra tamen conclusio
probat, quoniam quavis diuites sint
veri domini suorum bonorum quoad
superfluum suae naturae, & status, non
desinit tamen qui est in extrema neces-
sitate, quin habeat ius in illa, donec fue-

rit in praedicta necessitate, & ideo dicunt
sancti patres, quod diuites in hoc casu
sunt dispensatores suorum bonorum,
non negantes quin sint veri domini.

2 Secunda Conclusio. Non solum ec-
clesiastici, sed etiam seculares tenentur
dare eleemosynam ex superfluo sui sta-
tus ei, qui est in extrema necessitate, sic
tenent Cord. Couar. & Binnes, erit au-
tem gravis necessitas, quando pauper
est in graui infirmitate decensus, aut in
aliqua alia necessitate, qua ferè compul-
situr decedere a suo statu. Et nota, quod
non tenentur in simili casu ad dandam
eleemosynam ex necessariis suo statui,
& sicut, ut dicatur necessitas gravis, non
consistit in puncto indivisibili, sic neces-
saria statui proprio non consistunt in
indivisibili, propter quod debet relin-
qui iudicio, & prudentiae christiani di-
uitis, qui si voluerit mutare, aut cresce-
re facere statum suum, non avaritia, &
in fraudem pauperum, sed quia putat
sic convenire ei ob aliquos honestos fi-
nes, non est, quod scrupulis implicetur,
quoniam totum id, quod est illi necessarium ad
maiores pompam, & auctoritatem, non
est superfluum suo statui, & cum sint
pauci, qui nolint augere domus suas,
aut vivere cum maiori pompa, & aucto-
ritate ad maiorem honorem comparan-
dum sibi, & filiis suis, & ideo sunt pau-
ci seculares, qui teneantur dare elee-
mosynam in aliqua graui necessitate
de superfluo sui status, ut notat Caiet.
Et nota ad maiorem claritatem supra-
dicti, quod homo, qui ob suam pau-
pertatem non potest sine verecundia
stare, & tractare cum hominibus suae
conditionis, & qualitatis, dicitur esse
in graui necessitate, immo in extremo,
quia quo ad materiam, de qua tracta-
mus, non debet iudicari tanquam ex-
trema necessitas solum, quae ponit ho-
minem in discrimine vitae, sed etiam;
quae ponit hominem in statu verecun-
diae sic vivendi; unde sequitur; quod
quando testator relinquit, & legat ali-
cui centum ducatos, ut distribuatur eos
pauperibus, potest dare ex eis alicui no-
bili,

de iust.
q. 7. ar. 1
ad 4.
Na. c. 24
num. 7

Cor. 1. 1.
q. 26.
Cou. l. 3
var. c. 14
Bann. 2.
2. q. 32.
art. 6. du
bio 1. 2.

Caiet.
in sum.

Caiet. 2.
2. q. 118
2. 4. ad 2
Cou. l. 3
var. c. 14
na. 5.
Sarmie.
de red-
dit. eccl.
3 p. c. 4.
nu. 5.
Sot. li 4

bili, qui quamvis habeat, quod manducet, non potest tamen ob suam pauper-
tatem conservare qualitatem nobilitatis, & sic videtur verecundia, ut tenet Baldus, quem sequitur Palatius Rub-
beus.

Bal. in l.
si qs ad
declinā-
dū. c. de
episc. &
cler.
Rub. in
rub. §. si
nu. si. D.
Th. 2. 2.
q. 32. ar.
5. ad 2.
& ibi
Arag.

D. Th. 2.
2. q. 1. 8.
ar. 4. ad
2. & ibi
Caiet.

Sot li. 4.
de iust.
q. 7 ar. 1.
ad 4.
Sarm. 2.
p. 8 rep.
moni. 4.
n. 5. & 6.
Bann. 2.
2. q. 32.
ar. 3. du-
bit. 6.
Cor. li.
1. q. 26.
ad 7.
Cov. in
regula
peccatū,
1. p. 5. 1.
n. 3. N2.
c. 24. n. 5

Luc. 1.

3 Tertia Conclusio. In communibus
necessitatibus tenetur homo facere e-
leemosynas; sic dicit D. Thom. quæ cō-
clusio auctoritate scripturæ, & sancto-
rum probatur ab Aragon. & probatur
sequenti ratione; quia non amat proxi-
mum, qui sine sui detrimento potest
adiuvare illum, & non adiuvat; quod
est adeò verum, quod possunt pauperes
in simili necessitate constituti petere iu-
dices, ut compellant divites ad succur-
rendum eis non solum per modum de-
biti particularis, sed propter bonum
commune, ut servetur iustitia in divi-
tijs, quod videntur insinuare S. Thom.
& Caiet.

4 Quarta Conclusio. Non satisfacit
dives præcepto eleemosynæ in extrema
necessitate, mutuans pauperi aliquid,
quo possit ab ea liberari. Hæc opinio
est Soti, & Sarmienti, Bannesij, & Cor-
dubæ contra Navar. & Couar. quod in-
telligitur, Primo, quando pauper est in
extrema necessitate, sine bonis, aut vi-
ribus ibi, aut alibi, & sine spe proxima
habendi. Intelligitur secundo dante
ipso res, quæ usu consumuntur, sicut
panis, vinum, oleum; quod si det res,
quæ usu non consumuntur, sufficit, qd
eas det mutuo, faciens eleemosynam
usus earum; & sic sufficit, ut det illi do-
mum mutuo ad vivendum, vestem qua
aliquandiu tegatur, lectum ad dormi-
endum habere tali paupere necessitatem
haturum rerum ad usus earum; nam si
egeret his rebus, ut vendendo eas non
moriatur fame, tunc obligatio est dan-
di ei aliquid absolutè loco illarum; &
advertatur, quod non est licitum eme-
re hominem liberum in extrema neces-
sitate positum ad hoc, ut hoc modo suc-
curatur, quia non dixit Christus mitte
hominem egenum, aut mutuum date,
sed date absolutè, quod significat libe-

raliter dare; & sic tenemur succurrere,
dantes ei, & non ementes: sic commu-
niter tenent Doctores; ideo reprobari
debet Navarri opinio, quæ videtur te-
nere contrarium.

5 Quinta Conclusio. Si egenus habet
alicubi bona, non est obligatio eleemo-
synæ, sed sufficit mutuo dare ei necessa-
ria, quoniam iste non est in extrema
necessitate; & idem est, quando, licet
non habeat bona alibi, habet tamen vi-
res, aut artem qua possit victum qua-
rere, & spem proximam, & probabile
alicuius remedij; qui tamen mutuo de-
derit ad hanc necessitatem, debet illud
facere sic, ut non petat cautionem ab
egeno, in qua obligetur procuraturum,
unde solvat ei, nam sufficit obligari ad
solvendum quancumque possit, &
hoc quod dicit Medina, est magis equi-
tati consentaneum.

6 Sexta Conclusio. Tenetur quæcū-
que persona sub pena peccati mortalis,
etiam cum aliquo detrimento suæ per-
sonæ, honoris, & bonorum, succurrere
alteri inhonestè, & prave viventi, si vi-
deat hoc modo, & non aliter illam vi-
tam relicturam; & ipsa mulier v.g. hoc
desiderat videns se tam oppressam, ut
non putet esse aliam viam ad suam ani-
mæ salutem, quam desiderat; & proba-
tur, quia videt posse id facere sine mul-
to detrimento suæ personæ, honoris,
aut quietis, si tamen non est certus hoc
posse fieri, licet habeat aliquam spem
remedij illius, si detineret illam domi-
lux, non ideo peccat nisi venialiter, ut
dicit D. Thom. & resolvit Cordu. con-
tra alios dicentes peccare mortaliter, &
contra alios tenentes non peccare, ne-
que venialiter.

7 Septima Cōclusio. Quando aliquis
testator legat aliquam quantitatem, quæ
distribuat confanguineis eius paupe-
ribus, qui huic eleemosynæ præsentā-
buntur, semper pauper propinquior in
confanguinitate debet præferri reliquis,
quamvis pauperioribus, & maioris æ-
tatis, nisi aliud constaret ex mente te-
statoris; quod probatur, quia propin-
quior

Nau. in
Man. ca.
23. n. 65.

Med. in
c. de ele-
mos. de
rest.

D. Th. 2.
2. q. 13. 2.
2. ad 2.
Cord. 8.
ca. lib. 9.
56.

quior præsumitur esse magis amarus, & dilectus à testatore, sicut cum Lamberto, & alijs tenet Corduba. Verum est tamen, quòd aliquæ possunt esse circumstantiæ, ut minus propinquus debeat admitti existentibus omnibus æqualiter pauperibus, ut si aliqua consanguinea esset in quinto gradu, quæ vellet nubere, & concurreret cum alia in quarto gradu, tunc visa necessitate, & occasione connubij primi, & considerata pauca differentia gradus, non debet videri mirum, si præferatur, quæ est in quinto gradu, ut probat Cord. Et nota, quòd legitimæ debent præferri illegitimis. Legitimæ autem sunt quæ procedunt ex legitimo matrimonio, quâvis sit per viam illegitimitatis, ut cum Siluest. tenet idem Cord.

8 Octava Conclusio. Ille, cui datur potestas distribuendi quandam eleemosynam, potest applicare eam, aut partem tibi, & suis cõsanguineis, secundum suam paupertatem, dummodo seruet ordinem, quem tenet cum alijs pauperibus. Hæc conclusio est D. Thomæ, quia ex eo, quòd est dispensator, non debet esse peioris conditionis, quam alij pauperes. Verum ibi Cai. est autem, quòd si alicui pauperi ordinet testator, ut distribuatur quandam eleemosynam pauperibus, non poterit eam applicare tibi, & si eius magna paupertas ex postulet hoc, debet esse cum consilio Confessarij, ut dicit Petrus de Aragona.

Arag. in
d. art. 9.
D. Tho.
iuxta si.

De obligatione quam habent ecclesiastici ad faciendam eleemosynam.
Cap. CXCVIII.

SUMMARY.

An possint ecclesiastici expendere de suis bonis patrimonialibus, quod libuerit, conclus. 1. nu. 1.

An possint ecclesiastici facere donationes remuneratorias ex bonis ecclesiasticis, concl. 2. nu. 2.

An magis teneantur Ecclesiastici ad dan-

dā eleemosynam ex fructibus beneficiorum, quam reliqui Christiani ex suis bonis concl. 3. nu. 3.

An teneantur Ecclesiastici inquirere, si sint pauperes ad succurrendum eis, conclus. 4. nu. 4.

An non dantes eleemosynam ecclesiastici teneantur eam restituere pauperibus, concl. 5. nu. 5.

An consanguinei recipientes magnas donationes ab ecclesiasticis teneantur restituere pauperibus concl. 6. nu. 6.

An equites commendatarij D. Iacobi, & reliquorum ordinum teneantur dare eleemosynam ex bonis ecclesiasticis, concl. 7. nu. 7.

An Papa possit dispensare cum ecclesiasticis beneficiarijs, ut consumere possint bona ecclesiastica in usus profanos, conclus. 8. nu. 8.

Prima Conclusio. Possunt ecclesiastici, qui habent redditus ecclesiasticos, expendere in rebus quas voluerint bona patrimonialia, licet faciant donationes profanas, sic tenet Nauatrus; & inter hæc bona connumerantur, quæ illis dantur ratione missarum, confessionum, prædicationum, & administrationum sacramentorum, & id, quo gaudent seruientes ecclesiæ: (dummodo non teneantur ad hoc seruitium ratione suorum beneficiorum, ut sustententur, & ad faciendam eleemosynam bonorum patrimonialium, quæ habent, aut hæreditate, aut donatione) nam talia bona ecclesiastica hoc respectu habita efficiuntur bona particularia.

2 Secunda Conclusio. Licetum est beneficiarijs ex bonis suis ecclesiasticis facere donationes remuneratorias suis consanguineis, & seruientibus in recompensationem seruitiorum, quæ faciunt, & facere donationem ex eisdem bonis ad opera pia, licet sit in articulo mortis, & etiam retinere aliquam quantitatem ad hoc ut post mortem suam distribuatur ipsis, ut dicit Nauatrus, quod intelligit Frater Ludouicus Lopez esse

verum,

Na. C. 17.
nu. 94.

nu. ubi
su. Lop.
in ill. 2.
go. li. 1.
647.

verum, dummodo non sint de præsen-
ti necessitates graues, & vrgentes, quæ
egeant remedio præsentis.

3. Tertia Conclusio. Maiori obliga-
tione tenentur beneficiarij de iure di-
uino, (licet dispensabli) ad dandam e-
leemosynam pauperibus ex fructibus
suorum beneficiorum, quam reliqui
Christiani suorum bonorum, quod in-
telligitur extrahendo ex dictis fructib.
quod illis est sufficiens ad congruam, &
sufficientem sustentationem, & suæ fa-
milie; & si in hoc fuerint multum defi-
cientes, peccant mortaliter, vt cum cõ-
muni resoluit Corduba; erit autem de-
cens sustentatio eorum, & eorum fami-
lie, quæ est honorifica, & honesta, or-
nata etiam aliquibus recreationibus, &
conuiujs (moderamine seruato) cum
suis amicis, & notis, non tamen scurris,
sed honestis personis gratia remunera-
tionis, & gratificationis; quod totum,
ne excedat debitum limitem, computan-
dum est, & iudicandum secundum di-
gnitatem habentis beneficium, & se-
cundum consuetudinem loci, vbi bene-
ficiarij viuunt, qui viuunt honorificè,
vt corresponsdeant honori suorum be-
neciorum sine pompa, & apparatu
secularium, qui nimis profusi in suis ex-
pensis, ambulant quotidie grauati re
alieno. Hinc sequitur, quod plus debet
expendere Canonicus, quam simplex
beneficiarius, & plus nobilis, & ex stir-
pe regia, quam qui non est ijs ornamẽ-
tis decoratus, vt adueritur in Concilio
Basilensi celebrato anno 1538. & ex-
cessus paruus in his casibus non erit nisi
culpa venialis, & magnus erit mortalis.
Et vt eleemosynæ, quas debent dare
ecclesiastici, sint tales, quales esse debet,
considerandi sunt redditus beneficij,
quoniam maiorem eleemosynam de-
bet erogare, qui habet pingue benefi-
ciũ, quam qui tenue. Debet etiam con-
siderari temporum necessitas, quia ma-
iori existente plus etiam debet erogari
secundum iudicium boni viri, vt di-
cit Sotus.

4. Quarta Cõclusio. Quamuis secula-

res non teneantur ad inquirendum, qui
pauperes sint, sed sufficit, qd dent elee-
mosynas petentibus, nihilominus eccle-
siastici ratione sui status tenentur ad il-
lud inquirendum, principaliter Præla-
ti, vt tenet Abulensis. Hinc sequitur, qd
ecclesiastici qui solum dant eleemosy-
nam petentibus reseruantes reliquum,
quod illis super fuit, legantesve ecclesie
post suam mortem, non rectè faciunt,
quia melius esset illud distribuere vita-
durante: sic. n. ipsis facientibus nulla es-
set differentia inter illos & seculares,
nisi in morte. Hinc sequitur, quod pos-
sunt nutrire, & habere domi suos con-
sanguineos, sicut alios pauperes, & suc-
currere illis, ne decident a statu suo dan-
tes eis aliquid, vt conseruentur in eo,
quem habent decenter; non possunt
autem eos ditiores facere, nec fundare
in eis primogenia; aliter. n. nulla esset
differentia inter eos, & seculares; & ideo
Pius V. laudabilis memoriæ, honor, &
gloria Ordinis Prædicatorum, cum es-
set Princeps Ecclesiæ noluit ad instan-
tiam Dominorum Cardinalium, dota-
re quandã suam consobrinam in plus-
quã mille ducatis, dicebat. n. sanctus vir
qd collocabat eã tamquam pauperem,
& ad eius statũ sufficiebat illa dos: hoc
exemplũ reliquit nobis scriptum ad p-
petuam memoriam Nauarr. in suo tra-
ctatu de redditibus ecclesiasticis. Verũ
illud est, quod non condemnarem ego
Episcopos, qui fecerint aliquas dona-
tiones modestas suis cõsanguineis sub-
trahendo hoc de suis impensis decenti-
bus sui statui, dũmodo absit scandalũ,
& non fundentur primogenia, præci-
pue si eorũ Episcopatus sit opulentus,
cum cuius redditib. possunt etiam suc-
currere pauperibus, vt dicit Cordu.

5. Quinta Cõclusio. Non dantes
ecclesiastici eleemosynas, quas tenen-
tur dare, quamuis peccent mortali-
ter, non tenentur ad restitutionem;
hæc est opinio Soti contra Nauarr.
ex qua non audeo discedere, licet vi-
deam ex alia parte sanctos patres di-
cere, quod ecclesiastici non sunt do-
mini

Abul. su-
per mat.
74. & 75

Cord. 15
99. q. 18.

Cõc. Ba-
sil. sess. 31

Sot. l. 10
de iusti.
q. 4 ar. 4

Cord v-
bi sup.

mini reddituum ecclesiasticorum, sed dispensatores; quod quomodo debeat intelligi est dictum in c. præterito, nu. 1.

6^a Sexta Conclusio. Consanguinei, qui recipiunt donationes magnas ab ecclesiasticis ex bonis ecclesiasticis, secundum opinionem Soti non tenentur ad restituendum pauperibus, cum secundum

seff. 25.
c. 1. de re
form.

Lop. in
inst. ne-
goc. l. p.
c. 43.

eam sint veri domini dicti redditus: contra hoc tamen habemus Concil. Trid. quod omnino interdicat beneficiarijs, & Episcopis augere, & ditare consanguineos; cuius verba sunt hæc, (*omnino interdicat*) per quæ, tenet Frater Ludovicus Lopez, quod Episcopi non teneantur restituere pauperibus, quod ab illis abstulerant, & consanguineis erogare, aut alijs, sed qui recipiunt huiusmodi res, & dona, tenentur restituere, quæ opinio mihi non videtur bona, quoniã secundum hanc opinionem Episcopi non tenentur facere dictam restitutionem eo quod sunt veri domini, & sic non tenebuntur ipsi eam facere, sed neque donatarij, qui habuerunt ea à veris dominis. Et ad id, quod dicit, quod illud, quod Episcopus erogat eis, transit cum onere, cum quo ab ipso habebatur, hoc est ex alia parte dicere, quod Episcopi non sunt veri domini, nec hoc liberat eos à restitutione (si tenentur ad illam) cum non restituant illis, quibus restituere tenentur dando ea donatarijs, sicut non liberatur fur ab obligatione restitutionis quousque tenens furtum restituat domino: ideo convenit nobis respondere ad Concil. Trident. quod in illo solum prohibentur cum rigore similes donationes: & hoc est quod significant eius verba (*omnino interdicat*) non tamen sit irrita, & nulla translatio ipsius domini in donatarios, immo Sotus pie explicans ius positivum humanum, quod iurum facit contractum, & donationes, dicit, quod intelligantur in foro exteriori solum esse nullæ, non impedire tamen in foro conscientie (facientes contrarium) translationem domini; quam doctrinam sæpissime vidi in tractatibus dicti patris multum com-

mendatam, & sic eius deberet recordari, ad non tenendam opinionem tam singularem, solum ductus unico argumento, cuius solutio ex sententia ista Soti tam clare patet.

7 Septima Conclusio. Commendatarij D. Jacobi tenentur dare eleemosynas pauperibus de redditibus, & bonis ecclesiasticis, quæ habent, ut advenit

Don Martinus de Ayala in compen- Mar. A.
dio huius ordinis militaris, cuius verba yala in
sunt; *Est & alia res notatu digna com- cõp. f. l.*
mendatarijs huius ordinis, qui gaudent
commendis pinguibus, de qua multi pa-
rum solliciti, & accurati videntur, quod
scilicet advertant, quomodo impendunt
bona illarum, cum sint bona ecclesiasti-
ca decimarum, & primitiarum non nul-
laque non possint pro talibus non haberi,
quia, quamvis Papa iuste fecerit donatio-
nem harum decimarum ad defensionem
fidei ecclesie, & populorum, in quibus sunt
commendatarij, non ideo non sunt bona ec-
clesiastica aliquo modo, nec abstulit ab eis
obligationes, quæ prædictis bonis sunt anne-
xæ: & sic tenentur. (si præcipue non occu-
pentur in militia) ad erogandum pauperi-
bus de prædictis bonis. Quantum autem de-
beant erogare, ipsa regula disponit. Itaque
tenentur illa bona expendere bene, & con-
siderate, non in aleis. & taxillis, nec alijs
vanitatibus. sicut alij faciunt: & ob ean-
dem rationem (deficiente bello) tenentur a-
liquo modo succurrere necessitatibus eccle-
siarum, & ministrorum earum in suis cõ-
mendis, si ecclesia non habeant de proprio
ad fabricam necessaria nec ministri reddi-
tus, quibus aliter agant vitam cum reddi-
tus, quibus fruuntur sint decimæ, & reddi-
tus extracti ex ipsis ecclesiasticis. Alijs et
rationibus probat id idem Ayala, quas
hic non pono, ne lector nimis grauetur.

Et notetur, quod eadem obligatio tenentur commendatarij Alcantaræ, Calattauræ, & Sancti Ioannis de Malta, & reliquorum ordinum militarium, cum in omnibus militet eadem ratio, ut dicit Navar.

8 Octava Conclusio. Papa potest dispensare cum beneficiarijs, ut im-

Mar. A.
yala in
cõp. f. l.

vb. sup.

Nav. 12.
pol. de
red. ecl.
q. 1. mo-
nuc. 38.
& mon
10. 55. n.
5.

Sot. li. 4.
de iust.
q. 5. ar. 5

pendant bona ecclesiastica in usus di-
versos, licet sint prophanus, concurrenti-
bus duabus conditionibus, seu causis:
Prima, quod fiat causa rationabili; erit
autem talis in casu, quod fuerit homo
nobilis, & de ecclesia optimè merens,
aut quem certum est multum ecclesiā
subleuaturum, & adiuturum. Secun-
da, quod non concedatur illi, ut possit
distribuere prædicta bona in notabili
quantitate in præiudicium Ecclesiæ, &
diminutionem cultus diuini, aut præi-
udicium pauperum, ita ut remaneat, &
efficiatur impotens ad succurrendum
his necessitatibus. Potest etiam Ponti-
fex permittere, quod talia bona den-
tur Regi ad defensionem fidei, si adsit
necessitas, quoniam opus tam pium, ut
hoc est, debet præferri necessitatibus
pauperum, ut dicit Sotus, Honcala, &
Victoria.

Qui possint dare eleemosynam.
Cap. CXCIX.

S Y M M A R I V M.

*An vxor possit facere eleemosynam sine
licentia mariti. concl. 1. nu. 1.*

*An possit usurarius dare eleemosynam de
bonis acquisitis usura. conclusione 2.
num. 2.*

Prima Conclusio. Vxor potest
dare eleemosynam, si habeat ali-
quid extra dotem suam; & sic potest
dare de bonis, quæ vocantur parapher-
nalia, nisi consuetudo sit in contrariū,
sicut in Hispania, ubi maritus est admi-
nistrator omnium bonorum: potest et
dare de lucris manus suæ, ut finet, si co-
quit rancem (dummodo marito dede-
rit sufficientem dotem, & non deficiat
rebus necessariis domus suæ, & familie
potest etiam dare (quamvis non ha-
beat nisi dotem) eleemosynam paruam
aliquando, sicut communiter faciunt
aliæ mulieres huiusmodi conditionis,
ut dicit Cord. post S. Thom. potest etiā

dare eleemosynam, si eius maritus sic
homo sine iudicio, quia tunc guberna-
tio domus pertinet ad eam: & ideo po-
test ipsam dare tradita ei cura domus
a marito: potest etiam dare eleemosy-
nam ex superfluo illius ordinarii, quod
maritus assignat illi ad eius expensas, ut
dicit F. Ludouicus Lopez; potest etiam
sine consensu mariti dare eleemosynā
ei, qui est in extrema necessitate, ut di-
cit Cord. potest etiam dare eleemosy-
nam absente marito, nisi aliud abiens
ordinauerit, quia ipsa gubernat, ut de-
fendit Petrus de Nauarr. contra Na-
uarrus.

2 Secunda Conclusio. Usurarius, qui
non habet alia bona, de quibus possit
facere eleemosynam, nisi illa, quæ sunt
necessaria ad restituendum iniustum
lucrum, non potest dare eleemosynam
ex illis bonis; sic tenent communiter
omnes DD. ut dicit. Turrecremata.
Estque notandum, quod quamvis nō
fiat impotens ad soluendum, quod re-
cepit ex usura, non potest tamen dare
eleemosynam de rebus, quæ usu non cō-
sumantur, quas habuit mediantibus il-
lis usuris, cum non transierit domi-
nium in illum, ut dicunt S. Thom. &
Caietan. at de bonis acquisitis usuris, q
usu consumuntur poterit facere elee-
mosynam, ita ut non fiat inhabilis ad
restituendum, & idem est de bonis cō-
paratis cum pecunia usuraria, habens
alia bona, ex quibus potest satisfacere
creditoribus, ut dicit D. Thom.

Cordu.
de cal q.
115. du-
bio 6.

Lop. in
instruct.
conf. 2.
p. c. 24.
& in in-
str neg.
li. 2. c. 48
in prin.
Cordu.
vbi sup.
dub. 9.
Nau. li.
3. de re-
stit. c. 1.
nu. 87.
Nau 17.
nu. 154.
Turrecr.
in c. no-
lite. 14.
q. 5.
D. Th. 2.
2. q. 78.
art. 3.
Caietan.
de usuris.
q. 1.
D. Th. 1.
2. q. 78.
2. 3. ad 2

De iis, qui eleemosynam petere pos-
sunt. Cap. CC.

S Y M M A R I V M.

*An, qui petunt eleemosynam cum titulo
paupertatis ficto, teneantur restituere
illam. concl. 1. nu. 1.*

*An mulieres pauperes, quæ dissimulato pe-
tunt eleemosynas ad aliquam virginē
pauperem, quam sibi applicant, debeant
absolui. concl. 2. nu. 2.*

An

Sot. l. 10
de iust.
q. 4. ar. 5
Honca-
la red.
eccl. c. 5.
7. & 9.
Vict. in
lect. 1 de
eccl. l. 69.
f. 97.

An sit licitum petere eleemosynam mediante aliqua nobili persona, ut eleemosyna sit copiosior, conclusio 3. numero 3.

An questura, aut petitiones eleemosynarum, quae sunt pro hospitalibus, & monasteriis per viam eleemosynae, sint prohibita a Concilio Tridentino, conclusio 4. numero 4.

An indulgentia concessa cum onere eleemosynae sint sublata per extravagante Py V. conclusio 5. numero 5.

An Pauper, qui potest operari, possit petere eleemosynam, conclusio 6. numero 6.

Prima Conclusio. Veri pauperes possunt petere eleemosynam, & qui non sunt huiusmodi committunt furtum petentes eam: quare si aliqui obtinuerint aliquas eleemosynas fingentes se esse pauperes, cum non sint, aut sanctos, cum non sint, licet fuerint re-pues, tenentur ad restitutionem earum, si scilicet paupertas sic ficta fuit causa finalis obtinendi dictas eleemosynas; si tamen paupertas fuit solum causa impulsiva, & non finalis, non tenentur restituere, ut resoluo in bulla Compositio-nis, pauperibus, sed danti debent resti-tui, quia praesupponitur, quod Petrus noluisse dare eleemosynam in commu-ni, sed huic pauperi in particulari: si er-go non potest huic competere, erit in-efficax, & inuoluntaria, & extracta per fraudem, unde dominus non amisit ei-us dominium; si autem haec eleemosy-na fuit data, non petente eam hoc pau-pere ficto, nisi solum proposito, & inui-tato domino, ut sicut dat alteri, det etiam ei, qui est pauper, tunc restitutio de-bet fieri pauperibus, & non danti, sic te-net Med. quem sequitur Aragon. quia in hoc casu, qui dedit, voluntarie dedit, & si huic non dabat, erat daturus alijs pauperibus.

Secunda Conclusio. Mulieres pau-peres, quae dissimulantes petunt eleemosynas pro parte alicuius pauperis virginis, cum reuera sibi retineant, quod illis datur ad earum sustentationem ne-

cessariam, non debent absolui, donec desistant ab hoc fraudulento tractan-di modo, quoniam huiusmodi peccat dupliciter, mentientes scilicet, & reti-nendo sibi, quod deducitur, & dan-dum erat pauperi virgini. Verum, ta-men est, quod si huiusmodi mulieres peterent pro pauperibus in generali, animo quatenus, & retinendi sibi huiusmodi eleemosynam, cum in rei veritate sint pauperes, non peccabunt, nec tenebuntur ad restitutionem, quo-niam licet nulli liceat dicere mendacium, tamen licitum erit unicuique tacere ve-ritatem sine praedicio terti, ut proba-tur in iure, & resoluit Nauar.

Tertia Conclusio. Non peccant, qui habentes aliquam magnam cau-lam procurant, ut petatur aliqua eleemosyna ad aliquod opus pium facien-dum, mediante aliqua persona gratio-ri, & ingenua, ad hoc, ut copiosior fiat eleemosyna, quam si petatur ab aliquibus personis infimae conditionis: dummodo in danda huiusmodi eleemosyna non praetendatur illa gloria publica nisi secundario, & minus prin-cipaliter, sed reteratur in aliquem ho-nestum, & debitum finem. Dixi ali-qua magna de causa, quoniam hac de-ficiente, dicit Nauarr. quod non con-suleret, ut fieret dicta eleemosyna, quia cum maior hominum pars sit pau-perum, & sint multum cupidi gloriae humanae, faciliter potest credi, quod ob id quod publice datur, & petente dicta strenua persona, sint daturi plus, quam si occulte postularetur, alioque medio, & hoc solum propter vanam gloriam, verecundiam, aut timorem in famiae, & denique dabunt ipsam sine hilaritate, quam Apostolus petit, ut sit in danda eleemosyna. Vnde dicit Nau. quod quando ipse cantauit primam Mis-sam, noluit quemquam ad eam inuitari, ne aliquis offerret in ea, sicut in alijs fie-ri solet; & ideo quando Deus iussit, ut peteretur eleemosyna ad opus Taber-naculi, insinuauit eleemosynam, quae debebat dari, dicens, ne daret plus di-
uos.

Na. li. 3.
concl. xi.
de men-
dican.
concl. i.
fol. 295.

Nau. in
ca. inter
verba.
concl. 5.
nu. 36.

Bul. co-
positio.
casu 11.
n. 47. cu-
109.

Med. c.
de resti.
q. 2. dub
2. Arag.
2. qu. 62
act. 5.

ues, quam pauper; quia cum illa eleemosyna esset publica, sciebat Deus multa peccata vanitatis fore in ea danda committenda, si in odus ab eo non poneretur, ut solum ordinaretur formaliter, aut virtualiter ad gloriam, & honorem suae divinae Maiestatis.

Concil.
Tri. ses.
21. c. 9.

Bal. in l.
de pre-
cio ff. d.
publ. in
rem act.

c. quie-
scant. 4.
d. c. 1. 9.
1. de re-
lig. do-
mib. l. 6.

Nau. l. 3
conf. ii.
de reg.
conf. 39.

4 Quarta Conclusio. Quamvis Concil. Trident. auferat vniuersaliter, & generaliter omnes quæsturas, quæ petuntur per modum eleemosynæ, non impedit tamen, quin fratres Sancti Antonii Abbatibus petant ostiarum pro pauperibus, qui illis commissi sunt; quia lex quæ generaliter loquitur, limitatur per rationem alterius legis, ut notat Baldus communiter receptus, & in nostro casu non vna ratio sola, sed multæ inveniuntur, propter quas dictis fratres debent excipi a dicta generali lege dicti Concilij. Prima, quia lex humana nunquam aufert legem naturalem, nec diuinam, quæ aliquando præcipit, ut quæsturam mendicatione victus infirmorum, immo et sanorum, qui aliter sustentari nequeunt, ut in iure statutum est: dicti autem fratres, & infirmi, qui illis commissi sunt, non habent, unde possint curari, & sustentari, nisi ex mendicatione. Secunda ratio est, quia si dictum Concilium hoc modo non limitaretur, sequeretur, quod fratres ordinum mendicantium non possent facere suas quæsturas, quod est absurdum; cum ecclesia statuerit eos esse mendicantes, & hoc nomine appellantur, præcipue fratres ordinis sancti D. Francisci de obseruantia, qui nec in communi, nec in particulari possunt possidere quicquam, unde Concil. Trident. debet intelligi solum de quæstoribus, qui prædicantes, aut publicantes Indulgentias sibi concessas, aut ijs, qui adiuuauerint, aut succurrerint domibus suis cum eleemosynis, prædictas eleemosynas efflagitant, quod colligitur ex fine dicti Concilij, ubi præcipit, quod non prædicentur indulgentiæ a quæstoribus, & permittit, quod prædicent eas deputati ab Ordinario, quod erat præceptum per canones antiquos, sic explicat Conc. Lauar.

5 Quinta Conclusio. Per quandam extravagantem reuocauit. Pius V. omnes indulgentias, & remissiones peccatorum concessas, & concedendas quibuscunque personis, monasteriis, & locis pijs, si ut ipsas obtineant, darent eleemosynas ad fabricam, aliasue necessitates dictorum monasteriorum, aut personarum, cum huiusmodi indulgentiæ videantur quæstuarie, & prohibita in Concilio Trident. Hinc sequitur esse reuocatas indulgentias concessas illis, qui visitauerint dictas ecclesias, & monasteria in quibusdam diebus dantes aliquid eleemosynæ, prout sibi visum fuerit, quoniam huiusmodi eleemosynæ videntur quæstuarie; quod debet multum notari, quia vidi sæpe homines, qui prædicant huiusmodi indulgentias ignaros huius reuocationis.

6 Sexta Conclusio. Qui vere pauper cum sanus existens, operari possit secundum conditionem, & statum suum mendicans peccat venialiter solum, ut dicit Caiet. nec obstat lex imponens penam ijs, qui mendicantur potentes operari, & non prohibens mendicari, iam dicta lex cum sit pœnalis non obligat in foro conscientie non prohibens aliquid, quia ut respondet Caiet. si obligaret, hoc esset ut moralis, & non ut pœnalis, & cum mendicari pauperem ob ortum, aut cupiditatem solum sit peccatum veniale, sic transgrediens dictam legem solum peccabit venialiter, ut dicit Nauarrus. Locatio vide Cap. 20.

Incip. et
si Domi-
nici, &
est 30. in
ter ip-
las con-
stit.

Caiet. 2.
2. q. 187
2. 5. ad 1.
l. 1. C. de
medicâ,
vali. l. 6.

Nauar. in
c. frater-
nitas c.
9. 2. n. 14

De luxuria, ut est simplex fornicatio,
Cap. CCL.

S V M M A R I V M.

Quid sit fornicatio simplex, & si prohibita sit a iure diuino, naturali, & positivo, conclus. 1. num. 1.

An sit licitum committere talis impudicus
F f cos,

cos, & patreos, & an sint illiciti amplexus, & oscula inter fratres. conclus. 2. num. 2.

An oscula, & amplexus constituent distinctum peccatum inter illos, qui se carnaliter continentur, ibid.

An debeant absolui, qui habent balnea & iubent famulis iuuenibus lauare mulieres. concl. 3. num. 3.

Prima Conclusio. Fornicatio simplex, quæ est, quando homo solutus habet rem cum muliere soluta, est prohibita, a iure diuino naturali, & positio; & hoc est adeo verum, ut solum consentire in actum fornicationis, & in delectationem eius sit peccatum mortale, licet vi faciat aliquem consentire impulsus, ita ut dicat Sotus, quod quævis mulieres non teneantur defendere se suis manibus, nec clamare, quia sciunt se occidendas ab homine, nihilominus tenentur non se accommodare dicto actui prauo, & huius sententia est Nau. itaque est illicitum mulieri pro euitanda morte consentire in hunc actum, & multo magis illicitum erit homini consentire in illum, quamuis aliqua mulier capta eius amore minetur ei mortem, nisi acquiescat eius voluntati; quia non potest homo actum istum habere, nisi actiue concurrat in illum, cum possit esse, quod mulier ita compellatur, ut non consentiat, sed habeat se in eo actu omnino passive, & sic in illo casu non peccabit, ut dicit Sotus.

Secunda Conclusio. Illicitum est committere tactus impudicos; & est illicitum etiam mulieri pati, & permittere eos, & tenetur euitare eos sentiens fieri animo deprauato, nisi consuetudo terrarum id secum ferat, ut sunt amplexus communes: quod intelligitur, quando fiunt in loco publico, ubi est consuetudo, non autem quando fiunt in locis secretis, & suspectis, quoniam tunc non debent permitti, nisi forte inter fratres, aut consanguineos multum propinquos, in quibus absit animus libidinosus: tactus autem impudici in parti-

bus occultis corporis, neque palam, neque clam permitti debent, quamuis sint inter fratres, nisi necessitas applicandi aliquod medicamentum excuset: oscula ex se sunt peccata mortalia, si ordinentur ad actum carnalem, & libidinosum. Dixi, si ordinantur ad actum carnalem, quia si non ordinentur ad illum actum, non sunt ex se peccatum, & sic consuetudo in Gallia & in aliis partibus. Hinc inferitur, quod oscula, quæ sunt inter fratres, non sunt peccata mortalia, si ordinentur ad amorem naturalem, qui inter illos est, quamuis illorum ratione sentiant in carne aliquos incursum, ut post D. Thom. tenet Nauarr. & Cordub. tactus autem amplexus, & alii actus inhonesti, qui sunt inter personas mutuo se carnaliter contentes, si fiant in ipso actu carnali, aut volentibus id committere, non sunt peccata distincta ab ipso actu, quem committunt; unde non est necesse illa confiteri.

Tertia Conclusio. Non debent absolui tenentes balnea, vnum pro hominibus, & aliud pro mulieribus permittentes quod famuli iuuenes, & sanguine pleni lauent dictas mulieres licet habeant pudenda cooperta, propter periculum, quod est in illis tangendis, nec valet dicere, quod est consuetudo, est enim corruptela: ut dicit Nauar.

De luxuria ut est concubinatus.
Cap. CCII.

SUMMARIVM.

Clerici, & Episcopi concubinarij pœne quæ sint ex Conc. Trid. conclus. 1. num. 1.

An Clericus monitus ut se separet à quadam mala conuersatione, amittat tertiam partem fructuum, si non obediat. ib. n. 2.

An idem sit dicendum de Clericis fornicarijs. ibid.

An clericus concubinaris in minoribus constitutus subiaceat pœnis. conclus. 1. n. 3.

Concubina Clerici quod peccatum committat. num. 4.

Nau. in ma. c. 16 num. 11. Cor. de teger. se creto membr. 2. qu. 2. conclus. 12.

Nau. l. 9 cont. tit. de pen. & rem. consil. 7 § 573.

Nau. c. 69. nu. 1. in man.

Sot. li. 5. de iust. q. 2. ar. 1.

An Clerici habentes filios ex concubinis possint ascendere ad altiorem dignitatem, num. 5.

Ad quem pertineat castigare seculares concubinos, & quibus penis, concl. 2. n. 6.

An serua domini concubina non valens resistere ei possit compellere verum, ut vendat illam ibid.

Quomodo Confessarij debeant exaggerare hoc peccatum penitentibus, & in quibus casibus possint eos absolueri, nu. 7.

An concubinarij debeant compelli à Confessario ad delendas concubinas, nu. 8.

An sit absolucunda concubina nolens desistere à visitatione concubinarij in eius infirmitate, nu. 9.

Prima Conclusio. Clerici concubinarij debent priuari fructibus sui beneficij quo ad tertiã partem, si moniti à suis superioribus noluerint separari à suis concubinis, & si moniti perseverant, debent secundo moneri, & si secundo moniti adhuc permancant in vitio cū illis, aut cū alijs, nō solum amittunt fructus beneficiorū, & pensiones, sed etiam ab ordinario priuari possunt ab administratione dictorum beneficiorum ad tempus, quod illi visum fuerit, & si adhuc sic suspensi existentes non desistant à concubinis, aut similibus mulierum conuersationibus, priuabuntur omnibus beneficijs, portionibus, officijs, pensionibus ecclesiasticis perpetue, eruntq; inhabiles ad supradicta obtinenda, donec manifeste resipiscant, tunc enim Ordinarij dispensabunt cum illis, & si iterum redeant ad vitium, ultra supradictas penas puniantur excommunicationis sententia; qui si non habuerint beneficia, pensiones, aut similia, ab ordinario puniantur secundum delicti gravitatem, & perseverantiam in eo poena carceris, suspensionis, inhabilitatis ad beneficia, & similibus, ut sacri canones statuerunt. Si autem concubinarius huiusmodi fuerit Episcopus, & monitus à synodo non emenderetur, ipso facto est suspensus: perseverans autem in suo peccato, si necesse sit, causa ad summum Pontificem

remittatur, sicut enim definitum est à Concilio Tridentino.

Circa cuius decretum primū, quod debet notari, est, quod clerico priuato fructibus sui beneficij, non debet illi relinqui, neq; quo sustentetur; quoniam expedit, ut qui non meretur, paupertatem patiatur secundum quandam legē iuris, q̄ tamen est verum, nisi clericus sit tam pauper, ut non habeat unde possit aliunde sustentari, quia in hoc casu iustitia, & æquitas dicitur, quod ex fructibus sui beneficij dentur ei alimenta, sicut dantur clerico pauperi suspenso, ut ordinat ius, ubi notat Præpositus; sic explicat Concilium Salzedus. Et nota, quod non solum amittit ipse clericus fructus, sed etiam distributiones quotidianas, ut tenet Na. explicans Conc.

2 Secundo debet notari circa hoc decretum, quod clericus monitus, ut separaretur à quadam conuersatione, si non separaretur, amittit tertiã partem fructuum, ut diximus; unde videtur Concilium velle, quod clericus priuetur fructibus, si proberetur habuisse semel rem cum aliqua muliere, quia canones antiqui statuerunt quod clericus deponeretur ob solam vnicam fornicationem; quod confirmatur, quia Concilium Tridentinum noluit prohibere hoc peccatum minus quam prohibitum erat à iure antiquo, quod constat ex pœna, quā consequenter addit; at secundum ius antiquum prohibitum erat clericis, non solum habere concubinas, aut similes alias mulieres suspectas domi, aut extra domum, sed etiam accedere ad illas, aut habere cum illis aliquam conuersationem.

3 Tercio debet notari circa Concilium, quod non habet locum in clericis ordinum minorum tantum, quoniam huiusmodi per notoriam fornicationē non sunt suspensi ab actibus suorum ordinum, & per consequens exercentes eos non sunt irregulares, ut post alios defendit Nauarr. Couarr. & Salzedus tamen dicunt, quod propter auctoritatem communis opinionis; quæ tenet

Cōc Tr.
ses. 25 c.
14. de re
for. l. bo
na fides.
ff. depoli
ti.

Cap. f.
ter ubi
præposi.
col. 1. 32
d. Salz i
præ cri
min 79.
p. 262.
Na li. 5.
cōsil. iij.
de ver.
fig cōl. 6
f. 637.

Capit.
presby.
81. dist.

C. sicut,
& ca. si
aū, & c.
de co
habita
tione cle.
& mul

contrarium pro constitutis in minoribus ordinibus publicè concubinarijs, ideo debet illis consuli, ut petant dispensationem à Papa.

4 Quarto debet notari, quod concubina clerici, quamvis sit nupta, non committit cum eo peccatū incestus, sed solum sacrilegij, & si est nupta, sacrilegiū, & adulterium, & sic defendit post alios Sarmientus, & Salzedus contra aliquos, qui irrationabiliter dicunt committere incestum, & huiusmodi concubina, quamvis sit nupta, si peccatum est publicum, debet castigari etiam à iudicibus secularibus secundum eius culpam.

5 Quinto debet notari circa dictum decretum, quod clerici habentes filios ex concubinis non possunt ascendere ad altiorem dignitatem, quam habent, sed debent in ea perpetuo permanere, quamvis emendentur, & faciant vitam exemplarē, sic definiuit Pius V. in quodam suo motu proprio, ut refert Rosas in sua Epitome.

6 Secunda Concl. Seculares concubinarij cuiuscunque conditionis existant, si moniti ab Ordinario de officio non reliquerint concubinas, debent excommunicari, a qua excommunicatione non possint absolui, donec obediant, & si excommunicati perseverent per annum in concubinato contemnendo censuras ecclesiasticas, debet contra illos procedere Ordinarius cum leueitate, & rigore secundum qualitatem delicti, sic statutū est in Conc. Trid. Circa hoc decretum debet notari primo, quod iudex potest procedere contra concubinariorum per aliam viam, & imponens alias penas præter eas, quæ in hoc decreto ponuntur, quia licet in eo solum iubeatur procedi per viam inquisitionis, non restat, quin insinuent posse procedere alijs vijs in illis verbis (etiam ex officio) & in illis (nullo etiam requirente) quia illa ver-

ba implicant casum minus dubium secundum doctrinam notatam ab omnibus in quadam lege iuris civilis; vltima quod dicit Panormitanus, quod multe pene sunt ordinatae contra istos concu-

binarios, unde iudex cognoscens de illis potest eligere penam grauiorem, aut blandiorem secundum qualitatem delicti. Secundo debet notari, quod serua, quam dominus tenet pro concubina, aut habet rem cum ea, potest compellere illum, ut vendat eam, si illa propter suam fragilitatem non audet illi resistere, sic tenet Nauarrus, quem sequitur Fr. Ludouicus Lopez; quod probatur, quia potest compellere dominum ad venditionem propter malam vitam, quam dat ei verberando cum crudelitate; & certum est maiorem persecutionem esse, quæ fit contra animam, quàm quæ fit contra corpus, ut dictum est supra cap. 49. nu. 11.

Monitorium ad Confessarios.

7 Moneo Confessarios, ut venientibus ad eos concubinarijs, exaggeranteis hoc peccatum cum ferat secum ex constitutionibus synodalibus multorum episcopatum annexam excommunicationem reservatam Episcopo, & castigentur penis supradictis, & eorum concubinae præcipiuntur mitti in exilium secundum decretum Concilii Triden. & refert Nauarrus. Secundo aduertant, si habent auctoritatem absoluendi ab hac excommunicatione contra eos fulminata; & moneo eos, ut nolentibus illis relinquere peccatum, si est suspicio, quod redituri sint ad peccatum, negent illis absolutionem, quoniam huiusmodi penitentes nolentes auferre occasionem, certum est non habere contritionem requisitam; ut dicit Siluester. & licet habeant veram contritionem, & secundum iudicium Confessarij cesserit periculum incidendi si peccatum sit notorium, & omnes habeant vehementem suspicionem incontinentiæ, propter scandalum non debent absolui, si omnino non separantur à concubinis, cum secundum legem naturalem, & diuinam debeamus vitare scandalum; sic dicit Siluester, quem sequi-

Nau. in Ma. c. 16 n. 21.

Lop. in inst. con. sc. 1 p. c. 68. l. iustissime ff. de ad. l. edic. c. precipimus 12. q. 1.

Concil. Tri. sess. 24. ca. 8. de reformat. n. a trim. Na. u. i Ma. nu. c. 16. nu. 21.

Sil. ver. concub. narios. q. 2.

Sil. vbi sup.

Ne in c. si quando exco. 11. col. 53. de reser. Cou. in cl. si fur. 1. p. §. 1. n. 5. Salzed. vbi su. pag. 264. Sarm. li. 1 sele. c. 5. nu. 6. Salz. vbi sup. pa. 202. Concil. Tri. sess. 24. ca. 8. de reser. Rosas i epitom. succ. ac 27. n. 19.

Concil. Tri. sess. 24. ca. 8. de reser.

L. et ff. de mu. Pan. in c. & si cler. c. 1. n. 56. de iudic.

Lop. vbi sequitur Fr. Ludonicus Lopez. Vnde
su. 1. p. c. sequitur, quod si concubinarus est emē
20. col. datus, & cessat periculum, & peccatum
259. est occultum, & sic non erit scandalum

Matt. 18.

cohabitando cum illa, poterit absolui,
nisi duo aut tres sint concij eius delicti,
qui scandalizabuntur, si viderint eos si-
mul, tunc enim quamuis emēdari sint,
non possunt absolui, vt dicunt authores
allegati, quia Christus dixit, ne daretur
scandalum vni ex pusillis.

8 Aduertendum vltcrius, quod ad
impediendum hoc vitium, & eradicandam
hanc malam herbam, est necesse,
quod compellant homines pccnuentes,
vt relinquunt prauas mulierum conuer-
sationes, & notent multos dicturos nō
posse se continere, & videri sibi mul-
tum asperum nō visitare saltem, loqui,
aut scribere personis, cum quibus con-
uersantur, aut conuersati sunt, propter
quod promittunt non facturos huius-
modi res mala intentione, aut animo:
quibus debent Confessarij persuadere,
& notum facere, quod sic non abstinēt
à peccato mortali, quia in hoc, quod
volūt eas visitare, & seruire sicut prius,
habent propositum virtuale ponendi se
periculo peccandi mortaliter; & tene-
tur pccnentiarius in hoc casu sub pcc-
na peccati mortalis negare illis absolu-
tionem, si habent voluntatem perseue-
randi in dictis occasionibus, quod totū
debet intelligi, licet peccent peccato co-
gitationis solum, vt aduertit Alcocer.
Alcoc. in sum. c. 7. Verum est tamen, quod si conuersaten-
iuxta si. tur cum dictis personis cum aduerten-
& c. 8. tia, & cautela, vt cessaret periculum, &
scandalum, non bene facere negantes
illis absolutionem.

9 Vltcrius moneo Confessarios, quod
non possunt absolvere concubinam,
quæ non vult desinere visitare concu-
binarium in eius infirmitate, & vult
tenere candelam sua propria manu in
articulo mortis illius, cum sciatur, &
notum sit omnibus esse eius concubi-
nam: imò quamuis nesciatur, non debet
absolui, nisi concurrentibus quatuor
conditionibus. Prima est, quod, qui

teat eam peccati commissi in hac oc-
casione. Secunda, quod habeat firmum
propositum de non redeundo de cæte-
ro ad peccatum. Tertia, quod concipiat
in animo propositum non peccandi
cum illo mediante Dei gratia: licet
sit in occasione peccandi. Quarta, quod
sit magna aliqua causa, per quam non
abstineat ab hac occasione, quas om-
nes tradit Nauarrus non sufficere, si ip-
sa non concipiat animo propositum
exhortandi saltem in generali, & sence-
re illum quem secum habet, quod fa-
ciat penitentiam suorum peccatorum,
vt memoria illorum renouata ipsis prę-
sentibus dicta exhortatio sit quasi the-
riaca contra carnem, & sensum carna-
lium rerum, & praua desideria; quam
doctrinam approbat Frater Ludonicus
Lopez.

Nau. in
Ma. c. 3.
nu. 5. lit.
E, & G,
5. 6.

Lop. in
inst. con-
f. 1. p. c.
21. col.
167.

De Luxuria quoad mulieres publicas,
& amoribus expositas.
Cap. CCIII.

S V M M A R I V M.

*An sit licitum, quod in aliqua parte ciuita-
tis sint domus meretricibus destinatae,
concl. 1. nu. 1.*

*An sit licitum permittere, quod meretri-
ces habeant defensores, concl. 2. nu. 1.*

*An ancilla meretricum debeant absolui,
cum vadunt ad amicos earum cum mi-
tis, & aperiant portam. sternantque le-
ctum, concl. 3. nu. 3.*

Prima Concl. Licitum est guber-
nantibus permittere, quod in a-
liquo ciuitatis loco adsint mu-
lieres meretrices, vt post D. Augustinū
tenet S. Tho. dummodo locus sit con-
formis, & prout à iure ordinatum est,
vt dicit Nauarrus, in quo quidem loco
illis destinato est licitum locare illis do-
mus, non ea intentione, vt offendant
Deum, sed vt in illis habitent, habentes
locatores displicentiam sui peccati, vt
docet idem Nauarrus.

D. Th. 2.
2. q. 100.
ar. 2. Na-
ua. i Ma-
nu. c. 17.
nu. 195.
lit. A.
& c.

2. Secunda Conclusio. Licitum est

Na. c. 17.
nu. 165.
lit. B.

F f 3 per-

permittere, quod huiusmodi mulieres habeant patronos, non ut illis faueant in suis peccatis, sed ut defendant eas ab earum lenonibus, & ut videant, si quæ illarum habeat infirmitatem contagiosam, qui patroni ibi existentes possunt habere stipendium, cum, facto peccato, quo huiusmodi mulieribus tribuitur, sit illis debitum, & sic possunt illud recipere, dummodo absit ab eis dolus, & fraus; quo recepto, possunt dare ex eo suis patronis. Si autem tenentur in aliquibus casibus restituere, videatur in Bulla Compositionis, ubi dixi, quid sufficiat ad tam infamem materiam.

3 Tertia Conclusio. Possunt famuli, & ancillæ seruire meretricibus aperiennes portanti earum amatoribus, dum veniunt ad peccandum cum eis, & quæ contra ipsas adeunt domos illorum, possunt eas comitari, possuntque sternere lectum, in quo sciunt peccaturos, & ferre nuntia, & schedulas ipsarum amatoribus, in quibus sciunt esse preces, quibus eos deprecatur, ut adeant eas, cum hoc totum ordinetur ad peccandum: & possunt ipsæ, aut ipsimet famuli dare illis responsa dicentes, domina mea te deprecatur, ut hac nocte manduces cum illa, quamvis sciant, quod cœna facta peccabunt; quod probatur; quia totum hoc possunt facere huiusmodi famulæ, seu ancillæ, sine peccato mortali non placendo illis de peccatis dominarum, sed ad aliquem bonum finem, hoc est, quia seruiunt, & soluitur illis stipendium, & victus, ut resoluit Nauarrus.

Na li. 5. cõlli. de cõlli. de pœu. & rem cõl. 6. f. 573. Sed quamvis Nauarr. teneat hanc opinionem credo oportere Confessarios vri ea caute, quoniam dato casu quod facere famulos, & ancillas huiusmodi seruitia ex sua natura speculative loquendo non sit peccatum: practice tamen sepe famuli, & ancillæ similium mulierum peccant; tum quia ipsæ incitant homines ad peccata, adherentes illis ut videtur; cum quia ut plurimum huiusmodi ministri harum non sunt honesti, & nemo talis conditionis vellet eis seruire, si esset honestus, & probus. Verum est

tamen, quod opinionem Nauarri admitterem ego libentius in famulis aliquorum hominum bonæ famæ, quos domini solent mittere ad prædictas mulieres cum internuntijs, quia tales saepe habent domi iuvenes honestos, & probos, quibus non tam facile adheret labe, quæ inde nasci solet, & sic videntur mihi posse concordari cum Nauarro, qui contra ipsum insurgunt, inter quos est Angles tractatu de ieiunio, quæst. 7. difficul. 5. quia omnes loquuntur vniuersaliter & absolute; & hic loquor cum modificatione debita huic materię satis probrosæ, ita ut à multis fuerim notatus in hac modificatione propter infamiam materię.

De luxuria ut est adulteriū. Cap. CCIV.

SVMMARIUM.

- Quomodo committatur adulterium & an sit peccatum mort. & an ratione actus tractatur adulter aliquid dare marito; concl. 1. nu. 1.*
- Ad quid teneatur adulter habens aliquam certitudinem de filio suo adulterino, ibi.*
- An adulteri in articulo mortis teneantur meliorare legitimos ratione legitime debita ab adulterinis, ibid. nu. 2.*
- An restituente uno adulterorum in integrum marito damna ratione filij adulterini, teneatur alter ad restituendam aliquam partem, ibid. nu. 3.*
- An teneatur adultera manifestare filius, quid sit habitus de adulterio non habens, quo recompenset damnum, quod euenit, concl. 4. nu. 4.*
- An adultera non valens restituere, teneatur manifestare delictum cum magno damno sue famæ, sciens quod sic inde fiet restitutio concl. 5. nu. 5.*
- An infamata de adulterio credens sine periculo posse reuocare delictum teneatur reuocare, ut fiat satisfactio pro adulterino filio debito, concl. 6. nu. 6.*
- Quid facere debeat adultera non obligata manifestare delictum, ut possit restituere damnum secutum ex filio adulterino, concl. 7. nu. 7.*

An

An teneatur filius adulterinus credere matri dicenti esse filium adulterinum. conclus. 8. num. 8.

An sit licitum occidere uxorem committentem adulterium, concl. 9. num. 9.

An si mulier vivente marito, aut post mortem vivat luxuriose, amittat bona obienta durante matrimonio & dotem. concl. 10. num. 10.

An liceat marito accipere id quod dat ei adulter, ut taceat, & consentiat conclus. 11. num. 11.

Quid sit factura vxor, cui maritus applicat pectori pugionem, ut confiteatur adulterium, concl. 12. num. 12.

An peccet iurans non esse adulteram cum fecerit penitentiam peccati sui, conclus. 13. num. 13.

Ad explicationem eius, quod dici debet, notandum est, quod adulterium accidit; quando homo solutus habet rem cum muliere nupta, aut homo vxoratus cum muliere soluta, aut denique, quando ambo sunt matrimonio coniuncti: hoc supposito ponuntur sequentes conclusiones.

Prima Conclusio. Adulterium est peccatum mortale, & ratione eius non tenetur adulter restituere quicquam marito; sic tenet Medina, quia hoc peccatum, quamvis sit iniustitia non est tamen huiusmodi, ut soleat compensari; si tamen adulter intelligit filium natum ex ipso actu, & quem adultera ait esse filium suum, tenetur restituere totum, quod maritus expendit, aut quod impendit hospitale, in quo educatur, nisi paupertas adulterorum fuerit tanta, ut excusetur ab hac obligatione: tenetur etiam restituere filiis legitimis mariti totam hereditatem, quam habuit filius adulterinus, & per consequens tenetur restituere dotem, quam dedit; & totum, quod impendit in nuptiis filiae adulterinae, ut post S. Antoninum resolvit Navarrus, & Med. contra Sotum, qui negat hoc, non advertens, quod adulter fuit causa propinqua satis huius damni & quod ad hoc, ut aliquis teneatur restituere aliquod

quod damnum, sufficit fuisse causa satis propinqua eius; tanto magis, quod actus adulterii ex se ordinatur ad generationem, & per consequens est medium damni, quod filius illegitimus effecit, quod adulter debet restituere, non tamen in integrum, sed secundum arbitrium boni viri, qui debet obligare ad maiorem vel minorem certitudinem quam habet adulter, quod filius, aut filia sit sua, ut tenet Corduba, quem sequitur frater Ludovicus Lopez: supradictum enim intelligitur, quando adulter habet aliquam certitudinem, quod natus sit suus, si enim dubitaret de hoc cum causis sufficientibus dubitandi, scilicet quia scit matrem cognovisse alium hominem eodem tempore, ad nihil teneretur, ut dicit Navar.

2 Secunda Conclusio. Adulter, aut altera, damnificans filios suos legitimos, tenetur in articulo mortis meliorare eos, non quantum legitima pars valet, quam habuit filius adulterinus, sed aliquid minus secundum arbitrium boni viri, & si in articulo mortis adultera restituerit partem suam, adulter tunc tenebitur ad minus; quia potest esse, quod filius legitimus moriatur vivente patre putativo, qui haereditabit partem suam secundum iuris dispositionem,

3 Tertia Conclusio. Restituente primo adultera in integrum marito, non tenebitur adulter ad restituendam aliquam partem, quoniam totum id quod illa restituit marito, in utilitatem aliorum filiorum legitimorum resultat, cum debeant habere hereditatem patris, & sic restituente prius adultero non tenebitur adultera (opposito, ut plurimum accidit, quod commisit adulterium sollicitata ab adultero.

4 Quarta Conclusio. Non tenetur adultera manifestare adulterium, quod commisit, si habet, quo possit compensare damnum, quod inde evenit; si autem id non habuerit, & putat, quod reuerens filio, aut alius, sit facienda debita compensatio, tenetur ad illud: nisi ex revelatione exponat se periculo amissionis vitae,

Cor. de casib. q. 102. Lopez ubi sup. l. p. c. 96

Nav. v. bi sup. num. 48

Med. in sum. fol. 119.

Nav. in ma. c. 16 n. 47. & 48. Med. ubi sup. f. 121. Sot. li. 4. de iust. q. 7. ar.

c. officij
de pen.
& rem.
Sot. vbi
sup. ar. 2
ad 1. Co
ire pec
catū, 1.
p. fo. 40.
Cord. 1.
1. q. 13.
med. in
sum. fol.
121.

Cor. v-
bi supr.
Lop. v-
bi sup.

Gut. in
q. 1. can.
c. 38.

famæ ve; immò addunt homines docti teneri eam ad reuelandum, quamuis cum aliquo detrimento suæ famæ, credensque quòd sic allatura sit remediū negotio, cum sit ipsa mulier infamæ cōditionis, & filius sit habiturus aliquod magnum primogenium, quoniam quāvis contrarium sit definitum in iure, debet tamen ius intelligi loquendo regulariter, & non in casu hoc particulari, vt dicunt Sotus, Couar. Corduba, & Medina, & addunt aliqui quod et cum periculo suæ vitæ teneatur adultera reuelare delictū, quando ex eius occultatione constaret aliquod Regnum deuolendum filio adulterino. Verum est tñ, quod quo ad hoc omnes tenent contrarium, quia nemo cum discrimine vitæ teneatur restituere bona, quæ ab alio iniuste surripuit, nisi forte propter eam manifestationem veritatis evitarentur lites, bella, & seditiones in Regno; quia in hoc casu teneretur manifestare, præferens pacem, & bonum commune Regni bono suo particulari.

5 : Quinta Conclusio. In casu, quod adultera non habeat, quod possit restituere, & manifestante ipsa rem, & delictum, fieret restitutio, nō tenebitur manifestare cum magno, detrimento suæ famæ, licet sciat pinguem hereditatem competere filio illegitimo, si filius legitimus est etiam filius eius, cum filius propter honorem matris teneatur perdere hoc, & multo plus; vt dicit Corduba cum multis aliis, quod limitat Fr. Lud. Lopez, quod non habeat locum in casu, quod magna aliqua hereditas fuisset pingue primogenium, & in casu, quod ipsa esset mulier non probæ famæ, & maritus ipsam ante matrimonium cognouisset, quod mihi videtur esse multum rationi consentaneū: secundū quā rōnē debet regulari res morales, quidquid dicat in hoc puncto Gutierrez.

6 : Sexta Conclusio. Si huiusmodi mulier etiam infamata de adulterio, & credit, quod sine periculo aliquo potest reuelare delictum, & quod maritus & filius credentei, teneatur reuelare vt fiat

aliqua sufficiens satisfactio, sic dicunt Nau. & Cou. & idē debet dici, si credat hæc mulier, quod filius suus, cū sit probus & studiosus, talēq; putans matrem suā, crediturus sit ei, & quod nolle hereditatem, vt dicunt Nau. & Corduba.

7 : Septima Conclusio. In casu, quod adultera non teneatur ad manifestandū crimen, si vult restituere damnum teneatur id facere aliis modis, v.g. inducens filium vt ingrediatur religionem, vt nō hærediter, aut si hærediter, qd statim renuntiet in tempore significato a Concilio Tridentino vt consulit Sotus, quod teneatur persuadere rationibus quibus sit possibile, vt affirmat Cord. contra Sot. cum teneatur per omnes vias possibiles inuenire modum, quo filii legitimi remaneant sine damno. Teneatur et per suadere ei, vt fiat ecclesiasticus, vt sic habens beneficium ecclesiasticum, quo possit sustentari, renuntiet fratribus partem legitimam hereditatis, & si adhuc filius noluerit id facere, ex bonis paraphernalibus, quæ habet ultra dotem, det marito, & filijs legitimis, quod teneatur compensare illis pro damno: quæ bona, si non habeat, demere debet de impensis suis in victu, vestitu, & contenta sit solum necessariis; curet præterea augere bona mariti cum sua industria, & labore, & si nec hoc prouerit facere, legare poterit filijs legitimis illā partem, de qua disponere poterat pro anima sua secundum ius, aut legare extraneis, & sic poterit legare filijs legitimis tertium, & quintum, quod illic ceditur per leges huius Regni Castellæ, & si nil potuerit facere, sufficit secundum Scotum quod habeat contritionem.

8 : Octaua Concl. Non teneatur filius adulterinus credere matri dicenti esse adulterinū, quia natus est in domo patris putatū, sicut ceteri, & ideo non debet Confessarius consulere ei, vt credat matri suæ, quia si credit matri, tenebitur restituere hereditatē filijs legitimis: dubius aut existēs poterit eā licite retinere quia semper est melior conditio possiden-

Na c. 16
num. 46
Cou. in
reg. pec
catū in
prin. n.
6. Na. v-
bi supr.
num. 47
Cor. de
casib. q.
102.

Soto in
4. d. 15.
q. 2. a. 4.
& lib. 4
de iusti.
q. 7. ar. 2
ad 1.
Cor. v-
bi supr.

fiden.

fidētis, sic dicit Medina. Quę doctrina, vt sit vera, debet explicari secūdum illam Soti, qui quamuis dicat illū non teneri credere matri, quamuis iuret illud: si tamen tenet notitiam, quod pater erat absens, quando ipse conceptus fuit, & quod ideo non potuit illum gignere, aut si habet alia indicia tam urgentia, vt possit credere matrem suam dicere ei veritatem, tunc tenebitur credere ei in foro interiori, & renunciare hereditatem, licet in foro exteriori, fuerit ei à iudice adiudicata; quod puto verū esse, quia credere matri suę in hoc casu non est stultitia, aut leuitas. Hinc infertur, quod talis filius non poterit in hoc casu initiari ordine sacro sine dispensatione illius, qui potest dispensare in irregularitate illegitimitatis, vt resoluit Nauar. in quodam Consil.

9 Nona Conclusio. Licitum est patri, & marito, occidere filiam, & vxorem, quę committunt adulterium, vt determinatum est in iure, si inueniant eas in actu delicti, custodientes & obseruantes sollempnitates requisitas ab ipso iure; & sic si maritus auctoritate iudicis, probato legitime adulterio occiderit adulteros, qui sibi traditi sunt, non peccat, vt post alios tenet Sotus, & Veracruz; quod procedit, quamuis adulteri fugerint, quia condemnati in absentia, cum sint à iudice, potest maritus eos occidere, vbicunque eos inuenerit, nisi etiam ipse maritus fuerit etiam de adulterio conuictus, quia in hoc casu nō poterit iudex cōdemnare ad mortem. Supradictum autem intelligitur, si maritus occidit eos zelo iustitię, & nō odio, quo eos prosequitur, quia tunc peccaret mortaliter, vt dicit Guttier. sicut etiā peccat mortaliter maritus occidēs mulierem propria auctoritate, licet reperiatur in fragranti delicto adulterij, licet id faciat zelo iustitię, & sine odio, quia quamuis lex civilis permittat ei id facere sine supplicio, huiusmodi tamen permissio non liberat à peccato, vt dicit

D. Thom. & alij multi quos referunt Couar. & Nauar. & Guttier

10 Decima Conclusio. Mulier committens adulterium viuente marito, aut post mortem eius viuens luxuriose amittit non solum bona lucrata durante matrimonio, sed etiam dotem, sic tenet Perez, Ant. Gomez, Sot. & Couar. & confirmat id quędam lex nouę compilationis, quod procedit, quamuis matrimonium sit putatiuū. Ad hoc tamen est necesse, quod maritus procedat cum auctoritate iudicis, quoniam si occidit vxorem propria auctoritate reprensam in actu adulterij, non habebit dicta bona, vt aperte ordinatur in quadā lege Tauri: & ratio est, quia dicta pena non incurritur ipso facto, sed per sententiam legitima probatione præmissa, vt dicunt DD. allegati.

11 Vndecima Conclusio. Homo, qui bis aut ter reperit vxorem cum aliquo homine, & dato illi ab adultero aliquo pretio parit illis; non peccat euitans scandalum, & occasionem reincidenti in adulterium, nec tenetur restituere, quod ab adultero recepit, quia renuntiauit ei ius, qui habebat accusandi illos de peccato commisso, non autem id quod postea committere possent; & quamuis renuntiaret ei ius accusandi etiam in posterum pro aliqua quantitate nummorum, non tenetur restituere ipsi, sed pauperibus, vt tenet Siluest. & Nauar. Verum est tamen, quod si obueneriam prædicto pretio factam putat homo, quod adulter capiet occasionem cogno-scendi vxorem suam maiori libertate, peccat mortaliter parcēs eis ob dictum pretium, & condemnatus ille maritus à iudice tanquam homo, qui propter pecuniam permittit vxorem suam adulterari, tenet obedire sententię in foro cōscientię, vt tenent Corduba, & Fr. Ludouicus Lopez.

12 Duodecima Conclusio. Vxor requisita à marito, an commiserit adulterium, vt illam occidat, potest respondere se non commisisse, si scit, non commisisse heri, quia sic intelligens non mē-titur, vt neruose defendit Nauar. contra Sot. vbi dicit posse affirmare su-

Couar. d. sp. 2. p. c. 7. §. 7. num. 9. Nau. ca. 15. nu. 13 in fin. Gut. l. 2. præf. q. 1. nu. 22. Perez in l. 4. ad fi. §. viuere & latius venmē-runierō-tij. lib. 8 ordin.

Gom. in l. 52. Tauri, n. 80 & in l. n. 81. ar. nu. 46. Soto l. 8 de iusti. q. 1. ar. 2 d. 2.

Cou. de spon. 2. q. 56. n. 1. 2. & 4 l. 2. ti. 10 l. 8. recopilat. 82 Tauri. Sil. ver. accusat. q. 6.

Nau. ca. 15. n. 32.

Cord. d. casib. q. 77.

Lop. i in ltr. neg. li. 1. c. Nau. in c. humanae q. 5. q. 11. n. 9

pra.

Nau. li. 1. cōst. tit. de filiis ptesby. const. 1. fol. 65.

Soto in 2. d. 37. q. vnica ar. 3. cō. 3. & li. 5 de iusti. q. 1. ar. 3. ver sub-sequitur de viro. Veracr. in suo speculo coniug. 2. p. art. 24. lit. C. c. 159.

D. Thom. 4. d. 37.

prædictum etiam cum iuramento, allegans parte pro sua D. Hier. Greg. & Thom. Ricard. Scotum, & alios graues Doctores.

Nau. in
Man.ca.
nu. 18.
Silu. ver-
bo iura-
men. 2.
§. 8.

13 Decimatertia Conclusio. Peccat mortaliter adultera, quæ post confessionem peccati iurat marito esse liberā, & immunem ab illo crimine putans esse sibi remissum, sic tenet Nauarr. & est opinio Silu. & probatur, quia secundum opinionem omnium Theologorum nemo potest in hac vita tenere certitudinem moralem, quod sit in gratia: & quod sua peccata sint illi condonata, & si non habet certitudinem moralem, non potest iurare.

De Luxuria, ut est sacrilegium.
Cap. CCV.

SUMMARIVM.

An committat sacrilegium, qui in Ecclesia solum habet actus interiores libidinosos. concl. 1. num. 1.

An sit sacrilegium habere rem cum muliere, vel viro religioso, aut cum ordine sacro initiato, concl. 2. nu. 2.

An habere rem cum moniali, aut cum clerico ordinis sacri sit reservatum Episcopis, ibid.

An sit sacrilegium cognoscere mulierem in dormitorio alicuius monasterij, concl. 3. num. 3.

PRima Conclusio. Qui in Ecclesia habet interius actus libidinosos, non vult autem adimplere appetitum suum in Ecclesia, sed extra, non committit sacrilegium, & sic non tenetur confiteri hanc circumstantiam; committunt autem contra sacrilegium, qui extra ecclesiam habuerunt huiusmodi cogitationes cum proposito adimplendi in Ecclesia, unde tenentur confiteri hanc circumstantiam, ut dicit Nauarr. Hinc sequitur, quod qui extra Ecclesiam existens habet cogitationem occidendi, aut iurandi in Eccle-

Nau. in
Man.ca.
6. nu. 9.

sia, tenetur confiteri hanc circumstantiam, & contra non tenetur eam confiteri, si in illa cogitavit facere extra eam. Sequitur secundo, quod nec verba, nec inspectiones inhonestæ habitæ in Ecclesia sunt sacrilegia, quarum circumstantia debeat exprimi: verum est tamen, quod si adfuerint tactus impudici in partibus inhonestis corporis, quamvis non sit pollutio ex ijs sequuta, est circumstantia necessaria ad confitendum, ut post Silu. tenet Nauarr.

2 Secunda Conclusio. Sacrilegium est habere rem cum moniali, aut mulierem secularem cum religioso, aut cum ordine sacro initiato, sic tenet Nauarr. Et est notandum, quod quando Episcopi reservant sibi sacrilegium, non videntur reservare coniunctionem cum moniali, aut cum clerico ordinis sacri, ut dicit Frater Ludouicus Lopez. Debet etiam notari, quod monialis, quæ ante professionem habuit aliquem actum carnalem, aut pollutionem volutariam, peccat recipiens velum consecrationis sine dispensatione Episcopi, aut sine alia honesta cautione, ut dicit Siluest. Debet etiam notari, quod actus carnalis habitus in Ecclesia polluit eam, ut infra dicitur.

3 Tertia Conclusio. Non est sacrilegium cognoscere mulierem in dormitorio alicuius monasterij, quoniam monasterium est quartæ speciei rerum sacrarum, & si contrarium diceretur, sequeretur, quod actus carnalis commissus in aliquo prædio Ecclesiæ, & domibus eius, esset sacrilegium, quia huiusmodi res etiam sunt de quarta specie rerum sacrarum, & non obstat, quod actus carnalis, qui committitur in cæmeterijs Ecclesiarum, sit sacrilegium, quia cæmeterium, & Ecclesia sunt res sacræ

tertiæ speciei, ut post Sanctus Thomas tenet Nauarr. quem sequitur Cordoba.

Nau. v.
bi supra
nu. 17.

Nau. v.
bi supra
nu. 15.

Lop. i in
fr. cōsc.
1. p. c. 73
col. 494

Sil. ver.
consecr.
virginib.
q. 1.

Nau. in
Man.ca.
26. n. 4. §
interro.
Cord. d
cal cōsc.

De

De Luxuria ut est stuprum.
Cap. CCVI.

S V M M A R I V M .

Quid sit stuprum, & quomodo committatur solo actu interiori, & si teneatur virgo quando accusatur de aliquo actu libidinoso manifestare, quod sit virgo, conclus. 1. num. 1.

An teneatur clericus stuprans virginem dotare eam conclus. 2. num. 2.

An sit obligatio dotationis consentiente ipsa in stuprum, conclus. 3. num. 3.

An sit obligatio dotandi virginem, qua inuenit post stuprum maritum a quo bonum, & honore praeditum, ac inuenisset virgo existens, conclus. 4. num. 4.

An nolente virgine stuprata nubere ei, qui cognouit eam, teneatur ipse dotare eam, conclus. 5. num. 5.

Quis ordo seruari debeat in restituendo virgini corruptae, conclus. 6. num. 6.

An peccet, qui fecte contrahit cum aliqua ad effectum solum violandi eam, & an sit necesse, quod viro consentiente mulier de nouo consentiat, conclus. 7. num. 7.

An contrahens fecte cum aliqua, & postea ducens aliam cum animo contrahendi, valide contrahit cum secunda, ibid.

An dictus sic contrahens teneatur de damno facto prima, ibid.

An qui promisit ducere aliquam in uxorem sine animo adimplendi, teneatur eam ducere promittente ipsa cum animo adimplendi, & sic cognoscit eam, conclus. 8. num. 8.

An qui promisit contrahere cum aliqua sine animo adimplendi, teneatur eam ducere si habuit eius virginitem, conclus. 9. num. 9.

An cognoscens virginem si habita copula promisit ducere eam, teneatur accipere illam in uxorem, licet dicat inuenisse corruptam, conclus. 10. num. 10.

An qui prius voto facto Religionis, promittet virginem matrimonium, teneatur hanc ducere, ibid. conclus. 11. num. 11.

An illa, quaecum fecto titulo virginittis se fecit dotari ab aliquo diuite, qui duxit eam, teneatur ad restitutionem dotis, ibid. num. 12.

AD explicationem eius, quod debent dici in hoc capite nota, quod stuprum est, quando cognoscitur virgo, & sic propter ruptionem figilli virginalis est peccatum speciale, & non sufficit virum esse virginem, ut post D. Thom. tenet Caiet.

1. Prima Concl. Non solum est stuprum, quando virgo mulier consentit in actu carnalem, sed etiam quando interior consentit in eum, & sic quando confitetur aliquem actum interiore consensu carnalis, teneatur confiteri hanc circumstantiam, quod sit virgo, ut tenet Nau. Med. & Frat. Lud. Lop. quae opinio speculative non potest negari esse vera, quia eiusdem speciei est actus inferior, ac exterior, & sic si exterior actus est stuprum, sic etiam erit actus interior; sed tamen quo ad practicam confitendi hanc circumstantiam est diuersitas opinionum, quia Sotus dicit, quod peccans actu exteriori tenetur confiteri talem circumstantiam, si autem peccat solum actu interiori, non tenebitur declarare: Alcocer sequens Sotum tenet non teneri confiteri illam circumstantiam, quia si mulier est in possessione, quod sit virgo, quamuis non explicet circumstantiam, iam explicat sufficienter suum peccatum, etsi non est virgo non est necesse, quod declararet, quia dicens non esse virginem videtur excusare aliquo modo suum peccatum: sed tamen contra hanc rationem obstat sequens ratio, quia quamuis circumstantiae diminuentes peccatum non debeant de necessitate exprimi, quae tamen ita diminuunt, ut mutent speciem, non debent taceri; & ideo si haec mulier non est virgo, debet illud dicere, quia huiusmodi declaratio ita minuit peccatum, ut non sit stuprum. Hinc sequitur quod opinio Nauarr. secundum supradictum debet in totum sequi, & praticari; sed tamen

D. Th. 2.
2. q. 154.
art. 6. &
ibi Caiet.
tan.

Sot. in 4.
d. 18. q. 2.
art. 4.
Alc. in
sum. ca.
20 n. 72.

Caiet. 2.
2. q. 154
art. 6. in
resp. ad
5. dub.

men compatiens infirmitati, & fragilitati humanæ, viso quod mulieribus (quia sunt verecundæ) sit graue declarare, quod non sunt virgines, quando consentitur aliquem actum interiorem consensus carnalis, quia dicentes non esse virgines, consentitur peccata, quæ fecerunt, non obstante quod iam alias confessæ sunt, admoneo Confessarios, ne constringant eas confiteri huiusmodi circumstantiam, quia opinio est Caietan. quod ruptio sigilli virginalis in muliere solum mutet speciem, quando est sub potestate parentum, cum in hoc casu efficiatur minus idonea ad matrimonium, & egeat maiori dote. Hinc sequitur secundum hanc opinionem, quod solum à mulieribus, quæ sunt sub potestate patris, tenentur petere, ut confiteantur hanc circumstantiam, non autem à monialibus, & ab alijs aliorum statum, quæ non sunt sub patris potestate, & ideo debent interrogare Confessarij penitentes, si sunt sub potestate parentum, immo & in hoc casu non conuenit hoc interrogare, quando timetur, quod virgo præ pudore non dicet veritatem, ut sæpius contingit, & in hoc casu utatur Confessarius debita prudentia, cum sit diuersitas opinionem doctorum, & secundum iudicium suum poterit uti nunc vna opinione, nunc alia.

Nau. vbi
sup. c. 16
n. 16. &
18.
Cord. l.
1. qq. q.
23.
Nau. vbi
sup. supra
n. 19.
Cord. vbi
sup. supra
ver. quæ
tum.
Salz. in
prac. cr.
ca. 33. p.
23.

2. Secunda Conclusio. Clericus corumpens virginem ipsa consentiente, tenetur in foro exteriori dotare eam, ut post alios tenet Nauarrus, & Cordubas, si vero aliquis blandis precibus, & vehementibus peruationibus deceperit mulierem, quæ communiter reputatur virgo, & cogauerit eam carnaliter, cū patiatur in hoc non paruam iniuriam, quamuis in foro interiori non teneatur dare ei aliquid ratione virginittis, tamen ratione damni, quod in illa efficit, & in eius fama, tenetur facere ei aliquam compensationem secundum arbitrium boni viri, ut tenent Nau. Cordub. & Salzedus.

3. Tertia Conclusio. Quando virgo

consentit in stuprum, non est obligatio restitutionis, ut tenet Sotus quem sequitur Salzedus contra Medinam, qui dicit, quod non solum debet restituere ei damnum, sed quod tenetur eam ducere uxorem, quamuis ipsa rogauerit eum cum corpore suo: sed tamen contra Medinam facit, quod consentienti non fit iniuria, & nostra conclusio procedit, quamuis huiusmodi virgo sit sub cura parentum, ut dicunt Sotus, & Veracrux. Debet tamen hoc intelligi, quando ipsa amittit virginittatem tam occulte, quod non patitur infamiam, neque amittit posse nubere, quoniam si patitur aliquod dampnū, tenebitur, qui corripit facere aliquam satisfactionem secundum arbitrium boni viri; & ratio est, quia existente hac virgine sub tutela patris, quamuis ipsa consentiat, non remanet, quin faciat ei aliquam iniuriam, cū debeat illam dotare; de s autem, quam ille habet preparatam, non sufficit, si publicetur eius leuitas, & defectus, nisi augeatur dos ab eo, qui eam corripit, sic tenet Salzed. allegans alios, cuius opinio debet sequi, quamuis Petrus de Nauarr. sine ratione sufficienti dicat, quod in hoc casu non tenetur, qui corripit, ad aliquam satisfactionem. Supradictum procedit, quando virgo se obtulit, aut fuit rogata precibus leuibus, non autem, quando fuit persuasa precibus multum importunis, quoniam ad effectum dandi dotem, si uimis fuerit sollicitata, habetur pro constricta, sic tenet Salzed. quod est verū, quando huiusmodi preces fiunt à persona, cui ipsa non posset contradicere, ut si fuisset dominus, & ipsa eius vassalla; aut alius, à quo sperat habere magna beneficia, non autem si esset alius, qui careat huiusmodi qualitatibus, quia non est mulier, quamuis corrupta, quæ consentiat in hunc actum, nisi rogata, ut aduertit Petrus de Nau. Verum est tamen, quod si his precibus fuerit decepta (sue sit, qui decepit, dominus eius, siue quicumque alius) tenebitur facere satisfactionem, ut dictum est in præterita conclusione.

Quar-

Sot. li. 4.
de iust.
q. 7. ar. 1
Ipe. con-
i. 3. par-
tic. 19.

Salz. vbi
supra.
Nau. l. 2.
de rest.
ca. 3. nu.
438.

Salz. vbi
supra.

Nau. vbi
sup. nu.
445.

4 Quarta Conclusio. Qui corrumpit virginem, tenetur eam ducere in uxorem, aut dotare eam sufficenter, si ab illo coacta fuit, nisi in casu, quod post dictam vim inueniat maritum, tam diuitem, & ingenuum, ut inuenire posset existens virgo; hanc opinionem post alios tenet Antonius Gomez, Nauarrus, & Cord. quod probatur, quia nullum damnum huic mulieri euenit, & si forsitam cognita veritate à marito, vexet eam, tunc ad illum placandum debet ei aliquid dare secundum arbitrium boni viri, ut tenet Corduba, quæ sequitur Salzedo: si autem hæc mulier, quæ fuit coacta, recepit dotem ab eo, qui corrumpit eam, quamuis postea inueniat maritum æquæ bonum, & diuitem, ac si esset virgo, nullo habito respectu ad dotem supradictam, non tenetur tamen restituere dotem ei, qui dedit illam, quia sicut ille, qui tenetur dare alimenta alicui personæ, si non det prædicta alimenta illi personæ existenti in necessitate, non tenetur post ea dare transacta necessitate, aut suis heredibus, si ipsa persona moriatur, quia illud erat debitum personale, & subsidiarium, attamen receptis semel prædictis alimentis non tenetur ea restituere, quâuis cesset præfata necessitas; sic huiusmodi corruptor tenetur dotare illam virginem de iustitia subsidaria, & inueniente ipsa maritum qualem diximus cessat prædicta obligatio, nihilominus si promittat corruptor, aut det prædictam dotem, ideo non cessante necessitate per ingressum religionis sine dote, aut receptione mariti tenetur restituere prædictam dotem, sic tenet Petrus de Nauarra.

5 Quinta Conclusio. Si nolit pater virginis, aut ipsa virgo nubere ei, qui coegit, & corrumpit eam, non tenetur stuprator dare ei necessaria ad inueniendum maritum æqualis conditionis, si ipse sit homo honore præditus, & qui iniuste repudiatur; si vero iuste ab illis repudiatur, quia est infimæ sortis, aut propter alios respectus, tenebitur dare ei, quod est necessarium ad inueniendum mari-

tum æqualem ei virgini, quoniam non est iustum, quod recepta vna iniuria ab illo, qui corrumpit eam, recipiant & aliâ, nubendo ei, qui non est pauper, & secundum hanc distinctionem, & modum respondendi concordant Couar. & Gutierrez. duas opiniones, quæ sunt inter Panormitanum, & Ioannem de Anania super hoc puncto.

6 Sexta Conclusio. In casu, quod aliquis teneatur dotare virginem, quam corrumpit, hunc ordinem debet obseruare, si eius pater est pauper debet dare dotem integram secundum qualitatem eius virginis, & consuetudinem loci, & secundum possibilitatem corruptoris; si tamen pater est diues, non videtur rationabile, quod ex huiusmodi sinistro casu ipse lucretur totam dotem; sufficit ergo, quod detur ei id, quod patri est magis de præsentis necessarium ad locandam eam, sine quo locaret illam virginem existentem, quia in hoc passa est damnum: etsi pater voluerit amplius pro iniuria, quæ illi fuit irrogata, etiam debet illi retribui, ut docet D. Tho. Caietan. & Couarruias.

7 Septima Conclusio. Peccat grauissime ille qui sine intentione nubendi, spondet per verba de præsentis coram parochio, & testibus alicui virgini ad effectum solum cognoscendi eam, & violandi, ultra quod obligabitur in foro exteriori habitare cum illa, & in foro conscientie tenetur ratum habere matrimonium, ut dicit Nauarrus, & consentiente ipso denovo non est necesse, quod mulier de nouo consentiat, neque sunt necessarii Parochus, & testes, ut dicit idem Nauarrus, & si duxerit aliam animo contrahendi, ante ratificationem primi, erit tam validum hoc secundum, quod nec per censuras, nec alia via poterit compelli, ut habitet cum prima, cum non sit eius uxor, & sic nullum aliud habet remedium, nisi conferre se in Regna extranea, aut si non est consummatum matrimonium cum secunda ingredi religionem, ut dicit Paludan. procurans per omnes vias ei possibiles compensare

Cou. in 4. 2. p. c. 6. §. 9. n. 11.

Gutt. 1. qq. can. c. 37. in fine.

D. Tho. 2. 2. qu. 154. ar. 6 & ibi Caiet. Cou. vbi supra nu. 15.

Nau. in Man. c. 2 nu. 76.

Pal. in 4. 27. q. 2.

Gom. in l. 80. Tau. nu. 21. Nau. & Cord. vbi supra c. 16. nu. 19. Cord. vbi supra Salz. vbi supra cod. c. 85. p. 283.

Nau. vbi supra nu. 485.

fare damnum, quod fecit primæ, ut dicit Couar. cum communi.

8 Octaua Conclusio. Si aliquis promittat huic mulieri ducere eam sine animo adimplendi verbum promissum, & ipsa promissit cum animo adimplendi, & sic cognoscit eam, tunc tenetur ducere eam in uxorem, licet non inueniat eam virginem, si sciebat non esse virginem, ut dicunt Sotus, & Nau. quia ubi est contractus, & mutua obligatio, tenetur unusquisque contrahentium facere verum, quod promissit. Dixi autem,

sciens non esse virginem, quia si putabat virginem, & postea inuenit eam corruptam, non tenetur adimplere promissum, ut dicunt Cordub. & Verac. & aliqui Thomistarum modernorum. Verum est tamen, quod tenetur restituere damnum, si aliquod passa sit, ex eo quod erat in possessione, quod esset virgo, nec etiam tenebitur ducere eam, quamvis inueniat eam virginem, & sit in possessione talis opinionis, si ipse sit homo nobilis, ipsa autem infimæ conditionis, quia licet ipse promissit, debebat tamen ipsa putare quod non esset adimplendus illud, & sic videtur quod virtualiter consensit: quod ego limitarem, nisi in casu, quod huiusmodi mulier ignobilis diceret homini nobili, non faciam hanc rem, nisi dederis mihi schedulam tuo nomine, & propria manu firmatam, in qua promittas mihi sub fide nobilis, & Christiani, quod sis ducturus me uxorem; quia in hoc casu noluit ista mulier virtualiter falli; sicque responsum fuit per viros grauissimos in quodam casu, qui euenit cuidam equiti ex nobilibus horum Regnorum Hispaniæ. Non tenetur autem ducere mulierem ignobilem, quæ non petiuit huiusmodi chirographum, quamvis ipsa in actu, quo voluntarie consensit, ignoraret eius nobilitatem, sed sufficit eam dotare, quia non tenetur hic nobilis dare ei plus dotis, quam ipsa meretur: certum enim est, quod si obligatur ad ducendam eam, quod etiam obligatur ad maiorem dotem cum det ei paritum, quem sine co-

piofa dote obtinere non posset alia mulier: dos autem, quam illi tenetur dare, relinquitur arbitrio boni, & prudentis viri, ut supradictum est. Nec tenetur homo quamvis æqualis conditionis ducere mulierem ab ipso corruptam promittens ei matrimonium ad finem solū habendi, & cognoscendi eam, quando timetur, quod matrimonium sit in malum terminaturum, quia cognouerit esse mulierem facilem, & leuem, ut dicit Nauarrus, quia in hoc casu, quamvis sponsalia fuerint vera, non est tamen obligatio adimplendi.

9 Nona Conclusio. Quando non fuerunt facta sponsalia, sed solum homo promissit ducere eam ad finem cognoscendi sine intentione adimplendi; quauis aliqui dicant, quod nec ratione promissi præcise, nec ratione damni tenetur ducere eam, sed solum dotare eam in illo, quo possit inuenire matrum qualem inuenisset ante iacturam virginitatis, & famæ, tamen veriori opinio, & quam sequor, ut meliorem, & multum probabilem est, teneri adimplere promissum ducendo eam, quia parti læsa conuenit facere magis quam decere priori; quod debet intelligi, si habuerit eius virginitatem, quia si ea carebat, non debet astringi ducere eam, si promissit animo solum cognoscendi cognoscens de facto eam, ut tenent Cord. & Verac. & patet prædictum, quia si aliquod damnum passa est, alia via debet, & potest refarciri.

10 Decima Conclusio. In casu, quod aliquis cognoscit aliquam mulierem virginem, & habita copula promissit ducere eam, & ipsa alleget, quod habuit suam virginitatem; ipse vero respondeat inuenisse corruptam, tenetur ducere ipsam, si ipsa velit, nisi ex matrimonio timeatur aliquod inconueniens, aut debet dare ei aliquem honestum modum viuendi, viso quod est dubium, si habuit eius virginitatem; sic tenent Cor. Nauarrus, & Sotus, quamvis Adrianus incedat alia via. Hinc inferi Cor. quod si aliquis iurauit alicui mulieri, quod ducturus esset

Nau. v. bi supra c. 16. numero 18

Cord. & cal. cōsc. q. 49. Spec. cō iug. vbi supra.

Cord. vbi sup. q. 47. Nau. in sū c. 16. hum. 18. Sot. 14. d. 19. q. 1 art. 3.

esset eam uxorem, si inuenisset eam virginem, & postea cognouit eam sepius, non teneretur eam ducere, si ab aliqua amica eiusdem mulieris cognouit, quod deceperat illum dicens esse virginem, cum nō esset; quamuis verum sit, quod in foro exteriori viso, quod cognouerit eam, & constaret ex iuramento aliud indicaretur, vt dicunt Sotus, & Frater Ludouicus Lopez: quod intelligitur, si hic homo putabat esse virginem, quia si suspicabatur non esse virginem ex eo, quod habuerat amicitiam alterius hominis, tunc tenebitur implere iuramentum, sicut etiam teneretur, quādo cognouit eam, postquam cognouit non esse virginem; quia cum copula videtur confirmare promissum, quamquam penetraret eum eius copula, eo quod sciuerat non esse virginem.

Lop. i in
str. cōsc.
1. p. c. 77
col. 220.

e. rursus
qui cle-
rici, vel
voven-
tes.

Nau. li. 4
conf. 21.
fol. 277.

11 Undecima Conclusio. Ille, qui voto facto religionem ingrediendi, promisit alicui virgini ducere eam, ad finē solum cognoscendi, in quo ipsa statim consensit, & remansit infamata, maiorem obligationem tenet adimplendi votum, quam ducere eam, vt colligitur ex iure, nec obstat quod talis mulier est infamata, quia huiusmodi infamia potest compensari restitutione damni: nec etiā obstat, quod ingressurus religionem, debet prius soluere debita; quia hæc obligatio differt quidem ingressum, nō tamen tollit votum, nec obligat ad contrahendum matrimonium illum, qui fecit tale votum, vt resoluit Nauarr. in quodam consilio, quod puto magis iuridicum, quam contrarium, quod responderunt quidam doctores graues Salamantiz, scilicet quod huiusmodi homo, non obstante voto, poterat contrahere absque peccato.

12 Duodecima Conclusio. Illa mulier nobilis, quæ decepit viduum diuitem dicens esse virginem, cum non esset, propter quod non solum duxit eam, sed dotauit illam in duobus millibus ducatorum, teneretur restituere totum hoc hæredibus verificans, quod ille viduus duxit eam solum, quia putabat esse virgi-

nem, & ob eandem causam dotauit eam, & verificans etiam, quod maritus nunquam cognouit hanc fraudem, quia si cognouit, & postea fecit cum illa vitam coniugalem, videtur iam pepercisse, & de nouo fecisse gratiam ipsius dotis. Si vero iste viduus, licet sciueret defectū, illam duxisset, & dotauisset illam propter eius nobilitatem, & pulchritudinē, tenebitur restituere solum illud, in quo dotauit supra eius dotem, putans esse virginem, quæ restitutio debet fieri hæredibus, & si hi non sint pauperibus, vt dicit Corduba de casib. conscien. quem sequitur Frater Ludouicus Lopez in instruct. conf. 1. p. c. 76.

De Luxuria quoad Incestum. Cap. CCVII.

SUMMARIVM.

Quid sit Incestus num. 1.

An sit Incestus habere rem cum illis, cum quibus contrahitur cognatio spiritualis, & cum filia Confessionis, concl. 1. nu. 2.

An sit incestus cognoscere consanguineam extra secundum gradum illius, quam carnaliter cognouit, concl. 2. nu. 3.

An incestus commissus cum matre, cum filia, cum nepte, & sorore sit notificandus in Confessione, concl. 3. nu. 4.

An incestuosi possint petere debitum, ibidem.

Incestus est coniunctio carnalis inter coniunctos consanguinitate, aut affinitate in gradibus, in quibus nō potest esse inter illos matrimonium, vt definit D. Tho. cum Theologis, & Panor. cum Canonistis.

1 Prima Conclusio. Incestus est habere rem cum filia baptismi, & cum reliquis, cum quibus contrahitur cognatio spiritualis, vt post alios dicit Nauarr. & sic statuuntur graues penæ contra incestum committentes, vt patet ex iure, & quamuis non committat incestum, qui cognoscit filiam confessionis, debet ta-

D. Th. 2.
2. q. 154.
num. 6.
Panor.
vbi DD.
in c. 1. d.
eo q. co-
gnouit.
Nau. in
Man. ca.
16. nu. 3.
c. si quis
sacerdos
c. nō des
30 q. 1.

men hanc circumstantiam confiteri, si verum est, quod circumstantie notabiliter aggrauantes peccatum necessario debeant dici, ut tenet quaedam opinio, cum hæc sit satis aggrauans. Et notent Confessarii, quod in his Regnis Castellæ sollicitare aliquam mulierem in actu confessionis, aut in actu proximo ad eam, est casus reservatus Dominis Inquisitoribus. Itaque possunt quidem absolueré sollicitatorem, non autem mulierem sollicitatam, quamvis semel solum fuerit sollicitata, nisi prius vadat coram Inquisitoribus ad denunciandum de tali sollicitatore; quia sub pœna excommunicationis ipso facto teneretur ad hæc, & Confessarius contrafaciens, ultra quod non valebit eius absolutio propter defectum iurisdictionis, punitur grauiter. Circa quod debet notari, quod non possunt Inquisitores secundum ius commune cognoscere de crimine incestus commissi extra actum confessionis cum filia confessionis, quia non possunt cognoscere, nisi de hæresi, aut rebus annexis ipsi, ut resoluit directior. Inquisit. hoc autem crimen est contrarium non fidei, sed continentie, ut dicit D. Thom. Dixi secundum ius commune, quia propter privilegium, aut consuetudinem legitime probatam possunt cognoscere de illo, ut resoluit Nauarr. ego tamen non audiui, quod habeant hoc privilegium, nisi quando sollicitat ipsam in actu confessionis, aut in actu proximo confessionis. Secundo debet notari, quod etiam in regnis, in quibus hoc peccatum non est reservatum officio Sanctæ Inquisitionis, debet confiteri huiusmodi circumstantia, quia qui adoritur filiam confessionis in actu confessionis, aut proximo ipsi, non solum peccat contra virtutem continentie, sed etiam contra virtutem religionis, cum non habeat debitam reuerentiam Sacramento purissimo Confessionis, & transgrediatur eius securitatem, tunc autem dicetur committere in actu proximo confessionis, quando fit taliter, ut fiat magna irreuerentia huic sacramen-

to consideratis omnibus circumstantiis actus; sic tenet Ledesma, qui addit, quod quamvis sollicitare filiam confessionis non sit circumstantia, quæ necessario debeatur confiteri, hoc tamen non habet locum, quando eius Episcopus, aut curatus sollicitant eam, quia huiusmodi tenentur confiteri eam, cum peccent non solum contra virtutem continentie, sed etiam contra virtutem fidelitatis.

3. Secunda Conclusio. Non est incestus cognoscere consanguineam extra secundum gradum illius, cum qua fornicarie tractauit, quia sicut Concil. Trident. sustulit impedimentum affinitatis, quæ oriebatur ex copula fornicaria in tertio gradu, & in quarto, ita ut qui cognoscit mulierem, possit contrahere cum aliqua consanguinea eius in tertio, & quarto gradu, sic etiam deleuit incestum, qui erat antea, si quis habebat rem cum dicta consanguinea in tertio, aut quarto gradu, ut tenet Gutierrez. & dicitur clarius infra in materia de matrimonio.

4. Tertia Conclusio. Incestus commissus cum matre debet confiteri, dicendo, commissi incestum cum matre mea, quia huiusmodi habet particulatè deformitatem contra virtutem pietatis, quam non habet reliqui incestus commissi cum consanguineis, & per consequens debet pater confiteri incestum, quem commisit cum filia, aut nepti, quas secum domi habebat ad locandas, quoniam hic peccauit contra præceptum fidelitatis paternæ, qua tenentur patres docere bonos mores filios. Debet etiam expresse confiteri incestus, qui committitur cum sorore, quia est peccatum contra ius naturale speciale, quod facit irritum matrimonium inter fratres. Verum est tamen, quod si sit periculum infamie graue matris, res securæ erit, quod penitens dicat habui rem cum consanguinea in primo gradu, sic dicit Henriquez allegans Angelum, quia habere rem cum matre, aut cum sorore, reputatur incestus eiusdem speciei, cum nullus secundum ius

natu-

Ledesma
addit, ad
3. qu. 56.
art. 2.

Gutierrez in
q. q. Ca-
non. 23.
nu. 3.

Henriquez
in sum-
lib. 2. d.
1. q. c. 8.
Angel.
ver. con-
fessio 1.
§ 4.

Direct.
inquisit.
p. q. 45.
D. Th. 2.
2. qu. 81.
art. 5.

Nauarr.
conf. ti.
de hæc.
conf. 1.
f. 489.

naturale possit contrahere cum matre, aut sorore. Quæ doctrina (quamvis nō careat dubio, quia incestus cum matre est contra virtutem pietatis, quod non est de sorore) potest bene teneri; & si forsitan Confessarius fuerit tā imprudens, ut insitet, quod pœnitens declaret, si habuit rem cum matre, respondere poterit, Pater iam dixi, quod tenebat dicere. Ex dictis inferitur, quod loquitur nimis prolixè Navarr. in hac materia, quia dicit, quod diversitas graduum consanguinitatis facit diversās species incestus, contrarium cuius tenet Caiet. quē sequitur Sotus, quod, scilicet vna sola species incestus cōmittitur cū cōsanguineis omnium horum graduum, saltem secundum id, quod supradictum est, quamvis enim dicamus, quod incestus filij cum matre, patris cum filia, aut nepte, & fratris cum sorore secundum dicta habeant particularem deformitatē, ut mereant speciem aliorum incestuum, non est tamen ratio, propter quam debeat dici, quod incestus cum reliquis consanguineis sit distinctæ speciei secundum distinctos gradus. Res est manifesta, quod incestuosi habentes rem cum consanguineis vxorum suorum per viā consanguinitatis, aut affinitatis non possunt petere debitum, & etiā est res manifesta, quod incestus est impedimentum matrimonij, quāvis non dirimat, de quo tractabitur infra in materia matrimonij cap. 227. num. 2.

De Luxuria quoad sodomiam, & bestialitatem. Cap. CCVIII.

SUMMARIVM.

An sodomita occultus, & manifestus sint irregulares, & an sint suspensi ab ordinibus, quos habent, & quāvis possit cum illis dispensare concl. 1. nu. 1.

Quibus penis subiaceat per Pium V. Clericus tam secularis, quam regularis exercens hoc vitium, concl. 2. nu. 2.

Prima Conclusio. Sodomita occultus non remanet irregularis, neque suspensus ab executione ordinum, quos iam habet, & per consequens celebrans non efficitur irregularis, ut post Aretinum defendit Nav. Verum est tñ, qd communis tenet contrarium defensa per Cou. & Iulium Clarum, quam non recipio, quia non est locus in iure, qui inducat hanc irregularitatem. Dixi *occultus*, quia si est publicus remanet irregularis; & ratio est, quia ille, quæst notatus crimine enormi, & dignus depositione, remanet irregularis, ut resoluit Nav. Notatus autem hoc crimine meretur deponi, & debet confugere ad Papam, ut possit recipere ordines, aut ut possit celebrare, nisi fuerit religiosus ex mendicantibus quem suus Prouincialis minister potest dispensare, ut concessit Sixtus IV.

2. Secūda Concl. Oēs presbyteri, tā seculares, quā regulares, cuiuscūque gradus, aut dignitatis existant, qui exercuerint hoc peccatū nefandū, efficiuntur privati omni privilegio clericali, & omni officio, beneficio, & dignitate ecclesiastica per constitutionē quādā Pij V. datā anno 1568. Pontificatus sui anno tertio.

Circa quam notat primo Navarr. quod non tractat de quocunque sodomita, nisi de illo, qui exercet hoc peccatum ordinarie dicens, sic respondisse illi interrogatum Gregorium XIII. & ideo in dicta constitutione positum fuit illud verbum *exercentes*, quod debet teneri, quamvis Salzedus dicat, quod eadem pœna debet castigari quicunque alius sodomita, qui non continet, nec exerceat hoc peccatum, & probat per aliam constitutionem Pij Quinti datam anno 1566. Pontif. anno primo, cuius fecit mentionem idem Papa in secunda constitutione, in qua dicta prima constitutione non facit mentionem Pius Quintus huius verbi (*exercentes*) solum enim dicit *si quis perpetravit*, sed miror, quod hic doctus vir tam leui argumento separetur à pia opinione Navarr. confirmata auctoritate Gre-

G g gorius

Nau. ca. 27. nu. 249. Cou. in clem. si furios. p. c. 1. nu. 6. Clar. in pra. cri. 9. sodomita verfic. item clericus Nau. in Man. ca. 21. n. 73 & ca. 27 nu. 248. habetur in cōpēdio privilegiorum tit. dispensatio. 9. cū seqq. Nau. d. c. 17. nu. 249.

Salze. in pra. cri. c. 66.

Incipit cūprim. apost. di. ui. nobis disp. cōmissum.

gorius XIII. qui sic declaravit, potens respondere huic argumento, quod secunda constitutio, ponens verbum, (*exercentes*) declarat primam, quæ solum dicebat (*perpetrant*) qd in iure est multum ordinatum, quod scilicet leges ultimo declarent, & imitent inferiores.

Secundo debet notari, quod constitutio Pij V. non comprehendit omne peccatum contra naturam, quia etiam est peccatum contra naturam pollutio feminis voluntarie emissi extra vas naturale, & non comprehendit illos, qui committunt simile peccatum, quod probatur, quia solum castigantur, qui exercent copulam sodomiticam, quod est quando actus consumatur intra vas contra naturam, ut declarat Nauar. Verum est tamen, quod in his Regnis Hispanie comburant eos, qui adoriuntur facere hoc peccatum, quamvis impediti non consumant copulam, ut dicit Antonius Gomez; quod observatur etiam in mulieribus, quando ipsæ inter se habent actus venereos, non simpliciter se delectantes tangendo, sed applicantes aliquod instrumentum materiale; ut lignum, vitrum, aut quid simile, ut sic delectentur, ac si haberent copulam cum viro, sic fuit iudicatum in Cancellaria Granat. & optime visum fuit Iulio Claro, quem sequitur Fr. Ludon. Lopez.

Tertio debet notari, quod quamvis dicta constitutio loquatur solum de sodomita, etiam habet locum in illo, qui committit vitium bestialitatis, cum hoc sit peccatum contra naturam, & multo gravius sodomia, certumque est secundum ius, ut dicit Gl. quod lex penalis extenditur de vno casu in aliū graviore, qm in ipso est eadē ratio. Et notent Confessarii, quod hoc peccatum sodomie, & bestialitatis est reservatum Episcopis, & non possunt absolvere ab illo sine auctoritate.

Quarto debet notari, qd in his penas non incurrunt dicti presbyteri ipso facto in foro interiori, sed solum in foro exteriori, ut contra Nau. defendit Iacobus de Grassijs, nec Nau. tenet contrarium, quia ipse solum dicit, quod ipso iure sunt

tales presbyteri privati suis dignitatibus; non dicit tamen Nau. quod teneantur relinquere eas statim, nisi præcedat sententia declaratoria eorum delicti, ut tenet Castus; & idem Nau. dicit, quod quando legislator ponit penas graves ipso facto transgressoribus suæ legis, non tenentur ipsi transgressores esse executores illarum in se ipsis, quia esset causa multorum peccatorum. Et idem Nau. tenet, quod collatio beneficii facta infami infamia facti, non est ipso iure nulla loquendo regulariter, nisi etiā sit notatus infamia iuris, nisi in casibus sequentibus. Primo, quando huiusmodi infamia oritur ex peccato notorio, & gravi. Secundo, quando est infamatus de perseverantia in tali peccato, & probatur eum veritate commisisse delictum, quia huiusmodi infamia sic qualificata efficit delinquentem inhabilem ad tenendum beneficium. Tertio, quando huiusmodi notatus infamia esset iam accusatus, & posita lis adversus eum. Quarto, quando collatio fit in virtute alicuius mandati Apostolici Papæ, aut Nuntij, quæ collatio ut plurimum fundatur in bonis moribus, & honestate eius, cui fit.

Cast. li. 2. de pēnit. c. 11. & 15. f. 634. Nau. ca. 13. nu. 77.

De Luxuria quoad Pollutionem. Cap. CCIX.

SUMMARIVM.

An pollutio voluntaria sit peccatum mortale. & an peccet qui ponit se cum causa urgente in periculo pollutionis, conclus. 1. num. 1.

An pollutio in somniis sit peccatum mortale conclus. 2. num. 2.

An desiderare, aut procurare in cōnis pollutionem, vel delectari ea habita in illis sit peccatum ad effectū sanitatis, vel ad levandam naturam conclus. 3. num. 3.

An pollutio voluntaria accipiat speciem ab obiecto, quod est præsens, concl. 4. nu. 4.

Quod Confessarii debent interrogare caute, & prudenter de pollutionibus, num. 5.

Pri-

Nau. vbi supra.

Gom. in 1.8. Taur. n. 34.

Lop. in inst. cōf. 1. p. ca. 73. col. 495.

Sent. gl. in c. 1. d. tempor. ord. l. 6. ver. ita.

Iac. de Graf. li. 2. dec. an. re. cona. c. 89.

P A R S P R I M A.

1 **P**rima Conclusio. Pollutio voluntaria est peccatum mortale, cum dicat **1. ad Co** D. Paul. quod qui committit eam, non **rio. 5.** possidebit regnum celorum, & erit peccatum mortale, quamvis fiat propter sanitatem corporis, & praevisa in sua causa erit peccatum mortale, aut veniale, secundum malitiam causae, unde orta est; quia si causa est peccatum mortale, etiam ipsa pollutio erit peccatum mortale, & e contra. Hinc est, quod si aliquis equitat taliter, & tali modo, ut inde sequatur pollutio, erit peccatum mortale, & idem est, quando aliquis comedit res calidas ad illum finem. quia si non praeterdit hoc, non est peccatum mortale, cum equitare, aut comedere res calidas, ex se non sit peccatum mortale. Sequitur amplius, quod qui disputat de rebus veneris, aut confessionem administrando patitur pollutionem contra suam voluntatem, non peccat; nam ad hoc ut aliqua res dicatur voluta in sua causa tria debet concurrere: Primum, quod possit euitare causam. Secundum, quod teneatur ad illud. Tertium, quod non faciat illud ad hunc finem, ut dicit S. Tho. & in nostro casu, quamvis aliquis possit relinquere disputationes talium rerum, & audire confessiones, non tenetur ad illud, cum haec sint ex se licita, & non sit consensus in pollutione; quod confirmatur, quia ille, qui sine causa urgente ponitur in periculo pollutionis, sine dubio peccat mortaliter, si autem cum causa urgente ponitur in eo, non consentiens in ipsa, non peccat, sicut mulier si exeat à domo sua sine causa sciens, quod desiderabitur ab hominibus carnalibus, peccat; si in est causa exeundi, non peccat; unde cum disputare de rebus veneris, & audire confessiones sit vigena causa, certum erit, quod licet sequatur pollutio, si absit consensus in ipsa, non est peccatum. Hinc inferitur, quod maritus, qui ex amplexibus, & osculis cum uxore sua sentit venire pollutionem, peccat mortaliter nisi caveat ab illis; quia ad osculandum, & amplexandum non est vigena necessitas, ut dicit Caietan. Sequitur amplius,

quod quaedam regula quam tradit Caietan. scilicet, (quod pollutio, quae in se non est procurata, non habet aliam malitiam, nisi malitiam suae causae, ideoque etsi causa est licita, pollutio non est illicita) non est omnino vera, quia licitum est homini amplecti, & osculari uxorem suam, & tamen si inde sequatur pollutio erit illicita; debet ergo intelligi haec regula sic, nempe quando causa est licita, & vigena, ut explicat Med.

2 **S**ecunda Conclusio. Pollutio quae incipit in somnijs, & finit, aut terminatur ex perrecto iam homine, si non sit consensus deliberatus ipsius, non est peccatum, ut dicit Navarr. & sic non est peccatum positò homine in hoc perrecto emittere eam, si aliter fieri non possit, ne ex calore aliqua succedat infirmitas; & si euenerit in somnijs semivigilanti, non erit peccatum mortale, cum homo tunc non habeat integrum iudicium; quia doctrina est communis Theologorum, quod defectus deliberationis in semidormientibus efficit, ut quod ex se est peccatum mortale, non sit mortale, erit tamen peccatum veniale, ut resoluit Navarr. contra quem insurgit Frater Ludovicus Lopez, dicens neminem semidormientium habere iudicium, ut peccet venialiter, non advertens quod Navarr. non dicit, quod habet iudicium ad peccandum venialiter, sed quod potest dari casus, in quo habeat iudicium semidormiens, quia saepe sic existentes sunt adeò inspirati, & visitati ab Angelo custode contra plantasmata, quae Angelus malus illis ponit, ut cadant in pollutionem, quas inspirationes sentiunt ipsi, & respiciunt, quibus ideo non consentiunt propter defectum deliberationis, in quo est peccatum veniale, essetque mortale, si ex toto essent vigilantes. Et notetur, quod, ut pollutio in somnijs non sit peccatum mortale, quamvis procedat à causa mortali, utatur homo hoc remedio, quod scilicet, antequam vadat dormitum, peniteat cum causa data, quia si peniteat cum dolore debito, quamvis

Caiet. i. sū. verb. interrogat. circa sextū præceptum. Caiet. i. 2. qu. 74. ar. 7 ubi supra. Med. p. 682.

Nau. ca. 16. nu. 7

Nau. in man. lat. præ. lud. 9 nu. 10. Lop. v. bi supra c. 1. col. 11. cum seq.

Med. 1.2
q. 71. ar.
5.

postea sequatur pollutio, non erit peccatum, ut tenet Medina, & causa eius est, quia pollutio in somnijs non habet aliam malitiam, nisi malitiam suae causae, unde ablata malitia causae per penitentiam, restat etiam ablata malitia pollutionis. Notetur etiam, quod pollutio, quae oritur ex causa mortali, propter quam etiam ipsa est mortalis, si confiteatur cum debita contritione, non impedit communionem sequentis diei sub peccato mortali, immo tantum potest penitere, ut neque sit peccatum veniale, sic tenet Sotus, & cum sit ipsa peccatum veniale, potest quis accedere ad sacramentum hoc sanctissimum, ut dicunt Navar. & Ledesma: est tamen bonum, quod confiteantur illud propter reuerentiam huius sacramenti.

So. in 4.
d. 12. q.
1. art. 7.
Nav. in
sum. Hi
span. ca.
21. n. 51
Led. 1.
14. q. 21.
ar. 7. du
bi. 2.

3 Tertia Conclusio. Non est licitum desiderare, nec procurare pollutionem in somnijs, nec delectationem capere in illa habita, quamvis propter vitandam aliquam infirmitatem, aut subleuandam naturam, quia quod est licitum desiderari, est licitum procurari, nulli autem modo conuenit procurare pollutionem. Verum est tamen, quod potest desiderari effectus eius, qui est salus corporalis, & quod natura exgrauetur, ne inducat penam, & eodem modo est licitum habere gustum fructus, & effectus eius habita, ut tenent Cord. Medin. & Sotus. Hinc inferitur, quod non est licitum alicui habere delectationem super pollutione habita in somnijs, quia quavis ipsa in se non sit peccatum, ista delectatio erit peccatum mortale. Est tamen notandum, quod licet opinio Cord. dubae, & reliquorum patrum sit vera loquendo speculative, loquendo tamen moraliter contraria opinio Nauarri, & Caietan. videtur mihi multum probabilis in hominibus timenibus Deum, qui (si delectantur de pollutione habita propter sanitatem corporis, aut naturae allevationem) formaliter non letantur de ipsa, neque desiderant, sed solum letantur in eius effectum, quem desiderant, si enim in ea letantur, aut illam de-

Cord. 1.
2. q. na.
30.
Med. 1.
2. q. 74.
art. 6.
Sot. ubi
supra.

siderant, hoc est tamquam medium necessarium ad sanitatem; ita ut interitum eorum non terminetur in eam, sed fugiant, amentque ipsa tamquam Satanam.

4 Quarta Conclusio. Pollutio voluntaria, ultra quod est peccatum contra naturam, efficitur per aliam viam eiusdem speciei, cum obiecto, quod habetur praesens, quando committitur, unde si aliquis habens pollutionem voluntariam habet pro obiecto mulierem nuptam erit adulterium, si vero virginem, erit stuprum, & sic de alijs; quae circumstantiae necessario debent in confessione exprimi cum mutant speciem peccati.

Notanda confessorijs.

5 Circa hoc peccatum pollutionum voluntariorum interrogent Confessarij caute; sunt enim multi qui ignorant istud peccatum, & alij qui praepudore nolunt illud explicare, & sic efficitur illud peccatum multis tam connaturale, ut vertatur in consuetudinem, ut postea sentiant multam difficultatem in auferendo, & ad hoc debent habere Confessarij pro pueris aliquot interrogationes cautas, ut dissimulanter possint extrahere ab illis veritatem, ut tamen non doceant illos, neque insinuent peccatum, si forte illud nesciunt; quando autem aliquis venerit ad confitendum grauius hoc peccato dicant ei, ut ieiunet, ut sit deuotus Dominae nostrae Mariae, quod exerceat disciplinas, & confessiones, non autem recipiat Sacramentum Eucharistiae, nisi raro propter reuerentiam altissimi Sacramenti, & denique adhibeant alia remedia, quae conueniant statui, & conditioni eorum ea prudentia, qua expedit experto medico curare infirmitatem antiquam, & quae habeat radices natura existentes debili, aliqua documenta istorum ponuntur à Med. in sua summa.

Med. in
sum. 121
c. 14. §.
12.

De Luxuria, quæ committitur in cogitatione, cum delectatione morosa.

Cap. CCX.

S V M M A R I V M.

An cogitatio praua durans multum & an delectari illa cum mora, & aduertentia, sit peccatum. conclusio. 1. numero 1.

An qui est negligens in abigendo prauam cogitationem, peccet mort. ibid.

An peccet mortaliter, qui reliquit peccare timore pœnæ, aut infamiae. conclusio. 2. num. 2.

An liceat dicere, haberem libenter copulam cum tali, si esset vxor mea, & an liceat delectari copula habenda cum muliere, quando erit vxor sua. conclu. 3. num. 3.

Prima Conclusio. Quando aliquis sentit aliquam prauam cogitationem, quam statim abigit à se non minus, quam si esset scintilla in oculum cadens, non peccat, quāuis ista cogitatio duret multum, & sit homini multum importuna, potius meretur in hoc coronam laudis, & gloriæ; si vero detinetur in ea cum imperfecta aliqua deliberatione, nō peccat mortaliter, sed solum venialiter, eritq; maior, aut minor secundum detentionem in eo, & potest esse peccatum mortale, si non fuit executum, quia defuit occasio, & etiam quando delectatur cum mora, & aduertentia in cogitatione, quamuis sit sine proposito peccandi opere, quia huiusmodi homo (ut dicitur vulgo) quamuis non bibat in caupona, delectatur in ea. Dixi autem, cum aduertentia, quia si delectaretur sine tali aduertentia, solū erit peccatum veniale, ut etiam est, si fuerit negligens in abigendo prauam cogitationem, non consentiens delectationi, aut habens experientiam, quod non cōsentit, quia si videat ex sua fragilitate, quod expositur periculo consentiendi, mortaliter peccabit, si fuerit negligens

in abigendo eam: non peccat etiā, qui non separat à se huiusmodi cogitationes prauas, quia per experientiam cognoscit non consensurum eis cum auxilio Dei, expertosque quod si opponatur eis, tanquam catuli latrantes magis insistant, si contemnantur vero, tacent, quod non habet locum in cogitationibus carnalibus, quia huiusmodi cogitationes sunt nimis adherentes, vnde nō conuenit permittere, ut vel tantillum ingrediantur domum.

2. Secunda Conclusio. Quando aliquis dicit intra se, ego committerem hoc peccatum, nisi timor infamiae, aut pœnæ esset mihi frænum, peccat mortaliter, si cogitatio est de re, quæ sit peccatū mortale; & peccat venialiter, si res est de venialibus non peccabit autem dicens intra se, hoc facerem, si non esset offensæ Dei, quod totum colligitur ex his, quæ docent D. Tho. Nauarrus, Cord. Medina, & Frater Ludou. Lopez.

3. Tertia Conclusio. Licetum est dicere, si talis mulier esset vxor mea haberem libenter copulam cum ipsa, si tamen delectetur in hac cogitatione, est peccatum mortale; nam quamuis illud velle conditionale nihil ponat in actu, delectatio tamen causata ab ipso velle, quamuis conditionali, est delectatio morosa de præsenti, ut dicunt Caiet. & Medina, cum Theologis; & ideo est illicitum aliquem delectari in copula, quā habiturus est cum N. quando fuerit vxor sua, quia quamuis talis copula sit licita, delectatio tamen de præsenti est illicita, eo præcipue si ex ea sequatur pollutio, & cōsensu peccati mortalis, quod sæpe contingit hominibus inhonestis, in quibus est vera opinio Nauar. qui dicit esse talem delectationem illicitam; in hominibus tamē honestis, & bonæ conscientie non auderem ego dicere, quod talis delectatio esset peccatum mortale, cum sit de re licita; & est quia huiusmodi homines, si admittunt huiusmodi delectationes, hoc faciunt non consentientes in ipsis: & sic dici potest, quod patiuntur magis, quam consentiant; &

D. Th. 1
2. q. 74.
ar. 5. ad 6
Nau. d.
c. 16. ar.
nu. 11.
Cord. l.
1. quest.
q. 23.
Medina
in sūma
fol. 233.
& 234.
Lop. vbi
sup. c. 2.
col. 13.
Caiet. 2
to. d. de
lect. mo
rosa.
Medina
1. 2. q. 74
art. 8.

cum in se non experiantur aliquod periculum, non est quod scrupulis vexentur, quia secundum Caiet. secutum à multis non tenetur quis (cessante periculo consensus) repellere motus sensuales inueniens difficultatem in repressione eorum, & in hoc casu puto veram opinionem Medinæ, qui cum Silvestro, & Victoria dicit tales delectationes de copula licita futura esse licitas, ut aduertit Frater Ludouicus Lopez. Ex dictis sequitur esse illicitum nuptis, aut viduis delectari de præfenti copula, quam habuerunt cum suis maritis, si in huiusmodi delectatione sit consensus, aut periculum eius, quia si hæc desint, non est peccatum.

Me lina
vbi sup.

Lop. vbi
sup r.p.
cap. 75.
col. 304

De Interrogationibus faciendis a Confessario, confitentibus peccata Luxuriz. Cap. CCXI.

SUMMARIUM.

- De quibus interrogare debeat Confessarius confitentes peccata carnalia, nu. 1. & 2.*
An si in penitente concurrant circumstantia mutantes speciem peccati, debeant manifestari in Confessione, num. 3.
An penitens debeat confiteri circumstantia alterius, & propria persona, num. 4.
An circumstantia in peccato operis solum, an etiam qua desiderio, aut alio modo committuntur, debeant notificari Confessario, num. 5.
An Confessor admonere debeat incestuosos, quos non possunt petere debitum sine dispensatione Episcopi, & quod possint soluere num. 6.
De quo debeant aduerrere Confessarij illum qui rapuit virginem nu. 7.
Quomodo debeant monere Confessarij penitentes, ut declarent carnalia peccata breuiter, si possibile fuerit, num. 8.
Quid Confessarij debent esse prudentes in interrogandis singulis secundum eorum statum, et ætatem de luxuria peccato nu. 9.
Quid deceat Confessarios monere penitentes, ut conficiantur cogitationes prauas,

quamuis incerti sint, si consenserint, necne, num. 10.

DVm aliquis confitetur sacerdoti peccata carnalia, debet Confessarius interrogare, an mulier quam cognouit, erat soluta, virgo aut aliter, an esset nupta, consanguinea sua intra quantum gradum, an esset vxor alicuius consanguinei intra quantum gradum existentis cum illo, si erat consanguinea vxoris suæ, si est, aut fuit desponsata per verbum de futuro cum aliquo consanguineo eius in primo gradu, aut est consanguinea in primo gradu cum sua sponsa de futuro, præfenti, aut præterito; quia in his casibus est impedimentum publicæ honestatis, & ideo est circumstantia, quæ necessario debet exprimi, ut colligitur ex Concil. Trident. & declaratur in materia matrimonij explicando impedimentum publicæ honestatis: similiter debet interrogare, si ea mulier habuit rem illicitam cum aliquo suo consanguineo intra secundum gradum, aut si ipsa est consanguinea intra secundum gradum alicuius molieris, cum qua ille coniunctus carnaliter fuerit, quia ex copula illicita contrahitur affinitas cum omnibus consanguineis illius molieris, qui sunt illi intra secundum gradum, & mulier ex alia parte contrahit eandem affinitatem cum consanguineis hominis intra eundem gradum: ut definitur in Concil. Tridentino, & dicitur in materia matrimonij: similiter debet interrogare, an mulier sit religiosa, aut professa, aut fecit votum castitatis: eodem modo debet interrogare, si baptizauit, aut confirmauit mulierem, aut aliquem filium, seu filiam, & propter cognationem spiritualem, quæ cum illa contrahit secundum statutum à Concil. Trid. aut si fuit pater in Baptismo, aut confirmatio- ne illius mulieris, aut alicuius filij, seu filia eius propter eandem cognationem, ut in eodem Concil. Trident. decretum est: eodem modo debet interrogare, si mulier, quam cognouit, est filia eius

Cōc. Tr.
sess. 24.
c. 3. d. re-
for. ma-
trim.

Cōc. Tr.
vbi sup.
ca. 4. inf.
ca. 210.
num. 4.
Cōc. Tr.
vbi sup.
ca. 2.

ado-

inf. cap.
208.

adoptiva; aut descendens à filio, aut filia adoptiva, aut mater eius adoptiva, aut vxor filij sui adoptiui, aut pater adoptiuus propter impedimentum adoptionis legalis, quæ est in eo casu, vt declaratur in materia matrimonij, quamuis cessauerit adoptio: similiter debet interrogare, si illa mulier erat, filia naturalis patris, aut matris suæ adoptiue, quæ durat solum tempore adoptionis.

d. capit.
52. cōcl.
4.

2. Debent aduertere Confessarij, qd si aliqua mulier accedit ad eos, debet illi facere easdem interrogationes, scilicet, si homo, quem cognouit, est solutus, vxoratus, aut ordine, sacro initiatus, quia nō est necesse dicere, quod erat religiosus, quia æque solemne votum castitatis facit, qui recipit ordinem sacrum, ac ille qui facit professionem in aliqua religione approbata, & vt Confessarius non veniat in cognitionem religiosi, si mulier contrahatur in oppido, in quo nō est nisi vnicum monasterium, est bonū consilium, vt dicat, peccaui cum homine sacro ordine initiato, & non dicat cū religioso, nisi in casu, quod religiosus non haberet ordinem sacrum, quia tūc mentiretur in confessione, quod mēdaciū, quamuis sit veniale, non debet tamen vlli consuli, vt dictum est supra in materia confessionis tractando de circumstantijs: similiter debet interrogare mulierem, an homo, quem cognouit, erat consanguineus, per viam consanguinitatis carnalis, aut spiritualis, aut legalis, aut per viam affinitatis, vt explicauimus: non est tamen necesse, quod dicat hominem esse virginem, quia hæc circumstantia, licet mutet speciem in virgine, non sic se habet in homine.

3. Notandum est Confessarijs, quod si in penitente concurrant diuersæ qualitates, & circumstantiæ mutantes speciem peccati, omnes debent declarari, vt si mulier erat consanguinea hominis, quem cognouit, nupta, & fecerat votum castitatis, omnes istæ circumstantiæ debent dici, cum omnes illæ mutant speciem peccati, & habeant distinctam deformitatem.

4. Notent amplius, quod persona, quæ confitetur, non solum debet confiteri circumstantiam personæ, cum qua habuit rem, sed etiam suam propriam, si Confessarius eam ignoret, vt si ambo sunt matrimonio coniuncti, non sufficit dicere habui rem cum muliere nupta, sed dicere tenetur, Ego vxoratus habui rem cum muliere nupta, & contra, vt post Medin. Complutensem tenet Sotus.

5. Notent etiam, quod circumstantiæ supradictæ, non solum debent declarari in peccato operis, sed etiam quando aliquis intentauit, desiderauit, procurauit, aut delectatus est peccato mortali, quod fecit, aut iactauit se, aut consilium dedit, iussit vel adiunxit, etiam debet dici, si locus erat sacer, vt dictum est supra: similiter debet interrogare Confessarius, an persona cui consultit, incitauit; aut prouocauit ad hoc peccatum, erat parata ad illud, quia si non habebat propositum peccandi, & incitauit ad peccandum, non solum peccauit mortaliter carnaliter, sed fecit peccatum scandalum.

6. Debent item notare Confessarij, qd si homines qui confitentur, habuerint rem cum consanguineis vxoris suæ intra secundum gradum, qd non possunt petere debitum sine dispensatione Ordinarij, aut eius, qui habet auctoritatem ad illud, vt declaratur in materia matrimonij, debent tñ illud reddere, si petatur.

7. Notent amplius Confessarij, quod si confiteantur aliqui rapuisse virginē ad effectum abducendi eā causa libidinis, aut ducendi in vxorem debent eos monere, quod incurrerunt excommunicationem Papæ, quam etiam incurrerunt adiutores, & fautores, & quod donec in eius potestate fuerit mulier non poterit cum illa contrahere matrimonium, vt disponitur in Concil. Triden. Dixi ad effectum abducendi eam causa libidinis, aut ducendi in vxorem, quia si ad alium finem rapuerunt, nec illi, nec fautores incurrunt dictam penam excommunicationis, vt notat Salzed.

Sot. in 4
d. 18. q. 2
art. 4.

sup. cap.
184. à n.
1. &c.

Inf. cap.
124. cōcl.
12.

Sot. in
p. 1. c.
20. in 1.

8 Notent amplius Confessarij, quod debent monere penitentes, quod quando peccata carnalia possunt dici vno verbo, sic faciāt, dicentes sūmatim simplices fornicationes, adulteria, opera, voluntatem, & non dicant ea singulatim, vt dicentes cum vna nupta peccasse ter, & cū alia nupta peccasse bis, &c. sufficit dicere toties peccasse cum nupta omnes comprehendentes: doceāt item eos, quod quando præter peccatū principale fuerit alius actus mortalis, vt si miserunt nuntios, si ambulauerunt ante fores, si cōsumpserunt tempus vnus mensis in procuranda muliere sollicitates ipsam donis, alloquētesque aliquoties, quod debent illud declarare, vt Cōfessarius sciat eorum peccata non dicendo tamen modum, & stylum, quem obseruauerunt in his rebus, quia sæpe faciunt, vt Confessarius veniat in cognitionem eius, cum qua peccauerunt, & sociorum suorum.

9 Notent amplius, quod vltra interrogationes consuetas non debent interrogare particularitates præter rem, nec reliqua, nisi cum multa prudentia, & cautela; quia sæpe sapius, his interrogationibus excitant dormientes docendo eos modos peccandi, & prouocantes eos ad tentationes; & quando confitentur hūc prauum actum, non finant eos dicere tactus, modos, & alias particularitates, q̄ ex se sunt annexæ his peccatis carnis; nec omnes mulieres debent interrogare de omni eo, quod in præsentī præcepto quæri potest, sed singulas secundum earum vitas. Et sic prius debet Confessarius capere pulsū honestatis eius, & postea exequi, quæ necessaria illi iudicabuntur honestate verborum debita vtens, vt pater spiritualis. Cōquestus fuit semel quidam homo matrimonio coniunctus de quodam Confessario, quod vxori eius honestissimæ tot interrogationes fecisset de peccatis carnis, quæ inter matrimonio coniunctos committi possunt, vt veniret domum scandalizata considerans tot, taliaque peccata committi inter cōiuges posse; ob quod ma-

lè sentiebat de Confessario: aliqua documenta huic similia tradit Nauar.

Nau. c. 4
nu. 4.

10 Aduertant Cōfessarij circa hoc peccatum carnis, quod cum in cogitationibus carnis semper sit periculum ratione naturæ corruptæ, expedit haberi eas, si est incertus, quod consenserit, aut nō, accusare, se de illis in confessione, dicendo esse in dubio, an ipsis restiterit, quantum illi fuit possibile, & accuset se de mora, qua detentus fuit in eis negliger cum periculo, aut sine periculo consentiendi: Med. dicit, quod si est homo nimis à carne tentatus, & quod sapius cadit, si dubitat de consensu, debet presumi cōsensisse. Qualiter se debeat habere Confessarius erga concubinaros, iā est supradictum cap. 202. num. 7.

Med 1. a
q. 74. ar.
8.

De Maledictō, seu maledictione. Cap. CCXII.

S V M M A R I V M.

Quid sit maledictum, & quando sit peccatum mort. conclus. 1. num. 1.

An semper sit peccatum mort. desiderare mortem alicui, conclus. 2. num. 2.

An qui maledicit toti domui suæ, committant tot peccata quot sunt persone maledictæ. concl. 3. num. 3.

An maledicere creaturis irrationalibus sit peccatum. conclus. 4. num. 4.

Quomodo se debeat gerere confessarius cum maledicentibus ex consuetudine, nu. 5.

PRima Conclusio. Maledictum est petitio alicuius mali contra aliquem cū desiderio, quod illi eueniat, vt quando quis dicit. Præua morte rapiaris, dæmon te attripiat, & similia; & erit formale, quando dicatur tali desiderio, & erit peccatum mortale: secus erit si non dicatur cū magna turbatione, ita quod maledicens non considerat, qualiter loquatur. Erit autem maledictum materiale, quando non dicitur animo, quod sic accadat, vt dicitur; sicut cōter euenit patribus maledicentibus filiis suis, aut dome-

domesticis, nisi ex modo dicendi huiusmodi imprecationes eueuat scandalū; ut est quando filij maledicunt patribus, & subditi praelatis, aut praelati subditis. Et ut maledictum sit materiale, non sufficit quod statim præterita passione, & affectu iracundiæ sequatur penitentia dixisse illud, quia interim poterat prædominari affectus, ut desideraret malum, quod est imprecatus, ut accidit ei, qui vehementi aliquo affectu concupiscit mulierem, quo transacto, penitet illum huiusmodi concupiscentiæ habitæ, nihilominus non liberatur à peccato mortali, ut colligitur ex his, quæ tradit D. Thom.

D. Th. 2.
2. q. 83.
art. 6. p.
793.

Arag. 2.
2. q. 83.
art. 6. p.
795.

Nu. in
Ma. c. 6.
n. 18. co
rol. 4. &
3.

2. Secunda Conclusio. Non est peccatum mortale petere mortem alicui ad maius bonum illius, ut si quis dicat, faciat Deus, ut moriaris antequam illum offendas; faxit Deus, ut capiaris pro tua hæresi, quia sic finies vitam laudabilius, sic tenet Aragon. post D. Thomam.

3. Tertia Conclusio. Qui maledicit toti domui, non committit tot peccata, quæ sunt personæ maledictæ, quia licet istud nomen, domus, familia, &c. significet plures, significat tamen eos collectivè tamquam vnum corpus, & sic qui blasphematur de D. Petro, & de 11. Apostolis duo tantum committit peccata, ut dicit Nauar.

4. Quarta Conclusio. Maledicere creaturis irrationalibus, ut sunt creaturæ Dei, est peccatum mortale gravissimū, quamvis sit repentina aliqua ira, sicut occidere aliquem repente aliqua subita ira; erit etiam peccatum mortale maledicere creaturis irrationalibus, ut ordinantur ad servitium hominis, sicut quando aliquis voluntarie, seu libenter maledicit diei, in quo natus est; quia nihil aliud est quam maledicere suæ natiuitati; si autem non dicat illud libenter, erit peccatum veniale, nec erit peccatum maledicere diei natiuitatis, non desiderans non esse natum, sed quod non fuisset causa, & principium tanti mali, sicut non peccavit Iob, maledicens diei, quo natus fuit, deside-

rans interius, quod non fuisset principium, & causa tantorum malorum, & existens cum superiori portione subiectus ordinationi diuinæ. Hæc doctrina est D. Thom. secundum quam debet intelligi, quod dicit Nauar. Et nota, quod est vanitas maledicere creaturis irrationalibus consideratis secundum suum esse ut sunt nocuæ, & maliciose.

D. Tho.
ubi sup.
ar. 2.
na c. 23
n. 118.

Notanda Confessarij.

5. Circa hoc peccatum notent Confessarij, quod si venerint ad eorum pedes aliqui habentes in consuetudine maledicta iacere, exeuntes (ut dicitur) à domo sui iudicii nimis irati, & sic ex istis maledicunt filiis, & filiabus, ut sæpe accidere solet mulierculis quibusdam, quæ maledicunt filiis suis mordentes seipsas, & similia perpetrantes, quod sine dubio peccant mortaliter, quamvis non habeant intentionem, quod huiusmodi maledicta eueniant illis, quia in rei veritate habent virtualiter illam in earum prava consuetudine numquam emendata, & ideo huiusmodi personis debent imponere grauiiores penitentias, & reprehendere eas valde pro dictis maledictis iactis in filios, quos in visceribus suis gestauerunt. Notent amplius, quod debent consulere penitentibus, ne demonem in ore habeant, nisi ad spuendum in illum, & non ut quidam faciunt, quod pro salutatione loco dicendi Deus te custodiat, aut simile, dicunt diabolus sit tecum, hic adsit, & similia. Reprehendant igitur hæc valde Confessarij monentes eos, ut tamquam Christiani loquantur verba, quæ sapiant hominem Christianum, & filium

Christi, qui cum malediceretur, non maledicebat;
sic monet Medina in sua summa f. 188.

De martyrio. Cap. CCXIII.

SUMMARIVM.

An sit hæresis affirmare esse licitum ore negare Christum, dummodo in corde teneatur; concl. 1. nu. 1.

Quando homo debeat offerre se martyrio, ibid.

An sit martyrium pati pro defensione alicuius virtutis, ibid.

An liceat occidere seipsum propter fidem aut in penam peccati, concl. 2. nu. 2.

Prima Conclusio. Hæresis est affirmare esse licitum negare Christum ore, dummodo teneatur in corde, ut dicit D. Paulus, & resoluit Castus: quæ hæresis separat homines, ac priuare intendit eos corona martyrij, q̄ est actus tam licitus, & meritorius, si comiteretur cum regulis debitis offerendo se homo ei dū est necessitas, quia si non sit necessitas esset vitium, & peccatum; ideoq; legimus multos sanctos viros cum spiritu diuino, qui positi in aliqua persecutione abscondebant se, nolentes se offerre tunc martyrio, quia nō erat necessitas; ut notat Naua. ideo solū tenetur homo ad offerendam vitam pro Christo, qñ si id non faceret, esset Christi nomen blasphematum coram infidelib. ut notat idē Naua. Et est notandum, q̄ non solum est de ratione martyrij pati mortem pro Christo, & eius fide, sed etiam est propriū martyrium, quod quis patitur pro defensione cuiuslibet virtutis, & sic celebrat ecclesia decollationem S. Ioannis Bapt. ut martyrium, quod constat non fuisse factum pro defensione, & in odium fidei, sed propter reprehensionem quam fecerat adultero Herodi, ut docet S. Th. Palud. & reliqui sententiarij: Siluester, & summiste.

2. Secunda Conclusio. Illicitum est occidere se propter fidem, nisi ad illud faciendum habeat specialem reuelationem, & impulsu diuinum, ut dicitur

de Sansone, & de aliquibus Sanctis Martyribus: nec est licitum hoc facere in penam commissi peccati; & dicere contrarium est hæresis, ut resoluit Castus, qui error condemnatur facto Iude, qui penitentia ductus ob venditum a se Christum suspendit se, ut dicitur in S. Mattheo; & idem est, quando aliquis amputat sibi aliquod membrum videns se confusum propter sua peccata, aut posito illi ante oculos amore Dei, nisi hoc faciat cum impulsu diuino, ut credendum est fecisse aliquas sanctas mulieres, quæ posite in martyrio mortæ a Deo monstrantes fortitudinem suā, diuidebant linguam dentibus in duas medietates, & aliæ rogabant carnifices, ut occiderent eas propter Christum; & S. Laurentius dicebat tyranno, iam satis allatum est, potens versare tyranne, si que erit tibi latus vtriusque dapes, ex vniuerso enim meo corpore volo facere holocaustum. Et hoc ad ostendendam fortitudinem Christi, quæ eū eo stabat, non vero, ut incitaret tyrannos ad peccandum: & sic Christus Redemptor noster, dixit Iudæ, *Quod faciturus es, fac cito*, quod quidem dixit nō consulens ei, ut traderet illum, sed ostendens illi, & nobis suum inuincibilem animum, quo desiderabat obtinere victoriam contra mortem, & sic dicebat Christus Redemptor noster alias, Baptismo habeo baptizari, & quomodo coarctor, quousque exeam ad montem Caluarij, ut in eo ponam illum in executione.

Cast. v. bi sup.

Matt. 2.

De Matrimonij essentia, institutione, & obligatione. Cap. CCXIV.

SUMMARIVM.

Quid sit Matrimonium, & an sit sacramentum nouæ legis, & si possit fieri inter absentes per procuratorem; an per literas; & an sit sacramentum quod contrahitur inter infideles, concl. 1. numer. 1.

An

Ad Ro. 10. Cast. aduers. hæres. verbo, martyrium.

Naua. in Ma. c. 15 nu. 2. & c. 11. d. 40. Na. vbi sup.

D. Th. 2. q. 124 ar. ult. Palud. & DD. in 4 d. 49. Silu. & sum. i. verbo martyrium.

*An sit proprium hominis naturę matrimo-
nio iungi, & an sit præceptum natura-
le, & quando obliget. concl. 2. nu. 2.*

*An verba, quę dicit sacerdos, Ego vos con-
iungo, &c. sint form. i. huius sacramen-
ti, aut mutus consensus coniugum. con-
clus. 3. nu. 3.*

*An copula carnalis sit de essentia matri-
monij concl. 4. nu. 4.*

*An signa exteriora exprimentia hunc con-
sensum sint de essentia matrimonij con-
clus. 5. nu. 5.*

*An huiusmodi verba, Volote ducere, &
similia significant matrimonium de præ-
senti, concl. 6. nu. 6.*

*An hac promissio facta cum iuramento,
Non habebō aliam coniugē nisi te, aut
Non ducam aliam a te, significant ma-
trimonium de presenti, aut de futuro,
concl. 7. nu. 7.*

*An ad hoc, ut valeat matrimonium, neces-
se sit, quod mutus amborum consensus,
exprimatur statim concl. 8. nu. 8.*

*An silentium virginis non respondentis
pro pudore, aut metu, respondente pa-
tre pro ipsa sit sufficiens signum matri-
monij concl. 9. nu. 9.*

*An sit matrimonium, si non contradicit
ob metum, reuerentialem patris. ibid.*

*An ratione dicti silentij matrimonium di-
ctum sit sacramentum. ibid.*

Prima Conclusio. Matrimonium
est consensus exterior, qui fit in-
ter maritum, & uxorem, & est

nexus, vinculum, & conventio, quę fit
inter illos ortum habens a mutua tradi-
tione suorum corporum, quę continet
in se mutua, & indiuiduam conuersa-
tionem, ut colligitur ex Concilio Triden-
tino, & tradit post alios Sotus, & est sa-
cramentum nouę legis, ut decernitur
in dicto Concil. Trident. quamuis fiat
inter absentes per procuratores, ut re-
solvunt Sotus, Cucus, & Bartholomęus
de Ledesma, contra Caiet. Verum est ta-
men, quod si fit per litteras, quod non
est, verum sacramentum, quia secundū
Conci. Tridentinum, est clandestinum
& ideo invalidum: quod autem contra-

hitur inter infideles non est nisi contra-
ctus; erit autem sacramentum si conuer-
tantur ad fidem, & consentiant denuo
per verba exteriora, quia non potest de-
nuo fieri sacramentum, nisi adsit denuo
materia, & forma.

2. Secunda Conclusio. Multum pro-
pria est hominis naturę inclinatio ad
connubium ad conseruationem suę spe-
ciei, sicut homo naturaliter habet incli-
nationem ad cibum ad conseruationē
indiuui, ut docent D. Thom. & Sotus
Fuit autem institutum a Deo ut con-
tractus per illa verba. Non oportet homi-
nem esse solum, fuit præceptum a Deo in
illis, Crescite & multiplicamini, fuit eius
natura indissolubilis significata in illis
verbis dictis ab Adam; Hoc nunc os ex os-
sibus, & caro de carne mea; ut videntur
insinuare Sotus & thesaurus sacerdota-
lis, & colligitur ex Concil. Trid. Et cum
præceptum matrimonij sit præceptum
naturale, ita ut si Deus non præciperet,
obligaret nos ipsa natura ad illud pro
conseruatione eius, sequitur, quod obli-
gat omnes homines non semper, sed
certo loco, & tempore determinato, ut
reliqua præcepta affirmatiua, quę obli-
gant semper, sed non ad semper, ut di-
cit Ricardus.

3. Tertia Conclusio. Verba quę dicit
sacerdos. Igo vos coniungo, non sunt for-
ma huius sacramenti, & contractus, nec
sacerdos est eius minister, ut dicit Sot.
post D. Thomas & contrarium dicere
est temeritas, quia sequeretur quod ma-
trimonia clandestina ante Concilium
Tridentinum (ubi non erat sacerdos,
nec similis forma) non fuissent sacra-
mentum, quod est contra dictum Con-
cilium, quod diffinit fuisse vera sacra-
menta. Nec obstat dictum Concilium
præcipiens, ut sacerdos dicat prædicta
verba; quia respondeo, quod licet præ-
cipit illa dicere, non ideo tamen sacer-
dos est ut minister sacramenti, sed tar-
quam minister ecclesię coniungendo
eos matrimonialiter, ut constet omnib.
esse coniunctos mutuo consensu, quem
iam manifestauerant per verba exte-
riora;

D Tho.
in addi.
ad 3. p.
q. 42. ar.
1. & in
4. d. 26.
q. 1. ar. 1.
ubi Sot.
Sot. in 4.
d. 26. q.
unic. li.
5. Thes.
sacerd. i.
p. de sac.
matr. f.
119 col.
4. Conc.
Trid. sess.
24. de sa-
cramen.
matr. in
prin.
Ricardus
in d. cist.
26. ar. 3.
D. Thet
Sot. ubi
supr.

Sess. 24.
cap. 1. de
ref. matr.

Concil.
Tri. sess.
24. c. 1.
Sot. in 4.
d. 27. q.
2. art. 1.
& 3.
Sot. ubi
sup.
Cucus
in ist. cat.
li. 5. titu.
12. n. 35
Led de
matrim.
dis. 18.

riora; sicut quando aliquis est occulte absolutus ab excommunicatione, potest publice absolui, ut constat omnibus esse absolutum. Unde sequitur, quod, licet parochus non dicat dicta verba, matrimonium erit validum, si adsit mutus amborum consensus, ipso praesente solum praesentia morali, ut infra dicetur, & dicunt Ledesma, Secura de Aualis & tractatus sacerdotalis. Sequitur amplius, quod minister huius sacramenti sunt ipsimet contrahentes, & eorum mutus consensus est materia, & forma, ut tenent Ferrara, Sotus, & Covarruias, quamvis Nauarrus, quo ad hoc corollarium incedat alio itinere.

4 Quarta Conclusio. Copula carnalis non est de essentia matrimonii, ut est contractus naturalis, quia ante copulam matrimonium est vinculum coniugale inter legitimas personas ad finem generandi, nec copula est de eius essentia ut est sacramentum; quia iam per consensum contrahentium habet suam materiam & formam; est igitur copula perfectio accidentalis matrimonii, quae operatio, & actus secundus est accidentale rei constitutae in suo actu primo, sic tenent D. Thom. Vualdensis, Turrecremata, Sotus, & Ledesma: & hoc sufficiat relictis multis questionibus metaphysicis, quas adfert Medina circa hanc difficultatem, quarum aliquae videntur fictiones etiam hominibus doctis, quia in hac materia non intendit mouere quaestiones scholasticas, cum non sint Confessariorum necessariae.

5 Quinta Conclusio. Etiam in iis, qui loqui possunt, verba non sunt de essentia sacramenti matrimonii, quia sufficiunt signa exteriora, quibus significetur consensus interior contrahentium, sic tenent Sotus, Covarr. & Nauarr. qui dicunt hanc esse communem opinionem DD. Theologorum, & Canonistarum; quod intelligitur non solum, ut sit contractus, sed etiam ut sit sacramentum, quamvis Canus teneat, quod, ut sit sacramentum, sunt necessaria verba, cuius opinio confunditur, quia

Christus Redemptor noster voluit matrimonium, quod esset verus contractus, fuisse sacramentum inter fideles: ut autem sit verus contractus, sufficit, quod exprimat consensus contrahentium per signa exteriora. Verum est tamen, quod verba in iis, qui sciunt loqui sunt necessaria per praeceptum ecclesiae, ut colligitur ex iure; non sunt autem necessaria de necessitate sacramenti.

6 Sexta Conclusio. Haec verba (volo coniungi tecum) significant matrimonium, si proferantur cum deliberatione, respondendo interrogationi alterius contrahentium, ut dicunt Covarr. & Salzedus, quod intelligitur seruata forma Concilij Tridentini, & idem dicendum est de iis verbis (Ego volo te recipere in meam) constando quod ipsa vult contrahere de praesenti, quia si hoc non constat, debent teneri pro sponsalibus de futuro, nisi praecedant verba, quae ostendant esse matrimonium de praesenti secundum Adrianum, quem refert Veracruz, & hoc seruata in reliquo forma Concilij. Est multo rationalius per haec verba (Ego volo habere te in uxorem) contrahitur matrimonium, quia denotant ipsa in se quandam executionem actus perfecti, quod debet intelligi, nisi praecesserint verba denotantia sponsalia de futuro, ut si dicatur (Promitto te habere in uxorem) quae idem est, ac si diceretur (Promitto me habiturum te in uxorem) quae significant sponsalia de futuro, nisi aliud constiterit de mente contrahentium, ut post alios dicit Covarr.

7 Septima Conclusio. Haec promissio facta cum iuramento (Non habebam aliam uxorem nisi te) aut ita (Non erit uxor mea nisi tu,) non sunt matrimonium de praesenti, nec sponsalia de futuro absolute, nisi sub hac conditione (Si duxero, non ducam nisi te) & ideo si non iungatur matrimonio, non tenetur adimplere hoc iuramentum, sic tenet Covarruias, & est communis opinio, ut tradit Gutierrez, quod ut clarum probare praetermitto.

8 Octava

uis pac-
1. p. n. 4.
Na c. 22
nu. 20.
Can. 1.8
de locis
c. 5. ad 3
c. inter
virum
despōl.

Cou. in
42. p. c.
4. nu. 4.
Salzedo
in prac.
crim. c.
775.

Veracr.
in specu
lo coniu
giorum
1. p. p. 17
per tres
conclus.

Con. v.
bi supr.

Cou. d.
ca. 4. in
prin. n. 8
Gutt. in
q. can. c.
21. n. 13.

Ledesma
ubi sup.
difficult.
ate 21.
Aualos
i direct.
c. 15. n.
52. Tra-
ctat. sac.
1. p. f. 18
D. Th. in
addit. ad
3. p. qu.
33. ar. 4.

Vuald d
ner. ca.
130 Tur
rec. in c.
non est
dubium
23. q. 2.
Sot. ubi
sup. q. 2.
art. 4.
Ledesma
ubi sup.
diff. 7.
Med. de
fict. ho.
cōtinet
aca. 58.
per mul-
ta capi-
ta.
Sot. ubi
sup. ar. 3
Cov. in
equam

8 Octava Conclusio. Non est necesse quod explicetur consensus amborum simul, ita ut finito vnius dicto, statim debeat alius respondere, sed sufficit, quod amborum consensus exprimatursimul morahter, & sic sufficit, quod consensus vnius interruptatur per actum contrarium, ut sic remaneat virtualiter; & ideo consentiente vno, iam intelligitur, quod amborum consensus sunt simul, sic tenent Nauarr. & Couarr. post alios.

Nau. ca. 22 n. 80 Hinc inferitur, quod, si vnus interim dum consentit alius, reuocat suum mandatum, non valet matrimonium. Sequitur amplius, quod, quando aliquis iungitur per procuratorem, si antequam procurator det consensum pro illo, reuocet illum, non valet matrimonium: quamuis reuocet ignorante alio, propter magnam libertatem, quam vult ius, quod sit in hoc sacramento, ut dicit Couarr. & in iure statutum est.

Couarr. vbi sup. cu. 10. c. 9 **Nona Conclusio.** Consensus virginis non respondentis prae pudore praesente patre, qui eam locat, est sufficiens signum, quod velit nubere respondente patre, quod sic, & ipsa non contradicente, & idem si sit praesens non pater, sed quouis alius extraneus, quia maiori libertate posset dicere no, si vellet, quam praesente patre; sic dicit Sotus, & tenet Angles si tamen constet, quod non contradicat ob metum reuerentialem patris, non valet matrimonium, ut dicit Couarru. Et nota, quod quamuis ratione huius silentij non restet, quin hoc matrimonium sit contractus, videtur tamen quod non erit sacramentum; quia ut sit, necesse est, quod consensus exprimaturs aliquo signo practico.

sensibili: clarum autem est, quod silentium non est

signum sensibile, ut notant

Gabriel, & Angelus.

Supplementum Gabr. q. 1. nu. 4. Ang ver bomatrimonij 2. 9. 4. & 5.

De matrimonij denuntiationibus.
Cap. CCXV.

S V M M A R I V M .

Qui sint modi matrimonij clandestini, de quibus mentionem facit Conc. Trid. & ad matrimonium quae solemnitates requirantur de necessitate Sacramenti, & quae de necessitate precepti. nn. 1.

An denuntiationes debeant praemitti sub pena peccati mortalis, & in quibus casibus peccetur, aut non peccetur, si non fiant. concl. 1. nn. 2.

An Episcopus possit dispensare in denuntiationibus, & an unica denuntiatio sufficiat. conc. 2. nu. 3.

An Episcopus cum filiis contrahentibus sine licentia patrum possit dispensare. ibid.

An dispensatio denuntiationem Episcopis solum sit concessa, an etiam ordinario, & quis sit ordinarius. conc. 3 nu. 4.

An Parochi ante contractum matrimonij, aut post possint in denuntiationibus dispensare. concl. 4. nu. 5.

An solus Parochus, aut eius locumtenens possit facere matrimonij denuntiationes, concl. 5. nu. 6.

Ad quid fiant denuntiationes matrimonij. ibid.

An teneatur manifestare impedimentum, qui illud scit per confessionem, aut per aliud secretum naturale, concl. 6. nu. 7.

An ad impediendum matrimonium sufficiat unus testis. concl. 7. nu. 8.

An inueniens Parochus aliquod impedimentum teneatur pramonere ordinarium. conclu. 9. nu. 10.

An factis denuntiationibus nullo inueniente impedimento possit parochus coniungere quoscunque, qui velint coniungi. concin. 10. nu. 11.

1 Ad explicationem eius, quod in hoc, & sequentibus capitulis duob. dici debet est notandum, quod sunt plures modi matrimoniorum clandestinorum, sed tantum duobus proprie modis

Magistr.
in 4. dis.
28.
soto. in
1. l. p. 1.
hor. lec.
14. Ve-
racruz i
1 p. c. cō-
iug. 1. p.
ar. 10. &
in appē.
Cou. in
4. 2. p. c.
6. Na. v.
bi sup.
n. 68. Pe-
rez li. 4.
ord. tit. 1.
l. 1. p. 55.
Concil.
Trid ses
24. c. 1.
demur.

modis dicitur matrimonium clandestinum, quorum solum faciam mentionem, ne grauetur lector prolixitate, qui si voluerit videre hoc extense videat magistrum sententiarum, Petrum de Soto, & Veracruz, Couatr. Nauuarr. & Dieg. Perez. Primus modus matrimonii clandestini est, quando fit sine testibus legitimis. Secundus quando licet fiat coram testibus, non seruator autem formæ iuris, & solemnitas, quia non præcedunt denuntiationes, & alia quæ a iure requisita sunt, & hos duos modos ponit nunc Concil. Tridentin. Ad cuius explicationem nota, quod aliquæ res, & solemnitates continentur in Concil. Trident. de necessitate præcepti, aliquæ de necessitate sacramenti. De necessitate præcepti sunt sequentes. Prima, quod antequam matrimonium contrahatur per verba de præsentibus fiant tres denuntiationes in tribus diebus festiuis publice in Missa solemniter dicendo, quomodo Maria, & Petrus volunt contrahere, &c. Secunda quod Parochus certus de consensu contrahentium dicat coram omnibus, Ego vos coniungo in matrimonium, &c. aut dicat alia verba æquivalentia secundum consuetudinem loci, aut prouinciæ. Tertia præcipit parochi, vt habeat librû, in quo scribantur nomina testium, & coniugum, diesque, & hora in quibus matrimonium fuit celebratum, quem librû debet diligenter custodire. De necessitate autem sacramenti sunt sequentes res. Prima est quod parochus sit præsens contractui, aut alius de eius licentia, aut de licentia ordinarii. Secunda, quod ad minus sint cum eo duo testes, & hac forma non seruata matrimonium est nullum, & qui comprehenduntur in culpa, grauitè puniuntur. Hoc supposito oportet explicare, quæ sint nunc de necessitate præcepti, & sequenter tractabimus de his, quæ sunt de necessitate sacramenti: relicto autem, quod antiquitus erat ordinatum, vt constat in Concilio Lateranensi, cuius vestigis inhæret. Concil. Triden

tino dicemus solum, quòd nunc prædictum ordinat Concilium, per conclusiones, vt habemus de more resoluentes.

2. **Prima Conclusio .** Necessario sub pœna peccati mortalis debent præmitti huiusmodi denuntiationes , quia licet non sint de necessitate sacramenti , sunt tamen de necessitate præcepti , ut constat ex d. Concil. Trident. quia gravibus pœnis castigat eos , qui iunguntur in gradu existētes prohibito , (licet ignoranter fecerint ,) si omiserint dictas denuntiationes , addens causam : quia non est dignus indulgentia , & benignitate ecclesiæ , qui audacia præsumptuosa non vult eius obedire præceptis : & hoc quod dicit , audacia præsumptuosa dat intelligere , quod non peccabunt mortaliter , qui bona fide id omiserint . Propterea Parochus qui non facit dictas denuntiationes putans esse factas , non peccat mortaliter , nec contrahentes peccant mortaliter credentes bona fide esse factas propterea quod Parochus factas fuisse affirmaverit ; quamvis iungantur sine eis , sic dicunt Segura , & Salzedus . Est etiam aliquando licitum omittere huiusmodi denuntiationes , in casibus quod si fiant , sequerentur magna damna ; quia non est intentio ecclesiæ obligare suis præceptis imminente hoc periculo : sic dicunt communiter DD. cum Soto . Primus casus est , quando matrimonium fuit factum secundum formam Concilii , & propter aliquod secretum impedimentum est nullum , oborta dispensatione secreta huius impedimenti , poterunt coniungi sic coniuncti , licet denuo non præmittantur huiusmodi denuntiationes , quia aliter sequeretur magnum scandalum . Secundus casus est , quando aliqua virgo , quæ est sub potestate curatoris , seu tutoris vult nubere sua sponte sine licentia eius , qui vult eam locare alteri homini inferioris conditionis , in quo casu non est necesse , q̃ præcedant dictæ denuntiationes , ut con-

Sect. 24.
de Ref.
matr. c-1

Segu. in
dirc. 2.
p. c. 15.
nu. 40.
salz. in
prac. cr.
c. 73. p.
235.
Sol. in 4
d 28. q 1
aric. 2.
ad 1.

Concil.
trid. v.
bi lupr.
cap. i.

Perez v concedit Didacus Perez. Tertius casus
bi su. p. est, si aliquis in articulo mortis vult du-
27. col. 1 cere uxorem suam concubinam, ut filij
Greg. in efficiantur legitimi habiti ex ea; quia,
l. 3. tit. 3 in hoc casu potest fieri sine denuntia-
p. 4. ve. tionibus, ut concedunt Gregorius Lo-
e nō se- pez, Covarr. Sotus, & Didacus Perez.
rian le- Alij casus ponuntur à Doctoribus, sed
gitimos hi sunt magis ordinarij; & in his po-
Cou. v. test parochus coniungere contrahen-
bi su. p. tes, licet non præcedant dictæ denun-
36. Sot. tiationes, quamvis Ordinarius non di-
vbi sup. spenser, quia ius naturale dat licentiam
ar. 1. Pe- ad hoc, nisi in secundo casu, in quo si tu-
rez p. v. tor, aut curator non vult eam locare ita
bi lu. 19 festinanter, ut non det locum adeundi
 Ordinarium, non poterit Parochus fa-
 cere coniugium, nisi Ordinarius dispen-
 sauerit in denuntiationibus.

cōc. Tr. 3 Secunda Conclusio. Facultas dispē-
sel 24. c. sandi in his denuntiationibus commit-
1 d Re- titur Episcopis à Concil. Triden. tribuē-
for. Ma- te illis plenam facultatem, ut fuit respō-
trim. sum per dominos Cardinales Consilij
 reformationis, Cardinali Borromæo
 Archiepiscopo Mediol. die 25. Aprilis
 1593. quorum responsum sequitur, *De-*
mun-tiationes Episcopi arbitrio remitti non
solum si de malitioso impedimento suspi-
cia est, sed etiam propter quamcumque
causam Episcopi arbitrio instam, scilicet, si
instaret Adventus, vel Quadragesima.
 Responderunt etiam prædicti domini
 Cardinales, quod sufficiat fieri unicam
 denuntiationem dispensante O dina-
 rio, & sic interpretantur Concilium Di-
 dacus Perez, Nauarr. & Sarmientus.
 Hinc colligitur primo, quod non po-
 test Episcopus dispensare in illis sine a-
 liqua causa, ut contra aliquos defendit
 Gutierrez. Secundo infertur, quod non
 solum, quando propter malitiam po-
 test impediri matrimonium, potest Or-
 dinarius dispensare in illis, sed etiam a-
 lijs iustis de causis, ut constat ex prædi-
 ctâ declaratione, quod debet teneri,
 quamvis Menochius tenuit contrariū.
 Advertant tamen Episcopi, quod non
 possunt dispensare in his denuntiationi-
 bus sine aliqua causa rationabili, quā-

do filij familias volunt coniungi clam,
 quia dispensantes huiusmodi videntur
 cooperari peccato, quod isti commit-
 tunt contrahentes sine licentia suorum
 patrum, ut insinuant DD. allegati.

4 Tertia Conclusio. Potestas remit-
 tendi denuntiationes non est commissa
 signanter Episcopis, sed Ordinario; Or-
 dinarius autem proprie est Episcopus,
 & eodem iure quicumq; habens iuris-
 dictionem ordinariam ad cognoscen-
 dum de causis matrimonialibus: ut est
 officialis generalis, Vicarius, & Magi-
 ster scolæ Salmanticensis, quo ad scola-
 sticos matriculatos in vniuersitate, ut
 dicit Cucus affirmans sic fuisse respon-
 sum per Dominos Cardinales reforma-
 tionis, & tenet Salzedus reprobans Me-
 nochium, qui dicebat solum Episcopis
 esse concessam hanc licentiam. Hinc in-
 fert Nau. quod commendatarius alicu-
 ius Abbatiz potest remittere has denū-
 tiationes, cum sit Ordinarius in eccle-
 sijs suæ Abbatiz. Hinc etiam infertur,
 quod Vicarij ordinis diui Ioannis Hie-
 rusalem possunt etiam remittere dictas
 denuntiationes, cum sint ordinarij ec-
 clesiarum subiectarum suo Vicariatu.
 Infertur amplius, quod Vicarij inferio-
 res, qui dicuntur foranei, de quibus tra-
 ctat Cou. in suis practicis quæstionibus,
 non habent auctoritatem dispensandi
 in ipsis, ut post alios tenet Veracrux, &
 Gutierrez.

5 Quarta Conclusio. Parochi, nec an-
 te, nec post contractum matrimonium
 possunt dispensare in huiusmodi denū-
 tiationibus, ut defendit Gutierrez, & Se-
 cura dicit, quod hanc sententiam admi-
 sit practica, ita ut Parochus contrarium
 faciens puniretur, ut docet Gutierrez. in
 Conc. id ei non concedat, licet enim re-
 mittat denuntiationes, in tribus casibus
 supra positis, non facit, quia ius expres-
 se id concedat, sed quia Epicheia siue ex-
 quitos id dicat, & sic peccabit Paro-
 chus id faciens authoritativè etiam in
 prædictis casibus; & sic interpretandū
 est Concilium, quando dicit sufficere
 unicam denuntiationem, quando time-
 tur,

Cucus
 li. 5. de
 ius. ca-
 th. ii. 11
 salz. in
 pra cri.
 c. 73 in
 fi. Na. li.
 4. cōf. ii.
 de spō.
 la. cō. 5.
 fol. 36.

Coua. l.
 pra q. c.
 4. n. 3.
 Veracr.
 in appē
 dice l. 5.
 Gut. v.
 su. a. n. 15
 vsq; ad
 fi. capi-
 tis. Seg.
 i direc.
 2. p. c. 6.
 n. 5 Gut-
 tier. de
 iur. cōf.
 2. p. c. 71
 n. 25.

Perez v-
bi su. 2.
d. ord.
755. Na-
ua. v. su.
n. 69.
sar. li. 1.
select. c.
6. Gut. in
q. cano.
c. 19. n.
6.
Menoc.
conf. 69.
vol. 1.

tur, quod matrimonium impediatur malitiose, & quod Parochus cum duobus testibus sint presentes. Ex his verbis non colligitur dare Concilium auctoritatem Parocho ad dispensandum in ipsis, antequam matrimonium contrahatur, sed quod ipsum Concil. dispensat in hoc casu; quod debet teneri, quantum admodum doctus pater frater Petrus de Ledesma dicat Concilium dare auctoritatem parocho, ut dispense in illis denuntiationibus antequam matrimonium contrahatur.

6 Quinta Conclusio. Solus parochus beneficiarius ecclesie parochialis, aut eius locum tenens potest facere dictas denuntiationes, cum eius curae incumbat facere certiore praelatum, si sit aliquod legitimum impedimentum, ut dicit Concilium Tridentinum, & resoluunt Didacus Perez, Albornatus, & Frater Ludouicus Lopez: & si qui volunt contrahere, sunt diuersarum parochiarum, in ambabus parochijs debent fieri denuntiationes ad hoc, ut si aliquod fuerit impedimentum ambagum partium fiat manifestum, quod constat ex Concil. Tridentino, qui iubet fieri denuntiationes a parocho amborum contrahentium; sic tenent doctores allegati & practica receptum est.

7 Sexta Conclusio. Nemo tenetur manifestare impedimentum, quod scit solum in confessione, sic tenent omnes, ita ut si solus parochus sciret impedimentum per confessionem, potest coniungere contrahentes factis denuntiationibus, si excusari non possit, quia hoc non est cooperari eorum peccato, sed facere officium suum: sic tenet Sotus post Paludanum, & extra casum confessionis quicumque sciat impedimentum tenetur manifestare id, licet sciat secreto, & non possit illud probare, sic tenet Couarr. & Nau. debet tamen aduerteri, quod si impedimentum oritur ex aliquo peccato occulto, prius debet moneri, qui vult contrahere, ut desistat a matrimonio, & si noluerit desistere, denuntiare tenetur superiori, qui potest

impedire, quia preceptum est obediendi superiori iubenti, ut reuelatur aliquod crimen, ex quo non reuelato sequeretur graue damnum.

8 Septima Conclusio. Ad impediendum matrimonium sufficit vnicus testis reuelans aliquod impedimentum, ut tenet Nauar. Post Angles, & Siluest. & tenet etiam Couarruias, & Gutierrez, estque ordinatum in quadam lege partitæ, vbi notat Greg. Lopezius. Hinc inferitur, quod ad impediendum matrimonium, in hoc casu sufficit sola fama, quia est æquiualens vni testi. Et nota, quod testis, qui sciuerit, quod ex reuelatione impedimenti nascetur aliquod scandalum, non tenetur illud facere, licet illi iubeatur sub pena excommunicationis ut post Adrianum tenet Nauar.

9 Octaua Conclusio. Qui audit impedimentum a personis fide dignis, tenetur manifestare, quoniam hoc sufficit ad impediendum matrimonium, ne fiat, ut dicit Conar. Et nota quod in aliquibus episcopatibus ponitur excommunicatio contra non reuelantes impedimentum, quod sciunt ut in Archiep. D. Iacobi Compostellæ.

10 Nona Conclusio. Inueniens Parochus aliquod impedimentum, tenetur certiore facere Ordinatum ut precipitur a Concil. & si coniunxerit contrahentes absque dictis denuntiationibus, erit grauitus puniendus, ut iubet ipsum Conc. valebit tamen matrimonium, si non adsit impedimentum dirimens, ut declararunt domini Cardinales reformationis, & dicit Salzedus.

11 Decima Concl. Factis denuntiationibus, nulloq; inuento impedimento potest parochus coniungere coram testibus, qui voluerint coniungi, nec est necessarium, quod coniungat ante fores ecclesie, sed sufficit quod coniungat eos coram aliquibus, ut explicat Didacus Perez, & Nauar. & tenetur scribere contrahentes, & diem, horamque, qua matrimonium contractum est, in quodam libro; quod non faciens peccabit mortaliter,

Ledesma in
addit. ad
3. p. q. 46
ar. 5. pa.
185.

Coc. Tr.
v. su. Pe-
rez 4. or-
di. f. 37.
Alborn-
noz l. 4.
de arte
contr. f.
150. Lo.
in instr.
con. sc. 1.
p. c. 86.
n. 87.

Sot. vbi
su. dub.
5. post.
concl.
Cou. v.
su. 1. p. c.
6. § 10.
nu. 21.
Na in c.
sacerdos
n. 17 & i
M. c. 22
nu 86.

Na in d.
c. sacer-
dos n. 27
Co vbi
su n. 10.
Gutt. v.
su. c. 12.
p. 113. n.
21. l. 18.
li. 9. p. 4.
vbi Gre-
gor.

Na. c. in-
ter ver.
1. q. 3. n.
633. cu
seq.

Cou. v.
bi sup.
Syn. co-
post. de
mat. n. 7

Salz. v.
sup. c. 57

Perez 2.
p. ord. 2
f. 24.
Nau. in
ma. c. 21
n. 69.

taliter, cum non adimpleat præceptum ecclesiæ in re graui, ut tenet Veracruz, & Bartholomæus de Ledesma.

Spec. cō
iug. dub
32. appē
dice. Le
desm. de
matr.
dif. 1.

De præsentia Parochi, & testium in
contrahendo Matrimonio.
Cap. CCXVI.

S V M M A R I V M.

- An assistentia Parochi, & testium sit de necessitate huius contractus, & Sacramenti. concl. 1. num. 1.*
An Christiani Galli, qui viuunt in partibus ubi non est receptum Concil. Trid. possint coniungi sine Parocho, & testibus, ibid.
An peregrini possint coniungi sine Parocho, & testibus, & quis sit eorum Parochus, concl. 2. num. 2.
An Parochus, qui debet esse præsens, debeat esse proprius sacerdos, & an valeat matrimonium ipso præsentem, Episcopo tamen illi prohibente. concl. 3. num. 3.
An sufficiat quod assistat Parochus sponso, an sponsi. concl. 4. num. 4.
Quis erit parochus illis, qui se conferunt ad aliam diocesim animo non commorandi, si velint ducere uxores. cōcl. 5. nu. 5.
Al valeat matrimonium factum coram Parocho existentibus contrahentibus cum illo extra suam parochiam. concl. 6. num. 6.
An valeat matrimonium factum coram Parocho, qui obtinet secundum beneficium incompatible. concl. 7. num. 7.
An Parochus, qui non est sacerdos, possit esse præsens matrimonio. concl. 8. num. 8.
An possit esse præsens matrimonio Parochus, cui propter defectum scientiæ datus est coadiutor. c. 9. nu. 9.
An valeat matrimonium Parocho inuito assistente. concl. 10. nu. 10.
An possit Parochus dare licentiam cuiusque sacerdoti, quamuis simplice, ut assistat, & an possit dare eandem licentiā Diacono & Subdiacono. concl. 11. n. 11.
An sufficiat, quod sacerdos habeat licentiam generalem a Parocho ad exercenda omnia, que pertinent ad curam ani-

marum, ut ipse assistat, conclus. 12. numero 12.

An sit suspensus sacerdos secularis, aut regularis qui coniungit oues alienas, aut facto matrimonio dederit eis benedictiones sine licentia Parochi. concl. 13. numero 13.

An ordinarij cognoscentes de causis matrimonialibus possint dare hanc licentiam. concl. 14. nu. 14.

An Archiepiscopus possit dare hanc licentiam subditis suorum suffraganeorum. concl. 15. nu. 15.

An virtute Cruciatæ, aut alterius Iubilai possint sacerdotes assistere matrimonijs. concl. 16. nu. 16.

An testes qui debent assistere matrimonio debeant habere usum rationis. concl. 17. num. 17.

An patres, & consanguinei possint esse testes. ibid.

An matrimonium factum coram parochis & testibus cum conditione licita, sit necesse, ut iterum fiat. concl. 18. nu. 18.

An peccet mortaliter clericus, aut laicus, qui impedit ne matrimonium fiat coram Parocho, & testibus. concl. 19. nu. 19.

Prima Conclusio. Assistentia parochi, & testium est de necessitate huius tractatus, & sacramenti; ita ut sit nullum matrimonium celebratum sine illa forma: & sic errant iudices ecclesiastici, qui non faciunt irritum matrimonium, quod non est hac forma celebratum, cum Conc. Trid. expresse irritum faciat illud, & cognoscendo de eius nullitateque solum pertinet ad eos declarare esse nullum, ut explicauerunt domini Cardinales reformationis, cuius declarationis testimonium perhibet Salzedus. Magna fuit difficultas inter Theologos, & Canonist. quomodo, Concil. potuit irritare matrimonium clandestinum, hoc est, matrimonium factum sine prædicta forma; ad quod responderetur, quod non irritum fecit illud immediate, (quia ecclesia non habet potestatem super essentielle sacramentorum) sed solum fecit irritum, quod matrimonium præcedit, faciens contrahentes

Concil.
Trid. ses
24. c. 1.
versic. 4
aliter.

salz. ubi
sup. c. 57
pa. 214.
col. 2.

H h inha-

inhabiles ad contrahendum, nisi fuerit præsens Parochus, & testes, sicut ecclesia non irritat sacramentum penitentiae, quod consistit in confessione dolorosa peccatorum, & absolutione eorum, sed quod praecedit hoc sacramentum, nempe habilitatem ministrorum, faciens illos inhabiles, & subtrahens illis iurisdictionem, ut explicat Scotus in simili casu. Et nota, quod facit inhabiles personas ad contrahendum sine Parocho, & testibus, unde volentes, contrahere secundum formam Concilii remanent habiles ad contrahendum, ut declarant Veracruz, Didacus, Perez, & Scotus.

Nota autem, quod Christiani Galli, qui habitant in Gallia, aut aliis locis, ubi non est receptum istud decretum Concilii Tridentini, si contrahant sine Parocho, & testibus, valet etiam nunc matrimonium, quia Concilium non irritat essentiam matrimonii (cum sit de iure divino) scilicet contractum indissolubilem, & per consequens non irritat consensum amborum contrahentium, quod est materia, & forma sacramenti, sed solum inhabilitat personas ad contrahendum clandestine: quæ inhabilitas est de iure positiva ordinata per dictum Concilium: unde non comprehendit illos, qui sunt ex prouinciis, in quibus non est receptum. Quod autem hæc solemnitas sit de iure positiva, probatur, quia omnes fatentur posse Papam dispensare, ut valeat matrimonium factum sine Parocho, & testibus, ut tenet Nauarr. Notandum autem est hoc punctum, quia in facti, contingenti accidit mihi audienti confessionem cuiusdam Galli in his Regnis Hispaniæ; qui in quadam Galliæ prouincia, ubi non erat publicatum hoc decretum contraxerat clandestine, cui declarauit non posse ducere aliam uxorem uiuente illa, & obligauit illum ad querendam eam tamquam veram uxorem suam, propter causas, quæ ad illud faciebant. Ex dictis inferitur, quod captiuus, qui sunt inter infideles, ubi habent

animum permanendi, & viuendi semper, effecti ciues illorum possunt ducere uxores sine Parocho & testibus; quia si bene consideratur (ut ait Henriquez) Concilium non incipit ligare, nec limitare immediate ratione personarum, sed habens respectum immediate ad Parochiam, aut prouinciam, in qua cū auctoritate Ordinarii est legitime promulgatum, & facta dicta promulgatio ne extenditur ad personas illius prouinciæ, unde cum in partibus, ubi sunt huiusmodi captiui, non sit promulgatum hoc decretum, certum est non eos obligare, cum illic habeant suum domicilium: hancque rationem deberet inspicere pater Fra Petrus de Ledesma, ne teneret contrarium: cuius opinionem libenter ego sequeretur loquendo de captiuis, qui tractant de sua redemptione, & sperant cito liberandos, esse a captiuitate. Hinc inferunt, quod Castellanus, aut Lusitanus, qui se confert ad habitandum in Galliam, aut in partes, ubi non est promulgatum istud decretum, & ibi commoratur, potest ducere uxorem sine Parocho, & testibus: nisi in casu, quod solū illuc se cōferat propter hanc causam, ducendi, (uxorem in fraudem legis, ut fateretur idem Ledesma).

2. Secunda Conclusio. Peregrini non possunt contrahere sine Parocho, & testibus; ille autem erit eorum Parochus ad hoc, qui secundum loci morem administrat illis sacramenta: sic declarauit domini Cardinales reformationis, ut aduertit Salzedus. Debet tamen aduertiri, quod Concil. Trid. infat. de iis parochis, ne coniungant prædictos extraneos sine debito examine, & habita prius licentia ab Ordinario, ita ut dicat Siluester, quod non debent Episcopi admittere huiusmodi homines ad matrimonium sine litteris testimonialibus. & idem tenet Gregorius Lopez.

3. Tertia Conclusio. Parochus qui debet esse præsens huic sacramento debet esse proprius sacerdos, qui est Parochus curatus ut cōstat ex eo quod tradit Scotus in simili materia. Nota vero, quod si

Henr. 2.
to. li. 11.
c. 3. n. 8.

Ledesma
add. ad
3. p. qu.
45. ar. 5.
fol. 196.
Led. ubi
sup. fol.
198.

Salz in
prac. ca.
c. 73
Concil.
Triden.
sess. 24.
cap. 7.

Greg in
l. 1. tit. 3.
p. 3. ver.
Sot. in 4.
d. 18 q.
4. art. 2.

Scot. in
4 d. 26.
in solut.
2. 1. 2.
Veracr.
ubi sup.
fol. 38.
Perez ubi
supr.
42. c. 1.
Sot. in 4.
d. 28. q.
vnic ar.
1. col. 3.

Nu. in
c. humi
neures
21. q. 5.
q. 3. n. 4.

cet Episcopus iubeat paracho, ne assistat matrimonio, erit tamen matrimonium validum ipso praesente factum, ut declararunt domini Card. reformationis his verbis. *Congregatio Concilij respondit valere matrimonium contractum coram paracho, cui interdictum est ab Episcopo, ne interueniat.* Hanc responsionem adducit Salzedus.

4 Quarta Conclusio. Quamuis communiter sit praesens parochus sponsi, in rigore tamen sufficit, quod sit praesens parochus sponsi, quando sunt ex diuersis parochijs, ut tenet Segura; haec conclusio est contra Nauarr. qui dicit esse necesse, ut assistat sponse parochus, si matrimonium celebratur in eius parochia, sicut e contrario, si fiat in parochia sponsi necesse esse parochum sponsi assistere. Nec obstat id, quod ipse Nauarr. dicit, quod secundum eius opinionem fuit declaratum per dominos Cardinales congregationis Concil. tempore Pij Quinti & Gregor. XIII. quia ad hoc respondent doctissimi viri esse impossibile; & quod Nauarr. fuit deceptus; immo ipsimet Nauarr. in quodam consilio dicit, quod contrarium declararunt domini Cardinales, & tenet nostram conclusionem; & idem in alio consilio facit mentionem eiusdem declarationis, & ostendit non esse certum, an declarauerint sic; & ideo tenens nostram conclusionem, dicit credere sic declarauisse dominos Card. quia est multum secundum mentem Concil. Estque clarum; quia Parochus sponsi habet potestatem ordinariam administrandi sacramenta omnibus suis subditis, ut dicitur in iure confirmato à Concil. Tridentino; ergo poterit coniungere suum subditum cum quacumque extranea. Verum est tamen, quod in aliquibus locis iam consuetudo inualuit, quod Parochi communiter inter se non dissentiant.

5 Quinta Conclusio. Si sponsus, & sponsa transeunt ad aliam parochiam, aut ad aliam diocesim sine animo ibi commorandi, possunt coniungi à paro-

cho illius parochiae de licentia parochi, in cuius parochia habent domicilium, quia quamuis à paracho alieno possint recipere sacramentum penitentiae, & Eucharistiae in Paschate, tamen non possunt recipere hoc sacramentum matrimonij, cum non sit coactum, sed liberum; hoc colligitur ex his, quae tradidit Siluester: si autem habeant animum permanendi, & commorandi in ea parochia, aut diocesi, possunt coniungi à paracho illius, in qua volunt habitare, ut docet Silu.

6 Sexta Conclusio. Matrimonium factum coram proprio paracho, ex sententibus cum ipso contrahentibus extra suam parochiam, ubi coniunguntur, est validum, si fiat coram testibus; quia certum est proprium parochum extra suam parochiam posse administrare sacramenta suis ouibus, ubicumque inuenerit eas: sic tenet Salzedus; & ideo administrans sacramentum hoc, erit validum. Verum est tamen, quod poterit ab Ordinario castigari pena arbitraria assistens huic sacramento sine licentia parochi illius parochiae, in qua est, ut aduertit Salzedus, & tenet Segura; quod debet teneri, quamuis Nauarr. teneat contrarium dicens proprium parochum non posse coniungere oues suas inueniens eas extra suam parochiam, nec Ordinarius extra suam diocesim, quia illi tunc habentur tanquam personae particulares saltem ad exercendam suam potestatem, ut dicitur in iure; cui argumento respondeo, quod tenentur ut personae particulares quoad exercendam suam potestatem, quod fateor, non autem tenentur, ut personae particulares ad authorizandum matrimonium, quia si de facto sint illi praesentes cum duobus testibus, erit validum, cum Concilium non requirat, nisi quod fiat coram Paracho, aut alio sacerdote de eius licentia, aut de licentia Ordinarij, praesertim cum assistentes huic sacramento non sint eius ministri. Et nota, quod qui habent praedia, & possessiones, & se conferunt ad eas ali-

Sil. ver. domicilium.

Sil. ver. parochia.

Sal. ubi sit c. 7. p. 241.

salz. ubi tenet Segura i. direct. ca. 15. n. 49. Na. li. 4. c. 11. de sp. o. c. 47. f. 393.

c. ois v. triusque lexus de pen. & rem. C. c. Tr. fel. 14. c. 13. in fi.

H h a quo

quo tempore anni habentes domum, & familiam, & denique domicilium in ciuitate, si coniungantur cum parochio prædij, & campi, non valet matrimonium, nisi adsit licentia parochi proprii ciuitatis, aut eius Ordinarij, tum illic habeant domicilium, ut constat ex dicto, sic tenet Nauar.

Na. li. 4.
cōl. ti. d.
clan. de.
sp. cōl. 1.
f. 198. c.
multa d.
prebē 1.

7 Septima Conclusio. Parochus qui obtinuit secundum beneficium incomparabile assistens matrimonio valet, quoniam licet amittat in hoc casu ipso iure beneficium curæ, quod habet, & possit illud Episcopus alteri conferre, ut statuitur in iure, tamen donec fuerit in iudicio legitime expoliatus ab eius possessione, potest assistere matrimonijs, attento, quod vocatus in iudicium poterit allegare aliquam causam sufficientem retinendi ipsum beneficium, ut dicitur ab ipso iure, & sic interim habetur pro parochio: & idem dicendum est de parochio habente iniustum titulum, quia donec toleratur, pro parochio debet teneri, & ideo ut parochus potest assistere matrimonio, ut constat ex his, quæ tradunt Sor. Nauar. Ledes. & Veracruz.

8 Octaua Conclusio. Parochus, qui non suscepit adhuc ordinem sacerdotij, potest esse præsens matrimonio, & cum eius præsentia erit validum, sic tenet Nauar. in quodam consilio, quauis idem Nauarrus in alio consilio dubitet multum de hac conclusione, dicens intellexisse congregationem dominorum Cardinalium fuisse inclinatum in partem contrariam fundatam in illis verbis Concilij, qui aliter quam præsentem parochio, aut alio sacerdote de ipsius parochi seu Ordinarij licentia, &c. quia illud verbum vel alio sacerdote est relatiuum, & refertur ad parochum, & sic insinuat aperte parochum debere esse sacerdotem. Quare dicit Nauar. quod licet opinio affirmatiua sit probabilis, non auderet tamen separari à declaratione dominorum Cardinalium, unde dicit melius facturum Vicarium Episcopi, si committat alteri sacerdoti, quod sit præsens matrimonio.

Cōc. Tr.
f. 14. c.
1. de re
for. ma-
trim.
Nauar. d.
cōf.

9 Nona Conclusio. Parochus, cui propter infirmitatem datus est coadiutor, non solum potest assistere matrimonio, sed valet matrimonium autorizatum eius præsentia, cum sit verus parochus, & licet sit illi prohibitum administrare sacramenta, non est illi prohibitum præse se sacramento matrimonij, cum in hoc casu non sit eius minister, ut supra diximus; solum enim valet eius præsentia ad autorizandum consensum contrahentium, qui est minister huius sacramenti. Verum est tamen, quod si est datus illi coadiutor, quia est mente capax, non valet matrimonium, in quo fuerit præsens, cum in hoc casu non assistat ei assistentia sua morali, hoc est, cum actu humano, ut declaro sequenti Conclusionem.

10 Decima Conclusio. Parochus debet esse præsens matrimonijs præsentia quadam morali modo humano aduertens, & videns, quid ibi fiat, quia eius præsentia est necessaria, ut possit esse testis oculatus; sic declaratum est per DD. Cardinal. congreg. Concil. ut dicit Salzedus. Hinc sequitur primo, quod si est præsens forte fortuna, licet non sit vocatus, videat tamen quod duo coniunguntur inuicem, valet matrimonium, ut dicit Nau. quia, ut valeat matrimonium, non est necesse, quod interponat suam auctoritatem ad id, quod dicitur, aut agitur, sed solum, quod assistat, & videat, quid fiat, quamuis sit cum periculo, & coactus vi, & metu adhibito pugione ad pectus, quia cum ipse non sit minister huius sacramenti, non dependet eius substantia ab ipsius voluntate, ut pendet substantia aliorum sacramentorum ab intentione ministrorum eius, sic dicit Salzedus fuisse declaratum per DD. Cardinales congreg. Concil.

11 Undecima Conclusio. Potest parochus dare licentiam cuicumque sacerdoti, quamuis simplici, & non approbato ab Ordinario ad assistendum, quia approbatio Ordinarij solum requiritur ad administrationem sacramenti peruenientie, cum sit necessaria iurisdic-
tio

Salz. v.
su. c. 73.
p. 237.

Na. li. 4.
cōf. tit.
de spōs.
cōf. 10.
fol. 376.
col. 1.

Salz. v.
bi sup.

Ratio ad administrandum illud cum va-
ra. i. m. a. lore, ut cum communi dicit Nau. sic ex-
c. 4. n. l. plicant Concilium Secura, & Ledesma,
Segu. v- & tenent omnes moderni: & non po-
bi sup. n. test dari hanc licentiam ei, qui non fue-
46. Led. rit sacerdos, unde si de eius licentia fue-
v. su. dñ rint presentes Diaconus, aut Subdiacon-
52. us, non valet matrimonium, quia Cō-
 ciliū dicit, quod debet dare licentiam
 sacerdoti, & secundum communem
 modum loquendi Diaconus, & Sub-
 diaconus non sunt sacerdotes, quod cō-
 firmatur, quia idem Concil. in multis
 capitulis facit semper distinctionem
 ordinis sacerdotalis ab ordine diacono-
 natus, & hoc modus fuit semper intel-
 lectum Concilium, quia materia est satis
 grauis, quamvis in alijs materijs aliquā-
 do pro sacerdote intelliguntur Diacono-
 nus, & Subdiaconus.

12. Duodecima Conclusio. Ad hoc, ut
 valeat matrimonium, non est necesse,
 quod iste sacerdos habeat licentiam spe-
 cialem a parochio ad hunc effectum,
 sed sufficit generalis, quam habet ad
 hoc, ut possit exercere omnes res perti-
 nentes ad curam animarum, quæ sunt
 sub sua cura, ut probat Nau. nec est ne-
 cesse, quod de iure illi licentia in scriptis,
 ut defendit idem Nau. quia ad essentia,
 & valorem gratiæ non est necessaria
 scriptura, ut dicit Dec.

13. Decimatercia Conclusio. Sacerdos
 secularis, aut regularis, qui coniunxerit
 eos, qui sibi subiecti non sunt, aut con-
 iunctis dederit benedictionem sine li-
 centia proprii parochi, remanet ipso iu-
 re suspensus, ut colligitur ex Conc. Tri-
 dent. ibi *(coniungere, aut benedicere ausus*
fuerit, &c. notat Salzedus. Dixi, *sine li-*
centia, quæ debet esse expressa, & non
 sufficit tacita seu præsumpta, ut valeat
 matrimonium, ut declarant DD. Car-
 dinales congreg. anno 1573. die 11. No-
 uemb. quia data testimonium Me-
 nochius. Ut autem matrimonium sit
 validum coram dicto sacerdote, & ut
 sit liber à pœna, debet præcedere licen-
 tia proprii Parochi, & nõ sufficit, quod
 det illam post contractum matrimo-

Menoc. l.
1. d. arb.
cen. 1. ca.
su 453 n.
14. 102
cōf. 181
n. 7. vol.
2.

nium, ratum habens factum, quia quā-
 do in aliquo actu est necessaria licen-
 tia, ad hoc ut fiat, debet præcedere, ut
 tenet dictus Salzedus post alios, & no-
 rat Nauarr. quod religiosus assistens
 matrimonio sine licentia parochi non
 solum remanet suspensus secundum or-
 dinationem Concilij, sed etiam excom-
 municatus ipso iure, ut ordinabat an-
 tiquum ius, quia posteriores leges non
 tollunt anteriores, nisi dicant expres-
 se, aut nisi sint contrarie, ut notatur
 in iure. Nec est mirandum, quod re-
 ligiosi puniantur duplo, quia cum sint
 exempti, solent Pontifices contra illos
 ponere maiores pœnas, quam contra
 seculares, ut notat gl. communiter re-
 cepta.

14. Decimaquarta Conclusio. Ut va-
 leat matrimonium iam diximus quod
 erat necessarium, quod assisteret paro-
 chus, aut alius sacerdos de eius licen-
 tia; & addit Concilium, aut de licentia
 Ordinarij. Est autem Ordinarius in
 hoc casu ille, cui est subiectus ipse paro-
 chus, cuius pœsentia est sufficiens ad
 hoc, ut celebretur matrimonium, itaq;
 sufficit licentia Episcopi, aut sui Vicarij
 generalis, aut alterius prælati, qui ha-
 beat iurisdictionem quasi episcopalem,
 quia est superior parochio, cuius paro-
 chianus est ille, aut illa, qui vult coniu-
 gi, ut sunt domini Cardinales in Ecele-
 sijs suorum titulorum, Abbates in suis
 Abbatijs, Vicarij ordinum militarium
 in suis Vicariatibus.

15. Decimaquinta Conclusio. Ar-
 chiepiscopus non potest dare licen-
 tiam subditis suorum suffraganeorum
 ad hoc, ut coniungant, nec ipse potest
 coniungere, quia non sunt subditi
 eius nisi in casu appellationis: &
 ideo si aliquis Episcopus sine causa le-
 gitima non vult coniungere aliquos,
 neque dare licentiam alteri, ut id fa-
 ciat, si appellent ab eo, cognita causa,
 potest Archiepiscopus concedere illam
 cuicumque presbytero suffraganeo-
 rum secundum doctrinam cuiusdam
 gl. approbatæ à Panormita. eiusque

H h 3 assi.

Salz. v.
 su. pag.
 243. Na.
 li. 5. ti. d.
 penis cō
 fil. 1. f.
 1.668.

Clem. 8
 de priu.
 ca. 1. de
 cōf. li. 6.
 Gl. cōm-
 recepta
 i. c. 1. ver-
 bo, i. gres-
 sum de
 pri. li. 6.

gl. f. c.
 1. d. sup
 gl. neg.
 pr. v.
 culpiz
 pan. i. c.
 si q. n.
 50 p. so-
 ro cōp.

assistentia sufficiens ad hoc, ut valeat ma-
trimonium.

16 Decimasexta Conclusio. Non est
concessa licentia in virtute Bullae Cru-
ciatae, aut cuiuscunque alterius lubilai,
ut sacerdotes possint assistere matrimo-
nijs, quia quamvis concedat illis Sum-
mus Pontifex, ut possint administrare
alia sacramenta maiora, ut penitentiae,
& communionis, non videtur concedere
illis licentiam ad hoc sacramentum
propter multa inconuenientia, quae in-
de possent nasci: conuenit enim, ut ille
solum assistat, qui potest cognoscere de
impedimentis matrimonij, tanto ma-
gis, quod nullus sacerdos potest benedi-
cere sponis, qui non sunt suae parochiae:
licet habeat quodcunque privilegium,
nisi habeat licentiam Ordinarij, aut
proprij Parochi ad illud, ut ordinar sa-
crum Concil. Trident. ergo multo mi-
nus poterit eos coniungere. Hinc infer-
tur, quod licet in articulo mortis quicunque
simplex sacerdos possit absolvere eum,
qui in simili est positus periculo, non po-
terit tamen illum coniungere, quamvis
sit cum sua concubina ad finem, quod
eius filij efficiantur legitimi, sic tenet
Spinus.

17 Decimasextima Conclusio. Testes,
qui debent esse praesentes matrimonio,
debent habere usum rationis. Haec con-
clusio est certa, & explicat eam Veracruz,
quia requiritur, quod videant, & aduer-
tant id, quod fit; & testes qui requirun-
tur in causis fauorabilibus etiam hic suffi-
ciunt, quia causa matrimonialis est fauor-
abilis. Hinc sequitur, quod patres, & con-
sanguinei possunt esse testes, ut post alios
tradunt Cou, Sotus, & Veracruz, & et-
iam ratione possunt esse testes captiui,
& alij familiares domus, & excommu-
nicati, quamuis sint notati infamia iu-
ris, tanto magis, quod defectus testium
supplet praesentis Parochi, qui in suo li-
bro scribit, quomodo coniuncti facere,
sic dicunt Veracruz, & Ledesma.

18 Decima octaua Conclusio. Matrimo-
nium factum coram Parocho, & te-
stibus per verba de praesenti conditione

licita non est necesse, quod iterum ad im-
pleta conditione fiat per verba de pre-
senti coram Parocho, & testibus; ut re-
soluit Nau. in quodam cons. quia condi-
tionalis dispositio impleta conditione
remanet purificata, & sine vlla conditio-
ne; adeo quod ab illo tempore remanet
perfecta, ac si à principio fuisset pure
facta; ut dicitur in quodam loco iuris;
& in nullo canone, ut iure inuenitur,
quod haec regula tam communis non
habeat locum in matrimonio; & com-
munis opinio est Canonistarum, quod
non est deferenda regula communis sine
textu, aut efficacia ratione, quae ad id nos
convincent iuxta id; quod dicit Ioannes
Andreas communiter receptus, & Co-
uarr. & sic videtur mihi debere sequi
hanc opinionem, quamvis Sotus cum
Theologis communiter teneant, quod
non sit validum hoc matrimonium, est ne-
cesse, quod in tempore, quo impletur co-
ditio, declaratur consensus per verba de
praesenti.

19 Decimanona Conclusio. Clericus,
qui malitiose impedit, ne fiat matrimo-
nium, quod pretenditur, seruata forma
Concilij, peccat mortaliter, & debet puniri
ab Ordinatione poena posita à iure; &
secularis, qui in hoc malitiose peccat he-
retice, puniri debet à iudice ecclesiastico poe-
na arbitraria: qui tenentur restituere
parti laesae totum damnum, quod eue-
nit illi, ut dicunt Gregor. Lopez, & Di-
dacus Perez, quod notetur; quia saepe
contingit.

De Matrimonio clandestini obligatio-
ne, & de facto per Procurato-
rem, & per literas.

Cap. CCXVII.

SYMMARIVM.

An qui contrahunt per verba de praesenti
sine Parocho, & testibus remaneant obli-
gati ad matrimonium, conc. 1. nu. 1.

An matrimonium factum ante legitimam
aetatem.

Nau. l. 4
cōl. tit.
de cōdi.
appos.
cōl. 1. f.
407. 5.
oīs adiū
gi 5 ex
cōd ist.
de verb.
oblig.

Andr. in
ca. 1. de
conf.
Cou. in
4 2 p. c.
3.
Soto in
4. d. 19.
q. 2. n. 1.

Greg. in
libro 4.
ver. due
panci.
pēn. tit.
3 p. 4.
Perez in
l. 1. tit. 1
l. 5. ord.
f. 33.

Cōc. Tr.
vbi sup.

Spin. in
specul.
test. gl.
15. de fi-
liis leg.
num 41
& 45.

Cou. in
4 2 p. c.
8. 5. 11.
num. 8.
Sot. in 4
d. 41. q.
vnic. ar-
tic. 3.
Veracr.
vbi sup.
Veracr.
vbi sup.
Ledesm.
diffic. 21

etatem ut valeat, sic necessarium adueniente aetate, ut ratificetur coram Parocho, & testibus. concl. 2. nu. 2.

Quae sit etas legitima ad contrahendum in mare, & ante in femina. ibid.

An matrimonium inualidum ob aetatem ratificetur per copulam. ibid.

Quid facere debeant contrahentes in gradu prohibito obtemperata dispensatione. ibid.

Quid fieri debeat, si unus contrahentium solum cognoscat impedimentum. ibid.

An aliquando valeat matrimonium sine Parocho, & testibus. ibid.

An matrimonium factum a procuratore coram Parocho, & testibus sit verus contractus & sacramentum, ecc. 3. nu. 5.

Prima Conclusio. Si contrahentes sine Parocho, & testibus per verba de praesenti habent animam contrahendi matrimonium postea suo tempore, remanent obligati ad matrimonium, quoniam Conc. Trident. non tollit sponsalia de futuro: nec obstat quod contrahant per verba de praesenti, quia magis debet considerari intentio, quam verba; si vero eorum intentio est contrahere de praesenti, nec in foro interiori, nec exteriori remanent obligati ad coniugium, quia Conciliū Tridentinum facit irritum hunc contractum; ex contractu autem irritum nulla oritur obligatio; & etiam quia isti sunt inhabiles ad sic contrahendum ut dicit ipsum Concilium, hoc est ad contrahendum clandestine, sicut sunt etiam inhabiles ad contrahendum absolute, qui habent aliquod impedimentum impediens, & dirimens, qui contrahentes coram Parocho, & testibus nec in foro interiori, nec exteriori sunt obligati ad matrimonium. Verum est tamen, quod quando aliquis deceptit mulierem ducens eam uxorem clandestine ad finem solum cognoscendi eam, non ratione contractus, sed ratione fraudis, & damni, quod intulit, tenebitur ducere postea eam, ut supradictum est, in materia stupri. Confirmatur, quia matrimonium clandestinum non va-

let, nec tanquam sponsalo de futuro, ut infra dicitur, ubi magis probabitur ista veritas infra in materia de matrimonio de futuro; debent tamen advertere iudices ecclesiastici, quod est praesumptio, quod hi qui contraxerunt per verba de praesenti clandestine, voluerint aliquo modo coniungi; quare cum debita prudentia debent eos compellere, ut contrahant matrimonium, servata forma Concilij, ut tenet Couarruias.

2. Secunda Conclusio. Matrimonium factum per verba de praesenti coram Parocho, & testibus inter duos iuvenes qui quamvis praeterierant septem annos, non tamen habent aetatem legitimam, nempe ipse annos quatuordecim, illa vero duodecim, non valet, ut est ordinatum in iure, propter defectum aetatis, & postea ut valeat, est necesse, quod sit novus consensus inter ambos manifestatus coram Parocho, & testibus. Nec sufficit, quod accedentes ad legitimam aetatem contrahendi ambo cohabitent simul, & tractent se sicut maritus, & uxor; quia iam sunt derogata matrimonia praesumpta, ut omnes dicunt, & etiam, quia hoc matrimonium secundum ius resolvitur in matrimonium de futuro, ut dicitur suo loco, ergo necessarius est novus consensus de praesenti, sicut tenent Mariensis, & Gutierrez. Hinc inferitur, quod qui contrahunt in gradu prohibito, obtemperata dispensatione non sufficit, quod sint simul sicut coniuges, ut ratum fiat matrimonium, sed necessarium est, quod sit novus consensus; & in hoc casu non est necesse quod consensus exprimatür coram Parocho & testibus propter scandalum quod potest esse, si sciatur impedimentum secretum, ut declaravit Pius V. & tradit Navarr. & quamvis Frater Ludovicus Lopez, dicat non inveniit similem declarationem, sed potius quod contrarium constat, quia omnes dispensationes, quae dantur uxoris inuento aliquo impedimento secreto, veniunt cum hac conditione & clausula, ut si sit

Cou. 1. p. c. 3. n. 2. ubi sup.

Marienzo in rubr. titu. de matr. li. 5. noue colleg. 1. n. 57. Gut. in q. cano. cap. 18.

Nac. 22 nu. 70. Lopez in inflit. cons. 1. p. cap. 8.

Sess. 24. ca. 1. de ref.

ca. 266. nu. 7.

aliquod scandalum, celebretur matrimonium sine Parocho, & testibus, quod dicit esse signum huiusmodi declarationem non fuisse adhuc productam a sede Apostolica; huic nempe rationi respondeo, quod sicut sanctitas sua concedit religionis multa privilegia super rebus, quae illis sunt concessae a iure communi, ut constat ex Mari magno, sic in hoc casu concedunt dispensationes illius, quod alias concessum est; ultra quod haec declaratio non est incorporata iuri, & ideo potest esse & est de facto multis ignota, immo multi non dabant ei auctoritatem debitam sicut litteris apostolicis sigillo authenticis; & sic possent dicere in nostro casu contrarium, & cōpellere propterea huiusmodi homines ad contrahendum publice servata forma Concilii cum gravi scandalo, ad quod evitandum videtur Sanctitas sua in praedictis bullis dispensationibus dicta clausula. Et Henriquez, denuo tenet cum Nauarr. allegans alios homines doctos cōsultos super hoc puncto, qui fuerunt huiusmet opinionis, quāvis declaratio allegata per Nauarrum non reperiatur, & etiam quod opinio Fratris Ludouici Lopez erit vera, quando timetur, quod impedimentum cognoscetur in foro exteriori, ut affirmaverunt etiam dicti patres; & addit allegans multos, quod sciens mulier esse matrimonium nullum, si timet quod impedimentum cognoscatur, obtineat ipsa dispensationem, & sola cum marito existente, blandiens illi, & ostendens illi signa amoris dicat illi, vis me in uxorem, non manifestando illi rem propter suspicionem vitadā, sufficitque ipsum maritum ostendere signa consensus, & quod habeat cum ea rem credens esse copulam conjugalem ad hoc, ut vere remaneant coniuncti; si vero non timet periculum revelandi impedimentum, procurare debet, ut maritus sciat se esse liberum, & solum, quia matrimonium non valet, quamvis non dicat illi causam nullitatis: in confirmationem autem huius adducit

dictus author multos doctores, & secundum hoc debet intelligi quaedam declaratio Cardinalium; quam dicit vidisse Ledesma, qui declararent matrimonium valere in hoc casu sine parocho, & testibus.

3. Tertia Conclusio. Inter absentes fiebat antiquitus matrimonium per litteras, aut per procuratorem, nec procurator poterat substituere, nisi ad illud haberet particularem auctoritatem, & erat necesse durare semper voluntatem eius, qui dabat huiusmodi procuram; quia si per momentum ante contractum matrimonium, reuocabatur, matrimonium erat nullum, quamvis procurator ignoraret illius revocationem, aut aliter contrahens, ut tradunt Covarrubias, & Ledesma, & matrimonium factum ante Concilium erat verum sacramentum, sicut antea dictum est; & ante & post Concilium est verus contractus humanus obligatorius propter bonum naturale, ut contra Albornotium defendunt Corduba, Sarmientus, & Segura cum communis: nec quo ad contractum matrimonii, & sacramenti revocavit Concilium unquam, sicut post illum tenuerunt moderni, & tanquam rem indubitabilem tenet Nauarrus, & Thesaurus sacerdotalis dicit esse nunc vinculum indissolubile, sicut antea, nec Ledesma debebat dubitare super hoc; contra quem formo hanc rationem, hoc est, quod nunquam ius novum derogat antiquo, nisi expresse id faciat, praecipue si ius antiquum sit clarum & multum in usu, et non invenimus in Concilio Tridentinum annullatum expresse hoc matrimonium. Nec obstant verba illius dicentis, interrogatis viro atque muliere, mutuoque eorum intellecto consensu, quae dant intelligere debere esse contrahentes praesentes, ac praesentes debere interrogari a Parocho, quia haec verba habent facilem explanationem scilicet (interrogatis, &c.) per se, aut per suum procuratorem, ut antiquum disponebat ius. Nec obstat

Lede. in
addi. ad
3. d. qu.
45 ar. 5.
f. 195. 5.

Con. in
cap. 4 in
prin. Le
des. de
mat. dif
fin 18.

Cor. de
cas. qu.
52. sar.
li. 5. fol.
cap 5.

Seg. i di
re. ca 5.
i prin.
Na. li. 4.
conf. de
de sp. cō
fil. 19 f.
375.

Thes. sa
cer. 1. p.
ff. 117.

Hen. li.
11. de
matr. 2.
10. cap 3.
11. de
matr. 6.

ver-

verficulus (qui aliter) dicti Concilij, quem tanti facit Ledefma, quia in hac clausula generali solum dicitur, quod qui contraxerunt sine parcho, & testibus, non remaneant coniuncti; & qui contraxerunt sine denuntiationibus puniantur ipsi, & qui fuerint presentes matrimonio, ut dicitur infra. Est autem regula communis omnium DD. utriusque iuris, quod clausula generalis debet limitari, secundum id quod procedit; & sic hæc clausula generalis solum prohibet supradicta, ut pertinet ad matrimonia clandestina, de quibus ante loquutum fuerat. Et nota, quod ad hoc ut istud matrimonium factum per procuratorem sit validum, est necesse, ut fiat coram parcho, & testibus, quando procurator, & sponsa præbent consensum per verba de presenti, & ad hoc sufficit parochus sponse, si matrimonium fiat in sua patria, ut dictum est. Nota etiam, quod quamvis ante Concil. Trid. valeret matrimonium factum per litteras, aut nuntium sine procuratore ad illud, & nunc non valet, sed potius tanquam clandestinum videtur à Concilio sublatum; in hoc casu admitterem ego opinionem Ledefmæ, cum in hoc modo contrahendi non seruetur forma Concilij supradicti.

De penis clandestinè contrahentium, & eorum sacerdotum, qui sunt presentes sic contrahentibus.

Cap. CCXVIII.

S Y M M A R I U M.

An Ordinarius habeat auctoritatem puniendi eos, qui clandestinè contrahunt, concl. 1. nu. 1.

An Parochus possit de nouo coniungere sine dispensatione, qui clandestinè contraxerunt sine eius presentia, & consumauerunt matrimonium, concl. 2. nu. 2.

An filij duorum consanguineorum, qui contraxerunt non precedentibus denuntia-

tionibus ignorata consanguinitate, sine legitimi, concl. 3. nu. 3.

Pœna, quas ponit ius contra illos, qui sunt presentes matrimonijs clandestinis, concl. 4. nu. 4.

1 Prima Conclusio. Qui clandestinè matrimonium contrahunt, debent graviter puniri ab Ordinario, ut precipitur in Concil. Trid. & in aliquibus Episcopatibus (ut Salmanticae & Pallantiae) imponitur pena excommunicationis, & non incidunt in eam sponsi per verba de futuro cognoscentes se, quia post Concilium non sunt visi coniungi, cum sint ablata matrimonia præsumpta; quod meo iudicio debet limitari, nisi ipsi per copulam voluerunt contrahere de presenti, quia sic voluissent facere matrimonium clandestinum, ut post Adrianum tenet Couar.

2 Secunda Conclusio. Qui contraxerunt clandestinè de facto sine parcho, & testibus, & consumauerunt matrimonium, possunt denuo coniungi a parcho, & sine dispensatione aliqua, ut declarauerunt domini Cardinales congreg. Conc. cuius declarationis dat testimonium Salzedus: & si per synodalem constitutionem essent excommunicati, aut tale matrimonium esset publicum, non faceret bene parochus saltem ratione scandali, coniungere eos, nisi prius declaratum fuisset nullum ab Ordinario primum matrimonium, & ideo debet puniri pena arbitraria, & non pena posita in cap. finali de clandestina dispensatione, ut aduertit Salzedus contra Maiolum, qui absolute dicebat non posse parochum coniungere tales, quamvis cessaret scandalum sub pena dicti capituli.

3 Tertia Conclusio. Filij habiti ex matrimonio clandestino solum defectu denuntiationum sunt illegitimi, si repariatur, quod parentes erant consanguinei ignorantibus ipsis impedimentum, quia ista ignorantia non est probabilis, quæ in tali casu fauet filijs, sed affectata, & voluta in sua causa, cum omiserint facere

Côc. 72. vbi sup. Syno. Sal. n. 42 Syn. Præsent. l. 4. tit. 1. n. 1

Cou. v. bi supra 2. p. c. 6. num. 67

Salz. v. sup. c. 73 p. 239.

Salz. vbi supra. Maiol. d. irreg. 3. c. 15. verbo circa crimina.

facere denuntiationes, quæ si factæ esset impedimentum fuisset manifestum. Quod confirmatur; quia efficacius medium est ad impedimentum cognoscendum facere denuntiationes ter in missa solemniori, quam contrahere secreto cum parochio, & testibus; ergo certum est, quod qui omittunt hoc medium, videntur habere ignorantiam affectatam, propter quam eorum filij non sunt legitimi. Denique hoc videtur innuere Cōc. Tr. Concil. Trident. imponens easdem pœnas contrahentibus sine denuntiationibus, de rebus in gradu prohibito ignoranter, ac for. ma. contrahentibus consulto sine illis, & trini. quidem certum est horum filios esse illegitimos.

4 Quarta Conclusio. Parochus, & quis alius sacerdos, qui fuerit præsens huiusmodi matrimonij clandestinis, debent suspendi ab officio per tres annos; & Parochus sciens aliquos velle sic contrahere, si non prohibet, incurrit in eandem pœnā, ut ordinatur in iure: ex quo constat, quod ij non sunt suspensi ipso facto, nec Concil. Trid. propter pœnas quas addit, delevit hanc pœnam, ut notat, & tenet Salzedus; & suspendens iudex in hoc casu Parochum ab officio, non videtur suspendere à beneficio, ut dicit Navar. & Didacus Perez. Verum est tamen, quod poterit suspendere à beneficio, quod nunc post Conc. est verius, cum nec Parochus, nec testibus imponatur pœna determinata, sed potius relinquatur arbitrio iudicis secundum qualitatem delicti, ut dicit Veracruz, & contrahentes maiori pœna debent puniri cōsumantes matrimonium, quam si non consumassent, secundum quandam declarationem DD. Cardinalium relata à Salzedo, & peccant Ordinarij non punientes hoc delictum Parochi, & testium, ut aduertit Veracruz, & Salzed. cum Concilium imponat præceptum, ut faciant illud.

De peccato, quod committitur in usu Matrimonij sine denuntiationibus, licet fiat coram Parocho, & testibus. Cap. CCXIX.

SVMMARIVM.

An vii matrimonio factō coram Parocho, & testibus sine denuntiationibus, sit peccatum mortale, conclusio. 1. numero 1.

An peccet mortaliter, qui contraxit sine denuntiationibus nolens publicare matrimonium, concl. 2. nu. 2.

Prima Conclusio. Vii matrimonio factō coram Parocho, & testibus ante denuntiationes factas, est peccatum mortale, cum in re gravi transgressio fiat præcepti Ecclesiastici Concil. Trid. quod dicit, quod ante consumationē matrimonij fiat denuntiationes, sic dicit Fr. Lud. Lop. affirmās, quod videtur Navar. tenere contrariū quod ego non inuenio in Navar. in loco ab ipso allegato, nec in alijs locis, ubi poterat tractare de hoc, & hanc opinionē habet Spinus probās eam, cum factis denuntiationibus possit manifestari aliquod impedimentum, cum quo si consummassent matrimonium, certū est, quod contrahentes peccassent mortaliter peccato fornicationis, & sic secundum hanc rationem non solum contrahentes peccant mortaliter consumantes pro prima vice matrimonium ante denuntiationes, sed quoties se carnaliter cognoverint ante ipsas, cū exponant se periculo fornicandi, quod propter hanc rationem vñ mihi sequendum, licet teneat contrarium Hēriq. dicens, quod in prima vice peccat mortaliter, sed non in reliquis, sicut qui fecit votū religionis peccavit mortaliter soluens debitum pro prima vice, non aut in reliquis, non advertens, quod si non peccat in reliquis, non est quia acquisierit perfectam potestatem in uxorem post cōsumationem, sed quia si peccavit prima vice, fuit, quia fecit se inhabilem, ad ingredien-

Lop. in str. cōf. 1. p. c. 89 Navar. in Man. ca. 16. nu. 36 Spinus in Spec. test. glo. 15 de filiis legiti. nu. 30.

Henriq. 11. d. ma. tr. 1. to. c. 16. nu. 6

Cōc. Tr. Concil. Trident. imponens easdem pœnas contrahentibus sine denuntiationibus, de rebus in gradu prohibito ignoranter, ac for. ma. contrahentibus consulto sine illis, & trini.

Salz. vbi sup. c. 73 p. 139. Nau. ca. 27. nu. 160. Perez l. 5 or. tit. 1 in l. 1. §. 30.

Veracr. in ap. pēdice. an. 11. Salzed. vii. pag. 1389.

grediendum religionem, quæ ratio cessat iam consummato matrimonio. Et nota, quod quando Ledes. & Nauar. dicunt non esse peccatum mortale consummare matrimonium ante denuntiationes nisi sit scandalum, debet intelligi in casu, quod contrahentes cum parrocho inquisuere diligenter, si est aliquod impedimentum, & sciant certo certitudine morali, quod non est illud,

Led. de
mat dif.
47.
Nau. ca.
16, n. 38
& c. 22.
nu. 68.

Ledes. i. ut explicat Petr. de Ledes.
addi. ad 2. Secunda Conclusio. Qui contraxit coram parrocho, & testibus non praesentibus denuntiationibus, & non vult consummare matrimonium, nec publicare peccat mortaliter, si alia pars peccat, ut publicetur, aut si est periculum incontinentiæ non publicans illud, quia secundum Victoriam si unus coniugum est in periculo incontinentiæ, alius tenetur soluere debitum sub poena peccati mortalis, nec potest differre hoc debitum ad longum tempus, & licet ambo consentiant, quod non publicetur matrimonium peccabunt mortaliter, si ex non publicando timentur damna veri-
Nau. v. bi supra
nu. 38. Lop. ut
sup. col. 363.
fimi-
liter, quæ ex talibus matrimonijs sequi solent. Hæc conclusio est Nauar-
ti quam tenet Frater Ludou. Lopez.

De impedimentis matrimonij.

Cap. CCXX.

S Y M M A R I V M.

Matrimonij impedimenta quot, & que dirimunt, & quæ non.

In matrimonio quot modis possit errari, ibidem.

*An error personarum dirimat matrimo-
nium, ibid. concl. 1. & concl. 2. num. 1.*

*An seruitus impediat matrimonium, si ne-
sciretur, conclus. 3. num. 2.*

*An valeat matrimonium, quod contrahit
homo liber cum ancilla putata libera,
conclus. 4. num. 4.*

*An valeat matrimonium cum paupere
contractum, quæ putabatur diues, concl.
5. num. 5.*

Ad explicationem huius materiæ debet notari, quod impedimen-
tum matrimonij secundum D. Tho. in 4. senten. dist. 34. & communem est du-
plex alterum impediens, & dirimens; al-
terum impediens tantum. Impedimen-
ta primi generis sunt duodecim conten-
ta his versibus.

*Error, conditio, votum, cognitio, cri-
men,*

*Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen,
honestas.*

Si sit affinis, si forte coire nequibis.

Impedimenta secundi generis sunt duo.
*Ecclesie veritum, nec non tempus fer-
riatum.*

*Impediunt fieri, promittunt, iuncta te-
neri.*

Ad quæ quidem duo reducuntur alia omnia, licet specialiter dictis versibus non contineantur, quæ suo loco tan-
gentur.

Veniamus igitur ad tractationem im-
pedimentorum primi generis, & de duo-
bus primis, nempe de errore, & de con-
ditione, hoc capite tractabimus. Ad
quorum impedimentorum explicatio-
nem debet notari, quod in matrimonio
potest esse error per tres vias, seu modos,
in persona, in qualitate, & in conditio-
ne. In persona est error, quando quis co-
trahit cum Ioanna putans contrahere
cum Maria: In qualitate erratur, si con-
trahat cum ea, quam putabat esse virgi-
nem, quæ non est virgo, aut quæ non est
diues, & putabatur diues: In conditio-
ne fit etiam, si contrahit quis cum ancil-
la putans esse liberam: hoc supposito re-
soluamus rem per conclusiones.

Prima Cocl. Error personæ impedit,
& dirimit matrimonium; sic est diffini-
tum in iure, cum hic non sit consensus
liber, sine quo non potest esse matrimo-
nium, error tamen qualitatæ, aut fortu-
næ non impedit, nec dirimit matrimo-
nium, quia esse virginem, aut corruptam,
diuitem, aut pauperem, totum hoc est
accidentale matrimonio, dummodo con-
sensus sit liber coniungendi cum illa: sic
dicit quedam lex partiæ, & ita te-
nent

Nau. ca. 2. Secunda Conclusio. Si alicui filia Regis, aut alterius magnatis quæ putatur nubere alteri æqualis conditionis, ponatur homo multo inferioris conditionis, & sic decepta nubit illi, non valet matrimonium, sic tenet D. Tho. quia quamvis error qualitatis ex se non faciat irritum matrimonium, hoc defecit, quando talis error refertur ad errorem personæ, ut accidit in hoc casu; unde si ea filia Magnato nubat huic signanter, quamvis id faciat putans esse filium alterius magni domini, valet matrimonium, quia in hoc casu error non fuit personæ, sed qualitatis, si vero non habet intentionem nisi nubendi, filio Magni viri non valebit matrimonium, quia in hoc casu error fuit personæ. Hinc infert Sotus, quod si aliqua habens intentionem nubendi Petro primogenito, & per fraudem nuberet fratri eius, non valet matrimonium, licet inveniatur, quod Petrus est mortuus, quando ipsa nupsit, fratri tunc primogenito, successori scilicet fratris: quam opinionem sequitur Ledesma.

3. Tertia Conclusio. Quamvis servitus non tollat ius contrahendi matrimonium, unde est validum matrimonium servorum etiam in iure domini, ita ut si domini concedant licentiam ad contrahendum, quamvis non videantur dare libertatem, debeant tamen permittere, ut cohabitent ad soluendum debitum; & sic non possunt vendere ad partes remotas, ut tractant Sotus, Navarrus & Ledesma: conditio tamen servitutis ignorata impedimentum est dirimens matrimonium, ut definitur in iure; quia sicut impotentia ad generandum est impedimentum dirimens matrimonium, sic servitus, quia est impedimentum solvendi debitum habere, dirimit in hoc casu; & eadem ratione si homo liber contrahat cum ancilla, quæ habet libertatem, vique ad certum tempus est impedimentum dirimens, si qui duxit eam, nesciebat eius libertatem esse temporalem, & ut matrimonium remaneat nul-

lum, est necesse, quod iudex declaret non esse liberam. Notandum tamen est, quod si aliquis ducat uxorem mulierem ancillam ignorans eius servitutem ignorantia levissima sine fundamento sufficienti, est validum matrimonium, quod accidit, si quis contrahat cum muliere, quam videt tractari à domino suo tanquam ancillam, cum sit certum esse homines adeo rudes, & tam pessime naturæ, ut etiam uxores tractent sicut ancillæ; & maiori ratione valebit matrimonium, quando scit esse ancillam, ut resoluunt Martinus de Ledesma Covarr. & Veracruz. Et notetur Navarrum dicere, quod valet matrimonium, quod contrahit liber cum ancilla, quam putat esse liberam, si eius amore fuit captus, ut ita etiam si cognovisset eius servitutem, duceret eam, contrarium tamen debet dici cum Soto.

4. Quarta Conclusio. Si aliquis dominus ducit in uxorem ancillam alicui homini libero, quamvis putet esse liberam, valet matrimonium, quia locans eam homini libero videtur dare ei libertatem, sic tenet quedam glossa, estque decretum in Authentica quadam, quod multo magis procedit, si dominus eius ducat eam in uxorem, ut est ordinatum in legibus partitarum.

5. Quinta Conclusio. Quamvis error qualitatis & fortunæ non impediat, nec dirimat matrimonium, ut resoluunt Covarr. & Nau. si tamen aliquis habuit hanc intentionem, nolo ducere hanc, si fuerit pauper, non valet matrimonium defectu intentionis ducendi hanc, ut notat Led.

De impedimento voti. Cap. CCXXI.

SYMMARIUM.

An votum simplex castitatis, & Religiosis impediat, et dirimat matrimonium, conclus. 1. num. 1.

An votum solenne Religionis impediat, et dirimat matrimonium, conclus. 1. nu. 2.

Pri.

Led. vbi
su. q. 54.
Cov. v-
bi sup. 2.
p. c. 3. n.
7. spec.
conjug.
1. p. 30.
Nau. in
Man. c.
21. n. 33
So. in 4.
d. 35. q.
21, ar. 2.
post 2.
concl.
Gl. in d.
c. ad no-
stra vbi
Ab. au-
de nup.
5. si vero
ab init.
coll. 4. l.
1 tit. 13.
p. 4. & l.
9. tit. 22.
p. 4.
Cov. de
spō. p. 1.
c. 3. §. 7.
nu. 1.
Nau. ca.
11. B. 13
Led. in
add. ad
3 p. q. 51
art. 2. p.
33.

1 Prima Conclusio. Quamvis peccet mortaliter, qui contrahit matrimonium factum voto simplici castitatis non habita prius dispensatione, tamen validum erit matrimonium factum, & idem est, si fuit votum clericatus, aut religionis, quia votum simplex impedit, sed non dirimit matrimonium, sic est diffinitum in iure: si vero qui fecit votum castitatis, & religionis possit contrahere cum intentione ingrediendi religionem ante consummationem matrimonij dicetur infra.

e. cōsul.
uit cap.
rursus,
qui cle-
rici, vel
voven-
tes.

e. Presb.
27. de
Concil.
Tri. sess.
24. can.
9. de re-
form.
Sot. vbi
sup. ar. 2
Nau. d.
c. 12. nu.
35.
Cord l.
1 qq. 14
Med. de
fac. ord.
contin.
6.1.

2 Secunda Conclusio. Votum solemne religionis approbatæ siue sit professio tacita, siue expressa, impedit, & dirimit matrimonium; sic est diffinitum in iure, & confirmatum à sacro Conc. Trid. & tradunt Sotus, & Nau. & an dirimat propter ius diuinum, an solum propter positium relinquo scholis disputandū, sicut relinquo Alcani quæstionem, an Papa possit dispensare in voto solemnī religionis: circa quam quæstionem sūt duæ opiniones contrariæ ambæ probabiles, videatur Cord. & Fr. Michael de Medina, qui disputant de hoc. De materia huius impedimenti tractāt Sot. in 4. dist. 38. q. 2. & Canisius in Cathec. de matrim. c. 4. num. 5.

De impedimento ordinis.

Cap. CCXXII.

S V M M A R I V M.

*An ordines minores impediānt matrimo-
nium conclus. 1. num. 1.*

*An ordines sacri impediāt matrimonium,
conclus. 2. nu. 2.*

*An peccet, qui initiatur, ordine sacro post
contractum matrimonium non tamen
consummatum animo ingrediendi Re-
ligionem, conclus. 3. num. 3.*

*An dictus teneatur ingredi Religionem,
& an sit compellendus ad hoc. ibid.*

*An maritus, qui recipit ordines uxore in-
uita post consummatum matrimonium,*

*possit petere debitum: conclus. 4. nu-
mero 4.*

*An qui iusto metu illato à patre fuit ini-
tialis ordine sacro, possit ducere ux-
orem. conclus. 5. num. 5.*

*An dictus si exercuit ordinem Subdiacono-
natus possit contrahere. ibid.*

*Quem penam incurrant contrahentes sciē-
ter cum moniali, & Religiosi, siue ini-
tiali ordine sacro uxorem ducentes,
ibidem.*

Circa materiam huius impedimenti videatur Sotus, Canisius, & Conar-
ruius.

1 Prima Conclusio. Nullus ordinum minorum impedit matrimonium, ut est diffinitum in iure, ita ut quis etiam si habeat beneficium, possit uxorem ducere. Verum tamen amitter beneficium (ut ordinatur ab ipso iure, & tradit Gutierrez, non amittit autem illud statim ac ducit uxorem, ut dicit Nauarr. sed debet compelli à iudice ad relinquendum, ut aduertit Covarr.

2 Secunda Conclusio. Ordo sacer, siue sit Subdiaconatus, siue Diaconatus, siue Sacerdotium per ius positium impedit, & dirimit matrimonium, quia eis est annexum votum solemne castitatis, ad quod eos ordines suscipiens obligatur, quamvis eius propositum non sit illud observare, nec ad id se obligare. Nec obstat, quod nemo cogitur vouere; quia Ecclesia neminem ad Ordines sacros cogit, sed solū statuit, ut, qui eos suscipit, sit an matrimonium inhabilis; ut tradit Nau. in Man. cap. 22. num. 52.

Qui vero ducunt uxores, & postea recipiunt ordines sacros, non ideo liberantur à coniugio, quia ordo sacer non dirimit matrimonium parum, ut est diffinitum in Concil. Trident. sess. 24. cap. 9. Et nota, quod ecclesia tolerans sacerdotes in Ecclesia Græca ducere uxores, potest benefacere causis sufficientibus ad id impulsā, ut resoluunt Sotus, & Ledesma.

3 Tertia Conclusio. Loquendo absolute est peccatum mortale recipere ordinē sacrum

Sot li 7
de iust.
q. 6 per
duos ar.
& in 4.
d. 38. q.
8.
Canis. i
catech.
de mal.
c. 4. & 5.
Cov. vbi
sup. 3
p. c. 5. 3.
c. 1. & 2
de cler.
coniug.
Gut. li.
2 q. 104.
Nau. in
Man. ca.
25. nu.
120.
Cov. 2.
par. de
spons. c.
6. 5. 3. n.
4.

Sot. vbi
supra.
Led. di.
34.

sacrum post contractum matrimoniū, quamvis non consumauerit illud, licet recipiat ordinem intentione ingrediendi religionem, quia intentio ecclesiæ est prohibere, ne sit ordo sacer simul cum matrimonio rato, ergo peccatum erit mortale recipere ordinem sacrum post contractum matrimonium, quamvis sit intentio ingrediendi religionem; sic tenet Ledesma intelligens hanc conclusionem, si recipiat ordinem inuita vxore. Et nota, quod tenetur ipse ordinatus in foro conscientie ingredi religionem, non tamen conuenit, ut compellatur ad hoc per censuras nisi ob aliquam necessitatem, aut causam manifestam, quæ id postulet, potius potest compellere iudex ad consummationem matrimonium, nisi intra certum tempus ingrediatur religionem; mortua autem vxore non poterit exercere ordinem receptum, nisi ingrediens, & proficiens aliquam religionem approbatam, ut a iure definitum est. Et nota, quod si iste recipit ordinem vxore volente, ipse, & ipsa sunt privati usu matrimonij, & si ipsa fuerit iuuenis, de cuius continentia dubitatur, tenetur facere votum continentie, ut in iure statutum est.

4 Quarta Cōclusio. Maritus recipiens ordines sacros inuita vxore [post consummatum matrimonium, quamvis tenetur reddere debitum, non potest tamen illud petere, nec ipsa, quamvis petat, tenetur reddere ei, quia recipiens ordines sacros ipsa inuita visus est renuntiare iuri, quod habebat ut resoluit Ledesma cum D. Thom.

5 Quinta Conclusio. Potest contrahere matrimonium filius, qui iusto metu, & cadente in virum constantem, quem pater illi intulit, recepit ordinem subdiaconatus, si numquam postea ratum habuit hunc consentum, sed potius per multum tempus siluit, & cantauit aliquando tempore vitæ patris sui, immo post eius mortem Epistolam in Ecclesia solemniter, coactus prædicto metu, & quia putabat posse id licite facere, quia non poterat reclamare. Nec obstat, quod

impressus fuit illi caracter, quia non omnis impressio caracteris facit aliquem inhabilem ad ducendum vxorem; & sic videmus, quod si puer recipit ordinem sacrum, non tenetur seruare continentiam, quia continentia est de voto, non de præcepto, ut dicit Innocentius, Sanctus Th. & Sotus; & etiam, quia totum id, quod metu fit, est ipso iure inualidum, hoc autem deficit in voto, & matrimonio. Nec obstat, quod iste post mortem patris cessante iam metu, cantauerit epistolam, quia si hoc fecit, erat, quia putabat teneri obseruantie, & exercitio ordinis non obstante dicto metu; quia regulariter loquendo, qui facit aliquem actum patiens metum, videtur ratificare sciens esse nullum, quod totum deficit in casu nostræ conclusionis, ut resoluit Nauar. in suis consilijs. Et notent Confessarij, quod qui ducit vxorem scienter aliquam monialem, & qui ordine sacro initiati ducunt vxores, sunt excommunicati, in quam pœnam incurrun etiam Religiosi contrahentes, ut dicitur in quadam Clement. de consag. & affinitate.

De impedimento cognationis carnalis. Cap. CCXXIII.

SVMMARIUM.

Quotuplex sit cognatio, & quid sit cognatio carnalis, & quot modis consideretur. concl. 1. nu. 1.

An cognatio carnalis impediat, & dirimat matrimonium vsque ad quartum gradum. concl. 2. nu. 2.

1 **Q** Vintum impedimentum est cognatio, quæ est triplex scilicet carnalis siue spiritualis, & legalis. In hoc capite de prima tractabimus, de reliquis sequentibus capitulis. Pro explicatione huius quarti impedimenti cognationis carnalis, siue naturalis ponam duas conclusiones.

Prima Concl. Cognatio carnalis siue natu-

Ledes. in
addit. 3.
p. q. 53.
artic. 4.
f. 380.

Decr. l. 3
tit. 32. c.
9.

c. 1. 4. &
c. de con
uers. con
iug.

Ledes. d.
art. 4 p.
382.

Inno. in
c. nō est
compo.
de iēp.
ord.
D. Th. in
4. d. 25
q. 3. vbi
Sot. q.
2. art. 2.
conc.

Nau. li. 1
conf. tit.
de homi
nis, quæ
vi met.
ve caus.
conc. 3.
& 4.

DD. in
4 d ubi
Sot. qu.
vni. ar. 1
Ledef.
diff. 33.

naturalis est vinculum eorum, qui descendunt ab eodem trunco per viam carnalis propagationis, ut dicunt communiter DD. Sotus, & Ledesma. Quæ cognatio carnalis accidit tribus modis, aut per viam descendentium, aut ascendentium, aut collateralium. Ascendentium est, ut filij in patrem, & avum, matrem, & aviam: descendentium, ut patrum in filios, & nepotes: collateralium, ut inter fratres, & filios fratrum: ad cuius perfectam intelligentiã debent notari tres regulæ. Prima est in linea ascendentium, & descendentium unaquæque persona constituit unum gradum, dempta una, quæ non facit gradum, & sic oportet quod sint quatuor generationes, ut sint quatuor gradus excepto semper trunco unde procedunt, ut exemplo sequenti pater. Adam est principium, filius Adam est primus gradus, nepos secundus gradus, pronepos est tertius gradus, & filius pronepotis est quartus; & idem ascendendo versus Adam à filio pronepotis. Secunda regula est in linea collateralis, in gradu, quo distant personæ à trunco, unde procedunt, distat inter se, ut duo fratres distant inter se in primo gradu, quia in primo gradu distat à patre, & sic dicendum est de reliquis. Tertia regula est in hac linea collateralis inæquali, scilicet, quando unus distat à trunco magis, quam alius, in gradu, quo distat ille, qui est remotior à trunco communi, distat inter se; & sic quando aliquis distat à trunco in tertio gradu, & alius in secundo, distat inter se in tertio gradu, sicut in iure definitum est: supposito hoc fundamento necessatio ponam alteram Conclusionem ad resolvendum, quod hoc loco proponitur.

e fin. de
consan.
& affi.

e nō de-
bet de
consan.
& affi.

2 Conclusio. Prohibitum est contrahere matrimonium consanguineis intra quartum gradum inclusive, quod impediturum dirimit matrimonium, ut in iure decretum est; an autem à iure naturali, & divino sit prohibitum contrahere matrimonium aliquas personas consanguinitate coniunctas, ita ut

nec Papa possit dispensare est magna disputatio inter DD. Theologos, & Canonistas, ut constat ex his, quæ tradit Caietan. & Sotus, qui dicunt, quod Papa non potest dispensare, ut pater ducat in uxorem filiam suam, nec filius matrem, licet dicat Caietan. quod potest dispensare, ut contrahant duo fratres, si ad illud sit urgentissima causa, scilicet, pax, & conservatio alicuius Regni, cum Abraham duxerit Saram eius semitorum, ut constat ex quodam loco Genesis, cui cum difficultate respondent contrarii, Caietanum sequitur Ledesma. Et notetur, quod dicit Nauarrus, quod non est matrimonium, quod contrahit aliquis cum illa, quam putat esse consanguineam, si non sit consanguinea, & idem tenet Sylvester, & Sotus. Verum est tamen, quod si non est impedimentum, & ipse realiter vult contrahere cum illa, est probabile valere matrimonium, ut probat Covar. allegans alios.

Caiet. 2
2. q. 154
art. 5.
Sot. in 4
d. 40. q.
vni ar. 3
Caiet.
ubi sup.
& super
Gen. ca.
70.
Led. diff.
37.
Nau. in
Man. c.
22. n. 43
Sil. ma-
tr. 742.
Sot. in 4
d. 37. q. 1
artic. 5.
post 2.
conc.
Cov. 2.
P. epit.
c. 3. §. 7.
num. 2.

De impedimento cognationis spiritualis. Cap. CCXXIV.

SUMMARIVM.

Quomodo, & in quibus casibus cognatio spiritualis impediat, & dirimat matrimonium. conclus. 1. num. 1.

An sit necesse, ut contrahatur ista cognatio, quod patrini teneant puerum, dum baptizatur, ibid.

An inter patrimum, & patrinam, qui sunt inter se coniuges, contrahatur ista cognatio, ibid.

An si non signet Parochus patrimum determinate, contrahant hanc cognationem alij turgentem infantem, ibid.

An Parochus admittens tres patrilinos signanter peccet, & an ipsi contrahant cognationem inter se, ibid.

An sit necesse, quod compater sit maioris ætatis, quam baptizatus, ibid.

An contrahatur cognatio spiritualis in Sacramento Baptismi, & Confirmationis, aut etiam in alijs, ibid.

An

An cognatio contracta inter baptizatum, & baptizantem contrahatur inter baptizatum, & uxorem baptizantis ab eo postea cognitam. ibid.

An, qui baptizat in extrema necessitate, contrahat hanc cognationem, & an maritus baptizans filium possit petere debitum. concl. 2. nu. 2.

An contrahatur cognatio spiritalis per procuratorem. concl. 3. nu. 3.

An qui non est baptizatus contrahat hoc impedimentum. conc. 4. nu. 4.

An, qui baptizans filium suum habitum fornicariæ, contrahat hoc impedimentum. concl. 5. nu. 5.

An Christianus baptizans filium infidelis contrahat impedimentum cognationis spiritalis. concl. 6. nu. 6.

Nau. ca.
22. n. 17
Cōc. Tr.
scilicet. 24. c.
2. de Re
for. ma-
trium.

cap. 210
concl. 8.

Cōc. Tr.
ubi sup.

DE materia huius capituli videatur Nauarr. & Concilium Tridentinum.

1. Prima Conclusio. Cognatio spiritalis impedit, & dirimit matrimoniū quia si matrimonio factō sequatur cognatio, nō dirimit matrimonium, quia matrimonium ratum nō dirimitur nisi per ingressum religionis alterius coniugum; verum est tamen, quod talis cognatio impedit petitionem debiti, ut infra dicitur: & solum contrahitur hæc cognatio in duobus sacramentis, quæ sunt Baptismus, & Confirmatio. Est autem hæc cognatio nunc multum restructa a Concilio Tridentino, in quo ordinatur, quod ad summum vnus homo, & vnica mulier teneant baptizatum, & pater & mater eius contrahant cum illis cognationem, & ipse baptizatus; & eodem modo baptizatus, & eius parentes, cum ipso baptizante: & idem ordinat in sacramento Confirmationis, scilicet, quod inter confirmantem, & confirmatum, & eius patrem, & matrem, & tenentem contrahatur cognatio spiritalis; itaque inter alias personas iam non est hoc impedimentum. Est etiam sublatā in totum fraternitas, quæ prius erat; & sic potest contrahere matrimonium baptizatus cum filia eius, qui ba-

ptizauit, & cum filia patrini, seu compatris, aut commatris: potest etiam contrahere confirmatus cum filia confirmantis, & cum filia eius, qui tenuit eum: utque auferantur scrupuli iubet Sāctum Concilium parochis, ut interrogēt eos, ad quos spectat respondere, quos volūt esse compatres baptizandi, & signanter scribant eos in libro, quem ad hunc effectum seruare debent, docendo eos, qualiter contraxerint cognationem prædictam, ut sic non possint postea allegare ignorantiam.

Circa hoc decretum, primum, quod debet notari, est, quod ad hoc ut contrahatur hæc cognatio, est necesse, quod patrini, seu compatres extrahentes baptizatum a fonte, tangant eum, quia non tangentes illum non contrahunt hanc cognationem, ut declararunt Domini Cardinales reformationis ad instāciam Episcopi Abulensis, & refert Ledesma, dicens se vidisse eam.

Secundo debet notari, quod inter patrimum, seu tenentem, & mulierem etiam tenentem nulla contrahitur cognatio, quamuis sint coniuges, & sic possunt petere, & soluere debitum, ut notat Nauarr. explicans Concilium, & fuit declaratum a Pio V. in quadam cōstitutione.

Tertio, debet notari, quod qui ante Concilium contraxerunt cognationem confraternitatis, aut propterea quod tetigerunt baptizatum, contraxerunt cognationem spiritualem, fuerunt a dicto Concilio liberati ab ea, ut affirmat Gallegus dicens, sic declarauisse Pium V. anno Domini 1566. cuius verba refert: quod secundum hoc debet teneri, quāuis Ledesma cum aliquod timore accedat ad hanc opinionem ignorans dictā declarationem.

Quarto debet notari quod non signante parochio aliquem tenentē propter incuriam, nullus eorum, qui tetigerunt, contrahit hoc impedimentū, quia Conciliū dicit, quod si aliquis ultra assignatos tetigerit, non contrahat cognationem; quod probatur, quia quādo aliqua lex

Ledes. 1
addi. ad
3. p. 9.
96. art. 3

Nau. v.
bi supra
num. 38
cōsti. Pij
V. quæ i-
cipit cū
nullus vi-
cem ha-
beatur in-
ter cōsti-
tu. apol.
fol. 25.
Galleg.
de cogn.
spirit. c.
7 nu. 27.
Led. dis-
ficul. 46

lex disponit aliquid conditionaliter, conditio est forma substantialis dispositionis, ut comprobatur Felinus; sicque debet teneri, quamvis Nauarrus teneat contrarium.

Quinto debet notari, quod si patres baptizandi nominent, & signent tres co-patres, seu tenentes, si Parochus admitterit, contrahunt cognationem spiritua-lem, licet Parochus peccet mortaliter admittens eos, sciens quod illi prohibi-tum sit; sic resoluit Nauarrus.

Sexto debet notari, quod patrino, seu compatri non est necesse esse maio-ris ætatis baptizato, ut defendit Nauarrus contra Archidiaconum, qui dicit esse ne-cessariam in eo maiorem ætatem. Verum est tamen, quod puer, qui non habet usu-rationis, nec potest peccare, nec obliga-re se alicui voto, non contrahit hanc co-gnationem cum baptizato suscipiens il-lum, quia qui non habent usum ratio-nis, non peccant transgredientes leges ecclesiasticas; & etiam quia secundum Diuum Thomam, & communem, qui non habet usum rationis, non potest contrahere matrimonium, nec sponsa-lia de futuro; & ob eandem rationem non poterit obligari ad faciendam ea, quæ pertinent ad officium patrini, seu com-patris dicens, & monens baptizatum; itaque licet non sit inconueniens, quod sit minor baptizato, est tamen necesse, quod habeat usum rationis, ut contra-hat hanc cognationem, ut resoluit Na-uarrus.

Septimo debet notari, quod post Co-cilium Tridentinum cognatio spiritua-lis, quæ oritur ex Catechismo, est restri-cta, & limitata, sicut ea, quæ nascitur ex baptismo, & confirmatione; sic tenent Nauarrus, Ledesma, & Couarruias.

Octauo, debet notari, quod non con-trahitur hoc impedimentum in ceteris sacramentis, sed ratione sacramenti ba-ptismi, & confirmationis, ut resoluit Sotus.

Nono debet notari, quod cognatio spiritualis, quæ contrahitur inter bapti-zantem, & baptizatum non contrahi-

tur inter baptizatum & uxorem bapti-zantis, quam postea cognouit, ut tenet Nauarrus, & declarauit Pius Quintus in quadam Bulla, quam promulgauit anno 1566. dicens hanc cognationem non deriuari ab vno ad alium, unde di-cta uxor potest contrahere cum bapti-zato, & sic tenet Ledesma.

2. Secunda Conclusio. Qui baptizat in extrema necessitate puerum sine sole-mnitate, contrahit hoc impedimentum spirituale impediens, & dirimens ma-trimonium, ut tenet Nauarrus, & Ledes-ma. Nec obstat, quod si pater eius ba-ptizaret illum in prædicta necessitate, existentem, non fuisset priuatus iure pe-tendi debitum, quia matrimonium est iam confectum, & prædictum ius ha-betur à patre, quod canones nolunt au-ferre; qui autem tenet infantem, non incurrit cognationem, quia ibi non est solemnitas; & qui tenet, non potest pro-prie dici susceptor, cum ad solemnitate baptismi pertineat suscipere à fonte ba-ptismali, & signante determinare, qui debeant suscipere, sicut præcipit Conci-lium; nec est necessarium ad hoc, ut su-sceptores contrahant hoc impedimen-tum, quod respondeant in nomine baptizati, sufficit enim quod suscipiant à fonte, aut teneant, sicut cum com-muni tenet Couarruias, & Sotus. Verum est tamen, quod ad contrahendam co-gnationem Catechismi non solum est necessarium, quod teneant puerum, quando catechizant illum, sed est ne-cessesse, quod respondeant pro illo; quia, quando qui baptizatur, non est adul-tus, officium compatri est profiteri pro illo fidem, & abrenuntiare mundo, & diabolo.

3. Tertia Conclusio. Cognatio spiri-tualis non contrahitur per procurato-rem, quia tenere, & suscipere baptiza-tum à fonte est actio personalis, quæ non potest pro alio fieri, propter quam actionem contrahitur ipsa cognatio, & si Prælati tolerauerint, quod Principes Christiani per procuratores possint esse compadres filiorum aliorum Principum,

li hoc

Ledesma
addit. ad
3. p. q. 56
ar. 2.
Nau. in
Man. ca.
21. n. 39.
Nau. ubi
sup. nu.
40. in fi.
Led. dif-
fic. 44. in
fine.

Coc. Tr.
fel. 14. c.
1. de ma-
tr. refor.

Cou. v-
bi supra
1. p. c. 6.
5. 4. n. 7.
Sotus in 4
d. 42. q. 2
ar. 2.

Felin. c.
cum di-
rec. in 2
signo for-
ma de re
scr.
Nau. ubi
sup. n. 39

Nau. li.
4. conf.
tit. de co-
gn. spir.
conf. 4.
fol. 408.
Nau. ubi
sup. col.
3. col.
408.

D. Tho.
in 4. d.
27. q. 2.
art. 2.

Nau. ubi
sup. col.
1. f. 405.

Nau. ubi
sup. n. 72
Led. dif-
fic. 45. to-
mo 1.
Cou. de
spons. 2.
p. c. 6. 5.
4. in fi.
Sot. in 4
d. 42. q. 2
art. 2.

Sila. vbi
sup. q. 1.
ar. 1.
Galleg.
de cogn.
spirit. c.
13. n. 311
Nauarr.
concl. 1.
de cogn.
spir. col.
2. f. 406.
Arch. n.
ca. 1. de
cognat.
spir. li. 6.

hoc est ad satisfaciendum illis; utque hoc modo melius incipiat, & conseruetur amicitia, quam multum conuenit esse inter illos, ut dicunt Sotus, & Gallegus, qui refert varietatem Doctorum, qui dicunt procuratorem contrahere cognationem, quod tenentur mouere prelati; Hanc conclusionem tenet Nauarr. cum Archidiacono dicens, quod per consuetudinem potest introduci quod cognatio contrahatur per procuratorem, cum teneat vigorem legis, credere tamen se non esse adhuc huiusmodi consuetudinem; & quod diximus supra obstat contra hoc, cum dixerimus necesse esse, quod compadres tangant infantem, ut contrahatur cognatio spiritualis.

Sot. vbi
sup. ar. 3.
Nau. vbi
sup. n. 36
Cōc. Tr.
sel. 23. c.
4. de fac.
ordinib.

4. Quarta Conclusio. Qui non est baptizatus, non contrahit hanc cognationem spirituales, ut dicunt Sotus, & Nauarr. Verum tamen hæreticus, aut apostata a fide contrahit, quia licet de seuerint fidem, remanent tamen cum caractere, ut diffinitum est in Concilio Tridentino. unde, non confirmatus, qui habet tamen fidem, & characterem baptismalem existens compater alicuius, qui confirmatur, contrahit hanc cognationem spirituales, ut dicit Sotus.

Sot. vbi
supra.

Nau. ca.
16. n. 34.
Ledef. i
addit. ad
3. p. q. 6.
ar. 1. f.
477.

5. Quinta Conclusio. Qui baptizauit filium suum habitum per copulam fornicariam, non potest ducere matrem eius in uxorem, ut tenet Nauarr. quod procedit, quamuis baptizet in casu maxime necessitatis, ut defendit Ledesma, quia quamuis actus hic sit meritorius, non est tamen mirum, quod ideo magis contrahatur cognatio, cum irregularitas possit contrahi etiam per actus meritorios.

Sot. in 4.
dist. q. 1.
ar. 3.

6. Sexta Conclusio. Christianus baptizans filium infidelis non contrahit hanc cognationem cum infideli, sic tenet Sotus, quia cum ex parte infidelis non possit esse cognatio, non debet esse nec ex parte fide-

lis.

De impedimento cognationis legalis. Cap. CCXXV.

SUMMARIVM.

Quid sit cognatio legalis; & an sit impedimentum Ecclesiasticum. nu. 1.

Cognatio legalis cum quibus contrahatur, & an impediat, & dirimat matrimonium. concl. 1. nu. 2.

An inter filios adoptatos positos in potestate adoptantis possit esse matrimonium infra quartum gradum. concl. 2. nu. 3.

Ad explicationem huius impedimenti est notandum, quod cognatio legalis est illa, quæ procedit ab adoptione: adoptio autem est, quando habens potentiam generandi adoptat aliquem, habens bona, de quibus possit disponere. Dixi, si habeat potentiam generandi ad excludendos Eunuchos, qui carent ipsa. Dixi etiam, habens bona, de quibus possit disponere, ad excludendos minores 15. annis, qui usque ad hanc ætatem non habent administrationem eorum, nisi forsitan habeant bona castrensia, seu quasi castrensia, quia horum habent administrationem. Hæc autem cognatio legalis contrahitur inter adoptantem, & adoptatum, & sic descendendo inter adoptatum, & filios naturales, & legitimos adoptantes, & ipsum adoptatum, & inter adoptantem, & uxorem adoptati, quod impedimentum est solum ecclesiasticum, ut determinatur in iure. Unde inferitur, quod si acciderit hæc cognatio inter infideles, non impedit, ut non possint contrahere personæ signatæ; nec si conueruantur ad fidem, debet dirimi matrimonium, cum quando duxerunt, non erant sub potestate ecclesiæ. Hoc supposito pro resolutione materiae ponam duas conclusiones.

2. Prima Conclusio. Cognatio legalis, quæ contrahitur inter adoptantem, & adoptatum, & inter uxorem adoptantis, & adoptatum, & inter adoptantem, &

c. vnic.
de cogn.
legal.

uxor.

uxorem adoptari, impedit, & dirimit matrimonium, sicut est in iure determinatum, & tenet S. Tho. cognatio autem, quæ est inter filiam naturalem, & legitimam adoptantis, & ipsum adoptatum impedit, & dirimit solum matrimonium, donec in potestate patris sit, & cohabitant, ut est in iure determinatum, & post D. Thom. tenet Syluester, & alij. Qui adoptat aliquem hominem, ut ipsi collocet in uxorem filiam suam, ad hoc faciendum debet illum emancipare. Dixi filiam naturalem, seu legitimam adoptantis, quia filius adoptivus eius potest contrahere matrimonium cum filia legitima adoptantis, ut dicunt Innocent, Hostiensis, & Sanctus Antoninus.

3 Secunda Concl. Inter filios adoptatos, quando sunt in potestate adoptantis, non potest esse matrimonium in gradu prohibito à lege, quia idem periculum incontinentiæ est inter hos, ac inter adoptatum, & filiam legitimam, aut naturalem adoptantis, ut dicit Ledes. sicque tenet Syluest. quamvis hæc ratio mihi non inducit vim, quia eodem modo est periculum inter adoptatum, & filiam illegitimam adoptantis, inter quos tamen potest esse matrimoniū, ut cum Syluestro diximus conclusionem præterita, & sic tenet probabilem esse opinionem contrariam Hostiensis, quam ut probabilior tenet sequitur denuo Petrus de Ledes.

De Impedimento affinitatis.

Cap. CCXXVI.

SUMMARY.

Quid sit affinitas, & an contrahentes matrimonium cum affinis sint excommunicati, & an affinitas dirimat matrimonium, num. 1.

An qui contrahit intra gradus prohibitos coactus iusto metu incurrat excommunicationem, ibid.

An qui contrahunt matrimonium intra

gradus affinitatis, qui nascuntur à matrimonio rato non consummato incurrant excommunicationem, ibid.

An, qui contrahunt ignorantes affinitatem, & alia impedimenta, quæ ponit clementina, incurrant dictam penam per se contrahentes, ibid.

An incurrant in dictam penam, qui contrahunt per procuratorem, et idem procurator, & Parochus, seu sacerdos assistens, ibid.

An incurrant hanc penam, qui ignorant eam contrahentes dicto impedimento, ibidem.

An homo contrahens cum aliqua muliere contrahat affinitatem cum eius consanguineis, & e contra, concl. 1. num. 2.

An due sorores possint nubere duobus fratribus, ibid.

An contrahatur affinitas dirimens, antequam moriatur unus coniugum, concl. 2. num. 3.

Quod affinitas proveniens à copula fornicaria impediat, & dirimat matrimonium usque ad secundum gradum, & an in tertio, & quarto gradu impediat solum, conclus. 3. num. 4.

An, si aliquis ante Concilium contraxit cum aliqua affinitatem per copulam fornicariam, possit mox ducere eam uxorem, si est in tertio, & quarto gradu, ibi.

An cognita fornicaria in tertio, & quarto gradu dirimat sponsalia de futuro, ibi.

An ex copula, quam quis tenet cum alia, nascatur inter eos aliquod impedimentum, conclus. 4. num. 5.

AD explicationem eius, quod debet dici circa hoc impedimentum, est notandum, quod affinitas est propinquitas personarum orta ex copula carnis, quæ dateat omni consanguinitatem. Dicitur, orta ex copula carnalis, quæ debet esse consummata facta militione ex semine viri, & mulieris intra vas naturale, & quamvis ipsa non emittat, contrahitur, cum per Philosophum possit sequi generatio ex solo semine viri, & sanguine mulieris; immo licet ipse emittat extra vas, si vitus ar-

D. Th. 1.
4. d. 41.
q. 2. ar. 1.

Led. in
add. ad
3. p. qu.
57. ar. 3.
f. 309.

D. Th. i
addi. ad
3. p. qu.
55. ar. 3.
& 4.
Syl. ma-
rr. 2. §.
16.
so. in 4.
d. 27. q.
2. art. 4.

Nau. ca.
22. n. 43
Cou. in
4. 2. p. 5.
3. & 7.
ru. 1.
Led. in
addi. ad
3. p. qu.
55. ar. 9.
pag. 158.
& 159.
cū seqq.

tractiua matricis feminae attraxerit semen, quia ex tali coniunctione potest sequi generatio, ut explicant D. Thom. Sylvest. & Sotus. Dicitur, quod careat consanguinitate, quia si affinitas misceatur consanguinitate, non erit pura affinitas, sed affinitas, & consanguinitas; unde homo, qui ducit uxorem consanguineam ex parte matris, efficitur consanguineus consanguineorum eius pro parte matris; & denuo affinis per connubium, propter quod si volens postea contrahere matrimonium cum aliquo eorum, debet petere dispensationem ab affinitate, & consanguinitate, & si contrahat sine illa, erit matrimonium nullum, cum ambae huiusmodi coniunctiones, si precedant matrimonium, impediant, & dirimant matrimonium, & sic contrahentes remanent ipso facto excommunicati, ut tenent cum communi Nauarr. & Couarr. quod procedit quo ad forum exterius, quamuis interius non consentiant, interius tamen non incurunt eam, ut videtur sentire Ledes. qui resoluit hoc punctum. Verum est tamen, quod si unus eorum consentiat altero non consentiente, nihilominus remanet excommunicatus in utroque foro. Nota tamen, quod qui contrahunt intra gradus prohibitos ratione metus, qui cadit in constantem virum, non incurunt hanc excommunicationem, quia lex positiua non obligat cum tanto periculo, & hoc est certum, ut resoluit idem Ledesma. Et est notandum, quod illi, qui contrahunt matrimonium intra gradus affinitatis, qui nascuntur ex matrimonio rato non consummato, non incurunt hanc excommunicationem; quia ex tali matrimonio non oritur impedimentum affinitatis, sed publicae honestatis, ut infra dicetur; huic autem impedimento non imponitur hac pena. Debet etiam aduertiri, quod illi, qui contraxerunt ignorantes affinitatem, aut alia impedimenta, quae ponit Clementina, licet postea perseuerent coniuncti, habentes copulam, & cognoscentes praedicta impedimenta non incurunt in dictam excom-

municationem, quia post Concil. Trid. copula conjugalis non ratificat matrimonium, & sic ut non incurant in ipsam, est necessitas, quod denuo coniungantur coram Parocho, & testibus, ut resoluit idem Ledes. quam opinionem tenet etiam Nauarr. Quae doctrina non est conformis ei, quam Nauarr. idem tenet alio loco dicens, quod tale matrimonium est validum post Concil. Trid. & licet Concilium annullat dictum matrimonium, non facit ad rem, ut huiusmodi contrahentes incurant excommunicationem, quia matrimonium contractum scienter cum consanguinea est nullum, & nihilominus sunt excommunicati, qui sic contrahunt; unde non placet mihi opinio Ledesma, & Nau. Debet vltius notari, quod dictam excommunicationem incurunt, qui contrahunt per procuratorem scientes impedimentum, sed non incurrit ipse procurator, incurrit tamen illam sacerdos, qui de officio assistit illi matrimonio dicens solita verba, ut cum Caiet. & Sylvest. resoluit idem Ledesma, qui etiam resoluit, quod non solum qui nesciunt impedimentum, sed etiam qui ignorant hanc penam, non incurunt ipsam, licet sciat ipsum impedimentum.

2. Hoc supposito sit. Prima Concl. Ex matrimonio vnus viri cum aliqua muliere contrahitur affinitas inter ipsum, & consanguineos vxoris, & inter ipsam, & consanguineos viri, ut resolunt Couarr. & Nau. & Sotus, & probatur, quia cum per copulam carnalem fiat maritus, & vxor vna caro, sequitur quod vnus sanguis tangit sanguinem alterius, & sic ipse non poterit contrahere cum consanguineis vxoris, nec ipsa cum consanguineis viri, verum affines vxoris possunt contrahere cum affinibus viri, & e contra, & idem est de consanguineis amborum, qui possunt contrahere inter se, ut quodidie videmus duas sorores nubere duobus fratribus sine dispensatione, sic tolligitur ex iure, & tractant communiter DD.

3. Secunda Conclusio. Impedimen-
tum

Nau. in
Man. ca.
27. nu.
141.
Nau. v.
bi supra
c. 22. n.
26.

Cou de
spons. 2.
p. c. 6. §.
1. nu. 3.
Nau d.
cap. 11.
nu. 43.
So. in d.
41. q. 7.
nic. ar. 1
cū seqq.

cap. nec
eo 35.
q. 3.

tum affinitatis matrimonium dirimit, & licet vnus coniugum moriatur, durat affinitas semper, ita quod maritus mortua vxore non poterit ducere aliquā consanguineā vxoris intra quatum gradum inclusiue, & e contra mortuo marito non poterit vxor contrahere cum consanguineis defuncti secundum decretum in Concilio Constantiensi. An vero Papa possit dispensare, quod vnus possit mortua vna sorore vxore ducere aliam sororem eius, est quæstio satis inter Doctores agitata, sed communior opinio est, quod sic, quia de iure naturali, & diuino nō est prohibitū, vt defendunt Caiet. & Sotus, & Ledesma.

Caiet. i.
opus. d.
mat. Re
gis An-
gliz.

Soto in
4. d. 41.
q. vnica
ar. 3.

Ledes.
dis. 41.
Cōc. Tr.
ses. 24. c.
4. de re
for. ma-
trim.

Veracr.
appendi
ce. f. 74
& 88.

Nau. d.
c. 23. nu.

4. Tertia Conclusio. Affinitas, quæ pro-
uenit à copula fornicaria vsque ad se-
cundum gradum impedit, & dirimit
matrimonium, vt ordinat Concilium
Tridentinum, quod circa hoc corrigit
ius antiquum, quod ordinabat hoc im-
pedimentum dirimere matrimonium
vsque ad quartum gradum inclusiue,
vt dirimit impedimentum ex affinitate
contracta per copulam licitam. Et hoc
est adeo verum, vt affinitas ex copula
fornicaria non solum non dirimat ma-
trimonium factum in tertio, & quarto
gradu, sed nec impediat faciendum;
& ideo potest homo fornicarius con-
trahere matrimonium cum consanguineis
mulieris, quam cognouit in tertio,
& quarto gradu, vt declarauit Pius V.
in quadam declaratione, quam super
hac re dedit, & tenet Veracius, de quo
Nau. dubitauit multum ante editionē
huius constitutionis dicens, quod quā-
uis non dirimeret in tertio, & quarto
gradu matrimonium, saltem impedi-
ret. Circa hoc decretum debet notari
primo, quod si quis ante Concilium
Tridentinum cōtraxit affinitatem cum
aliqua ratione copulæ fornicariæ in ter-
tio, & quarto gradu, potest contrahere
nūc cum illa, & valebit matrimonium,
sicut declarauit Pius Quintus. Secundo
debet notari, quod sicut affinitas, quæ
oritur ex copula fornicaria in tertio, &
quarto gradu, non dirimit matrimo-

nium de presenti, sic non dirimit spon-
salia de futuro; sic enim declarant
domini Cardinales reformationis ad in-
stantiam Episcopi Tornacensis sequen-
tibus verbis, Cap. 4. decret. Trident. de
reformatione matrimonij. [Impedi-
mentum, quod propter affinitatem ex
fornicatione contractam inducitur, &
matrimonium postea factū dirimit &
c. habet locum, & comprehendit etiam
sponsalia de futuro contracta.] Hanc
declarationem adducit Fr. Petrus de
Ledesma.

Ledes. i.
addi. ad 3.
p. 9. 55.
artic. 3.
fol. 420.

5. Quarta Conclusio. Ex copula, quam
quis habet cum aliqua muliere, nullum
oritur impedimentum affinitatis, ad hoc
vt non possint contrahere matrimo-
nium, quia ille, qui cognoscit carnaliter
mulierem, non efficitur eius affinis, sed
vnamet caro: quod non impedit vin-
culum matrimonij, sed potius si coniu-
gantur, illa vnio perficitur, vt post S.
Thom tenet Sotus.

Soto in
4. d. 41.
q. vnica
art. 3. in
fol. ad 2.

De impedimento criminis sacrilegij, in-
cestus, & adulterij, & de cognatione
spirituali contracta in fraudem con-
iugis. Cap. CCXXVII.

SUMMARIVM.

An, qui contrahit cum moniali remaneat
impeditus ad ducendū vxorē cōc. 1. n. 1.

An incestus ante, vel post matrimoniū se-
quutus cum vxoris consanguinea impe-
diat, & dirimat illud, conc. 2. nu. 2.

Quid sit incestus, & an qui incestum com-
misit post matrimonium ratum, & con-
summatum, mortua vxore possit illā du-
cere cum qua habuit copulam ibid.

An, qui commisit incestum cum suis con-
sanguineis possit contrahere cum alia, cō-
cl. 3. nu. 3.

An, qui occidit auctoritate publica, vel
propria vxorem suam adulteram, possit
ducere aliam vxorem, conel. 4. nu. 4.

An mulier adultera, quæ occidit maritum
cum consilio adulteri possit ei nubere, cō-
cl. 5. num. 5.

An adulteri, qui de facto contraxerunt matrimonium per verba de presenti, possint contrahere, si maneant liberi, conc. 6. nu. 6.

An qui promisit alicui matrimonium post mortem mar. ei possit contrahere cum illa copula sequuta inter illos, conclus. 7. num. 7.

An qui militiorum baptizatus sit in sum ad contrahendum cognationem spirituales cum uxore sua, possit ipsa mortua ducere aliam, conc. 8. nu. 8.

Prima Conclusio. Qui contraxit matrimonium cum aliqua mortali, remanet impeditus ad ducendam uxorem, quod tamen impedit mentum non est dirimens, ut ordinatur in Concil. Tubu.ensi.

Secunda Conclusio. Crimen incestus, quod est, quando aliquis cognoscit cognationem uxoris sue ante contractum matrimonium cum illa, dirimit matrimonium ratione affinitatis contractum, ut remanet dictum in capitulo præterito: si vero incestus sequatur matrimonium ratum, & consummatum, non dirimit matrimonium, solum impedit, quod iste homo mortua uxore possit ducere aliam, cui factus sit per dictam copulam consanguineus, in quo impedimento potest Episcopus dispensare, ut affirmat Nauarrus, & Veracruz, & Covarr. immo potest contrahere sine dispensatione in dubiis casibus sequentibus, primus si est in ætate in qua dubitat de incontinentia: secundus, ubi non est consuetudo petendi dispensationem, ut dicit Nauarrus, licet Cordubâ teneat, quod secarius est petere secreto eam per intermediam personam; & sic tenet Le. Nau. v. desma: ubi autem est consuetudo petendi dispensationem, quamvis sit peccatum mortale contrahere sine ipsa, tamen contracto matrimonio non est necesse petere dispensationem ad petendum debitum, quia huiusmodi incestuosi non priuantur hoc iure, ut dicit Sotus.

Tertia Conclusio. Qui commisit in-

cestum cum suis proprijs consanguineis, quamvis peccat contrahendo matrimonium cum quacunque alia sine dispensatione, si tamen de facto contraxerit matrimonium, valebit matrimonium, ut post alios dicunt Castus, & Navarra communis dicit, quod peccat mortaliter, Caseta dicit, quod solum peccat venialiter: ego dico, quod neque peccat venialiter, si est consuetudo non petendi in hoc casu dispensationem, Episcopi sicut diximus in conclusione præterita, & huiusmodi incestuosus contrahens potest sine dispensatione petere debitum, ut infra dicetur.

Quarta Conclusio. Qui occidit uxorem suam adulteram publica auctoritate, potest ducere quamcunque aliam, cum in hoc casu non committat peccatum; si autem occidit eam propria auctoritate, peccabit ducens alias, valebit tamen matrimonium, quia hoc crimen impedit, sed non dirimit matrimonium, ut est ordinatum in iure.

Quinta Conclusio. Si adultera cum consilio adulteri tractat de occidendo marito ad effectum, & finem nubendi ei, & ex tali consilio nascitur mariti mors, non potest adulter ducere illam uxorem, quia ex hoc delicto nascitur impedimentum dirimens matrimonium, ut resoluit Navar. & licet mors eius non fuerit ordinata ad hunc finem in foro exteriori, quod fundatur in presumptione, dirimit matrimonium, in foro autem conscientie, si homicidium fuit occultum, & non positum in iudicio, nec ordinatum ad dictum finem, non dirimit matrimonium, ut dicit Sotus concordans hoc modo Silvestrum, & alios, qui in prima fronte videntur contrarij. Hinc infertur, quod si maritus machinatur de occidendis uxore adultera, & adultero, qui scientes hoc procurant occidere illum prius, & de facto occidunt, si eo occiso contrahunt matrimonium, valebit cum homicidium non fuerit ordinatum ad finem coniugij, sed ad liberandum seipsum a morte, & utendum se maiori libertate:

Cast. l. r. de leg. pen. c. 7 in fi.

Nau. v. bi supra num. 74 & 75.

Admonere 13. q. 1.

Nau. d. 12. n. 46. & lib. 4. constit. de eo, q. duxit in matr. cō. h. l. 1. fol. 405. Soto v. bi supra

ost.

nabetur in c. h. ergo. & c. si quis 25. q. 1.

Num. 2. & c.

Nau. d. c. 22. n. 71. & 76. Veracr. in Spec. coniu. l. p. 13.

Cov. v. bi supra 2. p. c. 7. num. 9. Nau. v. bi supra Cord. l. 1. q. 12. d. 3.

Le. f. d. 19. Sot. in 4. d. 37. q. unica.

Nau. v. testis dicit Nauar. Secundo infertur, quod **bi supra** qui committit adulterium cum nupta, **c. 21. nu.** quæ petiuit ab eo, ut duceret eam vxorem **mer. 46.** quoniam maritus eius aberat, iam septem anni erant, cui respondit homo facturum se id libenter, dummodo probaret ipsa, quod illud posset fieri, & nihil circa id in aonato perseuerauerunt in adulterio, quousque mortuo postea marito contraxerunt matrimonium, non valet huiusmodi matrimonium, quia hic interuenit promissio conditionalis ducendi ipsam, si probaret quod illud poterat fieri, quia licet promissio conditionalis non habeat effectum obligandi illum, qui promittit ante adimplentionem conditionis, habet tamen effectum quoad hoc, ut vere dicatur dedisse fidem, quæ cum adulterio sufficit ad dirimendum matrimonium, ut dicitur in iure, & tenet Nauarrus, quod probabitur melius per conclusiones, quæ infra ponentur.

c. fin. & per totum de eo qui ducit, &c. Nau. v. bi supra conf. 2. f. 405.

**e signifi-
cauit, d
eo qui
duxit in
matr**

6 Sexta Conclusio. Quando duo non solum commiserunt adulterium, sed de facto contraxerunt matrimonium per verba de presenti, siue præcedat adulterium, siue sequatur, non possunt postea huiusmodi duo contrahere inter se matrimonium, licet sint liberi ad faciendum, ut ordinatur in iure. Quod intelligitur quando persona soluta contrahens sciebat mulierem, quam ducebat vxorem, esse nuptam, aut si postea sciuit, & nihilominus commisit adulterium, quia si ignorauit esse nuptam, potest contrahere cum ipsa post mortem mariti, quia huiusmodi homo formaliter tunc non commisit adulterium.

7 Septima Conclusio. Quando verbi gratia, vxor Petri dicit Antonio, quod post mortem Petri mariti sui nubet ipsi, & facta hac promissione permittit ab eo cognosci, siue præcedat promissio, siue sequatur adulterium, numquam isti duo possunt contrahere matrimonium, ita ut licet interius mutent opinionem, non relinquatur, quin in foro exteriori incurrant hoc impedimentum, quia ecclesia, quæ posuit illud, iudicat nunquam

ipsum mutasse opinionem esse enim ordinatum est in iure: si vero non dedit prædictum verbum, seu promissionem, aut si promissit, non fuerit sequutum adulterium, tunc post mortem dicti Petri mariti bene potest Antonius contrahere cum prædicta, ut dicit quædam glossa.

8 Octaua Conclusio. Qui malitiose baptizat filium suum, ut contrahat cognationem cum vxore sua, non potest ipsa mortua ducere aliam vxorem sine dispensatione, ut ordinatur in iure quod intelligitur, quando illud facit solum propter inuicem inem particularem, quia si fecisset illud alium ob finem, (licet non possit petere debitum sine dispensatione) ipsa tamen mortua vxore poterit ducere aliam, & hoc impedimentum non dirimit matrimonium, sicut non dirimit impedimentum, quod oritur ex homicidio presbyteri secundum dispositum à iure.

**c. si quis
cū vxore
de co
qui ducit.**

**Gl. in c.
nullus,
31. c. 1.**

**c. si quis
presby.
de pen.
& remiss.**

De impedimento disparitatis religionis. Cap. CCXXVIII.

S Y M M A R I V M.

An inter infideles sit verum matrimonium, conclus. 1. num. 1.

An possint fideles ducere infidelem cum dispensatione Papa, & an possit ducere hæreticam, conclus. 2. nu. 2.

An maritus conuerrens se ad fidem teneatur cohabitare cum vxore infideli, conclus. 3. num. 3.

DE materia huius impedimenti tractant Sotus, Nauarr. & Couarr. & Ledesma, & dicam pauca de ipsa, quia ratio ponitur in praxi præcipue in his Regnis.

1. Prima Conclusio. Inter infideles est verum matrimonium non tamen verum sacramentum, sed ut contractus naturalis, & remedium concupiscentiarum, ut in iure definitum est, & sic Iudeus, & Iudea qui contraxerunt matrimonium

**Se. in 4.
d. 29.**

**bi supra
22. m. 4.**

**C. 2.
P. 6.**

si conuertantur ad fidem, non debent reiterare matrimonium secundum formam Concilij Tridentini, cum inter infideles sit verum matrimonium, & indissolubile, quod non dirimit Baptismus. Verum est tamen, quod vno eorum remanente in infidelitate potest fidelis ducere aliam secundum sententiam D. Pauli; & licet Iudei comiserint aliquam caeremoniam legis suae contrahentes libere, non tamen debent reiterare matrimonium; quia non legitur in diuina scriptura aliqua caeremonia, sine qua matrimonium esset nullum ante aduentum Christi, & dato quod fuisset, iam caeremonialia, quae pertinebant ad eorum nuptias, perierunt, vt dicit Sotus, nec ipsi post aduentum Christi: potuerunt in sua Republ. facere statutum, vt seruaretur aliqua caeremonia in matrimonijs, quia non seruata fuissent nulla, sicut ordinauit Concilium Tridentinum in Repub. Christiana, quia ipsi non habuere Rempubl. liberam, nec Principem, nec summum Pontificem, nec Regem, qui possent hoc ordinare. Verum est tamen, quod reliquae Respublicae, quae habent Reges, possunt id ordinare, vt tenent Nauar. & Sotus, vnde qui subditi talium rerum publicarum conuerterentes se ad fidem non obseruauerint in suo matrimonio praedictas caeremonias debent denuo coniungi.

2. Secunda Conclusio. A iure ecclesiastico est prohibitum, quod coniungatur fidelis cum infideli, in quo potest Papa dispensare; & quamuis idem ius in quodam Concilio Toletano quarto prohibeat fidelem ducere infidelē haereticam, si tamen duxerit, valebit matrimonium, cum haereticus habeat caracterem baptismalem, & ideo fidelis non poterit ducere aliam vxorem, si vxor fiat haeretica, sed tenetur eam recipere domi, si reconcilietur cum ecclesia secreto ante sententiam contra illam latam; si vero fuerit condemnata, & separata à marito, licet postea reconcilietur ecclesiae, potest maritus ingredi illam inuita aliquam religionem approbatam,

& profiteri in ipsa, & idem ius habet vxor, si maritus inciderit in haeresim, vt ordinatur in iure, si vero non vult esse religiosus tenetur recipere eam domi, & facere vitam conjugalem, existente ipsa tam penitente sui peccati, vt possit ipse sine periculo fidei cohabitare cum ea: potest etiam maritus in hoc casu fieri sacerdos, cum in sacerdotio fiat votum castitatis, vt dicit Ledesma. Et nota, quod mulier reconciliata ecclesiae non habet licentiam ingrediendi religionem, nisi maritus etiam ingrediatur eam, vt dicit Sotus.

3. Tertia Conclusio. Maritus conuersus ad fidem non tenetur cohabitare cum vxore infideli praecipue nunc, quando iam infideles Iudei, Mauri, immo, & gentiles magis obstinati existunt, quam tempore Apostolorum: ideo quod dicit Paulus scribens ad Corinthios, quod maritus habens vxorem infidelem ipsa consentiente (sine periculo fidei) cohabitaret cum ea, non deserat eam, iurauit solum per spatium sexcentorum annorum in ecclesia primitiua, quia passim conuertebantur Iudei, & gentiles, & non erant tam obstinati sicut nunc, sic dicit Sotus. Ideo infidelis nunc si maritus non voluerit conuertere, tenetur fidelis separare se ab eo, & potest statim ducere alium, quia matrimonium dirimitur statim, ac infidelis non vult conuertere, vt dicit Scot. licet Sotus, & Ledesma sequentes D. Thom. teneant non dirimi statim, sed cum fidelis contrahit cum alia secundo.

De impedimento violentiae, & metus.
Cap. CCXXIX.

SUMMARIVM.

An metus qui procedit à causa intrinseca, aut exteriori naturali faciat irritum matrimonium, concl. 1. num. 1.

An peccet, qui metu profert verba exteriora sine intentione contrahendi matrimonium, concl. 2. num. 2.

ca. mulier de consue. coniug.

Led. vbi supra.
Sot. vbi supra.

Paul. 1. Cor. 7. c.

Sot. vbi supra. ar. 3.
Scot. in 4. d. 39. ar. 2. du. 2. lit.
C. So in d. art. 2.
Led. dist. 54.

Paul. 1. ad Cor. 7. c.

So in 4. d. 39. q. 1. art. 1. concl. 8.

Nau l. 1. conf. ti. de pact. conf. 4. fol. 87.
Sot. vbi supra.

c. decreuit de her. li. 6.

An

An metus, qui cadit in virum constantem iniuste positus, ut sic confusus praeberetur, faciat irritum matrimonium. conclus. 3. num. 3.

An, qui metu mortis contrahit per verba de praesenti, aut de futuro, teneatur implere promissum. concl. 4. nu. 4.

An matrimonium quod contrahitur per preces tyrannicas sit validum. conclus. 5. num. 5.

An possit pater absolute compellere filios, ut ducant talem in uxorem. concl. 6. numero 6

An incurrat penas Concil. pater iubens per obedientiam filijs, ut nubant N. conclus. 7. num. 7.

An possit Papa iubere alicui Regi, ut ducat talem in uxorem. ibid.

An valeat legatum relictum iuveni hac conditione, quod nubat cum consensu patris. ibid.

Sot. in 4.
d. 29 q.
1. vbi
DD. Co.
uar. 1. p.
c. 3. §. 4.
Na. d. c.
22. n. 50

DE materia huius impedimenti tractant Sotus, Cou. & Nau. & alii.

1 Prima Conclusio. Metus cuiuscunque mali, qui habet suam causam intrinsecam, aut exteriorem naturalem, non facit irritum matrimonium; & sic si aliquis videns se in aliquo periculo maris, aut falorum fratrum, ducit aliquam uxorem ad bonum animae suae, valebit matrimonium, sicut valet votum factum in similibus casibus, cum hic adsit plena libertas & eodem modo dici debet de metu iuste sine iniuste causato in aliquo sine intentione contrahendi matrimonium cum aliqua. Unde sequitur, quod detentus in carcere ab aliquo iudice, a quo potest iste condemnari ad mortem, si ducit uxorem filiam eius, ut liberetur a morte, valet matrimonium ut tenet Couarr. & idem est si iniuste vellet illum condemnare, quod, intelligitur nisi iniuste imponat metum, sed solum ut extrahat ab eo consensum matrimonii, quia in hoc casu, si metus sit magnus, & gravis, facit irritum matrimonium, ut in iure definitum est: & hoc non solum in foro exteriori, sed et in foro interiori conscientiae, cum desit

Cou. 1. r.
uar. c. 14

Ledesma.
d. 23.
Cou de
spons. 2
p. c. 3. §.
5. Nau.
d. c. 22.

libera, & plena libertas, quae requiritur ad hoc ut fiat hoc vinculum indissolubile, ut dicunt Ledesma, Couarr. & Nauar. cum Soto & Veracruz.

2 Secunda Conclusio. Ille, qui pro metu profert verba exteriora sine intentione contrahendi matrimonium, peccat venialiter, nisi confirmet hoc mendacium cum iuramento, quia in hoc casu peccat mortaliter, ut dicit Couarruias quia ille, qui metu trahit ab aliquo consensum, non habet ius in illum, & sic si ille, cui induxit metum, fingat, non fecit illi iniuriam, & per consequens non erit perniciosum mendacium.

3 Tertia Conclusio. Metus gravis iniuste positus, ut vi mediante trahitur consensus facit irritum matrimonium, sicut dictum est, si metus cadat in virum constantem. Ad cuius declarationem debet notari, quod duo modi sunt metus, unus est gravis, & alius est parvus; gravis est, quando timetur magni damnum futurum; parvus est, quando timetur paruum damnum futurum; gravis autem adhuc duobus modis consideratur, unus qui cadit in virum constantem, alius, est qui cadit in virum non constantem; ille, qui cadit in virum constantem, est, in quo homo eligit minus malum, ut liberetur a maiori, quod illi imminet, sic dicit post alios Nauarrus, & Couarruias, qui accidit, quando quis vidit, quod illi est parata mors, nisi ducat uxorem N. & tunc eligit ducere eam: qui vero non cadit in virum constantem, est, quando aliquis diues timore amittendi centum ducatos ducit uxorem N. quod est quidem leue fati. Et sic timor mortis, torturae corporalis, verberum, abscissionis membri, carceris longi atrocium compedium, si sint carcer, & praedicta ligamina iniusta metus, servitutis, metus stupri in virgine, immo, & in vidua honesta. timor amittendi maiorem partem bonorum, sunt metus qui cadunt in virum constantem, non solum quando inducuntur propriae personae, sed si imponantur uxori suae, filijsque, ut dicunt doctores alie-

nu. 51.
& soto
vbi sup.
art. 5. 3.
Veracr.
vbi sup.
1. p. 2. 8.
Co. vbi
sup. §. 4.
nu. 4.

Na. vbi
sup. n. 51
Co. vbi
sup. n. 2.

Greg in allegati, & Gregorius Lopez, & idem
 1.15. tit. est, quando fuit minae alicuius infamiae
 2.P.4. iuris manifestum faciendo aliquod oc-
 cultum delictum, aut infamiae facti, ut
 si dicat pronuntiatum falsum testi-
 monium contra eum, de quo putat,
 difficile liberari posse, ut dicit S. ruz, &
 mulieri sufficit minor metus, quam ho-
 mini, quia mulieres suapte natura sunt
 fragiliores hominibus & timidae, ut di-
 cunt Covar. & Nauarr. sequentes com-
 munem.

Cou. vbi
 lupar. 2
 al. 2.
 Cou. vbi
 lupar. 2
 num. 9.
 nau. vbi
 lupar. 3.
 4. Quarta Conclusio. Ille, qui metu
 motus contrahit per verba de praesenti,
 aut de futuro extracto ab eo per vim
 consensu, non tenetur in rigore adim-
 plere promissum, quamvis sit iuramen-
 to confirmatum, ut resoluit post alios
 Cou. quia si non valet matrimonium,
 nec sponsalia, neque valebit iuramen-
 tum secundum regulam iuris, qua do-
 cemur, quod si non valet principale, non
 valet accessorium. Verum est tamen, quod
 propter reuerentiam nominis Dei de-
 bet peti relaxatio iuramenti, & Episco-
 pus potest relaxare, immo et Confessa-
 rius in virtute bullae cruciatæ potest il-
 lud commutare, quia commutans illud
 non facit iniuriam parti, cui factum fuit,
 quia fuit factum per metum qui cadit
 in virum constantem, & sic non acqui-
 rit ullum iustificatum, ut dicit Ledesma

5. Quinta Conclusio. Matrimonium,
 quod contrahitur imperante, aut rogā-
 te Rege, aut alio domino temporali, qui
 solet tractare subditos tyrannice si non
 obediāt ei, est ipso iure nullum, cum ta-
 lis metus inductos a simili imperio, &
 precibus cadat in constantem virum,
 sic tenet Panormitanus, & videtur, quod
 Concilium Trident. approbet. Verum
 est tamen, quod vis, quæ fit secundum
 ius, non facit irritum matrimonium, ut
 quando quis compellitur ducere vxorē,
 quam stuprauit.

6. Sexta Conclusio. Non potest pater
 absolute compellere filios, ut contrahant
 cum certis quibuscumque personis propter
 famam libertatem, quæ requiritur in
 matrimonio, potest tamen precibus, &

monitionibus, immo, & cum præcepto
 inducere filios ad ducendam vxorē
 quam ipse pater dat illis, & filius tene-
 tur sub pœna peccati mortalis obedire
 patri, si pater fecit promissum, & inte-
 nit adimplere, & non est causa, propter
 quam debeat illam repudiare: erit autē
 causa sufficiens ad repudiandum, si filius
 dedit verbū alij videndus est Covarr.

7. Septima Conclusio. Pater, qui præ-
 cepit filio per obedientiam, ne ducat vxorē
 N. non incurrit in pœnas Conc.
 Trid. quia in eo solum fit mentio domi-
 norum temporalium, & magistratuum,
 qui astringunt vassallos diuites, aut qui
 futuri sunt diuites, minis, & pœnis ad cō-
 trahendum cum illis, cum quibus pla-
 cet illis, sic explicat Cōc. Trid. Guttier.
 contra Albornotium. Et nota, quod Pa-
 pa potest iubere Regi, ut ducat vxorē
 talem mulierem, putans sic conuenire
 bono communi ecclesiae, ut resoluit Hē-
 riques. An valeat legatum relictum vir-
 gini hac conditione, quod nubat cum
 consensu patris sui, videatur supra. cap.
 132. num. 6.

Cou. vbi
 lupar. 2
 c. 3. § 6.
 num. 3.

Concil.
 Trid. sess.
 24. c. 9.
 dere for.
 matr.
 Gutt. in
 qq. can.
 c. 19. in
 fin.
 Henric.
 2. to. l. ii
 de mat.
 c. 17. n. 5

De impedimento, quod oritur ex ra-
 ptu. Cap. CCXXX.

SUMMARIVM.

An, qui rapit sponsam alienam possit eam
 ducere sine dispensatione, & an incur-
 rat in aliquas pœnas conclus. 1. num. 1.

An incurrat pœnas Conc. qui habuit rem
 cum virgine, quæ amore capta facit a
 domo patris ad querendum illum, nu-
 merus 2.

An valeat matrimonium inter rapto-
 rem, & raptam, quousque ea in potestate ra-
 ptoris sit. ibid. num. 3.

An valeat matrimonium inter rapto-
 rem, & raptam in provinciis, ubi
 non est receptum Concilium Tridenti-
 num. num. 4.

An, quando mulier robusta rapit hominē,
 valeat matrimonium, quod contrahit.
 ibid. num. 5.

An

*An rapiens mulierem remaneat infamis :
& an ducens raptam in uxorem incur-
rat penas positas à Concil. Trident. nu-
mero 6.*

Concil.
Toletā.
relatū in
c. statui-
mus 27.
q. 2.
Cōc. Tr.
sess. 24. c.
6.

I Ctauum impedimentum est, raptus, unde qui rapit sponsam alienam, non potest sine dispensatione ducere eam, nec aliam, sicut ordinatum est in Concilio Toletano, & hoc impedimentum dirimit matrimonium; si autem non rapit sponsam alterius, sed aliam solutam, aut viduam, ordinat Conciliū Tridentinum, quod non possit contrahere matrimonium cum illa, donec in sua potestate habuerit eam; si vero posita ea in loco securo dixerit velle illum in maritum, tunc poterit ille ducere illam uxorem remanens tamē subiectus penis positis à dicto Concilio Trident. sessio. 24. c. 6. de Reformatione matrim.

D. Th. 1.
2. q. 154
ar. 7.

Circa quod decretum debet notari primo, quod ad hoc, ut aliqua virgo dicatur rapta, sufficit, quod educatur à domo patris sui contra voluntatem patris, quamvis ipsa consentiat in raptum, ut dicit S. Thomas.

D. Tho.
vbi sup.

2 Debet notari secundo, quod penae positae in hoc decreto contra raptorem mulieris non comprehendunt iuvenem, qui visus ab aliqua virgine, quae capta eius amore fugit a domo patris ad eundem cum, cognovit eam carnaliter stuprans illam, quia aliud est stuprum, aliud raptus, ut dicit D. Thom. hoc autem est stuprum, & non raptus: & etiā, quia communis opinio est omnium, quod qui stuprat virginem ipsa consentiente nō ducens illam ad alium locum, non est visus facere raptum, nec pena raptus debet condemnari, sed stupri, quae est multo minor, sicut resoluit Nauar. in quodam consilio.

Nau. l. 5.
cō. tit. d.
rapt. cō.
fil. vnic.
fol. 524.

3 Terno notari debet, quod sicut non valet matrimonium inter raptorem, & raptam, donec ipsa in potestate raptoris permanserit, sic non valent sponsalia de futuro, quia ratio propter quam matrimonium non valet, est, quia consensus raptae, donec est in sua libertate, non

est omnino liber ad contrahendum matrimonium, quod, ut sit validum, requirit plenam libertatem; quae ratio etiam militat in sponsalibus, ut resoluit Nau. Nec obstat, quod hoc decretum Concilij est exorbitans à iure communi, unde cum loquatur in matrimonio non debet extendi ad sponsalia, cum sit regula iuris clara, quod leges exorbitantes non debent extendi ab vno casu in alium, quia haec regula limitatur, nisi habeant eandem rationem, ut dicit Decius; at in nostro casu non solum est similitudo casuum, sed est eadem ratio; cum autem est eadem ratio non solum iura exorbitantia, sed etiam penalia extenduntur ab vno casu in alium secundum doctrinam glossae singularis large declaratae per Dominicum, & Antonium de Butrio, & Philippum Francum.

4 Debet notari quarto, quod in prouincijs, vbi pūc pro spatio decem annorum non est receptum Concilium Tridentinum, ad hoc ut valeat matrimonium, sufficit, quod virgo rapta libere consentiat, quamvis non sit separata à raptore in loco securo, & si ante raptū praecessit mutus consensus matrimonij inter ambos, videtur quod valeat matrimonium, sicut antea secundum ius commune valebat, ut reperit Henriquez allegans graues DD. vniuersitatis Salmanticae pro parte sua.

5 Quinto debet notari, quod hoc decretum habet etiam locum, quando aliqua mulier robusta rapit hominem minus potentem, cum sit eadem ratio.

6 Debet notari sexto, quod qui rapit mulierem, remanet infamis, nisi ducat eam uxorem, quia si ducat eam, non est sic, quia si remaneret infamis, esset coacta ipsa rapta nubere homini infami, quod est contra libertatem matrimonij; sic colligitur ex intentione Concilij, & tenent moderni Canonistae, & Couar. in simili casu videtur idem tenere. Hinc inferitur, quod contrahens hic homo cum ipsa remanet liber à reliquis poenis, quas ponit ius contra raptorem; & ideo

Nau. li. 4. cō. tit. de corruptione. & aff. cōf. 3. f. 410. 11. 58. r. 58. cum seq. c. q. à iure d. reg. iur. lib. 6. Dec. in c. cū dilect. d. cōf. fr. vii. Gl. in c. 1. verbo Italia, d. temp. ordin. i. 6. vbi Domin. Butrio, & Francus in c. fi. d. const.

Henriq. li. 12. de impedi. matr. c. 14. nu. 4

Sess. 24. ca. 6. de Ref. matrim. Cou. 2. p. d. spō. sal. c. 7. §. 4. n. 10

& ideo omnia bona eius debent dari sponse, quia si confiscarentur, fieret contra libertatem matrimonij.

De Impedimento ligaminis.
Cap. CCXXXI.

SVMMARIUM.

An impedimentum ligaminis sit de lege naturali, divina, & positiua, & an impediat matrimonium contrahendum, & dirimat contractum, nu. 1.

Maritus ducens alium uxorem vivente prima quibus penis mulctetur, ibid conclus. 1.

An possit castigare ut adultera mulier, que nubit secundo ignorans maritum vivere, factis denuntiationibus Concil. Trid. concl. 1. nu. 2.

An dum fiunt denuntiationes, si opponatur hanc mulierem esse nuptam, debeat recurri ad Ordinarium, conclus. 3. numer. 3.

An si fiat hoc matrimonium cum auctoritate Ordinarij, & inuento postea marito vivere sit obligatio redeundi ad eum, ibid.

An, ut fiat hoc secundum matrimonium sine culpa, sufficiat certitudo moralis, quod maritus sit mortuus, concl. 4. numer. 4.

AD explicationem huius impedimenti est notandum, quod impedimentum ligaminis est de lege naturali, divina, & positiua, quod impedit illum, qui est coniunctus in matrimonio posse ducere uxorem vivente prima, & e contra, de quo impedimen-

to tractatur in Concilio Tridentino, & explicat Nau. Cou. Sor. & Ledes. quo 2. Na. v. supposito ponuntur sequentes conclusiones.

Prima Conclusio. Impedimentum ligaminis dirimit matrimonium, & maritus ducens aliam uxorem punitur gravibus penis. Leges horum Regnorum puniunt exilio perpetuo à Regno,

& fuste publicè mulctant, & condemnant etiam ad triremes, quæ penæ praticantur in viris, non autem in mulieribus, quibus non imponitur pena trirarium, ut dicit Guttier. & domini Inquisitores puniunt hunc delinquentem, quia videtur male sentire de sacramento matrimonij, qui ducit secundam: propter quâ rationem dicit Covarruvias, Simancas, & Gutierrez, quod committens hoc crimen potest puniri ab officio sacræ Inquisitionis, sicut eadem ratione punitur Confessarius in his Regnis, qui sollicitat mulierem ad libidinem in actu confessionis, ut supra diximus, capit. 207. nu. 1.

2. Secunda Conclusio. Si factis denuntiationibus in Missa solemni secundum formam Concilij Tridentini non fuerit oppositum impedimentum mulieri secundo nubere volenti, dicendo quod sit nupta, & quod ignoratur mariti mors, qui vere & realiter vivit, non debet puniri ut adultera, si nubat alteri marito, dummodo habeat nuntium certum de morte primi mariti, & alias coniecturas, quæ id comprobent, quod debet relinqui arbitrio prudentium, ut post alios resoluit Covarruvias, & Sotus, & sic debet intelligi, quod super hoc puncto tradit Nauarrus, & probatur in iure. Dixi, & alias coniecturas, quæ id comprobent, quia mulier, quæ in casu tam gravi sine certo nuntio nubit alteri, quævis sit fama, quod eius maritus obierit, non potest presumi quod nubit bona fide. Et nota, quod si sit nuntius certus, & coniecturæ, & factis denuntiationibus, nullum ponitur impedimentum, potest parochus procedere ad faciendum matrimonium, licet non adeat Ordinariû; faciet tamen prudenter mulier ad melius purgandam culpam, quæ illi potest imponi, petere licentiam ab Ordinario, ut advertit Gutierrez.

3. Tertia Conclusio. Si dum fiunt denuntiationes, vel factis illis fuerit oppositum huic mulieri impedimentum, quod sit nupta, ad Ordinarium, debet recurri; & si ipse facta diligenti inquisitione

Gut. l. 1.
Pra. q. 6.

Co. vbi
su. 2. p. 5.
3. 5. 1. n.
60. Sim.
in inst.
cat. ti. 4.
n. 2. & 3.
Gut. vbi
sup. q. 8.

Co. vbi
su. c. 7. 5.
3. nu. 3.
So. in 4.
d. 27. q.
vn. ar. 3.
cô. 4. Na.
d. c. 22.
n. 54. c. i
presèria
de spôs.

Gut. l. 1. q.
8. in fi.

con-

concefferit licentiā, erit libera ab adulterio, & alijs penis, & in hoc casu debet intelligi quod tradit Palatius; & quamuis ipsa non peccet nubendo, si tamen venerit ad eius notitiam viuere eius maritum, facta de hoc certior tenetur deferere secundum, cum primum matrimonium teneat, vt est diffinitum in iure; & licet ipsa mala fide, & graui culpa nupisset secundo, suspicans esse viuum primum maritum, si tamē adfuit amborum consensus, & fuit seruata forma Concilij Trident. est verum matrimonium, si postea certius comperiat, quod quando contraxerint, maritus eius erat mortuus, cum fuerint facta omnia necessaria matrimonio, sic dicūt Nauarrus, & Ledesma.

Nau. v.
su. n. 56.
Led. vbi
sup.

4 Quarta Conclusio. Ad hoc vt possit fieri hoc secundum matrimonium sine culpa, est necessaria certitudo moralis, quod primus maritus sit mortuus, sicut dictum est, & si est dubium pro vtraque parte, non potest fieri matrimonium: & idem est, quando est dubium, si aliquis est professus post ingressum religionis ante consumationem matrimonij, quia non est licitum vxori nubere donec sit certa de professione. Ex dictis infert Nauar. quod mulier nupta, quæ habuit nūtum, quo cognouit maritum eius esse in articulo mortis post infirmitatem longam paralysis per septem aut octo annos iacentem in lecto, & postea nō sciuit amplius, si esset mortuus, nec ne, non potest nubere alteri, quia potuit sanari ab illa infirmitate, sicut alij sanati sunt ex grauioribus; si tamen fuisset nupta, dicit ipse quod nō auderet separare eam à marito secundo, donec esset certitudo de vita primi mariti.

De impedimento publicæ honestatis.
Cap. CCXXXII.

S V M M A R I V M.

An impedimentum publicæ honestatis dirimat matrimonium, & quid sit hoc impedimentum, concl. 1. nu. 1.

An hoc impedimentum oriatur à sponsalibus nullis propter defectum ætatis, conclus. 2. nu. 2.

An hoc impedimentum oriatur ex sponsalibus propter defectum secretum consensus, concl. 3. nu. 3.

An hoc impedimentum oriatur ex sponsalibus conditionalibus ante impletam conditionem ibid.

An oriatur hoc impedimentum ex sponsalibus minorum vel maiorum 7. annis factis à parentibus, concl. 4. nu. 4.

An validis existentibus sponsalibus transeat hoc impedimentum primum gradum ibidem.

An ex matrimonio rato & non consummato oriatur hoc impedimentum, concl. 5. nu. 5.

Circa materiam huius impedimenti videatur Sanctus Thomas, Sotus, Couarruias, Martinus de Ledesma, & Bartholomæus de Ledesma.

1 Prima Conclusio. Impedimentum publicæ honestatis dirimit matrimoniū contractū inter sponsum per verba de futuro cum aliqua muliere, quæ mortua fuit, antequam matrimonium contraheretur, & inter aliquam eius consanguineam, quia ratione huius impedimenti non potest sponsus mortua sponsa contrahere cum eius consanguineis, nec sponsa cum consanguineis sponso mortui; vt in iure definitum est, quod intelligitur licet inter ipsos non fuerit copula carnalis.

2 Secunda Conclusio. Hoc impedimentum oritur ex sponsalibus legitime contractis post septem annos ætatis, quia sponsalia facta in ætate septem annorum, non habentes, qui contrahunt, vsum rationis, non efficiunt illud impedimentum, cum nō valeant propter defectum consensus; nisi post septem annos expresse, aut tacite approbauere cohabitantes, aut aliter, & ideo dicit D. Tho. cum communi, quod quando sponsalia sunt, non oritur ex illis impedimentum: quæ opinio est probata in Concilio Tridentino. Hinc sequitur, quod sponsa.

D. Th. in
4. d. 41.
q. 1. a. 4.
& ibi
So. Co-
ua. 2. p.
de sp. c.
6. §. 2.
Spec. cō-
iu. 1. ar.
51. Led-
in 2. qu.
71. ar. 5.
Le. diff.
43.

D. Th. in
4. d. 41.
q. 4. ad 3.
cōc. Tr.
sel. 24. c.
3. de Re-
for. Ma-
trim.

Na li. 4.
cōs. iuu.
de sp. cō-
fil. 15. f.
374.

sponsalia facta inter consanguineos in gradu prohibito sicut sunt nullius valoris, sic non efficiunt hoc impedimentum.

3. Tertia Conclusio. Licet sponsalia propter defectum consensus alicuius contrahentium secreta habiti non valeant; tamen ex illis nascitur hoc impedimentum, quia ecclesia presumit, quod ille vere consensit, cum ea non iudicaret occultis; quia tantum scandali induceret sponsus, qui non consensit, si postea duceret sine dispensatione cum sorore sponsæ suæ, ac si vere consensisset; sic tenet cum Siluestro, & Paludano, Ledesma; & ideo quando Concilium Tridentinum dicit, quod non oritur impedimentum publicæ honestatis ex sponsalibus inualidis debet intelligi ex inualidis non propter defectum consensus in interiori, sed propter alia impedimenta de iure, & defectum consensus in exteriori, quod presumitur in illis, qui non habent ætatem ad spondendum, & etiam, quia ex sponsalibus nullis propter defectum consensus non sequitur aliqua unio, nec imperfecta inter sponsos, ut tenet frater Petrus de Ledesma. Debet tamen notari, quod ex sponsalibus conditionalibus ante impletam conditionem non oritur hoc impedimentum, illa vero adimpleta oritur; quia tunc iam sunt pura sponsalia, ut determinavit Bonifacius Octavus, cuius decretum non delet Concilium Tridentinum, cum solum determinet, quod ex sponsalibus nullis non oritur hoc impedimentum, ut aduertit Ledesma. Hinc infertur, quod si aliquis contraxerit cum Maria per verba de futuro cum quadam conditione, & antequam impleatur, duxerit aliam eius consanguineam valet matrimonium.

4. Quarta Conclusio. Si patres promittunt matrimonium pro suis filiis minoribus 7. annis, siue sciant, siue ignorent dicti filii, ex hac promissione non nascitur impedimentum publicæ honestatis; cum deficiat ætas necessaria ad hoc, ut valeant sponsalia.

Si autem promittant pro suis filiis maioribus 7. annis ipsis presentibus, & non contradicentibus, oritur hoc impedimentum, ut in iure ordinatum est; & idem est quando alij consanguinei respondent pro illis ipsis presentibus, & non contradicentibus; aut si sint absentes facientes illos certiores, quod sponderint pro illis, si non contradicant, ut dicit Siluester. Si vero forsitan patres non recordentur notum fecisse filiis, ac nesciunt, an per aliam viam cognouerunt filij esse pro illis promissum, tunc debent filij caute interrogari, quod si dixerint se scire sponsalia, debet illis fides dari precipue si mortuo aliquo eorum, qui remanet, vellet ducere v.g. sororem sponsæ defunctæ, quia in hoc casu cum loquatur contra se, debet illis fides dari, ut cõiter tenent DD. Nota, quod licet sit validum sponsale, non transit tamen impedimentum primum gradum, ut nunc de nouo ordinat Concilium Tridentinum ut in gradibus inferioribus non solum non dirimat, sed nec impedit; & hoc aut sit in linea ascendenti, aut descendenti, aut transuersali. Hinc infertur, quod sponsa remanens viua cum tribus generibus personarum non potest nubere scilicet patri, filio, aut fratri sponsi sui mortui; cum reliquis autem potest.

5. Quinta Conclusio. Ex matrimonio rato, & non consumato oritur impedimentum publicæ honestatis, & non affinitatis, quia sine copula interueniente non fit affinitas, sic tenent Sorus, & Paludanus, cum quo videtur concordare Siluester, dicens, quod ex hoc matrimonio contrahitur affinitas inchoatiue, & hoc impedimentum durat usque ad 4. gradum inclusiue, & non limitatur ad primum gradum, sicut in sponsalibus de futuro, & sic declarauit Pius V. in quadam constitutione sua, de qua facit mentionem Ledesma, & Veracrix; & ad hoc debet reduci, quod tradit Sorus & Gregorius Lopez; & si aliqui cum hoc impedimento duxerint, debent separari auctoritate iudicis, probato impedimento.

sil. ser. matr. 9. 7.

Doct. in c. 11. de stance d. spons. cõc Tr. scilicet 24. c. 3.

sor. 14. d. 43. 12a nor. i. c. spõsam de spõs. silu. matrim. 8. q. 14. Led. vbi su. Ver. i apped. fol. 66. sor. vbi su. c. 11. Greg. in li. 4. tit. 1. p.

De

Ledesma d. difficul. 43. sess. 14. de Reformat. matrimon. c. 4.

Led. in add. ad 3. p. qu. 45. ar. 4. p. 415.

Led. vbi su. 6.

De impedimento impotentia.

Cap. CCXXXII.

S Y M M A R I V M .

An impotentia perpetua seu temporalis ad copulam dirimat, & impediat matrimonium. concl. 1. nu. 1.

An impotentia in eunuchis ad generandum dirimat matrimonium. conclus. 2. numero 2.

An maleficium perpetuum dirimat matrimonium, & quod tempus det ius ad probandam hanc impotentiam, & differentia qua sit inter eam, & maleficium. conclus. 3. num. 3.

An impotentia, qua procedente tempore possit curari, & deleri naturaliter, aut per artem, impediat matrimonium, & an Papa possit dispensare ut minor 14 annis ducat minorem 12. annis. concl. 4. num. 4.

An senex impotens propter senectutem possit ducere uxorem. concl. 5. nu. 5.

An qui non valet parere sine magno discrimine, possit nubere, & an valeat matrimonium. concl. 6. nu. 6.

An teneatur coniuncti matrimonio dare fidem cuiusque dicenti esse impedimentum inter eos. concl. 7. num. 7.

Circa materiam huius Capituli videndum est Sotus, & Ledesma.

1. Prima Conclusio, Impotentia perpetua ad copulam impedit, & dirimit matrimonium, siue cognoscatur hac impotentia ante matrimonium, siue post ipsum, nisi ambo cognoverunt impedimentum, quo non obstante contraxerunt, possunt separari, & idoneus eorum potest contrahere cum alio; si autem uoluerint ambo cohabitare in eadem domo, possunt quidem, dummodo non se contantur sicut matrimonio coniuncti, cum matrimonium sit nullum, sed tamquam fratres, & hoc de consilio, & non de precepto, ut aduertit Rich. Hinc sequitur, quod non pos-

sunt amplecti, nec oscolari se inticere libidinose. Sequitur amplius, quod cum non sit verum matrimonium, qui est potens, potest contrahere cum alio, permanens primo per spatium trium annorum, ut ordinatur in iure, coniunctus, procurans consummare matrimonium, ad experiendum, si impedimentum est perpetuum; quia si est temporale, & potest esse remedium per medicinam, non impedit matrimonium, sicut quando mulier est nimis stricti orificii, & aliquo remedio potest aperiri, quamuis non possit fieri, nisi cum graui dolore, quem tenetur ferre ut possit soluere debitum, nisi esset periculum vitae: ita ut quamuis possit habere copulam cum suo marito, non tenetur reddere debitum, si putat, quod concipiens de eo non poterit parere sine periculo vitae. Et nota, quod hac impotentia temporalis, siue sciatur, siue ignoretur, quando fit matrimonium, facit irritum illud; quod rati-
Led. in ad. 2. 3. p. q. 85. ar. 1. fol. 515.

2. Secunda Conclusio. Impotentia eunuchorum ad generandum impedit, & dirimit matrimonium, ut declarauit Sixtus V. ad instantiam Episcopi Nouarientis Nuntij Apostolici in his regnis Hispaniae in quodam breui, quod adhuc finem dedit Romae apud S. Marcum die 7. Jun. 1587. tertio anno sui pontificatus: iubens in illo, quod eunuchi iam coniuncti separarentur, si inuenti fuissent accedere carnaliter ad suas mulieres tanquam ad uxores, cum vere non sint tales, & praedictos Nuntius Apostolicus iussit irritari hoc breue in omnibus Regnis Hispaniae declarans auctoritate Apostolica matrimonium eorum esse nullum & irritum, cum ipsi essent inhabiles ad contrahendum, sicut Sanctitas sua declarauerat; & qui de facto contraxissent, imposuit poenam centum ducatorum, & subiecit poenae excommunicationis, aliisque poenis eius arbitrio reservatis; & quod habentes notitiam praedictarum litterarum apostolicarum statim separarentur, imponens

Or.

Sot in 4 d. 34 q. 1 art. 2. & d. 40. q. 1. art. 3. Led dif 48.

Ordinatis sub eisdem poenis, ne permit-
tant eos contrahere, quod breue fuit
publicatum Madriti die 17. Nouem-
bris anni 1587. supradicti; quo viso ces-
sat disputatio Theologorum & Cano-
nistarum, an esset horum matrimoniū
nullum an validum, de quo tractat lar-
ge Sotus, & Gutierrez in suis quæstioni-
bus Canoniceis, & Nauarr. in suis consi-
liis. Circa quod breue debet notari, qd
si hoc impedimentum (sive sit intrinse-
cum sive extrinsecum) superuenerit
matrimonio iam rato, quamuis non sit
consummatum, non dirimit; & sic pos-
sunt cohabitare, vt colligitur ex iure an-
tiquo, cui non derogatur per dictū bre-
ue. Notetur etiam, quod illi, qui habent
impotentiam imperfectam, quia pos-
sunt seminare, sed non est perpetua, nō
possunt contrahere, sed potius contrahē-
do est nullum matrimonium, quod vi-
detur etiam voluisse Sixtus V. & sic te-
net Ledesma.

3. Tertia Conclusio. Qui non potest
habere copulam cum sua vxore ratio-
ne alicuius maleficij perpetui, potest se-
parari, quia dirimit matrimonium, se-
cus autem si sit temporale, vt determi-
natum est in iure. Ad cuius conclusio-
nis explicationem debet notari. Primo,
quod Deo permittente demon potest
efficere, quod maritus non possit acce-
dere ad suam vxorem quamuis ad a-
lias mulieres habeat potentiam, & hoc
dicitur maleficiū, quod potest esse per-
petuum, & temporale; ideo vt cogno-
scatur, an sit perpetuum, conceditur a
iure spatium trium annorum, vt supra
dixi, & si adhuc durat, præsumitur esse
perpetuum, si non possit aliud poni re-
medium per viam medicinæ, nisi per
aliud aliquod maleficiū, & artem de-
monis, quod non est licitum, quamuis
maleficus sit paratus ad id faciendum,
vt probat Caietanus. Erit tamen licitū,
vt dicunt DD. vocare maleficum, & ro-
gare, ac muneribus, & pecuniis pellice-
re eum, vt ex ligamina, quæ habet, si-
ue vnita, siue sepulta, siue quouis a-
lio modo posita contra ipsum malefi-

ciatum, extrahat ea & auferat, ac mu-
tet, quia hoc totum facere potest indu-
stria naturali sine peccato, & est virtus
hoc facere; ita vt maleficus teneatur id
facere; & potest a iudice compelli ad id
faciendum. Est autem magna differen-
tia inter impotentiam, & maleficiū;
vt quando aliquis separatus ab aliqua
propter impotentiam, inuenit se poten-
tem ad aliam, debet redire ad primā,
quia loquendo regulariter, qui est habi-
lis ad vnam, erit inhabilis ad aliam, nō
autem sic se habet in maleficio; quia q
separatus est propter maleficiū ab v-
na, & est habilis ad aliam, non debet
ideo redire ad primam, quia potest ef-
fe, quod sit ligatus, & maleficiatus ad il-
lam solum, & solutus, ac liber ad alias,
nisi forte si tractet cum prima, & inue-
niat se potentem, & solutum ad illam,
quia tunc tenetur redire ad eam, cum
inde constet non fuisse maleficiū per-
petuum, vt resoluit Ledesma. Ex dictis
infertur responsio ad casum, de quo fui
interrogatus, hoc est, si mulier, quæ nō
vult habitare cum marito, quia inue-
nit eum impotentem, debeat absolui
necne. Respondeo inquam, quod de li-
centia mariti debet absolui, ipso scilicet
consentiente, quod ipsa viuat separata;
si vero ipse non consentiat, non potest
absolui, cum ius tribuat marito spatiū
trium annorum ad experiendum, an sit
impotens.

4. Quarta Conclusio. Impedimentū
impotentiae, quæ procedente tempore
potest deleri naturaliter, aut per artem,
non est contra substantiam matrimoni-
ni, vt dicit D. Thom. communiter rece-
ptus, & hinc defendit Nauarr. quod
sua Sanctitas potest dispensare, vt du-
cat vxorem iuuenis minor 14. annis vir-
ginem, quæ nec ipsa habet 12. annos, si
sint nobiles, & fortes, educati in deli-
tijs, quia quamuis iuuenes, qui possunt
soluere debitum, non possint iungi ma-
trimonio, vt resoluit Sotus; hoc tamen
debet intelligi loquendo regulariter de
illis, qui non sunt apti ad soluendum
debitum: si tamen loquamur de aliqui-
bus

Sot. in 4.
d. 34 q. 1.
22. Gut.
in q. ca-
no. Na.
li. 4. cōs.
ii. de fr.
& male-
fic. cōs.
3. c. is q.
32. q. 3.

Lede. vbi
sup. fol.
519.

Caiet. 2.
1 q. 78.
21. 4.

Lede. in
addi. ad
3 p. qu.
58. ar. 1.
pa. 528.

D. Tho.
14. 2. 34
21. 2. 7
cor. 0 c

D. Sot. i
4. d. 34
q. 1.

bus particularibus, qui habentes dictā
ætatem, solent habere potentiam ad il-
lud soluendum, vt sunt filij hominum
fortium, & educati in delitijs, tunc nō
debet habere locum hæc regula; & sic
refert Sanctus Gregor. quod iuuenis
quidam 9. annorum fecit grauidam nu-
tricem suam, & S. Hieronymus scribēs
Vitali presbytero, dicit audiuisse idem
de puero 10. annorum, & Salomon æ-
tatis 10. annorum genuit Roboan.

5 Quinta Conclusio. Non omnis im-
potentia perpetua impedit, & dirimit
matrimonium, secundum legem huma-
nam, quia senex, quamuis sit impotens
satis, potest ducere uxorem, & compro-
bat vñs totius ecclesiæ, vt dicit Scotus,
& probat hanc veritatē Frar. Michael
de Med. ad legans D. Th. & liberās Sco-
tum a falso testimonio, quod super hac
re illi imponitur ab illis, qui fastidii
sua subtili doctrina nolunt illum lege-
re, nec intelligere, sed solum allegare,

6 Sexta Conclusio. Quando mulier
est tam stricta, & clausa, quod quam-
uis possit recipere semen, & concipere,
non potest tamen parere sine periculo
vitæ, est nullum matrimonium: hanc
opinionem dicit Ledesma habuisse Vi-
ctoriam, & alios homines graues, quā
ipse etiam sequitur. Et probatur quia
cum tanto periculo nec potest, nec tene-
tur reddere debitum, ita vt peccaret
mortaliter exponens se tanto periculo.
Veruntamen secundum eundem Le-
desmam hæc opinio licet sit vera, debet
limitari, ne procedat, quando pro certo
scitur mulierem esse sterilem, quia in
hoc casu cessat hæc ratio.

7 Septima Conclusio. Coniuges tenē-
tur dare fidem, testi fide digno, aut Pa-
rocho dicenti eis esse inter illos impedi-
mentum dirimens. Hæc conclusio est
contra Nauarr qui videtur contradice-
re sibi ipsi, quia dicit peccare mortali-
ter secundo nuptiam reddendo debitū,
postquam habuit nuntium, quod eius
natus primus viuit; & secundum
meam opinionem magis debet valere
dictum personarum, quam nuntium

auditum de longinquo; ideo si datur fi-
des nuntio venienti de terra lōginqua,
tantum, aut plus fidei debet tribus testi-
bus, qui sunt vicini, qui faciunt certitu-
dinem moralem, secundum illud; quod
dicitur in iure.

c. Domi-
nus de
secund.
nup. c.
inquisi-
tioni de
sent. ex-
com.

De illis qui possunt dispensare super im-
pedimentis matrimonij.

C. CCXXXIV.

SUMMARIUM.

An Papa possit dispensare super omnibus
impedimentis, quæ impediunt, & diri-
munt matrimonium. concl. 1. nu. 1.

An possit Episcopus in foro interiori dispē-
sare in impedimento ecclesiastico, quod
impedit, & dirimit, quando est occultū,
& erit scandalum. si separentur coniun-
ges. concl. 2. num. 2.

An possit Episcopus dispensare in omnibus
impedimentis ecclesiasticis, quæ impe-
diunt, & non dirimunt. concl. 3. nu. 3.

An spiret facultas, quam dat Pontifex
duobus, vt quidam Episcopus dispense-
t cum illis in gradu prohibito, si moria-
tur Pontifex ante dispensationem fa-
ctam. ibid.

An pralati inferiores Episcopo possint di-
spensare in his impedimentis. conclus. 4.
num. 4.

An Vicarius generalis Episcopi possit di-
spensare in his impedimentis. conclus. 5.
num. 5.

An, qui de iure possunt dispensare in his
impedimentis possint delegare hanc fa-
cultatem. concl. 6. nu. 6.

An delegatus teneatur seruare formam de
legationis, vt valeat dispensatio. concl.
7. num. 7.

An delegatus ad dispensandum teneatur
examinare causam summarie, & extra
iudicialiter. concl. 8. num. 8.

An confessorij societatis Iesu possint exa-
minare breuia cōcessa circa hoc commis-
sa doctoribus, & magistris sacra Theo-
logia. ibid.

Greg. li.
4. dial.
relat. 2.
gl. 10. q.
1. in sum-
mier ep.
132.

Med. de
sacrorū
hom. cō-
tinentia
cap. 74.

Ledes-
ma. ad
3. p. q. 58
art. 1 in
fine.

Nau. in
Matt. c.
22. n. 52
& ibid.
nu. 54.

Prima Conclusio. Papa potest dispensare super omnibus impedimentis quæ impediunt, & dirimunt matrimonium, si talia sint ordinata ab ecclesia, quia in impedimento, quod est de iure naturali, & diuino non potest Papa dispensare, sicut est, quod pater ducat filiam uxorem, & filius matrem, ut supra diximus, & impedimentum erroris, & defectus iudicii, seu mentis, quia impedimenta inducunt defectus consensus legitimi, quia Papa non potest supplere, quia iste consensus est de iure naturali, & diuino necessario, ut dicit Nauarra.

2 Secunda Conclusio. Episcopus potest dispensare in foro conscientie in impedimento ecclesiastico, quod impedit, & dirimit quando est occultum, & matrimonium publicum, essetque graue scandalum, si separarentur, nec possent recurrere ad suam sanctitatem, nec eius Nuntium habentem ad illud auctoritatem, propter paupertatem partium, & alia legitima impedimenta, sic tenet Nauarra, & tanquam pium, & probabile sequitur Corduba: precipue si fiat matrimonium coram fidelibus bona fide, putando non esse impedimentum, quod postea facto matrimonio cognitum est: hanc opinionem tenet Sorus, & sic possunt domini Episcopi vti ea ad consolationem spiritualem animarum, quæ sibi commissa sunt, & est quia ubi est diuersitas opinionum, semper debet sequi benignior, ut in iure statuitur: benignior autem est, quæ fauet iuramento, testamento, libertatiq; matrimonij, & Religionis, & quæ absoluit, est benignior, quam quæ ligat, ut dicit idem ius, & tradit Siluest. & ideo tenet denuo hanc opinionem Henriquez dicens vti ea multos Episcopos, & etiam tenet eam Ledesma, dicens esse veram, quando contraxerunt matrimonium bona fide, secus si mala fide, & idem tenet Henriquez.

3 Tertia Concl. Episcopus potest dispensare in omnibus impedimentis ecclesiasticis, quæ impediunt & non dirimunt

matrimonium, licet in eadem persona concurrant duo, aut plura eorum, licet non possit dispensare in votis simplicibus, castitatis, & religionis, ut dicit Nauarra: & eandem potestatem habet legatus Papæ in prouinciis sue legationis, quia concurrunt cum quouis Ordinario, licet sit Patriarcha, dum est in eius diocesi, ut dicit Speculator sequutus in hoc a Vela: quod confirmatur, quia legatus Papæ in sua prouincia potest totum, ad quod specialiter non est Papæ reservatum, ut resoluit Siluester, & eandem potestatem habent Patriarchæ, Primates, & Archiepiscopi in suis diocesium, non autem in illis, quæ sunt suffraganeorum, quia nisi in casu appellationis, aut visitationis non habent iurisdictionem super omnibus suffraganeorum, nisi in casibus a iure concessis, de quibus tractant Angelus, & Siluester. Notetur autem, quod quando sua Sanctitas concedit facultatem duobus, ut quidam Episcopus possit dispensare cum illis, quia contraxerunt in gradibus prohibitis, non deficit hæc facultas per mortem concedentis, quia semel facta gratia non perit morte concedentis, ut dicitur in iure, & resoluit Nauarra.

4 Prælati minores Episcopo non possunt dispensare in huiusmodi impedimentis, nisi habeant subiectum aliquem populum, super quo habeant eandem iurisdictionem plenam, & æquivalentem sicut Episcopi: illi autem haberent hanc auctoritatem, & iurisdictionem Episcopalem, quam habent Episcopi, nisi ille populus fuisset exemptus ab eius iurisdictione, ut dicit quædam glossa. Dixi, *iurisdictionem plenam*, quæ est in foro conscientie, & exteriori, ut sunt Abbates in suis Abbatibus; Vicarij ordinis Dni Iohannis Hierusalem in suis vicariatibus, & reliqui Vicarij ordinum militarium.

5 Quinta Conclusio. Secundum ius Vicarius Generalis Episcopi non potest dispensare in dictis casibus, nisi ad illud habeat ab Episcopo particu-

Nau. v. bi sup. nu. 85.

Spec. tit. de leg. 9 nunc ostendendum ut legatos. Vel i. c. pastoralis de officio ordinis. nu. 46. Silu. vel legatus nu. 22.

Ang. & Siluest. Archiepisc.

c. super gratia de officio del. l. 6. c. rel. de officio del. Na li s. c. l. ii. de priu. consil. fol. 554.

Glo. in Abbate de priu. lib. 6.

N2 C. 22 DU. 54.

Nau. v. bi sup. cor. l. 1. q. 11. ar. 1. c. 2. Sor. li. 1. de iur. q. 7. ar. 3. & in 4. de 37. q. 1. a. 2. c. de rer. p. mut. l. 6. siluest. verb. o. p. q. 2. Henr. l. 12. de imped. ma. c. 3. nu. 2. Led. l. 2. de ad 3. q. 59 a. 4. fo. 496.

Palud. 4. larē cōmissione, vt dicit Palu. aut quādo
d. 34. q. 1. ex cōmissione generali colligitur aper-
ar. 2. c. 6. te, quod illi conceditur; quod accidit,
fil. 3. quando in illa datur illi facultas ad mul-
tos casus, qui egerent particulari cōmis-
sione: & vltimo addit, quod dat illi
facultatem ad reliquos casus, quos ip-
se potest, quamuis ad illos requiratur
mandatum speciale, & commissio spe-
cialis: quia in hoc casu commissio ex-
tenditur ad alios casus non expressos, vt
constat ex iure, nisi expressi sint ma-
iores, & grauiorē, vt dicitur in proprio
iure, & tenent S. Antonius, Angelus, &
Siluester. Hinc etiam inferitur, quod si
Episcopus descendat ad partes remotas
constituens Vicarium generalem, licet
non specifice in commissione, quod
relinquit aliquem casum specialem, Vi-
carius potest dispensare totum, quod
potest Episcopus secundum Hostien-
sem: potest etiam in his casibus dispen-
sare, qui tenet administrationem Episco-
patus, cum vacat, vt dicit Palud.

6 Sexta Conclusio. Qui possunt in di-
ctis casibus iure proprio, & ordinatio
dispensare, possunt etiam delegare hoc
ius, cum index ordinarius possit delega-
re illa, quae sunt iurisdictionis, vt dicitur
in iure, & posse dispensare pertinet ad
iurisdictionem; debent tamen aduerte-
re ordinarij, quod haec facultas dispen-
sandi in matrimonio non debet com-
mitti cuiunque, & passim, sed raro, &
viro circumspēcto; & multae in litteris
confidentiae & virtutis, vt admonet San-
ctus Antonius.

7 Septima Conclusio. Si Summus Pon-
tifex delegauerit alicui, vt possit dispen-
sare in aliquo casu sub certa forma, &
ille delegatus non seruet formam impo-
sitam, non valet dispensatio; & ideo de-
bet attente inspicere tenorem conces-
sionis, vt est ordinatum in iure.

8 Octaua Conclusio. Ille, cui Summus
Pontifex dat facultatem ad dispensan-
dum in aliquo impedimento, vt post
Concil. Trident. committitur regulari-
ter Ordinatio, prius debet examinare
causam summarie, & extraiudicialiter,

quam dispenser, si impedimentum est
secretum; vnde si est commissum in foro
conscientiae alicui Confessario nostro in
sacra Theologia, aut iure canonico, ille
doctōr debet seruare formam dictae fa-
cultatis ad dispensandum: nec est neces-
se, vt recipiat testes super impedimen-
to, & super causis, quae faciunt ad dispē-
sandum, quia si ei datur facultas in foro
conscientiae, debet praebere fidem con-
fessionis penitentis, & cauere debet pe-
nitens a mendacio tacens aliquid, quod
de necessitate debeat exprimi, quia erit
irrita dispensatio; & si Confessarius du-
bitauerit de veritate supplicationis, in-
ducatur penitentem caute, vt dicat veri-
tatem, & inueniens esse falsam, proue-
ret hoc scite extra confessionem, vt ma-
iori facilitate negare possit dispensatio-
nem. Et nota, quod Confessarij societa-
tis Iesu approbati à suis praelatis, &
ab Episcopo possunt aperire, & exami-
nare breuia clausa sacrae penitentiae,
quae commissae sunt doctoribus, & Ma-
gistris sacrae Theologiae, licet dicti Co-
fessarij non receperint aliquem gradū,
in vniuersitate approbata, vt concessit
illis Gregorius XIV. & tradit Henti-
quez, quo privilegio gaudent religiosi
sic approbati gaudent privilegijs hu-
ius praedictae sacrae Religionis. Nota
etiam quod vt aliquis gaudeat dispen-
satione, quae ei conceditur, non sufficit,
quod Papa concedat eam viuæ voeis o-
raculo, sed est necesse, quod litterae Apo-
stolicae expediantur, quia aliter haec di-
spensatio nec in iudicio, nec extra esset

alicuius utilitatis, vt constat ex re-

gula cancellariae expedita per

Gregor. XIII. quod for-

ordinatur, vt notat

Ledesma,

propter

in-

conuenientia, quae possunt

inde nasci ex sola

dispensatione

verba

li.

Hent. q.
li 7. d. in
dul. c. 28
num. 6.

Ledesma
addit ad
d. p. q. 56
ar. 4 fol.
501.

De causis dispensationis matrimo-
nij in gradibus prohibitis.
Cap. CCXXXV.

SVMMARIUM.

*An peccet Princeps seu inferior dispen-
sans in lege sine causa, & an possit Epi-
scopus dispensare in constitutionibus sy-
nodalibus, nu. 1.*

*An ad dispensandum in gradibus prohi-
bitis requiratur causa, concl. 1. nu. 2.*

*Quibus personis Conc. permittat dispensari
in secundo gradu, ibid.*

*Quibus de causis possit dispensari in gradu
tertio, & quarto ibid.*

*An cum alijs ultra magnos Principis pos-
sit dispensari in secundo gradu, concl. 2.
num. 3.*

*An maior requiratur causa ad dispen-
dum in consanguinitate, quam in affini-
tate, & maior in linea recta, quam in trās-
versali, concl. 3. nu. 4.*

*De coniungentibus se in gradibus prohibi-
tis etiam cum dispensatione quid scri-
bunt S. Greg. & S. Ambrosius, ibid.*

AD resolutionem eius, quod in
hoc capite dici debet, est notan-
dum peccare principem, qui dispensat
sine iusta causa in sua lege, & eodem
modo peccat subditus petens sine iusta
causa dispensationē, & obtinens eā pec-
cat, si utatur ea. Verum est tamen, quod
solum peccat venialiter, si non est scan-
dalum, contemptus, aut notabile dam-
num tertij, ut post Caieta. dicit Nauar-
rus, circa quod videndus est Sorus, Co-
uarr. & Med. & in verbo *lex* iam dictū
est aliquid de hoc. Solum noto esse ma-
ximam differentiam inter superiorem,
& inferiorem quantum ad dispensan-
dum, quia inferior, cui per commissio-
nem, aut de iure commissā est licentia
dispensandi, si dispensaverit sine iusta
causa in iure communi, dispensatio est
nulla in foro exteriori, & interiori, &
sic tenet cum communi Navar. & Re-

buffus, quia cum hac limitatione est cō-
cessa licentia inferiori ad dispensandū,
cū absoluta potestas faciendi contra
legem, aut dispensandi in illa sine causa
sit reservata Principi legislatori eius. A-
lia differentia est multum notabilis in-
ter Papam, & Ordinarios quantum ad
dispensandum, quæ differentia colligitur
ex dictis; quod Papa, quando dat licen-
tiam alicui ad recipiendos ordines sciēs
esse illegitimum, videtur dispensare
cum illo super defectu, & irregularita-
te, quamvis non præmiserit examen
causæ; at Ordinarij etiam in casibus, in
quibus possunt dispensare, non sunt visi
dispensare cum illis dantes licentiam ad
recipiendos ordines, nisi expresse dispē-
sent cum illis, aut saltem non præmit-
tant examen causæ, ut resoluit Panor-
mitan. cum communi; alia est differen-
tia notabilis, quia Papa cum sit supra
Concilium, & supra ius positivum di-
spensans sine causa in decretis huius iu-
ris, valet dispensatio; at Episcopus, cum
non sit supra synodum, & non petatur
ab eo, ut confirmet, sicut petitur à Papa,
ut concilium confirmet, non videtur,
quod possit delere, nec abrogare syno-
di constitutiones. ut insinuat Gallegus
contra Sorum, & Navarrum. tenentes
Episcopum posse dispensare in foro in-
teriori, & exteriori, in constitutionibus
synodalibus, cuius opinio potest defen-
di; quia consuetudo, aut consensus ta-
citus synodi dat illi ad illud facultatem,
quam non videtur tenere secundum
ius. & supra dictum: supposito hoc re-
soluatur materia huius capitis per se-
quentes conclusiones.

Prima Conclusio. Ut dispensetur
in gradibus prohibitis, debet esse cau-
sa, ut ordinat Concil. Tridentin.
quod præcipit in secundo gradu non
dispensari debere, nisi inter magnos
Principes, & ob publicam causam, &
in alijs gradibus quod raro detur di-
spensatio, & hoc gratis, & iusta de
causa. Navar. refert quatuor causas. Pri-
ma, ut impediatur aliquod delictum.
Secunda pro imponendo sine ma-
gnæ

q 97. 2. 4.
Na. v. fu.
n. 13. & i
c. 25. nu.
74. Re-
buff. in
praxi be-
ne. 1. p.
titu. di-
spēl. ad
plura. a.
52. cum
leg.

Pa. in c.
diversis
fallacis
de cler.
censu &
in c. q.
quis de
elec. c.
6 Gallego
d. co
gn. spi-
rit c. 21.
n. 18. So-
ro ubi
fu. Nau.
in d. pr.
lu. n. 12.

Nau. in
pl. mā.
prel. 9.
n. 12. So-
lib. 4. de
iust. q. 7.
ar. 3. & i
4. d. 21.
q. 1. ar. 2.
Cou. 14.
2. p. c. 6.
§. 9. n. 9.
Me. l. 2.

cōc Tri-
lent. 24. c.
5. de re-
for. ma-
trim.

Na. d. c.
22. n. 21.
& 26. &
87.

græ alicui liti. Tertia propter defectum dotis, secundum qualitatem mulieris, & quamvis sit sufficiens secundum qualitatem eius, sufficit, quod sit insufficiens respectu viri, qui vult ducere eā. Quarta est strictura loci, scilicet, quando oppidum est strictū, aut in eo sunt omnes ferè sanguine iuncti, ita ut extra consanguineos non inueniat mulier, cui nubere possit; alia causa solet numerari inter dictas, quæ est conseruatio diuitiarum in eadem familia, ne transeant in aliam familiam.

cōc. Tr.
vbi sup.

cōc. Tr.
scilicet 14. c.
de re-
format.
mairim

Nau. l. 4
cōf. u. d
cōsang.
& affn.
cōf. 6. fo.
412.

3 Secunda Conclusio. Quamquam Concil. Triden. dicat, quod in secundo gradu non dispensetur, nisi inter magnos Principes, & propter publicam causam, est tamen res verificata, quod vna lex debet per aliam declarari; inuenimus autem idem Concilium Tridentinum tractans de modo dispensationis legum ecclesiasticarum commendandarum observationem, addit, qd si aliqua virgens iustaq; causa, & maioris utilitatis spiritualis id requirat, debet in illis dispensari, & hoc examinata causa, & cum summa maturitate, quia si aliter fiat, indicabitur subreptitia; unde Nauarrus dicit, quod Sanctitas sua respiciens magis ad suam benignitatē, quam ad rigorem dicti Concilij Tridentini potest dispensare cum aliquibus, licet non sint Principes, si sint in secundo gradu sequentibus de causis. Prima, si ipsi contraxerint ignorantes rigorem prohibitionis. Secunda, si ipsi habeant ex ea aliquem filium, & non consummarint matrimonium, ut sic facilius obtineant dispensationem. Tertia, quia per longum tempus viuunt male coniuncti. Quarta scandalum, quod sequitur, si separentur. Quinta misericordia Sanctitatis suæ viso quod virgo est pauper, & quod eius consanguineus vult eam dotare. Sexta esse ipsam minorem 18. annis, quæ ætas inuitat, ne pena tanto rigore executioni mandetur, & etiam quia sicut non est numerus misericordiarum Dei, ita nullus debet ponere terminum misericordie Vicarij sui,

quo ad id, quod pertinet ad ius posituum.

4 Tertia Conclusio. Ad dispensandum in impedimento consanguinitatis, & affinitatis maior requiritur causa, quando gradus est propinquior, & maior causa requiritur ad dispensandum in consanguinitate, quam in affinitate in eodem gradu, & maior ad dispensandum in linea recta, quam transversali; & ut concludam cum hac materia volo referre quandam monitionē S. Gregorij Papæ scriptam August. Episcopo Angliæ, quam tradit Gratianus in decreto, cuius verba sunt hæc: [Experientia comperimus non posse crecere generationem eorum, qui coniunguntur in gradibus prohibitis, licet cum dispensatione id fiat; Idemque scripsit S. Ambrosius in quadam Epistola, ob quod monet omnes, ut impediant contractus talium coniugiorum.]

Ambro.
ad Patet
nū. 1. 8.
epil. 66.
in fine.

De necessario apponendis in supplicatione, ut valeat dispensatio ad contrahendum matrimonium.

Cap. CCXXXVI.

S V M M A R I V M .

An, qui volunt iungi habentes duo impedimenta, teneantur exprimere verumque. concl. 1. num. 1.

An, quando petitur dispensatio ad aliquod impedimentum, sufficiat fieri mentionē in libello gradus remotioris. concl. 2. numer. 2.

An valeat dispensatio, quæ petitur pro secundo gradu, si postea inueniatur, quod sint consanguinei in tertio gradu, conclus. 3. num. 3.

An valeat dispensatio facta à Papa alicui ad contrahendum cum consanguinea, cui dispensatum erat prius, ut posset iungi matrimonio, quia esset male ordinatus secrete si in supplicatione non fiat mentio primæ dispensationis, conclus. 4. num. 4.

An sit necesse facere mentionem in supplicatione.

plicatione incestus commissi inter consanguineos ante tractatum matrimonium. concl. 5. nu. 5.

An valeat dispensatio, si duo consanguinei scientes impedimentum contraxerunt inter se. & dum procurant dispensationem, habent copulam, & non faciunt mentionem dictae copulae. concl. 6. nu. 6.

An valeat dispensatio, si obtemperata, copula habita fuerit inter consanguineos, antequam legitime contungantur. concl. 7. nu. 7.

An valeat dispensatio, si duo consanguinei procurant dispensationem, & antequam fiat, habent copulam inter se, & iurant non habuisse. concl. 8. nu. 8.

An valeat dispensatio, habita cum conditione non habita copula, si consanguinei contrahunt tacentes dictam copulam. ib.

An valeat dispensatio, ad quam allegatum fuit in supplicatione, quod fuit copula, & concepit mulier, cum hoc esset falsum. concl. 9. nu. 9.

Prima Conclusio. Si inter duos, qui volunt coniungi, sint duo impedimenta, vnum affinitatis, aliud publice honestatis, si obtineatur dispensatio de impedimento affinitatis, licet non sit facta mentio de impedimento publice honestatis, valet dispensatio quo ad dispensationem impedimenti affinitatis, sic videtur sentire Panorm. & Praepositus post gloss. in arbore affinitatis, quos sequitur Nauarr. in quodam consilio dicens esse aptum, & singulare exemplum positum in decisione Rotae, quae dicit, quod tacere veritatem, quae allegata faceret difficultatem maiorem, ut Princeps dispensaret, non facit dictam gratiam subreptitiam, nisi ius ordinet, ut ipsa veritas exprimatur, & si Henriquez tenet contrarium dicens esse necessarium, quod in supplicatione exprimantur ambo impedimenta, non sum eius opinionis. Et nota, quod qui pro duobus ritualis sunt affines, non est necesse explicare utrumque, & sic qui vult contrahere cum aliqua persona, non est necesse, quod dicat cognouisse duas sorores eius.

Pan. & Praepos. in c. post. de res. Na. l. 4. cons. ti de consan. & af. fin. cons. 4. f. 41. Henr. l. 12. de imp. ma. tri. c. 10. nu. 3.

2 Secunda Conclusio. Quando petitur dispensatio pro impedimento consanguinitatis, aut affinitatis, si distet vnus contrahentium à trunco in secundo gradu, & alius in tertio gradu, sufficit, quod in supplicatione fiat mentio de tertio gradu, ut declarauit Pius V. die 27. Augusti 1566, obtinens postea de secundo gradu litteras declaratorias; i. a quod primae litterae non noventur de nullitate, ut subreptitiae, quia in eis non fuerit facta mentio de gradu propinquiori, cuius declarationis praebent testimonium Gallegus, & Ledes. & cum illa cessant varietates opinionum, quae erant super hoc puncto, ut constat ex his quae tradit Couarr.

3 Tertia Conclusio. Quando aliquis petit à Pontifice dispensationem ad contrahendum cum quadam sua consanguinea in secundo gradu, si postea inueniantur (obtemperata dispensatione) quod sunt coniuncti in tertio gradu, valet dispensatio, quia gratia, quae obtemperata est ad aliquod beneficium dicendo in supplicatione esse curatum, valet si reperitur postea esse simplex, viso quod non fuit commissus dolus in allegatione falsae causae, quae fuit proposita, ut defendit Couarr.

4 Quarta Conclusio. Dispensatio, quae facta fuit alicui, ut posset contrahere cum quadam consanguinea, cum dispensasset prius cum eodem, ut posset iungi matrimonio, quia fuerat ordine sacro initiatus occulte, & erat male ordinatus, valet: quamuis in supplicatione non fiat mentio primae dispensationis, sed solum petitur, ut possit contrahere cum consanguinea, quia licet non valeat dispensatio primi homicidii, si non fiat mentio alterius dispensationis factae super alio homicidio, (secundum Guilhemum de Cuneo relatum à Baldo) hoc est, quia haec duae dispensationes sunt circa vnam, & eandem causam; unde si secunda dispensatio non est circa eandem causam, non videtur esse necessarium, quod fiat mentio primae, ut aduertit Couarr. & sic gratia, quae fit alicui illegitimo ad hoc, ut possit habere plura beneficia non

Galleg. ubi sup. & Ledes. a. 1. m. 2. tr. addi. ad 3. p. q. 54. Co. 2 p. spons. c. 6. n. 12.

Cou l. 1. var c. 10. nu. 9.

Bald in l. 2. C. 3. episcopal. aud.

Cou l. 1. var c. 10. nu. 8.

Nau. l. 5. conf. tit. de priui leg. cōf. 12. f. 561.
 non requiritur ad eius valorem, quod fiat mentio gratiæ, quæ illi fuit facta de non ieiunando. Hinc sequitur, quod gratia facta huic, ut posset coniungi cum consanguinea sua, non est subreptitia, quia in ea non fuit facta mentio de gratia, quæ fuit illi prius facta ad connubium (quia erat subdiaconus male ordinatus secreta) cum hæc duæ gratiæ sint super rebus differentibus, ut dicit Nauarrus in quodam consilio.

Nau. l. 1. conf. tit. de cōf. 1. cōf. 19. f. 12. idē.
Nau. li. 4. conf. tit. de spōf. confil. 1. fol. 362. idem li. 4. conf. tit. de cōf. sanguinea, & affinitate. fol. 408. & confil. 5. f. 413.
Ex parte iuncta glo. recepta. de offic. ordinandi.
Gugl. in l. 1. c. d. episc. audientia, ubi Baldus. 4. Fel. in c. super litteris de rescrip.
 Quinta Conclusio. Quando volunt duo coniungi, inter quos est prohibitio consanguinitatis, aut affinitatis, si ambo commiserunt incestum ante tractatum matrimonium, non est necesse, quod in supplicatione fiat mentio copulæ incestuosæ, quæ inter ipsos interfuit, & sic valebit dispensatio facta super gradu prohibito, sic tenet Nauarrus in multis locis suorum consiliorum; quod probat, quia in nullo iure ordinatur, quod dispensatio super vno impedimento sit irrita, si non habeatur dispensatio de aliquo alio impedimento, quod habet persona dispensata; & etiam quia stylus curiæ videtur tenere, quod dispensatio facta super aliquo impedimento, valet antequam dispensetur de alio. Verum est tamen, quod donec obtineatur dispensatio de hoc impedimento secundo, non sortietur prima iustum effectum, sicut excommunicatus duabus excommunicationibus sæpe est absolutus ab vna, antequam absoluaatur ab alia, & valet prima absolutio, quamuis sit vetita communio fidelium, donec sit absolutus ab alia, sicut dicitur in iure. Nec obstat, quod impetratio gratiæ pro secundo homicidio commisso, non valet, si in supplicatione non fuit facta mentio remissionis, quam homicida habuerat de alio homicidio, ut notant Guilielmus, Baldus, & Felinus; quia ad hoc respondendo, quod homicidii impedimentum bis contractum ab eadem persona est impedimentum eiusdem qualitatis puniæ eadem poena, & eius irregularitas est suæ Sanctitati reservata; hic autem loquimur de impedimento ince-

stus, quod nascitur à dicta copula, quod non est eiusdem qualitatis, ac impedimentum consanguinitatis, & affinitatis: quia impedimentum consanguinitatis, & affinitatis impedit, & dirimit matrimonium, impedimentum autem incestus solum impedit, & non dirimit, & vnum est reservatum Papæ, aliud Episcopo: & sic quamuis contrahentes peccent non obtinētes prius dispensationem ab Episcopo, matrimonium tamen valet, & addit Nauarrus quod si est incestus secretus, non debet reuelari in litteris Apostolicis, quia peccaret, qui reuelaret infamans contrahentes; & sic sufficit quod secreto petatur dispensatio a pœnitentiario, vel ab Episcopo.

6 Sexta Conclusio. Si hi consanguinei, aut affines publice, aut clandestinè contraxerunt, & postea, donec obtinebatur a sua Sanctitate dispensatio, habuerunt copulam scientes impedimentum, quod inter eos erat, non valebit dispensatio, nisi fuerit facta mentio huius copulæ, sic enim ordinat Concilium Tridentinum, ita ut si clandestinè contrahant, nisi præcedant denuntiationes, licet ignorent impedimentum, habeantque copulam eadem ignorantia, non valebit dispensatio, nisi fiat mentio dictæ copulæ, quia hæc ignorantia fuit affectata, cum non præcesserint denuntiationes, ut ordinat dictum Concilium Tridentinum dicitque Nauarrus, & tenent Covarruillas, & Sarmientus.

7 Septima Conclusio. Copula carnalis habita inter consanguineos, aut affines obtenta iam Romæ dispensatione, antequam executioni mandetur, & legitime coniungantur, non facit irritam dictam dispensationem, si habita fuit, postquam examinata fuit causa ab Ordinario, & obtenta licentia ad contrahendum, quia iam huiusmodi sunt declarati habiles ad contrahendum, licet in ipsa copula peccauerint, & sic non est necessarium recurrere ad Papam secundo, ut dicit Cordub. sed suff-

Concil. Trid. vbi supr. ca. 14. de res. matrim.

Nauarrus d. conf. 5. Cola 2. p. c. 16. § 10. n. 13. & 14. Sarm. li. 1. § 1. c. 10. n. 3.

Cor. d.
casib. q.
45. in 5.
& ult.
punct.

sic recurrere ad Ordinarium, ubi est consuetudo recurrendi ad illum pro dispensatione incestus; si vero post obtentam licentiam a Papa commissa dispensatione Ordinatio, & inter examinandam causam, ut fieri solet post Concilium, fuerit copula inter eos, antequam Ordinarius delegatus dispenseret, debet iterum recurri ad Pontificem, & debet fieri mentio in supplicatione amborum impedimentorum, scilicet consanguinitatis, aut affinitatis, & incestus, quem commiserunt post contractum matrimonium publicum scientes impedimentum, aut post contractum clandestinum nescientes antea quod essent habiles ad contrahendum, quia facultas dispensandi non habet vim dispensationis, donec delegatus dispenseret, ut tractat Couarr. Hanc opinionem tenet Gutierrez, dicens, quod sic fuit declaratum, per Dominos Cardinales reformationis, & quod interrogatus Nuntius Apostolicus horum regnorum Castellae respondit debere recurri ad Pontificem, quod responsum affirmat vidisse missum ad Episcopum Rodigensem; in casu tamen quod Papa non det licentiam Ordinatio, aut Confessario ad dispensandum, sed ipsemet dispenseret committens ipsimet executionem dispensationis examinata prius causa, si praedicti habeant copulam obtenta dispensatione, antequam petatur licentia ab Ordinario ad contrahendum, non est necesse, ut recurrat iterum ad Papam, quia vere hi erant habiles ad contrahendum matrimonium, & licet eorum copula fuerit illicita, non fuit tamen incestuosa, & sic loquendo in rigore non causauit impedimentum incestus.

Octava Conclusio. Consanguinei, qui tractauerunt de contrahendo matrimonium non contrahentes de facto, nec promittentes contrahere in futurum, si post missam informationem Romanam, & impetratam commissionem ad dispensandum, antequam fieret dicta dispensatio, habuerunt copulam, & postea dato illis iuramento a Commissa-

rio, si habuissent copulam, iurarunt quod non, propter quod dispensatum fuit cum illis, & contraxerunt publice matrimonium, ac fecerunt vitam coniugalem, per multos annos, non est necesse quod de novo impetrent aliam dispensationem super consanguinitate, quia vere valuit matrimonium, postquam in supplicatione non fuit allegatum falsum, cum non habuissent tunc copulam, & viso, ut diximus, quod potest obtineri dispensatio de uno impedimento, licet non fiat mentio de alio, & viso etiam, quod impedimentum incestus non dirimit matrimonium. Verum est, quod hi contrahentes peccauerunt graviter semel in incestu, quem commiserunt, & item in periculo tertio, quia contraxerunt sine dispensatione incestus, & sic remedium, quod habet, est facere penitentiam horum peccatorum, sic dicit Nauar. & Henriquez: addit autem Nauar. rem de qua ego dubito multum, hoc est, quod impetrent dispensationem ab Episcopo, ut possint petere debitum, ego dico, quod non est necessaria haec dispensatio, quia non omnis incestus impedit petitionem debiti, sed solum ille, propter quem contrahitur affinitas, ut infra dicitur; consanguineus autem, qui habet rem consummatam cum consanguinea, quamvis committat incestum, non contrahit tamen ullam affinitatem cum illa, ut diximus in capitulo impedimenti criminis. Ex dictis colligitur, quod dictus Commissarius non tenetur interrogare, si habuerit copulam, quando mittentes pro dispensatione tractauerunt solum de contrahendo matrimonio; si vero non solum tractauerunt, & mittentes pro dispensatione cognouerunt se, tenetur interrogare, an habuerint copulam, & ipsi tenentur confiteri veritatem, & si non confiteantur, erit dispensatio surseptima, & nullius valoris, ut constat ex dictis in hac conclusione, & in conclusione praeterita. Debet autem notari, quod si Papa commiserit dispensationem Ordinario hac conditione, scilicet, si non habuerint copulam, dispensatio

Nau. l. 4.
conf. ut
de spōs.
conf. 2.
sol. 362.
Henr. 1.
to. li. 12
de imp.
mat. c. 8.
n. 7. q. i.
iudic.
hoc re-
ceptum
esse ade-
missum
viris in
tota Hi-
span. &
esse in
praxi in
diocesi
Salman.

santa

fante Ordinario, & tacentibus illis copulam, dispensatio est nulla, cum deint contra intentionem Papæ, & in hoc casu teneretur Ordinarius interrogare, si habuerunt copulam, & negantes veritatem licet sine iuramento, peccant mortaliter, quia Episcopus interrogavit iuridice; si vero Papa non posuit hoc iuramentum, negantes veritatem solum peccant venialiter, nisi iurent, ut dicit Ledesma.

Ledes. i
add. ad 3
p. q. 36.
artic. 4.
fol. 499.

9 Nona Conclusio. Si Summus Pontifex delegauerit aliquem, qui dispensare possit cum duobus consanguineis in secundo gradu, cui habuerunt intentum contrahendi, & consummauerunt matrimonium, quia ex copula potest esse, quod ipsa conceperit; & potest esse periculum scandali, non valet in hoc facto dispensatio à Commissario facta in virtute facultatis, si non interuenerat copula, quando data fuit ei facultas, interuenit tamē postea, antequam dictus dispensaret, quia dispensatio fuit subreptitia, cum scientes facta fuerit relatio falsa secundum illud, quod dicitur in iure; & etiam quia si Papa cognouisset, quod non fuerat copula in hoc casu, iā cessabat scandalum allegatum, & sic aut non dispensaret, aut difficilior quidem in secundo gradu. Et denique, quid sit, non facit ad rem, quod copula fuerit causa finalis, aut impulsiva, mediata, aut immediata, totalis, aut partialis dispensationis: Quod facit ad rē, est, quod in supplicatione fuit allegatū falsum, quia hoc sufficit, ut dispensatio sit nulla secundum dicta supersus; unde est necessaria dispensatio, ut ij possint facere vitam conjugalem, quam Episcopus non potest concedere, & ideo de necessitate debet recurri ad Papam, ut dicit Corduba. Et notetur, quod si curialis procurator, & scriptores in supplicatione scripserunt aliter, & retulerunt secus, ac à partibus acceperunt, quo ad essenziale, & circumstantias, quæ necessario debent exprimi, mutantes aliquid, ut dispensatio facilius obtineretur, debet castigari poena falsariorum, ut ordinavit

c. super
litteris,
d. refer.
l. & vii.
C. si con-
trarius.

Cord. d.
cal. q. 45

Pius Quintus in quadam constitutione; sicut si dixerunt fuisse copulam inter contrahentes, cum non sit hoc verum, nec contrahentes id, sed contrarium dixerint, debent simili pœna puniri.

Habent
in cōsti-
tu. Pōit.
nouissi-
me im-
pressis,
L. 74.

De solutione matrimonij quo ad vinculum, per dispensationem, per ingressum, & professionem religionis.

Cap. CCXXXVII.

S V M M A R I V M.

An mortuo uno coniugum solvatur matrimonium, concl. 1. nu. 1.

An ante consummationem matrimonij possit quicumque contrahentium ingredi religionem. Et sic si facta professione in quacunque ordinum pœnuerit, aut militarium, solvatur matrimonium quo ad vinculum, conc. 2. nu. 2.

An post matrimonium ratum non consummatum unus coniugum altero invito possit ingredi religionem, conc. 2. nu. 2.

Quod spatium temporis tribuatur volenti ingredi religionem ante consummatum matrimonium, ibid.

An peccet sponsus cogens sponsam ad consummandum matrimonium ante duos menses, ibid.

An solvatur vinculum matrimonij non consummati per ingressum religionis ordinis militarium, ibid.

An post consummatum matrimonium possit unus coniugum altero invito ingredi religionem, ibid.

An mulier, quæ fecit professionem in aliquo monasterio, putans esse mortuum maritum, possit compellere illum redeuntē ad cohabitandum simul, conc. 3. nu. 3.

An, qui contra voluntatem uxoris professus est aliquā religionem, possit exiens ducere aliam prima mortua, conclus. 4. nu. 4.

An possit Papa dispensare in matrimonio rato, & non consummato, conc. 5. nu. 5.

c. ex pu-
blico, d
conuer-
sione cō
iugato-
rum.

1 Prima Conclusio. Mortuo vno coniugum soluitur matrimonium quod ad vinculum, & sic qui est superstes, potest libere contrahere cum alia, & vidua nubens secundo non incurrit in aliquam poenam, ut est à iure canonico decretum, quod in hoc corrigitur civile, ut tractat Gregorius Lopez, Conarruias, & Antonius Gabriel, quod debet intelligi non respectu poenarum, quæ illi sunt impositæ in fauorem filiorum eius, si nubat intra annum à morte mariti, quia hæ poenæ remanent in suo robore, ut dicunt iidem Doctores.

2 Secunda Conclusio. Post matrimonium ratum non consummatum licitum est cuiunque coniugum ingredi religionem altero inuito; sic enim definitum est in iure, & ut hoc possit fieri, tribuit ius duorum mensium spatiū, in quibus quicunque illorum potest negare debitum ad hunc finem. Et nota, quod videtur peccare mortaliter sponsus cogens uxorem ad consummandum matrimonium ante dictos menses duos, cum prius illam iure, quod habet ad ingressum religionis; quia per hunc actum quamuis violentum consummatur matrimonium, ut cum Paludano tenet Didacus Perez allegans alios: Ledesma tamen tenet, quod potest ipsa ingredi religionem, sed quod non ideo soluitur matrimonium ipsa proficiente; & sic qui remanet in seculo, non potest ducere aliam usque ad mortem religiosæ; & secundum hoc non iudicarem ego esse peccatum mortale, quod maritus fecit in coactione ad consummationem prædictam, cum per illam non fecerit iniuriam vxori, cū possit ingredi ipsa religionem etiam ipso inuito, sed sibi soli fecit iniuriam, qui non potest ducere aliam, licet vxor profiteatur religionem, usque ad eius mortem naturalem. Nota autem, quod semper, qui remanet in seculo, non potest contrahere cum alia, donec ingrediens religionem faciat professionem, unde tenetur expectare vnum annum, cum secundum Concilium Tridentinum nõ

Cōc. Tr,
sess. 25. c.
1. de re
gul.

possit non itius ante annum facere professionem, licet esset propter hanc causam, quia talis professio esset nulla, ut resoluit Nauar. & Henriquez. Et nota amplius, quod si alter coniugum ingreditur religionem militarem S. Ioannis; & in ea profiteatur ante consummationem matrimonij, soluitur etiam vinculum eius, quia hæc est vera, & approbata religio; in qua sunt tria vota essentialia, sicut in reliquis, sic enim resoluit Nauar. Et nota, quod semper dico ante consummationem matrimonij, quia si esset consummatum, non potest vnus coniugum ingredi religionem altero inuito, ut dicitur in iure supra allegato, erit autem consummatum quantum ad hunc effectum, si interueniat copula etiam imperfecta & absque seminatione intra proprium, & legitimum vas secundum quod resoluit Ledesma dicens esse opinionem probabiliorem.

3 Tertia Conclusio. Mulier, quæ ingreditur aliquod monasterium, & in eo proficetur, quia maritus eius absens fingit se esse mortuum mittens ad uxorem testamentum suum, & reliquæ postea redeunte marito, quia vere semper fuit viuus, non potest compellere eam, ut faciat cum ea vitam conjugalem, licet ipsa sciens non esse vere mortuum non fuisset ingressa religionem, quia hæc mulier est professa religionem solemniter, & iuste, credens iuste, quod eius maritus esset mortuus; & videtur quod ipsum ius nobis idem ostendat, cum ordinat, quod mulier ingrediens religionem, & proficiens eam sine consensu mariti viuentis teneatur perseverare in sua professione, donec, petente marito, à monasterio extrahatur: nec obstat mariti fraus, quia fraus in rebus spiritualibus non vitiat actum, ut resoluit Nauarrus. Verum est tamen, quod si maritus petat eam, quia experitur incontinentiam suam, quamuis non possit exire propria auctoritate, poterit tamen iubente Episcopo exire, ut dicit idem Nauarrus; quod intelligitur, si consumma-

Nau li. 4
constit.
titu. de
spōs cō-
fil. 40. f.
391.
Henriq.
l. 12. de
impedim.
marit. c.
5. nu. 1.
Nau. li. 3
constit.
de con-
uer. con-
iug. cōf.
1. f. 296.
d l. c. de
public.
Ledes. v.
bi supra
f. 583.

Nau l. 3
c. 1. d
conuer-
sione cō
iug cōf.
f. 297.

summanere matrimonium.

4 Quarta Conclusio. Qui ingreditur aliquam religionem approbatam inuita vxore, & proficitur in ea, si postea vxor petat eum, vt faciat vitam conjugalem cum ea, non potest postea mortua illa vxore contrahere cum alia sine dispensatione, quia licet illud votum non valuerit tamquam solemne, quoad praeiudicium vxoris, quæ in illum habebat potestatem, & non consensit eius professioni, habet tamen vim voti simplicis continentie, vt dicunt Panormitanus, Syluester, & Sotus. Nec obstat, quod votum filijfamilias factum in praeiudicium patrie potestatis non valet illi ipsa durare, nec postea cessante, quia ad hoc respondet Nauarr. quod votum minoris à principio non valet in praeiudicium patrie potestatis, & quod à principio non valet, procedente tempore non conualescit; votum autem, quod maritus fecit in religione à principio valuit in sui praeiudicium, & sic non potuit à principio petere debitum, ob quod licet postea cesset causa, quia non valuit in praeiudicium vxoris, ipsa mortua, non est tamen mirum, quod saltem valeat, vt simplex.

5 Quinta Conclusio. Non potest Papa dispensare in matrimonio rato, & non consummato etiam ipsis coniugibus petentibus, vt sint liberi, & possint contrahere cum alijs: hæc opinio est fere omnium theologorum, vt constat ex his quæ tradit Sotus, & Corduba, qui tenent eam. Verum est tamen, quod contrariam opinionem tenent Canonistæ, quam sequitur, Caietanus, & Michael Cor. li. Medina, & Nauar. qui allegat illos, qui dicit, quod existens Romæ intercessit cum Pontifice, vt dispensaret in hoc casu ter, aut quater cum quibusdam coniunctis, quos maximè facti penitebat, compatiens eorum periculo spirituali: Vnde vtraque opinio potest teneri. Reliquum huius materie in scholis relinquendo disputandum.

De Diuortio, siue solutione matrimonij quoad thorum, & cohabitationem. Cap. CCXXXVIII.

SUMMARIUM.

An possit vxor petere diuortium à marito quia est crudelis, conclus. 1. num. 1.

An possit maritus separare se ab vxore adultera, & e contra conclus. 2. nu. 2.

An possit maritus relinquere vxorem, quia scilicet cognouisse alium ante matrimonium, ibid.

An sint aliqui casus, in quibus maritus non possit separari ab vxore adultera, nec mulier à marito adultero, conclus. 3. num. 3.

An possit maritus, qui fecit penitentiam sui adulterij, separari ab vxore adultera, & obstinata, & ingredi aliquam religionem, ibidem.

An possit maritus separare se ab adultera coniuge quoad thorum, & cohabitationem auctoritate propria conclus. 4. nu. 4.

Quando possit separari ab adultera auctoritate propria, ibid.

An, qui duxit publicam concubinam, quæ post contractum matrimonium rediit ad votum, possit ingredi religionem, & suscipere ordinem sacrum, conclus. 5. num. 5.

An maritus teneatur in aliquo casu separari ab vxore adultera conclus. 6. nu. 6.

An maritus teneatur relinquere vxorem perseverantem in adulterio, conclus. 7. num. 7.

1 Prima Conclusio. Mulier potest petere diuortium à marito, quia sit crudelis, vt in iure diffinitum est. Et nota, quod si inueniatur esse crudelis, non debet iudex permittere, vt redeat ad vitam conjugalem cum ea, licet iuret non facturum illi iniuriam, nisi præstet cautionem, & fideiussores bonos, vt post alios affirmat Antonius Gomez; & licet in alijs casibus, quia aliquis est pauper, aut exterius, non potens dare

Anton.
Go m.
3. var. c.
6. nu. 16.

fide-

Gom. v.
bi. sup.

fideiussores sufficiat, quod iuret se facturum, quod ab illo postulatur, ut resoluit Antonius Gomez, in hoc tamen casu ego non admitterem, nec contentus essem solo iuramento, quia non prestita predicta fideiussione mulier habitaret cum illo cum timore, & diffidentia, quod non conuenit inter matrimonio coniunctos, cum ex hoc possint provenire multa damna contraria matrimonio ipsi, & Dei preceptis; quam rationem deberet inspicere Guttierrez, & sic non aduocaret, nec patrocinaretur pro quodam marito paupere, & extor, qui non inueniebat fideiussorem dicens sufficere, quod interponeret iuramentum non offendendi uxorem.

Gutt. in
l. nemo
potest,
ff. del. l.
nu. 367.

Mat. 19.
1. Cor.
c. 7.

2. Secunda Conclusio. Licitum est marito separari ab uxore sua adultera quoad thorum, ut dicitur in Evangelio D. Matth. & docet etiam D. Paulus. Et nota, quod idem potest facere uxor à marito adultero, ut tenent omnes excepto vno Caietano. Non potest autem maritus relinquere uxorem, quia cognoverit alium, antequam ipsi nuptia esset, ut resoluit Nauarius, ita ut teneatur maritus, licet ipsa taceat, redire ad eam, & soluere debitum illi, quia debitor tenetur soluere debitum creditori sponte, licet non petat expresse sciens, aut scire debens, quod creditor vult, ut persolvatur illis, & non detineatur; idem enim est furari, ac retinere rem invito domino: ut dicit D. Thom. Nec obstat, quod maritus dicat, quod habitans cum ea occidet eam, quia in manu eius erit resistere huic tentationi petens, & implorans diuinum auxilium. Verum est tamen, quod timor occidendi eam potest excusare illum, ne cohabitaret cum illa per aliquod tempus, usquequo transcat indignatio, nec tenetur uxor sequi maritum extra patriam suam ad partes remotas, si timeret, quod occidet eam, quamvis maritus dicat non esse sibi decorum vivere in propria patria, ubi cognoscent eum esse hominem patientem, quia esse hominem patientem coram Deo honorificum est seruis Dei, non

Nau. li. 4
conf. ti.
deduor
tjs. cōf.
l. f. 42 l.

D. Tho.
2. q. 62.
art. fin.

ignominiosum; & ideo hoc toto non obstante tenetur habitare cum ea in sua patria, aut alia in parte, in qua sit ei securitas, licet ipsa non postulet, precipue si sit iuuenis ipsa, ipse vero incontinens, quæ ob iuventutem, licet non petat dictam cohabitationem præ pudore, aut metu, intelligitur interius petere, sic resoluit Nauar.

3. Tertia Conclusio. Aliqui sunt casus, in quibus maritus non potest separari ab uxore, quamvis adultera, nec contra uxor à marito adultero.

Primus est, quando homo etiam est adulter, siue ipsa peccauerit prius, siue ipse, & quamvis adulterium mariti sit tam occultum, ut non possit ab uxore probari: & sic in hoc casu peccat maritus petens diuortium: si tamen hoc non obstante maritus obtinuerit sententiam fauorabilem diuortij, petente uxore, debitum, & reconciliationem, tenetur nihilominus cōcedere, ut docet D. Th. Et si ipso concessio, adhuc redierit uxor ad vomitum, poterit tunc relinquere illam, ac si numquam ipse commisisset adulterium, sic dicit Ledesma. Circa hunc casum, primo debet notari, quod si mulier separata à marito vivit cum adultero, & maritus accipit cōcubinam, potest iudex ex officio propter salutem suarum animarum, & propter bonum commune compellere eos, ut coniungantur, & faciant vitam conjugalem, si non sit periculum, & timor, quod occidet eam, aut ipsa sit ei datura venenū, ita ut dicat Panormitanus, quod iudex ex officio suo potest impedire maritū ab ingressu religionis, ne committantur peccata. Secundo debet notari, quod ambo existentes adulteri, petens maritus penitentia acta de suo peccato separationem ab uxore obstinata in adultério, debet illi concedi, quia vere in hoc casu habet maritus ius ad derelinquendum illam, ut tenet Hostiensis, & Turrecremata, qui allegant D. Thom. Verum est tamen, quod in hoc casu non poterit maritus ire ad partes remotas, & ingredi religionem, sentiens se incontin-

Nau. v.
bi. sup.

D. Th. in
4. d. 35.
q. 1. ar. 4.
ad 5.
Led. dif.
63.

Pan. l. c.
1. de co-
nu. con-
iug. nu.
8.
Ost. i. c.
cōstit. n.
11. de cō-
uer. con-
iug.
Turrec.
in c. ni-
hil in-
quin. 31
q. 6.

inentiæ obnoxium, quia ingrediens religionem facit ei iniuriam; primo, quia propter suam continentiam non fit, quin vxor in foro exteriori habeat ius exteriori in foro ad petendum, ut habiteret cum illa, & sic potest illum extrahere à monasterio, præcipue si eius delictum probari non possit: secundo quia ante ingressum in monasterium interrogatur, an sit vxoratus, & non potest ipse bona conscientia respondere, quod non habet vxorem (putans posse ab ea impediri religionis professionem) cum in foro exteriori possit probare, quod commisit adulterium, unde non potest separari ab ea, sic enim dicit Nauar.

Nau. l. 4
conf. ut
de diuor
tjjs, cōf.
3. f. 42.

Secundus casus est, quando maritus dissimulauit adulterium vxoris (potens impedire illud) cognoscens eam carnaliter, sciens quod committit adulteriū, & nihilominus admittit eam ad cōsortium maritale publicè, sic enim à iure statutum est, quod intelligitur, nisi coactus ab ecclesia cognoscit eam, & facit vitam conjugalem cum ea.

Sot. in 4
d. 36. q.
1. 3.
Led. dif
fic. 67.

4 Quarta Conclusio. Loquendo regulariter statim ac maritus comperit vxoris adulterium ipso innocente, potest separari ab ea quoad thorum, & negare illi debitum sua propria auctoritate, bene tamen potest petere ab ea debitum, si vult reconciliari ei, ut expressius infra dicitur, num. 6. & 7. Dixi, quoad thorum, quia quoad cohabitationem, non potest ab ea separari, nisi auctoritate iudicis ecclesiastici, ut à iure præceptum est; & si maritus domi habuerit publicè concubinam cum scandalo, potest vxor propria auctoritate separari ab eo, quoad cohabitationem, ut ordinatur à iure; si autem vxoris adulterium probari non possit, licet in foro interiori maritus non debeat ei debitum, nec alimenta, in foro tamen exteriori potest iudex compellere eum, ut soluat huiusmodi debita, ut resoluunt Sotus, & Ledesma.

5 Quinta Conclusio. Qui duxit vxorem mulierem publicè concubinariam, & ipsa statim consummato matrimonio

rediit ad peccatum suum antiquum, propter quod ipse ægre ferens hoc dedecus contulit se ad partes remotas, & ingressus religionem suscepit ordinem sacrum, & celebravit Missam, & factus Confessarius absoluit, &c. peccauit grauissimè, quia eius professio non valuit; si in illa religione non fuisset receptus, cognito, quod esset coniugatus; si tamè dubium est, an esset receptus necne, debet præsumi, quod habuit intentionem recipiendi illum, quia quoad ingressum religionis, & professionem faciendam in ea, idem est, quoad ius commune, esse coniugatum, ac non esse coniugatum, dummodo habeat libertatem separandi se ab vxore, quia secundum ius de rebus æquipollentibus idem fit iudicium, ut in dicto iure statuitur; & ideo valebit eius professio, nec tenebitur in foro conscientie redire ad vxorem, nec in foro exteriori poterit compelli ad illud, ut constat ex his, quæ in iure determinantur, & resoluit Caietanus. Peccauit etiam in susceptione ordinis, quia non fuit rite ordinatus, eo quod erat bigamus, cum accepisset vxorem corruptam, in qua irregularitate non potuit eius prælatus dispensare, sed solum Papa; & sic est necesse, ut recurrat ad suam sanctitatem, & postulet dispensationem à bigamia, & executione ordinis, quem male recepit, & à suspensione, quam incurrit administrans illum irregularis. Verum est tamen, quod in hac suspensione potest eius Prouincialis minister dispensare, & dispensatione facta poterit licitè celebrare, non obstante quod aliquis scandalizaretur, quia in hoc scandalum non est actiuum, sed passiuum, & si aliquis scandalizaretur ob ignorantiam, poterit de veritate commoneri, quod scilicet, potest celebrare, licet vxor viuat, quia illa immemor beneficii ab illo recepti rediit ad peccatū, & commisit adulterium, sic enim resoluit Nauarr.

6 Sexta Conclusio. Loquendo regulariter in nullo casu tenetur mari-

Nau li.
3. conf.
ut. de cō
uer. con-
iug. cōf.
6. f. 299.

ius separare se ab uxore adultera, ut di-
Caic. o. cit Caletanus, nisi scilicet ad curandum
pufc. 27. eius vulnus conveniat huiusmodi me-
resp. 9. dela, quia in hoc casu, si sperat eius cor-
62

rectionem, obligatur ad separationem,
sicut teneretur ad corrigendam eam;
quod intelligitur loquendo de uxore
adultera, quasi maritus sit adulter, nō
tenetur uxorem separari ab illo; primo,
quia efficietur peior tradens se vitio li-
berius si ac uxore; secundo, quia ipsa
vivente cum eo, non scandalizabuntur
videntes mariti delictum, sed potius ap-
pessus virtutem extollent; quia in uxori-
bus extollitur hæc virtus (etiam ab ho-

Sot. vbi
sup. ar. 2
Lcd. dif
fic 66. 7 Septima Conclusio. Maritus tenetur
relinquere uxorem, quando ipsa ita per-
seuerat in adulterio, ut nolit admittere
correctionem, si delictum est publicum,
& sunt testes idonei, a quibus possit ipsa
convinci; hæc sententia est D. Ambro-
si relata in iure Canonico. Dixi autem,
si delictum sit publicum, quia si sit secre-
tum & non possit probari, non debet il-
lam relinquere, immo quamvis sit pu-
blicum, non tenetur eam deserere sciēs,
quod efficietur peior, nisi forte sit scan-
dalum ipsis simul cohabitantibus, pu-
tando scilicet ipsum maritum consenti-
re in eius peccatum; immo etiam nec
in hoc casu tenetur eam relinquere vi-
dens se circumdatum tentationibus car-
nis, & putans probabile periculum in-
continentiæ suæ; debet tamen mone-
re populum de hoc mediante Parocho,
aut alia persona, ne reputetur patronus
delicti, sicut dicitur in iure; & in hoc, &
alijs casibus sufficit, quod maritus re-
prehendat, & corripiat uxorem,
ita ut omnes vicini cogno-
scent, quam agre ferat
eius malitiam, &
peccatum, ut
dicit So-

haberetur
in cap. si
cur fide-
les 13 q.
1. & i ca-
none di-
cit do-
minus.

De peccatis, quæ committi possunt,
dum contrahitur matrimo-
nium.

Cap. CCXXXIX.

SYMMARIUM.

An volentes contrahere prius debeant con-
fiteri, & recipere sacramentum Eucha-
ristiæ, contrahentes, l. n. c. 1. n. 1.

An excommunicatus volens contrahere
matrimonium debeat procurare absolu-
tionem ibid.

An sit peccatum coniungi matrimonio
propter aliquod bonum delectabile, aut
vile, concl. 2. n. 2.

An peccet mortaliter, qui iungitur matri-
monio facto voto simplici castitatis, re-
ligionis, aut ordinis sacri, conclus. 3. n.
mero 3.

An sit peccatum contrahere matrimonium
in temporibus prohibitis ab ecclesia con-
cl. 4. n. 4.

An sit peccatum benedicere secundas nu-
prias, ibidem.

1 **P**rima Conclusio. Volentes con-
trahere matrimonium prius de-
bent confiteri, & recipere Eucha-
ristiam, saltem per tres dies antequam
contrahant, aut ante consummationem
matrimonij, ut disponitur in Conc. Tri-
dent. sess. 24. de reform. quod tamen nō
obligat ad peccatum mortale, nisi ad sit
contemptus. Verum est tamen, quod si
sint in peccato mortali, tenentur con-
fiteri, & etiam confiteri, si volunt recipere
Eucharistiam, ut tenent Veracius, Na-
uarius, & Ledesma, & si sunt excom-
municati, licet excommunicatione mi-
nori, debent procurare absolutionem,
cum excommunicatio minor prius re-
ceptione sacramentorum.

2 Secunda Conclusio. Non est peccatū
contrahere propter aliquod bonum de-
lectabile, aut vile. Verum est tamen,
quod ducere aliquā uxorem, quia est pulchra
& di-

Spec cō
nu. dub.
13
Nau. ca.
22. nu. 3.
Lcd. dif
fic. 61.

sed iues, est iudiciū aliquorum peccatorum venialium, & ducere propter finem mortalem, est peccatum mortale, vt si aliquis duceret vxorem propter furandum; & propter finem venialem, est peccatum veniale, quod intelligitur si matrimonium fiat præcipue propter hos fines, quia contrahere propter illos, minus tamen principaliter, dummodo præcipue referatur in Deum, aut bonum finem, nullum est peccatum; vt dicit Nauarrus.

Nau. vbi
sup. n. 3
79.

Tertia Conclusio. Peccat mortaliter, qui ducit vxorem; facto voto simplici religionis, castitatis, aut ordinis sacri, & si moriatur coniux, & contrahit iterum, peccat de iure. Et notet Confessarius, quando huiusmodi persona interrogat, an possit contrahere matrimonium, debere respondere caute, considerando prudentiam, & finem interrogantis, & dicat ei, quod adimpleat promissum Deo, & quod teneatur ad illud, vt ex eius responso non capiat occasionem frangendi votum contrahendo matrimonium: si autem viderit illum incontinentem, & inclinatum coniugio, admoneat illum ne contrahat, antequam obtineat dispensationem super voto, quia aliter peccabit mortaliter, & non poterit perire debitum ab vxore, si fecerit votum castitatis, vnde eius anima versabitur in magno periculo. Hoc ergo modo debet procedere, quia si dicat illi absolute, quod si de facto contrahit, valet matrimonium, ex eius responso sumet occasionem peccandi, quia si dicit veritatem penitenti interroganti, non dat occasionem Confessarius peccandi, potius penitens accipit, sed quia potest respondere caute, & respondet incaute, sic enim tenet Syluester, & Nauarrus.

Quarta Conclusio. Non est peccatum mortale contrahere matrimonium temporibus prohibitis ab ecclesia, nisi recipiantur benedictiones, vt in iure determinatum est, & tenet Caietanus.

quæ tempora sunt limitata à Concilio Tridentino, scilicet ab Aduentu vsque ad Epiphaniā, & à feria quarta cinerum vsque ad octauam Paschæ inclusiue; & qui dant, & recipiunt benedictiones in hoc tempore debent castigari arbitrarie, vt dicit Salzedus. Et est notandum, quod in his temporibus solum sunt prohibita solemnitates nuptiarum sub pena peccati mortalis, & hæc solemnitates sunt benedictiones ecclesiæ, & ducere sponsam ad domum, & conuiuium nuptiale, sic enim declarant Caietanus, & Nauarrus; additque Caietanus, quod non remanet, quin transgrediatur hoc præceptum ille, qui recipit benedictiones sabbato ante aduentum, & die sequenti dominico traducit domum sponsam faciens solenne conuiuium, viso quod benedictiones sunt prohibita coniungendo ambas res simul, quæ præcipue his temporibus prohibentur, cum sint carnales, & benedictiones sint spirituales, quam opinionem sequitur Ledesma. Et nota, quod benedicere secundas nuptias est peccatum, licet vnus coniugum non contraxerit vnquam, nisi tunc consuetudo forsitan fuerit in contrarium; quia cum hoc sit de iure positivo per consuetudinem potest deleri, vt dicit Salzedus, & sic debet intelligi, quod dicit Nauarrus, & Couarruias; sacerdotes autem benedicentes non remanent suspensi, sed solum debent puniri pena arbitraria, vt tenent Nauarrus, & Iulius Clarus.

Salz in
pract. c.
74. pag.
239.

Caietā.
ver. nup-
tiarum
peccata.
Nau. ca.
22. n. 71.

Ledesma
addi. ad
3. p. qu.
50. art. 1.
p. 223.

salz vbi
supra.
Nau. vbi
su. n. 83.
Cou. 2.
p. de spō
sal. ca. 5.
§. 11 n. 2
Nau. ca.
25. n. 83.
Clar. l. 5.
centu. §.
fin. q. 7c.
verl. sa-
cerdos.

De peccatis commissis post matrimonium ratum, & non consummatum, & in consummatione eius.

Cap. CCXL.

SYMMARIUM.

*An peccet, qui fecit votum castitatis consummans matrimonium concl. 1. num. 1.
An possit Papa, aut Episcopus, & Confessarius mendicantium dispensare cum di-*
cto.

*Et, ut possit consummare matrimonium,
& petere debitum, conclus. 2. num. 2.*

*An, qui fecit votum simplex castitatis, &
ordinis sacri, post consummationem ma-
trimonii possit petere, & solvere debi-
tum, conclus. 3. num. 3.*

*An sit peccatum mortale consummare
matrimonium ante benedictiones, con-
clus. 4. num. 4.*

Prima Conclusio. Qui fecit vo-
tum simplex castitatis contra-
hens matrimonium peccat, non
solum petendo debitum post consum-
matum matrimonium, ut infra dice-
tur, sed peccat etiam soluendo in hoc
casu ad consummationem matrimonij,
quia cum secundum Sylvestrum tenea-
tur post matrimonium contractum in-
gredi religionem ad custodiendum ca-
stitatem, quam vouit, antequam consu-
met matrimonium, si consummat illud,
efficitur inhabilis ad ingressum religio-
nis, & per consequens ad implendum
promissum Deo, ut tenet Angles, Na-
uarrus, & Cordub. quorum opinioni
adhæreo ob hanc rationem, quamvis
alii teneant contrarium. Hinc est, quod
si nupusundi persona accedat ad con-
fessionem ante consummationem ma-
trimonii, non debet absolui, nisi ingre-
diatur religionem relicta vxore, cum
teneatur ad illud sub pena peccati mor-
talis, nec satisfacit recipiens ordinem sa-
crum, quia h. cordo non dirimit matri-
monium ratum, ut definiuit Ioannes
XXII. & tradit Sotus, & qui fecit votū
castitatis, aut religionis simplex contra-
cto matrimonio, habet duos mentes ad
deliberandum, in quibus non tenetur
soluere debitum ad consummationem
matrimonij, aut secundum Panormita-
num iudex debet limitare, aut assignare
tempus secundum eius iudicium.

2 Secunda Conclusio. Papa, aut Epi-
scopus potest dispensare ad hoc, ut iste
petat, & soluat debitum, licet sit ad cō-
summationem matrimonij, imò etiam
Contradictorij Ordinis minorum de ob-
seruantia approbati ab Ordinario le-

cundum formam Concil. Trident. de-
putati ad hoc à suis Prouincialibus pos-
sunt id facere in foro conscientie, quia
cum illis sit concessa licentia ad dispen-
sandum a Sede Apostolica, ut possint
petere debitum, qui contraxerunt fa-
cto voto castitatis, ut dicitur in cap. se-
quenti, & hoc sine aliqua limitatione,
debemus intelligere, quod habent fa-
cultatem dispensandi ad petendum de-
bitum, & soluendum, etiam ad consu-
mandum matrimonium, cum ubi lex
non distinguat maximè fauorabilis exi-
stens, non debemus nos distinguere; &
etiam quia dispensantes in hoc casu nō
dispensant in voto castitatis, aut reli-
gionis, cum non obstante matrimonio
remaneat obligatus, qui fecit votum ad
eius impletionem, quod debet aduerte-
re Confessarius, aut qui fecerit hanc di-
spensationem.

4 Tertia Conclusio. Qui fecit votum
simplex religionis, aut ordinis sacri, si
contrahat matrimonium, licet nō pos-
sit petere, nec soluere debitum pro con-
summando matrimonio, ut diximus, con-
summato tamen ipso matrimonio potest
soluere, & petere debitum sine vlla di-
spensatione, quia non vouit formaliter
castitatem, sed solum religionem, aut
esse clericum in sacris, & sic non tene-
tur esse castus ratione alicuius voti, nisi
ingrediatur, & profiteatur ipsam reli-
gionem, aut recipiens ordinem sacrum,
quia in his casibus promittit castitatē,
ut dicunt Sotus, Nauarrus, & Vera-
crux, & Cord. contra Couarruiam, &
alios qui nimio rigore dixerunt, quod
nec post consummatum matrimonium
possunt hi petere debitum sine dispen-
satione.

4 Quarta Conclusio. Non est pecca-
tum mortale cōsummare matrimonium
ante benedictiones, nisi adsit contem-
ptus, sic enim tenent post Angelum, &
alios, Victoria, & Nauarrus cum com-
muni, & probatur ex Concil. Trident.
sess. 24. cap. 1. de Reformat. Matrim. q
non ponit præceptum, quod non con-
sumetur matrimonium ante benedi-
ctio-

*Syl. ma-
trim. 7.
q. 5. An-
gust. in
mor. c. 9*

*Nav. ca.
2. n. 80.
Cord. d.
casib. q.
136.*

*Sot. in 4.
d. 27. q.
1. ar. 4.*

*Panor. i
ex pu-
blico de
conuers.
coniug.
post. 31.*

*Sot. li 8.
de iust.
q. 1. ar. 1
& nu. 4.
d. 38. q. 1
ar. 1. i fi.
spe. cō-
iug. fol.
120. &
111.
Nav. &
Cord. v.
bi sup.
Cou. v.
bi sup. 2.
p. c. 7. n.
2.
V. Q. q.
197.
Nav. ca.
16. n. 39
& c. 11.
num. 83.*

Etiones, sed solum hortatur ad illud. Verum est tamen, quod in aliquibus Episcopis imponitur pena excommunicationis ijs, qui ante benedictiones habitant sub eodem lecto, quod statutum obligat ad peccatum mortale visa pena, quam imponit; & nota, quod loquendo regulariter est peccatum veniale consummare matrimonium ante benedictiones, nisi id faciat ad vitandas pollutiones, de quibus est periculum inter contrahentes, quia in hoc casu, nec peccatum erit veniale, ut dicunt Sotus, & Ledesma.

Sot. in 4
d. 18. q.
unica,
art. 2.
Ledes. i
addi. ad
3. par q.
45. ar. 5.
p. 187.

De usu matrimonij post eius consummationem, quo ad obligationem petendi, & soluendi debitum.

Cap. CCXLI.

SUMMARIVM.

An teneantur coniugati solvere sibi invicem debitum, concl. 1. nu. 1.

An leprosi possint petere debitum, concl. 2. nu. 2.

An unus coniugum, qui scit certe, quod matrimonium non valet, possit petere, & solvere debitum, concl. 3. nu. 3.

An unus coniugum credens probabiliter, sed non evidenter invalidum matrimonium, possit petere, & solvere debitum, conc. 4. nu. 4.

An coniux procurans verificare dubium, & nihil certi scire potest, petere, & solvere possit debitum, conc. 5. nu. 5.

An si unus coniugum dicat alteri non habuisse intentionem contrahendi, teneatur ille dare ei fidem, concl. 6. nu. 6.

An peccet mulier petens debitum a secundo marito sciens per nuntium, quod primus maritus vivit, c. 7. nu. 7.

An si licitum uxore facere votum non potendi, nec soluendi debitum, concl. 8. nu. 8.

An maritus possit petere debitum ab uxore, quam comperit non retinere semen, conc. 9. nu. 9.

An cognatio spiritualis, qua accidit in contracto matrimonio, impediat petere, & solvere debitum, conc. 10. nu. 10.

An incestuosus possit petere debitum, concl. 11. nu. 11.

An qui habuit rem cum consanguinea uxoris in tertio, & quarto gradu, possit petere debitum, conc. 12. nu. 12.

An dictus incestuosus possit petere debitum, si non seminauerit intra vas consanguinea uxoris, ibid.

An qui fecit votum simplex castitatis, possit, contrahens matrimonium, petere debitum, concl. 13. nu. 13.

An quando unus coniugum de licentia, & consensu alterius vovet continentiam, possit, qui consensit, solvere debitum: & an quando simul fecerunt votum continentiae, habeant eandem licentiam, conc. 14. nu. 14.

An peccet maritus petens debitum ad vitandam fornicationem in se, aut in uxore, concl. 15. nu. 15.

An adulter sit privatus petitione debiti, concl. 16. nu. 16.

An possit maritus tempore menstrui petere debitum, conc. 17. nu. 17. aut tempore sacro, conc. 18. nu. 18. aut in loco sacro, conc. 19. nu. 19.

An copula maritalis sit actus meritorius: & an peccet maritus accedens ad uxorem delectationis causa, aut sanitatis, aut infundens semen extra vas, aut cognoscens uxorem suam stantem, aut sedentem, aut a tergo aut tenens eam supra se, concl. 20. nu. 20.

Prima Conclusio. Coniugati teneantur solvere sibi invicem debitum, ut docet Divus Paulus, quae obligatio obligat ad peccatum mortale cum sit in materia gravi, nisi non possit solui sine detrimento propriae salutis; nec hoc colore debent coniugati defraudari sibi, sed si damnum salutis parvum sit, debent solvere. Unde pro vitandis scrupulis notari debet, quod non semper coniuges petunt invicem debitum intentione obligandi ad peccatum mortale, saepe enim illecebris, & blandimentis

attrahere, & prouocare cupiunt coniugem: in quo casu si negetur ad plus erit peccatum veniale; sicut non semper creditor petit debitum intentione obligandi ad solutionem sub peccato, si detineatur: quod accidit, quando blandē curat mouere debitorem, ut illi soluat; & quamuis aliquis coniugum petat debitū efficaciam, & importunitate, potest alter illi satisfacere blandē, & verbis rogare, ne importunē velit debitum, ita ut si forte sit homo morosus, & molestus super hac re petendo sepius, quam par sit non tenetur statim alter soluere; si autē quando ē contra alter non vult respondere cum hoc debito, nisi magna cum difficultate, & raro, peccabit mortaliter, pręcipue si timeat coniugis incontinentiam; & peccat grauissimē, qui non vult soluere hoc debitum, ne concipiat de illo generationem, quia, verbi gratia, non est mundā, aut clara prosapia, quia, si non soluit, propterea quod habet multos filios, non est peccatum saltem mortale, nisi adsit periculū incontinentiæ, & prę paupertate non possint alere filios; hoc totum est Soti, quem sequitur Ledesma.

Sot. in 4
d. 32. q.
1. ar. 1.
Led. dif.
fic. 71.

Dura. &
Palud. i
d. 32.

Ledes.
ubi sup.

2. Secunda Conclusio. Quando perente leproso coniuge debitum periculum est contagi in alio, tunc licitē poterit alter coniux negare debitum male affecto, sic enim dicunt Durandus, & Palud. quod intelligitur, nisi damnum, quod timetur sit paruum, & sit periculum incontinentiæ, ut post D. Thomam, & Bonauent. tenet Ledesma, & timens hanc incontinentiam non committit peccatum; qui sanus est, in solutione debiti, quamuis timeat illaturum damnum infanti forsitan ex ea copula nascituro, quia melius est creaturam esse leprosam, quam non esse simpliciter, ultra quod ex simili copula nō semper sequi solet necessaria generatio. Nota autem quod qui ducit, aut contrahit cum persona, quam scit esse leprosam, tenetur soluere debitum, pręcipue, si videat eā in periculo incontinentiæ, quia contrahēdo cum illa ligauit se legib. matrimo-

nij non obstante lepra, quam cognoscebat habere; cuius contrarium debet dici, quando contraxisset ignorans infirmitatem; quia in hoc casu non tenetur soluere, & si coniux patitur iniuriam, debet ferre patienter, cum noluerit declarare infirmitatem suam contrahenti.

3. Tertia Conclusio. Si vnus cōiugum scit certo, quod matrimonium non valet, quia adsit aliquod impedimentum dirimens, non potest soluere, nec petere debitum, quamuis illi iubeatur sub excommunicatione: hęc conclusio in parte videtur contra Magistrum, qui dicit, quod si iubeatur sub pœna excommunicationis potest soluere sine peccato; nostra autem conclusio est diffinita, in iure, quia si hęc opinio Magistri esset vera, licitum esset fornicari iubente iudice, quod est erroneum; certum autem est huiusmodi copulam esse fornicariam cum supponatur matrimonium esse nullum, ut contra Magistrum resoluit Conarruias sequens Hostiensem: si autem non scit pro certo impedimentum, sed solum credit sic esse, quia audiuit ab aliquibus personis non multum fide dignis poterit relinquens hunc scrupulum iubente iudice non solum soluere debitum, sed etiam petere, cum in hoc casu non teneatur illis credere, ut cum communi tenet Sotus, affirmans debere in hoc casu relinquere scrupulum, & si non relinquat, peccabit contra conscientiam suam soluens, & petens debitum.

4. Quarta Conclusio. Si vnus horum coniugum credit probabiliter, sed non euidenter dictum impedimentum, potest soluere, sed non petere debitum; erit autem probabilis credulitas, si vidisset maritum ante matrimonium cū consanguinea sua in secundo gradu in loco, & hora suspecta, & solis existentibus, ita ut credendum sit contraxisse cū uxore affinitatem ex fornicatione. Prima pars huius conclusionis probatur; quia in dubio melior conditio est possidentis, nullus enim ante rectam cogni-

Magist.
i. d. 38
in fine.

c. inq. f.
fitioni, d.
set. exc.

Cou. 2.
p. d. spō
sa) ca. 7.
S. 2. d. 7.

Sot. i. d.
9. 1. ar. 3
col. 8.

d. & In-
quisitio
ni.

tionem causæ debet privari suo iure; unde cum maritus habeat ius legitimū petendi debitum, non debet eo privari in dubio. Secunda pars probatur, quia existente vxore in hoc dubio, si petat debitum, exponitur periculo peccandi, cum timeat illum non esse sibi maritū; sic enim definitur in iure. Nec mirum debet esse, quod hæc mulier teneatur soluere debitum, & non possit petere, quia quamvis dubitet speculative de valore matrimonij, non dubitat tamen practice. Ad explicationem cuius debet notari, quod dubium est duplex, aliud speculativum, aliud practicum; speculativum non tractat de operatione particulari, sicut quando dubitatur, si huiusmodi contractus est licitus, si N. est legitimus maritus N. Dubium autem practicum est, quando dubitatur de operatione particulari, scilicet, si peccat N. soluens debitum. Secundo debet notari, quod potest esse dubium speculativum cum certitudine practica, super eadem re, sicut clare patet hoc exēplo. Quidam miles dubitat speculative, an bellum sit iustum, nec ne, cum hoc tamen dubio certum est, quod non peccat praliando, si imperatur à duce: sicut etiam cum sunt duæ opiniones probabiles circa eandem rem, ex quibus aliqua potest teneri bona cōscientia, quia quamvis eius veritas non sit certa speculative, non peccat, qui sequitur eam propter certitudinem practicam, quam habet, quod nō sit peccatum sequi opinionem probabilem: hoc supposito idē debet dici in nostro casu, scilicet, quod licet hæc mulier dubitet speculative, an ille, cum quo est coniuncta, sit eius verus maritus, est tamen certa, quod soluens debitum non peccat, cum ex solutione sequatur minus periculum, quam ex negatione; sic enim explicat hoc pūctum Nauarrus, Sotus, & Corduba.

Nau. ca.
26. n. 41.
Sot. i d.
ar. 3. col
22. in fi.
Cord. li.
1. q. 99. q.
8.

5. Quinta Conclusio. Si dicta vxor procurat postea verificare hoc dubiū probabile cum diligentia secundum iudicium prudentum, & nihil certi scire potest, in hoc casu, non solum poterit

soluere, sed etiam petere illud debitū; Sic enim tenet Sotus, & dicitur quod Victoria, Canus, Penna, & Gailus teneant esse probabile, ut affirmat aliqui recentiores, qui illos sequuntur. Et probatur; quia hæc mulier facta diligenti inquisitione habet iustam causam deponendi scrupulum, & sic nec est dubia speculative, nec practice. Nec obstat ordinatum in iure allegato in conclusione præterita, quia debet intelligi, quod non potest vxor petere debitum, si sit probabiliter dubia de valore matrimonij, antequam faciat diligentem inquisitionem veritatis; faciens autem illam iam potest petere, quia per hoc eius ignorantia facta est inuincibilis, & inculpabilis: unde mihi videtur hæc opinio multum probabilis.

6. Sexta Concl. Quando vnus coniugū dicit alteri se non habuisse intentionem contrahendi, non tenetur illi credere, licet dicat illud cum iuramento, & ideo potest licite petere, & soluere debitum non credens illi, ut post communem tenet Sotus, & Nau. si autem credit illi, licet sit sine probabili fundamento, non tenetur soluere debitum; quia ipse sibi fecit iniuriam: nisi de nouo cōsentiat, ut dicunt Angel. & Syluest. si autem ipsa credit probabiliter, quod maritus non habuit intentionem ducendi eam, ad quod habet probabiles coniecturas secundum opinionem prudentis viri, hoc potest petere, nec soluere debitū: quod potest accidere, si maritus ante contractum dixit ipsa audire non habere intentionem contrahendi cū ea, quia non erat ipsa sibi equalis; & quod solum ad cognoscendum illam utebatur illa fraude; nec est licitum in hoc casu mulieri contrahere cum alio, si contraxit cum hoc coram Parocho, & testibus, quia cum matrimonium fuerit publicum, publica auctoritate debet dirimi, ut tenet Couarr.

7. Septima Concl. Mulier, quæ credit probabiliter, quod eius maritus sit mortuus, propter quod contrahit cū alio, & postea venit nūcius, qui dicit esse viuū,

L I 2 quem

Sot. li. 4.
de iust.
q. i. ar. 4.
in fin. &
in 4. dis.
37. q. v.
nic. ar. 5.
in fin. d.
c. inquisi-
tioni.

So. in d.
37. qu. 1.
art. 3. co-
lum. 8.
Nau. ca.
23.
Angel.
ver. ma-
trim. 2.
q. 14. &
ibi Silu.
q. 1.

Con. v.
bi supra
2. p. c. 1.
num. 40.

Nau. v.
bi supra
num. 54.
Ledelm.
dis. 52.

D. Th in
4. d. 32.
q. 2.

Lop. in
inst. cōf.
1. p. 46.

quem credit, aut credere debet dicere verum, peccat mortaliter soluens, & petens debitum à secundo marito; sic enim dicunt Nauarrus, & Ledesma, & quando rationes sunt leues non facientes fidem, potest petere, & soluere debitum; & quando sunt mediocres, & probabiles, ita ut tendant in præiudicium secundi mariti, non est bonum dare illis fidem, nec poterit soluere debitum credens quod ad hoc suum maritum esse mortuum; non poterit autem petere, si dubitat de eius morte; sic enim resoluit Nauarrus.

§ Octava Conclusio. Non est licitum vxorato facere votum non petendi, nec soluendi debitum, ut dicit S. Thomas, & sic alius, qui non fecit votum, potest illud irritum facere, valebit tamen, quando dicat se non petiturum, nec soluendum, nisi quando credat placere alteri coniugi, ut tenet Frater Ludonicus Lopez. Et notetur ad huius explicationem, & eius, quod est dicendum, quod mulier honesta raro petit debitum verbis, sed solum signis cognitis à suo marito; immo etiam maritus aliquando, aut ob debilitatem, aut propter duritiam morum vxoris, aut ob suam auctoritatem, non audet expresse petere debitum, & sic in his casibus sufficit ostendere signa, quod petat, ut alius teneatur intelligens reddere ipsum debitum.

§ Nona Conclusio. Qui post consummationem matrimonij competit vxorem suam, quamvis recipiat semen, non retinere illud, non ideo est priuatus petitione debiti, quia sæpe matrix mulierum solet retinere necessarium, & emitte superfluum. Si tamen maritus cognoscit, quod vxor ante matrimonium habuit aliquod impedimentum, quo mediante ipse non potest habere copulam consummatam cum illa, non potest petere debitum, cum non valeat matrimonium; quod intelligitur, si est impedimentum notorium, si autem istud impedimentum succedit post semel consummatum matrimonium, & coniuncti curant bona fide habere copulam, non debent illos perturbare: & in hoc

casu, loquitur Nauarrus, quando dicit, quod verus maritus, qui non potest habere copulam perfectam cum vxore, potest petere debitum, quia licite potest conari, ut illam habeat, ut in simili casu tenet Caietanus loquens de quodam homine, qui habuit duas vxores, & de vna habuit duos filios, de secunda autem, quia non poterat emitte semen, non habebat; denique post sex annos habuit etiam filios de ea. Hinc est, quod qui habet vxorem stricti orificij, quod naturaliter habet remedium, ipsa tamen non vult illud admittere, unde non est apta copula; potest eius maritus sine peccato tangere eam, ut tenet Angles, quem sequitur Frater Ludonicus Lopez. quod intelligitur tangendo illam sine periculo pollutionis extra vas. Secundo sequitur, quod si maritus sit certus, quod impotentia vxoris est irremediabilis, ita ut non habeat spem tenendi copulam intra vas, non poterit conari pro consummatione, ut dicit Sorus.

§ Decima Conclusio. Cognatio spiritualis, quæ accedit iam contracto matrimonio, non impedit petere debitum, nec soluere, quando contrahitur ignorantia facti, aut iuris, quia in hoc casu, qui habuerit ignorantiam inuincibilem, poterit petere, & soluere, ut dicitur in iure: viso quod huiusmodi ignorantia inuincibilis excusat à culpa, & à pena, quam imponit ius humanum ratione alicuius peccati, ut dicit Nauarrus. & idem dicendum est de patre, qui baptizauit filium suum in periculo mortis constitutum, ut dicit ipsum ius: si vero cognatio spiritualis fuit effecta ignorantia culpabili, malitiose, dolo, aut fraude alterius coniugis, iste debet soluere debitum innocenti, non potest tamen petere, ut post alios tenent Sorus, & Nauarrus contra alios, qui tenent contrarium: quando autem ista cognatio spiritualis est effecta culpa amborum, ambo sunt priuati à petitione debiti coniugalibus, tenentur tamen soluere petenti eorum, ut dicit Caietanus in casu simili Victoria, & Nauar.

Nau. ca. 2.
22. n. 60

Caiet. 2.
2. q. 154.
ar. 1. c. 6

Lop. bñ
supra 6.
79

Sor. in 4.
d. 34. q. 1.
art. 2. in
fi.

Nau. ca.
16. n. 31.
32. ad li-
mina. 30
q. 1.

Sor. ind.
43. qu. 7.
art. 1.

Nau. in
Man. ca.
12. n. 40
Caiet. 2.
mar. 3. c.
de vfu
mat. vi-
ctor. de
matr. q.
276.

Nau. in
Man. ca.
16. n. 34

Vn-

11 Undecima Conclusio. Incestuosus, qui scienter habet rem cum consanguineis vxoris, non potest petere debitum, quia per hunc incestum remansit affinis vxoris suæ, Verum tamen tenetur soluere petenti vxori. Et idem esset dicendum, si vxor habuisset rem cum consanguineis mariti; licenim ordinatur in iure, & tenet Couarruias. Dixi, scienter, quia si ignorabat esse consanguineam vxoris suæ, licitum esset petere debitum, ut post Paludanum tenent

Sot. i d.
37. q. 1.
art. 1.
Spe. cō-
iug. 1. p.
art. 2.
Dried. 1.
1. de loc.
Christ.
c. 10.
Cord. l.
2. q. 9.
27
Med. 1. 2
q. 16. ar.
3.
Sco in 4
d. 6. q. 8.

Sotus, & Veracutus. Verum est tamen, quod si sciebat esse consanguineam vxoris suæ, ignorabat autem ius, quo puniebatur dicta pœna, incidit tamen in eam. & sic non poterit petere debitum; quia qui peccat contra legem diuinam, aut naturalem, punitur pœna, quam imponit ius humanum, aut Papalis constitutio pro delicto tali, ut post Adrianum, tenent Driedus, Corduba, & Medina: & est opinio Soti, ut in materia luxurie dictum, & explicatum fuit.

12 Duodecima Conclusio. Ad hoc ut incestuosus non possit petere debitum ab vxore, est necesse, quod consanguinea vxoris suæ, cum qua habet rem, sit eius consanguinea in secundo gradu, quia extra secundum gradum non contrahit hoc impedimentum, ut allegans Veracutem, & Ioannem Gutierrez resolutio in explicatione Bullæ Cruciatæ, §. 17. numero 8. & huic opinioni adheret Nauarrus in quodam consilio dicens tractatam fuisse hanc dubitationem in concistorio Sacre penitentiariæ, ubi non fuit resoluta eius veritas: nostra tamen veritas probatur hac ratione, quia incestuosus, qui habet rem cum aliqua consanguinea sua propria, potest petere debitum ab vxore sua, siue sit commissus incestus ante, siue post contractum matrimonium, ut tenet Paludanus, Castus, & Nauarrus; nullum enim est ius, quod ponat pœnam ijs incestuosis; quod deberet aduertere Angelus, qui tenet contrarium. Unde sequitur, quod maritus habens rem cum consanguinea vxoris

suæ non potest petere debitum non ratione incestus præcise, quia sic habendo rem cum propria consanguinea non posset petere debitum, ut dictum est, sed ratione affinitatis, quam contrahit cum propria vxore ex hac copula, & cum prædicta affinitas non sequatur nisi ex copula habita cum consanguinea intra primum, & secundum gradum, clarum est, quod si consanguinea sit in tertio, aut quarto gradu, non privatur à petitione debiti, quia licet fecerit incestum, non contraxit tamen affinitatem. Nec obstat, quod Concil. Trid. sess. 24. c. 4. de Reformat. Matrim. dicit non contrahi affinitatem ex copula fornicaria, nisi intra secundum gradum, quoad impedendum, & dirimendum matrimoniū, nullam autem facit mentionem de petitione debiti; quia ad hoc respondeo ratione, quam posui, quod diffiniens Concil. nō contrahi affinitatem, nisi in his duobus gradibus, dat licentiā marito ad petendum debitum, cum impedimentū, quo non preterat petere, esset affinitas, quæ iam sublata est in dictis gradibus excedentibus secundum; qua ratione debet muniti, qui tenuerit hanc opinionem contra aliquos qui eam ferre non possunt. Et nota, quod Episc. potest dispensare cū his incestuosis, ut possint petere debitum, & etiam Confessarij minorum de obseruantia assignati ad hoc à suis Prouincialibus; & eandem authoritatē habet Commissarius Generalis Bullæ cruciatæ. Nota etiā, quod ut sit aliquis incestuosus in hoc casu, & ut non possit petere debitum, est necesse, quod emittat semper intra vas naturale mulieris, quia si emittat extra, & non recipiatur intra vas, non incurritur hæc pœna, cum non contrahatur affinitas, hanc opinionem sequitur nunc Henricus dicens, quod doctores Salamanticæ, & Complutensium, cōsulti super hac re fuerunt huius opinionis, & quod Archiepiscopus Guercerus habuit eam, & Sarmientus adheret ei, quamuis hoc, incestu committatur adulterium, stuprum, & copula sacrilega.

13 Decimatercia Conclusio. Qui post

Henr. 1.
to. li. 1.
de im-
ped ma-
trim. c. 2
nu. 2.
Sar. se-
lect. c. 9

factum votum castitatis simplex contractum matrimonium, non potest petere debitum; sic enim tenet D. Th. & si vir fecit votum, potest soluere; & teneur soluere, quando intelligit uxorem illud petere; quāvis prae pudore taceat, quia tacite petit illud, ut tenent communiter DD. Unde debet remoueri quadam opinio Veracrocis, qui dans nimiam licentiam iudicis, quod ille potest petere debitum absolvere in suum fauorē, quia aliter viueret in magno periculo, & sequitur in hoc aliquos Doctores Canonistas. Etiam debet fugi alia opinio affirmans, quod ille, quāuis peccet consummando matrimonium, consummato tamen potest libere petere, contra quos tractant hoc punctum Sorus, & Ledesma; notetur tamen, quod obtemperata dispensatione poterit hic petere debitum.

14. Decimaquarta Conclusio. Quando vnus conjugum de consensu alterius promittit continentiam, qui consensit, potest soluere, quia nō cooperatur peccato, ut tenet quod solutio debiti refertur in bonum finem, qui est implemētum fidei, quod non est consentire peccato alterius, hanc opinio est Sor. & Coarnuias, quae debet teneri contra Siluestram, & Nauarrum, qui dicunt, quod peccat soluens debitum, non autem petens, quia hic non vult continentiam; hic tamen dicimus, quod potest soluere & petere, quia hoc, quod est soluere, refertur ad bonum finem; & sic dicit idem Nau. quod quando coniuges sunt compadres, vnus alterius malitiose; vt vnus alteri non possit soluere debitum, nihilominus remanent obligati ad soluendum, quia huiusmodi solutio refertur ad bonum finem, vnde vnus nō cōsentit in peccatum alterius. Nota autē, quod in casu nostrae conclusionis potest Episcopus dispensare cum illo, qui promittit continentiam, vt petat debitum; non possunt autem dispensare Confessarii minores de obseruantia, quia illi, si sint approbati ab Ordinario, habent auctoritatem assignante eos Provinciali ministro ad hoc; in casu, quod votu ca-

stitatis simplex fuerit factum ante contractum matrimonium; non autem inuenio, quod habeant auctoritatem, qñ votum fuit factum post matrimonium contractum, vt constat ex quadam cōcessione illis facta, cuius facio mentionē Vetreroz, & ego adduco in explicatione Bullae Crucatae §. 9. nu. 143. Nota etiam; quod quando ambo coniuges promittunt continentiam; nullus potest soluere debitum, sed potius est illicitum id facere, nec poterit maritus in hoc casu irritum facere votum coniugis, quia ambo facientes votum renunciant iura sua; nec est licitum contempnere timorem fornicationis, aut alterius periculi, in quo solum Papa dispensat, vt eum communi tenet Nauarrus, & non potest Episcopus dispensare in illis, nisi factum fuit metu, aut timore incontinentia, & non potest recurri ad Papam facile; si autem sine voto fecerunt propositum, & pactum continentiae, possunt petere, & soluere debitum, vt resoluit idem Nauarrus.

15. Decimaquinta Conclusio. Non peccat maritus petens debitum ad vitandā fornicationem in vxore, nec econtra vxor ad vitandam mariti, potius meretur in hoc actu; hęc sententia est D. Thomas, post D. Aug. Sor. & Ledesma. Est etiam illicitum marito ad vitandam fornicationem in se petere debitum nō inueniens aliud remedium, quo sine magna difficultate possit vincere suam temptationem, sic tenent post Scotum, Durandū, & Caiet. Sor. & Ledesma, immo B. Paulus videtur (loquens de ijs, qui continere non possunt) sanare clare huic opinionem, consulens vt recipiant vxores, ne fornicentur; & sic debet teneri, quāuis alij teneant contrarium, quorū opinio ē ego recipiendam, in casu, q̃ ipsi inueniant aliud remediū, quo homines defendant suam fragilitatem, quia petēs debitum in hoc casu solum vitandae fornicationis gratia in se erit peccatum veniale.

16. Decima sexta Conclusio. Adulter est priuatus petitione debiti; & vt eius vxor possit in hoc casu negare, debet esse

D. Th. 2.
2. q. 88.
ar. 2.
Sor. in 4.
d. 3. q. 2.
ar. 1.
Ied. dif.
fic. 32.

Sor. in 4.
d. 31. q.
1. ar. 3.
Coi. 2.
p. epist. c.
3. §. 1.
nu. 7.

1. n. 59.
2. n. 59.
3. n. 59.
4. n. 59.
5. n. 59.
6. n. 59.
7. n. 59.
8. n. 59.
9. n. 59.
10. n. 59.

1. n. 59.
2. n. 59.
3. n. 59.
4. n. 59.
5. n. 59.
6. n. 59.
7. n. 59.
8. n. 59.
9. n. 59.
10. n. 59.

Sot in 4
d. 36. q.
1. ar. 3.

D. Bon.
in d. 13.
ar. 5. q. 1.
Pal. q. 1.
Chauces
de mat.
q. 256.
Nau. ca.
16. n. 32
Scoli 4
d. 12. li.
tera 8.

esse certa de adulterio, nec sufficit habere aliqua patua inditia, ut dicit Sotus; si vero ambo sunt adulteri, non possunt negare sibi debitum, ut ordinatur in iure. 17 Decima septima Conclusio. In tempore menstrui, si maritus scit adesse, & nihilominus petit debitum, debet vxor verbis blandis, & precibus illum a se separare, nisi timeat in illo pollutionem; si vero ignorans menstruum petit maritus debitum, potest allegare aliam infirmitatem, si quam habeat, non autem tenetur manifestam facere marito immunditiam suam, ne illi sit horrori, & si ipse nihilominus noluerit desistere, tenetur soluere, ut dicit D. Bonaventura, & Palud. & post alios tenent Chauces, & Nauar. maritus autem petens debitum sciens adesse menstruum non peccat mortaliter, immo tanta potest esse carnis tentatio, ut nec venialiter, quod debet teneri, quamuis Scotus dicat esse peccatum mortale, quia non est lex, quae obliget coniugatos tanto rigore fugere incommoda, quae ponit Scotus, scilicet, ne fetus nascatur laesus, cecus, aut leprosus, ita ut propter hoc debeant cedere iuri suo, praecipue cum accidant huiusmodi deformitates raro.

18 Decima octaua Conclusio. Nullo tempore sacro impediuntur coniuges a petitione debiti, & solutione necessario, ut efficiantur coniuges aptiores contemplationi, sic tenent omnes Thomistae. Dixi, *necessario*, quia loquendo secundum quandam Christianam congruentiam, res est laude digna, ut certis quibusdam temporibus abstinant a conuersatione, quia si nocte precedente communioni solutum est debitum, conueniens videtur, ut denegetur communio, non, quia fuerit peccatum mortale, aut veniale (cum possint etiam mereri in tali coniunctione,) sed quia petere debitum eo tempore est signum non habendi deuotionem debitam tanto sacramento.

19 Decima nona Conclusio. Petere, aut soluere debitum in loco sacro (ex sua natura) est peccatum mortale, quando copula est publica; quia tunc polluitur

locus sacer, & non potest in eo fieri sacrificium, donec purificetur, ut dicit Sotus, & ut sit publica, sufficit dormire in eodem lecto, in illo loco publice, aut per longum tempus, quod nullo modo debet permitti, cumque adest necessitas dormiendi, possint in loco turris, aut in officinis adherentibus ecclesiae, quia pro loco sacro habetur in hoc casu corpus ecclesiae sacrae, aut benedictae, non autem cimiterium, & cubacula adherentia turri & ecclesiae; sic enim docent Couarruias, & Gregorius Lopez, & Salzed. quando autem coniunctio est occulta, sicut non possit publicari, potest esse, quod non peccent coniuges mortaliter habentes copulam in loco sacro, cum non remaneat pollutus, ut dicunt Sotus, & Nau.

20 Vigesima Conclusio. Copula coniugalitatis est actus meritorius, si habeatur in statu gratiae, & ordinetur saltem virtualiter ad Deum, ut dicit S. Thom. & resoluit Sotus, & Cast. & si habeatur solum delectationis gratia, licet sit praecipuus finis eius, non est de se peccatum mortale, nisi alia circumstantia id efficiat, ut si homo ita habeat rem cum vxore sua, ut etiam si non esset sua vxor, haberet talem copulam cum ea, ut dicit D. Hieronym. relatus a Gratiano in decreto, quia in hoc casu peccabit mortaliter peccato adulterij. Notetur autem, quod finis copulae maritalis est generatio, unde si exeat ab hoc fine, non caret aliquo modo culpa. Verum est tamen, quod si accedat aliquis ad vxorem hoc solo fine, quamuis moueatur delectatione, nullum est peccatum, quia illa delectatio est naturalis. Hinc inferitur primo, quod habere copulam ratione habenda sanitatis est peccatum veniale, ut dicunt D. Thomas, & Sotus, cum matrimonium non ordinetur ad sanitatem corporis; sed ad generationem, & ad remedium contra concupiscentiam; si vero non sint alia remedia facilia ad habendam sanitatem, constante hoc esse necessarium, nullum erit peccatum non excedendo fines, & limites ipsius matrimonij, quia

Cou. v.
bi supra
2. p. 6. §.
2. nu. 3.
Greg. in
l. 2. ff. de
p. 1. ver.
form.

Salzed. in
pra. cri.
ca. 38. p.
111.

Sot. vbi
sup.

Nau. v.
bi su. r.
32. c. 16.

D. Th. in
4. d. 2. q.

c. art. 4.
vbi Sot.

ar. 1.

Cast. ad
uer. her.

v. nupt.
Canon.

orig. 51.
q. 4.

D. Th. in
4. d. 32.

& ibi.
Sot. q. ar.

uc. 4.

habere copulam ob sanitatem corporis non excludit finem generationis; sicut celebrare missam propter sanitatem corporis non excludit finem celebrationis. Sequitur secundo, quod peccat mortaliter coniuges effundentes semen extra vas, cum impediatur finis generationis, quod secundum Sotum debet intelligi, quando effusio fuerit notabilis quantitatis, quia si sit distillatio, non erit peccatum mortale: nec erit peccatum mortale, quando volentes accedere ad uxores aliqua festinatione effundant semen extra vas, quia hoc festinanti nature debet attribui. Tertio infertur, quod maritus cognoscens uxorem sedentem, statem, aut à tergo, aut habendo eam supra se, peccat mortaliter, si sit periculum effundendi semen extra vas, quia si non sit hoc periculum, non erit peccatum mortale, si semen effundatur intra vas, sic enim dicunt Caieta. & Sotus, & Ledesma, monendo Confessarios, ut reprehendant grauer has copulas.

Caieta.
ver. ma-
trim.
Sot. &
Led. vbi
supra.

De Matrimonio de futuro, videlicet de sponsalibus. Cap. CCXLII.

SUMMARIVM.

Quid sint sponsalia, & quid requiratur ut valeant, num. 1.

An sponsalia obligent sub mortali, conc. 1. n. 1.
Sponsalia qua etate possint fieri, conc. 2. & 3. num. 3. & 4.

An teneatur aliquis implere sponsalia de futuro iurata metu mortis, conc. 4. n. 5.

An post sponsalia valida iurata possit unus eorum ingredi religionem, conc. 5. nu. 6.

An per hac verba, Non accipiam aliam uxorem, nisi te, sit matrimonium de futuro, conc. 6. nu. 7.

An valeat hoc matrimonium, Ego tibi promitto, si feceris hoc furtum, conc. 7. n. 8.

An valeat hac promissio, Ego ducam te, si fueris virgo, conc. 8. nu. 9.

An valeant sponsalia facta inter consanguineos, conc. 9. nu. 10.

An valeant sponsalia clandestina, conclu. 10. num. 11.

AD explicationem dicendorum est notandum, quod matrimonium de futuro, quod sunt sponsalia, est quaedam promissio futurarum nuptiarum, ut cum communi resoluit Navarrus; & ut valeat ut sponsale, non sufficit, quod una pars promittat, sed est necesse, quod ambæ partes promittant matrimonium, & aliquando sunt sponsalia cum iuramento, aliquando precedente promissione amborum, datoque sponsæ annulo, aut arrhis, aliter sub conditione: hoc supposito resoluamus hanc materiam per Conclusiones.

1. Prima Conclusio. Hæc sponsalia obligant sub pena peccati mortalis, ut post communem resoluit Couarru. & licet promissum non sit mutuum, sufficit, quod unus promittat, aliusque acceptet, ut promittens obligetur, ut post D. Thomam, tenet Navarrus, & Sotus; ita ut possit compelli in foro exteriori ad implementum promissi, remanente alia parte aggrauata, aut notata in fama, quia si non remaneat grauata, debet monere iudex ut ducat, non autem compellere, ut resoluit Gutierrez, precipue si ex eo matrimonio speratur praeuius aliquis finis, infaususque, & hoc modo debent intelligi iura, quæ in hoc casu allegari possunt, de quibus tractat Couarruias.

3. Secunda Conclusio. Ut sponsalia obligent, debent sponsi esse septem annorum ætatis, ut ordinatur in iure: & sic facta ante dictam ætatem non obligant, quamvis pater alicuius promiserit, quia ut obligent est necesse, ut consensus sit liber, qui ante dictam ætatem, loquendo regulariter, non potest esse, ut resoluit Couarruias. Verum est tamen, quod isti septem anni ætatis non debent accipi tam præcisè, ut si desit dies unus, aut una septimana, debeant sponsalia esse inualida; ut post Panormitanum resoluit Sotus; & quamvis qui contrahunt matrimonium ante legitimam ætatem, peccent mortaliter, quia contraveniunt ecclesiæ præceptis, & faciunt iniuriam sacramento, tamen qui contrahunt sponsalia

de

Nau. ca.
21. n. 23.

Cou. in
4. l. p. c. 4.

Sot. li. 2.
de iusti.
q. 2. ar. 1.
Nau. ca.
18. n. 6.

Cou. v.
bi sup. c.
4. nu. 4.

de futuro ante legitimam etatem, & qui consulunt eis, non peccant mortaliter, quia hic non fit iniuria personæ, nec irreuerentia sacramento, cum non fit vilum; nec contrarium huius docent Sotus, & Nauarr. Hinc inferitur, quod licet parochus, qui coniungit per verba de presenti eos, qui non habent legitimam etatem, incurrat penam excommunicationis, & suspensionis officij, & beneficij secundum decretum in Conc. Bracharenfi non incurrit tamen in has penas coniungens eos per verba de futuro, nisi in diœcesibus, in quibus est constitutio in contrarium; quia tunc incurret in penas eius.

4 Tertia Conclusio. Quando in iuuenibus acceleratur usus rationis, & malitia (ut dicitur) supplet etatem, possunt ante septem annos celebrare matrimonium de futuro, ut post Theologos, & Canonistas resoluit Sotus, & Couarru. quia si ad celebrationem matrimonij de presenti malitia supplet etatem, ad sponsalia de futuro multo magis supplebit, ut dicit Gregor. Lopez.

5 Quarta Conclusio. Qui metu mortis iurauit sponsalia, non tenetur implere iuramentum, ut resoluit Cou. quia iuramentum recipit vim & robur ab actu, cui iungitur, ut resoluit Pinellus, & sic si non valent sponsalia, non valet iuramentum; est tamen conueniens, quod ob reuerentiam nominis Dei petatur relaxatio: & Confessarij in virtute Bullæ Cruciatæ possunt commutare hoc iuramentum, cum nulla fiat iniuria alicui habentis, ut notat Ledesma.

6 Quinta Concl. Factis, & iuratis sponsalibus potest quis ante impletionem iuramenti ingredi religionem, ut resoluit Sotus; si autem post sponsalia iurata aliquis facit votum ingrediendi religionem, non est tutum contrahere matrimonium; quia licet ante consumationem eius possit ingredi religionem, tamen exponitur periculo remanendi in mundo propter eius blandimenta, & sponse illecebras, & licet non fecerit votum, sed solum habuerit propositum ingrediendi

di religionem, adhuc non valet contrahere matrimonium implendo iuramentum, sed potius est peccatum contrahere intentione ingrediendi religionem ante consumationem matrimonij propter iniuriam, que fit mulieri decipiendo ea in re tā graui promittendo ei debitum, quod interius non habet intentionem soluendi vnquā; & videtur fieri iniuria sacramento matrimonij exercendo illud sine intentione exercendi actum, ad quem ordinatur. His rationibus dicit Ledesma esse hoc peccatum mortale, quæ mihi videntur urgentes, quas debent inspicere Sotus, quod fecurus est, qui sic iurauit contrahere matrimonium intentione ingrediendi religionem ante consumationem matrimonij, contra quæ disputant large Sotus, & Couarruias: nostra autem opinio confirmatur sequenti ratione; quia qui iurat ducere uxorem aliquam, non adimplet iuramentum, si contrahit cum illa animo ingrediendi statim religionem, quia iuramentum ducendæ implicite continet consumationem matrimonij & facere vitam conjugalem, cum in iuramentis, & votis plus debeat inspicere ad intentionem, quā ad verba. Verum est tamen, quod in aliquo casu bene poterit contrahere quis cum intentione statim ingrediendi religionem pro vitando scilicet maiori malo; sicut si pater minetur mortem alicui, qui fecit votum religionis, si non contrahat matrimonium cum filia sua, cui promiserat cum iuramento, quia in hoc casu potest contrahere cum illa ad vitandum periculum, & postea ante consumationem ingredi poterit religionem.

7 Sexta Conclusio. Per hæc verba: Non recipiam aliam uxorem præter te, non fit matrimonium de futuro, quia non contrahitur per promissionem negatiuam, sed affirmatiuam; verum est tamen, quod si ille voluerit contrahere matrimonium, debet compelli ad contrahendum cum illa, sic enim tenent Sotus, Couarr. & Nauarrus.

8 Septima Conclusio. In foro exteriori

Led. i. 4.
q. 33. ar.
2. Sco. in
4. d. 30.
q. 2. a. 2.
v. su. Co
uar. vbi
su. 1. p.
c. 5. n. 11
so. 4. d.
29. q. 2.
a. 3. du-
bio vlt.
Cou. v.
su. 1. p. 5.
14. n. 6.
Na. c. 12
n. 27. 5.
10.

Sot. in 4.
d. 29. q.
2. ar. 3.
dub. Co
uar. v. su.
p. 4. 5. 14
n. 6. Na.
c. 22. nu.
27 5. 10.

Coc. 1.
Bra. fel.
4. c. 35.

Sot. vbi
su. Cou.
v. su. 1. 3
Greg. in
1. 6. tit. 1.
P. 4.

Cou. v.
su. c. 3. 5.
5. Pinell.
in 1. 1.
C. de re
sc. vend.
3. p. n. 3.

Led. dif.
fi. 33.

riori valent hæc sponsalia, Ego promitto tibi matrimonium, si promiseris facere hoc furtum, aut feceris hanc rem turpem, quamvis non adimpleatur conditio; quia conditiones turpes tamquam impossibiles habentur pro non apposis, ut dicitur in iure; in foro tamen interiori semper debet recurri ad consensum partium, quæ si nolint obligari, nisi sub illa conditione, non valent talia sponsalia, quia conditio non potest adimpleri sine offensa Dei.

9 Octava Conclusio. Qui promittit alicui mulieri, quod contrahet cum ea, si fuerit virgo, si eius intentio sit dicere, Ego promitto tibi matrimonium, si habens rem tecum inuenero te virginem, quia est conditio turpis, & habetur pro non apposita, valebunt sponsalia in foro exteriori; si vero talis conditio ponitur ut honesta dicendo, Ego tibi promitto matrimonium, si à personis fide dignis fuero factus certior, quod sis virgo, tunc valebunt prædicta sponsalia, ut dicit Sotus.

10 Nona Conclusio. Sponsalia facta inter illos, qui non possunt contrahere ratione alicuius impedimenti dirimentis, hac conditione, si Papa dispensauerit, valent, quia posita hac conditione iam contractus differtur ad tempus, quo erunt licita, sic enim tenent Covar. Molina, & alij, quos refert, & sequitur Gutier. Verum est tamen, quod licet postea veniat dispensatio, erunt huiusmodi consanguinei in sua libertate, ita ut unus possit discedere à promisso etiam altero invito, quia non potest negari quod hic contractus, (licet sit factus sub illa conditione,) non sit ita firmus sicut ille, qui fit inter personas habiles ad contrahendum, quia iste est validus, & irrevocabilis à principio, cum nullum sit impedimentum inter personas; at in illo, qui fit inter personas habentes aliquod impedimentum, est magna difficultas, & opinionum varietas propter inhabilitatem personarum, & qui promittit obtinere dispensationem, tenetur illam procurare cum mediocri diligentia, si

velit contrahere matrimonium, sic. n. tenet Nauarr.

11 Decima Concl. Sponsalia clandestina sunt valida etiam post Concil. Trid. ut tenet Nauar. Veracruz, Sarmientes, Ledesma, & Segura, & sic fuit declaratum per dominos Cardinales, reformationis die 27. Septembris 1570. Dicentes: *Decretum Concilij Tridentini annullat tantum modo matrimonium per verba de presenti, sponsalia autem de futuro relinquunt in dispositione iuris communis præterquam quod non transeunt in matrimonium per copulam subsequentem.* Hanc declarationem adducunt Salzedus, & Gallegus.

De sponsalibus de futuro quoad absolutionem eorum. Cap. CCXLIII.

SUMMARY.

An remaneat sponsus sine obligatione per ingressum religionis. concl. 1. nu. 1.

An votum simplex castitatis factum ante sponsalia faciat ea irrita. concl. 2. nu. 2.

An qui promissit matrimonium alicui cognito voto castitatis ipsius, possit cum alio contrahere. concl. 3. nu. 3.

An, si unus sponsorum se conferat ad partes remotas, teneatur alius expectare, concl. 4. nu. 4.

An paupertas sequens sponsalia faciat ea irrita. concl. 5. nu. 5.

An fornicatio, quæ sequitur post sponsalia, faciat ea irrita. conclus. 6. nu. 6.

An contractis sponsalibus ante septem annos, si unus coniugum accedat ad annos discretionis, possit discedere à sponsalibus. concl. 7. nu. 7.

An matrimonium dirimat sponsalia de futuro. concl. 8. nu. 8.

An secunda sponsalia confirmata à iuramento irritentur per prima sponsalia. concl. 9. nu. 9.

An sponsalia iurata amborum consensu dirimantur. concl. 10. nu. 10.

An, si Petrus spondat Maria cum iuramento, & habuit remotionem illam secrete sine nota infamiae, possit ingredi religionem, concl. 11. nu. 11.

An, qui promissit Maria sine animo adimplendi

Na. li. 4.
cōf. n. d
spōs cō.
15. f. 379
Na. c. 25
nu. 144.
spec. cō-
iū. in ap-
pē. dub.
4. fo. 11.
& 18.
Sarm li.
1. select.
c. 5. n. 5.
Le. diff.
18. Salz.
in pra. c.
73. pag.
242.
Gall. de
cognat.
spirit. c.
13.

Sot. vbi
sup.

Co. 1. bi
sup. 2. p.
cap. 3. in
princ. in
fin. ver.
Molina
de pri-
mog. l. 2
c. 13. n.
10. Gut.
qq. can.
23.

plendi promissum, possit coram iudice
in iure, quod non promissum. conclus. 1.2.
numero 12.

Prima Conclusio. Sponsus, seu spō
sa remanent liberi a sponsalibus
de futuro ingredientibus aliquam religio
nem approbatam, ut definitum est in
iure, quod intelligitur etiam ante pro
fessionem, ut tenet Nauarr. & Cordub.
post alios. Verum est tamen, quod si ali
quis eorum ingrederetur religionem in
intentione exeundi ab ea, ut hac via, &
modo liberaretur ab obligatione spon
salium, nō remanebit liber ab eis; secus
autem erit, si ingrediatur religionem a
nimo faciendi professionem, licet intra
annum exeat a religione; & ideo quæ
remanet in seculo, statim potest nube
re alteri, ut dicunt Authores supradic
ti. Verum est tamen, quod si sponsa
remanens in seculo, voluerit expectare
viresque ad annum professionis, quod te
nebitur sponso exiunte a religione ad
seruandum promissum, ut cum com
muni aduersit, Petrus de Ledesma.

Secunda Conclusio. Votum simplex
castitatis factum ante sponsalia facit ea
irrita, & peccat mortaliter, qui facto
voto castitatis promittit matrimonium,
ut resoluunt Sotus Couarr. & Nauar
rus; votum autem castitatis simplex fa
ctum post sponsalia valet, & est licitū;
quia licet vnus promiserit coniugium
cum iuramento, semper comitatur hoc
iuramentum conditio implicita, nisi de
roget illi per statum perfectiorem viuē
di, ut dicit Cordub.; & qui fecit votū,
nō tenetur ingredi religionem, quia in
seculo potest implere votum, quod fe
cit; & hoc debet teneri circa hoc pun
ctum, in quo sunt variae opiniones, &
modi dicendi, ut constat ex his, quæ tra
dit Sotus, & Nauarrus.

Tertia Conclusio. Sponsa, quæ nō
fecit votum in casu conclusionis præce
ditæ, statim accognouerit votū sponsi,
potest licite contrahere cum alio, quia
facto voto statim visus est sponsus re
manuisse iuri suo: hæc conclusio debet

intelligi in foro conscientie, quia in fo
ro exteriori non potest contrahere, do
nec publice cōstet de voto facto spōsi,
ut notat Corduba post Siluestrum.

Quarta Conclusio. Attento iure ci
uili, quando aliquis sponsum digredi
tur in partes remotas, & exteras, qui re
manet, tenetur expectare eum per tres
annos, & si confert se ultra prouinciā,
aut regnum, debet expectare duos an
nos, ut præcipit ipsum ius, & confirmat
in Hispania lex partitæ, quam dicit Gre
gorius Lopez debere obseruari, nisi ali
qua usgens causa persuaserit cōtrariū:
in iure vero Canonico, cum non deter
minetur tempus, habita licentia a iudi
ce ecclesiastico, poterit contrahere cum
alio, ut videtur determinare Alexāder
III. & tenent Couarr. & Sotus.

Quinta Conclusio. Paupertas, quæ
sequitur sponsalia, facit ea irrita, sic te
net Nauarr. contra quandam Glossam:
quod debet intelligi, quando sponso p
missa sunt dos signanter, non autem, qn
mulier, quamuis esset diues, nihil tamē
promisit, quæ postea venit in pauperta
tem, præcipue, si sponsus sit homo di
ues, & qui habet sufficienter, vnde pos
sit sustentari cum illa; sic affi mat Cou.
quia in hoc casu sibi ipsi debet sponsus
imputare paupertatem dotis, cum non
fecerit expressum pactum illius conti
dens in eius diuitijs.

Sexta Conclusio. Fiunt etiam irri
ta sponsalia, quando compertum sit,
quod vnus eorum fornicatus est; &
hoc licet sponsa fuisset vī corrupta ab
alio, non tamen tenetur sponsus ducere
eam vxorem propter bigamiam, quam
contrahit; immo etiam irritantur per
fornicationem præcedentem sponsalia,
quæ sponsus probabiliter nesciebat,
propter eandem rationem bigamie.
Verum est tamen, quod si ipse nihilomi
nus voluerit recipere eam coniugem,
ipsa tenetur nubere ei, quia per fornica
tionem non efficitur libera.

Septima Conclusio. Qui contrahit
sponsalia per verba de futuro ante se
ptem annos accedentes ad vsum

Cordub.
vbi sup.
l.2. Co.
de repu
diis.

l.8. ti. 1.
p.4. vbi
Greg. c.
de illis.
despōl.
Cou. v.
bi supr.
num. 7.
Sot. vbi
sup. art.
3. cas. 10
Na. vbi
sup.

Cou. v.
bi supr.
l.p. c.5
fol. 145

nis possunt discedere a promisso: verum tamen est, quod si unus eorum habeat 7. annos, quando promissit, tenetur expectare quod alius accedat ad aetatem eandem, & videre, utrum velit habere ratum promissum, ut tenet Couarr.

Con. v.
bi supr.
9. l. 2.

8. Octava Conclusio. Matrimonium dirimit sponsalia, licet sint iurata, cum sit fortius vinculum illis. Verum tamen est, quod, qui contrahit matrimonium, & promissit, prius alteri, per sponsalia peccat mortaliter, cum deficiat a promisso in materia gradus; si vero de facto contrahit matrimonium, poterit consummare, & licite petere, & solvere debitum, nec tenetur mortua vxore accipere illam, cum qua habebat prius sponsalia, cum hac omnino abolita fuerint, quamuis fuissent iuramento confirmata; & hoc debet teneri, licet Ledesma teneat contrarium, quod intelligitur, licet fuerint dicta sponsalia confirmata cum copula, quia nunc post Concilium Tridentinum sponsalia de futuro non transeunt in matrimonium de presenti per copulam subsequentem, licet fiat animo coniugali: verum est tamen, quod si per hanc copulam habuit virginitatem sponsa, tenebitur ad solvendum damnum, ut diximus in materia stupri.

Gab. in
4. d. 28.
q. 2. ar. 1.
concl. 2.
& Palu.
ibi. q. 1.
art. 1. Le
desm. in
add. ad 3.
p. p. 46.
ar. 1. fol.
201.

9. Nona Conclusio. Secunda sponsalia, quamuis iuramento confirmantur, non delent prima sponsalia, licet non sint iurata; quia per iuramentum non accipiunt maiorem vim, quam ipsi habeant in se, & sicut ipsa secunda sponsalia sunt nullius valentis, sic est ipsum iuramentum in illis, ut post Paludanum tenet Sotus.

Soto v.
bi supr.
art. 3.

10. Decima Conclusio. Sponsalia iurata dirimuntur per consensum amborum sponsorum, ut definitur in iure. Huc sequitur, quod si sponsus non vult ducere uxorem sponsam nisi illi augeatur dos, neque ipsa nubere ei cum iugumento, videntur solvere sibi in vicem promissum, & iuramentum etiam tanquam accessorium eius, nec necessaria est in hoc casu villa absolutio, ut re-

solvit Navar. in quodam consilio.

11. Undecima Conclusio. Petrus, qui iuravit se contracturum matrimonium cum Maria, licet inter eos non sit copula sequuta, tamen fama est in contrarium, ut accidit saepe inter sponsatos, non potest ingredi religionem, si ipsa notabiliter infamata est, secus si infamia ipsius non habeat fundamentum, quia tempus fuit pacum, quo fuerunt sponsi, ut tenet Silvester; attamen in hoc casu securius est non ingredi religionem, aut si ingrediatur, faciat ei congruam satisfactionem, ut post Gabrielem, & Medinam Complutensem tenet Cord. Alios casus ponunt DD. allegant, in quibus dirimuntur sponsalia, quos relinquendo vitandae prolixitatis gratia. Est ut Confessarij, habeant lucem generalem illorum, observent hanc regulam, scilicet, quod quando post sponsalia supervenit aliqua res nova, quae si precederet, & cognosceret, non fierent, dirimuntur dicta sponsalia, quod debet relinqui arbitrio boni, & prudentis viri, qui arbitrio iudicis ecclesiastici, in casu quod ad dirimendum sit necessaria eius autoritas, & si ex diremptione non sit scandalum, non est necessaria eius autoritas, nisi causa fuisset publica, notoria, & manifesta omnibus, & sponsalia erant clandestina; sic enim tenent DD. allegati, et constat ex his, quae tradit Navar. & Greg. Lopez.

Na. li. 4.
concl. tit.
de s. o. f.
in fin. f.
398.

Silvester
bo reli.
7. q. 57.

Cor. de
c. s. b. q.
182.

12. Duodecima Conclusio. Qui secreto dicit alicui mulieri, Ego promitto tibi matrimonium, sine animo obligandi se, interrogatus a iudice si iurat non dixisse praedicta verba intelligens in mente sua non dixisse cum animo obligandi se; iste nec mentitur nec facit falsum iuramentum coram Deo, quia quamvis loquendo regulariter, ille, cui deferretur iuramentum, debeat respondere interroganti, scilicet iudici, hoc deficit, quando illi deferretur iuramentum distincta mente, & modo quo secundum veritatem, & iustitiam, debet illi deferri, quia in tali casu sufficit, quod iurans iuret verum secundum illum sensum, quo

quo deberet interrogari, dummodo iureret verum, & in hoc casu iudex deberet interrogare. Promisisti huic mulieri matrimonium animo obligandi te ad illud; & licet non interroget hoc modo, sed absolute secundum hunc sensum, debent eius verba regulari, ut docte probat Nauarrus, & Covarr. in alio casu simili; & hac doctrina debet multum notari, quia deservit ad responsionem multorum casuum. Supra dicta conclusio intelligitur, nisi alia via, & modo teneretur ducere uxorem hanc mulierem.

De Medicis, & Chirurgicis.

Cap. CCXLIV.

S V M M A R I V M.

An, qui non sunt examinati, & approbati possint curare, concl. 1. nu. 1.

An teneantur persuadere infirmis, ut confiteantur, concl. 2. nu. 2.

Prima Conclusio. Medici non possunt curare, nisi acceperint Doctoratus gradum in aliqua Universitate approbata, & preterea sint examinati, & approbati, & exercuerint praxim per duos annos, & Chirurgici per quatuor cum aliis Medicis, & Chirurgicis approbatis, ut continetur in quadam pragmatica horum Regnorum Castellae, ita ut dicat Alcocer peccare mortaliter, qui praetergreditur hanc legem; attamen si aliquis curaret absque hoc examine sine stipendio tamen, sed solum gratis, ego non condemnarem illum ad peccatum mortale, cum quotidie videamus in universitate Salmanticensi, & in aliis horum regnorum graduatos absque praedictis qualitatibus curare pauperes sine stipendio, & nemo doctus dicit eos peccare mortaliter; condemnate autem aliquid pro mortali, quod inter homines graves est in usu absque reprehensione, est negotium dignum attentione, & consideratione, ut notat S. Tho. quibusdam ver-

bis satis notabilibus, verum tamen hoc debet intelligi conantibus ipsis medicis pro posse, studere, & intelligere bene dictas suas curationes, & in hoc casu nec esset peccatum mortale mereri stipendium, & facere lucrum debitum suo labori, quia finis pragmaticarum perentium dictas qualitates est, ut dicti medici doctiores evadant, & habeant praedictam sufficientiam; sicut non condemnantur ad mortale, qui falso probatis cursibus studiorum accipiunt gradus, dummodo contentur pro posse studere scientiae, & habeantur communiter esse sufficientes in suis attributis: in foro tamen exteriori castigabuntur huiusmodi homines, si constet non observare dictam pragmaticam; & in hoc debent incedere attente Confessarii considerantes qualitates, & scientiam, & zelum medicorum, ne condemnent eos facile in foro conscientiae, cuius ipsi soli sunt iudices.

2. Secunda Conclusio. Peccat medicus non persuadens infirmo confessionem antequam curet eum, ut dicitur in iure, quod intelligitur, quando morbus est manifeste periculosus, & quamvis sit periculosus, sufficit, quod moneat eum per suum Parochum, aut aliam personam discretam, & prudentem, ut faciunt multi medici prudentes, & honore digni iudicantes, quod si ipsi moneant infirmos, forte concipienti de sua infirmitate sinistram opinionem, unde augebitur illis malum, nec debent medici deferere eos, licet nolint confiteri, ut tradit Nauarr. Alia de medicis, & medicinae arte videantur supra c. 176.

D. Tho. quod li. 9. q. 4. ar. 11.

lib 114. an 1563 Alcocer. in su. c. 28.

Nau. in man. ca. 25. n. 61

De mendacio. C. CCXLV.

S V M M A R I V M.

In quo casu mendacium sit peccatum mortale, aut veniale concl. 1. nu. 1.

An peccet testis interrogatus super aliquo sic iurans, volo comburi, si talis fecerit hoc delictum, qui repertus fuit illud fecisse, conclus. 2. nu. 2.

An

A: si Petrus petat a Francisco centum ducatos, quos illi mutuauit, possit iurare & negare debitum Franciscus cum soluerit illo: secreto. concl. 3. num. 3.

An ars dissimulandi sit inueniri, concl. 4. num. 4.

Prima Conclusio. Omne mendacium, quamuis non sit cum iuramento, est peccatum mortale, si fuerit perniciosum, siue sit in iudicio, siue extra iudicium; quando autem non est perniciosum, quamuis sit in iudicio non accepto in amento, est solum peccatum veniale, vt defendit Nau. est tamen malum intrinsece mendacium, licet sit veniale, non est illicitum dicere illud, quamuis sit ad vitandam mortem corporalem, aut graue scandalum, aut ad temp. liberandam oppressam a tyranno, vt tenent omnes doctores communiter cum D. Thom. & definitum est in iure, ita vt non sit licitum etiam ad vitandum alterius peccatum, aut propter conuersionem infidelium, aut propter custodiendam honestatem, & castitatem; & sic illa regula, quae dicit, quod ex duobus malis minus est eligendum, debet intelligi, quando minus malum potest explicari a sua malitia: sicut potest exui homicidium; at mendacium est intrinsece malum, & sic non potest exui a sua malitia. Hinc inferitur quod quando fornicatio non potest exui a sua malitia, non est licita, quamuis sit ad defendendum aliquem a morte corporali, aut propter curandum graue scandalum, aut liberandam rem publicam a tyranno oppressam, vt resoluit Corduba doctissime. Dixi in conclusione, si fuerit perniciosum, quia si sit innocuum, aut officiosum, non est nisi veniale, nisi iuramento confirmetur.

2. Secunda Conclusio. Testis, qui interrogatus, & accepto iuramento super aliquo delicto in carcere pro aliquo delicto, dicit se ita credere illum esse innocentem, vt velit comburi, si reperitur esse nocens, non peccabit, quamquam vere inueniatur nocens, quia di-

cere aliquod falsum ad exaggerandum non est peccatum, nec mendacium: vrdicit D. Thom. post D. August. nec iudex ob hoc poterit ipsum testem comburere, quia nemo potest se obligare ad poenam ignis, mortis, aut mutilationis membri, quia non est dominus suorum membrorum.

3. Tertia Conclusio. Si Petrus petit a Francisco centum, quos illi dedit mutuo, licet Franciscus soluerit iam secreto, potest tunc Franciscus iuste negare, & iurare non debere illi quidquam, quia in dicta petitione dicit virtualiter Petrus, quod debet illi dictos centum ducatos; quos tamen iam persoluit ei, & si replicet Petrus actor, quod respondeat simpliciter, an receperit necne, potest dictus Franciscus dicere esse falsum, quod ipse habeat centum suos ducatos receptos; & denique potest iuste negare recepissem ab eo dictos centum ducatos, quia iniuste petitur ab eo, & sic iniuste interrogatur; vnde poterit Franciscus vt responso industrioso ad negandam eius diabolicam astutiam, negans simpliciter recepissem dictum mutuum intelligens non recepissem, cum soluerit semel; & etiam quia quando Petrus petit a Francisco centum ducatos, quos illi dedit mutuo, haec petitio posita coram iudice valet tantum, ac si dicatur dedisse illi centum mutuo, & non recepissem ab eo dictum debitum, quae petitio est falsa in hoc sensu, sic enim resoluit Couarr. Ex dictis sequitur, quod reus interrogatus, an debeat centum, si non debeat nisi quinquaginta poterit respondere simpliciter non debere dictos centum iniuste interrogatus, & negando debere centum non negat debere quinquaginta, vt defendit idem Couarr. & hoc in simili casu doctissime defendit Nauar.

4. Quarta Conclusio. Loquendo cum arte dissimulationis vitantur peccata, quae communiter committuntur propter eius vsus ignorantiam, quia saepe interrogamur, quid comedimus, quot habemus nummos, quid dixit nobis

D. Th. 1.
2. q. 12.
ar. 1. D.
Aug. 1.
de 99.
Euang.
c. 51.

Nau. c.
18. n. 3.

DD. in
3. d. 88.
D. Tho.
2. 2. qu.
100. 23.

Cord. l.
1. 99. q.
29.

Cou. l. 1.
var. c. 2.
nu. 4.
Cou. v.
bi sup.
num. 5.
Nau. in
c. huma.
aures 1.
2. q. 5. o.
p. 1. 1.
& i. ma.
c. 12. nu.
8 & 18.
5. 19. &
c. 18. nu.
61. § 34.
& c. 25.
n. 43. at.
porro.

N. & c.

N. &c. & possumus respondere intelligentes nonnulla quibus dicamus veritatem, & negemus, quod petitur à nobis: sicut si dicat quis, ut dicamus ei aliquid noui, possumus dicere nihil scire noui intelligentes interius, quod conueniat dicere alijs, ut dicit Nauarrus, quæ doctrina debet notari.

Nau. v.
bi sup. q.
3. nu. 13.

De Cauponibus, & stabularijs,
Cap. CCXLVI.

S V M M A R I V M .

An teneatur stabularij vendere hordeum iuxta pretium taxatum à Iudice, concl. 1. nu. 1.

An caupones teneantur restituere, quod hospitibus surripitur, concl. 2. nu. 2.

An teneantur ad damna causata hospitibus à domesticis suis, concl. 3. nu. 3.

Prima Conclusio. Si non sit pretium stabilitum ab aliqua lege possunt stabularij vendere hordeum secundum quod illis à iudicibus imponitur, qui debent augere pretium commune inspicientes curam, quam habent prouidendi iter facientibus de dictis rebus.

2 Secunda Conclusio. Caupo, qui tradit hospitibus cubiculum cum clauis ad seruandas res illorum, ita ut non assumat in suam custodiam prædictas res, non tenetur postea restituere, quod ab illis amittitur, aut rapitur, ut dicit quædam Glossa communiter recepta; si vero à principio non dedit ijs clauem, quæ postea tradat, & dicat nolle accipere in custodiam res suas, nihilominus in foro exteriori tenebitur ad eas, quia potuit esse, quod antequam traderet clauem, surripuisset aliquid, ut dicitur in quadam lege, & tenetur stabularius in foro exteriori ad culpam leuissimam, ut decretum est in lege, quia præsumitur dolus: in foro interiori solum tenetur ad ea, quæ euenerint culpa leui, nisi in duobus casibus in quibus tenetur ratione culpa leuissimæ: Primus, quan-

do recipit aliquid specialiter in custodiam. Secundus, quando res est magni valoris, & petit custodiri magna cura, & diligentia, & ipse scienter accipit eam in custodiam. Nota autem, quod neq; in foro interiori, ne exteriori tenebitur ad culpam leuem, aut leuissimam, (quoniam recipit hospites non tanquam stabularius, sed amicitie solum gratia,) aut quoniam Rex transit per illum locum; & compellitur recipere illos in hospitium, ut resoluit Fr. Ludouicus Lopez.

3 Tertia Conclusio. Si familiares, & domestici stabularij fecerint iniuriam, aut vulnerauerint aliquem sine eius culpa, non tenetur ad aliquam satisfactionem, si vero damnificant in rebus, quas secum ducunt, tenetur ad dictam satisfactionem, quia non potest negari fuisse aliquam culpam de parte sua in custodia earum; sic enim tenet Ioannes Andreas, & resoluit Frater Ludouicus Lopez.

Lop. in
instr. ne
go li. 2.
c. 38. p.
176. col.
2. & p.
177. col.
11.

De Missæ Sacrificio, de Ministro celebrante, & de eius dispositione; item de tempore, loco, & vestibus, quibus debet celebrari. Cap. CCXLVII.

S V M M A R I V M .

Quid sit Missa, & unde dicatur, nu. 1.

Quis possit dicere Missam, concl. 1. numero 2.

An filius Clerici possit dicere Missam in Ecclesiâ patris, aut dicere Epistolam, & Euangelium, & an possit esse sacrista, aut cantor in eadem Ecclesiâ, concl. 1. num. 2.

An possit sacerdos dicere Missam absque adiuvante, & an in aliquo casu, possit mulier respondere, ibid.

An qui suscepit sacerdotium ab Episcopo alieno, possit in eodem Episcopatu dicere statim missam sine licentia proprii Episcopi, concl. 2. n. 3.

An sit licitum sacerdoti celebrare feria quinta, & sexta maioris hebdomadæ, & sabbat. sancto, concl. 3. nu. 4.

An

Glos. il.
dēt. 5. si
prædixit.
ff. ff.
naut. cā.
po. stab.

- An sacerdos simplex teneatur dicere Missam. concl. 4. nu. 5.*
- An possint sacerdotes seculares, & regulares dicere duas Missas in die, concl. 5. num. 6.*
- An simplex sacerdos teneatur dicere Missam in diebus festiuis, quando nullus alius sacerdos est, qui dicat eam, concl. 6. num. 7.*
- An sit licitum iterare Missam inceptam a dō Euangelio ad instantiam alicuius Principis, qui vult illam audire, concl. 7. nu. 8.*
- An peccent, & sint suspensi sacerdotes, qui relinquunt Missam inceptam, conclus. 8. num. 9.*
- An, qui dicit Missam cantatam cum Diacono, & Subdiacono, teneatur dicere secreto Epistolam, & Euangelium, concl. 9. num. 10.*
- An, qui tenetur dicere Missam in aliquo loco hora prima ante meridiem, satisfaciat dicens eadem hora Missam in alio tamen loco, aut in illo loco alia tamen hora. ibidem.*
- An sacerdos, qui habet intentionem consecrandi omnes hostias, quas habet ante se putans esse decem, si postea inueniantur undecim, sint consecrata omnes undecim, concl. 10. n. 11.*
- An possit sacerdos consecrare hostias, quas scit esse in custodia, seu tabernaculo positas absque eo quod videat eas, nec tangat, ibid.*
- An sit obligatio consecrandi ieiuno stomacho, concl. 11. n. 12.*
- An incurrant aliquas penas, qui dicunt Missam sine aqua, & candela, & cum pane fermentato, & in calice ligneo, sine vestibus, & sine corporalibus benedictis, concl. 12. nu. 13.*
- An teneantur sacerdotes sub pena peccati mortalis dicere orationes appropriatas vestibus, ibid.*
- An sit licitum dicere Missam, cum amictō posito supra caput, aut capite cooperito, concl. 13. nu. 14.*
- An sit licitum dicere Missam in locis priuatis, & oratorijs, concl. 14. nu. 15.*
- An sit necessarium altare ad dicendam*

- Missam, concl. 15. n. 16. & an debeat esse consecratum, ibid. conclus. 16. numero 17.*
- An altare debeat parari quibusdam certis ornamentis, concl. 17. nu. 18.*
- An sit necessarium celebrare cum infula, concl. 18. nu. 19.*
- An sit obligatio dicendi Missam cum Missali, concl. 19. nu. 20.*
- An sit peccatum celebrare cum ornamentis sordidis, concl. 20. nu. 21.*
- An sit necessarium celebrare cum calice, & patena consecratis, concl. 21. nu. 22.*
- An possit dici Missa nisi prius dicatur Martinum, concl. 22. nu. 23.*
- Quae vestimenta sint necessaria ad dicendam Missam, concl. 23. nu. 24.*
- An teneantur sacerdotes observare totum ritum Missae, concl. 24. nu. 25.*
- An possint addere novas collectas, conclus. 25. nu. 26.*
- An faciat plura peccata, qui dicit Missam cum peccato mortali, absque confessione, concl. 26. nu. 27.*
- An, qui communicat multos existens in peccato mortali, faciat plura peccata, ibidem.*

I AD explicacionem dicendorum in hoc capite, & sequenti debet notari, quod Missa est quaedam actio, in qua per institutionem Christi Redemptoris nostri in memoriam suae Passionis consecratur panis, & vinum in eius corpus, & sanguinem, in qua offertur eterno Patri idem corpus, & sanguis sub iisdem speciebus panis, & vini: & antiqui Patres imposuerunt hoc nomen derivantes à nomine Hebræo, & Chaldæo, quod est, Missael, cuius fit mentio in Deuter. quod nomen significat oblationem spontaneam, sic enim explicat eundem Antoninus de Mocharis, hoc supposito retoluamus rem per concl.

2 Prima Conclusio. Nemo potest dicere Missam nisi sacerdos non impeditus; est autem impeditus ille, qui est excommunicatus, aut ligatus alia censura ecclesiastica, & qui sunt degradati, & privati à celebratione Missae. Circa, quod est notandum

Deut. 15
cap.
Mocharis c. 1.
de sacrific. Missae.

Concil.
Trid. ses.
25. c. 15.
de ref.

Nau. l. 1.
conf. tit.
de const.
conf. 1.
q. 17.

Henr. 2.
to. li. 9.
de miss.
c. 30. n. 1

Sot. in 4.
d. 13. q. 2.
art. 5. ad
12.
suar. 3.
p. dispo.

duſ casus, qui poteſt ſæpe decidere, & eſt, q̄ ſicut filius clericus illegitimus non poteſt habere beneficium in eccleſia, in qua eius pater habuerit illud, & miniſter exiſterit, vt ordinatur in Concilio Tridentino, ſic non poteſt dicere Miſſam in dicta eccleſia, nec cantare; nec ſummiſſe dicere; nec dicere Euangelium, aut Epiſtolam, aut eſſe ſacriſta, vel cantor, &c. quia hoc eſſet aliquo modo miniſtrare, quod prohibet dictum Concilium; quod eſt in tantum verum, vt nō poſſit dicere in dicta Eccleſia Miſſam priuatam ad eius conſolationem, vt dicit quicumque alius; quia licet videatur in hoc caſu ſeruire magis ſuæ conſolationi, quam eccleſiæ, attamen non pōt negari, quod aliquomodo ſit miniſtrare in Eccleſia miniſterium altaris: vnde trahitur ad memoriam patris incontinentia, qui in ipſa Eccleſia celebravit, quod erat ratio prohibitionis legis; ſic enim tenet Nauarrus: hæc tamen opinio mihi videtur nimis rigorosa, & conſuetudo eſt in contrarium. Et notetur, quod quamuis ſit in diebus feſtiuis, non poterit ſacerdos dicere Miſſam ſine reſpondente, niſi eſſet feſtum ſolemniffimum; nec poteſt illi reſpondere mulier, niſi habeat priuilegium, vt habent moniales, quæ poterunt reſpondere ab ipſa clauſura dicenti Miſſam in aliquo altari propinquo, quod non poſſet fieri, niſi in prædicta neceſſitate, vt allegans multos docet Henriquez: & etiam quando puer qui reſpondebat, abiit; & expectatus per aliquod temporis ſpatium non rediit: non enim debet ſacerdos derelinquere miſſam, ſed poſteſt ipſe ſibi reſpondere, & eodem modo poteſt ſibi reſpondere in aliqua magna neceſſitate, vt feſtiuitate ſolemni, vt dictum eſt, & quando vult exhibere ſacramentum Eucharistiæ alicui infirmo, & non eſt, qui reſpondeat ei ad miſſam; vt dicit Sotus, quem ſequitur Suarez, dicens, quod quamuis adſit ſcœmina, quæ poſſit reſpondere, melius eſt, vt ipſe ſibi reſpondeat, cum ſit præceptum eccleſiaſticum, quod

fœmina non poſſit reſpondere, nec miniſtrare; & dicit vterius, quod ipſe non putaret eſſe peccatum mortale dicere miſſam ſine miniſtro in aliquo feſto, licet non ſit multum ſollemne.

3 Secunda Concluſio. Qui ſuſcipit ſacerdotium ab Epifcopo alieno cum litteris dimiſſoriis, non poteſt dicere miſſam in illo Epifcopatu, in quo ſuſcipit ordinem ſtatim ac recipit ordinem, ſi interuenit aliquod magnum interualum a præſentatione dimiſſoriarum vſque ad receptionem ordinis, nō quia celebras ſine noua licentia ſui prælati incurrat in aliquam pœnam irregularitatis, aut aliam cenſuram, ſed quia interea poſſet accidere aliqua occaſio, propter quam eius Epifcopus iuſte impediret eum a celebratione miſſæ: ſi vero ſtatim præſentauit litteras dimiſſorias, ſuſcepto ordine, poteſt dicere miſſam ſine noua licentia Epifcopi, quia concedens illi licentiam, vt poſſet ſuſcipere ordinem, eſt viſus dare licentiam dicendi miſſam ſtatim ac fuerit ordinatus, cum det teſtimonium non habere ad illud impedimentum, ſic enim docet Nauarrus.

4 Tertia Concluſio. Quamuis ſit licitum ſacerdoti celebrare ſingulis diebus, tamen diebus Veneris in Paraſceue, & Sabbatho ſancto prohibitum eſt illis, vt ordinatur in iure, & ſic peccat mortaliter faciens contrarium feria ſexta in Paraſceue, vt dicit Sotus, quamuis dicat miſſam ſecreto, quia in illo die, nec publice, nec ſecrete non dicitur miſſa, ſolum enim recipitur hoſtia, quæ conſecrata eſt die cœnæ, vt dicit Nauarrus. Quamuis autem ſit de more non dicere ſacerdotes miſſam feria quinta in cœna Domini, & Sabbatho Sancto; non erit tamen peccatum mortale dicere eam in his diebus etiam ſine licentia Prælati, ſecundum conſuetudinem Epifcopatum, vt dicit Gutierrez contra Nauarrum, qui putat eſſe neceſſariam licentiam prælati, ſequiturque Nauarrum Suarez allegans alios. Eſt autem aduertendum, quod in Sabbatho

Alm San-

86. ſec.
1. part.
1809.
col. 11.

Nau. l. 3
conf. tit.
de cele.
miſſ. cō.
cil. 5. ſol.
345.

Sot. in 4
d. 13. q. 2
art. 2. p.
267. col.
1.

Nau. ca.
25. n. 88

sot. n 4
 d. 13. q.
 2. art. 1.
 suar. in
 3. p. qu.
 83. disp.
 8. p. 1198
 qu. 8.
 Nau. c.
 25. nu. 8.
 Mar. de
 hor. can
 nu. 30.

Sancto potest sacerdos dicere Missam
 priuatam, si accidit, quod sit dies festi-
 uus, ut saepe solet incidere festum Annū-
 tiationis B. Mariæ. Hanc opinionem
 tenet Sotus, quem sequitur Suarez con-
 tra Nauarrum, & Marcellum de Fran-
 colin: dicit autem Suarez, quod Sotum
 sequuntur moderniores viri docti, &
 timorata conscientia; & ratio est, quia
 licet ius præcipiat, quod in hoc die nō
 celebrentur sacramenta, sicut prohi-
 bet, quod celebrentur feria sexta in pa-
 rascene: & videtur, quod sicut Sacerdo-
 tes sub pena mortalis non possunt di-
 cere Missam priuatam in parascene, sic
 non possunt Sabbato Sancto dicere nisi
 publicam, & solemnem, quam ecclesia
 proponit, nihilominus istud ius anti-
 quū iam cessauit propter cessationem
 causæ eius prohibitionis non solum in
 particulari, sed et in generali. Pro cuius
 explicatione notandum est, quod anti-
 quitus in toto die sabbati repræsentaba-
 tur Sepulchrum Christi Domini, &
 eius solitudo, & sic Ecclesia stabat tota
 luctuosa quasi expectans Christi Re-
 surrectionē; unde per totum illum diē,
 & noctē, usque ad principium domini-
 cæ cessabat omne sacrificiū, nunc autē
 ecclesia anticipauit tēpus, & ab illa ho-
 ra Sabbathi sancti, qua celebratur Re-
 surrectio, celebrat Resurrectionē, cū ala-
 critate, & lætitia; & sic ab illa hora iam
 cessat ratio prohibitionis antiquæ, &
 cum cesset prædicta ratio, videtur, qd
 possit dici Missa priuate ab illa hora; &
 cessante scandalo. Dixi, *ab illa hora*. qd
 dicere eam antea putarem esse peccatū
 mortale, cum in illo casu militet ratio
 prohibitionis. Occurrit tñ aliud dubiū,
 est, quæ missa debeat dici, quia si est o-
 bligatio dicendi missam Sabbathi san-
 cti, videtur esse necessarium, quod dicā-
 tur Prophetiæ, & Litanie, cum nō ha-
 beat hæc missa introitum missarum
 priuararum, ut tenet Missa Vigiliæ Pen-
 tecostes; dicere autem prophetias, &
 litaniam in missa priuata est graue o-
 nus, & quod sine ministris difficile pos-
 sit dici; Huic dubio respondeo, quod

viso, quod in hac missa non ponit eccle-
 sia introitum, & sacerdos non habet
 licentiam ponendi illum loco ecclesiæ,
 quod dicatur Missa votiuā illius sancti
 cuius festiuitas celebratur in illo die,
 quod videntur insinuare Sotus, &
 Suarez.

5. Quarta Conclus. Simplex sacerdos
 non tenetur dicere Missam, nisi ratione
 alicuius capellaniæ teneatur eam dice-
 re, ut tenet D. Bonauentura Caietan &
 Speculum conscientiæ, & Florentinus
 contra alios, qui tenent qd peccat mor-
 taliter, si numquam dicat Missam; nec
 Concil. Trident. dicit contrariū huius, p. q. 80.
 quia solum præcipit, quod celebrēt die-
 bus dominicis, & festis solemnibus: nō
 autē dicit peccare non facientes, cum so-
 lum cōmendat prælati, ut faciant ob-
 seruati præceptum. Verum est tñ, quod
 in tribus diebus Paschæ tenentur cele-
 brare, ut tenet expresse Nau. viso quod
 Christus præcepit sacerdotibus in simi-
 li tēpore, quod celebrarent in eius com-
 memorationem, ut dicitur apud D. Lu-
 cam. Mihi in hoc casu videtur, quod ad
 condemnandū sacerdotem, qui omittit
 celebrationē, debet inspicere scandalum,
 quod efficit, & damnum, quod infer-
 rit suæ, quia hac de causa viuit maiori
 libertate, & hac ratione pōt condem-
 nari ad peccatū mortale, licet accipiat
 Corpus Domini in dictis tribus diebus
 Paschæ, si omittit communionem in re-
 liquis, ut aduertit Suarez.

6. Quinta Concl. Potest sacerdos cele-
 brare bis in die, si sit necesse, & sit penū-
 ria sacerdotum, ut diffinitur in iure, q
 necessitas relinquitur arbitrio pruden-
 tis viri, qui debet inspicere circumstan-
 tias necessitatis, & notare, quod ob uti-
 litatem Ecclesiæ potest dispensari in si-
 milibus casibus ut notat Nauarrus, &
 tenet expresse in quodā cōsilio dicens,
 quod in Anglia possunt sacerdotes di-
 cere bis missam propter defectum co-
 rum, & in Regno Valētiæ Patres Domi-
 nicanī habent quoddam priuilegium,
 cuius meminit Frater Vincentius Iusti-
 nianus in libro vitæ Beati Fratris Lu-
 douici

Bon. in
 4. d. 13.
 q. 4.
 Caie. 3.
 p. q. 80.
 art. 10.
 spec. cō-
 scie. ti. 3.
 c. 13. §.
 10.
 Flor. 3.
 p. tit. 13.
 §. 12. c.
 69.
 Concil.
 Triden.
 sess. 23.
 c. 14.
 Nau. in
 man. ca.
 33. n. 68.
 §. 21.
 Luc. 22.
 cap.
 Luc. ca.
 22.
 suar. 3.
 p. q. 83.
 ar. 2. dis.
 80. sect. 1.
 iux. si.

Nau. c.
 25. n. 87

donici Beltrami, ut possint sacerdotes dictæ familiæ dicere tres Missas in die commemorationis defunctorum, quod privilegium est in usu in illo Regno, & qui gaudent illius familiæ indultis per viam communicationis, gaudere poterunt isto; unde ego existens Valentie in conventu D. Francisci in simili die dixi tres Missas, sicut vidi reliquos sacerdotes dicere, quo indulto non possemus uti in his Regnis Castellæ, & Portugallicæ, eo quod non est in usu. Quia tamen Paludan. & S. Antoninus, Sotus, Turrecremata, Durandus, & Nauarrus, ponunt aliquos casus, in quibus est licitum sacerdoti celebrare plusquam semel in vno die, nolo eos præterire; & quid mihi videatur circa illos dicendum. Primus est in die Natiuitatis Domini, in quo possunt dici tres Missæ; prima finitis nocturnis Matutini secundum morem ecclesiæ; & secunda quando fit mane, & tertia die claro existente, itaque secundum communem non possunt omnes dici noctu, quod dicit Suarez procedere in Missis solemnibus, quia ecclesia in Communicantes ostendit id esse suæ intentionis; in Missis tamen priuatis dicit hoc non obligare, sed affirmat posse dici alias duas missas, in quacunque hora prima absolute fuerit, eo quod non est in toto iure præceptum quod obliget in contrarium, nec consuetudo contrarium introduxit; immo dicit ut plurimum omnes tres recitari communiter ante diem, absque vilo scrupulo; itaque sicut in aliqua communitate publica esset peccatum dicere primò horam primam quam Matutinum, ita esset peccatum, si dicta communitas voluisset dicere, & celebrare has tres Missas noctu solemniter sine distributione prædicta, quod non esset, si dicerentur priuate: additque Suarez, quod quando aliquis aliqua de causa non posset dicere Missam illius festiuitatis, ea nocte posset dicere Missam de Beata Virgine Maria pro sua deuotione noctu, & eodem modo, qui non posset dicere tres missas posset dicere, tertiam Missam

noctu, quia privilegium non est limitatum ad primam Missam, & per consequens potest dicere quam voluerit e tribus noctu; nec est inconueniens, quod in secunda, & tertia Missa dicatur noctu *diem sacratissimum celebrantes* quia à media nocte incipit dies ille naturalis. Secundo quia verba non semper referuntur ad tempus, in quo dicuntur, quia saepe referuntur ad tempus representatum in festiuitate; præter quod secundum omnes huiusmodi Missæ possunt dici omnes diu, & non debent dici verba primæ Missæ, & *noctem sacratissimam celebrantes*: resoluitque Nauarrus in quodam consilio, quod non est præceptum dicendi omnes tres Missas, nisi ratione alicuius voti, iuramenti, aut statuti particularis, aut specialis obligationis, teneatur aliquis eas dicere.

Secundus casus est, quando aliquis dicit Missam diei, & accidit, quod aliquis moriatur, quia in hoc casu dicit quoddam decretum, ut ex eo colligit quædam glossa, quod potest aliquis post recitationem Missæ dicere aliam pro illo defuncto; Suarez tamen non admittit hunc casum affirmans, quod non est necesse, ut differatur sepultura, nec ut dicatur alia Missa, cum possit sepeliri defunctus, & missa differri ad diem sequentem.

Tertius casus est, quando accidit, quod veniat aliqua grauis persona, quæ non audiuit Missam, & non est alius sacerdos, qui possit dicere eam nisi ille: quæ casum nec admittit idem Suarez sequens Turrecrem. & Durand. eo quod minus inconueniens est, quod ea persona non audiat illo die Missam, quàm dicere duas.

Quartus casus est, si in eodem die occurrant duo officia, scilicet vnum de festo, aliud de defunctis, & non est nisi vnicus sacerdos; quia in hoc casu hic poterit bis celebrare, quem casum non admittit Suarez, nisi concurrat solemnissimum festum, de quo non potest omitti Missa, in quo casu debet intelligi decretum Alexandri Papæ, qui concedit hanc licentiam.

Na. li. 4.
cōs. ti. d.
celebr.
Miss cō-
fil. 8.

Alex. Pa-
pa c. suf-
ficit de
consecr.
c. 1.

M m 2 Quin.

Palud. in
4. d. 12.
q. 5. ar. 4.
Anto. 3.
p. tit. 13.
c. 6. §. 4.
Sot. in 4.
d. 13. q.
2. art. 1.
Turrec-
in c. suf-
ficit de
consecr.
d. 1. Du-
rā. in ra-
tiona. li.
4. c. 1.
Nau. in
Man. ca.
25 n. 57.
Suaz. 3.
p. q. 39.
dispu. 8.
Tels. 4. p.
2202.

Quintus casus est, quando sacerdos habet duas ecclesias parochiales, & nō potest commode habere coadiutorem, in ambabusque sunt subditi, qui debēt audire Missam, qui casus est in usu, ita ut non solum duas, sed tres etiam Missas possit dicere idē sacerdos, si habeat tres ecclesias, sic dicit Suarez contra aliquos auctores, qui sine sufficienti fundamento dicunt in hoc casu solum duas Missas dici licere, affirmatque idē Suarez, quod non solum poterit dicere prædictas tres Missas in diebus festiuis, in quibus tenebitur, sed etiam in ferialibus, quia nimis esset graue, quod populus esset priuatus tanto sacrificio, & opportunitate audiendi Missam: in hoc tamen conuenit obseruare consuetudinem, quæ est in dictis locis, quam si uoluerit aliquis sacerdos præterire, debet cū prælato illud conferre, si commode possit consuli. Aduertit ulterius idem Suarez, quod si sacerdos habens multas parochias non deponat in custodia sacra sacramentum feria quinta in cena Domini in omnibus illis ecclesijs, sed in vna earum solum, ibi poterunt congregari populi trium parochiarum, quia cum in die sequenti feria sexta in parasceue non consecrat sanguinem, sed summat tantum vinum cum particula consecrata, si ut supponitur in vna sumpserit vinum, iam in reliquis ecclesijs, non posset sumere sacramentum, & si forte non aduertens hoc reposuerit sacramentum in omnibus tribus ecclesijs ad hoc ut possit sumere particulas repositas, non debet sumere vinum usque ad ultimam; quod si sumpsisset, non posset facere officium in reliquis, sed solū custodire sacramentum in Tabernaculo sacro.

Sextus casus est, si est consuetudo, qđ in vna ecclesia dicantur duæ Missæ à duobus sacerdotibus, & acciderit, quod vnus eorum ægroter, quia in hoc casu sanus poterit dicere duas Missas, quem casum admittunt Siluester, Angelus, & Victoria; Suarez tamen non admittit illum, eo quod illi videtur hæc causa le-

uis ad dandam hanc licentiam, cuius opinio magis mihi placet.

Septimus casus, si ecclesia, aut sacerdos est pauper, quē tamen casum non admittit Alexander Papa dicens, qui *utro pro pecunia, aut adulationibus seculariū vna die præsumunt plures celebrare Missas, non existimo euadere damnationem*; sic aduertit Suarez; hoc tamen decretū non est contra supradictos patres, quia ibi non loquitur de sacerdotibus, qui non possint alinnde sustentari cū elemosyna vnius Missæ, sed de illis, qui nō necessitate astricti, sed præ cupiditate, & luero dicunt plures missas scientes peccare in hoc; ut significat illud verbum, *Præsumunt*, quod secundum DD. significat temeritatem, & præsumptionem; quare alia ratione debemus cōdemnare hunc casum in sacerdote paupere, quia scilicet melius erit, quod vnica missa satisfaciatur duab. elemosynis secundum opinionem grauissimorū doctōrum, qui tenent, qđ sacerdos pauper poterit id licite facere, quando cū vnica elemosyna non pōt sustentari: cuius opinionis faciemus mentionem infra, quomodo sufficiēter satisfiat paupertati dictorū sacerdotum, quod non posset fieri dicente duas missas, nisi publice & cum scandalo eorum, qui ignorant dictam paupertatem.

Octauus casus est, quando est tanta multitudo gentium, ut vnica non possit capere ecclesia, quia in hoc casu dicit Durandus allegans Leonem Papam, qđ possent dici duæ missæ, ut omnis populus audiat missam: dicitque allegans alium grauem auctorem, eundem Leonem Papam hac de causa dixisse septē vel nouē missas vno die, quem casum libet admittit Suarez, notās Leonē X. nō loqui aperte de vnico sacerdote: ego tamen supposito, qđ Leo Papa dictus nō concesserit licentiā hanc in hoc casu, nō admitterē illam, quia in illo casu posset sacerdos dicere missā in aliquo altari portanti extra portam ecclesiæ in aliquo plano, & commodiori loco secundū opinionem Nauarrī, quem sequitur

Gutierrez

Alex. in d. c. sub sic.

Duran. li. 2. de ritib. eccl. ca. 7. Leo. 10. epist. 81. ad Dioscor. Suarez vbi sup. i. 6.

Silu. v. missa. 1. q. 17. Ang. 5. 46. Vict. nu 96.

Suar. in
p. q. 83.
ar. 3. di-
pu. 80.
fess. 3.
iux. fin.

Gattierez, de quo aliquid dicemus infra in decima quinta conclusione; quæ nullo modo si extra ecclesiā dicatur ab omnibus, audiendi poterit, & et potest esse ecclesiā tam parua, ut et si sacerdos dicat 4. missas, non sufficiant, ut aduertit idem Suarez in alia parte moderans opinionem supradictam, unde solum placeret mihi dicta licentia in casu, quod extra ecclesiā non posset dici commodè missa in altari portatili eo modo quo dictum est. Estque aduertendum, quod sacerdos dicens uno die duas, aut tres missas solum in ultima debet sumere lauacrum, quia si mens illud in una non poterit postea dicere aliam missam.

7 Sexta Conclusio. Ratione scandalii, & festiuitatis de precepto, (si non sit alius sacerdos) debet simplex sacerdos celebrare sub pena peccati mortalis. Exceptis vero his duobus casibus, omittere celebrationem propter reuerentiam, quæ fert quis sanctissimo sacramento, etiam per totam vitam, non est peccatum mortale, cum de D. Marco dicatur, quod mutilauit sibi digitum, ut sic fieret inhabilis ad celebrandum; omittere in per totam suam vitam celebrationem propter tepiditatem, & negligentiam saltem erit peccatum veniale, cum abscondat talentum, quod illi dedit Deus, ut post D. Th. tenet Caiet.

8 Septima Conclusio. Iterare missam dicto euangelio ad instantiam alicuius Principis, aut audiant eam integram mercenarii, qui tunc ingrediuntur ecclesiā, ne sine missæ auditione remaneant, est peccatum mortale, licet enim tenet Salzedus contra Nauarrum, quia non est iustum, neque decet tractare sic ministerium tam alium iterando illud solum, ut priuatis hominibus satisfiat: ultra quod qui a principio audierant eam, scandalizarentur hoc facto tamquam inuitato.

9 Octaua Conclusio. Sacerdos qui relinquunt missam semel inceptam sine vrgentissima causa, peccant mortaliter, & remanent suspensi, ut decretum est in iure, non tamen incurrunt excommunicationem maiorem, aut minorem, ut dicunt Nauarr. & Salzedus. Dixi, sine

vrgentissima causa, quia si derelinquant eam, postquam incepta est, iusta de causa non peccant mortaliter: erit autem iusta causa, quando presbytero incepta missa superuenerit aliqua infirmitas repentina, aut si recorderetur quod sumpserit aliquid cibi, aut quod sit sup̄sus, interdictus, aut irregularis, ut dicit Nauarr. quod intelligitur, si non sit scandalum, quia si sit scandalum ex omissione Missæ, quamuis sumpserit cibum, aut sit irregularis, non debet relinquere Missam. Potest etiam relinquere missam, si ingrediatur ecclesiā excommunicatus denunciatus, qui non vult exire ab ecclesiā, si hoc accadat ante Canonem, qui si accederet sacerdos ad verba consecrationis, debet missam finire: & idem debet dici, si incepta missa ponatur interdictum, aut cessatio à diuinis, antequam accedat sacerdos ad verba consecrationis; nisi possit dici Missa ianuis clausis, ut potest dici tempore interdicti tam à clericis, quam à religiosi in virtute suorum privilegiorum, de quibus fecimus mentionem in explicatione Bullæ Cruciatæ.

10 Nona Conclusio. Qui dicit Missam cantatam cum Diacono, & Subdiacono, non tenetur dicere per se secreto epistolam, & Euangelium antequam cantentur, ut docet Nauarr. quia nullo iure ad illud obligatur, nec Missale Pij V. habet talem ceremoniam, si autem esset necesse id facere, deberet etiam dici, quod Passio, quæ dicitur in septimana sancta, deberet dici secreto ab ipso sacerdote; aliasque rationes ponit Nau. contrarium in colligitur ex rubricis Missalis, & oēs, qui profitentur intelligentiam rubricarum, tenent contrarium, quibus debet in hoc dari fides magis quam Nau. quorum studium particulare versatur circa hoc, nec occupatur in grauioribus, ut Nauarri studium, & aliorum. Nota autem, quod qui tenetur ratione alicuius anniuersarii, aut capellani dicere Missam de mane, aut parum ante meridiem, tenebitur illam dicere ea hora, & eo loco, in quibus præce-

Narr. in
ora. mis.
41. Salz.
ubi su. c.
45. pag.
156.
Nauar. in
Man. ca.
25. n. 75.

Nau. de
ora. mis.
c. 78.

Salz. in
pra. cri.
c. 41. p.
127.
Nau. o-
rat. mis.
colu. 87.
633.

prum est dicere, & qui tenetur dicere missam de Requiem, aut alias votivas, tenetur eas dicere, sicut institutæ sunt, nisi in duplici, quia tunc satisfacit dicens Missam duplicis secundum ordinem missalis, & consuetudinem, missaq; impetratoria dictarum Missarum suppletur deuotione sancti, ut dicit Henriquez.

Henr. 2.
to. II. p.
d. missa
c. 24. n. 6

11 Decima Conclusio. Sacerdos qui habet intentionem consecrandi omnes hostias, quas habet coram se putans esse decem, si sunt undecim consecrat omnes undecim, quia effectus consecrationis non sequitur ex sua opinione, sed ex sua intentione. Hinc infertur, quod si ignotans numerum hostiarum habuerit intentionem consecrandi decem, & facta consecratione inuenerit undecim, nulla earum erit consecrata, & ideo non conuenit, quod habeat intentionem consecrandi numerum signatum, sed quod habeat intentionem actualem, aut saltem virtualem consecrandi totam materiam, quam habet presentem. Secundo sequitur, quod si sacerdos in mente sua signauerit decem, quas vult consecrare, si inueniat undecim, decem solum signatas consecrasse putandum est, non autem quam inuenit absconditam sub alijs, sic enim dicunt Ricar. Dur. Silu. quos sequitur Angelus. Notaq; quod sacerdos, qui tenet presentem omnem materiam, quam debet consecrare, consecrat eam, quamuis non tangat, neq; videat eam, unde poterit consecrare hostias, quas habet clausas in custodia, seu tabernaculo, aut quomodocumque coopertas, ut antiquitus consecrabatur calix coopertus, ut dicit Henriquez cum communi: sufficit autem ad consecrationem intentio virtualis, unde qui adduxerit decem formas, seu particulas, verbi gratia, ad consecrandum, licet earum non recorderetur tempore offertorii, aut consecrationis, remanent nihilominus consecratæ.

Ric. in 4.
d. 10. q.
2. ar. 7. et
ibi Dur.
ran. sil.
v. euch.
2. §. 7. &
8. An. d.
euch. ar.
3. diff. 8.
Henr. 2.
to. I. §. 8.
euch. c.
14. n. 2.

cōc. car. 12. Undecima Conclusio. Tenetur sacerdos celebrare ieiuno stomacho ut c. sacra. mēta de cōse. d. 3

datus, quod comedit aliquid aut bibit, debet recipere sacramentum, si vero ante Missam recordatus fuerit, non debet dicere illam, nisi magnum oriri possit scandalum, quia vitare scandalum est preceptum diuinum, quod debet preferri precepto humano dicendi Missam ieiuno stomacho; sic tenet Sotus post Angelum, & Siluestrum. Nota autem, quod somnus non est necessarius ad digestionem, unde qui cenauit ante mediam noctem, licet postea non dormiat, poterit dicere Missam sequenti die: verum est tamen quod si sentit se grauatum cibo, cum non sit digestus, bonum erit abstinere a communiōe, ut dicit Sotus.

13 Duodecima Conclusio. Qui dicit Missam sine candela, & aqua, peccat mortaliter. Nota autem, quod candela debet esse cerea, ut mos est ecclesie; estque illicitum celebrare solum cum lucerna olei, imo tempore necessitatis, quando non est candela cerea, non esset licitum, nisi in aliquo casu nimis particulari cessante scandalo, & contemptu, ut insinuat Suarez: nullo autem modo conuenit celebrare cum candela seu, aut alterius vilis materie, sufficit tamen poni unam candelam in altari, ut notat Iacobus de Grassijs, nec debet poni determinatus numerus tantum superstitiosus, ut dicit Concilium Tridentinum: peccatque mortaliter, qui celebrat cum pano fermentato, & in calice ligneo, debetq; deponi ab officio, & beneficio, quæ pena debet imponi ab Ordinario secundum qualitatem loci, & contemptus sacerdotis, ut communiter tractant doctores cum Scoto; peccatq; regulariter loquendo sacerdos dicens Missam sine paramentis sacris, remanetque subiectus excommunicationi maiori, ut ordinatum est in Concilio Bracharense tertio, & in Concilio Tridentino condemnatur pro hæresi dicere, quod huiusmodi vestes, quibus utitur ecclesia non sint sanctæ ac deuotæ. Et quod sit peccatum mortale celebrare sine illis

So. in 4.
d. 1. q. 2.
ar. 6. §. 2.
in 4. d. 2.
q. 1. ar. 8.

Sua. 3. p.
q. 83. ar.
3. d. 81.
scil. 9. p.
1216. cō.

Grassijs
li 2. c. 31
n. 1 cōc.
Tri. scil.
22. d. ob
seruati. i
celebr.
Missæ.
Doct. in
4 d. 9. v.
bi Sc. q.
1. ar. 1.

cōc. Brach.
char. 3.
c. 3. cōc.
Tri. scil.
22. c. 3.
& c. 7.

Soto. in 4. d. 21. q. 1. a. 1. Cou in c. alma- mat. 1. p. 99 n. 1. Lug. Re gul. 38.

Nau. li. 3. c. 1. de ce leb mis col. 1. f. 343. He riq. l. 9. de miss. c. 14. in fin.

Nau v- bi supr. cōc. 4. f. 345. sua. 3. p. q. 83. a. 3. d. 82. sec vl. in 2. Concil. Trid. sel lion. 22. in decre to de vi tandis, & obser uandis.

illis resoluunt, tenentque Sotus, & Co-
uaruias. Verum tamen est, quod non
incurrit sacerdos excommunicationē
ipso facto, nisi monitus fuerit, & non
cessauerit, quia in hoc casu debet ex-
communicari, & suspendi secundum
iudicium ordinarii, ut dicit Bern. Diez
de Lugo. Notandum ulterius, quod te-
nentur sacerdotes dicere orationes pro-
prias secundum vestes sacras, quando
ornantur, cum ecclesia iubeat sic dici,
vnde si eas omiserint, peccant mortali-
ter, si ad sit contemptus, ut dicit Nauar-
rus, qui debet hoc modo intelligi, quia
si omittantur sine contemptu, non est
peccatum mortale, ut tenet Henriquez.
14 Decima tertia Conclusio. Licitum
est non solum illi, qui habet caput de-
bile, sed etiam sano dicere Missam ami-
ctu sacro posito supra caput ut possit
maiori attentione, & deuotione celebra-
re, si absit scandalum, est etiam licitum
homini habenti caput debile dicere Mis-
sam cooperto capite tempore frigoris
cum aliquo birreto honesto præcipue
vsque ad consecrationem, si vero est du-
bium an causa sit sufficiens nec ne, si sa-
cerdos sit secularis, petat dispensatio-
nem ab Ordinario, & si est regularis a
Prouinciali, qui habet iurisdictionem
quasi episcopalem, ut dicit Nauar. quo
etiam modo debet intelligi Suarez.
15 Decima quarta Conclusio. Conci-
lium Tridentinum ordinauit, quod Or-
dinarij nõ consentirent dici Missam in
locis priuatis, aut ex toto extra ecclesiā,
sed in ecclesijs tantum, aut oratorijs de-
dicatis cultui diuino notatis, aut visita-
tis ab Ordinario, quod decretum com-
prehendit etiam presbyteros regulares
non obstantibus eorum priuilegijs. Cir-
ca quod est notandum, quod licet ante
Concilium Tridentinum posset dici
Missa extra ecclesiam in altari portatili
cum ara & cæteris ornamentis necessa-
rijs, ut est determinatum in iure, nunc
non possent. Episcopi dare licentiam
ad hoc, nec Papa concedit illam Episco-
pis, aut alijs personis, quæ Romæ de-
gunt, Cardinalibus exceptis, tenet ta-

men Nauar. pro certo, quod sicut ante
Concilium poterant celebrare sine licē-
tia Episcopi extra ecclesiā in altari por-
tatili alicuius necessitatis ratione, sic est
licitum nunc, quia huic non derogatur
a Concilio, quod debet notari propter
oppida, quæ solent sepe facere proces-
siones, eundo ad aliquas paruas eccle-
sias, ubi dicunt Missam extra ecclesiam
in altari prædicto, ut ab omnib. possit
audiri, & propter cantates primas Mis-
sas in aliquibus paruis ecclesijs, qui, cū
sepe confluat multus populorum afflu-
m, & vicinorū cætus, nõ possunt dice-
re Missam in ipsa ecclesia, sed ut audia-
tur ab omnibus, est necesse, ut apud ec-
clesiam dicatur in loco aperto, & plano
Nauar. sequitur Gattierez adducens
quandam declarationem Cardinalium
reformationis, qui declarauerunt etiā;
quod non debet Missa dici in domibus
priuatis, nisi necessitatis causa, in qua
debet dici in aliquo oratorio seu sacel-
lo dedicato cultui diuino; vnde conde-
mnatur quorundam vanorum homi-
num consuetudo, qui sine necessitate
volunt, ut dicatur illis Missa domi, &
magis condemnantur Ordinarij, qui cū
facilitate concedunt licentiam, ad id fa-
ciendum. Hinc est, quod non est bonū
dare Ordinarios licentiam, ut dicatur
Missa in domibus infirmorū, quia Con-
cilium dicit teneri eos ad obseruationē
eorum, quæ prædictum ordinat Conci-
lium, inter quæ continetur non debere
dici Missas in domibus priuatis: quod
probat, quia ante Concilium poterāt
Episcopi in suis diocessib. concedere
hanc licentiam, ut notat Ioannes An-
dreas, & Panorm. si autem nunc etiam
possent dare eandem, frustra esset pro-
hibitio Concilij: item quia sic interpre-
tata est consuetudo huius decreti, ut ad-
uertit Nau. Itaque quādo domini Car-
dinales declarāt posse dici Missam cau-
sa necessitatis in domibus priuatis, de
necessitate debet dici in aliquo orato-
rio, aut altari dedicato diuino cultui
multum ante visitato ab Ordinario, nõ
potest tamen dici loquendo generali-

Na c. 21
n. 10. &
c. 25. nu.
68. & 82

Gut. in
qq. can.
c. 30. nu
28.

And. &
Pan. in
c. cū ijs
de priu.
Na. li. 1.
con. tit.
de con-
stit. con-
sil. 1. qq.
77.

zet in altari facto, aut posito ad illud, quando conceditur licentia durante necessitate infirmitatis, quia cum infirmi sint multi, & altaria portatilia possint de facile auferri, ex hoc redundaret magna irreuerentia in illum altissimum Deum, qui in hoc sacrificio offertur. Secundo debet notari, quod Episcopi possunt etiam nunc post Concilium Tridentinum existentes in suis Episcopatibus, si ad sit iusta causa dicere Missam in altari portatili, si habeant licentiam ad illud, quia Concilium non prohibet directe dici Missam in altari portatili, sed solum dicit quod Episcopi id non consentiant in suis episcopatibus: item quia per dictam modificationem videtur Concilium voluisse ordinare, quod non daretur licentia pro libito, & sine iusta causa ad dicendam sic Missam, si tamen esset iusta causa, posse ipsum Episcopum illam dicere, aut dare licentiam, ut dicatur secundum decretum in Concilio Triburiensi relatum in decreto; sic enim explicat Concilium Nauar. quod ego intelligo (secundum predicta) si ponatur altare in loco decenti; & inspecto per Ordinarios, quando Missa debeat dici. Dixi in suis diocesis existentes, quia extra suam diocesim non poterit Episcopus dicere hoc modo Missam, si prohibitum sit sic dici ab Ordinario illius loci, secundum dictum Concilium Tridentinum. Tertio debet notari, quod privilegia apostolica, quae habent fratres minorum concessa à Sixto IV. Honorio III. & Clemente IV. ut possint dicere Missam in quouis loco decenti suarum domuum, aut extra ecclesiam in altari portatili absque licentia Ordinariorum sunt abrogata a Concil. Trident. cum loquatur etiam de regularibus & deroget omnibus privilegiis, & consuetudini in contrarium; sic enim tenet Nau. cuius opinionem puto veram in foro exteriori, quia in foro interiori conscientiae possunt uti privilegiis predictis, cum Pius V. quodam viuae vocis oraculo confirmauerit dicta privilegia solum in foro conscientiae,

licet sint contra Concil. Trident. praeter quod Concil. Trident. (ut dixi) non prohibet directe dici Missam in altari portatili, sed solum, quod Episcopi non consentiant, licet religiosi allegent privilegia in contrarium, Videmus, etiam, quod Episcopi non impediunt religionibus hoc. Quarto debet notari, quod, quando datur privilegium, aut licentia ad dicendam Missam in oratorio particulari, aut ecclesia noua, debet concedi cum hac clausula, scilicet, *sine prauidicio ecclesiae parochialis*; nec potest semel data reuocari, ut dicit Salzedus affirmans, sic fuisse declaratum per dominos Cardinales reformationis. Quinto debet notari, quod nec cum privilegiis, nec cum licentia est licitum celebrare in loco indecenti, sicut esset aula, ubi prandium paratur, aut cubiculum, ubi dormitur, quia esset nimis indecens uti his locis, nisi in aliqua magna necessitate infirmitatis, sic enim dicit Sotus addens, quod melius illi videretur, quod aliquis remaneat sine auditione missae (quando aliqua de causa non potest ire ad ecclesiam) quam audire eam domi, nisi esset persona illustris.

16 Decimaquinta. Conclusio. Ad dicendam Missam est necessarium altare & hoc debet esse lapideum, ut diffinitur in Concil. Hypponenensi, & tradit Gratianus. Circa quod debet notari, quod non est necesse, quod altare fixum sit lapideum, quia potest esse ligneum, aut terreum, quo ad partes remotas, sed sufficit, quod mensa superior sit lapidea, & sit tam longa, & ampla, ut possint in ea calix stare, & patena cum hostia, sufficit enim, quod maior pars calicis, hostiae, & paternae possint locari in ea sine periculo casus, sic enim dicunt communiter DD. Paludanus, Sotus, Alexander de Ales, Silvester, & Nauarr. Quod altare debet esse sacrum; nemo autem potest illud consecrare nisi Episcopus, ut constat ex iure, nisi privilegium sit in contrarium, ut habent presbyteri societatis Iesu, ad loca remotissima in orbem, in quibus non sunt Episcopi

Nau. l. 1.
conf. ut.
de priu.
conf. 16
fo. 562.

Ab. in
cōp. pri
uil. titu.
mil. 1. p.
5. 1. & 6.

Nau. ca.
25. n. 82

Salz. in
pr. crim.
c. 28. pa.
101. co-
lum. 1.

Sot. in
q. d. 13.
q. 2. ar. 3
pa. 572.
col. 2.

Grat. in
c. altaria
de conf.
d. 1.

Doc. in
4 d. 3. v.
bi Palu.
q. 2. ar. 4
Sot. d. 3.
Alensis
4 p. q. 38
membr.
3. alias.
qu. 10.
membr.
5. art. 2.
sil. ver.
altare.
Na. c. 5.
nu. 85.

scopi Catholici, concessum à Paulo III. anno Do. 1549. & idem habet nostra sacra religio, & ordo prædicatorum ad dictas partes, de quo late tracto in explanatione privilegiorum Apost. Notetur autem, quod ista consecratio durat, donec lapis est integer, qui consecratur; si autem rumpatur, ita ut in aliqua eius parte possit stare calix cum patena, & hostia, hæc pars remanebit cum sua consecratione, ut docent Silvester, & Palud. & Nauarr. quod si non possit stare, perditur consecratio: amittitur etiam, quæ quando ab altari fixo aufertur lapis superior, qui est consecratus, in cuius consecratione præcipue consistit altaris consecratio, cui est unitus, ut tenent prædicti DD. intelligentes hoc modo quoddam decretum canonicum, quod videtur id dicere, & ratio huius est, quia altare fixum videtur, quod consecratur tanquam immobile, & permanens, unde non est idem loqui de portatili, quia hoc consecratur ut portatile, & sic si separetur lapis à tabula, aut mensa, cui est infixus, ut ponatur in alia, non ideo amittit suam consecrationem, præterquam quod semper consecrantur huiusmodi lapides sine tali tabula. Hanc opinionem tenent Silvester, & Angelus, licet utatur quibusdam distinctionibus parum necessarijs ad hanc materiam; hæcque opinio debet teneri contra Paludanum, Aitensem, quos sequitur Durandus.

17 Decimasexta Conclusio. Præceptum est dicendi Missam in altari fixo, aut portatili consecrato, quod transgrediens peccat mortaliter, nec Episcopus potest in eo dispensare; & licet Papa possit in eo dispensare iusta de causa, non tamen legitur id fecisse. Altare vero fixum non consecratur, nisi in ecclesia consecrata, aut benedicta; verum est tamen, quod in aliquo casu potest dici Missa in altari consecrato, licet ecclesia non sit consecrata, nec benedicta; sicut si ecclesia caderet altari manente integro: potest autem dici in altari, dum ecclesia reedificatur, quæ ob suam destructionem ami-

fit consecrationem; altare autem portatile cum huc illucque asportetur in quocunque loco, siue benedictio, siue non, potest in eo dici Missa, sicque est in usu cum particulari privilegio, aut necessitate, ut supradictum est in conclusione decimaquinta.

18 Decimasextima Conclusio. Necessesse est, quod Missa dicatur in altari parato quibusdam paramētis: primo enim est necesse, q̄ super alia re cōsecrato, aut ara extendatur pannus lineus, quo saltem cooperiatur superior pars dicti altaris, & sic est in usu; deinde debet extendi tobalea lini, super qua immediate extendantur corporalia, ita ut ante corporalia sint duæ tobaleæ ex lino, aut vna duplicata; sic enim in iure determinatum est, sicque tenent Silvester, & Paludanus, & directorium curatorum contra Angelum, qui dicit sufficere vnam tobaleam: hæc autem tobaleæ debent esse lineæ; non est vero necesse, quod sint benedictæ. Præterque hos pannos lineos sunt necessaria corporalia, quæ debent esse lineæ, & ab Episcopo benedicta, ut determinatum est in iure, adeo, ut addant Concilium Remense, quod non misceatur cum lino vlla alia materia, licet preciosior existat, aut vilior, quod debet intelligi quoad interiorem partem eorum, in qua locatur hostia consecrata, & calix; extremitates enim possunt esse laboratæ auro, & argento; benedictio autem eorum, cum fiat sine chrismate, potest committi simplici sacerdoti; unde habent auctoritatem benedicendi ea Prælati religionum, ut dixi in explanatione privilegiorum Apostolicorum; duratque hæc benedictio donec rumpantur corporalia; dummodo ruptura sit notabilis, ita ut infano non possit stare calix, & patena cum hostia, ut dicit Silvester. Et hinc sequitur, quod ex sua natura est peccatum mortale dicere Missam sine his corporalibus, quia hoc præceptum comitatum consuetudine ecclesiæ est grave satis, & multum pertinens ad reuerentiam, huius sanctissimi Sacramen-

c. altaris
pala, de
consecr.
dist. 1.
Silvest. 5
missa 1.
q. 1.
Palu. &
Innocē.
& direc.
cura.

Sil. ver
corpoc.
1. q. 2.

Silu. Pa
lu. Nau.
ubi sup.

Palud. 1
4. d. 13.
q. 2. ar. 4
conf. 2.

Silu. &
Nauarr.
Silu. ver
bo alta-
re, §. 19.
& ibi
Ang. §.
2.

Palu. v.
bi sup.
Aiten. li
br. 4. sū.
tit. 14. ar.
tic. 4.
Durand.
lib. 1. ra.
tio. c. 25

ti, ut

D. Th. 5 ti, vt dicit D. Tho. Notetur autem, quod
p. q. 83. qui celebraret sine tobalea, solum, scili-
ar 3. ad 8 cet cum corporalibus immediate post
 linteum positum super altare, non pec-
 caret mea sententia mortaliter, nisi id
 faceret contemptu, aut si non adfit scā-
 dalum, cum præceptū celebrandi cum
 duobus lineis non sit tam graue, & in-
 uiolabile; si vero celebraret sine ambo-
 bus, licet fieret celebratio super corpo-
 ralia, graue committeret peccatū, quia
 hoc est contra vniuersalem consuetudi-
 nem ecclesiæ, nisi esset causa, quæ hoc
 postularet, vt infra dicitur, sicque tenet
 Suarez.

Suar. 3. **p. q. 83.** **art. 3. d.** **81. l. 6.**
p. 1226. **col. 2.** **19** Decima octaua Conclusio. Præce-
 ptum est celebrandi cum infula, qua o-
 peritur calix, vbi non est consuetudo o-
 perendi calicem cum iisdemmet cor-
 poralibus, vt antiquitus fieri solebat;

Sot. in 4 sentitque Sotus non esse de essentia in-
d. 13. q. fulam ad ornamenta altaris, vnde affir-
2. ar. 3. mat non esse scrupulum dandum si sit
Suar. v. fericea, aut linea: Suarez tamen tenet,
bi supra. quod cum successerit in loco partis cor-
 poralis, qua antea solebat calix operiri,

Innoc. 1. est necesse, vt sit benedicta, sicut ipsa
2. de my corporalia; & quod debet esse linea,
st. r. mis quamuis tamen opinio huius doctissi-
12. c. 36. mi viri fundetur in quadam authorita-
 te Innocentij, qui videtur id aperte di-
 cere, vius tamen inualuit in cōtrarium
 inter personas graues, & religiosas; vñ-
 de videmus esse in vñ infulas reticula-
 res, & alterius materiæ, quam sit linū,
 quem vñm ego non audeo cōdemna-
 re, & videtur mihi ortum habuisse ex
 eo, quia non tangit infula species sacra-
 mentales, sicut ipsa corporalia.

Sil. ver. **20** Decimanona Conclusio. Est obliga-
mis. 1. tio dicendi Missam cum aliquo Missali,
Nau. ca. in quo legatur, quia licet sacerdos sciat
23 n. 84 Missam memoriter, potest in illa defi-
& 85. cere, & sic dicens Missam sine Missali
 exponeret se periculo peccandi, si ex ea
 relinqueret aliquam partem notabilē;
 sic enim docent Siluester, & Nauarrus,
 cum communi, Verum tamen est, quod
 ego non condemnarem ad mortale sa-
 cerdotem, qui in aliqua graui necessi-

tate diceret Missam sine Missali, si di-
 ctus sacerdos sit satis expertus, & qui
 fecit periculum suæ memoriæ, vt insi-
 nuat Suarez, quod accipio libenter,
 dummodo absit contemptus, & scan-
 dalum.

21 Vigesima Conclusio. Magnam ir-
 reuerentiam cōmittunt sacerdotes do-
 mini celebrantes cum paramenis sor-
 didis, cum transgrediantur quoddam
 ecclesiasticū in præceptū, quo præcipi-
 tur, vt sint munda, vt significetur mūn-
 ditia, agni immaculati, qui in hoc sacri-
 ficio offertur, vt dicit Paludanus; vnde
 Caetanus dicit, quod non obseruare
 hanc munditiem est peccatum intole-
 rabile, & ex sua natura mortale; idem-
 que sentit Silu. quando ornamenta sūt
 nimis sordida, quod est verum in corpo-
 ralibus cum tangant species sacramen-
 tales, tamen loquendo regulariter, quan-
 do sordities non est nimia satis, non erit
 nisi peccatum veniale cessante scādalo,
 & contemptu.

22 Vigesima prima Conclusio. Obli-
 gatio est celebrandi cum calice, & pate-
 na, consecrata, quæ debet Episcopus con-
 secrare, vt resoluit Siluester cum ceteris
 summis, & notatur in iure; nullusque
 alius potest id facere sine Apostolico
 privilegio, vt tenent aliqui religiosi ad
 partes remotas infidelium, & ego decla-
 ro in explicatione Apostolicorum pri-
 uilegiorum; quæ consecratio absolui-
 tur iptione calicis, aut patenæ, ita vt
 emittant suam formam; & quando ca-
 licis vas, & ipsa patena sunt auro obdu-
 ctæ, quando de nouo inaurantur, etiam
 amittunt consecrationem, vnde neces-
 se est, vt iterum consecrentur, cum in
 his vasis reponatur hostia consecrata,
 & sanguis Christi Domini nostri; si ve-
 ro solum auferatur aurum à calice, non
 ideo amittit cōsecrationem, & ideo po-
 test in eo celebrari, nisi deaurandus ite-
 rum sit, quia cum tota materia calicis
 fuerit consecrata, licet amittatur, non
 desinit esse consecratum argentum: di-
 ci potest, quod si argentum remaneat
 consecratum, etiam remanet consecra-

Suar. v.
 bi supra
 p. 1227.
 col. 1.

Palud. in
 4. d. 13.
 q. 2. ar. 6.
 Caic. v.
 missæ ce-
 lebr.
 Sil. ver.
 missa. 1.
 q. 2.

Silu. &
 alij sum-
 mi & v.
 calix, &
 benedi-
 ctio.

tum

cum aurum, quod postea imponitur, quia cum hoc sit parvum, quod est magis, trahit ad se, quod est minus: ad hoc respondeo, quod in hoc casu pars argentea, quod ad materiam qualitatem est, quidem magis, at quo ad usum id quod additur est magis principale, non solum quia materia sit nobilior, sed quia tangit immediate corpus, & sanguinem Domini, estque veluti forma reliqui. Notetur etiam, quod amittit calix consecrationem, si vas separatur a pede per fractionem, quia in hoc casu calix amittit figuram, qua fuit consecratus, sic enim tenent Palud. & Sylvestr.: verum est tamen, quod Sylvestr. vult quodam distinctione, & limitatione, qua parum facit ad rem supradictam, nec habet locum in calice tornatili, cuius vas artificiose separatur a pede; quia licet huiusmodi vas separatur, non amittit suam consecrationem, quia in hoc casu videtur, quod calix fuit consecratus tanquam tornatilis, & sic necessario consecratum fuit vas absolute ad recipiendum sanguinem, non autem pes, cum non deserviat nisi solum ad sustinendum ipsum vas. Ex dictis inferitur, quod capsula ubi custoditur sanctissimum Sacramentum debet esse consecrata, aut saltem benedicta, cum in illa reponatur Corpus Christi, & tangat ipsum, sicut tangunt corporalia, quae benedicuntur, & sic in pontificali Romano ponitur benedictio, qua debet benedici infirmans, quod sufficit, ut benedicatur, non autem esse necessarium, quod consecratur, sic enim tenet Sotus, quod debet teneri, licet Paludanus, quem sequitur Sylvestr., dicat non esse necessarium, quod hac capsula benedicatur.

23 Vigesima secunda Conclusio. Non peccat mortaliter sacerdos dicens Missam, priusquam dicat Matutinum, hac conclusio est Soti, cui adheret Sylvestr. licet cum aliquo dubio; eam tamen defendit Suarez multis argumentis, respondetque ad argumenta Navarri, qui tenet contrarium: immo Navarrus, si recte inspicatur, dicit quod loquendo

strictè tenentur Sacerdotes dicere Matutinum, antequam dicant Missam, quia nullum est praeceptum, quo ad illud obligetur; officiumque divinum non habet respectum precisum, & necessarium ad officium Missae, nec consuetudo dicendi Matutinum ante Missam est credendum, quod sit introducta cum animo obligandi; quod si ex hac opinione sumant occasionem sacerdotes dicendi Missam minori preparatione, cum non dicant prius matutinum, ob id debet rejici. Dico, quod etiam sumunt pravi occasionem peccandi ex misericordia divina, tenetque opinionem hanc Suarez ita veram esse, ut dicat fere, non peccare venialiter, licet nullam habeat causam ad illud; verum tamen peccabit venialiter, quia omisit dicere Matutinum sua propria hora absque causa. Ex dictis inferitur primo, quod si adsit causa legitima, sine dubio neque peccat venialiter, cum videamus, quod dicere Primam ante Matutinum, si adsit causa legitima, non est peccatum veniale; erit vero legitima causa, si instat hora dicendi Missam, quam expectat totus populus, aut aliqua gravis persona, aut quando praeterit tempus opportunum ad dicendam Missam, quia in hoc casu, & alijs similibus potest dici Missa, antequam dicantur horae praedictae. Verum tamen peccabit venialiter differens Matutinum ad illam horam sine causa legitima. Secundo inferitur minus peccare sacerdotem, qui dicit Missam, antequam dicat Primam, quod loquendo de peccato mortali affirmat idem Navar. & loquendo de peccato veniali, licet aliqui dubitent, ego tamen puto nullum esse, quia nec consuetudo, nec praeceptum est, quod inbeat contrarium. Tercio sequitur, quod dicere Matutinum, & reliquas horas usque ad Completorium inclusive ante Missam ex sua natura non est peccatum, si legitima de causa totum officium divinum anteponitur: debet tamen notari, quod dicere Missam solemnem dici in ecclesia, antequam in choro dictum sit Matutinum,

q. 5. ar. 4.
 Sil. 1. er.
 Missa. 1.
 q. 6.
 Suar. 2.
 p. 3. c. 1.
 sp. 82.
 sess. 1. p.
 14. c. 1.
 lum. 1.
 Nau. de
 orat. c. 3.
 nu. 70.

Nau. d.
 c. 25. n.
 79.

sot. in 4.
 d. 13. q.
 1. art. 3.
 Pal. ubi
 sup. q. 1.
 art. 4.
 Sil. ec.
 ch. 3. q.
 4.
 Sot. in 4.
 d. 13. q.
 2. art. 2.
 & li. 10.
 de iust.

num, & Prima est graue peccatū; quia in hoc casu perueritur ordo solemnis ecclesiae, & loquendo absolute, & generaliter esset scandalum, si accideret in ecclesijs, in quibus sit mos dicendi officium diuinum in choro, quia in alijs ecclesijs, vbi non est hęc consuetudo, non esset peccatum mortale celebrare non dicto officio diuino.

24 Vigesima tertia Conclusio. Ad dicendam Missam tenetur sacerdos vestiri sex vestimentis, scilicet, amictu, alba, cingulo, manipulo, stola, casula seu planeta, quae annumerantur in Concilio Remensi, sic enim dicit Sotus, Syluester, & Nauarrus, qui dicunt has vestes de necessitate debere esse benedictas, dicit vero Sotus, quod in aliquibus prouincijs introduxit consuetudo, cingulum non benedici, cuius opinionem sequitur Riccardus: Nauarrus tamen discedit ab ea, eo quod in Pontificali Romano ponitur benedictio pro cingulo, & reliquis vestibus. Nota vero Caetanum dicere, quod hoc praeceptum obligat tanto rigore, quod nec periculi causa liceat dicere Missam sine huiusmodi vestibus, quod Nauarro videtur nimis durum; & ideo solum ego admitterem opinionem Caetan. in casu, quo sacerdos esset constrictus celebrare in contemptum rituum ecclesiasticorum, & ecclesiae, quae ordinauit eos; quia in hoc casu tenetur potius mori, quam id facere. Item reciperem ego hanc opinionem, quando sacerdos esset compulsus celebrare deficientibus omnibus vestimentis, vt insinuat Henriquez, tenetque expresse Suarez praeter magnam irreuerentiam, quae committitur contra Deum in hoc casu, cum debeat tunc sacerdos sedere ad mensam eius, celebrareque in nomine suo, ac offerre sanctissimum eius corpus sine vestibus, quae repraesentent magnum sacerdotē Christum: non erit tamen peccatum mortale relinquere aliquam ex his vestibus in aliqua legitima occasione, praecipue si res sit ex minoris momenti rebus, vt verbi gratia, stola, aut cingulum, vt do-

cent viri graues: relinquere tamen earum quamlibet sine causa omnes putant esse peccatum mortale. Verum est tamen, quod si iste defectus euenisset, incuria, aut obliuione non esset nisi solum peccatum veniale, vt dicit Sotus, immo neque esset peccatum veniale, si obliuio fuisset naturalis, vt affirmat Suarez; si vero negligentia, quae in hoc casu interfuit, fuerit leuis, peccatum erit veniale, si autem fuerit crassa, & supina, erit mortale, vt tenet Caetanus, quo modo debent intelligi, illi, quos adducit Victoria.

25 Vigesima quarta Conclusio. Sacerdotes tenentur in Missa obseruare ritus eius, sicut in Missali determinatur, & continetur; quod probatur ex Concilio Tridentino, & ex quodam Motu Proprio Pij V. qui est positus in principio omnium Missalium: quando autem omissio alicuius caeremoniae erit peccatum mortale, seu veniale, non est facile verificare, nisi inspecta gravitate materiae, contemptus, & negligentiae, secundum attentionem, quam ille habet aliorum praeparatorum moralium, unde si omittitur notabilis pars Missae, vt est Epistola, aut Euangelium, aut aliae partes sans principales, erit peccatum mortale, si vero omittatur aliqua parua pars erit peccatum veniale, quamuis sit ex Canone, vt si omitteretur nomen alicuius Sancti, aut si omitteretur tempore Paschali, quod dicitur in oratione, [Communicantes,] aut in oratione [Hanc igitur oblationem,] aut si omitteretur vna, aut duae collectae, quas iubet ordinatus, vt ponantur. Notetur etiam, quod si omittat sacerdos obliuione naturali, [Credo] aut [Gloria,] aut [Praefatio propria] non tenetur loquendo regulariter repetere illa, si recordetur postea, vt aduertit Syluester. Aduertatur secundo non teneri sacerdotes dicentes Missam priuate celebrare Missam de feria, aut de festo, quod occurrit in illo die, sed posse dicere quae voluerint pro sua deuotione, quia non tenetur celebrare Missam tali die deter-

Sot. in 4
d. 13. q. 2
art. 3. ad
8.

Suar. vbi
sup.

Caie. a.
ver. mis.
celebr.

Vict. in
sum. nu.
98.

Conci. I.
Triden.
sess. 22.
c. de ob-
seru. in
celebr.
miss.

Concil.
I. he. ca.
4. apud
Burch. l.
2. c. 50.
Sot. in 4
d. 15.
syl. ver.
mil. l.
nu. ca.
25. n. 84
Scot. in
4. d. 3.
q. 2. vbi
Richar.
ar. 3. q. 4
Nau. v-
bi sup.
Caet. l.
2. q. 96.
art. 4.
Nau. v-
bi sup.

Henr. 2.
tom de
mis. ca.
29. li. 9.
nu. 5. in
marg.

Suarez
3. p. qu.
83. ar. 3.
dis. 82.
sec. 2. p.
1251.

Sil. ver.
Missae, l.
qu. 1. q.
art. 4. &
5.

mina-

minate, vnde nos non debemus eos obligare, vt celebrēt Missam de feria, aut de sancto, cuius festiuitas celebratur. Dixi, missam priuata, quia in solemnibus maior est obligatio conformandi cum ordinario, dicendique Missas proprias dici in ecclesijs parochialibus, & conuentualibus, vt constat ex iure. Notetur vltcrius, quod, quando quis ratione alicuius capellaniz, aut stipendij tenetur dicere Missam determinatā, debet adimplere sic, non tamen peccaret, si absque scandalo omittat eam, vt se conformet cum Missali. Denique loquendo generalitcr debet consuli, ne prætermittatur ordo Missalis sine causa rationali, vt dicunt Syluester, Sotus, & Nauarrus, & Victoria. Secundumque supradicta debet explicari quod Pius V. dicit in Motu Proprio, in verbis quæ sequuntur [Mandantes, & strictè omnibus, & singulis in virtute sanctæ obedientiz præcipientes, vt Missam iuxta ritum, modum, & normam, quæ per Missale hoc à nobis nunc traditur,] decantent, atque legant.

26 Vigesima quinta Concl. Tenentur sacerdotes non addere nouas collectas pro sua deuotione, aut noua verba vltra ea, quæ ritus ecclesiæ ordinat, vt Pius V. in sua constitutione addens hæc verba dicit; [Ne in missæ celebratione alias caeremonias, vel preces, quæ in hoc Missali continentur addere, vel recitare præsumant;] Conciliumque Trid. idem præcepit, & secundum hoc reuocantur canones antiqui, quibus concedebatur licentia addendi aliqua communicata cum hominibus doctis, aut approbata ab aliqua synodo; iam enim ecclesia statuit ordinem, posuitque modum, cui nihil addi potest. Noteturq; quod ex natura rei maius peccatum est addere, quam omittere, quia hoc est omissio; sed illud est commissio, vnde potest grauis accidere culpa in hoc, si quod additur, est alicuius momenti, vt tenent Syluest. & Sotus, & Summistæ, præcipue, si addatur in ipsa Missa publicè, non tamen si ponatur secreto celebrante; Sa-

cerdote aliqua oratio ab eo pro sua deuotione, licet peccet venialiter perturbans ritum huius altissimi mysterij. Notetur etiam, quod ad hoc, vt sit peccatum mortale in hoc casu, est necesse secundum constitutionem Pij V. quod addatur cum malitia, & presumptione, vt denotat verbum illud, præsumant, non autem quando simplicitate, aut pauca consideratione id factum sit, & idem dicendum est, si aliquis omittat, aut addat aliquam caeremoniam, obliuione, aut incuria, seu potius data opera, & per contemptum, & si caeremonia est parua, quia si omitteret caeremonias omnes, vel partem illarum ignauia, non inspiciens eas, ego condemnarem illum ad mortale.

27 Vigesima sexta Conclusio. Qui dicit Missam in peccato mortali absque confessione eius, non peccat nisi vnicum peccatum mortale, quia licet secundum aliquos dicere Epistolam, aut Euangelium in peccato mortali sit peccatum mortale, hoc intelligitur, quando dicuntur per se; si vero dicantur ab ipso sacerdote, qui dicit Missam, cum ordinentur ad hoc diuinum sacrificiū, non erit peccatum mortale distinctū ab ipso, quod committitur in dicta celebratione, quæ perficitur, & consummatur, quando sumitur ipsum corpus, & sanguis Domini. Verum est tamen, quod, si post communionem suam vult præbere sacramentum alteri personæ, committit aliud peccatum mortale distinctum, cum actus sit distinctus, & si administraret Eucharistiam mille personis, non esset nisi vnum peccatum mortale, vt tenet Henriquez contra Syluestrum. Nec obstat, quod in his mille communionibus sint mille actus distincti numero, vnde videntur tot esse peccata, quia licet sint distincti quo ad suam entitatem; moraliter loquendo non reputantur, vt distincti, sed in genere moris tenentur tamquam vnus actus, sicut in simili habetur, vt idem actus audire mille Confessiones, sedendo continue in loco ad id solito, aut per leue tempus sub-

Sil. ver. mis. q. 1. 4. 7. 8. & 10. So. in 4. d. 13. q. 2. art. 1. in fine. Nau. ca. 21. n. 7. Victor. i. summa, num. 25

Concil. Triden. sess. 22. c. 6. d. obser. in celebr. Miss. Concil. Carth. 3. can. 23. Concil. Mil. c. 12

Sil. ver. mis. 1. q. 2. §. 3. So. d. 13. q. 2. ar. 4

Henr. d. penit. l. 2. c. 5. n. 6. Sil. ver. de. nu. 2. in fin.

subleuando: non est autem sic, quando aliquis ponitur in via, aut ostio cum animo occidendi tot homines, quot præterierint: quia tot sunt peccata, quot fuerint homines occisi, vt si decem, decem sunt peccata propter decem iniustitias distinctas, quas committit, non solum quo ad entitatem earum, sed etiã quo ad malitiam moralem.

De hora dicendi Missam.

Cap. CCXLVIII.

SVMMARIUM.

An possit dici Missa ante lucem dici, conc. 1. num. 1.

Quod sit legitimum tempus, intra quod possit dici Missa, concl. 2. num. 2.

An qui celebrat post meridiem, peccat mortaliter, concl. 3. num. 3.

Missa priuata & solennes quæ hora possit dici, concl. 4. num. 4.

Missa solennis quo dicatur, ibid.

Prima Conclusio. Non potest dici Missa, antequam incipiat clarescere; sic enim tenet D. Thom. Gabriel, & omnes summiste, & consuetudo id nos docet, in regulisque Missalis præcipitur, vt dicit S. Antoninus. Pro clarescere autem non intelligitur apparitio ipsius solis super nostrum Orizontem, in quo viuimus, sed prima claritas, quæ apparet ante ipsam solis irradiationem; vnde accipit occasionem Gabriel cum Scoto ad dicendum, quod est licitum incipere Missam ante solis ortum, per horam & dimidiam: Suarez tamen dicit res morales non esse metiendas regulis mathematicis, ita vt negotium consistat in indiuisibili: præcipue cum hæc lux nunc exeat citius, nunc tardius: dicit tamen, quod stando in rigore iuris communis non est peccatum celebrare hora, & dimidia ante solis ortum: & addunt Paludanus, & Victoria quod erit licitum celebrare etiam dimidia ho-

re ante ipsam auroram, ita vt finiatur Missa in ipsa auroræ apparitione plus minusve, quod est receptum in practica. Debet tamen notari, quod in aliquibus religionibus est priuilegium ad celebrandum vna, aut duabus horis ante lucem solis, cui priuilegio in foro conscientie non est derogatum, vt probet in nostra expositione priuilegiorum Apostolicorum, nec contra hoc obstat motus proprius Sixti V. publicatus in Hispania anno 1587. in quo iussit vt Concilium obseruaretur derogans omnibus priuilegijs in contrarium, quia hoc priuilegium non fuit publicatum in omnibus diocesis Hispaniæ, vnde puto non esse receptum, nec potui scire, & habere illud, vt viderem, an derogaret viuz vocis oraculis, immo nisi scirem esse publicatum in Hispania, non facerem de illo mentionem in explicatione Bullæ Cruciatæ, ne mouerem scrupulos religiosi, qui iustis de causis habent iam de more dicendi Missas ante lucem, quod possunt facere non obstante dicta reuocatione, & dictis iustis causis: quarum vna erit, quando debent facere iter, vt audiantque eam mercenarij, vt dicit Henriquez, & vt communi- centur infirmi, qui sunt in extremis; nec ad hunc casum est necessaria licentia Episcopi, si est absens, quia hoc à iure communi conceditur secundum communem tam religiosi, quam presbyteris secularibus, nec Concilium Tridentinum hoc prohibuit. Quando autem priuilegium dicit, quod possit celebrari Missa vna hora ante lucem, debet intelligi secundum doctrinam supra positam per tres horas ante Solis ortum: quia per duas suppositum est posse celebrari absque priuilegio: cuius ratio est, quia priuilegium tantum valet, quantum sonat.

2 Secunda Conclusio. Legitimum tempus, intra quod dici potest Missa, est vsque ad meridiem inclusiue, ita vt possit incipi antequam horologium sonet pro hora meridiana: hæc conclusio est magis recepta, & communis, quam tenet

Henriq.
l. 9. de
missa. c.
24. nu. 5

D. Th. in
4. d. 13.
q. 1. a. 2.
vbi om-
nes Do-
Gabr. l.
14 i can-
D. Ant. 3.
p. tit. 13.
c. 6. §. 4.
Gab. v.
bi supra
Scot. d. 13.
q. 2.
Suar. 3.
p. dispu.
80. sec. 4.
p. 111.
col. 1.
Palu. d.
d. 13. q. 2.
Vet. in
su. 197.

Ga.

Gab. l. 14 Gabriel, Ioannes Maior, Sotus, & alij in can. maior. dist. 13. q. 4. vbi Sot. q. 2. art. 1. & li. 10. de iusti q. 5. ar. 4. Marcel. de horis can. c. 41 Durā. l. 1. de red. eccl. c. 7. Cōc. Tr. ses. 12. c. de obl. in ritu. Scot. & Durā in 4. d. 33. q. 2. Ang. & Rosella v. missa, nu. 46. Nau. ca. 25. n. 22. & de or. misc. 76. p. 618. Salze in pra. cri. c. 46. ifi. Mot. p. pr. Pij V. in c. sanctis. in Chri stopa q. habet in cōst. apo stol. Pij V. const. 1. p. 527. Silu. vbi supra.

Gabriel, Ioannes Maior, Sotus, & alij quos allegant Marcellus, & Durandus, cum Concilium Tridentinum ordinaverit sacerdotibus, ne dicant Missam, nisi in tempore, & horis determinatis ab ecclesia, & hoc tempus, & hora est Missali præcepta. Est tamen notandum, quod sunt aliqui DD. graues, qui dicunt, quod secundum ius commune potest incipi Missa tribus horis post meridiem, inter quos est Sotus, Durandus, Nannus, & Salzedus: quæ opinio nunc non potest teneri secundum motum proprium Pij V. præcipientis, quod nullo modo possit Missa celebrari hac hora. Circa quem motum proprium debet notari primo, quod loquitur, quando aliquis regulariter absque causa legitima dicit, aut facit dicere Missam hac hora, non autem loquitur in aliquibus casibus particularibus, ut quando celebratur festum solemne, & non finitur Missa, & concio, nisi duabus horis post meridiem, quia in hoc casu posset dici Missa post hoc officium solemne, ne multa pars populi remaneret inaudita Missa, & idem est, si iter faciendo occurrat celebrare Missam in aliquo festo; quia et posset dici parum post meridiem, ita ut saltem incipiatur ante unam horam transactam à meridie, quod videtur insinuate Sotus, consuetudoq; in simili casu id permittit, & Missalis regula id ostendit, cum in eo addatur non sine causa [communiter] res, autem morales in casibus particularibus, si non sunt declaratae, aut limitatae à lege non debent consistere in indivisibili, præcipue cum negotium celebrandi hac hora non sit ita graue, ut de se impediat, ne possit ampliari eius tempus iuxta de causa. Nec obstat ad hoc dicta constitutio Pij V. ibi (quocunque prætextu) ex quibus verbis videtur colligi quod nec dictis de causis licet incipere Missam post meridiem, quia ad hoc respondeo, quod dicta verba intelliguntur secundum materiam, de qua agitur, scilicet quod nullus colore alicuius privilegij, aut consuetudinis audeat semper sine legitima causa celebrare in dicto

tempore, vel alius explico in expositione privilegiorum Apostolicorum: in qua defendo, quod dicta constitutio non reuocat potestatem, quam Episcopus tenet ad dispensandum super hoc in aliquo casu particulari, non tamen generaliter, ut tenet Suarez.

3 Tertia Conclusio. Qui celebrant per audaciam, & presumptionem, hora tertia post meridiem, peccant mortaliter, & remanent perpetuo suspensi à diuinis. Dixi audacia, & presumptione, quia si id faciant incuria, pauca consideratione, aut simplicitate non incurrunt dictas penas, neque peccant mortaliter; quia dicta constitutio habet verbum [presumant] quod significat audaciam, & presumptionem, ut noto in explicatione privilegiorum Apostolicorum: in qua videbitur Deo volente, quod reliquum est ad declarationem huius constitutionis, ne hic amplius detineatur, quam stylus Summistarum requirit.

4 Quarta Conclusio. Missæ privatae possunt incipi à principio lucis, ut declaratum est, usque ad meridiem inclusive, ut resoluunt DD. & Alexander de Ales, Gabriel, S. Antoninus, & omnes Summistæ, & Nau. qui affirmant, quod Missæ solemnes debent dici tribus horis ante meridiem, sed iam consuetudo introduxit ut dicantur hora commodiori secundum occasiones, quæ solent euenire, ut aduertit Suarez. pro Missa autem solemni intelligitur Missa, quæ vocatur dici, non autem alia Missa, quæ saepe decantatur cum solemnitate, quia huiusmodi Missæ debent celebrari secundum earum institutionem, & deuotionem.

Suar. 3. p. disp. 80. sec. 4. p. 1203. conc. 1.

Suar. 3. p. disp. 80. q. 3. iux. fin.

De defectibus, qui possunt accidere in celebranda Missa.

Cap. CCXLIX.

S V M M A R I V M .

Quid faciet sacerdos post communionem si compertit non fuisse vinum, quod sumpsit, & con-

Consecrauit, conclus. 1. num. 1.

*Quid faciet sacerdos, si omiserit aliquid
essentiale in consecratione, conclus. 2.
num. 2.*

*Quid faciet reperiens fuisse immixtum ve-
nenum in materiam consecrationis, con-
clus. 3. num. 3.*

*Et an possit hic defectus suppleri cum alio,
conclus. 4. num. 4.*

Prima Conclusio. Sacerdos, qui re-
perit post sumptionem hostiæ nō
fuisse vinum, quod consecrauit in cali-
ce, non est necesse, vt de nouo consecret
hostiam, & vinum, & incipere de nouo
à versiculo; [qui pridie quam patere-
tur] prosequens missam vsque ad finem
et us, vt dicit S. Th. sed sufficit quod ac-
cedat ad cornu altaris simulans accipe-
re vinum pro purificatione, & accipiat
vinum, consecretq; illud solū, incipiens,
à versu [Simili modo postquam cēna-
uit, &c.] vsq; ad verbum. [Vnde & me-
mores,] vt dicit Scotus, quem sequitur
Nau. & nunc denuo Suarez, vt sic po-
pulus non sentiat sacerdotis defectum;
qui vero turbatus existens non conse-
crauerit vinum, non considerans teneri
consecrare sub vtraque specie, non pec-
cabit mortaliter, vt tenet Adrianus ve-
rum est tamen, quod si post sumptionē
sanguinis inuenit dictum defectum in
hostia, quia reperit esse hordeaceā, aut
habere simile defectum, maior est diffi-
cultas, circa illud quod fieri debet à Sa-
cerdote in isto casu, quia si solum conse-
crat hostiam, videtur esse pervertere or-
dinem consecrans primo sanguinem,
quam hostiam, qui ordo est magni mo-
menti, vnde dicit Suarez, quod in hoc
casu debet iterum consecrari hostia, &
vinum, si potest haberi cum facilitate.
Mihi videtur, quod sufficit consecrare
hostiam, vt tenet Paludanus, & Ange-
lus, quia licet dictus ordo sit magni mo-
menti, hoc debet intelligi non euenien-
te simili casu: in quo si populus aduer-
teret, posset facile rem comperire, vnde
sequeretur in illo turbatio.

2 Secunda Concl. Reperiens sacerdos,

quod non consecrauit hostiam, aut vi-
num, quia omiserit aliquid verbum es-
sentiale, aut mutatus sit necessarius sen-
sus formæ, sufficit, quod denno conse-
cret hostiam, aut vinum prædictum; &
idem est si accidat in pane, & vino defe-
ctus; & probatur, quia hoc est necessa-
rium ad perfectionem sacramenti: &
idem dicendum est, si sacerdos cogno-
scat defectum post sumptionem hostiæ,
quod procedit, licet commissus fuisset er-
ror ab illo malitiose, quia licet ob suam
malitiam inciderit in talem defectum,
non debet esse in causa talis malitia, vt
omittatur perfectio sacramenti, si postea
peniteat ipsum propriæ culpæ, & velit
perficere opus, quod tamen est verum,
quando defectus accidit in aliqua ma-
teriarum, solum quia si contingat in v-
traque, & est sumptus panis, aut vinū,
non debet suppleri defectus consecran-
do reliquam materiam, quia sic non es-
set perfectum, neque imperfectum sa-
crificium, sed totum fictitium, vnde nō
obligat præceptum faciendi integrum
sacrificium, vt aduertit Suarez, qui di-
cit; quod quando celebrans non recor-
datur commisisse dictum defectum, nō
debet iterare consecrationē, nisi habeat
aliquas coniecturas probabiles, quibus
reddatur certior, quod non consecra-
uerit dictam materiam; dicitque quod
sufficit, vt suppleatur defectus formæ,
quod repetantur illius verba, vt iube-
tur in Missali Romano.

3 Tertia Conclusio. Quando post con-
secrationem reperit sacerdos, quod in
materia sit venenum, non debet sume-
re species consecratas, quia sacramentū
vitæ non debet recipi cum periculo vi-
tæ, quæ species debent seruari, quous-
que corrumpantur, & postea debent
mitti in piscinam sacram, quia ipsis cor-
ruptis iam Christus non est sub eis sa-
cramentaliter, nisi fuerint species vini,
debēt imbibi in aliquo linteo, aut stup-
pa, quæ debent seruari, donec exsiccen-
tur, & exsiccatæ debent comburi, vt di-
citur in Missali Romano, & hoc modo
debent explicari Palud. & Syluester, &

reli.

D Tho.
3 p. q.
83. ar. 6.

Scot. in
4 d. 8.

Nau. ca.
25. n. 91.

Suar. 3.
p. d. 85.

le p. 129.

Adr. 4.
de euch.
c. 23.

Suar. v.
bi sup.

Palud. 1.
4. d. 11.

q. 1. ar. 2.

Angel.
ver. mis-
sa, n. 17.

Suar. v.
bi supra
p. 1291.
col. 2.

Pal. 14.
d. 9. q. 1.
in fin.
Sil. ver.
euch. 1.
5. 3.

Aluifio-
dor. li. 4
sū. trac.
5. c. 3.

D. Th. 3
p. q. 83.
art. 6. ad
3. Sot in
4. d. 13.
q. 1. ar. 4.
ad 3. &
q. 2. art.
6. ad 3.

reliqui Summistæ, qui dicunt esse sacri-
legium comburere has species; quod
est verum interdu, ac est suspicio, quod
sub illis sit Christus Dominus: circa
quod videri potest Aluifiodorensis. No-
teturque, quod si solum in sanguinem
sit venenum, quamuis aliqui dicant,
quod ambæ species debent consecrari,
vt tenent Palud. Syluest. & Victoria, ta-
men contrarium debet dici, quia licet
ipsi teneant, quod quando reperitur
defectus formæ in consecratione panis,
debet repeti consecratio vtriusque spe-
ciei; non ideo debet dici idem in casu,
de quo nunc est sermo, cum in illis am-
babus sit rite obseruata consecratio ip-
sarum, & sic solum deficit species conse-
crata apta, vt recipiatur, vnde sufficit,
quod illa consecratur, dummodo defe-
ctus sit per sensus ante, vel post sumptio-
nem alterius speciei, vt tenent clare D.
Thom. & Sotus.

4 Quarta Conclusio. Quando defe-
ctus essentialis, qui reperitur in conse-
cratione, non potest suppleri ab eodem
sacerdote, qui celebrans missam illum
commisit, debet suppleri ab alio sacer-
dote, vt definitum est in Concilio To-
letano, explicantque S. Thomas, Sotus,
Syluest. Paludan. Nauarrus, & reliqui
Summistæ; quod intelligitur, licet non
consecrauerit nisi vnicam materiam,
prout superius est late explicatum. Di-
xi, si non possit suppleri ab eo, qui com-
misit, quia si idem potest illum supple-
re, committeret sacrilegium non perfi-
ciens sacrificium. Reliqua pertinentia
ad defectus in hac materia possunt vi-
deti in Romano Missali, quia in illo po-
nuntur regulæ pertinentes, & resolu-
tes clare dubia, quæ possunt occurrere,
quæ debet sacerdos aduertere, &
scire vt fugiat defectus, qui
possunt committi in hoc
infinito sacramen-
to nostra cul-
pa, & ne-
gli-
gentia, aut alijs casibus
occurrentibus.

De stipendio seu eleemosyna pro cele-
branda Missa. Cap. CCL.

S V M M A R I V M.

- An Parochi teneantur dicere quotidie Mis-
sam pro suis subditis, conclus. 1. num. 1.*
*An satisficiat, qui recipit stipendium ap-
plicans valorem personalem alteri, cui
incumbebat, conclus. 2. num. 2.*
*An capellanus teneatur facere dicere Mis-
sas, quas ipse tenetur dicere cum ipse eas
celebrare non possit, vt pote quia sit a-
ger, &c. conclus. 3. num. 3.*
*An peccent sacerdotes, qui vna solum Mis-
sa volunt multis satisfacere accipientes
stipendia pro multis, ac si dicerent eas,
conclus. 4. num. 4.*
*An sit licitum statutum aliquorum Epi-
scoporum, qui iubent ne pro singulis mis-
sis detur, vel recipiatur nisi certa qua-
dam quantitas, ibi.*
*An possit sacerdos vnicam Missam satisfacere
tribus, cum sit egenus, & pro sui su-
stentatione egeat stipendio trium missa-
rum, ibidem.*
*An sit securus in conscientia sua sacerdos,
qui animo obligandi se promittit vnam
Missam celebrare, si postea non celebret
eam, licet non receperit stipendium pro
illa, conclus. 5. num. 5.*
*An sit licitum sacerdoti, qui promissit cele-
brare vnicam missam, applicare inten-
tioni illius, qui petiuit eam, vnam par-
tem fructus, quam habuit pro ea tan-
tum, conclus. 6. num. 6.*
*An peccent mortaliter, qui aggregant obli-
gationes missarum, quas pro nunc non
possunt dicere, conclus. 7. num. 7.*
*An sacerdos possit dicere Missam qui tene-
tur celebrare alias pro quibus habuit sti-
pendium, conclus. 8. num. 8.*
*An sacerdos, qui non habet eleemosynas,
possit dicere missas, antequam accipiat
stipendia applicans eas intentioni eorum,
qui prius dederint ei stipendia, conclus.
9. num. 9.*
An sit licitum sacerdoti dare alteri di-
N n cen-

tendas Missas, solvereque pro singulis dracmam unam, cum ipse habuerit ab alijs duas dracmas. concl. eadem.

An possint pralati iubere in virtute obedientie subditis, ut dicant Missam pro eius intentione, & facere irritam intentionem subditi applicatis intentioni sua Missam illius. conc. 10. nu. 10.

An possit Parochus capere stipendium pro Missis, quas ipse alias tenetur dicere pro suis subditis. conclusio. 11. nu. 11.

An, qui distribuit Missas, possit ex elemosyna aliquid sibi applicare. concl. 12. nu. 12.

An possint Episcopi reducere Missas ad numerum minorem. conc. 13. nu. 13.

1 Prima Conclusio. Ordinatur Concilium Triden. sess. 23. c. 14. de reformatione, ut curet Episcopus, ut presbyteri saltem diebus dominicis & diebus festiuis, si autem curam animarum habuerint tam frequenter, ut suo muneri satisfaciant, Missas celebrent. Ex quibus verbis colligitur, quod non tenentur curam animarum habentes ratione beneficii de cura, quod habent, dicere quotidie missam pro suis subditis, ut tenent Palu. Nau. & Cordub. & defendit hoc Suarez contra Sor. & confirmatur, quia in iure non invenitur preceptum, nec consuetudo in contrarium, cum in illo solum dicatur, quod tenentur curam animarum habentes ad celebrandum, seu celebrare faciendum in diebus, in quibus oves concurrunt ad audiendam rem sacram ratione obligationis; immo nec his diebus est ullum ius, quo obligentur ad celebrationem pro illis, unde debet considerari in hoc casu consuetudo, & constitutiones synodales, quae super hac re factae fuerint.

2 Secunda Conclusio. Ille, qui tenetur dicere unam Missam pro certa aliqua persona, non satisfacit, offerens pro illa generaliter, quia hic modus offerendi est communis omnibus fidelibus, & ideo non procedit ab aliquo stipendio, quod pro celebratione recipiatur, sed a communi lege ecclesiae, nec satisfacit

applicans huic personae fructum, qui ex Missa sibi competit, quia opinio est probabilis, quod sacerdos non possit applicare hunc fructum alteri: item quia sacerdos, qui celebrat Missam in peccato mortali non habet fructum personale, quem possit alteri applicare, & sic tenetur satisfacere illi personae cum fructu, quem in quantum minister publicus potest illi applicare, ut resoluit Suarez. Unde inferitur, quod peccant mortaliter, nec satisfaciunt obligationi, qui cum teneantur dicere Missam pro aliqua persona, curant satisfacere dicentes pro alia, illique applicantes, quid sibi competit fructus, alterique valorem ministerialem, quia persona, cui applicant valorem personale, qui illis competit, remanet notabiliter lesa, & defraudata, & quidem secundum continuos casus, de quibus quotidie interrogor, sunt quidam ignorantes, qui ut lucrentur aliquid, putant hoc modo satisfacere fundati magis in suo paucio Dei timore, quam in aliqua ratione sufficiente, quam ad id faciendum habeant; cum deberent accedere ad hoc sacramentum magno timore, & reuerentia.

3 Tertia Conclusio. Capellanus, qui non potest (quia aegrotat) dicere Missas suae capellaniae, tenetur facere eas celebrari suis expensis, si in eius fundatione cauetur expresse, ne possit percipere eius redditus, nisi iusserit eas dici; si vero in fundatione hoc non cauetur, sed solum dicitur, quod celebrentur verbi gratia tres, aut quatuor Missae in hebdomada; si infirmitas fuerit brevis duorum, aut trium dierum, non tenetur facere eas dicere; quia non est credendum, quod fundator voluerit tam strictè, & præcisè obligare hunc capellanum; quod probatur, quia Conc. Trid. non putat longum terminum spatium duorum mensium, ut habentes curam animarum possint abesse à suis Parochijs; in quibusdamq; capellanijs expresse ordinatum est, quod si capellani aegrotent per duos menses, computetur illis, ac si servivissent. Si vero aegritudo fuerit longior

Suar. v. bi supra

Pan. 1. 4. d. 45. q. 3. dub. 3. Nau. ca. 25. nu. 140. Cord. 1. 2. qq. q. 4. Sor. li. 9. de iusti. q. 3. ar. 1. & in 4. d. 13. q. 2. art. 1. Suar. 3. p. disp. 86. sec. 1. p. 1299.

tenebunt facere, ut missæ dicantur ab alio, aut restituere proportionaliter heredibus institutoris elemosynâ) quam percepit pro illis, si forsan non inuenit, quod posset eas celebrare, quia non est credibile defunctum voluisse contrarium huius, nec voluisse, quod capellani, quamuis iusta de causa eximerentur ab obligatione sua, sic tenet Petrus de Navar.

4 Quarta Concl. Peccant mortaliter sacerdotes, qui unica missa multis satisfaciunt, cum pro omnibus acceperint stipendia, & tenentur restituere dicta stipendia; hæc opinio est communis, ut refert Cordub. qui sequitur eam, referens quinque opiniones, & ut dicit Petrus de Navarra, qui multa eruditione resoluit hoc punctum contra Caietanum & alios, qui in hoc dederunt maiorem libertatem, quam par erat in simili materia, non advertentes multi illorum, quod elemosyna, & stipendium non datur pro applicatione fructus missæ, quia hic est spiritualis, & sic committeretur simonia; sed datur tanquam stipendium temporale, viso quod æquum est habere aliquod stipendium illum, qui servit altari, quo possit congruè sustentari, quod stipendium pro nunc æstimatur dracma argentea, & alibi plus secundum rerum charitatem, quibus sacerdos eget ad sustentationem; unde recipiens viginti argenteos pro una missa committit iniustitiam, & tenetur ad restitutionem, cum recipiat multo plus, quam meretur pro labore. Hinc sequitur, quod sacerdos dives non priuatur receptione stipendij, quia licet non egeat eo ad sustentationem sui, tamen non amittit ius vluendi de altari, cum altari seruiat, quod sufficit circa hoc punctum. Hinc inferitur (viso enim, quod datur pro Missa, non datur tanquam elemosyna, sed tanquam stipendium) valere, licitumque esse statutum Episcoporum, qui præcipiunt sub excommunicatione, quod non detur, nec recipiatur plus quam certa quantitas pecuniæ pro singulis missis, ut tenet Corduba, quem sequitur Aragon: contra Sotum, & Navarra. quod statutum, & excommunica-

tio non comprehendit religiosos exemptos: verum est tamen, quod non potest præcipere sub excommunicatione clericis, ne accipiant minus, quam taxatum est pro stipendio, ut advertit Aragon. Est etiam notandum non posse sacerdotem pro Missa accipere plus, quam sit necessarium pro sui sustentatione, & unius famuli, non autem pro sustentatione fratrum suorum, & familiæ deceter gubernandæ: unde si sacerdos sit pauper, & non possit habere in uno die nisi duas, vel tres quantitates parvas stipendij pro missis duabus, vel tribus quæ prædicta stipendia non sufficiunt nisi ad diem: tunc non tenetur dicere tot missas, sed satisfaciat unica missa illis duobus, vel tribus, qui dederunt stipendia, sicut qui habet aliquod beneficium tantæ tenuæ, ut verbi gratia, non valeat octo ducatos, non tenetur dicere omnes horas Canonicas; sic enim tenent Sotus, Hencala, Corduba, Canus, & Petrus de Soto, quos sine sufficiens ratione reprobat Nau. non considerans, quod dicitur apud S. Lucam, & D. Paul. quod qui laborat, mereatur sustentationem: si vero dictus sacerdos fuerit dives, & receperit tria stipendia parva pro tribus missis non satisfacit dicens unam, sed debet dicere tres cum promiserit eas, & non eget maiori stipendio ad sui sustentationem, unde promittens eas visus fuit renuntiare iuri, quod habebat, si esset pauper, & in hoc casu erit vera sententia Navarra. ut advertit Henriquez.

5 Quinta Conclusio. Non remanet securus, & liber in conscientia sua, qui promisit cum animo obligatio dicere unam Missam, quamvis non receperit stipendium, si postea non dixerit eam, quæ simplex promissio obligat, quando fit cum hoc animo, quia si fieret solum ad exteriorem satisfactionem, ne videatur avarus illi, qui petit eam, tunc poterit eam omittere; quia huiusmodi promissio nascitur ex quodam metu reverentiali, qui in foro conscientie tollit obligationem; quod quidem est verum, nisi intelligat, quod ille, qui petiit

N n 2 Mis-

Arag. 2. q. 85. art. 3. Sot. li. 9. de iust. q. 3. ar. 1. respons. ad 2. Nau. in sum. ca. 13. nu. 106.

Sot. vbi sup. & 4. d. 14. q. 1. c. 14. Hencala opusc. de valore missæ artic. 12. & 15.

Tab. resti. 5. vl. Cord. vbi sup. Canon. de locis lib. 12. c. 13.

Petrus de Sot. de euch. le. 7.

Nau. ca. 25. n. 95. n. 92. & 93. 5. 4. Luc. 10. & 1.

Cord. 9. Henr. 2. to. li. 10. de miss. c. 12. nu. 15.

Nau. li. 2. resti. c. 1. nu. 210 l. ar. bit. 5. d. illo, ff. d. usufr. i. bi gl. Cord. l. 1. q. 9. 3. Nau. vbi supra nu. 263.

Cor. l. i. q. 9. c. dub. 4.

Missam, debebat eam dicere, aut dici facere, quia in illo casu tenetur, quia ille putans illum promississe ex animo, non curat ut amplius illa dicatur.

6 Sexta Conclusio. Non faciunt bene aliqui, qui promittentes unam Missam aut gratiam, aut pro stipendio, applicant intentioni eius, qui petiit unum solum ex fructibus ipsius Missae, scilicet aut fructum impetratorium, aut fructum satisfactorium dicentes, quod, quando quis petit aliquam Missam pro aliquo necessitate impetratis, aut similis solum fructum impetratorio, non autem satisfactorio, & e contra, quando petit eam pro aliquo defuncto, unde dicunt quod unica Missa possunt duobus satisfacere, qui diuersis respectibus petierunt Missam pro defuncto scilicet, & pro aliqua gratia impetranda; eorum autem fallacia consistit, eo quod non considerant; quod stipendium non datur pro fructu sacrificij, sed per viam stipendij pro labore: videndus est Nau. super hoc puncto, qui tenet nostram conclusionem.

7 Septima Conclusio. Qui relinquunt Missas retro commissas non dicentes eas, peccant mortaliter, si notabiliter obliuiscantur in hoc, quia Missa committitur pro aliqua necessitate spiritali, aut pro aliquo felici successu, unde potest accidere, quod si dicatur cito, velit Deus concedere illam gratiam, quam e contra propter negligentiam sacerdotis non recipit, aut tarde recipit, quod est praedictio illi, qui omisit talem missam; si autem Missa ordinetur pro aliqua anima, quae sit in purgatorio, clare videtur iniuria, quae illi irrogatur ex mora, cum possit esse, eam non exire a penis illis defectu suffragij: unde tenentur sacerdotes ordinare, ut statim dicantur, nisi tales sacerdotes sint mercenarii, quia huiusmodi possunt accipere stipendia pro aliquibus Missis, quamuis statim non possint dicere eas, quia aliter deficerent eis saepe Missae, & non haberent sustentationes, debent tamen ea stipendia esse pauca, & pro pauco

tempore duratura, quod relinquitur arbitrio boni viri, ut dicit Nauar. & hoc modo debent intelligi, quae traduntur a Siluestro, & Corduba.

8 Octaua Conclusio. Licitum est sacerdoti dicere Missas (non habens alias ante promissas) ex illis, quas tenetur celebrare in futurum pro aliqua intentione, unde si deficient Missae capellano, potest dicere Missas suae capellaniae, quas postea teneretur dicere, cum dicat Missam pro certa intentione, & solui debetum, antequam debeat illud; si autem aliquis sacerdos dixerit pro intentione alicuius, quem scit sibi commissurum Missas in futurum, potest recte accipere stipendia ab illo, qui nesciat, an missae dicantur nec ne, monens illum, qualiter dixit aliquot Missas pro eius intentione ex ijs, quas illi committere debebat, nescire autem, an dicantur, quando dicuntur, illum, cuius intentioni applicatur, nihil impedit effectus huius sacrificij, ut dicit Corduba.

9 Nona Conclusio. Sacerdos, qui non habet elemosynas, potest dicere Missas antequam illi committantur, ut si aliquis commenderet ei aliquas Missas, satisfaciatur ei cum dictis Missis celebratis applicando ei valorem earum; haec conclusio est contra Cordubam, quam tenet Nauarrus, & sequitur Aragon, quae intelligitur, quando dicens huiusmodi Missas ante tempus habeat celebrans expressam, aut tacitam voluntatem reservandi applicationem earum in futuram occasionem, applicans eas ex tunc pro intentione eius, quem Deus scit commissurum sibi, ut dicat illas Missas. Probatur autem haec conclusio sequenti ratione, quia licet huiusmodi applicatio Missae respectu nostri sit praeterita, quando commendatur eius celebratio, respectu tamen Dei, & in sua diuina acceptione semper est praesens suae aeternitati; ita quod aequale censetur, ac si in illo momento offerretur Missa, quae commendata fuit: denique respectu Dei praeteritum non praeterijt, & futurum non est futurum, unde

Nau. d. c. 1. d. re. nu 367. cu seq. Sil. verbo Missa, q. 10. i. fin. Cor. li. i. 99. q. 4. dub. 5.

Cord. ubi sup.

Cord. ubi sup. Nau. ubi sup. nu 373. Aragon. 2. q. 8. artic. 3. p. 927.

Vnde passio Christi Redemptoris nostri præterita quo ad nos, tam præsens est diuinæ acceptioni, sicut in puncto, quo passus fuit, cum illud punctum sit æmpet præsens in æternitate: hac ratione satis efficaci probat Nauarra hæc opinionem, cui ego nescio respondere. & puto quod Corduba non discederet ab ea, si ipsam penetraret. Vnde tenet eam Henriquez dicens eiusdem sententia esse Theologos, & Canonistas Salmanticenses consultos super hoc casu. Nota vero quod videtur illicitum colligere stipendia multarum Missarum cū animo faciendi eas dici in alijs partibus pro minori stipendio illo, quod receptū est, quia hoc sacrificium non est materia negotiationis temporalis, sed spiritualis; neque est hæc Christi intentio, nec ecclesiæ, si vero sunt doctores graues, qui condemnāt locationes elemosynarum, quas Pontifex, aut Rex concedit per litteras, vt petantur, quanto graue peccatum erit negotiari cū Missis non aliter quam si esset mercatura, & lucrum temporale. Verum est tamē, quod non condemnarem ego hoc ad peccatum, quando aliquis esset nimis pauper, & non posset illas dicere, aut magna cum difficultate, & mora diceret eas, quia in hoc casu poterit licite vti dicta industria, si consentiat libere, qui recipit eas, vt sic satisfaciatur debito, quod præcipue debet prætendi in hoc casu, non autem lucrum; & idem dicendum est de capellano, quia potest ea dici facere dans solitum stipendium, licet ipse retineat sibi aliquid elemosynæ, quæ pro illis est assignata, quia pinguis est, quia hoc non retinet, nisi ratione beneficii, vt dicit Henriquez: & idem debet dici de Parocho, qui aggregauit multas Missas, & postea dat eas dicendas alteri pro minori stipendio illo, quod recepit, dummodo stipendium, quod ipse alteri dat sit iustum, vt docet Sorus, quem defendit Suarez contra Cordubam.

Henriq.
t. 9 l. de
missæ,
c. 21. in
mer. 81.

Cord. d.
ca. lib. q.
908.

Henriq.
vbi sup.
c. 22. in
fin.

Sot li. 9.
de iusti.
q. 3. ar. 1
Suar. 3.
p. d. 86.

10 Decima Conclusio. Prælati possunt sub obedientia præcipere subditis, vt celebrent Missas pro certa, & determina-

ta intentione, & subditi tenentur illis obedire: non dicentes autem Missam pro sua intentione non solum peccant, sed tenentur ad restitutionem dicentes, aut dici facientes alias Missas, vt declaravi in expositione Bullæ compositionis: maior difficultas est, si possint dicti prælati applicare intentionem Missarum, quas, dicunt subditi irritantes illorum intentiones contrarias suæ: ad quod Corduba dicit, quod sic allegans pro sua parte Honcalam, in vniuersitate vero Salmanticensi ventilatum est hoc pūctum inter magistros illius scholæ, & maior eorum pars resoluit non posse, quia licet ipsi possint irrita facere vota subditorum, & applicare eorum bona opera, vt late resolui in Bulla Cruciatæ, irritare tamen intentionem Missæ dictæ, aut quæ dicitur, & applicare eam, hoc non pender ab eius cura, sed à cura eius, qui celebrat Missam, cuius intentio semper valet, hicque actus est tam personalis sacerdotis dicentis Missam, vt non possit pro alio fieri: ego circa hanc rem intelligo posse dictos prælatos, antequam dicatur missa, irritare eorum intentionem, si non regulatur eum intentione sua: quod probatur, quia dicti prælati sunt domini operationum subditorum, hæc autem intentio quidquid mihi dicatur, est subiecta eorum potestati; non possunt tamen applicare illam missam alicui particulari, quia applicare eam est actus proprius sacerdotis, qui dicit eam, non autem prælatorum, qui non dicunt: si autem dicatur, quod sic, non valebit missa, quo ad illum particularem, & specialem valorem, qui explicatur; Respondeo, quod valebit quidem, quia licet prælati irritauerint dictam intentionem, propter quam applicabatur dictus valor, Deus, qui est bonus dispensator, communicabit illum, cum videamus secundum fidem nostram, quod idem facit applicato hoc valore animæ, quam putamus esse in purgatorio, quæ tamen est in paradiso reseruans dictum valorem in thesauro ecclesiæ applicans illis, qui ha-

sect. 3.
p. 1301.
Cord. l.
3. qq. du
bio 1.

nabetur
in Bulla
compo-
sitionis,
casu 11.
num. 50
Cordu.
vbi sup.
nabetur
in Bulla
cruci. 9.
7. nu. 11.
cū seqq.

Suar. 3. p. q. 83. art. 1. d. 79. sec. 9. P. 1177. c. 1. bent necessitatem: Pater tamen Suarez religiosus doctissimus religiosæ societatis Iesu; cuius doctrina propter eius eruditionem, claritatem, & distinctionem debet ab omnibus magni æstimari, teneat nunc denuo, quod non possunt dicti superiores irritare dictam intentionem subditorum; cuius præcipuum argumentum est, quia sacerdos operatur tanquam minister Christi tam in administrando hoc sacramento, quam in offerendo tanquam sacrificium; unde sicut in administratione huius sacramenti eius intentio est tam propria eius, ut quamvis nolit prælatus, consecratio remaneat confecta, sic etiam offerre hoc sacrificium est tam proprium eius, ut licet superior irritet eius intentionem, non refect, quin sacrificium sit validum, & utile. Cui Argumento respondeo concedens non posse superiorem irritare intentionem, quam sacerdos tenet consecrandi, & hoc non solum, quia sacerdos sit minister Christi, sed quia si valeret hæc irritatio non esset facta consecratio, cum intentio consecrantis sit de eius essentia, ut definitur in Concilio Florentino declaratque Sotus: essenziale autem sacramentorum non est subiectum ecclesiæ, nec superiori; & propter eandem rationem concedo, quod non potest dictus superior irritare oblationem huius divini sacrificij, ita ut non sit sacrificium, cuius esse consistit in consecratione, ut tenet idem Suarez, estque opinio multum probabilis, quod consecratio, & oblatio sunt idem, aut si sunt diversæ, sunt tam annexa una alteri, ut posita una non possit idem minister tollere aliam, quamvis velit, ut docet idem Suarez, tamen potest sacerdos irritare intentionem, qua applicatur certus valor illi, pro quo Missa celebratur, quia ex hac irritatione non sequitur, quod sacrificium, & Missa cum in ipsa sint tres valores, ut cum Scotus resoluit Nau. & ideo respectu valoris generalis, qui applicatur non ecclesiæ, & specialis, qui communicatur illi, qui dicit eam, & offert, non remanet, quin sit sacrificium,

nec fuit ullus, qui putaverit, aut dixerit, Missam non esse Missam, & sacrificium, si dicatur pro defuncto, ut Deus liberet eum à penis purgatorii, licet ipse defunctus sit in paradiso, & per consequens si non applicetur ei dimidius valor, qui ei applicatur à sacerdote celebrante, quia eo non eget.

11 Undecima Conclusio. Parochus, qui tenetur dicere quibusdam certis diebus hebdomadæ Missam pro suis subditis, non potest accipere stipendium pro illismetipsis, sicut capellanus sufficienter stipendiatus non potest accipere nova stipendia pro Missis, quas tenetur dicere, quod debet limitari, nisi beneficium Parochi sit tam tenue, ut non possit congrue sustentari cum ipso, nec subditi illi succurrunt alijs modis, ut colligitur ex eo, quod dicit Concil. Trident. & DD. communiter loquendo in hac materia.

12 Duodecima Conclusio. Si Parochus, aut Vicarius Episcopi per statutum, aut consuetudinem sumpsit curam distribuendi Missas dicendas, potest ex stipendijs earum (præcipue si sint maiores solito) retinere sibi aliquid parvum secundum loci consuetudinem pro labore, ut tenent Sotus, & Nau. & alij, quos allegat Henriquez; non potest tamen accipere multum, quia non habet iustum titulum ad illud, nec est talis intentio eius qui commendat dictas Missas.

13 Decimatertia Conclusio. Concilium Tridentinum ordinavit, quod Episcopi in suis Concilijs Provincialibus possint reducere Missas ad minorem numerum, ut videatur illis melius expedire. Circa quod primo notandum est, quod Concilium solum loquitur de onere Missarum, quod habent ecclesiæ, aut monasteria ante Concilium Tridentinum, quia hoc onus potest minui; sic enim responderunt Cardinales reformationis, ut affirmat Pater Fr. Gaspar Passarellus in suo Compendio. Secundo debet adverti, quod dicti Prælati debent habere multam considerationem in minutione dictarum Missarum con-

fide.

Sot. li. 2. de iusti. q. 3. ar. 1. Nau. ca. 25 n. 91. §. 24. Henric. in sum. l. 9. de Missa. c. 9. d. Missa. c. 22. iux fin.

Cōc Tr. sess. 25. ca. 4. de reform.

fiderantes, quod tractant de mutanda dispositione, quā fecit verus dominus rei, quod pertinet ad solum Papā, quia est negotiū difficile, vnde vt recte fiat, debet esse iusta causa: debent autem diminuerē numerum Missarum, ita vt voluntas institutoris earum lædatur quanto minus fieri potest, vnde conuenit, vt faciant hanc diminutionem cum compensatione in altera res; vnde possunt iuste obligare eos, qui debebant celebrare tales Missas oblatas, vt in reliquis Missis commendent Deo animas purgatorii, quibus applicantur, applicantes illis valorē tribus modis: Primo habentes intentionem celebrandi pro ipsis. Secundo facientes eorum memoriā in Memento defunctorum. Tertio ponentes pro ijs aliquas collectas defunctorum, quæ possunt iuste poni in diebus festiuis, & solemnibus in Missis priuatis, quia in nullo iure præcipitur contrarium: sic enim dicit Nauar. Collecte, dicuntur orationes quæ ponuntur in Missis; sic autem appellantur, vel quia super populum collectum dicuntur, vel quia à Sacerdote in eis petitiones omnes in vnum colligantur; ita dicit Durandus in Ration. Diuinorum offic. lib. 4. c. 15. Tertio debet notari, quod possunt dicti Episcopi sine consilio Concilij synodalis, instante necessitate diminuerē numerum Missarum, capellaniarum collaturarum, vt affirmat Henricus allegans aliquos, & quod Veracruz, & Nauarr. consulti super hac re idem dederunt responsum, propterea quod est casus necessitatis.

Nau. l. 3. consilio
rum. tit.
de celebra-
tione mis-
sarum, cōf. 6. f.
346.
Henr. li.
6. de mis-
sa. c. 22.
nu. 6.

De murmuratione. Cap. CCLI.

SUMMARIVM.

Quot sint species detractōnis siue murmurationis, & quid sit detractio. conclus. 1. num. 1.

An peccet mortaliter, qui murmurat de fratre suo cum intentione lādendi, conclus. 2. num. 2.

An peccet mortaliter homo, qui seipsum diffamat, conclus. 3. num. 3.

An sit peccatum mortale murmurare de peccatis proximi coram illis, quibus sunt nota conclus. 4. num. 4.

An sit licitum dicere peccatum notorium alicuius non diffamari secundum iustitiam ignorantibus illud, conclus. 5. nu. 5.

An sit peccatum dicere, quod aliquis descendat à Iudais, cum sit hac macula iam obliuioni tradita, conclus. 6. numero 6.

An sit peccatum manifestare aliquos defectus corporales, aut intellectuales, conclus. 7. num. 7.

An sit peccatum mortale manifestare aliqua peccata venialia alicuius, conclus. 8. num. 8.

An manifestare aliquod peccatum infame alicuius sit peccatum mortale, conclus. 9. num. 9.

An sit peccatum mortale dicere de aliquo peccatum minus, cum sit notatus propter maius peccatum, conclus. 10. numero 10.

An peccet mortaliter, qui dicit audiuisse peccatum infamatorium alicuius, non tamen tertium facit illud, conclus. 11. num. 11.

An peccet mortaliter, qui ex auditu, refert peccata aliena illi, qui facile credunt defectus aliorum, conc. 12. nu. 12.

An sit peccatum manifestare peccata aliena duobus, aut tribus personis illa secreto tenentibus, conclus. 13. num. 13.

An peccet qui audit murmuratorem, & non impedit illum, & an teneatur ad aliquam restitutionem, conclus. 14. num. 14 & conclus. 15. num. 15.

An sit peccatum mortale infamare aliquem, qui falso assecutus est bonam famam in Republ conclus. 16. nu. 16.

An sit peccatum tacere virtutes proximi, & laudare aliquem, ex quo sequitur alteri infamia conclus. 17. num. 17.

An sit peccatum narrare iniuriam, quam alius fecit, conclus. 18. num. 18.

An sit peccatum mortale murmurare de mortuis, conclus. 19. num. 19.

An sit peccatum detrahē filios patribus, N n 4 &

& subditos prelati, seruos dominis, & an debeat explicari hac circumstantia, conclus. 20. num. 20.

An qui murmurant in communi de Religione peccent mortaliter, & sint suspecti de fide, conclus. 21. num. 21.

An qui detrahunt aliquibus religionibus in particulari peccent, & sint excommunicati, ibid.

An peccet mortaliter, qui audiens alterius aliquem defectum procurat cognoscere personam, conclus. 22. num. 22.

An sit peccatum detrahere hac intentione, ut sic inficiatur amicitia praua, & non spiritualis, conclus. 23. num. 23.

An sit licitum detrahendo, procurare, ut aliquis sis alteri amicus, ex quo sequitur utilitas detrahenti, concl. 24. num. 24.

Prima Conclusio. Multae sunt species detractiois; una dicitur intentio inficiendi amicitiam, quae est inter duos, & qui eam committit, dicitur dilaniator: alia dicitur intentio animo afficiendi aliquem pudore, & dicitur iocus, seu schema: alia dicitur animo laedendi honorem, & dicitur contumelia: detractio autem, & murmuratio est inficere honorem absentis proximi, ut constat ex eo quod tenent D. Thom. Sylvester, & Cord.

2 Secunda Conclusio. Qui murmurat de proximo suo cum intentione laedendi illum in re graui dicens falsum testimonium, aut reuelans aliquod peccatum occultum eius, peccat mortaliter, licet nullum inde sequatur damnum, quia vel non fuerit data fides, vel id iam audientes alias audierant, vel ille, cui detrahitur, est adeo vilis, ut nil amittat ex detractioe; & haec dicitur detractio formalis. Alia est materialis, quae dicitur aliquid contra proximum sine intentione laedendi, quae in re graui etiam erit peccatum mortale, ut tradit Corduba, Gerson, & Nau. Notaque, quod dicēs contra aliquem falsum testimonium, siue sit in iudicio, siue extra iudicium, semper peccat mortaliter, ut resoluit Nauar.

3 Tertia Conclusio. Infamare seipsum, si

ad sit iusta causa, non est peccatum mortale, sed potius potest esse, quod sit actus meritorius, si fiat ob ædificationem proximi, sic enim tenet Sot. contra Caiet. Nau. & Cou. cum communi: si autem homo infamat seipsum sine causa iusta, peccat venialiter, sicut venialiter peccat, qui est prodigus bonorum suorum. Verum est in, quod ratione alicuius circumstantiae erit peccatum mortale, ut si aliquis homo diceret de se aliquod magnum peccatum infamatorium, ut quod sit hereticus, traditor, propter graue damnum, quod infert suae proleptiae, ut dicit D. Th. licet non sit peccatum contra iustitiam, ut tenet Sotus, contra quem tenet Nau. cuius sententiam sequor propter graue damnum, quod infert generi suo, cum non possint habere officio, & dignitates, aliosque honores, quibus iure priuantur similes homines. Peccat etiam mortaliter, qui dicit de se aliquod crimen secretum, ratione cuius auferenda est illi vita, aut aliquod membrum sine causa iusta, qua moueatur ad hoc dicendum. Peccat et mortaliter dicēs de se aliquod crimen, quod non commisit, si affirmet hoc iuramento. Item peccat mortaliter religiosus, qui infamat se cum damno suae religionis; & multi putant peccare etiam contra iustitiam, unde tenebitur ad restitutionem, ut dicitur in capitulo seq.

4 Quarta Conclusio. Murmurare de peccatis proximi cum ijs, quibus illa sunt nota, non est peccatum mortale, nisi fiat intentione damnificandi, immo non erit peccatum veniale, si narrentur ad bonum finem, scilicet, ut fugiamus illa considerantes illorum exitum, potius est res laudabilis, si vero propter otium, vel vanitatem tractabitur de illis, erit peccatum veniale, ut dicit Corduba, quod sepe accidit etiam inter homines timoratae conscientiae. Nec erit peccatum mortale dicere peccatum publicum alicuius, qui per publicam sententiam condemnatus fuit in eodem loco, aut in alio, ubi verisimile est sciri statim, non est peccatum contra iustitiam obligans ad restitutionem, praecipue

Nauar. lib. 1. de rest. c. 4. nu. 106. Nau. ca. 18. n. 18. sot. li. 5. de iust. q. 10. ar. 1. ver. celeberrimum. Nau. vbi supra num. 18 Cou. li. 2. var. c. 1. nu. 8. D. Tho. 2. 2. q. 73. ar. 4. ad 5. sot. vbi sup. nu. 122. 124

D. Tho. 2. 2. q. 73. ar. 1. sil. ver. detract. Couar. de reg. do. sec. q. 1.

Cor. v. bi supra q. 2. cōf. 5. Gersal. feb. 29. lit. B.

Cor. v. bi supra num. 6.

sot. [vbi
sup. ad 4
Angl. de
reft. fa-
mae du-
bio 1.

sot. lj. 4.
de iust.
q. 6. ar. 3
ad 4.

cipue si sit intentio iudicis, qui conde-
mnauit hoc peccatum, quod publice-
tur ad maius condemnati supplicium:
vt dicunt Sotus, & Angles. Verum est
tamen, quod erit peccatum veniale cō-
tra charitatem, immo erit peccatum
mortale secundum prauam intentio-
nem dicentis, & damnum: quod inde
condemnato sequutum sit infamato,
eo propter delictum, quod ignoraba-
tur, & poterat ignorari per multum tē-
pus, & hoc modo intelligendum est
quod super hoc puncto docet Sotus.

5 Quinta Conclusio. Si aliquis non
est diffamatus secundum ius, quamuis
eius peccatum sit notorium, non est
tamen licitum dicere illud aliis, qui il-
lud ignorant. Vnde infertur, quod ille,
qui falsus est de se, aliquod crimen in-
terrogatus, & tortus non secundum
ius, non potest ab alio publicari, vbi
ignoratur, quia sicut fuit infamatus
iniuria contra ius, sic revelare illud est
facere denuo illi iniuriā, q̄ intelligitur,
si qui reuelat, sciat, quod per iniuriam
fuisse infamatus. Verum est tamen,
quod non erit peccatum mortale infa-
mare aliquem coram nesciente, si ipse
præbeat occasionem: vt ingrediens sæ-
pe aliquam domum, & nimis conuer-
satus in ea, nisi ex tali dicto multum re-
ueletur peccatum, & ueniat aliquod
grane damnum, quia in hoc casu erit
peccatum contra charitatem: non in
contra iustitiā, si ille, contra quem mur-
muratur, sit notatus a maiori parte vi-
cinitatis, aut saltem pōt de facili notari:
si vero nō pōt facile sciri, quia sit locus
remotus, vbi cōmissum est peccatū, pec-
cabit publicās (in loco, vbi non cogno-
scitur) cōtra iustitiā, & tenebitur ad
restitutionem. Hinc sequitur esse falsā
opinionem illorum, qui tenent, quod
potest murmurari de aliqua re, quam
sciūt decē homines, inter alios aliquos:
quia lex charitatis, & iustitiæ iubet, vt
non tractetur de peccatis proximorū,
nisi sint publice iudicata a iudice, aut
nota maiori parti populi, vt resoluit
Cou. Notaq; quod si vnus dicat de a-

lio, q̄ fugit a carcere, quo erat detētus
propter aliquod delictum, peccat con-
tra charitatem, & iustitiā, & per con-
sequens tenetur ad restitutionem; quia
licet mereretur puniri pro delicto, &
amittere famam, de facto tamen nō
amisit; si autē dicat, q̄ exiuit liberatus
a iudice, non peccat, vt dicit Medina.

6 Sexta Concl. Qui dicunt, N. esse a
Iudæis descendente, aut a Mauris, qd
iā erat obliuioni traditum cum sit mul-
tum temporis, quod eius antenati ad
fidem venerint peccant mortaliter, cō-
tra iustitiā, & charitatem, sic dicunt
Mercatus, & Medina; dicere in quod
aliquis fuit condemnatus pro hereti-
co, aut Iudæo, si hoc sit verum, non est
peccatū cōtra iustitiā: est in peccatum
mortale contra charitatem, si dicatur il-
li in præsentia, vt dicit Mercatus, &
Medina, dicere tamen illud in absen-
tia aliquo bono fine consulendo alicui
amico, ne misceatur talibus, non erit
peccatū, vt post alios resoluit Nauarr.

7 Septima Concl. Licet murmuratio,
& obligatio restitutionis principaliter
incurratur propter reuelationem alicuius
turpitudinis in moribus, incurritur
tamen et reuelatione aliquorum defe-
ctū corporaliū, aut intellectus, vt si ali-
quis dicat de alio, quod est gibbosus,
ignarus, stultus, quod regulariter non
est peccatū mortale, nisi inde sequatur
aliquod damnum notabile, quia hi defe-
ctus, solent esse noti, vt dicit Nauarr.
idemque est dicere aliquem esse filiū
clerici, non reuelans patrem, aut quod
sit adulterinus nō cognita matre; quia
ex hoc nō amittit famā, nisi inde seque-
tur illi damnum notabile, vt si amittit ali-
quid ex his, q̄ habet vere ius habendi,
qd̄ antea habebat; quod nō intelligitur;
qn̄ de illo sit iuridica informatio ad ali-
quod officiū; quia in hoc casu tenetur
quis dicere veritatē, licet reueletur
aliquod peccatum; dicere autem, quod
aliquis sit infirmus morbo gallico, non
est peccatum mortale, quia sepe accidit
hic morbus sine culpa carnali, sed per
contagium: erit in peccatum morta-

Cou. de
regendo
secreto.
q. 2. cō 4

Med. in
lum fol.
188.

Nau. li 3
de reft.
c. 4. nu.
301.

Nau. in
man. c.
15. n. 28.
& in ca.
inter.

le propter damnum, quod solet ut plurimum euenire illis, nec erit peccatum, si dicatur ad bonum finē, scilicet alicui ne ei tradat filiam suam virginem in uxorem; ne ex eius conuersatione inficiatur morbo. Noteturque, quod inquirere vitia proximorum sine fine mortali est peccatum veniale, sic enim videtur insinuare Nauarr. hac tamen opinio non placet, si loquamur de inquisitione, quæ fit interrogando alium, ut dicat peccatum proximi, quia hoc erit mortale ratione scandali, & iniustitiæ, & ut alius reuelet peccatum proximi, quia hoc est peccatum mortale, vnde mutauit opinionem suam Nauarrus in Manuali latino: Nauarrus idē dicit, quod est actus virtutis inquirere vitam proximi ad imitationem suorum operum, & citat S. Thom. quod non debet dici, quia communitur non fit sine scandalo, & infamia proximi; opinio autem S. Thomæ est vera solum, quando probabilibus, coniecturis timetur damnum Reipubl. quia tunc ad evitandum dictum damnum, licitum est inquirere vitam proximi.

8 Octaua Conclusio. Ut murmuratio sit peccatum mortale, communiter debet esse de peccato mortali, non autem de veniali, ut tenet Siuester, & alii multi, quos sequitur Nauarrus, & Petrus de Nauarra. Dixi, *communiter*, quia in aliquibus casibus erit peccatum mortale, sicut si aliquis dicat de alio, quod cepit illum sæpe immendacio veniali, quia hoc est damnosum propter notam, quæ æstimabitur homo mendax. vnde peccant mortaliter, qui dicunt de religiosiis, quod sunt amici exeundi ad conuersandum extra domum, quod sunt superbi, ambitiosi, & cetera, si hoc dicatur personis nescientibus, quia licet hæc sint peccata venialia, solent tamen horum dicta obscurare multum religiosorum famam; quod intelligitur, nisi huiusmodi defectus sint notorii, omnibusque notis: secundum hæc dicta debet reperiari sententia quædam Medinæ, qui dicit esse peccatum mortale dicere de

aliquo absente, quod sit mendax, quia hoc debet intelligi dicendo, quod habet consuetudinem mentiendi, & est ignota audientibus huiusmodi consuetudo.

9 Nona Conclusio. Tunc est peccatum mortale reuelare peccatum proximi, quando ex eo incurrit aliquam infamiam, sicut, si dicat de aliquo, quod commisit stuprum, adulterium, aut peccatum nefandum: nisi dicantur hæc peccata patri, fratribus eius, quia tunc non fit illi iniuria; si hi sint prudentes, & taceant. Ex dictis infertur, quod dicere de aliquo iuvene, quod sit fornicator, aut quod vulnerauit, aut iniuriavit alios, non est peccatum mortale, quia iuvenes solent ipsimet iactare huiusmodi vitia, ut dicunt Pedraza, Sotus, & Angles, ita ut etiam si hoc dicatur, false non sit obligatio restituendi, cum non fiat illi iniuria: veruntamen si diceretur de aliquo, quod sit consuetus fornicari, iurare, vulnerare, &c. peccatum erit mortale propter damnum, quod illi infertur, cum sic nemo vellet ei locare filiam, aut quid simile concedere, nisi hoc reuelatur patri virginis ratione consilii, quia pater putabat esse hominem probum. Hinc infertur, quod dicere de aliquo quod fecit furtum, aut quod non fuerit fidelis patrono, est peccatum mortale, si furtum sit peccatum mortale, nisi hoc reueletur ei, qui vult accipere talem in famulum: putans esse virum probum.

10 Decima Conclusio. Dicere de aliquo (qui est notatus infamia propter aliquod peccatum grauius) quod commisit aliud peccatum minus graue illo, de quo est notatus, est peccatum mortale: sicut dicere de N. qui est notatus de homicidio, quod est fornicator, quia licet sit maculatus infamia vnius peccati, non est maculatus de altero, quod ille reuelat, si enim tenet Adrianus, quæ sequitur Nauarrus: quod debet teneri contra Cordubam, qui sequens Siluestrum affirmat esse licitum dicere aliquod peccatum minus de aliquo nota-

Adr. qd
lib. 11.
Naua. d.
c. 18 nu.
26. Cor.
in d. q. 6
concl. 5.
& qu. 3.
cor. 6.

to

Nau. in
man. Hi
ip. c. 13.
nu. 30.
& in lat.
num. 26.

Nau. v.
bi sup.

D. Tho.
2. 2. qu.
162. art.
3. ad 1.

Sil. ver.
detra-
ctio. q. 1
Nau. v.
bi sup.
c. 18. nu.
24.
Nau. l. 2.
de rest.
c. 4. nu.
314.

Med. v.
bi sup.
fol. 182.

to maiori peccato. Nostra conclusio limitatur, nisi talia peccata sint ordinarie connexa, quia reuelare in hoc casu peccatum occultum non est peccatum mortale; ut si aliquis dicat de alio famoso lusore, quod sit consuetus iurare, aut de alio infami periuro, quod non audit Missam in diebus festiuis: idemque si est notatus infamia multorum furtorum, non erit peccatum mortale reuelare aliqua furta illius, quamuis sint occulta, ut fatetur Corduba.

Cord. d. 11. Undecima Conclusio. Qui narrat audiuisse peccatum mortale infamatorium de aliquo, non certum faciens illud non peccat mortaliter; quia saepe audiuntur haec ab aliquibus, qui dicunt ea, propterea quod sint homines loquaces, quibus non debet dari facile fides, & qui dederit fidem, erit homo parui momenti, cum credat sine sufficienti testimonio; erit tamen peccatum mortale, si addat aliquid, ut credatur, dicens plusquam audiuit, & affirmans id pro certo. Sic enim dicunt Nauarrus, & Caietanus, hocque modo debet intelligi, quod dicit Sotus; idemque debet dici de illo, qui dubitans esse verum reuelat crimen proximi, ut post Gabrielem, & Scotum tenet Corduba: quamuis autem dicat haec cum mala intentione, peccans mortaliter, non tenetur tamen ad restitutionem, quia si efficaciter non damnificat, non facit ad restitutionem intentio damnificandi, quod si aliquando accidat aliquod damnum, procedet magis a leuitate credentis, quam a vigore verborum, cum solum dixerit ea narrans sine affirmatione veri, sed potius dubitans.

12. Duodecima Conclusio. Quando murmurator refert peccata aliena personis, quae facile praebent aures, & fide defectibus aliorum ex propria inclinatione, dicens, quod id scit, quia audiuit, peccat mortaliter, (si aduertat illum, de quo loquitur, amittere famam suam circa illas personas faciles ad credendum) & idem est, quando persona narrans dicta peccata est ita grauis, ut non soleat

narrare nisi veritatem, & quod est certum; quia cum sciat hic vir, quod illi facile datur fides narrans proximi peccatum, virtualiter vult nocere, ut post Gabrielem, & Scotum tenent Nauarrus, & Corduba. Debent autem Confessarii, & praedicatores reprehendere quendam fere ordinarium abusum, qui inter aliquos inualuit, qui licet audierint rem a personis non fide dignis, statim narrant alijs dicentes audiuisse; immo etiam, si capiatur a iudicibus informatio, affirmant id iuramento, qui quamuis dicant veritatem, quod audierint, peccant tamen mortaliter, si sequatur graue damnum proximo, quia licet audierint, debebant tamen aduertere, quod persona, a quibus audiebant, erant parum fide dignae, unde non poterant facere testimonium.

13. Decima tertia Conclusio. Dicere aliquod delictum alienum duabus, aut tribus personis tantum secreti, ut iudicari possit non fuisse dictum, solum est peccatum veniale, cum ex hoc non veniat partii detrimentum notabile: sic enim tenet Caietanus, quem sequitur Corduba contra Sotum, qui dicit esse peccatum mortale, cuius opinio est vera, quoniam qui fecit delictum, sensit magis esse infamatum apud dictas personas prudentes, & graues, quam si publicaretur coram multis non aequae qualificatis: item quando ex eo, quod ab his personis sciatur, sequitur ei maius damnum, quam si ab his cognouissent, quod relinquitur iudicandum arbitrio boni viri.

14. Decima quarta Conclusio. Qui audit murmuratorem adiuuans illum, & prouocans, aut praebens ei occasionem ad detrahendum, peccat mortaliter, si fuerit graue damnum, quod ex murmuracione sequitur; si vero audit inuitus, & quia putat non suffecturam reprehensionem suam non peccat: si vero non impedit detractionem per negligentiam, quamuis ipsa sit causa, propter quam reliqui audiunt, non peccat mortaliter, nisi habeat complacentiam suae murmuracionis; quia in hoc casu peccat

Na. vbi
su. n. 36.
48 & in
e. inter
ver. nu.
876.
Cordu.
vbi sup.
cōf. 7. &
q. 3. cōf.
7.

Caiet. 2.
2. q. 73.
artic. 2.
dub. 1.
Cordu.
vbi sup.
q. 1. cōf.
6. Sot. l.
4. de iur.
stit. q. 6.
ar. 3. &
lib. 5. q.
10. ar. 2.
cōf. 4.

Cord. d.
q. 2. cōf.
7.

cat mortaliter, si sit graue damnum, qđ ex murmuratione resultat, vt dicunt Nauarrus, & Medina cum communi. Verum tñ est, quod homines docti tenent, qđ audire libenter sine resistentia aliqua delicta graua, pximi sui sit peccatum mortale contra charitatē, quia si est peccatum mortale non impedire, vt comburatur domus proximi, quomodo non erit peccatum mortale non impedire combustionem famæ proximi, præcipuè obligante nos ad illud præcepto correctionis fraternæ, si possit facile fieri? Hæc opinio est Alcoceris, vnde colligunt Doctores communiter tres casus, in quibus audire detractorem sit peccatum mortale. Primus, si ratione officij sui qđ tenetur corrigere, & omittit præ negligentia. Secundus, si omittit id facere timore humano, qui in se est peccatum mortale. Tertius, quando est necessitas impediendi aliquod notabile damnum, quod videtur aperte nasci ex tali murmuratione.

15 Decimaquinta Conclusio. Qui libenter audit detractionem de proximo suo solum peccat contra charitatē: vnde non tenetur ad restitutionem, nisi ratione officij sui teneatur illum corrigere, qđ in hoc casu tenebitur restituere totū damnum, cum peccet contra iustitiam, vt tenent D. Tho. & Caietanus.

16 Decimasexta Concl. Peccatū mortale est infamare aliquem, qui falso, & mendacio acquisiuit bonam famam in republ. quia aliter esset licitum infamare oēs peccatores occultos, sic enim tenet Corduba contra Adrianum, qui dicebat non esse peccatum mortale.

17 Decimasextima Concl. Nō est peccatum mortale tacere virtutes proximi, si non sit necessitas manifestandi eas, si vero sit necessitas, peccat tacens: sicut etiam est peccatum laudare nimis aliquem, si sequatur ex eo infamia alteri, vt si quis dicat de alio, N. est priuatus officio, quod habebat, qui vero nunc administrat, est vir probus, & sine vlla tyrannide, hic peccat mortaliter, quia virtualiter infamauit primum iudicem,

& tenetur restituere; sic enim tenet Nauarrus cum Adriano.

18 Decima octaua Conclusio. Qui narrat iniuriam, quam alter sibi irrogauit, peccat mortaliter, qui infamat eum, vt hominem prauæ conscientia; si vero narrat hoc ad deplorandum suum statum cum aliquo amico, non est peccatum mortale; quia vititur iure suo capiens alleviationem suæ pœnæ; si vero inde reuelatur alterius crimen, hoc est accidentale.

19 Decimanona Concl. Peccatū mortale est murmurare de mortuis: quia non est licitum post mortem pœnitentis reuelare eius peccata, & si sequitur damnum eius posteris, vt si dicatur, qđ fuit traditor, aut quod commisit crimē læsæ maiestatis, aut contra Rempublicam, aut quod descendebat à Iudæis, tenebitur facere illis aliquam compensationem: vt tenet Angles quem sequitur Nauarrus.

20 Vigesima Conclusio. Peccatum est murmurare filios, seruos, & subditos de suis parentibus, dominis, aut superioribus; non est tamen vlla obligatio explicandi hanc circumstantiam in confessione: nisi in murmuratione adfuit irreuerentia mortalis contra illos, sicut est, quando ex murmuratione sequitur aliquod damnum notabile; si autem hoc non sit, solum erit peccatum veniale murmurare de illis, sicut non est peccatum mortale omnis ingratitude, quæ contra Deum, & homines committitur, vt dicit D. Thom. & post alios resoluit Corduba, & Fr. Ludou. Lopez.

21 Vigesima prima Concl. Murmurare de religione in communi non solum est peccatum mortale, sed est suspectū in fide, peccantque mortaliter, qui infamant aliquas religiones in particulari; & sunt excommunicati, vt dicit Medina, in quam excommunicationem incurrunt, qui detrahunt religioni nostri Patris Diui Francisci, & Diui Dominici, aut qui affigunt libellos famosos contra illas, vt statuit Alexander Quartus, traditque Siluester; peccantque infamantes

Na. d. c.
18. n. 37.
& in d.
c. inter
verba,
nu. 77.

Angl. in
q. de re-
stit. fa-
mæ i flo-
ribus, 4.
Na. li. 2.
de rest.
c. 4. nu.
353.

D. Th. 2.
2. q. 103.
& q. 12.
Cord. d.
casib. q.
14. Lop.
in inst.
consc. c.
29. col.
130. ca.
54. col.
392.
Med. in
sū. f. 184
Sil. v. ex
co. c. 7.
c.

Na. c. 18
n. 37. Me-
dina in
su. verfi.
184.

D. Th. 1.
4. d. 15.
2. q. 2. que-
stione 3.
Cord. 2. 2.
q. 71. ar.
2.
su. q. 2.
concl. 4.
ad 2.
Cordu.
vbi A.
de qđ li.
11. q. 2.

Sot. li. 4
de iust.
q. 6. a. 3.

res aliquam religionem totam, aut partem eius, dicentes, quod in illa non observatur regula, nisi hoc sit in casu omnibus notorio, ut dicit Sotus: Vnde non excusarem ego à peccato mortali illū, qui diceret, Ego inveni fratrem quendam (quamvis non nominet illum) ordinis talis cum quadam muliere, quia hoc redundat in opprobrium totius monasterij: quamvis secus esset, si esset collega alicuius collegij tacendo nomē, quia in collegio non profitentur tantū castitatem, quantum fit in religione.

22 Vigesima secunda Conclusio. Nō peccat, qui audit aliquem notabilem defectum alicuius, aut culpæ, aut natiuitatis, & procurat cognoscere personam ad aliquem bonum finem, ut sic provideat recte aliquod beneficiū, aut faciat laudabiliter matrimonium, dummodo hæc informatio capiat ab ijs, qui sint dictori veritatem, & non sint lesuri in aliquo partes, quia si curat hoc scire cum prava intentione, erit peccatum mortale, ut laedatur scilicet persona; vel veniale, si ob curiositatem, & gustum curat hoc scire, ut dicit Corduba: præcipue erit veniale, cum id cognoscit legendo aliquas scripturas, aut monumenta inquisitionis, quæ in ecclesijs solent appendi cum nominibus supplicio affectorum, ut docet Corduba, & Nauartus referens Sanctū Thomam. Dixi, *legendo scripturas*, quia si hoc curat scire ab alijs, putatē esse peccatum mortale, cum hac via sæpe expergiscantur dormientes, & surgit infamia, quæ tempore dilabebatur, etiam quia dat occasionem, ut manifestetur hic defectus, quod est peccatum mortale.

23 Vigesima tertia Conclusio. Murmurare, ut inficiatur amicitia prava quoad spiritum, est virtus, si dicatur veritas, & nulli sequatur infamia, ut si aliquis ad separandum alium à concubina, dicat illi, quod est deformis, levis, aut quid tale: dicere autem aliquem defectum, aut peccatum de aliquo, licet verum sit, ut inficiatur amicitia ho-

nesta, & virtuosa, semper est peccatum: erit autem mortale, si pretendatur eorum inimicitia, si vero procuratur, ne habeant tantam familiaritatem, erit solum peccatum veniale, ut dicit Aragon. 24 Vigesima quarta Conclusio. Non est licitum dicendo malum procurare, ut aliquis non sit alteri amicus ob utilitatem propriam maledicentis; non erit autem peccatum mortale procurare hoc dicendo veritatem, ut dicit Sotus; quia unusquisque potest curare de sua utilitate sine vi, aut fraude, si dignus sit illa utilitate; quæ ratio mihi non placet, quia sufficit ad hoc, ut sit hic actus peccatum mortale, quod præiudicet notabiliter proximo. Nec obstat, quod unusquisque potest procurare suam utilitatem; quia hoc intelligitur, non ablatam ab alio, qui eam acquisiuit, unde licet Aragon sequatur Sotum, ego discedo ab eius opinione; solum enim recipiam illam in casu, quod unus amicorum esset infidelis, quia tunc esset facere bonum amico innocenti, & fidei, quod bonum unusquisque tenetur procurare, licet sit cum detrimento nocentis, & infidelis, corrigendo tamen illum prius fraterne, & ipse contemnat correctionem.

Arag. 2.
2. q. 75.
ar. 2.

Sot li. 5.
de iust.
q. 11. a. 1

Arag. 2.
2. q. 75.
ar. fin. in
fin.

De restitutione famæ amissæ ratione
murmurationis, aut falsorum testi-
fiorum. Cap. CCLII.

S V M M A R I V M.

Quid sit fama, num. 1.

Quæ conditiones debeant concurrere, ut aliquis teneatur restituere famam alteri, concl. 1. num. 2.

An teneatur, qui false infamavit alium, dicere, quod dixit mendacium, concl. 2. num. 3.

Qui infamavit aliquem dicens veritatem, quomodo debeat restituere famam illius, concl. 3. num. 4.

An teneatur, qui sustulit famam alicui, restituere eam, cum tamē alias laudaveris illum nimis in aliare, concl. 4. num. 5.

An

Cord. d.
casib. q.
57. Na.
c. 23. n.
29. D.
Th. 2. 1.
qu. 167
ar. 2. ad
4.

*An in restitutione fama possit esse compen-
satio directa, concl. 5. nu. 6.*

*An habeat tantam obligationem restituen-
di famam ille, qui dixit verum, sicut
qui dixit mendacium, concl. 6. nu. 7.*

*Infamans aliquem an cum quibus debeat
se re tractare, concl. 7. nu. 8.*

*An qui infamavit aliquem de peccato, cu-
ius infamia est obliuioni tradita teneat-
ur ad restitutionem, concl. 8. nu. 9.*

*An teneatur ad aliquam satisfactionem
qui fecit iniuriam, remittente illam of-
fenso, & an peccet remittens famam suam
restitutionem, concl. 9. nu. 10.*

*An persona publica possit remittere hono-
ris sui restitutionem sine peccato, concl.
10. nu. 11.*

*An, qui infamat aliquem religiosum, re-
maneat liber remissa iniuria à religioso,
concl. 11. num. 12.*

I A Dexplicationem eius, quod de-
bet in hoc capite tractari, debet
notari, quod fama est bona opinio, quæ
habetur de quadam persona, scilicet, quod
sit virtuti dedita, prudens, nobilis, & ce-
tera; vnde hic tractamus de obligatio-
ne, quæ est restituendi hanc bonam fa-
mam, & opinionem, quādo iniuste fuit
ablata: de qua materia tractat S. Tho.
& Nau. & alij Auctores infra allegati.

2 Prima Conclusio. Ad hoc vt aliquis
teneatur restituere famam alteri, tres
requiruntur conditiones.

Prima est quod fama sit damnifica-
ta. Nota autē quod sæpe videtur, quod
fama damnificetur, & in rei veritate
nullum est damnum: quod accidit in
quatuor casibus. Primus, quando ali-
quis dicit de aliquo curiali, quod voca-
uit aliquem ad duellum, aut quod ser-
uiuit alicui virgini nobili. Secundus,
quando dicitur aliquid de homine in-
fama notato publice in illa materia,
de qua tractatur. Tertius, quando infa-
mia est levis. Quartus, quando detra-
hens est homo parum fide dignus, aut
putatur, quod dicat ioco, vt tenet Nauarr.

Secunda conditio est, quod fama sit
ablata iniuste; vnde qui accusat alium

seruata iuris forma de aliquo delicto
infamante probans testibus sufficienti-
bus, non tenetur ad restitutionem; nec
tenetur quis restituere famam hypocri-
tæ illi, qui manifestam fecit suam fictā
sanctitatem; quia nō sustulit ei aliquid,
quod esset suum; immo potius aliquan-
do tenetur manifestare hoc, ne colore
sanctitatis faciat aliquid damnum; &
ob eandem rationem non tenetur ad
restitutionem ille, qui manifestat esse
Petrum hominem vilem, si ipse iacet
generositate; & propter hoc sit in pro-
fessione tali apud homines; immo sæpe
conuenit hoc patefacere, ne colore hu-
ius tituli diuitis, aut nobilis damnum in-
ferat alijs: sicut etiam conuenit mone-
re amicum, ne accipiat N. in familiam
suam, quia non habet bonas manus, vt
dicitur; non tamen dicere licet hoc mul-
tis, vt viuent illum, quia peccator occul-
tus habet ius ad hoc, vt peccatum suum
non publicetur.

Tertia conditio est, quod infamatus
non recuperauerit integre famam amis-
sam, quia si recuperauerit illam, non o-
portet illam restituere. Hinc infertur,
quod ille, qui falso accusauit alium de
aliquo crimine, non tenetur restituere
famam, si accusatus probet esse falsam
accusationem, si omnibus est notoria
hæc falsitas, solum tenebitur restituere
damna, quæ passus fuit accusatus,
quousque veritas fuit probata; quæ
damna debent solui integre, si facta
fuerint in bonis acquisitis, nam quæ se-
quuta fuerint in bonis acquirendis,
non debent integre solui, sed secun-
dum arbitrium prudentis viri: de-
bet etiam soluere expensas, quas fecit
accusatus in verificanda veritate, vt
dicunt Sotus, Nauarrus, & Mercatus.

3 Secunda Conclusio. Qui surripuit
famam alienam dicens falsum testimo-
niū, tenetur dicere, quod mentitus sit, fa-
cereque alias diligentias, vt credatur se-
cundum arbitrium prudentis viri, cum
homines sint inclinati potius ad cre-
dendum malum, quam bonum. Verū
est

Sot. li. 4.
de iust.
q. 6. ar. 3.
Nau. c.
18. n. 23.
Merc. d.
restit. c.
9.

D. Th. 2.
2. q. 62.
ar. 2. ad
2.
Nau. in
c. inter
v. n. 856.
& i. sū.
c. 18. n.
42.

est tamen, quod si homo grauis, & in dignitate constitutus (vt est Episcopus) commisisset hoc peccatum contra aliū hominem vilem, quod non teneretur dicere se fuisse mentitum, sed alio modo posset satisfacere huic damno; illeque homo plebeus debet esse contentus illa satisfactione, quia differentia est inter famam hominis nobilis, & inter famam hominis infamiae conditionis; unde vt illi satisfaciatur, nō teneretur amittere propriā, quae est maioris valoris; sicut qui furatus est centū, non teneretur restituere ducentos, vt dicunt Sotus, Corduba, & Mercatus. Noteturque, quod, quando aliquis teneretur restituere famam iurans mentitum fuisse; non est necesse, vt ad comprobandum hoc, afferat testes, vt dicit Nauarr. Videatur circa hoc ordo iudicialis.

4 Tertia Concl. Qui rapit etiam famam iniuste dicens veritatem, teneretur restituere non dicens quod sit mentitus, quia non debet dici mendaciū pro omnibus rebus mundi, vt affirmat Sanctus Thomas, & Caietanus, sed laudando illum, quem infamauit, dicensque aliis modis alia, quibus reddatur illi fama. Verum est tamen, quod poterit dicere; quod mentitus sit, intelligens excessisse terminos legis diuinæ, & naturalis, sicut solemus dicere vulgariter. Petro meritum est brachium, idest exiit a suo cardine, & compositione naturali: hanc conclusionem sic explicatā audiui defendere in quodā actu maiori Reuerendum Patrem Fratrem Ludouicum de Leon praesidentem actui in vniuersitate Salmanticensi, contra quem fuerunt argumētati omnes Magistri, qui aderant praecipue Frater Bartholomaeus de Medina, qui conuictus a praesidente fuit passus publice debere sic existimari, & ideo posuit illam in sua summa, eamque nunc denuo sequitur Petrus de Navarra confirmans eam aliquibus rationibus multum doctis, & tenet eam Magister Hénriquetz, in sua summa.

5 Quarta Conclusio. Teneretur qui in

famauit alium de aliquo peccato, restituere illi famam, licet respectu alterius virtutis laudauerit illum magnopere, vt tenet Nauarr. quia licet alia ex parte honorificauit eum, non tamen restituit illi quod abstulerat de honore illius. Verum est tamen, quod si infamauit eum de aliquo defectu naturali, potest facere restitutionem in alia re, sicut si dicat quis de alio, quod est surdus, aut debilis visus (si hoc est falsum) potest dicere de eo iisdem esse hominē prudentem, & doctum dignumque re, quae illi vult committi.

6 Quinta Conclusio. In restitutione famae non potest quis habere compensationem ex aliis rebus temporalibus, quae sit directa, quia haec accidit in illis rebus, quarum est vsus in suo genere, scilicet, quando vna potest seruire pro alia, sicut sunt res, quae consistunt in numero, pondere, & mensura; & sic est compensatio directa, si detur frumentum pro frumento, aut frumentū pro oleo, aut vinum. Veruntamen potest esse compensatio indirecta, si detur iniuria affecto aliquid secundum arbitrium boni viri, vt dicit D. Thomas; unde, quando aliquis non potest restituere famam, aut quia putat, quod nō credetur, licet retractet se, aut propter periculum vitae, aut aliter, teneretur compensare hoc damnum cum pecunia, aut alia re, quae valeat, vt tenent Sotus, Couarruias, & Corduba, quod debet teneri contra aliquos, quos refert, & sequitur Nauarrus: non potest autem esse compensatio vocando, qui infamat alium, haeticum, aut infamās de alio crimine, quia haec non est compensatio iusta, nec equalis debita compensationi Christianae, vt dicit Caietanus. Nota etiam, quod teneretur haeres propter famam, quam defunctus deleuit, cui ipse successit, facere aliquam compensationem in pecuniam secundum damnum secutum, vt dicunt Corduba, Pedraza, & Nauarrus.

7 Sexta Conclusio. Qui vere infamat aliquem, teneretur restituere famā, sicut qui

Nau. ca.
18. n. 42

D. Tho.
2. 2. q. 62
2. 2. ad 2
Sot. L. 4.
de iust.
q. 7. ar. 2
Cou. in
reg. pec-
catū 1. p.
num. 6.
Cord. 4.
mēb. de
figillo se-
creti q.
36. cō. 9.
Nau. l. 2
rest. 3. n.
413.

Sot. li. 4.
de iust.
q. 6. ar. 3.
ad 4.

Cor. l. 1.
qq. q. 33
art. 2.

Mer. vbi
sup. c. 9.
Nau. vbi
sup. q. 45

D. Tho.
2. 2. q. 62
art. 2.
Caiet.

Med. in
sum. fol.
173.
Nau. li. 2
de rest.
ca. 4. nu.
383. Hē-
riq. li. 2.
de pen.
6. l. 1. n. 6

Pedr. 8. qui falsæ infamavit, hæc conclusio est
 cap. 5. 1. Nauarri contra Sotum; quia obligatio
 Nau. 18. restitutionis non respicit autem quali-
 nu. 46. tatem peccati, quantum nocumentum.
 Nau. ubi
 sup. nu. 21.
 Sot. li. 4. de iust. q. 3. ar. 6
 Mer. Me-
 dina. & Ped. ubi
 supr. Alcoc. i
 sum. ca. 22.
 Nau ubi
 sup. nu. 47.
 Cor. de
 regen. sec. q. 3.
 consil. 9
 in 1. P.
 8 Septima Conclusio. Qui infamat
 aliquem, sufficit, ut retractet se coram
 illis, coram quibus infamavit, si erant
 tales, ut tacuerint audita, quod si & hi
 alijs communicauerunt, tenentur dico-
 re iisdem, qualiter qui illud prius dixe-
 rat, retractatus est coram ipsis, sic. n.
 tenent Mercatus Medina, Pedraza, &
 Alcocer: si vero erant tales, ut habea-
 tur pro certo, quod publicauerint, te-
 nebitur publice retractare dicens Pa-
 cho, aut procuratori, ut dicat illud in
 ecclesia, ut sic restituatur honor perdi-
 tus, sic enim explicat Nauarrus.
 9 Octava Conclusio. Qui falsæ, aut
 vere dixit aliquod crimen infamato-
 rium alicuius, cuius infamia iam est ob-
 litioni tradita, non tenetur restituere,
 sed potius peccabit innouans plagam
 oblitan., sic enim tenent post Siluestrum,
 Nauarrus, & Corduba, quod intelligi-
 tur, si sit certus, quod infamia sit obli-
 uioni tradita; quia, si dubitat de hoc, de-
 bet facere aliquam compensationem
 non faciens mentionem criminis, quia
 potest esse, quod sit in oblitione.
 10 Nona Conclusio. Si persona pri-
 uata, quæ affecta est iniuria parit, &
 remittit iniuriam, & infamiam ex ea
 sequutam, non tenetur qui iniuriavit,
 facere restitutionem; verumtamen pec-
 cat, qui remittit famæ suæ restitutionem,
 si ipsa sit necessaria ad acquirendam sa-
 lutem spirituales, scilicet, quia rema-
 nens infamis non poterit ingredi reli-
 gionem, in quam forte volebat ingre-
 di, ut idem est, si videntes, quod ille

homo non purgat se, ac defendit ho-
 norem suum, capiunt occasionem pec-
 candi liberius, cum videant grauem vi-
 rum notatum illa infamia & delicto.

11 Decima Conclusio. Peccat morta-
 liter persona publica, quæ remittit ho-
 noris sui restitutionem, cum fama sui
 sit fama subditorum, qui illi sunt subie-
 cti, unde cum sit hæc remissio inefficax,
 qui infamavit, tenetur restituere, ut di-
 cit Aragon contra Sotum; ambo tamē
 dicunt veritatem, si explicetur eorum
 opinio, scilicet, quod opinio Aragonis
 procedat in casu, quod Prælati ratio-
 ne infamæ remaneat inhabilis ad gu-
 bernandos suos subditos secundum
 suam obligationem: quia quo ad hoc
 fama prælati est ipsorum, donec illum
 habuerint prælatum, opinio autem So-
 ti procedit in casu, quod infamia Præ-
 lati non auferat subditis hoc ius, quod
 habent, quod raro eueniet, sic tenet
 Nauarra.

12 Undecima Conclusio. Si aliquis in-
 famauerit aliquem religiosum, non
 sufficit, quod religiosus remittat satisfac-
 tionem huius infamæ, ut remaneat
 securus, sed est necesse, ut retractet seip-
 sum, cum fecerit damnum cum hac in-
 famia reliquis religiosis: unde est ne-
 cessarium, quod omnes remittant iniu-
 riam, & satisfactionem. Hinc est, quod
 religiosus infamans seipsum tenetur
 per legem iustitiæ restituere sibi famam,
 cum fecerit sua infamia damnum suæ
 religioni, si ipsa habeat ex se bonam fa-
 mam; ut omnes habent quæ intra nos
 sunt, sic tenet Corduba, & sic debet in-
 telligi, quod super hoc puncto tradit
 Angles.

Arag. 2.
 2. q. 61.
 art. 2. p.
 194.

Sot. li. 4.
 de iust.
 q. 6. ar. 3
 in solut.
 ad 5.

Nau. l. 2.
 de rest.
 c. 4. nu.
 392.

Cord. 4
 mēb. de
 sigillo
 q. 3. cōc.
 4.
 Angles
 de rest.
 famæ du
 bio 3.
 dif. 7.

Finis Primæ Partis.

S V M M Æ C A S V V M C O N S C I E N T I Æ

A R. P. E M A N V E L E R O D R I Q V E Z
Lusitano, Ord. Min. Sacræ Theologiæ Lectore
sermone Hispano compositæ.

Ac per B A L T H A S A R E M de C A N I Z A L Hispanum in
Neapolis. Gymnasio publicum Medicinæ professorem iam pri-
dem in Latinum translata.

P A R S S E C V N D A.

De Clericis negotiatoribus.
Cap. I.

S V M M A R I V M.

- An Clerici negotiatores, & mercatores in-
currant aliquam censuram, conc. 1. n. 1.*
*An beneficiati, aut ordine sacro initiati ali-
quando possint negotiari, conc. 2. nu. 2.*
*An Clerici possint negotiari per interposi-
tas personas, conc. 3. nu. 3.*
*An Clerici possint testari de bonis acqui-
sitis per negotiationem, conc. 4. nu. 4.*
Quotuplex sit negotiatio, ibid.

Iuxta hanc materiam nego-
tiationis nō tracto hic ex-
tense, quia in materia em-
ptionis, & venditionis la-
te traditur hoc; pro reso-
lutione tamen dicendorum ponuntur
sequentes Conclus.

1. Prima Conclusio. Clerici negotiato-
res, & mercatores castigantur pœna su-
spensionis, & excommunicationis, &
ideo peccant mortaliter; quod intelligi-
tur, si sint ordine sacro initiati, aut ha-
beant beneficium, quia alias possunt si-
ne timore dictarum legum exercere ro-
tum id, quod est licitum secularibus, ut
dicit Panor. & Nauarrus. Et ideo possunt

negotiarī, emere, vendere sine timore ali-
cuius pœnæ, ut resoluit Nauarr. in quodā
consilio. Et nota, quod, qui habet bene-
ficio ecclesiasticum, peccat utens arte
medica pro lucro, quia hoc est officium
secularium, & officia secularia sūt pro-
hibita illis à Conc. Trid. quod ego puta-
rem procedere, quando beneficium nō
est tenue, quia si esset multum tenue, nō
videtur mihi obligari sub dictis pœnis ad
non se occupandum in dictis negotia-
tionibus, cum in hoc casu secundū mul-
tos homines doctos hic non teneatur
recitare officium divinum. Nota vltre-
rius, quod ad hoc, ut initiatus ordine sa-
cro, aut gaudens beneficio ecclesiastico
incurrat pœnas supradictas, est necesse,
quod exerceat, & implicetur in emptio-
ne, vitione, cambiatione ad effectum
lucris, ut reliqui mercatores, ut notat Re-
buffus, & colligitur ex eo, quod tradit
D. Thomas. Hinc sequitur quod non est
negotiator, nec mercator, qui clericus
vendit triticum, aut oleum, &c. suorum
prædiorum, nec qui emit ea ad sustenta-
tionem suæ familiæ pro pretio tunc cur-
rente, & postea vendit ea cariori pretio,
quam empti sint, ut dicit Nauarr. &
ideo non punitur dictis legibus, nec te-
netur solvere gābellam pro his rebus,
ut notat Salzedus, quam debent clerici

Nam. l. 3.
constit. 1.
de success.
sio. ab 2.
test. cōf.
3. f. 2. 1. 2.
Cōd. Tr.
sch. 2. 1. 1.
refor. 6.
1.

Rebuff.
de mer-
cat. mi-
ni. ar. 1.
gl. 1. nu.
10. 10. 2.
D. Th. 2.
2. q. 77.
ar. 4.
Nau. ca.
25. nu.
110.
Salze. in
pra. cri.
16. c. 55.
pa. 167.
tom. 1.

Panor. l.
c. 1. & 2.
de po-
stu.
Nam. d.
c. 25. n.
210.

A

nego.

negotiatores, & mercatores, & potest ab eis peti coram iudice ecclesiastico.

2. Secunda Conclusio. Probabile est clericos beneficiarios, & ordine sacro initiatos posse negotiari sine peccato mortali, dummodo negotiatio non sit turpis, & absit scandalum, temeritas, aut contumacia, & contemptus, cum ars negotiandi ex se sit licita, quando dirigitur in honestum finem, ut dicit D. Tho. hanc conclusionem cum his modificationibus tenent Nauarrus, & Ludouicus Lopez, hincque inferitur, quod si in honore a suis iudicibus continentur negotiationem, licet honesta, tenentur soluere tributa, ut reliqui mercatores seculares, cum ratione negotiationis amittant in hoc casu privilegium clericale, ut ordinatur in iure.

3. Tertia Conclusio. Clerici possunt negotiari per interpositas personas; & ideo possunt dare consanguineo, aut amico pecuniam, ut negotietur cum ea subijcientes se iacturæ, & lucro, quia negotiatio est prohibita clericis personaliter, ut insinuat quædam Clement. & tenent Salzedus, & Aragon.

4. Quarta Conclusio. Clerici possunt testari de bonis acquisitis per viam negotiationis; & legatarii possunt habere dicta legata licite, si negotiatio ex se sit licita, id est, non contraria legibus iustitiæ specialis, licet sit illicita ratione circumstantiæ personæ, loci, & temporis, aut alterius rei, quæ facit negotiationem vitiosam, quia sit contraria aliis virtutibus moralibus, Pro cuius explicatione debet notari, quod duplex est negotiatio, alia est iusta, & honesta; & alia est illicita, & turpis, illicita ex duplex, una est contra leges iustitiæ specialis, alia contra leges aliarum virtutum moralium, inter quas duas est magna differentia; quia quæ est contra iustitiæ specialis leges, ut vendere rem cariori pretio, quam par sit, aut committere usuram, non solum inducit peccatum, sed etiam obligationem restituendi damnum, quod sit tertio, ut notat D. Tho. at alia licet inducat ad peccatum mor-

tale, aut veniale, ut supra dixi, non inducit tamen restitutionem, ut colligitur ex eodem D. Thom. & tenet Greg. Lopez, Didacus Perez, & Nauarrus. Hinc sequitur, quod quando clericus vendit rem iusto pretio, quamvis peccet ratione personæ exercens se in mercatura, non tenetur tamen restituere lucrum, & per consequens potest restari de eo.

De Notarijs. Cap. II.

SUMMARIVM.

An possint notarij recipere plus, quam de iure illis debetur. concl. 1. num. 1.

An sit licitum notarijs recipere aliquid loco strenarum post litis victoriam. conclus. 2. num. 2.

An sit licitum notarijs aliquid recipere a sponte offerentibus illis. concl. 3. num. 3.
De quibus interrogare debeant Confessarij notarios. nu. 4.

1. Prima Conclusio. Non possunt Notarij habere a partibus plusquam illis de iure debetur. Verum est tamen, quod si precibus fuerint conuicti, ut laborent ultra solitum, ut parti detur processus in minori spatio, quam solet, quod poterunt habere aliquid amplius pro illo labore extraordinario, ut tenet Fr. Ludouicus Lopez; poteruntque eadem ratione capere plus solito, si exierint extra oppidum ad faciendam scripturam, ut per distantiam novem miliariorum, ut ordinatum est in quadam pragmatice horum regnorum, ubi ponitur quantitas, quam pro hoc labore perferre debent. Possunt etiam recipere, quod illis datur ab aliquibus personis non tanquam notariis, sed tanquam nobilibus, & amicis, & quod dat eis etiam aliquis homo in dignitate constitutus, quia lex solum prohibet, quod recipiatur aliquid, licet sit gratuito, ratione officii; quod autem dat eis hæc persona illustris, dat sui causa

D. Th. 2.
1. q. 61.
artic. 16.
& 2. D.
Tho. ubi
supr.
Gregor.
Lop. in
l. 46. p. 1.
ver con.
la volū.
ta. ad
Perez in
li. 3. tit. 1.
ver mā.
dament.
to li. 1.
ord.
Nau. l. 3.
concl. tit.
de test.
concl. 10.

Lop. in
instr. cō.
2 p. c. 29
& instr.
neg li. 5.
c. 18. fol.
62.

D Th. 2.
2. q. 77.
art. 4. ad
1. Lop. l.
1. instr.
neg. c. 10
col. 1.
Na. c. 25
nu. 100.
Cle. de
vita, &
hon. cle.
Salz. in
pra. cri.
c. 55. pa.
266.
Arag. 2.
2. q. 67.
art. 4. f.
144 col.
4.

considerans, quod alij sibi similes solent facere idem, & quod notabitur auaritia, si non imitetur eos, sicut enim dicit

Nau. li. 3. Petrus de Nauar.

¶ *rest. c. 2. 3. n. 12.* Secunda Concl. Illicitum est notario recipere aliquid loco stipendiij post obtentam victoriam litis; hanc conclusionem tenet Ludou. Lopez, contra Mercatum, quod in his regnis Castellæ debet obseruari; cum præcipiat quædam pragmatica Reginæ D. Isabellæ facta Compluti anno 1503: quod notarius publicus stipendium, quod habuerit, scribat patenter in parte posteriori scripturæ, seu processus; & quod non possit percipere plusquam illud stipendium assignatum nullo prætextu, aut colore; Nec potest petere, nec recipere, nec notarijs valet aliqua consuetudo quæ esset in contrarium inter illos cum puniatur ille, qui inuenitur defecisse in hoc pena legis. Vnde infertur, quod Princeps, nec expresse, nec tacite id approbat, vt dicit

Lop. vbi su. Arag.

2. 1. q. 62. art. 3. p. 34.

¶ Aragon; & ideo tenentur restituere totum id, quod percipiunt iniuste tanquam notarij ultra stipendium. Dixi, *tanquam notarij*, quia, si hoc habeant alijs respectibus, vt dictum est, non tenebuntur ad restitutionem. Nunc videamus, an sit obligatio restituendi supra dictum, quando litigans dat plus, quam debitum est, sciens, quod non debet illud.

3 Tertia Conclusio. Quando, qui litigat, cognoscit bene stipendia notariorum, licet peccent notarij recipientes plusquam illis debetur ab illo, si tamen offertur illis sponte, non tenebuntur ad restitutionem; hæc conclusio est contra

Med. in su. lib. 1. c. 19. §. 6

Medinam in sua summa; quod probatur, quia licet lex prohibeat, quod non possint habere præter stipendium assignatum, licet gratis illis offeratur, non ideo est illis impedita translatio domini, nec remanent incapaces eius, quod gratis illis datur, sicut remanent incapaces recipiendi officiales camerae Regiæ, quia ijs conuenit esse multum alienos a cupiditate, vt illi, qui a longinquo veniunt incuriam ad negotia, non sint constricti expendere omnia bona sua

in lite; præcipue quia Rex assignat stipendia his notarijs, sicut assignat auditoribus Regis, & aliorum consiliorum, quod totum cessat in notarijs ordinarijs, & publicis; vnde lex noluit eos inhabilitare, vt possent recipere plus suis stipendijs; hæc videtur esse sententia Nauarri, vt aduertit Petrus de Nauarra dicens, quod non est contra hoc iudex Regius, in quo iubetur illis, quod soluant quadruplum recepti, quia in eo non ordinatur, quod restituant receptum, sed solum imponitur illis pena, quæ non debetur nisi post sententiã iudicis latam.

Documenta Confessarijs necessaria.

4 **V**ltra supradicta debent notare Confessarij, quod debent interrogare Notarios de sequentibus. Primum, an faciant aliquid contra id, quod iurant. Secundum, an fecerint aliquam scripturam, aut partem eius falsam. Tertium, si non monuerunt partes, leges, & priuilegia, quæ renuntiant, quod debet multum aduerrere Confessarij, cum sepe decipiant mulieres, & personas simplices in scripturis, quas faciunt. Quartum, si fecerunt testamenta, aut similes scripturas putantes, aut probabile suspicantes, quod stipulantes non erant mente constantes. Quintum, si ordinauerunt testamentum, aut similem scripturam, relinquens aliquam solemnitatem necessariam, aut quid simile. Sextum, an scripserint aliquas scripturas in fauorẽ usurarum, aut contra libertatem ecclesiasticam; & notent, quod hoc peccatũ habet annexam excommunicationem. Septimum, an receperint aliquam scripturam, aut absconderint, aut non dederint eam, aut distulerint dationem egenti ipsa parte dicta scriptura. Octauum, an abstulerint a processibus aliquam scripturam, vel actum, aut addiderint sua authoritate, aut omiserint scribere, quod testes deponunt, aut aliter, quam dicere, disposuerint. Nonum, si tradiderint

processum personis non cognitis, & probatae fidei ob periculum, quod inde potest sequi. Decimum, si non habent registrum, in quo habeant notata nomina, & scripturas, quae coram illis fiunt cum nominibus partium, anno, mense, & die: deq; alijs multis possunt interrogari, quod ipsi probe cognoscunt; & ideo sufficit, quod Confessarij dicant illis, an defecerint obligationi officij sui, quae interrogatio sufficit pro reliquis statibus, cum omnes homines teneantur scire obligationem, quam petit status suus, ut resoluunt Doctores communiter, de qua re tractant D. Tho. & Cord.

D. Th. 1
2. q. 75.
ar. 2.
Cord. 1.
2. qq. q.
1. & 2.
cū seq.

De nouitijs quo ad eorum qualitates secundum constitutionem Sixti V. Gregorij XIII. & Clementis VIII. Cap. 111.

SUMMARIVM.

Interrogationes, quae debent fieri, & probari secundum dictos Pontifices, nu. 1.

Qui sint sacrilegi, quos excluderat Sixtus V. a religione, nu. 2.

Qui erant incestuosi, quos excluderat idem Pont. nu. 3. & 4.

Quod Gregorius XIII. prohibuit, quod filij illegitimi habiti ab aliquo monacho ante ingressum religionis, vel post, non possent admitti ad religionem, in qua pater habitat; & an sit peccatum mortale, aut veniale admittere eos; & an pater possit ingredi religionem, ubi commoratur filius illegitimus, nu. 5.

Quomodo debeant examinari volentes ingredi Religionem, qui excedunt annos, ibid. num. 6.

Quod non omnes criminosi sunt exclusi, sed illi solum, contra quos iudices seculares processerunt per viam inquisitionis, aut accusationis, ibid.

An quis ante delictum veniat religionem si ingrediat ut ipsam possit puniri a iudice seculari ob illud, ibid.

Quod grauati aere alieno non possunt admitti ad religionem, quousque reddant rationem, aut satisfaciant suis creditoribus, num. 7. & 8.

An exteri possint admitti sine informatione, num. 9.

Circa hanc materiam est notandum, quod à tempore Sixti V. hucusque est magna varietas in modo recipiendi nouitios, quia Sixtus Quintus ordinavit, quod sacrilegi, incestuosi non admitterentur ad religionem, nisi ut essent conuersi; & adulterini, & naturales illegitimi non admitterentur ad ipsam, nisi facto examine vitae, & morum in aliquo capitulo generali, aut provinciali, ut constat ex quadam constitutione eiusdem Pontificis data anno 1588. 16. Nouembris anno quarto sui Pontificatus; postea vero ordinavit, ut possent admitti, si fieret prius informatio iuridica visa, & examinata à duobus superioribus saltem ipsius religionis assignandis pro hoc negotio in capitulo, aut congregatione, ut latius continetur in quadam modificatione, quam idem Sixtus Quintus fecit suae constitutioni, de qua quidem constitutione nullam iam facio mentionem, quoniam totum id, quod in ea ordinatum est, est reductum ad terminos iuris communis per Gregor. XIII. in quadam constitutione anni 1599. in primo anno sui Pontificatus, in qua ordinavit, quod omnes illegitimi, siue essent sacrilegi, aut incestuosi, aut adulterini, aut naturales possent admitti ad religionem facta informatione necessaria secundum constitutionem Sixti Quinti addens etiam interrogationem; & ut sciat fieri informatio, pono hic interrogationes.

- 1 An sint legitimi.
- 2 Si sint illegitimi, an sint sacrilegi, incestuosi, & quos mores, & habilitatem habeant.
- 3 Si sint incestuosi, in quo gradu erant patres sanguine iuncti, & an affinitate, vel consanguinitate.
- 4 Si sint illegitimi habiti à patre ante professionem, aut post in ea religione, in quam volunt ingredi, & viuit adhuc pater in ipsa religione.

Si

3. Si qui petunt habitum, prætereant 16. annos, debent interrogari, an fuerint homicidæ, aut notari infamia alicuius furii, aut alterius criminis, de quo cognouerit iudex ante ingressum religionis, ob quod fuerunt condemnati; aut ne apprehenderentur, confugerunt ad ipsam religionem, & si accedant ere alieno gravati, ita ut eorum bona non sufficiant soluere; & an habeant rationem, quam debeant reddere, quam si non reddant, eueniet aliquod malum, aut molestia; de his enim omnibus debent interrogari, inquiri, & examinari secundum dictas constitutiones, & si hæc inquisitio non fiat, admittaturque ad professionem aliquis sine ipsa, erit ipsa professio tacita, aut expressa irrita, & nulla, ut determinat Sixtus V. in sua constitutione, cui non derogat Gregor. XIV. in sua constitutione.

1. Circa primam interrogationem nihil est dicendum.

2. Circa secundam est notandum primo, quod sacrilegi sunt filij monialium, monachorum, aut clericorum sacris initiatorum, qui fecerunt votum solemne castitatis, ratione cuius contrahentes nihil faciunt, nõ sunt vero sacrilegi filij equitum militarium ordinũ in his Regnis Castellę ordinis scilicet D. Iacobi, & Alcantarę, quia licet hi fecerunt votum castitatis conjugalis, tamen sedes Apostolica dispensauit cum ipsis, ut possint nubere, ut dictum est supra cum Ioanne Guttier. quod feci confirmari à multis hominibus doctis Scolę Salmanticensis, ut liberarem quendam filium cuiusdam Commendatarij à penis Sixti V. qui excludit sacrilegos ab hac receptione, ut dictum est.

3. Secundo debet notari, quod incestuosi sunt, qui sunt habiti à consanguineis via affinitatis, aut consanguinitatis.

4. Circa tertiam interrogationem debet notari, quod non omnes incestuosi excluduntur à Sixto V. sed solum illi, qui oriuntur à consanguineis in tertio gradu consanguinitatis, aut affinitatis, ita ut qui nascuntur à consanguineis ultra hunc

gradum, possent admitti, vnde ordinante Gregor. XIV. quod admittentes illegitimos debent examinare diligenter eorum vitam, & consuetudinem: & habita bona spe eorum, qua suppleatur eorum defectus, sint admissi, nõ est necesse quod sint tot causę, & spes bonę incestuosus habitus in quarto gradu sicut incestuosus tertij gradus, & in sacrilegis, sicut non est necessaria tanta species profectus spiritalis in religione in naturalibus, & adulterinis, sicut in sacrilegis, & incestuosis.

5. Circa quartam interrogationem primo est notandum, quod Sixtus V. non apponebat eam, sed Greg. XIV. addidit illam, & multo merito conformans se in hoc decreto sac. Concil. vbi ordinatur, quod filij illegitimi clerici non possunt esse beneficiarij, nec administrare in ecclesijs, vbi eorũ pater administrauerit, ne adducat in memoriam patris sui incontinentiam, & ideo non vult Gregor. XIV. quod admittantur ad religionem filij monachorum, vbi patres eorũ sunt professi, & viuunt, ne adducant in memoriam eorũ incontinentiam tam contrariam habitui regulari. Estque secundo notandum, quod si admittantur, & faciāt professionem hi filij monachorũ, valet professio, quia Greg. XIV. nõ annullat illam, solum enim prohibet eorum receptionem; quod quidem præceptum puto ego nõ obligare ad mortale, si petat filius illegitimus habitũ in religione, vbi pater est professus, & viuente patre in provincia distante ab ea, in qua filius petit habitum, cum in hoc casu cesserat ratio legis. Tertio debet notari, quod pater potest admitti ad religionem, in qua filius eius illegitimus est professus: quia nullum est ius, quod id prohibeat, nec Greg. XIV. id prohibet, & Rebuffus defendit, quod pater potest administrare in ecclesia, vbi filius illegitimus administrat, aut administrauerit, ut supra declaratum est in materia beneficiorum ecclesiasticorum, & idem dicendum est in nostro casu, cum sit eadem ratio.

6. Circa quintam interrogationem est

Coucil.
Triden.
sess. 25.
c. 13. de
reform.

notandum, quod precipit Sixtus V. qđ qui praterunt 16. annos petentes habitum debent examinari, an sint homicidæ, aut commiserint aliquod delictū, aut aliud crimen infamatorium, ob qđ fuerint legitime, & iuridice condemnati, & infamie notati, aut an, ne apprehenderentur, confugerint ad religionem, quia eorum professio erit irrita, & poterunt procedere iudices seculares contra eos tanquam veros seculares; quod solum habet locum, quando dicti iudices ante receptionem habitus cognoverint de suis delictis per modum accusationis, aut inquisitionis, ut declarat idem Sixtus V. in sua constitutione modificante, quia si non cognoverint de eorum delictis, non datur illis facultas illa, cum eorum professio valeat. Estq; notandum, quod ille, qui ante commissum delictum fecit votum religionis, aut ordinis, & commissio criminis de facto adimplevit votum, non potest puniti à iudice seculari, secundum Baldū communiter approbatū, ut patet ex eo qđ tradit Covarr. quia in hoc casu est magna præsumptio, quod hic accepit habitum, non ut fugeret à iurisdictione seculari, sed ut adimpleret, qđ Deo voverat, unde etiam novitius est liber à iurisdictione, & hoc attento videtur, qđ nostra constitutio debeat limitari, ne intelligatur de illis criminosis, qui ante commissum delictum fecerunt votum religionis, cum non præsumat, quod hi, ut fugiant corpus à iurisdictione seculari, sint ingressi religionem; in qua ratione fundatur Sixtus V. ut precipiat ne sint admissi, ut constat ex eius constitutione ibi; *Seu hi meritis pro suis delictis penas metunt, non pia intentione, sed ad evadendam legem, & iudiciorum severitatem quia tuto in seculo vivere non possunt, tunc demum quarunt à religione auxilium, quando aliunde illud non sperant sed ut adimplerent, quod Deo voverant habitum accipere; & ideo videtur, quod eorum professio non sit annullata per dictam constitutionem; ut vero cognoscatur, an prius fecerint votū, sufficit, qđ*

præstent iuramentum, quia licet ut verificetur, quod consistit in interiori animæ parte, non sufficiat iuramentū paritis, quando agitur de re gravi, ut resoluit Cou. in fauorē rñ religionis, & satisfactionis voti videtur hæc sufficiens probatio, si deficient alij testes, & quia mētiēte ipso non valebit professio.

7 Circa eandem quintam interrogationem, scilicet, si sunt are alieno gravati, est notandū, quod, qui tenetur solvere multa debita certa, peccat mortaliter ingrediens religionem nisi prius soluat ea, aut sine cessante facta bonorum bona fide non habens aliud remedium, quo possit satisfacere suis creditoribus, ut dicunt D. Thom. & Angel. & Nauarr. Nec obstat, quod facta cessante bonorum non remanet debitor liber in totū, quia hoc intelligitur quo ad forum exterius, non vero quo ad interius; ex his vero angustiis liberauit nos Sixtus V. in hoc motu proprio ordinans, quod are alieno gravati non admittantur ad religionem, & quod eorum professio sit irrita & nulla, ut dicit Aragon: & ideo cessat, quod super hoc puncto tractant Sotus, Nauarr. Pedraza, & Ludouicus Lopez. Vetum est tamen, quod si constet remanere sufficientia bona, de quibus soloantur debita, possent admitti, quod insinuat ipsa constitutio ibi. *Nec ingenti are alieno supra vires facultatum suarū gravatos, &c.*

8 Circa alias interrogationes, scilicet, an habeant rationes, quas debeant reddere, etsi non reddunt, euenient lites, est notandum, quod qui tenentur reddere rationes, non possunt suscipere ordines sacros, si tenentur illas dare ratione alicuius administrationis publicæ, quia si est privata, non est impedimentum ad suprascriptum, nisi in duobus casibus: primus est, licet pendente, si arguantur de dolo commissio in administratione; quia si suscipiant ordines, sunt digni, ut deponantur, licet postea sententia pronuntietur in eorum fauorem, ut dicit Salzedus. Secundus, si timeatur, quod lis

Cou. vbi sup.

D Th. 2.
2. q. 189
ar. 6. ad
3. Aug.
v. religiosus
6. Na. in
c. nō dicatur cō
menta.
1. d. reg.
nu. 42.
Arag. 2.
2. q. 88.
ar. 12. ad
1. So. li.
8. de iust.
lit. q. 1.
ar. 4.
Na. vbi
lu. Ped.
prac. 7.
f. 100.
Lop. in
iust. con
se. p. ca.
209.

Salz. in
pra. cri.
c. 20. p.
60.

Cou. l. 1.
var. ca.
21. circa
fin.

Troci d
vero p-
fecto cle
ric. c. 6.
num. 3.

interponetur statim, & hæc irregularitas non duravit nisi quousque reddiderit rationem. Verum est tamē, quod si in eis sit captus aliqua falsitate, Episcopus tanquam criminofum poterit repellere, ut resoluit Albertus Troci & secundum hanc doctrinam debet intelligi, qd Sixtus V. ordinat in hoc casu, scilicet, quod non possint ad nitti ad religionem, qui habent reddendas rationes alicuius publicæ administrationis, aut priuatae lite pendente contra ipsos, aut si timeatur certitudine morali, qd interponetur cito, quia si non sit timor talis, videtur quod poterunt admitti.

9. Sciendum est, quod Sixtus V. modificans, & declarans suam constitutionem in anno 1588. 12. Calendas Nouemb. Pont. sui anno 4. declarauit, qd qui inueniuntur in prouincijs multum remotis a sua patria, & illi, quorum patria fuerit ab infidelibus occupata, si velint esse religiosi, possint admitti ad religionem, & facere professionem in ea, licet non constet de omnib. rebus, de quibus ordinatum est fieri inquisitionem, quia sufficit non reperiri rem in contrarium facta super ea re diligēti inquisitione.

De nouitiorum Inquisitoribus, & examinatoribus, & de forma seruanda in illorum informatione.

Cap. IV.

SUMMARIVM.

Nouiti per Sixtum V. a quibus sint examinandi, & an eius constitutio sit reuocata per Greg. XIV. num. 1.

Quæ forma tenenda in nouitiorum informationem. ibid.

An prouincia ultramontana Religionis ordinis minorum de obseruntia gaudeant privilegio Clem. VIII. concessio prouincijs Hispaniæ. num. 2.

An informationes nouitiorum debeant uideri a duobus, vel tribus superioribus iuxta constitutionem Sixti V. nu. 3.

An superiores religionum possint examinare informationes factas a Notario publico pro recipiendis Nouitijs. ibid.

An pro informationibus Nouitiorum necessarius sit Notarius publicus, vel sufficiat aliquis monachus pro Notario constitutus. num. 4.

An non factis informationibus secundum formam Pont. professio sit valida. num. 5.

An informatio Nouitiorum debeat fieri antequam recipiantur ad religionem, aut infra annum nouitiatus. nu. 6.

Circa hoc punctum est notandum, quod Sixtus V. in sua constitutione modificante ordinat, quod sequitur. *Et in qualibet prouincia saltem duo, vel si commode fieri poterit, tria, aut plura monasteria, seu domus regulares deputentur, quarum, seu quorum superiores infra annum saltem ad inquisitionem super nouitijs faciendam, & ad ipsos religiosos iuxta formam prefate constitutionis recipiendos, & ad alia, quæ in ipsa constitutione continentur peragenda simul congregentur.* Ex quibus uero colligitur, quod qui sunt examinatori has interrogationes, debent esse duo, aut tres Guardiani, aut præsides, domorum, in quibus recipiuntur nouiti congregantes se pro hac consultatione. Dixi, præfates, quia si deficient Guardiani dictarum domorum, quod sæpe accidit, præfates earum possunt vocari pro dicta consultatione, cum sint superiores. Et nota, quod definitores non possunt admitti ad illa, quia licet sint patres prouinciarum, non sunt superiores domorum, in quibus habitant, sed subditi prælatorum. Nota ulterius, qd Greg. XV. non reuocauit constitutionem dixi V. quoad hoc, ut constat ex eius constitutione: nec Clemens VIII. in alia, quam dedit primo anno sui Pontif. 14. Aprilis 1592. delevit eam, quia solum concessit pro prouincijs Hispaniæ nostræ sacre religioni, quod Generales, Commissarij generales, & Prouinciales possint extra capitulum recipere nouitos,

A 4 quando

quando illis visum fuerit de consensu quatuor diffinitorum, aut quatuor fratrum antiquiorum domus, ubi debent recipi, concedens illis, quod possint, & debeant vocare testes: & capere iuramentum, ut capiat iuramentum coram notario secundum formam dictarum interrogationum; unde cum hæc sit cessio, & privilegium, non tollit prelatos, qui possunt recipere novitios sicut antea, deferentes, qui petunt habitum, informationem factam per manus notarii ad formam prædicti interrogatorii. Verum est tamen, quod si fiat informatio secundum formam Clementis VIII. tenentur, qui faciunt eam, vocare testes; & sumere ab eis iuramentum; quia testis, qui non præstat iuramentum, non valet, ut dicitur in iure, quod intelligitur, licet sit S. R. E. Cardinalis, ut dicit quædam Glossa communiter approbata, licet sint mille testes, ut resoluit Dominicus Augustus de Ancona, & Felynus dicens esse hanc doctrinam quæpendam, & incognitam, quam dicit esse singularem Hyppolitus; & licet secundum opinionem aliquorum partes possint remittere hoc iuramentum, hi patres non poterunt remittere in hoc casu, quia dictum iuramentum non accipitur a testibus in eorum favorem, sed in favorem religionis; & ideo non possunt renuntiare hoc ius, quia ipso renunciato admitterentur ad eam mul-
ti, qui pravis suis moribus obscurant eam, & non illustrent factis informationibus falsis. Quod vero Clemens VIII. obliget dictos patres, ut faciant

habiles ad eas, quas in futurum poterunt obtinere, & remaneant ipso facto excoicatis; quæ quidē penæ nō imponuntur nisi ob transgressionē alicuius præcepti, quod obliget ad peccatum mortale, ut cōiter resoluunt Doctores, & remanet explicatum in materia legis.

2. Circa hanc constitutionē Clementis VIII. primo debet notari quod fuit cōcessa provinciis Hispaniæ solum subiectionis Catholico Regi Philippo, & ideo provinciæ Galliæ, Vngariæ, Germaniæ, Fland. Angliæ, & pertinetes ad familiam ultramontanam nostræ religionis facere non poterunt gaudere hoc privilegio per viam communicationis, ut fuit declaratum in Capitulo generali nostræ S. religionis celebrato in templo D. Fracisci Vallisfolletii anno 1593. & eiusdem indulti possunt trui patres Dominici in provinciis Hispaniæ per quandam bullam Leonis X. illis concessam, & patres D. Augustini per aliam concessione similē Iulij II. quia huiusmodi patres dicta privilegia communicant cum privilegis concessis; & concedendis ordinibus mendicantibus; reliquæ vero religiones, licet habeant privilegia, per quæ communicant, cum nostris privilegiis, loquuntur de privilegiis concessis, non de concedendis, hoc dico loquendo de privilegiis concessis dictis religionibus usque ad Clementem VIII. inclusiue, quia post illum non habet notitiā eius, quod sedes Apostolica illis cōcessit, nec in compendio privilegiorum religionis sit mentio privilegiorum, quæ eis cessere illis Pontifices post dictum Clementem VIII. &c.

3. Secundo debet notari circa dictum indultum Clementis VIII. quod dicti patres, quibus est remissum examen dicti interrogatorii, possunt videre informationes, quas fecerint illi, qui petunt habitum in suis oppidis, & non est necesse, quod dictæ informationes videantur a duobus, vel tribus superioribus secundum constitutionem Sixti V. cum Sanctus Clementis VIII. iudicat dictos patres in sua constitutione sufficientes ad

e. nuper
de testi-
bus.
Gl. in c.
cū olim
essent
verb.
Fratrū
Dom. d.
por. ecc.
q. 55. ar.
fin. Hyf.
sing. 124
circa si-
nem.

Clemē.
exiit d.
paradi-
so exir-
de verb.
signif.

In com-
pen. co-
munic.
priu. ha-
betur.
§ 10.

habetur
ubi sup.
§ 27.

In opo-
funt, ff.
de legi-
bus, ca-
dudū el
2. de c-
lect.

ad hoc examen; nec obstat quod Cle-
mens VIII. solum concedit illis hanc fa-
cultatem, quando illi faciant infor-
mationem vocantes testes, & capientes
ab eis iuramentum; quia ad hoc respon-
deo, quod lex extenditur ab vno casu in
aliū, si est eadem similisque ratio, ut
dicitur in iure. Vnde cum sua Sanctitas
det eis facultatem, ut corā notario vo-
cent testes, & deferant eis iuramentum
facientes informationem, etiam habe-
bunt ad examinandas informationes
factas à notario publico, quas secū de-
ferunt ipsi nouitij, cum sit eadem ratio:
& per consequens habebunt faculta-
tem, si inuenerint eas qualificatas secun-
dum formam, qua ipsi debebant face-
re, ut possint recipere ipsos nouitios, &
etiam, quia si Clemens VIII. non con-
cederet hoc, non corresponderet inten-
tioni, quam habuit in concedendo hoc
indulto, quæ fuit, ut ex eo constat, ut cū
mora non fierent repida bona deside-
ria, & impediretur bonum propositum
accedentium ad religionem: quod pro-
batur, quia communiter iuvenes perit
habitum extra, & sæpe longè à suis do-
mibus, vbi non habent testes, quibus
possint probare coram his patribus suā
sufficiētiā, & capacitatem, & si pro-
bationes, quas secum deferant, non va-
lerent eis, aut si valerent, & si deberent
iterum videri à duobus, vel tribus præ-
latis congregatis, esset illis necessarium
expectare congregationē per duos, aut
plures menses, & sic eorum desideria,
& spiritus tepescerent, & impediretur
eorum bonum propositum, cum hi pa-
tres in aliquibus locis viuāt in domibus
multum remotis, & non possint con-
gregari, nisi quando est copia informa-
tionum.

4 Tertio debet notari, quod ordinat
Clemens VIII. quod hi patres faciant
prædictas informationes coram nota-
rio, & non dicit notarium publicum A-
postolicum, aut Regalem, vnde sufficit,
quod faciant eas coram aliquo mona-
cho eiusdem domus ab eis constituto
notario, & secretario, quia verba abso-

lute pronuntiata, debet explicari secun-
dum statum, & conditionem eorum, ad
quos committitur dispositio negotij, ut
dicitur in iure, quod inducit Negarrus
ad probandum, quod consequitur in-
dulgentiam, quam concedunt nūc Pon-
tifices illis, qui recitant quædam Ane-
Maria licet non recitent eas secundum
Breviarium Romanum approbatum à
Concilio Tridentino addens illa verba.
[Nunc, & in hora mortis nostræ amē]
sed dicentes eas secundum antiquā for-
mam ante dictum Breviarium, eadem
ratione explicat hoc modo verba Cle-
mentis VIII. supradicta doctissimus
D. Solis Magister meus primarius pro-
fessor legum in schola Salmanticensi
tractante mecum eo hanc difficulta-
tem.

5 Quarto debet notari, quod si dicti
patres non faciant informationem se-
cundum formam dictam, si recipiantur
nouitij, & faciāt professionem, erit eo-
rum professio nulla, & irrita, quia dicit
constitutio Clemen. VIII. quod consti-
tutiones Sixti V. & Gregor. XIV. rema-
neant in suo robore extra hoc; & inter
alia quæ disponunt est, quod professio
talium nouitiorum sit irrita.

6 Quinto debet notari, quod est ma-
gnū dubium, quando debent fieri dic-
tæ informationes, an ante dationē ha-
bitus nouitij, an vero sufficiat fieri in ip-
so anno nouitiatus ante professionem.
Quantum ad Ordines Monachales, vbi
est filiatio perpetua in domibus, vbi
nouitij faciunt professionem, iam est
hoc dubium declaratum per Grego-
rium XVI. in sua constitutione di-
centem, quod sufficit, quod ante exhi-
bitionem habitus fiat summaria infor-
matio, dummodo ante professionem
fiat plenaria: est autem informatio sum-
maria, quando vocantur duo, aut tres
testes, & capitur ab eis relatio, & in-
formatio sine solemnitate, quam pe-
titiua plenaria vero est, quando hanc
informationem faciunt dicti patres tā-
quam iudices causæ coram notario, ca-
piendo iuramentum, & examinando

l. Plenū,
5 Aequi-
tij, ff. de
usu, &
habiti.
Nau. de
ora. mis.
34. fol.
606.

do testes, scilicet an fiat, consanguinei nouitij, amici, & similia. Nec possunt allegare reliquas religiones, quod per viam communicationis possint uti hoc priuilegio, quia Gregor. XIII. in dicta constitutione dicit, quod reliquas religiones obliuiscit ordinatum à Sixto V. & quod ordines monachales precipue, ubi est filiation perpetua, gaudeant hoc indulto, unde conuenit examinare, an Sixtus V. obliget ad faciendam dictam informationem plenariam antea, & ego quidem non inuenio hanc difficultatem clare verificatam, in constitutione Sixti V. quia licet dicat, quod antequam recipiantur, fiant dictae informationes, hoc potest glossari, scilicet antequam recipiantur ad professionem, & videtur, quod fauent nobis verba dictae constitutionis dicentis:

[Approbat ad habitum regularem admissi existerint] & infra [Plena, & indubitata fide facta, cum superioris Generalis, vel Provincialis, quem diffinitorum consensu approbat, & ad habitum regularem admissi fuerint.]

Quae verba magis significant receptionem, quae fit in professione, cum tunc detur nouitio habitus regularis, & fiat vere religiosus, quam receptionem, quae fit, quando datur habitus nouitij, cum habitus nouitij non sit habitus regularis, cum proprie non sit religiosus: nec obstat quod Gregorius XIII. concedat hoc particulariter ordinibus monachalibus, quia hanc concessionem Sixtus V. concessit ad instantiam dictorum ordinum, ut ego vidi in collegio D. Bernardi Compluti; & recepi quendam transumptum illius firmatum à Reuerendissimo Patre Abbate Fratre Ioanne Dian dicti Collegij, qui postea fuit eiusdem ordinis Generalis, & ab admodum docto Patre Fratre Ignatio de Biuere, lectore dicti Conuentus, qui postea fuit lector S. Theologiae in vniuersitate Complutensi, & nunc est Abbas Regius cuiusdam Abbatiae ex principibus Regni Navarrae illius ordinis, & cum esset concessum à Sixto V. confir-

matum fuit postea à Gregorio XIII. apponente illud in sua constitutione, & admodum Reuerendus Frater Abbas Collegij Diui Bernardi vniuersitatis Salmanticensis fecit me certiores, quod pater procurator generalis sui ordinis, & procurator generalis ordinis Diui Hieronymi petierunt dictam Bullam à Greg. Decimo quarto, & ipsi scripserunt eam addentes declarationem Sixti Quinti suis religionibus monachalibus concessam, ut omnibus esset manifestum hac via, quod concessum erat à Sixto ad eorum instantiam; quod fuit petentum à Sixto V. non quia clare ipse praecepisset contrarium in sua constitutione, sed ob dubium, quod in eo erat, quod solent petere communiter procuratores generales ordinum moniti à patribus dictorum ordinum, ut sic evitent prolixitatem, & scrupulos, & etiam, quia dato casu, quod Sixtus Quintus in sua constitutione praecipiat, quod fiat plenaria informatio, antequam nouitij recipiantur ad religionem, quo ad hoc eius constitutio non est recepta in multis religionibus ob magnam difficultatem, quae est in faciendis huiusmodi informationibus antea, cum sic, quod debet esse secretum, fiat publicum, & sic impediuntur proposita, & desideria eorum, qui volunt capere habitum, non consentientibus consanguineis, & amicis, ut recipiant illum; & certum est, quod constitutio

quaevis, licet sit recepta,

potest non recipi

quo ad ali-

quam

sui

partem, & non obligare,

ut resoluit Nauar-

rum post Fe-

lynium.

†

Nau. ca.
23. n. 62
Fel. in c.
1. de tre
uga, &
pace.

De

De Iudæis, Mauris, & hæreticis Religionem ingreditibus.

Cap. V.

SUMMARIVM.

An descendentes à Iudæis, Mauris, & hæreticis sint inhabiles ad Religionem, concl. 1. nu. 1.

An possint Patres Religionis facere statutum, ut dicti non admittantur ad Religionem, ibid.

An dicti Patres possint protestari non ita se non admittere illos ad professionem, si descendunt à genere prædictorum, concl. 2. nu. 2.

An dicta protestationi consentiens si profiteatur, sit vere professus ibid.

An professio facta à dictis sit valida in Religione fratrum minorum de observantia, conc. 3. nu. 3.

Prima Conclusio. Descendentes à Iudæis, & Mauris non possunt esse inhabiles ad religionem, cum ipsi sint Christiani, & habeantur pro christianis, solum ob odiū generationis, unde procedunt, ut resoluit Corduba adducens ad hoc multas auctoritates sacræ scripturæ, & responsiones, ac determinationes multorum Pontif. attamen multis alijs de causis, quas patres religionis ob longam experientiam inuenere sufficientes, possunt excludi à receptione habitus factis ad id ordinationibus; hoc tamen non possunt facere propria auctoritate, quia sic ordinatio erit nulla, quia nullus inferior Papa potest facere statutum, aut ordinationem contra ius Canonicum, ut ordinatur in iure, & ordinatio esset contra ius commune Canonicū, per quod omnes Christiani sunt apti ad ingrediendum & profitendum in religione approbata à sede Apostolica: dummodo non habeant aliquod impedimentum Canonicū, ita ut multi possint recipi, ut resoluit D. Tho. descendere autem aliquem ab hac generatione non est impedimentum ad supradictum, cum

non inueniatur in aliqua parte iuris Canonici, immo non putatur inconueniens, quod filij hæreticorum admittantur ad religionem, ut constat ex ipsa iure, & confirmatur, quia idem ius Canonicum non priuet eos hoc bono, nisi moriantur eorum patres per quos hæresis in hæresi, ut infra dicetur: his & alijs de causis dicit Nauarrus, quod dicta ordinatio est nulla, nisi fiat cum auctoritate Apostolica, respondetque doctè satis argumentis in contrarium, nec facit ad rem, quod sedes Apostolica concedat aliquando religionibus licentiam, ut faciant huiusmodi ordinationes in suis capitulis generalibus, ut dicamus, quod si in ipsis fiat dicta ordinatio, sit valida, quia quando Sanctitas sua concedit auctoritatem Generalibus ad supradicta confirmans ea sua auctoritate, solū confirmat, & autorizat, quod est licitum, & honestum, & quod non est contra ius commune, nec contra sacros Canones, sicut est dicta ordinatio, quæ ut sit valida, oportet, quod sit approbata speciali licentia, & confirmatione suæ Sanctitatis, & non sufficit generalis, ut dicit idem Nauar.

2. Secunda Conclusio. Licet dicti patres non possint propria auctoritate facere dictam ordinationem facientes inhabiles descendentes à genere maculato ad suas religiones, indirecte tamen possunt excludere faciētes statutum, quod talibus fiat protestatio, quod si descendant à genere maculoso, non admittantur ad religionem consentientibus ipsis huic protestationi, quando faciunt professionem, quia professio est contractus reciprocus obligatorius vniūs partis ad aliam, in quo proficiens obligatur seruire ordinis secundum eius regulā, & ordo promittit illi tractare illum secundum dictam regulam; & ideo ut professio valeat, est necessarius consensus ambarum partium, scilicet prælati recipientis ad illum ordinem, & proficientis, qui vult recipi; & in hoc casu pñito deficit cōsensus prælati, cum dederit illum sub conditione, quod non sit genere impuro natus;

Nu. 1. a
cōf. it.
de reg.
cont. 3.
fol. 224.

Nau. ubi
su. n. 10.

Cord. l.
1. qq. qō.
34

D. Tho.
2. 2. qō.
189 ar. 7

tus, & ideo deficiente conditione professio est nulla, cum dispositio conditionalis deficiente conditione sit nulla, ut notatur in iure: hanc conclusionem tenet Nauarrus, qui dicit, quod ut exeat à religione, qui professus est hoc modo, est necesse, quod perat à suo prelato instrumentum factum coram conventu, presente notario monasterii, & aliquibus testibus, in quo contineatur, quod dicta de causa non est vere professus, & quod potest vivere in seculo cum libertate, quam prius habebat ante ingressum religionis. Nec hoc valet allegare, quod post professionem nullam fuit per multos annos in dicta religione cum habitu professi, & voce actiua, & passiva, cum qua saepe concurrit ad actus professorum, quia durante impedimento, aut ignorantia professorum, tales actus non faciunt aliquem tacite esse professum secundum quoddam dictum Caietani sequutum à Nauarro in multis locis suae doctrinae, & etiam, quia professio nulla non videtur ratificari per consensum eius, qui proficitur, nec quia sit admissus ab ordine ad actus solum professorum, nisi tales approbent tacite dictam professionem, sciētes quod prima non erat valida secundum id, quod post Caietanum resoluit idem Nauarrus. Debet tamen notari, quod, si tales sint iam professi, licet eorum professio sit nulla, debent tractari cum multa charitate praebendo eis remedium conueniens ea charitate Christi. Domini nostri: amplectendo eos tanquam fratres cum desiderio proficiendi, sint professi religionem, licet cum fallacia, & dolo; & sic possunt admittere eos de nouo ad religionem: & debent admittere ad edificationem ceterorum iubendo eis, ut faciant nouum per annum nouitiatum, & ipso completo faciant professionem sive dicta protestatione. Et si professio videatur aiperum esse, denuo nouitiū, obtineat à summo Pontifice facultatē, ut possit de nouo profiteri computato illi anno nouitiatus, quem fecit ante professionem nullam, quod summus

Pontif. concedet facillē, ut vitetur scandalum, & inquietudo, quae sequetur ex eius expulsiōe à religione, sicut enim dicit Nauarrus in dicto loco.

3 Tertia Conclusio. In ordine patris nostri D. Francisci regularis obseruantiae ordinantur sequentia in ordinationibus generalibus Toleti.

[Et ut melius obseruentur statuta Apostolica circa descendentes à sanguine maculato, ut habeant officia in religione, ordinamus, & declaramus, quod si aliquis in futurum fecerit in ordine professionem descendens intra quartū gradum à Iudaeis, Saracenis, aut haereticis condemnatis ad ignem, quod talis professio sit in se irrita, & nulla, unde quoties constituerit fecisse aliquem professionem contra contentum in hoc statuto, talis religiosus sit statim expulsus, & eiectus ab ordine.]

Vnde ordinatur, quod omnibus nouitijs, antequam faciunt professionem, fiat protestatio scripta in libro conventus, quod si descendant, ut dictum est intra quartum gradum à dicto genere Iudeorum, Saracenorum, aut haereticorum condemnatorum ad ignem in suis corporibus, aut in statuis, quod pro professio sit nulla, & quod statim, ac cognoscatur hic defectus, erunt eiecti ab ordine.

Circa hanc protestationem, quae ponitur in hac ordinatione, primū, quod debet notari, est, quod, cum ponatur ad maiorem custodiam breuium Apostolicorum, ex quibus elicitur, quod ponitur, & protestatur, debet intelligi ad mentem dictorum breuium, quia clausula, & constitutio, quae sit conformiter cum alia, debet regulari secundum terminos illius, secundum quod notatur in iure, & tradit Nauarrus.

Secundo debet notari, quod Paulus Quartus, cuius constitutionem confirmavit Gregorius Decimusquartus, ordinauit, quod descendēs à Saracenis, Iudaeis, aut haereticis combustis usque ad quartam generationem inclusiue, capientes habitum in ordine nostri Patris

Caiet. 2. q. 189
art. 5.
Nau. ca. 12. n. 35
& c. ita-
rimus,
num. 17.
& 72.

Caiet.
ubi sup.
art. 5.
Nau. ca. 12. nu.
11.

tris D. Francisci regularis observantiae
 in provinciis Hispaniae facientes pro-
 fessionem in eo, sit irrita, & nulla, & sint
 inhabiles ad officia ordinis, & non pos-
 sint promoveri ad dignitatem predi-
 catorum. Circa quam constitutionem
 fuit magnum dubium in ordine an de-
 beat intelligi de descendens ab illis
 Sarracenis, Iudaeis & haereticis combu-
 stis intra quartam generationem absolu-
 te, aut potius debeat intelligi de descen-
 dentibus ab illis solum, quorum corpora,
 aut statuae fuerint combustae morientibus.
 in sua haeresi absque reconciliatione ec-
 clesiae, de quo dubio fui saepe interroga-
 tus, & consultus, & super quodam reli-
 gioso dedi consilium, quod dicta consti-
 tutio debet intelligi de descendens ab illis
 a Iudaeis, & Sarracenis, quorum corpo-
 ra, aut statuae fuerint combustae: cum di-
 cta constitutio dicat, quod qui descen-
 dent ab haereticis incurrant in dictam
 poenam, si eorum corpora, aut eorum
 statuae fuerint igne combustae; quia clau-
 sula generalis posita in fine respicit to-
 tum, quod est praeteritum, & ideo illa
 verba (quorum corpora, aut statuae fue-
 runt combustae) non solum compre-
 hendunt haereticos, sed etiam Sarace-
 nos & Iudaeos: ultra quod haec consti-
 tutio est exorbitans, & exit a cardini-
 bus iuris communis, unde debet restrin-
 gi secundum terminos dicti iuris, in quo
 ordinatur, quod filij haereticorum non
 priventur beneficiis ecclesiasticis, nisi
 eorum progenitores fuerint condem-
 nati ad ignem, & non fuerint reconci-
 liati ecclesiae ex parte patris usque ad se-
 cundam generationem inclusive, & ex
 parte matris usque ad primam inclusi-
 siue. Et si quis dicat, quod in dicto iu-
 re solum agitur de descendens ab
 haereticis combustis, non vero de descen-
 dentibus a Iudaeis, aut Saracenis com-
 bustis; respondeo, quod Iudaei, & Sara-
 ceni, qui comburuntur, haeretici sunt,
 quia alias ecclesia non iuberet eos com-
 buri, nisi quia prius sunt baptizati, &
 postea sunt apostatae a fide; & ideo
 his, & aliis rationibus adductus doctor

Gradus quondam professor legum publi-
 cus Salmanticensis, & Canonicus de cetera
 ecclesiae cathedralis explicavit sic di-
 ctam constitutionem Pauli Quarti, cum
 consuleretur super hac re, sicut noster
 pater Fr. Antonius de Aguilar commiss-
 sarius generalis nostrae sacrae religionis
 fecit me certiores, dicens, quod ipse ex
 parte conventus D. Francisci Salmanti-
 cae consuluit illum de hac re, & alios
 multos Doctores dictae universitatis,
 qui omnes fuerunt huius opinionis, &
 pater noster Frater Antonius Mantique,
 qui fuit commissarius nostrae reli-
 gionis, & postea Episcopus Calagurri-
 ta, vir sanguine, litteris, & virtute cla-
 rus tenebat eandem opinionem, & feci
 ego eam affirmari existens Salmanti-
 cae a multis patribus ordinis & doctori-
 bus ac magistris universitatis. Verum
 est tamen, quod nunc denuo inuenio
 Navarum, qui in quodam suo consi-
 lio tenet contrarium, dicens, quod tales
 licet non descendant a progenitoribus
 combustis, non possunt esse prelati in
 religione nostra: quia constitutio Pauli
 Quarti utrumque prohibet eodem mo-
 do, dicitque sic debere intelligi dictam
 constitutionem, quamvis non condem-
 net opinionem contrariam: potius di-
 cit esse certior, & verior loquen-
 do de equitate; & fundamentum Navar-
 ri est, quia si sic non explicaretur, non
 denotaret hic motus proprius Pauli
 Quarti aliquod mysterium repetitis in eo
 toties dictis verbis *ex Iudaeis, vel Sarace-
 nis*, essetque dictus motus proprius frustra-
 torius, cum illud solum excludatur, qui de-
 scendunt a combustis: ad quod respondeo, quod
 dictus motus proprius habet mysterium, &
 non est frustratorius, quia secundum ius, quod
 descendunt a combustis ex parte patris usque
 ad secundam generationem, & ex parte ma-
 tris usque ad primam sunt exclusi a benefi-
 cijs ecclesiasticis: attamen secundum motum
 proprium, qui descendunt tam ex parte patris
 quam matris a combustis usque ad quartam
 generationem, sunt exclusi a dictis be-
 neficijs, & prelaturis; hoc vero de prela-
 turis relicto, dico quod attinet ad nostrum
 pro-

nav. li. 5
 const. tit.
 d. Iudaeis
 & Sara-
 cenis, c. 6
 fil. 1. fol.
 482.

Nau.ubi
tu.nu.7.

propositum, quod est, si qui faciunt professionem, descendentes à genere maculato absolute in nostra religione sint vere professi, de quo non tractat Nauarrus, videtur, quod eorum professio sit valida, quia dicit idem Nauarrus, quod ij possunt esse prædicatores in nostra sacra religione, quia licet Paulus Quartus prohibeat illud in sua constitutione, quo ad hoc tamen dicta constitutio non fuit recepta à religione, quia qui ante Paulum III. erant admissi ad religionem facti prædicatores, non fuerunt priuati suis dignitatibus, & qui post illum fuerunt admissi ad religionem, & professi fuerunt in ea habentes sufficientiam, essent facti prædicatores, cum dicta constitutio non habeat vigorem quo ad hoc, quia non fuit recepta, non habebit etiam robur quo ad professionem factam ab ipsis, & quam faciunt, qui orti sunt à genere maculato, si nullus suorum descendendum à quarta generatione fuerit cõbustus, quia nunquam tales professione facta fuere reiecti à religione, sed eorum professio fuit semper valida: hoc ergo viso, quod dicta constitutio Pauli I V. quæ irritat professionem eorū, qui descendunt à genere maculato, loquitur solum de illis, qui descendunt à Iudæis, vel Saracenis, quorum corpora, aut statuae fuere combustæ; sequitur clare, quod dicta constitutio, quæ ponitur in nostris constitutionibus generalibus, cum sit extracta de mente constitutionis Pauli I V. debet intelligi secundum eius terminos, & sic solum protestatur noster ordo, qui non recipit ortos ex hoc genere parentum, quorum corpora, aut statuae combustæ sunt; si vero qui proficetur, habuerit hanc maculam, eius professio est nulla, secus vero si non habuerit maculam, licet descendat ex

eo genere parentum; erit enim valida.

✠

De alijs requisitis, vt nouitij possint admitti ad Religionem.

Cap. V I.

S V M M A R I V M.

An maritus contracta matrimonio, & consummato possit de consensu uxoris ingredi religionem, concl. 1. nu. 1.

An matrimonio iam consummato separatus ab uxore ob adulterium si profiteatur in aliqua religione, sit vere professus, concl. 2. nu. 2.

An, qui tacuit infirmitatem morbi gallici, quo laborabat, proficens sit verus monachus, concl. 3. nu. 3.

An, qui habet patres in necessitate constitutos, possint ingredi relig. concl. 4. nu. 4.

An Episcopi, & beneficiarij possint recipi ad religionem, concl. 5. nu. 5.

An, qui post factum votum religionis, accepit Episcopatum, teneatur relinquere illum, concl. 6. nu. 6.

An religiosi ordinum mendicantium possint transire ad alios ordines, & an sit in usu motus proprius Pij V. quo imponitur magna pena recipientibus ipsos, concl. 7. nu. 7.

An religiosus mendicantium possit transire cum licentia Prouincialis ad aliam religionem laxiorem, concl. 8. nu. 8.

An fratres minorum possint transire ad religionem Carthusie & an Carthusianus possit transire ad aliam, concl. 9. nu. 9.

An, qui professus est in una religione transficiens ad aliam debeat profiteri iterum, & an sit necesse quod per annum sit nouitius, concl. 10. nu. 10.

An eiectus vt incorrigibilis ab una religione proficens in alia sit verus professus, concl. 11. nu. 11.

An peccet mortaliter religiosus, qui de licentia Papa, obtenta fraude transit ex ordinibus mendicantium ad Canonicos regulares, concl. 12. nu. 12.

An impotentes ad custodiendum aliquod preceptum non essenziale religionis possint admitti illam, concl. 13. nu. 13.

An

An hermaphroditi possint admitti ad religionem, conclus. 14. num. 14.

Prima Conclusio. Licet qui contraxit matrimonium ratum non consummatum possit petere habitum religionis approbatæ, & profiteri in ea, ut ordinat Concil. Trident. sess. 24. can. 6. de Matrim. nihilominus consummato matrimonio non potest in ea recipi sine consensu vxoris, quia ipsa consentiente, & de licentia Episcopi poterit ingredi religionem, ut ordinatur in iure, & idem est de vxore dicendum.

2 Secunda Conclusio. Qui professus fuit in aliqua religione approbata existens coniugatus, & matrimonio consummato, separatus tamen ab vxore ob adulterium commissum, tacens quod esset coniugatus, est vere professus, ut videtur colligi ex iure in quo dicitur, quod maritus profiteri potest nolente vxore adultera, quia commissio adulterio, si peccatum est publicum, non habet ius impediendi, sic enim tenet Nauar. quod intelligitur, licet interrogetur, sit coniugatus, quia potest respondere, quod non est, intelligens, quod non habet vxorē, quæ possit impedire professionem, secundum quod supra declaratum est.

3 Tertia Conclusio. Ille, qui tacuit quod erat agrotans morbo gallico, & professus est, vere monachus est, nisi ubi proficitur, sit statutum confirmatum à Sum. Pontif. quo annullatur huiusmodi professio, quia si non sit dictum statutum, hæc infirmitas non annullat professionem. Verum est tamen, quod superior potest iuridice procedere contra illum puniens illum ratione peccati commissi tacendo ipsum morbum, & in penam eius tollere ab illo habitum, & eijcere extra religionem. Et licet hic professus inducat penam, & tedium monachis sua infirmitate, non tenetur petere licentiam à Papa, ut exeat à religione, quia satisfacit conscientie sue dolens de peccato commissio, & subiiciens se penæ, quæ ei imponitur, sic enim tenet Nau.

Nau. l. 3
conf. 11.
de reg.

4 Quarta Conclusio. Qui habent patres

egenos, possunt ingredi religionem, si egestas est parua; ut tenent D. Thom. Alex. de Ales, & Ang. si vero necessitas parentum actualiter sit nimia, non poterit ingredi. Dixi, *actualiter*, quia si non sunt in necessitate actuali, sed timetur probabiliter, quod incidente tempore, existet in tali egestate, possunt bene recipi, quia non est curæ filiorum providere necessitatibus futuris parentum, ut dicit D. Thom. allegans D. Paul. in suum fauorem, & votum, quod filii faciunt religionis parentibus existentibus in necessitate, est nullum, & illicitum in præiudicium eorum; & idem est dicendum, si necessitas eueniat facto voto, quia obligatio filiorum in parentes est naturalis, & prima, & ad nihil possunt per votum obligari. Quæ necessitas non est necesse, quod sit extrema in casibus supradictis; nec sufficit, quod sit parua, sed sufficit, quod sit vrgens, ut si intelligat, quod ingrediente religionē mendicarent hostiatim petentes elemosynam, aut seruirent alijs cadentes à suo decenti statu. Verum est, quod licet votum sit nullum, ut dictum est, si tamen ingrediantur religionem, eorum professio erit valida, cum votum solemne habeat maiorem vim, quam simplex, sic enim tenet Nauar. in quodam consilio. Notaque, quod si necessitas sit extrema, tenetur exire à religione pro remedio eius, siue cum licentia, siue sine ea; si vero necessitas sit vrgens, & præcessit professionem, tenetur exire à religione pro eius remedio, si vero successit post professionem factam, non tenetur ad illud, ut colligitur ex D. Thom. & alijs, quos allegat Nauar. concordans opiniones contrarias, quæ super hoc negotio sunt. Verum tamen poterit filius petere licentiam, & facultatē ad exeundum à religione ad succurrendum parentibus, quam poterit concedere Papa, & etiam ut possit esse sine habitu in seculo: & etiam potest illud concedere eius Provinciales existente cum ipso habitu, quia sine habitu non potest ipse dare licentiam, nec congregatio domitorum

Nau. l. 3
conf. 16
f. 146.

D. Th. 2
1. q. 101.
art. 4.
Nau. in
Man. ca.
14. n. 14.

Nm. ca.
nullum
18. q. 1.
num. 48
idē li. 3.
conf. ri.
de reg.
conf. 34
f. 162.

notum Cardinalium potest dispensare in hoc casu, cum solum habeant auctoritatem declarandi, & non dispensandi; sic enim tenet Nauarrus; & praelati in hoc debent esse faciles, & benigni cum subditis habentes spiritum charitatis magis, quam alios humanos respectus, qui possunt esse in impedimentis huius boni operis, quod non inducat tedium secularibus, & considerent, quod non dantes huiusmodi tedium secularibus non petentes ab eis, inducunt tedium Deo amico charitatis, & patri misericordiae, & Deo totius consolationis.

D. Th. 2.
2. q. vlt.
art. 3.

5 Quinta Conclusio. Personae ecclesiasticae possunt admitti ad religionem, scilicet Episcopi, beneficiarii que licet eorum beneficium sit curatum: & sacerdotes simplices, & religiosi alterius religionis. Est tamen notandum, quod Episcopi non possunt id facere sine licentia Papae, & beneficiarii curati, antequam intrent religionem, tenentur providere suis ouibus de pastore petentes eum ab Episcopo; qui si fuerit negligens in providendis illis, poterit libere ingredi religionem, quia non promiserunt esse semper Parochi; ut aduertit D. Th. Quo ad religiosos, an possint ingredi alias religiones, multa sunt dicenda pro qua reponuntur aliae conclusiones.

Cor. de
casibus,
q. 153.

6 Sexta Conclusio. Qui fecit votum religionis, si factus sit Episcopus, & acceptet Episcopatum, non tenetur relinquere Episcopatum, & ingredi religionem: haec conclusio est contra multos, quos allegat Corduba, quae probatur, quia vinculum Episcopi est maius, & perfectius, quam simplex votum religionis; nec contra obstat quaedam decretalis, quae videtur dicere contrarium; quia ultra quod Innocentius Tertius ibi dat consilium Episcopo, ne acceptet Episcopatum, antequam adimpleat votum, nec compellit eum ad illud, ut aduertit Cordub. in illa decretali, dicitur, quod dictus Episcopus fecerat duo vota, alterum capiendi habitum in Ecclesia Gatopolitana: secundum, in quo pro-

misit in manibus praelati eiusdem Ecclesiae, cui obligavit se, quod intra duos menses reciperet in ea habitum, licet hic Episcopus adimplevit suam obligationem voti, quod fecit Deo obligans se ad statum perfectiorem, quam religio, sit, non tamen satisfecerat alteri voto, quod fecerat illi Ecclesiae, & praelato eius, quae iam habebat hoc ius acquisitum; unde Innocentius dat ei consilium, quod satisfaciat voto, & ideo qui fecit votum religionis, non peccat acceptans Episcopatum amore Dei, sic enim responsum fuit in universitate Salmanticensi, per doctiores, & primarios magistros eius, quod confirmatur per id, quod tradunt Caietanus, & D. Th. & Panor. & nunc denuo tenet Henriquez.

7 Septima Conclusio. Religiosi Ordinum mendicantium non possunt transire ad alium Ordinem mendicantium: & praelati, qui accipiunt eos, sunt excommunicati, ut ordinatum est in iure; egoque nunquam darem consilium, quod quis transiret de una religione in aliam, licet sit arctior, & observantior, quia licet sic transeuntes veniant cum spiritu maioris reformationis, & penitentiae, semper tamen recordatur primi iactis, quod luxere, & cum sint illo educati quacunque levi occasione oblata perturbantur, unde Pius V. motus spiritu divino iussit in quodam motu Proprio suo: quod nullus religiosus transiret de una religione in aliam, imposuitque magnam poenam recipientibus ipsos, qui motus Proprius non videtur mihi esse in usu.

8 Octava Conclusio. Religiosus licet sit Ordinum mendicantium, potest transire de illius sui Provincialis ad aliam religionem, licet sit laxior. Verum est tamen, quod non poterit dare hanc licentiam sine iusta causa, nec ipse Papa quoad forum interius potest id facere sine causa, ut resoluit Nauarrus, sine peccato: nec contra hoc facit Concil. Trident., quod dicit. *Nemo regularis cuiuscunque facultatis vigore transferatur ad laxiorem religionem*, quia hoc intelligitur nisi talis habeat facultatem sui Provincia-

lis

D. Tho.
vbi Caiet.
iet. 2. 2.
qu. 289.
art. 3. ad
1.
Pan. in
d. c. per
uas.
Henr. 2.
tom. de
fac. ord.
c. 32. n. 4
Clemē.
de reg.

Nau. in
c. statui
mus, 19.
q. 3. nu.
4.
Concil.
Trident.
sess. 25.
c. 19. de
regul.

lis datam iusta de causa, & ideo solum tollit Concil. facultatem obientiam sine iusta causa, & sine consensu conventus, & cognitione causæ, ut explicat idem Nauarrus.

Nau. v-
bi supra
otab. 3

9 Nona Conclusio Frater minorum de obseruantia nostri patris D. Francisci potest transire ad religionem Carthusiæ, ut ordinatum est in iure, Carthusiano vero non est ius quo possit transire ad aliam religionem, licet sit mendicantium. Siluester autem dicit, quod fuit determinatum Parisijs, quod poterat transire ad ordinem Prædicatorum, qui stricte obseruant regulam suam, egoq; essem opinionis, quod si hic transit bono zelo, & cum bona causa melius seruendi Deo, & sine scandalo, & infamia ordinis Carthusiæ, & sine timore litis, poterit transire ad quemcunque ordinem mendicantium, & profiteri in eo, & existere cum bona conscientia, ut dicit Nauarrus in quodam consilio, nisi hæc sancta religio habeat privilegium in contrarium.

Nau. li.
3. consi-
liorum,
titul. de
reg. con-
sil. 68.

10 Decima Conclusio. Qui professus est in aliqua religione approbata, & transfertur ad aliam, tenetur profiteri in ea, quia ut plurimum transfertur ad aliam religionem ætioris obseruantie, ad quam non extendebatur prima professio, & si in secunda denuo non proficetur, nullo iure potest obligari ad eius obseruantiam, sic enim tenet Nauarrus. & videmus sic praticari, & non potest hic religiosus renuntiare annum probationis, quia mens Concil. Tridentini. quod ordinat, quod nullus possit profiteri ante annum probationis impletum est, quod nullus possit renuntiare sub pœna, quod non valebit dicta professio, ita ut si novitius, & monasterium voluerint renuntiare hunc annum probationis, proficiente novitio, eius professio erit irrita, & nulla; sic enim resoluit Nauarrus in quodam Consilio. Notaque, quod religiosus, qui transit ad aliam religionem proficiens in ea, nõ debet illi computari antianitas, siue præcedentia, nisi tempore, quo in ipsa pro-

Nau. v-
bi supra
conl. 3.
f. 222.
Cõc. Tr.
sel. 15. c.
26. d. re-
form.

fessus fuit, cum ex tunc sit professus illius religionis, ubi habet novos actus legitimos, respectu quorum est præcedentia, & sic intra secundam professionem debet illi dari sedes, quod intelligitur, nisi transeat ad religionem, ut sit prælatus, quia tunc sedebit in sede prælati, ut constat ex doctrina Felyni. Et nota etiam, quod secundum mentem Concilij est necesse, ut professio valeat, quod sit per annum novitius, nisi fuerit factus Abbas alterius ecclesiæ Canonorum regulæ ordinis D. Benedicti, quia ut sit eorum Abbas, debet facere professionem in illa religione, & sufficit quod intra sex menses profiteatur, aut relinquat Abbatiam, ut præcipit dictum Concilium Tridentinum. Et si hoc non admitteretur, diceremus esse Concilium sibi ipsi contrarium quo ad hoc, ut aduertit Corduba.

11 Vndecima Conclusio. Eiectus tanquam incorrigibilis ab aliqua religione, si fuerit priuatus legitime à superiore habitu, & ordine, si profiteatur postea in aliquo ordine, ut dicit Nauarrus, tunc, quod erat professus in alia religione, valet dicta professio attento iure communi. Dico, attento iure communi, quia secundum privilegium quoddam Innocenti Quarta, qui sunt eiecti ab ordine minorum, non possunt transire ad ordinem D. Augustini, & qui transeunt ad alios ordines, debent deferre litteras testimoniales sui Generalis, aut Provincialis, aut licentiam specialem sedis Apostolicæ, quia fiat mentio suæ angustiae, & sine hoc nullo modo poterunt recipi, ita ut peccent ipsi proficentes, & qui recipiunt eos sine dicta licentia, aut sine litteris testimonialibus, valet tamen professio, si de facto fiat. Et nota, quod qui faciunt professionem in nostra sacra religione tacentes dolose res graues, ob quas non reciperentur à fratribus, nec facerent professionem, si earum esset notitia, possunt expelli à religione à Provincialibus, aut Generalibus, sicut enim concessum est à Leone Decimo, qui imponit dictis prælatis, quod non faciant hoc si-

Fel. in ci-
tatiui-
mus, de
maiori.
& obed.
Cõc. Tr.
sel. 25. c.
25. d. re-
for.

ne iustissimis causis, nec ipsi possunt id facere nisi in casu, quod hi post professionem sint qualicunque religionis ob habitum vitiorum, quam in saeculo contraxerant, aut ob infirmitates contagiosas, quibus laborant.

12 Duodecima Conclusio. Peccat mortaliter religiosus, qui transiit ab aliquo ordinum mendicantium ad Canonicos regulares cum dispensatione Papæ, quā obtinet dolo, fraudeque, qui putans, quod non obtinebit eam nisi prius defecerat habitum suæ religionis, & capiat habitum secularem, deseruit illum ad hanc effectum, & postea petens dispensationem tacuit diabolicam astutiam, sic enim dicit Nauarr. unde dicit, quod huic debet consuli, ut redeat ad antiquam religionem, aut supplicet Pontificem, quod non obstante dicta taciturnitate sua ratificet dispensationem, quā dederat.

13 Decimatertia Conclusio. Impotentes ad obseruandum aliquod præceptum non essentielle religionis, non debent admitti ad eam, nisi sint personæ tam eminentes, ut ex earum receptione, & professione sequatur multa in omnibus edificatio; quia in hoc casu licet non possint obseruare aliquod præceptum, quod non sit essenziale, possunt admitti; & ratio huius est, quia præcepta essentialia, ut est illud religionis, castitatis, & obedientiæ, possunt obseruari solo actu voluntatis adiutæ diuino auxilio, reliqua vero, quæ non sunt essentialia, ut est ieiunium aduentus, pedibus iter facere, & similia, ut obseruentur, sunt necessariae vires corporales, & qui promittunt hæc, tenentur obseruare eo modo, quo ipsa obligant, scilicet, si sit possibile, ut adimpleantur; & licet quando promittunt ea, sciant esse inhabiles ad ea obseruanda, non ideo promissio est infidelis: quod confirmatur quadam doctrina satis ab omnibus recepta

Secundum Couarruiam, scilicet, quod homo constitutus in articulo mortis, & tam senex, quod sciat non posse soluere debitum, potest nihilominus contrahere

matrimonium, quia non est essentielle matrimonio reddi debitum actualiter, unde licet supradicti sciant, quod non possunt ieiunare, nec pedibus iter facere, non peccant promittentes hæc, quia non sunt essentialia religioni, & promittuntur cum dicta conditione virtuali; & sic vigi ego practitari in facti contingentia in consensu D. Francisci Salmanticensi cum voto hominum grauium vniuersitatis.

14 Decimaquarta Conclusio. Non debet admitti ad religionem hermaphroditi, qui si fecerunt professionem in aliqua religione virorum, prædominante in illis sexu feminino, non sunt professi, quia debeat haberi pro mulieribus, & professio mulierum facta in religione virorum non valet, & per contrarium si in eis præualeat sexus virilis, valet professio si vero ambo sunt æquales, nulla est professio, quia ij non possunt suscipere ordines, ut dicit Siluester, & etiam quia qui habetur pro homine & femina, non potest profiteri in monasterio virorum; nec eadem ratione valebit eius professio in monasterio mulierum, cum iudicetur esse vir: si vero dubitatur, quæ potentia dominatur, eius dicto, & medicorum debet stari, & si valet eius professio cum dispensatione Papæ, poterit ei ei à religione ob scdulum, & prauas cogitationes, quæ possent inde sequi ex eius commercio, ut dicit Nauarrus. Ego tamen puto, quod patres Provinciales, & Generales sine licentia Papæ poterunt eijcere illum ab ordine, si tacuit ipse defectum hunc in professione secundum privilegium Leonis Decimi supra allegari; & etiam possunt eijcere illum à monasterio sine licentia Papæ, si constat, quod eius professio fuit nulla, quia non tenetur monasterium deuenire illum, qui non potuit profiteri eius regulam secundum determinationem Concilij Tridentini sessione 25. de regularibus, cap. 16.

Nau. in cons. de stat. & qual. ordinand. cap. 8.

De renunciationibus, & donationibus, quas possunt facere nouitij ante, & post ingressum in ipso anno probationis. Cap. VII.

SUMMARIVM.

An, ut valeat nouitij renuntiatio, & obligatio, opus sit licentia Episcopi, aut eius Vicarij, num. 1.

An nouitius possit renunciare beneficium expressa conditione, quod non sequens professione reddatur sibi beneficium, num. 2.

An valeat renuntiatio patrimonij, aut beneficij à nouitio facta per duos menses ante professionem, num. 3.

An nouitij possint facere renunciationem, & obligationem, qua nascitur ex contractu gratuito, & oneroso per duos menses ante professionem, num. 4.

An valeat donatio facta bonorum sine dicta solemnitate cum conditione quod sit irrita, non facta professione solenni, num. 5.

An existente nulla professione valeat donatio facta cum praedicta solemnitate, num. 6.

An cum qui preterit sexdecim annos, & facit donationem sine dicta solemnitate, valeat dicta donatio, num. 7.

An valeat donatio, & testamentum, quod nouitius fecit suorum bonorum, quando volebat ingredi religionem, num. 8.

An valeat testamentum factum à nouitio sine solemnitate decreto Concil. & sine solemnitate iuris, num. 9.

An sit simoniacus, qui dat aliquid religioni, ut admittant illum, concl. 1. num. 10.

An monasterium pauper possit recipere aliquid à nouitio, concl. 2. num. 11.

An sine excommunicatione, qui dat aliquid monasterio, antequam nouitius sine nouitia proficiatur, concl. 3. num. 12.

An Pater nouitij, aut monitia sit excommunicatus si dat aliquid monasterio ante professionem cum pignore, aut fidemissione, ibid.

Circa materiam huius capituli multa dicenda sunt, quia Concil. Trident. sess. 25. cap. 16. de Regul. ordinat non valere renunciationem, & obligationem quamcunque factam à nouitio ante professionem, licet sit, iuramento confirmata, aut in fauorem alicuius cause, nisi fiat de licentia Episcopi, aut eius Vicarij intra duos menses proximos ante professionem: & talis renuntiatio, licet fiat, cum dicta solemnitate, non sortitur effectum, nisi sequatur professio.

Circa hoc decretum posuimus quinque declarationes supra tractantes de donationibus, 1. pat. cap. 90. nunc vero ponam alias sequentes.

1. Prima declaratio est, quod ad hoc, ut valeat hæc renuntiatio, est necessaria licentia Episcopi, aut Vicarij, & ratio est, quia in voto solenni, & in renunciatione, & obligatione, quæ fit ad suum effectum debet cessare omne genus violentie, & fraudis, ut constat ex eodem Concil. Trident. & licentia indicis tollit omnem iuspicionem doli, aut metus, ut dicitur in iure, & tractat Menochius; requiritur autem hæc maturitas, & solemnitas in facienda renunciatione, aut obligatione, ut nouitius expoliatus suis bonis sine deliberatione debita non proficiatur, quia plus non possit facere, ut dicit idem Conc. Trid. & ideo vult, quod sine dicta solemnitate non valeat, licet iuretur, & in fauorem cuiuscumque cause piz, & licet iuretur cum expressa renunciatione fauoris huius capituli, ut dicit nouum decretum, & dicunt Menochius, Rosas, Gutier. Marchus Ant. & Spinus. Verum est tamen, quod in aliquibus religionibus non est in usu petere licentiam ab Episcopo, in quibus tamen valet donatio sine illa facta.

2. Secunda declaratio est, quod Concil. decretum non procedit in renunciatione alicuius beneficij ecclesiastici facta per duos menses ante professionem cum dicta solemnitate, quia licet nouitius renunciet beneficium suum Ecclesiasticum cum illa, talis tamen renun-

Concil. Trident. ubi sup. c. 17. & 19. Meop. de recuper. remed. 1. nu. 266.

Menoc. lib. 2. de arb. ceter. 5. casib. 436. n. 5 & 8. Resas i. epist. hominis successionu c. 6. nu. 99. cum seq. Gut. in

c. quam
uis pa-
ctū, ve-
cum nu-
ptui tra-
debatur
num 2.
Aac. 1. 5.
institu-
tionum
maiorū
tit. 1. de
reg. nu-
75.
Spino i
speculo
testamē-
torū gl.
11. prin-
cip. de-
leg. mo-
nach. re-
licto. n.
50. d. c.
qrimo-
ma d iu-
re pāto-
nāris et
cum pri-
dem de
pāctis,
c. qm
de rerū
permuta-
tione.
Concil.
Triden-
sel. 1. d.
reform.
c. 2.

tiatio videtur simoniaca, cum in ipsa sit
expressum, aut tacitum pactum, quod
fit cum eo, qui recipit beneficium, scili-
cet, quod si non sequatur professio, red-
det iterum beneficium, & etiam, quia
licet non esset simoniaca dicta renun-
ciatio, esset invalida; quia qui recipit be-
neficium, non recipit illud ab eo, qui
renunciat illud, sed ab eo, qui confert il-
lud; collatio autem beneficii debet esse
perpetua, & non temporalis, ut dicitur
in iure; renunciatio etiam debet esse
perpetua, cui, nec collationi nullo mo-
do potest poni tacita, vel expressa con-
ditio, scilicet, quod non sequuta profes-
sione debeat reddi beneficiū, quia hæc
conditio, ut dictum est, sapit simoniam,
ut colligitur ex iure.

3. Tertia declaratio est, quod sicut nō
valet renunciatio patrimonij facta, a
novitio ante dictos duos menses, sic
etiam non valet renunciatio beneficii
ecclesiastici, cuius titulo suscepit ordi-
nes, nec valet renunciatio patrimonij,
cuius titulo suscepit dictos ordines, nisi
habeat, unde possit aliundē vivere eum-
modē, si exeat à religione, valebit tamē
renunciatio beneficii, & patrimonij, ad
cuius beneficii titulum non suscipit or-
dines, licet non fiat cum solemnitate di-
cti decreti; patrimonij vero servata eius
solemnitate, & pro hac declaratione fa-
cit Concil. Trident.

4. Quarta declaratio est, quod novitij
non possunt facere dictam renuncia-
tionem, & obligationem sine dicta so-
lemnitate loquendo de renunciatione,
& obligatione, quæ oritur ex contractu
gratuito, & non de obligatione, & re-
nunciatione, quæ oritur ex contractu
onerato, scilicet ex contractu venditi-
onis, aut permutationis, & ex alijs simili-
bus; quia licet hoc nomen, obligatio, si-
gnificet etiam obligationem, quæ na-
scitur ex contractu oneroso, ut dicitur
in iure, hoc tamen debet limitari nisi ex
subiecta materia colligatur significare
solum obligationem, quæ nascitur ex
contractu gratuito. & in casu nostri de-
creti clare patet, quod agitur solum de

hac obligatione, quæ per obligationē,
quæ nascitur ex contractu oneroso, nō
remanet novitius privatus suis bonis, &
patrimonio, ut paupertas obliget il-
lum ad proficendum: & illud cum hoc
in casu cesset ratio dicti decreti, cessa-
bit etiam sua dispositio, si non fiat in
fraudem legis, quia si fiat in fraudem
dicti decreti, attento quod non potest
fieri obligatio, quæ nascitur ex contra-
ctu gratuito, si sit in eius fraudem, quæ
nascitur ex contractu oneroso, mul-
to minus valebit obligatio, quæ oritur
ex hoc contractu, si non fiat cum so-
lemnitate dicti decreti, ut colligitur ex
iure.

5. Quinta declaratio est, quod non va-
let dicta renunciatio, aut obligatio, li-
cet fiat cū hac conditione, scilicet, quod
si non faciat professionem solemnem,
ea bona donata restituantur; & ratio
est, quia renunciatio facta absolute cum
solemnitate dicti decreti ducit secum
hanc tacitam conditionem, ut constat
ex Concil. decreto, & nihilominus vult,
quod sit hæc solemnitas: ex quo colligi-
tur, quod idem debet dici, quando ex-
pressum fuerit, cum idem debeat iudi-
cari de tacito, ac de expresso, ut dicitur
in iure; & gratis exprimitur, quod taci-
te intelligitur, ut dicitur in proprio iure.

6. Sexta declaratio est, quod licet fiat
dicta obligatio, aut renunciatio hac so-
lemnitate, si profiteatur novitius, &
fuerit professio nulla, erit etiam nulla
dicta obligatio, & renunciatio, & ideo
poterit recuperare omnia bona, quæ
dederat eorū ratione: quod probatur,
quia Concil. decretum ad valorem re-
nunciationis petit, quod sequatur pro-
fessio, & debet intelligi de professione
valida argumento iuris canonici, &
etiam quia procedunt pariter non fieri
renunciationem, & fieri sine villo effectu,
ut colligitur ex aliquibus decretis iuris
civilis, & Canonici, & dicit esse comunē
doctrinā laic. Debet tamen notari, quod
si professio est nulla respectu ætatis, sci-
licet, quia novitius non habebat sex de-
cim annos impletos, si postea ratificaue-
rit,

l. Labeo
§. con-
tract. ff.
de verb.
signific.
debito-
res de
iureiur.

l. fraus,
l. nō du-
bium in
prin. C.
de leg.

vit, aut extiterit in religione per spatium quinque annorum, renunciano, aut obligatio valeret; quia transactis dictis quinque annis, iam non potest allegare esse eius professionem inuvalidam, ut determinat Concil.

Conc.
Trid. v.
bi supra
c. 19.

Menoc.
vbi sup.
d. c. sup.
439.

Conc.
Trid. v.
bi supra
cap. 15.

7 Septima declaratio. Hec renunciatio, & obligatio, quæ fit sine solennitate huius decreti non solum non valet, si faciat eam qui non habet decem, & sex annos completos, uerum etiam si faciat ille, qui habet eos completos; cum non sit ratio ad limitandum dictum decretum in hoc casu, potius est ratio extendendi illud ad illum, cum in eo sit eadem causa; hæc sententia est contra Menochium; nec contra hoc obstat Conc. Trid. quod diffinit esse nullam professionem eius, qui non habet sexdecim annos completos ætatis; & ideo videtur, quod dictum decretum continuans cum illo, dicens, *nulla quoque renunciatio quod verbum quoque denotat continuationem ad præcedens, & annullat renunciationem, & obligationem, quam facit, qui non habet dictam ætatem completam; quia ad hoc respondeo quod continuatio dicti decreti cum præcedenti significat solum hoc scilicet, quod sicut est nulla professio sine solennitate capituli præcedentis, sic est nulla renunciatio, & obligatio sine solennitate Conc. decreti, & sicut in capitulo præcedenti agitur de illo, qui iam est ingressus religionem, & iam est novitius in ea, sic in dicto decreto agitur de donatione, quam facit quis ingressus religionem, & novitius existens in ea.*

Abb. n.
52. Fel.
n. 54 Be.
ro. nu.
113. in
c. in præ.
sentia
de pro.
ba.

Alciat.
rubr. de

8 Octava declaratio est, quod licet donatio, quam fecit novitius ante ingressum religionis, est nulla, dando bona sua occasione, quod vult ingredi religionem, ut resolvimus supra, testamentum, quod fecit ante eam, valet; & ideo valet, & attinet hæreditas, quæ in eo reliquit non ad monasterium, sed ad heredem ab eo institutum, ut probatur in iure, & tenet Abbas, Felynus, & Berous, & dicit esse communem canonistarum Alciatus, & Accursus, dicuntque esse veriores iu-

lius Clarus, Nauar. & Greg. Lopez, & Couarr. Nec obstat, quod monasterium succedit in locum filij, quia hoc est falsum, nec ius illud dicit absolute, cum solum ordinet, quod fideicommissum relictum sub conditione, si, qui relinquit, decesserit sine filij, cessat, si ingrediatur, aut moriatur in aliqua religione approbata, quia præsumitur, quod ille, qui relinquit, si putaret, quod esset ingressurus aliquam religionem non fideicommissario, sed monasterio relinqueret dictum fideicommissum, ut resoluit Emanuel Acosta, & post alios Couarr. debet tamen notari, quod putarem ego esse veram nostram conclusionem, nisi fecerit testamentum relinquens omnia bona sua in fraudem dicti decreti, quod prohibet fieri donationem, aut obligationem inter viuos.

9 Nona declaratio. Testamentum, quod fecit novitius, valet, licet non fiat cum solennitate decreti Conc. cum sit reuocabile, ut diximus supra in tractatu donationis, loquendo de donationibus causa mortis affirmantes, quod illæ valent, licet non fiant cum solennitate decreti Conc. Debet tamen notari, quod donatio causa mortis, & donatio inter viuos facta cum hac solennitate, faciente professionem novitio, statim habet effectum suum, quia statim ipsa completa, donatarius consequitur dominium, & usufructum rerum donatarum; si tamen fiat professio, non potest frui hæres bonis, quæ illi reliquit novitius in testamento, donec moriatur morte sua naturali; quia monasterium cum sit capax bonorum, gaudet hac hæreditate, dum vivit dictus testator, ut tenent Bartolus, Iason, Abbas, Decius, Suar. Couarr. & sic convenit explicari decretum nostri Concil. Debetque notari, quod faciente hoc novitio testamentum, debet illud facere cum solennitate, quam petit ius; quia antequam sit professus, est comparatus merito seculari, & non gaudet

lib. &
posth. f.
fi. dicit
veriorē.
Ias. in
auth. si
qua mu-
lier nu.
25. C.
de epi-
sco. &
cler. N.
in c. nō
dicatis.
11. q. 9.
1. n. 7 &
77.
Greg in
l. 20. 1.
p. 6. Co-
in c. qui
ingre-
dienti. 2.
de test.
num. 4.
Cla. re-
ceptariū
sentētia
rū. 5. re-
stamen-
tum nu.
28. Aco-
st. in c. si
pater 1.
p. verb.
si abs-
que libe-
ri test.
16. Co-
libr. 1.
vat. cā.
19.
Bar. &
Ias. ind.
auth. si
qua mu-
lier nu.
16. Abb.
in d. ca.
præsen-
tia nu.
18.
Dec. ibi
nu. co.

Suar. al- iare militari: & ideo sicut secularis tend
le. 10. tur facere testamētū cū solemnitate iu-
Ceu. v. ris, si vult, quod sit validū, ita nouitius
bi. sup. tenetur, vt affirmāt Na. & Tellus. Hoc
n. 6. Na. viso circa explicationē decreti Conci-
in d. ca. lij Tridentini conueniunt ponere tres,
rō dica- cōcl. ad satisfactionem huius materiae.
tis. nu. 10. Prima Conclusio. Qui dat nūmos,
841 Tel- vt admittant eū ad religionem est simo-
lus in l. niacus, vt definitū est in iure. Verū est,
3. Turi. quod erit licitum ei dare bona sua, aut
nu. 11 c. partem eorum monasterio, dummo-
quāpio. do non faciat hoc coactus, nec ratione
alicuius pacti taciti, aut expressi, sed li-
benter, quia sicut monachi possunt re-
cipere eleemosynas aliorum pro mo-
nasterio, sic possūt eas recipere ex his;
secundum quod debet intelligi, quod
tradunt D. Thom. Sotus, & Nauarrus.
D. Th. 1 Et nota, quod si monasterium recipit
2. q. 100. supradicta a nouitio non via eleemo-
art. 3 ad synæ, licet applicetur alicui vsui pro
vlt. Sot. monasterio, semper erit simonia, nec
lib. 9 de ius. q. 6. consuetudo in contrarium valeret in
art. 2 ad hoc casu, quia ipsa non potest introdu-
vlt. & q. cere simoniam tam condemnatam in
8. art. 2. iure diuino.
ad 5. 11 Secunda Conclusio. Si monasteriū
Nau. de- est pauper, licitū est recipere aliquid ab
reditub. eis, qui ingrediuntur pro eorum con-
eccl. q. grua sustentatione, quia hoc non est
1. moni. vendere aliquid spirituale, sed promi-
81. & in dere monasterio, vt commode possit
Manual. alere nouitium, vt dicit D. Thom. &
c. 17. nu. 106. Nauarrus. Hinc sequitur, quod si noui-
D. Tho. tius est debilis, claudus, & inutilis ad la-
& Nau. bores religionis, poterit monasterium
vbi su. petere aliquid amplius ab eo, quia si-
miles personæ faciunt ampliores expē-
sas & sunt minoris utilitatis. Quod si
monasterium sit diues, petere aliquid
pro victu & vestitu nouitij, non erit
etiā simonia; quia si hoc esset in mona-
sterio diuite, etiam esset in monasterio
paupere, cū diuitiæ, aut paupertas mo-
nasterij non faciant, quod recepta pro
sustentatione nouitij sint subiecta simo-
niæ vt dicit Siluest. Verum est, quod re-
cipere aliquam rem magni valoris pro
hoc respectu est euidens auaritia, &

umbra simoniæ. Hinc inferitur, quanti-
male videatur, quod monasteria mo-
nialiū, quanto ditiora sunt, tanto etiam
ditiores dotes expostulent, cum dotes
dētur loco alimentorum, nisi petant ob-
maiores expensas, quæ sunt a monia-
libus inijs monasterijs, vt aduertit A-
ragon, & sic debet glossari, quod scri-
bit Nauarrus loquendo de his dotibus.
Inferitur etiam esse odiosum, quod mo-
nachi sint solliciti de rebus temporali-
bus nouitiorum. q̄ sollicitudo prohibe-
tur a nostro Patre D. Francisco in sua
regula sub pena peccati mortalis, & Vt-
banus V. ac Gregorius XI. prohibēt il-
lud in suis extrauagantibus reliquis re-
ligiosis, & adducunt Caiet. & Naua. &
ideo quæcunque sollicitudo, vt nouitij
relinquant aliqua legata particularia
cōuentui, si fiat cum fraude, est prohi-
bita, & idē si pertrahant eis, vt faciant
hæc legata promittentes eis studium,
aut quid simile, quia hoc promissū est
illicitum, & inualidum, vt cum Barro-
lo tenet Molina, ita vt sollicitudo, quæ
circa hoc prohibetur a nostro Patre D.
Francisco in sua regula, & prohibetur
a iure, & reliquis regulis, est, quod non
tollatur ob illam a nouitijs sua liber-
tas; vnde prohibens Pater noster hanc
sollicitudinē, dat rationē eius dicens, vt
libere disponant de rebus suis, vt domi-
nus illis inspirauerit; & sic nō est, quod
moueatur scrupulus, si significata illis
egetate conuentus legauerint ei ali-
quid; cū in hoc casu non auferatur illis
libertas disponendi de suis bonis, vt do-
minus eis inspirauerit: nec tenētur reli-
giosi in nostra sacra religione mittere
nouitios ad aliquos timentes Deum,
qui consulant eis, quid debeant facere
in hoc casu, quia hoc est quædam
circumstantia præcepti, quo obligan-
tur ad non habendam dictam sollici-
tudinē; & non obligat eodem rigo-
re circumstantia præcepti, quo obligat
ipsum præceptum secundum doctri-
nam D. Thom. & communium om-
nium DD. quæ dicit, quod, quando
transgressio non est contra finem, &
sub-

Arag. 1.
2. q. 100.
2. 2. Na.
in apol.
de redd.
Eccl. f.
q. 1. mo.
ni. 62.
Extra-
uag. de
simon. i.
ter cōes.
Gregor.
extrau.
tenorē
a p. tra.
1. fol. 45.
Caiet.
exc. 73.
Naua in
c. 27 nu.
106.
Mol. 1. 2.
de pri-
genit. n.
76.

D. Th. 2.
2. q. 33. 2.
2. vbi
Caiet. in
fol. ad 3.
& in sū.
verbo,
præce-
ptum.

substantiam præcepti, sed contra aliquam circumstantiam eius, non est peccatum mortale.

Cōc. Tr. f. 25. d. reg. c. 16. 12 Tertia Conclusio. Ponit Concilium Tridentinum pœnam excommunicationis contra eos, qui dant aliquid monasterio, in quo Monacha est novitia, antequam fiat professio, & ubi novitius est ante professionem, nisi detur illud, quod est necessarium pro eius victu, & vestitu, ut dictum est. Circa quod decretum est notandum, quod non incurrit in hanc excommunicationem pater novitij, aut novitæ, curator, aut tutor, si det aliquid mutuo ipsi monasterio, cum pignore, aut fideiussione sufficienti sine dolo, & damno, licet mutuetur tere tota dos, quæ debet solvi post professionem, quia mutuum est actus liberalitatis revocabilis ex sua natura cum facilitate, & multum necessarius ad remedium egenorum; & ideo non est credendum, quod tollatur à Concil. Trid. pro quo taciunt eius verba ibi: [ex bonis eiusdem tribuatur] & ibi [nec facile si decellerit id recuperare possit &c.] Ex quibus verbis colligitur, quod ratio, ob quâ prohibetur, quod detur aliquid monasterio ante professionem, est, quia si monasterium possederit eius dotem, aut maiorem partem dotis, si velit exire à monasterio, & non facere professionem, non poterit recuperari facile, quod eius respectu datum est. Et hinc inferitur, quod non prohibet Concil. Trid. dictum mutuum, cum facile possit recuperari, cum dentur pignora, aut fideiussiones; nec hic committitur simonia, quia hoc mutuum, ut plurimum fit ratione gratitudinis; & ideo sicut non committitur simonia in mutuo facto Episcopo novitæ electo magnæ quantitatæ pecuniæ præcipue, & immediate ob gratitudinem, & ierutium, aut aliam obligationem, licet ex hoc mutuo putet, quod prosequetur illum amore, & dabit eius filio aliquod beneficium, ut colligitur ex eo, quod late tradit Navarrus; sic non incurrit hanc excommunicationem, qui mutuatur aliquid dicto monasterio per

viam remunerationis principaliter, & immediate, licet ex hoc ierutium putet sequi, quod prosequetur amore eum, & tractabit eius novitiam maiore charitate præbendo ei professionem ab eo desideratam. Ex dictis inferitur, quod prælata recipiens dictum mutuum non incurrit dictam excommunicationem, quam in illam ponit etiam Concil. Verum est tamen, quod licet hæc conclusio habeat colorem veritatis per rationes supradictas, ut dixerunt graves DD. in universitate Salmanticæ, attamen consideratis verbis Concilij ibi [quocunque prætextu] ego non audeo esse huius opinionis, nec ideo reprobare eam in totum.

De Novitiorum professione. Cap. VIII.

SUMMARYM.

- Quotuplex sit professio, & quid sit unaquaque earum num. 1.*
- Ad validitatem professionis quid requiratur concl. 1. nu. 2.*
- An novitia anno completo probationis facta infirma, si exiit Monasterio de licentia, possit rediens profiteri absque alio anno probationis conc. 2. nu. 3.*
- An possit differri professio ibid.*
- An novitius exiens Monasterio ob infirmitatem, aut aliam necessitatem intra annum probationis de licentia possit rediens profiteri computato tempore, quo fuit in eo conc. 3. nu. 4.*
- An annus probationis ut sit integer, debeat esse continuus ibid.*
- An, qui præterit annum novitiatus, & per annum integrum defert habitum, videatur tacite professus, conclusio. 4. nu. 5.*
- An possit renunciari annus probationis, concl. 5. nu. 6.*
- An annus probationis numeretur à die receptionis habitus usque ad diem sequentem sequentis anni, conclusio. 6. numero 7.*

¶ 4 An.

An, ut valeat professio, sit necesse, quod consentiat maior pars conventus, concl. 7. num. 8.

An conventus, qui recepit aliquē cum evidenti deformitate, possit postea illum eijcere. conclus. 8. num. 9.

An professio facta metu sit irrita, & an, qui persuadent puella, ut ingrediatur monasterium, sint excommunicati, conclus. 9. num. 10.

An in monasterio possit esse puella secularis sine titulo novitiatus, ibid.

An sit valida professio mulieris condemnata ad mortem, cum concedatur vita hac conditione quod ingrediatur monasterium. conclus. 10. num. 11.

An tollantur vota simplicia per professionem solemniem. concl. 11. num. 12.

Quid requiratur, ut professio valeat, conclus. 12. num. 13.

AD explicationem eius, quod in hoc cap. est dicendum, debet notari, quod duplex est professio, alia tacita, & alia expressa; expressa est, quando novitius facit tria vota essentialia in aliqua religione approbata in manu eius, qui potest incorporare in illa religione, & habet potestatem recipiendi eius professionem, ut comprobantes cū multis autoritatibus clavis iuris Canonici dicunt Cardin. & Panor. traditque Navarrus: professio vero tacita fiebat olim duobus modis, primò si intra annū probationis recipiebat novitius habitum professorum certis conditionibus, quas tradit Angelus explicans canonem, qui hoc ordinabat: quas conditiones susceperat Concilium Tridentinum, irritas professionem, quæ fit ante annum probationis: alio modo fiebat professio tacita, scilicet deferente novitio habitum professorum per manus superioris, qui illū poterat recipere in religione, qui habitus novitiorum non erat distincte differens ab habitu professorum in colore, & forma; sic enim ordinatum erat in quadam Clementina; & si erat clare distinctus, quamvis deferretur per annos viginti, nō inducebat tacitam pro-

fessionem; hicque modus profitendi secundum opinionem Doctorum hominum non tollitur à Concil. Trident. cū novitius existat per annum integrum in probatione, ut petit Concil. Trident. & ut constat ex eo, quod late tradit Navarr. in suis consilijs: hoc supposito fundamento convenit resolvere hanc materiam per suas conclusiones.

2. Prima Concl. Ut professio sit valida, est necesse, quod novitij existant per annum integrum in religione admissi ad professionem, ita ut si faciant professionem ante annum completum, sit irrita, & nulla, ut ordinat Concil. Trident. cap. 15. de Regul. scil. 25. quod procedit in omnibus religionibus mendicantibus, & non mendicantibus, immo etiam in religionibus militaribus, ut patet in religione D. Ioannis, Hospitalis Hierosolymitani, cum in eis promittantur tria vota principalia; & in reliquis probatur, quia licet sua Sanctitas concesserit equitibus illarum licentiam, ut ducant uxorem non tamen desinunt esse veræ religiones, ut contra Sotum probat Navarrus, & in proprijs terminis tenet nostram opinionem in quodam consilio contra aliquos, qui sine ullo fundamento dicebant nostram conclusionem nō habere locum in religionibus militaribus, non advertentes, quod Concilium dicit in quacumque religione, & religiones militares sunt veræ religiones.

3. Secunda Conclusio. Novitia, quæ implevit totum annum integrum religionis in quodam monasterio, in quo promittitur perpetua clausula, quo anno completo cecidit in gravem infirmitatem, ob quam de licentia sui Episcopi, aut Provincialis fuit delata ad domum patris, potest rediens facere professionem absque alio anno probationis; nec contra hoc obstat Concilium Tridentinum, quod dicit [finito tempore novitiatus superiores novitios, quos habiles inveniunt ad profitendum, admittant, aut à monasterio eijciant.] Unde videtur, quod non possunt Prelati differre professionem novitio-

Nav. l. 3. conf. ti. de reg. conf. 41 & conf. 42. & conf. 44

Nav. de red. ecc. q. mun. 15. per tot. & q. 3. mon. 27. & 28. & 29. idem li. 1. conf. tit. de js quæ vi metus. ve causa conf. 6.

Concil. Trident. vbi sup. c. 16.

Card. & Panor. i. c. potest etiam, d. regul. Nav. i. c. cui potest 12. q. 1. cōm. 1. 1. de reg. nu. 118.

Angel. vtr. novit. 5. 12. c. cōstit. de reg. lib. 6. Concil. Trident. sess. 25. de reg. c. 15. Clem. eos de regul.

Cōc. Tr.
vbi sup.
c. 17.

Nav. in
Man. ca.
15. nu.
143.

nitiorum; & ideo non potuit hic praelatus differre professionem huius novitiæ, & per consequens, nec dare licentiam, ut exiret ad curandum de sua salute finito dicto tempore; quia ad hoc respondeo, quod Concilium Tridentinum loquitur de novitijs, & non de novitiis, ut constat ex eius verbis *novitios* quod si vellet dicere novitias, dixisset quidem novitios, vel novitias, ut statim supra dicit in alio decreto ibi *excepto victu, vel vestitu novitij, vel novitiæ*, & constat etiam, quia idem Concilium ordinat, quod moniales non profiteantur, nisi prius earum praelati, aut alij suo loco examinent occasionem, qua fuerint motæ ad eligendam hanc sanctam vitam, & an sit apta monasterio, & monasterium ei; & ut fiat hoc examen obligat Abbatissam novitiæ, ut commone-re faciat Prælatum per unum mensem ante professionem de hac re, ita ut peccent mortaliter omittentes hoc, ut dicit Navarrus: quod examen sæpe non potest fieri, nisi differatur professio; & practica docet nos hanc veritatem, cum videamus, quod sæpe Episcopi, & Provinciales differant professionem earum, quousque habeant dotem, qua debent recipi ad professionem, ita ut non solū possint Provinciales iustis de causis differre professionem dictarum novitiarum, sed etiam novitiorum, & ideo dicit Frater Gaspar Passarellus, qui fuit Generalis religiosi ordinis minimorum in quodam compendio aliquorum privilegiorum sui ordinis, quod Domini Cardinales reformationis anni 1569. octavo die Nouembris declaraverunt posse dictos Prælatos differre professionem novitiorum, si non compleverint 16. annos ætatis, aut quia eorum ruditate non apprehenderint adhuc præcepta regulæ, & quomodo debeant recitare officium divinum habentes spem probabilem, quod intra sex menses apprehendent supradicta, & non solum has duas ob causas possunt differre professionem, cum sic declaraverint D. Cardinales, sed etiam alijs de causis tam in-

stis, ut sunt hæc; quia etiam invenimus ordinatum in iure, quod non est licitum patri exheredare filium nisi 14. de causis; & hoc non obstante est opinio communiter recepta, quod alijs de causis similibus potest illum exheredare; & etiam reperimus, quod solum ob quinque causas potest donatio revocari, non obstante quo est licitum ob alias similes facere dictam revocationem, ut late tradit Ripa; & ideo quando prohibetur in ordinationibus generalibus nostræ sacre religionis, ut Guardiani sub pena privationis officij non possint differre professionem novitiorum nisi per octo dies, est notandum solum loqui de Guardianis, non vero de Provincialibus, quia eorum autoritas ad plus se extendit. Est etiam notandum, quod incurrunct dicti Guardiani dictam penam facientes supradictum autoritative, non vero facientes illud cum consilio suorum Discretorum finito anno probationis, iusta de causa differunt professionem ultra octo dies scribentes statim suo Provinciali referentes ei casum, petentesque autoritatem, ut differant eam. Nec contra hoc obstat regula multum communis omnium iuristarum, quæ dicit, quod cessante causa cessat effectus, & causa, quod fieret valide professio est probare novitium, & novitiæ rigore regulæ, & monasterium eorum mores, ut dicitur in iure, & in nostro casu, licet hæc novitiæ steterit per annum integrum, & continuum, & amplius clausa, & reducta, si exeat finito tempore à clausura, videtur quod non dat ipse esse aptam religioni, iniqua secundum statutum eius debet observare perpetuam clausuram, & ideo post reditum eius videtur non posse dari professionem absque novi anni probatione, quia ad hoc argumentum respondeo, quod in nullo iure probatur esse necessarium, quod novitius, aut novitiæ experiantur omnes asperitates monasterij in particulari, sed sufficit experiri eas in generali existentes per annum sub obedientia prælatorum. Quod probatur, quia

Ripa l.
fi. C. de
revocan-
dis do-
nationi-
bus a n.
138.

Nau. 3.
conf. ti.
de reg.
conf. 42
fol. 256
nu. 5.

quia existente nouitio, aut nouitia per totum annum infirmo in infirmorum loco, nemo negat, quod finito anno nouitatus possint profiteri, licet non sint experti asperitates religionis, vt tenet Nauarrus in quodam consilio, & ideo licet hæc nouitia debeat promittere perpetuam clausuram, non est necesse, quod in totum experiatur eius rigor: hanc conclusionem feci confirmari in facti contingentia per doctorem Solis, magistrum meum, & doct. Sahagum professorem primum iuris Canonici in vniuersitate Salmanticae, & per doctorem Gabrielem Henriquez primum professorem legum, & si late probauit eam, fuit ob doctrinam, quæ ex responsione ad argumenta contraria fuit edita in lucem ad explicationem huius materiae. Aduertaturque secundum id, quod dictum est, quod in quodam monasterio nostræ sacrae religionis dilata fuit professio cuiusdam nouitij, qui non habebat viginti annos completos, quia non poterat testari de certis bonis usque ad hanc ætatē, quia cum ipsa ætate debebat succurrere matri suæ, quod visum fuit sanctum, & iuridicum præcipuis Doctoribus Salmanticae considerato, quod hic professus tenebatur de iure naturali quærere remedium ægenæ matri, vt diximus supra.

4 Tertia Conclusio. Annus probationis debet esse integer, vt dicit ius antiquum, & modernum Concil. Trident. sess. 25. cap. 15. de Reg. quod non petit plus, quam quod sit integer, vnde si intra annum dictæ probationis nouitius exierit extra monasterium cum habitu de licentia sui prælati, qui est Prouincialis ad curandum de sua salute in domum patris sui, aut pro alia simili necessitate, rediens ad monasterium potest profiteri computato illo tempore; quo antea fuerat in eo. Dixi, de licentia sui prælati, quia licet aliqui homines docti venuerint, quod exiens cum habitu, aut sine eo sine licentia sui prælati, redeunte postea poterat computari tempus, quo

stetit in monasterio, tamē communior, & receptior sententia est, quæ secundum Nauarr. obseruatur in sacra penitentialia Romæ, quod vt annus probationis sit integer, debet esse continuus, ita vt nouitius stet per annum continuum in monasterio sub obedientia prælati, & non exeat ab eo saltem sine licentia eius, vt tenet Dominicus, & alij post Abbatem; vnde ordinationes generales nostræ Sacrae Religionis factæ in templo Diui iohannis Regum Tolet. quæ dicunt, quod exiens nouitius extra monasterium in anno probationis cum habitu, aut sine eo, rediens postea non possit gaudere tempore, quo steterit in monasterio, debent intelligi quando exit sine licentia prælati, quia exiens, & existens foris cum licentia, & habitu est sub obedientia eius, vt conceditur a iure, & nõ sine causa reperio toties cū habitu, quia existens cum ipso habitu habet habitum probationis, & gaudet exemptionibus cap. Si quis suadente diabolo, estque nouitius: si vero exultat sine habitu, non est nouitius, & ideo non debet ei computari tempus, quo steterat in monasterio ante infirmitatem. Adde præterea, quod si exeat nouitius ad curandum de sua salute ad domum patris, & de licentia sui Prælati, debet computari illi tēpus, quo stetit etiam extra monasterium, cum secundum dicta sit tunc nouitius, & habeat habitum probationis, quod recipere ego libentius, si sit extra monasterium per mensem, aut duos: si vero per plus tēporis, nullum modo id recipere; quia licet nõ sit necesse, quod nouitij expectantur omnes asperitates religionis, vt eorum professio sit valida finito anno probationis, quippe qui possunt profiteri, licet per totum annum steterint in infirmorum loco, nihilominus non potest negari, quod non sit necessarium, quod fratres experiatur humorem ipsorum nouitiorum, qui si per multum temporis infirmentur in domibus patrum suorum, non poterunt id experiri. Dixi in conclusione, qui est Prouincialis, quia, si Guardia-

Nau. vbi supra
conf. 43
& in c. statui-
mus, nu. 73.
Domin. & alij post Ab.
in c. 1. p. text. ibi de reg. lib. 6.
Ordin. toll. f. 6

nus dat illi licentiam, ut curetur in domo parentum suorum, videtur, quod non sufficiat: quia eius Prælati ad hunc effectum est Provincialis. Verum est tamen, quod si eius parentes, aut consanguinei, quos se confert dictus novitius, sunt intra unam diem a monasterio, & non potest recurri ad Provinciale cum facilitate, poterit dare prædictam licentiam Guardianus præcipue habitus prius consilio cum discretis domus, & redeunti postea debet ei computare tempus, quo steterat in monasterio; quia in hoc casu fuit sub obedientia sui Prælati; quod probatur, quia Guardiani in hoc casu secundum consuetudinem religionis solent præbere dictas licentias putantes, quod Provinciales habebunt eas ratas, postquam cognoverint, ut de facto faciunt, si sint homines prudentes, & non literales. Est præterea res verificata in iure, quod consuetudo dat iurisdictionem ei, qui non habet: est autem consuetudo multum recepta in ecclesia Dei, quod Episcopi possunt dispensare in multis casibus reservatis sumis. Pont. propter ordinarias necessitates quotidie occurrentes, pro quibus si semper esset recurrendum ad Sum. Pont. esset res gravis. Notaque quod dixi si eius parentes, aut consanguinei, ad quos se confert novitius, sint intra unam diem a monasterio dicti Guardiani, quia si est distans per tres, aut plures diem, non solent dicti Guardiani saltem in nostra religione præbere dictam licentiam, & ideo non auderem ego defendere in ipsa in his partibus Hisp. novitium, qui se conferret cum ea extra dictam metam ad effectum, ut computaretur illi tempus, quo fuerat in monasterio ante egressum.

5 Quarta Conclusio. Qui præterito anno novitiatus defert per annum integrum habitum professorum, est visus tacite professus, quæ quidem tacita professio valet, etiam post Concil. Trid. & ut valeat est necesse, quod cognito, quod non est professus, deferat dictum habitum professorum; si vero

defert illum putans esse professum, & non est propter aliquem defectum, qui fuit, quando fecit expressam professionem, qui annullavit illam, non est visus eam tevalidare, ut dicunt Caiet. & Nau. quod probatur, quia hic qui putavit eius professionem esse validam, & invenit postea non fuisse, habet tertium quinquæ annorum, ut possit reclamare coram Ordinario petens, quod declaret eius professionem irritam, ut ordinat Concil. Trid. Et hinc est, quod ordinaverit sancte Cōc. p̄d. quod finito anno probationis statim novitius admitteretur ad professionem, aut eijceretur a religione; at D. Card. reformationis non dederunt licentiam Prælati, ut differrent professionem plusquam per sex alios menses, ut dictum est; quia si differatur per annum deferendo habitum professorum, poterunt novitii allegare hanc tacitam professionem.

6 Quinta Conclusio. Non potest renuntiare novitius annum probationis, nec prælati poterit recipere ipsam renunciationem; quia annus probationis est ordinatus ad bonum commune religionis, cuius iuri non possunt particulares renunciare, ut etiam clericus non potest renunciare foro suo, ut docet Nauarr.

7 Sexta Conclusio. Ut annus probationis sit integer, non debet computari a die, quo novitius accepit habitum, sed verbi gratia a 29. Aug. usque ad eundem diem 29. anni sequentis, sed debet fieri professio sequenti die qui est 30. quia licet in rebus favorabilibus annus numeretur a die in diem, & a momento, in momentum, ut dicitur in iure; nihilominus in rebus, quæ secum trahunt obligari aliquem, ut sit in professione, non debet annus sic numerari. Ego tamen non ideo iudicarem irritam professionem eius, qui accepit habitum die 11. Januarii hora undecima diei, si faciat professionem eodem die anni sequentis hora secunda post meridiem, quia multa similia admittit ius civile. Et notetur quod si annus sit bissextus,

Caiet. 2.
2. q. 189
art. 5.
Na. c. 12.
num. 7.
Concil.
Trid. ses.
25. de
reg. c. 19

Nau l. 7.
conf. 21.
de off.
ord. cau
sa. 11.

Not.
LD. in
l. qua
tae. ff.
de test.

e. si duo
& ibi gl.
de offic.
ord. tra-
dit c.
Nau. in
lu. c. 27.
nu. 255.

debent currere ambo dies, quia licet sint, duo, reputantur pro vno, ut notatur in iure.

8 Septima Conclusio. Non est necesse, quod maior pars conventus consentiat, ut novitii professio, qui in eo moratur, sit valida, sed potius est valida professio data a praelato capiente prius vota, & suffragia conventus, licet non consentiant; quia ipse tenetur capere consilium, & votum sui conventus, non tamen tenetur illud sequi, ut dicunt Patrum. Silvester, & Nauarrus. Verum est tamen, quod dando professionem sine acceptione voti conventus erit nullus & peccabit gravissime.

9 Octava Conclusio. Conventus, qui recipit aliquem, aut aliquam ad annum probationis cum aliqua notabili, & evidenti deformitate, licet peccabunt in hoc mortaliter tribuentes habitum habentes propositum non admittendi illum ad professionem, poterunt tamen postea mutato consilio eicere illum, & non admittere illum ad professionem, potius facient actum ex se meritorium, si doleant de peccato, quod commiserunt initio ob convenientiam religionis, sic enim tenet Iason, quem refert Cord qui tamen recipiunt huiusmodi novitios debent puniri a suis praelatis graviter ob iniuriam, quae fuit illata illis visa sua insufficiencia in recipiendo eos, ut postea ei jeciantur, quod precipue si sint nobiles, est multae notae.

10 Nona Conclusio. Certum est quod professio facta metu, & vi est nulla, si metus sit, qui cadat in virum constantem, ut colligitur ex Concilio Trid. qui autem sit talis metus, remanet dictum supra. Et nota, quod professio facta metu reverentiali etiam est nulla in foro conscientiae, ut resolvit Nauarrus post alios affirmans, quod omnis metus, quamvis minor iusto excusat in foro conscientiae, ut etiam iustus excusat si metus fuit causa sine qua non. Secundo nota, quod persuadens, aut consulens alicui puellae, quod ingrediatur monasterium invita aut persuadens, vel

consulens alteri, ut astringat eam, non incurrit in poenam Concilii, nisi de facto ipsa ingrediatur invita, ut dicit Nauarrus. nec incurrit illam qui persuadet & consulunt, non ut constringant, sed ut libenter capiat habitum, quia hoc est bonum, & sanctum opus: Nec incurrit eam pater, qui de licentia Ordinarii procurat ponere filiam suam orphanam matre in aliquo monasterio; quousque sit apta ad contrahendum matrimonium: nec obstat Concilium dicens, quod incurrit hanc poenam, qui persuadet eam ad ingrediendum, vel habitum suscipiendum: ubi insinuat, quod qui solum introducit illam in monasterium, incurrit excommunicationem, licet non recipiat habitum, ut constat ex disjunctivis, quae statim sequuntur, *vel ad habitum suscipiendum*: quia dictum verbum *ad ingrediendum* debet intelligi, si ingrediatur ipsa invita, praetendente precipue persuasore, quod post ingressum reduceretur ad recipiendum habitum, si videat nolle eam transferre extra, & deprecante alias, ut eam persuadeant, non vero loquitur; quando ipsam ingredi solum curat, ut ibi sit recollecta, cum non habeat matrem, quae habeat curam illius, quousque possit duci ab aliquo; & hoc debet teneri contra Nauarrum, qui in hoc casu loquitur cum multo scrupulo, quem poterit quidem habere non respectu eius, quod dicit Concilium. sed ob ea, quae dicunt motus proprii Pij V. & Sixti V. quod in nullo monasterio possit esse aliqua secularis puella, nisi sub titulo novitiae, & cum intentione faciendi professionem. Et nota etiam, quod facta ab aliquo excommunicato professio valet, ut dicit idem Nauarrus fundans id in iure, affirmans, quod matrimonium excommunicati est validum. Verum est tamen, quod ipse excommunicatus, licet sit professus non habet ius petendi portionem, quae solet dari professis, quousque assequatur absolutionem excommunicationis.

11 Decima Conclusio. Erit valida pro-

Nau. l. r. consilio iu. cons. 531. de sent. exc. fol. 624. Na. ubi su. cons. 56. f. 626

Pan. i. c. ad Apol. de reg. sil. ver. relig. 3. nu. 23. Nau. in ca. alma mater 189. n. 2

Cord. su. pra. reg. fratrum minoru. c. 1. q. 11

Coc. Tr. ca. 19 de reg. sess. 25. Nau. in ma. c. 12. num. 51. idem c. 16. nu. 5 & 30.

Nau. in e. statui. mus nu. 15.

I. si mul.
Bart. ff.
quod ve-
tus cau-
sa.

professio mulieris cōdemnatæ ad mor-
tē, si datur illi vita hac cōditione, q̄ fiat
monialis: quia metus, qui iuste poni-
tur alicui, non sufficit ad annullandū,
& rescindendum actum, vt dicitur in
iure, & notat Bartolus, & etiā, quia
monachus, aut monacha possunt con-
stringi ob rationem Aymonis, vt tran-
seat ad arctiorem religionem, in qua
debent facere nouam professionem, vt
dicitur in ipso iure.

D. Tho.
2. 2. q. 88
ar. 12. &
q. 186 a.
1. Soc. II.
4. de iu-
stit. q. 1.
art. 4.

12. Undecima Conclusio. Omnia vo-
ta personalia, & mixta, vt sunt peregrina-
tiones, cessant per professionem ali-
cuius religionis approbatæ, vt dicunt
D. Tho. & Sorus cum communi, licet
sit votum visitandi loca Sancta, quid
quid dicat Siluester: quod probatur,
quia proficiens aliquis religionem mo-
ritur sæculo, & vt dirigat vitam nouā,
sit professio sollemnis, & ideo cessante
vita præterita cessant etiā vota facta
in ipsa vita: & hinc sequitur, quod etiā
cessant vota realia, cum ad gubernatio-
nem spirituales primæ vitæ fuerint
facta, vt tenet Couarr.

Con. in
c. quam
uis pa-
trū. § 3.

13. Duodecima Conclusio. Resol-
uens præcipuum ex dictis in hoc capi-
te de nouitijs dico, quod vt professio
sit valida, requiruntur octo. Primum
quod nouitius, aut nouitia habeāt 16.
annos ætatis completos. Secundum, q̄
fiat professio in manu eius, qui potest
illum recipere, & incorporare in reli-
gione, qui sunt Provincialis, vel Guar-
dianus, aut præsidens ipso absente. Et
nota, quod poterit Guardianus dare
potestatem alteri, vt nomine suo reci-
piat ad religionem nouitium, & valet
professio facta in manu huius, ad quē
hic actus committitur, vt tenet Inno-
centius, & cum alijs tenet Siluester, ita
vt si aliquis recipiat professionem ali-
cuius, putans, quod Prælati placebit,
& habebit ratum. sciens, valet dicta
professio, si ratificetur ab eo; ante ra-
tificationem vero erit valida, nec erit
votum sollemne dirimens matrimo-
nium, vt dicunt DD. allegati. Tertium
q̄ fiat in aliqua religione approbata,

Innoc. i
c. porre-
ctum ex
tra de re-
gul.
Sil. relig.
3. nu. 16

vt dicitur in iure, & sufficit, quod fiat
in domo profitentis. Quartum quod
Prælati petat consilium conuentus
& licet non sequatur illud, valebit pro-
fessio. Quintum, quod fiat simplici-
ter de tribus votis essentialibus, scilicet
obedientia, paupertate, & castitate;
quia si promittit obedientiam sine in-
tentione obligandi se ad alia duo, non
valet professio. Et nota, quod valet
professio eius, qui solum promittit o-
bedientiam, addens, secundum ipsam
regulam; quia in hoc casu implicite
promittit reliqua vota essentialia, &
cetera, quæ observantur in dicta regu-
la; nec est necessaria forma determina-
ta profitendi, quia sufficiunt quacun-
que verba profitendo, quod contine-
tur in regula, vt dicit Silu. Sextum, q̄
annus probationis sit continuus, vt est
explicatum. Septimum quod fiat in for-
matio iuridica de qualitatibus, quas
imponunt Sixtus V. & Greg. XIV. in
suis constitutionibus, & quousque
sint visæ, & approbatæ per patres de-
putatos secundum constitutiones di-
ctas secundum constitutionem Cle-
mentis VIII. pro his partibus Hispa-
niæ. Octauum, quod proficientes in
nostra sacra religione non descendant
a Saracenis, Iudeis, Hæreticisve com-
bustis.

Siluest.
vbi sup.
nu. 18.

De obedientia. Cap. IX.

SUMMARIVM.

*An religiosus omnino teneatur obedire
suo prælato. nu. 1.*

Obedientia quot modis sumatur. ibid.

*An possit prælatus præcipere subdito, vt
exponat se periculo mortis. concl. 1. v. 2.*

*An si constet subdito quod prælatus iubet
quid contra ius, teneatur obedire. concl.
1. nu. 3.*

*An teneatur subditus obedire prælato,
quando probabilissime dubitat, ac cre-
dit esse peccatum mortale, conclusi. 3.
numera 4. & an idem sit, si sit du-
bium*

diuus probabile de utraque, concl. 4. num. 5.

An possit minister generalis sacre religionis, & reliquarum praeceptis sub obedientia suis subditis, ut uideantur Indos Orientis, & Occidentis, concl. 5. num. 6. & an possint praecipere illis, quod sint Parochi ipsorum Indorum. concl. 6. nu. 7.

An obliget sub pena peccati mortalis praecipere quod intematur in uniuersitatibus sub pena praestitum iuramentum, concl. 7. num. 8.

c. cum di
catis. 12
q. 2. c. si
religio-
sus de e.
lect. 11. 6

D. Tho.
2. 2. qu.
104. 2. 5.

A Dexplicatione eius, quod proponitur in hoc capitulo, est notandum, quod licet communiter dicatur in iure, quod religiosus non habet uelle, nec uolere, nihilominus tollitur religiosus, quin uoluntarie uelit, aut nolit aliquam rem, quia non in omni re tenetur obedire Praelato, sed potius potest, & debet non obedire, quando praecipit aliquid, quod est contra regulam, aut contra legem diuinam, & etiam potest non obedire, quando iubet ei aliquid, quod licet non sit contra regulam, est tamen multum alienum ab obseruantia regulari, ut resoluit D. Th. ceter receptus: declaro hoc exemplo, v. g. dicit subditus Praelato, Pater reforma morem tuum circa hoc, quia quidam secularis dixit mihi, quod scandalizatur de te, iubei Praelatus subdito, ut dicat illi sub pena obedientiae, quis est ille secularis, non tenetur quidem obedire ei, quia ad Praelatum non pertinet scire hoc, ut Praelatus est, a suo subdito: immo ipsamet obedientia potest esse contra legem diuinam, si conuenerit dictus secularis hegou subdito secrete, ut tueretur Praelatum, aut si ex tali reuelatione ueniret damnum seculari, Praelatus in tantum ignorans iustans cum sua obedientia, extollit se alius subditus in coitate, & conturbans eum dicit alta voce, quod non potest illud iuberi, cum Praelatus imponit sub obedientia, ut taceat, tenetur in hoc casu obedire ei, quia haec obedientia pertinet ad obedientiam regu-

larem, quae est conseruatio pacis in communitate, & quod negotia religionis tractentur sine turbatione, & remote, Dicit, in publica communicatione, quia si dicit illud in particulari, ut terat remedium vexationi fratris sui oppressi per dictam obedientiam, licet Praelatus dicat ei per sanctam obedientiam, quod taceat, non peccabit: licet replicet, quomodo id faciat debita humilitate. Noteturque, quod inobedientia contra obedientiam sumitur duobus modis, primo formaliter, scilicet quando aliquis non uult obedire Praelato solum causa non obediendi illi, & hoc est peccatum mortale in se graui, quam in se leui, ut dicunt Caiet. & Nau. & 10 est, quia haec inobedientia includit in se contemptum Praelati, aut eius praeccepti, quod semper est peccatum mortale. Secundo materiali-ter, & accidit, quando subditus non desinit obedire, quia non uult subijci Praelato, aut eius praeccepto, sed ob hanc, irritum, aut quid simile, & tunc est peccatum mortale, si praecceptum sit de re graui, & veniale, si sit de re leui, ut dicit Caiet. Et notetur, quod ille, qui non obedit in rebus leuibus, quia sunt res leues, non remittit inobedientiam formalem, nec contemptum, & ideo solum est peccatum veniale, ut dicunt Caiet. & Nauarrus, ut, si superior iubet per obedientiam, quod aperiantur porta, & subditus, quia uidetur ei esse rem leuem, omittit id facere. Supposito hoc fundamento circa materiam sunt multa quidem dicenda: dicam tamen pauca, quia in materia legis quoad eius obseruantiam remanent declarata multa, quae pertinent ad eam, & in tractatu ordinis iudicialis in fine huius summae tangam multa alia remittens me in illo tractatu ad quoddam cap. quod positum fuit in materia excommunicationis, ubi agitur de monitoriis generalibus: ad resolutionem uero praesentis negotij ponuntur seqq. conclus.

Prima Conclusio. Regulariter Praelatus non potest iubere subdito, ut exponat

Caiet.
verb. in
obedi-
entia. in
c. 23. m.
33.

Caiet.
ubi sup.

Caiet.
& Nau.
ubi sup.

ponat se periculo mortis, ut constat ex eo, quod tradit Divus Thomas cum communi & resoluunt eum. Dixi regulariter, quia in aliquibus casibus potest id iube- re: primo ob causam publicam, ac ma- gnam utilitatem in quo casu Rex, aut Dux potest precipere civi, & militi, ut expo- nant se periculis mortis praeliantes, ut dicit Sotus. Secundo si ratione officij, aut voti teneatur ad illud, ut tenet etiam Caiet. & Petrus de Navarra. & ideo Epi- scopus potest imponere per obedi- entiam Parochis, ut residant in sua paro- chia tempore pestis ut administret sa- cramentum subditis suis, cum accepta- verint osium, quod secum affert anne- xam hanc obligationem; & eandem o- bedientiam potest imponere Provin- cialis Guardiano in simili necessitate domus sue guardianie, cum Gardi- ni respe-ctu suorum subditorum compa- rentur Parochis.

3. Secunda Conclusio. Si constat, quod Prelatus precipit secundum ius, tene- tur subditus obedire ei, ut contra, si constat, quod precipit contra ius, non tenetur ad illud, ut resoluunt post Sil- vestrum Sotus, & Corduba; si vero sub- ditus dubitat, an teneatur obedire, nec- ne, aut videat ei, quod preceptum est contra ius, & ex causa ieiunij, non debet ei obedire, quando ex eius obedientia ti- met maius periculum, ut in tractatu ordinis iudicialis declaratur posito exe- plo satis notabili, cap. 7. nu. 11.

4. Tertia Conclusio. Si subditus dubi- tat probabilissime, creditque esse pecca- tum mortale, quod a suo Prelato preci- pitur sub obedientia, non solum non te- netur obedire, sed peccabit obediens ei, ut si Prelatus nostrae sacrae religionis re- gularis observantiae precipiat sub obe- dientia subdito suo, quod capiat pecu- niam contra preceptum regulae; sic e- nim tenet Adrianus, estque communis secundum Cordubam.

5. Quinta Conclusio. Si sit dubium probabile ex utraque parte, & varietas opinionum gravium doctorum, potest subditus precipiente prelato facere co-

tra propriam opinionem, dummodo intelligat, quod obediens in hoc casu non peccat: sic enim tenet Corduba: quod probatur, quia iudex contra suam pro- priam opinionem potest indicare inno- centem tamquam reum secundum al- legata, & probata contra illum; & me- dicus contra propriam opinionem po- test dare medicinam infirmo sequens opinionem aliorum medicorum, qui dicunt esse remedium illius infirmita- tis; & ideo potuit subditus in nostro ca- su obedire contra propriam opinionem, si precipiat ei prelatus, immo solum si consulat, quia quamvis habeat dubium speculativum, si teneatur obedire, an peccet obediens, practice tamen est cer- tus, quod obediens, aut sequens consi- lium superioris sui non peccat, quod de- beat multum notare subditi, ut relin- quant non solum insipientias, & igno- rantias, sed etiam dubia probabilia, quae possunt habere. Dixi, dummodo subditus secundum suam conscientiam iudicet, quod ita non peccat, quia si est iam argutus, ut etiam precipiente, aut consulente prelato obediens habeat scrupulum, quod peccat, peccabit aliquo modo o- bediens; quia nullo modo est licitum a- licui facere aliquid contra propriam conscientiam, licet illud precipiatur a iudice, aut superiore, cum dicat D. Pau- lus, quod illud, quod non est secundum conscientiam, est peccatum; & probat Corduba adducens multas authorita- tes ad illud.

6. Quinta Conclusio. Non possunt Patres Generales nostrae Sacrae Religio- nis, nec aliarum precipere subditis suis, ut vadant ad morandum ex Hispania in Indias, sic enim tenent Sotus, Med. & Cordub. quia non est intentio religiosi obligare se per votum obedientiae ad res difficiles ultra communem obligationem reliquorum religiosorum sui status, si non faciunt votum speciale eius; unde Patres societatis Iesu faciunt votum spe- ciale eundi ad has longas peregrinatio- nes, unde possunt ad eas compelli, si pre- latus id precipiat, ut advertit Ludou- cus

Sot. de
reg. se-
cre. in 3.
q. 2. col.
2.
Med. 1. 2.
q. 19 ar. 6
Cor. 1. li.
3. qq. q.
6.

Lop. in
instru-
consc. 1.
p. c. 56.
col. 404.

D. Th. 1.
2. q. 108.
ar. c. 5.
Tab. ver-
bo epi-
scopus
cocl. 6. n.
5.
Sot. li. 4
de iust.
q. 2. ar. 3.

Soto de
reg. se-
cre. me-
br. 3. q. 1.
Cord. 13
qq. 97.

Ad Ro-
man. 14.
Cord. v.
bi sup. q.
10.

cus Lopez, qui infert hinc, quod nō potest subditus compelli à suo Generali, aut Prouinciali ad acceptandum Episcopatum: quia Prælati secundum D. Bernardum non potest augere votum subditi sui; & certum est, quod accepto Episcopatu augetur votum, cum ascendant ad dignitatem altioris perfectionis, & est assumptus à societate suorum fratrum ordinis, quod multi ægre ferunt ob pericula sæculi. Verum est, quod Papa potest compellere religiosum, ut accipiat episcopatum, quia est sue curæ commissum bonum commune, & universale totius ecclesiæ.

7 Sexta Conclusio. Non solum non peccant religiosi facientes officium parochi inter Indias nouæ Hispaniæ, ut ordinauit Pius V. ad instantiam Philippi II. Regis, sed possunt compelli ad illud à suis Prælati, & sic est in usu apud dictas Indias; quod etiam possunt facere Patres nostræ sacræ Religionis, licet per regulam suam sit illis prohibitum baptizare, quod est proprium officium Parochorum, ut concessit Pius V. nec obstat, quod in hoc officio parochorum nihil est periculi spiritualis; unde videtur quod Prælati non poterunt compellere ad illud, quia ad hoc respondeo, quod etiam est magnum periculum in eo, quod fratres ambulent per valles, & montes, & nihilominus possunt Prælati compellere eos ad illud sub obedientia: cum suum institutum sit viuere de elemosynis; & etiam sit statutum præcipue Patris D. Dominici, & nostræ sacræ Religionis ambulare Apostolice prædicantes, & colentes vineam Domini; & non ideo remanet, quin multi paucis spiritu prædici capiunt inde occasionem peccandi; & nihilominus tenentur obedire Prælati suis, si id illis præcipiant, quia ipsa opera non desinunt ex se esse opera bona, & sancta; præterea opus est tam sanctum, ac pium, quod ab humana fragilitate non possit conuertere in malum accepta occasione peccandi ex ipsa diuina misericordia, ut dicit Apostolus allegatus à D. Tho. Hanc

conclusionem tenet Ludouicus Lopez.

8 Septima Conclusio. Quando rectores in vniuersitatibus iubent scholaribus sub pena præstiti iuramenti, ut adent aliquam ecclesiam ad orandum pro anima alicuius defuncti, aut quod adcant ad comitandum eius corpus, & quando rectores confraternitarum iubent confratribus, ut faciant idem sub pena duorum ducatorum, aut sub alia pena pecuniaria, scilicet, quod comitentur aliquem fratrem defunctum, credendum est, quod non obligant ad peccatum mortale, quia hæc præcepta explicanda sunt, quod fiunt ob necessitates communes cum æquitate debita; & sic debet præsumi ex pia intentione præcipientium, quod per hæc præcepta communia, & causarum communium non multi ponderis solum volunt adducere ad memoriam dictorum scholarium, & confratrum iuramentum, quod fecerunt, ne contemnantur eorum præcepta: & si dicti rectores habuerint intentionem obligandi ad peccatum mortale per hæc mandata, & quod transgressores sint perituri, ad hoc respondendum est, quod intentiones temerariæ imperantium ad quodcunque negotium pauci momenti non obligant subditos, ita ut teneantur obedire sub pena, & culpa dicta, & non obediens incurrant ipsam, licet habeant intentionem obligandi eos ad illud; itaque intentio iubentium debet esse rationabilis secundum eam, quam tenuere Prælati discreti, & prudentes, quando præcipiunt res indifferentes sic, ut solū credatur obligare ad peccatum mortale, quando transgrediuntur ea per contemptum; & sic videmus præcipere ius Canonicum, quod clericus non nutriat barbam, nec comam sub pena excommunicationis; & non ideo debemus iudicare peccare mortaliter, si permittant dictos capillos crescere, ut appareat merus secularis. Verum est tamen, quod si monitus nolit obedire, quod tunc peccabit mortaliter, & excommunicabitur. Supradicta non habent locum, quando dicti rectores vocant prædictos

D. Th. i.
3. p.
Lop. v.
bi sup.
col. 405

Med. 12
q. 96. a. 4
Etos scholares, aut confratres singulos
seorsum pro rebus grauibustractandis
in suis capitulis, & congregationibus,
pro quibus negotiis est necessarium cō-
siliū, & opinio omnium, quia in hoc
casu, si non recurrant deficiente iusta
causa, peccabūt mortaliter, vt dicit Me-
din. Hinc infertur, quod obedientiæ,
quas saepe imponunt Prælati in religio-
ne pro singulis rebus licet paruis indif-
ferenter, non obligant ad mortale, licet
ipsi habeant talem intentionem obligā-
di ad mortale, quia eorum intentio de-
bet esse prudens, & regulati secundum
terminos prudentiæ, vt dictum est: ad-
uertantq; , quod si super contemptum
non obediunt dicti subditi, peccāt mor-
taliter; vnde debent aduertere ipsi Præ-
lati, quibus in casibus eas imponunt, ne
contemnantur.

De Episcopis. Cap. X.

SYMMARIUM.

An sit peccatum desiderare & procurare esse Episcopum. concl. 1. num. 1.

An Episcopus procurans alium episcopatum pinguiorem peccet mort. concl. 2. n. 2.

An sit licitum Episcopo renuntiare episcopatum. concl. 3. n. 3.

An monachus factus Episcopus remaneat liber a tribus votis essentialibus, concl. 4. num. 4.

An bona, quæ acquisiuit Episcopus, sint monasterij, an ecclesie sue. concl. 5. n. 5.

An Episcopi possint absolueret a reservatis Papæ in foro conscientie. concl. 6. n. 6.

An Abbates, exempti possint absolueret, & dispensare in foro conscientie per Conc. Tr. dent. ibid.

An Episcopi post consecrationem possint habere aliquod beneficium. conclus. 7. num. 7.

Interrogationes quæ debent fieri Episcopis in confessionibus eorum. num. 8.

IAm in materia electionis p. p. ca. 106. nu. 9. declarauit, an sit melius eligere

Episcopos ex Theologis, quā ex Cano-
nistis, nunc in præsentī conuenit tracta-
re aliqua ad eos attinentia, quod de mo-
re resoluam per conclusiones.

1 Prima igitur cōclusio sit: non est pec-
catum, sed potius virtus aliquē deside-
rare, & procurare esse Episcopū, si hoc
desiderat, & procurat, quia videt rēpubl.
egere pastore zelote, & putat, tenetque
pro certo, quod non inuenietur aliquis, qui
melius possit id facere seipso: quod desi-
derium debet comitari humilitas, & in-
teruenire media multum licita ad finē
prædictum, quia si aliquis teneretur desi-
derare, & procurare salutē corporalem
proximi, quare non poterit desiderare,
& etiam procurare bonum spirituale,
& commune totius vnius diocesis? præ-
cipue si desiderat, & procurat hunc epi-
scopatum de licentia sui superioris, aut
alterius sapientis & timentis Deum, sic
enim dicit D. Thom. & Caieta. quia so-
lum virtut consilio proprio, quamuis il-
lud non condemnem, non teneo tamē
esse alienum a præsumptione: nec puto
esse alienum a peccato procurare epi-
scopatum sine necessitate suæ personæ,
licet procuret id mediis licitis, & sine
scandalo, rectaq; ratione, quia non desi-
nit esse in hoc aliqua ambitio, & præsu-
ptio, & sic fit indignus electus, qui hoc
procurat secundum id, quod dicunt Cai-
et. & Sotus, nec desinit esse peccatū desi-
derare, & procurare esse Episcopū pro-
pter aliquam vilitatem suam particula-
rem, aut aliorum, licet id procuret me-
diis licitis, & humanis fauoribus hone-
stis, quia is, quod est ordinatum ad bo-
num commune, particulari vtilitati, præ-
fert. Verum est tamen, quod non pecca-
bit mortaliter, vt iulianus patres di-
cunt, a quibus non deberet discedere
Med. dicens peccare mortaliter: tunc
autem dicitur aliquis procurare bonū
suum particulare, aut aliorum vilitatē,
quando id procurat, vt succurrat neces-
sitati propriæ, aut aliorum.

2 Secunda Conclusio. Quia iam
sunt Episcopi, non peccant mortaliter,
licet prætendant alios episcopatus pra-
ferre.

D. Th. 2.
2. q. 185.
art. 3. &
ibi Cai.

Caieta.
vbi sup.
art. 1. con-
sil. 4.
Soto li-
10. de in-
stit. q. 2.
artic. 2.
ver. secū-
dum au-
tem.
Med. in
sum lib.
1. c. 16.

med. vbi
supr.

guiores; hæc conclusio est contra Medinam; quæ probatur, quia desiderare alium episcopatum ex sua natura non est peccatum, potius sæpe transire de vno Episcopatu in alium est necessarium, & utile, eo quod forte Episcopus non est amatus in vno episcopatu, aut non fruitur salute in eo, quod succedit optime in alio, aut quia est tenuis primus, & Episcopus facit multas elemosynas, non desinit tñ esse in hoc multū cōiter ambitio, demonstrantes, qui hoc prætendunt, magis amorē reddituum, quā aīarum, non considerantes, quod quando Christus exiit obviam D. Petro, volens illum transferre ab episcopatu Antiocheno in Romanum, non dixit illi, Quare fugis deferens hunc episcopatum pinguiorem. & maioris honoris, ac redditus, quam sit ille Antiochiæ, sed dixit illi, Vado Romam iterum pati, insinuans ei, quod transferbatur ab episcopatu Antiocheno in Romanum, non quia esset pinguior, & honorabilior, sed quia eius persona erat Romæ necessaria ad ædificationem ecclesiæ Romanæ, & salutem animarum, & hac, & aliis iustis de causis, necessariisque convenit Episcopum transire de vno episcopatu in alium: non vero ut melioretur in redditu repræsentans servitia maiorum suorum; & ideo Nauarrus non excusat eos a peccato.

Nau. in
apolog.
de red.
eccl. q. 1
mon. 25
num. 2.

c. 2. & c.
nisi cū
pridem
de ren.

Nau l. 1.
eo. titu.
de ren.
conf. 4.
fol. 34.

3 Tertia Conclusio. Illicitum est Episcopo renūciare episcopatum suū, si habeat vires pro illo gubernando, & proficiat, multum in eo, prædicans, consulēs, visitans, & administrans sacramenta, ut colligitur ex mente Pontif. Alexandri III. & Innocentij III. in suis canonibus, quia licet sit licitum alicui uti rebus suis ad libitum suum, tenetur tñ de iure naturali divino, & humano non diminuire bonum publicum, aut alienum, ut dicitur in iure, & per dictam renuntiationem potest euenire, quod populo tribuatur alius pastor non tam expediēs, sic enim tenet Nauarr.

4 Quarta Conclusio. Monachus factus Episcopus non remanet liber a tri-

bus votis essentialibus, remanet tñ exēptus a regulis, & statutis religionis, quo ad obligationem legalē, & coarctivam, quia remanet liber a pēna ipsorū statutorū, & per consequens a peccato mortali. Verum est tamen, quod non remanet liber ab hac obligatione quo ad vinculum morale, quia reserit multæ ædificationis, quod habēs mitram; & baculū pastorem non dedignetur habitū & regulam suæ religionis custodiens, quod cæteri monachi custodiunt: sic. n. tenet Caietanus explicans hoc modo Dium Thomam. Vnde infert Caiet. quod monachus factus Episcopus ex ordine D. Francisci non peccabit mortaliter comedens carnem in die Natiuitatis Domini, quando cadit in feria sexta, quam opinionem sequitur Sotus; & Couarruias dicit esse veriore, & esse magis receptam, inferens ex dictis, quod Episcopus monachus non potest testari, quia hoc repugnat voto essentiali viuendi sine re propria, a quo voto secundum communem Episcopus non est liber.

5 Quinta Conclusio. Frater, aut monachus factus Episcopus, si acquisiuit bona ante assumptionem ad episcopatum, erunt monasterii; quæ vero acquirit factus Episcopus ob suam industriā, erunt ecclesiæ, in qua est Episcopus, ut dicitur in iure, & est communis omnium: an vero possint testari de his bonis sine licentia Papæ dicetur infra suo loco in materia testamentorum. cap. 72. nu. 5.

6 Sexta Conclusio. Episcopi possunt absolvere per se, aut per suos Vicarios ab omnibus peccatis reservatis Papæ si nascatur ex delicto occulto, excepta hæresi, quia ab hac solum ipsi, non vero eorum Vicarij poterunt absolvere, & hanc facultatem solum concedit illis Conc. Trid. in foro conscientia, & eādem facultatem habebant Abbates exēpti, ideo dispensabant in votis sicut Episcopus, & poterāt dare litteras dimissorias Clericis secularibus; modo p Conc. Trid. sess. 23. cap. 10. hæc facultas sublata est, & horum omnium ordinatio, ser-

Caiet. in
operum
27. qq. c.
22. D.
Th. 2. 2.
q. 185. ar.
tic. 8.
Sot. lib.
10. de iu.
stit. q. 5.
ar. 7. Co.
uar in c.
1. de te.
sta. n. 18
in fin.

Concil.
Tri. sess.
24. c. 6.
de ref.

seruatis omnibus, quæ in sacrosanctæ Synodi decretis continentur, ad Episcopos, intra quorum diœcesis fines existunt, pertinet; possunt tamen mitrati Abbates regulares conferre suis subdistinguis consuram, vel minores ordines. Ita statuit sacra Cong. Interpretum Concilij super sess. 23. de Reformatione. c. 10.

7 Septima Conci. Episcopi post consecrationem, cum de iure non possint habere beneficia simplicia, quæ antea habebant, multo minus poterunt habere alia post ipsam consecrationem: sic enim tenet Panormitanus, cuius opinioni inclinatur Nauarrus.

Panor. l. c. eccl. vestr. 2. d. de. Nau. in addi ad li. 3. cōf. tit. d. cōf. p. b. cōf. 3.

Documenta pro Confessarijs.

8 **D**ebent audientes confessiones Episcoporum de sequentibus interrogare eos. Primo, si exercent curam pascendi oues suas verbo, opere, & exemplo, ac doctrina prædicationis. Secundo, an resideant in suis ecclesijs. Tertio, an visitent totum suum episcopatum. Quarto, si dant beneficia simplicia, aut curata personis idoneis. Quinto, si aggrauant oues suas nouis tributis imponentes illis lites etiam super eo, quod debent, præcipue temporibus egestatis. Sexto, si conferunt ordines hominibus indignis non examinantes eos, si necesse est, personaliter. Septimo, si sunt parati tribuere beneficia consanguineis, & familiaribus sine paritate meritorum, quia habentes hoc propositum semper illis videbuntur esse æquales in merito, licet extraneus sit magister in Theologia, & eius consanguineus, aut familiaris gradu bachalauteatus insignitus. Octauo, an tempore omittant succurrere egenis natis & edificantes hospitalia pro nascituris. Nonno, an ex redditibus Episcopatus faciant primogenia, & maioratus, & domos superfluas pro conseruanda illorum memoria. Decimo, an faciant excessum in victu, domo, & familia. Vndecimo, an faciant, ut in suis tribunalibus expediantur, & concludantur citius cause pauperum. Duodecimo, an redimant capti-

uos sui Episcopatus, qui sunt inter infideles: reliqua colliguntur ex conclusionibus sup. positis.

De oblationibus. Cap. XI.

SUMMARIVM.

An sit acceptabilius Deo fundare capellaniam, quam dare eleemosynam, aut precipere, ut dicantur multe Missæ, concl. 1. nu. 1.

An debeantur oblationes de consuetudine, aut de iure, concl. 2. nu. 2.

An possint Episcopi applicare sibi oblationes, quæ sunt religiosis, concl. 3. nu. 3.

An teneantur monasteria, in quibus sepeliuntur defuncti, soluere quartam funeralem ecclesiæ Cathedrali, aut parochiali, concl. 4. nu. 4.

1 **P**rima Conclusio. Si inspiciamus obiectum nostrorum operum, à quo moralia opera accipiunt perfectionem, res certa est, quod oblationes sacræ, & sacrificia, quæ Deo offeruntur, sunt excellentiores, quam reliquæ eleemosynæ, quia sunt actus virtutis religionis, qui habent pro obiecto reuerentiam Dei, & eleemosynæ habent pro obiecto succurrere necessitatibus proximi, quod pertinet ad virtutem misericordiae, quæ est minor quo ad obiectum, quam religio; sic enim tenet S. Thom. si vero consideramus perfectionem operis habentes respectum ad necessitatē, possunt accidere multi casus, in quibus misericordia possit, & debeat præferri cultui diuino, quia Deus non eget nostris sacrificijs, quæ solum vult ut offeramus ob suam gloriam, & honorem, & ut excitetur nostra somnifica deuotio, & etiam quia tanta est cura, quam Deus habet nostrarum necessitatum, ut sepe anteponat charitatem, quæ cum nostris fratribus egenis exercetur, ei, quod attinet ad eius diuinum cultum: unde non puto multo bene dispositum, quod quidam in suis testamentis relinquunt, diuites scilicet, ut omnia bona sua distribuuntur in Missas, & fundationem capellaniarum, nullam mentionem habē-

D. Th. 2. q. 81. ar. 6.

tes de pauperibus presentibus, qui petunt panem, & non inveniunt, qui tribuat illis: quæ quidem capellani, licet in principio ecclesiæ fuerint multum necessaria, & nunc etiam sint in aliquibus ecclesijs pauperibus, unde debet consilium dari, ut fundentur in eis. nunc tamen, cum cultus diuinus, & eius ministri sint sufficienter prouisi in ecclesijs, & habeant necessaria ad sustentationem, melius consilium est adiuuare pauperes, quos præ oculis videmus egenos, unde Christus Redemptor noster, pauper pauperum admonet nos pluries virtutem misericordiae, quam religionis; cum semper elemosinæ sint necessariae, cum Deus voluerit, quod semper habeamus pauperes inter nos, & sacrificia non sic: & ideo reprehendens Phariseos, qui non cognoscebant hanc veritatem, ut ceci auaritia, & cupiditate, dixit eis, ita docemini quid sit, misericordia volo, & non sacrificium; ac si diceret, licet sacrificium sit actus ex se magis heroicus, quam actus misericordiae, sepe tamen, cum non est necessitas sacrificij, volo, quod exerceatur misericordia, & præferatur sacrificio, & si hoc non vultis à me doceri, ite, & reuoluite scripturas, & conscientiam vestram, & in ea inuenietis veram esse hanc doctrinam: hoc colligitur ex eo, quod do-

Arag. 2.
a. q. 86.
ar. 3.

Ecce quidem, ac pie tradit Aragon.
2. Secunda Conclusio. Oblationes debentur ratione consuetudinis, offerente semper maiore parte populi. Verum est tamen non esse peccatum mortale omittere aliquos aliquando oblationem. Notetur vero, quod consuetudo offerendi aliquid ecclesiæ semel introducta non potest deleri per statutum populi à quo est introducta, ut dicit Panormitanus, quod debet intelligi, nisi constet aliud ex intentione eorum, qui introduxerunt consuetudinem, quia si fuit oblatio introducta pro fabrica alicuius ecclesiæ, ipsa perfecta licitum erit populo tollere oblationem non obstante præscriptione, ut dicunt Couarr. Nauarr. & Aragon.

Pan. in
c. abol. d.
sep.
Cou. l. 2.
var. c. 37.
nu. 3.
Nau. in
Ma. c. 13.
n. 19.
Arag. 22.
q. 86 ar.
3. an si.

3. Tertia Conclusio. Non possunt E-

piscopi applicare sibi, aut suis clericis oblationes, quæ sunt religiosis in suis ecclesijs, sicut enim tenet Panormitanus, & monachi ordinis prædicatorum habent pro hoc privilegium Clemētis IV. & ideo in aliquibus locis exeunt in Missa ad offertorium ad petendam oblationem, ut dicit Ioannes Tabien.

4. Quarta Conclusio. Concil. Trident. ordinauit, quod monasteria, aut hospitalia ubi sepeliuntur defuncti cum suis oblationibus teneantur soluere quartam funeralem ecclesiæ Cathedrali, aut parochiali, si hoc sit in usu, à 40. annis usque nunc, reuocans circa hoc consuetudines, & privilegia in contrarium. Circa quod decretum primo debet notari, quod si non soleat solui nisi à 30. aut 20. annis, non debetur secundum Conciliū. Secundo debet notari vnum dubium, quod ego vidi multum agitatum circa hoc decretum, an debeat solui hæc quarta à monasterio nouiter ædificato in aliquo oppido, ubi numquam fuit aliud monasterium, quod posset soluere, & ideo non poterat esse hæc consuetudo, quia omnes oppidani sepeliebantur in ecclesia parochiali. Ad quod dubium respondeo primo, quod religiosi dicti monasterij non se intromittant in simili lite, quia ingredi nouiter aliquod oppidum, litigando cum clericis in materia de interesse est ingredi pede claudo, cum nostrum intentum sit magis ædificare populum spiritualiter tanquam Apostoli Christi, quam ad ædificandum monasterium materiale, & pretendere interesse temporale. Secundo dico, quod Concilium debet intelligi loquendo de oppidis particularibus, in quibus quando defuncti sepeliebantur extra ecclesiam parochialem in monasterijs, aut hospitalibus, non erat consuetudo soluendi quartam funeralem, quia in his casibus, cum per quadraginta annos sepeliantur dicti defuncti extra suam ecclesiam, & non fuerit consuetudo soluendi quartam, videtur ipsa ecclesia cessasse iuri suo, & præscriptio est facta contra ipsam per dictum spatium.

Pa. in c.
1. de sta.
mon.

Tab. v.
oblatio,
§. 1. in fi.
cōc. Tr.
l. 25. c.
13. de re
form.

tium, per quod præscribitur contra ecclesias, ut dicitur in materia præscriptionis: in oppido vero, ubi non est, vel fuit monasterium, & non solebat quis sepeliri extra suam ecclesiam, non videtur ecclesia cessasse iuri suo, & remittere quartam solitam solui per quadraginta annos in illo episcopatu, ubi est; nec per consequens potest contra illam allegari præscriptio.

De Oratione. Cap. XII.

SUMMARYM.

Quid sit oratio, nu. 1.

Quando oratio obliget, concl. 1. nu. 2.

An peccet, qui non orat, concl. 2. nu. 3.

An possimus facere orationem pro excommunicatis, concl. 3. nu. 4.

An sit obligatio orandi ad Deum pro illo, quem à longe videmus, quod vult se suspendere, ut Deus liberet eum ab eo periculo, concl. 4. nu. 5.

An teneatur aliquis sub pena peccati mortalis orare, quando audit Missam, concl. 5. num. 6.

An sit licitum cantare in officio divino hymnos, & orationes factas ingenio humano, concl. 6. nu. 7.

Quomodo Deus, & sancti sint orandi, concl. 7. nu. 8.

An anime Purgatorij sint orandæ, ibidem.

An peccet quis orans obstinatus in male vivendo, concl. 8. nu. 9.

dicitur eius differentia dicendo facta ad Deum. Dixique, aperte, vel occulte, quia orantes Deum manifeste petimus ab eo, facientes vero orationes sanctis fumentes eos pro advocatis, & intercessoribus. occulte oramus Deum; sic enim explicat hanc distinctionem Nauar.

2. Hoc supposito fit prima Conclusio. Lex naturalis, quæ obligat facere orationem ad Deum in tempore, quo non est aliud remedium ad salutem orantis, aut eius proximi, ut resoluit Silvester, ipsemet obligat in graui tentatione impatiencie, aut carnis recurrere ad Deum, si non sit aliud remedium, ut possit vincere modo, quo quis tenetur torquere, & disciplinare carnem suam, ut eam vincat, quando videt, quod alio remedio non habebit victoriam contra eam; sic enim tenet post Sotum, Aragon, & Ludouicus Lopez.

3. Secunda Conclusio. Peccat mortaliter ille, qui transigit totam vitam, aut magnam partem eius, in non faciendo orationem Deo, quia cum post baptismum remaneat adhuc fomes peccati necessaria est continua oratio, ut quis ab eo liberetur, sic enim dicit D. Thom. & Aragon.

4. Tertia Conclusio. Licet secundum naturam orationis nemo peccator possit excludi ab ea, cum dicat D. Iacobus, Orate proinuicem; ut saluemini: supposita tamen determinatione ecclesiæ priuat excommunicatos oratione sua publica, & nemo potest orare pro illis publice, ut minister nomine ecclesiæ in oratione publica, private tamen licitum est unicuique orare pro eis, ut dictum est supra, & declaratum in materia excommunicationis.

5. Quarta Conclusio. Obligatio est orandi pro eo, quem à longe videmus velle se suspendere, ut Deus liberet illum ab eo periculo spirituali; cum hæc sit mors iniusta; non est tamen obligatio orandi pro illo, qui suspenditur iuste pro suis delictis, ne moriatur, licet præsumatur, quod ex morte corporali capiatur occasio ab eo ad mortem spirituale; sicut

Nau de orat. c. 1. notab. i. pl. 6. c. suis coroll. Sil. v. orat. 5. 8.

Arag. 2. 2. q. 83. art. 7. Lop. in inst. con. sc. 1. p. c. 52. iuxta fia.

D. Th. i. 4. d. 19. q. 4. ar. 1. & 1. p. q. 30. ar. 5. Arag. v. sup. lac. 5.

Ales in 1. A D intelligentiam huius materiæ q. p. 88. & Dia Oratio, habet multas diffinitiones, ut cōstat ex eo, quod tradit Alexander de Ales, S. Tho. & quædam gl. Iuris Canonici: quod vero ad nostrum propositum, Oratio est petitio facta ad Deum aperte vel occulte. Dixi, petitio; quia omnis oratio est petitio, non vero omnis petitio est oratio, quia petimus à rege, non vero oramus regem, & sic petitio est genus huius definitionis; vnde statim ad-

Ales in 1. q. p. 88. & Dia Th. q. 83. ar. 3. & latius 4. d. 15. q. 4. art. 5. g. mag. incl. 1. d. reb. q. 5. & vnde 11. Jan. storu.

Nova in
ma. c. 3.
nu. 19.

Nova de
or. c. 2.
num. 14.

Na. d. c.
a. nu. 16.
conc.
silu. v.
ora. q. ii.

Concil.
Tolet. 4.

Arag. 2.
2. q. 83.
ar. 12. p.
847.
cū seq.

iudex non tenetur parcere huic conde-
tinando, ne moriatur spiritualiter, cū
ipse iuste possit condemnare illum, ut
dicit Nauarrus; nostra conclusio autē
quoad eius secundam partem intelli-
gitur, nisi quis intelligat nullum aliud ef-
se remedium ad liberandū hunc suspē-
dendū a periculo spirituali, in quo videt
eū, nisi orationē suam, ut aduertit Nau.
6 Quinta Conclusio Non tenetur q̄s
sub pœna peccati mortalis orare, quan-
do audit Missam in aliquo die præce-
pti ecclesie, quia orare in Missa est fi-
nis præcepti, & certum est secundū om-
nes Theologos, quod finis præcepti nō
cadit sub præcepto, sic enim tenent Na-
uarrus, & S. lueſt.

7 Sexta Concl. Hymni, & orationes
compositæ ingenio humano ducto
prudenter, & pia quadam affectuone
possunt recitari in diuinis officiis, ut de-
terminatum est in Concilio Toletano
quarto, & sic vitur ecclesia in suis ora-
tionib. publicis cantare hymnos, quos
composuere D. Hylarius, & D. Ambro-
sius; hymni vero, & orationes indiscre-
tæ in verbis, aut sententijs non debent
dici in officijs diuinis, ut ordinauit
Cōcilium Laodicense; & miscere in of-
ficijs diuinis, & in Missa versus nō mul-
tum honestos, & profanos, ac ridicu-
los, peccatum est mortale ex sua natu-
ra, sæpe vero non est nisi peccatum ve-
niale ratione paruitatis rei, aut piæ affe-
ctionis, qua huiusmodi versus dicun-
tur pro hilaritate festiuitatis: quod au-
tem sit peccatum veniale, probatur, q̄a
hec non solum faciunt perire fructū
deuotionis, sed et sūt occasio, quod de-
uoti aliquando perturbentur ridētes,
& exeant ab ipsis officiis diuinis mino-
ri deuotione, quam habebant, quando
fuerunt ingressi ad ea, ut dicit Aragon.

Circa attentionem, quam debemus ha-
bere in oratione iam dictum est in ma-
teria horarum canonicarum. cap. 143.
8 Septima Conclusio. Oratio debet
fieri ad Deum tanquam causam princi-
paliorem totius nostri boni, & ad san-
ctos tanquam aduocatos coram Deo,

ut assistentes eius, & cum animæ, quæ
existunt in penis purgatorii, sint in gra-
tia Dei secundum fidem, probabile est,
quod potest etiam fieri oratio ad eas,
& ideo tanquam opinionem probabi-
liorem recipiunt eam Gabriel, & Me-
din. & Bernardus dictus de Lugo, licet
communis D. Tho. Alexandri de Ales,
Abulensis, Diui Antonini sit in contra-
rium, quam sequitur Nau. Nec obstat,
q̄ sint extra statum, in quo possint me-
reri, quia etiam sancti sunt in eo statu,
in quo non possunt mereri, & facimus
orationes ad eos, nec obstat q̄ existant
in penis, quia, licet sint in ipsis, sufficit,
quod sint in gloria Dei, nec obstat, q̄
ipse nesciunt, qui, nec quomodo petūt
ab eis fauorem ad Deum: quia hæc fa-
cile possunt scire per reuelationem An-
gelorum custodum, & etiam, quia mul-
tæ animæ habent suum purgatorium
in hac vita in partibus, in quibus fece-
runt aliquot peccata, & defectus, &
Deo ordinante permittitur multis, ut
exeant a purgatorio ad nos secundum
aliqua exempla, quæ adfert D. Gregor-
ius in suis dialogis, & in hoc casu nullum
erit impedimentum, quo impediantur
audire nostras orationes.

9 Octaua Conclusio. Non peccat pec-
cator orans, licet existat in complacen-
tia sui peccati obstinatus in sua praua
vita, quia nullū opus ex se bonū fit ma-
lū solū, quia fiat in peccato mortali, ut
definitū fuit in Cōc. Trid. sic. n. tenent
Cord. & Nau. & ideo nō debet audiri
opinio Medinæ Complutensis, qui di-
cebat, quod peccator, qui est in actuali,
complacentia sui peccati, orans peccat.

De ordinis sacramento, quoad eius ef-
sentiam, diuisionem, & ministerium.

Cap. XIII.

SUMMARIVM.

Quid sit sacramentum ordinis. nu. 1.

Quot sint ordines secundum Canonistas,
& Theologos. num. 2.

Quot

Gab. in
c. lec. 8
Med. de
or Ber. 2
Lugo in
li. auiso
de curi
al 35. p.
5. Nau.
de cons.
d. 1. præ
lud. 7. &
de or. c.
1. not. 1.
l. 1. n. 22

Concil.
Trid. s. 6
6 de iust.
can. 7.
Cord. l. 1
qq. 9. 50
Nau. in
c. si quā
do. de cō
secr. d. 1.
c. 20. nu.
11. viq.
ad n. 16.
præci-
pue nu.
32. & de
or. c. 20.
a. nu. 15.
v. 19. ad
nu. 28.

Quot sint ordines maiores, & quare dicantur sacri. num. 3.

An possit Papa concedere privilegium alicui qui non est Episcopus, ut possit conferre ordines concl. 1. nu. 4.

An possit Episcopus conferre ordinem, Presbyterij Diacono eiecto a religione tanquam incorrigibili, concl. 2. nu. 5.

An benefaciant Episcopi conferentes ordines profanare tacite aut expresse nolite ordinare inhabiles ob delicta occulta. concl. 3. num. 6.

An qui obtinuit Breve ante Concil. Trid. ut reciperet primam tonsuram, & quatuor minores a quocunque Episcopo, possit vii hoc rescripto post Concil. Trident. concl. 4. nu. 7.

An possit Episcopus conferre ordinem alicui extra suam diocesim sine licentia illius diocesani. concl. 5. nu. 8.

An sacerdos simplex, qui ordinat alium remaneat irregularis. concl. 6. nu. 9.

PRO explicatione eius, quod in hoc capitulo, & reliquis est dicendum, debet notari, quod sacramentum ordinis est sacramentum in quo imprimatur character, & datur facultas consecrandi corpus, & sanguinem Christi, aut ministrandi in hac consecratione. Hæc definitio ponitur & declaratur a Soto, & Nauarro. Estque notandum quod ponitur in ea character, & facultas, non quia sint sacramentum, sed quia sint effectus sacramenti, quod accidit sæpe in alijs definitionibus, quæ definiunt definitum per suos effectus primarios, & formales.

2. Secundo debet notari, quod secundum canonistas ordines sunt 9. scilicet prima tonsura, Hostiarius, Lectoratus, Exorcistatus, Acolitatus, Subdiaconatus, Diaconatus, Presbyteratus, & Episcopatus. Secundum vero cõem Theologorum solũ sunt 7. quia primam tonsuram, & Episcopatum negant esse ordines affirmantes solum esse officia; nec Conc. Trid. definit, quæ opinio sit verior, sed finit illud indecisum ut antea, potius si accurate inspicatur vide

tur Conc. sequi opinionem Theologorum in quo ad primam tonsuram, quia dicit hæc verba: *Ut qui iam clericali tonsura insigniti sunt per minores ad maiores ascendant*, in quib. verbis distinguit Concilium primam tonsuram a minoribus ordinibus vnum caput tractat solum de prima tonsura, & in alio sequenti agitur de quatuor ordinibus minoribus, & maioribus. & in alio capitulo dicit. *Nullus prima tonsura initiatus, aut et in minoribus ordinibus constitutus ante 14. annum beneficium possit obtinere*, ita ut nunquam Concilium vocet ordinem primam tonsuram quod si in iure dicitur, quod prima tonsura dat ordinem clericalem, hoc est, non quia sit ipsa absolute ordo, sed quia habentes sunt de numero eorum, qui pertinent ad statum ecclesiasticum.

3. Tertio debet notari, quod tres ordines maiores, scilicet, Subdiaconatus, Diaconatus, & Presbyteratus, dicuntur ordines sacri, non quia reliqui non sint sacri, sed quia hi trahunt secum annexum votum castitatis, non tamquam essentialia, sed tamquam accidentalia ordinatum sic ab ecclesia, ut dicitur in iure, hoc supposito sit.

4. Prima Conclusio, non potest Papa concedere privilegium alicui, qui non sit Episcopus, ut possit conferre ordines sacros, ut tenet S. Th. Sotus, & Nauarro. videturque id dicere Conc. Trid. Verum est tamen, quod possunt Abbates regulares conferre suis subditis ordines minores absque examine Episcopi, ut concedit ius commune confirmatum a Concil. Trid.

5. Secunda Conclusio. Soli Episcopo convenit conferre ordines suis ouibus; unde si frater Diaconus ob suos defectus fuerit eiectus ab ordine, Episcopus ubi est vicinus, potest illi conferre reliquos ordines, si cõter illi, quod habuit in religione ordinem subdiaconatus, & habeat idoneitatem ad dictos ordines. Verum est in, quod non poterit conferre illi ordines si delictum, ob quod fuit eiectus a religione, defert secum irregularitatem; cuius dispensatio sit reservata Papæ, nisi

cap. 2. in prin.

Concil. vbi sup

Concil. vbi sup. c. 4. & 5 cap. 6.

D. Tho. in 4. dic. 7. & ibi sot. q. v. nic c. 2. 1. nau. li. 5. constit. de prin. conf. 13 fol. 561. Concil. Trid. vbi sup c. 10

Sot. in 4. d. 14. q. 1. art. 4. Naua. in man. ca. 22. n. 17.

Concil. Tri. sess. 23. c. 2.

antequam eijcerentur à religione, eius Provincialis dispensatur cum illo habens ad illud auctoritatem, ut habet ad omnes irregularitates reseruat. Sedi Apostolica, excepta ea, quæ nascitur ex homicidio voluntario, mutilatione membri, aut bigamia, sic enim resoluit Nauarr. in quodam consilio. Dixi in conclusionem, [quod ad solum Episcopum pertinet conferre ordines ouibus suis,] non negando, quod de eius licentia possint etiam alij Episcopi idem facere.

6 Tertia Conclusio. Episcopus debet habere intentionem conferendi ordines; & ideo facit male Episcopus, peccatque grauiter, si celebrans ordines generales faciat expressè, aut tacitè coram Deo propositum, quod non est sue intentionis ordinare illos, qui ob crimina occulta sunt indigni, quos ipse ignorat, quia crimina occulta non pertinet ad eum punire, cum non sit iudex secretorum, nec ipse teneatur scire ea, cum sint secreta, nec possint probari; & conferens ordines hoc modo cum supradicta intentione est causa multorum delictorum, cum non remaneant supradicti prædicti ordine in foro interiori, unde non debet præsumi in foro exteriori, quod Episcopus non habeat intentionem conferendi ordines illis, qui habent simile impedimentum, licet mentientes taceant, quod videtur probari in iure ubi glossa cum communi dicit, quod ordinatus ab Episcopo, cui erat prohibitum ordines suscipere sub pena excommunicationis latae sententiae, remanet ordinatus, licet incurrat irregularitatem: nec obstat, quod quiuis Episcopus præsumitur esse bonus, & per consequens debet præsumi non esse sue intentionis cooperari conferens ordines inhabili, qui tacet defectum suum; quia ad hoc respondetur, quod non peccat conferens ordines in foro exteriori, in quo foro solum est iudex, ut puniat, quod publicum est, & probari potest, non vero ut puniat defectus secretos, & inhabilitates secretas, sic enim dicit Nauarr. Hinc colligitur, quod ille, qui suscepit ordinem

absque legitima ætate mentiens Episcopo, qui interrogauit eum, si habebat ætatem, si constet contrarium, remanet ordinatus, licet Episcopus nolit ordinare eos, qui habent similem defectum: quia potest Episcopus velle quod N. non suscipiat ordines, & nihilominus velle, quod si de facto suscipit, accipiat characterem ob multa inconuenientia, quæ, si non remaneat ordinatus, sequi possunt. Dixi, [si non constet aliud,] quia si constet, quod noluit eum ordinare, nec habuit intentionem, non remanebit ordinatus in foro interiori, sic enim resoluit idem Nauarr.

7 Quarta Conclusio. Qui ante Concilium Tridentinum obtinuit aliquod Breue à Papa, ut susciperet primam tonsuram, & quatuor minores ordines à quocumque Episcopo, & post susceptam primam tonsuram fuit publicatum Concilium, & confirmatum à sua sanctitate, non potest in virtute dicti rescripti suscipere ordines à quocumque Episcopo, sed tantum à suo: quia licet regulariter loquendo constitutio noua non extendatur ad præterita, hoc deficit, quando agitur de effectu futuro, qui non potest esse sine præterito, ut dicit quædam glossa. & tradit Nauarrus in multis locis suæ doctrinæ, & certum est, quod suscipere ordines post Concilium à quocumque Episcopo non potest stare sine noua licentia suæ sanctitatis ad illud, cum prima per dictum Concilium fuerit reuocata, unde eget noua licentia, aut Papæ, aut proprii Ordinarij.

8 Quinta Conclusio. Non potest Episcopus conferre ordines alicui extra propriam diocesim colore cuiuscumque priuilegij absque expressa licentia Ordinarij illius diocesis, & in hoc casu solum potest conferre ordines personis subiectis Episcopo, qui dat illi licentiam, ut ordinauit Concilium Tridentinum, sess. 6. de reformatione, c. 5. & si sine ipsa fuerit quis ordinatus, remanet suspensus ipso facto ab executione, & exercitio ordinum receptorum. Et nota, quod per personas subiectas illi Episcopo intelliguntur etiam

Glossa in clem. 2. ver. vterus d. vterus d. vita, & hon. cl. Nau. in c. si quis ad de rescripti. except. 2. r. 2. r. 4. & li. 1. c. 5. li. 1. f. 19.

Nau. l. 1. cons. tit. de ætat. & qual. ord. c. 5. fil. 9.

1. de eo qui suscipit ordines suscipit, v. glossa. Pan. & c. 5.

Nau. d. li. 1. c. 5. de temporibus ordin. cons. 1.

habetur
sup. cō.
pen. it.
ordo, §.
7.

so. ind.
4. 24. q.
2. cōl. 2.
Sor. 14.
35. q. 1.
art. 1.
Vid. in
sum. in
fac. ord.
du. 234.

religiosi, qui commorantur in monaste-
rijs Episcopatus, quia quo ad hoc sunt
subiecti Episcopo, ut conferat illis ordi-
nes, licet sine litteris dimissorialibus pos-
sint adire ad suscipiendos ordines alios
Episcopatus, ut infra dicetur. Et nota qd
Leo X. in Concil. Lateranensi ordina-
uit, quod fratres minores non possent
recipere ordines in suis ecclesijs, domi-
bus, aut locis nisi à diocesano, ubi com-
morantur, aut cum licentia petita debi-
ta reuerentia à suo Vicario ipso absen-
te, reuocans circa hoc alia privilegia
concessa à Clemente IV. & Sixto IV.
9. Sexta Conclusio. Sacerdos qui ordi-
nat alium ordine facto, remanet irregu-
laris, quia ordinare est actus proprius
Episcopi, & secundum Canonistas Epi-
scopatus est distinctus ordo sacer à sa-
cerdotio, & licet non sit distinctus, ut
dicunt Theologi, sufficit, quod ordo E-
piscopalis addat super sacerdotium di-
gnitatem; & gradum altiore, & ha-
beat annexa ministeria altiora, ut di-
camus, quod dictus simplex sacerdos
ordinans aliquem remanet irregularis,
cum utatur ministerio, ad quod non ha-
bet potestatem, ut resoluit Sotus, & idē
dici debet de sacerdote, qui confirma-
uerit aliquem. Verum est tamen, quod
concedente Papa poterunt simplices sa-
cerdotes cōferre ordines Subdiacona-
tus, & Diaconatus, non vero Sacerdo-
tium, ut resoluunt idem Sot. & Viā.

De Dimissorijs pro suscipiendis ordini-
bus. Cap. XIV.

SUMMARIVM.

- An possit clericus secularis suscipere ordi-
nes in Episcopatu alieno sine litteris di-
missorialibus, concl. 1. num. 1.*
- An Abbates, & reliqui prelati exempti,
& capitulum Episcopatus vacante, & qui
succeedunt in iurisdictionem Episcopi
defuncti possint concedere has litteras
dimissorias, conclus. 2. num. 2.*
- An possit Episcopus ratiificare ordinem*

*susceptum una vice sine litteris dimis-
sorijs, conclus. 3. num. 3.*

*An ille, qui habet licentiam à Papa ad su-
sceptuos ordines à suo ordinario solum
extra tempora possit etiam suscipere or-
dines à quocumque Episcopo, conclus. 4.
num. 4.*

*An littera dimissoria concessa ab uno Epi-
scopo expirent ipso defuncto, conclus. 5.
num. 5.*

*An Episcopus excommunicatus possit con-
cedere dimissorias ouibus suis, ibid.*

*An qui obtinuit à Nuntio dimissorias, ut
susceperet ordines Sede vacante defe-
rens testimonium idoneitatis Vicarii
sui peccet suscipiens ordines cum testi-
monio Capituli Sede vacante, conclus.
6. num. 6.*

*An Episcopus conferens ordines in diocē-
si aliena de licentia Diocesani possit or-
dinare solum subditos Diocesani, aut
quoscumque accedentes cum dimissorijs,
conclus. 7. num. 7.*

*An possint suscipi ordines ab Episcopo non
Diocesano, cum in dimissorijs datur li-
centia, ut quis ordinetur à quocumque
Episcopo residente, conclus. 8. num. 8.*

*An sufficiat licentia Prouincialium, ut su-
sceptant ordines religiosi, an potius sint
necessariae litterae dimissoriae ordinario-
rum, conclus. 9. num. 9.*

*An sint aliqui casus, in quibus aliqui pos-
sint suscipere ordines sine litteris dimis-
sorijs sui Episcopi, conclusio. 10. nume-
ro 10.*

*An familiares Abbatis exempti possint su-
sceptare ordines cum dimissorijs Abbatis
predicti, conclus. 11. num. 11.*

*An qui suscipit ordines sine litteris dimis-
sorijs sui Ordinarii, & extra tempora,
remaneat suspensus, & quis possit di-
spensare in hac suspensione, conclus. 12.
num. 12.*

*An, qui suscipit ordines minores sine lit-
teris dimissorijs, remaneat suspensus,
conclus. 13. num. 13.*

*An sit irregularis, qui suscipit ordines ab
Episcopo, qui renunciauit Episcopatu,
conclus. 14. num. 14.*

Prima Concl. Nullus clericus secularis potest suscipere ordines in episcopatu alieno sine litteris dimissorijs, & aliter ordinatus remanet suspensus ipso iure, ut ordinavit Pius II. in quadam extrauaganti, quâ infra declaramus. Quod vero sit obligatio deferendi dictas litteras dimissorias, est decretum in Concil. Trid. pro cuius explicatione debet notari, quod aliquando dantur huiusmodi litteræ, ut ordinentur à tali Episcopo, & non ab alio; & hoc casu non potest ab alio recipere dictos ordines: solent etiam concedi, ut quis possit suscipere à quocumque Episcopo, ut notat Rebuff. Debet etiam notari, quod Episcopo concedente litteras dimissorias est necesse, quod dicat in eis causam, ob quam non potest conferre ordinem suis ouibus, ut ordinat Conc. Trid. confirmans in hoc ius antiquum.

2. Segunda Conclusio. Solus Episcopus potest concedere has litteras dimissorias clericis secularibus, quod non est licitum Abbatibus, nec reliquis praelatis exemptis colore suorum privilegiorum, aut consuetudinis immemorabilis, ut definiuit Concil. Trident. & declaratur inferius; nec est hoc licitum capitulo Sede vacante; nec est licitum illis, qui succedunt in iurisdictionem Episcopi defuncti, & qui fecerint contrarium, remanent ipso iure suspensi ab officio, & beneficio. Verum est tamen, quod caputulum sede vacante potest concedere has dimissorias litteras, si vacauerit Sedes Episcopalis per annum; & quando aliquis ratione beneficii, quod obtinuit obligatur statim suscipere ordines, ut dicit Concilium. Estque notandum, quod vacante Sede Apostolica non prohibet Concilium sacro collegio, ut possit eas concedere intra annum Sedis vacantis, ut aduertit Maiolus; dimissoriae vero datæ ante Concilium à quocumque capitulo ecclesie Cathedralis intra annum Sedis vacantis valent, quia constitutio non trahitur, nec habet respectum ad præterita, sed ad futura, ut aduertit Nauarrus. Est etiam notandum, quod caputulum adueniente Episcopo non potest dare di-

ctas litteras dimissorias illis, qui sunt ex oppidis, in quibus caputulum habet iurisdictionem contentiosam, & voluntariam, ut obtinuit via litis Episcopus Salmanticensis contra Caputulum suæ Ecclesie anno 1581. & refert Henricus.

3. Tertia Conclusio. Potest Episcopus ratificare ordines, quos suscepit aliquis subditus sine litteris suis dimissorijs: hæc conclusio est contra Rebuffum; & probatur, quia Episcopus potest absolueri à quacunque suspensione à iure, si non sit reseruata Sedi Apostolicæ; & ratificatio in hoc casu ipsius Episcopi nihil est aliud, nisi ratum habere, quod factum est in iniuriam sui absoluens à penis, quas ponit ius contra id facientem; unde videmus, quod Concilium Tridentinum suspendit aliquos male ordinatos usque ad arbitrium Ordinarij, donec approbet, quod factum est.

4. Quarta Conclusio. Litteræ dimissoriae concessæ ab aliquo Episcopo subdito, ut possit suscipere ordines à quocumque Episcopo, licet sit extra tempora à iure Canonico ordinata, si Papa concedat, quod possit eos suscipere extra tempora à suo Ordinario, valent; quia virtute illarum potest suscipere à quocumque Episcopo dictos ordines; quia dictio exclusiua non excludit res similes; simile est autem suscipere ordinem quæpiam à suo Episcopo, ac suscipere ab alio de licentia proprii; & hoc in casu iam habet Ordinatus licentiam Ordinarij sui, ut possit suscipere à quocumque, ut aduertit Nauarrus. & etiam, quia si Papa addidit, quod possit suscipere dictos ordines à suo Ordinario, solum fuit, ne illi faceret præiudicium, & consentiente dicto Ordinario, quod possit eos suscipere ab alio Episcopo, iam non fit ei præiudicium.

5. Quinta Conclusio. Litteræ dimissoriae concessæ ab vno Episcopo non expirant, & finiuntur ipso moriente, sic enim tenet Cardinalis, quem sequitur Rebuffus, & Nauarrus; & idem debet dici de litteris dimissorijs concessis à Sede vacante in casu suo; quia licet adue-

her. l. 10
de ord.
2. co. c.
22. in fi.

Reb. in
praxib.
nec. de
form. lit.
terarum
dimissoriarum, n. 9.

Nau. li.
constit.
de temp.
ord. c. 24.

Card. i.
clm. fi.
q. 5. de
elect.

Rebuff.
vbi sup.
nu. 40.
Nau. in
placuit.
n. 35. &
n. 161. d.
pen. d. 6

Cōc. Tr.
sess. 23. c.
10. de
Refor.

Rebuff.
in prac.
benefic.
de litte.
ris di.
miss. n. 3.
Cōc. Tr.
vbi sup.
ca. 1. de
temp. or.
din.

Cōc. Tr.
vbi sup.
c. 10.

Cōc. Tr.
sess. 7. de
refor. c.
10.

Maiol. d.
irreg. li.
4. c. 5. n.
5.
Nau. li.
const. de
temp. ord.
c. 30
fol. 1.

Gl. in c.
de ite-
re par.

adueniat denuo Episcopus, non finiuntur, nec deficiunt ipso iure excommunicando illum, qui eas habet, ne suscipiat ordines, ut colligitur ex iure, ubi notat Gloss. communiter recepta; quia nulla pena incurritur ipso iure, nisi imponatur à iure, ut dicit alia Gloss. communiter recepta. Hinc sequitur, quod ipse, si absoluitur, poterit uti dictis dimissorijs, licet existens excommunicatus non possit eis uti; quia licet non peccent per excommunicationem maiorem, impeditur tamen earum usus, sicut impeditur usus cuiusunque communicationis, ut aduertit Nauarrus: quod procedit, licet Episcopi concedant dictas litteras dimissorias illis, qui sunt excommunicati ipsi petentibus eas, ut defendit idem Nauarrus. Notaque, quod Episcopus excommunicatus potest concedere licentiam subditijs, ut possint suscipere ordines ab alijs Episcopis, quia hic actus valet sine iurisdictione; & ideo valebunt licentiæ datæ, ut confirmantur ab alio Episcopo: & valebunt approbationes, quas dederit approbans Confessarios, & Prædicatores, ut colligitur ex eo, quod tradit Paludanus, & Syluester.

Nau li.
5. conf.
de snia
excom-
c6f. 18.
fo 607.
col. 1.

Palud i
4. 23 q.
2 art. 2.
m. 26.
Sil ver
vnt 6.
4. ad fi.
1

6 Sexta Conclusio. Qui intra annum Sedis vacantis Episcopatus sui obtinet litteras dimissorias à Nuncio Apostolico, ut possit à quocumque Episcopo suscipere ordines deferens testimonium idoneitatis à Vicario, & recipit aliquem ordinem deferens dictam approbationem, seu testimonium alteri Episcopo, peccauit suscipiens ordinem cum testimonio Sedis vacantis, quia Concil. Trident. de Reform. sess. 23. c. 8. dicit, quod nullus possit suscipere ordines virtute cuiuscumque rescripti, nisi deferat litteras testimoniales sui Ordinarij de suis moribus, & bonitate vitæ, & hic non detulit testimonium Ordinarij: nec valet dicere quod erat Sedes vacans, & sic erat Ordinarius, quia licet sit Ordinarius Sedes vacans, quo ad hoc non est Ordinarius dictus Vicarius Sede vacante intra annum dictæ Sedis

vacantis, & mens Nuntij fuit seruare mentem Concilij, quod ordinat, quod nullus suscipiat ordines sine consensu sui Ordinarij quo ad receptionem ordinum: nec obstat, quod Nuntius forte sciebat Sedem vacare, & nihilominus dedit dictas dimissorias dicens in ipsis, quod susciperet ordines intra annum Sedis vacantis deferens testimonium Vicarij; quia ad hoc respondeo. Nuntium non posse derogare Concilio Tridentino, ut dicit quedam Gloss. singularis, & communiter approbata, cuius mens est, quod dictus Vicarius non possit dare dictum testimonium Sede vacante. Verum est tamen, quod dictus ordinatus in foro conscientie habet bonam excusationem peccati sui, cum bona fide sit ordinatus cum testimonio, præcipue cum illud concessum habuerit ab homine docto, & curiali, de cuius ignorantia, & errore, quem committebat dando illas, non poterat dubitari; intelligens tamen postea hunc errorem benefaciet, si recurrat ad Episcopum nouum, aut ad Papam petens ab vno eorum cum humilitate ratificationem suorum Ordinum, & si vltra dictum primam tonsuram, quam suscepit, fuit illi collata aliqua pensio, valuit eius collatio; quia licet iam peccauerit suscipiens primam tonsuram sine testimonio legitimo, non incurrit tamen aliquam censuram ob illud, & etiam quia extravagans Pij II. qui suspendit ordinatorum absque dimissorijs, solum includit illos, qui suscipiunt ordines sacros, ut infra dicitur. Supradicta colliguntur ex ijs, quæ tradit Nauarr. in quodam cons.

Glo. in
c. dile-
ctus cū
similib.
de præ-
bendis.

Nau. li.
1. conf.
18. f. 46.

7 Septima Concl. A. Ministras ordines Episcopus in diocesi alterius de licentia illius non solum poterit ordinare subditos illi Episcopo diocesano, qui concessit licentiam, sed etiam alios aliorum Episcopatum, qui deferunt litteras dimissorias à suis Episcopis, quia certum est, quod tota iurdictio, licet sit cōtentiosa, potest exerceri ab aliquo in diocesi

Alexa.
Ison &
Dec. in.
ff. de iu-
ri. om.
iud. n. 9.
Cōc. Tr.
sel. 6. c.
de re-
form.

cessi aliena cum licentia iudicis illius, & partium, ad quas pertinet, ut tenent Alexander, Iason, & Decius; & etiam, quia Concilium Tridentinum, ubi dicit, quod nullus Episcopus potest ordinare quemquam in diocesi aliena, nisi cum licentia Episcopi illius, solum loquitur de illis, qui volunt ordinare extra diocesim ratione privilegiorum, quæ habent à Sede Apostolica, ut ante Concilium ordinabant Episcopi titulares, ubi volebant sine consensu Episcoporum illarum diocesum habentes ad id privilegium Apostolicum, unde non debet extendi Concilium ad illum, qui ordinat in diocesi aliena cum consensu Episcopi illius, qui quidem poterit ordinare quoscunque, ab alijs venientes episcopatibus cum dimissorijs, ut possint ordinare quocunque Catholico Episcopo, quia in hoc casu nulli fit iniuria, & in alio non solum fit præiudicium Episcopo, sed etiam reipubl. ordinando insufficientes. Nec obstat idem Concil. quod dicit, quod nec cum licentia diocesani potest ordinare nisi subditos illius, quia respondeo concedens, quod non potest ordinare illos solum de illius licentia, nisi deferat licentiam suorum Ordinariorum, ut advertit Nau. quod confirmatur quadam declaratione Cardinalium in sequenti Conclusionem posita.

8 Octava Conclusio. Quando in litteris dimissorijs solum conceditur licentia, ut quis ordinet solum à quocunque Episcopo Catholico, qui residerit in sua ecclesia non addens, aut ab alio, qui in ea facit ordines, non potest aliquis virtute dictarum litterarum suscipere ordines in quadam diocesi ab aliquo Episcopo, qui ibi celebret ordines de licentia diocesani; & si de facto suscipiat dictos ordines, remanebit suspensus ab executione ordinum usque ad beneplacitum sui prælati secundum formam Concilij Tridentini; hanc conclusionem tenet Guttier. quam probat bonis rationibus confirmans illam quadam declaratione DD. Cardinalium reformationis, quæ sequitur.

Nau. l. 1
conf. tit.
de tēp.
conf. 20.
l. 47.

Cōc. Tr.
sel. 13. c.
8. de re-
form.
Guttier.
l. 1. c. 26.
l. 25.
c. 1.

[Episcopus in alterius diocesi de licentia Ordinarij loci non potest ordinare personas, quæ non sunt subiectæ illi Ordinarij, nisi habeant dimissorias generales à suis Ordinarijs.]

9 Nona Conclusio. Prouinciales possunt dare litteras dimissorias suis religiosis, quia quo ad hoc sunt eorum Ordinarij, & vere habent iurisdictionem ordinariam, ut dicitur in iure, & habent, cum sint exempti à iurisdictione Episcopali, iurisdictionem quasi Episcopalem super suis subditis, ut dicit quædam glossa communiter recepta; hæc conclusio est Nauarri, quam probat colligens eam ex Concilio Tridentino, in quo prohibetur Abbatibus, & reliquos prælatos exemptos, ne possint dare litteras dimissorias clericis secularibus, & si vellent Concil. prohibere eos, ne darent litteras dimissorias clericis regularibus suis subditis, diceret id clare, cum esset consuetudo multum ordinata dare eas, & sic est in usu post Concil. Trident. & consuetudo est bona interpretis legis. Ut vero deleveret scrupulos Gregorius XIII. concessit id societati Iesu l. 5 § 4. quo privilegio ratione communicationis gaudent etiam reliqui ordines, si ob aliquod privilegium gaudent indulis huius sacre religionis, sic enim refert Henriquez, & nunc denuo concessit idem Clemens VIII. religiosi patribus ordinis D. Bernardi ventilato prius negotio in congregatione DD. Cardinalium esset contra Concil. Trident. qui resolvere non esse contra illud, cuius resolutionis, & consilij facit mentionem Pontif. in suo Breviario.

10 Decima Conclusio. In tribus casibus potest quis ordinari ab Episcopo alieno sine dimissorijs? proprij Ordinarij. Primus, quando proprius Episcopus est suspensus, eo quod ordinaverit extraneos, quam suspensionem debet probare ordinandus deferens testimonium Metropolitanum. Secundus casus est, quando Episcopus alienus ordinat illum, qui non est suus subditus cum fiducia, quod proprius Episcopus habebit ratum, & sic

Gloss. in
clem. 1.
ver. pro-
prii, de
reb. eccl.
nō alien.
Nau l. 1
conf. tit.
de tēp.
ordinan-
conf. 21.
Cōc. Tr.
sel. 23. c.
10

Henriq.
2. to lib.
10. de or-
dine, ca.
13. nu. 4

& sic de facto ratificat postea, ut dicit Maiolus, quem sequitur Salzedus contra alios. Tertius, quoniam quis moratur per tres annos cum aliquo Episcopo, quia tunc poterit illum ordinare, si statim dederit illi beneficium ecclesiasticum, ut determinat Concil. Trident. quod solum habet locum, ut constat ex mente Concilij in familiaribus actu seruientibus ipsis Episcopis presentibus, quia si sint absentes in regionibus extraneis, licet assistant seruicij eorum, & gaudeant eorum stipendijs, non poterunt ordinari ab eis sine litteris dimissorijs, quia non possunt scire in hoc casu dicti Episcopi eorum mores, quos ut cognoscant, conceduntur tres anni, ut notat Salzedus, qui notat, quod Episcopi titulares non possunt ordinare suos familiares etiam ordinibus minoribus sine licentia priorum Episcoporum, & si de facto ordinent eos, remanent suspensi per annum excommunicati Pontificali, & sic ordinati remanent suspensi executione ordinum usque ad beneplacitum proprii Episcopi, ut dicitur in eodem Concil. Circa hoc decretum autem debet notari primo, quod si dictus Episcopus non dederit beneficium familiari, non poterit illum ordinare, vel prima tonsura, ut aduertit Nauar. in quodam consil. Secundo debet notari, quod Episcopus, qui contulerit ordines huic familiari secundum potestatem, quam dat ei Concilium, non poterit dispensare cum eo in interstitijs, ut dicit idem Nauar. nec poterit illum habilitare, si fuerit illegitimus, quia hanc facultas Concilij est privilegium, quod non extenditur nisi ad personam, & casum, de quo loquitur: nec obstat, quod postquam Concil. concedit illi, quod possit eum ordinare, videtur concedere etiam illud, sine quo non potest ordinare; quia ad hoc respondeo, quod hoc intelligitur, quando non potest obtineri ab aliquo, & quando una res non potest ab alia separari, potestas vero ordinandi, & legitimandi possunt separari, quia Episcopus, cuius familiaris est, & Episcopus, cuius diocesis est, potest illum

legitimare, ut docet Nauaerus.

11 Undecima Conclusio. Abbas exemptus, qui dedit litteras dimissorias alicui familiari suo, ut posset suscipere ordinem sacrum, incurrit suspensionem vires annu, quia Conc. Trident. solum concedit, quod possit eas dare subditis suis regularibus; & si celebravit, & non abstinuit a diuinis existens suspensus remanet irregularis, & ordinatus tenetur restituere fructus sui beneficii, qui pro sui sustentatione, non sunt necessarii, quare restitutio debet fieri ecclesiae, ut resoluit Nauarrus.

12 Duodecima Conclusio. Suspendio, quae inducitur ob receptionem ordinum sacrorum ab Episcopo alieno sine litteris dimissorijs, aut extra tempora assignata, remanet arbitrio Ordinarij, qui potest eam auferre, quando placuerit, ut ordinat Concilium Tridentinum, sess. 23. c. 8. de reform. quod Concilium, quo ad hoc moderatur Extrauagantem Pij II. qui dicebat, quod ordinatus sine litteris dimissorijs esset ipso iure suspensus, ut dicit Gutierrez, qui notat, quod, si antequam Episcopus tollat dictam suspensionem, ordinatus ministraverit in ordine suscepto, remanet irregularis; & licet non ministret, si Episcopus, quando illum ordinat, prohibuerit sub pena excommunicationis, quod nullus ordinetur, qui non fuerit approbatus, & habuerit litteras dimissorias, si ordinetur, non poterit ascendere ad ordinem maiorem sine dispensatione Summi Pontificis, ut tradunt post alios Maiolus, & Greg. Lopez, & si crimen est occultum, & non positum in foro exteriori, poterit Episcopus dispensare in hoc casu, non vero Confessarij virtute Bullae Cruciatæ, quia illi non possunt absolvere a suspensione male promotos ad ordines sacros, cum etiam Commisario generali denegetur hanc facultas, ut constat ex eius potestate.

13 Decimatercia Conclusio. Non remanet suspensus secularis, qui sine litteris dimissorijs suscipit ordines minores in Italia ab aliquo Episcopo alieno &

Nau. li. 1. de temp. ord. conf. 17 l. 60. C. de Tr. ubi sup. c. 10.

Nau. li. 1. conf. tit. de temp. ord. con. 13.

Maiol. de irreg. li. 4. c. 2. n. 7. Salze. in pr. c. 26. de reg. 95. c. 1. C. de Tr. sess. 23. c. 9.

Salz. ubi supra.

Nau. d. li. 1. c. 1. tit. de temp. ord. con. fil. 3. Nau. ubi supra c. 10. 26

& recipit illic aliquod beneficium ; sic enim tenet Archidiaconus, Monachus, & Ancarranus quos sequitur Rebuffus, quia ille, qui ordinatur sine litteris dimissorijs ordinibus minoribus, non remanet suspensus ipso iure, ut remanet, qui suscipit ordinem sacrum. Verum est tamen, quod potest suspendi à suo Episcopo ; unde convenit illi procurare, quod Episcopus habeat ratos eius ordines : & hoc obtinens non solum remanebit aptus ad alios ordines, sed etiam ad recipienda alia beneficia ; & ad maiorem securitatem, si alius Episcopus dedit ei beneficium, potest adire illum, & petere novam collationem eius, cum suus Ordinarius fecerit eum habilem, ut haberet illud.

14 Decimaquarta Conclusio. Remanet irregularis, qui licet cum licentia proprii Episcopi recepit ordines sacros ab Episcopo, qui renuntiavit Episcopatum quo ad locum, & dignitatem ; & quamvis non renuntiaverit illum, nisi quo ad locum, si ordinatur sine licentia Episcopi sui, fit irregularis ; si vero cum licentia, non erit irregularis. Dixi, ordinem sacrum, quia si suscipiat ordines minores, non remanebit irregularis, ut colligitur ex iure ; & in hac irregularitate de iure communi poterit dispensare Episcopus : dummodo non contraxerit scienter, & data opera, aut ignorantia crassa, aut supina. Verum est tamen, quod nunc post Concil. Trid. poterit Episcopus dispensare cum ijs, licet susceperint dictos ordines sciētes, quod Episcopus renuntiaverat Episcopatum, si delictum fuerit occultum, & non deductum in forum exterius. Et noceat, quod ille Episcopus dicatur renuntiasse supm Episcopatum quo ad locum, & dignitatem, qui renuntiavit non solum ius ordinandi subditos suos, quos habet, sed etiam alios, qui venient ad ordines de licentia suorum Episcoporum, ut colligitur ex DD. & quando renuntiant simpliciter, videntur renuntiare locum, non vero ordinem Episcopalem ut dicunt DD.

De ordinandis ad titulum patrimonij, & beneficij.

Cap. XV.

SUMMARIVM.

An Clerici seculares, qui ordinantur sine patrimonio, sint suspensi, conclusio. 1. num. 1.

An sit suspensus recipiens patrimonium ab aliquo, ut sub titulo huius ordinetur, cui ob id promittit solvere certam pecuniam, conc. 2. nu. 2.

An, qui ordinatur sine titulo patrimonij sufficientis dicens, quod habet illum, remaneat suspensus, concl. 3. nu. 3.

An remaneat suspensus clericus, qui post susceptos ordines vendit patrimonium, ad cuius titulum suscepit ordines, concl. 4. num. 4.

An remaneat suspensus, qui suscepit ordines titulo patrimonij faciens pactum ante ordinem, quod post ordinem non petiturus esset dictum patrimonium, concl. 5. nu. 5.

An sufficiat nunc post Concil. Trident. titulus patrimonij, ut quis ordinetur, concl. 6. nu. 6.

An teneatur restituere mille ducatos, qui recipit eos mutuo, ut susciperet ordines dicens Episcopo, quod fecerat illi donationem illorum, concl. 7. nu. 7.

An, quod dat pater filio titulo patrimonij ad ordines suscipiendos, debeat computari in legitima portione, conclusio. 8. numero 8.

An carens patrimonio, habens tamen beneficium sufficiens ad se sustentandum possit ordinari, conc. 9. nu. 9.

An ordinandus debeat esse in pacifica possessione patrimonij, aut beneficij, conclusio. 10. nu. 10.

An, qui ordinatur bona fide titulo beneficij ecclesiastici, cuius non habebat possessionem, quia iniuste impendebatur illi à iudice, incurrat aliquam censuram, concl. 11. nu. 11.

An

An teneat renunciatio beneficij cum reservatione pensionis centum ducatorum, si renuncians non habet aliud, de quo possit sustentari, nec facta mentione in renuntiatione, quod fuit ordinatus ad eius titulum, concl. 12. num. 12.

An titulus patrimonij, aut beneficij debeat esse perpetuus, conclus. 13. num. 13.

An possit quis ordinari ad titulum capellaniae, conclus. 14. num. 14.

An peritus litterarum alicuius Collegij maioris possit ordinari sine titulo patrimonij, & beneficij, concl. 15. nu. 15.

An ad ordines minores requiratur patrimonium, aut beneficium, conclus. 16. num. 16.

suspensionem: recipiens ordines titulo huius patrimonij; quia hic non promisit ante ordinem susceptum, & receptum patrimonium, sed post sine vlla conditione, & tunc fecit obligationem dandi illam quantitatem, & secundum mentem Concil. Trident. sess. 21. de Reformat. cap. 2. non poterat peti ab eo dicta pecunia, & patrimonium ante ordinem, cum adiudicatum fuisset illi, ut susceperet ordines praedictos, nec postea potest ab illo quidquam peti, cum non potuerit alienare, vendere, aut renunciare, nisi obtinuit aliquod beneficium equivalens, quo sustentari posset, sic enim resoluit Nauar.

3 Tertia Conclusio. Qui dixit habere titulum patrimonij sufficientem, non existente tali notabiliter ipso iniuste recipit ordines, & sic incurrit suspensionem, quam ins imponit contra eos, qui sic suscipiunt ordines, quod probatur, quia ius petit, quod qui vult ordinari, habeat patrimonium sufficiens, quo valeat commodè sustentari: & etiam, quia sicut requiritur ad essentiam matrimonij consensus contrahentium non simplex, sed qualificatus, liber, & spontaneus coram Parocho, & testibus, sic quando ius postulat, quod ordinandus habeat patrimonium, non loquitur de patrimonio simpliciter, sed qualificato, scilicet sufficienti, ut quis eo sustentetur: tunc vero erit notabiliter defectuosum, quando sufficientibus 500. ducatis aufertur ab illis dimidium, vel 210. ducati, ut colligitur ex Nauar. & sic etiam explicauit Pius V. in quadam sua constitutione.

4 Quarta Conclusio. Clericus potest post ordines receptos vendere patrimonium, ad cuius titulum suscepit ordines, ut resoluit post alios Couarr. debet tamen esse cum licentia Episcopi, quia Concilium Trident. ordinauit, quod patrimonium, ad cuius titulum quis est ordinatus, non possit vendi, nec extinguui, nec aliter alienari sine licentia Ordinarij, donec habeat aliquod beneficium sufficiens, aut rem æquivalentem. Circa

Nau. li. 21. conf. titu. de tēp. ord. conf. 13.

Nau. l. 1. cōsilior. conf. 17. f. 46. tit. de tēp. ord. habetur inter cōst. fol. 3.

Cou. in c. Rain. §. 2. n. 7. de test. & lib. 1. var. c. 4. nu. 4. Concil. Trident. sess. 21. cap. 2. de reform.

habetur in c. ne. min. d. 7. Concil. Trident. sess. 22. c. 2.

Maiol. de irregul. li. 4. ca. 19. in princ. Nau. in man. ca. 27. nu. 158. Med. in sum. fol. 49.

salz. in prac. cr. c. 18. p. 35.

1 Prima Conclusio. Non possunt suscipere ordines clerici seculares sine titulo patrimonij, & si ordinentur de facto, sunt suspensi; & si celebrent, incurrunt irregularitatem, ut definitum est in Concil. Calcedonensi, & Trident. & dicunt Maiol. Nauarr. & Med. Dixi, clerici seculares, quia regulares professi aliquam religionem approbatam non egent patrimonio, ut nouissime ordinauit Pius V. in quadam sua constitutione, quam dedit anno 1568. in qua ordinauit, quod clerici seculares ordinati ante professionem solemnem alicuius religionis sine titulo patrimonij remaneant suspensi, & celebrantes, & administrantes suos ordines remaneant irregulares. Est tamen aduertendum, quod hæc constitutio non comprehendit religiosos Societatis Iesu, qui post facta tria vota simplicia ante professionem solemnem possunt sine titulo patrimonij ordinarij de licentia sui prepositi generalis omnibus tribus ordinibus sacris, ut concessit Greg. XIII. dictæ societati ultimo Februarij anni 1573. anno primo sui Pontificatus, quam concessionem refert Salzedus.

2 Secunda Conclusio. Ille, qui post receptum patrimonium, ut susceperet ordines eius titulo, obligauit se soluere certam pecuniam ei, qui contulit illi dictum patrimonium, non incurrit su-

ca quod quidem decretum debet notari, quod qui alienavit, remisit, aut extinxit dictum patrimonium non habens beneficium sufficiens, & sine licentia Episcopi, non remanet ipso facto suspensus, quia Concilium non imponit ei hanc pœnam, cum solum dicat, quod Ordinarius debeat illam punire pœna arbitraria, ut advertit Nauarr. Guttier. & Salzedus, qui reprobat Medinam, qui tenet dictum clericum remanere suspensum, & si celebrat, irregularem. Nec contra hoc obstat Concilium, quod renouat pœnas antiquas Canonum, quia Nauarrus in quodam consilio suo respondet Concilio dicens loqui de alijs pœnis ad cuius explicationem debet notari, quod olim qui suscipiebat ordines decipiens Episcopum dicens, quod habebat patrimonium sufficiens, cum nō esset, remanebat suspensus. Erat etiam ordinatum olim ab Innocentio III. quod Episcopus, qui scienter ordinabat aliquem sine titulo patrimonij, teneretur illum alere, ignorans vero, minimè, ut resoluit Nauarrus: hæ igitur sunt pœnæ antiquæ, quas renouat Concil. Trid.

5 Quinta Conclusio. In casu, quod qui est ordinatus titulo patrimonij, fecit pactum ante ordinis receptionem, quod post ipsam receptionem non peteret patrimonium, quod erat illi adiudicatum, & quod restitueret, quod ei traditum esset, remanet suspensus: quia talis sine dubio ordinatur sine titulo, sic enim tenet Nauarr. hæc tamen opinio quo ad suam ultimam partem non videtur esse vera, scilicet, quod ille remaneat suspensus promittens reddere, quod habuerat, si sic promiserat; quia hic non tenetur restituere, licet promiserit, ut dicit Concilium Tridentinum, & idem est promississe, ac non promississe, ut obligaretur, sic enim tenet Nau. in quodam consil. nec iplemet in Manuali tenet contrarium.

6 Sexta Conclusio. Licet secundum Canones antiquos sufficeret titulus cuiuscunque beneficii ecclesiastici, aut titulus patrimonialis secularis, ut quis sus-

sciperet ordines, nunc vero post Concilium Tridentinum est necesse, quod titulus sit beneficii ecclesiastici sufficiens ad sustentationem congruam ordinati, & non sufficit titulus pensionis, aut patrimonij secularis, nisi Episcopus iudicet, quod ordinandus sit necessarius, & multum utilis ad suam ecclesiam, sic enim tenet Nauarrus dicens, quod vidit Valluolien Episcopum Pallentinum nolle ordinare quemdam, qui habebat tria millia ducatorum patrimonij secularis.

7 Septima Conclusio. Qui accepit mille ducatos mutuo, ut præstaret eos Episcopo loco patrimonij dicens factam sibi donationem eorum, ut eorum titulo susciperet ordines cum mendacio, quia erant mutuari, tenetur restituere illos domino eorum, qui fecit hanc donationem, cum adesset mutuū; quia licet in foro exteriori, si probatur huiusmodi fictio, merito posset priuari illis, in foro tamen cōscientiæ, viso quod dominus pecuniæ non fecit illi donationem illorum, nec transiit in illum dominium, sed solum mutuauit, tenetur restituere illi dictam pecuniam, sic enim tenet Lujourcas Lopez sequens Cordubam; quæ opinio mihi videtur bona: nec obstat Concil. Trident. quod dicit, quod qui ordinatur ad titulum patrimonij, non possit alienare, nec dare, nec remittere sine licentia Episcopi, & ideo videtur, quod hic non potest restituere hoc patrimonium, quia Conciliū loquitur, quando patrimonium transfertur in dominium ordinati; quando vero patrimonium non transit in eius dominium; tenetur restituere illud, ut accidit in hoc casu supposito.

8 Octaua Conclusio. Datum à patre siue dono, siue aliter filio, ut ad titulum eius ordinetur, debet filio computari in portione legitimæ, quia cum ex natura sua sit vendibilis, debet imputari in dicta legitima, sic enim tenet Conarum. & alij, quos allegat Salzedus contra Teliū Hernandez: quæ conclusio procedit, quando pater, qui fecit hanc donationem

Nau. l. i. cons. tit. de rēp. ord. cōf. 14.

Lop. in m. neg. ca. 25. p. 515. colum. 1. Concil. Trident. sess. 21. d. refor. c. 2.

Cou. in c. Rain. §. 2. d. 7. de test. Salze. vbi supra c. 18. d. 37.

Nau. in Man. ca. 27. nu. 158. Gut. l. 2. p. q. 65. num. 11. salz. in pract. c. 18. p. 55. Men. in sū. f. 40. Nau. l. i. cons. tit. de rēp. ord. cōf. 14. c. neminem.

Nau. l. i. cons. tit. de cōst. cons. 1.

Nau. d. c. 27. nu. 158.

Concil. Trident. vbi sup. Nau. l. i. cons. de rēp. ord. cons. 13.

nem ad supradictum negotium, non melioravit dictum filium præ alijs in dicto patrimonio, secus vero, si colligitur, quod habuerit intentionem meliorandi eum, quia in hoc casu debet eius voluntas adimpleri, nec talis melioratio ad effectum, quod filius ordinaretur, potest post ordinationem reuocari à patre, ut post Couar. & alios tenent Salzedus, & Tellus, & expensæ, quas fecit pater, ut filius obtineret aliquod beneficium, non imputantur in legitima, quia beneficium est peculium quasi castræ, se secundum communem, qui resoluit Ayora, quod procedit, licet expensæ sint factæ in litigando de beneficio, ut haberentur bullæ, ut dicit Gurner, sequens in hoc communem, licet Ayora in hoc ultimo non admittat illud.

9 Nona Conclusio. Qui non habet patrimonium, habet tamen beneficiū ecclesiasticum sufficiens, quo possit sustentari, poterit suscipere ordines, ut definitum est in Concilio Tridentino; quod vero sit beneficium ecclesiasticum sufficiens, relinquitur arbitrio ordinarij, qui debet inspicere conditionem, & qualitatem ordinandi, quia beneficium quod sufficit unico clerico infimæ conditionis, non sufficit ad sustentationem nobilis, aut hominis litterati, ut dicit Salzedus contra Nauarrum, qui tenet sufficere beneficium tenue, & paruum, ut quis sine patrimonio ordinetur, quæ Salzed. opinio mihi videtur bona, considerata intentione Concilij, & considerando, quod respondet sufficienter argumentis Nauar.

10 Decima Conclusio. Ut aliquis titulo patrimonij, vel titulo beneficij ecclesiastici possit ordinari, necesse est, quod habeat pacificam possessionem eius; sic enim tenet Salzedus, approbans in hoc Concilium Tridentinum dicens, quod clericus nullus secularis, licet idoneus ordinetur, si non constet prius, quod habeat pacificam possessionem alicuius beneficij ecclesiastici, & cum Concilium velit, quod habeat pacificā possessionem, clare colligitur non suffice-

re, quod talis sit vocatus, aut nominatus ad ipsum beneficium, sed est necessesse, quod sit facta collatio; quia sine dicta collatione non potest quis habere eius pacificam possessionem, ut dicitur in iure. Quo viso non debet sequi opinio contraria glos. quam tenent Maiolus, dicentis, quod per titulum beneficij non solum intelligitur, quod de presenti habetur, sed etiam, quod speratur haberi; & ideo sufficit secundum hanc gloss. ut quis suscipiat ordinem sacrum, quod sit postulatus, aut nominatus ad beneficium.

11 Undecima Conclusio. Qui habens ætatem sufficientem, ut ordinetur, ordinatus est bona fide ad titulum beneficij ecclesiastici, cuius non habebat pacificam possessionem, quia impendebatur iniuste à quodam iudice seculari, non incurrit aliquam suspensionem; quia hic habet titulum, & beneficium, & sua culpa non fit, quin habeat possessionem eius, sed potius semper fuit, estque paratus illam retinere, sicut de facto haberet, si iudex secularis iniuste non impediret illam. Nec contra hoc obstat Concil. Triden. dicens, quod non solum habeat beneficium, sed pacificā eius possessionem; & ideo videtur incurrisse penam à iure impositam, quia ad hoc respondet, quod in foro conscientie hic non est suspensus, quia ut incidat in hanc penam, est necesse, quod sit cōtemptus, ut dicunt Panorm. & Dominicus, & hic habuit bonam fidem, & sic non habuit verum contemptum, aut presumptum, & etiam quia qui transgreditur legem humanam bona fide, non peccat mortaliter, ut dicit Innocentius communiter receptus; & si non est peccatum mortale, non erit suspensio in hoc casu, & etiam quia Concil. Trident. non imponit penā illi, qui ordinatur sine titulo patrimonij; quia solum innouat penas iuris antiqui, & ius antiquum solum imponebat penam suspensionis illi, qui ordinabatur sine titulo, & sine aliquo iure acquisito; hic verò ordinatur ad titulum beneficij, ad quod habet ius acquisitum,

D & si

reg. beneficiū,
de reg. iur. li. 6.
Gl. in c. Osius 65.
d. Maior lib. 4. de irregul. c. 13 n. 3

Panorm. i c pastoralis. §. verū de appell. Domin. in c. lolet, de sent. excom. l. 6. Inn. in cap. per uas, 2. d. limon.

Salz v. bi supra
Tellus i l. 13.
Tauri col. 2. n. 81.

Ayora intr. ca. de partitionib. 3 p. ca. 18.
Gurt. l. 2. prac. q. 65. n. 12.

Concil. Trident vbi sup.

Salz vbi sup.
Nau. de orat. ca. 21. n. 11.

Salz. v. bi supra p. 53. col. 1.

& si non est in possessione, hoc non fit eius culpa.

Concil. Triden. sess. 21. d. refor. c. 1.
 12 Duodecima Concl. Qui ordinatur ad titulum beneficii, & nihil aliud habens, unde posset sustentari, renuntiavit illud reservans sibi unam pensionem centum ducatorum, non faciens mentionem in renunciatione, quod ordinatus erat ad titulum huius beneficii, valuit talis renuntiatio in foro conscientie; nec contra hoc obstat Concil. Trid. quia ut satisfiat menti Concilii, & valeat renunciatio, sufficit, quod remaneat clerico honesta sustentatio, ita ne mendicetur, centum autem ducati pro singulis annis sufficiens est victus ad hoc. Dixi, *in foro conscientie*, quia quo ad forum exterius aliqui iudicabunt eam invalidam, cum in ea non sit facta mentio, quod esset ordinatus ad titulum illius beneficii, & quod reservabat, quod erat illi necessarium ad congruum victum, ut ipsum ordinat Concilium, sic enim dicit Nauarr.

Nau. l. 3. c. 133.
 13 Decima tertia Conclusio. Titulus patrimonii, aut beneficii debet esse perpetuus, ut quis cum eo possit ordinari, ut colligitur clare ex Concil. Trid. quod dicit non esse licitum ordinato ad titulum beneficii resignare illud; nec talis renunciatio debet admitti, si non constet posse vivere aliunde, & renunciatio aliter facta est nullius valoris. Hinc sequitur, quod Vicariatus temporalis non sufficit pro titulo, verum tamen perpetuus inducit legitimum titulum, ut post Abbatem tenet Rebuff. Hinc inferitur ultra, quod non sufficit titulus coadiutoriae, ut quis ordinetur titulo beneficii, quia primo non est beneficium, & secundo potest esse temporalis: verum est tamen, quod potuit ordinari cum illa, si est perpetua, si potest sustentari decenter, ut dicit Nauarr.

Abb. in c. const. & in ca. Michae de filiis presby. Rebuff. in tract. congruo portio, nu. 100. & 112.
 Nau. de or. c. 10. nu. 18.
 14 Decima quarta Concl. Potest quis ordinari ad titulum capellaniae datæ per collationem, si hæc habetur pro beneficio; quod intelligitur, quando fundatur cum auctoritate Episcopi, & datur in titulum perpetuum, quia alias non est

beneficium ecclesiasticum; sic observatur in Rota Romæ, & tenet Bermond. & licet in prima institutione capellanie non intervenierit auctoritas Ordinarii, si postea non facta resistentia à fundatore dederit collationem Ordinarius alicui vocato à fundatore, poterit ille ordinari ad titulum eius tamquam beneficii, ut tenent omnes, & multo magis poterit ordinari, si habeat beneficium simplex in titulum perpetuum, & habens annexum aliquod onus spirituale: quia si non datur in titulum perpetuum, nec habet annexum onus spirituale, non poterit ordinari ad titulum beneficii cum eo, cum non sit perpetuum, ut resoluit post alios Salzedus.

15 Decima quinta Conclusio. Aliquis ex collegiatis collegiorum maiorum Salmanticæ, aut aliorum similium si sit gradu insignitus, & doctus, ut supponitur, potest ordinari absque alio beneficio, aut patrimonio, quia existens in hoc loco, certum est moraliter loquendo, quod non deficiet illi victus sufficiens, secundum statum sacerdotalem, & sic satisfiat menti Concilii Tridentini, ut dicit Corduba, & Henriquez, immo tenent homines docti consulti Salmanticæ Compluti, & Toleti, quod potest Episcopus ordinare sine patrimonio aliquem bonum Scholasticum, Theologum, aut Canonistam; qui est insignitus gradu baccalaureatus, & desiderat accipere gradum licentiaturæ, quia hic præfertur ipse, quod concurrens ad aliquod beneficium assequetur illud, sic enim dicit Henriquez confirmans id cum doctrina Abb. ego tamen sum contrarie opinionis ob id, quod supra dixi in conclusione 10.

16 Decima sexta Conclusio. Ut quis suscipiat ordines minores, non est necessarius titulus beneficii, nec titulus patrimonii; hæc conclusio colligitur ex Concilio Tridentino, quod ad ordines sacros postulat hos titulos, & certum est, quod ordines minores non sunt ordines sacri, sed solum ministerium quoddam ad eos, ut post D. Thom. & Caiet.

&

Bermō. in cōm. titu. de pub. cō. cubina ver. Pa. p. a. 5.

Salzed. ubi sup.

Concil. Triden. sess. 21. c. 2. Cord. d. casib. q. 36. Henriq. de ord. li. 10. c. 17. in fin. Ex li. 14 de irregul. c. 5. nu. 3.

Nau. ca.
27. n. 17.
Catech. i
tract. de
sacris or
din. pag.
365.

& alios tenet Nauarrus, & expresse est ordinatum in Catechismo ad Parochos, & adducens multa comprobatur Maiolus.

De aetate, & intentione Ordinandum, & de loco, ac tempore, quo debent ordines suscipi.

Cap. XVI.

SUMMARIVM.

An Religiosus, cui deficiunt aliquot dies ad ingrediendam aetatem 25. annorum, sit suspensus si ordinetur ad Presbyteratum, iubente id suo Prelato ante dictam aetatem, conc. 1. nu. 1.

An ordinatus bona fide ante legitimam aetatem ob testimonium suorum parentum sit suspensus, concl. 2. nu. 2.

An prima tonsura possit dari quocunque die extra diocesim, & idem sit de 4. minoribus ordin. concl. 3. nu. 3.

Quo tempore debeant conferri subdiaconatus, diaconatus, & presbyteratus, concl. 4. nu. 4.

An, qui suscipit ordines ob reverentiam patris, & aliter non susceperit, remaneat ordinatus, concl. 5. nu. 5.

Interstitia, quae debent esse inter ordines sacros recipiendos, concl. 6. nu. 6.

An possint dispensare Episcopi cum iis, qui male receperunt ordines, conc. 7. nu. 7.

Circa aetatem, quam debet habere, qui ordinatur ordine sacro iam dictum est in materia irregularitatis, ubi lector poterit videre i. par. cap. 164. Restat nunc resolvendum, reliquum quod proponitur in hoc capite per Concl.

1. Prima Conclusio. Religiosus, cui deficiunt quatuor dies ad ingrediendam aetatem 25. annorum, si ordinatus fuerit ordine presbyteratus, non remanet suspensus, si hoc iubeat ei Prelatus eius dicens illi, quod non obstat dicto defectu poterit suscipere ordines, quia extravagans Pij II. suspendit ipso facto eos, qui sci-

ter mala fide suscipiunt ordines sacros non habentes legitimam aetatem, non vero eos, qui ordinantur bona fide, quod explicavi in materia irregularitatis; hic autem religiosus ordinatus fuit bona fide, cum suus Prelatus dixerit ei posse id facere bona conscientia ipso dubio de hac re, & secundum ius, *ipso possidet, qui auctore patre possidet*, quam rationem deberet inspicere Navar. ne condemnaret dictum religiosum, ut suspensum, & irregularem, si celebravit. Verum est tamen, si hic religiosus postea venerit in cognitionem veritatis, & quod suus prelatus deceptus fuit, quod celebrans ante dictam aetatem 25. annorum, licet non incurrat irregularitatem, peccabit tamen mortaliter, quoties celebraverit.

2. Secunda Conclusio. Qui testimonio suorum parentum ordinatus fuit ante legitimam aetatem putans bona fide, quod haberet eam ob bonum testimonium, non remanet suspensus, nec celebrans sit irregularis, ut dicit Navarrus. Verum, si postea, antequam accedat ad aetatem legitimam ordinis, Missam celebraverit, peccabit mortaliter, quoties celebraverit, si sciat, quod non habet dictam aetatem, non tamen incurrit irregularitatem, cum a principio non incurrat suspensionem ipso facto, sed iudex potest illum suspendere, ut cum Silvestro tenet M. Ant. Cuchus; & ideo quando Navar. in quodam consilio dicit, quod hic potest celebrare sine peccato, debet intelligi durante eius bona fide, & quando Medina dicit in sua summa, quod absolutus ab hac suspensionem per Bullam Cruciatam, quia ordinatus est ante tempus, non potest celebrare ante accessum 25. annorum debet intelligi absque peccato mortali, non tamen incurrit irregularitatem, cum sit iam liber a suspensionem. Et notandum, quod hic ordinatus poterit sine peccato, & timore irregularitatis dicere Epistolam, & Evangelium, si accesserit ad aetatem legitimam, quam requirunt irregulares.

3. Tertia Conclusio. Prima tonsura

Nau. li. 1. conf. lib. de aetate & qualis ordin. cō sil. 6.

Nau. i. c. accepti, oppos. 8. rest. sp. 1.

Cuchus Maio. in. tit. lib. 4. tit. 12. nu. 18. Nau. in addit ad li. 1. cōf. tit. 8. tē. por. ord. conf. 50. Medina in sum. f. 45.

potest dari quocunque die, debet tamen esse in ipsa diocesi secundum Concilium Tridentinum, quod iam est supra declaratum ordines etiam minores possunt conferre Episcopi, quando, & ubi illis visum fuerit Dominico, aut alio die festivo in sua diocesi, ut ordinatur in iure. Et notetur, quod est irregularis, qui eodem die recipit diversos ordines sacros, ut dicitur in iure, quod procedit etiam in religiosis; quia illis expresse prohibetur à Concilio Tridentino revocante omnia privilegia in contrarium; non erit autem irregularis, qui eodem die susceperit omnes quatuor ordines minores; quia hi ordines omnes simul possunt recipi eodem die, ut dicit quidam gloss. & usus sic admisit, nec Concilium Tridentinum ordinat contrarium, quia licet dicat debere dari per sua interstitia, Ordinarijs tamen remittit hoc negotium, sed est irregularis, qui in eodem die suscipit ordines minores cum subdiaconatu, ut tenent Nauarr. & Ledes. & Rebuff. quod, si sit consuetudo dandi eos eodem die non est irregularis, quia Concilium non revocat consuetudinem, sed potius videtur conformari ad eius mentem, quia dicit quod ordinentur ordinibus minoribus illi, quorum est spes fore aptius ad recipiendos maiores.

4. Quarta Conclusio. Ordines sacri, scilicet Subdiaconatus, Diaconatus, & Presbyteratus non possunt dari, nisi sabbatis quatuor temporum, & Sabbato sancto, aut Sabbato ante Dominicam in passione; verum est, quod Sanctitas Summi Pontif. potest concedere, quod extra hos dies dentur huiusmodi ordines, hicque est stylus curiæ, ut dicit Maiolus: ordinatus vero extra hæc tempora, sine dubio incurrit irregularitatem, si antequam absolvatur à suspensione, quam ponit extrava-gans, *Cum ex sacro-rum*, administraverit in ordine recepto, ut dicit Innocentius.

5. Quinta Conclusio. Qui consentit, quod ordinentur ob reuerentiam, quam tenet in patrem suum, licet inuitus, &

aliter non consentiret remanet ordinatus, quia vere consentit, licet conditionaliter, sicut qui permittit baptizari saltem metu, cum voluntas costricta sit voluntas, ut dicit D. Thomas, & tradit Nauarrus: verum est tamen, quod ille, qui omnino inuitus, & contradicens baptizatur, aut ordinatur, non recipit characterem, ut resoluit Nauarr. in quodam Consil.

6. Sexta Conclusio. Non potest quis promoveri de Subdiaconatu ad Diaconatum, nisi transeat annus, nec a Diaconatu ad Presbyterium; verum est, quod Episcopi poterunt dispensare in hoc, ut late resolui in dubio ultimo, quod posui in fine explicationis Cruciatæ dicens, quod Sixtus Quintus in quodam motu proprio, quem dedit circa interstitia, non præcipit, nisi quod observetur Concil. Trident. quod ordinat supradictum, dante facultatem Episcopis, ut cum causa possint dispensare in his interstitijs. Ennota, quod Episcopi, qui dant litteras dimissorias, ut eorum subditi adeant alio ad ordinandum, debent dispensare in dictis interstitijs, non vero Episcopus, qui ordinat, ut dicit Salzedus. Nota etiam, quod Generales, & Commissarij generales, & Provinciales, ac Vicarij provinciales, licet habeant iurisdictionem quasi Episcopalem, & dent litteras dimissorias suis subditis, ut possint ordinari, non possunt tamen dispensare in dictis interstitijs, ut dixi in illo loco, & nunc idem confirmo quadam declaratione DD. Cardin. reformationis data 7. Ianuarij 1573. quam tradit Gaspar Passarellus in suo compromisso, quem aliquando allego, qui declarat, quod solum Episcopus, aut eius Vicarius possunt dispensare, unde dicti patres dantes licentiam dictis suis subditis, ut ordinentur, debent declarare in dictis licentijs causas dispensandi cum illis in interstitijs, petentes ab Episcopis, à quibus petunt ordinare velle suos subditos, ut velint dispensare cum eis super interstitijs. Et notent, quod causa, ut dispensent

non

c. fin. de eo, qui furtive ex lines suscepit. C. de re. fel. 23. c. 43. d. re. for. f. fi.

Nau. in Man. ca. 25. n. 71. in fin. & c. 27. nu. 241. Led. 24. q. 26. artic. 2. Rebuff. i. prac. be. def. 2. p. titu. de cler. ma. la. pro. mot.

Gl. 1. n. 1. nu. 19. Concil. Triden. fel. 23. c. 1. Maiolus de irreg. li. 3. c. 24. num. 9. Innoc. c. 1. de ser. ex. c. 16.

D. Tho. 1. 2. q. 6. art. 6. Nau. in præl. 6. nu. 4. Nau. li. 2. cons. tit. de re. ord. con. sil. 40.

Concil. Triden. fel. 23. de reform. c. 13. & 14.

Salzed. i. prac. cr. cap. 25. circa fi.

non sunt utilitas, & commodum ordinandorum, sed commodum, & utilitas ecclesie: ut dico in dicto loco.

7 Septima Conclusio. De iure communi potest Episcopus dispensare cum suis subditis, qui ceperunt ordines eodem die, ut utantur ordinibus, quos prius receperunt, siue sint minores, ut accidit in suscipiente quatuor ordines minores cum Subdiaconatu, siue sint sacri, ut accidit in suscipiente Subdiaconatum, & Diaconatum simul: quod debet intelligi, nisi ijs, qui ordinantur, sit prohibitum pena excommunicationis ipso facto, ne ordinentur dicto modo, quia in hoc casu non poterit Episcopus dispensare cum illis, ut utantur ordinibus prius susceptis, ut tenet Sotus, & colligitur ex his, quæ tradunt Sylvestor, & Nauarr. & si supradicti ingrediantur aliquam religionem approbatam, poterit eorum Abbas dispensare cum eis, ut utantur ordinibus susceptis secundæ vice, non vero, ut possint suscipere alios, ut constat ex iure. Et notetur, quod post Concil. Trident. quando delictum, quod quis committit suscipiens multos ordines simul, fuerit occultum, & non deductum ad forum exterius, poterit Episcopus dispensare, licet sit posita excommunicatio ipso facto contra sic ordinatos; & licet non ingrediantur religionem; & virtute dictæ dispensationis poterunt non solum uti ordinibus susceptis; sed etiam poterunt suscipere reliquos.

De Ordinibus minoribus, & de ijs, qui ordinantur per saltum.

Cap. XVII.

SUMMARIVM.

An peccet, qui existens ordinatus ordinibus minoribus non suscipit ordines sacros, concl. 1. nu. 1.

An peccet, qui solum suscipit primam tonsuram, ut se eximat a iurisdictione seculari, concl. 2. nu. 2.

An habens primam tonsuram, & minores ordines peccet deferens quasunque vestes, conc. 3. nu. 3.

An habens regressum beneficii, aut dignitatis teneatur deferre habitum clericalem, ibid.

An ordinati ordine sacro possint deferere habitum clericalem, conc. 4. nu. 4.

An, qui bona fide suscipiunt ordines minores, & dubitant probabiliter, an susceperint eos, si ordinantur postea ordine sacro, incurrant aliquam censuram, concl. 5. num. 5.

An remanserit ordinatus, qui suscepit primam tonsuram non dicens cum attentione illa verba, Dominus pars hereditatis mee, &c. conc. 6. nu. 6.

An qui suscipiunt prius ordines sacros, quam minores sint suspensi, conc. 7. n. 7.

An, qui suscipit primo Diaconatum, quam Subdiaconatum, sit suspensus, conclu. 8. num. 8.

An possit Episcopus dispensare cum promotis per saltum, conc. 9. nu. 9.

An, qui ordinatur non existens baptizatus, incurrat aliquam censuram, conclu. 10 num. 10.

1 Prima Cõcl. Qui in minoribus constitutus ordinibus, non suscipit ordines sacros, non peccat mortaliter, nisi ab alia parte preuenierit peccatum, scilicet à mala intentione, aut contempu, quo suscepit dictos ordines; nec peccat mortaliter ille, qui in minoribus constitutus ordinibus reliquit beneficiū Eccle-

D 3 hacti-

Sot. in 4
d. 25. q.
1. art. 3.
S. alius
suspensio
niscasus
est.
Sil. ver.
irregularitas
3. nu. 5.
Nau. ca.
27. nu.
242. c. 1
de eo q
suscepit
furtive.
Cõc Tr.
sels. 24.
c. 6. d. re
form.

fiasticum, potius nec venialiter peccabit, si deseruerit beneficium rationabili de causa, scilicet ob contrahendum matrimonium cum vidua diuite, aut ob tractandam litem criminalem, sic enim dicit Caietanus in sua summa corrigens in hoc sententiam, quam tenuerat in partibus D. Thom.

Caiet. i
su. ver.
Apostol.
12. & in
2. 2. q. 12
art. 1.

2. Secunda Conclusio. Qui suscipit primam tonsuram sine intentione seruienti ecclesiae, nisi ut fruatur privilegio clericali, aut ut gaudeat exemptione fori, peccat mortaliter, cum sic faciat iniuriam ecclesiae; si vero ordinatur bona intentione, non peccat, nec tenetur habere intentionem se velle esse sacerdotem, sed sufficit velle seruire ecclesiae, ut dicit Nauar. etque communis opinio Theologorum, ut colligitur ex his, quae dicit Bannes.

Nau. in
c. 28. ad
dito su.
perc. 25
nu. 108.
& Bannes
2. 2. q. 12
art. 1.

3. Tertia Conclusio. Qui est ordinatus prima tonsura, & affert eam apertam, si est solum in minoribus constitutus, non peccat deferens quascunque vestes, cum deferat, quod principale est in statu Ecclesiastico; peccat tamen mortaliter omittens habitum, & tonsuram, si habeat aliquod beneficium pingue, aut dignitatem ecclesiasticam, quia in hoc casu tenetur recitare horas canonicas, & sic habet eandem obligationem deferendi habitum clericalem, cum ambo haec sint annexa beneficio. Hinc inferitur quod ille, qui solum habet regium beneficij, aut dignitatis, non est necesse, quod deferat dictum habitum, cum non teneatur recitare horas canonicas, ut resoluit Bannes.

Bannes
vbi sup.

4. Quarta Conclusio. Ordinati ordine sacro, si deseruerunt ita habitum clericalem, ut nullo signo exteriori possit cognosci eorum status, peccant mortaliter, licet non faciant id animo occultandi se, nisi faciant id animo, ne amittant vitam, aut obseruanda bona sua, quia leges ecclesiasticae non obligant cum tanto periculo; & nisi etiam deserant per aliquod breue spatium, & si aliquo actu exteriori cognoscitur eorum status; quia in hoc casu, dummodo non

sit scandalum, non peccat mortaliter, & peccat mortaliter, si secundum habitum aliorum clericorum nascatur aliquod scandalum ex suo habitu diuerso, ut resoluit Bannes: qui etiam probat, quod ordinatus ordine sacro cum intentione vagandi occultans statum suum, ut sit maiori libertate faciat peccata, deserit habitum clericalem, licet relinquat per paucum tempus, peccat mortaliter.

Bannes
vbi sup.

5. Quinta Conclusio. Qui bona intentione, & fide susceperunt ordines minores, & dubitant probabiliter, an susceperint eos necne, si postea suscipiant ordines maiores non egent dispensatione, quia non incurrunt aliquam censuram, debent tamen ordinari ordinibus minoribus; sicut, quando aliquis dubitat, an sit baptizatus, potest iterum baptizari cum conditione. Hinc inferitur, quod collatio beneficij ecclesiastici, quae illis fuit facta iam ordinatis ordinibus maioribus valuit, & de eo non est necesse, quod renouetur iterum; collatio vero beneficij facta ante ordines sacros, est necesse, quod renouetur, cum à principio non valuerit, quia ipsi erant saeculares, & per consequens incapaces beneficij ecclesiastici, ut dicitur in iure.

6. Sexta Conclusio. Qui suscipiens primam tonsuram non dixit saltem cum attentione illa verba, *Dominus pars hereditatis meae, &c.* non debet turbari scrupulo, & sic debet se reputari ordinatum, ut possit transire ad alios ordines; primo, quia prima tonsura proprie non est ordo, ut dicunt D. Th. & Nau. secundo, quia dato, quod esset ordo, dicta verba non pertinent ad eius substantiam, sed sufficienter, quod Episcopus faciat res necessarias, ut discedat à populari statu, & alliget eum ad clericatum remanente ipso inter haec duo extrema status, sicut est catechumenus inter baptizatum, & nolentem baptizari, & non obstat, quod non sequatur Pontificale, quod dicit, quod, qui ordinatur, debet dicere illa verba, dum Episcopus facit reliquas res, quia

ca. 2. de
de eol.

D. Th. i
4. d. 34.
Nau. in
Mat. ca.
12. n. 18
Nau. l. 1
cont. tit.
de rep.
ord. con
sil. 12.

non

non præcipit, vt dicant ea tanquã quid substantiale, & etiam quia pauci sunt, qui recordentur dixisse dicta verba, vt resoluit Nauarrus.

7 Septima Conclusio. Qui suscipiunt prius ordines sacros, non susceptis minoribus, peccant, & sunt suspensi, non vero irregulares, vt dicunt Nauarrus, & Sotus, quod debet teneri, licet idem Nauarrus teneat, quod est irregularis. Verum est, quod si susceptis ordinibus minoribus suscipiant iterum maiores incurrunt irregularitatem, secundũ D. Antoninum, quem sequitur Nauarrus, secundum quem non solum bis baptizatus scienter remanet irregularis, sed etiam quiuis, qui bis suscipiat Sacramentum imprimens characterem, quod nõ est iterabile, vt resoluit Nauarrus in quodam consilio.

8 Octaua Concl. Qui suscipiunt prius diaconatum quam subdiaconatum, suscipiunt characterem, nõ suscipiunt vero executionem illius ordinis, cũ remaneant suspensi, & ordo, qui non fuit susceptus, cum cautela, debet suppleri, vt definitur in iure. Verum est etiam, quod si ignauia, & negligentia, aut aliquis ordinatus per saltum, non remanet ipso iure suspensus; si vero fuit ordinatus scienter, remanet ipso iure suspensus, & celebrans in ordine suscepto, aut relicto remanet irregularis: sic enim dicunt Gregorius Lopez, & Salzedus, secundum quod debet intelligi, quod circa hoc punctum tradit Syluester.

9 Nona Concl. Potest Episcopus dispensare cum promotis per saltum, si sit legitima causa, & ordinatus non administrauerit in ordine, vt dicit Concil. Trident. ex cuius verbis constat manifestè non esse licitum Episcopo dispensare, qñ ipse sic ordinatus per saltũ administrauerit, nec in dicto Concilio fit distinctio ab eo, qui administrat sciẽter, aut ignoranter, & sic attento hoc decreto potest teneri de iure, quod ordinatus per saltũ celebrans de facto, siue sit ignoranter siue scienter, semper eget dispensatione Summi Pont. vt aduertit Salzedus, & se-

cũdum hanc doctrinam debet intelligi, quod tradunt Nauarrus, & Greg. Lop. circa hoc punctum; quod intelligitur, nisi hæc suspensio procedat à delicto occulto, quod nõ fit deductum in forum exterius, vt dicit Henriquez, quia tunc Episcopus poterit dispensari in eo secundum Concil. Trident.

10 Decima Concl. Rex est certa, quod, qui ordinatur non existens baptizatus, non suscipit characterem, & sic non remanet ordinatus, vt est determinatio in iure, vnde non incurrit penas, quas incurrunt, qui ordinantur per saltum, si tamen post receptionem Baptismi ante receptionem Sacramenti Confirmationis ordinatur, recipit characterem, & licet peccet, non incurrit aliquam censuram ecclesiasticam. Vnde Conc. Trident. solum dicit, quod nullus ordinetur nisi prius confirmetur, non vero addit aliquam penam contra eum, qui non confirmatus suscipit ordinem, potius dicit Sotus, quod non peccat mortaliter, quem sequitur Nauarrus, cuius opinio, dicit Salzedus, quod nõ potest nunc teneri, quia Concil. Trident. imponit præceptum, & cum sit de re graui, obligat sub mortali, ostenditque Nauarrũ esse contrarium sibi in hoc puncto, quia dicit alibi, quod solum erit liber à culpa mortali, si habet legitimam causam.

De ordinatis ab Episcopis excommunicatis, suspensis, aut interdictis.

Cap. XVIII.

SUMMARIVM.

An ordinati ab Episcopis excommunicatis, & suspensis recipiant Sacramentum Ordinis. num. 1.

An Episcopus excommunicatus ordinans fiat irregularis. ibid.

An ordinati ab Episcopo excommunicato possint dispensari ab eodem Episcopo. ib.

An ordinati ab Episcopo interdicto, simoniacò, hæretico, deposito, & degradato fiant irregulares. ibid.

D 4 De-

Nau. in Man. ca. 25. nu. 2. So in 4. d. 25. q. 1. art. 3. §. 3. suspensio. ca. sus est, c. 17. nu. 242. Idẽ Nauarrus. id. c. 27. nu. 266. Idẽ Nauarrus. li. 1. consil. 3. de rēp. ordinā. cons. 35.

et vni. de cler. per saltum promo.

Greg. l. 28. tit. 6. p. 1. Salzed. i. prac. cr. c. 24. iuxta fin. Syl. ver. irregul. ver. 1. q. 1. titur. Concil. Trident. ses. 23. c. 14. de re form. Salzed. vbi sup.

Nau. ca. 26. nu. 715. & c. 27. nu. 242. Greg. in lib. 63. verb. otras cosas sine medio tit. 5 p. 1. Henric. 2. 10 lib. 14. de irreg. c. 6. c. venies de presbyt. non baptiz. Concil. Trident. ses. 23. c. 4. de re form. Sot. in 4. d. 24. q. 1. art. 4. ad finem. Nau. in Man. ca. 22. nu. 9. Salzed. i. prac. cr. cap. 24. pag. 18. Nau. ca. 25. nu. 69.

Depositus quis dicatur, & differentia inter depositum, & degradatum, quasit, ibid. An ordinati scienter, vel ignoranter ab Episcopo excommunicato, si ingrediantur Religionem possint absolui, & dispensari à suis Prelatis, ibid.

Sot. in 4
d. 25. q. 2
art. 2.
Maiol. d.
irreg. li.
4. ca. 15.
Cov. in
c. alma
mater, 1.
q. cap. 6.
num. 9.
Nau. ca.
27. nu.
141. in
Latino
& vulg.
nu. 142.
& c. 25.
num. 69
Led. 14.
in tract.
de irreg.
gul.

Conclusio est satis verificata, quod ordinati ab Episcopis excommunicatis recipiunt vere Sacramentum ordinis, dummodo ipsi Episcopi seruent formam sacramenti, ut post alios tradit Sotus, & Maiolus. Verum est tamen, quod non possunt exercere actus ordinum receptorum, ut resoluunt Covarr. Navar. & Ledes. & idem est loquendo de ordinatis ab Episcopo suspensio; Episcopus autem excommunicatus remanet irregularis ordinans eos; si vero ignorantia culpabili fuerunt ordinati, Episcopus, idem dispensate cum illis in suspensione, quam incurrerunt quo ad ordines susceptos, & suscipiendos poterit; si vero hoc factum fuit scienter, solus Papa potest dispensare cum illis. Difficultas vero est, quomodo Episcopus excommunicatus, si ordinavit eos ignorantes eius excommunicationem, potest cum illis dispensare, quia esset dispensare in suo proprio delicto; unde dicunt de necessitate recurendum esse ad Papam, aut Metropolitanum; ego tantum puto, quod idem Episcopus, cum fuit absolutus, potest dispensare, quia licet dispense in proprio defectu, non dispensat tamen in eo, quod pertinet ad se, id est, quod non dispensat in irregularitate, quam incurrat excommunicatus ordinans, sed in suspensione, quam incurrerunt, qui ab eo ordinati fuerunt, & si fuerit suspensio ordinati occulta, & non deducta ad iudicium, sine dubio poterit dispensare in hoc casu, secundum auctoritatem, quam Concil. Trident. sess. 24. capit. 6. tribuit Episcopis, & secundum hoc debet intelligi Navarr. Noteturque quod ille, qui ignoranter inuincibiliterque fuerit ordinatus ab excommunicato Episcopo, non remanet suspensus, cum

non habuerit culpam, & idem est, si ordinetur metu cadente in virum constantem, videntur Navar. & Ledes. supra allegati. Notetur etiam supradicta habere locum etiam in interdictis, simoniacis, hæreticis, depositis, & degradatis, quia illi, qui ab eis recipiunt ordines, remanent irregulares. Depositus autem erit ille, qui est priuatus executione legitima officiorum, & beneficiorum ecclesiasticorum sine spe restitutionis: verum retinet privilegium clericale, in quo differt à degradato, quia hic priuatur etiam privilegio clericali cum certa quadam solemnitate, ut dicit Syluest. Notentque qui ingressi fuerunt religionem, cum essent ordinati ab Episcopis excommunicatis scienter, vel ignoranter, quod possunt absolui, & dispensari à suis prelati à censuris, quas incurrerunt, ut concessit Sixtus III. Generalibus, Prouincialibus, & Vicariis Prouincialibus nostræ sacre religionis regularis obseruantie. Alia erant dicenda circa horum materiam, relinquo ea tamen, quia aliqua eorum dicta sunt in materia irregularitatis, & alia tacta sunt in explicatione cruciata, & alia tangentur in materia suspensionis, & alia non practicantur nisi raro, aut nunquam; mea autem intentio est tractare hic de rebus magis practicabilibus.

Syl. ver.
degrada
tio.

De columbarijs, & columbis.

Cap. XIX.

SUMMARIVM.

- An peccent illi, qui faciunt columbaria in locis prohibitis, conclus. 1. num. 1.*
An peccent, qui iaciunt semina in sua columbaria, ut attrahant sic columbas alienas ad illa conclus. 2. num. 2.
An peccent venantes columbas alienas extra terminum trium milliarium conclus. 3. num. 3.

Pri-

Nau. in
man. c.
17. n. 127
sot. li. 4.
de iusti.
q. 9 ar. 9
5. lit. ver
bor. rest.
3. §. 4.
Armilla
ver. co-
lumba-
rium.
Ang. in
floribus
in mat.
de rest.
Lup. in
instr. cō-
fil. 149.
silu. re-
stit. 2.
q. 4.

Med. de
reb. rest.
co. 22.
Nā. vbi
supr. nu.
118.

Prima Conclusio. Non peccant regulariter loquēdo, qui habēt columbaria in locis, vbi nō est lex quæ id prohibeat, estque consuetudo, quæ id permittat, & populi non q̄ritur, nec fit notabile damnum: hæc cōcl. est Nau. qui tractat melius ceteris meo iudicio hanc materiam, de qua agunt Sotus Armilla, Angl. & Ludo. Lop. qui varius videtur in eius resolutione, & probatur hæc conclusio, quia pertinet ad sustentationem; & licet faciant aliquod damnum comedētes semina terre, multo maius est cōmodum q̄ efficiunt suo stercore, & reges tolerant hæc colūbaria, in quib. si non essent hæc colūbæ domesticæ, essent alię aues, vt sunt corur nices; & alię colūbæ syluestres, quæ facerent idē damnum, vt bene ostēdit Silu. 2. Secunda Conclusio. Qui iacit in suum columbarium semina, & vitur arte, vt sic attrahat columbas alienas peccat cum obligatione restitutionis: verū est, quod paucitas materię excusabit à peccato mortali vt dicit Med. Compl. quod limitat Nau. vt procedat in illo, qui hac arte intendit attrahere dictas colūbas alienas; ille verò qui præcipue intendit pascere, & retinere proprias, ne transeant ad aliud columbarium, nō incurrit dictam pœnam.

3 Tertia Conclusio. Probabilius est, & certius, quod venantes in Hispan. columbas extra terminum trium miliarium ex columbario alieno, tenentur restituere illas, si non amiserint consuetudinem redeundi ad sua columbaria; q̄a in hoc casu non amittit dominus earū dominium, nisi constiterit, quod per duos, aut tres dies nolunt redire ad ea, & nisi aliqua lege liberentur ab hoc peccato, & restitutione, quod licet dicat Ludovicus Lopez esse legem permissiuā, & habere locum in foro exteriori solū; ego tamen puto esse legem concessiuā, & habere locum etiam in foro consciētiæ, quia vt plurimum lex, quæ excusat a peccato, est lex concessiua, non autem solum permissiua.

4 Quarta Conclusio. Licet multi

DD. vertant in dubium, an qui venantur eas intra spatium a lege concessum, ne possint capi, teneantur eas restituere, probabilius tamen est, quod tenentur restituere, non tamen debent constringi ad illud tanto rigore, ac si in proprio columbario accepissent. Noteturque, quod qui habent sata intra terminum legis prohibentis, quod in eo non possint colligere dictas columbas, possunt eas nihilominus licite capere sine vlla obligatione restitutionis, si reperiant eas in suis satis comedentes semina eorum; quia lex naturalis concedit licentiam damnificato, vt impediatur propriū damnum, quod commode non potest impediri, nisi dictæ collumbæ colligantur. Circa hanc materiam videantur aliqua in materia venationis. p. p. c. 37.

De pascuis. Cap. XX.

S V M M A R I V M.

An sit licitum dominis pascere greges suos in pascuis vetitis reipublice, concl. 1. num. 1.

Prima Conclusio. Illicitum est Dominis Reip. pascere greges suos in pascuis vetitis à Rep. & assignatis ab ipsa macellarijs vt ibi pascantur greges eorum, obligatis ob id ad prouisionem carnum Reipub. ratione cuius etiam commodi obligantur vendere carnes minori pretio, quia si personis particularibus est hoc prohibendum ratione boni communis, quare erit concessum, ipsis dominis reipub. quidam. n. dominus villarum quarundam horum regnorū faciens damnum dicebat mihi, esse illi illicitū hoc, quia sicut nullū est pratū phibitū tauris, nec equis, & iumentis ad prolem reseruatis pro bono cōi, quod causant reipub. rōne prolis, sic nō debet esse pratū, nec pascua interdicta dominis locorum in eis ob utilitatem, quam ipsi faciunt reipublic. gubernantes eam: ad quod, respōdeo, quod dicti tauri, & eq̄ non

non habent millia ducatorum redditus ad sui gubernationem, sicut habet ipsi a subditis pro dicta gubernatione, unde sequitur dictos dominos teneri restituere hoc damnum macellariis, aut rei pub. si constet quod macellarij nolunt dare carnes pretio solito ob dictum damnum, quod fit in dictis pascuis. Tenetur etiam huiusmodi domini restituere damna, quæ efficiunt pascentes greges suos in prædijs, & campis suorum vassalorum, & priuatorum, licet ipsi non petant, quod restituatur illis, quia si tacet, est, quia non audent contradicere, ut resoluunt Cord. Nauarr. & Cou. qui addunt posse dominum oppidi pascere gregem suum in pascuis communibus oppidi, ubi degunt, ita ut pascat tantum, quantum pascunt duo ex ditioribus vicinis oppidi, & hæc est opinio authoris speculi conscientie. Circa priuatos reipubl. qualiter possint pascere in pascuis aliarum rerum publicarum, & econtra, videatur, quod dictum est in materia incisionis lignorum in montibus communibus, p.p. cap. 38. quia eadem est ratio.

Cord. & casib. q. 118. in sum Hy sp. c. 25. nu. 6 & c. 17. nu. 120. vi. que ad nu. 128. Cou in pra. qq. c. 27. specul. com. 637.

De paupertate videatur infra in cap. de religione. Cap. 33.

De pensionibus. Cap. X.

SUMMARIVM.

An possit Papa sine iusta causa assignare pensionem. concl. 1. nu. 1.

An in commutatione possit poni pensio alicui eorum. concl. 2. nu. 2.

An filij illegitimi clericorum possint habere pensiones super beneficijs, quæ patres eorum habuere aut habent. concl. 3. n. 2.

An renunciatio beneficij in fauorem alterius sit causa sufficiens, ut possit imponi pensio super eo. concl. 4. nu. 4.

Quæ pensio debeat assignari, quando vult imponi. concl. 5. nu. 5.

An quando renunciatur beneficium in fauorem aliquorum pensionariorum, sit

necesse, quod exprimatior valor benef. concl. 6. nu. 6.

An possit, qui habet quandam pensionem super quodam beneficio cum facultate transferendi, reseruare eam sibi, quousque vixerit. conclus. 7. nu. 7.

An possit redimi pensio sine auctoritate Papa, si sit pensio constituta super aliquo benef. conclus. 8. nu. 8.

An possit solui, & recipi pensio sine litteris apostolicis. concl. 9. nu. 9.

An teneatur quis viuere, & agere sicut clericus habens pensionem tenuem. conclus. 10. nu. 10.

An teneatur pensionarius ad sumptus fabricæ ecclesiæ: conclusione 11. numero 11.

An coniugati possint habere pensiones. conclus. 12. nu. 12.

An possit absolui, qui habet sine iusta causa multas pensiones, & beneficia simplicia. concl. 13. nu. 13.

Prima Concl. Cum Papa non possit omnino dominus reddituum ecclesiasticorum, sed solum dispensator, non poterit instituere, quod qui habet beneficium ecclesiasticum tribuat alteri partem redditus eius, quod est quedam pensio, nisi sit iusta aliqua causa illarum, ratione quarum institutæ sunt pensiones, quæ sunt, quæ sequuntur. Prima quod beneficiarius, qui est infirmus, senex, aut non idoneus ad seruandum beneficio detur coadiutor, ut ordinatur in iure, quod nunc est in Concilio Trid. præcipitur. Secunda, quod ille, qui seruit per multos annos alicui ecclesiæ pro Episcopo, aut beneficiario, si resignet huius præbendas, detur ei aliqua pensio. Tertia causa est, quoniam aliquis auget bona spiritualia, aut temporalia ecclesiæ, aut poterit eam augere doctrina, aut sanctitate, aut obuians inimicis eius, & hac de causa concedit Sanctitas sua nostro Regi Catholico Philippo Excusandum, Quarta quoniam aliquis clericus est oppressus paupertate. Quinta quoniam duo clerici litigant super aliquo beneficio panguntque, quod unus habeat beneficium, & alius gaudeat quadam pensione. Estque

e. quam. uis 7 q. 1. Concil. Trid. sess. 21. c. 6. de ref.

ad-

aduettendum, quod Conc. Trid. precipit, ne assignetur pensio in aliquo episcopatu, cuius redditus non excedunt duo millia ducatorum: nec assignetur pensio in ecclesia parochiali, cuius redditus non excedunt centum ducatos. Ex dictis infert Arag. quod pensiones, quas obtinent reges pro seruis suis, & quas suis familiaribus concedunt Pontifices, possunt iustificari, quando merita Regum, & Principum fuerint talia in defensione, & seruitio ecclesiae, ut videatur petere à summo Pontif. uti patre vniuersali, & Vicario eius, ut adiuuet eos ad subleuanda onera, & graues obligationes, quibus tenentur; illaeque erunt iustiores pensiones, quae dantur scolasticis pauperibus, & nobilibus, à quibus speratur utilitas futura ecclesiae, semper tamen in hoc negotio debet fugi excessus, ut dicit Aragon.

Arag. 2.
2. q. 190.
ar. 4.

Arag. 2.
2. qu. 13.
ar. 3. f.
321. p. 1.

Abb i c.
ad q de
reli p.
nu. n. 3.
Co. l. 1.
var. c. n.
Sol. 10
de iust.
q. 5. ar. 3.
Vist. in
repet. de
sim. n. 5.
2.

Gig. de
pensio. q.
21.

Gomez
in q. de
infirmis
reg. 10.
ar. 4.

Coc. Tr.
sess. 25.
c. 15. de
reform.

2 Secunda Conclusio. In commutatione beneficiorum, si vnum alterum, excedat in valore reddituum, potest constitui aliqua pensio ratione illius excessus, sic enim tenet Abbas, & post alios Couar. Sorus, & Victoria, quod debet teneri, licet cum Adriano teneant contrarium aliqui relati à Gigas, & Gomez.

4 Tertia Conclusio. Filij illegitimi clericorum non possunt habere pensiones super beneficijs, quae eorum patres actualiter habent, aut aliquando habuerunt, ut ordinat sanctum Concil. Trid. Verum est, quod possunt illi habere pensiones in ecclesijs, vbi eorum patres habuerunt aliquod beneficium, dummodo non sint impositae super beneficijs, quae habuerunt eorum patres, quia Concilium non compellit resignare pensionem, sed beneficium solum in ecclesia, vbi eorum patres habuerunt beneficium; & etiam quia habentes pensionem, non tenentur ministrare dictae ecclesiae, ratione cuius administrationis est illis prohibitum habere beneficium, ut colligitur ex iure.

4 Quarta Conclusio. Sola resignatio, aut renunciatio beneficii in fauorem al-

terius non est causa rationabilis, & sufficiens, ut licite possit imponi aliqua pensio super illud beneficium, quae detur resignanti, itaq; aliqua alia debet esse causa, ut imponatur; sic enim tenet Sorus, quem sequitur Cordu. Hinc sequitur esse illicitum contractum satis frequentem. scilicet, quod quis resignat beneficium suum in fauorem Petri hac conditione, quod Petrus consentiat resignantem reservare sibi quandam pensionem, cum qua teneatur respondere singulis annis, quia non imposita hac pensione alia de causa, nisi quia resignat illud beneficium, est species simoniae. Secundo sequitur esse illicitum, & perniciosum ecclesiae resignare aliquod beneficium suum in fauorem Petri pacto, quod Petrus consentiat reservationi omnium fructuum beneficii resignanti, per totam vitam eius; quia ex hoc pacto sequitur, quod quis habeat titulum, & onera beneficii, & alius gaudeat fructibus sine ulla obligatione, & sine causa rationabili, quae excuset hanc tam excessiuam pensionem.

5 Quinta Conclusio. Non potest dari regula certa, quae pensio debeat dari, nisi dicatur illam esse iustam pensionem, quae non causat defectum beneficiario, qui remanet cum titulo, & onere beneficii, ut cum redditibus qui remanent, possit sustentari commode; & ideo videtur, quod pensio non debet excedere tertiam partem reddituum.

6 Sexta Conclusio. Licet, quando de nouo impetrantur aliquod beneficium à Papa, non valeat eius collatio, si non fuit facta relatio redditus annui illius secundum constitutionem quandam Pij V. in renunciationibus tamen & resignationibus beneficiorum, quae fiunt in fauorem aliquorum pensionariorum secundum eorum pactum valet collatio, & concessio Papae licet non exprimatut valor ipsius beneficii, cum ipsi consentiant in suum prauiudicium, quod affirmat Cordu. sic praticari in curia Romana inter curiales.

7 Septima Conclusio. Quando quis habet

Sot. li 9.
de iust.
q 69 ar
tic. 11, &
li 9. q. 7.
ar. 2.
Cord. li.
1. q. 9.
21. pag.
191.

Cord. 1.
casib. q.
166. fol.
459.

habet aliquam pensionem super aliquo beneficio cum facultate transferendi eam, non potest eam transferre reservans eam sibi pro vita sua, quia sic esset simonia; quod probatur quia, licet dicta pensio non sit beneficium, non potest tamen negari esse rem spirituales, aut annexam spiritualitati, multo magis quam ius patronatus, unde dicta translatio erit nulla; & ut sit valida, est necessaria auctoritas Papæ, cum dictus pensionarius solum habeat licentiam transferendi pensionem, non vero ut transferat cum illa conditione reservationis; quia hoc illi non dedit Papa, nec ab alio potuit concedi, & ut actus valeat, debet esse potestas, & voluntas, ut dicitur in iure; & sic debet cauere hic pensionarius, ne transferat dictam pensionem sine licentia summi Pontificis cum dicta reservatione, quia poterit accusari ab aliquo de confidentia; & ille, ad quem transfertur, expoliabitur, instante beneficiario, qui soluit eam. Verum est tamen, quod licet dicta renunciatio sit simoniaca, non ideo incurritur per eam excommunicatio extrauagantis 2. de simonia, quia secundum sententiam receptam hæc extrauagans non excommunicat nisi simoniacos in ordine, & beneficio, & hic non commisit simoniam in beneficio, sed in pensione, sic enim resoluit Nau. in quodam cons.

8 Octaua Conclusio. Pensio legitime constituta super aliquo beneficio ecclesiastico non potest redimi sine auctoritate Apostolica; & ratio est, quia pensio non potest constitui sine auctoritate Apostolica, & si inferior Papa constituit eam, debet esse iusta de causa, secundum quod resoluit Felynus; & etiam quia pensio est annexior spiritualitati, quam ius patronatus secundum D. Th. & ideo non potest redimi sine auctoritate Papæ, cum annexum spiritualitati non possit alienari, nec vendi sine vitio simoniæ, ut dicitur in iure, quod debet teneri contra Caiet. qui putat pensionem esse rem tantum temporalem, quia est quoddam annexum spiritualitati non

antecedenter, sicut patronatus, sed dependenter sicut beneficium; & sic sicut beneficium non solum fructus, sed ius illorum percipiendorum, eodem modo pensio non est certa pensio fructuum mensæ, aut beneficii, sed quoddam ius percipiendi eos, ut probat, & resoluit Nauarr. in quodam consilio contra Caiet. 9 Nona Concl. Non potest solui, nec percipi pensio sine litteris Apostolicis, ita ut qui recipiunt eas sine illis, priuentur beneficijs, quæ habent, & remaneant inhabiles ad habendum in posterum, ut ordinavit Pius V. in quadam sua constitutione data 1569. & tenet Cord. postea tñ ac Papa dicit, *Fiat*, potest percipi intra sex menses, licet bullæ non sint expeditæ, quibus transactis, non licet amplius, nisi bullæ expediantur, ut tenet Cord. dicens, sic audiuisset à curialibus Romæ praticari. Unde infert, quod transactis sex mensib. & non expeditis bullis Apostolicis, licet Papa dixerit, *Fiat*, non poterit perferre dictam pensionem tam qui suscipit, quàm qui soluit: sed incurrunt excommunicationem Papalem, & alias censuras motus proprii Pij V. supra allegati.

10 Decima Concl. Clericus, qui ex eo, quod habet pensionem tenuem, cõfert se ad bellum, rediens ab eo, si incedat habitu militari, tenetur viuere sicut clericus omittens vitam militarem, ut dicit Nauarr. contra Sotum; non tenetur tamen restituere fructus perceptos pensionis recitans officium Beatæ Mariæ, sicut non possunt negari fructus beneficii beneficiario, qui recitat horas Canonicas, licet non viuat ut clericus, & sit homicida, & incidat in irregularitatē, quia non amittit ipso iure fructus eius, ut tenet Innocentius communiter receptus, potius potest eos licite postulare, ut viuat decenter, & det eleemosynam pauperibus, ut resoluit Nauarr.

11 Undecima Concl. Clericus pensionarius, qui habet pensionem super quodam beneficio ecclesiastico, & percipit fructus, tenetur soluere expensas factas in reedificanda ecclesia, nisi pensio fuit im-

Na. li. 3. consil. de præben. cõf. 32.

Cord. d. casib. q. 165. fol. 449.

Cord. ubi sup. q. 166. f. 452.

Na. contra Sotum de ora. miscel. 45.

Innoc. i. c. cū nostras de concessi præben. Na. li. 3. cõf. 11. d. præben. cõf. 55.

Na. li. 3. consil. 46. de præben.

Fel. i. c. ad audiendum, nu. 1. de præsc. D. Tho. 2. 2. qu. 100. ar. 5. D. Tho. ubi sup. Caiet. 1. tom. 6. p. 173. 31. & tract. 17. q. 10.

Gig. in
tractat.
rel. ad
qualdā
q. ei p-
positas
sup pen-
sion. q.
8.

Nau. in
Man. c.
25. nu.
119.

Lop. in
iltr. cōf.
2 q. ca.
106.

Cord. l.
2 q. 21.
iuxta fi-
nem.

imposita libera ab omni onere; sic enim
dicit Gigas.

12. Duodecima Conclusio. Non peccat
coniugati capientes auctoritate Apo-
stolica pensiones super beneficijs, dum-
modo consumant eas, ut sustentent suū
statum, non vero ad pompam, & sum-
ptus superfluos; sic enim tenet Nauarr.
contra Sotum addit tamen Nauarr. qd
raro, aut nunquam debet Pontif. con-
cedere has pensiones ob scandalum, qd
inde nasci potest. Nauarrum sequitur
Ludouicus Lopez.

13. Decimatercia Concl. Pensionarius,
qui habet multas pensiones, aut multa
beneficia simplicia sine iusta causa, po-
test absolui cum conditione, qd effica-
citer proponat non suscepturū amplius,
& quod in consumptione reddituum ha-
bebit se Christiane, & pie, sic enim dicit
Cord.

De Accidia, sine Pigritia.

Cap. XXII.

S V M M A R I V M.

*Accidia quid sit, & quando est peccatum
mort. nu. 1.*

Accidia quare sic dicta, nu. 2.

*Accidia quot filias pariat, & cur vocata
pigritia, nu. 3.*

1. **D**E Accidia tractat Nau. in Man.
cap. 23. nu. 124. & 125. quæ ge-
neraliter sumpta continet omnem tri-
stiriam de quocumque spirituali bono,
ut dicit idem Nauarr. ut sup. citans D.
Th. 2. 2. q. 35. ar. 2. sed sumpta speciali-
ter, ut hic sumitur, est quasi nausea, &
tristitia rerum spiritualium, quatenus
suas bona diuina, ut dicit idem D. Th.
ut sup. & Caiet. verb. accidia. Dixi, re-
rum spiritualium, ad excludendum tri-
stiriam de bono temporali. Dixi, quate-
nus sua bona diuina, ad excludendum
tristitiam de bonis spiritualibus virtu-
tum moralium. Quare hoc peccatum
ex sua natura est mort. quando tamen

aliquis accidia omittit facere aliquid,
ad quod teneretur peccat mort. aut ve-
nialiter secundum materiam præcepti,
quod fregerit, ut dicit Siluester verb.
Accidia, cap. 2. & Nauar. ubi supra. Pec-
cat enim mort. circa accidiam ille, quā
tedet esse conceptum, aut natum, &
vellet potius vivere sicut brutum.

2. Hoc vitium merito vocatur acci-
dia, quia ut acidum frigidat calori-
tem, ita hoc peccatum amorem, &
desiderium boni diuini spiritualis sui,
in animo iam aliunde excitatum; &
actus ille sic tristandi, siue tristitia in-
ordinata, est actus, seu peccatum acci-
diæ, ut dicit Nauar. ut sup.

3. Hoc vitium dicitur capitale, seu
principale, quia ex eo sex improbae fi-
liae nascuntur iuxta D. Greg. 31. moral.
declaratum per S. Thom. ut sup. art. 4.
scilicet, Desperatio, Pusillanimitas,
Torpor animæ, Rancor, & Euagatio
mentis. De quibus vide Nauarr. cap.
ut supra. Cur autem à vulgo appelletur
pigritia, licet incaute, videtur esse,
quia hoc vitium facit hominem pi-
grum ad bonum diuinum prosequen-
dum, ea ratione, qua, sicut de lectan-
tia ad sui prosequutionem monent,
ita contristantia remouent, ut dicit ipse
Nauar. cap. præcitato, num. 125.

De Pertinacia. Cap. XXIII.

S V M M A R I V M.

*Pertinacia quid, & quando mort. pecca-
tum, nu. 1.*

*An sit peccatum esse pertinacem in opi-
nionibus, ibid.*

1. **P**ertinacia nihil aliud est secun-
dum Nauarr. cap. 23. nu. 11. nisi
vitium ab inordinate ostentan-
dum iudicium inclinans; siue ut idem
dicit eodem cap. nu. 32. est quando quis
inordinate suam opinionē defendit in
ijs, quæ ad fidem catholicam, & mores
perli-

pertinent contra communem sensum doctorum ecclesie, aut in damnum iurium proximi notabile, aut contra opinionem superioris, & sic est peccatum mortale, alias pertinacia est venialis secundum materiam gravitatem; si enim materia est gravis, est mortale. si levis veniale peccatum; talis est etiam sententia Caiet. verb. Pertinacia, & potest esse mortale ratione scandali, si ex ea sequitur, quod alius non obediat, ut dicit Siluest. Hinc sequitur quod discordia verborum, que nascitur ex contumacia opinionis, erit peccatum mortale, quando sequitur damnum notabile, aut de seruitium Dei, aut scandalum, ut dicunt Caiet. & Nauarr. qui affirmant, quod pertinacia, & obfirmatio verborum solum causa exercitij, & disputationis non est peccatum mortale, eritque peccatum veniale, quando transgreditur limites rationis, ut dicunt Caiet. & Nauarrus ubi supra.

Caiet. v. b. su. & N1. ubi su. 31.

De Prædicatoribus. Cap. XXIV.

SUMMARIVM.

An possint predicare, qui non habent ordinem sacrum, concl. 1. nu. 1.

An Religiosus possit predicare sine licentia superiorum, & an debeat se presentare Episcopo obtenta licentia ab ipsis, concl. 2. nu. 2.

An Parochus possit dare licentiam prædicandi, ibid.

An Prædicator societatis Iesu possit in itinere predicare ubicumque fuerint, ibid.

An prædicator prædicans in peccato mortali peccet, concl. 3. nu. 3.

An sit peccatum reprehendere peccata occulta, concl. 4. nu. 4.

An sit licitum reprehendere publice prælatos ecclesiasticos, & Commendatarios religiosos D. Ioannis Hierosolimitani, concl. 5. nu. 5.

An sit excommunicatus prædicator, qui prædicat: ut quod miraculum falsum se esse, concl. 6. nu. 6.

An prædicator suspensus à prædicatione sit irregularis prædicans, conclus. 7. nu. 7.

An peccent prædicatorer videntes elocutionibus Rhetoricis, & modis loquendi extraordinariis, conclus. 8. nu. 8.

1. **P**rima Conclusio. Potest Episcopus, aut qui habet facultatem ad illud, dare licentiam alicui, qui non habeat ordinem sacrum, ut prædicet, quia nullo iure naturalis, nec divino, nec humano canonico saltem scripto est hoc vetitum; & licet in quodam canone dicatur, quod nullus, nisi sit sacerdos Domini, audeat prædicare; hoc intelligitur sua autoritate, quia non potest prædicare, si non habet auctoritatem ad illud, & facultatem; & licet in alijs canonibus dicatur, quod ad Diaconum pertinet prædicatio, hoc intelligitur de prædicatione Evangelij, quod prædicat, & publicat, ac cantat Diaconus in missa solemni, ut dicit ibi gl. aliaque tradit in probationem huius Nauarr. lib. 1. cons. tit. de temp. ordin. cons. 2.

2. Secunda Conclusio. Nullus religiosus potest exercere officium prædicationis in ecclesijs parochialibus, nec in conventibus suæ religionis, si non fuerit prius examinatus à suis superioribus de vita, & moribus, ac scientia, & si non fuerit ei concessa licentia à dictis superioribus, cum qua personaliter debet presentari Episcopo, & recipere eius benedictionem, antequam incipiat prædicationem, alias contrauenit Concilio Trident. à quo sic ordinatum est: ideo præcipitur hoc in ordinationibus generalibus nostre sacræ religionis prædicatoribus, ne scilicet prædicent, nec in proprijs conventibus, si Episcopi contradicant, ut ordinat idem Concilium, quod dicti patres in dicta ordinatione dicunt debere intelligi secundum determinationem Concilij Viennensis, etque quando Episcopus prædicauerit, aut fecerit prædicare in sua presentia, ut dicitur in quadam Clementina.

Et

Cōc. Tr. sess. 5. c. 2. de Re for. ordina. To le. f. 50.

Cōc. Tr. sess. 24. c. 4 de Re form.

Et nota, quod Parochus potest dare licentiam alicui viro docto, graui, aut religioso, & alias probato, vt prædicet in sua parochia, sicut Episcopus in sua diocesi, & Papa in toto mundo, vt colligitur ex Panorm. & ex Card in Clem dum de sepult. quia ij. dicti sunt ordinarij, & ordinarius potest omnia, quæ sūt iurisdictionis, delegare iure canonico, iuxta glos. recep. cap. peruenit. dist. 95. Non tamen potest dare licentiam Parochus alicui, vt confessiones audiat, si nō habet eam ab Episcopo. Nota etiā, quod Prædicatores societatis Iesu semel approbati ab aliquo Episcopo possunt prædicare, quando itinerantur, vbicunque fuerint Parochi nō contradicente, vt concessum habent a Gregorio XIII. & dicit Henriquez, nisi in loco, vbi est idem Episcopus, & eadem cōmissione gaudent prædicatores regulares, qui communicant suis priuilegijs.

3 Tertia Conclusio Prædicator, si eius peccata sint occulta, prædicans non peccat mortaliter, cum prædicare non sit actus sacer, qui exerceatur immediate, quando offertur corpus Christi seruies in illo ministerio altissimo, sicut enim tenent Caietanus, & Sorus contra Siluestrum, quem sequitur Nauarrus. Verū est tamen, quod peccat venialiter propter dignitatem, & sanctitatem officij prædicationis, vt dicit Caietan. Dixi, si eius peccata sint occulta, quia si sint publica, ratione scandali, peccabit mortaliter, vt resoluunt Corduba, & Fr. Lud. Lopez.

4 Quarta Conclusio. Non est licitum prædicatori reprehendere publice peccata occulta. Verum tamen de peccato hæresis, si publicum sit, potest etiam reprehendere Prælatos; & idem est de quocunque alio peccato publico, de quo scandalizantur subditi eorum, & est occasio committendi similia, sic. n. tenet Caiet. & videtur expressa sententia D. Gregorius relati a Gratiano in decreto, quod intelligitur, licet paret pro certo prædicator, quod non sit futura emendatio delinquentium, cum in hac

reprehensione prætendatur bonū commune: vnde D. Ioannes Baptista reprehendebat aspere Pharisæos, licet sciebat illis non profuturum: vnde sequitur, quod quando ex reprehensione publica peccatorum publicorum non speratur aliquis profectus particularis, vel communis, debet prædicator cessare à tali reprehensione, sic enim dicit expressè D. Hier. & tradit Turrecremata.

5 Quinta Conclusio. Peccat mortaliter prædicator reprehendens publice Prælatos ecclesiasticos, & Sacerdotes, si hoc faciat precipue, vt satisfaciatur gustui secularium, vt dicit quædam Clementina, quod debet intelligi, vt dicit ibi Gloss. si reprehendit eos, & nominat eos expresse, aut verbis æquivalentibus assignantibus eos, vt dicit Nauarrus; quia licitum est in generali reprehendere eorum peccata, si ad sit prudentia; & licet Clementina loquatur de religiosis, idem quo ad peccatum debet intelligi de prædicatoribus secularibus, licet non ad penas, quæ ibi imponuntur, quod confirmatur a Concilio Lateranensi confirmato à Leone X. quod addit penam excommunicationis prædicatoribus regularibus. Dubium autem graue est, an incurrant in eandem penam, qui reprehendunt Commendatarios ordinis militaris D. Ioannis Hospitalis Hierusalem, & videtur, quod non quia quamuis sint iudices clericorum secundum eorum priuilegia, non tamē habent authoritatem ordinandi, nec dādi litteras dimissorias, nec possunt excommunicare, nec possunt dispensare, quia pro hoc effectu habet ordo. D. Ioannis posuit Vicarios, qui habent iurisdictionem quasi episcopalem in suis Vicarijs.

6 Sexta Conclusio. Peccat mortaliter prædicator prædicans aliquod miraculum falsum sciens, quod sit tale, & incurrit excommunicationem reservatam Papæ, vt dicit Caietanus, quia mendacium, quod dicitur in simili materia in loco tam graui, tollit quodammodo authoritatem debitam sanctis.

7 Septima Conclusio. Prædicator suspensus

q. 33. a. 4
ad 2. ca.
Pau. dicit. 2 q 7
Ioa. 3. a
Hic. sup p
Amos
cap. 5.
Turrec.
in c. non
est ita q.
2.

Cle l 5.
quib. de
priui. &
glos. ibi
verbo d
trahēdo
Na. vbi
sup. nu.
142.

Caiet. 2
2. q. 110
idem in
sum. ver
bo, exc.
c. 18 sub
fine.

Na. c 17
nu. 163.

Caiet. 2
3. p. qu.
64. ar. 6.
Sot. in 4.
d. 1. q. 1.
ar. 6 sil
uest. ver.
correc.
num 15
Nauar. in
Ma. c. 25
nu. 141.
Caiet. in
su. verb.
prædic.
pecca.
Cor. l. 1.
qq. q. 16
21. pūct.
Lop. in
instr. cō
fess. p. c.
19. a
Caiet. 2

spensus à prædicatione prædicans remanet irregularis, quia actus prædicandi est annexus saltem de cōsuetudine Diaconatui, sicut enim tenet Nauar. addens cum Caiet. quod quādo prædicat cum sollemnitate cum sacerdote, est certius remanere irregularem, ego tamen teneo contrarium ut dicetur in materia suspensionis. cap. 70. num. 8.

8 Octava Conclusio. Peccant gravissime prædicatores, qui gaudent, & delectantur affectata loquela in suggestis adducentes multas auctoritates Poetarum, & gentilium, ut ostendant eruditionem, & pruriant, ac insonent auribus humanis, præcipue illorum, qui abhorrent reprehensiones, qui quidem, ut plurimum non solum non faciunt fructū, sed sepe nocent, separantes auditores ab auditione prædicatorum spiritualium, qui prædicant veritatem, & faciunt eos ambulare quasi fascinati post gentilicā curiositatem, & Rethoricam magis humanam, quam divinā, quos Pater Philippus Diez Prædicator Apostolicus (cuius conciones multam utilitatem Hispaniæ attulerunt, ac in tota christianitate magna alacritate receptæ sunt) vocat iure merito carnifices Euangelij Dei: quā si dicat mihi, Paulum Apostolum principem Prædicatorum etiam adducere similitudines, & auctoritatem poetarū in suis operibus ad hoc respōdeo, quod prædicabat gentibus quæ tunc erant ad dictæ his vanitatibus, nos vero nūc prædicamus Christianis, qui iam sunt cum fide coniuncti, & credunt sacre Scripturæ, de quo thesauro bene intellecto possunt extrahere res, quæ non solum satis faciunt spiritui, & inflamment voluntatem, ut ament Deum, sed etiam possunt extrahere res satis curiosas; & delicatas, quibus delectentur intellectus curiosorum, quia obiectū est veritas, in qua ipsæ continentur; nec tamen ideo volo condemnare Prædicatores, qui in suis concionibus adducunt aliquas res gentilium, dummodo adsit moderatio, secundum quod colligitur a Gratiano in decreto.

Grat. 37
d. per to
tam.

De præscriptione. Cap. XXV.

SVMMARIVM.

Præscriptio, & usucapio quid sit, & quot requirantur ad præscriptionem. concl. 1. num. 1.

An qui furatam rem emit bona fide, possit eam præscribere. concl. 2. num. 2.

An hæres, qui possidet bona fide, & titulo rem alienam inuentam a defuncto domi sue possit illam præscribere. conclus. 3. num. 3.

An dubium tollat bonam fidem ad præscribendum. conclus. 4. num. 4.

Quod tempus sit necessarium ad præscriptionem rerum mobilium, & immobilium. concl. 5. num. 5.

An quod debetur, pro medicinis pharmacopoli, & quod debetur mercatoribus mercium, possit præscribi per spatium trium annorum. concl. 6. num. 6.

1 **P**rima Conclusio. Iuridice possessio bonæ fidei rerum mobilium dicitur usucapio, immobilium vero præscriptio, ut declarat Alciatus, & ut præscribantur res, requiruntur sequentia. Primum bona fides, ut determinatum est in iure canonico corrigente in hoc ius civile antiquum. Secundū possessio cōtinuata per totum tempus ordinatum a iure; & nota, quod hæres continuat possessionem defuncti, cuius personam repræsentat, ut dicitur in quadam lege partitarum, ubi notat Gregorius Lopez. Tertium titulus, quo quis putat, quod res sit sua; & sic fur non potest præscribere, nec qui habet rem mutuatam, aut locatam, ut resoluit Arag. 2. Secunda Conclusio. Nō potest qui emit rem furatam bona fide, præscribere eam, ut definitum est in iure civili, quia ubicunque inuenta fuerit res furata, est comitata hoc onere, quod non possit præscribi, ut dicit Angles contra Sotum. Verum est tamen, quod secundum Silvestrum si hæres rei furatæ bona fide

Alciat.
in lib. ut
sunt ff. d.
ver. fig.

Angl. in
floribus
4. de do
minio.
Soto l. 2
de iust.
q. 1. ar. 4
sylv. ver
bo. præ
scri. i. q.
18.

bona fide

na fide acceperat hereditatem, & eadē bona fide vendiderit eandem rem alteri, hic poterit eā præscribere per spatium triginta, aut quadraginta annorum, quia licet mala fides defuncti noceat heredi, ut non possit præscribere, non tamen nocet ei, qui bona fide emit ab illo.

3 Tertia Conclusio. Hæres, qui habet bona fide, & titulo rem inventam a defuncto domi suæ, poterit eam præscribere, quia non est furto surrepta; & licet defunctus non haberet titulum eius, tamen hæres habet. Hinc inferitur, quod si alicui sunt adiudicata aliqua bona per sententiam, quam credidit bona fide esse iustam, si legimus tempore præscripsit ea, licet post præscriptionem putet, quod iniuste fuerint ei adiudicata, potest ea licite retinere, ut dicunt Sotus, & Ledesma. Verum est tamen, quod licet in conscientia non teneatur ea restituere, dominus tamen eorum poterit in foro exteriori petere restitutionem in integrum, usque ad quatuor annos sequentes, quod tempus si prætereat, & non petatur res, non tenetur, licet postea petat in foro conscientie, dare eam, nisi aduersarius, & iudex impedierint, quod non peteret eam, ut resoluit Ludou. Lopez contra Medinam Complutensem.

4 Quarta Conclusio. Licet dubium, & scrupulus levis non tollat bonam fidem ad præscribendum, tollit tamen dubium probabile cum coniecturis probabilibus, quod res possessa non sit propria; & non solum interruptitur præscriptio per dubium practicum, sed etiam per speculativum, quod probatur ex eo, quod tradit Corduba dicens hanc propositionem esse veram: quod qui dubitat speculative, tenetur etiam dubitare practice, nisi aliqua iusta causa excusetur a non habendo dubium practicum, sicut miles, cui præcipit Dux suus, ut prælietur, dubitans, an sit bellum iustum speculative, potest præliari, si sit certus practice, quod non peccat, obediens duci suo; in nostro tamen casu

non est ratio sufficiens, ut aliquis dubitet, speculative esse eius titulum verum, & sit certus practice, quod sit verus, quod deberet advertere Medina Complut. Ex dictis inferitur, quod quando quis rationabiliter dubitat an res quam possidet, sit sua, licet nullus eam petat, tenetur adhibere omnem diligentiam, ut deducat veritatem in lucem; & si non potuerit acquirere veritatem, non ideo tenetur relinquere totam illam rem; sed secundum dubium, quod habuerit deus medietatem illi, quem putat esse illius dominum: quod si nec possit certo scire, quis sit verus dominus, debet dare aliquam partem pauperibus, & sic remanebit securus in conscientia, ut tenet Aragon.

5 Quinta Conclusio. Ut præscribantur res mobiles seculares, si dominus est præsens, requiruntur tres anni, si abest, requiruntur sex ultra illos: ut autem præscribantur res immobiles, existente vero domino præsentem requiruntur decem anni, absente vero viginti, sic enim ordinatum est in lege quadam partitarum, videaturque Silvester confirmans ius cōe: si vero loquamur de rebus ecclesiasticis immobilibus, non fit præscriptio contra ecclesiam illarum dominam existentem in illa eadem ciuitate, nisi per spatium triginta annorum, existente vero extra ciuitatem per spatium quadraginta annorum completorum; contra res vero ecclesie Romanæ non præscribitur nisi per spatium centum annorum; & idem spatium requiritur ad præscribendum iurisdictionem civilem, aut criminalem Regis, ut dicit quedam lex ordinamenti, ubi id tractat Didacus Perez: Et res, quæ non possunt præscribi, ponit Silvester, de quo hic non tracto, quia nollem esse prolixus; & etiam, quia hæc materia habet multas difficultates, in quibus Confessarii non debent implicari, sed remittere poenitentes ad iuristas; & quod ipsi dixerint secundum leges fundatas in veritate, debent illi etiam dicere. Solum ponam hic casum ordinarium, qui sequitur.

Med. de
res. q. 17

Aragon
ubi sup.
pa. 165.
col. 1. f.
18 & 19
tit. 39.
par. 3.
sil. tit.
præf. 1.
nu. 6. &
ut. vfu-
capio.

1. e. tit. 3
lib. 3. or
di. ubi
Didac.
Perez.
silu. vtr
bor. præ
scr. 1.

l. 9. tit.
15. lib. 4
noue co-
pilat.

Rebuff.
2. tom.
sup. re-
gu. coll.
in tract.
de mer-
cat. mi-
nor. ven-
den. ar.
gl. ult. n.
4. & 9.
Rebuff.
2. to. in
tract. de
salaris
famulo-
rum to.
2. gl. 10.
nu. 8.
Gucc. in
l. nemo
potest
de leg. 1
nu. 20.
Cast. l. 2
de l. p.
cap. 19.
in per. 5.
adhuc.

6 Sexta Conclusio. Est quædam prag-
matica in his regnis Castellæ data Ma-
dridi anno 1567. quæ est posita nunc
in noua compilatione, in qua ordina-
tur, quod illud, quod debetur pharmaco-
copoliæ ratione medicinarum, & reli-
qua, quæ debentur mercatoribus mer-
cium, præscribantur per spatium trium
annorum: debent tamen advertere de-
bitores, quod non possunt gaudere hac
pragmatica, & temporis spatio in præ-
iudicium dictorum pharmacopolarum,
& mercatorum, nisi in casu, quod solue-
rint illis omnia debita, & postea post
tres annos transactis, iterum perant:
quod probatur, quia ut valeat illis hæc
exceptio, & præscriptio, est necessarium
quod habeant bonam fidem; si vero non
soluerint illis; certum est, quod non ha-
bent bonam fidem; sic enim resoluit
Rebuffus explicans similem legem Gal-
liæ, dicitque esse communem opinionem;
vbi dicitur, quod si huiusmodi debito-
res existentes infirmi putabant dictos
creditors esse satisfactos, habet locum
dicta præscriptio, si habeant hanc bonam
fidem fundatam in aliqua certitudine
morali probabili; sic enim tenet idem
Rebuffus in alio loco, inferens hinc,
quod stipendia familiarium, quæ præ-
scribuntur per spatium trium annorum
secundum leges horum regnorum, non
præscribuntur, nisi ad bonam fidem; sic
enim tenet Gutierrez, qui statim infe-
rius dicit, quod in casu dubio non con-
uenit allegare præscriptionem huius de-
biti, & sic ignorante herede defuncti, an
debitum sit solutum, si non possit verifi-
cari veritas, debet recurrere ad se-
curiorem partem, scilicet non
esse solutum, & ideo de-
bet componi cum
creditore, quæ
opinio
te-
netur a Ca-
stro.

De Pignoribus quo ad eorum definiti-
tionem, & usum. Cap. XXVI.

SUMMARY.

Quid sit pignus, & hypotheca, & unde de-
riuentur. concl. 1. num. 1.

An creditor possit uti pignore sine consen-
su Domini. concl. 2. num. 2.

An viens pignore de consensu Domini co-
mittat usuram. ibid.

An vas argenteum datum pignori aliquan-
do sit vendendum. ibid.

An pignus possit vendi à creditore. concl.
3. nu. 3.

An creditor vendens bona fide pignus mi-
nori precio quam illi debetur, possit petere
residuum debiti à debitore. concl. 4.
num. 4.

An res data in pignus creditori possit ab
hoc alteri dare in pignus. concl. 5. nu. 5.

Prima Conclusio. Pignus nil aliud est
quàm obligatio generaliter, nisi quædam
obligatio alicuius rei, quæ potest dari pi-
gnori ratione alicuius debiti, ut debitor
recedat. Dixi in definitione, alicuius
rei, quæ potest dari pignori, quia res ecclæ-
sticæ, scilicet vasa, & ornamenta non possunt da-
ri in pignus, ut dicitur in iure, nisi ecclæ-
sia habeat ea superflua, & necessitas sit
urgens, quæ non potest reparari, si dentur
aliæ res mobiles in pignus, ut dicitur in
proprio iure. Denique illa possunt pigno-
ri dari, quæ secundum ius possunt ven-
di; & contra res, quæ non possunt ven-
di, non possunt tam facile dari pignori, ut
dicitur in eodem iure: ut autem bene intelli-
gatur hæc definitio, est notandum, quod
est cõe pignori, & hypothecæ, licet in-
ter hæc duo genera pignorum sit diffè-
rentia, ut colligitur ex significationibus
suorum nominum, quia pignus deriva-
tur ab hoc verbo pignus, & significat
res, quæ possunt dari ab una manu in al-
iam, ut dicitur in iure, ut hypothecæ de-
riuetur ab hoc verbo hyp. quod est sub,
& theca, quod significat positum; unde
significat rem, quæ subponitur pote-
stat

l. sancti-
mus. C.
de leg.
10. q. 2.
ob ius.

l. qui fi-
lios. ff.
que pig-
dari pos-
sunt.

l. presb.
§ si pig-
ff. de ver-
bor. sig.

stati creditoris, unde pignus propriè est rerum mobilium, hypotheca vero est rerum immobilium, ut dicitur in iure.

2. Secunda Conclusio. Sine consensu tacito, aut expresso debitoris non potest creditor vii pignore sub pena peccati ob graue damnum, quod inde potest euenire domino; secundum quod, si sit graue, erit peccatum mortale, si vero sit paruum, erit veniale; & licet utatur pignore eius consensu tacito, vel expresso non excusatur ab usura, si non computet in sortem principalem vsus prædicti valorem, sciens, aut debens scire, quod debitor non concederet gratis hunc vsus; & tunc potest præsumere, quod concedit illud gratis, quando vsus rei datæ pignori solet facile concedi gratis, ut vsus libri, ut legatur, ut docet

D. Tho. ut est etiam uti in aliquibus festis, aliquo vase argenteo, dato pignori: nec quia res non recipiat detrimentum cum vsu, ideo liberatur creditor à peccato, quia potest accidere, quod licet non recipiat res detrimentum, recipit illud tamen debitor in honore suo: quod accidere potest, quando ob necessitatē suæ familiæ, quam vult occultam habere, petit aliquid mutuo, datur pignori monilia uxoris suæ, quia in hoc casu si utatur his rebus creditor publicè in aliqua festiuitate, ubi videntur, & cognoscuntur à multis, & per consequens reuelatur necessitas occulta debitoris, unde amittit aliquam æstimationem, & valorem, peccat quidem in hoc casu creditor, ut post communem resolutionem Ludouicus Lopez.

3. Tertia Conclusio. Illicitum est, creditori vendere pignus, si vero fiat pactum, quod si non solvatur debitum intra certum tempus, poterit illud vendere, nec tenetur mouere prius debitorem, nisi aliud constet ex pacto eorum, quia debet statim pacto, ut dicit Nauarrus citans Angelum. Verum est tamen, quod si non tuit factum pactum vendendi, aut non vendendi rem post duos annos, habet licentiam monito debitore semel creditor vendendi eam rem,

intra vero dictos duos annos non poterit id facere sine autoritate iudicis, ut notatur in iure, & licet fuerit factum pactum de non vendendo, poterit bene creditor vendere eam monito ter debitore, si sit intervallum trium dierum in singulis denuntiationibus, ut notatur in proprio iure.

4. Quarta Concl. Creditor, qui bona fide vedit pignus minori pretio, quam illi debetur, poterit petere residuum debiti à debitore, & ecòtra, si vèdat illud maiori pretio, tenetur restituere reliquum debitori, ut dicitur in iure, in quo etiam ordinator, quod quousque debitor non soluat debitum integre, licet soluerit maiorem partem eius, non teneatur redde pignus debitori.

5. Quinta Conclusio. Res, quæ recipitur in pignus, potest etiam alteri dari in pignus à creditore: non debet tamen dare eam pignori pro maiori quantitate, quam sibi debetur, quia contra iustitiam est, quod res sit subiecta duobus debitis, si non sit illis æquivalens.

l. si conuenerit. ff. de pigno.

l. si. C. de iure dotium.

l. quando. C. de distrac. pigno.

De restitutione damni, quod ex culpa creditoris sequutum est in pignore. Cap. XXVII.

S V M M A R I V M.

An teneatur creditor satisfacere debitori damnum, quod factum est in pignore culpa sua graui, aut leui, conclus. 1. n. 1.

An valeat pactum, quod quocumque modo perierit pignus, perent pignoran. i. conclus. 2. n. 2.

1. Prima Conclusio. Teneatur creditor restituere debitori damnum, quod factum est in pignore culpa sua graui, aut leui; & multo magis, quod inualida accidit, ut dictum est in iure, non tamen tenetur ad damnum, quod accidit pignori ob culpam suam leuissimam, nec ob casum fortuitum, nisi habuit moram in restitutione eius.

l. si creditor. C. de pignorat. uac.

S. inter pig. illi. de act. & obligat.

D. Th. 2. q. 77. ar. 1. ad 6.

Lop. in instr. ne go. li. 2. c. 19.

Na. c. 17 n. 23. Angel. verb. pign. §. 7.

Na c. 17
n. 14.

2. Secunda Conclusio. Non valet pactum, quod quocumque modo pignus perierit, pereat debitori, ut post Siluestrum tenet Nauarrus. Primo, quia non potest quis facere pactum, quod non teneatur soluere damnum, quod euenit sua malitia in pignore: certum est autem, quod potest perire eius malitia, & etiam quia illud pactum est valde contrarium debitori, unde si eius gravamen non compensatur alia re, debet teneri iniustum, ut sunt iniusta pacta, quae fiunt inter creditorem, & debitorem, quod si non soluat ad certum tempus debitum debitor, pignus sit ipsius creditoris, et si non redemerit intra certum tempus, & praeterito non possit illud redimere; sic enim est ordinatum in iure canonico, & civili; quod est intelligendum quando haec pacta ordinantur ad lucrum creditoris, si tamen ordinantur ad maiorem securitatem debiti iusta, & licita sunt, ut dicunt Panormitanus, Silvester, & D. Antoninus. Et hinc inferitur, quod licet pactum legis commissoriae intelligatur iniustum in pignore, scilicet, quod si non soluat debitor intra tempus, cadat in commissum amittens pignus, hoc tamen debet intelligi, quando pactum ponitur ad lucrum creditoris, non vero, quando ponitur ad corrigendam contumaciam, quam potest habere debitor in non soluendo.

1. si e. d.
pact. pi-
gnorū,
c. signi-
ficatē d
pigno.
Pan. ubi
not. Syl-
uel. i ro-
la aurea
casu 28.
Antoni-
nus 2. p.
tit. 1. c. 2

De Pignoribus, quo ad obligationem,
qua tenetur creditor computare
in sorte principali usufruc-
tum eorum.

Cap. XXVIII.

S V M M A R I V M.

*An creditor teneatur computare in sorte
principali fructus pignoris ab eo perce-
ptos. concl. 1. nu. 1.*

*An debeant solui a debitore expensae factae
a creditore pro conseruatione, & augmen-
to rei pignori datae, ibi di.*

*An fructus praedij dati in feudum debeant
computari in sorte principali, cōc. 2. n. 2.*

*An idem sit dicendum de re emphyteu-
tica in pignus data, concl. 3. nu. 3.*

*An dominus directus possit recipere fru-
ctus rei datae in pignus a domino utili,
quando dominium utile fuit obtentum
ob aliquod seruitium annuum, concl. 4.
nu. 4.*

*An recipiens in pignus praedium sterile de-
fectu domini non colentis illud, possit ap-
propriare sibi fructus eius, si colat il-
lud concl. 5. nu. 5.*

*An teneatur creditor satisfactus a debito-
re restituere fructus, quos percipit a pi-
gnore, & quos potuit percipere, concl. 6.
nu. 6.*

Quia multa eorum, quae hic tractantur sunt resoluta in diuersis materiis, scilicet in materia mutui, & dotis; ideo nunc solum dicam ea, quae ad hunc locum relictas sunt, pro cuius rei resolutione sequuntur conclusiones.

1. Prima Concl. Res est multum nota in iure, quod tenetur creditor computare in sorte principali fructus pignoris ab eo perceptos, hoc tamen debet intelligi solus a debitore expensis, quas fecit bona fide in conseruatione, & augmentatione dictae rei, si erant necessariae, scilicet, si arauit terram, aut paut animalia data pignori, ut dicitur in proprio iure, quod intelligitur, licet dictae expensae sint voluntariae, dummodo sint necessariae, & resultent in utilitatem debitoris.

2. Secunda Concl. Fructus praedij dati in feudum, non debent computari in sorte principali, ut definitum est in iure: quod debet intelligi in casu, quod dominus directus, dum recipit dictum feudum in pignus ratione alicuius debiti, non petit vassallagium; quia, si nil petat, poterit percipere fructus non computans eos in sorte principali; & ratio est, quia existens dominus directus, & recipiens illud in pignus secundum ius videtur non restitui illi dominium utile eius rei, quae sibi decet; & per consequens potest percipere fructus dicti feudi non

com.

c. cū cō-
tra d. pi-
gn & c.
ōque-
flus de
vluris.

1. si ser-
uo. ff. de
pigno.
actione.

d. c. con-
questus.

Ni. c. 17.
du 217.
& 108.
Cou. li.
3. c. 1. n.
4. Sot. l.
9. d. iust.
q. 1.
ar. 2. Ba-
za de iu-
re em-
ph. q. 11
n. 27.
Nauar.
vbi sup.

Lop. li.
2. instr.
negoti.
c. 20. p.
374.
Sot. vbi
sup. in
solut. ad
a.

Glo. in
d. c. con-
questus.

Sil. ver-
bo feu-
dū. §. 10

Lop. li.
2. ist. ne
go. c. 20

computans eos in sorte principali; & idem debet dici, quando domino directo alicuius rei data in emphyteusim, datur in pignus dicta res, ut resoluit Nauarrus, Couar. Sotus, & Aluatus Baz; hoc tamen debet intelligi concurrentibus tribus conditionibus. Prima, quod dominus directus non fruatur alia pensione ratione contractus emphyteutici ultra fructus. Secunda, quod emphyteuta non meliorauerit dictam rem, ut dicit Silu. quem sequitur Nauarrus, quia contra ius naturæ est, quod dominus utilis non perferat fructus meliorationū, quas fecit in re emphyteutica; quia licet in hoc casu emphyteuta sit liber ab arando, colendo, & laborando agrum, quem dedit in pignus domino, duabus tamen rationibus dictus dominus utilis debet perferre dictos fructus. Primo, quia non debet defraudari sua industria. Secundo quia non fuit releuatus à solutione expensarum, quas fecit in dicta cultura, ut contra Sotum, & alios resoluit Ludouicus Lopez. Tertia, quod emphyteuta acquisierit dominium utile sine expensis, aut paucis saltem; ut accidit sæpe in feudatario; hæc tamen conditio examinabitur latius in conclusionibus sequentibus.

3 Tertia Conclusio. Quando gratis dominus directus dedit, & concessit possessionem emphyteuticam, aut feudalem, si dominus utilis, qui eam recipit, dedit illam in pignus alicuius debiti, clare patet, quod hoc nec est emphyteusis, nec feudum secundum naturam horum contractuum, qui semper ducant secum annexam obligationem alicuius pensionis, aut seruij; & si emphyteuta, aut feudatarius ad obtinendum hoc dominium utile soluerūt magnam summam pecuniæ; in hoc casu dominus directus, qui habet has res in pignus, non potest facere, quin computet fructus earum in sorte principali debiti, ob quod fuerunt datæ pignori, quia iam dominus utilis emerat eas in isto pretio.

4 Quarta Conclusio. Si tale domi-

nium utile fuit obtentum ob aliquod seruitium annuum, quod propriè accidit in feudo; potest dominus directus accipere fructus rei illi datæ in pignus à domino utili non percipiens fructum vassallagij, ut dicit quædam gloss. communiter recepta: si vero contractus emphyteuticus constituitur in aliqua possessione, cuius dominium conceditur emphyteutæ hac conditione, quod tribuat domino directo certam quandam pensionem annuam, siue dicta pensio fuerit minor valore fructuum, siue sit maior, dominus directus, qui recipit dictam possessionem in pignus, potest percipere eius fructus sibi, ut tenet Siluester; nec de hoc potest conqueri dominus utilis, cum non habeat in hoc casu tribuere pensionem promissam: si vero emphyteuta, qui est dominus utilis, ad obtinendum hoc dominium utile non solum obligat se soluere dictam pensionem annuam, sed dedit etiam aliquod pretium, in hoc casu dominus directus recipiens dictam rem in pignus non potest colligere fructus eius sibi; sic enim tenet Siluester, nisi dicat dominus utilis, quod non teneatur ad id, quod promisit dare, quod est annua pensio; quia in hoc casu remissa hanc pensionem non potest percipere omnes fructus sibi. Dixi, omnes, quia non potest percipere fructus correspondentes pretio, quos habuit ultra dictam pensionem annuam, quod statim solutum fuit, ut concordās varietatem sententiarum resoluit Ludouicus Lopez, & cum hoc remanet resolutum, quod attinet ad feudatariū, & emphyteutam.

5 Quinta Conclusio. Recipiens in pignus prædium sterile, quia dominus nō colebat illud, non potest appropriare sibi fructus eius, quamuis colat illud; sic enim tenet Nauar. capit. 17. num. 216. refutans Sotum lib. 6. q. 1. artic. 2. de iust. & iur. quod probatur, quia si dicatur contrarium, necessario debet concedi, quod creditor, si propria industria collegisset triplum de fructibus prædij, quam sit debitum, nō

E ; tene-

teneretur restituere, quod collegit superfluum: hæc tamen sententia Navarri est intelligenda, quod non procedat, quando fructus sunt multum parvi, & expensæ, quibus cultum est prædium, fuerunt multi momenti, ita ut nulla parva utilitas sit sequuta dicto detinenti rem in pignus; quia parum pro nihilo reputatur; & hoc nihil bene poterit tribui eius industriæ, ut resoluit Garzia. Secundo debet intelligi in casu, quod si emphyteuta teneatur dare fructus, deducat prius expensas, quas fecit in colligendis illis, ut supra dictum est.

6 Sexta Conclusio. Tenetur, qui habet pignus in sua potestate, si est satisfactum illi à debitore, restituere non solum omnes fructus, quos recipit à pignore, sed etiam quos potuit recipere; quia cum debitor soluerit illi, iam retinet pignus mala fide: verum est, quod si illi satisfactum non est, non tenetur computare in sorte principali nisi solum fructus, quos non colligit potens eos colligere, si coleret prædium, quod habebat in pignus, quod omisit malitiosè, & culpabiliter, ut resoluunt DD. cum quadam glo. iuris Canonici.

De Promissis. Cap. XXIX.

SYMMARIUM.

An simplex promissum obligat ad mortale peccatum; & an semper servandum promissum, concl. 1. nu. 1.

An quis teneatur adimplere simplicem affirmationem, concl. 2. nu. 2.

An, qui promittit aliquid fictè, teneatur illud adimplere, concl. 3. nu. 3.

An promissio facta absenti obliget, concl. 4. nu. 4.

An, quod promittunt equites scurris, obliget adimplere, concl. 5. nu. 5.

1. **P**rima Conclusio. Promissum simplex factum alicui homini obligat ex natura sua ad peccatum mortale, nisi parvitas rei faciat, ut sit veniale,

sic enim tenet Sotus cum communi contra Caietanum; & probatur, quia, si non esset obligatio adimplendi hæc promissa, totum commercium, & tractatus hominum inficeretur; quod debet intelligi, nisi promittatur quid illicitum; quia qui promissit, peccavit, & facit melius non adimplens illud, nisi etiam res mutantur, ut non sint in eo statu, quo erant ita, quando fuit factum promissum, ut dicit D. Thom. & hoc declaratur hoc exemplo, scilicet, quando quis promissione facta videat, quod eius impletum causat ei multum damnum, & periculum: aut quando ille, cui facta est promissio, monstravit signa ingratitude, licet hoc non habeat locum, quando promissio fuit iuramento confirmata: quia in hoc casu, licet non sint omnes res integre, debet adimplere iuramentum, & ideo securius est ob reverentiam, quæ illi debetur, peti absolutionem eius ab Episcopo, ut tenet Ludovicus Lopez contra Caiet. Ex dictis sequitur quod si pars, cui promittitur, non adimplet illud, cuius respectu facta est promissio, nulla est obligatio adimplendi promissum. Dixi, cuius respectu facta fuit promissio; quia si alicui absolute, & libere aliquid promiseris sine respectu rei ab eo promissæ; è contra ille aliquid sibi promiserit sine respectu rei à te illi promissæ, non liberaberis ab obligatione ex eo, quod tibi non satisfacias; nec contra, ille ex eo, quod tu illi non satisfacias, ut dicit Navar. in Man. cap. 18. nu. 7.

2. Secunda Conclusio. Nemo tenetur adimplere simplicem affirmationem, ut si quis dicat, Faciam pro te orationem, commendabo te Deo, quia hoc solum est affirmatio propositi, à quo facile potest mutari; & sic videmus, quod, quando quis dicit, Ego adiuuabo negotium tuum, statim alter petit ab illo confirmationem verbi dicens, Promittis mihi hoc facere? putans non remanere obligatum ex solo primo dicto, sic dicunt Navar. & Angles. Hinc sequitur non esse

Sot. 1. 7.
de iust.
q. 2. ar. 1.

D. Th. 2.
1. q. 110
ar. 3. ad
5.

Lop. in
instr. c. 6
sc. 2. p.
c. 30.

Na. i. c.
non re-
verba
ris d. p.
nit. d. 2.
n. 2.
Angl. d.
voto ar.
ri. 2. dif-
fin. 3. in
flor. 14.

Garzia
lib. 2. de
cōtract.
c. 16.

Glo. i. c.
cū con-
tra ex-
tra de
pig.

se sufficientem formam promittendi, quando quis petit aliquid ab alio, si respondeat; Faciam: quia hoc formaliter non est promittere, quod faciet, sed exprimere propositum faciendi, quod quidem tunc habet, ut dicit Sorus, & colligitur ex eo, quod tradit Corduba.

3 Tertia Conclusio. Qui promittit aliquam rem fictē, non tenetur adimplere promissum, solum debet penitere illum mendacij; quod procedit, licet cum iuramento promiserit; quia radix obligationis nascitur ex consensu, & si non est consensus, non est obligatio, & per consequens cessat iuramentum, cum sit accessorium ad illud, & sic Confessarius in hac materia debet educere ex animo penitentis, an voluerit se obligare, ut aduertit Frater Ludouicus Lopez, & ego addo, quod conuenit, ut petatur relaxatio iuramenti ob reuerentiam debitam, ut dictum est in prima conclusione.

4 Quarta Conclusio. Promissum factum alicui presenti, si non acceptat illud, non valet, ut dicit Angles: quia licet ille, qui tacet videtur consentire in rebus favorabilibus, tacente tamen presente in hoc casu, dedit signum non valere promissum: quia moraliter loquendo debebat dicere, Ego habeo gratias, nisi esset homo inurbanus, & vilis, quales ego saepe vidi: quod deberet inspicere Ludouicus Lopez, ut non discederet ab Angles. De promissis vero factis absenti dictum est in materia donationis. p. p. cap. 95.

5 Quinta Conclusio. Quod promittunt scurris nobiles, & alij, ut iocantes cum illis sufferant eorum iocos, & verbera, debent compelli à iudicibus, ut soluant, non obitante, quod similia pacta saepe sint peccata mortalia, quia hec ars scurrarum ex felicitate est ad delectationem humanam, dummodo exerceatur sine damno proximi, & latione honestatis, ut explicant S. Thom. Caiet. & Silu. Hanc conclusionem tenet Couarruias dicens, quod debent moneri nobiles, ne faciant huiusmodi pacta tam contraria eorum nobilitati, cum aliter

sine nota vitij possint delectari, & iocari cum huiusmodi scurris.

silu. art. 5. q. 7.
Cou. in reg. pec. 2. q. 5. 2. num. 5.

De quibusdam interrogationibus faciendis à Confessarijs Rectoribus, & Gubernatoribus Civitatum.

Cap. XXX.

SUMMARIVM.

Quae & quot interrogationes sint à Confessarijs faciendis Rectoribus, & senatoribus Rerum publicarum. num. 1.

An sint ignavi in negocijs Reipublice. ib.

An habeant similitates inter se, & quomodo se gerant. in praebendis suffragijs. ibi.

An omittant petere eleemosynam pro necessitatibus pauperum. ibid.

An procurent scire delicta publica parochiarum petentibus Parochis. ibid.

An teneant secreta quae tractantur. ibid.

An dent plus stipendijs ministris, quam leges disponunt.

An obligant per sortes procuratores, quos mittunt in curias. ibid.

EX ijs, quae dicenda sunt de residentia. cap. 40. colliguntur aliquae interrogationes, quae debent fieri à Confessarijs Rectoribus Rerumq. nunc vero ponam aliquas alias interrogationes. Quarum prima est scilicet an sint ignavi, & desides in negotijs, & utilitatibus communibus, non observantes suas ordinationes, & providentes male officia Reipublicae. Secunda, si habent similitates in suis consilijs, & in praebendis suffragijs, an soleant resistere, & contradicere illi, quod fecerint alij patris averse, licet sit iustum, & an sint obligati ad restitutionem damni, quod inde evenit civitati, oppidum. Tertia, si omittunt petere eleemosynam in paschate pro necessitatibus egenorum, quod licet Petrus de Nau. non audeat condemnare ad mortale, quia licet sit consuetudo, non tamen omnis consuetudo obligat ad mortale, licet sit laudabilis, sed solum illa, quae est introducta, & observata, ir-

E 4 telle.

301. li. 7.
de iust.
q. 2. ar. 1.
Cord. d.
casib. q.
256.

Lop. vbi
sup.

Lop. vbi
sup.

D. Th. 2.
2. q. 168
art. 3. &
preced.
vbi Caietan.

tellectaque obligare ad mortale ab hominibus doctis, & bonis; ego tamen iudico, sumque huius opinionis, quod interrogentur de hoc Rectores prædicti, & si inueniantur deficientes in hoc, corrigantur secundum proportionem culpe. Quarta est, si procurant scire peccata publica parochiarum, ubi habitant, petentes à Parochis, ut moneant eos omnes necessitates spirituales, & temporales, quæ in eis sunt, ut adhibeatur remedium; sic enim tenet Arienus: quia lex naturalis obligat eos ad hoc sub pena peccati mortalis, cum sint patres reipublice. sicut pater familiæ obligatur eadē lege videre, quomodo viuunt singuli eius familiæ: & ideo per leges horum regnorum imponitur iuramentum, quod habent in suis parochiis, aut circa eas, licet hæc leges non obligent ad mortale, si non obseruātur. Quinta, si sunt vti officio iuratorum ante 18. annos ætatis, quia hoc etiam est prohibitum per easdem leges huius regni, tamen possunt habere titulum, & possessionem officij ante hanc ætatem, dummodo non iurent ante usum rationis. Sexta, si tegunt secreta eorum, quæ tractantur in suis Consilijs. Septima si dederunt Procuratoribus, quos mittunt in curias plus stipendij, quam leges disponunt; leges vero horum regnorum ordinant, ut dentur pro singulis diebus dracmæ argenteæ duodecim. Verum est tamen, quod si inter eos non sit nisi vnus, cuius aditus ad curiam est utilis reip. huic, si sit senex, & infirmus, poterunt dare plus stipendij secundum sumptum, quem senectus, & valetudo eius requirunt; quia hoc resultat in maius commodum reipubl. Et quando pragmatica horum regnorum dicit, quod non dentur nisi duodecim argentei, hoc intelligitur, si mittatur persona, quæ possunt obligare ad hoc iter, & negotium; non vero, si mittatur aliquis Procurator, qui sit senex, & non firmæ valetudinis, qui ob id excusatur a dicto itinere, & aliquod non pōt obligari sic. n. explicat hanc pragmaticā Ludovic. Lopez. Octaua, an elegerint per tot

tes Procuratores supradictos, quod est prohibitum, quia sic pōt eligi ille, qui minus idoneus sit ad dictū officiū, ut dicit Nauar. Alia spectantia ad Rectores, & Senatores videantur infra c. 40. de refidētia Dominorū tēporaliū, & Senatorū

got. li. 1.
c. 20. in
fin. Nat.
lib. 3. de
ref. c. 3.
num. 33.

De Prælati religionum, de eorum differentia, & potestate. C. XXXI.

SUMMARIVM.

Quot sint species prælatorum, & qui ex eis possint esse legati Apostolici, conclus. 1. num. 1.

An prælati religionum habeant potestatem gubernandi subditos suos de iure diuino, concl. 2. num. 2.

An Generales, & Prouinciales, qui habent iurisdictionem episcopalem, aut quasi episcopalem, habeant eandem potestatem ad subditos suos, quam habent Episcopi ad suos: & an possint absolvere in foro exteriori a suspensione non reseruatā, sed Apostolica, conclus. 3. num. 3.

An possint dicti prælati punire crimen hæresis subditorum, concl. 4. num. 4.

An solus Papa possit transferre Episcopū ab vna diocesi in aliam, & an Generalis possit mutare Prouincialem ab vna prouincia in aliam, concl. 5. num. 5.

An Generales & Prouinciales possint eximere monachum habitantem in quodā conventu ab obedientia illius Prælati, concl. 6. num. 6.

An possint dicti Generales, & Prouinciales restituere degradatos, & depositos ab ordine sacro, concl. 7. num. 7.

An possint dicti prælati declarare diffinitive, & iudicialiter breuia Apostolica, concl. 8. num. 8.

An possint Prælati ordinū mendicantium deferre monasterium acceptatum, aut transferre illud de vno loco in alium, concl. 9. num. 9.

An possint dicti Prælati sine auctoritate Apostolica erigere de nouo aliquod monasterium, concl. 10. num. 10.

An possint Generales fundare, aut diuidere pro-

Arien.
in li. 10.
tit. 10. li.
7. & in
li. 13. c.
8. tit. 1.
lib. 8. re-
copil.

Lopez i
inst. ne-

*provinciam de nouo, aut subicere unam
provinciam alteri, concl. 11. num. 11.*

*An, illegitimus faciens professionem fiat
habilis ad ordines, & ad pralaturam,
conclus. 12. num. 12.*

*An dispensatus à Papa in saculo ad ordi-
nes, & beneficium, egeat noua dispensa-
tione ad pralaturas in religione ibid.*

*An Prouinciales, & Definiores eligentes
illegitimum in Pralatum videantur di-
spensare cum illo, ibid.*

*An dicta dispensatio debeat fieri in Con-
gregatione intermedia, ibid.*

*An sit necesse dispensare cum moniali il-
legitima ut possit esse Abbatissa, ibid.*

*An idem sit congregatio intermedia, &
Capitulum intermedium, ibid.*

Prima Conclusio. In Religioni-
bus sunt multi praelati, quia qui-
dam sunt Generales, alij Prouin-
ciales, alij Custodes aliquarum domo-
rum subiectarum alicui Prouinciali, de
quibus sunt aliqui in nostra religione:
alij vocantur Guardiani in nostra sacra
religione, & in alijs dicuntur Priores
conuentuales, qui sunt veri praelati, &
veri Parochi animarum, & habent di-
gnitatem ecclesiasticam, ut dicitur in
iure confirmato à Concil. Trident. vn-
de omnes illi possunt esse legati Apo-
stolici, ut dicit quædam glos. commu-
niter recepta, & tractant Syluest. Sorus,
& Nauar. dicentes, quod potest excom-
municare subditos suos. Prius dicemus
de Generalibus, & Prouincialibus, po-
stea de alijs.

2 Secunda Conclusio. Certum est quod
dicti praelati habent authoritatem à iu-
re canonico ad gubernandum; quia
cum Papa confirmet religionem, &
nullus alius possit eam confirmare, ut
probat Bannes post Theologos com-
munket, sequitur hinc, quod, quando
Papa confirmat aliquam religionem, per
consequens dat potestatem praelatis di-
ctæ religionis ad gubernandam eam,
ut probat idem Bannes, ita ut aliqui di-
cant, quod de iure diuino habent hanc
potestatem, & ideo dicit Sorus, q. subie-

ctio religiosorum suis praelatis est diui-
na, quam opinionem tenet Michael de
Medina.

3 Tertia Conclusio. Generales, & Prouin-
ciales, qui habent iurisdictionem Epi-
scopalem, aut quasi Episcopalem, habent
eandem potestatem ad subditos, quam
Episcopi erga suos, cum sint æquales in
potestate: quod intelligitur, si nulla sit
prohibitio, qua coarctetur hæc potestas;
& ideo sicut Episcopi possunt totum id
quod non est illis prohibitum à Papa, sic
dicti praelati possunt totum id, quod nō
est illis prohibitum specialiter, sic enim
tenet Panor. vnde, quādo dicit Syluest.
quod Abbates non possunt dispensare
nisi in quibusdā casibus, hoc debet in-
telligi de illis, qui sunt subiecti Episco-
pis, aut praelatis localibus, ut sunt Guar-
diani, & Priores, qui non habent iurif-
dictionem quasi Episcopalem, ut notat
Panorm. & ideo possunt Prouinciales
absolvere à suspensione, quā ponit ius,
si Papa non reseruauerit illam sibi; vn-
de possunt absolvere subditos à suspen-
sione, quam incurrerunt introducetes
semipam aliquam in secretiora conuen-
tus, & hoc non solum in foro interiori,
sed etiam in foro exteriori, quia nec in
motu proprio Pij V. nec in motu Greg.
XIII. reseruatur absolutio huius suspen-
sionis sedi Apostolicæ, ut adueri in vlti-
ma impressione Salmanticensi explica-
tionis cruciatæ anno 1593. dicēs sic de-
clarauisse patrem nostrū. Reuerendiss.
Fratrem Franciscum de Tolosa, existen-
tem Generalem nostræ religionis. Vi-
deamus ergo, qui casus sint hi, in qui-
bus Generales, & Prouinciales nō pos-
sint se intromittere, pro quorum sciētia
ponuntur sequentes conclusiones.

4 Quarta Conclusio. Non possunt di-
cti praelati punire crimen hæretis, quod
eorum subditi committunt, quia licet
ad hoc habeant privilegia à Sede Apo-
stolica, iam sunt hæc breuia abrogata
per privilegia Sanctæ Inquisitionis,
præcipue in his regnis Hispaniæ, in qua
videmus, quod domini Inquisitores
adiudicauerunt ad se hanc causam,
& pu-

So. lib. 8
de iust.
q. 3. ar. 1.
Med. lib.
de indul.
gē. c. 29.

Pan. i. i
cap. 27. si
cle. 6. de
adulter.
nu. 13. de
iudicijs.
Syl. ver.
dispēsa-
tio. §. 20
Pan. vbi
sup.

Concil.
Triden-
sess. 24.
c. 1. c. si-
cut litte-
ris de si-
monia,
vbi glo.
ver. an
thema.
Sor in 4
q. 22. q.
2. ar. 1.
Nau. in
Man. c.
27. nu. 5.
Bannes,
2. 1. q. 1.
art. 10.
dub. 8.
conf. 2.
Bannes
vbi sup.
conf. 6.

& puniunt praelatos regulares, qui in illam volunt se intromittere; unde licet non haberent privilegia ad illud, sufficeret ipsa continua consuetudo, ut daret illis iurisdictionem. Si in foro conscientiae possint absolvere ab ea subditos suos, est dubium agitatum: quidam enim dicunt, quod sic, cum teneant iurisdictionem Episcopalem, & Episcopi per Concil. Trident. habeant hanc potestatem; ego tamen teneo contrariam opinionem, quia si habent hanc potestatem, non habent eam tanquam Episcopi, sed tanquam Inquisitores, cum vere sint tales, sicut antiquitus erant, ita ut, quemadmodum intellexi, non possint dare torturam suis subditis, nec ferre sententiam de illis, nisi alij sint praesentes nomine suo: Generales tamen, & Provinciales, licet habeant iurisdictionem quasi episcopalem, non sunt Inquisitores, & ideo non habent (quando fertur sententia de subditis in inquisitione) aliquem, qui assistat nomine illorum.

5 Quinta Conclusio. Solus Papa potest transfere vnum Episcopum ab vna dioecesi in aliam, ut dicitur in iure, quod quidem ius extendunt DD. ut dicit Syluester, ad translationem Abbatum regularium exemptorum, & per consequens ad translationem omnium praelatorum regularium, unde non possunt Generales religionum mutare aliquem Provinciale ab vna provincia in aliam, nec mutare aliquem Guardianum, aut Priorem vnius conventus in alium, nisi habeant facultatem specialem à Sum. Pont. Et pro maiori observantia huius est ordinatum in nostra sacra religione secundum quendam motum proprium Pij Quinti, quod nullus Generalis possit esse iterum electus in, Generalem, aut Commissarium generalem, nisi praeterant duae hebdomadae, quae sunt 12. anni, & secundum id quod in alio motu proprio ordinavit Sixtus V. quod nullus Commissarius generalis, aut procurator generalis ordinis possit esse electus in Generalem nisi praeterant sex

anni, quia eorum officia non durant nisi tres annos, & nullus Provincialis potest iterum eligi, nisi praeterant, dicti sex anni, & nullus Guardianus potest eligi secundum nostram constitutionem nisi praeterito vno anno.

6 Sexta Conclusio. Non possunt dicti Generales, & Provinciales eximere aliquem religiosum habitatem in aliquo conventu ab obedientia sui Guardiani, aut Prioris; nec possunt Generales eximere aliquem Guardianum, ne obediat suo Provinciali, sic colligunt DD. ex quodam decreto Gregorii Papae, ut tradit Syluester.

7 Septima Conclusio. Non possunt dicti Generales, & Provinciales restituere degradatos à sacro ordine, & depositos ab illo, ut colligitur ex quodam decreto Iulij Primi, & tradit Sylvester. Pro cuius explicatione debet notari, quod duo modi sunt degradationis, vnus verbalis, & alius solemnis: de solenni degradatione non potest degradatus habere remedium nisi à Papa: loquendo vero de degradatione verbali, quod est, quando solum dicit praelatus, Ego depono te, vel deicio ab ordine, dubium est, & fuit, an Episcopi possint restituere dictos degradatos hoc modo: communior tamen opinio est, ut refert Syluester, & Nauarr. quod habent hanc potestatem; & per consequens videtur, quod etiam habent illam praelati religionum, qui habent iurisdictionem quasi Episcopalem, ut sunt ministri Generales, & Provinciales. Verum est tamen, quod illi praelati non poterunt restituere religioni fratrem eiectum ab ea, & expoliatum suo habitu propter sua delicta; quia hoc est magis quam degradatio verbalis ordinis sacri, & etiam, quia eiectus à religione ob sua delicta statim remanet irregularis, si sint delicta graua, & nota, & remanet depositus ab executione ordinis sacri, cum de notorietate delicti nascatur haec irregularitas: sic Sixtus V. in motu proprio, quem dedit, deputauit tres Cardinales, ut iudicarent de his monachis eiectis à reli.

16. q. 2.
c. 7. fratres.
Syl. ver.
casu. casu. 5.

Syl. ver.
casu, casu. 6.
Nau. in addi. ad li. 2. cōf. ii. de iudicijs
conf. 11

Ordina-
tio Tol.
c. 6. de la
corre-
ctio de
los deli-
quentes,
dist. de
los incor-
ribiles.

c. cum ve-
risset, d.
iudic. 15.

nabetur
i comp.
verb. o.
rac. 5.3.

religione auferens hanc authoritatem reliquis, licet essent legati à Latere; & ideo prohibetur hoc in ordinationibus generalibus nostræ sacræ religionis, & sub pœna, quod Prælatus, quis eos admiserit, remaneat priuatus actibus legitimis.

8 Octaua Conclusio. Non possunt dicti Prælati Generales, & Prouinciales declarare definitiue, & iudicialiter breuia Apostolica, quia hoc est reseruatum Summo Pontifici, vt dicitur in iure. Dixi, definitiue, & iudicialiter, quia vt magistri, aut doctores bene possunt declarare, ita quod declaratio est illis prohibita tanquam iudicibus; & ideo quando in motibus proprijs Summi Pont. ponitur hæc clausula [quod nullus alius possit ea declarare, & eorum declaratio, erit nulla] hoc intelligitur de declaratione iudiciali, non vero doctrinali; si vero ex litteris Apostolicis orta sint aliqua dubia inter religiosos subditos, & præcipue, si attineant ad totam communitatem, poterunt dicti Prælati declarare ea, & exhortari subditos, vt sequantur illam declarationem, quo usque ad Sanctitatem suam recurratur, quia hoc non est prohibitum in iure, sed potius pertinet ad bonum regimen; & si subditi vtuntur male Breuib. Apostolicis, possunt Generales nostræ sacræ Religionis suspendere ea, donec consulatur Sum. Pont. vt concessit Sixtus IV. & etiam Innocentius VIII. concessit, quod si esset dubium super dicta priuilegia, habeant authoritatem dicti Generales, & Prouinciales ad declarandum ea in societate alicuius personæ constitutæ in dignitate, & cum duobus alijs iurisperitis. Leo X. concessit Generali in suo capitulo, & Prouinciali in suo, authoritatem de consensu capituli, aut maioris partis, vt declarent, si est bonum, quod abstineant ab aliqua re concessa ab aliquo viuæ vocis oraculo. Et nota, quod totum capitulum generale potest limitari, & in totum delere vsum priuilegiorum cõcessorum ordini, quia priuilegium non conceditur nolentibus

illud recipere; verum est, quod nõ possunt Generales facere hoc, nisi ad id habeant specialem authoritatem à Papa, aut à maiori parte capituli.

9 Nona Conclusio. Non possunt Prælati religionum mendicantium relinquere omnino quodcunque monasterium acceptatum, aut transferre illud ab vno loco in alium, vt colligitur ex iure, & tradit Siluest. sub pœna excommunicationis contra eos, qui hoc fecerint, si ad illud non habent licentiam à Papa; Sixtus tamen IV. concessit Generali nostræ sacræ religionis authoritatem ad deferendum monasterium acceptatum, si sit incommodum suo ordini, renutiando illud in manus Episcoporum locorum illorum: & ideo debet notari, quod nec tota Prouincia, nec Prouinciales habent authoritatem ad illud sine licetia speciali Patrum Generalium, aut Commissarij Generalis ipso monasterio existente in eius familia.

10 Decima Conclusio. Non possunt Prælati religionum erigere de nouo aliquod monasterium sine speciali authoritate Apostolica, vt ordinauit Bonifacius VIII. & Gregorius X. in Concilio Lugdunensi, & Concil. Trident. addit, quod est necessaria licentia Episcopi. Circa hoc decretum debet notari primo, quod licet Cõcilium ordinet, quod non erigatur monasterium sine licentia Episcopi, non ideo auferri dispositione iuris communis, quod dicit, quod non possit edificari sine licentia Papæ. Itaque quod denuo facit Concilium est, quod ultra licentiam Papæ sit etiam licentia Episcopi; sic enim fuit respõsum per Dominos Cardinales reformationis, quorum verba sunt [Monachi non possint edificare monasterium in Parochia, in qua id non habent sine licentia Papæ.] Secundo debet notari, quod hæc declaratio non tollit priuilegia, quæ habent regulares, nec quæ possunt habere, vt fundent monasteria sine licentia Papæ, vt concessit Iulius II. & Urbanus IV. nostræ sacræ religioni, & Sixtus IV. Ordini Carmelitarum,

qui-

c. vnico
de reli-
gios. do-
mib.
Silu. ver-
bo casus
casu 8.
& verb.
exc. 8. 5.
10

nabetur
in cõp.
ver. adi-
fica. 5. 8.

Cõc Tr.
ses. 25. d.
regu. c. 3
in fin.

nabetur
i comp.
vbi sup.
5. 17. &
18

quibus reliqui religiosi possunt; gaudere per communicationem priuilegiorum. Verum est, quod priuilegia, quæ concessere, quod possint sibi capere domum, licet contradicat Ordinarius, sunt reuocata à Concilio Tridentino; & ideo non possunt capere sine eorum licentia, ut ordinat dictum Concil. reuocans omnia priuilegia in contrarium. Tertio debet notari, quod non solum requiritur licentia Episcopi ad ædificandum de nouo monasterium, sed etiam est necessaria, ut transferatur de vno loco in alium, sic enim declarauit consuetudo Concil. & ideo secundum hanc declarationem debemus nos gubernare in hac materia in omnibus casibus, qui occurrere poterunt.

11 Undecima Conclusio. Non possunt Generales, & Prouinciales, fundare, aut erigere prouinciam de nouo, nec diuidere fundatam, nec subiungere vnam prouinciam alteri; quia ius, quod prohibet fieri aliquem Episcopatum de nouo, vel diuidi, aut subiungi alteri sine facultate Pontif. habet etiam locum in prouincijs, cum suo modo sint Episcopatus, & sic determinauit illud Summ. Pontif. Nicolaus I V. ut latius continetur in Compendio.

12 Duodecima Conclusio. Licet ingrediens quis religionem, si sit illegitimus, statim remaneat legitimus, ut cum licentia sui prælati possit suscipere omnes ordines, ut dicitur in iure, & tractat Sotus, & est supra dictum in sacramento ordinis, non tamen remanet legitimus, ut sit prælatus in religione, ut resoluunt Panor. & Nauar. & tenet omnes Theologi, ut affirmat Sotus, quod licet Sanctitas sua, & Nuntius Apostolicus dispensauerit cum aliquo seculari illegitimo, ut possit suscipere ordines sacros, & habere beneficium ecclesiasticum, ingrediens tamen postea religionem, & faciens in ea professionem secundum Nauar. eget noua dispensatione, ut sit prælatus in sua religione, sequendum hoc doctrinam quandam Domini Franci, à qua opinione, quamuis

discesserim in alijs impressionibus, nunc vero sequor eam, & probo in nostra expositione priuilegiorum Apostolicorum, & in hac inhabilitate, & irregularitate non possunt dispensare prælati religionis sine autoritate, & licentia Summi Pontificis, ut constat ex suis priuilegijs collectis in Compendio, quam confirmauit Gregorius XIII. in quadam Bula anni 1590. anno primo sui Pontificatus addens, quod non possint facere dictam dispensationem, nisi in capitulo, aut capitulo intermedio irritans, quamuis aliam dispensationem factam extra dicta capitula virtute priuilegiorum antiquorum. Circa quod debet notari, quod simplices Abbatissæ, quæ non sunt benedictæ, nec perpetuæ, nec habent iurisdictionem Episcopalem, non egent dispensatione, quamuis sint illegitimæ, nec si fecerint professionem in religione approbata; quia vere, & legitime non sunt prælatæ, nec habent ullam auctoritatem spirituales, sed solum administrationem civilem, & politicam eo modo, quo matres familiarum, ut resoluunt omnes Theologi, & dicit Sotus; & licet concedamus, quod profitentes non efficiantur legitimæ, non ideo remanent inhabiles, ut sint Abbatissæ, quia ius prohibet, quod illi illegitimi sint prælati; Abbatissæ autem prædictæ non sunt prælatæ. Verum est tamen, quod Abbatissæ benedictæ, & perpetuæ, & quæ habent iurisdictionem, quasi Episcopalem sunt veræ prælatæ, ut colligitur ex iure. Unde ut possint esse, est necesse, quod earum superiores efficiant eas legitimas, si sint illegitimæ, si ad illud habent priuilegium: quæ quidem legitimatio non est necesse, quod fiat in capitulo, aut capitulo intermedio, ut ordinat Gregorius XIV. in suo Breui, quia solum loquitur de viris religiosis, non vero de mulieribus, Sixtusq; V. in suo motu proprio prohibens prælatos, quod non possent facere in virtute suorum priuilegiorum dictas dispensationes, solum loquebatur de viris, non vero de mulieribus. Dubium autem fuit inter viros graues nostræ religionis,

ca. felix
16. q. 2.
tradit So-
tus. ver-
bo casus
ca. 9.
& 10.

Tradit i
cōp. ver
bo pro-
uin. 9. 1.

c. 1. de fi-
lis præ-
bytero-
rum.
Sot. in 4.
d. 25. q. 1.
ar. 3.
Panor. i
ca. 2. de
apo.
Nau. in
c. non di-
catis, n.
9.
Sot. in 6.
sup.

Sot in 4
d. 20. ar.
4.

Ordin.
Tolet. c.
8. de ca-
pit. fra-
trum, &
executio-
ne.

gionis, si possint fieri hæ dispensationes in congregationibus intermedijs, quæ solent fieri: ad quod respondeo, quod sic, quia hæ congregationes habent vim capituli intermedij, ut dicitur in constitutionibus generalibus Tolet; & regula est omnis iuris, quod subrogatus alteri debet eius naturam sequi. Et pro maiori explicatione huius debet notari, quod est magna differentia inter congregationem intermediam, & capitulum intermedium, ad capitulum intermedium sunt vocati omnes vocales provincie, & in eo eliguntur novi Definidores, & tractant hi vocales in suo discretorio res conservantes regimen provincie, quæ in definitorio solent definiri de consilio Provincialis, & Definitorum; ad congregationem autem intermediam non vocantur prædicti vocales, cum in ipsa non eligantur Definidores, solum enim vocantur Definidores, & patres provincie ad hoc, ut provideant, & definiant; quod in capitulis solet definiri. Secundo debet notari, quod in nostra sacra religione, ut dispenseretur cum illegitimis in capitulis, ut possint esse prælati, non agitur de hac re in discretorio vocalium, sed in definitorio. Suppositis his notabilibus nostra sententia, scilicet, quod possint dictæ dispensationes fieri in congregatione intermedia, probatur, quia licet inter hæc duo, capitulum intermedium, & congregationem intermediam sit differentia, ut diximus in primo notabili, quoad negotium tamen, de quo agitur, nulla est differentia, cum hæ dispensationes non fiant cum voto discretorij, sine scrutinij vocalium, sed solum cum voto definitorij; & similis est, quoad hoc, congregatio intermedia capitulo intermedio; & certum est, quod lex extenditur de vno casu in alium, si sit eadem, vel similis ratio, ut dicitur in iure; & si Papa fuisset interrogatus, hoc credendum est, quod idem responderet; & ideo debet teneri pro lege secundum Gl. communiter receptam; & non debet hic inferri, quod possint fieri dictæ dispensationes reliquis congregationibus, quæ

solent fieri a Provinciali, & Definitoribus; quia hæ non solent vocari congregationes intermediae, nec sunt tales, cum in illis non renuntient Guardiani officia sua; nec ipsæ subrogantur capitulo intermedio, ut subrogatur congregatio intermedia, & huius opinionis fuerit precipui DD. Iuristar. & Theologi Salmanticensis. Et nota, quod eligentes Provinciales, & Definidores aliquem illegitimum in aliquam prelaturam in capitulo, aut congregatione intermedia non videntur dispensare in sua illegitimatione, sed debent cum eadem prius dispensare cum eo, quia licet Papa dans aliquam dignitatem alicui, quem scit esse inhabilem ad illam, sit visus dispensare cum eo, inferior tamen, qui habet facultatem dispensandi, non est sic, si expresse non dispensat, ut tenet Nau. Alia multa sunt prohibita dictis prælati religionum Generalibus, & Provincialibus, quorum dispensatio est reservata Papæ, quæ omitto, quia in suis materijs iam resoluta sunt, & non esse prolixius lectori.

Nau. in
addit. ad
li. 4. cõf.
qui filij
sunt legi-
timi, con-
sil. 2. n. 4.

De potestate Guardianorum, & Priorum, ac eorum Vicariorum, & vicariorum monialium.

Cap. XXXII.

SUMMARIVM.

An Guardiani, & Priores sint veri Prælati, num. 1.

An possint pena excommunicationis obligare subditos ad observationem regulæ, conc. 1. num. 2.

Abbatum regularium, & Abbatissarum, quæ potestas, ibid.

An Guardiani, & Priores habeant tantam auctoritatem in subditos conventuales, quantum habent Provinciales in subditos totius provincie conc. 2. num. 3.

An auctoritas Guardianorum sit delegata, ibid.

An possint Guardiani dare potestatem subditis ad absolvendum eos a casibus reservatis, & ut subditi possint absolvi ab ipsis

Gl. in c.
2. d. cõf.

sis casibus, conclus. 3. num. 3.

*An Vicarij positi à Guardianis possint ab
soluere à casibus reservatis, et excoicare,
& an illegitimi possint esse Vicarij, De-
finitores, & Visitatores, conc. 4. nu. 5.*

*An mortuo Guardiano cesset officium Vi-
carij, conclus. 5. num. 6.*

*An Vicarij monialium debeant institui à
Prouinciali, & an sint prelati ordina-
rij, respectu monialium, & sacerdotum,
conclus. 6. num. 7.*

Ad resolutionem huius materie
notandum est, quod Guardiani,
& Priores, & prelati conuentuales
sunt veri prelati, & habent dignitatem
ecclesiasticam. Verum est tamen, quod
secundum ius commune, & religionum
privilegia non habent plenariam pote-
statem in gubernatione suorum subdi-
torum, ut tenent Generales, & Prouin-
ciales respectu suorum, cum non habeant
iurisdictionem quasi Episcopalem, &
sicut parochi, & priores locorum, & pa-
rochiarum habent potestatem limita-
tam, ut constat ex iure, cum non habeant
iurisdictionem Episcopalem, sic Guar-
diani, & priores regulares habent suam
potestatem limitatam, cum sint similes
dictis prioribus, & Vicariis populorum:
quo viso oportet scire, quod illis conce-
dat ius commune, & ipsius ordinis pri-
uilegia. Pro cuius rei explicatione po-
nuntur sequentes conclusiones.

1. Prima Conclusio. Totum id quod
pertinet ad obseruantiam regulatis di-
scipline conuentuum, & gubernatio-
nis ordinariæ eorum, est subiectum iu-
risdictioni eorum, & ideo possunt præ-
cipere subditis, ut exequantur ea sub pe-
na excommunicationis: verum tamen
est, quod graviora, quæ pertinent præ-
cisè ad iurisdictionem Episcopalem, non
sunt subiecta eorum iurisdictioni, &
ideo non possunt dare licentiam iue-
nibus, ut suscipiant ordines, nec insti-
tuere prædicatores, nec Confessarios,
nec absoluerè à casibus reservatis, nec
approbare, aut reprobare contractus,
nec vendere res temporales, nec impo-

nere graua supplicia subditis suis. Ve-
rum est tamen, quod Abbates regula-
res, qui habent iurisdictionem quasi E-
piscopalem, ut sunt regulariter Abbates
D. Benedicti, & D. Bernardi, habent ad
supradicta plenariam potestatem, ut
decretum est in iure, ubi resoluit Na-
uarr. eandemque potestatem habent
Abbatissæ, quæ habent iurisdictionem
quasi Episcopalem ad suspendendum
clericos, qui sunt eis subiecti, ut dicitur
in iure.

3. Secunda Conclusio. Guardiani, prio-
res, alijque prelati communes conuen-
tuales, qui habent communicationem
privilegiorum, habent tantam autho-
ritatem ratione privilegiorum, (ut ar-
tinet ad eorum subditos conuentuales)
quantam habent prouinciales ministri
respectu subditorum totius prouinciae;
hec conclusio colligitur ex compendio,
& ex eo quod tractat Cordub. & tenet
eam collector, qui scribit super dicto
compendio, & videtur quod corrigat
suam opinionem, cum alio in loco te-
nuisset contrarium, ut notat Cord. Est-
que notandum eorum potestatem esse
ordinariam, non vero delegatam: quia
licet sit eis commissa à Prouinciali, suffi-
cit esse perpetuam, ut dicatur ordina-
ria, ut constat ex communi, & tractat
collector. Verum est, quod Generales,
& prouinciales, & capitulum, qui ha-
bent auctoritatem specialem Apostoli-
cam, possunt illis limitare vsum dicto-
rum privilegiorum, ut in nostris consti-
tutionibus factis auctoritate Apostoli-
ca in congregatione generali Toloni est
illis limitatum, & ideo in hac materia
parum immorabor: solum volo mone-
re Guardianos, & priores, ut inspiciant
constitutiones suæ religionis, & illis
regantur, ac gubernentur, ponamque
præterea aliquas conclus. circa aliqua
notanda.

4. Tertia Conclusio. Possunt Guardiani
dare facultatem suis subditis, ut cum ea
absoluant eos à casibus reservatis: & illi
habent potestatem dandi eandem fa-
cultatem subditis, ut sint absoluti à ca-
sibus

x. nullū,
u. 8. q. 2.
ubi Na-
uarr. n. 4.

nabetur
in cōp.
ver. gu-
ardianus
ubi.
Cor. in
annota-
tionibus
Cor. v.
bi sup.

c. si offi.
archi-
presb.

Etis casibus hanc conclusionem tenet Cordub. contra collectorem, & probatur, quia, qui habet auctoritatem ordinariam, aut delegatam respectu aliorum, habet eam etiam respectu sui ipsius; sic enim tenet Caiet. quod, qui habet auctoritatem dispensandi cum suis subditis, habet etiam auctoritatem dispensandi cum seipso.

§ Quarta Conclusio. Vicarij positi à Guardianis & prioribus secundum ordinem iuris & consuetudinem, dicit Navar. & DD. communiter non sunt veri prelati, sed solum Vicarij prelatorum, & non habent maiorem auctoritatem ipsis Guardianis presentibus, quam illam, quæ illis tribuitur ab ipsis prelati, tunc vero in nostra sacra religione secundum eius constitutiones dicitur presens, quando potest haberi intra terminum 24. horarum, ipsis vero absentibus, habent eandem potestatem, ac ipsi met habebant, & ideo poterunt absolvere à casibus reservatis super quibus Guardiani habent auctoritatem ratione officij sui, ut dixi in explicatione cruciata, unde poterunt dare professionem, & reliqua, quæ possunt ipsi met Guardiani presentes, nec possunt Guardiani limitare illis hanc auctoritatem cum Iulius II. concesserit illam, & in quodam cap. generali nostre S. religionis receptum, præceptumque fuerit observari hoc decretum. Verum est tamen, quod non poterunt habere sub excommunicatione, cum non sint prelati, poterunt tamen habere sub obedientia, ut præfidentes familie illius. Hinc infero, quod illi poterunt constitui à suis prelati, licet sint illegitimi, & non sit cum illis dispensatum cum Præfidentibus, & Vicariis non sint prelati, nec personati, quæ dignitates non possunt haberi ab illegitimis nisi cum illis sit dispensatum, ut dicitur in iure, sic enim tenet Sylvest. verb. Præfidentium 3. Hinc etiam inferitur, quod si sint hebdomadarij absentibus Guardianis, & Vicariis, qui solent præesse choro, aut communitati, possunt ipsi facere signum, sicut est de more in

aliquibus religionibus, quia hoc non est esse prelatum, nec hi sunt honores, quibus à iure, & à Sixto V. privantur in suo motu proprio; quia Sixtus V. solum privavit eos honoribus, & prelaturis, quæ sunt prelatorum, aut personatum, quia hoc commune non privat eos alia re; nec est credendum, quod Sixtus V. quoad hoc sit contrarius iuri communi, ut ego feci affirmari ab hominibus doctis defendens, quod non obstante eius motu proprio contra illegitimos, poterant dicti illegitimi esse electi discreti ad capitula generalia, vel provincialia, quia esse discretum non est esse prelatum, & Sixtus V. privat eos voce passiva respectu prelatorum, & dignitatum. Inferitur etiam, quod dicti possunt esse magistri novitiorum, Confessarij monialium absque vlla dispensatione, quia hæc officia non afferunt secum iurisdictionem ordinariam per electionem, aut commissionem, ut dicit Sylvest. loco ut sup. Notaque, quod personatus est præeminentia sine iurisdictione, & sic ille, qui in ecclesijs cathedralibus, aut collegialibus præcedat Canonicos, dicitur personatus, ut dicit quædam gloss. & similes hi sunt Definidores in religionibus, quia ut plurimum habent præeminentiam sine iurisdictione; unde illegitimi non possunt esse Definidores nisi obtinuerint dispensationem ab irregularitate, cum ius veter. quod non possint esse personatus, nec visitatores provinciarum, nec alicuius conventus, quia licet illi proprie non sint prelati, nec habeant iurisdictionem ordinariam, sed delegatam, hæc tamen iurdictio delegata, quæ habent, ut dico, est super veros prelatos, ut dicit Sylvest. loco sup. citato.

6 Quinta Conclusio. Defuncto Guardiani, vel priore statim de iure Vicarius definit esse Vicarius, ut colligitur ex quadam gloss. communiter recepta secundum Panor. & Navar. unde statim tenentur Vicarij scribere provinciali, ut provideat de Vicario, & interim nec in foro conscientie, nec in foro exteriori habebit vllam auctoritatem, sed

Cordub. in
addit. ad
cõp. ver.
accede-
re tit. 13.
ubi col-
lector.
Cor. in
reg. c. 7.
q. 2.
Caiet. 2.
q. q. 63.
art. 5.
li. 6. Na-
var. in c.
nullum,
num. 22

habetur
in expl.
cruc. 6.
9 nu. 17.
cum qq.
habetur
in cõp.
ver. vica-
rius, § 1.

Gl. in c.
1. de cõ-
luct. li. 6.
ver. con-
luct.

c. fin. de
filijs p-
by.

Gl. clē.
si de pro-
curven-
conclē.
ubi Pan.
Non. in
c. nullū
num. 22
ver. ad
p-
s au-
tem.

sed secundum consuetudinem præsidebit conventui, ne sit aliqua discordia; donec vero Prouincialis scribat, & præcipiat ei ut præsideat, non poterit absolvere a casibus reservatis, nec habere capitulum, nec dare professionem, Verum est tamē, quod si vacet Guardiania per capitulum, quousq; veniat novus guardianus, est verus, & legitimus præsidens conventus, ut consuetudo introduxit in nostra sacra religione. & in hoc casu poterit absolvere a casibus reservatis, & dare professionem, ac cætera, quæ eius guardianus facere solebat. Ut autem tollantur scrupuli, visitatores nostræ sacre religionis solent facere præidentes pro tempore capituli, quousque veniat novus Guardianus.

7 Sexta Conclusio. Vicarij monialiū in nostra sacra religione debent institui in capitulo per Prouincialem, & Definidores, ut est ordinatum in capitulo generali Lugdunensi confirmato a Leone X. Verum est tamen, quod si extra capitulum vacauerint dicti Vicarij, solū ministri Prouinciales poterunt illos instituere, ut consuetudo ipsa introduxit, qui, loquendo absolute, & simpliciter, non sunt prælati ordinarij, cum non habeant potestatem ordinariam, & iurisdictionem ad gubernandas moniales, & socios suos, & ideo non poterunt eos obligare cum censuris; aliquo tamē modo sunt prælati respective, quia habent auctoritatem in nostra sacra religione absoluendi in foro interiori a casibus reservatis, & censuris, ut fuit determinatum in quodam capitulo generali nostro, & possunt dare licentiam suis socijs, ut possint ire extra oppidum, in quo existunt, dummodo non sit absentia notabilis; tunc autem erit brevis, si non excedat duos, vel tres dies; quia sicut dicit Conciliū Trid. qui est absens per paucum tempus, non videtur esse absens. Reliqua omitto remittens illa ad consuetudinem, quæ, si sit rationabilis, debet observari.

De tribus votis Religiosorum, scilicet de obedientia, Paupertate, & Castitate. Cap. XXXIII.

SVMMARIVM.

An possit Summ. Pont. dispensare in votis quæ faciunt Religiosi in professione sollemni: & an dispensante Summ. Pont. cum aliquo religioso, ut sit clericus, videatur dispensare cum illo in illis votis, concl. 1. num. 1.

An possint religiosi habere quandam portionem panis, vini, & nummorum pro suis necessitatibus absque obligatione reddendi, quod super fuerit. conclusion. 2. num. 2.

An possint religiosi acceptare de licentia suorum prælatorum aliquam elemosynam ad usus indifferentes. conclusion. 3. num. 3.

An religiosus possit esse executor testamentorum. nu. 4.

An possit Monachus, aut Monacha esse depositarius pro conservandis elemosynis datis monasterio. nu. 5.

An peculium de rebus immobilibus deputatum ad usus indeterminatos sit prohibitum Religiosis. num. 6.

An Religiosus possit expendere sine peccato mortali in usus non necessarios peculium datum ad expendendum pro suis necessitatibus. nu. 7.

An Religiosus possit recipere, retinere, aut abscondere aliquam rem notabilem ignorante superiore. nu. 8.

An Religiosus possit expendere peculium in parva quantitate cum licentia superioris præsumpta. nu. 9.

An Religiosus possit commutare libros cum alijs libris cum secularibus sine licentia sui superioris. num. 10.

An Prælati, & Procuratores Monasterij possint facere aliquas elemosynas de bonis ipsius Monasterij. nu. 11.

An Religiosus possit expendere peculium datum pro itinere cum suis consanguineis diutius. nu. 12.

An

Habetur in cōpendio verbo monia-
l. 1. §. 22

Habetur in compend. verb. vicarij c. 6.

Concil. Trid. sess. 23. ca. 1. de refo.

An Religiosus de licentia superioris sic expendens de boni communis, ut reliqui Religiosi patiantur, peccet mortuum. 13.

An Religiosus possit recipere aliquas conservas, aut res manducabiles, & vestimenta à secularibus pro suis necessitatibus sine licentia superioris. num. 14.

An Religiosus possit tenere pecuniam in cubiculo suo sine licentia. num. 15.

An Religiosus possit dare aliquid extra conventum sine licentia Prælati. num. 16.

An qui recepit aliquid à Religioso, teneatur restituere Monasterio. ibid.

An quando in Religione præcipitur sub obedientia, ne quid recipiatur, aut expendatur sine licentia, possit recipere, aut expendere cum licentia præsumpta. num. 17.

An Minores Fratres de observantia possint tractare, aut retinere pecuniam. num. 18.

An peccent religiosi, qui recipiunt stipendium Missarum prædicationum, & confessionum, cum sit statutum generale in religione, quod non recipiantur. concl. 4. num. 19.

An bona, quæ acquiruntur a monacho professore, sint religionis. concl. 5. num. 20.

An hereditas quæ venit ad monasterium, sit monasterij, cuius sit filius. conclus. 6. num. 21.

An mutato monacho ad aliquod monasterium pro facienda penitentia cuiusdam delicti, debeat deferre se cum bona, quæ acquisivit. concl. 7. num. 22.

Prima Conclusio. Non potest Summus Pont. dispensare cum religiosis in aliquo horum trium votorum essentialium, quæ promittunt Deo in professione solenni, ita, ut remanentes religiosi veri possint contrahere matrimonium, & habere propria, ac nulli esse in particulari subiecti, ut post omnes Theologos resoluit Sorus, Corduba, & Michael de Medina, quia hæc vota sunt essentialia, & intrinseca de iure religionis veræ, & perfectæ religionis, hincque colligunt DD. gravissimi, quod religiones militares Calatravæ, Al-

cantavæ D. Iacobi, & similitudo non sunt simpliciter, & absolute religiones, cum eorum Commendatarij possint ducere uxores per dispensationem Papæ, quia si essent veri religiosi, non posset Papa dispensare in hoc casu, ut resoluit Sarmientus; sicque qui imponunt manus violentas in eos, non sunt excommunicati per capit. *si quis fundente*, quod si Alex. III. concessit, quod imponentes manus violentas in Equites D. Iacobi incurrant dictam excommunicationem, ut constat ex bulla confirmationis dicti ordinis, & continetur in eius ordinis regula, hoc decretum intelligo ego, ut loquatur de monachis, & clericis dicti ordinis, ac de monialibus, quia hi sunt veri religiosi, non vero de Equitibus commendatarijs illius. Secundo inferitur, quod Commendatarij ordinis D. Ioan. Hierusalæ sunt veri religiosi, cum faciât dicta tria vota essentialia, & sua Sæcetas huic usque non dispensavit, quod possint contrahere matrimonium. Ex dictis inferitur, quod dispensante Summo Pont. cum aliquo religioso, ut fiat clericus secularis, teneatur habere propositum custodiendi tria vota essentialia, quæ promissit; quia si non habet hoc propositum, existit in peccato mortali, cum Papa non possit dispensare in dictis votis: & idem debet dici de religiosis ordinis D. Ioannis, & de clericis aliarum religionum militarium, & idem debet dici de Canonicis regularibus D. Augustinus, ut affirmat Bannes.

2 Secunda Conclusio. Licitum est statui Canonicorum regularium, aut monachorum, non reddere quod illis superfluum, quando singulis tribuitur, & assignatur quedam portio panis, & vini, & aliarum rerum necessariarum ad victum, & quedam quantitas pecuniæ pro vestitu, quæ portio datur illis singulis diebus, aut mensibus, aut annis ita, ut non teneatur monasterium, dare illis quid amplius pro suis necessitatibus. Hæc Conclusio defenditur a Navarro, ut quiescat conscientia multorum religiosorum respondens ad argumenta in contrarium:

li. 1. qq. Med. li. 4. de cōtinētia, controverfia. 7. c. 29. Sarmie. in Apolog. de reddi. 1.

Bannes. 2. q. 12. ar. 1. col. 668.

Nav. in ca. nullū 18. q. 2. 2. du. 25. vsq; ad n. 36. x. clusivē.

Soro de iustit. & iure lib. 8. q. 2. art. 5. & q. 5. art. 3. Corv.

F

nec

cōc. Tr.
sess. 25. c.
1. de reg.
cap. 9.
Dei ti-
more. &
statu mo-
nachoru

nec contra obstat Concilium Trid. qd
ordinat, ut omnes regulares tam viri, q̃
mulieres ad regulę, quam professi sunt,
pręscriptum vitam instituunt, & com-
ponant; certum autem est quod in om-
nibus religionibus debent vivere om-
nes religiosi sine proprio, non solum
quo ad dominium, sed etiam quo ad
viam pecuniarum, quia omnia debent
habere in communi, ut est ordinatum
in iure; quia ad hoc decretum respon-
deo, quod subditi tenentur vivere secū-
dum suam regulam, si dentur illis a su-
perioribus in communi, quę necessaria
sunt ad sustentationem; unde religiosi,
quibus assignatur dicta portio, & tribui-
tur illis secundum illius religionis insti-
tutum, non sunt in statu damnationis,
quousque eorum superiores reforment
modum, & formam viuendi, ut obser-
uent regulam suam, hocq; significant
illa verba, *omnes regulares vitam suam
instituunt & componant*: quia compone-
re, & reformare regulares pertinet ad
superiores, qui debent illis dare modū,
quo habitis necessarijs pro honesta su-
stentatione possint adimplere, quod
Deo promiserunt; quod voluit insinuare
sacrum Concil. Trid. in alio loco dicēs,
*Omnis cura, & diligentia a superioribus
adhibeatur*, & ideo pręlati tenentur re-
formare suas religiones zelo, & pruden-
tia debita, considerantes, quod sicut in
itinere celorum non ambulantes vo-
lantes, sed terrestri itinere procedentes
aduersus carnem, & sanguinem, sic re-
formatio non potest fieri nisi paulatim;
considerantesque, quod sicut est diffici-
le constringere amplissimum mare, ut
ingrediatur strictum aliquod flumen,
sic est difficile reducere religiosos ex am-
plissimo mari relaxationis in strictum
modum viuendi reformationis, ut scri-
psit Car. Caietanus cuidam Prouinciali,
qui volebat reformare prouinciam suā,
& tradit Nauar. in dicto loco: nec con-
tra supradicta obstat alius locus Conci-
lij Trid. dicentis. *Et mobilia undecunque
quę sita statim superiori tradantur*: quia
respondeo hoc intelligi composuimus prius

a pręlatis eorum forma viuendi, tribu-
risque illis necessarijs, ut dictum est.
Hincque infero intelligentiam alterius
loci sacri Concilij Tridentini, qui cau-
saui aliquos scrupulos religiosi multis,
ubi pręcipitur, quod in omnibus mo-
nasterijs tam hominum quam mulie-
rum obseruentur ea, quę pręcipit san-
ctum Concil. Trid. attinentia ad regu-
lares posita in sess. 25. c. 3. de Reg. reuo-
cans omnia privilegia data quacunque
forma, omnesque consuetudines, &
pręscriptiones etiam antiquissimas. In
qua quidem sessione cap. 7. iuberetur, qd
vivant secundum puritatem suę regu-
lę, & perfectionis, quod decretum de-
bet intelligi secundum dicta, reformati-
is prius a pręlatis, (quorum curę incū-
bit) monasterijs, & imposita forma re-
clę viuendi, ut possint in eis seruire Deo
non egentes privilegijs Apostolicis: &
ideo pręcipitur in eodem decreto prę-
latis, & superioribus, ut exequantur or-
dinata in dicta sessione itaque si pręla-
ti non prębent cibum, & vestitum fra-
tribus, nec prouident illis de communi-
tate, & de omnibus quę sunt illis neces-
saria, ut transigant vitam, ut pauperibus
Christi mercenarijs vineę suę prædicā-
tibus, & audientibus confessiones, assi-
stentibus grati oneri chori, & com-
munitatis, poterunt vii dictis privile-
gijs, quærentes, & petentes de licentia
suorum pręlatorum totum illud, quod
illis necessarium est pro victu, videntes
ad illud suis privilegijs.

3. Tertia Conclusio. Possunt religiosi
habere aliquid deputatum ad suos vsus
de licentia sui pręlati, licet sit ad vsus
indifferentes; & ideo poterunt habere
pro hoc effectu de eorum licentia quā-
dam elemosynam annuam relictam in
testamento, ut faciant, & disponant de
illa, prout voluerint, quousq; eorū prę-
latus non reuocauerit sententiā suā,
sic enim tenent Nau Cor. Sil. & Petrus
de Na. Verū est, quod hanc conclusionē
non recipiunt dicti DD. quoad patres
minores regularis obseruantię, propter
extremam paupertatem, quam profite-
tur;

cōc. Tr.
sess. 25. c.
22. d. re-
gu.

Cōc. Tr.
ubi sup.
c. 1.

Sil. tit.
Abb. q.
3. §. 4.
verb re-
lig. 6. q.
7 Na de
redd. ec-
cl. q. 1. n.
82 & 84
Cor. de
casib. q.
14. Nau.
L. 2. de re-
stit. c. 2.
au. 109.

tur; contra illam tamen obstat decretū sacri Concil. Trident. vbi dicitur, quod nullus regularis, siue vir, siue mulier possit habere bona mobilia, aut immobilia quocunque modo acquisita tanquam propria, nec possit ea possidere nomine conuentus, sed potius debeant ei vniui, & incorporari; nec est licitum superioribus concedere hæc bona stabilia, & immobilia, etiam quo ad suum fructū, vsum, & administrationem, aut commendam, quia administratio dictorum bonorum debet subijci iussis, & curæ officialium conuentus positorum à dictis prælatis, quia ad hoc decretum vltra dictum in materia donationum in cap. 90. respondeo cum sequentibus dictis.

4 Primum dictum est, quod religiosus, aut religiosa possunt esse executores testamentorum de licentia superiorum; quam administrationem nō prohibet sacrum Conc. Trid. vt dicitur infra in materia testamentorum.

5 Secundo dico, quod cōsuetudo, quæ versatur inter monachos, aut moniales, quod sit vna, seu vnus, qui sit depositarius, seu depositaria cōstituta ab Abbat. vt conseruet elemosynas, quæ illis dantur, non est contraria S. Conc. Trid. licet depositentur nummi, vt depositarius tribuat eis necessaria ad suos vsus.

6 Tertio dico, quod peculium deputatum ad vsus indeterminatos, licet sit reuocabile à prælato, & religiosus habeat dictum peculium, ita vt non sit in sua potestate, si illud peculium est de rebus immobilibus, vt sunt census, & redditus, est prohibitum, religiosis, neque possunt illud habere, sine licentia particulari sedis Apostolicæ, & hoc est, quod ordinat sacrum Conc. Trid. Videtur in materia donationum p.p.c. 90. nu. 9. vbi explicatur sacrum Concil. Trid.

7 Quarto dico, quod si religiosus, cui prælatus dat licentiam, vt expendat peculium in suis necessitatibus quod habetur a depositario conuentus deputatum pro hoc ministerio, expendit dictum peculium in vsus non necessarios, nec pios decipiens prælatum, aut depo-

sitatum, vt tradatur ei dictum peculium dicena, quod illud vult expendere in rebus necessarijs, peccat mortaliter contra votum viuendi sine proprio, quia prælatus non concedit licentiam, vt expendatur in similib. necessitatibus; nec potest illam concedere bona conscientia, quia sicut non est dominus, sed dispensator bonorum monasterij, sic non est dominus, sed dispensator talium bonorum, cum sint monasterij, & sint ei vnita, & incorporata, & tanquam dispensarius debet concedere licentiam, vt expendantur in vsus necessarios licitos, & honestos, vt affirmat Nau. & Ludou. Lop. allegans alios authores.

8 Quinto dico, quod religiosi recipientes aliquam rem notabilem, aut retinētes, aut abscondentes eam, ignorante eorum prælato, peccant mortaliter, licet dicant esse paratos derelinquere dictam quantitatem, si præcipiat illud eorum prælatus, quia non potest vere dici paratus ad dandum, & resignandum ille, qui adhibet diligētiā, ne superior sciat dictam rem ab eo receptam. Debet tamen notari, quod si superioris licentia præsumpta religiosus capit, tēnetque dictam quantitatem pro aliqua necessitate propria, pro qua verisimiliter prælatus concederet licentiam, vt reciperet, non peccaret mortaliter; cū debet notari pro consolatione spirituali dictorum religiosorum, qui sæpe ignorant, aut inconsideranter, magis quā animo deprauato, aut cupiditate recipiunt aliquas elemosynas, & expēdunt eas liberalius, quā par sit, putantes, quod non displiceret Prælati, licet id scirent; quia tales non peccarent mortaliter; aduertant tamen tanquam serui Dei, ne illos decipiat amor proprius, aut aliqua extraordinaria cupiditas, vt putent non displicere Prælati supradictum; sic enim tenet Nauar. allegans alios: hoc dico loquendo de quantitate notabili.

9 Sexto, dico, quod, quando subditus putat pro certo, quod Prælatus concedet illi licentiam ad expendendum di-

Na. vbi
su. n. 182
Lop. in
instr. cō-
sc. 1. p. c.
6.

Na. d. li.
2. de re-
stit. c. 1.
n. 171.

Etum peculium etiam in pauca quantitate, simul autem putat, quod sine eius licentia expressa non vult, quod fiat dicta expensa, non potest expendere dictum peculium, licet sit in pauca quantitate; quod probatur sequenti exemplo, si subditus certo scit, quod eius Prelatus concedet licentiam, ut exeat domo petens eam ab illo, si exeat domo sine dicta licentia, peccabit, quia licet intelligat, quod concedet illam, intelligit etiam, quod displicebit ei, ut exeat domo sine expressa concessione eius; unde idem dicendum est in nostro casu, sic enim tenet Ludouicus Lopez.

Lop. ubi
sup. c. 6.

10. Septimo, dico, quod potest subditus cessante contemptu commutare eius libros cum alijs libris, licet fiat commutatio cum secularibus, dummodo conuentui non eueniat iactura ex ea commutatione; quia sic non presumitur licentia Prelati; hoc tamen non habet locum in patribus minoribus regularis obseruantiae, quibus est prohibita quauis permutatio, aut venditio rerum, quas habet ad suum vsum sine auctoritate sui Prelati, & syndici Apostolici.

11. Octauo, dico, quod Prelati secundum consuetudinem possunt dare aliquas elemosynas, sicut prudentes administratores bonorum monasterij, & eandem licentiam habent suo modo procuratores, cum sint administratores dictorum bonorum; & monachi particulares non peccant mortaliter capientes aliquam parvam rem conuentus, ut dent illam pauperibus nec illis prohibet Sanctum Concilium Tridentinum hanc administrationem; nec ego vellem, quod Prelati, ac procuratores, & alij regulares priuati in hoc essent scrupulosi, quia ubi est charitas, & amor Dei, non est, quod adsit scrupulus.

12. Nonò, dico, quod religiosus itinerans extra conuentum, Dona, quae illi dantur in itinere, poterit expendere cum suis consanguineis, licet sint diuites, dummodo non sit donum excedens nimis, quia supponitur, quod Prelato non displicebit, si non est auarus,

quod non debet presumi, nec sanctum Concilium Tridentinum hoc prohibet, cum non tollat administrationem rationalem fundatam in gratitudine, quae debetur consanguineis ob alias res, quas religioso tribuunt pro eius necessitatibus; fratres vero minores regularis obseruantiae non possunt id facere sine auctoritate sui Prelati, & syndici, si datum est graue, quod, si sit paruum, sufficit licentia Prelati; quod vero sit datum graue, aut paruum in suis constitutionibus provincialibus, est declaratum.

13. Decimò, dico, quod religiosus, qui de licentia superioris expendit de bonis communitatis, ita ut reliqui religiosi patiantur necessitatem, peccat grauius, & non minus peccat, qui illi concedit tantam licentiam, cum bona communitatis sint pro omnibus secundum communes necessitates, estque in illis constitutus tanquam dispensator fidelis, & prudens super omnes.

14. Undecimò, dico, quod potest religiosus recipere sine peccato aliquas coenae, aut res manducabiles, & aliqua vestimenta à secularibus non prohibita à sua regula, si horum habeat aliquam necessitatem; qua necessitate Prelato manifestata, si non vult succurrere ei, poterit recipere dictas res sine peccato, & necessitate tribuendi eas dictae communitati, quia in hoc casu Prelatus tenetur administrare multa horum illis, qui egent; & ideo videtur, quod si illa tribuantur eis ab aliquo seculari, non poterit impedire, quod ea recipiant.

15. Duodecimò, dico, quod si Prelatus praecipiat sub obedientia, quod nemo detineat pecuniā in cubiculo, peccabit mortaliter religiosus, qui eam habuerit occulte nolens reuelare statim Prelato.

16. Decimotertio dico, quod si monachus det extra conuentum aliquid notabile, siue mobile, siue immobile, siue sit res, quae vsum consumatur, siue non, peccat mortaliter dans illud sine licentia Prelati, & tenetur recipiens restituere monasterio; & cum dans

dans & recipiens committant iniustitiam, vterque tenetur ad dictam restitutionem. Verum est tamen, quod qui recipit bona fide, solum tenebitur restituere rem, si habeat illam in sua potestate, aut si cum ea factus fuerit ditior, & cum religiosus non habeat quid restituat, quia non habet rem propriam, sufficit in hoc casu, quod moneat illū, qui recepit, vt restituat illam, & abstinere ab usu aliquarum rerum, pro quibus habet licentiam à Prælato expendendi aliquid, vt sic satisfaciatur aliquo modo dicto monasterio, vt dicit Petrus de Nauarr.

Nau. li.
3. de re.
si. c. nu.
201.

17 Decimoquarto dico, quod omnia supra dicta debent intelligi, vt sic verū cum moderatione debita obseruantie regulari; quia in religionibus multum strictis, vbi capitula, & superiores ordinant sub obedientia pro obseruantia dictæ religionis, quod subditi non possint recipere quidquam, nec expendere sine licentia expressa prælatorum, peccant mortaliter subditi recipientes, aut expendentes aliquid sine expressa licentia superiorum, licet videatur illis, quod facti certiores prælati dabunt dictam licentiam; & ratio est, quia si licentia præsumpta admitteretur in hoc casu in his religionibus, tam reformatis, aperiretur porta, per quam facile intraret relaxatio; vnde eueniret illarum finis, sicut alijs euenit, quæ in principio habebant satis regularem obseruantiam: si vero necessitas esset vicens, & non posset haberi licentia Prælati, quia est nimis distans, non condemnarem ego ad mortale dare, aut recipere aliquid sine dicta expressa licentia, quia statuta debent esse rationabilia, & pleniora charitatis, quā rigoris, & sic debet præsumi, quod hæc statuta sint huiusmodi.

18 Decimoquinto, dico, quod supradicta quoad usum pecuniæ nō intelliguntur in nostra sacra religione, in qua non possunt religiosi tractare, nec retinere pecuniam.

19 Quarta Concl. In qua religione est constitutio, quod nullus religiosus eius

recipiat stipendium solitum, & licitum, pro missis, quæ dicuntur, aut prædicationibus, auditionibus confessionum, aut alijs administrationibus si religiosus capiat, peccabit mortaliter; sic enim dicit Petrus de Nau. & probat, quia faciētes dicti religiosi votum viuendi sine proprio capientes dictum stipendium iniustis prælatis committunt actum proprietatis, licet non detineant dictum stipendium in sua potestate: ego tamen putarem hanc conclusionem esse veram, si habeant intentionem, qui fecerunt dictam constitutionem obligandi cum ea ad peccatum mortale. Erit etiam peccatum mortale cum eadem modificatione, si religiosus eiusdem religionis dixerit alicui, Ego dicam tibi centum Missas hac cōditione, quod sis datus cui-dam personæ pauperi, aut meo cuidam consanguineo elemosynam earū; quia per obseruantiam regularem dictæ religionis possunt prælati facere statutum, quod obliget ad peccatum mortale, q̃ hac de causa nullum recipiatur stipendium; & etiam quia hic est actus proprietatis, & administratio bonorū prohibitorum à Concil. Trident. religiosis. Verum est tamen, q̃ si promittant dicti religiosi alicui dicere centum Missas, & ille dat centum dracmas argenteas sine vllō pacto tacito, vel expresso stipendij, sed solum gratitudinis causa, non peccabunt mortaliter. Et nota, quod licet hi religiosi habeant licentiam a suis prælatis ad recipiendas aliquas res, & expendēdas in necessitatibus quas habuerint, non erit licitum etiam in hoc casu recipere aliquid pro Missis, & sacrificijs; quia facerent contra votum paupertatis, quam tenentur obseruare regulantes secum sua cōstitutione, in qua facta fuit hæc constitutio data opera, vt melius obseruetur votum paupertatis, & etiam quia in generali concessione non videtur concedi in speciali, q̃ si peteretur, non concederetur; & certum est, quod prælati religionis non concederent hoc dictum supra, sic enim dicit Nauarr. qui addit, quod licet dicti

Nau. v.
bi sup.

Concil.
Trident.
sess. 25.
ca. 2. de
regu.

Nau. v.
bi supra
nu. 124

F ; rest.

religiosi peccent capientes dictū stipendium, non tenentur tamen restituere.

20 Quinta Conclusio. Bona acquisita à monacho professo in monasterio, ita sunt monasterij, vt licet virtute alicuius privilegij transeat ad aliud alterius monasterij, proprietates in dictorum bonorum non transiunt ad dictum secundum monasterium, nisi quantum sit necessarium pro eius alimentis in eius vita; & ideo monialis professa in vno monasterio si transeat ad aliud alterius religionis siue eiusdem, non potest petere dotem suam, sed solum alimenta, quibus eget; cum iam hæc bona sint acquisita primo monasterio: hanc opinionem contra Abb. & alii tenet Couarr. quod si in aliquibus legibus sit in usu contrariū ob leges particulares, quæ in illis sint, non tracto de hoc, quia non pertinet ad meum institutum; videatur tamen Rebuff. qui resoluit hoc.

21 Sexta Conclusio. Monasterium secundum ad quod transit hic religiosus, licet transeat ad illud ratione alicuius privilegij, acquirit hereditatem, quam hic monachus debebat acquirere existens in primo monasterio, ideo si parentes eius moriantur post eius transitum ad secundum monasterium, huic acquiritur hereditas; & ratio est, quia non erat adhuc acquisitum dominium hereditatis primo monasterio; hoc probatur in iure, & tenet Cornueus in quodam consilio. Hinc inferitur, quod legatum factum monacho existenti in aliquo monasterio sub quadam conditione, acquiritur alteri monasterio; ad quod transit, si in eo existente impleatur dicta conditio, quia in ultimis voluntariis spes non transfertur ad heredes, sic enim tenet Couarr. post alios.

22 Septima Conclusio. Quando aliquod monasterium compellitur ad recipiendum professum, vel professam ex alio monasterio alterius religionis, vt ibi faciat penitentiam alicuius criminis ab eo commissi, licet dominium, quod acquisiuit in dicto monasterio, remaneat in illo, usufructus tamen bonorum

transit ad monasterium, vbi facit penitentiam, donec vixerit, vt ijs alatur, & sustentetur, sic enim tenet Imola probans id aliquibus decretis.

Imola i
ca. quod
a re. Cle
ment. cō
iugatis.

De testamento Religiosorum.

Cap. XXXIV.

S V M M A R I V M.

An veri Religiosi, licet sint Praeui possint testari. concl. 1. nu. 1.

An Religiosus professus possit irritare, aut alterare testamentum factum ante professionem. concl. 2. nu. 1.

An Religiosus possit declarare ambiguitatem sui testamenti. ibid.

An Commendatarii ordinum militarium possint testari. concl. 3. nu. 3.

An ornamento, & ceteris rebus ad cultum diuini per Commendatarios, & alios beneficiarios, qui de sanctis sint in monasteriis. concl. 4. nu. 1.

Prima Conclusio. Est satis verum, quod veri religiosi, licet sint praetuli, non possint facere testamentum, vt dicunt in iure, & resoluit Couarr. An vero Papa possit dispensare cum illis, vt possint illud facere, est questio agitata inter Theologos, & Canonistas, & communior opinio resoluit, quod sic, quando ad faciendum testamentum non est necesse, quod religiosus habeat dominium, aut proprietatem, quæ repugnat statui religiosi, sed sufficit, quod habeat administrationem, quæ quidem non repugnat dicto statui; & licet sit prohibita à iure canonico. Papa est super omnia possumus, hoc enim dicit Nauarr. post alios.

Cou. d
re. c. 2.
nu. 4.

2 Secunda Conclusio. Verus religiosus professus etiam cum licentia sui prelati non potest irritare, nec alterare testamentum factum ante professionem; sic enim resoluit Nauarrus allegans Panormitanum, & alios, quod probatur in quadam Auth. in qua conceditur religioso professo habenti filios, vt possit diui.

Nau. de
redoi. d.
1. n. 17.
& in c.
no dica-
us. n. 88.
Na. in c.
no dica-
us. n. 85.
Auth. si
qua mu-
lier c. d.
S. S. E.

Cou. i. c.
1. d. test.
iuxta si.

Rebuff
in proq-
mo re-
giarū cō
stit. gl. 5.
nu. 21.

e. statutu
18 q. 1.
Cornueus
cons. 88.
vol. 2.

Cou. v-
bi sup. n.
20.

diuidere bona inter eos, & distribuere ea: vnde colligitur, quod non poterit facere testamentum, cum solum concedatur ei dicta distributio; quod si non habeat filios, nec hoc, nec aliud facere poterit; vnde aliqui putant, quod non poterit dictus religiosus post professionem eueniente aliquo dubio in eius testamento declarare voluntatem suam, quia quod non conceditur, videtur negari, & cum in dicta Authentica non concedatur plusquam dicta dispositio, videtur negari quicquid alia declaratio: ego tamen puto contrarium, quia in dicta Authentica solum conceditur dicta dispositio, & per consequens negatur quauis alia dispositio, & distributio; si vero sit aliquod dubium non negatur ei declaratio, quia declarare non est disponere, nec est dare, nec distribuere, sed solum testificari intentionem, quam habuit, quando fecit testamentum, ut secundum illam adimpleatur, & sicut quisque alius in dubio scius de eius intentione poterat de illa reddere testimonium, sic nullum ius prohibet religiosum posse esse testem eius, & quod praelletur ei iuramentum de licentia sui prelati.

3 Tertia Conclusio. Commendatarij ordinum militarium Calatræ, Alcántara, & S. Jacobi habent multa privilegia Apostolica, ut possint testari, & consuetudo, ac statuta eorum admitterunt hec, quæ licet fuerint reuocata a Pio V. fuerunt tamen postea confirmata à Gregorio XII. ut constat ex Bulla, quam habent in constitutionibus ordinis S. Jacobi: quod Papa potuit optime facere: primo, quia ut fiat testamentum, non est necesse, quod, qui facit, habeat proprietatem, sufficit enim, quod habeat administrationem: secundo, quia hi non sunt veri religiosi, & ideo nulli dubium est, quod de suis bonis patrimonialibus poterunt instituere primogenium, ut resoluit Molina, de redditibus tamen suarum commendarum non possunt hoc facere loquendo in foro conscientie, si ad illud non habeant dispensationem, ut colligitur ex eo, quod tra-

dit Nauar. resoluens, quod non possunt illi in sua vltima voluntate disponere de illis bonis, nec possunt illa expendere in vita sua nisi in vltibus pijs; cum vero Summus Pontif. concesserit illis, quod possint contrahere matrimonium, ex quo ut plurimum habent filios, licet negemus illis posse instituere primogenium ex dictis bonis, non tamen audeam affirmare non posse relinquere in morte, & dare in vita aliqua bona filiis suis obsequantes regulæ constitutiones, quia nihil posse illis relinquere in morte, nec dare in vita est res dura, & consuetudo est in contrarium.

4 Quarta Conclusio. Est quidam motus proprius P. V. promulgatus anno 1567. in quo præcipitur, quod omnia ornamenta, paramenta, vasa, missalia, gradualia, libri cantus, omnesque res sacre auri, argenti, & quæ vis alia destinata per quoscunque Praelatos Commendatarios, aut alios beneficiarios ad cultum diuinum, quæ sint inuentæ in illorum potestate tempore mortis suæ cum testamento, aut sine eo pertineant ad monasteria, & ecclesias, aut beneficia, vbi dicti Praelati, Commendatarij, ac beneficiarij habent suum titulum, & gaudent fructibus suis, licet habeant quamuis facultatem testandi; qui motus proprius debet intelligi solutus prius debitis horum de minorum; si omnia prædicta sunt necessaria pro soluendis debitis, non possunt ecclesia huiusmodi, aut monasteria mittere manus ad ea, ut explicat Gutierrez.

Circa votum obedientie, & castitatis, quod promittunt religiosi, nihil hic dico, quia id proprijs in locis dicitur: nec tracto hic de alijs rebus particularibus pertinentibus ad eos, quia in materia nouitiorum, & legatorum, & alijs tracto de his rebus.

Nau. l. c. fi. 16. q. 1. in 3. q. nu. 29. cum seq.

Gut. l. 2. p. 99. q. 94. in li.

De residentia Prælatorum, & Parochorum, & de pœna, quam incurrunt non residentes. C. XXXV.

SYMMARIVM.

An teneantur residere habentes curam animarum concl. 1. num. 1

Ut quis dicatur residere quot requirantur. ibid.

An excuset à non residendis providere de aliquo magis idoneo procura animarum, concl. 2. num. 2

An excuset a non residendo personaliter Episcopi in sufficientia. & Vicarij sufficientia concl. 3. num. 3

An teneatur Canonicus regularis qui obtinuit ecclesiam parochialem residere in ea. concl. 4. num. 4.

An beneficiarii non residentes incurrant aliquam pœnam. concl. 5. num. 5.

dent. sess. 6. c. 1. de Reform.

2 Secunda Conclusio. Non excusatur Episcopus, & Parochus ab hac personali residentia ex eo, quod provideant ecclesie suæ de probò Vicario, licet dictus Vicarius habeat maiorem sufficientiã ad gubernandas oves: & ratio eius est, quia tenentur per se ipsos gubernare ecclesias suas cum doctrina, exemplo, & administratione sacramentorum, existentes tanquam vigilēs accuratè in custodia gregis sui, quæ actiones sunt personales; & actiones personales non possunt suppleri per alios; unde non est liber a recitatione officij divini sacerdos, qui præcipit alijs, ut recitet pro eo, quia hoc est debitum, & actio personalis; supradictum autem approbat Conc. Trident. & tenet Caietanus, ut sup.

3 Tertia Conclusio. Insufficientia Episcopi, & sufficientia Vicarij non excusat Episcopum a personali residentia, quia si putat se non esse sufficientem, renuntiet episcopatum, aut quærat coadiutores idoneos; nec est ratio, quod quia ipse acceptaverit episcopatum iniuste, faciamus eum esse melioris conditionis, quam sint Episcopi boni, libertantes eos ab hac personali residentia, ut dicunt D. Thom. & Host. nostramque conclusionem tenent Caiet. & Sor.

4 Quarta Conclusio. Teneatur Canonicus regularis, qui obtinuit aliquam ecclesiam parochialem, residere in ea, ut dicitur in iure, in quò expresse ordinatur, ne permittatur monachis habentibus beneficium, quod habitent in monasterio: nec obstat, quod habent votum extendi in ecclesiam regulari quia cū habeant iuste dictum beneficium, iam dictum votum relaxatum est, nec hic regularis deserit statum suum per hanc residentiam, cum existens extra monasterium suum iusta de causa, non desinat esse monachus, nec deserat vitam contemplativam, quæ est melior quam activa, cum residens in suo beneficio possit hoc etiam facere, sic enim resolvit Navarr. in quodam consil. lib. 3. consil. tit. de cler. non resid. consil. 5.

Quinta

Concil. Tri. sess. 23. c. 1. de refo.

D. Thom. in 4. d. 21. q. 2. ar. 2. ad 3. Host. in sum. tit. de cler. exc. m. n. 8. a. nu. 2. Caiet. vi sup. sot. li. 10. de iust. p. 3. art. 1.

Caiet. 2. q. 185. art. 5. sot. inc. alien. l. de nat. & grat. Nu. in Alanu c. 25. d. 21. Co. li. 3. va. c. 13. num. 9. Cord. l. 1. q. 9. 1. Cõc. Trid. sess. 16. de re hoc 16

1 Prima Conclusio. Tenentur de iure divino Prælati, qui habent curam animarum residere in suis præbendis, ut sufficienter probat Caiet. Sotus. Nau. Cordubaq. & ideo fuerunt huiusce huius opinionis patres sacri Concil. Trid. & ratio ipsa hoc prædicat, quia cum prælatus sit lux præsentium, præsentibus debet dare lucem, & etiam quia est dux, pastor, dispensator, explorator, custos, vigil, nutritus, & nutrix, suo lacte fovens filios suos, quæ nomina omnia petunt præsentiam corporalem pastoris. Est autem notandum, quod hæc præsentia, & residentia, ut sit, quæ convenit requiruntur duo: Primo, quod sit præsens corporaliter, & habitet in loco beneficij. Secundo, quod faciat, quod attinet ad eius curam pro gubernatione ecclesie, & pro cultu divino, & cura animarum, ut tenent dicti patres; quia si solū teneretur ad residentiam corporalem, nullus, aut parvi momenti, esset ess. p. sentem: quia hoc est opus, quod potest ab alio impleri, licet sit mercenarius, quod est contra decretum Concil. Tri-

5 Quinta conclusio. Pœnæ, in quas incurrunt beneficiarij habentes curam animarum non residentes ponuntur a Concil. Trid. vt supra, de quibus quoad distributiones, quas amittunt, diceretur in capitul. sequenti, & est iam dictum in materia beneficiorum ecclesiasticorum, p. p. cap. 33.

Quomodo sint obligari ad residentiam Canonici, & Capellani, vt possint percipere, quotidianas distributiones.

Cap. XXXVI.

SUMMARY.

Quanto tempore possint ab esse Canonici, Præbendati alicuius cathedralis & portionarij, & an possint alij Canonici remittere distributiones, ratione absentia amissas. concl. 1. nu. 1.

An Valeat consuetudo, quo qui adit matutinum, & non alius horas gaudeat distributionib. omnium horarum. concl. 2. n. 2.

An possidens capellaniam, per quam teneatur ad tot missas, & assistere horis canonicis, possit satisfacere per alium inservientem. conclus. 3. num. 3.

Concil. 1 **P**rima Conclusio. Ordinatur Concilium Tridentinum, quod qui obtinent canonicatus, dignitates, præbendas, aut portiones in aliqua ecclesia cathedrali, seu collegiali, non possint abesse nisi per tres menses per singulos annos, reuocans in hoc quoduis statutum, aut consuetudinem in contrarium, & si faciat maiorem absentiam, ordinatur Sac. Conc. quod priuentur per primum annum medietate fructuum, quâ perceperunt existentes præsentibus, & si in eodem anno sint vsi eadē negligentia, priuentur oib. & crescente eorū contumacia Episcopus procedat contra illos per sacros canones, & reliqui præsentibus horis canonicis præstant distributiones, sicut hi, si essent præsentibus, deberent perferre, & quod non possint illis remittere has distributiones.

2 Secunda Conclusio. Illicita est consuetudo, quod ille, qui adit matutinum, gau-

deat non solum distributionib. assignatis pro hac hora, sed etiam, quæ sunt assignatae reliquis horis, licet non assistat eis; quia hæc consuetudo est contra ius, & per consequens contra Concil. Trid. quod innouat dictum ius. Verum est tamen, quod potest ordinari, quod solus, qui assistunt matutino perferant distributiones eorum, qui non assistunt eis.

3 Tertia Conclusio. Qui habet aliquam capellaniam cum obligatione dicendi tot missas, & assistendi horis canonicis, quæ decantantur in aliqua ecclesia, si est sacerdos, potest ei satisfacere per alium idoneum, dummodo sic sit in vsu in reliquis capellanis illius oppidi, & capellani excusantur seruientes illis per alios. Et secundum Panorm. & alios allegatos a Felino est cōis opinio, quod hæc consuetudo valeat, s. quod ille, qui habet beneficium simplex, non teneatur seruire nec per alium, nec per se quā est copia ministrorū. Nec obstat, quod in hac capellania dicitur, quod seruiat ei personaliter, quia in reliquis non obseruatur, quia ad hoc respondeo, quod in reliquis, licet dicatur hoc verbum [assistant personaliter] ponuntur in alia verba æquivalentia, & similia; dicit vero Nau. in hoc casu securius esse, quod Episcopus de consensu patroni capellaniæ dispense, quod possit per alios satisfieri. Alia essent dicenda circa hoc, in materia tamen beneficiorum ecclesiasticorum remanet aliquid dictum.

Concil. Trident. vbi sup.

Pano. in rep. c. ex extirpanda. §. q. vero de præbendis.

Fel. in c. cum omnes de constitutionib. Nau. li. 3. cōsiliat. cler. non resident cō. li. 7.

De non residentibus Episcopis, & alijs cura animarum habentibus, ratione pestis. Cap. XXXVII.

SUMMARY.

An possit Episcopus deferre civitatem ecclesie cathedralis tempore pestis. concl. 1. num. 1.

An teneatur providere alijs civitatibus, & oppidis sue diocesis peste infectos. conclus. 2. num. 2.

An possit Parochus tempore pestis renuciare suum beneficium. concl. 3. num. 3.

An

An possint Episcopi, & Parochi tempore pestis recipere coadiutores idoneos. conc.

4. num. 4.

*An possit Parochus tempore pestis abesse duobus mensibus a Concilio concessis. cō
clij. 5. num. 5.*

spirituali ouium suarum, cum eas acceperint sub cura sua, sed habent respectū ad eorum ecclesias, quibus promissere inferuire, ut post alios ostendit doct. Sotus.

Sot. vbi
sup. art.
74.

3. Tertia Conclusio. Si Parochus tempore pestis ob periculum, in quo se videt, voluerit renunciare beneficio, quod habet, in manu Episcopi sui, non debet admitti renunciatio, sicut dux non permittit exire a se militem, qui tempore pacis scriptus fuit sub suo vexillo; & etiam quia hæc renunciatio est comparata fugæ, quæ est illicita Parocho in simili tempore.

4. Quarta Conclusio. Potest Episcopus, & Parochi tempore pestis recipere coadiutores idoneos, & approbatos ad administrationem sacramentorum ob multitudinem infirmorum, qui sunt, & periculum ministrorum; si vero fugiant Episcopus, & Parochus ab hoc periculo, non possunt constituere Vicarios idoneos, qui residentes excusent eos à sua personali residentiā, quia si proprius pastor viso lupo fugit, & relinquit oves, non debet sperari melior cura a mercenario; & si mater deserit filium in articulo mortis, quid faciet nutrix mercenaria?

5. Quinta Conclusio. Non est licitum Parocho tempore pestis abesse per duos illos menses, aut tres, qui a Concilio Tridentino conceduntur per singulos annos, quia hi tres menses conceduntur ab eo, casu quod possit abesse sine detrimento suarum ouium, & sic fuit declaratum per dominos Card. reformatiōnis, quod dicti duo menses non essent temporis Aduentus, nec Quadragesimæ, nec Paschæ, Natiuitatis, aut aliarū solemnitatum magnarum, in quib. præsentia pastoris dat hilaritatem ouibus, cuius administratio est necessaria in his temporibus, & si hoc dicitur de hoc tempore, quanto melius debet dici de tempore pestis.

Concil.
Trid. sess.
22. ca. 1.
de ref.

Prima Conclusio. Si sit pestis in ciuitate, in qua est ecclesia cathedralis, non debet Episcopus exire ab ea, ut ordinatur in iure, cum ibi habeat sedem suam, & capitulum: quod intelligitur præcipue tempore aduentus, & quadragesimæ, & Natiuitatis & Resurrectiōnis, Pentecostes, & festi corporis Christi, in quibus temporibus præcipit sacrum Concilium Tridentinum Episcopis, ut assistant suis ecclesijs cathedralibus suæ diocesis, nisi alia ecclesiæ sint in maiori necessitate eius præsentia.

cap. pla.
cui 7.
q. 1.

Concil.
Trid. sess.
23. ca. 1.
de ref.

2. Secunda Conclusio. Si sit pestis in alijs locis diocesis, tenentur Episcopi esse multum solliciti, & circumspecti in prouisione necessariorū pro salute animarum, & corporum suarum ouium; & si intelligunt eorum præsentiam esse multum necessariam dictis locis, tenentur recurrere ad illa: ut sunt duces obligati etiam cum periculo vite accurrere ad arces, quæ sunt commissa eorum curæ tempore belli. Vnde inferitur, quod Episcopi, qui, antequam pestis adueniat ad ciuitatem cathedralis, recesserunt ab ea, tenentur redire ad eam, si dicta pestis aduenerit; nisi causæ suæ absentia sint maioris valoris, quam residentia ipsa; quas quidem causas debet qualificare summus Pontifex, aut Metropolitanus in scriptis, & ipso absente, Episcopus antiquior Metropolis, ut ordinat sanctum

Concilium Tridentinum. & Idem debet obseruari in simili casu cum Parochis, ut dicitur in capitulo sequenti; & ideo regulariter loquendo pestis non excusat Episcopum, nec curam animarum habentes a personali residentiā suorum beneficiorum. Quod probatur, quia causæ, ob quas possunt esse absentes, non habent respectum ad suas personas, cum teneantur dare vitam suam pro salute

Concil.
Trid. sess.
23. c. 11.
de ref.

De causis, ob quas Episcopi, ac Parochi
possunt non residere.
Cap. XXXVIII.

SUMMARIVM.

*Quatuor ob causas Episcopi possunt abesse
a suis Episcopatibus concl. 1. num. 1.*

*An possit beneficiarius abesse legens, aut
audiens aliquam scientiam Theologiae,
vel sacrorum canonum. concl. 2. nu. 2.*

*An possit Parochus abesse ratione alicuius
inimicitiae, quae supervenerit illi in oppi-
do. concl. 3. num. 3.*

*An possit quis laico beneficium curatum al-
teri, quem scit debere abesse multum a
sua residentia. concl. 4. nu. 4.*

*An causa, ob quas praetati non possunt resi-
dere debeant approbari, & scribi. concl.
5. num. 5.*

Prima Conclusio. Multae sunt cau-
sae, ob quas Episcopi non peccant
absentes existētes a suis Episcopatibus,
& Parochi a suis beneficiis, quae colligi-
tur a sacro Concilio Tridentino, & sunt
quatuor. Prima causa est charitas chri-
stiana. Secunda vrgens necessitas. Ter-
tia debita obedientia. Quarta evidens
ecclesiae, aut reipubl. utilitas: & nota,
quod non dicit Concilium absolute, qd
charitas excuset a residentia praetatos,
sed charitas christiana: unde licet sit cha-
ritas conservare propriam vitam, &
succurrere proximis sine obligatione,
de iustitia non possunt tamen ob haec
charitatem esse absentes praetati, quia
charitate christiana obligantur dare vi-
tam suam pro omnibus suis, & succurre-
re illis in sua praesentia ob obligationē,
qua tenentur de iustitia omittentes suc-
currere reliquis rebus, ad quas non te-
nentur sic de iustitia: estque christiana
charitas, quae excusat eos a residentia,
quando particulariter contra suas per-
sonas subleuantur aliquis morus perse-
cutionis: quia in hoc casu exemplo a
Christi Redemptoris nostri, & D. Pau-
li, & D. Athanasij; dummodo provi-

deant de rebus necessariis ecclesijs suis,
poterunt abesse, nisi eorum ecclesiae om-
nes sint in simili periculo, ut comprobatur
D. Thomas. Et nota, quod dicit Conci-
lium debitam obedientiam excusare
praetatos a residentia, & non dicit obe-
dientiam absolute. Unde faciunt magis
praetati maiores religionum ordinantes
visitationes aliquarum provinciarum
Provincialibus aliarum provinciarum,
& Abbatibus, Guardianis & Prioribus,
qui habent curam animarum, cum pos-
sint fieri dictae visitationes ab alijs, &
ideo facient benedicti praetati, si cum
debita humilitate non acceptent dictas
visitationes, sed attendant ad ea, quae
propter illis commissae sunt suarum ec-
clesiarum: quod si dicas mihi iuberi il-
lis sub obedientia, ad hoc respondeo nō
quamvis obedientiam excusare illos a
residentia, sed debitam obedientiam, ut
insinuat Concilium.

Secunda Conclusio. Excusatur etiam
beneficiarius a residentia personali le-
gens publice Theologiam, aut audiens
eam per spacium quinque annorum, ut
dicitur in iure, nec in hoc casu est neces-
saria licentia Episcopi, ut tenent Rebuffus,
& Navarrus, cum haec concedantur a
iure. Nec potest Episcopus concedere
eam ad plus temporis, ut declarant
Cardinales reformationis dicentes. Li-
centia ut quis abesse possit causa studij a ser-
vitio sua ecclesia, vel sui canonicatus, non
suffragatur ultra quinquennium impetra-
ta a die quo cepit studere. Ex qua declara-
tione colligitur, quod non solum Epi-
scopus non potest dare dictam licentiam,
sed etiam si dederit, nihil valebit. Et no-
ta, quod haec conclusio habet locum in
illis, qui legunt publice in universitate
approbatae canonibus sacris, & qui studēt
ipsis, cum haec scientia sit tantum neces-
saria ad regimen ecclesiasticū; sic enim
tenet Salzedus.

Tertia Conclusio. Excusatur etiam
Parochus a residentia personali quando
illi superveniat aliqua inimicitia in oppi-
do, in quo habet beneficium, ita ut non
possit in eo vivere sine magno periculo;
debet

D. Tho.
super
Matth.
c. 10. ex-
plicans
illa ver-
ba cum
perse-
quentur
vos in ci-
vitate, illa
fugite in
alias.

Rebuff.
in pract.
benefi-
cium
titul. de
dispens.
de non
residen.
nu. 25.
Nav. in
Manua.
c. 25. nu.
120.

Salzedo
in pract.
crim. c.
51. pag.
144.

Ioan. 7.
Actor 9
& 2. Co
m. 12.

debet tamen pro hoc obtinere licentiam ab Episcopo, & interim, dum durat inimicitia, debet poni Vicarius sufficiens, ut declaratum fuit per dominos Cardinales, & refert Salzedus.

Salzed.
vbi sup.

4 Quarta Conclusio. Potest quis dare beneficium curatum alteri quē scit absentem futurum, dummodo credat, quod ponet Vicarium sufficientem, & quod visitabit ecclesiam suam aliquando inter annum; præcipue in festis principalibus intelligens, quod sua auctoritate, quia est nobilis, & multum amicus omnium, iuvabit magis quam alius, qui resideat; quia in hoc casu est iusta causa non residendi, ut dicit Concilium Tridentinum; & etiam, quia licet residentia obliget de iure diuino, aut naturali, si sit iusta causa, potest Episcopus dispensare; nec est necessaria licentia in scriptis in provincia, vbi non est receptum S. Concil. Trident. sic enim tenet Nau. in consilio. tit. de const. consil. §. q. 15.

Concil.
Triden.
sess. 23.
c. 1 de re
form.

5 Quinta Conclusio. Causæ non residendi quoad Episcopos debent esse approbatæ in scriptis a Romano Pontifice, aut Metropolitano, vel ipso absente ab Episcopo seniori ex suffraganeis, qui residerat in suo episcopatu, ut ordinavit Concil. Trident. qui suffraganeus debet approbare absentiam Metropolitanam, nisi dicta absentia fuerit ratione alicuius obligationis, vel officij annexi suo episcopatu concernens bonum commune, quia hæc est causa notoria, & sæpe euenit tam repente, ut non sit locus recurrendi ad illum, qui debet probare dictam causam. Verum est tamen, quod poterunt Episcopi esse extra suos episcopatus per duos, vel tres menses in anno, ob causas, quæ illis videbuntur, quæ relinquuntur suis conscientijs, & Parochus etiam poterit sine licentia sui Episcopi abesse per duos menses, ex Concilio Trident. sess. 23. cap. 1. per causam, quæ illi videbitur, cum ius antiquum illi concedat hanc licentiam, & novum non tollat eam, potius videtur eam concedere, cum concedatur Episcopo, qui tenetur magis residere; sic enim tenet

Nau. & Salzed. Circa hanc materiam vbi deatur reliquum in cap. de beneficijs ecclesiasticis. cap. 33. p. p.

Nauar.
vbi sup.
nu. 21.
Salz vbi
supr.

De Residentia prælatorum regularium in suis provincijs, aut monasterijs.

Cap. XXXIX.

S Y M M A R I V M.

An superiores religionum possint concedere licentiam prælati inferioribus, ut non resideant. concl. 1. nu. 1.

An sit determinatus locus, in quo Generales & Provinciales debeant residere. conclus. 2. num. 2.

An generales Religionum possint ad instātiā principum ire ad partes remotas a sua Religione. concl. 3. num. 3.

An Commissarii Generales, & Provinciales possint abesse à suis provincijs sine licentia Generalis ob obligationes annexas suis dignitatibus. concl. 4. nu. 4.

An si causa absentia non est annexa prælati possint Provinciales abesse ultra tres menses à suis provincijs sine licentia Papæ, aut Generalis. concl. 5. nu. 5.

An Prælati locales teneantur residere in suis conuentibus. conclus. 6. nu. 6.

1 Prima Conclusio. Non possunt prælati religionum dispensare in residentia personali prælatorum, qui illis sunt subiecti; quia prælati qui habent curam animarum, tenentur de iure diuino residere personaliter inter suas oues, ut remanet supra probatum, & licet decreta Concilij Trident. & canonum antiquorum loquentia de prælatis, solum loquatur de Episcopis, Archiepiscopis, Primatibus, & curam animarum habentibus, nulli tamen dubium est, qui in hæc decreta comprehendant etiam prælatos religionum ob entitatem rationis: & quia dicti prælati vere sunt curam animarum habentes & ideo non residentes secundum formam Concilij Trident. sine dubio peccant mortaliter, & si haberent

Concil.
Triden.
vbi sup.

berent aliquem redditum temporalem ratione officij sui, ipso facto sine ulla aliqua declaratione amitterent illud & nullo modo possent facere fructus suos.

2. Secunda Conclusio. Nullum decretum est in iure, quod assignet determinatum locum, in quo Generales, & Prouinciales debeant residere: unde tenentur obseruare statuta suarum religionum, si quid determinant, circa hoc, & si nullum sit statutum (sicut in nostra sacra religione) tenentur residere in loco, & monasterio, ubi est maior necessitas suæ præsentiae, & hac necessitate cessante tenentur eligere monasterium accommodatum, ad quod facile possint subditi recurrere: unde si dicti prælati, quia sic illis placuit, volunt ire ad aliquod oppidum, aut ciuitatē per multum spatium temporis, in qua nulum sit monasterium suæ religionis, licet existat dicta ciuitas, aut oppidum intra limites suæ prouinciæ, aut religionis, non potest tamen vere dici, quod resideant inter suas oues, cum non possint recurrere ad ipsum ea facilitate, ac commoditate, qua recurrerent ad sua monasteria, & etiam quia dicta deſentio efficere scandalum.

3. Tertia Conclusio. Generales non possunt ire missi ad instantiam, Principum pro negotijs magnis, & arduis ad partes longinquas extra limites suæ religionis, si eorum absentia duratura sit plusquam tres menses, quos concedit Episcopis sacrum Concil. Trid. unde est necessaria licentia summi Pont. ut ponatur in executione dicta legatio, quam quidem Principes Christiani habent a sua Sanctitate ad similes casus.

Concil.
Trid. v.
bi sup.

4. Quarta Conclusio. Commissarij Generales, & ministri Prouinciales non trax sacre religionis possunt abesse a suis prouincijs, propter obligationes annexas suis dignitatibus sine licentia Generalis, ut est ire ad capitulum generale, & ire extra suam familiam ad tractandas res concernentes bonum commune, cum hæc facultas concedatur Episcopis a Concilio Tridentino ra-

tione obligationis annexæ suis dignitatibus, ut dictum est in capit. præterito; si tamen occurrat aliquid aliud non annexum dignitati, sed proprie coniunctum suis proprijs personis, ut est infirmitas, aut ire ad videndos parentes, vel consanguineos, poterunt ire extra suam familiam, & prouincias per duos vel tres menses sine speciali licentia Generalis, cum hoc concedatur etiam Episcopis, quorum status est perfectior.

5. Quinta Conclusio. Si causa absentiae non sit annexa prælatura, sit tamen multum concernens charitatem, aut bonum commune, ut est visitatio aliarum prouinciarum ipsis commissæ, & alia similia, quæ postulant plus temporis, quam sint tres menses pro absentia, non poterunt dicti Prouinciales sine licentia Pont. aut suorum Generalium exire a suis prouincijs; & quia in Concilio Tridentino dicitur, quod ad capitulum prouinciale pertinet iudicare de licentijs datis a Metropolitanis Episcopis, ut possint exire a suis episcopatibus, confidendo, quod hoc modo videbuntur melius causæ, quæ pro illis absentijs fuerunt: idcirco conuenit, quod Generales non extrahant Prouinciales extra prouincias, nec Guardianos extra conuentus ad visitandas alias prouincias, si necessitas id non expellat, & quando extraxerint, non est, quod murmuretur de hoc, quia ipsi sciunt causas, ob quas id faciunt.

6. Sexta Conclusio. Prælati locales, ut sunt Guardiani, Priores, Præpositi, sub eadem pœna, & culpa, tenentur residere in suis conuentibus ut insinuat Concilium, ac illi, qui habent curam animarum, & sic non possunt exire a suis domibus, nisi per paucum spatium temporis, & hoc non exeundo a districtu suæ Guardianiæ: quia, ut dicit idem Concilium, qui discedunt per paucum temporis spatium, secundum antiquos canones non videntur discedere: circa quod non detineor, quia tempus, quo possunt

Concil.
Trident.
vbi sup.

fiat abesse, relinquo suis praelatis superioribus, & consuetudini prouinciarum.

De residentia dominorum temporalium, & Rectorum in locis suae gubernationis.

Cap. XL.

SUMMARIVM.

An teneantur domini temporales residere in suis oppidis. concl. 1. nu. 1.

An Rectores teneantur residere in suis ciuitatibus, aut locis regiminis, & an teneantur restituere damnum, quod effecerunt propter suam absentiam, concl. 2. num. 2.

An dicti teneantur ad damnum sequutum ex eorum absentia. conc. 3. nu. 3.

Prima Conclusio. Tenentur domini temporales residere per aliquod temporis spatium, & visitare loca sua, si sit necessitas, & constituere illis bonos iudices, & tollentes de medio prauos, ut post alios tenet Ludouicus Lopez.

2 Secunda Conclusio. Rectores tenentur etiam residere in suis officiis. Verum est tamen, quod possunt abesse per aliquod temporis spatium tractantes negotia sua, nisi ex sua absentia sequatur graue detrimentum reipubl. Dixi, graue, quia non tenentur sub poena peccati mortalis vitare damnum paruum suae reipubl. ut colligitur ex his, quae tradit Corduba, & Ludouicus Lopez, Verum est tamen, quod minus culpa dabitur nobili Rectori ex eo, quod absit aliquando cum aliquo detrimento reipubl. quam plebeio, quia hic nobilis auctoritate suae personae potest alijs modis adiuuare rempubl. reficiens dictum damnum; quod colligitur etiam ex his, quae tradit Nauarr. & ex eo, quod dicitur in quadam lege nouae recompilationis, in qua ordinatur, quod Recto-

res in his Regnis Hispaniae non possint habere alias occupationes, ne illi perturbentur a suis congregationibus, & officiis.

3 Tertia Conclusio. Tenentur hi Rectores restituere reipubl. damnum notabile, quod sequatur ex absentia eorum leui, quod deuitaretur damnum, si euigaretur eorum negligentia: sic enim dicit Nauarr. communis autem opinio est, quod ille, cuius culpa etiam leui, & solum peccato veniali est solum causa aliquis damni, teneatur in foro conscientiae restituere dictum damnum, si de iustitia teneatur illud deuitare: quod debet teneri contra Sotum.

Interrogationes faciendae Rectoribus, & similibus ponuntur sup. c. 30.

Nau. ca. 17. n. 84

Sot. li. 5 de iusti. q. 7. ar. 3

De restitutione quo ad eius essentiam, & necessitatem.

Cap. XLI.

SUMMARIVM.

Quid sit restitutio. conc. 1. nu. 1.

An restitutio differat a satisfactione, concl. 2. nu. 2.

An restitutio sit necessaria pro salute animarum. concl. 3. nu. 3.

An sit obligatio restituendi praecedente solum peccato veniali, concl. 4. nu. 4.

Prima Conclusio. Restitutio est quaedam compensatio ablatae rei ab aliquo, & est actus iustitiae commutativae; etiam quando quis restituit alteri, quod illi debebat secundum iustitiam distributivam: ratio eius est, quia distributor rerum communium tenetur illas dare dignis faciens eas proprias secundum qualitatem singulorum; unde omnibus, & singulis tenetur compensare a qualitate iustitiae commutativae omne illud, quod non dedit illis ex portione debita, & ideo licet non tollat rem propriam, tollit tamen ab eis appropriationem, quam tenetur facere,

ut

Top. 2. p. c. 100. in instr. cont.

Cord. d. casib. q. 3. Lopez. ubi supra. Nau. l. 3. de resti. cap. 3. nu. 10. l. 30. tit. 7. lib. 3. no. ut com. fel.

Caict. 1. vt explicat Caict. & licet Nau. procedat aliter loquens doctē, ac subtiliter opinio tamen Caictani videtur mihi sequenda potius.

2. Secunda Conclusio. Satisfactio, & restitutio conueniunt in hoc, quod utraque pertinet ad iustitiam distributivā, differunt tamē in duobus: primo, quod restitutio est respectu rerum exteriorū, satisfactio vero est respectu actionum, & passionum interiorum, vt dicit D.

D. Th. 1. Thom. secundo quia restitutio proprie fit solum hominibus, satisfactio vero non solum fit hominibus, sed etiā Deo; alias etiam differentias apponunt Summiste, quas breuitati seruiens omitto.

3. Tertia Conclusio. Restitutio est necessaria ad salutem animarum, non per modum applicationis, sicut sacramenta, sed per modum executionis solum: itaque sicut supposito peccato mortali est necessarium sacramentum Penitentiae per modum applicationis in re, si possit administrari, & suscipi, & in desiderio, si non possit, sic supposito iniusta retentione, est necesse de necessitate precepti restituere alienum, vt tenet S. Th. estque conclusio de fide, vt resoluit Caictus, & Sotus; sed an restitutio includatur sub illo precepto negatiuo. Non fuit tum facies, vel an sit preceptum affirmatiuum, est diuersitas opinionum, probabilior tamen est esse preceptum affirmatiuum, vt resoluit Sotus.

4. Quarta Conclusio. Licet quis teneatur restituere sub pena peccati mortalis, si res debita est notabilis. Hec tamen restitutio saepe procedit, & emanat à culpa veniali secundum naturam contractuum; quia ille, qui efficit damnum detinens rem mutuatam, tenetur restituere damnum, quod sua leui culpa accidit in dicta re, & qui detinet locatam, tenetur restituere damnum, quod accidit in re eius culpa leui: ille vero qui accepit eam in depositum, & pro eo recipit aliquod stipendium, si accadat aliquod damnum eius leui culpa, tenetur restituere, ille vero qui iuratus est, tenetur restituere, licet pereat sine eius culpa,

quae non potest esse, cum semper sit negligens in restitutione, vt tractatum est in suis materijs, in quibus quo ad restitutionem tractauimus suis locis, quod attinet ad hanc rem: resoluamque reliquum in materijs ventilandis, vnde hic non ero prolixus, solum enim tangam, quod hucusque non tetigi, nec tractauimus in dictis materijs. Vnum hoc aduerto, quod obligatio restituendi potest nasci ex aliquo contractu sine vlla culpa, ex parte eius, qui tenetur restituere, vt accidit in eo, qui debet aliquid, quod illi mutuatum est, qui tenetur restituere illud domino suo finito tempore mutui: certum autem est, quod in hac casu nullum commisit peccatum; itaque, vt quis teneatur restituere aliquid, non est necessarium, quod iniuste acceperit, & detinuerit, vt dicit Nauar. quod iam etiā supra dictum est.

De obligatione restituendi rem lucratam operibus prauis.

Cap. LI.

SUMMARIVM.

An de iure naturali, & positio sit obligatio restituendi in foro conscientia, quod lucratum est mediante opere peccati, concl. 1. num. 1.

An restitutio facienda est, debeat fieri fisco, aut illi, qui iussit fieri peccatum, vel pauperibus, concl. 2. num. 2.

An meretrix teneatur restituere quod blanditijs extrahit à viris, conclus. 3. num. 3.

An promittens meretrici aliquam magnam quantitatem teneatur illam soluere, concl. 4. num. 4.

An meretrix teneatur restituere pretium, quod accepit à Religioso ibidem.

An, quod recipit mulier nupta peccato adulterij, teneatur restituere, & quod recipit aliquis, vt alterum occidat, concl. 5. num. 5.

An, quod recipit quis, vt faciat illud, ad quod alias tenetur, teneatur illud restituere.

tueret. *concl. 6. num. 6.*

An sit licitum parti tribuere aliquid iudici, ut redimat vexationem. conclus. 7. num. 7.

An quod datur alicui, ne committat peccatum contra iustitiam, aut aliam virtutem, possit repeti à dante. conclus. 8. num. 8.

*An qui accepit aliquid, ne peccaret, teneatur restituere, antequam repetatur. *concl. 9. num. 9.**

*An quod deferre iudex ob pretium non faciendam iniustitiam, sit subiectum restitutioni *concl. 10. num. 10.**

*An sit subiectum restitutioni luorum per emptiones, & venditiones pretijs iustis, locis tamen, & temporibus prohibitis. *concl. 11. num. 11.**

Prima Conclusio. Loquendo solum de iure naturali, quod lucratum, est operibus pravis, & peccato, nulla est obligatio restituendi illud, sed est illius, qui recipit dictum lucrum; itaque quod alicui datur, ut occidat alium, aut ut pronuntiet sententiam iniustam, nulla est obligatio restituendi stando dicto iuri, quia licet hæc opera sint contra ius diuinum, nemo tamen tenetur facere ea gratis, & etiam hæc opera sunt utilia ijs, qui præcipiunt, ut fiant, & ideo sunt æstimabilia. Dixi, de iure naturali, quia attento iure positivo, quod datur, ut fiant aliqua opera mala, ex quibus sequitur aliquod damnum tertio, necessario debet restitui, ut dicitur in iure, ubi determinatur, quod totum id, quod acquiritur hoc modo, applicetur fisco, & ratio huius legis est, quia cum non possint ferre hi delinquentes hoc pretium, non facient ita facile iniurias proximo. Circa quod dubitatur, si hæc restitutio debeat fisco ante condemnationem delinquentis, & antequam petatur in iudicio. Sotus, Corduba, & Medina tenent deberi, quia lex facit inhabiles, ut possint recipere dictum pretium, & licet lex penalis non obliget in conscientia ante condemnationem, lex tamen penalis, quæ inhabilitat, obli-

gat antequam condemnentur in foro conscientie; & ideo qui est inhabilis ad ferendum suffragium, si præbeat illud, peccat mortaliter, antequam condemnentur in iudicio tanquam inhabilis, cum a lege fiat inhabilis in hoc casu. Hinc inferitur, quod non solum pactum, ut fiant dicta delicta, non valet tanquam pactum, sed nec valet tanquam virtualis aliqua donatio, aut sicut actus, quo quis deferit rem, quasi nolit eam, ut aduertit Cord. contra Nauarrum, quia lex irritans aliquem actum, aut pactum, quod datur ratione dicti pacti, & actus, non potest retineri, potius debet restitui cum deficiat utilitas, quo retineatur. Verum est, quod si ex eo, quod faciant hanc restitutionem delinquentes, est periculum reuelationis sui peccati, cum sit secretum, non obligare ego eos ad restituendam dictam quantitatem, cum nullus teneatur manifestare delictum suum.

2. Secunda Conclusio. Licet sit probabilis ratio supra dicta, scilicet, quod fisco debeat fieri restitutio ante sententiam, cum tamen contraria opinio sit hominum doctissimorum non debent Confessarii negare solutionem poenitentibus, præcipue pauperibus existentibus si nolint restituere fisco pretium supradictum, antequam petatur ab eis in iudicio, & sint condemnati, ut notat Lop. nec remanebunt, huiusmodi delinquentes liberi a facienda dicta restitutione, antequam exequantur, quod illis est iustum, ut fiat, ut occidere N. aut ferre sententiam iniustam: quia tenentur in conscientia rescindere hunc contractum, & restituere pretium illis, qui dederunt illud, ut dicit Corduba, & tenet Nauar. facientes vero opus illicitum, & exequentes pactum, si debent facere restitutionem, non tamen fisco, dubium est, cui debeat fieri, quia Caietan. dicit, quod debet fieri restitutio illi, cui facta fuit iniuria, aut pauperibus Christi, non aduertens, quod illi, cui fuit facta iniuria, satisfacit soluendo illi damnum factum, nec aduertens,

Cor. ubi
su.

Lup. in
inst. con
sc. 1 p.
1. 106.

Cor ubi
supra
Nau. c.
17. nu.
30. &
31.
Caiet. in
summa
verb. re-
stit. c. 4

1. mul-
ta. C. de
modo
multan-
di.
Soto li.
4. de iur.
q. 7. art.
1. ad C.
Cor. l. 1.
qq. q. 31.
in opi-
nio. fol.
257
Med. in
inst. fo.
169.

vertens, quod restitutio facienda pauperibus, quando deest verus dominus; hic vero adest verus dominus, qui est ille, qui dedit dictum pretium, cum non sit translatum dominium in illum, cui datum est. Nauarr. in hac re se-

terunt perferre pretium; quod illis datur ob dictum actum: non egimus vero in dicto capitulo rem attinentem ad restitutionem observantes hoc pro presenti in loco, pro quo pono scqq. conclusiones.

habetur
in verbo
luxuria,
ca. 187.

Nau. ca. 17. n. 30
Cou. in
reg. pec-
catum 2
par 9. 2.
nu. 7.

quens Angelum dicit, quod nulli debet fieri restitutio, Couarr. alio itinere incedit: in hac ergo varietate resolvens negotium dico, quod nulla est obligatio restituendi in foro conscientiae etiam attento iure positivo; quia tamen non est ratio, quod malis faueatur in eorum malitia, & inuenimus in hoc casu turpitudinem ex parte dantis pretium & ex parte recipientis, dicta restitutio debet fieri pauperibus, non vero de praecepto, & obligatione, sed de consilio: quod probatur, quia restitutio quae fit pauperibus, ut dicit Nauarr. est de consilio. Nec obstat, quod in hoc casu sit verus dominus, nempe qui dedit dictum pretium, quia tamen bonum est, quod ob suum delictum in foro conscientiae tollamus ab eo hoc ius, licet in foro exteriori habeat actionem ad petendum, &

Henriq. in sum. to. lib. 7. de idol. c. 35. n. 4

ideo moderni allegati ab Henriquez, qui dicunt, quod hic potest retinere rem datam ei sine obligatione restituendi, loquuntur de obligatione de praecepto, non vero de consilio, quae proprie non est obligatio. Hinc infertur, quod faber ferrarius, qui facit gladium, aut ensen, ut quis occidat alium ob certum pretium statutum inter eos, tenetur non de praecepto, sed de consilio restituere dictum pretium pauperibus, si sciebat, quod faciebat dictum gaudium, ut occideretur proximus, sicut in pacto dictum erat illi: & idem debet dici in alijs casibus similibus: supradicta intelliguntur loquendo de pretio, quod datur delinquenti, ut committat delictum, ex quo debet sequi iniuria alicui tertio. Nunc autem tractemus de eo, quod datur mulier inhonestae, ut consuetat in actu fornicatio, quia hic actus non est in prauiudicium alicuius tertij: circa quod iam dixi aliqua in capitulo de meretricibus, ubi diximus, quod po-

3. Tertia Conclusio. Si mulier inhonesta verbis blandis, & amore plenis extrahit à viro pretium maius solito, non tenetur restituere hunc excessum, tenebitur tamen restituere, si fraude, & fallacia extraxerit illud: quia in hoc casu cessat voluntas dandi, & transferendi dominium, quae non deest, sed potius crescit, quoniam ad sunt dicta verba blanda. Hinc sequitur, quod si fingit esse virginem, ob quod extrahit à viro magnū pretiū, si non sit talis, tenetur restituere illud: & idem est, quoniam mentiens promittit illi, quod non admit-teret aliū in amorem suum praeter illum.

4. Quarta Conclusio. Si aliquis promittit mulieri inhonestae aliquam magnā quantitatem, quae secundum rectum iudicium prudentium virorum est prodiga largitio, non tenebitur adimplere promissum, licet iurauerit illud, quia iuramentum super re illicita non debet impleri, & prodigalitas saltem peccatum est veniale: verum est tamen, quod si de facto adimpleat promissum, remanebit ipsa domina dicti doni, nisi sit filius familias, qui secundum legem non habet potestatem alienandi bona sua, & donum excessit summam, quam similes filij solent consumere in ludis, & vanitatibus secundum loci consuetudinem: quia, si non excedat, non tenebitur restituere, tenetur tamen restituere quamvis quantitatem, quam ob hunc actum recipit ab aliquo religioso, quia licet habeat licentiam à suo Praelato ad consumendum peculium, quod est illi concessum in eo, quod illi placuerit, non est tamen credendum, quod Praelatus det licentiam ad similes inordinatos gustus, sed potius cognito negotio punit illum zelo debito suae religiosae charitatis: & ideo debet restitui monasterio, si est capax bonorum, & si non est sic, debet illi tribui loco elemosynae pretium.

5 Quinta Conclusio. Quod recipit mulier nupta ob hunc actum, non tenetur restituere marito, si sit in parca quantitate, quia potest illud consumere in vñbus necessarijs suæ personæ; nec contra hoc obstat, quod ipsa non est domina corporis sui, quia licet non sit domina, est tamen domina suæ liberæ actionis; & ideo licet peccet adulterans, non peccat tamen capiens sibi pretium, quod illi datur ob adulterium. Dixi, in parca quantitate, quia si quantitas sit multa, debet illam dare marito, ut viatur donec ipsi vivunt simul: non tamen habet ipsa administrationem bonorum lucratorem: nullus tamen debet hinc inferre, quod non sit vxor, domina huius quantitatis, licet sit magna, quia vere est talis cum sit domina dictæ actionis, & ideo si dico, quod tenetur dare illam marito, est, quia habent de iure mariti administrationem bonorum lucratorem; & cum hoc cessat murmuratio, quæ adversus me habita est à doctissimo quodam viro, cui nescierunt referre, quod ex mea conclusione clare colligebatur. Hucusque tractauimus de eo, quod datur ratione peccati, quando est turpitudine ex parte vtraque; restat videre de eo, quod datur ratione peccati existente turpitudine ex parte vnius solum.

6 Sexta Conclusio. Ille, qui recipit aliquid ob illud, quod tenetur facere de iustitia, tenetur illud restituere; & ideo iudices, testes, ministrique iustitiæ, quibus datur sufficiens stipendium, non possunt accipere plusquam illud, quod illis est concessum: hæc conclusio est omnium, & tenetur à Medina, & Nauarro, & ideo immerito Angles dat licentiam iudicibus, ut accipiant quid à partibus, ut sic facilius iudicent melius, cum de iustitia teneantur facere illud gratis, ut disputans contra Anglem aduertit Lopez.

6 Septima Conclusio. Licetum est patri tribuere aliquid iudici, ut redimat vexationem, sic enim tenet Corduba contra Sotum, nec contra hoc obstat, quod alia remedia sint ad redimendam vexationem, scilicet recusando illum, aut ap-

pellando ab eo, quia potest accidere, quod difficulter recuset eum, & quod causæ suæ appellationis non admittantur; nec contra hoc obstat, quod hac via redimendi vexationem aperitur porta ampla, per quam possint ingredi omnes litigantes ad subornandum, & corruptendum iudices cum donis respondentes velle redimere propriam vexationem, putantes habere iustitiam cum non habeant; quia hæc ratio concludit in foro exteriori: in interiori vero, si sit factus certior à suis advocatis de iustitia sua, & quod redimit vexationem, quia contrarius est homo potens, aut nimis amicus iudicis, ego non condemnarem illum ad mortalem, & ideo obligat iudicem, ut restitueret, quod accepit.

8 Octava Conclusio. Quando quis dat aliquid alteri, ut evitet aliquod peccatum, quod est contra iustitiam, v. g. ut non occidat, vel ut non furetur in foro exteriori habet ius repetendi: hæc conclusio est Nauarri, qui dicit contra Sotum, quod idem debet dici, quando datur aliquid, ne committatur peccatum, quod est contra reliquas virtutes, scilicet ne fornicetur. Nauarum sequitur Corduba: & ratio est, quia eadem turpitudine militat in illo, qui vult facere peccatum aliquod contra reliquas virtutes, ac militat contra illum, qui vult transgredi legem particularem iustitiæ: & ideo, cum ius concedat quod possit repeti, quod datur ad evitandum peccatum, quod vult committi contra virtutem particularem iustitiæ, debet etiam concedi eadem actio ad repetendum, quod datur pro peccatis committendis contra reliquas virtutes. Vnde Nauarum tenet etiam in Sotum dicit, quod eius opinio erit vera de illis, qui capiunt aliquid, ut non faciant illud, ob quod notarentur ingrati animi vitio, & non memores beneficiorum receptorum.

9 Nona Conclusio. Quod alicui datur, ne committat aliquod peccatum, quod est contra iustitiam, scilicet, ne furtum faciat, aut ne occidat, & aliquod peccatum contra alias virtutes, scilicet,

Nau. ubi
sup. n. 33

Cordu.
ubi in p.
dicto 2.
ad 4.

Nau. ca.
17. n. 34.
Medina
in instr.
fol. 169.
Lop. i in
instr. con-
sc. 1. p. c.
23

ne fornicetur, aut ne committat carnalitatem in ecclesia, antequam ab illo reparatur, non tenetur in foro conscientie restituere illud; quia lex, quae dat actionem ad repetendum, non impedit translationem domini in illum, qui recipit, quod tanto magis procedit, si aliquis recipit aliquid ne faciat aliqua opera mala, videt gustum illi, qui praebet pecuniam, scilicet si quis solet tractare cum Maria, & Petrus dat illi aliquid ne tractet amplius cum eo, dicens quod in hoc summopere placebit ei, non tenetur ei restituere donatum de necessitate; quia licet: lucrum sit turpe, tamen non tractare amplius cum Maria fuit illi penosum; unde ratione huius gustus, quem deseruit, potest aliquid perficere; sic enim tenet Corduba: quod procedit, licet hic reciperet dictam pecuniam, ne fornicaretur propter amorem Dei, aut solum ob suam utilitatem: sic enim tenet Sotus, & Nauarrus, quos sequitur Lopez contra Medinam, & Cordubam: quod probatur, quia secundum Medinam, & Cordubam, quod recipitur, ne fiat dictum peccatum, ut satisfiat illi, qui dedit, nulla est obligatio restituendi, & potest accidere, quod designat quis committere hoc peccatum ob salutem animae suae, & propter Deum principaliter, & etiam ut satisfaciat, & complacet danti pecuniam, cum hic finis non sit contrarius alteri, sicut non est contrarium recitare horas Canonicas accurrens choro, ob praefendas distributiones, finis principalis, qui est amor Dei, & salus animarum, quae praecipue pro hoc actu praetenditur.

10 Decima Conclusio. Persona publica, quae ratione officij sui tenetur de iustitia deuitare certum aliquod peccatum, tenetur restituere totum id, quod ratione huius omissionis capit ab aliquo; & ideo Iudex, qui accipit aliquid, ut designat facere aliquam iniustitiam, & ne pronuntiet sententiam iniustam, tenetur restituere illud danti; unde supradictae conclusiones procedunt in personis privatis, quae non tenentur ratione officij omittere aliquid, & defendere iustitiam, sic enim dicit Frater Ludouicus Lopez concordans hoc

modo Sotum, Nauar. & Cordubam, qui, ut diximus supra in octaua conclusione, sunt contrarij. Hinc inferitur, quod fiscalis, qui ex parte iustitiae tenetur accusare reum, si clam defendit illum, aut contorquet iustitiam, aut omittit facere, quod poterat, peccat, & si causa est civilis, tenetur restituere Rep. non solum principale, quod praetendebatur, sed etiam expensas, & penas pecuniarias, quas reus debebat condemnari, si de iure esset denunciatus. Si vero causa est criminalis, tenetur ad expensas, & ad damnum, quod sequutum est, cum non fecerit, quod debebat, cum suum officium sit denunciare, de criminibus notarijs, & intare in ijs casibus quos concedit illi ius, ut probatis delictis imponatur remedium, ut evitentur, & respublica hoc modo purgetur his zizanijs, ut communiter resoluunt DD.

11 Undecima Conclusio. Acquisitum turpiter a voluntate recipientis, si non committatur iniustitia, non est subiectum restitutioni, & ideo quod lucratum est venditione, & emptione pretio iusto, iniuste tamen, quia venditio facta fuit in loco sacro, aut die festo, aut quia lucratum fuit faciendum opera seruitia in die festivo, non est obligatio restituendi; quia licet committatur peccatum in hoc lucro, non committitur tamen iniustitia, & idem debet dici, quando quis vendit aliquid, quod iurauit non venditurum, & qui iurauit non recepturum illud lucrum, peccauit contra iuramentum recipiens, sed non tenetur restituere; quia non iurauit, quod restitueret eam, sed quod non reciperet; & licet iurauerit non retenturum, non ideo tenetur restituere danti, cum danti de dedit illi gratis, & nullam iniuriam ei fecit, ut dicit Nauar. contra Nauar. & alios. Verum est tamen, quod cum iurauerit non retenturum, si habuit intentionem in iuramento dandi rem danti, & cecidit haec intentio etiam sub iuramento, tenebitur illam restituere, non quia fecerit iniustitiam, sed ob iuramentum, quod fecit Deo; si vero non habuit intentionem iurandi, quod esset redditurus danti, sed solum, quod non erat retenturus,

G 2 satis.

Nau. & Soto vbi sup. Lopez vbi sup. eol. 64r. sum se. Med. de ref. q. 16 & 27. Cor. vbi sup.

Nau. l. 4. de ref. c. 2. n. 116.

satisfacit iuramento dans ill. m cuicum-
que voluerit.

De restitutione rerum inventarum, &
incertarum.

Cap. XLIII.

SUMMARIVM.

*An peccet, qui non habet animum resti-
tuendi rem inuentam, licet inueniat do-
minum eius. concl. 1. num. 1.*

*An sit obligatio restituendi animalia, qua
dispersa incedunt, Principi, aut Reipub.
concl. 2. num. 2.*

*An possit retineri, quod inuentum est non
inuento domino eius. concl. 3. num. 3.*

*An reperto domino rei amissa possit ab eo
aliquid peti ob inuentionem rei. concl. 4.
num. 4.*

*An peccet, & remaneat excommunicatus
cum obligatione restituendi ille, qui ca-
pit res amissas in mari. concl. 5. nu. 5. &
concl. 6. nu. 6 & concl. 7 nu. 7.*

*An res, cuius dominus ignoratur, debeat e-
rogari pauperibus, aut Episcopo, ut dispo-
nat de illis. concl. 8 num. 8. & conclus. 9.
num. 9 & concl. 10. num. 10.*

*An, qui possidet dictas res, possit retinere
eas sibi pauperi existenti. conclusio. 11.
num. 11.*

*An distribuens res inuentas pauperibus
non inuento domino facta diligenti in-
quisitione, teneatur illas restituere, si in-
ueniatur postea verus dominus. conc. 12.
num. 12.*

Prima Conclusio. Qui inuenit
aliquam rem, & detinet illam
eo animo, quod licet inueniat
dominum illius, non restituet illam,
peccat mortaliter, si est materia peccati
mortalis, quod retinet; & idem debet di-
ci de eo, qui possidet inuentum non ad-
hibens debitam diligentiam in queren-
do vero domino; si enim tenet Sotus
cum communi.

Sotol. 4.
de iust.
q. 5.2.3.

2 Secunda Conclusio. Res amissae,
quae vulgariter dicuntur nullius, ut sunt

boues, & animalia, quae dispersa ince-
dunt. secundum leges horum Regno-
rum Hispaniae, & consuetudinem, Rei-
publ. aut Principi debent restitui, quae
quidem leges non sunt receptae, ut obli-
gatoriae in foro conscientiae, ut aduer-
tit Aragon; & multi dubitant de earum
valore, ut constat ex eo, quod tradit
Covar.

3 Tertia Conclusio. Res adiuente,
si facta diligenti inquisitione a domino
non potest sciri, possunt retineri ab in-
uentore, quia videntur delictae a do-
mino, ut amissae; unde cum non ha-
beant verum dominum, illius erunt,
qui primo ceperit eas; quia in iure pro
eodem reputatur, ignorari, dominum,
& non habere illas verum dominum;
hanc sententiam defendi Sarmientus,
& multi ex modernis Thomistis, ut
constat ex eo, quod tradit Petrus de Na-
uarra, & Lopez. Unde non debent te-
neri aliae opiniones, quae circa hoc ver-
santur; prima, quod qui inuenit, te-
netur restituere pauperibus, ut tenet
Nauarrus, & Covarru. Secunda, quod
pertineat ad rempubl. aut Principem
eius.

4 Quarta Conclusio. Qui inuenit rem
& reperit verum, & certum dominum
eius, non potest bona conscientia pete-
re aliquid ab eo ob inuentionem obli-
gans illum ad hoc, sed solum potest pe-
tere ab eo expensas, quas fecit in qua-
rendo eam, & quas fecit custodiens di-
ctam rem; verum est, quod si dominus
ut homo liberalis voluerit illi dare ali-
quid, poterit illud recipere, sic enim te-
net Sarmientus.

5 Quinta Conclusio. Peccat cum obli-
gatione restituendi, qui capit res amis-
sas in mari, si non fuit piratarum, aut
infidelium: quod procedit, siue capiat
de naui, siue de mari in illud eiectas
siue ex litore, in quod deueniunt, &
habet hoc peccatum annexum excom-
municationem ipso facto, ut constat
ex iure, & procedit etiam, quamquam
dictae res deberent perire, si non ca-
piat eas sibi, ut est farina, triticum,
carta,

Arag. 2.
1. q. 6.2.
5. p. 450
Cov. 14
reg. pec.
3. p. 5. 1.
num. 5.

Sarm. li.
6. c. 1. &
c. 10. Na.
de rest.
li. 4. c. 2.
n. 9. Lo-
in intr.
cōsc. 2.
p. c. 1. 17
nu. 170.
Covar.
ubi sup.

Sarmiē-
tes ubi
sup.

oant, & papyris: & si fuerit negligens in restituendo, licet non fuerit monitus, quo ad Deum remaneat excommunicatus; quo ad ecclesiam tamen non est sic, si non procedit monitio.

6. **Sexta Conclusio.** Qui cepit dictas res, ut custodire eas a periculo, & exposuit se periculo, videlicet non sit probabile, potest bona conscientia teneat, si ipse debebant perire, cum in hoc casu ipse non teneatur exponere periculo vitam suam, ut dicit Nauar. si vero Dominus eius rei habet spem probabilem quod alio medio sit recuperaturus res suas, scilicet proiciendo eas in litus, & dando aliquod pretium, ut extrahatur ab eo, non poterit, qui cepit eam retinere bona conscientia, licet exposuerit se periculo vitæ, ut caperet eam; solum poterit obligare dominum, ut soluat illi iustum pro labore suo, secundum indicium expertorum, ut dicit S. Antonius & Siluest. & tenebitur dominus eius satisfacere huic labori, quamvis non peccatur ab eo.

7. **Septima Conclusio.** Qui simpliciter capit rem aliquam ex istis putans esse sibi licitum aliqua ratione apparente, licet teneatur restituere illam, non tamen peccat mortaliter, nec incurrit excommunicationem; verum est tamen, quod tenetur respondere litteris excommunicatorijs, quæ circa hoc fuerint publicatæ, ut probat Lopez, & videtur sentire Nauar.

8. **Octava Conclusio.** Res, quarum verus dominus ignoratur, facta diligenti debent dari pauperibus, & alijs operibus pijs; quia hoc modo dantur vero domino meliori modo, quo fieri potest; ut dicit S. Thom. Ad explicationem autem dicendorum debet notari, quod dupliciter ignoratur verus dominus, vno modo in particulari, & non in vniuersali; quod accidit, quando quis certo scit, quod debet aliquid alicui ex duobus vel tribus, ignorat tamen quis sit in particulari; & in hoc casu certum est, quod debet diuidi res inter eos, de quibus dubitatur, ita ut detur plus illi, de quo mi-

nus dubitatur, & idem dicimus in Bulla compositionis sequentes Sotum, quod in hoc casu non potest esse compositio alio modo intelligitur ignorari verum dominum, scilicet in vniuersali, quia nescitur, quis sit; & tunc dubitatur, & sine dubio debet fieri restitutio pauperibus, aut applicari operibus pijs, ut hoc modo restituatur vero domino meliori modo, quo fieri potest; quam licentiam videtur dare ius naturale, quod imponit res restitui veris dominis eo modo, quo magis illis videbitur; & sic non debet admitti opinio Soti, qui dicit res iniuste acquisitas, si ignoretur earum dominus verus, debere restitui pauperibus solum de iure positivo, contra quem tenent Covarruias & Aragon sequentes mentem D. Tho. dicentes, quod non solum de iure positivo, sed etiam de iure naturali restitui debent hæc bona pauperibus, aut conuersti in alia opera pia.

9. **Nona Conclusio.** Restitutio in certorum potest fieri pauperibus sine Episcopi licentia; hæc opinio est Scoti, quam sequuntur Richardus & Siluester, Sotus, & Nauarrus contra S. Thom. & probatur, quia, si verus dominus inueniretur, ipsi sine facultate Episcopi fieret restitutio; ergo non est necesse, quod fiat pauperibus cum dicta licentia, cum ipsi domino in illis fiat restitutio meliori modo, quo in eius utilitatem fieri potest; nostra autem conclusio est ita vera, ut dicat Nau. quod Episcopus non potest pradiare contrarium, nec consuetudo contraria huic valebit; primo, quia est contra legem naturalem supradictam. Secundo, quia esset irrationabilis; verum est tamen, quod in aliquibus casibus poterit id precipere Episcopus. Primo, quando ipse obligatus ad restitutionem, moritur, & sine executore suorum bonorum. Secundo, quando qui tenetur restituere, non vult id facere, quia potest compellere eum ad illud. Tertio, quando distribuit præter terminos iustitiae distribuendæ. Quarto, quando huiusmodi res, quæ debent restitui, detineantur ab homine manifeste usurario, licet tamen hæc restitutio possit fieri

Soto l. 4. de iust. q. 7. ar. 1. ad 3.

Con. v. bi sup. Arag. 2. 2. q. 62. ar. 5. p. 1. 157 vbi D. Tho.

scot. i. 4. di. 15. q. 2. vbi car. silu. restit. 3. q. 2. vbi su. Nau. vbi sup. n. 92. D. Tho. d. 15. q. 1.

fieri ad libitum, bonum est, quod, quando summa, quæ debet restitui, est magna, fiat cum autoritate Episcopi, aut saltem prudentis Confessarij, præcipue quando detinens dicendo, quod est pauper, vult eam sibi applicare totum, vel partem eius; quia nemo præsumitur iustus iudex in causa propria, sic enim tenet Fr. Ludouicus Lopez.

10 Decima Conclusio. Qui possidet dictas res, quarum dominus ignoratur, potest eas distribuere inter pauperes non solum oppidi, in quo fuit facta iniustitia, qua fuerunt acquisitæ, sed etiam aliorum oppidorum; & licet sit bonum consilium tribuere eas pauperioribus, & melioribus, non est tamen de necessitate præcepti, sufficit enim, quod distribuatur pauperibus: per pauperes autem intelliguntur non solum mendicantes, & pudici, sed etiam illi, qui ratione sui status patiuntur necessitates, etiam ecclesie, & monasteria egena ornamentorum, lampadum, edificiorum, & aliorum simulum, ut docent Siluester, & Nauar.

11 Vndecima Conclusio. Si ille, qui possidet dictas res, fuerit pauper, poterit capere totam rem, aut partem secundum suam necessitatem, si sit manifesta, & clara, & potest differre restitutionem illarum si sit in necessitate constitutus: quod debet facere saltem habita facultate sui Parochi, & Confessarij, si est homo confidens dignus, in quo casu debet aduertere, an sint alij pauperes in Repub. magis egeni, quia ratio suadet, ut talium habeatur cura, & qui de consilio sui Confessarij receperit aliquid ex his bonis, non est quod scrupulis inuoluatur, quia non tenetur facere aliquam restitutionem, quamvis postea sit diues. Et notent Confessarij, quod, si hic, qui tenetur restituere has res pauperibus, habuerit eas per fortum, aut lucrum fraudulenter, non est bonum, licet si ipse pauper, applicare ei dictas res. Verum est tamen, quod si accedat ad illos cum multa humilitate, posueritque ac tradiderit res in suas manus, poterunt illi aliquid dare, ut subleuetur eius egestas.

12 Duodecima Conclusio. Si ille, qui habet dictas res in sua potestate, & facta diligenti inquisitione non inuenit verum dominum earum, unde distribuit eas pauperibus, non tenetur restituere eas vero domino, licet postea inueniatur, nisi remanserit aliquid apud se. Supradicta vero non procedunt in casu, quod per privilegium bullæ compositionis fuerit compositus, quia inueto postea vero domino tenetur restituere illud, super quo se composuit, ut ibi declaravi dub. 6. nu. 8.

De fructibus ex re furtiua restituendis.

Cap. XLIV.

SVMMARIVM.

An possessor bona fidei teneatur restituere fructus rei furtiua quam possidet, conc. 1. num. 1.

An qui accipit à latrone res, qua usu consumuntur, teneatur restituere fructus illarum conc. 2. nu. 2.

An emens rem minoris per dimidium, quam valeat rescisso contractu, si vult potius reddere eam quam iustum pretium, teneatur restituere fructus eius, conc. 3. num. 3.

An qui restituit rem cum suis fructibus ratione doli ultra dimidium iusti pretij, possit petere iustum, & licitum incrementum, quod lucrari poterat pecunia sua statim soluta pro precio conc. 4. nu. 4.

An possessor male fidei teneatur restituere rem cum suis fructibus, conc. 5. nu. 5.

An qui emit torquem auream, ab eo, qui non erat verus dominus, teneatur restituere illam cum lucro ex ea percepto, conc. 6. nu. 6.

An teneantur restitui damna sequuta ex tarda restitutione, conc. 7. nu. 7.

1 Prima Conclusio. Possessor bonæ fidei non tenetur restituere fructus rei, quam habet in sua potestate, licet sit furtiua: quia, qui dedit illam, erat eam

Lop. v.
bi supra
c. 104.

Sil. ubi
sup q. 3.
Nau. v.
bi supra
n. 93. &
in apol.
de redd.
eccl. q. 5
mon. 28

eam furatus: solum tenebitur restituere illud in quo aucta fuere eius bona ratione dictorum fructuum, ut probatur in iure, & ratio dicitur, quia non tenetur ad illud ratione iniquae acceptionis, cum acceperit bona fide: nec ratione dictae rei, quia recepit illam cum suis fructibus bona fide; sequitur ergo, quod solum tenebitur restituere illud, ratione cuius factus est ditior, nisi praescripserit illud in tempore, quod a iure concessum est, scilicet per tres annos, ut supra dictum est. Ex dictis sequitur, quod tenetur restituere fructus omnes, & totum, quod habuerit in sua potestate de re furto surrepta, si sciat, quod existat, & non praescripserit. Sequitur amplius quod ille, qui fuit invitatus ad manducandum de aliqua re suscepta, & cenavit bona fide de illa, non tenetur restituere, nisi quod debuerat expendere, si domi cenasset quia in hoc solum lucrum recepit.

2. Secunda Conclusio. Probabilis opinio est, quod ille qui recipit bona fide aliquid mutuo a latrone ex illis rebus, quae usu consumuntur, ut est panis, vinum, & oleum, non tenetur restituere fructus harum rerum, licet cum illis factus sit ditior, nisi furi sit impossibile, quod restituat. Quod probatur, quando minus rei surreptae non habet ius petendi a latrone eandem rem, quia sit consumpta, solum enim potest petere rem similem suo valori, & cum supponatur hae res similis, aut eius valor, furi habebit eam, ut possit illam restituere. Nec hinc sequitur, quod si Petrus scit, quando recipit pecuniam a iure, esse eandem pecuniam surreptam, & nihilominus recipit illam via donationis, aut via contractus, aut venditionis, potest bona conscientia recipere dictam pecuniam, quia sciens certo, quod illa pecunia fuit surrepta, & caput eam in pretium suae mercis iam in hoc casu commisit peccatum, & ratione etiam iniustae acceptionis tenetur restituere eam.

3. Tertia Concl. Qui emit rem, minori pretio per dimidium, quam valeat rescisso, contractum, ut ordinat ius civile, si

eligat restituere potius rem, quam eius iustum pretium, non tenetur restituere fructus, quos recepit dictae rei; quia leges non obligant hunc ad restituendum dictum fructum; immo videtur haec conclusio esse definita in iure; & ratio probat, quia interim ac non rescinditur contractus, hic emptor est verus dominus, unde efficit fructus rei emptor suos, nec commisit moram aliquam in dando re venditori, sed postquam iudex pronunciauit rescissionem contractus, ut post alios resoluunt Pinellus, Antonius Gomez, & Couar. supradicta autem non habent locum, quando emptor fuit deceptus, & petiit contractum rescindi: quia in hoc casu tenetur restituere rem cum suis fructibus volens acceptare eam venditor, ut notat Matienzus: dicens solum debere restitui fructus illius partis, in qua fuit deceptus.

4. Quarta Conclusio. Si emptor restituit rem cum suis fructibus ratione doli ultra dimidium iusti pretij potest petere iustum, & licitum interesse, quod poterat lucrari cum pecunia, quam statim soluit pro pretio: & ideo debet fieri in hoc casu compensatio fructuum cum iusto, & licito interesse, quod datum fuit venditori: quia si emptor dat venditori fructus, & quum est, ut recipiat ab eo interesse pretij: nec pretendere hoc interesse est usura, praecipue in casu, quod emptor responderet, & potuisset redimere omnes, aut partem earum cum dicto pretio, cum hoc in casu clare tractet de relaxando damno, quod recepit. Verum est, quod non potest petere interesse dicti pretij nisi quantum ad illam partem, in qua accidit dicta fraus: itaque si venditor recepit centum ducatos, & res non valebat nisi triginta, interesse sexaginta ducatorum pertinet ad emptorem; & hoc interesse debet compensare cum fructibus dictae rei venditae, quia etiam non restituntur fructus, nisi illius partis, in qua accidit fraus. Et nota, quod si velit emptor restituere potius iustum pretium quam rem, emptor, si rescindatur hic contractus ad instantiam

l. 1. C. de rescind. vend.

Pinel. in d. l. 2. 1. p. ca. 4. per totum Gomez. var. res. c. 2. 1. nu. 23 ar. 4. num. 21 Cou. li. var. l. 3. num. 19. Matien. in l. 1. ti. 11. li. 5. nouae re comp. gl. 5. nu. 12.

tiam venditoris, tenetur supplere interesse huius pretij, cum id sit licitum, ut contra aliquos resoluit Gutier. libr. 1. prac. q. 134. in fin.

5 Quinta Conclusio. Certum est, quod possessor malafidei tenetur restituere rem cum suis fructibus, & interesse extrahens expensas collectionis, & acquisitionis: quod procedit, etiam si domino fuit negligens in colligendis fructibus, dummodo soleant colligi ex dicta re adhibita omni diligentia, quia dicti fructus deductis expensis sunt ipsius domini rei, & ideo illi debent restitui, licet sint consumpti: quod intelligitur secundum aliquos, si fiat restitutio suauiter, non vero per imperium, cum domino vero possent accidere aliqua, quibus fuisset impeditus a collectione totius quantitatis fructuum, ut resoluit Couarrubias.

6 Sexta Conclusio. Qui emit torquem auream ab eo, qui non erat verus dominus, & locauit illam sepius, tenetur restituere hoc interesse, quia usus huius torquis est in suo modo fructus eius, & pretium huius usus debet restitui illi, cuius est usus: & idem debet dici de locationibus equi empti a fure, quia locando eum, ille, qui emit illum sciens esse alienum, tenetur etiam restituere pretium locationis, cum hoc sit lucrum, quod solet restitui: potest tamen extrahere expensas, quas fecit cum dicto equo, dum illum habuit in sua potestate, sic enim tenet Nauarrus, quem sequitur Ludouicus Lopez.

7 Septima Conclusio. Qui tenetur solvere aliquod debitum ad certum tempus non recurrens cum solutione, non satisfacit soluens dictum debitum, si non restituit etiam damnum, quod ex eius negligentia secutum est creditori: non debet tamen illud restituere integre, cum lucrum non fuerit certum, sed secundum arbitrium boni viri computatis omnibus circumstantiis, quae fuerint in hac culpabili mora, sic enim dicit D. Tho. & ea communis opinio Theol.

logorum. Hinc inferitur male facere nobiles, & magnates, qui per annos detinent in sua potestate, quod debent mercatoribus ipsis inuitis, quia cum dicta pecunia possent lucrari multam quantitatem, & ideo debent eos obligare Confessarij, ut restituant hoc damnum effectum sua negligentia, & ratione superflui sumptus dictis mercatoribus, qui illis contulere beneficium, & si nolint facere hanc restitutionem, non debent absolui, immo non obligare eos ad restituendum hoc damnum, si crederetur, moraliter loquendo, quod dicti mercatores consentirent, & contenti essent soluta illis portione principali solum, ut morem gerant nobilibus, quos sepe etiam occupant in rebus grauius egentes eorum fauore.

Vbi, & quomodo fit restituendum.

Cap. XLV.

SUMMARIVM.

- Amissus possessor suis expensis teneatur domino mittere rem, concl. 1. num. 1.*
- An quod datum est mutuo, ut solvatur in aliquo loco, teneatur mitti a debitore suis expensis, conclus. 2. num. 2.*
- An qui debet aliquid tanquam pena ratione alicuius delicti, teneatur mittere debitum ad domum creditoris, concl. 3. num. 3.*
- An, qui dubitat, an debeat aliquid, teneatur offerre debitori hoc debitum, concl. 4. num. 4.*
- An qui debet aliquid possessionem mala fide, aut ratione alienius contractus liciti, cuius terminus est transactus soluendi, teneatur mittere illud domino suis expensis, concl. 5. num. 5.*
- An res debita sit mittenda expensis debitoris si creditor alio se contulerit ad habendum, concl. 6. num. 6.*
- An debitor teneatur iterum restituere rem debitam missam per ipsum, aut creditoris forum non satis fidum si hic fugit cum ea, concl. 7. num. 7.*
- An res debita missa per personam probatam fidei sit iterum restituenda si non redatur domino, concl. 8. num. 8.*

Prima

1. Prima Conclusio. Possessor iustus, si ex sua parte non fuit mora in solutione, non tenetur mittere suis expensis rem, quam habet in sua potestate. Verum est tamen, quod si ipse recessit à loco, ubi receperat rem possessam, tenetur mittere eam vero domino ad locum, in quo recepit eam, nisi in casu, quod munuerit eum sui discessus, ut veniret ad recuperandam rem, si vero creditor discessit, non tenetur dictus possessor mittere illam suis expensis, sed dicti creditoris: quod si putat non solum creditorem dictas expensas, non tenebitur mittere suis expensis, hoc tamen est loquendo generaliter. Sed ut loquamur specialiter, ponamus sequentes conclus.

2. Secunda Concl. Mercator qui dedit mutuo apud Indos centum ducatos, & petit, ut solvantur illi Toleti, non tenetur debitor mittere dictos 100. ducatos suis expensis, sed ipsius mutuantis, si mercator, qui mutuavit, debebat illos deferre secum in Hispaniam, & debebat facere dictas expensas in dilatione: si vero non debebat facere dictas expensas, aut minores, tenetur debitor non computare in sorte principali, nisi quod debebat expendere dominus pecunie, ut dicit Medina.

3. Tertia Concl. Debitor commorans in eadem ciuitate, qua habitat creditor, non tenetur mittere debitum ad domum ipsius creditoris, quando debet illud ratione alicuius delicti, & tanquam pena; & ideo non tenetur delinquens etiam post sententiam latam contra illum, in qua est condemnatus ad dictam penam, mittere illam ad domum iudicis, aut iudicis, cui debet dari, quia nullus tenetur facere se executorem sue propriæ pene.

4. Quarta Concl. Quando quis dubitat, an debeat aliquid, non tenetur offerre creditori hoc debitum, quousque ab eo petatur, & in iudicio, & extra iudicetur esse illi debitum, quia in dubio conditio possessoris est melior alio; si vero scit certo debere hanc rem, & debet illam iusto titulo, scilicet ratione solitæ emptio-

nis, mutui, aut similis contractus, & non fuit pactum interpositum, quod solutio fuerit eo tempore, legitime potest illam retinere, quousque ab eo petatur; & licet per longum temporis spatium detineat in sua potestate, non tenetur mittere illud ad domum creditoris, cum non interposita conditione non possit culpari ut negligens, sed potius potest iuste presumere, quod cum dominus præsens existens non petat ab eo quidquam, vult, quod detineat illud in sua potestate, ut dicit Medina; quod efficaciori ratione debet teneri, quoniam quis habet in sua potestate aliquid in depositum publica auctoritate mediare. Hinc sequitur, quod si dictus debitor habet vehementes, & probabiles coniecturas, quod dominus non consentit, quod retineat debitum suum, quod si desinit perire, est per oblivionem, ignorantiam, aut timorem, ideo tenetur offerre illi dictum debitum, aut significare illi, quod debet illud, ut sic disponat de illo secundum eius libitum, & non faciens hanc diligentiam delinebit rem sine licentia domini. Hinc etiam sequitur, quod si habeat dictam rem in sua potestate præterito termino, in quo tenebatur solvere, peccat mortaliter non soluens illud, licet creditor non petat, quia post dictum terminum semper est in mora, & negligentia, & prava conscientia, si non habet iustam causam, qua excusetur ab hac culpa, sic enim tenent Silvester, Caietanus, Sotus, Nauarrus, & Medina.

5. Quinta Concl. Quod debetur, quia furto surreptum est, aut contra iustitiam acquisitum dolo, vel fraude, & quod debetur ratione alicuius contractus liciti, estque transactus terminos, quo debebat solui, obligatio est mittendi creditori expensis debitoris dictum debitum, quia in hoc casu aliquo modo est debitor negligens in soluendo foras. Dixi autem quo modo, quia debitori respectu contractus liciti, negligentiam tamen in soluendo, sufficit, quod dicat domino, quod mittat ad debitum recuperandum, nisi aliud pactum fuerit inter eos, & nolens per negligentiam, quam habuit respondere eorum debito, tunc tenetur mitte-

Medi. C. d. rest. q. 4. verq. aliud qd quarto.

Silu. verbo mora. q. 1. & 4. c. 21. 2. q. 62. ar. 3. Soto li. 4. d. iust. q. 7. ar. 1. ad 3. Med. 2. sum. fol. 167. Nauarr. c. 17. nu. 41. l.

Med. de rest. q. 2. verq. ad id.

mittere illud suis expensis ad domum creditoris, si expensae non excedant interesse, quod creditor amisit pro negligentia debitoris, & mora; quia si excedat, poterit tollere excessum computans hoc in sorte principali debiti; latro tamen tenetur absolute mittere quod furatur expensis proprijs ad domum domini rei; & hoc modo debet explicari, quod Petrus de Nau, dicit super hoc puncto.

Nau li.
4. de re-
lit. c. 10.
num. 6.

6 Sexta conclusio. Quando creditor confert se ad habitandum ad aliam partem, qui iniuste retinet suum debitum, non tenetur mittere illud proprijs expensis ad domum dicti creditoris, solum tenetur restituere rem, quam habet, & dampnum quod est sequutum domino ex eius detentione, & in hoc casu non evenit illi dampnum: unde sequitur, quod si delatorus erat eam secum creditor sine expensis, tenetur debitor mittere rem suis expensis usque ad locum creditoris, si vero erat delatorus rem faciens expensas, non tenetur debitor facere eas, sed sufficit quod soluat, quod expendetur plus, quam ipse creditor erat expensurus in asportatione; & si hic possessor iniustus non habet possibilitatem, ut mittat suis expensis rem ad locum creditoris, poterit frui bulla compositionis in dicto casu, ut ibi diximus; & si habet facultatem mittendi illam, tenetur ad illud, quia eius necessitas non tollit obligationem, sed solum suspendit pro tunc, nec compositio tollit eam, quia servit pro securitate conscientiae, donec sit inhabilis faciendi dictam restitutionem, mittens dictam rem suis expensis. Verum est, quod mittens dictam rem poterit extrahere elemosynam, quam dedit pro bullae compositione.

7 Septima Conclusio. Si debitor mittat rem ad domum creditoris per famulum suum; cuius fidelitatem habebat suspectam, si non prebeat eam dictus famulus, tenebitur iterum restituere eam, cum sit amissa eius magna culpa. Verum est tamen, quod si creditor misit dictum servum parum fidelem pro

dicta re, & fugit cum ea, non tenebitur iterum eam restituere, cum perierit pecunia, sine culpa debitoris, sed culpa creditoris.

8 Octava Conclusio. Si debitor mittit rem ad domum domini per aliquam personam probatae fidei, praecipue si sit Confessarius, & non dat dictam rem domino, ipse remanet liber a debito; haec conclusio est contra Nauar. quam tenet Petrus de Naua. dicens esse opinionem hominum doctissimorum, ac religiosorum, cum quibus rem hanc communicaui, & probat, quia non est credendum, quod dominus non habuit ratam dictam rem tradi Confessario, praecipue in casu, quod sciebat, quod personaliter non poterat sine magno dedecore persolvere rem praedictam, & ideo Christiane, & rationaliter debet credi, quod consensit, aut debebat consentire, quod dicta res mitteretur per Confessarium, aut aliam personam probatae fidei, quae opinio, ut pia, & rationalis videtur mihi sequenda.

Nau. li.
4. de re-
lit. c. 5.
num. 5.
Nau in
man. ca.
17. n. 76.

Quando restituendum.

Cap. XLVI.

SYMMARIVM.

An sit statim restituendum. concl. 1. num. 1.

An circumstantia longae morae in restituendo sit necessario consideranda. ibid.

An possit differri solutio iusta de causa. concl. 2. num. 2.

An possit paulatim solui debitum. concl. 3. num. 3.

An Confessarius debeat absolvere qui vult restituere quandam partem, cum possit totum statim solvere. concl. 4. num. 4.

An qui impotens est ad solvendum, teneatur petere dilationem a creditore. conc. 5. num. 5.

An possit quis tractare cum creditore, quod debitor solvat debitum, si condonetur iis tertis pars. concl. 6. num. 6.

An sit quis in statu condemnationis per eius resti-

*restituere si differat restitutionem usque
ad mortem concl. 7. num. 7.*

Prima Conclusio. Tenetur debitor soluere, quod debet, statim ac creditor petit legitime, nisi pactum aliquod interponatur inter ipsum, & creditorem secundum D. Thom. Caiet. Sorum, & ideo, qui detinet rem invito domino, committit iniustitiam nolens eam restituere, ut peccat ille, qui perseverat in actuali proposito fornicandi, & tanta potest esse mora in restituendo, ut sit necessarium confiteri eam, quia licet peccatum continuatum non sit differens specie quo ad suam naturam, & entitatem a peccato non continuato, differt tamen ab eo quo ad bonos mores, quibus contrariatur, quia est grauius, quam non continuatum, & secundum grauiiores DD. circumstantia aggrauans notabiliter necessario debet explicari in confessione. Verum est tamen, quod in hoc proposito continuato non restituendi possunt esse multa peccata mortalia distincta, quod potest accidere duobus modis. Primo, quando quis directe, & expresse innouat propositum retinendi rem alienam dicens, ac proponens inter se, licet nunquam determinassem restituere, nunc determino nolle restituere; quia si simpliciter proponet non restituere sine hac reflexione, potius debet dici continuatio prioris propositi, quam actus nouus, ac peccatum mortale distinctum ab ipsa continuatione peccati. Secundo, quando quis proposuit restituere, & postea, quamuis adsit opportunitas, non restituit, quia in hoc casu saltem indirecte adest noua voluntas, & per consequens nouum peccatum mortale, quod necessario sine diuersitate opinionum debet explicari. Sorus & alij addunt alios casus, scilicet, quando creditor petit legitime, & quando licet non petat, patitur grauem necessitatem, & quando offertur noua commoditas debitori, ut restituat, & non restituit, & quando interomittitur in negotijs, qui-

bus putat credibiliter quod sit inhabilis ad soluendum: Aragon tamen dicit in his casibus, & in alijs similibus regulariter non esse nouum peccatum, sed solum nouam circumstantiam aggrauantem peccatum continuatum; quia in voluntate absoluta retinendi rem alienam, & non restituendi eam includuntur omnia hæc; & ideo, si non innouetur hoc propositum per aliquem nouum, & specialem actum, non est distinctum peccatum, hæcque doctrina est Caietan. Ledesma, & Nauarri.

2. Secunda Conclusio. Qui ob lucrum differt solutionem debiti, ut sic paulatim soluat omnibus suis, quibus non potest simul satisfacere sine magno casu suo statu, ut dicitur infra, non peccat, quia in hoc facit negotium creditorum, ut dicunt Medi. & Corduba; si vero non facit hoc propter hunc finem, sed solum sine lucri, peccat grauiter in hoc; quia nullus debitor potest lucrari cum debito in damnum creditoris, ut notat Nauarr. & Corduba.

3. Tertia Conclusio. Si debitor non potest soluere totum debitum simul ob aliquam iustam causam, licitum est illi soluere illud paulatim, si vero potest soluere sine magno suo damno una vice totum, & non vult id facere, peccat restituens sic paulatim, & debet illi negari absolutio, nisi creditor consentiat; sic enim tenent Nauarr. & Cord. allegans alios.

4. Quarta Conclusio. Si pœnitens dicat, quod licet non sit causa, qua non possit restituere statim, quod debet, sed quod non vult restituere, nisi quandam partem, & quod infra annum, aut plus restituet aliam partem, & Confessorius non potuerit persuadere illi, ut restituat totum, debet negare absolutionem, sic enim tenent Sorus, & Nauarrus post Adrianum, & Siluestrum: & hoc debet teneri, licet Nauarra teneat contrarium: nec obstat ratio, quam tradit, scilicet, quod si creditor sciret intime conscientiam pœnitentis, clare pater, quod concederet illi dictum tempus; ergo etiam

Arag. 2.
1. q. 62.
art. 8.

Cai l. 7.
res. resp.
15. ad 2.
dub. Le.
in 1. 4.
q. 8. art.
2. dub. 2.
Nau. in
suma. c.
6. nu. 16.
Medi de
restit. q.
5. f. 30.
ver. di-
xit notā
ter Cor.
de casib.
q. 78. 3.
p. c. Na.
c. 17. n.
39 Cor.
vbi sup.
pun. 1.

Na. vbi
in n. 96.
Cor. vbi
supra. 2.
puncto.

Soto d.
q. 7. ar. 4.
Nau. vbi
in Nau.
lib. 4. de
restit. c. 4.
nu. 68.

Con-

D. Tho.
2. 2. q.
62. ar. 8.
vbi Cai.
sento de
iust. 1. 4.
q. 6.

Confessarius, cum ipse satis cognoscat, cum faciens negotium creditoris, potest concedere dictam dilationem, & absolvere penitentem, quia ad hoc respondeo, quod in actu confessionis non solum est constitutus Confessarius, ut faciat negotium creditoris, sed principaliter, ut faciat negotium spirituale attinens ad maculatam conscientiam penitentis, qui secundum ius divinum, & canonicum potens restituere totum id, quod debet statim, non restituens statim est in statu condemnationis, unde non debet absolvi, habito respectu ad bonum temporale debitoris, vel creditoris: quod si debitor videns se privatum absolutione desperet, ipse viderit, cum ad eum spectet, non ad Confessarium, qui in simili occasione existens rigidus est pius.

5 Quinta Conclusio. Qui non potest solvere, estque manifesta omnibus eius impotentia, non tenetur petere dilationem a creditore, si vero est dubius, an possit solvere, nec ne, tenebitur petere dictam dilationem.

6 Sexta Conclusio. Quando aliquis homo probus agit cum creditore, & dicit illi. Ego faciam, quod Petrus debitor tuus solvat tibi aliquam quantitatem debiti, si tu gratus, & sponte dimittis illi reliquum; si faciat hoc sine fraude, dolo, aut metu, aut alia re, qua tollatur creditoris libertas, & sine persuasione, qua aliter non poterit assequi debitum suum, in hoc casu remanebit dictus debitor liber a debito solvens illam quantitatem, quam pro eo misit illa persona, licet non fecit promissionem, & quando solvit dictam quantitatem, debitor habebat animum nunquam soluendi, sic enim

Na. ubi dicit Navarra: advertit tamen Mercator, quod non potest debitor obtinere remissionem partis ipsius debiti solvendo reliquam, antequam accedat terminus solutionis nisi in duobus casibus: primus est, quando debitor fuit eundem ter deceptus in pretio, & dicit creditori, Quia decepisti me, ego volo solvere ante terminum prefixum hanc partem, & dimitte mihi reliquam. Secundus est,

quando ut solvat ante terminum prefixum omisit lucrari cum pecunia, quam dedit, aut fecit aliam iacturam in suis bonis: est tamen necesse, ut monent creditorem hanc rem, & ipso consentiente poterit remittere dictam partem; quam remissionem sequitur Ludovicus Lopez. Hinc autem sequitur secundum Mercatum, quod mercatores, qui deficiunt, & abscondunt bona sua, ut sic compendant se cum creditoribus suis obtinentes ab eis dilationem terminorum, aut remissionem alicuius partis debiti, ut quotidie accidit, ultra quod peccant mortaliter, remaneant in foro conscientie obligati ad soluendum debitum integre, & damna, quae sequuta sunt ex defectu suo creditoribus suis, cum possent solvere, licet remansissent pauperes, nisi ad tantam egestatem devenissent, ut hostiatum mendicare opus esset; & etiam tenentur compensare lucrum, quod creditores cum pecunia erant lucraturi, si solvissent eis tempore debito, quod non solverunt. Et licet ostendant huiusmodi mercatores Confessariis schedulam, qua continetur, quod libere, & sponte est illis remissa pars debiti, nec debere illis negari absolutionem, quamvis sic se habeat, si nolint solvere dictam partem remissam, debent respondere huiusmodi remissionem non fuisse voluntariam, sed violentam, quia hoc fecerunt creditores nil aliud facere valentes visa violentia qua colligentes bona sua ad ecclesiam confugissent. Est tamen notandum, quod si deficiunt solvere, quia non habent, quo solvant, licite poterunt uti dilationibus concessis, & a lege permissis, & interim negotiantes cum rebus, quae supersunt, lucrari, ut possint solvere integre debita suis creditoribus, si Deus voluerit.

7 Septima Conclusio. Qui tenetur restituere, & non habet causam legitimam, qua excusatur, peccat mortaliter differens solutionem usque ad mortem, licet habeat propositum restituendi, aut relinquendi in testamento heredibus, quod restituant, cum toto illo tempore commiserit

Lop. 1.
p.c. 109
indulget
confess.

miserit iniustitiam retinens alienum; sic enim dicunt Cord. Sotus, & Nauar. & Angles, qui addit, quod non sufficit relinquere aliquam rem assignatam, ut solvatur dictum debitum: unde si in articulo mortis potuerit satisfacere, & non fecerit, non debet absolui, licet promittat, quod restituet; quia ille, qui existens in illo transitu non restituit, cum possit, praesumitur, quod si postea habeat salutem, non restituet, cum tunc iam recordentur minus homines animarum suarum, & sint magis radicati in desideriis retinendi bona, quam in articulo mortis; & si dicat, quod haeres suus, aut executor faciet melius se hanc restitutionem, respondeat Confessorius, si tu frater in vita tua non es recordatus debitorum, & animarum tuarum, quomodo te mortui executores tui recordabuntur?

Quo periculo, & detrimento debeat fieri restitutio. Cap. XLVII.

S V M M A R I V M.

An sit obligatio restituendi honorem, & famam cum iactura honoris, & fama propria concl. 1. nu. 1.

An sit obligatio restituendi famam cum eum damno vitae concl. 2. nu. 2.

An sit redimenda vita proximi cum damno propria concl. 3. nu. 3.

An debitor ex aliquo contractu illicito, qui non potest solvere sine magno damno sui status, debeat statim reddere concl. 4. n. 4.

An possessor bonae fidei teneatur statim restituere cum damno sui status, concl. 5. num. 5.

An possessor male fidei teneatur statim restituere cum iactura sui status, concl. 6. num. 6.

An homo vilis, qui mutavit statum suum, & extulit domum suam usurpando alienum, teneatur statim reddere cum damno suo, concl. 7. nu. 7.

Circa materiam huius questionis videatur Cord. Couarr. Sotus, & Nauar.

1. Prima Conclusio. Non est dubium quin ille, qui iniuste abstulit honorem fratris sui, teneatur reparare hoc damnum, licet sit cum detrimento propriae fame, ut resoluit Corduba: quod quidem limitat Sotus, nisi quando homo insignis, aut praelatus multae aestimationis iniuste auferret honorem alicuius hominis privati; quia hic non tenetur cum iactura propriae aestimationis, quae est maioris valoris, reparare famam alterius dicendo se mentitum fuisse, aut quod simile; sufficit enim, quod aliqua re quivalente satisfaciatur illi damnum illud.

2. Secunda Concl. Nullus tenetur restituere famam, quam iniuste abstulit cum detrimento propriae vitae, sic enim tenet Corduba, quod dicit tenere DD. communiter exceptis Adriano, & Soto, qui dicunt hoc non procedere, quando quis delens famam alterius affecit infamia aliquam illustrem familiam; quia in hoc casu cum periculo propriae vitae tenetur reparare hoc damnum, & licet Nauar. putet hoc novum, & durum: durius negotium est dicere de aliquo, quod sit haereticus, aut traditor in Regem, quae infamia remanent notati omnes eius descendentes, ascendentes, & collaterales; & licet sit novum illi, est tamen multum conforme iuri, & rationi, ut clare patet; quod remanet clare demonstratum in materia restitutionis famae: & etiam, quia ex his falsis testimoniis non solum sequitur infamia his personis privatim, sed sequitur scandalum toti civitati, & Regno, videntibus omnibus hominem nobilem notatum haeresi, aut alio delicto gravi, & succedunt iacturae bonorum, & occisiones ob rixas, quae inde excitantur; & evenit etiam, quod comburantur tales notati haeresi, & decollentur notati infamia, proditionis; innumeri enim sunt casus, qui inde evenire possunt, & mala, quae ex hoc semine nasci videmus; & ideo est opinio multum probabilis, quod Regina tenetur etiam cum periculo vitae, & honoris declarare, quod filius maior, quem habet, est habitus de adulterio, si sit aliqua suspicio de illo;

scilicet,

in regu. pec. 1. p. c. 16. Soto lib. 4. de iusti. q. 6. Na. c. 17 nu. 58. & in sum Hi. sp. c. 18. nu. 47. Cou. vbi sup. Sot. vbi su. art. 3.

Cord. vbi sup. Sot. vbi su. ar. 3.

Cor. v. bi su. pu. sto 1. ad fi. Sot. v. bi su. ar. 4. Nauar. vbi sup. nu. 68. Angl. in q. de re. fe. ar. 2. dif. 4.

Cor. li. 5. qq. q. 21. Cou.

putans, quod, si non declarat illud, erūt magnæ turbationes in Regno, ex quibus euenient multæ occisiones, & grauissima alia mala.

3 Tertia Conclusio. Tenetur quiuis redimere vitam fratris sui cum detrimento vitæ suæ, quando iniuste posuit illum in periculo, vt dicens contra eum falsū testimonium: quod intelligitur, quādo debet iuuare suum dictum, quia si non proficiet eius retractatio, sed oportet, vt reus moriatur, non debemus illum ponere in his angustijs obligātes illum ad retractationem: hanc conclusionem tenet Corduba; quæ probatur; quia sicut ad defendendam vitam meam non possum procurare mortem innocentis, sic ille, vt defendat vitam suam, non debet permittere, cū moriatur proximus, si ipse fuit causa sui periculi. Verum est tñ, quod Cord. limitat hoc in casu, qd hic malitiose dixit falsum testimoniū, quo periclitatur frater; secus vero, quando non putauit euenturum tam graue dānum: quæ opinio videtur mihi multum conueniens pietati christianæ. Noto tamen, quod licet hic retractans se non possit liberare innocentem à morte sine multa consideratione, non liberarem ego illum ab obligatione, quam habet retractandi se, qñ esset persona infimæ conditionis, & infamia qua affecit, infamauit aliquam magnam familiam, dicens, s. quod reus est hæreticus, aut traditor in Regem; vnde cum esset pater familias, fuit condemnatus ad mortē, si ex tali infamia creditur verissimiliter loquendo, quod debeant nasci similes, occisiones, & graua alia peccata secundum dictum in conclus. præterita.

4 Quarta Cōclusio. Qui debet aliquid ratione alicuius contractus illiciti, cum amiserit bona sua mediantibus aliquib. sinistris euentibus, ita vt ille non possit soluere sine magna iactura decentiæ itatus sui, non tenetur statim restituere, sed potest differre restitutionem: hæc conclusio est Soti, & probatur, cum hæc impossibilitas non prouenerit sua culpa. Verum est tamen, quod si creditor

ratione dictæ dilationis patiaturs eandē necessitatem, & iacturam status sui, tenebitur debitor ad dictam restitutionē, & cum iactura sui proprii status; & ideo si creditor est redactus ad mendicitatē, tenebitur debitor soluere illi, licet soluens debeat ipse mendicare, quia extra extremam necessitatem melior est conditio creditoris, cum habeat ius ad debitum suum, sic enim tenent Sotus, Nauarrus, & Corduba, Medina, & Nauarra.

5 Quinta Conclusio. Quādo debitor bonæ fidei, & inculpabilis ex spontanea solutione patitur totam iacturam sui status, non tenetur statim restituere, quamuis creditor sit passurus notabile damnum, dummodo illud non sequatur damnum statim creditori, & quod debitor sit paratus reficere hoc dampnū, quod minatur in futurum, quando euerit, quod declaro exemplo sequenti. Habet nunc creditor, quo succurrat sibi, statui suæ domus, & familiæ, & si soluatur illi statim debitum, emet merces, quibus ab hinc vno anno lucretur magnam quantitatem, in hoc casu, sufficit, quod debitor sit paratus satisfacere illi totam hanc quantitatem, in tempore, quo erit illam lucraturus deductis expensis, & facto eius computo, cōsiderando quod plus valet, quod est lucratum, quam quod lucrati posset; & idem dicendum est, quando creditor per dictam dilationem capit pecuniam cum interesse, vt succurrat suæ necessitati, quia in hoc casu sufficit, quod debitor sit paratus soluere tempore suo hoc damnum, quod creditor recepit. Quando vero damnum notabile minatur de presenti ruinam creditori dilata a debitor solutione, quia alij eius creditores insurgunt contra eum, si damnum huius necessitatis est æquiualens, aut quasi æquiuales damno iacturæ status, tenebitur in hoc casu debitor soluere statim, licet sit cum iactura propria status, si aliter non possit succurrere necessitati sui creditoris, vt post alios resoluit Ludou. Lopez. Et vt supradicta magis eluce-

Cor. v.
bi sup.

Sot. p. q.
2. 4.

Sot. vbi
sup.
Cor. v.
bi so. d.
q. 34.
Na ipsū
Hispan. c.
17. n. 72.
Medi in
sum. f. l.
182.
Nau. de
restit. 4.
nu. 54.

Lopez i
instr. cō.
l. c. 118.
fol. 713.

eludescant, est notandum, quod est magna differentia inter iacturam honoris, & status, quia fama est quid, quod con- sequitur virtutem, quæ est res inæstimabilis status vero, & famæ eius, non est proprie fama bonitatis, sed est fama acquisita per opera magnifica, scilicet fama ingenij, virtutis, agilitatis, diuitiarum, & similibus ceterum temporalium, quæ habent pretium, unde, licet fama status videatur altior diuitiis, cum fama status vratur eis, parum aut nil, tamē excedit illas; quia sicut fortuna prædominatur cum diuitiis, sic accidit sæpe, ut ablatis ab aliquo diuitijs statim cadat a suo statu: & hoc viso, licet debitor non teneatur soluere creditori, licet patiatur grave damnum in suis diuitijs cum iactura suæ famæ, regulariter tamen loquendo, si amittat debitor famam status sui, teneatur soluere creditori, qui paritum grave damnum in suis diuitijs, nisi detur casus, quod status sit tāti valoris, ac sit fama; quia in hoc casu sicut non teneatur cum iactura famæ restituere statim, sic non teneatur cum iactura status. Hinc sequitur secundum Sotum, & Corubam, quod non teneatur nobilis fieri mercenarius, & mendicus, ut soluat, & restituat, quod debet ratione mutui, aut alterius contractus liciti, sed sufficit, quod vivat moderatius succidens expensas domus suæ. Sequitur secundo, quod nobiles, qui deri- nent villas alienas, oppida, & possessiones, ne cadant a magnitudine status sui, sunt in statu condemnationis non resti- tuentes, quia ex alienis non debent vi- vere cum pompa, & apparatu; quod in- telligitur, nisi sit aliqua causa, qua excu- sentur, quam debent inspicere multum eorum Confessarij. Et hinc etiam sequi- tur, quod licet non semper teneatur de- bitor restituere cum iactura sui status, debet tamē semper astringere sumptus superfluos, quia nunquam magna co- mitiua familiarium, & multitudo equo- rum in stabulis excusant a restitutione hos nobiles cum iactura suorum credi- torum, cum certum sit, quod fama sta-

tus sui possit conservari minori pom- pa, quod Prædicatores, & Confessarij tenentur prædicare, & consulere. Viso igitur, quod debitor, qui retinet alienū, aliquo iusto titulo, teneatur restituere cū iactura sui status, tractabimus nunc de debitor, qui detinet alienū furto, aut male lucratum, quod resolvitur sequē- tibus conclusionibus.

6 Sexta Conclusio. Qui debet alienū, quia surripuit illud fraudibus, furto, aut rapinis, teneatur integre restituere, li- cet sit cum iactura proprii status; & idem dicendum est de illis, qui iusto ti- tulo detinent alienum consumentes il- lud prodige in ludis, & vita luxuriosa aliisque sumptibus, ac convivijs pro- phanis: hæc conclusio est Soti, & Cor- dubæ, quæ probatur, quia huiusmodi usurpatores alieni non sunt digni, quod concedatur illis aliqua dilatio; & ideo dicit Medina, quod si latro venerit ad confessionem, & dixerit non posse resti- tuere, non debet statim absolui, sed de- bet illum interrogare, an habeat duo pallia, aut duo tegumenta, & si dixerit, quod sic, iubeat ei, ut vendat vnum eo- rum; & si dixerit habere solum vnum pallium, esse tamen bonum, dicat ei, ut vendat illud, & si contentus alio vilio- ri; & si dicat habere filios, dicat non de- bere illos sustentari alienis bonis, si ali- ter possunt sustentari.

7 Septima Conclusio. Qui possidet in iuste, & usurpavit alienum, unde cum sit homo vilis mutavit statum, & extru- lit domum suam, teneatur restituere sta- tim, licet sit cum iactura huius status, cum non sit suum, quod acquisivit illicite, & extorreo; unde non possumus ex- cusare illum ab huiusmodi restitutione cum iactura sui status, qui cum non ha- beret statum similem, finxit se habere illum: unde his nullum aliud remanet remedium, nisi petere a creditoribus ali- quam liberam, & spontaneam dilatio- nem, & si non possit cognoscere eos fa- cta diligentia, recurrant ad commissarium Cruciatæ, & gaudeant fructu cō- positionis.

8 Octava Conclusio. Quando quantitas, quam debet restituere hic debitor non est magna, quia furtum fuit paruum, & creditor recipit parum detrimenti in hac dilatione solutionis, non tenetur statim restituere cum aliqua iactura sui status: hanc conclusionem tenuit Victoria, ut dicit Lopez, & videtur probari aequitate.

9 Nona Conclusio. Nullus debitor tenetur soluere debitum cum iactura sue libertatis: hæc conclusio probatur, quia necius civile, nec diuinum, quod est suauis, obligat aliquem, ut se vendat ad soluendum, sed potius iure prohibetur hominem liberum dari in pignus sui debiti: & hoc non solum, quia libertas sit inestimabilis, & altioris ordinis, quam bona temporalia, & fortunæ, ut sunt diuitiæ: unde non debent ipsa amitti, ut illa recuperentur, sed etiam, quia est donum, cuius appetitus est tam naturalis nostræ naturæ.

De ordine restitutionis multum
creditoribus existentibus.

Cap. XLVIII.

SYMMARIVM.

An sit necesse observare ordinem in restituendo quando debitor habet bona, quibus potest omnibus satisfacere, concl. 1. num. 1.

An debita certa debeant preferri in certis conclus. 2. num. 2.

An certa, quorum dominium non pertransiit in debitorem, sint preferenda alijs certis. concl. 3. num. 3.

An precium alicuius rei vendita non solum debeat ab emptore prius solui quàm quodvis aliud debitum concl. 4. num. 4.

An debeant preferri creditores, qui habent actionem realem in bonis debitoris. conclus. 5. num. 5.

An inter creditores, qui solū habent actionem in personam debitoris debeat servari antiquitas temporis. concl. 6. num. 6.

An benefaciat mercator decoctus sociis solvens aliquod debitum posthabitis alijs creditoribus potioribus tempore. conclus. 7. num. 7.

An prius quam solvantur debita, debeant solui expensæ exequiarum, conclus. 8. num. 8.

An debeant preferri debita, que fecerunt heredes legatis defuncti. concl. 9. num. 9.

An debeant preferri debita causata per contractum iustum debitis ex usuris. concl. 10. num. 10.

An debeant preferri debita ratione furti debitis contractus liciti. concl. 11. num. 11.

An possit aliqua de causa mutari ordo restitutionis. concl. 12. num. 12.

An creditores recipientes totum debitum ante alios teneantur ad aliquam restitutionem. concl. 13. num. 13.

1 **P**rima Conclusio. Quando debitor habet bona, quibus potest satisfacere omnibus suis creditoribus accedente termino non est, quod observetur ordo in restitutione solvendi prius antiquis: quam modernis, quia parum facit ad rem: hæc autem conclusio est ita communis, ut nulli dubium esse possit. Quod dubitatur, est, quid faciet in casu, quod debitor non habeat, unde satis faciat omnibus, & quibus illorum prius debeat soluere, de quo dubio agunt, Silvester, Medina, Nau. & Arag. Ad cuius rei perfectam resolutionem ponuntur sequentes conclusiones.

2 Secunda Conclusio est. Debita certa debent preferri incertis: hæc conclusio est communis: ex qua inferunt Silvester, & Caietanus peccare graviter mercatores, qui componunt se mediante aliquo indulto Apostolico super debita incerta, ut retineant ea sibi ante restitutionem certorum non valentes satisfacere omnibus, & ultra peccatum, quod committunt, tenentur restituere omnia debita, quorum domini sciuntur, aut sciri possunt.

3 Tertia Conclusio. Ex debitis certis illa debent prius restitui dominis, quorum dominium non pertransiit in debitorem,

Silu. re. sit. 6. q. 3. Med. de rest. q. 2. ar. 5. Nau. ci. 17. n. 47. Aragon. 2. 2. qu. 62. 2. c. 8.

forem, ut sunt nŕtata, deposita, & similia; & quod furto fuit surreptum, quamuis reperiatur in propria specie, quia omnia hæc statim debent restitui domino: nec de eorum valore possunt satisfacere alij creditores: hæc conclusio est Baldi communiter recepta, & probatur, cū debitor huiusmodi habuerit dominium dictarum rerum.

4 Quarta Conclusio. Qui vendit aliquam rem alteri, cuius pretium adhuc non est ei solutum, aut vendit ad certū tempus, tenetur emptor, in cuius potestate est, soluere prius hoc debitum quā quod vis aliud; quia licet dominium transferat in emptorem; tamen hoc dominium remansit subiectum pretio eius, donec res permaneat in prima forma; & idem est de omnib. alijs rebus, quæ dantur sub aliquo titulo oneroso, sicut est permutatio, quia qui recepit rem, tenetur prius soluere eius permutationem, quam alia debita: hæc conclusio

Bal. ubi est etiam Baldi, & tenet eam ex parte su. Silu. Siluest.

5 Quinta Conclusio. Inter creditores illi prius debent præferri, qui habent actionem realem in bonis debitoris, siue ea sit ratione pignoris, siue hypothecæ generalis, aut specialis tacita vel expressa, sicut enim ordinatum est in iure; & bona, quæ sunt tacite hypothecata, sunt sequentia, scilicet bona mariti pro dote uxoris tradita marito, ut constat ex iure; & idem est pro bonis paraphernalibus uxoris, si transferint in potestatem mariti: & quando hæc hypotheca debeat præferri reliquis debitis, explicat Couar. Secundo bona illius, qui fecit pactum cum fisco, quæ statim remanent hypothecata: Tertio domus, & navis, quæ facta fuit, siue reparata, aut custodia cū pecunia mutuata ad hunc effectū, ut dicitur in iure; & idem dicendum est, quando aliquid emitur cū aliqua pecunia mutuata, ut ea res ematur, ut etiam dicitur in iure. Et nota ut quod inter creditores, quibus bona debitoris sunt hypothecata, si sit æqualitas, & loquamur regulariter, antiquiores debent præfer-

ri, ut dicitur in iure; & hæc antiquitas debet computari a tempore, quo factus fuit contractus, siue hypotheca. Dixi si ad sit æqualitas, & loquamur regulariter, quia in aliquibus casibus particularibus vltima hypotheca præfertur primæ, & ideo domus, siue navis facta, reparata, seu custodia cum pecunia mutuata, & quævis alia res empta, & asportata cum ea, debet præferri reliquis creditoribus, quibus antea illa res erat hypothecata, nisi fuerint hypothecata in fauore fisci, aut dotis, quæ debetur; quia in hoc casu hæc sedes, si sint antiquiores, debent præferri, ut dicit Couar.

Cod. v. bi sup.

6 Sexta Conclusio. Inter creditores, qui non habent aliquam actionem realem in bonis debitoris, sed in persona, non debet obseruari aliqua antiquitas, temporis, sed simpliciter debent diuidi bona pro rata, secundum quod singulis debetur, ut expresse dicitur in iure, & communiter dicunt DD. quāvis Medina dicat antiquiores debere præferri. Hinc infertur, quod non potest debitor bona conscientia soluere vni ex creditoribus non habens, cum quo soluat reliquis, cum per hoc faciat iniuriam reliquis creditoribus, unde in foro exteriori secundum ius reuocabitur illa solutio. Verum est tamen, quod si aliquis ex creditoribus fuerit magis sollicitus in petendo debito in iudicio, aut extra illud, huic secundum ius debet solui integre; ita ut non committat peccatum debitor, qui soluerit integre alicui creditori egono, licet ipse non petat debitum, ut dicunt Siluester, & Medina, licet in foro exteriori dicta solutio erit reuocata.

Silu & Med. v. bi sup.

7 Septima Conclusio. Mercator, qui ante defectionem debebat aliqua debita antiqua soluens sociui aliquod debitum non tam antiquum, quamuis non habeat pro reliquis, remanet tutus in conscientia; quia antequā deficeret, aut determinasset deficere, aut existeret in statu, quod non poterat nō deficere, potuit soluere, cui placebat ei, cum eius bona non essent hypothecata; si vero soluit dictum debitum post defectionem,

H non

non potuit id facere cum bona conscientia: quia tunc priores habuerunt prius ius ad bona sua quam socrus, unde illis debebat prius satisfacere; & idem est, quando soluit illi existēs, in determinatione defectuonis, aut in statu, in quo non poterat nisi deficere, quia in hoc casu clare patet, quod solvens socrum soluit in fraudem aliorum creditorum, quibus non potest satisfacere, & sic debet intelligi, quod tradit Med. in sua instructione.

Med. in
inst. fol.
175. p. 2.

Silu. vbi
sup. c. 15
rest. 5.

8 Octava Conclusio. Quando defunctus relinquit bona sua onerata multis debitis, ita ut non possit illis satisfieri, licet eius bona sint tacite, vel expresse hypothecata, prius debent solui expensae sepulchrae, & reliqua, quae fuerunt facta, ut acceptaretur hereditas, ut dicit Siluester, quod intelligitur, nisi dicta aliena bona sint adhuc in propria specie; quia in hoc casu non possunt solui dictae expensae sine licentia creditorum, nisi adsit aliud remedium ad sepeliendum defunctum; quia in hoc casu adest extrema necessitas, & hac existente licitum est capere alienum, ut succurratur ei, quae quidem necessitas non potest accidere in locis alicuius momenti, cum sint in illis Confraternitates, quae sepeliunt pauperes.

Silu. rest.
6. q. 6.

9 Nona Conclusio. Non debent praefertur legata debitis, quae fecit haeres: haec conclusio est contra Siluestrum. Nec obstat, quod ius civile ordinaverit contrarium, quia ea lex non habet vigorem obligandi sub peccato mortali, & ideo quodvis debitum debet praefertur legatis, etsi bona defuncti, ut potest quid dicere, sint generaliter hypothecata legatis. Sequitur hinc, quod debent praefertur cui vis debito antiquo, quod nec Siluester, nec alius homo iudiciosus concedet; & idemmet Siluester tenet contrarium; & ideo debita, quae facit haeres post mortem defuncti, de quibus loquuti sumus in conclusione praeterita debent prius solui, quam legata, ut dicit Nauarr.

Sil. ver.
heredit.
5. q. 9.

Nau. de
rest. d. 4.
c. fin. 49

10 Decima Conclusio. Quando quis habet multa debita, praefertur debent,

quae debentur ratione alicuius legitimi contractus liciti illis, quae debentur ratione usurae; quia licet restitutio habeat maiorem respectum in aequanda inaequalitate, quae est in eo, quod capitur, quam in respicienda iniuria, quae fit in modo capiendi; hoc tamen debet intelligi quo ad restitutionem, non vero quo ad ordinem, qui debet observari in restitutione; & licet inaequalitati, quae provenit ex contractu usurario, quae per restitutionem debet cessare, sit quid extrinsecum, & accidentale, quod usurarius receperit utilitatem, non autem ad effectum obligandi ad restitutionem solvendi debitum, non est tamen accidentale quo ad hoc, quod debitum, quod debetur ratione contractus liciti non debeat praefertur illi debito.

11 Undecima Conclusio. Quod debetur ratione furti, prius debet restitui, quam reliqua debita ratione contractus liciti: haec conclusio est contra Siluestrum, qui tenet Med. dicēs esse de mente D. Th. & probatur, quia tenetur fur restituere raptum duobus vijs. Primo, quia cepit illud iniuste. Secundo, quia iniuste retinet. Qui vero debet aliquid per contractum licitum, solum tenetur restituere illud ob iniustam retentionem. Nec obstat, quod etiam, qui percipit usuras, tenetur restituere eas, quia iniuste accepit eas, & iniuste retinet; & nihilominus dicimus, quod debitum respectu alicuius contractus liciti debet praefertur illarum restitutioni; quia ad hoc respondeo, quod maior iniuria fit illi, a quo rapiuntur bona, quam illi, a quo accipiuntur usurae, cum videamus, quod soluit illas sponte. Et hinc inferitur, quod debitum, quod debetur ratione alicuius rapinae, debet praefertur illi, quod debetur ratione furti, cum maior iniuria inferatur illi, cuius bona rapiuntur, quam illi, cuius furtive capiuntur ipso scilicet nesciente.

12 Duodecima Conclusio. Omnia supradicta debent intelligi regulariter loquendo, quia potest accidere, quod aliquando sit necesse mutari ordinem restitutionis ob varias, & multas

Sil. rest.
6. q. 5. in
fin.
Med. de
rest. q. 1.
f. 6.

multas circumstantias, quas prudens debitor tenetur considerare, & ob multas, & distinctas ordinationes provincialium, quæ si aperte non repugnent iuri naturali, & diuino, debent obseruari in conscientia quo ad ordinem restituendi, vt dicunt DD. communiter, & si aliquis nulla existenti ordinatione, nec circumstantia in contrarium fecerit contra ordinem propositum restitutione, non solum peccabit mortaliter, sed etiã tenebitur reficere omnia damna, quæ hinc sequuta fuerint creditoribus. Verum est tamen, quod si bona fide sine malitia non obserauerit dictum ordinem, non est, quod culpæ tribuatur, cū a DD. grauib. non imponatur, quos refert, & consequitur Nauarr.

13 Decimatertia Conclusio. Creditores, qui recipiunt a debitore totum debitum, etiam, quando non habent possibilitatem soluendi reliquis, nō est, quod scrupulis perturbentur, dummodo non receperint illud in fraudem dictorum creditorum, nec tenentur ad aliquam restitutionem, plus quam dederunt, nec retinent, plus quam debent retinere: & si debitor peccauit soluens integre, hoc ipse viderit, non enim illorum curæ incumbit. Hoc tamen debet intelligi, quādo reliqui creditores, quibus non fuit satisfactum, non habent ius in bona debitoris ratione pignoris, aut hypothecæ; quia in hoc casu non erit licitum creditoribus prædictis recipere dictum debitum non facta his vltimis satisfactione, cum sic perfringatur iustitia, quæ postulat ipsis prius quam alijs satisfieri. Hinc infertur peccare grauiter generos, & nurus, qui recipiunt de bonis sorcerorum, quod sibi debetur, scientes dicta bona deberi alijs creditoribus magis priuilegiatis, vt docet Nauarrus, quem sequitur Ludouicus Lopez.

Nu. v. bi sup.

N1 c. 17. num. 52. Lopez vbi sup. 1 p. cap. 114.

Quibus de causis quis liberetur a restitutione. Cap. XLIX.

SVMMARIVM.

- An compensatio liberet à restitutione. conclus. 1. num. 1.*
- An debita, quæ debentur de iustitia, possint compensari beneficij grauitis. concl. 2. num. 2.*
- An soluens debitor creditori creditoris sui satisfaciatur. conclus. 3. num. 3.*
- An qui retinet aliquid alienum permittente iudice, sit liber a restitutione in conscientia. concl. 4. num. 4.*
- An sit obligatio soluendi, quod debetur ex communitatis. concl. 5. nu. 5.*
- An debitor excommunicatus sit liber a restitutione. concl. 6. nu. 6.*
- An ignorantia probabilis facti, qua quis retinet alienum, excuset a restitutione. conclus. 7. nu. 7.*
- An ignorantia crassa, & supina excuset a non restituendo. concl. 8. nu. 8.*
- An teneatur heres soluere quoddam legatum alicui personæ factus certior ab alio, quod legauit illud testator illi personæ. concl. 9. num. 9.*
- An remaneat liber a restitutione, qui debet equum aut quid in generali, quod perijt casu fortuito. concl. 10. nu. 10.*
- An qui debet aliquid signanter remaneat liber, si pereat dicta res. conclus. 11. n. 11.*
- An remaneat liber debitor, cui remittitur creditor debitum. concl. 12. nu. 12.*
- An per prescriptionem remaneat liber debitor a debiti solutione. conclusione 13. num. 13.*
- An Confessarij teneantur restituere, quod sua negligentia non restituitur. numero. 14.*
- Quid facere debeat Confessarius si audierit penitentem in Confessione non restituisse, quod alias id facere promississet. num. 15.*
- An Confessarius in restitutione facienda a debitoribus inspicere debeat circumstantiam loci temporis, & personæ. nu. 16.*

An penitens, qui potens non restituit, sit absolvendus, si id dicat in articulo mortis, ibid.

Quid agendum sit à Confessario, quando audierit multas in solidum furtum commisisse. n. 17.

Quid agere debeat Confessarius cum filio, qui patri aliquid rapuerit auxiliante aliquo familiari, quidue filius agere debeat cum patre in simili casu, ibid.

EX dictis in capitulis præteritis, & in materijs, quæ tractant de restitutione, colliget prudens Confessarius multos casus, in quibus debitores sunt liberi à restitutione; ponam tamē hic aliquos in speciali, ut correspondeam illi, quod in hoc capitulo proponitur. Pro cuius rei resolutione ponuntur sequentes conclusiones.

1. Prima Conclusio. Res est certissima, quod si Petrus debet centum, quos debet soluere Francisco, & Franciscus debet illi alios centum, quod tollitur obligatio restitutionis, quando ipsis placet, quod aliud alio compensetur. Est tamē magnum dubium, an hæc compensatio possit fieri aliquo eorum invito, aut ignorante, veritas tamen est, quod si unus creditorum sine suo magno damno non potest recuperare debitum, qd sibi debetur, potest in foro conscientie esse locus dictæ compensationis, licet debita sint dissimilia, dummodo ille, qui gaudet hac compensatione satisfaciat creditori, si inde recipit aliquod damnum: quod intelligi debet debitis existentibus æqualibus, quia si alterum est certum, & reliquum dubium, non est licitum compensare certum pro incerto: nec est licitum compensare, quod debetur de præsentī ob illud, quod debetur in futurum; nec est licitum depositario accipere sibi depositum in compensatione debiti, ut supra dictum est.

2. Secunda Conclusio. Debita, quæ debentur de iustitia, non possunt compensari beneficijs gratuitis, quia qui dat aliquid gratiose creditori suo, non videtur per hoc velle liberari a solutione debiti

de iustitia, quia si vult liberari hoc debitor, iam donum non esset donum, & gratuitum beneficium. Verum est tamen, quod si, quādo fecit illi illud beneficium, obliuiscatur debiti, remanebit liber ab eo, quia presumitur, quod si recordaretur debiti non esset ita liberalis. Hinc sequitur, quod si quis debet aliter quid temporale, non remanet liber ab eius restitutione ex eo, quod det creditori aliquod beneficium ecclesiasticum, ut Nauarrus resoluit, contra aliquos iuristas: quia beneficium ecclesiasticum datur gratis, & non venditur; postquā vero dictum est creditori, si ipse in signum gratitudinis remittit debitum, remanebit liber debitor, & idem debet dici de omnibus officijs, & ministerijs, quæ sine peccato, & simonia non possunt vendi. Contrarium tamen debet dici de officijs, quæ licite venduntur, ut sunt officia secularia, quia dare ea, & dicta procurare pro creditore, est idonea solutio debiti, ut colligitur ex iure. Est tamen notandum, quod si quis cognoscit secrete debere alicui aliquid, faciatque pactum creditori cum eo, ut procuret illi aliquam præbendam, potest compensare totum, quod expendit in procuratore cum debito, quod illi debet; quod procedit, licet per intercessionem amicorum suorum acquisiverit illam gratis sine illis expensis; quia licet ipsi gratis acceperint hunc laborem, non definit ex hoc hic debitor remanere obligatus servire illis, & hic labor est estimabilis; quod procedit, nisi creditor in alijs rebus similibus, & beneficijs æquivalentibus seruerit dicto debitori, quia in hoc casu non potest facere dictam compensationem: si vero scit non debere aliud creditori, quia non accepit ab eo similia, poterit facere dictam compensationem, quando aliter sine ruptione amicitie, & sine alijs expensis non potest recuperare debitum, ut dicunt Nauarrus, Corduba, & Frater Ludovicus Lopez, qui allegant alios.

Nau. ca. 17 n. 81

Nau. infam. Hispan. ca. 17. n. 108 cum. qq. Cord. de casib. q. 99. Lopez ubi sup. c. 130.

3 Tertia

3 Tertia Conclusio. Soluens debitor

Med. de non suo creditore, sed alteri, cui creditor
rest. q. 3. debet idem debitum, liber remanet à so-
lutione eius in foro conscientie; licet
Arag. 2. soluerit illud ignorante, aut contradi-
cente suo creditore: hæc conclusio est
1. q. 61. art. 8. Medinæ, quam sequitur Aragon: &

probat, quia quod fecit debitor in hoc casu, tenebatur facere creditor, ad salutem animæ suæ. Hinc infertur, quod qui debet Petro decem secretæ, quia rapuit ea, aut furto cepit, scit quod hic Petrus debet Ioanni alia decem, quæ non potest Ioannes recuperare, ob defectum probationis ab hæcibus Petri, poterit solvere dicta decem restituenda Petro dicto Ioanni, & sic remanet liber à restitutione eorum.

4 Quarta Conclusio. Qui detinet rem alienam, aut alteri debitam cum auctoritate iudicis permissiva, non est liber in conscientia à restitutione, ut videtur aperte in illo, qui vendit rem suam decipiens emptorem ultra dimidium iusti pretij, qui de iure in foro exteriori secure retinet excessum huius pretij, in foro tamen conscientie non potest illud retinere: quia lex quæ ordinat, quod hic retineat dictum excessum, est permissiva pro vitandis maioribus malis, quæ possunt sequi; si vero auctoritas publica, qua detinet dictam rem, non est permissiva, sed concessiva, quia legislator voluit applicare illi, in hoc casu securus est in conscientia, cum legislator, & princeps, qui fecit legem, habuerit potestatem iustis de causis ap-

1. 2. C. 8. relinquit. vend. plicandi illi dictum dominium. Verum est, quod, si hoc dominium fuit illi applicatum per sententiam iudicis datam secundum ius, & secundum allegata, & probata, non remanebit liber à restitutione nitente sententia alicui falsæ probationi, & præsumptioni: sic enim tenet Aragon cum communi.

Hinc infertur, quomodo debet intelligi regula quædam moralis satis agitata à Victoria, ut dixi mihi Alcocer, qui quando interrogabatur de aliquo casu attinente ad ius civile, aut canoni-

cum, aut concernente ad facultatem medicinæ, respondebat, ire ad Iuristas & medicos, & sciens quid ordinetur à iure super hoc casu, & quid ars medicinæ statuat circa hunc casum, quia, quod ipsi dixerunt secundum eorum artes, idem ego respondeo. Quæ regula deservit ad resolutionem multorum casuum, in quibus præcipitanter intromittuntur aliqui Confessarii, & homines docti in sacra Theologia, & respondent sæpe male respectu dictarum scientiarum, in quibus debent potius ventilari dicti casus, & hæc sunt multum aliena ab eorum professione. Ut hæc regula sit vera, debet limitari necessario, quod non habeat locum in lege permissiva civili, quæ multa permittit in foro exteriori, quæ sunt illicita in foro interiori, nec ideo debemus dicere esse illam legem iniustam, quia permittuntur hæc, ut evitentur peiora, ut iam diximus, etiam non habet locum in lege, quæ fundatur in aliqua præsumptione, & sic videmus, quod ex testamento minus solemni in foro exteriori non nascitur vlla obligatio, nec debentur legata in ipso relicta, quia præsumitur, quod deficiente solemnitate iuris adfuerit dolus, & fraus; in foro tamen conscientie nascitur actio; & si in rei veritate non fuerit dictus dolus, nec fraus secundum opinionem doctorum hominum debentur dicta legata, ut supra diximus.

5 Quinta Conclusio. Nulli dubium est, quin teneantur debitores solvere creditoribus, quod debent ijs, qui generaliter sunt excommunicati, quia possunt cum illis licite communicare, & licet sint nominatim excommunicati, non sunt ideo liberi à soluendo, quia licet ille, qui promisit, aut iuravit dare quandam quantitatem, libere, & voluntarie obligavit se, postquam tamen fecit dictum promissum, tantum tenetur adimplere secundum ius divinum, & naturale, ut teneatur solvere, quod debet alteri per viam mutui, ut tenet Silvester, & hæc ratio est de-

Ara. ubi
su. pag.
296.

Sil. ver.
exco. 5.
nu. 51.
Med v-
bi supr.
q. 3. casu
9.

beret inspicere Medina, ne diceret, quod per excommunicationem creditoris non excusatur debitor a restitutione rerum, quae debentur iure naturali, & diuino: remanet tamen liber a soluendo, quae ratione iuramenti, aut promissi debentur.

6. Sexta Conclusio. Excommunicatus debitor non excusatur a soluendo debitum, ita ut priuate possit peti ab eo, licet non publice in iudicio ratione scandalii, ut dicitur in iure: haec conclusio probatur in iure: & ratio dicitur eam, quia dando contrarium, sequeretur utilitas excommunicato ex excommunicatione, & etiam quod communicare illi ad hunc effectum priuate petendo ab eo debitum, est communicatio levis, sic. n. tenet Couarruias post Medin. Siluest. & alios.

7. Septima Conclusio. Ignorantia probabilis facti, qua quis credit, quod illud, quod debet restituere, est suum, excusatur a restitutione, & idem est loquendo de ignorantia iuris obsecuti, quando homines fide digni scientia, & conscientia dant consilium debitori, quod non tenetur restituere: contrarium tamen debet dici, si ipse consulit homines ignaros, aut quos scit responsuros ad suum beneplacitum; & si non esset certus de hoc, non interrogaret eos, quia hic non remanet liber in conscientia nec a peccato, nec a restitutione secundum Adrianum, & Ludovicum Lopez cum communi.

8. Octaua Conclusio. Ignorantia probabilis, donec durat, excusatur a restitutione, a quo effectu priuatur crassa, & supina, quae accidit, quando quis emit a mihi aliquid missale, aut calicem, & a famulo tandelabrum, aut quid simile argenteum, & a paupere nudo aliquid patissarici, aut multi valoris, quas quidem res debebat credere, aut saltem dubitare, ut homo rationabilis, an essent raptae nec ne; & etiam ignorantia iuris clari non excusatur a restitutione; & ideo, qui emit scienter raptum, non remanet liber a restitutione, quia putabat, quando

emit, quod ius non obligaret illum ad restitutionem, sicut enim probatur in iure, & dicit Siluest.

9. Nona Conclusio. Si haeres est certus ab aliquo teste sine aliqua exceptione fide digno, reliquisse testatorem cuiusdam personae quoddam legatum, non tenetur ideo in conscientia restituere illud; hanc scientiam contra Anglem tenet Lopez, & probat sequenti ratione; quia licet quis possit ponere scrupulum suae conscientiae cum dicto vnus testis fide digni, non ideo tenetur credere ei praecipue, quando ex eo sequitur ei notabile detrimentum; unde si legatum est magnum, non tenetur haeres restituere illud in conscientia, licet legatarius aliter legat cum dicto teste.

10. Decima Conclusio. Qui debet aliquid in generali, scilicet equum, bouem, aut aliqua modia frumenti, cados vini, & olei, & cetera, non remanet liber a solutione huius debiti, licet pereant haeres incendio, aut alio casu fortuito, quod procedit, licet omnia bona debitoris amittantur, ut dicitur in iure. Hinc sequitur; quod si quis habet gregem mille pecudum, & vendidit ad statim soluendum centum, & tres eiusdem gregis minime signatas, si illas emptor relinquit in eodem grege usque ad certum tempus, si pereant 300. dicti gregis periculum earum non pertinet ad emptorem, sed ad venditorem, quia qui debet aliquid in generali, non remanet liber, si pereat eius species, & vnus ex casibus, in quibus periculum est curae venditoris, est, quando vendit aliquid incertum, & indeterminatum, ut si dicat. Ego vendo tibi vnum ex his aethiopibus, aut vnum ex his equis, & in hoc casu iam supponimus, quod dictae pecudes non fuerint signatae, nec venditae determinate: haec conclusio tenetur ab Hostiense in sua summa, quam sequuntur Siluester, & Ludouiscus Lopez.

11. Undecima Conclusio. Qui debet aliquid in specie, remanet liber a restitutione, si pereat sine culpa, dolo, & fraude sua, & non commissa mora in re-

Sil. ver.
ref. ut 3

9.7.

Lop. in
inst. cōf-
1 p cap-
132.

Cou. in
reg. pec-
cat. 1. p.
na. ult.

Adria.
de rest.
col. 88.
Lopez
ubi sup.
cap. 131.

Riu.

stitutione, ita ut saltem in foro conscientie, quamvis commiserit moram, non teneatur restituere, si constituerit illi, quod sicut perit res in sua potestate, perisset in potestate creditoris, ut dicitur in iure, quod procedit, siue debeat ratione contractus siue ratione aliquius delicti, ut tenet Silvester; contrarium tamen debet dici, si constituerit, aut saltem dubitet quod dominus erat venditurus rem, aut usurus ea, antequam periret, ut dicitur in iure, quia in hoc casu si vendit eam, perit dicto emptori, & si utitur ea, saltem tenetur ad usum quem debebat habere ex dicta re. Et ut clare intelligatur supradictum, est notandum, quod ille committit moram, qui non soluit intra terminum pactum, aut quando potest, vel scit, quod res est aliena, & non habet iustam causam differendi solutionem: iusta autem causa erit, si detineat rem in sua potestate, ut antequam restituat eam, recuperet expensas, quas cum illa fecit bonafide, ut dicit Silvest. verb. rest. 7. d. 9. §. 4.

12 Duodecima Conclusio. Debitor, qui ponit se humiliter in manibus creditoris, & significans illi miseriam suam petit a eo remissionem debiti, si obinet illam, non tenetur amplius restituere, licet petat dictam remissionem cum proposito, quod quamvis non concedatur non soluet creditori: quia quamquam peccavit in hoc pravo proposito, non tamen obtinuit dictam remissionem fraude, & dolo, sed libere, & sponte. Et hinc inferitur, quod si debitor potens solvere assequitur dictam remissionem, quia dicit, quod non potest, non remanet liber a solutione, cum hic fraude & dolo extraxit dictam remissionem: hæc conclusio est communis, quam contra Silvest. & alios tenet Couar. Et nota, quod si maior pars creditorum remittat duas partes debiti alicui mercatori, qui defecit, ut eius consanguinei solverent illam partem, & fecit pactum non petendi amplius, non tenetur hic mercator, licet postea discescat, in foro conscientie restituere dictis creditoribus etiam minori

parti eorum quæ non consensit, quod illi remissum fuit: hæc conclusio contra Silvestrum tenetur a Navarr. Nec contra hoc obstat: quod maior pars in illis rebus quæ sunt communes, non potest præiudicare minori, ut dicitur in iure, quia hæc regula fallit in multis casibus: unus quorum est, quando maior pars remittit partem debiti illi, qui ratione paupertatis non potest solvere, ut dicitur in iure, quod ius habet locum in foro interiori, cum non fundetur in presumptione, sed in æquitate, & pietate dicta nre, quod succurratur pauperi. Verum est tamen, quod si huic debitori remittuntur hæc partes non ob suam paupertatem, sed ob suam malitiam, quia determinavit non solvere aliter, tenetur solvere, quod illi remissum est, si habeat capitale ad illud, cum magis metu, quam pietate illi remissum fuit; & in hoc casu reciperem ego libenter opinionem Silvestri, ut resoluit Nau.

13 Decimatertia Conclusio. Certum est, quod per præscriptionem remanet liber debitor a restitutione debiti, ut in propria materia præscriptionis est explicatum.

Documenta pro Confessariis circa hanc materiam restitutionis.

14 PRIMUM documentum est, quod si accedat ad eos casus habens annexam restitutionem, aduertant id, quod faciunt, quia si eorum ignorantia crassa nolentium advertere ex industria quod debent præcipere, non constringunt penitentem, ut restituat, si sit paratus ad illud iussus, tenentur ipsi facere dictam restitutionem: quod procedit, quando certo sciunt, & credunt, quod si ipsi non iubeant illis, ut restituant, non restituent; contrarium tamen debet dici quando oblivione naturali, aut quia putant, quod penitentes etiam iniussi facient restitutionem, non curant illis præcipere, ut restituant, hæc doctrina est Navarra, & ideo secundum

siul. ver. ref. 6. §. Nau. in addit. ad li. 1. cōl. titul. de pac con fl. 6.

Navar. ubi sup.

Cou. in reg. peccat. 2. p. in prin. num. 5. Silu. ubi sup. q. 1. d. 3.

Victoriam supposito, quod Parochus loquendo communiter reputetur peritus in arte audiendi confessiones, licet erret in aliquo, non solum non peccat, sed nec tenetur restituere, quod deberet dare adhibita diligentia ordinaria in cognoscenda conscientia penitentis, quam ceteri Confessarii solent adhibere; quod probatur; quia confessarius solum audit confessionem ratione penitentis, ut dicit Nauarrus cum communi: ideo solum tenetur, quando ex eius parte est aliqua culpa. Verum est tamen, quod si etiam ob suam utilitatem applicat se confessioni, non remanebit liber, si sit ex parte sua culpa levis in errore commisso.

15 Secundum documentum est, quod ut plurimum penitentes facilius dicunt peccata, quam faciant restitutionem licet iubeantur a Confessariis, ideo debet ipsi esse constantes, & non credant facile illis, qui dicunt statim se restituros, si idem promiserint in alijs confessionibus, & defecerint in verbo: ideo dicit

Arag. 2. Aragon, quod licet præceptum restitutionis habeat hoc commune cum reliquis præceptis affirmatiuis, quæ obligant semper, sed non ad semper: ita etiam hoc restitutionis licet obliget semper, non tamen ad semper, nisi quando ad est commoditas restituendi: habet tamen hoc particulare quod ille, qui non restituit potens, semper continuat peccatum mortale iniustæ retentionis. Unde infert, quod aliter regendi sunt Confessarii in hoc præcepto, ac in reliquis affirmatiuis, quia reliqua præcepta, si non adimplentur, peccatum contra ea commissum sola poenitentia potest deleri, quia præterijt tempus, quo obligabat, & ideo qui omisit recitare officium diuinum in aliquo die, quo tenebatur, non est necesse, quod die sequenti iubeat Confessarius, quod recitet illud, quia iam præterijt obligatio, & idem est de præceptis audiendi Missam, & ieiunandi; in præcepto autem restituendi contrarium debet dici, quia licet prætereat tempus, quo obligabat, semper

tamen remanet obligatio: unde dicit quod dicti Confessarii curent, ut fiat dicta restitutio, si est possibile ante absolutionem.

16 Tertium documentum est, quod debet inspicere Confessarius circumstantiam loci, temporis, personæ, & commoditatis restitutionis secundum suam prudentiam. Unde licet dixerim in documento præterito, quod debent negare absolutionem eis, qui non restituerunt, cum id promiserint suis Confessariis, nunc vero id declarans particularius dico, quod si promiserint bis, aut semel, & fuerint negligentes, non debent tractari cum hoc igitur, quia ut plurimum homines sunt negligentes semel, bis, & ter in alijs rebus multum essentialibus obligationi status sui; & ideo dico, quod poterunt absolvere illum, qui promiserit semel, bis, & ter, & non impleuit promissum, si iterum promittant firmiter facturos, sicut est licitum Confessario absolvere poenitentem, qui bis, aut ter promissit tollere certam occasionem peccandi, & non fecit habens firmum propositum exequendi illud, ut tenet Palud. Nauarr. & Medina. Supradictum intelligitur, quando poenitens confitetur in sanitate, qui si id dicat in articulo mortis, & non restituit potens, non debet absolui, ut supra dictum est. Hinc sequitur debere Confessarios fugere opinionem Angles, qui dicit putare probabile, debere absolui illum, qui promissit sæpius restituere, & non fecit, quia ex dictis colligitur esse hanc opinionem multum amplam, & multum limitatam.

17 Quartum documentum est, qualiter se debeant habere Confessarii, quando multi ceperunt aliquam rem, ut fiat restitutio, verbi gratia, Tres homines commiserunt quoddam furtum, & damnum, & omnes illi habuerunt æqualem culpam, quia nullus eorum fuit principalis motor, nec incitator reliquorum: quod ergo debebant facere, antequam accederent ad Confessorem, erat restituere singulos partem suam domi-

Palu. in 4. d. 15. q. 2. Nauarr. vbi supra num 9. Medina in instr. l. 3. bap. 12.

nō ipsius rei; accedit tamen vnus eorū ante restitutionem ad confessionem, tunc licet singuli teneantur in solidum restituere totum damnum, quod effecerunt, quia omnes æqualiter fuerunt causa eius, sufficit, quod Confessarius moneat illum, vt faciat sic, quod omnes illi faciant restitutionem, & si illi non restituant, ipse tenetur restituere integre totum damnum; & si aliquis eorū retinuit rem furatam, quia sit ille præcipue subiectus restitutioni, non potest tamen, quia est filius familias, & non habet nisi, quod pater illi tribuit, si res est ablata ipsi patri, auxiliante familiari illi, qui sciebat esse ablatam, tenentur dictus familiaris, & emptor in rigore loquendo restituere rem ipsi patri familias, quia tamen ipse filius retinuit eam, & communiter talia furta sunt rerum domesticarum, & pauci valoris, videtur sufficere, quod Confessarius moneat filium, vt petat veniam a patre pro eo, quod surripuit, si venerit opportunitas, & moneat familiarem, & emptorem, quod ipse assumit sibi onus restitutionis; si vero accedant prius familiares, & emptor, moneat eos, quod tractent cum filio vt satisfaciatur patri, aut petat veniam, vt ipsi liberentur ab obligatione restitutionis: & si permittant illud, & sint homines fide, & conscientia præditi, poterunt securi esse; & idem debet dici de quavis alia persona bonæ conscientia, cui datum fuit auxiliū pro aliquo damno faciendo, si dicat, quod sint securi, quia ipse assumit curæ suæ onus restituendi: hanc doctrinam tradit Alcocer in sua summa, quam debent notare multum Confessarij, vt dent exitum casibus multum ordinarijs in hac materia. Alia multa documenta inueniet Confessarius in hoc tractatu, & alijs materijs, vbi tango aliqua puncta restitutionis.

De reo videatur in ordine iudiciali.

Alcocer
in sum.
fol. 78.

De stipendijs debitis aliquibus ministris iustitiæ, & familiaribus.

Cap. L.

SUMMARIVM.

An possint applicare aliquid sibi iudices, qui non habent aliquod stipendium sufficiens. concl. 1. num. 1.

An ministri iustitiæ quæ adveniunt ad faciendam aliquam executionem cum quodā stipendio, possint percipere stipendium pro alijs executionibus, quas faciunt itinere. concl. 2. num. 2.

An peccent principes temporales, qui constringunt suos vasallos non obligatos ad illud, vt aedificent domos eorum. concl. 3. num. 3.

An possint perferre salarium in integrum, qui non seruiunt dominis suis, nisi aliquibus horis. concl. 4. num. 4.

An teneantur domini; qui egent famulis soluere integre stipendium debitum illis, qui seruiunt ob necessitatem. concl. 5. num. 5.

An familiares paciscentes cum dominis de seruiendo illis minori pretio, quā merentur possint perferre maius stipendium quam pepigerunt. concl. 6. num. 6.

An Domini teneantur soluere stipendium debitum seruiantibus minori pretio si non correspondet cū illis aliquib. domis. c. 7. n. 7.

Qua ætate debeant constare familiares, vt possint habere stipendia. concl. 8. num. 8.

An quod debetur familiaribus, debeat solui illis ante tempus, & an pater teneatur soluere stipendium filio pro seruitio suo. concl. 9. num. 9.

An satisfaciant domini soluendo familiaribus præbentes illis pannos laneos, aut similes emptos maiori pretio quam si statim solutio fieret mercatori. concl. 10. num. 10.

An peccent artifices mechanici non soluentes aliquam mercedem pueris, quos suscipiunt ad illos docendos artem suam occupantes eos in rebus alienis ab arte sua. conclus. 11. num. 11.

An

An possint famuli accipere aliquid secreta in compensationem salarii sibi debiti, cōclus. 12. nu. 12.

An Aconomi teneatur restituere dominis, si ex pecunia sibi tradita pro emendis rebus necessarijs aliquid lucratur, concl. 13. nu. 15.

Prima Conclusio. Iudices gubernatores, qui nō habent sufficiens stipendiū laboris sui, possunt applicare sibi vnum solidum pro singulo folio processus criminalis, & dimidium pro folio processus civilis, vt tenet Cor. quem sequitur Lop. quia ratio naturalis dīcat, q̄ respublica det sufficiens stipendium suis ministris, & si non detur, & adsit consuetudo capiendi ultra stipēdium quantitatem supradictam ad sua alimenta, non debent cōdemnari. Hinc sequitur, quod in locis, in quibus capitur, non est quod scrupulis perturbetur iudices, si consuetudine introductū est, quia tunc videtur quod populi consenserint in illud, vt releuentur à dominis in alijs rebus. Verumtamen, si domini rerum publicarum præbeant illis sufficiens stipendium, non poterunt capere hanc quantitatem, quæ vulgariter dicitur accessorium, & hoc modo debet intelligi quædam lex ordinamentis, quæ prohibet iudicibus ea capere.

2 Secunda Conclusio. Ministri iustitiæ, qui vadunt Pintia incivitatem Tauri v.g. ad instantiam cuiusdam persone, vt faciant quandam executionem in bonis alterius, pro qua causa itineris habent iam assignatum stipendiū pro singulis diebus secundum leges horum regnorum, si interim assumunt et alias executiones, quæ debent fieri in itinere, aut circa civitatem, aut in ipsa, percipientes integre omnia stipendia, peccāt gravissime, & tenentur restituere; quia licet videatur, quod non inferunt illis damnum, qui petunt dictas executiones, & solvunt prædicta stipendia, cum deberent eadem dare alijs litoribus, si adirent scorsum, cōmittunt nihilominus peccatum iniustitiæ, et imperfectant

plus iusto pro suo labore; vnde illi, qui dant eis dicta stipendia, merito tribuerent ea inuiti, si scirent eorum malitiā. Nec mirum videri debet, quod obligemus hos homines ad restitutionem, quæ etiā obligamus ad eam illos, qui ditescunt furantes à multis vnius civilis paucū à singulis, quia ipsi ægre ferunt, quod hi homines ditescant suis bonis, licet nullus in particulari damnicetur: hoc autem colligitur ex eo, qd̄ in simili casu docet Arag. cum DD. communiter. Debet tamen adverti, quod non tenentur huiusmodi ministri restituere dicta stipendia integre, sed solum quod perceperunt ultra debitum sui laboris, quia si ob adhibitam diligentiam in faciendis dictis executionibus adhibuerunt maiorem laborē, quam ponerent in negotio principali, non potest negari, qd̄ huic labori debeat aliqua compensatio; iudicare autem quantum debeat, relinquatur arbitrio boni viri. Estque notandum, qd̄ si vt adhiberet dictā diligentiam, fuerunt consumpti plures dies, q̄ erant necessarij pro vna executione facienda, & receperunt hoc stipendium integre à partibus, tenentur dare, aut computare illud in principali stipēdio, cum eius ratione facta fuerit dicta mora; supradicta vero intelliguntur, nisi habeant auctoritatem, vt in itinere faciant huiusmodi executiones, vt solet aliquando dari.

3 Tertia Conclusio. Peccant Reges, & principes temporales, qui constituunt suos vasallos non obligatos ad id, ad edificandas domos, eorum, atanda prædia, & facienda alia similia opera nō soluentes illis debitum stipendium, vt dicit Nau. citans in eius fauorem D. Antoninum, qui dicit peccare illos bis, si præcipiant illis hoc facere in diebus festiuis sine speciali licentia ad illud ab Ordinario, & idem tenet Lopez.

4 Quarta Concl. Familiares, qui seruiunt dominis suis certis temporib. & horis diei comitantes eos, aut uxores eorū, non possunt perferre stipēdiū illis debitum, nisi secundū occupationē, & qualita-

Arag. 2.
2. qm. 85.
art. 3. p.
912.

Nau. in
Man. c.
25 nu. 7.
Lop. in
inst. ne-
go. li. 2.
c. 25. p.
403.

licitatem seruicij, quo exercentur; quod debet relinqui arbitrio prudentis viri.

5 Quinta Conclusio. Tenetur dominus, qui egeat famulis solvere integre stipendium debitum illis, qui seruiunt, licet seruiant illis ob necessitatem, & licet, quando popigerunt cum illis, non promiserint illis tantum stipendium: contrarium tamen debet dici, si dicti domini non egebant dictis famulis, quia tunc sufficit solvere illis pactum stipendium, ut resoluunt Nauarrus, Sotus, Corduba, & Lopez. Hinc sequitur, quod si familiares, quos recipiunt magni principes rogati ab eis, si docere faciunt eos bonos mores, & prebent illi victum, & vestitum similem suis solitis, & tractant eos bene quamuis postea dimittant eos ita ac receperunt, non tenentur ad plus, cum non sit pactum tacitum, aut expressum, quo obligentur his assistantibus, cum ipsi rogent eos, nec mereatur eorum seruitium, plusquam dictum est.

6 Sexta Conclusio. Loquendo de familiaribus, qui faciunt pactum cum dominis suis, seruiendi eis minori pretio, quam meretur eorum seruitium, quod faciunt libenter, quia putant lucrum seruire dictis dominis propter honorem, & fauorem, non possunt perferre, plusquam pepigerunt, cum dictum pactum non sit parus contractus onerosus, sed pactum mixtum cum quadam liberalitate, & donatione ob rationem supradictam.

7 Septima Conclusio. Loquendo de famulis, qui quamuis acceptent stipendium minus, quam debeatur illorum seruitijs, est tamen, quia confidunt in dominus, quod compensabunt illis hoc stipendium cum aliquibus donis æquivalentibus, quibus non seruirent, si non haberent hanc intentionem, tenentur domini solvere illis stipendium debitum suis seruitijs, si non correspondent cum illis donis, quæ sperabant, quæ tacite fuerunt promissa; & si eorum non fuit expressum pactum, est, quia verecundantur dicti domini, quod sic agatur cum illis; & ideo aduertant magnates, qui ha-

bent famulos nobiles cum paucis stipendio solum spe, quod corresponderent illorum seruitijs facientes illis gratiam, & fauorem, quo solent facere similes principes, quia tenentur ad hoc de iustitia.

8 Octaua Conclusio. Possunt famuli petere stipendium, quod illis debetur habentes decem annos cum dimidio licet nulla arte præditi sint, ac officio, quia illi possunt seruire in aliquo, & eorum seruitium meretur saltem victum, & vestitum, ut post quandam glossam resoluunt Didacus Perez, inferens contra tutores, & curatores, qui habent domi minores suos prædicta ætate constantes, & postea reddentes rationem computant victum, & vestitum, quem illis dederunt & sine Dei timore acquirunt magnam partem suorum bonorum non aduertentes, quod eorum seruitium merebatur saltem victum, & vestitum.

9 Nona Conclusio. Finito seruitio est obligatio soluendi seruitia, non vero antea; quia potest accidere, quod si soluant eis ante tempus, fugiant a domo, aut non seruiant cum debita diligentia; si vero egeant pecunia, poterunt petere stipendium suum singulis mensibus, quia in hoc casu finito mense non poterant illis domini negare stipendium debitum, nisi adsit pactum, consuetudo, aut statutum, quod soluantur finito anno, ut tenet Rebuffus, quem sequitur Didacus Perez. Debet etiam pater solvere filio emancipato stipendia debita suis seruitijs, cum non teneatur ei facere plusquam alijs exteris, & quia est filius, non debet esse peioris conditionis; si vero pater non faciat ei ullam renunciationem ob dicta seruitia, nec faciat aliquam protestationem filius vita patris durante, quod petet dicta stipendia, est dubium, an post mortem patris possit petere aliquid a reliquis hæredibus; cui respondet Nauarrus, dicens, quod si filius seruivit patri ad sustentandam illum, non potest petere stipendium, licet fuerit protestatus; si vero seruierit ei, expresse, aut tacite protestatione facta, eo animo ut pater ob suam

Perez i
li. tit. 2.
lib. 1. or
dina.

Rebuff.
de simo.
pensiona-
lib. 2. r. 3.
gl. 7. n. 5
i. t. coll.
regaliu.
pa. 290.
Perez v.
bi sup.

Nau. in
Man. c.
17 n. 144

man. in
su. c. 17.
nu. 109.
ser. li. 9.
de iust.
q. 3. a. 3.
Co. de ca
fib. conl.
q. 3. & l.
199. q. 4.
Lod. m
ist. ne 3.
li. c. 2.
pa. 410
col. 1.

suam operam, & calorem det ei tantā, quantum solueret extraneo, poterit petere dictum stipendium. Et hinc sequitur, quod peccat filius, qui non vult trahere in collationem mortuo patre bona, quæ lucratus est cum pecunia dicti patris, & tenetur restituere illam; patre vero lucrato, quæ debetur labori suo, non tenetur restituere, licet fecerit dictam protestationem tacitam, vel expressam; quæ quidem pars loquendo regulariter est dimidium lucri, ut dicit Ludou. Lopez sequens Navar. Et nota, quod loquitur de filio emancipato, quia quod lucratur filius existens in potestate patris sua industria, & labore tenetur computare in diuisionibus honorum, quia pro se nullum debet pater salarium, ut dicunt DD. allegati.

10 Decima Conclusio. Nobiles, qui soluunt stipendia, aut alia debita suis famulis in pannis emptis a mercatoribus in creditum maiori pretio, quam valent, tenentur restituere dictis famulis totū id, quod excedit valor affecti panni; ad idemque tenentur dicti mercatores, si cooperantur scienter peccato fraudis in hoc casu. Quod volui notare, quia est multum quotidianum; sic enim tenentur Angles.

11 Undecima Conclusio. Maior pars artificum, artium mechanicarum, ut sunt cerdones, sutores, & alij similes, peccant mortaliter accipientes in domum suam pueros ad docendos eos artem suā, nec soluunt illis quidquam aut parum pro seruitio eorum, & saepe accipiunt ab eis pretium victus, & vestitus, & postea occupant eos in alijs rebus extraneis ab arte, & non solum peccant mortaliter, sed tenentur restituere damnū, quod recipiant consumentes tempus, in quo debebant doceri, & occupant eos ipsis nolentibus; & idem dicendum est de scholasticis Salamanticæ, & aliarum vniuersitatum, qui paruo stipendio habent famulos, ut dent illis tempus, quo possint attendere studiis, & non dant illud, sed occupant illos in alijs rebus contra eorum voluntatem: peccant enim, &

tenentur restituere totum damnū, quod illis evenit pro iactura temporis, quo eos occupant, quod si occupant illos non contra eorum voluntatem, tenentur soluere illis stipendium, quod soluerent alijs, si reciperent eos sine conditione studij, ut dicit Navar. 12 Duodecima Conclusio. Possunt famuli compensare secrete stipendium, quod illis debetur capientes aliquid a dominis suis, qui dant illis paruum stipendium, & minus debito, ut tenent, Caiet. Siluester, Medina, Sotus, & Navar. ut tamen hoc fiat cum bona conscientia, debent observari hæc conditiones. Prima est, quod stipendium hoc debeatur illis de iustitia, & non de lege charitatis solum, aut gratitudinis. Secunda, quod non capiant, nisi quod illis debetur de iustitia. Tertia, quod hoc debitū sit liquidū, & certū. Quarta, quod non possit recuperari via litis sine scandalo, aut damno tertij. Et aduertat illi, qui faciunt similes compensationes, quod moneant per se, vel alios creditores, quod non teneantur de illis quidquam aliud, ut non obligentur postea ad restituendum id, quod non debent, & facientes compensationem seruatis his conditionibus licet publicentur litteræ excommunicatorie contra eos, qui ceperunt aliquid de bonis creditorum, non tenentur respondere illis, cum dicta compensatio fuerit iustificata, ut dicunt DD. allegati.

13 Decimatertia Conclusio. Aconomi, aut dispensatores aliquorum principum, qui recipiunt mille ducatos a dominis, ut emanent necessaria pro familiis suis, non tenentur restituere dictis dominis, quod mercatores tribuunt illis, a quibus petunt, ut custodiant dictā pecuniā, quæ ut plurimum contribuit aliquid ob lucrum, quod illis sequitur ex retentione dictæ pecuniæ, & ratio est, quia nullus tenetur in foro conscientie dare, plusquam potest ab eo peti in foro exteriori, clare, & vere. Certum autem est hos principes non posse petere a dictis æconomis nisi quantum illis tradiderunt, aut eius valorem; sic enim tenentur.

Lop. vbi
sup. l. 2.
41. iuxta
fi. Nau.
vbi sup.
nu. 161.

Angl. in
fionib. 4
q. de usu
ratione
emp.
tionis.
2. 1. dif.
2. in fin.

Nau ca.
17. num.
109.

Caiet 20
2. q. 66.
art. 3. &
1. Silu.
verbo
furtum.
q. 12. &
13. Med.
de resti.
q. 9. 2. f.
42. 506.
vbi sup.
Na. vbi
sup. 112.
cū seq.

solvit Nauarr. in addit. ad libr. 3. conf. tir. de sol. conf. 3.

De sacrilegio, vide furtum cap. 148. p. p.

De stupro, vide Luxuria. cap. 206.

De Scandalor.

Cap. LI.

SVMMARIVM.

Quid sit scandalum. num. 1.

Quotuplex sit scandalum. num. 2.

An scandalum actuum, sit mortale peccatum, vel veniale. concl. 1. num. 3.

An scandalum passivum sit mortale, vel veniale. concl. 2. num. 4.

Quod ille, qui prabet alijs occasionem peccandi mortaliter, tenetur id confiteri. concl. 3. num. 5.

An prelati ecclesie possint repetere bona eius sine vitando scandalo, quod alijs possit resultare. concl. 4. num. 6.

PRo explicatione huius materie est notandum, quod scandalum est quoddam dictum, vel factum ex sua natura malum, aut quod habet speciem mali, quod dat occasionem alteri cadendi spiritualiter, sicut est, petra, quæ in via est occasio cadendi corporaliter, hæc definitio colligitur ex Glo. super S. Matth. quam notat Cardinalis.

2 Debet notari, etiam quod scandalum est duplex, ut notat D. Tho. vnum est actuum, aliud passivum; actuum est, quando dictum, aut factum alicuius est, per se causa peccandi alteri, scilicet, quia præ tendit inducere illum ad peccandum, & licet non præ tendat, sufficit, quod res ex sua natura inducat ad peccatum: quod accidit, quando aliquis facit publice peccatum, aut aliud, quod habet similitudinem peccati. Passivum est, quando dictum, aut factum alicuius accidentaliter est causa peccati alterius, scilicet, quando quis absque eo, quod præ tendat, facit aliquod opus, quod ex se non est pec-

catum, nec habet similitudinem peccati, & nihilominus aliud, quia non est bene dispositus, accipit inde occasionem peccandi. Quo supposito ponuntur sequentes conclusiones.

3 Prima Conclusio. Scandalum actuum, quod dat alijs scandalum, & occasionem peccandi mortaliter, est peccatum mortale: potest tamen esse peccatum veniale, si det occasionem peccandi venialiter: hæc conclusio est communis omnium Theologorum, quod intelligitur, si non præ tendit, qui dat scandalum, quod sit occasio peccandi mortaliter, nec opus in se est tale ex sua natura, ut sit inductivum peccati mortalis, ut explicat Nau. Nau. in Hinc inferitur, quod qui peccat mortaliter coram altero, non debet absolui, nisi proponat non dare huiusmodi occasionem. Sequitur etiam, quod non debet absolui, qui visitat, loquitur, docet, aut dat eleemosynam intentionem provocandi ad peccatum mortale, licet dicta opera in se sint bona. Sequitur etiam non debere absolui, qui transit ante portam alterius, quæ credit ex hoc peccaturum, ob iram, aut amorem malum mortalem.

4 Secunda Conclusio. Scandalum passivum semper est peccatum in eo, qui se scandalizat, eritque veniale, quando ratione eius peccat venialiter: & mortale, quando accipit occasionem peccandi mortaliter, quæ quidem peccata siue venialia, siue mortalia, non sunt distincta specie ab ipso scandalo passivo, ut notat S. Iuſter, ut vero dicta melius intelligantur, ponam alias conclusiones.

5 Tertia Conclusio. Omnis, qui dat alteri occasionem peccandi mortaliter, certum est, quod peccat mortaliter; & ideo tenetur confiteri hanc occasionem, quæ dedit, & tollere eam; et ideo, qui dat eleemosynam alicui mulieri, aut visitat eam, aut eam docet, ut cum his actibus inducat eam ad peccatum, tenetur confiteri hanc pravam intentionem; & tollere hanc occasionem, ut late remanet explicatum in materia confessionis. Unde pater familias, qui committit aliquod peccatum mortale coram filiis suis, de quo

Gloss.
sup.
Matth.
8.
D. Tho.
2. 2. q.
43. ar. 2.
ad. 4.

Sil. ver.
scandalum
num. 2.

quo

quo ipsi capiunt occasionem, aut possunt capere peccandi mortaliter, non solum tenetur confiteri dictum peccatum, sed etiam occasionem, quam per illud dedit peccandi; & quando opus ex se erat indifferens, si habeat tamen speciem mali, sufficit, quod confiteatur dictam circumstantiam, quæ est occasio, quam ipsum opus sua apparentia dedit peccandi; & quamvis opus sit indifferens, & non habeat ex se speciem mali, sufficit ut obliget ad confitendum illud personam, quæ facit, quod personæ, coram quibus facit, sint eius conditionis, ut verisimiliter credatur ex eis, quod capient occasionem peccandi; tum quia sint animo damnato, tum quia ob pravam opinionem, quam habent de eo, qui facit dictum opus; & hoc modo debet intelligi quod dicunt Divi Thomæ, & Nauacrus, super hoc casu.

D.Th. 2.
2. q. 43.
ar. tit. 3.
Nau. c. 6
nu. 19.

6 Quarta Conclusio. Non possunt Prelati repetere bona ecclesiæ, nisi prius procurent euitare scandalum, quod vel ignorantia, aut fragilitate nascitur in aliquibus, in videndo quanto rigore faciunt repetitionem, quod scandalum debent vitare monendo eos suo tempore, & loco ante repetitionem; si vero scandalum nascitur ex malitia, debent facere repetitionem non obstante dicto scandalo, cum sit acceptum, & non datum, ut notat D. Thom. Verum est, quod debent differre dictam repetitionem, si ex ea putant, quod eveniet

aliquod magnum malum spiritua-

le, aut temporale, scilicet re-

linquere fidem, aut sub-

leuari aliquam dis-

cordiam in sua

republ.

ut

explicat Covarruias,

in reg. peccat. ini-

tio, prima part.

num. 6.

..

D.Th. 2.
2. q. 41.
art. ult.

Andamnum, quod sequitur ex scandalo, debeat restitui.

Cap. LII.

SVMMARIVM.

An, qui fecit damnum alteri in bonis spiritualibus, teneatur ad aliquam restitutionem. conclus. 1. num. 1.

An, qui docet falsam doctrinam, teneatur delere hunc errorem a proximo. conclus. 3. num. 3.

Ad quid teneatur, qui extrahit aliquem a religione, aut quoniam modo impedit, ne ingrediatur eam. conclus. 4. 5. 6. & 7. num. 4. 5. 6. & 7.

An qui induxit aliquem ad peccandum, teneatur monere, ut faciat penitentiam sui peccati. conclus. 2. num. 2.

1 **P**Rima Conclusio. Certum est, quod qui fecit damnum alteri in bonis spiritualibus, non tenetur ad restitutionem ratione rei receptæ, cum non receperit gratiam, nec virtutem, in quibus damnificauit fratrem, & quamvis peccatum quod suo scandalo fecit committi, sit graue, & fecerit grauissimum detrimentum, & pretenderit illud, non tamen tenetur ad restitutionem, nisi hoc peccatum, & detrimentum habeat annexam aliquam iniuriam, ut accidit in virgine nobili, quæ sine dolo, & vi fuit adducta ad amittendam suam virginitatem, quia qui induxit ad peccandum, licet non teneatur restituere illi ratione peccati, quod commisit, & gratiæ, quam amisit, tenebitur tamen restituere aliquid secundum opinionem hominum doctissimorum ob iniuriam, quam fecit illis, qui habebant illam in sua potestate, ut illam collocarent in matrimonium, ut dicitur in materia stupri, & etiam tenetur dotare illam, aut ducere illam, in uxorem, si habuit eam per

per fraudem, aut vim ob iniuriam quam illi fecit.

2 Secunda Conclusio. Licet ratione gratiæ, quam amisit, qui peccauit, non teneatur restituere aliquid ille, qui induxit illum ad peccandum, tamen tenetur monere, & exhortari illum, ut faciat pœnitentiam sui peccati utens pro hoc melioribus medijs, quam possit; quod est adeo verum, ut etiam cum periculo vitæ teneatur quærere hæc media, si putat, quod illis extrahet illum à peccato, quia si sola charitas obligat in extrema necessitate ad ponendam vitam pro salute spirituali proximi, multo magis obligabit, quando non solum obligatur charitate, sed etiam iustitia, qualis est in hoc casu, sic enim dicit, & resoluit Aragon: & secundum hoc debet intelligi, & limitari, quod tradunt Ledesma, Pedraza, Sotus, & Mercatus.

3 Tertia Conclusio. Qui docet falsam doctrinam, de lege iustitiæ tenetur delere à proximo hunc errorem; & ad idem tenetur magister cuiusvis scientiæ, si sua ignorantia efficiat discipulum ignorantem; nec sufficit, quod restituat damna, quæ hinc sequuntur, quia tenetur docere doctrinam valem, & veram cum diligentia, & cura, & eradicare semen malum erroris, quem induxit in intellectus discipulorum, quos habebat sub sua cura; qui vero omittit docere fratrem suum res, quæ sunt illi necessariae ad salutem animæ, si ratione officij sui non tenetur ad hoc, solum peccat contra charitatem, & contra præceptum correctionis fraternæ; ut resoluit Nauarra. Nullum vero peccatum committit ille, qui non docet artem naturalem, & scientiam quam possidet, si non tenetur ad illud ratione officij sui, nec de lege iustitiæ, aut charitatis, immo prudenter potest illam occultare docēs eam solum filios, & hæredes, ut cum illa seruiant reipub. nisi conscientia sit talis, quod secundum necessitatem reipub. sit simpliciter necessaria, supposito quod dicta necessitas non potest succurri ali-

ter cum remedijs communibus; & secundum hanc doctrinam debet intelligi, quod adiecit Med. in hoc casu.

4 Quarta Conclusio. Qui vi, aut dolo extraxit aliquem à religione, cui causabat sua præsentia magnam utilitatem temporalem, aut quia erat industrius, aut quia paterna eius hæreditas erat peruentura ad monasterium, tenetur restituere, & resarcire totum hoc damnum; quod probatur, cum effecerit hoc detrimentum religioni. Debet tamen aduetri, quod non semper in hoc casu debet fieri æqualis satisfactio, sed potius, quanto maius ius acquisierit religio, tanto maior debet esse restitutio; quia si erat professus, & ratione sui exitus non potest religio acquirere hæreditatem, tenetur, qui extraxit, restituere totam hæreditatem; si vero erat novitius, non tenetur restituere eam cum religio non haberet ius ad illam pro tunc.

5 Quinta Conclusio. Ille, qui vi, aut dolo, impediuit alium, ut ingrederetur religionem, tenetur restituere hoc damnum in rebus spiritualibus, quantum humanè possibile sit illi; ita ut non solum teneatur persuadere ei, & consulere, ut ingrediatur religionem, & tollere impedimenta, quibus potest impediri, sed etiam tenetur orare, & petere à Deo, ut redeat in cor eius antiquum illud propositum.

6 Sexta Conclusio. Ille, qui dolo, fraude, aut vi impediuit aliquem, ut ingrederetur religionem, nunquam tenetur ingredi eam, aut facere ingredi aliū loco illius, quia ingredi religionem est res difficilis, & ideo nullo metu debet quis compelli ad eam. Verum est tamen, quod si ex impedimento illius ingressus fuit sequutum religioni aliquod magnum detrimentum temporale, tenetur qui fuit impedimento facere aliquam satisfactionem secundum arbitrium boni viri, non tenebitur tamen tradere se monasterio seruum, cum valor libertatis excedat multum valorem cuiuscumque rei temporalis.

Med. de
restit. q.
30.

Arag. 1.
1 q. 61.
Led. 4.
q. 18. ar.
2 5. sed
q. 1 dicē
do Pedr.
præcep.
5 5.7.
Sot. li. 4.
de iusti
q. 6 ar. 3.
concl. 3.
Mercat.
pra. ult.
de resti.
cap. 14.

Nau. li. 2.
de ref. c.
2. nu. 4.

7 Septima Conclusio. Ille, qui sine fraude, dolo, aut vi impediunt ingressum religionis alterius malo animo, & intentione, & per odium, quo prosequitur illam religionem, in particulari non tenetur ad aliquam restitutionem; cum in hoc casu solum peccet contra charitatem, non vero contra iustitiam; & ideo parentes, fratres, & alij consanguinei, qui impediunt filium, aut consanguineum, ne ingrediatur religionem persuadentes ei multis verbis, & lacrymis, peccant graviter. Unde advertant bene, qui non solum impediunt ingressum, sed etiam post ingressum novitij existentibus obtinent falsis informationibus litteras consilij supremi, ut extrahantur à religione, & ponantur in libertate in domo alicuius secularis, ubi possunt exire voti compotes, qui quidem, ut dixi, peccant mortaliter, nisi id faciant tamen Christiano, ac sincere animo, ut non præendant extrahere ab eis bonum propositum, sed solum cognoscere, quid libere sint ingressi religionem, aut si hoc faciunt videntes, quod hoc modo remanent pauperes; ut sic libere possint facere liberam renuntiationem, & dispositionem suorum bonorum ante ingressum, ut sic succurratur magnæ necessitati, quam patiuntur, & monasterium non gaudeat hereditate tam debita huic operi charitatis, & amoris, quem filij debent habere in parentes, ut dicit

Nauar. li. 2. de rebi. c. 2. n. 16. Arag. post Scotum, qui etiam tractat de eo.

Scot. li. 4. de iuri.

q. 6. ar. 5.

per quin.

que con.

cl. & in.

solutio.

ad 2.

Arag. 2.

2. q. 62.

at. 2.

Scot. in.

4. dist. 16.

1. dist. 1.

De scrupulo: Cap. LIII.

SVMMA RIVM.

Arag. 2. Quid sit scrupulus, num. 1.

2. q. 62. An differant inter se scrupulus, & dubium, num. 2.

Scot. in. An possit quis facere contra scrupulum, 4. dist. 16. conclusio. 3.

1. dist. 1. An peccet qui facit aliquid dubitans an sit

licitum conclus. 2. numer. 4.

An peccet faciens contra dubium speculativum, concl. 3. nu. 5.

Dubitans equaliter qua pars sit illicita ad quam inclinare debeat, conclus. 4. numer. 6.

1 PRO explicatione eius, quod dicendum est, debet notari, quod scrupulus nihil aliud est, quam timor quidam, & suspicio, quæ torquet animam, an aliquid sit licitum, vel illicitum, ut accidit in hoc casu, Credit aliquis esse licitum comedere carnes in Quadragesima, quia medicus dixit illi, cum tamen eius necessitas non sit multum evidens, habet quendam timorem, quo torquetur, sit ne peccatum necne, qui timor vocatur scrupulus, non quidem proprie, sed metaphorice, quia proprie scrupulus non est aliud, quam lapillus quidam parvus, qui ingreditur in calceum alicuius, quo pes impeditur: & hic scrupulus oritur ex tribus causis. Prima est vrgens, & iusta, ita ut faciat opinionem, sicut quando quis habet scrupulum habendi multa beneficia. Secundus nascitur ex causis leuissimis, & sæpe ab ipso humore, & complexione naturali scrupulosi; qui scrupulus potius debet dici pusillanimitas conscientiae. Tertius nasci solet ex causis iustis, non tamen multum vrgentibus, ita ut faciant opinionem contrariam improbabilem, & hic proprie vocatur scrupulus, ut dicit Med.

2 Secundo debet notari, quod est magna differentia inter scrupulum, & dubium; quia dubium est non consentire, nec dissentire, sed quidam motus indeterminatus rationis, quæ nescit ad quā partem se inclinet ob motiva, quæ ab omni parte illi occurrunt; & ideo est aliquod dubium maius alio secundum diversa motiva, quæ quisque habet maiora, aut minora: scrupulus vero est cum quis opinatur quidem, sed cum formidine. Quo supposito resolvamus horum materiam sequentibus conclus.

3 Prima Conclusio. Non debet fieri quidquam contra scrupulum, qui nascitur

Med. 1. q. 19. at. 6. circa finem.

Medi.
vbi sup.

D. Tho.
qd li. 3.
art. 13.

Cor. 4.
99. q. 3.

c. in qui.
si de se
te. excō.

scitur ex causis iustis, & multū, vrgenti-
bus; quia clare videtur esse peccatū; est
tamen licitum facere cōtra scrupulum,
qui nascitur ex causis leuibus, & iustis,
non tamen multum vrgentibus, ita vt
faciant improbabilem opinionem con-
trariam, vt resoluit Medina, quod intel-
ligitur, si deponat scrupulosus scrupulū
suum, vt dicitur in capitulo sequenti.

4 Secunda Conclusio. Qui facit ali-
quid dubitans multum, an sit licitum
peccat sciens certo, quod faciens contra-
rium non peccaret; & ideo peccat mor-
taliter ille, qui dubitat multum, an te-
neatur adimplere votum ieiunij. in cer-
to quodā tempore, & non ieiunat sciens
certo, quod ieiunans non peccaret: hanc
conclusionem tenet S. Thom. quod in-
telligitur, quando dubitat ob causas ra-
tionabiles, & iustas, cum non ieiunās ex-
ponat se periculo peccandi, secus vero,
si dubitat ob causas leuissimas, vt sequēs
eundem D. Thom. tenet Corduba.

5 Tertia Conclusio. Qui speculative
dubitāt, an aliquis contractus sit licitus
teneatur dubitare, an possit id facere sine
peccato, nisi aliqua iusta causa excuse-
tur; & ideo videmus quod vxor, quę du-
bitat, an maritus, quem habet, sit suus
verus, poterit licite soluere illi debitum,
licet non possit petere; quia licet dubi-
tet speculative, an sit nupta illi viro, est
tamen causa sufficiens ad soluēdum illi
debitum, si ipse maritus petat absque eo
quod verificet, an sit verus, necne; non
est tamen causa, vt possit petere absque
eo quod prius verificet illud, vt dicitur
in iure, & supra declarauimus.

6 Quarta Conclusio. Quando aliquis
dubitāt æqualiter, quæ pars erit illicita,
debet se inclinare ad partem securiorē.
Pro cuius rei explicatione notandę sunt
regulę sequentes. Prima est, quando
quis faciens, aut non faciens aliquid est
perplexus, an peccet, necne, faciens, siue
non faciens non peccet; quia Deus non
vult, quod in lege eius sit perplexitas;
aduertat tamen, ad quam partē est ma-
gis inclinatus, quia potest esse, quod affe-
ctus suus decipiat eum fingens perple-

xitatem, vbi non est. Secunda regula est
quando probabiliter videtur, quod si fa-
ciat dictam rem, aut nō faciat rem, erit
periculum æquali certitudine, tūc enim
certius periculum debet fugi, & contra-
rium eligi; & ideo medicus, qui est cer-
tus, quod infirmus morietur, si non re-
ceperit medicinam, & pro alia parte ha-
bet probabilitatem non tam certam,
quod si recipit medicinam, poterit acci-
dere, quod moriatur cum ea, debet in
hoc casu exhibere medicinam. Tertia
regula est, quādo, si sit quoddam opus,
minatur æquale malum cum æquali cer-
titudine, tunc maius debet evitari, vt di-
citur in iure. Quarta regula est, quando
vtraque pars minatur aliquod malum
inæquale cum æquali certitudine sui e-
uentus, tunc quod excedit notabiliter,
debet evitari, licet non sit tanta certitu-
do sui euentus, sicut est alterius mali mi-
noris; & ideo quando quis debet dicere
mendacium veniale, aut occidere ali-
quem hominem, licet periculum occi-
dendi hominem probabiliter non sit tā
certum, ac mentiendi, debet potius vel-
le mentiri quam occidere. Hinc sequi-
tur, quod si Petrus inuincibiliter dubi-
tat, an teneatur dicere mendacium leue
ob defendendum aliquem a morte, te-
netur deponens dubium mentiri, & e-
contra, si malum, quod minatur, est pa-
rum grauius alio, & minus certum, tūc
magis certum debet fugi, & contrarium.
licet aliquantulum grauius debet eligi,
quia excessus certitudinis euentus, quē
trahit secum annexum minus graue
malum, supplet excessum grauitatis al-
terius, & ideo vxor, quę dubitat, an
maritus, quem habet, sit suus, teneatur
soluere illi debitum, quia in tali dubio
certius periculum est peccatum in-
iustitię, quod committere ne-
gans illi debitum, quam

ca. duo
mala.
13. d.

sit peccatum for-
mationis,
quod
timer, si accedat ad ho-
minem non
suum.

Q. 10.

Quomodo se gerere debeat Confessarius cum scrupulosis.

Cap. LIV.

SUMMARIUM.

Confessarius scrupulosorum tria monere debet, num. 1.

Scrupuli unde nascentur, nu. 2.

Omittens bona mente aliquid preceptum à lege putans non obligari an peccet, ibidem.

Remedia pro quibusdam scrupulis, numer. 3.

Scrupulosus iterans Confessiones putans non esse sufficienter confessum quid facere debet, ibid.

Confitens nimio scrupulo venialia debet omittere illa, & debet confiteri graviora, reliqua vero generaliter, ibid.

Iterans sepe verba consecrationis, & aliqua verba in recitando officium divinum item repetens sepe orationes putans non satisfacisse, quia facere debet, numer. 4.

Tentatus spiritu blasphemie contra Deum, B. Virg. Sanctos, & contra fidem quando peccet, num. 5.

Tentatus spiritu blasphemie non consentiens tentationi quid facere debet, ibidem.

Putans in omni re, quam facit, offendere Deum quid scire debet, num. 6.

Tentatus de invaliditate Confessionis ob defectum contritionis quid considerare debet, num. 7.

Tentatus quod sit praeceptus, & damnatus quid facere debet, nu. 8.

Tentatus quod non sit devotus unde putat non esse dilectum à Deo, quid considerare debet, nu. 9.

SI Confessarius inueniat poenitentem scrupulosum, pro curatione

sui morbi moneat illum sequentia. Primo, ut petat à Deo eius diuinam lucem, quæ illuminet tenebras eius, quas sæpe daemon solet inducere in intellectum, & per hoc utatur etiam orationib. fratrum suorum, hoc enim dicit D. Antonin. & Iason. Secundo, quod non multifaciat scrupulos, sed potius operetur contra illud, quod ipsi dicunt, ut sic acquirat terram aduersus illos, quod debet facere medianibus consilijs sapientium, considerans à quo fonte emanant, & si eius origo est imaginatio sine fundamento eijciat eos à se cum breuitate: & si procedat ab aliqua ratione probabili, eijciat eos à se cum alia probabiliori communicata, si fuerit possibile, cum sapientibus: quod si viderit esse æquales causas, ut detineat eos, aut ut relinquat, melius est tunc inclinari ad partem securiorem, ut dicit Medina. Tercio moneat eos, quod sæpe nascuntur scrupuli à complexione apta ad illos, & si habet huiusmodi complexionem, non est quod magnificiat eos.

Pro cuius explicatione debet notari, quod sæpe scrupuli nascuntur à complexione frigida, ac melancholica: quia hæc infirmitas, ut Galenus, ac Auicennas dicunt, nocet imaginatiua, & aliquando rationi: nascuntur etiam à tentatione demonis: aliquando à prauo regimine corporis tollendo ab eo victum, & somnum: aliquando ex conuersatione cum scrupulosis: alias ex ignorantia, quæ facit timere, ubi non est quid timendum: oritur etiam à nimia cura, & sollicitudine: quam adhibet scrupulosus in vitando totum id, quod illi facere potest damnum, & malum; & ideo debet procurare scire, à qua radice procedat huiusmodi rami; quia secundum radicem morbi debet medicus adhibere medicinam, cui debet infirmus spiritualis esse subiectus; unde si procedat à paucis cibo, & somno, non conuenit exetere ieiunia, & vigilias, sed capere hæc cum discretione, & humilitate debita: quod si procedat à complexione, quam

Ias. 3. p. summa d. reme contra pusillanimitatem alphabet. 59. lit. Q. & de diuersis diaboli tentationibus alphabet. 6. lit. Q.

Med. de confess. qd. 16. f. 55.

2.

quam habet paratam simili malo, non det locum cogitationibus; & sic inueni experientia, quod melancholicis ex sua natura imaginatiua non debet persuaderi cum rationibus eorum scrupulos esse amentias, & imaginationes, quia ex rationibus capiunt occasionem scrupulandi imaginantes super illis, & ideo melius est dicere cum prudentia, & modestia, quod sunt amentes, & insani, & quod pudeat eos dicere similes stultitias, ac fouere eas in pectore, cum sint homines rationis capaces. Verum est tamen, quod ut hoc possit illis dici, debent habere multam satisfactionem, & opinionem eorum, qui hæc dicere debent; & etiam debet dicere eis, quod non audient eos, nisi sint illis obediens, quod est singulare remedium, quia sæpe hi melancholici sunt ratione suæ infirmæ imaginatiuæ tam amici propriæ opinionis, ut præferant se doctis, & expertis putantes illos habere conscientiam laxam; & ideo non obediens illis mittunt manum ad suam ignorantiam, & amentiam, unde conuenit illis vii Epicheia siue æquitate, quæ est iusta interpretatio legis diuinæ, naturalis, & humanæ mixta cum dulcedine misericordie, in qua tam diues est dominus noster Deus author omnis bonæ legis: & considerent, quod nec Deus, nec ecclesia vult nos oblegare, ita ut in implemēto suorum præceptorum videamur insani; unde non acceptat Deus vota indiscreta. In confirmationem cuius possumus illis adducere Confessarij aliqua exempla monentes illos, quod omittēs quidam bona mente, & bono animo quod præcipit lex, putans, quod in tali casu non obliget, licet vere obliget, non erit peccatum mortale, ut post Florent. tenet Caiet. & si sunt scrupulosi religiosi, quod subijciantur iudicio suorum prælatorum, & licet non æstiment eos doctos, & sanctos, ut credant illis, considerent, quod sunt Vicarij Dei, & quod obediunt Deo, obediendo eis ut scriptum reliquit in D. Luca Christus Redemptor noster; quod intelligitur,

quando quod illi præcipiunt, non est euidenter illicitum, ac contra legem diuinam, aut humanam, aut præcepta suæ regulæ, ut dicit Gerson. Et quia ut dicit Aris. descendendo ab vniuersali ad particulare proficimus magis, ponam hic aliqua remedia pro particularib. tentationibus scrupulosorum.

Primum, si aliquis iterat confessiones putans non esse sufficienter confessum nimio scrupulo, debet cessare ab iteratione; & si non quiescit confitens peccata venialia nimio scrupulo, non frequenter multum confessiones eorū, sed sufficit confiteri grauiora, reliqua vero dicat generaliter, ut docet Gerson.

Secundum est, si quis vult esse nimis attentus horis canonicis, unde scrupulans iterat sæpe eadem verba, & orationes putans non satisfacere recitationi officij diuini, non iteret eas, consideras, quod sufficit virtualis attentio, & quod homo non omittat illam ex proposito, et si habeat notabilem negligentiam, ut dicit D. Thom. & idem debet considerare, qui iterat verba consecrationis.

Tertium, si aliquis fuerit tentatus spiritu blasphemie contra Deum, & Dominam nostram Mariam Virginē, aut contra fidem, aduertat non esse peccatum mortale, nisi quando voluntas consentit; unde debet instare contra eas nihilificans illas, confidens in domino, quod opponit illas sibi pro maiori suo merito, & non curet cum sollicitudine angustiosa confiteri illas, aut sic raro, & tunc Confessario prudenti, & experto, nec curet confitendo eas dicere in particulari totum id, quod in eis est; sufficit enim insinuare Confessario laborem suum in generali, & si nimis illæ tentationes fatigant eum, commendet se confidens Deo, offerens illi bonum, purum, & rectum desiderium, ut dicit Gerson.

Quartum est, si quis putat, quod in omni re, quam facit, offendit Deum, procuret scire ad quod tenetur sub pena peccati mortalis, secundum statum suum, & pro hoc sufficit illi moralis certitudo secundum iudicium prudentium,

Gers. de vita spiritali 3. p. lect 4. corrol. 8

3.

Gers. 2. l. ph. 70. li. te b. c. & de diuersis diaboli tentatio alph. 70 li. 2.

4. D. Th. 2. 2. q. 53. 3.

Gers. de discretis exercitijs deuota. & contra spirit. blasphem. alph. 71. li. m. n. o. p. & d. medita. & confidera. 16. alph. 68. li. p.

Caiet. in ieiunij. tit. cōceptus tit. pceptum

Luc. 10.

ium, & non sit nimius in confitendis peccatis venialibus, sed sufficit, quod ex sua parte euitet ea quantum potuerit: consideret Dei misericordiam secundum quam non ob merita nostra debemus saluari, & diuertat cogitationem ad alia, nihilafaciens huiusmodi illusiones, ut docet idem Gers.

Gers. de
vueris
tē. dia
bol. in fi.
7.

Quintum est, quod si quis est tentatus, quod confessiones, quas fecit, sunt inualidæ ob defectum contritionis, consideret magnam misericordiam Dei humilians se confidenter sub eius manu potenti, qui non vult, quod certo sciamus, an habeamus verum dolorem, & consideret, quod ut valeat confessio, sufficit atrox nota, ut dictum est in materia contritionis.

Sextum est, quod si quis tentetur, quod est præscitus, & reprobus, non curet disputare cum tentatore, præcipue in hora mortis eijciat à se hanc cogitationem fortis existens in fide considerans, quidquid Deus ordinauerit de eo, recte, & rite fuisse ab eo dispositum; ipse illud facere debet, procurans mediante auxilio diuino, effectum prædestinationis, & implicetur bonis operibus; ultra quod ex sua approbatione, aut reprobatione non potest habere certitudinem, quia hoc secretum, est Deo reservatum. Certissimum est Deum non posse mentiri, qui dicit daturum gratiam suam omnibus, qui conuertuntur ad eum, & sic dabit illi, si incedat per iter rectum iustorum.

Septimum, si aliquis tentatur desiderio dulcedinis spiritualis, & tristatur videns se siccum, & indeuotum ob suum defectum, unde putat non esse dilectum a Deo, consideret quod hæc dulcedo, & sensibilis deuotio non est signum infallibile gratiæ, nec habet eius certitudinem moralem, nec contra ariditas est signum peccati; & consideret etiam, quod licet hæc dulcedo aliquando iuuat, ut perseueretur in sancta vita, accidit etiam sæpe, quod natura nostra corrupta capit ex ea occasionem superbiæ; & ariditas ultra id, quod est occasio multæ humilitatis ei, qui suffert eam patienter, &

perseuerat in bono incepto, obinet et magnam coronam, dicens David quod de medio durorum, & aridorum lapidum erat clamaturus ad Deum; clamet ergo homo & vociferetur ad Deum in illis exilens, quia Deus extrahet eum, & dabit illi veram dulcedinem.

De secreto. Gap. LV.

SYMMARIVM.

Quotuplex secretum, nu. 1.

An Senatores teneantur obseruare secretum naturale cum periculo vite de illis reb. que in suis consistorijs aguntur, conclus. 1. num. eodem.

An qui cognouit violenter aliquod secretum, teneatur custodire illud cum periculo vite concl. 2. nu. 2.

An, qui promittit alteri custodire secretum, teneatur custodire cum periculo bonorum, concl. 3. num. 3.

Quomodo debeat obseruari, & quo periculo secretum confessionis concl. 4. nu. 4.

Est aduertendum, quod sunt duo modi secreti, vnus naturalis, alius sacramentalis: tractemus prius de naturali, & postea de sacramentali, de quo non egi in materia confessionis; quia hic est verus locus huius tractationis, & ideo me remisi huc.

Prima Conclusio. Loquendo de secreto naturali, qui habent officium & locum publicum, tenentur seruare secretum eorum, quæ tractantur in suo consistorio, & communitate, licet sit cum periculo suæ vite, & secundum grauitatem secreti, quia tam graue potest esse, quod si reueletur, veniat multum damnum reipub. unde non solum dicti officiales tenentur magis ad illud, cum specialiter committatur eis dictum secretum, & obligentur cum iuramento ad obseruationem eius, & ob hoc recipiunt stipendium suum. Dixi, secundum grauitatem secreti, quia si est negotium parui momenti, non tenentur tanto periculo custodire illud, nec quando iu-

do iurant, est sua intentio obligare se ad eius obseruationem cum predicto periculo.

2. Secunda Conclusio. Qui cum violentia scribere aliquod secretum, quod alius tenebat in pectore suo, tenentur illud custodire cum periculo vitæ, si ex eius reuelatione possunt accidere mala; & ideo ille, qui praua intentione aperit litteras clausas, peccat mortaliter, & tenetur custodire secretum, cum violenter cognouerit illud, eritque peccatum veniale, si putauit, aut debuit putare, quod ex cognitione illius secreti non debebat euenire damnum alicui tertio.

Med. in
instruct.
lib. c. 14.
§ 36.

Verum est tamen, quod Medina in sua instructione, dicit, quod peccat mortaliter absolute, quamuis post apertam epistolam inueniat, quod erit parui momenti, quod in ea dicebatur; quia exponit se periculo sciendi indebite negotiū alterius illo inuito, nisi ratione amicitie, aut aliarum causarum credit, quod non displicebit domino, quo aperuerit eius epistolas, à qua opinione non discedit

Nau. l. 2.
de resti.
c. 4. nu.
449.

Nauarra, dicens, quod potest esse quod non peccet mortaliter aperiens dictas litteras, quamuis in eis inueniat aliqd crimen occultum sciens, quod nec ipse, nec alij pro hac causa nocebunt delinquenti occulto; quam opinionem sequeretur ego in casu, quod qui scripsit epistolam, & qui commisit delictum scriptum in ea, non habebunt notitiam dictæ apertionis, & cognitionis sui delicti; quia si possunt scire, iam videtur, quod inferant ex proposito proximo grauē penam; & ideo peccabunt mortaliter, ut colligitur ex eo, quod tradit Nauarrus in simili casu.

Nau. in
c. inter
ver. 1.
q. 33 cō-
sil. 6.

3. Tertia Conclusio. Qui promittit alteri custodire secretum, non tenetur recipiens custodire illud cum periculo, & magna iactura suorum bonorum, aut honoris; quia secundum Sotum nullus præsumitur promittere cum tanto periculo, quod alias non tenebatur facere; & ille qui casu sciuit aliquod secretum alienum alicuius momenti, licet sub pena peccati mortalis teneatur custodire illud, ut tamen illud custodiat, non

tenetur pati multum, viso quod solum de lege charitatis tenetur ad illud: quæ quidem lex obligat nos custodire res, nostrorum proximorum, si possumus id facere sine graui damno nostro, ut colligitur ex his, quæ tradit Sotus, & Frater Ludouicus Lopez cum cōmuni.

Sot. de
leg. se-
cret.

Lop. in
instructe
conf. 1.
p. c. 66.

4. Quantum ad secretum sacramentale est notandum, quod cum post naufragium peccati ad remedium nostrarum animarum ordinauerit reparator noster Christus sacramentum penitentiae, in quo præcipitur fidelibus, quod confiteantur omnes suas culpas sacerdotibus, fuit res multum necessaria, ne dum expediens reddere eos securos, quod sacerdotes non reuelaturi erant secretum, quod illis commissum esset, licet essent peccata grauissima, ut dicitur in iure canonico; quod secretum obligat adeo, ut licet Confessarius intelligat in confessione, quod sunt commissæ, aut committentur grauissima peccata in damnum totius reipublicæ, non possit ea reuelare ob euitandum hæc mala, ut post omnes Theologos resolunt Nauarrus, Couarr. & Salzedus, qui dicit quod hic Confessarius tenetur impedire hoc damnum alia via, si potest fieri sine reuelatione secreti confessionis; in hoc tamen debet ambulare attente, & cum multa prudentia consulens homines sanctos doctos, & prudentes, ut penitens non queratur de reuelatione secreti; & adeo obligat hoc secretum, quod crimen hæresis cognitum in confessione non potest reuelari, licet adhibeatur pugio pectori Confessoris; & ideo si aliquis homo tyrannice adhiberet pectori Confessarii pugionē obligans illum, ut reuelet adulterium, quod vxor eius confessa est illi, potest illi iurare, quod numquam eius vxor confessa est tale adulterium intelligens ita; ut possit illud reuelare, ut aduertit Nauar. & si tyrannus non vult illi credere, tenetur potius mori quam reuelare adulterium. Nec quod scitur in confessione, potest reuelare consistens illud alteri sacerdoti, licet, ut integre con-

Nau. in
d. c. sacer-
dos, nu.
1201.
Cou. in
42 p. c.
8. § 12.
Salz. in
pra. cri-
c. 109.

Nau. in
Manu c.
8. in fi.

fitur, sit necesse illud reuelare; & a-
deo obligat hoc secretum, vt etiam se-
cularis, qui casu audit peccata, quæ al-
ter confitetur, & interpret, si fiat confes-
sio hoc medio, non possit reuelare hoc
secretum; nec potest reuelare qui audit
confessionem dicens se esse sacerdotem,
licet non sit, quia si fiat confessio, quam-
uis sit nulla, semper peccata confessa ha-
bent secum hoc onus, & obligationem,
vt teneantur in secreto, vt cum commu-
ni resoluit Nauarrus; & ideo prælatus,
a quo petit penitens licentiam, vt pos-
sit absolui a casibus reservatis, & magi-
ster, quæ consulit aliquis sacerdos, quo-
modo se habebit cum quodam pecca-
tore, tenetur tacere, & non reuelare se-
cretum, si ad eorum notitiam venerit
persona; & etiam qui deambulans re-
perit aliquem libellum Petri, in quo scri-
pta habebat peccata sua ad confiten-
dum ea, tenetur ad hoc idem secretum.
Verum est tamen, quod non tenentur
ad illud (supradicti cum tanto rigore, ac
tenetur Confessarius: & ideo non pu-
niuntur iisdem penis, si reuelent illud,
vt post alios resoluit Henriquez.

Ex dictis sequitur, quomodo se de-
bet habere Confessarius cum peniten-
te, qui, vt patet, confessus est illi, si diffe-
rat absolutionem, & nolit dare illi sche-
dulam; debet enim caute procedere
in hoc casu; nam certum est, quod ex-
communicabitur, si non communicat,
& si dat ei schedulam, communicabit
cum illa non absolutus, si vero dicat
Confessarius Parocho, quod non absol-
uit illum, erit reuelare confessionem,
nec conuenit petere licentiam à peni-
tente, vt possit dicere Parocho, quod
non absoluit: quia licet de eius licentia
possit illud dicere secundum opinionem
D. Tho. non debet tamen vii hoc me-
dio, quia poterit esse, quod postea ne-
get penitens concessisse dictam licentiam,
& oriri aliquod scandalum, vnde me-
lius remedium est remittere curationem
huius penitentis ad Parochum suum
dicens illi, vt vadat ad confitendum illi
præcipue in casu, quod Confessarius sit

religiosus, quia donec differt absolutio-
nem, posset mutare eum prælatus suus
tam repente, vt non possit monere peni-
tentem, & non inueniens illum peni-
tens lamentabitur; & etiam quia ex ac-
cessibus eius ad monasterium facile po-
terit hostiarius saltem indirecte cognos-
cere non esse absolutum, & per conse-
quens eius peccata, quæ licet sint ve-
nialia, non licet reuelare. Debet tamen
aduerri, quod quando Confessarius di-
cit, Ego audiui Petrum, & non absolui
illum, licet reuelet confessionem, quia
tamen non reuelat peccata confessa,
non debet puniri pena ordinaria, vt do-
cet Nauarrus. Est etiam aduertendum:
quod in duobus casibus est licitum re-
uelare confessionem. Primus, quando
penitens concedit licentiam ad illud se-
cundum opinionem Diui Thomæ: ad-
uertat tamen Confessarius, quod non
debet facere hoc passim, nisi quædo in-
telligat, quod ex eo provenit magna
utilitas penitenti, aut alteri tertio, vt
aduertit Salzedus, & nullo modo est li-
citum sine dicta licentia facere supradic-
tum. Secundus casus est, quando Con-
fessarius hoc scit alia via, quam per con-
fessionem, ita vt prælatus possit obliga-
re illum ad reuelationem interrogans
eum iuridice, vt post Diuum Thomam
affirmat Nauarrus: & notetur hoc,
quia est valde necessarium, vt sciatur,
quia hoc solum dicitur debere custodi-
re sub secreto confessionis, quod non
scitur nisi per sacramentalem confes-
sionem, aut in ea; vnde ille, qui reuelat
aliquod secretum sibi communicatum,
vt amico dicendo, ego dico tibi hoc in
confessione, licet dicat illud genufle-
xus, & signans se signo crucis, &
dicat confessionem generalem, non
poterit dici reuelare confessionem,
quia non est confessio sacramenta-
lis, vt dicunt Nauarrus, Sotusque
cum communi, quod debent mone-
re prædicatores in suggestibus; quia
quodam in loco venit ad me quidam
Confessarius satis afflictus, quod ac-
cusauerant eum, & condemnaue-
rant

Nau. d.
c. sacer-
do. n. 42.

Nau. in
d. c. sacer-
do. s. q. 1.
nu. 41.

hæc. li. 3.
de sacra
peniten.
c. 10. &
14.

Salz. in
præ cri-
mi. c. 109

Na. vbi
sup. nu.
161. & i
c. inter
verba
corolla.
65. num.
309.

Nau. in
c. inter
verb. cõ-
fil. 6. co-
roll. 18.
nu. 5.
So d. de
reg. se.
cre. 2.
membr.
q. 7. pag.
fin.

rant reuelasse confessionem, cum non esset sic, & cum veniret ad me penitens, qui accusauerat illum volens hoc certo scire, inueni nō fuisse dictum negotium narratum in confessione sacramentali, sed in secreto naturali, dicendo tamen, quod dicebat illud sub confessione, unde iudices ecclesiastici, quando illis eueniret talis casus, deberent inquirere veritatem cum multa diligentia. Est etiam notandum, quod non reuelat confessionem, qui dicit; Audiui Petrum, & absolui illum a suis peccatis, nisi penitens confiteatur alicui sacerdoti tam secreta, ut non velit quemquam scire, quod sit confessus illi, quod saepe accidit illis, qui habent peccata secreta, qui nolunt confiteri suis parochis, quia sunt consanguinei sui; & ideo accedunt ad alios confessores in virtute suorum privilegiorum, & bullarum, quia in hoc casu dicere coram Parocho, Ego audiui Petrum, aut Mariam, est illis præbere occasionem suspicionis, quod habeant aliqua graua peccata, ut aduertit Nauarr. in cap. Sacerd. de penit. dist. 6. nu. 71. qui addit, quod in hoc casu peccaret Confessarius ille non contra secretum Confessionis, sed contra secretum naturale, quod illi commisit penitens tacite vel expresse confitens illi habitu occulto, aut diuerso a solito, ne posset cognosci. Nec reuelat confessionem, qui dicit, Audiui in confessione hoc peccatum, non reuelans directe, aut indirecte personam; debent tamen multum cauere Confessarij a talibus verbis, ut D. Antoninus, aduertit.

De sepultura ecclesiastica.
Cap. LVI.

S V M M A R I V M.

An usurario manifesto, monacho proprietario, & se occidenti debeat negari sepultura ecclesiastica. num. 1.

Circa hanc materiam dicitur etiam aliquid in materia simoniae,

nunc vero dicendo est. Primo quod usurario manifesto debet negari ecclesiastica sepultura, quosque restituatur, quod male accepit ut dicitur in materia usurarum. Secundo, quod monacho, qui moritur proprietarius, debet negari ecclesiastica sepultura, nisi solum decederet cum vno, aut duobus argenteis, ut cum Nauarr. diximus supra. Tertio, quod ille, qui se occidit, non debet gaudere ecclesiastica sepultura, ut ordinatur in iure, nisi quando vidit se in agone habuit dolorem peccati sui; aut si per aliquas coniecturas praesumitur coniecisse sibi mortem insanus existens; & ideo non debet negari ecclesiastica sepultura homini inuento in puteo, quia non praesumitur ipsummet se eiecisse: omnia supradicta resoluit Couar. comprobans id sufficientibus rationibus.

De simonia, quoad eius diffinitionem, & differentias.
Cap. LVII.

S V M M A R I V M.

Simonia quid sit, & unde dicta col. 1. nu. 1.
Simonia quatuorplex concl. 2. nu. 1.
Simonia realis quatuorplex consideretur. concl. 3. nu. 3.
Simonia conuenientialis quomodo fiat concl. 4. nu. 4.
Quomodo cognoscetur, quando est simonia. conclus. 5. nu. 5.

Est notandum, quod haec materia simoniae est intricata ob multas eius differentias, & ob multas inuentiones, quae committuntur ab illis, qui ambiciose praetendunt, quod sine ambitione praetendi debet, & ideo late tractat DD. de hac materia, ut Berous, Bernardus Diez de Lugo, Julius Clarus; Nauarr. Didacus Perez, Gutierrez, & Theologi tractant de ea cum D. Thom. ut constat ex his, quae late tradunt Cordub. & Nauarrus, Sotus, & Victoria, & pro resolutione eius, quod in hoc capitulo proponitur,

Ber inc. non sine multade aib. n. 31 36. & 51 Ber diez in pri. c. 91. Iul. Clar. l. 1 recep. 9. si. ver. si. Nau. 7. in c. si d simo. & in man

Ant. 3. P. tit. 17. c. 22. §. 3. dd. 2. qu. 1 per totum.

c. 13. nu. nitur, ponuntur Conclusiones seq.

99. Pe- 1. Prima Conclusio Simonia dicta ab
rez in l. isto Symone Mago, qui cum pecunia
2 tit. 19. voluit emere a Diuo Petro gratiam cō-
l. 8 ord. ferendi Spiritum sanctum, ut dicitur in
Gat. de actibus Apostolorum, nihil aliud est,
97. con. quam voluntas quædam deliberata vē-
c. 9. D. dendī, aut emendi aliquid spirituale,
Th. 2. 1. aut annexum spirituali. Dicitur, *volun-*
q. 100. *tas*, ut significetur, quod simonia est spe-
Co. V. 1. cies iniustitiæ, quæ ponitur in volūtate,
q. 9. 12. in qua tanquam in subiecto ponitur
Nu. 12. virtus illi contraria; & dicitur etiam, *no-*
de rest. *luntas* ad significandum, quod simonia
c. 2. a n. solum mentalis est vera simonia, ut in-
373. v. fra dicitur. Dicitur, *Deliberata*, ut signifi-
que ad cetur, quod si non est deliberatio, non
fi. c. So- committitur in foro interiori. Dicitur,
to li 9. d. *emendi, aut vendendi aliquid spirituale,*
iusti. vi- *aut annexum spirituali*, ut significetur,
ctor in quod obiectum, & materia simoniæ est
repet. de quid spirituale. Pro cuius rei explicatio-
simon. ne debet notari, quod licet in hac diffi-
nitione ponatur emendi, aut vendendi,
in hoc tamen modo comprehenditur,
q. vis aliud pactum onerosum, quo quis
pretendit dare, aut recipere aliquid spi-
rituale, & etiam est comprehensus con-
tractus gratuitus, ut donatio, & largitio
munerum, quæ dantur cum hoc fine,
quia in hoc casu non sunt dona, sed pre-
tium. Debēt etiam notari, quod res spi-
rituales sunt in duplici differētia, aliquæ
enim sunt naturales, ut intellectus, sciē-
tiæ, & virtutes acquisitæ, aliæ superna-
turales, quæ sunt quadrupliciter, quædā
sunt supernaturales per essentia, ut gra-
tia iustificans, & gratiæ gratis datæ, do-
num linguæ, & prophetiæ, & similia, &
septem dona Spiritus sancti: aliæ sunt spi-
rituales causaliter, quia efficiūt quid spi-
rituale, ut sunt sacramenta, & effectus
virtutum supernaturaliū, & ministeria
sacramentorum: aliæ sunt spirituales ob-
staturum ecclesiæ, ut sunt res sacramen-
tales, aliæ tandem sunt spirituales ex an-
nexionē, ut sunt res corporales, quæ ne-
cessario sunt coniunctæ cum spirituali-
bus, quod accidit duobus modis: Pri-
mo, quando necessario sunt annexæ, &

ut tanquam antecedentes administrationē
spiritualium, ut sunt vasa consecrata,
& instrumenta, quibus sacerdotes di-
cunt Missam, & celebrant diuina offi-
cia, & ministeria. Secundo, quando
quasi necessaria, & tanquam consequē-
ter sequuntur res spirituales, ut est ius
colligendi decimas, & alios redditus
ecclesiasticos, & similia, quæ sequun-
tur ex potestate ordinis, aut iurisdic-
tionis.

2. Secunda Conclusio. Simonia est
duplex, una est mentalis, alia vero rea-
lis. Mentalis est propositum interius dā-
di, aut recipiendi aliquid temporale
pro spirituali: & hæc secundum Sotum,
Gomez, & Nauarrum continet tres
gradus. Primus consistit solum in inten-
tione nuda ab omni opere exteriori,
quæ accidit, quando quis determina-
uit vendere, aut emere aliquid spiritua-
le, & non fecit. Secundus est, quando
quis exterius offert dona cum inten-
tione deprauata occulta recipiendi pro
eos aliquid spirituale. Tertius est, quan-
do fit aliquod pactum, non tamen po-
nitur in executione, sed potius utraque
pars desistit ab eo. Simonia vero rea-
lis est illa, quæ cum pacto tacito aut ex-
presso signis, aut motibus, qui id signi-
ficent fit dando aliquid temporale pro
consequendo spirituali, aut annexo il-
li; quæ accidit duobus modis, vno mo-
do est vere realis, quando cum re exter-
na, qua fit, concordat interior volun-
tas: alia est ficta, quæ accidit, quando
quis exterius promittit se daturum ali-
quid pro spirituali, interius vero nō ha-
bet propositum adimplendi hoc pro-
missum.

3. Tertia Cōcl. Simonia realis adhuc
consideratur dupliciter: Una est, quādo
ex utraque parte adimpletur promif-
sum, quia qui promittit spirituale dat
illud, & qui promittit temporale, etiam
tradit promissum: quod accidit non so-
lum, quando tradit promissum, sed etiam
quādo facit illi remissionem, & aufert
illi debitum, quod alia de causa debebat
creditori faciens scripturam, quod rece-
pit

Sot. vbi
sup ar. 1
Gomez
in regul.
de trien-
nali pos-
sessore
q. 12.
Nau. v-
bi sup.
nu. 102.

pit illud; quia quo ad hoc idem est dare, ac remittere debitum, ut notat quædam gloss. singularis communiter recepta; alia est, quando solum vna pars est contenta, & vult adimplere promissum, & hoc quando non adimpletur promissum, non solum ex parte eius, qui promittit spirituale, sed etiam ex parte eius, qui promittit temporale. Verum est tamen, quod si nō adimplet, qui promissit temporale, si dedit schedulam signatam nomine suo, quod soluet aliud, aut si interposuit verbum suum, incurreret in pœnas iuris contra simoniacos, ut dicit Sotus, licet Nauarrus teneat, quod dictæ pœnæ non comprehendunt eos, si non, adimpletur promissum ex utraque parte, quam opinionem observatur stylus Romanæ curiæ, & ideo debet sequi.

4 Quarta Conclusio. Simonia conuentionalis non solum est realis facta cum pacto tacito, aut expresso dandi, de qua loquuti sumus, sed etiam est illa, quæ vocatur confidentia, de qua habemus duas extrauagantes, vnam Pij IV. aliam Pij V. quam refert Nauarrus afferens litteras earum.

Pro intelligentia cuius est notandum, quod confidentia est spes alicuius rei, scilicet quod sic est, fuit, & erit; & hæc confidentia beneficialis est duplex, vna licita, altera illicita; licita est, quando quis iuste sperat, & confidit in alio, quod collaturus sit aliquod beneficium fratri suo quia est dignus: illicita vero est, quando quis iniuste confidit in alio, quod sit collaturus aliquod beneficium fratri suo indigno eius; & hæc illicita consideratur duobus modis, vno modo simoniacæ, quod habet locum, quando quis confidit, quod alius conferet beneficium alteri ratione certi pretij certo quodam modo, & conditione tacita vel expressa, siue qui est recepturus beneficium, sit dignus eo, siue indignus; alia est non simoniaca, quæ accidit, quando quis confidit, quod alius daturus sit beneficium alteri, quia est illi sanguine iunctus. Coniecturas autem, quæ sunt in foro exteriori, ut possit præsumi, quod aliqua sit cō-

fidētia beneficialis simoniacæ, ponit Nauarrus, quas pertingo in cap. sequenti, ut habeant lucem Confessarij, quæ possint duci in rectas interrogationes. Na. vbi su. v. nota. 7.

5 Quinta Conclusio. Ut cognoscatur, quando est simonia, tria requiruntur. Primo, quod intermediet aliqua res spiritualis, aut annexa spirituali. Secundo, quod intermediet aliquo temporale, ut pretium, donum, & seruitium non debitum alio titulo, & quiuvis alius humanus favor, & adiutorium, quod pretio æstimatur, directum ad hunc finem, ut obtineatur quid spirituale. Tertio, quod hæc res temporalis, quæ offertur, offeratur per modum pretij, quibus rebus concurrentibus est simonia, & si aliqua earum deficiat, non est simonia; quia potest dari aliquid conferenti spiritualenō per modum pretij, sed per modum sustentationis sui, ut dicitur in iure, vbi notat Abbas dicens quod stipendiū, quod datur clerico, & ius, quod habet petendi redditus beneficij, est stipendium, quod illi datur ratione laboris sui.

Quo iure prohibita sit simonia, & quæ pœnæ imponantur contra eam.

Cap. LVIII.

S V M M A R I V M.

An vendere calices, & alia ornamenta ve spiritualia sunt sit simonia contrarius diuinum, aut naturale. concl. 1. num. 1.

An quando pro materia & factura calicis datur eius valor sit simonia. ibid.

An vendere officia temporalia attinentia ad ministerium ecclesiæ sit simonia. cōc. 2. num. 2.

An sint simoniaci illi qui sine licentia Papæ commutant beneficia concl. 3. num. 3.

An Papa possit vendere officium sacristæ, & procuratoris, & sacerdotij. concl. 4. num. 4.

An Papa vendens Sacerdotium committat simoniam, & incurrat pœnas positas à iure. concl. 5. num. 5.

An emens a Papa sacerdotium incurrat penas iuris. ibid.

In quas penas incurrat simoniacus ordinis, & beneficii, quod late declaratur. conclus. 6. num. 6.

In quas penas incurrant, qui in confidentiam beneficiorum ecclesiasticorum recipiunt aliquos fructus, aut pensionem. conclus. 7. num. 7.

An renunciatus beneficium in manus Papae in fauorem alienius animo recipiendi aliquid, teneatur restituere si accepit facta renuntiatione. concl. 8. num. 8.

An recipiens beneficium dictum animo dandi aliquid qui renuntiavit, teneatur relinquere illud si dedit aliquam remunerationem. ibid.

Quomodo Concil. Trident. reprobet reciprocam renuntiationem beneficiorum. conc. 9. num. 9.

An renuntiatio beneficii confirmata a sua Sanctitate debeat publicari intra sex menses sua provisionis. concl. 10. num. 10.

sil. sim.
9.2. Na.
c. 23. nu.
200. ver.
2. Vic. in
relect. d.
sim. nu.
12. 50. li.
9 de iu.
lit. q. 5.
2. 1. Co.
in regu.
peccatū
2. p. c. 8.
num. 6.

Differentia est inter DD. quo iure prohibeatur simonia, de quo tractant Siluest. Nauar. Victoria, Sotus, & Couaruias post Sanctum Thom. pro cuius resolutione ponam seqq. conclusiones.

1 Prima Conclusio. Vendere illas res, quae sunt spirituales, eo quod sic ordinatum sit a iure humano, ut sunt calices, & ornamenta, postquam sunt consecrata, est simonia contra ius diuinum, & naturale; quod probatur, quia licet a iure humano factum sit, quod dictae res sint consecratae & benedictae, supposito tamen, quod sint tales, ius diuinum, & naturale prohibet illa vendi; non est, tamen simonia, quando pro materia, & factu calicis datur eius valor, & idem dicendum est de reliquis rebus consecratis, & dedicatis cultui diuino.

2 Secunda Conclusio. Qui vendit officia temporalia attinentia administrandi ecclesiae, ut est officium sacristae, procuratoris, est simoniacus; quia est prohibitum in iure positivo, & loquendo iuridice non est proprie simonia, quod pro-

batur, quia posita lege, quae prohibet, quod vendatur, nihilominus haec officia sunt temporalia.

3 Tertia Conclusio. Qui faciunt commutationem beneficiorum sua propria auctoritate sine licentia summi Pontificis puniuntur a iure canonico poena simoniae; proprie vero, & vere non sunt simoniaci, nisi faciant hoc habentes respectum ad aliquam rem temporalem; quod probatur, quia non commutant spirituale pro temporali, sed spirituale pro spirituali; est autem res certa, quod si esset proprie, & vere simoniaci, & talis simonia esset vere prohibita a iure diuino, nec cum licentia summi Pontificis possent fieri, cum Papa in propria, & vera simonia non possit dispensare cum omnis simonia huiusmodi sit contra ius naturale, & diuinum, quidquid dicant canonici; & ideo poterit summus Pontifex incurrere in simoniam propriam, & veram vendens aliquid spirituale pro temporali, cum hoc sit contra ius naturale, & diuinum, non incurrat tamen in penas excommunicationis, nec in reliquas, quas imponit ius posituum, quibus ipse non est subiectus.

4 Quarta Conclusio. Papa rationabili de causa potest vendere officium sacristae, & procuratoris, cum haeres habeant conditionem rerum spiritualium solum, quia sic ordinatum est a iure positivo. Dixi, *rationabili de causa*, quia si hoc faciat sine causa, peccat, cum Princeps, ut dicit D. Thom. teneatur custodire leges suas quo ad vim directiuam: volo dicere, quod tenetur sequi modum viuendi, quem proponit subditis, ut ipsi sequantur.

5 Quinta Conclusio. Papa, qui vendit alicui sacerdotium, committit peccatum simoniae, non tamen incurrit penas positas a iure, ut dictum est, nec incurrit eas emptor quia Papa videtur dispensare cum eo, ita ut nec remaneat excommunicatus, nec tenetur renunciare praebendam, ut contra aliquos tenet Cou. & licet Sotus circa hoc non se declarauerit, inclinatur tamen huic opinioni. Videamus

D. Tho.
1. 2. q. 96
art. 4.

Cou. vbi
supr.
num. 9.
Sot. vbi
sup. ar. 2.
ad 2.

deamus vero, quas pœnas imponat ius contra simoniacos, pro cuius resolutione ponamus reliquas conclusiones.

6 Sexta Conclusio. Solus simoniacus realis in ordine, & beneficio tenetur resignare beneficium, & restituere fructus eius, incurritque ipso facto excommunicationem reservatam summo Pœntifici, per extravagantes Martini. Eugenij, & Pauli II. confirmatas per aliam Pij V. & si celebret, remanet irregularis; incurrit etiam quandam inhabilitatem ad beneficia in posterum, & media tores in hoc negotio etiam remanent excommunicati; & licet etiam ius excommunicaret testes, qui in ipso scientes assiste bant, iam tamen usu derogatum est ad hoc, ut dicit Silvester, & solus Papa, aut Sanctum Concilium dispensat in simonia commissa in ordine, aut beneficio scienter, quod procedit etiam in simonia, quæ committitur in ingressu religionis, ut Martinus V. in sua extravaganti dicit, & usus admisit, ut dicit Sotus. Hinc colligitur, quod hæc pœna solum habet locum in duobus casibus, scilicet, quando simonia committitur in beneficio ecclesiastico, aut in ordine facto, ut dicit Paulus II. in sua extravaganti, dummodo sit perfecta, non vero conventionalis, ut infra dicetur, & qui committunt simoniam in alijs casibus, peccant mortaliter, & in foro exteriori possunt puniri cum multo rigore, & tenentur restituere precium, ut infra dicetur.

Et ut maior habeatur claritas circa prædicta, advertantur sequentia notabilia. Primum est, quod nulla simonia, nec mentalis, nec conventionalis, si non fuit facta realis, inducit ipso facto privationem beneficij, & fructuum, aut nec pœnam excommunicationis, ut post alios tradit Covarruvias, & Nauarrus, quod licet Petrus de Navarra aliquibus argumentis procuret inficere, nõ addet tamen discedere ab hac opinione fatens esse communem, & ab usu receptam. Secundum notabile est, quod si simonia conventionalis realis fiat sine voluntate

interiori emendi, sed solum pacto exteriori, quia hæc non est simonia, non erit obligatio restituendi, nec incurretur in pœnas, quæ imponuntur in dicta extravaganti contra simoniacos; & ideo, qui accepit beneficium virtute huius pacti, non tenentur in conscientia resignare illud, antequam condemnentur; quod probatur, quia simonia est voluntas deliberata emendi, aut vendendi, & in hoc casu non fuit voluntas deliberata emendi; & ideo non fuit simonia; hæc opinio est Caietani, quam sequitur Sotus, & defendit Navarra contra Navarrum, qui dicit esse peccatum mortale, & obligare ad restituendos fructus acquisitos, & ad resignationem beneficij. In hoc vero notabili concedimus committere dictum emptorem peccatum mortale, eximimus tamen illum a dictis pœnis. Tertio debet notari non habere locum dictam extravagantiem contra omnes, qui committunt simoniam dando, aut recipiendo; & ideo nõ procedit nisi in symonia, in qua accidit dari, & recipi; ita ut solum pretium dare non sufficiat, ut incuratur in pœnas eius, si non datur beneficium, ut dicit Navarra: quare debet esse realis ex utraque parte. Quarto debet notari, quod pœne dictæ extravagantis non comprehendunt eos, qui permutant beneficia sine licentia Papæ, quia hi non remanent excommunicati ipso iure, nec privati ipso iure beneficijs, cum strictè loquendo non sint simoniaci, nec proprie possint dici tales; & pœne extravagantis ponuntur contra simoniacos, & ideo nõ comprehendunt simoniacos improprie, ut tenet Covarruvias, Navarra, & Petrus de Navarra. Quinto debet notari, quod verba dictæ extravagantis, ibi *officijs ecclesiasticis*, debent intelligi, solum de officijs, quæ sunt beneficia, unde ille, qui emit Vicariatum habentem iurisdictionem spiritualem, non est excommunicatus ipso iure, nec inhabilis ad beneficia ecclesiastica cum dictus Vicariatus non sit beneficium, ut dicit Navarra, & hoc est adeo verum, ut quamvis committatur simonia in emptione, & vendi

simonia: Nau de rest. li. 2. c. 1. nu. 422.

Caiet. de simonia. q. 1. t. 7. de op. sot. li. 8. de iust. q. 1. a. 1. versu du biu hinc aut Na. li. 2. de rest. c. 2. nu. 413. Na. c. 23 nu. 106.

Nau. vbi su. n. 103.

Cov. l. 1. var. s. n. 3. in fi. & nu. 5. versu ite quod cu iurib. N. vbi sup. nu. 105. in fin. Na. d. c. 1 n. 437. Nau. vbi supra

tionem

Sil. verbo simonia n. 19. versu. 4. pen.

Soto d. li. 9 q. 9. a. 1. col. 1

Extr. c. de testabile delicto.

Co. v. f. Nau. in c. si qñ. 4. except. de re scrip. & in c. vlt. n. 24. de

Nau. vbi
su. n. 11.

Na. d. c.
23. nu.
106. &
l. 5. c. 11.
conf. 52.
tit. de si-
mo. fol.
464.

Cō. Tr.
fel. 21. c.
1. de ref.

Nau. ca.
25. nu.
68.

Panor. i.
c. 1. a. n.
50. de si-
mo. i. e.
Rebuff. i.
praxi c.
de simo.
lib. 15.

Innoc. i.
d. c. 1. a.
Abba &
Annan.
ibi. n. 9.

tione alicuius pensionis, non tamen in-
curritur in excommunicationem dictæ
extrauagantis, cum ipsa solum excom-
municet simoniacum in ordine, &
beneficio, vt dicit idem Nauar-
rus: pensio vero non est beneficium. Ve-
rum est, quod quando venditur pensio,
aut emitur tanquam medium ad acqui-
rendum beneficium, aut recipiendum
ordinem, incurritur in dictas penas, vt
dicit Nauarr. Sexto debet notari, quod
pœnæ dictæ extrauagantis comprehen-
dunt hodie illos, qui dant, & recipiunt
aliquid oblationem ordinum, licet sint
minores, aut ob litteras dimissorias, aut
testimoniales, aut propter sigillum, aut
quacunque aliam ob causam; in quam
pœnam incurrunt non solum, qui con-
ferunt ordines, sed etiam ministri sui,
quamuis id recipiant oblatum volunta-
rie, vt ordinat Concilium Trident. Ve-
rum est tamen; quod vt incurratur in
dictas penas, est necesse quod donum
precedat collationem ordinum, & non
sufficit, quod post illos collatos offeratur,
& recipiatur vt declarat Nauarrus.
Septimo debet notari, quod licet inter
simoniacum occultū, & publicum sint
aliquæ differentie, vt constat ex his, quæ
tradunt Panormit. & Rebuffus; visa ta-
men dicta extrauagante nulla est diffe-
rentia inter manifestum, & occultum,
quo ad valorem collationis factæ per
simoniam, vt aduertit idem Rebuffus.
Octauo debet notari, quod dicta extra-
uagans suspendens dictum ordinatum
simoniace non solum suspendit ab ordi-
ne recepto per hanc viam, sed etiam ab
alijs receptis, & recipiendis, vt probat
Innocentius communiter receptus se-
cundum Abbatem, & Ananiam, & con-
stat ex dicta extrauaganti ibi. *suorum or-
dinum*. Nono debet notari, quod qui ac-
quirit beneficium per simoniam, non
solum remanet priuatus ipso iure illo,
sed etiam remanet priuatus illis, quæ
habebat, & poterat habere, vt dixi-
mus de ordine. Verum est tamen,
quod est magna differentia inter bene-
ficia simoniaci acquisita; & inter bene-

ficia antea collata, quo ad hanc priua-
tionem; quia in beneficio acquisito per
simoniam, priuatio, quæ accidit, est ip-
so iure nulla: in beneficijs vero antea
receptis non inducitur priuatio ipso iure,
nisi post sententiam latam a iudice,
vt eleganter aduertit Boerius. Pro cuius
explicatione debet aduertiri, quod
lex civilis, aut canonica, quæ inducit
pœnam ipso iure pro aliquo delicto,
ante priuationem ipsius beneficijs, aut
bonorum, in quibus delinquens habet
acquisitum ius perpetuum, non inducit
dictam pœnam, nisi prius interueniat
sententia saltem declaratoria; vnde
ante dictam sententiam in foro con-
scientiæ non debetur dicta pœna secun-
dum opinionem receptiorem; vt con-
stat ex his, quæ tradit Castus, Couar-
ruias. Nauarr. Lex tamen, quæ ipso
iure ponit pœnam in odium alicuius
delicti, impedit primam acquisitionem
beneficij, aut bonorum, in quibus de-
linquens non habet acquisitum ius fa-
ciens illum inhabilem ad ea, & qui in
hoc casu acquisierit aliquid contra pro-
hibitionem huius legis, tenetur restituere
illud ante sententiam latam contra
illum, quia in hoc casu non est lex pœ-
nalis, sed prohibitoria. Hinc colligitur,
quod qui acquirit simoniace aliquid
beneficium, remanet priuatus ipso iure
per dictam extrauagantem beneficio
sic acquisito, & tenetur in conscientia
renunciare illud; antequam pronuncietur
contra eum sententia declaratoria,
cum per dictam extrauagantem non
acquisierit ius in illud, licet tamen rema-
neat priuatus beneficijs, quæ antea pos-
sidebat, non tenetur renunciare illa ante
sententiam declaratoriam; quia quo
ad hoc extrauagans est lex pœnalis, &
non prohibitoria, & ideo non obligat
in conscientia ante sententiam latam: su-
pradicta debent intelligi loquendo in fo-
ro interiori, quia in exteriori non com-
pellitur simoniacus renunciare benefi-
cium, quod acquisiuit per simoniam ante
sententiam declaratoriam contra cū-
ratione suæ possessionis, & ideo secundū
hoc

Boer. de
cif. 117.
num. 3.

Castro
del. p. 2.
l. 2. c. 19.
Cou. in
c. cū oēs
nu. 9. de
rest. & i.
4. l. p. c.
6. §. 8. n.
10. Nau.
in Man.
cap. 13.
nu. 50.

hoc debet intelligi, qđ dicit S. Cōc. Tri. loquēdo de hac materia. Decimo debet notari, quod licet regulariter loquēdo, appellatio suspendat executionem sententię, vt dicitur in iure, contrarium tamen accidit in sententia, quę datur contra simoniacum, quia statim non obstat appellatiōe debet exequi; & ratio est, quia pœna, quę contra eum imponitur, est ipso iure nulla, vt constat ex dicta extrauaganti, & ex pœnis, quę imponuntur ipso iure. Sententia autem declaratoria est dicta res iudicata, & vt talis debet statim exequi, qui resoluunt Ananias, Felynus, & praxi receptū est, itaut dicat Maranta, quod in hoc casu non debet acceptari appellatio.

Anm.
& Fel. in
c. sicut.
de sim.
Mar. de
ord. iud.
6. p. 2. c.
2. cum.
187.
187.

7 Septima Conclusio. Qui in confidentiam beneficiorum ecclesiasticorum recipiunt aliquos fructus, aut pensionem dictorum beneficiorum, incurrunt grauissimas pœnas, quia Episcopi, Cardinales, & Patriarchę qui committunt hoc crimen, remanent interdicti ab ingressu ecclesię, & si eam ingrediantur, remanent irregulares; & inferiores his remanent excommunicati ipso iure excommunicatione Papali, & collatio beneficij est nulla, & tenentur ad restitutionem omnium fructuum, quos collegerint a die, quo acceptauerunt illud dicta confidentia. Hoc vitium, & crimen committitur multis modis. Primo, quādo aliquis resignat beneficium suum in alium, cum hoc pacto, quod detur illi certa quādam pensio sine consensu Papę. Secundo, si aliquis nolens suscipere ordinem, quem requirit beneficium, aut nolens constringi ad residendum in eo, resignat illud in fauorem alterius sine dicto Papę consensu. Tercio, si quis criminofus irregularis resignat beneficium suum, vt obtenta dispensatione irregularitatis recuperet illud. Quarto, si quis impetrauit beneficium, vach hac conditione, quod iubente quadam tertia persona renuntiabit illud alteri. Quinto, si quis habet potestatem conferendi, pręsentandi, aut instituendi, ali- quod beneficium conferat, pręsentet,

aut instituat, vt ex eius fructibus detur illi aliquid. Sexto, si quis ad effectum litis pendentis super quodam beneficio resignauit illud in fauorem cuiusdam hominis potentis putans, quod eius potestate obtineret victoriam, qua obtenta restitueret illud illi, vel alteri; qui quidem casus sunt notabiles, & ante extrauagantem Pij V. multum frequentes, de quibus videatur Maiolus.

Circa has extrauagantes debet notari primo, quod hæc simonia, quę committitur titulo confidentię, non solum committitur ex parte eius, qui facit collationem beneficij, aut resignat, aut pręsentat, sed etiam ex parte mediatosum, & eorum qui hoc modo recipiunt illud, vt declaratum fuit a Pio V. in dicta constitutione promulgata anno Domini 1569. Secundo debet notari, quod hæc simonia conventionalis confidentię est peior simonia reali beneficiali, quia in hac non annullatur factum, nec inducitur censura, si non adimpletur ex vtraque parte, vt supra dictum est: at in illa statim ac quis recipit beneficiū sub confidentia, antequam adimpleat promissum, remanet ipso iure excommunicatus, & collatio est nulla ipso iure, & tenetur restituere omnes fructus, quos colligit a die, quo acceptauit illud. Tercio debet notari noua quædā, & ampla reservatio, quia omnia beneficia collata, & accepta in confidentia simoniaca statim reservantur sedi Apostolicę, vt faciat collationem eorum, vnde hæc simonia est peior simonia reali perfecta, quia in illa non tollitur Ordinatio potestas conferendi beneficia per illam data, & recepta; vnde qui receperunt beneficia per dictam simoniam, necessario debent recurrere ad Summum Pont. ad petendam collationem eorum facientes mentionem in supplicatione dictę reservationis. Quarto debet notari, quod non solum collationes factę hac confidentia sunt nullę, sed etiam omnes excessus, regressus, pensiones, & reliqua, quę sibi reservant huiusmodi confidentia. Quinto debet notari, quod fructus huiusmodi

Maio li.
3. de ir-
regica.
45.

bene.

Nau. d. c. 23. uu. 200. beneficiorum, & pensionum reservantur Camera Apostolicæ à die collationis, & institutionis eorum, quod debet notari, ut consulatur illis, qui in hoc peccare: Supradicta vero ponit Nau. quæ debent observari pro resolutione multorum casuum, qui sunt in hac materia.

8 Octava Conclusio. Quidam rogavit alium, ut renunciaret in sui favorem quoddam beneficium, quod habebat, in manus summi Pontificis, nullo facto pacto dandi, aut recipiendi aliquid, verum tamen in mente uterque habebat hoc propositum; & ideo facta renunciatione, & obtentis literis dedit, qui habuit beneficium quandam remunerationem, & qui renunciavit voluntarie, recepit illam, unde fuit dubium, an hic teneantur relinquere beneficium, & facere aliquam restitutionem, ad quod responsum fuit; quod non, ut probatum est expresse in iure; nec obstat hic fuisse pactum saltem tacitum dandi, & recipiendi hanc remunerationem: quia ad hoc respondeo, quod non fuit, quia est magna differentia inter sperare aliquid de aliquo, si in quodam negotio satisfacio illi, & inter velle aliquid pro eo: & inter pactum tacitum, quod sit dandi, aut recipiendi dictam rem, quia velle dare, & recipere non est dare, & recipere, sicut velle emere non est emere: & etiam, quia non omnis species dandi, aut recipiendi aliquam remunerationem est simoniaca, & illicita: quia sic omnes, qui conferunt beneficia, essent notati hoc vitio confidentiæ, cum fere omnes confidant, quod recipientes erunt grati correspondentes cum aliquo servino secundum legem naturalem, qua obligamur facere bonum omnibus benefactoribus nostris, & etiam si non est simonia renunciare beneficium etiam in manus Ordinarii cum intentione, quod detur cuidam personæ, licet renuntians habeat animum non renunciandi, si non speraret, quod deberet illi fieri remuneratio, nisi fiat pactum cum Ordinario, ut dicit D. Ant. quem sequitur Nau.

9 Nona Conclusio. Concil. Trident.

condemnat reciprocam renunciationem beneficiorum. Circa quod decretum debet notari, quod si aliquis rector renunciat rectoratum in favorem filii alterius rectoris sine reservatione fructuum, & hic rector, cuius filius habuit beneficium, renunciavit rectoriam post sex menses in filium prioris rectoris, non incurreret in penas Concilii contra facientes renunciationes reciprocas in foro conscientie, cum in prima renunciatione non fuerit positum aliquod pactum, quo obligaretur secundus rector ad renunciationem sui beneficii: nec incurreret in dictas penas etiam in foro exteriori, quia reciproca renunciatio reprobata in Concilio est, quando multi pangunt, ut unus renunciet in favorem amici illius, & ille renunciet in favorem alterius amici prioris renuntiantis, quod clare ostendit Concilium, hic vero non fuit hæc pactio: & etiam quia quamvis sit aliqua renuntiatio reciproca, hæc non fuit data per viam pacti, sed per viam renunciationis, quod nullo modo reprobatum est, ut dictum fuit in conclusione præterita. Nec obstat, quod interfuerit dicta intentio, cum non fuerit pactum tacitum, vel expressum, ut ibi dictum est: quod confirmatur, cum sit licitum Episcopo dare beneficium amico alterius Episcopi mentali intentione, quod ille alius Episcopus ostendens gratitudinem conferat alteri amico eius benemerenti aliud beneficium, ut defendit Nauarr. 10 Decima Conclusio. Si renunciatur beneficium obtentis literis Papæ secundum supplicationem datam, est necesse, quod hæc expeditio publicetur intra sex menses post provisionem secundum quandam regulam Cancellariæ, & quædam extraneam Pij V. per quam qui obtinuit beneficium, per quandam renuntiationem, quæ ipsi fuit facta, & habuit possessionem eius colligens fructus per spatium quinque annorum non publicatis literis suæ expeditionis intra sex menses, non habet cum bona conscientia ipsum beneficium, nec percipit sine peccato fructus eius; quia ex eo, quod non

D. Ant. 2 p. ti. l. c. 5. §. 11. Nau. d. c. 23. uu. 107. & li. 5. c. 6. tit. de simon. c. 6. fil. 53. Concil. Trid. sess. 25. de re for. c. 15.

non

non ex publica expeditio, videtur, quod dicta renuntiatio sit nullius effectus, quod intelligitur nisi pater eius impediuit, quod caperetur possessio, & fieret publicatio, ut euitet discordiam quæ erat futura inter illum, & consanguineum resignantis, quia terminus dictorum sex mensium non obligat, quando adest iustum impedimentum, hic vero iuste fuit impeditus a patre suo, cui secundum legem diuinam debebat obedire, præcipue si eius pater detinebat litteras, & nolebat tradere eas ad publicationem, & possessionem acceptandam cum, non esset illi licitum mouere litem contra patrem suum, ut illas daret, detinentem illas iusta de causa, & etiam, quia hic non omisit publicare dictam expeditionem in damnum alicuius tertij, nec in damnum cameræ Apostolicæ, cum de facto extraxerit litteras, nec scandalizauerit aliquem hac mora: & ideo non eget noua collatione ad capiendam possessionem post dictum terminum, cum dictæ litteræ non fuerint omissæ publicari eius culpa, nec tenetur restituere fructus, quos colligit capta dicta possessione, sic enim defendit Naua. lib. 1. consil. tit. de Renunciat. consil. 3.

De simonia, quæ committitur emendo res spirituales naturales.

Cap. LIX.

SUMMARIVM.

An sit simonia vendere, aut emere scientiam naturalem, concl. 1. num. 1.

An sit simonia vendere Theologiam, quæ docet necessaria pro salute animarum, & an idem sit dicendum de scolastica, concl. 2. num. 2.

An magister, qui tenetur legere semel in die, si bis legat, possit perferre plus stipendij concl. 3. num. 3.

Certum est sine vlla controuersia, quod vendere dona Spiritus sancti, & gratiam iustificantem, & consilia, quæ homines dant peccatoribus, qui volunt conuerti ad dominum, ut conuertantur, est simonia, & peccatum grauissimum; vnde non tractabo de ea, solum enim tractabo de alijs simonijs, quæ committuntur in alijs casibus, qui accidunt in materia, quæ est subiecta simoniæ, quod est spirituale, aut annexum spirituali; & ideo prius tractabimus de simonia, quæ est in spirituali naturali, & statim in capitulis seqq. tractabitur de simonia, quæ attinet ad spirituale supernaturale.

1. Prima Conclusio. Vendere, aut emere scientiam naturalem non est simonia, hæc conclusio est contra multos Canonistas, & Theologos, quam tenet Diuus Tho. & resoluit Ripa, & probatur, quia Christus dicens Apostolis, quod gratis recipimus, gratis debemus dare, certum est loquendo de illo, quod Dominus sine vllis nostris meritis solet nobis conferre, non vero de scientijs naturalibus, quæ magno studio, & labore acquiruntur. Nec valet dicere, quod hic non venditur nisi labor, qui adhibetur in docendo dictam scientiam, quia si hoc esset verum, stipendium deberet taxari non secundum dignitatem artis, sed secundum laborem; & videmus, quod respublicæ remunerationem statuens, mensurat eam secundum dignitatem eius, non vero secundum quantitatem laboris.

2. Secunda Conclusio. Simonia est vendere puram, & veram Theologiam, quæ docet totum id, quod est necessarium pro salute animarum, non vero est simonia vendere Theologiam scolasticam, in qua DD. ut se intelligant, tractant multas quæstiones dialecticas, physicas, & metaphysicas, & miscent conclusiones aliarum scientiarum naturalium, quæ certum est, quod possunt vendi, sic enim resoluunt Nauarr. Sotus, Victor & Ripa.

3. Tertia Conclusio. Licitum est illi, qui habet pactum legendi singulis diebus

D. Th. 2.
2. q. 100.
art. 3. in
fol. ad 3.
Ripa de
peste 1.
p. vlt. in
prin. nu.
54.

Na. c. 23
num. 99
Vict. in
relect.
de simo.
Sot. li. 9.
de iust.
q. 5. ar. 1
Ripa v.
bi sup.

bus, & cui datur publicum stipendium; perferre plus, si legit bis in die, cum patrum sit legendi semel in die, & licet non legat bis, non peccat peccato simoniae perferrens plus stipendij, sed solum peccatum iniustitiae, & sic debet intelligi.

D. Tho. quod tradit Divus Tho. loquendo de vbi sup. hac materia.
ad 3.

De simonia, quae committitur respectu dono: uni supernaturalium, & aliarum rerum annexarum spirituali, ut est sepultura, & actus sacramentorum. Cap. LX.

SYMMARIVM.

An sit licitum prophetizare, & orare pro precio concl. 1. num. 1.

An sit licitum vendere sepulturam. concl. 2. num. 2.

An sit licitum Episcopo accipere aliquid pro dispensatione in lege, & pro puniendo, & non puniendo delinquentes, conclus. 3. num. 3.

An sit licitum petere aliquid pro absolutione ab excommunicatione. conclus. 4. numero 4.

An ob administrationem alicuius sacramenti, possit aliquid peti. conclusio 5. num. 5.

An sit licitum accipere, quod datur a populo pro sustentatione eorum, qui ministrant sacramenta. concl. 6. num. 6.

An sit licitum alicui dare aliquid, ut beneficium, quod illi debetur tanquam digno, non auferatur ab eo. conclusio 7. numero 7.

An sit licitum dare aliquid clerico, ut baptizet puerulum, qui est in articulo mortis, cum aliter nolit illum baptizare. conclus. 8. num. 8.

An sit licitum recipere aliquid pro benedictione nuptiarum. conclus. 9. numero 9.

An sit licitum Episcopis, & eorum ministris recipere aliquid pro ordinatione. conclus. 10. num. 10.

An sit licitum praedicationibus recipere aliquid, si penditur pro suis concionibus.

conclusio 11. numero 11.

An sit licita consuetudo petendi a canonicis noviter electis aliquid convivium. concl. 12. num. 12.

Prima Conclusio. Pro actione prophetizandi, & pro actione orandi licitum est aliquid recipere non tanquam pretium, sed tanquam sustentationem. Est tamen aduertendum, quod saepe in his actionibus sunt multae res, quae non possunt excusari, ut fiant, secundum ornatum necessarium, quae non possunt fieri sine multo labore, ut videtur, quando datur sepulturae aliquid corpus, quod non potest fieri sine pompa funebri, & exequijs secundum morem ecclesiae, & ideo labor in his rebus potest locari pro certo quodam stipendio sine nota simoniae. Hinc inferitur, quod clericus, qui adit ecclesiam ad orandum, officiumque diuinum recitandum primo propter Deum, & minus principaliter ob stipendium, & distributiones, quas si non speraret, non adiret ecclesiam, non solum non est simoniacus, sed nec committit aliquod peccatum, ut dicit Caietan. cum communi.

2 Secunda Conclusio. Non potest vendi ius sepulturae sine simonia, ut dicitur in iure, & probat Innocentius: unde qui habent ius ad sepeliendos defunctos suos in aliqua sepultura, non possunt vendere aliis. Verum est tamen, quod si sepultura significat terram, in qua nullus est sepultus, nec est deputata, ut quis sepeliatur in ea, potest vendi, ut dicitur in iure, cum ea terra sit fructus cuiusque alius locus privatus, qui potest vendi. Hinc sequitur, quod erit simonia vendere sepulturam, quae est deputata ad illud cum licentia Episcopi, quamvis in ea quis non sit sepultus. Secundo inferitur, quod licet non sit deputata ab Episcopo, non potest vendi, si in ea sit aliquis sepultus, ut dicitur in iure. Et nota, quod ecclesia posita in necessitate potest vendere sepulturam, licet sit deputata ab Episcopo, ut potest ven-

Caiet. 2. q. 78. ar. 1. quae ibi sequitur Aragon. lunc. i. c. ad abolenda

vendete aliqua vasa. Et notandum, quod possunt ecclesie petere, quod sibi est dari pro sepultura, non possunt tamen illud petere allegantes consuetudinem, dicentes hoc petimus pro sepultura, sed dare nobis hoc, cum sepelimus actum vestrum in terra ecclesiastica secundum consuetudinem, quæ est quod pro sepultura aliquid peti possit, ut advertit Sil. & in hoc non committitur simonia: videatur D. Th. & Greg. Lopez, Molina, Menoch. & Sotus.

3. Tertia Concl. Non potest Episcopus perferre aliquid ob dispensandum in lege, nec ob corrigendos delinquentes, nec ut emittat eos castigare, qui hæc, & similia sunt annexa curæ pastoralis. Verum est in, quod propter laborem, qui sæpe in prædictis accidit, potest perferre aliquod stipendium; & ideo Episcopus in visitatione episcopatus potest aliquid recipere secundum consuetudinem, licet redditus episcopatus sit magnus, ut dicitur in iure; & etiam possunt percipere aliquid sui ministerii ratione stipendij adiuuantes in dictis ministerijs, nisi sit consuetudo, quæ non sit introducta ratione alicuius violentiæ, quam fecerint prædecessores petentes, quod illis de iure non debebatur, quia doctrina est Panorm. communiter recepta, quod consuetudo potest introducere, quod debetur aliquid respectu alicuius rei annexæ spirituali, & pro spirituali, quando non procedit hæc consuetudo ab aliqua actione violenta, qua fuit petum, sed a mera deuotione, & liberalitate populi: quia si procedat ab aliqua petitione, & violentia, cum eius principium sit violentum, ipsa etiam erit violenta, ut explicat Siluest. & Nauarr. De eo quod visitationibus est, concessum in iure ad sui sustentationem, quando visitant in prædictum est in materia iudicij.

4. Quarta Concl. Quamuis excommunicatus manifesta contumacia non possit absolui, quousque soluat expensas, & det sufficientem cautionem standi iuri, & sententiæ in iura cum ferendo secundum quod resoluunt Couarr. per abolutionem tamen

non potest peti aliquod pretium, cum sit actus qui procedit à iurisdictione spirituali, ut post Panorm. dicit Couarr. Verum est tamen, quod ratione delicti sui potest illi imponi aliqua pena, ut tradunt S. Thomas, Sotus, & Nauarr. & dicitur in quadam lege nouæ compilationis, & secundum hanc resolutionem debet intelligi, quod dicitur in Concilio Trid. super hoc puncto.

5. Quinta Concl. Illicitum est, & simoniacum capere aliquam pecuniam tantum pretium ob administrationem alicuius sacramenti. Est etiam simonia recipere illud pro labore, qui necessario debet esse in dicta administratione, ut post S. Thomam, tenet Sotus; est etiam simonia recipere aliquid pro materia sacramenti, sicut est panis, & vinum, & oleum, cum hæc necessario sint coniuncta sacramento; sicut et est simonia capere aliquid pro labore, qui perfertur in conferendis ordinibus, ut dicit idem Sotus; non est tamen simonia petere aliquid, & recipere illud pro labore, qui antecedit sacramentum; & ideo sacerdos, qui debet facere aliquod iter longum pro illorum administratione, potest vendere laborem huius itineris sine nota simoniæ, quia licet teneatur administrare illa gratis, non tamen teneatur facere hoc iter gratis. Unde iterum, quod Capellani, qui obligantur quibusdam locis, & diebus dicere aliquas Missas, possunt petere aliquid pro hoc labore, quia licet teneantur consecrare sine pretio, non tamen tenentur dicere eas certis diebus & locis, ut post alios resoluunt Gutt.

6. Sexta Concl. Licitum est ministris sacramentorum recipere pro administratione eorum, quod tribuitur populi pro sui sustentatione, licet sint diuites, ut resoluunt Sotus post Gabr. quod est adeo verum, ut possint, quando illis commendantur missæ, aut administratio aliorum sacramentorum, dicere, quod facient quidem, dummodo præbeant illis solum pro sustentatione sue persone, ut post Sotum, & alios tradit Gutt. Hinc inferunt, licet illi non teneantur quicquam recipere

Con. in c. alma mater. 1. p. 5. 11. nu. 10. Couarr. ubi sup. nu. 10. D. Th. 2. 2. qu. 100. ar. 2. ad 3. Nau. c. 25. nu. 102 l. 1. tit. 1. lib. 6. no. u. com. pil. c. 1. Tr. 1. c. 3. de reform. D. Th. 2. 2. qu. 100. Sotus vbi sup. 2. 1. Sotus ubi sup.

Gutt. d. 99. can. c. 24.

Sotus vbi sup. Gabr. sup. cano. l. 1. c. 18. Gutt. vbi sup. 2. nu. 119. ad nu. 11.

Sil. ver. bo sepul. ter. 0. 12. D. Th. 2. 2. qu. 100. ar. 2. ad 3. Greg. in l. 1. tit. 11. 13. p. 1. verb. vender. Mol. de primo. gen. ca. 24. n. 40. Menoch. lib. 1. de arb. ca. 177. Sotus li. 9. de iust. q. 6. ar. 1. ad 3. Panorm. i. c. sua d. simon.

Sil. ver. bo sim. 8. Nau. d. c. 25. nu. 100. ver. sic. 4. no. 12.

Caie. 2.
2. q. 100.
ar. 3. so-
ro. ubi
sup. nu.
100. in
prin.

D. Tho.
quodlib.
18. Silu.
ver. sim.
5. 5.

ditum alicui ecclesie, cum hoc graua-
mine, quod clerici eius teneantur dice-
re tot anniuersaria, licet fiat pactum, si
fiant pro sustentatione dictorum mini-
strorum, ut notant Caie. Sotus, & Nau.
Verum est tamen, quod ille, qui non ad-
ministrat dicta sacramenta, si non da-
retur illud stipendium pro sui sustenta-
tione, ponens illud pro ultimo fine sue
administrationis non debet committere
simoniam, & secundum eius mentem
vendere sacramenta, ut dicit S. Thom.
& Siluester. Dixi, ponens pro ultimo fine,
quia potest quis administrare sacramen-
ta ratione stipendij, quæ non admini-
straret, si non daretur absque simonia,
quia multe cause sunt solum moriæ,
& non ultimæ, nec finales, quibus defi-
cientibus deficit etiam actio, quæ per il-
las fit, & de numero harum potest esse
dictum stipendium.

7 Septima Concl. Redimere pretio ve-
xationem, quæ consistit in negatione a-
licuius rei spiritualis, quæ adhuc non ha-
betur, est simonia, ut definitur in iure:
ubi dicitur, quod dare pecuniam electo-
ri, qui vult negare beneficium digno, &
dare pecuniam confirmatori, qui vult
confirmare electum ad effectum, quod
eligit, aut confirmet, est simonia: redi-
mere tamen vexationem, quæ fit alicui
auferendo illi rem, quæ iam habet in sua
potestate, ut non auferatur, licet dicta
res sit spiritualis, non erit simonia; cum
per ipsam redemptionem vexationis non
ematur dicta res. Hinc inferitur, quod be-
neficiarius, qui scit pro certo, quod Epi-
scopus deiecit auferre illi beneficium,
quod possidet, potest sine nota simoniæ
dare aliquam pecuniam Episcopo, ut
redimat hanc vexationem. Sequitur e-
tiam, quod, qui litigat cum alio super
aliquo beneficio, cuius possessionem ha-
bet, sciens, quod habet iustitiam pro sua
parte, potest redimere hanc vexationem
cum aliqua pecunia illi collata, ne expo-
liet illum à sua possessione; nec commit-
tit simoniam, cum redimere vexationem
in hoc casu sit defendere bona sua, quod
est de iure naturali, & non tollit illud

ius positum, ut dicit quædam Gloss.
ubi notant Abbas, & Felynus, estque
communis opinio secundum Rebuffum,
& Nauarrum.

8 Octaua Conclusio. Si aliquis infans
sit moribundus, & nolit eum baptizare
sacerdos, nisi prius soluant illi aliquod
pretium, qui soluerit illi pretium, com-
mittit simoniam, cum non sit licitum
redimere pecunia vexationem, quæ ac-
cidit respectu negationis rei spiritualis,
quæ potest acquiri: nec potest dici, quod
hic puer sit in extrema necessitate, cum
tunc ille, qui dat pecuniam sacerdoti,
possit illum baptizare; si vero baptizan-
dus est aduersus, & petit baptismum, po-
terit sine nota simoniæ dare dictam pe-
cuniam sacerdoti, ut illum baptizet, si
nolit aliter facere, quia licet ille habeat
remedium ad salutem animæ suæ mo-
riens, cum desiderio baptismi, receptus
tamen baptismus in re est maioris vigo-
ris; & sicut facit aliquem de attrito con-
tritum, quod non facit sacramentum re-
ceptum in voto, sic qualificabit dolorem
peccatorum huius, ut obtineat vitam æ-
ternam, quod non faceret si reciperet
illum in voto defectu huius doloris, &
hoc modo defensa, & intellecta est ve-
ra opinio; quam Aragon tenet super
hoc puncto contra Sotum, 2. 2. q. 100.
ar. 2.

9 Nona Conclusio. Licet sit licitum
dare dotem marito, ut contrahat cum
aliqua muliere, quia non datur pro ma-
trimonio ut est sacramentum, sed pro
magnis oneribus quæ secum trahit su-
stentandi uxorem, ut explicat Nauar-
rus, petere tamen aliquid, aut recipere,
licet gratis offeratur, tanquam pretium
benedictionis nuptiarum est simonia,
ut dicitur in iure; non erit tamen simo-
nia, si parochus, cuius curæ incumbit be-
nedicere nuptias, nolit dare licentiam,
ut alius benedicat eas, si non tribuitur
illi aliquid loco illius, quod in earum
benedictione debebat illi offerri; quia
hoc non est vendere licentiam, sed per-
ferre aliquid pro damno, quod patitur
concedens illam, ut post Panormita-
num

Glos. in
c. dilect.
de simo-
ni. ubi ab-
bas. nu. 4.
& Fel. n.
2. Rebuff-
um de
sim. n. 17.
Nau. in
Man. c.
1. n. 114

Nau. in
Apolog.
de redi-
tibus mo-
nito. 84.
n. 3. & 4.

num, tenet Siluestrinum, verb. simoniacus. 9, 8.

Cōc. Tr.
sc. 21. c.
1. de re-
form.

10 Decima Conclusio. Concilium Tridentinum, vetat Episcopis, & ijs qui conferunt ordines, & suis ministris recipere aliquid, licet offeratur, & etiam vetat, quod notarij, qui habent stipendia, possint recipere aliquid pro litteris dimissorijs, seu testimonialibus: qui vero non habent stipendium possunt recipere decimam partem vnius ducati secundum taxam, quod ante Concilium non erat taxatum, & ideo verba quæ dicit Concilium ibi, *aut eorum ministri quouis pretextu accipiant*, vbi prohibet ministros Episcoporum posse aliquid recipere, debent intelligi necessario non de omnibus ministris, sed solum de illis, qui sunt necessarii, vt conferantur dicti ordines, de numero quorum non est notarius, vt notat Panormitan. vnde Concilium loquens de notarijs facit dictam distinctionem, scilicet, si habent sufficiens stipendium, aut non. Circa quod est notandum, quod notarius, licet habeat sufficiens stipendium, poterit suscipere, quod illi obtulerit ordinatus post receptionem ordinum & acceptionem testimonij eorum, & instrumentorum, quia tunc talis oblatio non procedit ex eius procuratore tacita vel expressa, sic enim explicat nouissime Concilium Altami. quem sequitur Salzedus.

Altami.
intra de
visitat o
ne in ver
bis con-
cilij ibi
quouis
preter.
tu n. 16.
salz. in
p. crim.
c. 27. in
fin.
Cai. vbi
sup. ar. 1.
in prin.
Sot. li. 9.
de iu. q.
6. art. 1.

11 Vndecima Conclusio. Non committit simoniam prædicator, si post conuersionem petit stipendium laboris, quem habuit in prædicatione verbi Dei, ita vt ante predicationem possit dicere, quod non faciet, nisi illi tribuatur dictum stipendium; quod procedit, quando eius præcipua intentio fuit prædicare pro salute animarum, & postea secundario pro hoc stipendio, ad sustentationem sui, sic enim tenent Caietanus, & Sotus, constatque ex supradictis.

12 Duodecima Conclusio. Non possunt Canonici titulo consuetudinis petere a Canonico moderne electo aliquod prandium, vt dicitur in iure,

quia non valet consuetudo tanquam simoniaca, in virtute cuius clerici petunt ab alijs clericis aliquam rem concernentem suo gustui, & vilitati solum, valet tamen consuetudo, quæ petitur aliqua planeta, aut patena, aut quid simile pertinens ad cultum diuinum, & fabricam ecclesiæ, vt resoluit Anton. de Butrio.

Iacobus

But. in
d. ca. 1a.
cob n 4

De Simonia, quæ committitur in collatione beneficiorum.

Cap. LXI.

SYMMARIVM.

Quot modis possit committi simonia in beneficijs obtinendis. conc. 1. num. 1.

An Episcopus habeat potestatem conferendi beneficia alternis mensibus cum Papa. ibid.

An Episcopus dans beneficium recipiendo quandam pecuniam committat simoniam, & an collatio eius sit valida. conc. 1. num. 2.

An committat simoniam mutans Episcopo pecuniam, vt det illi aliquod beneficium. conclusione secunda, numero 3.

An possit quis retinere beneficium obtentum ab alio simoniace ipso infcio. conc. 3. num. 4.

An habens ius completum in beneficio possit aliquid dare impediens eius possessionem ad redimendam vexationem. conc. 4. num. 5.

An electus à maiori parte Capituli ad beneficium perdet illud, si minor pars commisit simoniam in collatione illius. conc. 5. num. 6.

An sit simonia dare beneficium ob amicitiam, aut consanguinitatem. conclus. 6. num. 17.

An sit simonia dare beneficium pro inuenda amicitia, aut laude humana.

K 2 concl.

conclus. 8. numero 8.

An sit simonia dare beneficium ad capiendum fauorem alicuius pro aliqua utilitate consequenda. conclus. 8. numero 9.

An sit simonia seruire Episcopo ob spem beneficij pro remuneratione sue seruitutis. conclus. 9. numero 10.

An possint vendi beneficia perrimonialia, aut eorum fructus. conclus. 10. numero 11.

An sit simonia vendere Commendas, que dantur Equitibus militariibus. conclus. 11. numero 12.

PRO resolutione propositi in hoc capitulo est aduertendum multis modis in primò, quod beneficiorum materia potest committi simonia. Primò in collatione beneficij. Secundò in resignatione. Tertio in electione. Quarto in confirmatione. Quinto in presentatione. Sexto in institutione. Septimò in iouentura. Octauò in permutatione. Nonò in pensione. Decimò in confidentia.

Secundò debet notari, quod beneficium, si est reseruatum Summo Pont. non potest dari ab Episcopis, si vero nò est reseruatum Sedi Apostolicæ, si Episcopus resideat in sua diocesi, habent aliquam iurisdictionem cum Papa, quod vno mense conferri Episcopus; alius mensis est ipse Papa; & primus mensis, scilicet Ianuarius est Papa. Febr. est Episcopi, & sic de alijs. Itaq; beneficia, que vacant in mense Papæ, sunt ipsius, & beneficia, que vacant in mense Episcopi, sunt ipsius Episcopi. Si vero Episcopus non resideat in sua diocesi, non habebit in anno nisi 4. menses, hoc supposito conuenit resolvere materiam huius cap. per conclusiones.

1. Prima Conclusio. Petrus ambitione plenus, qui offert Episcopo quandam pecuniam, vt det illi aliquod beneficium, certum est, quod committit simoniam, collatio vero beneficij erit valida, nisi quando dedit hanc pecuniam, tunc aliquod pactum tacitum, vel expressum,

quod dedit illam in pretium beneficij, quia in hoc casu non valebit dicta collatio, vt simoniaca, eritq; subiecta poenis impositis contra simoniam realem, & perfectam a iure. Verum est tamen, quod si dat dictam pecuniam, aut offert alia scilicet verbis, & opere, vt iniret amicitiam cum ipso Episcopo, & eius familiaribus præcipue, non committet simoniam, si obtineat dictum beneficium, licet secundario inspiciat, quod postea tanquam amico dabunt illi beneficium, aut obtinebunt illud oblata occasione, vt dicit Nauar. & constat ex dictis in hac materia.

3. Secunda Conclusio. Qui mutuat Episcopo 100. ducat hac conditione, quod det illi aliquod beneficium ecclesiasticum gratis, cum alteri debeat illud conferre, non solum committit simoniam, vt docet Nauar. cum mutuum sit factum secundum utilitatem temporalem, & promittere temporale pro spirituali sit simonia, vt aduertit Arag. sed etiam hic contractus est usurarius, quia cum hoc beneficium nò sit debitum, clarum est, quod ex dicto mutuo educitur, aliquid lucrum, quod pertinet ad usuram, vt dicunt Mercatus, & Medina.

4. Tertia Conclusio. Qui recipit beneficium, quod alius ipso nescio obtinuit per simoniam ipso contradicente, quia nolebat illud per hanc viam, non peccauit mortaliter acceptans illud, nec remansit inhabilis ad retinendum illud, vt probatur in iure, & tenent S. Thom. & Nauar. quod non procedit, quando postquam id cognoscit, nò contradicit, quia tunc nocebit illi simonia, nisi, qui prouocauit illi hanc præbendam, usus sit hoc termino, vt illi male faceret, vt dicit Lop. dicent esse hanc opinionem conformem menti D. Tho. & Nauar. & in hoc casu non tenetur resignare beneficium.

5. Quarta Conclusio. Si hic habet acquisitum integrum, & completum ius in beneficium iam electione, quam confirmatione, aut presentatione, aut institutione simul, & fuerit impeditus a capienda possessione eius, non

erit

Nau ca. 13. num. 106.

Nau. 17. nu. 107. Ara. ca. 9. 78 ar. 1. f. 681. Mer. de usuris c. 7. Me in sua in. str. li. 2. ca. 145. 24.

D. Tho. 2. 2. q. 106. no ar. 6. Nau. ca. 21. nu. 13. Lop. in inst. co. 2 p. cap. 106.

erit simoniacus, si pro capiendâ possessione dederit per se, aut per alium aliquam pecuniâ, quia acquisitio iâ iure, non tractat nisi de redimenda vexatione, quantum attinet ad possessionem; unde non tenebitur in foro conscientie resignare prebendam, & restituere fructus receptos. Verum est tamen, quod in foro exteriori ob presumptionem, quæ est contra illum, potest compelli ad resignandum, & restituendum fructus; si vero non habebat adhuc hoc ius acquisitum, sed solum ius imperfectum, quia solum erat electus, si det aliquam pecuniâ, ut confirmet illum ipso nesciente aut prohibente, non tenebitur simoniacus, ut advertit Nau. Verum est, quod si sciat simoniacè acquisisse, tenetur renunciare, & si ipse dedit pecuniam prædictam, ut confirmarent illum, committit simoniam, ut infra dicitur in cap. seqq.

6 Quinta Conclusio. Quando simonia aliena non est causa, quod aliquis acquirat beneficium, quia non obstante dicta simonia alij de capitulo, cum quibus non est commissæ, maior pars, erant electuri, aut presentaturi illum, non amittit electus, aut presentatus titulum, & fructus beneficii, ita ut dicat Nauarrus, quod posset esse quod idem diceretur in foro conscientie, quando cum toto capitulo committitur simonia, si ratione eius electores non fuerint moti ad eligendum illum, quia licet non fuisset dicta subornatio, & dona, erant illum electuri.

7 Sexta Conclusio. Non est simonia dare beneficium ratione amicitie, aut consanguinitatis, cum hic non sit pretium; & etiam, quia quod in rebus temporalibus non est usura, in spiritualibus non est simonia; dare autem mutuum consanguineo ratione consanguinitatis non est usura, ut omnes affirmant, ergo non erit simonia dare illi beneficium ratione dictæ amicitie, & consanguinitatis, ut docet D. Thom. Alaisiodorensis, & Victoria. Verum est tamen, quod hæc collatio habet aliquid de simonia ut dicitur in iure; unde S. Bonavent. Durandus, & alij tenuerunt esse simoniam.

8 Septima Concl. Dare beneficium ad

effectum ineundæ amicitie, aut laudis humanæ appetendæ, qui dat hæc tantum vecors, & vanus amicus humanæ æstimationis, & laudis, non est simonia, ut post Innocentium tenent Caieta. & Sotus contra Adrianum, & alios, quia dare beneficium ob hunc finem non est auaritia, sed ambitio; simonia vero non committitur nisi ex auaritia. Nec obstat, quod non dat beneficium gratis, cum det illud ob has causas, quia ut non sit vera simonia, sufficit, quod detur sine pretio; & etiam non est simonia dare beneficium, quia timet, quod, si non dat illud, amitteret amicum, & cadet in eius odium ob causam supradictam.

Verum est, quod, qui dederit ob has causas beneficium alicui digno illius, solum peccabit venialiter, cum circumstantia solum sit venialis; si vero circumstantia sit mortalis, quia scilicet dat illud indigno, peccabit mortaliter, quia faciet contra iustitiam, & tenebitur ad restitutionem, ut dictum est in materia electionis.

9 Octava Conclusio. Dare beneficium ob captandam gratiam, & fauorem tantquam pretium, quod sperat, qui dat illud, aliquam utilitatem temporalem, est simonia, cum in hoc casu non præstentur amicitia, & fauor per se solum, sed ut sunt causa dictæ utilitatis; & ideo dare beneficium pro aliquo servitio temporali, quod debebat pecunia persolui, est simonia. Unde advertant quid faciant Reges, & alij principes in provisione episcopatum, & beneficiorum; quia si conferunt illis filiis magnorum hominum habentes respectum ad servitia parentum, quibus debent de iustitia satisfacere, committunt simoniam; si vero dant dicta beneficia alicui digno habentes etiam respectum quodammodo ad servitium temporale, non erit simonia, cum in hoc casu dictum servitium non reputetur tantquam pretium, sed tantquam causa motiva dandi beneficium huic.

10 Nona Conclusio. Servire alicui Episcopo ad captandam eius benevolentiam, ut postea obtineat

K ; benefi.

Nau. ubi
sup.

D. Th. 2.
2. q. 100.
ar. 5. i. so
lu. ad 2.
Alaisio.
dor. 3. p.
tract. 21.

Victor.
q. 7 ar. 3.
D. Bonavent.
14.
d. 21. q. 4
& ibi
Durand.
tradunt
Docto. i.
c. nemo
de sim.
Caiet. in
sum. ver
bo sim.
Soto li. 9
de iustit.
q. 7 ar. 2.

Caie. &
Vict. v.
bi sup.

beneficium non tanquam remuneratio-
nem debitam seruitijs, sed tanquam col-
latum ab amico, non est simonia, ut re-
net Caie. & Victoria, quia sicut dare be-
neficium per viam amicitiae non est si-
monia, sic etiam desiderare, quod de-
tur, non erit simonia.

II Decima Conclusio. Possunt vendi
fructus beneficiorum patrimonialium
sine nota simoniae, cum sint quid tem-
porale, est tamen contra ius naturale, &
diuinum vendere dicta beneficia, nec
Papa potest id facere sine simonia: quod
probat, quia ius, quod continetur in
dictis beneficijs, est spirituale, cum cau-
sa, unde nascitur, est spiritualis. Pro cuius
ius explicatione est notandum, quod
causa, unde oritur ius petendi hos reddi-
tus, in quo consistit esse dictorum bene-
ficiorum, non solum est officium, in quo
exercentur beneficiarij, sed etiam totum
id, quod fuit in mente institutorum; quod
non solum fuit studium literarum, sed
etiam, quod doctores in his litteris au-
gerent cum illis cultum ecclesiasticum,
& diuinum, & essent vtiliores ecclesiae;
unde non possunt illa obtinere nisi cle-
rici, & gens sacrata Deo, quod possit im-
plicari in ministerio saluationis anima-
rum. Unde sequitur, quod causa, ob
quam nascuntur haec beneficia, est saltem
pro maiori parte spiritualis, & per con-
sequens ius, quod nascitur ex ea, erit et-
iam spirituale.

II Undecima Conclusio. Vendere com-
mendas, quae dantur Equitibus militari-
bus in praemium suorum laborum, est
illicitum, & peccatum, quia institutores
non dederunt illas, ut venderentur; &
etiam, quia vendere illas esset contra bo-
num commune reipublicae, quia sic non
possiderent eas Equites fortes, sed diui-
tes pigri, & nihil facientes. Verum est
tamen, quod non esset simonia, quia cau-
sa, & finis harum commendarum est
bellum; quod est quid temporale, &
per consequens si vendatur, non vide-
tur vendi quid spirituale, sed tempora-
le. Nec obstat, quod hi ordines militares
sint religiones in quibus Equites faciunt

professionem, quod ordinatur cultui di-
uino, quia ad hoc respondeo, quod pro-
prius, & immediatus finis harum reli-
gionum est militia, quae est quid tempo-
rale, & licet per consequentiam ordinetur
ad cultum diuinum, ut iudicetur, an
sit simonia, necne, a proximo, & imme-
diato sine debet fieri consideratio, quia
si consideretur ultimus finis, omnes ven-
ditiones essent simonia, cum, si bene in-
spiciatur, totum id, quod est in Christia-
na repu. vltimate ordinatur ad cultum
diuinum, ut dicit Arag. 2. 2. q. 100. art. 4.

Quomodo committitur simonia obti-
nendo beneficia per viam renun-
tiationis, & resignationis.

Cap. LXII.

SUMMARIVM.

An sit simonia resignare beneficium in ma-
nus Episcopi, nominando certam perso-
nam. conc. 1. num. 1.

An idem sit dicendum si resignatur in ma-
nus Papae. concl. 2. num. 2.

An sit licitum resignare beneficium posi-
tum in lite in Petrum, hac conditione,
quod si dictus Petrus obtineat litem con-
sentiat in pensionem. concl. 3. num. 3.

An sit licitum Regi, & Episcopo dare que-
dam redditum, & beneficium ecclesiasti-
cum alicui hac conditione, quod iterum
reddat, aut renunciet libere, si detur ei
pinguior redditus. concl. 4. num. 4.

An sit simonia dare aliquod suum benefi-
cium, ut detur idoneo, intentione minus
principalis, quod recipiens sit gratus illi.
conclus. 5. num. 5.

An, qui renunciauit beneficium, sit necesse
vivere viginti dies post datum consen-
sum. concl. 6. num. 6.

An ille, in quem fuit renunciatum be-
neficium, cum spe respondendi cum
fructibus renuncianti, teneatur in u-
troque foro eos restituere. concl. 7. nu-
mero 7.

Prima

1. Prima Conclusio. Est simonia resignare beneficium in manus Episcopi nominandæ quædam certam personam, in quam debet illud peruenire, ut tenet quædam Gloss. quæ communiter est recepta, & admissa in praxi, ut dicit Gomex, & Rebuffus, quod debet teneri contra Sotum, Durandum, & Covarruias, qui deberent advertere, quod quamvis in hac resignatione, alijsque similibus non sit venditio, non est tamen gratuita hæc renunciatio, sed potius est facta contra formam iuris ordinantis, quod fiat pure.

2. Secunda Conclusio. Huiusmodi resignationes factæ in manus Papæ sunt validæ per Summum Pontif. dispensantem in eius favorem, ut late explicat Rebuffus. Estque notandum, quod resignatio facta in manus Papæ in favorem Petri, si hic Petrus vult facere aliquam elemosynam pure & gratis renuncianti, quia est homo pauper, & eget illa, ut soluat annatam, non committit simoniam in foro interiori, committet tamen eam in eodem foro, si etiam fecit illi hanc elemosynam præcipue, ut renunciaret in eius favorem, quia in hoc casu non est elemosyna. Dixi, in foro interiori, quia in exteriori uterque iudicabitur simoniacus, unus dans annatam, & alius recipiens, ut dicit Navarr. in quodam consilio.

3. Tertia Conclusio. Qui resignavit beneficium suum possum in lite in Petrum cum hac conditione, quod si obtineat beneficium, consentiat in quâdam pensionem, quam debebat solvere resignanti, si obtenta lite consensit in illam, non tamen solvit eam, commisit simoniam realem, ut notat Navarrus; unde ut obtineat beneficium licite, debet recurrere ad Papam reddens illi rationem, qualiter recepit beneficium cum suis fructibus, & temporis, quo percepit eos, nec sententia Ordinarij in hoc casu iuvabit illum, si resignavit in eius manus beneficium, ut supponitur, quia facta dicto pacto, nullus inferior Papa potest facere, quod simonia realis conventiona-

lis non sit simonia, ut resoluit idem Navarrus, & licet dicta simonia in principio solum fuerit conventionalis; obtenta tamen postea victoria, & consentiente in renuntiatione acceptando pensionem fuit facta realis; & si fiat dicta simonia per aliquem tertium ignorante utroque contrahente non sunt subiecti censuris positæ a iure contra simoniacos, ut iam supradictum est, sic enim dicit Navarr. & si dictus renunciatus renunciavit in manus Episcopi dictum beneficium sine ullo pacto solum tamen habens intentionem, quod det illud Petro, & de facto facta dicta resignatione confert illud Petro, securus est dictus Petrus secundum id, quod dicit Navarrus post S. Antoninum, quia hic non committitur simonia etiam mentalis, & eandem opinionem tenet Navarr. in quodam consilio.

4. Quarta Conclusio. Quando Rex, aut aliquis Episcopus dat alicui clerico aliquem redditum, aut beneficium ecclesiasticum hac conditione, quod restituat illud, aut renunciet libere, quando habuerit aliquod aliud pinguius ab eo, non est contractus illicitus, quia ratione huius conditionis non fit, quin sit libera ipsa renunciatio, ita ut sit voluntaria, sicut non definit esse libera professio, aut matrimonium eius, qui iuravit fore religiosum, aut ducturum Mariam, licet profiteatur in aliqua religione, aut ducat uxorem dictam Mariam: nec est illicitum, quia videatur simonia, renunciare dictum beneficium, ut detur illi aliud pinguius, & etiam dare illud ob renuntiationem, quia supponimus in hoc casu, quod non sit hoc modo, sed quod faciat ea libere, quando illi datum fuerit aliud beneficiū pinguius ob sua merita principaliter, quia erit pro maiori utilitate ecclesiæ; itaque hic non datur, nec recipitur unum pro alio pro pretio, aut solutione illius; nec est illicitum ratione contractus, quia ecclesiæ reprobat tamquam simoniaca omnia pacta, quæ sunt in beneficijs ecclesiasticis, quando fiunt, ut videntur pro alijs rebus principaliter tan-

Na. li. 5.
cōf. t. d.
sim. cō.
110.435

Nav. in
mā. c. 23
nu. 103.
& 107.

Na. ubi
lu. cō. u.

60m. in
rub. de
tri. pos.
q. 16. n. 3
& 4. Re.
in praxi
ben. de
refig. pu.
ra i. pri.
& in ca.
de refi.
cōf. n.
4. Sot. de
iust. l. 9.
p. 7. a. 2.
du. de fa.
cr. min.
li. 2. c. 2.
Co. l. 1.
ve. c. 5.
Na. li. 3.
cōf. t. de
sim. cōf.
5. f. 41.

Na. imā.
c. 23. nu.
100. Na.
ubi sup.
nu. 107.

quam pro pretio, & satisfactione, quod non est in hoc nostro casu, sed supponitur, quod huic clerico detur beneficium maius precipue ob sua merita, minus vero principaliter, quia renuntiat illud, quod habet, sic enim tenet Corduba, de casib. q. 30.

5 Quinta Conclusio. Non est simoniacus, qui resignat beneficium, precipue ut detur idoneo cum intentione minus principali, quod ille, in cuius favorem renuntiat, sit illi gratus, quam renunciationem non faceret, si non putaret hoc ita futurum, & per consequens non erit simoniacus, qui recipit beneficium in virtute huius renunciationis, cum intentio renunciandi, inspecta obligatione gratitudinis, non vero obligatione reali, non inducat simoniam, cum non habeat vim pretij, ut constat ex D. Thom. quod constat ex supradictis.

6 Sexta Conclusio. Qui renunciat beneficium, est necesse, quod vivat viginti dies post consensum datum, ut dicit quaedam regula Cancellariæ; quod debet intelligi, quando aliquis infirmus existens renuntiavit; si vero resignat sanus non est necesse, quod vivat hos viginti dies.

Hinc infert Navarrus casum notabile, & est hic, quod qui est absens præbens mandatum suum cuidam personæ, ut renunciet beneficium eius in favorem Ioannis, si ponat statim in executionem hoc mandatum, & renunciet dictum beneficium, & obtineatur consensus Papæ in favorem dicti Ioannis non consentiente postea, quod extrahantur litteræ, si accadat, quod postea transactis viginti diebus, & pluribus post factam renunciationem, & obtentum consensum Papæ, moriatur, qui iussit renunciari dictum beneficium, qui cognito a mandatario permisisse statim extrahi litteras facto huius instrumento per manus notarij, qui scripsit diem dati consensus dicens, quod ante mortem resignantis erat datus, & ideo extractæ fuerunt, & expeditæ litteræ, cum data supplicationis sigillatæ multis ante diebus, quæ resignans impetraretur, nec dictus ma-

datarius, nec notarius tenentur facere aliquam restitutionem alteri, cui forsitan ordinarius contulit beneficium tanquam vacans in suo mense auferendo illud ab eo ratione dictarum litterarum, quia licet ipsi mentiti sint in die consensus posito ante mortem defuncti, cum postea datus sit; in foro tamen conscientie sunt securi, cum nullum ius abstulerint ab hoc, cui contulit beneficium Ordinarius, quia ante mortem resignantis iam erat habitus consensus Papæ, & scilicet beneficij erat acquisitum illi, in cuius favorem erat resignatum, quod si dilata erat dies datæ, & per consequens non erant expeditæ litteræ, hoc fuit factum culpa mandatarij, unde tenebatur ille in conscientia præbere remedium huic damno.

7 Septima Conclusio. Si Petrus renuntiavit beneficium suum in Ioannem cum spe percipiendorum fructuum, quos a Ioanne sperabat, nec in foro exteriori, nec in foro conscientie tenetur dictus Ioannes dare dictos fructus, si possidet beneficium absque ulla pensione imposita a Papa, & servit beneficio per se aut per alium, cum per hoc servitium habeat ius in dictos fructus. Nec obstat, quod Petrus renuntiavit cum dicta spe, quia hæc confidentia non fuit expressa Summo Pont. unde confirmavit dictam renunciationem absolute, sicut fuit facta, & si fuit expressa dicta confidentia, & sine licentia Papæ fuit contracta dicta resignatio beneficij, tunc fuit simoniaca aut saltem æquivalens pensioni, aut in fraudem eius, quæ sine licentia Papæ non valet, nec obligat in utroque foro, estque reprobata in iure Canonico, ut tradit Solus. Nec contra hoc obstat, quod per ius naturale tenetur Ioannes esse gratus Petro; quia ad hoc respondeo, quod in alijs rebus potest esse illi gratus & si eget ad decentiam status sui, sufficit, quod succurrat ei plusquam alijs: hincque sequitur, quod nec Petrus resignans, nec alius eius loco potest percipere dictos fructus per dictam confidentiam, sed solum ratione alicuius liberalitatis gratuite, aut per aliam iustam, & piam causam,

D. Th. 2.
2. q. 78.
2. ad 2.

Reg. de
infirmis
resign.
Na. li. 1.
c. 1. tit.
de renū.
consil. 6.
2. 3.

sol. li. 5.
de iust.
q. 6. 2. 1.
& 1. 4.
& lib. 4.
q. 7. q. 2.

Nau. in Man. ca. 23. num. 104. & d. simo. n. 11. & 13 & 14. causam, ut colligitur ex his, que docet Navarrus. Noteturque, quod nunc per quendam motum proprium Pij V. nec Petrus potest illos percipere, nec Iohannes dare ratione confidentiæ, aut pacti solius, quamvis non sit simonia realis sub pœna excommunicationis Papalis, & si Petrus recipit eos, tenebitur restituere, ut advertit Corduba, de casib. quest. 32.

De Simonia, quæ committitur obtinendo beneficium per viam electionis. Cap. LXIII.

SUMMARIVM.

An sit licitum dare electoribus aliquid, ne eligant indignum, aut ut eligant certam personam, conc. 1. nu. 1.

An sit licitum dare aliquid ei, qui vi, & fraude detinet aliquem domi, ne exeat ad petendum beneficium sibi debitum, conc. 1. nu. 2.

An sit licitum dare aliquid alicui ne petat beneficium, ibid.

An sit simonia obtinere pecuniam, quod coram electoribus precibus & donis defendatur causa clerici petentis beneficium, conc. 3. nu. 3.

Prima Conclusio: Licitum est dando aliquod pretium tractare cum electoribus, ne eligant aliquam personam indignam, & perniciosam ecclesiæ, dando illi aliquod beneficium ecclesiasticum, quia hoc non est acquirere sibi, aut alij rem spiritualem per viam dicti pretij, sed est defendere ecclesiam ab iniuria, quæ illi vult inferri: qua ratione etiam est licitum dare aliquod pretium electoribus, ut eligant hominem dignum inter omnes concurrentes, quia realiter, & vere hoc non est aliud quam dare illis aliquid, ut eligant dignum; dare vero illis aliquid, ut eligant aliquem certum, licet dignum, est simonia, quia non est aliud, quam acquirere per pecuniam illi personæ aliquid spiri-

tuale: hoc autem est contra Sotum, qui dicit hoc esse licitum, quando est multa necessitas dare aliquid, ut eligatur dicta persona, non advertens, quod huic necessitati potest Deus succurrere aliter faciens ex lapide electo filium Israel. Videatur Caietan. super hoc puncto, qui non advertens, quod hi electores possunt prodesse, & nocere dictæ personæ in electione, & obtinere per pecuniam, quod qui possunt nocere, & prodesse in huiusmodi electionibus non faciant damnum virtualiter, est emere beneficium, dare vero pecuniam, ne faciat damnum, qui solum possunt nocere, non est simonia, quia hic solum redimatur vexatio.

2 Secunda Conclusio. Quando clericus in tempore, quo debet petere beneficium detinetur ab alio domi, ne exeat: in hoc casu videns, quod iniuste fit illi hæc vexatio, potest dare aliquam pecuniam absque simonia illi, qui detinet eum, ut sic possit exire ad petendum, quod illi debetur; quia hoc non est obtinere per pecuniam aliquid spirituale: sed solum redimere vexationem corporalem; quod si quis impedit alium non vi, nec fraude, quod non petat beneficium, licitum erit illi dare ei aliquid, ut desistat ab ambitione, qua movetur, & rogare, ac intercedere cum illo, ne petat beneficium, quod de iure illi debetur, quod probatur, quia cum hic ambiciosus dictis precibus, & intercessionibus solum possit nocere in collatione beneficii, non vero prodesse, si dat illi aliquam pecuniam, ut desistat à sua ambitione, non est emere beneficium, sed redimere vexationem, quam illi infert, & per consequens est illi licitum, ut dicit Aragon contra Sotum.

3 Tertia Conclusio. Obtinere per pecuniam, quod quis defendat precibus, & donis causam coram electoribus, quæ clericus petit beneficium, est simonia, quia hoc non solum est repellere iniuriam, quæ fit clerico ex parte aliorum, qui dicunt non esse causam iustificatam, sed est parare viam, ut detur illi beneficium, & sic

Sot. li. 9. de iusti. q. 6. ar. 1. ad 5. arg.

Caiet. d. simo. q. 4.

Arag. 2. q. 100. ar. 2. contra Sot. ubi sup. ad 5. negot.

est illi prodesse, & hoc modo debet intelligi, quod tradit D. Thom. loquens de hoc puncto loco vt sup. att. 2. ad 3.

De simonia, quæ committitur in beneficijs ratione confirmationis.

Cap. LXIV.

SVMMARIVM.

An qui est electus ad beneficium, possit emere pecunia confirmationem ad illud. conclus. 1. num. 1.

An qui est electus, & confirmatus possit onere pecunia possessionem beneficij. conclus. 2. num. 2.

Cui debeat restitui pecunia, quam recipit, qui iniuste impedit acquiri beneficij possessionem. conclus. 3. num. 3.

Prima Conclusio. Ille, qui est electus secundum ius ad aliquod beneficium, non potest emere confirmationem huius electionis pecunia, vt definitum est in iure; quia ille, qui est electus secundum ius ante confirmationem, non habet plenum, & perfectum ius acquisitum, & in confirmatione acquirit quoddam ius spirituale: hæc conclus. est Maiolus contra Maiol. quæ debet intelligi quoad forum exterius, quo vero ad forum interius, si qui dat pecuniam non præten- dit ea emere confirmationem, vt causa principali eius, sed inire amicitiam cum confirmatore, & evitare scandala, & vexationes, non debet condemnari, vt simoniacus.

2. Secunda Conclusio. Postquam quis est electus, & confirmatus, non committit simoniam, si obtinet per pecuniam possessionem, quæ deficiebat, cum iam habeat per confirmationem acquisitum perfectum ius rei spiritualis, & possessio, quæ de nouo illi confertur, non est acquirere aliquod ius spirituale, sed vna quædam apprehensio iuris, quod habebat acquisitum, sic enim tenet Aragon. contra Sotum, vt sup. quæ quidem opi-

nio videtur mihi probabilis, quauis inueniam, quod Nau. non vult separari a Sot. Videatur Selua, & Rebus.

3. Tertia Conclusio. Pecunia, quam recipit, qui iniuste impedit acquirere prædictam possessionem, licet recepta non detur molestia possessori, iniuste tamen reuincitur a recipiente, & ideo tenetur restituere eam ei, qui dedit illam, dicit quædam gl. communiter recepta secundum Abb. & alios, quia data est illi, hæc pecunia, vt redimeret vexationem suam, & ideo non est turpitudine ex parte eius.

De simonia, quæ committitur in præsentatione. Cap. LXV.

SVMMARIVM.

An presentatus à patronis debeat confirmari. num. 1.

An sit simonia vendere ius patronatus. numero 2.

1. Pro explicatione propositi est notandum primo quod sunt multa beneficia, quæ conferuntur ab aliquibus patronis præsentantibus eos, quos de iure possunt præsentare, quam præsentationem licet inuitus debet confirmare superior, si presentatus sit idoneus.

2. Secundo notandum, quod vendere hoc ius patronatus est simonia, quia licet patronatus directe non sit quid spirituale, cum possit haberi a quocunque mere seculari, non tamen definit esse quid annexum spirituali, cum per viam eius acquiratur beneficium ecclesiasticum, vt dicit D. Thom. & ideo qui emittit illud cum intentione dandi beneficium cuicumque voluerit, debet expoliari hoc iure, & remanet ecclesia cum libertate præsentandi; qui vero emerit aliqua bona, quæ comitantur ius patronatus, non committit simoniam secundum Innocentium, & Calderinū quod limitat Panormit. nisi emat illa bona præcipue, vt obineat dictum ius, quia tunc

Nau. in man. ca. 25. n. 114 & c. 23. nu. 122. Selua de beneficijs l. p. q. 7. nu. 58. Reb. in præxi beneficii d. sim n. 7. gl. in c. dilectus de simo. Abb. ibi num. 4.

D. Th. 2. q. 160 art. 4. Pan in ca. quia clerici de simonia Andreas de simonia in c. nico. lib. 6.

tunc est simonia; & nisi etiam (secundū Ioannem Andream) in venditione expresse dicatur hoc, scilicet, Ego vendo tibi hunc vineam; & patronatum, quē habeo cum ipsa, quia non debet dicere ut non committatur simonia, sed debet dicere. Ego vendo tibi vineam cum omni iure; quod habeo illi annexum.

De simonia, quæ committitur in beneficijs respectu institutionis, inue-
stitutionis, & permutationis.

Cap. LXVI.

S V M M A R I V M.

Quid sit institutio sine inuestitura, nu. 1.

An sit simonia permutatio rerum spiritualium quibus nihil temporale est annexum,

& an sit licitum dare spirituale pro alio spirituali. concl. 1. num. 2

An sit simonia commutare aliquod beneficium pro alio sine auctoritate Papæ. conclus. 2. num. 3.

An sit simonia offerre alicui patrono beneficium simplex, ut præsentet illum ad aliquam dignitatem ecclesiasticam. concl. 3. num. 4.

An dignitas, vel redditus debeat attendi in commutationibus beneficiorum. conclus. 4. num. 5

An, qui permutant duo beneficia, incurrāt aliquas penas intrantes in eorum possessiones sine licentia Papæ. conclusione 5. num. 6

An sit simonia permutare duo beneficia cū auctoritate ordinarii cum pacto, quod beneficium, quod habuisset onus pensionis, soluitur ab eo, qui possidebat illud ante permutationem. conclusione 6. numero 7.

PRO explicatione propositi in hoc capite notandum est, quod quoad nostrum propositum; Institutio proprie est quædam translatio iuris facta a superiore, quæ accidit, quando quis, postquam est præsentatus a patro-

nis instituitur seu inuestitur a superiore; quod quamvis nolit, debet facere, & ideo in hoc differt a collatione, quia hæc est libera translatio iuris, ut dicitur in ipso iure Canonico, inuestitura vero proprie ordinatur ad solum transferendam possessionem iuris acquisiti, quam facit superior assumens annulum, & imponens illum in digitum beneficiarii, aut capiens pileum, seu birretum, & imponens illud in caput eius dicens: Ego te inuestio tali beneficio secundum id quod dicunt Anton. de Butrio, & Imola: Et de simonia, quæ in his ministerijs potest committi, non tracto, quia ex dictis colligitur veritas dubiorum, quæ possunt occurrere; solum enim tractabo de permutatione, pro cuius explicatione ponuntur seqq. Conclusiones.

1. Prima Conclusio. Facere permutationem rerum spiritualium, quibus nihil temporale est annexum, non est simonia, cum non sit simonia dicere alteri, Ora Deum pro me, quia ego orabo eum pro te: & Christus redemptor noster per S. Matthæum postquam dixit, *Gratis accepistis, gratis date, statim addit, Nolite possidere aurum, nec argentum, nec ferte pecuniam in crumenis vestris. insinuans, quod pro his temporalibus non debent dari spiritualia, non tamen esse illicitum pro spirituali dare aliud spirituale.*

2. Secunda Conclusio. Facere commutationem spiritualium rerum, quibus est annexum aliquid temporale, scilicet commutando beneficium pro alio sine licentia Papæ est simonia subiecta illius penis, ut dicitur in iure. Dixi, *sine licentia Papæ*, quia de iure naturali, & diuino huiusmodi permutationes sine auctoritate Papæ non sunt ex sua natura simoniacæ, nisi fiant habito respectu ad aliquod ius temporale; & ideo si sunt prohibita, est de iure Canonico, in quo Papa habet auctoritatem dispensandi. dixi, *nisi habito respectu alicuius utilitatis temporalis*, quia si duo clerici pangunt inter se de cōmutandis duabus præbendis, & vnus eorum ratione alicuius dignita-

cap. relatum de præbendis.

But. & Imola p. tex. in c. litteras de concessionibus præbendarum.

Matt. 23.

ca. olim de sim.

gnitatis, & iurisdictionis illi annexæ petit ab aliquo aliquid temporale, in hoc casu esset vera simonia contra ius naturale, & diuinum, in qua quidem Papa non potest dispensare, quia hoc esset vendere rem spirituales pro temporali, quod est intrinsece malum, ut dicit D. Thom. 2. 2. q. 100. art. 4.

4 Tertia Conclusio. Quando quis petit a patrono, quod præsentet eum, ad aliquam dignitatem ecclesiasticam vacantem, & attinentem ad suum ius patronatus, & ut facilius obtineat intentionem suam, offert illi quoddam beneficium simplex, quod reddit 100. ducatos, quod de facto renunciat libere in manus Ordinarij, ut detur patrono pro præsentatione dignitatis cum conditione, quod faceret dictam renunciationem, nullum est dubium quin in foro exteriori committatur simonia realis, & perfecta, si probetur, quod præcessit dictum pactum; in foro tamen conscientie dicit Nauarrus, quod potest defendi non fuisse commissam, si dictus prætendens non obtulit dictam renunciationem beneficij simplicis principaliter, & immediato, ut acquireret tanquam pretium ipsam præsentationem, quam prætendebat, sed tanquam causam impulsivam, & incitativam, ut ipsa mediante præsentaretur licite: estque dare rem temporalem pro spirituali tanquam rem impulsivam & incitativam, ut dictum est supra, & ut dicit idem Nau. cap. 23. nu. 131.

5 Quarta Conclusio. In commutationibus beneficiorum debet attendi non dignitas eorum, sed redditus: hæc conclusio est contra aliquos, qui tenuerunt debere attendi non solum quantitatem redditus, sed etiam dignitatem, unde dicunt Archidiaconatum, & dignitatem Decanatus alicuius illust. ecclesie Cathedralis esse tantæ autoritatis, ut si velint permutari cum aliquo beneficio simplici, licet sint æqualia in redditu, debere dari aliquam pensionem magis ratione dignitatis, quam redditus. Aragon, tamen dicit non inuenire rationem, quæ possit tenere hoc, quia in iure ordina-

tur, ne misceatur permutatio dignitatum, cum pensione fructuum, sed quod simpliciter beneficium pro beneficio, & dignitas pro dignitate permutetur sine ulla compensatione pecunie, & quod fructus beneficij pauperioris compensentur cum redditibus beneficij ditioris, nisi hæc compensatio fiat per se, & non ratione precij, ut dicit Nauarrus.

6 Quinta Conclusio. Duo qui permutant beneficia, quæ possident intrinsecus in ea sine licentia Papæ, non sunt excommunicati, nec privati illis ipso iure; & idem est de illis, qui reseruant sibi aliquam pensionem sine dicta autoritate, quia nullum ius, quod loquatur de permutatione rerum spiritualium, habet annexam aliquam penam ipso facto, ut potest videre, qui cum consideratione viderit iura canonica, quæ de hoc loquuntur, ut aduertit Aragon. Nec contra hoc obstat Concilium Constantense relatum in quadam extrauaganti, quia cum sit decretum pœnale, & loquatur de simoniaciis, non debet extendi ad eos, qui permutant beneficia, quia hi non sunt vere simoniaci, cum vera simonia sit emptio, aut venditio rei spiritualis pro temporali, quod non inuenitur in permutatione beneficiorum, cum sint res spirituales, ut dicit Couarruias.

7 Sexta Conclusio. Qui permutarunt duo beneficia cum autoritate Ordinarij hoc pacto, quod beneficium, quod habuisset onus pensionis, solvatur ab eo, qui possidebat illud; ante permutationem, si inueniatur, quod vnum beneficiorum habeat onus pensionis quindecim ducatorum singulis annis, committere simoniam saltem conventionalem, non vero realem, cum hæc pacta fuerint media faciendi dictam permutationem. Nec obstat, quod dicta permutatio fuit facta, ut dicatur esse simonia realis, quia permutatio non inducit simoniam, sed promissio soluendi pensionem, qua non impleta non fuit simonia realis, ut resoluit Nauarrus, & ideo conuenit, quod ille, qui est soluturus pensionem, non soluat eam quousque ob-

lineat

stiones:
de rerū
permuta
tione.

Naua d.
c. 23 nu.
100.

Aragon
vbi sup.
ar 6. ex-
trau. 2.
de simo.

Cou. li. 1
var. c. 9.
nu 3. in
fin. & n.
5. verfic.
item.

Naua. c.
23. nu.
106.

Nau. lib.
5. confi-
liorum.
cit. de si-
monia.
conf. 23.

Arg. 1.
2 q. 100.
art. 4. c.
vbi que

lineat a summo Pontifice. facultatem id faciendi.

De simonia, quæ committitur in pensionibus beneficiorum.

Cap. LXVII.

S U M M A R I U M.

An vendere pensiones, quæ dantur pro ministerio spirituali, sit simonia conclus. 1. num. 1.

An sit simonia vendere pensiones, quæ sunt in permutationibus beneficiorum. conclus. 1. num. 1.

An sit simonia vendere pensiones, quæ dantur pro ministerio temporalis exhibiti ecclesie. conclus. 3. num. 3.

An sit simonia vendere pensiones sine causa positis. conclus. 4. num. 4.

An liceat resignare beneficium remanentibus omnibus fructibus resignanti pro pensione. conclus. 5. num. 5.

An sit simonia resignare, aut commutare beneficium tenendo pro se aliquam pensionem sine licentia Papa. conclus. 6. num. 6.

An acceptans beneficium ab habente facultatem dandi illud, ut statim renunciet in alium reservando sibi aliquam pensionem sit simoniacus si acceptat. & renunciet tunc pensione. conclus. 7. num. 7.

An concurrans ad beneficium sit simoniacus promittens pensionem alteri, ne opponat illi aliquam exceptionem occultam. conclus. 8. num. 8.

Prima Conclusio. Pensiones, quæ dantur ratione alicuius ministerij spiritualis, ut sunt, quæ dantur ratione prædicationis, quæ quis exercetur, non possunt emi, nec vendi sine simonia, cum recipiendi has pensiones si quid spirituale, quod procedit a causa spirituali, & ob eandem rationem non possunt vendi pensiones, quæ dantur alicui clerico pauperi, aut infirmo solum ratione ordinis sacri, quæ habet, cum titulus huius pensionis sit spiritualis, scilicet clericatus.

2 Secunda Conclusio. Non possunt vendi

pensionem, quæ sunt in permutationibus beneficiorum sine nota simonia. hæc conclusio est Victoria contra Caietanum, præ probatur, quia hæc pensiones dantur pro beneficio, ergo aliquid sunt spirituale: quod constat, quia alias sine simonia non possent dari pro beneficiis.

3 Tertia Conclusio. Pensiones, quæ dantur ob ministeria temporalia, quæ quis exercuit, serviens ecclesie, ut sunt quæ dantur militibus, possunt vendi, & cum sine simonia, & per consequens possunt redimi, cum ius recipiendi has pensiones sit mercedem temporale, cuius causa sit huiusmodi.

4 Quarta Conclusio. Pensiones in iure, & sine causa imponi non possunt, nisi si vendantur, cum non fuerint, & esse ob aliquem titulum specialem iustitiam. Verum est tamen, quod venditor committit aliud peccatum, ut dicit Aragon, cum sententia potest sequi in foro interiori, in foro tamen exteriori debet admitti, quia in eo non præsumitur posse sine iusta causa, nisi probetur contrarium.

5 Quinta Conclusio. Resignare beneficium, aut præbendam fructibus pro pensione remanentibus resignanti, est gravissimum peccatum præcipue in beneficiis curatis, quia, est contra ius dominum, & naturale, quod non perferat stipendium ille, qui actualiter servit ecclesie, & percipiat illud ille, qui quiescit, ac dormit domi sine ulla cura; & hinc est, quod ordinatio, quod pensiones non excedant tertiam partem beneficii.

6 Sexta Conclusio. Resignare aut commutare beneficium cum pacto recipiendi aliquam pensionem nulla facta Papæ mentione de hoc pacto, est simonia, & cum non possit imponi pensionem beneficiis, nisi a Papa, unde qui illam imponit sine eius consensu, non videtur ponere illam tanquam pensionem, sed tanquam pretium beneficii, & ideo est simonia, ut dicit Arag. 24. q. 100. art. 4.

7 Septima Conclusio. Cardinalis, qui habet potestatem a summo Pontifice, ad distribuendum beneficia alicuius ecclesie, si det unum eorum alicui

Viñ de sim. nu. 33. Caiet. in tract. 7. q. 20

Aragon ubi sup. art. 4.

Naua.d.
c.23.nu.
105.

alicui suo familiari nobili dicens illi; ut statim renunciaret illud in alium referuās sibi aliquam pensionem, qui familiaris acceptauit, & statim renunciavit illud cum pensione prædicta, sed non in illū, quem Cardinalis proposuerat, sed in alium, qui mouit illam litem, peccauit grauius, quia nō potest negari, quin in hoc casu sit commissa simonia conuentionalis, cum factum sit dictum pactum, & cum ex parte Cardinalis fuerit in totū adimpletum, & ex parte familiaris in parte, quia reuera renunciavit, & referuauit pensionem, quamuis non renunciauerit per supradictam rationem in illum, quem volebat Cardinalis, non potest negari, quin sit realis, ut resoluit Nauarrus, unde remedium huius pensionarij erit, ut possit gaudere illa, recurrere ad penitentiarium, & dicere ei, quod cū simonia sit tam subtilis, ut a multis non possit attingi, & cum non putauerit esse talem, & cum non sit simonia prohibita de iure naturali, aut diuino, sed a iure positivo, & quia error, ut attinet ad ius posituum obscurum, ac difficile intellectu, non est peccatum mortale, & quia etiam hic consensus inter dominos, & familiares, ut plurimum sunt quædam gratiarum actiones alienæ a simonia, obtineat a sua Sanctitate remedium, quo liberetur ab hac simonia, quam commisit, ut aduertit Nau. lib. 5. Consil. tit. de simon. consil. 8.

8 Octaua Conclusio. Sacerdos irregularis occultus, qui concurrit ad aliquod beneficium patrimoniale, & promittit alteri, qui vult opponere contra eum, ne opponat illi exceptionem, quam nō potest probare quod obtento beneficio, præbebit illi aliquam annuam pensionem, qui de facto obtinuit beneficium, & ut possit illud retinere cum bona conscientia, obtinuit a Papa dispensationē irregularitatis, non faciens mentionem pacti supradicti multis viis est illaqueatus; Primo ob simoniam conuentionalem, quam commisit, quia pactum non opponendi dictam exceptionē ob promissum pecuniarium est simonia, ut re-

soluit Nauarrus. Verum est tamen, Nau. ubi quo d illa simonia non est realis, sed sup. c. 23 conuentionalis, cum non soluerit pen- nu. 100. sionem, quia licet unus eorum impleuit pactum non apponens exceptionem. alius tamen non impleuit, & etiam quia hoc pactum non fuit causa, quod dictum beneficium daretur dicto sacerdoti, cum supponatur, quod eius irregularitas non poterat probari, unde non incurrit excommunicationem ipso iure, & per consequens celebrans non incurrit irregularitatem. Secundo collatio beneficij non valuit, quia erat irregularis, ut resoluit Innocentius; & viso quod hic sacerdos erat incapax beneficij, tenetur restituere alteri opponenti, cui debebatur de iure totum id, quod tenetur quicuius alius impediens obtentionem alicuius officij, seu beneficij, ut diximus in materia electionis, quia ille oppositor habebat ius acquisitum coram Deo in foro conscientie; unde bonum erit si satisfaciatur ei tum ratione conuentionis, tum etiam ratione promissionis simoniacæ: sic dicit Nauarrus. lib. 5. consil. tit. de simonia, consilio 3.

Innoc. i
ca. cum
nostris
de con-
cess. pte
ben.

De restitutione, quam debet facere simoniacus, & cui debeat illam facere. Cap. LXVIII.

SUMMARIVM.

An simoniacus mentalis teneatur ad aliquam restitutionem, conclusione 1. numero 1.

An simoniacus in ordine beneficio, & religione teneatur ad aliquam restitutionem, concl. 2. num. 2.

An teneatur restituere fructus beneficij ignoranter acquisiti per simoniam ab alijs commissam, concl. 3. num. 3.

An, qui recipit aliquam pecuniam ob collationem beneficiorum, aut ordinum, ante condemnationem iudicis teneatur ad aliquam restitutionem, conclusione 4. numero 4.

An

An danti pecuniam fraude inuincibili, & nescienti committere simoniam debeat fieri restitutio ante, vel post sententiam, conc. 5. nu. 5.

An, quando Papa dispensat cum simoniacis, ut possit retinere beneficium quod emit pecunia teneatur, qui recipit pecuniam restituere tam dicti possidenti, concl. 6. nu. 6.

An possit Confessorius obligare penitentem simoniacum, ut moneat complicem suum, ut faciat penitentiam num. 7.

Quae remedia debeant dari simoniacis, qui incurrere penas iuris, num. 8.

Prima Conclusio. Simoniacus mentalis, non tenetur ad restitutionem, ut probatur in iure, hanc conclusio est Caiet. quam defendit Nauarrus contra Sorum; & in hoc differt ab usurario mentali, quia hic tenetur ad restitutionem, quia quod datur propter usuram, datur sine voluntate, & quod datur ob simoniam, datur sponte, & voluntarie cum detur ratione emptionis, & venditionis. Quod si dicas, quod magis vellet, qui obtinuit beneficium per simoniam obtinere illud gratis, unde videtur, quod debeat illi restitui, respondeo, quod consensus dantis, qui magis gauderet re obtenta sine pretio, quam cum illo, non sufficit, ut inducat restitutionem; quia si hoc esset verum, omnis venditor teneretur restituere pretium emptori, quia omnis emptor amaret rem magis, si haberet illam sine pretio, quam cum eo, sic enim dicit Nauarrus super hoc casu, in quo loquitur doct. Aragon, Petrus de Navarra, & Medina in sum. lib. 2. cap. 24. §. 21.

2 Secunda Conclusio. Simoniacus, qui cum pacto expulso vendidit beneficium, aut ordines, aut religionem, solum tenetur ad restitutionem, quia huic solum ordinatur ius canonicum, quod restituit, ut dicit Panormitanus, quod tanquam notabile commendat Angles aduertens, quod simoniaci in alijs rebus spiritualibus non tenentur ad restitu-

tionem. An vero receptum simonia conventionali sit subiectum restitutioni, id dictum est supra.

3 Tertia Conclusio. In casibus, in quibus est obligatio resignandi beneficium ob simoniam ab alijs commissam ignorantibus possidentibus, non tenentur restituere omnes fructus, quos ex talibus beneficijs collegerunt bona fide, sed solum quos habent in sua potestate, quando resignant, ut dicit S. Thomas, qui vero tenentur resignare ob simoniam, quam ipsi commiserunt, tenentur restituere omnes fructus, licet sint consumpti, quia in primo casu possederunt bona fide, in secundo vero mala. Verum est tamen, quod in ambobus casibus tenentur renuntiare beneficium statim ac cognoscunt eorum simoniacum esse collationem, ut dictum est supra, & tenet S. Thom.

4 Quarta Conclusio. Qui recepit pecuniam ob dationem beneficiorum, aut ordinum, tenetur ad restitutionem committens simoniam realem, antequam condemnatur à iudice, quia ius canonicum efficit illum incapacem dominij dictae pecuniae, quod debet teneri cum Diuus Thomas, Medina, & Soto, licet alij teneant contrarium: non debet autem dare pecuniam illi, qui dedit illam, quia illam se priuauit eius dominio, sed ecclesiae aut pauperibus, quod debet intelligi post condemnationem iudicis, quia ante illam debet restitui illi, qui dedit illam, ut dicit Aragon.

5 Quinta Conclusio. Quando, qui dat pecuniam fraude inuincibili, ignorauit committere simoniam, in hoc casu ante, & post sententiam latam ipsi debet fieri restitutio, ut definitum est in iure; unde quando in receptione pecuniae solum fuit turpitudine ex parte recipientis, danti debet fieri restitutio.

6 Sexta Conclusio. Quando Papa dispensat cum simoniacis, ut possit retinere beneficium, quod emit pecunia, ipsi debet fieri restitutio ab eo, qui recepit pecuniam, quia post dispensationem non ob pecuniam, sed ob legitimam collationem

Caiet. in uer. ex. o. c.

27. Angl. in Forib. 4 in q. 95 a rest. sic liber ar tic. 2. d.

D. Th. 2. q. 10 art. 6. in sol. ad 2

D. Tho. ubi sup.

D. Th. 2. q. 10. art. vii. Med. de resti q. 3 Sot. li. 9 de iusti. q. 8. ar. 1 Arag. 2. q. 100.

art. 6. p. 135. colum. 2.

evl. de simon. Caiet. 2. q. 100 art. vii. Nau. d. c. 13. nn. 101. ver. 5. quod non obstat. Sor. lib. 6. de iust. sit. q. 8. ar. 1 ad 6

Nau. v. bi supra Arag. in 2.2 qon. 100. Nau. li. 1. de resti. c. 3. n. 84. vsq. ad num. 110. Panor. i. vlt. de simon.

Nu li. 5
conf. tit.
de sim.
cōf. 1. f.
419.

tionem Papæ habuit beneficium, cū dicta dispensatio realiter fuerit collatio, quod quodam exemplo claresces magis. Quis enim vas argenteum furto raptum, & postea petit illud dominus eius, & de facto dat illud: in hoc casu huic, & non domino debet fur restituere pecuniam, quam habuit, cum nō retineat dictum vas ratione vocationis iniunctæ, sed quia donauit illud dominus eius.

Documenta pro Confessariis.

Notent autem Confessarii non teneri imponere penitentiam simoniaci, ut moneat complicitatem suam in peccato, ut faciat penitentiam de peccato suo, & restituat pecuniam receptā, ut aduertit Nauarr. quia nullo iure hoc ordinatur, nec est ratio, ut in hoc peccato sic fiat, cum non fiat in reliquis, quæ habent annexas grauiiores censuras, ut casus bullæ cæne Domini, nec inducens aliquem ad peccandum tenetur de lege iustitiae inducere eum ad penitentiam restituendo illi omnia bona, in quibus spiritualiter damnificauit illum, nisi vi fraude, aut dolo fecit illum peccare, & licet teneatur de lege charitatis monere illum plusquam alios peccatores, non tamen peccat mortaliter non faciens illud, nisi in casu quod correctio fraternæ obliget ad peccatum mortale. Verum est tamen, quod Confessorius imponens supradictum purans secundum qualitatem personarum, & circumstantias negotij, quod monendo penitentis proderit, non peccabit, si obliget illum ad id.

Notent ulterius Confessarii, quod remedium, quod debent præbere simoniacis, qui incurrere penas supra dictas, est, quod adeant Nuntium Summi Pontificis, & petant ab eo collationem beneficiorum in foro conscientie, si Nuntius habuerit ad illud auctoritatem, & recipiant sacrum collectore ratione fructuum

male perceptorum, si dispensauerit in hoc illis, remanent securi, si autem Nuntius non habet potestatem, debent recurrere ad Summum Pontificem. & si eius Sanctitas concesserit dispensationem facta ab eis vera relatione, remanent securi in conscientia: & interim, si Confessarii viderint, quod non morantur in mittendo pro dispensatione, poterunt absolvere illos per bullam cruciatæ, si illam habuerint, & valebit illis, & si Confessarii fuerint ex ordinibus mendicantium, poterunt absolvere eos a censuris, quæ contrahuntur per simoniam, ob concessionem factam a Paulo I. & I. partibus societatis lesu, de qua facio mentionem in explicatione cruciatæ, nam dictæ religionis gaudent privilegijs concessis his religionis patribus. Notent vero quod non possunt dispensare cum illis super inhabilitate, quæ contrahitur ratione simonie perfectæ, & realis, quia non inuenio privilegium, quod illis concedat, nec Confessarii electi virtute bullæ cruciatæ habent hanc auctoritatem, cum commissario generali cruciatæ sit denegata, ut ibi dico. Et aduertant absolui ab excommunicatione in foro conscientie, quod si sint sacerdotes, poterunt dicere Missam; hoc autem debet esse in secreto, quia si postea constet in foro exteriori, quod dixerint illam, castigabuntur, & declarabuntur tanquam irregulares. Et nota amplius, quod si simoniaci trahunt moras in petenda dispensatione, quod non debent eos absolvere ab excommunicatione quousque que eam oblineant, ut notat Medina in suis libris.

De Signis vide Luxuria cap. 106.

In ex-
pli. cru-
cia. 5. 3. 1.
nu. 1.

De Suspensione. Cap. LXIX.

S V M M A R I V M.

Quid sit suspensio, & à quo imponatur, conc. 1. nu. 1.

Quot sint casus, in quibus incurritur suspensio iuris, ibid.

Qua differentia sit inter suspensionem ratione delicti, & inter suspensionem ratione contumaciae, ibid.

An ut incurratur suspensio ab homine sufficiat peccatum veniale, & si sic est dicendum de suspensione à iure, ibid.

Quotuplex sit suspensio conc. 2. nu. 2.

Quot modis accidat suspensio, conc. 3. nu. 3.

An suspensio ab officio sit generalior, quàm suspensio à divinis conc. 4. nu. 4.

Borfa, d. 1. p. 6. de sct. excom. Maiol. 1. co. 1. l. 2. c. 19. Nau. in Man. ca. 19. num. 151. cū multis seq. Cou. in c. si furiosus. 1. p. 5. 1. nu. 2. Nau. ca. 27. nu. 454.

DE materia suspensionis videatur Borfa, Maiolus, & Nau. & Cou. & pro resolutione propositi in hoc ca. ponuntur seq. conclusiones.

1. Prima Conclusio. Suspensio est quedam censura ecclesiastica, per quam est interdictum officium, aut exercitiū cōpetens alicui personæ ecclesiasticæ, quā aliquando imponit ius, quandoque iudex. Casus vero in quibus incurritur suspensio iuris sunt sequentes. Primus, quando clericus est publicus concubinaris, quæ tollitur ipso iure per penitentiam, quod resoluit Nau. & notetur dicere Medina in sum. c. 39. pag. 2. hanc suspensionem non esse amplius in vñ, unde iam est ablata, & ideo clericus publice concubinaris celebrans nō remanet irregularis, cum non sit suspensus Conc. Trid. sess. 25. c. 14. de Refor. declaravit esse suspēdendos clericos cōcubinaris. Secundus casus, qñ quis ordinatur extra tēpora ordinata à iure, an sine ætate cōvenienti, aut quando suscipit ordines ab Epō, excoīcato, aut alieno sine licētia proprii. Tertius, qñ clericus procurator monasterij consumit res illius profuse. Quartus, qñ clericus prouocat ad singulare certamen, aut cōcedit duellū. Quintus, qñ quis suscipit ordines titulo paui-

monij ficti. Sextus, qñ quis committit simoniam. Et suspensio, quam imponit iudex, debet esse ratione alicuius delicti, & non est necesse, quod moueat prius delinquentem, quando vero imponit illam ratione alicuius contumaciæ, non potest illā imponere, nisi præcedat monitio; sicut non potest imponi excoīcatio, sic enim resoluit post alios Siluester, verb. Susp. §. 8. Tiraquellus, & Cou. in c. Alma mat. 1. p. 9. 9. nu. 4. Notent vero iudices esse magnam differentiam inter suspensionem ratione delicti, & suspensionem ratione contumaciæ; quia, quando quis suspenditur ratione delicti, si est beneficiarius, debet succurri de fructib. beneficii, ne compellatur mendicare; si vero suspenditur ratione contumaciæ, non debet illi succurri, cum ipse possit sibi succurrere satisfaciens, & obediens, ut notat Abb. Et nota quod ut incurratur hæc censurāposita ab homine sufficit solum peccatum veniale: censura vero à iure nūquam incurritur, nisi per peccatum mortale, sicut pœna irregularitatis à iure præsupponit peccatum mortale, ut dicunt Nauar. Sotus, & communis contra Caiet.

2. Secunda Conclusio. Suspensio est duplex, vna est temporalis, alia perpetua; temporalis nō operatur extra tempus, ad quod imponitur, & ideo præterito hoc tempore tollitur sine ulla absolutio- ne; perpetua vero est æquiparata depōsitioni, ut notatur in iure; & dicit Imola, qui affirmat, quod suspensio perpetua officij habet vim priuationis, & ideo suspensus hoc modo videtur priuatus beneficio, & per consequens per hanc suspensionem vacat beneficium, unde nō debet imponi hæc suspensio, nisi pro re graui, ut dicitur in iure.

Abb. in c. pasto. §. verū, col pen. de coll.

Nau. ca. 17. nu. 249. Sot. 4. d. 21. q. 2. ar. 3. col. 2.

Imola 1. c. cū oile- tus, de col. co. 8.

3. Tertia Conclusio. Tribus modis acci- dit suspensio. Vno ab ordine. Secūdo ab officio. Tertio à beneficiis; & si suspensio sit simpliciter ab ordine intelligitur, qđ remanet suspensus ab omni ordine; si vero fiat ab ordine Subdiaconatus, qui sic suspenditur remanet etiam suspēsus à reliquis ordinibus superioribus, ut est

est Diaconatus, & Presbyteratus; si vero suspensio est solum ordinis sacerdotalis, poterit sic suspensus exercere officia ordinum inferiorum; qui vero est suspensus à beneficio, quod est à fructibus beneficii, non vero à facultatibus exercendi spiritualiter, ut dicit Syl. siue sit à iure, aut à iudice, remanet suspensus ab officio, cum officium sit quid accessorium ad beneficium: quod debet intelligi, quando quis suspenditur à beneficio simpliciter, aut à beneficio addendo hoc verbum, *solum*; suspensus vero ab officio addendo hoc verbum, *solum*, clarum est, quod non remanet suspensus à beneficio, cum sententia solū voluerit hoc. Si sit suspensus ab officio simpliciter sine additione, *solum*, debet aduerri, an hæc suspensio sit à iure, an à iudice; & si est à iure, si imponitur ratione alicuius criminis, aut infamiae, aut ratione contumaciae; si ratione criminis gravis, & non levis, remanet suspensus à beneficio; si vero infamiae, aut contumaciae alicuius criminis levis, non remanet suspensus; si vero est suspensus à iudice, & est ab officio ratione alicuius criminis gravis, erit etiam suspensus à beneficio: si vero imponatur ratione alicuius criminis levis, aut infamiae, aut contumaciae, non erit suspensus à beneficio; & si quis fuerit suspensus ab officio, & beneficio suspēdens illum iudex, aut ius hoc modo, *Suspendimus N. ab officio, & beneficio* clare patet remanere priuatum facultate exercendi iurisdictionem spirituales, & conferendi beneficia, & eligendi, & fructibus beneficii; si vero suspensio fiat hoc modo dicendo, *Suspendimus N. ab officio, aut beneficio* non valet dicta suspensio ratione incertitudinis, quam secum trahit, ut notant Silu. & Couarru.

Sil. ver.
susp 5
Cou. in
4 d spō.
2. p. c. 6.
i initio
nu. 15.

4 Quarta Conclusio. Suspensio ab officio est generalior, quam suspensio à diuinis; unde sequitur, quod suspensus à diuinis præsens officijs diuinis non incurrit irregularitatem, quia per suspensionem à diuinis solum est prohibitus sic suspensus à faciēdo officio suo,

ut antea faciebat exercendo se in eo, ut notatur in iure, & dicit quedam gloss. expressa; & etiam, quia tunc suspensus à diuinis incurrit irregularitatem, quando exercet aliquem actum deputatum ordini suo specialiter prohibitum à suspensione secundum Innocentium communiter receptum c. si. de excess. prael. ut resoluit Philippus Francus; & etiam quia suspensio vult censura ecclesiastica, per quam alicui personæ ecclesiasticæ prohibetur exercitium officij sui, aut beneficium ecclesiasticū, in totum, aut partem non operatur talem effectum, ut resoluit Nauarrus; & ideo sic suspensus non est prohibitum confiteri, recipere sacramentum Eucharistiae, & audire Missam, assistereque diuinis officijs, cū non exerceatur in his rebus ratione officij sui, cum quibus alius secularis possit ea facere, ita ut si sit Episcopus, potest præcipere, quod dicatur Missa coram se, dummodo non imperet auctoritative, quia sic non poterit illud facere, cum faciat actum concernentem suo ordini, & dignitati; ideo remaneret irregularis, ut insinuat Nauarrus; qui vero est suspensus ab officio, aliquibus ex his rebus est priuatus, quia non potest facere officium suum, nisi exercens aliquas earum.

Nau. ubi
sup. nu.
151.

Nau. l. 5
confil. ii
ru. de sē
ten. exc.
conf. 63
& 64.

Quis possit suspendere, & de effectu suspensionis.

Cap. LXX.

SYMMARIVM.

An omnes, qui possunt excommunicare, possint suspendere, conclus. 1. nu. 1.

An suspensus ab aliquo officio remaneat suspensus à reliquis, conclus. 2. nu. 2.

An remaneat suspensus Episcopus exercens Pontificalia in diocesi aliena, conclus. 3. nu. 1.

An capitulum suspensum possit facere collationem beneficiorum, conclus. 4. numer. 4.

An

An suspensus, & interdictus ab officio sit irregularis celebrans Missam, concl. 5. num. 5.

An suspensus à voce actiua, & passiva possit acquirere beneficiorum alia via, quam electione, concl. 6. nu. 6.

An Canonici suspensus simpliciter à suo officio possit perferre existens praesens officij diuinis fructus ceterorum, concl. 7. nu. 7.

An suspensus ab officio predicandi fiat irregularis predicans, concl. 8. nu. 8.

An suspensus a beneficio faciens contra suspensionem remaneat irregularis, concl. 9. num. 9.

Prima Conclusio. Loquendo regulariter omnes, & soli illi qui possunt excommunicare, possunt etiam suspendere, & licet omnis Christianus possit esse excommunicatus, non possunt tamen suspendi nisi personae ecclesiasticae, ut constat ex definitione suspensionis supra posita: quae suspensio debet fieri in scriptis, sicut excommunicatio; & ideo quando praelatus prohibet subdito suo in scriptis, ne celebret, videtur suspendere illum a Missa; si vero prohibeat illum verbo solum, non videtur illum suspendere, quia nullus facere videtur actum, quo peccet; at qui suspendit verbis sine scripto, committit delictum, & remanet suspensus, ut dicitur in iure, sic. n. tenet Nau. Est et notandum, quod potest quis suspendi ratione criminis ob quodcumque peccatum mortale, seu veniale. Verum est tamen, quod si debeat illum suspendere ratione alicuius contumaciae, debet praecedere monitio, ut in cap. praeced. dictum est, nu. 1.

2 Secunda Concl. Suspensus ab aliquibus actibus non remanet suspensus ab alijs, qui non sunt annexi illis, unde suspensus à iurisdictione non remanet suspensus ab ordine, nec suspensus ab ordine remanet suspensus à iurisdictione, nec suspensus a beneficio remanet suspensus ab ordine, nec iurisdictione, nec suspensus ab officio remanet suspensus a be-

neficio respectu illarum rerum, quae dantur illis, qui non assistunt diuinis officijs, nisi suspensio sit perpetua, quia tunc habet vim priuationis; unde dicit Naua, quod beneficiarius suspensus, qui suscepit ordinem sacerdotalem ante ingressum viginti quinque annorum, non amittit fructus beneficiorum, quia per hoc peccatum solum remanet suspensus ab officio.

3 Tertia Concl. Illicitum est Episcopo in diocesi aliena licet sit cum colore alicuius privilegij exercere pontificalia consecrans calices, aut corporalia, ita ut sit suspensus à dicto exercitio; & qui ordinauerit in diocesi sine licentia diocesani, remanet suspensus ab executione ordinum, ut dicit Concil. Trid. Et nota, quod incurrit Episcopus hanc suspensionem saltem in foro exteriori, quamuis sine aduertentia exerceat pontificalia putans non esse illicitum; unde si postea exerceat ea, remanet irregularis, ut tenet Nauar.

4 Quarta Concl. Suspensio capitulo potest ab eo fieri collatio beneficiorum iuxta praebendam, quia est vniuersitas, & non singularis persona, & erunt causae, ob quas non condemnentur talis collatio, cum fecerit eam tanquam persona publica, cuius facta valent, donec tolerantur, ut resoluit Nauar. ut sup. conf. 5.

5 Quinta Concl. Suspensus, & interdictus solum ab officio dicens Missam remanet irregularis; non remanet vero utens reliquis ordinibus minoribus, quo ad actus proprie deputatos ad eos, ut defendit Naua contra comunem dicens, quod decreta, quae ab ea allegantur, non probant, quod ostendit respondens illis; & etiam quia ordines minores non sunt proprie sacramentum; unde penes, quae extenduntur contra celebrantem ordinem sacrum, non extenduntur contra administrantes ordines minores.

6 Sexta Concl. Suspensus à voce actiua, & passiva potest obtinere beneficium alia via, quam electione, quia suspensio secundum Panormitan. Decium, & communem non operatur extra suos limites; & suspensio limitatur quo ad confectionem beneficij per electionem, in

L a qua

cōc. Tr.
scilicet 14. c.
1. de re-
form.

Nau. l. 5.
cōsil. cō-
sil. 69. ti-
tu. de se-
rent. ex-
com.

c. 1. de
sent. ex-
com l. 6
Nau. l. 5
cōf. con-
sil. 2. tit.
de sent.
ex. fol.
629.

qua solum habet locum vox actiua, & passiua: & ideo non extenditur ad praesentationem beneficii per viam praesentationis, institutionis, aut oblationis, ut dicitur in iure, quia sunt diuersa.

rio communiter recepto aduertit Nau. lib. 1. de temp. ordin. cons. 39.

De suspensione quo ad eius absolutionem. Cap. LXXI.

SYMMARIVM.

An suspensio siue à iure, siue ab homine tollatur finito tempore. concl. 1. nu. 1.

An suspensio qua ponitur absolute sine termino, & sine reservatione à iure communi aut particulari, possit tolli ab Episcopo seu eius Vicario ibid.

An Episcopus possit absolvere à suspensione habente terminum praefixum. int. & dictum terminum. concl. 2. nu. 1.

An sint necessaria certa quadam verba pro absolutione à suspensione. concl. 3. nu. 3.

An virtute Bullae Cruciatæ possit quis absolui in foro interiori à suspensione incursum per susceptionem ordinis ante legitimam etatem ibid.

Prima Concl. Posita suspensio à iure, quam à iudice, qui habet terminum suum, finito termino sine alia absolutione tollitur à iure. Et suspensio, quæ ponitur ratione alicuius contumaciæ absolute sine termino, & sine reservatione à iure communi, aut à iure particulari, siue confirmet, siue non confirmet Papa, potest absolui ab Episcopo, seu eius Vicario; quæ vero imponitur, ut pena alicuius delicti, licet sit de iure, aut sit temporalis, aut perpetua, non potest absolui ab Episcopo, nisi delictum sit paruum. Dixi, *quamuis sit de iure*, quia loquendo de suspensione absolute posita à iudice, qui imponit eam, potest eam deletæ, aut eius superior, ut tenet Nau. & Cou. si delictum, ratione cuius ponitur dicta suspensio sit publicum, quia si est occultum, Episcopus habet auctoritatem absoluendi, quamuis sit reservata Papæ, ut dicit Concil. Trid. quod debet intelligi, si non existat extra propriam diocesium, ut dicit idem Concil. & declaratur Enriq. quia extra suam diocesim non potest id facere, sicut non potest exercere Pontificalia.

Secun-

7 Septima Conclusio. Viso quod suspensus ab officio non videtur suspensus a beneficio respectu illarum rerum, quæ dantur assistentibus officiis diuinis, ideo beneficiarius, aut Canonicus suspensus simpliciter à suo officio assistens diuinis officiis potest percipere fructus, quos percipiunt reliqui beneficiarii praesentes, dummodo suspensio non sit tam longa, ut tacite, vel expresse habeat vim priuationis, ut tenet Bonifacius, quia multa, quæ pertinent ad beneficiū, potest facere suspensus ab ordine clericali, ut sunt regere, & gubernare, quod est illius curæ commissum, & facere alia, quæ non sunt officium diuinum, & quæ non sunt annexa ordini clericali. Et nota, quod suspensus ab officio, aut beneficio non desinit facere fructus suos, cum talis suspensio sit inualida ob incertitudinem, ut dictum est in cap. præc. nu. 3.

8 Octaua Conclusio. Suspensus immediate à solum officio prædicandi peccat prædicans, non tamen remanet irregularis, ut post alios tenent Cord. ac Henriquez, reprobans Nauarrum in summa latina, qui tenet incurrere irregularitatem; quia actus prædicandi solemniter accepta benedictione, & posito calice potest competere seculari si dispenset Episcopus; & si de lege humana, aut consuetudine actus prædicandi conuenit Diacono, hoc est quid accidentale, & ideo secularis, qui prædicat sine licentia solemniter, peccat, sed non remanet irregularis, sicut exercens actum ordinis sacri, quem non habet, & hoc videtur mihi verum, ut dixi cap. 24. num. 7. contra Nauar.

9 Nona Conclusio. Suspensus à beneficio, si facit contra suspensionem, non remanet irregularis, quia non dicitur in iure, quod sit irregularis, sed solum qui prætereunt suspensionem à diuinis annexam alicui ordini, ut cum Innocen-

Bonif. i. c. capic. nu. 31.

Nau. in sum. latina ca. 27. nu. 163. §. 5. Cor. l. i. 99. q. 50. enc. d. i. lib. 14. d. exc. c. 32. nu. 5.

Nau. in Man. c. 27. nu. 142. Co. var. in 4. de spol. 2 p. c. 6. in prin. nu. 15. C. de Tr. sels. 23. c. 6. C. de Tr. sels. 6. de ref. c. 5. Henr. 2. no. li. 14 d. ir. reg. c. 10.

2. Secunda Conclusio. Non potest Episcopus absolvere à suspensione, quæ habet terminum præfixum, intra dictum terminum, ut dicit quædam Glos. communiter recepta secundum Cou. & idē est loquendo de interdicto, quod habet terminum suum præfixum, & transacto dicto tempore, terminoque, statim aufertur ab ipso iure dicta suspensio, & interdictum; contrarium tamen debet dici de excommunicatione posita ab eo certo quodam termino, quia Episcopus potest absolvere ab ea etiam intra terminum, ut contra Alciatum tenet Cou. sequens communem.

3. Tertia Conclusio. Ut absolvatur à suspensione, non sunt verba certa, nec determinata, quia per quæcumque potest deleri dicendo, Ego te absolvo à vinculo suspensionis, aut alia verba æquivalentia. Notaque non posse quempiam virtute bullæ cruciatæ absolvi in foro interiori à suspensione, quam incurrit per susceptionem ordinis ante legitimam ætatem: hæc conclusio est contra Medinam in sua summa. Nec obstat, quod suspensio est censura, & bulla dat facultatem absolvendi à censuris; quia ad hoc respondeo, quod bulla non dat facultatem Confessarijs, ut possint absolvere ab hac suspensione: quod probatur; quia dat Commissario generali cruciatæ auctoritatem dispensandi in quacunque irregularitate, quæ procedit à delicto occulto, exceptis quatuor casibus, quorum unus est irregularitas, & suspensio illius, qui ordines sacros male suscipit, ut sine legitima ætate; & cum hoc denegat Commissario generali bullæ, maiori ratione debemus negare reliquis Confessarijs per eam electis; quod deberet adverte-

tere Med. & licet in explicatione cruciatæ tenui cum eo, nunc

vero melius rem considerans teneo contrarium.

De testamentis. Cap. LXXII.

SYMMARIVM.

Quid sit testamentum, & an excommunicatus possit facere testamentum, nu. 1.

An testator possit mutare formam testamentorum, quam ponit in concl. 1. numero 2.

An testator possit ordinare in testamento, quod dentur illis, quibus tenentur, maiora alimenta, quam sufferant bona sua, concl. 2. nu. 3.

An teneatur testator relinquere bona fratribus suis, aut consanguineis pauperibus, concl. 3. nu. 4.

An possint Episcopi testari de redditibus ecclesiasticis sine licentia Papa, concl. 4. num. 5.

An bona acquisita ab Episcopo regulari, se moriatur sine testamento sint monasterij, concl. 5. nu. 6.

An per viam testamenti, aut ab intestato possit succedi clericis, concl. 6. nu. 7.

An possit Papa, & Episcopi alterari Elismas voluntates, concl. 7. nu. 8.

An voluntas testatoris tempore statuto ab ipso impleri debeat, concl. 8. nu. 9.

An teneatur heres credere Confessario testatoris qui iubet illi, ut faciat, quod eius Confessarius illi imposuerit, concl. 9. num. 10.

An possit heres dare certam elemosynam, qua imponitur in perpetuum singulis annis ad locandas virgines cuiusdam episcopi, cuiusdam famula sua, qua non est illius episcopi, iubens, quod famula sua præferatur reliquis, & non mires in sortes cum reliquis, concl. 10. numero 11.

An fratres minores observantia possint esse executores testamentorum, concl. 11. num. 12.

Multa attinentia ad materiam testamentorum sunt dicta in c. de fideicommissis, & de heredibus, & hæreditatibus, & de legatis, et iisque in lo-

Couarr. vbi sup. nu. 15.

Cou. vbi su. nu. 10.

Med. in iust. 5. 8.

In explic. cruciatæ 5. 10. n. 60

vis horum tractatum, unde hic non eroram longus, ac requirit materia.

1 Pro materia tamen resolutione est notandum, quod testamentum est iusta sententia voluntatis illius, quod quis vult fiat post mortem suam, ut definit Vlp. & declarat Couar. estque tam libera voluntas testatoris, ut quomodo iuret non revocaturum primum testamentum possit nihilominus illud revocare. Verum est tamen, quod peccabit mortaliter ratione foramenti non obtenta relaxatione eius, ut resoluit idem Couar. & alij relati ab Spino. Et nota, quod ex communis carus denuntiator potest facere testamentum, ut resoluit Nau. qui supposito pro resolutione dicendum, ponuntur sequ. conclus.

2 Prima Conclusio. Non potest testator auferre formam, quam ius ordinat, quod ponatur in testamentis: nec potest liberare tutores, quos reliquit in testamento, quod non teneantur reddere rationem suae administrationis, & ideo licet praecipiat illis, ne de dicta rationem, teneantur illa reddere ob fraudes, & dolos, qui possunt accidere, ut dicitur in iure, quia nullus potest renuovere formam ordinatam a iure, ut resoluit Bartolus, & cum communi Gutierrez: & ideo non potest facere testator, quod valeat testamentum diminuens numerum testium, quem ponit ipsum ius, & quod non sint liberi, & quod sint minores.

3 Secunda Conclusio. Non potest testator relinquere in testamento sub quod datur illis, quibus tenetur, maiores alimentis, quam postulant sua bona, ut dicitur in iure. Nec potest iubere, quod expendatur in suis exequiis plusquam ordinatur a legibus, quod intelligitur nisi testator relinquat haeredes ascendentes, aut descendentes legitimis, & necessarios, ut resolvunt Antonius Gomez, Gregorius Lopez, & Gutierrez: & idem Gutierrez notat alibi, quod si testator non habet descendentes, habet autem ascendentes, qui sunt pater, & mater, quod debet extrahi expensae sepulturae

ex tertia parte bonorum suorum, in qua potest praedjudicare dictis ascendentes bona co-relinquens eam extraneis, non vero ex corpore omnium bonorum: quamvis testator ordinet contrarium, quam opinionem tenet Rosas.

4 Tertia Conclusio. Non tenetur testator, qui non habet haeredes legitimos, & necessarios, qui sunt pater, & mater, filij, aut nepotes, relinquere bona consanguineis, quamvis sint pauperes, & fratres, nisi sint in extrema necessitate, & non habeant alium consanguineum proximiorum, qui possit, & debeat succurrere illis; quia nulla lex divina, naturalis, aut humana obligat magis quam praecipit: verum est tamen, quod debet illis consuli contrarium, si consanguinei non sint mali, & indigni: immo putabo ego peccatum non relinquere bona sua consanguineis pauperibus, & dignis, qui non sunt in extrema necessitate eius, si ex faciendo hoc videatur illi causare scandalum in populo; non erit tamen peccatum mortale, quia hoc scandalum magis est passivum, quam activum, nisi sint aliqua circumstantiae aggravantes.

5 Quarta Conclusio. Episcopi ad testandum de redditibus ecclesiasticis egent licentia summi Pontificis, quam potest dare, & si dat eam, solum videtur eam concedere pro primo testamento, non vero pro secundo, nisi aliud constet ex bulla; nec potest sine dispensatione monachus consecratus in Episcopum habere testamentum de bonis acquisitis, quae non sunt ecclesiae, ut dicunt D. Thom. Sorus, & Couar. qui dicit esse commune, multum tamen tenent contrariam sententiam probabiliorem, quia consecratus Episcopus efficitur liber a voto paupertatis; & etiam quia, ut quis faciat testamentum, non est necesse, quod habeat dominium rerum, sufficit enim habere liberam administrationem earum, quae non deest Episcopo. Verum est tamen, quod de bonis ecclesiasticis nec Episcopus regularis, nec secularis possunt facere testamentum sine licentia Papae, ut dicit Navar.

de

Vlp. in ff. de testam. Cou. in rub. de testa. in princ. Cou. v. bi sup. p. nu. 15. iux. fin. Spino. in spe test. in 1. p. gl. rub. num. 1. Nau. in man. c. 27. n. 26

Bart. in l. nemo pot. ff. de l. 1. Gut. ibi nu. 2. v. que ad nu. 14.

Gomez in l. 1. Tauri ver. hoc. die. Gr. in l. 1. ti. 11. p. 6.

glo. magna co- l. 1. Gut. li. 2. pr. qq. 6. 7. Gpe. 1. 9. pr. q. 100 in l. ne mo pot. ff. de l. nu. 93. Rosas i ep succ. c. 9 n. 12 & se.

D. Th. 2 qu. 85. art. 3. ad 5. Sor. 8 iust. 1. 10 q. 5. ar. 7 Cou. de test. c. 1. tit. 1. 1. in fin.

de reddit. questio. 1. numero 17.

6. Quinta Conclusio. Bona acquisita nō per viā ecclesiæ, sed aliter ab Episcopo regulari, qui decedit ab intestato, erunt sui monasterij, si habuit ea ante consecrationem, aut confirmationem acquisita vero post consecrationem, aut confirmationem suæ ecclesiæ competūt; & si fuerit Episcopus titularis, pertinet ad eius monasterium, vt resoluit Sotus.

7. Sexta Conclusio Considerata cōsuetudine Hispaniæ approbata per quandam legem nouæ compilationis, quod clerici possint succedere in bona ordinatorum ordine sacro per viam testamenti, aut ab intestato, licet acquisierint ea respectu ecclesiarum, aut beneficiorū, ac reddituum ecclesiasticorum, fuit magnum dubium, an ij clerici possint testari secure de illis bonis, sicut testantur de bonis patrimonialibus; & an bona conscientia, & sine peccato mortali possint illis succedere per viā testamenti, aut ab intestato, licet nō relinquant dicta bona ad vsus pios, sed suis consanguineis, & alijs personis, quæ illis non egeant, quia sunt diuites, de quo dubio tractat Matienzus dicens posse id facere bona conscientia, ita vt dicat Rosas, quod videtur ei esse melior opinio hæc: & Didacus Perez dicit non audere, condemnare hanc consuetudinem: cōtrariam tamen sententiam tenent multi, quam sequuntur Molina, Couar. dicentes, quod in foro exteriori valet hæc consuetudo, non autem in foro conscientie; ego tamen considerata mente Concilij Trid. teneo hanc opinionem esse veriore, & contrariam multum suspectam, præcipue si hi clerici in suis testamentis relinquant hæc bona consanguineis, & amicis diuitibus, non recordati pauperum, & egenorum, quibus de iure debentur ecclesiastici boni, quidquid dicat Sarmientus contra Nauarrum: hæc sententia colligitur ex his, quæ tradit doctus quidam modernus Auendanus: & quod sit hæc opinio vera, probatur; quia qui tenent contrariam, apponunt raras limitationes, vt insipienti habere satis

debile fundamentum, vt domus, quæ quia minatur ruinam, solet fulcimentis firmari: videatur Nauarrus.

8. Septima Conclusio. Solus Papa potest alterare vltimam voluntatem testatoris, vt dicitur in quadam Clemētina, quod facit ob plenitudinem potestatis, quam habet, & nō potestate ordinaria, vt dicit Baldus, & non potest fieri hæc commutatio voluntatis, si non adsit iusta causa ad illud, & antequam exequatur, Episcopus tanquam sedis Apostolicæ delegatus summæ & extraiudicialiter, potest cognoscere non tacitam fuisse veritatem, nec dictum fuisse quid falsum, vt ordinatur in Conc. Trid. & declarat Spinus. Et nota, quod possunt testamenti executores cū licentia, & consilio Episcopi commutare vnum legatum in aliud, si sit iusta causa ad illud, vt si reliquisset testator, quod fiat certa ecclesia in quodam loco, si non sit locus opportunus pro ædificio, potest fieri ecclesia in alio loco; & si legasset quosdam calices cuidam ecclesiæ, qui habet copiam illorum, possunt testamenti executores de licentia Ordinarij facere alias res æquivalentes, quibus magis eget ecclesia, sic enim tenet Bertachinus, & Palacius Rubeus. Verum est tamen, quod si possit adimpleri voluntas testatoris sine vilo impedimento iuris, aut naturæ, debet impleri in totum, nec sine autoritate speciali pontificia potest in totum alterari, vt dictum est: & ideo, quod dicimus in hoc notabili, est, quando vult alterari pars aliqua eius, quod præcipit defunctus.

9. Octaua Conclusio. Voluntas testatoris debet adimpleri intra tempus, quod testator imponit ad illud, quod curret à die acceptationis hereditatis, vt notat Abbas; & non statuto termino datur annus executoribus, vt persoluant quæcunque legata, quo termino transacto transiit hoc ius in Episcopum, nisi testator ordinauerit aliud: vt resoluit Couar. Estque aduertendum, quod ponit Couar. multos casus, in quibus debentur legata pia ante acceptationem heredi-

8. venie-
tempe-
randa.

Nau. in
Apolo d
reddi. ec
cle. q. 3.
nu. 1. 3
& 4.

Clemēt.
quia cō-
tingit d
reb. do-
mi.

Bal. in l.
testa. C.
de test.
Cōc Tr.
in decr.
de conf.
c. 6.

Spino i
specu in
p. ru.
nu. 24.

Bertac. i
tract. de
epi. 4 p.
li. 4. nu.
32
Palaci.
Rub. in
rubr. 5.
47. col. 4

Abb. in
ca. 3. de
testam.
Cou. in
ca. 3. de
test.
Rainal.
iuxta 6.
de test.

Sot. de
iusti. tit.
10. q. vi.
ar. 7. nu.
23

Matiez.
in d. l. fi.
gl. 1. n. 10
& glo 4
num. 4.
Rosas in
epi. c. 34
num. 36
Perez i
l. i. tit. 3.
Mol. de
l. li. 2. c.
10. n. 53
Cou. in
c. cum i
offi. n. 3.
ver. 4. d
test.
Cōc Tr.
sel. 25. c.
3. de ref
Sarm d
re ldi. ec
cl. 2. p. c.
6. nu. 15.
Auenda.
ref. 19. 0.

tatis, & ideo non loquor de illis in hac conclusione. Est etiam aduertendum, quod antequam finiatur dictus annus, aufertur testamentarijs executio ultimarum voluntatum, & transit in Episcopum, si admonuit eos bis, quod exquerentur testamentum, & noluerunt; quod procedit etiam in legatis pijs, inter quæ numeratur legatum alimentorum, ut tenet Couarruias sequens Salzedum; immo addo posse Episcopum intra quinque menses, aut aliud spatiū, quod remaneat ad eius arbitrium, constringere hæredes, & executores, ut adimpleant testamentum, etiam respectu legatorum prophanorum, imponens illis censuras, aliasque penas. Nec obstat, quod à iure concedatur illis terminus unius anni, ut supra diximus, quia hoc concedit illis, ut ipso transacto castigentur transeundo executionem in Episcopum, non aufert tamen quin Episcopus iusta de causa possit eos compellere, ut adimpleant testamentum ante dictum annum, ut aduertit Couar.

10 Nona Conclusio. Quando testator instituit aliquem hæredem, & iubet, ut faciat quod à suo Confessore illi fuerit ordinatum, si ipse moriatur, & eius Confessarius dixerit ordinasse, quod darentur sibi 400. ducati, non tenetur hæres credere ei; solum enim tenebitur ad illa, quæ per coniecturas colligitur esse de voluntate testatoris, ut dentur, sic enim tenet Bartolus, quem sequitur Cou. quia non constat istam legationem esse relictam ad opera pia, nec Confessarius exprimit ea; & etiam quia videtur dispositio posita in alterius voluntate etiam quo ad eius substantiam, quæ præsumitur esse fideicommissum tacitū in fraudem legis, & quod Confessarius vult sibi retinere partem huius legati, sic. n. dicit Nau. lib. 3. cons. tit. de test.

11 Decima Conclusio. Testator, qui habet pingua bona, in quæ succedit frater suus, aut alius consanguineus, & præcepit ei, ut ex eis locet in perpetuum singulis annis sex orphanas, quæ debent esse cuiusdam certi episcopatus & quod

educantur per sortes ex idoneis; & quod una ex eius famulabus, si habeat qualitates illarum, sit prælata ceteris, & possit eam locare extra sortes, non potest dictus hæres dare dictam elemosynam alicui famulæ suæ, quæ non sit illius episcopatus, quamuis habeat easdem qualitates, quas alia, principaliter in casu quo bona erant redditus ecclesiastici collecti in illo episcopatu. Hoc tamen limitatur in casu, quod sit aliqua persona insignis digna fide, qua certior fiat hæres voluntatem testatoris fuisse, quod ipse posset eligere hanc suam famulam, licet esset alieni episcopatus, si habeat ceterarum qualitates, quia licet non sit obligatio in foro conscientiae credendi uni testi, licet fide digno, qui tamen voluerit credere, poterit, & cum eo securare conscientiam suam, si fuerit talis, qualem diximus: sic enim tenent Doctores communiter: & etiam, quia licentia, quam dedit illi testator, ut posset nominare aliquam suam famulam, fuit in fauorem; & non est credendum, quod vellet dictam famulam necessario esse dicti episcopatus. Nec obstat, quod id, quod datur pro elemosyna his orphanis, sit redditus eiusdem episcopatus, & ideo videatur, quod dicta famula debeat esse eius; quia ad hoc respondeo, quod hæc gratia, quæ permittit illum nominare aliquam famulam suam, fuit ei imposita ob laborem, quem debebat adhibere in sustentando dicto redditu pro dicto opere pio, & ob sollicitudinem, qua debet adimplere voluntatem testatoris circa dictum legatum, & etiam quia non est necesse, quod detur via elemosynæ & redditus ecclesiasticus pauperibus illius episcopatus, quia potest dari alijs aliorum episcopatum: Denique, ut teneatur nostra conclusio, principaliter, quod adiuuat, est dictum personæ, quæ dat fidem menti testatoris, quæ sufficit, ut dictus hæres sit securus in conscientia, cum sufficiat ad soluenda legata relictæ in testamento minus solemniter esse certos executores, quinque succedunt ab in-

testato

Con. in
3. nu. 5. d
test.

Cou. in
c. si har.
n. 4. test.

Cou. in
c. cū ubi
iuxta f.
de test.

testato de voluntate testatoris, ut dicunt gravissimi DD. & supra dictum est; & in tractatu religionis dixi, quod erat licitum religiosis facere testamentum, unde hic non ago de hac re.

12 Undecima Conclusio. Fratres minores de observantia possunt esse executores cum licentia suorum prelatorum, quo ad nominationem eorum, qui exequantur relicta a testatore, & eligere clericos, qui dicant Missas capellaniarum, quas reliquit testator, & eligere orphanos, & pauperes, quibus debeat elemosina erogari; non possunt tamen iuridice petere bona testatoris, nec capere rationes iuridicas debitorum, sed solum rationem naturalem, ut experiantur fidelitatem eorum, sicut possunt Guardiani capere a suis sindicis: hoc totum colligitur ex his, quae tradit Covarr. & executores testamenti nominati ab ipsis possunt in iudicio petere debita non in virtute nominationis, sed virtute potestatis, quam habent a testatore, quia dedit auctoritatem suis executoribus, ut nominarent eos, ut colligitur ex his, quae tradit Serena conscientiae. Dixi, non in virtute nominationis, quia sicut est prohibitum dictis fratribus petere in iudicio, sic est prohibitum, quod petatur virtute suae nominationis.

De testibus, & torturis, videatur tractatu ordinis iudicialis.

De taurorum agitatione, & belli simulacris. Cap. LXXIII.

S V M M A R I V M.

An agitatio taurorum in circo positorum sit prohibita diebus Dominicis, aut festis per aliquam constitutionem summi Pont. num. 1.

An incurrant aliquam penam superiores ecclesiastici, aut seculares permittentes dictam agitationem taurorum in circo diebus Dominicis, & festis. concl. 1. n. 2.

An dicta agitatio taurorum sit prohibita die festo de iure solum, an etiam de voto specialis ibidem.

An sit prohibitum agitare tauros in diebus festis per vias civitatis, aut oppidi portis clausis. concl. 2. num. 3.

An possint agitari diebus non festis, & an possint videre hac spectacula a clericis tam secularibus quam regularibus, & ordine sacro initiatis. concl. 1. n. 4.

An dicti Clerici peccent mortali, & sint excommunicati ipso iure videntes dictam taurorum agitationem in circo. ib. d.

An dicti Clerici celebrantes sine confessione peccati commissi ex speculatione agitationis taurorum incurrant aliquam irregularitatem. ibid.

An dicti Clerici insipientes in domo propria agitationem taurorum peccent mortali. ib.

An sit prohibitum Religiosis videre dictam agitationem, quatenus solum habeant primam tonsuram aut ordines minores. conc. 4. n. 5.

An peccet Monachi licet sacerdotes sint spectantes belli simulacra. concl. 3. num. 6.

Pro explicatione eius, quod in hoc capitulo dicendum est, debet notari, quod est prohibitum agitare tauros per quandam constitutionem Pij V. datam Romae anno. 1567. confirmatam, & ex parte modificatam a Greg. XIII. anno 1575. die 25. Aug. in qua deleuit omnes censuras, & penas, quas posuerat Pius V. quo ad seculares hac conditione, quod in diebus festis non agitentur dicti tauri, & quod gubernatores rerum public. procurent meliori modo, quod tauri non occidant homines, cetera vero ordinata a Pio V. quo ad ecclesiasticos, remanent in suo robore, cum Greg. XIII. non deleverit ea, &c. & de intellectu harum constitutionum tractat Navar. Gutierrez, & Petrus de Navar. pro cuius rei resolutione, ponuntur seq. conc.

2 Prima Conclusio. Prohibitum est agitare tauros in platea, seu circo diebus Dominicis, & festis, & incurrunt penam excommunicationis latae sententiae tam ecclesiastici, quam seculares communitates, & reipublicae, & earum rectores, qui id permittunt secundum constitutiones Pij V. & Gregorii XIII. necessest per.

Nav. in
ma c 15.
num. 18
Gutierrez
qq. can.
cap 7.
Nav. l. 2
de rest.
num 30
cu seq.

Cov. in
cua de
est.

Serena
consciē.
q. 2.

permissum militibus, aut alijs personis pedestrum, aut equestrem exire ad plateas, & circos, ubi agitantur hæc bestiae, expectantes eas, ut occidant illas in his diebus; & si aliquis eorum moriatur in illo actu, debet cadere ecclesiastica sepultura. Est tamen notandum, quod si festum non est de iure, sed de voto specialis oppidi, in quo tauri agitantur, communiter sine vilo scrupuli genere agitur, ut dicit Nauarr. qui usus non videtur securus, nec verus, quia lex absolute excipit dies festivos; & etiam, quia ratio in qua fundatur hæc constitutio, militat in his diebus, cum ij sint consecrati Deo, ratione voti, & ideo non est equum, quod profanentur simili barbarie. Verum est tamen, quod non audeo ego condemnare ad mortale in festis, quæ observantur ratione alicuius voti, quæ Ordinarius deleuit, quia sic convenire visum sit; quia in hoc casu, licet sua devotione observent dicta festa, hoc tamen est, quia volunt, & non quia teneantur ad illud. Et nota, quod supra dicta procedunt, quamvis agitentur dicti tauri in dieb. festis cum multa moderatione, ita ut sit probabile, quod nullum eveniet damnum mortis, aut vulnere, aut aliarumque stragum, quas tauri efficere solent, quia cum agitentur liberi, non potest fieri quin possint sequi dicta damna; sic enim tenet Gutierrez contra Nauarr. quod probo, quia quamvis secentur illis cornua, sunt tamen adeo feroces positi in circo, ut ipsa ferocitate, & dexterrate, possint subleuare homines, & proicere per terram conquassantes, & si occidere, ita ut sequantur eadem damna sine cornubus, ut cum eis.

3 Secunda Conclusio. Est prohibitum agitare turos in diebus festis per vias ciuitatis, aut oppidi postis eius clausis, ita ut non possint fugere; quia hoc est vere agitare eos in circo, licet latiori, & constitutiones prohibent eos agitari in circo, aut platea, & etiam quia maiora damna sequuntur ex ipsa agitatione ob multos senes, pueros, & mulieres, quæ

sunt in ipsa vijs, quos non possunt vitare, si agitentur in circo. Unde cum in hoc casu militet ratio legis, debet etiam militare eius prohibitio, ut colligitur ex iure. Verum est tamen, quod possunt ligari pedes eorum funibus fortibus, aut portis loci, aut ciuitatis apertis, ut possint fugere, quia in hoc casu cessant dicta inconuenientia, ut notat Nauarrus. ut supra.

4 Tertia Conclusio. In diebus non festis permittitur agitari turos, ut ordinat Gregor. licet sit in circo, aut platea, dummodo adsit cautio, & moderamen debitum; clerici vero tam seculares, quam regulares, qui habent beneficia ecclesiastica, aut qui sunt ordinis sacro initiati, nec in his, nec alijs diebus possunt videre hæc spectacula sub pena peccati mortalis, & excommunicationis, ut ordinat Pius V. quod non sustulit Greg. XIII. Verum est, quod non sunt excommunicati ipso facto, sed quod ordinarius potest eos excommunicare, ut resoluit Nauarrus, & Gutierrez; & ideo si dicant

Missam sine confessione, licet peccent mortaliter, non tamen incurrunt ullam irregularitatem. Estque notandum, quod peccant etiam mortaliter apponentes se in aliqua fenestra occulta, aut publica cum habitu decenti, & honesto causa delectationis, quamvis non latentur de damnis, quæ sequuntur ex tali ludu, ut dicunt Nauarr. & Gutierrez, quia cum sint personæ sacratæ Deo, non debent se applicare ex proposito ad videnda talia damna, quod est multum alienum a caritate Christiana & representantes Christum mansuetum agnum intendunt spectaculis tantæ ferocitatis, & crudelitatis in qua ratione præcipue fundatur Sanctitas sua, ut prohibeat illis hunc ludum; & ideo affirmat Gutt. quod ad instantiam cathedralis ecclesiæ Placentinæ respondit Capitulum ecclesiæ Ciuitatensis consultum, si per hac re, quod supra dicti peccabant mortaliter inspicientes dictos turos, & in his temporibus nulli dubium est, quia Sixtus V. ad instantiam D. Hieronymi Marique Episcopi

Salman.

Nau. v.
bi supr.
nu. 307.

Gut. ubi
sup. Na.
ubi supr.
l. 4. 5. to
ries. ff.
de dāno
infecto.

Nau. v.
bi supr.

Salmantini electi Cord. declaravit esse peccatum mortale, & fecit illum commissarium suum, ut procederet contra seculares, & regulares, qui docerent contrarium: copiam autem brevis tradit Gurr. Circa quod nota, quod non tollit, quod ordinarij in suis diocesibus gaudeant autoritate, quam habebant concessam a Pio V. & Gregor. XIII. ad procedendum contra clericos, qui commississent illud peccatum, sed potius tenentur procedere contra eos monentes eos; tunc, figentes in valvis ecclesie cathedralis edictum generale. Est tamen notandum, quod si clerici sunt in domo propria sedentes, aut in alijs locis extra plateam, aut circum, ubi tauri agitantur, & vident tauris prætereuntes, non peccant mortaliter, ut dicit Gutierrez, immo addit, quod habitantes in ipsa platea, aut circo, & existentes intra domum aliquando vident tauris, dummodo non sit ex proposito, & cum morositate, non peccant mortaliter, licet sint negligentes in evitandis his visionibus, quia vivunt iure suo existentes in proprijs domibus, & non tenentur ibi claudere oculos, aut abscondere se, ita ut nec pedestantium videre possint.

5 Quarta Conclusio. Religiosis est prohibitum per eandem constitutionem videre tauris, & ideo peccant mortaliter eos agitari videntes: quod procedit, quamvis solum sint prima tonsura initiati, aut in minoribus ordinibus constituti, ut tenet Petrus de Navarra explicans verba illa Pij V. ibi, *Clericis quoque tam regularibus, quam secularibus beneficiis ecclesiasticis obviamentibus, vel in sacris constitutis*: quæ verba non debent intelligi, ita quod illud verbum, *vel in sacris* applicetur ambobus verbis præcedentibus, scilicet *regularibus*, & *secularibus*, ita ut intelligatur quod clerici regulares, & seculares ordine sacro ordinati solum comprehendantur in dicta constitutione, sed debet referri ad illa verba, *quæ secularibus itaque* quod Sanctitas sua vult, est, quod seculares ordinati ordine sacro sint comprehensi in dicta con-

stitutione, non vero seculares ordinum minorum nisi habeant beneficium ecclesiasticum, & etiam comprehenduntur clerici omnes regulares, cum clericorum regularium solum faciat mentionem. Noteturque hanc constitutionem non esse revocatam a Clemente Octavo, quamvis multi eius revocationem desiderantes affirmaverint contrarium; & ideo hoc colore conferunt se multum libere ad videndos dictos tauris sine Dei timore, de quibus aliquem cognosco ego castigatum graviter, eo quod allegavit, quod dicto colore contulit ad videndos eos, & interrogatus Nuntius respondit non habere notitiam illius revocationis.

6 Quinta Conclusio, Non peccant mortaliter monachi, licet sacerdotes sint, qui vident bellica equitum simillata, ex quibus solent sequi mortes aliquorum: hæc conclusio est contra Navarrum; & probatur, quia nullo iure illi prohibitum est: & quamvis seculares imitantes religiosos vadant ad videnda hæc spectacula, non sequitur hinc, quod peccent mortaliter, cum ipsi seculares non peccent mortaliter videntes ea.

Navarra.
11. qu.
19.

Distributio quo ad eorum divisionem, & justificationem.

Cap. LXXIV.

S Y M M A R I U M.

Quot sint species tributorum, conclus. 1. num. 1.

Quot sint necessaria, ut tributa sint iusta, concl. 2. num. 2.

An sit licitum tributum, quod dicitur generale in Regnis Aragonum conclus. 3. num. 3. & eadem questio est de tributo vocato portatio, & alijs tributis illius Regni.

An peccent mortaliter ordinantes iniusta tributa. concl. 4. num. 4.

An domini temporales habentes superiorem,

rem, & volentes adire illum pro utilitate vassalorum, pro tali itinere possint imponere vassallis aliquod gravamen; concl. 5. num. 5.

An tenentur vasalli videri dominis suis gallinas. & haberi minori pretio quam alijs; concl. 6. num. 6.

An qui emit, aut dono habuit à Rege decimas suorum oppidorum possit illas per ferre integre, sicut ipse Rex facit. concl. 7. num. 7.

An possint domini temporales assumere tributa, qua posita erant pro custodiis arcium, & pro speculis Regni cessante necessitate earum. conclusione octava, numero 8.

Prima Conclusio. Quamvis tummissæ multiplicent multa nomina tributorum extrahentes à iustitiis, ut docet Silvester, desinentes autem omnes eos cum suis interpretationibus, dico quod tributum aliquando soluitur de bonis possessis, prout singula valent; & hæc dicitur collecta: aliquando soluitur de bonis venditis, & hæc soluit venditor, & dicitur datum: aliquando soluitur de rebus, quæ emuntur ad victum, & hoc soluit emptor, & dicitur Sissa: aliquando soluitur de bonis, quæ aliunde inferuntur, & trāseunt per alia loca, & hoc dicitur portatio: aliquando soluitur de bonis, quæ acquiruntur per mare, & hoc dicitur telonium: aliquando de bonis inuentis, aut aliter acquisitis, quæ habent varia nomina.

2 Secunda Conclusio. Ut tributa sint iusta, saltem requiruntur tria. scilicet auctoritas, causa, & forma. Habent auctoritatem ponendi tributa Papa, Conc. Gener. Imperator, & Rex, & domini, qui in temporalibus non cognoscunt superiorem, & antiquior consuetudo, cuius principij non est memoria, ut declarat Innocentius Papa. Hinc sequitur, quod multæ civitates, & oppida, & domini temporales, qui cognoscunt superiorem, possunt imponere tributa ratione consuetudinis antiquæ; quæ si non adsit, peccat

mortaliter, & tenentur ad restitutionem perentes, & imponentes ea. Secundum requisitum est causa, ob quam datur, quæ quidem est necessitas, aut utilitas publica, quia non potest poni tributum ob privatam utilitatem Principum, nisi non habendo quomodo possint sustentare congrue statum suum. Etq; aduertendum, quod tributa debeant imponi proportionata, ad suam causam, unde si causa est parva, & tributum est magnū, erit iniustum, ut dicitur in iure. Tertium requisitum est forma, estque, quod tributa proportionentur bonis particularium, & ideo erit iniustum magnum tributum impositum vassallis pauperibus, & egenis, sicut tenet Arag. Et Frater Arag. 2.

Lud. Lop. narrat octo causas in particulari, ob quas tributa possunt imponi. Et ar. 3. par. 3. nota, quod quando tributum est antiquum, & receptum a consuetudine, licet sit dubium de sua iustitia, debetur de iustitia, ut tenet Cast. & ratio eius est, quia Rex est in possessione dicti tributi, & in rebus dubijs melior est conditio possidentis, si vero tributum est novum, & dubium est de sua iustitia, non tenentur solvere illud vassalli in conscientia, ut dicit Gabriel, & Medina, quia in hoc casu ci-

ues sunt in possessione suarum rerum; & si est dubium, melior debet esse sua conditio; & etiam, quia nova tributa semper reputantur suspecta in iure, si non constet contrarium, & si est dubium in hac parte, nulla est obligatio standi sententiæ, & mandato superioris, cum hic agatur de eius interesse. Hinc sequitur, quod quando tributum novum de novo creascit, & est dubium, si hoc antiquum sit iustum, non tenentur ciues solvere illud, sufficit enim quod solvant antiquum, ut dicit Aragon. 2. 2. q. 62. art. 3.

3 Tertia Conclusio. Licetum est tributum, quod soluitur in Regno Valentie, quod dicitur Generale, & tenentur solvere illud sub pena peccati mortalis cum obligatione restituendi, itaut Castellani, qui tractant in illo Regno, teneantur etiam ad illud, & reliqua quæ sunt in illo Regno, scilicet Crematio, quæ

Silu ver
bo. Ga
bella.

Inno. in
cl. super
quibus
dam de
ver. si
gnis.

Gabr. in
4 d. 15.
q. 4. 2.
Medina
de rest.
q. 13.

quæ fuit introducta ad reedificandas domus combustas tempore communitatum inter Castellam, & Aragones, & aliud tributum quod dicitur la Silla, quod fuit introductum ad ædificandam domum negotiationis, quæ est in foro Valentia parata ad negotiantes, non debentur, donec petantur, quia causæ eorum cessant; & ideo dubium est de eorum valore quo ad forum conscientia. Verum est, quod aliud tributum illius regni vocatum Portatio tenentur solvere sub obligatione restituendi, quia est antiquum, nec posset verificari, si cessauit causa, ob quam positum fuit; & idem dicendum est de nouo tributo introducto in illud Regnum pro trizemibus, quia præsumitur esse iustum. Est tamen aduertendum, quod si ea tributa dantur magnis viris ratione venditionis, si sunt iusta debent persolui. si vero dubitatur de eorum iustitia, non eo quod vendita sint, est maior obligatio soluendi, quam si haberet ea Princeps, qui imposuit ea: totum hoc colligitur ex eo, quod tradit Corduba, de casibus question. 95.

4 Quarta Conclusio. Peccant mortaliter, qui imponunt rempubl. gubernantes tributa iniusta in ea, & tenentur restituere damnum, quod efficiunt si illa sint causa dicti damni; si vero damnum debebat fieri, quia maior pars consistorij cõsenserant per pluravota, quod imponeretur dictum tributum, qui postea accesserunt, non tenentur ad restitutionem, cum iam maior esset illius voti, & efficaciter erant causa illius, unde sententia Cordu. tractans de hoc puncto. q. 10 scilicet, quod si qui dederunt votum ultimi, non solum peccauere mortaliter, sed tenentur ad restitutionem, debet intelligi, quando si ipsi cõtradixissent, maior pars non auderet exequi quod decreuerat. Hinc colligitur quam grauius peccant procuratores curiarum, qui præbent votum, & permittunt, quod ponatur tributum nouum iniustum, & colligitur etiam, quomodo tenentur ad restitutionem si cum sua auctoritate, & fa-

uore contradicentes putabant, quod non exequeretur, quod Princeps cum maiori parte Procuratorum decreuerat, reuocans forte suam sententiam.

5 Quinta Conclusio. Quando domini temporales, qui sunt subiecti superiori volunt dire Principem ob eius utilitatem, & vasallorum, & non habent, quo possint commodè facere hoc iter, poterunt imponere aliquod grauamen suis vasallis ad hunc effectum, aut quem similem, ut colligitur ex iure; videant tamen ne hoc conuertant in pompam, ludos, & vanitates, quia peccabunt mortaliter & tenentur ad restitutionem, ut dicit Armilla. Et notetur, quod secundum leges Hispania est licentia ponendi reipubl. grauamen, quod dicitur Derama, quod non debet nasci ex 3000. argenteos sine magna causa, quia si sit aliqua vrgens causa, & non possint recurrere ad Principem, ut petatur auctio grauaminis, poterit in foro saltem conscientia auctio fieri, ut tenent Medina, Frater Ludouicus Lopez, nec ideo incurret in censuram Bullæ Cænæ Domini.

6 Sexta Conclusio. Magnum dubium est, an vasalli teneantur vendere dominis gallinas, & hædos quodam certo pretio minori, quam soleant vendi alijs, ut est in vsu in Regno Valencie, quæ difficultas remanet indecisa a Garzia, & tractant de ea Cordub. & Lopez; cui secundum dictos patres respondendo dico, quod si dicti domini petunt a vasallis redditus, qui secundum leges illis debentur, ipsique persolunt, tenentur restituere totum id, quod valebant gallinarum, & hædi prædicti; nec possunt defendi titulo præscriptionis, cum non habeant bonam fidem; si vero iura, & redditus, qui petuntur a dictis Dominis sunt minores; quam debeantur de iure, & legibus, tunc quod illis remittunt de his tributis debitis, possunt compensare cum dictis gallinis, & hædis, quæ illis venduntur paruo pretio, sic enim sentiunt DD. communiter, ut refert Gabriel. Ego fui per multos

annos

Armilla.
ver do-
mini.
9.8.

Med. in
sū. f. 119
Lop. in
ist cõf.
1. p. 41.

Gar. l. 1.
de cõtra-
cti c. 15.
pa. 172.
Cõr. de
casib. q.
114 l. o.
l. 1. ist.
nego. c.
10 col. 3
& 4

Gab. f. 4.
d. 15 q. 5
cõn. 2. 3.
& 4

annos in Regno Valentia legens Theologiam de praecepto superiorum meorum in Prouincia D. Ioannis Baptistae excalciatorum, quam Deus voluit honorare his nostris temporibus cum Sanctitate fratris Ioannis Paschalis filij eius Prouintiae, & amici singularissimi mei, quem Dominus post mortem eius illustrauit multis miraculis, & existens in dicto Regno, ut in eo vidi, suspicor dominos temporales nihil remittere de tributis illis debitis secundum leges, sed potius videbam nouiter conuersos subiectos illis oneratos varijs, & nouis tributis, quae non soluunt, qui sunt subiecti Legi, vnde viderint, quo iure id percipiant: quia ego non intelligo, nec quidem audeo eos ex proposito condemnare, quia esset condemnare fere omnes dominos illius Regni, in quibus alias cognoui multam virtutem, & sanctitatem.

Sot. li. 3.
de iust.
q. 6. Lu.
instru.
cōl. 1. p.
ca. 3. S. &
in inst.
neg. li. 1.
c. 10. fo.
66.

Cor. de
casib. q.
113. l. 16.
li. 10. li.
5. nouae.
cōp. Lu.
li. 2. int.
neg. ca.
44. pag.
110. col.
1.

7 Septima Conclusio. Domini, qui emerunt, vel dono habuerunt a Rege redditus, & decimas suorum oppidorum, non possunt illas perferre integre cum bona conscientia, sicut ipse Rex facit, sic enim tenent Sotus, & Lud. Lopez, & ratio eius est, quia si Rex percipit dictas decimas, est ob multam necessitatem, in qua est constitutus, quae si cessaret non posset illas perferre cum tanto rigore, & hoc non obstante videmus, quod Rex componitur cum suis vassallis in hoc casu, & etiam quia domini emerunt has decimas tempore, quo reddebant minus, quia non solvebantur cum hoc rigore, vnde emerunt eas minori pretio, quam si nunc venderentur, cum ascenderint ad terminum, quem videmus; & etiam, quia si habuerunt eas gratis a Rege, non habent plenum ius in eas, cum solum sint collectores earum, ut fatetur Corduba, qui tenet contrarium, & ideo definitur in quadam lege nouae compilationis, ut aduertit Lopez, quod domini, qui via gratiae, aut remunerationis debitae suis seruijs obtinuerunt a Rege ius decimarum, quod possint eas percipere eodem modo, & non alio,

quam ipse Rex poterat, & idem possunt facere alij, qui successerunt in dictas decimas secundum morem antiquum, dummodo huiusmodi donationes non sint praedictatione ceteris.

8 Octaua Conclusio. Non possunt domini temporales perferre tributa, quae solebant persolui pro custodia arcium, & specularum, quae erant in Regno, cum cessauerit necessitas illius custodiarum, quia arces iam sunt destructae, & non custodiuntur multis ab hinc annis, & sic cessauit causa dictae impositionis: existentibus vero arcibus in suo esse, & cum custodibus, licitum erit in hoc casu petere dicta tributa, quamuis de facto non expendantur in stipendio custodum, & vigilum, sed in alijs rebus, quod ut sit verum, limitatur a Cordub. & Lopez. Primo, quando adest probabilitas, quod in aliquo tempore egebunt huiusmodi arces vigilijs, & specularis. Secundo, quando, si adest necessitas, de facto non obligant domini vassallos, ut soluant maiora tributa pro illis quam nunc, quamuis debeant augere custodiam: si vero non est probabile hoc esse futurum, non est licitum, dicit Corduba, petere dicta tributa: Lopez tamen dubitat multum de hac opinione praecipue in his Regnis Lugduni in quibus sunt arces, quae moraliter loquendo sunt securae ab inimicis, & sine villo timore nec in posterum erit talis timor; & quando cessat causa moraliter, ob quam tributa fuerunt imposita, peccat princeps petens ea, quamuis sit consuetudo soluendi ea in memorabilis, ut dicit Siluest. Ego

in hoc non audem condemnare principem, si percipit dicta tributa, quia licet cessauerit dicta causa, nescio, an sint aliae, quibus iustificetur haec impositio.

Qualiter

Cor. de
casib. q.
113. Lu.
vbi sup.
c. 38. p.
481.

Siluest.
ve. do.
minu.
q. 4. dic.
4.

Qualiter vasalli teneantur soluere tributa, & qui sint exempti a tali solutione. Cap. LXXV.

S V M M A R I V M .

An teneantur vasalli soluere tributa, quae imponuntur pro rebus necessariis ad sustentationem familiae suae. concl. 1. nu. 1.

An soluere teneantur decimam de rebus paruis, quas vendunt, conclusionem 2. numero 2.

An possint percipi decimae de rebus quae venduntur, quando contractus non sortitur effectum, concl. 3. num. 3.

An, qui debent decimas, teneantur manifestare, quod debent, remittente collectore rem in eorum conscientiam: & an possint compelli adiurandum. conclus. 4. num. 4.

An solvens portationem possit dicere collectoris ratione amicitiae inter se. Non debet plus, cum vere plus debeat. conclus. 5. numero 5.

An, qui recipit aliquod damnum a Rege, possit non persoluere tributa. conclus. 6. num. 6.

An sit illicitum emere ab illis, qui defraudant tributa. concl. 7. nu. 7.

An teneantur haeredes, & legatarii in conscientia soluere tributum de rebus defuncti appretiatas. concl. 8. nu. 8.

An sit licitum Christianis, qui emunt ab infidelibus, decipere illos in suis tributis. concl. 9. num. 9.

An possint domini temporales facere exemptos a tributis, custodes domus suae. concl. 10. num. 10.

An teneantur ecclesiastici soluere tributum. concl. 11. num. 11.

An ecclesiastici imminente necessitate teneantur contribuere tributa solita a secularibus tribus approbante Episcopo, & consulto Pontifice. conclusionem 12. numero 1.

Quando tenetur Ecclesiasticus contribuere in utilitatem secularium. conclusionem 13. num. 13.

An clerici possint contribuere aliquando inconsulto Pontifice. concl. 14. num. 14.

An Clerici vendentes ecclesiae redditus asportantes eos ab uno loco in alium teneantur soluere portationem. concl. 15. num. 15.

An nobiles, & qui habent gradus teneantur soluere tributa. concl. 16. nu. 16.

An Aduocati, & Doctores teneantur soluere tributa. concl. 17. nu. 17.

An possit Rex vendere ius nobilitatis. conclus. 18. num. 18.

Prima Conclusio. Tenetur vasalli soluere secundum consuetudinem totius Christianae reipubl. tributa posita super rebus necessariis ad sustentationem vitae, & familiae, nec potest negari, quod pro causa virgenti, & necessaria reipubl. possint de nouo imponi tributa super dictis rebus, ut tenent Gabriel. Siluest. & alii multi, & sic de facto videmus imponi tributum super carnibus, piscibus, oleo, &c. quando adsit necessitas, & quamuis Castrum teneat hoc tributum esse iniustum, quia per illud tantum soluit pauper, quantum diues, non tamen potest condemnari, quia vix potest inueniri alius modus conuenientior ad praebendum remedium publicis necessitatibus, ut docent Medin. & Pet. de Nauarr. & ideo non debebat dicere Ledesm. generaliter esse hoc tributum iniustum. in 4. p. 4. q. 18 art. 3. dub. 10.

2 Secunda Conclusio. Saeulares tenent soluere tributum de rebus paruis, quas vendunt, ut de ea, quae valeat duabus, aut tribus drachmis argenteis: haec conclusio est contra Sorum, qui dicit non fuisse intentionem legislatoris obligare pauperem agricolam, ut solueret tributum de vna gallina; quia ad hoc respondeo negando, quod cum non habuisset eam intentionem, sciebat multam quantitatem tributi perituram, cum sint multi, qui vendunt communiter has paruas res, & praecipue debet intelligi in reuenditoribus, qui minutim reuendunt res; quia hi absque dubio tenentur soluere tributum de reb. paruis, quas vendunt, quia in fine anni

Orbe. iq
4. d. 15.
q. 5. art. 2
Sil. ver.
gab. q. 3.
Cast. de
leg. pen.
1. c. 5.
Cast. de
le. pen.
c. 1.
Med de
rest. qu.
15. Nau.
de rest. li.
3 ca. 1. a
nu. 335.
2. 3. dub.
10. Sor.
lib. 3. de
iust. q. 6.
art. vlt.

ne anni est multa quantitas rerum venditarum.

3. Tertia Conclusio. Quando aliqui mercatores faciunt aliquem contractum venditionis, & emptionis, si statim penitet eos fecisse illum, & inficiunt, non potest peti ab eis tributum, quod debebatur eius ratione, quando res vendita non traditur emptori, & emptor non soluit pretium, quia lex, quae obligat solui hoc tributum ratione venditionis, debet limitari, ut solum intelligatur, quando venditio est consummata, quia est lex odio fa, & per consequens debet restringi.

Lop. in-
stit. cōf.
1. p. c. 41
Nau. l. 3
de rest.
c. 1. nu.
144.

Hanc conclusionem tenet Lud. Lopez, & constat ex his, quae late tradit Petrus Nauarra; si vero res vendatur in creditum, quia ex parte venditoris iam est consummata venditio, & periculum rei venditae currit emptori, quia recepit illam, tunc potest. Quæstor regius petere tributum pro recepta, & potest etiam petere, quando emptor alicuius rei dat aliquid venditori in signum pretij, quavis postea velit discedere a contractu, nisi sit usus in contrarium; quod non debet intelligi, quando datur aliquod pignus non tanquam pretij signum, sed tanquam pignus, & postea emptor penitet contractus, & eligit potius perdere dictam rem, quia quando aliquid datur pignori, ipso amisso facile inficitur contractus.

4. Quarta Conclusio. Quando collector tributorum relinquit conscientiae debitorum, ut manifestent debitum, non manifestando omnia, peccant, cum merentur, nec est licitum illis iurare falsum, ne solvant tributum debitum; hæc conclusio est omnium, & etiam tenentur de-

Nau. c. 7
nu. 202.
Med. de
rest. q. 3.
sub hoc
Cor. de
casib. q.
9. Cor
dub. vbi
sup. Lop
mittit.

bitores ad restitutionem, ut dicit Nauarra. Medin. & Cord. & tenentur iurare, si illis deferatur iuramentum, ut tenet Cordub. & Ludou. Lop. discedens in hoc a Nauarra, qui tenet non teneri ad iurandum fundatus in hoc principio, quod lex penalis obligat ad solam penam, non vero ad culpam, & quod lex soluendi tributum est penalis. Ut opinio contraria teneat, quod lex soluendi tributum non est me-

re penalis, sed lex fundata in iure naturali dictante deberi tributa iusta Regi ad succurrendum suis necessitatibus, unde de obligat ad peccatum mortale, & ad restitutionem, nisi solvantur, necessario debemus fateri iuridice peti ab eis iuramentum, & per consequens tenentur iurare veritatem.

5. Quinta Conclusio. Potest, qui debet portationem, dicere collectori relinquere in conscientia sua, quod debet illi tantum debens ei plus confidens in amicitia: quæ est inter eos quæ sæpe est inter locatarios horum tributorum, & mercatorum, qui frequentant iter, per quod soluitur hoc tributum portationis, quia possent ire alio, & pergunt illuc, & ideo sunt causa lucris illis locatariis. Verum, est tamen, quod vtroutrius peccatum veniale mendacij, quod in hoc casu committunt dicentes debere decem debentes plus, melius erit dicere, Accipe hoc & sis contentus, & non dicere, Non debeo tibi plus.

6. Sexta Conclusio. Qui recepit aliquod damnum a principe potest non soluere tributa, quæ illi debet compensans dictum damnum, quod ab eo accepit nisi in casu, quod dicta tributa sunt alteri locata, sed ex parte ipsius Regis recuperantur. Verum est tamen, quod ut compensatio sit valida, est necesse, quod habeat condiciones necessarias ad suam iustificationem, de quibus iam supra dictum est in materia stipendiorum. cap. 50. n. 12. Hinc sequitur, quod quando dicta tributa sunt locata, non potest dictus damnificatus facere dictam compensationem, eum non causauerint damnum locatarij, sed Rex. Hoc autem collatum est contra Siluestrum, & Nauarram, qui dicunt posse facere dictam recompensationem, quia locatarii emunt minori pretio hæc tributa ob multas fraudes, quæ accidere solent in recuperatione eorum: unde non potest dici, quod sint damnificati, cui rationi respondeo, quod emunt quiddam tributa minori pretio ratione damnorum, & fraudum, non tamen desinunt ideo peccare qui,

com-

conf. 2.
p. c. 37.
col. 28.
Na. vbi
sup.

Sil. verb
Gabella
3. qu. 9.
Nau. l. 3
de rest.
c. 1. nu.
248.

committunt has fraudes, a quibus iuste petitur tributum; & etiam quia licet emanant minoris pretio, & quod consentiant ipsi, quod defraudent illos remittentes hoc gravamen, hoc debet intelligi non de damno, & fraude, quæ committitur ratione compensationis factæ ratione damni accepti a Rege, sed ratione fraudis, quæ accidit in defectu negligentia & inquisitione collectorum. Et hinc sequitur, quod si collectores effecerunt aliquod damnum illis, qui debent tributa, possit cum debito compensari a debitoribus, cum dicti collectores effecerint illud: nec obstat alia ratio, quæ adducunt Silvester, & Nauarra ad probationem intentionis eorum, scilicet quod princeps nulli vendere potest, quod meum est; meum autem est, quod mihi debetur; ad quod respondeo, quod tributa, quæ Rex vendit, sunt sua, non vero suorum creditorum; dicere autem illud esse meum, quod ego possem bona conscientia retinere, & debere illud principi, si ipse non deberet mihi, est verum, loquendo de eo quod ego habeo in mea potestate, vel quod est in potestate principis, non vero de eo cuius dominium, & ius habet iam ipse princeps alienatum; quia si hoc posset dici meum, ut possent retinere illud, ob illud, quod mihi debetur a Principe, sequeretur quod ille, qui habet rem mutuam ab aliquo, qui emit eam a Rege, posset secrete retinere illam, quia Rex illi debebat eam.

7 Septima Conclusio. Emere ab illis, qui defraudent Regia tributa licita, & moderata non est illicitum, nec emptores tenentur facere ullam restitutionem Regi, aut locatoris mercatoribus, qui habent conventionem; quod intelligitur, licet promiserint tacere: & probatur, quia illi non defraudant, nec peccant, quia non manifestarunt; quia nemo tenetur manifestare similia crimina, quæ fiunt in re publica nisi eius officium obliget ad illud, nec aliquis tenetur vitare damnum locatorum cum damno suo proprio, quod si manifestassent hoc, clarum est, quod nullus vellet il-

lis vendere bona: & etiam, quia licet teneantur ad hanc revelationem, prius debet precedere correctio, nec illi cooperantur peccato, quod committunt, qui defraudant tributa, quia non sunt officiales publici, & etiam, quia emere ab illis defraudatoribus ex se non est opus malum, sed indifferens, & quando aliquis dat fratri suo occasionem bene, & male operandi, quamvis sciat male usurum ea, non potest dici cooperari peccato eius, ut non cooperatur peccato gentilis, qui vendit calicem, quamvis sciat, quod in eo est sacrificaturus idolo suo: hæc conclusio est Nauarrus, libr. 3. de restit. cap. 1. numero 170.

8 Octava Conclusio. Non tenentur hæredes, & legatarii in conscientia soluere tributa rerum defuncti, quæ assumuntur appretiatæ. Ut vero melius intelligatur, ponamus casum; quidam defunctus reliquit alteri centum ducatos, venduntur bona sua, in quibus venduntur res, quæ æstimantur dictis 100. ducatis, petit eas legatarius, non debetur in hoc casu tributum. Alius casus. Relinquit testator domum, quæ valet 500. ducatis, sunt quinque hæredes, datur cuique eorum quinta pars domus, quæ pretio valet centum, non debet tributum hoc: legatarius vero, seu hæres, si ultra quod illis comperit pro hæreditate, aut legato, capiunt aliquid aliud æstimatum, aut appretiatum, tenentur in hoc casu executores, aut venditor soluere tributum, ratio autem est; quia in primis duobus casibus non est venditio, nec emptio, sed quedam applicatio rei hæredibus & legatariis, quæ illis debetur de bonis defuncti, quod est partis diuisio, & partitio bonorum, quam emptio, & venditio; in ultimo casu quod illis datur, non est ratio partis, & diuisionis, sed ratio venditionis, ut aduertit Nauarr. ut sup.

9 Nona Conclusio. Non possunt Christiani, qui mercantur merces, aut vendunt infidelibus, defraudare tributa, quæ debentur principibus in-

M fide.

si libustratione dictarum emptionū, aut venditionum, quia licet tyrannice possideant terras Christianorum, hoc non pertinet ad curam particularium recuperare, sed ad curam Papæ, & principum Christianorum quorum auctoritate sit; & si ipsi infideles non habent terras Christianitatis, nec efficiunt damnum Christianis, nec cum auctoritate

Cord li. 1. qq. qu. 17. Lop. 1. panit. neg. c. 10. col. 3. Pape, nec cum licentia Regis possumus illos defraudare in tributis, quæ de iure illis debentur, ut resoluunt post Sotum, Victoria, Cord. & Lud. Lop. Nemo potest defraudare infidelem particularem in rebus, quæ venduntur per numerū, pondus, & mēsuram, & qui defraudat, remanet obnoxius restitutioni, quia hoc est usurpare debitum alteri ratione sui laboris specialis; quod procedit, licet infidelis defraudatus non sit e numero illorum, qui solvunt tributum Christianis; & quamvis sit de numero eorum, qui possident tyrannice terras Christianorum, sic enim dicit Lopez respondisse Victoriam.

Lop. in init. con. sic 1. p. cap. 39. 10 Decima Conclusio. Non possunt domini temporales facere exemptos a tributis illos, qui custodiunt domus suas, & illos, qui sunt custodes venationū suarum, nisi liberent etiam reliquos vasallos dicentes non teneri solvere illā quantitatem, quæ illi, custodibus, & venatoribus remittitur, quia non possunt hi domini ob suas delectationes imponere gravamen indebitum suis vasallis, sic. n. tenent Gibr. Siluest. Sotus, Nau. & Cordub. Verum est tamen, quod Rex habet auctoritatem faciendi absolute dīctam exemptionem secundum Sotum, & Nauarr.

Gibr. in 4. d. 15. q. 5. dub. 1. Silu. dominium & verb. exact. 301. li. 3. de iust. q. 9. art. ult. Nau. in sum c. 15. n. 6 & 7. Salz. in pra. cri. c. 59 nu. 176. 11 Undecima Conclusio. Ecclesiastici non tenentur solvere tributa, & ideo collectores eorum, si petunt ea ab illis, sunt excommunicati per bullam Cęnę Domini; & tenentur ad restitutionem, & ad compensantem satisfactionem ratione huius transgressionis, ut post alios resoluit Salzed. Est tamen notandum, quod non gaudent hoc privilegio constituti in minoribus ordinibus qui non habent actuali-

ter aliquod beneficium ecclesiasticum, nec reliqui clerici, qui emunt, & vendunt, & se exercent in mercatione, ut constat ex quadā lege nouę compilationis, & ex alia nouissima Philippi secundi, secundū leges partiarū, ubi videndus est Gregor. Lop. sic. n. tenent Naua. & Med. Est tamen notandū, quod ecclesiastici negotiantes non tenentur in foro conscientię soluere hæc tributa, antequā ab illis petantur; & et non sunt obligati soluere ante triplice monitionem factā illis, quod abstineant ab his secularibus negotiationibus, ut tenet Lud. Lop. probans quodam decreto iuriscanonicali.

12 Duodecima Conclusio. Quando necessitas, aut pietas imminens est concernens non immediate, sed per consequentiam remotam, utilitatem ecclesię publicam, non tenentur ecclesiastici contribuere tributa, quæ solent a secularibus tribui, nisi gratis velint illud facere approbante Episcopo, & clero, & consulto Pontifice super hoc, ut dicitur in iure, & affirmat Nau. & Med. Verū est tamen, quod tanta potest esse necessitas, ut non det locū recurrendi ad Papā pro hoc periculo, in quo casu sufficit, quod clerus cū Episcopo consentiant ei, ut tenet Greg. Lop. quę sequitur Guttier. lib. 2. in pra. q. 4.

13 Decimatertia Conclusio. Si necessitas, aut pietas est concernens directe, & principaliter ecclesię utilitatem, & secularium, ut quando ponitur ignis prædiis, inter quæ multa sunt ecclesię, in hoc casu ecclesia debet contribuere deliberante non solum populo toto, sed etiam clero in dicta contributione, quia quod pertinet ad omnes, ab omnibus debet approbari, & si nolit clerus sine legitima causa consentire, possunt seculares implorare auxilium superioris ecclesiastici, ut compellat eos, ut dicitur in iure, & in hoc casu non est necesse consultare summum Pontificem, cum huiusmodi expensę non solum sint pro publica utilitate, sed etiā pro privata ecclesiarum. Hinc infert Lud. Lopez. quod ecclesiastici tempore pestis tenentur contribuere pro expensis, quę fiunt ad sepeliendos defunctos

lib 9. tit 28 lib 6. & 7. no. uę cōp l. 1. tit. 5. l. 2. & li. 6. & 7. part. 5. Gregor. ver cler. Nau. in ma. c. 17 nu. 201. Med. de rest. q. 16 Lop. in inst. 2. p. c. 41 c. ex lit. de vi 12, & honest. cle. C. aduersus c. nō minus d. immun. eccl. Na. c. 17. nu. 201. & c. 23 n. 110 Med. de rest. q. 15 in prin. vers. ut igitur. Greg. l. 1. ti. 6. ar. 1

Et ex tunc civitatem, quia in ipsa inficerent reliqua corpora.

14. Decimaquarta Conclusio. Licet non recurratur ad Papam, possunt, & debet contribuere clerici, quando Episcopus, & clerus viderint esse tantam necessitatem, tantamque egestatem reipubl. ut regat eorum contributione, si non sufficiant bona secularium pro supplenda egestate reipubl. ex cuius succursu resultat multa utilitas, ut dicitur in iure, quod non debent iudicare Episcopus, & clerus, sed alij iudices cor fidenter, fideque digni, ut notat Gutt. Ex supradictis sequitur non teneri clericos solvere sissas, seu gabellas, quae imponuntur super pane, vino, & alijs similibus, quando imponuntur pratipue ob utilitatem particularium secularium, quae utilitas indirecte pertinet ad clericos, quatenus civium prosperitas redundat in clericorum utilitatem: nec denatores possunt illis imponere hoc tributum; quod si sit causa, quae imponantur haec gravamina, non possunt ea imponere nisi habentes auctoritatem à Rege consideratione debita, facta, ita ut non imponantur super illis rebus, quae magis ordinarie emuntur à clericis quam à secularibus; nec de hoc possunt conqueri clerici, cum possint emere haec eadem in suis officinis particularibus deputatis pro illis, ubi commode possunt eas habere libere, ut cum Silvestro docet Lud. Lopez. Verum est, quod ubi commode non possunt haberi haec officinae particulares, putatem nimis suspectas dictas impositiones respectu ecclesiasticorum, & in hoc casu est vera opinio Navarr. condemnantis eas indistincte, prout attinent ad clericos ordinis sacri, quia in minoribus constituti nulli dubium est, quin debeant solvere omnia tributa, quae reliqui seculares, nisi sint soluti, & actualiter habeant aliquod beneficium ecclesiasticum, ut est ordinatum in quadam lege novae compilationis, & tenent Covarr. & Matienzus; dicitq; Covarr. quod prima consuetudo initiali sunt liberi à tributis de iure canonico, de-

bere tamen fieri consuetudini praescripta.

15. Decimaquinta Conclusio. Clerici, si vendant res ecclesiae, & ad hoc gestent eas ab uno loco in alium, non tenentur solvere portationem, nec tributum, quous ea deferat causa negotiationis; quia debitum, quod committitur in hoc casu, non debet nocere eorum immunitati ecclesiasticae; si vero res, quas deferunt negotiationis gratia, sunt patrimoniales, non ecclesiae, tenentur solvere haec gravamina. Dixi, causa negotiationis, quia si vendunt eo modo, quo solent vendere reliqui seculares vinum, triticum, oleum, & quae colligunt ex praedijs suis, non tenentur solvere, ut dicit Panor. in c. fin. de viis, & honest. cler.

16. Decimasexta Conclusio. Nobiles sunt exempti à solutione tributorum ob praestata facta sua, vel maiorum suorum in defensione reipubl. ut dicit Sot. & eadem de causa potest princeps facere exemptum ab eis aliquem de reipubl. benemeritum; quia licet videatur, quod hoc privilegium resultat in eius damnum, si tamen radicitus consideretur, est utile, ut alij excitentur ad similia opera magna in reipubl. utilitatem.

17. Decimasexta Conclusio. Non admittit consuetudo in his Regnis Hispaniae quod qui habet gradus, solum quia sint advocati, sint liberi à solutione tributorum regionum, licet sint liberi ab officijs, & oneribus reipubl. sed potius ius ordinat hos similes debere solvere, & Doctores, qui non legunt, quod non gaudeant exemptione tributo. un. patrimonialium, sed solum officijs, & oneribus personalibus ut late probant Baeza, & Azavedo.

18. Decima octava Conclusio. Existente magna necessitate in Regno potest Rex vendere privilegium nobilitatis, & exemptionis tributorum etiam genti ignobili concurrentibus duabus conditionibus. Primo, si non habeat dictum privilegium annexum aliquod officium iustitiae, aut alterius administrationis reipubl. Secundo, quod non

M 2 fiat

11. in fin. nu. 9. Matien. in l. 11. tit. 10. lib. 5. no. uq. comp. gl. 1. nu. 4.

Sot. l. 3. de iust. q. 6.

Baez. i. tra de i. nopo de bjo ca. 16. nu. 127. cū seq. Azavedo l. 8. & 9. tit. 17. li. 1. recopi. nu. 4.

Gutt. v. bi sup.

Lop. in inst. cōl. 2. p. c. 40. Nau. ca. 16. nu. 201. & 202.

l. 2. tit. 4. lib. 1. Covarr. pr. q. 9. c.

fiat hoc faciendo iniuriam reliquis, ut dixit Sotus, loco supradicto.

De tempore, & de causis soluendi tributa, & de remissione aliqua illorum in quibusdam casibus.

Cap. LXXVI.

SYMMARIVM.

An teneantur vassalli soluere decimas, & portationes, antequam petantur ab eis, concl. 1. nu. 1.

An tributum positum pro transitu pontis, aut loci similis debeat solui, si non petatur, concl. 2. nu. 2.

An subditi teneantur soluere tributa imposita iustis de causis, licet non petantur à Collectore, concl. 3. nu. 3.

An sit obligatio soluendi tributum venditionum, antequam petatur, concl. 4. numer. 4.

An debeat tributum de rebus venditis non multo pretio, ibid. nu. 5.

Faciendis multam iacturam locataris tributum ob casus fortuitos est obligatio faciendi illis aliquam remissionem, concl. 6. num. 6.

Prima Conclusio. Vassalli tenentur soluere tributa antequam petantur, & si consuetudo admisit, tenentur deferre eas ad domos collectorum.

Secunda Conclusio. Non tenentur transeuntes soluere tributum transitus alicuius pontis, seu alterius loci, nisi ab eis petatur, quia est res dura obligare eos, ut sciant hac statuta: idemque est

dicendum de tributis transitorum siccorum vnius regni ad aliud. Circa quod est notandum, quod licet secundum Nauarrum non sit obligatio soluendi hac tributa illarum rerum, quas deferunt hi transeuntes pro suis necessitatibus, &

familias, debet tamen attendi multum, cuidam limitationi Driedo, cui assentitur Corduba, qui dicunt viso quod in his temporibus tributa, & impositiones portationum accidunt saepe, ut carcant

iustitia, quia deest causa requisita pro eorum iustificatione, ideo non debent esse faciles Confessarii in condemnatione eorum, qui defraudant illa, precipue si pauperes existentes constringuntur à dominis soluere tantum, quantum duntaxat, cum ius civile, & Canonicum reproben peti has portationes ratione rerum, quae deferuntur pro usu necessario domorum: unde Ludouicus Lopez affirmat non deberi tribui culpam, his, si abscondant res, aut discedant ab itinere, si ob redimendam vexationem fecerunt; si vero faciunt id communiter, quia sic placet illis, non putat securum non condemnare eos, ut tradit Siluester, nisi teneat, quod dominus, cui debetur tributum, est contentus sola pena, ut dicitur in quadam lege partitarum, & in alia ordinamenti, quia in hoc casu non erit peccatum abscondere se, quamuis potest esse stultitia exponere se periculo iacturae mercium.

Tertia Conclusio. Tenentur subditi soluere tributa imposita à principe iustis de causis, & si sunt tolerabilia, licet non petat illa collector; quia leges, quae ordinant solui hac tributa, cum dictis conditionibus, sunt iustae, & non sunt mere penales; cum tributum, quod imponitur, sic sit fundatum in ratione naturalis, unde est obligatio soluendi in conscientia, ut tenent Sotus, Victoria, Covarr. Nauarr. & Corduba, quamuis Nauarr. teneat contrarium. Verum est tamen, quod aliqua tributa non est obligatio soluendi, ut portatio, ut dictum est in conclusione praeterita; nec est obligatio soluendi tributum capitis, quia nemo tenetur manifestare non esse nobilem, antequam petatur, & idem dicendum est de fisco.

Quarta Concl. Tributum venditionum est obligatio soluendi, nec vlli est licitum defraudare locatarios huius tributi, nisi ubi est manifestissima iniustitia huius grauaminis, ut dicit Sotus; qui addit, quod si petantur hac tributa, cum multo rigore, sufficit, quod solvantur, quando petuntur, precipue quando debentur.

Lop in inst. cōsc. 2. p. c. 36.

Silu. Gabellam, q. 5.

Med. de restit. q. 13. soc. lib. 3. de iust. q. 3. ar. v. l. c. 1. in reg. pccati, 2. p. 55. Cord. vbi sup. Nau. de restit. li. 3. c. 1. 2. n. 227. Nau. in Man. c. 25. n. 34. Soto vbi sup. ar. 7.

Nau. c. 1. nu. 102. Dried. lib. 1. c. 5. fol. 32. Cou. de cal. q. 29.

Med. 1. clarat Medina dicens, quod secundum
 2. q. 96. Sotum non debet peti ex decem vnum;
 ar. 4. sed ex viginti, aut triginta vnum: si ve-
 ro petitur ex decem vnum, quod non
 datur, nisi petatur; & ideo tenet contra
 Corduba, qui dicit teneri soluentē hūc
 tributum, quæret locatarios eius, vt sol-
 uat eis, non ab hac sententia discedit A-
 rag. 2. ragon dicens non excusari à solutione
 1. q. 62. huius tributū, si non petitur ratione cō-
 an 3. p. suetudinis, sed ratione grauitatis, & in-
 234. iustitiæ rebus; quia quando tributum
 est iniustum, licet peti fraudes, & dolo
 quis eximatur à solutione, non tenetur
 ad restitutionem, non tamen determi-
 nat, an sit hoc tributum iniustum nec
 ne; nec ego hoc determino, sed potius
 præsumptio est pro eo, cum imposuerit
 illud Rex cum cōcilio, & curia; & ideo
 præsumitur esse iustum, & deberi, an-
 tequam petatur.

5 Quinta Conclusio. Etiam quando
 venduntur res, quæ non sunt multi pre-
 tij, tenentur venditores quæret loca-
 tarios, & soluere hoc tributum, si non
 sit iniustum, & non petatur cum multo
 rigore; nec sufficit esse paratos sine frau-
 de, & dolo abscondentes se, ne soluant,
 quando petitur; hæc conclusio est con-
 tra Sotum, & probatur, quia quando
 tributum est iustum, non possunt ven-
 ditores excusari à solutione ratione par-
 uitatis rerum, quia tantum potest esse
 damnum, quod inde sequatur, vt eius
 ratione teneantur restituere eo modo,
 quo ille, qui vendit rem magni pretij,
 vt solet dici de illis, qui capientes singu-
 li racemum vindemiāt aliquam vineā,
 & expoliant eam, qui tenentur ad resti-
 tutionem ratione damni, quod effe-
 runt, vt aduertit Arag. contra Sotum.

6 Sexta Conclusio. Qui cōducunt hæc
 tributa, & datia, merentur aliquam re-
 missionem pretij, si interueniant bella,
 quæ timebantur, ob quæ non possunt
 merces deferri ad venditiones. Verum
 est tamen, quod in rigore non debetur
 illis, cum esset rumor, quod bellum pa-
 rabatur; si vero nulla erat eius suspicio,

& postea sequatur tanquam fortuito,
 & extraordinarie, iuste possunt petere
 remissionem, & debetur illis, vt post Sil-
 uestrum tenet Lopez, quamuis aliquo
 modo discedat à propria sententia, in
 Instr. cons. 1. p. cap. 41.

Sil. Ga-
 bel 5 13

De Vanagloria. Cap. LXXVII.

S V M M A R I V M.

*An procurare manifestationem alicuius
 boni temporalis, aut spiritualis sit pecca-
 tum, num. 1.*

*An desiderare gloriam humanam de re,
 quæ quis caret, sit peccatum, conclus. 1.
 nu. 2.*

*An iactare religiosum, quod est filius ali-
 cuius Ducis, sit peccatum, conclus. 2. nu. 3.*

*An, qui exercet aliquod officium, quod igno-
 rat, predicans, aduocans, &c. peccet, cō-
 clus. 3. num. 4.*

*An qui sentit se laudare de aliqua virtute,
 quæ non sit prædictus tacende peccet mor-
 taliter, conclus. 4. nu. 5.*

VT intelligatur melius quod di-
 cendum est, debet notari, quod
 gloria importat claritatem, & manife-
 stationem, & notitiam alicuius boni tē-
 poralis, aut spiritualis; & ideo procura-
 re, aut desiderare hanc manifestationē
 pro aliquo bono fine, scilicet, vt Deus sit
 glorificatus, aut pro exemplo proximo-
 rū, aut vtilitate ppria, scilicet, vt crescat
 quis in virtute videns ab omnibus te-
 neri bonus, non est peccatū, sed res lau-
 dabilis, vt docet D. Thom. gloriari vero
 de hac gloria, & manifestatione sine bo-
 no fine, est solum peccatum veniale, vt
 dicit D. Tho. & tradit Nauas. & hoc est
 vitium vanagloriæ. Potest autē quis eā
 desiderare tribus modis. Primo quæ-
 rens gloriam in re quam non habet, aut
 in eo, quod non est dignum gloria, vt in
 rebus vanis, & caducis. Secundo quæ-
 rens hanc gloriam hominum non au-
 tem Dei. Terzio non referens gloriam
 hanc in aliquem bonū finem, quod to-
 tum est veniale, potest autē esse mortale.

D. Th. 2.
 2. q. 132
 art. 1.
 D. Tho.
 vbi sup.
 art. 3.
 Nau. ca.
 13. n. 115

le quatuor modis. Primo, quando quis iactans se usurpat diuinitatem Dei, & non cognoscit dependentiam, quā habet ab eo. Secundo, quando anteponit id, quod habet, Deo, æstimans pluri q̄ Deum. Tertio, quando æstimat pluri testimonium hominum quā Dei. Quarto, quando facit gloriam humanam suū vltimum finem: pro resolutione cuius, ponuntur sequent. conclus.

2 Prima Conclusio. Quamvis quære-
re aliquam gloriam coram hominibus, non est ex se res mala, desiderare tamen gloriam de ea re, quam non habet, illicitum est, & malum; verum est desiderare gloriam pro illa re, quæ ex se est mala, quia sit contra legem diuinam, aut ad morem proximi, vt resoluit D. Thom. erit autem peccatū mortale, vel veniale secundum obiectum eius; veniale autē erit, quando solum malitia, quam habet hac gloria, desiderata est, quia non refertur ad Deum, aut in utilitatem spiritualem; aut in aliquem bonum finem utilem, & honestum, cum sit contra naturam hominis rationalis habere actus, quamuis sint interiores, qui non refertur in aliquem finem rationabilem, vt resoluit Nau. erit autem peccatum mortale, quando in hac gloria humana constituitur vltimus finis, quod non potest accidere, nisi quando quis facit aliquod opus pro gloria humana, quod etiam faceret, quamuis esset contra legem diuinam, quod raro evenit.

3 Secunda Conclusio. Religiosum iactare nobilitatem suam ex se non est mortale, cum id sit verum; quia quamuis perdat aliquid religionis in hoc, videntibus secularibus; quod ille religiosus iactat hanc nobilitatem, cui non correspondet ipsa laudatio, non tamen inde evenit tantum damnum religioni, vt debeamus dicere, quod cum sit ex se veniale, sit mortale ratione eius damni; unde non debet teneri ratio Medici, tenentis hunc peccare mortaliter, contra quæ disputat Petrus de Navarra. lib. 2. de restit. c. 4. no. 345.

4 Tertia Conclusio. Qui præsumit

cum notabili Dei irreuerentia, aut cum notabili damno proximi, aut spirituali, aut corporali honoris, vel pecunie exercere aliquod officium, quod nescit prædicando, iudicando, advocando, consulendo, curando, &c. peccat mortaliter, vt resoluit S. Thom. & cum communi tractat Navar. Verum est tamen, quod solum peccabit venialiter exercens dictum officium saltem cum parvo damno proximi.

5 Quarta Conclusio. Qui audit dicere de se, quod sit bonus Sacerdos, bonus Confessarius, bonus Magister, aut bonus Predicator, cum hoc non sit verum, & videt aperte, quod ex eo, quod taceat, sequitur notabile damnum servitio Dei, aut proximi, peccat mortaliter, quia in hoc casu tenetur impedire hanc laudem aliquo bono medio, sic enim dicit Navar. in Man. c. 23. no. 17.

De venditione quæ ad eius essentiam, & materiam vendibilem.

Cap. LXXVIII.

SYMMARIVM.

Quid sit venditio, concl. 1. nu. 1.

An possint vendi fructus terra, qui sunt in potentia, concl. 2. nu. 2.

An res aliena possit vendi, concl. 3. nu. 3.

An homines liberi possint vendi, & an homo liber possit se vendere ad trames, concl. 4. nu. 4.

An sit obligatio liberandi à manibus barbarorum eos, qui in carceribus tenentur, vt manducantur, concl. 5. nu. 5.

An sit licitum vendere, & emere Aethiopes, concl. 6. nu. 6.

An possint emi ab Aethiopibus res, quæ non creantur sua, concl. 7. nu. 7.

Cui debet restituere res aliena empta, si sciatur, quod sit unus ex duobus quando non potest verificari, cuius eorum sit, concl. 8. nu. 8.

An sit licitum principibus vendere officia publica, concl. 9. nu. 9.

An possit vendi officium scribarum, seu notariorum, concl. 10. nu. 10.

An

D. Th. 2.
2. q. 132.
& d. ma
lo. q. 9.
art. 1.

Na. li. 3.
de rest. 4.
n. 52.

Med. in
sum. f.
289.

D. Th. 2.
q. 117
Nav. in
c. inter
verba.
no. 100.
cū seqq.

An sit licitum in Hispania vendere, & emere officium procuratoris curialis. conclus. 11. num. 11.

An prelati ecclesiastici possint vendere officium procuratoris, & fiscalis. conclus. 12. num. 12.

An sit licitum vendere aleas, & fucos mulierum. conclus. 13. num. 13.

An usus fucorum sit mortalis. conclus. 14. num. 14.

An sit licitum vendere vinum debilibus capite. conclus. 15. num. 15.

An sit licitum vendere arma illis, qui volunt adire bellum iniustum. conclus. 16. num. 16.

An sit licitum vendere venenum illi, qui creditur velie vii eo ad malum. conclus. 17. num. 17.

Prima Conclusio. Venditio nil aliud est, quā dare aliquid pretio aliquo; & ecōtra emptio est, capere aliquid pretio recipiens illius dominiū; & de essentia contractus venditionis est pretium, ita ut si non sit pretium, non possit dici venditio, ut colligitur ex eo, quod late tradit Sor. lib. 6. de iust. q. 1. art. 2.

2 Secunda Concl. Non solum quā iam est in actū, potest vendi, sed etiā fructus terræ, Grex nasciturus, & piscatio faciēda in mari, quando mittuntur retia; qui fructus, quamvis non producantur, nec oriuntur animalia, nec capiuntur pisces, oēs sunt curæ emptori, & tenetur solvere pro illis pretiū promissum, nisi fuit tacitum, aut expressum pactum in cōtrarium, quod procedit tanto magis in piscatione, quæ sepe deficit, quamvis piscatores per totam noctem laborent iacientes retia, & ideo, qui emit illam, iam his casibus subiicitur.

3 Tertia Concl. Res aliena non potest vendi, & qui emerit illam, tenetur restituere eam vero domino, si inueniet illū facta debita diligentia: si vero non inueniat, & sit in dubio, an sit aliena, an illius, qui vendidit illam, poterit retinere illam, dummodo, quā cōstet de vero domino, restituat illā, cum furto surrepta

sit, & qui emunt ab Aegyptiis, quorum omnia presumuntur esse furto capta, tenentur restituere aliquid pauperibus, non inuentis veris dominis, qui si inueniantur, ipsis debet restitui, si enim tenet Cordide casib. in addit. q. vlt. Alias quæ pertinent ad res surreptas constant ex dictis in c. de furto.

4 Quarta Concl. Homines liberi non possunt vendi, ut cōstat ex iure civili, ubi tractat DD. Verū est tamen, quod homo liber potest se ipsum vendere pro alio ad triremes; quod est genus seruitutis, & ideo debet sic intelligi, quod dicitur in quādā lege partitarum lib. 1. tit. 27. parte 4.

5 Quinta Concl. Opus est, chautilatis liberare a manib. barbarorum eos, quos detinent in carceribus ad manducandū, ut accidit inter Aethiopes, qui manducant carnē humanā: non tamen tenentur ad illud, qui redimunt illos ab hoc periculo cū iactura suorum honorū; quia nulla est obligatio recipiendi hanc iacturam, cū ob redimēdam vitam proximi positam in necessitate per malitiam alicuius tyranni non teneatur quis perdere bona sua, ut dictum est in materia homicidij: possunt tamē dicti Aethiopes destinati morti emi, & reduci ad seruitutem, ut remaneant cū vita, cū sit preciosior libertate, & ipsi si habeant, quo possint redimi a dicta seruitute, possunt redimere se, ut resoluit Nauarr. & Ludouicus Lopez. Est tamen aduertendum, quod non possunt hi facti serui redimere computantes in pretium redemptionis valorem seruitutis, quibus seruiunt dominis, quia illis debebant hanc seruitutem.

6 Sexta Concl. Præsupposita fama, quæ est, quod hi Aethiopes per fraudes, & dona adducuntur in nauibus in Hispaniam, & aliquando capiuntur a barbaris iniuste, videtur quod illi, qui deferunt eos ad vendendū, peccant mortaliter, & sunt in statu damnationis per se uerātes in hac malitia, ut dicunt Sorus, Nauarius, & Mercatus; nec valet dicere satis honoris illis fieri adducendo illos ad christianitatem, quia ad hoc respondeo, quod licet sit honor, illis tamen non

1. liber homo. ff. de cōtrahēda emptio-
ne.

Nau. c. 2. n. 96.
Lop li. 1. in l. ne-
got. c. 4.
ecc. 6.

Sor li. 4. de iust. q. 2. art. 1.
Nau. ubi
sup. na-
u. Mer-
cat. de
cōtrahē-
da. c. 1. § 4.

deberet vendi hic honor, nec alia res similis, qualis est servitus; quia hoc esset simonia, & etiam, quia quamvis inferat illis honorem, est gravis iniuria, quā faciunt christianitati, & prædicationi euāgelicæ, quæ debet doceri, & prædicari gratis, & ideo tenentur hi mercatores, qui eos adducunt, ponere, & adhibere multam diligentiam in verificando, an servitus servorum, quos emunt, sit habita per tyrannidē, quia sic tenentur non emere eos, & ementes debent eos constituere in sua libertate, ut resoluit Lopez allegans quendam Episcopū Iaponensem, qui tenet hanc opinionē in tractatu quo tñ, quem edidit de libertate Indorū, ut tñ quiescāt conscientie eorū, qui in Hispania emunt bona fide dictos Aethiopes; ut utantur eis in servicijs suis non obstat dicta fama, possunt eos retinere bona conscientia, quia licet in generali præualeat dicta fama, nō possunt tñ, qui emunt hos Aethiopes verificare, quāvis adhibeant multam diligentiam, an fuerint iuste capti, necne, quia est opinio Scoti, & multum recepta ab oīb. Theologis, quille, qui ducit uxore bona fide dubitās postea, si eius matrimonium fuit validū & non possit verificare rem, potest licite nō solum soluere debitum uxori, sed petere illud, qd̄ ē in nostro casu accidit.

7. Septima Concl. Peccatum est emere ab Aethiopibus res, quæ creduntur non suæ, & qui emunt eas, tenentur eas restituere vero domino. Verum est tñ, quod si vendunt parum panis, vini, aut olei ad emendū alium victum, vel vestitum, non est scrupulis mens involuēda in foro cōscientie, cū hoc sit honori, & utilitati domini. Dixi, *in foro conscientie*, quia i foro exteriori, qui emunt dictas res à servis, puniuntur tanquam celantes fures, ut dicitur in quadam lege nouæ compilationis, lib. 5. tit. 20. lib. 6. de recep.

8. Octava Conclusio. Quando quis emit rem alienam, & non potest verificare, cuius sit an Petri, an alterius sciens esse vnius eorum, sufficit, quod diuidat eam inter eos, ut dicit Sotus, & Medina.

9. Nona Conclusio. Nulli principi quamvis sit Rex, est licitum vendere officia Regni sui nimio precio, aut ijs personis, quos probabiliter credat, vel debeat credere suis abusibus oppressuros vasallos, cum hæc officia sint ordinata ad bonum commune, & publicum, ut tenet D. Thom. & communis: & vendens ea debet statuere moderatum precium in suis stipendijs, & vendere illa dignis, ut resoluit Caietanus, Sotus, Nauarrus, & alij, & ut vendantur hæc officia est necessaria autoritas Regis, aut reipubl. liberæ, quæ non cognoscit superiorem in temporalibus, & eadem autoritate possint illis assignari stipendia ordinaria. Hinc sequitur, quod, quādo aliquis senator renunciat suum officium in filium maiorem relinquens illud post mortem suam in testamento, tenetur adducere valorem huius officij ad cumulum bonorum diuidendum inter fratres, cum sit dictum officium vendibile, ut resolunt Corduba, & Nauarrus, qui dicunt, quod licet diuisiones bonorum non fiant nisi xxx. annis post mortem patris, debet dictus valor adduci in cumulum, non vero quod est lucratus ratione dicti officij, si adierit curiam regis procurator ciuitatis.

10. Decima Conclusio. Multo peius est vendi officia, quæ habent annexam iurisdictionem ad iudicandum, & administrandum iusticiam, cum clare pateat occasio, quæ inde capietur ad frangenda omnia iura, ut dicit Sotus; vnde illis, qui vendunt hæc officia, præcipit quædam lex nouæ compilationis puniri grauissimis pœnis. Verum est tamen, quod Duces, Comites, Marchionesque horum regnorum licite possunt vendere officium scribarum, seu notariorum, cum hoc sit in vfu apud illos, & Rex ipse videt, & non contradicit, ut dicunt DD. allegari; quod debet teneri, licet Sotus teneat contrarium; & personæ, quæ illa possident, possunt illa vendere de licentia Regis, solumque tenebuntur restituere damnum, quod cau-

Scot. in
4. d. 37.
q. vnic.
ca. art. 1.

D. Th. in
opulc. 2.
ad Du-
cissam
Braban-
tiæ. q. 2.
Caiet. in
sum ver-
b. vena-
lit. fol.
lib. 9. de
iust. q. 6.
art. 4. ad
2.

Nau. in
su. c. 25.
num. 7.
Cor. 3. d.
ca. 10. q.
134.
Coul. 1.
var. c. 19.
nu. 6.

Sotus ubi
sup. li. 7.
tit. 7. li.
31. nouæ
compil.

Soto. 1. 4.
de iust.
q. 1. 25. 3.
Med. in
instr. cō-
cl. fol.
163.

causatur reipubl. si vendantur personis non idoneis, ut dicit Nau. Corduba, & Lopez.

11 Undecima Conclusio. Prohibitum est per quandam legem nouæ compitætionis vendere, & tenere per se, vel per alium officium procuratoris curiæ, & qui vendiderit priuatur ipso: & qui pmerit, est inhabilis ad retinendum illud: Nauarrus addit constitutionem Pij V. quæ punit perditione bonorum, degradatione, ac amissione officiorum, licet secularium, & ultimo supplicio eos, qui procurant in curia Romana officia, quæ habent iurisdictionem per pecuniâ, aut eius promissionem.

12 Duodecima Conclusio. Pretati ecclesiastici debent cauere à venditione, aut locatione officij procuratoris fiscalis, cum hoc sit magnum præiudicium reipubl. ut dicit Caietan. Sorus, Nauarr. & Salzedus: & ideo nec illi, quibus locantur similia officia, nec alij per ipsos possunt ea exercere, ita ut licet habeant cõcessionem ad illud sedis Apostolicæ, debet iudicari subreptitiâ, ut dicitur in Concilio Tridentino. Verum est tamen, quod Episcopi, qui habent iurisdictionem temporalem sine superiore, si sit necessitas, possunt vendere dicta officia secularia personis idoneis statuentes illis sufficientia stipendia: non possunt tamen vendere officia iurisdictionis ecclesiasticæ, ut est officium notarij, & similia, quia aliquo modo sunt annexa rebus spiritualibus, ut resoluti Aragon probans id multis decretis Concilij Tridentini.

13 Decimatertia Conclusio. Artes, qui faciunt aleas ad ludendum, & qui vendunt eas, non peccant mortaliter vendentes illas illis, qui sunt lufuri, licet sciant peccaturos mortaliter ludentes, nisi peccatum, quod committeretur, redundaret in damnum tertij, ut si sunt lufuri rem alienam: quia hoc non erit aliud quam dare arma illi, qui est paratus ad occidendum. Hæc Conclusio est Caieta. Lopez, & Aragon contra Medinam, & Na-

uarrum, qui dicunt absolute sine vlla distinctione dictos artifices, & venditores peccare mortaliter facientes, aut vendentes aleas personis, quas sciunt peccaturas mortaliter cum dictis aleis.

14 Decimaquarta Conclusio. Non est vis tuorum ex se mortalis, quia potest aliqua mulier eis uti sine peccato mortali, solum ad cooperiendum suam segnitatem, & de fornicationem, aut ob complacendum marito, aut ut complacatur alicui, qui velit ducere eam in uxorem sine peccato mortali, & ideo vendere dictas res ad prædictas fucationes, & concannationes, non est peccatum mortale absolute, nec debet absolute condemnari, ut docet Nauarr. qui addit posse defendi non peccare famulum, qui seruit domino, & concubina, quam habet, nec illa, quæ adiuvat concubinam ad fucationem, nec artifices, qui faciunt, & vendunt calciamenta, & vestimenta curiosa meretricibus non consentientibus ipsis peccato; quod limitatur, nisi ea mulier puerit, nec vendatur ei aliqua res delectabilis apta ad capiendum aliquem iuuenem innocentem: quia in hoc casu peccabit vendens illam rem delectabilem, non quia cooperetur peccato huius mulieris, sed quia non impedit peccatum proximi innocentis, ad quod tenetur de lege charitatis, ut dicit Aragon loco supradicto.

15 Decimaquinta Conclusio. Vendere vinum illis, qui sunt debiles capitis, quos somus per experientiam, quod facile inebrientur, est peccatum mortale, si dant illis quantitatem notabilem, ex qua possint recipere damnum; quia hoc est dare illis gladium, quo faciant intellectum turbantes organa corporalia, & hinc eueniunt sæpe damna tertij; unde Confessarij debent interrogare pauperes particulariter de hoc præcipue in noua Hispania, & in Regno Aragonum & Valentie, in quibus Indi, & Mauri nouiter baptizati pauca vini quantitate cadunt in terram.

16 Decimasexta Conclusio. Peccant mortaliter, qui vendunt arma illis, qui

Lopez i
instr. ue.
go. l. i. c.
8. col. 7.
Arag. 2.
2. q. 77.
ar. 4.
Medi. de
restit. q. 3
Nau. in
sui H. sp.
c. 13. nu
mer. 9.

Nau. ca.
19 n. 16.

D. Ant. volunt adire bellum intustum circa congressum ipsum, ut dicit S. Antoninus, & Nauarrus, cum sint causa efficax multo cum damnorum quae cum illis debent fieri. Dixi, circa congressum ipsum, quia si bellum sit iustum, non tamen spectatur, quod fiet statim venditis armis illi, qui creditur aditurus, non videtur illicitum quia multi homines habent propositum occidendi inimicos suos, quando emunt arma, & non ideo est artificibus prohibitum vendere ea. Notaque, quod quando vendens arma non est certus de fine, quo emuntur, non peccat mortaliter vendens illa vasallo principis, cui est subiectus, praecipue si princeps imperat, illi, ut vendat illa pro dicto bello, cum ratione praeccepti sui principis possit deponere scrupulum.

17 Decima septima Conclusio. Illicitum est vendere venenum, aut rixagalum illi, qui probabiliter creditur petere illud, ut faciat notabile damnum, & id est, si dubitatur probabiliter, quod petat illud ad hunc finem, quia nec quando est dubium, licet exponere periculo vitam innocentis, si vero non presumatur peti ad hunc finem, licitum est vendere illud. Nec etiam est licitum vendere infidelibus res, quae non deserviunt nisi ad cultum eorum falsae religionis, bene tamen possunt vendere illis res, quae possunt deservire pro alijs usibus extra hunc, & sic potest illis vendi Agnus Paschalis, quamvis soletur male vitare eo, quia poterunt vitare bene, ut tenet Caietan, & DD. communiter.

Caietan.
vbi sup.

De venditione in communi
quoad premium eius.
Cap. LXXIX.

SUMMARIVM.

*Premium rerum quomodo debeat aestimari,
& quotap. ex ju. premium. concl. 1. nu. 1.
Quo premium possint vendi res non habentes
premium assignatum a Rep. conc. 2. nu. 2.*

An quod valit Roma 8. argenteis, & Neapoli 12. possit vendi Roma 12. si deferatur Neapolim conc. 3. nu. 3.

An sit licitum vendere rem pluris, quam valet, secundum summam esse, ob utilitatem, quae ex illa capitur conc. 4. nu. 4.

An sit licitum vendere rem maiori pretio, quam valet, ob utilitatem emptoris. concl. 5. nu. 5.

An vendens rem v.g. quindecim argenteis, credens certo illa valere, cum non valeat nisi duodecim, teneatur restituere quod pluris vendidit cert. ficatus de hoc. concl. 6. nu. 6.

An possit vendi res maiori pretio, quam valeat ratione donationis, qua miscetur in contractu concl. 7. nu. 7.

An possit vendi aut emi minori pretio res non mercatoris qu. m. illius, qui est mercator. concl. 8. nu. 8.

An deceptus in venditione, aut emptione possit capere aliquid ab bonis secrete illius, a quo fuit deceptus conc. 9. nu. 9.

DE materia huius capituli tractant D. Thom. Caietan. Sotus, Medina, Gabriel, Silvester, Angelus, Mercator, Nauarrus, Sotus, Castus, & Coparuvias. Pro cuius resolutione ponuntur seq. conclusiones.

1 Prima Conclusio. Premium rerum non debet aestimari secundum naturale perfectionem earum, sed prout iuvant magis ultimum usum humanum, estq; res certa, quod imposito pretio a Republ. hoc debet intelligi esse iustum, si non constet clare, quod imponentes pretium fuerunt decepti, & si non fuerit impositum premium, illud debet aestimari iustum premium, quod est commune illi loco, ubi res venditur, & licet premium impositum a Republ. consistat in indivisibili, ita ut si vendatur pluris, sit peccatum mortale, aut veniale secundum materiam, si illud plus est notabile, aut parvam: premium vero, quod communiter versatur, non consistit in indivisibili, quia habet suam latitudinem, & ideo diuidunt illud DD. in premium infimum, medium, & supremum, quae omnia sunt

instar

D. Th.
1. q. 77.
ar. 1. vbi
Caietan.
soto li.
9. de m.
li. q. 2.
ar. 3.
Med. de
reli. q.
31. & 36.
Gabr in
4. d. 15.
q. 10. ar.
1. nota.
bili 3.
Sil. ver.
bonego
rium, q.
1. calu 6
& verb.
empno.
q. 6. vbi
Aug. m. 7
Mercat.
de con.
tract. 6.
& 8.

Nau. in iusta; unde eadem res potest vendi no-
Man. c. vem argenteis, & undecim, ita ut sit pre-
23. n. 78 tium supremum eius, quod alij vocant
Scot. in rigorosum undecim argentei; infimum
dist. 11. vero, quod alij dicunt pium, erit novem
q. 2. Cal. argentei: medium vero, quod ab alijs
de lege dicitur moderatum decem argentei. Est
p. 1. l. 1. autem notandum, quod quando merca-
cap. 11. tores offerunt merces, faciunt, ut pretium
Cou l. 2 earum sit minus, ut contra, quando est
var. c. 3. copia emptorum, augetur pretium di-
 ctum, & etiam augetur, quando vedun-
 tur res minutim, & est maior copia em-
 ptorum, & pro maiori labore, & indu-
 stria, quae adhibetur in ipsarum empio-
 ne, ut contra, quando multae simul ven-
 duntur, solent dari minori pretio.

2. Secunda Conclusio. Loquendo de
 rebus, quae non habent pretium assigna-
 tum a Republ. nec a communi homi-
 num estimatione, quia raro venduntur
 ut sunt lapides preciosi, & alia, quae ab
 Indijs ad nos afferuntur, & aliae res ar-
 tificiales, quae sunt illud eructum pre-
 tium, quo contrahentes conveniunt
 scientes, quid emant, & vendant.

3. Tertia Conclusio. Res, quae valet
 Romae octo argenteis, & secundum le-
 gem valet Neapoli duodecim, potest pos-
 sessor vendere eam Romae, per dictos
 duodecim obligans se deferre eam Nea-
 polim ratione lucri, quod amittit, si ve-
 dat eam Romae, & ratione periculi, cui
 se exponit deferens eam Neapolim; si
 vero determinaverat eam deferre Nea-
 polim, non potest eam vendere nisi pre-
 tio, quo pro tunc potest vendi Romae;
 & in hoc casu est vera opinio Mercati,
 quam sequuntur Medina, & Aragon,
 & dicere contrarium esset occasio facie-
 di multas fraudes, & dolos. Verum est
 tamen, quod venditor potest pangere
 cum emptore, quod constituer dictam
 rem Neapoli eius expensis, & sic potest
 vendere bona conscientia dictam rem
 Neapoli secundum pretium illius civi-
 tatis.

4. Quarta Conclusio. Licetum est ven-
 dere rem maiori pretio, quam valet se-
 cundum suum esse, dummodo non ven-

datur maiori pretio, quam valeat ven-
 ditori, qui eget eo, sicut enim tenet Diu. tract. c.
 Thom. & est communis: quae opinio
 verificatur secundum Garciam in libro
 multum necessario, ac utili medico, qui
 quidem liber, licet secundum, se non
 valeat tantum, potest tamen vendi, ali-
 quanto pluris ratione damni, quid reci-
 pit ipse venditor, scilicet medicus. Veri-
 ficatur etiam alio exemplo, quod addu-
 cit Medina, de hortulano, seu agricola,
 qui habet aliquod iumentum vetus, &
 claudum, quod si vellet vendere, non
 posset nec minimo pretio, si tamen ab
 alio rogaretur, ut venderet, posset petere
 licite, quod sibi valeat propter necessita-
 tem, quam habet illius.

5. Quinta Conclusio. Cum quis vitur
 nimis aliqua re aliena, quam emit pro-
 pter utilitatem, quam invenit in ea, si il-
 le, qui vendit eam, non recipit damnum
 carens ipsa, non potest eam vendere ma-
 iori pretio, quam valet secundum suum
 esse; quia utilitas, quae alium consequi-
 tur, non procedit ex venditione, sed ex
 necessitate dictae rei; nemo autem po-
 test vendere alteri rem alienam, quam-
 vis poterit vendere damnum, quod po-
 test pati vendens eam, ut dictum est in
 conclusione praeterita. Verum est ta-
 men, quod emptor, cum tanta utilitas
 ei proveniat ex dicta, potest dare ali-
 quid plus venditori, tanquam homo
 gratus, & circumspexitus, sic enim tenet
 S. Thom. quem sequitur Ludo. Lopez,
 respondens sufficienter argumentis
 Contradi.

6. Sexta Conclusio. Venditor, qui cer-
 to credit rem, quam vendit, valere, quod
 petit pro ea, scilicet quindecim argente-
 is, si non valeat nisi duodecim, licite po-
 terit retinere dictos quindecim, prout
 S. Thom. ait. Et sicut durante ignoran-
 tia est liber a culpa, si est liber a restitu-
 tione. Verum est tamen, quod cogno-
 scens postea verum, tenetur restituere
 illi, quae habuit plus, ut dicit Aragon,
 nisi hunc excessum, quem habuit, posse
 ditantio tempore bona fide, ut si suffi-
 cet ad praescriptionem, quia tunc non
 tene.

Med. v.
bi supr.
fol. 141.

D. Tho.
vbi sup.
Lop. in
instru.
neg. l. 1.
cap. 11.
Cōr. de
cōtract.
q. 56.
D. Tho.
vbi sup.

Mer de
cōtrac.
c. 6. Me-
dina in
sum. l. 1.
ca. 14. 5.
25. Ara.
2. 2. q.
77. 25. 1.
fo. 165.
D. Tho.
vbi sup.
Gar l. 1.
de cor.

Gut. l. 2
pr. q. 9
s. nu. 25.
& 26. So
to lib. 9.
de iust.
q. 5. 2. 4.
p. 2. 14.

Contra-
das ubi
in. q. 57.

Navar. c.
23. n. 88.
Coul. l. 2.
varia c.
4. nu. 8.
9. & 11.

Aragon
ubi sup.

Med. de
res q. 32.
s. 2. c. 10.
arag. v.
bi sup.
Coul. v.
bi sup. n.
11. ad fi.
Soc. l. 9.
de iust.
art. 3.

tenebitur restituere, ut dicitur communiter Can. in ista allegata & Gut. & Tholoz. allegata hinc. Et hinc infer-
tur, quod si testator precipit, ut restituatur bona ab eo male percepta, si inveniatur inter ea aliquid alienum prescriptum titulo bonae fidei, non debet hoc restitui; & idem est, quando excommunicantur, qui habent aliquas res male perceptas, quia hi non tenentur restituere, quod titulo bonae fidei prescripserunt.

7^a Septima Conclusio. Potest res vendi maiori pretio, quam communiter vendatur ratione alicuius donationis, quae miscetur in hoc contractu, cum hoc non sit mera venditio, sed mixta cum liberalitate, quia vult ut, quidat pro rebus, plusquam valeat. Est tamen negotium difficile iudicare, quando presumitur hoc in casu dicta donatio, pro quo statuuntur sequentes regulae, quae colliguntur ex traditis a Conrado. Primo est, quando emptor necessitatus causa emit rem maiori pretio, quam valet, & quando venditor eadem necessitate vendit rem minori pretio, quam valet, non presumitur donatio, ut tenet Navar. & Couar. Secundo, quando quis emit rem scienter sine eius necessitate maiori pretio, quam valet, & venditor est amicus, aut consanguineus tunc presumitur facere donationem illius excessus, praecipue si solebat facere dictis personis aliquas donationes, quamvis ob ipsas notaretur levitatis, ut dicit Aragon; si vero venditor est homo extraneus, non presumitur donatio; & ideo non potest retinere dictum excessum bona conscientia, si non habet alium titulum meliorem, quo protegitur, si denique tenet Medina, allegatus fideliter ab Aragon, quamvis ab alijs non allegetur tanta fidelitate.

8^a Octava Conclusio. Quamvis non sit licitum ratione officij percipere aliquid ultra iustum pretium assignatum, quia res pub. quae illud assignavit, inspicit ad laborem mercatoris, & alias circumstantias, ut dicit Sotus, tamen potest vendi minori pretio res illius, qui non habet pro officio vendere eam, quam illius,

qui habet officium vendendi eam, quia iustum pretium rei in manu illius non est tanti valoris, ut in manu negotiatoris, & hoc voluit dicere Med. quia la. ubi labor, industria, & sollicitudo mercatorum valet aliquid, ut augeatur pretium rerum, quas vendunt, si non sit pretium earum iustum assignatum a repub. & quia ipsi non rogant emptores, ut solent facere, qui non habent pro officio vendere eas.

9^a Nona Conclusio. Ille, qui post venditam, aut emptam rem inuenit se fuisse deceptum in pretio ultra dimidium, quod est clarum, & manifestum, & etiam est clarum, quod per viam litis non potest illud recuperare, potest sine dubio capere secunde de bonis alterius illud, in quo fuit deceptus observans conditiones iustae compensationi, ut quando damnum non fuit tam exorbitans, solum poterit compensare illud, in quo fuit deceptus, & pro quo emptores saepe queruntur, quod fuerint decepti, moti solum amore proprii interesse magis quam veritate facti, quia realiter, & vere non fuerunt decepti, & quia saepe non constat manifeste factam fuisse dictam fraudem secundum Medinam, & Cord. debent Confessarij esse multum attentae tractantes de his secretis compensationibus, ut dicit idem Cord. dec. Lud. Lopez in inst. neg. lib. 1. cap. 53. in princip.

Med. al-
legatur
a Cord.
de calib.
q. 103.

De pretio rerum, quae venduntur per incantationem publicam, & per negotiationem alicuius tertij.

Cap. LXXX.

SUMMARY.

An, quod venditur publice sub voce praecomis, habeat tria pretia rigorosum, medium, & infimum conclus. nu. 1.

An iustum pretium eius, quod venditur subhasta sit illud quod currit inter mercatores qui vendunt extra illam. conc. 2. nu. 2.

An

*An teneantur tutores ad aliquam restitu-
tionem vendentes res pupillorum sub vo-
ce præconis maiori pretio, quam valent.
concl. 3. num. 3.*

*An proxeneta, cui soluitur debitum stipen-
dium possit sibi retinere partem pretij
rei venditij. conc. 4. num. 4.*

*An proxeneta tradens rem alteri ad ven-
dendum possit recipere stipendium, cum
non adhibuerit ipse laborem. & conc. 5.
num. 5.*

*An proxeneta qui vendit plus quam cer-
tum pretium, possit retinere excessum.
conc. 6. num. 6.*

*An proxeneta id possit facere, quando taci-
to, vel expresse non fuit pactum recipien-
di excessum. conc. 7. num. 7.*

*An proxeneta stipendio non contentus signi-
ficans domino rei non inuenire nisi cen-
tum ducatos, possit retinere sibi quod
plus vendidit, domino concedente ut vè-
deret pro centum. conc. 8. num. 8.*

Prima Conclusio. In rebus, quæ
venduntur sub hasta, aut voce
præconis, si etiam pretium ri-
gorosum, medium, & infimum; debet
tamen notari, quod licet gradus extrê-
mi in pretio naturali rerum distent pa-
rum a pretio medio; in pretio tamen re-
rum, quæ sub hasta venduntur gradus
extrêmi tantum distant a medio, quan-
tum amplectitur medietas huius medij
pretij. Quod ut melius intelligatur, est
notandum; quod aliquod prædium, ver-
bi gratia, extra hastam valet 100. duc-
tis secundum valorem infimum, quod
si ponatur sub hasta medium suum pre-
tium erit dicti 100. & infimum erit 50.
& supremum erit 150. ut dicit Cord. &
Merc. & Garzia.

2 Secunda Conclusio. Merces, quæ
venduntur sub hasta, non erunt iniuste
venditæ, & emptæ, si non detur pro illis
pretium, quo venduntur extra hastam;
quia in illo loco non valent res, plusquàm
datur pro illis, & idem dicendum est de
illis, quas proxeneta vendunt per vias,
& plateas discurrentes, dummodo non
sit fraus in quaerendis emptoribus. No-

taque, quod reuenditores non possunt
emere res, quæ venduntur sub hasta, ut
prohibetur per quandam legem nouæ cõ-
pilationis; & ideo Confessarij debent eos
interrogare, an emerint dictas res per se
seu alios, quia peccant grauiter ob di-
ctam legis prohibitionem, & ob damnum,
quod euenit reip. emētibus his simul di-
ctas res. Verum est tamen, quod quando
non inuenitur emptor sub hasta, qui ve-
lit eas emere, nisi minori pretio, quam
valet, non putarem eos committere pec-
catum ementes eas iusto pretio, cū hinc
non sequatur damnum ulli tertio.

3 Tertia Conclusio. Tutores, & exe-
cutores testamentorum, qui vèdunt sub
hasta, & voce præconis res pupillorum
maiori pretio, quam valent, si hoc con-
stat clare, & aperte, tenentur recurrere ad
iudicem manifestantes hoc excessuum
pretium, ut reducat ad æqualitatem iu-
stam; & si iudex noluerit id facere, non
tenentur ad plus. Dixi, si constet clare, &
evidenter de excessu pretij, quia si non con-
stat, depopant scrupulum: satisfaciunt
etiam suæ obligationi monentes empto-
res excessum dicti pretij, ut ipsis claman-
tibus iudex provideat, quod magis con-
ueniat.

4 Quarta Conclusio. Proxeneta, cui ab-
solute nullum assignatur stipendium domi-
no rei, recipiens rem ad vendendum non
potest sibi retinere aliquam partem pre-
tij, quod dant pro illa, si dominus soluat
ei debitam mercedem, ita ut si promissi gra-
tis venditurum, non possit capere aliquid
pro stipendio venditionis, sicut non po-
test petere, quidquam pro alimentis pue-
ri expositi, qui charitate motus gratis ex-
cepit eum, ut dicit Nauatr. & Ludo-
uicus Lopez sequens Angelum.

5 Quinta Conclusio. Si proxeneta re-
cipit aliquam rem ad vèdendum pro cer-
to stipendio, quod promittunt illi, & tra-
dit rem alteri, quæ rogat, ut vendat eam
nullo illi statuto stipendio, si vendat di-
ctam rem, potest percipere stipendium sibi pro-
missum, quia licet non adhibuit laborem,
sufficit amicum eius adhibuisse, pro quo
alias ipse faciet aliquid aliud, ut con-
stat

l. 22. tit.
8. li. 2. f.
81.

Na. c. 13
nu. 97.
Lup. in
instr. ue
got. li. 1.
c. 53.

Cor. de
casib. q.
8. Merc.
de con-
tract. l. 2.
cap. 12.
Garcia.
l. 1. de cõ-
tract. c.
11.

Rat ex traditis à Corduba de casib. d. qq. Med. de res. q. 5. causa liber. à res. num. 11.

6 Sexta Conclusio. Proxenetæ, qui recepit aliquid à domino ad vendendum, qui dixit, ut venderet illud decem, si vendat maiori pretio, potest excessum sibi retinere, nisi excessus excedat pretium rigorosum, quod intelligitur, quando tacite, aut expresse fit pactum, quod retineat; & tacite est visus dominus concedere illud, quando pro venditione non dat ei aliud, & excessus, quem recipit non excedat notabiliter stipendium, quod illi debetur. Dixi, nisi excedat pretium rigorosum, quia hic excessus, ut dicit Ang. verb. empt. §. 23. emptori debet restitui.

7 Septima Conclusio. Quando tacite, vel expresse non pungitur, quod recipiat excessum pretij pro stipendio vendens rem maiori pretio assignato, nullo modo potest appropriare sibi illum excessum; & in hoc sensu est vera opinio

D. Ant. 3. p. tit. 8. de qui dat famulo suo, stipendiato rem ad vendendum pro certo pretio, si vendit eam maiori pretio, tenetur restituere domino excessum dicti pretij assignati, nisi sua industria, & labore vendiderit eam maiori pretio, ut dicit Gabriel q. 10. ar. 3. dub.

8 Octava Conclusio. Si proxenetæ, aut alius non contentus stipendio significavit domino rei non invenisse, qui vellet dare pro re, nisi centum ducatos, si dat licentiam ei, ut vendat eam pro dictis 100. &

ipse vendit pro centum, & viginti, peccat

retinens sibi reliquos 25. & sic tenetur eos restituere, ut dicit Calera. verbo Proxenetæ.

De venditione frumenti, & aliarum rerum, quarum pretium est assignatum à Lege.

Cap. LXXXI.

SUMMARY.

An possit vendi triticum, & alia semina maiori pretio assignato à lege conclus. 1. num. 1.

An possit vendi triticum, & alia semina maiori pretio assignato, eo quod consentiant Praesidentes venditionibus. conclus. 2. num. 2.

An possit vendi triticum corruptum, licet pretium sit minus pretio à lege assignato. conc. 3. nu. 3.

An tempore famis possit vendi triticum pluris quam lex permittat conc. 4. nu. 4.

An possit vendi triticum tempore sterilitatis ab agricola eo pretio, quo sibi stat positum domi excedendo pretium legis, conc. 5. nu. 5.

An possit vendi triticum in panem coctum ultra pretium commune fori, cœ. 6. n. 6.

An agasonis, & alij possint percipere pro tritico ultra taxam expensas portationis, conc. 7. nu. 7.

An possit vendi triticum pretio assignato à lege, cum valeat minus ob abundantiam. conc. 8. nu. 8.

An teneantur gubernatores, & iudices facere promulgari pretiam legis frumenti, conc. 9. nu. 9.

An possit vendi triticum pro pretio legis quod est mixtum glebis, conc. 10. nu. 10.

An possit vendi triticum pretio assignato, si fuit positum in loco humido, ut sit negrederetur minus in mensura, d. 1. n. 11.

An Senatores possint bona conscientia assignare minus pretium panis asportato in civitatem, quam panis civitatis, conclus. 12. nu. 12.

An peccent, & teneantur restituere mercatores, qui congregant, & emunt multum triticum, aut panem ad reuci de idu maiori pretio, quam sit assignatum à lege, concl.

conclus. 13. numero 13.

An peccent commutantes triticum pro alijs mercibus dando illas minoris, quam valent. conc. 14. num. 14.

An possint Clerici vendere triticum maiori pretio assignato. conc. 15. nu. 15.

An Clerici & nobiles possint vendere panem coctum conc. 16. nu. 16.

An qui non habent pro officio esse pistorum, possint vendere panem coctum. cō. 17. n. 17.

Prima Conclusio. Nullo modo, quamvis sit ratione sterilitatis, aut necessitatis tritici, potest vendi triticum, aut hordeum, ceteraque semina maiori pretio assignato a pragmaticis regijs, quod intelligitur in omnibus locis horum regnorum Castellę, licet sint in montibus, ubi communiter non colliguntur hæc semina exceptis locis Regni Gallie, quia Rex in sua pragmatica facit expressam mentionem eorum, ut constat ex dicta lege publicata anno 1558. quæ nunc est incorporata legibus novæ compilationis, sic enim tenent Castus, Sot. Mexia, Con. Matienzus, Cor. & Palatius.

2 Secunda Conclusio. Non sufficit, ut vendatur triticum maiori pretio assignato, & hordeum eodem modo, quod gubernatores permittant, si non habeatur expressa licentia Regis, aut Regij consilij ad illud, ut tenentur ad assignandum pretium panis cocti, quia gubernatores & iudices ad hoc ordinantur, & eliguntur, ut custodiantur leges Regum, & non ut abrogentur; & ideo non possunt permittere generaliter, quod vendatur panis coctus, frumentum, & farina, ut lubet; & si permittant non obstante eorū mandato, si aliquis perfrigerit dictam regiam legem vendens triticum pluri, quam per eam ordinatur, non solum peccabit mortaliter, sed tenebitur ad restitutionem. Tunc autem vendetur ultra pretium eius; quando quis transgressus fuerit pretium, & portationes, quas leges ordinant. Excessus vero panis cocti erit, quando vendetur pluri, quam per dictos iudices est impositum, ad quod habent auctoritatem; & si ob negligen-

tiam eorum, aut, ut sit abundantia in locis, non imposuerint pretium pani cocto, aut dederint plenam facultatem vendendi, ut lubet, non poterunt vendere in hoc casu, nisi habita consideratione verborum, & mentis pragmaticę regię, & ideo non poterunt percipere nisi aliquod lucrum moderatum, regulatum ad pretium assignatum, cum lex, quę ordinat iudicibus, ut moderentur dictum pretium, videatur etiam præcipere ijs, qui vendunt, ut moderentur illud secundum arbitrium boni viri, & quod ultra hoc pretium moderatum percipiunt, peccant, & tenentur restituere, ut probant late Mercatus, & Mexia.

3 Tertia Conclusio. Qui vendunt triticum, & vinum pravi, & corruptum pluri, quam par sit, licet dictum pretium sit minus quam pretium pragmaticę, peccant mortaliter, cum frangant legem naturalem, & diuinam, ut dicit Nauat. & per consequens tenentur restituere excessum, ut probat Mexia, quia pragmatica Regni, quæ promittit vendi triticum pro minori pretio, quam sit assignatum, loquitur de tritico, quod est receptibile, & bonum, ut notat Mexia. Supradicta in conclusionibus præteritis debent limitari secundum Cord. quando Rex, aut Consilium regium, aut eius præsidens, aut gubernator suo nomine iubet, quod tales personæ in ijs locis possint vendere triticum aut farinam, aut panem coctum eo pretio & eo modo, quo potuerint, & ob id non possint puniri; aut si Rex, eiusque Consilium tacuerit, & non punierit transgressores, cum possint compellere eos, ut vendant illud secundum legem prædictam quia si omittat punire eos, quia non potest, aut ob scandalum, quod inde sequetur, non est dubium, quin peccent, & teneantur restituere excessum assignati pretij, ut constat ex eo quod resoluit Gurr. lib. 2. præc. q. q. 180. num. 21.

4 Quarta Conclusio. Tempore famis non obligat lex dictarum pragmaticarum, quia si ratione frigoris in sui vigore est licitum furari ligna, ut resolvunt D. Tho. & Sotus, quare ob necessitatem famis

Mer. super hac prag. c. 2. v. p. r. et. Giuen. di Mex. id. l. 14. cōc. 4. n. 25. f. 71. & iterum f. 130 p. 2. col. 1. Nau. in ma. c. 23. nu. 87. Mex. in d. prag. con. 1. ver. assi. porelco figuret Mexia. ubi sup. nu. 161.

D. Tho. 2. 2. q. 66. ar. 7. Sot. li. 1. de iust. q. 6. a. 4. pag. 53.

1. 1. t. 25. li. 5. no. uar. re. co. 61. lib. 1. de le. pe. c. 11. 50. l. 1. de iur. q. 6. a. 5. arg. 5. p. 58. co. 1. & pag. 66. co. 2. & li. 4. q. 8. art. 4. p. 464. c. col. 2. Co. li. 3. ver. 14. num. 3. Mex. & Mat. d. l. 1. Cor. de casu q. 78. p. totum Pal. li. 2. de contract. c. 1. p. 29. 55. & 66. & 68.

famis nō erit licitum perfringere dictas leges, & si lex ecclesiastica non obligat cum periculo mortis; quare obligabit lex mere secularis.

5 Quinta Conclusio. Non potest agricola vendere frumentum eo pretio, quod excedēs pretiū dictæ pragmaticæ. Hęc conclusio est contra Mexiam, qui dicit, quod colonus vendens triticum, quod illi sit positum domi v.g. mensura triginta argenteis, potest illam vendere pluris pretio assignato deducto labore personali, & expensis collectionis, quia hic tractat de vitando damno, & non aduerit, quod ubi non est assignatio a lege, potest quis tractare de vitando dāno, non vero, quando est dicta prohibitio; quia si esset licitum, aperiretur porta, per quam quotidie lex preteriretur, ut dicunt Corduba, Mercatus, & Palacius, qui vacillat super hoc puncto, ut tenet Gutierrez. Nec colono fit iniuria, quia cum abundantia vnius anni compensat sterilitatem alterius; & certum est, quod est falsa regula aliquorum, qui dicunt, quod semper qui potest vendere lucrans aliquid; quia si hoc esset verum, semper mercatores in suis negotiationibus deberent lucrari, quod sæpe ob infortunium, & sterilitatem terræ, aut maris, non potest sic euenire, ut dicit Sotus. Hinc inferitur, quod qui emit mensuram tritici 20. argenteis cum valor sit 14. argent. verbi gratia, nō potest illam vendere eodem pretio sine peccato subiecto restitutioni, quod debet limitari, nisi qui emit dictam mensuram tritici 20. argenteis ante traditionem cōcesserit alteri dimidiam per idem pretium, quod sibi est; quia contendit illam ab eo singulari studio; quia in hoc casu nō vendit ei, sed facit illum socium emptionis suæ.

6 Sexta Conclusio. Si colonus, aut alius, qui colligit triticum ex proprijs prædijs, vendit illud in panem coctum, nō potest illum vendere nisi pretio communi fori, & si excedit dictum pretium, tenetur restituere illud, quatinus mensura frumenti posita domi suæ stet illi

pluris, quam sit illud, quod extrahit ex ipsa, etiam vendens illam hoc modo; sic tenent Mercatus, & Gutierrez contra Mexiam.

7 Septima Conclusio. Non solum agiones, sed etiam domini ipsius frumentum possunt ultra taxam percipere pro eo aut alijs seminibus expensas portationis, quæ sunt assignatæ iam a lege pro singulis leucis; qd debet intelligi obseruatis diligentijs quæ ponuntur in pragmatica facta anno 1592 adducentes testimonium pretij, & loci, a quoeductū est frumentum. Circa quod est notandum, ut notat Gutierrez, quod licet nō obseruentur dictæ diligentia; potest dictus venditor percipere dictum pretiū pro portatione, & lucris in foro conscientia, & non peccabit in eo, nec tenebitur ad restitutionem. Ex hac conclusione inferitur, quod qui potest vendere triticum suorum redditum percipiendo portationes, & expensas, quas fecit in portatione dicti tritici vsque ad domum suam, & si non expendit pecuniam in portatione, quia coloni tenentur perferre triticum ad ciuitatem, & domum, etiam potest percipere pretium, quia eo quod coloni obligauerint se ad portationem seminum, releuat eos ab alijs oneribus æquiualentibus quæ sunt tanti valoris, ac sint ipsæ portationes.

8 Octaua Conclusio. Quando est multa abundantia tritici, & valer minus, quam sit a lege impositum, non potest vendi sub pæua peccati mortalis, & restitutionis maiori pretio, quam communiter vendatur, licet non accedat ad pretium legis: probans id Mercatus, dicit, quia lex naturalis, & diuina obligat, ne vendatur res maiori pretio, quam par sit, ut dicit Castrus, & tenent Corduba, & Medina in terminis nostræ conclusionis; & Ludou. Lopez addit, quod venditor committet vsuram vendens in creditum dictum triticum pretio assignato legis, quia tunc valet minus. Nostram etiam conclusionem tenet Aragon reprehendens Medi. in qua

dam

Merc. v. bi supra
Gutt. v. bi supra
q. 181. n. 11.
Mex. v. bi supra
con. 6. n. 11

Cord. d. cas. 90.
84. ver. xabrē de solo dicto.
Merc. super illā prag. c. 5 per totū
Palat. v. bi sup. f. 39 col. 1.
Gutt. v. sup. n. 30
Sot. li. 6 de iusti. q. 1. ar. 3. pag. 533 col. 1.

Merc. v. bi supra
c. 3. ver. mas que diramos
Cast. v. bi supra
col. 166. in ver. lex. a sit.
Medi. in summ. f. 140 col. 1.
Cord. in sū. q. 84.
Lop. i. in str. cōf. 2 p. col. 150. & c. 46.
Arag. 2. 2. q. 77 ar. 1.

dam distinctione, quā facit super hoc puncto affirmans nostram conclusionem esse veram, siue ponatur a lege pretium in fauorem emptoris, siue venditoris.

9 Nona Conclusio. Tenentur gubernator, & iudices ciuitatum, & oppidorum facere promulgari hanc pragmaticam tritici; & ideo si ignoranter vendiderint aliqui triticum maiori pretio, quam leges patiuntur, tenentur restituere hoc damnum, cum ob eorum negligentiam, & desidiam ignorauerint venditores hanc pragmaticam, sic enim tenent Nauar. c. 17. num. 20. Ludou. Lopez, in inst. neg. lib. 1. c. 15.

10 Decima Conclusio. Homo priuatus, qui vendit aliquas mensuras tritici cum gl'bis, cum quibus communiter solet portari ab area, non peccat mortaliter, cum hic non fuerit fraus. Hābito tamen tritico mundato, si misceatur terra, vt vendatur, dicit Med. esse contractum inuālidum, & teneri ad restitutionem dāni emptori: & Lud. Lop. tenet non teneri ad restitutionem discedens a Med. in hoc casu. Ego in hac parte dico contractum esse validum, quia cum dolus non est excedens medietatem iusti pretij, valet contractus, estque necesse, vt rescindatur, vt dicitur in iure. Tenentur tamen restituere dictum damnum, praecipue si post factam venditionem mixta fuit terra tritico, nec obstant rationes Ludou. Lopez; quia in simili casu non est bonum adiuuare fraudes rationibus apparentibus, sed rationibus clavis, & manifestis, quas dicit ratio naturalis.

11 Vndecima Conclusio. Si, qui vendit triticum, per industriam ponit illud in loco humido, vt cum humiditate infletur, & intret minus de eo in mensuram, & sic ex vna mensura fiat vna, & dimidia, aut parum minus, peccat, & tenetur restituere damnum; & etiam quia triticum humidum facilius corrumpitur; & ideo si aliquis posuerit triticum in hoc loco non industria, sed casu, & inueniat postea, quod causa humida-

ris nō est ita bonum, quia est inflatum, tenebitur vendere illud minori pretio, quam cōiter vendatur, & declarare hoc venditori, si putat, quod emit illud, vt custodiat illud cum tam facile corumpatur.

12 Duodecima Conclusio. Senatores oppidorum, qui assignant aliud pretiū panis cocto vicinorum suorum, quā panis cocto, & aliis rebus quae portant agasiones, aut alij, non peccant, si ex facto hoc sequitur minus cōmodum reipublicae communi, quam sit damnum, quod sequitur pauperibus; & quamuis dubitetur de hoc, si est consuetudo in contrarium fieri pretium in tali modo, nō est, quod moueatur scrupulus, vt constat ex his, quae tradit Cordub. Nauar. & Ludou. Lopez.

13 Decimatercia Conclusio. Mercatores v.g. Salmanticæ, qui colligunt frumentum, quod possunt, eo animo, vt postea vendāt maiori pretio assignato hominibus, qui accedunt ad domos eorū, licet sint exteri, peccant mortaliter, & tenentur restituere damnum, quod ex hoc tractatu causatur; & ad idem tenentur, qui veniunt Salmanticam foris ad vendendum triticum, vendentes maiori pretio assignato, scientes, quod si vendunt illud ceteri pretio, esse ob collectionem, & monopolium, quod factū est: quia si ignorent hoc, ignorantia excusat eos a restitutione, sic enim tenet Med. quem sequitur Lud. Lopez. Circa hoc videatur caput inf. vbi agitur de monopolio mercatorum.

14 Decimaquarta Conclusio. Illicitus est contractus illorum, qui vendunt triticum illis, qui veniunt Salmanticam ad emendum illud, dantque pro eo alias merces, quas adducunt minori pretio, quam ipsae valeant assignatione pretij, dicentibus venditoribus, quod non vendunt illud ultra pretium assignatū, quia manifeste patet in hoc casu, quod sit dolus, cum vendatur triticum manifeste maiori pretio, quam par est: & ideo tenentur venditores restituere reliquū excessus emptoribus, & idem dicendum

N est,

Cord. d. casib. q. 18. Nau. c. 17. num. 91. Lopez in inst. lib. 1. c. 15.

Med. vbi sup. Lopez in inst. c. 32. fol. 155.

Med. in sum. circa reg. 1. Lopez vbi sup. 2. p. c. 42. lib. 1. in inst. neg. go. c. 19.

Nau. in
c. qual.
de pen.
d. c. nu.
45. cum
seqq. &
larius in
c. nouit.
de iudi.
nota. 6.
Cor. 9.
Coul. li.
2. var. c.
4. nu. 11.
Med. in
prin. pe.
nis. cōf.
1. d. 126.

Gutt. l. 1.
qq. 4. 181
Pal. li. 2.
de cōf.
& rest. c.
2. p. 60.
colum. 1.
Med. de
rest. qu.
36. f. 110
vers. se-
quitur
antea
pre.

Pal. vbi.
sup. & l.
1. c. 1.
6. ut. li. 1.
p. 199. q.
172.

est, quando vendunt alias merces di-
centes vendere eas pretio iusto, quod
valent capientes pro illis ab emptorib.
alias merces pro minori pretio, quam
valeant, licet fraus non sit ultra dimidiū
iusti pretij, vt constat ex eo, quod cum
communi resoluunt N. Cou. & Maxia
qui limitat eā, qñ damnum, qd fit, est par-
uum: in nostro tamen casu parua læsio
quæcunq; sit, obligabit ad restitutionē:
quia quantitas, in qua, qui dedit suas
merces pro tritico, fuit defraudatus, cre-
scit ad pretium assignatum a lege, cui,
cū consistat in indiuisibili, nō potest ali-
quid addi, quantumuis paruum, & q-
uis ratione paruitatis liberet a peccato
mortali, non tñ liberat a restitutione,
cum ratio naturalis dicter, quod alienū
quantumuis paruum restituatur vero do-
mino, & ē, qd licet excessus sit paruus,
potest tamen in nostro casu committi
peccatum mortale: Primo, si vendantur
multæ mensuræ. Secundo si vendatur
vna sola cum intentione tamē vendēdi
multo plures p dicto pretio paruo, qd
sit magnū numero mensurarū; sic. n. te-
nent Gutt. & Palac. Verum tamen hæc
conc. debet limitari primo, vt non pro-
cedat quando emptor in signū gratitudi-
nis, & amicitie dat venditori plus, aut
quando remittit illi sponte aliquid sine
fraude, & dolo, vt probat Med. & ideo
Confessarij debent aduertere multum
scrutantes corda, & conscientias empto-
rum mercis pro minori pretio, quam
valent, commutantes pro illis alias pro
pretio suo. Secundo, quando dantur di-
ctæ merces pro tritico pro suo iusto pre-
tio nulla intercedente fraude, & dolo,
quia in hoc casu non solum contractus
erit licitus, sed, qui dat tritico pro di-
ctis mercibus merebitur in eo succurrēs
proximo in necessitate sua, vt dicunt Pa-
lacius, & Gutt. qui consulit personis ec-
clesiasticis, ne viantur his limitationibus
nisi cum magna cautela, & notatione
ob bonum odorem, quem debent de se
prestare. Debet autem notari, quod pre-
tium legis obligat, licet vendatur sub ha-
sta, & voce præconis, vt tenet Lopes cō-

tra Garciam in inst. nego. c. 30.

15 Decimaquinta Conclusio. Tenen-
tur clerici sub pena peccati mortalis, &
restitutionis vendere triticum secundū
pretium legis, & hoc non ratione prag-
maticæ Regiæ, sed ratione legis natura-
lis, qua obligantur vendere res, quas ha-
bent iusto earum pretio: iustum autem
pretium erit commune, & assignatum
a repub. quæ ad id habet autoritatē;
sic enim tenent Sotus, Nau. & Salzed.
16 Decimasexta Conclusio. Clerici, &
nobiles, & diuites harum regnorū Ca-
stellæ, quibus in Regnis Castellæ prihi-
bitum est vendere panem coctum per
se, seu per alios, vt constat ex quadam
pragmatica facta Madrinj mense Sep-
tembris anni 1578. & anno 1571. pec-
cant mortaliter exercentes se in hoc e-
xercitio, cum perfringant legem iustam
sui Principis. Verum est tamen, quod
non tenentur ad villam restitutionem, si
vendant illum pretio communi assigna-
to; & si non est assignatum pro commu-
ni, quo reliqui vendunt, vt tenet Gutt.
dicens sic tenere multos patres graues
ordinis prædicatorum consultos ab eo
in vniuersitate Salmanticæ, & sic tenet
Ludou. Lopez. Verum est tamen, hoc
non habere locum, quando respubl. im-
ponit pretium pani cocto, qui foras a-
sportatur, posito diuerso pretio ab eo,
quo venditur panis ciuitatis in casu,
quod hoc possit facere; quia in hoc ca-
su dictis personis est prohibitum vende-
re panem coctum, & vendentes illum
tenebuntur in conscientia obseruare va-
rietatem pretiorum: & ideo non pote-
runt vendere panem, nisi secundum pre-
tium assignatum habitatoribus loci, si
ipsi habitent in eo, & si sunt extranei
mandantes dictum panem ad venden-
dum ad dictum locum, tenebuntur ven-
dere secundum pretium extetorum.
Hinc inferitur, quod pistorum, qui emūt
aliquod triticum minori pretio, quam
vèdatur triticū asyli publici, vendentes
panem coctū ex eo tritico eodē pretio,
quo panē tritici ciuitatis, nō tenentur ad
restitutionē, cum non fecerint contra
iusti-

Sot. li. 1.
de iust. q.
6. Nam.
c. 13. nu.
85 Salz.
in pr. cr.
c. 55 pa.
160. co. 2

Gut. li. 1.
pr. qq. q.
181 Lo.
lib. 1. in-
str. neg.
c. 15 fo-
54.

g. it. vbi
supra. iustitiam commutativam, ut tenet Gut-
tier. contra Mexiam. Secundo inferitur,
quod clerici, qui vendunt panem co-
ctum, qui offertur illis in Missa, aut se-
pulturis, poterunt bona conscientia ven-
dere illum secundum pretium commu-
ne fori, quia pragmatica, quae prohibet
illis vendere panem coctum, intelligitur,
quando hoc faciunt ratione negotiatio-
nis, & lucri, quod non est in nostro casu;
& ideo non condemnantur ego ad pec-
catum mortale nobiles, & divites, qui
non habent officium pistoris, si darent
alicui pistori pauperi aliquot mensuras
tritici, ut faciat ex eis panem coctum, &
vendat illum pretio fori hac conditio-
ne, ut extractis expensis, & quod debe-
tur eorum labori, reliquum sibi tribua-
tur, si eos moueret ad hoc faciendum
magis velle succurrere necessitati com-
muni, & pauperis pistoris, quam eorum
interesse, & lucrum, Dixi, aliquot mensu-
ras, quia si sint multae, iam videtur, quod
miscetur cupiditas cum titulo Charita-
tis, & perfringitur lex iusta: quanta ve-
ro debeat esse quantitas mensurarum,
quae possint dari, relinquatur arbitrio
prudenter viri, quia cum hic sit casus
particularis fundatus in dicta circun-
stantia, non potest dari regula iusta, &
certa.

17 Decima septima Conclusio. Non
obstante dicta pragmatica, qui non ha-
bent pro officio esse pistoris, si sint pau-
peres, possunt fieri pistoris vendentes
panem coctum pretio communi, & non
tenentur restituere quidquam, quia prag-
matica prohibet hoc diuitibus, qui si se
exercent in hoc, est ratione cupiditatis,
non ut succurrant paupertati suae, ut fa-
ciunt pauperes, si enim tenet Palacius,
quae quidem opinio non solum mihi vi-
detur pia, sed etiam vera non obstante
murmuratione Gutt. contra eam, quia
haeres morales magis debent interpre-
tari secundum aequitatem, & benignita-
tem, quam secundum rigorem legis, nisi
sit lex principis in contrarium.

Vide Mutuum. l. p. cap. 112.

De contractu venditionis metu
facto. Cap. LXXXII.

S V M M A R I V M.

An possint iudices tempore famis compellere diuites, ut vendant panem, & vinum concl. 1. nu. 1.

An venditio metu graui, vel leui facta sit valida concl. 2. nu. 2.

An qui vendit metu aliquam rem videa-
tur ratificare contractum venditionis, si
postea sponte recipit eius pretium. conc. 3.
num. 3.

1 Prima Conclusio. Possunt iudices
tempore famis compellere diui-
tes non solum ut vendant panem suum,
& vinum, & carnem oppressis graui fa-
me, sed etiam, ut faciant donationem
eorum dando illis gratis, quo egent, si
non possint emere illud, cum teneatur
princeps conseruare vitam suorum ci-
uium ut resolunt Panor. & Siluester,
cum causa boni publici possint iudices
compellere subditos, ut vendant res suas,
ut aedificentur muri, & arces, quibus de-
fendantur, & ea venditio erit valida,
ut resoluit Gratia. libr. 1. de contrac. ca-
pit. 13.

panor. in
c. si quis
ext. de iur-
iis.
Sil. ver.
electm. q.
vlt.

2 Secunda Conclusio. Ut rescindatur
contractus venditionis factus metu in
foro exteriori, est necesse, quod hic me-
tus cadat in virum constantem, ut dicit
Sorus. in 4. dist. 29. q. 1. artic. 2. Verum est
tamen, quod si contractus est iuratus, ut
rescindatur, est necessaria relaxatio iura-
menti secundum veriore, & commu-
nem opinionem collectam a quodam
decreto iuris canonici. Dixi, in foro exte-
riori, quia in foro conscientiae, ut hic co-
tractus sit inuálidus, sufficit timor qui-
uis quantumuis levis, & timor reueren-
tialis, ut dicunt Sorus, & Nauarr. quia
leges quae faciunt differentiam a metu,
qui cadit in virum constantem, & in-
ter alium metum non tam grauem, fun-
dantur in praesumptione, & lex quae

Sor. li. 4.
de iust.
q. 4. ar. 4
ad 2.
Nau. in
Man. ca.
17. n. 29.
& c. 22.
nu. 31.

N a fun.

Palac. d.
20. n. 6.
& res. li. 2.
c. 1. p. 61.
col. 2. &
pag. seq.
col. 1.
Gut. li. 2.
prag. q.
182

fundatur in præsumptione quo ad Deū non habet locum, si vere, & realiter nō est, quod præsumitur, ut dicitur in iure. Et notetur hæc doctrina, quia deseruit pro resolutione multorum casuum, & ex ea sequitur, quod advocatus, qui bona fide facit pactum cum aliqua persona paupere, quæ non habet bona ad prosequendam causam multum utilem dicens. Da mihi aliquam partem huius interesse, & ego prosequar litem meis expensis, non peccat mortaliter prosequens eam suis expensis; quia licet ius prohibeat advocatis facere similes pactiones; hoc ius tamen fundatur in præsumptione, scilicet, præsumit, quod advocatus per fas, & nefas volet esse voti sui compos: quæ præsumptio deficit hoc in casu, cum supponatur, quod hic advocatus facit hoc bona fide, & quod pars est pauper, & eius iustitia tenetur pro certa.

3 Tertia Conclusio. Qui vendit aliquam rem metu, non quia recipit postea eius pretium sponte, est visus ratificare contractum venditionis, & transferre dominium rei venditæ in emptorem; sicut nec virgo compulsa profiteri in aliqua religione est visa ratificare dictam professionem tradens dotem suā monasterio, nec dicta dos habetur translata quo ad dominium in monasteriū, quia ut transferatur dominium, est necessarius liber, & absolutus consensus, qui non adfuit in hoc casu, quia si data fuit dos, fuit ideo data, quia iam professæ existens in monasterio egibat alimentis. Hinc inferitur, quod ille, qui emit aliquid sine animo soluendi pretiū, non possit bona conscientia retinere rem emptā, nec percipere fructus eius, quia per fraudem extraxit eam à manibus domini, & ut transferatur dominium, est necesse liber, & absolutus consensus, ut dixi: non debet tamen idem dici de emptore in creditum, credens non posse solvere tempore suo, quia hic potest habere animum vendendi rem emptā, si non habeat unde soluat pretium suo tempore, & per consequens voluit obli-

gare personam suam, sic enim tenet Ludovic. Lopez contra Victoriam lib. 1. in inst. nego. cap. 52.

De fraudibus, quæ committuntur in venditione. Cap. LXXXIII.

SYMMARIUM.

- An peccet mortaliter, & teneatur ad restitutionem vendens rem defectuosam in substantia aut qualitate nō manifestans emptori defectum, concl. 1. nu. 1.*
- An vendens rem defectuosam pretio iusto si non sequitur damnum emptori peccet, & teneatur ad restitutionem, conclus. 2. num. 2.*
- An peccet vendens aliquas merces, quas scit facile corrumpi, non manifestando vitium emptori, qui vult eas conservare, concl. 3. num. 3.*
- An emptor teneatur dare venditori pretium quo scit valere rem ignorans illud venditore, concl. 4. nu. 4.*
- An peccet emens rem aliquam minori pretio quam valet ignorans valorem illius, concl. 5. nu. 5.*
- An vendens rem unam pro alia peccet, concl. 6. nu. 6. & concl. 7. nu. 7.*
- An aliquando venditor absque iniustitia possit minuire mensuram puta vini, & similitum, concl. 8. nu. 8.*
- An sit licitum argentariis, & aurificibus mittere ligamen in vasa, qua faciunt, & nihilominus vendere pro eo, quod ponderant, concl. 9. nu. 9.*
- An sit licitum decipere infideles in pretio numero, pondere, & mensura rerum, quales venduntur, ibid.*
- An sit licitum mercatori vendere aliquā mercem pro eo quod valet sciens pro certo quod brevi valebit minus ob abundantiam qua futura est, concl. 10. nu. 10.*
- An, si sciat emptor. valorem rei, quam emit ignorans venditor, teneatur manifestare illud, concl. 11. nu. 11.*
- An teneantur emptores declarare in speciali venditoribus quod illud quod emunt ab eis, valet plus, concl. 12. nu. 12.*
- An teneatur emptor manifestare venditori, quali-*

qualiter adest thesaurus, aut minera in campo, qui venditur ei, *concl. 13. nu. 13.*

An, qui iuravit non contrahenturum ali-
cui contractui ratione cuiusvis doli, pos-
sit in conscientia petere, quod restitutor
illi damnum, si fuit facta fraus scien-
ter, *concl. 14. nu. 14.*

do emptori, ut dicunt Nau. Sor. & Cai. *Nau. c. 23. n. 89*
3 Tertia Concl. Peccat contra iustitiam
& tenetur ad restitutionem, qui vendi-
dit aliquas merces non manifestans vi-
tium earum, ex quo sequitur aliquod
damnum temporale emptori, aut peri-
culum, ut tenet S. Tho. Hinc infero, quod
qui vendit vinum, aut triticum, aut quid
tale, quod scit cito corrumpi, & simili-
ter, aut probabiliter dubitat, quod em-
ptor custoditurus eas merces emit, te-
netur manifestare vitium dicēs, quod non
possint conservari; & si non manifestet,
non solum peccat, sed etiam tenetur resti-
tuere eas. Verum est tamen, quod si cogno-
scit statim velle eas consumere, poterit
bona conscientia accipere pretium, quod
datur pro illis, ut dicit Arag. Notaque, *Aragon*
quod venditor, qui ignorat defectum *vbi sup.*

rei, quam vendit vendens eam bona fide
pretio, quo valet, si caret eo defectu,
non peccat; si vero veniat in eius noti-
tiam, tenebitur restituere emptori ex-
cessum pretij, quo valebat cum dicto
defectu aut rescindere contractum, si id
petat ipse emptor.

4 Quarta Concl. Totum id, quod dixi-
mus de eo, qui vendit rem defectuosam
scienter alicui emptori, debet etiam in-
telligi de emptore, cuius valorem scit
ignorante cum venditore, quia tenetur
dare illi pretium, quo scit valere dictam
rem, quia venditor ignorans eius valo-
rem noloit facere donationem emptori
vilius rei, quod debet intelligi loquen-
do de valore communi rei, non vero de
particulari eius cognito ab emptore ra-
tione alicuius virtutis absconditæ, que
communiter non cognoscitur, ut dice-
tur infra in concl. decimatercia.

5 Quinta Conclusio. Ignorantes ven-
ditor, & emptor valorem rei, ut si pu-
tant esse vitrum, quod est aliqua mar-
garita, poterunt contrahere sine culpa
emptoris, qui emit illam minori pre-
tium, quam valebat. Verum est tamen,
quod sciens eius valorem nolens sup-
plere defectum pretij tenetur rescin-
dere contractum, precipue si in eo fuit
dolos & fraus ultra dimidium, & secun-

N 3 dum

1 Prima Conclusio. Qui vendit rem
defectuosam, siue in substantia,
siue in qualitate dicens non esse
huiusmodi, peccat mortaliter, & tene-
tur ad restitutionem damni causati ab
hoc dolo, sic tenet S. Thom. Sor. & Lu-
dou. Lop. communiter, quod intelligi-
tur; siue defectus sit occultus, siue sit ma-
nifestus. Verum est tamen, quod si vi-
tium esset ita manifestum ut facile pos-
sit cognosci, non tenetur venditor de-
clarare illud emptori, nisi cognoscat, quod
emptor non videat illud, quia non est
prudens, aut propter ignorantiam cer-
tam, quia in hoc casu tenebitur sub pæ-
na peccati mortalis, & restitutionis ma-
nifestare illi defectum rei, quam illi vendit,
ut tenet Arag. quod debet teneri quicquid
dicat Sor. lib. 6. de iust. q. 4. art. 1.

2 Secunda Concl. Qui non manife-
stat vitia occulta rei venditæ unde nul-
lum emptori damnum accidit vendens
eam pretio iusto, non peccat contra ius-
titiam, nec tenetur ad restitutionem,
quia non damnificat in pretio proxi-
mum. Verum est tamen, quod si emptor
cognoscens dictum defectum non eme-
ret dictam rem, contractus erit nullus,
quicquid dicat Sor. cum discedat à com-
muni, solum erit contractus validus, si
non obstante dicto vitio emerit dictam
rem, quamvis non pro dicto pretio,
quia occultare vitium in hoc casu non
fuit causa, quod res venderetur, sed quod
venderetur maiori pretio. Et nota,
quod, licet non peccauerit contra iusti-
tiam, peccauit tamen contra charitatē,
& ideo tenetur manifestare venditor
vitium emptori, quia alias si vendatur
alteri cum hoc defectu pretio, quo va-
let, ac si non haberet illud, erit ipse cau-
sa illius damni, quod evenit hinc secun-

D. Th. 2
2. q. 77.
ar. 1. &
2. sor. 1.
6. de iu-
st. q. 3.
ar. 2.
Lop. v-
bi sup. c.
45.

dum hoc debet intelligi, quod tradit

Medio sua summa, & dicitur in

Sexta Conclusio. Quando differen-

tia, siue sit in substantia siue in quantita-

tate, aut qualitate, est multum parua,

& res, quæ venduntur videntur esse æ-

quales habito respectu ad usum, & viti-

lialitatem humanam non videtur esse pec-

catum, si vendantur alie pro alijs, & ideo

quando venditur vinum. Memoriæ

pro vino, S. Martini, cum vinum sit ita

bonum, sicut aliud, valida erit venditio.

Verum est tamen, quod si vnum ex his

vinis quaritur, eo quod sit medicinale,

vendere illud, quod non habet illam virtu-

tatem pro alio, est peccatum, unde con-

ligitur peccare graniter, qui vendunt vi-

num aqua mixtum, & peccare phar-

macopolas, qui vendunt medicinas, & pu-

ras, aut faciunt quid simile ignorantibus

emprioribus, qui quidem tenentur ad

restitutionem damni, quod inde nasci-

tur emprioribus quatenus non percipiunt

de his rebus, nisi valorem, quo valent,

etiam cum illo oculorum effectu, nam si

percipiant valorem, quo valent, quæ non

habent illum, clare patet peccatum, & o-

mittere, & quod tenentur ad restituti-

onem, non peccant tamen, nec tenentur

ad restitutionem, si vendantur dictæ res

pro iusto suo pretio, quando ratione di-

ctæ mixtionis sunt tantum vitiosas em-

ptiori, ac si non habuissent illam defec-

ctum, & quando valent, quæ emuntur,

est minor, & damnum, quod sequitur

ex ea est ita paruum, ut parum vendatur

ab hominibus, unde pharmacopola, qui

non habens unam aquam vendit per ea-

aliā, quæ habet fere eundem effectum

percipientes debent pretium, etiam pec-

catum, & colligunt ex omnibus illis. Dicitur

maniter, & dicitur Arag. & ideo dicitur

totum hoc magis verum, quamvis Mei-

dino procedat aliter, à quo discedit Lu-

dou. Lopez, ut sup. c. 43.

7. Septima Conclusio. Quando pro-

babiliter creditur, & tenetur pro certo

quod emptor agere sciet dari illi vni-

versum pro bono aut aliam mercem eū-

dem effectum habentem propriam, ita ut si ip-

se hoc cognosceret, peteret rescindi ve-

ditionem, peccat mortaliter, qui decipit il-

lum; sic tenet Lopez recipiens in hoc

casu opinionem Medina: quod intelli-

gitur, quando sciunt, quod emptor co-

gnoscat dolum, & ex eo capiet magis a-

penam, & dolorem, ratione huius do-

loris, & penæ condemnatus dictum

verdictum ad peccatum mortale.

8. Octava Concl. Aliquando est locus vi-

la iniustitia, potest venditor minere

mercaturam, si quando emptor res nolit re-

cipere vinum pro iusto pretio, quia

factum est monopolium, ita ut iudex po-

ssit gravamen in pretio, qui non potest

illud minere ad valorem, nisi venditor. So-

lus, & Lopez, quæ debet intelligi, quæ-

dam iniustitia præjacta patenti, quod de-

bet indicare hominibus bona via, & fa-

ma aqua, peremptoria, ut bonis in-

de non causa propria.

9. Nona Concl. Argentarij, & aurifici-

es, qui mixturant ligamen in vasa, quæ

faciunt secundum necessitatem artis,

perunt percipere super dū laboris ne n-

computantes pondus dicti ligamenti in

co, si tenentur Cord. & Lopez. Erro-

rat est scilicet decipere infideles in

ponere nun eio, & mercaturæ, ac pretio

reum, quæ illis venduntur, ut dicit idē

Cord. quæ si quitur Lud. Lopez.

10. Decima Conclusio. Venditor, qui

scit, quod futuram tantam mercedem

erunt, & ut rogatur minere pretium,

non tenetur minere, si hoc emptori-

bus, quod valet, quando venditur, si sta-

tim emptores debent expendere eam,

si vel non expensum sint eas statim, sed

emunt, ut custodiant, & ut vendant.

11. proquant mortaliter, & tenentur ad

restitutionem omnium sexcentis pre-

ij, sed solum tenentur restituere minus,

quod valebunt de rebus in tempore,

quo venduntur, si tenetur magna copia,

quæ futura erat earum, si eam tenent.

Conradus, Gabr. & Medina, Solus, Co-

nardus, & Cord. quæ quidem in ipso vi-

deat mihi secum, & non sit nunc de-

sint homines dicti, qui dicunt non

tenent dictum venditorem ad resti-

tutio.

Lop. v. bi sup.

Sol. v. bi sup.

Lop. v. bi sup.

sup. c. 15.

fol. 48.

cola.

Cord. d.

casib. q.

30 Lop.

v. bi sup.

c. 19 fo.

63. Cord.

v. bi sup.

q. 95

Lop. v. bi

sup. c. 20

col. 1.

Con. de

contra-

ctib. q.

66 Gabr.

in 4. d.

15. q. 17.

ar. 3. du-

bit. 9.

Med. de

rel. q. 35

Sol. l. 6.

de iust.

q. 3 ar. 1

in solut.

ad vit.

Con. in

reg. pec.

2 p. 54.

n. 5 & 6.

Cord. d.

casib. li.

1 q. q.

24.

Arag. v. bi sup.

in honorem, quamvis peccabit in aliquo
casu contra iustitiam: ego tamen pro
ta peccare contra iustitiam, cum scien-
ter taceat rem, ex qua tantum damnum pot
evenire emptori. Verum est tamen, quod
si venditor & emptor nesciebant quid
accideret venditorem propter nullam in
obligationem restitutionis, cum nemo sit de-
ceptus in hoc casu, & eadem ratione
scientes ambo copiam futuram debent
mercedem, non est obligatio restitutionis,
cum emptoribus non sit facta iniuria
quia sciebant, quod debebat quodammodo.

14. **Novissima Conclusio.** Quando
emptor habet valorem rei, quam venditor
ignorat, venditor, quamvis teneatur pro
vendere dictam valorem, sufficit, ut in-
dignetur illam per confusum, & non distin-
ctam, dicens dictam rem valere plusquam
peti pro ea, & ut deinceps eam in bono
conservet, vult dare plus pro ea, si
enim tunc Caius, cuius priorem adha-
ret Medica, in sum, quae quidem opinio
Caius, quamvis secundum Palacium sit
multum probabilis, ego tamen puto eam
probabilem ratione gratuite donatio-
nis, quam videtur facere venditor in
hoc casu. Et ut conjectura assequamur,
quando sunt haec donationes gratuite,
ut tractant DD. communiter, debent co-
siderari personae, quae faciunt donatio-
nem, & qualitas recipientis, & quanti-
tas, ac tempus, in quo sunt, quibus habi-
tus conjecturis ut praesumatur facta do-
natio, videtur fieri a dicto venditore re-
mittendo pretium, quo valet plus cum,
de hoc valore admonitus sit. Unde se-
quitur, quod si venditor est dives, &
emptor pauper, & amicus, aut consan-
guineus suus, videtur facere illam dona-
tionem illius, quod valet plus, quam ac-
cipiat; si vero non concurrant haec conie-
cturae, non potest negari, quin sit vera
opinio Palacii, & ideo non debet emptor
bona conscientia dictas res, si non ma-
nifestat verum valorem venditori igno-
ranti, ut advenit Lud. Lop. Et nota quod
si venditor monitus, quod res valet plus,
quamvis non persuadatur ad illud, sed
dicit expresse se esse contentum eo, quod

illi datur, & remittere vellet illi, tunc
non est quod scrupulis agantur empto-
res, ut adducit Lud. Lop. & sup. cap. 30.
12. **Undecima Conclusio.** Si venditor
audiens venditor, quod merces, quae
venditur, valet bene plusquam ipse puta-
bat, & petierit ab ipsis emptoribus, ut
valeant plus, & debent de iustitia de-
clarare illud in speciali, si non sit, qui de-
claret illud: si vero non interroget eos,
solum tenebuntur dicere ei de charitate,
ut aliquando in negotiis in intelligo te-
neri de iustitia, per se ipsum in principio
sciebant, quod valebant, & decipientes cela-
vere, nisi. Et sic videtur de iustitia illud, in
quo deceperunt illos; quia, si volunt sol-
vendi, nulla est obligatio manendi,
cum non praetendunt venditorem re-
mittere illa quidquam.

13. **Decimatercia Conclusio.** Quan-
do venditur aliquis domus, sine aget,
vbi est thesaurus, aut mineralis abscondi-
ta, non tenetur emptor manifestare ve-
ditorem, qui ignorat hoc, valorem domus,
aut agri, quia pretium habent rerum so-
lum regulatur secundum eorum super-
ficiem, ut dicit Sotus, & ut explicat Me-
din. non emuntur vero, aut venduntur
habito respectu ad virtutem occultam,
sed ad apparentem, quae videtur coram
oculis, ita ut dicat Mercator, quod qui e-
mit lapidem pretiosum pretio, quo co-
muniter valet, ut talis lapis non tenetur
aliquid restituere habens respectum ad
aliquam virtutem medicinale, quam
habet pro dolore laterali, renali, aut si-
mili, quamvis non revelet venditori ta-
lem virtutem ab eo ignoratam.

14. **Decimaquarta Conclusio.** Qui fa-
cit aliquem contractum cum alio, &
ignorat non venturum contra eum ratio-
ne alicuius fraudis, si postea fiat dicta
fraus ex proposito, & data opera, po-
test in contentione petere illud restitui
sibi in quo defraudatus est, aut quod
rescindatur contractus, quia de iure
nullus potest renunciare non velle con-
trauenire dolo in contractu. Et si hic
dolos fiat non ex proposito, & scienter,
si talis fuisset intellectus contrahentis,

2
2.2Sot. &
Med. v-
bi sup.Merc. l. 1
de cont.
c. 8.2.2
2.2Caieta.
verbo
empt. in
su. f. 168.
p. 2. Pal.
super su.
Caieta.
DD. i. c.
& si qu.
extr. de
fimo.Lop. vbi
sup. c. 48

Silu. iur.
4. q. 8.

non fuisset factus, nec se obligaret, in hoc casu non obligat iuramentum: & ideo potest contrahens contrahere, ut dicit Silvester, cum iuramentum non extendatur ad illud, quod non erat in imaginatione, quod sufficit pro materia huius capituli, ex quo colliguntur multe responsiones ad multos casus, qui possunt accidere.

De Monopolijs mercatorum.
Cap. LXXXIV.

SVMMARIVM.

An possit princeps in damnum reip. iubere quod nemo vendat quoddam genus mercis, nisi certa quadam persona. concl. 1. num. 1.

An sit licitum mercatoribus pactum iniungere inter se, quod nullus eorum vendat tale mercem nisi pro tali pretio, concl. 2. num. 1.

An sit licitum mercatoribus impedire ne accedant merces ad civitatem, ut sic vendantur eorum merces carius, concl. 3. num. 1.

An sit licitum mercatoribus custodire merces, ut sic crescat pretium earum, concl. 4. num. 4.

An sit peccatum emere totam quantitatem mercium ad revendendum, concl. 5. num. 5.

An sit licitum mercatoribus emere triticum ad revendendum, ibid.

An obligent leges quibus imponitur pretium carnibus, & piscibus, concl. 6. num. 6.

Prima Conclusio. Quamvis sit res plana, quod princeps potest iubere, quod nullus vendat quoddam genus mercis nisi Petrus, aut Ioannes, si hoc sit utile reip. imponente reip. aut principe iustum pretium dictis mercibus, ut communiter imponitur carnibus, quæ venduntur in macellis, & oleo, ac piscibus, alijsque rebus, quæ communiter venduntur in apothecis parvis re venditorum, ut dicit Navar. non est tamen licitum dare dictum privilegium in damnum reipubl. & qui obtinuerit illud, non potest vi eo, ut dicit Med. in sum.

Nu. ca.
25. n. 92.

2. Secunda Conclusio. Iniquum est, & contra iustitiam iniungere fœdus mercatores inter se, quod non vendant merces suas nisi quoddam pretio imposto ab eis, cum per hoc pactum clarum fiat, quod pretium rerum augebitur, & ideo huiusmodi monopolijs sunt prohibita a legibus civilibus, a legeque quadam particularum Hispanie. Verum est tamen, quod si non augeatur dictum pretium, nec sequatur dictum damnum reip. non debet condemnari dictum monopolium, ut advenit Arag. qui dicit non esse monopolium mercatorum iniustum, si in eo tractatur, quod non vendantur res ultra iustum pretium, si illud quod assignant, sit iustum, ut hoc modo omnes possint vendere res suas. Hinc sequitur, quod quis possit rogare amicos, ne augeant pretium rei, quæ venditur sub hasta, ut sic ipse habeat eam pro toto pretio, quo valet, quod communiter accidit, quando locantur datia, & tributa publica, similesque redditus, qui dantur sub voce præconis, quia hi non faciunt damnum iniustum his præcibus sed virtut industria sua, ut habeat prædictas locationes iusto pretio, & non pro pretio aucto, ita ut sit eis necesse affligere colonos, seu subiectos, qui ad eos pro solutione confugere debent.

3. Tertia Conclusio. Quando, ne merces veniant ad civitatem, aliqui congregantur ad evitandum hunc aduentum, ut sic eorum res carius vendantur, & ipsi emant viliori pretio, peccant mortaliter, & tenentur ad restituendum damnum, quod ex hoc sequitur reipubl. & quod secutum est illis, qui hac de causa emerunt carius, ut dicit Silvester, quod non debet intelligi, si hi vi. aut dolo impedire, quod hæc merces adveniant, quia si solum persuasionibus impediunt, nullam tenentur facere restitutionem illi, qui eorum persuasionibus non venerunt, nec illis, qui emerunt hac de causa carius, quia adhuc non habebant ius in dictis rebus, ut advenit Arag. & sic debet intelligi, quod tradunt Medin. Navar. Silvester, & Lud.

Lop.

C. demo
nipojis
li. 1. tit. 7
p. 5.
Ara. 2. 2.
q. 77. ar.
4. f. 647.
cola.

Ara. su.
colu. 2.
Med. de
rest. qu.
30.
Na. c. 23
n. 29. So.
lib. 6. de
iust. q. 2.
art. 1.

Sil. ver.
empt. q.
5 vsque
ad q. 24
Lop. ii
ltr. Deg.
li. c. 15.
f. 52.

Lop. Et hinc sequitur, quod mercato-
res, qui emunt multas merces vnus spe-
cies, aut diuersæ, vt rogati pro illis, cum
non sint alij venditores, augeant earum
pretium, peccant grauiter, & tenentur
restituere damnum, quod efficiunt; qui
vero emit aliquid, & expectat custodiens
illud, ac non vendens, vt postea tempo-
re opportunitate illudmet carius vende-
re possit, non peccat mortaliter, quam-
uis augeatur pretium hac ratione, quia
ipse non est causa huius caritatis, cum
utatur sua prudentia custodiendo di-
ctas merces. Verum est tamen, quod si
fames, ac necessitas esset tanta, vt pretiū
augeretur ultra dimidium pretij, non
excusarem ego eos à peccato, & aliqua
restitutione arbitraria, quia respubl. in
tali casu habet ius vendendi dictas res
pro iusto pretio.

4. Quarta Conclusio. Mercatores, qui
afferunt merces, vt vendant eas statim,
& ponunt eas domi, aut in foro pro hoc
effectu; qui ex illis postea absconderit
eas, vt vèdat cariori pretio, peccat mor-
taliter, & tenetur ad restitutionem, quia
iam respubl. acquisiuit ius vendendi il-
las pro pretio, quod tunc erat commu-
ne. Nota vero, quod nō negamus, quod
illi, qui afferunt res ad vendendum, &
ponunt eas in foro pro hoc negotio, nō
possint postea illas abscondere: quod
vero affirmamus, est quod si vendunt
eas, nō possunt petere plus pretij, quam
erant percepturi tunc, si non abscondis-
sent eas, quia iniuste fuerunt causa cari-
tatis, cum abscondentes res fuerint in
causa, vt augeretur pretiū, & ideo me-
rito sunt visi facere violentiam reipub.

5. Quinta Conclusio. Ille, qui emit totā
quantitatem mercium sine fraude, &
sine animo accrescendi pretium earum,
sed potius exponit eas periculo vèditio-
nis viliori pretio, non committit vllum
peccatum, nisi sit aliqua lex, quæ prohi-
beat aliquid tenendi, vt est in Regnis
Castellæ, & Portugalie, qua prohibetur
neminem posse emere triticum ad reuē-
dendum, quæ lex non habet locum in
agalonibus, & alijs qui emunt ad ven-

dendum in alijs locis, dummodo diui-
dant illud inter loca, & non abscondant
illud ad reuendendum postea. Et nota,
quod si vllibi est aliqua lex, vt est in Re-
gnis Portugalie, qua prohibeatur, quod
nemo emat triticum in maiori quanti-
tate, quā sit necessaria pro sustentatione
domus suæ, si quis emat, quod est neces-
sarium pro vno anno credens debere as-
sistere semper in domo sua, si postea vè-
dit aliquam partem eius, quia vult se
conferre ad alia loca, non incidit in pœ-
nam dicti statuti, nec potest dici re ven-
ditor, quia non emit illud cum animo
defraudandi dictam legem, vt dicit Bar-
tolus, quem allegantes alios sequuntur
Tiraquel. & Auiles, & pro hoc facit, q
tradit Cord. in simili casu, scilicet quod ille,
qui habet triticum ex suis redditib. aut
ex sua collectione, & superfuit illi pro
sustentatione domus suæ, emens aliud
pro dicta sustentatione pōt vendere id,
q habet ex sua collectione, quis hoc nō
est emere ad tenendū, nec inde euenit
dānum reip. q vult impedire dicta lex.

6. Sexta Concl. Qui perfringunt leges,
quas ponit gubernator reipu. assignans
pretium carnib. piscib. ceterisq; rebus,
quæ in ea consumuntur, peccatum mor-
tale committunt & fraudem, quia licet
illud in quo defraudant, sit patum pro
vice, habent tamen intentionē venden-
di sæpe sic, & ideo cumulat malum; q
præcipue habet locū, quando huius mō-
di reuenditores faciunt inter se mono-
poliū, quod si accedant lictores ad præ-
standum illis iuramentum, celabūt frau-
dem, quæ versatur inter eos in hoc ne-
gotio: & si dicunt quod iudex videt
hoc, & non præstat hoc iuramentū, nec
facit diligentias debitas; ad hoc respon-
deo, quod dissimulat hoc, quia non po-
nitur in iudicio, nec probatur hæc ma-
litia, & etiā si permittit, non est permis-
sio approbatiua, sed toleratiua, quæ non
excusat à peccato secundum quandam
Glos. singularem, quam pro hoc nego-
tio commendat multum Nauili. 3. conf.
tit. de empt. & vendit. conf. 3.

Bar. in l.
cetera §
sed si se
parabi-
le, ff. de
leg. 1.

Tiraq. i
pres. de
vtraque
retractu
nu. 77.
Auiles
c. 25. p.
torū gl.
en la tie
ra, n. 18.
fol. 155.

Gl in c.
deniq.
et d.

De vfuris nonnullis, quæ solent com-
mitti in contractu venditionis.

Cap. LXXXV.

SYMMARIVM.

*An sit licitum emere rem minori pretio,
quam valeat dando pretium ante acce-
ptionem rei concl. 1. nu. 1.*

*An sit licitum vendere rem pro pretio da-
to statim infimo, cum eam emerit emptor
in creditum, aut statim soluendo pretio
supremo, concl. 1. nu. 2.*

*An sit licitum vendere carius in credi-
tum, quam statim numerata pecunia, con-
cl. 1. nu. 3.*

*An sit licitum vendere carius in creditum,
quam numerata pecunia rem in multa,
aut paucâ quantitate, conc. 4. nu. 4.*

*An sit licitum vendere in creditum mer-
ces, quæ valent centum ducatos, hac con-
ditione, quod cum sint venditæ ab em-
ptore, lucrum sit commune, conclus. 5.
num. 5.*

*An sit licitum alicui vendere rem eodem
pretio, quo emit eam soluendo expensas,
quas fecit, & dato aliquo moderato lu-
cro conc. 6. nu. 6.*

*An sit licitum vendere minori pretio, quàm
valent, debita, quibus debet satisfieri
duobus annis postea, conc. 7. nu. 7.*

*An sit licitum dare pecuniam argenteam
pro aurea cum aliquo lucro, conclusio. 8.
num. 8.*

*An sit licitus mons pietatis, conclusio. 9.
num. 9.*

*An sit licitum mercatoribus emere multos
pannos lineos, & adductos domum ven-
dere cum lucro minus pro decem conclu-
sio. 10. nu. 10.*

Prima Conclusio. Si aliquis eme-
rit minus, quam iusto pretio ob-
soluendum pretium statim committit
vsuram, quia hæc solutio ante rem ha-
bet vim mutui, si vero est ad instantiam
venditoris emittit, & ob soluendum an-
te omittat lucrari aut perdat aliquod,

licitum est ratione huius lucri cessantis,
& damni emergentis emere rem pro
minori pretio, quam valeat, dum modo
hæc diminutio non excedat damnum
sequendum ex solutione anticipata.
Quod intelligitur nisi in casu, quod em-
ptor debebat necessario emere dictam
rem pro pecunia anticipata, quia in
hoc casu debet diminovere matris dānū,
quod potest sequi ex ea emptione, ut
constat ex eo, quod tradit S. Thom. &
Aragon, ut supra.

2. Secunda Conclusio. Habet quis præ-
dium, cuius pretium infimum fuit cen-
tum, & medium sunt centum, & quin-
que, & supremum centum, & decem,
emittit ab aliquo pecunia statim nume-
rata dicendo, quod traditio prædij fiat
in fine anni, licite emittit pretio infimo,
quod est centum ducatis, quamvis, si
statim traderetur, venderetur illud præ-
dio supremo, scilicet centum, & decem,
quia licet in hoc casu detur res minori
pretio, quam daretur pro ea, si statim
traderetur, non tamen soluitur minori præ-
tio, quam valet de iure, ut dicit Ioannes
May. & resoluit Nau. Est tamen notan-
dum, quod si solum fuit factum pactum
vendendi dictum prædium post qua-
tuor, aut quinque annos, non est licitum
emere illud minori pretio, quam vale-
bit, quando venderetur, cum vsque ad di-
ctos annos dominus prædij habiturus
sit possessionem eius, & perceptionem
fructus, quod est magis quam usura pal-
liata; non tamen erit ultra, si detur pecu-
nia anticipata pro re, quæ debet vendi
dicendo venditori, quod det illam præ-
tio, quod curterit, quando fuerit facta
venditio eius, cum hic ponantur vendi-
tor, & emptor æquali periculo. Verum
est tamen, quod erit usura, si ut detur
pecunia anticipata, remanserit obliga-
tus, qui recepit pecuniam non vendere
rem alteri, nisi illi, quia hæc obligatio
est æstimabilis, nisi ponatur in compen-
sationem lucri cessantis, aut damni e-
mergentis, quod recipit dominus pecu-
niæ dans illam anticipatæ. Ex dictis se-
quitur primo, quod peccant, qui emunt,
aut

D. Th. 2.
2. q. 78
ar. 1. ad
7.

May. in
4. d. 15.
q. 40. c. 7
Nau. in
Man. c.
23 n. 81

aut locant redditus Episcopatum, & beneficiorum, & primogeniorum multo minori pretio, quam valeant, ut solvant pecuniam redditus annui, aut duorum annorum anticipare, nisi excusentur emptores dicentes emi huiusmodi res minori pretio, quam valeant ratione lucri cessantis, & damni emergentis, quod sequitur ex dicta solutione anticipata.

Sot li 4. de iust. q 4 ar 1. ad 4. co. de casu q. 85. Nau. in sum. ca. 23 n 82. Gir. c. li. 1 de contractu c. 24. pag 715.

Secundo sequitur esse licitum tractatum mercatorum qui emunt lanas, ut mittant in Flandriam, vel Italiam minori pretio, quam valeant, eo quod solvant pecunias anticipare, quia huiusmodi mercatores suis nummis poterant uti similiter, ut tenent Sorns, & Cordub. quamvis Nauarr. & G. 2. non putent hanc negotiationem licitam, & ideo huiusmodi contractus licet ex sua parte habeant magnos auctores, debent nihilominus Confessarij dissuadere illum quantum in se fuerit, ut docuit publice in Salmanticensi Gymnasio Ioannes de la Penna Ordinis Prædicatorum, & si volunt dissimulare illud, aduertat, quod emptores harum lanarum, non apponant aliqua alia grauamina venditoribus earum, ut teneantur dare quantitatē lanæ, quamvis aliquo casu fortuito non possit extrahi a suo grege, quia imposito hoc grauamine, aut similib. non est dubium, quin hic contractus sit illicitus, & usurarius, & non imposito non debet condemnari absolute, cum sit communis, & toleretur a repub. & pastores domini pecudum ratione lucri contraclus recipiunt succursum in multis necessitatibus, & per consequens est nimis utilis resp. & doct. ma. est D. Tho. multum laudata à Gerlone, quod contractus, qui tolerantur in repub. & sunt ei utiles, non debeant facere condemnari.

D. Tho. quod lib. de 9. ar. 25. Ger. de spir. lib. 4. co. rol. 11. & 1. Med. de t. l. q. 3. S. 14. 6. cap. 11. q.

3. Tertia Conclusio. Licitum est aliquando vendere plus in creditum, quam statim numerata pecunia, ut resoluit Med. So. 43. Cord. Contr. & Nauarr. in tom. 1. H. p. & hoc multis rationibus. Primum propter periculum, cui exponi-

tur venditor dans rem suam, & non valens postea recuperare pretium, aut non nisi lite, & laboribus. Secundo ratione lucri cessantis, & damni emergentis, quod totum, ut contractus sit multum alienus ab usura, debet fieri cum cautela contra istos periculos, quibus exponitur venditor, an rationabiliter timeantur, ut si est debitor extraneus, aut homo paucifidei, debet etiam considerari, an damnum emergens sit probabile, ut est illud quando homo habet nummos ad reedificandam domum, aut emendum tricium in autare, quando valet minus, & ut vendat res suas in creditum, non potest emere triticum, unde postea emat illud cariori pretio, & omittit reedificare domum, unde procedit, quod egeat alia, & sit necesse locare illam. Debet etiam considerari certitudo lucri cessantis, quod accidit, quando mercator vendit in creditum, & si venderet ad statim soluendum, posset emere alias merces, quibus certum erat multum lucraturum.

4. Quarta Conclusio. Supposito quod dictus contractus sit licitus ratione dicti periculi, licite potest retineri, & percipi, quod eius ratione percipitur, quamvis reuera venditori nulla sit facta iniuria in recuperatione pretij, cum se exposuerit pœne, quam poterat recipere, & licet ratione lucri cessantis concedamus esse licitum hunc contractum, debet tamen considerari, quod valet plus quod iam est lucratum, quam quod est lucrandum, et si, qui vendit in creditum, sit venditurus rem pretio, quod correspondet lucro cessanti, quod speratur. Hinc inferatur loquendo de mercibus, quæ raro venduntur in creditum, & multum frequenter ad statim numerandum, si non custodit eas dominus earum, & vendit eas rogatus in creditum potens eas vendere statim numerata pecunia potest dictus venditor ratione lucri cessantis vendere eas carius, si vendantur in multa quantitate, quam si vendantur in paucâ quantitate, illicitum est vendere eas cariori pretio, cum in hoc casu non cesset licitum, quod sit alicuius momenti. Sec-

cundum infertur, quod qui vendit aliquas merces in creditum cariori pretio, quam si statim numeretur pecunia, dicendo, quod pretium earum, sit secundum pretium commune currens, quando fuerit facta solutio, nisi custoditurus esset eas ad illud tempus, quia tunc non est lucrum cessans, quod debeat estimari, ut definitur in iure canonico; si vero debebat eas custodire, contrarium debet dici, ut dicunt in iure; quod debet intelligi, quando venditor dubitat, si in tempore solutionis sit res valitura magis, aut minus, quia si certo scit, quod sit valitura plus, & non est illam custoditurus, aut saltem non totam quantitatem, non potest negari, quin committat usuram palliatam, ut resoluunt Covarruias, Sotus, Araceli, Corduba, & Ludouicus Lopez, in inst. conf. 2. 4. p. ca. 68.

5 Quinta Conclusio. Illicitum est vendere merces, quae valent centum ducatis hac conditione, quod qui emit eas vendat alteri, & lucrum sit commune, quia qui emit eas, iam habet dominium earum, & ideo cum earum periculum sit totum suae cure, totum etiam lucrum debet esse suum, & etiam quia venditor ultra sortem principalem recipit dictam obligationem, quae est aestimabilis, & ideo reuera hic contractus est aequivalens contractui mutui, in quo percipere aliquid ratione lucri est usura; sic enim resoluit Lud. Lopez, in inst. negot. lib. 1. cap. 67.

6 Sexta Conclusio Illicitum est in multis casibus alicui vendere, quod emit pretio, quo emit illud solutus ipsis expensis, & dato illi moderato lucro; haec conclusio est contra Sotum, quae probatur, quia potest accidere, ut dicit Nauarrus, quod expensae fuerint nimiae, & venditor fuerit deceptus emendo cariori pretio, quam par erat secundum pretium currens; & etiam quia potest accidere, quod quando reuendantur dictae res, ibi affluant, & ideo sint in minore pretio. Hinc infertur fore licitum contractum, quando expensae non fuerint nimiae, & venditor non fuerit deceptus, & quod

venditur habeat idem pretium, quod antea habebat.

7 Septima Conclusio. Non potest iuste vendi debitum, quod debet solui in fine unius anni, aut trium minori pretio, quam valeat, si statim esset soluendum; haec conclusio est Medinae, Gab. & aliorum, quos sequitur, & allegat Arag. quod probatur, quia si ius, quod Petrus habet centum ducatorum, quos debet illi Paulus, posset vendi 90. ducatis solutis statim, sequeretur, quod idem Paulus debitor, centum ducatorum praedictorum posset emere dictos pro 90. quod est usura, quia reuera, non est aliud quam mutua re 90. ducatos pro centum in fine anni; & ideo hoc considerato debet teneri contra Caie. qui voluit contrarium, quem sequitur Nau. qui non aduertunt, quod hic contractus, licet sit venditio secundum formam suam, reuera tamen est mutuum, ut dictum est; nec aduertunt, quod licet hic contractus non sit contractus mutui, virtualiter tamen, & interpretatiue est mutuum; & quamuis non habeat aliquam actionem, qui dedit nonaginta ducatos aduersus Petrum, qui dedit illos, habet tamen actionem contra illum, qui debet eos dicto Petro, qui in ratione debitoris est idem cum Petro.

8 Octaua Conclusio. Qui dat pecuniam, argenteam pro alia aurea cum aliquo lucro, committit usuram, si lucrum datur, ratione mutui, si vero ratione venditionis datur, hoc est vendendo aurum pro argento, non est usura percipiendo aliquid lucrum moderatum, cum accidat aliquando, quod moneta auri ob necessitatem argenti, valeat minus quam moneta argentea, sic enim dicit Sil. quem sequitur Nauarr.

9 Nona conclusio. Licitus est mons pietatis, qui est thesaurus, quem colligit communitas pro necessitatibus pauperum hac conditione, quod qui perceperint pecuniam, soluant pro singulis mensibus, quibus retinuerint, aliquam quantitatem non ratione mutui, sed pro conseruatione dicti montis, & solutione ministrorum, & licet Arag. Sot. Nau. & alij authores graues tractent

Caie. in lum. v. c. 1. vltima, in fin. Na. in man. c. 17. nu. 231.

Sil. ver. vlt. nu. 2. cas. 14. Naua in man. c. 17. nu. 237. Arag. 2. 2. q. 68. ar. 4. So. v. b. sup. q. 1. art. 6. Nau. in man. c. 213.

Col. 1. v. c. 1. Nu. in in. nu. 3. & 16 c. q. 3. Sot. 1. 6. de iur. illi. q. 4. ar. 2. Ar. in com. c. 60. Cor. de casib. q. 81.

20. li. 6. de iust. vbi sup. a. 3. Na. c. 17. nu. 248.

Etent de eius iustificatione, loquendo tamen de eius iustificatione in generali nullus hoc tractat clarius quam idem Nau. dicens quod ponentes pecuniā in dicto monte possunt percipere cum bona conscientia 4. pro centū concurrentibus cōditionibus, quas addit Iulius III. pro eius iustificatione, s. quod intentio, & finis principalis sit adiuuare montē, & pauperes, qui ex eo percipiūt mutuū, & non sit finis principalis eorū, qui deponunt pecuniam velle lucrari cum ea, & quod ex eo, quod collocent pecuniā suā in hunc montē, definant emere aliquas merces, quæ venduntur, quas emerent, quia hoc habent pro officio, vel saltem debebant emere dictas merces; & ideo definunt lucrari quatuor pro centum rōne dicti depositi itaq; ratione lucri cessantis est licitū percipere dictū lucrū; & et est licitum rōne stipendiorum, quæ impertiuntur ministris huius montis: & hoc viso non est necesse, quod qui deponunt hanc pecuniam in dicto monte, ut mutuerur pauperibus, renuntient dominium harū rerū in cōmodū pauperū, quia domini existētes eius possunt licite dictis de causis percipere dictū lucrū.

10. Decima Cōclusio. Licitus est contractus satis in vsu mercatoribus, qui mittunt ad nūclinas pro multis pannis, lineis, & deferunt eos proprijs expensis ad domos suas cum periculo, quo adueniūt alij mercatores pauperiores, emūt, que eos exhibito illis pro lucro vno pro decē, quos sæpe expectāt pro solutione, quousq; paulatim vendant illā quantitā domi, & aliquando solvūt illā statim. Verum est tñ, quod ut sit licitū, cōuenit, quod hoc pretiū, & lucrū non excedat notabiliter expensas, & laborē quē adhibuerunt dicti mercatores in deferendis dictis pannis domum suam, quia sic esset illicitum ob graue damnum, quod sequitur communitatibus, in quibus degunt, aut mittunt prædicti mercatores paulatim, quia certum est etiam eos vel le aliquod lucrum; & ideo venderentur cariori pretio, quam valeant; hoc colligitur ex eis, quæ tradit Cord.

De pena, quæ solet imponi non solventibus statuto tempore.

Cap. LXXXVI.

SUMMARIVM.

An in contractu emptionis. & venditionis in creditum possit imponi aliqua pena, ut solutio fiat in tempore suo. conclus. 1. num. 1.

An sit licita pena conventionalis licet non timeatur aliqua iactura lucri cessantis, & damni emergentis, conclusione. 2. num. 2.

An pena conventionalis, quæ ponitur pro evitandis damnis, aut pro supplicio negligentie debitoris debeat ante, vel post sententiam iudicis, conclusione. 3. num. 3.

Prima Conclusio. Qui vendunt in creditum dicētes, quod pretium sit persolvendum intra annum, non possunt imponere penam emptoribus, ut non solventes debeant condemnari intantos ducatos, si dicta pena ponitur animo committendi vsuram palliatam. Et tunc ponitur hac intentione, quando imponentes hanc penam magis volunt, ut emptores obligent se ad eam, quam quod statim solvant, ut dicit Nauarrus & idem est quando venditores vident initio esse impossibile correspondere cum solutione tempore, quod statuitur, ut dicit Sotus, & communis opinio secundum Ludouicum Lopez; quādo vero imponitur hæc pena non animo committendi vsuram, sed ratione lucri cessantis, & damni emergentis, quod ex non soluto debito suo tempore potest sequi, licitus est dictus contractus. Verum est, quod non facta solutione non debet persolui debitum integre; sed solum secundum quantitatem

Nau. c. 17. n. 215
Sot. in 4. d. 15. q. 2

Lop. li. 1. inst. nego. c. 30.

Nau l. 5.
conf. tit.
de vsu.
conf. 17.

tem damni, quod fuit sequutum, aut lu-
cri, quod cessauit, ut dicit DD. allegati.

2. Secunda Conclusio. Licitum est dicta
pœna conuentionalis, quamuis non ti-
meatur aliqua iactura lucri cessantis, &
damni emergentis, nisi solum ad effe-
ctum, ut debitores respondeant cum so-
lutione suo tempore secundum contra-
ctum, & ut vitentur lites; hæc conclusio
est Nauarri, quam tenet Corradus, est
que opinio Siluestri contra alios, qui te-
nent contrarium. Et notetur, quod quā-
do hæc pœna imponitur ratione lucri
cessantis, aut damni emergentis, debet-
ur in conscientia, quamuis debitor non
soluat, quia non potest; quia tunc hæc
pœna est magis compensatio, quam pœ-
na, ut aduertit Medina: quando vero
hæc pœna imponitur non ratione lucri
cessantis, & damni emergentis, sed so-
lum ob pœnam, ut sit timore eius debi-
tor corresponsdeat cum debito, tunc nō
debetur in conscientia, si omisit respon-
dere, quia non potuit amplius facere,
sic enim tenet Silu. & sic tenet Angles,
qui videtur hoc in puncto loqui, multū
absolute.

3. Tertia Conclusio. Pœna conuention-
nalis, quam contrahentes in suis contra-
ctibus ponunt, si ponatur ratione lu-
cri cessantis, aut damni emergentis de-
betur in conscientia ante sententiam iu-
dicis; quæ vero ponitur pro supplicio
negligentiæ debitoris, quam habuit in
soluendo, non debetur, nisi post senten-
tiam iudicis, & hoc modo concordan-
tur opiniones contrariæ, quas super hoc
loco allegato Nauarrus, & Ludou. Lo-
pez. Est tamen notandum, quod negli-
gentia culpabilis, quæ obligat in foro
exteriori debitorem, ut soluat pœnā con-
uentionalem, non consistit in indiuisi-
bili, quia non statim finito tempore de-
bet atriugi, sed potius iudex debet face-
re solui ab eo hanc pœnam tempore cō-
uenienti loco, tempori, & personæ.

De pacto retrouendendi.

Cap. LXXXVII.

S Y M M A R I V M.

*Quid sit pactum retrouendendi, & an sit
licitum tale pactum num. 1.*

*An teneatur emptor restituere primo ven-
ditori fructus perceptos ex re emptæ, quæ
est in sua potestate, qui tempore debito no-
luit dare rem venditori num. 2.*

*Quod requirantur, ut pactum retrouenden-
di sit licitum, num. 3.*

*Quomodo cognoscatur quod pactum retro-
uendendi non sit fictum, num. 4.*

*An res emptæ cum pacto retrouendendi
valeant minus quam si absolute vende-
rentur, num. 5.*

*An sit licitum in hac venditione poni pa-
ctum, quod res non possit redimi, nisi
post certum quoddam tempus, conclus. 1.
num. 6.*

*An quando pactum retrouendendi est
multum onerosum, emptori debeat fieri
aliqua compensatio in pretio, conclus. 2.
num. 7.*

*An sit semper licitum alicui vendere suum
pradium cum pacto retrouendendi, lo-
cata re statim ab emptore ipsi venditori,
concl. 3. num. 8.*

*An sit licitum in hoc contractu addere,
quod res redimatur postea maiori pre-
tium, concl. 4. num. 9.*

*An liceat vendere res in creditum animo
statim redimendi eas pro numero ata pe-
cunia minori pretio, conc. 5. num. 10.*

Pro explicatione eius, quod in
hoc cap. dicendum est, debet no-
tari, quod pactum retrouendē-
di est pactum, in quo emptor promittit
venditori, quod reuendet ei rem, quam
ab illo emit intra certum tempus, aut
quandocunque potuerit: qui quidē con-
tractus est licitus, ut tractant omnes
Theologi, & resoluetur infra.

1. Secundo debet notari, quod emptor
non

non tenetur restituere primo venditori fructus, quos percipit ex re quam emit, donec eam habuerit in sua potestate, sed solum fructus, quos recepit post receptum aut oblatum pretium eius, loco, & tempore convenienti, & noluit dare dictam rem venditori.

3 Tercio idebet notari, quod ad iustificationem huius contractus debent concurrere quatuor. Primo quod saltem ex parte emptoris nulla sit fictio, sed vero, & principaliter habuerit intentionem emendi. Secundo, quod non fiat pactum, ut redimatur dicta res minori pretio, quam illo, quo fuit emptum. Tercio quod emptor non habeat solum voluntatem mutuandi, & vocet hoc mutuum venditionem cum pacto retrouendendi ad effectum percipiendi fructus ultra sortem principalem, quia in hoc casu committit usuram. Quarto, quod in hoc contractu non possit poni pactum, quod res pereat (si perit) venditori, non vero emptori, quia in hoc casu esset usura palliata, cum dominium rei emptæ pertineat ad ipsum emptorem, & ideo debet perire illi, ut notant Gabr. & Silvester Nauarr. & Ludouicus Lopez, quod in conclusionibus seqq. declaratur extensius.

4 Quarta debet notari, quod duabus coniecturis cognoscitur, quod hoc pactum non sit fictum, sed verum. Primo, quia venditor est in aliqua necessitate constitutus, quam non potest demere nisi hoc modo. Secundo si persuasus precibus emptoris vendit dictam rem, quam non vult emptor accipere nisi hoc modo.

5 Quinto debet notari, quod res emptæ cum pacto retrouendendi valent minus, quam si absolute venderentur ratione huius oneris, quod imponitur emptori, scilicet, quod teneatur reuendere venditori, quando petierit, quæ quidem obligatio valet multum venditori. Verum est tamen, quod non ideo valebit minus ultra dimidium, quod res valeat, ut notatur in iure: quo supposito ponuntur seqq. conclus.

6 Prima Concl. Illicita est emptio cum

hoc pacto, quod non possit redimi dicta res nisi ad certum tempus, quia hoc est percipere lucrum securum, id est recipere emptorem secure fructus, quos percipit, quousque finitur tempus positum, quod est usura palliata. Aduertendum autem est, quod non potest condemnari, si ponatur hoc pactum bona fide, & solvatur iustum pretium, quod debetur habito respectu ad rem, quæ emitur, & dictum pactum, quod in fauorem emptoris in emptione ponitur, quia certum est, quod valet res plusquam valeret, si simpliciter, & absolute fieret contractus retrouendendi absque ulla obligatione venditoris, ut non possit redimere rem nisi post certum tempus, & secundum hoc debet intelligi, quod tradunt Nau. & Angles super hoc puncto.

7 Secunda Conclusio. Hoc pactum retrouendendi aliquando est multum onerosum emptori, scilicet quando aliqui vendunt sua prata non sata, & suas vineas vindemiales hoc pacto, quod intra annum, aut quando visum fuerit venditori possit redimere ea, quia solet redimere hæc ante collectionem fructuum solutis emptoris expensis, quas fecit in colendis prædijs, quod est magnum damnum emptoris, & ideo est iniquum hoc pactum, nisi fiat aliqua compensatio in ipso pretio, quando venduntur: & ad vitandas fraudes, quæ in hoc possunt accidere, ut dicit Nau. esse ordinatum in Regno Navarra, quod qui non redemerit dicta prædia, & vineas ante Paschæ, non possit eas redimere, nisi facta collectione suorum fructuum.

8 Tertia Concl. Licitum est vendere sua prædia, cum pacto retrouendendi, locando statim dictam rem venditori certo quoddam pretio, ut dicit Siluest. non sit in eo fraus: erit autem illicitus contractus, si ratione huius pacti, utilitas, & iactura pertineret ad emptorem excepto commodo, & utilitate huius possessionis, quam locat, cum sit de natura contractus venditionis, quod utilitas, & fructus rei emptæ pertineant ad emptorem, nisi pensio, quam soluit venditor

Nau. in
ma. c. 17
nu. 247.
Angl. in
q. de v.
su. ratio
ne em-
pt. ar. 2.
dif. 9.
dub. 4.

Na. ubi
sup. c. 17
nu. 245.

Sil. ver.
usu. q.
53. d. 2.

Gibr in
4. d. 15.
q. 11. S. l.
verb. v.
sura. 5.
11. Nau.
c. 17 n.
248. Lo-
pez in
fr. neg.
l. 1 c. 32
& 33.

ditur ratione locationis, sit tam parua, ut ratione eius compensetur grauamen quod illi fit cum dicto pacto. Erit etiam illicitus dictus contractus, si fiat pactum, quo venditor non possit liberari, quando voluerit a dicta locatione, & solutione suae pensionis, quod probatur ex eo, quod haec obligatio est multae aestimationis, ita ut excedat partem iusti pretij, quod emptor dedit pro re, quando emit illam: & ideo nulla est aequalitas inter pretium, & rem emptam. Et ut melius intelligatur, quod in hac quaestione, & conclusione dicitur, est notandum, quod venditio, quae fit cum pacto retrovendendi in fauorem venditoris, & non emptoris, eius pretium iustum est secundum mensuram pretij, & valoris rei, quae venditur, cum dicto pacto extracto ex dicto pretio, & valore, quo aestimatur pactum: quando vero fit venditio cum dicto pacto ad instantiam emptoris, & in sui utilitatem cum aliquo detrimento venditoris, cum non egeat pecunia, quae datur in pretium, & ideo fere contra suam voluntatem facit venditionem, & priuat se utilitate rei venditae per pactum retrovendendi ab eo positum, non tenetur quidquam remittere de pretio, quo valet dicta res, ac si absolute, & sine ullo pacto ipsam venderet: quod probatur, quia ratione damni, quod dictae venditionis causa recipit venditor, valet res tanti, quanti venderetur sine pacto, quamuis vendatur sine eo: & potest esse, quod valeat plus ob damnum maioris valoris, quam sit valor pacti, ut videtur insinuare Caiet. Videatur Nauar. cap. 17. nu. 248.

Cai. 2. 1
q. 67. ar.
1.

9 Quarta Conclusio. Non est licitum in venditione, quae fit in hoc pacto addere, quod res redimatur postea maiori pretio, quam illud sit, quo fuit vendita; quia potest accidere, quod res valeat magis, aut minus in tempore, quo debeat redimi, & eadem ratione non valebit pactum, si addatur in eo, quod res redimatur minori pretio, cum possit accidere, quod valeat plus, quando debet redimi, ut constat ex eo, quod tradit

Naz. 17
n. 246.

Nauarra, & Ludonicus Lopez. Lop in 10 Quæstio est satis agitata à Doctoribus, an sit licitum vendere res in creditum cum pacto statim redimendi eas pro pecunia numerata minori precio; quem contractum Hispani Moharrâ, Veneri vero stoccum vocant. Pro cuius explicatione nota, quod hic contractus sic fit, nimirum, cum quis non inueniens pecuniam mutuam emit à mercatore in creditum aliquas merces cum pacto tacito, aut expreso, ut statim minoris pro pecunia numerata eas vendendo illi pecuniam cogat. Et pro solutione varietatis, quae est inter Nauarrum, Ang. Mercat. & Cord. dico primo, quod mercator, qui vendit suas merces cum animo, quod statim redimet eas, & non venderet illas, si non sciret certo, quod minori pretio eas redempturus ab eo, cui vendidit, committit iniustitiâ, ut dicit Mercatus, cum re vera hic contractus non sit aliud quam mutuum habens annexum aliquod lucrum usurarium: si vero mercator vendidit merces suas in creditum sine animo redimendi, & casu ambulante emptore cum dicta re quærente aliquem, qui vellet emere eam, obtulit se mercator, qui eam vendiderat, & nolit adhibere laborem quærendi alios emptores, & sic dedit illam ei, non committit usuram dictus mercator redimens dictam rem, quam vendiderat in creditum pro minori pretio statim soluto, quod alius erat daturus pro ea, quo in casu habet locum opinio Nau. & secundum hanc resolutionem componunt Siluest. & Ioann. de la Penna, & Gar. varietatē opinionū, quae super hoc puncto sunt inter DD. Aduertât tamen Confessarij, quod procedât rigoroſe contra mercatores ablactâtes eos a lacte huius contractus, quantum fuerit possibile, quia ut plurimum faciunt cum mala conscientia, & scâdalo, ut aduertit Medina, & inuentis aliquibus, qui fecerint hunc contractum, debet examinare diligenter eorū conscientiâ, & interroget, quid vendiderint; quia ex eo colligetur secundū qualitatem venditorū, an habuerint intentionem, quod

Lop in
ist. neg.
l. c. 23.

Naz. 23
91. Ang.
gl. d. v. m.
ra ratio
ptionis
a. 2. d. 6.
Mer. l. 2.
de con-
trac. ca.
21. Cor.
in sū q.
79 §. 19.
2.

Sil. ver.
vlu. 2. q.
4. Pēna
apud lu.
pū. ubi
lu. c. 34.
fo. 111.
col. 2.
Gar. l. 1.
de contr.
c. 23.

quod finita venditione iterum numerata peccunia emerint rem minori pretio, quam dederant eam in creditum, quod debent admodum examinare diligenter, quia sunt innumerabiles fraudes, quas ego factas vidi hoc in casu, quas solus Deus poterit de medio tollere, cui placeat eas tollere de medio providens ministros in foro exteriori, & interiori sacramentali, qui habeant zelum abigendi has inventiones diabolicas.

De Extrema Vnctione.

Cap. LXXXVIII.

SUMMARIVM.

Quid sit Extrema Vnctio. concl. 1. num. 1.

Quid sit minister Extrema Vnctionis, & qua materia. & forma, ibid.

An, & quando fuerit institutum hoc Sacramentum, ibid.

An quinque sensuum organa sint necessitate Sacramenti unguendo, ibid.

An forma verborum proferenda sit ante, vel post Vnctionem, ibid.

An ordo unguendi sensus possit confundi, ibidem.

Quibus debeat ministrari, ibid.

An danda sub conditione in dubio an vivat agrotus, ibid.

An debeat prosequi Sacerdos, si agrotus moriatur, ibid.

An omittere hoc Sacramentum sit peccatum mortale, ibid.

An recipiens in mortali peccet mortaliter, ibid.

An Extrema Vnctio conferat gratiam, ibi.

Prima Conclusio. Extrema vinctio est sacramentum non legis, ut est definitum in Cōc. Tr. quo sacerdos ungit quasdam partes corporis infirmi, qui existit in periculo probabili mortis oleo sacramento, & sub quibusdam verbis, & intentione, ut oī in l. i. de sac. vinct. Et hoc Sacramentum fuit institutum a Christo, ut dicit D. Th. in addi. ad 3. p. q. 29. Led. de ext. vinct. dif. 2. Thes. Sacerd. 1. p. de

ext. vinct. & Nau. in Man. c. 24. n. 12. & definitur a Conc. Trid. sess. 14. can. 1. ubi dicitur quod fuit institutum a Christo, & promulgatum a D. Iacobo. difficultas vero est quando Christus instituit illud, ut constat ex eo quod tradit Theophil. & Beda, & Cas. estq; verisimile fuisse institutum in nocte cenae circa hoc vero nihil certi habemus. Dicitur in definitione, quod in hoc sacramento vnguntur aliquae partes corporis quia vngere quinque sensus est de essentia huius sacramenti quod debet intelligi quoad eorum organa corporalia, & quia sensus tactus habet maiorem vigorem in manibus, ideo vnguntur manus, ut dicunt oēs Doct. & Sacerdotes nō in palma, sed in superiori manus parte inunguntur. Et nota, qd hae vntiones debent fieri & continuari sūm formā, qua cōiter fiunt, non in erit nullū sacm, si confundatur iste ordo, ut prius vngatur sensus, qui deberet postremus vngi, ut tenet ijdē DD. & notat Maiol. Dixi, infirmi, quis nō debet administrari hoc sacm oib. qui sunt in eius periculo, ut sunt cōdemnati ad mortē, aut qui sunt in conflictu belli, aut in tēpestate maris, sed illis, qui sunt in hoc periculo ratione alicuius infirmitatis, licet non constant mente, si hoc sine irreverentia possit fieri, & antequā fieret domētes petiere tacite, vel expresse hoc sacramētū, aut peterent, si occurreret illorum memoriae, nisi cepit illos phrenosis in aliquo peccato mortali notorio. Et nota, qd oib. fidelibus adultis debet dari hoc sacm accedētib. ad aetate, in qua est illis licitū recipere sacramētū Eucharistiae, licet post baptismū nullū cōmiserint peccatū; & hoc ut facilius infirmus tentationib. demonis calcaneo insidiatus resistat, cū demon illa hora, quā quavis alia acius hoies affligat, ut dicunt D. Th. Led. Thesaur. Sacerd. Et nota ulterius, qd si dubitetur, an sit defunctus homo, qd poterit administrari hoc sacramētū sub conditione, si non est mortuus. Verum est tñ, qd si clare videatur esse mortuus, nullo mō debet ei administrari, & si incipiat administrari vivo existente, non debet

Theofil.
& Beda
Mar. 6.
Cast. ad
uerf. hē
rel. ver.
vntio.

Maiol. de
irr. c. 36.
num. 4.

1. p. de
ext. vinct.
dif. 2.
Thes. Sacerd.
1. p. de

debet persequi, si moriatur. Nota etiā, quod qui non petit hoc sacramentum in articulo mortis contemptus, aut non petit illud seruo suo, aut pupillo, aut alio, qui suae curae sit subiectus, peccat mortaliter, & etiam peccat mortaliter, qui illud recipit credens, aut credere debens, quod est in peccato mortali, cuius non habet dolorem, qui sit saltem attritio, cum popat obicem gratiae sacramentali, quam hoc sacramentum causat, ut efficiunt reliqua sacramenta nouae legis. Et haec pauca sufficiunt circa hoc sacramentum.

De voto quo ad eius definitionem, & diuisionem.

Cap. LXXXIX.

S V M M A R I V M.

Quid sit votum, in cuius definitione quatuor causas considerantur, conc. 1. nu. 1.
Quotuplex sit votum, & an transgressio voti sollemniter sit maius peccatum, quam voti simpliciter, conc. 2. nu. 2.

Prima Conclusio. Votum est spontanea, & deliberata promissio saltem interius facta Deo alicuius boni maioris; hanc definitionem ponit Nauar. & Soto, & in ea ponuntur quatuor causas [deliberata promissio] significat causam efficientem [spontanea] formalem, de voto verbum [factam Deo] significat finalem [alicuius boni maioris] significat causam materiale, & ideo in hoc tractatu, ut procedatur clarius primo dicā, qui possint facere votum, & statim tractabo de causa efficiente elicitiva eius; deinde agam de causa formali, deinde de materiali, ultimo denique de finali.

Secunda Conclusio. Votum est duplex, aliud dicitur sollemne, aliud simplex. Sollemne est, quod fit in professione expressa, aut tacta alterius religionis approbante, aut in receptione ab omni ordine sacri, ut dicitur in iure. Simplex

vero est quodcumque aliud, siue sit secretum, siue publicum, ut dicunt Pan. & Pan. in D. Anto. & quamuis sit peccatum mortale, d. 4. 38. tale perfringere votum simplex, grauius, tamen est transgredi votum sollemne, cuius grauitas necessario debet exprimi, ut constat ex eo, quod dicit Nauar. in Man. c. 1. nu. 31. & dicitur inferius exte-

De ijs, qui non possunt vouere.

Cap. XC.

S V M M A R I V M.

An omnes vouere possint, num. 1.
An Episcopi de licentia Papae vouere possint, concl. 1. nu. 2.
An votum factum ante acceptionem Episcopatus sit adimplendum ab eo, qui factus est Episcopus, conc. 2. nu. 3.
An Párochi de licentia Episcoporum possint vouere, conc. 3. nu. 4.

Multi sunt, qui non possunt vouere, ut Episcopi, Párochi, religiosi, vxorati, pueri, filijfamil., & serui, de quibus tractauimus ponentes conclusiones necessarias.

1 Prima Conclusio. Episcopi non possunt facere votum sine expressa licentia Summi Pont. si ex hoc voto necessario debet rescindi matrimonium, quod tū sua ecclesia contraxerunt, & eadem ratione nō possunt facere votum, ex quo sequitur eorum ecclesiae notabile dānū, ut definitum est in iure canonico, & dicit quaedam lex partitarum Hispaniae; si vero est votum peregrinationis, sufficit, quod tribuant ecclesiae, ad quam debebant se conferre, pecuniam, quā erāt expensuri in itinere, & peregrinatione, & ideo si vouerunt adire terram sanctā, sufficit dare dictam pecuniam procuratori Hierosolymitano.

2 Secunda Conclusio. Votum, quod Episcopus fecit ante acceptionem episcopatus factus Episcopus tenetur adimplere, ut definitum est in iure canonico, & remanet tamen liber à voto religionis, quod

Ca. per
ruas, de
vol.

quod ante fecerat, & potest recte con-
scientia accipere. Episcopatum, ut di-
ctum est supra in materia Episcoporum.
Tertia Conclusio. Eadem vota que
non possunt facere Episcopi, sunt prohi-
bita fieri a parochis curam animarum
habentibus, & ideo ad eorum valorem
est necessaria auctoritas superiorum. Episco-
porum, ut dicitur in iure, & docet dñs.
Verum est tamen, quod possunt facere
votum religionis, & ingredi eam, ut di-
citur in iure, & tradit d. Thom. possunt
etiam facere votum ieiunandi, & oran-
di, aut similia, ex quib. non patitur
dammum eorum ecclesiis, quia tunc non
est licium illud promissum, nec est licitum
vovere, quod habet ad vitandam
domum sanctam Hierusalem, nisi prius
consultant superiorem, qui considerata
eorum sapientia, & pio affectu, alijs
que circumstantijs facile concedat, si li-
centiam, aut contra negabit, si viderit
sic expedire.

Magna
de voto.
silu. ver
bo voti
3. q. 2. d.
19. q. 1.
duo sūt
leges D.
Th. 2. 2.
q. 189.
art. 7.

De votis privatis Religiosorum, & No-
uitorum, & de eorum irritatione,
& dispensatione.

Cap. XCII.

(S V M M A R I V M.)

Qua differentia sit inter dispensationem et
irritationem, & qualiter Praelati Reli-
gionum possint dispensare, & irritare
vota suorum subditorum. man. 1.

An valeat votum Religiosi si eius materia
sit prohibita a suo Praelato conc. 2. m. 1.

An Religiosus teneatur adimplere votum
adeundi Hierusalem. ibid.

An valeat votum Religiosi factum de re,
qua non est prohibita a suo Praelato. con-
clus. 2. num. 3.

An votum transeundi ad arctiorem Reli-
gionem sine licentia superioris sit vali-
dum conc. 3. m. 4.

An vota Religiosi de rebus necessarijs ob
preceptum, aut voluntarijs possint irri-
tari, & dispensari a suis superioribus.

conclus. 4. numero 5. ibid. 7. m. 1.
An votum factum de licentia Superioris
possit ab illo irritare conc. 5. num. 6.

An irritum factum voto a superiore peccet sub-
ditus adimplens illud. conc. 6. num. 7.

An Praelatus possit irritare votum quod
debet compleri tempore ulteriores. Praelati
conc. 7. num. 8. ibid. 8. m. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

An Abbas possit irritare vota suorum
monialium conc. 8. num. 9.

An quodvis votum in solemnibus voto Reli-
gionis conc. 9. num. 10.

An novitj teneantur adimplere vota fa-
cta in saecula. ibid.

Nota pro explicatione eius, quod
in hoc capite dicendum est, quod
quintum attinet ad nostrum propositum
est magna differentia inter irritationem,
& dispensationem, quia irritare est face-
re, quod cesset votum auferendo ab eo
vigorem, & obligationem: dispensare
vero est relaxare obligatione eius, ut in-
fra dicetur. Secundo notandum, quod
Prouinciales, & Generales, & reliqui
Praelati religionum habent respectu sub-
ditorum non solum iurisdic-
tionem spirituale, sed etiam habent domina-
tiam potestatem, quia sunt patres suorum
subditorum unde non solum possunt di-
spensare in eorum votis, sed etiam irrita-
facere, & eodem modo Summus Pont. re-
spectu Monachorum habet eandem pote-
statem, quia est generalissimus pater om-
nium religionum, unde potest non so-
lum dispensare, sed irritare eorum vota;
respectu vero clericorum, aut aliorum
secularium, solum habet potestatem, &
iurisdictionem, & ideo potest dispensa-
re in eorum votis, non vero irritare,
& idem dicendum est de Episcopis re-
spectu suorum ouium, & contra mari-
ti, patres, tutores, & domini solum pos-
sunt irritare vota vxorum, filiorum, ser-
uorum, & pupillorum, non possunt ta-
men dispensare in illis, quia solum ha-
bent potestatem dominatiua super illis,
non vero iurisdictionem. Tertio debent
notari, quod potestas quam habent su-
periores religionum ad irritanda vota

O 2 suorum

de eo
p. 22
v. 21
v. 22
v. 23
v. 24

nom 2
v. 25
v. 26
v. 27
v. 28
v. 29
v. 30

Inf cap.
102. nu.
1. & 3.

suorum subditorum, non solum conuenit illis de iure humano, sed etiam de iure naturali, & diuino, quia supposito quod promittere illis obedientiam, & non possunt illam denegare de iure diuino, eadem ratione possunt irritare illis dicta vota, ut tenet Caiet. contra Siluest. & alios, qui dicunt, quod solum de iure humano conuenit illis hæc potestas, quo supposito resoluenda materia est per conclusiones.

1. Prima Concl. Non valet votum religiosi, si eius materia sit prohibita a suo Prelato, aut in generali, aut speciali, & quousque Prelatus præbeat consensum non obligat, ut dicitur in iure, & post alios resoluit Greg. Lopez. Et nota, quod Monachi Sancti Benedicti non tenentur ad aliquod votum, quamuis sit peregrinationis Hierusalem, ut concessit illi Benedictus XIII. quo privilegio gaudent omnes Ordines Mendicantium, ipsoque viso vota, quæ faciunt peregrinationis, non solum non obligant eos, sed nec tenentur manifestare illa Prelatis suis. Estq; notandum, quod votum factum ab illis rei prohibita, quia mala est, non solum non obligat, sed etiam peccant mortaliter, aut venialiter secundum qualitatem materia; si vero voueat aliquod malum, quia sit prohibitum a suo prelato, non peccant, quia id promittunt sub conditione tacita, vel expressa, si Prelatus concesserit licentiam faciendi illam; si vero ignorent esse rem prohibitam, & postea veniat ad eorum notitiam, quod sit huiusmodi, votum in se erit nullum, & non est necesse, quod manifestent illud Prelato suo, cum ubi est ignorantia, non sit consensus, nec voluntas, ut dicitur in iure; quod procedit, si intelligat, quod non facerent dictum votum, si scirent dictam prohibitionem.

3. Secunda Conclusio. Quando religiosus facit aliquod votum rei, quæ non est prohibita, votum est validum, & obligat etiam ante consensum Prelati, cum eius materia sit legitima, & in eo est tacita conditio adimplendi, si Prelatus non contradixerit, ut dicunt Cai. & Arag. Si ve-

ro facto voto rei, quæ sit promissa, sit prohibita a Prelato, sit et remanebit religiosus a dicto voto, per manereq; dicta prohibitionem non tenetur petere licentiam a Prelato ad adimplendum, si quando fecit votum verisimiliter se obligabit sub conditione, quod Prelatus non prohiberet eius materiam; si vero habuit intentionem obligandi se, quauis Prelatus prohibuisset illam materiam, remanebit obligatus, & tenetur recurrere ad prelatum & si vult, quod adimpleat illud, & ipso prelato defuncto, siue officio eius finito de necessitate debet adimplere votum, quia per dictam prohibitionem non fuit sublatum, sed solum suspensum, & ideo ipso finito resurgit.

4. Tertia Concl. Votum, quod facit religiosus transcundi ad arctiorem religionem obligat, quamuis faciat illud sine licentia sui superioris, quia in hoc non tenetur subditus obedire prelato suo, nec in hoc nocet professioni suæ, ut dicit S. Th. Cai. & Sotus; potest tamen dictus prelatus dispensare in eo, non vero irritare, cum sit de materia, ad quam tenetur, si exeat ab eius obedientia: quod vero possit dispensare super eo, constat, quia quando illud fecit, erat sub eius potestate, & habebat in illud iurisdictionem, & etiam quia non est votum religionis reservatum Papæ, sed votum transcundi ad aliam arctiorem, quod non est reservatum Papæ, & ideo poterit eius prelatus dispensare cum eo, ut possunt Episcopi dispensare in illis subditorum suorum, si non sint reservata Papæ, ut dicit Nau.

5. Quarta Concl. nota, quæ faciunt Monachi, possunt irritari, & dispensari a suis prelatis, siue sint de reb. necessarijs ob præceptum, siue de alijs voluntarijs, ut constat ex dictis; & si sint de reb. prohibitis a suis prelatis, tenentur illis manifestare, ut dicit Lud. Lop. sequens Sotum contra Nau. qui addit, quod sufficit prelatus contradicere implemento voti rogatum a subdito, ut permittat, quod possit adimplere votum, quamuis non manifestet ei, quod teneatur ad illud; & opinio Nauarr. non est contraria his, quæ dicuntur ab his patribus. quia solum dicit,

D. Tho.
2. 2. q.
214. 2. 1.
& q. 88.
2. 8. vbi
Cai. co-
vlt. in
vers. ex
quibus
oib. So-
li 73 de
iust. q. 3.
2. 1. col.
3.
Na li. 3.
conf. ti
de voto
cõf. 34

Lop. in
ill. cõf.
1. p. ca.
48 col.
355.

Nau. in
ma. ca. 11.
n. 67.

Caiet.
2. 2. q.
88. ar. 1.
Sil. vo-
tum. 3.
5. 3.

c. mona-
cos. 20.
q. 4.
Greg. i.
1. 3. n. 8.
p. c. in
glo 8.

Greg. 701
in 1. 1.

Cai. 2. 2.
q. 88. ar.
8. vbi
Arag.

ci, quod vota, quæ faciunt religiosi re-
rum licitarum, prohibitum tamen a
suis Prælati, non valent, quosq; ab illis
approbentur, quia semper creditur, qd
faciant illud cum conditione, si Prælaus
placuerit, non vero tractat, an subditi te-
neantur manifestare hinc illis, necne.

6 Quinta Conclusio. Votum, quod fa-
ciunt Monachi de licentia suorum Præ-
latorum, potest postea irritari ab eisdem
Prælati; hæc conclusio est contra Ricar-
dum, qui tenet contrarium, & dubitat
etiā an possit Prælaus dispensare cum
eo; nostra vero concl. in simili casu est
D. Aug. relati. a Gratiano i decreto, qui
dicit, quod si maritus promiserit, quod
uxor voueat continentiam, & postea re-
uocauerit hunc consensum, nō tenetur
seruare continentiam deuotam. Concede-
dunt tamen, quod si Prælaus fecerit di-
ctam reuocationem sine causa rationa-
bili, quamuis valeat, peccabit mortali-
ter, cum sit infidelis Deo in re graui, vt
dicit D. Aug. & colligitur ex his, quæ tra-
dit Caietan. & Sotus. Dixi *sine causa ra-
tionabili*, quia si sit causa rationabilis ad
irritandum, non peccabit, vt tenet Ara-
gon declarans hoc modo D. Aug. 2. 2.
q. 88. art. 8.

7 Sexta Conclusio. Irrito facto voto
a Prælato, peccat subditus adimplens il-
lud ipso Prælato contradicente, quia fa-
cit contra obedientiam; tunc vero adim-
plet contra voluntatem Prælati, quādo
irritauit sua auctoritate, non vero, quan-
do fecit illud irritum, quia Monachus
petiuit, & rogauit illum; & hoc modo
debet intelligi Angles; & facto voto cū
licentia sui Prælati, quamuis idem præ-
latus possit commutare, & dispensare
iusta de causa, inferior tamen non pote-
rit facere alius superior, cum habeat po-
testatem super viroque.

8 Septima Conclusio. Quando subdi-
tus sine illa temporis termini assignatio-
ne fecerit aliquod votum, quod fecit ir-
ritum semel Prælatus, post irritationem
nō poterit recuperare vigorem aliquē,
vt dicit Diu. Thom. Caietanus, & So-
tus; si vero religiosus fecerit votum ad

adimplendum illud tempore alterius
Prælati, non potest Prælatus, qui tunc
regit, irritare illud quia quod promisit
non est in potestate Prælati presentis,
sed futuri. Verum est tamen, quod po-
terit illud commutare, & dispensare in
eo ob spirituales potestatem, quam ha-
bet in eum, vt constat ex dictis.

9 Octaua Conclusio. Abbatisa potest
irritare vota suarum monialium ope-
rum, quæ obligant, & sunt libera, si-
cut pater potest irritare votum filij, &
maritus vxoris, cum dicta Abbatisa ha-
beat super dictas moniales potestatem
dominariam, & maiorem potestatem,
quam pater, & maritus, respectu eorum
filij, & vxoris, vt dicit Angles. Est quo-
notandum, quod quando fiunt hæc vo-
ta sine consensu Prælatorum, non pec-
cant ipsi irritantes ea sine causa, nec pec-
cant subditi petentes sine causa dictam
irritationem, cum, vt dictum est, pro-
miserint adimplere, sub hac condi-
tione, si nostri Prælati non irritaue-
rint.

10 Nona Conclusio. Omne votum
quantum vis altum, & sublime sit, com-
mutatur in solemnem voto religionis &
vt dictum est in materia nouitiorum,
& in anno nouitiatus liberi sunt noui-
tij a votis, quæ non possunt adimple-
ri in religione, quia dans Papa autho-
ritatem Prælati, vt commutent quod-
cumque votum in solemnem votum re-
ligionis, & iubens, quod nouitij pro-
bent asperitate religionis, & monasteriū
eius mores, clare patet non teneri in
illo anno ad vota, quæ non possunt
adimplere in ipsa religione & vota ve-
ro quæ possunt adimplere, debent fa-
cere, quamuis consideratis sanctis o-
peribus, quibus occupantur in primo
anno, adeundi matutinum, & reli-
quas horas canonicas, orare mentali-
ter, ieiunare, disciplinam exercere, ser-
uire missis, aliaque similia humilitatis
officia, poterunt commutare vota in ali-
qua dictorum bonorum operum, quæ fa-
ciunt eligendo, quæ ipsi, vel Prælati vel
Confessarij viderint esse Deo magis ac-

O 3 cepta

Ricar. i
p. 38. ar.
4.

Aug. re-
latus in
c. nolui,
& in c.
manife-
stū. 33.
q. 5.

Angles
vbi sup.
d. 7.

Angles
vbi sup.

D. Tho.
Cai. 30.
vbi sup.

cepta reliquis, ad quæ de voto, & iuramento tenebantur. Verum est tamen, quod non habent potestatem irritandi dicta vota, cum nouij non sint adhuc eorum subditi, & per consequens loquendo proprie non habet potestatem dominorum super illos, ut dicunt Nauarrus, & Ludouicus Lopez, cum tamen habeant super ipsos potestatem spirituales, poterunt commutare vota, quæ fecerint, & dispensare super ijs, ut constat ex dictis, & tenet Alcocer. in sum. 16.

Nau. ca.
12. n. 69
Lup. ubi
sup. ca.
47. col.
346.

De votis conjugatorum, & de eorum irritatione.

Cap. XCII.

SYMMARIVM.

- An possint coniugati vouere religionem. conc. 1. num. 1.*
- An possint coniugati vouere aliquid quod directe aut indirecte præiudicet statui matrimoniali. conc. 2. num. 2.*
- An possint vouere coniuges non soluere debitum, nisi petatur. concl. 3. num. 3.*
- An teneatur uxor soluere debitum sciens, quod maritus habet votum non petendi. concl. 4. num. 4.*
- An uxor, quæ fecit votum continentie de consensu mariti, teneatur adimplere, & an possit maritus irritare hoc votum. concl. 5. num. 5.*
- An filij nati ex coniugatis, qui fecerant votum continentie, sint legitimi, & an possit maritus irritare hoc votum. & uxor teneatur soluere debitum. conclusio. 6. num. 6.*
- An possit maritus sine licentia uxoris facere votum alicuius longæ peregrinationis. concl. 7. num. 7.*
- An maritus possit sine licentia uxoris facere votum succurrendi terre sanctæ. concl. 8. num. 8.*

An maritus sine licentia uxoris possit facere votum faciendi eleemosynam de bonis dotalibus. conc. 9. num. 9.

An possit maritus irritare vota, quæ uxor fecit ante matrimonium. conc. 10. n. 10.

1 Prima Conclusio. Non potest maritus, nec uxor consummato matrimonio vouere religionem sine alterius consensus. Dixi, *consummato matrimonio* quia non consummato conceduntur duo menses a iure ad deliberandum, an velint ingredi religionem, nec ne, & in hoc interuallo, potest facere votum religionis.

2 Secunda Conclusio. Non potest maritus, nec uxor facere votum, quod directe, aut indirecte præiudicet statui matrimoniali, cum maritus sit subiectus uxori quo ad usum matrimonij, & uxor marito; immo nec valet votum uxoris, quando est in damnum gubernationis familie sue, nec votum mariti eodem modo, ut definitum est in iure, & tradit Abbas in cap. litteras de rest. spol.

3 Tertia Conclusio. Maritus simul cum uxore non potest facere votum, quod non persoluatur ab eis debitum, nisi petatur, quia esset graue uxori petere debitum ob naturalem pudorem, qui in mulieribus præualet; sic enim tenet S. Tho. & alij, quos refert, & sequitur Greg. Lopez, & Nauarr. contra aliquos, qui dixerunt valere hoc votum. Episcopus tamen potest dispensare in eo, si vult, ut tenet Ioannes Andreas, ut potest etiam dispensare super eo, quod facit uxor non petendi debitum sine consensu mariti; immo maritus potest illud irritare, cum hoc votum sit factum in præiudicium matrimonij; & etiam potest commutari in Regnis, ubi datur Bulla Cruciatæ, ut dicit Aragon, & quando maritus facit idem votum, uxor potest illud irritare, ut tenet Nauar. post Siluest. quia quo ad obligationem soluendi debitum sunt pares maritus, & uxor, ut definitur in iure.

4 Quarta Conclusio. Uxor, quæ scit maritum fecisse votum non petendi debitum, tenetur soluere illud, si ipse petat, quia

D Tho. in 4. d. 32. ar. 4. Gre. in l. 3. glos. ver. el marido ti. 8 p. 1. Nau. ca. 12. n. 74

Andr. i c. rursus qui clerici vel voueres Arag. 2. q. 88. a. 8. Na. ubi sup. nu. 60.

quia licet peccet petens illud, nihilominus petit, quod suum est; & ideo vxor non peccat soluens illud, sicut non peccat ille, qui dat domino, quod suum est quamuis sciat, quod prodige illud sit expensurus, immo tenetur dare.

5 Quarta Conclusio. Si vxor voueat continentiam de consensu mariti, nec vxor poterit petere debitum, nec ipse solvere, quia esset cooperari peccato eius, potest tamen ipse petere illud, vt affirmat Nau. Verum est tamen, quod dictus maritus potest irritare vxori dictum votum, vt dicit Panormitanus, quia maritus non habet minorem potestatem super suam vxorem, quam pater super suos filios, & praelatus super suos monachos, & certum est quod hi, vt diximus, possunt irritare vota, quae sui subditi fecerunt et de suo consensu, vt dicitur infra, & cum Panormit. consentit Sotus. Estque notandum, quod potest irritare votum quo ad illam partem, quae illi facit prauiudicium, non vero quo ad eam partem, quae non prauiudicat, quia semper vxor tenetur non petere; & ideo quo ad hanc partem debet ius intelligi, quod dicit dictam irrationem esse invalidam.

Sot. li. 7.
de iusti.
q. 3. ar. 1
& in 4.
d. 17 q. 6.
ar. 4. col.
antepe.
vers. id
aut fieri
bisaria.

Innoc. i.
c. du. u.
de conu.
coniug.
Pan. i. c.
char. nu.
71. ti. eo.
Hostie. i.
sum. de
fil. psby.
5 q. 50.
sic ver.
q. si fac.
Sil. ver.
matri. 7.

6 Sexta Conclusio. Si simul ambo uouerunt continentiam praestita licentia alteri ab altero, ita tenentur adimplere hoc votum, vt si postea habeant copulam, filij inde nati non sint legitimi; quia licet non desinant esse coniuges quo ad substantiale matrimonij, quo vero ad copulam remanent, ac si non essent coniuges, vt tenent Innocentius, Panormitanus & Hostiensis, ac multi alij; & ideo debent, qui faciunt hoc votum, considerare multum, quod faciunt, cum filij concepti eo facto remaneant illegitimi, & non possint admitti ad hereditatem sicut legitimi, & non potest maritus irritare hoc votum, nec potest alteri solvere debitum, cum votum factum fuerit de vtriusque consensu renuntiato ab utroque iure suo, vt dicunt Siluester, & Nauarrus. Hinc sequitur, quod si ante dispensationem maritus

petierit debitum, vxor non tenetur reddere, quia iam maritus renuntiavit ius non solum petendi, sed etiam ius, quod habebat, quod vxor teneretur soluere illi; & ideo non solum peccat, qui petit, sed etiam, qui soluit. Sequitur etiam, quod solum summus Pont. potest dispensare in hoc voto, vt dicunt Siluester, & Nauar. quia absolute reputatur votum perpetuae continentiae, cum de consensu vtriusque renuntiauerint ius petendi, & soluendi; & certum est votum continentiae esse reservatum Papae, qd non accidit, quando vnus solum fecit votum continentiae, quia non est votum continentiae absolute, sed solum votum non petendi debitum, vnde Episcopus potest dispensare, & etiam potest Episcopus dispensare in hoc voto, si sit perpetuae continentiae, vt dictum est supra, quando non potest facile recurri ad Papam, aut coniuges sunt ita pauperes, vt non habeant pecuniam, qua possint mittere pro dispensatione, vt dicunt Siluester, & Nauar.

q. 1. §. 6.
Sot. in 4.
d. 17. q. 2
ar. 4. li. 7
de iusti.
nu. 3. i. fi.
Nau. v.
br supra
num. 59

Sil. ver.
disp q. 9
& verbo
mar. 7.
q. 5.
Nau. ca.
16 n. 30.
& c. 12.
nu. 19 c.
si ab illa.
27. q. 1.
& ca. q. 1.
Deo pa.
tri. 33 q.
1.

7 Septima Conclusio. Maritus sine licentia vxoris non potest vouere aliquam longam peregrinationem, vt definitur in iure. Nec obstat, quod maritus ad seruandum Regi, & quaerendum victum pro domo, & familia potest abesse per longum tempus ab vxore, quia ad hoc respondet, quod hoc est, quia est bonum temporale familiae suae, quae est sub sua cura; votum tamen peregrinationis est in prauiudicium illius; & viso quod non valeat, non est necesse, quod vxor irriter illud, vt tenet Sotus, si tamen ex ea peregrinatione non provenit damnum matrimonio, nec est in vxore periculum incontinentiae, illud votum factum iusta de causa erit validum.

8 Octaua Conclusio. Maritus sine licentia vxoris potest facere votum succurrendi terrae sanctae, vt probatum est in iure, & tenent Innocentius, & Abbas, estque confirmatum in lege partiarum, vbi id notat Greg. Lopez affirmans, si facit votum ob deuotionem, quam habet visitandi terram sanctam, non va-

lere, nisi vxor consensiat in illud; unde cum in hoc tempore illa terra possideatur à Turcis, & vota illuc adeundi non sint ad succutiendum ei, sed pra deuotione, non potest fieri à marito sine consensu vxoris. Vt aduertit Zuniga. Est tamen aduertendum, quod mulier nupta sine consensu mariti non potest facere dictum votum absolute, ut dicitur in quadam lege paritarum, non nupta vero poterit illud facere, & teneri adimplere hanc sanctam peregrinationem, si possit facere. Ex dictis sequitur non debere teneri opinionem Nau. qui dicit, quod si vxor fecerit votum succutiendi personaliter terrae sanctae, teneri adimplere, quamuis maritus nolit, nec valet illius, quod allegat pro sua parte, quia solum loquitur de voto facto à marito & Sanctus Tho. Silu. & Rosellæ, alique communiter dicunt, quod votum, quod facit vxor in pra iudicium mariti, non potest illud adimplere nisi de eius licentia.

9 Nona Conclusio. Vir potest, licet non communiceet vxori, facere votum faciendi elemosynas, non solum suorum bonorum, sed etiam dotaliu, cum habeat liberam administrationem omnium eorum, & potest etiam facere vota ieiuniorum, & orationum, nisi ex illis sequatur pra iudicium actui maritali, ut tenet Archidiaconus, & Hostiensis; vxor vero non potest facere haec vota elemosynarum sine licentia mariti, cum non habeat liberam administrationem dictorum bonorum. Vnde sequitur, quod maritus potest irritare vota facta ab vxore orandi, ieiunandi, ac aliorum, quae pertinent ad regimen domesticum familiae; quia licet in aliquibus horum non sit subiecta viro suo, ita ut teneatur ieiunare, & orare ipso iubente, est tamen subiecta quo ad nouam obligationem, qua ipsa obligatur, cum ad viro pertineat inspicere, an haec vota conueniant, necne, ut tenent Nauarr. & Aragon. Et hinc sequitur, quod potest maritus irritare votum, quod vxor facit non mendicandi, aut non occidendi, quia

judicare, an haec obligatio conueniat ei, nec ne, pertinet ad maritum.

10 Decima Conclusio. Non solum maritus potest irritare vota, quae facit vxor post matrimonium, sed etiam vota, quae fecit ante matrimonium de licentia patris sui; sic enim diffinitum est in iure canonico; non potest tamen irritare votum, quod facit vxor promittens adimplere illud post mortem sui mariti; & ideo non potest irritare votum, quod facit vxor, castitatis, si maritus moriatur ante eam, ut dicunt Caiet. Nauarr. & Aragon, ut non potest pater irritare filiorum vota, nec dominus seruorum, si promiserunt adimplere habita libertate, quod probatur, quia ut possit superior irritare votum inferioris, non sufficit habere potestatem super eum, sed est necesse, quod habeat potestatem super materia dicti voti, & certum est, quod maritus non habet potestatem super haec materia voti, quod vxor teneatur adimplere post viri mortem, sic, n. tenet Aragon contra Sil. & alios; innitentesque rationi supradictae, qui tenent hanc opinionem, respondebunt facile argumentis, quae contrarij faciunt contra eos, quibus assentitur Ludou. Lopez in inst. conf. 13 p. c. 30.

Caiet. d. ca. 8. vbi Aragon. Nau. v. bi supra num. 66.

De votis filiorum, & seruorum. Cap. XCIII.

SUMMARIVM.

Vota, quae possunt fieri sunt in triplici differentia, num. 1.

In iuuenibus tres aetates possunt condemnari, ibidem.

An pueri ante septem annos possint facere votum simplex, aut solemne conc. 1. n. 2.

An filius possit facere votum de bonis castrensibus, aut quasi castrensibus c. 2. n. 3.

An pater, & maior possint irritare vota filiarum facta ante annos quatuordecim de reliquis bonis, & an facta irritatione teneantur adimplere non existentes sub illorum potestate, conc. 3. n. 4.

An

Zuniga q. 3. d. voto numer. 69.

Nau. in Man. ca. 12. n. 62.

D. Th. i. 4. d. 32. Sil. ver. votum §. 9.

Rosell. v. votum 2. §. 9.

Arch. in cap. maritali §. 3. q. Host. in sum. de voto §. quis ab eo possit

Nau. et. 12. n. 30. Arag. 1. q. 88. ar. 2.

An votum Castitatis, & religionis factū a filio post quatuordecim annos possit irritari a patre. concl. 4. num. 5.

An vota personalia facta a filij: ante ætatem annorum quatuordecim possint irritari a patre transactis dictis annis. concl. 5. num. 6.

An vota personalia puerorum facilius debeant commutari, & dispensari, quam illorum, qui maiorem ætatem habent. concl. 6. num. 7.

An possit pater irritare vota personalia facta post annos quatuordecim a filio. concl. 7. num. 8.

An possit pater irritare vota mixta, aut saltem suspendere. concl. 8. num. 9.

An mater habeat eandem potestatem irritandi vota ac pater. concl. 9. num. 10.

An valeat votum seruorum factum in præiudicium seruicij dominorum. concl. 10. num. 11.

An vota seruorum præiudicantia seruicio dominorum possint dominus irritare. conclus. 11. num. 12.

PRO explanatione eius, quod in hoc c. dicendum est, debet primo notari, quod vota, quæ facere possunt filij, qui sunt in potestate patris, sunt in triplici differentia, alia sunt realia, ut est votū dādi elemosynā, alia personalia, ut est votum orandi, alia vero mixta, ut est votum peregrinationis, in qua filius debet aliquid expendere. Secundo debet notari, quod in huiusmodi iuuenibus tres ætates possunt considerari. Prima vocatur infantia, & durat usque ad 7. annos, quo tempore non intelliguntur habere usum rationis. Secunda dicitur pueritia, quæ durat in viris usque ad 14. annos, & in feminis usque ad 12. Tertia ætas dicitur pubertas, hæcque durat usque ad 25. annos, in qua ætate iuvenes sunt sub cura parentum in reb. quæ pertinent ad administrationem suorum bonorum, ita ut sine licentia eorum non possint illa administrare. Est autem aduertendū, quod quando diximus infantiam durare usque ad 7. & pueritiam usque ad 14. quod hoc debet intelligi secundum præ-

sumptionem iuris, quod iudicat de reb. prout regulariter accidunt; potest tamen accidere, quod puer ante decem annos non habeat usum rationis, & alij ante septem habeant, ut colligitur ex his, quæ tradunt Ant.

Gom. & Na. quo supposito ponitur seq. 2. Prima Conclusio. Ante usum rationis, quod est ante 7. annos non possunt pueri facere votum simplex, aut solemne, ita ut teneantur adimplere illud, cum in hac ætate non sit deliberatio, nisi malitia suppleat ætatem, quod debent iudicare Confessarij, & qui tractant cum eis: illis vero 7. annis transactis, si habeant usum rationis possunt facere votū simplex, eritque obligatorium, non poterunt tamen facere votum solemne, quāvis accedant ad annos 14. quia ad faciendū illud vult Concil. Trident. quod habeant tam viri quam feminae annos 16. impletos. Transactis vero 14. annis possunt filij facere votum ingrediendi religionem, & ieiunandi, ac orandi, in qua ætate potest pater irritare quæcunque vota realia, quæ fecerint filij, & potest pater irritare personalia, prout præiudicant patriæ potestati, ut dicitur infra.

3. Secunda Conclusio. Potest filius existens sub potestate patris facere votum dandi elemosynam bonorum castrensiū, aut quasi castrensiū, quæ habet, cum hæc bona sint sua quo ad dominium, & administrationem, & ideo pater non potest irritare, ut dicunt Sotus, Nau. post S. Thom.

4. Tertia Conclusio. Loquendo de reliquis bonis, si filius fecerit votum ante 14. annos, & filia ante 12. siue sit reale siue personale, potest illius tutor, aut pater irritare, & facta irritatione non tenetur adimplere, quamuis liberetur a patris potestate, aut tutoris; hæc conclusio est contra Innocentium, & tenent eam Panormitan. Siluest. & Nauarr. Et nota, quod votum reale, quod facit filius, potest irritari a patre usque ad ætatem 25. annorum; quia usque ad dictam ætatem est filius, in eius potestate, ut definitum est in iure, & tenet S. Thom. 2. 2. q. 88. art. 4.

Quarta

Gom. in
1. cont. 3
Turi.
num. de
honest.
6. Naua.
c. 12. nu.

In. inc.
scr. de
voto.
Panorm.
d. c. scri.
Sil. ver.
vo. 4. 5.
2. Na c.
12. 67.

D Th. 1.
2. q. 189
art. 6.

5 Quarta Concl. Votum; quod filius facit, religionis, & castitatis post 14. annos non potest a patre irritari, ut dicit S. Th. quia in rebus, quæ pertinent ad electionem status, non sunt subiecti filij patribus; quod debet intelligi, nisi patres fuerint nimis pauperes: quia tunc non possunt permittere eos ingredi religionem, ut dicit S. Thom. sed potius est illis licitum exire ab ea, ut supra dictum est.

Caic. 1.
2. q. 189
ar. 5. vbi
Vict. &
2. 2. q. 88
art. 9.
Nau. ca.
21. n. 71.
Arag. d.
q. 48. ar.
8. in fi.

6 Quinta Conclusio. Post transactam ætatem 14. annorum non potest pater irritare vota personalia suorum filiorum facta ante dictam ætatem, quæ si non irritavit ante hoc tempus, fuit, quia non habuit notitiam eorum, hæc concl. est contra Caiet. Victoriæ, & Naua. quod probat Aragon; quia dominus non potest irritare votum, quod fecit seruus obtenta libertate: nec contra hoc obstat, quod dicit Caiet. quod votum non habet maiorem vim post 14. annos, quam haberet ante eos, in quo tempore certum est, quod pater poterat illud irritare, quia semper sunt dicta vota sub conditione tacita, scilicet si pater consenserit; quia ad hoc respondeo esse illud verum, quod semper sit votum sub illa conditione dicta tamen conditio non debet intelligi libere, & absolute, sed hoc modo scilicet, nisi pater meus irritauerit illud intra tempus, quo potest, quia eo transacto neque potest irritare illud, nec contradicere: & hoc videtur mihi verius, quamvis contrarium teneant dicti patres, quos sequitur Ludou. Lopez.

Lop. in
inf. scilicet
1. p. c. 48
col. 336.

7 Sexta Conclusio. Quamvis vota simplicia personalia facta ab illis, qui habent usum rationis, obligent eos, maiori tamen facilitate debet illis concedi commutatio, aut dispensatio, quam illis, qui habent integrum iudicium, & discretionis usum, quod probatur, cum tales peccantes non castigantur pena ordinata, sed alia blandiori, ut definitum est in iure canonico confirmato in quadam lege partitarum, vbi tractat Gregor. Lopez, & tractat etiam Couar. & Berouus.

Cou. 1.
var. c. 9.
num. 8.
Ber. dec.
3010. So

8 Septima Conclusio. Vota persona-

lia facta post annos 14. non possunt irritari a patribus, ut docet Sorus, quem sequitur Aragon contra Siluestrum, quia in hac ætate filius est liber quo ad hæc vota. Hinc sequitur, quod pater non potest in totum obligare filium, & occupare eum non concedendo illi aliquod tempus ea adimplendi, nisi sit manifeste præiudicialia patriæ potestati, quia in hoc casu & vota non valebunt.

9 Octava Conclusio. Vota mixta potest pater irritare, aut saltem suspendere quo ad eorum executionem pro illo tempore, quo filius faciens ea est sub potestate patris, cum hæc vota redundant in detrimentum patriæ potestatis, cum si peregre proficiscatur, necesse sit relinquere seruitium; si vero votum non fuit irritatum, sed solum suspensum, tenetur filius illud adimplere exiens a patris potestate, aut querere dispensationem super eo; quia non est certum, quod dicti patres possint irritare dicta vota, præcipue votum terræ sanctæ, ad quod filius potest se astringere, ut dicitur in iure. cap. ex multa. de voto.

10 Nona Conclusio. Et eandem facultatem, quam habet pater irritandi vota suorum filiorum, habet mater post mortem mariti præcipue, si remaneat eorum tutrix: & eandem potestatem habet tutor, cum succedat in potestatem, quam habebat pater, filij orphani, non solum quo ad vota realia, sed etiam quo ad vota personalia, ut dicitur in iure.

11 Decima Conclusio. Non valet votum factum a seruo, si sit in præiudicium personalis seruitij domini sui, ut definitum est in iure canonico, civili, & Regio; quod adeo verum est, ut etiam rerum spiritualium, in quibus potest præiudicare domino, non possit facere votum, ut dicit quidam gloss. unde si faciat dicta vota, dominus poterit irritare: & ideo non poterit ingredi religionem, ut dicit S. Th. cum communi; & si fiat religiosus nolente domino, non remanet priuatus eius dominio, ut dicitur in iure, & tra-

dit

10. lib. 7.
de iur. q.
2. 2. Ara
gon. vbi
sup.

D Th. 1.
2. q. 104
art. 5. o
ge 54. d.

dit S. Tho. cum sit res clara, quod dolus non debet patrocinari facienti. Sequitur ultra, quod poterit dominis irritare omnia vota, quæ facit servus, quæ ut impleantur, egent tempore, ut est votum peregrinationis, & recitandi horas canonicas.

12 Vndecima Concl. Potest servus vouere omnia vota, quorum impletum non diminuit, nec defraudat servitium domini; & ideo sine licentia domini sui potest vouere castitatem, & ieiunia, aut dicere horas, quæ quidem vota non potest dominus irritare, nisi quæ præiudicant eius servitio, ut cum communi tenet Aragon, sicut possunt præiudicium facere ieiunium, & orationes.

De voto quo ad suum principium efficiens hoc est, quoad voluntatem deliberatam. Cap. XCIV.

SUMMARIVM.

An sit necessaria deliberatio, ut valeat votum, & an valeant vota indiscreta, concl. 1. nu. 1.

An libertas, quæ sufficit ad peccandum mortaliter sufficiat ad faciendum votum, concl. 2. nu. 2.

An vota, quæ faciunt uxores, sint valida, concl. 3. num. 3.

An valeat votum eundi Hierusalem, quod fecit rusticus deceptus ab alio, qui dixit illi esse brevis iter, cum esset longum nimis, concl. 4. nu. 4.

An teneatur quis implere votum, quod fecit sine animo obligandi se, concl. 5. numer. 5.

An valeat votum factum animo promittendi, sed non adimplendi, concl. 6. numer. 6.

An ut votum valeat, sit necesse, quod promittens habeat formalem intentionem se obligandi, concl. 7. nu. 7.

An qui ex ignorantia fecit votum cum proposito vouendi, sed non obligandi se expresse emanat obligatus ad illud, conclus. 8. num. 8.

An, qui habuit propositum ingrediendi aliquam religionem approbatam, ob ingressum solum illius, faciat votum solemne, concl. 9. nu. 9.

An qui habet propositum vouendi religionem ingrediens illam sit obligatus ad proficiendum, concl. 10. nu. 10.

I Prima Conclusio. Ut votum valeat, semper est necessarium, quod præcedat deliberatio, quod non fiat subitaneæ, cum motu tam alieno à deliberatione, ut actus, qui ab eo procedit solum sit peccatum veniale ob defectum eius. Verum est tamen non esse necessarium, ut obliget, quod sit plena deliberatio, quæ homo consideratis rebus, considerat omnia, quæ possent illum separare ab animo vouendi, sed sufficit, quod sit deliberatio, quia iudicet rem, quam facit, & quæ sufficit ad peccatum mortaliter, sic enim tenent Richardus de Medianilla, Sorus, Nauarrus, & Aragon, & estque communis omnium Theologorum, & Canonistarum: quod probatur, quia in hoc casu est voluntas necessaria ad votum. Hinc inferitur primo, quod illa regula, quam adducit Angli. in quarto ad cognoscendum quando votum obligat, sciendum est, quod facto voto, si peniteat fecisse illud transacta angustia, & periculo, in quo fecit illud, declarat non fuisse validum, est falsa, quia ex ea sequeretur esse invalidum votum factum magna deliberatione, si postea peniteat fecisse illud. Sequitur secundo, quod deliberatio, quæ solum sufficit ad hoc, ut fiat peccatum mortale non sit sufficiens ad votum; nec hinc debet colligi, quod ille, qui scienter, & considerate fecerit votum dicendi singulis diebus salutationem Angelicam, quod tale votum non sit vere votum, quia non obliget ad peccatum mortale, quia si non obligat ad mortale, non est ob defectum deliberationis, sed quia est pauca materia promissi, ut tenent Sorus, & Nauarrus. Tertio sequitur, quod vota, & iuramenta indiscrete facta non obligant, ut tenent Nauar. & Cou. unde qui facit votum

Sot. li. 7.
de iusti.
q. 1. ar. 2.
Nauar. c.
12. n. 24.
& 68.
Arag. 2.
1. q. 88.
ar. 1. n. 8.
alleg. Ri-
char.

Sot. li. 7.
de iusti.
q. 2. ar. 2.
Nau. v.
bi sup.
nu. 40.
Nau. v.
bi sup.
Cou. in
cap. quæ
uis pac.
2. p. 5. 6.
du. 4.

votum eundi Hierusalem genibus flexis, aut cum rana in ore posita, aut cū ibit Romam transeundo per alpes nudus tempore frigoris, non tenebitur adimplere hæc vota facta hoc modo, tenebitur tamen adimplere illa quo ad suā substantiam, si fecit illa animo obligandi se ad ea; & ideo tenetur ire Hierusalē, & Romam, vt solent ire reliqui peregrini, & persone similes, vt dicit Nauar. affirmans cum S. Anton. quod hoc votum debet commutari in aliud.

Nau. v.
bi sup.
na. 37.

2. Secunda Conclusio. Libertas, quæ sufficit ad peccandum mortaliter, sufficit etiam pro voto, dummodo votum sit liberum in se ipso, & non in domo sua; & ideo ille, qui scienter, aut sponte inebriatus est, cognoscens, quod inebriatus solet vouere, si postea deficiens mente vouerit, non valebit votum: nec obstat quod peccatum, quod hic committit præuium in sua causa, est verum peccatum mortale; quia vt quid sit peccatum, sufficit quicumque defectus, vt vero sit bonum, quale est votum, est necesse, quod careat omni defectu.

3. Tertia Concl. Vota, & iuramenta, quæ faciunt lutores, quādo ludunt, aut finito ludo, quia auiserint pecuniam, pro maiori parte obligant, quia quamuis, vt plurimum fiat quodam calore extraordinario ita, non tamen hic tollit iudicium, vt dicit Alco. cum communi. Verum est tamen, quod cum his facile dispensatur.

Alc. de
ludo ca.
33.

4. Quarta Concl. Si aliquis deciperet rusticum inducens illum, vt voueret ire Hierusalem dicens illi, quod erat iter breue, non valet dictum votum; quia hic deficit ratio doli in re notabili verus consensus: nec etiam valebit, si dicatur ei, cū iter est planum, & facile, cum sit e contra tam difficile, vt scitur: hanc conclusionē dicit ipsa ratio, a qua quo ad hanc vitimā puto nō discedere Arag.

5. Quinta Conclusio. Quandocumque quis promittit Deo aliquid cum animo promittendi, & adimplendi, remanet obligatus ad illud, non tamen tenetur coram Deo adimplere, quod non ha-

buit in animo promittendi, & adimplendi, quādo promissit illud quo ad actū exteriorem solum. Verum est tamen, quod peccauit mortaliter, cum mentia- tur in re grati, & ecclesia obligabit illū, vt adimpleat promissum, cum ipsa non iudicet de actibus interioribus, & sic debet intelligi, quod tradit Med. in sua instructione; immo tenetur adimplere illud; quamuis non compellatur ab ecclesia, si ex eo, quod non exequitur illud, sequitur scandalum illis, qui viderunt promittere. Hinc sequitur, quod qui facit professionē in aliqua religione approbata sine animo promittendi, nec adimplendi vota, tenetur existens in religione facere secrete professionem, quæ aliter non erit monachus, erique in statu condemnationis; quia prælati dictæ religionis, non possunt illum ligare, nec soluere, sed solus Episcopus suus, cum non sit monachus, neque nouitius; & etiam quia non potest ferre suffragium in electionibus suæ religionis; & ideo peccat mortaliter suffragās, vnde debet conferre se ad alium locum, vbi non cognoscatur, & deferat habitum sine scandalo, aut faciat secrete professionem religionis secundum regulam, & formā; qua fit in illa, quam professus est, vt dicit Angles in q. de voto art. 1. diff. 4.

6. Sexta Conclusio. Quandocumque quis promittit aliquid cum animo promittendi, sed non adimplendi promissum, illud votum est obligatorium, & verum corā Deo, & qui vouet hoc modo, peccat mortaliter; quod probatur, quia hic habuit libertatem, & deliberationem, & voluit promittere; vnde vt quiescat eius conscientia, est necesse, cū peniteat eum prauī propositi, quod habuit, & proponat velle adimplere promissum, sic enim tenent Nau. Sotus, & Cai. vbi

Cai. vbi
sup. qu.
89. ar. 1.
Nau. v.
bi sup.

ria quoddam tenentur voto, quod vere fecerunt.

7 Septima Cōclusio. Ut votum sit verum, non est necessarium, quod promittens habeat formalem intentionem se obligandi, cum votum ex sua natura sit obligatorium, & ideo qui illud facit, virtualiter se obligat, ut dicunt Sot. Caiet. & Nau. ille vero, qui vovit animo vovendi, remanet obligatus, quamvis non habeat propositum adimplendi votū, quando illud facit, cum votum in sua ratione formali includat obligationem de iure naturali, & divino; unde licet sit in nostra facultate facere, aut non facere, si tamen faciat illud homo cum animo non se obligandi, non potest homo separare se à naturali, ac divina obligatione, quam habet annexam, ut dicunt cum communi Med. & Ludon. Lop. affirmans, quod valida ratione debet idē dici in iuramento.

8 Octava Concl. Si aliquis ignorantia invincibili, aut quia credit, quod obligatio non est res inseparabilis à voto, fecerit votū cum proposito vovendi, & non obligandi se expresse, non valebit tale votum, cum non fuerit in eo voluntas. Hinc sequitur, qd si aliquis receperit ordinē sacrum ignorans invincibiliter, quod castitas sit annexa dicto ordini, non tenebitur servare castitatem, si qñ recepit ordinem, habuit intentionem non servandi eā, cum tale votum neq; formaliter, neq; virtualiter fuerit voluntum, ut dicit Sotus in 4. dist. 24. q. 2. art. 2.

9 Nona Concl. Si quis habuit propositum proficendi in aliqua religione approbata, quamvis postea recipiat habitum in ea, non facit votum solemne, cū votum solemne debeat fieri cum consensu eius, qui proficetur, & eius, qui recipit eum, ut supra dictum est agendo de novitijs, ita ut quando aliquis habet propositum faciendi aliquam rem, quāvis incipiat eam, non facit votum simplex, quia ultra propositum, est necesse, quod promittat, ut dicit Sil. post S. Th. quæ promissio sufficit, quod fiat implicite, aut explicate, ut tenet Nau. & Cou.

Hinc fit, quod si quis promittat ingredi religionem non solum ad experiendum eius asperitates in anno novitiatus, sed etiam ad remanendum in ea perpetue, teneatur facere professionem; si autem solum eius intentio sit experiere eius asperitates, non vero proficendi, non teneatur perseverare in dicta religione sine dubio autem qui promittit ingredi religionem non putans exire ab ea intra annum novitiatus, sed potius habens propositum perseverandi in ea, hic est visus obligare se secundum formam iuris, scilicet, quod detur illi annus ad probandum asperitates religionis, ut sic deliberet, an conveniat proficere, nec ne, ut dicit S. Thom. quem sequitur Covar.

Hinc sequitur, quod qui dicit Deo. Domine da mihi hoc, ego enim servum tui, si tibi placuerit, putans, in statu castitatis, & continentie, remanet obligatus custodire eam, quia hoc realiter est promittere implicite, ut dicunt Caietanus, & Navar.

10 Decima Concl. Qui habet propositum vovendi religionem, quamvis recipiat habitum, non teneatur adimplere illud ob præceptum ecclesie, quia in iure canonico non invenitur hoc præceptum, unde si novitius intra annum probationis reliquerit habitum non factum voto religionis, non peccat mortaliter, nec venialiter, si non fecit illud cū aliqua facili consideratione, cum sit res clara, quod, quando homo desistit à bonis propositis, quæ habet, sine causa nō desinit esse aliquod peccatum: circa qd videtur S. Thom. 2. 2. q. 88. art. 4.

De voto quo ad eius causam formalem, quæ est promissio spontanea, & libera. Cap. XCV.

SYMMARIVM.

An votum factum metu iniusto cadente in constantem virum sit obligatorium. conc. 1. nu. 1.

An

D. Th. 2. 2. q. 183. art. 4. Cou vbi sup. nu. 12. Caiet. 2. 2. q. 18. art. 1. Nau li. 3. cōl. de voto cōcl. 8.

Med. in ist. li. 7. in 1. præcep. 5. 6. Lop. in ist. con. scilicet p. 4. col. 316. Nau. vbi sup. n. 19. Cou in 2. p. mis. pact. 1. p. 5. 4. in fin.

An votum factum metu extrinseco mor-
tis, aut naufragij, infirmitatis, aut ali-
cuius periculi grauis sit obligatorium.
conc. 1. nu. 2.

An metus cadens in constantem virum ex-
trinsece ratione alicuius iniuste cause, ut
quis faciat votum, faciat nullum dictum
votum. conc. 3. nu. 3.

An votum nullius ratione metus, desinat
esse nullum ex eo quod confirmatur iura-
mento. conc. 4. nu. 4.

An metus faciens quod votum non obliget
excuset a culpa illud transgredientem co-
elu. 5. nu. 5.

An votum de non contrahenda matrimo-
nium factum a meretrice per metum sui
lenonis sit seruandum. conc. 6. nu. 6.

An votum sine necessitate obliget conc. 7.
nu. 7.

Prima Conclusio. Votum causa-
tum ab aliquo metu, qui cadit in
aliquem virum constantem extrinseco,
iniusto, posito ut fiat votum, non est obli-
gatorium, ut post alios tenent Sotus,
Fortunius, & Garzia; & ideo remanent
liberi a culpa, quia transgrediuntur hoc
votum, non vero remanent sic, qui fa-
ciunt iuramentum factum alicui homini,
quod procedat ab hoc metu iniuste im-
misso; & ratio est, quia ex voto sequitur
obligatio debita Deo, qui quidem non
vult obligationem violentam; a iurame-
to vero sequitur obligatio parti; & ideo
obligat, si habetur intentio obligandi se
ad illud, ut dicunt S. Tho. & Caiet. ex-
plicantque Sotus, Fortunius, & Garzia.

2 Secunda Conclusio. Obligat votum
quod fit metu extrinseco mortis; aut
naufragij, aut conceptum ratione ali-
cuius grauis infirmitatis, aut ratione al-
cuius magni periculi; ut faciunt commu-
niter, qui faciunt iter per loca, in quibus
dicuntur esse latrones, & per mare tem-
pore naufragij, aut piratarum incursio-
nis, cum in his casibus matrimonium
factum metu eorum valeat, quia hic
metus intrinsecus, quem Deus efficit in
anima mediantribus his rebus, non effi-
cit principaliter, ut metu, & violentia
fiat votum, sed ut hoc modo fiat sua-

uius, ut post Abbatem, & Speculatorem Nau. ca-
tenent Nau. Cuu. & Sotus.

3 Tertia Conclusio. Metus, qui cadit
in virum constantem extrinsece ratio-
ne alicuius iniuste cause, precipue, ut
quis faciat votum, facit nullum dictum
votum, verbi gratia, inuenit quis vxor-
em committentem adulterium, &
cum possit ibi eam occidere, dicit, occi-
dam te, nisi promittas, ingredi religio-
nem, si ipsa constituta in hoc metu pro-
fessa fuerit, non valet professio, nec re-
manet obligata ad promissum, ut dicit
Sotus. Alio exemplo melius declarat
hoc, v. g. inueniens quis furem cum re,
quam rapuerat, si dicat ei, Ego accusa-
bo te, nisi ducas filiam meam vxorem,
certa quidem causa fuit, ut poneretur
hic metus, & nihilo minus non valet
matrimonium, si enim dicit Sotus,
quem sequitur Lud. Lep. contra Sil. &
Med. qui tenent contrarium.

4 Quarta Conclusio. Votum, quod fit
metu si sit pullum, non desinit esse nul-
lum ex eo quod confirmetur iuramen-
to, ut dicitur in quadam lege particu-
larum Hispanie; & Cou. tenet hoc in ca-
su, quod quis contrahat matrimonium
coactus aliquo metu, quem immiserunt
illi, quia cum sit nullum ratione metus,
non desinit esse invalidum, quamuis ra-
tificet illud cum iuramento; & etiam
votum, quod est nullum ratione ali-
cuius metus, non desinit esse tale, quamuis
ille, qui fecit illud habeat intentionem
vouendi, sic enim tenet communis, quam
sequitur Arag. contra Sil.

5 Quinta Conclusio. Metus qui effi-
cit, quod votum non obliget, excusat
etiam a culpa illum, qui illud met trans-
greditur, ut v. g. vouit quis ieiunare sab-
batis, postea impanitur illi metus, ut non
adimpleat hoc votum, si hi metus, qui
cadat in constantem virum, quamuis
transgrediatur votum, non peccat, nisi
conferatur hic metus in contemptum
Christianæ religionis; quod probatur
quia votum obligat ad modum legis ec-
clesiasticæ; & certum est, quod lex eccle-
siasticæ ieiunij non obligat nos ad ob-
seruan-

Sot. in 4.
d. 27. q. 1.
ar. 5. col.
9.
Fort. de
vl. fin. o.
418.
D. Th. 1.
2. q. 89.
art. 7. ad
1.
For. vbi
su. num.
458.
Sot. li. 7.
de iust.
q. 2. ar. 2.
ver. 1. ar.
gum.

Arag. 1.
2. q. 88.
ar. 3.
Silu. ver.
metu 9.
8 & ver.
votum 2.
9. 12.

serpentiā cum tanto periculo, nisi tyrannus velit nos compellere, et perfringamus dictam legem in contemptum religionis Christiāne. Et ad maiore dīcti intelligentiā debet notari primo, qđ nō dicitur quo ad nostrum propositum merus metus extrinsecus omnis, ille qui prouenit a causa extrinseca, sed solum ille, quem imponit homo alicui faciens illi violentiam ad effectum, quod voueat dicens illi, occidam te, nisi uoueris hoc, & hic si sit metus, qui cadat in virum constantem, annullat votum, & etiam annullat ille, qui compellit alium, ut faciat votum imponens illi metum iusta de causa, & nulla facta iniuria in dicta compulsa secundū exempla supra posita in 3. conclusione; qui vero sit metus, qui cadit in constantem virum, videatur in materia de matrimonio, cap. 129. nū. 3.

6. Sexta Conclusio. Illa, quae metu sui lenonis fecit votum non contrahendi matrimonium, ut sic libenter peccaret cum eo, tenetur penitere de suo peccato, non tenetur tamen seruare dictum votum; si vero fecit dictum votum, ut sic melius seruiret Deo, tenebitur ad illud, ut dicit Sanctus Thomae cum communi.

7. Septima Conclusio. Votum factum sine vlla necessitate est licitum, & obligatorium, ut tenet S. Thomae, quem sequitur Sorbo iuramentum vero factum sine necessitate, licet obliget, est tamen illicitum, quia peccat venialiter, qui iurat sine necessitate, ut dicunt Sor-

bus, lib. 2. de iust. q. 4. art. 3. Cui

alius aduers. h. et. vers.

iuram. Couer. in

cap. quam-

vis

pactum pri-

ma parte.

§. 6.

De voto quo ad causam materiale, quae est id, quod promittitur.

Cap. XCVI.

SYMMARIVM.

An votum factum de re illicita obligat. conclus. 1. nū. 1.

An votum in principio licitum, quod postea sit illicitum, obliget. conclus. 2. nū. 2.

An fugiens votum peccandi venialiter, peccet mort. conclus. 3. nū. 3.

An votum nunquam peccandi obliget. conclus. 4. nū. 4.

An votum non peccandi, mort. valeat. conclus. 5. nū. 5.

An votum rerum indifferentium obliget. conclus. 6. nū. 6.

An quando dubitatur, si quod promittitur, sit indifferens, debeat seruari votum, de nec dispensetur conclus. 7. nū. 7.

An valeat votum de rebus, quae de precepto obligant. conclus. 8. nū. 8.

An faciens super eadem re, nullo vota, imponat sibi nulle obligationes. conclus. 9. nū. 9.

An valeat votum de aliqua re bona factū ob malum finem. conclus. 10. nū. 10. & conclus. 11. nū. 11. & conclus. 12. nū. 12.

An votum dandi elemosynas ob impetrandum bonum temporale, cui est annexa turpitudine, sit validum. ibid.

An votum contrarium materia consilij valeat. conclus. 13. nū. 13.

An valeat votum factum de rebus, quae impediunt bona consilij. conclus. 14. nū. 14.

An votum de nubendo valeat. ibid.

An votum non acceptandi Episcopatum sit licitum. conclus. 15. nū. 15.

An monachus Carthusianus, qui promittit non esurum carnes per totam vitam, possit in articulo mortis comedere illas. conclus. 16. nū. 16.

1. Prima Conclusio. Certum est votum factum de re illicita non valet, ut dicit D. Thomae, Caiet. & Silu. sed potius

D. Tho. ubi sup. ar. 2. ubi caie. 37. ve. vo. 1. q. 4. Alc. in su. 1. c. 15. §. 2. col. 1.

potius esse peccatum promittere illud, ut dicit communis, quam sequitur Alcocer post Sotum, & alios; & si res illicita in se fuerit peccatum mortale, erit etiam peccatum mortale vouisse eam, & si fuerit veniale, votum erit veniale. Hæc autem conclusio habet locum non solum, quando promittens habet propositum promittendi, & seruandi promissum, sed etiam quando habet propositum promittendi, quamuis non habeat animum implendi promissum, cum hoc sit vere votum, ut sup. diximus.

2. **Secunda Conclusio.** Votum, quamuis in sui principio sit licitum, si postea fiat illicitum, clarum est, quod non obligat, ut si quis promitteret, ut subiceret carnem spiritui, flagellare se, & ieiunare, quod quidem promissum postea redundet in detrimentum personæ, quia in hoc casu votum non est obligatorium, quod debet inspicere recte, qui vouet, quia amor proprius deficiens spiritu potest illi inducere opinionem, quod noccat illi ieiunium, cum re vera non sic se habeat; & ideo debet consulere prudentes viros, & adherere eorum consilio, hoc autem colligitur ex his, quæ tradunt Silu. & Sot. & idem debet dici de illo, qui vouet, quod non petet dispensationem voti, quod fecerat, quia si timet, quod sit transgressor votum non petendo dispensationem, poterit eam petere ob malum, quod inue sequitur, aut sequetur, ut dicunt Siluest. & Alco. & si debet peti dispensatio ante transgressionem, an possit, inferius dicetur.

3. **Tertia Conclusio.** Qui facit votum peccandi venialiter, solum peccat venialiter, ut tenent Sotus Nau. & Alcoc. contra Caiet. qui dicit quod facere votum peccandi venialiter est peccatum mortale, & idem debet dici de iuramento quod quis facit peccandi venialiter. Et pro maiori declaratione huius est notandum, quod duplex est iuramentum, v. n. assertorium, alterum promissorium; Assertorium est, quando quis affirmat rem cum iuramento, quæ res si sit mendacium, quamuis sit parua, & paruum

menti est peccatum mortale, ut dictum est in materia iuramenti; promissorium vero est, quando quis iurat, quod faciet antequam rem, quæ si sit in se peccatum veniale, iuramentum solum erit peccatum veniale, cum non adducatur ibi Deus in testem mendacij, sed in testem, quod fiet aliquod peccatum, quod enim sit veniale, facit iuramentum veniale, cum fiat iniuncta levis Deo, circa quod videatur S. Th. 2. 2. q. 89. art. 3.

4. **Quarta Conclusio.** Qui facit votum nunquam peccandi, non tenetur illud seruare cum (loquendo moraliter) sit impossibile non peccare aliquando saltem venialiter, ut constat ex eo, quod dicitur in Concilio Mileuit. & Trident. & ideo ille, qui nunquam peccare venialiter promittit, ad nihil tenetur, ratione huius voti, cum sit nullum, unde sequitur, quod ille, qui vouet confiteri omnia peccata venialia, solum tenetur facere, quod in se fuerit, ut occurrant memoriz, & hoc modo intellectum votum est bonum, & possibile, ut tenet Aragon. 2. 2. q. 68. art. 2. Hinc sequitur etiam, quod ille, qui promittit, quod nunquam peccabit venialiter in aliqua materia, scilicet, quod non mentietur quouis loco, tenetur seruare hoc votum, cum eius obiectum sit bonum, & possibile moraliter cum diuina gratia.

5. **Quinta Conclusio.** Si quis vouerit se nunquam peccaturum mortaliter, ex sua natura validum est hoc votum; hæc conclusio est contra Nauarrum; qui insinuat esse inualidum, quia est de re nimis difficilis: nostra vero conclusio probatur, cum hoc votum tendat ad bonum, & eius implementum sit bonum cum diuina gratia, quam Deus est paratus dare omnibus. Verum est tamen, quod debet consilium dari, quod non fiant hæc vota præcipue extendendo illa ad peccata cogitationum, quæ difficulter cognoscuntur, & ideo semper remanet scrupulus, si consensit, necne, & votum debet fieri de re clara, cuius transgressio est manifesta, ut dicit Arag. loco supradicto.

6. **Sexta Conclusio.** Votum, quod sit

regum

Sil. c. ver
votū 1.
q. 4. Sot.
lib. 8. de
iust. q. 1.
ar. 3. col.
fin.

Nac. 12.
num. 18.
Sot. lib.
7. de iur.
lib. 9. 1.
art. 3.
Alc. ubi
sup. Cai.
ver. vo-
tum.

rerum indifferentium, ut sunt indifferen-
tes, non valet, nec obligat, ita ut facere
hoc votum, sit peccatum veniale. Pro
cuius explicatione debet notari, quod
illud dicitur indifferens, quod nec est ma-
lum, nec bonum, sicut est non tondere
barbam, nec incidere ungues talidie, aut
quid simile, quæ quidem res ex eo, quod
fiant necne, non sequitur honor Deo,
nec vultus proximo, nec contra resul-
tat in offensam Dei, aut proximi. Quo
supposito probatur nostra conclusio, sci-
licet quod non valebit dictum votum,
quia si fiat Deo, debet fieri, alicuius rei
gratæ illi, & res indifferentes, ut sic, nec
placent, nec displicent Deo, & cum sint
vanæ, & nullius momenti, illicitum est,
& peccatum veniale velle cum illis ho-
norare Deum, vouendo eas, & promit-
tendo, ut docet Sotus. Dixi, ut sic, quia si
ratio ordinet eas ad aliquod bonum, va-
lebit votum, cum tunc non sint opera
indifferentia, sicut si quis vouet non trā-
sire per quandam viam, quia ibi est ali-
qua occasio peccandi. Ex dictis inferitur
quod vota, quæ communiter faciunt
mulieres, non vendi, aut sarcendi in die
Sabbati propter honorem Beatæ Mariæ
Virginis, non sunt valida, nec obligant,
quia licet dicta opera referantur in bo-
num finem, non ideo desinunt esse in-
differentia, cum ex eo, quod non neāt,
aut sarciant, non sequatur ullus honor
Virgini Mariæ, si occupentur dictæ mu-
lieres in alia opera seruilia, si vero vo-
ueant non facturas aliquod opus serui-
le in illa die, ut sic libentius uacare pos-
sint contemplationi, votum erit vali-
dum, cum dictum opus relatum in il-
lum finem sit bonum. Secundo infer-
tur, quod votum non ludendi, aut non
loquendi cum aliquo, aut non ludendi
quodam ludo, quia loqui, aut ludere est
res gravis ei, qui facit, non est validum,
nec tenetur quærere dispensationem,
cum relatum in talem finem non sequa-
tur ullus honor Dei. Verum est tamen,
quod erit validum, si fuit factum, quia
videbat vouens, quod ludus erat illi oc-
casio ruinæ bonorum suorum, & occa-

sio peccandi, & eadem ratione valebit
votum, quod quis facit non ingredien-
di quandam domum, si putat, quod ex
ingressu est, aut potest esse periculum
aliquod spirituale, ut tenent Sotus, Na-
uar. & Medina.

7 Septima Conclusio. Quando est du-
bium, si res, quæ promittitur, sit indiffe-
rens, debet seruari votum, quousque di-
spensetur in eo, quia in rebus dubijs,
pars securior debet eligi, sic enim tenent
Sotus, Siluest. & Navar. Estque notan-
dum, quod sicut votum rei indifferen-
tis non obligat, sic iuramentum asserto-
rium rei indifferentis non obligat; si-
cut quando quis iurat facere rem, quæ
de se nec est bona, nec mala, & ideo si-
ne dispensatione potest, qui iurauit, frā-
gere dictum iuramentum, ut dicunt So-
tus, & Aragon.

8 Octaua Conclusio. Valet votum fa-
ctum de rebus, quæ de præcepto diui-
no, aut naturali obligant nos; estq; pro-
prie votum, cum sit proprie & vere pro-
missum afferens secum distinctam obli-
gationem ab obligatione præcepti, &
ideo necessario debet explicari in cōfē-
sione, si frangatur. hæc autem conclusio
D. Tho. Aragon. & Navar.

9 Nona Conclusio. Quamvis homo
eiusdem rei faciat mille vota, non com-
mittit nisi vnum peccatum præteries ea
vota: & ratio eius est, quia votum fm
eiusdem rei non addit aliquam obli-
gationem distinctam à voto primo, sed so-
lum est quædam confirmatio primi vo-
ti. Nec obstat, quod votum addit obli-
gationē obligationi præcepti, quia præ-
ceptū est distincta res a voto, quia q; frā-
git præceptum facit contra virtutem, ut
accidit in eo, qui committit peccatū for-
nicationis, quia facit contra virtutē tem-
perantiæ; qui vero vouet, & frangit vo-
tum, facit contra distinctam virtutem,
quæ est religio, sic. n. dicunt omnes com-
muniter, unde Angles, qñ dicit grauius
peccare illum, qui frangit rem, quam
sepius deuouit, quam illum, qui semel
eam solum deuouit, debet intelligi de
grauitate non mutante speciem pecca-

Sot. li. 8
de iusti.
q. 1. ar. 3
c. 15.
Nav. v-
bi supra
nu. 28.
Med. in
instr. in
psa. 5. 6.

D. Tho. 2.
2. q. 88.
ar. 2.
Nav. v-
bi supra
nu. 35.
& 36.
Arag v-
bi supra

Angl. d
voto. d. f
sic. 5.

Sot. li. 7
de iusti.
q. art. 3.
& lib. 8.
q. i. ar. 5.

ti, cum nō ducat secum, distinctam malitiam, quam si semel sit votares.

10 Decima Conclusio. Votum factum de aliqua re bona ob malum finem, ita ut dictus finis sit finis rei, quæ vouetur, nec obligat, nec est validum, & ideo nō valet votum, quod quis facit dādi elemosynam, dicens, non facerem hoc votum, nisi ob vanagloriam, immo qui facit votum, sic peccat mortaliter, aut venialiter secundum gravitatē finis quod intelligitur, licet vouens non habeat propositum adimplendi promissum, quia in promisso includitur dictū propositum, ut supra dictum est; sic enim tenet Aragon, quam rationem si videret Angles, non discederet ab hac opinione.

11 Vodecima Conclusio. Qui facit votum faciendi aliquam rem bonam ob malum finem, ita tamen ut hic malus finis nō sit finis dictæ rei, sed finis solum applicationis voluntatis ad faciendum votum, valet, & obligat, licet faciens peccet mortaliter, ut accidit in eo, qui vouit vivere religiose putans quod hoc modo habebit occasionem furandi alienum, aut in eo, qui promittit dicere tot Missas, ut obtineat præbendā, quæ vult vivere luxuriose, & ideo solum reuertur facere penitentiam huius pravi propositi adimplens votum promissum, ut dicit Angles loco sup. dicto.

12 Duodecima Conclusio. Votum factum ob malam finem, cum sit finis dicti voti, non est validum, nec obligat, quamvis deformitas, quā secum trahit finis, possit ab eius entitate separari, hæc doctrina est contra Nauar. & Arag. qui dicunt, quod si quis vouet daturum aliquando elemosynas ob impetrandum aliquod bonum temporale, cui est annexa aliqua turpitudine, (ut si quis, dicat, promitto dare aliquem calicem alicui ecclesie, si Deus dederit mihi filium ex concubina, quam habeo) valent hæc vota, & obligant; & quod valeat etiam votum regis factum ad effectum obtinendi victoriā in aliquo bello iniusto, quod genus, & ratio, in qua fundatur, est quia

licet adulterium, & bellum iniustū sint res malæ, generatio tamen, & victoria secundum sui entitatem nullo habito respectu ad finem malum ex se sunt res bonæ, & ideo possunt promitti, hæc tamen doctrina mihi nunquam arrisit, quia qui peccant non vtuntur hic Metaphisicis, nec vouentes vtuntur eis, sed loquēdo communiter, & moraliter qui faciunt dicta vota, non faciunt ea, ut habeant generationem absolute loquēdo, nec ob victoriā præcise loquēdo, sed ut obtineant hæc generationem singularem, quæ in se est iniusta & illegitima, & hæc victoria eodem modo, quæ quidem res ut tales habeat suam malitiam annexam, & sunt malæ loquēdo moraliter, ita ut ex eis, ut sunt tales, & singulares, non possint separari a sua malitia, quamvis loquendo Metaphisice, & speculative separētur. Nec mihi placet, quod dicit Ang. circa hoc punctum, s. quod opinio Nauarri procedit, quando fit votum hoc modo, ego promitto vas argenteum templo diuæ Mariæ, si habuero generationem ex mea concubina, non vero quando dicitur, promitto vas argenteū, ut Deus det mihi dictam generationem quia in votis magis debet inspicere intentio facientium, quam verba, quæ dicunt; & licet dicta verba sint distincta, intentio tamen videtur esse eadem, & ideo non admittit dictam differentiam Ang. Sor.

13 Decimatercia Conclusio. Votum factum de rebus oppositis materiæ cōsiliij non est obligatorium, quia est contra charitatem, sicut si quis promittat non mutuare non fideiubere, sic enim tenet Caiet. & Nauar. & idem debet dici de iuramento facto in hac materia, ut dicunt S. Tho. & Cona. qui dicunt, quod facere dictum votum solum est peccatum veniale, quod intelligitur, quando votum est impeditiuum maioris boni, ut dicit So. & etiam intelligitur, quando quis absolute promittit non fideiubere pro alio, nec mutuare alteri non vero, quando quis promittit non mutuare talibus personis, quia quamvis mutuum dare, &

Nau. v. bi supra num. 31. Arag. v. bi supra fol. 980. col. 1.

Angl. v. bi supra conf. 6. Sor. li. 7. de iusti. q. 1. ar. 3. p. 597.

D. Th. 2. q. 87 ar. 7. Cou. ii. c. quamuis pactum. p. 56. ar. 7. Sor. li. 8. de iusti. q. 3. col. 17.

re, & fideiubere sint opera charitatis, & consilij, mutuum tamē dare aliquib. personis quodā tempore, aut loco non conuenit; & ideo potest esse votum validū non mutuandi illis considerato supra dicto. Hinc infertur, quod licet facere votum non vouendi absolute sit inualidū, facere tamen votū non vouendi nisi capto consilio cum homine docto, aut cōsideratis aliquib. circumstantijs concernentibus remediū animæ, est actus validus, vt post alios affirmant Sotus, & Arag. & vouendo non consulto negotio cum dicto homine docto, nec obseruando dictas circumstantias non solum peccat grauitur perfringendo primum votum, sed etiā dictum votum est inualidum: quod intelligo esse verum, licet putet contrarium Arag. qui fatetur peccare, dicit tamen valere votum, cuius fundamentum est, quia votum de iure naturali, & diuino obligat, & nullus positis certis circumstantijs potest illud frangere; cui rationi resp. quod votum obligat de iure diuino, & naturali, secundum intentionem promittētis, vnde qui vouet sine dictis circumstantijs nulla habita super ijs consideratione, non valet votum quod facit, nec peccat mortaliter, cum quando fecit illud, non fuerit recordatus primi voti, & si fuisset recordatus, non fecisset illud. Hinc sequitur, quod si fuit recordatus dictarum circumstantiarum & hoc non obstante fecit aliquod votum, tenetur illud adimplere, cū non obstante hoc voluerit realiter obligari, & in hoc casu puto loqui Aragonem.

14 Decimaquarta Conclusio. Votum, quod quis facit rerum, quæ impediunt bona consilij, secundum suam naturam, est inualidum, & ideo non valet votū, quod quis facit contrahendi matrimonium, cum impediat virginitatem, & ingressum religionis, res quidem laudatas & commendatas a Deo, sic enim tenent Pan. Sotus, & Caiet. Verum est tamen, quod si quis facit votum contrahendi matrimonium quia sentit se fragilem, valebit votum, & tenetur adimplere ad euitanda peccata, quæ sua fragilitate so-

let committere, sic enim tenent Caiet. & Nauarr. quam opinionem sequor contra Sotum, cuius opinionem putat probabilem Arag. Nec obstat fundamentum Soti, scilicet, quod hoc votum semper est impeditiuum maioris boni, cum sic vouens non possit ingredi religionē; quia ad hoc respondeo, quod qui promittit matrimonium, vt vitet peccata fornicationis, quæ committit sine fractione huius voti, potest ingredi religionem, quia votum debet regulari secundum intentionem facientis; at qui fecit, fuit, vt vitaret fornicationem in statu coniugij, quod multo melius vitatur in statu religionis, in quo debet promittere castitate, & in quo erit magis remotus ratio a periculis, quæ solent esse in saeculo, quibus sæpe etiam coniugati, & studiosi solent subiacere: & etiam quia clarum est, quod qui facit votum alienius rei ordinatæ ad aliquem certum finem, sua propria autoritate potest illud commutare in aliam non solum, magis gratam Deo, vt est ista, de qua agimus, sed etiam æque gratam ordinatam ad eundem finem: hæcque responsio notetur, quia ego a nemine vidi illā tangi.

15 Decimaquinta Conclusio. Licitum est votum non acceptandi Episcopatum, vt resoluit Sotus; & ideo qui fecit dictum votum, non solum tenetur non procurare dictam dignitatem, sed non acceptare illam quantum in se fuerit, Verum, quia eiusmodi possunt occurrere circumstantiæ, vt sit necesse acceptare illum, tunc securius eum obtinere dispensationem voti.

16 Decimasexta Conclusio. Monachus Charithusianus, qui promittit non comedere carnes per totam suam vitam, vt in regula continetur, in articulo mortis existeret, si habeat alia, quæ possit comedere, nō potest vesci carnibus, quamuis sit in loco secreto sub pena peccati mortalis; si vero nil aliud habeat, de quo possit sustentari, tenetur comedere carnes, quia alias esset sui violentus occisor: hoc colligitur ex his, quæ tradit Nau. hocque debet teneri, quāuis loquendo de hoc præ-

P 2 cepio

Sot. li. 1.
de iust.
q. 2. 2. 2.
2. ad 3.

Nau. vbi
su a. 77.

Pan i c.
fi. vera
de iure
iur. Sot.
vbi sup.
ar. 3. co.
15. Co.
vbi sup.

Ger. in
trade
abst car
tus. Be-
lu cere-
moniali
dicta re-
ligionis
c. 122 n.
§ f. 137.
p. 2.

cepto sint varij doctores, quia Medina dicit absolute, quod tempore necessitatis potest dictus monachus, non obstante dicto statuto comedere eas, si dentur ei secreto, ut vitetur scandalum, cui opinioni consentit Gerson, & Beluifius monachus eiusdem religionis videtur eandem tenere; nostra verò concl. probatur, quia monachus Cartusianus, quando promittit non comedere carnes, non promittit id ratione sui solum, sed ratione conseruationis totius religionis, quā tenetur custodire, & conseruare, licet sit cum periculo vitæ propriæ, & enā quia secundum id, quod ordinarie accidit, non moriuntur hac de causa. Hinc sequitur, quod aliqua persona particularis etiam in necessitate constituta, quæ faciat dictum votum, non tenebitur ad illud cum fecerit votum ob suam propriam vilitatem, & non ob vilitatem alicuius communitalis sanctæ, & approbatæ ab ecclesia. Cum supradicta in generali sufficiant, veniamus ad particularia vota, ut est votum Religionis, & Castitatis, ac etiam votum cundi Hierusalem, de quibus omnibus tractabimus tribus sequentibus capitibus.

De voto Religionis. Cap. XCVII.

SUMMARIVM.

An sit licitum inducere aliquē ad vouendam Religionem. conc. 1. num. 1.

An vouens Religionem possit exire ab ea cum causa existens in anno nouitatus, conc. 2. num. 2.

An vouens Religionem particularem teneatur ingredi illam, si non obseruatur regula conc. 3. num. 3.

An vouens Religionem exalciatorum D. Francisci possit capere habitum in domibus obseruantie ibid.

An qui vovet Religionem indeterminate, si non recipiatur in una, teneatur aliam ingredi. conc. 4. num. 4.

An vouens Religionem remaneat liber ab ea si reijciatur in anno nouitatus ob aliquam infirmitatem. conc. 5. num. 5.

An vouens ingredi religionem in dubio intelligatur vouisse professionē. conc. 6. num. 6.

An qui prius vovit solum ingredi religionem, & postea ingressus vovit professionem, & committat duo peccata exiens a dicta religione. conc. 7. num. 7.

An qui promittit simpliciter ingredi religionem, satisfaciat capiens habitum ordinum militarium. conc. 8. num. 8.

An qui promittit D. Francisco ingredi eius religionem, si Deus aliud non ordinauerit, remaneat obligatus, & quomodo debeat interpretari hac promissio. concl. 9. num. 9.

An qui promittit esse religiosum chori, sit liber a voto ignorans Grammaticam, concl. 10. num. 10.

An monachus electus ut incorrigibilis a religione teneatur seruare precepta regule, concl. 11. num. 11.

An qui proficetur in aliqua religione cum intentione seruandi regulam eo modo, quo seruat communitas, remaneat per hoc liber a seruandis preceptis, quæ obligant ad mortale. conc. 12. num. 12.

1 Prima Conclusio. Laudabile est inducere aliquem, ut ingrediatur religionem, ut dicit S. Tho. non est vero licitum facere, ut voueat religionem, ut affirmat Cale. cum experientia doceat difficilius ferre onera religionis illos qui ingressi sunt coacti voto, quam qui ingrediuntur liberi, & sine voto, ut dicit Nauarr. ca. 12. num. 46.

2 Secunda Conclusio. Licitum est vni promittere ingressum religionis, & qui promittit hoc cum intentione probandi eius asperitates, & exire ab ea, cum non possit eas perferre, non tenetur ad plus: qui verò promittit simpliciter religionem non poterit sine causa exire ab ea existens in anno probationis, erit vero causa sufficiens infirmitas perpetua, vel experiri, quod si proficetur, non poterit ferre onera religionis ut post S. Thom. tenent Sotus, Aragon, & Nauarr. nec hic tenebitur exiens a religione seruare castitatem, cum eā adhuc non promiserit, & ideo poterit ducere uxorem, & non peccabit

con-

D. Tho.
2. 2. q.
9. 129.
ar 9 vbi
Cai 2. 2.

D. Tho.
2. 2. q.
130. ar.
4. Sotus
vbi sup.
art. 1.

Ara 2.2. consummans matrimonium, si reman-
q.88.ar. sit liber a dicto voto, quia cause, ob
3.Na 1. quas exiuit a religione, impediunt in-
3.cōf.ti. gressum cuiuscumq; religionis; si vero
 de voto potest ingredi religionem aliam, pro-
 consil. misso quod ingrederetur religionem ab-
 29. fol. solute, peccat non solum contrahens
 319. matrimonium, sed & consummans il-
 lud, ut in eius materia diximus, & nota,
 quod qui promittit, quod morietur in
 religione, videtur promittere, quod in-
 grederetur religionem, quia vouit ali-
 quid, quod includit ingressum religio-
 nis, ut dicit Nauarrus.

Nau 1.3 Tertia Conclusio. Qui promittit in-
 cōf. tit. gredi religionem, non tenetur ingredi
 de voto religionem, in qua non seruatur regula,
 cons. 13. si habuit intentionem, quando vouit
 fo. 315. non ingredi nisi illam, etsi non sit spes,
 quod breui reformabitur, nec tenetur
 ingredi aliam, cum non habuerit inten-
 tionem promittendi hoc, ut dicit Ioan-
 nes de Maiol. Verum tamen est, quod

Maiol. 1 ut satisfiat voto, sufficit, quod inueniat
 4.d. 38. aliquod Monasterium, in quo licet non
 q. 10. sit reformatum, viuatur cum timore
 fidei, & in custodia votorum essentia-
 lium, licet in votis non essentialibus non
 sit illa regularis disciplina, quæ conue-
 nit, ut tenent Caiet. & Nauar. Et hinc
 sequitur, quod si fecit votum ingredien-
 di in monasteria exalciatorum nostræ
Cai. 2.2. sacræ religionis non sati, faciat capiens
 q. 189.2. habitum in domibus obseruantia, &
 3.Na.v. bi supr. proficens in illis peccabit, quamuis vale-
 num. 4. bit professio, ut dicit Corduba; quod in-
 Cor. de telligitur de exalciatis, qui viuunt in
 casib. q. prouintijs separatis per se, quia si non in-
 130. fol. tellexit de illis, sed de recollectis, poterit
 403. profiteri in obseruantia cum intentione
 transeundi ad recollectos, qui viuunt in
 eadem Prouintia Obseruantia.

4 Quarta Conclusio. Certum est,
 quod qui promittit determinate ali-
 quam religionem, si nolint superiores
 eum admittere in ea, remanet liber, &
 non tenetur aliam ingredi; qui vero vo-
 uit religionem, ita ut principaliter non
 habuerit intentionem ad ordinem de-
 terminatum, quamuis habeant inten-

tionem ad aliquem in particulari ob af-
 fectum, ut in ipso recipiatur, si in eo nō
 recipitur, tenetur ingredi aliam ex reli-
 quis. Non tenetur autem ire ad mona-
 steria, quæ sunt in prouintijs extra illud
 Regnum, nec ad omnia monasteria Re-
 gni, sed sufficit ire ad aliquot, & collige-
 re ex dictis, quod in nullo recipietur; ra-
 tio est, quia vorum, & eiusdem obliga-
 tio est actus moralis, vnde moraliter se-
 cundum arbitrium boni, & prudentis
 viri, ut dicit Sotus; & Nau. debet intelli-
 gi. Et nota, quod si habuit propositū in-
 grediendi vnicam tantum religionē, &
 non admittitur in ipsa iam satisfecit vo-
 to, quod est adeo verum, ut remanens
 in sæculo possit contrahere matrimo-
 nium, nisi quando vouit religionem, ha-
 buit etiam intentionem vouendi castita-
 tem, ut dicunt iidem DD.

5 Quinta Conclusio. Quid fecit votū
 religionis, & post receptum habitū ei-
 citur ab ea, quia habeat aliquam perpe-
 tuam infirmitatem, aut aliquam infir-
 mitatem contagiosam, non remanet o-
 bligatus ad religionem, nec procurare,
 quod admittatur denno, cum infirmi-
 tas eius sit perpetua; si vero infirmitas
 est temporalis, tenetur finito hoc impe-
 dimento redire ad petitionem habi-
 tus, ut dicit Sor. sicut ille etiam, qui fe-
 cit votum religionis, & fuit semel cie-
 ctus a monasterio, aut Prouintia pe-
 tens habitum nouitij tenetur iterum pe-
 tere habitum in ea; quia licet prima-
 vice noluerint illi habitum Monacha-
 lem conferre ob aliqua inconuenien-
 tia, quæ erant, postea potest esse, quod
 cessent dicta inconuenientia, & illi con-
 feratur; hoc vltimum est contra Cai-
 etanus, & Aragon, quod probatur, quia
 ut dicit Redemptor noster per S. Ioan-
 nes, duodecim horas habet dies, & po-
 terit esse, quod tunc non admiscerint il-
 lum ob aliqua inconuenientia, quæ po-
 stea cessauere, & sic rediens voti sui cō-
 pos fiat; & etiam, quia sepe dimittuntor
 petentes habitum, non quia nolint eis
 dare, sed ad probationem firmi propo-
 siti. Et nota, quod iuuenis, qui fecit

P 3 vorum

Sot. li. 8.
 de iust.
 q. 2 a. 3.
 ver. 3. ad
 4. Na. c.
 l. n. 46.
 Sot. vbi
 sup. ar. 3
 col. 16.
 Na. vbi
 l. n. 84.

Sot. vbi
 sup. ar. 1
 col. 14.

Cai. 2.2
 q. 88. ar.
 3. vbi
 Arag.

vorum in Hispania esse Laicum, seu Cō-
uersum exalciatorum nostrę religionis.
D. Francisci Prouinciarum Reformata-
rum Hispaniæ, si incider in morbum gal-
licum si auferatur illi habitus, esse libe-
rum a voto, quamuis curetur per sudo-
res, & sanetur, quia qui habuerunt simi-
lem morbum, nunquam remanent per-
fecti, sed potius remanent debiles, & in-
sufficientes ad labores religionis, præ-
ter si capiant habitum Laicorum, quo-
rum officium est labor corporalis. Secū-
do, quia status exalciationis ducit se-
cum multam nuditatem, & paucam de-
fensionem contra frigus tam in vesti-
bus, quam in cibo, & frigus est nimis cō-
trarium huic morbo, cum iudicio medi-
corum huiusmodi infirmitas sæpe gi-
gnatur ex sola frigidiore sine vilo ap-
paratu ex parte subiecti; & in hoc ca-
su videtur esse appatatu, cum habuerit
prius morbum, & ideo facile cum frigo-
re redibit.

6^a Sexta Conclusio. Qui promittit re-
ligionem, & dubitat, an vouerit profi-
teri in ea, debet intelligere, quod vouit
profiteri: primo quia videtur vanum
votum, quod quis facit ingrediendi re-
ligionem sine intentione eam profiten-
di, vt dicit Sotus. Secundo, quia hoc est
securius, vt dicit Nauarrus, & in dubio
securus est eligendum.

7^a Septima Conclusio. Qui promittit
solum ingredi religionem, & post in-
gressum promittit profiteri in ea, exiens
committit duo peccata contra duo vo-
ta distincta, quia distinctum est votum
religionis ad probandum eam a voto
religionis ad profitendum in ea; si ve-
ro simpliciter vouit religionem, quia
in hoc voto includitur professio, quam-
uis postea denuo faciat votum profiten-
di, non committet duo peccata, cum se-
cundum votum expressum non fuerit,
nisi confirmatio primi voti impliciti.
Et notetur, quod qui expresse fecit
votum ingrediendi religionem, & pro-
fitendi in ea, obtinens dispensationem
voti dicens in supplicatione, quod fecit
votum ingrediendi religionem, & ta-

cens, quod etiam promittit profiteri in
ea, dispensatio est subreptitia, vt dicit
Nau. ratio est, quia, quamuis in dubio,
qui promittit ingredi religionem, videa-
tur promittere profiteri in ea, hoc tamē
votum potest habere duos intellectus vt
supra diximus: Primus, quod promittat
ingredi religionem, vt probeat eius aspe-
ritates in quo facilius dispensabit Papa,
quam in alijs ingrediendi est religionē,
& profitēdi in ea, qui est secundus sensus.
8^a Octaua Conclusio. Qui promittit sim-
pliciter ingredi religionem, non satisfacit
capiens habitum Equitum militariū
D. Iacobi, Alcantarę, & Calatravę, quia
hi ordines militares quo ad hos equi-
tes, qui possunt contrahere matrimoniū,
non dicuntur verę religionis. Verum est
tamen, quod ecclesiastici in ordinib. sa-
cris, & deputati pro choro dictorum or-
dinum sunt veri religiosi, sicut sunt equi-
tes D. Ioānis Hospitalis Hierusalem, cū
promittant tria vota essentialia; & ideo
capto habitu ecclesiasticorum dictorū
ordinum primorum, & Montese & pro-
fitendo in religione D. Ioan. non est du-
bium, quin satisfecerit, qui fecit votum
religionis, vt colligitur ex his, quę tra-
dunt Sotus, Corduba, & Nauar.

9^a Nona Conclusio. Qui promittit
D. Francisco ingredi eius religionem,
in Deus aliud ordinauerit, non constan-
do de eius intentione, consideratis so-
lum verbis voti, possunt esse duo sen-
sus: primo si Deus non impediuerit ali-
qua infirmitate, aut simili impedimen-
to, in quo casu si accedat faciens vo-
tum ad 17. & 18. annos, statim cessan-
te hoc impedimento tenentur adimple-
re votum: melius tamen erit addiscere
Grammaticā, si habuit intentionem pro-
mittendi se esse religiosum assistendi
choro, & expectare vsque ad 25. an-
nos, vt sic melius seruiat Deo, & reli-
gioni, dum modo non ducat uxorem, &
tali statu impediatur ingressum religio-
nis. Secundus sensus verborum est, si
Deus non ordinauerit aliud, s. conueniē-
tius animę meę, in quo casu debet con-
sulere homines graues, & sapientes ordi-
nis

Na. vbi
sup. c. 12
n. 47 ibi
3. quod
qui mo-
uet.

Sot. vbi
sup. ar. 1
col. 19.
Nau. 1.
conf. tit.
de voto
conf. tit.
18. fol.
303.

Sot. li. 7.
de iust.
q. 3. ar. 3
ad 2.
cord. de
castib. c.
178 Na.
de redi-
tibus
eccl. in
fin.

nis D. Francisci, & manifestare illis propriam inclinationem interrogans illos, qui status illi melior corresponderet, quia non omnes status sunt omnibus convenientes; & videat, ne decipiat eum proprius amor: unde est melius commutare hoc votum auctoritate Papæ, & etiã quia regulariter loquendo nullam rem ordinabit Deus melius animæ suæ, quã ingressum religionis, ubi tam vere potest tradi spirituali contemplationi, ut colligitur ex his, quæ tradit Sor. & tenet Corduba.

Sor. in 4
d. 10. q. 2
art. 1. f.
186.
Cord. d.
casib. q.
30. f. 95.

10 Decima Conclusio. Qui facit votum ut sit religiosus chori, & bona fide credit non esse necesse scire Grammaticam, non tenetur addiscere eam, si aliter nolunt eum admittere, nec tenetur capere habitum laicorum, sed potius in totum remanet liber à voto; & ratio est, quia ignorantia excusat eum, quæ fecit, ut votum non esset voluntarium; si vero absolute promisit religionem, & non ignorat esse necessariam Grammaticam, ut admittatur in ea, ut monachus chori tenetur aut addiscere Grammaticam, aut capere habitum laicorum religiosorum, ut colligitur ex traditis à S. Th. 2. 2. q. 88. art. 1. ad 2.

11 Undecima Conclusio. Monachus, qui ob suos prauos mores, & incorrigibilitatem est eiectus à religione, non tenetur seruare præcepta regulæ, nec obedientiam, nec paupertatem. Verum tamen tenetur ad votum continentiae, ita ut non solum peccet contra præceptum Dei, si sit incontinens, sed etiam contra votum, quod fecit; unde tenetur confiteri hanc circumstantiam: remanet etiam inhabilis ad contrahendum matrimonium respectu voti sollemnis, ut colligitur ex his, quæ tradit Sotus li. 8. de iust. q. 2. art. 1. conf. 1.

12 Duodecima Conclusio. Non excusatur ab obseruatione præceptorum suorum regulæ, quæ obligant ad peccata mortalia, frater, qui vouit in aliqua religione, in qua communiter dicta præcepta non custodiuntur, quamuis habuerit intentionem, quando professus fuit, solû ob-

seruare regulam, ut ab omnibus seruatur communiter; hæc conclusio est Nauar. quam putat Ludouicus Lopez nimis scrupulosam, non limitans eam secundum mentem Nauar. alibi, qui dicit, quod qui proficetur in monasterio relaxato sine præmeditatione præceptorum ordinis dicti monasterij, aut non habens intentionem obligandi se ad ea, tenetur mutare intentionem, & custodire dicta præcepta, aut profiteri iterum, quod intelligitur, quo ad vota essentialia, & non quo ad obseruationes accidentales, quæ iam sunt ablata, aut mitigata per priuilegia; aut consuetudinem, quauis non immemorabilem, rationabilem tamen, & ita antiquam, ut sufficiat ad modificandum dictas obseruationes, & accidit in maiori parte Christianitatis, & sua Sanctitas cognoscit, & tolerat, & per consequens videtur dispensare in eo secundum quandam doctrinam cuiusdam glo. singularis, in c. quare de consanguin. & affinitate.

Nau. ca.
12.
Lop. in
inst. con
sc. 1. p. c.
45. col
339.

De voto virginittis, castitatisque. Cap. XCVIII.

S V M M A R I V M.

An, qui vouet virginittatem peccet contra hoc votum, quoties habet actum carnalem, concl. 1. nu. 1.

An votum non contrahendi matrimonium includat votum castitatis, conclu. 2. nu. 2.

Quod votum faciunt equites ordinis militaris, scilicet castitatis conjugalis, conc. 3. nu. 3.

An qui recipit ordinem sacrum, faciat votum castitatis conc. 4. nu. 4.

Qui possit dispensare in voto castitatis, conc. 5. nu. 5.

1 **P**rima Concl. Qui vouet virginittatem animo seruandi eam perpetuo, peccat mortaliter quoties habet actum carnalem: si vero promisit solum animo custodiendi sigillum

virgineum solum frágēdo illud semel, non peccat contra dictum votum, quoties præter illam primam vicem exercet actum carnis, ut colligitur ex his, quæ tradunt S. Tho. Sor. & Nau. Illud vero sciendum est, quod si absolute promittit virginitatem, peccat contra votum non solum quando amisit virginitatem, sed etiam quando exercet postea actus carnales, quia hoc votum ex sua natura negat omnem actum carnalem, ut dicunt Caiet & Lud. Lop. & hinc inferitur, quod si contrahat matrimonium, non solum peccat consummans matrimonium, sed et post, quoties petierit debitum, quod non accidit, quando solum habuit animum promittendi virginitatem, & non castitatem, quia in hoc casu licet peccet contrahens, & consummans matrimonium non amissa virginitate, post consummationem tamen matrimonii, nec peccat petens, nec soluens debitum.

2. Secunda Conclusio. In voto non contrahendi matrimonium non includitur votum castitatis, & ideo homo, aut mulier, qui promittunt non contrahere matrimonium, si exercent aliquem actum carnalem, non committunt sacrilegium, ut post Siluestrum tenent Sotus, Nauarrus, & post Aragon, quod intelligitur, nisi qui vouit, habuerit animum vouendi perpetuam castitatem, quia in hoc casu semper fornicans peccat contra votum, & in eo non potest dispensare Episcopus, nec potest commutari per Bullam Cruciatæ, sicut potest dispensari ab Episcopo in primo casu, & commutari per Bullam Cruciatæ in Regnis, quibus conceditur.

3. Tertia Conclusio. Votum, quod faciunt equites D. Iacobi Calatravæ, & Alcantaræ, scilicet seruandi castitatem conjugalem, consistit in seruanda fide suis vxoribus, & in non cognoscendo aliam; & si eques fuerit solutus, tenetur abstinere ab omni copula carnali non solum ob præceptum legis diuinæ, sed etiam ob præceptum voti castitatis, quod fecit. Hinc inferitur hos eques, si habeant rem cum alijs mulieribus teneri

explicare se esse professos in dictis religionibus, quia hæc circumstantia non solum aggravat, sed etiam mutat speciem peccati; & si cum suis vxoribus habuerint actus impudicos cum pollutione extra vas, & cum periculo eius, quæ sunt peccata mortalia, & prohibita, tenentur confiteri dictam circumstantiam, cum ratione dicti voti obligauerint se ad agnoscendas vxores habentes cum illis actus communes in simili actu sine peccato mortali, sic enim tenet Ayala in explicatione regulæ D. Iacobi.

4. Quarta Conclusio. Certum est, quod in receptione cuiusvis ordinis sacri sit votum solemne continentie, non explicite sicut in professione cuiuscunque religionis approbatæ, sed implicite in voto obedientie, quam faciunt, ut resoluunt Caietanus, Castus, & Couat. & qui recipit ordinem sacrum sine intentione seruandi continentiam, non potest contrahere matrimonium, & si contrahat matrimonium, est nullum, ut definitum est in Iure Canonico confirmato à Concilio Tridentino. Et nota quod ille, qui recipit ordinem sacrum cum metu iusto, recipit characterem, non remanet tamen obligatus ad votum continentie, quia non est votum, ubi non est voluntas, sic enim tenet Nauarrus post alios. Et nota etiam, quod qui recipit ordinem sacrum ante usum rationis, non tenetur custodire castitatem, si quando accepit ordinem, ignorauit, quid faceret; & quia recepit characterem, conuenit quod habito usu rationis detur illi eligendum, an velit perseverare in ordine sacro, & seruare castitatem, & si nolit obseruare eam, remanet suspensus ab officio suo, & poterit contrahere matrimonium, ut dicunt Sotus in 4. d. 38. quæst. 5. artic. 5. & Angles de sac.

5. Quinta Concl. Papa solum potest dispensare in voto castitatis perpetuæ, quam potestatem non habet Episcopus, ut dicit Greg. Lopez cum communi. Verum est tamen, quod potest dispensare in castitate

Ayalain
cóp. re-
gu. ordi-
mit. D.
Iacobi.
p. fol. 6.
Cou. 14
2. c. 6. § 3
c. 1. & 2
qui de-
nici vel
vouētes
Cōc. Tr.
sess. 23.
c. 13.
Na. d. c.
11. n. 51.
& c. 11.
nu. 51.

D. Th. 2.
1. q. 88.
art. 3. ad
3.
Sot. 11. §
de iusti.
q. 2. 1. cō
cl. 7.
Nau. ca.
12. n. 43
Caiet. 2.
2. q. 88.
Lop. in
inst. con
sc. 1 p. c.
35. colū.
279.

Sot. in 4
d. 38. q.
1. art. 1.
Nau. id.
c. 12. nu.
43.
Arg. 2.
2. q. 88.
art. 3.

tate temporalis; & ideo potest, dispensare cum illo, qui prom. sit custodire castitatem per annum, vt dicunt Sotus, & Nauarrus, post Siluestrum; & potest dispensare cum eo, qui fecit votum nunquam contrahendi matrimonium, vt dicit idē Sotus, & Nauarrus; quia hic non vouit castitatem, vt supra dictū est; & potest dispensare cum muliere, quæ fecit votū esse conuersam monialem in seculo, cū hoc non sit votum religionis; & potest dispensare etiam cum eo, qui promisit ingredi aliquam religionem nimis arctam, vt possit ingredi aliam laxiorem; quia hoc non est dispensare in voto religionis, sed in modo, & qualitate, vt aduertit Sotus, & tenet Aragon. ita vt si Papa commutauerit votum religionis in alia opera penitentiae, possit Episcopus commutare hæc opera in alia, vt dicunt iidem Silu. & Arag. potest etiam dispensare in voto, quod quidam fecit esse clericum, quia hic etiam non promittit castitatem.

De voto Hierusalem. C. XCIX.

S V M M A R I V M.

*Quis possit dispensare, & commutare votum eundi Hierusalem concl. 1. nu. 1.
An tale votum factum in penam possit commutari ab ordinario. concl. 2. num. 2.*

Prima Conclusio. Quando hoc votum fit ad succurrendum domui, & terræ sanctæ, nulli dubium est, quin commutatio, & dispensatio eius pertineat ad Papam, eo quod est negotium tam laudabile, & meritorium, vt resoluunt Cast. ad uer. hær. uir. Castus, & contra hereticos declarat eleganter Ioannes de Gadato; cum vero tantum sit ad visitandum terram sanctam cum deuotione, & reuerentia, Episcopus potest commutare de iure, vt dicit Abbas, nunc vero secundum stylum Romanæ curiæ solus Papa dispensat in eo, & commutat, vt tenent Silu. Greg. Lopez, & Nau. & in concessione gene-

rali, quam concedit Sanctitas sua, vt commutentur vota, vt fit in iubilæis, quamuis non videatur concedere facultatem commutandi vota religionis, & castitatis, videtur concedere facultatem commutandi hoc votum, nisi faciat specialiter mentionem illius, vt aduertit Sotus lib. 7. de iust. q. 2. art. 3.

2 Secunda Conclusio. Votum penale eundi Hierusalem secundum opinionem hominum doctorum potest commutari ab Ordinariis, vt tenet Sotus loco dicto q. 4. art. 3. vnde inferitur, quod qui facit votum eundi Hierusalem, si ludat tali ludo, ludens postea tali ludo, quauis remaneat obligatus, potest Episcopus dispensare in eo, & illud commutare, vt dicunt Medina, & Alcocer: quia Papa reseruat sibi hæc vota castitatis, religionis, & Hierusalem, quando sunt absolute voluntaria; quando vero quis, quia abhorret ab itinere Hierusalem, & a statu religionis, penaler imponit sibi hoc votum, si commiserit tale vitium, non est tale votum reseruum, nec proprie est votum religionis, & Hierusalem: quamuis autem hæc opinio sit multum probabilis, ego dubitavi de illa in explicatione cruciata; & nunc pro resolutione dico, quod in his votis penalibus debet inspicere intentio vouentis, scilicet, si faciat ea deuotione, an vero pro pena delicti sui, vt aduertit Corduba de casib. q. 52. quia si faciat hoc deuotione mediante, sunt vota conditionalia, & adimpleta conditione, remanent vota absoluta, in quibus solus Papa potest dispensare; si vero faciat ea in penam, sunt penalia, & in ipsis habet locum ratio doctorum patrum, & sequenda eorum opinio tanquam probabilis, vt aduertit Arag. & hoc modo remanent aliquantulum concordatæ opiniones contrariæ, quas super hoc puncto refert Couarran. c. quauis pactum l. q. 5. 3. nu. 12.

De votis tribus Religiosorum vide sup. cap. 33.

Sil. ver. uol. 4. co. 5. Greg. in l. ii. 8. p. 1. ver. Romer. na. c. 12. num. 75. So. li. 7. de iust. q. 2. ar. 3. l. 625

Sil. vot. 4. 5. 3. A. ra. 2. 2. q. 82. ti. 1. pa. 1044. Sil. ubi sup. 5. 7. Arag. v. bi supr.

Cast. ad uer. hær. uir. Gad. in cōp. conc. hu. ius seculi. tit. 3. Ab. in c. ex mul. ta devo

Ar. 2. 2. q. 125. 43. p. 1043.

De voto quo ad causam finalem.

Cap. C.

VMMARIVM.

*An causa finalis voti debeat esse Deus. conclus. 1. num. 1.**An votum possit habere aliam causam finalem. conclus. 2. num. 2.*

Prima Conclusio. Votum, ut sit verum, & valeat, debet fieri Deo tanquam causae finali, quia omne votum tacite, vel expresse, mediate, vel immediate fit Deo, ut dicit S. Tho. Et hinc colligitur, quod qui dicit alteri, ego promitto tibi, quod non ludam cum N. per haec verba non videtur votum facere, quia hoc promissum nec mediate, nec immediate fit Deo, nec refertur in illum, ut dicit Nau. Infertur etiam, quod vota, quae fiunt Beatae Mariae Virgini, & Sanctis tanquam intercessoribus, & mediatoribus coram Deo sunt vera vota, cum referantur in Deum, & etiam valent iuramenta facta sanctis, sic enim tenent Cord. lib. 1. qq. q. 5. dub. 6. Aragon. 22. q. 88. art. 5. Med. in instructione; estque communis omnium Theologorum.

2 Secunda Conclusio. Quamvis causa finalis, & principalis voti sit Deus, habet etiam aliam causam secundariam finalem, quod accidit, quando quis dicit, Promitto Deo, quod ieiunabo omnibus diebus Veneris, si praelevaverit me ab hoc periculo, quod non promittere, si non esset ob hunc finem, & cessante hac causa, hoc est, deficiente hac conditione voti sine culpa eius, qui fecit illud, cessat obligatio voti, cum sit regula multum verificata ab omnibus Doctoribus, quod cessante causa finali alicuius obligationis, cessat etiam ipsa obligatio. Dixi sine culpa eius qui fecit votum, quia qui facit apponens conditionem, cuius implementum ipse impedit, frangendo postea votum, peccat mortaliter, secundum Ricardum. Unde infertur quod

non est liber ab obligatione voti, qui promisit Deo aliquod, si praelevaverit eum a quodam peccato, si ipse ex sua parte non adhibuit media necessaria, ne incideret in illud: quia si non fuit impleta haec conditio, non fuit ob defectum auxilij specialis Dei, quod est paratus dare, & non negat etiam gravissimis peccatoribus, sed quia qui fecit votum, non fecit ex parte sua, quod debebat, sed restitit Spiritui Sancto, ut dicit Navar. sequens Ricard. Estque advertendum alias causas minus principales esse, quae licet non sint finales voti, sunt tamen causae impulsivae, & motivae, quae quamvis cessent, non cessat obligatio voti, ut accidit in eo, qui vouet ieiunium, ut debilitet corpus, & sic mitiget motus eius, quae quidem causa, licet cesset, eo quod caro sit peccata, non cessat obligatio facta Deo, ut causa finalis eius, sic enim dicunt omnes doctores allegari.

Nau. v. bi sup. 42.

De voto quo ad obligationem.

Cap. C I.

SVMMARIVM.

*An omne votum factum Deo obliget ad mort. conclus. 1. nu. 1.**An non satisfaciens in minima parte illius quod promissit, peccet mortaliter. conclus. 2. num. 2.**An peccet quem penitet fecisse votum conclus. 3. num. 3. & seq.**An opus factum ratione voti cum tristitia & dolore sit magis meritorium, quam illud sine ratione voti. conclus. 4. nu. 4.**An qui dubitat probabiliter fecisse votum, teneatur adimplere illud conclus. 5. nu. 5.**An qui fecit votum dandi aliquid puta calicem alicui ecclesiae possit commutare in aliud opus aequum. conclus. 6. nu. 6.**An, qui facit de novo aliquod votum, eo quod putabat antea fecisse illud cum reuera non fecerit, teneatur ad illud. cōc. 7. n. 7.**An iuuenis 12. annorum, qui facit votum ieiunandi omnibus diebus viae sae, teneatur illud adimplere. conclus. 8. nu. 8.*

An

D. Th. 2. 2. q. 88. a. 5. ad 5.

Nauar. c. 13 n. 25.

DD. in l. 2. §. si ff. de donat.

An quoties frangitur votum, toties peccetur, concl. 9. nu. 9.

An qui per se non potest implere votum, teneatur per alium illud adimplere, concl. 10. nu. 10.

An haeres teneatur implere vota personalia defuncti, concl. 11. nu. 11.

An haeres teneatur soluere vota mixta defuncti, concl. 12. nu. 12.

An votum, quod facit populus, obliget in posterum eos, qui succedunt in dicto populo, concl. 13. nu. 13.

An, qui fecit votum faciendi aliquid determinans tempus, remaneat liber transacto tempore illo, concl. 14. num. 14. & concl. 15. num. 15.

Prima Conclusio. Negotium est satis verificatum, & certum in sacra Scriptura, quod omne votum factum Deo, debet impleri sub pena peccati, ut resoluunt S. Thom. Sotus, & Castus. Estque aduertendum, quod votum rei levis, quamvis dicta res levis sit tota materia eius, non obligat ad sui obseruantiam sub pena peccati mortalis, & ideo non peccat mortaliter, qui vouet dicere salutationem Angelicam omittens illam dicere, ut tenent contra Caietanum Sotus, & Navarrus, & Alcocer. Verum est tamen, quod qui promittit singulis diebus dicere dictam orationem, si omittat eam dicere per multum tempus, non desinit peccare mortaliter, quia licet omittere per diem dictam orationem, non sit nisi peccatum veniale, omittere tamen illam per multos dies erit peccatum mortale ob multum, in quo defecit Deo, cui promissit. Nec ego inuenio rationem, quae couincat me, ut affirmem, quod qui promittit dicere Rosarium integrum Beatae Mariae Virginis, peccet mortaliter omittens illud, & non peccet mortaliter, qui promissit dicere quotidie salutationem Angelicam omittens illam per spatium cetum, & quinquaginta dierum, in quibus debebat recitare 150. Ave Maria.

2. Secunda Conclusio. Quando quis omittit recitare minimam partem eius,

quod promissit, peccat venialiter, ut dicunt Caiet. Sotus, & Alcocer, cum hic fuerit transgressio in re leui; & certum est, quod in omnibus praecipis naturalibus diuinis praeteritio in causa leui solum est peccatum veniale.

3. Tertia Conclusio. Qui facit votum alicuius rei grauis licitae, & bonae, cum posset se ad illud obligare, remanet obligatus adimplere sub pena peccati mortalis; haec conclusio est D. Tho. & omnium

Theologorum cum Soto, & quem pariter fecisse votum habentem intentionem non implendi loquendo regulariter, committit peccatum mortale, si vero paenitet eum fecisse votum, habet tamen intentionem adimplendi illud, & non peccat mortaliter, quia sicut vouere non est opus necessitatis, sic poenitere hominem emissi voti non est peccatum mortale, cum non committatur contra aliquod praecipium, quod de necessitate obligat ad vouendum. Verum est tamen, quod quando ex hac poenitentia prouenit, ut anima relaxetur, ita ut veniat ad praetereundum votum, erit peccatum mortale, ut dicunt Sotus, & Navarrus.

4. Quarta Conclusio. Opus, quod fit ratione alicuius voti, quamvis fiat cum tristitia, & dolore, si habeatur propositum adimplendi, est magis meritorium, quam opus, quod non fit eius ratione, ut dicit D. Thom. Estque aduertendum, quod poenitere hominem operum, quae facit respectu alicuius voti, aliquando est peccatum mortale, aliquando est peccatum veniale, & aliquando nullum adest peccatum: quod ut intelligatur debet notari, quod haec pena potest accidere duobus modis, vno, quando quem poenitet operum, quae facit ratione voti, & tunc aperte constat esse peccatum mortale, quia re vera non est aliud quam poenitere de implemento voti, quod secundum legem naturalem, & diuinam tenetur implere. Secundo, quando quem poenitet facere opera pia, non tamen praesupponens votum quod fecit, quod accidit, quando eum poenitet vixisse multos annos in religione, & seruasse castitatem,

Cai. vbi sup. ar. 7. sot. vbi sup. q. 2. art. 1. & li. 8. c. 1. art. 7. Alcoc.

D. Th. 2. 1. q. 87. ar. 3. & q. 89. ar. 8. Sot vbi sup.

Sot li 8. de iusti. ar 4. col. pen. Nau. ca. 12. n. 2. u. i. ep. D. Th. 2. 1. q. 88. ar. 6. ad 1. & q. 180. artic. 5.

Eccl. c. 5.

D. Th. 2. 1. q. 88. art. 3.

Sot. li 7. de iusti. q. 1. ar. 2. cast. aduers. haer. vel ver. vol.

Caiet. 2. 1. q. 89. ar. 7.

Sot li. 7. de iusti. q. 2. ar. 1.

Nau. ca. 12. n. 40.

Alcocer 1. sum. sca. 15. f. 52. col. 1.

tatem, qui dolor proprie non est dolor de voto seruato, sed applicuisse animū ad illud; & in hoc casu potest esse peccatum veniale; aut potest etiam nullum esse peccatum, si sit causa sufficiens secundum fragilitatem humanam, quibus aliquem penitet fecisse professionem, & vixisse tot annos in religionem; quia si viueret in mundo coniugatus, non incideret in peccatum aliquod infame, & grauissimum, in quo fuit inuentus; & quod sui defectus non essent ita graues in saeculo, sicut sunt in religione; & secundum hoc debet intelligi, quod tradit Aragon, & si quid aliud voluit dicere Angles, ego discedo ab eius opinione.

Ar. g. 2.
2. q. 88.
ar. 15.

Aug. de
vot. ar. 2
dist. 18.

5 Quinta Conclusio. Qui dubitat probabiliter, an fecerit votum, non tenetur adimplere illud, quia est res alta, & profunda; & sic debet adimpleri multa deliberatione, & non animo dubio, praecipue si sit votum religionis; & etiā, quia in dubio homo debet defendi in possessione liberae voluntatis, si sit alienus a mala fide, sic enim dicit Med. quem sequitur Ludouicus Lopez. Dixi *probabiliter*, quia dubitantem per coniecturas pauci momenti non liberarem.

Med. in
sum. fol.
90 Lop.
in instr.
concl. 1.
p. c. 45.
col. 343.

6 Sexta Conclusio. Qui fecit votum dandi alicui ecclesiae calicem, aut dandi aliam rem certam alicui personae, non potest eam applicare alteri sua propria auctoritate, si tali ecclesiae, aut personae iam est acquisitum ius aut instrumento, aut testamento, aut quia promissa fuit ei coram testibus, & ab ipsa persona est acceptata, cum sic habeatur actio coram iudice contra promittentem, nec haec promissio, & donatio potest reuocari, nisi reuocauerit eam superior dictae ecclesiae, aut persona, quae habet liberam administrationem suorum bonorum; quia in hoc casu potest dispensare, quod dicta res detur alteri, ut dicit D. Ant. si vero non est acquisitum ius dictae ecclesiae, aut personae, sed solum constat, quod votum fuit factum, & non acceptatum ab ecclesia, aut persona, in hoc casu sua auctoritate potest illud dare al-

D. Ant.
1 p. tit.
13. c. 6.

teri pauperi, aut commutare in aliud opus pium aequae acceptum Deo, ut dicunt D. Ant. Pisa, & Ludouicus Lopez; securius tamen est, ut commutetur ab Episcopo, cum possit id facere, ut tenent Nauarr. & Enriq. qui aduertit posse Confessarium virtute bullae cruciatæ commutare hoc votum; & idem Enriquez alibi dicit, quod etiam extra confessionem potest illud commutare, quod est probabile, licet tenuerim contrarium in explicatione cruciatæ.

7 Septima Conclusio. Qui dubitat, an teneatur ad quoddam votum, & ut excutiat scrupulum putans teneri, facit illud de nouo sciens postea, quod non tenebatur ad illud, & penitentia ductus doluit fecisse votum, non tenetur ad illud, cum non habuerit absolutam voluntatem vouendi, ut constat ex proposito; & si ut excuteret scrupulum, obtinuit dispensationem, & commutationem, & oblitus eius facit de nouo votum, non tenetur obseruare illud, si iterauit illud hac intentione: quod si sciret dictam dispensationem, & commutationem, non iteraret; ut constat ex eo, quod tradit Siluest. & confirmatur doctrina Nauarr. sequentis Caietan. qui dicit, ut quis ratificet votum inualidum, quod fecit, est necessarium, ut sciat fuisse inualidum. Est tamen aduertendum, quod, quando quis est in dubio, an obligauerit se voto, nec ne, si non potest tollere scrupulum ratione huius dubij, necesse est, ut dispenseretur in eo, ut dicunt Caiet. Sor. & Cord.

8 Octaua Conclusio. Iuuenis 14. annorum, qui fecit votum ieiunandi omnibus diebus vitae suae, quamuis non teneatur adimplere illud, quia est indiseretum, & difficile, tenebitur tamen adimplere illud in parte, id est, ieiunare diebus, quibus poterit sine detrimento suae artis, & rerum, ad quas tenetur ratione status sui, ut dicunt Sor. & Cord. & satius erit procurare dispensationem mixtam cum aliqua commutatione, quam poterit concedere Episcopus, & qui habent eius auctoritatem, ut sunt

Con-

D. Ant.
ubi sup.
Pisa, ver
bo vo.
p. 6. Lo.
pez in.
str. n. 1.
p. li. 2. c.
43. pag.
504.

Henr. li.

7 d. ind.

c. 28. n.

4. i. mag.

idem c.

30. nu. 9.

Silu. ma

tri. 4. q.

21.

Nau. ca.

12. nu.

71.

Caiet. 2.

1. q. 88.

ar. 1. du.

bit. 3.

Confessarij ordinum mendicantium, qui habent eam virtute suorum privilegiorum, ut dicunt Siluest. verb. votū. 4. §. 13. & Nauarrus cap. 12. num. 79.

9 Nona Conclusio. Certum est, quod qui fecit votū licitum, quoties illud fregit scienter, peccat, & idem est, si frangat illud obliuione vincibili, & culpabili, quæ procedit ex eo, quod non est adhibita diligentia necessaria, ut recorderetur; si vero perfringit illud obliuione inuincibili, non peccat, ut dicit Nauarr. nisi erat paratus frangere, licet memor esset voti, & ratione huius determinationis euenit, quod perfringit illud, quia in hoc casu toties quoties fregit illud peccabit mortaliter, ut aduertit Cord. ut sup. q. 40.

10 Decima Concl. Ille, qui per semet non potest implere votū, tenetur adimplere illud per alium, si votum est eius conditionis, ut per alium possit impleri, ut est aditus ad succurrendum terriæ sanctæ, sic, n. tenent Innocentius Pan. Angel. & Silu. allegati à Nau. & quicquid facit votū, & promittit illud, quod nullo modo potest implere per seipsum, tenendum dictos auctores, per alios potest illud exequi, unde Reges, & Reginae, & domestici Reg. promittentes aliquam peregrinationem extra sua Regna, quia non possunt implere hoc votum nisi magnis impensis, & ob alias circumstantias sunt impotentes ad exequendum illud, tenentur implere illud per alios; quod etiam accidit, quando quis etiam culpabiliter facit se impotentem ad soluendum secundum aliquos; sed quoad hoc vltimum contrarium tenet Siluest. quem sequitur Nauar. quia si promissum non est negotium, quod per alium implere possit, quia tacite non videtur extendi ad hoc tale opus, non est obligatio implendi illud, quauis qui vouit, redderet se impotentem, solum tenetur facere penitentiam de culpa, qua se fecit impotentem.

11 Undecima Conclusio. Hæres non tenetur implere votum personale defuncti, cui succedit, nisi promittat adimplere acceptans hæreditatem; sic enim

dicatur in iure canonico confirmato à quadam lege patrum, & tenent Molina, Couarru. & Nauarr. Et nota, quod non sufficit acceptare hæreditatem, ut rem ineat subditus voto, sed illius promissio necessaria est, cum deliberatione, tenetur tamen acceptans hæreditatem adimplere vota realia defuncti, sicut tenetur soluere debita; quod intelligitur salua legitima portione filiorum, ut dicit Greg. Lop. unde si hæres defuncti non fuerit filius, aut alij, quibus necessario debetur legitima, tenentur adimplere votum integre, si sint bona, & sic debet intelligi quod dicit Sotus super hoc puncto, h. 8. de iustit. q. 2. art. 1. in fin.

12 Duodecima Concl. Loquendo de votis mixtis, quæ partim sunt realia, partim sunt personalia, ut est D. Iacobi in Compostella visitatio, & oblatio calicis, tenetur hæres soluere calicem hunc, cum promissum sit vere reale; non tamen tenetur soluere expensas, quas debebat facere defunctus in dicta peregrinatione, quia cum non teneatur ad ipsam peregrinationem, quod est principalis, non tenetur etiam dare pauperibus expensas, quas debebat facere in eo, quod est accessorium, sic enim tenetur Nauar. quod insinuat, nisi defunctus aliud in suo testamento ordinauerit.

13 Decimatercia Conclusio. Quando aliquis populus facit votum seruandi aliquod festum, tenentur qui sunt eiusdem terriæ seruare illud, quamuis præterierint multi anni à facto promissio, & hoc non solum ratione statuti, aut consuetudinis, si est, sed etiam voti, aut saltem ratione contractus maiorum prædecessorum, quia licet ista sit obligatio personalis, quæ non transit in successores, cum tamen in hoc casu successores post dictos annos habeantur pro eodem populo, videntur obligari à dicto voto, ut tenent Nauar. & Prater Lud. Lopez; quæ quidem opinio mihi satis arridet, quamuis Theologi teneant contrarium, quibus consentit Med. qui debent aduertere, quod dictum votum

magis

ca. licet
voto li.
7. tit. 7.
P. 1.

Nau. d.
c. 12. un.
52.

Na. ubi
sup.
Lep. in
inst. cō-
lic. 1. p.
c. 50. co-
lu. 266.
Med. 1.
2. q. 50.
ar. 3.

Nau. v-
bi sup.
nu. 39.

Nau. v-
bi sup.

magis est reale, quam personale, cum sit votum populi, quod sequitur populū, sicut peccatum originale est peccatum naturæ humanæ, quæ procedit ab Adā per viam generationis naturalis taliter, ut sequatur naturam humanam, & eodem modo, quo nos contrahimus peccatum originale eo quod peccavit pater Adam, in quo omnes nos eramus secundum rationem seminalem, sic huiusmodi successores populi, qui sunt vicini eius, contrahunt easdem obligationes, quas populus secum affert, eo quod cōmunitas se collegerit & tacta campana se obligauerint ad eas.

14 Decimaquarta Concl. Certum est, quod qui facit votum faciendi aliquid determinans tempus, siue votum sit absolutum, siue cōditionale, tenetur intra tempus præfinitum adimplere illud impleta conditione, & posita temporis determinatione, ut obiecto promissi, quāvis qui transgreditur illud, peccet mortaliter, non adimplens votum tempore statuto, non tamen tenetur amplius illud implere. Hinc infertur, quod qui voluit ieiunare aliqua vigilia alicuius Sancti, peccat mortaliter non ieiunans eam, & ipsa transacta non tenetur ieiunare alio die, sed tenebitur, quando tempus non statuitur ex parte obiecti voti, sed ut determinatiuum de eius executione, sicut, si quis promittat, quod transacta infirmitate sua ieiunabit octo dies, aut promittat ieiunare tali hebdomada nulla habita consideratione ad ipsam hebdomadam, sed solum ad ipsam executionem voti.

15 Decimaquinta Conclusio. Quando quis facit aliquod votum absolute non determinans aliquod tempus, tenetur illud statim implere; quod si bona fide distulerit eius implemētum credens nō peccare, in hoc non peccabit, & si dubitauerit, an peccet, nec ne, tractet hoc cū Confessario, aut homine prudenti, & subiciatur suæ opinioni, ut dicunt Silvester, verb. votum. 2. §. 3. & Caiet. 22. q. 88. art. 3.

De modis, quibus tollitur obligatio voti. Cap. CII.

SUMMARIVM.

Quot modis tollatur voti obligatio, numero 1.

Quid sit tolli votum per interpretationem, concl. 1. num. 2.

An ad voti dispensationem requiratur auctoritas, & causa rationabilis, concl. 2. num. 3.

Quæ sint cause ad iustam dispensationem, ibid.

An omnis Prelatus possit dispensare in votis, concl. 3. num. 4.

An qui non est Prelatus ratione privilegij, possit dispensare in votis, ibid.

An qui fecit votum ieiunandi in pane, & aqua, possit absque dispensatione comedere aliqua cibaria quadragesimalia, ibidem.

An vota possint commutari, & quomodo commutanda, concl. 4. num. 5.

Committens aliquam peregrinationem ad quas expensas obligare debeat commutationem petentem, ibid.

An vota possint irritari, ibid.

1. **M**ultis modis tollitur voti obligatio, nempe per interpretationem, dispensationem, commutationem, & irrationem; de quibus breuiter dicendū per sequentes conclusiones.

2. Prima Cōclusio. Voti obligatio tollitur per interpretationem, quod accidit, quando accideret cōstat, quod nō obligat, ut si quis fecerit votum ieiunandi, & agrotet, quia in tali casu non tenebitur implere votum, & quando quis in sua adolescentia, aut senectute facit votum religionis, & postea videt, quod nō poterit ferre rigorem religionis, quia in tali casu iam remanet absolutus à voto; quod si deinde propria culpa fecit se inhabilem ad voti implemētum differens receptionē habitus usque ad senectutē, tunc securius erit obtinere dispensationē, ut videtur insinuare Lud. Lop.

Secun-

Na. vbi
sup. nu.
37. Me
instit.
li. l. c. 14
6. 2. 7

Sot. li. 1.
de iust.
q. 7. 2. fi.

D. Th. 2.
2. q. 88.
art. 18.
ad 2. vbi
Cai. 80.
lib. 7. de
iust. q. 4.
art. 3.

3. Secunda Conclusio. Tollitur etiam votum per dispensationem, & ad hoc requiritur auctoritas praelati, & causa rationalis, & iustificata, q̄ si deficiat, nulla erit dispensatio, quamvis fiat a Papa, vt dicunt Nauar. & Medina, cum communi. Pro cuius rei intelligentia debet notari tribus de causis posse esse in hoc casu iustam dispensationem; vna, ob materiam voti, quæ est v.g. intolerabilis, & difficilis impletu: alia habet respectum ad illum, qui fecit votum, qui non potest illud implere nisi cum magna difficultate, eo quod sit infirmus: est tamen aduertendum, quod si dicta difficultas prouenit ei, eo quod est homo vitiosus, & male assuetus, quod tunc non erit iusta causa, vt dispensetur, vt dicit Sotus; tertia causa habet respectum ad bonum commune, quod potest euenire ex tali dispensatione, vt si quis faciat votum ieiunandi, quod impedit ei studium, & prædicationem, cum sit studium, & prædicatio maioris æstimationis, quam materia voti, volo dicere magis accepta Deo, & utilis ecclesiæ, vt asserunt D. Thom. & Caiet. videatur Sotus, circa punctum. Aduertat autem prædicatores, quorum conciones non sunt multum utiles ecclesiæ Dei; quia ipsi sint verbi gratia insipidi, & pauca auctoritatis, quod debent sibi facere scrupulum, si hac de causa non ieiunarent ob voluntariam prædicationem.

4. Tertia Conclusio. Omnis praelatus ordinarius attento iure communi potest dispensare in votis subditorum, vt tenet S. Thom. quod intelligitur, nisi sint reseruatæ ad alium superiorem. Archiepiscopi etiam possunt dispensare in votis, quæ fecerunt subditi suorum suffraganeorum. Et Abbates exempti, vt sunt in Regnis Castellæ. Abbas Valhsolei, & Metinæ Campi possunt dispensare in dictis votis; quam potestatem etiam habent illi, qui habent iurisdictionem quasi episcopalem, vt dicit Nauar. vt sup. num. 72. Potest etiam dispensare in illis capitulum sede vacante, cum succe-

dat in iurisdictionem sui episcopatus vt dicit Siluester. Potest etiam per viam privilegij dispensare Gymnasiarcha Salmantinus in votis scholasticorum registratorum in illa vniuersitate, in quibus potest etiam dispensare ipse Episcopus Salmantinus, si degunt ibi maiore parte anni. Possunt etiam dispensare Confessarii ordinis mendicantium in omnibus votis, in quibus possunt dispensare Episcopi excepto voto peregrinationis duarum diatarum, vt late explicavi in expositione bullæ cruciatæ. Est nota, quod qui habet potestatem dispensandi in votis, habet etiam potestatem dispensandi in iuramentis, si ex tali dispensatione non sequitur præiudicium alicui tertio, & si iuramenta sint eiusdem materiæ, ac sunt vota; & ideo qui habet potestatem dispensandi in voto ieiunij, habet etiam facultatem dispensandi in iuramento, quod quis fecit ieiunandi, non habet tamen potestatem absoluedi a iuramento, quod quis fecit dandi aliquam elemosinam alicui pauperi, quia nunquam summus Pont. dat facultatem ad relaxandum iuramentum factum in utile teritiæ personæ, vt resoluit Gregorius Lopez, in dubio autem non debet credi, quod concedat eam, vt dicunt Siluester, Paludanus, & Couarruias. Vnde inferitur, quod si Papa reseruat sibi aliqua vota, reseruat etiam iuramenta, vt dicit Sotus. Estque notandum, quod in votis reseruatæ Sanctitati suæ potest aliquando Episcopus dispensare, si adsit vrgens necessitas, & non possit facile recurri ad Papam, aut Nuntium, vt post Siluestrum tenent Sotus, Nauarrus, & Corduba. Notaque, quod qui fecit votum ieiunandi in pane, & aqua aliquibus diebus, poterit sine ulla dispensatione, & licentia sui praelati comedere aliqua legumina, pisces, & aliqua cibaria quadragesimalia, vt possit sustentari, si sit huius rei certa necessitas, quia si necessitas est dubia, debet recurri ad praelatum, vt notat Caiet. & Ioannes Maior, & Couarr.

5. Quarta Conclusio. Tolluntur etiam vota per commutationem, quæ vt faciunt, sicut

Greg. li.
5. tit. 5.
gl. 2. nu.
14.

Caiet. in
sum ver-
bor. a iei-
un. ex-
cusatio
idem 2.
2. q. 88.
art. 12.
Mai. 14.
sent. d.
39. q. 3.
ad fi.
Cou. in
c. quam-
uis pa-
ctum. 1.
qu. 5. 3.
num. 3.

sicut oportet, necessaria est Confessarij prudentia. Vnde notari debent hæc documenta. Primum est, quod, si ad votum commutatur in rem meliorem, aut æqualem, non est necesse, quod habeat privilegium ad hoc. Secundum documentum est, quod, quando commutatio fit in rem maiorem, in re vota debet esse aliqua causa ex dictis in conclusione præterita, & ideo non potest commutari sine auctoritate Papæ votum religionis, & castitatis, quia vix potest inveniri res æqualis valoris, in quam fiat commutatio, & idem dicendum est, quando adest dubium, si res sit æqualis rei, votæ, nec ne; quia in tali casu est etiam necessaria auctoritas ad faciendam commutationem; vnde si aliquis iuuenis fecit votum dandi alicui ecclesiæ ducentes ducatos, & postea moritur eius pater gravatus ære alieno, & remanet eius soror indotata, potest sanctitas sua commutare hoc votum in favorem dictæ orphanæ sororis, & pauperis intelligens quod Deus, qui est principalis donatarius, æque acceptat hoc sicut ipsum legatum factum ecclesiæ, sic enim resolvit Navarrus. Tertium documentum est, quod, quando commutantur vota ratione alicuius Iubilæi, bullæ, aliteriusve privilegij particularis, debent commutari suavius, ac blandius, quia debet intelligi, quod Papa facit aliquam gratiā pœnitenti, & si commutatio fieret in rem meliorem, aut æqualem, nulla esset gratia, sic tenent Cord. & Medina. Quartum documentum est, quod attento, quod negotium commutandi vota sit res difficilis, & pœnitentes acceptent a gre legitimas commutationes, debet Confessarius habens auctoritatem dispensandi vti commutatione quoad opus, quod imponit faciendum loco rei votæ, & dispensare iusta de causa in eo, quod deficit: hoc documentum est Alcoceris; debetque notari, quod si potest commutatio fieri hoc modo simul cum dispensatione, peccat, qui petit dispensationem alicuius voti, nolens aliquam commutationem: & magis peccat, qui il-

lam absolute concedit sic in hoc casu, ut advertit Sorus: & ut possint vti dispensantes hoc documento, debent procurare potestatem Ordinationum ad dispensandum in votis, si forte non habent eam virtute alicuius privilegij, ut tenent Confessarij regulares ordinum mendicantium, ut dictum est supra. Quintum documentum est, quod qui promittit aliquam peregrinationem, si petat commutationem huius voti, solum debet inspicere, quantum debebat expendere in itinere huius peregrinationis usque ad locum, non vero in reditu, quia promissit ire, non vero redire, ut dicit Angelus, & licet Ludovicus Lopez non multum adherat huic opinioni: mihi videtur certa, quia qui promissit ire ad Divum Iacobum in Compostella, statim ac accedit ad domum illius, adimplet votum, quamvis ibi remaneret, & non redire ad patriam. Debetque notari, quod non debet inspicere ad expensas, quas deberet facere secundum qualitatem status sui, ut si sit eques, & deberet deferre secum equos, & mulos, & servos, sed solum debet considerari, quid expenderet ipse solus cum vno socio, ut advertit Aragon, debet etiam haberi respectus ad labores, & pericula itineris, & damnum temporale, quod sequeretur ex eius absentia; quia omnia hæc sunt æstimabilia, & debent commutari, ut dicit Navarrus. Sextum documentum est, quod ille, qui habet auctoritatem commutandi, non habet auctoritatem dispensandi, quamvis e contra qui habet auctoritatem dispensandi, siue de iure, siue per privilegium, habeat etiam auctoritatem commutandi, ut dixi in explicatione bullæ cruciatæ. Septimum documentum est, quod Gregorius XIII. concessit Confessarijs religionis societatis Iesu, quod possent commutare vota iurata; quod est notandum, quia, quamvis habeant licentiam commutandi vota, & iuramenta, non extendebatur tamen hæc licentia ad vota iurata ob duo vincula, quæ in ipsis sunt; sic

Cor. de
cas. qu.
189. &
150. Me.
vbi sup.

Alc. in
su. c. 16. f.
58. col. 2.
concl. 4.

Arag. 2.
i. q. 88.
art. 12. p.
104. co. 1

Nav. ca.
11. d. 77

In exp.
cro. 10.
114. &
115.

Hér. l. 1. sic enim dicit Henriquez. Tollitur de iud. c. etiam vota irratione, de qua iā supra 30. nu. 5. diximus, cap. 91. num. 1. in glol. l. y.

De Vsuræ diffinitione diuisione, & prohibitione. Cap. CIII.

S V M M A R I V M.

Quid sit usura, & declaratio diffinitionis
Usura. concl. 1. num. 1.

Quotuplex sit usura, & diffinitio cuiuscunque usura. concl. 2. nu. 2.

Usura quo iure sit prohibita conclusione 3. nu. 3.

Usura permittebatur a Deo Iudeis sine peccato non vero sine culpa. ibid.

Prima Conclusio. Usura loquendo proprie est pretium usus alicuius rei mutuatæ. Dicitur, *pretium*, ad denotandum, quod illud, quod accipitur ob usum alicuius rei commodatæ, debet dari ratione alicuius pacti taciti, aut expressi præcedentis; quia ubi non est pactum, non potest esse pretium, & sic neque usura proprie dicta, unde sequitur, quod si aliquid detur ultra sortem principalem insignum beneuolentiæ, & gratitudinis, non committitur usura, cum hic nō sit dictum pactum. Dicitur, *quod sit pretium usus*, ad differentiā pacti emptionis, in quo pretium, quod datur, nō datur solum ob usum rei, sed ob ipsam rem. Dicitur, *alicuius rei commodatæ*, quia per hanc particulā excluditur contractus Emphyteuticus, & locationum, in quibus non datur mutuo res, quæ locatur; estque ita essentialis hæc particula in contractu usurario, ut debeat ad cognoscendum, an contractus sit talis, semper inspicere, an in eo inueniatur ratio mutui, ratione cuius datur pretium; quia si ad sit dictus contractus, erit usurarius, sin minus non. Unde infertur, quod si ego do alicui pallium meum venditum, decem ducatis expectans ab eo aliquid aliud, videor committere usuram, quia talis

contractus virtualiter est idem, ac si mutuatem dictos decem ducatos iam solutos propter aliud pretium, quod mihi datur. Omnia supradicta colliguntur ex ijs, quæ late tradunt Sotus, Couarr. Joannes Baptista Lupus, Medices, Ottomanus, Nauarrus, & Iulius Clarus, Petrus Gregorius, & Doctores, qui scribunt super Dium Thomam.

2 Secunda Conclusio. Duplex est usura, vna exterior, alia interior, seu mentalis: exterior est, quando aliquis dat mutuo alteri rem cum pacto tacito, aut expresso recipiendi aliquid ultra sortem principalem, siue fiat pactum verbis, aut signis, aut aliter; & hæc usura subdiuiditur, vna enim est patens, alia est palliata; patens, seu manifesta est, quæ fit verbis aut signis expressis, & manifestis; palliata vero est, quæ fit verbis fictis, & dolosis, ut si quis dicat ego do tibi centum, bene tamen vides, quantum tibi proficiet, & non est rationi consonum, & æquum, ut ego remaneam pauper. Usura mentalis est, quando aliquis dat mutuo aliquam rem sine pacto tacito expresso recipiendi aliquid ultra sortem principalem sperat tamen inde aliquam utilitatem: sic enim docent Dium Thomas, & Sotus. Estque aduertendum, quod non quæuis spes lucri facit, quod usura fit mentalis, sed tantum illa, quæ est causa principalis talis mutui, ita ut illius ratione mutuum sit, quia si mutuans taliter sperat lucrum, ut nihilominus licet non speraret, mutualet, ratione alicuius debiti, quod debet, aut ratione amicitie, aut alia simili causa, non potest dici committi usuram, ut communiter dicunt doctores, qui citant Siluestrum, & Nauarium.

3 Tertia Conclusio. Nulli dubium est, quod usuræ sunt illicitæ, ut determinatum est in quadam Clementina, & fuit definitum in Concilio Niceno relato in decreto: & non solum est prohibita a iure humano, sed etiam a iure naturali, & diuino, ut resoluunt So-

Soto l. 3 de iust. q. 1. ar. 1. Cou. l. 3 var. c. 1. in prin. Io. Bapt. de usur. §. 2. Medina de diff. p. c. de usur. §. 1. nu. 59. Ottom. l. 1. disp. de usuris c. 1. nu. 14. q. 3. Clarus li. 5. §. usura. Petr. Grego. Sinagmatur. l. 21. c. 3. DD. super D. Th. 2. 2. q. 78. 2. 1. D. Tho. & Soto vb. sup.

sylu. usu. 1. q. 1. Naua. in c. si feneaueris. 14. qu. 3. num. 13. Cle. vni. ca §. vlt. de usur. ca. quoniam 14. q. 4.

Q uis,

tus, Nauarr. & Petrus de Navarra: unde principes seculares, qui permittunt eas, peccant, si hoc faciunt ob lucrum, quod inde sperant; secus vero, si id faciunt ut deurent maiora peccata, quae in eorum republica fierent. Estque notandum numquam Deum eas concessisse Iudaeis, quamuis verum sit quod permittit illis ut inter gentiles sine pena, non vero sine culpa; si vero exercebant eas inter seipsum non solum peccabant, sed erant etiam subiecti pena, ut dicunt S. Thomas, & Scotus; & in hac materia non ero longus, quia cum sit generalis, & tangatur quotidie in contractibus, & conuentionibus diabolicis, quae quotidie fiunt, agens de illis ago de usura, ut potest constare ex positis materijs,

Sot. ubi
sup.

Na. c. 17

nu. 107.

Nu. 13.

de rest.

c. 2. nu.

179.

De Usura vocata Cambio.

Cap. CIV.

SYMMARIVM.

Quid sit cambium. conclus. 1. num. 1.

Quotuplex sit Cambium & definitio cuiuscumque Cambij. concl. 2. num. 2.

Qua differentia sit inter Cambium & venditionem. concl. 3. num. 3.

Quomodo distinguatur Cambium à contractu mutui, & locati. ibid.

Prima Conclusio. Cambium loquendo generaliter nil aliud est nisi permutatio vnius rei in aliam, de quibus nullum est determinatum pretium alterius; particulariter tamen loquendo secundum nostram intentionem nil aliud est, nisi commutatio nummi, seu pecuniae pro alia pecunia, ut resoluit Nauarrus, & Frater Ludouicus Lopez cum communi; & sic dicit Caietanus, quod ars cambiandi est ars negotiandi, quae consistit in commutando vnam pecuniam per aliam.

Na. c. 17
de camb.
lit. B.

Lup. in

inst. xp.

lib. 1.

Secunda Conclusio. Triplex est

Cambium, vnum dicitur per minutum, aliud per litteras, aliud siccum. Cambium per minutum dicitur, quando commutatur moneta pro alia moneta praesenti, & quando cambiatur moneta auri pro argento; & ideo dicitur minutum quasi manuale, quia statim res transit a manu in manu. Cambium per litteras dicitur, quando cambiatur moneta praesens pro alia absenti, quae est in alio loco; & dicitur cambium per litteras, quia medianibus litteris pecunia numerata, verbi gratia Martij, Romae accipitur. Cambium siccum dicitur, quando commutatur pecunia praesens pro absenti, non quae sit in alio loco, sed quia est danda alio tempore, & ideo vocatur cambium siccum, quia est alienum a vero cambio reali.

Tertia Conclusio. Cambium est diuersum a venditione, quia in venditione consideratur pecunia, ut pretium legale, quod non accidit in cambio, quia hic non est maior ratio, quod vna pecunia sit magis pretium alterius, quam alia sit pretium istius, nisi quando valor vnius pecuniae est maior, aut minor quam valor legalis alterius ratione bonitatis eius, aut malitiae; & in hoc casu non cambium, sed venditio dici potest, ut dicemus infra, & notat Siluester. Distinguitur etiam a contractu mutui, aut locati; quia in cambio statim regulariter loquendo transfertur dominum, quod non accidit in ijs contractibus; differt etiam a contractu mutui: quia in hoc contractu simpliciter transfertur dominum, sine vilo respectu ad interesse; in cambio vero non transfertur dominum simpliciter, ita ut fors principalis quae datur simpliciter restituatur, sed cum aliquo lucro. Differt etiam secundo quia res, quae commutantur, sunt differentes, aut genere, aut specie, aut saltem numero, ut dicunt Philosophi: quae differentia est ita essentialis ad naturam cambij, ut quanto magis differant, tanto magis accedant ad veram naturam cambij; contrarium tamen evenit in contractu mutui, quia

quia si esset possibile, eadem res, quæ mutuatur, deberet restitui; & ideo quia sæpe est impossibile reddere eandem rem, redditur in eadem specie. Huius differentie meminit D. Thom. quæ nascitur ex fine mutui, & cambij, quia mutuum datur gratis sine lucro, unde redditur eadem res saltem in specie; at contrarium accidit in cambio, in quo datur res cum aliquo tamen lucro, unde convenit, quod quando redditur, sit res alia aliquo modo, quia si redderetur eadem res, nihil utilitatis sequeretur ex tali datione illi, qui dedit; aliasque differentias ponit Conradus, lib. de contrac. q. 98. concl. 1. & quest. 991. & Soc. li. 4. concl. 6. de iust. q. 8. art. 2.

stipendium ob laborem quærendi & congregandi quantitatem magnam nummorum, ut sic possit cambiare, & ob numerationem, & ob periculum, quod potest habere recipiens sæpius monetam maneam pro bona, & integra, quam dedit; si vero non habeat stipendium a republica pro tali labore, sed tractans particulariter cum aliquibus mercatoribus capiens eorum pecuniam in custodiam obligans se reddere rationem eius, tunc poterit recipere aliquod stipendium pro tali cambio, ut dicit Navarrus, quia c. d. respub. iuste potest facere, potest etiam licite fieri per viam pacti, ut dicitur in iure. l. cum impos. §. de pact.

Nau. de cambijs nu. 36.

D. cambio minuto. Cap. CV.

S Y M M A R I U M.

An sit licitum cambiare monetam auri pro alia argentea cum aliquo lucro, concl. 1. num. 1.

An stipendium assignatum debeat observari sine excessu concl. 2. nu. 2.

An liceat privatis cambiare monetam ratione damni emergentis, & lucri cessantis, concl. 3. nu. 3.

An sit licitum vendere monetam auri maiori pretio, quam valeat conclus. 4. numer. 4.

An commutatio pecunie secundum summa proprium usum cum lucro sit licita personis privatis non nominatis a Rep. conclus. 5. num. 5.

An peccet mortaliter, qui ponit pecuniam suam apud campforem usurariam ibid.

Prima Conclusio. Licitum est cambium minutum, si campfor dat monetam argenti pro moneta auri hac conditione, quod detur illi pro singulis ducentis, verbi gratia, solidus unus secundum pretium appositum, supposito, quod hic campfor sit positus a republica pro hoc officio, quod intelligitur, etiam si a republica reciperet

2. Secunda Conclusio. In republica, ubi hoc stipendium est assignatum, illud debet observari sine excessu, ubi vero non est assignatio, debet observari illa assignatio, seu pretium, quod homines expectant in similibus casibus, & bonæ conscientie assignaverint, & tunc committetur iniustitia si defraudetur illis in stipendio assignato, ut dicunt Navarrus & Sotus.

3. Tertia Conclusio. Ratione damni emergentis, & lucri cessantis licitum est personis particularibus, & privatis cambiare unam monetam pro alia in hoc cambio minuto deferentes pro his causis aliquid ultra pretium legale monetæ quam præbent: hæc conclusio est Caietani; & post Silvestr. & Contractum tenet eam Garcia; quæ probatur, quia in alijs contractibus licitum est unicuique conservare se ratione lucri cessantis, & damni emergentis, ergo etiam in hoc contractu erubitorum, in quo possunt esse multe cause, quæ reducuntur ad lucrum cessans, & ad damnum emergens;

Nau. ca. 17. nu. 183. lic. H. Soc. lib. 7. de iust. q. 4. art. 5.

Bald in opus. d. cambijs, c. 1. & 9. Garz. d. contr. 1. p. c. 7. p. 197.

scilicet, quia hæc pecunia, quæ datur, confert illi, cui datur; tum quia facilis potest servari, & asportari ab uno loco ad alium, & est magis commoda ad emendas res, tum quia hic, qui dat, æstimat eam pluris, eo quod sit antiquior, & curiosior, ut est moneta auri. Testatur, aut quia est rarior. Videatur circa hoc Sotus, lib. 7. de iust. q. 9. art. 1.

Q 2 Quar.

4. Quarta Conclusio. Considerata qualitate monetæ, ut æs est, una pluris, vel minoris quam alia valere potest; quæ ratione potest non solum publicus campfor, sed etiam quivis alius privatus vendere monetam auri ultra pretium legale, quo æstimatur, dummodo hoc augmentum sit parvum; quia in hoc casu non est proprie, nec vera venditio, aut emptio, sed solum commutatio utilis usus humano, quia potest accidere, quod sit pauper, & sic habeat necesse expendere nummos suos minutim ille, qui habeat aurum, & ideo ut illi præbeatur pecunia minuta, præbet, & ipse aliquid; aut forte est dives, & eget argento ad faciendam aliqua vasa, unde præbet aurum pro eo; hanc sententiam tenent Silvest. Sotus, Covar. & Nauarr. qui probat, quod potest accidere diversis respectibus aliquam pecuniam valere plus, quam aliam eiusdem valoris ponens exemplum in duplicibus scutis, & in scutis simplicibus, quæ quidem moneta est maioris æstimationis, quam alia eiusdem valoris; immo in scutis coronatis admisit hanc opinionem Ioannes de la Penna, ut refert Ludovicus Lopez, quia aurum talium scutorum est purius, & aliud, quàm sit aurum scutorum communium, quavis alij nolint hoc admittere in coronis, & alijs monetis minorum characterum, quam sint scuti duplices; quidquid sit, nostram conclusionem tenet, & defendit latissime Michael Palacius, & Gutierrez respondens legibus horum regnorum, quæ statuunt in contrarium.

5. Quinta Conclusio. Loquendo de permutatione, & cambio monetæ consideratæ, ut moneta, quæ habet valorem assignatum, & considerata, secundum proprium usum, illicitum est personis privatis præcipue in his regnis Hispaniæ facere permutationem, ut prohibetur in quadam lege novæ compilationis, quæ quidem obligat, si est recepta; sic enim tenent Sot. & Covar. Dixi si est recepta; quia si non est recepta, non obligat, ut dicit Sotus, & quamvis sit recepta, si per contrarium usum fuit præ-

scripta, non obligat nostra tamen conclusio, licet debeat observari in his regnis, non debet intelligi respectu damni emergentis, & lucri cessantis, ut tenet doctoris allegati; nec habet locum in illis, qui habent particularem licentiam Regis, & in ipsa curia existunt; in alijs vero civitatibus sufficit, quod sint nominati à concistorio senatorum illius civitatis ad hunc effectum. Et nota, quod non peccat mortaliter, qui facit depositum suæ pecuniæ in manus campforis usurarij, si hic campfor habet alios nummos suos, quibus potest exercere suas usuras, ut dicit S. Thom. erit tamen peccatum mortale, si talis usurarius non haberet alios nummos, quibus usuras exercere posset, quia tunc iste erit coadiutor earum, ut videtur sentire idem D. Thomas; & contra Caietanum tenet Corduba de casib. q. 5. corol. 7.

D. Th. 2. q. 78. ar. 4. ubi Caiet. Cord. d. casib. q. 5. corol. 7.

De cambio per litteras.

Cap. CVL

SUMMARIVM.

- Quot sint species cambij per litteras, numer. 1. ubi declaratur prima species, & an sit licita, num. 1.*
- An sit licitum in cambijs habere respectum ad tempus solutionis ut detur plus, aut minus pro eo, num. 2.*
- Quæ sit secunda species cambij per litteras, ubi declaratur, an sit licitum petere nummos in Hispania, ut ei dentur Roma cum aliquo lucro num. 3.*
- An licite possint exerceri cambia per litteras ab uno loco ad alium intra idem regnum cum aliquo lucro, numero 4.*
- An sit licitum statutum aliquarum civitatum quod omnia cambia facta in una illarum pro reliquis intelligantur facta cum termino, quod solvantur intra sex menses, num. 5.*

An

Sil. ver. usur. 4. q. 7. n. 7. Sot. li. 7. de iust. p. 9. ar. 1. Cov. de mo. c. 7. nu. 4. Nau. in blan. c. 17. nu. 294. & i. commu. ad c. si de usu. nu. 43. Lop. in inst. ne. go. li. 7. c. 1. pa. 295. Pal li. 2. de contract. & rest. c. 2. per tot. Gut. l. 1. pra. qq. q. 178. in fin. Sot. ubi sup. col. 3. p. 570 in fi. & in prin. seq. Cov. v. bi supr. 4. ver. si lex cambi.

An sit licitum cambium ab unius nundinis in alias nundinas. num. 6.

An sit licitum ratione cambij mutuare Regibus magnam quantitatem pecunie pro eorum necessitatibus ob aliquod lucrum. num. 7.

Remedium v. p. sit licite dari magna quantitas pecunie Regibus cum lucro. ibid.

PRO explanatione huius notandum est duas esse species cambij per litteras. Prima est, quando quis prius numerat hic pecuniam, ut detur in alio loco, aut in tali loco, ut detur hic; & hic magis est contractus locati quam cambij; quia cambium proprie nihil aliud est, quam transitus, seu translatio pecunie, ratio ipsa dicat, quia hoc cambium est simile contractui, quem facit aliquis v. g. Hispalensis cum aliquo agasone, qui dat illi quatuor mensuras frumenti, ubi ob abundantiam valent parum, ut det filio suo tres mensuras Salmantice, ubi valens plus, quia sicut hic agaso in hoc casu (ut dicit Medina) potuit accipere Hispali quatuor mensuras frumenti, obligans se dare tres Salmantice retinens sibi unam pro pretio asportationis, sin campfor ratione stipendij, quod meretur transferens nummos ab vno loco in alium potest soluere minus quam recepit, & ideo potest recipere in Hispania centum, ut det Romæ solum nonaginta; & etiam quia ratione paucorum nummorum, qui sunt Romæ, tantum valent Romæ nonaginta, quantum in Hispania centum, & ideo colligitur esse hic contractum licitum cum transferatur pecunia, & pro translatione debeat aliquid persolui, & etiam data pecunia campfori facit officium asscuratoris, cum promittat, quod Romæ dabitur accipiens in se periculum itineris, unde non committit usuram: quod procedit, quamvis hic mercator egeat pecunia in Hispania, unde libenter se offert reddere eam Romæ, immo roget hominem, qui debet illam transferre, offerens locum pro ea: nec erit hic contractus usurarius, nec iniustus in casu, quod hic qui

recipit pecuniam in Hispania obligans se tradere eam Romæ, egeat ea ibidem; & ideo debet eam illuc transferre, velit nolit; quia in hac secunda specie cambij id, quod principaliter inspicitur, ut sit, est necessitas eius, qui dat pecuniam in cambium, quia eget ea in alio loco; & quamvis accidat aliquando, quod qui recipit eam, indigeat eius in loco, ubi debet recipi, non facit contractum illicitum, quia hoc est accidentale contractui, sicut est accidentale contractui locationis, in quo agaso obligatus transferre pecuniam Hispali Salmanticam, cum ipse egeat pecunia Hispali, ut dicit Ludovicus Lopez cum communi, & Medina.

2 Et notetur, quod qui finitis nundinis Metynæ habet ibi mille ducato: transferendos Valentiam, & offert illos mercatori, ut eos transferat, qui non vult eos transferre nisi dato illi spatio trium mensium, non ideo potest, qui habet eos petere ab eo, ut remittat illi stipendium, quod debebatur ob transferendos eos, & faciens illud committit usuram, quia idem est recipere aliquid ob dilationem solutionis, quæ debet fieri, ac dicere, Remitte mihi decem ducatos, quos tibi debeo, & accipe hæc pecuniam pro vno mense; & in cambiis non debet haberi respectus ad tempus solutionis, ut eius ratione detur plus vel minus pro eo, quia tunc contractus erit usurarius, quod Confessarij debent diligenter advertere: hanc opinionem habet Angles, & Ludovicus Lopez contra Garziam, qui ex parte voluit excusare hunc contractum; nec præsumitur in hoc casu, quod campfor faciat donationem pretij, quia secundum Navarrum donatio facta in venditione, locatione, aut simili non debet præsumi facta libere, nec illa regula quæ dicit, quod scienti, & consentienti non fit iniuria, habet locum in nostro casu, quia loquitur de eo, qui consentit consensu libero, & absoluto, at in nostro casu hic campfor consentit coacte, & ideo si contentus si-

Lop. in str. neg. l. 1. c. 4. pa. 304. & 305. Med. in inst. fol. 112. co. 2.

Angl. in Flor. 4. q. de camb. per lit. dif. 1. num. 2.

bere, & absolute ratione amicitiae alias cum illo contractae, qui dat nummos, & in compensationem aliorum seruitiorum similium, quae ab eo recepit, non debet tunc hic contractus condemnari ut usurarius.

3. Secunda species cambij per litteras est, quando aliquis petit in Hispania certum ducatos, ut mercator det eos Romae, & mercator dat ei litteras Romae, quibus mediantibus dabit eos statim; hoc genus cambij est licitum, & potest mercator accipere aliquid pro hoc itinere, non solum si valent plus Romae quam hic; sed etiam si valeant aequaliter, quia dat ei pecuniam suam securam Romae, & in hoc facit officium agasodis; unde sicut agaso potest percipere aliquid pro translatione rerum, sic iste mercator poterit idem percipere.

4. Et notetur quod licite possunt exerceri cambia per litteras ab vno loco in alium intra idem Regnum, cum aliquo lucro, sic enim resoluunt Sotus, Nauarrus, & Garzia; quia leges, quae id prohibent, fundantur in quadam praesumptione usurae palliatæ; & ideo debent limitari, quod solum intelligantur prohibere cambia intra idem Regnum in casu, quod campfor prius daret, quam reciperet; aut debet responderi, quod dictae leges non sunt acceptae; & ideo dicta cambia per litteras huius secundae speciei sunt licita, cum non sint contra ius naturale, & diuinum, quidquid dicat Sotus, contra quem disputat Nauarrus, immo potius per haec cambia aperitur via, qua egentes possint recipere aliquid satisfaciens suae necessitati minori sumptu, quam aliter; & loquendo de cambio per litteras primae speciei, quae dantur ab vno loco in alium intra idem regnum, sine dubio possunt exerceri cum aliquo lucro, & interesse. Quod probatur, quia cambium primae speciei, quod est magis liberum à periculis, & fraudibus, non est, cur prohibeatur intra loca eiusdem Regni; & loquendo de secunda specie huius cambij clarum est, quod non debet reprobari, si fiat intra

dicta eadem loca, cum hoc cambium sit medium, & translationis instrumentum ab vno loco in alium, & saepe accidit non esse minus periculum, & laborem in transferendo ab vno loco in alium eiusdem Regni, quam ab vno loco in alium extra illud regnum, ut videtur in pecunia, quae transfertur à Cæsaraugusta Barchinonam propter periculum latronum.

5. Notetur amplius non esse licitum statutum si fieret, v. g. in ciuitate Barchinonae de consensu Valentiae, & Cæsaraugustae, quod omnia cambia, quae fiunt in aliqua harum ciuitatum, pro reliquis videantur facta cum termino, quod soluantur intra sex menses, qui computentur à die praesentationis litterarum; & hoc probatur, quia potest accidere, quod ille qui dedit pecuniam Cæsaraugustae, ut per litteras recipiat Barchinonae, debeat transire in Italiam, & sic reciperet graue damnum, si expectaret dictos sex menses, & etiam, quia ex hoc statuto dantur occasiones mercatoribus committendi usuras vendentibus res canonici pretio videtibus, quod solutio facienda sit illis tardius, quam par sit: his de causis, & alijs tenet nostram conclusionem Nauarrus lib. 5. conf. tit. de usuris conf. 25.

7. Notetur etiam, quod capere pecuniam in cambium per litteras ab vnis nundinis in alias, est negotium scrupulosum, quamuis nundinae fiant in diversis locis, sic enim tenent Mercatus, & Garzia, quia in omnibus nundinis habet pecunia fere eundem valorem, quia in omnibus illis est aequalis necessitas eius; unde velle hac de causa percipere aliquod interesse, videtur alienum à iustitia, nisi alium ob titulum possit perferri, ut est titulus lucri cessantis, & damni emergentis; quia hoc non prohibuit Pius V. in sua constitutione; & cambium exercitum ab vnis nundinis in alias, si fiat in eodem loco, est illicitum, si eius causa perferatur aliquod lucrum; quia est cambium siccum, in quo solum propter distantiam temporis solutio-

nis

Soti. 7.
de iust.
q. 6. ar. 1.
Nau. de
camb.
Garz. v.
bi sup. c.
12.

Soti v.
bi sup.
q. 3. ar. 1.
Nauarr.
ubi sup.
nu. 38.

Mercat.
d. camb.
c. 7.
Garz. 2.
p. de cō
trac. ca.
12.

his percipitur aliquod pretium, & lucrum, quod, ut infra dicitur, est usura. Hinc inferitur, quam illicitus sit abusus mercatorum, qui capiunt aliquam pecuniam in cambium in vnis nundinis ad alias, quæ debent celebrari in eodem loco, & ideo magnates, qui capiunt pecuniam in cambium in nundinis Merino. Campi ad alias nundinas eiusdem anni, si solum aliquid hac ratione, grauitate decipiuntur.

7. Notetur etiam, quod mutuate Regibus aliquam magnam quantitatem pecunie pro eorum necessitatibus, quia tribuunt ijs mercatoribus aliquod lucrum, non est licitum, quamuis compellantur dare dictam quantitatem ad usuram: cum dare ad usuram sit intrinsece malum: vnde non debet fieri, licet ad hoc compellantur; nec ratione lucris cessantis dicti mercatores possunt percipere aliquid a Rege, quamuis compellantur dare dictam pecuniam, si hanc pecuniam non habebant paratam ad negotiandum cum ea, aut ad emendum prædia, census, & alia, quæ reddere debent redditus, secundum id quod resoluit Sotus, & secundum hoc debet limitari, quod dicit Nauarrus, qui affirmat, quod saltem ratione lucris cessantis possunt aliquid percipere, non autem ratione cambii, cum dictum lucrum videas illicitum, si fiat in eodem loco ad eundem locum, in vnis nundinis ad alias remotas, aut immediatas ibidem faciendas; quia Reges, quando recipiunt huiusmodi pecunias, numquam concipiunt animo soluere dictam summam in diuersis locis ab illis, vbi pecunia datur, in quibus valeat magis aut minus, quamuis aliud fingatur in eius litteris; & etiam, quia quando Regibus dantur huiusmodi pecunie hac conditione, quod ultra sortem principalem dentur quadraginta, aut quinquaginta per singula milia singulis annis, non videtur hoc ad aliquod iustum cambium referri posse. Vt vero hoc possit licite fieri, aduertat qui dant hos nummos, quod si non habent propositum negotiandi cum illis, aut emendi census,

aut alia prædia iustis pretijs, emanant ab ipsismet Regibus aliquos census constitutos super publicos redditus oppidorum, aut ciuitatum eorundem Regum iustificantes hanc emptionem cum pacto retrouendendi, ut petit ius: illi vero qui habent pecunias suas paratas ad negotiandum, debent moneri, quod præcipue, quando compelluntur ad mutuandum, mutuent eas cum pacto interesse verisimilis lucti cessantis, & damni emergentis, seruatis conditionibus necessarijs in hoc casu, de quibus egimus in tractatu venditionum, cap. 85. num. 3.

De cambio sicco. Cap. CVII.

S V M M A R I V M.

Quid sit cambium siccum, & de fallacijs, quæ in eo sunt, concl. 1. num. 1.

An possit, qui mutuat pecuniam in auro, capere postea eandem monetam, quæ facta est maioris valoris per pragmaticam Regis, concl. 2. & 3. nu. 2. & 3.

An possit quis capere pro pecunia, quam debet transferre ad alia loca totum illud plus, quod valet in illic dicta pecunia, concl. 4. num. 4.

An sit licitum recipere plus pro distantia temporis, quo sit solutio, concl. 5. nu. 5.

An sit iusta causa augendi lucrum cambii quid sunt multis, qui petunt pecuniam, conclus. 6. num. 6.

An cambiorum precia ratione penurie pecuniarum, quæ procedit a monopolio possint augeri, concl. 7. nu. 7.

An campsor accipiens schedulam a mercatore pro soluenda pecunia alicui possit aliquid accipere pro labore a creditore, vel a mercatore, concl. 8. nu. 8.

An sit licitum dare decem mensuras olei in tempore quo valet vnum ducatum cum dimidio mensura, & postea petere quindecim mensuras quæ valent tunc tantum, quantum valebant decem, conclusion. 9. numero 9.

Sot. li. 6.
de iur. q.
1. art. 3.
Nau. in
summa
Latina.
17. n. vi.

Prima Conclusio. Cambium fictum est illud, quod est imaginarium & fictitium, quia re vera non est verum cambium, sed solum quoddam mutuum cum aliquo lucro, ornatum nomine cambij, quod accidit, quando distantia loci, quæ erat necessaria ad veram naturam cambij, conuertitur in sola distantia temporis, recepta pecunia in eodem loco, in quo debet reddi, quamvis non in eodem tempore, quod non est aliud nisi quoddam mutuum cum lucro ob dilationem solutionis, quæ est vera usura. Estq; aduertendum, quod aliquæ fallaciæ solent committi a mercatoribus in hoc cambio ficto, ne videatur usurarium: & vna ex præcipuis est, cum accedit quis ad mercatorem, & petit ab eo mutuo centum ducatos, & ipse respondet, quod dabit quidem, sed quod vult, ut cambiet ille eos ad pretium, quod valent Lugduni, aut in alio loco, quia ibi valent nummi plus; quod quidem illicitum est, & est cambium fictum, quia ille mercator nihil habet negotij Lugduni, nec ibi habet vlla bona, sed in loco, ubi dat pecuniam, ut Medina Campi, & ideo sub nomine cambij Lugduni ad eandem Metinam, & reliquum, quod perfert ad pretium Lugduni, recipit pro lucro dati mutui, quod est usura manifesta. Nolo autem hic agere de reliquis fallacijs, quas committunt, quia ipsi mercatores videntes illis intelligunt eas melius, quam quivis alius litteratus homo, ut ipsi met significauerunt.

2 Secunda Conclusio. Qui mutuat pecuniam in auro, quod postea per aliquam regiam pragmaticam crescit in valore, si vere erat reservaturus eam ad tempus huius augmenti, potest licite eam accipere, quâvis valeat plus: sicut ille qui mutuat pecuniam in auro cum hac conditione expressa, quod reddatur ei eadem moneta auri, potest licite eam recipere, quâvis creverit in valore, aut diminuat, extra hos vero casus moneta auri, quæ mutuat, & postea crescit, debet persolui secundum valorem, quem habebat ipse, quo fuit data, & in hoc sensu est vera opinio Soti, quæ tenet contra Bartholomæum

3 Tertia Conclusio. In casu, quod quis mutuat nummos, & post eorum mutationem statim promulgatur pragmatica, & crescit valor eius, si ille, qui recipit illos, non expendit eos statim, sed post secundum valorem noviter augmentum, ille excessus non debet ei restitui, qui dedit pecuniam, quidquid dicat Navarrus cum Bartolo, quia videtur, quod postquam dicta pecunia fuit mutua, iam dominium eius fuerit translatum in recipientem, unde licet post mutuum retineat iam dictam pecuniam mutuatam, quousque crescat pretium, secundum quod pretium augmentum expendit illam, non videtur teneri ad eius solutionem secundum pretium augmentum, cum tale augmentum sit acquisitum illi, qui habet dominium, ut sentit Ludovicus Lopez ut sup. c. 3.

4 Quarta Conclusio. Si hic, qui mutuat dictam pecuniam, habebat eam paratam ad mittendum ad loca, ubi valebat plus, & nomine alterius permutavit eam extractis expensis, quæ debebant fieri in translatione, potest in hac commutatione recipere illud plus, quod valuisset in eo loco, sicut accidit in eo, qui erat delatus merces a loco, ubi valent minus ad locum, ubi valent plus, si permuet eas in dicto loco pro alijs, quæ sunt in loco, ubi valent plus.

5 Quinta Conclusio. Considerata distantia temporis, ut in ea possunt accidero varietates pretiorum, quia vnum currit in principio, aliud in medio, aliud in fine, non est illicitum hac ratione, quod qui dat minus, recipiat magis, cum evenire facile possit, quod licitum sit, cum illud quod dedit, haberet maiorem valorem in tempore, quo fuit recepta pecunia ob varietatem pretij, & sic accidit, quod libra argenti Lovanii sæpe valeat magis, & sæpe minus secundum maiorem, vel minorem pecuniarum emptorum, & venditorum.

6 Sexta Conclusio. Frequentia eorum, qui petunt pecuniam in cambium, quæ nascitur ex dilatione, quam efficiunt mercatores in soluendis debitis, dicentes, quod differatur solutio ad alias numerarias,

Nau. de
cambijs
nu. 40.

Sot. l. 6.
de iust.
q. 2. ar. 1.
& lib. 7.
q. 5. ar. 1.

dinas, non est iusta causa, ut augeatur interesse dictorum cambiorum, cum dicta abundantia petentium proveniat a dicta distantia temporis, quæ conceditur, quæ radix, & origo est usura condēnata, quam curavit eradicare Pius V. in sua extravaganti: hanc conclusionem tenent Sorus, & Nauarrus contra Caietanum, & Medin.

Sor. li. 6.
de iusti.
q. 1. ar. 1.
ad 2. &
q. 13. ar. 2.
Nau. v.
bi supra
num. 59

7 Septima Conclusio. Quando penuria pecuniæ procedit ab aliquo monopolio facto inter ipsos mercatores, qui tacite, aut expresse, ut augeant pretia cambiorum ad eorum libitum, collegerunt sibi omnem monetam, non possunt tunc dicti mercatores percipere pretium cambij aucti hac de causa, ut dicunt Nauarrus, & Angles. Verum tamen illud est, quod in hac occasione, & tempore poterunt alij mercatores alieni à dicta culpa augere pretium cambii ob penuriam pecuniæ effectam à dicto monopolio, ut dicit Nauarr. quod debet intelligi secundum id, quod dicunt Medina, & Ludou. Lopez, nisi habuerint notitiam huius malitiæ, quia tunc non poterunt percipere dictum pretium auctum, quia est violentum, & iniustum.

Medina
in inst. l.
6. §. 2. §.
Lop. li. 1.
sr. neg.
li. 2. c. 13
pag. 364

8 Octava Conclusio. Perniciosissimum cambium est, quando vendit quis alicui aliqua bona pro pretio centum ducatorum, qui mercator dat eam schedulam, ut soluat eos illi campfor; qui quidem campfor dicit dicto homini, frater, si vis literas ad talem mercatorem, ego dabo tibi illas: si tamen vis; quod numerem tibi pecuniam, statim volo, ut soluas mihi octo, verbi gratia, pro centum pro labore meo, & sic ille, qui debebat recipere centum, non recipit nisi 92. Nec verba illa [pro labore meo] à campfore probata quidquam operantur, quia illud non debet persolui ab illo, qui recipit, sed à mercatore, cuius sunt pecuniæ, præter quam quod campfores nihil solent percipere, immo multi æstimant retinere apud se pecunias diuersorum, quibus negotientur, donec ab eis non petantur, licet enim dicit Medina in sua inst.

9 Nona Conclusio. Magna controuersia est inter Doctores, an hic contractus sit licitus, scilicet, si qui dat decem mensuras olei tempore, quo valebant singulæ ducatum vnum cum dimidio, & postea perit quindecim mensuras tempore, quo valent tantum, quantum valebant dictæ decem, quas dederat. Sorus enim, Nauar. & Mercatus tenent, quod siue crescat pretiū, siue minuat, debet reddi eadem quantitas, quæ fuit data cum eadem bonitate. Contrariū tamen, & idem Nauar. sibi contrarius, Sorus, & alij quos refert, & sequitur Nau. tenent contrariam opinionem. Ego utens breuitate debita huic tractatui dico primo, quod si erat dubium, an ascenderet pretium, aut minueretur in posterum, non debet haberi respectus ad pretium, sed ad substantiam rei mutuata, & hæc debet restitui, siue crescat valor, siue minuat; quia sicut si crescebat, erat lucraturus, ita si minuitur, debet æquo animo id perferre. Verum tamen, si debebat seruare hoc oleum in futurum tunc licitum est petere illud, quod perdidit non asseruans illud. Secundo dico, quod qui recipit mutuum, debet remanere liber, ut possit reddere, quod recepit, quando voluerit; quia velle illum obligare, ut det dictum oleum, quando valet plus, est magna iniustitia; in hoc autem quod hucusque dictum est, concordant omnes Doctores. Tertio dico, quod si ille, qui dedit mutuo hoc oleum, non erat illud seruaturus, cum esset probabile, quod postea minueretur pretium, potest facere pactum, quod detur illi tantum olei, quantum sufficiat ad persolvendum illi oleum sibi traditum secundum pretiū, quod valebat, quando mutuauit illud; & in hoc casu possunt peti quindecim mensuræ ab illo, qui solum recepit decem tempore, quo valebant tantum, quantum tunc quindecim; quia si vellet eas vendere, posset inuenire dictum pretium, quod si postea mutuo daret alicui sine villo di scimine, reciperet illud in eadem quantitate, qua ergo ratione non soluet, qui recepit dictas decem mensuras eo

Sor. li. 6.
de iusti.
q. 1. ar. 2.
Nau. ca.
17. num.
143.
Mercat.
de contr.
3. ver. 11
en lo q.
Ceu. li.
2. var. c.
3. nu. 6.
ad fin.
Nau. v.
bi supra
nu. 224.
Soc. in 4
d. 15. q. 2.
Nau. l. 3.
de iusti.
c. 2. a nu.
150. cū
seq.

tempore, nisi eadem decem tempore, quo valent minus, si mutans paciscatur hoc modo? Nec obstat argumentum contrarie opinionis, quæ dicit, quod si hoc pactum fuit factum, videtur fuisse pretium appositum, & per consequens, quod fuit venditio, & non contractus mutui; quia huic argumento respondeo, quod nihil colligit, quia solum dicitur venditio, quando aliquod datur pro pecunia; in nostro vero casu non venduntur dictæ decem mensuræ olei, sed solum commutantur pro alijs decem, aut duodecim, aut quindecim, quæ tantum valeant, quantum illæ valebant. Et ut Confessarij possint discernere multos casus attinentes ad usuram, notent quandam regulam, cuius non debent obliuisci, quam tradit Silvester verb. usu. l. 4. q. 9. §. 4. qui dicit, quod in cambijs toties quoties secundum arbitrium prudentium, & peritorum in arte cambiandi pars, quæ recipit cambium, non recipit maius grauamen, quam qui dat, nec est contra; & distantia temporis non est causa alicuius lucri, nec finguntur cambia ficta, non potest dici tale cambium illicitum, cum in eo non inueniatur iniustitia, si fiat bona intentione.

De usura commissa in contractu assicuracionum.

Cap. CVIII.

SUMMARIVM.

Quid sit contractus assicuracionis, num. 1.

An contractus assicuracionis reducatur ad contractum locationis, aut ad contractum fideiussionis num. 2.

An sit licitus contractus assicuracionis ratione periculi, quod assumpsit in suam curam assicurator, conc. 1. nu. 3.

An qui mutua aliquid, quod eget assicuracione possit eam assurare, pro aliquo lucro conc. 2. nu. 4.

An sit usura dare mutuum pecunias obligando accipientem, ut faciat assicuratorem

ipsammet tribuentem, conclu. 3. nu. 5. & concl. 4. nu. 6.

An pauper, qui asscurat nauim possit recipere pretium huius assicuracionis c. 1. n. 7.

An qui asscurat nauim, quæ est ventura in quendam portum, teneatur ad solutionem delata nam ad alium portum periculosiorem ubi fecit naufragium, c. 6. n. 8.

An teneatur, qui asscurat nauim dicendo quod defert mille ducatos mercium, quos non defert, soluere eos si perit, conc. 7. nu. 9.

An peccet, qui facit aliquem contractum usurarium assicuracionis, aut venditionis putans esse iustum, concl. 8. nu. 10.

PRO explanatione dicendorum in hoc cap. est notandum, quod contractus assicuracionum est contractus promissionis, in quo qui asscurat, promittit, quod res subiecta periculo erit secuta, accipiens in curam suam omne periculum eius pro certo pretio, quod illi datur à domino illius rei; quod pretium si sit assignatum à lege, non habent homines potestatem arbitrandi illud; & ex hac definitione sequitur, quod si ille, qui asscurat, scit, quod res, quam asscurat, est extra periculum, non potest percipere dictum pretium, cum non assumat in curam suam aliquod periculum; & contra si dominus rei scit, quod iam est res perdita, non potest percipere pretium, quod illi datur.

2. Debet etiam notari, quod licet varietas sit inter doctores, an hic contractus reducatur magis ad locationem, an ad alium contractum innominatum, sicut est hic. Ego do tibi hoc, ut des hoc, ut constat ex eo, quod tradit Conradus, & Siluest. verior tamen opinio est, quod reducatur ad contractum fideiussionis, quia in hoc contractu dominus rei assicuratae est comparatus creditori, & res assicurata debitori, quia illa remanet obligata redire secum ad dominum suum, & assicurator facit officium fideiussoris, ut potest clare videre, qui cognoscit terminos eorum contractuum quo supposito pro solutione mate-

Conradus, de contractibus q. 72. Sil. ver. neg. q. 5

materiæ ponuntur sequentes conclusiones.

3 Prima Conclusio. Contractus asservationis ratione periculi, quod assumit in suam curam asscurator, est licitus, si in eo non sit vlla fraus, aut fictio: licitus vero non erit, quando recipietur aliquid pro sola asservatione nullo habito respectu ad aliquam quantitatem, quæ fuit mutuo data: tunc vero præsumitur fraus, quando recipitur maius pretium, quam soleat dari pro simili asservatione, & quando impediunt asscuratorem, quod possit contrahere cum alio: supradicta colliguntur ex his, quæ late tradunt Couarr. & Nauarr. quod confirmatur, cum sit res plana, quod fideiussor, cui comparatur asscurator potest petere pretium pro periculo, cui exponitur fideiubens, vt exponit idem Couarruias.

4 Secunda Conclusio. Loquendo in foro interiori, qui dat mutuo alteri aliquid, quod eget asservatione, quam quærit, qui recipit eam, non committit vsuram, qui mutuauit asscurans eam pro aliquo lucro; hæc conclusio est Nauarri, quem sequitur Frater Lud Lupus contra alios; quod probatur, quia non est prioris conditionis, qui dat mutuo, vt asscuret rem suam aliquis, quæ alius tertius: si realiter erat petiturus hanc asscurationem ab altero tertio, si egebat ipsa; hoc autem intelligitur de non obligato, qui recipit mutuum a mutuante, vt capiat cum asscuratore, quia si obliget eum, tunc committitur vsura, vt dicitur in sequenti conclusione.

5 Tertia Conclusio. Non desinit esse vsura dare mutuo aliquam pecuniam imposita obligatione ei, qui recipit, vt accipiat asscuratorem ipsius pecuniæ ipsum mutuante, quia hoc est addere obligationem recipienti, quæ est alicuius valoris, vt omnes dicunt. Verum tamen est, quod, si qui recipit dictam pecuniam, erat petiturus ab altero, vt asscuretur eam, quia illi conueniebat, quauis peccet qui mutuauit pecuniam obligans recipientem, vt capiat eum asscu-

ratores, cum alterum esset caputur, cum addat mutuo obligationem valoris, non tamen puto esse peccatum petere postea pretium dictæ asscurationis, cum illud etiam alteri esset soluendum. Quod probatur ex quadam doctrina Caiet. qui dicit, quod quamuis, qui mutuo dat cum obligatione imposita recipienti, vt debeat venire cum suo frumento ad molendina sua, peccet, nihilominus non obstante dicto peccato potest petere ab eo pretium dictæ molitionis. Debet tamē notari, quod ex eo, quod obligauit se ire ad eius molendina, debet mutuans facere ei aliquam satisfactionem, cum mutuum sit contractus gratuitus, hæc vero obligatio imposita est alicuius momenti, quam acquirit vsurarie, & illicite; & idem debet dici in casu nostræ conclusionis, scilicet, quod qui mutuauit dictam pecuniam, teneatur facere aliquam satisfactionem recipienti, cum obligauerit se facere cum eo contractum asscurationis, quod erat quid æstimabile, & alicuius valoris; sic dicunt tenuisse Victoriā legendo publice materiam de vsuris in vniuersitate Salmanticensi.

6 Quarta Conclusio. Si ille, qui recipit mutuo pecuniam, non erat petiturus ab alio dictam asscurationem, quia non egebat ea, non potest qui dat mutuo, quamuis asscuret, petere, nec recipere pretium pro asscuratione, & si eam fecit, fuit coactus a mutuante. Et hinc infertur, quod si hæc pecunia asscurata amittitur, non potest, qui recepit illam petere ab eo, qui mutuauerat, & asscurauerat, quatenus est amissa secundum pactum asscurationis, cum is contractus fuerit factus contra voluntatem suam, & per consequens fuerit nullus, vt aduertit Ludonicus Lopez.

7 Quinta Conclusio; Pauper homo, qui asscurat aliquam rem, non potest recipere pecuniam, & pretium huius asscurationis, imò si receperit, teneatur illud restituere; sic enim tenent Sorus, & dicunt esse opinionem Victorie, & Ioannis de la Penna: quod probatur,

quia

Caiet. in
sū. ver.
vsura.

Vict. in
scolijs
a se edi-
tis sup.
2.2.9.
78.

Lop. l. 2.
instrut.
neg. c. 16
pa. 369.
col. 1.
Sot. l. 6.
de inst.
q. 7. art.
vnic.

Cou. l. 3
vari. c. 2
Nau. ca.
17. nu.
288.

Cou. v.
bi sup.

Nau. de
cambijs
n. 5. Lu-
pus in
ist. neg.
li. 2. c. 16
pa. 355
col. 2. cū
seq.

quia homo pauper existens nulli periculo exponitur, quia si amittatur navis, non habet, quo possit soluere assecurationem, ultra quod realiter ipse non fecit ullam assecurationem, cum non haberet bona, & contractus non possit esse in nulla re mancus; & ideo videmus, quod qui ludit cum alio, cum quo non potest amittere, non potest etiam lucrari. Verum est tamen, quod ratione delicti, quod commisit assecurans, potest capi, & tenetur, si deveniat ad meliorem statum, restituere interesse dictae assecurationis, & hoc non ratione contractus, quia fuit nullus, sed ratione doli, & fraudis, quam commisit. Ex dictis inferitur, quod si aliquis assecurator habet solum in bonis suis quingentos ducatos, & assecurat mille, qui veniunt cum aliqua nave, aut diuersis, pro qua assecuratione dantur ei ducati centum, non potest percipere nisi quinquaginta, cum realiter non assecrauerit nisi ducatos quingentos, quos valebant bona sua.

§ Sexta Conclusio. Qui assecurat navim, quae debet venire in quendam determinatum portum pro certa quadam quantitate, quae illi datur, si postea navis defertur a domino ab ipso mari ad alium portum periculosiorem, ubi petit, nulla est obligatio satisfaciendi huic iacturae; & si dominus navis petit assecurationem dicens venire oneratam mercibus, pro quibus assecratur, & postea non est onerata mercibus, non tenetur assecurator sic deceptus soluere navim, si amittitur, quia si sciret, quod non erat onerata, non assecraret eam praesumens, quod non curaret de ea, sicut si esset onerata. Vnde colligitur, quod si sciebat, quod erat vacua, tenetur soluere iacturam eius, cum non obstante periculo ab assecuratione non destiterit, ut dicit Sotus.

§ Septima Conclusio. Si mercator dicit alicui, Assecura mihi mille ducatos, quos affero in ea navim, & dabo tibi quinquaginta ducatos, & de facto postea navis non affert dictos mille ducatos, & amittitur, non tenetur dictus assecura-

tor ad eorum, solutionem, cum reuera non veniebant in ea, & qui recepit 50. ducatos non tenetur eos restituere, cum bona fide fecerit dictam assecurationem, & hac ratione non assecrauit alia bona, quae assecrasset, si non fuisset hac impeditus, in qua assecuratione lucrum illud faceret; quod probatur, quia ille, qui ludit cum alio, qui tenet aleas falsas, potest licite percipere, quod lucratur, quia ludit bona fide, & tamen qui scit falsitatem alearum, non potest licite lucrari, nec recipere pecuniam, cum ipse faciat fraudem.

10 Octava Conclusio. Ille, qui bona fide facit aliquem contractum assecurationis, aut venditionis putans esse iustum, quamvis reuera sit usurarius, non peccat, si dictus contractus in provincia ubi fit, est in usu, & permittitur sine supplicio, quia licet ignorantia iuris loquendo regulariter non excuset, ignorantia tamen probabilis excusat; & etiam quia multi contractus sunt, qui licet re vera sint usurarii, censentur tamen liciti ab hominibus disertissimis, sicut e contra multi, qui sunt liciti putantur illiciti ab hominibus Doctissimis: & ideo videmus, quod contractus censuum redimibilium, si non serventur in illis omnes conditiones, quas ponit extraneus Pij V. tenentur iusti ab hominibus gravibus in sacra Theologia, quos Navarrus condemnat tanquam usurarios; & etiam quia autoritas viri alicuius docti, & pij excusat a peccato transgressionis legis, ut notant Panor. Alexand. & Imola, & tradit Sanctus Antoninus; & etiam consuetudo, certum est, quod praesertur cuiuscunque auctoritati, quam habent unus, & duo viri docti, & pij, ut colligitur ex iure, & consuetudo excusat a poena, ut dicunt duae Glos. singulares; his & alijs de causa tenet hanc partem Navarr. in quodam consilio respondens ijs, quae a contraria parte possunt opponi, & non solum, qui faciunt dictum contractum cum tali ignorantia, non peccant, sed nec tenentur restituere, quod sunt lucrati virtute eius, aut saltem possunt

Nau. ca. 17. nu. 300.

Panor. Alex. & Imo. in c. capel. de iur. D. Ant. 1. p. ii. 3. c. 10. 1. col. 1.

Nau. l. 4. consil. ii. de usur. consil. 10. f. 940.

Soto v. bi supr.

sunt retinere tantam quantitatem, quanta verisimiliter poterat ab eis interitum acquiri per alios contractus licitos.

De usura quo ad obligationem restitutionis.

Cap. CIX.

S V M M A R I V M.

Quo iure teneantur usurarii restituere lucratum per usuram conc. 1. nu. 1.

An lucratum per usuram titulo legitimo sit subiectum restitutioni per viam obligationis realis conc. 2. nu. 2.

An haeredes usurarii teneantur restituere eius debita conc. 3. nu. 3.

An possit usurarius facere cessionem bonorum suorum, ut liber existat à pœna cōcl. 4. nu. 4.

An usurarius faciens cessionem bonorum suorum possit retinere sibi aliquid pro alimentis conc. 5. nu. 5.

An teneatur, qui per viam usura obtinet aliquod beneficium temporale à Rege, resignare illud conc. 6. nu. 6.

An teneantur restituere, qui cooperantur cum usurariis, concl. 7. nu. 7.

An uxor, & filij usurariorum possint vivere ex bonis acquisitis per usuram, concl. 8. nu. 8.

An teneantur restituere dotem gener, qui recepit eam à socero usurario cōcl. 9. nu. 9.

An famuli usurariorum possint recipere stipendia sua conc. 10. nu. 10.

An Magistri filiorum usurarii ac alij similes possint recipere sua stipendia, concl. 11. nu. 11.

An usurarius mentalis teneatur aliquid restituere conc. 12. nu. 12.

An possit eum ab usurario, conc. 13. nu. 13.

An usurarii teneantur ante sententiam iudicis facere restitutionem conc. 14. nu. 14.

Prima Conclusio. Omnes usurarii manifesti teneantur restituere totum id, quod lucrati sunt per usuram, siue sint

Iudæi, siue gentiles, siue Christiani, & hoc per legem diuinam, & naturalem, ut dicunt Cou. & Nau. S. Tho. Sotus, & Palacius, cum Doctoribus communiter. Ad idem tenentur proxenetae, qui mediatores existunt, ut fiant huiusmodi contractus, quia tenentur restituere lucrum, quod eorum opera faciunt illi. Si vero proxeneta coactus ab eo, qui eget pecunia, petit ab usurario, ut mutuet ei pecuniam, & quia ipse petit, mutuat illam, non tenetur proxeneta restituere usuram huius pecuniae; quia si ille contractus fuit factus, hoc ideo fuit, quia petiit eam pecuniam ille, qui egebat ea, cum alias non fuisset factus; sic tenet Lud. Lopez contra Angles, qui dicit absolute, quod ille proxeneta tenetur solvere usuram; cuius opinionem admittit ego in casu, quod proxeneta petit ab usurario, ut mutuet dictam pecuniam cum usuram, ut infra dicitur num. 7. Hinc inferitur, quod notarius tenetur solvere in foro conscientiae, si fecit instrumentum contractus usurarii, solum quia fuit ab eo petitum per illum, qui accepit pecuniam, quia huic tanquam assentienti, & volenti non fit iniuria, nec à proxeneta, nec à notario; & qui facit iniuriam, est solum qui dat pecuniam ad usuram; & ideo ipse tenetur ad restitutionem, cum hic nec de pecunia, nec de alia quavis re acquisita per usuram acquirit dominium, ut definitum est in iure, & tradunt Sotus, & Med. & hanc opinionem tenent S. Tho. Caiet. Castr. Couar. Mercatus, & Aragon, quæ opinio est vera non solum in rebus, quæ usu consumuntur, sed etiam in his, quæ usu non consumuntur. Verum est tamen, quod inter eas est duplex, magnaue differentia. Prima est, quod res, quæ usu consumuntur, sicut est pecunia, non debent restitui cum suis fructibus, quia hi fructus non correspondent pecuniae, quia hæc nulum habet fructum, sed industriae usurarii, qui negotiatus est cum ea; unde sicut agri empti pecunia non debent restitui, quia sufficit restituere pecuniam, sic fructus dictæ pecuniae non debent

Con. in reg. pec. Nau. ca. 17. r. 18 D. Th. 2. q. 62. ar. 1. Sot. li. 4. de iust. q. 1. ar. 1. Palac. in pra. Theol. lib. 4. c. 9. Lopez in str. cōcl. 2. p. c. 16

ca. debitoris. de iure iur. Sot. li. 6. de iust. q. 1. ar. 4. Med. de restit. q. 38 D. Th. 2. q. 78 ar. 3. vbi Caiet. & Areg. Castr. de leg. p. 1. f. 112. Concl. 3. var. c. 1. num. 6. Merc. de usuris, c. 11.

D. Tho.
vbi sup.
Sot. in 4.
n. 15. 2. 4.
Nau. ca.
17. num. 8.
Nudi. 4.
de relic.
1. nu. 61.

debent restitui, sed sufficit, quod ipsa solum restituatur, ut dicit Sanctus Tho. Sotus, & alij, quos allegat, & sequitur Nauar. & Petrus de Nauar. res vero, quae usu non consumuntur debent restitui cum suis fructibus. Secunda differentia est, quod pecunia, aut aliae res, quae usu consumuntur, tunc solum debent eadem restitui, quando inveniuntur in potestate usurarii non mutata specie; si vero tam sunt consumptae, solum remanet obligatio personalis solvendi tantum loco sui; si vero usurarius recipiat res, quae usu non consumuntur, semper dictae res remanent obligatae obligatione reali, & ideo non potest usurarius transferre dominium illarum in alium. Et hinc inferitur, quod res acquiritae per usuram, sine usu consumuntur, siue non, debent restitui non pauperibus, nec ecclesiae, sed vero domino cui iniuste fuerint acquiritae, sicut si furto fuissent surreptae. Secundo inferitur, quod non solum fructus rerum, quae usu non consumuntur deductis labore, & expensis, quae factae fuerunt in collectione earum, tenetur usurarius restituere, sed tenetur etiam solvere interesse, quod passi sunt illi, qui soluerunt usuram, cum ad totum id teneantur latrones, & multi possessores, ut tenent S.

D. Tho.
vbi sup.
Con. v.
h. supra
Nau. vbi
sup. nu.
176.
Palac. d.
lib. 4. d.
238.

Thom. Contra. Nauar. & Palac. Vltimo inferitur, quod totum id, quod dictum est, verum est, etiam si ille, qui soluit usuram, habeat animum transferendi dominium: quia realiter, & vere haec voluntas est coacta, & violenta; & ideo non est sufficiens ad translationem domini; unde quaecunque donatio ab eo facta dictorum bonorum non solum in eo, sed in quouis alio, qui sciens, aut ignorans, receperit, inducit peccatum, & tenentur restituere, sicut tenetur etiam ille, qui recipit aliquid à latrone, si non in tenent. Siluest. Armilla, & Nau. omnesque alij.

Silu. vfu
ra 7.
Armilla
num. 10.
Nau. vbi
sup. nu.
275.

2. Secunda Conclusio. Aliae res, quas usurarius recepit titulo legitimo, quamvis sint subiectae restitutioni, hoc non est per viam obligationis realis, sed per-

sonalis: estque magna differentia inter has duas obligationes, quia obligatio personalis non transfertur cum reb. nisi in illis, qui succedunt in locum possessoris, ut sunt haeredes; obligatio vero realis semper comitatur ipsam rem, quocumque vadat, & sic; unde inferitur, quod omnia bona usurarii sunt subiecta restitutioni, saltem obligatione personali, & ratione personae obligatae derivatur obligatio in omnes suas possessiones. Unde inferitur, quod res acquiritae per usuram non possunt vendi, nec permutari, nec alienari per viam venditionis, aut donationis sine vero consensu, aut rationabiliter praesumpto illius, qui dedit eas usurario. Dixi, sine consensu vero, aut rationabiliter praesumpto, quia in duobus casibus potest usurarius uti his rebus, non expectans actualem consensum creditoris. Primus est in sua extrema necessitate, aut aliorum, si non sit, qui velit, aut possit succurrere, nisi idem usurarius, in quo casu creditur creditorem consentire, aut saltem debere consentire. Secundus casus est, quando usurarius habet, quo soluat, quia in hoc casu potest dare per viam permutationis, aut donationis res acquiritas per viam usurae, sicut ex numero illarum, quae usu consumuntur, quod non admittitur in rebus, quae usu non consumuntur; quia has non potest neque permutare, nec donare sine consensu expresso suorum creditorum, & si quis vendit dictas res, sit impotens ad restituendum integre, nec illas, neque hasce potest sine necessitate vendere, neque donare, ut advertit Aragon cum communis secundum quod debet intelligi quod tradunt Nau. Fanus, Sotus, Palacius, & Lud. Lopez, & si vendantur, sunt subiectae restitutioni, & possunt quidem vendi ad solvendum dictas usuras, ut dicitur in iure, hoc modo intellecto ab Ant. Augustino.

3. Tertia Conclusio. Licet haeredes usurarii teneantur restituere omnia eius debita, licet sint debita per viam usurae, cum succedant in locum defuncti, & non succedant in eius obligationes,

hoc

Nau. ca.
17. num.
267.
Fano de
pig. 4.
m. b. nu.
255.
Sot. li. 6.
de iust.
q. 1. 2. 4.
Pal. li. 4.
ca. 9. fol.
343.
Lop. in i.
str. colic.
2. p. c. fo.
Ay. in in
te. 1. col.
& i. scho
lis ab eo
dem.

hoc tamen debent intelligi, si relinquat defunctus bona; quia si non relinquit tot bona, quot sunt debita, non tenentur in foro conscientiae solvere creditoribus, plusquam illud, quod acceperunt, nec tenentur singuli heredes solvere omnia debita usurarii, sed solum tenentur unusquisque solvere portionem, quae continget secundum hereditatem, quam accepit, cum obligatio restituendi transferatur ad heredes ratione hereditatis; & ideo ipsa diuisa diuiditur etiam obligatio, ut dicunt Silu. Caiet. Cou. Sor. & Nau. & qui receperunt per viam legati, aut donationis, aut similis contractus gratuiti aliquid ab usurario, tenentur restituere, si hereditas, quae pertinet ad heredes non sufficit pro dicta restitutione.

4 Quarta Conclusio. Usurarius non potest facere cessionem suorum bonorum, ut remaneat liber a pena, quia cessio bonorum solum habet locum in debito civili, secus autem in eo, quod debetur rationem alicuius criminis: quia loquendo de hoc debito vulgatum est in iure, qui non habet in aere, luat in corpore, ut cum communi resoluit Couu. Iul. Clar. & Men. & ideo usurarius licet faciat cessionem bonorum suorum, non ideo remanet liber a pena pecuniaria, quae imponitur pro delicto, sed potius ratione eius, si non habent bona, quibus possit solvere, equitate conuenit, ut luat in corpore: quia tamen restitutio usurarium est debitum civile, & non criminale, si faciat usurarius cessionem bonorum suorum, proderit illi dicta cessio, & ideo remanebit liber faciendi illam cessionem domino, aut alteri, cui debetur; haec est opinio communior, quam sequitur Couu. Palac. & Ludou. Lopez,

5 Quinta Conclusio. Usurarius, qui facit cessionem suorum bonorum, tenetur manifestare totum id, quod habet deducto illo solum, quo eget pro alimentis suis; & si postea veniat ad pinguiorem fortunam, debet restituere totum id, quod potuerit; quia cessio bonorum non est solutio, sed est exceptio quaedam, quam

ponit, ut fiat liber, ut dicitur in iure, quod intelligitur respectu bonorum, quae debet restituere, non vero respectu poenae pecuniariae, quae debetur fisco, aut accusatori ratione delicti, quae, quamuis postea deueniat ad pinguiorem fortunam non debetur ab eo solui, cum iam fuerit pro pena detentus in carcere Dixi, quantum potuerit, quia si non potuerit totum, restituere tenetur, quod poterit deductis alimentis pro se, quia ut dicit Iustinianus, inhumanum est velle nos iterum aliquem paupertatem experiri, quam semel iam expertus est; sic enim resolunt Cou. Nau. & Bacca, quod quidem in foro exteriori, id est, quod taliter tenetur restituere in integrum, ut sit ei licitum retinere sibi aliquid pro alimentis, ut resoluunt Sorus, & Cord. & Lud. Lopez, quod debet intelligi, nisi ille, cui debet fieri restitutio, constitutus sit in eadem necessitate, quia in hoc casu nihil potest sibi retinere, cum totum id, quod habet dicatur alienum.

6 Sexta Conclusio. Ille, qui per viam usurae obtinet a rege aliquod officium temporale, non tenetur resignare illud, solum enim tenetur restituere aliquid pro grauamine obligationis, ad quam remansit Rex obligatus recepta aliqua re ab hoc usurario in mutuū ultra obligationem principalem reddendi rem, quam recepit; quod probatur, quia usurarius solum tenetur restituere illud, quod recepit ultra sortem principalem, unde in nostro casu, quia hic qui mutuū dedit Regi, ultra sortem, quam mutuat, petit dictam obligationem, & illam recipit, hanc solum secundum arbitrium boni viri computatam debet restituere; si vero officium fuerit spirituale, ut est beneficium, tenebitur restituere, & resignare illud, quia ecclesia, quae est domina beneficiorum, non vult, quod simoniacus habeat ius in illa beneficia, quod tum oppositum videtur dicendum de usurario.

7 Septima Conclusio. Qui emunt cum usurariis, & sunt in causa, ut fiat dampnum, qui recipiunt usuram, tenentur restituere

Cou. l. 2
varia. c.
1. nu. 6.
Nau. ca.
17. n. 58
& 86.
Bac. per
inopem
debito-
re. ca. 8.
& 9.

Sor. l. 4.
de iust.
q. 7 ar. 1.
& 4 co.
li. 1. qq.
q. 68.
Lup. in
inf. cōf.
2. p. cap.
114.

sil ver.
vln. 6. q.
10 Cai.
in quod
lib. 6 de
usu. q. 5.
Co l. 3.
var. c. 3.
Sor. li. 6.
de iust.
q. 1 ar. 4
conc. 9.
Nau. l. 3
de res. c.
1. num.
416.

Cou. l. 8
vari. c. 1.
num. 8.
Iul. cla.
i praxi
q. 95.
Men de
arb. ca.
lu. 183.

Cou. in
reg pec.
in priu.
& 2 p.
n. 2. Pal.
in praxi
Theo. l.
4. ca. 9.
Lup. in
inf. cōf.
2. p. c. 70

Nu. vbi
sup. nu.
267.

Sot. li. 6.
de iust.
q. 1. ar. 4
Ara. vbi
fu. Cai.
in su. &
2. 2. q.
61. ar. 7.
Na. vbi
in. num.
267.
Na. li. 3.
de test.
c. 1. nu.
21.

Nau. vbi
sup. nu.
271.

tuere vsuras, quas sua causa soluerunt illi, cum sint coadiutores furri; & ad idē tenentur procuratores, & ministri vsurariorum, nisi excusentur aliqua ignorantia, quod raro in illis contingit, & ad idem tenentur proxenetæ, ut dicit Nauar. quod debet restringi ad illos solū, qui rogauerunt, ut daretur pecunia in vsuram, secus vero in illis, qui solum rogauerunt, ut mutuaretur pecunia, quia quancūq; petitur aliqua res cū bona intentione, quæ iuste potest fieri, quāuis qui petit, sciat, quod ille, a quo petit, est facturus malum, non peccat; & ideo licite potest illud petere. Reliquū, quod pertinet ad proxenetas iam supra diximus. Et ministri vsurariorum qui deferunt pecunias & custodiunt eas, & illi, qui scribunt quod datur, & recipitur, non tenentur ad aliquam restitutionē, cum vere & realiter non sint causa formaliter huius iniustæ acceptionis: sic enim tenetur post Sil. Aragon, & Sotus, contra Caiet. & Nauar. nostraq; sententia debet intelligi, dummodo hi ministri verbis importunis, & minis non faciant solui dictas vsuras, ut dicit Petrus de Navarra. Et hinc infero, quod notarius, qui facit instrumentum vsurarium, licet peccet mortaliter faciens illud, cum prohibeatur a legibus, non tenetur tamen ad restitutionem, si instrumentum dicit totum id, quod versatur inter contrahētes realiter, & vere; quia in hoc casu nō cooperatur vsuræ, sed solum facit instrumentum veritatis, quæ debet attendi, & secundum quam debet iudex iudicare: contrarium tamen debet dici, quando in instrumento celatur contractus vsurarius appositis verbis, quibus non videtur vsurarius, factō in fauorem eius, qui dat pecuniam; quia si facit hoc in fauorem eius, qui recepit, quamuis peccet; non tenetur restituere, ut dicit Nau. & ut supra dictum est.

8 Octaua Conclusio. Vxor, & filij vsurariorum possunt viuere de boni acquisitis per vsuram, si vsurario remaneat, quo possit persolvere, si vero non remanent illi alia bona præter ipsas vsuras ac-

quisitas, non possunt hæc retinere in suam alimentationem, ut notat Sil. nisi existant in necessitate, & seruientes alijs non possunt sustentari secundum statū suum; & si vxor habuerit dotem sufficientem, ut sustentet se, & filios suos, nō debet sustentari bonis mariti, quem scit fecisse vsuras. Est tamen aduertendum, quod si vxor monuerit maritum, ut restituat vsuras, quas debet, donec instituerit huic admonitioni factæ tempore, & modo debito, licite recipit, quod cum ea expenditur, & pro sua sustentatione potest petere ab Episcopo, quod vsuræ, quæ non habent dominum certum, cui debeant restitui, sicut deberet dari pauperibus, dentur ipsi tanquam pauperi, ut commode possit viuere.

9 Nona Conclusio. Gener, qui recipit dotem socii sui vsurarij, cuius bona nō sufficiunt soluere vsuras, si scit, aut debet scire hoc, peccat, & tenetur restituere, quod procedit non solum, quādo res acquisitæ per vsuram dantur in dotem, & quando dos est excessiua, sed etiam, quando datur in pecunia, & in alijs rebus moderate, cum recipiat ab eo, qui nec potest dare, nec donare sine peccato; & si eius vxor non potest restituere hanc dotem ipsa disponente, eo quod eius maritus repugnat, peccat maritus, & non ipsa, si proponit, quod mortuo marito ipsa restituet. Hinc inferitur, qd si ambo conueniunt non facere hanc restitutionem, quod ambo sunt in statu condemnationis, verumtamen poterunt petere ab Episcopo, quod bona incerta, quæ debent restitui applicentur illis pro sua sustentatione.

10 Decima Conclusio. Famuli vsurariorum sine dubio possunt recipere stipendia sua, si habent bona, de quibus possint restituere suas vsuras, si vero nō habent bona, & debita vsutaria sunt priora, quam sint ipsa stipendia, & seruunt dominis prædictis in reb. parui momenti, ut comitando eos, assistendo eius mensæ, non possunt percipere dicta stipendia, sed potius restituere ea tenentur, & multo rationabilius tenentur ad

idem

idem illi, qui solum seruiunt illis in cibis
dis canibus, accipitribus, &c. cum ipsi ef-
ficient, vt domini fiant impotētes ad re-
stituendum; quod totum intelligitur, si
sciunt, quod illud, quod possident, ac-
quisiuerint per vsuras, & vident, aut de-
bent videre, quod illi sumptus superflui
sunt in causa, quod domini reddantur
impotentes. Si vero huiusmodi famuli
illis vtiliter, puta colendo deseruiunt,
arando eorum pradia, & habent curā
suorum bonorum, possunt licite percipe-
re stipendia, cum iuvando bona ipsorū
vsurariorum ex consequenti sequatur
utilitas creditoribus, quia inuenient bo-
na, quibus possint satisfieri; si vero loco
stipendij dederint illis domini aliquod
prædium, vel domū acquisitam per vsu-
ras, tenentur eam restituere, quia hæc do-
mus quocumque vadat, comitatur obli-
gationem realem subiectam restituti-
oni, sic enim dicit Siluester. verb. vsura.
num. 6.

11 Undecima Conclusio. Cerdones,
sutores, nutritijque filiorū vsurariorū,
qui docent eos, licite possunt petere, &
recipere stipendia, quæ illis debentur, si
eorum debitum præcedit debita vsura-
ria, quia eandem potestatem habet qui-
cunque alii creditores primi ad recupe-
randa debita sua; si vero illorum debita
sunt posteriora, & vsurarius offert illis
ea, licet possint recipere, non possunt ta-
men petere, si ex eorum solutione reddi
possunt impotentes vsurarij ad soluen-
das vsuras, quas prius debebant, quia
petentes ea cooperantur peccato debi-
toris, qui præfert creditores posteriores
prioribus, quod non accidit in illo, qui
non petit, sed habet se mere passivè reci-
piens, quod illi debet vsurarius, cauens
ne soluat illis de bonis acquisitis per v-
suras, hoc colligitur ex Nauarro cum
communī.

12 Duodecima Conclusio. Vsurarius
mentalis tenetur ad restitutionem. Est
autem aduertendum, quod vsurarius
mentalis non est ille, qui habet propo-
situm mentale committendi vsuram,
& non committit, & falsus apparet hūc

non teneri ad vllam restitutionem, sed
est ille, qui facit aliquem contractum
cum intentione principali lucrandi ali-
quid per viam vsuræ non faciendo in
dicto contractu pactum expressum, aut
tacitum, quod detur ei aliquod lucrum,
& hic tenetur ad restitutionem, vt dici-
tur in iure. Est tamen notandum, quod
si hic mutuatur liberaliter, non intentio-
ne principali alicuius lucri, & si debitor
soluit illi aliquid plus putans bona fide,
quod illud datur illi gratis, non vero
ratione mutui, quousque durat hæc
bona fides, non tenetur ad restitu-
endum; si vero aduertit, quod debitor
non dedit illud gratis, sed ratione mu-
tui, tanquam vsuram tenetur illam
restituere; nec in hoc casu potest al-
legare præscriptionem, cum reuera non
acquirat dominium huius rei, quia
est vsuraria; & si mutuatur principa-
li intentione lucri, & debitor det ali-
quod lucrum gratis, & liberaliter, tunc
tenent Caietanus, Siluester, Armil-
la, Sotus, Nauarrus, & Palacius, &
Ludouicus Lopez, quod quousque
creditor ignorat illum liberalem ani-
mum, tenetur restituere illud; si vero
cognoscat liberaliter illi fuisse datum,
tunc non obstante eius deprauata in-
tentione non tenetur restituere; quod
tenent communiter Theologi contra
canonistas, respondentes argumento
in contrarium, dicendo, quod dicta
deprauata intentio remansit libera a
macula iniustæ retentionis per scien-
tiam liberalitatis, & gratuitæ volunta-
tis domini debitoris.

13 Decimatertia Conclusio. Mol-
tum debet cauere quicumque ab emen-
do aliquid ab vsurario, præcipue si
emit ipsum, quod est lucratum per
vsuram; si vero iam quis emit, & du-
bitat, an sit acquisitum per vsuras,
non tenetur restituere, cum in du-
bio melior sit conditio possidentis.
Verum tamen est, quod peccat mor-
taliter emendo illud, quia exposuit
se periculo emendi alienum sine li-
centia domini. Hinc sequitur, quod
R illi,

Caiet. 1.
2. q. 78.
art. 2. ad
4. Silu.
usu 5. 6.
Arm. n.
34. Sot.
lib. 6. de
iust. q. 7.
artic. 4.
uers. de
mentali.
Na. c. 17
nu. 207.
Palac. d.
1. 4. c. 3.
fol. 238.
Lup. in
inst. cōf.
2 p. c. 54
in fin.

Nau. in
Nau. c.
17. n. 52.

ne personarum si le dignatur, in qua exprimitur quantitas tota, quam debet, ut pignoris, & si se iuribus sit debita restitutio; quod si non possit fieri hac diligentia, quia usurarius est in articulo mortis, si ipse sit multum paratus ad faciendum illud, & ad restituendum, poterit quivis sacerdos illius confessionem audire, & absolvere obtenta ab eo licentia ad declarandum Episcopo, quod in confessione declaravit illi, & promisit, ut si convaluerit ex sua infirmitate, aut mortuus fuerit in ea, ip-

se, aut eius heredes teneantur facere dictam restitutionem, ut tenent Silvester, qui ponit alias penitus, & Covarruvias, Iulius Clarus, Menochius, Didacus Perez, & Gregorius Lopez, quas omitto, ne sum nimis prolixus lectori, ideo hoc sufficit pro hac materia. Desidero autem, quod totum id, quod dictum est supra, & dicitur in tractatu sequenti sit ad gloriam, & honorem altissimi Dei, & utilitatem animarum, pro qua crucifixus fuit.

Sil. v. su-
ra, 9. n.
4. Sil. v.
bi sup.
Cou. li.
3. var. c.
3. nu. 5.
Iul. Cla-
rus, li. 3.
5. test.
q. 29. &
& 5. do-
na. q. 7.
& li. 5.
5. v. su-
ra. Menoc.
ca. 235.
Pere. in
li. 7. tit.
8. lib. 2.
ord. fol.
26.
Creg. i
l. 4. ver-
bo v. su-
ra. ti
26 p. 6

Finis Partis Secunde.

TRACTATUS ORDINIS IUDICIALIS

Quem Ministri Generales, & Prouinciales.

*Reliquique Iudices Ecclesiastici, & seculares debent observare
in suis visitationibus.*

De visitatione prestanda suis subditis
a Generalibus, & Prouincialibus.

Cap. I.

SYMMARIVM.

*An teneantur iudices de rebus, qua perti-
nent ad eorum iurisdictionem, inquire-
re, & an possint se intramittere in iurif-
dictionem alienam num. 1.*

*An Minister Generalis minorum de ob-
servantia teneatur visitare religionem,
concl. 1. nu. 2.*

*An teneantur Prouinciales ministri mi-
norum visitare familias suas iudiciali-
ter singulis annis, concl. 2. num. 3.*

*Qua debeant prelati interrogare in suis vi-
sitationibus, concl. 3. nu. 4.*

Visitatio quot modis fiat, ibid.

Re perfecta explicatione
eius quod agendum est in
hoc capit. debet notari,
quod omnes iudices de-
bent facere inquisitionem illarum reru,
quae pertinent ad suam iurisdictionem;
quae quidem considerantur tripliciter,
quia aliquae pertinent ad iudicem ec-
clesiasticum, aliae ad secularem, aliae per-
tinent ad utramque iurisdictionem; &
ideo vocantur communiter mixtae fori.
Ad iudicem ecclesiasticum pertinent
causae spirituales, ut sunt causae matri-
moniales, & beneficiorum, secundum
ordinata a Concilio Tridentino, & etiam
potest cognoscere iudex ecclesiasticus
de omni crimine, cui imponitur censu-
ricum penam excommunicationis, ab
alterius censura ecclesiastica; unde po-
test cognoscere de crimine sodomitico
commisso a seculari, cum per sacros ca-

Concil.
Tri. ses.
24. cano-
ne 11.

nones sodomitæ excommunicentur. Debet tamen aduerti, quod de his delictis, & alijs, quibus leges civiles imponunt poenam mortis, aut abscissionis alicuius membri, non debent cognoscere, ut puta de crimine adulterij alicuius mulieris nuptæ; quamuis iudex secularis sit negligens, quia secundum legem civiles potest maritus illam occidere, si illi tradatur, & ideo est periculum incurrendi irregularitatem impositam contra iudices harum causarum. Verum est tamen, quod tanta posset esse negligentia iudicis secularis, & crimen ita manifestum, & scandalosum, ut esset licitum iudici ecclesiastico cognoscere de his, & alijs huiusmodi criminibus adhibens curam, ne afficiantur delinquentes supplicio sanguinis, ut sic non incurrat irregularitatem; & eadem ratione iudex secularis ob negligentiam iudicis ecclesiastici potest cognoscere de causis ecclesiasticorum, si causa resultat in graue damnum fidei, ut dicit Gabriel; secus vero, quando resultat in graue damnum boni communis; unde colligitur, quam male faciunt iudices seculares, qui facile intromittunt se in cognitione facinororum ecclesiasticorum, quia licet sint in graue damnum boni communis, nullo modo possunt cognoscere de illis ad iudicium ferendum, ut disponitur eis à iure. Iudici seculari competit cognoscere de causis temporalibus secularium tam civilibus, quam criminalibus, de quibus non potest cognoscere iudex ecclesiasticus, cum non pertineant ad eius iurisdictionem: alia causa sunt quæ sunt utriusque fori, ut est crimen blasphemiae, & sodomiae, quæ si sufficienter sint cognita in vno tribunali, non possunt in alijs cognosci, ut dicit Gabriel.

2. Prima Conclusio. Teneretur Generalis ordinis minorum de obseruantia visitare familiam suam, cum sit eius pastor supremus. Verum est tamen quod per nostram regulam non teneretur visitare monachos ipsos, quia licet in ea iubetur, ut visitent, & moneant, hoc debet intelligi loquendo de Pronunciali-

bus, ut dicit D. Bonaventura, & Cord. super nostram regulam.

3. Secunda Concl. De iure diuino tenentur Pronunciales nostræ sacrae religionis visitare iudicialiter familias suas; quod probatur quia illa verba quæ Christus dixit S. Petro. Et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos, referuntur ad oēs prelatos, qui habent curam animarum; & etiam de iure positivo est ordinatum, quod omnes superiores religionum, quæ non sunt subiectæ Episcopo, visitent subditos, & inferiora monasteria earum, ut ordinatur in Concil. Trid. & Ordinarij, ut sunt Pronunciales, tenentur visitare singulis annis dicta monasteria, ut ordinavit Concil. Trid. estque secundum ius antiquum: & cum hoc præceptum sit affirmatiuum, non debent condemnari ad mortale iudices non visitantes, nec faciētes fieri visitationē singulis annis, quæ cum finis huius visitationis sit corrigere delinquentes, ut infra dicitur, si necessitas correctionis cessat, etiam eius obligatio singulis annis, sicut e contrario, si adsit dicta necessitas, tenentur facere visitationem plusquam semel in anno.

4. Tertia Concl. Viso quod prelatus regularis est immediatus iudex suorum subditorum ad punienda eorum delicta, non solum de iure communi, sed etiam ratione suorum privilegiorum, ut resoluit Nauarr. illorum finis in visitationibus præcipue debet esse, ut lex diuina seruetur, ut constat ex Concil. Trid. & postea debet tractare de obseruatione legum ecclesiasticarum, præcipue sacri Concilij Tridentini, cuius decreta debent haberi in summa veneratione ponendo ea in executione, ut præcipitur in eodem Concil. & deinde debet tractare de obseruatione, & conseruatione regulæ, quam profitentur, ut præcipitur in dicto Concilio Tridentino. Et cum hæc visitatio fiat quatuor modis, vno modo per viam Inquisitionis generalis, alio modo per viam Inquisitionis specialis, alio modo per viam denuntiationis specialis, quarto per viam accusationis, conuenit, ut de omnibus tractemus.

Cordu.
sup no-
stra reg.
10. q. 1.

Luc. 12.

Cōc Tr.
sef. 25.
d regul.
c 8. & c.
20.
Cōc. Tr.
sef. 7. c.
8 & sef.
20. c. 8.

Nau. in
c. nō di-
caris, n.
63.

Cōc Tr.
sef. 24. d
refor. c.
3.

Concil.
Tri. sef.
25. d re-
gul. c. 22

Gab. sit
per c. le
et. 25. l.
Q.

De

De inquisitione generali.
Cap. II.

SUMMARIVM.

Quot sint species inquisitionis, num. 1.

Exhortatio, quam debent facere prelati, quando proponunt visitationem, & quando pro inquisitione generali non est necessaria infamia, nec accusator, neque denunciator, concl. 1. num. 2.

An inquirens generaliter possit index interrogare, an Petrus fecerit, tale delictum, concl. 2. num. 3.

An quis teneatur denunciare de se ipso, conclus. 3. num. 4.

PRO explanatione eius quod in hac materia dicendum est, debet notari, quod inquisitio est legitima investigatio, quam facit iudex ex officio suo interrogans aliqua crimina, aut de aliquo delinquente. Pro cuius rei explanatione est notandum, quod inquisitio alia est generalis, alia specialis: generalis contingit tribus modis; una est ex parte criminis solum, alia est ex parte delinquentis solum, alia est, quando interrogatur de crimine, & de delinquente: & eadem distinctio est in inquisitione specialis. Et notetur, quod in generali inquisitione tam ex parte criminis, quam ex parte delinquentis non inquiritur de aliquo crimine in particulari, nec de aliquo delinquente determinato, sed de omnibus in generali; quia quamvis prelati faciat monitionem in ea de aliquibus criminibus particularibus, non possumus ideo non vocare eam inquisitionem generalem. Inquisitio generalis ex parte criminis solum est, quando inquiritur de aliquo crimine particulari, ut si interrogatur, qualiter observetur lex, quæ ponit pretium frumento: inquisitio generalis ex parte delinquentis est, quoniam habetur noticia de delicto aliquo, & quaeritur in generali, quis commisit illud.

2. Prima Conclusio. Ut fiat hæc inquisitio generalis, non est necesse quod adsit infamia, nec quod sit accusator, neque denunciator, ut resoluit Sotus, & ideo vocatis fratribus existentibus in communitate ante omnia debet prelati facere exhortationem ostendens in ea magis zelum iudicis, & viscera patris, quam litteras, & verba. Et facta hac exhortatione, antequam incipiat visitationem, debet visitare sanctissimum sacramentum Eucharistiæ, & reliquias sanctorum, quæ fuerint in illo conventu, & oleum sanctum, inspiciens an sint omnia dicta decenter reposita; & his visis debet visitare infirmorum locum, & reliquas domus, officinas, ut videat, & experiatur, an habeatur curæ cultus divinus, & debita infirmis charitas, & reliqua subditis necessaria ad eorum sustentationem, & honestatem conventuum, qui sunt sub sua cura, & deinde debet iubere, ut vocentur monachi singuli seorsum interrogans eos de eo, quod requiritur pro vita communi, & observatione regulæ, & statim debet eos interrogare, an observentur statuta generalia religionis, & provincialia illius provincie, & an sciant de aliquo monacho, qui commiserit aliquod delictum, & peccatum contra tria vota essentialia, & contra præcepta divina, & ecclesiastica, & regulæ, capiens eorum depositionem in scriptis, interrogans de aliquibus delictis in particulari, licet non sint perniciosi Reipub. de quibus non est correctus, nec speratur corrigi frater, ut latius infra dicetur: tenentur etiam reliqui iudices facere inquisitionem generalem peccatorum, quorum supplicium curæ eorum committitur. Notare tamen debent ne accipiant depositionem alicuius, quin visitatus subscribat manu propria, & si aliqui fuerint, qui dicant nihil habere dicendum, faciant, ut illud scribant, & subscribant, ne finito tempore visitationis recordati huius subscriptionis audeant dicere aliquid sine zelo forsitan debito moti solum aliqua inordinata occasione.

Soto de ratio. te gen. & de regē. secr. q. 6. membr. seq.

R. 3. Secun-

3. Secunda Conclusio. Non potest iudex in inquisitione generali quærere in particulari, an Petrus fecerit hoc delictum, solum enim licet ei petere generaliter, quis fecit hoc delictum, ut infra dicitur; Sops adictum autem debet intelligi, nisi aliqua persona in particulari sit notata infamia illius delicti, ut infra dicitur; & non deinceps circa hoc, quia in materia excommunicationis tractas de monitorijs loquutus sum late de hoc.

4. Tertia Conclusio. Nemo tenetur in hac inquisitione generali declarare peccatum, quod commisit, licet sit publicum, & notorium, nisi interrogetur iudice à iudice, ut infra dicitur; & ideo dicunt DD. communiter, ut notat Sotus, quod hæc inquisitio generalis non est iudicialis, sed præambulum ad iudicium, cum ipse iudex primò inquirat, an sit aliquod vitium contra communitatem, & aliquis delinquens sit infamia notatus pro eo vitio, & postea inuentis testibus procedit ad iudicium, ut tractat Albertinus, & Bartholus, & constat ex iure.

De inquisitione particulari ex parte iudicis. Cap. III.

S Y M M A R I V M.

Quid sit occultum aut notorium, & unde dicatur: nu. 1. & 2.

An ut quis teneatur pro infamato de aliquo delicto, sufficiat quod delictum sit notorium num. 3.

An sit necesse pro inquisitione speciali aliquis persone, quod sit notata infamia illius delicti, de quo tractatur, concl. 1. num. 4.

An sit licitum Iudici inquirere de aliqua persona, si de ea non præcessit infamia, concl. 2. num. 5.

An possit Iudex & Prælati inquirere de illo, qui commisit delictum publicum et delinquens est occultus, concl. 3. numero 6.

An, si delinquens est notatus & consultus de aliquo crimine, solum de hoc, & de nullo alio debeat fieri inquisitio, concl. 4. num. 7.

An possint iudices facere inquisitionem, si aliqua persona sit habilis ad quoddam officium, cum notatus non sit inhabilitate concl. 5. nu. 8.

An possint iudices condemnare delinquentem, qui confessus est delictum extra iudicium coram multis, non præcedere infamia, ibid.

An possint procedere contra illum, qui coram illis fecit aliquod crimen ibid.

An possint procedere per viam inquisitionis, nisi præcedat infamia, quando crimen est in damnum reipublice, ibid.

An possint procedere prælati per viam punitionis in re dubia, concl. 6. nu. 9.

1. **A**D perfectam explicationem eius, quod in hac materia, & capitulo debet dici, notandum est, primo quod sunt delicta manifesta; occultum dicitur malis modis. Primo, quando quid est mentale, & hoc dicitur occultum per se, quia ex natura sua nihil habet, ratione cuius possit ab alijs cognosci: aliud dicitur occultum per accidens, estque quando aliquod delictum committitur actu exteriori in loco, ubi nullus videt, aut audit, & ideo quantum est ex natura sua, habet aliquid, ratione cuius possit esse publicum, si non est hoc, est per accidens, scilicet, quia factum fuit secreto; & in nullo horum duorum casuum habet locum correctio fraterna, aut iudicialis: tertio modo occultum est, quando unus, aut pauci id sciunt, nec est deductum in iudicium, immò loquendo de occulto lato modo dicunt Doctores docti, quod occultum est illud, quod ab ecclesia toleratur; & eius factum non est evidens.

2. Secundo debet notari quod hic terminus, notorium, seu manifestum, non derivatur à verbo noto, ut dicit Siluest. sed à verbo nosco, & sic est illud, de quo omnes habent notitiam, & consideratur tribus modis, quia videtur manifestum à iure, aliud de facto, aliud de præsumptione iuris. Notorium iuris est illud, quod in iudicio est notum aut per sententiam iudicis, aut per confessionem partis,

Sot. in rel. in 2. q. 7. concl. 3. dubio 1.

Alb. in assertio. in q. 34. nu. 6.

Bart. in l. si. ff. de q. c. si de hac.

DD. in c. curia de coll. cleric.

Siluest. q. notorium

partis, aut perclaram probationem testium, ut notatur in iure. Notorium facti est illud, quod est ita notum, ut negari non possit, ut definit quædam glossa, ut si quis occidat alium coram multis. Notorium præsumptionis iuris est illud, quod ex se non est evidens, sed iudex procedit ad punitionem eius, ac si esset evidens propter præsumptiones, & indicia, quæ sunt de facto, sicut quando clericus detinet mulierem, & cohabitatur sub eodem tecto, quam omnes dicunt esse eius concubinam, quia ille punitur sicut concubinaris. Notetur autem, quod ad hoc, ut quid reputetur notorium, non potest dari certa regula, ut dicit Sotus, & certius quod in hoc casu possumus verificare, est, quod si delictum fuit commissum in aliqua civitate magna, requiritur, ut cognoscatur a pluribus, quam si committatur in aliqua civitate parva, aut parvo loco; immo videtur mihi, quod sufficit, quod probetur facta decem personis, quia si hoc verificatur, certum est, quod hoc cognoscetur a pluribus, quia credendum est, quod illæ publicabunt alijs. Notetur ulterius, quod licet aliqui posuerint differentiam inter notorium, & manifestum in iure, tamen invenimus idem esse, & ideo non est necesse, quod multiplicemus distinctiones. Notetur etiam, quod licet omne notorium sit publicum, contra non tamen omne publicum est notorium, quia potest esse res publica ratione personarum prave conscientie, quæ patefecerunt eam, cum non scirent eam pro certo, nec ipsa erat evidens in facto, & ideo potest esse quis ob dictum rumorem infamatus, cum tamen eius peccatum non sit notorium.

3 Tercio debet notari, quod ut quis teneatur pro infamato de aliquo delicto, non sufficit, quod sit notum, quod commisit illud coram domesticis eius, quia quousque res extra domum non cognoscitur, reputatur pro secreta, & ratio est quia supponitur, quod domestici tacebunt, & ideo non potest iudex procedere contra illum, qui hoc modo est

notatus infamia, quia correctio non est commissa curæ eius, sed patri alius familie, & domus. Hoc vult tamen sciendum est, quod domus potest esse ita populosa, & magna, quia in ea sint multi familiares, ut possit reputari pro infamato absolute, quia præsupponitur, quod illi multi publicaverint illud. Et notetur, quod illud, quod facit monachus, seu collegialis, sufficit esse notorium in eius monasterio, aut collegio, ut tanquam publicum possit visitari, & puniri; quia licet non præsumatur, quod sint dicturi illud extra domum, eo quod sit grave peccatum, quod tamen faciunt similes personæ, moraliter loquendo, ignoratur in civitate, ut petamus, quod debeat esse publicum in ea, ut puniri possit; hoc supposito ponentur conclusiones pro resolutione huius materie.

4 Prima Conclusio. Inquisitio specialis alicuius personæ potest fieri ad effectum sue punitionis, quando talis persona est notata infamia alicuius delicti, aut quando sunt indicia gravia, & notoria maiori patri communitatis contra dictam personam, ita ut si non procederet iudex contra hunc reum, causaretur scandalum in dicta communitate: sic enim tenent Nauarrus, & Ludovicus Lopez. Dixi, indicia gravia, quia si non sunt gravia, quamvis sint manifesta, non sufficiunt, ut procedatur contra eum sic infamatum propter illa per viam inquisitionis, potest tamen procedere, quando aliquis accusat, quia in hoc casu hæc indicia habentur pro templa probatione, & ideo sufficiunt, ut iudex per viam accusationis procedat contra reum, & contra testes scientes illud committens eos, ut manifestent veritatem, ut tenent Nauarrus, & Sotus post Salu. tunc autem erunt indicia gravia, ut possit iudex procedere contra reum per viam inquisitionis, quando evidenter ex illis potest præsumi malum, non existente in eis coniectura boni, ut sunt amplexus indebiti, & coniunctio aliquorum, de quibus tractatur in iure cano-

R + nicoj

Sot. in 4
d. 12. qu.
art. 6.

e quasi-
ra de co
hab. cl.
& c. cū
olim de
ver. sig.

Nau. in
ma. c. 8.
nu. 38.
& c. 17.
& 15. n.
35. 137.
Lup. in
inst. cō.
c. p. c. 11
Na. ubi
sup. Sot.
lib. 5. de
iust. q. 6.
art. 1 &
de test.
sec. mēb
1 qu. 6.
con. 8. d.
1 fo. 51.
Sil. tit.
vend. &
inquisit.
1. q. 3. &
4. 17. q. 1
c. 3. in q.
aliqua.

nico ; tunc vero erunt indicia leuia , quando in illis est parua coniectura mali , & magna alicuius boni , & realiter non nascitur ex eis suspicio grauis , sed leuis , ita vt per illa non efficiatur religiosus infamatus , sicut est videre aliquem religiosum bonę famę loqui cum aliqua muliere in loco suspecto , quia hoc non est indicium sufficiens pro infamia .

§ Secunda Conclusio. Non est licitum iudici facere inquisitionem in crimine occulto de aliqua persona , si de ea non præcessit infamia , vt dictum est : quod vt melius intelligatur , & intellectum practicę mandetur , proponamus exemplum . Est hic Petrus , quem condemnant tres , aut plures testes denun-
 tes de eo dicentes vidisse eum muliere aliqua in eodem lecto , de quo crimine Petrus non est infamatus , quia testes solum dixerunt illud prælato secrete , vt adhibeat remedium in hoc , non potest in hac casu prælatus publice punire delinquentem , nec vocare alios testes , vt inquirat de eius vita , vt expresse determinatum est in iure , in quo referuntur multa loca scripturę sacrę in probationem huius veritatis .

c. inquisitioni
 & c. &
 quando
 de lent.
 excom.

Hinc colligitur , quam male faciunt aliqui prælati ecclesiastici , & regulares , qui puniunt subditos suos publice , licet nemo accuset eos , ob aliquot crimina occulta ab eis , commissa probata solum per tres , aut quatuor testes non præcedente infamia contra eos , quod est in causa , vt potest euenire , quod alij subditi committant peccata publica , & scandalosa permittente sic Deo , quia illi , qui propter honorem religionis suę , & ne accendant scandala publica , procedunt castigantes subditos suos peccantes secreto , & publicant eorum peccatum contra legem diuinam , & contra sacros canones ; iustum iudicium Dei est , quod alij subditi faciant peccata publica , ita vt religio amittat coram hominibus splendorem , quem ipsi sine obseruatione iuris essentialis procurant , & requirunt , non considerantes , quod

præter omnia debent procurare honorem , & charitatem Dei , & proximi , & non punire sine animo paternali , quauis de iure nõ debet publice punire . Et vt procedant cum diuina charitate , notent quod , quando delictum nõ potest probari cum testibus , & subditus monitus a prælato negat , aut non corrigitur , non potest prælatus alterius progredi in negotio , nec potest punire , quousque accidat aliquid , quod faciat peccatum manifestum , aut sint indicia , vt inquiri de illo possit , aut testes , quibus possit reus conuinci . Notandum autem est , quod debet præcedere charitate , & amore debito considerans humorem delinquentis ; quia si non sit spes emendationis eius punito eo iudicialiter , sed potius creditur , quod fiet peior , melius est relinquere eum , & commendare illum Deo , cum ex punitione nulla speretur utilitas , sed potius damnum , vt tenet Sotus , quem sequitur Aragon ; reipublicę , Dixi , melius esse relinquere illum , quod debet intelligi tanquam iudex ad puniendum eum , vt prælatus tamen potest , & tenetur ad illud probato illi delicto per duos testes verberare , & corrigere illum secrete , quod poterit facere , quamuis dicat , & proponat correctionem , & vitam meliorem ; & si post hanc secretam admonitionem , & punitionem subditus adhuc ceciderit , iterum potest tunc prælatus tanquam iudex procedere contra illum , imponens illi per obedientiam , vt dicat veritatem puniens illum alijs pœnis , cum dicat Christus redemptor noster , quod si delinquens non audierit ecclesiam , puniatur tanquam ethnicus , & publicanus eius delicto publico existente , & probato alijs testibus , quia si non est probatum cum testibus , aut confessione rei , non potest prælatus facere supradicta , vt dicit Angles . Si vero post dictam secretam monitionem subditus se correxerit , & eius correctio fuerit nota prælato , non potest amplius procedere contra illum , quia cum finis correctionis sit bonum illius , qui corrigitur , ratio

Soto de
 ratio. 16.
 & c. mē.
 1. qu. 4.
 Arag. 1.
 2. q. 33.
 art. 8. p.
 828. col.

Angl. in
 floribus
 de corr.
 frat. ar. 1.
 d. fin. 7.

natu.

naturalis petit, ut illi succurratur eo modo, quo minus damni illi fiat, at si praelatus taceat in hoc casu, minus damnum illi fit, quod quidem tenetur facere, exemplo boni medici, qui si potest sanare aliquam infirmitatem incidens digrum, non amputat manum, sic enim tenent Aragon, & Ludouicus Lopez cum communi. Est tamen aduertendum, quod supradictum procedit, quando crimen non est contra rempublicam, quia cum hæc crimina sint contagiosa, & damnosa reipublici, sufficit, quod adsit vnus testis, licet non sit infamia, ut de illis possint iudices facere inquisitionem contra aliquem, quo delicto probato possit delinquens publice puniri, sic enim tenent DD. communiter, qui attestantur, quod quando crimina sunt atrocia, licet delinquentes non sint notati infamia, possunt publice puniri, & hanc sententiam tenet Angles expresse: verum est tamen, quod paulo inferius videtur sibi contradicere. Pro cuius explicatione notandum est, quod aliquot peccata sunt, quæ faciunt contra communitatem, & sunt illa, quibus committens principaliter præ tendit facere damnum communitati, & perdere Remp. ut est crimen læsæ maiestatis, quia non potest esse hoc crimen absque aliqua turbatione in reipublica. & eadem ratio huius speciei est furtum thesauri publici, & mors, seu occisio alicuius hominis eminentis, ex cuius salute pendet salus reipublici, quia in omnibus his casibus reus præ tendit iacturam reipublici, ut resoluit Sotus, qui dicit quod huius speciei ob prædictam rationem sunt grassatores, & aliqui addunt esse eiusdem rationis subornare, seu corrumpere suffragia in cathedris, aut alijs electionibus, ut dicetur etiam c. seq. n. 7. q. debet intelligi, qñ sit in fauorem indignum, quia clarum est, quod ea electione præ tendunt damnum reipublicæ. Dicunt etiam aliquid, quod crimen detestabile est eiusdem speciei ob suam atrocitatem: dicunt etiam, quod crimen fornicationis in monacho est eius-

dem speciei, quando notatur infamia, tota communitas; verior tamen opinio est, quod hi ultimi casus, duo nempe non sunt ex natura sua contra communitatem, quia non præ tenditur in his ruina reipublici, quamuis verum sit, quod debet illis succurri, ac si essent contra communitatem, si est periculum quod publicabuntur, & ideo debet curari ne nascatur hinc infamia religioni. Debet autem aduerti, quod crimen hæresis super omnia est perniciosissimum reipublici, quia ut plurimum hoc fundit, evertitq; tempus, ac diuidit in sectas diuersas. Est etiam notandum, quod peccatum blasphemiae semper debet inquiri, quamuis sit auditum coram paucis, quia cum hoc peccato non semper expectanda est infamia, quia ut plurimum homines blasphemantes sunt homines perditii, & qui paruifaciunt bonam famam. Verum est tamen quod esset obligatio corseccionis fraternæ prius, si esset spes correctionis.

6 Tertia Conclusio. Potest praelatus, & iudex, quando præcessit infamia criminis, non vero personæ, quæ commisit, procedere faciens inquisitionem, Verbi gratia, inuenitur homo occisus in quodam loco, de quo delicto adhuc non est vlla persona infamata, licitum est iudici inquirere, quis occidit eum; hanc sententiam post multos graues DD. tenent Nauarrus, Corduba, Petrus de Nauarra, & Aragon, qui circa hanc difficultatem refert quatuor opiniones. probatur autem hæc conclusio; quia sicut est lex naturalis, quod nemo se offerat ad perdendam vitam, nihilominus licet exponere eam periculo pro defensione reipublici cum ius naturale seipsum iuuandi recipiat epicheiam siue equitatem ratione conseruationis alterius iuris naturalis magis necessarii, q. est cōseruare bonum cōe; sic licet sit ius naturale non manifestare peccatorem oculi, & nō facere, q. eius peccatū manifestetur tñt cōseruare aliud ius naturale necessariū, q. est cōseruare rēp. & bonū cōe, est licitū manifestare illum, & face-

re in-

Arag. 2.
2 q. 6 7.
ar. 3. i. ff.
Lop. in i.
ff. cap.
scient. 2
p. c. 10. i.
ff.

Doct. in
d. c. qua
liter, &
quādo.

Angl. de
correct.
frat. art.
2. diff. 3.
con. 1. co
roll. vlt.
qui diffi
4. vide
tur sibi
contra
rium.

Nau. in
ca. inter
ver. cō. 6
cur. 46.
v. 214.
Cord. in
sū. a. 64.
punc. 1.
Nau. l. 2
de testi.
c. 4. nu.
154.
Arag. 2.
2. q. 6. c. 9.
n. 1 & 2

re inquisitionem, ut manifestatus puia-
tur, quia si hoc non fieret, sequeretur
duo magna in illa, vnum scandalum rei-
publ. in videndo delictum graue, & per-
niciosum non inquiri, & puniri, secun-
dum, quod breui tempore reipubl. im-
pleteur occisionibus, & malefactoribus;
vnde hæc sententia est approbata in qua-
dam lege noua compilationis. Debent
tamen aduertere iudices, quod non de-
bent in hoc casu facere inquisitionem ali-
cuius personæ particularis, si illa non est
notata infamia eius delicti, licet crimē sit
publicum, quia solum est licitum face-
re inquisitionem eius, qui fecit, & com-
misit.

7 Quarta Conclusio. Si delinquens est
infamatus & conuictus de quodam cri-
mine, de hoc, & non de alio debet inquiri,
nisi illud crimen sit ita coniunctum al-
teri, ut perfecte non possit sine eo cogno-
sci, & ideo iudex, qui particulariter in-
quit de concubinijs, inueniens aliquem
habere concubinam religiosam potest in-
cidentally inquirere de sacrilegio, licet de
eo non præcesserit infamia: itaque no-
stra conclusio debet intelligi, quando cri-
mina sunt disparata, ut tenent Caiet. &
Sot. & eadem ratione non potest inquiri
de complicibus in crimine, nisi aliquo
modo sint imposita aliqua contra eos,
aut nisi peccatum, de quo fit inquisitio,
sit præiudiciale reipubl. ut dictum est in
concl. secunda, sic enim ordinatum est in
nostris constitutionibus generalibus To-
let. secundum sacros canones, ut tenent
Caiet. & Sotus.

8 Quinta Conclusio. Quando iudices
faciunt, aut facere iubent inquisitionem
contra aliquam personam non ad puni-
tionem, sed solum, ut sciant, an sit ali-
quo secreto impedimentum, aut inha-
bilitas, obquam hæc persona non potest
promoueri, aut promoti confirmari ad
aliquod officium, aut non potest illud
possidere, aut non est necesse, quod præ-
cedat aliqua infamia contra dictam per-
sonam, sicut non est necesse, quod præce-
dat infamia contra aliquam personam,
quæ valet contrahere matrimonium cū

quodam muliere, ut iudex possit impo-
nere, ut fiat inquisitio, an sit aliquod im-
pedimentum, quod possit illud impedi-
re, ut notatur in iure, & resoluti Innocen-
tius. Hinc sequitur, quod possunt Gene-
rales, & Prouinciales inquirere de meri-
tis, aut demeritis eorum, quos volunt eli-
gere in prælatos, quamuis nulla præce-
dat de illis infamia; sicut etiam possunt
dicti prælati punire aliquem delinquen-
tem, qui confessus sit aliquod crimen ex-
tra iudicium coram multis, quamuis de
eo non præcesserit infamia. D. xi. coram
multis, quia si aliquis secreto coram vno,
aut duobus, immo coram Prælato non
coactus dixit commisisse aliquod crimē,
non potest prælatus illum punire iudi-
cialiter, sed solum fraterne, nisi crimen
sit contra bonum publicum. Potest etiā
procedere contra illum, qui coram ipso
fecit aliquod crimen. Potest etiam procedre
per viam inquisitionis, quando crimen
commisum est in præiudicium tertij; si-
cut si aliquis, licet non præcedat infamia,
occideret fratrem, aut furatus esset ali-
quid, ut resoluti Sotus; & in his crimini-
bus possunt inquirere, & castigare publi-
ce licet non præcedat infamia; nec sit
accusator per solum denuntiationem,
quia in his casibus denuntiatio habet
vim accusationis, ut dicit idem Sotus, li.
q. 6. conc. 1. dub. 3.

9 Sexta Conclusio. Non debent proce-
dere Prælati per viam punitionis in ne-
gotijs dubijs subditorum, sed potius de-
bent eos habere in bonam opinionem,
quamuis dixerint illis aliquid de ipsidem
personæ non multum dignæ fide. Ve-
rum est tamen, quod debent vii cautelis
querentes remedia & imponentes illa, ut
auctoratur malum, si forte aliquod fuerit,
& tāquā ē specula debet inspicere a lōge
pericula, quæ possunt euenire; sed neque
per viā inquisitionis habet licentiam fa-
ciendi aliquid, quod maculet famā pi-
ximi. Et pro explicatione huius doctri-
næ debet multū notari alia doct. in D.
Thomæ, qui dicit esse duo iudici, v. ū
secundum suppositionem, & aliud se-
cundum designationem, & determinatio-
nem;

ca post-
quam &
c. cū de
lec. & c.
nihil de
ele. c. si
de clau-
dest. di-
spē not.
Innoc. i
ca. nihil
d. excef.
prælat.

Sot. xvi
li. con. 3

Caiet. 1
2. q. 69.
ar. 2.
Sot. xvi
sup. q. 9.
dub. 4.
& cōc. 2
Ord. To-
let. ca. 6.
tit. de la
correci.
& ca. cū
ad mo-
nast. de
confess.
& c. vii
de test.
Caiet. in
opulre-
sp. 5.

D Tho.
2.2 q.6.
a.4 ad 3

neat; & iudicium secundum suppositionem accidit, quando Praelati tractant de adhibendo remedio in visitationibus istis, quae illis subditis dicuntur viētes carceris, & accipientes in malā partem res dubias, ut maiori efficacia adhibeatur dictum remedium; & ideo debent credere esse mendacium, quod dictum est. Sed supposito quod esset verum, debent dicere; fiat remedium necessarium, quod non praedictet famae proximi visitati in iudicio tamen secundum definitionem, & determinationem, semper debent uapere in meliorem partem rem dubiam, quia iactare in peiorem partem esse fratri maius gravamen inferre; unde recte faciunt Praelati, quando in visitationibus inveniunt unum testem, aut iudicia secreta contra aliquem religiosum trahentes illum, ad alium conventum, aut imponentes praecipuum, quod non ingrediat in quandam domum, si faciant hoc cum prudentia debita inspicientes semper pro honore, & fama visitati; quia alias saepe volentes occludere foramen aliquod, ex quo nihil infamiae monasterio sequeretur, aperiantur aliqua publica, ex quibus nascitur multa nota, & infamia; unde videant quomodo inquirunt, & quomodo adhibent remedium; & ideo si ex mutatione Monachi subita finita visitatione sequitur infamia, aut periculum alicuius suspicionis, non possunt recta conscientia mutare illum statim, cum mutare illum in hoc casu in parte sit punitio, ad quam non potest procedere, cum non sit in hoc casu iudex, & ideo debet differre eius mutationem, commendans superiori conventus in generali non loquens specialiter de aliquo, ut custodiat domum suam, & adhibeat curam in omnibus rebus visitatis: & non convenit imponere statim praecipuum, quod non ingrediantur talem domum, si sit consuetum unum ingredi eam, quia ex hoc novo, & repentino mandato saepe accidit, quod levis suspicio, quae erat talis domus, faciat maiores radices in cordibus malorum,

& qui dormiebant, expelgantur, & incipiunt latrare infamantes domum, & Monasterium, colligentes inter dentes sui virulenti oris durum lapidem bonae, & sanctae vitae religiosorum patientium, quos ipsi tamquam servi divini praetendebant ferire illorum corda ut converterent ad dominum; quod accidit saepius in oppidis, & terris parvis, ubi saepe adsunt suspectatores magis, quam in civitatibus magnis.

De Denunciatione, & de obligatione denunciandi delinquentis.

Cap. IV.

SUMMARY.

Quot modi sint denuntiationum, num. 1.

Quid sit denuntiatio, num. 2.

An possit fieri denuntiatio iudicialis de peccato iam correcto, concl. 1. num. 3.

An possit fieri denuntiatio de peccatis non correctis, concl. 2. num. 4.

An excommunicatus, & infamis possint denuntiare, & accusare conclus. 3. numero 5.

An peccator possit denuntiare licet non precedat correctio fraterna, concl. 4. num. 6. & concl. 5. num. 7. & concl. 6. num. 8. & concl. 7. num. 9.

An sit obligatio faciendi hanc correctionem, quando putatur probabile, quod non corrigeretur delinquens, conclus. 8. num. 10.

An possit quis corrigere aliquem fratrem suum mediante aliquo alio eius amico putans, quod hoc modo corrigeretur melius, concl. 9. num. 11.

An teneatur quis denuntiare superiori, quod audierit agente infima contra eius subditos, concl. 10. num. 12.

An denunciatus in iudicio quod non potest probare peccat mortaliter, conclus. 11. num. 13.

1 Pro explicatione eius, quod debet dici in hoc capitulo notandum est, quod est difficultas, quod duplex sit denuntiatio, ut constat ex ijs, quæ tradit Panormitanus, quia D. Antoninus ponit esse duplicem, scilicet fraternam, & iudicalem: Sotus ponit quatuor, scilicet, fraternam quæ est Evangelica, iudicalem, Canonicam, & regularem: Evangelica est illa, quam dominus vocavit fraternam; iudicialis, quando aliquis denuntiat iudici crimen alterius, quæ dicitur querela; Canonica, quando aliquis denuntiat iudici, ut sit remedium; regularis vero, quæ sit in religionibus secundum earum statuta, & leges. Ut tamen in hac varietate sequamur ordinem Aristotelicum fugientes multitudinem membrorum in diuisione, opinio mea est quod debeamus sequi sententiam D. Anton. scilicet quod non sunt nisi duæ denuntiationis, prima est Evangelica, & iudicialis secunda. Pro cuius rei explicatione debet notari, quod Evangelica est duplex, prima, quæ fit Prælato tanquam patri, secunda, quæ fit Prælato, ut prælato. Quæ fit illi, ut patri, accidit, quando aliquis post correctum fratrem nihil profecit, aut quia putauit non correctum contempsit illum admonere, dicit prælato tanquam patri, ut ipse corrigat putans hoc modo lucraturum illum; quæ vero fit ei tanquam prælato, est, quando obseruatis omnibus quæ præcipit Euangelium, nec iuvantibus dicitur prælato, ut corrigat illum coram aliquibus, ut infra dicitur; & iudicialis erit, quando dicitur prælato, tanquam iudici, de qua etiam dicitur.

2 Secundo debet notari, quod denuntiatio est manifestatio criminis facta iudici, aut prælato, ut iuvet, & afferat utilitatem, & non faciat damnum, cum per illam non prætendatur tam vindicta, quam correctio criminis; & ideo est magna differentia inter accusationem, & denunciationem; quia accusator semper prætendit vindictam, qui vero denuntiat, solum prætendit correctionem

criminis; & ideo qui accusat, non curat quod frater emendatus sit nec ne; qui vero denunciat, non habet alium finem nisi emendationem proximi, ut infra dicitur, aliz differentiz sunt inter accusationem, & denunciationem, quæ ponentur in cap. quinto. num. 3.

3 Prima Conclusio. Quando agitur de denunciatione iudiciali, quo ad peccatum commissum, quod est emendandum, solum tenerur denunciare illud cui ratione officij competit; quia hæc denuntiatio in hoc casu est actus iustitiz, quo prætenditur punitio delinquentis non ob eius utilitatem, quia iam supponitur esse correctus, sed ob bonum reipublic. cui convenit, ne delicta remaneant impunita, ut tradit Innocentius, & constat ex multis locis iuris, & ideo denuntiatio similis competit fiscali accusatori tanquam patri reip.

4 Secunda Conclusio. Si agitur de denunciatione iudiciali, quo ad peccata facta, & non emendata, omnes tenentur denunciare illa, nisi putent, quod ex tali denunciatione proveniet illis aliquod detrimentum, ut ordinatur in iure; quia hæc denuntiatio est actus charitatis, unde de omnes fideles tenentur ad illud, ut dicunt Silvester, & Godfredus, unde qui non denunciat intra terminum positum in edicto visitationis, tenerur denunciare postea, ut resoluit Nauarrus. Quare clerici, cum hoc sit opus charitatis, possunt denunciare in causis criminalibus, quamvis timeatur nimia sanguinis effusio, mors, aut abscissio membri, dummodo protestentur, quod hoc non faciunt, ut delinquentes puniantur similibus pœnis, quia denunciantes sine hac protestatione, si sequatur enormis effusio sanguinis, incurrunt irregularitatem, sic enim tenent Caietanus, Sotus, Nauarrus, & Cou. dicentes quod Canones non prohibent Clericis facere quod de iure naturali poscente necessitate tenentur facere.

5 Tertia Conclusio. Excommunicatus nominatim excommunicatione maiori nec potest denunciare, nec accusare,

Pan. s. c. no. de iud. D. Ant. 3. p. ii. 19. c. 9. So. de reg. sec. n. 4. 5.

Inn. i. c. novi de iud. c. præcipue. 11. q. 1.

c. hoc videtur 1. 2. q. 5. Sil. ver. denunc. & ibi God. 2. 30. Na. in man. 24. n. 49

cai. 2. 1. 2. 7. Sot. de re. fo. m. b. 1. q. 5. cōf. 3. Nau. i. c. inter ver. 2. 1. q. 3. Cou. 6. Co. in Cle. si furiosus. p. 5. 5.

eufare, quia hi actus requirunt authoritatem in eo, qui proponit eos, qua carere videntur, qui sunt excommunicati in pœnam sui delicti, & contumaciæ.

Caiet. 2.
2. q. 68.
ar. 1. ad 1.

Aduertit tamen bene Caietanus, quod quamuis illi non possint manifestare iudici delicta per viam denuntiationis, aut accusationis, non ideo sunt privati, quin alia via possint manifestare moventes de delinquente, & de testibus, qui sunt contra eum, & ideo ex officio postea exhibet remedium damno, quod minatur Reipubl. ruinam, & idem dicendum est de infamibus, ut dicit Sotus.

Sot. vbi
su q. 5.
conf. 3.
in fin.

6 Quarta Conclusio. Si peccatum est publicum, statim absque correctione fraterna debet denuntiari, aut accusari coram superiori, qui commisit, quia cum sit peccatum publicum, & scandalosum, non potest transire sine punitione publica; & ideo, ut fiat hæc denuntiatio, aut accusatio, non debet attendi turbatio, quam recipiet delinquens, sed bonum commune, ut dicit

D. Th. 2.
2 q. 33
ar. 7.
Matt. 17

Diuus Thomas, qui notat quod dixit Christus commendans correctionem fraternam, Si peccauerit in te frater tuus, corrige eum inter te, & ipsum solum; non iubet enim, ut corrigamus illum, quando eius peccatum est publicum, quia tunc peccat contra alios scandalizans eos. Hanc conclusionem cum communi tenet Sotus, quæ debet intelligi, nisi putetur certo, quod peccator, si corrigatur publice, aut secrete, faciet pœnitentiam mutans vitam suam, quia in tali casu, non licet denuntiare illum, nec accusare, nisi præcedat correctio fraterna obseruato ordine Evangelij, ut docet Corduba, & quamuis Petrus de Navarra dicat, quod hoc debet intelligi, quando peccatum sit coram tribus, aut quatuor testibus, non vero, quando sit coram toto populo, quia tunc remanet scandalizatus; ego tamen non admitto eius limitationem, quia iam satisfacit dicto publico scandalo faciens publicam pœnitentiam; & emendationem causatam ob correctionem frater-

Cord. in
addit. ad
Sot. d. q.
4. c. 5.

nam, licet non sit necessaria denuntiatio, nec accusatio.

Notetur autem, quod in casu nostræ conclusionis illud esset publicum delictum, quod est manifestum omnibus, quod in iure vocatur notorium, ita ut nullo modo possit celari, & ideo si delictum sit pliusquam vni manifestum, de quo adest rumor, ita ut possit occultri delinquens, non est licitum denuntiare statim eum, antequam præcedat correctio fraterna secreta, cum per talia crimina non fiat damnum bono publico, ut docet clare, & patenter D. Augustinus.

7 Quinta Conclusio. Si crimen est secretum, & in damnum Reipublicæ, ut est proditio alicuius ciuitatis, statim debet denuntiari, aut accusari delinquens licet non præcedat correctio fraterna, sic enim docet Diuus Thomas, quia hic non peccat contra vnum, sed contra multos, & ideo non est necesse, quod obseruetur ordo Evangelicus, qui habet locum, quando peccatur contra vnum solum, cum dicat, Si peccauerit in te frater tuus, quod limitat Diuus Thomas, nisi in casu quod denuntiator credit firmiter, quod per suam secretam monitionem emendabitur frater, & sic evitabitur damnum publicum, quia quando possumus defendere bonum publicum conseruantes famam, & honorem nostrorum proximorum, tenemur ad illud non solum de lege charitatis, sed etiam de iustitia; hæcque est communis opinio, quam sequitur Nauarr. & Corduba. Dixi non sine ratione, si credat firmiter, quia si dubitat, statim absque correctione fratrum debet recurrere ad denuntiationem, quia in dubio magis debet inspicere ad bonum commune, quam ad particulare vnius, ut videtur tenere Nauar. vnde summa quadam ratione colligit, quod raro in his criminibus debet præcedere correctio fraterna denuntiationem, aut accusationem, quia vix potest quis esse ita certus, quod traditor secretus reipub. emendabitur, quamuis secreto moueatur, &

ideo

D. Aug.
& habetur in c.
si peccauerit 2.
q. 2.

D. Tho.
vbi sup.
ar. 7.

Nam in
Man. ca.
18. n. 31.
Cord. d.
q. 4. c. 5.
3.
Nau. in
sum. Hi-
sp. c. 24.
num. 22

Nau. d.
c. 48. nu.
31.

ideo statim debet recurri ad denuncia-
tioneis, quia ut plurimum, mora in re-
medijs similium malorum est periculo-
sa. Et nota, quod crimina in damnum rei-
pub. sunt traditiones, & falsa moneta,
ut dicit Nauarrus: & ambitiones, &
subornationes in lecturis, & cathedris,
alijsque electionibus ecclesiasticis, & se-
cularibus, insultare in itineribus, & ge-
neraliter omnia peccata, quæ perturbant
communitatem, ut dictum est c. 3. nu. 5.
homicidium tamē, adulterium, furtum
reputantur potius crimina in damnum
tertij, quam communitatis, quia licet ex
illis nascatur damnum reip. hoc est indi-
recte; & ideo immediatum, & directū
obiectum horum vitiorum est damnum
particularium; videndus est Sotus, ut
sup. q. 4. du. 2.

8 Sexta Conclusio. Si crimen est in dā-
num tertij, statim debet denunciari, si
non speratur firmiter emendatio; quia
melior est conditio innocentis, quā rei,
& ideo debet inspicere magis eius bonū,
quam bonum rei. Hæc tamen denun-
tiatio debet fieri eo modo, ut euitetur
damnum tertij adhibita diligentia, ne
reus recipiat damnum, si possibile fue-
rit dicente denunciatore hoc modo;
Quoddam crimen commissum est, seu
pretenditur committi, nulla personæ de-
linquentis facta mentione, quia si possit
iudex cum hoc genere monitionis adhi-
bere remedium damno, esset peccatum
mortale velle, & pretendere adhibere
remedium infamando proximum no-
minando illum puta coram iudice; &
etiam, quia si damnum proximi nō est
magnum, non debet manifestari perso-
na, quæ fecit, aut quæ intendit facere; &
ideo si homo bonæ famæ furatur ali-
quid pauci valoris alterius, plurius debet
æstimari eius fama, quam damnum do-
mini rei furatæ, cum sit maioris valoris,
quam sit dictum damnum, ut notat
Gabriel.

Cabr. su-
pra cap.
de 54. tit.
12. 3.

9 Septima Conclusio. Quando deli-
ctum secretum solum est in damnum
eius, qui peccat, sicut est gula, auaritia
fornicatio &c. non potest reuelari iudi-

ci, nisi præcedat secreta admonitio, quia
facere contrarium esset ire contra for-
mam Euangelij, & contra id, quod pe-
tit charitas Christiana, & amor frater-
nus, cum hæc peccata solum sint in dā-
num suæ personæ, quæ mediante cor-
rectione potest esse, quod corrigatur; &
quamuis non habeat spem emendatio-
nis eius, debent manifestari prælato pec-
cata eius, putans, quod si ei reuelentur,
non ideo corrigetur, quamuis ipse siue
ut iudex, siue ut pater corrigat illum;
quia in hoc casu gravis infamat illum
coram dicto prælato, & quod deterius
est, cum spe, quod deterius inde eua-
det; & ideo in hoc casu debent, qui sciūt
delictum, rogare Deum pro delicto de-
linquente sufferentes eius defectus cū
patientia debita christianis, qui omnes
præcipue religiosi secundum id, quod
dicit Paulus, tenentur ferre defectus
fratrum suorum, cum nullus sine crimi-
ne vivat; quia quamuis sint liberi ab ali-
quibus defectibus, quos vident in alijs,
inspiciant seipso, & videbunt alios ma-
ioris, & minoris ponderis, & etiam ma-
ioris penitentiae: hæc conclusio est om-
nium Theologorum, & aduertant eam
omnes, quia si habent spem, quod ali-
quis corrigatur cum correctione præla-
ti, eo quod sit prudens, & timoratus in
suo regimine, tunc poterit reuelare præ-
lato negotium siue tanquam prælato,
& patri, siue tanquam iudici. Et ratio
huius est, quia viso quod correctio fra-
tris non iuuabit, & iuuabit illa prælato,
plus debet respici ad animam, quam ad
famam, & reliqua bona temporalia, ut
D. Thom. quem sequitur Silvester, ver-
bo correct. Aduertantque visitatores, 2. 2. q. 6.
quod quando necessario debent facere
denuntiationē iudici, quia non est aliud
remedium, prius debet illi fieri tanquam
patri, & hoc non iuuante fiat illi tan-
quam iudici, quia omnibus modis de-
bet procurari, ut fiat minus damnum
proximo in fama, & bonis temporali-
bus, ut ordinat charitas: hæc sententia
est communis omnium.

10 Octava Conclusio. Ceterum est,

ut

D. Tho.
2. 2. q. 6.
2. 2. ar. 6.
in corp.
artic.

D. Tho.
2.2. qu.
3.2. ar. 7.
ad 4. So-
to, ubi
sup. q. 4.
concl. 3.
ubi Cor-
dub.
Na. c. 24.
num. 12.

ut diximus in conclusione præterita ; quod ille qui audit , quod frater suus corrigitur eius monitione , non potest iuste denunciare illum coram eius præ-
lato: hoc tamen debet intelligi quando habet probabilitatem huius correctio-
nis, quia si putat, quod iterum reincidet, tenetur secundum opinionem doctorum hominum denunciare illum coram præ-
lato, quia ex eo quod hoc non revele-
tur, sequetur damnum communitati mediante aliquo scandalo; & certum est, quod plus debetur religioni, quam ho-
nori alicuius particularis, qui ratione propriæ fragilitatis sumpta occasione potest perturbare totum id, quod reli-
qui fratres suo bono exemplo per mul-
tum temporis edificauerunt, & secun-
dum hoc puto ego gloriandum esse, quod dicit Thom. Sotus, Cordoba, & Nau-
sup. hoc puncto. Verum est tamen, quod licet credat visitans quod iterum inci-
det in idem peccatum non obstante es-
to, ubi ius correctione, si putat, quod saltem non continuabit tantum peccatum, & reprimetur in parte, non est bonum sta-
tim recurrere ad prælatum, sed monere illum semel, & iterum, quia cum prima monitio fecerit, ut in parte abstineret, debet credere, quod si iterum moneat illum charitate, & prudentia in totum adhibebit frænum, & subiiciet illum debito christianitatis, quam proficitur; quod probō, cum debeamus querere omnia media possibilia, ut adhibeamus remedia spiritualia fratribus nostris absque iactura honoris sui; & ideo quan-
do, qui scit delictum, putat quod aut tam minus iuvabit eius monitio, quam illa prælati, ne redeat frater ad peccatum, tenetur sub pœna peccati mortalis non denunciare illum coram prælato, nec tanquam patri, nec tanquam iudici, sed potius ille debet illum corrigere, quia hoc est, quod petit charitas ipsa: & ideo hucusque dictum debet intelligi, quando admonitio prælati notabiliter est adiuturā magis quam illius, qui scit delictum in particulari, & privatum.

11 Nona Conclusio. Si Petrus videt

Ioannem committere aliquod delictum, & scit habere Ioannem quemdam ami-
cum bonæ intentionis, quem honorat valde, & putat quod eius monitione corrigitur melius, & facilius, quam si ipse moneret; illi licitum est in hoc casu revelare illud peccatum amico, ut corri-
gat illum, si putat ipsum iterum incur-
sum, si non revelat illud amico prædi-
cto, qui corrigat illum; hæc conclusio in parte est contra Medinam, quam tenet Durandus, & est sententia August. & probatur, explicaturque quodam ex-
plo, quod refert idem D. Augustin. ut refert Gabriel, & est sequens. Scit ali-
quis, quod proximus suus est anxius, & afflicto propter quoddam vulnus satis pœnosum, de quo vel est iam sanus, vel proximus sanitatis, unde iam non eget medico, qui curet illum, scit tamen veri-
similiter, quod iterum incidet, quis non videt, quod in hoc casu prudentia, & charitas postulat, & monet hunc, ut mo-
neat dictum fratrem infirmum, aut aliū, quem intelligit remedium laturum, ut postquam incepit acquirere sanitatē, caueat a perditione sua? si est quis cru-
deli (Sicut Hugo explicans Divum Au-
gust.) qui occultat vulnus fratris sui, quod est in corpore, crudelior est non manifestans vulnus, quod est in anima illi, quem scit remedium allaturum, quam is sit cum aliqua pœna vulnera-
ti: & ideo debet notari hoc ut dicit Ga-
briel, quia est magni momenti, ut supra casu 6.

12 Decima Conclusio. Non tenetur quis denunciare superiori, quod audi-
uit contra eius subditos a personis infi-
mæ conditionis, & fidei; ita quod qui præbet fidem eorum dictis, reputatur homo facilis, quod procedit tanto ma-
gis, si credet quod superior hac visita-
tione indignabitur plusquam necesse sit contra denunciatum, & visitatum, ut tenet Navar. Cord. & Gutierrez; & hoc intelligitur, etiam si præcipiat ei su-
perior ex obedientia, & sub pœna exco-
municationis, ut solet præcipi in edictis visitationum, quod manifestent eorum id,

Med. in
sum. lib.
ca. 14 §.
16. vers.
dudate.
Dur. in
4. d. 19.
q. 4. n. 4.
briel su-
per can-
lec. 74.
sub lit. t

Na. c. 15
num. 46
Cor. 1.
qq. q. 43
in 6. ca-
su. 6. c.
in qq. ca-
no. c. 11

id, quod sciunt visu, & auditu, quia debet explicari illud edictum, quod audierint a personis fide dignis: intelligitur hoc etiam quando iudex procedit per viam inquisitionis dicens, qui sciuerit, aut audierit aliquid, accedat ad denunciandum, quia si vocat aliquem, ut sit testis, & præcipit ei, ut dicat tanquam testis, quod scit, aliter debet procedere, ut infra dicitur.

13 Undecima Conclusio. Peccat mortaliter, qui denunciat iudicialiter aliquem non potens probare, quod proponit, ut colligitur ex aliquibus canonibus, & decretis, & resoluit Nauarr. & ideo dicit Angelus, quod non obligat præceptum prælati, quamuis imponat poenam excommunicationis dicens, quod denunciatur, quod est secretum, ut dictum est in materia excommunicationis.

c. plerū
que. 2. q.
7 c. pla-
cuit. 6.
q. 2. Na.
in c. in-
ter ver-
ba conc.
6. nu. 13
Angl. 5.
com. 3.
§. 1.

De accusatione, & de necessitate eius,
ut iudex possit punire reos.

Cap. V.

S V M M A R I V M.

Quid sit accusatio, & an sit necesse quod fiat in scriptis, & an sit ex se mala, nu. 1

An sit necesse, quod quis sit accusatus. ut iudex procedat per viam punitionis, conclus. 1. num. 2.

In quibus casibus iudex possit procedere contra reum non existente accusatore, conclus. 2. num. 3.

PRO explicatione eius, quod in hoc cap. proponitur, debet adverti, quid sit accusatio? Et respondeo nihil aliud esse quam proponere delictum delinquentis coram iudice, ut de eo sumat vindictam; quam debet ponere in scriptis, quia cum iudex sit medium inter accusantem, & accusatum, ut examinet iustitiam causæ, debet procedere secundum certitudinem possibilem: & ideo convenit, quod accusatio detur in scriptis, quia res quæ proferuntur, & dicuntur solum verbaliter, facilius fugiunt a memoria,

ut docet S. Th. Verum est tamen, quod in delictis patris non est necesse, quod accusatio proponatur in scriptis, sicut in quadam lege iuris civilis determinatum est. Secundo debet notari, quod accusatio non est ex se mala, sed potius est iusta, & necessaria in tempore, & loco suo, ut tenet Caiet. & Sotus cum doctoribus cōter; quia licet malum pro malo dare non possim, ut dicit D. Paulus, non ideo amittimus ius defendendi nos mediante iustitia posita a Deo, cuius officium est punire audaces, ut respub. quæ est commissa curæ suæ, quiete vivat; qui finis præten-ditur in accusatione, non vero vindicta particularis; quia si accusator præten-dit vindictam particularem, non est illi dubium, quod accusatio sit mala, cū extra-hatur a suis limitibus, & quia ut plurimum comitatur eam vindicta, ideo nō debet consuli, sed potius retrahi ab ea. Pro explicatione huius materiæ ponunt sequent. conclusio.

1 Prima Conclusio. Non iubet ius naturale expresse iudicibus, quod non procedant in causis criminalibus ad effectum puniendi delinquentes, nisi sit, qui accuset, ius tamen canonicum, & civile ordinauerunt illud sic, estque multum secundum ius naturale, & ideo loquendo de hoc D. Paulus dixit non est consuetudo Romanorum condemnare aliquem delinquentem absque accusatore, cui allu-sit Christus Redemptor noster dicens mulier quam comprehensam coram se habebat adulteram. Nemo te condemnavit, neque ego te condemnabo, hæc doctrina est D. Th. unde quamvis prælati religiosorum possint punire sine accusatore delicta parva subditorum privato privilegio, quod ad illud habent à Sede Apostolica, quæ concessit illis, ut procedant in causis religiosorum sine rumore non observantes apices iuris inspicientes solum veritatem, & verificando rem, ut debent, ut concessit Bonif. Octavius; in causis tamen gravibus, quæ non possunt puniri sine infamia delinquentis etiam prælati religiosorum, nō possunt punire eos etiam intra domum sine accusante,

D. Th. 2.
2. q. 68.
art. 1.

1. leuia.
ff. de ac.

Caiet. 2.
2. q. 67.
Sot. de
secr. n. 2.
q. 5. con-
cl. 1. & l.
5. de iu-
q. 5. ar. 1
ad Ro.
13.

c. si legi-
timi de
accus. l.
illicitas
ff. de of-
ficio præ-
s. 5.
D. Th. 2.
2. qu. 67
art.

Habent
in cōp.
priv. ver-
fic. corr.
frater.
§ 6.

culante, & ideo dicit Aragon, quod nullus ex praelatis doctis, & timentibus Deum facit contrarium, quod est magnum argumentum veritatis, quam nunc dicimus, & si aliqui puniunt similia delicta absque accusatore (dicit hic pater) sunt illi, qui confisi in sua potentia, & ignorantia postponentes timorem Dei, & procurantes satisfacere magis suis passionibus, quam bono communi, puniunt dictos fratres suos: & ideo hi non solum peccant mortaliter, sed etiam tenentur restituere famam, quam fratres sui eorum culpa amiserunt tanquam homines, qui abutuntur potestate sua, & tanto maiorem iniuriam inferunt, quanto maiori potentia faciunt damnum illis, qui sponte venerunt ad religionem; hæc verba sunt patris Aragon, quæ dicti praelati debent multum notare, ut credo quod ea notent, & considerent plus, quam ego possum illis explicare, cum sint religiosi, & charitate præditi: supradictum autem debet intelligi, nisi dicti praelati velint procedere per viam inquisitionis, ut dicetur in conclusione sequenti.

3 Secunda Conclusio. Aliqui casus sunt, in quibus possunt iudices procedere contra reum, quamvis non sit accusator. Primus est, si iudex existens simul cum alijs videt committi delictum, ut dicit Caieta. 2. 2. q. 67. ar. 3. Secundus quando adest infamia, & indicia contra reum, quia tunc, ut dixi, potest procedere contra reum per viam inquisitionis, ut dixi. Tertius est, quando præcedit denuntiatio iuridica posita ad supplicium, ut fit in tribunali Sanctæ Inquisitionis; quæ denuntiatio non est aliud, quam declarare delictum coram superiore; & differt ab accusatione, quia qui denuntiat, non tenetur probare, quod dicit, tenetur tamen ad illud, qui accusat. Quartus est, quando aliquis, si prius corrigit fratrem suum, & videns, quod non vult accipere correctionem, denuntiat eum tanquam patri, non vero tanquam iudici coram superiore, quia, tunc tanquam pa-

ter potest adhibere remedia necessaria, ut prudens. Et nota, quod consuetudo admittit, quod, quando delicta sunt gravia, & nullus accusat, promotor fiscalis capit negotium, & accusat, qui ex officio non solum tenetur accusare peccata, quæ sunt contra rempublicam aut Principem eius, ut ordinatum est in quadam lege parutarum, sed etiam reliqua omnia delicta, in quibus non est accusator: estque ita illicitum tali promotori fiscali accipere pretium pro accusatione, sicut iudici pro sententia iusta ferenda; & quod non est licitum accusatoribus particularibus, est etiam illicitum fiscali in eius accusationibus, & ideo, si scit, quod non incidet in penam talionis, quamvis non probeat, quod accusat, & accusat aliquem putans pro certo, quod non poterit probare, quod accusat, peccat mortaliter sicut quivis alius accusator: sic enim dicit Aragon. Itaque non possumus dicere, quod iudex secularis, aut ecclesiasticus procedat sine accusatione, cum fiscalis accuset; & ideo liberamus iudices à multis culpis, quas poterant committere, si non esset fiscus, qui accusaret, de quibus vix possumus liberare praelatos religionum, si procedunt sine accusatore, cum in eorum tribunalibus non sint accusatores fiscales, qui habeant tale officium.

Arag. 2. 3.
2. q. 67
ar. 3. in fi

De accusatione vera, & falsa.

Cap. VI.

S V M M A R I V M.

Quot sint species accusationis, nu. 1. In accusatione quot viis possint esse, cōc. 1. nu. 2.
An peccet false accusans, concl. 2. nu. 3. & an teneatur ad restitutionem, ibid.
An sint duo modi perjuricationis & 3. n. 5.
An, qui facit pactum cum parte relinquendo accusationem, peccet, conc. 4. nu. 6.
An quis iudex possit annullare accusationes, conc. 5. nu. 7.
An, qui false accusat, debeat puniri pœnæ talionis, conclusio 6. nu. 8.

S

An,

An. qui accusat, sit necesse, quod prius corrigat fratrem, conc. 9. num. 10.

PRO explanatione eius, quod debet dici in hoc capitulo debet notari primo, quod accusatio est duplex, una, quando per illam pretenditur bonum commune, quia accusatur aliquod crimen idamnosum rei publ. & est obligatio accusandi delinquentem, si possit testibus probari, quod commiserit illud delictum, ut tenet Sanctus Thomas, Alexander de Ales, & omnes Theologi, & Canonistae. Verum est tamen, quod Sotus tenet sequens Angelum, quod in hoc casu sufficit denuntiare delinquentem; & ideo quod nullus tenetur accusare; & notat quod D. Tho. non dicit contrarium, quia quando dicit esse obligationem accusandi, capit verbum accusare in ampla significatione, ut comprehendat etiam denuntiationem.

Et hoc supposito debemus dicere, quod quicumque tenetur accusare, aut denuntiare delinquentem, qui commisit peccatum in damnum rei publ. & tale potest esse crimen; & ita damnosum rei publ. ut sit etiam obligatio accusandi absolute. Alius modus accusationis est, quando aliquis accusat alium pro iniuria, quam illi fecit; & nullus tenetur accusare ob iniuriam, quae illi fuit facta, quamvis non sit illicitum in hoc casu accusare, ut dictum est in capitulo praeterito.

2. Secundo debet notari, quod in accusationibus possunt esse tria vitia, quae in iure dicuntur, calumnia, praevicatio, & tergiversatio. Pro quorum terminorum explanatione sciendum est, quod calumniari est accusare aliquem falso scienter. Praevicare est abscondere crimina vera palliando sceleris; Tergiversari est redire retro, & delinquere accusationem; explicabimus hos terminos D. Tho. sed quantum ad nostrum propositum dicta sufficiant.

3. Prima Conclusio. Qui false accusat scienter peccat mortaliter, sicut qui false re-

stificatur, & tenetur ad omnia damna, quae eveniunt accusato ex ea accusatione; & est peccat mortaliter, qui accusat delinquentem de peccato, quod ipse solus scit commisisse, quia in iure crimen, quod non potest probari, reputatur pro falso, & seipsum infamia afficit, quia reputabitur calumniator, & falsarius; unde peccat etiam mortaliter cum infamet se, & exponat se periculo poenae talionis non probans accusationem, & si non exprimitur huic poenae, quia non est in usu, ut dicit Sotus, exponitur alijs poenis, quae communiter imponuntur calumniatoribus. Dixi, scienter, quia quoniam bona fide accusat aliquem de crimine, quod putabat commisisse, non potest vocari calumniator, tenetur tamen restituere damnum, quod sequitur ex hoc accusato, ut explicatur in conclusione sequenti.

4. Secunda Conclusio. Quando accusator ignorantia inculpabili, procederet usque ad condemnationem accusari, & fuit condemnatus in aliqua re temporali, scilicet, v.g. ut solvat accusatori centum ducatos, aut aliquam domum, tenetur restituere dicto condemnato totum id, quod factus fuit ditior, sed non tenetur solvere ei, quod expendit in lite, neque damna, quae inde illi evenerunt; & ratio huius est, quia restitutio habet suam originem a duobus principiis; primum est ratione, quod quis retineat alienum; secundum, quia si inpropter aliquid iniuste; & primum quidem cessat in hoc casu, quia hic videmus, quod accusator non habet apud se expensas litis contrarii, neque damna, quae illi evenerunt; cessat etiam secundum, quia iam supponimus, quod hic non fecerit iniustitiam formaliter loquendo, cum bona fide litigaverit, & ideo in hoc casu debemus pacificare regulam communem, quae dicitur, quod, quando quis expendit bona fide alienum, non tenetur restituere valorem rei expensae, sed solum illud, quo factus fuit ditior. Verum est tamen, quod tenebitur ad dictas expensas, qui iniuste procuravit, ut accusator apponeret, & prosequeretur dictam litem. Ex dictis sequitur, quod si dictus accusa-

tus

Sotus
lib. conc.
6. iuxta
finem.

D. Th. 2.
2. q. 68.
Ales. 3.
P. q. 42. i.
1. Theo.
log. in 4.
d. 39.
Canonistae in c.
nouv. de
iudic. 1.
Sotus de
repen. se
cr. in 2.
q. 5. con-
cl. 1. p. c.
44. col. 2.
2. q. 3. c.
si eundem
penitue-
rit. 1. ac-
cusator.
fuit se-
nat. 10.
Jarpil.

tus fuit relegatus in exilium, aut ad mortem condemnatus, non tenetur accusator ad ullam restitutionem, solum enim tenetur impedire, quantum fuerit possibile, executionem harum penarum, quamvis sit confiteatur delictum suum, si hoc potest facere sine gravi suo damno.

Secundo inferitur, quod si condemnatur ad mortem, & sententia fuit executata, non tenetur aliquid restituere hæredibus loquendo de rigore iustitiæ; quamvis secundum æquitatem Christianam bonum est, quod faciat illis aliquid commodi: contrarium autem debet dici, si accusatione infamavit illum, quia in hoc casu tenetur restituere famam, non quia iniuste sustulit illam, cum ignorantia inculpabilis præcesserit, sed quia retinet famam alterius, quam potest restituere, licet non det quidquam bonorum suorum, & secundum hoc debet explicari, quod dicit Sotus super hoc puncto.

Sot. ubi
hu. c. 5

5. Tertia Conclusio. Prævaricatio accidit duobus modis: primo quando aliquis in exteriori accusat reum, in secreto vero fauet illi acceptans debiles defensiones: secundo, quando tacet ea, quæ vere aggravant, & sunt maxime contra accusatum, & allegat alia parvi momenti; quod peccatum etiam potest esse in advocatis, & notariis, estque peccatum mortale subiectum restitutioni damni, quod ex hoc sequitur parti, ut colligitur ex eo, quod tradit Navarrus, & Sotus.

Sot. ubi
hu. Nau.
cap. 25.
num. 30

6. Quarta Conclusio. Accusator, qui facit pactum relinquendi accusationem in causa criminali alicuius criminis, quod non puniatur pena sanguinis, si ex hoc sequatur damnum rei publicæ, aut tertio peccat mortaliter, cum faciat contra id, quod iustis de causis ordinatum est a iure; si vero neque rei publicæ, nec alicui tertio sequatur damnum, non erit mortale relinquere dictam accusationem per viam pacti, aut fœderis, cum causa principalis, ob quam hoc prohibetur propter damnum tertij sit, aut rei publicæ, aut propter scâ-

dalum, quod inde nasceretur, ut dicit Navarrus, qui addit, quod semper erit peccatum mortale facere dictum pactum cum periurio, aut mendacio pernicioso, ut dicit D. Tho. erit etiam tale, si relinquat accusator accusationem sciens esse iniustam, eo quod datur illi aliquid, & tenebitur ad restitutionem eius, quod accepit, & damni, quod ratione iniustæ accusationis accusatus passus est. Ex dictis inferitur, quod quamvis ille, qui affectus est iniuria, possit desistere ab actione, quam habet in foro exteriori contra illum, qui iniuravit illum percipiens aliquid pro hac iniuriæ remissione, non quia parcat illi, sine ratione, sed ratione damni, quod perpeffus est, ut resoluit Corduba dicens, quod maritus, qui desistit ab accusatione ob aliquid, quod illi datur, iuste possidet illud in compensationem damnorum, quæ perpeffus est ob adulterium in persona, & fama; quam etiam sententiâ tenet Ludovicus Lopez. Non tamen potest iniuria affectus parcere ob aliquid, quod illi tribuitur, nec gratis potest id facere, si ex venia sequitur aliquod damnum vel tertio, vel rei publicæ, quia in hoc casu secundum supradicta peccabit parcens, & desistens ab accusatione, sicut peccat maritus, qui parcat uxori adulterium, si putat, quod ipsa ex hac venia sumet occasionem perseverandi in adulterio; quia parcere ei in hoc casu est facere iniuriam rei publicæ, cui datur occasio scandali, & ipsi mulieri, cui datur occasio maioris perditionis, ut dicit Cord. affirmans esse hoc ad montem omnium, estque expressa opinio Navar. ut sup. num. 31.

Nau. in
man. c.
25. n. 32.

Cor. de
ca. lib. 9.
77.

Lop. l. 2.
instr. ne
got. c. 45
p. 515.

7. Quinta Conclusio. Quicumque iudex etiam inferior potest annullare accusationes, quas invenerit deficientes, quia sicut potuit in principio eas, non admittere, sic potest postea admissas, si videat esse defectuosas, annullare immo ex officio tenetur ad illud; non poterit tamen sine peccato annullare accusationem, quæ iam est posita in eius tribunali, si dicta accusatio sit licita, & ordinata ad satisfaciendum alicui particulari, cum ius ordinet, ut nemini tollatur, quod illi debitum est.

S a Dixi,

Dixi, ordinata ad satisfaciendum alicui particulari, quia iudex superior, & inferior possunt rescindere accusationes positas, & ordinatas solum ad bonum commune, cum possit dispensare iusta de causa in suis legibus, ita ut possit etiam annullare ordinatas ad satisfactionem alicuius partis iniuria affectæ; iudex tamen inferior non potest hoc absolute de iure, sed solum inspiciens æquitatem, cognoscens, & putans pro certo legem non obligare in hoc casu, quia scit, quod si non imponatur silentium talibus accusationibus, est futurum maius damnum; quam utilitas bono communi perturbata repub. eo quod persona, quæ accusatur, est maximæ authoritatis: hanc opinionem tenet Cai. quem sequitur Aragon.

Cai. 2. 2.
q. 68. ar.
3. vbi
Aragon.

2. 2. q. 3.
calumniator,
&c. qui
non probaverit.
& ff. de
abolitio
l. 1. &
mulier
& l. quæ
sunt Sot.
vbi sup.
coq. 6.
Cou. li.
var. c. 9.
p. 587.
col. 1. l.
vlt. Tau
ri.

8 Sexta Conclusio. Qui false accusat, & non probat, quod proposuit contra accusatum, ponuntur poena talionis, ut dicitur in iure, & resoluit Sotus, & Covarruias: qui resolvunt, quod hæc lex talionis non est in usu, nisi solum respectu testis, qui iurat falsum in causa criminali, ut ordinatur in quadam lege Tauri, & sic debet observari circa hanc poenam consuetudo, & leges Regnorum, & Provinciarum; & in casibus in quibus observata sit hæc rigorosa lex, poena eius non debet considerari secundum, quod ipsa res est, sed secundum proportionem. Pro cuius explanatione debet notari, quod medium in virtute aliquando sumitur secundum rem, alias secundum proportionem. Secundum rem est quando illud, quod est realiter, est medium in illa virtute, sicut in iustitia servatur medium rei, quia solum datur, quod debetur, & hoc est medium, ad quod respicit hæc virtus, exhibens decem pro decem. Aliud medium est secundum proportionem, quod accidit, quando hoc medium respicit personas, & alias circumstantias, & ad hoc respiciunt alie virtutes. Scilicet non possumus in temperantia proponere unum medium reale, & indivisibile, sed debemus illud stabilire habentes respectum ad subiectum huius virtutis co-

sideratis eius circumstantiis. Hoc supposito dico, quod non debet imponi accusatori poena talionis, quæ secundum rem debebat imponi accusato false: quia si quidam rusticus Regem affecit iniuria, non sufficit pro poena, quod Rex afficiat iniuria rusticum; aut si Rex prius affecit iniuria rusticum, quod rusticus afficiat iniuria Regem; debet igitur accusator puniri poena talionis secundum proportionem consideratis qualitatibus accusatoris, & accusati, sic enim docet Aristoteles.

Arist. li.
5. & ibi
c. 5.

9 Septima Conclusio. Si qui accusat, potest probare quod proponit, non est necessaria secreta admonitio ante accusationem, siue prætendat cum illa privatum bonum, siue bonum publicum reip. quæ vult, quod delicta puniantur, ad quod tenetur quodcumque membrum illius, ne mali peccent timentes supplicium, quod vident exequi contra delinquentes; quod intelligitur, si aliter non potest satisfieri, neque provideri bono communi: hæc opinio est Silvestri, & Caietani, & secundum illam debet intelligi, quod dicit Nauarr. & Driedus super hoc puncto; quia si aliter potest satisfieri, & provideri bono communi, certum est, aut saltem præsumitur, quod non accusat nisi propter odium, aut desiderium inordinatum vindictæ; & addit Corduba quandam rem, quam ego puto probabilem, scilicet, quod licet intersit boni communis, & particularis, tenetur accusator facere correctionem fraternam, antequam accuset, non ratione boni communis, aut particularis utilitatis, sed ratione salutis spiritualis proximi, cuius non debet obliuisci, siue procedatur contra eum via Inquisitionis, siue accusationis.

Sil. ver.
bo accusatio
q. 3. Cai. 2.
q. 33. artic. 3.
Nau. ca.
18. d. 30.
cap. 10.
Cor de
reg. sec.
memb.
2. q. 5.

10 Octava Conclusio. Si ex accusatione non speratur alia utilitas, nisi supplicium delinquentis, & hac intentione proponitur, est necesse, quod præcedat antea admonitio fraterna, si putatur, quod cum illa iuvabitur delinquens, & ego non inuenio qua de causa non est præceptum secundum legem charitatis.

ritatis, quo obligemur liberare proximum emendatum, aut quod habeatur spes, quod corrigetur, non tradendo eum iudici, cum hoc prædicet nobis ecclesia eius exemplo, quæ protegit malefacientes, qui correcti sunt, aut saltem parati ad se corrigendum; & Euangelium docet nos hanc veritatem, in quo præcipit Christus Redemptor noster, quod non puniatur pena excommunicationis, qui non fuerit contumax. Hæc sententia est Durandi, & Cordubæ, quæ sequitur Petrus de Navarra, qui addit, quod non condemnaret ipse illum, qui accusat ante correctionem factam ad restituendum famam, quam amisit ob suam causam accusatus, & ad satisfaciendum omnia damna, quæ recepit, si peccatum, de quo accusatus fuit, fuit peccatum iniustitiæ contra accusatorem, quia multum difficile potest compelli, qui recepit iniuriam corrigere iniuriantem, antequam accuset illum, si non præten- dit ex accusatione aliquam utilitatem, nisi quod puniatur delinquens, ut dictum est.

Dur. in
4 d. 19.
Cord. i
adit. ad
Sot. det.
secret.
méb. 1.
9. 5. cō.
4. Nau.
lib. 2. de
rest. ca.
4 n. 255.

De obligatione testium ad dicendam veritatem iudicibus procedentibus per viam inquisitionis, accusationis, aut denunciationis.

Cap. V I I.

SUMMARIVM.

An testes legitime interrogati teneantur dicere veritatem delicto existente occulto: concl. 1. num. 1.

An testis legitime interrogatus iurans falsum peccet, & teneatur ad restitutionem, conc. 2. num. 2. & concl. 3. num. 3.

An, qui est causa quod alius iuret falsum, teneatur manifestare hoc, ut retractetur, concl. 4. num. 4.

An, qui iurat falsum non aduertens, unde aliquis fuit condemnatus ad mortem, teneatur liberare illum ab ea, conc. 5. n. 5.

An teneatur testis offerre se ad liberandum innocentem, quem videt duci ad suppli-

cium: concl. 6. num. 6.

An peccet, qui se abscondit recusans esse testis: concl. 7. num. 7.

An sit licitum revelare peccatum, quod scitur secreto: concl. 8. num. 8.

An faciant male iudices remittentes reos Confessariis, ut revelent veritatem, & an faciant male Confessarii, qui offerunt se in testes reorum quos audierunt: cō. 9. n. 9.

An teneatur testis legitime interrogatus dicere veritatem, licet iuraverit servaturum secretum: concl. 10. num. 10.

An teneatur testis dicere veritatem dubitans, an sit legitime interrogatus: concl. 11. num. 11.

An habent satis probabilem opinionem quod iuste interrogatur, teneatur Iudici dicere veritatem: concl. 12. num. 12.

*An uxor teneatur testificari contra maritum, aut consanguinei contra conam-
ulos: concl. 13. num. 13.*

*An, qui denunciavit contra aliquem frater-
naliter, possit esse testis: cōcl. 14. num. 14.*

An seculares possint esse contra religiosos: concl. 15. num. 15.

An infamis possit esse testis: concl. 16. n. 16.

An qui fatetur proprium crimen, possit esse testis contra complices, ibidem.

Prima Conclusio. Testis legitime interrogatus a Iudice tenetur dicere verum, quia non obediens ei impedit executionem iustitiæ, verum est tamen, quod opinio est hominum doctorum, quod si delinquens est occultus, contra quem non est infamia, possit respondere iudici nihil scire intelligens in corde suo se non esse obligatum testificari contra illum, sic enim tenet Nau. cuius opinio videtur mihi vera, & tamquam æquam debere sequi, quamvis contrarium teneat Sepulveda. Verum est tamen, quod opinio Sepulvedæ erit vera in casu, quod ex eo, quod non manifestetur veritas, sequeretur magnum præiudiciū alijs, & damnum infamiæ, quod sequitur delinquenti, non fuisset tanti valoris, quāti est prædictum damnum, quia si damnum infamiæ esset maioris valoris, licitum esset testi non manifesta-

Nau. in
manu. c.
25. n. 45.
Sep. de
ratione
dicer di-
test. c. 13.

re delinquentem occultum, quamuis legitime interrogetur, vt dicit idem Nauarrus. Dixi, legitime interrogatus, quia si non sit legitime interrogatus, non tenetur reuelare veritatem, vt infra dicitur conclusione 8.

2 Secunda Conclusio. Si testis legitime interrogatus contra aliquem iurauit falsum, peccauit mortaliter, & tenetur ad satisfactionem, cum committat euidenter iniustitiam, quod si eius dictum non fuit in causa condemnationis rei, neque eius ratione fuit ei pena infligenda, quia iam erat conuictus alijs testibus, quamuis peccauit mortaliter, non tamen tenetur ad restitutionem. Et nota, quod si aliquis audiuit ab aliqua persona bonae famae, & fidei, quae confitetur aliquid peccata sua, & recipit Sacramentum Eucharistiae, quod N. fecit tale peccatum, & iurauit, ideo quod hic N. fecit illud peccatum nesciens illud aliter, nisi ex auditu, vnde reus fuit condemnatus ad mortem, quamuis peccauerit mortaliter, non tamen tenetur ad restitutionem vero existente delicto ab eo commisso: quia iuste potuit credere esse verum, quod dicebat vir sanctus, & bonus, quem diximus. Verum est tamen, quod si postea scinit, quod reus non fecerat illud delictum, tenebitur satisfacere totum damnum, quod ex sua confessione perpeffus est, sic enim tenet Nauar. in Man. c. 18. nu. 2.

3 Tertia Conclusio. Si, postquam quis iurauerit falsum, cuius dictum realiter, & vere est causa efficax, quod aliquid sit condemnatus ad mortem, si reus est condemnatus, & nihil profuit retractare iuramentum, quod fecit, non debemus illum compellere, vt se retractet, sed solum tenebitur restituere damna, quae prouenerunt ex tali morte, & si potest ex aliquo loco retractare suam confessionem putans, quod inde liberabit innocentem a morte, tenetur illud facere, quamuis sit cum periculo suae vitae, vt dicunt Corduba, Medina, Sotus, Nauar. & Couarr. quia cum hic iurauerit falsum, sitque causa, quod reus moria-

tur existens innocens, tenetur exponere vitam suam pro eius liberatione, & ideo regula, quae dicit, quod non tenetur quis liberare fratrem suum cum certo periculo vitae suae, debet intelligi, quando uterque est innocens: quod in hoc casu non est, quod deberet inspicere Mercatus, vt non teneret contra communem dicens non teneri, qui iurat falsum contra innocentem exponere vitam suam certo periculo, vt liberet illum; & ideo secundum hanc doctrinam debet intelligi, quod tradit Nauar. loquens de hac materia. Si vero ille, contra quem testificatus est, non est in periculo mortis sua confessione, quia iam est mortuus, & punitus, ita vt eius confessio solum offendant illum in fama, aut bonis, & suorum filiorum, & consanguineorum, non tenetur tunc exponere vitam suam periculo, aut personam, sed tenetur retractare se per litteras formatas nomine suo proprio, & dare eas alicui, vt tribuat illas ministro iustitiae firmanas eas iuramento, ita vt faciant fidem publicam, & ipse potest se transferre in alium locum, ubi liberet personam suam a periculo, quamuis sit cum labore, & iactura honoris, & bonorum suorum, quia ipse sibi fuit causa huius mali; immo tenet, si potest sine periculo vitae suae, restituere totum damnum, quod accusatus recepit sua causa, & parentes, aut consanguinei accusati in honore, & bonis, & petere ab eis veniam humiliter; & si hoc non potest facere commode in vita, quia sic putat inimicitias contrahere cum multis, & consequenter exponere vitam suam periculo, aut non habere bona, quibus vivere possit, tunc satisfaciet faciens testamentum clausum, in quo potest explicare totum, quod dictum est, & tenetur ad hoc, vt resoluit Corduba late, & Nauar.

4 Quarta Concl. Ille, qui fuit causa efficax, vt alij iurarent falsum, tenetur manifestare eos, vt retractent se, immo et cum periculo mortis tenetur illos manifestare, si sciat, quod ob eorum confessiones, & iuramentum condemnabitur morte ille, contra quem

Cord. li.
1. qq. q.
31. ar. 3.
Soto li.
4. de iur.
lit. q. 6.
ar. 5. ad 4.
Medina;
de resti.
q. 3.
Nau. in
c. 15. nu.
17.
Cord. i
reg. pec.
5. 3. n. 6.
1. p.

quem iurare; si vero non induxit illos ad dictum iuramentum, nec fuit in causa, quod iurarent, solum tenetur de lege charitatis admonere eos, ut retractent se, & si nolint id facere, eadem lege charitatis tenetur illos manifestare, ut liberet innocentem; non tenetur tamen ad illud de lege iustitiae, & per consequens neque tenetur corrigere eos fraternaliter, nec manifestare illos cum periculo vitae suae; quia lex charitatis non obligat cum tanto periculo.

5 Quinta Conclusio. Si aliquis iurat falsum non aduertens, quid dicat, quia per obliuionem dixit quam rem, ob quam quis fuit condemnatus morte, non tenetur liberare eum ab ea cum periculo vitae suae, secundum Caietan. neque tenetur secundum Petrum de Navarra soluere damna quae ex suo testimonio euenerunt, cum nihil ab eo rapuerit, ut constat; neque ratione falsi testimonij tenetur ad illud, cum formaliter non iurauerit falsum, sed solum materialiter, & etiam, quia quoad Deum est libera iuramento periurij, & sic tanto magis remanebit liber ab offensa proximi. Hec opinio Nauarr. non videtur mihi multum probabilis, sed potius suspecta, quia moraliter loquendo non possum bene intelligere, quomodo segnities, seu negligentia in materia ita graui, qualis est iurare falsum in causa, in qua ratione iuramenti reus condemnatur ad mortem, non sit nisi peccatum veniale, & culpa leuissima, cum homo teneatur bene inspicere, quomodo iurat in simili casu, & ideo puto, quod dictum periurium non solum sit materiale, sed etiam formale in sua causa culpabili, & quod peccauit mortaliter, & tenetur ad damna, quae ex morte innocentis fuerunt sequuta. Aduertendum autem est, quod dicta inaduerentia liberabit eum ab obligatione, qua teneatur liberare innocentem etiam cum periculo vitae suae, cum ex proposito non iurauerit falsum.

6 Sexta Conclusio. Si aliquis scit esse innocentem hominem, quem deferunt

ad suspendendum, quamuis non vocetur ad iudicium, si scit, & credit, quod suo dicto liberabit eum, qui est innocens, tenetur se offerre ad testificandum quāuis sit cum prauiudicio accusatoris, & aliorum testium, qui condemnauerunt illum suis testimonijs, haec tamen obligatio non est de lege iustitiae, sed charitatis, & ideo, quamuis non testificetur, non tenetur ad ullam restitutionem, ut tenent Sancti Thom. Gabriel, & Nauarrus, qui addit, quod non tenetur quis offerre se in testem, ut aliquis condemnatur ad mortem pro crimine, quod vere commisit; quamuis sciat, quod accusator deficiens in accusatione, & probatione, condemnabitur poena talionis, cum ipse accusator posuerit se in tali necessitate voluntarie: supradictum autem limitat Nauarrus, quod non procedat in casu, quod denunciator, & accusator teneatur accusare, vel denunciare, quia in hoc casu tenebuntur de lege charitatis offerre testimonium suum: & etiam limitant omnes supradictum non habere locum, quando testis est vocatus a iudice, & legitime interrogatus, quia in hoc casu non solum de lege charitatis, sed etiam de lege iustitiae tenetur non tacere, & per consequens tacens tenetur ad restitutionem tanquam verus homicida: additque S. Thomas, quod licet testis non sit vocatus a iudice, tenetur de lege charitatis testificari, ut auferat damnum reipublicae alicuius privati, dummodo talis testis corrigat prius si aterne fratrem suum, cum non sit vocatus, neque interrogatus a iudice, quod se obtulit ad hoc, ut dicit Angelus. Qualiter autem debeat interrogari legitime a iudice, dicetur inferius. Circa quod debet notari quo ad nostrum propositum, quod, si non interroget iudex testem in iudicio, debet, & potest respondere, quāuis imponat illi obedientiam, & poenam excommunicationis, quod non tenetur respondere ad id, quod interrogat illum, & si vult compellere illum, debet appellare, nisi timeat, quod iudex faciat illi ob hoc aliquā iniuriā; quia si timeat hoc, poterit re-

D.Th. 2.
2. qu. 7 c.
ar. 1 Gl.
in 4. d.
15. qu. 6.
cō. 6. Na.
in mā c.
15. ar. 17.
& c. 15.
nu. 40.

Ange in
q. de cor
rection.
frat ar. 2
diff. 11

Nau. in
Man.ca.
25. n. 42.
Sot. li. 5.
de iusti.
q. 6. ar. 2
p. 423.

Nau. in
Mā lat.
c. 18. n. 31
D. Th. 2.
2. q. 70.
art. 2.
Sot. li. 1.
de iusti.
q. 7. ar. 1

Nau. vbi
sup. n. 41

spondere nihil scire intelligens in corde suo, q. teneatur dicere, vt tenet Nau. & Sot. Noteturq; hoc multū, ne aliquis decipiat, quod non tenetur Petrus non requisitus testificari cōtra Ioannem homicidam, si Paulus ob homicidiū, quod fecit Ioannes, morietur, sic enim dicit Sotus, dicens, quod non tenetur quis manifestare delinquentem occultum, vt liberetur innocens; & hoc debet teneri contra Nauartum, qui dicit cōtrarium in casu nostri notabilis, & allegat pro sua parte Diuum Thomam, & Sotum, sed ipsi non dicunt hoc, si bene cōsideretur, quia solum dicunt, quod debet liberari innocens, vt diximus in hac conclusione, sed non dicunt, quod hoc debeat fieri mediante morte illius, qui fecit delictum. Vnde debet dici, quod non tenetur Petrus ad hoc, quia solum tenemur ad liberandum innocentes ab illis, qui iniuste opprimunt eos, & Ioannes homicida non opprimit iniuste Paulum innocentem, quia causa, quam dedit ad mortem Pauli, fuit remota, & per accidens.

7 Septima Conclusio. Qui se abscondit nolens testificari contra reum, tam in causa ciuili, quam criminali, non peccat, quamuis eius testimonium sit absolute necessarium, dummodo restituat parti læsæ damnum, quod ex sua fuga prouenit; & si non abscondit se, sed potius iurauit, quod pars contraria erat ei inimica, cum hoc non sit, in hoc casu quamuis iuret contra illam, non solum tenetur restituere damnum, quod euenit parti læsæ, quia se tanquam testē falsum inhabilitauit, sed etiam peccat mortaliter iurans falsū, vt dicūt Nau. & Sot.

8 Octaua Conclusio. Illicitum est manifestare peccatum, quod aliquis scit extra confessionem, si est occultum, & ideo, qui est interrogatus de illo iniuste, & contra ius, potest bona conscientia respondere nihil scire, quia est conclusio multum verificata Theologorum, quod sacerdos, qui scit aliquod peccatum in confessione, potest, si interrogetur à iudice de illo, re-

spondere, quod nihil scit, & responderet vere, cum non sciat illud, ita vt debeat illud manifestare in illo foro, & idem videtur dicendum in nostro casu, si respondeat testis, quod scit in secreto nescire, cum non teneatur illud dicere; & hoc modo debet interpretari interrogatio dicti iudicis, scilicet, si scit aliquid, quod secundum ius teneatur manifestare, quia supponimus, quod iudex nō habet potestatem inquirendi dictum crimen, nisi secundum id, quod ordinatur ius; & certum est, quod ius non dat illi facultatem, vt faciat inquisitionem de aliquo privato delincente, nisi adsint contra eum indicia grania, & infamia, & aliqua suspicio multum vulgatam fere maiori parti reipub. & secundum hoc debet intelligi, quod communiter tractant DD. & Scotus, & S. Th. & Gersō. & idem dicendum est, qñ testis iniuste interrogatur, si sciret auditu de quodā delicto occulto, quia hæc interrogatio habet ēt hūc sensum, s. si audiuit crimē, quod secundum ius non sit occultū. Et nota, quod si iudex nimia pertinacia, & malitia interroget testem, non solū, an sciat aliquam rem, sed etiam, an sciat illam secrete compellens illum, vt reuelaret dictum crimen, peccat mortaliter, & nō potest iudex per hoc testimonium procedere contra delinquentem, cum emanauerit ab iniustitia, quam ipse commisit inferens vim testi; & ideo non est iuridicum, vt faciat fidem, illud tamen videtur dicendum, quod si iudex non induxit vim testi, vt reuelaret dictum crimen, sed ipse manifestauit illud sponte, poterit iudex cum ea depositione procedere contra delinquentem, eo quod iniuria, quam aliquis facit, & peccatum innocente iudice non impedit, quominus ipse possit procedere contra delinquentem, quē scit vere esse delinquentē.

9 Nona Conclusio. Faciunt male iudices, qui remittunt causas Confessarijs, vt informati à delinquentibus de re in confessione faciant, quod dicant veritatem in iudicio compellentibus eos iudicibus, quia non cōsiderant, quod rei, qui negant

Soto v.
bi sup.

negant veritatem in iudicio, sunt parati etiam negare illam in confessione; & ideo sic datur illis occasio, ut mentiantur in ea, & committant sacrilegium, & faciunt dicti iudices videntes hoc artificio confessionem esse odiosissimam: & ideo convenit, quod sacerdotes, quibus remittitur delinquens, tanquam serui divini animo: deificato reprehendant iudices huiusmodi qui volunt uti illis ad executionem iustitiæ in proprio foro, ut dicit Soto. Ex qua doctrina infero, quam male faciunt Confessarii, qui audiunt aliquos delinquentes, qui videntes eorum innocentiam in confessione, & moti pietate illorum petunt ab eis licentiam, ut possint revelare confessionem eorum innocentie, & accedunt ad iudices dicentes illis, ut bene inspiciant rem illam, quia illi delinquentes sunt sine culpa, & quod ipsi, si necesse fuerit, iurabunt hoc, quia audierunt eorum confessionem, & sciunt veritatem, quos iudices debent reprehendere dicentes, quod abeant in bonam rem, quia quamvis aliquando condemnant innocentem probatum delinquentem, minus inconueniens est hoc, quam dare occasionem, ut mentiantur in confessione videntibus illis, quod depositio Confessariorum poterit eos liberare, quod tanto magis debet fieri, quando agitur de causa civili, aut criminali, & provenit damnum alicui privato, quod sententia detur pro reo, qui accusatur, quia admittere in hoc casu depositiones Confessariorum est reddere confessionem odiosissimam, iniuriaque affectis murmurandi ansam præbere, ut murmurent de hoc sacramento, dicentes quod in eo peccatur, & capiunt hoc hi scelesti tanquam pallium suorum vitiorum.

10 Decima Conclusio. Testis legitime interrogatus a iudice tenetur dicere veritatem; quamvis fecerit iuramentum servandi secretum, cum dictum iuramentum sit in detrimentum partis læsæ, qui quamvis teneatur restituere totum damnum, quod ex non revelando veritatem evenit parti læsæ, non tenetur tamen in conscientia resti-

tuere penam pecuniariam, in qua reus, si diceret veritatem, deberet condemnari, sic enim tenet Navarrus contra Sotum, quam opinionem tenet etiam Medina probans eam exemplo eius, qui detinet custodem carceris, ex qua violenta detentione sequitur, quod fugiat a carcere, qui quidem non tenetur offerre se morti, qua condemnatus esset, si non fugisset. Nec obstat, quod si neget hic testis veritatem, iniuste impediat executionem iustitiæ, quia leges penales sicut reliquæ leges non obligant, si cut eo modo, quo sunt in usum receptæ & non est in usu, quod illæ obligent in conscientia ante condemnationem iudicis, qui usus fundatur in quadam inclinatione naturali, qua homines recusant esse excusatores peccatorum, quæ contra compositæ sunt, sic tenet cum communi Ludou. Lopez.

11 Undecima Conclusio. Quando testis dubitat, an iudex interroget legitime, & iuridice in causa magnæ infamiæ, non tenetur obedire, quamvis sit eius prælatus, & præcipiat illi in virtute obedientie, quia maius peccatum est infamare proximum sine causa, & exponere illum periculo, quam sit non obedire prælato præcipienti, ut reservetur crimen, & ideo negotio existente dubio maius peccatum est evitandum, sic. n. tenet Aragon, & Medina, & Soto contra Paludanum, & Silu. & aliquos Canonistas, qui tenent, quod in dubio tenetur subditus obedire prælato: tunc autem interrogat prælatus non iuridice, quando non est infamia probata contra reum cum duobus testibus procedente iudice per viam inquisitionis, aut si non sit legitimus accusator cum semiplena probatione, qui est testis ocularis fide dignus, aut cum indicij probatis per duos testes simul cum accusatione. Illud tamen videtur dicendum, quod nostra conclusio debet limitari, quod non procedat in casu, quod crimen, de quo interrogatur, sit contra bonum publicum, & minus perniciosum illi: qui in hoc casu, quis sit dubium, an iudex iuste interro-

Nav. in
m1.c.18
sum.48
&c.25.
nu.1.
Med. in
sum. so.
178.

Lupus i
instr. ne
got. cap.
38. pag.
280. col.
40.

Arag. 2.
2. q. 33.
artic. 8.
iuxta fi.
Med. 2.
2. q. 19.
art 6 p.
306. co.
1 Soto
secreto.
n. 3 q. 1.

terio.

terroget, siue non, tenetur subditus respondere obediens prelato. Quod probatur, quia, si considerantur secundum se hæc duo damna, maius malum est non manifestare iudici crimen præiudiciale reip. dubitando, an possit inquiri de illo iuste, quam sit infamare hominē priuatum; & in hoc casu ego admitto libenter opinionem Pal. & Siluester.

12 Duodecima Conclusio. Si subditus habet opinionem satis probabilem, quod prelatus iuste interrogat, tenetur in hoc casu obedire prelato, & respondere. Debet autem notari, quod si persona, contra quam inquit, est magnæ dignitatis, & autoritatis, & vtilitatis in republica, quāuis subditus habeat probabilem opinionem, quod iudex procedit iudice in ipsa inquisitione, potest recta conscientia sequi suspicionem, quā habet contra prelatum, quod non procedat iudice, quia esset graue damnum, quod sit reipub. si ille homo iniuste fuisset cōdemnatus, vnde bonum est, quod hæc suspicio sit maioris vigoris, quam opinio, sic enim tenet Sotus.

13 Decimatertia Conclusio. Sicut neque vxor, neque descendentes nec ascendentes, nec alii, quos refert Ang. tenentur testificari, sic procedente iudice per viam inquisitionis ponente edictum, non tenentur manifestare crimen mariti rei, &c. sicut dictum est in materia de Matrimonio. c. 79. ubi. 4.

14 Decimaquarta Conclusio. Qui denunciat fraterualiter cōtra aliquem potest esse testis in processu iudiciali, quia processus iudicialis, & denunciatio fraterna sunt res multum distinctæ; & ideo qui est denunciato in aliquo processu, videtur non esse inconueniens, quod sit testis in alio, vt dicit Sotus; quamuis tamen hæc opinio videatur probabilis, contrariam tamen tenent homines docti, quia non est dubium, quin qui denunciat in vno processu fraterualiter cōtra aliquem, aliquo modo representet personam accusatoris, & ideo eius deponere suspensa: vnde credo, quod loquendo regulariter huiusmodi denuncia-

tores nec possunt, neque debent esse testes. Dico, loquendo regulariter, respectu, & ratione criminis hæresis, in quo denunciator solet esse testis, & merito, propter atrocitatem delicti, vnde admittitur a nostris Inquisitoribus, pro testibus, qui ad alia crimina de iure non possunt esse testes; & dixi etiam regulariter, quia si qui denunciat, prius corrigit fratrem delinquentem, & videns eum nolle corrigi, denunciat de illo eo modo, quo est licitum de iure humano, & diuino, videtur quod hic possit admitti testis & hoc modo potest concordari contrarietas opinionum, quæ sunt in hoc puncto.

15 Decimaquinta Conclusio. Secundum ius nullo modo debent admitti seculares loquendo regulariter, vt sint accusatores, aut testes, aut denunciatores in causis criminalibus contra religiosos propter indecentiam, quæ in hoc inuenitur, & quia a sacris canonibus prohibetur, qui expresse vetant seculares esse accusatores clericorum, nisi quibusdam in casibus.

16 Decima sexta Conclusio. Infames non debent admitti, vt sint accusatores, aut testes etiam in peccatis, quæ sunt contra bonum reipubl. excepto crimine hæresis, vt notat Sotus. Hinc inferitur responsio ad grauem casum, scilicet, quod si aliquis homo infamis inter alia peccata, quæ confessus est, dixit commisisse graue peccatum cum quodam homine multum approbato in moribus, & fama, non valet eius dictum, vt iudex possit procedere contra dictum hominem ad probum; primo quia non potest procedere per viam accusationis, cum hic infamis non possit accusare secundum illud, quod dicit quedam glosa communiter recepta per Panor. & Gofredum, quamuis infamia sit de facto, & non de iure; nec potest procedere per viam denunciationis, cum non præcesserit correctio fraterna: nec potest procedere per viam inquisitionis, cum hic delinquens, de quo agitur, non esset sufficienter infamatus, neque potest procedere ex

Soto iv.
bi supr.

Soto v.
bi sup.
2. mēb.
9. c. 1.
3. in fin.

Gl in c.
1. de ac.
vbi fa.
commu
niter re
ceptus
Gofr. in
c. omni
potēs de
accus.

cap. te-
stimo-
niū, de
testibus.

occasione sumpta a depositione nomi-
nis infamis; quia qui confitetur suum
proptium crimen, non debet illi dari fi-
des deponenti contra alios participan-
tes in suo crimine, & etiam quia, cum
sit infamia, non valet pro teste, ut dici-
tur in iure; & etiam quia nō sufficit de-
positio unius, aut duorum testium, ne-
que trium, quamvis sint qualificati, ut
procedatur per viam inquisitionis, sed
conuenit, quod sit infamia contra de-
linquentem, & non sufficit quævis infam-
ia, ut possit iudex procedere contra si-
miles homines, sed conuenit, quod hæc
infamia processerit a personis bonæ in-
tentionis, & quæ amant dictum reum,
ut dicitur in iure, ut notat glos. commu-
niter recepta, quæ declarat non suffice-
re, quæ oritur a gente maleuola: & in
casu, de quo agimus, debet præsumi, qd
hic ultra quod est infamis, prosequitur
odio prædictum virum, quem sua de-
positione condemnat, quia ipse est con-
uictus, ut homo perditus, & quia alter
est homo habitus ut homo probus, &
studiosus, præcipue si fuit illius prælatus
aliquando, cum sit commune, quod
mali semper odio habeant prælatos suos,
si sunt studiosi, & virtutum amatores,
quod præcipue habet locum, quando
iudex, qui cepit depositionem, errauit
in forma iuris faciens, quod dictus in-
famis manifestaret dictum suum corā
quinque, aut sex testibus, ut quod erat
secretum, publicum fieret, quia in hoc
casu etiam est præsumptio contra di-
ctum iudicem: supradictum constat ex
his quæ tradit Nauar. in quodam con-
silio, ubi adducit has rationes. Verum
est tamen, quod ego opinor, quod po-
test iudex per viam inquisitionis secre-
te procedere contra delinquentem in
dicto enormi peccato, ut dictum est su-
pra, & ideo pro liberatione huius rei
præcipuum, quod illum iuuat, est infam-
ia testis deponentis contra ipsum, &
quod sit complex in delicto, qui non
potest esse testis, ut dictum est; verum
est tamen quod faciet, ut egeat reus
purgatione, ut notat Siluester.

Nau. li. 3.
conf. tit.
d. accus.
conf. 1.
fol. 425.

Silu. tit.
testis n.
1. vers. 11.
non ad-
mitti lai-
cos con-
tra cleri-
um, &
verb in-
diciū, §.
5.

De oppositione testium.

Cap. VIII.

SUMMARIVM.

*An sit peccatum mortale imponere testibus
crimina falsa, concl. 1. nu. 1.*

*An sit illicitum imponere defectus veros,
& publicos testi falso, concl. 2. nu. 2.*

*An peccet qui opponit crimen manifestum
testi non falso, concl. 3. nu. 3.*

*An sit licitum opponere testi crimen occul-
tum, quod solus ille scit, qui opponit, cō-
clus. 4. num. 4.*

*An valeat dictum testis, qui prius non iu-
raverit, concl. 5. num. 5.*

Materia huius capituli est multum
necessaria, de qua agit S. Thom.
& qui scribunt super ipsum, & ut cla-
rius resolvasur, ponuntur aliquot con-
clusiones.

D. Th. 2.
1. q. 70.
art. 3. v.
bi Ara-
gon.

1. Prima Conclusio. Imponere testi-
bus crimina falsa semper est peccatum
mortale, quamvis imponat ea, qui legi-
time iurat, eo quod tale mendacium
est valde damnosum testibus. Hinc in-
fero, quam iniquus, & prauus sit usus,
qui præualeat his nostris temporibus in-
ter advocatos, & procuratores, qui im-
ponunt testib. defectus falsos, de quibus
neq; est suspicio, dicentes, qd faciunt hoc,
ut redimant suam vexationē, nō inspi-
cientes, quod si redimunt vexationem
temporalem, incedunt hac via ad vexa-
tionem æternam, quia non est licitum
redimere vexationem temporalem me-
dacijs, & falsitatibus.

2. Secunda Conclusio. Ille, qui habet
iusticiam in lite, potest ob suam defen-
sionem imponere defectus testi falso, si
sunt veri defectus, quamvis sint occul-
ti, dummodo illorum ratione illius de-
positio reddatur debilis, & parui mo-
menti: quia si positis dictis defectibus
credit, quod non reddetur talis non est
licitum manifestare eos, quia si conce-
ditur

ditur illorum reuelatio, est ob defensionem rei, et si eius depositio non redditur debilis illis defectibus, non obtinetur dicta intentio defensionis, quæ permittitur cum moderatione debita, ita ut sit inculpabilis, & ideo est necesse, quod habeat tres conditiones: prima, quod manifestare dictos defectus testis sit necessarium ad litem: secunda, quod aliter non possit reus defendi: tertia, quod non prætendat hac via infamiam illum reddere, sed solum se defendere secundum id, quod in alio casu simili resoluunt.

Caiet. 2.
2 qu. 95.
art. 8.
Cord li.
1. qq. 9.
38 dub.
1 Sot. li.
1. d. iust.
q. 1 ar. 8
Nau. li. 2
de test. 3
nu. 349.

Corduba Sotus, & Nauar. & Caiet.

3^a Tertia Conclusio. Ille qui opponit testi, qui deponit verum, aliquod crimine publicum, aut manifestum, non peccat, quia in hoc casu non infamat illum, neque facit aliquid, quod sit contra eius utilitatem: quod debet intelligi, dummodo reus defendat se iuste, quia aliter ultra peccatum quod committit contra iustitiam, peccat etiam contra charitatem iniiciens proximo in faciem suam peccatum, quod commisit.

4^a Quarta Conclusio. Occidit Petrus hominem, cuius mortis non est nisi vnicus testis, & scit reus secrete, quod hic est notatus quodam delicto, ob quod non potest esse testis, licitum est dicto reo opponere illi hoc crimen, quamuis secretum, & occultum, ne eius depositio illi noceat; & idem dicendum est, quando quis facit testamentum clausum cum septem testibus, & scit, qui debet succedere ab intestato, quod duo, aut tres illorum sunt infames, licitum est illis opponere hunc defectum, licet secretum, ut testamentum reddatur nullum ob defectum solemnitatis, & sic obtineat bona ab intestato. Hæc doctrina est Soti, quæ ut sit vera debet modificari sequentibus limitationibus. Prima, quod reuelatio huius infamiae sit necessaria ad bonum exitum litis. Secunda, quod infamia, quæ sequitur ex manifestatione criminis, habeat aliquo modo proportionem secundum arbitrium boni viri cum damno, quod potest sequi ex eo, quod non manifestetur,

Sot. li. 5.
de iust.
q. 7. ar. 3

quia si quis in lite parvi momenti, ut voti sui compos fieret, manifestaret aliquod delictum testis ita graue, ut eius causa possit condemnari morte, aut incurrere in grauem infamiam, sine dubio grauius peccaret contra id, quod querit charitas. Tertia est, quod habeatur respectus ad causam, & modos, cum quibus testis accedit ad iurandum, quia ille qui propria culpa, aut quia sic placet illi, cesserit se ad deponendum, facilius potest opponi delictum, ut annulletur eius depositio hoc modo; ille vero, qui sine propria culpa potius compulsus a iudice testificatur veritatem, quam scit, non est licitum, neque æquitati conuenit, quod ita facile opponatur dicta infamia.

5^a Quinta Conclusio. Testis, cui non deferretur iuramentum, potest repudiari, quia non valet testis sine præstito iuramento secundum supra dicta; & ideo aduertant prælati regulares, quod quando qualificant aliquem processum, & causam, quæ coram illis agitur, non sufficit, quod imponant per obedientiam suis subditis, ut dicant veritatem, sed debent illis deferre iuramentum, quia sine illo non substantiatur processus iudicialis.

1. 10. c. 4.
nu. 1.

De correctione fraterna.

Cap. IX.

SUMMARIVM.

An de iure diuino naturali & positivo sit obligatio corrigendi fratres. concl. 1. numer. 1.

Qualiter, & quando obliget correctio fraterna, & conditiones, quæ debent intervenire, & an debeant corrigi in peccatis venialibus, concl. 2. nu. 2.

Quando, & quomodo sit licitum monere proximum, ut caueat, quia volunt alij illum occidere. ibid.

An, qui est in peccato mortali, possit corrigere, concl. 3. nu. 3.

An

An teneatur homo particularis monere fratrem suum, quem videt in aliquo errore constitutum, & facit bona fide aliquid illicitum, concl. 4. nu. 4.

An si non iuvet correctio fraterna, teneatur qui corrigit monere illum coram tribus, aut duobus testibus, concl. 5. nu. 5.

An teneatur quis corrigit fratrem suum cum periculo vite sue putans, quod si non corrigit illum, morietur in peccato mortali, concl. 6. nu. 6.

An teneatur praelatus de lege charitatis, aut iustitie cum periculo vite sue corrigere fratres subditos, conclus. 7. numero 7.

An teneatur praelatus sub pena peccati mortalis euellere peccata venialia. ibid.

Postquam vidimus, quod qui denuntiat, & qui accusat, & qui testificatur, in multis casibus tenetur corrigere fraternaliter fratrem ante denuntiationem, aut manifestationem criminis coram iudice, consequens videtur, quod debeamus agere de obligatione ad correctionem fraternam, & in quibus casibus obliget, pro cuius rei resolutione ponuntur sequentes Conclusiones.

1 Prima Concl. De iure naturali, divino, & positivo tenentur omnes corrigere fratres a peccatis, quæ in illis videntur: hæc enim est communis omnium sententia, & non solum est obligatio corrigendi peccata futura, sed etiam facta; & obligat hoc præceptum ad correctionem cuiuscumque peccati mortalis, cum eius finis sit salus spiritualis proximi, quæ amittitur ob quodcumque peccatum mortale, & quia per peccatum veniale non amittitur hæc salus spiritualis, non est obligatio corrigendi proximum de eo, nisi sit eius conditionis, quod disponat ad peccatum mortale, quia ratione huius periculi tenebitur corrigere illud, ut si quis videat alium ingredi quandam domum, in qua familiariter tractat cum quibusdam mulieribus, & in eorum conversatione interveniunt peccata venialia, quæ in similibus casibus disponunt ad mortalia; hæc opinio est Soti, &

post alios tenet eam, & tanquam ab omnibus recepta Navar. Ex dictis colligitur teneri aliquem corrigere peccatam cum aliqua ignorantia crassa, aut fragilitate, cum hæc non excusent à peccato mortali.

2 Secunda Conclusio. Correctio fraterna non obligat in omni loco, & tempore, sed solum, quando convenit ad correctionem fratris, quia cum præceptum eius sit affirmativum, non obligat semper, & ad semper, sed solum pro tempore, & loco, in quo correctio potest fieri, ita ut sit actus ordinatus ad eius finem, qui est correctio fraterna; & ideo requiruntur sex circumstantiæ, ut fiat, sicut debet fieri, quarum tres se tenent ex parte corrigentis, quas refert Gerson, & tres ex parte correcti. Illæ, quæ se tenent ex parte corrigentis, sunt sequentes. Prima, quod habeat notitiam peccati. Secunda mansuetudinem. Tertia commoditatem. Tres quæ se tenent ex parte correcti sunt hæc, videlicet. Prima, quod peccatum sit mortale, aut veniale disponens ad mortale, ut dictum est. Secunda, quod sit spes correctionis. Tertia, quod non expectet tempus magis opportunum. Nunc vero explicemus prius tres primas conditiones, & statim explicabimus secundas.

1 Circa primam conditionem ex parte eius, qui corrigit, est notandum, quod Adrianus tenet sufficere, ut aliquis corrigat, & teneatur ad illud, quod habeat probabilem cognitionem peccati, quævis non sit certum; quod potest habere locum, quando ex eo, quod non fiat talis correctio, potest evenire magnum damnum illi, qui debet corrigi, moneri, qui corrigit fratrem, quod non corrigit illum, quia certo sciat peccatum ab eo committi, sed quia dubitat, & desiderat eius utilitatem spirituales, & vult dare modum, quo evitetur damnum, quod imaginatur esse venturum: quando vero non timetur hoc periculum, non est necesse fieri dictam monitionem existente solum probabili cognitione peccati, quia cum illa inferretur mul-

Nav. i. c. iter ver. 11. q. 3. cor. 59.

Gerson tract. 14 de corr.

Adr. in 4 de corr.

ita penna correcto, & ideo poterit irasci
tanquam homo.

Circa secundam conditionem, quæ
est mansuetudo, nota hanc conditionem
esse valde necessariam, præcipue quan-
do inferior corrigit superiorem, sicut si
subditus corrigit prælatum suum, quia
debet illū corrigerere occultissime, & non
debet illum reprehendere, sed appone-
re illi ante oculos gravitatem peccati cū
debita humilitate, & si adsint patres
qualificati, & seniores, qui hoc faciant
non est rationi consonum, quod hoc à
iunioribus præstetur, ut post S. Thom.

Arag. 1. tenet Arag.

2. q. 33.

art. 4. P.

809. col.

ad 1.

ad 2.

ad 3.

ad 4.

ad 5.

ad 6.

ad 7.

ad 8.

ad 9.

ad 10.

ad 11.

ad 12.

ad 13.

ad 14.

ad 15.

ad 16.

ad 17.

ad 18.

ad 19.

ad 20.

ad 21.

ad 22.

ad 23.

ad 24.

ad 25.

ad 26.

ad 27.

ad 28.

ad 29.

ad 30.

ad 31.

ad 32.

ad 33.

ad 34.

ad 35.

ad 36.

ad 37.

ad 38.

ad 39.

ad 40.

ad 41.

ad 42.

ad 43.

ad 44.

Circa tertiam conditionem, quæ est
opportunitas, debet adverteri, quod si sūt
aliæ persone idoneiores ad corrigendum
proximum, quæ velint hoc facere, non
tenetur persona minus idonea ad illud,
ut tenet omnes post S. Tho. & sic debet
intelligi, quod supra diximus loquendo
de subdito, qui reprehendit prælatum,
quod si scilicet sint seniores, qui hoc fa-
ciant, non faciant illud iuniores. Expli-
catis ergo conditionibus ex parte corri-
gentis conuenit explicare tres alias, quæ
se tenent ex parte correcti.

Quo ad primam conuenit scire, quod
materia correctionis, debet esse peccatū
mortale, aut veniale, quod disponat ad
mortale, de qua iā satis sup. dictum est.

Circa secundam, quod sit spes emen-
dationis, est notandum primo, quod il-
le, qui scit, quod non nocebit sua corre-
ctione, quāuis dubitet, an iuuaturus sit,
tenetur facere eam; hæc autem doctri-
na est contra Caiet. quam post Adrianū
tenet Sot. & est sententia D. Chrysosto.
quia quamuis simus dubij de correctio-
ne alicuius, sicut non est licitum non cō-
mendare illum Deo, sic non erit licitum
cessare a correctione fraterna, cum etiā
sit elemosyna spiritualis. Verum est ta-
mē, quod ille, qui dubitat, an correctio
fraterna nocitura sit bono communi
præcipue religionis, non tenetur ad illā,
& ideo si aliquis subditus timet, quod si
corrigit prælatum suum, irascetur; ita
quod causet aliquam perturbacionem

magnam in communitate, & motū, tūc
nulla erit obligatio corrigendi, ut tenet
S. Tho. unde cū quis dubitat, an corre-
ctio sit damnum allatura spirituale fratri
suo, non tenetur illā facere, quia in hoc
casu cessat aliquo modo finis correctio-
nis, qui est utilitas spiritualis correcti.
Debet in notari, quod, quando peccatū,
de quo aliquis vult fraternaliter corri-
gere fratrem suum, est damnosum rei-
pub. aut alicui tertio, ut si quis cogitaret
de occidendo aliquo, tenetur monere
illum, quem putat posse impedire illud
malū nullo facto damno delinquenti,
sed potius iuuando illum, si vult admit-
tere eius correctionem, quamuis sciat,
quod eius admonitio non iuuabit spi-
ritualiter, sed potius capiet occasionem
maioris iræ videns esse manifestam suā
cogitationem, immo est obligatio in hoc
casu, si adsint testes denuntiandi talē de-
linquentē, licet non præcedat correctio
fraterna, cum teneamur inspicere bonū
commune; unde dicunt Doctores com-
muniter, quod licet sciamus, quod de-
linquens incidet in infirmitatem, eo
quod videat cognosci peccatum suum,
non debemus omittere monitionem,
ne eueniat malum communitati, si ex
dicto peccato proueniet illud malum,
quod est maioris ponderis, quam sit re-
gritudo illius; eadem ratione sit cogno-
scatur, quod correctio est profutura spi-
ritualiter correcto, non debemus illam
finere, quamuis sciamus, quod ex ea
proueniet illi grauis infirmitas corpo-
ralis, quia salus spiritualis animæ debet
præferri corporali. Debet etiam mul-
tum adverteri, quod si Petrus scit, quod
Ioannes vult occidere Paulum, aut sur-
ripere eius bona, erit licitum dicere di-
cto Paulo, quod aliqui habent hanc in-
tentionem faciendi illi hoc malum non
nominata vlla persona in particulari,
dummodo possit fieri sine detrimento
illius cui facit hoc. Neque obstat, quod
non est cuius hominum privatorum de-
fendere vitam, & bona proximi, præ-
cipue si ex hoc potest alius recipere
infamiam; quia ad hoc respondeo,
quod

D. Tho.
9. 33. ar.
2. ad 3.

Caieta.
verbo
corr. fra-
ter.

Adr. in
4. de cor-
rect. fra-
art. 3.

Sot. de
reg. lect.
memb. 1.

2. q. 3. 3.

c. p. 4.

D. Chri-
sost. ho.

44. sup.

1. epist.

ad Cor.

quod est obligatio defendendi vitam in nocentis, quando aliquis vult illam auferre, si hoc possit fieri sine damno eius, qui vult illam defendere, & si faciendo hoc amittit delinquens famam, hoc est penam illi culpa peccatorum suorum, qui bus meretur hoc dampnum. Verum est tamen, quod in hoc casu tenetur, qui scit dictum crimen, querere omnia alia remedia possibilia, ut impediatur hoc prauum propositum Ioannis tractans rem cum illis, qui sancte, discrete, & occulte possint adhibere remedium, antequam moneatur dictum Paulum de crimine; & etiam putarem ego, non esse verum supradictum in casu, quod Paulus est homo ita bellicosus, & diabolicus, ut procuraret occidere Ioannem, aut alium, de quo praesumeret dictum malum, quia nemo tenetur evitare dampnum temporale vnius cum damno temporali alterius. Et notet aliqui parum discreti, qui absque vlla consideratione solent facere huiusmodi monitionem, quia quantumuis pacatus homo sit, alterabunt eum, ut procuret facere malum illi, de quo prae-sumit se malum recepturum, & potuerit esse, quod exequatur iram suam in aliquem, qui est innocens, nec recordatur talis mali.

Circa tertiam conditionem, quod non expectetur tempus opportunius, debet notari esse necessariam in casu, quod putetur, quod ex eo quod differatur correctio, incidet delinquens in aliud peccatum grauius, scilicet, quod administrabit sacramentum Eucharistiae in peccato mortali, si vero ex dilatione correctio nis non sequitur aliud dampnum nisi perseverare delinquentem in peccato, donec corrigatur, tunc poterit expectari, & differri admonitio ad tempus magis opportunum, si credatur, quod tunc derelinquet peccatum maiori cautela expertus suam fragilitatem in perseveratione prauae vitae, ut tenet Arag.

3. Tertia Conclusio. Si aliquis, qui est in peccato mortali, potest corrigere fratrem suum inuando illum spiritualiter, potest, & debet corrigere illum in hoc

casu, cum sit actus idoneus obtinendi finem correctionis, videlicet S. Tho. Si vero ob eius peccatum putat, quod eius correctio non erit vtilius utilitatis, non tenetur illum corrigere, si sit homo priuatus, nec tenetur emendare vitam faciens penitentiam peccati sui, ut sic melius possit corrigere; sicut non tenetur prodigus quaerere nummos, quos prodige consumpsit ad effectum succurrendi proximo suo, qui existit in extrema necessitate, sic enim tenet cum communi Ludouicus Lopez. Dixi, si sit homo priuatus, quia si est praelatus, & videt, quod mutare vitam est necesse, ut si subditus suus capiat bonum exemplum, & corrigatur ab eo, tenetur mutare illam ad hunc effectum, ut tenent Sotus, & Aragon; immo tenetur homo priuatus mutare vitam suam, si videt, quod scandalizat corrigens alios existens ipse in eisdem, aut forte maioribus peccatis, cum iudicet fratrem suum in illo, in quo ipse est condemnatus, ut dicit Nicolaus de Lyra, quem sequitur Bannes.

4. Quarta Conclusio. Non tenetur homo priuatus monere fratrem suum, quem videt existere in aliquo errore bona fide, & faciat rem illicitam bona fide, si praeumat, quod talis admonitio non delinquentium expedit, si error, & ignorantia non praeiudicat alijs, ut tenent Adrianus, & Aragon. Hinc inferitur, quod ille, qui scit Petrum non esse vere contritum cum Ioanna uxore sua ob quoddam impedimentum secretum, quod ab eis ignoratur non tenetur eos de tali impedimento monere credens probabiliter, quod nihil faciet, nec tenebitur monere eos eorum Confessarius, quia dicta admonitio solum deferret, ut constituat eos in mala fide; nec eorum praelati tenentur monere eos in hoc casu si non putant, quod iuuabit, ut post Adrianum tenent Couarr. & Nauarra. Debet tamen notari, quod qui praedicat, aut legit publice, tenetur dicere veritatem, licet sciat, & intelligat aliquos auditores esse ibi, qui existunt bona fide

D. Th. 2.
2. q. 33.
art. 5.

Lud. in
inst. col.
1 q. c. 16
nu. 135.

Soto de
reg. secr.
mrb. 2.
q. 3. Ar.
vbi sup.
art. 5.

Lira, si-
per Mat
7. c. in il-
lis verbis
quid vi-
des festu-
cam Ban-
nes 1. d.
art. 5.

Adr. in
4. de col.
9. 5. dub.
7 & quo
lib. 5 ar.
1. Arag.

Adr. vbi
supr.

Con. in
4. 2. p. c.
6. nu. 16
nan. in
c. si qua-
do. n. 69
de p. n.
d. 7.

Arag. 2.
2. q. 33.
art. 1. p.
793. col.
1. & 2.

Soto in 4 d. 28. q. 1. ar. 3. Can. de pgu. 5. q. Med. de cōf. tract. 1. c. 11. & Nau ubi sup.

in suis erroribus, & ignorantijs, & mediante prædicatione amittent bonam fidem, non viuentes utilitate doctrinæ: quia doctrina publica non est ordinata utilitati privatæ, sed communī, ut dicunt Sotus, Canus, Medina, Couar. & Naua. Et aduertatur, quod id, quod diximus, secundum opinionem DD. non habet locum in illis, qui habent ignorantiam inuincibilem iuris naturalis, quia si proximus ignorat inuincibiliter aliquod præceptum decalogi, v.g. quod simplex fornicatio sit peccatum mortale, quicūque quamuis sit particularis, & priuatus, tenetur corrigere illum licet intelligat, quod nihil proficiet: quia non potest esse similis ignorantia sine aliqua irreuerentia honoris Dei, & sine graui damno reip. christianæ, ut tenet Arag. 2. 2. q. 32. art. 2.

5. Quinta Conclusio. Si proximus non proficiat, nec mutetur correctione fraterna secreta, tunc si sit spes, quod mutabitur, si fiat illi admonitio coram duobus aut tribus testibus, tenetur proximus facere dictam monitionem coram illis, ut præcipit Euangelium, quamuis huiusmodi testes ignorent illud peccatum, & sit notum illi, qui corrigit, cum Euangelium, quod præcipit fieri hanc monitionem, præcipiat, ut fiat peccato existente secreto, dicens, si peccauerit in te, ac si diceret, ut explicat D. Aug. te solum cognitore peccati, nec obstat, quod hoc modo infamabitur delinquens, quia ratio, propter quam dominus iubet, quod reprehendatur coram testibus, est, quia cōfusus corrigatur, & timens, quod cōprehēdetur in vitio, procuret viuere cautius. Hæc est cōis opinio, quam post multos

Cord. in ad. not. ad Sot. memb. 2. qu. 4. cōf. 6. Bān. 2. 2. q. 33. a. 8. ad 1. Na. de rell. l. 1. c. 4. nu. 262.

alios tenent Corduba, Bannes, & Naua. Debet tamen aduerti p. Christianus, quod tenetur facere hanc monitionem coram testibus non solum semel, sed sæpe, putans, quod proficiet: quousque autem debeat fieri, relinquitur arbitrio boni, & prudentis viri, ut dicunt DD. allegati, & si intelligit, quod dictæ monitiones nihil facient intra spatium vnius anni, quamuis transacto anno iuuabūt, non tenetur expectare hoc tempus lon-

gum, sed statim potest illis vti, quia minus refert, quod aliquis homo sit in peccato mortali per spatium vnius anni, quàm quod crimen eius fiat notorium duobus, aut tribus testibus.

Aduertat amplius quod si frater factis his admonitionibus non corrigitur, & intelligitur probabiliter, quod si dicatur prælato, obstinatio fiet in peccato, & faciet maiora peccata, debet tacere, & non denunciare illum; hæc opinio est contra Panormitanum, qui dicit, quod non obstante, quod dictum est supra, debet denunciari prælato, cuius opinionem puto veram, quando peccatum est scandalosum, & in præiudicium reip. & cōitatis, ut erit v.g. simplex fornicatio secreta alicuius religiosi, quia posset manifestari populo, sic enim dicit Arag. Aduertat amplius quod si non inueniat testes idoneos, ut coram illis corrigan fratem suum, & putat, quod admonitio patnalis prælati sui iuuabit, tenetur statim referre se ad prælatum monens illum de casu tanquam patrē omittens admonitionem illam coram testibus, cum in hoc casu non possit aliter remedium afferri fratri. Tunc vero non erunt idonei testes, quando putetur, quod non seruabunt secretum, sed quod est occultum illis, fiet manifestum alijs causantibus scandalum populo. Notet vltcrius, quod si putat, quod admonitio coram testibus est illi pro futura plusquam admonitio prælati, debet facere dictam admonitionem coram testibus, cum admonitio coram testibus sit medium suauius, & gratius delinquenti, quam correctio prælati, quamuis tanquam patris, quia cum eo quotidie versatur; si vero putat, & sperat, quod admonitio prælati sit magis profutura quam coram testibus, & constat illi, quod prælatus est homo prudens Christianus, & pius, & quod procedet in negotio, cum magna prudentia consolando delinquentem, & constat illi, quod non inde capiet occasionem dandi penam, aut molestiam subdito in alijs rebus paruis, quæ solent tractari coram

Pan. in c. nou. 4. iu. 1.

Arag. 1. 2. q. 33. ar. 8. p. 2. 827. 60. 2.

coram praelatis, licitum erit tunc mone-
nere praelatum de hoc tanquam patre,
non iudicem, quod probatur, qui exi-
stentibus his circumstantiis hoc est me-
dium facillimum, & suauissimum; sed
si non est certus de his rebus, & circum-
stantiis, non debet statim recurrere ad
praelatum ante monitionem coram te-
stibus: quod probatur, quia in usu re-
ceptum videtur, quod homines quam-
uis sint prudentes, & pii ante dignita-
tes, postea in illis facti praelati mutant
stylum, & volunt videri iudices quam
patres, quod non deberet sic esse, sed
econtra.

6 Sexta Conclusio. Quando aliquis pu-
tat, quod eius frater est moriturus in
peccato mortali, nisi moneat, & corri-
gat illum, tenetur cum periculo vite sue
corrigenere illum, quia ut dicitur per S.
Ioannem, sicut Christus posuit vitam
suam pro nobis, sic nos debemus pone-
re vitam pro fratribus nostris, quod de-
bet intelligi, quando videmus fratrem
nostrum in articulo mortis mori cum
peccato suo, sic enim tenet Corduba cum
Soto, quod est ita verum, ut dicat Na-
uarr. sequens Adrianum, quod quisque
tenetur corrigere fratrem suum cum pe-
riculo vite sue, si videat illum morien-
tem in peccato mortali, quamuis eius
peccatum procedat ab ignorantia affe-
ctata, aut fragilitate, dummodo non
procedat ex malitia eo modo, quo quis
tenetur succurrere cum periculo vite
sue puero morienti sine bapismo, ut
moriatur cum eo, quia hoc petit ordo
charitatis, qui postulat, ut postponatur
vita corporalis spirituali proximi positi
in extrema necessitate, quod debet se-
qui, quamuis Sotus teneat, quod non te-
netur quis cum periculo vite sue pro-
curare salutem spirituales talis pueri.
Verum est quidem, quod si non sit pro-
ximus positus in tam extrema necessita-
te spirituali, non tenetur ponere vitam
corporalem pro illa, nec facere notabile
iacturam fame sue, aut bonorum tem-
poralium, cum, si non existat in dicta ex-
trema necessitate, super sit tempus, quo
cum adiutorio diuino potest exire a pecca-

to, & ideo omittere correctionem, in hoc
casu erit solum peccatum veniale, ut di-
cit Cord. quod debet intelligi, nisi qui
scit peccatum, pro certo teneat, quod non
corrigetur, neque emendabitur, si non
fuerit per suam monitionem, & sic mo-
rietur in peccato, quia in hoc casu tene-
bitur monere sub pena peccati mortalis
dummodo non patiatur notabile detri-
mentum in sua fama, & vita, ut dicit Sot.
7 Septima Conclusio. Si teneatur opi-
nio grauium DD. quod praelatus non
solum de lege charitatis, sed de lege iu-
stitie tenetur corrigere fraterne subdi-
tos suos, quamuis eorum peccata non
procedant ex ignorantia, clarum est, quod
tenetur dictus praelatus monere eos cum
periculo vite sue, sic enim tenet Sotus, qui addit, quod ex eo, quod praelatus te-
netur corrigere populum suum ratione
officii sui, tenetur etiam expurgare re-
publ. suam a iuramentis leuibus, & alijs
prauis consuetudinibus peccandi venia-
liter, si fieri possit, & ad hoc tenetur sub
pena peccati mortalis, quia peccata ve-
nialia quando sunt nimis frequentia in
republ. quamuis non efficiant notabile
damnum in singularibus personis eius,
prout tamen afferunt graue damnum,
& publicum communitati, valde refert
extirpare similia vitia, quod si verum
est, vbi Praelatis segnis in exhortando
populo suo; & sic plangit super eos Lu-
douicus Lopez in instr. conf. 1. p. c. 55. in
prin. allegans Sotum in tract. de iustitia,
& iure. Cum vero corrigere fraternali-
ter subditos secundum sententiam Ca-
iet. 2. 2. q. 33. ar. 2. sit obligatio non de iu-
stitia, sed de charitate, quia tunc non fa-
ciunt illud tanquam praelati, sed tanquam
priuata persone, ut dicit Aragon sequens
Caictanum stando in hac opinione, non
debemus obligare dictos praelatos ad
dictam monitionem cum periculo vi-
te. Verum est tamen, quod peccabunt
grauiter non extirpantes consuetudines
peccandi venialiter, si sunt, aut possunt
esse occasio peccandi mortaliter, quia si
non sunt occasiones peccatorum mor-
talium, ego non video, qua ratione pos-
sint condemnari ad mortale, ex eo quod

Sot. vbi
su. m. eb.
2. q. 1.
c. 6 & 9.
3. c. 3.

Cordu.
sup Sot.
de regē.
m. eb. 1.
q. 2. cōf.
6.
Nau. in
Mau ca.
14. n. 13
ia fin.

T non

non extirpent vitia venialia, quia non tenetur magis praelatus inspicere rem publicam quam priuatus homo animam propriam; & certum est, quod priuatus homo, qui non exgrauat animam suam a peccandi venialiter consuetudine, non peccat mortaliter, dummodo huiusmodi consuetudines non sint causa propinqua peccandi mortaliter. Ex dictis sequitur, quod paterfamilias tenetur corrigere familiam suam; & ideo si consensit, quod seruus suus resineat domi suae concubinam, peccat mortaliter. Verum est tamen, quod si habeat dictam concubinam extra eius domum, non tenetur eijcere illum a domo, ut relinquat illam prauam conuersationem, quia si hoc faciet, seruus fugiet, & sic amittet eum dominus, ut dicit frater Ludovic. Lopez, & fugitiuus factus fiet peior: nec tenetur paterfamilias corrigere filios suos, & familiares tantum quantum praelatus oues suas, quia quamuis paterfamilias teneatur habere maiorem curam necessitatum corporalium, instructio tamen quoad bonos mores magis incumbit curae praelatorum. Viso ergo in quibus casibus sit licitum denuntiare, & accusare reum praecedente correctione fraterna, & quando sit licitum iudici per viam inquisitionis, denuntiationis, aut accusationis procedere contra reum, ut de eius delicto instruat, conuenit, quod agamus, quomodo, & quando possit illum capere ac mittere in carcerem, & quomodo teneatur reus stare in carcere, & an possit fugere ab ea ante sententiam latam; non tractabo tamen hic de hoc, quia supra tomo primo cap. 36. verbo, *Carcer*, remanet sufficienter dictum, Quod remanet est tractare de obligatione, qua tenetur reus confiteri veritatem coram iudice.

Quando rei possint interrogari, & quando teneantur dicere veritatem, & manifestare complices, Cap. X.

SYMMARIUM.

An possit reus iuridice interrogatus nega-

re veritatem sciens, quod propter depositionem suam est morte puniendus; aut amittet honorem suum conc. 1. numero 1.

An condemnatus morte qui negauit delictum suum teneatur confiteri illud, conc. 2. nu. 1.

An reus nihil respondens iudici sit visus confiteri delictum; & an possit petere tempus ad respondendum; & quomodo debet respondere, conc. 3. nu. 1.

An reus interrogatus cum iuramento teneatur respondere secundum mentem iudicis, conc. 4. nu. 4.

An reus conuictus de aliquo delicto possit interrogari de alio conc. 5. nu. 5.

An reus interrogatus legitime peccet mortaliter mentiens in rebus parui momenti concl. 6. nu. 6.

An interrogatus iuridice possit negare quamdam rem, quam fecit bona fide, concl. 7. nu. 7.

An cui delatum est iuramentum de calumnia, possit interrogatus de aliquo crimine secreto negare illud, ibid.

Iuramentum de calumnia quid sit, ibid.

An sit licitum iudici, uti aliqua dissimulatione, ut inueniat veritatem, concl. 8. nu. 8.

An teneantur rei, qui confitentur crimina sua, declarare complices, conc. 9. nu. 9.

Prima Conclusio. Potest iudex iuridice interrogare reum, & per consequens tenetur reus dicere veritatem, siue pena sit temporalis, siue spiritualis siue procedat iudex ex officio, siue ad instantiam patris, siue crimen sit notorium, siue ex fama. Dixi, *interrogare iuridice*, quia debet attendi, an talis iudex procedat postquam praecessit infamia, & indicia sufficientia, quia si non praecesserit hoc, non potest interrogare, & per consequens non tenetur reus respondere, ut dicunt S. Thom. Caietanus, Sotus, Suarez, Antonin. Gomez, Cordub. Nauarr. Alcoc. & Petrus de Nauarris, quod debet intelligi in causis civilibus, & criminalibus, in quibus timetur parua pena: in causis vero magnis, & capi.

D. Th. 1. 2. qu. 59. ar. 1. ubi su. qu. 7. co. 1. Su. 1. 4. de las iuras libro 1.

Lap. ubi
in ca. 55
co. 100.

Gom 3. capitalibus, alijsque, ubi agitur de fa-
 var. c. 11. ma, dictante sic æquitate naturali, po-
 num. 15. test reus recta conscientia celare verita-
 Cord 1. tem non mendaciam dicens, sed utens
 1. 99. 9. amphibologijs, & verbis æquiuocis,
 43. du 3. quia naturale est h. in omnibus defende-
 Nau. in re se, & si consanguineus non potest cō-
 ca inter pellī ad testificandum contra alium suū
 ver. cō. consanguineum in similibus casibus,
 cor. 55. videtur quod non potest compelli secū-
 Cord. in pra. qq. dum æquitatem naturalem aliquis te-
 q. 18. n. stificari contra seipsum, quando ex ea
 7. ad fin. depositione debet illi euenire magnum
 Alcocer detrimentum vitæ, & famæ; aut saltem,
 in sū. c. si compellatur à iudice, poterit occultare
 26. veritatem verbis æquiuocis, & ideo
 videmus, quod præcipit iudex aliquem
 condemnatum mortem, quod fiet in
 carcere, & non fugiat, qui etiam iuste
 poterit non obedire, & fugere, quia dif-
 ficillimum est, quod non fugiat quis a
 facie mortis, si aliqua via possit hanc o-
 pinationem tenet Petrus de Nau. quem
 sequitur Salz. & hoc modo debet intel-
 ligi, quod tradit Nau. Nota autem tunc
 sequi magnam dampnum in honore, in
 casu, quo quis sit homo in honore ha-
 bitus, & pro tali reputatus: & si confi-
 teatur suum delictum occultum, rema-
 neret infamatus de facto, & de iure; in
 quam infamiam non caderet, nisi con-
 fessus esset delictum, sed remaneret in
 priori fama, & estimatione; si vero
 est homo infimæ conditionis, & hono-
 ris non ita sublimis, ego non audeo ad-
 mittere hanc opinionem, quia sic est da-
 re licentiam cuiunque delinquenti, ut
 neget veritatem, cum quicunque per
 suam confessionem amittat honorem
 suum.

2. Secunda Conclusio. Si iuridice inter-
 rogatus negat semel delictum, & hoc
 non obstante condemnatur morte, aut
 alia pœna, quamvis peccauit mortaliter
 negans veritatem, non tenetur tamen
 postea illam confiteri, nisi ex negatione
 eius resultet graue dampnum alicui ho-
 mini privato: hanc opinionem tenent
 Nau. & Segura; unde non debet teneri
 opinio contraria Medinae, qui dicit ab-
 solute, quod si non confitetur delictum,

non debet illum absolueret Confessarius
 ob grauem iniuriam, quam facit iudici,
 insinuans per hoc, quod sine culpa con-
 demnat illum; quæ quidem ratio est
 nullius momenti, quia quamuis reus sit
 innocens, non est dedecus iudicis con-
 demnare illum, si ex processu substan-
 tiato iuridice inuenit illum delinquen-
 tem, & ideo cum iudici nullum veniat
 dampnum, non est, quod affligamus de-
 linquentes condemnatus morte negan-
 do illis consolationem absolutionis.

3. Tertia Conclusio. Reo legitime in-
 terrogato, si nolit respondere, potest illi
 præcipi iuste, quod respondeat; & si nō
 responderet, presumitur in iure exteriori
 fecisse delictum, ut affirmat Rodericus
 Suarez, dicens sic fuisse iudicatum in Hi-
 spania super quodam negotio grauissi-
 mo; & Iulius Clarus affirmat sic esse in
 praxi positum; & ita statim tenetur re-
 spondere, ut non possit petere à iudice
 dilationem, aut tempus ad delibera-
 dum causa respondendi, ut affirmat Sal-
 zedus. Verum est tamen, quod ut iuri-
 dice interrogetur, est necesse, quod sit
 vnus testis oculatus sine defectu al-
 quo, aut indicia, quæ sint æquivalentia
 illi, & quod talis probatio contineatur
 in processu, & detur copia parti, ut sciat,
 an teneatur respondere, quia si non dar-
 tur, non tenetur ad illud, ut dicunt San-
 ctus Thomas, Nauarrus, Sotus, & Alco-
 cer, potestque reus petere dilationem
 non ad respondendum, sed ad viden-
 dum id, quod contra illum est in pro-
 cessu, & secundum illum videre, an te-
 neatur respondere, quod dicit Alcocer:
 quod debet notari multum, quia vix est
 iudex, qui obseruet supra dictum, neque
 habeat propositum illud obseruandi,
 & non videmus, quod ideo non absol-
 uantur à suis Confessarijs, nec ob alias
 causas similes: nec valet consuetudo
 in contrarium iudicium, quia est contra
 legem naturalem, ut dicit Salz. no-
 tans quod non debet dari copia reo in-
 formationis, sed solum debent iudices
 præcipere, ut legatur coram illis, quod
 est in processu absque eo, quod explicen-
 tur nomina testium, & eandem opinio-
 nem

Salz. ubi
 lo. p. 431
 c. 2.
 Gut. in
 qq. can.
 c. 11.

nem videtur tenere Gutierrez. Hæc tamen opinio videretur mihi admittenda, quando delictum, quod imponitur reo, est parvi momenti, quia loquendo regulariter tenentur iudices manifestare nomina testium reo, facto processu contra illum, ut defendat se non solum a sententia, quam timet, sed etiam ab obligatione, qua tenetur respondere, ut resoluit Bonifacius reprehendens iudices, qui faciunt contrarium, & tenent Antonius Gomez, & Gregor. Lupus, & precipitur in quadam lege novæ compilationis, & in alia, quæ tractat de peccato nephando. Notetur autem, quod si reus dubitat, aut testis, an iudex quærit iuridice, & existente in eodē dubio Confessario, debet iudicare in favorem rei, scilicet, quod non quærit iudex iuridice, præcipue in casu gravi, quia peius esset in hoc casu occidi hominem, aut mitti ad tritemes in perpetuum ob eius depositionem, quā nolle obedire iudici; hæc adnotatio est Soti, quam doctrinā debent notare. Sacerdotes, qui accedunt ad audiendos hosce delinquentes; & quia iudices communiter deficiunt in quærendo iuridice, & nolunt ostendere, quod est in processu contra delinquentes, ut secundum illud obligentur ad respondendum, & quia etiā sæpius non convenit petere manifestationem processus, quia ex hac petitione capiunt occasionē ad præsumendum malum, & afferunt molestiam delinquentibus cum torturis extraordinarijs; mea opinio est, quod in hac perplexitate, & dubio procedant cum debita prudentia, & non petant processum, nisi quando aliud non potuerit fieri inspectis circumstantijs, nec obligent delinquentes ad manifestandum suam confessionē, si ex ea est periculum evidens vitæ, & honoris. Avertatur autē, quod si sint certi, quod iudex est rectus, & quod quamvis petant manifestationem processus, non sequentur inconuenientia retrodicta, tenentur petere processum, & secundum illam iudicare obligationem, qua tenentur, delinquentes respondere.

4 Quarta Conclusio. Reus interrogatus

cum iuramento tenetur respondere ad mentem iudicis iuridice interrogantis, quia si iurat contra hanc intentionem, peccabit mortaliter, sic enim tenent Sancti Thom. Caietanus, & Sotus; & idem dicendum est respondendo cum æquivoco iuramento, quod componitur ex verbis simulatorijs artificiose, ita ut possit habere duplicem sensum, quia cum iudex deferat hoc iuramentum licite, non est licitum vii hac amphibologia, quia esset inferre illi magnam iniuriam, sic enim tenet Sotus. Dixi *delicite iuramento a iudice*, quia alias licitum est vii quacunque amphibologia, quam usus communis admittit sine mendacio; quia si verba secundum usum communem non admittunt sensum verum, tunc esset dicere mendacium, quod est illicitum, ut dicunt Cordoba, & Sotus, quamvis alij teneant contrarium, quorum opinio est recepta, ut constat ex ijs, quæ dixi in primo tomo in materia iuramentorum. Et ut radiciter intelligatur supradictum, debet necesse adverti, quod totum illud procedit, quando iudex procedit, ut sapius repetui, iuridice; quia si non procedit iuridice, non tenetur reus respondere, quamvis iudex tanquam eius prælatus præcipiat illud in virtute sanctæ obediencie, ut resoluit Aragon: tunc vero iudex non quærit iuridice, quando non est legitimus, nec competens; unde si interroget eos, qui non sunt subiecti eius iurisdictioni, possunt licite celare veritatem sine mendacio, idemque debet dici, quando iurisdictione eiusdem iudicis est suspensa ob aliquam appellationem: dicitur etiam non quærere iuridice, quando contra reum non est infamia, ut dictum est supra. Nec ideo est iniqua, & mala consuetudo aliquorum tribunalium Ecclesiasticorum, ubi interrogant eos, qui obtenta iam dispensatione a Papa volūt contrahere matrimonium, aut cognoverint se carnaliter, de quo peccato adhuc non sunt infamati, quia quavis Salzedus reprobet hanc consuetudinem, non debet tamen condemnari. Primo quia

Bon. in tra. de malef. i reg. de inq. i& earum, for. n. 1. f. 267. in magnis.

Sot. de reg. lect. in 2. q. 7. p. 62. c. 1

D. Tho. 2. 2. qu. 87. ar. 7. ad 4. & ibi. Cai. Sot. li. 8. de iust. q. 2. ar. 7

Sot. vbi sup.

Sot. l. 5. de iust. q. 6. a. 1. con. 7. p. 445. c. de calib. q. 65.

Ara. 2. 2. q. art. 8.

quia est necesse, ut sciatur dicta copula ad videndum, an valeat dispensatio, secundum dicta in materia matrimonij. Secundo, quia ob nostra peccata in nostra Hispania non putatur peccatum in famatorium cognoscere se carnaliter consanguineos, qui volunt contrahere, & miserunt Romam pro dispensatione.

5 Quinta Conclusio. Reus convictus de vno crimine non potest interrogari de alio crimine aut suo, aut sociorum, cum de alijs non sit notatus infamia, ut dicunt Sotus, Nauarrus, & Alcocer. Ad-
Sot. li. 5. de iust. q. 6. ar. 2. Nau. d. c. 25. nu. 35. Alcocer d. c. 26. Nau. l. 2. de resti. ca. 3. nu. 171. Abb & Doct. in c. assert.
gerratur autem, quod reus convictus de aliquo delicto potest interrogari, an commiserit alia eiusdem speciei; & ideo qui confitetur aliquod furtum, potest interrogari, an commiserit alia furta, quod dicit Nauarrus habere locum, quando hic ob infamiam, aut aliter per indicia magna videtur frequentasse huiusmodi delicta; & ideo famosus latro, qui confessus est aliquod furtum, potest interrogari, an commiserit plura furta; si vero solus est infamatus de vno furto, & non est suspicio, quod commiserit alia, non possunt illum interrogare, an commiserit plura.

6 Sexta Conclusio. Si reus, aut alius quis testis interrogari legitime a suo iudice mentiuntur in rebus parvi momenti, non peccant mortaliter, quod procedit, quamvis index sit praelatus regularis, & precipiat sub obedientia subdito, ut manifestet illi veritatem alicuius rei parvi momenti, quia hic non peccat mortaliter non obediens, eo quia praelatus in rebus parvis non potest imponere preceptum obedientiae, quod obliget ad mortale; quod si dubitat, an sint parvi momenti, tenetur obedire, nisi inde sequatur graue damnum proximo, ut dicit

Arag. 1. q. 69. ar. 2 p. 504. Soto de reg. sec. memb. 2 q. 7. c. 3. Aragon, & diximus in materia obedientiae: supradictum autem debet intelligi, nisi mendacium confirmet iuramento, quia tunc peccat mortaliter, ut dicunt Sotus, & Nauarrus, in c. inter ver. Cor. 55. num. 254.

7 Septima Conclusio. Si aliquis accusatur false de aliquo crimine coram

iudice, qui ingressus est quandam domum bona fide, quod si sciat index, capiet occasionem, & indicium ad exponendum illum torturae; in hoc casu, quamvis interroget illum iudice, an sit ingressus domum illam, non tenetur confiteri ingressum fuisse eam, si non potest probare bonam fidem, quia ingressus fuit; & ratio est, quia de hoc ingressu non interrogat iudice, quia vult ex eo capere occasionem exponendi torturae, quicum fuerit innocenter ingressus, non potest de iure esse occasio supplicij, & torturae; hoc autem colligitur ex eo, quod resoluit Sotus, ubi probat, quod non obstante iuramento de calumnia, quod defertur auctori, & reo in principio litis, quod non negabunt, quod putauerint esse verum, si postea fuerit reus interrogatus de aliquo crimine in particulari, de quo nec est infamia, nec indicia, non tenetur illud confiteri, nec peierat, quamvis neget, quia qui iuravit se dicturum veritatem, intellexit de veritate, de qua fuerit legitime interrogatus; quamvis ipse non intellexerit tunc; sufficit quod a iure, sic interpretetur.

8 Octava Conclusio. Licitum est iudici uti aliqua simulatione, ut verificetur negotium, quod tractatur inter reum, & actorem dubitando de eius veritate, ut resoluit Couarruias, & notant Abbas, & Doctorum communiter; nec potest index loquendo regulariter aliquem reum denuntiandum de certo crimine condemnare solum propter eius depositionem ad penam ordinariam, si extraxit ab eo dictam depositionem promittens illi, quod si diceret veritatem, non puniret illum, cum extraxerit ab eo dictam depositionem per fraudem credente reo, quod observaret illi promissum; & ideo confidens in eo potest esse, quod sit confessus, quod deposuit, ut sic liberaretur a carcere, quo detinebatur oppressus. Dixi, loquendo regulariter, quia si reus sciebat, quod index erat defecturus a promisso, & nihilominus perseueravit

Soto de reg. sec. in 2. q. 7. con. 3. p. 62. co. 1. & 2.

Con. i. 2. var. r. c. 2. d. 16.

in depositione, absque dubio potest puniri poena ordinaria; & addit Couarruias, quod si ultra confessionem adfuerint coniecturae, quod commiserit illud crimen, non faciet iudex contra iustitiam condemnans reum ad poenam ordinariam, praecipue si reus non reuocat depositionem suam, postquam factus fuit certus, quod iudex simulabat, quae tamen simulationes debent euitari, ut docent doctores.

9 Nona Conclusio. Tenentur rei, qui fatentur crimina sua, declarare complices in illis, si interroget iudex credens, quod sint adhuc parati committere noua peccata continuato vitio cum graui damno reipubl. aut proximorum, & credens, quod non corrigentur, quamuis illis fraterne dicatur, ut accidit quotidie in latronibus, & falsificatoribus monetae, haereticis, strigibus, & alijs aruspibus, quia conuenit manifestare hanc turbam malefactorum iudici, quamuis non interroget de illis, ut resoluit Nau. & ideo tenentur Confessarii monere reos, ut denuntient illos, ut monet Sorus, & peccant absoluentes eos, cum absoluant impenitentes, ut dicunt Nauarrus, & Alcocer. Nota tamen, quod hoc procedit procedente iudice in inquisitione, & interrogatione iuridice, quia alias neque se, neque complices tenetur manifestare. Est etiam notandum, quod non debet iudex interrogare de complicibus, nisi in casibus, in quibus disponitur à iure; neque debet interrogare de aliquo complice in particulari dicens dic mihi, an N. fuerit tibi socius in delicto; & tenentur indices declarare reis, in quibus modis, & casibus tenentur manifestare complices, aut concedant licentiam illis, ut possint consule-re homines doctos, & si nolint illis dare licentiam, dicit Nauarrus, quod non audeat liberare eos à peccato mortali, praecipue si hoc faciunt persuasi, quod est iustum quacunque via inuenire delicta, & ut sic teneantur esse iudices rigidi compellentes reos, ut manifestent complices, contra quos nulla est infamia, nec indicia, sed potest esse, quod

coram Deo sint correcti; immo addit idem Nauarrus, quod nec liberaret illos à peccato mortali, quando cum torturis vellent illos constringere ad illud cessante dicta infamia, & indicijs, nisi peccatum declaratum à reo esset talis conditionis, ut non posset fieri sine socio, ut est peccatum sodomiticum, adulterium, &c. Est etiam licitum iudici interrogare de complicibus, quamuis nulla praecesserit de illis infamia, quando interrogat, non ut puniat, sed ut corrigat, ut pater, sicut tenet Corduba; quod notent praelati regulares pro suis visitationibus, cum dirigantur ad hoc, ut tanquam patres adhibeant remedium malo, quod cognouerunt. Notent etiam subditi, quod non capiant hinc occasionem reuelandi Praelatis tanquam patribus, quod de iure est illicitum manifestare tanquam iudicibus, cum non constet illis, nec possit constare, quod procedent tanquam patres: & moneo Confessarios, quod quando praecipunt reis, ut manifestent complices, inspiciant bene negotium non confidentes solum in suo iudicio; quia ego etiam in minoribus casibus non confido in meo; & si aliquo modo possint liberare reum ab hac obligatione manifestandi complices, inclinatur ad illud: & quando aliter non potuerint facere, doceant reos, ne manifestent nisi eos, quos petit necessitas publica, & particularis.

De tortura reo adhibenda, & de veritate ab eo dicenda.

Cap. XI.

SUMMARIVM.

Quando sit licitum adhibere torturam reis.

conc. 1. nu. 1.

Qui possint torqueri, conclusione 2. numero 2.

An sit licitum laico torquere clericum, cōcl. 3. nu. 3.

Ad quid teneatur iudex, si faciat deponere reum aliquod delictum, cum minis,

& tor-

Nau. in
d. ca. in-
ter ver-
ba, cor-
lar. 6. ca.
de regē.
secr. mē.
1. q. 8. p.
17
Nau. ca.
18. n. 8.
Alc. vbi
su f. 86.

Et torturis non seruans terminos iuris. concl. 4. nu. 4.

An possit reus iuste interrogatus confiteri delictum suum, ut fugiat torturam sciens quod ob suam depositionem condemnabitur morte. conc. 5. nu. 5.

An peccet reus deponens veritatem, & infamans se concl. 6. nu. 6.

An peccet reus reuelans complices ratione torture non iuridice interrogatus. concl. 7. nu. 7.

Prima Concl. Licitum est iudici adhibere torturam reis, ut dicit quidam glo. cum communi, & tractat Nauarrus. concurrentibus sequentibus conditionibus. Prima, quod præcedat indicia sufficientia, aut semiplena probatio, quia alias esset peccatum mortale cum obligatione restitutionis, ut dicit Siluester, non solum eius, quod debetur iniuriæ, sed etiam omnium damnorum, quæ inde sequuntur, & ideo confessio, quam facit reus sine indicij sufficientibus est nulla. Secunda conditio, est quod non possit iudex aliter scire veritatem, & ideo peccat mortaliter iudex torquens reum, si aliter potest scire veritatem: unde dicit Nauarrus, quod peccant mortaliter iudices, qui torquent reos conuictos cum testibus de suis delictis, ut sic confitentes amittant beneficium appellationis, nisi quando illi omitunt confiteri solum ad effectum differendi executionem iustæ sententiæ, quæ contra illos est lata, ut cum communi Theologorum, & Canonistarum resoluit Nauarrus. Et nota, quod huiusmodi rei iam conuicti iuridice de suo crimine interrogati a iudice in tortura, an commiserint tale delictum, tenentur dicere verum, quia quamuis iniuste torqueantur, cum sint sufficienter conuicti, sunt tamen iuste interrogati, unde tenentur dicere verum, ut dicit Couarruias; si vero iam sint condemnati, non tenentur confiteri crimen, ut dictum est. Tertia conditio est, quod torture non sint crudeles, præcipue si eas adhibet iudex ecclesiasticus, ut dicitur expresse in iure.

Notandum est autem ad maiorem declarationem eorum, quæ dicta sunt quod priusquam iudex adhibeat torturam reo procedens per viam accusationis, debet audire accusatorem, & accusatum, & debet lis contestari, & debet prius compelli reus cum censura ecclesiastica, si causa agitur coram iudice ecclesiastico: quibus rebus rite confectis, si adhuc non est probatum delictum, tunc debet procedere cum tortura, debetque uti in hoc magna prudentia, & cura, respiciens omnes circumstantias; & indicia sufficientia, quæ sufficiunt ad adhibendam torturam, sunt illa, quibus animus sapientis, ac prudentis iudicis quiescit, sicut quiescit in aliqua re determinata à iure. Iudicium autem dubium est quædam præsumptio, quæ mouet fortiter animum iudicis ad credendum, aut non credendum aliquid. Est autem magna differentia inter hæc duo indicia quia primū per se solum sufficit ad hoc ut aliquis torqueatur, secundum autem non sufficit, quod sit vnum, sed oportet, quod sint multa, & si sint plura, aut vnū saltem, sufficit quod probentur duobus testibus; unde infamia per se sola non sufficit, ut quis torqueatur, sed solū sufficit, ut iudex faciat inquisitionem, & si in ea inueniat delictum cum semiplena probatione, potest procedere ad torturam; & si inuenerit dicta indicia, debet examinare efficaciam, & secundum ea iudicare: quod in simili casu debet fieri proponens semper ante oculos equitatem. Nec est indicium sufficiens ad torquendum, quod quis fugerit, antequam accusetur coram iudice, quia hoc non facit semiplenam probationem, sicut non est indicium sufficiens ad idem mutare colorem, respondere extra propositum cum tremore, si simul cum his non iunguntur alia indicia, quæ faciant vim iudici, quod relinquitur eius prudentiæ, & christianæ fidei, quam in hoc debet seruare, ut docet Conar, & tractant omnes DD.

2. Secunda Conclusio. In crimine læsæ maiestatis, & in crimine hæresis omnes possunt torqueri, sed in alijs cri-

Cou. li. pra. qq. ca. 18 p. 177. col. 1. DD. i. l. mites, §. oportet, C. de qu.

Gl. in c. cōtu. de vfu. Na. i. c. nullū. 18. qu. 2. nu. 51 & 52. & in rub. de ind. n. 53 Sil. ver. tortura.

Na. c. 18 nu. 58.

Na. ind. ca. inter verbacō elu. 4.

Cou. in pra. qq. c. 23. nu.

ca. 1. 23. q. 1.

minibus non possunt torquere minores 14. annis, quamvis possint quidem detineri in carcere, verberari, &c. nec possunt torqueri nobiles, nec Doctores, nec alij, qui habeant aliquam prærogativā, aut dignitatem, & nobilitatem; nec senes post 60. annos, quia hi non possunt ferre torturas ordinarias. Aduertendum autem est, quod infirmi in causa graui non possunt torqueri, nisi cum licentia Medicorum. Nolo tamen in hoc detineri, quia magis pertinet ad iuristas, quam ad eos, qui scribunt summas pro Confessoribus; & ideo nolo esse longior: iudices videant, quid faciunt, & non fallat eos zelus rigoris oblitus charitatis Christianæ.

3. Tertia Conclusio. Potest clericus torqueri à laico præcipiente prælato suo, vt resoluunt Ludouicus Carillus scribens esse licitum secularibus sine timore alicuius penæ ligare clericos, vt torqueantur ab alijs clericis. Quod debet limitari, vt procedat, quando non inueniuntur clerici qui sciant, & velint torquere reliquos clericos, quia in hoc casu licitum est, vt affirmat Iacobus Septimacensis dicens sic esse receptum in praxi; aduertantque iudices, & prælati ecclesiastici iubentes verberari clericos à laicis, existentibus idoneis, qui id faciant, quod peccant mortaliter, non tamen incurrunt excommunicationem canonis, in quam incurrunt seculares, & laici, qui verberant eos, vt dicit Nau. c. 17. n. 86. q. intelligitur, quando adest consuetudo præcipiendi, vt verberentur clerici à secularibus, quamvis sint clerici idonei, qui id faciant, quia consuetudo, quamvis non excuset à culpa, excusat tamen à pena. Et quia torturæ, quæ vt plurimum infliguntur in religionibus, sunt verbera, debent notare prælati consuetudinē ecclesiæ effect, q. prælatus verberet subditum suum, quamvis prælatus sit sacerdos, vt docet Sotus; vnde non incurrunt excommunicationem, nisi procedat cum ira, & affectu, vt docet Aragon. Aduertant etiam prælati nostræ sacre religionis, & illi, qui gaudent illius privilegij, q. possunt præcipere vt verberentur delinquentes ab

alijs eorum subditis, quamvis non adest vrgens necessitas ad illud, vt concessit Alexander VI. & Leo X. Dixi, ab alijs eorum subditis, quia à secularibus non possunt, nisi incurrant excommunicationem canonis, si quis suadente, & ideo incurrunt eam prælatus, qui præcipit verberari subditum causa correctionis à conuerso conventus, nisi ignorantia privilegij Alexandri Sexti, & Leonis X. liberet eum præcipiens hoc bona fide, aut si liberaret illum consuetudo, vt est in Italia, & Gallia, quod verberentur clerici per manus secularium, sic enim tenet Nauar.

4. Quarta Conclusio. Iudex qui minis, & torturis non seruans terminos iuris facit fateri reum crimen dignum morte, quod vere commisit, peccat contra iustitiam, & si est iudex superior, qui possit dispensare in pœna legis, tenetur dispensare illum, & si est inferior, & potest obtinere veniam à superiori, debet id facere, quia aliter tenetur restituere omnia damna, quorum fuit causa efficax iniusta, secundum quod debet intelligi, quod dicunt Sotus, & Nauar. super hoc puncto, & si ratione scandalii esset licitum iudici punire delinquentem, cum omnes sciant, quod commisit delictum, ob iniuriam tamen, quam illi fecit in dicta tortura non seruans tenorem iuris, tenebitur ad dictam restitutionem, & si hic iudex est inferior, ita vt nec possit dispensare in pœna legis, nec obtinere veniam ab ea, tenetur punire reum, præcipue in casu, quod si non puniat illum, sequetur scandalum. Notandum veto est, quod in conscientia tenebitur ad restitutionem totius damni, quod ex hac sententia euenit, cum interrogauerit illum iniuste; ex qua iniustitia ortum habuit, quod posuit se in necessitate condemnandi illum; & ideo virtualiter fuit causa omnium damnorum, quæ secuta fuere ex condemnatione rei: quod debet intelligi, quando reus ignoranter manifestat delictum suum putans teneri ad illud, aut timens, q. alius affligetur nimis torturis; quia in tali casu patitur

Nau. li. 9
conf. tit.
de sent.
exc. com.
fil. 42.

Sot. d. re
gen. sec.
q. 1. c. 3
Nau. ca.
18. n. 59
idem in
rub. de
iud. n. 53

Septima
cen. in c.
in inst. c.
69. n. 49.

aut talia damna contra voluntatem sua: si vero gratis, & libenter manifestat peccatum suum offerens se pene, quamvis iudex non obseruet formam iuris, non tenetur quidquam restituere, quia volenti, & assenti non fit iniuria, ut tenent Ledesm. & Petrus de Navar.

5 Quinta Conclusio. Reus iniuste interrogatus a suo iudice, unde non tenetur fateri delictum suum sciens, quod si fateatur, punietur poena mortis, non potest fateri delictum, ut fugiat magnitudinem tormentorum, quae iudex illi praeculis ponit, haec opinio est Nauarri, quae secundum Ludouicum Lupum, debet intelligi, quando reus est robustus, & sanus, ut possit sufferre tormenta: si vero est homo debilis, & senex, qui putat, quod talia tormenta finient vitam eius, aut ponent eum in extremo, non tenetur ea sufferre, ut fugiat sententiam mortis, cum tunc sciat, quod uno, vel altero modo morietur, vel saltem ponetur in extremo vitae: & in hoc casu est vera opinio Soti contraria illi Nauarri quos hoc modo concordat F. Lud. Lopez. Et nota, quod potest dictus reus, quamvis sit robustus fateri delictum suum, ut fugiat tormenta sciens, quod eius delictum est comprobatum, ita ut quamvis non fateatur in tormento, condemnaretur morte.

6 Sexta Conclusio. Reus fatens veritatem non peccat infamans se, quia si ob bonum finem est licitum amittere famam, quanto magis erit, ut fugiat tormenta, si vero falso imponit sibi aliquod delictum, peccat venialiter, nisi ex eius infamia proveniat alijs notabile damnum, ut si quis fateatur se esse haereticum, cum non sit, quia facit magnam iniuriam suae generationi, quia in hoc casu peccat mortaliter; quando vero delictum, quod fateatur, est verum, quod commisit, quamvis ex confessione proveniat alijs damnum, & amittant famam, nec peccat, nec tenetur ad aliquam restitutionem; & idem videtur dicendum de illis, qui fatentur in tormento crimen, quod sciunt secrete commisisse, ut dicit Sotus, quia nullus tenetur, cum tanto pericu-

lo custodire famam suam, & vitam proximi, nisi cum violentia, & iniuria cognovit hoc crimen secreto commissum; quia in hoc casu tenetur servare secretum, quamvis sit cum quocunque periculo tormentorum, ut sentit Corduba; quod etiam habet locum, quando ex manifestatione delicti provenit magnum damnum Reipublicae aut Regi, quia in hoc casu tenetur pati quaecunque tormenta, ut custodiat secretum. Et notet reus, quod licet iudex proponat illi minis tormenta, non debet etiam in praedictis casibus fateri statim suum peccatum occultum, & participantium, sed debet expectare, quousque videat in iudice signa evidentia, quod velit adhibere tormenta, ut advertit Navarrus. Ex dictis inferitur, quod ille, qui existens in tormento dixit contra se falsum testimonium, non tenetur in articulo mortis retractare se ratione infamiae suae, nisi talis infamia resultet in damnum aliorum: nec tenetur retractare se, ut liberet se a morte, si scit, quod quamvis retractetur, non adiuuabit illum; quia si scit iuvaturum, tenebitur ad illud, quia licet sit dominus suae famae, non est dominus suae vitae. Noteturque, quod si aliquis per errorem falsus sit aliquid in iudicio, siue sit reus, siue testis poterit revocare hanc confessionem, donec non pronuntietur sententia: & si potest probare suum errorem, revocatio sortietur effectum: si vero non possit probare, debet stare primae confessioni; si vero statim, & incontinenti retractaret, ut plurimum acceptatur eius revocatio, ut resolvitur in iure, ubi id tractant doctores.

7 Septima Conclusio. Quando iudex interrogat reum de complicitatibus non iuridice, tenetur illos regere, quamvis sciat, quod ob id torquent illum: quod est verum, quando ex eorum manifestatione debet illis evenire aut amissio vitae, aut membri secus vero, quando solum sequetur damnum pecuniae, aut exilii, ut tenet Navarrus: cuius opinionem dicit esse veram

Cor. de
teg. secr.
q. 3. con.
14. dub.
1. p. nec.
1. Nav. i
d. c. 18.
nu. 28.

DD. in
d. c. fin.
ext. de

confel.
ubi gl.

Na. c. 18
nu. 58.
Lup. in
instr. 1.
p. c. 68.

Led. in
24. q. 10
2. 3. dub.
2. Na. l.
2. de re-
sit. c. 3.
2 n. 242
Nau. d.
c. 18. nu
29 Lup.
in instr.
conscr. 1
p. c. 66.
co. 465.

Sot. vbi
sup. ar. 3
q. fi.

Sot. li. 5.
de iust.
q. 10. 2. 3

veram Ludovicus Lopez, quando tormentum est leue, & qui pasciturus est, est homo robustus, & fortis, ut suffereat; quia in hoc casu tenebitur celare complices; si vero tormentum sit graue, non tenetur ad illud, quia de lege charitatis solum tenetur tacere, & non manifestare delicta aliorum, quando iniuste interrogatur, quia lex charitatis non obligat ad defendendam vitam alienam cum tanto periculo, cum vix, ut diximus, teneatur defendere vitam propriam, ut fugiat magnum tormentum, precipue si est homo debilis, qui exhibet a tormentis semimortuus.

De modo pronunciandi sententiam contra reum. Cap. XII.

SUMMARIVM.

- An existens iudex in peccato mortali possit indicare. concl. 1. num. 1.*
- An iudex qui non habet iurisdictionem, possit indicare. concl. 2. num. 2.*
- In quibus casibus possint ordinarii procedere contra religiosos exemptos, ibid.*
- An iudex peccet indicans non zelo iustitiae, concl. 3. num. 3.*
- An sententia nulla, eo quod non seruetur solemnitas iuris, valeat in foro conscientiae, & an peccet iudex proferens eam. concl. 4. num. 4.*
- In quibus casibus valeat sententia prolata ab eo, qui non est legitimus iudex. concl. 5. num. 5.*
- An possint Prouinciales priuare religiosum incorrigibilem habitu, & obligare eum ad ingressum arctioris religionis. concl. 6. num. 6.*
- An possint Prouinciales, & definitores religionum dare sententiam contra aliquem religiosum licet non precedat accusatio, & citatio. concl. 7. num. 7.*
- An possint visitatores prouinciarum eicere extra eas eos, qui sunt incorporati, ibid.*
- An iudex cui committitur aliquod negotium dicendo illi, Hoc imponimus tibi*

sub tua conscientia possit committere negotium alteri. concl. 8. num. 8.

An teneatur iudex in causa criminali liberare innocentem, sciens esse talem, probatum tamen reum. concl. 9. num. 9.

An iudex possit condemnare in causa civile innocentem pro nocente probatum. conclus. 10. num. 10.

An possint iudices inferiores, & superiores non seruare verba legis seruantes eius mentem, & dispensare in ea. conclus. 11. num. 11.

An possint augere, & minuire penam. conclus. 12. num. 12.

Quales esse debeant ecclesiastici in puniendis subditis. concl. 13. num. 13.

An possint ecclesiastici condemnare subditos suos ad eremes, ibid.

An maiori benignitate debeant puniri mulieres quam homines, ibid.

Constituto igitur reo cum testibus, & cum eius depositione, & cognita veritate delicti sui, aut innocentiae, conuenit tractare, quomodo iudex debeat proferre sententiam, ne offendant diuinam Maiestatem; quae quidem materia est lata, & remanet explicata in materia iudicum; igitur solum hic ponam aliquas conclusiones, in quibus resoluetur, quod est magis ordinarium, & necessarium scitu.

1 Prima Conclusio. Si peccatum iudicis, aut alterius, qui habet officium publicum, ut possit iudicare, sit occultum, non peccat mortaliter iudicans, sed potius peccabit non iudicans, quia non requirit ministerium iudicandi puritatem, & sanctitatem, sicut ministerium, & exercitium ordinum sacrorum, pro administratione quorum datur gratia in sacramento ordinis; si vero peccatum est publicum, & scandalizantur videntes, quod iudex existens in illo peccato publice punit illud idem peccatum, in quo ipse existit, committit peccatum mortale iudicans, ut tenet Nauarrus: qui dicit, quod idem dicendum est loquendo de iudice ecclesiastico; & Petrus de Navarra sequens Cordubam affirmat, quod si non est

Nau. in re de iudicijs, num. 42. Na li. 2. de resti. c. 4. nu. 44 Cor. lib. 9. 1. 99 q. 50. punct. 3.

scan-

scandalum in iudicando, quamuis eius peccatum sit publicum, nō peccat mortaliter iudicans: cuius opinio mihi videtur melior; & ideo non debet absolute sequi opinio Medinæ, qui dicit, quod peccant mortaliter iudices iudicantes contra peccata, in quibus ipsimet existunt, non respicientes, quod in rebus moralibus debemus loqui cum modificationibus, & limitationibus, quas ipsæ postulant, dictante hoc lumine naturali: & non considerat etiam, quod quamuis S. Thom. in quarto teneat eius opinionem, idem tamen S. Thom. in partibus tenet contrarium, quia cogitavit magis super hoc puncto, ut aduertit Caietanus, & est opinio omnium Thomistarum magis adhærendum ijs, quæ D. Tho. in partibus docuit, quam ijs, quæ in sententijs suis tradidit.

1 Secunda Conclusio. Sententia, quæ profert iudex, erit iniusta, si non habet iurisdictionem, neque authoritatem ad dandum eam; etsi non profert secundū debitam prudentiam ut dicit S. Thom. Estque notandum, quod sententia defectuosa ob defectum potestatis, & iurisdictionis, præterquam quod est nulla, semper est peccatum mortale illam proferre; & ideo si iudex secularis priuat clericum suis bonis, sicut propriè loquimur, erit latro, cum non habeat authoritatem procedendi contra clericos; & eadem ratione idem dicitur de sententia, quam proferunt prælati, ut sunt Episcopi contra religiosos exemptos, cum non habeant iurisdictionem citandi eos ad iudicium, ut resoluit Nauarrus, nisi quando religiosi viuunt extra sua monasteria, & committunt peccata digna punitione, ut concedit Concil. Trident. abrogans omnia priuilegia, quæ super hoc habent omnes religiosi à Sede Apostolica, ut aduertit idem Nauarrus. Et debet aduerti, quod illi, qui causa prædicationis, aut confessionis, aut petitionis elemosynæ, aut alia simili causa existunt ad tempus extra religionem de licentia suorum prælatorum, non sunt comprehensi in dicto decreto, sed solum illi, qui commorantur ex proposito extra

monasterium cum particulari priuilegio, aut licentia; unde concludit Nauarrus, quod religiosi exempti, qui sunt intra sua monasteria, aut extra illa secundum instituta suæ religionis deseruientes alicui beneficio, aut monasterio monialium, in nullo casu possunt conueniri coram Episcopis, & eorum Vicarijs. Nec contra obstat quoddam decretum iuris canonici innouatum in Concil. Trident. in quo ordinatur, quod Ordinarius possit cognoscere contra religiosos exemptos inuentos extra sua monasteria indistincte non solum ratione delicti, sed etiam contractus ab eis facti; quia ut aduertit Nauarrus, dictum decretum antiquum est abrogatum a priuilegijs concessis à Sixto Quarto, & alijs Summis Pontific. dictis religiosi; Concilium autem solum innouat dictū decretum respectu eorum, quæ debent dicti religiosi genti pauperi, quæ egeat illis debitis, & alijs, qui seruiunt illis; nō vero reuocat priuilegia concessa contra dictum decretum; & ideo concludens dico secundum mentem Concilij, quod tales religiosi exempti, qui sunt extra sua monasteria, possunt conueniri coram Ordinarijs locorum, ubi morantur respectu stipendiorum, quæ debent ijs, qui seruiunt illis, & eorum, quæ debent genti pauperi, quamuis habeant aliquē iudicem cum aliquo priuilegio Apostolico ad cognoscendum de eorum causis civilibus, & criminalibus; loquendo tamen de alijs debitis, quæ debent ratione alterius contractus gratuiti, aut onerosi, non possunt conueniri coram Ordinarijs, si habent aliquem iudicem, qui habeat authoritatem à Sede Apostolica, ut cognoscat de eorum causis civilibus.

3 Tertia Conclusio. Sententia prolata a iudice, qui habet authoritatem ad illud, concedente in ea, quod debetur unicuique non zelo iustitiæ, sed ratione aliorum respectuum humanorum, non potest dici iniusta, nec qui eam fert, peccat mortaliter, ut patet in iudice, qui fert sententiā ob vanam gloriam, quia vana gloria non est peccatum mortale, sed

Cōc. Tr.
d. c. 14.

D. Th. i
4. d. 19.
q. 2. ar. 2.
idem 2.
ad 3. vbi
Caiet.

D. Th. 2.
2. q. 60.
ar. 3.

Nau. in
c. non di
catis, n.
39.
Cōc. Tr.
sess. 6. &
c. 3. de re
form. &
sess. 7. c.
14. de re
form.
Na. vbi
sup. nu.
96.

D. Th. 2. sed veniale, ut dicit Sanct. Thom. Verū
2. q. 131. est tamen, quod peccauit mortaliter, si
 proferat illam ob aliquem finem mor-
 talem, scilicet ob odium, & vindictam
 mortalem, quia si fert sententiam odio,
 aut vindicta bona, scilicet, quia Deus
 vult, quod puniantur mali, id est ut ma-
 li sunt, & capiatur vindicta de illis, ut ta-
 les sunt, non erit peccatum, sed virtus,
 ut dicit S. Thom. & Caiet. & sic debet
 intelligi, quod tradit Sotus in hoc pro-
 posito, lib. 3. de iust. q. 4. art. 2.

D. Tho.
& ibi
Caiet. 2
2. q. 101.
art. 1. & 2
idē D.
Th. 2. 2.
qu. 108.
art. 1. & 2
4. Quarta Conclusio. Sententia, quæ so-
 lum est nulla, quia non seruatur solem-
 nitas iuris, valet in foro conscientiae,
 quamuis iudex peccet grauiter profe-
 rend eam; & ideo si iudex relicta aliqua
 solemnitate iuris aut odio, aut mala in-
 tentione profert sententiam, erit valida
 in conscientia, quamuis peccauerit mor-
 taliter proferens eam. His addo, quod
 ea, quæ non est valida ob defectum so-
 lemnitatis necessariæ, & substantialis se-
 cundum ius, nullum ius tribuit parti, ut
 possit retinere cum bona conscientia,
 quod mediante illa adiudicatum est, cū
 dicta sententia sit nulla; & ideo ex ea
 nulla potest nasci obligatio, neque ius.
 Hinc inferitur, quod sententia lata à iu-
 dice excommunicato, & ea, quæ fertur
 die festivo, nullum dat ius, cum sit nul-
 la, ut definitum est in iure.

5. Quinta Conclusio. Sententia lata ab
 eo, qui non est iudex, est valida, si con-
 currant duæ conditiones: prima autho-
 ritas iudicis superioris: secunda, quod
 communiter reputetur esse iudex, ut
 definitum est in iure. Hinc primo infer-
 tur, quod acta facta ab eo post commis-
 sum crimen, si est occultum, valent, si
 vero sit publicum, non valent, cum ces-
 set secunda conditio; quod intelligitur,
 quando crimen est eius qualitatis, quod
 eo commisso remaneat ipso facto pri-
 uatus iudicatura. Inferitur secundo,
 quod prælatus, de cuius consensu mu-
 lieres ingressæ sunt aliquod monasteriū
 monachorum, quamuis remaneat ipso
 iure priuatus prælacione secundum quā-
 dam constitutionem Pij Quinti contra-
 matā a Gregorio Decimotertio, quod

tamen fecerit virtute officij sui, est vali-
 dum, si eius delictū est occultum; quia
 secus est, si fuerit publicum, cum com-
 munitur non reputetur esse prælatus, ut
 resoluit Aragon. Inferitur etiam, quod
 sententia lata a iudice excommunicato,
 qui non est denunciatus, est valida, quia
 quousque ab ecclesia toleratur, totum
 id quod facit, habet vim, dum ab omni-
 bus reputetur pro vero iudice, ut post
 multos tenent Victoria, & Castus, qui
 dicit esse hoc verum, quamuis postea
 manifestetur, quod, quando protulit se-
 tentiam, erat excommunicatus; additq;
 hoc procedere non solum, quando sen-
 tentia est de causa temporalis, sed etiam,
 quando est causa spiritualis, quod vide-
 tur esse verum, quamuis alij teneant cō-
 trarium.

6. Sexta Conclusio. Possunt Prouin-
 ciales religionum priuare habitu, aut
 ordinibus eiicientes extra religionem
 subditos suos incorrigibiles, ut resoluit
 Nauarrus; non possunt tamen illis im-
 ponere, quod ingrediantur aliam reli-
 gionem arctiorem; & ideo non valet
 sententia, qua præcipiunt illis, ut intra
 certum tempus ingrediantur religionē
 arctiorem, quia postquam illos eiecerūt
 a religione, non sunt amplius sui subdi-
 ti; & ideo ipsi non tenentur illis obedi-
 re, nec possunt illis præcipere, ut si non
 inueniant, qui colligat eos, præsentent
 se Episcopo. Notetur tamen, quod ipsi
 tenentur se præsentare, cum secundum
 sacros canones religiosi eiekti a religio-
 nibus remaneant subiecti Episcopis earū,
 incedentes in habitu clericali, ut resoluit
 Nauarr. in quodā consilio. Debet autē
 notari, quod si ob humanā fragilitatem
 aliquis religiosus incidat membrum al-
 terius, ultra pœnam debitam huic deli-
 cto remanet irregularis, in qua quidem
 irregularitate non possunt dispensare
 Prouinciales; quia priuilegia, quæ habet
 ad dispensandum in irregularitate, exci-
 piunt tres casus; scilicet homicidium vo-
 luntarium notorium, mutilationem mē-
 bri, & bigamiam; verumtamen Gene-
 ralis, & Commissarius generalis in suis
 familijs possunt dispensare in ea, quia

Arag. 1.
 2. q. 60.
 art. 6. p.
 106.

vid. in
 sum. tit.
 de exc.
 q. 16. ver-
 bo sic
 occul. ta-
 mē exc.
 Cast. li.
 2. de le-
 penal. c.
 15. & c.
 vir verf.
 alterum
 qd circa
 occul.
 excom.
 col 1910

Nau. in
 ca. non
 dicatis,
 2. q. 1.
 nu. 1. n.
 36.

Julius II. concedit nostro Generali auctoritatem dispensandi in omnibus irregularitatibus, quibus tenerentur subditi eius, exceptis duabus, scilicet, quæ procedit a bigamia, & quæ procedit ab homicidio voluntario, aut auxilio præstito pro illo faciendo, & non excipit eæ, quæ procedit à mutilatione membri, & hoc volui dicere in primo tomo capitulo 173. conclus. 4. Notetur vterque posse dictos Generales, & Provinciales dispensare in irregularitate, quæ provenit ex aliquo delicto atroci, & notorio, quod commiserint, sicut est peccatum nefandum, quia Sedes Apostolica non excipit in dictis privilegijs hanc irregularitatem sicut supradictas, cum sit commune dictum DD. utriusque iuris, quod talis exceptio firmat regulam in contrarium.

7 Septima Conclusio. Non possunt Provinciales, nec Diffinitores religionum proferre sententiam contra aliquem religiosum, nisi prius precedat accusatio, & citatio; & ideo indicat Nauarrus esse nullam sententiam, quam dedit quidam Provincialis ordinum mendicantium de consilio suorum Diffinitorum excludens a provincia quendam religiosum eius filium, vel incorporatum in ea, nisi præcederet accusatio, aut citatio, aut causa legitima; dicitque esse dictam sententiam nullam ipso iure; quod probat, quia lex, & ordinatio facta ab illo, qui cognoscit superiorem, in damnum alicuius privatæ personæ saltem sine rationabili causa, est ipso iure nulla, ut attestantur Panor. Aretin. & Felynus; & ideo puto negotium suspectum, quod visitator alicuius provincie cum auctoritate ministri Generalis eijciat ab ea omnes externos aliarum provinciarum, qui sunt iam incorporati in ea, nisi præcedat accusatio, & citatio, & nisi audiat eos. Dixi, cum auctoritate Generalis; quia sine illa nulli prælato licet hoc facere; & ideo possunt non per viam appellationis, quia non est in usu inter mendicantes, sed per viam defensionis recurrere ad superiorem prælatum, qui debet, &

potest illos exgrauare, ut dicit Nauarrus loco supra dicto.

8 Octava Conclusio. Iudex, cui Sanctitas sua committit aliquod negotium, ut examinet illud, dicens, *in hoc oneramus conscientiam tuam*, potest committere hoc examen alteri, quia talia verba videntur esse posita magis ad monendum illum, quam ut insinuentur ei delegari iudicem illius causæ, ita ut nollit Pontifex, quod alteri committat, ut dicit Felynus; & si dicto iudici convenit tractare hoc negotium de iure ordinatio, multo magis poterit committere dictum examen, ut dicit quidam decisio Rotæ, quam affert Nauarrus.

9 Nona Conclusio. Teneatur iudex absolvere innocentem sciens, quod est talis, si aliqua via potest illud facere, quamvis sit probatum esse delinquentem, impediens aliquo honesto modo, quod non veniat res ad iudicium, aut liberans carcerem reum sine nota, & scandalo examinans testes ad modum examinis Danielis; & si non potest amplius facere, teneatur manifestare eius innocentiam coram populo; nec in hoc facit iniuriam testibus, quia si cognoscant iurasse falsum iuste condemnantur in mendacior; & si forte bona fide decepti putauere dicere veritatem, maius est ius, quod habet innocens, cui non potest nocere eorum bona fides; & si est iudex inferior, teneatur remittere reum ad superiorem, ut ferat sententiam, protestans in hoc casu efficaciter eius innocentiam deserens pro tunc officium iudicis, ut possit deservire pro teste; & iudex superior teneatur absolvere illum, si potest id facere sine scandalo, ut post Alex. de Ales, & Caiet. dicit Corduba: quia cum iudex possit aperire carcerem, ut hic fugiat, & possit impedire, quod non veniat causa ad iudicium, & teneatur ad illud, ut faceret Sotus, ego non invenio rationem sufficientem, ut dicamus non teneatur, cum negotium tractet,

Fel in c. fi. §. is autem offic. ord. Decisio Rot. 368 in novis Nau. li. 1 constit. de offic. iud. ordinarij cō fil. 2.

Cord li. 1. q. 9. 37.

Sot. li. 5. de i. 2. q. 4. et 1.

Pan. Aretin. Fe lyn. i c. cū oēs cōstitur.

Sot. vbi
sup.

tur coram eo, quætere omnia media
possibilia, & honesta, ut talis innocens
sit liber, & ideo non puto veram opi-
nionem Soti, qui dicit, quod non tene-
tur iudex remittere reum ad superiore
in hoc casu: unde infero, quod peccabit
mortaliter non utens hoc remedio, ut
refert Corduba, qui addit, quod licet
paret quod non proficiet depositio sua,
si remittit causam ad superiorem, tene-
tur nihilominus remittere eum, ne co-
gatur proferre sententiam iniustam, &
dicit hanc esse opinionem D. Thom. 2.
2. q. 64. ar. 6. nu. 3.

10 Decima Concl. Si non sit recursus
ad superiorem ratione alicuius scanda-
li, aut quia longe sit, si negotium non
patiarur dilationem, aut aliam ob cau-
sam, si lis sit super causa civili, scilicet su-
per magna quantitate rerum, potest iu-
dex condemnare innocentem, si nego-
tium est probatum, & verificatum con-
tra illum, quia ob bonum pacis, & ne
perturbetur ordo exterior, debet reus
tolerare patienter sententiam, & amit-
tere ius suum particulare, & in hoc ca-
su puto ego veram opinionem D. Tho.
Corduba, & aliorum allegatorum a
Corduba; qui dicunt non teneri iudicem
deserere officium suum, aut pati aliud
quod vis malum, sed quod potest licite
condemnare innocentem, ita ut in con-
scientia non possit illum absolvere: in
causis vero criminalibus, ubi agitur
præcipue de condemnando morte in-
nocentem, tenetur deserere officium suum,
ut cum sexdecim rationibus confirmat
Corduba, quia lex, quæ habet puniri
malefacientes, non iubet hoc ob testes,
qui contra eum sunt, sed ob crimen, quod
commisit; hic autem innocens, prout ei
iudici constat, non commisit delictum;
verum est tamen, quod si ex eo quod
desereret officium, nasceretur scandalum,
aut metus iustus, posset in hoc casu iu-
dicare secundum allegata, & probata,
quia privata utilitas innocentis non de-
bet conservari cum damno, & iactura
publica, & ideo, quando timet iudex, quod
occidetur a principe suo, aut a populo,

D. Th. 2.
2. q. 67.
art. 2. &
q. 64. ar.
6. ad 3.
Cor. 1. 1.
variar.
c. 1. Nau.
c. 2. 1. nu.
99. Cor.
vbi sup.

Cordu.
vbi sup.

si non iubet puniri innocentem, poterit
illum condemnare, ut dicit Summa Ro-
sella, quod quidem puto esse verum, Rosel.
verb. iu-
dex § 18
quamvis contrarium teneat Silvester;
qui dicit, quod, si hoc esset verum se-
queretur esse illi licitum occidere aliquem,
ne alter tertius occideret ipsum; non ad-
vertens, quod hic iudex in casu nostro
iubet puniri innocentem autoritate
publica, quæ dat illi lex in hoc casu, viso
quod aliter non potest liberare innocen-
tem: qui vero occidit aliquem, ne occi-
datur ab alio tertio, non occidit illum
autoritate publica, sed solum privata;
& etiam quia homicidium, quod fit pri-
vata autoritate, est malum, nisi occidat
quis aggressorem defendens se; at quod
fit autoritate publica, non est malum,
quamvis in eo occidatur innocens, ut
quiescat populus, cum innocens sit pro-
batus reus.

11 Undecima Conclusio. Iudex supe-
rior, qui est princeps potest iudicare con-
tra legis verba servans eius mentem,
immo peccaret mortaliter iudicans se-
cundum verba, & relinquens mentem; &
idem tenentur facere iudices inferiores,
ut dicit S. Thom. quia leges ordinate sunt
ad bonum commune, & potest sepe ac-
cidere, quod observatio unius legis se-
cundum literam resultet in damnum hu-
ius boni publici; & ideo si existat civi-
tas obsessa inimicis, & iuberet princeps
eius, quod eius portæ non aperirentur
noctu, non obstante hoc mandato de-
bant aperiri alicui civi, a quo ipsa debe-
ret defendi, quia confidit in illo; & idem
si non aperiantur illi portæ, itur contra
mentem legis, quæ est defensio civita-
tis. Non tracto hic de differentia, quæ
est inter iudicem superiorem, & infe-
riorem quo ad hoc: quia hoc pertinet
ad eos, qui scribunt non per modum
summæ, qualiter ego in hoc tractatu;
sufficit dictum quo ad consuetudinem. Hinc
infertur primo, quod iudex, qui non obser-
vat legem factam ab eo, aut a suis præ-
cessoribus sine causa rationabili, peccat
mortaliter. Dicitur, *sine causa rationabi-*
li, quia cum causa rationabili potest
dispen-

D. Th. 2.
2. q. 90.
ar. 2.

Caiet.
verboiu
dex.Naur. d.
21 Ara-
gon. 2. 2
q. 60 ar.
5. p. 103
c. sum-
me. 11
q. 3.Naur. in
rub. de
iud. nu.
99.

dispensare absque peccato in lege sanc-
cita ab eo, & suis præcessoribus ut dicit
Caiet. Secundo infertur, quod non po-
test iudex parcere latroni iuste conde-
mnato morte committans hanc penam
in aliam, quamvis remittat pars læsa;
immo addit Caietan. quod si esset prin-
ceps, esset reus omnium delictorū, quæ
ab hoc latrone postea commissa fuis-
sent. quod tenet etiam Nauarrus, & se-
quitur Aragon, estque expressa senten-
tia D. Gregorij relata a Graciano in de-
creto.

12 Duodecima Conclusio. Non solū
iudices superiores legistatores, sed etiā
inferiores possunt augere, & minuire
penam legis, ut probatur in iure, & re-
solvit Couar. quod intelligitur, si adsit
causa iusta id faciēdi, ut dicit Accursius
glossans leges, quæ id asserunt: erit autē
iusta causa, quando delinquens est mi-
nor, & quando probatur, quod pecca-
vit ignoranter, aut quando probantur
magna seruicia facta reipubl. ab eo, aut
suis præcessoribus, sic enim dicit, & pro-
bat Naur. affirmans posse iudicem in
favorem minuire penam legis non so-
lum ob seruicia, quæ ipse fecit reipubl.
sed etiam, quæ facta sunt a suis consan-
guineis. Ex dictis sequitur responsio ad
casum, quem fecit confirmari ab homi-
nibus doctis, scilicet, quod poterat iu-
dex inferior dissimulare punitionē im-
positam a lege cum aliqua persona de-
tenta ob commissionem certi cuiusdam
delicti, cum non esset accusator, nec in-
famia orta ab iudicijs euidentibus, pro-
bato delicto cum duobus testibus secre-
tis per viam inquisitionis, quia si punie-
batur pena legis, remanebat reus infamatus
nobilis existēs, & reputaretur de-
linquens publice, unde excitarentur li-
tes, & simultates graues, & damnosa
rei, pub. cum iactura alicuius domus, seu
aliquarum, ciaculato veneno ab uno in
alium, præcipue cum essent complices
huius delicti consanguinei hominū bo-
ne merentium de republ. ubi agebatur
negotium & derinebatur delinquens, q̄
quidem mala euitabantur data deliquē-
ti aliqua pena, ita secretæ, & parua, ut pu-

raretur esse falsum, quod illi impositum
erat: quod quidem probatur, quia secū-
dum Caiet. iudex inferior potest annul-
lare accusationes, quas habet in sua
potestate, quamvis ordinatæ sint ad sa-
tisfactionem partis læsæ, si sciat, quod
ex eis proueniet magis damni quam v-
tilitatis bono communi, ut si scit, quod
ex illis, si non annullantur, perturbabi-
tur respubl. eo quod sit nimis grauis per-
sona accusata: hancque opinionem se-
quitur Aragon: si ergo hoc propter bo-
num commune est licitum contra ius,
quādo est pars accusans, quare non de-
bet admitti in debito casu idem, quan-
do non est accusator, nec pars læsa, cui
debeatur aliqua satisfactio, cum sequa-
tur ex hoc tantum vtilitatis bono com-
muni?

13 Decimatertia Conclusio. Sanctum
Concil. Trid. monet iudices ecclesiasti-
cos, quod tractantes de puniendis sub-
ditis suis cum pœnis arbitrarijs confide-
rent, quod sunt pastores, & non percus-
sores, unde sic cōuenit præesse subditis,
ut non videantur esse illorum domini,
sed patres amantes eos sicut filios, & fra-
tres monentes, & exhortantes eos, ut fu-
giant a malo, & sequantur bonum, no-
cogantur comprehendentes eos in ali-
quo delicto punire eos ex delicto. Mo-
net autem S. Concilium, quod si facta
hac tam salubri admonitione, ac neces-
saria inuenerint, quod aliqui humana
fragilitate obliui sint, cogant eos, ac con-
uincant rogantes eos verbis paternis, ac
reprehendentes cum perfecta charita-
te, & patientia, considerantes, quod ad
corrigen- dum delinquentem communi-
ter maiorem efficaciam habent verba
dilectionis, quam aspera, & dura; & ma-
gis efficit monitio, quam comitatur di-
lectio, quam minæ, & magis charitas,
quam potestas; & si ob grauitate deli-
cti fuerit necesse applicare manum po-
testatis, & rigoris, studeant, ut semper
comitetur illum mansuetudo, & miseri-
cordia: hæc verba sacri Concilii debent
habere iudices ecclesiastici in cordibus
suis. Hinc colligitur, quam longe ab hac
doctrina sint iudices ecclesiastici, qui in-
uenientes

Caiet.
2. 2. qu-
68. ar. 3.Arag d.
art. 3.Concil.
Trid. ses-
13. ca. 1.
de ref.

ti, vt constat ex aliquib. locis iuris canonici: quæ quidē est duplex, vna iudicialis, quæ accidit, quando recurritur ad superiorem rōne alicuius sententiæ iniustæ, & iniustæ, alia extrajudicialis, quando aliquis ratione alicuius grauaminis præsentis, aut futuri recurrit ad superiorem; quæ appellatio, si est legitima, suspendit sententiā latam, & suspendit iurisdictionē, quam iudex inferior habebat super causam transferens cognitionē eius ad superiorem: secunda vero si est probabilis, transfert cognitionē eius ad superiorem, vt nihil innouet iudex inferior in præiudiciū partis, vt notat Siluester. Et est notandum, quod dixi esse appellationem defendendam ab inferiori ad superiorem, quia nulla via potest introduci, quod appelletur a superiori ad inferiorem, aut ab æquali ad æqualem, vt dicit S. Th. & Caiet. quo supposito conuenit resolvere materiam per conclusiones.

2. Prima Concl. Licitum est reo appellare in aliquibus casibus a iudice inferiori ad superiorem, vt dicit S. Th. scilicet, qñ sententiā lata est iniusta; quia si est iusta, peccat reus appellans ab ea, vt definitū est in iure, in quo præcipitur, qd non admittantur similes appellationes; si vero sit in dubio, an sit iusta, vel non, securius est admittere appellationē, quā melius est differre executionē iustitiæ, q̄ negare reo licentiā ad defendendū eam, vt definitur in iure. Hinc inferitur esse illicitū appellare illi, qui iuste condemnatus est, habens solū spem, quod iudex superior ob fauorē, aliamve rōnem reuocabit sententiā, aut quod interim poterit liberari, quia statim ac q̄s scit, quod iuste condemnatus est, quāuis morte sit condemnatus, si per viam appellationis vult iniuste liberari, certū est, quod facit contra iustitiā, & tenetur restituere oīa damna, q̄ ex tali appellatione sequuta sint, & idem est, quando appellat solū, vt differat executionem sententiæ, vt determinatum est in iure, & idem tenet, Sanctus Thom. 2. 2. quæst. 6. artic. 4.

3. Secunda Conclusio. Ius remouens appellationem in aliquot casibus,

& concedens regulariter in omnibus solum procedit in exteriori foro; quia in interiori iudex qui grauatur peccat nō admittendo appellationem, vel alia via grauamen non remouendo, siue sit casus, quo liceat appellare, siue non, hoc totum dicit Nauarrus in Manual. cap. 25. numero 14. not. 3. Quia in re multi hugantes, & aduocati, ac procuratores eorum grauissime peccant cum restituendi obligatione.

4. Tertia Conclusio. Quamuis religiosi non possint recurrere Romam per viam appellationis, possunt tamen recurrere per viam defensionis, quæ est de iure naturali, & includit in se appellationem. Possunt etiam recurrere ad superiorem per viam simplicis querelæ, vt tenent Panormitanus & Nauarrus, qui dicunt, quod possunt etiam recurrere Romam per viam appellationis, si eorum minister Generalis faciat constitutionem aliquam in detrimentum religionis, cum ius Canonicum insinuet, quod debet dari remedium, appellationis religioso pro eius defensione; & idem ius præcipit grauiter puniri superiorem, qui non admittit illam, vt notat Decius, qui dicit, quod non solum potest appellare religiosus in causa civilis, aut criminalis, sed etiam in causa correctionis: respectu cuius loquendo regulariter etiam secularis non potest appellare, vt dictum est in iure, & tenet glossa, & Panormitanus; & ideo, quando dicitur, quod non est licitum subdito religioso appellare, hoc intelligitur a mandatis iustis, & correctione iusta; ab iniustis vero, & correctione excessiua, non est illicitum, nec Concilium Tridentinum prohibet, quod appellent ad suos superiores, sed quod vadant ad eos sine licentia suorum prælatorum, & dicunt aliqui, quod si nolint illi concedere licentiā, non peccant, nec sunt apostate conferentes se in hoc casu, vt supra dictum est in capitulo de clausura. prima parte, capitulo 43. numero primo.

Pan. in c. cū dilect. de app. Na. uar. li. 2. cons. tit. de sent. & re iudi. cons. 1. c. ad cons. de app. c. re prehensibilis, eod. tit. vbi Decius.

c. licet d. offic. ordin. gla. & Pan. in ca. licet, de off. ord. Concil. Tri. sess. 2. ca. 4. de reg.

Sot li. 5.
de iusti.
q. 6. a. 3.

Quarta Conclusio. Quamvis inspi-
ciendo corticem iuris naturalis, quod
nulli negat suam defensionem, videtur,
quod religiosi possint appellare a supe-
rioribus ad alia tribunalia secundū id,
quod tradit Sotus allegans ad hoc ali-
quas rationes, & decreta canonica, nihi-
lominus est eius resolutio, quod sancte
factum est, quod in religionibus non ad-
sit hoc remedium appellationis ad alia
tribunalia; quia quamvis possit dari ca-
sus, in quo, quia non est hoc remedium,
religiosus remaneat gravatus, nihilomi-
nus hoc damnum, quod raro accidit,
cum pace, & quiete totius religionis e-
ius matris compensatur, cuius vires, &
splendor consistit in eo, quod religiosi
intra se tractent negotia sua tanto silen-
tio, ut nec in somniis possint venire ad
notitiam aliorum tribunalium ecclesia-
sticorum, aut secularium: quia experie-
tia videmus, quod ex euntibus religiosi ex-
tra clausuram suam ad tractandum ne-
gotia sua, amissam secuntur magna ex
parte quietem, & splendorem matris
sue religionis & sicut lex naturalis di-
cat, quod manus opponatur, & permit-
tat vulnerari, ne vulneretur caput, a
quo pendet salus totius corporis; sic ea-
dem lex naturalis secundum intimum
sui dicat, & prædicat, quod subditus re-
ligiosus permittat vulnerari gravamini-
bus, ne hæc, & alia maiora incidant su-
per caput eius, quod est sua religio. Et
ideo summi Pontifices inspicientes su-
prædicta exulem fecere a religione ap-
pellationem ad alia tribunalia, ut con-
stat ex quodam breui Bonifacii VIII.
concesso nostre sancte religioni, & ex a-
lio Sixti IV. concessio patribus Carmeli-
tanis, & Augustinianis; nec ideo est no-
strum intentum dicere, quod non pos-
sit recurri ad summum Pontificem aut Nū-
tium Apostolicum, quia ad hoc licen-
tiam habet quivis religiosus: quod ta-
men, ut dicit Aragon, debet fieri in
negotiis gravibus, cum debita mode-
ratione; in negotiis veto parvi momen-
ti recurrere ad hæc tribunalia est cau-
sa multæurbationis, & detrimenti
religionis.

De reo condemnato.

Cap. XIV.

SUMMARIVM.

*An reus teneatur exequi in se penam, in
qua fuit condemnatus: conclusione 1.
num. 1.*

*An reus teneatur exequi actioni, qua ma-
gis competuntur ministris iustitiae, quā
sibi. concl. 2. nu. 2.*

*An possit condemnatus ad mortem fugere
a carcere. concl. 3. nu. 3.*

*An condemnato extrema abstinentia cibi
et potus, ut sic paulatim morietur, possit
ministrari plus cibi a custoditis, & ab
amicis. concl. 4. nu. 4.*

*An sit iusta sententia condemnans aliquem
ad moriendum fame. ibid.*

*An sententia iusta secundum allegata, &
probata, & secundum ordinem iuris in-
iusta ob causam, quam continet, tribuat
ius in foro conscientiae. concl. 5. nu. 5.*

1 Prima Conclusio. Transgressor le-
gis penalis post condemnationem
iudicis iustam, & post quam consensit
sententiae, tenetur sub pena peccati mor-
talis exercere illas actiones, quæ sunt
necessariæ, ut solvat dictam penam, eū
non possint commodè fieri ab alio nisi
ab eo, & ideo, si est condemnatus mor-
te, tenetur ire ad locum supplicij, &
ascendere ad furcam, in qua est suspen-
dendus, & tenetur per se, aut per alium
soluere pecuniam, qua condemnatus
est, quia si hoc non faciat, resistit mini-
stris iustitiae in re gravi, quod est pecca-
tum mortale.

2 Secunda Conclusio. Transgressor
legis penalis post condemnationem iu-
dicis non tenetur facere eas actiones,
quæ melius fiunt a ministris iustitiae, quā
ab eo, quamvis tales actiones sint neces-
sariæ ad sufferendam penam; & ideo
suspendendus non tenetur ligare fune,
nec immittere gladium in iugulum,
sicut decapitandus, nec adiuuare suis

ma;

habetur
in cōp.
tim ap-
pellare

Arag. 1.
q. 69. ar.
103.

manibus, aut corpore, imò si eas faciat, peccat. Ex dictis inferitur, quod reus condemnatus ad bibendum aliquod vas plenum veneno tenetur aperire os suum, ut efficiatur illi vas intra dictum os, quia hæc actio non potest ab alio compulsius fieri quàm ab eo; sic enim tenet Victoria, cuius opinionem contra Calcia-num, & Sorum sequitur Aragon, & Medina; debet teneri, quamvis Petrus de Navarra discedat ab ea non inspicuus fundamentum a me positum. Et notetur, quod semper dico in his conclusionibus post condemnationem iudicis, quia ante eam transgressores legum penaliū non tenentur in conscientia implere penas, quæ in illis imponuntur, quæ consistunt in actione, & passione; nec ab aliqua lege humana possunt ad hoc obligari, quia leges humanæ, ut sint iustæ, debent esse tolerabiles, ut dicit Sanctus Thomas, non enim vult Deus, quod leges fiant ita difficiles, ut seruiant pro laqueis, quibus demon possit maiori facilitate capere animas; ut post S. Tho. & alios multos resoluit Cord.

3. Tercia Conclusio, Secularis, aut clericus detentus carcere, & condemnatus ad mortem, potest fugere a carcere, sic enim post Ancharanum tenet Covarruvias, Driacus, & Salzedus, quia nullus est, qui obliget illum detentum, ut stet ibi quousque suspendatur, si possit fugere non faciendo violentiam ministris. Verum est tamen, quod si hic detentus esset condemnatus ad carcerem perpetuum, aut temporalem si fugeret ab eo, peccaret mortaliter, & ratio huius difficultatis est, quia in condemnato ad mortem, ut in eo exequatur pena, est necessaria operatio aliena, quia ipse non potest se occidere, et si non fugiat a carcere, videtur cooperari morti suæ; condemnatus vero ad carcerem, ad executionem penæ non eget alia operatione, sed sua solum, & ideo condemnatus eo hac pena videtur iudex condemnare ad totum id, quod est necessarium, ut patiatur eam, & eius cooperatio est tam necessaria, sicut est necessarium, quod vadat latro ad lo-

cum suspensionis: sic enim tenent Nauarrus, & Covarruvias. Et dixi supra, non faciendo violentiam ministris iustitiæ, quia si facit illis resistantiam, peccat mortaliter, quamvis sit condemnatus ad mortem ita, ut dicat frater Ludovicus Lopez, quod condemnatus morte legitimis testibus iniuste tamen, quia coram Deo est innocens, si non possit defendere se nisi fugiens a carcere, vulnerans ministros iustitiæ, & custodem, tenetur magis obedire sententiæ iudicis, quam fugere vulnerans ministros iustitiæ, qui non sunt in culpa.

4. Quarta Conclusio, Reo condemnato extrema abstinencia cibi, & potus, ut sic decedat paulatim a vita non possunt ministri iustitiæ ministrare illi cibum, nec instrumenta, quibus possit carcerem perfringere, & fugere, & ideo non carent culpa custodes carcerum positi a prælati in religionibus pro custodia condemnatorum, qui tribuunt plus cibi religioso detento quam a seculari concedatur, quia sunt ministri iustitiæ, & tenentur servare fidelitatem, quod si id faciunt pietate eorum, debent uti eadem pietate circa communitatem, & religionem, cui expedit talis punitio, nec haberi aliam furcam, nec gladium, ut puniat eos, qui peccant in ea, & ut ante ea pietate cum alijs malefactoribus, qui possunt esse in eadem religione, qui deposito habitu solent mitteri ad trinites cum magno dolore ibi viuentes, & pietate eorum, qui videntur illos venire ad religionem, ad qua tendant suam salvationem, qui si mortui essent in carceribus in monasterio moniti, & instructi monitionibus charitativis fratrum suorum, & bono eorum exemplo finirent vitam suam differenter; & nolunt prælati retinere eos in carcere, quia dicunt, quod est potius illis caupona. Auferant ergo custodes talem opinionem exequentes sententiam, sicut imponitur illis, quia est magnæ pietatis genus esse in hac re illis crudeles, ne mittantur in trinites. Est tamen notandum, quod illi, qui non sunt ministri iustitiæ, possunt

Na. in c. statutum 19. qu. 3. nu. 53. Cru. ubi sup.

Lop. in inst. c. 66. i. p. c. 66. col. 463.

Victo. de homic. num. 30. Arag. 2. 1. qu. 69. artic. 4. Med. 1. 1. qu. 96. artic. 4. Nau. li. 3. de rest. ca. 3. nu. 821.

D. Th. 2. 2. qu. 95. artic. 3.

Cov. li. 1. var. c. 2. num. 14. Driac. de li. christ. pa. 228. Salz. in pract. cri. c. 137. pa. 468.

prebere aliquem cibum huiusmodi car-
 ceratis, & possunt dare illis instrumen-
 ta necessaria ad fugiendum à carcere
 si detinerentur ob aliquem casum for-
 titum, & condemnati aliqua sententia
 rigorosa, si sint in reliquis homines pro-
 bi, secus autem, si sunt facinorosi, ut di-
 cit Ludouicus Lopez; & quamuis sint
 facinorosi, eorum pater, & mater, &
 frater, & filij, possunt ministrare supra-
 dicta, cum Valerius Max. ductus solum
 lumine naturali laudat quandam filia,
 quæ nuda ingrediebatur carcerem, &
 proprio lacte nutrebat matrem suam,
 condemnatam famis morte. Et nota,
 quod est opinio Caiet. Sorii, & Aragon,
 quod exterius aliquis possit prebere ci-
 bum huic condemnato fame, quamuis
 sit facinorosus, si putet talem sententiã
 fuisse nimis crudelē, & alienam à cha-
 ritate Christiana, & ideo iudicant illam
 iniustam, cum faciat hominem mori ta-
 libet affectum, & sepe desperatum. Et no-
 tetur, quod ille, qui recipit ab vxoribus
 Aegyptiorum aliquam pecuniam, ut li-
 beret maritos eorum, qui sunt condem-
 nati innocentes existentes ad trilemes
 non obstante dicta illorum innocentia,
 potest licite retinere talem pecuniam,
 eam intentione dandi eam pauperibus
 quia omnia, quæ habet huiusmodi Ac-
 egyptij, sunt surrepta, & per fraudes ac-
 quisita, ut dicunt Cord. & Ludou. Lo-
 pez. Et notetur amplius, quod quamuis
 dicat, quod, qui non sint ministri iusti-
 tiæ, possunt dare instrumenta necessaria
 ad hoc, ut reus possit fugere à carcere,
 hoc debet intelligi, nisi sit religiosus, &
 detineatur in carcere a suo prelato, quia
 in hoc casu peccarent mortaliter dantes
 talia instrumenta, cum coopererentur pec-
 cato eorum, quod committunt contra
 obedientiam, quæ secundum obseruan-

tiam regularem obligat eos, ne exeant
 a monasterio sine licentia prelati, ut su-
 pra dictum est.

Quinta Conclusio. Sententia iniu-
 sta data in causis secularibus, si est iniu-
 sta ob causam, quam continet, licet sit
 iniusta secundum allegata, & probata, non
 obligat in foro conscientie, nec dat ius
 parti, in cuius fauorem datur, nec expo-
 liat reum suo iure secundum D. Thom.
 Caietanū, & Sorium; & probatur, quia
 sententia data in foro exteriori, quæ fun-
 datur in præsumptione, non obligat in
 conscientia, & cum hæc fundetur in fal-
 sa præsumptione, clarum est, quod non
 obligat, ita ut licet reus non appellet, non
 poterit pars contraria cum bona con-
 scientia retinere, quod hac iniusta sen-
 tentia fuit illi applicatum, & ideo statim
 ac illi confiterit de iniustitia eius, tene-
 tur restituere illud vero domino. An
 vero possit retinere cum bona conscien-
 tia, quod illi fuit adiudicatum per sen-
 tentiam iniustam ex eo, quod non sit ser-
 uatus in ea iuris ordo, iam supra dictum
 est in cap. 12. ubi lecto redire poterit,
 poteritque videre in hoc tractatu, ac in
 ipsa summa, quantum laborauerim in
 ea componenda, nec puro decesse multa,
 quæ correctione aliqua egeant, & ideo
 in omnibus subijcio me correctioni S.
 Matris Ecclesie, & etiam correctioni
 cuiusvis alterius, qui melius penetraue-
 rit difficultates, quas propono, a quibus
 omnibus cuperem doceri posse, (si fieri
 possit,) ut ecclesie Dei seruirem; quæ cū
 sit columna veritatis infallibilis, deside-
 rat, quod unusquisque scribentium, ac
 docentium accedat ad veritatem, ad
 gloriam illius qui est via, veritas, &
 vita, qui vivit in seculorum secula.
 Amen.

D. Th. 1.
 2. q. 70.
 art. 4.
 Caiet.
 opus 27
 in q. 13
 & 1 op.
 17. resp.
 resp. 14.
 dub. 1.
 Sor. li. 3.
 de iust.
 q. 2. ar. 5

F I N I S.

IN.

INDEX TRACTATVS

ORDINIS IUDICIALIS.

A

Abbatissa.

Abbatissa introducens aliquam mulierem intra suum monasterium priuatur officio suo, & inhabilis redditur, & excommunicatur ipso facto, cap. 12. num. 13.

Accusatio.

Accusatio quid sit in ord. Iud. c. 5. n. 1.
Accusatio potenda in scriptis, & cur, ibid.

Accusatio in delictis Patris non ponendo in scriptis, ibid.

Accusatio ex se non est mala, ibid.

Accusatio quando sit mala, ibid.

Accusationis finis qui sit, ibid.

Accusatio si non sit, an iudex procedere debeat in causis criminalibus, ibid. nu. 2.

Accusatio licet non sit, Prelati Religiosorum possunt punire delicta parua subditorum, ibid.

Accusatio quando non est, an iudices in aliquibus casibus possint procedere contra reum, ibid. nu. 3.

Accusatio si fiat a fiscali, potest accipi pretium pro illa, ibid.

Accusare tenetur fiscalis delicto quęcunque grauia, si non est alius accusator, ibid.

Accusatio duplex, cap. 6. nu. 1.

Accusatio potest habere tria vitia, ibid. num. 2.

Accusans false sciēter peccat mort. cum obligatione restitutionis, ibid. nu. 3.

Accusans cum ignorantia inculpabili non tenetur ad restitutionem, ibid. num. 4.

Accusationes relinquere sepe est peccatum, ibid. nu. 6.

Accusationes defectuosas iudex potest immo debet annullare, ibid. nu. 7.

Accusationes positae in tribunali ad satisfaciendum alicui priuato Iudex

non potest annullare, ibid.

Accusans falsi, & non probans punitur pena talionis, ibid. nu. 8.

Accusator falsus pena talionis quomodo sit puniendus, ibid.

Accusator an teneatur admonere prius delinquentem, ibid. nu. 9.

Accusationem quando debeat præcedere admonitio, ibid. nu. 10.

Accusare non potest nominatim excommunicatus, & quare, cap. 4. nu. 5.

Accusare non possunt infames, c. 7. n. 16

Accusatio differt a denunciatione, c. 4. num. 2. & cap. 5. nu. 3.

Accusare non potest infamis, c. 7. nu. 16.

Adulterium.

Adulterij crimen a quo iudice cognoscendum, cap. 1. nu. 1.

Adulterium reputatur potius crimen in damnum tertij, quam communitaris, cap. 4. nu. 7.

Amphibologijs vti quando liceat reo, cap. 10. nu. 1.

Aduocatus.

Aduocatus an peccet procurando ne admittatur appellatio, c. 13. nu. 3.

Appellatio.

Appellatio quid & quoduplex, c. 13. n. 1.

Appellatio non potest fieri a superiori ad inferiorem, aut ab æquali ad æqualem, ibid.

Appellare quando sit licitum reo, ibid. num. 2.

Appellatio si non admittatur, peccatur a iudice, ibid. nu. 3.

Appellare possunt Religiosi, ibid. nu. 4.

Appellare an possint Religiosi a superioribus ad alia tribunaia, ibid. nu. 5.

Appellare quando possit Religiosus ad Papam aut eius Nuntium, ibid.

B

Bigamia.

In bigamia non possunt dispensare Generales, nec Prouinciales Religiosum, cap. 12. nu. 6.

V

Blas.

Blasphemiae crimen est causa pertinet ad utrumque forum. cap. 1. nu. 1.

Blasphemiae crimen semper debet inquiri. cap. 3. nu. 5.

Blasphemantes ut plurimum sunt homines perditii, & paruifacientes bonam famam. ibid.

C

Carcer, & Carceribus.

Carceratus siue secularis, siue Clericus potest absque peccato fugere à carcere. licet sit cōdemnatus morte. capit. 14. num. 3.

Ad carcerem perpetuum, condemnatus si fugiat peccat mort. ibid.

Carceris custodes, & alij ministri iustitiae non debēt praebere plus cibi mortu famis condemnatis, quam a superioribus concedatur. cap. 14. nu. 4.

Carceratis dictis potest ministrari iibus & instrumenta ad perficiendum carcerem a parentibus, filiis, & fratribus. ibid.

Carceratis Religiosis non possunt subministrari instrumenta ad fugiendū, ibid.

Calumnia.

Calumnia est vnum ex vitijs accusationis. cap. 6. nu. 1.

Calumniari est accusare aliquem falso scienter. ibid.

Calumniae iuramentum quod fit, cap. 10. num. 7.

Casus.

Casus exceptus firmat regulam in contrarium. cap. 12. nu. 6.

Causa.

Causa iusta minuendi, aut augendi penam quae fit. ibid. nu. 12.

Causae aliae ecclesiasticae, aliae seculares, aliae mixti fori. cap. 1. num. 1.

Causae spirituales pertinent ad iudicem ecclesiasticum, ut sunt matrimoniales, & beneficiorum. ibid.

Causae temporales secularium tam civiles, quam criminales pertinent ad iudicem secularem. ibid.

Causae utriusq; fori si cognitae sint in vno tribunali, nō possunt in alio cognosci. ibid.

Causae mixti fori sunt blasphemiae & sodomia. ibid.

Commissarius.

Commissarius generalis ordinis minorum de obseruantia potest dispensare in irregularitate ex mutilationo memb. 1. c. 12 nu. 6.

Complices.

Complices quando sint manifestandi, cap. 10. nu. 9.

Confessarius.

Confessarij tenentur monere reos, ut manifestent complices. ibid.

Confessarij absoluentes reos nolentes manifestare complices peccant mortaliter. ibid.

Confessarij praecipientes reis, ut manifestent complices debent recte inspicere negotium. ibid.

Confessarius non tenetur monere matrimonio coniunctos de impedimento secreto a coniugibus ignorato. c. 9. nu. 4.

Confessarius interrogatus a iudice de aliquo peccato audito in confessione, potest dicere se nihil scire. cap. 7. nu. 8.

Confessarius debet absolvere condemnatum morte, qui noluit confiteri iudici de hōm suum. cap. 10. nu. 2.

Confessarijs iudices temerentes causas, ut informati a reis in confessione faciant quod dicant veritatem, male faciunt. cap. 7. num. 9.

Confessarij male faciūt, qui audiunt aliquos reos in confessione, & cognoscentes eorum innocentiam accedāt ad iudices dicentes, quod tales rei sūt sine culpa. ibid.

Confessarij dicti debent reprehendi a iudicibus. ibid.

Confessariorum depositionem in hoc casu, admittere est reddere confessionem odiosam. ibid.

Confessio facta a reo sine indicijis sufficientibus est nulla. c. 11. num. 1.

Contumax qui non est, non punitur pena excommunicationis. c. 7. num. 10.

Consuetudo.

Consuetudo peccandi venialiter est extirpanda a Papato religionis. c. 9. n. 7.

Corre-

Correctio.

Correctio fraterna est de iure naturali,
diuino, & [positiuo. cap. 9. nu. 1](#)

Correctionis fraternæ finis est salus spi-
ritualis proximi. *ibid.*

Correctio fraterna debet fieri de morta-
li non de veniali. *ibid.*

Correctio fraterna non obligat in omni
loco, & tempore. *ibid.* num. 2

Correctionis preceptum est affirmatiuum.
ibid.

Correctio fraterna sex requirit circum-
stantias, tres ex parte corrigentis, &
tres ex parte correcti. *ibid.*

Correctionis materia est peccatum mot-
tale vel veniale disponens ad mort. *ib.*

Corrigens debet habere spem emenda-
tionis. *ibid.*

Correctio est elemosyna spiritualis *ib.*

Correctio non debet fieri, quando du-
bitatur an sit nocitura bono commu-
ni. *ibid.*

Corrigere an debeat qui est in mort. *ibi.*
num. 3.

Corrigi non debet, qui est in aliquo er-
rore bona fide. *ibid.* num. 4

Correctio fraterna secreta *si* non pro-
fuit, quid faciendum. *ibid.* nu. 5.

Correctio fraterna cur iubeatur fieri
coram testibus. *ibid.*

Correctio fraterna saepe facienda, si pu-
ratur profutura. *ibid.*

Correctio fraterna quando facienda
etiam cum periculo [vitæ. ibid. nu. 6.](#)

Corrigere si tenetur Prælati subditos
de lege iustitiæ, tenetur id facere etiã
cum periculo vitæ, secus si ex charita-
[te. ibid. num. 7.](#)

Corrigere tenetur paterfamilias suos
domesticos, sed non tantum, quantum
prælati subditos suos. *ibid.*

Correctio potest fieri per alium. [cap. 4.](#)
num. 11

Crimen læsæ maiestatis.

In crimine læsæ maiestatis omnes pos-
sunt torqueri. *c. 11. num. 2*

Crimen læsæ maiestatis dicitur, quod
est contra Remp. & communitatem.
[cap. 3. num. 5](#)

D

Delictum.

Delictum aliud occultum, aliud ma-
nifestum. [cap. 3. num. 1](#)

Delictum occultum dicitur multis modis. *ibi.*

Delictum manifestum, siue notorium
quod sit. *ibid.* nu. 2. & [cap. 4. num. 6](#)

Delictum manifestum consideratur tri-
[bus modis. cap. 3. num. 2](#)

Delictum quando est contra Remp. suf-
ficit vnus testis, vt inquiratur de il-
lo. *ibid.* nu. 5

Delictum hæresis est omnium pernicio-
sissimum *ibid.*

Delicta contra communitatē quæ sint.
ibid. & [cap. 4. num. 7](#)

Delictum publicum an sit denuncia-
dum absque correctione. [c. 4. num. 6](#)

Delictum etiam secretum in damnum to-
tius Reip. statim denūciandū. *ibi.* [nu. 7](#)

Delictum in damnum tertij quādo sta-
tim [denunciandum. ibi. nu. 8.](#)

Delictum delinquentis licet reuelare ami-
co [eius, vt](#) sic melius corrigat. *ib. n. 11*

Delictum occultum non licet manife-
[stare. cap. 7. num. 8](#)

Delictum in damnum peccatis, an reue-
landum [iudici. c. 4. num. 9](#)

Delicta occulta possunt opponi testi. *c. 8*
[nu. 4](#)

Denunciatio.

Denūciatio ex D. Antonino duplex, fra-
terna scilicet, & [iudicialis. cap. 4. nu. 1](#)

Denūciatio [ex Soro](#) quadruplex, frater-
na iudicialis, canonica, & regular. *ibi.*

Denunciatio euangelica, siue fraterna
duplex, & earum definitio. *ibid.*

Denūciatio quid sit, & eius finis. *ib. n. 2*

Denunciatio, & accusatio differunt. *ibi.*
& [cap. 5. num. 3](#)

Denunciatio iudicialis [de](#) peccatis emē-
datis ad quem pertineat. [cap. 4. nu. 3](#)

Denunciatio iudicialis de peccatis non
emendatis ad omnes pertinet. *ib. n. 4*

Denūciatio si [fiat a](#) Clericis in causis cri-
minalib. debet fieri cū protestat. *ibi.*

Denunciatio si nō fiat cum protestatio-
ne, & sequatur effusio sanguinis, in-
ducit irregularitatem. *ibid.*

Denunciare non potest nominatim ex-

communicatus, & quare, *ibid.* nu. 5.
 Denunciare non possunt infames. *ibid.*
Denunciatio quando debeat fieri absq;
 correctione fraterna, *ibid.* nu. 6. & 7
 Denunciatio in criminibus contra Rem
 publ. raro debet fieri præcedente cor-
 rectione fraterna. *ibid.*
 Denunciatio statim fieri debet, si cri-
 me est in damnum tertij, *ibid.* nu. 8
 Denunciatio non debet fieri, quãdo de-
 lictum est in damnum delinquentis:
 nisi præcedat admonitio secreta. *ibi.*
 num. 9
Denunciatio non potest iuste fieri, quã-
 do scitur, quod quis corrigatur admo-
 nitione. *ibid.* num. 10
 Denunciare nemo tenetur quod audi-
 uit a personis infamæ conditionis, &
 fidei, *ibid.* nu. 12
 Denunciatus iudicialiter quod non po-
 test probare, quod proponit, peccat
 mort. *ibid.* nu. 3.
 Denunciare seipsum nemo tenetur. c. 2.
 num. 4.
 Denunciatio aliquando habet vim ac-
 cusationis. cap. 3. num. 8

E

Eucharistia.

Eucharistia Sacramentum visitandũ
 Prælato priusquam incipiat visita-
 tionem. c. 2. num. 2.

Excommunicatus, & excommunicatio.

Excommunicatus nominatim non po-
 test denunciare. c. 4. nu. 5
 Excommunicationis pœna quando im-
 ponit ius canonicum alicui delicto,
 potest de eo iudex ecclesiasticus co-
 gnoscere. cap. 1. nu. 1
 Excommunicati iudicis non denuncia-
 ti sententia valet. c. 12. nu. 5
 Excommunicationem maiorem incur-
 runt Abbatissæ, & moniales introdu-
 cêtes mulieres in monasteria. *ib.* n. 13

F

Fiscalis.

Fiscalis tenetur ex officio, si non est
 qui accuset, peccata quæcunq; gra-
 tia accusare. cap. 5. num. 3
 Fiscali accusatori non licet pretium acci-
 pere pro accusatione. *ibid.*

Fur, & Furtum.

Fur famosus confessus aliquod furtum
 potest interrogari an commiserit plu-
 ra furtiva. c. 10. num. 5
 Fur est iudex secularis priuans clericũ
 suis bonis. cap. 12. num. 2
 Furi iusti condemnato morte non po-
 test mutari hæc pœnam in aliam a iu-
 dice. *ibid.* nu. 11
 Furtum reputatur potius crimen in
 damnum tertij, quam cõitatis. c. 4. n. 7

G

Generalis.

Generales Religionum teneatur visi-
 tare suam familiam. cap. 1. num. 2
 Generales possunt inquirere de meritis
 & demeritis de ijs, qui eligendi sunt
 in Prælatos. cap. 3. num. 8
 Generalis ordinis mendicantium de ob-
 seruatiã in quibus irregularitatibus
 possit dispensare. cap. 12. num. 6

H

Homicidium.

Homicidium vergit potius in dam-
 num tertij, quã cõitatis. cap. 4. n. 7
 Homicidium factum autoritate pri-
 uata est malum, secus si publica, licet
 occidatur innocens, cap. 12. num. 10.
 Homicidium factum autoritate priua-
 ta non est malum, quando occiditur
 aggressor. *ibid.*

I

Ignorantia.

Ignorantia alia crassa, & supina, alia
inuincibilis, cap. 9. num. 1. & 4.

Indicium.

Inditiũ aliud graue, aliud leue. c. 3. nu. 4
 Inditium graue, & leue quod sit. *ibid.*
 Inditium sufficiens pro infamia non est
 uidere aliquem bonæ famæ alloqui
 mulierem in loco suspecto. *ibid.*
 Inditium quando est graue, potest pro-
 cedi contra infamatum, & fieri in qui-
 suo. *ibid.*
 Inditium, ad torturam aliud sufficiens,
 aliud dubium. cap. 11. nu. 1
 Inditium sufficiens nõ est, si reus mutat
 colorem. *ibid.*
 Indicium dubium non sufficit vnum ad
 torturam, sed plura, quæ debent pro-
 bari

ba ri duobus testibus. ibidem.

Infamia, & infamis.

Infamia sola non sufficit ad torturam, sufficit tamen ad inquisitionem. cap.

11. nu. 1.

Infamis non potest esse testis, nec accusator, nisi in crimine hæresis, capit. 7. num. 16.

Infamia nõ quævis sufficit, vt iudex procedat contra viros probos, ibidem

Infirmus.

Infirmorum locus visitandus à Prælato Religionis antequam incipiat visitationem, c. 2. num. 2.

Infirmi non debent torqueri in causa graui absq; medicorum licentia, c. 11. n. 2.

Informatio.

Informationis copia nõ debet dari reo, sed solum debet legi, quod est in processu, c. 10. nu. 3.

Iniuria.

Iniuria non fit volenti, & assentienti, c. 1. nu. 4.

Inquisitio.

Inquisitio debet fieri ab omnibus iudicibus de ijs, quæ pertinent ad suã iurisdictionem, c. 1. num. 1.

Inquisitio quid sit, c. 2. nu. 1.

Inquisitio alia generalis, alia specialis, ibidem.

Inquisitio generalis contingit tribus modis, ibid.

Inquisitio generalis vt fiat, quid sit necesse, ibid. nu. 2.

Inquirens generaliter non potest querere in particulari, an talis fecerit hoc delictum, ibidem.

Inquisitio generalis dum fit, nemo tenetur denunciare seipsum, ibid. num. 4.

Inquisitio specialis alicuius effectũ debet fieri, c. 3. num. 4.

Inquisitio non facienda in crimine occulto de aliquo, nisi præcesserit infamia, ibid. nu. 5.

Inquirendum est de crimine, quo quis est infamatus, & non de alio, ibi. nu. 7.

Inquisitio si fiat ad informandum de habilitate alicuius ad aliquod officium, non est necesse quod præcedat infamia, ibid. nu. 8.

Irregularitas.

Irregularitas contracta ex homicidio voluntario, mutilatione membri, & bigamia à Generali, nõ autem à Prouinciali potest dispensari, c. 12. nu. 6.

In alijs irregularitatibus Prouinciales possunt dispensare, ibid.

Iudex.

Iudex alius ecclesiasticus, alius secularis, cap. 1. nu. 1.

Iudici Ecclesiastico, & seculari, quæ causæ competant, ibid.

Iudex tenetur inquirere de ijs, quæ sunt suæ iurisdictionis, ibidem.

Iudex non debet inquirere in crimine occulto de aliquo, nisi præcesserit infamia, c. 3. nu. 5.

Iudex potest inquirere, quãdo præcessit infamia criminis, nõ personæ, ib. n. 6.

Iudex, si inquirat non ad punitionem, sed de habilitate, & inhabilitate alicuius ad aliquod officium, nõ est necesse qd præcedat infamia, ibid. nu. 8.

Iudex non debet procedere per viã punitionis in dubijs subditorum, ib. n. 9.

Iudici nõ licet accipere pretium pro iusta sententia ferenda, c. 5. nu. 3.

Iudex iuridice potest interrogare reum, c. 10. nu. 1.

Iudex in tribus casibus non querit iuridice, ibi. num. 4.

Iudex potest vi simulatione, vt verificet negotium inter reum, & actorem dubitando de eius veritate, ibi. nu. 8.

Iudex non potest cõdemnare reum ob solam eius depositionem, ibid.

Iudex non potest interrogare de cõplice in particulari, nisi ad corrigendum, ibi. num. 9.

Iudex torquens reum peccat mort. si aliter potest scire veritatem, c. 11. n. 1.

Iudex cui commissum est crimen alicuius negotij in sua conscientia, cõmittere potest hoc crimen alteri, cap. 12. num. 8.

Iudex tenetur absolueret innocentem, si potest, sciens esse talem, ibid. num. 9.

Iudex inferior sciens innocentiam rei tenetur mittere illum ad superiorem protestando eius innocentiam, ibid.

Iu-

Iudex an in aliquo casu possit condemnare innocentem, *ibid.* num. 10.

Iudex cognoscens reum innocentem, tenetur deferere officium suum, nisi ad sit scandalum, & metus iustus, *ibi.*

Iudex superior tenetur iudicare secundum mentem legis, non secundum verba, *ibid.* num. 11.

Iudex Ecclesiasticus licet habeat facultatem ad arbitrium secundum aequitatem, & pietatem, hoc tamen debet facere secundum ius, *ibid.* num. 13.

Iudex, si est occultus peccator, non peccat mort. iudicans, immo non indicans peccat mort. cap. 12. num. 1.

Iudicandi ministerium non requirit sanctitatem, & puritatem, *ibid.*

Iudex existens in eodem peccato, quod punit, peccat mort. si adest scandalum, *ibid.*

Iudex secularis privans Clericum suis bonis, est latro, *ibid.* num. 2.

Iudex non observans legem ab eo factam, aut a predecessoribus sine causa rationabili, peccat mort. c. 12. num. 11.

Iudex non potest parcere latroni condemnato ad mortem mutans tunc penam in alium, *ibid.*

Iudex inferior, & superior legislator cum causa potest augere, & minuire penam, *ibid.*

Iudicis Ecclesiastici debent considerare in punitionibus arbitrarijs, quod sunt pastores, non perversores, *ibi.* num. 13.

Iudices Ecclesiasticos debet comitari mansuetudo, & misericordia, *ibid.*

Iudex profertus verba contumeliosa in reum, peccat mort. *ibid.*

Iudex Ecclesiasticus potest cognoscere de omni crimine, cui a iure canonico imponitur excommunicatio, c. 1. n. 1.

Judicium.

Judicium aliud secundum suppositionem, aliud secundum definitionem, & quid sit vnumquodque eo c. 3. num. 9.

Iuramentum.

Iuramentum de calumnia quid sit, ca. 10. num. 7.

Iurans falsum per inadvertentiam, vel negligentiam tenetur sine periculo

vita liberare innocentem, cap. 7. num. 5.

Iuramentum, si non deferatur testi, testes potest repudiare, c. 8. num. 5.

Iuramenti falsi, qui est causa, tenetur manifestare illum, ut se retractet, c. 7. n. 4.

Iuramenta levia sunt extirpanda à Prælato Religionis, c. 9. num. 7.

Iuramento amphibologico reus vii non debet interrogatus iuridice, c. 10. n. 4.

Ius.

Ius aliud naturale, aliud divinum, aliud positivum, c. 9. num. 11.

Iuris naturalis est non manifestare peccatorem occultum, nisi pro conservanda Repub. quod est aliud ius naturale, c. 3. num. 6.

Lex, & Legislator.

Lex ordinata à cognoscente superiorem in damnum tertij sine rationabili causa est nulla, c. 11. num. 7.

Legislator potest cum causa augere, & minuire penam, *ibid.* num. 12.

Lex humana si sit iusta, debet esse tolerabilis, c. 14. num. 2.

M.

Mansuetudo, & Misericordia.

Mansuetudo debet esse in iudicijs ecclesiasticis, c. 12. num. 13.

Medicus.

Medicorum licentia non existenti, non sunt torquendi infirmi, c. 11. num. 2.

Mendacium.

Mendacium dicens in rebus parvis non peccat mort. secus si confirmat iuramento, c. 10. num. 6.

Mina.

Minis iudex faciens reum fratri contra ius crimen à tenore commissum, peccat contra iustitiam cum obligatione restitutioni, c. 11. num. 4.

Moneta.

Monetam falsam cudere est peccatum in damnum Reip. c. 4. num. 7.

Monetam falsam cudentes statim sunt denunciandi absque correct. fraterna, *ibi.*

Moniales, & Monachi.

Moniales, & Monachi admittentes pueros in monasterium excommunicati sunt, c. 2. num. 13.

Monachos introducere mulieres intra
Monasterium est negotium periculo-
sum, & scandalosum, quod non est in
monasterijs monialium. *ibid.*

Mulier.

Mulieres debent puniri suavius quam
viri ob earum fragilitatem. *cap. 12.*
num. 13.

Mulieres si introducantur in monaste-
rium, introducentes sunt excommu-
nicati ipso facto, & alias penas in-
currunt. *ibid.*

N

Notorium.

Notorium verbum non deriuatur à
bo noto, sed à verbo, *Nosco, cap. 3.*
num. 3.

Notorium aliud à iure, aliud de facto,
& aliud de præsumptione iuris. *ibid.*

Notorium iuris, facti, & præsumptionis
quid sit. *ibid.*

Notorium vt aliquid reputetur non po-
test dari certa regula. *ibid.*

Notorium, & manifestum in iure differe-
runt. *ibid.*

Notorium omne est publicum, non ta-
men omne publicum est notorium.
ibid.

Notorium delictum non est, si commis-
sum est coram domesticis. *ibid. nu. 3.*

Notorium est delictum, si committatur
à Monacho in monasterio. *ibid.*

O

Oleum Sanctum.

Oleum Sactum debet visitari a Præ-
to antiquum incipiat visitationem.
cap. 2. num. 2.

P

Pater Familias.

Pater familias tenetur corrigere fa-
miliam suam. *cap. 9. num. 7.*

Peccatum.

Peccatum veniale disponit aliquando
ad mortale. *cap. 9. num. 1.*

Peccata corrigere non de iure naturali,
diuino, & positivo omnes, tenentur.
ibid.

Peccatum veniale corrigere nemo tene-
tur, nisi disponat ad mortale. *ibid.*

Peccantem cum aliqua ignorantia craf-

sa, aut fragilitate tæhetur aliquis cor-
rigere. *ibid.*

Peccatum quando est scandalosum, &
in præiudicium Reip. & communi-
tatis debet denunciari, licet non facte
fuerint admonitiones. *ibid. num. 5.*

Peccandi venialiter consuetudo est pur-
ganda à Prælato *Religionis. ibid. n. 7.*

Præceptum.

Præceptum Decalogi inuincibiliter igno-
rans debet à quocumq; corrigi. *ca. 9.*
num. 4.

Præceptum obedientie in rebus paruis
non potest imponi à Prælato, quod
obliget ad mortale. *cap. 10. num. 6.*

Prælatus.

Prælatus Religionis non solum ex cha-
ritate, sed etiam ex iustitia tenetur
corrigere fraternè subditos suos. *cap.*
9. num. 7.

Prælatus si ex charitate tenetur corrige-
re, id facit nō tanquam Prælatos, sed
vt persona priuata. *ibid.*

Prælatus tenetur purgare familiam suā
à iuramentis leuibus, & ab alijs pra-
uis consuetudinibus peccandi venia-
liter. *ibid.*

Prælatus peccat grauius non extirpans
consuetudinibus peccandi venialiter
si sunt tamen, aut possunt esse occasio
peccandi mortaliter. *ibid.*

Præuaricatio.

Præuaricatio est vnum ex vitijs accusa-
tionis. *cap. 6. num. 2.*

Præuaricare est abscondere crimina ve-
ra palliando scelestos. *ibid.*

Præuaricatio in accusatione accidit duo-
bus modis. *ibid. num. 5.*

Provincialis.

Provinciales tenentur visitare suam fa-
miliam. *cap. 1. num. 3.*

Provinciales possunt inquirere de mari-
tis, & demeritis eorum, qui eligendi
sunt in Prælatos. *ibid. num. 8.*

Provinciales possunt priuare habitu ei-
ciētes extra religionem subditos incor-
rigibiles. *cap. 12. num. 6.*

Provinciales in quibus irregularitatib.
possunt dispensare. *ibid.*

Reli-

R

Religiosus.

Religiosus viuens extra monasteriū ex priuilegio potest citari ab Episcopo, si viuens extra illud committit peccata. *capit. 12. num. 2.*

Religiosus incorrigibilis eiectus à Religionē est subiectus Episcopo. ibid. num. 6.

Religiosus non potest appellare à suo superiore ad alia tribunalia. *capit. 13. num. 5.*

Religiosus potest appellare ad Summo Pontifice, & ad eius Nunciū Apostolicū in negotijs tamen grauibus ibid.

Religiosus si in rebus parui momenti ad Sum. Pont. & ad eius Nunciū est causa multæ turbationis, & detrimēti Religionis. *ibid.*

Reliquia.

Reliquiæ *Sanctorum* visitari debent à Prælato antequam incipiat visitationem. *cap. 2. num. 2.*

Reus.

Reus infamatus de quodam crimine, de hoc, & non de alio debet inquiri. *cap. 3. num. 7.*

Reus occultus an sit manifestandus, vt *innocens liberetur. cap. 7. num. 6.*

Reus iuridice interrogatus tenetur omni modo dicere verum. *cap. 10. nu. 1.*

Reus non tenetur respondere, si non præcessit infamia, & indicia sufficientia. *ibid.*

Reus in honore habitus, vbi agitur de fama, & de vita, poterit celare veritatem vitens amphibologijs, & verbis equiuocis. *ibid.*

Reus postquam condemnatus est, non tenetur confiteri delictum iudici licet peccauerit mortal. negando illud *ibid. num. 2.*

Reus si non vult respondere, præsumitur delictum commissum. *ibid. nu. 3.*

Reus tenetur statim respondere, nec potest petere dilationem. *ibid.*

Reus potest petere dilationem ad videndum quod cōtra illum est in processu, vt sic videat, an teneatur respon-

dere. *ibid.*

Reus dubitans an iudex quærat iuridice & Confessarius est in eodem dubio, debeat iudicare quod iudex nō quærit iuridice. *ibid.*

Reus interrogatus cum iuramento tenetur respondere ad mentem iudicis. *ibid. num. 4.*

Reus interrogatus iuridice non debet vi iuramēto amphibologico, siue equiuoco, sicut si non iuridice.

Reus conuictus de vno crimine, non potest interrogari de alio aut suo, aut sociorum, nisi præcedat infamia. *ibid. num. 5.*

Reus interrogatus iuridice si mentitur in rebus parui momenti non peccat *mort. ibid. num. 6.*

Reus accusatus falso de aliquo crimine, eo quod bona fide ingressus est quendam domum, non tenetur confiteri eius ingressum, si non potest probare bonam *fidem. ibid. num. 7.*

Reo si detur iuramentum de calumnia, si interrogetur de aliquo crimine in particulari, de quo non est infamia, nec indicia, non peierat negando. *ibi.* Cum Reo, & actore si est dubium, iudex potest vi aliqua simulatione. *ibi. num. 8.*

Reus non potest condemnari propter eius solam depositionem. *ibid.*

Reus tenetur declarare complices. *ibid. num. 9.*

Reus monendus est à Confessario, vt declare complices latrones, monetarios, hereticos, *(triges. ibid.)*

Reus in quibus casibus est interrogandus de complicitibus. *ibid.*

Reus robustus, aut debitis iniuste interrogatus an teneatur fateri delictum ad fugiendum tormentorum atrocitatem. *cap. 11. num. 5.*

Reus dicens veritatem non peccat infamando *seipsum. ibid. num. 6.*

Reus si imponit falso sibi aliquod delictum peccat venialiter, mortaliter, vero si sequatur alijs ex hac infamia notabile damnum. *ibid.*

Reus non iuridice interrogatus in tortura

ut non debet manifestare complices, secus fit est gravis. ibid. num. 7.
 Reus condemnatus iuste tenetur sub
 morti. exercere omnia, quæ sunt ne-
 cessaria ad soluendam penam. cap. 14.
 num. 1.

Reus condemnatus non tenetur facere
 actiones quæ minus fiunt à ministris
 iustitiæ, quam ab eo. ibid. num. 2.

Reus condemnatus ad bibendum ve-
 nenum tenetur aperire os ad potan-
 dum illud. ibid.

Reus detentus in carcere, & condemna-
 tus ad mortem potest fugere à carce-
 re. ibid. num. 3.

Reus condemnatus ad carcerem perpe-
 tuum aut temporalem peccat mort.
 fugiens. ibid.

Reo condemnatus morte famis nō po-
 test ministrari a custodibus plus sibi,
 quam à sententia concedatur. ibid.
num. 4.

S.

Salus.

Salus spiritualis proximi est finis cor-
 rectionis fraternæ. cap. 9. numer. 1.
 Salus spiritualis amittitur ob mort. non
 ob veniale peccatum. ibid.

Sanctitas.

Sanctitas non requiritur in iudicante.
 cap. 12. num. 1.

Sententia.

Sententia Iudicis quando iniusta. cap.
 12. num. 2.

Sententia defectuosa defectu iurisdic-
 tionis est multa, & peccat mort. illam
 proferens. ibid.

Sententia data respectibus humanis nō
 est iniusta. ibid. num. 3.

Sententiam dans respectibus humanis
 ob finem mort. peccat mort. ibid.

Sententia nulla, quia non servatur iuris
 solemnitas, valet in foro conscientiæ,
 peccat tamen iudex proferens illam.
 ibid. num. 4.

Sententia nulla defectu non servatq; iu-
 ris solemnitatis non tribuit ius parti
 ad retinendum bona conscientia, quod
 illi adiudicatum est. ibid.

Sententia lata à non legitimo iudice in

aliquibus casibus valet. ibid. num. 5.
 Sententia data ab excommunicato non
 denunciato valet. ibid.

Sententia contra Religiosum data sine
 accusatione, & citatione est nulla.
ibid. num. 7.

Sententia, qua condemnantur Sacerdo-
 tes ad irremes condemnatur à Iulio
 Claro. ibid. num. 13.

Sententia, qua quis condemnatur morti
 fame est iniusta. cap. 14. num. 4.

Sententia data in causis secularibus in-
 iusta ob causam, quam continet, non
 obligat in conscientia, licet sit iusta se-
 cundum allegata, & probata. ibid.
 num. 5.

Sodomia.

Sodomia est crimen pertinens ad vtrum-
 que forum. cap. 1. num. 1.

Sodomitæ per sacros Canones excom-
 municantur. ibid.

T.

Tergiversatio.

Tergiversatio est vnum ex vitijs ac-
 culationis. cap. 6. num. 2.

Tergiversatio quid sit. ibid.

Tergiversari an sit peccatum. ibid. num. 6.

Talis.

Talionis pena quando sit in usu. cap. 6.
 num. 8.

Testimonium & testes.

Testimonium falsum contra se qui di-
 xit in tortura in art. mortis antenca-
 tur retractare. cap. 11. num. 6.

Testes legitime interrogatus à iudice te-
 netur dicere verum, secus si non legi-
 time. cap. 7. num. 1.

Testes legitime interrogatus iurans, fal-
 sum peccat mort. & tenetur ad resti-
 tutionem. ibid. num. 2.

Testes falsus non tenetur retractare
 suum testimonium, nisi sit in virli-
 tatem condemnati. ibidem, num. 3.

Testes falsus, ex cuius dicto aliquis fuit
 condemnatus ad mortem, tenetur e-
 tiam cum periculo virg ad liberatio-
 nem innocentis. ibid.

Testes falsus, ex cuius dicto sequuta est
 mors alicuius tenetur retractare

se per litteras formatas nomine suo.
ibid.

Testes dictus tenetur ad omnia damna
se quita innocente punito, si potest
sine periculo vitæ. ibid.

Testes dictus si non potest facere com-
mode in vita, faciat id per testamen-
tum, in quo petat veniam à parenti-
bus, & consanguineis. ibid.

Testes iurans falsum negligenter, aut in-
advertenter tenetur liberare innocen-
tem. ibid. num. 5.

Testes non requisitus non tenetur testi-
ficari contra Petrum v.g. homicidā,
si Paulus ob homicidium Petri mo-
rietur. ibid. num. 6.

Testes se abscondens nolens testificari
contra reum non peccat. ibid. num. 7.

Testes interrogatus iniuste de peccato
occulto potest respondere, se nihil sci-
re. ibid. num. 8.

Testi si inferatur ins à iudice ut reuelat
aliquod delictum, per hoc testimo-
nium non potest procedere contra
reum. ibid.

Testis legitime interrogatus tenetur di-
cere verum, licet iurauerit se seruatu-
rum secretum. ibid. num. 10.

Testes dubitans an iudex interrogat le-
gitime non tenetur obedire in causa
magnæ infamie secus si est in dam-
num boni publici. ibid. num. 11.

Testificari non potest vxor, nec manife-
stare crimen mariti. ibi. num. 13.

Testes non potest esse in processu iudi-
ciali qui denunciat fraternaliter con-
tra aliquem. ibid. num. 14.

Testes potest esse, qui est denunciatur in
crimine hæresis. ibid.

Testes, accusatores, denunciatores non
possunt esse seculares in causis crimi-
nalibus contra Religiosos. ibi. nu. 15.

Testes, nec accusatores possunt esse infames. ibid. numer. 16.

Testibus imponere falsa crimina non li-
cet, etiam ad redimendam vexatio-
nem. cap. 8. num. 2.

Testium depositio si reddatur debilis
imponendo defectus veros licet eos
manifestare, secus non. ibi.

Testium defectus manifestare potest, si
adsint tres conditiones. ibi.

Testi dicenti verum qui opponit ali-
quod crimen publicum non peccat.
ibid. nu. 3.

Testi opponere potest reus crimen oc-
cultum, ne eius depositio sibi noceat.
ibid. nu. 4.

Testes, cui non deferretur iuramentum,
potest repudiari. ibid. numer. 5.

Testes idonei in correctione fraterna
non sunt, quos scitur non facituros se-
creta. cap. 9. num. 5.

Testes idonei si non reperiuntur debet
recurri ad Prælatum tanquam Pa-
trem. ibid.

Testis interrogatus legitime si mentitur
in rebus parui momenti non peccat.
cap. 10. num. 6.

Tortura.

Tortura potest dari reis concurrentibus
tribus conditionibus. cap. 11. num. 1.

Tortura fidetur reo sine inditijs sufficiē-
tibus, peccatur mortaliter, cum obli-
gatione restitutionis iniurie, & om-
nium damnorum. ibid.

Tortura non debet dari reo, si aliter po-
test sciri veritas. ibid.

Tortura non debet esse crudelis, maxi-
me quando datur ab Ecclesiasticis.
ibid.

Tortura antiquam adhibeatur, quid sit
præstandum iudici. ibid.

Tortura potest dari omnibus in crimi-
ne læsæ maiestatis, & hæresis. ibid.
numer. 2.

Tortura quibus non debet dari. ibid.

Torqueri potest Clericus à Laico præ-
cipiente Prælato suo, si non sint, &
valent id facere alij Clerici. ibid. nu. 3.

Torturis, aut minis iudex contra termi-
nos iuris faciens reum fateri crimen
vere commissum, peccat contra iusti-
tiam. ibid. numer. 4.

V

Veritas.

Veritatem dicere tenetur prædica-
tor, aut lector publicus. capit. 9.
num. 4.

Veritas potest celari à reo in honore ha-
bito,

I N D E X.

bito, ubi dicitur de vita, & fama. cap.
10. num. 1.

Vindicta.

Vindicta alia bona, alia mala. capit. 12.
num. 3.

Visitatio.

Visitatio fit quatuor modis. cap. 1. nu. 1.

Visitare familiam tenetur Generalis,
ibid. num. 2.

Visitationis finis est correctio delin-
quentium. ibid.

Visitantes Prælati regulares quid procu-
rare debeant. ibid. num. 4.

Visitare tenentur de iure diuino, & po-
sitivo iudicialiter Prouinciales fami-
lias suas.

Visitatio.

Visitare familias suas tenentur Genera-

les. cap. 1. num. 2.

Visitationis finis est corrigere delinque-
tis. ibid. num. 3.

Visitare tenentur Prouinciales iudicia-
liter familias suas, idq; de iure diui-
no, & positivo. ibid.

Visitare relinquens singulis annis fami-
lias non peccat mortaliter, si non est
necessitas. ibid.

Visitantes Prælati regulares quid pro-
curare debeant. ibid. num. 4.

Visitatio quatuor modis fit. ibid.

Visitationis tempore quæ sint præstan-
da. cap. 2. num. 1.

Visitatores alicuius Prouinciæ non pos-
sunt eijcere externos incorporatos in
illa, sine accusatione, & citatione.
cap. 12. num. 7.

F I N I S.

ANT 1319362

The first of these is the fact that the
 government has been unable to secure
 the necessary funds to carry out its
 policy of non-interference. This is
 due to the fact that the government
 has been unable to secure the necessary
 funds to carry out its policy of non-
 interference. This is due to the fact
 that the government has been unable
 to secure the necessary funds to carry
 out its policy of non-interference.

2 1 1 1 1

